INSTITUTIONUM RELIGIONIS CHRISTIANAE LIBRI 4. AD CATECHISMI ROMANI...

Jacques : de Bay, Serafino : da#Gesù Maria

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
30 K
2

Digitized by Google

INSTITVTIONVM RELIGIONIS CHRISTIANÆ

LIBRI IV.

AD CATECHISMI ROMANI *methodum, ex Concilij Tridentini præſcripto, concinnati;*

Qui totius ſcientiæ Theologicæ Compendium,

OMNIBVS VERBI DIVINI PRAECONIBVS inprimis accommodatum opus & vtile.

AVCTORE
IACOBO BAYO, S. THEOLOGIAE DOCTORE, Profeſſore Regio & Eccleſiæ Collegiatæ D. Petri Louanij Decano, &c.

14-30-K-2

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

COLONIAE AGRIPPINAE,
Sumptibus CONRADI BVTGENII,
ANNO MDCXX.

Digitized by Google

Digitized by Google

SERENISSIMO & REVERENDISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO

D. FRANCISCO A LOTHARINGIA MARCHIONI DE MOY ET KEVRES, COMITI DE CERNY, &c.

Metropolitanæ Eccleſiæ Colonienſis Decano., &c.
Domino ac Principi ſuo clementiſſimo.

SERENISSIME ET REVERENDISSIME PRINCEPS;

ANcipiti iam pridem diſtrahebar curâ, cuinam potiſſimum hunc librum inſcriberem, cuius à luce illuſtrior denuo lucem conſpiceret. Sed ecce, iſtam fluctuantis animi nebulam confeſtim diſpulit ſerenior ille dies, qui Te pro meritis tuis, adeoque omnium votis ad eum Dignitatis euexit gradum, in quo noua, vt honoris, ſic lucis quoque ac ſplendoris tui incremēta fore, haud quiſquam dubitat: hac ergo fiducia fretus quoque liber ſuopte ſe nutu ad TE Ser.^{me} Princeps, conuertit, ſic demum audacior, imó ornatior in lucē proditurus, ſi vel extremum fulgoris tui radium vſurpet: ſiſto illum itaque C. T.^{æ}, & pariter cum libro animum, quo TE ad honorum faſtigia remigio virtutis properantem gratulabundus proſequor, & illud dignitatis culmen C. T.^{æ} FELIX FAVSTVMQVE apprecor: ſed an auſu forſan temerario? vererer, niſi firmâ prudētiæ, benignitatis, humanitatiſque tuæ ſpe, imo fiduciâ ſecurus: hæ virtutes inprimis Principe dignæ velut radij in Te fulgēt, imo cęteræ omnes, quia iſtę; & quia illæ Tibi ad honores, mihi quoq, ad Te aditū præſtant

Digitized by Google

ſtāt. Enimvero cū hic Coloniæ non multos ante annos in florētiſſimo Gymnaſio Muſarū ac Philoſ. ſtadiū decurreres, ſic cūctis indolē tuā, & ſublimioris animi dotes ꝓbaſti, ſic cæteris virtute præluxiſti, vt nō niſi ad magna natū talē Principem quiſq; præſagiret: nec vaticinio euētus defuit. reſpondit enim factis meritiſq; honos, & virtus æquā fortunā ſenſit: ſic nempe par eſt, eum, qui *Virtute Duce* ſit vſus, *fortunâ comite* non deſtitui. Nec interim virtus generoſi pectoris experta ignauiā torpuit, aut ad maiora cōniti deſtitit; Vnde vt maiora quiſque tā excellentibus meritis deberi agnouit, ſic quoq; citius exſolui vouit. nec irrita fuere vota. grandi nunc enim dignitate auctus es, dū in Ædis Metrop. Decanum aſſumptus; necdū tamē expleta, quippe quæ paribus cum virtute tua paſſibus gradiuntur; hæc ſemper in motu eſt, ſiſtere neſcia, nec illa ſiſtent aut hærebūt; ad maxima Numen, imò ipſa Te virtus tua deſtināt. Virtutem ſequeris. quid ni, ampliſſima virtutis præmia aſſequére, nec primùm vota conquieſcent: à magnis ſcandiſti ad maiora, ab his proximus ad ſumma gradus erit? *inuia virtuti nulla eſt via*; hanc Tu nutris ſublimioris animi vigore; hac quoque duce attinges faſtigiū. nemo ambigit. mirātur omnes iſti Te in iſta ætate tā eſſe propinquum, vt quæ non niſi candidatos honorū noſſe ſolent, quos Tu iā obtines. nimirū compendio virtus ignara ruinæ etiam per præceps iter ducit ad honores, & quos ducat, nō tā annis, quā animis moribuſq; maturos requirit. Myſtica ſtructu-

ra o-

Digitized by Google

ra olim Romæ Virtutis & Honoris templa fuere contigua, neque ad hoc quã per illud ingreſſus: vt vel hinc diſcerẽt, habendã prius in animo virtutem, quã in voto honorem. Alij alijs iſtuc ambagibus contendant, Tibi *virtus repulſæ neſcia ſordidæ*, regiam ad honores viam ſternit. Sed quid molior? an vt præconio virtutum tuarũ præferam faces ad famam tui nominis? at perſtringit aciem ille fulgor. Sed & cur tentem? fruſtra omnino ſim, ſi meridiano ſoli, æque ſi virtuti tuæ facem adhibeã; non eget ille alienâ luce, neque hæc adoptiuã ambit, genuinâ ſatis cõſpicua virtus eſt, quę *intaminatis fulget honoribus*. quin potius mihi, ac libro huic luce opus; hanc vtrique conciliare volui, præfixis à fronte, cum Dignitatis, tũ Virtutis tuæ titulis. Dum verò virtutes in Te laudo, temeritatis & audaciæ in me culpam diluo, quâ notari fortè poſſem, ſi neſcius virtutum tuarum præpoſterâ quâdam libertate vltrò ad te, Ser.^me Princeps, prorumperẽ. Iam verò cur hæſitarem? vtpote cui cognita ſingularis tanti Principis benignitas, clementia, comitaſque facilem gratię & fauoris affectum viſa eſt polliceri: ſed & huius aliquã liber ex ſeipſo ſpem fiduciamque ſumit, & argumento ſe ſuo poſſe placere putat; tale id nempe eſt, à quo non abhorreat C. Tua, vt quam rerum Theologicarum non mediocri teneri deſiderio iam pridem comperi. Atque id quidem melioris tuę indolis indicium eſt, etiamnũ à te Muſas, bonaſque artes amari: imo diuinioris tui ſtatus hoc ornamentum, diuinum Tibi placere ſtudium,

diſplicere otium & ignauiã; &, quæ pariter cenſentur, friuola & futilia illa ſtudia, quibus non pauci haud citra generis, ætatis, ſtatuſq́ue iniuriam occupãtur. Quare non eſt cur dubitem, Librum hunc ex officinâ mea nunc prodeũ-C. T.æ gratum fore, vt qui totius fermè Theologiæ dogmata, & *Inſtitutiones Chriſtianæ religionis* complectitur; ſpinoſiores autem difficultates, & tricas (à quibus plerũ-que non niſi faſtidium) ſic amouet, vt facilitate ſuâ cuiuis ſe facilè probari putet; Tibi prçſertim, vt qui hoc ſtudium inprimis probes. Etſi verò Libri ſolius dignitas, & excellentia tuæ impar videri poſſit, ex offerentis tamen affectu, animoq́ue qui potiſſimus in munere eſt, approbabis, non dubito; eum Ser.mæ C. T.æ obſeruantiſſimum humillime offero, ac animi teſtem librum; non vt dem munus, ſed vt accipiam, ſi beneuolè acceperis: id vt facias obnixè Te rogo; Deum vero, vt TE ſibi, Eccleſiæ, Patriæ, nobiſque Neſtorios in annos ſoſpitem incolumemque conſeruet. Coloniæ, Anno CIↃ.IↃC.XX. v. Kalend. April.

Ser.ma & Reu.ma C. Tuæ
Deuotiſs. ſeruus

CONRADVS BVTGENIVS,
Ciuis & Bibliopola Colon.

Digitized by Google

DOMINICVS, *Epiſcopus Tuſculanus*, Pinellus, *Fr.* Hieronymus *Bernerius*, *Epiſcopus Albanenſis*, Aſculanus; Paulus *Sfondratus tituli S. Cæciliæ*; Camillus, *tituli* S. *Chryſogoni*, Burcheſius; Franſciſcus, *tituli* S. *Crucis in Hieruſalem*, Auila; & Pomponius, *tituli S. Balbinæ*, Arigonius, *nuncupati Presbyteri miſeratione divinâ S. Romanæ Eccleſiæ Cardinales, in universâ Republicâ Chriſtianâ adverſus hæreticam pravitatẽ generales Inquiſitores, à Sancta ſede Apoſtolicâ ſpecialiter deputati, Dilecto nobis in Chriſto,* IACOBO BAIO, *Sacræ Theologiæ Doctori Regio in Academiâ Lovanienſi Profeſſori, Salutẽ in Domino ſempiternã. Cum in generali Cõgregatione* S. *Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis, habita in Palatio Apoſtolico apud* S. *Petrum, corã ſanctiſſimo Domino noſtro* CLEMENTE, *divina providentia Papa* VIII. *nobis die infra poſita nomine tuo ſupplicatũ fuerit, ut tibi quoſcunque hæreticorũ, & aliàs prohibitos libros legẽdi & retinẽdi ad effectũ, hæreſes & errores redarguẽdi & confutandi licentiam concedere dignaremur: Nos, quibus inprimis cordi eſt, ut omnis hæretica pravitas è cunctorum mentibus depellatur, ac ſummopere cupientes, ut ſancta catholica, & orthodoxa fides ubiq; floreat & augeatur; Authoritate apoſtolica nobis in hac parte commiſſa, tibi, de cuius doctrina, prudẽtia, & in fidem* C*atholicam ſinceritate, à quibus apud nos fide dignorũ virorum teſtimonio commendaris, planè confidimus, ut omnes & quoſcunque libros hæreticorũ, ſeu aliàs prohibitos*, &c. *hæreſes & errores redarguẽdi & confutandi*, &c. *legere & retine-*

Digitized by Google

re liberè & licitè poſſis, & valeas, Licentiam harum ſerie ac tenore damus, concedimus & impartimur, &c.

IN QVORVM *omnium, & ſingulorum fidem, & teſtimonium præſentes literas gratis expeditas, per infraſcriptum noſtrum, Officiiq́ eiuſdem S. Romanæ, & Uniuerſalis Inquiſitionis Notarium fieri fecimus, & manibus noſtris ſubſcriptas, ſigilli ſanctæ Inquiſitionis, quo in talibus utimur, iuſſimus appenſione muniri*. DATVM *Romæ in generali congregatione dictæ ſanctæ Inquiſitionis, quinto Kalendas Decembr. Anno à Natiuitate Domini noſtri* IESV CHRISTI, MDCIII. *Pontificatus Sanctiſſimi in* CHRISTO *Patris & Domini noſtri, Domini* CLEMENTIS, *divinâ providentiâ Papæ Anno duodecimo.*

Signat.

Quintilianus Adrianus S. Rom. & Vniuerſalis Inquiſit. Not. & Secret.

APPROBATIO.

HAEc Explicatio *Catechiſmi Romani* ad Parochos, magno Paſtorum compendio typis excudetur, vt ex qua illi, nullo propè negotio, veluti è divite penu depromere poterunt, quicquid pro tempore catechiſandi ratio poſtulare videbitur.

GVILIELMVS FABRICIVS, Apoſtolicus & Archiducalis Librorum Cenſor.

Digitized by Google

IACOBVS DE BAY

AMICO LECTORI

SALVTEM SEMPITERNAM.

AD exſtirpandas graſſantes in perniciem, cùm animarum, tum corporum, hæreſes, ac ſimul ad reuocandum ad catholicam fidem eos, qui deſerto Eccleſiæ Romanæ ſecuriſſimo portu, per varios errorum ſcopulos miſerè iactantur; quid maximè conduceret, animo reuoluens, nullum ſalubrius aut validius remedium fore arbitratus ſum, quã ſi omnes, quibus paſcendi docendique munus in Eccleſiâ obeundum eſt, Catechiſticæ doctrinæ librum, Oecumenicæ Synodi Tridentinæ authoritate ac decrèto conſcriptum ſibi familiarem redderent, populis aſſiduè proponerent, cæleſtiſque doctrinæ diuitias Catechiſmo illo concluſas, priuatim & publicè pueris & adultis, cõmunicarent; Paſtores quidem in templis & oratorijs; Doctores verò, Ludimagiſtri, Præceptores, ac Pædagogi, in ſcholis. Nam nulli nõ perſpectum eſt, quantum mali Eccleſiæ diabolus viuâ ſectariorum voce, Catechiſmorumque publicatione intulerit, & quàm latè longeq; illud exitiale peruerſorum dogmatum virus hominum animis inſtillauerit, quãque facilè letifera illa perfidiæ lues irrepſerit; & veritatis inimicus his laqueis plurimos ad defectionem, & à vijs antiquis ad deuios calles perduxerit. Cui certè grauiſſimo vulneri per contrariam opem omnino medendum eſt, elaborando, vt ſubductis nouatorum libris & doctrinis, omnes ad ſalutem ſuam: cùm augendam tũ communiendam, in promptu Catechiſmum, catechiſticamq; do-

Digitized by Google

ctrinam habeant, qua ſecurè vtantur, ne pro catholico hæreticus, pro bono & ſano noxius aliquis, aut prauus ſcriptor ſubrepat. Non enim Sathan deſinit, quoſdam aſſiduè miniſtros excitare, qui ſuis libellis impietatis ſtudia foueant, diſſeminent, propagent, eo planè fine, vt qui à religione orthodoxa ſemel defecere, in erroribus & ſectis, quibus ſe addixerunt, confirmentur; & qui etiamnum in tutiſſimis Eccleſiæ caſtris permanent, tandem ſeducti, factionum diſcipuli, religioniſq; orthodoxæ deſertores efficiantur. Inter eos autem libellos, quorum ingens vbique prouentus eſt, ſingularem vim ad religionem euertendam Catechiſmi obtinent, qui tū breuitatis, tum verborum elegantiæ, ac methodi ſpecie commendati, imperitos fallunt, nobilemque iuuentutem veritatis ſinceritati natam, grauiter vitiant atq; corrumpunt. Venenum enim ipſa dulcedine blandum ſimplicibus & incautis ſumēdum præbent; quod priuſquam ſentiatur, eorum animi nouis & peſtiferis opinionibus deprauantur, quas euellere poſtea difficillimum eſt. Vnde fit, vt eo doctrinæ fermento ſemel infecti, Catholicæ fidei, & ſanctæ Matris Eccleſiæ dogmata, venerandaq; inſtituta negligant, faſtidiant, atq; per contemptum etiam oppugnent. Quibus non alia ratione meliùs occurri poſſe videtur, quā ſi catecheſeos vſus in Eccleſias, Scholas, imò & ſingulas familias reuocetur; vtq; omnium tam docentium quàm diſcentium vna aliqua ſit certa doctrinæ norma, fidelium captui accōmodatiſſima. In quem finem Dei Opt. Maximi beneficentia ex Conc. Trid. decreto, per non dubiæ fidei & doctrinæ viros, ſed theologiæ ſcientia, necnon etiam vitæ innocentia & integritate præſtantiſſimos, Catechiſmus, quem ob ſummi Paſtoris reuerentiam ROMANVM dicimus, conſcriptus eſt: qui non ſolùm & ſanctiſſimorum & doctiſſimorum virorum reſponſa contineret, ſed ipſa Spiritus Sancti oracula, quibus ſecurè inniti poſſent, quotquot peruerſorum dogmatum fraude tentarentur: ad quorum præſcripta ſeſe componerent, quicumq; extra damnationis æternæ periculum eſſe cuperent. Hanc inclinato iam Orbi medicinam, cùm ad præcauendos, tum depellendos ſectarum morbos, fidelibus ſuis dare placuit miſericordiarum Patri, vt nemo excuſari poſſet, qui animæ iacturam per hæc eſes pateretur, cùm certum ſuæ ſalutis preſidium haberet, ſi Catechiſmi Romani doctrinę adhæ-

Digitized by Google

adhæreret, ſimulq; quò ſe in viā ſeductus reciperet, grauiſſimè admoneretur & impelleretur. Eſt equidem is vnus liber inſtar omnium, ſiue veteris eccleſiaſticæ Hierarchiæ conſolidationem quæras, ſiue modum & rationem promptiſſimam, quibus peregrinas hæreticorum doctrinas & agnoſcas, & extinguas. Hunc qui legit, non hominum ſermonem audit, quorum dicta ratione expendat, vel ad alia aliorum prudentium placita referat; ſed ipſas Apoſtolorum linguas, vera Dei magnalia loquentes. Omnia hic ſanctè, omnia grauiter tradita, adeò, vt ſi ad hæc ſectariorum commenta, & ea, quibus iam orbis captus tenetur, verborū lenocinia ſiſtas, non aliter quàm figulina opera lapidi alliſa cōminuantur. Quis enim non videat, ex Catholicę Eccleſiæ (quam fidei noſtræ ſymbolo profitemur) potiùs quàm ex priuatorum iudicijs doctrinam religionis ſibi repetendam eſſe? ac proinde illud cumprimis prouidendum, vt quidquid populo in Templis, vel Iuuentuti in Monaſterijs & Scholis traditur, doctrinæ catechiſmi Romani attemperetur, vt Chriſtiana iuuentus exploſis hæreſeon fęcibus, veritatis Euangelicæ ſincero lacte ac pane alatur, & teneræ mentes doctrinâ ſalutari prius, quàm hæreſeon felle imbuantur; & in cordibus veræ fidei ſemen priùs excipiatur, quā ſuccis amariſſimis rudia adhuc & recētia vaſa perfundātur, agroſq; dominicos inimicus homo ſuis præoccupet zizanijs?

Sed cùm tam vtilis atque neceſſaria ſit Catechiſtica doctrina, cur ita paſſim eam negligi à pleriſque experimur? nulla profectò alia cauſa eſt, niſi quia nonnullos pudet aut piget, Chriſtianæ fidei elementa in adulta ætate perdiſcere; alij verba æternæ vitæ faſtidiunt ac permulti noua, ſubtilia, curioſa, lenocinio placentia ſalutari doctrinæ præferunt, malentes vanitatis, quàm veritatis eſſe diſcipuli. At quanta dementia, nolle doceri, quæ per ætatem vel ignauiam priùs agnoſci non potuerunt? reſpuere Dei verba, in vitam beatā perducentia? complecti ſpinoſa incertaque, ſpretis æternę ſummęque ſapientiæ dogmatibus? Si per mille calamitates, diſcrimina, & ęrumnas, plerique mortalium, vt fluxas opes, & cibū qui perit, conquirant, voluuntur; nónne æquius eſt, aliquam ſaltem vitę partē rebus melioribus, diuinæ ſcilicet contemplationi, animarumque ſaluti attribuere? Quæ maior ignauia, quàm animæ ſempiternam ſalutem negligere? quàm nolle doceri, qua ratione meliora capeſſere, vitamque poſſis beatam comparare?

 Quid

Digitized by Google

Quid magis ingratum, quàm nolle benefactorem agnoſcere, & quot modis, quotque beneficijs ad gratæ mentis demonſtrationem obſtrictus ſis, audire? Hæc enim in Catecheſi traduntur: *Quid credere, quid agere, quid fugere, quibus vitã legibꝰ ducere oporteat, quomodo Deũ colere, quid ab eo petere ac ſperare, ac demũ quomodo religioſi, Deoq́; amici eſſe poſſimus?* An verò ſe quiſquam fidelem eſſe arbitrabitur, qui fidei nomen vix agnoſcit? aut religioſum, qui diuini cultus rationem penitus ignorat? vel Chriſtianum, qui ſine Chriſto? aut denique hominem, qui neque hominis officium, neq; ſeipſum nouit? An fidelis & illuminatus iure meritoque dicendus erit, qui in eiſdem ignorantiæ tenebris ſemper remanet? neque quid circa ſe in Baptiſmo geſtum fuerit, vel quamobrem, vel quid promiſerit, agnoſcit? & in diuinam aſſcriptus militiam, neque teſſeram, neque ſui Imperatoris ſymbolum, & vix cum quibus pugnandum ſit hoſtibus, aut quibus armis, intelligit? Si animo recolatur, quæ olim fuerint Catecheſeos leges, quis catechumenorum labor & alacritas, quæ patientia, quàm inexhauſtum diſcendi ſtudium, ita demum noſtræ ſocordiæ, ac ingratæ in Deum mentis, parentemque Eccleſiam pudebit. Quanto enim ſtudio populi ad primum nouæ legis Catechiſtam audiendum, per flumina, per montes, per deſerta & maria confluxerint, Euangelica hiſtoria recenſet. Qui deinde peracto huius vitæ decurſu, completoque humanæ redemptionis opere in cælum noſtræ carnis exuuias ſubuecturus, diſcipulos totius vitæ, ſanctarumque actionum & miraculorum conſcios, in orbem ablegauit, vt cæleſti doctrinâ homines, in denſâ ignorantiæ caligine demerſos illuminarent, nouiſque ſacramentis imbuerent, eos ſic affatus Matth. 28. *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti*; doctrinam tinctioni adiungens. Et quoniam nemo ritus peregrinos, & in ſpeciem viles in ſe reciperet, niſi diuinam in illis energiam vilibus tegumentis nõ ſolùm indicari, ſed etiam contineri perſuaſum haberet; ea propter doctrinæ credendi verbum adiungens: *qui crediderit*, inquit, *& baptizatus fuerit, ſaluus erit*; nempe ſic à vobis edoctus, quiſquis aſſenſum verbo ſermonique veſtro præbuerit, & ſacra myſteria ſuſceperit, abſque dubio ſaluus erit. Hinc Chriſtianarum Catecheſeon origo.

Propriè verò catechiſtica doctrina dicitur, quæ docentis ſermone peragi-

Digitized by Google

peragitur,ſeu quæ per auditum ſuſcipitur;ſolida quidem illa, ſimplex tamen, breuiſq; inſtitutio; ſiue adhuc baptiſmi ſacramento exortibus, ſiue initiatis fiat. Nam licet catechumeni propriè & ex vocis accommodatione nuncupentur, nondũ Chriſti Sacramentis imbuti,qui tamen baptiſmi deſiderio ſe teneri,morum,vitæq́ conuerſatione demonſtrent; attamen omnis fundamentorum Chriſtianæ religionis explicatio,quæ viuâ voce traditur,catecheſeos appellatione continetur. Nefas enim primis Eccleſiæ Chriſti temporibus erat,Chriſtiana ſacra litteris cõmittere,quæ ne quidẽ coram ethnicis nominare primi chriſtiani patiebãtur;cùm vt Ieremię c.31. vaticinio fieret ſatis, quod leges Dei in tabulis cordis carnalibus deſcribendas prænunciârat; tum ne incredulorũ ludibrijs exciperentur,ſanctũq́; canibus proponi videretur. Nam ijs,qui ſe in hanc diſciplinam tradiderant, veluti per tranſennam demõſtrabantur; exactior autem tractatio initiatis reſeruabatur. Vt enim qui iuuẽtutem erudiendam ſuſceperunt, ſenſim rudes animos efformant, & craſſiora quæq; proponunt, donec tandẽ prouectioribus altiora præcepta tradant:ita recentes diſcipulos inter ipſa rudimenta Doctor eccleſiaſticus detinet,quoadusque paulatim diſcendo,idonei euadant, quibus ſeipſum Chriſtus committat. Ideo neophytis ſumma chriſtianæ doctrinæ capita, ſimplici modo, velut lac paruulis, traduntur:at ijs,qui ſapientiâ exercitatos ſenſus habent,eadem Religionis Chriſtianæ capita,mutatâ docendi ratione, profundiorę ac liberiore myſteriorum explanatione,velut ſolidus cibus adultis, præbentur.Cuius rei teſtis locuples Cyrillus eſt,qui catecheſes ſuas eruditionis reconditæ pleniſſimas, nõ infidelibus aut catechumenis;ſed illuminatis, doctioribuſq́; Chriſtianis conſcripſit. Quem hac in parte Concilij Tridentini Patres imitati,Catechiſmum pro Parochis edi ſapientiſſimmè decreuerunt, qui omnem fidei catholicæ doctrinam fidelibus ſcitu neceſſariam complecteretur,in quatuor capita redactã;ſcilicet Apoſtolorum Symbolum,Sacramenta, Decalogum,Dominicã Orationem.Nam omnia, quæ Chriſtianæ fidei diſciplinâ tenenda ſunt,ſiue ad Dei cognitionem,ſiue ad mũdi creationem & gubernationem,ſiue ad humani generis redemptionẽ, ſiue ad bonorum præmia vel malorũ ſupplicia pertineant; Symboli Apoſtolici doctrina continentur.Quę autem ſigna & inſtrumen-

Digitized by Google

ſtrumenta, ad diuinam gratiam conſequendam ſint inſtituta, quis eorum numerus quis effectus, quis vſus, quanta eorum vtilitas; hæc vbertim ſeptem Sacramentorum doctrina complectitur. Quæ verò ad Leges, & Peccata referuntur, Decalogo deſcripta ſunt. Finis enim præcepti eſt charitas de corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta. Quidquid denique ab hominibus optari, ſperari, ac ſalubriter peti queat, Dominica precatione atque ſalutatione Angelica comprehenditur. Vnde liquet, explanatis quatuor his quaſi communibus ſcripturæ locis, nihil ad eorum intelligentiam, quæ christiano homini diſcenda ſunt, poſſe deſiderari; ac ſimul ad horum quatuor capitum aliquod, omnem Theologicam doctrinam referendam eſſe. Quod inſinuans œcumenica ſynodus Tridentina ſapienter conſtituit, vt omnes Epiſcopi, & eccleſiarum parochi, ſuas conciones iuxta huius Catechiſmi doctrinam inſtituant, ſeſſ. 24. c. 7. *Vt fidelis populus* (inquit) *ad ſuſcipienda ſacramenta maiori cum reuerentia, & animi deuotione accedat, præcipit ſancta Synodus Epiſcopis omnibus, vt non ſolum cum hæc per ſeipſos erunt populo adminiſtranda, prius illorum vim & vſum pro ſuſcipientium captu explicent: ſed etiam idem à ſingulis Parochis piè prudenterque, etiam lingua vernacula, ſi opus ſit, & commodè fieri poterit, ſeruari ſtudeant, iuxta formam à ſancta Synodo in catecheſi ſingulis ſacramentis præſcribendam, quam Epiſcopi in vulgarem linguam fideliter verti atque à parochis omnibus populo exponi curabunt. Necnon, vt inter Miſſarum ſolennia, aut diuinorum celebrationem, ſacra eloquia, & ſalutis monita eâdem venaculâ lingua ſingulis diebus feſtis, vel ſolennibus, explanent, eademque in omnium cordibus, poſtpoſitis inutilibus quæſtionibus, inſerere, atq; eos in lege Domini erudire, ſtudeant.* Vbi grauiter admonet, vult, ac præcipit Concilium œcumenicum, omnes Eccleſiarum Paſtores debere ſuas conciones iuxta Catechiſmi, pro Parochis iuſſu Concilij editi, doctrinam inſtituere; ac in omni docendi & interpretandi munere hanc obſeruare conſuetudinem, vt omnia dirigant ad prima illa quatuor eccleſiaſticarum traditionum capita, ad quæ referri vniuerſam diuinę ſcripturæ vim atque doctrinam oſtendimus. Quoties enim vſu venerit, vt Parochi aliquem Euangelij, vel quemuis alium ſcripturæ diuinæ locum interpretari debeant, certò ſciant, eius loci (quicumque is fuerit) ſententiam cadere ſub vnum aliquod quatuor iſtorum

rum

Digitized by Google

rum capitum:ad quod velut eius doctrinæ, quæ explicanda erit, fontem, confugere poterunt. Exempli gratiâ: Si explanandum ſit Euangelium primæ Dominicæ Aduentus; quæ eò pertinent, fusè traduntur in explicatione Articuli ſymboli: *Venturus eſt iudicare viuos & mortuos*. Si de Verbi Incarnatione, Natiuitate Chriſti, Paſſione, Morte, Sepulturâ, Reſurrectione, Aſcenſione, vel de futuro Iudicio, de Carnis reſurrectione, de beatorum præmijs, aut cōdemnatorum ſupplicijs; ſi de Trinitatis myſterio, de Patris & Filij aut Spiritus Sancti proprietatibus, & Maieſtate, vel de Spiritus Sancti miſſione, chariſmatibus, aut gratiarum donis; ſi de Angelorum hierarchijs, cōditionibus, natura functionibus & officijs; vel de hominis creatione, primòq; illius ſtatu, ac deinde lapſu, reparatione; vel de potētijs, auxilijſq; neceſſarijs, vtpote de Libero arbitrio, gratiàq; illi ad piè ſanctèq; operandum neceſſaria; ſi de ſalutarium Sacramentorū inſtitutione, præſtantiâ, vi, ac vſu Paſtori ſermo inſtituendus ſit, ad expoſitionem Articulorum ſymboli, ad tractatum de Sacramentis recurrat; ibi ampliſſimam de prædictis omnibus, multiſque alijs conſimilibus argumentis materiam in promptu habebit; qua creditas ſibi fidelium animas ſaluberrimè reficiat. Hoc enim fine vniuerſam Theologiam ſcitu neceſſariam, ad methodum doctrinæ Catechiſmi Romani compendiosè redegimus, vt Parochi, Verbique Dei tractatores ad manus communium locorum extenſam, dilucidamque expoſitionem haberent, quæ conduceret ad confirmandos in Catholicâ fide hominum animos; ad ſtabiliendum in vnione Eccleſiæ Romanæ; ad excitandum ad pietatem & bonos mores, ad dehortandum à vitijs; ad promouendum Fidem, Spem, Charitatem, ceteràſque virtutes; ad auitam priſcàmque religionem tuendum; errores, graſſanteſque hęreſes refellendum. Quia enim non omnibus tantum eſt otij, vel iudicij, vt per ſe iſtiuſmodi locorum communium explicationem colligere valeant, pro ingenij noſtri tenuitate, id quantâ potuimus breuitate atque claritate, Deo duce, atque auſpice, in tui gratiam, LECTOR optime, præſtare conati ſumus. Tu igitur noſtris laboribus vtere ad Dei gloriam, quem pro nobis precare.

Iacobus de Bay.

Eximio

Digitized by Google

***

Eximio Domino

M. N. JACOBO BAYO,

SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSORI REGIO, &c.

Louanij.

EXIMIE D. M. N.

IN doлui huc reuerſus, quòd Louanij nuperrimè exiſtens, non egerim cum eximiâ T. D. pro obtinendâ aliquâ partium Catechiſticæ explicationis editione. Valdè ea vbique locorum deſideratur, & eſſet magnus vſus illius in omnibus Eccleſiis. Paſtores plurimi abſtinent à Catecheſi, nec induci poſſunt vt catechiſent, quòd non habeant adminicula ad eam rem neceſſaria. Concionatores, vel (vt illi obſoletè nominant) Poſtillatores ſatis multi extant, quibus ad concionandum Euangelia iuuantur; ſed deſtituuntur ijs, quos in Catechiſmo explicando ſequantur. Catechiſationis neceſſitas Eximiæ D. T. perſpecta eſt: quæ in eo profeſſionis genere pluribus iam annis verſata, paruo negotio ſuccinctam aliquam omnium Catechiſmi partium, quæ vniuerſæ Catholicæ Eccleſiæ vſui futura ſit, edere poterit explicationem. De omnibus partibus eam ſcribi expedit, illis etiam comprehenſis, quæ in Tridentino Catechiſmo ſunt prætermiſſa; vt pote de Angelicâ ſalutatione, de Præceptis Eccleſiæ, & alijs. Expedit quoque breuem eſſe, vt ad plures vtilitas diffundatur. Quæſo vt hãc meam interpellationem, quæ bono publico & animarum ſaluti ſeruit, in bonam partem D. T. accipiat; quam opto feliciter valere. Falcoburgo. 7. Octob. 1605.

Vti frater in CHRISTO

HENRICVS EPISCOPVS Ruræmundenſis.

INDEX

Digitized by Google

INSTITVTIONVM DOCTRINAE CHRISTIANÆ

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

De Auctore Catecheſeos.

Catecheſis Deum Authorem habet.

Promulgatores poſt lapſum ſunt Angeli, Patriarchæ, Prophetæ, Sacerdotes, Chriſtus, Apoſtoli, eorũque Succeſſores.

CATECHESIS Deum Authorem habet, qui ſimulatque Angelos & homines primos condidit, ſuam eis voluntatem expoſuit; cui ſi obedirent, beati; ſi vero eam tranſgrederentur, miſeri fierent; eos ita libero munerans arbitrio, vt tamen regeret imperio, terreret exitio. Poſt inobedientiam verò primorum parentum, nouam Catecheſim, ſpecialemque colendi Dei ritum ac ſpem recuperãdæ ſalutis per Chriſtum, de Muliere naſciturum, idem Creator benignè conſuluit. Cuius doctrinæ promulgatores fuerunt Angeli, Patriarchæ, Prophetæ, Sacerdotes, ac tandem ipſe Chriſtus, naturalis Dei Filius, Homo factus, Apoſtoli, alijque homines ſancti, quos per oracula, viſiones, inſpirationes, vtraque illuminationum genera Deus occulta ſapientiæ ſuæ myſteria, veritatemque docuit; quam ipſi Poſteris viua voce per manus traderent. Iuxta quam Inſtitutionem Adam, Seth, Enoch, Noe, alijque omnes Sancti vſque ad Abraham Deo ſeruierunt: cui Deus pleniorem Catecheſim ac myſteriorum Fidei reuelationem indulſit, apertè illi detegens, quod *in eius ſemine benedicerentur vniuerſæ tribus terræ*; ac ſignum fœderis, ſignaculumque iuſtitiæ fidei, Circumciſionem carnis præputij conſtituens, eiuſque poſteritati terrã Chanaan, liberationemque ab AEgyptiaca ſeruitute addicens: in typum, quod veri Abrahæ filij imitatione fidei à ſeruitute diaboli in libertatem per Chriſtum aſſerendi eſſent, ac ad regnum cœlorum perducendi. Tempore autem Moyſis plenior adhuc diuinarum rerũ eruditio ſucceſſit, cum præcepta Decalogi data ſunt, & ritus varij, ceremoniæ, atque ſacrificia, Sacerdotiumque Aaronicum, ad colendum ſingulari obſequio Deum, explicandam Legem, Iſraeliticumque populum erudiendum inſtitutum fuit. Sed proceſſu temporis

per Samuelem, Dauidem, Iſaiam, Danielem, alioſque Prophetas longè adhuc illuſtrior diuinarum rerum inſtitutio ſucceſſit: cuius tandem perficiendæ cauſſa Vnigenitus Dei Filius in terram deſcendit, abſolutamque de Deo, rebuſque diuinis Catecheſim viua voce Apoſtolis aliiſque tùc viuentibus Diſcipulis enarrauit. A quibus continua Epiſcoporum Doctorumque ſibi inuicem ſuccedentium viuæ vocis traditione ad nos vſque incorrupta dimanauit. Nam vt continuo progreſſu doctrinæ ſalutaris veritas ſeculis omnibus ſuperſtes in mundo remaneret, Chriſtus Paſtores & Doctores, in cælum aſcendens, in terra reliquit; quos interpretes, teſtes, cuſtodeſque Depoſiti diuini conſtituit, per quorum os Eccleſiam erudit, omnemque veritatem reſerat; de quibus dixit: *Qui vos audit, me audit.* rurſus: *vos eritis mihi teſtes.* Item *docete omnes gentes.* Pauciſſimis enim donatū eſt, vt nullo ſibi homine prædicante, per ipſum Dominum vel Angelos cælorum ſalutis doctrinam accipiant: multis vero conceſſum, vt Deo per homines credant, veritatemque agnoſcant. Vnde non ſunt quærendæ nouæ à Deo reuelationes, nec alia de cælo expectanda Spiritus Sancti oracula, ſed in omni religionis controuerſia, Eccleſia Dei viui conſulenda eſt, quæ columen & firmamentum veritatis, certiſſimaque credendorum & agendorum magiſtra eſt. Quam qui contemnit audire, *tanquam ethnicus & publicanus* Chriſti voce habendus denunciatur. Vnde falſiſſimum eſſe conſtat illud Caluini figmentum: *Neminem poſſe vel minimum rectæ ſanæque doctrinæ guſtum percipere, niſi qui Scripturæ diſcipulus fuerit, eaque duce ac magiſtra veritatem didicerit, per eamque ſolam nobis liquido veritatem oſtendi, Deum eccleſiam erudire, oſque ſuū reſerare: ac proinde ad credendum & ſcripturas recipiendum non eſſe recurrendum ad eccleſiæ authoritatem, iudicium, aut teſtimonium, ſed petendam eſſe veritatis perſuaſionem ab vnico arcano Spiritus Sancti teſtimonio; quia Deus ſolus de ſe idoneus in ſuo ſermone teſtis exiſtat.* Quod commentum ad euertendam eccleſiæ authoritatem excogitatum, cum euangelica Apoſtolicaque doctrina è diametro pugnat; quæ vult, eccleſiam veluti infallibilem veritatis magiſtram audiri, eiuſque teſtimonio fidem incunctanter adhiberi, vt rectiſſimè vereque dicatur, propter eccleſiæ authoritatem, teſtimonium, & perſuaſionem, tanquam externum medium, homines credere, quamquam interim ipſo Deo intrinſecus mentē firmante atque illuminante perſuadeantur, vt aſſenſum & fidem Verbo foris prædicato adhibeant. Vtrumque ſiquidem medium coniunctum fidem operatur, iuxta illud, *Fides ex auditu. Et charitas cum fide à Deo Patre noſtro.*

Hebr. 1.

Math. 10. Actor. 1. Math. 28.

Deus ordinarie per homines docet.

Au. li. 1. de doctr. Chr. lib. 1 de bono perſeue. cap. 19

Eccleſia veritatis magiſtra.

Math. 18.

non eſſe ad ſolam Scripturam recurrendum

Fides eſt à Deo ſimul & ab Eccleſiæ teſtimonio.

Rom. 10. Ephes. 6.

CAP. II.

De Catecheſios nomine.

CATECHESIS nomen à voce græca ἠχῶ à quo verbum ἠχέω deducitur; quod ita ſonare ſignificat, vt ſonus illiſus reſiliat, ac verba dilapſa quodammodo reuocet. Hinc ortum verbum κατηχέω, quod inſtituere, ſeu, viua voce erudire, ſignificat: à quo verbo catecheſis traducta eſt, ad ſignificandam traditionem Fidei, myſteriorumque Chriſtianæ Religionis, quæ viua voce, potiſſimumque interrogationibus reſponſionibuſque peragitur. Qua voce B. Lucas in Actis cap. 1. & 18. vtitur; & Interpres vertit, Erudi-

Digitized by Google

Eruditus es, ac edoctus viam Domini: Apoſtolus vero, *communicet, ait, is, qui catechizatur verbo ei qui ſe catechizat, in omnibus bonis.* Vnde liquido patet, catechizare eſſe verbo ſeu *viua voce inſtruere.* Ex quo Apoſtoli loco voces *Catechiſmi, Catechiſta,* atque *Catechumeni* deſumptæ ſunt.

Catechizare quid ſignificat.

CAP. III.

Quid Catechiſmus, Catechiſta & Catechumenus

Catechiſmus quid denotet.

Catecheſis, ſeu Catechiſmus; eſt doctrina de elementis Chriſtianæ religionis, quæ viuæ vocis miniſterio imbuendis ſacris myſteriis tradi ſolet, quam inſtitutionem Apoſtolus lacti comparat, quo fouentur paruuli; eam ſecernens à ſolido cibo, quo paſcuntur viri: *Rurſus*, inquit, *indigetis, vt doceamini, quæ ſint elemẽta exordii ſermonum Dei & facti eſtis, quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo.* Et 1. ad Cor. 3. *Tanquam paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi, in eſcam.* Eſt autem lac (iuxta Aug.) doctrina rerum ſacrarum propoſita, vt audiens ſimplici fide credat: Solidus autem cibus, eſt ſermo doctrinæ, quo agitur, vt auditor non ſolum annuat, verum etiam vt ea, quæ proponuntur, intelligat. Eadẽ igitur fidei myſteria diuerſo modo propoſita, *Lac* ſunt & *ſolidus cibus,* ac proinde Doctrina Catechiſmo Romano comprehenſa, non ſolum rectè catechumenis ſed etiam Baptiſmi ſacramento regeneratis, vtiliſſimè proponitur, vt quod fide ſimplici credendum acceperunt, etiam Domino reuelante intelligere, ſimulque aduerſus Hæreticorũ inſidias tueri valeant. Quo quidẽ fine Aug. li. de fide & ſymb. Ambr. lib. de iis, qui myſteriis initiantur, & Cyrillus catecheſi illuminatis ediderunt, quibus ad ſpectanda noſtræ religionis myſteria iam admiſſis, ſpiritualẽ myſteriorũ intelligentiã eſſe tradendã cũ in præfatione, tum catecheſi 4. Cyrillus docet; ac ante hos omnes Clemens Alexandrinus tribus Pædagogi libris, quodnã hominis Chriſtiani officiũ ſit, expoſuit. Cum equidẽ ſanctũ canibus dari vetuerit Dominus, viſũ eſt primis fidei Chriſtianæ magiſtris nõ expedire, vt omnia Chriſtianæ religionis myſteria ſcripto cõmitterent, omnibuſq; paſſim euulgarẽt: ſed conſultius iudicarunt, vt qui ſacris arcanis vellẽt imbui, viua voce inſtruerentur; eoque modo ritus colẽdi Dei, atq; doctrina ipſa Chriſtiana ad poſteros, veluti per manus, dimanarent; & lex Chriſti non tã atramento vel calamo, quã Spiritu Dei viui ſcriberetur; *non in chartis, ſed in tabulis cordis carnalibus,* iuxta doctrinã Apoſtoli 2. Cor. 3. ex Ieremiæ vaticinio deſumptã, ca. 31. & Ezechiele. Ad hunc modũ qui in Eccleſia primitiua ad baptiſmũ admitti deſiderabant, prius fidei Chriſtianæ myſteria rudi planoque ſermone ab Apoſtolis eorumque Diſcipulis viua voce audiebant, cuiuſmodi inſtitutionis genus *Catecheſim,* ſeu *Catechiſmum* appellabant. Illi vero, qui ad hunc modũ elemẽtis Chriſtianæ fidei imbuebãtur, cum nondũ eſſent ſacris initiati, nec ad ſacra ſpectãda introducti, *catechumeni* appellabantur; qui à Tertulliano in lib de pœnitentia vocantur *audientes*; in li. autem de patientia, *diſcentes*; ab Aug. *competentes,* quia omnibus mentis ſuæ conatibus regenerationis gratiã ambirent. Qui vero fidei Chriſtianæ doctrinã tradebant, *Catechiſtæ, Doctoris*, ac *Magiſtri* nomen obtinebant, vt ex Apoſtolo ad Gal. 6. & Euſebio, aliiſque conſtat. Refert enim Demetrium Alexandrinum Epiſcopum Origeni catechizandi

Heb. 5. & 6.

Quid lactis nomine ſignificetur.

Aug. tract. 98. in Ioan.

Solidus cibus

Eadem doctrina diuerſo modo propoſita eſt lac & ſolidus cibus.

Matth. 7.

Chriſtianæ fidei myſteria voce potius quam ſcripto tradita.

2. Cor. 3. Ierem. 31. Ezech. ca. 11. 36.

Initiandorũ nomina

Catechumeni qui.

Aug. ſer. 9. in Louan. impreſ. lib. 1. retract. cap. 17. Serm. de temp. 115.

zandi docendique magiſteriū in eccleſia tribuiſſe: quod officium ibi Pantenus atque Clemens prius exercuerāt. Quomodo autem & de quibus rebus inſtituendi ſint catechumeni, tradit Dionyſius Areop. vterque Clemens, Romanus, & Alexandrinus, atque Auguſt. libro de catechiſandis rudibus ac lib. de fide & ſymbolo. & lib. de fide & operibus capit. 27. vbi docet, ſic homines eſſe catechizandos, vt non ſolum audiant, quid credere, verùm etiam qualiter viuere debeant; quid agere, quid vitare, quibus legib. vitam dirigere oporteat. Nam conuerſatio Deo grata non minus requirit vitam bonam quam fidem rectam. Sicut enim fides abſque operibus mortua eſt; ita opera ſine verâ fide mortua ſunt. Qui enim laudabiliter viuit, ſed malè credit, habenti faciem ingenuam, ſed oculos diſtortos, perſimilis eſt. Hinc ſolent catechumeni ſacrarum ſcripturarum lectionem in templo cum fidelibus audire, Euangelijque expoſitioni intereſſe; quâ finitâ, emittebantur, nec ea intueri, quæ in Hoſtiæ ſalutaris oblatione fiunt, permittebantur. Idque propterea, quoniam adhuc inſtar infantum in vteris maternis exſiſtentium, ad diuinam illā vitæ ac lucis natiuitatem (quæ in baptiſmo conſequitur) eccleſiæ ſacris eloquiis effingerentur; ad quē, diligenter inſtructi, maximâ cum ſolemnitate pridie Paſchæ & Pentecoſtes (ac in Orientali regione infeſto quoque Epiphaniæ Domini) adduci ſolent; prius tamen feria 5. Orationem Dominicam, & Symbolum Apoſtolorum publicè recitare, & coram Epiſcopo aut Presbytero catechetici profectus rationem tenebātur reddere. Poſtquam verò ex aquâ & Spiritu Sancto regenerati erant, albâ veſte induebantur, in typum, quod exutis peccatorum & ignorantiæ tenebris, innocentiæ ac lucis caſta velamina induiſſent: nec amplius *catechumeni*, ſed *Neophyti, Illuminati, Initiati, Filij Adoptionis, Sanctificati, Fratres, Diſcipuli, Fideles, Oues Chriſtianique* nuncupabantur; regio nimirum, prophetico, pontificioque vocabulo. Iulianus apoſtata probroſo quaſi cognomento *Nazareos* & *Galileos* appellauit: quæ nomina cum ſuo authore euanuerunt.

Dion. li. de Eccl. Hier. ca. 2. 3. Clem. lib. 7 Apoſt. cōſt. ca. 39. Clem. Ale. li. 1. Padag.

Catechum. traduntur credenda, & agenda.

Iacob. 2.

Dionyſ Areop. lib. de Eccleſ. Hier. ca. 3. p. 8.

Baptizandi Orat. Dominicā & Symbolum recitabant. Concil Laodic. cap 46.

Alba veſtis quid denotet Dionyſ Areop. de Eccleſ.

Hier. c. 2. p. 3. Aug. ſer. 157 ad compe en.

Baptizatorū nomina. Actor 11. Pſalm 44. & 104.

CAP. IV.

Vnde Catechiſta doctrinam ſuam exordiri debeat?

ORDINEM docendi Catechiſtarum obſeruabit, quem perſonis & temporibus accommodatum iudicabit. Vt Auguſt. lib. de catechizandis rudibus admonet. Et Clemens libr. 7. conſtit. Apoſt. cap. 39. vbi ſcribit, inſtituendos eſſe catechumenos notitia Dei Patris Vnigenitique Filij Ieſu ac fide Spiritus Sancti. Deinde proponendum eſſe varium creaturarum ordinem, diuinæ prouidentiæ ſeriem, diuerſarum legum iudicia: quare homo conditus, cur mundi ciuis cōſtitutus; cuius qualiſque naturæ ſit; ac quemadmodum Deus in qualibet ætate Sanctos honorauerit, dilexerit, ijſque benefecerit; vitioſos autem & impios aqua, igne, hiatu terræ, per feras beſtias, per bella, captiuitates, carceres, vincula, famem, peſtem, varióſque morbos puniuerit ac perdiderit; ac inſuper, quemadmodum ſua prouidentia non ſe ab humano genere auerterit Deus, ſed per tempora illud ab errore ac vanitate ad veritatis cognitionem reuocauerit, ab impietate ad pietatem transferens, ab iniuſtitia ad iuſtitiam à ſeruitute ad libertatem, ab æterna morte ad beatam & immortalem vitam. In eum finem excitans Prophetas

Catechiſta vnde doctrinam exordiatur.

Digitized by Google

phetas; ac tandem Vnigenitum Filium ſuum Chriſtum de cælo mittens, vt homines ſaluaret, pulſaque ignorantia & deletis omnibus carnis ſpiritúſque maculis, homines voluntate, mente, corpore, verbo, & opere Deo ſpe glorioſæ immortalitatis ſeruirent, eidemque pro tantis beneficiis gratias aſſiduè peragerent. Porrò veterum Patrum conſuetudinem ſequutus noſter Catechiſmus Romanus, à fidei doctrina initium facit. Eſt enim Fides religionis doctrinæque Chriſtianæ baſis ac fundamentum, ſimul ianua, via & recurſus ad incorruptionem. Nam credendo Domus Dei fundatur, ſperando erigitur, diligendo perficitur. *Per fidem acceſſum habemus adDeum, qui nobis author eſt vitæ immortalis, omniúmque bonorum. credere enim oportet accedentem ad Deum. accedit autem adDeum, qui eum inuocat, quomodo autem inuocabunt, in quem non crediderunt?* Vnde colligit Auguſtin. homini cumprimis eſſe diſcendum, quænam ſit credenda, & deinde quæ petenda, ſperanda, & facienda, & in Enchiridio c 2.3. & 8 oſtendit, fide, ſpe & charitate Deum eſſe colendum; fidem autem ſpe atque charitate priorem eſſe; imo neutram earum virtutum poſſe abſque fide ſubſiſtere, quia nemo ſperet aut diligat, quod non agnoſcit. Quod autem fides ſit origo iuſtitiæ, vitæque beatæ, ſignificat Apoſtolus, vocans fidem *ſubſtantiam rerum ſperandarum,* id eſt, baſim, ac fundamentum. & ad Roman. c. 1. *Iuſtus ex fide viuit*, tanquam radice iuſtitiæ. Nam fides prima datur, ex qua deinde cetera impetrentur, quo modo paſſim explicat Auguſtin. Hinc fides, *oſtium vitæ, luménque animæ* dicitur, quia ſine fide mens de credendis & agendis perperam iudicat. Cum enim finis beatæ vitæ rationali creaturæ à Deo propoſitus, humani ſenſus acie cōprehendi nequeat, oportet mentem ſupernis illuſtrari radiis, quibus ad res diuinas contuendas eleuetur, quarum rerum Ænigmatica cognitio fides eſt, cuius virtute ijs omnibus firmiter aſſentimur, quæ à Deo nobis credenda proponuntur. Nam æquum eſt in eis, quæ humano ingenio inveſtigari nequeunt, diuinæ authoritati cedere: ac illis, qui eadem viderunt, & in ſcriptura ſancta nobis reuelarunt, abſque hæſitatione credere. Sed cum fidei vox latè pateat, de multiplici eius ſignificatione nonnulla ſubiungemus.

Fides religionis eſt fundamentum. *Heb 11.* *Rom. 10.* *Summa doctrinæ cælestis ad credenda, ſperanda, facienda que reuocatur.* *Bellarm. l. 4. de Iuſtif. cap. 3.* *Fides eſt baſis vitæ beatæ.* *Hebr. 11.* *Auguſt. li. de prædeſt. Sanct. c. 7.* *Fideli Encomia.* *Authoritati diuinæ rationis eſt credere.*

CAP. V.

De variâ vocis Fidei notione.

PRIMA Fidei ſignificatio ex nominis Etymologia colligitur. Etenim fides ex *facere & dicere* cōponitur. Si enim facis quod dicis, fides eſt: ac ſumitur tunc fides pro fidelitate, ſponſione, promiſſi adimpletione, oppoſita fraudulentiæ. definiturque iuxta hanc acceptionem à Cicerone: *fides eſt dictorum factorumq; conſtantia & veritas.* Eſtque iſta ſignificatio tā profanis ſcriptoribus, quam Eccleſiaſticis vſitata. *Fides appellata eſt*, inquit Auguſt. *in latinâ linguâ ex eo, quia fit quod dicitur:* quam fidem etiam hoſtibus eſſe ſeruandam docet, exemplum adferens de Marco Attilio Regulo, qui vt fidem hoſti datam ſeruaret, exquiſitiſſimis ſeſe obtulit ſupplicijs: & de Saguntinis, qui interire maluerunt, quam fidem Romanis datam violare. idem ante Auguſtinum ſcripſerat Ambroſ. lib. 3. offic. cap. 12. Qua ſignificatione Eccleſiaſtici 22. dici-

Multiplex vocis fidei ſignificat. o Fides pro fidelitate. *Cicero li. 1. Offic.* *Aug. epiſt. 19. & li. de mendacio ca. 20 li de ſpi. & lit ca. 30 Aug. li. 2. de ciuit. ca 15. epiſt. 205. & 15. li 22. d. c ca. 6.*

Digitized by Google

zandi docendique magiſteriū in eccleſia tribuiſſe: quod officium ibi Pantenus atque Clemens prius exercuerāt. Quomodo autem & de quibus rebus inſtituendi ſint catechumeni, tradit Dionyſius Areop. vterque Clemens, Romanus, & Alexandrinus, atque Auguſt. libro de catechiſandis rudibus ac lib. de fide & ſymbolo. & lib. de fide & operibus capit. 27. vbi docet, ſic homines eſſe catechizandos, vt non ſolum audiant, quid credere, verùm etiam qualiter viuere debeant; quid agere, quid vitare, quibus legib. vitam dirigere oporteat. Nam conuerſatio Deo grata non minus requirit vitam bonam quam fidem rectam. Sicut enim fides abſque operibus mortua eſt; ita opera ſine verâ fide mortua ſunt. Qui enim laudabiliter viuit, ſed malè credit, habenti faciem ingenuam, ſed oculos diſtortos, perſimilis eſt. Hinc ſolent catechumeni ſacrarum ſcripturarum lectionem in templo cum fidelibus audire, Euangelijque expoſitioni intereſſe; quâ finitâ, emittebantur, nec ea intueri, quæ in Hoſtiæ ſalutaris oblatione fiunt, permittebantur. Idque propterea, quoniam adhuc inſtar infantum in vteris maternis exſiſtentium, ad diuinam illā vitæ ac lucis natiuitatem (quæ in baptiſmo conſequitur) eccleſiæ ſacris eloquiis effingerentur; ad quē, diligenter inſtructi, maximâ cum ſolemnitate pridie Paſchæ & Pentecoſtes (ac in Orientali regione infeſto quoque Epiphaniæ Domini) adduci ſolent; prius tamen feria 5. Orationem Dominicam, & Symbolum Apoſtolorum publicè recitare, & coram Epiſcopo aut Presbytero catechetici profectus rationem tenebātur reddere. Poſtquam verò ex aquâ & Spiritu Sancto regenerati erant, albâ veſte induebantur, in typum, quod exutis peccatorum & ignorantiæ tenebris, innocentiæ ac lucis caſta velamina induiſſent: nec amplius *catechumeni*, ſed *Neophyti, Illuminati, Initiati, Filij Adoptionis, Sanctificati, Fratres, Diſcipuli, Fideles, Oues Chriſtianique* nuncupabantur; regio nimirum, prophetico, pontificioque vocabulo. Iulianus apoſtata probroſo quaſi cognomento *Nazareos* & *Galileos* appellauit: quæ nomina cum ſuo authore euanuerunt.

Dion. li. de Eccl. Hier. ca. 2. 3. Clem. lib. 7 Apoſt. cōſt. ca. 39. Clem. Alex. li. 1. Pedag.

Catechum. traduntur credenda, & agenda.

Iacob. 2.

Dionyſ Areop. lib. de Eccleſ. Hier. ca. 3. p. 3.

Baptizandi Orat. Dominicā & Symbolum recitabant. Concil Laodic. cap 46.

Alba veſtis quid denotet Dionyſ Areop. de Eccleſ.

Hier. c. 2. p. 3. Aug. ſer. 157 ad compet.

Baptizatorū nomina. Actor 11. Pſalm 44. & 104.

CAP. IV.

Vnde Catechiſta doctrinam ſuam exordiri debeat?

ORDINEM docendi Catechiſtarum obſeruabit, quem perſonis & temporibus accommodatum iudicabit. Vt Auguſt. lib. de catechizandis rudibus admonet. Et Clemens libr. 7. conſtit. Apoſt. cap. 39. vbi ſcribit, inſtituendos eſſe catechumenos notitia Dei Patris Vnigenitique Filij Ieſu ac fide Spiritus Sancti. Deinde proponendum eſſe varium creaturarum ordinem, diuinæ prouidentiæ ſeriem, diuerſarum legum iudicia: quare homo conditus, cur mundi ciuis cōſtitutus; cuius qualiſque naturæ ſit; ac quemadmodum Deus in qualibet ætate Sanctos honorauerit, dilexerit, ijſque benefecerit; vitioſos autem & impios aqua, igne, hiatu terræ, per feras beſtias, per bella, captiuitates, carceres, vincula, famem, peſtem, variósque morbos puniuerit ac perdiderit; ac inſuper, quemadmodum ſua prouidentia non ſe ab humano genere auerterit Deus, ſed per tempora illud ab errore ac vanitate ad veritatis cognitionem reuocauerit, ab impietate ad pietatem transferens, ab iniuſtitia ad iuſtitiam à ſeruitute ad libertatem, ab æterna morte ad beatam & immortalem vitam. In eum finem excitans Prophetas

Catechiſta vnde doctrinam exordiatur.

phetas;ac tandem Vnigenitum Filium ſuum Chriſtum de cælo mittens,vt homines ſaluaret, pulſaque ignorantia & deletis omnibus carnis ſpiritûſque maculis,homines voluntate,mente,corpore,verbo,&opere Deo ſpe glorioſæ immortalitatis ſeruirent, eidemque pro tantis beneficiis gratias aſſiduè peragerent.Porrò veterum Patrum conſuetudinem ſequutus noſter Catechiſmus Romanus, à fidei doctrina initium facit. Eſt enim Fides religionis doctrinæque Chriſtianæ baſis ac fundamentum, ſimul ianua,via & recurſus ad incorruptionem. Nam credendo Domus Dei fundatur, ſperando erigitur, diligendo perficitur. *Per fidem acceſſum habemus adDeum,qui nobis author eſt vitæ immortalis,omniúmque bonorum.credere* enim *oportet accedentem ad Deum. accedit autem adDeum,qui eum inuocat,quomodo autem inuocabunt,in quem non crediderunt?* Vnde colligit Auguſtin. homini cumprimis eſſe diſcendum, quænam ſit credenda,& deinde quæ petenda,ſperanda,& facienda,& in Enchiridio c 2.3.& 8 oſtendit,fide, ſpe & charitateDeum eſſe colendum;fidem autem ſpe atque charitate priorem eſſe; imo neutram earum virtutum poſſe abſque fide ſubſiſtere,quia nemo ſperet aut diligat,quod non agnoſcit. Quod autem fides ſit origo iuſtitiæ,vitæque beatæ,ſignificat Apoſtolus,vocans fidem *ſubſtantiam rerum ſperandarum,* id eſt,baſim,ac fundamentum.& ad Roman.c.1. *Iuſtus ex fide viuit*, tanquam radice iuſtitiæ.Nam fides prima datur, ex qua deinde cetera impetrentur, quo modo paſſim explicat Auguſtin. Hinc fides, *oſtium vitæ, lumenque animæ* dicitur,quia ſine fide mens de credendis & agendis perperam iudicat. Cum enim finis beatæ vitæ rationali creaturæ à Deo propoſitus,humani ſenſus acie cõprehendi nequeat,oportet mentem ſupernis illuſtrari radiis, quibus ad res diuinas contuendas eleuetur,quarum rerum Ænigmatica cognitio fides eſt, cuius virtute ijs omnibus firmiter aſſentimur, quæ à Deo nobis credenda proponuntur. Nam æquum eſt in eis, quæ humano ingenio inveſtigari nequeunt,diuinæ authoritati cedere: ac illis, qui eadem viderunt,&in ſcriptura ſancta nobis reuelarunt,abſque hæſitatione credere.Sed cum fidei vox latè pateat,de multiplici eius ſignificatione nonnulla ſubiungemus.

Fides religionis eſt fundamentum. *Heb.* 11. *Rom.* 10. *Summa doctrinæ caliſtis ad credenda, ſperanda, facienda que reuocatur.* *Bellarm. l. 4. de Iuſtif. cap. 3.* *Fides eſt baſis vitæ beatæ.* *Hebr.* 11. *Auguſt li. de prædeſt. Sanct. c. 7.* *Fideli Encomia.* *Authoritati diuinæ rationis eſt credere.*

CAP. V.

De variâ vocis Fidei notione.

PRIMA Fidei ſignificatio ex nominis Etymologia colligitur.Etenim fides ex *facere & dicere* cõponitur. Si enim facis quod dicis,fides eſt:ac ſumitur tunc fides pro fidelitate,ſponſione, promiſſi adimpletione, oppoſita fraudulentiæ. definiturque iuxta hanc acceptionem à Cicerone: *fides eſt dictorum factorumq́; conſtantia & veritas.* Eſtque iſta ſignificatio tã profanis ſcriptoribus, quam Eccleſiaſticis vſitata. *Fides appellata eſt*,inquit Auguſt. *in latinâ linguâ ex eo, quia fit quod dicitur:* quam fidem etiam hoſtibus eſſe ſeruandam docet,exemplum adferens de Marco Attilio Regulo, qui vt fidem hoſti datam ſeruaret, exquiſitiſſimis ſeſe obtulit ſupplicijs:& de Saguntinis,qui interire maluerunt,quam fidem Romanis datam violare.idem ante Auguſtinum ſcripſerat Ambroſ.lib.3.offic. cap. 12. Qua ſignificatione Eccleſiaſtici dicitur:

Multiplex vocis fidei ſignificatio *Fides pro fidelitate.* *Cicero li. 1. Offic.* *Aug. epiſt. 19. & li. de mendacio ca. 20 li de ſpi. & lit ca. 30 Aug. li. 2. de ciuit. ca 15. epiſ. 205. & 15. li 22. de c. ca. 6.*

 tur:

Digitized by Google

tur: *fidem poßide cum amico.* Tob. 5. & 10. *Inquire tibi virum fidelem.* Rom. 3 *Nunquid incredulitas eorum fidem Dei euacuauit?* id eſt, veracitatem & conſtantiam diuinæ promiſſionis. In eadem ſignificatione Deus *fidelis: &, omnia opera eius in fide* dicuntur. Sed diſtinguendus eſt fidelis Deus à fideli homine. Fidelis homo eſt, credens promittenti Deo: fidelis Deus eſt, exhibens quod promiſit homini.

1 Tim. 5. primam fidem irritam fecerunt.

Deut. 32
1. Cor. 10.
2. Tim. 2.
Pſalm 32.

Secunda fidei acceptio eſt pro aſſenſu & perſuaſione intellectus; ſiue aſſenſus certus, ſiue incertus ſit, euidens aut obſcurus. Vnde Tullius & Boetius argumentum definiunt quod rei dubię fidem facit. Hanc ſignificationem agnoſcit Aug. lib. de ſpir. & lit. cap. 31. diſtinguẽs fidem, quam adhibemus, cum aliquid credimus, à fide, quam damus, cùm aliquid polli cemur. Quoniam aliter dicimus, *Non mihi habuit fidem:* aliter verò *non mihi ſeruauit fidem.* Nam illud eſt, *non credidit, quod dixi:* illud autem, *non fecit quod dixit.*

Aug. co. 1 in pſal. 32.

Fides pro aſſenſu.

Tertia ſignificatio huic affinis eſt, qua fides pro hominis conſcientiâ ſumitur, id eſt, pro iudicio hominis proprio circa licitum vel illicitum in particulari; quomodo dicitur, bonæ vel malæ fidei poſſeſſor: quia bona vel mala conſcientia aliquid retinet.

Fides pro hominis cōſcientia.

Rom. 5.

Quarta eſt, vt nomen fidei pro obiecto, id eſt, pro rebus ipſis fide creditis accipiatur, ſicut in ſymbolo Athanaſij: *Hæc eſt fides catholica, vt vnum Deum in trinitate veneremur.* Quo modo intelligi etiam illud poteſt: *Arbitramur hominem iuſtificari per fidem,* id eſt, per ea, quæ creduntur ſecundùm Euangelium. Et ad Galat. 1. *fidem euangelizat quam antè expugnabat.*

Fides pro obiecto fidei.

Quinta eſt, vt fides pro fiduciâ ſumatur, vt Pſal. 26. *Credo videre bona Domini,* id eſt, confido. Iacobi c. 1. *poſtulet in fide nihil hæſitans.* Marci 11. *omnia quacumque orantes petitis, credite, quia accipietis.* id eſt, cum bonâ quadam fiduciâ orate. Porrò fiducia ex fide naſcitur, eſtque modus & robur ſpei, vt Apoſtolus indicat, dum ait: *In quo habemus fiduciam & acceſſum in confidentiâ per fidem eius.*

Fides pro fiducia.

Epheſ. 3.

Sexta eſt, pro actu vel habitu mentis, quo firmiter aſſentimur ijs, quæ proponuntur credenda, ſolum propter authoritatem dicentis, non autem propter experientiam vel rei euidentiam. ſic ait Ariſtoteles: *Oportet diſcentem credere.* In omni enim ſcientiâ & arte principia quædam veluti certa recipi debent. Vt Theodoretus lib. 1. de curat. græc. affect. luculenter oſtendit exemplo volentis addiſcere litteras, ſimul commemorans Pythagoræ morem, quo diſcipulis ſuis quinquennij ſilentium indicere ſolet, quibus ſolum audiendo præceptori aures accommodarent ingenuè credentes rem ita ſe habere, ſicut dici audirent, ſine qua fide nulla cognitio haberi poſſet. Quia vero authoritas dicentis, qua inducimur ad credendum, non eſt vnius generis, neque paris certitudinis; conſequitur, fidem in hac ſignificatione acceptam pro diuerſitate proponentium variè ſumi. Vtpote ſi aſſentiamur alicui propter authoritatem ſolâ hominis dicentis, putà Ciceronis, Liuij, Salluſtij, aut alterius Scriptoris, fides humana & hiſtorica: ſi autem aſſentiamur propter authoritatem diuinam, ſeu veritatem primam, tunc fides diuina vel Theologica vocatur. Vt inſinuat Apoſtolus ad Theſſal. ca. 2. *Quum accepiſſetis à nobis verbum auditus Dei, accepiſtis illud, non vt verbum hominum ſed (ſicut eſt verè) verbū Dei* Et quia ſolius Dei authoritas infallibilis

Fides pro actu vel habitu, quo aſſentimur.

Libro pri. Elench. c. 2

Pythagoras ſilentium diſcipulis indixit.

Authoritas dicentis impar.

Fides humana & hiſtorica qua.

Fides diuina infallibilis.

Digitized by Google

libilis eſt, ideo ſola fides diuina omnino certa & infallibilis eſt. Fides enim humana, eo quod fallibili nitatur fundamento Authoritatis humanæ, (omnis namque homo mendax) falli ac fallere poteſt. De fide autē innixâ Dei loquentis authoritati agitur in prima Catechiſmi Romani parte, in qua de Fide, ac fidei ſymbolo tractatur. Idque aptiſſimo quidem ordine, cum Fides virtutum Theologicarū prima ſit; quæ ita vocantur, quia circa Deum immediatè verſantur, tanquam obiectum ſeu materiam, datorem atque doctorem. Nam Fide, Spe & Charitate Deus colitur: & homo in ordine ad Deum perficitur, diuinæque naturæ conſortium atque beatitudinem aſſequitur. Mentem enim ac intelligentiam Fides purificat, illuminat, atque in Deum dirigit: voluntatem vero Spes in Deum mouet; charitas autem Deo voluntatem vnit atque coniungit. Meritò itaque Virtutes iſtæ, *Theologicæ* dicuntur, cum ex ſolæ homines ad Deum ordinent, ſolaque Dei reuelatione cognoſcātur, atq; à ſolo Deo nobis donentur.

Rom. 3.

Virtutes tres Theologicæ cur ita dictæ.

Fidei Spei, & Charitatis officia.

CAP. VI.

De Fidei definitione.

Fidei definitio

FIdes eſt virtus, diuinitus infuſa, cuius vi omnino aſſentimur ijs quę à Deo tradita ſunt, hoc eſt, Dei eſt donum, quo mens illuſtrata diſponitur ac inclinatur ad aſſentiendum ijs omnibus, quæ à Deo reuelantur. Quemadmodū enim per naturale lumen intellectus homo de naturali veritate bene iudicat, inclinaturque ad aſſentiendum principijs per ſe notis; ita quoque mens per lumen fidei de credendis rectè cenſet, inclinaturque ad aſſentiendum reb. à Deo reuelatis; vt explicat Aug. hom. 32. inter hom. 50. to. 10. Porrò fides licet etiam actum credendi ſignificet, hic tamen vt habitus eſt, definitur, & quidem in intellectu reſidens; cuius actus eſt credere ſeu aſſentiri, accedente voluntatis imperio. Nā per quandā electionē volūtas intellectū ex ſe ad vtrāque contradictionis partem indifferentem mouet, ad conſentiendum ei, quod Deus reuelat Siquidem cum obſcurè à Deo credibilia reuelentur, lumen fidei, quo intellectus à Deo perfunditur, non ita ſufficienter ipſum conuincit, vt aſſentiri debeat: ſed opus eſt voluntatis electione, quæ à Spiritu Sancto p. â affectione mota intellectum captiuet, eique imperet, ne ab aſſenſu rei credibilis propter ineuidentiam refugiat, iuxta illud Apoſtoli: *Redigentes in captiuitatem omnem intellectum in obſequium Christi.* cuius rei euidens exemplum in Abraham fuit, qui *cōtra ſpem in ſpem credidit, nec conſiderauit corpus ſuum eſſe emortuū, ſed confortatus eſt fide, dans gloriā Deo, pleniſſimè ſciens, quia quæcunque promiſit Deus, potens eſt & facere.* quo etiam pertinet illud Apoſtoli: *corde creditur ad iuſtitiam,* quia intellectus pia voluntatis affectione mouetur ad conſentiendum. Vnde Ioan. 12. cauſa infidelitatis Iudæorum, indurationi cordis eorum aſcribitur. in quem locum B. Auguſt. ait, *Iudæos non potuiſſe credere. quia nolebant.* & Concil. Trident. *diſponuntur homines ad iuſtitiam, dum excitati diuinâ gratiâ, fidem ex auditu concipientes liberè in Deum mouentur, credentes vera eſſe, quæ diuinitus reuelata & promiſſa ſunt.* Hinc actus fidei iuſtificantis meritorius eſt, quia imperatus fit a pia volūtatis affectione. Deo enim gratum eſt, quod credendo ſe quis obedientem Dei verbo exhibeat: ac remuneratione dignum, quòd mēs humiliter ſeſe Deo ſubijciat, eiuſque authoritati cedat; plus ei

Fides in intellectu eſt, tamen ex voluntatis imperio.

2. Cor. 10

Rom. 4.

Aug. tract 26. in Ioan. Con. Tri. ſeſſ. 6. ca. 5.

Vnde fidei meritum.

ei tribuens, quàm ipſa ſapiat. Vnde Amb. credere, aut non credere, voluntatis eſt. Neque enim cogi quis poteſt ad id, quod manifeſtũ non eſt: ſed invitatur, quia non extorquetur, ſed ſuadetur. Quamobrem aſſentiens præmijs afficiendus eſt, ſicut & Abraham, quod non vidit, credidit.

Ambr. in c. 4. epiſt. ad Rom.

Ex quibus intelligitur, quàm vanum ſit Hæreticorum commentum, qui contendunt, actum fidei iuſtificantis eſſe actum fiduciæ, quæ modus quidam eſt ſpei in voluntate exſiſtentis; cùm *credere* ſit actus ab intellectu profluens, cuius obiectum ſit verum, & ad fidem pertineat. *intelligere, cognoſcere, ſcire, credere, aſſentiri:* quæ omnia ad intellectum propriè ſpectant; iuxta illud Apoſtoli: *fide intelligimus aptata eſſe ſecula.* Item: *credidit Abraham Deo*, promittenti ſcilicet ex ſterili, & ſene vxore filium, ex cuius ſemine Chriſtus naſceretur. ac rurſus: *in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti.* Et aperte fidem à fiduciâ, ſicut cauſam ab effectu diſtinguens, ait *In quo habemus fiduciam & acceſſum in confidentia per fidem eius.* Neque verò neceſſarium eſt, omnem qui credit, etiam fiducia roborari, cum poſſit aliquis non amiſſa fide deſperare, quoniam fiducia ex fide per dilectionem operante generetur. Non eſt igitur fides voluntatis fiducia, cuius functio eſt, cum appetitu quodam propendere in rem ſperatam; ſed eſt habitus ſeu facultas intellectus, quâ certò ea credimus, quæ a Deo nobis reuelantur. nihil enim aliud eſt credere, Aug. teſte, quam cum aſſenſione cogitare, ſiue conſentire, verum eſſe quod dicitur. Vnde commendatur Abraham, quia credidit Deo. & Ioan. ait: *nolite omni ſpiritui credere.* Et in Euangelio: *omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum.*

Fides à fiduciâ diſtinguitur.

Hebr. 11. Gen. 15. Rom. 4. 2. Cor. 10. Epheſ. 3.

Aug. lib. de præd. Sanct. ca. 2 lib. de ſpir.

credis hoc? ait illi: vtique Domine: Ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei Viui, qui in hunc mundum veniſti. & Io. 14 *non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt.* Hæ & ſimiles veritates ſolo intellectu creduntur, non autem ſperantur. Spes enim & fiducia de futuris ſunt, non de præteritis; & voluntatis ſunt facultates, non autem actus intellectus, ad quem pertinet, cognoſcere, intelligere, cum aſſenſione cogitare: quod eſt, credere. Præterea credimus mala & præterita quæ non ſperamus.

& ibi c. 10 1. Ioan. 4. Ioan. ca. 11.

Ex quibus manifeſtè apparet, jure Concilium Trident. damnaſſe nouitiam ſectariorum doctrinam, his verbis: *Si quis dixerit, fidem iuſtificantem eſſe fiduciam diuinæ miſericordiæ peccata remittentis per Chriſtum, vel etiam fiduciam ſolam eſſe, qua iuſtificamur propter Chriſtum, anathema ſit.* Equidem diſertè ſcriptura ſacra Fidem à Spe, atque adeo à fiducia diſtinguit. 1. Cor. 13. *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc.* ad Coloſſ. *In fide fundati, & immobiles à ſpe Euangelij.* ac Petrus, *vt fides veſtra, & ſpes eſſet in Deo.* ad Epheſ. 4. *vnus Dominus, vna fides.* Quocirca perperam Eraſmus contra veterum Interpretum ſententiam, Apoſtolum non de Fide Theologicâ ſuperiùs à nobis definitâ, ſed de fiduciâ loqui ſcribit; dum ait: *Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum.* In quo Caluinus & alij hæretici Eraſmum ſequuti, Apoſtolum ſic exponunt: *fides eſt, quæ facit vt extent quæ ſperantur.* ſiue; *fides eſt certa ſecuráque poſſeſſio eorum, quæ nobis à Deo promiſſa ſunt; & quia hæc ſperamus nõ videntur. Is ergo verã*, inquiunt, *habet fidem, qui certa firmaq; perſuaſione Deum ſibi eſſe propitium credit, & de illius beneuolentia omnia ſibi promittit.* Sed

Conc. Trid. ſeſſ. 6. ca. 12

Fides non eſt fiducia.

1. Cor 13. ad Col 1. Petr 3.

Eraſmus in annot. in 11. c. ad Heb

Fiducia Hæreticorũ reijcitur.

Digitized by Google

Sed quod Apoſtolus ibi per fidem non fiduciam aut ſpem, ſed humilem mentis aſſenſum intelligat, quo verbo Dei creditur, etiamſi non plenè nec euidēter comprehendatur, euincunt illa Apoſtoli verba: *Oportet accedentem ad Deum credere, quia eſt*. Et: *fide credimus aptata eſſe ſecula verbo Dei*. & Sancti ibidem ab Apoſtolo commendantur à fide, quam adhibuerūt verbo Dei, cuius teſtimonium illud eſt infallibile. De qua fide Apoſtolum loqui etiam interpretes atteſtantur, quoniam fidem & eius actum in aſſenſu operationeque intellectus conſtituunt, iſtamque fidem initium ſalutis eſſe, iuſtumque ex fide viuere, ac per fidem iuſtificari & operari iuſtitiam, docent.

CAP. VII.

De triplici actu fidei.

Actus fidei triplex.

TRiplex actus credendi, iuxta triplicē actus habitudinem ad ſuum obiectum, reperitur. Nam poteſt aliquis credere Deo, & credere Deum, & credere in Deum. Cum verò dicimus, credere Deo, ſignificamus ordinem actus ad obiectum formale, ſcilicet ad diuinam veritatem reuelantem, cui credimus, cuique aſſenſus fidei innititur. Quando autem dicimus, credere Deum, ſignificamus habitudinem actus fidei ad materiale obiectum, fidei primarium, quod eſt Deus, & illa, quæ ad Deum ordinem habent. Ac demum quando dicimus, credere in Deum, ſignificamus habitudinem eiuſdem fidei actus, vt eſt à voluntate & amore Dei excitatus ad Deum, tanquam finem vltimum, propter quem volumus credere. Sic pleriſque locis Aug. diſtinguit, *credere Deo, credere Deum, & credere in Deum*. *Aliud eſt*, inquit, *credere Deo, credere Deum, & credere in Deum, credere enim Deo, eſt credere, vera eſſe, quæ loquitur: credere Deum, eſt credere quia ipſe eſt Deus: credere vero in Deum, eſt diligere illum. Credere vera eſſe quæ loquitur, multi & mali poſſunt: credere ipſum eſſe Deum, & dæmones poſſunt: credere vero in illum, ſoli nouerunt qui eum diligunt, vitaque & factis Chriſtiani ſūt: quia ſic credere, eſt in Deum pia affectione tendere, quod nulla ratione dæmonibus conuenit, qui credunt ſola euidentia veritatis conuicti. Sed peccatoribus, qui pia quadam affectione ad credendum in Deum mouentur, cum nonnulla obtinēdæ miſericordiæ fiducia, commune eſt cum bonis in Deum credere, licet imperfectius quam iuſti actu fidei per dilectionem operantis, in Deum ferantur.* Obſeruandū tamen hic eſt, iſtam diſtinctionem ſubinde in Scripturis & Antiquis Scriptoribus non obſeruari. Nam Ioannis 12. legimus: *veruntamen & ex Principibus multi crediderunt in eum: ſed propter Phariſæos non confitebantur, vt è ſynagoga non eijcerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam Dei.* Auguſt. quoque lib. de fide & operibus cap. 14. & vlt. ſuam confundens diſtinctionem, peccatores in Chriſtum credere aſſerit.

Aug. tract. 29. in Ioan. Serm. 1. de verbis Domini. ſerm. 181. de tem.

credere Deo credere Deum & in Deum differunt.

Cypria. lib. 1. epiſt. 12. Hiero. lib. contra luci. Bern. ſerm 24. in Can.

CAP. VIII.

Vnde ſit fides?

Fidei origo

VT prior definitionis fidei pars, quæ virtus infuſa dicitur, illuſtretur, inquirendum eſt, vnde fides obueniat: eò magis quod olim extiterint, nec adhuc deſint de fidei Chriſtianæ origine varij errores. Primus

Digitized by Google

Sed quod Apoſtolus ibi per fidem non fiduciam aut ſpem, ſed humilem mentis aſſenſum intelligat, quo verbo Dei creditur, etiamſi non plenè nec euidẽter comprehendatur, euincunt illa Apoſtoli verba: *Oportet accedentem ad Deum credere, quia eſt.* Et: *ſide credimus aptata eſſe ſecula verbo Dei.* & Sancti ibidem ab Apoſtolo commendantur à fide, quam adhibuerũt verbo Dei, cuius teſtimonium illud eſt infallibile. De qua fide Apoſtolum loqui etiam interpretes atteſtantur, quoniam fidem & eius actum in aſſenſu operationeque intellectus conſtituunt, iſtamque fidem initium ſalutis eſſe, iuſtumque ex fide viuere, ac per fidem iuſtificari & operari iuſtitiam, docent.

CAP. VII.

De triplici actu fidei.

Actus fidei triplex.

TRiplex actus credendi, iuxta triplicẽ actus habitudinem ad ſuum obiectum, reperitur. Nam poteſt aliquis credere Deo, & credere Deum, & credere in Deum. Cum verò dicimus, credere Deo, ſignificamus ordinem actus ad obiectum formale, ſcilicet ad diuinam veritatem reuelantem, cui credimus, cuique aſſenſus fidei innititur. Quando autem dicimus, credere Deum, ſignificamus habitudinem actus fidei ad materiale obiectum, fidei primarium, quod eſt Deus, & illa, quæ ad Deum ordinem habent. Ac demum quando dicimus, credere in Deum, ſignificamus habitudinem eiuſdem fidei actus, vt eſt à voluntate & amore Dei excitatus ad Deum, tanquam finem vltimum, propter quem volumus credere. Sic pleriſque locis Aug. diſtinguit, *credere Deo, credere Deum, & credere in Deum.* Aliud eſt, inquit, *credere Deo, credere Deum, & credere in Deum, credere enim Deo, eſt credere, vera eſſe, quæ loquitur: credere Deum, eſt credere quia ipſe eſt Deus: credere vero in Deum, eſt diligere illum. Credere vera eſſe quæ loquitur, multi & mali poſſunt: credere ipſum eſſe Deum, & dæmones poſſunt: credere vero in illum, ſoli nouerunt qui eum diligunt, vitaque & factis Chriſtiani sũt: quia ſic credere, eſt in Deum pia affectione tendere, quod nulla ratione dæmonibus conuenit, qui credunt ſola euidentia veritatis conuicti. Sed peccatoribus, qui pia quadam affectione ad credendum in Deum mouentur, cum nonnulla obtinẽdæ miſericordiæ fiducia, commune eſt cum bonis in Deum credere, licet imperfectius quam iuſti actu fidei per dilectionem operantis, in Deum ferantur.* Obſeruandũ tamen hic eſt, iſtam diſtinctionem ſub inde in Scripturis & Antiquis Scriptoribus non obſeruari. Nam Ioannis 12. legimus: *verumtamen & ex Principibus multi crediderunt in eum: ſed propter Phariſæos non confitebantur, vt è ſynagoga non eijcerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam Dei.* Auguſt. quoque lib. de fide & operibus cap. 14. & vlt. ſuam confundens diſtinctionem, peccatores in Chriſtum credere aſſerit.

Aug. tract. 29. in Ioan Serm. 1. de verbis Domini. ſerm. 181. de tem.

credere Deo credere Deum & in Deum differunt.

Cypria. lib. 1. epiſt. 12. Hiero. lib. contra luci Bern. ſerm 24. in Can.

CAP. VIII.

Vnde ſit fides?

Fidei origo

VT prior definitionis fidei pars, qua virtus infuſa dicitur, illuſtretur, inquirendum eſt, vnde fides obueniat: eò magis quod olim extiterint, nec adhuc deſint de fidei Chriſtianæ origine varij errores. Primus

fuit Tironij, qui putauit, opera nobis dari merito fidei; ipſam vero fidem ſic eſſe à nobis, vt nobis non ſit à Deo. Secundus Vitalis, qui arbitratus eſt, pro infidelibus non eſſe orandum, ſed eis dumtaxat verbum veritatis eſſe prædicandum, cui libero ſuæ voluntatis arbitrio, abſque alio ſpeciali Dei auxilio aſſentiri queant. In eodem errore hæſit Pelagius cum Celeſtio, gratiam Dei, ſine quâ nihil boni facere poſſumus, dicentes non eſſe niſi in libero arbitrio, quod nullis ſuis præcedentibus meritis ab illo accepit noſtra natura; ad hoc tantum ipſo adiuuante per ſuã Legem atque Doctrinam, vt diſcamus, quæ facere, & quæ ſperare debeamus. Tertius eorum fuit, qui opinati ſunt, naturam non ita eſſe deprauatam, quin poſſit velle ſanari, & propoſitæ veritati acquieſcere, vel eam contemnere; ideoque non opus eſſe voluntatem gratia Dei præueniri, mentemque ſupernaturali lumine ad credendum perfundi, ſed ſufficere, ſi præcedat veritatis præconium, cui naturaliter inſitum nobis liberum arbitrium conſentit ex ſeipſo, ſi vult, aut diſſentit. Nam credendi voluntate donata, excludi putant omnem prædicandi vigorem. In qua opinione Auguſtinus ſeipſum quandoque fuiſſe teſtatur: *Similiter, ait, errabam, putans fidem, qua in Deum credimus, non eſſe donum Dei, ſed à nobis, & per illam nos impetrare Dei dona, quibus temperanter, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſeculo. Neque enim fidem putabam gratia Dei præueniri, vt per illam nobis daretur, quod poſceremus vtiliter, niſi quia credere non poſſemus ſi non præcederet præconium veritatis. Vt autem prædicato nobis Euãgelio conſentiremus, noſtrum eſſe proprium, & nobis ex nobis eſſe, arbitrabar.* Quem errorem deinde retractauit ex profeſſo, lib. de Prædeſtinatione Sanct. capite tertio; & lib. primo Retractation. cap. 23.

Vitalis error.

Pelagii error de fide.

lib. de prædeſt Sanct. caput. 3.

Auguſt opinio de fide poſtea retractata

Deus dat velle credere.

Quartus error, prædicto vicinus, eorum eſt, qui initium fidei Deo quidem tribuunt, ſed ideo duntaxat, quia præueniente gratia pulſet, docendo ſuadeat ac illuminet; ipſum verò actum credendi libero arbitrio, ſolùm generali Dei concurſu adiuto, relinquat eliciendum. Vnde fiat, vt ex duobus pari gratia, externa & interna præuentis, vnus prædicationi acquieſcat & credat, alter verò non credat, ſed diſſentiat: & ex duobus pari tentatione pulſatis, vnus perſeueret, alter cadat. Arbitrabantur enim, liberum hominis etiam lapſi arbitrium, ex ſe non minus valere ac poſſe ad conſentiendũ Dei vocationi, & acceptandum oblatũ à Deo donum, in bonoque permanendum, quàm valeat & poſſit ad diſſentiendum vocationi, & ad reſpuẽdum oblatum à Deo donum, eligendumque malum: & pari momento hominis animum ad virtutes & vitia moueri. Quam opinionem ex profeſſo confutat Auguſt. lib. de prædeſt. Sanct. cap. 8. docens, Deum interna peculiarique gratia operari *credere ac velle:* imò ex nolentibus volentes facere: talemq; gratiam occultè humanis cordibus diuina largitate tribui, quæ à nullo duro corde reſpuatur; cùm ideò tribuatur, vt cordis duritia primitus auferatur. Homini enim vitiato neceſſarium eſſe auxilium docet, non ſolùm quo poſſit, & ſine quo aliquid non fit; ſed tale ac tantum, quo fiat, vt voluntas hominis velit, obediat, bonum recipiat, & perſeueranter teneat, præconio veritatis conſentiat, ac verè credat: quæ omnia quidem in homine ita operatur Deus, vt naturalem liberi arbitrij facultatem

tem

Digitized by Google

tem non violet, nec imminuat; ſed iuxta proprium operandi modum ſuauiter moueat, gubernet, dirigat, ſic ad bonum inclinando, vt homo flexibilem ad oppoſitum liberi arbitrij facultatem retineat, qua, dum credit & cōſentit veritati, poſſit non credere ac diſſentire. *Facile namque Deo eſt, auerſas & aduerſas in fidem ſuam conuertere hominum voluntates*, ait Aug. lib. de bono perſeu. c. 8. & c. 13. totum eſſe dandum Deo aſſerit; initium boni, & complementum; velle, & facere, ac permanere in bono. perfectius enim eſſe perficere quàm inchoare: proinde non eſſe Deo imperfectius adſcribendum, homini melius; hoc eſt, Deo initium, homini autem finem.

Driedo lib. de redemp. & captiu. hum. gen. art 4. Ruard. ar. 6. de ſatisf. *Fides per Chriſtum datur.*

Quintus error eſt, aſſerentium, fidem non tribui Chriſti merito, ſed generalis prouidentiæ dono; quemadmodum Chriſti Incarnatio non eſt facta meritis Chriſti, ſed ex largitate prouidentiæ Dei. Hic error apertis Scripturæ teſtimonijs refellitur. Apoſtolus enim ad Epheſios 1. ait: *Benedixit nos omni benedictione ſpirituali in Chriſto.* atqui fides ad benedictionem ſpiritualē cum primis pertinet. ad Epheſios autē 6. *Pax fratribus & charitas cum fide à Deo Patre & Domino noſtro IeſuChriſto.* ad Hebr. 12. *aſpicientes in authorem fidei & conſummatorem Ieſum.* ad Phil. 1. *vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolum vt in eum credatis, ſed vt etiam pro illo patiamini.* Deinde humilitati & obedientiæ Chriſti aſcribit Apoſt. Phil. 2. *quod omnis lingua confiteatur, quod Dominus Ieſus ſit in gloriâ Patris.* atqui confeſſio iſta fide peragitur. Vnde Chriſtus Ioan. 17. Patrem orauit *pro eorum conuerſione, qui credituri erant in ipſum*, ſignificans, fidem donari merito ſuæ orationis. Hinc à concilio Mileuitano definitum eſt, à Deo per Chriſtum nobis dari, quod ſciamus quidnam facere debeamus. à Concilio quoq; Trid. ſeſſ. 6. ca. 7. quod fidem, ſpem & charitatem à Deo per Chriſtum infuſam accipiamus. ſeſſ. autem 6. cap. 6. docet Concilium, totius noſtræ iuſtificationis cauſam meritoriam eſſe Chriſtum. capite vero 8. tradit, fidem eſſe primā radicem & initium noſtræ iuſtificationis. Accedit, quod Eccleſia conuerſionem infidelium à Deo per Chriſtū petat, agnoſcens, fidem interceſſione ac merito Chriſti nobis dari à Deo. quidquid enim Chriſtus abſolute à Patre petijt, hoc meruit. Neque verò dici poteſt, Chriſtum fidei diſpoſitionumque ad iuſtificationem cauſam eſſe effectiuam, non autem meritoriam; quia Chriſtus nihil, quod ad ſalutem noſtram pertineat, in nobis efficit, quod non etiam nobis meruerit; vt D. Thom. 3. p. q. 49. art. 1. docet, Chriſti Paſſionem eſſe medicinam vniuerſalem ad curandum hominis morbos; ad medicinæ vero conditionem pertinere non tantum, ſanitatem conferre; verum etiam ad illam diſponere. Auguſtinus idipſum luculentis verbis atteſtatur: *fidem*, ait, *dediſti mihi, quam inſpiraſti, per humanitatem Filii tui.* lib. 1. confeſſ. & lib de bono perſeu. c. 7. Poſt caſum hominis, non niſi ad gratiam ſuam, Deus voluit pertinere, vt homo accedat ad eum; neque niſi ad gratiam ſuam, vt homo non recedat ab eo. *Hanc gratiam poſuit in illo, in quo ſortem conſequuti ſumus, per fidem vero accedimus ad Deum.* Hebr. 11. & Rom. 5. & lib. 1. contr. 2. epiſtol. Pelag. cap. 3 *Nemo poteſt aliquid boni velle, niſi adiuuetur gratia Dei per Ieſum Chriſtum*, iuxta illud Chriſti Ioann. 15. *ſine me nihil poteſtis facere: at velle credere, bonum eſt.*

Conci Mileui. c. 4. *Fides per Chriſti meritum.* *Vnde ſit fides.*

Quibus reiectis erroribus, certa fide tenendum eſt, fidem, qua Chriſtiani ſumus, tam perfectam quam inchoatam, tam viuam quam mortuã à Deo Chriſti merito dari, ſecundum Chriſti doctrinam: *Hoc eſt opus Dei, vt credatis in illum, quem miſit ille.* Ioan. 6. &: *Sine me nihil poteſtis facere.* Ioan. 15. & illud Apoſtoli ad Philip. 1. *vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolum vt in eum credatis, verum etiam vt patiamini pro eo.* Vtrumque enim oſtendit Dei donum, quia vtrumque dixit eſſe donatũ. 1 Cor. 4. *Quid habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* 2. Cor. 3. *non quia idonei ſumus cogitare aliquid, quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* ad Ephel. 6. *Charitas cum fide à Deo Patre, & Domino Ieſu Chriſto.* Quibus Scripturis Auguſt. ſe conuictum fuiſſe ſcribit, vt fidem ſolius Dei munus eſſe crederet. S. Thom in 3. part. quæſt 8. Chriſtum eſſe caput Eccleſiæ ſupponens, infert ab eodem influere in Chriſtianos omnem motum ſupernaturalem, ac proinde credere, ac velle quodcumque bonum religionis & pietatis. Articulo 3 ad 1. ait, infideles potentiâ eſſe Chriſti membra, quam potentiam fundari in duobus aſſerit: primario, in Chriſti virtute, quæ aduerſas hominũ voluntates nullo negotio ad ſe cõuertere poteſt, ſecundario autem in potentia liberi arbitrij: vnde ſequitur, Chriſti virtute infideles diſponi ad fidem, vt fiant actu membra Chriſti, atque quoniam credunt, ipſum credere illorum quidem eſſe propter arbitrium voluntatis, ſimulque Dei donũ eſſe per Chriſtum, propter ſpiritum fidei, ſeu inſpiratam facultatem credẽdi. Vtrumque, ait Aug. libr. de prædeſt S. capite 3 *credere & velle bonum, Dei eſt, quia ipſe præparat voluntatem: & vtrumque noſtrum, quia non fit niſi volentibus nobis.* & cap. 9 *Fides igitur & inchoata & perfecta donum Dei eſt,* hoc eſt, fides, ſiue viua ſiue mortua, illuminatione ſupernaturali habetur, quoniam fit de rebus humanum captum ſuperantibus, vt monet etiam Chryſoſtomus hom. 2. & 7. in 1. ad Cor.

Li. de præ-deſt. San c. 3. & ſequ.

Fides à Deo & a libero arbitrio.

CAP. IX.

An fides in hominis poteſtate ſit? & cur non omnes credant?

EMergit hic ex dictis quæſtio, quomodo fides in hominis ſit poteſtate, ſi donum Dei exiſtat? cum hoc donum quibuſdam dari, quibuſdam non dari videamus. Reſpondendum, fidem eſſe prorſus in hominis poteſtate, quia credimus cum volumus, non credimus, quia nolumus. Id autem quiſque in poteſtate habere dicitur, quod ſi vult facit; ſi non vult, non facit; Auguſtino teſte lib. de ſpi. & lit. cap. 30. & 31. Cum autem quis cum vult, credit, & cum credit, volẽs credit: ſequitur fidem in noſtra poteſtate conſiſtere, & credere noſtrum eſſe, quia non fit, niſi volentibus nobis. Quia tamen Deus præparat voluntatẽ, vt credere velit, inſpirando facultatẽ bene operandi per Spiritum Sanctum, idem actus credendi ſimul tribuendus eſt Deo, & libero arbitrio: quia per Dei donum procedit ab intellectu & voluntate noſtra. Si vero quis preſſius inquirat modum, quò Deus agit vt velimus bonum, & credamus; reſpondet Aug. lib. de ſpir. & lit. c 33. binis perſuaſionibus id agere Deum: vna externa, quæ fit prædicatione, euangelica lectione, aut monitione, vel qualibet extrinſeca ſuaſione; *altera intrinſeca* perſua-

Credere in hominis poteſtate eſt.

Modus, quo Deus agit vt credamus, aut velimus explicatur.

Digitized by Google

perſuaſione, quæ fit illuminatione mẽtis, atque immiſſione cuiuſdam diuini amoris in voluntatem. Non enim omnis interna ſuaſio efficit, vt credatur, vt quod cognitum fuerit, appetatur: ſed illa ſola tantæ rei ſufficit, quę ſic animum ſuccendit, commouet, ac delectat, vt ad appetendum id, quod cognitum fuerit, voluntatem hominis inclinet, efficiendo, vt quidquid aliud voluptas, aut dolor ſuggeſſerit, boni aut veri propoſiti delectatione ſuperetur. Tunc enim res cognita appetitur, ſi tantum delectet, quantum diligenda eſt. Cur autem hoc fidei donum non omnibus detur, fidelem mouere non debet, qui credit, ex vno omnes iiſſe in condemnationem, ſiue dubitationem iuſtiſſimam: ita vt nulla Dei eſſet iuſta reprehenſio, etiamſi nullus inde liberaretur. Vnde conſtat, ad magnam pertinere gratiam, quod plurimi liberentur; qui in eis qui non liberantur, agnoſcere debent, quid ſibi deberetur: nec in ſuis meritis, quæ paria vident eſſe damnatis, ſed in Domino glorientur, ac inde ad gratias ſuo Liberatori agendas incitentur: Sic paſſim Aug. docet poſſe Deũ omnes intus trahere ſic, vt audiãt & credant; ſed nolle, vt in vaſis miſericordiæ ſuam gratiam commendet, (omnes enim, qui ſecundum propoſitum Dei miſerentis vocantur, credunt & obediunt prædicationi:) in aliis vero quos in maſſa damnata relinquit, vult iuſtitiam ſuam oſtendere: bonus, in beneficio certorum; iuſtus, in ſupplicio ceterorum: bonus in omnibus, quia bonum eſt, debitum reddere; iuſtus in omnibus, quia debitum ſine cuiuſquam fraude condonat. Sed cur hunc potius quam illum Deus liberet; huic potius quam illi perſuadeat; hunc potius quam illum: ſecundum

Cur non omnibus fides detur?

propoſitum miſericordiæ vocet; ad inſcrutabilia Dei iudicia referendum eſt, quæ admirans Apoſtol. exclamat: *O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inveſtigabiles viæ eius!* Et: *O homo tu quis es qui reſpondeas Deo?*

Rom. 11.

Rom. 9.

CAP. X.

Qua fides dicatur viua? qua mortua?

QVanquam vna genere ſit fides, qua Chriſtiani dicimur; attamen magnitudine, ac dignitate differt, & ex perſonarum qualitate diuerſos perfectionis gradus ſortitur: quibus tamen omnibus eadem definitionis vis ratio & conuenit. In Scripturis ſiquidem vocatur fides *modica, & magna*. Petro enim naufragium timenti dixit Chriſtus: *modica fidei, quare dubitaſti?* Chananææ vero mulieri: *ò mulier, magna eſt fides tua*. *Et dixerunt Apoſtoli Domino: adauge nobis fidem.* maior autem vel minor, aut modica fides dicitur, tam ratione maioris aut minoris illuminationis intellectus, quam ratione maioris & minoris promptitudinis voluntatis. Dignior vero fides aut indignior dicitur, ratione perfectionis virtutum, per quas operatur. quò enim per firmiorem ſpem, fiduciam, & charitatem operatur, eò magis commendatur. Hinc fides *viua* ſeu *formata*, quæ adiunctam ſpem & charitatem habet nuncupatur. Hæc perfectè vnit Chriſto, viuumque eius membrum efficit, vitam denique beatum præſtat. Quam fidem Catechumeni ex Apoſto-

Qua fides viua qua mortua.

Matth. 14

Matth. 15.

Galat. 5.

Fides viua

lica traditione petunt ab Eccleſia, cùm poſtulant fidem ad vitam æternam perducentem, quod fides abſque ſpe atque charitate non valet; iuxta illud Apoſtoli, *Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Quare fides mortua, *otioſa & informis* dicitur, quæ ſpem & charitatem adiunctam non habet, quia neque perfectè Chriſto vnit, neque viuum eius membrum conſtituit, neque ad vitam beatam perducit, quæ fides vera quidem eſt, quia per illam Deo creditur & ad aſſentiendum rebus à Deo reuelatis homo inclinatur. Hinc Iacobus fidem mortuam, non homini mortuo comparat, ſed corpori; quia corpus mortuum, quamuis anima careat, verum tamen corpus permanet: at homo, vel animal mortuum, ſuàm appellationem non vniuoce retinet. Vnde promanauit conſuetudo, lapſos in grauiora peccata, ad pœnitentiam, non autem ad fidem exhortandi; quia charitas forma eſt fidei, non eius eſſentiam conſtituens, ſed perfectionē adiiciens; vt ſcilicet virtus ſalutaris meritoriaque ſit, ad vitam immortalem dirigens atque perducens.

1. Cor. 13.

Fides mortua. Iac. 2.

CAP. XI.

Quòd fides informis ad ſalutem non ſufficiat.

EX quibus liquet, fidem informem, quamuis veræ fidei naturam retineat, non tamen ſolam ſufficere ad ſalutem; vt ex profeſſo in ſua epiſtola Canonicâ Iacobus, Petrus, & Iudas admonent, & Paulus 1. Cor. 13. diſertis verbis pronuntiat: *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Auguſti. libr. de fide & operibus cap. 14. monet, nonnullos iniquos ex Apoſtoli Pauli quibuſdam ſub obſcuris ſententiis occaſionem accepiſſe ſentiendi, quod fides ſola ad ſalutem abſq; operibus ſufficiat, vt tanquam ſecuri de ſalute, quæ in fide eſt, bene viuere non curarent: contra quos libro dicto errorem illū ſolidiſſimè confutat, oſtendens, in Scripturis Sacris, & ab Apoſtolo Paulo commendari non fidem timore vel ſola experientia expreſſam, qualis eſt dæmonum; neque ſterilem & operibus vacuam, ſed fidem gratiæ Chriſtianæ per dilectionem operantem: quam ad ſalutem valere, Paul. affirmat, dum ait: *Nam in Chriſto Ieſu, neque circumciſio aliquid valet, neque præputium: ſed fides quæ per dilectionem operatur.* Aug. lib. de hæreſibus capit. 54. Eunomij hæreſim fuiſſe commemorat, quod fides abſque operibus ad ſalutem ſola ſufficiat. Quam noſtro ſeculo Lutherus ab inferis reuocauit, docendo: Solam fidem iuſtificare, ſolaque incredulitate ab homine baptizato acceptā gratiam tolli; imò nullū eſſe mortale peccatū, niſi infidelitatis. Quam concil. Trident. iuſtè tanquam pietati Chriſtianæ ac veritati è diametro aduerſantem, reprobauit. Suam vero hæreſim Lutherus duobus potiſſimum ſcripturæ locis confirmat. Prior eſt Rom. 3. *Arbitramur hominem iuſtificari per fidem, ſine operibus legis.* Poſterior ad Galath. 3. *Scientes, quod non iuſtificetur homo ex operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti.* Ceterū nihil ea Pauli verba Lutherū adiuuant, cum ex c. 13. 1. ad Co. & ad Gal. 5. certū ſit, Apoſtolū de Fide per Charitatē operante loqui; quæ fides opera bona nō exclu-

Fides informis quæ?

1. Cor. 13.

Fides informis ad ſalutem non ſufficit.

Galat. 5.

Eunomii error de ſola fide iuſtificante.

Conc. Tri. ſeſſ. 6. can. 9. & 27.

Fundamentum Lutheri de ſola fide iuſtif.

excludit.ſed producit. Ac inſuper Apoſtolus non quælibet opera,ſed opera Legis à iuſtificatione remouet;per quæ intelligit opera ceremonialia veteris legis,quæ per Chriſti mortem erant extincta,& ad iuſtificationem conſequendam inutilia;ſimul quoque opera Decalogi,facta ex ſola cognitione legis, ſolis naturæ viribus, aut ſolo ſpiritu timoris , aut amore præſentium bonorum,citra ſpiritum gratiæ Chriſti.Sed opera ex Fide,Spe atque Charitate profecta,adeo non excludit, vt de ijs dicat:*circumciſio nihil eſt,& præputium nihil eſt: ſed obſeruatio mandatorum Dei.*&:*non auditores,ſed factores legis iuſtificabuntur.*Et Apoſtolus Iacobus ex profeſſo hominem iuſtificari docet ex operibus,&non ex fide tantũ, exemplo Abrahæ filium Iſaac immolantis,&Raab exploratores ſuſcipientis.adde opus Phinees.quo ex Dei zelo fornicantes occidit,quod ei ad iuſtitiam reputatum eſt.

Opera legis quæ excluduntur à iuſtific.

1.Cor 7.

Roman. 2.

Geneſ 22.
Ioſue 2.
Numer. 25
Pſalm. 105
1.Mach. 2.

CAP. XII.

Vtrum dubitantes fidem habeant?

EXPLICATA priore definitionis fidei parte,qua virtus infuſa dicitur,ſupereſt,vt de alterâ parte diſſeramus.: cuius vi omnino ijs omnibus aſſentimur,&c.id eſt, firmiter adhæremus,ſiue conſentimus,&acquieſcimus, quæ diuinitus reuelãtur. Vbi primo de ijs, qui dubitant,occurrit quæſtio: An fidem habeant? Obſeruandum,dubitationemquandam ex infirmitate naſci;qualis fuit Petri,dum à Christo audiuit: *Modicæ fidei quare dubitaſti?*cuiuſmodi dubitatio fidem nõ euertit, ſed minuit.cum fide enim nõnulla dubitatio,imo ignorantia conſiſtit.Vt Apoſtolus illis verbis indicat: *& ſi quid aliter ſapitis,& hoc vobis Deus reuelabit.Veruntamen ad quod peruenimus,vt idem ſapiamus,in eâdem permaneamus regulâ.*Dubitatio alia reperitur pertinaciæ coniuncta . Hæc fidem tollit,atque hæreticum facit, vt docet Auguſt.epiſt. 162. coarguens Donatiſtas,quod tot iudicijs conuicti , adhuc in ſuo ſchiſmate permanerent.

An dubitantes fidem habeant?

Matth.14.

Philipp. cap.3.

Dubitatio pertinax hæreticum facit.

Fides ergo conſenſum exigit conſtantem & firmum , quia reuelationi primæ veritatis innititur,quæ nec falli,nec fallere poteſt.Quare qui veritati ſatis ſibi manifeſtatæ acquieſcere nolens,adhuc dubitare præeligit ,Hæreticus merito habendus eſt; ſicut & ille,qui vnicum fidei articulum pertinaciter reijcit.

Vnum fidei articulum pertinaciter abijciens, Hæreticus eſt.

CAP. XIII.

Vtrum in Hæretico fides eſſe queat?

CVM vna ſit fides , ſpecie ac genere, Apoſtolo teſte,per quam credantur eædem veritates diuinitus reuelatæ , & hæretici qualeſcunque naufragium faciant in fide; manifeſtè conſequitur,quod vnius articuli pertinax reiectio totam fidem euertat; quodque infidelitate quacunque vera fides amittatur: quod exemplo monetæ adulterinæ Chryſoſtomus illuſtrat. Alij vero ſimilitudine cymbali,quod ſonũ integrum retinet, quamdiu nulla fiſſura corumpitur; accedente verò minima rima, confeſtim priorem ſonum amittit.Quareomnino fatendum eſt,fidem cum hæreſi ſimul non conſiſtere,ſed infidelitate amitti, ſicut quolibet peccato mortali charitatem pelli docet Iacobus , dum ait: *Quicumque totam legem ſeruauerit, offendat autẽ in vno,factus eſt omniũ reus.* Neque obſtat, quod hæreticus vnum articulum inficians , alios vt prius do- no ſu-

Epheſ 4.
1. Tim. 1.

Concil. Trid. ſeſſ 6 cap.15.

Chryſoſt. hom.1.in epiſt adGal.

1.Cor.13.

Iacob.2.

Digitized by Google

no ſupernaturali credere videatur. nã cum formalis ratio fidei ſit authoritas Dei reuelantis, ſequitur, eum fidei habitum non habere, qui in vno articulo Dei authoritati non acquieſcit, nec cedit: ſed talis iudicio ſuo innixus, quod vult credit, quod vult reſpuit, non habitu fidei, ſed placito ſuo; interdum etiam quodam ſupernaturali dono adiutus. Nam virtute fidei omnibus eis aſſentimur, quæ à Deo credenda proponuntur, quia par eſt omnium, quæ à Deo reuelantur, certitudo.

CAP. XIV.

Deus variis modis reuelat veritatem.

VEritatem hominibus non vno modo Deus proponit. Nõnunquam enim id facit euidẽti reuelatione, claro lumine mentem perfundendo, vt rem intelligat, ſciat, videat aut proſpiciat, quemadmodum fit dono Intellectus, Scientiæ, ac Prophetiæ. Vnde Prophetæ dicti ſunt *videntes*. Porrò illa videri dicuntur, quæ per ſeipſa intellectum aut ſenſũ noſtrum ad ſui cognitionem permouent. Aliquando Deus veritatem certò quidem revelat, ſed lumine obſcuro, ita vt intellectus non ſufficienter ab obiecto revelato ad aſſentiendum commoueatur; ſed accedere opus ſit piam humilemque voluntatis affectionem, quæ intellectum captiuet, & in obſequium Chriſti redigat, imperióque ſuo ad conſentiendum inclinet. Qualis reuelatio obſcuram & ænigmaticam ſolum cognitionem generat; cuiuſmodi eſt Fides. Duo itaque Dei reuelatio complectitur: Vnum ex parte rei credendæ, ſcilicet fidelitatẽ Dei loquentis: Alterum verò ex parte credentis, videlicet illuminationẽ mentis. Dei enim teſtimonium fidele eſt, ideoque infallibile, ſimul verò oculum mentis illuminans, vt prima veritas reuelans agnoſcatur, quæ triplici modo veritate excellit. Nam verum tribus modis dicitur, ſicuti & veritas triplex eſt. Prima conſiſtit in conformitate rei ad ſua principia, & nuncupatur veritas naturæ; quo modo aurum verum dicitur. Secunda veritas in conformitate intellectus ad rem conſiſtit, & vocatur intellectus ſeu iudicii, vt dicimus: verè iudicaſti: Tertia in conformitate verbi interioris & exterioris conſiſtit, quæ ſermonis veritas appellatur, fraudique ac mendacio opponitur. Non enim quiſquis falſum dicit, mendax eſt; ſed qui aliter loquitur, quam ſentit, ſiue falſum ſiue verum enunciet: quibus omnibus modis Deus veritate præcellit. Naturæ quidem, propterea, quoniam eſt idipſum quod eſt: veritate quoque intellectus, quoniam ſapientiſſimus eſt, omniumque rerum exactiſſimam habet ſcientiam, vt falli nequeat: veritate demum aſſertionis, quia fidelis & optimus eſt, qui proinde fallere non poteſt. Et quoniam quidquid in Deo eſt, Deus eſt; ideo nõ ſolum Deus verus eſt, ſed etiam prima ſummaque veritas. Vnde quæſtio emergit:

Reuelatio veritatis varia.

Videri quæ dicantur.

Triplex veritas, naturæ, intellectus, & ſermonis.

CAP. XV.

Quænam ſit Fidei cauſa formalis, in quam omnium credentium fides reſoluatur?

FORMALIS fidei noſtræ cauſa, ſiue obiectum formale, per quod, & propter quod, formaliter & principaliter credimus, eſt prima veritas reuelans, & intus in corde

Digitized by Google

teſtificans. Nam Deus principaliter & per ſe credibilia proponit, atque vt propoſitis aſſentiamur, interna operatione mentem illuſtrando, & voluntatem inſpiratione piæ affectionis inclinando, efficit. Proinde fidei catholicæ fundamentũ primarium, in quod omnis credentium fides vltimo reſoluitur, non eſt docentis ſeu teſtificantis eccleſiæ authoritas, teſtimonium, vox aut decretum. nam hæç omnia ad genus externæ cauſæ pertinent, ſine qua, licet ordinarie fides non obtineatur, abſque tamen externo Angelorum atque hominum miniſterio fides haberi poteſt. Loquitur enim Deus, nonnunquam revelando immediatè per ſeipſum: vti Pater cæleſtis revelavit Petro, Chriſtum eſſe Meſſiam; & Paulo evangelium. Præterea, externa fidei cauſa licèt intellectum ad fidei aſſenſum invitet, & adiuvet propter innatam infirmitatem, rerum que diuinarum ignorantiam, nec non inſitam mortalibus ſuperbiam, plurimúmque conducat ad vnitatem fidei conſeruandam; attamen ſola Eccleſiæ vox & authoritas ad veri nominis fidem inducere nequeunt: quia talis fides eſſet acquiſita, non infuſa; & virtus humana, non ex Deo; ac inſuper, quia ſine Dei dono, & arcano Spiritus Sancti lumine nulla veri nominis fides haberi poteſt. Quemadmodum enim ad intelligendum principia ſcientiarum multa ſunt præambula & media, per quæ principia cognoſcantur; qualia ſunt, inſtitutio, diſciplina, explicatio per exempla vel effecta, terminorum expoſitio, & ſimilia; nihilominus ſola formalis ratio illis aſſentiendi eſt lumen naturale intellectus agentis, quem propterea ſplendori & luci Ariſtoteles comparat: ita planè in aſſenſu fidei, ratio formalis aſſentiendi articulo fidei, eſt lumen ſupernaturale à Deo reuelante infuſum, quod tam proponit intellectui credibile, quàm inclinat intellectum per voluntatem nova gratia motam ad credendum revelanti Deo. *Vox enim eccleſiæ docet forinſecus, ſed Cathedrã habet in cælo qui intus docet*, ait Aug. vltimum itaque, in quod omnis fides reſolvitur, eſt Deus revelans, non ſolùm externè per eccleſiam, ſed etiam internè ſuadens & perſuadens. Hinc primam credendi rationem Apoſtolus in Deum refert: *Quum accepiſſetis à nobis verbum Dei, non accepiſtis illud vt verbum hominum, ſed (ſicut verè eſt) verbum Dei, qui operatur in vobis qui crediſtis.* Et ad Galatas 1. *Licet nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema ſit.* quia ſcilicet verbum Dei verax eſt, certum & immutabile, ac permanens in æternum. Quod cùm ſit primum fidei fundamentum, non verò authoritas Pauli, nec alicuius Angeli ſequitur, Dei teſtimonio nullum maius afferri poſſe: & cùm Deus falli aut fallere nequeat, immutabiliſque ſit, contrariam ſibi doctrinam invehere non poſſe. Vnde Aug. ait, ſe litteris ſacris non credere propter ſcribentis authoritatem, ſed loquentis. Ceterùm his obſtare videtur, quòd ſi prima credendi ratio in teſtimonium Spiritus Sancti mentem interiùs illuminantis reduci debeat, minimè videatur eſſe neceſſarium externum viſibilis Eccleſię teſtimonium. dicent enim homines, erroribus ſuis patrocinari volentes, ſe per ſpiritum fidei, hoc eſt, per illuminationem, ſuggeſtionèmque Spiritus ſancti decernere, quid credendum ſit, quidquè vt adulterinum & à fide alienum, ſicut hodie Sectarij prætendunt. Sed reſpondeo, quòd licèt fides noſtra eiuſdem ſit rationis cum fide Prophetarum, Apoſtolorum, aliorumque, qui

Matt. 16.

Deus intus docet Eccleſia foris.

Aug. tract. 3. in epiſt. Ioan.

1. Theſ. 2.

Fides reſoluitur in Deum reuelantem.

Aug. lib. 11. confeſ. c. 3.

Digitized by Google

Deo crediderunt, ſicuti & nos: attamē quòd in Prophetis & Apoſtolis fides longè maioribus Spiritus ſancti donis exornata fuerit: ſiquidem tanto lumine interiùs perfuſi fuere, vt credenda diſtincte viderent, & veritatem à falſitate diſcernerent; ideoque externo & publico teſtimonio eccleſiæ non indigerent, hoc enim abunde intenſiſſimum lumen Fidei, Sapientiæ, ac intellectus eis præſtabat, quod alijs qui obſcurius illuminantur, datur Angelorum hominumve miniſterio. Nam clara ſingulorum credendorū revelatio, qualis facta eſt Apoſtolis, qui à Deo primi eccleſiæ Doctores conſtituti ſunt, non paſſim immediate à Deo abſque humano miniſterio fit, ſed ordinarie Deus per Eccleſiæ Magiſtros & Doctores nobis loquitur, et ſuggerit omnem veritatem.

Apoſtoli & prophetæ interiore lumine diſtinctè viderūt credenda.

Apoſtoli nō indiguerūt eccleſiæ magiſterio.

CAP. XVI.

Vtrùm Eccleſia vox, teſtimonium, & decretum, credendorum regula fideique κριτήριον rectè conſtituatur?

Regula fidei eſt omnis doctrina ab Apoſtolis eccleſiæ tradita, ſiue ſcripto ſive viva voce.

ETSI veritas à Deo, non ab Eccleſia, primam ſuam originē trahat, & per ſolum fidei habitū infuſum abſque omni externo medio fidem Deus ingenerare poſſit, ſicuti Moyſen, Prophetas, Apoſtolos, S. Anthonium, variosque alios electos intus docuit: attamen externam eccleſiæ vocem, perpetuum & ordinarium medium homines ad fidem inducendi, in eademque conſeruandi eſſe voluit; ut qui veritatem immediate revelantem minus contueri poſſent, illam per homines luce veritatis illuſtratos propoſitam, tanquam per nubem, ſeu lucernam rutilantem, ſuaviùs apprehenderent. ſicut Ioannes *fuit miſſus à Deo, vt teſtimonium perhiberet de lumine, & omnes crederent per illum.* Non quia diei claritas egeret teſtimonio lucernæ, ſed quia hominum oculi lucem in ſe reſplendentem tolerare non poterant. Hinc Deus ab initio mundi fideles vt plurimum per alios loquens erudiuit. In Lege quidem Naturæ per Angelos, aut Primogenitos familiarum; & in Lege ſcripta per Moyſen, deinde per Sacerdotes & Prophetas: ſic in Lege Gratiæ per Filium Dei incarnatum, & per Apoſtolos, eorùmque Succeſſores. Et ſicut Deus nobis locutus eſt in Filio, quum in terris eſſet; ſic illo in cælos abeunte nobis loquitur in Eccleſiæ Doctoribus & Magiſtris, quibus docendi munus commiſit, docendo: *Euntes, docete omnes gentes.* Et: *qui vos audit, me audit.* Hinc Paulus verbum ſuum, *Dei verbum* eſſe affirmat. quod ex c. 17. Ioannis Aug. oſtendit, tractans illa Chriſti verba: *Qui per verbum eorum credituri ſunt in me.* Et Petrus 1. epiſt. c. 1 ait *verbum Domini quod permanet in æternū* eſſe *verbum eccleſiæ permanenter & perpetuo evangelizatum.* Cui Paulus conſonat, dum ait: *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti.* ſcilicet prædicatum. *Nam quomodo audient ſine prædicante? Hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus.* Vox igitur Eccleſiæ catholicæ eſt certum veritatis teſtimonium à Deo conſtitutum, omnes ad credendū obligans. eſt enim verbum Dei per Eccleſiam loquentis, cui non minus credendum eſt, quàm ſi Deus per ſe immediatè loqueretur. Quomodocunque enim Deus loquatur, ſive per ſe, ſive per alium, audiendus eſt. nec in certitudine credendi, ſed tantùm in modo diſcendi diſcrimen eſt. aloqui n infirmiore eſſet noſtra fides, quàm Apoſtolorum; & minùs certa eorum Fides & Salus, qui prædicantibus Apo-
ſtolis

Aug tract. 35. in Ioan. & li. contr. mendaciū, cap 20.

Hebr. 1.

Aug lib. 11 de ciuit. 2. Ipſa veritas homine aſſumpto fundauit fidem.

1. Theſſ. 2.

Aug tract. 109 in Ioan. Verbum Dei permanens eſt vox eccleſiæ.

Vox eccleſiæ eſt certum veritatis teſtimonium.

Deo loquēti per eccleſiam credendum.

Digitized by Google

ſtolis crediderunt, quàm Petri, qui Deo immediate revelanti credidit. At clare in rebus generatis conſpicimus, quòd eandem naturam per medias cauſas quotidie productæ habeant, quam ab initio ex nihilo à Deo creatæ habuerunt. Similiter ergo fides, quæ Deo per ſe loquenti, vel per alterum, creditur, paris eſt certitudinis: quia ratio tota credendi ex authoritate & teſtificatione loquentis promanat. *Quod enim credimus, authoritati debemus*, ait Aug. Ne quis autem de docentis Eccleſiæ authoritate dubius fluctuaret, aut circumferretur omni vento doctrinæ, Deus non ſolis Prophetis vel Apoſtolis authoritatem docendi & teſtificandi conceſſit, ſed etiam Paſtoribus & Doctoribus Eccleſiæ perpetuò futuris, quos, Apoſtolo teſte, dedit *in opus miniſterii, in ædificationem corporis ſui, in confirmationem ſanctorum*. Vt eorum opera credentes, non ſecus quàm alii olim voce Apoſtolorum, in fide conſerventur. Hos enim Deus teſtes omnis veritatis conſtituit, ut cum Petro dicere poſſint *Præcepit nobis populo prædicare, & teſtificari*. De quibus Iſaias: *Vos teſtes mei, dicit Dominus*. Eoſdem poſuit Eccleſiæ Magiſtros, Epheſiorum 4. *depoſiti cuſtodes*, 1. Timoth. 6. *columnas & firmamenta veritatis*. 1. Tim. 3. Per hos demum loquitur Deus; ac proinde qui eis loquentibus credit, Deo per ipſos teſtificanti credit; iuxta illud: *Qui vos audit, me audit*; Planiſſime oſtendens, cuius perſonam gerant, cùm docent. ſic enim Deus in illis loqui aſſerit, nec ſecus illos eſſe audiendos, quàm ſeipſum. Quemadmodum ergo revelanti Deo credimus, quia verax eſt, nec falli aut fallere poteſt: ita eccleſiæ iudicanti atque teſtificanti, hoc eſſe credendum, omnino credimus, quia Deus per Eccleſiam loquitur, eamq; te infallibilem veritatis teſtem eſſe conſtituit eiuſque vocem audiri, illique obediri iuſſit: adeo, vt Eccleſiæ atque Deo credere vel obedire, aut non credere & reluctari, pro eiſdem in Scripturis accipiantur; iuxta illud Exod. 14. *Crediderunt Domino & Moyſi ſeruo eius*. Marci vlt. *qui non crediderit* vobis, ſcilicet, prædicantibus. *Domine, quis credidit auditui noſtro?* Rom. 10. vnde Paulus verbum ſuum *verbum Dei eſſe aſſerit*. 1. Theſſal. 2.

Non minus certa fides eſt credentium verbo Dei per eccleſiam prolato quã immediate voci Dei

Aug. lib. de util cred. cap. 11.

Aug. lib. de mendacio, cap. 7.

Paſtoribus eccleſiæ authoritas teſtificandi à Chriſto data.

Act. 1. 2. 3.
Act. 10.
Iſa 43.
Matt. vlt.

Matth. 10
Luca 10.
Hebr. 13.
Qui eccleſiæ vocem reſpuit Deũ reiicit.

Porro hic obſeruandum eſt, verbum Dei non ſolùm eſſe Scripturam Veteris & Noui teſtamenti; ſed etiam quidquid Spiritus Veritatis Eccleſiam docet, ſive per traditiones Apoſtolicas non ſcriptas, ſeu circa ſenſum & intelligentiam verbi ſcripti. Præterea ſciendum eſt, ipſum Dei verbum, ſive ſcriptum, ſive non ſcriptum, non eſſe per ſe medium ſeu obiectum fidei formale ſed materiale, quia verbum non loquitur, ſed per loquentis vocem ſeu Dei vel Angeli, ſeu Eccleſiæ auditur. Ideoque non verbum Dei, ſed Eccleſia eſt iudex quæſtionum fidei, eſt Doctor cõcludens, & Veritatis teſtis, qui per Scripturas, vel alia media concludenti creditur; cuius determinationi obeditur, quæ nobis veritatem teſtificatur. ideoque proprie Scripturam credimus; Eccleſię vero credimus & obedimus; ſicuti populus Iſraeliticus Moyſi credidit, & Rex Agrippa Prophetis & creditum eſt, ait Apoſtolus, *teſtimonium noſtrum*, quia ſcilicet erat vox Dei per os noſtrum loquentis, docentis & atteſtantis. Non enim in doctrina religionis ſpectandum eſt, quid dicatur, ſed quis loquatur; quoniam religio nititur authoritate & teſtimonio, nõ autem ratione & argumentis, iuxta illud Auguſt. *Ego Euangelio non crederem niſi me eccleſia commoveret authoritas.*

Verbum Dei partim ſcriptum, partim verbo traditũ

Verbum Dei ſcriptũ eſt obiectum materiale Fidei, non formale.
Eccleſia eſt Iudex controverſiarũ fides, non autem ſcriptum Dei verbum.

Exod 14.
Act 26.
1. Theſſ. 1.

Aug lib. de vtil cred. c. 12 & 14

Aug li cõt. ep. fundamen. 4.

Digitized by Google

In rebus fidei quærendum eſt de poteſtate docenti.

Hinc in doctrina fidei ante omnia quærendum eſt de poteſtate docentis, & de perſona loquentis. Etſi enim verũ in ſe ſemper maneat verũ, ſiue Angelus, ſiue Sathanas, ſiue catholicus Doctor, ſiue hæreticus ſeductor hoc dicat: attamen nec Sathanas, nec Hæreticus vera dicens, in cauſa religionis audiendus eſt, quia teſtis idoneus & certus neuter eſt; ſed falſus vterque: quia vel veris falſa permiſcet, vel malo fine verum affirmat vt ſcilicet poſtea ſeducat. Vnde Chriſtus diabolo profitenti: *ſcio te, quia ſis ſanctus Dei*, dixit, *obmuteſce*. & Paulus diabulo clamanti, quod ſeruus eſſet Dei, præcepit exire. Licet enim Hæreticus, imò & Sathanas verbum Dei loqui poſſit; non tamen propterea ei credendum eſt, quia authoritatem docendi, veritatem, à Deo non accepit. Eccleſiæ verò Doctoribus ideò credendum eſt, quia veritatis diuinæ legitimi teſtis à Deo conſtituti ſunt, & authoritatem docendi & teſtificandi à Deo acceperunt; ita ut cauſſa eis credendi, ſit Deus, per ipſos revelans, loquens, docens omnem veritatem. Quam ſanè authoritatem vel ordinariæ & legitima miſſio, vel miracula demonſtrant. *Pro Chriſto*, ait Apoſtolus, *legatione fungimur*. proinde quando loquebatur Apoſtolus, Chriſtus, cuius ille perſonam gerebat, per eum docebat: & quando nunc Eccleſia auditur, Chriſtus per eam loquens auditur, iuxta illud: *qui vos audit, me audit*. Hinc vnus eſt magiſter noſter, Chriſtus, ſcilicet principalis, qui per ſe, ac Spiritum Sanctum infallibiliter Eccleſiam, & per miniſteriales Magiſtros omnem veritatem ordinariè docet; ita vt à voce loquentis Eccleſiæ communiter, non autem à ſolo ſcripto Dei verbo, fides dependeat: quia Deus ordinarium modum hunc eſſe voluit, vt per illam docentem credatur, per quam ipſe loquitur; & quam infallibilẽ veritatis eſſe teſtem conſtituit, per huius vocem homines voluit ad fidem vocari, & in fide conſeruari. Quare huius vocem, teſtimonium & magiſterium, ordinariam eſſe credendorum regulam, & veluti Lydium lapidem, ad quem omnia credenda examinari debeant, rectiſſimè concludimus.

Luc. 4.

Act. 16.

Doctoribus Eccleſiæ credendum quia veritatis legitimi ſunt teſtes.

Deus per Doctores loquitur.

Deus Eccleſiam conſtituit magiſtram.

Vox Eccleſiæ Lydius lapis veritatis explorandæ.

CAP. XVII.

Quòd docentis Eccleſiæ vox ad fidem generandam vtiliter concurrat.

AD actum fidei generandum duo neceſſaria ſunt:

PRIVS, vt credenda proponãtur; Alterum; vt eis ad credendum propoſitis firmus aſſenſus præbeatur.

Vtrumque Deus per ſe nonnunquam efficit: vt in eis patet, qui ſola Dei reuelatione immediata crediderunt; ſicut Prophetis, Petro, Paulo, aliiſque Apoſtolis contigit. Diuinæ tamen ſapientiæ vtile viſum eſt, varijs medijs externis vti, quibus homines ad credendum inducerentur; inter; quæ nonnulla voluit eſſe temporaria & extraordinaria: (cuius generis ſunt miracula & Prophetiæ, quibus maximam hominum infirmitatem Deus potentiſſimè adiuuat): alia verò perpetua & ordinaria, cuiuſmodi eſt prædicatio veritatis per Eccleſiæ Paſtores & Doctores, atque Scriptura ſacra ſemel tradita & credita: per quæ media homines vſque ad ſeculi finem ordinariè ad fidem vocari, & in fide conſeruari voluit, quòd talibus medijs humanæ naturæ infirmitas indigeat, ex eo, quòd humanus intellectus ad veritatis diuinæ lumen in ſe contuendum inſufficiens, ſit, non ſecus atque oculus ad ſolis lumen caligat. Nam *animalis homo non percipit ea, quæ Spiritus Dei ſunt. ſtultitia enim.*

Auguſt. in præf. li. de doctrina Chriſtiana Bellarm. li. 1. de verbo Dei cap. 2.

Quidam crediderunt ſine hominũ miniſterio, ſola Dei reuelatione.

1. Cor. 14.

Aug. de vtil. creden. c. 14.

Media quædam credẽdi extraordinaria.

Media credendi perpetua & ordinaria.

1. Cor. 2.

Digitized by Google

enim eſt illi, & non poteſt intelligere. Quia in homine carnali tota regula intelligendi, eſt conſuetudo cernendi, ait Auguſtinus ſermon. 147. Et quanquam renouatus ſit, adhuc tamen infirmus permanet, vt diuinas res humanum ſuperantes captum aſſequi nequeat. Ideo paſſim hominibus ſeculi amore & curis obtenebratis expedit, in negotio religionis ſapientum iudicio duci, qui inter Deum ſapientiſſimum & hominem ſtultum medij ſunt. Hac de cauſſa *æterna Dei ſapientia homine aſſumpto*, inquit Auguſtin. lib. 11. de ciuit. cap. 12. *fundauit fidem, vt ad Deum iter homini eſſet per hominem Deum, eoque modo confidentius homo ambularet ad veritatem.*

Aug. libr. de vtil. creden. cap. 5. & 12.

PROINDE, humanæ infirmitati congruit, vt non immediatè à Deo, ſed ab hominum magiſterio erudiatur: vt ex veteris populi clamore ad Moyſen facto patet: *Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus.* Hinc ab initio Chriſtus, qui viua voce homines doceret, promiſſus eſt: & ſicut Chriſtus homo homines docuit, ſic alijs hominibus poteſtatem homines docendi dedit.

Humanæ infirmitati congruit, vt hominum magiſterio erudiatur. Exo 20. 30. Hebreo. 12.

Chriſtus homo docuit, & docendi poteſtatem hominibus alios docendi tribuit.

SECVNDO, infirmitati humanæ ſæpenumero coniuncta eſt ſuperbia, qua per ſeipſum homo vult ſapere, nec alterius magiſterio ad Deum cognoſcendum vti. Ad hanc retundendam, per Eccleſiæ authoritatem docere voluit Deus, vt nemo ſibiipſi Dux in quærendo ſummo Bono fieri præſumat, in quo Philoſophi & Poëtæ omniumque ætatum hæretici peccarunt. *dicentes enim ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt:* & abjecta communi veritate, quæ ſonat in ore Eccleſiæ, Sectarij, volentes habere privatam, privantur ea, ſuâque Phantaſmata colunt, ſemetipſos prædicant: & dum nolunt diſcipuli eſſe veritatis, fiunt magiſtri erroris. Non enim aliunde naſcuntur hæreſes & ſchiſmata, niſi quia Dei Sacerdotibus non obtemperatur. Sicut enim Iannes & Mambres reſtiterunt Moyſi; ſic hi reſiſtunt veritati.

Aug. l. 8. de ciu. cap. 8 Proſp. lib. cont. collat. capi. 26 Rom. 1.

Cypria. lib. 3. epiſt. 3. li. 4. epiſt. 9.

TERTIO vt vnitas & obedientia fidei, atque fidelium pax conſeruetur necesſaria eſt docentis Eccleſię authoritas, alioquin tot erunt fidei dogmata quot hominum mente corruptorum capita. Quamuis ergo Dei virtus externis mediis non ſit adſtricta, homines tamen ordinario docendi diſcendique modo obſtrinxit; quem dum recuſant obſeruare, variis errorũ laqueis ſemet inuoluũt.

Eccleſiæ authoritas vnitatem continet:

Aug. lib. de vtili. cred. capit. 10. lib. 2. quæ. Euang. 40.

QVARTO, voluit Deus homines per homines fidei doctrinam accipere, propter humanæ ſocietatis arctiorem coniunctionem, vnitatiſque Chriſtianæ firmiorem nexum. Nam ſi homines per homines nihil diſcerent, ipſa charitas, quæ homines ſibi inuicem nodo vnitatis adſtringit, non haberet aditum refundendorum & quaſi miſcendorum ſibi animorum. Hinc Paulus ad Ananiã miſſus, Cornelius Petro imbuendus traditur, & Eunuchus à Philippo inſtruitur.

Au. in Prologo lib. de do. Chriſt.

Acto. 9. Acto. 10. Acto. 8.

QVINTO, voluit Deus homines ab hominibus doceri, vt Eccleſia Militans in eo ſimilis eſſet Triumphanti. In illa enim ſuperiores Angeli illuminãt inferiores, ſic in Eccleſia Paſtores inſtruunt oves.

Homines docentur ab aliis, exemplo Angelorum

POSTREMO, vult Deus ab Eccleſia fidei doctrinam accipi, propter humanæ naturæ exaltationem: quia maximæ dignitatis eſt, Deo hac in parte cooperari. Abiecta enim eſſet humana cõditio, ſi per homines hominibus verbũ ſuum Deus miniſtrare nolle videretur. Nunc verò audacter Paulus dixit: *adiutores Dei ſumus: Dei ædificatio eſtis.* homo enim rigat, ſed incrementũ præbet Deus.

Ad hominis dignitatem pertinet, quod Deo cooperatur

Cap. XVIII.

An Scriptura ſacra ſola ad omnes fidei quæſtiones determinandas ſufficiat?

Sola ſcriptura non ſufficit, ad componendum fidei controuerſias.

Scriptura ſacra ſola ad doctrinam inſufficiens eſt.

HAERETICIS familiare eſt, obedientiam Eccleſię voci debitam hoc fuco repellere, quòd Scripturam ſacram reuereantur, per quam Deus indubitanter loquitur, quodque ea ſola ad omnem fidei doctrina ſufficiat. Cæterum quod ſola Scriptura per ſe nulla ratione ad fidei myſteria decernenda ſufficiat, ex eo liquet:

PRIMO, quod interprete egeat, interpretatioque fieri debeat non ex affectu legentium, ſed reuelatione ſpiritus eiuſdem, à quo ſcripta eſt. Nam nihil in ſcriptura tam apertum eſt, quin à diuerſis in varios pugnanteſque ſenſus trahatur, ſi cum prę iudicio opinionis prę conceptę legatur. Idem enim in ſcriptis, quod in cibis accidit. Opus ergo eſt magiſterio Eccleſiæ, ex cuius ore verbum Dei non recedit, Iſaiæ 57. Cum qua Spiritus Sanctus in æternum manet, vt illam omnem veritatem (etiam intelligentiæ ſcripturarum) doceat, Ioannis 16. Cui aſſiſtit Chriſtus, manens cum illa vſque ad conſummationem ſeculi: Matth. vltimo.

SECVNDO, Scriptura ſacra liber eſt fidelium, cuius omnes partes propter credentes, vel ad credentes ſcriptæ ſunt, vt patet ex tota ſcriptura Veteris Teſtamenti & Noui. Proinde ſcriptura ſacra non niſi à fidelibus & Orthodoxis intelligi poteſt; iuxta illud Iſaiæ 7. *Niſi credideritis non intelligetis*. Hinc Eunuchus legens Eſaiam, non intelligebat, donec Philippus ei oſtendit Ieſũ, qui in littera latebat. Quare meritò Auguſtinus pietatem fidei, ad intelligendas ſcripturas ſecundum gradum conſtituit. Huius defectu Iudæi velamen incredulitatis in corde habentes, ſcripturas intelligere non poterant; 2. Cor. 3 quin eis fiebant *menſa in laqueum* Rom. vndecimo. Præterea neque ab ipſis fidelibus Scriptura facilè intelligi ſola lectione, aut meditatione poteſt, propter ſtili obſcuritatem maximam, quam eruditiſſimi Scripturarum expoſitores agnouerunt; ac propter myſteriorum altitudinem & profunditatem, etiam vbi perſpicua videtur, nec non propter fecunditatem, quæ cum plures ſenſus pariat, non ità facilè à quouis, quiſnam ſit genuinus, percipitur: vnde non vno eodemque ſenſu omnes illam accipiunt.

Act. 8.

Aug. lib. 2. de doctrin. Chriſt. c. 7.

Scriptura in multis obſcura.

Aug. lib. 2. de doctrin. Chriſt. c 6. lib. 4. c 31. Epiſt. 3 ad Voluſianũ.

Poſtremo accedit breuitas, cuius gratia multa prætereuntur, quæ tamen ex ſerie traditionis intelligenda ſunt; vt ſæpe Auguſtinus monet. Ex quibus euidenter ſequitur, Scripturas Sacras abſque voce interpretantis & docẽtis Eccleſiæ, ad fidei doctrinam ſolas per ſe non ſufficere, Denique nec ſciri poteſt abſque voce teſtantis Eccleſiæ, quænam ſit diuina Scriptura. Nam ſi quis totam ſcripturam ſacram vel neget, aut neſciat, niſi Eccleſiæ authoritate perſuadetur credere; nunquam ſcriptura ſeipsã probare poterit, quod ſit verbum Dei pronuntiatum. Multa inſuper fide credenda ſunt, quæ in ſcriptura non docentur, ſed viua voce per ſucceſſiones temporum veluti manu traduntur, ad quæ determinanda ſcripturam inſufficientem eſſe patet. Neque verò vllius ſcripturis intentio fuit, totam fidei regulam ſcripto aliquo complecti: nam aliqui tota ſcriptura vno momẽto ſcribi debuiſſet, at fides integra, & ad ſalutem ſufficiens, in Patriarchis ante omnem Scripturam fuit, & in populo Iudaico ante ſcripturas Noui Teſtamenti au

Lib. de fide & oper c 4 Epiſt 119. cap. 6.

Scriptura Eccleſiæ authoritate recipitur.

Fides ſine Scriptura eſſe poteſt.

Digitized by Google

ac demum in multis Chriſtianis, antequam tota Scriptura Euangelica vel Apoſtolica ſcriberetur. Nec verò Chriſtus ſcribit ſed annunciari voce viva, ſuam doctrinam edixit; nec Evangeliſtæ aut alij Scriptores Novi teſtamenti totam fidei doctrinam opera dedita conſcribere intenderunt: ſed prædicationis viva voce prius factæ commonitoria quædam brevia, & exhortationes ad eam retinendam, occaſione data, fidelibus reliquerunt; ſicuti Lucas de ſuo Evangelio teſtatur: *vt cognoſcas eorum verborum, de quibus eruditus es veritatem.* & Paulus in ſingulis pene ſuis Epiſtolis Lectorem remittit ad prædicationem viva voce priùs factam Rom. 6. *præter doctrinam quam vos didiciſtis*. Corint. 11. *ſicut tradidi vobis, non alia ſcribimus vobis, quam quæ cognoviſtis* Gal. 1. *Si quis Evangelizaverit, præterquam quod accepiſtis*. Phil. 4 *Quæ didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis & vidiſtis in me, hæc agite*, Col. 2. *Sicut accepiſtis, ſicut didiciſtis*. priori Thel. 2. *Tenete traditiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonē, ſiue per epiſtolam* 2. Timot. 1 & 2. *Quæ à me audiſti, hæc commenda fidelibus*. vbi clarum eſt, Paulum ad acceptam viua voce doctrinam tanquam vnicam atque pleniſſimam fidei normam, non autem ad ſolas ſcripturas ſuum lectorem ablegaſſe. Multa enim Paulus docuit, quæ non ſcripſit. Apoſtolos enim ſcribendi minimam habuiſſe rationem notat Euſebius l. b 5. c. 18. & 24 & Cryſoſt hom. 1. in Acta: *quia Noui Teſtamenti doctrina non tā in chartis, quàm in hominum cordibus, non atramento, ſed Spiritu Dei viui ſcribenda erat.* Eſt quidem ſcriptura in genere externorum teſtimoniorum, & in materia credendorum fidelibus adiumento, vt credāt: ſed tamen non ſola ſufficit: quia viua vox Eccleſiæ forinſecus, docens. proponens, explicans, & ipſe diuinus Spiritus intus illuminans, præter Scripturarum litteralem doctrinam, ſiue generandæ ſeu alendæ fidei noſtræ neceſſaria ſunt.

Paulus non ad Scripturam, ſed veritatis traditionem remittit.

Aug. in Ioan. tract. 98 & in Pſal. 103. concione 2.

Sola Scriptura ad idem non ſufficit.

CAP. XIX.

Vtrum vox Eccleſiæ, quæſtiones Fidei determinantis, ſit certa & infallibilis.

SVPERBI rebelleſque Eccleſiæ filii aut omnem Eccleſiæ docentis, teſtificantis, aut iudicantis, ſive per Pontifices, ſive per Conſilia; Epiſcopos ordinarioſque Paſtores & Magiſtros, authoritatem convellant, non alia conditione vocem Eccleſiæ audiendam ſtatuunt, niſi verbum Dei proferat, aut niſi conſentanea Scripturæ doceat: hac arte omnem Eccleſiæ doctrinam in dubium revocantes, ac ſeipſos tam Verbi Dei, quàm definitionis Eccleſiæ iudices cōſtituentes. Quoniam ergo hæc illorum cavillatio omnium hæreticorum eſt nota, omniumque hæreſeon fundamentū, quod omnem religionis & Fidei certitudinem labefactat: ideo comprobandum eſt, vocem Eccleſiæ, quæſtionem fidei decernentis, eſſe certam & infallibilem.

Hæretici veritatis iudices ſe ſtituunt.

PRIMVM, quia Deus per illā loquitur, & veritatis infallibilem teſtem conſtituit. Qui ergo Eccleſiam non ſimpliciter audit, ſed conditionem exigit, vt ſcripturis & rationi conſētanea dicere videatur; talis impius, & in Deum iniurius eſt, cui per Eccleſiam loquēti nō abſolute. & ſimpliciter credere vult, ſed ſub conditione, ſi vera & ſcripturæ conſentanea dicere videatur. Sic enim Eccleſiæ teſtimonium non ex veritate Dei, qui eam in teſtem aſſumpſit; ſed ex ſuo

Matth. 10. & 8. Iudicium Eccleſiæ eſt infallibile.

Digitized by Google

ſuo pendere vult arbitrio, ac ſibi potiùs quàm Deo credit, iuxta illud Auguſtini ad Manichæos: *Qui in Euangelio quod vultis creditis, vobis potiùs, quàm Euangelio, creditis.*

Aug. li. 17. cont. Fauſt. ca 3.

SECVNDO, Deus non niſi, per Eccleſiæ docentis ſapientiam, infirmitati & ignorantiæ humanæ in eis, quæ ad fidem neceſſariò pertinent, ſuccurrere inſtituit. Paſtores enim & Doctores dedit, ne ſimus parvuli, fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ. Proinde neceſſarium eſt, Eccleſiam in eis quæ fidei ſunt, ita ſapere, vt neque falli neque fallere poſſit: alioqui naturæ ignorantiæ non ſuccurritur, ſed imponitur.

Ephe. 4.

TERTIO, Voluit Deus Eccleſiæ vocem extrinſecus omnem nobis manifeſtare veritatem, ſicut ipſe intrinſecus reuelat, dixit enim: *Ite docete omnes gẽtes,* adiiciens: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſeculi:* ſignificans, ſe cum Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus, qui perpetuò Eccleſiam docebunt, futurum nec permiſſurum, vt in docendo Eccleſiam à Fide aberrent.

QVARTO, Scriptura Ioannis 14. & 17. aperte tradit, Spiritum Sanctum cum Eccleſiæ magiſtris perpetuò manſurũ, vt eos doceat omnia; quoad ſcilicet intelligendas rectè ſcripturas, omniaque neceſſaria dogmata. Vnde ſequitur, Eccleſiam non ſolùm eſſe veracem, ſed etiam magiſtram infallibilem, vtpote quæ à Spiritu Sancto loquatur, vt Apoſtoli atteſtantur, docendo: *viſum eſt Spiritui Sancto & nobis.* Et Paulus. *qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, ſed Deum, qui etiam dedit Spiritum ſuum ſanctum in nobis.*

Act. 15. 1. Theſſ. 4.

QVINTO, Eccleſia eſt columna & firmamentum veritatis; ſuo videlicet ſtabili magiſterio, fideles confirmans, atque certiſſimo & infallibili teſtimonio efficiens, vt propoſitis credibilibus firmiſſimè à nobis credatur; non quidem exſpectans immediatè doceri à Deo enthuſiaſmis, aut novis afflatibus; neque mediis certis & neceſſariis concludendo, ſed authoritate ac poteſtate diuinitus accepta doctrinam fidei aperiendo, explicando, decernendo, atque irrefragabili teſtimonio confirmando. Non enim Eccleſia de rebus fidei ex ſcientia vel arte concludit; ſed doctrinæ ſemel acceptæ certiſſima & infallibilis eſt teſtis & conſeruatrix, aperiens & explicans, quid acceptæ ab initio fidei ſit conſonum, quidque virtute in fidei ſemine latebat, ac quidnam ex articulis fidei revelatis, rectè deduci poſſit. Vnde Eccleſiæ Paſtoribus & Magiſtris, ſimpliciter credenda proponentibus & decernentibus, non minùs credendum eſt, quàm eſt Legiſlatori iubenti obtemperandum, quia, ſicut ex accepta poteſtate divinitus Legiſlator iubet: ita ex decernendi poteſtate & gratia à Chriſto accepta, Eccleſiæ Paſtores docẽt & decernunt. Hinc in Conciliis omnibus concluſiones & decreta, non autẽ probationes, & argumenta videmus, non, quòd ſine argumentis concluſerint, ſed quia non ex firmitate argumentorum, ſed ex ſuggeſtione Spiritus Sancti; & poteſtate à Chriſto accepta infallibiliter veritatem concluſerunt, vt Actor. decimoquinto Apoſtoli. Non enim Eccleſiæ doctrina eſt argumentatio, ſicut Theologica ſcientia, quæ ex arte & principiis diſciplinæ Theologicæ docet, perſuadet, fidem tuetur, ac rationibus oſtendit, non eſſe improbabilem: ſed Eccleſia ex poteſtate fidem decernit, conſtituit, authoritate ſua prædicat, eſſe infallibilem; ac circa articulos fidei revelatos vertatur. Non enim ſcientiæ, ſed fidei ſcholam Chriſtus inſtituit,

Eccleſia docenti tam eſt credendum, quàm præcipienti obediendum.

Veritas ex poteſtate à Chriſto accepta decernitur.

nec ad probandum argumentis, ſed prædicandum verbo Euágelium, Eccleſiæ Magiſtros miſit; quorum dictis tanquam ſuis, fideles certo & ſecurè acquieſcere voluit: cum propter aſſiſtentiam Spiritus ſancti, tum propter expreſſam promiſſionem Chriſti, quia ſe cum Eccleſia *vſque ad conſummationem ſeculi* futurum dixit: vt per eã, & ipſam ſcripturam, & ſcripturæ ſenſum, & multa extra ſcripturam infallibiliter doceat; eam illuminando per verbum à ſe immediatè reuelatum, ſiue ſcriptum, ſiue non ſcriptum, ſed viva voce traditum. Quod enim Eccleſia per aſſiſtentiam Spiritus Sancti, quoad res ad ſalutem neceſſarias, in omnem veritatem inducatur, in ſcripturis apertè nobis reuelatum eſt, etiamſi media, quibus in docendo Eccleſia uti debet, explorata non habeamus. Quare hæc infallibilitas docentis Eccleſiæ ſtudium & induſtriã non excludit, ſed potius includit. Nam qui finem dat, etiam media ad finem neceſſaria præbet, & à medijs, conſecutionem finis impedientibus, conſeruat; prout in ſalvandorum prædeſtinatione manifeſtum eſt: ubi non ſolum vita æterna, ſed etiam media ad illam neceſſaria prædeſtinationis effectus ſunt.

Matth. 28.

Infallibilitas iudicii non excludit induſtriam, ſed includit.

CAP. XX.

Vtrum voci Eccleſiæ ſimpliciter acquieſcendum ſit?

Eccleſiæ vocem contemnens Deum ipſum reiicit.

QVANQVAM vox Eccleſiæ non ſit prima veritas, ſed primæ veritatis manifeſtatio; attamen æquè nos obligat, ac ſi Deus ipſe per ſe loqueretur: quia non eſt conditio hominum auctoritate inducta, ſed à Deo ipſo ordinata, infallibilis & divina; quã qui contẽnit, Deum ipſum reijcit. Quare qui Eccleſiam docentem audire nolens, veritatem alibi quærendam arbitratur; is à Deo recedit, & à prima veritate, quæ ſeipſam miniſterio vocis Eccleſiæ revelat. Et quamuis Eccleſiæ vox Dei reſpectu miniſterialis atque inſtrumentalis tãtum ſit; attamen quoad nos, Magiſtralis eſt, verè docens atque decernens credenda; cui proinde nos tanquam diſcipuli Magiſtro, & filij Parentibus obedire neceſſe ſit. Et licet Eccleſiæ vox nihil intus doceat ſed ſolus Dei Spiritus; attamen verè docet, inducit atque perſuadet, ac cum authoritate prædicandi externum miniſterium exercet, atque quod fidei eſt, decernit: ſic tamen, ut per huius miniſterium Deus ipſe omnia principaliter faciat, qui Eccleſiæ Paſtores aſſumit, vt per ipſos doceat omnem veritatem, utque nuncii ac teſtes ſint infallibiles divinæ voluntatis, qualeſcunque tandem ſint in ſeipſis boni, aut mali, ſapientes vel rudes, facundi aut barbari, intentione bonâ docentes, aut pravâ. eorum .n. miniſterium Deus, qui infallibiliter eis aſſiſtit, & per eos principaliter operatur, audientibus efficit ſalutare. Vnde gaudebat Apoſtolus, dum omni modo, ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem Chriſtus prædicaretur. & dum affirmaſſet, ſe abundantius omnibus laboraſſe; *Non ego, ait, ſed gratia Dei mecum.* Rurſum, priori Corinth. 3. *Neque qui plantat, neq; qui rigat, eſt aliquid, ſed qui incrementum dat, Deus. Dei adiutores ſumus. Dei ædificatio eſtis:* inſinuans, per Eccleſiæ Paſtores Deum agere, non autem ipſos per ſe. Quo ſenſu Dominus ait: *vnus eſt Magiſter veſter:* qui ſcilicet habet doctrinam à ſe ipſo, & docet per miniſtros ſuos. Sic unus eſt Spiritus, qui loquitur, ſed per homines quos mittit. Veritas prima, lux eſt animæ, ac mundi: ſed

Eccleſiæ vox magiſtralis eſt reſpectu noſtri.

Per doctores Deus infallibiliter docet.

Philipp. 1.

Deus docet & loquitur per homines. Matth. 10.

Matth. 10.

Ioan. 10.

Ioan. 1.

Digitized by Google

ſed affulget per miniſtros, veluti per lucernas illuminatas, quibus dixit: *vos eſtis lux mundi.* Deus regit nos ac paſcit, ſed per Paſtores & Doctores, quos dedit. Quare ibi quærẽda eſt veritas, vbi Chriſtus eſt docens, loquens & dictãs. *Ex veritatis ore,* inquit Auguſt. *agnoſco Chriſtum, ipſam veritatem: ex veritatis ore agnoſco Eccleſiam veritatis participẽ.* & Epiſt. 166. *In cathedra vnitatis impoſuit Deus doctrinam veritatis.* Similiter Chryſoſt. hom. 2. in 2. ad Tim. *Sacerdos Angelus Domini eſt, nihil ex ſeipſo loquitur. Si deſpicis, non illũ deſpicis, ſed Deum.* & alibi: *Deus omnia facit: ſacerdos linguam & manũ præbet.* Eodem ſenſu vox Caiphæ fuit vox Dei, Ioan. 11. & vox Phariſæorũ bona docentiũ, etiãſi mala facerẽt. Matt. 23 vbi Dominus nos de Paſtorũ doctrina ſecutos fecit, dicẽdo: *omnia quicũque dixerint vobis, facite;* illis verbis docens, quod voci Eccleſiæ in doctrina fidei & morum ſimpliciter acquieſcere oporteat; quia licet ſubiectiuè ſit humana, origine tamẽ ſit diuina, juxta illud Prophetæ: *Ego paſcã oues meas* per Paſtores ſ. Eccleſiæ. Porrò hic obſeruandum eſt, infallibilitatem hanc doctrinæ Eccleſiæ non naſci ex immediata Spiritus ſancti revelatione, neq; ex plenitudine ſcientiæ magiſtrorũ Eccleſiæ, (qui in ſcripturis ſanctis, Auguſtino teſte, multo interdũ plura neſciũt quàm ſciunt) neque ex certitudine mediorũ, quibus ad concludendum vtuntur; cum ſæpe ſcripturis aliiſque argumentis non neceſſario, ſed probabiliter concludentibus vtantur; neque inſuper hæc infallibilitas à ſolo ſtudio & induſtria Doctorum, Scripturas & alia docendi media diligenter conſulentiũ, neque demum à ſola perpetua Spiritu ſancti aſſiſtẽtia piis precibus invocata dependet; nam alioquin fruſtra rerum ſacrarum ſtudia ſuſciperentur, & de re controverſa magna conquiſitio fieret, qualẽ adhibuiſſe Presbyteros, vt cum Apoſtolis dogma controverſum decerneret, legimus, & in omnibus Conciliis ſequẽtibus adhibitã fuiſſe videmus: ſed infallibilitatem in docendo ſubſtantiã fidei, & publica dogmata, reſque ad ſalutem neceſſarias ſortitur Eccleſia ex eo, quod poteſtatem & gratiã à Chriſto decernendi ea, quæ ſunt ad fidelium ſalutem neceſſaria, acceperit, & Spiritus ſancti aſſiſtentia munita, eiuſque ſuggeſtione adjuta, ex qualibuſcunque argumentis non niſi veritatem cõcludet: quia Deus in neceſſariis non deeſt; & alioquin inſufficienter Eccleſiæ providiſſet. proinde ſemper ejus doctrina erit infallibilis, etiamſi ratio docẽdi nõ ita. In quo quidem primi Eccleſiæ Magiſtri à ſucceſſoribus differunt. Apoſtoli enim, quia Spiritus ſancti Amanuenſes & organa, primique fidei Evangelicæ magiſtri fuerũt, qui omnia de novo, abſq; duce precedentis Eccleſiæ docere debebant; ideo immediata revelatione Dei, ac ſciẽtiæ ſacrarum Scripturarum plenitudine indigebant, nec non peculiari Spiritus ſancti directione, tã circa media, quam concluſiones, vt omni ex parte doctrina eorum eſſet certa, infallibilis, atque divina. vnde illis ſolis cõceſſum fuit novos Fidei Articulos in Symbolo condere, nova Sacramenta promulgare, Scripturam canonicã ſcribere: ſuccedenti vero Eccleæ ſiquia iſta neceſſaria non ſunt, ideo nihil eorũ facit; ſed majorum veſtigiis inſiſtens, traditæque doctrinæ inhærens, partim ſua authoritate credentibus pro tempore fidei doctrinam confirmat, partim dubia emergentia aperit & explicat, atq; ita potiùs teſtem agit, quàm authorem nec fundamenta ponit, ſed ſolum ſuper ædificat: nõ plantat, ſed rigat: nec prima le-

Enarrat in Pſal. 57.

Chryſoſt. hom. 58. in Ioan.

Vox Eccleſiæ origine diuina.

Ezech. 34.
Aug. lib. de paſtor. c. 10.

Infallibilitas magiſterii Eccleſiæ vnde profluat?

Differentia inter Apoſtolos & poſteriores magiſtros.

Apoſtoli novos fidei articulos ediderunt.
Scripturas Canonicas dictarunt.

Eccleſia poſterioris tẽporis fidei articulos infallibiliter explicat.

Digitized by Google

na ſemina jacit, ſed potiùs in aliorum labores ſubintrans, ſeminata colit, tuetur & metit. Longè autem maiore peritia & certitudine opus eſt ad prima principia rerum ſtatuenda, quam ad cõſeruandum res jam exſiſtentes. Satis enim fuerit ſemel acceptis diligẽter inſiſtere, & ex eis alia deducere: quod faciliùs eſt, quam rem penitus ignoratam de novo explorare & docere. Vnde in Conciliis Patres non nova, ſed ab antiquis accepta Poſteris tradidere, & contra emergentes Hæreſes, novas & peregrinas doctrinas obtrudentes, depoſitũ ſeu ab Apoſtolis acceptam fidei doctrinam conſervarũt, nihil noui addendo, ſed perperam intellecta corrigendo; & obſcurius credita ex præcipuis quibuſdã articulis (in quibus vt in principiis ac ſemine latebant) eruendo. Atque hoc ſenſu intelligendum eſt, articulos fidei non creſcere ſecundum ſubſtantiã fidei, ſed tantum ſecundùm explicationem, propter quàm contra nova hæreticorum commẽta nonnunquam vovas voces introducere cogitur: vt contra Arrianos, *homouſion:* contra Neſtorianos, *Theotocon:* contra Sacramentarios, *tranſubſtantiationem.* quales voces non pertinere ad prophanas vocum novitates, quas in hæreticis Apoſtolus reprehendit, oſtendit Auguſtinus in Ioannem, tractatu nonageſimo octavo.

Eccleſia fidẽ non innouat, ſed explicat.

Aug. tract. 98. in Ioan.

CAP. XXI.

An vox Eccleſiæ definientis diuina ſit an humana dicenda?

QVIA Sectarii omnem Eccleſiæ doctrinam ad humanas traditiones pertinere volunt, indeque Patrum interpretationes, Conciliorum decreta, Romanorumq; Põtificũ reſpõſa vilipendũt, prætexẽtes illud Chriſti: *fruſtra me colunt: docentes mandata & doctrinas hominum;* ideo nõ inutile fuerit hic explicare, quidnã de voce Eccleſiæ ſentiẽdũ ſit, & an humana vel potiùs divina Eccleſiæ doctrina ſit vocanda?

Eccleſia doctrina non purè humana, ſed quodammodo eſt diuina.

PRINCIPIO ſciendum eſt, omnia ſcientiarũ dogmata ab æterno lumine, totius veritatis lucidiſſimo fonte, promanere, ideoq; ratione primæ originis ex Deo eſſe. Sed licet omnis ſcientia & doctrina in illa prima origine conueniat, tamen in modo poſitionis differt, & ex huiuſmodi conditionis diverſitate diſcrimen omne ſortitur. Nam ſciẽtia, quę lumine naturę, ſimplici rationis intuitu, abſq; vllo diſcurſu, de principiis ſcientiarũ naturalium & axiomatum ex eis proximè fluentium habetur, cognitio naturalis dicitur: quæ vero per deductionẽ, diſcurſum, & per modũ illationis obtinetur, acquiſita & humana ſcientia eſt, licet etiã Naturalis ex parte objecti vocetur. Quæ autem cognitio nec vi naturæ, ſolo videlicet rationis intuitu ſimplici, nec per diſcurſum, ſed per divinã revelationẽ, ſeu per diſpoſitionẽ Dei ſpecialẽ proximè habetur, nõ ſcientia, ſed Fides nuncupatur; & cognitio nõ humana, ſed divina: quia nõ per modũ Naturæ neq; diſciplinæ humanæ generatur, ſed authoritati Dei innititur, qui per ſe immediatè, vel per Eccleſiã docet. Vnde patet, quod Eccleſiæ docentis vox de Fide, licet per homines adminiſtretur, tamẽ quia Deo iſtos homines mittẽte, & hãc illis poteſtatem, (nõ per media humana, nõ per diſcurſum, aut arbitriũ hominũ, ſed per ſeipſum, & per Sacramentum à ſe inſtitutũ) conferente, exercetur, propterea quod tam Eccleſiæ doctrina, quam illa omnis poteſtas, & omnia, quæ ex eadem vt tali promanãt, nõ merè humana, ſed potiùs divina cenſeri debeãt ſicut Apoſtolus innuit, 1. Corint. 14. contra eos, qui verba ejus tamquam humana contemnebant, diſſerens: *An à vobis*, ait.

Scientia acquiſita naturalis.

Vox & poteſtas Eccleſiæ diuina eſt.

verbum Dei proceſſit? Si quis videtur Propheta eſſe aut ſpiritualis, cognoſcat: quia quæ ſcribo vobis, Domini ſunt mandata. vbi ſuum verbum Dei mandatum vocat. & Ioann. 17. ca. *Ego dedi eis ſermonem tuũ, & mundus eos odio habuit, quia non ſunt de mundo.* Et 1. Ioan. 4. de ijs, qui ex humana prudentia, non ex authoritate à Deo accepta loquuntur: *Ipſi de mundo ſunt, ideo de mundo loquũtur, & mundus eos audit.* Et Petrus poſteriori epiſt. ca. 1. explicationem Scripturæ ait non fieri propria interpretatione, nec humana voluntate, ſed Spiritus ſancti inſpiratione. Ac poſtremò hac ratione Dominus Ioannis doctrinã ex cælo, nõ ex hominibus fuiſſe docet. *Ioan. 20.* Nempe *quia miſſus erat à Deo, vt omnes crederent per illum.* Sic cùm Eccleſia in mundum miſſa ſit ad omnes gentes docendum, & vt teſtis ſit veritatis; ſequitur, ejus vocem eſſe ex hominibus, ſed ex cælo: atque poteſtatem habere non tantùm humanam, ſed etiam diuinam. *Matt. 28. Actor. 1.*

CAP. XXI.

Vtrum Eccleſia noua fidei dogmata docere poſſit?

Apoſtoli fidei Christi noua fundamenta poſuerunt.

CVM vnica ſit & fuerit Chriſti Eccleſia; quæ pro diuerſitate hominum & temporum variũ docendi modum habuit, dicendum eſt, vnam & eandem Eccleſiam à Deo poteſtatem accepiſſe, tam nouos articulos immediatè à Deo revelatos infidelibus proponẽdi, quàm eoſdem fidelibus ſua authoritate conſignandi, confirmandi, ac emergentibus dubijs explicãdi. Sed primitiuæ Eccleſiæ Magiſtris, qui apud gentes de novo fidem & doctrinam nova revelatione à Deo acceptam plãtare debebant, ad quas tanquam ſpeciales Chriſti Legati mittebantur, vſus poteſtatis illius prioris neceſſarius erat: ſuccedenti verò Eccleſiæ, quæ nõ novis ſed antiquis revelationibus, & primitivæ Eccleſiæ fidei innititur, poſterior docendi modus convenit, qui in rigãdo, ſuperædificando, veritatem ſua authoritate confirmando, & aperiendo, necnon emergentia dubia reſolvendo, conſiſtit. Quemadmodum enim Deus res primum ſua poteſtate creavit, & poſtmodum eadem jam creatas conſervat hominis anima in infantibus augmentum, in ſenibus verò nutrimentum ſolum efficit: ita eadem Eccleſia primùm accepta à Deo poteſtate novos fidei articulos edidit per Apoſtolos; poſt modum verò per ſuccedentes Eccleſiæ Paſtores antiquam ab initio receptam fidem conſervat, præſentiſque Eccleſiæ doctrinam ſuo judicio & authoritate confirmat, ita vt non ſolùm illius primitivæ Eccleſiæ, ſed etiam modernæ judicio & authoritate tuti ſimus, quòd in veritate ambulemus. quia præſentis Eccleſiæ teſtimonio probari debet, quid Apoſtoli prædicauerint: & hanc audio, vt Chriſto & Apoſtolis credam. Novi ergo articuli fidei bifariam intelligi poſſunt.

Eccleſia poſterioris temporis fidem explicat, non proponit novam

Novi fidei articuli bifariam dicuntur.

VNO modo, quia nova doctrina nũquam antea hominibus tradita, jam primùm à Deo per Eccleſiam revelatur. Hîc opus eſt nova Dei revelatione, qualem Apoſtoli acceperunt, ſecundùm illud Pauli: *Quod alijs generationibus non eſt agnitum, filijs hominũ, ſicuti nunc reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis eius.* Hujuſmodi novam doctrinam in Lege Naturæ primi fideles de omnipotentia Dei acceperunt: In Lege verò ſcripta de ſimplicitate ac vnitate Dei; ac denique in Lege Gratiæ de myſterio Trinitatis atque Chriſti Incarnatione Apoſto-

Digitized by Google

poſtoli varias nouas revelationes acceperunt.

ALIO modo nova fidei doctrina vocatur: quia licèt priùs quidem tradita fuerit inſemine & virtute, attamen obſcuriùs in ſe, vel paucis, nondum manifeſtè, quoad omnes. Hujus generis nova doctrina per Eccleſiam omni tempore tradi poteſt, quatenus propter inſurgentes hæreſes aliquid explicatiùs definitur; vt in omnibus Conciliis factum eſt, in quibus veteris Eccleſiæ fides pleniùs explicata eſt, vt id, quod in ea continebatur implicitè, à quovis poſtea explicitè crederetur. Si ergo abſolutè novi Articuli, quoad ſubſtantiam fidei, intelligantur, ſic ab hominis lapſu nulla ætate creuerunt; quia in fide primorum parentum, quibus ſemen benedictum promiſſum erat, omnia implicitè continebantur, quæ poſtea explicitè à poſterioribus credita ſunt. Si autem de novis fidei Articulis, quoad explicationem agatur, id omni tempore poteſt & facit Eccleſia quod autem alterum non poſſit aut nõ faciat, accidit non defectu poteſtatis, ſed quòd rei natura non permittat. ſicut Deus non poteſt facere contradictoria ſimul eſſe vera, obſtante rerum natura. *Quodcumque in Eccleſia,* inquit Lyrinenſ. *fide Patrum ſatum eſt, hoc idem filiorum induſtriâ decet excolatur, obſervetur, proficiat & perficiatur! accipiant licet priſca dogmata evidentiam, lucem, diſtinctionem: ſed retineant neceſſe eſt plenitudinem, integritatem, proprietatẽ.* Quare Eccleſia in ſuis Symbolis nullos nouos fidei Articulos condidit, ſed veteres pleniùs & explicatiùs credendos tradidit.

S. Thom 2. 2. q. 1. ar. 10 ad 1. & 2. arg.

2. 2. q. 1. ar. 7.

Eccleſia novos articulos quoad explicationẽ facit, non quoad fidei ſubſtantiam.

CAP. XXIII.

Vtrum omnia credenda per articulos diſtinguenda ſint?

SCIENDVM hic inprimis eſt, omnem doctrinam ab Apoſtolis Eccleſiæ traditam, & quæ in Eccleſia publicè creditur & docetur, ad Fidei Chriſtianæ regulam pertinere, quæ ab omnibus omnino perſeuranter retinenda eſt, qui à Chriſti Corporis unitate nolunt recedere. Ad præſcriptum huius regulæ omnia religionis dogmata dimetienda ſunt. Hinc Apoſtolus (2. Cor. 10.) fidem Corinthiorum vult creſcere, at *ſecundum regulam doctrinæ à ſe tradita.* Eandem regulam vult Galatas ſequi. cap. 1. & 6. Et ad Philip. 3. *In eâdẽ* inquit, *permaneamus regula.* quam Apoſtolicam regulam patres traditionem Apoſtolicam vocant, ſive ſcripto, ſive tãtum viva voce tradiderint. Hæc autem fidei regula, forma, ſeu traditio tripliciter conſiderari poteſt. PRIMVM, vt regula ſummaria & contracta, quæ fidei caput, fundamentum, & radicem complectitur. de qua Ioan. 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verũ, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* quidquid enim de ultimo fine, aut de medijs obtinendæ ſalutis credi debet, hic implicitè continetur: non quia per neceſſariam conſequentiam ſingula inde credenda deducantur; ſed quia in reipſa cognita, quæ hic traditur, reliqua inſint: ſive ex natura rei, ſive ex divino beneplacito. Huiuſmodi quoque eſt univerſale principium illud Apoſtoli: *accedentem ad Deum oportet credere, qui eſt, & quod inquirentibus ſe remunerator ſit.* In priori enim illo, *Deus eſt,* reipſa continentur omnia, quæ Deo conueniunt: utpote, quod ſit Vnus, Trinus, Omnipotens.

Omnis doctrina publicè ab Eccleſia tradita, eſt fidei.

Aug. epiſt. 57.

Regula fidei eſt Apoſtolica traditio.

Iren. lib. 3. cap. 4. Origenes in proœmio lib de principiis.

I. Regula fidei cõtracta

Hebr, 11.

nipotens,Incommutabilis,Creator,etc: in poſteriori verò, quòd ſit *Remunerator*, continetur Providentia Iudicium, Miſericordia,omniſque modus divinæ Providentiæ,quo Deus homines ad ſalutem perducere deſtinavit;ac proinde Chriſti Incarnatio,Paſſio; humani generis Redemptio,illiuſque per Gratiam & Sacramenta, variaque media, exſecutio. Talem fidei noſtræ breviſſimam regulam vocat Apoſtolus, *confiteri ore Chriſtum Ieſum,& corde credere,quia Deus illum ſuſcitavit à mortuis.*

Rom.10.

II. Regula fidei Chriſtiana principia complectitur.

ALIO modo fidei regula conſideratur, vt in certos articulos diſtincta,capitales tamen & generales,quique aliorum articulorum multorum ſemina ſunt. Hæc regula fidei Chriſtianæ principia complectitur. Talis regula eſt Symbolum Apoſtolicum.

III. Regula fidei explicata. Vincen Lyrin.c.10.& ſequen. Aug lib de bono perſe. cap.20. Ep.46 q.2. Conc. Carthag.4.c.1. Conc.Trid ſeſſ.25 c.2.

TERTIO modo regula fidei conſiderari poteſt, vt omnes fidei concluſiones factas, & ab eccleſia univerſaliter receptas continet.& hæc eſt regula fidei explicata,qualem Concilia generalia poſtmodum ediderunt, novis ſemper incrementis,quoad ad explicationem,auctam:ad quam ſaltem implicitè tenendam omnis Chriſtianus obligatur. Epiſcopi vero ordinandi, atque omnes, qui ad dignitatem Eccleſiaſticam,vel gradum ſuperiorem in Vniverſitatibus admittuntur, in hanc regulam ex decreto PII IV iurant.

Symbolum continet explicitè credenda.

Porro ex his facilè apparet, non omnia in Scripturis & Eccleſiæ traditione contenta, in certos fidei articulos referenda fuiſſe;ſed ea ſola,quæ ab omnibus Chriſtianis expreſſâ fide credenda ſunt: qualia ſunt vltimus finis, & media ad illum conſequendum neceſſaria. Neque verò quidquid ad fidem per ſe pertinet, novum ſtatim articulum conſtituit;ſed quod ſpecialem habet difficultatem & inevidentiam.

Quid articulus fidei.

Eſt enim Fidei articulus propoſitio catholica, principij rationé in fide obtinens,ſpecialemq; difficultatem & inevidentiam,omnibus Chriſtianis ad explicitè credendum propoſita. cuiuſmodi ſententiam,à partibus corporis ductâ ſimilitudine,articulum vocamus. quemadmodum enim corporis membra articulis diſtinguuntur: ita & Fidei confeſſio diſtinctis fidei dogmatibus; quæ dum ſeorſim nobis credenda proponuntur, appoſitè fidei articulos nuncupamus. præterea hac articuli voce inſinuatur, quod ſicuti vnus idemque homo remanens incrementum accipit, ſtatu habituque mutatur,(tot enim ſunt parvulorum artus & membra,quot ſenum:) ita quod una eademque omnium, quoad ſubſtantiã,fides profectum, non permutationem admittat.

Fides incrementum non permutationem admittit. Ephes.4

Cum enim fides vna ſit, Apoſtolo teſte, ſubſtantiam ejuſdem vnam & eamdem ſemper eſſe neceſſarium eſt, licet modus credendi poſſit eſſe diverſus,atque fidei myſteria pro temporum ratione varia. Idemque fidei dogma cum tempore conſolidatur, vt ſcilicet intelligatur illuſtrius, quod antea obſcuriùs credebatur;atque creſcit ac dilatatur: ſed in eodem genere,vt ſi quid novè dicatur, non tamen nova fidei doctrina proferatur,quæ non antea in fidei & religionis ſemine latitauerit,vt præcedenti capite latius oſtenſum fuit.

CAP. XXIV.

Qui,& quot articuli ab omnibus Chriſtianis expreſsè credendi ſint?

EA fidei dogmata omnibus Chriſtianis ſcitu neceſſaria,expreſſâq; fide tenenda ſunt, quæ Apoſtoli divino Spiritu afflati,duodecim Symboli articulis diſtinxerunt. Priuſquam enim ad omnes gentes docendas à ſe invicem digrederentur,vt omnium ad fidem

Digitized by Google

Apoſtoli ſymbolum fidei cur ediderint?

dem vocatorum una eſſet Fidei Religioniſque confeſſio, certam doctrinæ formulam præcipua Chriſtianæ Religionis capita, Evangeliique ſummum complectentem edendam cenſuerunt, quam in tres potiſſimum partes diſtribuerūt; quarum ſingulæ ſingulis diuinis in Trinitate perſonis accommodatæ ſunt. Ex duodecim enim articulis primus ad perſonam Patris, ſex conſequentes ad perſonam Filij, & quinque reliqui ad perſonam Spiritus Sancti pertinent. Itaque in prima Symboli parte prima Sacroſanctæ Trinitatis Perſona, opuſque Creationis, per quod eſſe Naturæ accepimus, deſcribitur. In ſecunda verò parte, ſecunda Perſona, humanæque reparationis myſterium, per quod eſſe Gratiæ accepimus, quod in primo parente amiſeramus. In tertia demum parte tertia itidem Perſona, caput & fons ſanctificationis noſtræ, per quam eſſe Gloriæ cōſequimur. Tres ergo ſymboli partes nobis tria trium Perſonarum propria opera, ac Divinæ eſſentiæ unitatem, triumque Perſonarum diſtinctionem unumque Deum hominis eſſe conditorem, redemptorem, ſanctitatiſque ac gloriæ Authorem, vltimumque hominis finem aperiunt, à quo beatæ immortaliſque vitæ poſſeſſio per vnum mediatorem Dei & hominum, hominem Ieſum Chriſtum exſpectanda eſt. ac proinde omnes duodecim articuli fidei eo tendunt, *vt cognoſcamus vnum Solum Veram Deum, &, quem is miſit, Ieſum Chriſtum, vnum Dei & hominum Mediatorem, qui dedit redemptionem ſemeptipſum pro omnibus.* hoc eſt, vt agnoſcamus vnicum natura Deum, (qui trinus tamen ſit in Perſonis) à quo creati, redempti & ſanctificati, tandemque iudicandi ſumus.

Symbolum tres partes tribus diuinis perſonis accommodatas continet.

Patri creatio. Filio redemptio. Spiritui Sancto ſanctificatio tribuitur.

Idem Deus nos creavit redemit, ſanctificavit.

Ioan. 17. 1. Tim. 2.

Idem indicabit qui redemit.

CAP. XXV.

Cur iſta brevis Fidei formula Symbolum dicatur?

CONTRACTAM in duodecim Articulos Fidei profeſſionem Apoſtoli futuræ prædicationis ſibi normam in commune ſtatuerunt, Symbolūmque nuncuparunt; ſive, quia ex variis conflata eſſet ſententiis, quas ſinguli contuliſſent; ſive quia illa veluti nota ſeu teſſera vterentur ad internoſcendos veros Apoſtolos à Pſeudoapoſtolis, genuinóſque Chriſti diſcipulos a Pſeudofratribus; non ſecus, quàm in bello milites ſocios ab hoſtibus, exploratoreſq; ab amicis teſſera dignoſcunt. Hæc enim Fidei regula omnibus fidelibus, cum Doctoribus, tum Diſcipulis communis & cognita eſſe debet. ac idcirco *non in charta & atramento, ſed in cordibus fidelium* inſcripta eſt. Hanc etiam ob cauſsā Leo dicit, quod neminem cuiuſcunque ſexus in Eccleſia Symbolum ignorare oporteat. & Auguſt. epiſt. 57. hanc fidei regulam puſillis magniſq; communem eſſe ſcribit. Similiter alii Patres Symbolum Apoſtolicum fidei regulam eſſe tradunt. Multiplex attamen eſt Symboli acceptio.

Clemens epiſt 1. ad Iacobum. Aug. ſer. 115 de temp. Ruff. in expoſ. Symb.

Vnde fidei regula Symbolum dicatur?

Hier. in epiſt. ad Pāmachium cont. error. Ioan. Ieroſolim. Leo epiſt. 13 ad Auguſta Aug. epiſt. 57. Enchi. cap 56. Ambr ſer. 37.

PRIMO ſignificat collationem: *vt dantes Symbola conſumentur.* Prou. 23. & Comicus: *Symbolum dedit, cenavit.*

Tert. lib. de velan. virg lib. de præſcript.

SECVNDO, Vox Symboli denotat idem, quod Allegoria, Ænigma, aut cuiuſcumque arcanæ rei nota, qua ſignificatione Dionyſius Areop. Symbolicam Theologiam vocat.

Iren. li 1. ca. 2. Terentius in Andr.

TERTIO, Symbolum idē valet quod nota, ſignum, indicium teſſera: à qua ſignificatione vox Symboli apertiſſime tribui-

Symboli vox multipliciter accipitur.

Digitized by Google

tribuitur Chriſtianæ Fidei regulæ, ab Apoſtolis omnibus fidelibus præſcriptæ, quoniam per hanc communem fidei profeſſionem domeſtici & fratres ab inimicis ſecernuntur, & Chriſto militaturi eiſdem Sacramentis obligantur, ac unitas Fidei, per quam Deo placemus, conſervatur, necnon Eccleſiæ pax & cōcordia fouetur, dum omnium Chriſtianorum cum fide cordis, eadem eſt profeſſio externa oris. quod tam in docentibus quam diſcentibus ad tollenda ſchiſmata exigitur, quæ certò emergunt, quando non omnes idem ſentient & dicunt.

Aug. lib. de fide & ſymb. ca. 1. & ſer. 181. de temp.

CAP. XXVI.

De neceſsitate ſymboli ac vtilitate.

Symboli neceſſitas.

CVM Fides catholica omnibus hominibus ad ſalutem ſit neceſſaria, nec omnibus propter ignorantiam, variaque alia impedimenta, in ſcripturis verſari ſit integrum, facile deprehenditur, neceſſarium fuiſſe, ut ea quæ ab omnibus credenda eſſent, ad breve compendium redigerentur, quod facilè omnibus proponi poſſet, ac memoriæ commendari. Eſt autem Symbolum breve verbis, ſed magnum ſacramentis. Quidquid enim figuratum eſt in Patriarchis, quidquid denuntiatum eſt in Scripturis, quidquid prædictum eſt in Prophetis, vel de Deo ingenito, vel de Dei Verbo, vel de Spiritu Sancto, aut de reparationis humanæ myſterio; id omne breviter Symbolum continet. Vnde Auguſtinus, *facile*, ait, *eſt ut dicatur, quid credendum. Nam ecce tibi eſt ſymbolum. quid breviùs auditur? quid faciliùs memoriæ commendatur?* & alibi: *Symbolum eſt comprehenſio fidei noſtræ ſimplex, brevis, plena. ſimplex, ut conſulat audientium ruſticitati, brevitas memoriæ, plenitudo, doctrinæ.* Et iterum; *Symbolum mentem inſtruit, nec onerat memoriam. paucis verbis dicitur, unde multum acquiratur.* & lib. de fide & ſymbolo cap. 1: *fides catholica in ſymbolo memoriæ mandata eſt, quātum res paſſa eſt brevitate ſermonis, ut incipientibus atque lactantibus in Chriſto renatis, paucis verbis quod credendum, & proficientibus, quod multis verbis exponēdo proficiendum eſſet, conſtitueretur.* Iſidorus lib. 2. diuin. offic. cap. 22. *In ſymbolo ab Apoſtolis edito pauca ſunt verba, ſed omnia continentur ſacramenta.* Eſt enim breve fidei verbum, olim à Propheta prædictum, tantæ virtutis, *vt ſolo hoc ſymboli gladio univerſas hæreticorum opiniones poſſe detruncari,* Leo magnus aſſerat. Cujus rei exemplum omni memoria dignum recenſetur lib. 10 Eccleſiaſticæ Hiſt. cap. 3 ubi Chriſtianus illiteratus ſimplici articulorum fidei interrogatione Philoſophum aggreſſus obſtupefecit, vicit, ac ad credendum induxit. Petrus autem Chryſologus ſerm. 61. Symbolum fonti comparans, *Sicut*, ait, *fons, ab anguſto manans, magnis fluviorum laticibus ampliatur: ſic fides ſymboli breviatio ſermone credulitatis latiſſimos meatus exhibet.*

Symbolum eſt Verbum fidei abbreviatum.

Aug. Ench. cap. 7.

Serm. 115. de temp.

Ser. 119. de temp.

Iſa. ca. 10. Rom. 9.

Leo epiſt. 13

CAP. XXVII

Vtrum ſymbolum, quod Apoſtolicum dicitur, editum ſit ab Apoſtolis?

ETSI quædam ſymbola quadam ratione, Apoſtolica dici poſſint, quia doctrinam ab Apoſtolis traditam continent; quo modo Hilarius de

An Apoſtoli ſymbolum ediderint.

de ſymbolis adverſus Arrianos Nycænum Concilium, Apoſtolicum vocat; & Epiphanius in Ancorato ſymbolum Conſtantinopolitanum Apoſtolis attribuit; attamen propriè ſymbolum Apoſtolicum nũcupamus, quod ab Apoſtolis ipſis in vnum collectis pro communi regula Chriſtianæ profeſſionis editum eſt. de quo contra vniuerſæ Eccleſiæ vſum, communi omnium fideliũ ſententia probatum, ambigere, an ab Apoſtolis editum ſit, maximæ fuerit infamiæ.

Eraſ in præfat. Parap. in Matth.

Vnde patet Eraſmi negãtis, ac Brentii & Artopœi dementia vel ignorãtia craſſa, cum plurima Veterum hac de re luculentiſſima extent teſtimonia.

Clem. epiſt 1. ad Iacob.

Clemens inprimis Romanus expreſſis verbis ſcribit, Apoſtolos priuſquam in varias provincias diuiderentur, ſymbolum fidei edidiſſe, vt conformis eſſet tam docentium quam diſcentium vbique doctrina.

Conformitas doctrinæ. Ire li. 1. cõt. hær. c. 2. & 3 li 3. c. 4 Tertull. li. de præſcrip. li adverſus prax. lib de velan. vir.

Irenæus ſymboli recenſet articulos, tanquam ab Apoſtolis editos. Tertullianus eoſdem cõfitetur ante oẽs hæreſes traditos. Ambr. ep. 8. & ſer. 38. *Duodecim Apoſtolorum ſymbolo fides ſancta concepta eſt, qui velut periti artifices in vnum convenientes clavem ſuo conſilio conflaverunt. clavem enim quamdam ipſum ſymbolum dixerim.* Hieron. in epiſt. ad Pammachium contra errores Ioan. Ieroſolym. *In ſymbolo*, inquit, *fidei & ſpei noſtræ, quod ab Apoſtolis traditum, non ſcribitur in charta & atramento, ſed in tabulis cordis carnalibus, poſt confeſſionem trinitatis & vnitatem Eccleſiæ, omne Chriſtiani dogmatis ſacramentum carnis reſurrectione cõcluditur.*

Symbolum eſt ab Apoſtolis editũ.

Auguſt. ſerm. 18. de temp. à maioribus traditione acceptum dicit, quod Apoſtoli ſimul poſiti & Spiritu ſancto pleni, breve ſuæ prædicationis compendium, fideique regulam communi collatione inſtituerint, quàm ſecũdum numerum Apoſtolorum duodecim ſentẽtiis comprehenſam, SYMBOLVM vocaverunt. & ſerm. 115. vnicuique Apoſtolo ſuum articulum attribuit. lib. de fide & operibus ca. 9. monet, vt baptizandi de fide articulis iuxta traditionis ſeriem interrogentur. Leo, ſermon. 11. de paſſ. Dom. *Regulam fidei in ipſo Symbolo per authoritatem Apoſtolicæ inſtitutionis accepimus.* & Epiſt. 13. ad Pulcheriã: *Ipſius catholici ſymboli brevis & perfecta cõfeſſio duodecim Apoſtolorum, totidem eſt conſignata ſententijs, tanquam inſtructa ſit munitione cæleſti, vt omnes hæreticorum opiniones ſolo ipſius gladio poſſint detruncari.* Maximus in ſerm. de Symbolo: *Apoſtoli Eccleſiæ Dei, quam adverſus militiam diabolici furoris armabant, myſterium ſymboli tradiderunt, vt quia in vno Chriſti nomine credentium futura erat diverſitas, ſignaculum ſymboli fideles perfidóſque ſecerneret: & alienus à fide, atq; hoſtis appareret Eccleſiæ, qui aut tanquam baptizatus neſciſſet, aut tanquam hæreticus corrupiſſet.*

Iſidor li. 2. de diuin. offic.

Iſidorus lib. 2. de diuinis officijs compendioſè refert, quæ priores Doctores de ſymbolo ſcripſerunt. Innoc. 3. lib. 2. de myſt. miſſæ c. 24. ſingulis Apoſtolis unum ſymboli articulum tribuit. Vtrum tamen ſinguli Apoſtoli ſingulos articulos ediderint; an potius totum ſymbolum ab omnibus ſimul cõtextum ſit; incertum eſt. Neque ad augendam vel infirmandam eius authoritatem refert, quandoquidem in omnibus & ſingulis Apoſtolis vnus idemque Spiritus S. loquutus fuerit. Ideoq; licet ſymbolum portio Scripturæ Sacræ non ſit, quia illud Apoſtoli non ſcripto, ſed viuæ vocis miniſterio tradiderunt, attamen non inferioris eſt authoritatis, quam Scriptura Sacra. Quemadmodum enim ſcimus Eccleſiæ teſtimonio,

Symbolũ eſt pars authoritatis cum Scriptura Sacra.

Gregor.lib. 1.reg ſtri epiſt.24. Sicut ſancti Evangelii 4.libros, ſic 4 concilia ſuſcipere & venerari me fateor.

Matthæi Evangelium à Matthæo Apoſtolo conſcriptum eſſe: ita vivæ vocis traditione ſcimus, articulos fidei in ſymbolo ab Apoſtolis digeſtos eſſe, ac verbum Dei non ſcriptum continere. Cum porrò dicat Apoſtolus: *In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poßitis omnia tela nequißimi ignea extinguere*; conſequitur, ſymboli Apoſtolici frequentem recitationem adverſus mundi & diaboli impugnationes quàmplurimũ valere, ac inſtar tutiſſimi ſcuti protegere. *Iuſtus enim ex fide vivit*, Et ſicut *corde creditur ad iuſtitiã*: ita *ore confeſſio fit ad ſalutem*. Ideo in confeſſionis vocem crebrò erumpendum eſt. Quare ſapienter Ambroſius ſuam hortatur ſororem, vt frequenter ſymbolum legat, cum cubitum pergit, quum à ſomno manè ſurgit, & quandocumque horror aliquis animum concutit. *quando enim ſine militia ſacramento miles in tentorio, bellator in prælio?* Auguſt. hom. 42. inter 50 *Symbolum quotidie dicite, quando ſurgitis, quando vos ad ſomnum collocatis, commemora fidem tuam: ſit tibi tanquam ſpeculum, ſymbolum tuum. ibi te vide, ſi credis omnia, quæ te credere confiteris, & gaude quotidie in fide tua: ſint divitiæ tuæ, ſint quotidiana iſta mentis tuæ veſtimenta.* D. Leo epiſt.13. docet, brevem ſymboli cõfeſſionem ad omnium hæreticorum opiniones detruncandas ſufficere, ac valere, vt in nullo à vero devietur. Petrus Chryſologus ſermone 62. ait, quotidie perſonandum ſymbolum, ut nemo initi cum Deo pacti obliviſcatur, neque promiſſionem divinorum cæleſtiumq; bonorum, ad quæ fides ſymbolo contenta nos tranſmittit. Ambr. ſer.38 *Symbolum* ait *eſſe clavem, qua diaboli tenebræ reſerantur, vt Chriſti lux adveniat. Aperiuntur conſcientiæ clauſa peccata, vt iuſtitiæ manifeſta opera fulgeant.* Chryſ. hom. 1. in ſymb. *Regularis iſta doctrina credentes confirmat, proficientes adiuuat, conſolatur viatores, confortat perſeverantes, coronat pervenientes.* D. Thom. obſervat, ſymbolum Apoſtolorum in Eccleſia dici manè, ad Primam, & in Completorio quaſi contra tenebras errorum præſentium, præteritorum, & futurorum: atque occultè recitari, quia fide nondum publicata, perſecutioniſque tempore editum fuit: in Miſſa vero palam ſymbolum Patrum decantari, quia fide manifeſtata, Eccleſiaque pacem ſub Conſtantino & Chriſtianis Imperatoribus obtinente conditum fuerit. Prius tamen etiam, ante myſteriorum confectionem, fidei Chriſtianæ ſymbolum decantatum fuiſſe, atteſtatur Dionyſius Areopagit. in quo univerſa divina in nos emanantia beneficia contineri ſcribit.

Epheſ.6.

Frequens ſymboli Apoſtolici recitatio prodeſt.

Rom.10.

Ambr.lib. 3. de virg.

Aug. lib. 1. de ſymb. c. 1. tom.9

Petrus Chryſolog. ſer.61 & 62

Chryſ ſer.5.

22.q.1.ar.9 Symbolum cur in horis can. ter legatur?

Symbolum cur occultè legatur?

In Miſſa cur ſymbolum cantetur?

Omnia Dei beneficia in ſymbolo continentur. lib de Eccl hier. c.3 p.3.

CAP. XXVIII.

Quod præter Apoſtolorum Symbolum alia ſint ab Eccleſiâ recepta.

PRAETER Apoſtolorum Symbolum tria ſunt alia generaliter in Eccleſia ſuſcepta.

Tria ſymbola recepta præter Apoſtolicum.

PRIMVM eſt Nicænum, ſub Conſtantino Magno, contra Arrianos à Concilio Nicæno editum, quod paris eſt cum Concilio authoritatis. De quo Athanaſius in epiſt. ad Epictetum; Hilarius lib. de Synodis; Gregor. Nazianzenus tractatu de fide Nicæna; Baſilius epiſtola 60. & 70. Epiphan. ſub finem lib. de hæreſibus; Cyrillus in expoſitione ſymboli Nicæni, tom.4. Porrò ſicut Catholici, ita & Arriani ſuum habuere ſymbolum, de quo Hilar. lib. 4. & 6. de Trinitate

Symbolum Nicænum.

Sua ſymbola etiam hæretici iactant.

Hiero

Digitized by Google

Hieronym. contra Luciferianos. Nicephorus lib. 8. Hiſt c. 47. Similiter Pelagiani ſuum habuêre ſymbolum, de quo Auguſt. lib. 1. de gratia Chriſti ca. 32. Lutherani ſuam Confeſſionem; & ſacramentarij, Calvini Inſtitutionem, quam & Confeſſionem vocant.

Symbolum Conſtantinopolitanũ

SECVNDVM ſymbolum eſt Conſtantinopolitanum, ab univerſali Concilio ſecundo Theodoſii ſenioris tempore contra Macedonium coacto, editum: quo nunc Eccleſia in officio Miſſæ vtitur; adiecta ſolummodo particulâ, Filioque, ad maiorem veritatis explicationem. Quod ſymbolum (teſte Magiſtro Sententiarum) Leo III. Pontifex in teſtimonium, quod à Latinis reciperetur, tabulæ argenteæ inſcriptum, poſt Sancti Pauli corpus in altari poſuit.

Petrus Lombardus lib. 1. ſent. diſt. 11

Symbolum Athanaſ.

TERTIVM eſt Athanaſij, quo Eccleſia in Horis Canonicis ad Primam vtitur; eſtque paris cum prioribus authoritatis, non quidem ratione Authoris, ſed quia ſuſceptum eſt ab Eccleſia toto orbe diffuſa, de quo Nazianzenus oratione in Athanaſium; & Auguſt. in Pſal 20 Continent autem hæc tria Symbola eandem fidei veritatem: ſed in poſteriori plenius explicatur, quod in priori implicite continebatur; vt pulchrè Vincent. Lyrinenſ. explicat cap. 32.

CAP. XXIX.

Cuius ſit, exortâ novâ de fide controverſiâ, Symbolum explicare?

Eccleſia, id eſt, Paſtores quorum primus eſt Pontifex Rom. quæſtionum iudices ſunt.

QVEMADMODVM Veteri Lege Deus omnes de religione quæſtiones ſummi Sacerdotis iudicio definiri, eumque, qui obtemperare nollet, interfici ſtatuit: ita & in Novo Teſtamento Chriſtianos ſine exceptione aliqua Eccleſiam, hoc eſt Eccleſiæ Paſtores (quorum ſupremus eſt B. Petri ſucceſſor, Pontifex Romanus, Chriſti in terris Vicarius) audire præcepit, gravi addita comminatione: *qui Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquã ethnicus & publicanus*, id eſt à ſpe ſalutis alienus. Nam Chriſtus eſt Salvator corporis ſui, id eſt, Eccleſiæ. Ad Romani Pontificis itaque munus pertinet, exortas omnes de fide, aut religione controverſias dirimere; ſuâque authoritate terminare, ac proinde ſi opus ſit, novum ſymbolum edere. vna ſiquidem Eccleſiæ Fides eſſe debet; ac idipſum omnes dicere, nulláque eſſe Schiſmata oportet. Quod ſanè obtineri nunquam poterit, niſi nova de fide mota lite per ſupremum aliquem viſibilem iudicem quæſtio definiri poſſit, qui neceſſitatem obediendi latæ ſententiæ omnibus fidelibus imponere queat: id quod ſolus poteſt Romanus Pontifex, Petri ſucceſſor, totiúſque Eccleſiæ Paſtor. Cui à Chriſto peculiari privilegio dictum eſt: *paſce oves meas. Confirma fratres tuos. Non deficiet fides tua. Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, quæ eſt domus Dei vivi, columna & firmamentum veritatis*: ſuo Magiſterio & authoritate docens omnem veritatem ex promiſſa infallibiliter Spiritus Sancti aſſiſtentia, Chriſtique directione, ita vt ſolus Romanus Pontifex propria ſibi à Deo conceſſa authoritate Concilia generalia congregare, ſua ſententia confirmare, ſuoque iudicio prorſus rata, certa & irrefragabilia efficere poſſit. Interſunt quidem etiam Concilijs Epiſcopi, Doctores, & Principum Legati, etiam Laici: ſed longè diſpari conditione.

Ad Petri ſucceſſorem pertinet: conciliorũ indictio, cõfirmatio. controverſiarum iudicium. 1. Cor. 1.

Digitized by Google

Aug. lib. 2. cont. Iulia. in epilogo.

Nam Epiſcopi, quos Spiritus S. poſuit regere eccleſiam Dei, in Conciliis præſident, atque de rebus fidei ſententiam ferunt (vt Iacobus Actor. 15. de ſe ait: *Ego iudico:*) ſed eorum judicium omnino firmum non erit, niſi Vicarij Chriſti comprobatio accedat, cuius fides ſentire nequit defectum. Doctores verò Conciliis interſunt, velut Conſiliarij, non autem, tanquam judices. Principes autem atque Laici Conciliis interſunt, non vt judices quæſtionum fidei, ſed tanquā Protectores Eccleſiæ, definitionumque ejuſdem teſtes atque exſecutores. Ex quibus triplex de fidei doctrina judicium eſſe colligimus.

Triplex de fidei doctrina iudiciū. Rationis. Diſcretiōis, & Authoritatis.

PRIMVM eſt rationis, quoad ſimplicem firmumque aſſenſum, qualis fidei eſt: cuiuſmodi generis judicium omnibus fidelibus commune eſt. Poteſt enim quilq; ex regula fidei, quam tenet, hæreticis reſpondere, quamvis hæreſes neſciat vt obſervavit Auguſt. li. de Agone Chriſtiano ca. 4. & lib. 12. de gen. ad lit. ca. 14.

Aug. tract. 90. in Ioan.

SECVNDVM Iudicium eſt diſcretionis, quo credenda ex propriis cauſis agnoſcuntur. Hoc perfectorum eſt, qui exercitatos habent ſenſus, & contradicentes poſſunt arguere: quales ſunt, dono Sapientiæ & intellectus præditi Doctores.

TERTIVM Iudicium eſt determinativum ex authoritate à Chriſto accepta: cuius generis judicium Eccleſiæ Prælatis proprium eſt, quos Chriſtus poſuit regere Eccleſiam, ac paſcere gregem ſibi commiſſum, & docere omnem veritatem, vt non circumferamur omni vēto doctrinæ: inter quos Eccleſiæ Paſtores Romanus Pontifex ſummus eſt. Cuius iudicio quiſquis non obtemperat, rebellis Matri Eccleſiæ, Deique ordinationi habetur. Oportuniſſimum autem remedium ad componenda Re-

Remediū ad cōponenda religionis diſſidia oportuniſſimum.

ligionis diſſidia, concordiamque ſciſſæ Eccleſiæ reſtituendam Theodoſio Imperatori viſum eſt, ſi novam doctrinæ formam inducētibus, ſublata diſputādi libertate, proponeretur, vt omnes excitatæ de novo controverſiæ, ex veterum Patrum, qui Eccleſiæ calculo approbati eſſent, traditione judicarētur: ſic enim futurum, vt contentioſis via præcluderetur, ne quiſque pro cerebri ſui intemperie Dei Verbum interpretaretur, & ſuum illi ſenſum, prout cauſæ commodam putaret, affingeret, ſuamque ſententiam iudicio Patrum, ſimulque publico anteferret: ac inſuper eò magis veterum Patrum judicio ſtādum eſſe, quia cùm ante natam contētionem floruerint, nullique præſenti parti aut ſectæ vnquam addicti fuerint, vt minimè ſuſpecti controverſæ nunc doctrinæ cenſores agnoſcendi ſint. Quæ ſententia Theodoſio per Nectarium ad Siſinnii ſuggeſtionem propoſita, ſapientiſſimè placuit, eoque facto memorandum toti poſteritati novas ex doctrinæ diuerſitate diſcordiarū flammas emergentes opprimendi, reliquit exemplū. Quod ipſum antè docuerat Tertullianus, ſeriò admonens, ne Catholici cum hæreticis de ſacris Litteris diſputaturi, in arenam deſcendant; ſed potiùs, vt ad maiorum traditionem provocent, & ex illa germanam ſcripturæ intelligētiam, omnemque de fidei quæſtionibus veritatem petant atque confirment. Idem tradit Origen. tract 29. in Matt. *Illa ſola*, inquit, *eſt credenda veritas, quæ in nullo ab eccleſiaſtica traditione diſcordat.* Athanaſius: *Hoc ſolummodo reſpōdere Hæreticis ſufficit, quòd iſta non ſunt Catholicæ Eccleſiæ, neque iſta Patres noſtri ſenſerūt. Et ſanè cum his Eccleſiæ Magiſtris non ſapere, omnino eſt deſipere.* Baſilius: *quæ à ſanctis Patribus edocti ſumus,*

Iudicio Patrū ſtandū.

Theodoſius ex Nectarii ſententia ſecundum veterum patrum ſentētiam cōtroverſias finiri iudicauit.

Hæretici ſunt ad Maiorū doctrinā prouocandi.

Digitized by Google

mus,ea interrogantibus nos annūtiamus. Auguſt. lib.2. contr. Iulian. in epilogo: *Quod invenerunt in Eccleſia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt. Nondum apud illos iudices aliquid agebamus, & apud eos acta eſt cauſa noſtra. Nec nos nec vos eis noti fueramus, & eorum contra vos latas ſententias recitamus. Nondum vobiſcum certabamus, & eis pronunciātibus vicimus.* Vincentius Lyrinenſ. *Neceſſe eſt omnibus catholicis, vt ſancta ſanctorum Patrum fidei inhæreant, adglutinentur, immoriātur. Quiſquis hos in ſenſu catholici dogmatis vnum aliquid in Chriſto ſentientes contēpſerit, non hominem cōtemnit, ſed Deum.* Quæ omnia cōformia ſunt diuino oraculo: *videte & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea: & invenietis requiē animabus veſtris.* Sanè quam parum diſputationibus & colloquiis noſtra ætate effectum ſit, experientia demonſtrauit. Nihil enim ferè aliud ſequutum eſt, quam à Tertulliano fuit prædictum: *quod ſcilicet diſputationibus firmi fatigētur, infirmi capiātur, medij cū ſcrupulis dimittantur.* Quare obſeruandum eſt Martiani edictum, vt de ſemel iudicatis non ampliùs diſputetur.

Diſputationes & colloquia cum hæreticis, ferè paſſim plus nocent quā proſunt.

CAP. XXX.

De Apoſtolici Symboli diſtributione, Articulorumque numero.

VARII Scriptores Eccleſiaſtici Symbolum explicarūt. Inter veteres quidem Cyril. Hieroſol. in Catecheſi 4. Chryſoſt. hom. 1. & 2. in ſymbolum. Ruffinus, cuius expoſitio apud Cypria. & Hier. reperitur. Auguſt. lib. 4. de ſymbolo ad catechumenos edidit, qui habentur tomo 9. & librum de fide & ſymbolo, tomo 3. Item ſerm. 115. 119. 123. 125. 131. 181. 191. 193. 194. to. 10. & in Enchiridio ſymbolum exponit. Petrus Chryſologus ſer. 57. vſque ad 62. Maximus Taurinenſ. hom. 1. de diverſis.

Eò autem ſymboli doctrina maximè pertinet, vt veram Dei diuinarumq; rerum cognitionem, omnibus hominibus ad bene beatoque viuendum ſcitu neceſſariam, ſuccinctè comprehēſam habeamus. Vbi primum locum obtinet agnitio vnius veri Dei in perſonarum Trinitate. *vt vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitate veneremur.* Ideoque huic ſanctiſſimæ ſimul & indiuiduæ Trinitati, præcipuæ tres ſymboli partes, in quas diſtribuitur, correſpondent: Prima nimirum de Creatione, ſecunda de Redemptione, tertia de Sanctificatione. Quæ diſtributio diuinis Perſonis accōmodata non innuit aliquam iſtarum operationum, vni diuinæ perſonæ, reliquis excluſis, cōpetere, cum indiviſa Trinitatis ſint opera; ſed ut ex hac loquendi formula intelligamus, Patrem & Filium & Spiritum S. nō eſſe tātū nomina ſono diſtincta, ſed verè diſtinctas reipsâ Perſonas, unius tamē eſſentiæ, divinitatis, ac operationis. Nam illæ tres Perſonæ unus ſunt Deus æternus, immenſus, incomprehenſibilis, quo nihil majus, melius, aut ſapientius excogitari poteſt; in eſſentiâ unus & ſimplex, in Perſonis autem tribus diſtinctus. Eſt autem Pater, ſuum ab æterno generans filium, fons & opifex rerum: Filius ex Patris ſubſtantia genitus mundi Salvator atque Redemptor: Spiritus Sanctus Eccleſiæ ſeu fidelium ſanctificator. Proinde vnus Deus hominis eſt Creator, Redemptor, atque juſtificator. *Ex ipſo, per ipſum, & in ipſo*

Symboli Apoſtolici ſcopus, vt cognoſcam' vnū Deum in Trinit.

1. Ioan. 5.

Deus in natura vnus, in perſonis trinus.

Digitized by Google

ſunt omnia. ab vno Deo creati, redempti, ſanctificati, beatique ſumus. Porrò fidem de vno naturâ Deo, & trino in perſonis, Apoſtoli in XII. articulos diſtribuerunt, quorum nomina ſingulis articulis Innocent. III. libr. 2. de myſt. Miſſæ, cap. 42. adjicit; ſed paullo aliter, quam Auguſt. ſerm. 115. de tempor. Numerus autem duodenarius articulorum fidei myſticè deſignat fidem Trinitatis per quatuor orbis terræ partes futuram: ſiquidem tria quatuor numerum duodenarium conſtituunt. Nec myſterio vacat, quod Chriſtus XII. Apoſtolos elegerit, per quos Evangelium per Orbem diſſeminari voluerit, Ideo variis typis hos XII. fidei Chriſtianæ doctores adumbrat Scriptura.

XII. Apoſtoli: quia fides trin. per 4 orbis partes erat futura.

PRIMA figura luculentiſſima exſtitit in XII. Patriarchis, à quibus XII. tribus Iſrael promanarunt. Sicut enim filij Synagogæ à XII. patribus ſecundum carnem nati ſunt: ita & filij Eccleſiæ à XII. Apoſtolis in Chriſto ſunt geniti.

XII. Apoſt. variis figuris adumbrati.

SECVNDA figura XII. Apoſtolorum exprimitur Exod. 15. in XII. fontibus. Exod. 28. iidem præfigurantur per XII. lapides, in quibus erant XII. nomina filiorum Iſrael inſculpta; ac ibidem per tintinnabula ex veſte Pontificis dependentia. Num. 13. per XII exploratores à Moyſe miſſos in terram Chanaan. Ioſue 4. per XII. lapides in Iordane poſitos. Apoc. 21. adumbrantur per XII. portas, & XII. fundamenta Ciuitatis ſanctæ: quia ſcilicet eorum prædicatione convocati ſunt in Eccleſiam fideles, ac eorumdem magiſterio fides Eccleſiæ fulcitur atque conſervatur.

CAP. XXXI.

De primo Symboli articulo.

PRIMVS ſymboli articulus eſt: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem Cœli & terræ.*

Primus fidei articul. eiuſque ſenſus.

Cujus articuli hæc eſt ſententia: firmo & conſtanti mentis aſſenſu, oriſque confeſſione profiteor, vnum eſſe Deum, natura ſimplicem, infinitæ perfectionis, potentiæ, bonitatis, ſapientiæ, à quo ceu fonte omne bonum dimanat; & in Deitate primam Perſonam eſſe Patrem, qui Filium ex omni æternitate genuit, ſuaque omnipotenti virtute viſibilia & inviſibilia omnia ex nihilo, ſolo verbo produxit, productaque etiãnum conſervat & regit. Quia vero in ſingulis Apoſtolici ſimboli verbis ingentia latent myſteria, eadem juxta Catechiſmi ordinem perpendemus.

Occurrit autem primo loco vox Credo: circa quam B. Auguſt. obſervat, quòd prima vox, quâ in ſymbolo Chriſtiani dicere jubentur, ſit CREDO: vt quiſque intelligat Chriſtiani hominis officium eſſe, non ſcientiam profiteri, nõ rationibus inveſtigare, quæ credẽda proponuntur; ſed cordis ſimplici modeſtia, vtraq; integritate conſtãter aſſẽtiri, Vnde primi Chriſtiani *Diſcipuli* vocabantur; quo nomine ſignificabatur, eos non Magiſtros, aut contentioſos diſputatores eſſe; ſed ab Eccleſia Magiſtra fidem, omnemque veritatem addiſcere oportere, ac omni poſtpoſita dubitatione conſentire, verũ eſſe quod tradit. Nec mirum eſt, primo loco à fideli profeſſionem credulitatis exigi, cum accedentem ad Deum credere oporteat; & nihil in communi vita geri poſſit, niſi credulitas ante præceſſerit. Nam quæ diſciplina vel ars mechanica diſci poteſt, niſi prius docenti cre-

Credo, eſt prima vox Chriſtiani. Aug. ſer. 31 & 181. de temp.

Chriſtiani officium eſt credere, nõ diſputare.

credatur? Intelligentiæ ſiqnidem aditus credendo paratur, juxta illud Iſaiæ: *Niſi credideritis, non intelligetis*. Quibus verbis ſignificat, non per cognitionem veniendum eſſe ad fidem, ſed per fidem ad cognitionem.

CAP. XXXII.

An ſit imprudentia aut leuitatis, aſſentiri doctrina propoſita, ſine manifeſta & evidenti ratione?

Non eſt imprudentia ſimpliciter Deo credere.

CVM juſtiſſimum & ratione plenum ſit, vt primæ veritati, hoc eſt, Deo loquenti, nulla requiſita ratione vel demonſtratione, abſque ulla hæſitatione firmiſſimè credamus; omnino patet, neque imprudentiæ, neque levitatis eſſe, quod abſque prævia demonſtratione fideles credant. Multò enim tutius diuinæ authoritati, quam humanæ rationi acquieſcunt. Ideoque fideles, non ratiocinatores, & diſcipuli (quorum eſt Magiſtro credere) non Philoſophi, vocantur; qui nihil credẽdum arbitrantur, niſi manifeſta ratione oſtendi queat. Vnde Apoſtolicæ doctrinæ Ethnici Philoſophi maximè reſtiterunt, eamq; veluti ſtultitiam ſpreverunt, quod ſimplicibus verbis credendam veritatem proponeret. *Nos*, ait Apoloſtus, *prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam: quoniam & Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam quærunt*. Contra quos diſſerens libr. 1. de Græcanicis affect. Theodoretus; *Cur noſtrum, ait, credulitatis & fidei titulum accuſatis? quodq; noſtris ſententijs tradendis nullam demonſtrationem prætendamus, ſolam verò illis fidem atque credulitatẽ inſinuare conemur, quos rebus diuinis imbuendos ſuſcepimus? Annon ratione plenum eſt, quod Deo abſque demonſtratione credamus?* Si Pythagoras juſtè diſcipulis quinquennii ſilentio indicto, ſibi aſſerenti, nulla reddita ratione, credi ab eis voluit, an Deo minùs debebitur? Si Plato Philoſophorum princeps vaniſſimis Poetis, qui nec ſignis, nec demonſtrationibus neceſſariis uterentur, fidẽ adhiberi cõſtituit; annon ſanctius & iuſtius eſt divinis Apoſtolis credere, qui nihil turpe, nihil fabuloſum, nihil incredibile aſſerunt, ſed quę Deo convenietia, quæ in ſe ſanctiſſima, nobiſque ſalutaria ſunt, tradunt? Objecit & olim Chriſtianis Iulian. Apoſtata fidei Chriſtianæ rationis carentiam & ruſticitatem: cui reſpondit Gregorius Nazianzenus, verbũ, CREDERE, Chriſtianis eſſe, quod Pythagoreis, IPSE DIXIT: & orationis doctrinæque ſufficientem eſſe demonſtrationem, quod Apoſtoli, Apoſtolicique viri, ſanctitate, doctrina, & miraculis illuſtres, digniſſimi ſint, quibus credatur. Hinc Aug. Manichæos ex profeſſo refellit, quod reprehenderent Catholicæ fidei doctores in eo, quod fidem ante rationem exigerẽt; ſeſe autem dicerent nullum premere ad fidem, niſi prius diſcuſſa veritate, redditaque omnium, quæ aſſererent, clara ratione. Contra quos oſtendit, rectiſſimè inſtitutum eſſe, ut ab eis qui Chriſtianam religionem ſuſcepturi ſunt, ante omnia fides exigatur, quoniam tutiſſimum ſit credere ſapientibus. *Et turbam non intelligendi vivacitas, ſed crededi ſimplicitas tutam facit*. In quem ſenſum D. Gregor, illa B. Iob verba explicat: *Boves arabant, & aſinæ paſcebantur iuxta eos*.

Chriſtiani diſcipuli nõ Philoſophi vocantur.

Si credendũ Philoſophis & Poetis, cur nõ Deo.

Greg. Naz. orat. 2. in Iul credere Chriſtianis idem quod, ipſe dixit, Pytagoreis. Sufficiens demonſtratio eſt quod Apoſtolici viri dixerint.

li. 1. de vtil. creden. c. 1. Manichæi rationem exigebant ante fidem.

Fuere inſuper alij, qui fidem ingenii humani limitibus coarctarunt, ut Ar-

Euſeb.lib 5 Hiſt.c.vlt. themonitæ, quos notat Euſebius;& Petrus Abaillardus,quem confutat D.Bernard.epiſt.190.quos omnes ſcriptura refellit docendo: *fidem eſſe rerum non apparentium* , quáſque Deus quibus vult revelat,quòd pertineant ad occulta ſapientiæ ſuæ,quæ humano ingenio perveſtigari nequeunt.Ideoque Apoſtolus intellectum in obſequium fidei captiuandum ſcribit:quia res,quæ credenda proponitur , nequaquam evidenter vera eſſe perſpicitur . Evidenter enim verum eſt,quod intellectis terminis cōfeſtim verum eſſe agnoſcitur . Licet autem quod credendum proponitur, non perſpicuè verum eſſe videatur; apparet tamen credibile , idque aut per argumenta vel miracula,vel per fidei habitum,qui hominis intellectum ad rectè de fidei rebus iudicandum diſponit.Nam quod lux eſt corporeo oculo, hoc fides intellectui mentis ; iuxta illud Chriſti: *adhuc modicum lumen in vobis eſt* : ac illud Apoſtoli: *Transformamur à claritate* ,ſcilicet fidei *ad claritatem*; puta ſpeciei.

Hebr.11. Matth. 11. Pſalm. 50.

2.Cor.10

Quid ſit evidenter verum?

Credibilia ſunt quæ credenda proponuntur.

Ioan.12. 2.Cor.3.

CAP. XXXIII.

Quot & quibus medijs Articuli Chriſtianæ Fidei credibiles redduntur?

QVia teſtimonia Dei credibilia facta ſunt nimis, multa per Catholicos Doctores argumenta congeruntur,quibus Chriſtiana Fides , & Euangelica doctrina evidenter credibilis eſſe oſtendatur:quæ ad octo potiſſimum capita reduci poſſunt:quæ ipſa deinceps ordine ſubiungemus.

Articuli Fidei octo argumentis credibiles eſſe oſtenduntur.

PRIMVM argumentum deſumitur ex antiquitate Fidei Chriſtianæ, quæ omnibus Paganorum erroribus multo vetuſtior eſt, vt oſtendit Tertullianus in Apologia ca.19.& 20. Auguſtinus li. 18.de civ. ca.37.58. Omnes inſuper hæreſes præceſſit.Nam bonum ſemen ante zizania ſeminatum fuit , authore Chriſto.Et ſanè notum eſt , Cur , Vbi, Quando,& Quomodo ſingulæ hæreſes inceperint.Quo argumento utitur Tertullianus lib.de præſcript.adverſus hæreſes: *Qui eſtis? vbi tam diu latuiſtis?* Et Hilarius lib.6.de Trinit. *tardè venerunt pij iſti doctores.* Hieronym.in epiſt. ad Pammachium & Oceanum: *Eam ſenex tenebo fidem,quā puer didici.* Et contra Luciferian.circa finem : *brevem tibi apertámque animi mei ſententiam proferam,in illa eſſe Eccleſia permanendum, quæ ab Apoſtolis fundata uſque ad diem hanc durat.* Similia habet Optatus lib.2. contra Parm. Auguſtinus lib.cont.epiſt. fundam.ca.4.

I. Argumentum ab antiquitate Matth.13. Hæreſeon origo eſt nota.

SECVNDVM argumentum deſumitur ex Prophetarum oraculis, qui Deo inſpirante omnia fidei Chriſtianæ myſteria prædixerunt,multiſque figurarum umbris ea expreſſerunt:quoniam illa doctrina verè divina credenda eſt , quæ non niſi à Deo ſuam originem habere potuit.At ſolus Deus futura contingentia prædicere poteſt,iuxta illud Iſaiæ: *dicite quæ ventura ſunt,& ſciemus quoniam Dij eſtis vos.* Cùm ergo ſola religio Chriſtiana oraculis Prophetarum ab initio mundi prædicta fuerit, omniaque vti prædicta fuerunt , ita evenerint ; ſequitur, eam eſſe veram religionem. Quo argumento utitur Apoſtolus, dum ait, ſe *ſegregatum in Euangelium Dei,quod ante promiſerat per Prophetas.* Euſebius lib. demonſtrationis Evang. Aug. lib. 4 de civit. c.24. lib. 22. c.6.& 7.Proſper. li. de prædict.&promiſſ. Prophetarum.

II. Arg. ex Prophetiis deſumitur.

Iſa.41.

Rom. 1.

TERTIVM Argumentum ex amplitu-

III. Arg ex amplitudine locorum

plitudine locorum & varietate gentium, quæ Fidem Evangelicam receperunt, trahitur. Prædixerunt enim Prophetæ, totum Orbem terrarum in Chriſtum crediturum, benedictionemque ab eo conſecuturum. Geneſ. 15. *In ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ.* Pſal. 2. *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Pſal. 71. *Dominabitur à mari uſque ad mare, & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum.* Similia apud Iſaiam, Danielem, & alios Prophetas legimus. At nulla Philoſophorum aut Hæreticorum ſecta totum orbem implevit, uti Chriſti doctrina. Nam impietas Mahometica ad multas Occidentales partes nunquam penetrauit: & ſingulæ hęreſes certis temporibus, certiſque limitibus coarctatę fuerunt. Quo argumento utitur Auguſt. de util. creden. ca. 14. & 17. & li. cont. epiſt. fundam. c. 24. Apoſtolus Ro. 1. *Fides veſtra annuntiatur in vniverſo mundo:* ad Coloſſ. 1. *In univerſo mundo eſt, & fructificat, & creſcit.*

IV. Arg. ex ſtabilitate.

QVARTVM argumentum elicitur ex ſtabilitate, continuaque ſucceſſione Fidei Catholicæ, quæ nunquã interrũpi aut interire poteſt, cũ dixerit Chriſtus: *Ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi. Et portæ inferi non prævalebunt adverſus eã. Regni eius non erit finis. Si opus hoc aut conſiliũ ex hominib. diſſoluetur: ac ſi ex Deo eſt, nõ põt diſſolvi.* Vnde omnium Philoſophorum Hæreticorumque ſectas paulatim defeciſſe conſpicimus, Fidem autem Evangelicam repugnantibus primò Iudæis, deinde Paganis, poſtremò Hæreticis, invictam permanſiſſe; quinimò & inter perſecutiones creviſſe, atque, ſicut aurũ in fornace, illuſtriorem eſſe redditam. Quod Arca Noe jam olim adumbraverat, cùm aquis non opprimeretur, ſed ſublevaretur uſque ad cœlum. Quare Veteres Eccleſiaſtici Scriptores perſecutionem eccleſiæ vitis putationi ſapienter comparant, ac ſanguinem Martyrum ſemen Chriſtianorum vocant. Hæc autem fidei conſtantia reſplendet potiſſimum in robore fidelium omnis ſexus & ætatis, qui pro dogmatibus Eccleſię retinendis bonorum ac vitæ jacturam animis promptiſſimis ſuſtinuerunt; atque in ſerie Romanorum Pontificum, quæ hactenus inter tot oppugnationes nunquam interrupta fuit, adverſus quam nec Hæretica perverſitas, nec paganorum perfidia, quãtumvis Pvincipum ſeculi viribus adjuta, unquam prævalere potuit: cui quamdiu Principes, Regna, Provinciæ, Populique adhæſerunt, tam diu floruerũt; at vbi ab Apoſtolica fide ac Sede receſſerũt, tanquam rami ab arboris trunco præciſi confeſtim exaruere. Cuius rei manifeſtum exhibent documẽtum AEgyptus, Oriens, & Græcia, Septẽtrionaliaque Regna. Hoc ſtabilitatis teſtimonio Veteres paſſim utuntur. Iren. li. 3. cont. hæreſes ca. 3. Tertull. li. de præſcript. Optatus lib. 2. cont. Parm. Epiph. Hæreſi 27. Cyprian. lib. 4. epiſt. 2 & li. de unit. Eccleſiæ. Aug. libr. cont. epiſt. fundam. ca. 4. li. de util. credendi, c. 17. Theodoretus lib 9. de Legibus.

Matt. 28. Matt. 16. Daniel. 9. Luc. 1. Actor. 5.

perſecutionibus Eccleſia illuſtratur.

Iuſtin. in dialog. cum Triphone. Leo ſerm 1. de Petro & Paulo. Tertullia.

Regna à ſede Apoſtolica deficientia xareſcunt.

PORRO quantum ſtabilitatis in Chriſti Fide reperitur, tantum inſtabilitatis in Hæreticorum doctrina conſpicitur. Sectæ enim mox in varias alias diſſecãtur, ruunt de errore in errorem, novas indies fidei confeſſiones cudunt & recudunt; imo ſibi ipſi unus Hæreſiarcha plerumque adverſatur, dum nunc hoc, nũc illuc ſentit, & quod ante placuerat, poſtea improbat: ſicut notavit Apoſtolus 2. Timot. 3. de hæreticis pronuntians: *homines corrupti mente, reprobi circa fidem: ſed ultra non proficiẽt:*

Doctrina hæreticorũ inſtabilis.

 inſi-

Digitized by Google

inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus. Auguſt. in verba Pſal. 57. *tanquam aqua deficient*.

V. Arg. ex Miraculis

QVINTVM argumentum ſumitur ex Miraculis, in Evangelicæ Fidei confirmationem, ab initio uſque hodie factis. Nam Deus, cujus ſolius potentiâ tam multa, tamque præclara ſupra naturæ ordinem ſigna, in confirmationem doctrinæ Chriſtianæ contigerunt, falſitati teſtimonium perhibere nequit. impoſſibile enim eſt mentiri veraciſſimum Deum, aut falli, vel fallere. Inter miracula verò Auguſtinus enumerat, quòd orbis univerſus per XII. Apoſtolos infirmos, ignobiles, rudes, & juxta ſeculum pauperes, Chriſto fuerit ſubjugatus; cùm videamus, nullis armis, neque cooperante ſeculi potentiâ & facundiâ unam aliquam Paganorum, Philoſophorum aut hæreticorum ſectam toti mundo perſuaderi potuiſſe. Quo argumento utitur Auguſt. li. 28. cont. Fauſt. c. 4. variiſque alijs locis. de Paganis & Hæreticis conſtat, eos nulla unquam vera miracula in ſuæ perfidiæ confirmationem ediſſe. Refert quidem Valerius Max. lib. 8. quod ſtatuæ & bruta vocem quaſi humanam emiſerint, quodque Virgo Veſtalis aquam cribro hauſerit; & Cicero de divinatione, quod Augur cotem novaculâ ſciderit: ſed hæc omnia levia; quædam etiam vana vel inutilia ſigna occultâ vi Dæmonum edita ſunt; vt de Magis Pharaonis, & de Antichriſto Scriptura teſtatur. Nam Magi ſuis incantationibus prodigia edentes aliquãdiu Moyſi reſtiterunt: & *Antichriſtus*, Apoſtolo teſte, *adveniet ſecundum operationem Sathanæ in omni virtute, & ſignis & prodigijs mendacibus: faciens ignem de cælo in terram deſcendere: ac vt loquatur imago beſtiæ*. Sed huiuſmodi ſigna vim creaturæ non ſuperant: ideo vera

Auguſt. li. cont. epiſt. fundam. c. 4. & 5. lib. de vtilit. creden. ca. 17. lib. 10. de ciuit. c. 8. 12. 16. & 32. Item li. 21. de ciuit. c. 8 & 10.

Miracula vera ab hæreticis non fiunt.

Exodi 7. 2. Tim. 3.

2. Theſſ. 2.

Apoc. 13.

miracula non ſunt, quoniam dæmonum virtute fiunt. Quod enim Pſeudoprophetæ, in falſitatis confirmationem, ignem de cœlo per invocationem Baal fruſtra deducere tentarint, ex li. 3. Reg. cap. 18. notiſſimum eſt. De Simone Mago, quod per aerem volare non potuerit, ſed orante Petro à Dæmonibus deſertus fuerit, narrat Egeſippus libr. 3. de excidio Hieroſolymitano cap. 2. Manichæum fruſtra tentaſſe infirmo Regis Perſarum filio reſtituere valetudinem, ſcribit Epiphanius hæreſi 66. Cyrolam, Arrianum, quendam cæcitatem ſimulantem, ex vidente cæcum feciſſe, refert Gregor. Turoneuſ. Hiſt. Francorum libr. 2. capit. Eunomium fruſtra mortuum ſuſcitare tentaſſe, ſcribit Caſſian. collat. 15. ca. 3. Illud idem necquicquam fuiſſe conatum Polychronium Monothelitam, Acta Synodi ſextæ actione 15. teſtantur. Optatus libr. 2. contr. Parm. ſcribit, Donatiſtas, qui canibus Euchariſtiam comedendam objecerant, ab eiſdem in rabiem converſis diſcerptos. Paulus Diaconus lib ult. Ro. rerum refert, Iconomachum quemdam ſepulchro includi ſe paſſum, Diaboli ſuggeſtione, & fraude, Conſtantinum Iconomachum collaudaſſe, vt hæreſis mortuorum reſponſis confirmari videretur. Lutherus noſtro ſeculo Dæmonium ejicere tentauit; ſed mulieris obſeſſæ manus non evaſiſſet, niſi ejus diſcipuli portas ſecuribus patefeciſſent; Staphylo teſte, qui ſe interfuiſſe narrat. Et Calvinus Brulæo cuidam, mortuum ſe fingenti, vitam reſtituere attentans, eundem ex vivo mortuum fecit; ut in Calvini vita Bolſecus memoriæ prodidit. Quare in hujuſmodi Pſeudoapoſtolos illud Tertulliani bellè quadrat: *Apoſtoli à mortuis ſuſcitabant; iſti de vivis mortuos faciunt*. Cur autem in Catholicæ Fidei confirmationem nunc

Hier. Bolſec in Calvini vita. cap. 13.

Miracula cur paſſim nunc non fiant.

paſſim

paſſim, ſicut in Eccleſia primitiva, non fiant miracula, tradit Auguſtinus libr. 1. retractat. capit. decimotertio. *Ne anima ſemper viſibilia quæreret.* addit Gregorius hom 29 in evangelia: *fides plantata, irrigatione indigebat, vt creſceret.* Quam cauſam repetit lib. 34. moral. cap. 2. & Apoſtolus priori Corinthiorum. 1. *Iudæi ſigna petunt.* & capit. 14. *Signa ſunt non fidelibus, ſed infidelibus.*

VI Argum ex concordia doctrina.

SEXTVM argumentum deducitur ex admirabili Concordiâ, communique fidelium omnium & ſtabiliſſimo conſenſu in univerſis dogmatibus fidei; qui apparet in ejuſdem omnino doctrinæ ſuſceptione, in generalibus Conciliis, & in communibus Sacramentis, ac una Religione, omnium fidelium populorum more confirmata. DEVS enim *author eſt pacis, non diuiſionis, neque diſſenſionis.* Et: *omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur.* Quare Apoſtolus certam reprobæ doctrinæ notam aſſignat, pugnam & diſſenſionem. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* & Iacobus ſuæ Epiſtolæ capite 3. *Nolite plures magiſtri fieri.* Id eſt, nolite propria, diverſaque docere. Sicuti enim inter Vetus & Novum Teſtamentum, ita & inter ſacros omnes Scriptores (licet diverſis temporibus, locis, & occaſionibus ſcripſerint) mira eſt conſenſio. Similiter quoque Concilia generalia, PontificumqueDecreta in rebus fidei per omnia inter ſe conſentiunt. Et quanquam in minoribus & adiaphoris rebus Eccleſiaſtici ſcriptores aliquando diſſentiant, in gravioribus tamen planè idem ſapiunt. Nam omnia ſua judicio ſummi Paſtoris (cujus eſt, Eccleſiam Spiritu Sanctô aſſiſtente in omnem veritatem dirigere) ſubmittunt. Quare meritò laudatur Theodoſius, quod ex priſcorum Eccleſiæ Doctorum conſenſu, exorientes hæreſes profligandas eſſe judicaverit. Quod autem inter hæreticos nulla, ne quidem in præcipuis Chriſtianæ fidei capitibus, concordia ſit; ex Lutheranorum & Sacramentariorum libris, quibus ſe invicem mirè miſeréque lacerant, notum evadit. Imo nec iidem Hæretici de uno eodemque dogmate unum & idem ſentiunt; ut Molles & Rigidi Lutherani dicti evincunt. Quin nec vnus idemque hæreſiarcha ſecum ipſe convenit, quod ex innumeris Lutheri & Calvini contradictionibus luce meridiana clarius eſt: quorum Confeſſiones & Scripta diverſis temporibus edita ſibimet palam contradicunt. Id quod alijs omnibus Hæreticis omni ætate ſolemne fuiſſe, facilè oſtendi poteſt. Nam ex Simonis Magi ſecta mox varias alias hæreſes prognatas eſſe, ſcilicet Menandrianorum, Baſilidianorum, Saturnianorum, & alias, refert Irenæus libro 1. capit. 21. contra hæreſes. Et de Valentinianis, cum eſſent plurimi, vix duos aut tres inter ſe de omnibus dogmatibus conveniſſe, ſcribit idem Auctor libro 1. cap. 5. Donatiſtarum hæreſim in minutiſſima fruſtula ſuo tempore diviſam fuiſſe, teſtatur Auguſtinus libro 1. de baptiſm. cap. 6. De Marcionitis idem ſcribit Epiphan. libro 1. contra Hæreſes; & de Montaniſtis libr. 2. De Meſſalianis, hæreſi 80. Idem de Manichæis Auguſtinus hæreſi 49. De Arrianis idem teſtatur Ruffinus libro 10. Hiſtoriar, capit. 25: quos ſingulis pæne annis fidei ſuæ confeſſionem commutaſſe, in utroque ad Conſtantinum libro ſcribit Diuus Hilarius. Ab Eutychianis totius Orientis ſectas exortas eſſe, tradit Evagrius in Hiſtor. lib. tertio & quarto, &

1. Cor. 14. Matth. 12.

Hebr. 13.

Diſſenſio eſt ſignum falſæ doctrinæ.

Ex vnius capitis iudicio pendet fideliũ conſenſio.

Sozom lib. 7. hiſt. c. 12.

Hæreſes dividuntur in alias ſectas.

& Damaſcenus de centum hæreſibus. De Lutheranis idem oſtendit Staphylus, lib. de Concordia diſcipulorum Lutheri;& Guilielmus Lindanus in tabulis Analyticis. Qua diſſenſione hæreſes Deo providente conſumuntur; juxta Iſaiæ vaticinium: *concurrere faciam AEgyptios adverſus AEgyptios:* & vt bellum hæreticorum pax ſit Eccleſiæ. Quod autem nec in ſectis Paganorum vera conſenſio fuerit, ex eo patet, quòd ad eamdem Religionem apud eos pertinuerint dii inter ſe belligerantes; vt Aug. notat ſerm.11.de verbis domini. Philoſophi verò mutuis diſſenſionibus ſuam ipſorum doctrinam potenter everterunt; vt Baſilius orat.1.De opere ſex dierum notavit.& Theodoretus lib.de fide Aug.lib.18.de civit.c 41. & 52. vbi ait, diabolum per Hæreticos efficere conatum, vt in Eccleſia Chriſti liberæ diſſenſiones eſſent, ſicut in Academiis Philoſophorum: vt quemadmodum illæ per multas contentiones ab invicem conſumuntur, ita tandem in Eccleſia Chriſti per diſſenſiones idem eveniret.

Hæreſes diviſione cõſumuntur.

Hilar. libr. 7. de trinit.

libera inter Philoſophos diſſenſiones.

VII. Arg. à ſanctitate doctrinæ.

SEPTIMVM argumentum deducitur à puritate & ſanctitate doctrinæ catholicæ, quæ nullum errorem neque in fide, neque in moribus continet. Eſt enim *lex Domini immaculata:* Et quamvis res humanum captum ſuperantes tradat, non tamen rationi humanæ contrarias docet.

Pſalm. 118.

Perfectio Chriſtianæ doctrinæ triplex.

TRIPLICEM vero in Chriſti doctrina perfectionẽ reperimus. PRIMA eſt in rerum divinarum cognitione. SECVNDA in hominum moribus dirigẽdis. TERTIA in eo, quod non ſolum viam conſequendæ veræ fructuoſæque virtutis immortalitatiſque aperiat; ſed & operandi, ac bene recteque vivendi opem virtutemque ſubminiſtret. Nam *Evangelium virtus Dei eſt in ſalutem omni credenti.* Quanquam verò hæc Chriſti gratia occultè præſtetur; attamen palam elucet in perfectione vitæ illorum, qui hanc doctrinam profitentur: quorum alii Virgines, alii Martyres, alii Confeſſores; & inter hos nonnulli Eremitæ, alij Cœnobitæ, rebus iſtius mundi abjectis, Angelicam in terris vitam ducunt. In legibus autem & doctrina Paganorum, Poetarum, Philoſophorum atque Hæreticorum quàmplurima falſa traduntur, cum ratione pugnantia, Legi Naturæ adverſantia, fœdiſſimis ſceleribus & flagitijs pleniſſima; vt lib. 6.& 7.de civit. oſtendit Auguſtin. & Theodoretus lib.9.de legibus: vbi Lycurgi, Platonis, aliorumque Legislatorum placita cum legibus Chriſtianorũ conferens, demonſtrat, illorum legibus ſcelera flagitiáque ſuaderi, ac laudari, Chriſti autem legibus non niſi mores ſanctiſſimos præſcribi, hominesque ad ſpem Regni cæleſtis beatæque ac immortalis vitæ incitari, erigi, vocari. Poetas verò tanquam impietatis, omniſq; licentiæ magiſtros Plato ipſe à ſua Republica eiecit; vt refert Theodor. lib. 2. Aug. lib.6.de civit.cap. 5. Mythicæ ſeu fabuloſæ Theologiæ turpitudinem deſcribit. Et lib. 7.ca.34. Numæ Pompilij libros propter Sacrorum ſpurcitiam, Romani Senatus juſſu concrematos fuiſſe, ex Varrone refert. Quibus non abſimiles hæretici, obedientiâ legum, pudore, ac omni morum honeſtate profligata, in omne vitiorum atque obſcœnitatum carnis genus præcipites ruunt; vt de veteribus hæreſiarchis Epiphanius memoriæ prodidit; & de noſtri ſeculi Hæreticis idem teſtantur, quotquot de vita, geſtis, & moribus eorum ſcripſerunt.

Rom. 1.

Doctrina Philoſophorum & hæreticorum multa falſa & impura continet.

Poetas vt impuros Plato reiecit

Epiph. cont. hæreſis.

Vlt. Arg. ab efficacia doctrinæ.

POSTREMVM argumentum ſumitur ex efficacia doctrinæ Evangelicæ, quæ brevi tempore totum orbem penetravit,

travit, Iudæorum ritus, Gentilium ſuperſtitiones, Idolorumque cultum abolevit; juxta Iſaiæ vaticinium: *Elevabitur dominus ſolus in die illa*, & Habac. c. 2: *Ante faciem eius ibit mors*. id eſt, à facie Crucifixi diabolus fugiet; interprete B. Leone ſermo. 8. de paſſ. Dom. Aug. lib. 22. de civit. cap. 5. Accedit Ioannis teſtimonium 12: *Nunc princeps huius mundi eijcitur foras*: quod vel tunc apparuit, quando Chriſti leges, Romanos, Perſas omneſque barbaras nationes ſibi obedientes reddiderunt, legeſque Solonis, Platonis, aliorumque Legislatorum, omnemque gentilium Theologiam naturalem, fabuloſam, & civilem aboleverunt.

Iſaiæ 2.

CAP. XXXIV.

Vtrum rationes, quæ doctrinam Chriſtianam eſſe credibilem evincunt, fidei meritum tollant aut diminuant?

Rationes fidem illuſtrantes fidei meritum non diminuunt, Aug. lib. de util. cred. cap. 9.

LICET fides abſque omni ambiguitate, demonſtrandique ſtudio retinenda ſit, ac proinde vitioſa ſit curioſa revelatæ veritatis indagatio: attamen intelligendi ſtudium laudabile eſt, quia plurimum ſtudioſus à curioſo differt. Hic enim rationes cæleſtis doctrinæ vt credat exigit; quod impudentiæ, arrogantiæ vel temeritatis eſt: ille veró rationes excogitat, vt quod promptâ voluntate credit, authoritati divinæ ſimpliciter acquieſcendo, remotis fidei impedimentis, & diſcuſſis ignorantiæ nebulis, firmius promptiuſq; credat. Proinde non ex infideli curioſitate ſtudioſus fidei myſteria perſcrutatur; ſed vt quod prius firmiter credebat, poſtea etiam intelligat, & contra fidei hoſtes tueri valeat. Fides enim præcedit intellectum, vt intellectus fidei ſit præmium. Vnde Aug. de nat. & gratia c. 20. *diſputare prodeſt, ſi præcedat firmiſſima fides*. quia ſcilicet rationes fidem conſequentes illam non minuunt, ſed augent, coadjuvant atque roborant: vt ſignificat Petrus, dum ait: *parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea, quæ in vobis eſt, fide & ſpe.* Neque his adverſatur Gregor. hom. 29. in Euangel. dicens: *fidem non habere meritum, vbi humana ratio præbet experimētum.* Vbi loquitur de humana ratione fidem præcedente, quâ nimirum fiat, ut credamus, non autem ſolùm vt firmiùs & promptius, quod ratione fidem conſequente perficitur.

Aug. lib. 4. cont. Fauſt. c. 2. & ſer. 5. de verb. Domini.

1. Epiſt. c. 3.

Ratio quæ fit vt firmius credamus, fidei meritū auget.

CAP. XXXV.

De confeſſione Fidei.

Credere duplicem actum complectitur.

VOx, *Credo*, duplicem actum fidei complectitur, *interiorem*, qui eſt intimus animi conſenſus; & *exteriorem*, qui in externâ fidei profeſſione conſiſtit. Vnde Parochi admoneant eum, qui dicit, *Credo*, non ſolùm internum ſuæ mentis aſſenſum declarare, ſed etiam id quod animo incluſum tenet, aperta profeſſione fateri debere; quia *corde creditur ad iuſtitiam, ore autē confeſſio fit ad ſalutem.* eſt autem fidei confeſſio ſuo tempore ac loco neceſſaria: tunc ſcilicet, quando ex illius omiſſione honor Dei vel ſalus proximi detrimentum pateretur. Vt ſi quis de fide interrogatus ſileat, ſuoque ſilentio fidem abnegare putetur, aut ſaltem reputare tam vilem, vt pro eâ Chriſtianus mori non debeat, nec audeat; aut denique, ſi ex taciturnitate infirmi à fide abducantur, Huiuſmodi enim occur-

Rom. 10.

Confeſſio fidei quo caſu neceſſaria.

Digitized by Google

occurrente caſu, qui de fide interrogatus tacet, etiam propoſito mortis periculo, Chriſtum erubeſcere cenſetur, quem proinde etiam Chriſtus nõ agnoſcet, juxta illud; *Qui me erubuerit & ſermones meos, hunc filius hominis erubeſcet, cùm venerit in maieſtate ſua, & Patris, & ſanctorum Angelorum.* Non enim ſufficit non negare, ſed inſuper Chriſtum eiuſque doctrinam confiteri oportet, exemplo Apoſtolorũ, qui Iudæorum Principibus reſponderunt: *non poſſumus, quæ vidimus & audivimus, non loqui.* & Pauli dicentis: *non enim erubeſco Evãgelium.* Sic Propheta Regius aiebat: *credidi, propter quod locutus ſum.* Quòd autem etiam propoſito vitæ periculo neceſſarium ſit confiteri Chriſtum & ſermones eius, ex Matthæo, Marco, & Luca conſtat; vbi Chriſtus jubet reſpõdere Regibus & Principibus, addẽs: *Nolite timere eos, qui occidũt corpus. Qui me confeſſus fuerit. Qui me erubuerit,* &c. Vnde patet impiam evangelioque contrariam eſſe illorum doctrinam, qui tradunt, nullum eſſe crimen, ſi quis fidem corde retentam ore abneget: quod olim Priſcillaniſtæ docuerunt, quorum celebre dictũ erat:

Luc. 9. *Actor. 4.* *Rom. 1.* *Pſal. 115.* *Matt. 10. Marc. 8. Lu. 9. & 12*

Fidẽ corde retentam nõ licet ore negare.

Iura, periura, ſecretum prodere noli; teſte Auguſt. lib. de hæreſibus c. 70. & Leone epiſt. 93. quibus conſenſere Baſilides cum ſuis (Euſebio teſte lib. 4. hiſt. ca. 8.) & Helcheſaitæ, de quibus Euſeb. lib. 6. hiſt. c. 8. Epiphanius hæreſi 19. Idipſum placuit Mahumeto in ſuo Alcorano, ca. 26. & hæreticis, quos confutat D. Bernardus ſerm. 65. & 66. in Cantica: quorum placita receperũt clancularii Anabaptiſtæ, nec non & Calviniſtæ, de quibus Hieronym. Bolſecus in vita Calvini ca. 10. refert, hoc in Genevenſi eccleſia conſtitutum eſſe dogma, ut quando de Dei Gloria promovenda occaſio incidit, non tolùm liceat mendacium veritatis ſpecie fucare; ſed etiam contra mentem loqui expediat, imò neceſſarium quandoque ſit. Sentiunt itaque hi cum priſcis hæreticis, fidei ac religionis diſſimulationem licitam eſſe, potiuſque mentiendum eſſe, quàm moriendum: in eo ſimiles Iudæis, quos Iohann. notat: *Quod Ieſum nõ ſunt confeſſi, eò quod magis gloriam hominũ diligerẽt, quam Dei.* Qualis etiam Herodes fuit, qui in Iudæa verum Deum, extra verò Iudæam deos falſos colebat, Ioſepho teſte lib. 15. Antiq. cap. 14 & libr. 16. ca. 9 Cui non diſſimilis AEthiobolus Sophiſta Conſtantinopolitanus, moribus Imperatorum ſeſe accommodans, ſub Conſtantino ſe Chriſtianum, ſub Apoſtata Iuliano Paganum, eoque ſublato ſub aliis Imperatoribus iterum ſe Chriſtianum exhibuit, vt deſcribitur lib. 6. Tripart. hiſt. ca. 38.

Calviniſtæ docent licitum eſſe mendaciũ

Cap. 12.

CAP. XXXVI.

An, quando de fide aliquis interrogatur, involuta & obſcura reſponſio ſufficiat?

QVANDO fidei confeſſio exigitur, nefas eſt, dubia vel involuta reſponſione veritatem obtegere; ſed aperta fidei profeſſione Deo gloria danda eſt. Qui enim videri vult negaſſe, aut fallaces in excuſatione præſtigias quærit, negavit: & qui vult videri paruiſſe impio edicto, jam reus eſt. Vnde Cyprianus Libellaticos acriter increpat, & peccaſſe convincit ex eo, quòd feralibus edictis paruiſſe videri vellent, producens Eleazari exemplum, qui mori potius elegit, quam ſimulare carnes ſuillas edisse, 2. Ma. ca. 6. Et Ambroſius libr. de Iacob & vita beata

Aperta fidei cõfeſſio eſſe debet.

Digitized by Google

beata ex profeſſo involutam & obſcuram reſponſionem inſufficientiæ coarguit. Et in Lucam lib. 10. expoſitionem verborum negationis Petri rejicit: *neſcio, quid dicis*: id eſt, ſacrilegia veſtra neſcio; non approbo. Chryſoſt. ho. 55. in Matt. clara & magna voce profitendam veritatem docet. Cuius rei præclarum Auguſtinus commemorat exẽplum de Victorino Rhetore Romano, cui dum offerretur, ut clanculum baptizaretur, palàm Chriſti fidem profiteri maluit, ne ipſum Dominus erubeſceret in cœlis, ſi coram hominibus ipſius doctrinã profiteri erubuiſſet in terris. Euſebius lib. 8. hiſt. cap. 3. 7. & 9. jure culpari ſilentium oſtendit. ac lib. 4. cap. 17. quendam à judice inſidiante rogatum, an Chriſtianus eſſet? liberè profeſſum eſſe ſcribit.

CAP. XXXVII.

Vtrum perſecutionis tempore fuga ſit licita?

Fuga tẽpore perſecutionis. quibus licita.

TERTVLLIANVS in libr. de Fuga, nullo caſu fideli permiſsã eſſe fugam docuit: ſed Eccleſiæ Catholicæ doctrina ſemper cõtrarium tenuit; ſanctique tam in Veteri quàm Novo Teſtament. cùm verbis, tum exemplis nonnunquam cedendum furori perſequentium comprobarunt Nam de Vr Chaldæorum, propter religionis cauſam, Thare pater Abrahæ profugit. Iacob iræ fratris Eſau voluntario ſe exilio ſubduxit: nec non Moyſes à facie Pharaonis; Gedeon à facie Madian; *Iudic. 6.* David regis Saulis perſequutioni fugiendo ſe ſubtraxit; *1. Reg. 21.* Helias furori Ieſabelis ceſſit; *3. Reg. 17. & 19.* Abdias Prophetas occultavit: Mathathias cum pleriſque Moſaicæ legis amatoribus in deſertum ſe cõtulit, ut Antiochi ſævitiam declinaret. Chriſtus autem verbo & exemplo fugam eſſe licitam declaravit. Fugit primum in AEgyptum; ſæpius ſeceſſit in deſertum; nonnunquam ſe occultavit; ac luculentis verbis dixit Apoſtolis: *Si vos perſequuti fuerint in vna civitate, fugite in alteram.* *Matt. 10.* Cujus doctrinæ memor Apoſtolus Paulus, per ſportam dimiſſus fugit, ſuumque factum probando commemorat 2. Corint. 11. Ex *Actor. 9.* quibus fugam ſuam licitam fuiſſe probat Athanaſius in Apologia pro ſua fuga: quia nemo ſe in periculum abnegandæ fidei conjicere debet; nec Deum tentare licet: quod fit, quando ſpretis ordinariis à Deo inſtitutis mediis, præſidia miraculorum extra communem Naturæ legem exſpectantur; id quod præſumptionis vitio non caret. *Aug. li. 22 cont. Fauſt. ca. 36.* Hinc lapſum refert Euſebius eum, qui ſe periculo temerè obiecerat; quia ſuæ fragilitatis oblitus, quod ſe velle ſentiebat, perficere quoq; poſſe opinabatur. ſicuti Petrus, de ſuis viribus præſumẽs, Chriſtum abnegaſſe legitur: qui poſtea quantumvis conſtans fugere non erubuit, donec ei Chriſtus horam adeſſe mortis ſignificaret.

Nazianzenus aliam fugæ cauſam adfert, dicendo, cedendum eſſe furori perſequentium, ne occaſionem mali præbere videatur, objiciens ſe nocere paratis. *Nazianz. oratione 1. in Iulian.* Hinc paſtoribus licitam tunc eſſe fugam docet Aug. quando eorum quiſquam ſpecialiter à perſecutoribus quæritur, ut ab aliis, qui non ita requiruntur, non deſeratur Eccleſia, nec debitum ac pietati neceſſarium miniſterium deſit. *Paſtoriquãdo fugere liceat. Aug. epiſt. 180.* Eos verò, qui ſic fugiunt, ut gregi Chriſti ea, quibus ſpiritualiter vivit, alimenta ſubtrahantur, *Mercenarios* eſſe dicit, *qui videntes lupũ venientem fugiunt, quia nõ eſt eis cura de ovibus.* Vnde Ambroſ. Iuſtinæ Auguſtæ, ut fugeret, imperanti reſpondet:

Ego hoc ſponte non faciam, ne lupis ovium ſepta tradere videar. Non multum enim intereſt (ait epiſt. 32) *utrum volens relinquas, an tradas altare Chriſti.* Nec diſſimili conſtantia Baſil. Imperatori Valenti exiliũ ejus decernẽti reſpõdit, *omnes mortis ſpecies potius eſſe tolerandas, quàm patiendum ſit, unam de divinis dogmatibus ſyllabam corrumpi.*

Ambroſ. & Baſil. conſtantia.

CAP. XXXVIII.

Vtrùm Clericis & Religioſis veſtium commutatione inſidias hoſtium fidei declinare liceat?

QVAMVIS rectè Concilium Triden. ſtatuerit, vt nulli Regulari occultè ferendi habitum ſuæ religionis licentia detur, Divuſque Thomas tradat, non eſſe deponendum obligationis ſignum; nihilominus ſub exſiſtente probabili vitæ periculo, licitum eſſe Religioſo, tuendæ ſalutis ſuæ cauſſa veſtes ad tempus commutare, cum Antonino ſentimus; quod ius poſitivum, neceſſitate premente, naturali cedere debeat. Commendatur enim Euſebius Samoſatenus Epiſcopus, quòd periculi declinãdi cauſa, militari habitu ſuſcepto, Apoſtolicis laboribus deſudaverit. Et in Clementinis ſtatuitur, ne Clerico veſtes propriè congruentes Ordini abjicere, aliaſq; aſſumere liceat, præterquam ex cauſſa probabili. Quemadmodum enim decenter conſtitutum eſt, ne vir muliebri veſte utatur, aut cõtra; in quo peccaſſe quodam hæreticos refert Bernardus (ſer. 55. in Cantica) qui inter textrices conſidebant, ut ſuas hæreſes ſecurius profiterentur atque propagarent; attamen, teſte Hieronymo, mulier veſte mutata in habitu virili mortis devitandæ cauſſa in villula degere potuit. Quanquam vero propriam ſubinde fidem occultare liceat; nunquã tamen ſigno infidelitatis aut reprobæ ſectæ uti fas eſt. Imò ne quidem Eleazarus ſpecimen perfidæ aut ſimulationis, mortis vitandæ cauſſa exhibendum putavit; ideoque mori ſatius quam ſimulare duxit.

Veſtium mutatio quando religioſo licita.

Anton. part. 3. tit. 16.

lib. tripart. hiſt 7. c. 16

lib 3. de vita honeſt. cleric. ca. 2.

Mulier viri habitu non utatur

Hier. in ep. ad Innocen. de muliere ſepties icta

Signo infidelitatis nõ licet uti. 2. Mach. 6.

Signa porrò, ex quibus Veteres fidem negari colligebant, varia fuere.

PRIMI generis erant, idola colere, aut thura adolere; teſte Cypriano lib. 4. epiſt. 2. quibus hodie aſſimilantur, qui hæreſes amplectuntur, aut laudant.

Signa negationis fidei.

SECVNDI erant, nomen libello dare: unde tales LIBELLATICI nuncupabantur, quorum crimen in eo conſiſtebat, quod iudici vel ſcribæ pecuniã conferrent, ut eorum, qui iuſſis impiis paruerant, numero aſſcriberentur; ne ulterius ad immolandum idolis urgerentur; perſecutioniſque furorem evaderent, cùm legi paruiſſe viderentur. De qualibus loquitur Cyprianus. Sic nunc peccant, qui metu damni, aut ſpe temporalis commodi, ſe hæreticis accommodant, fœderaque cum eis ineunt.

Libellatici

Cypr. lib. 1. epiſt. 3. li. 2. epiſt. 7. li. 3. epiſt. 5 li. 4. ep. 2. ſer. de lapſis de exhort. martyrij c. 11. Concil. Nicen. can 11.

TERTII erant, comedere idolothyta; id eſt, idolis oblata. 1. Cor. 8. & 10. Cyprian. ſerm. de lapſis. His ſimiles videntur, qui hæreticorum ſacrilegas cœnas aut conciones adeunt, vel quoquo modo eorum concioni ſociantur: item, qui diebus ieiuniorum carnibus vetitis ex inobedientia veſcuntur.

Aug. epiſt. 164 Lactan. li. 4. cap. ult.

QVARTI erant, coronam natalitiis Principum geſtare, aut more ſacrificantium hedera caput cingere. Tertull li. de corona militis, & Cyprian. ſerm. de lapſis. Hoc modo peccant, qui factionũ Hæreticarum teſſeris utuntur; puta ſcutellulis, aut floribus certi coloris, vel reflexione galeri certo modo facta, uti per Geuſios factum vidimus.

QVIN-

Digitized by Google

QVINTI erant, jurare per fortunam Cæſaris. Euſebius lib. 4. Hiſt. ca. 15. Sic hodie peccant, qui ſymbolo factionis hæreticæ ad ſe internoſcendũ utuntur, nominando ſe Calviniſtas, Lutheranos, Mennoniſtas, Servetianos, Aerianos, aliiſque huiuſmodi nomenclaturis, quibus tanquam charactere dignoſcantur.

SEXTI erant, ab Imperatore Ethnico militiæ cingulum aut chlamydem accipere. Concil. Nicen. can. 11. Hinc Iovinianus recuſavit à Iuliano, tripart. Hiſt. libr. 7. cap. 1. Similiter à Valente Arriano Terentius. tripart. Hiſtor. li. 8. cap. 13.

POSTREMVM ſignum erat, non Chriſtianorum, ſed Ethnicorum more vivere: quales Paulus ait *fidem negare factis*. Hæc de fide & actu fidei occaſione verbi CREDO dicta ſint. *Ad Tit. 1.*

CAP. XXXIX.

De Fidei officio.

In Deum, credere Deo & Deum.

CONSEQVENTIBVS verbis, IN DEVM, primum fidei officium indicatur, quod eſt, *in Deũ verum credere:* id eſt, pia affectione in Deum tanquã finẽ moveri. *Credere Deo,* eſt aſſentiri iis, quæ Deus loquitur, propterea eius infallibilem veritatem. CREDERE autẽ DEVM, eſt aſſentiri, quod Deus ſit unus & trinus: Pater & Filius & Spiritus Sanctus. Vnus quidem Deus natura, ſed tres perſonæ. Quomodo autem diſtinguantur, *Credere Deo, credere Deum, & credere in Deum,* latè expoſuimus ca. 6. de triplici actu fidei diſſerentes.

CAP. XL.

De voce, DEVS.

Deus: unde deducatur illa vox.

NOMINIS huius tres profert etymologias Damaſcen. Prima eſt nominis Theos, à *thein,* id eſt, currere & diſponere univerſa: vel ab, *ethin,* id eſt, urere. Deus enim ignis eſt, omnem malitiam conſumens: vel à θεᾶσθαι, id eſt, intuendo omnia. Quæ quidem tres nominis Dei interpretationes à Damaſceno ex lingua Græca ſumuntur. Vocãt enim græci Deum, θεόν. Hebræi autem, Elohim, quod ſonat, *fortem & robuſtum:* & Iehova, quod ſonat, *qui eſt*. Obſervat Theodoretus lib. 3. de curat. græc. affect. quod nomen Theos ab iis impoſitum fuerit, qui ſolẽ, lunam & ſidera in perpetuo motu exſiſtentia Deos eſſe opinabantur. Dionyſ. Areopagita li. de diuinis nominibus c. 12. *Deitas,* inquit, *gracè* Theiotes *dicitur, quia proſpiciat cuncta, prouidẽtia bonitateq́ mirabili, & circũm omnia curat, cunctaq́ contineat, & omnia repleat, atque univerſa tranſcẽdat, quæ illius providentia utuntur.* Latinis autem DEVS, aut à voce græca θεός, vel ἀπὸ τοῦ δέους, hoc eſt, *à timore* deduci videtur; quia Deo timor & reverentia debeatur: niſi fortè placeat, Deum à dando latinè dici; quia ab eo rebus omnia proveniãt. Ceterum undecumque nomen Deus ſuã etymologiam trahat, non tam ſubſtantiam, quàm operationem ſignificat, ſi vocis originẽ ab operationibus deſumptam ſpectes: attamen ad ſubſtantiam denotandam impoſitum eſt, & naturam quandam excellentiſſimam & immortalem, qua nihil melius aut ſublimius excogitari poſſit; quæ naturæ quadam neceſſitate ex ſeipſa ſubſiſtat: ac proinde à nullo alio ſit effecta, moveatur aut rega-

Damaſ. li. 1. de fide c. 12.

Deut. 4.

Quidam Deum à dãdo dici volunt.

Dei nomen ſubſtãtiam denotat, & qualem.

Digitized by Google

regatur; ſed efficiat, moveat, conſervet ac regat liberè alia univerſa à ſe producta; juxta illud Exodi, *Ego ſum qui ſum.* & illud Apoſtoli: *ex ipſo, per ipſum, & in ipſo ſunt omnia.*

Nomen Dei in omni pene lingua quatuor eſt literarum. Obſervatione autem dignum eſt, quòd nomen Dei ferè in omni lingua ſit tetragrammatum, id eſt, quatuor literarum: quo ſignificatur Dei quadruplex excellentia, ſcilicet in ſua eſſentia, in ſuo Eſſe, in Virtute, in Operatione.

CAP. XLI.

Quod unus ſit Deus.

Deus unus eſt. CREDERE nos profitemur in Deum, non in plures Deos. Vnus enim tantum eſt Deus, unus rex regum, dominus dominantium, unus creator rerum, unus author & finis omnium, cui ſoli cultus latriæ debetur: juxta doctrinam ſcripturarum, traditionem Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, omniumque Chriſtianorum doctorum. *1. Cor. 8.* *Scimus*, ait Apoſtolus, *quoniam nullus eſt Deus niſi unus.* Sunt quidem plures, qui appellātur dii; ſed unicus eſt natura Deus: ceteri vocantur Dei propter participationem quādam excellentiæ, perfectioniſque divinæ; ut Principes, Iudices, Sacerdotes atque Prophetæ. *Dii vocantur participatione excellentia.* Pſal. 49. 81. 85. Exod. 7. & 22. Ioan. 10. Dionyſ. Areop. libr. de divinis nominibus cap. 12. Sunt & alii, qui ſtulto gentilium errore dii nuncupantur: ſed *nobis*, ait Apoſtolus, *unus eſt Deus.*

Dama li. 1. de fide ca. 5. Quod autem plures eſſe Dei nequeant tribus, rationibus oſtenditur.

Non poſſe Deos plures eſſe, rationibus oſtenditur. PRIMA ex ſumma perfectione deſumitur, cui nihil deeſſe poteſt.

SECVNDA. Quia Deus infinitus & incircumſcriptus eſt.

TERTIA. Quoniam omnis multitudo ab unitate proficiſcitur, & multitudo principum mala eſt. Quare cū nequeant eſſe duæ res natura diſtinctæ ſummè perfectæ, neque duæ infinitæ, & optimum ſit regimen monarchicum; unicū conſequitur eſſe naturaliter Deum, ſummè perfectum, abſolutè infinitum; & quoniam tam diverſas mūdi partes concordi pace colligat. Alioquī enim jamdudum orbis diſſolutus corruiſſet, nec non orta diſſenſione periiſſet. Sed quia nonnulli dubitaverunt, an Deus aliquis eſſet, alij etiam planè negarunt; diſcutiemus, an probari poſſit, Deum eſſe.

CAP. XLII.

Quod non ſolum ex Fide, ſed etiam evidenti ratione probari queat, Deum eſſe.

Deum eſſe, probatur rationibus euidētibus. EX Scripturis Sacris & doctrina fidei Deum eſſe convinci, extra controverſiam eſt, cùm nihil penè aliud tota ſcriptura clamet, adeoq; eſſe Deum aſſeveret, ut etiam ab exiſtendo nominari, cognoſcique velit: referens Deum de ſeipſo dixiſſe: *Ego ſum qui ſum.* *Exod. 3.* Sed poſſe inſuper naturali ratione probari Deum eſſe, fatēdum eſt, non quidem à priori, quia Dei eſſe nullam habet cauſſam, & Dei natura nec verbis explicari, nec animo vel intellectu comprehendi poteſt; ſed ex effectibus Deum eſſe tam luculēter demonſtrari poteſt, ut meritò ſint inexcuſabiles, qui debitum ei cultum non exhibent. Nam ineſſe quendam humanæ menti, & quidem naturali inſtinctu, divinitatis ſenſum, experientia patet. Siquidem ut Cicero ait: *nulla eſt tā barbara natio, nulla gens tam efferata, cui nō inſideat hæc perſuaſio, Deum eſſe.* *Cicero de nat. Deorū.* Et qui in aliis vitæ partibus minimum videntur à

tur à belluis differre, quoddam tamen perpetuo religionis ſemen retinēt, ſuaque ſacra & ſacrificia habent. Nulla enim ab initio mundi regio, nulla urbs, nulla domus religione carere potuit, in quo tacita quædam confeſſio eſt, inſcriptum omnium cordibus divinitatis ſenſum. Cujus quidem conceptionis et iā idololatria documentum præbet. Licet enim homo ſe nō libēter aliis creaturis ſubjiciat; attamē ad infima quæque colenda potius ſe demittet, quam nullū habere Deum putetur: adeò enim vehemens eſt iſta de numine impreſſio hominis menti, ut facilius ſit naturæ affectum frāgi, quàm illam obliterari. Quare vaniſſimum eſt quod à nōnullis dicitur, paucorum calliditate excogitatam eſſe religionem, ut hac arte ſimplicem populum in officio continerēt, cū n ipſi Deum eſſe nō crederent. Quāvis enim nonnulla commenti ſint homines, quibus reverentiam plebeculæ injicerent, quo haberent obſequentiores ejus animos; id tamen nunquam obtinuiſſent, niſi prius conſtanti de Deo perſuaſione hominum mentes imbutæ fuiſſent. Ac licet olim nonnulli extiterint, qui Deum eſſe negaverint, & hodie non pauci emergant impii, dicentes in corde ſuo: non eſt Deus; attamen & illi velint nolint, quod neſcire cupiunt, frequenter ſentiunt Dum enim aliquod iræ divinæ indicium ſe profert, Deum, quem ſtudent contemnere, inviti exhorreſcunt, ac timore maximo perturbantur. unde id, niſi ex divinæ majeſtatis ultione, quæ eorum conſcientias anxietate percellit? & quantumcunque audaces Dei cōtemptores eſſe videantur, nunquam tamen ſe ab hoc ſtimulo conſcientiæ omnino extricabunt. Vnde ipſi quoque numinis contemptores exemplo ſunt, vigere ſemper in omnium hominum animis aliquam Dei notionem. Nam licet judicium cæleſte, quodque de religione omnibus ſeculis creditum eſt, verbis eludant; ſe tamen è Dei metu eximere nequeunt, quia intus eos mordet conſcientiæ verbis, qui nunquam emoritur, ſed torquet, nec integrā ſinit eſſe peccati voluptatem. Contra quos Atheos (quales fuere Diagoras, Protagoras, Theodorus, de quibus Cicero, & alii) ad evincendū eſſe aliquem Deum, inprimis valet anxietas & ſtimulus conſcientiæ, qui delinquentes mox apprehendit, & torquet; ut in primo parente apparuit, qui ſe à facie Dei abſcondere tentavit, ut Chryſoſt. ho. 17. & 20. in Gen. oſtendit.

Nulla gens religione caret.

Religio obſequentes facit.

Cicer. li. de nat. Deorū. Theod li. 3. de curat. græc aff. &. Lact. lib. 1. div. inſtit. ca. 2 lib de ira Dei c 9. Plutar de plac. Philoſ. lib. 1. ca. 7. Val. Max. lib. 1. ca. 1.

SECVNDO, aliquem eſſe Deum, clamat omnium rerū mutabilitas, creatio ſapientiſſima diſpoſitio & gubernatio. Auguſtin. lib. 10. confeſſ. ca. 6.

TERTIO, Deum eſſe, teſtātur pœnæ & ſupplicia peccantium, Deumq; contemnentium: ut immiſſio diluvii, conflagratio Sodomæ, perditio Pharaonis omniumq; Ægyptiorū Iſraelitas perſequentiū, ſicut iis auditis Iethro exod. 18. dixit: *Nunc cognovi, quia magnus Dominus ſuper omnes Deos.*

QVARTO, Deum eſſe convincunt miracula omnē creaturæ virtutem excedentia: ut, reſuſcitatio mortuorum, conſervatio in igne, vel à morſu leonū, ut Danieli accidit; prædictio Prophetarum, qui futura contingentia, liberoſque hominum actus, tanquam ſibi præſentes retulerunt.

QVINTO, Conſervatio & protectio cultorum Dei, quos miris modis Deus invictos ab initio mundi reddidit: ut coram Holoferne Achior inſigni oratione deduxit, concludens: *Si non eſt offenſio populi huius coram Deo ſuo, non poterimus reſiſtere illis, quoniam*

cultores Dei invicti redduntur.

Iudit. 5.

niam Deus illorum defendet eos, & erimus opprobrium univerſa terra. Quod nec conſiliarij Aman, hoſtis Iudæorum, ignorarunt, dum ei dixerunt: *Heſter 6.* *Si de ſemine Iudæorum eſt Mardochæus, ante quem cadere cœpiſti, non poteris ei reſiſtere, ſed cades in conſpectu eius.*

SEXTO, Deus ſe per incarnationem hominibus manifeſtavit, reſtituendo cæcis viſum, claudis greſſum, ægrotis ſanitatem, ſurdis auditum, mortuis vitam, convertendo aquam in vinum: multiplicando panes: ſe mortuum reſuſcitando: in cœlum aſcendendo: totumque orbem terrarum ad credendum in Chriſtum crucifixum adducendo. In eo enim ſumma Dei virtus apparet, *quod in nomine Ieſu omne genu flectatur*, quodq; toti orbi ſalutis ſpem à Fide in crucifixũ pendere, perſuaderi potuerit. *Crux* enim *Iudæis ſcandalũ, gentibus ſtultitia* videbatur: ſed opera Chriſti teſtimonium perhibent de ipſo, quod ſit Deus. Ioan. 10. *Si mihi non vultis credere, operibus credite.*

Deum eſſe quinque argumentis ex ratione petitis oſtenditur. Præterea variis rationum generibus eccleſiaſtici ſcriptores, tã priſci quàm recentiores, Deum eſſe demonſtrãt: quę ad quinque capita revocari poſſunt.

D.Tho.1.p q.2. art.3. PRIMVM eſt. In rerum natura oportet aliquod eſſe primum movẽs omnia alia, quod ipſum à nullo alio moveatur; alioqui progreſſus eſſet in infinitum, qui nunquam compleri poſſet, ac proinde nihil moveretur. Ariſt. libr. 8. Phyſic.

SECVNDVM. Neceſſe eſt inveniri in rerum natura primã aliquam efficientem cauſam, quæ non ſit ab alia. Nam omnis media cauſa virtute prioris operatur: deveniendum itaque eſt ad primam quæ agat; & non agatur; alioqui ad progreſſum infinitum redibimus, qui cum nunquam adimpleri queat, ſequeretur nullum eſſe effectum. Damaſ. lib. 1. ca. 3. de fide.

TERTIVM. In rerum natura oportet reperiri aliquod ens neceſſarium, quod ſuæ neceſſitatis nullam cauſſam habeat; alioqui contingeret nihil omnino eſſe, aut progreſſum fieri in infinitum.

QVARTVM. In rerum natura eſt aliquod primum ens, optimum, veriſſimum, nobiliſſimum, quod omnibus alijs ſit cauſſa entitatis, bonitatis, veritatis atque laudabilis virtutis. Nam cum nihil ſeipſum eſſe facere poſſit: ſequitur omnia quæ ſunt, eius participatione quod per ſe eſt exiſtere, & bona, vera, nobiliáque eſſe. Nam unumquodque in ſuo genere primum, reliquorum ejuſdem generis graduum cauſſa eſt. Ariſt. lib. 2. Metaph. ca. 4.

QVINTVM. Invenitur totius univerſi gubernator, qui res omnes in ſuum finem dirigat, quem ſemper aut plurimum aſſequuntur. Nam id quod ordinatum diſpoſitumque perſeverat, cauſſam intelligentem extra ſe habere oportet, quę cauſſas naturales etiam rationis expertes ordinet in ſuum finem atque dirigat. Dionyſ. Areopag. libr. de divi. nominibus ca. 7. Chryſ. hom. 4. & 10. ad Antioch. Cyprian. Lactan. & alij. Creatura omnis Deum eſſe clamat, ejuſque inviſibilem potentiam creaturæ magnitudo, ſapientiam pulchritudo, ordinatiſſimaque diſpoſitio; bonitatem vero rerum omnium utilitas oſtendit: ex quibus effectibus Creatorem potuiſſe agnoſci, *Sap. 13.* docet Sapiens; & à quibuſdam agnitum *Rom. 1.* fuiſſe, ait Apoſtolus. Neque his repugnat, quod Apoſtolus dicat: *oportet credere accedentem ad Deum, quod ſit.* & Aug. *Hebr. 11.* *mundum videri, Deum credi. & quod cælum & terra ſurdis loquantur, niſi Deus altus miſereatur.* Nam ejuſmodi ſententiis tantum humanæ mentis per lapſum pri- *Aug. lib. 11. de civ. c. 4. li. 10. conf. ca. 6.*

primi Parentis excæcatio facta inſinuatur, quæ impedit, ne ex creaturæ ſolius contemplatione in plenam Dei cognitionem devenire queamus; ſed opus ſit, ut mentis obumbrationem vera fidei lux diſcutiat, ſine quâ omnis Philoſophorum de Deo cognitio fuit confuſa, indiſtincta, multo parta labore, plurimiſque falſitatum erroribus permixta. Vnde multò certius & plura de Deo fide tenemus, quam Philoſophi ratione naturali unquam inveſtigare potuerint.

CAP. XLIII.

Quod vnus ſit Deus naturâ, ſed in tribus perſonis ſubſiſtat.

CREDIMVS unum eſſe Deum, nõ tamen ſolitarium, ſed in perſonis trinum, ſcilicet Patrem & Filium & Spiritum Sanctum. *Hi tres* (ait Iohan.) *unum ſunt*, quia unus Deus ſunt, qui mundum condidit, qui creatum gubernat, qui finis eſt omnium, cui ſoli cultus & veneratio latriæ debetur: quia una eſt trium perſonarum divinitas, una ſubſtantia, una bonitas, una virtus, una voluntas, unus actus, una poteſtas, una & eadem trium perſonarum operatio & motio. Sicut enim naturaliter eſt unus Deus; ita naturaliter una & eadem divina Natura in tribus à ſe invicem diſtinctis modo exſiſtendi perſonis reperitur. Iu Patre ſiquidem divinitas à nullo alio accepta exſiſtit; in Filio autem per modum generationis promanans; in Spiritu Sancto eadem incircumſcripta divinitas à Patre & Filio procedens ſubſiſtit. Quam divinæ naturæ in trib. perſonis identitatem, ſimulque trium perſonarum in vnitate naturæ diſtinctionem, Veteres elucidant exemplo Adami, Evæ atque Seth. In his enim tribus eadem ſpecie natura diverſimodè ſub ſiſtebat. In Adamo quidem ceu in fonte exſiſtebat: in Evâ verò tanquam accepta ab Adamo: in Seth autem veluti procedens ab vtroque. Differt tamen hæc ſimilitudo in eo, quod hi tres homines ſint unus homo ſpecie, non numero, quia diverſam habent numero naturam: ſed Deus eandem & incircumſcriptam in tribus perſonis habet naturam. In Trinitate ſiquidem quod commune & indifferens eſt, tribus perſonis reipſa unum atque idem eſt, unica ſcilicet & tota natura, una virtus, ſapientia, bonitas &c. Id tamen unum toti Trinitati commune ſi cum æterna ſua proprietate perſonali conſideretur, jam ad perſonam contrahitur; & quoniam in diuinis proprietates differunt, luculenter diſtinctionem perſonarum in una deitate ab æterno fuiſſe indicant, non quidem ratione naturę, ſed originis. Natura igitur divina cum perſonali proprietate ingeniti concepta ad primam trinitatis perſonam contrahitur; de qua dicitur: *Credo in Deum Patrem.* Si intelligentia capi nequeat, quomodo una numero natura, eadem divinitas & eſſentia in tribus perſonis origine, ſubſiſtentia, exiſtendique modo à ſe invicem diſtinctis, immanenter & incircumſcriptivè eſſe poſſit; fide tenea-tur. Nam de Deo ea tantum dicenda, credendaque ſunt, quæ Deus nobis revelare dignatus eſt, inter quæ ineffabile reponendum eſt Vnitatis divinæ naturæ, atque Trinitatis divinarum perſonarum, myſterium; de quo Philoſophi aut nullam, vel admodum obſcuram habuere notitiam; & graues omni tempore circa hoc arcanum errores graſſati ſunt: quos ut facilius devitemus, paucis commemorare non erit inutile.

1. Ioan. 5.

Vna diuinitas in trib. perſonis diſtinctis exiſtit.

Iuſtinus de coeſſentiali Trinitate. Gregor. Nazianz.

Trinitatis myſterium nobis à Deo revelatum.

Aug. li. 10. de ciu. c. 23.

Digitized by Google

CAP. XLIV.

Errores de Deo.

De Deo errores.

LICET omnibus naturaliter inſitus ſit divinitatis ſenſus, & confuſa quædam de Deo notitia; nihilominus eandem plurimi cæcitate, inſcitia, temeritate, vel audaci vanitate ſuffocarunt, corruperunt, vel deſtinata malitia à Dei notitia degenerarunt. Quorum nonnulli Deum aliquem eſſe vel dubitarunt vel negarunt; alij plures Deos induxerunt, qui ad ſeptem capita revocantur.

Deum eſſe quidam negarunt.

PRIMVM Genus eorum fuit hominum, qui delectati pulchritudine corporum cæleſtium ſidera coluerunt, Solem, Lunam & Stellas. De quibus Sapientiæ 13.

SECVNDVM Genus eorum fuit, qui ob utilitatem, rebus divinitatem aſcripſerunt, vt Cereri, Baccho, Anſeribus, Bobus.

In confictorum Deorum genealogiis occuparunt ſe Poeta.

TERTIVM Genus eorum fuit, qui ex adulationis ſtudio homines mortuos aut eorum ſtatuas pro Diis coluerunt. (de quibus ſapientiæ 14.) vt Belum, Iovem, Saturnum & alios. De quibus Auguſt. lib. 4. de civit. ca. 8

QVATRVM Genus eorum fuit, qui adverſitatum, damnorùmque metu Morbos, Volucres, Serpentes, Dæmoneſque in ſculptilibus reſponſa dantes coluerunt. Aug. lib. 8. de civit. cap. 23. refert, Hermetem triſmegiſtum docuiſſe, ſculptilia tanquam dæmonum eſſe corpora, quibus inſint invitati, vt obſint, aut proſint.

QVINTVM Genus eorum fuit, qui hominum affectus & vitia pro diis habenda delirarunt, vt Priapum, Venerem, Martem, Iram, Gaudium.

SEXTVM Genus eorum fuit, qui virtutes divinis honoribus exornarunt, Iuſtitiam, Fidem, Victoriam, Pacem.

SEPTIMVM Genus eorum fuit, qui Principes aut rerum inventores divinis honoribus coluerunt, propter ſingularia quædam officia, humano generi præſtita: quo modo AEſculapius, Mercurius, & alii culti fuerunt. Auguſt. lib. 6. de civit. cap. 3.

Clemens li. 2. recog. Iren. lib. 1. contr. Hær. Epiphanius & Auguſt. li. de hæreſ.

TERTIVS circa diuinitatem error eſt eorum, qui duo æterna principia, unum Bonorum, alterum verò Malorum conſtituunt. Quorum princeps fuit Simon Magus, cujus errorem complexi ſunt Carpocrates, Gnoſtici, Heraclionitæ, Cerdoniani, Cajani, Martionitæ. & tandem Manichæi, quos operoſis libris confutavit B Aug.

Aug. cont. Fauſtum Manichæū.

QVARTVS error docet, tres eſſe Deos, tres mentes, tres Spiritus æternos, eſſentiali numero differentes. Quæ ſententia Peratarum fuit, de quibus Theodoretus libr. de Hæret. Fab. cap. 18. & Ioannis Philoponi, de quo Suidas verbo: Ioannes Grammaticus. Idem ſenſit is, contra quem Anſelm. ſcripſit li. de incarn. verbi. Idem videtur ſenſiſſe Abbas Ioachim aſſerens, tres perſonas non eſſe unam eſſentiam, niſi per collectionem; quemadmodum multi homines ſunt una eccleſia; ut in concil. Lateran. ſub Innoc. 3. c 2. Idem noſtro ſeculo docuit Valentinus Gentilis, apud Bernenſes capitis damnatus. Quos omnes errores elidimus aperta proreſſione, dicendo: *Credo in unum Deum. unum,* non ſpecie nec collectione, ſed numero; præter quē nullus alius ſit Deus. Deuteron. 4 6 & 32 Iſaiæ 43. *Ego ſum, & abſq; me non eſt Deus.*

Vnus Deus numero, nō ſpecie aut collectione.

CAP. XLV.

De voce Patris.

Pater dicitur de Deo ad aliquid.

POSTQVAM unam Dei naturam divinitatiſque eſſentiam profeſſi ſumus

ſumus, eandem pluribus perſonis communem eſſe, atque primam in divinitate perſonam eſſe, ac dici PATREM: confitemur, quia ejuſdem naturæ Filium ex ſe ab æterno genuit. Qua confeſſione Chriſtiani diſcernuntur à Iudæis, Mahometanis, & omnibus illis Hæreticis, qui nullam in Deo perſonarum diſtinctionem agnoſcunt: quales fuêre Sabelliani, Paulus Samoſatenus, Photinus, & noſtro ſeculo Servetiani. Vox PATER. de Deo dicitur, non ſecundum ſubſtantiam, neque ſecundum accidens, ſed ad aliquid; ut ſignificet proprietatem primæ in divinitate perſonæ, ſive modum ſubſiſtendi, & habitudinem ad ſecundam divinatis perſonam; juxta illud Apoſtoli: *Flecto genua mea ad Patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cælis, & in terra nominatur:* id eſt æterna & temporalis. Nam ſolus in divinis generat, & ab eo omnes temporaliter generantes habent eſſe, ac generare poſſe. Sic Damaſcenus li. 1. de fide c. 15. Vbi ſignificatur, Deum alio modo Verbi patrem eſſe, quàm Angelorum vel hominum. Chriſti enim Pater eſt, non ſolo nomine, ſed æterna & incommutabili generationis proprietate. Ideoq; ſolus Chriſtus Vnigenitus, Conſubſtantialis, Primogenitus, verus & proprius æterni Patris ſempiternus eſt filius, originis proprietate, non adoptione; veritate, non nuncupatione; natiuitate, non creatione. Nos autem homines & Angeli; filij quidem Dei etiam dicimur & ſumus, quia ab eo producti ſeu ex nihilo creati, ac per gratiam in filios adoptati ſumus. Dicimur ergo filij adoptione, creatione, gubernatione, nuncupatione quadam analogica, non autem natiuitatis proprietate, quia non propriè nati, nec ſemper filij fuimus. Aliquando enim filij non eramus: quare non ſolû Dei Patris, ſed etiam Filij atque Spiritus Sancti, imò & totius Trinitatis homo filius eſt ac dicitur, Deut. 32. Malach. 2. *nunquid non Pater unus omnium noſtrû?* Rom. 8 *clamamus, Abba pater.* Matth. 6. jubemur orare: *Pater noſter qui es in cælis* Iob. 38 *Quis eſt pluviæ pater?*

Aug. lib. 5. de trinit. c. 4. & 5. Damaſc. li. 1. de fide ca. 13.

Epheſ. 3.

Chriſtus ſolus eſt originis proprietate filius.

Filij Dei dicimur analogia quadam.

Aug. lib. 3. cont. Max. cap. 15.

Præterea hic ſciendum eſt, in divinis reperiri quinque notiones, id eſt, quinque voces, per quarum ſignificata nobis innoteſcunt divinæ perſonæ, ipſarûmque diſtinctio: ſcilicet *Innaſcibilitas, Paternitas, Filiatio, Spiratio, Proceſſio.* Ex quibus quatuor poſteriores, ſunt relationes, quibus Perſonæ ad ſe inuicê referuntur. Ex quibus iterum tres ſunt proprietates, uni tantum Perſonæ convenientes: videlicet *Paternitas, Filiatio & Proceſſio.* Nam *Spiratio* communis eſt Patri & Filio: *Innaſcibilitas* autem non tam relationem quam ejus negationem denotat.

Quinque ſunt notiones, quatuor relationes tres proprietates

CAP. XLVI.

De Omnipotentiâ Dei.

INTER nomina, quibus Dei ſumma vis, immenſáque maieſtas explicari ſolet, *Omnipotentis* vox frequentiſſima eſt, quam Deus ſibi velut notam propriam reſervat, dicens Abrahæ, Geneſ. 17. *Ego dominus omnipotens.* & Geneſ. 43 *Deus meus omnipotens,* ait Iac. & Io. Apoc. 1. *Deus qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt omnipotens.* Num. 11. *nunquid manus domini invalida eſt?* Sap. 12. *ſubeſt tibi cum volueris poſſe.* Lucæ 1. *Non erit impoßibile apud Deum omne verbum.* Quibus locis & alijs plurimis omnipotens vis Deo tribuitur, vt intelligamus, quantâ religione ac pietate illud puriſſimum, perfectiſſimum, infinitumque Numen colere debeamus. *Omnipotens* autem dicitur, omnia quæ contradictionem non implicant, nec

Omnipotentia eſt quadam Dei nota.

Gen. 17.

Deus omnipotens cur dicatur.

nec ſummæ perfectioni repugnant, efficere poteſt; ſive, quia omnia poſſibilia facere poteſt. Eſt autē abſolutè poſſibile, quidquid rationem entis obtinere poteſt: rationi verò entis ſolum non ens adverſatur. Proinde illa ſola non poſſunt fieri, nec ſub rationem poſſibilis abſoluti cadunt, quæ implicant ſimul eſſe atque non eſſe. Fieri enim nequit, ut idem cōcipiatur eſſe, & nō eſſe. Quandocunque ergo prædicatum ſubiecto repugnat, impoſſibile cenſetur; poſſibile verò, ſi non repugnet.

Sciendum præterea nomine omnipotentiæ ſignificari, nihil eſſe, nec animo vel cogitatione fingi poſſe, quod Deus efficere nequeat; vnde ſequitur, Deum non ſolum poſſe omnia, quæ creavit, in nihilum redigere; ſed etiam multò plura, majora, & meliora efficere poſſe tam ſecundum eſſentiam, quam accidentia, ſeu individuales, ſpecificas & genericas conditiones. Infinitæ ſiquidem eſt virtutis, omnem in ſe virtutem ſupremè habens ac omnis author virtutis, ait Dionyſius; cui Aug. Enchir. ca. 96. cōſentiens, *Nec ob aliud* inquit *vocatur omnipotens, niſi quia quidquid vult poteſt, nec voluntate cuiuſpiam creatura voluntatis eius impeditur effectus*. Lib. 5. de civit. c. 10. *Omnipotens eſt, quia & facit quod vult, & pati nequit quod non vult* quod ſæpius alibi repetit. In Deo enim potentia ſolum activa eſt, non autem paſſiva eſt; quia imperfectionem denotat, in eamque naturam duntaxat cadit, quæ perfici poteſt. Similiter mentiri, fallere aut falli, peccare, interire, ignorare, ſeipſum negare; quia ſunt actiones imbecillitatis, non potentiæ: ideo hæc Deus non poſſe dicitur, quia poſſe illa infirmitatis eſt atq; defectus. Sūt & nōnulla quæ Deus pōt per abſolutā potentiā, ſed non per juſtitiam, vt Gen. 9

Dionyſ. Areop. lib. de diu. nomin. c. 8, & 10.

Aug. li. 21. ciu. c. 7. lib. 26. cōt. Fau c. 5. lib 1. de ſymb. ad catechum. c. 1 ſer. 119. de temp.

Potentia peccādi eſt imbecillitatis actio: ideo non tribui. ur Deo.

Aug. lib. 5. decim. c. 10.

Non poſſum facere quidquam, donec illuc introeas, Vnde Aug. & poſt eum ſcholaſtici Doctores potentiam duplicem in Deo conſtituunt: vnam abſolutam, qua omnia poſſibilia poteſt: alteram ordinariam, quâ Deus agit ſecundùm cauſas ſeminales, ordinemque à ſe creaturis lege aliqua præfixum.

Potētia Dei duplex: abſoluta, & ordinaria.

CAP. XLVII.

Omnipotentiæ Dei ſigna.

RELVCET opificis Dei omnipotentia I. in Creatione machinæ mundi omniumq; creaturarum. II. in modo producendi: quoniam *dixit: & facta ſunt*, idque ex nihilo. III. in rerum omnium conditarum gubernatione: IV. in bonorum protectione, malorumque punitione. V. In Chriſti reſuſcitatione à mortuis, variiſque prodigiis & miraculis. VI. In impiorum juſtificatione, in qua rebelles ad ſe propitius convertit voluntates. VII. In mundi renovatione, omniumq; mortuorum reſuſcitatione.

Omnipotentia ſigna.

CAP. XLVIII

Errores de omnipotentiâ Dei.

DE omnipotentia Dei hæſitaverunt non ſolùm Ethnici, ſed etiam Iudæorum plurimi, qui Deum tentaſſe leguntur, dicentes: *nūquid poterit mēſam parare in deſerto?* & dux in porta Samariæ preſſura ſublatus è vita, nō credebat prophetæ verbū à Deo impleri poſſe. & Ioan. 6. Iudæi: *Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandum?* Præterea Manichæi Deum bonum à Deo malo victum fabu-

Iob 22.

Pſal. 77.

4. Reg c. 7.

fabulati ſunt: Abaillardus verò Deum non liberè, ſed neceſſitate naturæ agere ſenſit, ideoque præter ea quæ facit, nihil aliud poſſe agere. Quem ſequutus eſt VVicleffus, & Bucerus in tractatu de lib. arbit. atque Calvinus lib. 1. Inſtit ca. 16. 3. Contra quos ſcriptura docet, multa Deum poſſe facere, quæ nunquā facturus ſit: ut quod camelus per acus foramen tranſeat: ut XII. Angelorum legiones mitterentur: ut impii confeſtim juſtis ſubjicerentur: quòd homo in hac vita omni peccato, etiam veniali careat: denique aliter, quam per Chriſtum Deus hominem ſaluare poterat. Sed objiciūt hæretici: Deum id ſolum poſſe facere, quod ab æterno præſcivit & decrevit ſe facturum: nec inanem, otioſam & velut ſopitam; ſed vigilem, efficacem, & operoſam, atque in actu continuo verſari Dei potentiam. Reſpondendum eſt, Deum ab æterno ſciviſſe, ſe poſſe alia multa facere ſi vellet; ſed noluiſſe decernere ſe facturum, quoniam liber eſt in ſtatuendo à ſe faciend.: & quoniam omnis creaturarum bonitas finita eſt, ſequitur, Deum qualibet creatura meliorem aliam producere poſſe.

Thomas Vualden. li. 1 doctr. fidei c. 10. Matt. 19. 26

Sap. 11. 12. Aug lib. de ſpi & lit. c. 1 & 35 li. 13. de trin. c. 18

Contingēs præteritum poteſt non fuiſſe.

Et quoniam præterita, vel futura, liberè à Deo facta ſunt aut facienda, ideo abſolutè dicendum eſt, Deum poſſe facere, ut præterita non fuerint, & ut futura non ſint; in ſenſu tamē diviſo, non compoſito, qui contradictionem implicat. Quo ſenſu Hieronymus in epiſt. ad Euſtochium ſcribit, Deum non poſſe virginem poſt ruinam ſuſcitare. & Auguſt. lib. 26. cont. Fauſt. cap. 4. & 5. non poſſe futura non fieri, & non fuiſſe facta, videlicet in ſenſu compoſito. Nam in ſenſu diviſo, quemadmodum poſſibile eſt illum qui eſt, non eſſe; ita & eum, qui contingenter fuit, non fuiſſe: ac qui futurus eſt, non fore.

CAP. XLIX.

Cur ſolius omnipotentiæ Dei mentio fiat in ſymbolo, prætermiſſis aliis præconiis?

MVLTIS in ſcriptura ſacra elogiis Deus celebratur. Nam Bonus, Sanctus, Iuſtus, Immortalis, Fortis prædicatur: ſed Omnipotentiæ tātum hic expreſſa fit mentio, quòd hæc vox reliquas Dei perfectiones ſuo ambitu concludat. Nam omnipotētem rerum omnium ſcientiam, cunctaque ſuo nutui habere ſubiecta, ac ſimul Iuſtum, Bonum, Immortalem, ſummè perfectum eſſe oportet. Maximè inſuper ad fidem, ſpem, humilitatemq; fideliū confirmandam perſuaſio omnipotētiæ Dei conducit. Nam quidquid credendum proponatur, & quātumvis humani ingeni captum, rerumque uſitatum curſum ſuperet, facilè credet is, qui Deum longè plura poſſe novit, quàm humanæ mentis acies penetrare valeat. Hinc Angelus futurum B. Virginis cōceptum atque partum annuncians: *Nō erit impoſſibile,* ait, *apud Deum omne verbum.* Ac Deus ipſe magnificas promiſſiones Abrahæ facturus: *Ego,* ait, *Deus omnipotens.* Et Chriſtus Matth. 19. *apud Deū omnia poſſibilia ſunt.* Et angeli Saræ ſterili partū addicentes, Gene. 18. *Nunquid Deo aliquid eſt impoſſibile?* Præterea nihil arduum eſt aut magnū, quod ab omnipotente ſperari non debeat. Quare hac maxime fide opus eſt, cum in Dei gloriam vel proximorum utilitatem admirandum aliquid aggredi, aut precibus a Deo impetrare volumus. Vt Dominus inquit Apoſt. dicēs: *Si habueritis fidē ſicut granū ſinapis, dicetis monti huic: trāſi hinc illuc, & trāſibit. Et nihil impoſſibile erit vobis.* Et Iac.

Cur in ſymbolo ſola Dei omnipotentia commemoretur.

Fides omnipotētia Dei conducit ad pietatis cuſtodiam.

Luc. 1. Gen. 17. 18.

Gen. 18.

Matt. 17.

Digitized by Google

poſtulet in fide nihil haſitans. Bonam itaque obtinendi quod petimus confidentiam, omnipotentiæ fides adducit, & ad omnem animi modeſtiam humilitatemque inſtituit, juxta illud Petri: *Humiliamini ſub potenti manu Dei*. Ac inſuper omnipotentiæ fides efficit, ut hominis animus nulla deſperatione frangatur, Deumque ſolum ut mortis & vitæ Dominū obſervet ac timeat. Vnde tres pueri Daniel. 30. hac fide armati libertate ſumma Regi ad idololatriā eos incitanti reſponderūt: *Eſt Deus, qui poteſt nos liberare*. Et Heſter 3. *non eſt qui reſiſtat maieſtati tuæ*. Lucæ 12. *Oſtendam vobis quem timeatis. Timete eum qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam*. Proinde non parum audaciam peccandi omnipotentiæ perſuaſio coercet, dum quis expendit, ſe omnipotentis Dei manum effugere non poſſe, ut Antiocho Regi ſeptimus fratrum objecit: *omnipotens Dei iudicium non effugies*. & Apoſtolus ad Hebr. c. 4. *Vivus eſt ſermo Dei & efficax*. & ca. 10. *Horrendum eſt incidere in manus Dei viventis*. Poſtremò fides omnipotentiæ Dei nos ad recolenda & celebranda immenſa ejus erga nos quotidie beneficia excitat, ut cum B. Virgine animo grato exclamemus: *fecit mihi magna qui potens eſt*. & : *gratias agimus tibi Deus omnipotens*. Apoc. 11.

1. Petr. 5.

Omnipotētia Dei fides nos contra hoſtes quoſcumque munit.

2. Mach. 7.

Luc. 1.
Apoc. 11.

CAP. L.

Cur Omnipotentia, communis etiam Filio & Spiritui ſancto, Patri ſpeciatim tribuatur?

Cur omnipotentia Patri tribuatur.

LICET abſoluta nomina, quæ Deo ſecundùm ſubſtantiam tribuntur, æqualiter tribus Perſonis conveniant, cùm eminentiam alicuius perfectionis in Deo exiſtentis denotēt; attamen in ſanctis eloquiis Patri attribuitur Potentia, quòd omnis Eſſe ac originis fons ſit à nullo alio ſuam eſſentiam accipiens, ſed à ſeipſo ſubſiſtens: ac inſuper, ne in eo propter antiquitatē defectum cadere poſſe ſuſpicemur; quēadmodum in creaturis, ſenium & vetuſtatem interitum adducere videmus. Filio autem Sapientia tribuitur, quia æternū eſt Patris Verbum, per quod condita ſunt ornatiſſimè omnia, & à quo fluit omnis ſapientia: & ne propter generationis originem, ſicut in filiis hominum, ſenſus defectum in eo eſſe opinemur. Spiritui quoq; ſancto Bonitas, quia Patris & Filii æternus amor eſt: ac ne in eo Spiritum tumoris aut crudelitatis eſſe imaginemur.

Sapientia Filio cur tribuatur.

Bonitas Spiritui S. tribuitur.

CAP. LI.

De origine mali, & cur Deus omnipotens mala eſſe ſinat?

Malorum origo.

DE malorum origine Manichæi multa ſtulta docuerunt, ſtatuētes duo æterna principia: vnum Bonorum, alterum Malorum. Contra quos Scriptura Sacra tradit, à ſummè, æqualiter & immutabiliter bona Trinitate creata eſſe omnia; bona quidem ſingula; ſed tamen nō ſummè, nec æqualiter, nec immutabiliter bona: ideoque in eis bonum minui, & augeri poſſe. Bonum autem minui, malum eſt, quāuis quantumcunque minuatur, remaneat tamen ſemper aliquid, in quo malum ſit. Nam nihil aliud eſt malum, quā boni priuatio. Cui ergo ineſt malum, vitiatum, vel vitioſum eſt bonum. Nam ſi bonum non eſſet, non modo vbi conſiſteret, ſed vnde oriretur malum, nō ha-

Aug. Ench. c. 10. 11. 27. 96. Baſil. hom. quod Deus non ſit author mali.

Malum eſt boni priuatio.

beret

Digitized by Google

beret, quia eſt corruptio boni: at corrũpi aliquid, niſi bonũ ſit, nõ poteſt, quoniã nihil eſt aliud corruptio, quam boni exterminatio. Proinde malum non cauſam aliquam efficiẽtem, ſed tãtum deficientem habet; voluntatem ſc. angeli & hominis, exſiſtentem in natura bona: quem defectum, uti & omne malum Deus non facit, ſed permittit. Nõ enim fit aliquid, niſi omnipotẽs fieri velit, vel ſinendo ut fiat, vel ipſe faciendo. Nec dubitandum eſt, Deum facere bene, etiã ſinendo fieri, quæcunq; fiunt malè. Nõ enim hoc niſi juſto judicio ſinit. Et profecto bonũ eſt omne, quod juſtũ. Quanquam ergo ea quæ mala ſunt, in quantũ mala ſunt, non ſint bona; tamen ut non ſolum bona, ſed etiam ſint & mala, bonum eſt. Nam niſi hoc bonum eſſet, ut eſſent & mala, nullo modo eſſe permitterentur ab omnipotẽte bono: cui tam facilè eſt, quod non vult eſſe, nõ ſinere, quam facile eſt quod vult, facere. Permittit autem eſſe mala, quia tam potẽs & bonus eſt, ut etiam de malo bene faciat. Melius autem judicavit de malis bene facere, quàm mala nulla eſſe permittere. Bene autẽ facit de bono naturæ vitiato Deus, illud reformando, aut puniendo, beneque ordinando. Nam malũ ſuo loco poſitum eminentius bona cõmendat: efficit enim, ut magis placeant & laudabiliora ſint, dum malis comparantur. Quare impiiſſima eſt Calvini doctrina, tradentis, Deum authorem & operatorem peccati principalem eſſe, Sathanam vero & homines miniſtros duntaxat. Nã Deum eſſe negat, qui eum peccati authorẽ facit, ut oſtendit Baſil. in ho. quod Deus nõ ſit author malorũ. & : *Deus*, ait Iacob, *Intentor malorũ eſt, Omne enim datum optimum, & omne donũ perfectum eſt deſcendens à patre luminũ. Ipſe lux eſt illuminans, nõ obtenebrãs, author omnis eſſentiæ, nõ corruptor boni.*

Mali cauſa datur defi ciens non efficiens.

Deus malũ non facit, ſed permittit.

Cur Deus eſſe mala permittat.

Deus mala eſſe ſinit, non facit.

Calvinus Deum peccati autho rem facit.

Iac. 1.

CAP. LII.

Creatorem,

VOx Creatoris communi Eccleſiaſticorum ſcriptorũ vſu ſoli Deo attribuitur, ſicut & *creare*: proprieq; ſumpta denotat ex nihilo aliquid producere. Facere autem, appropriatione quadam ſignificat aliquid ex materia producere. quãquam ſubinde iſtæ voces confundãtur. Pſ. 32. *Ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mãdavit & creata ſunt.* Eſt ergo creatio, rei ex nihilo productio: nõ ut Vvicleff opinabatur, ex eſſe intelligibili in Deo, ad eſſe eſſentiale extra Deũ, quia ſic producerẽtur creaturæ ex ſubſtãtia Dei, ut delirarũt Manichæi, cum earum eſſe intelligibile nihil aliud ſit quã Deus. Sed abſolutè Deus totũ ens rei ex nihilo, nulla præſuppoſita materia, ſola volũtate & imperio produxit. *Ex nihilo* ergo tantum valet, quantũ *nõ ex aliquo. Ex,* inſuper nõ denotat habitudinẽ cauſæ ſeu influẽtiæ ejus quod nihil eſt in rẽ; ſed habitudinẽ cujuſdã ordinis nihili ad rẽ: quatenus nõ eſſe rei præintelligitur ante rei eſſe, ſecũdum noſtrũ concipiendi modũ. Proinde nõ eſt hic cogitandus ordo realis, qualis eſt inter terminũ à quo & ad quẽ, dũ vterq; realis eſt; ſed habitudo entis ad nihil: quia creatio paſſiva nõ ſignificat motũ, paſſionẽ vel mutationẽ in re aliqua prius exſiſtentẽ; ſed relationem dependẽtiæ, quã creatura ad Deũ habet, ſicut effectus ad cauſam. Creatio autem activa immanẽs eſt ipſa Dei intellectio & volitio indiſtincta à divina eſſentia, per quã Deus creat: quæ licet quoad eſſe ſuum neceſſaria ſit, quia tamen infinita eſt, illam habet perfectionem, ut ex ea immutata creaturæ produci queant: eatenuſq; productio creaturarũ libera eſt. Creatio inſuper activa, conſiderata ut

Creare quid ſit.

Facere quid.

Creatio paſſiva ſignificat relationem dependentiæ.

Digitized by Google

operatio tranſiens, eſt ipſe Dei effectus, ſeu creatura, ut à Deo procedens ex nihilo; ſive accidens ſit quod ex nihilo producatur; ſive ſubſtantia; ſive totum, ſive pars. Attamen quoniam ſolæ res completæ, ac per ſe ſubſiſtentes propriiſſimè exiſtũt, ideo illæ creari propriiſſimè dicuntur. Et quidem omnia ex nihilo creata eſſe dicuntur duplici de causa. PRIOR eſt, quoniam res tota ſecundum omnes ſuas partes (materiam ſcilicet & formam) ex nihilo producta eſt: vt res omnes incorruptibiles. Poſterior vero, quia ſecundum aliquam ſui partem intimam res ex nihilo producta eſt: quomodo res omnes corporeæ ex nihilo creatæ dicuntur, ratione materiæ primæ, quam Deus ex nihilo produxit. Sic omnia creaſſe Deus veriſſimè dicitur, Creatorque omnium vocatur. Licet enim diverſæ corporales aut ſeminales cauſæ gignendis rebus adhibeantur, ſive operationibus Angelorum, ſive hominum, aut quorumcunque animalium vel quarumlibet aliarum rerũ; attamen ipſas naturas, quæ ſic vel ſic in ſuo genere efficiantur, nõ facit niſi ſummus Deus, cuius occulta potentia, cuncta penetrans incommutabili præſentia facit eſſe, quidquid aliquo modo eſt, in quantum eſt: quia niſi faciente illo, ut tale vel tale eſſet, prorſus eſſe non poſſet. Quare ſolum Deum omnium conditorem naturarum dicere oportet, qui neque ex ea materia facit aliquid, quam ipſe non fecerit; nec operarios habet, niſi quos ipſe creavit. Et ſi potentiam ſuam effectivam rerumque omnium conſervativam ſubſtrahat, tam non erunt res, quam non fuerunt, antequam fierent. Dicuntur quidem res aliquæ neceſſariæ, non quia nulla potentia fieri poſſit ut non ſint; ſed quia nullam in ſe potentiam phyſicam ad non eſſe habeant: ſicut de angelis malis ait Aug. *ſi eis ſubminiſtratio vitæ, vivaciſque potentia auferatur, interibunt*. Creat autem Deus, ut eſſentia unus, naturaliter in perſonis trinus. Vnde ſequitur, omnia creabilia toti communia eſſe Trinitati. vnde Pſ. 32 *Verbo domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum*. Et 1. Cor. 8. *Vnus eſt Deus pater, ex quo omnia: Vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia*. Quare confitendum eſt; nullius creaturæ quantumlibet parvæ creatorem alium eſſe quam Deum; atque omnes figuras, ſpecies, & formas naturales, quas videmus in quibuſcunque naſcentibus, non extrinſecus adhiberi, ſed intrinſecus creatoris intima potentia effici, nulli poſſe tribui creaturæ, ſed Deo ſoli creatori, qui diuina ſua potentia cælum & terram implet, necnon ſapientia à fine vſque ad finem attingit fortiter, & diſponit omnia ſuaviter. Ita vt ab eadem vi divina rerum omniũ effectiva, à qua mundus ſpeciem ſuam accepit, cum fieret, puta cælum, rotunditatem, & ſolem; etiam nunc res omnes naturales ſuã figuram & formam accipiant, quam non extrinſecus adhiberi, ſed cum eis intrinſecus naſci videmus. Habent enim iſtæ formæ cauſam efficientem, ſecretum naturæ viventis & intelligentis arbitrium, quod non niſi Deus eſt. Quare agricolas non dicimus fructuum creatores, cum legamus: *Neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat, Deus*. Neque ipſam terram, quæ tanquam mater fœcunda, germina promovet, fixaque radicibus continet; cum ſimiliter legamus: *Deus vnicuiq; ſeminum dat proprium corpus, quomodo voluerit*: nec mulierem ſui partus creatricem appellamus, ſed illum, qui Hieremiæ dixit: *priuſquam te formarem in vtero, novi te*. Et Iob 10. *manus tuæ plaſmaverunt me*. Quare licet variæ cauſe ſe-

Quomodo ex nihilo ſint omnia.

Si Deus res non conſervaret, interirent.

Quomodo res quædã creata neceſſaria dicantur?

Ench. c. 27

Deus ut eſſẽtia unus eſt in perſonis, naturaliter trinus eſt creator.

Figuras, ſpecies & formas rerũ naturalium Deus quotidie adhuc efficit.

1. Cor. 3.

1. Cor. 15.

Ier. ca. 1.

Iob 10.

minales

Digitized by Google

minales adhibeantur operationibus hominum aut angelorum vel quorumcumque animalium, herbarum, arborum, aliarumque quarumlibet rerum; attamen ipſas naturas, ut ſic vel ſic in ſuo genere naſcantur nō efficit niſi ſummus Deus: cujus occulta potentia cuncta penetrans incommutabili præſentia facit eſſe, quidquid aliquo modo eſt, in quantum eſt: quia niſi faciente illo vt tale aut tale eſſet, prorſus eſſe non poſſet. Qui licet virtutem motus proprios efficiendi, ſuoque creatori cooperandi largitus ſit creaturæ; attamen ſolus Creator dicitur: quia neque ex materia illa facit aliquid, quam ipſe ab initio non creaverit; nec cooperarios habet, niſi quos ipſe fecit, & quibus vim effectivā dedit; à quibus ſi potentiam ſuam rerum omnium conſervativam, concurſumque ſubſtrahat; nec operabuntur, nec erunt, ſicut, antequam fierent, non fuerunt. Cum autem ſoli rerum omnium authori in recognitionem ſummi dominii, naturæque ab eo acceptæ cultus Latriæ debeatur, profitendo Deum eſſe creatorem; ſignificamus, Deo ſoli offerenda eſſe ſacrificia, cui omnis natura ab ipſo creata naturaliter ſerva eſt, varioſque de rerum ortu, mundique origine confutamus errores tam Philoſophorum quam hæreticorum.

Profitendo Deum eſſe, Creatorem ſignificam⁹ ei ſoli debitum eſſe latria cultū.

CAP. LIII.

Omnia viſibilia & inviſibilia ſunt à Deo.

Pſal. 148.

COELI ET TERRAE: id eſt totius machinæ mundi authorem eſſe Deum credimus; ita ut nulla ſit res viſibilis aut inviſibilis alia à Deo, quæ non ſit ab ipſo producta ex nihilo. *Dixit enim & facta sūt* citra moram temporis, nullâ vi, aut neceſſitate coactus; ſed ſua ſponte atque libera voluntate. Neque verò alia ex cauſa, niſi ut bonitatem ſuam communicaret, immenſæque poteſtatis ac ſapientiæ veſtigium exhiberet, tam admirandum fabricæ mundi opus ex nihilo eſſe fecit. Nam ipſa Dei natura per ſe beatiſſima, nullius rei indiga eſt. Deus enim bonorum noſtrorum non eget. Ab æterno enim in ſeipſo, & per ſeipſum eſt, ac ſeipſo perfruitur. Vtque ſola bonitate impulſus mundum condidit; ita non ideam, exemplū aut formam extra ſe poſitam ſecutus eſt, cùm univerſa conderet, ſed ex ſeipſo ſumpſit. Nam divina intelligentia rerum omnium exemplar cōtinetur, quod in ſeipſo Deus intuens ac velut imitatus, ſua propria ſapiētia & virtute cuncta produxit.

Pſalm. 15.

Deus mundū creauit, vt ſuā bonitatem communicaret.

CAELI ET TERRAE nomine, quidquid his continetur, intelligendum ſimul eſt. Nam cælum orbis pars ſuprema eſt; terra verò centrum, ſub quibus extremis omnia rerum univerſitate comprehenſa, quæ ſenſu vel mentè à nobis percipi queunt, creata eſſe à Deo confitemur; iuxta illud Pſalm. 88. *tui ſunt cæli & tua eſt terra: orbem terræ, & plenitudinem eius tu fundaſti:* declarans præter cælos Deum ſolis, lunæ, ſiderūmque ſplendorem, motum, conſtātemque orbium cæleſtium curſum, ut eſſent *in ſigna, & tempora, & dies & annos,* addidiſſe, terramque in mediâ parte mundi ſtatuiſſe, ornatam montibus & vallibus, arboribus, omnique herbarum & florum varietate, innumerabilibùſque animantium generibus; ſicuti antea quoque aquas & aera animantibus, luce, aliiſque modis exornârat, prout Moyſes in lib. Gen. deſcribit. Quam creationis hiſtoriam Deus extare voluit, vt fidelis populus non alium Deum quæreret, niſi qui à Moyſe propoſitus eſt mundi conditor. Illic primò tempus notatum eſt, ut humani generis rerùmque omnium origo ex annorum

Cæli & terra nomine quid intell.

Pſal. 103.

Gen. 1. c.

Creationē rerū Moyſes deſcripſit

continua ſerie agnoſci poſſet. Cujus rei cognitio perneceſſaria fuit ad excludendum prodigioſas de rerum omnium prima origine fabulas. Quidam enim mundum ingenitum; atque nunquam interiturum poſuerunt: contra quos diſputat Aug. lib. 11. de civit. Epiph. Athanaſ. Lactant. & alij, ſedulo refellentes illud Ariſtot. axioma: *Ex nihilo nihil fit*: Alij cuncta ſponte nata ex fortuitis atomorum concurſibus ſenſerunt: contra quos Lactant. li. 2. Inſtit. diſſerit. Plato mundum ex præjacente materia factum eſſe docuit, ac proinde opificem ex materia, non creatorē ex nihilo producentem Deum putavit. Quem Stoici, variique hæretici ſecuti, materiam Deo coæternam eſſe opinati ſunt, vt de Hermogene, atque Martione Tertullianus; de Manichæis & Seleucianis Auguſt. referunt. Nonnulli mundum docuerunt quidem conditum, ſed à duabus æternis virtutibus ſibi contrariis: una bona, altera mala. Ita Simon Magus, Seleuciani, Patriciani, Caini, Sethiani; Archontici, & Manichæi Pythagoram ſequuti: de quibus Epiph. & Aug. de hæreſibus. Quos aptiſſimè B. Aug. imperito cuidam in artificis officinā ingreſſo comparat; qui multa ibi conſpiciens inſtrumenta, quorum uſum ignoret, ſuperflua dicat: & ſi eorum aliquo ſe vulneret, etiam pernicioſa eſſe arbitretur: quorum tamen omnium inſignem uſum opifex noverit. Sic, ait, in Dei operibus inſipientes ea reprehendunt, quorum cauſas non vident, cum omnia ſint bona, conditorique ſuo placentia, qui eis ad gubernationem univerſitatis (qui ſumma lege dominatur) ſapientiſſimè utitur. Deniq; nonnulli Deum omnia mediantibus aliis ſpiritibus creaſſe ſomniant, Platonis authoritate inducti, qui minores Deos à ſummo Deo factos, rerum ceterarum effectores eſſe, ac hominis immortalem partem à ſummo Deo, (animam ſcilicet) mortalem verò (puta corpus) ab illis accipi poſuit. Cuius errorem Aug. diligenter refellit. Ex quo errore Arrius Patrem tanquam maiorem, per Filium veluti minorem, omnia creaſſe docuit:

Errores de prima rerū Origine.

Aug. lib. 11. de civit. c. 4. Epiph. hær. 4. & ſequent. Athan. in orat. de incarn. Verbi. Lactant. li. 2. inſtit. c. 11

Aug li. 1. de gen. cont. Manich. c. 16. & tract. 1. in Ioan.

Poſtremus error de mundi ortu eſt conſtituentium, non in tempore, neque initio temporis, ſed ſempiternè ipſum factum eſſe, vt initium habeat ſubſtitutionis, non temporis: veluti ſi pes ab æterno fuiſſet in pulvere, veſtigium quoque à calcante factum ſemper fuiſſet, quamvis pes prior pulvere non eſſet. Hoc commentum refutat Auguſt. lib. 10. de civit. ca. 31.

Mundus eſt creatus, nō æternus.

CAP. LIV.

Quibus argumentis demonſtretur, mundum non fuiſſe ab æterno.

PRAETER infallibilem ſcripturæ ſacræ authoritatem, quæ creationis rerum hiſtoriam continet, etiam rationibus, incepiſſe mundum, evinci poteſt. Nam ſi mundus ab æterno fuiſſet, rerum in mundo geſtarum monumenta omni memoria hominum antiquiora exſtarent: at nulla omnino ſex annorum millia excedunt. Nam Beroſi hiſtoria omnium prophanarum vetuſtiſſima, tempus diluvii ac Noe non ſuperat. Moyſis autem hiſtoria omnium ſacrarum & profanarum antiquiſſima, quinque millium & ſeptingentorum annorum memoriam non attingit. Præterea omnium gentium, populorū, provinciarum, & ciuitatum, nec nō regnorum, & monarchiarum origo reddi poteſt. Ergo eſſe aliquando cœperunt. Poſtremò multæ nationes, regiones, & flumina retinent nomina filiorum Sem, Cham & Iaphet, à quibus omnes populi ſuper faciem univerſæ terræ diſſeminati

Rationes evincentes mundum non eſſe æternum.

Ioſephus li. 1. contra Apionem. Iuſtin. apol. 2 Clemens ſtrom. lib 1. Tertulliā. in apol. ca. 19.

Gen. 10.

nati

Digitized by Google

nati eſſe afferuntur: ut Riphæi montes Phutenſis regio, Sydonii, Chananei Aſſyrii, Elamitæ, Medi, Iapones.

Objectiones Philoſophorum diſſolvit D. Thom. libr. 2. cont. gentes, cap. 31.

CAP. LV.

Quid ante mundum creatum egerit Deus?

Quid ante mundi creationē Deus egerit

QVIA carnalis hominis ſenſus curioſitate quadam per immenſa ſeculorum ſpatia, quæ creationem mundi præceſſerunt, divagatur, in eam cogitationem facilè incidit, ut quęrat: Quid ante creatum mundum egerit Deus? &, an otioſus immenſum temporis imaginarii ſpatium præterfluere ſiverit? D. Aug. refert, quemdam eluſiſſe quæſtionis violentiam, reſpondendo, *alta ſcrutantibus gehennas parabat.* Qua gravi reſponſione admonemur, arcana Dei, conſilia reverenter eſſe ſuſpicienda, non autem curioſè indaganda; cum Deus ſit infinitus, inviſibilis, eiúſque ſapientia, & virtus, & iuſtitia incomprehenſibilis; cuius voluntate ſuperior flagitari rerum cauſa non debeat; nec extra mundum egredi, ad percurrenda immēſa temporum & locorum ſpatia opus ſit, cum ſatis multa in ampliſſimâ cæli & terræ circumferentia homini occurrāt, que inæſtimabili ſuo fulgore ſenſus omnes noſtros abſorbeāt, & intra quinque & amplius annorum millia ſatis multa Deus ediderit documēta, in quorum aſſidua meditatione nos exerceamus. Proinde in illis; quibus nos velut cancellis Deus circūſcripſit, maneamus; & mentes noſtras contrahamus, ne vagandi libidine diffluant. Ne tamen curioſa meus humana Deum ab æterno quidem fuiſſe, ſed otioſum, inertem ac deſidem imaginetur; digna quæſtio eſt, cui ſerio reſpondeatur: quemadmodum

Aug. lib. 11 confeſſ. c. 12

& ipſe Auguſtinus poſt repreſſam hominis proterviam reſpondendum duxit, in hunc modum: *Antequā faceret Deus cælum & terram, non faciebat aliquid, quia nulla fiebat creatura, antequam eſſet ulla creatura: & quoniam ante tempora à Deo creata, nulla fuerunt tempora, ideo nō erat, tunc, neq; ante, vbi tempus non erat. Etenim Deus non tempore præcedit tempora, alioquin non omnia tempora præcederet: ſed celſitudine ſemper præſentis æternitatis, in quâ nulla eſt temporum ſucceſſio, nec mutatio, aut viciſſitudinis obumbratio.* Cujus quæſtionis profunditatem plenius evacuans alibi, ſubjicit: *Deum ab æternitate initio carente, ſeipſo beatum fuiſſe, atque coæternum ſibi Verbum generaſſe, quod ſempiternè dicitur, eoq; ſimul ac ſempiternè dicuntur omnia, ita nihilominus ut non ſimul fiant omnia: quoniam omne quod eſſe incipit & eſſe deſinit, tunc eſſe incipit, & tunc deſinit quando debuiſſe incipere vel deſinere in æterna ratione cognoſcitur, vbi nec incipit eſſe aliquid, nec deſinit.* Ab æterno igitur Deus Pater Filium genuit, & cum Filio Spiritum ſanctum produxit, ſeipsâque Trinitas beata fuit: cujus participatione bonitatis omnis creatura fit bona, lucida, beata. Nam creatura nihil perfectionis creatori præbet, ſicut nec rivulus fonti, nec radii Soli.

Lib. 11. confeſſ. cap. 13.

Iac. 1.

Lib. 12. de civit. c. 17.

Lib. 11. confeſſ. cap. 7.

CAP. LVI.

Quomodo abſque ſui mutatione Deo in mentem venerit, ut creaturas non citius, ſed initio temporis crearet?

Quomodo abſque ſui mutatione Deus cuncta creaverit?

CREATIONEM mundi Deus neque novo conſilio neque mutabili voluntate, ſed æterna & immutabili decrevit, quæ non neceſſario, ſed libere effectum producit, quando

eſſe

eſſe vult. Ideoque una eademq; immutata voluntate fit, ut res non ſint, quando non fuerunt; & ut ſint, quando eſſe cœperunt. Agit enim Deus libertate, abſque vlla ſui mutatione, ſine labore, viciſſitudine, motione, affectione, agitatione vel paſſione. Quieſcens enim agit, & agendo quieſcit; eademque voluntate effectus diverſiſſimos producit: ac ut res ſint, aut non ſint, agit. Quemadmodum enim ſol abſq; vlla ſui mutatione eodem calore glaciem ſolvit, & lutum indurat, diverſiſſimosque effectus producit; ita una, ſempiterna, & incommutabili voluntate, abſque ulla novitate, Deus novos, diverſiſſimosq; effectus facit; quia omnis novitas, quæ in exortu creaturæ accidit, nō in Creatore, ſed in naſcēte creatura reperitur. Deus enim creare, facere, agere dicitur, quia cauſa eſt rerum in tempore exiſtētium. Talibus enim vocibus Deo attributis non modum voluntatis ejus, ſed novum aliquem effectum ſignificamus, ut Auguſt. docet. Deus enim ab æterno eandem eſſentiam, ſcientiam, voluntatem & actionem habuit, qua productæ ſunt omnes creaturæ; & fuit ſemper cauſa in actu, non autem in potentia. Sed quia cauſa hæc infinitæ virtutis eſt, nec neceſſaria, ſed libera, ideo etiam poſita in actu cauſa hac ſufficiētiſſima, non ſequitur effectus, niſi cūm illa vult effectum conſequi; & tunc accedit voluntati Dei ſolus reſpectus rationis ad res futuras, quando vult exiſtere; ac ab eodem recedit, quando non vult exiſtere.

Deus libere abſque mutatione aut paſſiōe agit

Vna ſempiterna volūtate Deus omnia fecit

Deus in ſe quieſcēs cauſa eſt rerū.

Deus eſt cauſa in actu ſed libera, ideo effect⁹ exiſtit quā do vult eſſe.

CAP. LVII.

Cur Deus Mundum tandem creaverit?

SATIS eſſe Chriſtiano, tradit Aug. rerum creatarū cauſam, ſive cæleſtium, ſive terreſtrium, ſive viſibilium, ſive inviſibilium, non niſi bonitatem credere Creatoris, qui unus & verus eſt Deus, Pater & Filius & Spiritus ſanctus: qui ſummè bonus & beatus, alios etiam voluit participes eſſe bonitatis ſuæ ac felicitatis, ut illis verbis Gen. 1. ſignificatur: *Et vidit Deus, quòd eſſet bonum*, & Pr. 16. *univerſa propter ſemetipſum operatus eſt dominus*; vt ſuam bonitatē, potentiam, & ſapientiam communicaret ac demonſtraret. Ex rerum enim omnium conditarum utilitate bonitas, ex magnitudine potentia; ex diſpoſitione ſapientia Dei commonſtratur: vt homines intelligant inviſibilia Dei per ea quæ facta ſunt; quantàque totius machinæ mundi opifici gloria laus & honor debeatur. Erudiendis enim creaturis ratione præditis, ac in Dei amorē provehendis, Mundi officina eſt accommodatiſſima. Quis enim ex creaturarum magnitudine Creatoris infinitam eſſe vim non colligat? quis ex rerum omnium utilitate, ſummam eius bonitatem non videat? denique quis eum diligendum non cenſeat, qui in hominum gratiam tam eximia opera effecerit? Cælū quidem, in quo ſempiterna felicitate perfruamur; terram vero cum omnibus, quæ in ea ſunt, creaturis & commoditatibus, ne quid homini tempore decurſus vitæ tranſitoriæ deeſſet.

Cur Deus mundū creaverit.

Proſper ſententia 141.

Ex creatione mundi in creatoris amorem evehimur.

Mundi contemplatio in Dei amorē provehit Rom. 1. Sap. 13.

CAP. LVIII.

Vtrùm ſimul, an ſucceſſionis ordine Deus res creaverit?

DVAE ſunt de ordine creationis rerum ſententiæ: PRIOR eſt Philonis, Origenis, & Auguſtini, quem Procopius, Caietanus, & nonnulli alij ſequūtur. Hi arbitrātur, Deum uno

An ſimul omnia creata ſint.

Aug. lib. 1. de gen. ad lit. c. 15. & lib. 6. ca. 5. Lib. 11. de civit. ca. 9.

uno momento res omnes in ſua perfectione condidiſſe; Moyſemque ſua deſcriptione tãtummodo cognitionis angelicæ ordinem repræſentare voluiſſe; illudque ſignificari Eccleſiaſt. 18. *creavit omnia ſimul.*

ALTERA ſententia eſt, Deum per intervalla & ſucceſſionem temporis mundum creaſſe, reſque omnes, ſicut à Moyſe narrantur, certis diebus diſtinxiſſe. Quæ olim placuit Baſilio & Græcis; Ambroſio, Hieronymo, Gregorio, Bedæ; Strabo, Ruperto, Magiſtro ſententiarum, & tanquam probabilior ab omnibus penè recipitur. Sex autem diebus opus ſuum Deus digeſſit ut ſignificaret, nos in operum ſuorum meditatione toto vitæ huius decurſu occupari debere: quo finito, beata Dei contemplatione perfruentes, in æternum quieſcamus.

Cur ſex diebus digeſſerit?

CAP. LIX.

Vtrum Deus unicum mundum creaverit?

Aug. lib. de hæreſ. c. 77. Vnicus eſt mundus

NON defuerunt hæretici, qui Democritum ſequuti, plures eſſe mundos opinati ſunt, quibus ſcriptura ſacra paſſim de unico mundo loquens refragatur. vt Iob 28. Ipſe fines mundi intuetur. Eccleſiaſt. 3. mundum tradidit diſputationi eorum. Matth. 13. à conſtitutione mundi. Ioan. 1. mundus per ipſum factus eſt. Epheſ. 1. ante mundi conſtitutionem. Cujus unius mundi partes omnes, tum inter ſe, tum ad Deũ tanquam ad ſui cauſam efficientem, exemplarem, atque finalem ordinem habentes, unam veluti quandam domum conſtituunt, in qua unicus ſupremus ſit dominus & gubernator, à quo res cunctæ ſuis functionibus deputentur, ut ad unam totius univerſi pulchritudinem conſtituendam reſultent, ſibique invicem omnia proſint aut noceant: ut carminis exemplo illuſtrat Auguſt. in quo contraria contrarijs oppoſita ſermonis venuſtatem conficiunt. Perfectio autem univerſi ex quatuor diverſis rerum gradibus conſurgit, putà exiſtentium, viventium, ſentientium, & intelligentiũ. ut obſervarunt Dionyſius & Auguſtin. Quanquam verò non plures, ſed unicũ Deus mundum creaverit, attamen infinita ſua effectrice potentia tam facilè alios ex nihilo producere mundos poteſt, quam figulus ex eadem arte infinita formare vaſa, ſi ei materia infinita non deeſſet.

Vnius mũdi unicus rector & dominus.

Pulchritudo mundi ex contrarijs reſultat

Aug. li. 11. de civit. c. 18. li. 1. de gen. cont. Manich. cap. 16.

Perfectio mundi ex quatuor rerum gradibus conſurgit.

Dion. Areop. lib. de celeſti Hier. c. 4. Aug. li. 11. de civit. 16. Plures mundos Deus creare poteſt.

CAP. LX.

De Angelorum creatione.

CERTA fide tenendum eſt, angelos à Deo ex nihilo creatos eſſe certũq; ſuæ durationis ſpatium habere. Omnia enim per ipſum facta ſunt. Et ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtant; qui eſt primogenitus omnis creaturæ: quoniam in ipſo condita ſunt univerſa in cælis, & in terra; viſibilia, & inviſibilia, ſive throni, ſive dominationes, ſive principatus, ſive poteſtates; omnia per ipſum, & in ipſo condita ſunt. Ceterum quando angeli conditi fuerint, non perinde certum eſt. Multi enim opinati ſunt ante corpora ſpiritus extitiſſe, ac poſtmodum in corpora velut carceres relegatos fuiſſe. Quod Origeniſtarum commentum à fide alienum eſt. Ex hoc porro dogmate defluxiſſe videtur & aliorum ſententia, qui angelos ante mundum viſibilem creatos putarunt, inter quos Nazianzenus, Hilarius, Ambroſius & Hieronymus atque Damaſcenus recenſeri ſolent. quæ ſententia diligentius poſtea occaſione

Angeli à Deo creati. Ioan. 1. Coloſſ. 1.

Angeli an ante viſibilem mundum creati

Nazian. in ſer. de nata. li. Baſil. ho. 1. hexaem. Hilar. li. 12. de trinit.

Digitized by Google

Arianorum(qui Chriſtum etiam incepiſſe tradebant)diſcuſſam, minus ſcripturæ conſentanea viſa eſt, quę angelos inter opera ſex diebus facta commemorat. Quare Auguſtinus, Epiphanius, Beda, Scholaſticique doctores veriùs angelos cum mundo corporeo fuiſſe conditos docent. quorum ſententiam Concilium Lateranenſe ſub Innocent.3.cõprobavit. Moyſes autem creationis angelorum expreſsè non meminit, tum quia rudi populo corporeis tantum rebus aſſueto ſcriberet; tum quia primi hominis conditionem, lapſum, & ſalvatoris promiſſionem ob oculos proponere intendebat. Nomine tamen cæli etiam angelos, inviſibileſque omnes creaturas complexus eſt, quem imitati Apoſtoli etiam cœli nomine ſpiritualẽ naturam comprehenderunt, iuxta interpretationem Concilij Niceni & Cõſtantinopolitani: creatorem cæli & terræ, viſibilium omnium & inviſibilium. Duplicem enim intelligentem naturam Deus eſſe voluit, unam corpoream, alteram incorpoream: & ſpirituali tanquam præſtãtiori cælum empyreum, digniorem mundi ſcilicet partem inhabitandam; homini vero terram, aſſignavit.

Cur Moyſes angelorum creationem non expreſſerit

Cœli nomine angeli comprehenduntur.

Vbi angeli cõditi ſint. Iſai. 14. Luc. 10. 2. Petr. 2. Apoc. 12.

Angelis cæli hominibus inhabitationem terræ Deus aſſignavit.

CAP. LXI.

De naturâ & proprietatibus Angelorum.

SPIRITVS nomen eſt naturæ, Angelus verò nomen eſt officii, idem ſignificans quod NVNCIVS aut LEGATVS: tribuiturque hoc nomẽ nõ ſolum cæleſtibus ſpiritibus, ſed etiã hominibus, propter officii & poteſtatis angelicæ participationẽ. Sunt enim angeli miniſtri Dei, ſuam operam & officia ei impendentes; eius volũtatem, leges, miſerationes & judicia hominib. annunciantes. Per Angelos enim Deus homines docet præterita, præſentia & futura: per angelos Deus bonos protegit, multaque beneficia largitur; per eoſdem impios punit, coercet, ac in gehennam projicit. Sicut autem Angeli nomen ad homines, Dei voluntatem & legẽ annunciantes, trãsfertur; ita etiam ad facinoroſos, qui diaboli velut inſtrumenta ſunt. Ob quam rem Satanæ angeli dicuntur. Veteres Philoſophi creaturas ſpirituales, nõ angelos, ſed intelligentias, & ſubſtantias à materia ſeparatas nuncupabant. Platonici etiam Deos ac dæmones appellabant, eoſque ſacrificiis, latriæque cultu honorandos tradebant. At Chriſtiani eos non eſſe Deos, ſed Dei veri miniſtros, qui hymnis eum, tanquam ſuum dominum & creatorem collaudent, ejuſque voluntati promptiſſimè pareant, ſuoſque conſervos agnoſcant, quibus velut incorporeis & immortalibus non ſit neceſſarius ſexus, cùm neque propagatione augeri, neque morte diminui queant. Porrò Angeli nomine denotamus creaturã intellectualem, natura ſua incorporeã, homine præſtantiorem. Damaſcenus li. 2. de fide c.3. Angelum definit eſſe ſubſtantiam intellectualem ſemper mobilem, ſuæ poteſtatis arbitrioq; liberam, incorporalem, Dei miniſtram, per gratiam, non natura immortalitatem cõſecutam. Aug. lib. de cognit. veræ vitæ tom. 9. *Angelus eſt*, inquit, *ſubſtantia incorporea intellectualis.* Vnde colligimus quatuor angelorum proprietates: videlicet, quòd ſint ſpiritus, & perſonæ ac intellectu rationeque præditæ, atq; libero arbitrio utentes. Platonici angelis corpora æetherea tribuerunt, Auguſt. teſte lib. 8. de civ. ca.15. qui dubitaſſe hac de re quoq; videtur; ut apparet Enchir. c.58.59. & aliis locis. Origenes angelos in corpora velut carceres detru-

Angelorũ natura qua & qualis. Dionyſ. Areop. de cæleſti hier.

Per angelos Deus bonos protegit, impios autem punit.

Angeli ſunt Dei miniſtri.

Quid ſit angelus.

Quatuor angelorum proprietates.

Angeli nõ ſũt corporei

ſos

Digitized by Google

ſos opinatus eſt. Ariſtot. lib. 4. Phyſic. refert, quoſdam Philoſophos nihil agnoviſſe, quod non eſſet corporeum: quod etiam Saducæi & Manichæi ſenſerunt. Ceterùm ex ſcripturis conſtat, angelo prorſus incorporeos eſſe. Pſal. 103. *qui facis angelos tuos ſpiritus*. Spiritus autem carnem & oſſa non habet. Vnde Apoſtolus: *nō eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed cōtra ſpiritualia nequitia in cœleſtibus*. Sunt ergo Angeli ſubſtantiæ quædam incorporeæ, incorruptibiles, ſeu immortales, natura tamen ſua mutabiles (quēadmodum ſuo caſu nonnulli angelorū teſtantur) atque paſſibiles: ut ex æterno igne ipſis præparato liquet.

Matt. 8. Marci 5. Lu. 8. & 24 Ephe. 6.

Angeli non ſunt Dei motiones, ſed perſona vera.

Quod verò angeli ſint perſonæ quædam rationales, & nō tantum Dei motiones, ſeu virtutes rerum, Dei potentiā annunciantes, vel ea, quæ Deus edit, ſuæ virtutis ſpecimina, (ut opinati ſunt Saducæi, omnes ſpiritus & angelos è medio tollētes) ex ſcripturis evidētiſſimū eſt. Nam loquuntur, *vident faciē patris, gaudent ſuper hominum pœnitentia*, exaudiunt homines, Deo aſſiſtūt, Deum laudant, ei miniſtrāt, leges promulgāt, homines protegunt, eorum preces Deo offerunt, proque hominibus intercedūt; adverſarias poteſtates Angeli boni debellant: quæ omnia perſonarum officia ſunt. Ex quibus etiam ſequitur, angelos ratione uti, atq; libero arbitrio: & quidem ab initio ſic vertibiles conditos, ut poteſtatem haberent in bono manendi & proficiendi, & in deterius prolabēdi.

Actor. 23.

Cur Angeli conditi.

Iſaia. 6. Hebr. 1. Damaſc. lib. 2. c. 3. Theodor. li. 3 de curat. græc. affect.

Sunt autem Angeli conditi, ut ſuū opificē in choro cæleſti hymnis laudarēt, eique tanquam domino miniſtrarent, juſſaque ejus omnia exſequerētur. Sunt autem in Cœlo Empyreo Angeli ab initio conſtituti: juxta illud Iſai. c. 14. *Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer?* & Eze. 28. *in delitiis paradiſi fuiſti*. Lucæ 10. *videbam Sathanam ſicut fulgur de cœlo cadentem*. 2. Pet. 2. & in epiſt. Iudæ dicuntur angeli mali ſuum dereliquiſſe domicilium, præcipitati in tartarum, aeremque caliginoſum. Apoc. 12. deſcribitur bellum factum in cælo inter angelos bonos & rebelles, qui videtur ibi ſignificari eſſe tertia pars omnium angelorum. Dicitur enim Draco ſecum traxiſſe tertiam partem ſtellarum.

Vbi angeli conditi an omnes in cælo empyreo

De natura angelorum

De natura verò Angelorum, ordinibus, numero, inter ſe differētia & officijs, ſubtiliter in libro de cæleſti Hierarchia Dionyſius Areop. diſſerit. Attamē, quæ ibi ſint perſonarum differentiæ, & cum omnes cæleſtes iſti ſpiritus generali nomine angeli nuncupentur, utrum ijdem Archangeli, Virtutes, Sedes, Principatus, Dominationes ſive Poteſtates nuncupentur, nō ita clarè expreſſit, quum Auguſtinus ingenuè confiteatur, ſe ignorare. Calvinus autem Dionyſium Areopagitam multa quidem ſubtiliter & argutè de Angelis diſputaſſe ſcribit, verùm incerta inutiliaque illa omnia cenſet; Dionyſiumque ſcriptorem planè divinum, garrulitatis, curioſæq; doctrinæ accuſat, ſed immeritò: cùm Dionyſius ea tradat, quæ ſcriptura diſertè continet.

Ench. c. 58.

Calvi. li. 1. Inſtit c. 14. ſect. 4.

Angeli hominibus natura præſtant.

Ac inprimis cùm ſint intelligentiæ incorporeæ, in Dei obſequium paratæ, illique aſſiſtentes, ſequitur, Angelos multò præſtātiores natura eſſe hominibus. Quod Pſalm 8. continetur: *Minuiſti eum paullo minus ab angelis*. & 2. Reg. 14. *ſapiens es, quaſi angelus Dei*. ad Gal. 4. *ſicut angelum Dei ſuſcepiſtis me. Licet angelus de cœlo*, ad Gal. 1.

Angelorū ſapiētia & fortitudo.

Quātæ autem ſapientiæ ac fortitudinis exiſtant, ex Prophetarum inſtructione, quos etiam de rebus abſentibus, præteritis, & futuris docuerunt; & exercitus Pharaonis atque Sennacherib repētina ſtrage, intelligi poteſt. An vero eiuſ-

Digitized by Google

ejuſdem naturæ omnes ſint, an diverſæ ſpeciei, Damaſcenus ſe ignorare confitetur. D. Thomas ſingulos Angelos inter ſe differre ſpecie opinatur: Scotus, Bonaventura, Durandus, & alij contra ſentiunt, omnes Angelos ejuſdem, eſſe ſpeciei, ac ſolum differre autoritate, ordine, ſtatione, illuminatione, dignitate ac officio, ſicuti in Eccleſiaſtica Hierarchia differunt Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, & reliqui inferiores miniſtri. Quæ ſententia Scripturæ conformior apparet, cùm de angelis paſſim, ſicut de hominibus, & alijs ejuſdem ſpeciei rebus loquatur. Et cum homines ſint futuri ſimiles angelis Dei, ſi non tantùm numero & ordine, ſed etiam ſpecie differrent, ſequeretur, homines beatos ad varias ſpecies transferendos. Quòd autem ſolo numero, non ſpecie differãt, expreſsè docent Athan. Baſil. & Aug. Enchir. c. 29. & 58. & li. 3. de lib ar. c. 11. Greg. Nyſſ. lib. de creatione hominis c. 18. dicit infinita angelorum millia conſiſtere in eadem eſſentia. Greg. Nazianzen. in oratione in laudem virginit. Damaſcen. li. 1. ca. 7. Anſelm. lib. cur Deus homo. ca. 21. Idem rationibus colligi poteſt: 1. omnes angeli ſunt ad eundem finem ſempiternæ beatitudinis conditi 2. angeli ejuſdem naturæ ad diverſos choros, imò Hierarchias pro meritorum diverſitate evecti. 3. ſicut mereri & demereri, ita intentiùs aut remiſſiùs gratiæ Dei libero ſuo arbitrio cooperari potuerunt. 4. amicitia & cõſenſus inter ea quæ ſunt ejuſdẽ naturæ, faciliùs ſervatur. Cum itaq; angeli perſonæ ſint, numero à ſeinvicem differentes, pro ſuæ dignitatis & ordinis ratione illuminationem & gratiam Dei participantes, ſequitur, certo loco definiri eorum naturam & operationem; non quia more corporum loco circumſcribãtur, aut clauſtris vel muris contineãtur; ſed quia loco finiatur determineturque eorum ſubſtantia, perfectio, & operatio, ita ut ſimul in cælo & in terra non remaneant. In locis autem non corporalibus, ſed intellectualibus ſunt, quia nec corporalem figuram nec magnitudinis intervalla habent, ſed cùm ſpiritus ſint, intellectualiter adſunt & operantur, ubicumq; iuſſi fuerint. Nec lingua vel auditu indigent, ſed abſque ſermonis prolatione invicem ſuos conceptus & voluntates inſinuant. Apparent autem, quibus eos Deus apparere voluerit non ſecundum id quod ſunt, ſed in aſſumptis corporibus, ac in ea transfiguratione, qua poſſint conſpici, imò & ab hominibus tangi. Qualia verò ſint hæc eorũ corpora, *quis explicet?* inquit Auguſtinus: ſicuti etiã, quomodo non ſolida corpulentia, ſed ſpiritali potentia quaſdam viſiones, non oculis corporeis, ſed ſpiritalibus, vel mentibus ingerant, vel dicant aliquid, non ad autem forinſecus, ſed intus in animo hominis, etiam ibidem ipſi conſtituti, ſecundum illud prophetæ: *Et dixit mihi angelus, qui loquebatur in me:* vel appareant in ſomnis, & colloquantur more ſomniorum. In his non inutiliter exerceri hominum ingenia ſcribit Auguſt. modo adſit diſceptatio moderata, & abſit error opinantium ſe ſcire, quod neſciunt. Tunc autẽ, ſicuti eſt angelica natura, nobis innoteſcet, cum ei conjuncti fuerimus in finem, ad ſimul habendam beatitudinem ſempiternam. Quantus autem ſit angelorum numerus, ſolus is novit, qui eos condidit: attamen ingentem angelorum eſſe numerum, ex Daniele c. 7. Pſal. 34. 67. & Apoc. 5. (*erat numerus millia millium*) conſtat; vbi Deo myriades aſſiſtere legimus angelorum, qui prompti ſunt ad eius voluntatem implẽdam, confeſtimque naturæ agilitate ſe transferãt, quocun-

Angeli differunt dignitate ac officio non ſpecie.

Baſil. lib. 3. cõt. Eunom. Athan. q. 4 ad Antio.

Angelorũ natura & operatio definitur loco & circũſcribitur terminis eſſentialibus nõ localibus.

Quomodo angeli loquantur.

Zacchar. 1. Matth. 1.

De numero angelorum. Matth. 26. legionum ſrmento.

cunque divinus nutus iuſſerit. Obquam rem ſcriptura, licet ſpiritus forma careant, eos tamen nobis alatos depingit, ut incredibili celeritate ad auxilium nobis ferendum (quando res tulerit) præſentes adeſſe non dubitemus.

CAP. LXII.

Quales Angeli, quoad gratiæ munera, condita ſint?

Sanctitas non eſt angelis naturalis, ſed Dei beneficio naturæ adiecta.

INTER cetera bonitatis & ſapientiæ ſuæ opera Deus Angelicos ſpiritus ſapientes & juſtos cōdidit. Per verbum enim Dei creati naturam acceperūt; & per ſanctificationem Spiritus ſancti perfecti, pro ſuæ dignitatis ratione illuminationem & ſanctitatis gratiam adepti ſunt. Nam ſanctificatio nō eſt eis naturalis per eſſentiā ut Deo, ſed foris proveniens ex Spiritu S. ideoq; ab ea prolabi potuerūt; quemadmodum de Sathana ſcriptū eſt: *In veritate nō ſtetit*, id eſt, non perſeveravit. Vnde perſpicuum eſt, ipſum & reliquos deſertores angelos ab ortus ſui initio gratia præditos fuiſſe: quod Iſaias apertè ſignificat, dicēs: *Quomodo de cælo cecidiſti Lucifer, qui mane oriebaris?* Et Ezechiel. *à diebus conditionis tuæ plenus ſapientia & decore.* Et Petrus ac Iudas ſcribunt, angelos perdidiſſe ſuum domicilium & principatum, quem ſcilicet ab initio conditionis ſuæ, tam ſecundum excellentiā naturæ, quā juxta munera gratiæ obtinuerūt, ſicut Lucæ 10. ait Chriſtus: *videbam Satanam ſicut fulgur de cælo cadentem.* In quo ſcilicet Deus cum bona volūtate, id eſt, caſto amore, quo illi adhærent, angelos omnes creaverat, *ſimul in eis condens naturam & largiens gratiam*, inquit Auguſt. Quare certa fide tenendum eſt, Diabolum ab initio bonum à Deo factum eſſe; non autem ſemper malum extitiſſe, ut Manichæus deliravit. Addunt veteres, aliquo tempore nō ſolum bonum fuiſſe, ſed etiam vitæ æternæ capacem, atq; ad eam promerendā donis ſupernaturalibus præparatum extitiſſe. De angelis autē bonis, quòd ab initio in juſtitia creati ſint, perſeverantiæque meritò confirmari promeruerint, conſtās eſt veterum ſententia. Quos etiam D. Thomas ſequutus eſt, repudiata Hugonis & Magiſtri ſententiarum opinione, quæ habet, angelos ab initio ſic fuiſſe creatos, ut ſtare atque nō peccare poſſent, ſed non mereri, idque, quia ſcirent, quo tendendū eſſet; ſed non haberent voluntatis diſpoſitionem, quia meritoriè id exſequerentur. Cui ſententiæ Veterum ſcripta repugnant, dicentium, bonum Deum ſimul creaſſe naturam, & infudiſſe gratiam; vt ſcilicet finem ſuum noverint; & ad eum convenietibus mediis dirigi ac tendere valuerint. An autem quidam angelorum ſuum lapſum aut perſeverātiam cognoverint, dico eādem fuiſſe rationem angelorū & hominum: ideoque angelos, priuſquam ad terminum ſibi præfixum perveniſſent, de ſua perſeverantia non fuiſſe ſecuros; id verò præmii loco accepiſſe, ut de ſua ſtabilitate ſecuri eſſent. Porrò quòd hominibus mors, hoc angelis lapſus fuit: ideoque illis non eſt pœnitentiæ locus, ut neque hominibus poſt mortem.

Ioan. 8.
Angeli omnes in gratia conditi.
Iſa. 14.
Ezech. 28.
Etiam Lucifer in gratia eſt conditus.
Aug. lib. 11. de ciu. c. 11. & ſeq.
Aug. li. 12. de ciu. c. 9. li. de correp & gra c. 16 & 11. Baſil. in Pſal. 32.
Angeli boni ſuā confirmationē promeriti ſunt.
Lapſus Angelis, quod mors hominibus.

CAP. LXIII.

De cauſâ angelicæ ruinæ.

Aug. Ench. 25. & 28.
Damaſc. li. 2. ca. 30.

QVAMVIS Deus omnes angelos bonos ſanctoſq; creaſſet, nō tamē ſummè perfectos nec immutabiles: ideoq; qua parte ex nihilo fuerūt, bona voluntate abiecta ſibi pla-

Angelorũ ruina. *Ezech. 28.* *Eccleſ 10.* *1. Tim. 7.*

cere, Deoque rebelles eſſe potuerunt. Sua enim pulchritudine delectati, Deoque nolentes ſubjici, ſibi ipſis duces vitæ, authoreſque beatitudinis eſſe voluerunt. Hinc initium peccati, ſuperbia, & radix omnium malorum cupiditas: id eſt, inordinatus plus habendi, quam cõveniat, appetitus; ſive pecuniæ, ſive alicujus excellentiæ.

Quomodo ſapientiſſimus à Deo receſſit?

Sed quomodo Angelus ſapientiſſimus eo veſaniæ prorumpere potuit, vt Altiſſimo ſimilis eſſe vellet? Reſpondet varijs locis Aug. tam Angelum quam hominem in ſuipſius pulchritudine amoreque quieſcentem, facile meliori ſpreto bono, ſibiipſi placere, deſertoque in commutabili Deo ad caduca intentionem transferre. Ex angelis ergo creatis, ut ſapienter beateque viverent, alij propriâ voluntate ſteterunt; alij vero electione ad ſeipſos converſi defecêre, malique ac miſeri effecti, ſuperbiâ, invidiâque repleti ſunt.

CAP. LXIV.

Ex quo angelorum ordine diabolus fuerit?

Diabolus ex omnib. ordinibus quoſdamin ſuum conſenum pertraxit.

CVM ex Apoſtolo conſtet, non ſolum ex infimo angelorum ordine, ſed etiam ex principibus & poteſtatibus quoſdam Deo deſerto, Lucifero in elatione adhæſiſſe; non improbabiliter colligunt veteres, diabolum fuiſſe ſummum angelorum, qui ex omnibus ordinibus angelorum nonnullos in ſuam ſocietatem pertraxerit: cuius tyrannidi iuſto Dei iudicio inobedientiæ ſuæ merito ſubjugati ſunt. Damaſcenus quidem opinatur, diabolũ ex poſtremo angelicorum ſpirituum ordine, cui cuſtodia à Deo commiſſa fuerit, extitiſſe; ſed veriorem eſſe putamus Baſilij, Auguſtini, Gregorij, Iſidori, aliorumque ſententiam, qui tradunt, Sathanam ſupremum fuiſſe angelicorum ſpirituum, ſuperbiaque adverſus Deum elatum, infinitam ex ſingulis ordinibus angelorum multitudinem in ſuas partes pertraxiſſe, quorum nunc princeps & caput eſt, qui hominibus felicitatem, ad quam creati erant, invidentes, à Dei obedientia eos abducere omni ſtudio moliuntur: quibus vitia ſuggerere, varijſque modis ſuadere, non tamen voluntatem hominis cogere poſſunt. Nocere inſuper, niſi Dei permiſſione, nequeunt: quo permittente, plurima efficiunt, ſeque in quam volunt figuram trans formant. Prædicunt etiam, quæ futura ſunt, aliquando ex cauſis eventus proſpicientes, nonnumquã verò conjicientes: vnde & pleraque mentiuntur. Quibus nulla fides adhibenda eſt, etiamſi nonnumquam vera proferant: quia non dicunt vera, niſi ut ad falſa deducant; nec benefaciunt, niſi ut occultè lædant. vnde ipſorum beneficia omnibus ſunt nocentiora vulneribus.

Apoc. 12.

Iob. 1. *Matth. 8.* *Diabolus ad malum non cogit. ſed invitat*

CAP. LXV.

De angelorum diſtinctione & ordinibus.

Angeli nõ natura ſed ordinibus diſtincti Hierarchiæ tres.

ANGELI non naturâ ſed illuminatione, ſtationeque differentes, ab initio ſimul omnes creati, & in novem ordines, treſque Hierarchias, id eſt, ſacros principatus, diſtributi ſũt. Ita ſe à Divo Paulo edoctum fatetur Dionyſius Areop. qui tres Hierarchias cõſtituit; ſupremam, mediam & poſtremam; ac ſingulis Hierarchijs tres angelorum acies ſeu choros aſſignat. *Prima* Hierarchia continet Seraphim, Cherubim, & Thronos: *ſecunda* dominationes, virtutes, poteſtates: *tertia* principatus, archangelos & angelos. Quid autem diſtent inter ſe angelorum vocabula, quibus

quibus univerſa cæleſtis ſocietas comprehenſa eſt, Auguſtinus Enchiridij ca. 58. ſe ignorare profitetur: idque apparenter, quia Dionyſij librum hac de re tractantem non viderat: qui licet plurimum lucis ad cognitionem angelicæ naturæ contulerit, attamen cap. 6. de cæleſti Hierarchia confitetur, ſolum Deum ipſaſque cæleſtes Virtutes exactè ſingulorum ordinum diſtinctiones cognoſcere. Docet autem Dionyſius, nomina ordinum proprias functiones ſpirituum cuiuſquè ordinis denotare. Ideoque SERAPHIN, id eſt, *ardentes* vel *ſuccendentes*, illi ſpiritus appellantur, qui præ ceteris Dei charitate flagrant, alioſque inferiores ad Dei amorem inflammant. Cuius nominis Iſaias c.6. meminit, nec alibi hoc nomen in ſcriptura reperiri notat ibidem Hieronymus.

Angelicam naturam Deus & ipſi angeli exactè noverunt.

CHERVBIN (*multitudo ſcientiæ*) vocantur illi ſpiritus, qui ſcientiâ præ alijs eminent, inferioreſque illuminant. Huius nominis ſcriptura mentionem facit Geneſ.3.1.Reg.22.Pſalm.17.& 79. *qui ſedes ſuper Cherubin*, id eſt, qui omnem ſcientiam ſuperas. Quod nomen etiam diabolo propter inſtantem ſcientiam Ezechielis 28. tribuitur: *perdidi te ô Cherub*: in quem locum Hieron. Dionyſius, ca.7. Gregor. hom.37. in Evang. ſcripſerunt.

THRONI *vel* SEDES *appellantur* ſpiritus, qui divinos fulgores ſuſcipientes, tantâ divinitatis gratiâ replentur, ut per eos Deus ſua iudicia decernat. Quorum Apoſtolus Coloſſ.1. meminit: Dionyſ.c.7. Greg.hom.34. in Euang.

SECVNDA hierarchia eos ſpiritus complectitur, qui in rerum agendarum diſpoſitione varijs modis excellũt. DOMINATIONES vocantur illi ſpiritus, qui ea rectiſſimè ordinant, quæ ad Dei gloriam gerenda ſunt, & ad hoc peragendum alios dirigunt: de his Apoſtolus ad Coloſſ.1. Dionyſ. ca.8.

Secunda hierarchia

VIRTVTES nuncupantur, qui maſculâ quadam fortitudine ad obſequium Dei expediti ſunt, inferioribuſque ad idipſum vires & opem præſtant; de quibus Pſal.148. & Apoſtolus Epheſ.1.

POTESTATES dicuntur ſpiritus, qui inſeparabili quadam conſtantia in Dei obſequium intenti ſunt, & inferiora ad illud agmina promovent. De quibus ad Coloſſ.1. Apoſtolus. Dionyſius, Gregorius, Bernardus libro quinto ad Eugen.

TERTIA Hierarchia eos ſpiritus cõplectitur, qui in rerum gerendarum executione peculiari quadam gradus excellentia præeminent; quorum primi ſunt, Principatus, ſeu principes: de quibus Apoſtolus ad Coloſſ.1. & ad Epheſ. 1. & Pſal vigeſimo tertio: *attollite portas principes*.

Tertia Hierarchia. Dionyſius Areop. c 9. cal. hier.

ARCHANGELI vocantur, qui in rerum gerendarum executione medii ſunt: quorum Apoſtolus meminit 1. Theſſ.4. & Iudas in ſua Canonica.

ANGELI verò nuncupantur, in rerum gerendarum executione infimi, qui nomen omnibus cæleſtibus ſpiritibus commune retinent, cujus paſſim in ſcripturis fit mentio.

Eodem, quo Dionyſius Areopagita modo, ſpirituum cæleſtium ordines recenſent Athanaſius, Damaſcen. Theodoretus, Oecum. Anſelmus & paſſim Doctores. Gregorius tamen homil. 34. in Evangel. loco Virtutum numerat Principatus: quem ſequitur Bernard. libr. 5. ad Eugen. & ſerm.19. in cantica; & Rupertus in cap. 2. Nahum Prophetæ.

Athan. tom. 4 q. 4. Damaſc. lib.2 c.3. Theodoret. li.3. de cur. Græc. aff. ſect. Oecum in.15. cont. Lucif. Anſelm. in 2. Cor.12. & c.1. ad Epheſ. & 1. c. ad Coloſſ.

Quomodo autem prædictæ cæleſtium ſpirituum ſacræ functiones peragantur, & quæ ibi ſingularum perſonarum, ordinum, ac propriarum actionum diſtinctiones

ctiones ſint, ſolus Deus, atque ipſæ cælites Virtutes exactè norunt: ut ipſe Dionyſius cap. 6. confitetur; & Nazianzen. oratione 2. de Theologia: necnon Aug. Enchir. c. 58. & lib. ad Oroſium ca. 10. & lib. 4. de gen. ad lit. ca. 3.

An idem ſpiritus ratione diverſorum officiorum, differentiã ordinum nomen ſortiantur?

An verò, ſicut nomen Angeli omnibus creatis incorporeis ſpiritibus attributum eſt, quia illorum miniſterio Deus ad exequenda quæ decreverit utatur, ita etiam aliæ, quibus inſigniuntur appellationes, ex ſimili ratione omnibus tribui poſſint ad commendandam angelici miniſterii dignitatem, ambigunt nonnulli exiſtimantes, quod univerſi Angeli, EXERCITVS vocentur, quia ut ſatellites, principem ſuum circumdant, ejus majeſtatem perſpicuam reddunt, & inſtar militum ad ſui ducis ſignum intenti, ita expediti, ut ſimul atque annuerit, in opere ſint. THRONI quoque appellentur, quia in illis quodammodo reſideat gloria Dei. Quia verò per eos imperium ſuum in mundo exerceat, ideo dicantur nunc PRINCIPATVS, nunc POTESTATES, nunc DOMINATIONES. Poſtremò quia vim fortitudinémque manus ſuæ Dominus per ipſos miris modis exerat, ideo appellentur VIRTVTES: & quoniam homines ad ſui amorem notitiámque Deus per eoſdem inducat, ſuámque erga humanum genus beneficentiam providentiámque declaret, ideo etiã CHERVBIN & SERAPHIN appellentur. *Daniel 10.* Quæ opinio ſcripturis conſentanea videtur, quæ Michaelem nunc Archangelũ, nunc Principem Magnum appellant.

Angelica miniſteria

Ceterum ſive dicta ſententia vera ſit, ſive potius Dionyſii Areop. (quam eccleſia communiter tenet) hoc potiſſimum ad fidei noſtræ conſolationẽ pertinet, quod Angeli divinæ erga nos beneficentiæ diſpẽſatores ſint, pro noſtra ſalute excubent, noſtri defenſionem ſuſcipiant, vias noſtras dirigant, ſolicitudinem gerant ne quid adverſi nobis accidat, juxta illud Pſ. 91. *Angelis ſuis mandavit de te, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis.* & Pſal. 34. *Immittet Angelus domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.*

Angeli homines cuſtodiunt, variáque beneficia præſtant.

Sicut angelus domini conſolatus eſt Agar fugientem dominam ſuam, & recõciliari jubet: *Gen. 16.* ac ſervo Abraham pollicetur, quod angelus ſit itineris eius director futurus. *Gen. 24.* Iacob precatur, ut angelus, per quẽ ab omni malo ereptus fuerat, benediceret filiis Ioſeph. *Gen. 48.* Et protegendis Iſraëliticis caſtris Angelus præfectus fuit. *Exodi. 14. & 23.* Et quoties Deus Iſraëlem de manu hoſtium liberare voluit, toties per Angelos Thobiam & Saram curavit, Elizæum protexit, Ezechiam obſidione liberavit. *Iudicum 216. 13.* Sic denique Angeli Chriſto miniſtrarunt, eique in omnibus anguſtiis adfuerunt: *Matth. 4.* mulieribus reſurrectionem, Apoſtolis ejuſdem Chriſti glorioſum adventum annuntiarunt: contra diabolum, omnéſque ſanctorum hoſtes depugnant, & adverſus hoſtes qui infeſti ſunt, vindictam exſequuntur: orant pro hominibus, eorum præces, vota & bona opera Deo præſentant.

CAP. LXVI.

Vtrùm omnes ſpiritus cæleſtes ad miniſteria externa mittantur?

An omnes ſpiritus cæleſtes mittantur?

DIONYSIVS tradit, non omnes angelos immediatè ad exhibẽda hominibus officia mitti, ſed ſupremos inferioribus Dei nutum inſinuare, quem illi promptiſſimè exequũtur. Ceterùm D. Gregor. arbitratur, ordinariè quidem non ex ſuperioribus ordinibus, ſed ex inferioribus tantùm angelos mitti: attamen nonnunquam etiam ex primis Hierarchiis quoſdam

Lib. 17. moral. c. 9. & hom. 34. in Evang.

Digitized by Google

quoſdam delegari, imò etiam ſupremũ angelorum. Nam Michaelem ſæpius miſſum legimus, qui *Princeps Magnus* appellatur, imò ſupremus omnium angelorum eſſe videtur, qui Lucifero ſe contra Deum extollenti oppoſuit, dicendo: *Quis ut Deus?* unde nomen obtinuit: & Raphael unus ex ſeptem angelis aſtantibus ante Deum ſe à Deo miſſum confitetur. Et Iſaiæ 6. unus de Seraphim advolaſſe narratur. Denique Gabriel ad B. Virginem venit: at unum ex primis ſpiritibus adventum Filii Dei in carnem nunciare decuit. Poſtremo Apoſtolus: *Omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capient ſalutis:* ubi non de mediata miſſione loqui videtur Apoſtolus (ut nonnulli volunt) quia intendit probare Chriſtum omnibus angelis maiorem, quia univerſi aliquando in hominum miniſterium delegentur. Sciendum tamen, quòd licet angeli, dum in terras mittuntur, abſint à cælo, non tamen deſinant videre Deum, eatenuſque dicantur aſtare Deo, quem per beatificam viſionem ſemper habent præſentem, juxta illud Chriſti. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris.*

Daniel. 10 *Michael ſupremus angelorum.* *Thob.* 12. *Raphael unus ex ſeptem.* *Luca* 1. *Gregor. hõ. 34. in Evang. Seraphim miſſus.* *Hebr.* 5. *Angeli in terrã miſſi.* *Matt.* 8.

CAP. LXVII.

De miniſterijs angelorum.

ANGELOS divinæ erga nos beneficentiæ diſpenſatores & miniſtros eſſe, necnon divini præcepti, tam in puniendis malis, quam protegendis bonis, exſecutores, paſſim Scriptura Sacra commemorat. Angelus enim Paradiſo ejecit prævaricatores divini mandati: conſolatur Agar fugitivam: dux itineris eſt ſerui Abrahæ, & Thobiæ: liberat Iacob omni malo: benedicit Ephraim & Manaſſe: protegit nocte ac die Iſraelitica caſtra. deni que per angelos Deus vindices, qui populum Iſraeliticum ex ſervitute liberent excitavit, Eliſæum protexit, Thobiam cæcum videre fecit, Saram à dæmonio liberavit, Danielem edocuit, atque à Leonibus tutum fecit, Machabæum in bello animavit, illæſumque cuſtodivit, infinitaque alia ſanctis beneficia præſtitit. Per eoſdem angelos Deus judicia ſua exſequitur, ut apparuit in everſione Sodomæ, vicinarumque civitatũ: in occiſione Pharaonis & Ægyptiorum, in percuſſione tam rebellium Iſraelitarum in deſerto, item in Davidis punitione, atq; Aſſyriorum ſub Ezechia, & Heliodori ſub Onia.

Angeli protegũt bonos & puniunt malos. *Gene.* 3. *Gen.* 16. *Gen* 24. *Tob.* 5. *Gen.* 48. 1. *Par. c.* 21. 3. *Reg.* 19. *Eſai.* 37. 2. *Paral.* 32. 2. *Mach.* 3.

CAP. LXVIII.

De cuſtodia, protectione & cura angelorum.

SICVT angelis hominibuſque bonis idem eſt commune bonum Deus; ita angelorum hominumque bonorum una eſt ſocietas, eademque voluntatum & ſtudiorum communio. Vnde congruentiſſimum eſt, ut angeli charitatis vinculo nobis cõjuncti hominum curam gerant, eos protegant, ſuoque miniſterio in Deum dirigant, vt eorum tãdem in ſocietate atque conjunctione ſint felices. Vnde colligit Dionyſius Areopag. hominum ordinibus atque functionibus angelos quoſdam præeſſe, pro ſalute hominum eos excubare, ſuſcipere defenſionem ipſorum, vias dirigere, ſolicitudinem, ne quid adverſi contingat, gerere. Quid? quòd Angeli Regnis quoq; præfecti leguntur. Conſtat enim ex Scriptura Sacra, certos Angelos regnis & provinciis quaſi præſides à Deo deſignari, quibus eorũ ſalus commendata ſit, ut ſpeciali cura homines illorũ regnorum in Deum dirigant, ac ma-

Angeli hominum cuſtodes. *Dionyſ. lib. de cæleſti. Hier. c.* 9. *Angeli regnis præfecti.* *Exod.* 14. & 23.

Digitized by Google

ac mala ab eiſdem avertant. Nam Ioſue 5. Angelus ait: *Ego ſum princeps exercitus domini*. Daniel inducit angelum principem Perſarum, & alium Græcorum. Apoc.12. Michael princeps Eccleſiæ contra draconem luctatur. Quò etiam illud pertinet: *conſtituit terminos populorum, iuxta numerum angelorum Dei*. &: *In unamquamq; gentem præpoſuit rectorem*. Hinc angeli populum Iſraeliticum in deſerto deduxerunt: legis Dei præcones in monte Sina fuere: ſacramenta Dei revelarunt: myſteria futura prædixere: Prophetas illuminarunt.

Exod.14.33 Actor.7. Galat 3.

CAP. LXIX.

Vtrùm ſingulis hominibus angeli ad eorum cuſtodiam ſint attributi?

EX ſcripturis certò habemus, non tantùm uni angelo unumquemque noſtrum eſſe curæ, ſed omnes uno conſenſu pro noſtra ſalute vigilare, iuxta illud Pſalmi: *angelis ſuis mandavit de te, ut cuſtodiãt te in omnis viis tuis*. Et de omnibus angelis dicitur, quòd *gaudeant ſuper uno peccatore pœnitentiã agente*. De pluribus etiam angelis ſcribitur, quod Lazari animã in ſinũ Abrahæ detulerint: & plurimos currus igneos ad ſui tutelam deſtinatos Elizæus miniſtro demonſtrat: Ceterùm an ſingulis hominibus ſinguli angeli ad eorũ ſpecialem defenſionem & directionem ſint attributi, non proinde certum eſt; attamen etiam id ſcriptura confirmare videtur. Nam Geneſ. 48. Iac. ait: *angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis*. Matt. 18. *angeli eorũ*. In quem locum Hier. multos veterũ ſecutus, id expreſsè tradit. & Act. 12. ex cõmuni hac conceptione, quòd ſingulis hominibus ſinguli præſides aſſignati ſint angeli, cùm fideles congregati perſuadere ſibi non poſſent, adeſſe Petrum in carcere detentum, leguntur dixiſſe: *angelus ipſius eſt*. *Spectaculũ facti ſumus angelis*, ait idem Apoſtolus. Angelorum enim plena eſſe omnia ſcribit Ambroſ. ipſos Eccleſiæ præſidere, & ſingulorum actiones cõſiderare; ideoq; vel propter eorum reverentiam à peccatis eſſe abſtinendum.

Angelorũ cuſtodia. Pſal. 91. Luc.15. Luc.16. 4.Reg.6. Greg Nyſſ ſen libr. de vita Moſis Baſil lib 3 cont Eunomium 9. in Pſal.33. Theodor. in 10 capit. Daniels. Actor 12. 1.Cor.11.

Cuſtodiæ porrò angelicæ triplex cauſa reperitur. PRIMA eſt, ut angelus bonus hominem fidelem contra diaboli tentationes & inſidias tueatur, qui diverſiſſimis impugnationum modis in tenebras errorum, necnon peccata morum inducere eos molitur. SECVNDA eſt, ut hominem à corporalibus periculis eripiat: ſicut angelus in medium inter caſtra Iſraelitarum & AEgyptiorũ cõſtituit: in fornacem, ut tres pueros ab igne tutaretur, deſcendit: ac in foveam, ut à Leonibus Danielem liberaret. cap. 6. Thobiam à cæcitate curavit. cap. 12. Petrum ex carcere deduxit: Iacob ab omni malo eripuit: Elizæum protexit contra Syros. 4. Reg.6. TERTIA cauſa eſt, ut pro homine apud Deum intercedant, eiuſque preces Deo ſiſtant; iuxta illud Thobiæ 12. *Ego obtuli orationes tuas Domino*. Nec preces tantùm, ſed & iuſtorum animas in paradiſum deducunt, Chriſtoque, Patri offerendas, tradunt. Quemadmodum Lazari anima ab angelis in ſinum Abrahæ deportata eſt, Lucæ 16. Corpus inſuper Chriſti Deo offerunt, ut eorum miſereatur, pro quibus ſe Dei Filius obtulit. Chryſoſtomo teſte li.3. de incomprehenſibili Dei natura, in fine. Cenſentur autem angeli homines deſerere, quando hæc miniſteria deſinunt impendere, ut explicat Baſil.33. Conciliamus autem nobis bonos angelos ſtudio virtutum. Nam ſibi

Baſil. li. de virg. Chryſ. hom 3. in epiſt. an Coloſſ. Angeli nos à periculis liberant. Exod.14. Dan. 3. Angeli pro hominibus intercedũt. Conciliantur angeli virtutibus.

diſſimiles

Apol.12. diſſimiles homines pravos, quemadmodum & Deo rebelles angelos averſantur; ut lucta Michaelis cum Dracone ſeu Lucifero comprobat. Cur autem ſanctorum angelorum amicitia homini in hac vita non manifeſtetur, idcirco fieri docet Auguſtinus, quia fallaciter dæmones ſeſe in angelos lucis trãſfigurant. *Aug. lib. 16 de civ. c. 9.*

CAP. LXX.

Vtrum, ſicuti homines angelum bonum ad ſui tutelam, ita & malum ad exercitium deputatum habeant?

Angeli mali an ſinguli deputati ad exercitium.

EX libro Paſtoris apocrypho pleriq; veterum opinati ſunt, unumquemq; duos habere aſſignatos angelos: unũ, qui ad bonũ dirigat; alterũ verò, qui ad malũ ſolicitet. Ita Orig. Nyſſen. Chryſ. Baſil. Caſſian. cujus ſententiam recenſet Proſper contra collat. c. 26. Sed cùm primum hominis peccatum non ex inſtituto à Deo exercitio, ſed ex invidia diaboli occaſionem ſumpſerit, neque deſinat malignorum ſpirituum ſtudium, quò ſecum pertrahant homines in æternæ damnationis pœnas, ſempiternaque felicitate privent, quam ſuo vitio ipſi perdiderunt, ſatiſque homines tententur à ſua concupiſcentia, à mundo praviſque hominibus: improbabile arbitramur, quòd ſingulis hominibus angelum malum Deus aſſignarit ad tentandum. Satis enim diabolus ex ſeipſo pronus eſt ad tentandum, cùm *tanquam Leo circumeat quærens quem devoret*: ut ex hiſtoria Iob conſtat. Quare ſcriptura potius coerceri à Deo malignos ſpiritus, quam ad exercitium immitti ſignificat. Nam ligatum eſſe Sathanam dicit, nec quidquam poſſe, niſi quod ei permiſſione ſingulari à Deo conceditur: ideoq; plus eſſe timendam Dei offenſam, quàm diaboli potẽtiam, admonet Ambroſ. li. 7. in Lucam c. 15. & li. 6. c. 7. Quod ex c. 5. Marci patet, ubi dæmonia non niſi Chriſto permittente, porcos ingreſſi ſunt; & Iob ca. 1. Sathanas in animam ſævire prohibetur: ac in eos poteſtatem habet, qui ſuæ libidini vacant, inſtar equi ac muli, Tobiæ 6. A quo enim quis victus, hujus & ſervus eſt. Ioan 8. 2. Pet. 2

Origen. li. 3 Periarchon ca. 2. & ho. 12 & 35. in Lucam. Nyſſen li. de vita Moyſis traditionẽ eſſe dicit Chryſ. ho. 3 in epiſt. ad Coloſſ. hom 5. operis imperfecti in Matth. Baſil in Pſ. 1. Caſſ collat. 8. q. 17. Iac. 1. 1. Ioan. 3. 1. Pet. 5. Iob. 1.

Plus timẽda Dei offẽſa, quam dæmonis potentia. Matt. 8. Iob 1. Tob. 8.

Quàm autem dæmones parati ſint ad ſeducendum homines, ex li. 3. Reg. ca. 22. apparet; ubi ad Achab regem decipiendum ſe offert ſpiritus nequam dicẽs: *Ero ſpiritus mendax in ore omnium Prophetarum eius.* & Pſal 148. *ſpiritus procellarum faciunt verbum eius.* &, *datum eſt angelis nocere terræ & mari.* Apoc. 7. & 14. *Dæmones parati ad nocendum hominibus*

CAP. LXXI.

Vtrùm ſingulis rerum generibus ad procurationem quandam angeli deputentur?

NONNVLLI opinantur, non ſolùm hominibus, ſed & aliis rerum generibus angelos præfici: ut Damaſcenus terreſtri ordini, Origenes hom. 13. in Numer. Auguſt. lib. 3. de trinit. capit. 4. Theodoretus q. 3. in Gen. Thom. 1. p. q. 110. ar. 1. ad 1. *Vtrum rebus ſingulis angeli præficiantur.*

CAP. LXXII.

Quomodo diſcernatur bonus angelus à malo?

CIRCA ſpirituum appairtiones & operationes multa ſunt incerta, circa quæ non inutiliter hominũ exercẽtur ingenia; ſi tamẽ adhibeatur diſceptatio moderata, & abſit error opinãtium ſe ſcire quod neſciunt. Quid *Diſcretio boni angeli à malo.*

Digitized by Google

enim opus eſt, ut definiantur, cum diſcrimine, quę abſque ſalutis diſcrimine neſciuntur? Sed quia plerumque *Sathan in angelum lucis ſe transfigurat*, id poſſe dijudicare magis opus eſt, ne fallendo ad quædam pernicioſa inducat. Nā fingens ſe bonum, ea ſæpe dicit aut facit, quæ bonis angelis congruunt, ut per hæc aliena, ſibi authoritatem conciliet, paulatimque ad ſua ducat. unde nec vera dicenti diabolo fides adhibenda eſt, nec ab eo ullum veritatis teſtimonium ſuſcipiendum; ut Dominus ſuo facto confirmavit, ſilentium imponendo dæmonijs, acclamantibus, *tu es filius Dei*, & Apoſtolus, ſpiritum pythonicum dicentē: *Iſti homines ſervi Dei excelſi ſunt*, expulit, nolens fideles ullam cum dæmonibus ſocietatem habere. *Quæ enim ſocietas luci ad tenebras? quæ cōventio Chriſti ad Belial?* ſignificans, nullum prorſus homini cum diabolo conſortium eſſe debere, ideoque artes ejus univerſas eſſe deteſtandas, ſuperſtitiones, magiam, pactáque omnia expreſſa, vel tacita, de quibus Aug. latè diſſerit.

2. Cor. 11. *Marc. 5.* *Act. 16.* *1. Cor. 10.* *2. Cor. 6.* *nullum homini cum diabolo conſortium.*

Quanquam enim dæmones nullam poteſtatem, niſi Deo diſpenſatoriè permittente habeant (ut in Iob, & porcis apparuit) permiſſione tamen Dei facta nocendi vim ſummam habent, transformantque ſe in angelos lucis, ac res variè immutant. Et licet futura neſciant, prædicunt tamen quandoque ea, quæ longè futura ſunt, aut alibi fiunt, proſpicientes; quandoque verò ex præſentibus cauſis, vel indicijs conijcientes: unde & plerumque mentiuntur. Et ſuggerere quidem homini prava & falſa permittuntur; ſed tamen in hominis animam illabi, & cogere aliquem, ut ſuggeſtioni conſentiat, omnino nequeunt. Quomodo autem Angelus bonus à malo dignoſci ſoleat; Athanaſius in S. Antonii vita tradit, ex ſcripturis & experientia oſtendens, quòd omnis angelus homini apparens initiò terrorem incutiat, (quia inferior natura ſubigi à ſuperiore naturaliter timet) ſed bonus angelus ſemper ante receſſum conſolationem præbet; malus autem perterritum hominem relinquit: unde Gabriel ait B. Virgini: *Noli timere Maria*: & angeli mulieribus: *nolite timere vos*.

Iob 1. *Matt. 8.* *Aug. quomodo dæmones res immutent tract. li. 18. de civ. c. 18* *Dæmones quomodo ſubinde vera dicant?* *bonus angelus gaudiū, malus autē timorem relinquit.* *Luc. 1.* *Matt. 28.* *Marc. 16.*

CAP. LXXIII.

Vtrùm rectè honor angelis exhibeatur?

SICVTI Deum in ſanctis ejus rectè laudamus, ita & in miniſtris honoramus. Nec enim æquum eſt, ſine honore præteriri ea inſtrumenta, quibus numinis ſui præſentiam ſpecialiter Deus exhibet: unde ſæpius angeli DII nūcupantur; quia in ſuo miniſterio, veluti in ſpeculo, divinitatem aliqua ex parte nobis repræſentant. Nec id mirum videri debet, cum & principibus & præfectis id honoris detur, ut DII appellentur: quia ſummi Regis & Iudicis vices in ſua functione gerant. Quibus ſi congruus honos propterea meritò debeatur; quanto magis angelis, in quibus divinæ gloriæ claritas multò abundantius refulget. Porrò licet angelis honor eximius deferendus ſit, non tamen latriæ cultu, qui ſoli Deo exhibendus eſt, venerandi ſunt, ut Apoc. 19. angelus expreſſit, dicendo Iohanni, *vide ne feceris, conſervuus tuus ſum, Deum adora*. Quare vana Calvini calumnia eſt, dicentis, ea quæ ſolius Dei & Chriſti ſunt, ad angelos transferri, ſuperioribuſque ſeculis Chriſti gloriam immodicis angelorum elogiis obſcuratam fuiſſe.

Angelis bonis honor debetur, ſed non latria. *Angeli, prophetæ, & principes atque Sacerdotes cur Dii vocentur.* *Aug. lib. 8. de civ. c. 27*

CAP.

Digitized by Google

CAP. LXXIV.

Cur Deus angelorum operâ utatur?

Cur Deus Angelorũ opera utatur?

QVAMVIS Deus per ſe abſque illa angelorum opera quæcunq; vult ſolo nutu exſequi poſſit: attamen angelorum miniſterio potentiam ſuam declarare, fidelium ſalutem curare, ſuæque beneficentiæ dona ipſis cõmunicare ſolet; non quia illis carere nequeat; tantum abeſt, ut ad levandum difficultatem ſint illi ſubſidio; ſed ad ſolatium noſtræ imbecillitatis, ut in ſpem bonam erigamur, nulláque trepidatione aut deſperatione concidamus, cum ipſum Deum Omnipotentem habeamus protectorem, & inſuper noſtram ſalutem procurandam innumeris ſuis ſatellitibus commiſerit, quorum præſidio & tutela ſepti, ab omni periculo imminente liberemur; ut in Helizei miniſtro apparuit, qui conſpecta multitudine angelorum, à quibus cum Propheta cuſtodiendus erat, intrepido animo hoſtes deſpexit, quorum prius aſpectu, pavore conſternatus erat. Proinde ex angelorum miniſterio expugnata omni diffidentia, ſpes noſtra in Deo fortius ſtatuitur, cuius opem eſſe præſentem ipſi Angeli ab eo miſſi conteſtantur, Non igitur, dum angelos honoramus, gloriam Deo debitam partimur; neque dum angelicum præſidium commendamus, fiduciam noſtram inter Deum & angelos dividimus: ſed gloriam & honorem Deo, vt omnis ſalutis authori tribuimus, ſolum vt fontem omnis auxilii & boni ſpectamus, invocamus, & prædicamus: nihilominus tamen etiam bonitatis & potentiæ ipſius miniſtros condecente honore afficimus; non colendo vt Deos, ſed obſequium impendendo; ut Dei amicis, domeſticis, eminentibuſque conſervis noſtris.

Angelorũ præſidia noſtræ fragilitati accommodata.

Angelos recte honoramus & invocamus.

CAP. LXXV.

De Dæmonibus quid ſcire expediat?

SICVTI angelorum bonorum miniſterio Deus ad electorum hominum ſalutem, ita quoque malignorum ſpirituum opera, cum ad exercendum pios, tum ad puniendum peccatores utitur. Eoque fere tendunt omnia, quæ de malignis ſpiritibus Scriptura tradit, ut ſoliciti ſimus ad præcavendas eorum inſidias, armiſque congruis ad propulſandos hujuſmodi potentiſſimos hoſtes nos inſtruamus. Nam cum Satan *Deus ac Princeps huius ſeculi* vocatur, cũ *fortis armatus, princeps aeris, leo rugiens, draco,* aliiſque ſimilibus nominibus deſcribitur, eò hæc reſpiciunt, ut cautiores, & ad pugnam paratiores ſimus; quemadmodum B. Petr. ſignificat; exhortatione ſubiuncta: *cui reſiſtite fortes in fide.* Et Paul. ubi monuit luctam *non cum carne & ſanguine* nobis eſſe, *ſed cum principibus aeris, poteſtatibus tenebrarũ, & nequitiis ſpiritualibus,* continuo *arma* induere jubet, quæ tanto certamini paria ſint. Quare nunc quoque fideles ad hunc finem omnia conferant, vt hoſtem audacia promptiſſimum, viribus robuſtiſſimum, artibus callidiſſimum, diligentia & celeritate infatigabilem, machinis omnibus refertum, pugnandi ſcientia expeditiſſimum, longo impugnãdi uſu exercitatiſſimum, erectis excitatiſque animis vincant, nec unquam ignavia ſe ab eo opprimi ſinant. Et quoniam hæc militia non niſi morte finitur, ad perſeverantiam ſe incitent, imbecillitatiſque ſuæ conſcii, Dei opem invocent, cuius eſt conſilium & robur, & animos, & arma ſubminiſtrare. Ad quod agendum eò magis impellimur,

1. Petr. 5.

Ephe. 6.

Militia fidelium cõtra dæmones.

Deus conſilium robur & arma ſuppetitat.

Digitized by Google

quod non unum aut alterum, ſed maximas eſſe ſpiritualium hoſtium copias, quæ nobiſcum gerant bellum, ſcriptura denunciet. Nam Maria Magdalena liberata fuit à ſeptem dæmoniis: & ſemel ejectum dæmonium *ſeptē alios ſpiritus ſe nequiores ſecū aſſumit*, ut redeat in poſſeſſionem vacuam. Imo legio tota ſubinde hominem obſidet. Ex quibus docemur, cum infinita hoſtium multitudine bellandum nobis eſſe, ne paucitate contempta, ſimus ad prœlium remiſſiores. Dum autem nonnunquam unus Satan vel diabolus proponitur, qui regno iuſtitiæ adverſetur, nobis inſinuatur, quod ſicut fidelium ſocietas Chriſtum habet caput, ita impiorum factio ſuum principem habeat diabolū, iuxta illud: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.* Præterea cum Satan perpetuus ſit Dei & hominum adverſarius, Dei gloriam, Chriſtique regnum, hominumque ſalutem totis viribus demoliens, irreconciliabile cum eo nobis bellum eſſe debet, nec pax vel induciæ cum eo quærendæ. Talis enim Gen. 3. deſcribitur, ut hominem ab obedientia Deo debita abducat; ſimul Deum honore juſto ſpoliet, hominemque in ruinam præcipitet: qualis etiam à Chriſto deſcribitur, quando *adverſarius & tentator* vocatur, & ſpargere Zizania ad corrumpendum ſemen vitæ æternæ, ac *mendax & homicidia* fuiſſe *ab initio* dicitur: quoniam ſtudium eius eſt mendaciis, erroribus, odiis, contentionibus & pugnis per ipſum excitatis Dei regnum evertere, hominesque in æternum interitum ſecum demergere. Inde Paulus hæreſes vocat doctrinas dæmoniorum, 1. Timoth. 5. omnis enim malitiæ & iniquitatis author, dux & architectus eſt; illuc omnia ſua ſtudia dirigens, ut Dei gloriam, hominumque ſalutem impetat. quam quidem malitiam non ex natura vel creatione, ſed ex depravatione ſibi accerſivit: unde Chriſtus Satanam ex proprio mendacium loqui pronuntiat: *quia non ſtetit in veritate.* Vbi ſignificat, dæmones prima creatione angelos Dei fuiſſe, ſed degenerándo ſe perdidiſſe, aliiſque factos eſſe inſtrumenta perditionis. Quo autem ordine lapſus ille acciderit, quæ cauſa eius; item modum, tempus, ſpeciem ſcriptura non expreſſit; ſed id, quod ad hominum eruditionem ædificationemque pertinet, non tacuit: quòd videlicet illis peccantibus Deus non pepercerit, cæloque depulerit; quodque contumaci rebellique ſuâ voluntate in ea ſemper ferantur, quæ Deo adverſari putent: qui tamen potentiæ ſuæ freno ita eos conſtrictos tenet, ut nihil efficere vel exſequi conatu ſuo queāt, niſi quod ille permiſerit, atque ita creatori ſuo velint nolint obſequantur. Quorum conatus ita Deus temperat, ut electos oppugnando exerceant; & licet ſubinde illos vulnerent, & ad tempus vincant, non tamen finaliter opprimant; reprobos vero ab eis ſubactos Deus velut juſtitiæ miniſtris torquendos tradit, & in eos imperium exercere, ipſiſque mancipiis abuti permittit.

Matth. 12. *Luc. 8.* *Diaboli ſtudium deſcribitur.* *Matt. 4.* *Matt. 13.* *Ioan. 8.* *Dæmon creatione bonus propria voluntate malus.* *Ioan 8.* *Angelorū lapſus quo ordine factus.* *2 Petr. 2.* *Iudas in ſua canonica epiſt.* *Dæmones impiis ut mancipiis abutuntur ut tortores eos affligūt.*

CAP. LXXVI.

De Hominis creatione.

SICVT CAELI nomine in primis Angelos; ita nomine terræ hominē comprehendi tenendum eſt, cujus primæ conditionis ſtatum illi cognoſcere neceſſariū eſt, qui ejuſdem lapſum & reparationem intelligere voluerit. Nam Aug. teſte *fides Chriſtiana in duorū hominū cauſa & agnitione propriè cōſiſtit*: videlicet, primi Adæ, & ſecundi: quorū per vnum in mortem præcipitati; per alterum verò ad vitam redempti ſumus.

Primus Adam cauſa omnis noſtra miſeria. *Secundus vero Adā cauſa noſtra reparationis & gloriæ.*

Per

Digitized by Google

Per unum ſapientiam & innocentiam perdidimus;per alterum è tenebris ignorantiæ,in lucem veritatis , juſtitiæ, pietatis,adoptionemque filiorum tráſlati ſumus. De primo ſcriptum : *homo cum in honore eſſet,non intellexit,& comparatus eſt iumentis inſipientibus,& ſimilis factus eſt illis.* De ſecundo autem : *factus eſt nobis ſapientia & iuſtitia, & ſanctificatio & redemptio.* Et ad Romanos, *Sicut per inobedientiã unius hominis peccatores cõſtituti sũt multi:ita & per unius obeditionem iuſti conſtituentur multi.*

Pſalm 48. *1.Cor.1.* *Rom.5.*

CAP. LXXVII.

De voce Homo *,unde deducatur?*

Homo ab humo dicitur. Lactan lib 2 div. inſt c.11. Hier in 2. 6. Ioel. Ambr. li.3. offic.cap 5. Bern. ſerm. 3 de vigilia nativ.

Quatuor litteræ nominis Adam, quatuor orbis partes adumbrant.

Voce homo noſtre originis admonemur. Pſ 102.118.

HOMO ab *humo* dicitur. *Ideo* enim,ait Lactant *homo nuncupatus eſt,quod ſit factus ex humo, ſicut Adam idem eſt quod terrenus,ſeu de terra natus.* Ac proinde homo ſecundum corpus Adam dicitur,non ſecundum animam:Eſtque Adam humani generis commune nomen,ſicut homo. Vnde in Gen.c.5.etiam Eva vocatur Adam,ut obſervavit Auguſtinus li.15.de civit. c. 17. qui etiam notat,quatuor litteris hujus nominis,quatuor orbis terræ partes adumbrari,in quibus eſſent futuri homines,tract.9.in Ioan.Hoc igitur nomine homo quiſque Originis ſuæ admonetur,ut non ſuperbiat,dum ſe ex vili pulvere humore cócreto factum audit.Cujus rei humilis agnitio gratiſſima Deo ſemper exſtitit.Vnde Gen. 9. Abraham ſe pulverem & cinerem eſſe confitetur. David ſe Dei figmentum agnoſcit. Iob. 7.& 10.*memento quod ſicut lutum feceris me.* Iſaiæ 41.*Nos lutum,tu fictor noſter.* Iſaiæ 45 *væ! qui contradicit factori ſuo.* Iere.18.*ſicut lutũ in manu figuli,ſic vos in manu mea.* Quod Apoſtolus ad Rom. 9. allegat Eccl.10.*quid ſuperbit terra & cinis?* Hinc ſolent Veteres in ſignum profundiſſimæ humiliationis, pœnitentiæ ac luctus,etiam capita ſua cinere aſpergere:quod in die Cinerum annũo ſolemni memoria recoli adhuc in Eccleſia videmus.

CAP. LXXVIII.

Quid Hominis voce ſignificetur?

Homo ſignificat animam rationalem corpori unitã.

QUIDNAM homo dicatur,utrum anima,vel corpus;an nec anima, nec corpus , ſed anima corpori coniuncta; poſt Varronem diſputavit Auguſtinus , cujus reſolutio eſt, hominem propriè vocari animam rationalem,terreno corpori unitam , ac proinde hominem ſignificare non animam ſolum,nec corpus ſolum,ſed eum, qui ex anima & corpore conſtat . In Scripturis tamen frequenter ſola carnis,aut ſola animæ voce per Senechdochen totum hominem deſignari notiſſimum eſt: ut Gen.46. *omnes animæ ingreſſæ in Ægyptum cum Iacob fuere* 70.Deut.10:*In 70. animabus deſcenderunt patres in Ægiptum.* Rom.13. *omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* Actor.27 *Eramus univerſæ animæ in navi 276.* Similiter caro hominis loco uſurpatur. Pſal 64 *ad te omnis caro veniet.* Iſa.40. *omnis caro fænum.* Ioelis 2. *Effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem.* Ioã.1.*Verbum caro factum eſt.* id eſt,homo;ut contra Appollinarem exponit Auguſtinus epiſt. 20.c.4.Sic hominem ſepeliri dicimus , ratione carnis.Auguſtinus lib. 3 de civit.c. 24. & Apoſtolus Rom.3 *Ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro.* itẽ Gal. 5 *manifeſta sũt opera carnis,* id eſt, hominis.

Anima pro homine uſurpatur.

Caro pro homine interdum ponitur.

CAP

CAP. LXXIX.

De hominis ortu.

DE prima hominum origine Poetæ ac Philoſophi, nec non Manichæi (de quibus Auguſtinus hæreſi 46.) & Seleuciani (de quibus hæreſi 54) & Patriciani (de quibus hæreſi 61.) & Paterniani (de quibus hæreſi 85.) ac denique Severiani (de quibus Epiphanius hæreſi 45) multa fabulati ſunt. Cæterùm veram hominis originẽ ſcriptura ſacra narratione fideliſſima demonſtrat. *Formauit*, inquit, *Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpiravit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viventem.* Et infra Mulieris quoque ortum deſcribit: *Et ædificavit dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem.* Quæ hominis creatio reperitur Eccleſiaſtici 17. *Deus creavit de terra hominem: creavit ex ipſo adiutorium ſimile ſibi.* Iob. 10. *Manus tuæ Domine fecerunt me.* Vbi docet ſcriptura, Deum, poſtquam cælũ & terram creaſſet, omniumque rerum copia, varietate, pulchritudine, non ſecus atque amplam ſplendidiſſimamque domum, exquiſitiſſima ſimul & copioſiſſima ſupellectile adornaſſet, idq; totum, quod homini utile ac ſalutare providebat fore, præparaſſet; tunc demum hominem formaſſe, maſculum & feminam: maſculi quidem corpus ex limo terræ; mulieris autem ex viri coſta: animam verò utriuſque, ex nulla præiacente materia, neque ex ſua ſubſtantia, ſed ex nihilo creatam illis inſpiraſſe. Cur verò Deus hominem unum & ſingulum creaverit, ex quo totum diffunderetur genus humanum, etiam femina viro copulanda, explicat Auguſt. lib. 12. de civit. ca. 21. 22. & 26.

Lact. lib. 2. de inſtit. c. 1. & 12.

Hominis origo quæ ſit

Gen. 2.

Deus in mundũ iã ornatum, hominem ut i regem in palatium induxit.

Cur Deus ex uno viro omnes homines eſſe voluerit?

CAP. LXXXX.

Cur Homo poſt reliquas creaturas formatus ſit?

HOMINEM Deus noviſſimo loco condidit, ut in mundum velut in regnum omnibus præparatis intraret. Dicebat enim, ut cuius gratia Deus cuncta produxerat, non niſi rebus neceſſarijs iam paratis induceretur; tãquam operis tam admirandi teſtis, & laudator, qui in operum Dei aſſidua meditatione occuparetur; & immenſas ſapientiæ, juſtitiæ, bonitatis, potentiæq; ipſius divitias in omnibus creaturis, velut in ſpeculo contemplaretur, ac de tantis tamque multiplicibus beneficiis humano generi collatis gratias eidem opifici homo ageret, nec ingrata oblivione horum memoriam ſepeliret: indeque ad ipſius Creatoris benigniſſimi qui ante hominis ortum de eo ſolicitus fuerat, amorem, fiduciam, invocationem & laudem provocaretur; profitẽdo Cæli & terræ creatorem, omniũ quæ condidit, in ſua poteſtate diſpenſationem habere: ab eo proinde omniũ bonorum ſummam exſpectaret, nec in alium unquam ſpem ſuam coniiceret, ſed toto pectore ipſum amare & colere ſtuderet; dicendo cum Propheta: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?*

Philo de opificio mundi, & poſt eum Ambroſius ſcribunt, mundum eſſe locum certaminis, in quem homo tanquam in ſtadium introductus eſt, ut bene certando, hoſteſque pietate & juſtitia vincendo, coronam reportaret; aut ſi vinceretur, ignominiam, nec præmium, ſed ſupplicium promereretur.

Lact. lib. 7. inſt. ca. 9. Iunilius & Chryſoſt. in gen.

Homo poſt reliquas creaturas cur factus

Pſal. 115.

Mundus eſt inſtar ſtadij certaminis.

CAP.

Digitized by Google

CAP. LXXXI.

De ſtatura humani corporis.

Humani corporis ſtatura erecta.

QVAMVIS homo ſecundùm corpus ad Imaginem Dei non ſit factus,(ut Anthropomorphitæ putarunt;(ſed in anima ſedes imaginis Dei reſideat;)attamen externa corporis ſpecies,nos à brutis animalibus diſcernens,ſingularem quandam dignitatem exhibet,quum

Ovidius lib.1.Metamorphoſ.

—— prona ſpectent animalia cetera terram:
Os homini ſublime dedit,cælumq; videre
Iuſſus & erectos ad ſidera tollere vultus,

ut mens aſſiduè commoneretur, quæ ſurſum ſunt quærere ac ſapere,non autem quæ ſuper terram: ut Auguſtinus notat lib.6 de gen.ad lit.c. 2. lib. 1. de gen.cont Manich.c.17.

Diſpoſito partium humani corporis admiranda.

Quàm verò ſapiens omnium & ſingularum humani corporis partium diſpoſitio,quantaque utilitas & neceſſitas ſit,enarrat Lactant.lib. de opificio Dei c.8.

CAP. LXXXII.

Quale fuerit hominis corpus ante peccatum?

Corporis in ſtatu innocentia qualitas.

QVALE prima origine hominis corpus extiterit,ex cap 2.Geneſis ediſcimus,ubi Moyſes ait *factus eſt homo in animam viventem.* id eſt animal vivens,ſive,animale corpus habens,ſentiens,alimentis egens,ne fame aut ſiti deficeret,interprete Apoſtolo, 1.Corint.15.quod tamē animale corpus validum erat,nulli ægritudini vel miſeriæ obnoxium,à moriendi neceſſitate liberum.Quia ſi primus parens divinis mandatis obtemperaſſet, ad eandē cum beatis ſpiritibus nulla intercedēte morte felicitatem pervenire meruiſſet.Vnde quodammodo immortalis verè dici poterat, quia ſcilicet poterat non mori: ſimul mortalis,quia mori poterat.In quo plurimùm à beatorum ſtatu differebat,quorum poſt reſurrectionem immortalitas in eo conſiſtet, quòd mori non poterunt,nec ulla corrumpente vel affligente paſſione percelli;vt docet Apoſtolus 1.Cor.15.& ex eo Auguſtinus libr.13.de civit. cap. 23. 24. libr. 6.de Geneſ.ad lit.cap. 19. & lib.1.de peccat.merit.c.3.4 5. ubi oſtendit,inter ſe diſtingui mortale, mortuum,& moriturum,longeque nunc aliter hominem eſſe mortalem,quàm ante lapſum;quia per peccatum obnoxius neceſſitati moriendi factus eſt; unde ab Apoſtolo corpus noſtrum dicitur mortuum,Rom. 8. quòd mori debeat homo; juxta illud: *ſtatutum eſt omnibus hominibus ſemel mori.* Adam itaque ſicut mortalis & immortalis,ita & paſſibilis ac impaſſibilis dici poterat. Ab omni.n. prorſus miſeria immunis vixiſſet, neq; à feris,aut quolibet alio extrinſeco(ipſum per angelos tuente Deo) lædendus erat,ſi innocentiam conſervaſſet.Auguſtinus lib.14. De civit. c. 26.

Animale corpus quodnum intelligatur.

Adam mortalis & quodammodo immortalis.

Paſſio corrumpēs & affligēs nō eſt in beatis,ſed in dbmnatis.

Hebr.9.

per peccatum orta moriendi neceſſitas,

Paſſio perficiens.

Paſſibilis autem eatenus fuit, quia corrumpi potuit.Nam paſſione perficiente tam interiùs quàm exteriùs, ſtante innocentia pati potuiſſet: ſiquidem dormiviſſet,generaſſet,ſuas oblectationes habuiſſet.

CAP. LXXXIII.

De vita hominis innocentis tempore.

Innocentiā ſervatā. homo ad immortalitatē tranſlatus fuiſſet.

SI homo non peccaſſet, nequaquam exſpoliandus fuiſſet,corpore, ſed ſuperveſtiēdus immortalitate.Quā

 diu

CAP. LXXIX.

De hominis ortu.

De prima hominum origine Poetæ ac Philoſophi, nec non Manichæi (de quibus Auguſtinus hæreſi 46.) & Seleuciani (de quibus hæreſi 54) & Patriciani (de quibus hæreſi 61.) & Paterniani (de quibus hæreſi 85.) ac denique Severiani (de quibus Epiphanius hæreſi 45) multa fabulati ſunt. Cæterùm veram hominis originē ſcriptura ſacra narratione fideliſſima demonſtrat. *Formauit*, inquit, *Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpiravit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viventem.* Et infra Mulieris quoque ortum deſcribit: *Et ædificavit dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem.* Quæ hominis creatio repetitur Eccleſiaſtici 17. *Deus creavit de terra hominem: creavit ex ipſo adiutorium ſimile ſibi*. Iob. 10. *Manus tua Domine fecerunt me.* Vbi docet ſcriptura, Deum, poſtquam cælū & terram creaſſet, omniumque rerum copia, varietate, pulchritudine, non ſecus atque amplam ſplendidiſſimamque domum, exquiſitiſſima ſimul & copioſiſſima ſupellectile adornaſſet, idq; totum, quod homini utile aç ſalutare providebat fore, præparaſſet; tunc demum hominem formaſſe, maſculum & feminam: maſculi quidem corpus ex limo terræ; mulieris autem ex viri coſta: animam verò utriuſque, ex nulla præiacente materia, neque ex ſua ſubſtantia, ſed ex nihilo creatam illis inſpiraſſe. Cur verò Deus hominem unum & ſingulum creaverit, ex quo totum diffunderetur genus humanum, etiam femina viro copulanda, explicat Auguſt. lib. 12. de civit. ca. 21. 22. & 26.

Lact. lib. 2. de inſtit. c. 1. & 12.

Hominis origo quæ ſit

Gen. 2.

Deus in mundū iā ornatum, hominem ut regem in palatium induxit.

Cur Deus ex uno viro omnes homines eſſe voluerit?

CAP. LXXXX.

Cur Homo poſt reliquas creaturas formatus ſit?

HOMINEM Deus noviſſimo loco condidit, ut in mundum velut in regnum omnibus præparatis intraret. Dicebat enim, ut cuius gratia Deus cuncta produxerat, non niſi rebus neceſſarijs iam paratis induceretur; tāquam operis tam admirandi teſtis, & laudator, qui in operum Dei aſſidua meditatione occuparetur; & immenſas ſapientiæ, juſtitiæ, bonitatis, potentiæq; ipſius divitias in omnibus creaturis, velut in ſpeculo contemplaretur, ac de tantis tamque multiplicibus beneficiis humano generi collatis gratias eidem opifici homo ageret, nec ingrata oblivione horum memoriam ſepeliret: indeque ad ipſius Creatoris benigniſſimi qui ante hominis ortum de eo ſolicitus fuerat, amorem, fiduciam, invocationem & laudem provocaretur; profitēdo Cæli & terræ creatorem, omniū quæ condidit, in ſua poteſtate diſpenſationem habere: ab eo proinde omniū bonorum ſummam exſpectaret, nec in alium unquam ſpem ſuam coniiceret, ſed toto pectore ipſum amare & colere ſtuderet; dicendo cum Propheta: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?*

Philo de opificio mundi, & poſt eum Ambroſius ſcribunt, mundum eſſe locum certaminis, in quem homo tanquam in ſtadium introductus eſt, ut bene certando, hoſteſque pietate & juſtitia vincendo, coronam reportaret; aut ſi vinceretur, ignominiam, nec præmium, ſed ſupplicium promereretur.

Lact. lib. 2. inſt ca. 9. Iunilius & Chryſoſt. in gen.

Homo poſt reliquas creaturas cur factus?

Pſal. 115.

Mundus eſt inſtar ſtadii certaminis.

CAP.

Digitized by Google

CAP. LXXXI.

De ſtatura humani corporis.

Humani corporis ſtatura erecta.

QVAMVIS homo ſecundùm corpus ad Imaginem Dei non ſit factus,(ut Anthropomorphitæ putarunt;)(ſed in anima ſedes imaginis Dei reſideat;) attamen externa corporis ſpecies, nos à brutis animalibus diſcernens, ſingularem quandam dignitatem exhibet, quum

Ovidius lib.1. Metamorphoſ.

—— *prona ſpectent animalia cetera terram:*
Os homini ſublime dedit, cælumq; videre
Iuſſus & erectos ad ſidera tollere vultus,

ut mens aſſiduè commoneretur, quæ ſurſum ſunt quærere ac ſapere, non autem quæ ſuper terram: ut Auguſtinus notat lib.6 de gen.ad lit.c. 2. lib. 1. de gen.cont Manich.c.17.

Diſpoſito partium humani corporis admiranda.

Quàm verò ſapiens omnium & ſingularum humani corporis partium diſpoſitio, quantaque utilitas & neceſſitas ſit, enarrat Lactant.lib. de opificio Dei c.8.

CAP. LXXXII.

Quale fuerit hominis corpus ante peccatum?

Corporis in ſtatu innocentiæ qualitas.

QVALE prima origine hominis corpus extiterit, ex cap 2.Geneſis ediſcimus, ubi Moyſes ait *factus eſt homo in animam viventem.* id eſt animal vivens, ſive, animale corpus habens, ſentiens, alimentis egens, ne fame aut ſiti deficeret, interprete Apoſtolo, 1.Corint.15.quod tamē animale corpus validum erat, nulli ægritudini vel miſeriæ obnoxium, à moriendi neceſſitate liberum. Quia ſi primus parens divinis mandatis obtemperaſſet, ad eandē cum beatis ſpiritibus nulla intercedēte morte felicitatem pervenire meruiſſet. Vnde quodammodo immortalis verè dici poterat, quia ſcilicet poterat non mori: ſimul mortalis, quia mori poterat. In quo plurimùm à beatorum ſtatu differebat, quorum poſt reſurrectionem immortalitas in eo conſiſtet, quòd mori non poterunt, nec ulla corrumpente vel affligente paſſione percelli; vt docet Apoſtolus 1.Cor.15.& ex eo Auguſtinus lib.13.de civit. cap. 23. 24. lib. 6.de Geneſ. ad lit.cap. 19. & lib.1.de peccat.merit.c.3.4.5. ubi oſtendit, inter ſe diſtingui mortale, mortuum, & moriturum, longeque nunc aliter hominem eſſe mortalem, quàm ante lapſum; quia per peccatum obnoxius neceſſitati moriendi factus eſt; unde ab Apoſtolo corpus noſtrum dicitur mortuum, Rom. 8. quòd mori debeat homo; juxta illud: *ſtatutum eſt omnibus hominibus ſemel mori.* Adam itaque ſicut mortalis & immortalis, ita & paſſibilis ac impaſſibilis dici poterat. Ab omni.n. prorſus miſeria immunis vixiſſet, neq; à feris, aut quolibet alio extrinſeco (ipſum per angelos tuente Deo) lædendus erat, ſi innocentiam conſervaſſet. Auguſtinus lib.14. De civit. c. 26.

Animale corpus quodnam intelligatur.

Adam ...talis ... quodam modo im...talis.

Paſſio... rumpi... affligi... eſt in ...tis, ſe... dbmn...

Hebr.9

per pa...tum ... moriend... neceſſit...

Paſſibilis autem eatenus fuit, quia corrumpi potuit. Nam paſſione perficiente tam interiùs quàm exteriùs, ſtante innocentia pati potuiſſet: ſiquidem dormiviſſet, generaſſet, ſuas oblectationes habuiſſet.

Paſſio p...ciens.

CAP. LXXXIII.

De vita hominis innocentis tempore.

Innocen... ſervatâ homo immorta... tatē tran... latus f... iſſ...

SI homo non peccaſſet, nequaquam exſpoliandus fuiſſet, corpore, ſed ſuperveſtiēdus immortalitate. Quā diu

Digitized by Google

diu porrò in animali vita relictus fuiſſet ex ſcripturis colligi nequit. Hoc tãtummodo incunctanter tenendum eſt, quòd primus humani generis parens filiis abſque pudenda libinine generatis, conſummatàque vitæ animalis metâ, certo à Deo conſtituto termino, in conſortium angelorum nulla intermedia morte translatus fuiſſet, beatam immortalitatem abſque fine poſſeſſurus; ut Auguſt. paſſim docet Enchir. c. 104. lib. 12. de ci vit. c. 21. lib. 14. de civit. c. 29. lib. de gen. ad lit. c. 4. lib. 1. de pecca merit. c. 2.

CAP. LXXXIV.

De generandi modo, tempore innocentiæ.

Innocens homo generaſſet absque motu inordinato.

HOMO in primæ integritatis ſtatu liberos per concubitum quidem genuiſſet, ſed abſque omni pudenda libidine, rationemque perturbante motu inordinato. ſimiliter excluſo partus dolore, per omnia ſibi, quo ad immortalitalem, aliaque primi ſtatus mnnera, ſimiles: qui tamen minimè confeſtim à nativitate omnium rerum naturalium ſcientiam vel uſum habuiſſent, ſed cum ætate profeciſſent. Atque ut corporis robore ac forma diverſi diſparèſque erant futuri; ita quoque ingenio & intelligentia alii alios excelluiſſent; ut tradit Auguſtinus lib. 12. de civit. c. 26. lib. 9. de gen. ad lit. c. 3. lib. 1. de peccat. merit. c. 47. & 38. ubi oſtendit, imbecillitatem hodiernam parvulorum non pertinere ad naturam hominis inſtituti, ſed ad pœnam damnati; libro ſecundo de peccat. merit. c. 29. lib. confeſſion. c. 7. 8.

Imbecillitas infantum ad pœnam hominis damnati

Adam in virili ætate creatus.

Si quis autem de Adamo quærat, in qua corporis ſtatura Deus eundem formauerit? Reſpondet Auguſtinus (lib. de gen. ad lit. c. 13. & 14.) Adamum in virili ætate, atque plena hominis menſura, idoneum ad generandum à Deo creatum eſſe; ut ex verbis ſtatim poſt formationem viri & feminæ dictis apparet: *creſcite & multiplicamini.*

CAP. LXXXV.

Vnde Primo homini in ſtatu innocentiæ immortalitas obvenerit?

IMMORTALITAS corporis in ſtatu naturæ integræ non ex ſola intrinſeca qualitatum temperie corpòris, ſed ex beneficio Dei, eoque duplici proueniſſet; quorum neutrum per ſe abſque altero ſuffeciſſet; putà ex bona corporis diſpoſitione, conſurgente ex optima elementorum temperatura; ſimùlque ex iuſtitiæ originalis munere, quæ ſingulas corporis partes & animæ potentias pleniſſimè menti ſubjiciebat, ut eas quieto imperio, quatenus vellet, moveret: & ex uſu ligni vitæ, quod vitam ſtabilem efficiebat, humidum radicale in longa tempora reſtaurando, vigoremque naturæ ſubmittendo, ne aliquando ſenio labaſceret. Sicut enim Adam ex aliorum lignorum fructibus refectionem contra defectionem hauriebat: ita de ligno vitæ ſtabilitatem contra vetuſtatem; ut frequenter docet Aug. lib. 1. de peccat. merit. cap. 3. lib. 13. de civit. c. 20. lib. 8. de Gen. ad lit. 3 & ſequen. Proſper lib. 3. de vita contempl. c. 18. in Gen. Verùm autem lignum vitæ remedium præſtiterit contra ſenium, naturali aliqua proprietate, an potiùs ex diuina aſſiſtente virtute, ſicut in ſubjecto capaci & diſpoſito ſacramenta operantur; diſputat Aug. lib. 10. de gen. ad lit. cap. 40. Vbi ſignificat, utrumque dici poſſe. Nam contraria ſic temperari queunt, ut invicem non adverſerentur, ed bonam valetudinem reddant, &

Immortalitas primi hominis ex duobus oriebatur.

Ligni vitæ efficacia.

Lignum vitæ ſtabilitatem contra vetuſtatẽ præbebat.

Digitized by Google

ſtabilitatem conſequantur: ut patet, in translatione Henoch & Heliæ, quos ad huc vivere credimus; & in Iſraelitarum calceamentis, vetuſtate non obtritis. Quòd porrò lignum vitæ non ſolùm homini datum fuerit, ut alimentum, ſicut ceteri cibi; ſed etiam tanquam ſacramentum ſapientiæ, cuius alimento anima rationalis refecta nequaquam in nequitiæ mortem vertitur; indicat ſcriptura Proverb. 3. & Apocal. 2. Sapientiam lignum vitæ appellans: & docet hoc ipſum Auguſtinus libro 2. de peccat. meritis. c. 21. & lib. de civit. cap. 20.

Aug. lib. de nat & grat cap. 54.

Gen. 5. 4. Reg. 2. Deut. 19.

CAP. LXXXVI.

Vnde mors nunc obveniat?

Ex ſupradictis perſpicue conſequitur, mortem corporis, id eſt, ſeparationem carnis ab anima, non eſſe ex prima inſtitutione Dei, neque ſecundum conditionem ſtatus primi, ſed pœnam eſſe peccati; juxta illud Geneſ. 3. *Quacumque hora comederis, morte morieris.* Et Eccleſi. 25 *A muliere initium factum eſt peccati, & per illam omnes morimur.* Rom. 5 *per peccatū mors, & corpus mortuum eſt propter peccatū,* 1 Cor. 15. *Stimulus mortis peccatum: Deus enim mortem non fecit.* Sap. 1.

Mortis cauſa, peccatū.

Philoſophi naturæ humanæ lapſum ignorantes, arbitrati ſunt, mortem homini naturalem eſſe, ac pertinere ad naturæ primordium, non ſupplicium; ad naturam hominis inſtituti, non autem ad pœnam damnati. Contra quos diſſerit Auguſt. lib. 13 de civit. c. primo: & ſe ſequentibus uſque ad decimū ſextū.

Mortem Philoſophi putarunt eſſe naturalem.

Pelagiani philoſophos ſequuti, etiam docuerunt, mortem accidere ſecūdum naturam hominis à Deo inſtituti, non autem inflictam eſſe merito peccati Contra quos variis locis diſſerit Auguſtinus lib. 1. de peccat. merit. à cap. 1. uſque ad 7 & lib. 3. c. 11. & ultimo. lib. 2. de bono perſev. c. 11. & 12. libro de hæreſibus c. 14. &c.

Idem Pelagiani ſenſerunt.

Et damnata eſt Pelagij doctrina in Concilio Carthaginenſi & Milevitano ſub Innocent. I. can. primo: *Quicumque dicit, Adā primum hominem mortalē factū, ita ut ſive peccaret ſive non peccaret moreretur, hoc eſt, de corpore exiret, non peccati merito, ſed neceſſitate naturæ, anathema ſit.* Idem confirmatur in Concilio Arauſicano ſub Leone I. can. 2. in Cōcil. Trident. ſeſſion. 5. de peccato orig. can. 1. & 2.

Nonnulli veram hujus vitæ miſeriarum cauſſam ignorantes, ad anteactæ vitæ merita retulerunt; alii Naturam ipſam velut novercam accuſarunt, ut obſervat Auguſtinus lib 4. cont. Iulianum cap. 12. At fides Chriſtiana divinitus accepta tradit, quòd *per unum hominem peccatum ingreſſum ſit in mundum, & per peccatum mors:* quodque in uno primo parente omnes peccarint; univerſique hujus mortalis vitæ pœnis ac miſeriis obnoxii ſint facti.

Miſeriarū huius vitæ origo ex peccato.

Rom. 5.

CAP LXXXVII.

De anima rationali.

Qvia homo ex corpore & anima conſtat, expoſitis iis, quæ ad corporis originem & conditionem, ſive ante lapſum, ſive poſt peccatum ſpectant; de altera hominis parte nobiliore, quæ ANIMA, & interdum SPIRITVS vocatur, nunc diſſerendum eſt. Sciendum ergo inprimis, animam non dici Spiritum, quia flatus ſit, aut vis aliqua divinitus infuſa corpori, quæ tamen eſſentia careat; ſed quia incorporea ſit anima, creata non minùs à Deo quam

De anima origine.

Digitized by Google

quam Angeli. De cujus naturâ, qualitatibus & origine, non ſolum Philoſophi ſed etiam Hæretici varios errores ſparſere. Cujus conitio tam ad Dei (ad cujus imaginem & ſimilitudinem creata eſt) quàm ad ſuiipſius notititiam homini pernecesſaria eſt. Quidam igitur putaverunt, Animam eſſe Ignem, alii Aerem alii Aquam, alii Sanguinem, alii ex Elementis compoſitam: alii harmoniã, ſeu contrariorũ in corpore proportionẽ; alii tẽperamẽtũ ipſarũ corporis qualitatũ: quidã demũ eſſe corporeã; alii verò ſpiritualem in corpore æque naturæ. Rurſus, alii mortalem, alii immortalem: ex quibus nonnulli animam æternam, alii creatum poſuerunt: iterumque non nulli animas ſimul omnes cum angelis in cælo fuiſſe creatas, anteactæque vitæ merito in corpora miſſas: alii ex Dei ſubſtantia per arcanum divinitatit in fluxum transfundi animam in hominem fabulati ſunt. Sed contra hos omnes errantes & hallucinantes Catholica fides docet, animas ſingulas à Deo in corpore organico generationis opere præparato creari, ut ex anima & corpore tanquam partibus ſubſtantialibus conſtituatur homo.. Vnde rejicitur eorum opinio, qui animam tantum eſſe corporis accidens ſenſerunt: item eorum, qui cum Pythagora vel Platone animas ex aſtris ad corpora delabi, & ex uno corpore in aliud commigrare; & hoc itidem & iterum ſine ullo fine priorum aut poſteriorum ſeculorum factum eſſe, atque futurum aſſerunt: ita ut animæ nunquam ſtabilem aſſequantur beatitudinem, ſed infinitis revolutionibus unaquæque animam ſuum aſtrum, unde ſumpta fuerat, redeat, & per circuitus temporum ad corpus iterum deſcendat, & ex uno in aliud commigeret. Quod commentum refutat Auguſt. lib. 12. de civit. cap. 20. Statuebat hæc opinio animam in corpore, nõ vt partem ſubſtantialem, ſed ut nauclerum in navi, ſed ut aurigam in curru, & captivum in carcere. Vnde ſeparationem animæ à corpore non inter pœnas, ſed beneficia reponenda dicebant: quia tunc demum animam beatam fieri arbitrabantur, cùm omni corpore exuta, ad Deum ſimplex, ſola, nudàque redieret. Quod confutat Auguſtinus libr. 13. de civit. cap. 19. oſtendens non corpus, ſed corruptibile corpus animæ oneroſum eſſe, juxta illud Sapientis: *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam.* Id eſt, corpus propter peccatum corruptioni obnoxium animam perturbat, moleſtiiſque variis onerat. Nàm per ſe bonum eſſe animæ, corpori uniri; evincit illud Apoſtoli 2. Cor. 5 *Nolumus exſpoliari, ſed ſuperveſtiri.* Idipſum comprobat fides Incarnationis Verbi, Reſurrectioniſque Chriſti ac omnium hominum. Origenes ſentit, omnes animas ejuſdem ſpeciei cum Angelis in cælo fuiſſe creatas, ibique peccaſſe; ac pro meritorum diverſitate in corpora demitti. Quam opinionem Hieronym (epiſt. 27. apud Auguſtin.) ſtultam vocat; Leo autem hæreticam, quòd repugnet Apoſtolo dicenti: *Quum nondum quidquam boni egiſſent aut mali.* & Geneſ. 2. *Formavit Deus hominem de limo terræ: & inſpiravit in faciem eius ſpiraculũ vitæ.* & Zachariæ 12: *formans ſpiritum hominis in ipſo.*

Dei animæ ratio nalis natura.

Anima eſt pars ſubſtãtialis hominis.

Animæ ſeparatio à corpore pœnalis.

Origenis de animarum incarceratione in corpore ſententia reiicitur.

Leo epiſt. 11. & 43. Rom 9.

Quòd inſuper anima non ſit portio ſubſtantiæ Dei decerpta, & in hominem transfuſa, inde patet, quòd anima non ſit in commutabilis ut Deus, cum proficere & deficere poſſit, ſitque non ſolum mutationi obnoxia, ſed paſſionibus quoque, ignorantiæ, pravis cupiditatibus, infirmitati, omniſque generis vitiis; quæ Dei naturæ aſcribere, inſaniæ fuerit, Auguſtinus epiſt. 28 & lib. 13. de civit.

Anima nõ eſt pars ſubſtantiæ Dei.

Digitized by Google

civit. capit. 14. oſtendit, Deum non ex ſua ſubſtantia, neque ex præjacente materia, ſed de nihilo ſpiritum hominis creaſſe, quem corpori inſerendo inſpiraſſe, aut inſufflaſſe convenienter dicatur; ſed immutabilis mutabilem, increatus creatum. Et quidem, de primi parentis anima, quin à Deo immediate ſit ex nihilo producta, inter Catholicos doctores nulla eſt controverſia: ſed utrùm etiam aliorum hominum ſingulæ animæ ex nihilo creentur & creando corpori infundantur; an verò Deus animam producat ex animâ parentũ, quemadmodum lumen videmus produci de lumine, & animam bruti per aliam in materia præparata excitari; gravis fuit olim quæſtio.

Deus animam de nihilo creat & creando corpori inſerit.

CAP. LXXXVIII.

Vtrùm anima ſit ex traduce? vel num creetur, & creando corpori infundatur?

An anima ſit ex traduce

DE animabus poſterorum Adæ, utrùm animæ propagentur, & per traducem ab animabus parentum gignantur occaſione peccati originalis, quòd à parente primo in omnes poſteros transfunditur, à veteribus dubitatum fuit. Tertullianus, Apollinaris Luciferian (teſte Auguſt. lib. de Hæreſ. c. 89) Arabici, Saducæos ſequuti, nonnullique alii ſenſerunt, omnes animas poſterorum Adæ per traducem ex animabus parentum gigni, & propagari, labe peccati originalis infectas. Quã ſententiam Divus Auguſt. (licet cunctãdum elegerit) ſibi non diſplicere variis locis innuit.

Tertul lib. de anima c. 2 lib. de carne Chriſti. Apollin. li. 5. tripart. hiſt. ca 44. Aug. hæreſi 81. & 86. epiſt 28.

ALII ſenſerunt, animas ſingulas à Deo creari, & creando in materia præparata infundi. Hieron. in 12. cap. Eccl. libr. 3. contra Ruffin. & in epiſtol. contra errores Ioann. Ieroſolymitan. Hilar. lib. 10. de trinitat. Ambroſ. lib. de Paradiſo capite 11. libr. de Noe & Adam. c. 4. Gregor. Nyſſen. lib. de anima capit. 6. Cyrill. libr. 1. in Ioann. c. 9. Lactant. libr. de opificio Dei c. 14. Bernardus ſerm. 2. de Incarnat. Domini, Magiſter ſenten. lib. 2. diſt. 17. & 31. ibidemque Doctores Scholaſtici, qui omnes magno conſenſu hanc opinionem amplectuntur. Hinc nunc omniũ doctorum communis & recepta eſt ſententia. Divus Hieron. in epiſtola ad Pammachium vocat Eccleſiaſticum dogma. D. Thom. ad fidem pertinere ſcribit. Petrus Lombardus certiſſimè tenendum ait, non à parentibus animas gigni, ſed à Deo corporibus præparatis infundi, ac infundendo creari.

Anima creatur & creando infunditur.

Hieron. in 12. c. Eccl. lib. 2. cont. Ruffi. Gennadius lib. de eccl. dogm c. 13. D. Tho. li. 2. cont. gent c. 86. 1. p. q. 118. ar. 2.

QUamvis Divus Auguſtinus hanc ſententiam placere quidem ſibi dicat, veramque eſſe optet potius quàm putet: attamen propter varias difficultates hinc in materia peccati originis emergentes, cunctandum elegit, in eaque cunctatione uſque ad mortem permanſit; ut conſtat ex libris ejus quatuor de origine animæ; potiſſimum lib. 1. c. 13. & epiſt. 28. ad Hieronym. epiſt. 157. lib. 5. cont. Iulian. c. 3. de peccat. merit. 26. lib. 10. de gen. ad lit. c. 23. lib. 2. Retract. c. 15.

Cujus cunctationem ſequuti ſunt Gregor. l. 7. regiſt. c. 51. & Eucherius lib. 1. in Gen. in c. 2 *utrum, ut anima ex animabus procreentur, in ſingulæ nova creentur, quæſtio eſt in definiendo difficilis, quia nihil eſt à ſanctis viris vel ſcripturarum authoritate manifeſtè definitum.* Et quidem ante hos omnes cunctatus eſt Ruffinus, quem propterea reprehendit D. Hier. lib. 2. in eundem. Ariſt. lib. 2 de gen. animalium cap 3 aliter hominis animam produci, quàm ceterorum animalium agnoſcit.

CAP. LXXXIX.

Quòd anima ſit incorporea & immortalis.

Anima eſt immortalis & corporea.

ANIMAM rationalem Saducæi corpoream & corruptibilem eſſe docebant: quos Dominus ipſe Matth 22. & Apoſtolus Act. 23. confutarunt. Vtrumque enim ſcriptura palàm & ſæpe confirmat, vocans animam *ſpiritum* incorporeum, *qui ad eum redit, qui dedit illum*. Eccl. 12. Matth. 10 *nolite timere eos qui occidunt corpus, animam non poſſunt occidere.* Lucæ 23. *In manus tuas commendo ſpiritum meum.* Roma. 8. *ſpiritui noſtro.* ad Gal. 5. *contra ſpiritū.* Act. 7 *ſpiritum meum.* Iac. 2. *corpus ſine ſpiritu.* 2. Cor. 7. hortatur fideles, ut ſe emundent *ab omni inquinamento carnis & ſpiritus.* 1. Petr 2. Chriſtus vocatur, *Epiſcopus animarum.* Hebr. 13. Paſtores pro animabus rationem reddent. Hebr. 12. *Deus pater ſpirituum* dicitur. Alibi Paulus Deum invocat teſtem in animam ſuam. Quòd vero, ſicuti incorporeæ, ita & natura ſua incorruptibiles immortaleſque ſint animæ rationales, certiſſima fide tenendum eſt, cùm id ſcriptura tam Veteris quàm Novi Teſtamenti maniſeſtiſſimè tradat: Gen. 1. *faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*, id eſt, naturæ intelligentis & immortalis, juxta illud Sapientis: *creavit Deus hominem inexterminabilem, & ad imaginem ſimilitudinis ſuæ fecit illum.* Gen. 37. *deſcendam ad Filium meum*, inquit Iac. quem tamen à fera devoratum arbitrabatur. Exod. 3. *Ego ſum Deus Abraham, Iſaac, & Iacob Non eſt autem Deus mortuorum ſed vivorum.* Quo argumento contra Saducæos Dominus eſt uſus. Matth. 22. Eccl. 12. *ſpiritus redit ad eum qui dedit eum.* Sap.

Sapient. 2.

3. *Iuſtorum animæ ſunt in manu Dei.* Sapientiæ 4. *Iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* Huc pertinent ſcripturarum loca, in quibus defuncti *ad populum ſuum appoſiti* dicuntur; & oratū, jejunatūque fuiſſe pro defunctis. Niſi enim eos, qui mortui erant corpore, ſecundùm animam vivere, & ſuo tempore ſecundùm corpus ſurrecturos credidiſſent, ſuperfluum & vanū fuiſſet orare pro defunctis. Quare animam non ſolùm vivere ac ſupereſſe diſſoluto corpore, credendum eſt, ſed etiam natura ſua immortalem à Deo conditam eſſe; ut Dominus expreſſis verbis Matth. 10. aſſerit: *animam non poſſunt occidere.* Lucæ 10. mendici anima defertur ab Angelis in ſinum Abrahæ: Epulonis verò deſcendit ad infernum. Act. 23 *de reſurrectione mortuorum ego iudicor.* 1. Cor. 15. *Si Chriſtus non reſurrexit, vana eſt fides veſtra.* 2. Cor. 5. *Optamus peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum.* Apoc. 6 *vidi ſubtus altare animas.* 14. *beati mortui, qui in Domino moriuntur.* Idem tradiderunt unanimi conſenſu omnes utriuſque Teſtamenti fideles, & ſcripturarum Sacrarum interpretes, necnon præcipui quique gentium Philoſophi, ut Pythagoras, Socrates, & Plato, teſte Plutarcho, & Cicerone. De Ariſtotele, quidnam de immortalitate animæ ſenſerit, incertum eſt. Plutarchus lib. 5 de placitis Philoſ. cap 1. & Theodoretus lib. 5. de curat. Græc. affect. Scotus in 4. qu. 43. qu. 2. opinantur, Ariſtotelem exiſtimaſſe, hominis animam eſſe mortalem. S Tho. lib. 2. cont. gent. cap. 79. Ammonius, Simplic. Avicenna, Albertus, & plerique alii ſentiunt, Ariſtoteli animam fuiſſe immortalem. Verius apparet, quòd Ariſtoteles dubius fuerit, nec in hanc vel illam partem ſatis reſolutus, ideoque magis inquirendo, quàm affirmando

1. Mach. 2.
2 Mach. 12

Plutarchus lib. 5. de plac. philoſ. cap. 7. Cicer. 1. Tuſcul. & lib. de ſenect.

Ariſtoteles de animæ immortalitate dubius.

Teſtimonia immortalitatis animæ.

hac

hac de re ſuam opinionē propoſuerit.

Quòd porrò anima ſit immortalis, evidentibus ſignis & rationibus evinci poteſt. PRIMVM quidem ex dignitate ac præſtantia naturæ animæ rationalis, cujus ita extingui conſcientia nequit, quin Dei judicium formidet: quod indubitatum eſt immortalitatis ſpiritus ſignū. Nā ad Dei tribunal numquam motus ſive eſſentia penetraret, cū pœnæ ſpiritualis metu non corpus, ſed anima ſola commoveatur. Eodem pertinet Dei cognitio, quia ad vitæ fontem nō pervenit vigor evaneſcens.

Immortalitas animæ rationalis confirmatur.

DEINDE præclaræ dotes, quibus humana mens pollet, immortalis eſſentiæ teſtimonia ſunt. Nam animæ rationalis potentiæ non ſunt ad corruptibiles res, ut brutorum ſenſus, limitatæ, aut quoad operationem dependentes: mentis enim agilitate anima Deum inviſibilem & angelos intelligit. Recta, juſta, & honeſta concipit: cælum & terram, naturæque arcana perluſtrat, & ubi omnia ſecula intellectu & memoria complexa eſt, ſingula ſua ſerie digerit, futuráque ex præteritis colligens, apertè demonſtrat, in homine divinum aliquid eſſe inſculptum, quod à corpore non dependeat. Quod etiam ſomnus ipſe convincit: qui licet vita exuere videatur, attamen cogitationes non modò earum, quæ numquam factæ ſunt, rerum, ſuggerit, ſed præſagia etiam in futurum tempus. Vnde intelligentiæ ſedem ſpiritum eſſe, non corpus, oportet, cujus operationes propriæ & immediatæ, velle ſcilicet ac intelligere, cùm à corpore non dependeant, & ſine concurrentia actionis alicujus corporeæ, vel rei corruptibilis exerceantur, conſequens eſt, ſpiritum intelligentem eſſe immortalem. ACCEDIT argumentum ab ejus appetitu deſumptum, quo anima deſiderat beatitudinem, videre Deum, numquam interire: qui ſanè vanus & irritus eſſet, ſi nūquam expleri poſſet.

Operationes animæ propriæ à corpore nō dependent: ſcilicet velle, intelligere.

ALIVD inſuper immortalitatis animæ teſtimonium ex eo ducitur, quòd omnis forma corruptibilis cogi poſſit, ut præter naturam operationem ſuam exerceat, ac nonnumquam impediri, ne exercere queat (ut aqua ab igne calefacta neceſſariò urit, & non refrigerat:) ſed anima rationalis nullius cauſæ naturalis vi adigi poteſt, ut contra naturalem ſuum operandi modum agat; neque impediri poteſt, quò minùs propriam operationem (velle ſcilicet & intelligere) exſequatur. Ergo ſicut à nulla natura ut cauſa in ſua operatione anima rationalis cogi vel impediri poteſt; ita neque corrumpi. Nam eſſe atque operari conjuncta ſunt.

DENIQVE obligatio ad virtutum officia immortalitatis animæ ſignum eſt. Cùm enim vitia ſæpe vitam temporalem oblectent atque prolongent; econtra verò ſtudium virtutis valetudinem lædat, & nonnumquam tollat; ſequeretur, potiùs ſectanda homini eſſe vitia quàm virtutes, ſi anima corpori ſuperſtes non eſſet; juxta illud Apoſtoli 1. Cor. 15 *Si mortui non reſurgunt bibamus & comedamus, cras enim moriemur.* Rurſus id ipſum evincit Dei erga homines benevolentia, quos cùm intelligentes ſuique capaces condiderit, & in hac mortali vita non plenè intelligatur neque poſſideatur; aliam ſupereſſe vitam oportet, in qua Deus ſe clarè videndum fruendumque exhibeat.

POSTREMO, Dei juſtitia immortalitatem animæ requirit. Cùm enim ad illam pertineat, unicuique juxta ſua merita reddere, juſtis quidem præmia, impiis autem ſupplicia; & illud in hac vita non fiat; prorſus conſequitur, aliā expectandam eſſe vitam, in qua unicuique juſta detur retributio. *Si enim in hac vita tantùm ſperantes ſumus miſerabiliores*

Digitized by Google

miſerabiliores ſumus omnibus animantibus inquit Apoſtolus 1.Cor.15.

CAP. XC.

De ſtatu primi Hominis.

Primi hominis ſtatus. QUALEM Deus primum hominem creaverit, ſcriptura maſeſtè deſcribit Gen.1 *Creavit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam,* id eſt, naturæ intelligentis memoria, voluntate ac libero arbitrio præditum; ſimulque talem, qui rectus, iuſtus, ſanctus, & ſapiens, in Dei filium adoptatus, Deique amicus eſſet. *Imago natura.* Imago enim naturam, ſimilitudo autem ad virtutem ornamenta pertinet. *Similitudo virtutum.* Neque enim tam inſulsè ſapiendum eſt, ut ſecundùm figuram & lineamenta corporis homo ad imaginem Dei conditus putetur, cùm Deus ſpiritus ſit, cui nullum corpus aſſimilari poſſit: quanquã in erecta hominis figura eminentiam *Supra c.18.* ſupra cetera animantia ipſius nonnullam refulgere oſtenderimus. Perperam verò Caluinus veteres ſuggillat, quòd inter imaginem & ſimilitudinem differentiam poſuerint; *cùm* (inquit) *ſimilitudo vice expoſitionis tantùm addita ſit.* *Bern.ſer.80 & 81.in Cantic.* Nam licet nonnulli has voces pro eadẽ re accipiant, ut ſimilitudo præambula & genus ſit imaginis; attamen plures veterum, ne ſuperflua vocum repetitio admittatur, imaginem à ſimilitudine diſtinguunt, ut Imago ad naturam, Similitudo autem ad naturæ perfectionem & decorem pertineat; ut ſenſus illius dicti, *Faciamus hominem ad Imaginem & ſimilitudinem noſtram,* ſit; faciamus hominem ad imaginem nobis ſimilem, videlicet intelligentem, ſanctum, libera voluntate præditum, ſcientia virtutibuſque ornatum, quoad animam, Deum repræſentantem immortalem, incorporeum, inviſibilem.

CAP. XCI.

In quo conſiſtat Imago Dei in homine?

NON omnis ſimilitudo Imago eſt, nam ovum ovo ſimile eſt, nõ tamen ejus Imago: *Imago plus requirit quam ſimilitudinem.* quia vox *Imago* ſimilitudinem denotat, ſecundùm aliud expreſſam, atque exemplar in eo, quod naturale aut proprium eſt, repræſentãtem: cujus defectu res inanimes, atque omnes ratione carentes, quæ Deo ſolùm communicant, in eo quòd ſunt, aut etiam vivunt, Dei veſtigium, *Aug.lib 83 quaſt.51.* non imago dicuntur. At homo, quia mente intelligendique facultate, rationis arbitrio, dominandique poteſtate Deum repræſentat, illius Imago nuncupatur; ut ex Apoſtolo docet Auguſt. Et quoniam primaria Imaginis divinæ ſedes in rationali anima, ejuſque potẽtijs conſiſtit, ideo non ſolus vir, ſed & mulier ad Imaginem Dei condita eſt. *Imaginis ratio in homine inqua conſiſtat.* Quia tamen vir intelligentia, ſapientia, principatu, dominoque mulierem ſuperat, ea conſideratione Apoſtolus viro potiorẽm Imaginis Dei rationem attribuit. *Vir,* inquit, *Imago & gloria Dei eſt, mulier autem gloria viri eſt. Non enim vir ex muliere eſt, ſed mulier ex viro. Etenim non eſt creatus vir propter mulierem: ſed mulier propter virum.* *Epheſ.4. Coloſſ.3. Aug.lib.12 trinit.c.7. Gen 1.5. & 9. 1.Cor.11.* Ubi varias in homine Dei repræſentationes ad Imaginis rationem pertinere ſignificat: utpute, quòd ſicut ex Deo omnia dimanant, ita ab uno viro Adam omne genus humanum, etiam Eva, profluxerit: & ſicut Deus eſt prima omnium rerum cauſa, & Dominus; ita cunctorum hominum origo & princeps Adam: & quemadmodum propter Deum omnia ſunt;

Digitized by Google

nus;ita mulier propter Adamum condita eſt. Porro communes viro & mulieri repræſentationes à doctoribus recenſentur I. Quòd homo intelligat, velit, memoriam habeat. II. Quòd ſicut Deus incorporeus & immortalis eſt; ita & homo interior, ſeu anima. III. Quòd ſicut Deus eſt, vivit, ſapit & ratiocinatur; ita & homo. IV. Quòd ſicut Deus inviſibilis & ſimplex eſt, non ex partibus compoſitus inſtar corporum; ita homo interior. V. Quemadmodum Deus ubique totus eſt; ita hominis anima in ſuo corpore ubique tota eſt. VI. Quemadmodum Deus omnia vivificat, movet & gubernat; ita ſuum corpus anima vegetat, movet atque regit. VII. Sicut Deus ſui juris & liberi arbitrii eſt, ita in ſuis actibus anima. VIII. Quemadmodum Deus omnibus alijs rebus dominatur, ita homo àlijs creaturis, iubêdo vel utendo. Vnde Iacobus ait, omne genus animalium ab humana natura domari. IX. Sicut una divina natura tres habet diſtinctas perſonas; ita una anima tres diſtinctas facultates. Et ſicut à Patre generatur Filius, & ab utroque procedit Spiritus ſanctus; ita ab intellectu generatur voluntas, & ex utroque procedit memoria.

Act. 17. *Iac. 3.* *Ab intellectu voluntas, ab utroque memoria.*

POSTREMO, ſicut Pater à nullo eſſentiam ſuam accipiens, fons eſt totius divinitatis, à quo generatur Filius, & à quo per Filium procedit Spiritus ſanctus: ita humanæ naturæ fons eſt Adam ex quo Eva, & ex utroque Seth.

Iuſtin. in expoſ. fidei de confeſſ. trini.

CAP. XCII.

Cur Animalia nunc homini non ſemper obtemperent, ſed potius noceant?

Animaliũ in hominẽ rebellio, vnde profluat,

QVOD beſtiæ ab initio ſubditæ à Deo hominis imperio, nunc ſubinde noceant, imò etiam homines interimant, non ad conditionem hominis inſtituti, ſed ad pœnam damnati pertinet. Iuſtè enim inobedientia primorum parentum rebellione ſubjectorum brutorum vindicatur; & per viliſſima animalcula humana ſuperbia domatur: per pulices, lendes, pediculos, muſcas, ranas, erucas &c. Quibus nonnumquam potentiſſimos reges, regnaque Deus perdomuit: ut Pharaonẽ, Antiochum, Herodem, Romanos, apud quos animalia domeſtica efferata dominorum imperia refugiſſe ſcribit Auguſtinus. Quẽadmodum vero ad peccati vindictam pertinet, quòd animalia nunc homini noceant, (ut patet ex occiſione facta per leonem inobedientis prophetæ: necnon puerorum Elizeo maledicentium, per vrſos,) ita ad innocentiæ teſtimonium, quòd ſerpentes iuſtis, (exemplo Pauli) nihil noceant: nec leones: ut ex Daniele, hiſtoriiſque ſanctorum comprobatur, ad quorum pedes truculentiſſimos leones provolutos eſſe legimus.

Aug. lib. 3. de civit. ca 23. *Feræ iuſtis non nocent.* *3. Reg. 13.* *Act. 28.* *Daniel. 6.*

CAP. XCIII.

In quo ſimilitudinis ratio conſiſtat?

DEI ſimilitudo in homine conſiſtit in ſapientia, boni amore, juſtitia, ſanctitate, ac virtutibus ceteris, quibus anima Deo aſſimilatur, iuxta illud Chriſti: *Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* Et illud Apoſtoli: *Induite novum hominem qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis.* Quod Eccleſiaſticus ita expreſſit: *Deus creavit de terra hominem, & ſecundùm ſe veſtivit illum virtute,* id eſt, ad ſuam ſimilitudinem fecit ſapientem, iuſtum, innocentem, aliiſque virtutibus exornatum.

Similitudo Dei in quo conſiſtat. *Matth. 5.*

M Eccleſia-

Eccl. cap. 7. Eccleſiaſtes autem *Fecit Deus hominem rectum*, qui ſi Deum creatorem ſuum nō amaſſet utique rectus non fuiſſet., & *Pſal. 48.* Pſalmiſta : *Homo cum in honore eſſet*, id eſt, cum Dei ſimilitudine fulgeret; *non intellexit*, hoc eſt, indulta ſibi gratuita Dei bonitate virtutum dona, grata conſideratione non ponderavit. *Ideo comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis*, ſimilitudine affectionum & cupiditatum. *Ambroſ. lib. de dign. cond. humana cap. 3. Chryſoſt. hc. 8 in gen.* Nam triplex in homine ſimilitudo reperitur; Naturæ, Gratiæ, & Gloriæ. *Triplex ſimilitudo; natura, gratia, & gloria.* Mediam autem peccando perdidit, ſcilicet innocentiam, ſapientiam, ceterarumque virtutum pulchritudinem, qua Deo aſſimilabatur; non primam in intelligendi facultate ſitam, quæ ad Imaginem pertinet, quam homo peccando non perdidit. Sciendum tamen, nomen Imaginis aliquando in ſcriptura includere ſimilitudinis perfectionem. ad Ephеſ. 4. *Induite novum hominem qui ſecundum Deum creatus eſt*. Coloſſ. 3. *Induentes novum hominem, eum qui renovatur in agnitionem ſecundū imaginem eius qui creavit illum.* 1. Cor. 3. & 1. Cor. 15. *Portemus imaginem cæleſtis*. *Imago nonnunquam ſimilitudinis perfectionem includit.* Ad quæ reſpiciens Auguſtinus ſubinde, ait, hominem per peccatum amiſiſſe Imaginem Dei: ſecundum videlicet delineamenta pulchritudinis iuſtitiæ, ut ſeipſum explicat li. 1. retract. ca. 26. & lib. 2. ca. 24. Quomodo etiam intelligendi ſunt alij doctores, ſimiliter loquentes, ut Hieronymus & Epiphanius. *Epiph. in epi. ad.*

CAP. XCIV.

Vtrū rectitudo iuſtitiæ homini naturalis, vel potius ſupernaturalis dici debeat?

Naturale varijs modis accipitur.

NATVRALE varijs modis accipi ſolet. PRIMVM quidem Naturale uſu recepto dicitur, quidquid ad rei eſſentiam pertinet. Hoc modo ſanctitas, iuſtitia, bonitas Deo naturalis eſt, non homini neque angelo: quia eis aliunde obvenit, ſalvaque rei eſſentia poteſt abeſſe, ſicut ab impiis hominibus & dæmonibus abeſt. *Dion. Areop. de divin. nom. cap. 4.* SECVNDO Naturale dicitur, quod ex naturæ principijs profluit; aut quod lege atque neceſſitate naturæ debetur, ſicut alimentum filio à parentibus. Qua ratione iuſtitia hominis naturalis dici nequit; *Iuſtitia nō eſt homini naturalis.* quia nulla creatura ex ſeipſa juſtitiam habet, ſicuti nec immortalitatem; ſed gratuito munere illam accipit ab eo, *à quo deſcendit omne donum perfectum*. *Iacob. 1.* TERTIO naturale vocatur id, quod rei ex naturæ ſuæ principijs, quoad operationem vel motum convenit: ut lapidi naturale dicimus, deorſum labi. Nec hoc modo juſtit a homini naturalis eſt, ut voluit Pelagius. Nam *Deus in nobis operatur velle & perficere*. *Philipp. 2.* QVARTO. Id Naturale cenſetur, ſine quo humana natura non naſcitur; vel Id, quod cum natura contrahitur. Sic dicimur *natura filij iræ*: *Ephеſ. 2.* Sap. 12. *naturalis malitia eorū*. Rom 11. *ex naturali exciſus oleaſtro*. Hoc etiam modo iuſtitia nobis dici nequit naturalis, cum non juſti, ſed iniqui naſcamur, & contra naturam inſeramur bonæ olivæ. Hoc vero modo juſtitia Chriſto naturalis fuit; vt docet Auguſt. Enchir. c. 40. Cyril. in Ioan. lib. 1. c. 15. Greg. libr. 18. moral. c. 34. Beda in 1. c. Lucæ tractans angeli verba: *quod naſcetur ex te ſanctū*. S. Tho. 3. part. quæſt. 34. ar. 3. ad 2.

POSTREMO Naturale dicitur, quod homo à Deo in ſua creatione cum natura accepit: quodque ad naturæ decorem & perfectionem pertinet, qua nvis eſſentia rei ſalva abeſſe poſſit. *Naturale quod ad naturæ perfectionem pertinet.* Hoc modo iuſtitiam homini primo & angelis fuiſſe naturalem rectè dicimus; quia *Deus creauit hominē rectum: ad Imaginē & ſimi-*

Digitized by Google

Eccl. 7.

& ſimilitudinem ſuam: ad fruẽdum Deo. *Creaſti nos ad te* (ait B. Aug. li. 1. confeſ. ca. 1) *& inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te.* Quod autem Dei dona homini in ſua creatione collata, rectè quodam ſenſu naturalia vocentur, docet Fulgent. lib. de Incarn. & grat. cap. 21. Proſper contra Caſſianum. Damaſc. lib. 3 de fide cap. 24. Leo ſerm. 1. de Ieiu. 10. menſis. & ſer. 4. de nativit. Domini, & ſer. 15. de paſſ. Aug. ſæpe docet, nihil aliud eſſe vitium, quam naturalium privationem bonorum. Enchir. cap. 11. lib. 3. de lib. arb. c. 18. & 19. de ſpir. & lit. cap. 26. Cæleſtinus in epiſt. pro Proſpero & Hilar. cap. 4 dicit, naturalem innocentiam in Adæ prævaricatione perditam. Gregor. lib. 29. moral. c. 21. Accedit expreſſa S. Tho 3 part. quæſt. 34. art. 3. ad 2. doctrina: *Illud,* inquit, *quod homo in principio ſuæ creationis habet, eſt homini naturale.*

CAP. XCV.

De libero hominis Arbitrio.

Liberum arbitrium unde dictũ

NE vocis ambiguitate quis decipiatur, ab expoſitione nominis *liberi arbitrij* tractatum hunc inchoabimus: de quo triplex opinio reperitur. PRIMA eorum eſt, qui ſentiunt, nomen *liberi arbitrij* ſignificare conjunctionem iudicij rationis, & electionis voluntatis: & ratione iudicij nuncupari arbitrium; ratione autẽ electionis, liberum: ut nihil aliud ſit Liberum Arbitrium, niſi judicium cum electione. Auguſt. lib. 3. Hypogno. Petrus Lombardus lib. 2. ſent. diſt. 24. §. D. SECVNDA aliorum eſt, qui exiſtimãt, nomen liberi arbitrij propriè de actu rationis dici: quia arbitrari idem ſit, quod judicare. Bernard. lib. de grat. & lib. arbit. Ricard. art. 7. Lou. TERTIA denique ſententia eſt cõmunis Patrum & S. Thomæ, 1. par. q. 38. art. 3. ad 2. qui docent, per liberum arbitrium ſolius voluntatis actum denotari; qui ſolus verè ac propriè liber eſt. Vnde nomen voluntatis Patres addere ſolent; dicentes: *liberum voluntatis arbitrium.* ſic Ambroſ. Auguſt. & alij paſſim. Quamvis enim arbitrari propriè ad intellectum pertineat, rectiſſimè tamen voluntati accommodatur, quia ejus electio eſt ſẽtentia quædam, & vltimum ipſius judicium, conſenſus, beneplacitum ſeu decretum quo ſe nutu ſuo in hanc partem abſque vlla naturali vel fatali neceſſitate inflectit, movet, inclinat. Apprehẽſum enim bonum vel malum intellectus proponit animæ, quæ ſua voluntate, imperio, ac placito concludit, eligendo vel repudiando. Vnde liberi arbitrij definitionem colligere poſſumus hanc: *Liberũ arbitriũ eſt facultas liberæ intelligentis naturæ, qua poſitis omnib. ad agendũ requiſitis, poteſt agere & nõ agere, eligere, & repudiare.* Eſt enim liberũ arbitrium non habitus, vel actus, ſed potentia indeterminata, quæ in ſola intelligente natura reperitur, ſcilicet in Deo, angelis & hominibus; & circa media ad finem aliquem conducentia verſatur, cujus actus proprius eſt electio, quæ cõſultationis velut concluſio eſt, duobuſque modis peragitur; vel ſeligendo unum ex pluribus propoſitis, quæ contrarietatis libertas dici ſolet; vel uno tantum propoſito, illud acceptando vel repudiando, quæ libertas contradictionis nuncupatur. Et quoniam eligere voluntatis eſt, ſequitur, liberum arbitrium eſſe voluntatem, ſeu appetitum rationalem: qui ut finem reſpicit, voluntas dicitur; ut autem media conſiderat, liberum arbitrium vocatur, quia videlicet

Ambr. li. 2. de fide ca. 3. Aug. li. de grat. & lib. arb. ca. 2. Lib. 5. de civi. c. 9.

Quid liberum arbitrium.

Libertas contrarietatis & cõtradictionis.

Voluntas ut finem reſpicit, appetitus rationalis, ut autem media, liberũ arbitrium.

delicet rem ut bonam vel malam à ratione propoſitam amplectitur aut repudiat ſuo nutu, nulla fatali aut naturali neceſſitate appetitum in hanc vel illam partem inflectente.

Fatalis & naturalis neceſſitas libertati repugnant.

Non enim ad libertatem arbitrij ſufficit, quòd homo in ſua actione non cogatur, quodque ſponte, hoc eſt, ex interno principio operetur.

Ad libertatem non ſufficit ſpõtaneum, eſt abſque coactione.

Nam & animantia rationis expertia, quædam ut ſibi bona ex apprehenſione ſenſus appetunt; nonnulla tanquam noxia fugiunt, ad quæ nulla vi externa compelluntur, ſed ex interno appetitu ſenſitivo moventur, quæ tamen nemo liberè moveri dixerit: quia ſolo naturæ inſtinctu ad unum determinatò ferantur, potiuſq; agantur, quàm agãt. Damaſcen lib. 2. fidei Orthod. cap. 2. 7. Similiter nonnulla homo vult judicio ad unum determinato, ideoque non liberè, ſed neceſſariò: veluti omnes beati eſſe appetunt, & miſeriam fugiunt, quia voluntas naturaliter in bonum generatim apprehenſum inclinat; & malum averſatur. Quod ut plenius intelligatur, ſciendum eſt, triplicem diſtingui libertatem.

Triplex libertas.

VNA eſt libertas à neceſſitate, quæ Naturæ libertas dicitur: ALTERA eſt libertas à peccato, quæ Gratiæ nuncupatur: TERTIA eſt libertas à miſeria, quæ libertas Gloriæ appellatur.

Libertas naturæ duplex.

Rurſus libertas naturæ in duas ſpecies dividitur. Eſt enim libertas à coactione, qua ſponte, voluntariè & libenter fiunt, etiam quæ neceſſaria ſunt: quo modo felices eſſe ita volumus, ut infelices eſſe nullo modo velle poſſimus. Auguſt. Enchir. cap. 105. Et eſt libertas non ſolùm coactioni, ſed etiã neceſſitati oppoſita, qua pro arbitrio poſſumus velle, & non velle. QVAERITVR ergo, à qua libertate dicatur liberum arbitrium? RESPONDEO, certum eſſe, inprimis libertatem arbitrij à libertate Gratiæ vel Gloriæ dici,

Libertas arbitrij à libertate naturæ, nõ gratiæ vel gloriæ dicitur.

cùm impij non careant libero arbitrio, quamvis ſervi ſint peccati, corruptionis & miſeriæ. Addo præterea, æquè certum eſſe, ad conſtituendum liberum arbitrium non ſufficere libertatem à neceſſitate. Id apertè Scriptura plurimis locis tradit. Eccleſiaſtici 15. *Deus reliquit hominem in manu conſilii ſui, adiecit mandata & præcepta: Si volueris mandata ſervare, conſervabunt te. Appoſuit tibi ignem & aquam: ad quod volueris, porriges manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei dabitur illi*: ſignificans ad rationem liberæ electionis requiri libertatem à neceſſitate, non ſolùm à coactione.

Diſtinctio voluntarij & liberi.

Nam in eo propriè diſtinguuntur Liberum & Voluntarium, quòd Libertas omnem neceſſitatem, Voluntarium autem ſolam coactionem & violentiam excludat. Eſt enim voluntarium, quod à principio interno cum cognitione profluit; vnde pecora ſponte, ſed non tamen liberè in pabulum feruntur; & Deus Pater ſponte, ſed non liberè Filium gignit.

Liberum à violentia.

Liberum enim à violentia eſt, quidquid in agendo vim extrinſecus illatam non patitur.

Liberum à neceſſitate.

Liberum autem à neceſſitate eſt, quod non ſolùm à principio innato cũ cognitione fit, ſed inſuper quod nulla fatali vel naturali neceſſitate operatur,

Libertas excludit fatalem & naturalem neceſſitatẽ.

& ex rationis ac voluntatis facultate ſic agit, ut non agere poſſit, & in utramque partem ſuam habeat optionem & electionem; non quòd ſimul velle, & non velle idem poſſit, ſed quia dum vult, poteſt non velle, & à volendo ceſſare. Vnde ſequitur, non omne quod eſt, quando jam eſt, neceſſe eſſe ut ſit: quia ut cauſa ſit libera in agendo, non opus eſt, ut priùs tempore fuerit libera.

Deus ab æterno liberè voluit creaturarum bonũ quod habent.

Nã Deus ab æterno voluit creaturarũ bonũ quod nunc habent; & tamen liberè vo-

luit.

Digitized by Google

luit,quamvis æternitatem nullum tempus præceſſerit;quia in ipſa æternitate ita voluit,ut poſſet non velle.

CAP. XCVI.

De poteſtate liberi arbitrii hominis integri.

PRIMVS homo talis à Deo conditus eſt,ut libero voluntatis arbitrio & bene velle poſſet, & malè, nec gratis,ſi bene:nec impunè, ſi malè. Sufficiebat autem ſolum liberum arbitrium ad peccandum:non tamen ad merendum,neque ad iuſtitiam retinendũ: ſed opus inſuper divina erat gratia, & auxilio,quod ei præſens aderat, eoque uti poterat,quando volebat. Quale ſanè adiutorium ſi primo homini in ſtatu integro defuiſſet, abſque ſua culpa cecidiſſet;quum ſibi ad ſtandum & in iuſtitia perſeverandum ſolum liberum arbitrium non ſufficeret. Quod exemplo hominis illuſtrat B. Auguſtinus, qui ſibi ad moriendum, non autem ad vivendum ſufficit,quia elementorũ adjutorio ad vitam conſervandam indiget. Iterum exemplo ſani oculi, qui vt functionem ſuam exerceat, lumine indiget. Dederat,inquit Auguſt. libr. de correpr.& grat. c. 11. homini Deus bonam volũtatem (in illa quippe eum fecerat,qui rectum condiderat) dederat &adjutorium,ſine quo in ea non poſſet permanere,ſi vellet;ut autem vellet, in ejus libero relictũ erat arbitrio. Poſſet ergo permanere ſi vellet,quia non deerat adjutorium,per quod poſſet, & ſine quo non poſſet bonum perſeveranter tenere,quod vellet.Si autem hoc adjutorium vel angelo,vel homini,quam primum facti ſunt,defuiſſet, quoniam non talis natura facta erat,ut ſine divino adjutorio poſſet manere, ſi vellet; non utique ſua culpa cecidiſſent: adjutorium quippe defuiſſet,ſine quo manere non poſſent. Acceperat enim primus homo poſſe,ſi vellet, ſed non habuit velle quod poſſet;nam ſi habuiſſet,perſeveraſſet.

Quale homines integri fuerit lib. volunt. arbitr. Au. Enchir cap. 105. 106.

Lib. arb. hominis integri divino ad bene operandum indigebat auxilio.

CAP. XCVII.

Cur Deus hominem malè libero uſurum arbitrio creaverit?

ISTA quæſtio ſæpiùs initio Chriſtianæ fidei doctoribus objecta fuit,cui à Divo Petro Apoſtolo,Dionyſio Areopagita,Irenæo, Auguſtino aliiſque reſponſum eſt,Deum benefacere voluiſſe etiam de malefaciente: & ordinem prætermittendum non fuiſſe,in quo oſtenderetur,quàm bonum ſit animal rationale,quod etiam peccare poſſit; quamvis melius ſit, quod peccare non poſſit.Congruentiſſimum inſuper fuit, Deum ſic hominum & angelorum ordinare vitam,ut in ea priùs oſtenderet,quid liberum poſſet arbitrium; deinde,quid ſuæ gratiæ poſſet beneficiũ, iuſtitiæque judicium.

Cur malè uſurum libe. arbitrio Deus creaverit:

Clem lib. 3 recog. Dion. Areod. lib. de divi. nom. c. 4. Iren lib. 4. c. 7.

CAP. XCVIII.

Quòd liberum hominis arbitrium peccato non ſit amiſſum.

QVOD in homine lapſo facultas unum præ alio eligendi remanſerit,ac proinde liberum voluntatis arbitrium, experientia ipſa comprobat.Quantumcumque enim ad conſentiendum actioni contingenti, vel quippiam agendum,nos ſuaſio, vel inſpiratio moveat, attamen nos liberè poſſe acquieſcere,vel renuere,palã experimur.Quò etiam pertinet,quòd plurima

Liberũ arbitriũ experientia cõprobatur.

Conſilium & delibertatio oſtendunt libertatem.

Digitized by Google

Correptio-ſ ius & vituperium.

ſima non niſi prævio diligenti conſilio ſeriaque præmiſſa deliberatione operemur. Fruſtra porrò conſultaremus, ſi nobis liberum non foret in hanc vel illam partem nos flectere, nutuque volũtatis placentem nobis partem eligere. Accedit, quòd experiamur, nõ inaniter nominibus leges & conſilia dari; minas & præmia proponi; neque fruſtra homines ad bona invitari, rogari, corripi, laudari, vituperari: quæ tamẽ omnia in vanũ adhiberentur, ſi homo ad id quod facturus ſit, non liberè, ſed neceſſariò ferretur. Nemo enim laudem, præmium aut ſupplicium pro eo meretur, quod aliter fieri non potuit. Suffragantur experientiæ aperta ſcripturæ teſtimonia, quæ homini lapſo perſpicuè liberum voluntatis tribuunt arbitrium. Et quidem hæc ipſa ſcripturæ teſtimonia poſſunt ad decem capita revocari.

Scriptura teſtimonia de lib. arb. 10. capita revocãtur.

PRIMVS ordo earum ſit ſcripturarum in quibus expreſſa libertatis mentio ſit 1. Cor. 9 *Non ſum liber? numquid habemus poteſtatem manducandi* 1. Cor. 7. *Qui ſtatuit in corde ſuo firmus non habẽs neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ Voluntatis.* Numer. 3. *vir in arbitrio habebit votum vxoris ſuæ.* Ioſue vltimo: *Optio vobis datur.* 4 Reg 2 *Populus obtulit arbitrio ſuo, & iudicio cordis ſui.* Iſaiæ 1. *Si volueritis, & audieritis me.* Eccl. 15. *Deus reliquit hominem in manu conſilii ſui.* Matth. 25. *Si vis ad vitam ingredi.* Ad Philemo: *Sine conſilio tuo nihil volui facere ne, velut ex neceſſitate bonum tuum eſſet, ſed voluntarium.*

Libertas arbitrij, ſatetur.

Homo poteſt agere & nõ agere

SECVNDVS ordo ſcripturarum eſt illarum, quæ actiones humanas in hominis arbitrio & poteſtate conſiſtere ſignificant, ita ut ſæpe non faciat, quod agere poteſt. ut Eccleſ. 13. *potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus facere Mala, & non fecit.* Gen. 4. *ſub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Deut. 30 *Mandatum quod ego præcepi tibi hodie, non ſupra te eſt, ſed iuxta te.* Eccleſ. 15 *Si volueris conſervare mandata, conſervabunt te*, &c. 1. Cor. 6 *non niſi ſumus hac poteſtate.*

Optio & electio libertatẽ cõvincũt

TERTIVS ordo ſcripturas continet, in quibus optio vel electio homini permittitur; ut Gen. 13. Abraham Loth optionem terræ conceſſit. Deut 30. Moyſes Iſraelitico populo benedictionem propoſuit. Ioſue vltimo: *optio vobis datur, eligite hodie quod placet.* 1. Paralipom 21. optio Davidi offertur. Eccleſ 15 *appoſuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam* 1. Cor. 7. *Qui ſtatuit in corde ſuo firmus &c.*

Exprobratio ſignum libertatis,

QVARTVS ordo ſcripturarum eſt, in quibus homini exprobratur, quòd contra Dei voluntatem agat, eique reſiſtat. Prov. 1 *vocavi & renuiſtis.* Iſaiæ 5. *Exſpectavi ut faceret uvas, & fecit labruſcas.* & cap. 65 *Expandi manus meas ad populum contradicentem.* Actor. 7. *vos ſemper Spiritui Sancto reſtitiſtis.* Matth. 23 *Quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti?* Apocal. 2. *Tempus dedi ei ut pœniteret, & non vult pœnitere.*

Libertatẽ oſtendunt præcepta, conſilia, ſuaſiones.

QVINTVS ordo ſcripturarum eſt, continentium divina præcepta, prohibitiones, conſilia, ſuaſiones, exhortationes, dehortationes; correptiones, laudes obſecrationes, invitationes, præmia, & ſupplicia: quæ õnia homini fruſtra proponerẽtur, niſi liberũ haberet arbitriũ.

Promiſſio mercedis, & cõminatio ſupplicij

SEXTVS ordo ſcripturas complectitur, quibus omnia hominum facta in judicium adducenda ſignificantur; ut Deus mercedem boni operis aut mali retribuat. ut Eccleſ. *Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium, ſive bonũ ſive malum ſit.* 2. Cor. 5 *omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti,*

ut,

ut recipiat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum ſive malum. Rom. c. 2. *reddet unicuique ſecundum opera ſua.*

Interrogationes cur homo fecerit.

SEPTIMVS ordo ſcripturarum eſt continentium interrogationem, Cur hoc & non illud homo fecerit? ut Geneſis c. 4. Dominus Deus ait Cain: *quid feciſti?* & Geneſis capite tertio Evam interrogat: *Quare hoc feciſti?* Actor cap. D. Petrus: *cur poſuiſti hanc rem in corde tuo?* Matthæi 22: *quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem?* Lucæ ca 19 *Quare non dediſti pecuniã meã ad mẽſam?*

Pœnitẽtia actio.

OCTAVVS ſcripturas continet in quibus multi peccatores ad cor rediiſſe, ac pœnitentiam egiſſe ſignificantur. Pſal. 50. David. *peccatum meum agnoſco.* Pſal. 118 *Exitus aquarum deduxerũt oculi mei.* Iſaiæ 38 *Quid dicam aut reſpõdeam, cùm ipſe fecerim?* Ieremiæ 3. reprehẽditur populus Iſraeliticus, in quo nullus pœnitentiã ageret, dicẽs: quid feci?

Conſenſus & cooperatio.

NONVS ordo ſcripturarum eſt, quæ hominis conſenſum & cooperationem cum Dei gratia exigunt. Pſalmo 69. *Adiuva nos Deus ſalutaris noſter.* Pſal 78. *Deus in adiutorium meum intende.* Eccleſ. 15. *memoratus ſum miſericordia tua, domine, & cooperationis tua.* priori ad Cor. c. 3. *Dei adiutores ſimus.* Græcè συνεργοὶ, id eſt, *cooperatores.* priori Corinth. 15. *laboravi non ego, ſed gratia Dei mecum.* Nemo autem adiuvari dicitur, niſi adiuvanti cooperetur. Auguſtinus ſerm. 13. de verbis Apoſtoli.

Gratio & gratiarum actio.

POSTREMVS ordo ſcripturarũ eſt, quæ orationes & gratiarũ actiones pro bonis operib. peractis aut tẽtationibus ſuperatis cõmendãt. ad quid .n. oratio vel gratiarum actio, ſi nõ liberè, ſed neceſſitate, homo ad operandũ aut nõ operandũ impellatur? Cur pro Iudæorum converſione Apoſtolus Deum aſſiduè interpellaſſet, eorumque pertinaciã cõtinuo animi dolore planxiſſet; niſi Dei gratia iuvante bene, ſuáque perverſa voluntate malè agere potuiſſent.

Gratia libertatem firmat.

Quibus ſcripturis evincitur, in homine poſt lapſum non tantùm voluntatem remanſiſſe, ſine qua rationalis natura ſubſiſtere nequit, verùm etiam libertatem, quâ voluntas ſe huc & illuc inflectere queat. cui quidem libertati gratia Dei, qua voluntas ad bona peragenda indiget, adeò non obſtat, ut potiùs firmet ac ſtatuat. vnde in Pelagio damnatum eſt, quòd aſſereret liberum arbitrium gratia Dei frangi. Quare Concilium Arauſicanum, & poſtea Tridentinum rectè definerunt, Liberũ hominis arbitrium non eſſe ſublatum, ſed infirmatum; nec gratia everti, ſed adiuvari. Quam doctrinam unanimi cõſenſu omnes tã Græci quã Latini doctores tradiderũt.

Aug. epiſt. 100.

Conci. Arauſic. can. 13. Concil. Tri. ſeſſ. 6. can. 4. 5. 6.

Dei iudicia libertatem arbit. evincunt.

Clemẽs lib. 2. recognit. & epi. 3. refert, Simonẽ Magum, qui hominũ actiones fato tribuebat, à B. Petro fuiſſe confutatũ, ac libertatẽ arbitrii humani demonſtratã fuiſſe ex Dei iudicio quo hominũ actionibus præmia vel ſupplicia decernit, atque per iura populorũ ſeculique poteſtates & leges, quæ mala puniũt, & bona laudãt, præmioque digna cẽſent. Meritò itaque exclamat Origenes: *Erubeſcant, qui negãt liberũ arbitriũ.*

Orige. hom. 12 in Numeros.

Augu lib. 1 Cont. 2. epi. Pelag. ca. 2. li. 2 de pecc. merit. c. 18.

& D Augu. tres libros pro defenſione liberi arbitrii cõtra Manichæos elaboravit. & in libris poſterioribus cõtra Pelagianos diligẽter admonet, ne ita Dei gratiã prædicemus, ut liberũ tollamus arbitriũ: ne inſuper ita liberũ extollamus arbitriũ, ut Dei gratiã denegemus. Qua de re ſcripſit librũ *de gratia, & li. ar* item librum *de correptione & gratia,* in quo docet, præceptis & correptionibus pulſari liberum hominis arbitrium, orationibus vero, Deiq; gratia excitari, adjuvarique, vt bene operetur: non enim ho-

hominem Deus movet ſicut inſenſatum lapidem, ſed ſecundùm naturæ ſuæ conditionē, vtſcilicet bene velit libero voluntatis arbitrio. Quam doctrinam contra Pelagianos differens Aug. (ut calumniantur ſectarij) non retractavit lib. 1. cap. 9. explicans, quomodo verè dixiſſet: *per volūtatem poſſe caveri peccatum,* ſcilicet cum gratia Chriſti. & cap. 10. *omnes homines poſſe ſalvari ſi velint. quia,* inquit, *præparatur voluntas à domino,* Enchiridij ca. 32. *Quomodo non volentis nec currentis, cùm proculdubio ſi homo eius ætatis ſit, ut ratione iam utatur, non poſſit credere, ſperare, diligere, niſi velit: nec pervenire ad palmam ſupernæ vocationis Dei, niſi cucurrerit.* Quo autem ſenſu dixerit Enchir. cap. 30. *Quòd homo malè utens libero arbitrio ſe perdiderit & ipſum, ſervumque peccati fecerit & diaboli,* ex prædictis liquet, quia ſcilicet peccando libertatem à peccato & à miſeria perdidit, ſeipſumque damnationi obnoxium fecit. ſimiliter ait, liberum arbitrium à ſervitute liberandum; & liberius fore, quoniam peccare non poterit, reſpiciendo nimirum ad libertatem, non à neceſſitate quam natura contulit, ſed à peccati & miſeriæ ſervitute, de qua Ioannis 8 *Si vos filius liberaverit, verè liberi eritis.* & Rom. 8 *Ipſa creatura liberabitur à ſervitute corruptionis.* Bernardus libr. de gratia & libero arbitr. hanc triplicem libertatem, à Peccato, & à Miſeria, atque à Neceſſitate obſervavit, ultimamque rationalem comitari naturam admonet: quod lumine rationis naturalis tam evidens eſt, ut communi conſenſu ſapientes etiam Ethnici hominem liberi eſſe arbitrij agnoverint. nulla enim unquam reſpublica fuit, quæ non habuerit magiſtratus, ſilium, leges, pœnas & præmia; quæ omnia eſſent ſuperuacanea, ſi nulla eſſet libertas eligendi.

Aug. non retractauit doctrinam de li. arbit.

Aug. ho. 50. inter 50.

Libertatē à peccato & miſeria peccando homo perdidit

Aug. lib. 5. de civit. ca. 6.

CAP. XCIX.

De qualitate liberi arbitrii poſt lapſum.

QVANQVAM liberum hominis arbitrium per Adæ prævaricationem ſuam naturalem libertatem non amiſerit, nec proinde ſit extinctum; attamen per peccatum fuiſſe corruptum, viribus attenuatum, languidum & infirmum ad operationes ſalutares, confitendum eſt. Mentem enim perdita luce ſapientiæ, infidelitatis tenebræ invaſerunt; vnde ſequuta rerum credendarum agendarumque ignorantia; factumque, vt homo facilè complectatur falſa pro veris; nec de rebus ad religionem & pietatem pertinentibus (id eſt, ad Dei veri cultum, & animæ ſalutem) ex ſeipſo rectè judicare poſſit, ſed lumine divino illuſtrandus ſit, quo adjutus de re ſalutari propoſita bene cenſere queat; prout docet Apoſtolus: *Fiduciam talem habemus per Chriſtum ad Deum, non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Et alibi: *Non ego, ſed gratia Dei mecum,* & ad Roman. *non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei.*

SIMILITER in hominis voluntatem deperdita charitate per Adæ (in quo omnes cecidimus) prævaricationem irrepſit rerum noxiarum cupiditas, cæleſtiumque bonorum faſtidium; vnde nata eſt pronitas ad mala. A qua mentis & voluntatis, omniumque naturalium virium corruptione atque infirmitate, nemo ſeipſum liberare potuit, ſed cæleſti Medico indiguit, qui hæc vulnera curaret; ſimul adjutore à quo ex tā profundo ignorantiæ, malitiæ, ac infirmitatis puteo educeretur; necnon Salvatore,

Lib. arb. per peccatum non eſt extinctum.

Mens hominis obſcurata peccato.

2. Cor. 3.

1. Cor. 15.

Rom. 9.

Voluntas corrupta peccato,

Medico, adiutore, atq; ſalvatore opus fuit.

Digitized by Google

re, qui à reatu mortis, & diaboli captivitate eriperet. Is autem eſt *unus Dei & hominum Mediator, homo Chriſtus Ieſus qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus.* Cuius intuitu Deus nullis hominum exiſtentibus bonis meritis, præveniente gratia, ſeu inſpiratione, & adiutorio Spiritus ſancti hominem vocat. Qua quidem vocatione operatur; ut qui priùs à Deo averſus erat, ad ipſum convertatur, credat, ſperet, diligat, oret peccati pœniteat, ſeipſum ad juſtitiam præparet ac diſponat, utque tandem gratis juſtificatus vivere juſtè incipiat, in ipſáque juſtitia per obſervationem mandatorum Dei creſcat, & uſque in finem perſeveret. Qua præveniente gratia Deus hominis liberum arbitrium ita movet, ut Deo excitanti, vocanti, perſuadenti liberè aſſentiendo cooperetur. Non enim gratia liberum evertit arbitrium, ſed infirmum ſanat & corroborat, ut ſublimia futuræ vitæ bona credere, ſperare, ac diligere valeat, juxta illud Auguſtini. *Credere & velle bonum noſtrum eſt, propter arbitrium voluntatis, quia non fit niſi volentibus nobis: & utrumque Dei eſt propter ſpiritum fidei & charitatis.*

1. Tim. 2.

Intuitu Chriſti Deus nos prævenit ſua gratia.

Aug. libr. de prædeſt. ſanc. cap 3. Item libr. de orat. & lib. arb. cap 16.

CAP. C.

Quid ſine Chriſti gratia liberum hominis arbitrium boni poſſit?

Quid lib arbitr. ſine gratia poſſit.

EX viribus naturæ peccato quidem læſis, ſed tamen non omnino ſublatis, hominem abſque ſpeciali Chriſti gratia poſſe naturalem de rebus cognitionem habere, imò & ex lumine naturali cognoſcere Deum eſſe, & unum, ſcriptura variis locis ſignificat, eos coarguens, qui mundi dominum nō invenerunt, vel poſtquam ex rebus creatis cognoviſſent, non ſicuti Deum glorificaverunt. Similiter ad actiones naturales & civiles, virtutem naturæ relictā, generali Dei concurſu adjutam, ſufficere iudicat, ubi actiones mechanicas & civiles (ut artes addiſcere ac exercere, familiam vel rempublicam adminiſtrare, aliaque ſimilia) hominibus bonis & malis fuiſſe communes recenſet. Gen. 4 *poſteri Cain muſicam, organa, citharas, artem fabrilē reperiunt. Moyſes eruditus eſt in omni ſapientia Ægyptiorum.* Act. 7. Exodi 31. Deus implet ſpiritu ſapientiæ Beſeleel, & Ooliab, ad excogitandum quidquid fabrefieri poteſt. Quamvis interim doceat, ad huius temporalis vitæ munia per fectè ac ſine errore gerenda hominem crebris illuminationibus, divinis inſtinctibus, angelorumque miniſteriis ſæpe indigere. Præterea ex naturali judicio conſcientiæ, quæ à quibuſdam manifeſtis ſceleribus abhorret, & ad bonum honeſtum inclinat, cum generali Dei concurſu quiſpiam poterit opera moraliter bona exercere, in quibus neque ex intentione finis peccet: veluti, quoniam latrocinari quis nolit, furta, adulteria, gravioraque flagitia oderit, quia facere alteri non vult, quod ab alio pati nollet.

Sapien. 13. Act. 17. Rom. 1.

Aug lib. 12 de civi. c. 24

Augu. lib. de ſpiritu & litera. c. 27 & 28. lib. 2 confeſſ. cap. 4. lib. 3. hypognoſt.

POSTREMO liberum hominis arbitrium generali cooperatione Dei adjutum, peccata quædam vitare, tentationesque nonnullas ſuperare poteſt. Nam, ut ait Augu. *cupiditas cupiditate ſuperatur.* Hoc interim contra eos, qui naturæ corruptæ plus æquo tribuunt, confidenter ſtatuendum eſt, neminem per ſuæ naturæ vires aut merita abſque divina per Chriſtum gratia poſſe juſtificari coram Deo, aut ſe ad juſtificationis gratiam præparare, vel omnia cum lege naturæ pugnantia crimina vitare, omneſque Dæmonis atque Mundi tentationes ſuperare, aut verarum virtutum Deo placenti-

Lib. de nat. & grat. c. 27. Lib. 3 cōt 2. epiſt Pelag. cap 4.

Digitized by Google

centium habitus acquirere, multoque minus piè viuere, aut opera vitæ æternæ meritoria producere, vel in iuſtitia diu perſeuerare. Nam ſine Chriſti gratia nullum vere bonum, hoc eſt, nullũ religionis aut pietatis opus, quo ad Deum tenditur, ſaluſque animæ acquiritur in homine reperiri poteſt; iuxta illud Chriſti: *Sine me nihil poteſtis facere*. Vnde Concil. Tr. iuſte anathema ei dicit, qui abſque Chriſti præueniente gratia & adiutorio hominem ſenſerit poſſe credere, ſperare, diligere, pœnitere, iuſtè viuere, aut perſeuerare, tribuens ſcilicet fidei initium & augmẽtum, conuerſionem voluntatis in Deum, in bono perſeuerantiam, omniaque beatitudinis æternæ conſequendæ media, gratiæ Dei per Chriſtum, vt *qui glorietur, non in ſe, ſed in Domino glorietur*.

Ioan. 15. Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 1. 2. 3.

Ierem. 9.

CAP. CI.

De Gratia Chriſti.

In quo Chriſti gratia conſiſtat.

QVEMADMODVM periti Medici primum de morbo, poſtea de remedio differere conſueuerunt; ita poſt agnitionem corruptionis humanæ naturæ, atque languoris & infirmatis liberi arbitrij, nonnulla de Chriſti Gratia ſubijciemus; cuius vt pernecesſaria cognitio, ita & jucundiſſima eſt. Nam in cauſa duorum propriè hominum, Adæ ſcilicet, primi, & Adæ ſecundi, CHRISTI, ſeu in notitia morbi & remedij, lapſus & humanæ redẽptionis Chriſtiana fides conſiſtit, vt ſæpius confitetur Auguſtinus. *Hoc eſt*, inquit de verbis Apoſtol. ſermon. 11. *fidei Chriſtianæ fundamentum; vnus & vnus: vnus homo, per quem ruina: alius homo per quem ſtructura: Adam cecidit, Chriſtus erigit: Adam occidit, Chriſtus viuificat: Adam perdidit nos, Chriſtus ſaluat nos: Adam ſauciat, Chriſtus ſanat: Adam ruit, quoniam diuiſit manentem, manens ille deſcendit ad iacentem, vt hominem perditum ſaluaret, mortuum viuificaret, captiuum liberaret, ita Dei obnoxium reconciliaret*. Magnam iſtam gratiam commendat Apoſtolus Chriſtianis dicens: *unus Deus, unus mediator Dei & hominum: homo Chriſtus Ieſus*: ſignificans, gratiam fidelium non eſſe gratiam creationis, quam à Chriſto ſecundum verbum, id eſt, ut Deo Creatore accepimus: ſed eſſe gratiam redẽptionis, quam per hominem Chriſtum ut mediatorem ſecundum humanam naturam conſequimur. Quid eſt enim Mediator, niſi per quem coniungimur; per quem Deo reconciliamur, à quo per peccata ſeparati, cæci, ſaucij & infirmi eramus, vt neque ſalutari veritati ex nobiſipſis credere, neque ſaluti ferum aliquod bonum velle, multò minùs perficere valeremus? Quæ omnia nobis Chriſti Redemptoris gratia præſtantur, per quem ad fidem vocamur, peccatorum remiſſionem, filiorum Dei adoptionem, virtutũ operationem, & ab omnibus infirmitatibus, Adæ peccato cõtractis, plenam curationem, vitamque beatam tandem conſequemur. De qua Chriſti gratia, qua fideles, Deo grati, bene viventes, & ſpe ſalvi beatique ſumus, magna enim cum Gentibus & Iudæis, Pelagianiſque concertatio fuit. Gentiles olim Philoſophi naturæ bono humaniſque diſciplinis exculti, ſe ad bene beateque vivendum ſibi ſufficere arbitrabantur, qui *dicentes, ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt*, ſeque fœdiſſimis peccatis coinquinarunt; de quibus Apoſtolus ad Roman. 1. & Baruch. *viam ſapientiæ ignoraverunt, & virtutis ſemitas non inuenerunt*, qua Chriſtum

Aug. lib. de pecc. Orig. 1.

24. de verb. Apoſt. ſer. 11. Epiſt. 109.

In cognitione Adæ primi & ſecundi fides Chriſtiana conſiſtit.

1. Timoth. 2.

Gratia Chriſti in quo ſita.

Philoſo. ſe ad bene vivendum ſufficere opinati ſunt.

Rom. Baruch. 3.

ſtum ignorantes, totam iuſtitiæ ſpem in ſeipſis conſtituerunt. Iudæi verò carnalibus Legis Moſaicæ ceremoniis adhærentes, ſolo legis per Moiſen datæ adiutorio, ſpiritu gratiæ Chriſti reiecto, ſe iuſtificari poſſe contendsrunt. At lex peccatum oſtendere, metu cohibere, non autem ſanare poterat; vt inſigni typo Heliſæus Chriſtum adumbrãs expreſſit, quia per ſeruum ad ſuſcitandum hoſpitis filium morte abreptum, baculum miſit, qui mortuo applicatus eum viuificare non potuit, ſed neceſſarium fuit Heliſæum Dominum, grandem ad paruulum, viuum ad mortuum venire, qui ſeipſum contraheret, exinaniens vt ſerui formam acciperet, paruulusque effectus ſe paruulo mortuo coaptaret, illiuſque corpus ſui ſpiritus afflatu calefaceret, atque communicatione viuificaret. In quo typo vim Chriſti gratiæ Propheticè exprimente ſuſcitatus eſt mortuus, ſicut iuſtificatus eſt per Chriſtum impius. Quam Chriſti gratiam commendans Apoſtolus: *Non irritam facio*, inquit *gratiam Dei. Nam ſi per Legem iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt*. Et in epiſtol. ad Ro ad Galat. ad Epheſ. ad Philippen. & ad Hebræos, ex profeſſo non per Legem, ſed per Chriſti Fidem nos iuſtificari tradit, non ſolum quo ad remiſſionem peccatorum, ſed etiam quantum ad operationem virtutum *Iuſtus* enim *ex fide viuit*. id eſt, iuſtificatur, & bene operatur. Pelagius autem Dei gratiam, quæ per Chriſtum datur, tantum in remiſſione peccatorum, & adiutorio doctrinæ conſtituebat, ac proinde ſolum eam valere ſentiebat, ut peccata commiſſa remitterentur, non autem ut futura vitarentur, aut iuſtitiæ impedimenta ſuperarentur; neque vt bonum vellemus, ſanctè operaremur & viueremus. Nam ad declinandum à malo & faciendum bonum, liberum hominis arbitrium ſcientia legis adiutũ ſufficere aſſerebat; ſub ſcientia verò omnem doctrinam, exempla bona, exhortationes, miracula, externaque cætera virtutum incitamenta; item terrores, promiſſiões ſuaſiones, pulſus, aliaq; huiuſmodi adiumenta comprehendebat: gratiam autem, qua per Chriſtum charitas diffunditur, & cum bona facta fuerit, adiuuatur, vt bonos actus operetur, & in vitam æternam dirigitur, vehementiſſimè oppugnabat, negans charitatem & bonos animi motus, quibus Deus diligitur & proximus, à Deo dari, effici, diffundi vel inſpirari. Ad omnia enim iſta liberum hominis arbitriũ in creatione à Deo acceptum ſufficere dicebat, modo doctrina legis, aliiſque externis auxiliis iuvaretur. Ad eundem errorem acceſſerunt Caſſianus & Fauſtus, aliique nonnulli, qui bona deſideria, ac diſpoſitionem ad gratiã ſine ſpeciali præueniente gratia haberi poſſe prædicabant.

Iudæi ſolo Moſaica legis adiutorio contenti ſunt.

Legis vet. officium eſt peccatum oſtendere, non ſanare.

Gal. 2.

Rom. 1. Hebr. 10. Gratia Chriſti ſecundum Pelagium conſiſtebat in doctrina & externis tantum adiumentis.

Charitas & boni animi motus à Deo.

Iſido. lib. de ſcriptis.

Ado in Chr. Caſſiani & Fauſti opin in Conc. Rom. à Gelaſio damnata.

Gratian. diſtin. 16 cã. Sancta Rõ. Eccl.

CAP. CII.

De Gratiæ nomine

GRatiæ nomen à *gratis* deducitur. Id enim gratia dicitur, quod gratis donatur, non tanquam merces aut debitum Ei *enim qui operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum*. Rom. 4. Et *ſi gratia: iam non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt gratia*. Rom. 11. TRIPLEX autẽ eſt nominis gratiæ acceptio. PRIMA eſt ampliſſima pro quouis Dei beneficio, ſiue naturali, ſiue ſupernaturali, gratis dato; qua ſignificatione Corpus, Anima, Naturales potentiæ, pulchritudo, diuitiæ aliaque hu-

Gratia à gratis. Aug lib. de gratia & lib. arb. c. 21. Aug. in Pſal. 43. Gratia nomen unde deductum.

hujuſmodi gratuita dona GRATIA dicuntur. quo modo Sapiens utitur Gratiæ voce, dum ait: *Omnium nutrici gratia tua ſerviebant*. & Pſalm. 44. *diffuſa eſt gratia in labijs tuis*. Ioan. 1. *plenū gratia & veritatis*, Lucæ 2. *gratia Dei erat in illo*. & cap. 4 *mirabantur in verbis gratiæ*. Quam Gratiæ ſignificationem agnoſcit Auguſt. epiſt. 95. *Quadam*, inquit, *non improbanda ratione dicitur Gratia Deo, qua creati ſumus, & de hoc tanto beneficio gratias agere debemus*. Vnde merito & iſta Gratia dici debet, quæ non præcedentium aliquorum operum meritis, ſed gratuita Dei bonitate donata eſt. Hãc generalem Dei Gratiam commendabat Pelagius, aſſerens ſine Dei gratia hominē nihil poſſe: ſed gratiæ nomine intelligebat hominis arbitrium, naturaleſque potentias: Auguſt. teſte ſerm. 11. de verbis Apoſtoli, & li. de gratia Chriſti ca. 3.

Auguſt. epiſt. 95 ſerm. 11 de verbis Apoſt. In Pſal. 144. lib. 1 de prædeſt. ſanct. c. 15.

Pelagius per gratiā, dona naturalia gratuita, & externa adiumenta intelligebat.

Gratia ſūt beneficia naturæ ſuperaddita.

SECVNDA, Nomen Gratiæ accipitur pro beneficiis naturæ gratuita benignitate Dei ſuperadditis: quæ non quidem indebita, ſed propriè non debita nominantur. Qualia dona ſunt Iuſtitia primo homini & Angelis collata, & beneficium Vnionis & Gratiæ Humanæ Naturæ Chriſti conceſſæ. Nam hæc dona licet à Deo gratis dentur, non tamen ex Chriſti merito, neque peccatori & indigno: ideoque adhuc generales gratiæ reputantur, de quibus cum Pelagio non propriè fuit concertatio.

Gratia Chriſti eſt ſpecialis & propria homini lapſo.

TERTIO, Gratiæ nomen accipitur ſpeciatim pro ſolis illis Dei beneficiis, quæ non modo ſupernaturalia & non debita ſunt, ſed etiam ex ſe indignis hominibus Chriſti merito conferuntur; iuxta illud Apoſtol. Romano. 3. *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu*; vt ſignificaret Iuſtificationem poſt Adæ lapſum non ſolum gratis dari, ſed etiã ex ſe indignis & peccatoribus, qui ſub iugo Satanæ, mortis & peccati remanerent, niſi per Chriſtum redimerentur.

De gratia Chriſti, qua indignis ex ſe datur, cum Pelagio controverſia eſt.

De Gratia hoc modo accepta cum Iudæis & Gentilibus Apoſtolus, & cōtra Pelagianos Auguſtinus potiſſimū diſſerunt, vocaturq; iſta gratia ſpecialiter. *Gratia Chriſti, Gratia Noui Teſtamenti, Gratia Fidelium, Gratia redemptionis, Gratia prædeſtinationis, Gratia iuſtificãs impium: Gratia gratificans: Gratia operans & cooperans, ſiue præueniens & ſubſequens, aut Gratia vocans, excitans, pulſans & adiuvans*. De qua Auguſtinus libro de *Gratia Chriſti. De gratia & liber. arbit. de natura & gratia*, varioq; tractatu, epiſtolas & ſermones edidit. Complectitur autem hæc Gratia potiſſimum tria; ſcilicet I. Dei beneuolentiam & fauorem, gratuitamque peccatorum remiſſionem. II. dona gratuita, quæ infundit Deus; habitus ſcilicet fidei, ſpei, charitatis, aliarumque virtutum. III. quædam auxilia ſpecialia, quibus homines Deus ad credendum, ſperandum, declinandum à malo, & bonum faciendum, movet ac dirigit.

Gratia Chriſti potiſſimum tria complectitur: remiſſionē peccatorū, infuſionē internorū donorum, & auxilia externa Spiritus ſãcti.

CAP. CIII.

De gratia Chriſti diviſione.

Gratia æterna, eſt amor Dei æternus: & temporalis ſi vocatio, iuſtificatio &c.

GRATIARVM una æterna eſt, alia temporalis. AETERNA eſt amor, quo Deus nos ante mundi conditionem ab æterno dilexit, in cujus laudem & gloriam nos à Deo prædeſtinatos eſſe, atque in adoptionem filiorū electos, teſtatur Apoſtolus ad Epheſios: *Prædeſtinavit nos in laudem gloriæ gratiæ ſuæ*: id eſt, ut laudetur & glorificetur gratia ipſius.

GRATIA

Digitized by Google

GRATIA temporaria vocatur beneficium vocationis & juſtificationis, alteriuſque doni gratuiti, quod in tempore datur: & quidem ex æterna gratia, ut effectus ex cauſa derivatur, Nam *quos prædeſtinavit, hos & vocavit: quos vocavit, hos & iuſtificavit*. Rom. 8.

Diviſio gratiæ temporariæ

GRATIA verò hæc temporaria dividitur in *gratiam gratis datam*, id eſt, donum ſupernaturale, abſque vllo debito ad aliorum ſalutem præcipuè collatum, de quo Apoſtolus 1. Cor. 12 *Diviſiones gratiarum ſunt*: & in *gratiam gratum facientem*, id eſt, donum ſupernaturale abſque vllo debito, ad propriam uniuſcujuſque ſpiritualem ſalutem potiſſimum datum De quo Apoſt. 2. ad Cor. 12 *ſufficit tibi gratia mea.* Sicut enim in Republica duo Virtutum genera neceſſaria ſunt, ſcilicet quædam privatæ cujuſque vitæ neceſſariæ. (quales ſunt Continentia & Temperantia) & aliæ communes aliiſque ſervientes) quales ſunt Iuſtitia, Liberalitas & ſimiles:) ita in Eccleſia Deus eſſe voluit duo adiumentorum genera: Privatum, quo quiſque fit bonus: & Commune, quo alios adiuvet.

Quid gratia gratis data.

Dona virtutum privata. & communia

Diviſio gratiæ gratum facientis in habitualem & actualem.

GRATIA gratum faciens dividitur in gratiam permanentem ſive habitualem, & gratiam auxilii actualis ſpicialis; quæ actio ſeu motio eſt Dei, qua homo ad operationes naturæ vim aliquo modo ſuperãtes adiuuatur. Tribus autẽ modis actio naturæ vires ſuperare põt.

Tribus modis actio vires nat. ſuperat.

PRIMO, ſi operatio ſit ordinis ſuperioris, quàm res naturales, ita ut requirat habitum divinitus infuſum; quales ſunt actus Virtutum Theologicarum, Fidei, Spei, & Charitatis.

Secundo ratione ſtatus.

SECVNDO, ratione ſtatus: quia non ſimpliciter, ſed ratione corruptionis & infirmitatis homo quædam ſine adiutorio non poteſt, quæ ſanus potuiſſet.

Tertio ratione modi.

TERTIO, ratione modi, temporis, circumſtantiæ loci, aut alterius cuiuſcumque. Nam ſæpe homo ſanus poſſet, quod ratione infirmitatis nequit; ut, omnes tentationes ſuperare.

Auxilium gratiæ ſpecialis differt à communi.

DIFFERT porrò auxilium Gratiæ ſpecialis à generali, quòd illud detur ſolùm ad actus bonos; iſtud autem ad omnes actus tam malos quàm bonos præſtetur. Inſuper Generale Auxilium datur à Deo, ut authore naturæ, ut naturalia opera exerceantur; Speciale autem à Deo, ut gloriæ authore præſtatur, & ad ea opera, quæ ad finem perpetuæ beatitudinis ordinantur. Præterea generale auxilium quamvis non ſit abſolutè debitum: ex hypotheſi tamen, qua Deus res extare, & operari vult, auxilium, ſine quo nihil efficere poſſunt, eis debetur. At ſpeciale Chriſti auxilium prorſus eſt homini lapſo ex ſe indebitum, novaque Dei liberalitate, intuitu Chriſti datur. Ideoque ipſi nomen gratiæ magis propriè quàm auxilio generali convenit: quod patet ex orationibus aſſiduis, quas pro iſto Dei per Chriſtum auxilio habendo, fundimus. Porrò iterum auxilium ſpeciale dividitur in præveniens, ſeu excitans, & adiuvans.

Auxiliũ generale eſt ex dono creationis.

Auxilii ſpecialis diviſio, in excitans & adiuvans.

Quid excitans auxilium.

EXCITANS dicitur, quo Deus torpentem & velut ſomno compoſitum hominis animum tangit, illuſtrationibus atque inſpirationibus, vocando, pulſando & ſtimulando, ut ſe à peccati ſomno vel negligentia bene operandi erigat. Id autem Deus bonis ſuaſionibus facit, immittendo peccatoris animo gehennæ timorem, conſcientię remorſum iuſtitię pulchritudinem, peccati fœditatem, beatitudinis deſiderium. Apo. 3. *Ecce ſto ad ianuam & pulſo.* ubi ſignificatur hoc excitans auxilium omnem bonum liberi arbitrii prævium conatum excludere, ac prævenire. Hinc illud in

precibus Eccleſiæ: *Actiones noſtras quæſumus domine, aſpirando præveni, & adiuvando proſequere.* & illud Aug *Quòd ad Deũ nos cõvertimus, niſi ipſo excitãte & adiuvãte non poſſumus.* & illud Bern. *conatus noſtri & caſſi ſint ſi nõ adiuvẽtur & nulli, ſi nõ adiuvẽtu.* Quib. cõſentit doctrina Cõcil. Tr. ſeſſ. 6 c 6 *Diſponũtur ad iuſtificationẽ, dũ excitati diuina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes &c.*

Quid adiuvans auxilium Auguſt. lib. de grat. & libe. arbi. cap 16 & 17.

ADIVVANS auxilium dicitur divina cooperatio, directio atque protectio quibus juvamur, tum ut eligamus, tum ut faciamus, quod Deus præveniens inſpiravit. De quo Apoſtolus loquitur, dũ ait: *Deus operatur in nobis velle & perficere.* & paſſim oramus; *Deus in adiutorium meum intende Deus adiuva nos.* quia (ut ait Auguſtin. Enchir. 32.) *Deus hominis voluntatem & præparat adiuvandam & adiuvat præparatam.* Vnde cooperari Deo dicimur 2 Cor. 3. & 1. Corint. 15. *gratia Dei mecum.* Eſt ergo gratia cooperans; qua adiuvamur, dum cooperamur; gratia verò operans, qua excitamur, ac præparamur ut velimus.

Philip 2.

Pſ 78 79.

Gratia ſufficiens & efficax.

RVRSVS auxilium, ſive gratia dividitur in gratiam ſufficientem, & efficacem. *Sufficiens* auxilium dicitur, quo Deus ita hominem vocat, excitat & præparat, ut poſſit, ſi velit credere, converti, bonum facere; tamen reipſa non velit credere converti, aut bonum facere. Talem gratiam habebat Adam, qua poterat perſeverare ſi voluiſſet; quæ tamen non ita ejus voluntatem moveret, ut vellet. Diſtinguendum eſt enim iuxta ſcripturas, & B. Augu. auxilium, quo poſſumus id quod volumus, ab eo quo volumus id quod poſſumus. Differunt enim poſſe, & velle: non enim qui poteſt continuò etiam vult; nec omnis qui aliquid vult, ſtatim poteſt; ut indicat illud Ioan. 1 *dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.* Iſaia 5. *quid ultra debui facere vineæ meæ & non feci?* Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti* Roma. 2. *An divitias* &c. Io. 15. *Si non veniſſem* &c Matth 11. *Væ tibi Corozaim,* Matth. 23. *Quoties volui congregare* &c. Et Matt. 19. Dominus: *Qui poteſt capere, capiat.* Ioan. 13. *Non potes me ſequi modò.* Ioan. 12. *Non poterant credere.* Act. 7. *Vos ſemper Spiritui ſãcto reſtitiſtis.* 2. Cor. 6. *Ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Hebr. 12. *Ne quis deſit gratiæ Dei.* 1. Timot. 4 *Noli negligere gratiam Dei.* 2. Timoth. 1. *Reſuſcita gratiam Dei*. Celeſtinus in epiſt. pro Proſpero & Hilario cap. 4. dicit, omnes in Adæ prævaricatione naturalem perdidiſſe poſſibilitatem; & Aug. ſer. 12 de verbis Apoſtoli *homo per malum velle perdidit bonum poſſe*. Ad hujuſmodi auxilium ſufficiens pertinet inſpiratio, pulſus, motio, citatio & illuminatio, cui homo non acquieſcit, nec conſentit; quia ſuadet tantùm, non etiam perſuadet. De hac gratia loquitur Auguſtinus lib. de ſpir. & lit. c. 33. dicens, quibuſdam intrinſecus ſuaderi, ſed nõ perſuaderi: ut accidit iis, quibus Act. 16 Apoſtolus prædicabat; quibus tamen oſtiũ cordis Deus non aperuit. *In modico ſuades me Chriſtianum fieri.* & cap. 34. ejuſdem libri de ſpir. & lit. idem Auguſt. docet, quoſdã adjuvari ut poſſint, multaque fieri poſſe, quæ nunquam fient. Sic Auguſt. lib. 83. quæſt. 68. invitatos ad cœnam venire potuiſſe ſcribit. Ad hoc auxilium etiam virtutum habitus, dona Spiritus ſancti, & gratiæ Sacramentorũ ſpectant, quibus homini fideli præſtatur, ut aliquid boni agere poſſit, etiam ſi numquam id facturus ſit; putà continere, martyrium pati, eleemoſynam dare, orare, jejunare, atque hujuſmodi alia permulta. Quemadmodum ait Auguſtin. Abraham vires habuiſſe continendi; & Ioannem Evangeliſtam martyrium obeundi.

Aug. lib de corrept. & grat. cap. 11 lib. de grat. Chriſti c. 47.

Aug. Enchir 95.

Aug tract. 89. in Ioan.

Aug lib. de bono coniugali c. 21. lib de virgin. c 44. lib 10. confeſſ. c 5.

SCI-

SCIENDVM verò hic eſt, auxilium ſufficiens hic dici, non quia homo iſto prædictus, ad agendum bonum ſine Dei motione, directione, illuminatione, inſpiratione, excitatione, protectione, bonæ voluntatis ſuccenſione atque cooperatione ſibi ſufficiat, iſtiſque non indigeat (cum fatendum ſit, nos per Ieſum Chriſtum ad faciendam iuſtitiam per actus ſingulos adjuvari;) ſed quia per ſufficientem gratiam ſic Deus hominis voluntatem præparat, & dirigendo, protegendo, cooperando adjuvare paratus eſt, ut revera præparatus bonum hoc, vel illud facere poſſit, etiam ſi reipſa hoc acturus non ſit.

Celeſtin. ep. pro Proſpero & Hila. c. 8. Aug ep. 107.

Efficax gratia deſcribitur.

EFFICAX gratia dicitur operatio Spiritus ſancti, qua propter Chriſtum Deus hominem ita vocat & excitat, illuſtrat, movet, afficit, dirigit, protegit, eique cooperatur; ut reipſa ſic vocatus credat, convertatur, ac bonum faciat. De qua efficaci gratia infallibiliter & inſeparabiliter opus producente, ad quod datur, Ioa. 6 loquitur Dominus: *omnis qui audivit à Patre & didicit, venit ad me.* Eſt ergo quædam Dei vox, intus in hominis corde loquens, & voluntatis ſuccenſio, quæ infallibiliter perſuadet, efficitque, ut homo conſentiat, voluntaſque obediat & acquieſcat. Nam quiſquis vocem illam audit, ille quoque venit. Hanc vocem, Gratiam Efficacem nominamus; quam electos infallibiliter audire ut convertantur, & uſque in finem perſeverent, probant illa Domini verba *Et non rapiet illas quiſquam de manu mea,* & Apoſtoli Rom. 8 *Quos vocavit hos & iuſtificavit.* Vbi de vocatione ſecundũ propoſitũ æternæ Dei volũtatis agit. Nã tẽporali vocatione multi vocantur, qui non juſtificãtur; ut proſequitur Aug. li. 83. quæſt. 68. & li. 1. ad Simplicianum qu. 2. ubi Deum internè vocando præbere vires humanæ voluntati docet, ut venire poſſit; attamen non ſtatim hominem ſequi, niſi Deus altiùs miſerendo congruè vocet, ſic ut venire faciat. Et libr. de corrept. & gratia cap. 7. omnes juſtificatos poſſe perſeverare, ſi volunt. Quod etiam definitur in Concil. Arauſicano can. 25. & Triden. ſeſſ. 6. capit. 13. Ex quo ſequitur, omnes juſtificatos habere Auxilium Sufficiens, quo perſeverare poſſint ſi velint: quia tamen non omnes perſeverant, ſequitur non omnes habere finaliter Auxilium Efficax: de quo Ezechiel cap. 36. *Spiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis:* non ait *ut poſſitis ambulare:* ſed *faciam ut ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis & operemini.* Cui Apoſtolus conſentiens ait, Deum operari *velle & perficere,* quia videlicet Auxilio Efficaci hominis animam facit conſentientem, & voluntatem obedientem: non autem offerendo gratiam ſolùm cui acquieſcamus, ſi velimus, id facit, ſed alta ſecretaque vocatione in corde hominis ſic operando, & ita voluntatem movendo, ſuccendẽdo & dirigendo, ut liberè vocationi occultæ obediat, acquieſcat, conſentiat, velit, operetur, iuxta illud Pſ. 36. *à Domino greſſus hominis diriguntur, & viã eius volet.* De hac Efficaci Gratia loquitur Auguſtinus libr. de gratia & lib. arbit. cap. 5. *Vt Paulus de cælo vocaretur, & tam magna, & efficaciſſima vocatione converteretur, gratia Dei erat ſola; quia merita eius erant magna, ſed mala.* Et lib. de prædeſtin. ſanct. cap. 8. *Hac gratia à nullo duro corde reſpuitur, ideo quippe tribuitur ut cordis duritia primitus auferatur.* Vnde conſtat, efficacem gratiam non à præſcientia vel eventu, ſed ab efficientia effectus dici: & lib. de corrept. & grat. cap. 11. & 12. docet, electis non ſolùm dari, ut perſeverare poſſint, ſi velint; ſed etiam dari ut velint, & certiſſimè perſeverent. Et lib. de Prædeſtinatio-

Ioann. 10.

ad Philip. 2.

Gregor. hõ. 9. in Ezech. clem.

Efficax gratia ab effectu dicitur.

Efficacia gratiæ unde proſluat? li. de corrept. & grat. c. 11. & 12.

deſtinatio

ſtinatione ſanctorum cap. 10. docet, prædeſtinationem eſſe gratiæ præparationem; gratiam verò eſſe ipſam voluntatis præparationem per beneficia Dei, quibus certiſſimè liberantur, quicumq; liberantur, vt habet lib. de bono perſev. cap. 14. Vnde ſequitur, præparationem gratiæ finaliter efficacis fundamentum eſſe prædeſtinationis. *Si enim Deus miſeretur, iam volumus* (inquit Aug. li. 1. q. 2. ad Simplicianum) *ad eandem quippe miſericordiam pertinet, ut velimus.*

Præparatio gratiæ efficacis eſt fũdamentum prædeſtinationis.

CAP. CIV.

Vnde Gratia efficacia profluat?

VTRVM Gratiæ Efficacia pendeat ex voluntate divina, vel potius ab humana, non ſolum priſcis ſeculis contra Pelagianorum reliquias; ſed etiam nunc gravis eſt concertatio; non ſolum contra hæreticos, qui Deum actione Phyſica voluntatem paſſivè tantùm ſe habentem mouere ad bonum docent; ſed etiam contra nonnullos Eccleſiæ Doctores, qui plus æquo humanæ voluntati tribuentes, ab humana voluntate Gratiam Efficacem dependere volunt, efficaciam gratiæ conſtituentes in aſſenſu & cooperatione voluntatis, quæ gratiam ex ſe non niſi ſufficientem, cooperatione ſua efficacem reddat; illudque Auxilium Sufficiens, ſive maius ſive minus in ſe ſit, efficax vocetur; cum quo voluntatis arbitrium pro ſua libertate cooperatur: illud verò inefficax dicatur, cũ quo arbitrium pro ſua eadẽ libertate non cooperatur, ut auxilii efficacia, vel inefficacia pendeat à libero conſenſu & cooperatione arbitrii voluntatis humanæ. Quam ſententiam B. Auguſt. in epiſtol. 107. ad Vitalem tanquam fidei aduerſantem reprehendit, docens, efficaciã gratiæ non ab humana pendere voluntate, ſed à diuina; quæ vocatione alta atque ſecreta ſic hominis agit ſenſum, vt accommodet aſſenſum. Non enim ſolum Deus hominis voluntatem præparat & operatur docendo, pulſando, excitando, vel etiam quomodocunque ſuadẽdo ac illuminando; ſed etiam maius lumen communicando, intenſiorem actũ excitando, vel plures & diuerſos motus inſpirando, quibus voluntas hominis ita alliciatur & præparetur, vt infallibiliter conſentiat. Nouit enim Deus capacitatem & inclinationem humanæ voluntatis, omneſque vias & modos, quibus ad conſentiendũ inclinari, vel impediui poſſit; & ſua infinita ſapientia & potentia ea prouidere atque dare poteſt, quibus homo certiſſimè inclinetur; attamen liberè, quia remanet potẽtia non conſentiendi, vera, realis, & Phyſica, etiamſi futurum non ſit, vt homo ſic præparatus diſſentiat; quia nimirum occulta inſpiratione, atque dilectionis & delectationis infuſione ita afficiatur, vt libero ſuæ voluntatis arbitrio verum credat, nec ſuaſus tantũmodo, ſed etiam perſuaſus & conſentiens abſcondat; atque vt bonum velit, amet, operetur, & præcepta Dei obſervet. Quæ Dei efficax operatio cum ſuaviter hominis voluntatem afficiendo, non autem violenter inflectendo, neq; motum neceſſitante prædeterminando fiat, nihil humanæ libertati officit; imò illam ſtatuit, gubernat, dirigit, hominemque infallibiliter perſeuerare facit. Inde enim pendet certitudo atque infallibilitas prædeſtinationis, quod electis Deus finaliter efficacem gratiam præparauit, iuxta illud Apoſtoli: *Quos enim prædeſtinauit, hos & vocavit* (vocatione ſecundum propoſitum, vt Auguſtin. monet de corrept. & gra. c. 7

Calvin. li. 2. inſt. cap. 3. num. 10.

Molina diſputa. 40.

quos

quos autem vocavit, (ſecundùm propoſitum) *hos iuſtificavit*, (ſecundùm propoſitum, quod adiunctam habet uſque in finem perſeverantiam:) quos autem ita juſtificavit, hos magnificavit. Quòd ſi vocatio efficax non à propoſito Dei, ſed ab humana voluntate penderet, nullus prædeſtinationi locus, ſed tantùm præſciētiæ relinqueretur; neque Apoſtolus dixiſſet: *ut ſecundùm electionem propoſitum Dei maneret: non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei: quia maior ſerviet minori, ſicut ſcriptum eſt: Iacob dilexi, Eſau odio habui.* *Rom. 9.*

Diſcretio fidelis à non credente à gratia eſt. PRAETEREA ſi efficax gratia in ſe à ſufficiente non eſſet diſtincta, ſed ab humana voluntate totum diſcrimē dependeret, ſequeretur, Apoſtolum non debuiſſe diſcretionem credentis ab infideli, gratiæ Dei tribuere, ſed libero hominis arbitrio, quod in fideli gratiæ acceptæ requievit, & cooperatione ſua & conſenſu gratiam ſufficiente efficacē fecit. Ac proinde contra intentionem Apoſtoli fidelis contra infidelem gloriari poterit, quòd inſpirationem admiſerit, quā alter rejecit, quòdque gratiæ cooperatus ſit, quam alter parem habens contempſit; interroganti que: Quis te diſcernit, quid habes quod non accepiſti? reſpondere poterit: diſcrevit me liberum voluntatis meæ arbitrium: non accepi conſenſum neque cooperationem ab alio, ſed ex meipſo: inſpirationem accepi, quam alter mihi in gratiæ donis par, non admiſit. Neque ſufficerit dicere, quòd liberum talis hominis arbitrium fuerit gratia ſufficiente præparatum, ut poſſet credere, aut bene operari. Nam etiam Pelagius liberum hominis arbitrium doctrina præparari oportere aſſerebat; contra quem Aug. ex Apoſtolo non ſolùm poſſe credere, ſed etiam ipſum credere donum eſſe *1. Cor. 4.* *ad Phil. 1.*

Dei oſtendit, & Deum in nobis operari *non ſolùm ut poſſimus velle, ſed etiā ut velimus*: quoniam Deus vocatione illa ſecundùm propoſitum, ſic hominis agit ſenſum, ut divinæ vocationi accommodet aſſenſum: ſic cor hominis movet, ut acquieſcat, obediat, convertatur: ſic hominis cor durū emollit, ut à nullo quātumvis duro corde reſpuatur. non enim Deus reſpectat prævíſam obedientiam, ſed præſtat & efficit tollēdo cordis duritiem; juxta illud Ioan. 6. *omnis qui audivit à Patre & didicit, venit ad me*. Vbi infallibilitas effectus non habet pro cauſa ſtudium diſcipuli, ſed excellētiam Magiſtri, ſecundùm illud Iſaiæ 54: *Erūt omnes dociles Dei*, ſive, docti à Deo. De quibus Pſalm. 93: *beatus homo, quem tu erudieris Domine*. & Pſal. 37 *à Domino greſſus hominis dirigētur, & viam eius volet*. Nam *non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis*, ut ait Apoſtolus 2. Cor. 5. Neque tamen ita diriguntur greſſus noſtri à Deo, ut non etiā eoſdem nos dirigamus, juxta illud Proverbiorum 15. *vir prudens dirigit greſſus ſuos*. Quare Dei gubernatio atque directio homini lapſo ad ſingulos actus bonos prævia & neceſſaria minimè volūtatis adimit libertatē, ſed adjuvat, ne ſua imbecillitate, & ad malū pronitate, à bono operando deficiat, liberaque ſua electione Deum deſerat. Sic autem Dei efficax directio hominis voluntatem agit, ut eam ſibi ſubjiciat, & ſequi liberè faciat; non ſolùm vocando, prout viderit homines ex præviis quibuſdam affectionibus ſecuturos; ſed efficiendo, ut ſequi velint atq; libera electione ſequantur. *Philip. 2.* *Aug lib de præd ſanct. ca. 8.* *Efficax directio cum libertate conſiſtit.*

Digitized by Google

CAP. CV.

Quomodo Libertas Arbitrii conſiſtat cum efficaci Gratia Dei.

Efficax gratia quo modo cum libertate conſiſtat?

CVM efficax Dei gratia hominis voluntatem adiuvet, dirigat, moveat, inclinet, flectat, diſponendo, præparando, ſuccendendo, & afficiendo, ſicut modum libero agenti cõgruum non impediat, ſed motum naturalem agere ſinat; conſequitur, liberum arbitrium per efficax Dei auxilium nõ tolli, nec eius liberam cooperationem excludi, ſed econtra ſtatui. conformari, dirigi. Et quamuis efficax Dei auxilium hominis voluntatem ſic dirigat, vt infallibiliter & indeclinabiliter bonum velit, conſentiat, faciat, eligat, obediat, cooperetur; attamen voluntas in ſe ad oppoſitum flexibilis remanet, & ita libero ſuo nutu in hanc partem, quã eligit, inclinat, vt poſſit eandem partẽ non eligere, & id etiam quod amplectitur & vult, reſpuere atque nolle, licet de facto nunquam eveniat, vt quanquã poſſit, reſpuat & non velit, quoniam ipſa efficax gratia ſuaviter hominis cor emollit, ducit, & ſic afficit, vt non reſpuatur; ſed homo velit, conſentiat, obediat, operetur, præviamque gratiam ſequatur; ſicut ſcriptura variis locis indicat, per Ezechielem dicendo: *faciam, vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis & operemini.* Item *Deus operatur velle & perficere:* ac, *donum Dei credere, & pati pro Chriſto*. Quam doctrinam Auguſtin. plurimis locis ex ſacra ſcriptura validiſſimè confirmat: cuius aperta & conſtans ſentẽtia eſt, quod efficax Chriſti gratia à nullo duro corde reſpuatur, quodque liberum arbitrium per illam non tollatur, ſed adiuvetur atque roboretur, vt illãm ſequatur, & conſentiendo cooperetur Epiſt. 166. *gratia*, inquit, *meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici, comitante, non ducẽte, pediſſequa, non prævia voluntate:* ibidemque aliquoties repetit, per gratiã voluntatem præueniri & præparari. Quomodo autem Deus præveniat, explicat epiſt. 107. & lib. 1. ad Simplician. quæſt. 2. dicens, *velle noſtrum, & Dei eſſe, & noſtrum: Dei quidem vocando, noſtrum autem ſequendo.* Et li. de gratia & lib. arbitr. ca. 5. *ut Apoſtolus,* inquit, *efficaciſſima vocatione cõuerteretur, gratia Dei erat ſola, quoniam ſcilicet voluntas humana non cooperabatur in actione vocanti Deo, qua præveniebatur & præparabatur vt conuerti vellet. Vt* (enim) *velimus* (ait ca. 17.) *ſine nobis operatur, cũ autem volumus, & ſic volumus, ut faciamus, nobiſcum cooperatur. Certum namque eſt, nos velle cum volumus: ſed ille facit, vt velimus bonum, de quo dictũ eſt, quod præparatur voluntas eius à Domino.*

Infallibiliter & indeclinabiliter agi, cũ libertate conſiſtit.

Ezech, 11. & 36.

Phil. 1. & 2 Ioan. 15.

lib. de præ deſt. ſanct. c. 8. lib. de corrept. & grat. c. 14.

Deo volenti ſalvum facere, nullus humanum reſiſtit arbitrium. Enchir 95.

Præparatio voluntatis à Deo.

Præparatur autem voluntas hominis interna inſpiratione, illuminatione, ſuaſione, congrua vocatione, excitatione, delectationis infuſione, accõmoda perſuaſione; deinde ipſa voluntas ſic præparata & illuſtrata, per Spiritum Sãctũ bona deſideria aſſlantem, & voluntatẽ & boni amorem ſuccendentem adiuta, inſpirationi atque internæ ſuaſioni libera obedientia aſſentitur. Vt autẽ iſta luculentius intelligantur, obſervandũ eſt, Deum variis modis poſſe humanã voluntatem inclinare ad aliquid appetendum vel fugiendum.

Quot modis Deus humanam voluntatẽ flectere poſſit

PRIMO efficienter & Phyſicè, illã immediatè ita movendo, & potenter ad vnum determinando, ut humanæ poſteà non ſit electionis motioni obtemperare vel refragrari, neque ſit voluntatis ſe

proprio

proprio motu flectere, Deoque operanti cooperari; ſed tantum inflexibili effectu ſequi, & propenſe obſequi. Quo modo aſinam Balaam Deus loqui, & Maris Rubri Iordaniſque aquas contra naturæ legem erectas, ſtare fecit. Hoc modo impius Calvinus Deum in nobis bona efficaciter operari docet, abſque ulla cooperatione liberi arbitrii. Sed hæc ſententia Scripturæ Sacræ, Conciliis, & omnibus Eccleſiaſticis Scriptoribus adverſatur; ideòque à Conci. Trident. iure damnata eſt. Quanquam enim Deus ſic hominis voluntatem flectere & afficere poſſit, vt neceſſario ſe quatur; id tamen ordinarius diuinæ providentiæ modus non patitur, iuxta quem Deus omnia quæ creauit, ſic adminiſtrat ut etiam ipſa proprios exercere & agere motus ſinat. Providentia enim ſua Deus res omnes in fines ſuos dirigit, ſalua rei cuiuſque naturali proprietate & conditione, inviolatoque cauſarũ ſecundarum agendi modo; quę ab efficaciſſima Dei voluntate habent non ſolũ quod ſint & agant, ſed etiam, quò in hoc modo, putà liberè, contingenter aut neceſſariò, ut docet D.Th.1.p.q.16. art.8. & q 22. art.4.

Cal. lib. 3. Inſt. c. 3. n. 9 10. 11. 12

SECVNDVS modus eſt, vt Deus efficienter, & immediatè voluntatem flectat, eam impreſſa virtute tranſeunte incendendo, movendo, & applicãdo ad opus, reſeruato tamen ei ſuo naturali agendi modo, videlicet per modum liberæ electionis & cooperationis. Sic enim divina cooperatio cum ſecundis cauſis etiam liberis concurrit, ut non ſolum eis dederit, & conſervet virtutes operatrices; ſed etiam eas moveat & applicet ad opus: iuxta ſcripturã Actor. 17. *In ipſo vivimus, movemur & ſumus.* Rom. 9 *Quoniam ex ipſo & in ipſo, & per ipſum ſunt omnia.* 1. Co. 12 *Omnia in omnibus operatur.* Ephel. 1. *Qui operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ.* & Sapient. 8. *omnia in menſura & numero, & pondere diſponit.* & Iſa. 26. *Omnia opera noſtra in nobis operatus es Domine.* Quæ Scripturæ diſertè ſignificant, particulares rerum effectus non ſine Dei cooperatione à ſolis cauſis ſecundis immediatè produci, ſed unum & eundem effectum à Deo & à cauſa ſecunda immediatè attingi, & produci, idque ſimul tempore, nec vna, ſed pluribus actionibus, quarum nulla ſuperflua ſit: quia plurium ſint cauſarũ diuerſi ordinis. Nam Deus vt cauſa efficiens duplicem habet operationem, VNAM immanentem, quæ ſcilicet eſt intellectio & volitio divina. ALTERAM verò tranſeuntem, quæ re ipſa effectus eſt, vi potentiæ divinæ exiſtens atque iſta Dei operatio formali ratione diſtinguitur ab actione tranſeunte cauſæ ſecundæ, quæ effectus eſt, ut à ſecunda cauſa productus. Attingitur quidem ſimul tempore idem effectus utraque operatione, ſed tamẽ natura prius per divinam, quæ eſt prima cauſa, ab omni alia independens, virtutem operatricem cauſæ ſecundæ conſervans, & ad operandum movens & applicans, ſalva cuiuſque cauſæ operandi conditione & modo. Sicut enim Deus cauſas naturales, fortuitas, & liberas inſtituit; ita earundem vim operatricem conſervat, ad operationem modo ſibi congruo movet, & ad finẽ reſervato earũ agendi modo dirigit; ut clare docet Au. lib. 5. de civi. c. 9. & ſeq. Et quẽadmodum in operationibus naturalibus cauſæ ſecundæ dicta cooperatione Dei ad effectum naturalem producendum indigent, & ſine illa nullam operationem exercent: ita in actionibus ſalutiferis, & ſupernaturalibus, pręter virtutem ad operandum ſufficientem, Chriſti beneficio homini collatã, opus eſt ſpeciali

Deus immediatè voluntatem movet, eidemque ſalvo agendi modo naturali cooperatur.

Deus ut cauſa efficiens duplicem habet operationem,

Sicuti eſſe, ita & moveri à Deo eſt.

Dei auxilio ſupernaturali, quod liberũ hominis arbitrium ad bene operandum excitet, ſuaviter moveat, & ad perſeuerandi conſtantiam foveat, confirmet, dirigat. De quo Dominus Ioannis 15. *Sine me nihil poteſtis facere.* Quia verò hæc Dei motio nihil aliud eſt, quam virtus per modum tranſeuntis à Deo impreſſa virtuti naturali, dum illa ut inſtrumento ad actionem perficiendam utitur: manifeſtum eſt, quòd hæc Dei motio, ſive naturalis cauſæ uſus, modũ agendi cauſæ ſecundæ non tollat, ſed omnino inviolatum ſinat. Hoc modo Deum inclinare hominum voluntates ad bonũ efficaci ſuæ gratiæ auxilio, ſalva liberi arbitrii naturali operatione, docet paſſim B. Auguſtinus. *Confitẽdum eſt,* inquit, *quod agit Omnipotens in cordibus hominum etiam motum voluntatis eorum, ut per eos agat, quod per eos agere voluerit. Dominatur enim voluntatibus eorum, ut eas inclinare poſſit, quo voluerit, & quãdo voluerit, & eo modo quo voluerit.* *Quis enim tam impiè deſipiat,* (ait Enchir. 98.) *ut dicat: Deum malas hominum voluntates quas voluerit, quando voluerit, vbi voluerit, in bonum non poſſe convertere? Sed cum facit: per miſericordiã facit: quoniã cuius vult miſeretur, & quem vult indurat.* Lib. de grat. Chriſti ex cap. 15. Heſter oſtendit, Deum occulta poteſtate interius operari in hominum cordibus nonſolum veras revelationes, ſed etiam bonas voluntates. Reſpexit Petrum Dominus, & interioris hominis uſque ad exterioris lachrymas movit, & produxit affectum. Lib. de gratia Chriſti c. 45. ex Ambroſ. & c. 47. docet, in eo Catholicos à Pelagio propriè diſſentire; quod teneant, ipſam voluntatem bonam, & actionem Dei auxilio per Chriſtũ produci, ut ſine illo adiutorio nihil bene velimus & agamus: Pelagius autem dicat, Chriſti gratiam non conſiſtere in inſpiratione charitatis, ſed in revelatione doctrinæ, ſuaſione, excitatione, exemplis & remiſſione peccatorum. lib. de gratia Chriſti c. 47. & 10. Cùm autem Deus ſic in hominum cordibus operatur velle & perficere, omnemque bonum animi motum, quo in Dei aut proximi amorem tendimus, proprium voluntati humanæ operandi modum relinquit, quia eius infinita poteſtas efficaciſſimaque volũtas omnem in ſe continet operandi modum, efficitque, non ſolum vt res ſint & operentur, ſed etiam vt ſic & hoc modo. Auguſtini ſententiam hac in parte ſequitur Divus Thomas 1. p. q. 105. art. 5. Lib. 3. contra gent. c. 90 & q. 3 de poten. art. 7. Item 1. p. q. 19. art. 8. & q. 22. arti. 4.

Motio Dei quid ſit.

Aug. lib. de grat. & lib. arb. ca. 21.

TERTIO, Deus humanam voluntatem inclinat efficienter quidem, ſed mediante aliqua forma, quã imprimit ſic ut infundendo gratiam & virtutes, inclinet voluntatem ad bonas actiones. Amor enim inſtar ponderis eſt, affectũ inclinantis in rem amatam. Vnde ſi tantus amor veritatis & juſtitiæ inſpiretur hominis animo, vt ita oblectet animũ; ut quidquid aliud voluptas ſeu dolor ſuaſerit, delectatio illa ſuperet, per talem cordis affectionem voluntas inclinatur, ut cum gratia cooperetur; ut docet Auguſtin. lib. de gratia Chriſti ca. 6. lib. de corrept. & gratia c. 12. li. de ſpir. & lit. cap. 34. lib. de grat. & lib. arbit. c. 16. & 17. docet, petendã à Deo magnam voluntatem, quæ ſit efficax. & c. 20 & 21. ait, Deum corroborare dando fiduciam; in fugam convertere, immiſſo timore.

QVARTO, voluntatem Deus inclinat objectivè, per internam ſuaſionem efficaciter perſuadentẽ. Nam ſi bonos

Deus voluntatem inclinat perſuadendo.

orato

Digitized by Google

oratores ita rationibus propoſitis atq; eloquii ſuavitate hominũ animos, quò volunt, rapere videamus, ut quod lubet perſuadeant; quantò magis divina ſapientia id efficere ſalva hominis libertate poterit? Hoc etiam modo Deum inclinare hominum corda, ut quod verum & bonum eſt, credatur, ametur, & perſuadeatur, docet Auguſt. lib de gratia Chriſti cap. 7. 10 & 13. oſtendens, Novi Teſtamenti gratiam non in ſolo pulſu, aut ſuaſione quamvis interna cõſiſtere, verum in cordis apertione, & in perſuaſione. Quantumvis enim quis ſit excitatus foris & intus, efficaciter præparantem Chriſti gratiam non habet, niſi velit, credat, convertatur, conſentiat, nec ſuaſus tantummodo, ſed etiam perſuaſus abſcedat; ut docet Auguſtin. lib. de corrept. & grat. cap. 11. 12. libr. de ſpir. & lit. cap 34. epiſt. 107 vocatione alta & ſecreta ſic hominis agit ſenſum, ut accommodet aſſenſum. lib. de gra. Chriſti c. 47. *Alter. 16.*

QVINTO, Deus hominis voluntatem inclinare, flectere & movere obiectivè quidem, & efficaciter poteſt, ſed ita, ut non tam ex energia perſuaſionis conſenſus ſequatur, quam ex diſpoſitione voluntatis, quam Deus prævidet infallibiliter acquieturam, ſi hoc vel illo modo, cum his aut illis circumſtantiis vocetur. Nimirum cùm Deus aliquid interna ſuaſione ſic proponit, ut aptam eſſe ad conſentiendum voluntatem prævideat: quomodo Apoſtolum Paulum vocaſſe ponitur, efficiendo, ut tale viſum ejus menti occurreret, quale requirebatur, ut mens illa & voluntas refractaria retorqueretur & cogeretur ad fidem. Hoc modo Deum trahere homines ad fidem, & facere eos velle credere, docent nonnulli elegantes Auguſtin. tractatus 26. in Ioan. li. 1. ad Simplici. q. 2. cujus miſeretur, ſic eũ vocat, quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat. & li. 2. de bono perſever. cap. 14 dicit, quoſdam naturaliter divinum habere munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus vel audiãt verba vel ſigna conſpiciant. lib. de ſpirit. & lit. cap. 34. Deum ſuaſionibus bonis, internis inſpirationibus, atque viſorũ immiſſione cum anima dicit agere ut velit, iſtaque ratione ipſam voluntatẽ bonam eſſe donum Dei. Vnde colligũt, gratiam efficacem infallibiliter effectũ producentem, non tam ad gratiam adjuvantem, quam excitantem pertinere: nihilque aliud eſſe, quam ſuaſionem Dei internam, qua ita vocatur aliquis, ut aptum eſt ei, ut vocantem nõn ſpernat, propoſito ſcilicet ei objecto eo modo, loco, tempore, ac cum omnibus aliis circumſtantiis, quibus ingenio eius congruere Deus prævidit. *Aug. tract. 26. in Ioan.*

EX HIS quatuor poſterioribus modis, quocumque Deus utatur, manet integra voluntatis libertas; cum efficaci gratia Deus ita voluntatem moveat, ut proprium habere motum, congruũque ſibi agendi modum permittat. *Quatuor poſteriores modi volũtatẽ inclinandi cum libertate conſiſtunt.*

CAP. CVI.

Vtrum efficax gratia non ſolùm reſpui poſſit, ſed etiam à voluntatis obedientia nonnunquam actu diſiuncta ſit?

REIECTA eorum ſententia, qui à libero conſenſu & cooperatione arbitrii hominis pendere dicunt, quod gratiæ prævenientis auxilium efficax aut inefficax reddatur, cum B. Auguſtino dicimus, auxilio gratiæ efficacis ita hominis voluntatẽ præparati & *Aug. lib de gr. Chriſti. c. 47. Molin. diſp. 40.*

An à liberi arbitr. cooperatione pendeat, ut veniens auxilium efficax vel inefficax fiat.

ri & moveri, ut hujuſmodi gratiæ excitanti atque vocanti, ſive adjuvanti, homo infallibiliter acquieſcat, & per intellectum aſſentiendo, & per voluntatem cooperando; attamen liberè, quoniam hæc gratia Dei adjunctam habet infallibilitatem, non autem neceſſitatem. Liberè enim homo aſſentitur, credit, pœnitentiam agit. ſic enim illa gratia movetur, ut eam non credendo, & non cooperando abjicere poſſit; non quòd ſimul conſiſtere queat, ut aliquis inſpirationem accipiat, & eandem abjiciat; vel quòd Deus moveat hominem, & is ſimiliter non moveatur; aut quòd Deus operetur velle in aliquo, & is non velit; ſed quia ſic homo inſpirationem recipit credendo, ut tamen poſſit ſi velit non credere. Sic enim liberè mens hominis agit, conſentiendo & illuminationem recipiendo; ut per flexibilem in oppoſitum arbitrii libertatem poſſit per intellectum non aſſentiri, & aſſenſum abjicere per diſſenſum; ſimiliter per voluntatē non cooperari, nec acquieſcere, quia ad pios actus à Deo ſuaviter homo movetur, retento ſuo naturali operandi modo. Vnde per efficacem gratiam voluntas ſic à Deo movetur, ut libera electione cooperetur, nec unquam Dei operationem irritam fruſtraneamque reddat. Proinde fieri nequit, efficaci gratia Deus hominem moveat, & ſimul quòd homo non moveatur: ſed hæc neceſſitas eſt tantùm conſecutionis, & conditionata, ſeu ex ſuppoſitione & in ſenſu compoſito, quæ nullam conſequentis abſolutam neceſſitatem inducit; nec libertatem, vel ad oppoſitum poſſibilitatem tollit; ut expreſſè D. Thomas docet 1.2. quæſt. 10. articulo 4. & prima parte, quæſt. 105. art. & ante ipſum Auguſtinus lib. de prædeſti nat. Sanctorum c. 8. *Hæc gratia à nullo duro corde reſpuitur.* & libro de bono perſeverantiæ capite octavo; libro de correptione & gratia c. 12. & li. 1. ad Simplicianum quæſt. 2. dicit, effectū miſericordiæ Dei non eſſe in tali hominis poteſtate, ut fruſtra ille miſereatur, ſi homo nolit. Nam quo modo verum eſſet: *Omnia quæcumque voluit fecit*: ſi volens abſolutè facere ut homo credat, id tamen ſi homo nolit, efficere nequeat? Quòd autem nulla creatura ita divinæ gubernationi obſiſtere queat, ut ad illum finem non tendat, ad quem illam Deus efficaciter tendere velit, ſcriptura diſertè pronunciat, Gene 40. *Num Dei poſſumus reſiſtere voluntati?* Heſter; *Non eſt, qui eius poßit reſiſtere voluntati.* Rom. 9: *Voluntati eius quis reſiſtit?* Sap. 8 *attingit à fine uſque ad finem fortiter.* & cap 12 *ſubeſt tibi, cùm volueris, poſſe.* Pſal. 10 *Omnia quæcunque voluit fecit. Ipſe mādavit & creata ſunt* Pſal. 148. Ac poſtremò *Ipſe operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ* Ephe. 1. Vide Boetius l. 3. de conſolat. Philoſoph. proſa 12. *Non eſt aliquid, quod ſummo bono velit aut poſſit obſiſtere,* Auguſtinus lib. de corrept. & gratia ca. 14: *Non eſt dubitādum, voluntati Dei hominis voluntatem reſiſtere non poſſe. Si enim aliquid voluntatem Dei poſſet impedire, omnipotens non eſſet,* in Enchiridii ca 97 & D. Thomas 1. parte, q. 103. ar. 7. & 8. dicit, tantā eſſe divinæ providentiæ atque gubernationis certitudinem, efficaciamque, ut nulla res ejus vim ſubterfugere, aut ei reniti poſſit.

Gratia efficax habet adjunctam infallibilitatem, non autem neceſſitatem.

Neceſſitas conditionata nullam conſequentis abſolutā neceſſitatē inducit.

1. p. qu. 19 art. 8.

Efficax gratia à nullo reſpuitur.

licet reſiſti poſſit.

Pſalm. 113.

nulla creatura divinæ providētiæ obſiſtet.

Providentia Dei certitudo.

CAP. CVII.

De diviſione auxilii, ſeu Gratiæ efficacis.

De gratia operante & cooperante.

Gratia operans

EFFICAX Gratia in *Operantem & Cooperantem* dividitur. OPERANS

Gratia operans. RANS eſt quæ facit, ut conſentiamus & velimus: COOPERANS verò, quæ facit, ut quod voluerimus, impleamus. Quam diſtinctionem Auguſtinus tradit libro de gratia & libero arbitrio c. 17. *Ipſe ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.* & infra: *ſine illo, vel operante ut velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus.*

HANC partitionem Gratiæ Auguſtinus ex Apoſtolo ad Philip 2. accepit: *Deus eſt, qui operatur in nobis velle & perficere, pro bona voluntate.* Vnde conſtat, iſtam partitionem Gratiæ non ad habitum gratiæ, qui formaliter ſanctificat, ſed ad auxilium ſpeciale efficax pertinere. Illud enim auxilium Operans Gratia vocatur, quod primum deliberatæ voluntatis actum in homine efficit: qualis eſt, Cõverſio, ſive ab infidelitate ad fidem: ſive à peccatis ad pœnitentiam.

Auxilium ſpeciale gratia operans vel cooperãs dicitur. Operans gratia quæ?

ILLVD autem auxilium, vocatur Gratia Cooperans, quod conſequentes actus voluntatis efficit: quales ſunt, velle bona opera facere: ita ut *Gratia Operans* ſit auxilium ſpeciale efficax, reſpectu primi actus boni voluntatis: *Gratia* verò *Cooperans*, ſit auxilium ſpeciale, reſpectu actuum bonorum ſequẽtium, ſive internorum ſive externorum.

Quid gratia cooperans?

SED hic non immeritò quærat aliquis: An primum voluntatis deliberatæ bonum actum libera electione faciamus conſentiendo: an, ut contendunt Sectarii, non propriè efficiamus, ſed immiſſum à Deo neceſſariò recipiamus.

Quomodo Deus primũ voluntatis deliberatæ actum operetur in nobis ſine nobis.

RESPONDENDVM tam ex Scriptura Sacra, quàm ex B. Auguſtini doctrina, Concilium Tridentinum, rejecta Lutheri & Calvini erronea ſententia, definiviſſe, primum etiam deliberatæ voluntatis bonum actum effici non ſolùm à Deo per auxilium ſpeciale efficax, ſed etiam à voluntate per liberum arbitrium. Ideoque *illud velle, Dei eſſe, atque noſtrum, quia nos in eo cooperamur Deo: nec Deus illud operatur ſine nobis, ſed facit nos velle*: ſicut ait Auguſtinus lib. 1. ad Simplicianum quæſtio. 2. *ut velimus, & ſuum eſſe voluit & noſtrum: ſuum vocando, noſtrum ſequendo.* & lib. 2. contr. 2. epiſt. Pelag. cap. 8. *homo præparat cor, non tamen ſine adiutorio Dei, qui tãgit cor.* & poſtea: *Os aperimus illius adiumento, & opere noſtro.* & tract. 72. in Ioannem, loquens de opere fidei, ſeu de credere: *Hoc*, inquit, *operatur in nobis, non tamen ſine nobis.* Item ibidem: *operãti in ſe Chriſto, cooperatur homo ad ſalutem æternam ac iuſtificationem ſuam.* Ex quibus evidens eſt, Auguſtinum docere quòd homo non tantùm paſſivè ad actus pietatis internos concurrat, ſed quòd verè illos efficiat, Phyſicè cooperando Deo, volendo, id eſt, liberè producendo actum volendi.

ſeſſ. 6. can. 4.

SED quomodo igitur Auguſtinus dicit, operari Deum ut velimus ſine nobis?

Aug. libr. de gra: & libr. arb. cap 5. 14. & 17.

RESPONDEO, Auguſtinum in eodem actu duplicem cauſam obſervaſſe: ſcilicet efficientem Phyſicam, atque moralem. Secundùm prius cauſæ genus, velle, eſt Dei & noſtrum, quia Deus operatur ut velimus, non ſine nobis liberè conſentientibus, dum volumus. At ſi cauſam ejuſdem actus moralem conſideres, id eſt, cauſam moventem, ſuadendo, hortando, conſulendo: ea ſolus eſt Deus voluntas enim ſecundùm hoc genus cauſæ tantùm eſt mota, non movens. Non enim ipſa ſe voluntas impellit ſuadendo & conando ut velit, quod nõ vult: ſed Deus per inſpirationes intus animæ loquens ei perſuadet, ut velit, quod antea nolebat.

conſiderando cauſam moralem. Deus operatur ſine nobis.

HAEC

Gratiæ operantis proprius effectus quomodo ſine nobis, & ſimul non ſine nobis.

HAEC eſt igitur Gratia operans, ſive præveniens, quæ omnem conatum & induſtriam hominis prævenit, & operatur ut velimus, quod antea nolebamus, ſine nobis operantibus, aut conatu prævio laborantibus ut velimus; non tamen ſine nobis liberè conſentientibus, quando volumus.

Ad primum voluntatis bonum actũ gratia operante indigemus.

EX quibus conſequitur, ad ſolum primum voluntatis bonum actum requiri gratiam operantem; ad reliquos autem ſubſequentes neceſſariam tantùm eſſe cooperantem. Nam poſteaquam cœpimus velle ad Deum converti, jam non tantùm per liberum voluntatis arbitrium producimus Deo adjuvante reliquos actus, ſed etiam Deo cooperante nos impellimus atque incitamus ad eos, rogando, pœnitendo, ſacramenta petẽdo. Quam diſtinctionem Gratiæ operantis & cooperantis indicat Auguſtinus libro de gratia & libero arbitrio cap. 5. dicens: *ut Apoſtolus Paulus de cælo vocaretur, & tam magna & efficaciſſima vocatione converteretur, gratia Dei erat ſola, quia merita eius erant magna, ſed mala*: id eſt, quia nullum prævium ad converſionem ſtudium fuerat, nullus conatus, nullum bonum meritum præceſſerat. Hinc fidem non petitam concedi, ait, ut ei petenti cetera concedantur: & in Pſalmo 58. *Nolentem Deus prævenit ut velit: volentem ſubſequitur, ne fruſtra velit.* Enchir. 32. & Grgorius homil. 9. in Ezechiel. libro de gratia & libero arbitrio 17 *ſine illo operante ut velimus, vel cooperante cum volumus, nihil ad bona pietatis opera valemus.* In eandem ſententiam ſermone decimo tertio, de verbis Apoſtoli, ſcribit, nos agi à Spiritu ſancto, & demum ei cooperari. Nam *viva rationabiliſque materies habet ab ædificante donatum, vt etiam labore proprio quærat augmentum,* inquit Leo ſermone 10 de paſſione Domini. Et Bernardus libro de gratia & libero arbitrio: *Quod à ſola gratia cœptum eſt, pariter ab utroque perficitur, ut mixtim, non ſigillatim: ſimul, non viciſſim, per ſingulos profectus operentur. non partim gratia, partim liberum arbitrium: ſed totum ſingula opere individuo peragunt. totum quidem hoc, & totum illa: ſed ut totum in illo, ſic totum ex illa.*

Greg. hom. 9. in Ezech.

Leo ſerm. 10 de paſſ.

CAP. CVIII.

De Gratia præveniente & ſubſequente.

Gratia præveniens.

SOLET inſuper gratiæ partitio fieri in *Prævenientem* & *Subſequentem*, ex Pſalm. *Miſericordia eius præveniet me.* & Pſalmo 22. *Miſericordia tua ſubſequitur me.* Sed hæc partitio ſuperiores tantùm includit, nihil autem novi continet; quia *Gratia* Excitans poteſt dici *Præveniens*: & Adjuvans, *Subſequẽs*. Rurſus gratia *operans* dici poteſt *Præveniens*: & *Cooperans, ſubſequens. Prævenit ut velimus,* (inquit Greg. hom. 9. in Ezech.) *& ſubſequitur, ne inaniter velimus.*

Gratia ſubſequens.

DENIQVE omnis gratia prior dici poteſt *præveniens*, reſpectu poſterioris: ut Auguſtinus libr. de natura & gratia indicat his verbis: *prævenit ut ſanemur, & ſubſequitur, ut ſanati vegetemur, prævenit ut vocemur, & ſubſequitur ut glorificemur: prævenit ut piè vivamus, & ſubſequitur, ut cum illo ſemper vivamus.* Et epiſtola 106: *gratia meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici: comitante, non ducente: pediſſequa, non prævia voluntate.*

CAP.

CAP. CIX.

Vtrùm eveniat quòd ex duobus hominibus pariter affectis, ſi eandem omnino ſpecie gratiam præperantem accipiant, alter credat, vel pœnitentiam agat, alter verò non?

Molina: contra quē vide Bellar. li 1. de grat. & lib. arb. c. 13. & li. 6. c. 15.

QVIDAM arbitrantur, non ſolùm fieri poſſe, ſed etiam plerumque accidere, ut ex duobus ſimiliter affectis, & pari ſeu eadem præoperante gratia excitatis & adjutis, unus libera voluntate gratiam ſequendo credat; alter verò libera voluntate gratiæ reſiſtendo non credat: ſed Apoſtolus priori Corin. 4 hos confutat dicendo: *Quis te diſcernit? quid habes quod non accepiſti? ſi accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* Vbi prohibet fideli, ne adverſus infidelem infletur, quaſi eum diſcernat ſuum liberum arbitrium, cùm diſcernat Dei donum, quod illi datum eſt, & alteri non eſt datum. Et ad Philipp cap 2. præoperantem gratiam in eo conſtituit, quò [1] *Deus operetur velle in nobis, & operari:* & Ezech. 36. quò [1] *faciat in præceptis ambulare:* Pſalm 84. *averſam voluntatem Deus ad ſe convertat.* Non enim Deus facit velle in eo, qui non vult; nec facit ambulare eum, qui non ambulat; nec facit operari eum, qui non operatur; nec convertit eum, qui averſus remanet. Vnde cùm Eccleſia gratiam præoperātem infidelibus ut credant, orationibus impetrare nititur; non in omnibus, ſed in eis ſolis qui credunt, exauditur. Nam ſi quempiam plurimùm excitari noſceret, qui tamen nondum crederet, pro tali orare non ceſſaret, donec crederet: & duobus æqualiter excitatis, pro eo qui credidiſſet, peculiares Deo gratias ageret, quòd eū Deus ſuæ gratiæ operatione convertiſſet. Vnde ex orationibus Eccleſiæ ipſam credendi voluntatem, atque mentis ad conſentiendum obedientiam, non autem ſolam gratiæ oblationem, ſeu exercitationem, Dei donum eſſe colligimus. Quid enim pro nolentibus credere oramus, niſi ut in illis Deus operetur velle, ut ſæpe Auguſtinus inculcat libro de prædeſtinat. Sanctor. cap. 8. & Enchirid. cap. 32. epiſtola 95 ubi docet, operari Deum in nobis velle, non tantùm efficiendo quantum in ipſo eſt, ut velimus, offerendo ſcilicet gratiam, cui acquieſcamus ſi velimus: tanquam conſentire vel non conſentire, obedire, vel non obedire ita noſtrum ſit, ut ſi velimus, fiat, ſi autem nolimus, nihil in nobis Dei operationem valere faciamus. Nam Vitalem iſta ſentientem, Auguſtinus Epiſtola 107. reprehendit, aſſerens, omnino confitendum eſſe, quò [1] *Deus vocatione alta & ſecreta in corde hominum operans ſic hominis agat ſenſum, ut evangelicæ doctrinæ accommodet aſſenſum: ſic hominis voluntatem afflatu ſuo dirigat & moveat, ut ipſa velit & obediat.* Nam à Deo poſſemus ipſum velle bonū, ipſum credere, ipſum converti, ipſum facere Dei præcepta, facere bonum & declinare à malo: quæ à Deo eſſe data intellligi nequeunt, niſi habeantur. Cùm enim juxta illam B. Auguſtini vulgatiſſimam orationem (quam Pelagius ferre non poterat) *Da quod iubes,* oratur; non rectè Deus intelligeretur dediſſe quod jubet, quamdiu quod ille juſſit, non impletur. Hinc Auguſtinus ſpecialem Chriſti præoperantem gratiam, non in ſolo pulſu aut ſuaſione, quamvis interna conſtituit; verùm in cordis apertione, & in perſuaſione, ac in eo quod bonum, & verum eſt, creditur, & agitur; ut inde perſpicuum ſit, neminem omnino quantumvis excitatum foris & intus, habere Chriſti

Ex orationibus Eccleſia convincitur. converſionem & operationem voluntatis, Dei donum eſſe.

Deus operatur conſenſum in bonum.

præoperantem gratiam (de qua potiſſimùm cum Pelagio certamen fuit, ut patet libr. de grat. Chriſti cap. 47.) niſi credat, conſentiat, agat bonum, & perſuaſus exſiſtat. In eo enim Scriptura Novi Teſtamenti gratiam conſtituit, quòd *auferat cor lapideum, & cor tribuat carneum:* ante verò ſubmiſſionem voluntatis cor quantumcumque excitetur, attamen durum permanet, donec ſpeciali ſua præoperante gratia Deus operetur, ut conſentiat & obediat; quod nõ facit in eo, qui nolit, quantumcumque etiam intus excitatus fuerit. Nam voluntas & actio, id eſt, bene velle, & bene agere, non ſunt in homine, niſi quando bene vult, & bene agit.

Gratia N. Teſtamẽti in quo conſiſtat.

Ex quibus manifeſtum eſt, gratiam Chriſti præoperantem hominis voluntatem facere conſentientem, non autem ab ea conſenſum exſpectare. Nam alioqui ſequeretur, liberum hominis arbitrium ſibi naturæ viribus ſufficere ad conſentiendum excitanti gratiæ; & quòd Deus inciperet excitando, ſed homo perficeret conſentiendo, cùm Auguſtinus dicat: *Sicut nemo ſibi ſufficit ad incipiendum, vel perficiendum quodcumque opus bonum: ita nemo ſibi ſufficit ad incipiendum vel perficiendum fidem, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt:* ſatis oſtendens, non eſſe cum Deo dividendum, ut illi perfectionem, nobis initium; aut è diverſo illi initium, nobis autem perfectionem fidei, vel operis boni, tribuamus. Quarum quidem partitionum hæc poſterior tantò priore nocentior eſt, quòd principalem ſalutis partem, quæ in conſenſione atque gratiæ amplexu conſiſtit, naturæ viribus aſſcribat contra illud Chriſti. *Sine me nihil poteſtis facere.* Neque hanc abſurditatem evitare quis poteſt, dicendo, comitantem gratiam ſeu ſupernaturalem concurſum, naturali concurſui perſimilem cooperari libero hominis arbitrio, ut gratiæ excitanti conſentire valeat. Nam etiam Angelis & primo homini recto ex prima naturæ conſtitutione concurſus Dei ſupernaturalis neceſſarius erat. Proinde nequit eſſe illa ſpecialis gratia corruptæ humanæ naturæ neceſſaria, de qua Dominus ait: *Sine me nihil poteſtis facere.* Neque inſuper ſufficit dicere, ideo ſine Chriſti gratia conſenſum non eſſe, quia ſine excitante, & abſque prævia ſuadente gratia nunquam in nobis exſurgeret. Nam & ſimili effugio Pelagius ſe omnia Dei gratiæ tribuere aſſerebat, quoniam niſi revelatione ſapientiæ mens humana excitaretur ad bonum, ſe in propriam ſalutem nunquam erigeret. Huc etiam pertinet, quòd B. Auguſt. libr. de nat. & grat. c. 11. & 12. ex profeſſo doceat, auxilium gratiæ Chriſti in eo à gratia primi hominis differre, quòd Adæ bonam voluntatem Deus cum adjutorio quo eam ſervare poſſet, ſi vellet dederit; non quo fieret ut vellet: per Chriſtum autem detur homini lapſo juſtitia cum adjutorio tali ac tanto, quo efficiatur, ut bonũ velit, ac nõ ſolùm bonũ poſſit quod velit, ſed etiã velit quod poſſit, quodque non ſit, niſi quando homo bene vult, & agit; ut latè proſequitur libro de correptio & gratia cap. 11. & 12. ubi circa finem ait: *ſubventum eſt infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & inſuperabiliter ageretur: & ideo quamvis infirma non deficeret. Tantum quippe accenditur à Spiritu ſancto voluntas, ut ideo poſſit, quia ſic velit, ideo ſic velit, quia Deus operatur ut velit: tantam ſcilicet veritatis & iuſtitiæ delectationem diffundendo in corde, vt omnem contrariam cupiditatem alio trahentem ſuperet ac vincat.*

Gratia efficax cõſenſum operatur. nõ ſolũ exſpectat.

Deus bonũ incipit & perficit.

Ioann. 15.

Aug. libr. de nat. & grat. c. 11. & 12. auxilii Chriſti & hominis primi differentia.

Gratia Chriſtianorum in quo differat à gratia Adæ.

Digitized by Google

vincat, Adhæc, ſi gratia præoperans, ſeu ad credendum ſufficienter omnino præparans, in eo perſæpe ſit, qui credere nolit; ſequitur, quòd ipſa communis ſit credenti, & non credenti: neque diſcernat credentem à non credente: ſed quod liberum volūtatis arbitrium diſcernat eum, qui conſentit gratiæ, ab altero, qui eidem gratiæ diſſentit, cum tamen Apoſtolus hanc præoperantem Chriſti gratiam commendans dicat: *Quis te diſcernit?* nec aberit materia ſeſe inflandi, & alteri ſuperbè præferendi, ſi in excitantis Gratiæ paritate, unus per liberum acceptet arbitrium, alter verò repudiet. Nam interroganti: *Quis te diſcernit?* reſpondere poterit: *diſcernit me liberum mea voluntatis arbitrium.* & ſi quæratur: *Quid habes quod non accepiſti?* reſpondere poterit; *habere ſe gratia amplexum & cooperationem atque conſenſum, quem non magis acceperit quàm alter, qui non conſentit, qui pariter eſt gratia excitatus & ſuaſus.* Ac inſuper docet Auguſtinus lib. de prædeſt. ſanct. cap. 5. præoperantem gratiam nō ſolùm invitando excitare ad aſſenſum, verùm etiā conſentientem facere: atque ideo conſentientem à diſſentiente non ſolùm diſcerni libero voluntatis arbitrio, ſed etiam gratiæ Dei beneficio, quæ non eſt communis bonis & malis, ſed diſcernit bonos à malis. Vbi non ſolùm de gratia juſtificante, ſed etiam de initio fidei agit, dicens ad fidem etiam pertinere *Quis te diſcernit? &c. præparatur voluntas à Domino:* & hanc præparantem gratiam, qua docet, credentem à non credente, & conſentientem à non conſentiente diſcerni, negat communem eſſe bonis & malis, credenti & non credenti, conſentienti & non conſentienti. Vnde ſequitur, B. Auguſtinum præter excitantem gratiam, communem credentibus & non credentibus, conſentienti, & non conſentienti, requirere aliam præparantem gratiam, qua voluntas ita ſuccendatur ac moveatur, ut credat, conſentiat & acquieſcat: eaque gratia ſeu dono gratis dato, quod eſt velle bonum, & credere Deo, fieri diſcretionem credentis à non credente, & obedientis à non obediente. Neque verò his adverſatur, quòd Auguſtinus dicat, ſæpe accidere, ut ex duobus æqualiter animo & corpore affectis, & eadem vel ſimili tentatione pulſatis, unus libero ſuæ voluntatis arbitrio cedat tentationi & conſentiat, alter vincat & ſuperet, ac idem qui fuerat perſeveret. Nam ibi Auguſtinus ſolùm de mali ſeu defectus origine diſputat, quam veriſſimè ad liberam voluntatem angeli, vel hominis ex ſe defectibilem referendam docet. Non autem ibi de origine operis boni, neque de prima & ſufficienti perſeverantiæ cauſa diſſerit, quam certiſſimum eſt, non eſſe propriam hominis voluntatem. *Non enim idonei ſumus ex nobis quaſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Et ſub anathemate Concilium Tridentinum definivit: *Si quis dixerit, iuſtificatum ſine ſpeciali auxilio Dei in accepta iuſtitia perſeverare poſſe, anathema ſit.* Liberum enim voluntatis arbitrium ſibi ad malum atque ad deficiendum ſufficit, non autem ad bonum; ut infinitis locis tradit Auguſtinus, & verbotenus de correptione & gratia cap. 11. ubi ex profeſſo ad bonum agendum ſpeciali Chriſti auxilio opus eſſe docet, quo non ſolùm poſſe, ſed etiam ipſum agere adjuvetur.

Bellar. li. 2 de li. arb. c. 12. pag. 619. docet. fidelem non principaliter diſcerni per cooperationem liberam gratia praevenientis, ſed per donum gratis datum; ſcilicet ipſū velle credere.

Gratia diſcernens credentem. à non credente, non eſt communis bonis & malis.

Diſcretio duorū qua li gratia praeventorū in Deū referenda eſt.

Li. 12. de ci. c. 6.

Lib. de praedeſt & gratia cap. 15. & 16.

ultimā reſolutionem diſcretiōis in Deum refert, qui unū miſericorditer ad iuvit, alterum iuſte deſeruit.

Inquiri autem hic poſſet, utrū auxilium gratiæ cauſa ſit actus ſupernaturalis, Phyſica vel moralis. Dicitur autem cauſa Phyſica, quæ per ſe influit,

& dat eſſe effectui: Moralis verò cauſa, quæ conſilio, inductione, precibus, aut ſimili aliquo modo cauſam liberam ad operandum movet. Cùm ergo pietatis opera actus ſint morales (quoniam humani) ſimulque res quædam ſuam propriam naturam habentes; ſequitur, auxilia gratiæ utroque modo cauſas eſſe actuum ſupernaturalium in nobis. Auxilia quidem excitantia vim cauſę moralis potiſſimum obtinent, quia Deus efficit, ut velimus, ſuadendo, exemplis aut periculis incitando, intellectum illuminando, boniſque inſpirationibus tangendo, atque affectionibus imbuendo voluntatem.

Proſper li 2 de voc. gent cap 26. Aug. lib de ſpir. & lit, cap. 34.

AVXILIA verò Gratiæ adjuvantis ſeu cooperantis immediatè in actus ſupernaturales influunt, ideòque rationē cauſæ Phyſicæ habent: reales ſiquidem effectus cauſam per ſe efficientem, vim ſufficientem ad eum effectum cōtinentem exigunt: quam cum voluntas humana per ſe non habeat, per gratiam adjuvantem compleri oportet. Proinde actus qui habitus præcedunt, & ad illos diſponunt, etiam a Gratia Excitante, non ſolum moraliter, ſed etiam Phyſicè cauſantur: per illam enim homo moveri incipit, & ad ordinem ſupernaturalem elevari. Et in ſingulis bonis actibus cùm Deus illuſtratione mentem, inſpiratione verò tangat voluntatem, ad bonum agendum dirigat, proximeq; ad actum ſupernaturalem eliciendum moveat, liberoque arbitrio cooperetur; manifeſtum eſt, Deum actus ſupernaturalis non ſolum moralem eſſe cauſam, ſed & Phyſicam. In actu enim pietatis entitas Phyſica immediatè à Deo, tāquā prima cauſa, & ſimul à libero arbitrio, veluti cauſa ſecunda producitur. Quòd verò idem actus ſupernaturalis ſit, ad quem ſola vis naturæ non ſufficiat, à gratia Dei per Ieſum Chriſtum veluti primario principio aſſequitur; juxta illud Ioannis 15. *Sine me nihil poteſtis facere.* Et quidem in Gratiæ munere duplex magnitudo conſiderari poteſt: VNA ſecundùm entitatem Phyſicā, ALTERA vero ſecundum moralem, quæ non reſpicit rem abſolutam in eſſe, ſed inſuper rationem beneficii & moralis benevolentiæ. Ratio autē beneficii moraliter potiſſimum ſpectatur ex occaſione, intentione, tempore ac modò, quo fit, magiſque ex his circumſtantiis, quā ex abſoluta quantitate æſtimatur; præſertim quando illæ ſunt a benefactore præviſæ, atque peculiari intentione ob ejus commodum, cui beneficium confertur, obſervatæ. Quod cum Deus faciat, impertiendo gratiam ex peculiari dilectione, efficacique intentione producendi fidem, pœnitentiam, vel aliud bonum opus in eo, qui gratiæ cooperatur, qui credit, pœnitet, bene operatur: alteri vero det quidē gratiæ prævenientis beneficium, ſed non ex tali benevolentia, neque intentione efficaciter producendi opus, ſecundum miſerendi propoſitum; ideo ſimpliciter cōfitendum eſt, omnem illum qui cōvertitur, majorem gratiam prævenientem recipere, quam illū, qui non convertitur, ac proinde nunquam accidere, ut poſita omni ex parte pari gratia in ſimiliter diſpoſitis, unus credat & bene operetur, alius verò minimè, quia ſi utrique detur gratia ſecundum propoſitū miſerendi, uterque credet. Si autem alteri ſolùm ex ſimplici affectu Dei, in ratione beneficii, moraliter loquendo, longe majus eſt alterius beneficium, & iſtius minus; atque ita non omnino par grātia ponitur in eo qui credit, & obedit, & in eo qui diſſentit, & gratiam Dei reſpuit.

Suares lib. 3. de auxiliis cap. 20.

CAP.

CAP. CX.

Quod Deus per Chriſti gratiam non adiuvet poſſe tantum, ſed etiam velle & agere.

Pelagii error in quo proprie conſiſtebat.

PROPRIA fuit cum Pelagio quæſtio, *utrum Deus per Chriſtum adiuvet poſſe tantum, an etiam velle bonum & agere?* id eſt, utrum Deus adiutorio gratiæ Chriſti nos adiuvet, ſolum ut bonum poſſimus; non etiam, ut bonum velimus & agamus. Pelagius enim arbitratus eſt, generalem Dei concurſum, ſeu influentiam & cooperationem Dei neceſſariam omnibus cauſis ſecundis ad omnes & ſingulos earum actus, & ad gratiam creationis pertinẽtem libero voluntatis arbitrio ſufficere, cum adminiculis doctrinæ, timoris, pœnarum, exhortationibus, ſuaſionibus, pulſibus, vocatione, miraculorum aſpectu, quibus adjuvatur homo ut poſſit, ſi velit. Negabat autem indigere peculiari auxilio gratiæ Chriſti, diffundẽtis charitatem in cordibus noſtris: ſimiliter negabat, opus eſſe continuo afflatu atque cooperatione ac directione Spiritus-ſancti, ad parandum uſum bonum naturalium potentiarum, intelligendo, volendo, operando. Ideòque minimè negabat concurſum Dei generalem omni prorſus creaturæ neceſſarium ad ea quæ faciamus; ſed Dei directionem atque gubernationem per ſingulos actus bonos homini neceſſariam eſſe inficiabatur, exiſtimans, hujuſmodi gubernationem libertati humanæ contrariam eſſe. Vnde hominem ſibiipſi ducem conſtituebat, & à ſe ipſo unumquemque regi volebat, non a Deo; ut ex epiſt. D. Hieron. ad Cteſiphontẽ liquido cõſtat, *Ita*, inquit, *Pelagiani gratiam ponunt, ut non per ſingula opera eius nitantur & regantur auxilio.* Et iterum: *Iniuriam tibi fieri putas, & deſtrui libertatem arbitrii, ſi ad Deum authorem ſemper recurras, ſi ex illius voluntate pendeas. Vnde & audes lingua proferre temeraria unũquemque ſuo arbitrio regi.* Vnde patet, ipſum Pelagium non concurſum Dei generalem concomitantem, omnibus agere volentibus paratum denegaſſe, ſed directionem Dei atque gubernationem in actibus bonis, quam Eccleſia in ſuis quotidianis precibus impetrare nititur, dum ait: *Dirigere & ſanctificare, regere & gubernare dignare Domine Deus rex cæli & terræ, hodie corda & corpora noſtra, ſenſus, ſermones, & actus noſtros in lege tua, & in operibus mandatorũ tuorũ.* Hanc gratiam juſtificati quoque petunt dicentes; *fiat voluntas tua. Et ne nos inducas, in tentationem.* Item illa quotidiana precatione, *Deus in adiutorium meum intende. Adiutor meus eſto Domine, ne derelinquas me. Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innova in viſceribus meis. Ne proiicias me à facie tua, & ſpiritum ſanctum tuum ne auferas à me. Dirige greſſus meos, deduc me domine in ſemita mandat.* &c. Non enim Eccleſia de generali cõcurſu ſolicita eſt, quem ſcit omnibus agere volẽtibus paratum, & ſecundum legem primæ inſtitutionis debitum; cum nulla cauſa ſecunda ſine influentia & cooperatione cauſæ primæ operari poſſit: *In ipſo namque vivimus, movemur & ſumus.* Nam *ſi deſinat bonitas Creatoris etiam malis angelis ſubminiſtrare vitam, vivacemque potentiam, interibunt*, inquit Au. c. 171. De quotidiano igitur adiutorio Dei ad ſingulos humanæ voluntatis bonos motus neceſſario, Eccleſia cum Pelagio diſputauit.

Pelagius Dei concurſum ad creationis gratiam pertinentem agnovit.

Pelagius Dei gubernationem negabat in bonis hominum actibus.

De quotidiano Dei adiutorio ad ſingulos actus bonos homini neceſſaria fuit cum Pelagio controverſia.

De neceſſitate concurſus Dei ad omnes actiones non fuit cum Pelagio diſputatum.

CAP. CXI.

Quod duplex boni agendi potentia ſit?

Potentia ſubinde dicitur à naturali facultate.

QVIA frequens hic mentio eſt potentiæ ad bene agendum, obſervandum eſt, potentiam ſe cõvertendi, vel credendi aut bene operãdi, DVPLICITER æſtimari poſſe: ſemel quidem ex ipſa liberi arbitrij in vtramque partem flexibili facultate: quo modo eſt credendi potentia in omni homine viatore, etiam actuali gratia prorſus deſtituto, vt docet Auguſtinus lib. de ſpirit. & lit. ca. 33. dicens, liberum arbitrium vim eſſe naturalem, quæ ad fidem & infidelitatẽ inclinari poteſt, & poſſe credere eſſe naturæ hominum; credere vero, gratiæ fidelium. Alias æſtimatur potentia ex præſentibus viribus, ſatis efficacibus ad fidem & converſionem: juxta quem modum nonnulli dicuntur *non poſſe credere, non poſſe ſequi Dominum*. Ioan. 13. *Non potes me ſequi modo*. Ioan. 5. *quomodo poteſtis credere, qui gloriam ab invicem accipitis?* Math. 19. *qui poteſt capere, capiat*. Poterant credere Iudæi per flexibilem liberi arbitrii in bonum facultatem; non poterant autem credere per eas vires, ſeu affectus, quos in præſentia habebant. Poterant (vt dici conſuevit) per remotam potentiam, non autẽ per propinquam. illa de natura exurgit, iſta de Chriſti gratia fluit. Vnde apud veteres utraque loquutio reperitur apud Auguſtinum prior. lib. de ſpir. & lit. cap. 33. Apud Celeſtinum poſterior, in epi. pro Proſpero, & Hilario; ubi ait: *In prævaricatione Adæ omnes homines poſſibilitatẽ naturalẽ, innocentiãq; perdidiſſe*. & Auguſtinus ſer. 2. de verbis Domini: *Homo per malum velle, perdidit bonum poſſe*. Et lib. de prædeſt. ſanct. c. 5 *habere fidem & charitatem, eſt naturæ hominum*. Lib. de grat. Chriſti cap. 50. *naturalem poſſibilitatem peccato vitiatã dicit*. Et Fauſtus de grat. Chriſti c. 22. & 23. dicit, *hominem naturaliter poſſe, credere, quia naturam habeat fidei capacẽ* ſimul tamen addit, gratiæ dono virtutẽ credendi recipere quam amiſit.

Potentia nonnunquam æſtimatur ex præſentibus viribus efficacibus.

Potentia quædam propinqua, alia remota.

Poſſe naturale.

Eſt ergo *Poſſe* quoddam *per naturam*, omni homini durante hac mortali vita commune, quamdiu videlicet liberum voluntatis arbitrium ad bonum, & ad malum flexibile retinet; quale poſſe non eſt in damnatis, neque in beatis, quorum voluntas in malo, vel in bono eſt confirmata; ratione ſcilicet ſtatus, in quo affectio voluntatis quaſi in naturalẽ motum cõverſa videatur. Et eſt aliud POSSE *per gratiam*, quoniam iam natura gratuitis quibuſdam divinis adminiculis juvatur & corroboratur. de quali *Poſſe*, Ioan. 1. Evangelium loquitur: *dedit poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius*. & Apoſtolus; *omnia poſſum in eo qui me confortat*.

Poſſe per gratiam.

Poſſe per gratiam duplex eſt.

QVOD Poſſe per Gratiam iterum eſt bipartitum. Nam quoddam eſt Poſſe, quod nondum ad agendũ ſufficiat, quãdo videlicet quis adiuvatur prædicatione, aut ſcientia veritatis, exhortatione, ſuaſione, pulſibus etiam interioribus ita tamen, ut cor nondum obediat nec acquieſcat. Aliud eſt POSSE, in quo tã magnæ vires inſunt per gratiæ præparationem, ut ſatis ſit ad agendũ. Quam gratiam ſuprà diximus conſiſtere in operatione Dei, qua hominis mentem ſic, & in tantum illuminat, & ſic volũtatem inſpirando ſuccendit, movet & afficit amore veri & boni, ut veritatem & iuſtitiam ſic diligat, ut omnibus aliò trahentibus ſuperatis, veritatem probet, & bonum cognitum appetat, iuſtitiamque ſuo tempore & loco exerceat.

Aug. lib. de præde ſanct cap. 8.

Per

Per quam quidem Chriſti gratiam jam non ſolum Poſſe, ſed ipſum etiam Agere adiuvatur. Et prius quidem Poſſe gratia Chriſti dari Pelagius facilè concedebat, illud adiutorium conſtituens in doctrina, lege, miraculis, exhortationibus, aliiſque hujuſmodi adminiculis: ſed poſterius, quo adjuvamur, ut bonũ velimus & operemur per aſſiduã intellectus illuminationem, & inſpirationẽ, ſuccenſionem, conſervationem, bonæ voluntatis directionem, protectionem & gubernationem, tanquam humanæ libertati contrarium reiiciebat. Vnde QVAERITVR:

CAP. CXII.

Vtrum Iuſtus ſpeciali Chriſti auxilio in quovis opere bono indigeat?

QVAMVIS homo per Dei gratiã juſtificatus, alio habitu naturam ſonante non indigeat; attamen in quovis opere bono pietatis & religionis, non ſolum auxilio generali, ſito in concurſu & cooperatione Dei Creatoris, ſed etiam ſpeciali auxilio gratiæ Chriſti eget; puta excitatione, motione, protectione, ſuccenſione, conſervatione, illuminatione, inſpiratione, cooperatione Spiritus ſancti, cujus afflatu ad bonum cogitandum & deſiderandum operandumque mens & voluntas aſſiduè incitentur, ſuccendantur, dirigantur, protegantur atque coſerventur. Quoniam enim hominis juſtificationem Deus operatur (Divo Thoma teſte 2. 2. q. 4. art. 4. ad 3.) quemadmodum Sol aeris illuminationem, ideo juſtificatum oportet aſſiduè in iuſtitia conſervari, atque in homine interiore corroborari. Siquidem adhuc juſtificatus ignorantia & difficultate laborat; iuxta illud Apoſtoli: *Sentio aliam legẽ in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* Roman. 7. & c. 8 *Quid oremus, ſicut oportet, neſcimus ipſe Spiritus poſtulat pro nobis*, id eſt, nos poſtulare facit. Adde, quod dæmõ ſemper operibus iuſtorum inſidietur: unde iuſti etiam illud orationis dominicæ quotidie humiliter dicunt: *fiat voluntas tua.* Et *ne nos inducas in tentationem.* & Apoſtolis (qui iuſti erant) dixit Dominus Ioann. 15 *ſine me nihil poteſtis facere*, ut notat Auguſtinus li. de correptio. & grat. c. 1. Illudque Pſalm. 26 *niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat, qui cuſtodit illam.* Hilarius in commentario illius Pſalmi, & Ambroſius lib. 2. in Lucam, de anima iuſti intelligunt, quæ ſine divina protectione tentationi reſiſtere nequit; ut Concil. Arauſicanũ ſub Leone celebratum definivit canon. 19. *Non poteſt natura humana ſine gratia ſalutem cuſtodire, quam accepit.* Quod idẽ docet Celeſtinus epiſt. ad Gallos ca. 6. & Auguſt. libr. de grat. & lib. arb. c. 6. lib. de corrept. & grat. c. 12. & lib. de nat. & grat. c. 26. ex Scripturis colligit, iuſtum in omni opere bono indigere Chriſti auxilio, ſicut oculus quantũvis ſanus luce ad videndum indiget, & infirmus fulcro, ut non labatur. Nam ſi iuſtus non adiuvetur, confeſtim cadit: iuxta illud Pſalmi, *Avertiſti faciem tuã & factus ſum conturbatus.* Vnde Auguſtinus epiſt. 107. inter propoſitiones ad fidem pertinentes hanc 3 loco ponit: *Scimus gratiam Dei maioribus ad ſingulos actus dari.* Ibidemque refert Pelagiũ ſententiam dicentium gratiam Dei non ad ſingulos actus dari, palàm condemnaſſe, tanquam omnifim Chriſtanorum ſenſui contrariam, requiri ergo in omni opere bono & pio gratiam adiuvantem, dirigentem, protegentẽ. Nec ſufficere gratiam juſtificantem, docent,

Iuſtus Dei auxilio ad ſingulos actus eget.

Deus operatur iuſtificationẽ, ſicut ſol illuminationem.

Ignorantia & difficultas iuſtificatio remanent. Rom. 7.

Inſidiatur diabolus.

Iuſtus in omni opere bono gratia Chriſti indiget.

Gratia ad ſingulos actus bonos neceſſaria.

Scripturæ:

Præter gratiam juſtificantem ad bene agendum alia opus eſt Chriſti gratia.

pturæ, Concilia & Patres. Idque evincunt orationes eccleſiæ. Iubemur enim orare: *ſanctificetur nomen tuum*; ut ſcilicet in eo, quod eſſe cœpimus, permaneamus, interprete B. Cypriano in orationem Dominicam; cujus expoſitionem commendat B. Auguſtin. lib. de bono perſever. c. 2. IDIPSVM tribus rationibus oſtendi poteſt: quarũ. PRIMA ab infirmitate naturæ humanæ, perpetuiſque hoſtium inſidiis deſumitur, qua utitur Augu. lib. de corrept. & grat. c. 12. & lib. de ſpir. & lit. c. 7. dicens, illum eſſe ſuperbum, qui ſe ad bene vivendum ſibi caput faciat; cùm opera juſtitiæ homo non faciat, niſi quantum ex illo fonte vitæ, atque ex incommutabili lumine percipit, cujus ſolius hauſtu juſtitia, id eſt, bona vita bibitur; & cujus participatione anima rationalis accenditur, ut ſit ipſa factum, creatumque lumen; ſicut de Ioanne Baptiſta dicitur Ioan. 1. *Erat lucerna ardens.*

Neceſſitas auxilij divini ex infirmitate naturæ humanæ colligitur.

Ex orandi neceſſitate.

SECVNDA ratio ſumitur ex orandi neceſſitate. Oportet enim ſemper orare. Oratio autem gratiæ teſtificatio eſt. Hac ratione utitur B. Auguſtin. lib. de bono perſeve. c. 17 & Celeſtinus Papa epiſt. ad Gallos c. 9 *Quod tempus intervenit, quo Dei non egeamus auxilio?* q. d. nullum In omnibus enim actibus, cauſis, cogitationibus, motibus, adjutor & protector orandus eſt: ſuperbum eſt enim, ut quicquam ſibi humana natura præſumat; clamante Apoſtolo: *non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſãguinem, ſed contra principes & poteſtates aeris huius.* Et cap. 6. ... neminem etiam Baptiſmatis unda renovatum, idoneum eſſe ſcribit ad ſuperandas diaboli inſidias, & ad ſupprimendas carnis concupiſcentias, niſi per quotidianum adjutorium perſeverantiam bonæ converſationis acceperit. *Neceſſe eſt enim.* ait, *ut quo auxiliante vicimus, eo iterum non adjuvante vincamur.* & cap. 8. *In ſingulis humanæ mentis bonis moribus Dei magis valere non dubitemus auxilium, quàm noſtrum arbitrium: quia Deus in cordibus hominum atque in ipſo libero arbitrio ſic operatur, ut ſancta cogitatio, pium conſilium, omniſque motus bonæ voluntatis ex Deo ſit* In eandem ſententiam Concilium Arauſicanum cap. 10. *Adiutoriũ Dei etiam renatis ac ſanctis ſemper eſt implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono poſſit opere perdurare.* Idem Concil. Triden. definit ſeſſ. 6. canon. 22.

Celeſtinus adiutorium ad ſingulos actus requirit.

CAP. CXIII.

Vtrùm Iuſto ad quodlibet opus pium exercendum, nova gratia opus ſit, non ſolum cooperante, ſed etiam excitante?

An gratia excitante opus ſit in quolibet opere bono.

QVAMVIS certa fide credendum ſit, nullum reperiri poſſe actum pium, qui non ſit Dei donum, & qui non oriatur ex gratiâ; attamen non æquè certum eſt, utrùm juſtus, qui ex accepta in Baptiſmo gratia poteſt ad ſalutem opera neceſſaria Chriſto auxiliante & cooperante exercere, indigeat ad ſingulos actus bonos non ſolùm nova gratia adjuvante, ſed etiam nova gratia excitante, id eſt, Vtrùm non ſolùm opus ſit continua directione, protectione atque conſervatione bonæ voluntatis; ſed etiam aſſidua inſpiratione bonæ cogitationis, & deſiderii, atque ſuccenſione, applicatione, vel motione voluntatis, ut in opus ſive internum, ſive externum exeat, hoc enim à nonnullis Doctoribus in dubium vocatur.

QVIDAM cenſent, juſtum poſſe bona opera facere ex ſemine prævio gratiæ,

tiæ, ita ut ordinariè non indigeat nova gratia excitante ad opus bonum exercendum, ſed tantùm adjuvante, id eſt, protegente, dirigente atque conſervante. Neque id Eccleſiaſticæ illi regulæ, quam refert Auguſtinus epiſt. 106. repugnare dicunt: *Quòd gratia ad ſingulos actus detur.* Nam illa ſignificari tantùm aiunt, quòd nullum ſit pium opus, quod ex gratia ſuam originem non habeat.

Prov. 8. ſecundum 70. Ceterùm cùm Scriptura dicat. *præparari voluntatem à domino,* quod fit per occultam inſpirationem gratiæ Dei; & voluntas ipſa per antecedentem gratiam præparetur, non ſolùm ut credat, & convertatur, ſed etiam ut quodcumque bonum faciat, & à malo declinet, & in bonis quibuſcumque operibus proficiat & perſeveret: manifeſtum apparet, quòd juſtus non ſolùm gratia cooperante ad bonum pietatis opus agendũ indigeat: ſed etiam gratia excitante ſeu voluntatem ſuccendente atque gubernante. Quod evincere videntur omnes Scripturæ, quæ ſingula bona opera gratiæ præoperanti, non autem hominis voluntati tribuunt; ut intelligamus, in ſingulis humanæ voluntatis bonis actibus præviam Dei gratiam, per quã Deus agat etiam hoc, ut hominis volũtas bonum velit: ut Pſalm. 36. *à Domino greſſus hominis diriguntur, & viam eius volet.* Deduc me in via tua: Pſalm. 85. Item *præparatur voluntas à Domino.* &, *Deus eſt enim, qui operatur in nobis velle:* Philip. 2. *Vos non eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus Patris veſtri loquitur in vobis.* (Philipp. 2.) Matt. 10 *Non eſt volentis neque currentis ſed miſerentis Dei,* Rom. 9 Ex qualibus ſcripturis colligit Auguſtinus epiſt 106. & 107. ad ſingulos actus gratiam Dei, & adjutorium adultis neceſſarium eſſe.

Propoſitione 7. *Fateatur* (inquit, loquens de Pelagio, ep. 106. aſſertione 7.) *gratiam Dei, & adiutorium etiam ad ſingulos actus dari.* Vbi obſervandum, quòd non dicatur, gratia *data eſſe,* ſed *dari:* ut ſignificetur, quòd ad ſingulos pietatis actus quædam actualis gratia detur, qua fiat, ut homo velit, aut operetur. Quod repetit epiſt. 107. aſſertione 3. ubi ſe loqui dicit de Gratia præcedẽte hominis voluntatem, per quam Deus efficit roborando, afficiendo, ſuccendendo & gubernando voluntatem, etiam hoc, ut velimus. Ad quam doctrinam alludens Celeſtinus in epiſt. ad Gallos c. 8. ait: *ut boni aliquid agant, paternis inſpirationibus ſuorum ipſe tangit corda fidelium. Quotquot enim ſpiritu Dei aguntur hi filii Dei ſunt, ut nec noſtrum deeſſe ſentiamus arbitrium, & in bonis quibuſque voluntatis humanæ ſingulis motibus magis illius valere non dubitemus auxilium.* Et c. 9 ſubdit: *omnem ſanctam cogitationem, pium conſiliũ, omnemque motum piæ voluntatis ex Deo eſſe: quia per illum aliquid boni poſſumus, ſine quo nihil poſſumus.* Cui accedit Cõcil. Triden. ſeſſ. 6. can. 22 *Si quis dixerit, iuſtificatum vel ſine ſpeciali auxilio Dei in accepta iuſtitia perſeverare poſſe, vel cum eo non poſſe, anathema ſit.* Quid autẽ per *Auxilium ſpeciale* intelligat, ex cap. 5. doctrinæ patet: ubi adultos per *excitantem & adiuvantem Dei gratiam* ad ſe convertendum diſponi tradit, atque ita hominis cor tangi à Deo per Spiritus ſancti illuminationem atque inſpirationem, ut homo quidem illam recipiendo, Deo cooperetur, ſed tamen ſine gratia Dei movere ſe ad juſtitiam coram illo libera ſua voluntate non poſſit. Quẽadmodum autem [illegible] inchoandum bonum nos gratia Dei præveniri dicit: ita & ad perficiendum, & ad creſcendum in juſtitia. Nam ſicut ex eo, quòd oramus: *converte nos Domine ad te, & convertemur,*

In ſingulis quibuſque humanæ voluntatis bonis motibus Dei prævalet auxilium.

Google

vertemur, nos Dei gratia præveniri confitemur: ita & ex eo, quòd juſtitiæ incrementum petat Eccleſia, cùm orat: *Da nobis Domine fidei, ſpei & charitatis augmentum,* nos quantumvis ſimus juſti, ut tamen adhuc juſtificemur, & bene operemur, ſimiliter gratia præveniente indigere confitetur. Vide Concil. Triden. ſeſſ. 6. c. 10. Quod & communes illæ preces ſignificant: *deduc me domine in via mandatorum tuorum.* Pſal. 118. & 85. Item: *Actiones noſtras quæſumus domine aſpirando præveni, & adiuvando proſequere, ut cuncta noſtra oratio & operatio à te ſemper incipiat, & per te cœpta finiatur.* Et Dominica xvi. poſt Pentecoſten orat Eccleſia: *Tua nos quæſumus, Domine, gratia ſemper præveniat, & ſequatur, ac bonis operibus iugiter præſtet eſſe intentos.* Vnde manifeſtiſſimum eſt, Eccleſiam intelligere, ad ſingulos bonos & pios, hoc eſt, ad veræ iuſtitiæ actus, requiri Gratiam non ſolum Coadjuvantem, ſed etiam Excitantem, ſeu Prævenientē. Nam ut ait Bernardus, *conatus noſtri ſunt nulli, ſi non excitentur.* Quod etiam ex Auguſtino clarum eſt, qui in epiſt. 106. gratiam Chriſti ait, nō ſolùm peccata delere, verùm etiam ad non peccandum, recteque vivendum, eos, qui jam uti poſſunt voluntatis arbitrio, ſic adjuvare, ut niſi adiuvet, nihil pietatis atque iuſtitiæ, ſiue in opere, ſive etiam in voluntate habere poſſimus. *Deus* quippe *operatur in nobis & velle & operari, pro bona voluntate.* Et: *in omnibus miſericordia eius præveniet me.* Et: *ipſa,* (in qua) *gratia meretur augeri, ut aucta mereatur perfici, comitante, non ducente: pediſſequa non prauia voluntate. Iuſtum* enim *deducit dominus in via recta,* iuxta Pſal. 85. & 118. Cum ergo ad ſingulos actus gratia fidelis ac iuſti hominis voluntatem ducat, agat & gubernet; conſequitur, ad ſingulos veræ iuſtitiæ actus, requiri gratiam non ſolùm Cooperantem, ſed etiam Excitantem, quæ voluntatem moveat, & ſuaviter (relicto ei ſuo naturali motu) agat, illam trahat & ducat.

Dominica 13. poſt pentecoſt.

Ad ſingulos actus bonos gratia præveniens adeſt.

Proſper contra Collat. ca. 38. Fulgen. li. de grat. Chriſti cap. 13. Bernard. lib. de grat. & lib. arb.

Philip. 2. Pſal. 58.

Diſtinctio gratiæ Chriſti & hominis primi.

POSTREMO Auguſtinus gratiam Chriſti in eo diſtinguit à gratia, homini in ſtatu naturæ integræ neceſſaria, quòd iſta adiuvaret ut poſſet ſi vellet, non qua fieret ut vellet: Chriſti autem gratia, quæ homini lapſo datur, multò potentior ſit, qua etiam fiat, ut homo iuſtitiam velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiſcentem voluntate ſpiritus vincat. *Sic enim* ait, *ſubventum eſt infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & inſeparabiliter ageretur. Fortiſſimo quippe permiſit facere quod vellet: infirmis ſervavit, ut ipſo donante invictiſſime quod bonum eſt vellent, & hoc deſerere invictiſſimè nollent: ut etiam iuſti non in ſe, ſed in Domino glorientur: qui in eis operatur velle & perficere.* Lib. de corrept. & grat. cap. 11. & 12. ex profeſſo id proſequitur: & lib. de gratia & Lib. arbit. c. 16. & 17. *dat quod iubet, & adiuvat ut faciat cui iubet. Certum eſt, nos mandata facere, ſi volumus: ſed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum eſt, ut tantum velimus quantum ſufficit ut volendo faciamus. Certum eſt nos velle cum volumus, ſed ille facit ut velimus bonum, à quo præparatur voluntas.* Et cap. 17. *Ipſe, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Vt ergo velimus, ſine nobis operatur: cùm autem volumus, & ſic volumus ut faciamus, nobiſcum cooperatur: tamen ſine illo operante ut velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bona pietatis*

Infirmi hominis gratia.

tatis

ratis opera nihil valemus. Agit enim *Omnipotens* (ait cap.21.) *in cordibus hominũ etiam motum voluntatis eorum, per affectiones ſcilicet quas immittit*. Quomodo alios iuvat in bello, dando fiduciam; alios immiſſo timore vertit in fugam. *Volentes oramus* (inquit Proſper lib. cõt Collat. c.88) *& tamen miſit Deus ſpiritum in corda noſtra, clamantem, Abba pater: volentes loquimur, & tamen, ſi pium eſt quod loquimur, non ſumus nos loquentes, ſed ſpiritus Patris noſtri, qui loquitur in nobis.*

Cõcil. Trid. ſeſſ. 6 can. 3. ſine præveniente Spiritus ſancti inſpiratione non poſſumus credere, ſperare diligere, pœnitere ſicut oportet.

ACCEDIT definitio Conc. Triden. ſeſſ.6. can.3 *Si quis dixerit, ſine præveniente Spiritus ſancti inſpiratione atque eius adiutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, ut ei iuſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.* Vbi animadvertendum eſt, non dici: *Si quis dixerit, poſſe hominem, ſæpius aut frequenter, aut perſeveranter credere: ſed* ſimpliciter *credere, aut diligere*: quæ ſingulis actibus perfici queũt. Quare docet Cõcilium, ad ſingulos actus, præveniente Spiritus ſancti inſpiratione opus eſſe: quod etiam definivit Concil. Arauſican. 2. can. 9. & 25.

Conci. Arauſican. 2. c. 9.

CAP. CXIV.

Quòd auxilium gratiæ non exſpectet, ſed præveniat bonum hominum voluntates.

Gratia Dei non omnibus eam viribus liberi arbitrij acceptare volentibus offertur.

EX prædictis manifeſtè conſequitur, falſam eorum eſſe ſententiam qui docent, Gratiam Dei omnibus hominibus offerri, modo ipſi eam excipere velint: poſſe autem unumquẽque ex ſolis viribus liberi arbitrii ſine alia præveniente gratia, gratiam expetere, invocare, excipere, atque eà bene uti. Nam hæc fuit Pelagii hæreſis, Auguſtino teſte lib. cont. 2. epiſt. Pelag. cap. ult. Epiſt. 106 107: atque lib. de prædeſt. ſanct. cap 1. & 2. & toto lib. de gratia Chriſti. Et Concil. Arauſicanum can. 3. & 4. eandem doctrinam condemnat, oſtendens, Chriſti gratiam facere, ut Deus invocetur ab iis, qui non quærebant eum; & per Spiritus ſancti infuſionem & operationem fieri, ut hominis voluntas purgari velit, ac proinde gratiam Dei omnem humanæ voluntatis (quoad opera pietatis) bonum conatum prævenire, vocando, ſuadendo inſpirando, ſuggerendo, illuminando, oſtium cordis pulſando, atque ipſam voluntatis obedientiam & gratiæ amplexum operando, efficiendoque, ut liberum hominis arbitrium, ſua in agendo naturali conditione ſalva manente, conſentiendo credat, bonum diligat, malum averſetur, in bonitate proficiat, Dei præcepta obſervet. Sic enim *Deus* per gratiam ſuam quãtumvis efficacem *credere & velle operatur in nobis*, ut diſſentiendi, ſeu non credendi libertatem relinquat: quia liberum voluntatis arbitrium Deus ſecundum naturæ ipſius modum operãdi movet; ut veriſſimum ſit, quod ait Auguſtinus: *Hæc gratia à nullo duro corde reſpuitur. Ideo quippe datur, ut cordis duritia primitus auferatur.*

Gratia Chriſti prævenit bonũ hominis conatum.

Deus operatur ſalva naturali liberi arbitrij operandi modo.

Augu. lib. de prædeſt. Sanct. cap. 8.

CAP. CXV.

Vtrùm auxilium gratiæ Dei omnibus æqualiter adſit?

Dei auxiliũ non æqualiter omnibus adeſt.

QVOD omnibus per æqualem gratiam Deus adſit, ut credere & cõverti poſſint, ſi velint, Scripturis divinis manifeſtè adverſatur, quæ docent, plerumque ſecundum altitudinem inſcrutabilis divini iudicii nobis occulti, maximè indignis dari auxilia ſuperabundãtia, quæ aliis æquè aut minùs indignis negantur: quod fieri tam in adultis, quàm in parvulis experientia teſtis eſt. Iudæis enim ſigna & virtutes dedit Deus, ex quibus non eſſent credituri; Tyriis autem & Sidoniis, qui

Digitized by Google

qui ex eis (Chriſto teſte) vitam in melius erant commutaturi, non dedit. Et Ioannes in matris utero gratia repletur; Ieremias ſanctificatur; & B. Paulus Eccleſiam perſequens illuminatur. Rapit inſuper nonnullos Deus, *ne malitia intellectum mutet*. *Cuius vult miſeretur, quem vult indurat*, Rom. 9. *Vnicuique dividit menſuram fidei*, Rom. 12. *Non omnium eſt fides*, 2. Theſſa. 3. *Vobis donatum eſt, ut in eum credatis*, Philipp. 2. Quibuſdam Deus dat locum & tempus pœnitentiæ, aliis non. Lucæ 13. *Præteritas generationes permiſit ingredi Deus vias ſuas, nunc autem annunciat ut pœnitentiam agant*, Act. 14. & 17. Et ex parvulis, optimi viri filius ſine Baptiſmo decedit & perit; filius autem adulteri baptizatur & ſalvatur. Idem ſentit & ſcribit B. Aug. lib. de prædeſt. ſanctorum, c. 8. Lib. de bono perſev. ca. 8. 14. Proſper contra Collatorem; Fulgent. de Incarn. & gratia Chriſti, & Concilium Arauſicanum. Cur deniquè *inſcrutabilia eſſe Dei iudicia* ſcriberet Apoſtolus, *& inveſtigabiles vias eius* in electione & reprobatione mortalium, ſi gratia Dei æqualiter omnibus adeſſet; & ſolum ex hominum arbitrio penderet, ut quidam eam acciperent, alij verò abijcerent?

Matth. 11.

Sapien. 4.

Iuſto Dei iudicio quidam deſeruntur.

CAP. CXVI.

Vtrum omnibus ſufficiens auxilium ad ſalutem à Deo detur?

GENERALIA quædam à Deo hominibus adultis præbentur auxilia, quibus ſi acquieſcere vellent, & Deum ſuum noſſe, & glorificare poſſent, correctiſque vitæ pravæ vitiis ad meliora converti; qualia ſunt, huius Vniverſi continua prædicatio, quotidianaque Dei beneficia, quibus humanum genus conſervat, fovet, protegit, dans pluvias, fruges, omniaque huic temporali vitæ neceſſaria. Quæ tamen exteriora auxilia per ſe ſola nemini ſufficiũt ad exſurgendum à peccatis, ſalutemque conſequendam, niſi Chriſti Mediatoris gratia ſpecialis accedat. Fruſtra enim & ſurdis creatura omnis Deum eſſe clamat, niſi altius ipſe Deus miſereatur, & intuitu Mediatoris Chriſti mẽtis tenebras illuminet, cordiſque duritiam ſalutiferis inſpirationibus, boniſque affectionibus excitet ad invocandum & orandũ Deum *qui dives eſt in omnes, qui invocant illum: & quærentes ſe non derelinquit, ſed ſuavis eſt ac mitis & multæ miſericordiæ omnibus eum invocantibus*. In quem finem etiam data eſt lex, ut homines eam implere conati, & ſuâ nihilominus infirmitate deficientes, ad Gratiæ medicinam confugerent, Deique auxiliatoris opem per Chriſtum Mediatorem implorarent, atque ita fieret, quod ſcriptum eſt: *Omnis qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit*. Parata eſt enim Dei gratia omnibus adultis, ratione utentibus; ſed invocantibus & orantibus; ſicut Cornelium Centurionem oraſſe, ac eleemoſynas feciſſe legimus. Vtrũ porrò Deus omnes adultos pro loco & tempore actu excitet ſalutiferis inſpirationibus, & bonis affectionibus, quibus ſenſim poſſint ad ſalutem pervenire ſi vellent acquieſcere; Scriptura ſacra nõ definit, neque vniverſali experientia, neque certa ratione vel authoritate convinci poteſt; ideoque abſque periculo affirmantem vel negantem partem eligere fas eſt. Scripturæ ſacræ atque B. Auguſtino conformius eſt, gratiam Dei quæ ad ſalutem ſufficiat, non omnibus adultis & parvulis dari, ſed iuſto Dei iudi-

Generalia præbentur adultis auxilia.

Externa auxilia per ſe ſola non ſufficiunt.

Ioel. 2.

Parata eſt gratia omnibus invocantibus Deum.

Vtrum omnibus adultis pro loco & tempore ſufficiens excitatio ad ſalutem detur, problematicum eſt.

Digitized by Google

judicio, peccati originalis aut etiam actualis merito pleroſque à Deo deſeri; quod in parvulis, qui abſque baptiſmo decedunt, apparet, quibus ſufficiens remedium ad ſalutem, providentiæ Dei beneficio datum eſſe non verè affirmari poſſe videtur. Nam licet Deus ſufficiens remedium pro omnibus, nemine excepto, inſtituerit, (ut docet Cyprianus epiſt. 59. attamen ad ſalutem non ſufficit remedij à Deo inſtitutio, ſed præterea requiritur ejuſdem applicatio. Nam medicinæ poculum non medetur, niſi bibatur. Quòd autem ex Dei providentia cauſæ naturales ſic diſponantur, ut impoſſibilis fiat baptiſmi applicatio, ex eo patet, quòd tam infirmas ſubinde parvulis conceptis vires Deus tribuat ad vivendum, ut prius extinguantur quàm naſcantur; nec tamen poſſint renaſci, antequam naſci. Nec dici poteſt, quòd longiorem quidem vitam dare parvulo Deus voluerit: ſed quòd per cauſas naturales eius tàm bona voluntas impedita fuerit: (*omnia* enim *quæcumque voluit fecit*) neque etiam dici poteſt, quòd non ſit conſtituta diſpoſitione Dei unicuique menſura vitæ ſuæ. Nam Iob. 14: *Breves dies hominis ſunt: numerus menſium eius apud te eſt. Conſtituiſti terminos eius, qui præteriri non poterunt.* Qui enim ſingulorum hominum animas dat, etiam eas quandó vult, repetit; & quemadmodum in hanc vitam introducit, ita evocat. Ex quibus ſequitur, applicationem Baptiſmi parvulis quibuſdam Dei voluntate eſſe impoſſibilem; non quòd eorum perditione Deus delectetur, qui crudelis eſſe non poteſt: ſed quia in aliquos ſuam juſtitiam demonſtrare vult, ut ipſius erga ceteros gratia magis eluceſcat; ut conſtantiſſimè docet Auguſtinus; & qui eum ſequuntur, Proſper, Fulgentius, & alii. Quòd ſi porrò Deus juſtè nonnullos parvulos abſque ſufficienti ad ſalutem data gratia deſerat; cur non poſſit etiam adultis auxilium ſufficiens ad ſalutem non dare? Si enim ſuos deſertores juſtiſſimè deſerat Deus, cur non juſtè ſuos contemptores averſetur, qui dicunt Deo *Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus. Quis eſt omnipotens ut ſerviamus illi? & quid nobis proderit, ſi oraverimus illum?* Et ſane cùm experientia conſtet, multis infidelibus vocationem externam deeſſe, abſque fundamento affirmatur, quòd ſufficienter intus vocentur, Rom. 10. *fides ex auditu.*

Non ſufficit ad ſalutē remedii inſtitutio, ſed præter ea requiritur eiuſdem applicatio.

Menſuravit à Deo unicuique conſtituta.

Applicatio baptiſmi quibuſdam ex Dei voluntate impoſſibilis.

Iob. 21.

Multis deeſt vocatio externa, cur non etiam poterit iuſte deeſſe interna?

CAP. CXVII.

Quòd non poſſit Deus iniuſtitiæ accuſari, etiamſi non omnibus det auxilium ſufficiens ad ſalutem.

CUM primi hominis peccati merito univerſi Adæ poſteri filii iræ naſcantur, quibus nihil jure debeatur niſi pœna, manifeſte conſequitur Deum nulli facturum injuriam, etiamſi omnibus hominibus auxilium ſufficiens ad ſalutem denegaret. Quis, inquit Sapiens cap. 12. ſtabit contra judicium tuum, aut quis tibi imputabit ſi perierint nationes quas feciſti? & Apoſtolus ad Ro. 9. oſtendit Deum ſola miſericordia ex maſſa damnata quoſdam facere vaſa in honorem. & epiſt. 106. Auguſtinus ideo paucos ſalvari dicit ut omnes intelligant quid juſte univerſis debeatur. & lib. de bono perſev. cap. 8. Si à debita perditione neminem Deus liberaret, non eſſet injuſtus: epiſt. 157. ſimilia repetit, dicens ideo pauciores ſalvari quam perdi, ut intelligatur quid omnibus juſte reddi poſſet. Sciendum tamen nullum in hac vita ex adultis ratione utentibus ſic a

Epheſ. 2.

Sapient. 12.

Deus miſericorditer ex maſſa vitiata quoſdam eligit, iuſtè vero alios deſerit.

Nullus adultus ſic deſeritur quin ſalva

Digitized by Google

Deo deſeri, quin abſolute in viam iuſtitiæ redire poſſit, ſed hoc eo præſtãte qui poteſt etiam de lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ, cuius nunquam virtus eſt. illigata, vel manus abbreviata ut ſalvare nequeat. Quodſi hanc ſingularem gratiã qua cordis durities aufertur quibuſdam ſuis contemptoribus iuſtiſſimo iudicio negat, nõn tamen ſe illi excuſare in die iudicii poterunt, ut dicant, non potuimus vitare peccatum; tua præcepta obſeruare nequivimus: primũ quia potuerunt ſi voluiſſent; ut autem vellent admoniti fuerunt ſaltem generali prædicatione, cuius auxilio poterant ad quærendum & invocandum Deum excitari, paratus autem Deus eſt ad audiendum omnes invocantes ſe. Deinde inexcuſabiles ſunt, quia libero animi iudicio & electione in peccatis vivere perſtiterunt, quorum ſingula vitare potuiſſent, ſi voluiſſent.

Nullus peccator ſe coram Deo excuſare poterit.

Quia põt vitare peccatum.

Libera electione peccatur.

Præterea ſive Deus auxilium ſufficiens omnibus det, ſive tantum aliquibus; nos tamen de nullius ſalute in hac vita deſperare, neque ab vllo correptionem, exhortationem vel alia charitatis officia ſubſtrahere debemus: quia neſcimus, quis ad prædeſtinatorum numerũ pertineat, & ſic affici charitatis affectu debemus, vt omnes ſalvos fieri velimus, ut docet Auguſtinus lib. de correptio. & gratia cap. 15 & lib. 1. retract. ca 19 Leo ſerm. 4. de Epiphan. *Dum in hoc corpore vivitur nullius eſt deſperanda reparatio, ſed omnium eſt optanda correctio auxiliante domino &c.* iuxta illud Ioelis 2. *Quis ſcit ſi non convertatur, & ignoſcat Deus, & poſt ſe relinquat benedictionem?* Et Paulus vult manſuetos nos eſſe ad omnes; & cum patientia & modeſtia corripi qui reſiſtunt veritati, vt det illis Deus pœnitentiam ad cognoſcendum veritatem, & reſipiſcant a diaboli laqueis. 2. ad Tim. 2.

Omnium ſalus optãda & procuranda.

CAP. CXVIII.

De Prædeſtinatione

QVIA prædeſtinatio ſpecies eſt divinæ providentiæ, qua Deus homines merè gratis ad æternam ſalutem dirigit, eis præparando certa & infallibilia media per quæ ad gloriã æternamque vitam perveniant; ideo tractationi de gratia merito prædeſtinationis explicatio ſubiungitur, de qua PRIMO quæritur; utrum divinæ prædeſtinationis cauſa vel ratio ex parte hominum aſſignari poſſit; An verò merè gratuita ſit, ita ut neque propriè dictum meritum, neque de congruo quidem, imò ne conditio quidem ſine qua non prædeſtinaretur is, qui prædeſtinatur, ex parte hominis aſſignari poſſit.

Quid prædeſtinatio.

An ex parte hominis detur aliqua prædeſtinationis cauſa.

RESPONDEO prædeſtinationem hominis mere gratuitam eſſe, ita ut neque propter hominis merita propriẽ dicta, neque propter bonum uſum liberi arbitrii, vel gratiæ, aut vtriuſque ſimul à Deo prævisum, neque propter ullam aliam conditionem, ut ſine qua non ſit, ſed ex parte Dei cauſam habet inprimis, ut eius miſericordia & iuſtitia oſtendatur. SED cur circa hunc potius quam illum Deus ſuam miſericordiam demonſtret, ad inſcrutabilia Dei iudicia pertinet. quæ admirans Apoſtolus exclamat: *O altitudo divitiarum &c.* Auguſt. lib. 1. ad Simplicianum qu. 2. epiſt. 105 *Cur illũ potius quam illũ liberet, aut non liberet, ſcrutetur qui poteſt iudiciorum eius tam magnum profundum: tamen caveat præcipitium.* Hoc tamen ſecretum in æterna beatitudine nobis manifeſtum futurum, ſcribit idem Auguſt. Enchir. cap. 95.

Prædeſtinatio eſt gratuita.

Miſericordia & iuſtitia Dei oſtenditur in electione unius præ alio.

Rom. 11.

CAP.

CAP. CXIX.

Quid ſit prædeſtinatio?

Augu lib. de bono perſev. cap. 14

DIVVS Auguſtinus lib. de bono perſev. cap. 14. prædeſtinationem ita definit. *Eſt præſcientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſimè liberantur, quicunque liberantur.* & c. 17. *In ſua quæ falli mutarique non poteſt præſcientia, opera ſua futura diſponere: id omnino nec aliud quidquam eſt prædeſtinare.* lis. 6. Hypognoſtici, *prædeſtinare, & præordinare nihil aliud eſſe dicit, niſi providere*; hoc eſt, prędefinire ac prædecernere ſua dona & facta. Vnde colligi hæc definitio poteſt: *Prædeſtinatio eſt providentia Dei. qua certos homines ex perditionis maſſa gratis & miſericorditer ſelectos, per infallibilia media in vitã æternã dirigere ab æterno conſtituit*. Providentia enim ad res univerſas ſe extendit; at prædeſtinatio ad vitam æternam, ſolum ad Angelos & homines. Et quidem Angelorum atque hominum in ſtatũ naturæ integræ prædeſtinatiõ alterius erat rationis, quam nunc ſit; quoniam ex ſententia Scripturarum, & B. Auguſtini, prædeſtinatio, qualis nunc eſt, prævifionem originalis peccati ſequuta eſt, ob quod univerſum genus humanũ inſtar maſſæ cuiuſdã dãnatæ factũ eſt; iuxta illud Apoſt. Rom. 9: *Annon habet poteſtatem figulus ex eadem maſſa facere aliud vas in honorẽ, aliud in contumeliam?* ſignificans, Deum nihil invenire in eis, quos ex hac maſſa ad vitam ſeu gloriam eligit, niſi mortis meritum; ideoque miſericorditer eoſdẽ liberare, non reddendo debitam pœnam, ſed indebitam donando gratiam.

Deus præordinat ſua dona, & opera.

Prædeſtinationis definitio.

Ex quibus intelligimus, nihil aliud eſſe prędeſtinare, quam præſcire, quibus mediis infallibiliter certi homines ſalvari poſſint, & velle efficaciter ea media præparare. Vbi inprimis obſervandũ eſt, Auguſtinũ non loqui de præſcientia conditionata, qua Deus novit, quibus mediis homines ſalvari poſſint, ſi gratiã oblatã acceptare, & perſeverare velint; neq; etiã de præſcientia, quid hominũ quiſque facturus ſit, ſi hoc vel tali excitationis, motionis, ſuaſionis genere menti eius congruæ vocetur. Nam licet abſque præſcientia Dei prędeſtinatio non ſit, non tamen illã requirit, quæ Dei præordinationẽ antecedit. Neque enim ideo cuiquam vel gratiam vel gloriã pręparat Deus; quia eã ſe daturũ præſcierit; ſed contra ideo præſcit, quia abſolutè dare decreverit, præſcius videlicet eorũ, quæ ſit ipſe facturus. Quare nec illa præſcientia cõditionata hic intelligenda eſt, qua præſcit Deus, acceptaturũ hunc gratiã atq; ſalvãdum, ſi hoc vel illo modo ſibi cõgruo vocetur: ſed abſoluta Dei præſcientia, qua Deus præſcit, quid ipſe facturus ſit. Nã præſcientia, de qua loquitur Aug. non ad diverſum aliquod obiectũ, ſed ad idem prorſus ad quod præparatio refertur, ad õnia videlicet Dei beneficia, quibus certiſſime liberãtur quicũq; prædeſtinãtur. Atqui conditionata præſcientia nõ hæc Dei beneficia, ſed humanæ volũtatis affectũ & inclinationẽ reſpicit, quid videlicet homo facturus ſit, ſi hoc vel illo modo à Deo vocatus fuerit. Nõ eſt autẽ ſenſus definitionis Auguſtini: *Prædeſtinatio eſt præſciẽtia, quid facturus ſit homo ſi ſic aut ſic à Deo vocatus fuerit, & huiuſmodi beneficiorũ præparatio; ſed eſt præſcientia ipſorũ quæ donaturus ſit beneficiorũ, ac eorũdem certa & efficax præparatio: quibus certo & infallibiliter Deus facit, ut ſecũdũ propoſitũ gratia vocatus credat, obediat, perſeveret, atque ſalvetur.* Sermo autem ille: *prædeſtinatio gratiæ conditionatum præſupponit veniẽdi præſciẽtiam*, ideo

Præſcientia cõditionata prædeſtinationi præſuppoſita reiicitur.

Augu. lib. de bono perſev. ca. 10. & 17 atq; 16. opus ſuum præſcivit.

Digitized by Google

ideo jure diſplicet;I.quia novus inEccleſia & Veteribus inauditus eſt. II. quia ſenſum præ ſe fert erroneum;videlicet obedire gratiæ,& vocantem ſequi præſcitum eſſe tantùm,non etiam prædeſtinatum.Si autem non ſolùm vocare,ſed etiam vocantem ſequi, prædeſtinationis effectus eſt, non prædeſtinatio talem ullam præſcientiam præſupponit, ſed è diverſo potiùs præſcientia prædeſtinationem. Ideo enim videt Deus, quòd ſic vel ſic vocati venirent, quia ſic vocando facturus eſſet ut venirent. Cùm ergo utrumque, ſcilicet vocare atque vocantem ſequi, ad prædeſtinationis gratiam pertineat,ſermo ille iſta duo ita dividit,ut unum ad prædeſtinationem pertinere,alterum verò ad præſcientiam ſignificetur.III Conditionata hæc præſcientia nihil ad prædeſtinandi cauſam facit:non enim ideo prædeſtinat Deus aliquem ad prædeſtinationis gratiam,quia ſic vocati prævidet obedientiam:ſiquidem hoc eſſet prædeſtinationem gratiæ ſecundum meriti præſcientiam aſſerere. Cùm ergo hæc præſcientia nihil omnino ad prædeſtinationem gratiæ conferat,cur eam prædeſtinatio præſupponit?an quia præſcientia neceſſaria eſt,liber autem prædeſtinationis actus? Cur ergo non etiam dicitur,quòd prædeſtinatio totam Trinitatem,aut Filii generationem præſupponat?

IV. Prædeſtinatio nullam in homine diſpoſitionem aut præparationem præſupponit, ſed ipſa eſt, quæ hominem, quando & quomodo vult Deus, præparat, diſponit & afficit. Non ergo præſupponit humanarum diſpoſitionum atque affectionum præſcientiam,ut ſic vocet in tempore, quomodo homines diſpoſitos videt,ut ſequantur.

V. Præſcit Deus hunc ſequuturum, ſi hoc vel illo modo vocetur,quia facturus eſt ut ſequatur; ideoque præſcit, quia facere conſtituit, atque ita ſequitur, non præſupponitur præſcientia.

VI. Dum prædeſtinandi propoſitum ex conditionata præſcientia dependere dicitur,occultum ibi aliquod prædeſtinationis meritum ſignificari videtur, quod in liberi arbitrij obedientia inſit, ſi hoc vel illo modo vocetur. Nam ad hujuſmodi vocationem ſequi & obedire velle,cùm hoc ſit ad Deum venire,non poteſt non meriti alicujus rationem habere,ut ſi non ex juſtitia,ſaltem ex congruo talis vocatio præbeatur. Neque ſatisfit dicendo hujuſmodi gratiam pluribus ſimiliter affectis, huic,non illi, ex Dei beneplacito dari. Nam etiam pluribus eleemoſynam petentibus,aliquibus ex juſta cauſa negatur, quod tamen alijs propter humilem miſericordiæ flagitationem conceditur.

VII.Cum vluntatis obedientia ſit congruentis vocationis effectus,non cauſa, ſequitur, non ex effectus præſcientia eſſe prædeſtinationem,cùm hæc liberi arbitrij conſenſum operetur;; ſed ex cauſæ præparatione illius eſſe præſcientiam.

POSTREMO refellitur hujus præſcientiæ conditionatæ neceſſitas ex parvulorum exemplo,in quorum prædeſtinmatione nullum huic præſcientiæ locum reperire poſſumus. Cujus enim obedientiæ præſcientia regenerationis gratiam divina prædeſtinatione illis præparatam dicemus? Neque hic ſuffecerit aſſerere,quòd quantum in ipſo eſt,Deus parvulos prædeſtinarit,baptiſmoque pro omnibus inſtituto ſalvari voluerit.Nam ſi tantùm omnibus bonum abſolutè voluiſſet, nulla omnino res tam propenſam ejus voluntatem impedi-

Aug. epi. 105. Robert Bellarm. lib. 2 de lib. arb. ca. 12.

Digitized by Google

impediviſſet, facileque ad id naturalium, liberarumque cauſarum concurſum attemperaſſet. DEINDE, cur præſcit iuſtificandos, ſi baptizentur, parvulos? niſi quia velit ipſe per ſuum ſacramentum iuſtificationis gratiam infundere. Vnde intelligitur hoc quoque loco, nõ voluntatem præſcientiam, ſed econtra præſcientiam Dei voluntatem præſupponere, ex qua tanquam primaria cauſa fit, quod parvulorũ unus baptizetur, alius ſine baptiſmi gratia rapiatur. Hinc Auguſtinus lib. 1. retract. cap. 23. quod in expoſitione inchoata epiſtolæ ad Ro. ſcripſerat: prædeſtinationem gratiæ ex proviſo fidei eſſe merito, quod non ex Dei dono, ſed ex nobis habeamus, retractauit; ac poſtea variis locis fidem, omniſque pij operis cogitationem, diſpoſitionem, actionem, voluntatiſque conſenſum in bonum, ex Dei dono haberi ſcripſit. Quod nec in lib. 3. ad Simplicianũ q. 2. ſiluit; ubi etiã illud habet: *neſcio quomodo dicatur, fruſtra Deum miſereri, niſi nos velimus: ſi enim Deus miſeretur, etiam volumus, ad eandem quippe miſericordiam pertinet ut velimus.* Ac rurſus, *Non poteſt effectus miſericordiæ eſſe in hominis poteſtate, ut fruſtra ille miſereatur, ſi homo velit.* Quod autẽ ibidem ait Auguſtinus: *Cuius miſeretur* (Deus) *ſic eum vocat, quomodo videt congruere illi, ut non reſpuat vocantem,* ad præſcientiam conditionatam toti prædeſtinationi præſupponendã nihil pertinet. Nam ibi Auguſtinus prædeſtinationis naturam non explicat, ſed divinæ vocationis plures modos eſſe oſtendit; unumque peculiarem vocationis modum eſſe dicit, quo Deus nonnullos ſic vocet, ut noverit ſecuturos; quia videlicet ſuæ gratiæ vim non ignoret, qua occultè ſic quoſdam interius vocat, ut vocando convertat, obſequenteſque faciat; & ideo videat, ſic vocatos non eſſe repugnaturos, quia vocando facturus ſit, ut non repugnent. Neque inſuper pro hac præſcientia conditionata facit, quod Auguſtinus libro de bono perſev. cap. 14. dicat, quoſdam fuiſſe credituros, ſi apta ſuis mentibus vel ſigna vidiſſent, vel audirent verba. Nam non in eo prædeſtinationis gratiam cõſtituit B. Aug. quod talia prædicationis & miraculorum beneficia Deus eis exhibere voluiſſet, quibus eos ad fidẽ convertendos præſciiſſet, ſi prædeſtinati fuiſſent; ſed in eo potius; quod eis fidem dare voluiſſet, ideoque ſigna etiam verbaque adhibere convenientia, quibus cooperante interius Deo converterentur. Proinde cum D. Thoma in Deo ſcientiam viſionis & ſimplicis intelligentiæ ponimus, neque aliam mediam ab his diſtinctam, quæ conditionata nominetur, agnoſcimus: conditionatè ſiquidem tantum, & non abſolutè ſcire, imperfectionem convolvit, quam à Deo removemus.

Libro de bono perſev. lib. de præd. ſanct. ca. 4. li. 1. retract. cap. 1.

1. p. q. 14. art. 9.

CAP. CXX.

Vtrum prædeſtinatio ad gloriã ſit ex præſcientia meritorum? an contra præſcientiam meritorum ex prædeſtinatione ad gloriam?

QVAMVIS in Deo unicus ſit voluntatis actus, quo non prius vel poſterius, ſed ſimul omnia vult quæcumque vult; in rebus tamen ipſis & effectibus prædeſtinationis ordo exſiſtit aliquis, ſecundum quem unus poſſit eſſe cauſa alterius, & pro noſtro intelligendi modo prius etiam vel poſterius ad Dei mentem referri.

An prædeſtinatio ad gloriam ſit ex meritorum præviſione.

Digitized by Google

Electio ad gloriam præcedit meritorum præſcientiam.

PRIMO itaque, iuxta B. Auguſtini Doctrinam, Deus efficaci decreto voluntatis ſuæ ante abſolutam præſcientiam meritorum elegit prædeſtinatos ad gloriam; & ex hoc fine à Deo efficaciter & abſolute intento, fluunt ōnia media, per quæ fit, ut infallibiliter finis conſequatur. Nam in hac efficaci voluntate finis, qua Deus vult gratuita & liberali atque ſpeciali benevolentia alicui homini dare gloriam; virtute includuntur omnia media, ſine quibus homo ad eum finem pervenire nequit. Ex hac ergo voluntate Dei, efficax vocatio & gratia iuſtificationis, omniaque merita, & in eis uſque ad finē perſeverantia, nec non univerſa neceſſaria Dei auxilia promanant, ſive prævenientia, ſive concomitantia; per quæ fit, ut hominis voluntas libere, tamen infallibiliter perſeveret. Vnde ſequitur, gratuitam Dei ad gloriam electionem, ſive dilectionem & diſcretionem ſalvandi, prævenire omnia futura hominis merita, præſcientiamque eorum, quia nō niſi ex illa gratuita & liberali electione, abſolutaque ſalvandi voluntate Dei tanquam prima radice & cauſa futura ſunt, ſuamque originem ducſint. Vnde totum ſalutis negotium refert Apoſtolus ad propoſitum gratiæ Dei; quod quidem propoſitum nihil aliud eſt, quam efficax Dei voluntas dandi gloriam, cui nullum humanum reſiſtit arbitrium. Ex qua Dei voluntate ſequitur Vocatio, iuxta illud Apoſtoli Rom. 8. *Omnia cooperantur in bonum iis, qui ſecundū propoſitum vocati ſunt. Nam præſcivit*, ab æterno dilexit, elegit, ſegregavit, ſalvare propoſuit: *& prædeſtinavit*, id eſt, efficaciter per infallibilia media ſalvare prærordinavit, ſive gratiam eis præparavit, daturumque diſpoſuit, qua uſque ad conſecutionem gloriæ dirigantur, Chriſtoque conregnent: *quos autē prædeſtinavit, ſecundum gratiæ propoſitū, hos & vocavit*, id eſt, fideles, ſibique obtemperantes fecit. *Et quos vocavit*, ſecundum electionis propoſitum: *hos & iuſtificauit*, id eſt, iuſtos fecit *quos autem iuſtificavit*, nimirum intentione ſalvandi, *illos & glorificavit*, id eſt, infallibiliter ad gloriam vitæ beatæ perducere, vltimamque gratiam vitæ æternæ, in qua eſt plena, ſecuraque felicitas, ſuo tempore dare conſtituit.

Ex electione ad gloriam merita.

Prima ſalutis origo ad propoſitum gratiæ Dei referenda eſt.

Rom. 8.

Ex quo Apoſtoli diſcurſu manifeſtum eſt, non ex aliquibus præſcitis aut prævisis hominum meritis, ſed ex ſola Dei æterna dilectione & prælectione gratuita, quoſdam ex maſſa damnata prædeſtinatos eſſe ad æternæ vitæ gloriam, quibus infallibiliter à Deo procuratur, ut in fide per dilectionem operante uſque in finem perſeverent, ut Auguſtinus proſequitur lib. de correp. & gratia ca. 7. ubi ex æterna prælectione gratuita, qua Deus nonnullos elegit ad regnandum cum Chriſto, docet, ſequi vocationem efficacem, perſeverantiæ donum, reliquaque univerſa Dei auxilia ad ſalutem comparandam neceſſaria. Item lib. de grat. & lib. arbi. cap. 18. *quia electi ſunt, elegerunt:* & lib. de prædeſt. ſanct. ca. 17. *Eliguntur ut credant*, ſicut Apoſtolus ad Ephesios ait: *Elegit nos, nō quia futuri eramus ſancti, ſed ut eſſemus ſancti.* Et lib. de bono perſev. cap. 14. dicit Tyriis, aliiſque permultis, *unde crederent eſſe negatum, quia non erant à maſſa damnata gratiæ prædeſtinatione diſcreti.* Ex quibus conſequitur, volūtatem efficacem ſalvandi prædeſtinatum, eſſe electionem efficacem ad gloriam, & ex hac voluntate ſalvandi (quæ gratuita electio nuncupatur) omnem gratiam efficacem derivari. Etenim ne forte ante conſtitutionem mundi ex operibus præcognitis putarentur electi, adiunxit

Ex electione ad gloriam ſequitur efficax vocatio, & perſeverantia.

Rom. 11. Auguſt. lib. 5. cont. Iul. c. 3.

iunxit, *ſi autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt gratia*: nullus enim prior dedit illi, ut retribuatur ei; nullum elegit dignum, ſed eligendo effecit dignum.

CAP. CXXI.

Quod electio per antonomaſiam intelligatur electio ad gloriam

Electio Dei eſt voluntas efficax ſalvandi,

QVIA electio Dei abſoluta, eſt voluntas eius efficax ſalvandi, merito ab hac electione ad gloriam in ſcripturis dicuntur ſimpliciter electi: quoniam ex hac electione ceu fonte Deus efficaciter intendit dare gloriam & beatitudinem, & providere omnia media, quibus infallibiliter & inſuperabiliter homo finem aſſequatur.

Electi ad gloriam infallibiliter ſalvantur.

Per hanc enim electionem Deus tam finem quam media omnia prædefinit, & abſolute vult evenire, ita ut illi voluntati nullus reſiſtat, neque unquam impediatur; quia licet in effectu & executione, finis à medio pendeat, & non ſit aliter intentus; attamen etiam media, ſcilicet merita, & actiones liberæ cum divina gratia, remotio omnium ſalutis impedimentorum, & donatio neceſſariorum auxiliorum ſunt abſolutè per eundem actum volita, quia in voluntate finis etiam virtute includuntur media. Ideoque totum illud obiectũ finis & omnium mediorum, eſt abſolute & efficaciter à Deo volitum; ut indicant ſcripturæ, quæ docent, ex vi huius electionis divinæ fieri, ut electis provideantur media, quibus certiſſime liberentur. Matth. 24. *Ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi.* Et: *propter electos breviabũtur dies illi.* Marc. 13. *propter electos, quos elegit, breviabit illos.* Rom. 8. *quis accuſabit adverſus electos Dei?* Timoth. 2. *Omnia ſuſtineo propter electos.* Matth. 2. *multi vocati, pauci electi.* Rom. 8. *electis omnia cooperantur in bonum.* His & aliis & pleriſque locis Scriptura electos ſimpliciter vocat ex electione gratuita ad gloriã, quæ omnia prævisa merita prævenit, cum ex illa prædilectione, ſeu gratuita electione, omnia merita, gratiæque beneficia emanent; iuxta illud Christi Luc. 12. *Nolite timere puſillus grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis vitam æternã.* Et Ioan. 10. de omnibus ſuis loquens Dominus: *oves meæ vocem meam audiẽt, & ego cognoſco eas, & ſequentur me: & ego vitam æternam dono eis, & nõ peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu mea.* Quibus verbis ſignificat Dominus, ſe peculiarem curam habere de ouibus illis, quas per æternam electionem ſingulari modo ſuas effecit, & ideo ita illas cuſtodit, ut perire non ſinat, quas in finem vſque perſeverare facit. Vnde manifeſte ſequitur, hanc gratuitam electionem ad regnum non eſſe ex præſcientia futuræ perſeverantiæ, ſed eſſe cauſam perſeverantiæ, quæ non ſolum à Deo eſt præſcita, ſed etiam decreto omnipotentis voluntatis eius præordinata, ut Act. 13. illis verbis luculentiſſimè inſinuatur: Et *crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.*

Prædeſtinatio habet certitudinem non ſolum præſcientiæ ſed etiam ordinis ſeu cauſalitatis.

Ex quibus ſcripturis colligit Auguſtinus, Deum eligendo vel diligẽdo facere in hominibus diſparitatem, nec invenire eligendos, ſed facere. Epiſtol. 105. ad Sixtum, & 106. ad Paulinum, atque 107. ad Vitalem. Lib. de corrept. & grat. cap. 7. vbi inſuper Electionem, quæ non ex operibus, ſed ex vocante ſecundùm propoſitum eſt, & prædeſti-

Deus eligendo facit diſpares.

Li. 5. cont. Iulian. capi 3.

Digitized by Google

nationem, quam ubique merè gratuitam prædicat, non ſolùm ad gratiam eſſe dicit, ſed etiam ad vitam & regnum Electi ſunt, ait, *ad regnandum cum Chriſto*. Et cap. 13. *de his loquor, qui prædeſtinati ſunt in regnum* Dei. lib. 22. de civit. ca. 24 *quid dabit eis, quos prædeſtinavit ad vitam?* De quibus ait Ioan. 13. Dominus: *Ego ſcio, quos elegerim.* Ioan. 15. *ego elegi vos.* &: *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos*, id eſt (Chryſoſtomo interprete, ho. 71. in Ioan. & Auguſt.) *ſicut ego, quatenus homo gratis dilectus & electus ſum; ut eſſem per unionem hypoſtaticam Filius Dei naturalis: ita ego vos gratis dilexi & elegi, ut cohæredes regni mei ſitis.* Eſt enim Chriſtus homo illuſtriſſimum noſtræ prædeſtinationis exemplar, ait B. Auguſtinus lib. de prædeſt. ſanct. cap. 15.

Prædeſtinatio non ſolum ad gratiam eſt, ſed etiam ad vitam æternam ad regnum, ad gloriam.

Chriſtus noſtræ prædeſtinationis exemplar.

CAP. CXXII.

Quod electio æterna duobus modis conſiderari poſſit.

HIc obſervandum eſt, electionem æternam duobus modis conſiderari poſſe: *uno* modo, ut eſt electio gratiæ, ſeu intentio, dandi gloriã, ordine intentionis, dilectione efficaci, vita æterna, tanquam primam gratiã, ad quam ceteræ ordinantur, intenditur. *Alio* modo, ut eſt diſpoſitio exſecutionis in mente divina, ſeu electio juſtitiæ. PRIORE modo electio eſt omnino gratuita, nec aliquam operum prævisionem requirit, ut præcedenti capite oſtenſum eſt. POSTERIORE modo præexigit meritorum prævisionem. Non enim vitam æternam ſub ratione præmij Deus dare diſpoſuit, niſi ijs, quos bene operaturos eſſe prævidit. Vnde ſequitur, gloriam in genere cauſæ finalis, priorem eſſe bonis operibus; ipſa enim finis eſt; illa verò media ad finem: in genere autem cauſæ efficientis priora eſſe bona opera, quàm ſit ipſa gloria, quoniam illa cauſæ ſunt, ipſa verò effectus. Deus ergo priùs electis gloriam vult dare, quam bona opera, quoad intentionem: ideò enim vult dare illis bona merita, quia vult dare coronam gloriæ. Nam prior eſt finis in intentione, quàm media; cùm non intẽdantur media niſi propter finem: & hoc modo Deus non eligit ad gloriam ex præviſione meritorum; ſed contrà, eligit ad merita ex præviſione gloriæ. At quoad voluntatem exſecutionis, quæ reſpicit gloriam, ut effectum meritorum, priùs vult Deus Electis dare bona merita, quàm Gloriæ coronam: & hoc modo eligit Deus ad gloriam ex præviſione meritorum. Atque hac diſtinctione poſſunt conciliari Patrum dicta, præſertim Græcorum in cap. 8. & 9. ad Rom. qui ſcribunt, Deum prædeſtinaſſe ad gloriam eos, quorum bonum propoſitum antè prævidit. Accipiunt enim prædeſtinationem pro diſpoſitione exſecutionis: quo modo etiam loqui reperiuntur aliquando Latini Scriptores, potiſſimùm illi, qui ante exortam Pelagij hæreſim ſcripſerunt, Hieronymus & Ambroſius. Imò & Auguſtinus ſubinde; ut Lib. 1. ad Simplician. quæſt. 2. ubi agnoſcit electionem juſtitiæ, quæ præſcientiam meritorum præſupponit; alibi verò electionem gratiæ commendat, quæ omnia hominis merita prævenit. (Lib. 1. de prædeſt ſanct. cap. 19: ſerm. 7. de verb. dom.) Prima enim gratia ordine intentionis eſt vita æterna, quæ homini per alias omnes gratias procuratur: vnde in ordine exſecutionis eſt gratia pro gratia.

Electio gratiæ prima eſt ordine exſecutionis. Electio juſtitiæ prior eſt ordine exſecutionis.

Finis eſt prior intentione media verò in exſecutione.

Græci dicentes Deum prædeſtinaſſe propter merita præviſa, loquũtur de exſecutionis diſpoſitione.

Vita æterna eſt gratia pro gratia.

CAP.

Digitized by Google

CAP. CXXIII.

Quòd prædeſtinatio fiat ad certum gradum Gloriæ & Gratiæ.

QVOS Deus ab æterno dilexit, etiam ad certum & definitum gratiæ & gloriæ gradum elegit; ad eundemque finem per certa media in particulari cum omnibus circumſtantiis definita perducere infallibiliter diſpoſuit. Nam qui efficaciter intendit finem, eligit & determinat omnia media, per quæ vult & ſtatuit finem illum cõparare; & ita quidem præfinit media, quæ à ſua voluntate dependent, ut ex ipſius peculiari cura & providentia efficienda ſint; & ex abſoluta & efficaci intentione finis, etiam illa ſuam efficaciam & infallibilitatem habitura ſint. Dei enim efficax intentio finis, tam eſt infallibilis, ut implicet contradictionem, non pervenire ad conſecutionem finis. Itaque ſuppoſita efficaci intentione Dei, dandi gloriam & coronam prædeſtinato, neceſſe eſt fateri, Deum præparaſſe certa in particulari media, per quæ infallibiliter ſua intentio ad exitum perducatur; ac præordinaſſe illi ſic electo vocationem determinatam, hic & nunc dandam; quæ penetratura ſit ejus animam, effecturaque, ut liberè credat, pœniteat, reliquaque neceſſaria auxilia, ut in finem vſque perſeveret, habeat. Cui autem talia auxilia Deus non providet, ſignum eſt, quod illum ad gloriam non elegerit. Nam efficax vocatio ex propoſito Dei efficaci profluit. SED meritò hic inquiret aliquis, utrùm actus ſupernaturales reproborum à Deo prædefiniti ſint, non minus quàm actus omnes ſupernaturales electorum? RESPONDENDVM, nullum poſſe credere, pœnitere, vel aliud quodcumque pietatis opus exercere, abſque efficaci Dei gratia, omnem autem vocationem & gratiam efficacem ex ſpeciali propoſito & benevolentia Dei dari: ſed intentionem ſeu propoſitum Dei, aliquando ſolùm extendi ad illud donum, vel illum actum, ad quem vocatio aut gratia efficax datur. Vnde ſicut actus ſupernaturales ex ſpeciali propoſito & intentione hunc: ctum dandi dimanant; ita quoque ex ſpeciali prædefinitione divina. Nã diſcernitur fidelis præſcitus ab infideli, ex vi præordinationis divinæ voluntatis. Licet enim talis homo non ſit prædeſtinatus ad gloriam, eſt tamen prædeſtinatus ad fidem, ad juſtitiam temporalem: ergo etiam ad hæc eadem beneficia eſt prælectus; ac proinde illa ex ſpeciali prædefinitione Dei proveniunt. Ex qua etiam in reprobis varietas ſupernaturalium donorum profluit, majoraque vel minora gratiæ Dei beneficia; quæ licet ad finem gloriæ ipſorum efficaciter à Deo intentum non ordinentur; attamen ad finem aliquem divinæ gloriæ efficaciter præfinitum referuntur; putà ad oſtenſionem gratiæ, & juſtitiæ ſuæ.

Deus ad certum gloriæ & gratiæ gradum eligit.

Vtrum actus ſupernaturales reproborum à Deo prædeſtinati ſint?

Præſcitis ex Dei prædeſtinatione dantur temporalia iuſtitiæ dona.

SED iterum hic emergit quæſtio: utrùm ſicut reprobo, ita & prædeſtinato ſic detur primum auxilium efficax, ut nulla ſit differentia ex parte voluntatis, ſeu dilectionis Dei, quantùm ad beneficium efficacis vocationis, ſed tantùm ex cooperatione liberi arbitrii?

Vtrùm primum auxilium efficax pariforme ſit in electo & reprobo?

RESPONDEO juxta B. Auguſtinũ, electo dari auxilium efficax ex ſpeciali dilectione Dei, efficaciter intendentis perſeverantem & finalem ejus ſalutem æternam; ideoque tam eſſe gratuitam efficacis vocationis gratiam, ut nõ ſolùm non fundetur in merito, ſed etiam antevertat omnem rationem ex parte hominis. Præterea circa bonum actum,

qui à Deo ex efficaci dilectione datur, concurrunt duo affectus ex parte Dei qui ratione diſtinguuntur: VNVS pertinens ad ordinem intentionis, ita ut Deus unum propter aliud det, ſic ut prius donum cauſa ſit alterius; & Deus ipſe poſterioris actus, quem ex priore vult ſequi, cauſa rectiſſimè dicatur; ALIVS verò affectus ex parte Dei, pertinet ad exſecutionem, quo ſcilicet vult concurrere cum humano libero arbitrio ad actum; qui ſimplex affectus non ſic eſt operativus & efficax, ut Deus cauſa ſequentis actus liberi arbitrii dici poſſit. Nam hunc affectum concurrendi cum libero hominis arbitrio habet Deus non minùs, quando vult dare cogitationem ex qua vult ſequi bonum; quàm quando prævidet, ſequuturum opus malum; cujus tamen author dici nequit. Et cur hoc? niſi quia in uno caſu antecedit ſecundùm rationem actus divinæ voluntatis, quo intendit tale opus bonum, quatenus futurum eſt cauſa alterius boni operis: in altero verò caſu non antecedit talis intentio, ſed ſolùm poſt voluntatem dandi talem cogitationem, ſequitur in Deo voluntas concurrendi cum libero hominis arbitrio, & permittendi actum peccati, quæ eſt voluntas exſecutiva, non efficax & operativa.

Duo affectus in voluntate Dei conſiderantur, intentionis & exſecutionis.

Electo Deus dat operari cum intentione, quòd illud opus cauſa ſit alterius.

Ex quibus facilè perſpicitur, diſcretionem duorum in gratia parium, quorū unus peccat, alius ſtat, oriri non ex ſolo libero arbitrio, ſed ex qualitate beneficii gratiæ, & liberi arbitrii cooperatione electum ſtare; præſcitum verò ſola liberi arbitrii voluntate labi & peccare: quoniam electo Deus gratiam dat pertinentem ad ordinem intentionis finis; præſcito autem dat parem quidem ſecundùm entitatem, ſed pertinentem ad ordinem exſecutionis, non autem efficacis & abſolutæ intētionis finis, qui eſt æterna gloria, propter quam Deus reliqua omnia gratiarum beneficia electis donat, & quidē diverſa, ſecundùm gloriæ gradum, quem eis ab æterno dare conſtituit. Vult quidem Deus omnes homines ſalvos fieri: ſed antecedente voluntate, quæ aliquando efficax eſt & abſoluta; interdum verò ſolùm affectus ſimplex. Vult ergo Deus omnium hominum ſalutem antecedente voluntate, ſed non omnes eadem vel æquali volūtate ſalvari vult: quia electos vult ſalvos eſſe voluntate beneplaciti; præſcitos autem, quibus dat ſufficiētia ſolùm generalia auxilia, vult ſalvos eſſe ſolùm ſimplici affectu. Cor enim hominis in manu Dei eſt, & quocumque voluerit, efficaciter & infallibiliter ſalvo ejus naturali agendi modo, dirigit. Ac proinde omnes omnino homines, quos abſoluta voluntate ſalvari vult, etiam actu ſalvat: alioqui verum non erit, quòd *omnia quæcumque voluit fecit*: Pſal 113.

Voluntas Dei operativa differt ab exſecutiva.

Præſcito Deus dat gratiam pertinentem ad ordinem exſecutionis, non intentionis.

CAP. CXXIV.

Vtrùm, ſicut prædeſtinationis nulla in homine cauſa reperitur, ita neque reprobationis?

QVEMADMODVM prædeſtinationem ſive electionem omnino gratuitam contra Pelagianos tueri debemus; ita reprobationē juſtiſſimam contra Calviniſtas defendere cogimur. Qui cùm homines ante prævisionem peccati ad peccatum & mortem æternam ſola Dei voluntate præordinatos contendunt, omnia hominum ſcelera in Deum authorem refundunt. Contra quos docent Scripturæ, Deum neminem damnationi addicere, niſi propter peccata, quæ Deus non facit, ſed punit & odit. Reprobatio autem duos actus

Electio gratuita.

Reprobatio juſta.

Digitized by Google

actus includit, ***unum poſitivum***, ſcilicet voluntatem Dei, qua vult hunc damnare; cujus ſanè cauſa eſt prævisio peccati originalis vel actualis, in quo vitam quis finiturus eſt; & *alterum negativum*, ſcilicet, quòd non habeat Deus voluntatem abſolutam hunc ſalvandi.

Ne nova reprobationis nulla ex parte hominis præciſe cauſa reddi poteſt.

Cujus negativæ reprobationis nulla ex parte hominis cauſa dari poteſt; cur ſcilicet Eſau potiùs quàm Iacob odio habuerit, cùm uterque in maſſa dânata, odio dignus, & amore indignus fuerit? Similiter, cur uni juſtificato velit donum perſeverantiæ dare; alteri vero etiam ſanctiori nolit donare. Hujus diſcretionis ſola Dei voluntas cauſa eſt, quæ unum liberat, quoniam placet: alterum non liberat, quia non placet. In Iacob vult oſtendere miſericordiam, in Eſau non: quia ſic placet. Quod Apoſtolus ad Rom. 9. aperte docet: *antequam aliquid boni vel mali egiſſent, nõ ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, quia maior ſerviet minori*. Et: *Iacob dilexi, Eſau autem odio habui*. Illud verò: *Antequam aliquid boni vel mali egiſſent*, non ſolùm ad bona & mala coram hominibus geſta referendum eſt; verùm etiam ad bona & mala in Dei præſcientia. Nam alioqui cauſa ex parte hominum prædeſtinationis daretur, quod Apoſtolicæ doctrinæ adverſatur. Neque verò etiam dici poteſt, Deum odiſſe Eſau præciſe propter originale peccatum, nam illud utrique (Eſau ſcilicet & Iacob) commune erat, & uterque ex ſua parte æqualiter odio dignus erat. Cur ergo hunc potiùs quàm illum amaverit, vel odio habuerit, ad ſolam Dei voluntatem referendum eſt, juxta illud Apoſtoli: Roman. 9. *Miſerebor cuius miſereor* &c. *An non habet poteſtatem figulus luti?* &c. Et: *cuius vult miſeretur, & quem vult indurat*. Vbi obſervandum eſt, voces illas, *odio habere, indurare* & ſimiles, non aliquid poſitivi ſonare, ſed pro negatione accipiendas eſſe. Nam *odio habere*, hic eſt, non velle diligere: & *indurare* eſt, non velle miſereri: ut docet Auguſtinus epiſt. 105. & tract. 53. in Ioan. & lib. 1. ad Simplic. q. 2. Nec hic ulla eſt iniquitas, quia non tenetur Deus peccatorem liberare, convertere, emollire, vel dare illi perſeverantiam. Cur tamen hunc potius liberet, quàm illum; ad inſcrutabilia Dei judicia pertinet, ut docet Auguſtinus epiſtola 105. & libro de correptione & gratia capite octavo & decimotertio.

Aug. lib. de grat. & lib. arb. cap. 22. & 23.

Indurare, odio habere negationes includunt.

Non tenetur Deus hunc liberare.

Cur huic præ illo detur perſeverantia ad inſcrutabilia Dei pertinet iudicia.

OBSERVANDVM tamen hic eſt, Indurationem ſeu Deſertionem, qua Deus alicui negat auxilium & gratiam duo in ſe continere; nimirum, quod ſit pœna præcedentis peccati, ob quod tali deſertione quis dignus ſit: & ſimul effectus negativæ reprobationis. Quia enim Deus non vult eum ſalvare, punit tali deſertione peccatum ejus præcedens: quod non faceret ſi eum ſalvare decerneret. Vnde Apoſtolus: *cuius vult miſeretur, & quem vult indurat*: ſignificans, quòd ſicut prædeſtinatio ex parte hominum cauſam non habeat, ſimiliter quoque negativa reprobatio nullam ex parte hominis cauſam habeat, ſed ad Dei voluntatem ſit referenda.

Induratio duo in ſe includit: quòd ſit pœna peccati prioris, & negativæ reprobationis effectus.

CETERVM reprobationis poſitivæ hoc eſt, alterius actus, quo Deus vult reprobum æternis ſupplicijs addicere, cauſa eſt peccatum, non ſola Dei voluntas. Iuſto enim Dei judicio pœna æterna hominum peccatis redditur, juxta illud Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum. Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare* &c. Ad Rom. 2. *Ira & indignatio in omnem animam operantis malum*.

Reprobationis poſitivæ cauſa eſt peccatum.

SED objiciet quiſpiam: Etiam vita æterna juſto Dei judicio bonis hominũ meritis redditur: attamen potuit Deus

prædeſtina-

prædeſtinare ad vitam æternam ante omnem prævisionem operum: cur ſimiliter ante prævisionem operum malorum non potuit præordinare ad Gehēnam.

Deus author eſt bonorum, non autem malorum.

RESPONDEO, Deum poſſe authorem eſſe prædeſtinatis, ut bona opera faciant; ſed non poſſe authorem eſſe reprobis, ut mala perpetrent.

Deus immeritum non damnat.

DEINDE poteſt Deus ſine bonis meritis liberare, quia bonus eſt: non poteſt autem ſine malis meritis damnare, quia iuſtus eſt. Auguſtinus libro 3. contra Iulia. capit. 18. & Epiſtol 106. *Hac maſſa ſi ita eſſet media, ut quemadmodum nihil boni, ita nec mali aliquid mereretur, non fruſtra videretur iniquitas, ut ex ea fierent vaſa in contumeliam: cùm vero per liberum arbitrium primi hominis in condemnationē univerſa defluxerit, procul dubio quod ex ea fiunt vaſa in honorem non ipſius inſtitia, quæ gratiam nulla præceſſit, ſed Dei miſericordiæ: quod vero in contumeliam, non iniquitati Dei, quæ abſit ut ſit apud Deum, ſed iudicio deputandum eſt.* Et Lib. de gratia & lib arbitrio; *Deus reddit mala pro malis, quia iuſtus eſt: bona pro malis, quia bonus eſt: bona pro bonis, quia bonus & iuſtus eſt: ſolum non reddit mala pro bonis, quia iniuſtus non eſt.*

Ex vitiata maſſa quidam miſericorditer liberātur, alii non, ut iuſtitia oſtendatur

Quare non reprobat, nec decernit punire Deus, niſi ob præviſum peccatum, in quo vitam aliquis finiturus eſt; ſive illud ſit Originale ſolum, ut in parvulis non baptizatis; ſive Actuale tantum, ut in adultis infidelibus. Ideo autem ſæpe Auguſtinus peccatum originis cauſam reprobationis refert, quia inde omnium reproborum damnatio incipit, & quia maſſa perditionis ſemel (per baptiſmū liberati, iterum per actuale peccatum ad maſſam eandem redeunt, hoc eſt, ad impiorum ſocietatem, perinde à Deo habentur, ac ſi nunquam ab ea ſeparati fuiſſent: quales ideo Auguſtinus dicit *non eſſe à maſſa damnationis præſcientia Dei, & prædeſtinatione diſcretos.* lib de corrept. & grat. c. 7.

Augu. lib. de corrept. & grat. c. 13. Proſp. reſpon. ad 2. c. Gal. Cur Aug. ad peccatū originis ſæpe cauſam reprobationis referat.

CAP. CXXV.

Quid inter hominum & angelorum electionem & reprobationem interſit?

Angelorū electio.

QVEMADMODVM homines Deus ad gloriam ante omnem operum prævisionem prædeſtinavit, ita quoque Angelos ſanctos, quos Apoſtolus electos vocat 1. Timoth. 5. & Auguſtinus Enchir. cap. 110. lib. 1. retract. cap. 13. Quibuſdam enim angelis talem gratiam dare voluit, per quam infallibiliter ſalvādos prævidit; aliis vero ſimilem dare noluit; ſed abſolute voluit permittere, ut exciderent à ſalute. Et quoniam peccatum eorum prævidit, ideo malos Angelos damnare conſtituit, ut etiam in Angelis appareret, quid poſſet gratiæ beneficium, juſtitiæq; judicium.

Aug. libr. 12. de civit c. 9.

Maiores tamen divitias cū gratiæ, tum juſtitiæ Deus oſtendit in hominum electione atque reprobatione, quam angelorum. Nam homines ad gloriam prædeſtinavit, quia non ſolum indigni, ſed etiam pœna eſſent digniſſimi, utpote *natura filii iræ*, ſicut cæteri. Angeli vero antequam prædeſtinarentur, neque pœna digni, neque gloria indigni, ſed ſolum non digni erant. Deinde homines cum ſint natura angelis inferiores, ad æqualem tamen cum eis gloriam prædeſtinavit, Chriſto teſte Matth. 22. Imo ratione Incarnationis VERBI, humanam naturam in altius faſtigium

Augu. lib. de corrept. & grat. c. 10.; Maior gratia eluцet in hominum electione quam angelorum.

Digitized by Google

faſtigium quam angelorum evexit;nam caput omnium angelorum & hominum in cœlis, non aliquis angelus eſt, ſed HOMO CHRISTVS IESVS. Denique electis Angelis Deus tantum habitualem gratiam dedit,qua fieret,ut poſſent perſeverare ſi vellent; non autem illis dedit gratiam excitantem, qua fieret vt vellent;ſed vt vellent, in eorum reliquit arbitrio: hominibus autem electis non ſolum gratiam habitualem Deus confert,qua bene poſſint operari, & perſeverare ſi velint;ſed etiam ita illos excitat afficit, corroborat, ſuccendit, eiſque intus efficaci vocatione perſuadet, ut faciat illos velle; ut Auguſti. docet lib. de corrept. & grat. ca.11. & 12. Quoad juſtitiam verò, longè major in hominum reprobatione rigor apparet, quam angelorum; ſiquidem hominum maximam partem, Angelorũ verò minimam reprobavit. Deinde nullũ angelorum pœnæ damnationis addicit, niſi propter culpam voluntate propria commiſſam, hominum autem plurimos ob ſolum originale peccatum, aliena voluntate commiſſum. Quare Homines præ Angelis miſericordiam & judicium cantare debent.

CAP. CXXVI.

Vtrum gratuitæ prædeſtinationis prædicatio exhortationi, piorumque hominum profectui adverſetur?

Gratia prædicatio exhortationibus non adverſatur ſed hominem in Deo ſperare docet.

QVIA ſuperbus hominis animus ſibi dux eſſe quærit, nec alterius directione gubernari ſe patitur; ideo quotidiani divini auxilij neceſſitate audita facile ſibi perſuadet, iſtã gratuitæ prædeſtinationis doctrinam ſuæ libertati adverſari,hominumque ſtudia & conatus retardare. Vnde Auguſtino viventi hæc ipſa objectio facta eſt; quod ſcilicet prædicatio efficacis gratiæ Chriſti,gratuitæq; prædeſtinationis exhortationi, præceptis, correptionibuſq; repugnaret. Quam objectionem ſibi factam B. Auguſtinus operosè diluit, lib. de bono perſev. ca.14. & ſequẽtibus,oſtendens, Chriſtum, Apoſtolos, primoſq; Eccleſiæ Doctores Chriſti gratiam aſſiduè prædicaſſe; ſimul autẽ exhortationes, præcepta,correptioneſque adhibuiſſe, quoniam utrumque faciendum eſſe Scriptura ſacra demonſtret Nã Ioan. 6.Dominus gratiam commendans ait:*nemo poteſt venire ad me*,(id eſt, in me credere) *niſi pater traxerit eum*: id eſt, alta ſecretaque vocatione intus eum excitaverit, eique credere perſuaſerit. Et Ioan.15 *Sine me nihil poteſtis facere*, Attamen Ioan 14. *Credite*, ait, *in Deum*. & alibi: *venite ad me omnes qui laboratis* &c.Similiter Apoſt.ad Philip. poſtquam dixiſſet,Deum operari in nobis velle & perficere;ut & velimus quæ Deo placeant, & operemur, hortari nõ deſtitit. Vtrumque ſancti fecerunt, ut ſcilicet hominem admonerent ad bene volendum, credendum, operandum, & uſque ad finem perſeverandum, opus eſſe libero arbitrio & auxilio divino. Propter excitationem liberi arbitrii, exhortatio adhibetur, propter neceſſitatẽ divini auxilii, oratio, ut docet Auguſt. lib. de bono perſev. c. 18 19. 20. 21. 22. & 23. ubi orationẽ dominicã evidentẽ gratiæ prædicationem continere oſtendit,ac tandem lib. de bono perſev. cap. 18. concludit, neminem contra iſtã de gratia Chriſti, & gratuita prædeſtinatione doctrinam, niſi errando, diſputare poſſe. Et lib. de corrept. & grat. ca. 1. hanc auxilii Chriſti fidem aſſerit ſine dubio veram, & Propheticam, & Apoſtolicam eſſe. Cumque hæc gratiæ Chriſti prædicatio homini ſuam infirmitatem

Exhortatio adhibetur propter liberum arbitrium. Oratio propter Dei auxilium.

Gratia Chriſti prædicatio hominis ſuperbiam donat

mitatem, quoad opera pietatis, aſſiduãque orandi neceſſitatem, in Deoq́ue omnipotente, bonorum omnium authore, potius quam in carne, ſpem collocandam eſſe demonſtret; conſequitur, illam non deſperationem, ſed fiduciam ſummã nobis adferre. Omnia enim per eum poſſumus, ſine quo ad pietatis opera nihil valemus. Vnde Apoſtolus ad Philip. 4. *Omnia poſſũ in eo qui me confortat*. Et ad Epheſ. 6. *Confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius:* à quo ſcilicet *omne donũ perfectũ deſcẽdit*; quique omnibus, ſicut oportet petentibus, affluenter dat. Qui ergo ſibi perſuadent gratiæ Chriſti prædicatione plus deſperationis quam exhortationis adferri, hoc imprudentes dicunt; hominẽ tunc de ſua ſalute deſperare, cùm ſpem ſuam nõ in ſeipſo ſed in optimo Patre Deo ponere didicerit: tunc vero in meliorem ſpem erigi, quãdo in ſeipſo ſpẽ ſuã collocare juſſus fuerit, cum Spiritus S. dicat Hier. 17. *Maledictus omnis, qui ſpẽ ponit in homine*. & Pſalm. 17. *Bonum eſt confidere in domino. Beati omnes qui confidunt in eum*; ut notat B. Auguſtin. de bono perſev. ca. 16. 17. & 22. ubi declarat, quomodo de ſublimi hoc gratiæ argumẽto tractare expediat. Cauendumq́; ait ca. 16. *ne dum timemus, ne tepeſcat hortatio, extinguatur oratio, accendatur elatio, & homines non ſolũ veritate fraudentur, ſed etiam falſitate capiantur, diſcantq; nõ in domino, ſed in ſeipſo gloriari*. Quare vt ad mores doctrina gratiæ Chriſti & cooperationis liberi arbitrii utiliter accommodetur, dictum B. Ignatii, ducis SOCIETATIS IESV obſervãdum eſt, quod refert Antonius Poſſevinus de ratione Catechiſmi docendi, cap. ultimo: *Solebat dicere ille Pater, ſe in difficilibus quibuſcunque negotiis ita rẽ totis viribus Deo commendare conſueviſſe, ac ſi nulla humana induſtria vel cooperatio ad ea conficienda præter Deum eſſet neceſſaria. Cum vero id faceret, tum ita ſe cooperari ſolitum ad eadem in exitum perducenda, ac ſi Deus nihil ad illa conferret, nempe cum ſciret, Deum inprimis authorem omnis boni, ac ſine quo nihil effici boni poſſet, & ſimul intelligeret, quando Deus cooperationem ſuarum exigit creaturarum, iſtam cooperationem toto eſſe pectore ad rem adhibendam*. Sic quarumcumque rerum aiebat ſemper exitum felicem ſe conſecutum.

Ioan. 15.

Iac. ...

Ignatii Societatis Ieſu authoris notanda ſententia de gratia & lib. arb.

CAP. CXXVII.

De Providentia Dei.

Providentia Dei.

QVEMADMODVM ſũma Creatoris poteſtate, ſapientia & bonitate univerſa ex nihilo creata ſunt; ita eiuſdem providentia conſervantur, & in fines ſuos diriguntur, in nihilum alioqui reditura, ſi Omnipotens Dei manus ea non ſuſtentaret. Quia enim creatura omnis limitatam bonitatem eſſentiamque habet à ſummo Bono participatione acceptam: Neceſſarium eſt ut ab eo, qui per ſe eſt, ceu omnis exſiſtentiæ fonte, ſuum eſſe continuo hauriat, non ſecus quam aerem oportet aſſiduè illuminari, ne contenebreſcat; juxta illud Sapient. 11. *quomodo poſſet aliquid permanere, niſi tu voluiſſes, aut quod à te vocatum non eſſet, conſervaretur?* & Sapient. cap. 8. & 14. *tua providentia cuncta gubernat*. Eccleſiaſtici 5. *ne dicas coram Angelo, non eſt providẽtia*. Eſt autem providentia ratio divina, quæ cuncta gubernat, iuxta Boetium libr. 4. de conſolatio. proſa 6. Origen. hom. 3. in gen. Gregorium lib. de providentia, Damaſcen. lib. 2. de fide cap. 29. Proinde actus hic divini intellectus, quo res

Creatura omnis limitatam eſſentiam bonitatemque habet.

Quid ſit Providentia.

Providentia includit actum

res omnes ordinat ac dirigit in ſuos fines, adiunctũ habet actum voluntatis finis. Et quidẽ ex decoro rerum univerſarũ ordine facile apparet, non caſu vel fortuitò hunc ordinem tam variis rerũ gradibus accidiſſe, ſed ex Dei ſapiẽtia, quæ, *atingit à fine uſque ad finem fortiter & diſponit omnia ſuaviter*, Sapient. 8. & Rom. 13 *Quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt*. Ex quo rerum ordine totius univerſitatis pulchritudo admirabilis conſurgit. Auguſt. Enchir. cap. 10. *Et ſingula nec non univerſa ſingulari arte atque ſapientia conſtant*, ait Clemens Alexandrinus lib. 5. Strom. & Lactant. lib. 1. capi. 2. Denique cum omnia etiã quæ ratione atque cognitione carent, propter finẽ operentur, quẽ etiã ut plurimũ aſſequũtur, oportet ea ab aliqua intelligente cauſa, quæ totius univerſi curã habeat, & ſingulas res ſuis locis & tẽporib. diſponat, ad certũ finẽ dirigi; ut ex omnibus una quædam dulciſſima harmonia reſultet. Quare Scripturæ ſacræ illa, quæ nobis fortuita videntur, providentiæ aſſeribunt. Pſal. 148 *Ignis, grando, nix, ſpiritus procellarum faciunt verbũ eius.* Pſal. 146. *dat iumentis eſcam ipſorum, & pullis corvorum invocantibus eum.* Matth. 6. Deus aſſeritur paſcere volatilia cæli, veſtire lilia agri. 1. Corinth. 15 *Deus veſtit unumquodque ſeminum.*

CAP. CXXVIII.

Errores de providentia Dei.

De providẽtia Dei errores.

QVAMVIS omnium creaturarũ ſapientiſſima diſpoſitio divinam providentiam ob oculos ponat, & Clemens Alexandrinus inter quæſtiones hanc de providentia Dei recenſeat; attamen non pauci hac de re graviſſimi errores exſtitere.

Democritus & Epicurei providentiam Dei negarunt.

PRIMVM enim Democritus eũque ſequuti Epicurei, omnia fortuito atomorum concurſu fieri putarunt, Cicerone teſte lib. de nat. Deorum. Lactã. lib. 3. cap. 17. Nyſſeno, & aliis. Ariſtoteles verò Dei providentiam ad res cæleſtes & incorruptibiles tantùm extendit, Nyſſeno teſte, lib. de providentia c. 4 Plato autem triplicem providentiam ſtatuit: VNAM ſummi Dei, cui rerum incorruptibilium curam attribuit; SECVNDAM rerum corruptibilium; quam Diis aſſcribebat; TERTIAM circa humanas actiones verſari tradebat, quam dæmonibus tribuebat, Nyſſeno teſte, lib. 8. Philoſophię cap. 3.

Ariſtotel. ad incorruptibilia providentiam arctavit.

ALII Deum ſolius hominis ex rebus inferioribus curã habere dixerunt, ut apud Hieronymũ in cap. 32. Ierem. legimus: nonnulli ſpeciorũ tantũ, non etiã individuorũ corruptibiliũ providentiã eſſe crediderunt, ut refert Iuſtinus in dialogo cum Tryphone.

POSTREMO quidã Deũ res maximas tãtũ curare, minimas autẽ naturæ, cauſarũq; ſecundarũ curſui relinquere opinati ſũt: ut Lucan. verſibus expreſſit:

Non vacat exiguis rebus adeſſe Iovi:

ut latius videre licet apud Ludovicũ Vives lib. 1. de veritat. fidei c. 9. & in lib. 10. Auguſtini de civit. Dei cap. 14. Cyrillus lib. 5 theſauri cap 3. refert, Arianos ſenſiſſe, Patrẽ omnia per Chriſtum feciſſe, quia ſũma maieſtate indignũ eſſet, ad minima ſe demittere. Quo argumento uſus eſt quoq; Ariſt. libro de mundo c. ultimo: eodẽque pertinere arbitrantur nonnulli illud Apoſtoli 1. Cor 9. *Nunquid de bobus cura eſt Deo?*

Providentia Dei ſeſe omnia extẽdit

CETERVM Scriptura ſacra cõſtanter docet, providentiã divinã à ſummo Cælorũ uſque ad Infernum, à ſũmo Angelorũ uſq; ad viliſſimum vermiculum extendi, nec non ad curſũ temporum, ad fertilitatem & ſterilitatem terrarũ, ad

Digitized by Google

ad ſiccitates, pluvias, tonitrua, fulgura, bella, famem, peſtem, ad tempeſtates, ad tempus vitæ, atque mortis, ad regna & imperia, ad paupertatem & divitias, ad honores, poteſtates, dignitates, ad ſtatus & conditiones hominum, ad conjugia, ad eventus rerum, contractuum, negotiationum, ad mortis & vitæ genus, ad bona & mala, ad præmia & ſupplicia; denique in univerſum ad omnia, quæ in mundo fiunt, ſe porrigit divina providentia, cùm nihil ſit, neque fiat, niſi Deo volente, ſuoque loco illud ordinâte, juxta illud Iob. 5 *Nihil in terra ſine cauſa fit.* Iob. 12 *Quis ignorat, quod omnia hæc manus Domini fecerit?* Sapiētiæ 5: *æqualiter eſt illi cura de omnibus.* Sapient. 8. *attingit à fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter.* & cap. 14. ejuſdem libri: *tua providentia Pater omnia gubernat.* Pſal. 118. *Ordinatione tua perſeverat dies.* Pſalm. 146 *dat jumentis eſcam.* Iob. 36. *pullis corvorum.* Pſalm. 148 *Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum faciunt verbum eius.* Matth. 6. & 10. *Deus paſcit volatilia, veſtit lilia,* Lucæ 12. 1. Cor. 3. *incrementum dat Deus.* 1. Cor. 15. *Deus veſtit unumquodque ſeminum.* Matth. 11. *veſtri autem & capilli capitis omnes numerati ſunt* Et: *In manu illius nos & ſermones noſtri.* Et: *In ipſo vivimus, movemur & ſumus.* Actor. 17. *& pater meus uſque modò operatur & ego operor.* Ex quibus liquet, divinam providentiā ſeſe uſque ad minima extēdere, nec hoc Deo indignum eſſe, ſed divinam potentiam, ſapientiam, & bonitatem maximè illuſtrare, quòd nihil eam ſubterfugiat, quodque nihil ſit à ſumma creatura uſque ad infimam, ad quod vis divinæ providentiæ ſeſe non extendat; nonſolùm conſervando ut ſit; ſed ad finem quoque ſuum per actiones congruas dirigendo. *In ipſo enim vivimus, movemur & ſumus. Deus eſt,* ait Apoſtolus, *qui operatur omnia in omnibus.* Ac proinde quiſquis rem minimam, ejuſque quamlibet operationē (peccato ſēper excepto, quod nō operatio ſed operationis defectio eſt) divinę providentiæ omnia gubernāti, omnia cōſervāti, denique omnia operanti in omnibus ſubducit, ſcripturæ contradicit, atque divinæ Maieſtati cælum & terram adimplenti nō modicam injuriam facit, ſiquidem ſapiens victor, etiam rei minimæ curam habet, ex qua potiſſimum ejus ars commendatur.

Providentia Dei ſe uſque ad minima extendit.

Peccatum cauſam non efficientem, ſed deficientem habet.

PORRO ſi minima quæque atq; hominum motus ſeu operationes divinæ providentiæ ſubjiciuntur, nemo inficiari poteſt, ipſos quoque liberi arbitrii motus atque operationes eadem Dei providentia regi, tantoque perfectius quanto rebus omnibus homo præſtantior eſt, atque ad finem nobiliſſimū, ſcilicet ipſum Deum, ordinatur. *omnia,* inquit Ioannes, *per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Ac proinde inter illa omnia cenſeri debent ipſius quoque liberi arbitrii actiones, non hæ, aut illæ, ſed omnino omnes. Nam quidquid eſt, à Deo eſt. Ens autem & bonum convertuntur, ſolum ergo peccatum (quod ut tale, nihil eſt) à ſummo bono Deo non eſt, quia cauſam efficientem non habet, ſed deficientem. Quamvis ergo Deus mala ſicuti bona non efficiat, attamen ejus providentiæ ſubjiciuntur, quatenus ab eo fieri ad bonum aliquem finem permittuntur. Malum enim ſuo loco poſitum eminentiùs commendat bona: nec Deus malum eſſe ſineret, niſi bene facere de malis etiam poſſet, ut Auguſtin. Enchir, cap. 10. & 11. tradit. Sunt ergo peccata non propriè, neque per ſe, ſed tantum permiſſivè, à Deo. Et licet nonnunquam, poſterius

Rerum minimarum cura Dei ſapientiam potentiam commendat.

Mala Deus non facit, ſed providētia ſua rectè ordinat ad bonum finem.

Cōc. Trid. ſeſſ. 6. can, 6,

peccatum

peccatum prioris pœna ſit,non tamen ibi Deus cauſa eſt peccati, ſed tantùm juſti ſupplicii,quod judicio æquiſſimo infert,ut docet Aug.li.de prædeſt. Sanct c 10.Proſper.ad obiect.Vincen.c. 10. 11.& 12.& lib.de grat.& lib.arbitr.c.20. ubi docet Deum in ſcripturis dici voluntatem inducere in tentationem cor ſuo vitio malum permittit exſequi conceptum malum.

Deus non eſt cauſa peccati, ſed tantum ſupplicii.

2. Reg. 19. 17. Deus peccatum non efficit. ſed permittit.

CAP. CXXIX.

Vtrum Deus particularem & immediatam rerum providentiam habeat?

QVEMADMODVM omnibus in univerſum rebus immediatè ac intimè Deus per ſuam eſſentiam & potentiam ineſt,ita in omnibus illis immediatè atque intimè operatur,non ſolum ut ſint, ac in eſſe conſerventur, verùm etiam ut operentur, operandoque ſuum finem conſequantur. Facit enim rem unamquamque operari ſuo modo;neceſſariam ſcilicet neceſſario; contingentem, contingenter; denique liberè. Neque enim naturam regendo deſtruit,ſed perficit. Vnde magis admiranda Dei providentia eſt,quòd cùm infallibiliter in omnibus rebus operetur,nullam tamen illis neceſſitatem adferat,quam ex cauſis ſecundis non habeant.Hanc igitur providentiam omnipotentem *attingentem à fine uſque ad finem fortiter,ac diſponentem omnia ſuaviter*,ſacra Scriptura commendat,quando diſertis verbis aſſerit, Deum operari omnia in omnibus,1 Cor.12.patrem uſque modò operari unà cum Chriſto Ioann.5 *Omnia denique opera noſtra in nobis operari*. Iſaiæ 28. *ut in quo ſumus & vivimus, etiam moveamur*. Actor. 17.

Deus immediatam rerum providentiam habet.

Deus naturam regendo non deſtruit ſed perficit.

Quemadmodum igitur *cor regis eſt in manu Dei*,ita & res quælibet,& quocúque voluerit,inclinabit eam. Quæcumque enim voluit fecit in cælo,& in terra, & in omnibus abyſſis. Pſalm. 113. *Et nō eſt qui reſiſtat volūtati eius*.Gen.50 Heſter.13.Hanc providentiam S.Auguſt. agnovit,docuit & defendit li.5.de Gen. ad lit.c.20.& 21.lib.1. & 2. de ordine, lib.5.de civit.c. 8. & ſequent. lib. 10. de civit.c.14.Et quod non ſolum magna & præcipua,ſed etiam iſta terrena&extrema Deus operetur, dilucidè Apoſtolus tradit 1.Corinth.15 *Stulte*, inquit, *tu quod ſeminas non vivificatur,niſi priùs moriatur*, &c.Deus autem dat illi corpus quomodo voluerit,& unicuique ſeminum proprium corpus.Sic ergo credamus,uſquenunc operari Deum, ut ſi conditis ab eo rebus operatio eius ſubtrahatur,intereant.Movet itaque occulta potentia ſua Deus univerſam creaturam, eoque motu illa verſata Domini juſſa explicat & perficit. Et quamvis à novis rerum ſpeciebus condendis Deus abſtineat, nihilominus omnia quæ fecit,adminiſtratorio actu gubernans & movens,ſine ceſſatione operatur. Quem providentiæ motum ſi rebus ſubſtraheret,nulla res quidquam operari poſſet. Hujus ſubductione factum eſt,quòd ignis ardens non combuſſerit, Danielis 3. quòd ferrum aquæ ſupernataverit, 4. Regum c.6. quòd ficus repentè exaruerit,Matth. 21. ut D.Thomas poſt Auguſtinum & alios Veteres obſervavit in commentario ad 12.c.1.ad Corint. Vbi docet,primam cauſam in omnibus ſecundariis cauſis operari, ac ordine naturæ priùs in affectum influere, quam cauſam ſecundam;quia natura priùs fit, ac independēter agat,juxta illud Iſai.28. *Omnia opera noſtra operatus es in nobis*. Ac ibidem confutat D. Thomas errorē illorum, qui Deo ſolùm univerſalem provi-

Prov. 21.

Deus occultā ſua potentia univerſam creaturam movet

Actus Dei ſubducto ignis non urit.

S. Thom. lib. 3. cont gent. cap. 70.

Gratia Chriſti prædicatio hominis ſuperbiam donat

mitatem, quoad opera pietatis, aſſiduãque orandi neceſſitatem, in Deoq́; omnipotente, bonorum omnium authore, potius quam in carne, ſpem collocandam eſſe demonſtret; conſequitur, illam non deſperationem, ſed fiduciam ſummã nobis adferre. Omnia enim per eum poſſumus, ſine quo ad pietatis opera nihil valemus. Vnde Apoſtolus ad Philip. 4. *Omnia poſſũ in eo qui me confortat*. Et ad Epheſ. 6. *Confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius:* à quo ſcilicet *omne donũ perfectũ deſcẽdit*; quique omnibus, ſicut oportet petentibus, affluenter dat. Qui ergo ſibi perſuadent gratiæ Chriſti prædicatione plus deſperationis quam exhortationis adferri, hoc imprudentes dicunt; hominẽ tunc de ſua ſalute deſperare, cũm ſpem ſuam nõ in ſeipſo ſed in optimo Patre Deo ponere didicerit: tunc vero in meliorem ſpem erigi, quãdo in ſeipſo ſpẽ ſuã collocare juſſus fuerit, cum Spiritus S. dicat Hier. 17. *Maledictus omnis, qui ſpẽ ponit in homine.* & Pſal. 117. *Bonum eſt confidere in domino. Beati omnes qui confidunt in eum*; ut notat B. Auguſtin. de bono perſev. ca. 16. 17. & 22. ubi declarat, quomodo de ſublimi hoc gratiæ argumẽto tractare expediat. Cauendumq́; ait ca. 16. *ne dum timemus, ne tepeſcat hortatio, extinguatur oratio, accendatur elatio, & homines non ſolũ veritate fraudentur, ſed etiam falſitate capiantur, diſcantq́; nõ in domino, ſed in ſeipſo gloriari.*

Ioan. 15. *Iac...*

Quare vt ad mores doctrina gratiæ Chriſti & cooperationis liberi arbitrii utiliter accommodetur, dictum B. Ignatii, ducis SOCIETATIS IESV obſervãdum eſt, quod refert Antonius Poſſevinus de ratione Catechiſmi docendi, cap. ultimo: *Solebat dicere ille Pater, ſe in difficilibus quibuſcunque negotiis ita rẽ totis viribus Deo commendare conſueviſſe, ac ſi nulla humana induſtria vel cooperatio ad ea conficienda præter Deum eſſet neceſſaria. Cum vero id faceret, tum ita ſe cooperari ſolitum ad eadem in exitum perducenda, ac ſi Deus nihil ad illa conferret, nempe cum ſciret, Deum inprimis authorem omnis boni, ac ſine quo nihil effici boni poſſet, & ſimul intelligeret, quando Deus cooperationem ſuarum exigit creaturarum, iſtam cooperationem toto eſſe pectore ad rem adhibendam.* Sic quarumcumque rerum aiebat ſemper exitum felicem ſe conſecutum.

Ignatii ſocietatis Ieſu authoris notanda ſententia de gratia & lib. arb.

CAP. CXXVII.
De Providentia Dei.

Providentia Dei.

QVEMADMODVM ſũma Creatoris poteſtate, ſapientia & bonitate univerſa ex nihilo creata ſunt; ita eiuſdem providentia conſervantur, & in fines ſuos diriguntur, in nihilum alioqui reditura, ſi Omnipotens Dei manus ea non ſuſtentaret. Quia enim creatura omnis limitatam bonitatem eſſentiamque habet à ſummo Bono participatione acceptam: Neceſſarium eſt ut ab eo, qui per ſe eſt, ceu omnis exſiſtentiæ fonte, ſuum eſſe continuo hauriat, non ſecus quam aerem oportet aſſiduè illuminari, ne contenebreſcat; juxta illud Sapient. 11. *quomodo poſſet aliquid permanere, niſi tu voluiſſes, aut quod à te vocatum non eſſet, conſervaretur?* & Sapient. cap. 8. & 14. *tua providentia cuncta gubernat*. Eccleſiaſtici 5. *ne dicas coram Angelo, non eſt providẽtia.* Eſt autem providentia ratio divina, qua cuncta gubernat, iuxta Boetium libr. 4. de conſolatio. proſa 6. Origen. hom. 3. in gen. Gregorium lib. de providentia, Damaſcen. lib. 2. de fide cap. 29. Proinde actus hic divini intellectus, quo res

Creatura omnis limitatam eſſentiam bonitatemque habet.

Quid ſit Providentia.

Providentia includit actum

Digitized by Google

res omnes ordinat ac dirigit in ſuos fines, adiunctū habet actum voluntatis finis. Et quidē ex decoro rerum univerſarū ordine facile apparet, non caſu vel fortuitò hunc ordinem tam variis rerū gradibus accidiſſe, ſed ex Dei ſapiētia, quæ, *atingit à fine uſque ad finem fortiter & diſponit omnia ſuaviter*, Sapient. 8. & Rom. 13 *Quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt*. Ex quo rerum ordine totius univerſitatis pulchritudo admirabilis conſurgit. Auguſt. Enchir. cap. 10. *Et ſingula nec non univerſa ſingulari arte atque ſapientia conſtant*, ait Clemens Alexandrinus lib. 5. Strom. & Lactant. lib. 1. capi. 2. Denique cum omnia etiā quæ ratione atque cognitione carent, propter finē operentur, quē etiā ut plurimū aſſoquūtur, oportet ea ab aliqua intelligente cauſa, quæ totius univerſi curā habeat, & ſingulas res ſuis locis & tēporib. diſponat, ad certū finē dirigi; ut ex omnibus una quædam dulciſſima harmonia reſultet. Quare Scripturæ ſacræ illa, quæ nobis fortuita videntur, providentiæ aſſeribunt. Pſal. 148 *Ignis, grando, nix, ſpiritus procellarum faciunt verbū eius*. Pſal. 146. *dat iumentis eſcam ipſorum, & pullis corvorum invocantibus eum*. Matth. 6. Deus aſſeritur paſcere volatilia cæli, veſtire lilia agri. 1. Corinth. 15 *Deus veſtit unumquodque ſeminum*.

CAP. CXXVIII.

Errores de providentia Dei?

De providētia Dei errores.

QVAMVIS omnium creaturarū ſapientiſſima diſpoſitio divinam providentiam ob oculos ponat, & Clemens Alexandrinus inter quæſtiones hanc de providentia Dei recenſeat; attamen non pauci hac de re graviſſimi errores exſtitere,

Democritus & Epicurei providentiam Dei negarunt.

PRIMVM enim Democritus eūque ſequuti Epicurei, omnia fortuito atomorum concurſu fieri putarunt, Cicerone teſte lib. de nat. Deorum. Lactā. lib. 3. cap. 17. Nyſſeno, & aliis. Ariſtoteles verò Dei providentiam ad res cæleſtes & incorruptibiles tantùm extendit, Nyſſeno teſte, lib. de providentia c. 4 Plato autem triplicem providentiam ſtatuit: VNAM ſummi Dei, cui rerum incorruptibilium curam attribuit; SECVNDAM rerum corruptibilium; quam Diis aſſcribebat; TERTIAM circa humanas actiones verſari tradebat, quam dæmonibus tribuebat, Nyſſeno teſte, lib. 8. Philoſophię cap. 3.

Ariſtotel. ad incorruptibilia providentiam arctavit.

ALII Deum ſolius hominis ex rebus inferioribus curā habere dixerunt, ut apud Hieronymū in cap. 32. Ierem. legimus: nonnulli ſpecierū tantū, non etiā individuorū corruptibiliū providentiā eſſe crediderunt, ut refert Iuſtinus in dialogo cum Tryphone.

POSTREMO quidā Deū res maximas tātū curare, minimas autē naturæ, cauſarūq; ſecundarū curſui relinquere opinati ſūt: ut Lucan. verſibus expreſſit:

Non vacat exiguis rebus adeſſe Iovi:

ut latius videre licet apud Ludovicū Vives lib. 1. de veritat. fidei c. 9. & in lib. 10. Auguſtini de civit. Dei cap. 14. Cyrillus lib. 5 theſauri cap 3. refert, Arianos ſenſiſſe, Patrē omnia per Chriſtum feciſſe, quia ſūma maieſtate indignū eſſet, ad minima ſe demittere. Quo argumento uſus eſt quoq; Ariſt. libro de mundo c. ultimo: eodēque pertinere arbitrantur nonnulli illud Apoſtoli 1. Cor 9. *Nunquid de bobus cura eſt Deo?*

Providentia Dei ſeſe omnia extēdit

CETERVM Scriptura ſacra cōſtanter docet, providentiā divinā à ſummo Cælorū uſque ad Infernum, à ſūmo Angelorū uſq; ad viliſſimum vermiculum extendi, nec non ad curſū temporum, ad fertilitatem & ſterilitatem terrarū,

Digitized by Google

peccatum prioris pœna ſit, non tamen ibi Deus cauſa eſt peccati, ſed tantùm juſti ſupplicii, quod judicio æquiſſimo infert; ut docet Aug. li. de prædeſt. Sanct. c. 10. Proſper. ad obiect. Vincen. c. 10. 11. & 12. & lib. de grat. & lib. arbitr. c. 20. ubi docet Deum in ſcripturis dici voluntatem inducere tentationem cor ſuo vitio malum permittit exſequi conceptum malum.

Deus non eſt cauſa peccati, ſed tantum ſupplicii.

1. Reg. 19. 17: Deus peccatum non efficit, ſed permittit.

CAP. CXXIX.

Vtrum Deus particularem & immediatam rerum providentiam habeat?

QVEMADMODVM omnibus in univerſum rebus immediatè ac intimè Deus per ſuam eſſentiam & potentiam ineſt, ita in omnibus illis immediatè atque intimè operatur, non ſolum ut ſint, ac in eſſe conſerventur, verùm etiam ut operentur, operandoque ſuum finem conſequantur. Facit enim rem unamquamque operari ſuo modo; neceſſariam ſcilicet neceſſario; contingentem, contingenter; denique liberè. Neque enim naturam regendo deſtruit, ſed perficit. Vnde magis admiranda Dei providentia eſt, quòd cùm infallibiliter in omnibus rebus operetur, nullam tamen illis neceſſitatem adferat, quam ex cauſis ſecundis non habeant. Hanc igitur providentiam omnipotentem *attingentem à fine uſque ad finem fortiter, ac diſponentem omnia ſuaviter*, ſacra Scriptura commendat, quando diſertis verbis aſſerit, Deum operari omnia in omnibus, 1 Cor. 12. patrem uſque modò operari vnà cum Chriſto Ioann. 5. *omnia denique opera noſtra in nobis operari*. Iſaiæ 28. *ut in quo ſumus & vivimus, etiam moveamur*. Actor. 17.

Deus immediatam rerum providentiam habet.

Deus naturam regendo non deſtruit ſed perficit.

Quemadmodum igitur *cor regis eſt in manu Dei*, ita & res quælibet, & quocùnque voluerit, inclinabit eam. Quæcumque enim voluit fecit in cælo, & in terra, & in omnibus abyſſis. Pſalm. 113. *Et nō eſt qui reſiſtat volūtati eius*. Gen. 50. Heſter. 13. Hanc providentiam S. Auguſt. agnovit, docuit & defendit li. 5. de Gen. ad lit. c. 20. & 21. lib. 1. & 2. de ordine, lib. 5. de civit. c. 8. & ſequent. lib. 10. de civit. c. 14: Et quod non ſolum magna & præcipua, ſed etiam iſta terrena & extrema Deus operetur, dilucidè Apoſtolus tradit 1. Corinth. 15. *Stulte*, inquit, *tu quod ſeminas non vivificatur, niſi priùs moriatur*, &c. Deus autem dat illi corpus quomodo voluerit, & unicuique ſeminum proprium corpus. Sic ergo credamus, uſquenunc operari Deum, ut ſi conditis ab eo rebus operatio eius ſubtrahatur, intereant. Movet itaque occulta potentia ſua Deus univerſam creaturam, eoque motu illa verſata Domini juſſa explicat & perficit. Et quamvis à novis rerum ſpeciebus condendis Deus abſtineat, nihilominus omnia quæ fecit, adminiſtratorio actu gubernans & movens, ſine ceſſatione operatur. Quem providentiæ motum ſi rebus ſubſtraheret, nulla res quidquam operari poſſet. Hujus ſubductione factum eſt, quòd ignis ardens non combuſſerit, Danielis 3. quòd ferrum aquæ ſupernataverit, 4. Regum c. 6. quòd ficus repente exaruerit, Matth. 21. ut D. Thomas poſt Auguſtinum & alios Veteres obſervavit in commentario ad 12. c. 1. ad Corint. Vbi docet, primam cauſam in omnibus ſecundariis cauſis operari, ac ordine naturæ priùs in affectum influere, quàm cauſam ſecundam; quia natura prius fit, ac independẽter agat, juxta illud Iſai. 28. *Omnia opera noſtra operatus es in nobis.* Ac ibidem confutat D. Thomas errorẽ illorum, qui Deo ſolùm univerſalem provi-

Prov. 22.

Deus occultâ ſua potentia univerſam creaturam movet

Actus Dei ſubducto ignis non urit.

S. Thom. lib. 3. cont gent. cap. 90.

Digitized by Google

providentiam rerum tribuebant, ponentes, quòd particularium deſtinationes tantùm per cauſas ſecundas fierent. Cui ſententiæ repugnare notat illud Apoſtoli: *dividēs ſingulis prout vult.* & Ioan 3 *ſpiritus ubi vult ſpirat.*

Ex quibus clarum eſt, juxta B Auguſtinum & S.Thomam errorem eſſe, univerſalem duntaxat & mediatam providentiam ſtatuere, & diſtinctiones rerum particularium, earumque operationes ſolis cauſis ſecundis, non etiam ſpeciali Dei providentiæ attribuere; necnon donorum Dei diverſitatem humano merito, non divinæ voluntati aſſcribere. Quare S.Thomas in Summa de Providentia Dei ex profeſſo tractans, nō aliam agnoſcit providentiam, quam hāc ſpecialem, immediatam, certam, atque infallibilem unicuique rei in particulari cooperantem, cauſasque ſecundas non ſolùm conſervantem, ſed ad ſuas quoque operationes applicantem, atque in ipſis operationibus dirigentem, juxta cauſæ cujuſque modum & naturam; ut per hanc habeant cauſæ neceſſariæ, non ſolum quòd tales ſint & permaneant; ſed etiam quòd neceſſariò operentur: ſimiliter contingentes & liberæ per illam ſunt & permanent, necnon contingenter & liberè operantur, adeò ut ſine illa, nulla cauſa ſecunda eſſe, neque operari poſſit.

Deus cauſas ſecundas ad operationē ſuā applicat.

Vnde patet, Deum ſua providentia perfectiùs atque immediatiùs cuncta gubernare, quàm ipſas cauſas ſecundas: tum quia nunquam deficiat, nec ſuo fine fruſtretur; cùm quòd ipſas quoque cauſas ſecundas propriis operationibus, effectibuſque applicet. Ideoque ſcriptura hujuſmodi naturales rerum operationes in Deum quoque ut proximum authorem refert. Iob.10. *carne & pellibus veſtiſti me: oſſibus & nervis cōpegiſti me.* & 1.Cor.15. *Deus dat illi corpus, quemodo voluerit.* Et *fœnū agri veſtit,* Matth. 10 *In ipſo vivimus, movemur & ſumus.* Actor.17 Quas quidem rerum naturalium operationes per ſecundas quoque cauſas fieri, dubium nulli eſſe poteſt: cúmque naturalem earum agendi modum hæc providentia non tollat, ſed eſſe faciat manifeſtum eſt, nihil liberis actionibus officere, imò eas ſtatuere atque efficere.

CAP. CXXX.

De gubernatione Dei, utrùm immediata ſit?

Gubernatio Dei immediata.

SICVTI Deus omnes res naturales per ſe immediatè producit, ita & per ſeipſum immediatè ad præordinatos fines dirigit: cumque nihil aliud ſit gubernatio rerum, quàm divinæ providentiæ exſecutio, qua Deus res omnes creatas per certa media in ſuum finem tendere, infallibiliterque aſſequi facit; conſequitur, Deum immediatè univerſa moderari & regere. Nihil enim in rerum natura exſiſtit, quod non accipiat ordinem ac motum ad finem ſuum, per intellectum & voluntatem Dei, ſine cujus nutu nec unus paſſer de tecto, nec folium arboris in terram decidit. *Nihil enim,* Auguſtino teſte (lib.3. de trinitat cap 4.) *fit ſenſibiliter, quod non de interiori inviſibili atque intelligibili aula ſummi Imperatoris aut iubeatur, aut permittatur.* Vnde & illa, quæ caſu vel forte ſuo ſpectata particularis agentis intētione accidere videntur, ad Deum relata cauſas latentes habēt, nec niſi eo volente aut permittente fiunt, qui ad totius univerſi decorem illa ipſa pertinere novit; ut docet Dionyſ. Areopag. lib. de divi. nom.

Gubernatio eſt divina providētia exſecutio.

Omnia à Deo ſortiuntur ordinem ac motum ad ſuum finem. Matth. 10.

Nihil fit niſi Deo volente, aut permittente.

S 5

ca.5 Auguſtin. lib.5.de civit.ca.1.& 9.& lib.1.retract. cap.1. ubi ſeipſum reprehendit, quòd *Fortunæ* vocabulo ſæpius eſſet uſus. lib.83.qq 24.nihil caſu fieri monet. *Attingit enim à fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter,* Sapientiæ 8. & c.14 *tua providentia pater cuncta gubernat.* Vnde Heſter 15. c. *omnium Rectorem Deum* invocavit. Boetius lib.3.de conſolat.Metro 9.

Fortunæ vocabulo parce utendū.

O qui perpetua mundū ratione gubernas
Terrarum, cœliq; ſator qui tēpus ab ævo
Ire iubes, ſtabiliſque manens, das cuncta moveri.

CAP. CXXXI.

Vtrùm gubernatio creaturæ communicetur?

QVEMADMODVM accepta à Deo virtute, cauſæ ſecundæ verè agunt, effectuſque multos producunt; ita communicato ſibi lumine Sapientiæ, una creatura poteſt aliam in ſuum finem dirigere ac movere, Deoque in exſecutione ſuæ providentiæ cooperari gubernando: quod dum fit, Deus immediatè per Angelum vel hominem quidem gubernat, ſic tamen, ut etiam tunc ipſe, tanquam unicus generalis mundi Monarcha immediatè operationem quamcunque naturalem rei attingat; cùm ratione ſuppoſiti, quod eſt ubique, tum ratione virtutis, ſapientiæ, atque potentiæ, quæ infinita eſt, ac proinde omnia intimè proximeque attingens. Nàm nihil in ſuum finem tendere, niſi Deo per intellectum & voluntatem dirigente ac movente, poteſt. *Si enim actum* (ut Auguſt. loquitur) *adminiſtratorium ſubſtrahat, res moveri & agere nequit.* Quare gubernatores à Deo conſtituti, miniſtri Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes. Rom.13. Et quia Deo in exſecutione ſuæ providentiæ cooperari debent, res ad finem à Deo præſtitutum dirigendo; media ad finem conducentia eligere, adverſantia fini repudiare tenentur.

Deus per creaturas gubernat, ſic tamen ut etiam immediatè gubernat.

lib. 5. de gen. ad lit. c. 21.

Gubernatores Dei miniſtri per media commoda ad finē dirigere tenentur.

CAP. CXXXII.

De effectibus divinæ gubernationis.

QVIDQVID rei creatæ obvenit, quo ad finem ſuum aſſequendum promovetur, ad affectum divinæ gubernationis pertinet. Priùs enim res intelligi debet eſſe, quàm gubernari, ſeu in finem dirigi. Vnde in Deo varios actus quodam rationis ordine diſtinguere poſſumus. Primus eſt ſcientia omnium, quæ Deus poteſt. II. Eſt diſpoſitio ſive cognitio rerum, ut in ſuo collocandæ ſunt ordine: ut, quòd cœlum ſurſum; terra deorſum; &c. III. Actus eſt rerum ſuo loco poſitarum creatio, quæ velut diſpoſitionis exſecutio eſt, actuq; divinæ voluntatis perficitur. Quidquid .n. Deus operatur, volens operatur & *ſecūdū cōſiliū volūtatis ſuæ*, id eſt, intellectu dirigēte. IV. Actus eſt providentia, qua Deus intellectu res certo quodam ordine in ſuos fines dirigit, & ſimul ita fines aſſequi vult. V. Actus eſt rerum gubernatio, quæ providentiæ divinæ exſecutio eſt; puta directio rei per certa medra ad ſuum finem.

Actus ratione diſtincti in Deo poni poſſunt. *I. Scientia omnium poſſibilium.* *II. Diſpoſitio rerum.* *III. Creatio rerum.* *IV. Providentia rerum.* *V. Gubernatio rerum.*

DVO autem generatim neceſſaria ſunt, ut unaquæque res ad ſuum finem tendat, & perveniat: vnum eſt, ut res conſervetur; alterum eſt; ut immutetur, Quod ſecundùm formam ſubſtantialē, aut accidentalē fieri poteſt: quo fit, ut omnes divinæ gubernationis effectus in duo genera diſtribui poſſint: videlicet in conſer-

Digitized by Google

conſervationem, vel immutationē rei. Eſt autem conſervatio rerum, ſi paſſivè conſideretur, res ipſæ permanentes, prout à Deo dependent: conſervatio autem rerum, activè conſiderata, eſt ipſemet Deus, ſua efficaci voluntate operans, ut res in ſuo eſſe perſiſtant, vt rerum conſeruatio earundem ſit quædam continuā productio, ab illa ratione ſola diſtincta. Per productionem enim res quælibet ut ſit, abſolutè accipit: per conſervationem vero fit, ut res in eo eſſe perſeveret, quod creatione accepit, quæ alioqui per ſeipſam in nihilū diffueret, niſi omnipotentis Dei virtute contineretur; juxta illud Iob. 6 *ſolvat manum ſuam & ſuccidat me*. Sapien. 1 *hoc quod continet omnia*. Act. 17. *In ipſo vivimus, movemur & ſumus*. ad Ro. 11. *Ex ipſo, per ipſum & in ipſo ſunt omnia*. ad Coloſſ. 1. *In ipſo omnia conſtant*. Heb. 1. *portans omnia verbo virtutis ſuæ*, Ioann. 5. *Pater uſque modo operatur, & ego operor*. In quem locum Auguſtin. continuationem quandam operis eius, qua univerſam creaturam continet & adminiſtrat, oſtendit. Neque enim Deus, ſicut ſtructuram ædium cum fabricaverit quis, abſcedit, atque illo abſcedente & ceſſāte ſtat opus eius: ita mundus ne vel uno ictu oculi ſtare poterit, ſi ei Deus regimen ſubſtraxerit, ut Auguſtinus notavit lib. 4. de Gen. ad lit. c. 12. & Gregorius lib. 16 mor. ca. 18. *cuncta*, inquit, *in illo ſubſiſtunt, à quo creata ſunt, eorumque eſſentia rurſum in nihilum tenderet, niſi eam author omnium regiminis manu retineret*. Differenter tamen res incorruptibiles & corruptibiles conſervat Deus; illas enim (cū à nullo contrario, à quo corrumpi poſſint, oppugnentur) directe tantum conſervat, impertiendo eiſdem iugiter eſſe, has vero cum directe, tum indirecte, amovendo ſcilicet noxia, per quæ corrumpi poſſent. Vnde ſequitur, non eſſe opus actione aliqua, ut res in nihilum redigatur, ſed tantum non actione, ſeu defectione. Nam quo iuvante ſtamus, eodem deſerente deficimus. Ex quibus inſuper conſequitur, quod nulla res naturalis ab alia creatura ſecundum totum ſuum eſſe conſervari poſſit, quia conſervatio totius eſſe rei cōtinua productio eſt, quæ non niſi ab eo fieri poteſt, qui totum eſſe poteſt de nihilo creare. Vnde Medici naturam corroborando iuvare poſſunt, vel noxia removendo, ſed conſervare vitam producēdo, ſolius Dei eſt. Vnde quoque infertur, quod ſicut nulla creatura ſuæ productionis cauſa eſſe poteſt; ita neq; à ſeipſa directè conſervari queat; ſed res corruptibiles uti Deus immediatè tanquam cauſa prima produxit, ſimul etiā per cauſas univerſales, quibus cooperandi virtutem indidit; ita quoque illarum eſſe ſpecificum, in eoque permanentiam cum per ſe ipſum, tum per cauſas univerſales conſervat.

Conſervatio rerum paſſivè ſumpta.

Deus conſervat directè impertiendo eſſe: indirectè verò amovendo impedimenta.

Secundum totum eſſe à quo res conſervetur.

QVOAD verò cauſas particulares univocas, cum earum effectus illis corruptis perdurent, nec ab eis in eſſe, ſed tantum in fieri dependeant, manifeſtum eſt, illarum effectus ab eis non conſervari, ut ſint.

Deus res immutare quo modo poſſit.

QVOAD alterum divinæ gubernationis effectum, qui in immutatione rei conſiſtit, ſciendum eſt, Deum infinita ſua virtute quaslibet creaturas, omni quo mutabiles ſunt modo, poſſe immutare ut corpus localiter movendo, animam amore, timore, aliiſque affectionibus imbuendo; intellectum vero forma intelligibili, per quam intelligat illuminando; voluntatem quoque immiſſis affectionibus, in hanc vel illam partem inclinando. Non enim Deus ſolum operatur in nobis velle & per-

Animam quibus modis immutet Deus.

Philipp. 2. perficere, dando facultatem qua volumus, illamque conſervando; neq; propterea ſolum, quia obiecto propoſito commoveat: ſed etiam, quia ſua inſpiratione præveniendo interius afficiat, efficaciter dirigat, excitet, illuminet, ſuadeat, ac denique perſuadeat, ut conſentiat, velit, obediat, idque conſtanter ac permanenter. Quibus modis Deum operari noſtras cogitationes & voluntates, tradit Aug. lib. de præd. Sanct. cap 20. & ſparſim toto lib. Ac lib. de bono perſev. c. 8. poſſibile Deo eſt, ait, averſas & adverſas in fidem ſuam hominum convertere voluntates, & in eorũ cordibus operari, ut nullis adverſitatibus cedant. Cap. 17. docet, omnem obediẽtiam, qua Deo obedimus, à Deo dari, utque fidem & perſeverantiam habeamus & retineamus, Deum operari. qualia repetit cap. 21. & de grat. & libro c. 20 & 21.

Voluntatem, obedientiam, perſeverantiam, quomodo Deus operetur.

PORRO Deus ſua gubernatione cauſarum ſecundarum vim nõ euertit. quia infinita eius potentia omnem in ſe operandi modum continet: proinde unãquamque cauſarum ſecundarum ad operandum dirigit iuxta eiuſdem conditionem, ſalvoque naturali eius operandi modo; ad actiones quidem naturales per auxilium Dei generale, ad actiones verò pietatis & ſalutiferas per auxiliũ gratiæ Dei, quod per Chriſtum datur, De quo Ioan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere.*

Dei potentia omnem operandi modum in ſe continet.

CAP. CXXXIII.

De miraculoſâ creaturarum immutatione.

De miraculis.

CVM Deus infinitæ ſit virtutis, poteſt creaturam immutare non ſolum convenienter naturæ, atque ſecundum conſuetum naturalium cauſarum curſum, utendo ſcilicet cauſis ſeminalibus, ſeu applicando principia actiua paſſivis, (quæ per analogiã ad principium animalis, quod eſt ſemen, vocantur ſemina, vel ſeminales rerũ cauſæ:) ſed etiam ſupra & præter naturam particularem rerum, & ordinem ſolitũ cauſarum ſeminalium. Idq; tripliciter:

Triplicia miracula.

PRIMO ſecundũ facti alicuius ſubſtantiam: ut quod duo corpora ſint in uno ſimiliter loco, vel unum idemque corpus in diverſis locis: quod Sol retrocedat: fœmina virgo permanens cõcipiat & pariat: quod corpus mortuum idem reſuſcitetur: fiatque immortale: quod ſubſtãtia rationalis in aliena ſubſtantia exiſtat, putà humana Chriſti natura in Verbi perſona.

1. Ex parte facti.

SECVNDO, Ex parte ſubjecti, in quo aliquid fit: ut quando cæcus illuminatur; ſterilis parit.

2. Ex parte ſubiecti.

TERTIO, Ex parte modi, ut dum aqua repentè in vinum commutatur, cũ infirmus confeſtim ſanatur.

3. Ex parte modi

QVAE talibus modis à Deo fiunt, miracula vocantur, quia ſuperando naturalem efficiendi cognoſcendique facultatem, hominibus admirationẽ generant, ut docet Auguſtinus lib. de uti. credendi cap. 16. & 26. cõtra Fauſt. c. 3.

VNDE intelligimus, miracula non ſẽper conſuetis Dei operibus eſſe præſtantiora, quæ aſſiduitate vidẽdi nobis viluerunt. Nam gubernatio mundi longe maius opus eſt, quam ſaturare quinque millia hominum; & tamen hoc, non illud admirantur homines, non quia majus ſed quia rarum. ut habet Auguſtinus tractat. 24. in Ioan. lib. 10. de civit. cap. 12.

PRAETEREA ſciendum eſt, quædam miracula poſſe aliis præſtantiora eſſe, ſicut Dominus Ioan. 14. indicat dicens: *Opera quæ ego facio faciet: & maiora horum,* Quamquam enim Deo cuncta ſint

ċta ſint

cta ſint æquè facilia, cùm in rebus mirabilibus tota ratio facti ſit potentia facientis; attamen potiora cenſentur miracula, quæ quoad facti ſubſtantiam, præter ſolitum naturæ curſum eveniũt: deinde quæ ratione ſubjecti, in quo fiunt; ac poſtremo loco habentur, quæ ratione modi quo fiunt, legem conſuetam naturæ ſuperant; ut dum anus, vel ſterilis femina concipit.

Vnde miraculi præſtantia æſtimanda ſit.

EX QVIBVS diſcitur, quòd licet miracula particularem naturam rerum ſuperent, non tamen abſolutè rerum naturæ repugnent, cùm omnis creatura naturalem habeat potentiam obediendi omnipotentiæ creatoris, ut notat Auguſt. lib. 26. cont. Fauſtum, cap. 3. dicens, humano more contra naturam vocari, quod eſt contra naturæ uſum mortalibus notum, quanquam Deus naturarum conditor nihil contra naturam faciat, cùm ab eo ſit omnis modus, numerus, & ordo naturæ. Auguſtinus lib. de Gen. ad lit. 9. cap. 17.

potentia obedientialis.

VNDE inſuper ſequitur, impii juſtificationem ratione ſubjecti eſſe miraculum, ſicut eſt illuminatio cæci, & vivificatio occiſi, aut repentina ſanatio læſi. Quamvis enim homini integro juſtitiæ, gratiæque donatio non fuerit miraculoſa, (quia licet ei non eſſet naturalis, neque debita, attamen naturæ non eſſet adverſa;) nihilominus nunc poſtquam homo ſeipſum in mortem animæ & corporis præcipitavit, iræque Dei atque Gehennæ obnoxium fecit; contra naturam juxta Apoſtolum debet reparari, bonæque olivæ inſeri: quod à Deo fit per Ieſum Chriſtum, Mediatorem Dei & hominum. De quo in ſequenti articulo profitemur.

Iuſtificatio impij miraculoſa.

Rom. 11.

CAP. CXXXIV.

Secundus Articulus.

Et in Ieſum Chriſtum Filium eius unicum, Dominum noſtrum.

POST confeſſionem Dei Patris, qui nos creavit, recta methodo ſubjungitur profeſſio Dei Filii, qui nos redemit; ac poſtea Dei Spiritus ſancti, qui nos ſanctificavit: ut intelligamus, nos ab uno Deo creatos, redemtos, & ſanctitate donatos. Senſus articuli huius eſt: *ſicut in primam trinitatis perſonam, Deum ſcilicet Patrem omnipotentem credo: ita & in ſecundam trinitatis perſonam, in Deum ſcilicet Filium, unius eiuſdemque cum Patre natura: qui homo factus, humanum genus, primorum parentum inobedientia damnationi obnoxium, ſalvavit: mediatorque Dei & hominum factus, Deo reconciliavit: ut non ſolùm iure creationis, ſed etiam gratuitæ redemptionis merito Dominus noſter ſit, cui ex toto corde ſervire debeamus.* Cuius Mediatoris fides à lapſu primi hominis tam fuit neceſſaria, ut ſine illa nemo unquam ad ſalutem, ſeu beatam & immortalem vitam pertingere potuerit. *Iuſtus* enim *ex fide vivit*: non ſolùm unius Dei, ſed etiam ex fide unius mediatoris Ieſu Chriſti, *quem Deus poſuit propitiatorẽ per fidem in ſanguine ipſius.* Vnde Ioannis decimo ſeptimò: *Hac eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verũ Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* & Apoſtolus 1. Tim. 2. *unus Deus, unus & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus.* Quia enim utriuſque fides unius ſcilicet Dei, utriuſque mediatoris Ieſu Chriſti ſic neceſſaria eſt, ut horum unum ſine altero ad ſalutem non proſit, ideo Scriptura ſacra poſt deſcriptionem

A uno Deo creati, redempti & ſanctificati ſumus.

Sine Chriſti fide nulla ſalus.

Digitized by Google

tionem creationis hominis ab uno Deo factam, ſtatim lapſum ejuſdem liberatoriſque promiſſionem ſubjúgit. Gen. 3.

CAP. CXXXV.

De lapſu Hominis.

Lapſus primi hominis quãtũ mali attulerit.

QVOMODO primi parentes à juſtitia & ſanctitate, in qua conſtituti à Deo fuerant, exciderint, ſcriptura Geneſ. 3. enarrat, commemorans, primùm Evam ſerpentis aſtutia fuiſſe perſuaſam de fructu vetito comedere; Adamum deinde uxoris lenocniis ad eundem fructum deguſtandum pertractum quoque fuiſſe, idque contra Dei mandatum unicum & leviſſimũ in paradiſo eis datum. Per quam mandati Dei tranſgreſſionem confeſtim ſanctitatem & juſtitiam, quam conditoris munere acceperant, uterque perdidit, iramque Dei & indignationem, atque mortem, & ſub diaboli poteſtate captivitatem incurrit, totuſque ſecundùm corpus & animam in deterius commutatus fuit; nec ſibi ſoli hac prævaricatione nocuit, ſed & univerſis, qui ex illo atque damnata conjuge, per carnalem concupiſcentiam generantur, ſanctitatem & iuſtitiàm amiſit, eoſque in ſe tanquam in radice vitiavit, nécnon coinquinavit, ſic ut non ſolùm mortem & pœnas corporis in omne genus humanum transfuderit, ſed etiã peccatum, quod mors eſt animæ, ita ut quotquot ex virtute ſeminis Adæ propagati naſcuntur, dum per ipſum concipiuntur, propriam iniuſtitiam contrahant, a qua non niſi paſſionis Chriſti merito liberari queant.

Ordo lapſus primorum parentum.

Rom 5. Ephoſ. 2.

CAP. CXXXVI.

De neceſſitate Adventus Chriſti.

CVM omnes homines per Adæ prævaricationem innocentia perdita immundi facti eſſent, iræque Dei obnoxii, & uſque adeò ſervi peccati, diaboli & mortis, ut nec gentes per vim naturæ, neque Iudæi per ipſam legis Moyſi literam adjuti, inde liberari aut ſurgere poſſent; opus fuit liberatore ac medico, qui pro hominibus Deo ſatisfacere, iratum placare, illis gratiam, qua iuſti fierent, tribuere, adoptionemque filiorum reſtituere, ſimulque à peccati ſervitute, diaboli ac mortis poteſtate liberare poſſet. Nam quia ſecundùm ordinem à Deo conſtitutum (cuius eum nunquam pœnitet) dedecus culpæ ſini non debebat abſque decore condignæ vindictæ, neceſſarium erat, aut univerſum genus humanum impiæ deſertionis in æternum digniſſimas pœnas luere, aut hominem ab aliquo liberari à tanto exitio. Non autem conveniebat, humanam naturam, quæ tota perierat, omnino deſerere, ne diabolus contra Deum prævaluiſſe videretur, ſi totum genus humanum à ſe devictum poſſideret: neque verò genus humanum ex altiſſimo illo dignitatis gradu collapſum, in priſtinum locum, angelorum vel hominum viribus reſtitui poterat; neceſſariũ ergo erat, ut illius miſericordia homo reparationis beneficium acciperet, à quo ſumſiſſet creationis initiũ; ut idẽ ſuæ creaturæ ſalvator eſſet, qui conditor fuerat, Ad curandum enim tantu humani generis vulnus, opus fuit aliquo, cuius tanta virtus eſſet, ut naturaliter depravari non poſſet; qui iuſtificare impiũ, ignarũ inſtruere, invalidũ ægrumq; cõfirmare, captivumque redimere valeret. Quæ omnia ſolus Deus immutabilis & omnipotẽs homo factus præſtare potuit; ideo VERBVM CARO FACTVM EST, ſibi uniẽdo humanam naturã in eadẽ perſona, ut ex duabus naturis divina & humana unitis & inconfuſis, verus Deus & homo

Adventus Chriſti neceſſitas.

Idem Deus reparator, quoniam creator fuerat.

Opus fuit mediatore, qui naturaliter depravari non poſſet.

Ioan. 1.

Chriſtus verus Deus & verus homo.

mo in una perſona ſubſiſteret; unuſque Dominus noſter IESVS CHRISTVS fieret, *idem Deus & homo, faciens in hominibus virtutes, & ſuſtinens pro hominibus paſſiones:* ut proſequitur Fulg. li. de Incarn. cap. 10. & 11. Auguſtinus lib. 13. de trinit. cap. 10. Leo ſermon. 1. de nativit. Domini: *Niſi eſſet verus Deus, non adferret remedium: niſi eſſet verus homo, non praberet exemplum. Deus niſi homo eſſet, ſatisfacere patiendo non poterat, nec debebat: homo autem niſi Deus eſſet, pro toto humano genere adaquatam ſatisfactionẽ dare non valeret.*

CAP. CXXXVII.

Quòd DEVM *Hominem fieri congruebat.*

QVIA infidelibus Deo indignum apparet, intrare feminea viſcera, hominemque fieri, demõſtrabimus, convenientiſſimum fuiſſe, ut DEVS Homo fieret.

Deus ſe tribus modis communicat, videlicet ſecundùm eſſe naturale, eſſe gratia, ac eſſe perſonale.

PRIMO, quia ſummum bonum decuit, ſe perfectiſſimo ſummoque modo creaturæ communicare: at tribus modis Deus ſe cõmunicat, videlicet ſecundũ eſſe naturale, ſecundũ eſſe gratiæ, nec nõ ſecundùm eſſe ſuum perſonale, quæ tertii modi communicatio ſumma eſt; atque perfectiſſima, nam per illam creaturæ attribuitur, non finitum & participatione acceptum bonum, at ſummum donum & infinitum, puta ipſum eſſe atque ſubſiſtere perſonæ divinæ, per quod ſublevatur natura humana ſupra omnem creaturam, ita ut homo verè Deus ſuper omnia benedictus ſit & dicatur.

Aug. En chir. 108.

SECVNDO, Convenientiſſimè Deus opere incarnationis ſuam oſtendit bonitatem, potentiam, ſapientiam & juſtitiam, conjungendo perfectam juſtitiam cum perfecta miſericordia. Non enim potuit evidentiùs Dei gratia commendari, quàm ſi Deus homo fieret, & illam humanam ſingulariter aſſumptã naturam ſic exaltaret, ut una cum Deo perſona eſſet, fieretque ex divina humanaque natura unus Chriſtus, verus Deus & Homo.

Incarnatio verbi bonitatem, ſapientiam, atque potentiam Dei commendat.

TERTIO, Conueniebat, ut idem qui hominem creaverat, eundem vitiatum repararet, ne alius foret Creator, aliuſque Redemptor.

QVARTO, Congruebat, ut ſicut homo per ſuperbiã ceciderat, ita per ſummã humilitatẽ erigeretur; qua major eſſe non potuit illa, qua Deus factus homo, *humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem crucis*. Philipp. 2.

QVINTO, Convenientiſſimum fuit, ut Deus hominem non ſolùm præcepto, ſed etiam exemplo erudiret; minus enim homini idonea fuiſſet ejus doctrina, qui juſſa fieri poſſe ſuo non cõprobaſſet exemplo. ad Titum 2. *apparuit gratia Dei Salvatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos*, &c.

SEXTO, Convenientiſſimum erat, ut Diabolus non potentia ſola, ſed juſtitia vinceretur, idque per eandem naturam, quam vicerat: quod fieri non poterat, niſi Deus homo factus cum humani generis hoſte confligeret, in eaque carne ipſum vinceret, quam ſe priùs decepiſſe lætabatur.

SEPTIMO, Convenientiſſimum erat, ut qui peccaverat in Deum, ei ſatisfaceret, videlicet in carne, quæ de ipſius ſtirpe aſſumeretur: quod fieri non poterat, niſi Deus carni ex poſteritate Adæ ſumptæ uniretur.

OCTAVO, Aptiſſimum erat, ut ſicut caro hominem perdiderat, ita caro hominem.

Fulgen. libr. 2 ad Traſimundum c, 2.

minem ſanaret; ut ſicut per hominem mors, ita & per hominem vita eſſet: at hoc fieri nequibat, niſi Deus homo factus carnem vivificam redderet.

NONO, Inter Deum & hominem mediatore opus erat; qui majeſtate divinitatis ad Deum penetrare, & hominis imbecillitate ſatisfactionis pretium juſto Dei iudicio ſiſtere poſſet. Nam mortem ſolus Deus nec ſentire, nec ſolus homo ſuperare potuiſſet: oportuit itaque humanam naturam cum divina ſociari, ut ea conjunctione Deus & homo inter ſe coaleſcerent, fieretque nobis Dei filius Emanuel, qui condignum vice Adæ ſatisfactionis pretium Deo perſolveret, expiatiſque peccatis eidem humanum genus reconciliaret.

CAP. CXXXVIII.

Quantum nobis utilitatis Dei Incarnatio contulerit.

Aug. ep. 105.

LICET Deus ſola miſericordia ſine cujuſquam injuria peccatum homini remittere potuiſſet, alioſque infinitos humanæ liberationis, juſtificationiſque modos ad manum habuerit; eum tamen elegit, quem noſtræ infirmitati & ſaluti maximè congruere noverat, qui per Incarnationem Verbi, Paſſionemque Chriſti in ſuſcepta carne perficeretur. Is enim modus uberrimos nobis fructus attulit. Nam homini oſtendit, in quantam ſuo peccato miſeriam inciderit, ut cæleſtis medici adventu opus fuerit: humanæ quoque naturæ dignitatem; pro qua liberanda Deus ipſe venit. Præterea fidem noſtram roboravit, quoniam non puro homini, ſed Deo credit: ſpem inſuper erexit, quia ſi pro inimicis Deus è cælo venit, quid filijs denegabit? Denique hominis in Deum amorem validiſſimè hoc incarnationis myſterium excitat. Si enim Deus prior tantopere nos dilexit, æquiſſimum ſanè fuerit, ut ipſum ex toto corde redamemus. Humanam inſuper domat ſuperbiam, dum homo ſummi Dei tantam humilitatem conſpicit: perfectiſſimæque obedientiæ homini exemplum proponitur, quando Dei Filius de cælo deſcendit, non ut faciat voluntatem ſuam, ſed ut obedientia ſua noſtram inobedientiam ſanet. Ac poſtremò idoneus juſtitiæ doctor effectus eſt Chriſtus, incipiens facere, ſuoque exẽplo præire, ac poſtea docere.

Modus liberationis per Chriſti incarnationẽ fuit convenientiſſimus noſtræ infirmitati.

Ioann. 6. Philip. 2.

Act. 1.

CAP. CXXXIX.

Quæ Incarnationis cauſa? quis finis?

INCARNATIONIS verbi Dei primaria cauſa eſt, Dei gloria, hominumque ſalus. Nam Deo per inobedientiam Adæ honor ſubtractus fuerat, & genus humanum in corporis & animæ mortem inciderat: utrumque Chriſtus reſtaurare venit. Deo enim humili obedientia gloriam reſtituit; & hominem à ſervitute diaboli, peccati, & mortis in libertatem aſſeruit, acquirendo ei primùm gratiam, deinde immortalitatis gloriam. PRIOR finis indicatur pſalm. 78 *propter gloriam nominis tui libera nos.* Iſaiæ 43. *Ego ſum, qui deleo iniquitates tuas propter me.* Ioan. 17. *Ego te clarificavi ſuper terram.* Epheſ. 1. *Elegit nos in laudem gloriæ gratiæ ſuæ.* POSTERIOR autem Ioan. 3. *miſit Deus filium ſuum, ut ſalvetur mundus per ipſum.* Ioã. 1. *Ecce agnus, Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Ioan. 10. *veni in hunc mundum ut vitam habeant.* Lucæ 19 *venit filius hominis quærere, & ſalvum facere quod perierat.* 1. Tim. 1 *venit peccatores ſaluos facere.* Matt. 1. *vocabis nomẽ eius Ieſum, ipſe enim*

Incarnationis finis duplex, gloria ſcilicet Dei & ſalus hominum.

Digitized by Google

enim ſalvum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Iſaiæ 53. *Deus poſuit in eo iniquitates omnium.* Vtrumque finẽ cõmendat Apoſtolus ad Epheſ. 1. c. dicẽs, *in Chriſto inſtaurari omnia, quæ in cælis & in terra ſunt:* quoniam & Dei honor, & damna ruinæ angelicæ reparantur in cælis, & adoptionem filiorum Dei homines in terris recuperant. Pelagiani ſcopum Incarnationis Chriſti fuiſſe docebant, ut peccata morum tolleret, non ſeminum: & ut exempla, nõ dona virtutum conferret. Per Chriſtum enim præterita peccata ſolum remitti, non etiam auxilium ad futura vitanda præſtari arbitrabantur: veniſſe Chriſtum enim putabant, ſolummodo ut doctorem, qui nos foris erudiret, verbo & exemplo, miraculis externiſque auxiliis ad virtutem incitaret; nõ autem ut interius homines renovaret, nec ut ad piè vivẽdum, tentationeſque ſuperandum, interius vires ſubminiſtrando adjuvaret. Quam hæreſim poſtea Petrus Abaillardus, quem Bernardus confutavit, reſuſcitare conatus eſt.

Pelagius docuit Chriſtũ dediſſe exempla, non dona virtutum.

Beda lib. in cantica cap. 3.

ERRANT quoque hic Iudæi, credentes promiſſum ſibi Meſſiam fore non animarum, ſed corporum redemptorẽ, neque ſpiritualium, ſed temporalium bonorum authorem, quos Daniel ca. 9. aperte redarguit, dicẽs Meſſiã venturũ, *ut finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſẽpiterna.*

CAP. CXL.

Vtrum Chriſti Incarnatio etiam Angelis profuerit?

An pro angelis Chriſtus incarnatus ſit.

QVANQVAM malignorũ ſpirituũ volũtas non minus Deo reparabilis fuerit, quã lapſorũ hominũ; nõ tamen eis ſalvandis Chriſtus venit, nec Angelos, ſed Abrahę ſemen apprehendit, *propter nos homines, noſtramque ſalutem deſcendit de cælis.* Neque ve, ò damnatus conqueri poteſt, non eſſe ſibi impenſã gratiã, quia indebita eſt; nec perſonarũ acceptio in gratuitis locũ habet. Pro ſanctis autem angelis licet Chriſtus nõ ſit mortuus, attamẽ quodãmodo etiam ad illos pertinet, quicquid hominũ per eius mortẽ redimitur, & liberatur à malo, quoniã cũ humana natura redit in gratiã angelica, poſt inimicitias quas inter homines & ſanctos angelos peccata fecerãt: & ex ipſa hominũ redẽptione ruinæ illius angelicæ detrimenta reparantur: propter quod ait Apoſt. *inſtaurari omnia in Chriſto quæ in cælis ſunt, & quæ in terris:* quia quod inde in angelis lapſũ eſt ex hominibus per Chriſtũ liberatis redditur. Similiter per Chriſtum ideo reconciliari ait omnia ſive quæ in cælis ſunt, ſive quæ in terris; quia placato Deo remiſſioneque peccatorum nobis obtentà Chriſtus inter nos & Deum atque angelos sãctos pacem, concordiam, amicitiamque reparavit, quæ peccato turbata fuerat. *Pacificantur ergo cæleſtia in nobis cõcordando nobiſcum.* Auguſt. Enchir. c. 63.

Epheſ. 1.

Quomodo per Chriſtũ inſtaurẽtur omnia.

Coloſſ. 1.

CAP. CXLI.

Vtrum ſi homo non peccaſſet, Deus incarnatus fuiſſet?

An verbi incarnatio fuiſſet ſi homo nõ peccaſſet.

TOTA ſcriptura ſancta clamat, Deum carne veſtitũ eſſe, ut fieret redẽptor, ut humanũ genus collapſũ erigeret, ut hominibus ægris medicus, ut perditis ſalus, ut cæcis lux, ut aberrantibus via, ut deniq; mortuis vita fieret. Hinc ab initio mundi Chriſtus eſt promiſſus, futurus Dei & hominũ mediator: cuius propoſita eſt imago in ſacrificiis, ut ſperarent fideles, Deum ſibi propi-

propitiũ fore, poſtquam expiatis Chriſti morte peccatis reconciliatus eſſet: nec ullis ſeculis abſque ſanguine promiſſus eſt mediator, ut intelligeremus, finem aſſumptæ carnis eſſe, ut piaculũ & victima fieret abolẽdis peccatis, quia piaculi ſignum eſt, ſanguinẽ fundi. Hinc prophetæ Chriſtũ ſacerdotẽ, & Dei atq; hominũ reconciliatorem fore promittunt; nec Chriſtus ipſe vel Apoſtoli alium Incarnationis finem aſſignarũt, quã iſtum, quem in fidei ſymbolo Eccleſia declarat: *qui propter nos homines noſtrãque ſalutem deſcendit de cælis*. Nam quoniam factus eſt homo rectus, mediatore non egebat; nec ſanis medico, teſte veritate, opus eſt. Vnde colligimus æterno Dei decreto purgandis hominum ſordibus Chriſtum fuiſſe deſtinatum; nec Filium Dei fuiſſe in carne apparitu- *1. Cor. 15.* rum, ſi Adam non cecidiſſet. Inde *Adã ſecundus* ab Apoſtolo vocatur, quia factus eſt homo, ut ex ruina poſteros Adæ primi ſublevaret. Nam ſi creationẽ ordĩne Incarnatio præceſſiſſet. Chriſtus dicendus eſſet primus Adam; Apoſtolus verò *ſecundum Adam* nominans, inter *Matth. 9.* primam hominis originem & eius per Chriſtum reſtitutionem, mediam ſtatuit defectionem: ex qua naturæ reformãdæ neceſſitas conſequuta, filioque Dei ut homo fieret, cauſa data fuit. Poterat alioqui conſtare Dei regnum, etiamſi æternus Dei filius humanã carnẽ nõ aſſũpſiſſet. Nam angelis & hominibus in ſocietatem gloriæ cæleſtis vitæq; perpetuæ collectis, ipſe primatum tenuiſſet; ac quemadmodũ eo capite, antequã appareret in carne, fruebantur angeli beati, ita etiã divina ſua virtute præeſſe hominibus potuit, & arcana ſpiritus ſui virtute ipſos vegetare & fovere, donec in cælum collecti eadem cũ angelis vita *Galat. 3.* fruerẽtur. Quare cũ Apoſtolo teneamus: *quum venit plenitudo temporis, miſsũ ſuiſſe Dei filium, factũ ex muliere, factũ ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret.* Et cum veteribus dicamus: *Quodſi homo in natura ſua honore manſiſſet, creator creatura non fieret.* *Leo ſerm. 3. de Penteco.*

CAP. CXLII.

De ingenti deſiderio Adventus Chriſti.

QVANTO deſiderio Prophetæ, ſanctique Veteres Patres Chriſti adventum exoptaverint, ſcriptura utriuſque Teſtamenti declarat. Exod. 4. Moyſes exclamat: *mitte quẽ miſſurus es*. David. Pſalm. 143. *Domine inclina cælos & deſcende*. Iſai. 16. cap *Emitte agnum dominatorem terræ*. & ca. 45. *Rorate cæli deſuper, & nubes pluant iuſtum: aperiatur terra & germinet Salvatorem*. Et Dominus Matth. 13. & Lucæ 10. ſuſpiria veterum deſcribit: *Amen dico vobis*, ait, *quia multi prophetæ & iuſti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt*. Et Petrus epiſto. 1. cap. 1. *De qua ſalute exquiſierunt atque ſcrutati ſunt prophetæ.*

CAP. CXLIII.

Quod filius Dei convenienter ſit homo factus, non Pater aut Spiritus ſãctus.

QVAMVIS quælibet Trinitatis perſona incarnari potuerit, convenientiſſimè tamẽ ſola filii perſona carnem induit; ut ſingulæ perſonæ ſua retinerent nomina, nec alius in Trinitate filius diceretur ſecundum temporalem, alius verò ſecundum æternã generationem: ſed unus & idem Dei & hominis eſſet filius, habens ſecundum divinitatem ſine matre patrem; & ſecundum *Cur Verbũ non Pater, aut Spiritus ſanctus incarnatus ſit.*

enim ſalvum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Iſaiæ 53. *Deus poſuit in eo iniquitates omnium.* Vtrumque finē cōmendat Apoſtolus ad Ephel. 1. c. dicēs, *in Chriſto inſtaurari omnia, quæ in cælis & in terra ſunt:* quoniam & Dei honor, & damna ruinæ angelicæ reparantur in cælis, & adoptionem filiorum Dei homines in terris recuperant. Pelagiani ſcopum Incarnationis Chriſti fuiſſe docebant, ut peccata morum tolleret, non ſeminum: & ut exempla, nō dona virtutum conferret. Per Chriſtum enim præterita peccata ſolum remitti, non etiam auxilium ad futura vitanda præſtari arbitrabantur: veniſſe Chriſtum enim putabant, ſolummodo ut doctorem, qui nos foris erudiret, verbo & exemplo, miraculis externiſque auxiliis ad virtutem incitaret; nō autem ut interius homines renovaret, nec ut ad piè vivēdum, tentationeſque ſuperandum, interius vires ſubminiſtrando adjuvaret. Quam hæreſim poſtea Petrus Abaillardus, quem Bernardus confutavit, reſuſcitare conatus eſt.

Pelagius docuit Chriſtū dediſſe exempla, non dona virtutum.

Beda lib. in cantica cap. 3.

ERRANT quoque hic Iudæi, credentes promiſſum ſibi Meſſiam fore non animarum, ſed corporum redemptorē, neque ſpiritualium, ſed temporalium bonorum authorem, quos Daniel ca. 9. aperte redarguit, dicēs Meſſiā venturū, *ut finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſēpiterna.*

CAP. CXL.

Vtrum Chriſti Incarnatio etiam Angelis profuerit?

QVANQVAM malignorū ſpiritū volūtas nenminus Deo reparabilis fuerit, quā lapſorū hominū; nō tamen eis ſalvandis Chriſtus venit, nec Angelos, ſed Abrahę ſemen apprehendit, *propter nos homines, noſtramque ſalutem deſcendit de cælis.* Neq; ve, ò damnatus conqueri poteſt, non eſſe ſibi impenſā gratiā, quia indebita eſt; nec perſonarū acceptio in gratuitis locū habet. Pro ſanctis autem angelis licet Chriſtus nō ſit mortuus, attamē quodāmodo etiam ad illos pertinet, quicquid hominū per eius mortē redimitur, & liberatur à malo, quoniā cū humana natura redit in gratiā angelica, poſt inimicitias quas inter homines & ſanctos angelos peccata fecerāt; & ex ipſa hominū redēptione ruinæ illius angelicæ detrimenta reparantur: propter quod ait Apoſt. *inſtaurari omnia in Chriſto quæ in cælis ſunt, & quæ in terris:* quia quod inde in angelis lapſū eſt ex hominibus per Chriſtū liberatis redditur. Similiter per Chriſtum ideo reconciliari ait omnia ſive quæ in cælis ſunt, ſive quæ in terris; quia placato Deo remiſſioneque peccatorum nobis obtentà Chriſtus inter nos & Deum atque angelos ſāctos pacem, concordiam, amicitiamque reparavit, quæ peccato turbata fuerat. *Pacificantur ergo cæleſtia in nobis cōcordando nobiſcum.* Auguſt. Enchir. c. 63.

An pro angelis Chriſtus incarnatus ſit.

Epheſ. 1.

Quomodo per Chriſtū inſtaurētur omnia.

Coloſſ. 1.

CAP. CXLI.

Vtrùm ſi homo non peccaſſet, Deus incarnatus fuiſſet?

TOTA ſcriptura ſancta clamat, Deum carne veſtitū eſſe, ut fieret redēptor, ut humanū genus collapſū erigeret, ut hominibus ægris medicus, ut perditis ſalus, ut cæcis lux, ut aberrantibus via, ut deniq; mortuis vita fieret. Hinc ab initio mundi Chriſtus eſt promiſſus, futurus Dei & hominū mediator; cuius propoſita eſt imago in ſacrificiis, ut ſperarent fideles, Deum ſibi propi-

An verbi incarnatio fuiſſet ſi homo nō peccaſſet.

Digitized by Google

propitiũ fore, poſtquam expiatis Chriſti morte peccatis reconciliatus eſſet: nec ullis ſeculis abſque ſanguine promiſſus eſt mediator, ut intelligeremus, finem aſſumptæ carnis eſſe, ut piaculũ & victima fieret abolẽdis peccatis, quia piaculi ſignum eſt, ſanguinẽ fundi. Hinc prophetæ Chriſtũ ſacerdotẽ, & Dei atq; hominũ reconciliatorem fore promittunt; nec Chriſtus ipſe vel Apoſtoli alium Incarnationis finem aſſignarũt, quã iſtum, quem in fidei ſymbolo Eccleſia declarat: *qui propter nos homines noſtrãque ſalutem deſcendit de cælis.* Nam quoniam factus eſt homo rectus, mediatore non egebat; nec ſanis medico, teſte veritate, opus eſt. Vnde colligimus æterno Dei decreto purgandis hominum ſordibus Chriſtum fuiſſe deſtinatum; nec Filium Dei fuiſſe in carne appariturum, ſi Adam non cecidiſſet. Inde *Adã ſecundus* ab Apoſtolo vocatur, quia factus eſt homo, ut ex ruina poſteros Adæ primi ſublevaret. Nam ſi creationẽ ordine Incarnatio præceſſiſſet. Chriſtus dicendus eſſet primus Adam; Apoſtolus verò *ſecundum Adam* nominans, inter primam hominis originem & eius per Chriſtum reſtitutionem, mediam ſtatuit defectionem: ex qua naturæ reformãdæ neceſſitas conſequuta, filioque Dei ut homo fieret, cauſa data fuit. Poterat alioqui conſtare Dei regnum, etiamſi æternus Dei filius humanã carnẽ nõ aſſũpſiſſet. Nam angelis & hominibns in ſocietatem gloriæ cæleſtis vitæq; perpetuæ collectis, ipſe primatum tenuiſſet; ac quemadmodũ eo capite, antequã appareret in carne, fruebantur angeli beati, ita etiã divina ſua virtute præeſſe hominibus potuit, & arcana ſpiritus ſui virtute ipſos vegetare & fovere, donec in cælum collecti eadem cũ angelis vita fruerẽtur. Quare cũ Apoſtolo teneamus: *quum venit plenitudo temporis, miſſũ ipſe Dei filium, factũ ex muliere, factũ ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret.* Et cum veteribus dicamus: *Quodſi homo in natura ſua honore manſiſſet, creator creatura non fieret.*

1. Cor. 15.

Matth. 9.

Galat. 3.

Leo ſerm. 3. de Penteco.

CAP. CXLII.

De ingenti deſiderio Adventus Chriſti.

QVANTO deſiderio Prophetæ, ſanctique Veteres Patres Chriſti adventum exoptaverint, ſcriptura utriuſque Teſtamenti declarat. Exod. 4. Moyſes exclamat: *mitte quẽ miſſurus es.* David. Pſalm. 143. *Domine inclina cælos & deſcende.* Iſai. 16. cap *Emitte agnum dominatorem terræ.* & ca. 45. *Rorate cæli deſuper, & nubes pluant iuſtum: aperiatur terra & germinet Salvatorem.* Et Dominus Matth. 13. & Lucæ 10. ſuſpiria veterum deſcribit: *Amen dico vobis,* ait, *quia multi prophetæ & iuſti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt.* Et Petrus epiſto. 1. cap. 1. *De qua ſalute exquiſierunt atque ſcrutati ſunt prophetæ.*

CAP. CXLIII.

Quod filius Dei convenienter ſit homo factus, non Pater aut Spiritus ſãctus.

QVAMVIS quælibet Trinitatis perſona incarnari potuerit, convenientiſſimè tamẽ ſola filii perſona carnem induit; ut ſingulæ perſonæ ſua retinerent nomina, nec alius in Trinitate filius diceretur ſecundum temporalem, alius verò ſecundum æternã generationem; ſed unus & idem Dei & hominis eſſet filius, habens ſecundum divinitatem ſine matre patrem; & ſecundum

Cur Verbũ non Pater, aut Spiritus ſanctus incarnatus ſit.

nique Ioſedech Sacerdos, qui populum de Babylone reduxit, Ieſus vocatus eſt, ac poſtremò Ieſus filius Sirach doctor eminentiſſimus hoc nomen obtinuit, in typum quòd Chriſtus propheta, rex, ſacerdos, populorũ & magiſter futurus eſſet. juxta illud Matth. 23. *magiſter veſter unus eſt Chriſtus.*

Excellentia nominis Ieſu.

Tanta verò nominis Ieſu excellentia eſt, ut amplitudine ſua complectatur quicquid à prophetis Chriſto tributum legitur. Cùm enim cetera Meſſiæ nomina ſalutem, quam daturus erat Chriſtus, attingant, ſequitur, eo nomine includi, quòd univerſæ noſtræ ſalutis vim continet. In veteri quidem teſtamento diverſa Meſſiæ attributa fuiſſe nomina, quibus divina ipſius majeſtas ſignificaretur, reperimus: ac in nova lege nomẽ Ieſu ſibi voluit imponi, quo immenſa ejus miſericordia, humanæque liberationis myſterium cõmendaretur. de quo ſub involucris nonnunquam ſcriptura loquens ait: Pſal. 8. *quam admirabile eſt nomen tuum in univerſa terra.* Cantic. 1. *Oleum effuſum nomen tuum.* Hoc enim nomen illuminat, ungit gratia, paſcit, quia caro ejus cibus eſt, animarum vulneribus medetur, corda ſuccendit, dolores lenit, ſuperbiæ faſtum reprimit, ſuperna petere facit, doces eſſe humiles de quo Malachiæ 1. *Magnum eſt nomen meum in gentibus.* Habacuc. 3. *gaudebo in Ieſu meo.* Apoſtolus Philip. 2. *In nomine Ieſu omne genu flectetur.* Extat inſuper Sibyllæ Erythreæ carmen, cujus litteræ capitales hanc reddunt ſententiam: *Ieſus Chriſtus Dei filius, Salvator.*

Iſaia 7. Hierem. 17.

Sibyllæ teſtimonium de nomine Ieſu.

Efficacia nomen Ieſu per quod dæmones fugantur, infirmi ſanantur.

Quanta nominis Ieſu energia ſit, dæmones ſentiunt, qui per hoc nomen ejiciuntur. Marci 16. Lucæ 10. Act. 19. Referi Athanaſius in vita B. Antonij, dæmonum cohortem, ipſo inclamante, Ieſus, diſparuiſſe. Etiam nunc quotidiana experientia comprobat, per nomen Ieſu malignos ſpiritus fugari, infirmos ſanari. Act. 3 *In nomine Ieſu ſurge, & ambula.* Act. 4. *non eſt aliud nomen datum hominibus quo ſalventur.* Per nomen Ieſu impij ſigna faciunt. Matth. 7 *nonne in nomine tuo ſigna multa fecemus?* Act. 19. *adiuro vos per Ieſum.* Nomen Ieſu eſſe inexpugnabile, confiteri Iulianus apoſtata coactus fuit. Trip. hiſto. li. 6. ca. 6. Nicephorus. lib. 17. c. 3. refert, excitato terræ motu, Antiochiæ illas domos conſtitiſſe, in quarum januis ſcriptum eſſet nomen Ieſu. Auguſtinus de ſeipſo teſtatur, nullius authoris ſcripta ſibi grata fuiſſe, *in quibus Ieſu nomen non legeretur.* lib. 3. confeſſ. c. 4. Bernardus ſer. 15. in cantica. Apoſtolus Paulus Nomine Ieſu tantopere delectatus eſt, ut in epiſtolis ſuis *ducenties vicies illud repetierit,* & capite jam abſciſſo nomen Ieſu ter pronunciaſſe, ac ad triplicem capitis ſaltum, tres fontes obortos fuiſſe, commemorat Baronius tomo 1. Annalium. Ioannes quoque in ſuo Evangelio nomen Ieſu frequentiſſimè ingerit. Cuius diſcipulus Ignatius nomen Ieſu ita dilexit, ut in ejus morientis corde ſcriptum aut inſculptum repertum ſit.

Nomen Ieſu ſupraſervavit domos ab incendio & terrimotu.

Nomen Ieſu amabile Auguſtino.

Apoſtolus Paulus 220 nomen Ieſu repetiit in epiſtolis.

Invocatio Ieſu.

Hinc exortum, ut ab univerſis fidelibus quocumque oborto periculo cum reverentia invocetur nomen Ieſu. Cavendum tamen eſt, ne ſacro iſto nomine pro ſigno admirationis abutamur; neve illud profanemus, aut in vanum aſſumamus. Siquidem *nomen Ieſu ſuper omne nomen venerandum, ut in nomine Ieſu flecti debeat omne genu, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Vnde fideles audito nomine Ieſu, pia conſuetudine aſſurgunt, caput aperiunt, aut genu flectunt. In hoc enim nomine ſupremum noſtræ liberationis beneficium recolunt, recolendo amant, amando venerãtur.

Nomen Ieſu non profanandum.

Philip. 2. Iſa. 45.

Digitized by Google

tur. Non enim ſonum nominis Ieſu, aut ſyllabas per ſe veneratione dignas arbitrantur: ſed pariter cum ſigno rem ſignificantem grata quadam animi memoria honorant. Dum enim, Ieſus, audiunt, in eius cogitationem, qui humano generi æternam ſalutem contulit, aſſurgunt. Quare merito feſtum nominis Ieſu à fidelibus rara devotione celebratur, cuius nominis tantam eſſe dignitatem, ſignificat Apoſtolus, *ut nemo dicere poſſit Dominum Ieſum: niſi in Spiritu ſancto*, id eſt, ea qua par eſt reverentia, & amore debito efferre, niſi ex ſpeciali gratia Spiritus ſancti: qua deſtituti animales hæretici, nulla cum reverentia nomen Ieſu audiunt, vel proferunt. Quoties igitur fideles audito nomine Ieſu genua flectunt, caput aperiunt, vel aſſurgunt; toties Chriſto debitum, ingentique labore promeritum honorem, iuſte perſolvunt. Denique Patris voluntati ac præcepto parent: qui hoc nomen ideo dedit Filio, ut in hoc nomine omne genuflectatur. Quoties autem hæretici eodem nomine audito nullam reuerentiam exhibent, toties Dei Filio iniuriam inferunt, debitum ei honorem negant, Dei Patris voluntatem violant, nec non Apoſtolo contradicũt. Sed cur hoc nomen, Ieſum, veneramur potius, quam nomen, Chriſtus? Reſpondẽdum hoc nomen, *Chriſtum, non eſſe proprium, ſed poteſtatis*. Vngi enim ſolent Sacerdotes, Reges, & Prophetæ, ac vocari Chriſti, iuxta illud: *nolite tãgere Chriſtos meos*. Sed nomen *Ieſus, eſt propriũ*, magno labore ac precio comparatum. *Humiliavit ſemetipſum, Patri obediens factus uſque ad mortem* viliſſimam *crucis: propter quod*, ait Apoſtolus, *Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen ſupra omne nomen, ut in nomine Ieſu omne genu flectatur*.

Feſtum nominis Ieſu.

1. Cor. 12.

Chriſtus eſt nomẽ officij & poteſtatis.

Pſal. 104.

Ieſus eſt nomen proprium.

Phil. 2.

CAP. CXLV.

De nomine CHRISTI.

CHRISTVS nomen eſt honoris, officii & poteſtatis, idem ſignificans, quod *Vnctus*, *à Criſmate* deductum. Nec eſt nomen unius alicuius naturæ, ſed unius certæ perſonæ, duas naturas in unitate hypoſtaſis unitas habentis. *Verbum* enim *Caro factum eſt Chriſtus*. Priuſquam enim caro fieret, *Verbum* non erat Chriſtus, ſed erat tantummodo Deus: ſed poſtquam *Verbum* ſervi formam accepit, Deus factus eſt Chriſtus, ut Chriſtus eſſet Deus & Homo perfectus. In quo utriuſque naturæ perfecta unio ſic facta eſt, ut ſive humanitatem, ſive divinitatem ei adimas, Chriſtum diſſolvas. 1. Ioan. 4. *Omnis qui ſolvit Ieſum, ex Deo non eſt, & hic Antichriſtus:* quoniam caro ſine Verbo non fuit, nec extra Verbum perſonale habet eſſe; ſed in Verbo perſonale initium ſumpſit, quoniam à Verbo in unitatem perſonæ aſſumpta fuit. In nomine igitur Chriſti divinitas ungens cum humanitate iuncta intelligitur.

Chriſtus nomen officij.

Chriſtus ſignificat unã perſonam, quæ Deus & homo eſt.

OLEVM Clementiæ atque miſericordiæ ſignum eſt. Olim eo inungebantur Sacerdotes, Reges atque Prophetæ, qui propterea *Chriſti*, id eſt, *vncti* dicebantur, ut intelligerent, ſe in terris eius maieſtatem referre, cuius propriè ſit peccata purgare, regere, populumq; fidelem docere.

Oleum eſt ſignum clementiæ.

DE *Sacerdotum unctione* legimus Exodi 29. Levit. 48. & 45. Eccleſiaſtici: qua ſignificabatur, quod gratia Spiritus ſancti efficerentur idonei ad intercedendum pro populo: ſacrificia, dona, preces

Inungi ſolent reges, ſacerdotes & prophetæ.

Digitized by Google

preces, tanquam Ieſu Chriſti miniſtri, offerendum.

DE *unctione Regum*, lib. 1. Regum cap. 10. 16. 24. 26 3. Reg. 19. Quorum unctio ſignificabat, Chriſti gratia & ſpiritu eos ad populum ſibi commiſſum gubernandum, rite leges ferendum, ad innocentium vitam tuendam, improborumque audaciam coercendam, indigere. Chryſ. hom. 4. ad Philip.

Oleum cur in cornu ſervetur?

CVR autem Oleum in cornu reſervari ſoleat, exponit Auguſtinus in Pſa. 104. & lib. 17. de civit. cap. 16.

VNCTIO Prophetarum commemoratur 3. Reg. 19. qui ſunt Dei interpretes, internuncii, cæleſtia nobis arcana referantes, ad emendationem morum ſalutaribus præceptis, futurorumque prædictione hortantes.

Pſalm. 44. Iſaia 61. Ioan. 1.

QVARVM *triũ perſonarũ functiones* Dominus in mundum veniens ſuſcepit, ad eaſque exequendas unctus eſt, non oleo viſibili, ſed plenitudine Spiritus ſancti, cuius ſacramentum eſt in unctione viſibili. Et quoniam *de ipſius plenitudine omnes accepimus*, oleoque inviſibili, hoc eſt gratia Spiritus ſancti uncti ſumus, *Chriſtiani* dicimur, Actor 11. *Reges & ſacerdotes*. Apo. 5. Vnctionis Chriſti typum geſſit, quod Iacob Gen. 28. lapidem inunxit, ſuper quem obtulit. Auguſt. lib. 2. trinit. cap. 6. & lib. 15 cap. 26.

Dignitas nominis Chriſtiani.

NOMEN *Chriſtiani* unumquemque admonet ſuæ profeſſionis, ut memor ſit eius, cuius eſt diſcipulus. hinc ab initio Chriſtiani dicti ſunt *Diſcipuli* Matth. 5. *Fratres* 1. Cor. 6. 7 *fideles*. Ephes. 1. *Sancti*. Epheſ. 1. Tandem vero *Chriſtiani* Act. 11. De quo nomine Petrus 1. Epi. cap 14. *Si patitur quis ut Chriſtianus, non erubeſcat, glorificet autem Deum in iſto nomine*.

Chriſtiani varijs nominibus appellati.

Quare Apoſtoli cum gaudio pro hoc nomine contumeliam paſſi leguntur. Tunc autem Chriſtus unctus eſt, quando in utero B. Virginis humanam naturam Verbum in unitatem ſuppoſiti aſſumpſit. Ibi namque ſponſi thalamus, in quo ſponſus & ſponſa, Verbum & Caro, Deus & Eccleſia (cuius primitiæ caro Chriſti eſt) coniuncti ſunt. Aliquando tamen Chriſtus unctus dicitur, quoniam in eum viſibiliter Spiritus ſanctus deſcendit, & ipſum eſſe Dei Filium innotuit.

Quando Chriſtus ſit unctus.

PORRO hic ſciendũ eſt Chriſtum ſecundũ humanã naturam unctum; ſecundum quam Spiritu ſancto repletus eſt, & perſonam Prophetæ, Regis atque Sacerdotis ſuſcepit, ad quæ munia exercenda Spiritus ſancti gratia unctus eſt. Non enim ſecundum utramque naturam hæc officia exercuit, ſed juxta humanam tantum, ut principio formali. Quamvis enim ſuppoſitum, quod operabatur, Deus & homo eſſet, attamen principium, quo mediatoris opera exercebat, natura humana, non divina, erat. Nam ſecundum formam Dei cum Patre & Spiritu ſancto ſacrificium accipiebat, quod ſecundum formam ſervi offerebat; ut Paulus 1. ad Timoth. 2. indicat, diſtinguens Trinitatem à Mediatore: *unus Deus* (ſcilicet Trinitas) *unus & mediator Dei & hominum* (infirmorum) *homo Chriſtus Ieſus*, id eſt, ſecundum humanam naturam Verbum incarnatum, cui nomen Ieſu, id eſt, Salvatoris, impoſitum eſt: ſic Auguſtinus libro 10. de civita. capite 20. Ambroſius libro 3. de fide capite 5. Cyrillus lib. 11. in Ioan. ca. 7. Fulgen. li. 3. ad Traſimundum c. 14. Verbum enim incarnatum ſecundum humanam naturam pro mundi ſalute laboravit, paſſum eſt, docuit, leges

Secundum humanam naturam Chriſtus unctus eſt.

Principiũ quo Chriſtus obtulit ſacrificium humanitas fuit.

Digitized by Google

leges tulit, Patris cæleſtis notitiam tradidit, cum omnes Prophetæ atque Doctores, Diſcipuli atque miniſtri fuerũt, ob id potiſſimum miſſi, ut huius ſummi Prophetæ, Magiſtri, Regis, Domini & Pontificis adventum hominibus annunciarent, qui non ſolum ut Deus homines ſcientiam docet illuminãdo, ſed etiam ut homo aures exterius pulſando, atque interiorem mentis illuminationem promerendo. Similiter ut homo, Sacerdotis officio perfunctus eſt orando, preces & ſupplicationes cũ lacrymis offerendo, ſeipſumque in noviſſima cœna ritu incruento, atque poſtmodùm in Ara crucis cum ſanguinis effuſione immolando; cuius cruenti ſacrificii oblatione Patrem humano generi offenſum placavit, & gratiæ gloriæque munera hominibus conferri promeruit, ſimulque impetravit. Denique ſuper omnem creaturam Chriſtus homo regiam poteſtatem accepit, quoniã natura humana in Verbi perſonam aſſumpta eſt. Quicquid enim natura humana poteſtatis, amplitudinis & dignitatis capere poteſt. Verbum homini Chriſto contulit. Vnde Matth. 28. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.* Pſ. 8. *Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius.* Pſal. 2. *Ego conſtitutus ſum rex ſuper Syon. &c.*

Chriſtus ſuper omnem creaturam poteſtatem regiam accepit.

Daniel. 2. Philip. 2.

PORRO hoc Chriſti *regnum non eſt de hoc mundo,* (Ioan. 18.) ſed ſpirituale atque æternum Lucæ 1. *Regni eius non erit finis.* Pſalm. 174. *Regnum tuum, regnum omnium ſeculorum.* Hic in terris inchoatur; in cælo perficitur; quando inimica deſtruetur mors, omniaque Chriſto ſubiecta fuerint. Quando beatis dicet: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum.* Matth. 25.

1. Cor. 15.

REGIS officio Chriſtus functus eſt, quia pro nobis depugnans fortem armatum debellavit; electos à principis tenebrarum captivitate liberavit: & adhuc fungitur, quia Eccleſiam ab hoſtiũ impetu protegit, leges ei præſcribit, ſanctitatem largitur, vires perſeverãdi præbet, vincentes coronat, ſibi rebelles ſuppliciis addicit, præmia & ſupplicia pro meritis retribuit.

CAP. CXLVI.

Filium eius unicum.

CREDIMVS in IESVM CHRISTVM, ſolum, verum, æternum, naturalem, conſubſtantialem Dei Patris Filium. Reliqui enim, quibus filiorum Dei nomen tribuitur, non ſunt filii proprietate naturalis originis; ſed nuncupatione, adoptione, creatione vel regeneratione, imitationes præparatione. Nomen eum filii diverſis ex cauſis in ſcriptura tribuitur. Dicuntur enim *filii mortis, filii gehennæ, filii regnii qui præparantur ad regnum,* ut obſervavit Auguſt. Enchir. cap. 39. II. *Filii huius ſeculi, filii diaboli* imitatioue. III. Filii dicuntur propter doctrinam *Diſcipuli.* 1. Cor. 4. IV. Adoptione. Rom. 8. Gal. 3. & 4. V. Creatione. Iſaiæ 1: Deut. 28. VI. Regeneratione, ſive in hac vita, ſive in futura. VII. Filii dicuntur propter naturalem generationem, quo modo Deus Pater Filium genuit, à quo, iuxta Apoſtolum, *Omni paternitas in cœlo, & in terra nominatur.* Cur autem Spiritus ſanctus, cum Patri & Filio conſubſtantialis producatur, tum filius nec ſit, nec dici poſſit; altius eſt quam ut plenè à nobis iutelligi queat; ut Athanaſius in Epiſt. ad Serapionem admonet, Baſilius libro 3. cont. Eunomium, Damaſcenus libr. 1. de fide cap. 10. Auguſt. libr. 15. de Trinitate cap. 27. qui tamen libro 5. de Trinitat. cap. 14. duplicem huius

Chriſtus unicus Dei eſt filius naturalis.

Matth 23. Ioan. 17. 2. Theſſal. 2.

Epheſ. 3.

Cur Spiritus ſanctus dici filius non poſſit.

rei.

Digitized by Google

rei cauſam excogitavit: *Id eo inquit Spiritus ſanctus non eſt filius, quia non procedit, quomodo natus, ſed quomodo datus*, & libro in de Trinitat. cap. 26. addit: *propterea non poſſe vocari filium, quoniã procedat ex duobus, qui nec duo patres dici poſſunt, nec alter pater, alter vero mater.* Divus autem Thomas luculentiorem iſtius rei expreſſit rationẽ, dicens, *Spiritum ſanctum ideo non eſſe filium Dei, quia licet ſit patri & filio ſimilis, non tamen ex vi naturalis ipſius productionis, cum per actum amoris procedat: Amor autem ex natura ſua non rei amatã ſimilitudo, ſed impulſus quidam in rem amatam exiſtat.* Sed Verbum ideo Filius Dei eſt, quia per actum intellectus emanat ex ipſius productionis natura, ut ſimilitudo quædam & naturalis imago rei producentis. Nam res aliqua intelligi nequit, niſi quædam ejus ſimilitudo gignatur, per quam intelligatur.

Spiritus ſanctus ex vi naturali productionis eſt ſimilis filio.

CAP. CXLVIII.

De Filii generatione Divinâ.

ÆTERNA Filii Dei ex Patre nativitas admiranda potius eſt, quam ſcrutanda, cum eam perfectè aſſequi ratione nequeamus iuxta illud Iſaiæ 53. *Generationem eius quis enarrabit?* Ex omnibus autem ſimilitudinibus, quæ ad illuſtrandum divinæ generationis modum adferuntur, illa proximè accedere videtur, quæ ab animi noſtri ſimilitudine ducitur. Vt enim mens noſtra ſeipſam intelligendo ſui quandam ſimilitudinem effingit, quam Verbum internum ſeu imaginem vocare poſſumus ita Deus (quantum tamen divinis humana licet conferre) ſeipſum intelligens, Verbum æternum generat, in nullo ſibi diſſimile aut impar, ſed euſdem proprius eſſentiæ, voluntatis, ſapientiæ, poteſtatis, atque coæternitatis. Vapor eſt enim virtutis Dei, & emanatio, quædã eſt claritatis omnipotentis Dei ſincera: candor eſt lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius: ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ Dei, perfectè, plenè, & adæquate continens atque repræſentãs Patris eſſentiam, ut dicere veraciter poterit Filius: *Ego & Pater unum ſumus.* Et, *qui videt me, videt & Patrem: quia ego in Patre, & Pater in me eſt.* Et, *Omnia quæcumque habet Pater, mea ſunt,* vt in Symbolo Niceno & Athanaſii explicatius continetur; ubi profitemur: IESVM CHRISTVM *ex Patre natũ ante omnia ſecula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, Genitum non factum, conſubſtantialem Patri, per quẽ omnia facta ſunt. In principio* enim *erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: omnia per ipſum facta ſunt.* Quibus verbis Euangeliſta divinum Filii Dei ortum Verbi nomine ob ſupradictas cauſas inſinuavit, & adverſus hæreſes Cerinthi, Ebionis, aliorumque Chriſti divinam generationem inficiantium, paſſim in Euangelii ſui decurſu Chriſtum verum & conſubſtantialem Dei Patris eſſe Filium inculcat. Quam doctrinam non ſolum conſtanter debemus retinere, ſed etiam argumentis invictiſſimis ſtabilire. Quæ quidem novem claſſibus continentur.

Generatio filii Dei æterna potius admiranda quàm ſcrutanda.

Deus Pater ſe intelligens, Verbum generat.

Sapien. 7. *Hebr. 1.* *Ioan. 14. 10.* *Ioan. 1.*

Conſubſtantialitas Filij ſtatuitur.

PRIMO enim duci poſſunt argumẽta ex eo, quod illa, quæ de uno vero Deo Iſraelitarum in ſcripturis ſacris tẽpore Veteris Teſtamenti dicuntur, in Novo Teſtamento de Ieſu Chriſto exponantur: ut Iſraelitarum murmur cõtra Dominum, Num. 21. Apoſtolus 1. Cor. 10. contra Chriſtũ fuiſſe interpretatur

Digitized by Google

ſtas in in cælo & in terra. 1. Cor. 1. nuncupatur *Sapientia Dei.* Colo. 2. *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ Dei.* ad Hebr. 1. *Et adorent eum omnes angeli.* Quem inſuper ab omnibus gentibus adorandum Prophetæ annunciarunt, ſimulque idololatriã poſt Meſſiæ adventum exterminandam prænunciarunt Iſaiæ 2. *Idola contererentur.* Zacha. 13. *Diſperdam nomina idolorum de terra.* Cùm igitur Eccleſia per univerſum Orbem dilatata, Chriſtum templis, invocationibus, aris, feſtis diebus, multiſque ritibus ſemper coluerit; ſequitur, ipſum eſſe verum Deum, latriæ cultu adorandum; vel, quòd omnes Prophetæ falſum vaticinati ſint: quod vel ſuſpicari extremæ fuerit dementiæ & impietatis.

Pſal. 71.

Chriſtus latria colendus.

SEXTO Chriſti Divinitas ex operibus Deo propriis evinci poteſt. Creatio enim, velut Dei veri nota proponitur Iſá. 44. Iob. 9. Pſal. 95 Ierem. 10. *Sed omnia per Chriſtum facta ſunt.* Ioan. 1. ad Coloſſ. 1. ad. Hebr. 1. ad Cor. 8 Rom. 11. Apoc. 1 *Alpha & Omega, principium & finis.* Per ipſum omnia ſubſiſtunt, & omnia in ipſo conſtant. De vero Deo Iſaiæ 43. dicitur: *non eſt abſque me ſalvator.* Quod repetitur c. 45. Oſeæ 13. & alibi. At de Chriſto ait angelus: *vocabis nomen eius Ieſum. Ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum à peccatis eorum.* Denique notitia occultorum & futurorum Deo vero aſcribitur Iſaiæ 45. *annunciate quæ futura ſunt, & ſciemus quia Dei eſtis.* 3. Reg. 8. *Tu ſolus noſti corda omnium.* Ierem. 17. *cor hominis inſcrutabile.* At Chriſtus futura omnia prænovit, juxta illud Ioan. 13. *dixi, priuſquam fiat.* & ca. 2. *Sciebat quid eſſet in homine.* Hinc ſæpe hominum cogitationes aperuit, vel redarguit. Præterea ſolus Deus miracula & prodigia, vires naturæ ſuperãtia, proprio nutu & poteſtate operatur: at Chriſtus authoritate ſua mari, ventis, & dæmonibus imperavit; ſolaque voluntate à quibuſcumque morbis etiam abſentes curavit, mortuos ſuſcitavit, cæcis viſum, ſurdis auditum, claudis greſſum, lepróſis munditiem reſtituit: atque Apoſtolis alijſque varijs ſanctis poteſtatem edendi miracula, velut abſolutus omnium Dominus conceſſit. Matth. 10. *In nomine meo &c.* Act. 3. *In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge.*

Chriſtus omnia creavit.

Omnia occulta novit.

Propria virtute miracula fecit.

SEPTIMO Chriſti Divinitàs ſtatuitur luculenta omnium fidelium confeſſione, qui tempore Novi Teſtamenti ſapientia, vitæ ſanctitate, & miraculis in Eccleſia floruerunt. Quorum omnium fides explicatur in Symbolo Apoſtolorum, & poſtea in Niceno Concilio (ut Ruffinus notat lib. 2. hiſto. c. 6.) ac deinde in Conſtantinopolitano primo Concilio c. 1. ubi *Filius conſubſtantialis Patri* definitur. Quam fidem comprobavit Synodus Epheſina 1. & poſtea Chalcedonenſis: ac ex ordine univerſa interim celebrata orthodoxa concilia uſque ad Triden. ſeſſ. 3. in qua fundamenti loco ponitur fidei Symbolum, quo Romana Eccleſia utitur. Pro cujus defenſione laboravit Athanaſius, Baſilius, Nazianzenus, Niſſenus, Chryſoſtomus, Cyrillus, Damaſcenus, alijque Græci complures, Inter Latinos autem Hilarius, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, infinitique alij doctrina, pietate, miraculiſque conſpicui.

OCTAVO, Eadem Chriſti divinitas Sibyllarum teſtimonijs aſtruitur, quibus paſſim veteres Scriptores utuntur. Extat carmen Sibyllæ Erythreæ, cujus capitales literæ hanc ſententiam conficiunt: IESVS CHRISTVS, DEI FILIVS, SALVATOR, CRVX. & cõcluditur iſto diſticho: *unus & æternus*

Sibyllæ Chriſti divinitatem agnoſcunt.

Deus

Digitized by Google

Deus hic Salvator, & idem Chriſtus, pro nobis paſſus, quem carmina ſignant. Clemens li.6. Strom. ad lectionem Sibyllarum de vero Dei Filio vaticinantium, hortatur gentiles ad fidem & Catholicam unitatem.

POSTREMO Chriſti divinitas miraculis ac revelationibus confirmata eſt. Refert enim Grego. Niſſen. in oratione de laudibus Gregorij Thaumaturgi, B. Mariam cum Ioan. Evange. ei apparuiſſe, fideique profeſſionem commendaſſe, in qua Trinitas conſubſtantialis, Verbumque Deus verus æternuſque prædicatur. B. Antonio mala per Arianos Eccleſiæ inferenda, revelata ſunt quos proinde veluti peſtes à ſuo monte fugavit; Athanaſio teſte in vita ejuſdẽ. Similiter Petro Alexandrino Matyri Chriſtus ſciſſâ veſte apparuit, dicens: *Arius hoc fecit, qui populum meum à me ſeparavit*: teſte Beda & Adone in Martyrologijs, 25. Novem. Denique Arianam hæreſim Deus ipſe ſubita Arij in publicis latrinis extinctione condemnavit; Athanaſio teſte in oratione 1. contra Arianos, & in epi. ad Serapionem. Epiphanio hæreſi 68. & 69. Ruffino lib. 1. hiſt. cap. 13. & li. 2. c. 4. ubi ſcribit, monachos curaſſe infirmos, invocando IESVM, quem Lucius Arianus perſequebatur. Hilarius pro eâdem fide in inſulam relegatus, ipſam à ſerpentibus ſua præſentia liberavit, mortuumque ad vitam revocavit; Fortunato in ejus vita teſte. S. Martinus ab Arianis patria expulſus; virgiſque cæſus, miraculis coruſcauit, authore Sulpitio in eius vita. Baſilij Magni opera refert in eius vita Amphilochius. Dum Beatum Ambroſium Iuſtina Imperatrix Ariana perſequeretur, varijs prodigijs per Gervaſij & Protaſij corpora editis Deus Arianam perfidiam confudit; Auguſtino teſte lib. 9. confeſſ. cap. 7. Ambroſius ſerm. de ſanct. Gervaſio & Protaſio. Victor Vticenſis li. 1. hiſtor. Aphricanæ ſcribit, *Catholicos uſque ad oſſium denudationem flagellatos, altera die incolumes apparuiſſe*: lib. 2 *cæcos illuminatos*, ac lib. 3. *quoſdam evulta radicitus lingua promptè loquutos fuiſſe* commemorat: Cujus miraculi quoque meminit D. Gregor. lib. 3. dialog. ca. 32. Gregor. Turonẽſis lib. 2. hiſto. c. 3. 29. & 30. varia in confutationem Arianorum facta miracula cõmemorat, & inter cetera refert, Cyrolam Epiſcopum Arianum ſubornaſſe quemdam videntem, cui velut cæco viſum reſtitueret; ſed cæcum reddidiſſe, atque per Epiſcopum catholicum illũ poſtea curatum fuiſſe. Accedit ſummi miraculi loco, quòd Chriſtus ſuam Divinitatem toti terrarum Orbi per XII. Apoſtolos priùs illiteratos & rudes perſuadere valuerit, tantaque firmitate ſtabilire, ut neque Paganorum perfidia, neque perſequutio hæreticorũ, etiã ſeculi poteſtatibus adjuta, contra hanc fidem prævalere potuerit. In victi enim pro hac fide certarunt omnis ætatis, ſexus, & conditionis Martyres, Doctores, atque Chriſtiani vulgares: à quibus ſẽper infideles atque ſacrilegi habiti ſunt quotquot Chriſtiani divinitatem impugnaverunt. Iſtaque fides propriè Chriſtianos à Iudæis & Mahometanis disjungit, totiuſque Chriſtianæ religionis fundamentum eſt, quòd Pater, & Filius & Spiritus Sanctus unus Deus ſint: quodque *verbum caro factum* ſit; id eſt, Dei naturalis Filius homo factus, *nobis per omnia excepto peccato ſimilis: quem unum Deus propoſuerit humano generi propitiatorem, per fidem in ſanguine ipſius* ut *non ſit aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo eos ſalvari oporteat.*

S. Antonius Arianos veluti peſtes evitavit.

Arius Chriſti veſtem, id eſt Eccleſiam ſcidit.

Arij mors infamis.

Cyrola Epiſcopus Arianus videntem cæcum facit.

CAP.

CAP. CXLVIII

Vtrùm citra Chriſti fidem aliquis ſalvari potuerit?

Sine Chriſti fide nulla ſalus. Aug. epi. 157. Rom. 3. Act. 4. Hebr. 10

EX quo vitiatum fuit genus humanum, nemo abſque Chriſti fide ſalvari potuit: *hunc* enim *Deus propitiatorem eſſe voluit per fidem in ſanguine ipſius: nec aliud* eſſe *nomen, in quo homines ſalvi eſſe poſſent*. *Hic eſt* enim *Agnus Dei, qui tollit peccata mundi*. ſine cujus ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Vnde poſt hominis lapſum ſpes redemptionis per Filij Dei Incarnationem ſtatim homini facta eſt. Gen. 3. *Ponã inimicitias inter te & mulierem &c.* Vbi ſemen benedictum promittitur, per quod ſerpentis caput erat conterendum; *in quo benedicendæ omnes gentes* erant, & ab immaniſſima diaboli tyrannide in libertatem aſſerendæ. Cujus fidei profeſſionem in circumciſione membri genitalis Abrahæ poſteri geſtarunt; cui etiam Deus apertiorem ſui conſilij ſignificationem dedit, cùm ipſum juſſit immolare filium ſuum Iſaac, adjecta promiſſione, quòd *in ejus ſemine benedicerentur omnes gentes terræ*. Ad cujus fidei conſervationem fœdus cum Iſaac & Iacob renovavit, atque poſtea cum Iſraelitico populo, cui Legem dedit Veterem, Novi Teſtamenti myſteria præfigurantem. Qui velut Propheta quidam magnus vita, moribus, verbis, ritibus, typis atque ſacrificijs Chriſti opera prænunciavit; cujus inſuper ortum, miracula, doctrinam, mores, paſſiones, flagella, opprobria, mortem, reſurrectionem, in cælos aſcenſionem, Spiritus Sancti miſſionem, omniumque gẽtium ad ſuam Eccleſiam vocationem Prophetæ, veluti à ſe viſa clariſſimè populis annũciarunt, adeò, ut Patriarcharum Prophetarum, & Apoſtolorum fides ac prædicatio ſola temporis circumſtantia differat, in eo videlicet, quòd illi credidere futurum id, quod nos Chriſtiani factum eſſe credimus; ut Auguſtinus explicat lib. 10. confeſſ. cap. ultimo. Vnde priſcos fideles reipſa Chriſtianos fuiſſe docet, lib. 1. retract. cap. 13. & Euſeb. lib. 1. hiſtor. c. 1. Nicepho. lib. 1. hiſt. cap. 5. Ac nulli nunquam fuiſſe tributum, vivere ſecundùm Deum, cui nõ ſit divinitus revelatus Chriſtus; conſtanter aſſerit Auguſtinus lib. 18. de civit. c. 47. Quod exemplo Iob confirmat, lib. 2. de peccat. merit. c. 11. quem dixiſſe legimus: *Credo, quòd redemptor meus vivit*. Quò etiam pertinet, quòd Sap. 10. primus parens à ſapientia ex delicto eductus dicatur, & c. 9. *per ſapientiam ſanati ſunt, quicũmque tibi placuerunt*: ſine Chriſti enim fide nullus unquam juſtificari ex impio potuit: omnes enim ſuper communi Eccleſiæ fundamento, angularique lapide Chriſto Ieſu ædificari oportet, cùm extra Chriſti corpus (quod eſt Eccleſia) nulla ſpes ſalutis exiſtat. Chriſtus enim ſalvator eſt corporis ſui, eſtque omnibus communis via cauſaque ſalutis; ut adumbratum fuit per uvam à duobus viris ad filios Iſrael in vecte delatam Nũ. 13 & per turbas præcedentes & ſequẽtes, quæ filio David acclamarunt *Oſanna in excelſis*: juxta D. Gregor. hom. 17. in Ezechielem.

Gen. 3. — *Gen. 22.* — *Aug. lib. 13. Fauſt. cap. 15.* — *Eadem fides Patriarcharum, Prophetarum & Chriſtianorum.*

Antiqui fideles re Chriſtiani fuerunt. Augu. lib. qu. ex vet. teſt. q. 3. allegat. illud Pſal. 104. nolite tangere Chriſtos

Epheſ. 5. Leo ſer. 3. & 10 de nat. Chr

CAP. CXLIX.

Cur tam ſerò Chriſtus venerit?

Cur in ultima mundi ætate Chriſtus advenerit?

CVM abſque Chriſti fide nullus hominum à lapſu Adæ ſalutem conſequi potuerit, non immeritò Philoſophi Chriſtianos interrogare ſolent: Cur is qui omnium ſalvator dicitur,

citur, ſeſe tot ſeculis ſubduxerit? quare tam ſerò venerit, in ultima ſcilicet mundi ætate? QVIBVS reſpondet Auguſtinus, mox poſt lapſum incepiſſe ſalutem per Chriſtum annunciari atque præſtari, omneſque, qui ab initio mundi piè vixerint, ubicumque fuerint, ſpiritu Chriſti ſanctificatos fuiſſe, in eumque credidiſſe: proinde nunquam humano generi fidem Chriſti, aut ſalutem defuiſſe; quæ quidem ſemper, licet alijs & alijs, tamen ejuſdem rei & ſalutis prænunciata fuit ſacramentis. *Hic eſt* enim *agnus ab origine mundi occiſus*, (Apoc. 13.) propter immutabilem Dei præordinationem, paſſioniſque virtutem, cujus participes non minus fuerunt, qui credidere futuram, quàm qui præſentem aut præteritam.

Ab initio lapſus humani annūciatus fuit Chriſtus.

Fides Chriſti ab initio mundi fuit

CVR autem Chriſti Incarnatio, novique Teſtamenti revelatio hoc tempore atque loco facta ſit potiùs, quàm alio, novit omnium temporum diſpenſator Deus, cujus facti ratio voluntas eſt facientis, qui fecit quando voluit, & quando oportunum ſcivit. Cavendum autem, ne Pelagianorum more ad prædictam quæſtionem reſpondeamus, primos homines per ſolam naturæ legem ſalvatos fuiſſe; qua ex hominum cordibus exſtincta, Moyſes ſua lege ſalutem attulerit: qua rurſus neglecta, Chriſtus facili planaque ſua doctrina ſalutem cō tulerit. QVAE reſponſio manifeſtè ſcripturis ſacris adverſatur, quæ docent, numquam aliud nomen datum fuiſſe hominibus, in quo ſalvi eſſe poſſent. Quare cùm D. Auguſt. epi. 49. dixiſſet, Chriſtum voluiſſe apparere, quando & ubi homines in ſe credituros eſſe noverat; varijs locis id explicandum eſſe putavit, vidiſſe credituros, quos ipſe facturus eſſet ut crederent; ne quis arbitraretur, quòd fidem, excluſo gratiæ Chriſti adjutorio, ſolis arbitrij liberi viribus tribueret: aut quemquam ſuis citra Chriſti gratiam factis meritis ſalvari poſſe ſentiret *Quod ſi* enim *ex lege juſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt.*

Novi teſtamenti revelatio facta, ubi, & quādo Deo placuit?

Deus vidit credituros, quos facturus credere.

Cur verò Deus non ſtatim poſt lapſum Chriſtum miſerit, quamvis præcipua ratio ſit voluntas ejus, qui medicinam dedit quando voluit; attamen congruum fuiſſe ita fieri colligimus. I. quoniam expediebat, ut homo ſua elatione lapſus intelligeret, ſe proprijs viribus erigi non poſſe, at medico egere; ſic Chryſoſto. ho. 7. Leo ſer. 3. de Epiphan. II. Deus viam perfectionis traditurus ad incultos, rudes, atque verbi Evangelici incapaces advenire noluit, ſed per legis doctrinam, tanquam per pædagogum præparavit. III. Deus filium venire in mundum voluit diſciplinis excultum, ne ſimplicitati fides impoſuiſſe videretur. IV. quia perſonæ venturæ in mundum dignitas exigebat, ut præcurſores multos haberet, quales fuerunt Prophetæ ipſius adventum prænunciantes. V. Chriſtus diu exſpectatus venit, ut gratior eſſet ipſius adventus, quemadmodum ſponſo gratior eſt conjux, quam ſuſpiravit dilatam. VI. ne Fidei fervor longo temporum decurſu tepeſceret.

VII. Vt divina ſeveritas in peccantes agnoſceretur, quantumque malum ſit peccatum, quod tali medicina indigeat. Chriſtus enim tanquam peritiſſimus medicus, acriora remedia ultimo loco contulit. VIII. Rebus jam deſperatis, dum neque lex naturæ, neque lex Moyſis peccatorem mortuum reſuſcitare poſſet, advenit tandem Chriſtus, ſicut nihil efficiente baculo ad ſuſcitandum defunctum in typo, venerat Helizeus. malitia enim ad ſummum perducta beneficium gratiæ magis elucet, juxta illud Apoſtoli: *ubi abundavit delictum, abundavit & gratia.*

Congruebat non ſtatim Chriſtum advenire I. ut homo ſuam infirm. agnoſceret.

II. Vt ad præparatos adveniret. Galat. 3.

III. Ad excultos.

IV. Quia præcurſores habere decuit.

V. Vt diu expectatus gratior eſſet.

VI. Ne fervor tepeſceret.

7. Vt grauitas peccati appareret.

8. Vt rebus deſperatis ſuccurreret.

POSTREMO,

POSTREMO, decebat hominem ſexta die creatum, etiam ſexta mundi ætate reſtaurari. Quæ licet propter annorum numerum, ſenectus; attamen propter fidei & charitatis fervorem, qui in ſexta ætate potiſſimum viguit, meritò juventus dici poteſt. Auguſtinus libr. 1. retract. cap. 26.

CAP. CL.

Dominum noſtrum.

QVIA IESVS CHRISTVS Filius Dei unicus, naturalis, pariſque cum Patre potentiæ & gloriæ, factus homo verus; cujus pedibus omnia ſubiecta ſunt; jure ſecundùm utramque naturam dominus noſter vocatur: ſecundùm divinam quidem, propter naturale ſuper omnem creaturam dominium; ſecundùm humanam verò, propter unionem humanæ naturæ cum divina in eodem ſuppoſito, cui *omnis poteſtas in cælo & in terra data eſt*, ac proinde ſuper univerſa creata dominium. Speciali tamen ratione Dominus eſt hominum, jure redemptionis: maximeque fidelium, quos regit, fovet, ac ſui regni participes facit, qui viciſſim ei fidelis prudentiſque ſervi officia exhibere, reverentiam, cultum, omniaque ſua ſtudia in Domini commodum & gloriam referre tenentur. Præſertim, quia cùm potuerit cujuslibet generis obſequia gratis ſibi veluti debita expoſcere; noluerit tamen, ſed ampliſſimam æternæ vitæ mercedem propoſuerit; juxta illud Matth. 25: *Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui. Inutilem verò ſervum proiiciet in tenebras exteriores.*

Chriſtus ſecundum utramque naturam noſter Dominus eſt.

Fideles Chriſto debet prudentis ſervi officia.

HIC ſciendum eſt, quòd peccator ſub diaboli poteſtate dicatur eſſe, non quia dæmon ipſius dominium habeat; ſed quia poteſtatem accipit illum puniendi, & in infernum deducendi, vel acriter tentandi, à Deo, qui ius habet ſuas iniurias vindicandi. Et ab hac diaboli poteſtate Chriſtus nos redemiſſe dicitur, quia Deo Patri ſufficiens pretium obtulit pro peccatis hominum, tam quoad culpam, quàm pro pœnis quibuſcumque debitis; ſcilicet voluntariam mortem ſuam: qua obedientia, quo opere, cuius vitæ ſuæ oblatione ad liberandum hominem ab ira Dei, & pœnis commeritis, Deo recompenſavit iniuriam, primi parentis inobedientia illatam: noſque in Dei amicitiam & libertatem vindicavit: ideoque dicitur *redemiſſe nos ſanguine ſuo*, 1. Pet. 1. Apoc. 5. 1. Cor. 6. & 7 *pretio empti eſtis, quia pretio dato acquiſiti.*

Quomodo peccator ſub poteſtate diaboli eſſe dicatur.

CAP CLI.

Tertius Articulus.

Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.

TERTIO Articulo profitemur nos credere unicum natura, non gratia, Dei Patris Filium, Hominem eſſe factum, ſeu Incarnatum in B. Virginis Mariæ utero: non cooperatione viri, ſed Spiritus ſancti virtute: qui ſuperveniendo Virgini conditorio opere humanum corpus omnibus ſuis partibus & perfectionibus integrum; anima rationali ac univerſis ſuis rationalibus facultatibus præditum, ex puriſſimis ſanguinibus B. Virginis formavit, quod eodē inſtāti Verbū in ſuæ perſonæ unitatē aſſumpſit: quæ aſſūptio, ſiue naturæ humanæ cū Verbo in eadē ſubſiſtentia unio, Incarnatio Dei vocatur, per quam Deus optimo & perfectiſſimo modo ſe creaturę cōmunicat, tribuēdo illi divinā

Conceptio Chriſti quomodo facta.

perſonam ſubſtantiali & perſonali cõmunicatione, qua maior excogitari nõ poteſt, cum eſſentialis communicatio divinitatis extra divinas perſonas fieri nequeat. In hoc autem myſterio ita ſe Verbum humanæ naturæ communicat, ut non accidentaliter, ſed verè ſubſtantialiter illi copuletur, ac per ſeipſum eam perficiat, & cum illa unum ſuppoſitum ineffabili modo componat, ipſam in ſe terminando, atque illius exſiſtentiam abſque propria ſubſtantia in ſuam hypoſtaſim aſſumendo; ut merito dicat Auguſt. lib. de prædeſt. ſanct. capi. 15. *Tam excelſam hanc natura humanæ ſublationem eſſe, ut quo attollatur altius, non habeat*, D. Paulus ad Epheſ. 3. & Coloſ. 1. vocat *Myſterium abſconditum à ſeculis*. 1. Corinth. 2. *Sapiẽtiam in myſterio*. Timoth. 3. *Magnum pietatis Sacramentum*. Ambroſius lib. 1. de fide ad Gratianum cap. 5. dicit, *Myſterium inenarrabile*. Auguſt. epiſt. 3. *Myſteriũ inveſtigabile & ſingulare*. Damaſcenus lib. 3. cap. 1. *Novum omnium novorum*. Dionyſius lib. de divinis nominibus c. 2. vocat *Novitatum omnium ſuperemin entem novitatem*. Leo dicit *maximum omnium operum & miraculorum*. ſer. 8. de nativit. Domini. Nam in hac naturæ humanæ cum hypoſtaſi Verbi unione, modus intrinſecus rei naturaliter connexus ab ea ſeparatur, & creaturæ rationalis exſiſtentia abſque ſua propria ſubſtantia conſervatur. Quod lõgè multo admirabilius eſt, quam Deum per influxum cauſę efficientis ſupplere defcendentiam accidentis à ſubjecto: ſiquidem in hoc myſterio Deus non ſolum res omnino diſtinctas ſeparat: ſed etiam modum prorſus intrinſecum, illumque ſupplet non per ſolam efficientiam, ſed per intrinſecam unionem, communicando infinitam & perfectiſſimam ſuã ſubſtantiam, ſalva utriuſque, divinæ ſcilicet & humanæ, naturæ proprietate. Nam Chriſtus perfectus Deus eſt; necnon perfectus Homo, unuſque omnino, non confuſione ſubſtantiæ, ſed unitate perſonæ. Cui conveniunt ea, quæ ſint divinæ potentiæ, ſimulque illa, quæ ſunt infirmitatis humanæ: id quod coruſcat miraculis, & quod ſuccumbit iniuriis, ut Leo epiſtol. 10. proſequitur. Hæc autem hypoſtatica duarum naturarum in Chriſto unio facilius intelligetur, ſi tribus modis res coniungi poſſe conſideremus.

Exaltatio ſumma humana nat. per incarnationem facta eſt.

Modus intrinſecus rei naturaliter connexus, ſeparatur, & per unionem ſupplerur.

Damnat. in Chriſto, unica verò ſubſiſtentia.

Triplex unio.

PRIMO, dum ex pluribus naturis una fit eſſentia, quomodo uniuntur forma & materia, genus & differentia. Ex cuiuſmodi eſſentiali unione res quædã tertia reſultat, facta ex rebus imperfectis, aut ſi perfectæ ſint, corruptione vel converſione immutatis. Qualis unio ſi in Chriſto eſſet, unica in eo reperiretur natura, non divina, neque humana, ſed tertia quædam ex utraq; conflata; ut opinatus eſt Eutyches in Concilio Chalcedonenſi damnatus, in quo act. 5. Patres dicunt: *Salva utriuſque naturæ proprietate, & in unam perſonam atque ſubſtantiam concurrente, unigenitum filium, & Deum Verbum agnoſcimus.*

1. Ex pluribus naturis reſultat res tertia.

SECVNDO, ſubſtantia ſubſtantiæ, vel accidentia ſubſtantiæ adiunguntur unione accidentali, ut grana in cumulo, ligna, lapides, ferrum in ſtructura; ex quali unione non niſi accidentalis forma conſurgit. Qua ratione Deus homini jungi non potuit, cum neque accidens ſit Deus, neque accidentis ſubiectum fieri poſſit. Vnde Synodus 5. acto. ultima cap. 4. *Si quis dicit ſecundũ gratiam, vel ſecundum operationem, vel ſecundum dignitatem, uel ſecundum honoris*

2. Vnio eſt accidentalis.

noris æqualitatem, aut relationem, vel affectum, aut virtutem factam eſſe unionem, & non ſecundum ſubſtantiam, anathema ſit, Et in Epiſtola Agathonis recepta in Synodo 6. act. 4. damnatur, qui cum Eutyche ſentiunt, naturarum in Chriſto unionem factam per communicationem atributorum Deitatis, omnipotentiæ, omnipræſentiæ &c. vel cum Neſtorio factam eſſe ſecũdum gratiam, operationem, inhabitationemque ſingularem, ut Chriſtus ſolum ab aliis hominibus in eo differat, quod per alios Deus quædã tantũ operetur, per Chriſtum autem omnia: quodq; ceteros gratia longe antecellat. Quam hæreſim Concilium Epheſinum anathematiſ. 2. 3. his verbis reiicit: *Si quis non confitetur, carni ſecundum ſubſtantiam unitum Patris Verbum, anathema ſit. Si quis dividit in uno Chriſto ſubſtantias poſt unionem, anathema ſit.*

3. Vnio per communicationem ſubſtantiæ.

TERTIO modo rerum unio fit per communicationem ſubſiſtentiæ, dum una ſubſtantia, quæ per ſe alioquin ſubſiſteret, ad alterius ſuppoſitum ita trahitur, ut ab eo tanquam illius pars dependeat. Hoc modo natura humana Verbi ſuppoſito acceſſit, in qua ita ſuſtentatur, ut ſubſiſtentiam propriam non habeat à perſona Verbi diſtinctam. Nõ enim prius caro quam Chriſti anima fuit, nec prius animæ quam divinitati iuncta; ſed quo inſtanti anima fuit carni unita, eodem utrique divina perſona. Vnde ſequitur, non hominem eſſe Deificatum in hac Incarnatione, ſed Deum qui prius erat, eſſe hominem factum, abſque ulla ſui quidem immutatione, per ſolam acceſſionem humanæ naturæ, cui facta eſt communicatio eiuſdem ſubſiſtentiæ, in qua ſolum Verbum prius ſubſiſtebat: ut quemadmodũ anima rationalis & caro unus eſt homo, ita Deus & homo unus ſit Chriſtus. Quæ myſtica unio etiam illuſtratur exemplo ferri igniti (quanquam ſimilitudo non per omnia quadret) item hominis, qui ſit Iuriſperitus & ſimiliter medicus, ſecundum quas artes, varias ſortitur appellationes, operationesq; exercet. Nam idem homo agit cauſas, & morbos ſanat. Auguſt. epiſt. 99. oſtendit hanc propoſitionem: *Deus eſt mortuus*, huic eſſe ſimilem: *Philoſophus eſt mortuus.* Præterea eandem rem exprimit ramus arbori inſitus. Nam ab arbore ſuſtentatur, & areſcere poteſt vivente arbore, ſicut homo Chriſtus paſſus & mortuus eſt, illæſa divinitate. vide Fulgent. lib. de Incarn. & libr. de fide ad Petrum c. 2.

Homo non eſt Deificatus, ſed Deus eſt homo factus

Sicut ramus inſitus arbori exareſcere poteſt vivente arbore: ſic homo Chriſtus mori, illæſa divinitate.

CAP. CLII.

Cur ſolus Filius Incarnatus dicatur?

EX dictis facilè colligitur, ſolum Filium incarnatum eſſe, non autem totam Trinitatem, quia unio facta eſt per communicationem ſubſiſtentiæ Verbi, quæ ipſi propria ſit. Sola enim filii perſona ſibi humanam naturam aſſumpſit, ſuſtentat ac terminat, & quidem convenientiſſimè, cum Patri eſſe ingenitum, Filio eſſe genitum, Spiritui ſancto non genitum, naturale ſit. Porrò quamvis ſolus Dei Filius Homo factus ſit, attamen eius conceptionem ſive incarnationem tota Trinitas fecit, quoniam omnia Trinitatis opera ad extra indiviſa ſunt, procedunt enim à tribus Perſonis, ut ſint unum in natura, & voluntate, atque adeò in actione & operatione. Ideoque hominẽ quẽ Virgo concepit, Trinitas fecit, Verbo univit, eiuſque ſolius ſubſtantiam ei communicavit. Ideo ſolus Filius Homo factus eſt

Fulgent. lib. de fide ad Petrum.

Solum Verbum incarnatum eſt, quia ſola verbi ſubſiſtentia homini communicata.

Operà Trinit ad extra indiviſa.

Digitized by Google

eſt; reliquæ perſonæ dicuntur incarnationem operatæ, ſed non incarnatæ.

Incarnatio à conceptione ſola ratione diſtinguitur.

DISTINGVITVR autem incarnatio à Conceptione, ſola ratione. Nam reſpectu Matris, quæ ſibi ſpecie ſimilem generabat, vocatur conceptio: reſpectu autem Verbi, quod ſubſiſtentiam ſuam humanæ naturæ communicabat, eamq; ſibi hypoſtatice uniebat, appellatur Incarnatio.

SI quis verò quærat, utrùm perſona Filij propter Incarnationem plus diligenda ſit, quam perſona Patris aut Spiritus ſancti?

RESPONDENDVM, quod cũ cõmunis voluntas ſalvandi homines per mortem Chriſti totius Trinitatis fuerit, & Incarnationem tota Trinitas operata ſit, parem ſingulis & omnibus perſonis (quæ non niſi unus ſunt Deus) amorem deberi, quanquam alia & alia ratione.

CAP. CLIII.

DE SPIRITV SANCTO.

Cur conceptio Chriſti Spiritui ſancto tribuatur?

Cur Spiritu ſancto Chriſti cõceptio tribuatur.

CVM IESV CHRISTI conceptio totius Trinitatis operatione facta ſit non immeritò quæritur, cur Spiritui ſancto peculiariter tribuatur? Tres iſtius rei cauſas adfert B. Auguſtinus. Prima eſt, quia dum una trium perſonarum in aliquo opere nominatur, univerſa operari Trinitas intelligatur: altera eſt, ut evidenter in hac naturæ humanæ ſuſceptione in unitatem perſonæ omnipotentis Patris unici Filii, Dei miſericordia & gratia commendaretur. Nihil enim natura humana in homine Chriſto meruit, ut in unitatẽ perſonæ Verbi aſſumeretur. Nã prius quã in unitatẽ perſonæ accederet Verbo anima rationalis & caro Chriſti, homo ille non erat, qui ex quo eſſe homo cœpit, non aliud eſſe cœpit, quam Dei Filius, & hoc unicus, & propter *Verbum*, quod illo ſuſcepto *caro factum eſt*, utiq; Deus: ut quemadmodũ eſt una perſona quilibet homo, anima ſcilicet rationalis & caro; ita ſit Chriſtus una perſona, Verbum & Homo; unus Dei Filius, idẽque hominis Filius; non duo filii Dei, Deus & homo, ſed unus Dei & B. Virginis Filius. Proinde idem IESVS CHRISTVS, qui de Deo Deus, Homo autem de Spiritu ſancto & Maria Virgine natus eſt, utraq; ſubſtantia, divina ſcilicet atque humana, filius eſt unicus Dei Patris Omnipotentis; ut latè proſequitur Auguſtinus in Enchiridio a c. 35. uſq; ad 40. lib. de prædeſt. Sanct. c. 15. lib. de bono perſe. c. 24. Aptiſſimè igitur in hoc Incarnationis myſterio, Filii miſſio attribuitur Patri, carnis autẽ ſuſceptio ſoli Filio; corporis verò animati in utero Virginis formatio, ipſi Spiritui ſancto; ut gratuitum hoc opus eſſe intelligatur, ex ſolo Dei amore, ſingulariq; gratia nullis præcedẽtibus meritis protectum. Spiritus ſanctus enim ſic Deus eſt, ut dicatur etiam Dei amor & donũ. Ideo præclariſſimum gratuitæ prædeſtinationis exemplũ ei tribuitur, ut intelligant homines, ſe per eandem gratiam juſtificari à peccatis, per quam factũ eſt, ut homo Chriſtus nullum poſſet habere peccatum, atque ſimili gratia in filios Dei adoptari, qua homo Chriſtus unicus Dei naturalis filius effectus eſt.

Gratia ſingulare exemplar in incarnatione.

Chriſtus eſt unicus filius Dei, & B. virg.

Spiritus S. Dei amor & donum.

PRÆTEREA Chriſti cõceptio Spiritui ſancto tribuitur, ut in hac cõceptione nihil fœdæ libidinis, aut cõcupiſcẽtiæ carnalis interceſſiſſe putetur: ſed B. Virgo abſque viri ſemine & cooperatione, ſola Spiritus ſancti potentia virtutem

Digitized by Google

rem activam concipiendi accepiſſe intelligatur; iuxta illud Lucæ 1. *Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, & Virtus Altiſſimi obumbrabit tibi,* hoc eſt, ſecreta divinæ virtutis operatione te fœcundam reddet, formando ex puriſſimis tuis ſanguinibus corpus organicum, quod eodem inſtanti Verbum in ſuæ Perſonæ unitatem aſſumet, ita ut quod in te concipietur, omnino liberũ ſit futurum ab omni contagio peccati, & non falſo, ſed vere *Filius Altiſſimi* vocetur.

CAP. CLIV.

Utrum Spiritus ſanctus pater Chriſti ſecundum humanitatem dici poſſit?

Cur Spiritus S. Chriſti pater nõ ſit aut dicatur.

QVANQVAM Spiritus ſanctus virtutem concipiendi B. Mariæ dederit, Chriſtiq; corpus & animã formaverit; quia tamẽ non ſecundũ viventis naturæ ſimilitudinẽ in eadem ſpecie produxit (quod ad paternitatis rationẽ exigitur) ideo pater Chriſti Spiritus ſanctus dici nequit. Non enim quidquid ex aliquo eſt, cõtinuo filius eſt: aliter .n. filius naſcitur, aliter capillus ex homine, vel lũbricus, aut domus. Præterea filius, nomẽ eſt Perſonæ; nõ ſeorſũ naturæ: ſimiliter Chriſtus nomẽ eſt perſonæ incarnatæ: at perſona incarnata neq; creata, neq; adoptata eſt; quare neq; creatione, neq; adoptione Chriſtus Spiritus ſancti filius dici poteſt; quia ex quo eſſe ille homo cœpit, non alius quã æternus Dei filius extitit, cui etiã quodãmodo gratia ſic fuit naturalis, ut nũquã peccare potuerit: ut habet Aug. Ench. c. 36. & 40. lib. 2. de peccat. merit. cap. 11.

Filius eſt nomen perſonæ, non tantum naturæ.

CAP. CLV.

De qualitatibus conceptæ prolis.

Chriſtus ab initio cõceptionis homo perfectus fuit.

CHRISTVS ab initio conceptionis verus Deus veruſque Homo fuit, cui nihil quod ad humanæ naturæ integritatem vel perfectionem ſpectat, defuit. Nam ab initio membris & uſu mentis viguit, ſecundum corpus & animam plenẽ juſtus *plenus gratia & veritate,* habens operationes volũtatis & intellectus. *Fœmina circũdabit virũ,* inquit Ierem. c. 31. *Et ingrediens in mũdum,* dicit, *hoſtiam & oblationem noluiſti, corpus autem adaptaſti mihi: tũc dixi, ecce venio, ut faciam voluntatem tuã:* inſinuans, Chriſtum ab ingreſſu in mũdum Patri obedientiã exhibuiſſe, ac voluntatẽ compleviſſe, noſtram proinde iuſtificationem promeruiſſe. Et quoniã ab initio conceptionis, ratione unionis perſonalis, gratia fuit plenus, & Chriſto facta eſt quodãmodo naturalis, ideo iuxta animæ perfectionẽ, quo in ſeipſo proficeret, non habuit ſed quantum ad effectivam oſtenſionẽ tantũ; poſteaque ſibi & nobis idipſum, quod ab initio conceptionis ei debitũ erat, promeruit, efficiendo, ut idipſum pluribus modis & titulis deberetur. Crevit .n. nõ virtus merendi, ſed numerus meritorũ: quia Dei Filius naturalis Patri gratior quã eſſet, fieri non poterat. Itaq; poſterioribus actibus & paſſionibus Dominus ſibi gloriã, nobiſque ſalutem copioſius pluribuſque cauſis debitam effecit.

Ioan. 1. — *Hebr. 10.* — *Chriſtus ab initio conceptionis meruit.*

Chriſtus ab initio cõcep. fuit comprehenſor.

EX quibus inſuper ſequitur, Chriſtũ ab initio ſuæ Cõceptionis fuiſſe cõprehenſorẽ, beatũ, claraque viſione Dei eſſentiã cõtẽplatũ fuiſſe, nõ per ſpeculũ & in ænigmate, quod ad imperfectionẽ pertinet, nã ad perfectũ teſtimoniũ oculatus teſtis requiri ſolet: qualem fuiſſe Chriſtũ Ioan. inſinuat, dũ ait: *unigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarravit.* Et, *quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur.* ait Chriſtus. Quare ſimul Homo Chriſtꝰ fuit viator & cõprehẽſor, necnõ in iuſti-

Ioa. 1. & 3.

in iuſti-

Digitized by Google

in juſtitia confirmatus, ſic ut neque in ejus anima, neq; in corpore ullum eſſe peccatum potuerit. Et quoniam in eo fuerunt ab initio Conceptionis *omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei*; ſequitur, ejus animam univerſarum rerum ſcientiam habuiſſe, quas Deus in ſeipſo ſcientia viſionis agnoſcit; non tamē infinitam divinitatem comprehendiſſe, nec proinde omnia, quæ Deus ſe poſſe ſcientia ſimplicis intelligentiæ in ſeipſo cognoſcit, percepiſſe. *Diem verò iudicij neſcire Filius dicitur, quia non facit ſcire*, juxta B. Auguſtinum li. 1. de Trinit. c. 12. Alioquin eum diem illam etiam ſecundùm humanitatem cognitam habere, vel inde patet, quòd *omne iudicium Pater Filio dederit*: ex ipſis quoque hominum occultis cogitationibus, quas Chriſto notas fuiſſe Ioannes enūciat capite 2. *Ipſe enim ſciebat, quid eſſet in homine.* Cumque providentiæ atque gubernationi Chriſti cuncta ſubjecta ſint, neceſſarium eſt, illum omnium futurorum & ſingularium, imò ſecundùm particulares eorum conditiones, clarā & diſtinctam notitiam habere.

Homo Chriſtus ſcientiam qualē habuerit ſecundum animam.

Ioa. 2.

CAP. CLVI.

Cur potiùs Scientiæ plenitudo, quàm Omnipotentia, vel Eſſe ubique, ſit anima Chriſti conceſſa?

QVIA naturaliter anima Chriſti ſcientiæ capax eſt, ipſi congruè abſque menſura ſcientia donata eſt: ſed quoniam omnipotentia & ubiquitas infinitatem & independentiam includunt Deo propriam, ideo humanitati Chriſti (quæ naturalis creaturæ proprietates operationeſque retinet) communicari nequiverunt. Implicat enim contradictionem, *Eſſe finitæ virtutis, loco contineri: ſimul* autem *Eſſe* omnipotentem, ac ubique ſecundùm eādem naturam. Quare contra Eutychianos & Lutheranos, opinantes ex unionē hypoſtatica ſequi divinorum attributorum communicationem humanæ Chriſti naturæ, certa fide tenendum, omnia dona ex unione hypoſtatica in Chriſti humanitatem diffuſa, eſſe creata. Nam excellentiſſimam gratiam, ſapientiam, potentiamque ſingularem, per creatas qualitates adeptus eſt: ſiquidem utraque natura in una Chriſti perſona ſuas naturales proprietates & operationes diſtinctas retinuit. Ex unione autem hypoſtatica idiomatum communicatio ſequuta efficit, ut proprietates & operationes utrique naturæ convenientes, communi ſuppoſito tribuātur in concreto: quia hujuſmodi nomina pro ſuppoſito, licet formali ratione naturas denotent, accipiuntur. Sic dicimus, *Hominem eſſe Deum, omnipotentem* &c. atque, *Deum eſſe paſſum, mortuum, ſepultum* &c. Non tamen Humanitas eſt omnipotens, nec divinitas mortua; quia ſalvis proprietatibus utriuſque naturæ conſiſtit unitas perſonæ, ita ut ea, quæ Divinitati propria ſunt, non communicentur Humanitati, nec contrà in abſtracto, ſed communi tantùm hypoſtaſi in cōcreto; ut definitū eſt in Cōcilio Epheſino anathemat. 4. In Chalcedonenſi act. 5. In concilio 6. act. 4. Et docet idem Leo epiſt. 10. Fulgent. lib. 3. ad Traſimund. ca. 18 Damaſcen. lib. 3. c. 4. de fide.

Anima Chriſti naturaliter eſt ſcientiæ capax, non autem omnipotentiæ, nec ubiquitatis.

Omnia dona in hominem Chriſtum diffuſa fuere creata.

Ex unione hypoſtatica Idiomatum ſequuta eſt communicatio.

Idiomatum communicatio quid præſtet.

CAP.

CAP. CLVII.

De Hæreſibus circa unionem Divinæ Naturæ cum Humana in Chriſto.

QVIDAM Hæreticorũ circa carnem, alii circa animam, nonnulli circa perſonam hallucinati ſunt. Veram enim carnem Chriſto detraxerunt Martion, Saturnus, Cerdon. (cõtra quos Tertullianus lib. de Chriſti carne ſcripſit) quos ſequutus Manichæus carnem non veram, ſed phantaſticã Chriſto tribuebat.(Auguſtino teſte contra epiſtol. Fundament. ca. 8.) cui acceſſit Priſcillianus, contra quem Leo epiſtola 92.

Carnem phantaſticam Chriſto nonnulli hæretici tribuerunt.

SECVNDA Hæreſis Valentini fuit, qui Chriſti Carnem cæleſtem eſſe commentus eſt, eandemque per B. Virginem veluti per canalem pertranſiſſe. Cuius hodie ſequuntur errorem Anabaptiſtæ, ſentientes ex Patris ſubſtantia Chriſti corpus in uteurm Virginis delatum eſſe Cochlæo teſte lib. de erroribus Anabaptiſtarum.

Chriſto carnem cæleſtem qui tribuerũt.

TERTIA Hæreſis fuit, qui Chriſti Carnem ex elementis aſſumptã, ſed poſt reſurrectionem fuiſſe reſolutam dixit.

Apelles Chriſto carnem detraxit poſt reſurr.

QVARTA Corinthi & Carpocratis, qui (Irenæo teſte lib. 4. ca. 24. & 25) Chriſti Carnem non à Spiritu ſancto formatam, ſed à Ioſepho in Virginis utero fuiſſe generatam docuerunt.

Carnem à Ioſepho qui dixerint.

QVINTA eorum, qui Chriſti Carnem impaſſibilem fuiſſe opinati, non Chriſti, ſed Simonis Cyrenæi carnem affixam cruci docuerunt. Baſilides Tertulliano teſte libro de præſcri. atq; Machometus in Alcorano cap. 11.

Chriſti carnem impaſſib. qui poſuerint.

SEXTA fuit Seleucii, aſſerentis Chriſtum in cælum aſcendendo, Carnem depoſuiſſe, ac in Sole collocaſſe; Auguſtino teſte hæreſi 59.

Seleucii hæreſis.

SEPTIMA eorum eſt, qui attributa Divinitatis Carni Chriſti communicata fuiſſe ſentiunt, ut ab initio Conceptionis ubique fuerit. Sic quidam Lutheranorum poſt Eutychianos.

Eutychiani & Vbiquiſtæ.

CIRCA Chriſti perſonam diverſæ non minus hæreſes excitatæ fuerunt. VNA per Sabellium, qui unicam in Trinitate realiter eſſe Perſonam aſſerens, conſequenter totam Trinitatem, Patrẽ & Filium & Spiritum ſanctum aſſumpſiſſe carnem aiebat. SECVNDA Neſtorii fuit, qui duas in Chriſto perſonas conſtituit, alteramque in altera, ſic ut in ſuo templo habitare, aſſeruit; quã Epheſina *Synodus* ex profeſſo condẽnavit. TERTIA Eutychis fuit, qui unam Chriſti Perſonam ex duabus naturis cõfuſis conflatam docuit, ita ut Chriſti nomen ſignificaverit nõ perſonã ſimplicem, in qua Vnio eſſet Divinæ & Humanę Naturæ ſed perſonam compoſitã ex diverſis naturis, quæ neque Deus, neque Homo, ſed tantum Chriſtus dici poſſet. Quam impietatem Chalcedonẽſis *Synodus* exploſit.

Sabellii hæreſis.

Eutychis hæreſis.

CIRCA unionem autem Naturarũ; etiam varii errores reperiuntur. Inprimis Apollinaris & Eunomius Animæ loco Verbum ſubſtituerunt. Cõtra quos Scriptura luculenter tradit, Chriſtum Animam habuiſſe, Spiritum, Mentem atque Voluntatem: necnon corporis ſenſus, per quos triſtitiam, dolores, ſitim, famem, cruciatuſque maximos pertulit; integramque hominis naturam ſuſcepiſſe, ut hominem totum ſanaret. Id enim quod aſſumpſit, ſanavit. SECVNDA Hæreſis fuit Eutychis, Dioſcori & Severi, qui duas naturas in unione confuſas fuiſſe ſomniantes, unicam in Chriſto fuiſſe naturã ex duabus conflatam, ſicuti & unã perſonã tradiderũt.

Apollinaris error.

Leo epiſt. 10 Eunomii hæreſis.

Fulgen. lib de incarn. & lib. 3. ad Tra.

Quos ſequuti ſunt Acephali & Monothelitæ, in Synodo 6. rejecti. Quas omnes hæreſes Apoſtoli breviſſimo verborum compendio jugularunt, dicendo: *Chriſtum conceptum eſſe de Spiritu ſancto, natum ex Maria Virgine:* hoc eſt; Vnigentum Dei Patris Filium, verum & integrum Hominem aſſumpſiſſe in unitatem Perſonæ ſuæ, qui conditorio opere factus ſit Spiritus ſancti virtute, ex puriſſimis ſanguinibus Beatæ Mariæ Virginis, idemque natus ex eadem, novem menſium tempore effluxo.

CAP. CLVIII.

Natus ex Maria Virgine.

HIs verbis profitemur, Vnigenitum Dei Filium non per Virginem, ſicut aquam per canalem, tranſiiſſe; ſed tanquam Verum Filium ex ejus ſubſtantia, ei ſecundùm ſpeciem ſimilem editum: non quidem per os, aures, umbilicum, vel aliud inſolitum membrum; ſed per clauſtra pudoris, genitaliaque membra, divina virtute non reſerata, ſed clauſa. Sic enim naſci decebat, quem fides matris, non libido conceperat: ut non minus ſalva eſſet B. Virginis integritas in Filii Dei Nativitate, quàm fuerat in Conceptione, quam non operatio viri, ſed potentia Spiritus ſancti effecerat.

Chriſtùs natus per genit. clauſtra Virginis nō reſerata.

VERE itaque Chriſtus natus eſt, *Ex Maria*, non ſolùm in Maria; quia ſibi corpus ex ejus ſanguinibus ædificavit, ſecundùm quod temporaliter conciperetur, & naſceretur. Vnde veraciter *factus ex muliere* dicitur. Galat. 4. *Ex ſemine David ſecundùm carnem*, Rom. 1. *Et quod naſcetur ex te ſanctum*, Luc. 1. Promiſſum erat Abrahæ, *quòd in ſemine ipſius gentes benedicerentur*, Geneſ. 24. *Ex femore Iuda Chriſtus naſciturus* prædicitur Geneſ. 49. *De fructu ventris Davidis*, Pſal. 131. *De radice Ieſſe*, Iſaiæ 11. Quæ omnia impleta fuiſſe ſcribit Apoſtolus, dum *Filius Dei ſemen Abrahæ apprehendit*, Hebr. 7. Et *ex Iuda & Davide ortus eſt dominus*, Hebr. 7. & Apoc. 5.

Aug. epiſt. 3.

Ex Mariâ.

Ex quibus meniſeſtum eſt, Chriſti Carnem fuiſſe in Adamo, ejuſque poſteris, ſecundum originem, & corpulentam ſubſtantiam, (quia inde materia profluxit) ſed non ſecundùm rationem ſeminalem: quia non per virtutem ſeminis ab Adamo promanantis coitu viri efformanda erat Caro Chriſti; ſed modo planè novo, per operationem Spiritus ſancti. Vnde ſequitur, Chriſti carnē nunquam peccato in Patribus obnoxiā fuiſſe, quia non actu, ſed potentia ſolùm ibi fuit, per modum originis, non communi via propagationis, quæ fit cooperatione virilis ſeminis. Quare *nec in Abrahæ lumbis Chriſti caro decimata fuit, ſicut caro Levi*, quoniam ibi non fuit activa virtute ſeminis producenda, ut Apoſtolus ſapienter annotavit, & Auguſtinus fusè tradit, libr. 10. de Gen. ad lit. capit. 19. & 20.

Chriſti caro quomodo in Adamo fuerit.

Chriſti caro ſecundū rationem ſeminalem non fuit in Adamo.

EODEM pertinet, quòd Apoſtolus docet, *Verbum nō aſſumpſiſſe carnem peccati, ſed habentem ſimilitudinem carnis peccati:* hoc eſt, non ſumpſiſſe carnem peccato ſubiectam, ſed tantùm mortalitati, miſeriis, paſſionique obnoxiam. Idque voluntate ac dignitate, non neceſſitate, *ut per omnia fratribus aſſimilaretur, excepto peccato*; & defectibus myſterio redemptionis non profuturis; imò perfectioni ſuæ perſonæ contrariis; qualis eſt ignorantia, necnon concupiſcentia etiam involuntaria. Cū itaque Verbū aſſumpſerit, ſecundū hypoſtaſim immediate, quidquid ad veritatē & integritatem humanæ naturæ. adeoque quidquid requiritur ad conſiſtentiam, conſervationem, convenientemque

Digitized by Google

temque ſtatum corporis humani,& ad exercendas vitæ operationes; conſequitur, Verbum aſſumpſiſſe ſecundùm hypoſtaſim non ſolùm veram animam rationalem, intellectu & voluntate ceteriſque potentiis prædicitam; ſed verum inſuper corpus humanum, animæ rationali unitum; ex qua unione reſultat immediatè hæc natura humana exſiſtens in divina perſona. Vnio enim animæ & corporis, eſt de eſſentia humanitatis & hominis. Quia verò corpus integrum & perfectum aſſumpſit, ſequitur, partes omnes aſſumpſiſſe, quas in primo homine plantavit; ſcilicet oſſa, carnem, ſanguinem, alioſque humores, ac dentes, ungues, capillos, barbam, necnon partes omnes organicas ad conſtitutionem vel operationem corporis humani concurrentes. Sive enim ſanguis & capilli anima rationali informentur, ſive non; quia tamen ſanguis ad integritatem animati corporis humani pertinet, certum eſt, à Verbo hypoſtaticè aſſumptum, nec unquam à Verbo dimiſſum, etiamſi paſſionis tempore ad tempus à corpore ſejunctus fuerit. Crines inſuper cùm ad humani corporis complementum ornatumque pertineant, dubium non eſt, quin à Verbo ſecundùm hypoſtaſim aſſumpti ſint. Nam & poſt reſurrectionem corporibus futuros capillos & ungues tradit Auguſtinus lib. 22. de civit cap 19. Enchir. cap. 88. Et in Chriſti corpore hæc omnia poſt reſurrectionẽ exſtitiſſe indubitatum eſt. Quòd autem Damaſcen. lib. 3. c. 27. ait: *quod ſemel* (Verbum) *aſſumpſit, nunquam dimiſit:* intelligendum eſt de partibus per ſe aſſumptis, nec in continua reſolutione fitis. Alioqui Verbum de novo partes quaſdam materiales ſibi univiſſe, ac dimiſiſſe per nutritionem compertum eſt.

SIMILITER in ſua hypoſtaſi mediante humanitate Verbum ſibi accidentarias formas univit. Pertinent equidem illæ quoque ad naturalem hominis ſtatum, perfectionem, conſervationem, necnon operationem. Simul autem tempore Verbum ſibi proximè & immediatè omnes hominis partes eſſentiales univit, nec ordine exſecutionis, animam priùs quàm corpus, ſed ordine dignitatis ac intentionis ſumpſit corpus propter animam.

SCIENDVM autem, Verbum ita corpori & animæ inter ſe unitis fuiſſe independenter conjunctum, ut diſſoluta eorum inter ſe unione permanſerit eadem omnino unio eorum ad Verbum: unde conſtat, carnem independenter ab animæ informatione proximè Verbo fuiſſe unitam. In triduo itaque mortis corpus manſit Verbo unitũ, non minùs quàm anima. Non tamen rectè diceretur, quòd Verbum tunc fuerit corpus vel anima; quia denominativa, quæ prædicantur, ſignificare debent non partẽ, ſed eſſe completum. Siquidem Chriſtus non dicitur pes, manus &c. ſed HOMO DEVS. *Leo ſerm. 11. de paſſ Domini.*

CAP. CLIX.

Vtrùm B. Virgo, Mater Dei dicenda ſit?

CVM B. Virgo Verbum carnem factum in utero conceperit & pepererit, Verbũque Deus ſit; neceſſariò efficitur, B. Mariam propriè Dei Genitricem, Deiparam, ſeu Theotocon eſſe, atque dici debere. Quod agnoſcens Elizabetha, *Vnde,* ait *hoc mihi ut veniat Mater Domini mei ad me?* Et ipſa B Virgo: *Fili, quid feciſti nobis ſic?* Et Angelus, *Quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.* Iſaias quoque capi. 7. *Ecce Virgo concipiet in utero & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel, quod interpretatur, nobiſcum Deus.* *B. Virgo, Mater Dei ac Dei para rectè dicitur.* *Luca 1. & 3.*

Dum autem B.Mariam Dei Matrem eſſe pronunciamus, non denunciamus eam Divinitatis eſſe principium, ſed *perſonæ*, (quæ ſit *Deus & Homo*) *conſubſtantialem matri carnem habentis, genitricem*, ut docet Damaſcen. lib. 3. ca. 12. Fulgent. de Incarn. cap. 2. libro de fide ad Petrum cap. 9. Hinc Matthæus c. 1. volens oſtendere promiſſiones olim Patriarchis factas, in B.Maria completas, eſſe, texens genealogiam *Ieſu Chriſti filii David, filii Abraham*, concludit: *genuit Ioſeph virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus*. Et ubinam perperit? ſanè non alibi quàm in Bethlehem, *eò quòd eſſe de domo & familia David*: ut Micheæ prophetia adimpleta jam eſſe probaretur.

Michea 5.

VTRVM autem in Chriſto duæ ſint relationes filiationis reales, an una tantùm, inter Doctores Scholaſticos diſputatur. Divus Thomas, Damaſceni authoratate nixus, ſentit unicam eſſe realem in Chriſto filiationem; idque ideo, quia non multiplicentur ea, quæ perſonis propria ſunt; inter quæ Filiatio eſt. Alii tamen ſicut duas naturas duaſque nativitates, ita & duas in Chriſto reales filiationes agnoſcunt; quarum altera ſit perſonalis proprietas, altera verò tantùm relatio in natura humana fundata, ſecundùm quam Chriſtus Matri ſpecie ſimilis genitus eſt.

3. p. qu. 35. art. 5. Damaſcenus lib. 3. c. 13. Aug. Enchir. 35. & 38.

AD argumentum itaque S. Thomæ reſpondent, multiplicari poſſe relationes reales, quæ ad Chriſti ſuppoſitum immediatè ac per ſe haud pertinent; ſed tantum mediate natura creata à Verbo aſſumpta: qualis eſt Filiatio, reſpectu Matris. Quantum verò excelſentiæ nomen Deiparæ B.Virgini adferat, intelliget, qui animadverterit, nihil majus aut nobilius poſt hypoſtaticam unionem creaturæ communicari poſſe, quàm omnium rerum conditorem & Regem concipere & parere, Deique veri Matrem eſſe. In quo uno Deiparæ nomine, quod omnium Prophetarum oraculis prænunciatum eſt continetur, atque totum humanæ liberationis myſterium commendatur. Itaque hujus eminentis conceptionis merito B. *Maria, cælorum Regina, ſuper omnes angelorum choros exaltata* prædicatur. Quod Eccleſia ſubindicat, quando in feſtis B. Mariæ Chriſti genealogiam proponit, cujus concluſio eſt: *Iacob autem genuit Ioſeph, virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus*: quia nihil de B. Virgine ſublimius dici poteſt, quàm quòd de ea natus ſit IESVS, *qui vocatur*, & verè quidem *Chriſtus*: id eſt, Deus, Homo factus eſt: ut ipſa veraciter dicere poſſit, *Fili quid feciſti nobis ſic?* Lucæ. 3. *Quem pater introducens in orbē terrarum, ab omnibus angelis adorari iubet*: & de quo loquens aſſeruit: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui: ipſum audite*. Quod agnoſcens mulier, typum eccleſiæ gerens, Chriſto jurè acclamavit: *beatus venter, qui te portavit, & ubera quæ ſuxiſti*. Lucæ 11. ſiquidem verè beata eſt Virgo, quæ Deum mente, necnon utero concepit, fovit, peperit, ejuſdem Mater, cujus æternus Deus Pater.

Scotus, Durandus, & alii in 3. ſent. diſt. 8.

Deiparæ nomen quantam contineat emintiam.

Cur in feſtis B. Mariæ genealogia proponatur?

Hebr. 1.

Matth. 17.

CAP. CLX.

Quòd Chriſtus abſque Matris tædio vel dolore conceptus natuſque ſit.

QVEMADMODVM B.Virgo in Filii Conceptione nullam carnalis concupiſcentiæ voluptatē ſenſit: ita nullum poſtea tædium vel moleſtiam in utero gerendo pertulit, ut

Chriſtus abſque Matris tædio portatus

ex Aſcenſione in mõtana loca confeſtim à conceptione, necnon expedita in Bethleem, inſtante partu, profectione colligi poteſt. Ac ſicuti cum gaudio & lætitia exſiſtens gravida levem ſarcinã utero geſtavit: ita expleto novem menſium termino, ſine aliquo dolore, cruciatu, vel pudore Filium in lucem edidit. Iuſtum ſiquidem erat, ut in partu dolore careret, quæ in Conceptu voluptatem non perceperat.

Virgo ſine dolore peperit.

ALIARVM quidem puerperarum viſcera mole fœtus violenter dilatari ſolent, unde ingens dolor in partu ſequitur: at Chriſtus abſque ulla meatuum apertione, clauſo matris utero, ipſum penetrando egreſſus eſt, ſalva Virginis integritate, ſicut clauſo ſepulchro januiſq; clauſis, egreſſus & ingreſſus legitur; ut impleretur illud Iſaiæ cap. 7. *Ecce virgo concipiet & pariet filium:* & c. 66. *antequam parturiret, peperit maſculum,* qui cùm veniret ad ſanandum infirmitates peccato contractas, inprimis à matre maledictionem Evæ tollere debebat. Quòd autem B. Virgo immunis à communi puerperarum languore fuerit, Lucas apertè ſignificat c. 4. enarrans, quòd ipſa puerum in lucem editum confeſtim pannis involverit, & in præſepio collocaverit; à ſolita parientium infirmitate, tam in partu aliena, quàm in conceptione ab omni corruptione fuerat. Nulla proinde ibi obſtetrix, nulla mulicularum ſedulitas interceſſit: eadem mater incorrupta & obſtetrix fuit: non decumbens ægrotantium puerperarum more peperit, nec lecto, culcitris, fomentis aliiſve ſubſidiis indiguit: ſed flexis poplitibus editũ in lucem Filium, ipſum *quem genuit adoravit:* ut latè Hieronymus contra Helvidium. Vnde Pictores atque Sculptores reprehendendi ſunt, qui arcanam & ſalutarem Domini & Salvatoris noſtri generationem per mulierem lecto decumbentem exprimunt, & qui ſimila cocta prætextu honoris ſecundinarum impollutæ Beatæ Virginis ſe mutuò donant. Sacra enim Virgo devotam ſoboli clientelam exhibuit, natum attrectat, amplectitur, iungit oſculum, ubera porrigit: negotium totũ gaudio plenum eſt: nullus dolor, nulla naturæ contumelia in puerperio, non locus ibi lavacris, quæ puerperis præparari ſolent; quippe nulla naturæ iniuria matrem læſerat: ſine tormento peperit, quæ in conceptione nullam carnis voluptatem percepit: & tamen legem atque conſuetudinem ſequens, ut legi ſatisfaceret, quaſi cum aliis mulieribus ei in hoc opereratio ſimilis eſſet, domi ſe diebus conſtitutis diligenter continuit, & depoſiti oneris laſſitudinem profeſſa, oblatæ quieti paruit, & in diebus ſeparationis non ſe à thoro Ioſeph, qui eam nunquam tetigit, ſed ab ingreſſu Templi, & cæteris, quæ Lex prohibebat, ſubtraxit.

In partu à dolore aliena fuit B. Virgo.

[illegible]vitat Chriſti fa[illegible] cum gau dio.

Concil. Conſtantinop. & can. 79. & Balſam. in expoſ. can. 82.

Cyprian. in ſer. de Chriſti nat.

CAP. CLXI.

De loco Nativitatis Chriſti, tempore, aliiſque circumſtantiis.

BETHLEEM Chriſtus ſuæ Nativitati prælegit, ut ſe fructum Davidi à Deo promiſſum eſſe oſtenderet: Regalem verò civitatem Hieruſalem paſſioni deſtinavit, ut hominum vanitatem confunderet, qui ex loco Nativitatis gloriam aucupari ſolent, infirmitates quoque ſuas quantùm poſſunt occultant. Poſtea verò Romã, caput mundi, in ſignum plenæ victoriæ ſubegit; ibique Vicarium ſuum, caput eccleſiæ militantis viſibile reſidere voluit. Petri enim Apoſtoli, ſui in terris

Nativitatis Chriſti locus, tempus, circumſtantia.

Michea 5.

Pſalm. 71.

Luca 2.

ris Vicarii, ſedem ibi erigi decrevit, apertoque prodigio hoc ipſum manifeſtavit, quando factus obviam Petro, Neronis Tyranni minas inſtinctu fidelium declinanti, eidem reditum in urbē Romam imperavit, dicendo: *Venio Romam crucifigi* Vt nimirum cathedra Petri, ſupremaque Eccleſiæ Chriſtianæ authoritas ibi firmaretur, atque Iſaiæ vaticiniū adimpleretur: *ciuitatem ſublimem conculcabit pes pauperis.*

Egeſippus li. 3. cap. 2 Ambr. oratione in Auxentium.

Chriſtus Romam elegit, ubi ſedem Vicarii ſui poneret.

Præterea Betleem, *Domum panis* ſignificat: atqui Chriſtus *panis eſt verus, qui de cælo deſcendit.* Convenienter itaque in Domo Panis naſcitur verus animarum fidelium cibus. Iudæi verbo Iſaiæ abuſi: *Generationem eius quis enarrabit?* dixiſſe Ioannis 7. leguntur: *Chriſtus cum venerit, nemo ſcit unde ſit*: at Legis Doctores interrogati à Herode ubi Chriſtus naſceretur, expeditè reſponderunt. *In Bethleem Iuda,* juxta Micheæ vaticinium, cap. 5.

Iſaia 53.

Cur in diverſorio?

NASCI porro voluit *in diverſorio*. primum, ut Virginei partus ſacramentum occultaretur. Nam ſi in habitationis ſuæ loco peperiſſet, Beat. Virginis cognatæ illam inviſere, obſtetrices advocare, niſi patefactum eis myſterium fuiſſet, attentaſſent. In ſuburbano ſimiliter loco naſci elegit, ut paſtoribus cō modior acceſſus, magiſque adoraturis præberetur; minuſque obſervarentur, quæ ibi miranda contingerent. Deniq; in hoſpitio naſci placuit, ut nos eſſe peregrinos, *nec manentem in terris habere ciuitatē. ſed futurā inquirere* admoneret.

Cur tempore unius imperii

TEMPVS verò naſcendi elegit, quo Princeps unus Orbi penè uniuerſo imperabat, ut ſe Pacis authorem declararet, qui terrena cæleſtibus, Iudæoſque Gentibus reconciliaret: ex quibus ſimul collectis unum ovile conſtitueret. Regnante autem Herode alienigena Chriſtus venit, ut Prophetiam de Sceptro à Iuda non auferendo, donec promiſſus Meſſias veniret, impletam eſſe conſtaret.

In hyeme.

In Hyeme naſcitur, ut dominantibus tenebris errorum, peccatorumque frigore, ſe advenire monſtraret, nullo ſcilicet in hominum affectibus fervente charitatis ardore.

Creſcente luce

CRESCENTE luce natus eſt, ut ſe venire inſinuaret *ad illuminandum eos, qui in tenebris, & in umbra mortis ſedēt,* utque algentiā hominum corda Dei amore inflammaret.

Lucæ 1.

De muliere.

PORRO *De muliere* naſci elegit, ut Incarnationis veritas aſtrueretur, nec phantaſticum corpus habere putaretur: tum etiam, ut ſexum utrumque in reparationis ſpem adduceret: virilē in quo naſceretur, femineum, per quem. Congruebat enim, ut ſexus uterque, qui corruptionis cauſa fuerat, inſtaurationi cooperaretur: *ut neq; vir ſine muliere, neque mulier ſine viro eſſet in Domino,* Aug. lib. 6. cont. Iulian. cap. 10. Lib. de agone Chriſtiano cap. 22. Equidem decebat, ut quemadmodum per feminam mors intraverat, ita & per feminam vita rediret: ut vir per feminam lapſus, per mulierem erigeretur; ac poſtremo, ut femineus ſexus viro beneficium acceptum rependeret. Nam Eua ex ſolo viro adhuc virgine fuit edita ſine matre: cuius gratiæ mutuum officium B. Virgo reddidit, quando virum ex ſeipſa impolluta ſine viri cooperatione concepit & peperit Spiritus ſancti virtute; atque ita quadruplicem humanæ generationis modum complevit. Productus enim Adam fuerat abſque viro & femina ex Terra virgine ac Eua ex ſolo viro; Seth autem, noſque omnes ex viro & femina: ſupererat, ut ex femina ſine viro aliquis prodiret; quod privilegium Chriſto reſervatum fuit, ut novo, anteaque

1. Cor. 11.

Quatuor modis homo producitur.

non

Digitized by Google

non viſo modo ex femina Virgine abſq; viri ſeminatione naſceretur.

CAP. CLXII.

Ex Maria.

EX triplicĕ habitudinĕ donotat: ſcilicet cōſubſtantialitatis, cauſæ, atque ordinis.

EX Maria, tanquam Matre, materiam corpoream in viſceribus lociſque conſuetis ſuppeditante, cóceptus & natus eſt Dominus Particula EX, aliquando habitudinem Conſubſtantialitatis, qua unum ex alio, velut ex ſubſtantia producitur, denotat; quo modo ex patre filius naſci dicitur, aut matre. Nonnunquam particula EX habitudinem Cauſæ efficientis, formalis vel materialis ſignificat: hac ratione omnes creaturas EX DEO eſſe dicimus; atque hominem Ex terra, ex corpore & anima, veſtem ex lana vel pellibus. Tertio EX, habitudinem Ordinis exprimit, ut cum omnis creatura ex nihilo eſſe, & totum conſtare ex partibus, aſſeritur.

Ambr. lib. de Spiritu ſancto cap. 5.

De nomine B. Virginis Marie.

Maria nomen quid ſignificet? Hieronymus de interpretatione Hebr. nominum.

NOMEN Deiparæ Virginis eſt MARIA. Quod nomen authore Hieronymo interpretari poſſumus, *Dominam eorum*. Qua ſignificatione aptiſſimè dignitas B. Virginis indicatur. Iure ſiquidem ſupremi omnium creaturarum Domini, Regis, atque Salvatoris humani generis Mater, DOMINA MVNDI nuncupatur, REGINAQVE CAELI ſalutatur, ex qua videlicet utriuſque conditor & rector naſci dignatus eſt. Athanaſius vocat *Heram, Dominam, Reginam*; aliique Veteres ſimilibus epithetis extollunt, Athanaſ. ſermon. de Deipara. Epiphanius hæreſi 78. Damaſcenus lib. 4. cap. 15. Beda in 1. c. Lucæ Bernardus ſuper *Salue regina*. Chryſologus ſermon. 142. Ambroſius lib. de inſtitut. virgin. cap. 5.

Maria I. Domina, Hera.

II. Significatio nominis Mariæ juxta Ambroſium eſt: *Deus ex genere meo*. In quo ſignificato nomen aptiſſimè illi convenit, quæ Deum hominem factum concepit & peperit. III. Maria interpretatur *Maris Stella, & illuminata*: quæ ſignificatio illi congruit, quæ turbulentum huius mundi ſalum pariēdo ſolem iuſtitiæ illuminavit: ut comprobat Eccleſia canendo: *Ave maris ſtella*. Hæc eſt enim nobilis illa Stella, Numerorum 24. prænunciata, quæ abſque ſui corruptione radium emiſit, qui ſuo ſplendore mundum univerſum illuminavit, frigida hominum corda igne charitatis inflammavit, peccatorum fæces excoxit. Hæc denique Stella eſt, quæ ſuper hoc mare procelloſum elevata micat meritis, illuſtrat exemplis. Bernardus ſerm. 2. ſuper *Miſſus eſt*. IV. Maria ſignificat *Mare amaritudinis* ſive *Myrrham maris*. Quæ ſignificatio illi aptè competit, in quam ex deliciarum loco Dei Filius, velut in amaritudinis mare venit; ex qua carnis mortalitatem aliaſque humani generis miſerias aſſūpſit; ut Ambroſius obſervavit libro de virg. inſtit. c. 5. Ac inſuper *Mare amaritudinis* rectè vocatur, cuius animam doloris magnitudo paſſionis Filii tempore complevit.

I. Maria. Deus ex genere meo

III. Maria. Maris ſtella.

IV Maria. id eſt, mare amaritudinis.

CAP. CLXIII

De Virginitate B. Mariæ.

Virginitas B. Mariæ.

NE quis porrò Dominū aliorū hominū more conceptū aut natum ſuſpicaretur, addimus, nos credere, Chriſtū eſſe natū *ex Maria virgine*, incorrupta ſcilicet mēte & corpore; libera & omnino experte delectationis Venereæ in conceptione, necnon corruptione in partu & poſt partū. Nomē .n. virginitatis trifariam accipi ſolet.

PRIMO

Digitized by Google

Virginitas primò ſignificet integritatem naturæ.

PRIMO, ut naturalem membrorum integritatem ſignificet: quæ virginitas naturalis nuncupatur, & per violentiã auferri poteſt, reſerato virginalis pudoris ſignaculo. In hac ſignificatione Rebecca *virgo incognita viro* dicitur; & Sichem vi oppreſſiſſe virginem, Gene. 34. Et Moyſes Exod. 22. & 29. *Si quis ſeduxerit virginem*. Et lib. 3. Reg. ca. 3. *Et filiæ regis virgines*. Itẽ lib. 3. Reg. ca. 1. *Quæramus Domino noſtro Regi adoleſcentulam virginem*. Iſaiæ 7. *Ecce virgo concipiet & pariet filium*. 1. Cor. 7. *Si nupſerit virgo, non peccavit*.

II. ſtatum Caſtitatis.

SECUNDO Virginitas ſignificat ſtatum caſtitatis, exigens, ut perſona voluntariè polluta non ſit, atque ſine contagio venerearum voluptatum ſe conſervare proponat, niſi matrimonio iungatur. Qua ſignificatione vocantur *caſtæ virgines*, de qualibus loquitur evangelium Matth. 25. & Apoſtolus 1. Cor. 7. *Qui matrimonio iungit virginem ſuam, bene facit*. Iuxta hanc acceptionem diſtinguuntur ſtatus Virginalis, Vidualis, & Coniugalis.

III. Virtutem continentiæ.

TERTIO Virginitas pro ſpeciali virtute continentiæ ſumitur, qua carnis integritas Deo vovetur, conſecratur, & ſervatur. Quæ virtus ſupra caſtitatis ſtatum hominis propoſito addit perpetuitatem voto firmatam. De qua Auguſtinus in libr. de virginitate capi. 8. diſſerit. & Apoſtolus 1. Corinth. 7. *De virginibus præceptum Domini non habeo; conſilium autem do* &c. Huiuſmodi virgines fuere quatuor Philippi filiæ, de quibus Act. 21. quas Euſebius in Polycrate in perpetua virginitate conſenuiſſe ſcribit. Tales virgines Ioann. Apoc. 14. commendans ait: *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, virgines enim ſunt*, perpetuo ſcilicet, & electione libera *ſe caſtrantes propter regnũ Dei*, ut eum locum Veteres interpretantur, Hieronymus contra Helvidium, Auguſtinus libro de S. Virgin. ca. 27. Grego. lib. 3. Paſt. cap. 29. Primaſius, Beda & alii in 14. c. Apocal. Et Philo lib. de vita contemplat. teſtatur, initio Eccleſiæ plurimos cęlibem vitam delegiſſe; nec ullam gentem, ſicut Chriſtianos, virginitatis atque cælibatus cultores exſtitiſſe, Iuſtinus & Tertullianus ſcriptum relinquerunt. Iuſtinus Apol. 2. Tertulli. Apolog. cap. 9.

SECUNDUM autem hos omnes modos B. Mariam ſemper Virginem fuiſſe, ac remanſiſſe credimus. Iuxta illud Iſa. *Ecce virgo concipiet & pariet filium*. Nihil autem novi Dominus feciſſet, ſi ea quæ prius Virgo exſtiterat, per ſuæ integritatis corruptionem poſtea cõcepiſſet, atque peperiſſet. Nam id quotidianum eſt, quo & pertinet illud B. Virginis Lucæ 1. *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* quia ſtatui non cognoſcere, imo virginitatem meam iam pridem Deo conſecravi. Bern. ſerm. 2. ſuper *Miſſus eſt*. 3. & 4. Auguſt. lib. de virgin. cap. 4. Lib. 4. contra Iulian. cap. 9.

Quando B. Virgo voverit.

QUO autem tempore B. Virgo ſuã virginitatem Deo voverit, non æque certum eſt. D. Tho. & Petr. Lombard. exiſtimant, ab initio puellaris ætatis votum continentiæ in deſiderio quidẽ habuiſſe, ſed non niſi poſt deſponſationem conſenſu Ioſeph, voviſſe. Idque perſuaſi ex eo, quod non ſolum nubere, ſed etiam velle nubere virgini ſacræ damnabile ſit, cum ei in carnalem copulam conſentire non liceat, quod ad matrimonii eſſentiam pertinere videtur, cum ſibi mutuo coniuges poteſtatem corporum tradant. 1. Tim 5.

ALIIS tamen doctoribus ſcripturis conſor-

conformius apparet, quod B. Virgo peculiari Dei directione, angelicoque cõſilio ante deſpoſationem cum Ioſeph virginitatis emiſerit votum, credens, Dei ope futurum, ut deſponſaretur viro, qui non eſſet ipſius virginitatem violenter ablaturus, ſed protecturus; imò voti quoque virginitatis ipſe cuſtos futurus. Nam B. Cæciliam de Valeriano idem ſperaſſe atque obtinuiſſe legimus. Neque vero nubendo B. Maria contra votum prius emiſſum quidquam admiſit; ſiquidem deſponſando Ioſeph, non in carnalem copulam, ſed in eius cõiugalem ſocietatẽ conſenſit; ut notat Auguſt. lib. 1. de nupt. & concupiſ. c. 11. & lib. 5. cont. Iulian. c. 9.

Ioſeph Virgo remanſit. *B. Cæcilia.*

CVIVS B. Virginis abſolutiſſimam puritatem ac munditiem variæ Teſtamenti Veteris figuræ adumbrarunt. Inprimis Rubus, qui nõ comburitur, iuxta Bernardum ſerm. 2. ſuper *Miſſus eſt*. II. Vrna aurea, in qua manna recondita eſt. Exod. 16. ad Hebr. 9. Ambroſius ſer. 3. III. Arca de lignis Sethim compoſita, Exodi 25. IV. Virga Aaronis, flores germinans; de qua Num. 17, Iſaiæ 11. V. Vellus Gedeonis, rore plenum; de quo Iudicum 6. Caro enim Chriſti ſumpta eſt de carne virginis abſque detrimento virginitatis, cui diſtillantibus cælis ſeſe plenitudo divinitatis infudit. Et vellus cum ſit de corpore, neſcit corporis paſſiones; ſicut virginitas cum ſit in carne; vitia carnis ignorat. Bernard. ſer. 2, ſuper *Miſſus eſt*. & ſerm. 2. de annunciat. Chryſologus ſerm. 143. VI. Figura eſt *terra, quæ dat fructum ſuum*. Pſal. 66. & 84, *Veritas* enim *de terra orta*, *Chriſtus eſt de virgine natus*, Auguſtin. tract. 41. in Ioannem. VII. B. Virginis integritatem Porta clauſa ſignificavit, per quam ſolus Dominus Deus Iſrael ingreditur & egreditur, Ezech. 44. VIII. Lapis de monte abſciſſus abſque manibus, deſignavit Chriſtum, de utero B. Virginis abſq; virili ſemine proditurũ; Danielis 2. & Hieronymus ibidem IX. Candelabrum aureum, de quo Zach. 4. X. Vermis de ligno ſine coitu naſcens. Pſalm. 21, *Ego ſum vermis*, Auguſtinus in eum locum, & epiſt. 120. c. 8. XI. Nubes levis, de qua Iſaiæ 19. iuxta Hieronymum in illum locum. Ambr. lib. de inſtit. Virgin. c. 13.

Puritas B. Virginis figuris adumbrata Exod. 3.

PRAETEREA quoniam virginitatis puritas Dei Matrem decebat, Deus Mariam elegit in matrem, eique virginitatis perpetuæ affectum inſpiravit, ut eo modo præparata digna fieret atque idonea Dei munere, ſuaque diſpoſitione mater Dei; ut Ambroſius epiſt. 81. his verbis expreſſit: *Quanta virginitatis gloria, quæ meruit à Chriſto eligi, ut eſſet etiam corporale Dei templum?* Quib. verbis non ſignificat Ambroſius, B. Virginem electam eſſe in matrem Dei propter opera ipſius præviſa, quoniã prædeſtinatio ad hanc tantam gloriã prorſus gratuita fuit: ſed indicare voluit, quod B. Virgo gratis electa, ut mater Dei eſſet, ad tantam dignitatem capeſſendam adjuta divina gratia ſe præparaverit, idoneamque & capacem ad exſecutionem tanti myſterii reddiderit. In quam ſententiam Auguſtinus lib. de nat. & gratia cap. 36. dicit: *concipere meruit & parere Salvatorem*. Et Hieronym: epiſt. 22. de cuſtodia Virg. *Propone tibi Mariam, quæ tantæ exſtitit puritatis, ut Mater Domini eſſe mereretur*. Ambr. li. 2. de virg: *digna fuit, ex qua Filius Dei naſceretur*. Baſilius hom. de Chriſti generatione: *digna Vnigeniti divinitati cõiungi fuit*. Chryſoſtomus homil. 49. in gen. *habita digna, ut huic miniſterio deſervires*. Epiphanius hæreſi 78. *digna facta eſt habitaculum fieri Filij Dei*. Damaſc. libr. 4. c. 15

B. Virgo Dei ſuaque præparatione idonea facta eſt, ut mater Dei fieret. *Quomodo B. Virgo meruerit Dei mater fieri.*

Digitized by Google

4.c.15 *Mariam ſummo Deo dignum Templum* appellat. Bernardus ſermone 1. de Aſſumptione, & cap 4 *Quæ vel angelica puritas virginitati illi audeat comparari, quæ digna fuit Spiritus ſancti ſacrarium fieri, & habitaculum filii* Dei? Vnde canit Eccleſia: *Quæ ſola digna fuit portare Regem cælorum & Dominum.* Similia habet Fulgentius lib. de Incarn. & Gratia cap.7. Gregor. lib.1. Reg. c.1. *Incomparabilibus illuſtrata meritis* Dei *Vnigenito, in quo recumberet, ſacrum præparavit uterum.* Anſelmus de laudibus virginis c. 8. *Sanctiſſima puritas omnis creaturæ puritatem tranſſcendens incomparabili ſublimitate hoc promeruit, ut reparatrix perditi orbis pleniſſimè fieres.* Quibus veterum ſententiis inſinuatur, divinam ſapientiam & bonitatem convenientibus mediis perſonam illam adornaſſe, cui tantam collaturus eſſet dignitatem, ut ſeipſum in verum ac proprium filiũ præberet.

CAP. CLXIV:

Cur ex Virgine Dei Filius naſci voluerit?

QVAMVIS ex vidua, vel etiam conjugio utente femina Verbum Dei carnem aſſumere potuerit; ex Virgine tamen naſci voluit. I. Quia decebat unigenitum Dei naturalem filium ſecundùm divinitatem, non alium habere naturalem patrem, quàm Deum, ne quidem ſecundùm humanitatem. II. Conveniebat, ut qui ſecundùm divinitatem ſolum Patrem abſque matre habebat; ſecundùm humanitatem quoque abſque Patre Matrem haberet. III. Omnino congruebat, ut ſicut mentis Verbum abſque corruptione concipitur, ita Verbum Dei carnem ſine Matris corruptione conceptam aſſumeret. IV. Dignitati perſonæ Chriſti adverſaretur, concipi per carnis concupiſcentiam, peccato infectam, cùm ipſe ad peccatum abolendum veniret. Auguſtinus Enchiridii c. 34. & 40. V. Oportebat inſigni miraculo Eccleſiæ caput naſci de Virgine, ut ſua corporali Nativitate adumbraret ſpiritualem ſuorum membrorum de virgine Eccleſia regenerationem. Quẽadmodum enim Filius Dei factus eſt Homo in utero Virginis; ita homines renaſcuntur filii Dei per undam Bapciſmatis. Auguſtinus lib. de S. Virginit. c.6. VI. Congruebat, ut ſecundus Adam ex Virgine, ſola Dei concurrente virtute naſceretur, ſicut primus Adam à Deo ex terra virgine plaſmatus fuerat.

Cur ex Virgine Verbum naſci voluerit

POSTREMO conveniebat, ut ſicut per virginem ſerpens lethiferum virus; ita per Virginem Deus ſalutis antidotum propinaret: ut quemadmodum per Virginem mors, ita & per Virginem vita rediret, virginiſque Evæ, Maria Virgo fieret advocata. Irenæus lib. 3. cont. hæreſes c.31.33.

CAP. CLXV.

Vtrùm Virgo naturaliter concipere poſſit?

DIVVS Auguſtinus lib.14. de civit. cap.26 ſentire videtur, homines in ſtatu naturæ integræ ſalva virginitate fuiſſe generaturos, quia potuiſſet utero conjugis ſalva integritate feminei genitalis virile ſemen immitti, ſicut nunc poteſt eadem integritate ſalva ex utero Virginis fluxus menſtrui cruoris emitti. Nec ad pariendum doloris gemitus, ſed maturitatis impulſus fæminea viſcera laxaſſet. Similiter ad fœtandum & concipiendum.

Digitized by Google

ſciendum non libidinis æſtus, ſed voluntarius uſus naturam utramque coniunxiſſet. Quia tamen per reſeratioñe & dilatationem membrorum, necnon commixtionem ſexuum & ſeminum generatio facta etiam in ſtatu innocentiæ fuiſſet oppoſita ſententia tenenda eſt, videlicet mulierem abſque miraculo non poſſe ſalva integritate virginitatis concipere vel parere. Non enim ad retinendam virginitatem ſufficit, quod genitalia membra nutu voluntatis abſque turbido motu libidinis ſuo fungantur officio: ſed præterea neceſſarium eſt, clauſtra pudoris non aperiri. Vnde paſſim Veteres aſſerunt, Chriſtum ex clauſo B. Virginis utero exiiſſe, quemadmodum ex occluſo lapide ſepulchro poſtea redivivus prodijt.

Virgo naturaliter concipere ac parere nequit

CAP. CLXVI.

De Hæreſibus Virginitati B. Mariæ contrariis.

TRIPLEX hoſtium Virginitatis Deiparæ acies profliganda eſt.

PRIMA eorum, qui Chriſtum ex Ioſeph & B. Maria hominum aliorũ more genitum contendunt; ac proinde Virginitatem in Conceptione ſalvam fuiſſe negãt. In qua acie ſunt Iudæi, omneſque illi, qui Chriſtum purum fuiſſe hominem arbitrantur: ut Ebion, Cerinthus, Photiniani, Carpocratiani: quibus omnibus ex profeſſo Ioãnis Evãgelium oppoſitum eſt, in quo legimus *Verbum in principio fuiſſe, omniaque per ipſum facta eſſe, ac tandem factum eſſe carnem, non ex ſanguinibus, neque volũtate carnis aut viri*, ut Hieron. libr. de viris illuſt. in Ioann. monet; atque Irenæus, Tertullian. Ephiphan. Auguſtin. & alij cõtra hæreſes diſſerentes. Adverſus quam hæreſim unicum Iſaiæ teſtimonium ſufficiat, cap. 7. *Ecce virgo concipiet & pariet filium.* Quam prophetiam Matthæus c. 1. & Lucas c. 1. in B. Maria completam fuiſſe oſtendunt. & Hieron. (in 7. c. Iſaiæ, lib. 1. cont. Iovinian. lib. cont. Helvid. & in lib. Hebraic. tradit. in 24. cap. Gen.) declarat vocem Hebræam *Alma*, ſignificare puellam abſconditam, quæ virorum aſpectibus non patuerit, ſed parentum diligenti cura obſervata ſit, quales ſunt virgines; ideoq; *Virginẽ* aptiſſimè vox illa denotat.

Vox Alma quid ſignificet Hebræis.

SECVNDA hoſtium acies B. Mariam in partu Virginem remanſiſſe negat; cujus anteſignanus fuit Iovinianus; idque, ne fateri cogeretur, Chriſti corpus phantaſticum eſſe. Ambroſium enim Manichæum eſſe calumniabatur, quia permanentem B. Mariæ Virginitatem defenderet, Auguſt. teſte lib. 2. de nupt. & concupiſ. c. 5. Contra hanc hæreſim ſcripſit Ambr. epiſt. 81. & Hier. lib. cont. Iovinianum. Quam hæreſim apertè confutat illud Iſaiæ 7. *Ecce virgo concipiet & pariet filium.* Et Ezechiel. illud cap. 44 *Porta hæc clauſa erit: non aperietur & vir non tranſibit per eam, quoniã Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eã.* Quæ autem eſt hæc porta, niſi B. Virgo? *per quam in hunc mundum Chriſtus intravit, quoniam Virginali partu ſuſus pudoris clauſtra non reſolvit*: ut tradit Ambroſius li. de inſti. Virgin. c. 7. & 8. & li. 10. ep. 81. Bern. ſer. 2. ſuper *Miſſus eſt.*

Ioviniani error.

CAVENDA tamen eſt ſuperſtitioſa quorundam imaginatio, ſentientium, quòd Chriſtus per umbilicum B. Virginis ſit egreſſus: vel quòd non magis per uteri clauſtra, quàm qer genu aut oculos prodierit. Quæ ſi vera eſſent, B. Virgo no poſſet dici peperiſſe filium; quod tamen Iſaias, Matthæus, & Lucas aſſerunt. Quare indubitanter tenendum eſt, Chriſtum infantem in quantitate ætati congruente ex B. Virgine Marte

(quæ ipſi officia uterina exhibuit) per uteri oſtium, ſine apertione aut dilatatione clauſtri virginalis egreſſum eſſe, divinaque virtute partes illas penetraſſe, ſicut poſtea & clauſo ſepulchro prodiit, & januis clauſis ad diſcipulos intravit: ut Hieronymus contra Iovinianum; Auguſtinus epiſtol. 3. Gregorius homil. 26. in Evang. & Damaſcenus lib. 4. cap. 15. notarunt.

QVOD autem Lucæ 2. de Chriſto ſcriptum allegatur: *Omne maſculinum adaperiens vulvam* &c. non ſignificat, ipſum genitalia matris clauſtra reſeraſſe, ſed primò ex ea natum eſſe. Nam in ſcripturis *aperire vulvam*, periphraſis eſt primogeniti & fœcunditatis. Gen. enim 30. Dominus Rachelis vulvam aperuiſſe dicitur, quando eam fœcundavit; & vulvam Annæ clauſiſſe, quoniam ſterilis eſſet, 1. Reg. 2. ut latè cont. Helvidium Hieronymus deducit.

Helvidius. TERTIA hæreticorum acies B. Mariam poſt partum virginem remanſiſſe negat: quorum dux eſt Helvidius, quem libro contra eundem ſcripto confutat Hieronymus, adducens ex capit. 44. Ezechielis Portam, per quam Dominus Deus Iſrael prænunciatur tranſiturus, clauſam permanſuram. Et ſanè congruum fuit, ut Dei Patris Vnigenitus ſecundùm Divinitatem, etiam Matris unigenitus eſſet ſecùndùm humanitatem. Nec decuiſſet, aulam Regis æterni, Tēplumque, in quo Spiritus ſanctus Chriſti carnem formaverat, commixtione humani ſeminis profanari. Adde, quòd ingratiſſima videretur B. Virgo, ſi non contenta tanto Filio, virginitatem ſingulari privilegio conſervatam ultrò projiceret: quod nefas eſt de Chriſti Matre ſuſpicari, cujus tam immobile propoſitum conſervandæ Virginitatis fuit, ut ne quidem Angelo, filium promittente, tibubaverit. Lucæ primo Bernardus ſermone de aſſumptione B. Mariæ.

Deinde Scriptura teſtatur, Ioſephum non cognouiſſe, donec Filium ſuum primogenitum pareret. An tam impudens Ioſeph fuiſſe putabitur, ut quam concepiſſe de Spiritu ſancto audierat, atque Deum & Meſſiam promiſſum enixam Angelorũ magiſterio didicerat, quem à paſtoribus atque Magis adorari viderat, intemperanter polluere attentaret? Incredibile id eſt, quin potiùs certùm, Ioſeph juſtum, ſicut prolem, ita & Matrem poſteà ſemper in ſumma veneratione habuiſſe, nec de illa cognoſcenda vel cogitaſſe. Imò cum Veteribus aſſerimus, Ioſeph quoque virginem permanſiſſe. Nam ſi Ioſeph Patriarcha florens ætate domini ſui uxorem violare non præſumpſit; hic Ioſeph Domini ſui matrem coinquinare non erubuiſſet? Et cur Dominus moriens Ioanni Virgini Matrem curandam ſollicitè commendaſſet, ſi alios ex Ioſeph filios genuiſſet? *Ioan. 19.*

ARGVMENTA verò Helvidii quadruplicia fuere. I. deſumpta ex vocula, *Antequam*, quæ non ſemper conſequentiam, ſed ea quæ præcogitantur inſinuat: veluti ſi dicatur, *antequam pœniteret, mortuus eſt*, non ſequitur, poſtea pœnituiſſe. II. Ex voce *Donec*, quæ aliquando tempus determinatum, nonnunquam infinitum deſignat: ut, *oportet illum regnare, donec ponat inimicos ſcabellum pedum.* Qua phraſi nobis ea ſignificantur, de quibus ambigi poſſet, ſi non fuiſſent ſcripta, Cetera verò intelligentiæ noſtræ committuntur. Eandem vim habet *Vſque*, ut: *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi.* III. Ex voce, *Primogenitus*, qua ſignificari videtur, alios poſtea natos. Sed in ſcriptura *Antiquam* *Donec.* *1. Cor. 15.* *Vſque. Matth 28.* *Primogenitus.*

ptura Primogenitus vocatur is, ante quem nullus alius natus eſt, ſive alii ſequantur ſive non;ut ex cap.18.Numerorum patet, ubi primogenita infra menſem redimi jubentur,non exſpecta. to ſequẽti partu.Neque repugnat,quòd Chriſtus *Primogenitus in multis fratribus* dicatur ;quoniam ibi ejus præ aliis excellentia notatur: quòd ſcilicet Filius ſit natura,reliqui autem ſola adoptionís gratia.Nec plus urget,quòd fratres habuiſſe dicatur.Nam FRATRES in ſcriptura ex quatuor cauſis nuncupantur : ſcilicet natura , ut uterini ; cognatione , ut Loth & Abraham;gente,ut Iudæi ; religione atque affectu,ut Monachi,& omnes Chriſtiani.Chriſti ergo *fratres* vocantur conſobrini & affines ex propinquis B.Mariæ aut Ioſeph oriundi ; ut Hieronymus in 12.cap.Matth.& lib.contra Helvidium obſervat Vbi etiam improbabilem eſſe opinionem admonet illorũ, qui tradunt,Ioſeph fuiſſe octogenariũ ſanem,ac ex alia priùs uxore genniſſe filios, qui fratres Domini vocentur, cùm Iſa.cap.62.ſignificet virginem fuiſſe atque iuvenem : *Habitabit Iuvenis cum Virgine,*qui ſcilicet expeditus ſit ad fugiendum in AEgyptum, & lucrãdum tam Matri,quàm Proli victum.IV. generis argumẽta ducuntur ex eo,quòd B.Virgo dicatur *coniux,mulier* , & *Ioſeph vir eius* . Reſpondetur his vocibus non ſemper corruptam , ſed grandem natu fæminam ſignificari . Nam Geneſ. 2. & 3. Eva virgo, *mulier* appellatur.Et phraſi ſcripturæ(Deut. 20. & 22.) virgines deſponſatæ *coniuges,uxores, mulieres* nuncupantur.

Fratres Chriſti.

Hieronym. in prologo epiſt Iacobi Epiphan. hæreſi 51. & 78.

Coniux, uxore mulier.

CAP. CLXVII.

Cur de Virgine deſponſata Chriſtus naſci voluerit?

De Virgine deſponſata Verbum naſcitur voluerit.

PLVRES hujus divinæ diſpoſitionis cauſæ à Doctoribus redduntur.I.eſt,ne Dominus à Iudæis,velut ſpurius contemneretur. Honeſtius enim fuit,ad tempus exiſtimari Chriſtum ex conjugio natum , quàm ex fornicatione: Ambroſ .li.2.in Lucam.II.ut conſueto ſcripturarum more Chriſti genealogia texeretur , non per feminã, ſed per virum.Auguſtinus lib.23. cont. Fauſt.cap.8.III.ut faciliùs & commodiùs Dominus educaretur, & contra perſequutionem furentium protegeretur. Ephiphan. hæreſi 78.Hieron. in 1. cap. Matth. I V. ut divinus partus diabolo celaretur;dum putat, ex viro gravidam,quam ſciebat non eſſe adulteram.ſic Ignatius in epiſt.ad Philip.& ex eo Ambroſ.& Hieron.

Ex parte verò B.Virginis etiam conveni entiſſimum fuit,ut deſponſata viro eſſet. I. Ne à Iudęis veluti adultera vel meretrix haberetur.Facilè enim in admiſſi ſtupri ſuſpicionem incidiſſet. Hieron.in 1.cap.Matth. Ambroſ.in Lucam.Bernardus ſerm.2.ſuper *Miſſus eſt.* II.Ne virgines ſuſpicione vel infamia laborantes excuſationis velamen obtenderent,prætexendo, quòd neque B. Virgo ſtupri commiſſi labem effugiſſet III. Vt honeſtiùs ſponſæ miniſterium exhiberi à ſponſo poſſet.Indigebat enim in fuga ſolatio, coadjutore, protectore.IV.Vt B. Virgo teſtem cuſtodemque Virginitatis, caſtiſſimæque fœcunditatis haberet. V. Vt quemadmodum in Chriſto duæ naturæ novo

Digitized by Google

miraculo copulantur: ita in eius Matre duplex prærogativa reſplenderet matrimonialis fœcunditatis, virginaliſq; integritatis. POSTREMO, ut B. Virgo typum Eccleſiæ exprimeret, quæ virgo permanens, per undā Baptiſmatis Chriſto filios generat; iuxta illud Apoſt. 2. Cor. 11. *Deſpendi enim vos uni viro virginē caſtam exhibere Chriſto.* Aug. Enchi. ca 34. Denique fidelibus perutile fuit, B. Virginem deſponſari, ut Ioſephi teſtimonio fides noſtra comprobaretur, qua credimus, Chriſtum de Virgine natum: quia maritus certior teſtis eſt pudoris, qui poſſet dolere iniuriam, & vindicare opprobriū, ſi non agnoviſſet myſteriū. Virginis enim teſtimoniū de ſe ipſa datum, iactantiæ, aut ſuſpicioni mendacii poterat eſſe obnoxium. Præterea Chriſtus matrimonium ab initio mūdi à Deo inſtitutum commendare voluit, ne quis nuptias tanquam à dæmone invectas Manichæorum errore infectus, abominaretur. Poſtremo, ut fideles voluntariæ continentiæ (quam Deus non præcipit, ſed conſulit) exemplum inſigne in deſponſatis haberent. 1. Cor 7.

CAP. CLXVIII.

Cur de Virgine fabro deſponſata Chriſtus naſci eligerit?

Fabri filius cur dici Chriſtus voluerit?

SINGVLARI divinæ providentiæ conſilio ex Virgine fabro deſponſata Chriſtus naſci voluit. Quia enim ſecundum divinitatem filius erat conditoris machinæ mundi; etiam ſecundum humanitatem fabri filius dici elegit. Cum autem nomen fabri genericum ſit, complectens fabros aurarios, argentarios, ferrarios, lignarios & lapidarios; non immerito ambigitur, qualis faber Ioſeph exſtiterit. Communis quidem opinio artem lignariam exercuiſſe obtinuit, quam in Matthæum S. Thomas ſequitur in 13. cap. Sed Hilarius Can. 14. in Matth. Beda. libr. 2. in Marcum, & alii nonnulli fabrum ferrarium fuiſſe ſentiunt, typum inter Ioſephum fabrum utentem igne, ſpiritu, & aqua; ad ferrum edomandum, & Deum Patrem commutantem vaſa iræ (aqua, ſpiritu & igne) in vaſa miſericordiæ collocantes.

Matth. 13. Marci 9.

CAP. CLXIX.

Vtrum inter B. Virginem & Ioſeph verum exſtiterit coniugium?

Inter B. Virginem & Ioſeph verum fuit coniugium.

CVM vera pactio nuptiarum, ſeu coniugalis conſenſus. omneque coniugii bonum inter Beatā Mariam & Ioſeph reperiatur, dubitandū nequaquam eſt, verum quoque inter illos exſtitiſſe matrimoniū; ad cuius ſubſtantiam non pertinet ſexuum commixtio, mutuuſve corporum uſus, ſed tantùm matrimonialis coniunctio, quæ cōſenſu peragitur. Vnde Euangelium Ioſeph vocat *Mariæ virum* & *Mariā coniugem ipſius*, idque propter coniugii veritatem, deſponſationiſque fidem; ut Auguſt. docet lib. 5. cont. Iulian cap. 9.

Matth. 1. Luc. 1. & 2.

OBSERVANDVM tamen eſt, carnalem coniugum copulam ſubinde honeſtiore Nuptiarum vocabulo ſignificari, aut viri, coniugis, vel mariti: quo reſpectu Veteres aliquando dicunt, Ioſeph potius B. Virginis cuſtodem fuiſſe, quam virum aut maritum.

VTRVM autem ex legis præcepto deſponſata fuerit B. Virgo, ambigere quis poſſet, eo quod populi Iudaici morib. virginitas minus commendata fuerit, ac Deut. 7. legatur: *non erit in te ſterilis.* Sentiendum tamen eſt, non legis præcepto

Digitized by Google

cepto ſed revelatione Dei B. Virginem deſponſatam fuiſſe viro, certam nimirum, quod coniugium ſuæ virginitati nullum detrimentum adferret. Illud vero Deutero. *Non erit in te ſterilis*, promiſſionem fœcunditatis, non præceptum coniugalis ſocietatis continet. Nam & pecoribus convenit. Quamquã verò in veteri Lege obſervatio virginitatis minus frequentata fuerit; ſua tamẽ commendatione non caruit: ut Heliæ, Elizei, filiorum Prophetarum, Ieremiæ, Ioannis Baptiſtæ, aliorumque exempla convincunt. Idque luculenter Iſa. c. 56. Ioſephus lib. 2. de bello Iudaico ca. 7. Philo in libr. de ſtatu Eſſeorum atteſtantur.

CAP. CLXX

De Genealogia B. Mariæ.

CVM venturi Meſſiæ promiſſiones luculentiſſimè Tribui Iudæ, ſignanterque Davidi factæ ſint, & non per feminas, ſed per viros Tribus diſtingui, genealogiæque texi ſoleant; neceſſario conſequitur, B. Mariam per lineam maſculinam de Tribu Iuda & Davidis poſteritate deſcendere; alioqui enim Chriſtus ſecundum carnẽ de Tribu Iuda & ſemine Davidis ortus dici non poſſet; neque ſacerdotium à Tribu Levi ad Tribum Iudæ tranſlatum eſſet. Quare Matthæus & Lucas Genealogiam Chriſti texendo uſque ad Ioſeph virum Mariæ, ſupponunt utrunque conjugem ex eâdem Tribu & familia Davidis proveniſſe. Vnde Auguſtinus Fauſto obijcienti, quod B. Maria filia Ioachim ſacerdotis eſſet de Tribu Levi, reſpondet, Patrem B. Virginis (ſive Ioachim, ſive alius fuerit) de Tribu Iuda, & quidem ex Davidis ſtirpe propagatum, accepiſſe verò ex filiabus Aaron uxorẽ, cuius ratione B. Virgo Elizabeth cognata fuerit. Quod autem regium genus ſacerdotali proſapiæ iungeretur, divino conſilio factum eſt, ut Chriſtus Rex & Sacerdos, ex utriſque ſecundum carnem naſceretur. Hinc Aaron de Tribu Iuda vxorem duxiſſe legitur Exodi 6 & Ioiada Pontifex 2. Paralip. 22. Quare Matthæus Genealogiam Chriſti per Ioſeph qui eius pater vulgo putabatur, deſcripſit, ſciens Iudæis notum, B. Mariã paternæ hæreditatis ſucceſſionem cõſecutam, ipſi Ioſeph propinquitatis iure deſponſatam eſſe, iuxta legem Deut. 25. per Moyſen Deo iubente latam.

Gen. 35. Rom. 1. Hebr. 7.

Aug lib. 2. cont. Fauſt cap. 8, Li. 1. de. nupt. & co̅c. ca. 11. Lib. 5. c̃o̅c. Iul. cap. 9.

Hieron. in 1. cap Matth Aug. lib. 2 de conſenſu Evang. c. 3 B. Virgo de Tribu Iuda ex patre.

De genealoiga verò per Lucam texta duplex eſt opinio: VNA Aphricani, quam à conſanguineis Chriſti accepiſſe fertur, quod videlicet Lucas Chriſti Genealogiam per legalem patrem Ioſeph deſcripſerit. Nam duos ille patres habuit; unum naturalem Iacob, cuius genealogiam Matthæus proſequitur: & alterum legalem, videlicet Eli, cui defuncto, ex eius vidua Iacob filium Ioſeph ſecundum legem genuit. Aphricanus enim tradit, Iacob & Eli ex cõmuni matre Ieſcha uterinos fuiſſe, diverſis tamen ex patribus natos. Et Iacob quidem filium Mathan, ex Salomone deſcendentis; Eli vero filium Melchi, ex Mathan filio Davidis fuiſſe, qui Ieſcham viduam Mathan in vxorem accepit, quæ filium Iacob ex Mathan priùs genitum habebat; ex qua tamen poſtea Melchi genuit Eli, fratrem uterinum Iacob. Quorum fratrum cùm Eli poſterior uxorẽ ſine liberis reliquiſſet, Iacob eandem accepit, ex qua Ioſeph genuit, qui proinde filius naturalis fuit Iacob, ſed juxta quoddam genus adoptionis legalis filius exſtitit Eli, ſine liberis defuncti. Quã Aphricani ſẽtẽtiam cõprobat Euſeb. lib. 1. hiſt. c. 6. Hieron. in

Genealogia Chriſti per Matthæum & Lucam deſcripta quomodo cordet.

in 1. cap. Matth. & lib. de viris illuſtribus. Ambroſius lib. 3. in Lucam. Auguſtinus lib. 2. de conſenſu Euang. cap. 3. Epiphanius hæreſi 78. Damaſcenus li. 4. cap. 15. Nicepho li. 1. hiſto. cap. 11.

An Lucas B. Virginis genealogiam texat?

NONNVLLI ſentiunt, Lucam naturalem Chriſti genealogiam per B. Mariam texere: ſed quia ſcripturarum mos non obtinet, ut per mulieres genealogiæ deducantur, & Chriſtus patrem, ex cuius ſemine procreatus eſſet, non haberet; ideo Euangelicam coactum fuiſſe à nepote ad avum tranſire, dum ait: *Et ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum XXX. ut putabatur filius Ioſeph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat &c.* Qui nõ Ioſeph, ſed Ieſus fuit Heli ſive Heliachim aut Ioachim. Nam hæc nomina coincidere, patet ex li. 4. Reg. cap. 23. & 2. Paralip. c. 36. Secundùm hanc ſententiam Lucas à Ieſu ad avũ maternum tranſivit. Cujus ſententiæ Auguſtinus meminit lib. 2. qu. Evang. qu. 5. Damaſcenus lib. 4. 15. Simeon Metaphraſtes in vita B. Mariæ. Nicephorus lib. 17. Ianſenius in Concordia Evang. c. 14.

Canus lib. 1. loc com. ca. 5. Soto in 4. diſt. 30 q. 2. ar. 1.

PORRO de ſororibus B. Mariæ Veterum ſententia eſt, B. Mariam unigenitam filiam Ioachim & Annæ fuiſſe Mariam verò Cleophæ ſeu Alphæi uxorem, dictam eſſe ſororem Matris Domini, quia eſſet ſoror Ioſeph, aut uxor fratris ejuſdem cujus filii Iacobus, Ioſeph, Iudas, & Simon *Domini fratres* appellãtur, quia conſobrini erant, Quemadmodum etiam Deiparæ conſobrina fuit Maria Salome. vide Euſebium lib. 3. cap. 11. hiſt. & Niceph. li. 3. cap. 2.

CAP. CLXXI.

Quartus Articulus.

Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.

In paſſionis dominicæ myſterio Chriſtianæ religionis conſiſtit fundamentum

HOC Fidei articulo profitemur, Chriſtum Dominum, cum Pontius Pilatus Cæſaris Tiberij iuſſu Iudæam provinciam adminiſtraret, variis cruciatuum generibus affectum fuiſſe; demum in crucem ſublatum, cruciquе affixum, poſteàque ſepulturæ corpus ejus traditum. In quo Paſſionis Dominicæ myſterio Chriſtianæ religionis fundamentum conſiſtit; nempe, quòd humanæ Redemptionis opus, Chriſti veri Dei & Hominis morte conſummatum ſit, qui tanquam Mediator, Advocatus & Pontifex voluntaria ſui ipſius oblatione ad mortem in Ara crucis, genus humanum, iræ Dei propter inobedientiam primorum parentum obnoxium, Patri ſuo cæleſti reconciliavit; nec non ab æternæ damnationis debito redemit, perſoluto pro eodem precioſi ſanguinis ſui precio condigno. Cuius redemptionis iure nos ſibi in ſervos vẽdicavit; cui propterea, veluti emptitii ſervi ſuo Domino ſervire obſtringamur. Cuius beneficii memoriam fideles animo ſæpiſſime revoluere debent, ut illius commemoratione excitati, totos ſe ad Dei erga nos amorem & bonitatẽ ſuſcipiendam convertant: ſeque gratos tam benigno Domino exhibere ſtudeant; exemplo Apoſtoli, qui nihil *ſe ſcire* gloriabatur *niſi Ieſum Chriſtum, & hunc quidem crucifixum.* 1. Cor. 2. Quod magnum pietatis ſacramentum ab huius mũdi ſapiẽtibus prorſus fuit ignoratũ. *Nos*, inquit Apoſtolus, *prædicamus Chriſtũ crucifixũ, Iudæis quidem ſcandalum, genti-*

Servi Chriſti cur dicamur.

Myſterium paſſionis Chriſti ſtultitia eſt infidelibus.

gentibus autem ſtultitiam. Ipſis autem vocatis Iudæis atque Græcis Chriſtum Dei virtutem, & ſapientiam: quia quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus; & quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. *Verbum enim crucis pereuntibus quidem ſtultitia eſt: iis autem qui ſalvi fiunt,* id eſt, nobis, *Dei virtus eſt. Nam quia in Dei ſapientia non cognovit mundus per ſapientiam Deum: placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes:* id eſt, proponi hominibus ſalutem per fidem in Ieſum Chriſtum crucifixum, quod in ſpeciem hominibus ſtultum videtur. Sed convenientiſſimum fuiſſe, ut ſicut unius hominis inobedientia omnes perierant, ita unius hominis Chriſti obedientia omnes immortalitatem recuperarent, Apoſtolus Rom. 5. declarat, opponens unum primum hominem, authorem peccati, mortis & damnationis, uni Chriſto, ſecundo Adæ, qui author eſt omnibus juſtitiæ, immortalitatis, ſalutis, & gloriæ. In eo ſiquidem Chriſti paſſio & mors ab aliorum quorumcumque hominum paſſione & morte differt, quòd nullius alterius inſontis occiſio fuerit propitiatio mundi: ſingulares quippe in ſingulis mortes fuere, nec alterius quiſquam debitum ſuo fine perſolvit, cum unicus Chriſtus ſit in quo omnes ſimul crucifixi, paſſi, mortui, ſepulti, ſuſcitati, necnon iuſtificati fuerunt. Cujus effuſio ſanguinis iuſti tam potens fuit ad privilegium, tam dives ad precium, ut ſi univerſitas captivorum in Redemptorem ſuum crederet, nullum diabolica vincula retinerent. Acceperunt reliqui juſti, nō dederunt coronas; & de fortitudine fidelium nata ſunt exempla patientiæ, non dona juſtitiæ. Quare meritò ſolus Chriſtus pro nobis paſſus, crucifixus & ſepultus agnoſcitur, ſoluſque profuit nobis non ſolùm virtutum exemplo, ſed etiam redemptionis ſacramento: contulit divina, necnon erexit humana. De cujus vitæ decurſu nulla in Symbolo fit mentio, ſed confeſtim à Nativitate ad ejuſdem Paſſionem tranſitus fit; ut intelligeremus illud ſingulare Chriſto, quòd nos omnes ab æternæ damnationis exitio ſua Paſſione ac Morte liberaverit. Quòd enim vitæ exemplo, doctrina & miraculis homines erudiverit, doctoriſque admirandi officio perfunctus ſit, cum alijs nonnullis ei commune fuit: ceterùm ſolvere humanę redemptionis pretium, Deumque propriæ vitæ oblatione placare, ſoli Chriſto competit. Quod proinde ſummum beneficium Apoſtoli nos omni ſtudio aſſiduè animo recolere voluerunt: ad cujus illuſtrationem priuſquam accedamus, de vitæ Chriſti decurſu nonnulla præmittemus.

1. Cor. 1.

Conveniens fuit ut ſicut unius inobedientia omnes perierant, ita unius obedientia omnes ſalvarentur.

Mortis Chriſti privilegia.

Vita Chriſti in Evāg. ſed non in Symbolo continetur.

CAP. CLXXII.

Quænam potiſſimùm in Chriſto conſideranda ſint?

TRIA in Chriſto potiſſimùm cōſideranda occurrunt. I. eſt decurſus piæ innocentiſque vitæ, quem ejus converſatio in Evangelio deſcripta proponit & commendat. II. Sapientia doctrinæ, quam Novi Teſtamenti libri demonſtrant. III. Dignitas perſonæ, quæ ex duobus præcedentibus articulis intelligi poteſt.

In Chriſto conſideranda. Vita Chriſti decurſus. Sapientia doctrina. Dignitas perſona.

QVOAD Chriſti vitam, in Evangelio legimus admirandam ejus ex Virgine conceptionem & nativitatem; Circumciſionem & in Templo Præſentationem; cumque annorum XII. eſſet, in medio doctorū ſeſſionem; quodque Patri & Matri ſubditus fuerit. Cetera ejus uſque ad Ioannis Baptiſtæ geſta

ſta miro ſilentio Evangeliſtæ prætererunt. Ideo non immeritò quæritur, à XII. anno quidnam uſque ad XXX. egerit? Valentiniani, teſte Irenæo lib. 1. cap. 17. dixerunt, illo toto tempore Chriſtum ſtudijs doctrinæque Legis acquirendæ vacaſſe. Celſus Origene teſte, lib. 6. contra eundem, Platonicæ Philoſophiæ operam dediſſe, ſuaque dogmata ex ea habuiſſe commentus eſt. At certum eſt, Chriſtum, æternam Patris Sapientiam, nec Literis, nec ſcientiis addiſcendis incubuiſſe, ut apertè Iudæi ipſius æmuli teſtantur, cum admiratione clamantes: *Quomodo hic ſcit Literas, cum eas non didicerit? unde huic ſapientia tanta?*

An Chriſtus ſtuduerit

Matth. 13. Marci. 6. Ioan. 4.

SED urgebit aliquis: Si Literarum ſtudijs non vacavit, quid igitur uſque ad XXX. ætatis annum egit? RESPONDENDVM eſt, Dominum fabrilem cum patre putatitio artem exercuiſſe, laboreque manum ſibi atque Matri victum comparaſſe; non vagum neque otioſum deambulaſſe, ut concives obſtupefacti his verbis Marci 6. indicant: *Nonne hic eſt faber, filius Mariæ? unde huic ſapientia tanta?* Quoad doctrinam verò, circa XXX. ætatis annū Evangelicam annunciationem exorſus eſt, præmiſſo Ioannis Baptiſtæ teſtimonio, ſuſceptoque illius Baptiſmo, necnō prævio XL. dierum jejunio in deſerto. in tradenda verò Evangelica doctrina Legiſlatoris authoritate uſus ab auditoribus ſuis fidem & obedientiam exegit: *Erat enim docens ſicut poteſtatem habens, & non ſicut Scribæ & Phariſæi.* Cujus inſuper verba ſicut authoritatis; ita & admirandæ ſuavitatis fuere plena: *omnes* enim *teſtimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipſius,* ait Lucas c. 4. Vnde Sponſa Pſalm. 44. de ſui Sponſi verbis canit: *Diffuſa eſt gratia in labiis tuis.* Neque verò in Chriſti verbis tantùm ſingularis exſtitit ſuavitas, verumetiam incredibilis quædam vis & energia, quæ auditorum mentes illuſtraret, atque cor & voluntatem perlceleret, pro ſuoque arbitrio afficeret, necnon attraheret. Non enim aliorum doctorum more foris tantum pulſabat, plantabat, rigabat; ſed etiam quos volebat illuminabat, ac bonam inſpirando voluntatem ad ſe pertrahebat, ſibique credulos & obedientes efficiendo ſuæ doctrinæ incrementum præſtabat, ut ſæpe docet Auguſt. libro de magiſt. c. 14. lib. de gratia Chriſti c. 13 & 47. lib. de prædeſt. ſanct. c. 8.

Chriſtus fabrilem artē cum Ioſeph exercuit.

Chriſtus anno 30 prædicare orſus Luca. 3.

Matth. 7. Luca 4. Marci 1.

In Chriſti verbis ſuis ſuavitas, vis & energia.

Chriſtus illuminabat, ac voluntatem afficiendo movebat.

SVMMA verò doctrinæ Chriſti eſt, quòd Deum Vnum in natura, & in perſonis Trinum ſuper omnia, & proximum diligere oporteat ſicut ſeipſum. *In his* enim *duobus mandatis Lex pendet, & Prophetæ.* Et *qui diligit, legem implevit. Plenitudo enim legis eſt dilectio.* Vnde patet, Chriſtum non ſolùm fidem & Sacramentorum ſuſceptionem præcepiſſe, ſed etiam Decalogi obſervationē à Chriſtianis requirere; ut Matth. 19. quærenti: *Quid boni faciam, ut habeam vitam æternam?* Reſpondit: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Et Matth 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, docentes eos ſervare omnia, quæcumque mandavi vobis.* Vnde liquet, Evangelium non eſſe nudam & abſolutā promiſſionem vitæ æternæ, ſine conditione obſervationis mandatorum; neque Chriſtum à Deo hominibus datum fuiſſe ſolùm ut Redemptorem, cui fidant, ſed etiam ut Legiſlatorem, cui obediant, ut Conc. Trid. ſub anathemate definivit.

VTRVM autem Chriſtus præter Fidei

Digitized by Google

dei & Sacramentorum præcepta; ultra naturalia & decalogi, alia ſuperaddiderit, à nõnullis ambigitur. Ceterùm audacter B. Auguſtinus pronũciat, nec verè nec rectè dici, quòd nulla præcepta moralia in Noua Lege reperiantur, quæ in Veteri non contineantur; ſiquidem Chriſtum amplius præcepiſſe Chriſtianis ex cap. 5. Matthæi patet. Vbi Dominus moralia quædam præcepta, quæ in Veteri Lege non inveniuntur, tradidit: ut: *Ego dico vobis, non iurare omnino*: ubi Iuramentum in quotidiano loquendi uſu abſolutè prohibetur, non tamquam per ſe malum, ſed veluti periculoſum; ideoque non niſi ex neceſſitate uſurpandum. Voluit enim Dominus non ſolùm peccata, ſed etiam peccatorum occaſiones caveri: nec ſolùm ad ſalutem præcepta neceſſaria diſtinctiùs expoſuit, ſed etiam conſilia ad perfectionis apicem conducentia, nonnullaque præcepta maioris ferventioriſque charitatis adjecit; ut: *date mutuum, nihil inde ſperantes*. ubi cum ſortis jactura nonnumquam mutuò dandum eſſe jubet.

Chriſtus nõ ſolum redemptor, ſed etiam legislator.

Augu. lib. 1. retract. c. 22.

EXCELLENTIAM verò doctrinæ Apoſtolus ad Hebr. 1. exponit, dicens: *multifariam, multiſque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, noviſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio*: qui non ſolùm Prophetas, ſed & Angelos omnes in tantum dignitate excedit, quantum Creator, veruſque Deus omnia ſua opera excellit; juxta B Petri teſtimonium *Tu es Chriſtus, filius Dei vivi*, Matth 6.

Doctrina Chriſti excellentia.

QVOD autem ex omnibus, quæ ſub cælo traduntur, ſola Chriſti doctrina & religio (pridem abolita veteri Lege) vera Deoque accepta ſit, varijs rationibus evinci poteſt, quibus ſuam doctrinam Chriſtus ipſe comprobavit. I. Dei Patris teſtimonio, qui dixit: *ipſum audite*. Matth 3. & 17. & 2 Per. 1. II. Miraculis, quæ certiſſima divinæ miſſionis teſtimonia, velutique ſigilla ſunt. *Si opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit.* Ioan. 15. & Ioan. 5. III. Spiritus ſancti teſtimonio: *Ille teſtimonium perhibebit de me* Ioa. 15. IV. Teſtimonio ſacrarum ſcripturarum, oraculiſque Prophetarum, qui ab Orbe condito fuerunt. Ioan. 5. Dominus de Moyſe loquens. *De me ille ſcripſit*. & de ſcripturis alibi: *Illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me*, & 2. Pet. 1. *habemus firmiorem Propheticum ſermonem*. V. teſtimonio Apoſtolorum, juxta illud Act. 1. *vos eritis mihi teſtes*. VI. Atteſtatione Martyrum, qui pro veritate religionis Chriſti ſanguinem atque vitam profuderunt. VII. Sanctitate vitæ Confeſſorum & Virginum ex omni conditione, ſexu, ac ætate. Atque poſtremò ex conſenſione omnium populorum, Eccleſiæque firmitate, *adverſus quam inferi portæ numquam prævalere potuerunt, nec in futurum poterunt*.

Chriſtiana religio, ſola Deo accepta oſtenditur;

Dei teſtimonio.

Miraculis.

Spiritus Sancti atteſtatione.

Scripturarum ſuffragio.

Omnium populorum cõſenſione.

CAP. CLXXIII.

Vtrum corporis defectus Chriſtus aſſumpſerit?

SICVT veram hominis naturam, ita & humanæ naturæ infirmitates & miſerias Dei Filius aſſumpſit; putà mortalitatem, ſitim, famem, fatigationem. Quas quidem ex peccato nos contrahimus neceſſitates; ille verò miſerandi voluntate ſuſcepit, *ut per pœnam ſine culpa in ſimilitudine carnis peccati pœnam ſolveret, & culpam in carne peccati*. *Voluit enim per omnia ſimilis eſſe fratrib, excepto peccato*, & iis, quæ plenitudinẽ iuſtitiæ dedecent; qualia ſunt, Ignorantia & Cõcupiſcentia mala:

Quos defectus corporis Chriſtus aſſumpſerit.

Digitized by Google

quæ licet pœnæ ſint hominis miſeri; ſimul tamen argumenta ſunt imperfectæ iuſtitiæ, omniumque malorum fontes.

ILLA denique in ſe nō admiſit, quæ ad Redemptionis myſterium nihil conducebant; ſed potius oberant; nec totius naturæ, ſed particularium vitia sūt; qualia ſunt cæcitas, morborumque varia genera. Quod autem Chriſtus non ficté, ſed verè eſurierit, ſitierit, dormiverit, fatigatus fuerit, Evangelica hiſtoria tradit. Et ſi opinione, non veritate iſta geſta eſſent; non veritate, ſed opinione ſalvati eſſemus. Hos tamen defectus, ſecundum quod Homo fuit, non ſecundum quod Deus, paſſus eſt Chriſtus, ut contra Arianos notat Cyrillus libro 2. in Ioan. c. 78. Cur autem Dominus iſtos defectus ſuſceperit, Petrus 1. epiſt. c. 2. exponit: *Paſſus eſt* inquit, *pro nobis. vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia eius.* & Apoſtolus ad Hebr. 12. *Recogitate eum, qui talem à peccatoribus ſuſtinuit contradictionem, ut non fatigemini.* II. Naturam miſerijs obnoxiam accepit, ut Incarnationis veritas appareret: Nam alioqui phantaſticum corpus habuiſſe diceretur, ut Manichæi voluerunt; quos redarguit Auguſtinus lib. 26. cont. Fauſt. ca. 8. III. Miſerias aſſumpſit, ut noſtras miſerias curaret: mortem enim noſtram moriēdó deſtruxit. Hebr. 2. *Per mortem, &c.* Pet. 2. *Chriſtus paſſus eſt pro nobis.* I. 55. *Vere languores noſtros ipſe portauit.* Totius enim mundi debitum ſua morte perſolvit. Leo epiſt. 83. ſerm. 3. de paſſione. IV. ne nos illi parum debere arbitraremur, ſi abſque doloris ſenſu redēptionis myſterium compleviſſet. V. humanæ naturæ infirmitates ſuſcepit, ut diabolum ad tentandum alliceret, qui eum aggredi non fuiſſet auſus, ſi nihil in eo humanæ infirmitatis apparuiſſet.

Matth. 4. Marc. 11. Ioa. 4. & 15. Damaſc. li. 3. de fide ca. 28.

Infirmitates humanas cur Chriſtus aſſumpſerit

NEQVE ſolum corporis mortalitatem Chriſtus aſſumpſit, ſed etiam moriendi patiendique neceſſitatem: corruptivam enim qualitatem in carnem ſuā diffundi permiſit, qua ſeneſcente ad mortem perveniret, niſi fuiſſet juvenis occiſus. Certum enim tempus durationis temperaturæ corporis hominis cōſtituit Deus, ultra quod pervenire nequit: ſed ubi terminum illum attingit, per ſe diſſolvitur, ex qua diſſolutione mors neceſſario conſequitur. Aug. lib. 5. cont. Iulia. cap. 9. lib. 2. de pecc. merit. cap. 39. & Damaſce. lib. 3. de fide ca. 28. docent, Chriſti corpus ante Paſſionem fuiſſe paſſibile, mortale, diſſolutioni obnoxium; cuius exſecutionem Chriſtus homo ſuſtinuit; quando divinæ voluntati placuit. Infirmitatem enim mortalitatis, retinuit in aſſumpta carne Chriſtus poteſtate, & ſuſtinuit voluntate.

Certum tempus durationis temperatura corporis à Deo conſtitutū eſt.

CAP. CLXXIV.

Vtrum Anima Chriſti paßionibus obnoxia fuerit?

PASSIONIS nomine Stoici inordinatum appetitus ſenſitivi, aut voluntatis contra rationem motū intelligebant. Ideoque animorum paſſiones, morbos vitioſaſque affectiones, Viro ſapiente indignas tradebant. In qua ſignificatione accepto paſſionis vocabulo, certum eſt, in Chriſto nullā fuiſſe paſſionem, quia nullus in eo inordinatus motus fuit, qui rationis judicium præveniret, vel ad illicita pertraheret, aut rationi obluctaretur, vel judicium rationis perturbaret; idque propter ſcientiæ plenitudinem, & dominij in

Paſſio an in Chriſto fuerit

in omnes potentias perfectionem. Ex quo promanabat omnis motus, imperium rationis ſequens, non præveniens. Non enim affectus Chriſtum invitum vel reſiſtere impotentem invadebant, aut aliquo modo commovebant: ſed eo tranquille imperante atque volente, quando, & quandiu volebat exſurgebant; ut confirmat Ioan. cap. 11. *Turbavit ſeipſum, infremuitque ſpiritu.*

Affectus animæ Chriſti propaſſiones fuere.

QVARE monet Hieronymus in cap. 26. Matth. affectus animæ Chriſti *propaſſiones* rectius appellari, quam paſſiones: quia *paſſio* perfecta animo rationique dominetur: *propaſſio* autem motus ſit in appetitu ſenſitivo conquieſcẽs, & naturalis, non vitioſus. Sed omiſſa de vocabulo contentione, firma fide tenendum eſt, Chriſtum appetitus ſenſitivi motus & affectus, ordinatos quidẽ, ſed tamen veros habuiſſe, quos adhibuit, ubi & quando voluit; non ex humanæ infirmitatis conditione, ſed ex voluntaria dignatione, ut contra Valentinum, Manichæum & Apollinarem Eccleſia ſemper tenuit, credens, dolorem, gaudium, amorem, timorem, iram, triſtitiam & admirationem in Chriſto cũ naturæ humanæ veritate fuiſſe: non quod ibi motus hi animi perturbati ſigna extiterint, aut violentæ vel morbidæ affectiones: ſed naturales humanæ naturæ affectiones, quibus in bonum tendimus aut malum refugimus; & quibus in hac vita carere neque poſſumus, neque debemus. Nam Apoſtolus eos, qui ſine affectione ſunt, vituperat. Rom. 1. Siquidem in hoc miſeriæ loco nũquam dolere, neque contriſtari, eſt in animo immanitatis, in corpore vero ſtuporis. Qui enim nullo excitatur aut flectitur affectu, humanitatem exuit. Sicut ergo Chriſtus cum anima & corpore totius naturæ humanæ perfectiones aſſumpſit; ita & naturales hominum affectiones habuit, quibus mortem, aliaque corporis incommoda naturaliter tanquam mala, ſenſuumque affectiva horremus & fugimus; necnon proprii corporis conſervationem appetimus. Vnde Iſa. 53 *Vere dolores noſtros ipſe tulit.* Matt. 26. *Cœpit contriſtari & mœſtus eſſe.* Marc. 14 *Cœpit pavere & tadere, ac dixit: triſtis eſt anima mea uſque ad mortem.* Lucæ 19. *Flevit ſuper Ieruſalem.* Marc. 3. contriſtatus eſt cum ira. Ioan. 2. zelum indignationis, iræque ſuſcepit. Ioan. 11. *Turbavit ſeipſum, infremuitque ſpiritu.* Non in invitum paſſio irruit, ſed imperio rationis exorta eſt, quando, & quamdiu voluit. Quod Hilarius exprimere volens, ſcribit in Chriſto fuiſſe paſſionem doloris & timoris, ſed non exercuiſſe vim paſſionis quia videlicet animo Chriſti non dominabatur, ſed nutui eius ſubſerviebat. Hilar. lib. 10. de Trin. ſuper Pſal. 53. & 68. & can. 31. in Matt.

Affectus in Chriſto ordinatiſſimi.

Aug. lib. 14 de civit. cap. 9 Damaſcen. lib 3. cap. 20

Naturales affectus Chriſtus habuit.

CAP. CLXXV.

Vtrum in Chriſto affectus contrarii fuerint?

QVEMADMODVM duas perfectas naturas; divinam ſcilicet & humanam, Chriſtus habuit; ita & duas voluntates cum operationibus ſibi congruis, nequaquam inter ſe contrariis. Complectitur autem humana voluntas affectum triplicem. I. Naturalem, quo eſſe atq; viuere optamus. II. Senſualitatis, quo naturaliter corporis bonum appetimus, eiuſdemque malum fugimus; de pœna & dolore contriſtamur, qui appetitus ab authore naturæ inſitus, bonus eſt, nec viris ſanctis deeſt; ut Dominus Petro ſignifica-

Duas volũtates Chriſtus habuit.

Voluntas humana triplicem affectum complectitur.

Digitized by Google

vit, Ioan. ult. *ducēt te quo tu non vis.* Aug. tractat. 123. in Ioan. III. Appetitum animæ Rationalem, quo divinæ voluntati noſtram per omnia conformamus. Qui omnes appetitus in Chriſto fuerunt, illaque Matt. 26. ſententia expreſſi ſunt: *Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Nam voluntate naturali vitam optabat, mortem horrebat; voluntate ſenſuali dolores & afflictiones refugiebat: voluntate autem rationali ſe Patris voluntati conformabat, quæ Chriſtum pro humani generis ſalute mori debere conſtituerat. Nec ulla hic voluntatum contrarietas fuit, quia una alteram non impedivit nec retardavit, ſed proprium ſuum motum & impulſum obtinuit; idque volente divina & rationali ſimul Chriſti voluntate, ut ſuſcipientis ſuſceptæque naturæ manifeſta diſtinctio pateret, ut notat Leo ſerm. 5. Domini, & 7 Cyr. in Ioã. l. 4. c. 1. *Verbum caro factum permittit carni ſuæ, ut propria patiatur: & ideo tanquam verus homo, mortem in ianuis exſiſtentem pertimeſcit.*

Chriſtus diſpenſative beatus & miſer fuit.

Si quis autem quærat, quomodo Chriſtus ab initio Conceptionis beatus, paſſibilis, & divina contemplatione fruens; triſtis, dolens, timens, admirans eſſe potuerit: RESPONDEO, virtute divinitatis Chriſti ſic diſpenſativè beatitudinem in anima fuiſſe retentam, ut ad corpus non derivaretur, ne eius paſſibilitas & mortalitas tolleretur: ſimiliter delectationem contemplationis ſic in mente retentam, ut ad vires ſẽſibiles non derivaretur. Appetitus itaq; ſenſitivus in ſtatu paſſibili relictus eſt; carens beatifico; ideoque capax fuit doloris, triſtitiæ, timoris, aliarumque paſſionum. Quomodo autem Chriſtus admirari potuerit, cum nihil ignoraverit, & admiratio ex deſiderio ſciendi cauſam ignoratam procedat, explicat Auguſtinus epiſtol. 121. oſtendens, non omnem admirationem oriri ex ignorantia cauſæ viſo effectu: ſed interdum ex apprehenſione rei magnæ & ſingularis, etiamſi alias cognita ſit; quæ admiratio requirit iudicium intellectus de rei magnitudine, vel ſimpliciter, vel in ordine ad aliquem: ut cum admiramur expertam pueri ſcientiam, in tali ætate inſolitam. Sic ergo Chriſtus admiratus eſt Centurionis fidem. Quia verò appetitus vindictæ ſecundum ordinem juſtitiæ, in ſe bonus & honeſtus eſt; ideò iræ iuſtæ affectus in Chriſto eſſe potuit; ut ex cap. 2. Ioannis docet Auguſtinus tract. 10. in Ioan. ſuper illud: *Zelus domus tuæ comedit me.*

Matth. 8.

Admiratio qua & qualis in Chriſto.

CAP. CLXXVI.

Vtrum Chriſti Anima peccare potuerit?

QVAMVIS nonnulli Doctores Scholaſtici Animam Chriſti peccare potuiſſe admittant; attamen cum Veteribus Eccleſiæ Scriptoribus tenendum eſt, Humanam Chriſti Naturam nullum prorſus admittere potuiſſe peccatum; idque, quia ex quo Chriſti Humana Natura eſſe cœpit, in unitatem perſonæ Verbi copulata eſt, per quam hypoſtaticam unionem gratia ſic facta illi humanæ naturæ quodammodo naturalis, ut nullum potuerit admittere peccatum. Nam ſi viſio beatifica, necnon confirmationis gratia peccandi facultatem adimant; quanto magis iſta unio Naturarum in uno ſuppoſito divino, cui peccare ſit impoſſibile: ut tradit Aug. Ench. c. 40. & 41. Li. de præde. ſan. c. 15. Li. de corrept. & grat.

Durandus & Scotus in diſt. 12. li. 3. ſent.

Anima Chriſti peccare non potuit.

cap.

c. 11. *Natura hominis ita à Deo ſuſcepta fuit, ut nullum in ſe motum mala voluntatis admitteret*. Damaſcenus lib. 2. de fide cap. 12. Anſelmus lib. 2 *Cur Deus homo*, cap. 10.

CAP. CLXXVII.

De Paſſione Filii Dei Ieſu Chriſti.

Paſſio Chriſti à lapſu variis ſacrificiis & oraculis prænunciata.

FIDE Paſſionis Chriſti ceu fundamento, Religio Chriſtiana nititur: ex huius enim myſterii fide univerſi cultores Dei vixerunt, & Deo placuerunt. Hoc ſiquidem illud eſt ſacramentum, cui ab initio lapſus humani omnia famulata ſunt myſteria: quod adumbrarunt Legis Naturæ atque Moſaicæ ſacrificia, ſive in cæde pecorum, ſive in accenſione frugum, ſive oblatione altarum rerum: necnon varii ritus, ceremoniæ, Figuræ, Prophetarumq; oracula prænunciarunt. In quo Dei ſapientiam admirabilemque providentiam admirari licet, qua ei *placuit per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes*, hoc eſt, per id quod ſtultum, & infirmum humano ſenſui apparet, ſapiētiſſimè & potenter homines ſalvare conſtituit; utpote per mortem Filii ſui ex B. Virgine Maria nati. Vix enim ab humana ratione concipi poteſt, quod omnis vitæ ſpes ex unius Hominis crucifixi morte depēdeat. Ideoque *Iudæis ſcandalum, Gentibus ſtultitia erat*.

Leo ſer. 7. 8 & 9. de paſſ. Domin

Figura Paſſionis Chriſti.

Hinc Deus ab initio iſtam Chriſti Paſſionem variis typis expreſſit: veluti per SOPOREM Adæ immiſſum, dum ex eius latere formaretur Eva; in typum, quod ex Chriſti dormientis latere fluerent Sacramenta, quibus ædificaretur Eccleſia:

Sopor Adæ Gen. 2.

ABEL fratris invidia occiſus in campo, Chriſti mortem invidia Iudæorum extortam à Pilato. & Gene. 4. ARCA Noë ſalutem in ligno expreſſit. Gen. 6. Iſaac ligna in uſum ſacrificii ſuis humeris deferens, Chriſtum baiulantem Crucem in montem Calvariæ figurabat. Gene. 22. IOSEPH à fratribus venditus, & in ciſternam proiectus, clariſſimè Dei Filium á Iuda venditum, & mortuum atque ſepultum prænuntiavit. Gen. 37. & 39. AGNVS in Aegypto immolatus, cuius ſanguis contra percutientem angelum muniebat, (Exodi 12.) liberationem à poteſtate diaboli, & dominio peccati, Chriſti ſanguine futuram oſtendebat. SERPENS æneus, cuius aſpectus morſos à ſerpentibus curabat, (Numer. 21.) Chriſtum exaltatum in Cruce à peccatorum vulneribus ſanantem monſtrabat. SACRIFICIORVM omnium veterum oblatio, unam Chriſti oblationem denunciabat. Leo ſerm. 7. 8. & 9. de paſſ. Domini:

Abelis occiſio. *Arca Noe.* *Iſac. ligna ferens.* *Ioſeph venditio.* *Agni immolatio.* *Serpentis ænei exaltatio.* *Sacrificiorū oblatio.*

Oracula.

QVOAD Prophetas autem, quam multa de Chriſti Paſſione vaticinati ſint, quamque luculenter præcipua omnia noſtræ per Chriſtum factæ redemptionis myſteria complexi ſint, notius eſt quam ut hic explicari oporteat. Davidis, Iſaiæ, Ieremię, atque Danielis tam clara ſunt oracula, ut potius rem geſtam propoſuiſſe, quam futuram prædixiſſe videantur. SED hic ſcitu digna quæſtio emergit:

CAPVT

Digitized by Google

CAP. CLXXVIII.

Vtrùm pati Christum oportuerit?

An pati Chriſtum abſolutè neceſſarium fuerit?

CUM Deo nihil ſit impoſſibile, neque ad operandum aliqua poſſit induci vel aſtringi abſoluta neceſſitate; confitendum eſt, non fuiſſe abſolutè neceſſarium, ut Chriſtus pateretur. I. quia totum genus humanū ſua voluntate à Iuſtitia lapſum, damnationique obnoxium ſua culpa factum, in perditionis maſſa relinquere poterat, digniſque afficere ſuppliciis. Iuxta illud Sap 12. *Quis tibi imputabit, ſi perierint omnes nationes terræ?* & Rom. 9. *Deus cuius vult miſeretur, & quem vult indurat.* Promeruit enim homo peccando, ut id totum perderet, quod erat, & ad quod conditus erat; juxta Auguſt. lib. de corrept. & gratia c. 10. Enchir. c. 27.

Deus peccatum ſine ſatisfactione condonare potuit.

SECVNDO, Potuiſſet Deus totum genus humanum liberare ſola miſeratione ac condonatione, aut ſolo verbo, vel ſola Incarnatione, vel una denique guttula ſudoris, aut ſanguinis, aliiſque infinitis multis modis; non perferendo atrocia crucis tormenta, neque mortis cujuſcumque ſupplicium. Eſt enim Deus vitæ mortiſque Dominus; nulli alteri debitor aut obſtrictus: ideoque ſalva juſtitia, ſola voluntate, citra cujuſcumque injuriam, hominem liberare abſolutè poterat, remittendo ei culpam, injuriamque ſuo Conditori irrogatam. Non enim diabolo jus in hominem competebat, qui non Dominus, ſed carceris cuſtos, juſtitiæque Dei exſecutor nudus erat, cujus juſto judicio ſub ſua poteſtate derelictum torquebat & affligebat.

NON igitur abſolutè neceſſarium fuit, Chriſtum pati; neq; ex parte Dei, qui liberrima voluntate, non aliqua coactione, definivit Chriſtum pati; neque ex parte Chriſti ulla coactio fuit, qui voluntariè ſe ad patiendum obtulit: ſed neceſſarium fuit, Chriſtum pati, neceſſitate finis, (qui convenienter ſine tali medio haberi non poterat) & neceſſitate ex ſuppoſitione præſcientiæ atque præordinationis divinæ; qualis neceſſitas non eſt abſoluta, ſed conditionata. De hac neceſſitate loquuntur ſcripturæ, Ioan. 3. *Exaltari oportet filium hominis.* Marci 8. *Oportet filium hominis pati.* Lucæ 24 *Neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me:* quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati. Et Lucæ 22. *Filius hominis ſecundùm quod definitum eſt, vadit.* Quam neceſſitatem inſinuabat Dominus Matth. 26. orans: *Pater, ſi poſſibile eſt, &c.*

Paſſio Chriſti quatenus neceſſaria fuerit.

Mandati neceſſitas.

EODEM pertinebat neceſſitas patiendi, quæ ex mandato Patris homini Chriſto facto exoriebatur: de qua Ioan. 14: *Et ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio.*

Neceſſitas ex fine triplex.

PORRO neceſſitas ex parte finis intenti trifariam intelligi poteſt. I. Ex parte hominum, qui liberandi erant, pro quorum delictis nulla pura creatura Deo plenè ſatisfacere poterat, & ſine ſanguinis effuſione nulla peccati remiſſio ſperari poterat. Vnde Ioan. 3. *Oportet exaltari filium hominis, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* II. Ex parte Chriſti, qui per humilitatem Paſſionis ad Gloriam exaltationis pervenire debebat. Iuxta illud Lucæ ultimo: *Nonne oportebat Chriſtum pati, & ſic intrare in gloriam ſuam?* III. Ex parte Dei, qui hominem liberare definierat, ſed non niſi opere, in quo ſumma Dei Iuſtitia, & ſimul abundantiſſima Miſericordia reluceret

ret: quale opus Chriſti Paſſio fuit, per quam Deo pro hominibus ſufficientiſſimè ſatisfecit, atque ita homo per Chriſti juſtitiam liberatus eſt. Miſericordia verò in eo apparuit, quòd cùm homo per ſe redemptionis preciũ dare non poſſet, Deus ei ſatisfactorem dedit Filium ſuum, ejuſque paſſionem medium eſſe voluit, quo fieret humani generis redemptio; cujus præordinationem circa Chriſti Paſſionem in Scripturis prænunciatam, & in obſervantia Veteris Teſtamenti præfiguratam, impleri oportebat.

CAP. CLXXIX.

Vtrùm fuerit decens, Chriſtum pati?

Chriſtum pati decuit Aug. lib. 13. de Trin. c. 10. Lib. de agone Chriſti ca. 11.

QVAMVIS alijs varijs modis Deus humanum genus liberare potuerit; ſanandæ tamen miſeriæ noſtræ convenientior modus nõn fuit, quàm per Chriſti Paſſionem. Hic enim modus non ſolùm contulit remedium, ſed & humilitatis, patientiæ, atque dilectionis exemplum. Nam hoc opere Deus homini manifeſtavit, quantum ipſum diligeret, ut ad redamandũ viciſſim provocaret, juxta illud: *Sic Deus dilexit Mundum, ut Vnigenito Filio ſuo non pepercerit: ſed pro nobis tradidit illum.* Ro 11.5 *Commendat ſuam charitatem Deus in nobis, quoniam cum inimici eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt.* Ioan. 15. *Maiorem charitatem nemo habet, quàm ut animam ſuam ponat pro amicis.* At Chriſtus pro inimicis paſſus eſt. ad Tit. 3. *Apparuit humanitas & benignitas &c.* II. Chriſti paſſio exemplum præbet obedientiæ, humilitatis, conſtantiæ, miſericordiæ, juſtitiæ, aliarumque virtutum in Chriſti paſſione oſtenſarum. Purior enim obedientia, dilectioniſque affectus Filii erga Patrem eſſe nequit, quàm ut ei uſque ad mortem obediat, quod Apoſtolo teſte Chriſtus fecit. Philippenſ. 2.

In Chriſti Paſſione virtutum exemplum

CONSTANTIA verò in eo apparuit, quòd Chriſtus uſque ad mortem veritati teſtimonium perhibuit, Iuſtitiamque conſervavit. Miſericordia in eo, quòd Innocens ſua morte alijs vitam acquiſierit: quales ſolent etiam ab infidelibus ſtatua ad immortalitatis monumentum digni cenſeri; ut ex Romanorum hiſtoria patet, qui eos, qui ſe pro Patriæ liberatione ultrò mori obtulerunt, in cælum evehunt. Iuſtitia ſimiliter in eo refulſit, quòd Chriſtus patiendo pleniſſimè Deo pro hominis debito (cui ſolvendo impar erat homo) ſatisfecerit. Vnde Petrus 1. epiſt. c. 2 *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum.* Lactantius lib. 4. ca. 13. III. quoniam Chriſtus ſua paſſione non ſolùm peccato liberavit, ſed etiam nobis juſtificantem gratiam, & beatitudinis gloriam promeruit. IV. Quoniam redimendos nos tanto pretio, majorem à peccato nos conſervandi neceſſitatem induxit; ſecundum illud 1. Cor. 6. *Emti eſtis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore veſtro.* V. Quoniam ad majorem hominis gloriã ceſſit, quòd victus homo per diabolum, viciſſim in eadem natura ipſum vinceret. *Congruebat* (ait Leo ſerm. 14. de paſſ Domini) *ut hoſtilis adverſitas de eo vinceretur, quod vicerat; ut ſicut homo peccãdo mortem inciderat, ita homo miſericorditer abſque propria ſua culpa pro aliis moriendo, mortem ipſam ſuperaret, immortalemque vitam eis tribueret:* juxta illud 1. Cor. 15. *Gratias Deo, qui dedit nobis victoriam per Ieſum Chriſtum.* VI. quia in hoc Redemptionis per Chriſti

paſſionem opere, Dei admirabilis ſapientia, juſtitia & miſericordia relucent. *Nam quia in Dei ſapientia mundus Deum non cognovit, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes*, 1 Cor. 1. Leo ſerm. 5. de nativ. Damaſc. lib. 3. Orth. fidei c. 1. Lactantius lib. 4. c. 19. 23. eorum argumenta confutat, qui ſentiunt Deo indignum, ut ſe paſſioni, dolori, atque morti ſubjiceret.

CAP. CLXXX.

Vtrùm Chriſti paſſio æterna Dei voluntate prædeſtinata, an prævisa ſolùm fuerit.

Chriſti paſſio non ſolùm prævisa, ſed etiã præordinata.

QVEMADMODVM ab æterno Deus hominem ſua bonitate cõdere abſolutè decrevit; ita ejuſdem prævidens lapſum, immutabili divinæ providentiæ conſilio eundem liberare per ſeipſum conſtituit, offerendo ac perſolvendo juſtum redemptionis precium; ut idem qui hominis fuerat Conditor, ejuſdem fieret quoque Redemptor; ne homo amorem ſuum divideret, unique gratias ageret, quoniam creaſſet; alteri verò, quia collapſum liberaſſet. Et quoniam per VERBVM facta erãt omnia, decuit per VERBVM etiam inſtaurari omnia, ſive in terra, ſive in cælo; ut Apoſtolus ad Hebræos 2. & 4. concludit. Quare Filius Sanctiſſimæ Trinitatis decretum exſequendum ſuſcepit. *factus Patri obediens uſque ad mortem:* quam Filii mortem Pater non ſolùm permiſit, ſed etiam voluit, ſuoque abſoluto decreto præordinavit. Ideoque multis Prophetarum oraculis hæc omnia ſe facturum prædixit. Iſaiæ 53. *propter ſcelus populi mei percuſſi eum.* Vnde Apoſtolus Rom. 8. *proprio Filio ſuo non pepercit Deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illum:* non tantùm ſui altitudine conſilij permittendo, ſicuti Iudæis occidere Chriſtum permiſit; (cùm tamen ut occiderent, nullo modo voluerit,) ſed etiam abſoluta voluntate diſponendo Chriſti mortem. Iuxta illud Act. 3. *Deus qui prænunciavit per os omnium Prophetarum pati Chriſtum ſuũ, implevit ſic.* Et Lucæ 22. *Filius hominis ſecundum quod definitum eſt vadit.* Et ultimo cap. *Neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me.* Matt. 28. *ſic oportet fieri.* Act. 2. *Hunc definito conſilio, & præſcientia Dei traditum, interemiſtis.* Act. 4. *convenerunt facere, quæ manus tua & conſilium tuum decreverunt fieri.* Ioan. 13. *Sciens autem Ieſus, quia omnia conſummata ſunt.* Quibus omnibus locis ſignificatur, Chriſtum omnia juxta Dei præordinationem paſſum eſſe; non quia Deus voluerit, ut Iudæi vel alij per malitiam Chriſtum occiderent, ita ut author ſit peccati, (ut fingit Calvinus) ſed quia Chriſtum abſolutè pati voluit, quem poterat Deus per manus innoxias occidere, quemadmodum Abrahæ præcepit, ut filium ſuum immolaret. Cùm enim vitæ & mortis ſit Dominus, abſque cujuſquam injuria poteſt mortificare & vivificare; & quod per ſeipſum pater erga filium agere potuit, id ut ad hominum ſalutem fieret, abſolutè diſpoſuit. Quod propoſitum ſuũ ut adimpleret, Iudæorum malitia, quam ad hoc paratam fore prævidebat, uti conſtituit. Quocirca, ut Iudæi Chriſtum occiderent, in eumque odio malignitatis ſævirent, permiſit tantùm, non etiam decrevit Deus. Ceterùm ut pateretur Chriſtus, eoque ſupplicij genere, idque eo tempore & loco, divinæ fuit nõ tantùm

Phil. 2.

tùm

permiſſionis,ſed etiam diſpoſitionis;ut docet Auguſtinus Pſalm. 104. & tract. 119. in Ioan. *Quis, ait, poteſt quæ facit ita diſponere, quomodo diſpoſuit homo iſte, qui paſſus eſt? Homo namque apparebat, qui Deus latebat: patiebatur hæc omnia qui apparebat: & idem ipſe diſponebat hæc omnia qui latebat.* Vnde mortuus eſt Chriſtus,quia voluit,quando voluit,& quomodo voluit;juxta Augu. lib. de Trini.c.13.Leonem ſerm.1.de paſſ. Domini ſer. 4.9. & 16. Cùm ergo omnia, quæ in Chriſtum Iudaica admiſit impietas,tantò antè prædicta ſint, ut non tam de futuris,quam de præſentibus ſermo propheticus contextus ſit;quid aliud nobis,quam ſempiternarum diſpoſitionum Dei immutabilis ordo reſeratur, apud quem & diſcernenda jam judicata,& futura jam facta ſunt?

Iudaica malitia fuit permiſſa, non immiſſa à Deo.

SED nunquid iniquitas perſequentium Chriſtum ex Dei orta eſt conſilio? Nequaquam, quoniam multùm eſt diverſum id, quod in malignitate Iudæorum eſt præcognitum, & quod in Chriſti paſſione eſt diſpoſitum.Non inde proceſſit voluntas interficiendi, unde moriendi:nec de uno Spiritu extitit atrocitas ſceleris,& tolerantia Redemptoris. Non enim has impias manus in ſe Dominus immiſit, ſed admiſit.nec præſciendo, quod faciendum eſſet,coegit,ut fieret, cùm tamen ad hoc carnem ſuſcepiſſet ut fieret.voluntatem enim patiendi Chriſto inſpiravit Deus, non autem occidendi affectum Iudæis.Lactantius lib.4.omnia quæ in Chriſti Paſſione geſta ſunt,à Deo fuiſſe diſpoſita tradit.Et Sedulius in opere Paſcali lib.4.

Nec ſine divino conſtat moderamine geſtum,
Quòd vinum cum felle datum.

Quomodo Pater Filium tradiderit.

D.Thom.3.p.q.47.ar.3.dicit Patrem tradidiſſe Filium,I.quia non protexit, ſed adverſariorum furori expoſuit; juxta illud Matt.27. *Vt quid dereliquiſti me?* Auguſtinus epiſt. 120.II.quia Filio voluntatem patiendi inſpiravit. III. quia æterna voluntate Chriſti paſſionem ad humani generis redemptionem præordinavit.Pater ergo Filium,& Chriſtus ſeipſum tradidit,miſerendi voluntate: Iudas tradidit ex Cupiditatis radice; Iudæi verò Invidiæ & Odij malignitate;Pilatus autem mundano timore victus.

Traditio Chriſti diverſimodè facta.

CAP. CLXXXI.

Vtrùm Chriſtus patiendi præceptum habuerit?

CHRISTVS mori, & non mori poterat,ejuſque mors abſolutè ad humani generis. redemptionem neceſſaria non erat;ſecundùm humanā inſuper naturam Pater eo major erat; proinde ipſi jure mandatum dare licuit,partim ut indifferentem ſecundùm ſe ad moriendū & non moriendū voluntatem determinaret;partim, ut ſicuti per unius inobedientiam perieramus,ita & per unius obedientiā erigeremus:ac denique,quoniā glorioſior eſt militis victoria,quando Duci parendo certat & vincit,quia nullū eſt obedientiæ meritū,ubi nullum ſuperioris eſt imperium: ſicuti nulla eſt trāſgreſſio,ubi nulla lex. Mandatū itaque patiēdi Chriſtus à Patre accepit.*Et ſicut mandatū dedit mihi pater,*ait Ioan.14.*ſic facio.*Et cap.18.*Calicem quem dedit Pater,non vis ut bibam illū?*Et Matth 26. *Si non poteſt tranſire calix iſte,niſi bibā illum,fiat voluntas tua.* Si nullum patiendi mādatum accepiſſet,poterat ultrò ſe paſſioni nō offerre: at *Patri factus eſt obediēs uſque ad mortem.* Patris enim decretū promtiſſimo animo exſequendū ſuſcepit:vnde *oblatus*

Dion. Areop. Epi 8. ad Demophilum ait, Chriſtum S. Carpo apparuiſſe, ac dixiſſe,paratus ſum pro ſalvandis hominibus iterum pati.

Digitized by Google

mortem, lateris apertionem ſuſtinet.

Omne genus miſeria toleravit. PRAETEREA Chriſtus omne genus paſſionum, quas Adam peccando meruit, toleravit. Natus eſt in paupertate, educatus in miſeriis: eſuriit, ſitivit, alſit, fatigatus fuit, perſequutiones, aſſiduoſque labores ſuſtinuit: tandem ſe capi, ligari, flagellari, mortique probroſiſſimæ, nec minus acerbæ Crucis ſeipſum addici permiſit.

IN his autem tantis cruciatibus paſſionis tempore conſolationis remedium ſponte à ſe abdicavit: cuius rei cauſam nobis inquirendam proponẽ, *Deus*, ait, *Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* *Pſal. 21.*

Calvin. li. 2. inſtit. ca 19 nu. 10. CAVENDA tamen hic eſt Calvini hæreſis, ſentientis Chriſtum pertuliſſe Inferni cruciatus & dolores, non ſolum in anima poſt mortem, ſed etiam tempore huius vitæ, in horto & cruce. *Chriſtus damnatorum pœnas non ſuſtinuit.* Quas quidem inferni pœnas in eo conſtituit, quod Chriſtus diros in anima cruciatûs damnati ac perditi hominis pertulerit, divinæ ultionis ſeveritatem ſuſtinens, quum ſentiret ſe à Deo derelictum & alienatum, nec exaudiri, quum invocaret; ideoque maledictionem & iram Dei timuerit. Cui anxietati animæ Chriſti non modicam noſtræ liberationis partem aſſignat. Quam blaſphemiam refutat Bellarminus lib. 4. de Chriſto cap. 8.

TENENDVM itaque eſt, Dominum eas tantum ſuſcepiſſe humanas paſſiones, quas naturali modo ab hominibus tolerare poterat, & quas Evangelium refert. Hæ ſiquidem ad ſatiſfaciendum pro nobis ſuffecerunt. Nec perfectioni & excellentiæ Chriſti conveniſſet, pati anxietatẽ deſperationis, (ut fingit Calvinus) cum huiuſmodi pœnę genus coniunctum eſſe ſoleat culpæ vel ignorantiæ; neque quidquam conducat ad præbendum hominibus exemplum, quod huiuſmodi actiones non ſint imitandæ; neque ad ſatiſfactionem conferre poſſint, cum deſperationis anxietas Deo minimè grata ſit, *qui ſalvat omnes ſperantes in ſe*. Neque inſuper fingendum eſt, Deum per ſeipsũ exagitaviſſe Chriſtum, vel novo modo fuiſſe operatum paſſiones, quas Chriſtus ſuſtineret, ſed ideo Chriſtus à Deo percuſſus eſſe dicitur, Iſa. 53. & traditus à Patre pro nobis, Rom. 8. quia Deus cum poſſet non protexit, nec perſecutores impedivit, ſed malam ſuam voluntatem eos implere permiſit; & denique, quia Chriſto patiendi voluntatem inſpiravit. *Deus per ſe ipſum non exagitavit Chriſtum.* Rurſus, non eſt arbitrandum, Deum permiſiſſe dæmoni, ut Chriſtum ſuo arbitrio & voluntate torqueret, quoniam id neceſſarium non fuit, nec Scriptura, neque Veteres hoc tradunt; ſed tantum quod permiſſum dæmoni fuerit, ut Dominũ per malos homines affligeret, ac quantum poſſet & vellet, contriſtaret, iuxta illud Lucæ 22. *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum*: id eſt, malignorum ſpirituum, qui cum hactenus ſemper per vos me perdere conati ſint, nunc tandem permittentur id, quod diu concupiverunt, perficere veſtro miniſterio, qui eorum eſtis inſtrumenta. *Dæmon per homines Chriſtum afflixit.* Ex quibus liquet, Dominum ea tantum paſſionum genera ſuſtinuiſſe, quæ vi & malitia humana effici potuerunt. Tot autẽ paſſionum genera pati Chriſtus voluit, ut hominem doceret omnia temporalia commoda contemnere, & nihil eorum malorum timere, quæ ab hominibus inferri poſſunt; ſecundum illud Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus.* *Chriſtus paſſus eſt omnia quæ ab hominibus inferri poſſunt.*

Doloris Chriſti magnitudo unde colligatur. Thren. 1. PORRO quantus dolor ex prædictis omnibus Chriſto inflictus fuerit, declarant illa eius apud Prophetam verba: *Videte, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus.* Item à planta pedis uſque ad verticem capitis non eſt in eo ſanitas.

Iſa. 1. & 53. *Verè dolores noſtros ipſe tulit*. Cuius doloris magnitudo intelligi poterit, ſi multitudo rerum paſſionis tempore affligentium perpendatur, ac ipſum genus mortis per ſe ignominioſiſſimum & acerbiſſimum; necnon repetita clavorum confixio in manibus & pedibus, maximè nervoſis & ſenſibilibus membris: potiſſimumque in corpore nobiliſſimæ tenerrimæque complexionis, ex puriſſimis B. Virginis ſanguinibus, ſola Spiritus Sancti operatione compoſito; quod vivacitate tam interiorum quam exteriorum ſenſuum plurimum viguiſſe, haud eſt ambigendum. Hunc vero dolorem non parum adauxit ſpontanea omnis interioris ſolatij ſubtractio, qua factum eſt, ut ſingulæ vires animæ, nulla conſolatione ſenſum doloris mitigante, eumdem perfectiſſimè ſentirent: ſiquidem maior in Chriſto dolor, minoris ſenſum (vt in nobis accidit) non diminuebat. Accedebat inſuper ad cumulum doloris, quod ab eis pateretur, à quibus honorari debuerat, & quibus maxima, imò innumera beneficia contulerat, quorum ſalvandorum gratia de cælo deſcenderat; quorum Patres advẽtum ipſius tantopere exoptaverant; & quorum ingratitudinem, cæcitatem, obſtinationem, voluntariam perditionem, æternamque damnationem non minus quam vulnerum ſuorum cruciatum percipiebat, atq; dolebat. Et quidem hæc omnia Innocentiſſimus à ſceleratis, citra inventam in eo culpam ſuſtinebat, iuxta Pilati Iudicis profeſſionem: *Nullam in eo invenio culpã.* Quin & apertè idipſum pius Latro confeſſus eſt, dicens: *Hic autem nihil mali fecit*. Quare dolorem augebat, quod ex Pontificum invidia ſola neci traderetur, ferente mortis ſententiam Iudice, qui palam eum Iuſtum confiteretur. Præterea ſummum dolorem exprimebat amiſſio vitæ temporalis tantæ perſonæ, quæ DEVS erat & HOMO, atque tam nobilis Animæ ſeparatio à tam excellenti puroque Corpore. Denique, quia onus voluntariæ ſatisfactionis pro totius Mundi peccatis aſſumpſerat, tunc ſimul pro univerſis & ſingulis totius Mundi peccatis doluit. Poſtremo ſummum in Chriſto dolorem excitabant omnis generis cruciatus, in omnibus membris & animæ viribus, quos ſingulos non minus quam ſi fuiſſent ſoli, attendebat, cũ in eo doloris vehementia nullam prorſus rationis turbationem induceret: & perfectiſſimè cognoſcebat ac perpendebat omnium & ſingulorum peccatorum Malitiam, Ingratitudinẽ, & quantum Deo Peccatum diſpliceret, quantum eum offenderet, quantam homini perniciem adferret: quantum proinde eſſet deteſtandum. Cumque Deum, eiuſque honorem intenſiſſimè diligeret, hominumque ſalutem optaret: conſequitur, quod de offenſione Dei & hominum damnatione vehemẽtiſſimè doluerit.

Damaſc. li. 3. de fide cap. 15.

CAP. CLXXXIII.

Vtrum Chriſti paſſio lugenda ſit?

EX Chriſti dicto Lucæ 23. *Filiæ Ieruſalem nolite flere ſuper me*, contra perpetuum Eccleſiæ uſum auſus eſt Eraſmus aſſerere, Paſſionem non eſſe lachrymis nec luctu proſequendam, quia Chriſtus mortem ſuam noluerit deplorari, ſed adorari. Cuius ſententiam Theologi Pariſienſes iurè damnarunt; eamque confutat Hoſius de Fide cap. 5. Vniuerſus denique Chriſtianus Orbis eandem reiicit, dum ſingulis annis lugubri pompa, flebilibuſque

Eraſmus notatur.

Digitized by Google

Paſſio Chriſti recta cum lugubri pompa recolitur

que ceremoniis, Paſſionis Chriſti memoriam celebrat, iuxta Zachariæ vaticiniū: *plangent eum omnes Tribus terræ*, non quidem ut mulieres à Chriſto reprehenſę, quia Chriſti Paſſionem deplangerent, velut puri quidem hominis innocentis, ſed infirmi, & ab impiis oppreſſi, qui invitus pateretur, nec ſe liberare ex illorum manibus poſſet. Huiuſmodi fletum, tanquam ſe indignum, Dominus compeſcuit, mulieres admonens, ut ſe filioſque ſuos potius deplorarent, quibus inevitabile Vrbis Hieroſolymæ inſtaret excidium; idque ob Filij Dei occiſionem, qui non invitus, ſed voluntariè, pro Humani generis ſalute furentium in ſe manus admittebat, & tanquam Agnus in Cruce immolandus ad Mortem ducebatur, ut ſua Morte nos immortales redderet. Qua fide imbutus fidelis, quia credit, Dominum, verum Deum & Hominem ſeipſum voluntariè in Mortem pro hominum ſalute obtuliſſe, diem Paſſionis annua ſollemnitate pio affectu recolit, ut eius amore inardeſcat, à quo prius tantopere dilectus fuit, ut mori pro aliis non recuſaverit; & pro tanto beneficio gratias ei agat. Cum luctu autem & flebilibus ceremoniis diei illius recordatio celebratur in teſtimonium fidei noſtræ, qua credimus, nos peccatis noſtris illius tam acerbæ paſſionis authores extitiſſe, pro quorū ſalute omnia eū pati oportuerit. *Vere* enim *languores noſtros ipſe portavit*. Cuius piæ conſuetudinis meminit Cyrillus Catech. 14. Greg. Nazianzenus in Tragœdia: *Chriſtus patiens*. Lactan. li. 4. cap. 18 *Quis tam facundus*, ait, *ut illam crucem merito deploret, quam Mundus & vniuerſa elementa luxerunt?*

CAP. CLXXXIV.

De Tempore, quo paſſus eſt Chriſtus.

De tempore Paſſionis Chriſti.

TEMPVS humanæ redemptionis, quæ Chriſti morte conſummata fuit, illis Symboli verbis exprimitur: *Sub Pontio Pilato.* Ab hoc enim Iudææ Præſide Dominus morti adiudicatus eſt, Anno præſidentiæ ipſius, circiter VI. Nam exactis decem in ea provincia annis, Romam verſus iter ſuſcepit, quo priuſquam perveniſſet, Tiberius vita exceſſit, Anno Imperii ſui XXII, expleto, ſex mēſibus, & tribus diebus. Cuius imperii Anno XVIII. Chriſtus paſſus eſt, quem B. Lucas c. 3. eiuſdem Tiberii Anno XV. baptizatū fuiſſe ſcribit, dum Annorum eſſet quaſi triginta, à quo tempore Ioan. quatuor Paſchata enumerat: ſcilicet anni XXX. inchoati tribus menſibus. Anni XXXI. XXXII. & XXXIII. inchoati trib. quoque menſibus. Poſt Baptiſmum enim Evangelicam doctrinam prædicavit Annis tribus, & menſibus totidem, quibus expletis paſſus eſt in flore ætatis, Anno ſcilicet vitæ ſuæ XXXIII, inchoato. Vixit.n. in terris Chriſt' Annis 32. menſes 3. Mortuus autē eſt, iuxta B. Aug. Bedā, & alios, VIII. Caled. April. eadem die qua conceptus ipſe, & qua primus humani generis Parens lapſus, mortuuſque fuerat. Sexta enim Feria circa meridiē de fructu vetito VIII. Calendas Aprilis Adam guſtaverat: eadem die peracto vitæ decurſu ex hac vita emigravit; ac poſtmodum Chriſtus eadē Feria, & hora crucifigi voluit. Beda in Martyrologio, & libr. de temporibus cap. 45. Cyril. Catecheſ. 14. Auguſtinus lib. 4. de Trinitat. cap. 5. lib: 10. & 83. qu. 56. & Dialogo 65. quæ. 26.

Epiphan. hæreſi 78. Euſebius in Chronico. Beda lib. de ratione tempor. Niceph li. 1. hiſt. c. 49.

Digitized by Google

Iren lib. 2. cont. hæreſes cap. 49. Ex quibus palàm eſt, Irenæum erraſſe, dum opinatus eſt, Chriſtum Anno vitæ ſuæ XLVI. paſſum eſſe, quia Iudæi ei dixerint; *quinquaginta annos nondum habes*, &c. Ioan. 8. Necnon Tertullianū, qui Dominum putavit Anno ætatis XXX. crucifixum. Nam conſtat eum anno imperii Auguſti XLII. natum, qui imperavit LVI. annis; & XVIII. Tiberii mortuum, Pontio Pilato Iudææ præſide. *Pilati origo & mors.* Quem ex Lugdunenſi provincia originem duxiſſe nonnulli tradunt; alii verò ex Ponto Inſula fuiſſe dicunt. Hunc tandem ſub Caio Imperatore ſeipſum interfeciſſe, tradit Euſeb lib 2. hiſt. cap. 7. Epiſtolæ verò Pilati, qua Tiberio Principi ſignificat Chriſti Reſurrectionem, meminit Tertullianus in Apologetico, & Euſeb. lib. 2. hiſto. cap. 2. Oroſius lib. 7. c. 4.

Pilati nomen in ſymbolo ad hiſtoriæ certitudinem inſertum. NOMEN autem iniqui Iudicis Pilati, in Symbolo poſitum eſt, non dignitatis aut honoris cauſa, ſed ad hiſtoriæ certitudinem, temporumque cognitionem, ut notat Auguſtinus lib. de Fide & Symbolo cap. 5. ſerm. 131. & 181. de temp.

CAP. CLXXXV.

De Loco Paſsionis Chriſti.

De loco paſſionis Chriſti. QVEMADMODVM tempus cōveniens, ita & locum Paſſioni accommodatiſſimum Chriſtus delegit: videlicet civitatem regiam IERVSALEM, ad offerenda ſacrificia delectam; ut nimirum I. ibi ſe Dominus in hoſtiam Deo offerret, ubi ſacrificia typica (ejuſdem ſuæ Paſſionis figuræ) offerri conſueverant; ac proinde veritas priorum umbraticorum ſacrificiorū prænuntiationes adimpleret. Hinc Lucæ 13. Dominus: *non capit Prophetam perire extra Hieruſalem.* II. Hieruſalem pene in umbilico terræ ſita eſt, ex qua Evangelii prædicatio, virtuſque Paſſionis Chriſti commodiſſimè per univerſum Orbem diffundi poſſet; juxta illud Pſal 73. *Deus autem rex noſter operatus eſt ſalutem in medio terræ.* III. Conveniebat humilitati Chriſti, ut ſicut Bethleem Nativitati, ita regiam civitatem Hieruſalem præeligeret Paſſioni, ut nō ſolùm naſcendo, ſed etiam patiendo Crucis confuſionem in tam celebri loco, mundi contemptum doceret. Leo ſer. 1. de Epiphan. IV. Vt conſtaret, mortis Chriſti authores potiſſimùm fuiſſe Principes, Sacerdotes, Scribas & Phariſæos, capita ſcilicet Iudaici populi. Iuxta illud Act. 4 *Convenerunt in iſta civitate Herodes & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis.* Denique paſſus eſt Dominus extra portam Hieruſalem, nō in Templo, neque in civitate, ne pro ſolis Iudæis pati crederetur, ſed pro toto humano genere mori ſe demonſtraret. Nam animalia, quorum ſanguis ad expiationem peccatorum totius populi offerebatur, extra caſtra cremabantur, & Abel à fratre Caino foras in agrum eductus occiſus eſt. *Hebr. 13.* Propter quod ait Apoſtolus: *Et Ieſus ut ſanctificaret populum per ſuum ſanguinem, extra portam paſſus eſt.* Præterea egreſſu extra urbem, Dominus exemplū præbuit, ut deſerta mundi gloria, & populari tumultu, Crucem ſequamur, *exeamuſque extra caſtra, improperium eius portantes,* ſicut Moyſen feciſſe admonet Apoſtolus Hebr. 11.

Poſtremò extra portam Dominus pati voluit, ut ſe commune ſacrificium offerre ſignificaret; cujus tamen participes illi non forent, qui vetera ſacrificia in Templo Hieroſolymitano offerri ſolita deſerere nollent; ut Paulus ſignifica-

Digitized by Google

ſignificat dicendo: *Si circumcidamini, Chriſtus vobis non proderit*. Et: *Habemus altare, de quo non habent edere poteſtatem, qui tabernaculo deſerviunt*: id eſt, ſacrificii Chriſti participes eſſe nequeunt, qui legalibus ſacrificiis adhærent, per eaque ſe juſtificari poſſe confidunt. In quo autem extra portam loco Dominus paſſus ſit, Evangeliſtæ accuratè deſcribunt: *Baiulans ſibi crucem exivit in Calvariæ locum*: id eſt, ad locum maleficorum, in quo rei ac nocentes capite truncari ſolent ut intelligeremus, hâc etiam noſtri cauſa ignominiam Dominum pati voluiſſe, ut ad locum iniquis deputatum duceretur, ibique cum iniquis reputaretur. Præterea in *Golgotha*, ſeu Calvariæ loco mori Dominus voluit, ut ſe pro nocentibus & reis pati oſtenderet, quibus vitam & gloriam ſua probroſa morte acquireret. VOCABATVR autem is locus, *Golgotha*, id eſt, *Calvaria*, ob ejus volubilem rotunditatem, ſive ob multitudinem craniorum ibi collectorum, ut Hieronymus ſentit: vel, quia primi parentis Adæ Calvaria ibi condita fuerit, quam Secundi Adæ Sanguis de cruce ſtillans aſperſit, ut ejus, totiuſque poſteritatis ipſius peccata dilueret. Quod licet Hieronymus confutare nitatur ex eo, quòd Ioſuæ 4 ſcriptum legatur: *Adam maximus ibi inter Enacim ſitus eſt*: nihil tamen inde concludi poteſt, cùm *Adam* ibi commune nomen ſit, idem ſignificãs quod *Homo*. Senſus enim eſt, aliquem hominem proceræ ſtaturæ ibi ſepultum eſſe, qui putatur Enac filius Arbæ, cujus ſit mentio Ioſuæ 15. Gigantum parens. Qua de cauſa Gigantes paſſim in ſcriptura vocantur *filii Enacim*: Num. 13. Deut. 1. & 2. Ioſuæ 11. Ioſephus lib. 5. Antiquit. c. 2. refert, ibidem reperiri Gigantum oſſa. Quare non rejicienda eſt communis Veterum opinio, aſſerentium, primi hominis caput ibi recõditum fuiſſe, quod tradit Origenes tract. 35. in Matth. Tertullianus lib 2. contra Marcionem c. 4. Athanaſ. ſermon. de paſſ. & cruce Domini. Epiphan. hæreſi 46. Chryſoſt. homil. 84. in Ioan. Ambr. lib. 5. epiſt. & 19. & Lucæ 23 Auguſtinus ſerm. 71. de tempo. Baſilius in c. 5. Iſaiæ. Cyprian. in ſerm. de Reſurrect. Domini, ac Hieronymus ipſe epiſt. 17. ad Marcellam nomine Paulæ & Euſtochii. Obſervat inſuper Auguſtinus ſerm. 71. hunc montem, in quo Chriſtus paſſus eſt, illum eundem eſſe, in quo Abraham filium immolare voluit: quod ex Iudæorum traditione confirmat commentarius Hieronymi in 15. c. Marci; & Beda de locis ſanctis c. 2. Theophylactus in 27. c. Matt. & 15. Marci, 23. Lucæ, & 19 Ioan. Euthym. in 27. c. Matth.

De Calvariæ loco. *Ioan. 19.*

Adæ Calvaria in loco Calvariæ. *Hier. in c. 27. Matth. & ad Epheſ 5.*

Chriſtus ibi paſſus, ubi Iſac immolandus.

CAP. CLXXXVI.

De genere mortis Chriſti in cruce; & cur Dominus crucifigi elegerit?

MORTIS Chriſti genus exprimitur verbo, *Crucifixus*: quo docemur, noſtri cauſa Chriſtum ignominioſiſſimum, acerbiſſimumque ſupplicii genus ſuſtinuiſſe; quod Cicero crudeliſſimum teterrimumq; vocat. De cujus indignitate & ignominia Act. 7. in Verrem diſſerit, Civis Romani crucifixionem exaggerans: quem imitatus Lactant. *Non* inquit, *Gavianã crucem diſcribimus, quam Marcus Tullius univerſa eloquẽtia ſua nervis, velut effuſis totius ingenii fontibus proſecutus eſt, facinus indignũ exclamãs, Civẽ Romanum cõtra omnes leges in crucẽ eſſe ſublatum. Qui licet innocens fuerit, eoque ſupplicio indignus, mortalis tamen, & ab homine ſceleſto, qui iuſtitiam ignorabat, affectus eſt.* Quid de hujus Crucis indignitate dicemus

Crucem cur Dominus elegerit.

Digitized by Google

dicemus, in qua Deus verus à cultoribus ſuſpenſus eſt, atque affixus: *Quis tam facundus*, & tanta rerum verborumque copia inſtructus *ut illam Crucem merito deploret; quam Mundus ipſe, necnon elementa luxerunt?*

SED quare Chriſtus, qui Deus erat, certoque conſilio mori elegerat, nō ſaltem honeſto mortis genere affici voluit; ſed potius infame ſupplicij genus Crucis elegit, quod etiam libero homine quamvis nocente indignum videatur? Reſpond. Id non fortuito accidiſſe putandum eſt, ſed admirabili divinæ ſapientiæ conſilio, ut Chriſti mors non ſolum contineret redemptionis myſterium, ſed valeret ſimul ad exemplū; ad virtutū documētū atque incitamentum.

Lignum crucis fuit cathedra docentis.

Lignum enim, *in quo fixa erant membra patientis, etiam cathedra fuit Magiſtri docentis.* Nam in Cruce cōtemplari licet propenſiſſimum immortalis Dei in homines affectum, Chriſti obedientiā, manſuetudinem, patientiam, longanimitatem, inimicorum dilectionem, humilitatem, & omne virtutum genus.

Cur Dominus crucis ſupplicium legerit? I. Ratio.

Variæ itaque ſunt rationes, Cur Dominus ignominioſiſſimum Crucis ſupplicium elegerit. I. eſt, vt quemadmodū primus Adam de fructu ligni vetiti manducando, per inobedientiam, ſuperbiā, & præcepti contemptum, iniuriam Deo intulerat, eumque graviſſimè offenderat, necnon innocentiam ſibi ac toti poſteritati perdens, corporis & animæ morti ſeipſum cum omnibus ex ipſo & damnata ſimul coniuge naſcituris, obnoxium fecerat; ita quoque ſecundus Adam ex obedientia, humilitate, Deique Patris reverentia & amore Ligno affixus, honorem ei in Arbore ſublatum, in Ligno reſtitueret; iniuriam illatā volūtaria iſta humilitate compēſaret, eoq; modo Iuſtitię divinæ ſatisfaciens, iratū Deum humano generi propitium redderet, donaque gratiæ & gloriæ omnibus, qui crederent, renaſcerentur, & in juſtitia perſeverarent, impetraret. Hoc enim ordo noſtræ ſalutis depoſcebat, ut ars proditoris artem falleret, & medelā ferret inde, hoſtis unde læſerat; & qui per lignū vicerat per lignū quoq; vinceretur; & *Chirographū*, id eſt, mortis debitum, quod per lignum contra nos ſcriptum erat, in ligno deleretur, ut Apoſtolus ad Coloſſ. 2. ſubindicat, & Sponſus Sponſæ Cantic. 8. *ſub arbore malo ſuſcitavi te: ibi corrupta eſt mater tua.* Sicut enim fructu decerpto ex arbore Periit Adam; ita fructu, quem ex arbore crucis per fidem & ſacramenta decerpimus, vitam haurimus. Auguſtin. ſerm. 101. de tempo. arborem Adami comparat arbori Chriſti. Irenæus lib. 5. c. 31. Hieron. in 3. c. ad Gal II. *II. Ratio.* Vt Chriſtus Dei charitatem erga homines commendaret, eorumque fiduciam incitaret, dum conſpicerent, Dei Filiū ex patris voluntate ignominioſiſſimum ſimul & acerbiſſimum mortis genus pro ſua redemptione pertuliſſe. III. Vt *III. Ratio.* fideles pro iuſtitiæ & veritatis conſervatione nullum mortis genus ſubire detrectarent, cū atrociſſimo mortis genere ſuperato, Chriſtus oſtendiſſet ſibi poteſtatem in omne mortis genus competere. **Ex Crucis** itaque *ſupplicio à Chriſto ſuperato, fluxit martyrum fortitudo.* Aug. de fide & ſymbolo, & in Pſal. 63. IV. Vt *IV. Ratio.* crucem portādo ſe humani generis peccata portare deſignaret, quæ initium ex comeſtione fructus Ligni vetiti traxerunt. V. Vt intelligeremus, peccati rē *V. Ratio.* adeò eſſe abominabilem, ut nos ſub maledicto conſtituat, à quo liberari non poteramus, niſi Dei Filius pro nobis maledictum fieret, & hoſtia pro peccato, Galat. 3. & 2. Cor. 5. Enchir. c. 41. Auguſt.

VI. Vt

Digitized by Google

VI. Ratio. VI. Vt moleſta in cruce manuum expanſione, ſanaret elatam cupidamque manuum Adæ extenſionem ad fructum ligni vetiti. *VII. Ratio.* VII. In Cruce exaltari voluit, ut demonſtraret, ſe homines in profundo peccatorum demerſos in altum ad ſe attracturum virtutumq; alis in cælum ſubvecturum. Iuxta illud Ioan. 12. *Ego ſi exaltatus fuero à terrâ omnia traham ad meipſum. Eſt* enim *Crux Chriſti ſcala, per quam in cælum ſcandimus.* Leo ſerm. 8. de paſſ. Iuſtinus in dialogo cum Triphone. *VIII. Ratio* VIII. Vt ſuam mortem verum eſſe ſacrificiũ, hoſtiamque in odorem ſuavitatis oblatam edoceret. Nã elevari hoſtiæ coram domino ſolent. Levitici 7. 23. & 24. *IX. Ratio* IX. In Cruce palã mori voluit, ut quam plurimi oculati teſtes Paſſionis & Mortis, de ipſius Reſurrectione poſt triduum ſequuta indubitati teſtes forent. Athan. in oratione *De Humanitate Verbi.* *X. Ratio.* X. Vt quiſquis ab antiqui ſerpentis veneno ſanari deſideraret, in hunc unum cruci affixum oculos fidei erigendos intelligeret. Iuxta illud Ioann. 3. *Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam.* *XI. Ratio,* XI. Chriſtus exaltari in ligno voluit, ut Aerẽ ipſum ſanctificaret quemadmodum Terram in ea deambulando mundaverat. Chryſoſtomus in 3. c. Ioan. Auguſt. ſerm. 130. de tẽpo *XII. Ratio* XII. Crucem dominus elegit, ut ipſo genere ſupplicij deſignaret, ſe pro quatuor mundi partibus mori. Quatuor enim Crucis partes adumbrant crucifixi potentiam, per univerſum Orbẽ eſſe diffuſam. *XIII. Ratio.* XIII. In Cruce tanquã in Tribunali mori voluit, ut ſe iuſtorum & impiorum iudicem oſtenderet. Nam in medio Latronum conſtitutus, credentem liberat, inſultantem damnat. Leo ſerm 4. de paſſ. Auguſt. tract. 51. in Ioan. *XIV. Ratio.* XIV. Crucis ſupplicium elegit, ut lignum in quo fixa eſſent mẽbra patientis, fieret cathedra magiſtri docentis varia virtutum genera, quæ per quatuor Crucis dimẽſiones Apoſtolo teſte ad Epheſ. 3 ſignificãtur. *Longitudo* ſe ad bona opera extẽdit: *Latitudo* longaniminitatẽ perſeverantiamq; adumbrat: *Altitudo* ſupernorum præmiorum ſpẽ exſpectationemque denotat: & deniq; *Profunditas* occulta Dei iudicia, prædeſtinationẽq; gratuitæ Dei gratiæ innuit. Aug. tract. 119. in Ioan. & epiſt. 120. c. 26. lib. 2. de Trinit. c. 42. *XV. Ratio* XV. Crucifigi voluit, ad erudiẽdũ nos, quod *crucifigere* ſeu *mortificare* carnales concupiſcẽtias debeamus. Rom. 6. quodque ſingulos Crucem ſuã tollere oporteat. In cuius rei typũ Dominus quando ad ſupplicij locũ ducebatur, Crucẽ ſuã tanquã verus Iſaac portavit, ſimulq; eã Simone Cyrenẽſi portari diſpoſuit. *XVI. Ratio.* XVI. Crucifigi elegit, ut figuris veritas adũbrata reſponderet, prophetarumq; oracula cõpleret. Deuter. 28. *Erit vita tua pendens ante te.* Pſ. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos.* Pſ. 95 *Regnavit à ligno Deus.* Sapient. 14 *Benedictum eſt lignum per quod fit iuſtitia.* Ier. 11. *Mittamus lignum in panem eius.* Zach. 12. *Aſpicient ad me, quem confixerunt.* Iſaiæ 65. *Expandi manus meas.* *XVII. Ratio.* XVII. Crucifigi expanſis brachiis voluit, ut omnibus ad ipſum confugiẽtibus paratã eſſe Miſericordiã demõſtraret; quaſi dicens: *Venite ad me omnes qui laboratis.* *XVIII. Ratio* XVIII. Crucifigi voluit, non capite trũcari, aut alio leti genere mori, in ſignum unitatis myſtici Corporis; ut ſicuti corpus eius integrũ manſit, ita & Eccleſia ſchiſmate careret. *IX Ratio* Poſtremo Crucifigi voluit, ut ſuperbia ſeculi p Crucis prædicationẽ humiliata corrueret. Cor. 1. *Placuit Deo per ſtultitiã prædicationis ſalvos facere credentes.* Et *quod infirm[illegible] eſt Dei, potẽtius eſt hominib.*

Nam crucem antea probroſam & abominabilem Chriſtus in eũ honoris gradum evexit, ut nunc ſigno crucis contra diabolum ſuos armet diſcipulos, (Aug. ſerm. 181. de temp.) crucemque velut ſignum triumphi contra diabolũ in frontibus ſuis fideles, & in vexillis ac inſignibus geſtent Reges. Vnde Leo ſerm. 8. de paſſion. *O admirabilis potẽtia crucis?*

CAP. CLXXXVII.

Quibus typis Crux præfigurata fuerit?

Crux variis typis præfigurata.

CRVX Salvatoris ab initio Mundi variis adumbrata eſt figuris. I. quidem Gen. 2. per Lignum Vitæ. II. Per Lignum Arcæ (Gen. 7.) per quod ab interitu genus humanum liberatum eſt. Auguſtinus lib. 15. de civitat, c. 28. & per Lignum, quo amaræ aquæ, dulces redditæ ſunt. III. Lignum holocauſti, quod Iſaac geſſit. Gen. 22. IV. Typum Crucis habuit Scala, per quam in cælum aſcendentes angelos Iacob vidit. Gen. 28. V. Baculus Iacob, peregrinationis ſolatium. Gen. 32. VI. Gen. 48 Iacob benedicendo cancellatis manibus filiis Ioſeph, figuram Crucis expreſſit. VII. Virga Moyſis qua miracula edidit, mare diviſit, Pharaonem proſtravit, Dei populum redemit, ex Petra undas aquarum eduxit, Amalechitas expanſis circa virgam brachiis debellavit. VIII. Veru, in quo Agnus aſſatus eſt, Exo. 12. adũbravit Carnem Chriſti in veru Crucis excoquendam igne tribulationis & charitatis. IX. Exodi 17. Expanſio manuum Moyſi pugnante Ioſue. X. Nume. 13. Vectis, in quo uva portata eſt, XI. Nume. 17. Virga Aaronis germinãs. XII Num. 21. Serpens æneus ſuſpenſus, Ioã. 3. XIII. Iudic. 4. Clavus, quo Siſara dux hoſtiũ populi Dei interfectus eſt. XIV. Lignum quod in amaras aquas miſſum, dulces eas effecit. 4. Regũ 6. XV. Signũ Thau. Ezech. 9. Apoca. 3. & 9. quo ſignati, immunes ſunt ab Angelo percutiente. XVI. Abacuk. 3. Cornua in manibus eius. Per Crucẽ dæmones ventilavit Dominus, univerſũq; mũdum ſubegit.

Exod. 4. & 7.

CAP. CLXXXVIII.

De Ligno Crucis.

Ligni Crucis encomia.

LIGNVM crucis à Veteribus *Lignum beatũ, Lignum ſalutare, Lignũ vitæ*, appellatur. Greg. Nyſſ. ſermo. de ſancto baptiſmate Cyril. catech. 4. 10. & 13. particulas Ligni crucis per univerſũ Orbẽ terrarũ diſperſas eſſe ſcribit. CHRYSOST. oratione, *Quod Chriſtus ſit Deus*, totum Orbem contendere dicit, ut particulã Ligni crucis habeat, quã auro includat, cervicibus aptet, exiſtimãs, ſe illo valde muniri, protegi & honeſtari. Gre. Nyſſ. in vita S. Macrinæ, ipsã ferreum crucis ſignũ geſtaſſe refert, in quo particula Ligni vitæ incluſa eſſet

Macarius Epiſcopus Hierſolym. Ruffin lib. 1. hiſt. cap. 8.

Crucis particula per univerſum orbẽ diſperſa.

QVOMODO per Helenam, Conſtãtini Matrem, Lignum Crucis inventum ſit, deſcribit Ruffinus lib. 1. hiſt. cap. 7. Niceph. lib. 8. cap. 29. *Ligni ſalutaris miraculo reperti partem filio detulit; partem verò thecis argenteis conditam in loco dereliquit, quæ ibidem ſolicita veneratione ſervatur, Reginaque voti compos effecta, Templũ in loco, in quo Crucẽ Domini repererat, ambitione Regia conſtruxit.*

Crucis Inventio.

DE Crucis exaltatione pe Heraclium Imperatorẽ, poſtquã à Perſis eãdẽ recuperaſſet, vide Zonarã l. 3. Annaliũ. Nice. l. 8. c. 29. Vbi Sibyllæ carmen adfert. *O lignum felix, in quo Deus ipſe pependit.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. CLXXXIX.

Quot clavis Dominus Cruci affixus fuerit?

Quot clavis Domi-nus cruci fixus fuerit.

GREGORIVS Turonenſis *de gloria martyrum* ca. 6. & Cypr. ier. *de paſſ. Domini* ex Pſal. 21. *Foderunt manus meas & pedes meos*, colligunt, Dominum cruci affixum quatuor clavis. Quod etiam ſenſit Innocentius III. ſerm. *de uno Martyre*, quatuor clavi ſunt quatuor principales Virtutes. Idipſum S. Brigittæ & S. Franciſco revelatum fuiſſe Bonaventura tradit. Ioannes Molanus lib. de picturis cap. 24 & 75 notat, incertum eſſe, utrum duobus clavis, an uno tantum Chriſti pedes terebrati fuerint.

Incertum, an pedes uno, an duobus clavis affixi.

DE Latronibus autem certum eſt, ipſos non funibus, ſed clavis inſtar Chriſti affixos fuiſſe, ut palam evangeliũ cõtinet. Aug. tract. 37. in Ioan. Ruffinus lib. 10. cap 8. ſcribit, Helenam clavos, quibus Chriſti corpus affixum cruci fuerat, cum Cruce reperiſſe, atque ad filium retuliſſe, ex quibus ille frenum equi, & galeam belli uſibus aptam fabricari iuſſerit.

CAP. CXC.

De Situ Chriſti in Cruce.

Chriſtus facie ad Occidentẽ cruci affixus.

DOMINVS in Cruce fixus Occidẽtem reſpiciebat, dorſo verſus Ieruſalem, & Orientem; dextera aquilonem, læva ad Meridiẽ. Quo ſitu adũbratũ eſt, quod relicta Iudæa & Orientalibus populis, potiſſimũ Occidentales oculis ſuæ miſericordiæ reſpiceret, apud quos etiã ſuum Vicariũ, Eccleſiæ Chriſtianæ Paſtorem collocaret; quod Romæ factũ eſſe videmus. Sedulius lib. 4. hoc carmine dicta expreſſit:

Splendidus authoris de vertice fulget Eous:
Occiduo ſacra lambuntur ſidere plantæ:
Arcton dextra tenet, medium læva erigit axem:
Et cruce complexum Chriſtus regit undique mundum:

Beda in Lucam c. 93. Damaſcen. lib. 4. de Fide cap. 13. Baſil. lib. de Spiri. ſancte c. 27. Athan. lib quæſt. q. 14. nos ad Orientem orare tradunt, veluti reſpicientes in faciem Chriſti, ad eumque ſuſpirantes.

An Chriſtus cruce omnino nudus pependerit?

AN porro Chriſtus omnino nudus in Cruce pependerit, (ut plures opinantur) an præcinctus linteo, & velatis ſaltẽ femoribus, incertũ eſt, ut recte monet Ioannes Molan. li. de picturis c. 74

CAP. CXCI.

De Formâ Crucis Chriſti.

Forma crucis Chriſti.

QVIA variæ crucium ſpecies reperiuntur (de quibus copioſè ac facũdiſſimè IVSTVS LIPSIVS nobis olim amiciſſimus, libris tribus diſſerit) meritò QVAERITVR, in qua earum Dominus mortuus fuerit?

An crux triangula? an potiùs quadrangulai?

Quidam ex B. Hieronymo in cap. 9 Ezechielis opinãtur, Domini crucẽ triangulam fuiſſe inſtar græci T: alii vero quaternos fines habuiſſe probabilius aſſerunt, non ſine myſterio, quod toti Orbi, quatuor finibus cõprehenſo, mortuus Salvator pependerit: ut Sedulius l. IV. *de Opere Paſchali* obſervavit:

Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis,
Et Cruce complexum Chriſtus regit undique mundum.

Cui ſententiæ Paulus ad Epheſ. 3. favere videtur, dum ait; *ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo*

Digitized by Google

Exaltationis ſanctæ Crucis feſtum.

de quo. Ruffin. lib. 10. hiſt. c. 7. & 8. Et Tripart. hiſt. libr. 2. cap. 18. Niceph. lib. 8. cap. 29. Ambroſ. oratione de obitu Theodoſii. Cyrill. Hieroſolym. epiſt ad Conſtantium. Sequutum eſt Heraclii tempore Feſtum *Exaltationis S. Crucis.* de quo Zonaras tom. 3. Annalium. Deinde in aſſiduam myſterii Crucis, beneficiorumque per crucem nobis impenſorum memoriam, Eccleſia ſignum crucis, Chriſtique in ea pendentis, in mediis templis erexit, ut rudes & idiotæ viſibili ſigno, pictura, vel imagine fuſa aut ſculpta, jugiter admonerentur recolere Crucifixi ampliſſima dona Iuxta illud carmen Lactant. de paſſ. Domini:

Crux in medio Tẽpli.

Gregor. lib. 6. epiſt 9. Leo ſerm 8. de paſſ. Dom.

Quiſquis ades, mediique ſubis in limina Templi,
Siſte parũ, inſontemq; tuo pro crimine paſſũ
Reſpice me, me conde animo, me in pectore ſerva.
Cerne manus clavis fixas, tractoſque lacertos,
Atque ingens lateri vulnus: cerne inde cruorem
Sanguineum, foſſoſque pedes, artuſque cruentos.
Flecte genu, lignumque crucis venerabile adora:
Flebilis innocuo terramq; cruore madẽtẽ
Ore petens humili, lacrymis ſuffunde & obortis.

Ex quo Crucis ſingulari honore Gentiles arbitrati ſunt, Chriſtianos Crucẽ pro Deo habere, ut in Apologetico Tertullianus memoriæ tradidit. *Solet Crux in altari quolibet depingi*, Sozom. li 2. hiſtor. c. 2. & tripart. hiſt. lib. 1. cap. 2.

Crux in altari.

IN die paraſceves in qualibet Eccleſia Crux ante altare præparata deoſculari conſuevit, primùm à Pontifice ſi adſit, deinde à Presbyteris, diaconis, & ceteris per ordinem, ac demum a populo; Alcuino teſte lib. de divinis officiis.

Crux in die paraſceves deoſculari conſuevit.

CRVX in Proceſſionibus glorioſè præfertur, tamquam militiæ Chriſti vexillum. Nicephor. lib. 13. hiſt. c. 8. Beda lib 1. hiſt. 25. ſcribit, Auguſtinum cum ſociis Angliam ingreſſis, prætuliſſe Crucẽ argenteã, cũ imagine Salvatoris in tabula depicta, Litanaiſque ceciniſſe pro ſua eorũque ad quos venerãt ſalute.

AD Crucis deinde honorem pertinet, quòd in viis paſſim collocari ſoleat. Clemens Alexandrinus oratione parenetica ad gentes. Chryſoſtom. oratione *Quòd Chriſtus ſit Deus.* & homil. 55. in Matth. Ruffinus lib. 11. cap. 26. hiſt. refert, unumquemque in poſtibus, in ingreſſu, in feneſtris, in parietibus, in columnis, Dominicæ crucis ſignum depingere ſolitum. Sozóm. lib. 1. cap. 8. Conſtantini mandato Crucis figuram nummis impreſſam eſſe ſcribit, Tripart. hiſt. lib. 1. cap. 5. & 10.

Crux in viis collocatur.

HVC inſuper pertinet crucis erectio in templorum turribus, ac in medio civitatum. Niceph. lib. 7. c. 47. refert, Conſtantinum in foro Conſtantinopolitano ſtatuam ſuam ex ære factam erexiſſe, quæ manu dextera malum aureum contineret, in quo crux infixa cum hac Inſcriptione eſſe: TIBI CHRISTE DEVS VRBEM HANC COMMENDO: eidemque Statuæ Ligni Crucis partem impoſuit. Niceph. lib. 8. c. 29.

Crux in foribus.

Crux in nummis.

Crux in turribus.

IN honorem quoque Crucis lex inſtituta, ne ſontes cruce plecterentur. 11. Tripart. hiſt. cap. 10. Nicephor. lib. 7. c. 46 Sedulius in opere Paſchali lib. 4.

Pœnam veſtivit honore, Suppliciumque dedit ſignum magis eſſe ſalutis,
Ipſaque ſanctificans in ſe tormẽta beavit.

IN honorem ſimiliter Crucifixi à Patribus ſexti Concilii vetitum fuit, ne Crux humi pingeretur. can. 73.

Crucis ſupplicium prohibitum.

IN honorem Crucis Reges ſua diademata cruce adornant, Hier. in epiſt. ad Lætam: *Vexilla militũ crucis inſignia ſunt, Regũ purpuras atque ardẽtes diadematum*

Crux in militum armis.

matum coronas, patibuli Salvatoris figura condecorat. Militum quoque arma ſigno crucis exornantur. Niceph. lib. 7. cap. 46. Minutius Felix lib. 8. cont. Gentes: *vexilla caſtrorum, quid aliud quam inaurata cruces ſunt?*

Crux in vexillis.

IN honorem Chriſti Crucifixi: ex auro, argento, gemmis & lapidibus pretioſis Crux efformari conſuevit, eãque loco labari, quod Imperatori præferebatur, Conſtantinus ſibi præferri conſtituit. Tripart. hiſto. lib. 1. c. 5

Crux in nubibus.

IN honorem Crucifixi, etiam Crux in nubibus fulgore formata Principibus apparuit; ut Conſtantino cum Maxentio conflicturo Euſeb. li. 7. hiſt. c. 29. & lib. 1 de vita Conſtantini, cum hac inſcriptione:

ἐν τούτῳ νίκα:

IN HOC SIGNO VINCES.

Eidem cum Byzantinis prœlium commiſſuro iterum apparuit. Niceph. lib. 7. c. 47. Tertiò ſignum Crucis vidit cum Scythis ultra Danubium pugnaturus. Niceph. lib. 8. cap. 32. in triplicis hujus viſionis memoriam Conſtantinum refert, tres maximas æreas cruces Conſtantinopoli ſtatuiſſe cum hac inſcriptione: IESVS CHRISTVS VINCIT. Cyrillus Hieroſolym. in epiſt. ad Conſtantium, ſuo tempore Crucem in cælo coruſcantem pluribus horis viſam ſcribit, quæ Ethnicos etiam ad perhibendum Chriſto teſtimonium commoverit.

Crux in Conſtantino apparuit

Crux in cælo apparitura.

Huc etiam pertinet, quòd Venturo ad Iudicium Chriſto ſignum crucis in cælo apparebit. Matth. 24. Chryſoſtom. hom. 1. de Cruce & Latrone. Cyrill. cathecheſi 13. & 15. Damaſc. lib. 4 c. 12.

IN honorem Crucis, Lignum ipſum crucis, in qua Dominus pati dignatus eſt, per univerſum orbem per partes diſperſum eſt, teſte Cyril. catecheſi 4. 10. & 13 Quantus autem honor particulis Ligni Crucis, in qua Dominus pepẽdit, à veteribus Chriſtianis deferri ſoleat, ex Conſtantini facto conſtat, qui ſuæ ſtatuæ particulam ejus incluſit; ex Greg. Nyſſ. in vita Macrinæ; ex Paulino epiſt: 11. ad Severum; Gregorio libro ſeptimo epiſtol. 126.

Cruce ſignamur, & omnia ſacramenta.

POSTREMO ad Crucis honorem pertinet, quòd nos in omni negotio, veluti armis tutiſſimis, eo ſigno communiamus: quodque ipſum Chriſtum in eo ſigno repræſentatum ibi veneremur: quodque nulla ſacramentorum diſpenſatio, ſive conſecrationis aut benedictionis ſpecies abſque crucis ſigno peragatur: ut obſervat Auguſtinus tract. 118 in Ioan. & ſerm. 181. de tempore. Leo ſerm. 8. de paſſ. Domini. *Crux omnium fons eſt benedictionum; omnium cauſa gratiarum.* Cyprianus ſerm. de paſſ. Chriſti. *Figura crucis omnibus ſacramẽtis largitur effectum. Id ſignum* (ut Auguſtinus) *niſi adhibeatis, ſive frontibus credentium ſive aquæ, qua regenerantur, ſive oleo, quo Chriſmate unguntur, ſive ſacrificio, quo aluntur: nihil eorum rite perficitur.*

Crux omnium benedictionum.

CAP. CXCIII.

De effectibus ſigni Crucis.

Signi crucis effectus.

SIGNVM Crucis ad plurima valere, tradunt uno conſenſu Veteres. I. Ad expulſionem dæmonum, ut in Exodo c. 12. figuratum eſt, dum Angelus eas domos præteriit in quibus poſtem Agni ſanguine oblitum reperit. Ezech. 9 ſimiliter liberi ſunt, in quibus ſignum Thau. Et Apoc. 7 *Signati in frontibus* Vide Hieron. ad Fabiolam de veſtim. ſacerdotalibus: *ſignaculo Crucis frontem tuam crebrò munias, ne exterminator*

AEgypti

AEgypti in te locum reperiat. Auguſt. lib. 2. cont. Fauſt. c. 30. & tract. 50. in Ioan. Nazianzen. oratione 1. in Iulianum refert, ipſum ſubito terrore correptum, ex conſuetudine facto Crucis ſigno dæmones fugaſſe. Lactant. lib. 4. c. 27. II. Crucis ſignum homini præſidio eſt adverſus tentationum inſultus. Nam *quod in navi malum, hoc in Eccleſia Crux eſt*. III. Crucis ſignum incantationibus medetur. *Crux domini* (ait Martialis epiſt. 8) *armatura noſtra invicta eſt contra Satanam* Athan. de humani Verbi: *Signo crucis omnia magica compeſcuntur*. IV. Crucis ſignum pellit morbos, & quaſvis infirmitates humanas. Nicephorus lib. 18. hiſtor. cap. 20. ſcribit, crucis ſignum atramento in frontibus Turcorum depictum, à peſtis contagio eos liberaſſe. V. Crucis ſignaculum adverſus feras, venenatoſque morſus adjuvat: de quo exemplum vide Tripart. hiſtor. lib. 9. c. 46. VI. Crucis ſignum vim ignis, impetumque aquarum repreſſit, Hieronymo teſte in Vita Beati Hilarionis. VII. Crucis ſignum adverſus pericula imminentia valet. Vnde Tertullianus lib. De corona militis: *In omni negotio frontem ſignaculo crucis tere*. Prudentius hymno 6. Cyrillus lib. 6. in Iulianum. VIII. Crucis ſignum Conſolationis, bonæ Spei ac fiduciæ plurimum confert morituris Vnde gravi morbo preſſis, necnon ſontibus, dum ad ſupplicii locum deducũtur, crucis ſignum oculis objici conſuevit, ut in Crucifixi meritis, amore ac miſericordia ſpem ſuam collocare admoneantur. IX. Crucis ſignum Crucifixi beneficia proponis, continuoque inculcat Hinc ubique Cruces figi ſolent, in viis, cæmiteriis, turribus, & Epiſcopi de collo Crucem pendentem geſtant.

Repreſſio tentationũ.

Incantationum.

Sanat morbos.

Munit contra feras & venena.

Reprimit vim ignis.

Liberat ab imminẽte periculo.

Confert fiduciam.

Chriſti beneficia oculis obijcit.

CVR verò paſſim non omnes prædictos crucis effectus experiantur, Rupertus in Leviticum libr 1. c. 33. docet. *Ideo* (inquit) *non omnes ſignaculo Crucis utentes vim eius ſentiunt, quoniam licet Crucis ſignum in fronte gerant, non tamen in corde Crucifixum habent. Etenim Crucem non ſimpliciter digito in corpore, ſed magna fide in corde formare oportet.* Nam *ſi hoc modo impreſſeris* (ait Chryſoſtomus homil. 55. in Matth.) *nullus dæmonum, cùm haſtam videat, qua letale vulnus accepit, congredi tecum audebit.*

CAP. CXCIV.

De modo efformandæ Crucis.

FIDELES ſignaculo Crucis ſe conſignantes, manum dexteram junctis ſimul digitis extenſam ducũt. à capitis vertice ad umbilicum uſque; ut eo ritu profiteantur, Dei Filium de ſummo cælorum in Beatæ Virginis uterum deſcendiſſe. Deinde à ſiniſtro brachio uſque ad dexterum; ut cauſam Incarnationis VERBI fuiſſe ſignificent, ut à ſiniſtra ad dextram, à maledictione ad benedictionem transferret, atque ex hædis oves efficeret.

Crucis efformãdæ modus.

Miſſale Romanum in traditione rituũ Miſſæ Matt. 25.

POTEST addi ex Innocentio III. lib. ſecundo de Myſter. Miſſæ. capite quadrageſimoquarto, alià non minùs pia conſideratio.

Græci, ex quo ab Eccleſia Romana ſeceſſerunt, ſignum Crucis à dextera ad lævam ducentes, finiunt: eo ritu volentes confirmare ſuam hæreſim, qua Spiritum ſanctum ad Patris ſiniſtram, veluti minorem aſſidere contendunt. Contra quos Catholici tribus digitis ſignum Crucis efformare ſolent, ad ſignificandum Trinitatis myſteriũ, quod indicatum fuiſſe videtur Iſaiæ 40. *Quis appendit tribus digitis molem terræ?* Inchoant verò Patrem nominantes Crucem à capite, ut patrem omnium bonorum, etiam aliarum divinarum perſonarũ fon-

tem eſſe denotent. Deinde tres primos dexteræ manus digitos Filii nomẽ pronunciantes, demittunt, grata memoria incarnationem VERBI pro nobis factam recolentes: Nomen autem Spiritus ſancti aſſciſcentes, manum ducunt ad lævam & ad dexteram pectoris partem, ut eum à Patre & Filio perſonam diſtinctam, attamen utrique conſubſtantialem procedere deſignent. Finiunt autem eam conſignationem ad dexteram, quia in ſcripturis dextera perfectionem notat, ad quam nobis ſemper tendendum ſit. Vnde intelligitur, totius fidei noſtræ compendium, in hac una Cruce ſignandi ratione contineri. Hic enim VERBI Incarnatio, hic Chriſti Paſſio, hic Paſſionis cauſa, hic ſimul Spes noſtræ vocationis, Extremum Iudicium, hic myſterium Trinitatis, hic Pater, qui nos creavit, Filius qui nos redemit, Spiritus ſanctus, qui nos ſanctificavit.

Crucis ſignaculum fidei compẽdium continet,

CAP. CXCV.

Contemptus Crucis ad Chriſti contemptum ducit.

Hoſtes Chriſti crucis ſignum oderunt,

QVANTVM venerationis ab initio Chriſtianæ fidei omnes pii detulerunt cruci, tantum ſtudii ad evacuãdam Crucis gloriam impenderunt Iudæi, Pagani & hæretici. Quod fore prædixerat Simeon Lucæ 2: *Et erit hic in ſignum, cui contradicetur*: quoniã *crux Chriſti Iudæis eſt ſcandalũ, Gẽtibus ſtultitia.* Hæreticis autem Crux ſcopus eſt cõtradictionis, ut in ſeculi noſtri hæreticis adimpleri perſpicimus, qui vivificum Dominicæ Paſſionis vexillum ita oderunt, ut illud è templis omnibus exturbaverint, è viis publicis & domibus privatis ejecerint, atque prorſus ex hominum memoria tollere moliantur; non alios per hos ſuos miniſtros agente diabolo, quàm ut Chriſtum Crucifixum, totumq; redemptionis myſterium obſcuret, penituſq; tandem aboleat. Crucis equidem contemptus ad Crucifixum ſpernendum manu ducit. Sublato enim Crucis ſignaculo, nulla Crucifixi mentio, nulla beneficiorum per Crucẽ partorum grata recordatio remanebit. Extincta verò Paſſionis, & per eam factæ redemptionis memoria, & obſcurato vel evacuato noſtræ liberationis precio, quæ ſalutis, beatæque vitæ conſequendæ ſpes in nobis ſupererit? qua ſublata quid reſtet, niſi ut homines deſperantes ſe in omnia vitiorũ genera Dei timore abjecto præcipitent? ſicut in Polonia & Tranſilvania novis Arianis accidit, qui Crucifixum eſſe verum Deum negãtes, ad Mahometicas nænias amplectendas facilè delabuntur. Quare noſtri Sectarii verè inter inimicos Crucis Chriſti (de quibus ad Philipp. 3: Apoſtolus) reponendi ſunt, quorũ nonnulli Iulianũ Apoſtatam impietate ſuperantes, affirmare non verentur, Magiam exerceri, dum fideles ſe Cruce ſignant. Ille tanquam probrum Chriſtianis objiciebat, quòd Crucis Lignum adorarẽt, illiuſq; in fronte, atque ante domos imaginem depingerent: cujus impias nęnias refellit Cyrillus Alexãdrinus lib. 6. in Iulianum, oſtendens, fideles Crucis ſigno ad omnes dæmonum inſultus perfringendos ſemper fuiſſe uſos: necnon in Cruce gloriationem conſiſtere, ſalutem adferentem. Quam agnoſcens Apoſtolus dicebat: *Abſit mihi gloriari, niſi in Cruce Domini.* In qua ipſi quoque Angeli leguntur gloriati, Marci 16: *Ieſũ quæritis Nazarenum Crucifixum: ſurrexit.* non aiũt: Ieſum quæritis Dominum noſtrum, ſed *Ieſum Crucifixum,* nõ erubeſcentes, ſed confitentes crucem, & Crucifixi virtutem. Quinimo Chriſtus ipſe ſuam Cru-

1. Cor. 1.

Crucis contemptus ad Chriſti contemptum ducit.

Stapleton. in prompt. Cathol. dñ. infra octavam nat. Domini.

Angeli crucifixum cõfitentur, eiuſque virtutem.

cem adeò non erubeſcit, ut tanquam ſui Triumphi inſignia cunctis gentibus ad judicium congregatis eam ſit oſtē(ſ)urus, ut Matth. 24. dicitur *tunc apparebit ſignū Filii hominis in cælo*. Vnde liquet eos, qui Crucem oderunt, inimicos eſſe Crucifixi: quales ſunt, qui Crucem non venerandam, ſed confringendam contemnendamque docent; idipſum ſtrenuè, quando impune poſſunt, exſequentes. Quos perſtringit Auguſtin. in Pſal. 141. uſque adeò non inſultandum Crucifixo, neque de Cruce erubeſcendum, ut Crux nunc videatur in frontibus Regū. Et in Pſalm. 46. irridentes Chriſti crucem, ſimiles eſſe oſtendit inſultantibus Elizeo, his verbis: *Aſcende Calue*; ideoq; à dæmonibus, ſicut pueri à beſtiis, devorari. Idipſum in irriſione Noe per maledictum Cham facta, Gen. 9. adumbratum fuit. *Abſit* itaque *nobis gloriari, niſi in Cruce Domini*: in quo ſolo fiducia ſpeſque ſalutis collocanda. Nec pudeat vexillum Chriſti triumphantis, inſigniaque de cælo deſcendentis, cùm in Proceſſionibus præferuntur, ſubſequi, noſque Crucifixi Domini ſervos militeſque profiteri.

Irriſio Helizei, & Noe adumbravit irriſionem Chriſti.

CAP. CXCVI.

Mortuus.

Mortuus fuit Chriſtus

FIDES Catholica docet, Chriſtum pro nobis non ſolùm paſſum, crucique affixum fuiſſe, verùm inſuper verè mortuum; id eſt, Animam à corpore ſeparatam, unionemque partiū eſſentialium, Animæ ſcilicet & corporis diſſolutam extitiſſe: in cujus unionis diſſolutione corporalis mortis ratio conſiſtit. Quod apertè atteſtantur Evangeliſtæ. Ioan. c. 19. *Inclinato capite emiſit ſpiritum*. Matth. 27: *Clamans voce magna emiſit ſpiritum.*

Mori in diſſolutione unionis corporis & animæ conſiſtit.

NON defuerunt, hæretici, qui Chriſtum verè mortuum negaverunt, ut refert Damaſcenus lib. 3. de Fide cap. 28: idque vel, quia in Chriſto veritatem humanæ naturæ, aut corporis paſſibilis nō agnoverunt; vel quòd indecens putarint, Deum mori aut certè, quòd Chriſti corpus ex vi unionis factum eſſe impaſſibile arbitrati ſint. At verò Fidei Articulus eſt, Chriſtum verè mortuum fuiſſe, ut nos à peccati, & ab æterna corporis & animæ morte redimeret. Iuxta illud Rom. 4 *Mortuus eſt propter delicta noſtra*. Quod quidem convenientiſſimum fuiſſe ad manifeſtationem divinæ virtutis & ſapientiæ, ſubjectis rationibus oſtendi poteſt. I. Quia decentiſſimus pro alio ſatisfaciendi modus eſt, ſi quis pœnam ei debitam pro eo luat; juxta illud Petri epiſt. cap. 3 *Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt*. Et 2 Corint. 5. *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit*: id eſt, hoſtiam pro peccato. II. Mors ultrò ſuſcepta pro alio, charitatem immenſam Chriſti commendat. *Maiorem* enim *nemo charitatem habet, quàm ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*. Ioan. 15. & Rom. 5: *Charitatem ſuam Deus in nobis commendat, quoniam cùm adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt*. Ambroſ. lib. 3. offic c. 12. refert, Pythagoreum quendam capitis damnatum pro ſe eadem mortis obtuliſſe, niſi præſcripto die rediret: cumque fidem ille ſervaſſet, factum iſtud tam admirabile viſum Tyranno Dionyſio, ut ſibi utrumque in amicitiam aſciſceret. Et Philoſophorum gymnaſia ob idipſum Dæmonē & Pythiam, quibus charior fuit amicitia, quàm vita, in cælum laudibus efferunt. At horū Philoſophorū factum lōgè Chriſtus ſuperavit, qui pro inimicis ad mortem ultrò ſe obtulit, ut à juſta mortis ſententia eos liberaret, vitamq; perpetuam eis acquireret. vide Auguſtinum

Chriſtum mori decuiſſe variis rationibus oſtenditur.

Mors pro alio ſuſcepta charitatem commendat.

Pythagorici fides in amicum.

Amicitia charior vita. Valer. Max lib. 4 c. 7.

Digitized by Google

ſtinum concione 2. in Pſalm. 36. Et cap. 7 Medit. vbi Chriſti charitatem exaggerat. III. Chriſtum mori conveniebat, ad humanæ naturæ veritatem demonſtrandam. Si enim abſque intermedia morte in cælum aſcendiſſet, phantaſticū corpus habuiſſe crederetur. IV. Chriſtum mori decuit, ut nos mortem contemnere doceret; iuxta illud Hebr. 2 *Vt liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant ſervituti*, V. Vt ſua morte mortem deſtrueret, & ſimul eum, qui mortis habebat imperium; id eſt, diabolum. Iuxta illud Oſeæ 13. *Ero mors tua, ô mors. Ero morſus tuus inferne*. Et, 1. Cor. 15. *Vbi eſt mors victoria tua? Abſorpta eſt mors*. Quemadmodum enim draco ſumpta maſſā ei à Daniele parata diruptus eſt: ita mors Chriſtum abſumendo abſorpta eſt; quia ſtimulus mortis, (ſcilicet peccatum) abolitus fuit. VI. Vt corporaliter moriendo, nobis exēplum præberet ſpiritualiter moriendi peccato, & poſtea ſemper iuſtè vivendi; ut ad Roman. 6. Apoſtolus latè proſequitur. *Si enim complantati* &c. VII. Vt à mortuis reſurgendo ſuam in mortem potētiam oſtenderet, nobiſque certam reſurgendi ſpem tribueret, ut Apoſtolus 1. Cor. 15. deducit: *Si Chriſtus reſurrexit à mortuis, quomodo quidam in vobis dicūt, quod Reſurrectio mortuorū non eſt?* VIII. Chriſtum mori decuit, ut non ſola potentia, ſed iuſtitia nos à peccatis & morte liberaret, illud pœnæ genus luendo, cuius homo reus erat, iuxta illud Apoſtoli Galat. 3. *Chriſtus nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum*! IX. Mori decuit, ut Deum oblatione præſtantiſſimi ſacrificii placaret. Cum enim Chriſtus nihil ſeipſo acceptius Deo poſſet offerre, *tradidit ſeipſum pro nobis hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis*, Epheſ. 5.

Hebr. 2. Dan. 15.

POSTREMO Chriſtum mori decuit, ut nouum Teſtamentum confirmaret. Teſtamentum enim morte confirmatur. Galat. 3. & ubi teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris, Heb. 9.

CAP. CXCVII.

De Beneficijs morte Chriſti exhibitis.

CHRISTI mors ab omnibus incommodis liberat, quæ genus humanum peccati merito incurrerat. Sunt autem octo præcipuè mala; in quæ homo per peccatum inciderat. I. eſt quod à Dei gratia & amicitia excidēs, eiuſdem irā & inimicitiam incurrerat. *Odio enim eſt Deo impius & impietas eius*. Sapient. 14. Iſa. 59. *Peccata veſtra diviſeruut inter vos & Deum veſtrum, & prohibuerunt bonum à vobis*. Pſalm 6. *Odiſti omnes qui operantur iniquitatem*. Eccleſi. 12. *Altiſſimus odio habet peccatores*. II. eſt, quod homo per peccatum à regno cælorum excludatur: dicente Domino: *Qui peccaverit mihi, delebo eū de libro meo*. III. eſt, quod peccatum non ſolū à regno Dei excludat, ſed etiam ad æterna Gehennæ ſupplicia deducat. *Stipendium* enim *peccati mors*. Rom. 6. non ſolum corporis (Rom. 5.) ſed etiam animæ: non tantum temporaria, ſed etiam ſempiterna. Quā Ioan. (Apoc. 21.) *ſecundam mortem* vocat. Matthæ. 25. *Diſcedite in ignem æternum*. IV. eſt quod per peccatum homo poteſtati diaboli tradatur, à quo veluti iuſtitiæ executore & tortore captivus tenetur. 2 Ti. 2. *Qui facit peccatum, ſervus eſt peccati*. Ioan. 8, 1. Pet. 2. Vincula porrò diaboli, quibus

In octo mala homo per peccatum incidit.

Chriſti mors liberat à malis quæ peccatū invexit.

quibus captivos detinet, Cupiditates variæ ſunt honorum, opum & voluptatum, per quas Serpens peccatores ad illicita vehementer pertrahit, non cogẽdo voluntatem, ſed invitando, ſuadẽdo, ſuggerendo, decipiendo, & perſuadendo. Præcipuum autem diaboli vinculum eſt, peccandi conſuetudo. Hęc enim hominem potentiſſime a rebus divinis abducit, & ad ilillicita rapit ac impellit, ſecundum illud Proverbi 5. *Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur*.

Conſuetudo peccandi maximum vinculum

Peccati incommoda

V. Peccati nocumentum eſt, quod hominem maculet, impurum atque deformem reddat, iuxta illud Hierem. 2. *Maculata es in iniquitate tua coram me*. Ezech. 16. *Abominabilem feciſti decorem tuum*. Ozeæ 9. *Abominabiles facti ſunt, ſicut ea quæ dilexerunt*. Pſalm. 118 *Beati immaculati in via*. Pſalm. 14. *Qui ingreditur ſine macula*. Cantic. 4. *Macula non eſt in te*. Epheſ. 5. *Sine macula & ruga*. 1 Cor. 6. *Abluti eſtis, ſanctificati eſtis*. Hebræ. 2. *Purgationem faciens veterum delictorum*. Apoc. 14. *Sine macula enim ſunt*. VI. eſt, quod homo cæcus peccato efficiatur, ut *in tenebris ambulare* dicatur. Prover. 4. *Via impiorum tenebroſa*. Pſal. 81. *In tenebris ambulant*. Epheſ 4. *Tenebris obſcuratum habentes intellectum*. VII. eſt, quod peccatũ hominem ad pietatis officia infirmum reddat. Vnde *ſauciare* dicitur, Lucæ 10. Iſaiæ 1. *Omne caput languidum* Hinc tãta naturæ humanæ peccato viciatæ infirmitas, ut ſine cæleſtis gratiæ præſidio integritatem ſuam tueri nequeat. Iuxta illud Ioannis 15. *Sine me nihil poteſtis facere*. Sicut enim ſi à cadauere myrrham ſemoveris, continuo putreſcet: ita ſi divinę gratiæ auxilium ab hominis anima detraxeris, mox ſuo pondere deficiet. VIII peccati incommodum eſt, quod ſpiritualem inducat mortem iuxta illud Iacobi 1. *Peccatum cum conſummatum fuerit, generat mortem*. & 1. Corin. 15 *ſtimulus mortis peccatũ*, quoniam dum per conſenſum ad interiora cordis tranſit, Dei charitatem, qui animam vivificabat expellit, atque hominem à Deo, à quo vitalem ſpiritum ſanctitatis hauriebat, dividit, ac proinde animam occidit; non ſecus, quã corpus interficit, qui animã ab eo ſeparat.

Peccatum hominem ad bona operanda infirmum reddit,

A QVIBVS omnibus malis Chriſti morte liberati ſumus. Nam *reconciliati Deo ſumus per mortem Filii*. (Roman 5) quæ peccati remiſſionem operata eſt, odiique cauſam ſuſtulit, qua ſublata Deus nos diligit, nobiſque gratiam & gloriam, ceteraque munera, quæ ſuis electis conferre ſolet, liberaliter impertit. Siquidem Dei diligere, eſt bona dare: ſicut odio habere, nihil aliud eſt, quam ſupplicia velle irrogare. Huius reconciliationis per Chriſtum factæ inter Deum & hominem frequenter Apoſtolus meminit, ad Roman. 5. 2 Cor. 5. Epheſ. 2. Coloſſ. 1. Fuit autem Chriſti mors reconciliatio mundi, quatenus ſacrificium Deo acceptiſſimum extitit, cuius effectus eſt, placare Deum, propitiũque reddere.

Mors Chriſti nos a malis peccato invectis liberat

PRAETEREA Chriſti mors nobis cælum aperuit, quemadmodum homicida ſummo Pontifice defuncto ex civitate refugii in ſuam domum redire poterat: Numeror. 35. Hebræorum 10. *Habemus fiduciam in introitu Sanctorum*, & cap. 9. *Aperuit ſanctorum viam*.

DEINDE mors Chriſti nos ab æterna damnatione liberavit, directè quidem, in quantum ſatisfactoria, indirectò verò, quatenus remiſſionis peccatorum cauſa meritoria fuit. De qua ſatisfactione Pſalm. 68. *quæ non rapui, tunc*

tunc exſolvebam. Iſaiæ 53. *Vere languores noſtros ipſe portavit*. 1. Pet. 2. *Ipſe peccata noſtra in corpore ſuo ſuper lignum portavit*, quia pœnas nobis debitas luit.

A DIABOLI verò poteſtate nos Chriſti mors liberavit, dum remiſſionem peccatorum nobis obtinuit, quorum merito illi velut tortori eramus traditi, ac inſuper nos ſuæ gratiæ donis roborans & muniens, ut diabolo reſiſtamus, imò eum vincamus. Nam Principem huius mundi Dominus vicit & alligavit, impediendo, ne tantũ noceat quantum poſſet, vi, dolo, fraudibus. Iuſte ſiquidem captivos ſuos diabolus amiſit, quia Chriſtum innocentem, nullum mortis meritum habentẽ, per ſuos miniſtros occidit; ut proſequitur Auguſt. lib. 13 de Trinit. capite 14. De qua Chriſti contra diabolum Victoria diſſerit Apoſtolus Coloſſen 2. *Spolians principatus & poteſtates traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo*, id eſt, Chriſtus virtute Sanguinis ſui malignos ſpiritus devictos imperio exuit. Nam eos, qui illis ſerviebant eripuit, ubique ſubiecit, ut non amplius diabolo tanquam principi, ſed Crucifixo cultum exhiberent; dæmoneſque ita denudatos poteſtate, more victoris triumphantis ſpectandos omnibus propoſuit. Nam fideles in nomine IESV Nazareni Crucifixi dæmonia fugant, & rugire faciunt, eorumque infirmitatem & vilitatem rident.

Ioann. 12. *Ioann. 14.* *Ephes. 6* *Apocal. 20* *Coloſſ 2.*

DENIQVE Chriſtus ſua morte labes peccatorum noſtrorum deterſit, lavans nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Apoc. 1. Similiter fidei dono tenebras infidelitatis mentis illuminat, & languores noſtros ſanat, diffundendo ardentem in cordibus noſtris boni amorem, quo fiat, ut non ſolum velimus bonum, ſed etiam ut magno ſtudio perficiamus.

Apoc. 1. *Act. 15.*

Ac poſtremo Chriſtus nos ſua morte vivificat, illius merito hic vitam gratiæ, & poſtea illam æternam Gloriæ conferendo. *Sicut* enim *in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes vivificabuntur*. 1. Cor. 15. Et ſi mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiæ & iuſtitiæ accipientes in vita, regnabunt per unum IESVM CHRISTVM, Romano. 5. Quod explanans Auguſt. lib 1. de pecca. merit. capit. 9. *Ille*, ait, *in quo omnes vivificabuntur, præterquam quod ſe ad iuſtitiam imitantibus præbuit exemplum, dat etiam ſui Spiritus occultiſſimam fidelibus gratiam, quam latenter infundit & parvulis*.

CAP. CXCVIII.

Quomodo Chriſti Paſſio ſupradictos effectus operata ſit?

CVM Eccleſiæ caput ſimul cum ſuis membris una quædam myſtica perſona fiat, conſequitur, Chriſti opera membris omnibus quodammodo eſſe communia, in eiſque non phyſica, ſed morali actione operari, pro ipſis ſatisfaciendo, merendo, impetrando prænumerata beneficia. Quemadmodum enim in unius Adæ voluntate (in quo totum genus humanum, tanquam in radice ſuſtinebat) totius humani generis voluntas quodammodo latebat, ita ut ea bene aut male merendo, non ſoli ſibi prodeſſet aut noceret, ſed toti etiam propagini, omnibuſque & ſingulis ex ipſo ſeminali ratione generandis; ita Chriſti Capitis Eccleſiæ actiones non ſibi tantum, ſed etiam membris, hoc eſt, omnibus per fidem & Sacramenta ei incorporandis profu-

Concil. Trid. ſeſſ 6. cap 7.

Meriti atq; peccati nulla phyſica, ſed moralis tantum eſt cauſa.

erunt

erunt, ut Apo. ex profeſſo docet ad Ro. 5. *Sicut per unius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, ita & per unius* (Chriſti) *obedientiam iuſti conſtituentur multi*: oſtendens, quod ſicuti per unius Adæ peccatum in deterius omnes ſecũdũ corpus & animã immutati ſumus, ita & per unius Chriſti obediẽtiã totus homo ſecundũ corpus & animã reparetur. Quare ſicut Adã Dei ordinatione veluti hominum caput, pro ſe totaque poſteritate Legem acceperat, cui eodem modo promiſſio iuſtitiæ, comminatioque mortis facta erat, per tranſgreſſionem divini pacti de condigno meruit, non ſolum ſibi, ſed etiam poſteris ſuis odium & inimicitiam Dei: ita Chriſtus Eccleſiæ Caput ex Dei ordinatione ſuis operibus, non ſolum ſibi, ſed etiam omnibus ſuis membris de condigno meritus eſt. Ad quale meritum ſex requiruntur. I. ut actus meritorius honeſtus ſit, Deoque placens. II. ut ſit actus liber nam per naturalia vel neceſſaria neque meremur, neque demeremur. III. In opere meritorio condignitas, ſeu proportio ad præmium neceſſaria eſt. IV. Ex parte perſonæ merẽtis neceſſarium eſt, ut Deo grata ſit. V. ut perſona viator ſit, hoc eſt, tendens ad beatitudinem in corpore paſſibili. Vnde Chriſtus tamdiu mereri potuit, quãdiu in corpore paſſibili vixit: eatenus enim aliquo modo in beatitudinem tendebat, & ſcientia infuſa Deum amabat. nam quatenus ex viſione beatifica Deum amabat, non merebatur. VI. cõditio ex parte Dei neceſſaria eſt, ut ſcilicet pactum ſeu promiſſio mercedis ſub conditione operis intercedat. Cùm enim Deus omnium abſolutus ſit Dominus & Supremus, nullus ſecluſa ipſius promiſſione illum ex iuſtitia obligare poteſt. Sed poſita promiſſione ſi

Chriſti paſſio nobis per modum meriti profuit.

Sed ad meritum neceſſaria.

Chriſtus ſcientia infuſa Deum amando merebatur.

Ad meritũ de condigno requiſita.

ſimplex ſit, abſque conditione operis; inducit obligationem, non iuſtitiæ, ſed fidelitatis: ſi autem promiſſio ſit oneroſa ſub operis conditione, inducit obligationem iuſtitiæ. Deus enim tunc acceptat meritum, & retribuit præmium. Vnde in ſcriptura merces ſanctorum vocatur *Corona iuſtitiæ, Stipendium, Retributio*, Hebr. 6 *Non eſt iniuſtus Deus, ut obliviſcatur operis veſtri.* Matth. 20. *Nonne ex denario conveniſti mecum? Tolle quod tuum eſt.* Fuiſſe autem huiuſmodi ordinationem divinam etiam reſpectu operum Chriſti à Deo conſtitutam, evincunt Scripturæ, in quibus Chriſto merces ſub operis conditione proponitur, ut Iſ. 53. *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum, &c.* Pſalm. 2. *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Et Concilio Tridentin. ſeſſ. 6. cap. 7. docet, Chriſtum eſſe cauſam meritoriam noſtræ iuſtificationis, ac proinde gratiæ atque gloriæ.

Promiſſio qua fidelitatis qua iuſtitiæ obligationem inducat.

2. Tim. 4.

Rom. 4.

INCEPIT porrò mereri Chriſtus ab initio ſuæ conceptionis, & abſque ulla intermiſſione continuavit mereri uſque ad inſtans mortis. Non tamen in ſtatu virtutis aut meriti profecit, ut ſcilicet fecerit per ſubſequens unum opus debitum eſſe aliquid prius indebitum; ſed crevit numero meritorum, atque pluribus operibus, variis titulis & modis idem ſibi deberi fecit. Quodlibet enim Chriſti Viatoris opus, per ſe ſufficiens fuit ad omne præmium obtinẽdum; ſed ex divino pacto & ordinatione factum eſt, ut tota Chriſti vita ad integrum ius obtinendum, quaſi per modum unius meriti in Chriſti morte conſummandi, ordinaretur. Vnde in ipſa morte plenum & perfectum ius ad omnia præmia, quæ ſub meritum cadunt, acquiſivit. Vnde in morte

Chriſtus idem ſibi debitum pluribus titulis efficit.

Omnia Chriſti merita per modum unius morte conſummandi, Deo oblata.

cum-

cum vita terminatum eſt Chriſti meritum, conſummataque eſt incarnationis Oeconomia, redemptioque noſtra perfecta fuit. Poſtea verò non redimit, ſed redemptionis factæ precium nobis applicat; ſicut docet Apoſtolus ad Hebr. 9. & 10. Chriſtum una ſui oblatione conſummaſſe in ſempiternum ſanctificatos: de cetero autem exſpectare executionem ſeu effectum ſuæ hoſtiæ, donec ponantur inimici ejus ſcabellum pedum ejus; id eſt, omnes impij pleniſſimè Chriſto ſubjiciantur. Quod fiet in die noviſſimi judicij. Quare Chriſtus nunc orando non efficit ſibi rem deberi quam poſtulat, ſed potiùs exigit, quod titulo juſtitiæ præcedentibus ſuis meritis debitum eſt: ſicut mercenarius exigit mercedem ſibi ex pacto propter labores factos debitam. Chriſti ergo in cælis interpellatio, non ſubmiſſa eſt merentis poſtulatio, ſed mercedis ſibi debitæ perpetua quædam exactio. Hinc ſequitur, Chriſtum per vulnus lateris illati poſt mortem, per deſcenſum ad inferos, per reditum ad corpus, per confirmationem diſcipulorum poſt reſurrectionem, per interpellationem in cælis non mereri, id eſt, non acquirere jus juſtitiæ, nec ſatisfacere, quia ſtatus merendi tranſiit: attamen, quatenus vivens Chriſtus prævidit, & liberè acceptavit, obtulitque pro nobis vulnera, ſanguinemque qui ex eo poſt mortem defluxit; eatenus meruit, illaque in noſtræ redemtionis precium ceſſerunt. Quæ quidem redemptio Chriſti morte facta dicitur, ut erat in fieri, non in facto eſſe. In inſtanti ſiquidem mortis, cũ vita ejus finitum eſt meritum. Sibi porrò Chriſtus meruit corporis immortalitatem, nominis glorificationem, & gentiũ donationẽ; quia licet hæc ei debita eſſent ratione hypoſtaticæ unionis attamẽ novo titulo juſtitiæ, ſibi hæc debita tanquam operum mercedem effecit, ut ſcriptura indicat ad Philip. 2 *humiliavit ſemetipſum: propter quod exaltavit &c.* Apoc. 5 *Dignus eſt agnus accipere virtutem & dignitatem.* Iſa. 53 *Pro eo quòd laboravit, videbit & ſaturabitur.* Pſal. 109. *De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput.* Trifariam enim acquiri meritum poteſt. I. ſi ex indebito fiat debitum: ut gratis iuſtificato per bona opera vita æterna fit debita. II. ſi quod debetur, amplius debitum efficiatur: ut juſto proficienti augmentum gratiæ. III. dum id, quod uno titulo debetur, alia ex cauſa, pluribuſque titulis debitum redditur: ut parvulo baptizato, hæreditas vitæ æternæ; filiationis ſeu adoptionis titulo eſt debita; ceterùm ſi juſta poſtmodum opera exerceat, vita æterna etiam titulo mercedis acquiretur. Sic ergo Chriſtus moriendo, quod ſibi uno modo debebatur, pluribus titulis ſibi debitum effecit. Quemadmodum verò Chriſti mors per modum meriti ſalutem noſtram operata eſt, ita quoque per modum ſatisfactionis, quæ nihil aliud eſt quàm æquivalentis pro commiſſa injuria redditio: dum videlicet quis offenſo id exhibet, quod æquè vel magis diligit, quàm offenſam oderit; ſive id per voluntariæ humilitatis paſſionem aut diſciplinã, ſive per juſti precij ſolutionem fiat.

Chriſtus in morte noſtram redemptionem conſummavit quo ad meritũ, ſed poſtea applicavit pretium.

Quomodo lateris apertio meritoria fuerit.

Mors Chriſti ut erat in fieri, nos redemit.

Quæ Chriſtus ſibi meruerit.

Tripliciter fit aliquid debitum.

Chriſti mors etiam per modum ſatisfactionis operatur.

Satisfactio eſt injuriæ compenſatio.

DIFFERT autem Satisfactio in eo à Merito, quòd Satisfactio præſuppo nat debitum in eo qui ſatisfacit, aut ſaltem in eo, pro quo ſatisfit: Meritum autem nullum præſupponit debitum, quinimo alium ſibi debitorem efficit.

Satisfactionis & meriti diſtinctio.

PORRO quemadmodum varia debitorum ſunt genera, ita & varij ſatisfaciendi modi. I. debitum ex ſuperioris præcepto naſcitur, quod ſolvitur per obedientiæ exhibitionem. II. debitum

ex

ex accepto beneficio natum, per gratiarum actionem ſolvitur. III. debitum oritur ex quantitate meritorum, cui per juſtam diſtributionem honoris aut præmij ſatisfit. IV. naſcitur debitum ex mutuo contrahentium conſenſu; ut in venditione, emptione, locatione, mutuo: huic ſatisfit, dum id, de quo conventum eſt, præſtatur. V. debitum naſcitur ex alieni oblatione; ut in homicidio, furto, ſtupro: quod debitum æquivalentis reſtitutione perſolvitur. VI. debitum ex injuriæ illatione, ſuperori ſq; juſta offenſione, promanat; cujuſmodi debitum perſolvitur condignas luendo pœnas.

Debitum ex iniuria illatione quomodo ſolvatur.

Hujus generis debitum humanum genus in Deum peccando contraxerat, dum inobediens ac rebellis primus parens exſtitit. Proinde ſatisfieri Deo per humilem ſubjectionem, ademptique honoris, injuriæque factæ reparationem oportebat: quod quidem duobus modis fieri poterat, ſcilicet tantum præſtando, quantum oſtenſi benevolentiæ miſericordiæque ſatis eſt; aut tantum faciendo, quantum juſtitiæ exacta ratio poſtulat, ut ſit æqualitas rei ad rem, & adæquatio rei quæ ſolvitur ad id, quod debetur: veluti dum tanta ſubjectio rependitur, quanta elatio præceſſit; aut tantus honor, quantus fuit contemptus.

Duplex iniuria compēſatio: una gratioſa, altera verò rigoroſa.

Priore modo creatura pura pro genere humano ſatisfacere potuiſſet. Nam ejus mortem pro ſufficienti precio miſericorditer Deus acceptare poterat, illiuſque intuitu commiſſam in ſe injuriam condonare. Sed poſteriore modo ſecundùm rigorem divinæ juſtitiæ, precium æquivalens offerendo ſatisfacere Chriſtus ſolus potuit, qui cùm verus eſſet DEVS & HOMO, precium ratione dignitatis perſonæ Deo infinitum obtulit; putà ſeipſum, ſuam vitam, humilitatem, obedientiam, charitatem, patientiam, flagella, ſanguinem, voluntariam deniq; mortis paſſionem. Quam certè Patri exhibendo plus divinæ juſtitiæ ſatisfecit, quàm ſi univerſum genus humanum ſempiternas luerat pœnas. Ideoque juſtitiæ Dei vindicativæ pleniſſimè ſatisfecit. Quod Scripturæ indicant, quæ *ipſum* dicunt *exolviſſe, quæ non rapuit*. Pſalm. 68. *Deum in eo poſuiſſe omnium noſtrum iniquitates*, Iſa. 53. *Peccata noſtra pertuliſſe in corpore ſuo ſuper lignum*. 1. Petr. 2. Quare meritò Regius Vates Pſalm. 129. hortatur: *Speret Iſrael in Domino. Quia apud Dominũ miſericordia, & copioſa apud eum redemptio.* Suppoſita enim Dei Lege, qua unum pro alio poſſe ſatisfacere conſtituit, ſecundùm rigorem juſtitiæ Chriſtus ſatisfecit, infinitum offerendo precium, quo majus exigi, vel reperiri nequit.

Rigoroſum pretium ſolus Chriſtus dare potuit.

Chriſtus iuſtitia vindicativa pleniſſimè ſatisfecit.

CAP. CXCIX.

Quòd Chriſti mors per modum Sacrificii noſtram ſalutem quoque operata ſit.

QVIA Deus bonorum noſtrorum non eget, nec ei quidquam offerre poſſumus, in quod novum acquirat dominium, cùm ejus omnia ſint *& omne datum bonum deſcẽdat à Patre luminum*, qui hominem rerum plurimarum indigum, beneficentiſſima voluntate bonis replet, dirigit, adjuvat, nihil ab eo, præter honorem & voluntariam ſubjectionem requirens: ideo inſignum debitæ ſubjectionis, reverentiæ, honoris, ſummæque Majeſtatis ſuæ agnitionis, ſacrificium ſibi offerri conſtituit, quo profiteretur homo, ſe omniaque ſua à Deo eſſe, illumque ſolum Creatorem, vitæque beatæ authorem agnoſcere, ac Iudicem, qui benefacientibus, ſibique obtemperantibus præmia; impiis autem, ſibique re-

Chriſti mors per modum ſacrificii Deum placavit.

Deus ab homine honorem, & voluntariam ſubjectionem requirit.

Digitized by Google

bellibus mortem, æternaque ſupplicia redditurus ſit: proinde illi ſoli fidat, ſoli credat, ſoli adhæreat, ſoli obediat, ſolùm prædicet, laudet, confiteatur, invocet, adoret, glorificet, ſolo denique frui quærat; quippe in cujus viſione omnis beatitudo conſiſtat.

Aug. li. 20. de civit ca. 4. 5. Sacrificium eſt externum ſignum latriæ.

CVM ergo iſtius profeſſionis ſignum externum ſit, ſacrificium, quòd ſcilicet homo ſeipſum inviſibiliter, ſeu intimo animi affectu Deo tanquam principio ſuæ creationis, & fini ſuæ beatitudinis offerat, conſecret atque ſubjiciat, Deo acceptiſſimus eſt cultus, quo ei ſacrificatur: valetque ex ipſius Dei ordinatione ad peccata quoque expianda, nec non ad impetranda quæcumque à Deo beneficia, ſimulque ad gratias Deo pro acceptis donis agendas. Nam ad hos fines in Veteri Lege Deus inſtituit holocauſta, ſacrificium pro peccato, & hoſtias pacificas. Quia igitur uſitatiſſimus reconciliationis, veniæque ab irato Numine conſequendæ modus erat per oblationem ſacrificij; voluit & Chriſtus in reparationis noſtræ myſterio uti ſacrificio ad iratum nobis Deum placandum. Vnde *tradidit ſeipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo, in odorem ſuavitatis.* Epheſ. 5. Et, *unam pro peccatis obtulit hoſtiam:* de qua ex profeſſo Apoſtolus Heb. 10. Cujus quidem oblationis Chriſti variæ in Lege Naturæ atque Moſaica figuræ præceſſerunt; imò ad hanc referendum eſt, quidquid in Lege Veteri Deus de Sacrificijs præcepit, ut docet Auguſtinus lib. 10. de Civit. c. 4. 5. 6. 19. & 20. & lib. 4 de Trinit. c. 13. & 14. & lib. cont. Adverſarium legis c. 18.

Sacrificium placat Deũ, valet etiam ad impetrãdum & gratias agendũ.

Sacrificia Chriſti figuræ præceſſerunt.

SED quæret aliquis, Quomodo Chriſti mors veri proprijque ſacrificij rationem obtineat, cùm non ſit viſibile ſignum, publica authoritate ad ſignificandum aliquid ſacrum permanenti lege conſtitutum; neque videatur eſſe oblatio exterior ſacra, ad colendum vel placandum Deum ſolemni ritu ordinata? RESPONDENDVM eſt, Chriſti paſſionem verum ac proprium fuiſſe Sacrificium, quoniam Chriſtus tanquam Summus Sacerdos & Mediator ſeipſum per mortem obtulit hoſtiam Deo, ad placandum eum generi humano. Quæ quidem oblatio à Deo inſtituta fuit, tanquam ſupremus cultus, illi pro toto humano genere in ſatisfactionem offerendus; ad eumque cultum offerendum Chriſtus Summus Sacerdos ordinatus fuit, quando *Verbum caro factum eſt*, ut hac una oblatione Deum propitium redderet, humanique generis redemptionem conſummaret. Reliqua Chriſti opera generalis quidem rationis ſacrificia fuere: at quòd in Cruce Chriſtus paſſus eſt, ad rationem propriè dicti ſacrificij pertinuit. Ibi ſiquidem vulnera letalia ad mortem proximè ordinata voluntariè ſuſtinuit; ibi victima in Dei honorem confecta immolataque fuit, & divina ordinatione veluti ritu myſtico extra portam in Altari Crucis, manibus extenſis, ſolemni Paſchæ die, Deo Patri ſemetipſum obtulit. Ibi denique verus latriæ cultus, inviſibiliſq; ſacrificij ſignificatio reperitur. Mors enim Chriſti externa, paſſioneſq; voluntariæ internũ ejus adumbrabãt ſacrificium, quo vitam ſuam ad placandum Deum reverenter offerebat. Significabant inſuper diſtructionem peccati, & ipſius mortis interitum quem ſacrificium illud operabatur.

Leo epiſt. 84. Hebr. 13. Gen. 22.

Hoc inſuper ſacrificium unum, verum, & ſingulare, abſolutum & inde pendens ab omni alio, multis antea ſacrificiorum figuris ſignificatum, cauſa univerſalis, & exemplar ſacrificiorum omnium, finis Veteris legis, ac principium fundamentumque novæ fuit.

Vnicum ſacrificium abſolutum & ab omni alio indepẽdens.

CAP

CAP. CC.

An Chriſti Paſsio noſtram ſalutem per modum Redemptionis ſit operata?

QVIA Chriſti Paſſio ſuperabundans pro humani generis liberatione ab ira Dei (quem offenderat) & à debito mortis æternæ, & à captivitate & ſervitute diaboli (cui tanquam tortori à Iudice permiſſus erat) ſatisfactio fuit; ideo per metaphoram Chriſti merita & ſatisfactiones in ſcriptura *Pretii* nomine, atque *Emptionis* ſeu *Redemptionis* exprimuntur. *1. Petri. 1.* Liberavit enim nos Chriſtus à culpa, & reatu pœnæ, non dando pecuniam, ſed ſeipſum offerendo Deo, ſuaque obedientia & humilitate, ſpontaneàque morte compenſando injuriam, quam primus humani generis Parens ſua in obedientia Deo intulerat. *Chriſti merita & ſatisfactiones quomodo Pretij rationem habeant.* Cùm enim per offenſam homo ad pœnam Deo, veluti Supremo Iudici, obligatus eſſet, oportebat eum ſecundum juſtitiam luere pœnam, vel ab illa obligatione per aliquam ſatisfactionem liberari. *Redemptio cur ſoli Chriſto tribuatur.* Quæ ſatisfactio *Pretium* quoddam dicitur, quo homo à culpa, & à pœna liberatur, ſecundùm illud Danielis 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* Quia verò ſolus Dei Filius incarnatus eſt, paſſus & mortuus, vitamque ſuam & ſanguinem in pretium pro hominibus immediatè obtulit; ideo Chriſtus ſolus propriè Redemptor in ſcriptura Novi Teſtamenti vocatur. Tota quidem Trinitas Chriſto humanam vitam, ſanguinem & pretium, quo nos redimere poſſet contulit, voluntatemque pro nobis moriendi inſpiravit, illique, ut ſeipſum pro nobis offerret, cooperata eſt: ſed Chriſtus ſolus actione perſonali pretiū ſolvit. Vnde *redemiſſe* dicitur. Apoc. 5. *Occiſus es, & redemiſti nos.* ad Tit. 2 *Dedit ſemetipſum pro nobis, ut redimeret nos.* 1. Cor. 1. vocatur Chriſtus *noſtra redemptio*, quia fuit lytrum datum pro liberatione noſtra ex captivitate peccati. Sicut autem ſolus Chriſtus animam ſuam dedit pro multis, in condignam, plenam, ſufficientiſſimamque redemptionem ab omni culpa & pœna; ita propriè ſolus eſt Redemptor & Mediator. Poſſunt quidem iuſtorum opera prodeſſe alijs per modum exempli, hortationis, & ſatisfactionis; non tamen per modum propriæ redemptionis; quia nemo purus homo poteſt pro ſeipſo vel alio ex perfecta juſtitia ſatisfacere, condignoque pretio ſeipſum vel alium ab omni reatu culpæ & pœnæ liberare: quod propriè ad Redemptoris munus pertinet, *Iuſtorum hominum opera licet aliis proſint, non tamen propriè redimunt.* cujus videlicet ſit à captivitate iuſto perſoluto lytro educere, ac in libertatem aſſerere. Lytrum autem Deo Chriſtus perſolvit, non diabolo; quia Deus hominis Dominus, Iudex, & Vindex erat, qui diabolo veluti iuſtitiæ miniſtro puniendum eum tradiderat.

CAP. CCI.

Vtrùm Chriſti Paſsio inſtrumentaliter noſtram ſalutem effecerit?

CONCILIVM Triden. ſeſſ. 6. c. 7. docet, Iuſtificationis noſtræ cauſam efficientem DEVM eſſe, inſtrumentalem verò, Sacramenta; meritoriā autem, Chriſti Paſſionem. *Paſſio Chriſti quomodo noſtram ſalutem inſtrumentaliter operata ſit.* Quia tamen Chriſti humanitas, Divinitatis inſtrumentū eſt; ideo ex conſequenti. D. Thomas tradit, Chriſti Paſſionē inſtrmentaliter in Cruce operatā eſſe ſalutē humanā. Cùm enim cauſa phyſica inſtrumentalis ſupponat cauſā principalē actu exiſtere, quādiu Paſſio in eſſe actu fuit, tādiu phyſicè operari potuit. Ceterùm dum actu eſſe deſtitit, moraliter, non

Digitized by Google

phyſicè iuſtificationem noſtram operatur; hoc eſt, per modum meriti, non autem inſtrumenti. Proinde Chriſti Paſſio in Cruce comparata eius Divinitati, operabatur per modum inſtrumẽti: comparata verò animæ Chriſti voluntati, agebat per modum meriti; conſiderata autem in ipſa Chriſti carne, agebat per modum ſatisfactionis, quatenus per eam liberabamur à reatu pœnæ: per modum autem Redemptionis, quatenus per eam liberabamur à ſervitute culpæ: per modum verò Sacrificii, quatenus per eam Deo reconciliabamur.

CAP. CCII.

Vtrum Chriſtus pretium redemptionis ſuæ pro univerſis hominibus obtulerit?

Chriſtus omniũ quodammodo Redemptor hominũ eſt.

SCRIPTVRA dilucidè teſtatur 1. Ti. 2. *unũ eſſe Mediatorẽ Dei & hominum, qui ſemetipſum dedit redemptionem pro omnibus: qui pro omnibus guſtavit mortem*, Heb. 2. *Qui propitiatio eſt totius mundi.* 1. Ioan. 3 *Qui reconciliavit omnia.* Coloſ. 1. *Qui omnia inſtauravit*, Ephe. 1. Vnde ſtatuendum eſt, Chriſtum quodam modo Redemptorem omnium eſſe hominum, quantum ſcilicet ad magnitudinem, ſufficientiam, & potentiam pretii per eum oblati, quod à dignitate perſonæ offerentis, quæ Deus & homo erat, & ab immenſa eius charitate, infinitatem quandam moralem obtinebat. Vnde Leo epiſtola 83.

Magnitudo ſufficientia & potentia pretii Chri

Chriſti ſanguinis effuſio tam potens fuit ad privilegium, tam dives ad preciũ, ut ſi univerſitas captivorum in ſuum Redemptorem crederet, nullum tyrannica vincula retinerent. Additque, *quod licet multorum Sanctorum in conſpectu Domini mors precioſa fuerit, nullius tamen inſontis occiſio fuerit propitiatio mundi. Accepêre Iuſti, non dedêre coronas: & de fortitudine fidelium nata ſunt exempla patientiæ, non dona iuſtitiæ. Singulares quippe in ſingulis mortes fuêre, nec alterius quiſquam debitum ſuo fine perſolvit, cùm inter filios hominum unus ſolus Dominus noſter* IESVS CHRISTVS *extiterit, in quo omnes mortui, omnes ſepulti, omnes etiam ſunt ſuſcitati*, iuxta illud Apoſtoli 2. Cor. 5. *Vnus pro nobis omnibus mortuus eſt.* Et 1. Corint. 1. *Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis?* Similia repetit Serm. 12 De Paſſ. Domini, confirmans ex illo dicto Apoſto. 1. Timoth. 2 *Vnus mediator Dei & hominum, homo* CHRISTVS IESVS, *quem ſcilicet Deus ſolum poſuit propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius.* Ro. 3. *Imitari enim quis potuit morientem, nemo autem mundum redimentem*, inquit Auguſtin. tract. 84. in Ioan. Et lib. cont. Iulianum 6. cap. 5. oſtendit, per unius Chriſti virtutem potuiſſe Mundum ſalvari, ſicut unius Adæ peccato potuit morti ſubiici. Quoad igitur pretii ſufficientiam, Chriſtus pro omnibus hominibus mortuus eſt, omniumque Redemptor dici poteſt: at ſecundum efficientiam & pretii applicationem, certum eſt, Chriſtum non omnium hominum eſſe Salvatorem, ſed multorum, puta fidelium, quibus per Fidem & Sacramenta à Chriſto inſtituta pretium redemptionis communicatur & applicatur. *Tunc enim Chriſtus pro unoquoque moritur, quando in eius morte baptizatur*, ait Auguſtin. lib. 6. cont. Iulia. cap. 5. Ergo penes illos, quibus Chriſtus ſua merita

ſti ad omniũ ſalutẽ valet.

Leo ſerm. 3 de Quadr. D. Thom. 3 p. q. 48. ad 3.

Quoad ſufficientiam, non efficiẽtiã, omniũ ſalvator eſt

Digitized by Google

merita efficaciter applicat, proprietas redemptionis eſt, ac potiſſimum penes electos ad gloriam, quibus infallibiliter media conſequendæ Gloriæ neceſſaria Deus propter Chriſtum providet. Suum enim meritum, Chriſtus voluntate humana efficaciter pro eorum ſalute obtulit, quos ab æterno Pater dilexit, infallibiliterque præ aliis non electis ad gloriam prædeſtinavit. Suam namque voluntatem divinæ conformavit. Proſper reſpon. prima ad Obiect. Vincentianas. & Reſp. 9. ad capit. Gal. & Sententia 9. D. Tho. de verit. q. 29. ar. 7. & parte 3. q. 49. art. 1. ad tertiam dicit, Paſſionem Chriſti liberaſſe cauſaliter, quia inſtituit cauſam noſtræ liberationis, ex qua poſſent quæcumque peccata remitti; *ſicut ſi Medicus conficiat medicinam, ex qua poſſint quicunque morbi ſanari, quæ tamen nihil proderit niſi ab ægrotante ſumatur: ita Paſſio Chriſti* (ait idem reſponſ. ad 4.) *cauſa quadam univerſalis eſt remiſſionis peccatorum, quam neceſſe ſit ſingulis adhiberi ad deletionem propriorum peccatorum, per Baptiſmum, Pœnitentiam, & alia Sacramenta, vim Paſſionis Chriſti nobis applicantia.* Auguſtin. libr. 10. de civit. c. 24. diſputans contra Porphyrium, oſtendit, naturam humanam purgari per Chriſtum.

1. Timoth. 4.

Efficaciter Chriſtus obtulit praelectis.

Paſſio ſalvat cauſaliter tanquam potens medicina, qua applicari, ſumique debet.

CAP. CCIII.

Vtrum propter Chriſti merita, omnibus hominibus detur ſufficiens auxilium ad inchoandam ſalutem?

QVAMVIS Chriſtus omnium SALVATOR hominum dicatur, & velle omnes homines ſalvos fieri; certum nobis tamen eſt, non omnes homines ſalvos fieri, ſed ex omni hominum genere nonnullos, ut Auguſtin. exponit Enchir. cap. 103. Libro *De Nat. & Grat.* capit. 15. & 18. vel omnes homines, ad gloriam electos, ut alibi Aug. exponit. Similiter, licet Chriſtus pro omnibus mortuus ſit, quãtum ad pretii ſufficientiam; certum tamen eſt, parvulis in utero materno extinctis, non fuiſſe datum ſufficiens auxilium ad ſuam ſalutem inchoandam; ſiquidem remedii ſufficientis inſtitutio letaliter ſaucio niſi applicetur, quid prodeſt? Neque hic nihil agere ſuperna iudicia, dicendum eſt. Si namque ſine Patris cæleſtis voluntate folium de arbore, vel paſſer de tecto non decidat: an ſine Dei voluntate, non ſolum permittente, ſed etiam providente, accidere fortuito putabitur, quod ex duobus parvulis unus in flumen, ut ſubmergeretur, proiectus, at inde extractus ad Baptiſmum perveniat, & ſalvetur, alter verò ex iuſtis parentibus editus, ſtudioſè ad Templum pro Baptiſmo conſequendo deferatur, nihilominus à tegula de tecto lapſa in via repentè vita privetur, nec Baptiſmum conſequi poſſit; vnde fit, ut originalis peccati merito iuſtè damnetur? Hic ſane non ideo non baptizatur, quia nolit baptizari, vel quia parentes nolint, cum ad baptiſmum feſtinent; ſed quia Deus iuſto iudicio nolit huius miſereri, qui voluit gratuito alterum ſalvare; & quod ideo fecit, quia voluit, cuius voluntas iniuſta eſſe nõ poteſt. SVFFICIENS itaque Chriſti pretium dicitur, nõ quia omnibus & ſingulis propter illud ſufficiens auxilium actu detur; ſed quoniam pro huius vitæ ſtatu omnes poſſint obtinere per Chriſtum ſufficiens auxilium: & ſimul, quia Deus omnes per Chriſtum invocantes, ad propriam ipſorum

1. Timoth. 2. & 4.

Parvulis quibuſdam non datur ſufficiens auxilium.

Digitized by Google

ſorum ſalutem exaudire paratus eſt; iuxta illud Apoſt. Rom. 10 *Omnis qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit.* An verò adultis omnibus Gratia Excitans, & Adiuvans ſufficiens ad invocandum detur, ad Dei inſcrutabilia iudicia pertinet. Nam generalis Cæli, Terræ, omniumque creaturarum Dei prædicatio, ad ſalutem, (niſi Deus altius miſereatur) non ſufficit. Neque igitur ex ſcriptura, neque certa experiẽtia evinci poteſt, omnibus adultis in peccato natis, ſufficiens auxilium à Deo ad ſalutem præſtari; & certum eſt, Deum ad omnibus donum non teneri: proinde miſericorditer quibus vult dat, & iuſtè quibus vult, negare poteſt.

An adultis omnibus ſufficiens auxilium detur?

CAP. CCIV.

Vtrùm in Chriſti Morte facta ſit VERBI *à Carne vel Anima ſeperatio?*

IN morte Chriſti facta eſt Animæ ſeparatio à corpore; proinde deſtructa fuit iſta Humanitas, quæ ex partium dictarum coniunctione reſultabat, & Chriſtum hominem conſtituebat. Quare Chriſtus ut Homo, rectè mortuus dicitur: non tamen anima vel corpus deſiit uniri VERBO Dei, quia non eſt deſtructa hypoſtaſis, in quà corporis & animæ immediatè unio facta eſt; ſed una VERBI, & animæ, atque corporis etiam in triduo mortis permanſit hypoſtaſis, de qua prædicantur ea, quæ corpori ab anima ſeparato conveniunt; ſcilicet eſſe ſepultum: nec minùs illa, quæ animæ ſeparatæ propria fuerunt, ut deſcendere ad inferos. Non autem Chriſtus, vel Deus, rectè ſepultus diceretur. ſi perſona VERBI tempore mortis ab Hypoſtaſi Carnis alia fuiſſet, ut Damaſ. l. 3. de fide c. 27. tradit, & Aug. tract. 47. in Ioã. ex illis verbis Ioan. 10. *Poteſtatẽ habeo ponendi animã meã, & iterum ſumendi eam*: id eſt, excitandi meipsũ à mortuis. Quod procul dubio non potuiſſet, ſi Divinitas à corpore ſeparata fuiſſet: quia ponere animam, hoc eſt, vitã, & poſt mortem arbitrio ſuo eandẽ reſumere, ſolius Dei eſt. Neque his obſtãt illa Domini verba Matth. 27. *Deus Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Nam illa deſertio quoad protectionem, nõ quoad hypoſtaticam unionem, intelligẽda eſt, quæ longè ſublimius permanentiuſque donum eſt, gratia iuſtificationis ſeu adoptionis; quæ tamen nunquam ab homine ſine culpa eius tolli conſuevit. Proinde gratia Vnionis ſemel Chriſti corpori conceſſa, etiam in morte remanſit. Quamvis autem Corpori & Animæ Diuinitas unita poſt mortem remanſerit; non tamen Chriſtus tunc propriè homo, animal, vel ſenſibile dici potuit, quoniam iſtæ appellationes cõiunctionem partium eſſentialium conſequuntur: neque inſuper corpus, aut anima VERBVM dici poterat; ſed habens corpus & animam: idque propterea, quia partes hominis idiomata non communicant VERBO, niſi mediante compoſito, ex quo reſultat homo. Non enim Chriſtus pes, aut manus eſt; ſed Homo, qui pedes & manus habet. Vtrũ autem concedendum ſit, Chriſtũ in Triduo fuiſſe, ambigi poteſt; quia denotet hypoſtaſim ſubſiſtentem in duplici natura integra, Humana ſcilicet & Divina: quo modo Chriſtus in triduo mortis non ſubſtitit, quia IESVS tunc mortuus erat. Contra verò in Symbolo pro fitemur, CHRISTVM ſepultum fuiſſe, atque deſcendiſſe ad inferos. & Apoſto. ad Heb. c. 13. IESVS CHRISTVS *heri & hodie, ipſe & in ſecula.*

DICENDVM ergo eſt propriè loquendo, Chriſtum, prout ſignificat ſuppoſitum

In triduo mortis Chriſti, humanitas eius, reſultans ex coniunctione animæ & corporis, deſtructa fuit.

Sicut in ſpe. Leo. ſerm. 1 de aſcen.

Chriſtus ut homo derelictus eſt.

An Chriſtus in triduo mortis fuerit?

Hebr. 13.

poſitum in duabus naturis ſubſiſtẽs, in triduo non fuiſſe: attamen per Synechdochẽ fuiſſe, ſicut Petrus in cælo nunc eſſe dicitur ratione animæ: proinde ſepultum dici, ratione Corporis, & deſcendiſſe ad inferos, ratione Animæ.

CAP. CCV.

Vtrum Chriſti Mors, naturalis fuerit?

DIVINA virtute factum eſt, ut licet Chriſti Anima eſſet glorioſa, Corpus tamen paſſibile permitteretur: quo ſuppoſito ex vi actionis naturalium cauſarum, mors naturali ordine conſequuta eſt: ſiquidem ad conſervationem vitæ, certus temperaturæ, compoſitionis, & diſpoſitionis corporis, partium & humorũ eius gradus requiritur: qui ſi diſſolvatur aut remittatur, vitam perdi neceſſe ſit, ac naturaliter interire. At Chriſti corpus per vulnera in Paſſione inflicta, ſenſit alterationem, & debitæ compoſitionis tãtam diſſolutionem per Sanguinis & vitalium, animaliumq; ſpirituum effluxum, ut ad eum temperaturæ compoſitioniſque terminum pervenerit, in quo naturaliter vita cõſervari nequiret: quia talis eſſet diſpoſitio, cũ qua naturaliter anima corpus informare non poſſet. Ideoquè Chriſtus à Iudæis & Gentibus occiſus dicitur, quia ex vi vulnerum ab eis inflictorum mortuus eſt. Proinde mors Chriſti violenta fuit: quia licet poſita tali diſpoſitione corporis MORI naturale fuerit; attamen ea diſpoſitio ex cauſa extrinſeca & violenta exorta eſt, non autem intrinſeca.

Ad conſervationẽ vitæ certus temperaturæ gradus requiritur.

Chriſtus ex vi vulnerum ſibi inflictorum mortuus eſt.

QVAMVIS autem Chriſti mors violenta fuerit (quia contra naturalem appetitum illata,) non tamen coacta, ſed ſpontanea fuit, quia Chriſtus voluntate abſoluta ei non reſtitit. Si enim reſiſtere voluiſſet, nulla vis humana contra eum valuiſſet: Vnde nõ abſolutè mors Chriſti neceſſaria, ſed potius libera & volũtaria exſtitit, quatenus illã ſupernaturali virtute impedire potuit, & noluit. Quod ipſum quidẽ ſatis declaravit validò emiſſo clamore, dũ corpus eſſet ſãguine, vitalibus ſpiritibus, & viribus exhauſtũ. Sicut enim potuit corporis debilitatẽ ſuperare ad ſic exclamandũ: ita morti reſiſtere potuiſſet ſi voluiſſet. Itaque illo emiſſo clamore, ſe Vitæ Mortiſque Dominũ eſſe comprobavit, nec abſoluta neceſſitate, ſed ſponte mortẽ ſuſcipere, cui facilè reſiſtere poſſet, ſi vellet. Nõ tamen Chriſtus mortẽ admittẽdo ſeipſũ occidit, quoniã nulla vel naturali vel divina lege tenebatur ad miraculosè cauſis extrinſecis reſiſtendũ, ne nocerent, vel ad informãdũ corpus diſpoſitione neceſſaria carens: quin potius lex obedientiæ & charitatis exigebat, ut conſummandæ Redẽptionis humanæ cauſa mortis legibus ſe ſubiiceret.

Mors Chriſti violenta fuit non tamen coacta ſed libera & ſpontanea.

CAP. CCVI.

Vtrum Chriſti Corpus mortuum, idem cum vivo fuerit?

SCRIPTVRA ſacra Ioan. 19. Corpus IESV poſt mortem appellat, Corpus; & Dominus per Regium Vatẽ: *Caro mea,* inquit, *requieſcet in ſpe.* Vnde Athanaſius, Auguſt. & Leo aſſerunt, idem Corpus, eandem Carnem, eandem Naturam in Patris ſedere throno, quæ iacuit in ſepulchro. Vnde ſequitur, idem manſiſſe corpus Chriſti mortuum cum vivo, idem numero, quoad materiam, quantitatem, Organiſationem, aliaque ſenſibilia accidẽtia, ex quibus corporis ratio præcipuè ſumitur. Retinuit inſuper illud Corpus habitudinem ad priorem formam, eãdemque

Corpus idẽ Chriſti fuit Vivum & Mortuum.

Chriſti mortui non accepit novã ſubſiſtentiam.

demque numero eſſentialem in ſuppoſito VERBI ſubſiſtentiam: quia corpus unitum eſt VERBO independenter à tota Humanitate, ita ut poſt mortem ſubſtantia Corporis Chriſti nullum aliud habuerit ſuppoſitum, quàm VERBI. Et licet in materiam corporis Chriſti nova cadaveris forma per mortem introducta ſit, quemadmodum in aliorum hominum morte accidit: attamen ex unione priore materiæ in ſubſiſtentia VERBI, poſitum eſt impedimentum, ne adveniente forma cadaveris novum reſultaret ſuppoſitum, quod in ſe & per ſe ſubſiſteret: quia tota natura ſubſtantialis mortui Chriſti corporis, ſpeciali unionis modo ſibi adæquato, immediatè unita erat VERBO, advenienſq; poſtea forma mediante materia in VERBO ſubſiſtente, ſolùm per inexſiſtentiam & quaſi inhærentiam, abſque propria ſubſiſtentia exſiſtebat, redeunteque priore ſubſtantiali formâ confeſtim eſſe deſiit.

CAP. CCVII.

De Prodigiis, quæ in Chriſti morte acciderunt.

Prodigia in morte Chriſti dignitatem patientis oſtendunt.

VT Chriſti morientis dignitas Mũdo innoteſceret, plura circa Chriſti mortem prodigia virtute divina effecta fuere. Chriſto enim in Cruce jam pendente, antequam ſpiritum emitteret, *per univerſam terram tenebræ factæ ſunt, ab hora ſexta uſque ad horam nonam*, ut Matth. c. 27. Marc. 16. Luc. cap 23 deſcribunt. Quæ quidem tenebræ acciderunt per Solis defectionem, Deo ſuſpendente concurſum ſuum, ſine quo illuminare Sol terram non magis potuit, quàm Ignis Babylonicus adurere. A Deo enim omnis creatura dependet, tam in eſſe quã agere; unde ſicut illo non cõſervante creatura in nihilum rediret; ita non cooperante ſuo concurſu, nullam actionem producit. Ex Dionyſio Areopagita epiſt. 7. ad Polycarpum, & 10 ad Apolophanem colligimus, eas tenebras etiam accidiſſe per interpoſitionem Lunæ inter Solem & terram, præter totum naturæ ordinem, ut probat Auguſtinus epiſt. 80. & libr. 3. de Civit. 15. Quia tamen ſola interpoſitio Lunæ non poteſt impedire illuminationem Solis in toto Orbe, neque ſola nubium interpoſitarum denſitas, cauſa prædicta firmior eſt. Quòd autem tenebræ non ſolùm in Iudæa, ſed per totum orbem fuerint, patet ex claris Evangelii verbis: *ſuper univerſam terram* & Hieron. Chryſoſt. & alii in cap. 27. Matth. Tertullianus in Apolog. cap. 2. *viſam Romæ Solis defectionem teſtatur.* Euſebius in Chronico, ſub Tiberio. Oroſius lib. 7. Hiſto. cap. 4. Lactant. libr. 4. cap. 19. Conveniens autem fuit, has tenebras per univerſam terram diſpergi, ut ejus, qui pro univerſis hominibus moriebatur, Humanitas & Divinitas omnibus manifeſtarentur. Decebat inſuper, duo luminaria magna cæli, ſui Conditoris mortem lugere, atque nuditatem contegere: ideo ſuos radios continuerunt tribus illis horis, quibus ipſorum Conditor in Cruce pependit; ut Chryſoſt. hom. 89. in Ioan. obſervavit.

Tenebræ factæ ſunt per ſolis defectionem, Deo ſuſpendente concurſum.

Duo luminaria magna cæli, cui conditoris nuditatem texerunt.

POST verò Chriſti mortem varia prodigia inſequuta ſunt. I. eſt *Sciſſio veli*, poſt emiſſum ſpiritum Matth. 27. Veli inquam, quod Sancta Sanctorum occultabat, ut ex cap 9. ad Hebr. colligitur. Et ita tradit Cyril. in Ioan. lib. 12. ca. 37. Leo ſerm. 10. de paſſ. Domini. Hæc autem veli ſciſſio ſignificavit, jam antiquatam eſſe Legem Iudaicam Templum fore prophanandum, & ſacrificia vetera eſſe abolenda. Rurſus, Sacramenta, quæ ſub litteræ velamine occulta fuerant, per Chriſti mortem eſſe patefacta, & propalatam eſſe ſanctorum

Prodigia poſt Chriſti mortem.

Veli ſciſſio quid ſignificaverit.

Digitized by Google

ctorum viam, ianuamq; cæli antea clauſam, nunc eſſe apertam: ut Apoſtolus ad Hebr. 9. docet. Daniel c. 9. Leo ſerm. 17. Et 18. de Paſſ. Dom. Addit Theophylactus in 27. c. Matthei, Deum accommodato ſigno Iudæis oſtendiſſe, quantopere ſcelus eorum deteſtaretur. Mos enim Iudæis erat, audita in Deum blaſphemia veſtes ſcindere: ita nunc templum, quaſi ægre ferens Domini mortem diſrupit veſtem ſuam; Velum ſcilicet, quòd ſancta ſanctorum occultabat. II. poſt Chriſti mortem prodigium fuit, *Terræmotus*, quo Dei ira ſignificata eſt; juxta illud Pſalm. 17. *Commota eſt, & contremuit terra, & fundamenta eius conturbata ſunt, quoniam iratus eſt eis.* Præterea hic Terræ motus maximam rerũ mutationem inſinuabat, Legiſque veteris in novam translationem, ut Apoſtoli ad Heb. 12. docet: ac inſuper ſupplicium indicabat, quod propter Chriſti mortem iudæis imminebat: denique, ut cæli & terræ Dominus eſſe intelligeretur is, qui patiebatur, cujus mortem tanquam ſui Conditoris cælum & terra deflerent. Vtrùm verò hic terræ motus generalis fuerit totius globi terræ; An verò tantùm terræ Iudææ? ut putat Orige. hom. 35. in Matt. ex Hiſtoria Euangelica certò colligi nequit. At ex aliis Hiſtor. conſtat, non ſolùm in Iudæa, ſed in aliis etiam locis terræ motum in die Paſſionis Domini accidiſſe. Euſeb. in XVIII. Tiberii Anno ſcribit, Bithyniam terræmotu concuſſam, & in urbe Nyſſena ædes plurimas corruiſſe. Cornel. Tacitus lib. 2. Annal. Plin. lib. 2. hiſt. ca. 84. Paulus Oroſius lib. 7. hiſt. c. 4. tempore Tiberii plures in Aſia civitates terræ motu corruiſſe referunt. III. In Chriſti morte prodigium fuit, *Petrarum diſciſsio*: quæ facta eſt ad convincendam Iudæorum perfidiam, eorumque lapidea cordo ſignificanda, quæ tot prodigiis cõmota nõ ſint, cùm tamẽ dura ſaxa conſciſſa fuerint. Cyrillus Hieroſol. catecheſi 13. refert, in monte Calvariæ apertè monſtrari, ubinam petræ ſciſſæ fuerint propter Chriſtum. Baron. in Annal. anno 34. refert, non ſolùm Hieroſolymis, ſed in aliis quoque Regionibus montes tunc diſruptos, fuiſſe, imò & in Italia. IIII. Prodigium fuit, *Sepulchrorum patefactio*, facta ſingulari Dei providentia, ad efficaciam Chriſti mortis oſtendendam, per quam mors tunc mortua victaque erat, Sanctique ad immortalem vitam revocandi. Aperta ergo monumenta oſtenderunt, per Chriſti mortem, vitam mortuis dandam; ut obſervat Cyrillus catecheſi 13.

Terræmotus. — *An terræ motus generalis fuerit* — *Petrarum ſciſsio.* — *Sepulchrorum apertio ſtatim poſt terræmotum.*

SCIENDVM vero hic eſt, monumenta patefacta ſtatim poſt terræ motum, (ut ſatis indicat Matth. cap. 27) attamen corpora Sanctorum exiviſſe de monumentis, non ante, ſed poſt Chriſti Reſurrectionem; ut Matth. expreſſè habet: *Exeuntes de monumentis poſt reſurrectionem eius.*

Perforatio lateris.

POSTREMO Chriſti jam mortui corpus lancea militis perforatum fuit, veriſimiliter, ut exploraret, an Chriſtus verè mortuus eſſet; & ſi non, ut omnino interficeret. At hoc permiſit Dominus, ut magis de ſua morte conſtaret, reſurrectioniſque miraculum poſtea vulneris aſpectu confirmaretur: tum etiam, ut ſanguis & aqua ex latere fluerent impermixta, ita ut diſtinctè cognoſci & videri poſſent. Quo myſterio ſignificatum fuit, Eccleſiam Chriſti ſponſam pretio ſanguinis fundandam, & abluendam eſſe, non in aqua tantùm ſignificativa, qualis fuit in lavacris Iudæorum & Ioannis Baptiſtæ; ſed in aqua vim habente ex Chriſti ſanguine jam effuſo.

PRAETEREA in Sanguine & Aqua

 duplex

duplex fidelium Baptiſmus adumbratus fuit: vtpote Sanguinis, ſeu Martyris & ſacramenti Baptiſmi. Tertulian. lib. de Bap. c. 9 Cypria. ſerm. de paſſ. Hiero. epiſt. 83. ad Oceanum. Quamvis itaque vulnus lanceæ poſt mortem non fuerit neceſſarium ad meritum vel ſatisfactionem: fuit tamen utiliſſimum ad myſterium, & veritatis confirmationem; ut Ioan. 1. Ep. c. 5. tradit. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in terra: ſpiritus, aqua & ſanguis.*

SED quæſtio hic ſuper eſt, utrum vera aqua ex Chriſti latere fluxerit? Reſpondeo, verum ſanguinem, veramque aquam de aperto Chriſti latere defluxiſſe, atque utrumque miraculosè accidiſſe, ad varia ſignificanda myſteria; ſimul in teſtimonium, quod Chriſti corpus eſſet verum humanum corpus, ex quatuor humoribus (quorum ſanguis eſt præcipuus,) & ex quatuor Elementis compoſitum, quorum unum eſt Aqua, ad ablutionis miniſterinm accommodata.

SED forſitan quis interrogabit, Quo in latere, dextro, an ſiniſtro Chriſtus fuerit percuſſus? Reſpondeo, ſcripturam id expreſſe non tradere, antiquos tamē Patres magno conſenſu dicere, hic eſſe impletum, quod in Adamo & Eva fuerat præfiguratum, quando de latere Adæ dormientis formata eſt, Eva, in figuram Chriſti, de cuius latere dormiētis in cruce formāda erat Eccleſia. Quod etiam Paulus ad Ephe. 5. ſignificat dicēs: *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autē dico in Chriſto, & in Eccleſia* iuxta Hier. in eum locum Aug. tract. 9 in Gene. ad lit. c. 19 Leo epiſt. 20. Tertull. lib. de anima c. 43. Ambr. li. 5. de ſacram. c. 1. ſentit. in eo latere Chriſtum fuiſſe vulneratum, ex quo Eva formata fuit *(vnde culpa, inde gratia)* Et Ruf. in expoſi. ſym. *Vnde fons peccati, inde fons redēptionis*: atqui Evam de ſiniſtro viri latere fuiſſe formatā, cōmunis opinio eſt, quoniā in illud latus vergit cor humanū, propter ſummū am orē, qui inter uirū & vxorē eſſe debet, & creata eſt viri ſocia, ſub viro. Vnde non levis cōiectura eſt, Chriſtū in ſiniſtro latere vulneratū fuiſſe: tū ut res figuræ reſponderet, cū ut ſūmus amor Chriſti erga ſponsā indicaretur, cuius amore vulneratū eſt cor eius, & apertū oſtiū ad ingrediendum Arcam, Gen. 6. Accedit, quod Miles, volēs perficere Mortem Domini, veriſimiliter cor trāsfigere voluerit: nec obſtat pictura in contrarium, cum nec uniuerſalis nec antiqua. *Cantic. 4.*

CAP. CCVIII.

Et Sepultus.

CHRISTVM non ſolū mortuū, ſed etiam ſepultum fuiſſe profitemur, ut intelligamus, I. Dei Filiū omnia, quæ ad hominis conditionē pertinent, noſtri cauſa ſubiviſſe, divinaque ſua virtute tā glorioſā ſepultura contra Iudæorū intentionem ſibi providiſſe. Ideo Evangeliſtæ ſedulo Domini ſepulturam deſcribunt. Matth. c. 27. Marc. c. 15. Luc. c. 23. Ioan. c. 19 II. Voluit Chriſtus inſuper ſepeliri, ut certo mortuum fuiſſe conſtaret. Nam refert Marcus cap. 15. Pilatum diligenter de Chriſti morte inquiſiviſſe, antequam eius corpus ſepeliendum traderet; forſitan non poſſe, aut nolle mori Chriſtum, ſuſpicatus. III. Vt Reſurrectionis fides magis eluceret, dum ex ſepulchro Dominus redivivus apparet. IV. Vt certa Reſurgendi ſpes, omnibus in monumentis iacentibus præberetur ut Ioannis 5. habetur. V. ad ſignificandum eos, qui in baptiſmo peccatis moriuntur, debere vete- *Sepulturæ Chriſti myſteria.*

rem

rem hominem ſepelire, ne amplius vigeat & fructificet, ad hoc enitendo, ut concupiſcentia non ſolum non repugnet, ſed ne quidē impugnet. Vt ad Rom. 6. tradit Apoſtol. *Cōſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem &c.* Aug. Enchir. cap. 53. *Sepultura myſtice geſta configuranda eſt vita Chriſtiana.* VI. Vt ſuo exemplo indicaret, curā ſepeliendi mortuos ad officium pietatis & miſericordiæ pertinere. VII. Vt Sāctorum corpora & reliquias, in veteri Teſtamento pro immundis habitas, ſua ſepultura ſanctificaret, ac honore atque veneratione dignas redderet; ut obſervavit Baſil. in Pſal. 117. Aug. ſer. 181. de temp. VIII. Vt doceret fideles mundo mortuos, inſtar ſepultorum terrenas voluptates, ſecularia que cuncta deſpicere; iuxta illud Coloſſ. 3. *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt.*

POSTREMO ſepeliri voluit Dominus, ut Prophetarum oracula typoſque ſuæ quietis in ſepulchro adimpleret. Sicut enim Deus ſex diebus mundum creavit, & ſeptimo quievit: ita Chriſtus ſex diebus laboravit, ſextoque die opus humanæ redemptionis conſūmavit; ſeptimo autem requievit adumbrans futuram requiem fidelium ſeptima mundi ætate iſtius vitæ, huiuſque mūdi exitum, ut Aug. notat lib. 4. de Ge. ad lit. c. 11 In Ioan. tract. 17. Greg. lib. 6. mor. c. 18. Prophetā Ionam in ventre Ceti ſepulturæ Domini figurā geſſiſſe, his verbis Matt. 12. traditur: *Sicut fuit Ionas in ventre Ceti tribus diebus & tribus noctibus: ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus* Eodem pertinet illud Iſaiæ c. 11. *Et erit ſepulchrum eius glorioſum.*

Gen. 2.

EIVSDEM Dominicæ ſepulturæ typū geſſit Ioſeph à fratribus in ciſternam miſſus. Ge. 37. Et Ierem. in lacū, ca. 38. Nōnulli etiā accōmodant huic rei Danielem in lacum demiſſum ca. 6. & 14.

CAP. CCIX.

De modo Sepulturæ Chriſti.

MODVM ſepulturæ Chriſti Matthæus refert c. 27. dicens, Ioſephū ab Arimathia nobilē Senatorem, poſtpoſito metu & pudore, acceſſiſſe Pilatum, ac petiiſſe ſibi donari corpus IESV: quo impetrato, illud de Cruce depoſuit, ac depoſitū in ſyndone munda involvit, illudque ſic involutum in monumento ex petra recenter ſibi in horto vicino exſciſſo condidit. Cui in hoc pietatis officio adiūctus fuit Nicodemus, Iudæorum Princeps, de quo Ioā. 3. & 7. Hic attulit unguentū pretii magni myrrha & aloe confectū, ad libras ferme centū, in quo Chriſti corpus non leviter perunctū, ſed plane fuit immerſū. Quomodo autē Ioſeph corpus depoſuerit de cruce, utrū ipſa cruce in terrā proſtrata, an vero immota remanente, ſuoq; loco erecta, incertū eſt. Cōmunis opinio habet, Ioſephū inſtrumenta neceſſaria ad eruēdos clavos cōtuliſſe, atq; per ſe, alioſque ſecū adductos corpus Chriſti de cruce depoſuiſſe, illa relicta immota, quod relinquēdū eſſet patibulū ad aliorū terrorem: coactum quoq; publica lege fuiſſe ad relinquēdū cruci infixos clavos, tanquā ſupplicii potiſſima inſignia: unde poſtea factum ſit, ut clavi apud Crucē, aut in Cruce adhuc infixi reperirentur, teſte Ambroſio in oratione de Theodotio. Veriſimile inſuper eſt, Chriſti corpus de Cruce depoſitum mox a mulieribus ibi præſentibus, Beata Maria Virgine, Magdalena, & S. Ioannes aliiſque diſcipulis iuxta morem judæorum ad decentiam, & in ſūmi ſignū amoris honorificè ablutum, poſtea unctū ac ſyndone mūda involutū, & ligatū, ſepulturæ fuiſſe traditum.

Modus ſepulturæ Chriſti.

Digitized by Google

Depoſitio corporis Chriſti de Cruce circa Occaſū facta.

QVANDO autem depoſitio corporis accideret, ex Marco c. 15. & Ioann. c. 19. colligitur. Nam poſtquam lācea vulneratum latus exſtitit, cum iam ſero eſſet, Ioſeph. à Pilato impetravit corpus IESV: poſtea venit, & à cruce depoſuit, una circiter hora ante Solis occaſum, poſt quem Sabbatum Iudæorum incipiebat, quo talibus operibus illis vacare non licebat. Ideo ſtudioſè hi Chriſti cultores totum ſepulturæ negotium ante Solis occaſum abſolvere conati ſunt, ac deinde Sabbato quieverunt. Ex quibus tandem conſtat, Chriſti corpus in cruce duabus circiter horis pependiſſe; ante Solis occaſum vero in monumento conditum eſſe, ad cuius oſtium magnus lapis poſitus eſt, ad impediendum egreſſum vel ingreſſum ſepulchri: & ne fraus aliqua fieret, ad Iudæorum petitionem is lapis Pilati iuſſu obſignatus fuit, monumentumque adhibitis militibus communitum

Modus ſepulturæ ſuæ convenientiſſimus.

Hic autem ſepulturæ modus convenientiſſimus fuit. I. ad confirmationem mortis & Reſurrectionis Domini. Dū enim Iudæi reſurrecturo exitum conātur occludere, miraculum augent. II. ad commendandum pietatis affectum, amorem, & venerationem Chriſti, quē honorifica ſepultura dignum, nō autem ut maleficum habendum teſtabantur, ſuoque exemplo nos ad impendenda defunctis ſimilia pietatis officia erudiebant, iuxta illud Eccleſ. 7 *A mortuo ne prohibeas gratiam.* III. Ex Chriſti ſepultura diſcimus, non eſſe improbandum, quidquid iuxta regionis cuiuſque morē in fidelium defunctorum exſequiis ex fide Reſurrectionis impenditur. Cum laude ſiquidem in Evangelio factū cōmemoratur eorum, qui non ex faſtu aut vanitate, ſed ex reſurrectionis fide corpus Domini de cruce acceptū, diligēter atque honorifice texerūt, ſepulturæque mandarunt; ut mōnet Aug. tract. 20. in Ioā. & libr. 1. de civ. c. 12. & 13. lib 5. de doct. Chriſt. c. 12. IV. Vt per honorificā defuncti Chriſti ſepulturā, devotio fideliū, qui Chriſto mortuo ſervituri erant, præfiguraretur. V. Vt Crucifixi virtus eluceret; qui contra occidentiū intētionē à perſonis celebribus nō minus honorificè quam intrepidè ſepeliretur. VI. Vt fideles, qui Chriſto cōſepeliuntur, diſcerent Chriſti corpus involvere ſyndoni mundæ, id eſt, pura mente ſuſcipere. ut Hier. in 27. c. Matt. notat. Vnde cōſuetudo Eccleſiæ manavit. ut Chriſti corpus in altari, non in ſerico, aut tincto panno, ſed in lineo candidiſſimo reponatur; ut Beda in Marc. cap. 44. admonet. VII. In Horto ſepeliri voluit, ut ſignificaret, ſua morte & ſepultura homines liberari à morte atque miſeria peccato Adæ in Horto parad ſi contracta. VIII. In alieno ſepulchro condi voluit, ut ſe pro aliorum peccatis mortuū eſſe doceret. Aug ſerm. 133. de tempore. IX. In novo ſepulchro ponitur, ne alius ibi prius ſepultus reſurrexiſſe fingeretur. Hier. in 27. c. Matt. Orig. hom 35. in Matth. & Beda ca. 94. in Lucā. X. In monumento in petra exſciſſo conditur, cū ad certitudinē ſuæ Reſurrectionis, tū ad myſtice deſignandū, quod Chriſtus Apoſtolorum. Diſcipulorumq; doctrina & miniſterio lapidea hominum corda penetraret, ibique per ſuam gratiam requieſceret. XI. Myrrha & Aloe corpus ſepeliendū perungi diſpoſuit, in typum, quod per amaritudinē pœnitentiæ Chriſtum unuſquiſque in ſeipſo abſque peccati corruptione cōſervet XII. Odorifero inūgi aromate voluit, ut bonā ſignificaret famā Chriſtianorum. XIII. Magnum lapidem oſtio monumenti advolvi diſpoſuit, in typum, quod nihil præter Chriſtum corda noſtra penetrare oporteat.

Sepelire mortuos pium & religioſum.

NEMO

Digitized by Google

NEMO autem hic ſuſpicetur, ex imperfectione fidei inunctionem corporis Chriſti proceſſiſſe: quin potius credendum eſt. Ioſeph & Nicodemum hoc magnifico facto fidem ſuam profiteri voluiſſe, ut omnes intelligerent, quanti Chriſtum ab impijs crucifixum facerẽt, quodque non ut maleficum, ſed ut Dei Filium ſponte pro humani generis ſalute mortuum honorificè tractandum eſſe oſtenderent; tum etiam, ut corpus verum ex quatuor elementis compoſitum aſſumpſiſſe declararent, quod aliorum corporum more in elementa tandẽ reſolveretur, niſi divina virtute à corruptione præſervaretur.

DECVIT autem, VERBVM corpus (cui etiam in triduo mortis unitum remanſit) ab omni corruptione (quæ per reſolutionem in elementa fit) liberum reſervare, iuxta illud Pſal. 15. *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* Et Pſalm. 29. *Quæ utilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionem?* Nam cõpleto humanæ redemptionis munere, non decebat, Chriſtum defectus mortem ex infirmitate naturæ conſequentes aſſumere, ne mors eius naturæ infirmitati, non autem ſpontaneæ ſui ipſius oblationi aſcriberetur. Ideo noluit Dominus ſuum corpus interna ægritudine frangi, aut qualitercumque in elementa reſolvi; ſed poſt ſeparationem animæ idem ſuum corpus ab omni putrefactione liberum conſervavit, donec propria poteſtate illud iterum animæ coniunxit, immortalitatiſque dote adornavit.

Corpus Chriſti ſub omni corruptione liberum.

CAP. CCX.

De tempore, quo Chriſti corpus in ſepulchro remanſit.

EX Evangelica Hiſtoria conſtat, Domini corpus in ſepulchro remanſiſſe à veſpera feriæ ſextæ, uſque ad auroram diei Dominicæ. Illuceſcente enim prima Sabbati, hoc eſt, manè diei Dominicæ Chriſtus à mortuis reſurrexit. Proinde à veſpera ſepulturæ uſque ad diluculum reſurrectionis inequutę triginta horæ intercedunt: nox videlicet tota, cum die ſubſequẽte tota & nocte; ut obſervat B. Aug. li. 4. de Trinit. c. 6. Porrò una integra die, & duabus noctibus in Sepulchro Dominus noſter manere voluit, in typum, quod una ſua morte à duplici nos corporis & animæ morte liberaret. Neque his obſtat, quod Matth. 12. dicatur *Filius hominis in corde terræ futurus tribus diebus & tribus noctibus,* & Mar. 8. quod *poſt dies tres reſurget,* nam hoc eo loquendi modo dicitur, quo à parte totum intelligitur. Primus enim dies eo putatur ab extrema ſui parte, qua ſepultus eſt Dominus: ſecũdus dies integer cum XXIV. horis, nocturnis & diurnis: nox autẽ ſequens pertinet ad tertiũ diẽ. *Sicut enim primi dies in creatione propter futurũ hominis lapsũ à luce in noctẽ: ita hi dies propter hominis reparationem à tenebris computantur in lucem.* Aug. li. 3. de conſ. Evangeliſt. c. 24.

Chriſtus in ſepulchro fuit circiter 30. horis.

Primi dies cõputantur à luce in noctem, noſtri vero à tenebris in lucem.

CAP. CCXI.

De ritu ſepulchrorum & ſepulturarum.

MAXIMAM ſepulturæ curam priſcos fideles habuiſſe, Abrahæ, Iſaac, Iacob, Ioſeph, Davi-

Sepulchrorum ritus.

dis Tobiæ, aliorúmque in ſcripturis ſacris propoſita exempla commonſtrant. Quin & Romanos, multaſque barbaras nationes plurima de ſepulchrorum religione conſtituiſſe, necnon pœnæ loco ſuis legibus ſanxiſſe, ut inſepultus quis abjiceretur, ex Hiſtoriis & legibus gentium notiſſimum eſt. Sed longè diſpar fidelium & infidelium intentio fuit. Hi enim funeris pompam, magnificaque ad propaganda in ſui nominis gloriam ſepulchra ex faſtu & vanitate quærebant: illi verò iuſtorum funera ex fide Reſurrectionis officioſa pietate curabant, exſequias & ſepulchra providebant, & vivi etiamnum de ſepeliendis vel etiam transferendis ſuis corporibus, propinquis vel amicis demandabant, recto iudicio honoranda eſſe corpora cenſentes, quibus tanquam organis & inſtrumentis ad bona opera exercenda Spiritus ſanctus uſus eſſet; uti monet B. Auguſt. lib. 1. de civit. c. 12. & 13. ubi ſimiliter addit, Chriſtianis non multùm de corporum ſepultura eſſe curandum, quoniam etiamſi denegata fuerit, nihil eis adimet, quorum nec capillus unus peribit: nec vitæ futuræ obeſt, quidquid inimici de occiſorum corporibus facere voluerint, iuxta illud Lucæ 12 *Nolite timere eos, qui occidunt corpus.* Unde ſolennitatē funeris & ſepulturæ Auguſto, ad ſolatiū potiùs vivorum, quàm ad refrigerium animæ defunctorum pertinere tradit, Lib. *De cura pro mortuis.* c. ult. lib. 1. de civit. c. 12 13. lib. 9 confeſſ. cap. 11. Proſper ſententia 89: *Sepultura nec prodeſt impiis, nec omiſſa juſtis obeſt.*

QVALES autem ritus in ſepulturis adhiberi ſoleant, ex ſcripturis colligimus. Primo ſolet luctus ſive planctus præmitti: ut Gen. 23. in funere Saræ. Gen. 50. in ſepultura Iacob. 2. Reg. 2. in morte Saulis & Ionathæ. Unde lamentationes Ieremiæ ſuper morte Ioſiæ. Et Sapient. 4 moderatus luctus commendatur. Apoſtolus quoque 1. Theſſ. 4. inordinatum abeſſe vult luctum, qualem Gentiles, nullam Reſurrectionis ſpem habentes, ſuis defunctis adhibent. Hunc etiam rejicit Chryſoſt. hom. 4. in epiſt. ad Hebr. Porrò modum ſepeliendi primitivæ Eccleſiæ deſcribit libr. de Eccleſ. hierarch ca. 7. Dionyſius Areopagita. Ambroſius lib. 1. de Abraham c. 9. I. Lavari ſolent corpora. Act 9. II. cum honore & comitantium multitudine ad ſepulchra deferri ſolent. Ita olim Gen. 50. Lucæ. 7. III. Fidelium defunctorum corpora in locis ſacris ſepelire conſueverunt. Ita Iacob & Ioſeph ex AEgypto in terram ſanctam ad ſepulturam deportari voluerunt. Gen. 49. & 50. Ambroſ. lib de Abraham, c. 9. Hieron. in vita Paulæ & Fabiolæ. Aug. libr. *de cura pro mort.* c. 1. Gregor. lib. 5. dialog. c. 13. IIII. cum Hymnis & Pſalmorum cantu ſepeliri ſolent, ut teſtatur Dionyſ. Areopagita loco prææallegato de Eccl. Hier. c. 7. Naziazenus oratione ſecunda in Iulianum. Chryſoſt. hom. 4. in epiſt. ad Heb. Hieronym. in vita Pauli Eremitæ. Sulpitius in vita S. Martini. V. In funere defunctorum fidelium cerei accendi ſolent, in teſtimonium, quod fideles ſint filii lucis, nō tenebrarū; quodq; anima vivat, ſitq; immortalis; & quòd fidelis quieſcat in ſpe reſurrectionis. VI. Funduntur preces pro defuncto, ſacrificiū altaris offertur Deo, Eleemoſynæ & jejunia fiūt. Aug. lib. 9 cōfeſſ. c. 12. matris extrema hæc vota fuiſſe commemorat. Enchir. cap. 110. Neque negandū eſt, defunctorū animas pietate ſuorū viventiū relevari, cùm pro illis ſacrificiū Mediatoris offertur, vel Eleemoſynæ in Eccleſia fiunt. Cujus quidē ritus etiam Tobiæ 4. fit mentio: *Panē ſuper ſepulturam iuſti conſtitue.* Chryſoſt. hom. 32. & 33. in Matth

De Luctu.

Sepeliendi ritus.

Cerei accenſi in funere quid ſignificent.

Preces pro defunctis.

Matth. Ambr. de obitu Valentiniani. Cyprian. lib. 1. epiſt. 9. Tertullian. de Corona Militis.

Offertur Deo pro defunctis die 1. 7. & 30.

ET quidem offertur Deo pro defunctis die LVII. & XXX. teſte Ambroſio de obitu Theodoſii: atque in die anniverſaria. Tertullian. lib. de Monogamia, Nazianzen. oratione in Cæſarium fratrem. VII. Eriguntur tituli. Gen. 37. Act. 2. 1. Machab. 13.

De utilitate Sepulturæ.

PORRO Defunctorum corporum ſepultura utilis eſt. I. vivis, quibus fœtor & horror cadaverum nocere poſſet. II. Quia teſtimonium eſt fidei reſurrectionis, & immortalitatis animarum. III. Quoniam vivi propriæ mortis admonentur. Vnde in mediis civitatibus apud fideles cœmiteria ferè collocari ſolent. IIII. Quoniam hoc officio vivi aliquouſque ſatisfaciunt officio, quo defunctum proſequebantur: unde pertinet ad ſolatium vivorum, juxta Aug. libr. de cura pro mort. c. vlt.

VTILIS quoque ſepultura eſt defunctis. I. Quoniam conſulitur honori eorum. Non enim ignominia caret, quòd noſtri corporis fœditas aliorum conſpectibus pateat. II. Satisfit mortui deſiderio, qui poſt obitum ſuam carnem honeſtè tractari voluit. *Nam carnē ſuam nemo odio habet*, Epheſ. 5. II I. Dum multi ſepulturæ interſunt, à multis pro defuncto preces funduntur, ut anima vel ſtatim aut citiùs à cruciatu liberetur. IV. Dum quis in Templo aut loco ſacro ſepelitur, patrocinio Sācti eius loci adjuvatur. Vnde magni honoris loco Imperatores duxerunt, ſepeliri extra veſtibula Piſcatoris, ut de Conſtantio ſcribit Chryſoſt. in hom. *Quòd Chriſtus ſit Deus* & Hom. 29. in 2. ad Cor.

Peregrinatio ad Chriſti ſepulchrum.

QVANDO autem affectu & devotione Chriſti ſepulchrum à fidelibus adiri ſoleat, teſtatur Hieronym. in epiſtola 17. Paulæ & Euſtochii ad Marcellam. Item epiſt. 27. & 154. Chryſoſt. in oratione, *Quòd Chriſtus ſit Deus*, eum locū dicit inter omnia ſacra loca obtinere principatum, ad eumque ex omni parte Orbis fieri concurſum. Euſebius 6. Hiſtor. cap. 11. refert, Alexandrum Cæſariæ Epiſcopum ad Chriſti ſepulchrū peregrinationem inſtituiſſe. Bernardus ſerm. Ad milites Templi, ca. 11. Ambroſ. in Oratione de Obitu Theodoſii, laudat Helenam, quòd Religionis cauſa Hieroſolymā iverit. Chryſoſt. homil 66. ad pop. Antioch. confert ſepulchra Martyrum cum ſepulchris Regum, oſtendens, multos Reges ad martyrum ſpectanda ſepulchra peregrinatos, non autem ad videndas Regum tumbas. Prudentius in hymno de S. Laurentio.

Romam beatam prædicat,

Sacris ſepulchris plenam.

Sanctorum ſepulchra & reliquias heretici contemnūt

Quemadmodum verò Fideles Sanctorum ſepulchra in ſummo honore, ita Ethnici cum Hæreticis ludibrio habuere. Solent enim Martyrum oſſa & Reliquias igne abſumere, atque cineres ipſos in flumina conjicere, aut in auras diſpergere, Euſebio teſte lib 5. hiſt. cap. 3. Quibus non diſſimiles Hæretici Sanctorum ſepulchra violant, corpora effodiunt, oſſa & reliquias concremant, necnon in ſterquiliniū aut flumina projiciunt: ut à Calviniſtis in Francia, Irenæi, Hilarii, & S. Martini corpora effoſſa, cremata, & influentem abjecta fuiſſe Anno 1562. refert Surius.

Calviniſtæ hoſtes reliquiarum Sanctorum.

PRIMVS Reliquiarum ſanctarum cultum reprehēdere cœpit Eunomius: quem inſequutus eſt Vigilantius, contra quem B. Hieronymus ſcripſit. Poſt eum verò Conſtantinus Copronymius Imperator, (ut in eius vita Suidas commemorat) omnes Sanctorum Reliquias ubique aboleri iuſſit. Cujus inſaniam Ioannes VVicleff renovavit

quem

quem Thomas VValdenſis ſcripſit, Tom. 3. tit. 14. Ac tandem noſtra ætate Lutherus, Calvinus, eorumque ſectatores ad unum omnes ferro, flammis, omnique ſtudio Sanctorum Reliquias & monimenta perſequuntur.

CAP. CCXII.

Quintus articulus.

Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis.

De Chriſti Deſcenſu ad inferos.

HVIVS Articuli priori parte nobis credendum proponitur, Chriſto jam mortuo, & corpore in ſepulchro jacente, animam eiuſdem ad Inferos deſcendiſſe, ibique tamdiu manſiſſe, donec ad Corpus rediret. Vnde ſequitur, eandem Chriſti perſonam eo tempore ſecundùm Animam apud inferos fuiſſe, & in ſepulchro iacuiſſe: quia licet Anima à corpore diſceſſiſſet, nunquam tamen Divinitas vel ab Anima, vel à corpore ſeparata fuit. Convenientiſſimè autem Locus Animæ Chriſti, loco corporis ſubjungitur, ut Fidelibus conſtaret, quò in mortis Triduo Chriſti anima deveniſſet, quidque egiſſet; intelligerentq; Animas à corpore ſeparatas non reſolvi in nihilum, ſed certis receptaculis excipi; Cælo ſcilicet aut Inferno: in quo rurſus variæ manſiones ſint, pro diverſo ſtatu & meritis hominum. Ceterum quoniam circa hujus Articuli expoſitionem graviſſimè Sectarii hallucinantur, priuſquam deſcenſionis modum tradamus, quidnam INFERNI nomine accipiendum ſit, indagemus.

Infernus quid?

IVXTA ſcripturas ſacras *Infernus ſignificat locum ſubterraneum, in inferioribus terræ partibus conſtitutum, qui circa terræ centrum eſſe cenſetur.* Nam Lucæ 16. Dives ſepultus eſt in Inferno: & in altum oculos ſuſtuliſſe dicitur. Matth. 11. *In infernum deſcendens.* Philippenſ. 2. *Cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Ad Epheſios. 4. *Inferiores partes terræ.* Numero. 16. *Deſcenderunt vivi in infernum.* Iſa. 7. *Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo in profundum inferni, ſive in excelſum ſupra.* Et 24. *præcipitabit mortem.* Gen. 42. & 44. *deducetis canos meos cum mœrore ad inferos.* Gen. 37 *Deſcendam ad filium meum lugens ad infernum:* quo loco INFERNI nomine ſepulchrum intelligi nequit, quia neque vox Latina, neque Græca, neque Hebræa eadem ſignificat; ſepulchrum & infernum. Nam ᾅδης *Gehennam*, Τάφος *Sepulchrum* ſignificat. Accedit, quòd Iacob dicens, ſe ad filiũ in infernũ deſceſurũ, nõ de corpore, ſed de ſola anima loqueretur; ſiquidẽ filii corpus à fera peſſima devoratũ eſſe opinabatur; animam verò filii in loco ſubterraneo, cum aliis animabus Sanctorum eſſe confidebat, ad quem locum ſe in anima quoque deſcenſurum credebat. Quin ſi interdum in Scriptura Veteri nomine *Inferni,* Mors aut Sepulchrum denotetur, id fiebat, quia tunc animæ per mortem in aliquem inferni locum deſcendebant. Vnde non tam *Sepulchrum* vocatur *Infernus,* quàm *Mors* ipſa *Deſcenſus ad inferos.*

PORRO Inferni ſinus, manſiones ſive receſſus varii ſunt, accommodati cõditionibus & meritis animarum ibi locatarum.

Quatuor inferni ſinus.

PRIMVS inferni locus eſt infimus, circa terræ centrum ſitus, qui per antonomaſiam *Infernus* dicitur. In hoc ſunt animæ propter culpam mortalem propriam æternis cruciatibus adiudicatæ. Deo quo Luc. 16. *Sepultus inferno* Mat. 11. *Vſque ad infernum deſcendes.*

SE-

Digitized by Google

SECVNDVS Inferni locus eſt, in quo ſunt animæ, propter ſolum Originale peccatum damnatæ: quas in Inferno Concil. Florent. in litteris unionis collocat. Quia tamen earum eſt mitiſſima pœna, & fortaſſis Damni tantùm, non etiam Senſus; diverſum ab enumeratis locum requirunt.

TERTIVS Inferni locus eſt, in quo ſunt animæ quidē iuſtæ, ſed aliqua ignis pœna expurgandæ. Cùm enim iſtæ animæ ſanctitate & juſtitia extremè à damnatis diſtent, etiam locum alium poſtulant, & quidem ſuperiorem, quem vulgò PVRGATORIVM nuncupamus.

QVARTVS locus Inferni eſt ſupremus, qui in ſcriptura *Sinus Abrahæ* vocatur, in quo fuerunt animæ iuſtæ, nulla purgatione indigentes, ſed tamen propter naturæ impedimentum uſque ad Chriſti mortem veluti in carcere detētæ, ac beatitudine privatæ; quia nō[illegible] aperta eſſet cæli janua. Eſt autem Sinus Abrahæ, remota quædam atque ſecreta quietis ſedes, quæ dicta eſt *Abraha* non quia ibi ſolus ſit, ſed quoniam ipſe *Pater multarum gentium* ſit poſitus quibus ad imitandum fidei exemplum eſt propoſitus. Conſtat enim, Lazarum in eodem loco cum Abraham fuiſſe ex c. 16. Lucæ. Vnde colligit Auguſt. etiam alios juſtos ibidem exſtitiſſe, illumq; locū quietis, & conſolationis, & cujuſdam beatitudinis fuiſſe. Et quoniam chaos magnum eſt inter hunc locum & Infernum damnatorum, ſequitur in eminentiori parte inferni conſtitutum eſſe; ut fuerit carcer honorabilium perſonarum, adventum Meſſiæ exſpectantium: ideoq; verè dixerit Auguſt. infernū in Scriptura in malam partem ſumi, pro loco pœnæ atque tormentorum; quia ſignificat Carcerem, in quo luuntur pœnæ, ſed pro meritorum qualitate diverſæ: & quoniam etiam animæ ſanctæ mœrorem & pœnam patiebantur ex dilatione gloriæ, à D. Petro in carcere fuiſſe dicuntur, qui carcer juſtè atque ſapienter ſub terra conſignatus fuit. Non enim conveniebat animas extra viam conſtitutas, poſt ſeparationem à corporibus, ſuper terræ ſuperficiē, in loco hominibus viatoribus deputato, remanere: neque Cælum Empyreum (ubi proprius Beatorum locus eſt) ante perſolutum redemptionis humanæ lytrum aſcendere. Ordo itaq; divinæ Sapientiæ atque Iuſtitiæ poſtulabat, ut ſub terra in loco inferno ponerentur: cuius frequentiſſimè Scriptura meminit, & in ſymbolo nos profitemur, Chriſtum ſepulto corpore ad Inferos deſcendiſſe ſecundum animam, id eſt, ad *ſinum* Abrahæ, Limbū, ſive Inferni locum ubi erant ſanctorum defunctorum animæ. Qui locus non habuit corpus, pœnam animabus illis inferens, ſed aere fuit plenus. Vnde *lacus in quo non erat aqua*, dicitur. Nec etiam [illegible] tenebroſum, [illegible] illud Iob 17. *Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt, & in tenebris ſtravi lectulum meum.* Et Iſaiæ. 49 *Vt diceres his, qui vincti ſunt*, EXITE: *& his, qui in tenebris ſunt*, REVELAMINI.

Aug. li. de Anima & eius origine cap 15.

Aug. epi. 99.

Aug epiſt 7. & 99.

1. Petri 3.

Zacharia 6.

CAP. CCXIII.

Quòd non ſit Fabula, eſſe Limbum, ſive locum ſubterraneum, in quo animæ defunctorum concludantur.

QVIA ſeparatæ à corporibus humanis animæ non ſunt corporeæ, ideo loco corporeo nec indigere, nec eo concludi, veluti carcere, poſſe videntur; ut ratiocinatur Auguſtin. lib. 12. de Gen. ad lit. c. 32. Itaque argumento nixus Calvinus fabulam eſſe pronunciat, *locum ſubterraneū*, nuncupatum

Quid & ubi Limbus?

cupatum *Limbum*, in quo animæ cõcludantur, inveniri: nullum equidẽ eſſe Infernũ ai marum locum, ſuſtinet contra manifeſtiſſima ſacrarum Scripturarum, veterumq; Patrũ teſtimonia. Pſ. 15. *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem*. Quæ verba David in perſona Chriſti, Apoſt. Petro, teſte, Act. 2. dixit: *Propheta cum eſſet, loquutus eſt de reſurrectione Chriſti, quoniam neque derelicta eſt eius anima in inferno, neque caro eius vidit corruptionem*. Vbi B. Petrus utriuſque ſubſtantialis partis Chriſti meminit; Carnis ſcilicet & Animæ, ſuumque cuiq; locum proprium aſſignat, Carni quidem Sepulchrum, Animæ verò infernum. Qui enim prædixit, Deum non relicturum animam ſuam in inferno, utique certum habuit, eam in inferno futuram: quia nemo relinquit aut non relinquit quippiam in loco, in quo nunquam fuit. Pſal. inſuper 29. Chriſtus ait: *Domine eduxiſti ab inferno animam meã*. Oſeæ 13 *Ero morſus tuus, inferne*, Eccleſ. 24 *penetrabo* (ait Sapientia) *omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in Domino*. Sic Matth. 12 *Filius hominis* dicitur *in corde terræ futurus tribus diebus*, quia in ſubterraneo loco anima triduo erat commoratura. Rom. 10. *Ne dicas in corde tuo, Quis deſcendet in abyſſum? id eſt, Chriſtum à mortuis revocare*: Vbi Apoſtolus ſupponit, Chriſtum in abyſſum, ſeu infernum, in profundiſſimis terræ partibus ſitum, deſcenſurum. Vnde ad Epheſ. 4 *Qui aſcẽdit, ipſe eſt & qui deſcẽdit in inferiores partes terræ*, lõgiſſimè ſcilicet à cælo diſſitas: Et 1. Petri 3 *In quo his, qui in carcere erant, ſpiritu veniẽs prædicavit*: id eſt, ſecundũ animam ad Infernum deſcendens, liberationẽ juſti captivis annunciavit; infidelibus autẽ, qui in eũ non ſperaverant, incredulitatem exprobravit. Act. 2 *Quem Deus ſuſcitavit ſolutis doloribus inferni*, id eſt, liberatis animabus juſtis ab exilio, carcere, vinculis, tenebris, ac mœrore tædioque Limbi. Eodem pertinet illud Chriſti Matt. 11. *Vſque ad infernum deſcendes*. Lucæ 16. *Sepultus eſt in inferno*. Vnde aſpexit ſurſum, ut Lazarum videre poſſet. Num. 16 *Deſcenderunt vivi in infernum*. Pſalm. 138. *ſi deſcendero in infernum, ades*. Vbi David cælum & infernum a ſuperficie terræ, in qua erat longiſſimè diſtare ſignificat. Iſa 14. diabolo comminatur Deus *Vſque ad infernum detraheris, vſque ad profundum laci*. Et Luc. 8 dæmones Chriſtum rogabant, ne ipſos in abyſſum mitteret, id eſt, in profundam voraginem, ſub terræ ſuperficie conſiſtentem. Apoc. 5. Omnes creaturæ laudem Deo deferunt in cælo, in terra & ſub terra; & Chriſto genuflectunt cæleſtia, terreſtria, & inferna.

Chriſtus deſcendit ad locum ſubterraneum.

Ex quibus manifeſtum eſt, loca quædam eſſe ſubterranea, eiſque ſpiritus contineri, qui vel puniantur, vel Deo reverentiam deferant. Non enim puerile eſt (ut nugatur Calvinus,) carcere aut loco animas defunctorum concludere, cùm animæ vel ſpiritus in mundo exſiſtere nequeant, quin in aliquo certo & determinato loco realiter præſentes ſint; nõ quidem corporeo modo, ut ſcilicet locum mole quantitatis repleant: ſed quia ibi ſint realiter præſentes, & ab illo ſpatio indiſtantes, definitaque illorum eſſentia, quæ diſtat à corporibus aliis, quæ in locis diſtantibus exſiſtunt: quomodo ſpiritus in loco eſſe dicũtur, quòd limitata eorum ſit eſſentia, præſentia, & potẽtia; nec ubique ſint ut Deus, ſed certo ſpatio cõtineantur. Cùm itaque animæ à corporibus ſeparatæ, Chriſto nondũ paſſo regnũ cælorũ intrare, Deumq; clare videre

Loca ſubterranea, in quibus animæ detinentur, ſcripturæ eſſe tradit.

Spiritus ſũt in loco.

non

Digitized by Google

non potuerint, neq; tamẽ eſſe deſierint; alicubi eas eſſe oportuit: cumq; hic in terra cum viatoribus eſſe nõ decuerit, aptiſſimè Deus in locis ſubterraneis (quæ *inferna* vocamus) illas concluſit. Proinde non eſt fabula (ut garrit Calvinus) ſed communis Scriptorum omniũ Eccleſiaſticorum doctrina, *Inferni* nomine ſignificari *locum ſubterraneum animarum, ad quem Chriſti Anima deſcendit*. Irenæus lib. 5. circa finem, & Lib. 4. ca. 45. & 66. Tertullian. in Apolog. c. 45 Infernum vocat *arcani ignis ſubterraneum locum*. Lib. de anima ca 31. & 32. *regionem inferorum ſubterraneam*. Iuſtinus in dialogo cum Tryphone. Cyrillus *De recta fide ad Reginas*, vocat *ſubterraneum ſpecum*. Chryſoſt. hom. 4. in Marcum: *Antequam Chriſtus aperiret ianuam regni, omnes animæ iuſtæ detinebantur in inferno*. Hieronymus in 14. c. Iſa. docet, *Infernum eſſe ſub terra*. Auguſt. l. 20 De civit. c. 15. Et lib. 2. Retrac. cap. 24. *De Inferis magis mihi videor dicere debuiſſe, quòd ſub terris ſint, quàm rationem reddere, cur ſub terris eſſe credantur*. Gregorius lib. 12. Moral. c 6. 7. Lib. 13. cap. 16. 17. Et lib. 4. dialog cap. 42. Beda in Iob, lib. 3. cap. 7. Damaſcen. libr. 3. De fide c. ultimo, *Infernum ſub terra eſſe definit*.

Inferni nomine locus ſubterraneus ſignificatur.

CONSENTANEVM inſuper eſt naturali rationi, quòd locus damnatorum, exulum, & nondum beatorum lõgiſſimè diſtet à Cælo Empyreo, Beatis ad inhabitandum præparato. Vnde Gẽtiles communi ſenſu ex Patrum antiqua traditione inferos eſſe, ſedeſque piorum ab impiis diſcretas, teſte Lactantio lib 7. ca. 7 crediderunt: ubi Zenonem Stoicum docuiſſe refert, *impios luere pœnas in tenebroſis locis, cœnique voraginibus horrendis*: Epicurum verò putaſſe, id Poetarum figmentum eſſe, illaſque inferorum pœnas in hac vita tantùm perferri: in quo Calvinus Epicuro ſubſcripſit. Non enim agnoſcit proprium infernum, qui ſit locus corporeus & ſubterraneus, in quo ſpiritus afficiantur pœna ſenſus, proveniente ab intrinſeco aliquo agente, videlicet Igne: ſed Infernum ponit in interna & ſpirituali afflictione, proveniente ex interna cogitatione, qua Deum quis apprehendit, ut ſibi iratum & infeſtum; ideoque de ſua timet ſalute, & anxietatem animi, diroſque cruciatus patitur ex mortis æternæ horrore, ſentiens, ſe a Deo derelictum & alienatum, neque ſalutis ſpem habere. Quam pœnam Chriſtum ſuſtinuiſſe, blaſphemat homo impiiſſimus, atq; ex hujus divinæ ſeveritatis ultione, quã in anima ſentiebat, exclamaſſe, derelictum ſe à Deo: cui quidem animæ Chriſti pavori, ac de ſua ſalute anxietati, præcipuã noſtræ redẽtionis partẽ attribuit. *Alioquin*, inquit, *nihil actum erat, ſi corporea tantùm morte defunctus fuiſſet Chriſtus. Niſi enim huiuſmodi pœnæ anima particeps fuiſſet, corporum Dominus redemptor eſſet, non animarum*. Vnde concludit, Chriſtum diros in anima cruciatus damnati atque perditi hominis pertuliſſe, nobilẽque ſimilẽ in dolore, metu & formidine mortis, maledictionis, & Iræ Dei fuiſſe: quin eò Chriſtum fuiſſe dejectum ſcribit, ut ex intimi animi anguſtia exclamare coactus fuerit: *Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquiſti?* Quem animi angorẽ, iratique Dei apprehenſionẽ *formidabilem abyſſum* eſſe dicit, atque *infernum, ad quem noſtræ ſalutis cauſa Chriſtus deſcenderit*. Ideoque interrogati, An tunc Chriſtus deſcenderit ad inferos, quũ in horto mortẽ deprecatus eſt; reſpõdet, hoc fuiſſe exordiũ; ſed tũc plenè in infernum deſcendiſſe, quum horribiles cruciatus ſentiret ex eo, quòd ſe ad Dei tribunal reũ ſtare cognoſceret.

Locus damnatorum longiſſime à cælo Empyreo diſtat. Iuſtinus ſermone exhort. ad gentes. Arnobius lib. 5. cõt. gentes.

Calvinus infernum eſſe non agnoſcit.

Calvinus ait Chriſtum inferni pœnas ſuſtinuiſſe ac deſperaſſe. Pſal. 22. Matth. 27.

Lib. 2. inſtit. ca. 19. Nu. 10. 11. 12.

Calvinus Chriſto tribuit defectus ſciẽtiæ, gratiæ & gloriæ repugnantes

Vnde *Chriſtum deſcendere ad inferos*, nihil aliud eſſe vult, quam *humiliatũ eſſe ad patiendas inferni pœnas*, ſcilicet *triſtitiam ſummam animi, quia Deum ſibi iratum noſtri cauſa cognoſceret*. Cuius blaſphemię veluti reſpondens Hilar. li. 10. de Trinit. *An tibi infernum metuere credendus eſt, qui Latroni dicit: Hodie mecum eris in paradiſo? Dominus ei communionem Paradiſi mox pollicetur: tu Chriſtum ſub pœnali terrore conſtituis?* Eodem pertinent verba Luc. 23. *Nolite flere ſuper me* &c. q. d. ſe pœnam ſolũ temporalem perpeti, graviorem vero peccatoribus reponi. Quare indubitata fide credendum eſt, Animam Chriſti neque in corpore, neque extra corpus paſſam eſſe afflictiones internas, quas damnati ſentiunt, ex eo, quod Deum ſibi iratum apprehendunt, & quia de ſua ſalute deſperant. Nam alioqui ſequeretur, Animam Chriſti non vidiſſe Deum in hac mortali vita, & ignorantem, ac erroribus, & inordinatis, necnon indeliberatis motibus fuiſſe ſubiectã, quin & peccatis, vel immoderato timori, qui deſperationis voces extorquere poſſet. Quæ omnia extremæ ſunt blaſphemiæ. Præterea certum eſt, Animã Chriſti a corpore ſeparatam, non eſſe paſsã aliquam ignis inferni aut Purgatorij pœnam. Nam Latroni dixit: *Hodie mecum eris in paradiſo:* non ait, in Gehenna. Fruſtra inſuper Anima Chriſti ſeparata, dolores paſſa fuiſſet, quia mors eſt terminus viæ præfixæ à Deo ad merendum, & ad bene aut ad male operãdũ. Poſt mortem enim Anima ſtatim in malo fit obſtinata, vel in bono confirmatur. Vnde nec ſanctorum animæ in Limbo conſtitutæ mereri aut demereri poterant, quin gaudio & conſolatione abundabant, propter certiſſimam ſalutis aliquando obtinendæ ſpem. Retinebant equidem uſque ad Chriſti adventũ fidẽ & ſpem, non minus quã charitatẽ. Accedit, quod ſicut tempus huius vitæ ſit à Deo conſtitutum ad merendũ ſibi & alteri; ita quoque ad ſatisfaciendũ pro aliis. Nam Inferni & Purgatorij pœna inſtituta eſt, ad luendum pro reatibus & debitis propriis in hac vita cõtractis, & nulla ſatisfactione intercedente remiſſis. Deinde Chriſtus noſtrã redemptionem pretio in cruce perſoluto conſummavit. Vnde Scripturæ Morti & Sanguini, non autem pœnæ inferni noſtram redemptionem tribuunt. Ad Hebr. 9. & 10, Rom. 5. Coloſſ. 1. 1. epi. Pet. 1. 1. Ioan. 1. Apocal. 5. Non igitur poſt mortem Domini reſtabat debitum pœnæ, quod ſui cauſa, velut fide iuſſor ac redemptor noſter pœna purgatorii aut inferni anima eius perſolveret. Adde, quod anima rationalis à corpore ſeparata natura ſua impaſſibilis ſit, paſſione extrinſecus illata, & ad corruptionem tendente. Non enim à corporibus, cum ſit ſpiritualis, pati naturaliter poteſt, neque ab vlla creatura corrumpi, vel alterari: ſolum vero ex natura rei poſſet à ſpiritibus naturæ ſuperioris per vim alicubi detineri; quod animam Chriſti ratione unionis hypoſtaticæ certum eſt pati non potuiſſe, cum etiam in corpore mortali exſiſtens omnes ſpiritus ſuo nutu moveret. Rurſus ex rei natura poteſt anima pati, dum ſeparata eſt à corpore per receptionem aliquam intentionalem, quæ fiat ſpeciei alicuius immiſſione à Deo, vel loquutione aut illuminatione ab alio ſpiritu. Quæ impreſſio pœnalis eſſe poteſt, ſi cõtra voluntatem recipiatur, aut de re ſit, quæ tædium vel triſtitiam pariat; quali genere paſſionis affliguntur animæ in Inferno & Purgatorio: ſed in anima Chriſti locũ habere non potuit, quia ratione unionis

Chriſtus nõ deſperavit, nec damnati hominis pœnas pertulit.

Luca 23.

Mors eſt terminus merendi aut demerendi

Anima ſeparata à corpore, nat. pati nequit à corpore.

unionis omni creatura ſuperior, nihil in voluntate pati valuit. Cumque plene beata fuerit, divinaque fruitio nullam ſecum triſtitiam admittat, conſequitur, illam animam ſeparatam ex rei natura, fuiſſe impaſſibilem. Quod autem eadē anima corpori coniuncta, etiamſi beata eſſet, capax ſimul triſtitiæ fuerit, miraculoſe factum eſt, ut patiendo in corpore naturaliter paſſibili, noſtram ſalutem operaretur. At nulla cauſa eſt fingendi miraculum, quo anima ſeparata, Deo unita, & beata, ſupernaturaliter paſſa cruciatus fuerit. Neque vero ipſe deſcenſus ad inferos, aut exſiſtentia in eo loco Chriſtum affligere potuit, quoniam hæc illi non fuere involuntaria; neque ibi ut reus, ſed ut Victor & Dominus exiſtebat ſponte & dignatione; ſicut ſi Rex aliquis carceres benignitate ſua viſitaret; neque peccata hominum vel pœnæ damnatorum afflictionem parere, aut ex charitate ac zelo divini honoris, vel compaſſione proximorum potuerunt, quoniam ſtatus beatitudinis triſtitiæ capacitatem expellit. Beati enim omnia dicta mala ſub ordine divinæ providentiæ iuſtitiæque conſiderant, quam omnibus creaturæ commodis præferunt, illaque omnia in maiorem Dei honorem & gloriam cedere gaudent.

Anima Chriſti beata, per miraculum triſtitia capax fuit.

Status beatitudinis omnem triſtitiam excludit.

PORRO licet in triduo mortis Anima Chriſti nullam pœnam ſuſtinuerit; attamen ſecundum rationes divinæ providentiæ aliquibus perfectionibus caruit Gloriæ accidentalis; puta corpore, & operationibus, quæ in corpore & per corpus nunc operatur, ſimulque cæleſti loco. Sed iſta non magis pœnæ fuerunt, quam nunc ſit Chriſto in cælis regnanti carere adhuc nonnullo accidentali præmio; ſcilicet honore, fama, perfecta exaltatione nominis, & adoratione ſibi ab omnibus debita, necnon ſocietate multorum prædeſtinatorum. Adhuc enim nomen eius à multis blaſphematur.

EXAGGERAT vero Animæ Chriſti ſeparatæ cruciatus non alio fine Calvinus, quam ut per Chriſti Redemptionem factum eſſe perſuadeat, ut noſtræ diſpoſitiones & Satisfactiones minimè ſint neceſſariæ; deinde, Chriſtum nos redimere debuiſſe per eaſdem pœnas, quibus peccatum in hac vita non remiſſum, in futura vita punitur: ac poſtremo, ut evertat proprium Inferni locum. Quę omnia per ſe tam abſurda ſunt, ut commemoraſſe ad exſecrandum illa ſufficiat.

CAP. CCXIV.

De Chriſti ad Inferos deſcenſu.

DE Chriſti ad Inferos Deſcenſu varij errores comperiūtur. Quidam Eraſmum imitati, cenſent hanc articuli partē: *Deſcendit ad inferos:* non eſſe ab Apoſtolis traditam, ſed ab aliquo poſtea inſertam, eo nixi fundamento, quod hæc particula Symboli non fuerit in uſu apud omnes Eccleſias, quod ex veteribus patere dicunt, qui regulam Fidei ab Apoſtolis traditam explicantes, huius particulæ nullam mentionem faciunt, ſed à Sepultura ad Reſurrectionem tranſeunt, ut Iren. libr. 1. cap. 2. Origen. initio lib. *De principijs.* Tertullianus initio lib. cont. Praxeā. & libr. *De velandis virg.* Auguſt. in libr. *De Fide & Symbolo.* & in libr. *De Symbolo ad Catechumenos.* Ruffinus in explicatione Symboli quidem legit, ſed admonet, non haberi in Symbolo Eccleſiæ Romanæ, nec apud Oriētales in Symbolo Niceno. His argumētis quidā ſectariorum

Eraſ. Cate. 2. & 4. in Symb.

Digitized by Google

ctariorum permoti, dum ſuæ fidei novam profeſſionem cudunt & recudunt, nullam deſcenſus ad inferos mentionem faciunt. Lutherus, Calvinus, & alii, quia ſcriptura ſacra expreſſis verbis contineat, Animam Chriſti ad inferos deſcendiſſe, hanc particulam non minus quam alias tribuunt Apoſtolis, ſed in ſenſu plurimum à Catholicis diſſentiunt. Anabaptiſtæ ſentiunt, idem eſſe *ad inferos deſcendere*, quod, *interire*: ſive *extingui*, ſatentes, Chriſti Animam quoque interiiſſe, veruntamen poſtea iterum excitatam fuiſſe. Quæ ſententia Atheiſmo viam aperit, & Scripturis, Conciliis, Patrumque traditioni apertè contradicit. Ex Platonis etiam diſputatione revinci poteſt, qui Animas immortales eſſe ſtatuit; quas Democritus cum corpore diſſolvi ac perire aſſeruit, Lactantio teſte lib. 7. divin. inſtitutio. cap. 7.

Anabaptiſtis deſcēdere ad infernum, eſt interire.

ALII *Deſcendere ad inferos*, nihil aliud eſſe autumant, quam *Sepeliri*: ſed aperte iſtud Scripturæ repugnat Act. 2. ubi B. Petrus ex Pſal. 15. *Quoniam non derelinques animam meam in Inferno, nec dabis Sanctū tuū videre corruptionē*, concludit, quia neque derelictus eſt in Inferno, (videlicet ſecundum animam) neque Caro eius (ſcilicet iacens in ſepulchro) vidit corruptionem; ut interpretantur Baſil. Theodo. Hieron, & alii in Pſalm. 15. & Beda cum aliis in c. 4. Aug. epi. 57. & 99. Ambr. ſerm. 72.

Aliis deſcendere ad infernum, eſt ſepeliri.

CALVINVS cum ſuis, *Deſcendere ad inferos*, nihil aliud eſſe interpretatur, quam *Inferni pœnas pati*, hoc eſt, animi anxietates ex conſideratione iræ ac ſeveritatis Dei. Chriſtum enim Deum ſibi tamquam vad & ſponſori iratū apprehendiſſe dicit, indeque in formidinem propriæ ſalutis amittendæ provolutum: unde incredibilis animi ſequuta ſit anxietas, quæ deſperationis verba extorſerit. Ex qua Calvini doctrina quidam eius diſcipulus aſſerere, non erubuit, Chriſtum deſperaſſe. damnatūque eſſe, ut refert Surius in hiſtoria anni M. D. XXVII

Calvino descendere ad infernū, eſt Inferni pœnas pati.

SED hanc blaſphemiam ſuperiore capite ſatis confutavimus ex ſcripturis, quæ totam ſalutem noſtram tribuunt pretio Sanguinis, & Mortis in Cruce toleratæ, non pœnis Inferni aut Purgatorii.

AD Argumenta vero eorum, qui arbitrantur, hanc partem (*deſcendit ad inferos,*) non eſſe ab Apoſtolis traditam, quia Symbolū Nicenū, & Conſtantinopolitanū, multique Veterum explicātes fidei regulam, ab Apoſtolis traditam, eius nō meminerint, RESPONDEO ex Taddæo, Ignatio, Iuſtino, Euſebio, Chryſoſtomo, Leone, & aliis Veteribus conſtare, huius particulæ uſum fuiſſe in formula fidei Apoſtolorum tēporibus. Nam inter Fidei articulos ponit Cyrillus Hieroſ. Catech. 14 Epiphanius in Ancorato. Athan. in Symbolo, Chryſoſt. hom. 2 in Symb. Leo epi. 93. c. 17. Vnde manifeſtum eſt, Eccleſiā Romanam in univerſalis Eccleſiæ Symbolo ſēper hanc particulam habuiſſe, Ruffinumque ſolum velle, hanc particulam non haberi in Symbolo, quo in publico Eccleſiæ ſacrificio Eccleſia Romana utitur, ſcilicet Conſtātinopolitano In quo Symbolo nulla quidem expreſſa huius partis fit mentio, prout nec in Niceno; quia Synodorum ſcopus fuit, ea potiſſimum commemorare in ſuis Symbolis, quæ ad evertendum ſui temporis hæreſes deſervirent. Vnde Conciliū Nicenū contra Arrianos intentū, ea quæ fidem in Spiritum Sanctū ſequūtur, omiſit: Cōſtantinopolitanum autem contra Macedonios intentum, Crucifixionis non meminit; nec enim eis curæ fuit, omnia

Hæc Symboli pars ab Apoſtolis tradita

Digitized by Google

omnia, quæ in Apoſtolico Symbolo continebantur, tradere. Illa enim veluti omnibus nota ſupponebant: quod & in Eccleſiaſticis Scriptoribus veritatem habet, qui non omnia uno loco tradunt, quemadmodum de ſe ipſo atteſtatur Lib. 1. Retract. cap. 57. Auguſt. ſcribens, ſe illam verborum Symboli contextionem, quæ memoriter tenēda competentibus traditur, in libro expoſitionis Symboli non obſervaſſe, ſed alias ubi eam obſervat, hanc partē commemorat, & inſuper explicat. Et ſanè ſi ab aliquo Apoſtolorum eſſet Symbolo addita, explicandum foret, à quo, quo tempore? Non enim probabile eſt, unum aliquem potuiſſe hoc efficere, ut omnes totius Orientis, Aphricæ ac Europæ Eccleſiæ illā additionem ſuſciperent. Quod autem univerſa ſuſcipit ac retinet Eccleſia, nec in Concilio aliquo generali inſtitutum legitur, ab Apoſtolis eſſe traditum, ambigi nequit. Proinde credendum eſt, Chriſtum verè ac propriè ſecundum animam ad inferos deſcendiſſe.

CAP. CCXV.

Quomodo Chriſti Anima ad inferos deſcenderit?

QVIA res una alicubi dupliciter eſſe dicitur, videlicet ſecundum ſuum effectum tantum; aut ſecundum ſuam eſſentiam: ideo ſimiliter diſtingui poteſt duplex deſcenſus: *Vnus* ſecundum vim ſeu effectum; *Alter* vero per realem præſentiam. Propriè ſiquidem loquendo, Deſcenſus ſignificat *Localem mutationem*, quæ ad realem præſentiam, ſeu exſiſtentiam in inferiori loco terminatur. Per metaphoram vero, deſcendere dicitur, per efficaciam, virtutem, ſive effectum.

Chriſtus non ſolum per effectū, ſed etiam per realem præſentiam ad infernū deſcendit.

DVRANDVS agnoſcens locum ſubterraneum, qui Infernus propriè dicatur, in quo Sanctorum animæ ante Chriſti Reſurrectionem fuerunt, exiſtimat, Chriſti animam ad illas per realē præſentiam non deſcendiſſe, ſed ſolum per effectum, quia eos illuminavit, luxque gloriæ participes effecit. Qua in parte Calvinus eum ſequutus, ait: *Chriſti animam illuc deſcendere, ut mortuorum animas manumitteret, quid opus fuit? Libenter equidem fateor, Chriſtum ipſis illuxiſſe virtute ſui ſpiritus, ut gratiā, quā guſtaverāt dumtaxat, mūdo fuiſſe tunc exhibitā agnoſcerent.* Et infra: *Vim mortis inde* Petrum *amplificare dicit, quod ad mortuos uſque penetraverit, dum piæ animæ eius viſitationis præſenti aſpectu ſunt potitæ, contra reprobis clarius patuit, ſe excludi ab omni ſalute:* ſubditq; *Petrum docere velle, communem utriſque* (piis ſcilicet & impiis) *fuiſſe mortis* 1. Petr. 3 *Chriſti ſenſum.* Ex quo ſequitur, Chriſtum non aliter deſcendiſſe in Infernū, quam per ſuum effectum, quo modo in quemlibet inferni ſinum deſcenderit, aliter tamen & aliter operando. Nam in reprobis, in gehenna ſeu profundiſſimo inferno conſtitutis, incredulitatē & malitiam exprobravit; detentis autē Purgatorio ſpem conſequendæ gloriæ dedit: Sanctis autem animabus, quæ pro generali naturæ humanæ impedimēto in Limbo, tāquā Honoratorū carcere, Advētū Liberatoris exſpectabant, lumē æternę gloriæ cōtulit. Quā ſētētiā Picus etiā Mirandulanus āplexus eſt, cuius prima cōcluſio in ſua apologia fuit: *Chriſtus non veraciter, neque quantū ad realē præſentiā, ſed quoad effectū ſolum, deſcēdit ad inferos.* Quæ ſentētia luculētis Scripturis, Symbolo Apoſtolico defini-

Digitized by Google

definitioni Eccleſiæ, Patrumque communi traditioni repugnat. Docent enim omnes, Chriſtum in Triduo mortis verè ac propriè ſecundùm animam, in Inferno fuiſſe, ſicuti ſecundùm corpus in ſepulchro jacuit. Act. 2. & Pſal 15. *Non derelinques animam meam in inferno* Matth.12. *Filius hominis erit in corde terra tribus diebus, & tribus noctibus:* ut interpretatur Tertullianus lib. de Anima, cap. 5. Irenæus lib. 5. cap. 31 Hieronymus in cap. 2. Ionæ. Ad Epheſios 4. *Deſcendit in inferiores partes terra.* 1. Pet.3 *Vivificatus autem ſpiritu, in quo iis qui in carcere erant ſpiritibus veniens prædicavit.* Accedit definitio Concilij Lateranenſis in cap *Firmiter. de ſumma Trinitate:* ubi hic articulus ſic exponitur: *Deſcendit in Anima, reſurrexit in Corpore, aſcenditque pariter in utroque.* Vbi diſertè non tantùm ſecundùm effectum, ſed ſecundùm animæ realem præſentiam deſcenſus agnoſcitur. Nam ſecundùm effectum non minus Corpus, quàm Anima in inferno fuiſſet, cùm emundatio & ſalus atque redemptio ſit per corporis & animæ paſſionem comparata. Deinde in plurimis, maximeque diſtantibus locis ſimul Chriſti anima extitiſſet. Nam effectus varios habuit in Cælo, lætificando Angelos: in Terra, compunctionem operando in hominum animis; ſub Terra, illuminando ſanctos, conſtitutos in tenebris, ſpem aliis dando, horrorem damnatis incutiendo. Prætere a cùm effectus illi momentanei fuerint, cur triduo in inferno anima Chriſti fuiſſe diceretur? Ac denique cùm etiamnunc Chriſti Anima in inferno operetur, cur adhuc in Inferno per effectum eſſe non dicetur? Atque poſtremò, unde tertio die ad Corpus rediit, ſi non ex inferno? ut omnes veteres docent. Imprimis Taddæus, Chriſti diſcipulus, apud Euſeb. lib. 1. hiſtor. capite ultimo dicit, Chriſtum ad inferos ſolū deſcendiſſe, at ſecum animarum ſanctarum multitudinem reduxiſſe. Ignatius epi. 2. ad Trail. idem repetit. Irenæus lib. 5. in fine. Iuſtinus in dialogo cum Tryphone conqueritur, à Iudæis ablatum Ieremiæ teſtimonium, quo prænunciavit Chriſtum ad inferos deſcenſurum. Orige. ho 15 in Gen. Protoplaſti, aliorumq; Sanctorū animas à Chriſto eductas ex inferno ſcribit. Tertul li. de anima c. 31. 32 Auguſt. ex profeſſo li. 20. de civit. c. 15. & in Pſalm. 8. 5. epi. 75. & 99. Leo ſerm. 1. de Reſur. & epi. 91. cap. 17. Grego. lib. 13 mor. c. 15. Fulgen. li. 3. ad Traſim. cap. 23. Beda lib. 3. in Iob. c. 37. Damaſ. lib. 3. c. ult.

Vide plures apud Bellar lib. de anima Chriſti

Ex quibus manifeſtum eſt, Chriſti animam ad inferos deſcendiſſe ſecundùm ſuam ſubſtantiam & realem præſentiam; non autem tantùm quoad operationem. Quem ſenſum verba B Petri Act. 2. nulla ratione patiuntur: *Non derelinques animam meam in inferno.* Deinde fingi poſſet, aſcendiſſe ſecundùm operationem, ſicuti deſcendiſſet: imò nunc quoque indies in Terram deſcendere diceretur, in qua jugiter operatur; atque in Infernum, quia circa ſalutem animarum Purgatorij aliquid efficit. Quare fatendum eſt, Chriſti animam feciſſe ſeipſam realiter præſentem in loco Inferni, atque ibidem verè, ſicut in loco, modo tamen ſpirituali extitiſſe, ſicuti animas impiorum, & dæmones in loco inferni ſecundùm exſiſtentiam veram eſſe credimus; & animas beatorum in cælo. Etenim eas alicubi eſſe oportet, aut nuſquam: anima enim res finita eſt, in mundo contenta, & proinde alicubi neceſſariò eſt præſens, & indiſtans à loco corporeo, in quo licet non ſit, mole illum replendo, eſt

S. Tho. 1. p. q. 64.

tamen

tamen ibi, ubi eſt corpus per præſentiam ſibi intrinſecam.

CAP. CCXVI.

Cur Anima Chriſti ad inferos deſcenderit?

Prudentius hymno 9. Tartarum benignus intrat.

SICVTI Dominus ſuo in carnem Adventu hominibus in terra charitatem ſummam declaravit; ita ſuo in anima deſcenſu ad inferos I. benignitatem ſuam juſtorum Spiritibus, qui adventum ejus præſtolabantur, commendare voluit. Euſeb. lib. 4. demonſt. Evang. dicit, legem Charitatis Chriſtum uſque ad infernum vocaſſe. II. Vt animabus ſanctis, quæ in quiete, ſed nondum in luce erant, eſſentialem beatitudinem, ac cetera animæ dona, quæ illam conſequuntur, impertiret. Damaſcen. lib. 3 cap. ult. III. Vt ſe Victorem diaboli oſtenderet, ſuamq; poteſtatem, ſicut in Cælo & Terra, ita & in Inferno manifeſtaret, omneſque ad ſui adorationem compelleret. Damaſ. lib. 3. c. 29 Ambro li. 3. de fide c 3 *Inter mortuos liber, qui non captus ab inferis, nec egẽs adiutorio, per ſeipſum ſalvũ fecit populum ſuum.* IV. Vt à deſcenſu ad inferos deinceps juſtos eximeret. Hila. in Pſalm 38. V. Vt captivos in Limbi carcere detentos, ſecum liberos educeret, annunciando eis tempus jam adveniſſe ſalutis, juxta illud Iſa. 49 *Vt diceret iis, qui vincti ſunt, Exite: & iis, qui in tenebris ſunt, Relevamini:* ſeque fortem illum eſſe comprobaret, qui deleto Chirographo debiti noſtri captivâ duceret captivitatẽ: & *exſpolians principatus & poteſtates, traduxit cõfidenter palàm, triumphãs illos inſemetipſo:* Angelis bonis eo deſcendente præeuntibus, atque cũ imperio clamãtibus: *Attollite portas principes, elevamini portæ æternales.* ut in Pſal. 23 Hieron. & Auguſt. notant; & Auguſt. ſerm. 2. de Reſur. Cyril. Hieroſolym. Catech 4. & 14. ſcribit, juſtas animas ad Chriſtum accurriſſe, eumque ... interrogãtes. *Tu es qui venturus es, an alium exſpectamus?* Atque veriſimile eſt, ordine Dominum adoraſſe, Primoſque parentes exclamaſſe: *Tu es benedictum ſemen nobis promiſſum, quod Serpentis caput erat contriturum: iam completa videmus omnia, quæ nobis miſericors Deus revelaverat.* Patriarchæ deinde, Moyſes, David, univerſi Prophetæ ſua oracula jã completa eſſe confitentur. Pſal. 85 *Deus redimet animam meam de manu inferi.* Vt ergo ſolveret inferni dolores, id eſt, animas juſtas à tædio dilatæ beatitudinis liberaret, per ſeipſum eas viſitare dignatus eſt, illiſque mox Dei viſionem fruitionemque contulit, tertioque dio ſecum victor abduxit. Iuxta illud Eccl. 24. *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in Domino.* VI. ad Inferos deſcendit, ut impijs malitiam & incredulitatem, atque pertinaciam exprobraret, juſtiſſimeque ſupplicijs æternis adjudicatos eſſe, convinceret, quia noluiſſent in eũ credere ac ſperare, quem inferni victorem, ac ſibi & dæmonibus tremendum iudicem eſſe vel inviti agnoſcerent. Ex qua Chriſti manifeſtatione, prædicatione, ſive malitiæ reprehenſione, damnatæ animæ nihil commodi, ſed augmentum potiùs accidentalis ſupplicij perceperunt: nam ex ſuperbia novam quandam afflictionem invidiamque ſenſerunt.

Cur Dominus ad inferos deſcenderit?

Zacharia 9. eduxiſti vinctos de lacu.

Ad Epheſ. 4. Coloſſ 2.

1. Pet. 3.

SED quæri hic poſſet, An omnes animas Purgatorij Chriſtus in ſuo deſcenſu à pœnis liberaverit, ſicut in die Triumphi ſolet omnibus vinctis remiſſio veniaque dari? RESPONDENDVM eſt,

An omnes animæ Purgatorii ſint eductæ.

Digitized by Google

eſt, Animam Chriſti ſuo deſcenſu ad Inferos effectum in omnibus Purgatorij animabus nonnullum habuiſſe, illuminationis, gaudij, conſolationis. Per ſuæ enim victoriæ triumphiq; oſtenſionem omnibus juſtis nova gaudia contulit, & beatitudinem juxta cujuſque diſpoſitioně; aliis ſcilicet in re, aliis in proxima ſpe. Illas ergo animas ex Purgatorio eduxit, quæ iam perfectè debitũ ſolverant, reliquis certã ſpẽ liberationis reliquit. An verò ſpeciali gratia & liberalitate quaſdã animas nondũ plenè purgatas, remiſſa pœna reſtante liberaverit, ſicut vivens quibuſdam omnia peccata condonavit, & moriens Latroni paradiſum addixit; incertum eſt. Attamen probabilius apparet, ſua pia voluntate quaſdam ad hoc magis diſpoſitas ſecum eduxiſſe. Grego. Nazi. oratio 42. & li. 2. de Paſchate. Aug. epiſt. 99.

An animarum damnatarum aliqua ſit liberata?

DE animabus ad æterna ſupplicia damnatis, certum eſt, Animam Chriſti deſcendendo ad Inferos, nullam eduxiſſe, licet Grego. Nazian. orat. 42. & Aug. epiſt. 99. dubitent. Ex *Inferno* enim *nulla eſt Redemptio*. Et Matth. 25. *Ibunt hi in ſupplicium æternum*. Lexque Dei eſt *ut ubi ceciderit lignum, ibi maneat*. Idipſum indicat illud Oseæ 13. *Ero morſus tuus inferne:* ſignificat enim mortem extinctam in electis, ſed infernum tantùm eſſe morſum, id eſt, ex parte evacuatum, qua ſcilicet juſtas animas detinebat. Iren. lib. 1. cont. hæreſes c. 29. & Ephiphan. hæreſi 24 referunt, Martionẽ aſſeruiſſe, Chriſtum deſcendẽdo ad infernum omnes animas damnatas liberaſſe. Clemens Alexandrinus lib. 7. Strõ. ante medium, exiſtimat, ex animabus damnatis quaſdam potuiſſe credere atque ſalvari. At certum eſt, Chriſtum nõ prædicaſſe damnatis, ut illis ſpem aliquam ſalutis præberet: erant enim extra ſtatum merendi in quo per fidem & amorem Chriſti redemptio applicatur. Origen. tract. 35. in Matth. & lib. 2. cont. Celſum docet, omnes aliquando ſalvos fore: cujus hæreſim confutat Auguſt. hæreſi 59.

SEPTIMO, ad Inferos Chriſti Anima deſcendit, quia ſeparatam à corpore alicubi eſſe oportebat: at nullus erat pro illo ſtatu locus ei aptior, in quo exſiſteret; erat enim divina providentia is locus Sanctis animabus, uſque ad Chriſti Reſurrectionem, deputatus. Congruentiſſimè itaque Anima Chriſti in eodem loco eſſe voluit, donec corpus reſumeret, ſine quo ſupra Terram aut in Cælo eſſe noluit. Terra enim locus eſt viatorum; Cælum autem plenè beatorum.

CAP. CCXVII.

Vtrùm Anima Chriſti, quemadmodum ad Sinum Abrahæ reali præſentia, ita Purgatorium, & locum damnatarum animarum deſcenderit?

Bellarm. li. 4. de Anima Chriſti ca. 16

NON deſunt, qui opinentur, Chriſtum ad omnia inferni loca (non ut reum, ſed ut Triumphatorem) reali præſentia deſcendiſſe, quia Eccle. 24. dicatur: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ:* & quoniam Anima Chriſti in omnibus inferni partibus aliquid operata ſit, & vivorũ, mortuorũ, atque dæmonum adepta ſit dominiũ; proinde oportuiſſe, ut ſua præſentia veluti poſſeſſionẽ ſui regni caperet, omniaque ſibi eſſe ſubjecta de omnibus triumphando manifeſtaret. Ceterùm probabilius eſt, Chriſti Animam tantùm ad juſtorũ in ſinu Abrahæ exſiſtentium locum præſentia reali deſcendiſſe: ad reliqua verò loca juſſu, imperio, & manifeſtatione, ad quã loci propinquitas nõ eſt neceſſaria; ſiquidẽ neq; locus

cus

Digitized by Google

cus damnatorum, qui *Gehenna* vocatur, neq; locus Purgatorij fuit animæ Chriſti accõmodatus; neq; contentæ ibi animæ converſationi animæ Chriſti: neq; inſuper accipiẽs quis alicujus regni poſſeſſionem, omnia & ſingula ejus loca, etiam vilia & abjectà perambulare, ſed regni caput adire ſolet, in eaque civitate regni gubernacula capere, in qua eum reſidere decet. Ad eundem modum ut Chriſtus ſe vivis & mortuis atque dæmonibus imperare demonſtraret, ſibiq; genua flectere compelleret, ſufficit, ut ad locũ inferni ſuperiorem, in quo erant animæ juſtorum, reali præſentia deſcenderet; ad alia verò loca, quorum cõditio & qualitas non erat animæ Chriſti conveniẽs, per effectum manifeſtationis ſuæ victoriæ ac Triumphi. Cyril. in Ioan. li. 12. cap. 36. docet, totius regni poſſeſſionem accepiſſe. Gregor. Nyſſen. orat. 1. de Reſur. ad ſedem diaboli deſcẽdiſſe tradit. Fulgen. lib. 3. ad Traſim. cap. 30. *Vbi animæ torquentur.* Similiter Auguſt. epiſt. 57. & 99. ſolviſſe inferni dolores in captivis, ait. Lib. 12. de Gen. ad lit. cap. 33. animas luentes purgatorias pœnas, liberatas fuiſſe à pœnis tradit. Gregor. lib. 13. Mor. cap. 20. omnes electorum animas per Chriſtũ eductas fuiſſe ſentit. Certum enim eſt, Chriſtum non eſſe alligatum ſacramẽtis, ſatisfactioni, pœnis aut meritis noſtris; quin ſi velit, abſque cujuſquam injuria, ex ſpeciali gratia poſſit liberare non ſolùm ex Purgatorio, ſed etiam ex Inferno. Ceterùm æquè certũ eſt, Chriſtum ordinaria lege id nõ facere. Quare temerariũ foret aſſerere, Dominũ liberaſſe Platonẽ, Poetas, Philoſophos, vel alios incredulos, pœnis æternis ſemel adjudicatos, ſed interdũ ſentẽtiã in morte quorumdã (qui poſtea reſuſcitati & baptizati fuerũt) ſuſpẽſam fuiſſe, convincunt diverſa miracula, variis tẽporibus & locis edita, quæ nemo ſine pervicacia inficiari poterit.

D. Tho. q. 52. ar. 3 p. 3.

Chriſtus damnatas animas nõ liberavit.

Animarũ quarundã poſt huius vitæ exitũ ſententia ſuſpenditur

CAP. CCXVIII.

De Purgatorio.

NON alia de cauſa Sectarij germanum Inferni ſignificatũ pernegant, Chriſtique ad inferos deſcenſum oppugnant, & in adulterinos ſenſus ſcripturas de hoc deſcenſu loquentes contorquẽt, niſi ut Purgatorium locum (contra quem immane odium gerunt) è medio tollant. Ex hoc enim Chriſti ad Inferos deſcenſu, ad liberandas Patriarcharum, aliorumque ſanctorum animas, clarè conſequi vident, Sanctorum animas culpa remiſſa poſſe adhuc ad aliquam futuri ſeculi pœnam obligari, quam in loco à cælis remotiſſimo luere debeant. Si enim Chriſtus ad inferos deſcendit, ut à cruciatu tædij moræ animas ibi exiſtentes liberaret; ergo loca ſubterranea, in quibus animæ detineantur, agnoſcenda ſunt. Proinde Calvinus hoc veluti fontem Purgatorij, emendatoriarumque pœnarum denegandum putavit, impudenter aſſerens, fabulam eſſe, quòd locis quibuſdam ſubterraneis animæ concludantur, quæ ponere, nihil aliud ſit, quàm cũ Poetis Orcum Erebumq; fingere. Si autem quæras, Vbi igitur juſtorum animæ ante Chriſti mortem fuerint? in cælo fuiſſe contẽdit; licet Deum non viderint, neque ante judicij diem viſuræ ſint. Contra quem errorem docet Eccleſia Catholica, animas juſtorum, in quibus nihil purgandum reſtat, confeſtim poſt ſeparationem à corpore, ante Chriſti Reſurrectionem in limbum, hoc eſt, locum ſubterraneum deſcendiſſe; poſt Chriſti autem Reſurrectionem in cælum Empyreum aſcendere, Deiq; viſione frui. Si verò emun-

Animæ ſanctæ ſtatim poſt exitum corporis datæ ſunt.

Digitized by Google

dandum vel ſatisfaciendum in eis aliquid ſuperſit, in locum ſubterraneum detrudi; in quo velut carcere detineantur, donec pœnam debitis ſuis condignam luerint: qua perſoluta in cælum evolent. Locum autem, in quo animæ poſt mortem temporalia ſupplicia patiuntur, vocamus PVRGATORIVM. Qualem pœnalem locum Sectarij nullum eſſe ſuſtinent. Contra quos, eſſe talem comprobabimus.

Purgatorius locus eſt veluti carcer temporarius

PRIMVM itaque 2. Machabæorum 12. Scriptura luculenter aſſerit, defunctos à peccatis ſolvi, vivorum ſacrificiis & orationibus poſſe adiuvari. Vnde conſequitur, quod remiſſa æternæ mortis culpa ſubinde remaneat pœna in altero ſeculo luenda, ſive pro venialibus peccatis in hac vita non remiſſis, ſive quia ſatisfactio pro letalibus hic remiſſis completa non fuerit. *Sancta,* inquit, *& ſalubris eſt cogitatio, pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolvantur.* Non rectè autem Scriptura huiuſmodi orationem laudaret, ſi Purgatorius animarum locus non eſſet. Neque verò novum Iudæ Machabæi fuit inventũ, *ora pro mortuis,* ſed conſuetudo, per manus à Patribus ab initio mundi accepta. Siquidem Abraham Saræ vxori exſequias celebravit, Iacobo filius Ioſeph. Pro Saule occiſo Galaaditæ jeiunaverunt; pro Abner David. Quæ jeiunia non doloris ſigna, ſed pro defunctis ſuffragia fuerũt. Nam ad impetrandum inſtituta fuiſſe jeiunia, patet ex Davidis facto, libro 2. Reg. cap. 12. ubi pro defuncto parvulo non jeiunavit. Tob. 4. *Panem tuum ſuper iuſti ſepulturam conſtitue,* id eſt, pauperibus eleemoſynam pro defuncto tribue, ut ſcilicet pro illo, Deum exorent. Sic Chryſoſt. hom. 32. in Matth. Hinc tracta conſuetudo mittendi panes vocatis ad exſequias; item eleemoſynas pauperibus diſtribuendi.

Remiſſa culpa, ſæpe remanet pœna temporalis luenda.

Gen. 23
Gen. 50.

HVC etiam pertinet, quod Matth. 12. Chriſtus aliquod eſſe peccatum dicat, quod neque in hoc ſeculo, neque in futuro remittatur. Vnde colligunt Eccleſiaſtici ſcriptores, aliquod peccatum in futuro ſeculo dimitti. Auguſtin. lib. 21. de Civit. c. 24. Lib. 6. contra Iulianum c. 5. Greg. lib. 4. dialo. c. 39. Beda in 3. c. Marci Bernard. ſerm. 66 in Can. Rabanus lib. 2. de Inſtit. Cleric c. 44. Apoſtol. quoque 1. Cor. 3. *Ipſe ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignẽ.* Vbi nomine *Ignis* Veteres pœnam aliquam purgatoriam intelligunt, ad quam poſt mortem adiudicantur, qui in iudicio particulari ædificaſſe reperiuntur lignum, fænũ, & ſtipulam. Cypr. lib. 4. ep. 2. Ambro. in comment. 1. Cor. 3. & ſer. 20. in Pſ. 118. Hier. ult. c. Iſa. & c. 4. Amos. Auguſti. in Pſal. 37. emendatorium iſtum ignem eſſe graviorem ait, quam quidquid homo in hac vita pati poſſit. Greg. lib. 4. dialog. c. 39. pro levibus culpis purgatorium ignem eſſe credendum. Alcuinus lib. 3 de Trin. Haymo, Anſelm. D. Thomas, & omnes recentiores interpretes in 1. Cor. 3.

Ignis purgatorii gravitas

EX Græcis purgatorium ignem agnoſcunt, Origenes hom. 6. in Exodum, homil. 14. in Leviticum, hom. 12. in Ierem. Baſilius lib. de Spiritu ſancto c. 15. & in c. 9. Iſaiæ. Nazianzenus in fine orationis pro Epiphan. Emiſſenus homili. 3. de Epiphania. Chryſoſtom. homil. 3. in ep. ad Philip. homi. 69. ad Antioch. In tertium caput autem 1. ad Cor. contra Origenem diſputans, qui omnes quandoque ſalvos fore putavit, locum illum de ſalute, quæ in æterno igne remanet, intelligit: ſed ut dura eſt illa ſalus, ita & commentarius, cum in ſcriptura ſalutis nomen in bonam partem accipi ſoleat.

CONCIL. Carthoginenſ. III. can. 29

agnoſcit

Digitized by Google

agnoſcit purgatorium. Item Conc. Carthag. IV. c. 79. Conc. Bracaren I. c. 34. & 39. Conc Cabilonenſ. vult, in omnibus Miſſis pro defunctorum ſpiritibus offerri. Conc. VVormacienſ. cano. 10. etiam pro ſuſpenſis in patibulo vult orari. Conc. Lateranenſ. can. 66. Florẽtinum ſeſſion. ultim. Tridentinum, ſeſſion. 25.

Orandum pro defunctis.

ACCEDIT, quod Eccleſia ſemper oraverit pro defunctis, ut conſtat ex õnibus Liturgiis Iacobi, Baſilii, Chryſoſ. Ambroſii, Auguſtinus etiam librum *De cura pro mort. agenda* ſcripſit, in quo preces vivorum defunctis prodeſſe confirmat. Enchir. c. 110. tract. 84. in Ioan. lib. 9. confeſſ. c. 13. lib. 21, de civ. 24. Li. de hæreſi c. 53 Aerium ideo hæreticum pronunciat, quia orationes pro defunctis fieri debere negaret. Epipha. hæreſi 75. ſimiliter.

Aerius hæreticus habitus, quia pro defunctis orandũ negare.

EQVIDEM ſemper in Chriſti Eccleſia pro defunctis oratum fuiſſe, teſtatur Clemens Conſtitut. Apoſtolic. ca. 47. Dionyſius Areop. li. de Eccleſ. Hierar. c. 7. p. 3. Athan. q. 34. ad Antioch. Nazianzenus in oratione in Cæſarium. Chryſoſt. hom. 41. in 1. Cor. Cyril. catech. 5 Theodoretus lib. 5. hiſt. c. 26. Theodoſium Iuniorẽ pro animabus parentum oraſſe ſcribit. Damaſ. li. *De iis, qui in fide migrarunt.*

EX Latinis, Tertullianus lib. *De corona militis*, inter Apoſtolicas traditiones recenſet, orandum eſſe pro defunctis. Cyprianus lib. 1. epiſt. 9. Ambroſius li. 2. epiſt. 8. ait, non tam deplorandam ſororem, quam eius animam Deo commendandam. Hieronymus in epiſt. ad Pammachium, de obitu Paulinæ vxoris, *ſanctam fàvillã Eleemoſyna balſamis rigat* Paulinus epiſt. 1. ad Amandum, & 5. ad Delphinum preces pro defunctis cõmendat. Auguſtinus ſer. 34. *De verbis Apoſtoli*, rẽ iſtã tam certã habuit ut dicat: *orationibus ſancta Eccleſia, & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis, quæ pro ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum, mortuos adiuvari.* Greg. libro 4. dialog. 55. ſcribit, animas defunctorum ſalutaris hoſtiæ oblatione multum adiuvari. Iſidorus libro 1 offic. c. 18. dicit, Eccleſiam credere, fidelibus defunctis remitti peccatata. Bern. ſermone 66. in cantica. Petrus Cluniacenſis libro contra Petrobruſianos. Malachias apud Bernardum: *Non parum ſpei mihi repoſitum in illa die, qua defunctis tanta à vivis beneficia impenduntur.*

EX quibus manifeſtum eſt, Veteres Chriſtianos pro defunctis oraſſe, non ſolum ut ſe conſolarentur, aut pium in eos affectum declararent; ſed ut eos ſuis precibus à pœnis eriperent. Diſtinguit enim Auguſtinus ſolatia vivorum ab auxilio defunctorum, Enchir. c. 110. & Libro *de cura pro mort.* c. 1. & 4. Greg. Nyſſenus in oratione *Pro mortuis* diſertẽ tradit, animarum maculas igne purgatorio abſtergi. Ambroſius in Pſal. 36. & ſerm. 20. in Pſalm. 118. Augu. lib. 21. de Civit. c. 16. ait, infantes baptizatos nulla poſt mortem purgatoria tormẽta perpeti. Cap. 24. addit, fidelium animas, quę cũ levibus peccatis ex hac vita decedunt, pœnis tẽporalibus expurgari. Idẽ repetit Hom. 16. inter 50. Lib. 2. de Gen. contra Manichæũ c. 20 Et in Pſ. 37 ubi gravitatem pœnæ Ignis Purgatorii exaggerat. Proinde nunquã de Igne Purgatorio Auguſt. dubitavit; ſed de modo & qualitate purgationis; & utrum animæ ibi nonnullos retineant affectus ſimiles iis, quos in iſta vita habuerunt, ut crucientur amiſſione rerum dilectarum; & an Ignis Purgatorii ſubſtantia cũ igne Inferni cõveniat, dubitari poſſe ſignificat Enchi. c. 69. & l. 21. de civ. c. 26.

Digitized by Google

Prouerb. 23

PORRO eſſe Purgatorium etiam Ratione demonſtrari poteſt. Etenim cum *ſepties in die iuſtus cadat*, multoſque iuſtos repente mori contingat, neceſſe eſt leuiora peccata, quibus ſolum debetur temporalis pœna, in alia vita poſſe purgari; alioquin à Regno Dei (in quod nihil coinquinatum intrat) oporteret iuſtum excludi. *Apoc. ult.* Plerumque inſuper cōtingit, remiſſa culpa temporalem pœnā remanere luendam, pro qua ſi hic non ſatisfiat, in Purgatorio ſatisfieri patiēdo conveniat. Accedit commune iudicium omnium gentium, ex naturali lumine fluens, quo ſicut aliquem eſſe Deū ſentiunt, qui rerum humanarum providentiam habeat; ita poſt hanc vitā præmia & ſupplicia eſſe confitentur. Et cū ex iis, qui ex hac vita emigrant, quoſdam valde bonos, alios valde malos, nōnullos mediocriter vel bonos vel malos eſſe perſpiciant, naturali quodā lumine cenſent, pro valde malis poſt hanc vitam repoſitas eſſe pœnas quaſdā æternas; & præmia ſimiliter æterna pro valde bonis; pro mediocriter vero bonis aut malis, temporarias quaſdam pœnas, per quas ad beatam vitam tranſitus fiat. Vnde ſicut divinæ Providentiæ agnitio cælum pro bonis, atque infernum pro peſſimis eſſe ſuadet: ita quoq; Purgatorium pro mediocriter bonis aut malis. Quod ideo non ſolum Hebræi divinitus edocti, ſed etiam Gentiles tā Poetæ quam Philoſophi agnoverunt, ut ex Platone cōſtat in Gorgia & Phædone, ac Cicer. in Somnio Scipionis. Ex Virgilio quoque lib. 6. Aeneidos:

2. Mach. 12. Ioſephus lib. de bello Iudaico.

Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendunt.

Item Claudiano li. 2. in Ruffinum.

Quos ubi per varios amnes, per mille figuras
Egit letheo purgatas flumine, &c.

Imò Platonici (teſte Auguſt. lib. 2. de Civit. cap. 13.) omnes futuræ vitæ pœnas eſſe purgatorias arbitrati ſunt; quos in hoc errore ſequutus eſt Origenes, omnibus tam hominibus quam dæmonibus tandem pollicens liberationem à pœnis, teſte Epiphanio in ep. ad Ioann, Hieroſolym. & Auguſtino libr, 21. de Civt. c. 17

Purgatorium eſſe, cō vincitur ex animarum apparitionibus.

PRAETEREA eſſe Purgatorium, convincunt animarum apparitiones, quæ ſe in Purgatorio torquere vivis renunciarunt, ab eiſque opem afflagitarūt; quales permultæ à Sanctiſſimis graviſſimiſque Viris commemorantur: ut à Divo Gregorio lib. 4. dialog. c. 40. & 55. à Grego. Turonēſi *De gloria Martyrū* c. 5. Beda lib. 3. de hiſt, Anglorum, ca. 10. lib. 5. ca. 13. Bernardus in Vita Malchiæ refert, ſororem ipſius in Purgatorii pœnis exſiſtentem poſt apparuiſſe Lib. 1. Vitæ Bernardi c. 10. Guilielmus Abbas quendam defunctum monachum ſcribit D. Bernardo apparuiſſe, qui Purgatorii pœnis affligebatur. Lib. 1. Vitæ B. Anſelmi refertur, eum anno integro pro amico defuncto ſacrificium obtuliſſe; quo tandem evoluto, ille apparuit, ſeque à Purgatorii pœnis liberatum edocuit.

Purgatorii fides pietatem fovet.

Quod inſuper Purgatorij fides ædificationi fidelium plurimum conducat, inde patet, quod ſicut fide ſuppliciorum & præmiorum, in futura vita cuiq; pro meritis reddendorum, nihil ad peccati fugam, & virtutem amplectendā potētius; ita fide, qua credimus, præter ignem Gehennæ, alium quendam Purgatorium exſiſtere, quo quidquid in hac vita non fuerit per debitæ pœnitentiæ opera deletum, emundari oporteat, nihil validius eſſe poteſt ad reddendum cautos & diligentes ad evitāda quæcūq; peccata, etiā leviſſima; quæ neglecta,

acerbiſſimis

Digitized by Google

acerbiſſimis Purgatorii deinde pœnis ſint expianda. Cohibet itaque peccandi audaciā non mediocriter harū pœnarū metus & fides, fraternæ dilectionis ſtudiū accendit, excitatque ad charitatis opera proximis impendenda, dum afflictis ſubvenire curant vivi: confert quoque ad ſpē firmandam, ſi nos inopinata mors repentè invadat.

Purgatorii ſublatio impios ; ad mala impellit.

ECONTRA verò doctrina, quæ Purgatorium è medio tollit, no ſolū falſa, verū etiā pernicioſa eſt, quoniā homines ad peccata cavenda, & bona opera peragenda ſegniores reddit, ad preces fundendū, ad Templa frequentandū, ad miſericordiæ opera proximis exhibēda frigidiores. Qui enim ſibi perſuadet, omnia peccata morte aboleri in eo, qui cū fide hinc emigrat, facilè contēnet Ieiunia, preces, eleemoſynas, & voluptates atq; delicias cōſectabitur, nihil intereſſe ratus, an plura ſive pauciora in morte peccata habuerit, quæ indifferenter ſint morte abolenda: ſed qui credit illud, quod hic pœnitentiæ operibus deletū non fuerit, emendatorii Ignis cruciatu poſtea emundādū, is ſane maiore diligentia ſibi proſpicìet, neque in amicos ſpē ſuæ ſalutis coniiciet, quin potius viaticū Bonorū operū præmittere ſtudebit. Vide Petrū Cluniacenſē li. 4. epiſt. 17.

Aug. hæreſi 53. Epiph. hæreſi 75. Berna. ſer. 66. in cant. & ep. 240

QVOD verò Purgatorii ſublatio impietatem armet, ac ad malum incitet, ex conditione hoſtium Purgatorii manifeſtiſſimè convincitur. Primus enim Aerius pro defunctis non eſſe orandū docuit, ac proinde miſericordiam illis impendi noluit. Quem ſequuti Apoſtolici, vivis ac defunctis bellū intulerūt. Quibus hac in re ſuffragatores Henricus & Petrus Bruys impuriſſimis moribus fuere, nec ſanctiores ſucceſſere VValdenſes teſte Paulo Aemilio, & Abbate Vrſpergēſi in Chronico Anni MCCXII. Quorum dogma fæx Albigenſium ſuſcepit, Antonino teſte, 4. p. tit. 11. c. 7. 5. Quibus tandem ſucceſſere Lutherus, Calvinus, univerſaque hæreſion noſtri temporis portenta, qui nullis ſuorum Anteceſſorum ducibus morum improbitate cedunt, ſed quantò poſteriores, tantò honeſtæ vitæ acriores hoſtes, omniumque malorum faces: ut nō niſi ad humani generis perniciem & perditionem corporum & animarum fidelium, everſionemque Regni Chriſti cōſpiraſſe videantur. Quorum omnium commune fundamentum eſt, quod ſatisfactionem noſtram pro peccatis, quoad culpam, remiſſis, & peccati venialis à mortali diſcrimen tollunt: illis enim ſublatis, nullum eſſe Purgatorium ſequitur, in quo fidelis temporali pœna in altero ſeculo puniatur.

CAP. CCXIX.

Vbi Purgatorium ſit?

Vbi Purgatorium ſit

QVIDAM exiſtimant, defunctorum animas variis locis expurgari: quod indicare videtur Divus Gregorius lib. 4. dialog. cap. 40. & 55. Vbi quorundam animas in balneis expurgatas fuiſſe ſcribit. Alii opinati ſunt, animarum pœnalia loca non eſſe corporalia: quod Auguſtinus aliquādo ſenſiſſe videtur lib. 2. de gen. ad lit. c. 33. Sed l. 2. Retract. c. 24. retractavit.

TERTIA ſententia Origenis fuit, ſētientis, animæ Purgatorium nihil eſſe, præter conſcientiam accuſantem, & anxiam pro peccatis, teſte B. Hieronymo in epiſt. ad Avitum Philoſ. lib. De cōgreſſu eruditionis quærendæ gratia, idē cum Origene ſenſit, quorum errorem amplexus eſt noſtro ſeculo quoad infernū, Calvinus. Quæ ſententia ſi vera eſſet

eſſet, non minùs in Purgatorio eſſent vivi, quàm defuncti.

QVARTA ſententia eſt, purgatoriũ eſſe animæ ſtatum, in quo nihil videat: cujus opinationis Theophylactus in 16. cap. Lucæ meminit.

QVINTA ſentẽtia eſt, pœnalem animarum locum, non eſſe terram, ſed caliginoſum aerem, in quo dæmones verſentur. Ita Greg. Nyſſen. lib. de Anima & Reſurrectione. Author operis imperfecti Chryſoſt. homil. 53. in Matth. Beda lib. 3. hiſtor. Anglorum c. 19. refert, cuidam Sancto, dum ab Angelis in cælũ deduceretur, maximum ignem ſupra Aerem oſtenſum fuiſſe, qui ad mundi conflagrationem reſervaretur, interim tamen hominum morientiũ opera examinaret.

Purgatorii locus eſt inter terræ viſcera.

SEXTA eſt communis Scholaſticorũ doctrina, Purgatorium eſſe intra terræ viſcera, loco vicino damnatorum Inferno; juxta illud Act. 2. *Solutis doloribus inferni*: id eſt, Auguſt. interprete epiſt. 99 *liberatis à pœna purgatorii*: ut canit eccleſia: *Libera eas de pœnis inferni, & de profundo lacu.* Refert inſuper Beda lib. 5. hiſt. Angl. c. 13 cuidam apparuiſſe Purgatorium, Inferno damnatorum contiguum, ut animæ purgandæ ſitu & manſione diſtent à reprobis, eodemque igne affligantur, pro ſuis unaquæque meritis; ſed illæ temporali, hæ verò perpetuo cruciatu. Tantò autem quiſque ibi pœnam tolerabiliorem ſentiet, quantò hic minorem habuerit iniquitatem; ut docet Auguſt. Enchir. cap. 93. Imò B. Gregorius lib. 4. dialog. c 36 & Beda lib 5. hiſt. cap. 13. & Dionyſius Carthuſ. in dial. de partic. judicio, artic. 31. inſinuãt, quorundam animas eſſe veluti in ſenatario carcere, an quo patiantur tantùm pœnam damni, non ſenſus,

CAP. CCXX.

Vtrùm in Purgatorio veri ignis pœna defunctorum animæ excrucientur?

In Purgatorio & inferno verus erit ignis.

QVIA Sectarii non alias Inferni vel Purgatorii pœnas agnoſcunt, quàm deſperationem, anxietatem, & Gehennæ metum; veri autem ignis cruciatum rejiciunt, interpretãtes verba Chriſti Matth. 25. *Ite in ignem*: & Apoſtoli 1. Cor. 3. *Salvus erit quaſi per ignem*, de igne metaphorico; ſciendum eſt, communem Theologorum ſententiam eſſe, Purgatorii atque Inferni verum propriumque ignem, ejuſdem cum noſtro elementari ſpeciei exiſtere, ut etiam teſtatur Gregorius libr 4. dial. cap. 29. dicens, eſſe *corporeum Ignem*. Lib. verò 15. moral. cap. 17. *incorporeum* eſſe hoc ſenſu dicit, quia fomentis corporeis ad ſui conſervationem nõ indigeat, ſicut ignis corporeus, quo hic utimur; diſertè alioquin aſſerens, tam animas quàm corpora igne elementari, ab initio mundi conditi, torqueri. In eandem propendet ſententiam Auguſtinus lib. 21. de Civit. cap. 10. Et ſanè ſcriptura *Ignem ardentem* vocat. Eodemque igni affligi ſpiritus & corpora, Chriſti verba evincunt: *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius.* Vbi de pœna ſenſus agi, manifeſtum eſt.

Ignis Purgatorii ejuſdem cũ noſtro eſt ſpeciei.

Apoc. 19. Eodem igne ſpiritus & corpora puniuntur. Matth. 25.

QVOMODO autẽ ibi igne corporeo anima torqueri poſſit, *miris, ſed tamẽ veris ſit modis*, (ut Auguſtin. lib. 21. de Civit. cap. 10.) id exemplo commonſtrans animæ corpori unitæ, quæ propter illã unionem cum corpore gaudet & dolet. Gregor. lib. 4. dialog. cap. 29 dicit, animas ex viſibili igne, inviſibilẽ pœnam contrahere.

CONCILIVM

Digitized by Google

CONCILIVM Trident. ſeſſ.25. ſubtiliores has quæſtiones, quæ plus habẽt curioſitatis, quàm ædificationis, à popularibus concionibus ſecludi conſtituit.

PRAETEREA in Purgatorio animæ damni pœna torquẽtur, quia ſe ob propriam culpam à ſummi boni fruitione impediri conſpiciunt. Vtrùm autem à dæmonibus, vel Angelis, iræ Dei miniſtris etiã affligantur, incertum eſt. Scholaſtici quidem ab angelis malis animas in Purgatorio minimè affligi dicunt, quoniam omnes illæ animæ diabolum in ultimo conflictu vicerunt: ideo non cõgruere, ut Deus eas ſinat ab hoſte devicto torqueri, cui animas in gratia cõfirmatas, in peccata deinceps pertrahẽdi ſpes nulla ſuperſit. In contrariam tamen partem militant revelationes variæ, à gravibus authoribus memoriæ poſteritatis relictæ. Apud Bedam li.3.c.19. hiſt. Anglic. Lib. de vita S Bernardi ca. 10. Dionyſ. Carthuſ. li.4. De noviſſimis.

In 4. ſent. diſtinct. 20 An anima in purgatorio affligatur ab angelis bonis, aut malis?

CAP. CCXXI.

De Gravitate pœnarum Purgatorii.

Gravitas pœnæ purgatorii.

PVRGATORII pœnas tãtæ acerbitatis eſſe, ut nullæ hujus ſeculi pœnæ illis comparari valeãt, conſtanter uno conſenſu Veteres tradunt. Auguſtinus in Pſalm.37. Lib. de vera & falſa pœnitentia, cap.17. Enchir. c. 112. Gregor. in Pſalm. I Pœnitentialem: *Illum* (inquit) *tranſitorium ignem omni tribulatione præſenti exiſtimo intolerabiliorem.* Beda in Pſal.37 *Nulla Martyrum aut latronum cum purgatorii pœnis cõferenda ſupplicia* dicit. Idem confirmant hiſt. ab eodem relatæ lib 3. cap. 5. & 13. Bernardus ſermon. de obitu Humberti; & in vita Malch. Anſelmus in 1. Corint 3. Ambroſius in Pſalm. 36. Chryſoſtomus homil. 24. in Matth. explicat gravitatem pœnæ damni, ſeu amiſſionis divini conſpectus. Idipſum Regius Vates Purgatorii pœnas deprecatus, ſatis indicat Pſalm. 6. & 37. *Domine,* inquit, *ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.* Priorem quidem partem de Inferno, poſteriorem de Purgatorio interpretes exponunt.

Gravitas pœnæ dãni.

CAP. CCXXII.

Quamdiu Purgatorii pœnæ durent?

Duratio pœnarum purgatorii. Orig. hom. 14. in Lucã

PVRGATORIAS pœnas ultra tẽpus Extremi Iudicii Origenes extendit, quem Auguſtinus confutat lib.21. de Civit. c.16. ex c.25 Matthæi oſtendens, poſt extremum judicium nõ niſi duos hominum ordines futuros; Beatorum ſcilicet, atque Damnatorum.

LVTHERVS omnes peccatorũ reliquias dolore mortis in eis, qui in fide moriuntur, expurgari contendit; ideoq; poſt mortem nullas Purgatorii pœnas ſupereſſe. Sed certa eſt Eccleſiæ Catholicæ doctrina, quæ tradit, nonnunquam omnes peccati reliquias in morte tolli, ut in Martyribus accidere credimus teſte Cyprian. lib.4. epiſt 2. & Auguſtino ſerm.17 *De verbis Apoſtoli,* ubi ait, *Iniuriam eſſe, orare pro Martyre, cuius orationibus nos potius oporteat commendari:* nonnunquam verò in morte partim tolli, partim manere; ut in eis accidit, qui æquo animo & piè moriuntur: aliquãdo autem contingere, ut nullæ peccati reliquiæ morte tollantur, ſed in altera vita purgãdæ remaneant; ut in eis, qui repentino caſu nullo voluntatis actu comitãte opprimuntur; vel qui in affectu peccati venialis, aut ſatisfactione impoſita non dum completa moriuntur.

Martyriũ omnem pœnam peccato debitam tollit.

QVIDAM opinãtur, Purgatorii pœnas ſpatium X. annorum nunquam excedere,

Digitized by Google

Concilium Trident. ſeſſ.25. ſubtiliores has quæſtiones, quæ plus habẽt curioſitatis, quàm ædificationis, à popularibus concionibus ſecludi conſtituit.

Praeterea in Purgatorio animæ damni pœna torquẽtur, quia ſe ob propriam culpam à ſummi boni fruitione impediri conſpiciunt. Vtrùm autem à dæmonibus, vel Angelis, iræ Dei miniſtris etiã affligantur, incertum eſt. Scholaſtici quidem ab angelis malis animas in Purgatorio minimè affligi dicunt, quoniam omnes illæ animæ diabolum in ultimo conflictu vicerunt: ideo non cõgruere, ut Deus eas ſinat ab hoſte devicto torqueri, cui animas in gratia cõfirmatas, in peccata deinceps pertrahẽdi ſpes nulla ſuperſit. In contrariam tamen partem militant revelationes variæ, à gravibus authoribus memoriæ poſteritatis relictæ. Apud Bedam li.3.c.19. hiſt. Anglic. Lib. de vita S Bernardi ca.10. Dionyſ. Carthuſ. li.4. De noviſſimis.

In 4. ſent. diſt inſt 20 An anima in purgatorio affligatur ab angelis bonis, aut malis?

CAP. CCXXI.

De Gravitate pœnarum Purgatorii.

Gravitas pœnæ purgatorii.

Pvrgatorii pœnas tãtæ acerbitatis eſſe, ut nullæ hujus ſeculi pœnæ illis comparari valeãt, conſtanter uno conſenſu Veteres tradunt. Auguſtinus in Pſalm.37. Lib. de vera & falſa pœnitentia, cap.17. Enchir. c. 112. Gregor. in Pſalm. I Pœnitentialem: *Illum(inquit) tranſitorium ignem omni tribulatione præſenti exiſtimo intolerabiliorem.* Beda in Pſal.37 *Nulla Martyrum aut latronum cum purgatorii pœnis cõferenda ſupplicia* dicit. Idem confirmant hiſt. ab eodem relatæ lib 3.cap.5. & 13. Bernardus ſermon. de obitu Humberti; & in vita Malch. Anſelmus in 1.Corint 3. Ambroſius in Pſalm.36. Chryſoſtomus homil. 24. in Matth. explicat gravitatem pœnæ damni, ſeu amiſſionis divini conſpectus. Idipſum Regius Vates Purgatorii pœnas deprecatus, ſatis indicat Pſalm.6.&37. *Domine,* inquit, *ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.* Priorem quidem partem de Inferno, poſteriorem de Purgatorio interpretes exponunt.

Gravitas pœnæ dãni

CAP. CCXXII.

Quamdiu Purgatorii pœna duret?

Duratio pœnarum purgatorii. Orig. hom. 14. in Lucã

Pvrgatorias pœnas ultra tẽpus Extremi Iudicii Origenes extendit, quem Auguſtinus confutat lib.21. de Civit. c.16. ex c.25 Matthæi oſtendens, poſt extremum judicium nõ niſi duos hominum ordines futuros; Beatorum ſcilicet, atque Damnatorum.

Lutherus omnes peccatorũ reliquias dolore mortis in eis, qui in fide moriuntur, expurgari contendit; ideoq; poſt mortem nullas Purgatorii pœnas ſupereſſe. Sed certa eſt Eccleſiæ Catholicæ doctrina, quæ tradit, nonnunquam omnes peccati reliquias in morte tolli, ut in Martyribus accidere credimus teſte Cyprian. lib.4. epiſt. 2. & Auguſtino ſerm.17. *De verbis Apoſtoli,* ubi ait, *Iniuriam eſſe, orare pro Martyre, cuius orationibus nos potius oporteat commendari:* nonunquam verò in morte partim tolli, partim manere; ut in eis accidit, qui æquo animo & piè moriuntur: aliquãdo autem contingere, ut nullæ peccati reliquiæ morte tollantur, ſed in altera vita purgãdæ remaneant; ut in eis, qui repentino caſu nullo voluntatis actu comitãte opprimuntur; vel qui in affectu peccati venialis, aut ſatisfactione impoſita non dum completa moriuntur.

Martyriũ omnem pœnam peccato debitam tollit.

Qvidam opinãtur, Purgatorii pœnas ſpatium X. annorum nunquam excedere,

cedere, quia poſſit Deus extenſionem poenæ gravitate ac intentione compenſare. Quæ opinio communi Chriſtianorum ſenſui repugnat, atque receptiſſimæ conſuetudini Eccleſiæ, quæ Anniverſaria pro defunctis ad centum & plures annos celebrat. *Nulla dies* (inquit Ambroſ. oratione in Valentinianum) *vos ſilentio præteribit, nulla nox non donatos aliqua precum mearum contextione tranſcurret*. Aug. lib. *De cura pro mort*. cap. ult. *melius eſſe* docet *ſuffragia non egenti ſupereſſe, quàm indegenti deeſſe*. Origenes l. 8 in epiſtol. ad Rom. *Pro defunctis ſemper offerendum*, ait, *quia neſciamus, quamdiu cruciatus perduret*. Damaſcenus ſerm. de defunctis, Anniverſaria ex Apoſtolica traditione obſervari aſſerit. Nicephorus lib. 17. c. 3. hiſt. refert, Iuſtiniani Imperatoris Anniverſarium poſt ſecula plura celebratum fuiſſe. Ambroſius lib. 1. de Abraham c. 9 ad illa verba: *Surrexit Abraham ab officio funeris: Docemur* (inquit) *ut non diutius inhæreamus mortuis, ſed quantum officii ſatis eſt, deferamus*. Quo loco abutitur Calvinus in præfatione Inſtitutionũ ſuarũ ad Franciſcum Galliarũ Regem, dicens: *Hos limites perrumpunt, qui perpetuam mortuorum ſollicitudinem incutiũt, quaſi diffidentia ſit, orationem toties iterare*. Sed ei reſpondendum, orationis iterationem non eſſe inſufficientiæ aut diffidentiæ ſignum; quin potiùs fervoris, magnique deſiderii: quemadmodum in Chriſto apparvit, dum tertiò eundẽ ſermonem repetiit, Matth 26. & Apoſtolus pro eodem ter oravit. 2 Cor. 12.

Dominicus Soto in 4. diſt. 19. qu 3. art 2.

Iteratio orationis non eſt diffidentia, ſed fervoris ſignum.

CAP. CCXXIII.

Vtrùm animæ Purgatorio emundatæ mox Dei viſione perfruantur?

POST varias diſputationes de animarum receptaculis poſt hanc vitam, (quibuſdam aſſerentibus, omnium hominum quantum libet ſanctorum animas uſque ad judicii diem in abditis quibuſdam locis conſervari, ubi Deum non videant; cujus quidem opinationis author videtur fuiſſe Tertullianus lib. 4. in Martionem, & lib. de Anima, poſtremis duobus capitibus: quem ſequuti ſunt Lactant. Victorinus, & Vigilantius, quem B. Hieronym. confutavit; poſtea Græci, ac poſtremò, Lutherus & Calvinus): tandem per generalia Concilia, Pontificumque decreta definitum eſt, animas, quæ nihil purgandum habent, mox in cælum recipi, Deique conſpectu frui; juxta Chriſti verbũ Lucæ 23: *Hodie mecum eris in Paradiſo*: id eſt, beatorum gloria frueris, cujus typũ geſſit paradiſus terreſtris, corporalium deliciarum locus. In ſcripturis equidẽ Novi Teſtamenti paradiſus pro cæleſti paradiſo, non autem pro terreſtri ſumitur: non enim ad terreſtrem Paradiſum Chriſtus emigrabat, neque Apoſtolus 2. Corint. 12. ad illum raptus eſt, ſed ad tertium cælum. Et 2. Cor. 5. deſiderabat *peregrinari à corpore, & præſens eſſe ad Dominum*. Et ad Philippenſ. 1. cupiebat *diſſolvi & eſſe cum Chriſto*. Ad Epheſ. 4. *Aſcendens in altum, captivam duxit captivitatem*, id eſt, animarum ſanctarum multitudinem ſecum in cælum evexit, ubi per ſui manifeſtationem Deus ſe videndum exhibet. Cælum enim Deitatis eſt velum; per quod nobis in terra poſitis Deus occultatur, ut Apoſtolus ad Hebr. 9. & Cyrill. catech. 9. tradunt. Et

Animæ omnino iuſtæ mox Dei viſione perfruuntur.

Cælum Deitatis velũ eſt.

quidem

quidem ſpiritus juſtorum eſſe in cælo, ad Hebr. 12. planis verbis aſſerit Apoſtolus dicens: *conſcriptos eſſe in cælis*; id eſt, adſcriptos, & cooptatos in ordinem civium in cælis commorantium. Vnde *Stephanus* moriturus, *vidit cælos apertos & gloriam Dei*, ad quam à Domino confeſtim recipiendus erat: quod intelligẽs exclamabat: *Domine Ieſu ſuſcipe ſpiritum meum*. Idipſum B. Ioannes Apoc. 7. tradit: *Hi ſunt ante thronum Dei, & ſerviunt ei die ac nocte in templo eius*: id eſt, Hi Deum in ſuo conſpectu habentes, nutibus ejus promtiſſima voluntate famulantur. Ignatius in epiſt. ad Rom. dicit, *ſe poſt mortem puram Divinitatis lucem aſpecturum*, Dionyſ. Areop. lib. de Eccleſ. Hier cap. 7. p. 1. & 3. dicit, *animas ſtatim à morte regionem vivorum conſequi*. Iuſtinus q. 75 *bonos ſtatim poſt exceſſum è corpore, Angelorum ſocietate, Deoque perfrui* ait. Hieronym. lib. 1, ca. 2. *Iuſtis poſt mortem æternæ lucis claritatem conferri* aſſerit. Athanaſius in vita B. Antonii refert *eum vidiſſe animam Ammonis, ſtipatam angelis in cælum deferri*. Baſilius hom. in 40 Martyres. Nazianzen. oratione in S. Baſilium. Chryſoſt. hom. 10. in 2 ad Cor. Hom. 3. ad Philip. penult. ait *iuſtorum animas videre Deum Regem facie ad faciem*. Epiphan. hæreſi 79. Cyril. catech 13. Cyrill. in Ioan. lib. 11. cap. 36. *Animas in Dei Patris manus evolare* dicit. Theodoretus libr. 8. ad Græcos docet, *Martyres iam eſſe in cælo æternis coronis inſignitos*.

Animæ puræ ſtatim à morte Deũ vident.

Ex quibus manifeſtum eſt, Græcos ſcriptores olim de beatarum animarũ gloria minimè dubitaſſe: qui aliquando ſcribentes, *abditis receptaculis eas recipi*, ſignificare volunt, in cælo excipi ubi lux nobis eſt inacceſſibilis: & ſubinde *nondum aſſecutos eſſe promiſſionem, vel coronam gloriæ*, dicentes, loquuntur de repromiſſione Reſurrectionis, & de plena corona gloriæ, tã corporis quàm ſpiritus. Similiter *Deum à creatura videri non poſſe*, aſſerentes, Viſionis nomine Comprehenſionem intelligunt.

Plena corona gloriæ in reſurrectione datur.

QVOAD Latinos Patres, luculenta corũ eſt ſententia, quòd juſtorum animæ poſt hujus vitæ exitum, mox perveniant ad perennia, intrent cælum, aſpiciant Chriſtum, atque ipſum contemplentur Deum. Cyprian. lib. *De exhort. Martyrii* ca. ultim. Lib. 4. epiſt. 2. Hilar. in Pſalm. 60. 64, & 124. Ambroſ. lib. 7. epiſt. 59. Hieron. contra Vigilantium, & De obitu Leæ ad Marcellam. Auguſt. aliquãdo dubitavit, ubinam juſtorum animæ eſſent uſque ad judicium, ut patet lib. 9. Confeſſ. ca 38. In Pſal. 36. Enchir. c. 109 Lib. 12. de ciuit. ca. 9. non quod opinaretur, animas juſtorum poſt Chriſti mortem in Limbum deſcendere; ſed quia ſecretum in cœlo patris receptaculum ſit, in quo animæ cum Deo viuit, pro ut ſeipſum explicat lib 20. de ciu. ca. 15 li. 12. de Geneſi ad lit. c. 34. in pſal. 116. dicens, *ſanctos poſt effuſum Chriſti pretium inferos omnino neſcire, quinimo Dei lectione ſine literis frui in tertio cælo*. Attamen non ita perfectè animas Deo frui, ſicut poſt Reſurrectionem, opinatur B. Auguſtinus, *quòd inſit eis naturalis quidam appetitus unionis ad ſuum corpus, quo retardentur, ne tota intentione ferantur in Deum, quamdiu non ſubeſt eis corpus, in cuius adminiſtratione quieſcãt*. Lib. 1. retract. c. 14. Lib. 12. de Gen. ad lit. c. 35 Epiſt. III. ad Fortunatianum Fulgẽtius ſerm de S. Stephano: *Triumphator migravit in cælum*. Leo ſerm. de S. Laurentio in cælum abeunte: *tu deficis flammis tuis*. Gregor. in Pſalm. 4. pœnit. Lib. 4. dialog. c. 25. Beda in 6, c. Apoc. Anſel. in 2 Cor. 5. Bern. in epiſt. ad fratres in Hibernia, dicit, Malachiã ex ipſo charitatis

Abdita loca ſunt ſecreta in cælo receptacula.

Digitized by Google

Animæ impiorum ad corpus revocata extra infernum reſervata erant.

VNDE facile apparet, quidnam cenſendum ſit de viris peſſimis, aut infidelibus, qui à morte dicuntur excitati à Damaſcen. in Oratione *De mortuis*. Gregorio lib. 11. cap. 12. Egeſippo lib. 3. c. 2. à Maximo ſerm. 2. *De S. Agnete*. Evodio libr. *De miraculis* B. Stephani, & de variis pueris abſque Baptiſmo mortuis, poſtea ſuſcitatis. Qui enim in originali peccato vel actuali letifero mortui fuerunt, & poſtmodũ ſuſcitati, eorum ſententiam poſtremam fuiſſe ſuſpenſam, credendum eſt, luiſſeque interea temporales pœnas, ſuis demeritis congruas.

Siqui impii ſuſcitati fuerunt, eorum ſententiam poſtremam ſuſpẽſam fuiſſe, credendum eſt.

CAP. CCXXV.

An vivorum ſuffragiis animæ poſt mortem adiuvari poſſint?

Vivorum ſuffragiis defuncti adiuvari poſſunt.
Gen. 23. & 50.
2. Reg. ult.
2. Mach 12
2. Tim. 1.

VIVORVM ſuffragiis defunctos iuvari poſſe, omnes illæ ſcripturæ convincunt, quæ vivos pro defunctis oraſſe, jejunaſſe, vel ſacrificium obtuliſſe, teſtantur. Ex quibus illa luculentiſſima eſt: *Sancta & ſalubris cogitatio eſt, pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolvãtur.* Item Apoſtolus Paulus pro defuncto his verbis oravit: *Det illi dominus invenire miſericordiã in illa die.* Et 1. Cor. 12. docet Apoſtolus eiuſdem corporis membra pro ſe invicem ſollicita eſſe debere. Et Iacobus ca. 5. inquit: *Orate pro invicem*, id eſt, pro omnibus unius corporis Eccleſiæ membris, re aliqua ſibi neceſſaria indigentibus. Nam & Chriſtus tam mortuis quam vivis profuit, & non minus pro illorum redemptione quam vivorum oravit, & ſeipſum obtulit. Mortuus eſt enim pro totius mundi peccatis, ut mortuorũ dominaretur & vivorũ. Hinc mortuos etiã corporaliter reſuſcitavit, ut exemplo comprobaret, vivos prodeſſe mortuis: puellam Matth. 9. Adoleſcentem Lucæ 9. Lazarum Ioannis 11. & nunc adhuc interpellat pro nobis. Quod etiam defuncti aliis mortuis prodeſſe queant, argumento eſt Helizeus, qui corporis ſui contactu alium ſuſcitavit (4. Re. 13) & Abraham Lazarum in ſuũ Sinum recepit. Orant inſuper Sancti pro animabus in Purgatorii pœnis exſiſtentibus, juxta Eccleſiæ orationem: *Vt B. Maria intercedente & omnibus ſanctis, animæ defunctorũ ad perpetuæ beatitudinis conſortium pervenire mereantur.* Auguſtin. *De cura pro mort.* c. 4.

Vivi proſunt defunctis.
Heb. 7.
1. Ioan. 2.
Hebr. 7.
1. Ioan. 2.
Defuncti proſunt vivis & mortuis.

QVOD vero etiam defuncti Sancti vivis proſint, & pro illis orent, 2. Macha. 15. de Hieremia & Onia legimus. Si ergo vivi vivis, & mortui mortuis, nec non defuncti vivis proſint, cur vivi etiam defunctis prodeſſe non poterunt? Quare certa fide tenendũ eſt, ex ſcripturis & Patrum continua traditione haberi, quod vivi utiliter pro defunctis orent. Apoſtolos enim pro defunctis oraſſe, ſcribit Clemens l. 8. Conſtit. cap. 47. Diony. Areopagita *De Eccleſ. hier.* cap. 7. part. 3. Et in omnibus Liturgiis expreſſa defunctorum mentio fieri ſolet. Quare pro hæretico à veteri Eccleſia habitus eſt Aerius, quod pro defunctis orandum eſſe negaret, Epiphanio teſte hęreſi 75. Aug. hæreſi 53. Damaſ. l. *De centum hæreſ.* cap. 75. Qui plura veterum loca deſiderat, legat Bellar. Lib. *De Purgatorio*

Aerius ideo hæreticus, quia pro defunctis orãdum negavit.

CAP. CCXXVI.

Quibus modis vivi defunctis ſubvenire poſſint?

Quibus operibus iuvẽtur defuncti.

VIVI defunctis ſuccurrere poſſunt, orationibus, ſacrificio Altaris,

viveret, qui triduo mortuus fuerat. Quare hoc bimembri articulo edocemur, Chriſtum ſua paſſione plenam nobis liberationem animæ & corporis promeruiſſe, eandemq; comprobaſſe liberatione animarum à doloribus inferni, & reſumptione ſui corporis, non amplius mortalis, ſed glorioſi ſemper futuri. Proinde in huius Articuli fide Chriſtianæ religionis fundamẽtum eſt. Fides enim reſurrectionis Chriſti, Chriſtianos à Iudæis & Paganis diſcernit, *Chriſtum* namque *fuiſſe mortuum, facile credunt: ſed reſurrexiſſe negant*, ut habet Auguſtinus in Pſalm. 120. & alibi. Cuius ſanè myſterii difficultatem Apoſtolorũ credendi tarditas oſtendit, quã Dominus ipſe increpavit, Ioã. 20. Mar. 16 *Exprobravit incredulitatem & duritiam cordis, quia his, qui viderant eum reſurrexiſſe, non crediderunt.* Vnde huic Articulo Evangelicæ prædicationis initio contradictum fuit à Iudæis Matt. 28. à Gentibus Actor. 17 & 1. Cori. 15. *Si Chriſtus non reſurrexerit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra.* Quare myſterium iſtud a fidelibus aſſiduè recolendũ docet *Memor eſto*, inquit, *Dominum* IESVM CHRISTVM *reſurrexiſſe à mortuis*, in uno Timotheo fideles omnes erudiens. Hinc Petrus Apoſtolus ait à Deo electos eſſe, ad teſtimonium perhibendum Reſurrectionis Chriſti: & Matthiam, ut teſtis Reſurrectionis Chriſti fieret, aſcitum ad Apoſtolatum aſſerit. Hinc Paulus Actor. 23. *De ſpe & Reſurrectione mortuorum ego iudicor.* Et 17. 24. & 26. Item Roma. 10. Reſurrectionem mortuorũ, velut præcipuum doctrinæ Chriſtianæ caput, in medium producit *Si confitearis in ore Dominum,* IESVM, *& in corde tuo credideris, quod Deus illum ſuſcitavit à mortuis, ſalvus eris.* Vnde Chriſtus ſe reſurrecturum tertiò die frequenter ante Paſſionem Apoſtolis inculcavit, & poſtea variis teſtimoniis, apparitionibus, vulnerum contactu, cibi ſumptione comprobavit. Ac ne reſurrectionis Chriſti dogma, velut commentum Orbi ab Apoſtolis fallaciter obtruſũ credi poſſet, ex Scripturis & Prophetarum oraculis idipſum confirmarunt Apoſtoli 1. Cor. 15 *tradidi & c. quod Chriſtus ſepultus eſt, & ſecundum ſcripturas.* Et Concilium Nicenum, atque I. Conſtãtinopol tanum: *Reſurrexit à mortuis ſecundum ſcripturas.*

Chriſtus plenam liberationem animæ & corporis nobis promeruit.

Fides reſurrectionis eſt fundamentum Chriſtianæ religionis.

PERMVLTAE autem ſunt de Reſurrectione ſcripturæ Pſ. 3 *Ego dormivi & ſoporatus ſum & exſurrexi.* Pſal. 2. *Ego hodie genui te:* quem locum Apoſt. Acto. 13. de Reſurrectione intelligit. Pſ. 15. *Non derelinques animã meã in inferno* quem Pſalmũ non de Davide, ſed Chriſto intelligendum eſſe Petrus Act. 2 demonſtrat. Pſal. 70. *Vivificaſti me, & de abyſſis terræ revocaſti me.* Oſeæ 6. *Vivificabit nos poſt duos dies, & die tertia ſuſcitabit nos.* Et Prophetarum caput, Dominus, ſuam Reſurrectionem crebro prædixit. Matt. 12. *Sicut Ionas &c.* Matth. 16. *Oportet filium hominis pati, & tertia die reſurgere.* Matth. 20. *Filius hominis tradetur ad crucifigendum, & tertia die reſurget.* Ioan. 20 *ſolvite templũ hoc, & in tribus diebus excitabo illud.*

Scriptura Chriſti reſurrectionẽ annuntiat.

EXTANT quoque illuſtres Dominicæ Reſurrectionis figuræ Geneſ. 2. Adam è ſomno evigilant, ex cuius latere formata erat Eva, typum geſſit Chriſti in cruce dormientis, de cuius latere fluxit Sanguis redemptionis; & Aqua baptiſmatis; ex quibus Eccleſia renaſcitur. Item Gen. 9. Noe dormiens & evigilans typum adumbravit Chriſti dormientis in cruce, nudi & illuſi, qui reſurrexit, & illuſores Iudæos reprobavit

Figura dominicæ reſurrectionis.

vit.Geneſ. 22. Iſaac à loco ſacrificii vivus rediens, Chriſti poſt mortem reditum ad ſuos expreſſit. Geneſ. 42. Ioſeph è carcere ad regnum evectus, gloriam Chriſti reſurgentis adùmbravit. Gen.49 *Catulus leonis dormiens*. Exod.4. virga Moyſi in draconem converſa, & mox in priorem formam rediens. Iudicum 16. Samſon media nocte portas civitatis auferens, typum geſſit Chriſti, cum gloria ex ſepulchro egreſſi. Ieremias (cap.38.) in lacum miſſus, & inde extractus, Chriſti ſepulti & reſurgẽtis typum geſſit. Ionas (cap. 2.) tribus diebus & noctibus in ventre Ceti, ſepulturam, tempus quoque Reſurrectionis expreſſit; ſicut Dominus ipſe dignatus eſt exponere Matth.12.6. & Lucæ 11. Ne quis verò ignorantia ſignificationis vocis fallatur, RESVRRECTIO *eſt ſubſtantialis mutatio, qua homo mortuus idem reproducitur, ſeu reviviſcit*. In quo à ſimplici efficientia ſeu creatione differt, quod ſubjectum præſupponat.

Ambr de benedict. Patriarch. cap. 4.

Reſurrectionis definitio.

CAP. CCXXX.

Cur Chriſtus reſurrexerit.

Cur Dominus corpus reſumpſerit.

QVAMVIS libera Chriſti voluntate Reſurrectio facta ſit, ita ut in ſola beatitudine animæ regnare potuerit; attamen convenientiſſimum fuit.

PRIMO, Vt corpus Deo unitum vivum & glorioſum reſurgeret; ut ſicut particeps fuerat paſſionis & miſeriæ, ita cõſors fieret æternæ gloriæ. Iuxta illud Lucæ 23. *Nonne oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam?* Voi ſignificatur, neceſſarium fuiſſe hæc ita fieri, ad implendum oracula Prophetarũ, prædictionemque Chriſti ipſius, qui ſæpius reſurrecturum ſe aſſeruerat. Non poterat autem non eſſe fidelis & verax.

SECVNDO, oportuit Chriſtum reſurgere, ad commendandam Dei in promiſſis veritatem. Nam promiſſa erat Chriſto, ſi moreretur, reſurrectio eam itaque mercedem ſibi promiſſam, recipere debuit. profligata enim morte quid reliquum erat, niſi ut in trophæum devictæ mortis reſurgeret?

TERTIO, id expoſcebat ordo divinæ juſtitiæ, cujus eſt exaltare humiles. Quam rationem urget Apoſtolus ad Philipp.2. *Humiliavit* &c. *propter quod exaltavit eum* &c. & Auguſt. tract. 140. in Ioan. *Humilitas paſſionis, meritum eſt reſurrectionis*.

QVARTO, Neceſſaria erat Chriſti Reſurrectio, ad confirmationem fidei Divinitatis ejus. Nam crucifixus erat ex infirmitate: itaque oportebat eum ex virtute vivere, teſtimonioque reſurrectionis ſe Dei Filium eſſe comprobare; ut Græci in 1. cap. ad Rom. illud interpretantur: *Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute & reſurrectione mortuorum*: ſeipſum enim, uti prædixerat, ſuſcitavit, eoque facto ſe Dei Filium eſſe atteſtatus eſt. *2. Cor. 13.* *Rom. 1.*

QVINTO, Reſurgere oportuit, ad fidem noſtram fundandam, ut eò nobis faciliùs fides vera & viva perſuaderetur, per quam juſtificaremur. Non enim ſufficiebat, Chriſtum eſſe pro hominibus mortuum: oportebat inſuper paſſionis meritum per fidem & ſacramenta credentibus applicari: quod factum nõ fuiſſet, ſi Chriſtus non reſurrexiſſet, juxta illud Pſal. 29 *Quæ utilitas in ſanguine meo, dum deſcendero in corruptionem?* & illud Apoſtoli. *reſurrexit propter juſtificationem noſtram*, efficaciter ſcilicet prædicandam. *Rom. 4.*

SEXTO, Ad ſpei noſtræ corroborationem,

tionem; ut ſcilicet ærumnas ſeculi, perſequutiones, & omnia incommoda beatæ immortalitatis ſpe ſuperemus. Nam ſi in hoc mundo tantum ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. Vnde Apoſtolus Theſſalo. 4. *Conſolamini in invicem in verbis iſtis*. Et Io. 19. *Credo quòd Redemptor meus vivit &c. Repoſita eſt ſpes hæc in ſinu meo*. Nam ſui capitis gloriam membra ſequuntur. Ideo Apoſtolus nos *conſurrexiſſe cum Chriſto* dicit, & *côreſuſcitatos: quia reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ*. Nec dubitandum eſt de conſortio gloriæ, ſicut dubitandum non eſt de communione naturæ.

Coloſſen. 3. Epheſ. 2. Philippẽſ. 3

SEPTIMO, Ad vitæ, morumque fidelium inſtitutionem, ut quemadmodũ Chriſtus ſemel mortuus eſt & reſurrexit, nunquam amplius moriturus; ita credentes moriantur veteri vitæ, & in novitate perſeveránter ambulent; ut ad Rom. 6. hortatur Apoſtolus.

POSTREMO Chriſtum reſurgere oportuit, ad complementum humanæ ſalutis & redemptionis, tam ex parte corporis, quam animæ: ut ſicuti moriendo mortem deſtruxerat, ita reſurgendo vitam repararet, immortalis vitæ bona humanę naturæ conferens, dum illa reſurgendo in ſe ipſo inchoavit, reliquis autem in ſpe dedit.

CAP. CCXXXI.

De Tempore Reſurrectionis Chriſti.

Tertia die eur Dominus reſurrexerit

TERTIA die Chriſtum à mortuis reſurrexiſſe; ꝓfitemur, non quia per integros tres dies in ſepulchro conditus remanſerit, ſed per Synechdochen; quia videlicet uno integro naturali die, parteque cũ antecedentis, tum ſubſequentis diei, atque jã inchoata die tertia à mortuis ſurrexerit; ut Hie. in 2. c. Ionæ, Aug. & alii monẽt, & clarè id Evang. Scriptura continet, dicens, Chriſtum feria VI. hora quaſi nona mortuum, initio primæ diei poſt Sabbatum reſurrexiſſe. Quod verũ nõ eſſet, ſi trib. completis diebus in ſepulchro mãſiſſet.

DISTVLIT autem Dominus reſurrectionem ſuam uſque in diem tertiam, ut ſe verè mortuum, ac verè reſurrexiſſe comprobaret: uſque ad ſeculi finem differre ſuam Reſurrectionem noluit, ut ſuæ Divinitatis fidem confirmaret, idemque, non aliud corpus revixiſſe cõſtaret; ſeque non invitum, ſed volẽtem à morte detentum fuiſſe oſtenderet.

Athanaſ. de Incar. Verbi.

CONVENIENTISSIMVM vero fuiſſe, ut tertia potius quam alia die reſurgeret, ſubiunctis rationibus ſuadetur. I. Vt Prophetarum oracula complerentur, Oſeæ 6. Ionæ 1. Matt. 12. Ioan. 2. *Solvite tẽplũ hoc, & in triduo ſuſcitabo illud*. II. Chriſtus integra die, noctibus autem duabus in morte permanſit, ut ſignificaret, quod una ſua morte corporali duplicem in nobis, Animæ ſcilicet & Corporis mortem deſtruxerit. III. Vt figuraretur, quod peccata triplicis temporis, ante Legem, ſub Lege, & ſub gratia, Chriſti morte abolita eſſent. IV. Vt adumbraretur, quod per Chriſti Reſurrectionem tertium tempus, Gratiæ videlicet, & tertius ſanctorum ſtatus inciperet. Primus ſub Legis figuris extitit. Secundus ſub veritate Fidei. Tertius in æternitate Gloriæ corporis & animæ, quam Dominus reſurgendo inchoavit. V. Ad commendationem perfectionis ternarii numeri, qui continet principium, medium & finem: ſimulque ad ſignificandum, Chriſti mortem ſacroſancta Trinitate diſpoſitam fuiſſe, à ad reconciliandũ humano generi Deum, pec-

Rupertus de div. offic. lib. 7. c. 14.

taris, & operibus ſatisfactoriis, qualia ſunt, Eleemoſynæ, Ieiunia, Peregrinationes, & huiuſmodi: ad quæ reducuntur Indulgentiæ, per modum ſuffragij eis applicatæ à ſummo Theſauri Eccleſiæ diſpenſatore. De Sacrificio loquitur Cyprian. lib. 1. epiſt. 9. Chryſoſtomus homi. 69 *Ad Antioch.* 41. in 1. ad Cori. homil. 3. ad Philippenſes. Aug. ſerm. 32 *De verbis Apoſtoli*. Lib. 9. Confeſſ. 11. 12. 13. Damaſ. ſerm. *Pro defunctis*.

QVAERI autem ſolet, An rei alienæ reſtitutio defunctis proſit? Reſpondédum eſt, ſalutem non pendere ab aliena voluntate, Deumque præmia vel ſupplicia in altera vita reddere ſecundum anteactæ vitæ merita; ideoque reſtitutionem eorum, quæ defuncti reddere nequiverunt, aut reſtituere obliti ſunt, per ſe defunctis non prodeſſe, quatenus ſcilicet reſtitutio eſt; ſed prodeſſe, quatenus eleemoſyna eſt quæ opus pœnale ſatisfactoriumque ſiti quia pœnale non eſt, alienum reſtituere, ſed ſuum dare.

CAP. CCXXVII.

Quod Eccleſiæ ſuffragia neque Beatis neque damnatis proſint?

Eccleſiæ ſuffragia damnatis non proſunt. Greg. lib. 4 dial. c. 44

ECCLESIÆ ſuffragia *pro valde bonis gratiarum actiones ſunt, pro non valde malis propitiationes, pro valde malis, licet nulla ſint adiumenta mortuorum, qualeſcumque tamen conſolationes ſunt vivorum*, inquit, Aug. Ench. c. 110. & Li. *De cura pro mort.* ca. 1. Nam infideles, aut parvulos non baptizatos, non liberari à damnatione per ſacrificia, pro eiſdem oblata, probat Auguſtinus libro 1. *de origine animæ* ca. 9. & lib. 3. c. 12. Et Ench. c. 112. li. 21 *de civit*. c. 24.

CAP. CCXXVIII.

Vtrùm particularia ſuffragia ſolis animabus proſint, pro quibus offeruntur?

Communia ſuffragia omnibus in Purgatorio detentis proſunt.

COMMVNIA Eccleſiæ ſuffragia omnibus in Purgatorio detentis prodeſſe, indubitatum eſt, ſed an particularia ſolis illis proſint, pro quibus funduntur, ambigi poteſt. Nam fundamentum communicationis ſuffragiorum eſt, Gratiæ ſtatus, & Orantis applicatio, quæ fit intentione ſatisfaciendi pro hoc vel illo. Quare dicendum eſt, particularia vivorum ſuffragia, omnibus in Purgatorio exſiſtentibus hactenus prodeſſe, quia novum ſingulis gaudium adferant de bono opere: ſed per modum ſatisfactionis illis ſolis prodeſſe, pro quibus fiunt. Vnde admonet B. Auguſt. Lib. *De cura pro mort.* c. 4. *Eccleſiam interdum orare pro defunctis omnibus in genere, ut quibus deſunt parentes aut amici, qui pro ipſis orent, habeant ſaltem auxilium à communi Matre.*

CAP. CCXXIX.

Tertiâ die reſurrexit à mortuis.

ALTERA quinti Articuli pars docet, quod idē IESVS CHRISTVS, qui die ſexta, hora quaſi nona in Cruce ſpiritum emiſit, & eadem veſpera in monumento ſecundum corpus ſepultus fuit, ſecundum animam verò ad Inferos deſcendit, tertia à morte die, propria vi ac virtute (anima iterato corpori coniuncta) revixerit, ut iam idem CHRISTVS HOMO

viveret

viveret, qui triduo mortuus fuerat. Quare hoc bimembri articulo edocemur, Chriſtum ſua paſſione plenam nobis liberationem animæ & corporis promeruiſſe, eandemq; comprobaſſe liberatione animarum à doloribus inferni, & reſumptione ſui corporis, non amplius mortalis, ſed glorioſi ſemper futuri. Proinde in huius Articuli fide Chriſtianæ religionis fundamẽtum eſt. Fides enim reſurrectionis Chriſti, Chriſtianos à Iudæis & Paganis diſcernit, *Chriſtum* namque *fuiſſe mortuum, facile credunt: ſed reſurrexiſſe negant*, ut habet Auguſtinus in Pſalm. 120. & alibi. Cuius ſanè myſterii difficultatem Apoſtolorũ credendi tarditas oſtendit, quã Dominus ipſe increpavit, Ioã. 20. Mar. 16 *Exprobravit incredulitatem & duritiam cordis, quia his, qui viderant eum reſurrexiſſe, non crediderunt*. Vnde huic Articulo Evangelicæ prædicationis initio contradictum fuit à Iudæis Matt. 28. à Gentibus Actor. 17 & 1. Cori. 15. *Si Chriſtus non reſurrexerit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra.* Quare myſterium iſtud a fidelibus aſſiduè recolendũ docet *Memor eſto*, inquit, *Dominum* IESVM CHRISTVM *reſurrexiſſe à mortuis*, in uno Timotheo fideles omnes erudiens. Hinc Petrus Apoſtolus ait à Deo electos eſſe, ad teſtimonium perhibendum Reſurrectionis Chriſti: & Matthiam, ut teſtis Reſurrectionis Chriſti fieret, aſcitum ad Apoſtolatum aſſerit. Hinc Paulus Actor. 23. *De ſpe & Reſurrectione mortuorum ego iudicor*. Et 17. 24. & 26. Item Roma. 10. Reſurrectionem mortuorũ, velut præcipuum doctrinæ Chriſtianæ caput, in medium producit *Si confitearis in ore Dominum*, IESVM, *& in corde tuo credideris, quod Deus illum ſuſcitavit à mortuis, ſalvus eris.* Vnde Chriſtus ſe reſurrecturum tertio die frequenter ante Paſſionem Apoſtolis inculcavit, & poſtea variis teſtimoniis, apparitionibus, vulnerum contactu, cibi ſumptione comprobavit. Ac ne reſurrectionis Chriſti dogma, velut commentum Orbi ab Apoſtolis fallaciter obtruſũ credi poſſet, ex Scripturis & Prophetarum oraculis idipſum confirmarunt Apoſtoli 1. Cor. 15 *tradidi &c. quod Chriſtus ſepultus eſt, & ſecundum ſcripturas.* Et Concilium Nicenum, atque I. Conſtãtinopolitanum: *Reſurrexit à mortuis ſecundum ſcripturas.*

Chriſtus plenam liberationem animæ & corporis nobis promeruit.

Fides reſurrectionis eſt fundamentum Chriſtianæ religionis.

PERMVLTAE autem ſunt de Reſurrectione ſcripturæ Pſ. 3 *Ego dormivi & ſoporatus ſum & exſurrexi.* Pſal. 2. *Ego hodie genui te*: quem locum Apoſt. Acto. 13. de Reſurrectione intelligit. Pſ. 15. *Non derelinques animã meã in inferno* quem Pſalmũ non de Davide, ſec. Chriſto intelligendum eſſe Petrus Act. 2 demonſtrat. Pſal. 70. *Vivificaſti me, & de abyſſis terræ revocaſti me.* Oſeæ 6. *Vivificabit nos poſt duos dies, & die tertia ſuſcitabit nos.* Et Prophetarum caput, Dominus, ſuam Reſurrectionem crebro prædixit. Matt. 12. *Sicut Ionas &c.* Matth. 16. *Oportet filium hominis pati, & tertia die reſurgere.* Matth. 20. *Filius hominis tradetur ad crucifigendum, & tertia die reſurget.* Ioan. 20 *ſolvite templũ hoc, & in tribus diebus excitabo illud.*

Scriptura Chriſti reſurrectionẽ annunciat.

EXTANT quoque illuſtres Dominicæ Reſurrectionis figuræ Geneſ. 2. Adam è ſomno evigilans, ex cuius latere formata erat Eva, typum geſſit Chriſti in cruce dormientis, de cuius latere fluxit Sanguis redemptionis; & Aqua baptiſmatis; ex quibus Eccleſia renaſcitur. Item Gen. 9. Noe dormiens & evigilans typum adumbravit Chriſti dormientis in cruce, nudi & illuſi, qui reſurrexit, & illuſores Iudæos reprobavit

Figura dominicæ reſurrectionis.

tionem; ut ſcilicet ærumnas ſeculi, perſequutiones, & omnia incommoda beatæ immortalitatis ſpe ſuperemus. Nam ſi in hoc mundo tantum ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. Vnde Apoſtolus Theſſalo. 4. *Conſolamini in invicem in verbis iſtis*. Et Io. 19. *Credo quòd Redemptor meus vivit &c. Repoſita eſt ſpes hac in ſinu meo*. Nam ſui capitis gloriam membra ſequuntur. Ideo Apoſtolus nos *conſurrexiſſe cum Chriſto* dicit, & *cõreſuſcitatos: quia reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ*. Nec dubitandum eſt de conſortio gloriæ, ſicut dubitandum non eſt de communione naturæ.

Coloſſen. 3. Epheſ. 2. Philippẽſ. 3

SEPTIMO, Ad vitæ, morumque fidelium inſtitutionem, ut quemadmodũ Chriſtus ſemel mortuus eſt & reſurrexit, nunquam amplius moriturus; ita credentes moriantur veteri vitæ, & in novitate perſeveránter ambulent; ut ad Rom. 6. hortatur Apoſtolus.

POSTREMO Chriſtum reſurgere oportuit, ad complementum humanæ ſalutis & redemptionis, tam ex parte corporis, quam animæ: ut ſicuti moriendo mortem deſtruxerat, ita reſurgendo vitam repararet, immortalis vitæ bona humanę naturæ conferens, dum illa reſurgendo in ſe ipſo inchoavit, reliquis autem in ſpe dedit.

CAP. CCXXXI.

De Tempore Reſurrectionis Chriſti.

Tertia die cur Dominus reſurrexerit?

TERTIA die Chriſtum à mortuis reſurrexiſſe, [illegible]fitemur, non quia per integros tres dies in ſepulchro conditus remanſerit, ſed per Synechdochen; quia videlicet uno integro naturali die, parteque cũ antecedentis, tum ſubſequentis diei, atque jã inchoata die tertia à mortuis ſurrexerit; ut Hie. in 2. c. Ionæ, Aug. & alii monẽt, & clarè id Evang. Scriptura continet, dicens, Chriſtum feria VI. hora quaſi nona mortuum, initio primæ diei poſt Sabbatum reſurrexiſſe. Quod verũ nõ eſſet, ſi trib. completis diebus in ſepulchro mãſiſſet.

DISTVLIT autem Dominus reſurrectionem ſuam uſque in diem tertiam, ut ſe verè mortuum, ac verè reſurrexiſſe comprobaret: uſque ad ſeculi finem differre ſuam Reſurrectionem noluit, ut ſuæ Divinitatis fidem confirmaret, idemque, non aliud corpus revixiſſe cõſtaret; ſeque non invitum, ſed volẽtem à morte detentum fuiſſe oſtenderet.

Athanaſ. de Incar. Verbi.

CONVENIENTISSIMVM vero fuiſſe, ut tertia potius quam alia die reſurgeret, ſubiunctis rationibus ſuadetur. I. Vt Prophetarum oracula complerentur, Oſeæ 6. Ionæ 1. Matt. 12. Ioan. 2. *Solvite tẽplũ hoc, & in triduo ſuſcitabo illud*. II. Chriſtus integra die, noctibus autem duabus in morte permanſit, ut ſignificaret, quod una ſua morte corporali duplicem in nobis, Animæ ſcilicet & Corporis mortem deſtruxerit. III. Vt figuraretur quod peccata triplicis temporis, ante Legem, ſub Lege, & ſub gratia, Chriſti morte abolita eſſent. IV. Vt adumbraretur, quod per Chriſti Reſurrectionem tertium tempus, Gratiæ videlicet, & tertius ſanctorum ſtatus inciperet. Primus ſub Legis figuris extitit. Secundus ſub veritate Fidei. Tertius in æternitate Gloriæ corporis & animæ, quam Dominus reſurgendo inchoavit. V. Ad commendationem perfectionis ternarii numeri, qui continet principium, medium & finem: ſimulque ad ſignificandum, Chriſti mortem ſacroſancta Trinitate diſpoſitam fuiſſe, à ad reconciliandũ humano generi Deum, pec-

Rupertus de div. offic. lib. 7. c. 14.

cati merito juſtiſſimè infenſum. VI. Vt Chriſtus declararet, ſe inter mortuos liberum eſſe, ibique quamdiu vellet, remanere. VII. Vt reſurgendo prima Sabbathi, ſe verum eſſe Solem juſtitiæ declararet, qui nouam lucem adferret mũdo. VIII. Vt malum à tribus ortum, Diabolo, Muliere, ac Viro, tribus diebus curaretur. Gregor. Nyſſenus oratione. 1 *De Reſurr.*

Hieron. in epiſt. ad Hedibiam q. 9.

Qua tertia diei parte ſurrexit Chriſtus.

PORRO etiamſi certum ſit, Chriſtũ tertia die reſurrexiſſe, non proinde tamen conſtat, qua tertiæ diei parte reſurrexerit: an videlicet ſtatim poſt mediam noctem, an vero die jã illuceſcente? quod opinatur Aug. lib. 4. de Trin. cap. 5. & 6. Lib. 3. *De conſenſu Evangel.* capite 24. Beda in 16. capite Marci: *Sole jam incipiente aerem illuſtrare*. Sic quoque ſentit D Thomas 3. parte qu. 53. art. 2. ad 3. Cui opinioni favere videtur Marc. c 16. *Surgens autem Ieſus mane prima Sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ.* Nihil tamen ea verba evincunt, quia. *Mane prima Sabbathi*, à præcedentibus ſeparari poſſunt, & jũgi ſequentibus; ut non dicatur *mane ſurrexiſſe*, ſed *mane apparuiſſe*, prout intelligit B. Hieronymus q. 4. ad Gedibiã, Greg. Nyſſ. orat. 1. *De Reſur.* Theophyl. Euthym. aliique Chriſtum arbitrantur reſurrexiſſe circa medium noctis, ſeu primum galli cantum: quam ſententiã confirmat typus Samſonis unicum 16. qui portas Gazæ, media nocte ſurgens in montis verticem abſtulit; in typum, quod Redemptor noſter ante lucem ſurgens, inferni clauſtra deſtrueret, ſepulchrique januas reſeraret. Grego. hom. 21. in Evang. Rupertus lib. 1. de divin. offic. c. 8. & li. 5. c. 24 li. 17. c. 16.

Cui ſententiæ favet, quod in conſecratione Paſchalis Cerei, & in Miſſæ Canone vocetur *Sacratiſſima nox, in qua Dominus reſurrexit.* Hieronymus in 25. c. Matth. ad verba: *Media nocte clamor factus eſt.* & Rupertus lib 14. in Ioannem, & lib. 7. *De divinis officiis* cap 16. tradunt. *Chriſtum media nocte reſurrexiſſe, & ad Iudicium illa quoque hora venturum.* Cui ſententiæ ſuffragari videtur Lucas, cap. 24. ſcribens, *valdè diluculo mulieres inveniſſe lapidem: revolutum ab oſtio monumẽti.* Et Ioã. Evãg. 20. c. addit, *Magdalenam veniſſe mane, cum adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum, & lapidem vidiſſe ſublatum à monumento.*

Chriſtus in aurora reſurrexit:

Ex his certò colligimus, Dominum ſurrexiſſe poſt mediam noctem, & ante lucem, circa diluculum. Quod tempus Chriſti Reſurrectioni cõgruentiſſimum videtur, I. Ad oſtendendum, quod per ſuam Reſurrectionem nos ad lucẽ gloriæ perduceret; ſicut mortuus eſt die ad tenebras inclinante, ut intelligeremus, quod ſua morte culpæ ac pœnæ tenebras deſtrueret. Prudentius hymno 1.

In aurora Chriſtum ſurrexiſſe tradunt: Ignatius ep. ad Trallianos illuceſcente Dominico die. Euſebius lib. 10. demonſt. cap. ult. Cyril. catech. 14. Hilarius in Matth. c. 33.

Omnes credimus
Illo quietis tempore,
Quo Gallus exultans canit,
Chriſtum rediſſe ab inferis.

II. Vt quemadmodum nocte prodiit ex Virginis vtero; ita & ante Solis Ortum procederet ex ſepulchro; ſecundum illud Pſalm. 109. *Ex utero ante Luciferum genui te.* Quod generationi æternæ ex Patre, atque temporali ex Virgine, necnon Reſurrectioni accommodari poſſe, Apoſt. Actor. 13 ſatis inſinuat illud Pſal. 2. *Hodie genui te.* in Chriſti Reſurrectione adimpletum docens. Eſt enim Reſurrectio quædam regeneratio, Matth. 19. III. Vt Chriſtus ortum ſolis prævεniendo, ſe declararet, Solem eſſe vulgari multo præſtantiorẽ, qui novã mundo diẽ lucẽque adferret. IV. Vt fideles intelligerent, ſe per Chriſti Reſurrectionem

nem ex tenebris in lucem juſtitiæ quoq; ſurrecturos, juxta illud Apoſt. 2. Cor. 4. *Deus qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere, ipſe illuxit in cordibus noſtris.* Eph. 5. *Eratis aliquando tenebræ nunc autem lux in Domino.* Hinc novi Teſtamenti tempore dies à nocte ſumit initium & à tenebris ad lucem progreditur, ad hominis reparationem ſignificandam. In Creatione verò mundi prima dies computabatur à luce in noctē, propter futurum hominis lapſum; ut notat Aug. li. 4. de Trin, c. 6.

Dies nunc à nocti tendit in lucē.

Initio computatur dies à luce in noctem.

CAP. CCXXXII.

De die Dominicâ

Dies dominica cur obſervetur?

IN primam diem Sabbati, ſive octavam, in qua Reſurrectionis Chriſti myſterium perfectum eſt, religio Sabbati ab Apoſtolis translata eſt; iſtāque diem vocarunt DOMINICAM. Cuius meminit Ioan. Apoc. 1 Luc. Act. 20 *Vna Sabbati convenimus ad frangendum panem.* 1. Cor. 16. *Per unā Sabbati quiſque reponat:* Auguſt. ep. 119. diem Dominicam celebrari docet in memoriam Dominicæ Reſurrectionis, quoniam revelata eſt jam gloria reſurrectionis in capite, quam totum corpus ſuo tempore firmiter exſpectat. Ideoque dies Dominica præter Reſurrectionis factæ in Chriſto memoriam, beatam quoque vitam, ſtatumque poſt Reſurrectionem futurum præfigurat. Septenarius enim numerus præſentis fluxæ vitæ tempus adumbrat; nam omnia tempora labentia ex ſeptem dierum recurſu fiunt, in quibus laborandum eſt: at dies Octava ſtatum vitæ perennis denotat, quādo humana natura ſtabili corporis & animæ beatitudine perfruetur. Ideoque David, de Octaua pſallens, de futuræ vitæ ſtatu vaticinatur, ut obſervat Damaſcenus lib. 4. de Fide c. 24. Auguſtinus lib. 22. de Civit. cap. 30. in Pſalm. 110. ſerm. 151 de tempo. & 154. Ambroſius ſerm. 62. Iuſtinus Apoc. 2. & Leo epiſt. 81. diem Dominicam nobis venerabilem tradūt, cum propter Chriſti Reſurrectionem, tum propter mundi Creationem. Eo nim die creatus eſt mundus; natus, & reſuſcitatus Chriſtus; atque eodem die in primos Chriſti diſcipulos Spiritus ſanctus advenit. Quare inſignum lætitiæ illa die neque jejunare, neque genibus flexis orare conſuevit Eccleſia, ut Cano 20. Concilii Niceni traditur. Tertullianus li *De corona milit.* Ambr. ſer. 62 Auguſtinus epiſt. 119. cap. 15. Ob quæ tam multiplicia in hac die humano generi à Deo collata beneficia, frequenter Eccleſia recurrente Paſchali tempore uſurpat *Hæc dies, quam fecit Dominus: exultemus & lætemur in ea.* Inter Dominicas enim dies illa, in qua annua ſolennitate peculiari Reſurrectionem Chriſti recolimus, PASCHA vocatur: quæ vox Hebraica eſt, idē ſignificans, quod *Tranſcenſio, tranſitus, tranſilitio*, ut ex c. 12. Exo. conſtat. ubi Moyſ. cū dixiſſet. *Eſt enim Phaſe*, rationē ſubiungit. *Tranſibo enim per terram Aegypti nocte illa*, id eſt, tranſiliam, ut notat Ioſeph li. 2. Antiquitatū c. 13. Hiero. in 26 c. Matth. Theodoretus c. 24. in Exo. A quo primaria ſignificato transfertur ad ſignificādū Agnū Paſchalem, qui per immolationē tranſibat de vita in mortem. Lucæ 22. *Neceſſe erat occidi Paſcha,* Transfertur quoque ad notandū populi à Pharaonis tyrānide liberati trāſitum per mare rubrum, verſus terrā promiſſionis, ut obſervat Gre. Nyſſ. orat. 2. de Paſc. Augu. tract. 55. in Io. Trāsfertur inſuper ad ſignificādū primū diē Azymorum, qui feſtinus erat, in quo recolebātur memoria repentini exitus, & comeſtio azymi panis cum agno. Lucæ 22.

Die dominica neque jejunandum neque genu flectendum.

De die Paſcha.

Paſcha quid ſignificet.

Appropinquabat dies feſtus azymorum, qui dicitur Paſcha. Sic apud Chriſtianos Paſchæ nomen tribuitur diei Feſto, in quo memoria tranſitus Chriſti à miſeria ad plenam immortalitatem recolitur, ipſiq́ue Agno immolato, Chriſto, juxta illud Apoſtoli: *Paſcha noſtrum Chriſtus eſt.*

CAP. CCXXXIII.

De Tempore celebrationis Paſchæ.

Quando Paſcha celebrandũ

VARII olim circa obſervationem Paſchæ aberrarũt. Aerius Paſcha celebrari noluit, quia Iudaiſmũ id ſaperet. Quem Epiphanius hæreſi 75. refellit, oſtendens non Paſcha Iudæorum, ſed quod illo figurabatur, nos agere. Blaſtus latenter Iudaiſmum inducere tentans, volebat Paſcha ſemper decimaquarta Luna celebrari, ſive in Dominicam, ſive aliam incideret: quem ſequuti ſunt multi Aſiæ Epiſcopi, à quibus tandem exorti ſunt Hæretici *Quartodecimani* dicti; de quibus Tertullianus lib *De præſcript.* Euſebius lib. 5. hiſto. 15. 24. & 25. Epiphanius hæreſi 50. Auguſtinus hæreſi 59. Eundem poſtea ſequuti ſunt errorem Britones, de quibus Beda lib. 3. hiſto. cap. 25. & lib. 5. cap. 22.

HVIC errori ſeſe oppoſuerunt Romani Pontifices, Pius I. & Victor I. Euſebio teſte, li. 5. ca. 24. ac tanden à Concilio Niceno I. condemnatus eſt, totiuſque Eccleſiæ decreto ſancitum eſt, ut Paſchæ dies celebraretur Dominica proxima Lunæ Quartæ decimæ poſt Aequinoctium vernum; teſte Euſebio lib. hiſto. cap. 24. & 25. Ephiphanio, hæreſi 50. & 70. Ambroſio epiſt. 83. Theophyl. lib. 1. Paſchali.

TERTIVS Error fuit quorumdam volentiũ Paſcha ſemper celebrari XXV. Martij, ſicut feſtum Nativitatis XXV. Decembris obſervamus. Cujus meminit Epiphanius hæreſi 50. Beda lib. *De ratione temporum* cap. 45. Auguſt. epiſt. 119. hoc intereſſe admonet, quòd dies Nativitatis Chriſti ſolùm propter memoriam celebretur; dies autem Paſchæ ob memoriam & Sacramentum.

QVARTVS error fuit Novatianorum, qui liberum cuique voluerunt eſſe, ut quando liberet, Paſcha celebraret. Qui error confutatur Can. 8. Apoſt. Socrate lib. 5. hiſt. c. 20. & à tota Eccleſia, quæ pro Hæreticis ſemper habuit eos, qui die Dominica pertinaciter celebrare Paſcha recuſarunt; ut ex Concilio Niceno, & Antiocheno Can. 1 Ambro. epi. 83. Athan. in ep. *De ſynodis*, Innocen. epiſt. 11. Leone epi. 63. & ſequentibus patet, ubi miraculo fontis per ſe aqua repleti, Deum comprobaſſe refertur, quo die Paſcha celebrandum eſſet. Sigebertus in Chronico anni D. LXXIII.

CAP. CCXXIV.

De Privilegijs Chriſti reſurgentis.

CHRISTO ſingulare fuit, propria virtute ac merito reſurgere. *Vivit enim ex virtute Dei,* ait Apoſtolus: Vnde Ioã 10. *Ego animã pono meã, & iterum ſumo eam.* Ioan. 2. *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Pſalm. 97. *Salvavit ſibi dextera eius.* Gene. 49. comparatur Leoni, quem nemo excitat, ſed ipſe ſeipſum. Deinde ex virtute divinitatis corpori unitæ potuit animam reſumere, & ſimiliter anima iterum conjungi corpori; nec non eadem virtute clauſo egredi ſepulchro, januiſque occluſis ad Diſcipulos intrare, Ioan. 20. Auguſt. Tract. 120. in Ioan. Cyrill. lib. 12. in

Privilegia Chriſti reſurgentis.

2. Cor. 13

Leo. ſer. 1. de Reſurrect.

12.in Ioan.cap.89.Grego.hom.26. in Evang.

ALIVD Chriſti reſurgentis privilegium eſt, quòd primus omnium hominum ad perfectam immortalitatẽ, ſublata omni deinceps moriendi neceſſitate, reſurrexerit. *Chriſtus* enim *reſurgens iam non moritur: mors illi ultrà non dominabitur.* Hinc *promigenitus mortuorum, & primitiæ dormientium* dicitur, quia in perfectæ Reſurrectionis genere primum tempore ac dignitate locum obtinet. Qui enim ab Helia, Helizæo, vel ante Paſſionem à Domino ad vitam revocati fuiſſe leguntur, iterum poſtea mortui ſunt: ut in 27.cap. Matth. notat Hieronymus,& epiſt 99 Auguſtinus.

Rom. 9. Coloſſ. 1.

An reſurgẽtes cum Chriſto iterum mortui fuerint?

VTRVM autem illi, qui poſt Chriſti reſurrectionem corpora ſua reſumpſerunt, iterum poſtea eadem depoſuerint, ut reſurrexerint iterum morituri, à nonnullis ambigitur. Augu.epi. 99. & Hieron.in 27.ca.Matth.probabilius eſſe opinantur, quòd exierint ex monumentis multa corpora juſtorum, ut Reſurrectioni Chriſti jam factæ perhiberent teſtimonium; quo munere expleto, in ſua monumenta redierint. Quod ex Petri dictis probat, aſſerentis, carnem Davidis fuiſſe in monumento poſt Chriſti Aſcenſionem; & ex Apoſtolo ad Hebr. 11 de Iuſtis antiquis atteſtante, quòd ſine nobis non conſummabuntur. Item ſi quis ad immortalitatem reſurrexiſſet, maximè Ioannes Baptiſta, Moyſes, & ſimiles; quos conſtat nondum immortalitate frui. Quibus tamen non obſtantibus, plerique veterum & recentiorum opinantur, illos, qui cum Chriſto reſurrexerunt, ut conſummato jam redemptionis ac liberationis animarum & corporum teſtes in Ieruſalem eſſent, plenã immortalitatẽ ex ſingulari privilegio conſequutos fuiſſe, atque cũ Domino in cælos aſcendiſſe, poſtquam teſtimoniũ ſufficiens Chriſto reddiderunt; apparẽtes in Ieruſalem non omnibus, ſed multis, qui ſcilicet cernere merebantur, *Teſtibus præordinatis à Deo,* ait Lucas. Sicut enim Chriſtus non omnibus, ſed quibus voluit, apparuit: ita & Sancti, habentes glorioſa corpora, in quorum poteſtate eſt, ſe vel manifeſtare vel occultare. Origenes in 1. cap. ad Rom. ad illa verba: *Ex reſurrectione Ieſu Chriſti &c.* dicit, *cum Chriſto Sanctos ad immortalitatem reſurrexiſſe, de quibus ſit Eccleſia prrimitivorum aſcripta in cælis.* Epiphanius hæreſi 75. Iuſtinus quæſt. 85. Athan. in ho. *De ſemente* Ambro. lib. 4. *De fide* cap. 1. & in Pſalm. 1. dicit *eos, qui cum Chriſto ſurrexerunt, intraſſe in ſanctam civitatem,* id eſt, *ſupernam Ieruſalem.* Sophronius in ſerm. *De aſſumpt.* inter opera Hieronym. Idem in VI. Synodo Act. 11. Euſeb li. 4 Demonſt. c. 12. Nyſſen. *De cognitione Dei. c. de Chriſti reſurrectione.* Ruffinus in expoſitione Symboli. Remigius allegatus à B. Thoma in 27. cap. Matth. Beda in 27. cap. Matth. Anſelmus, Cajetan. Ianſenius c. 143. Concordiæ.

Hieron. epiſt. ad Hedibiã quæſt 8. Chryſoſt. ho. 86. in Matth.

CAP. CCXXXV.

De Cauſſa Reſurrectionis Chriſti.

CHRISTVS ſuam Reſurrectionẽ ut HOMO meruit, ut DEVS autem eam cum Patre atq; Spiritu Sancto effecit; & ſecundùm unitæ Divinitatis virtutem, & Corpus Animam, & Anima Corpus reſumpſit, juxta illud Ioan. 10. *Nemo tollit animam meam à me: ſed ego pono eam, & iterum ſumo eam.*

Digitized by Google

cati merito juſtiſſimè infenſum. VI. Vt Chriſtus declararet, ſe inter mortuos liberum eſſe, ibique quamdiu vellet, remanere. VII. Vt reſurgendo prima Sabbathi, ſe verum eſſe Solem juſtitiæ declararet, qui nouam lucem adferret mũdo. VIII. Vt malum à tribus ortum, Diabolo, Muliere, ac Viro, tribus diebus curaretur. Gregor. Nyſſenus oratione. 1 *De Reſurr.*

Hieron. in epiſt, ad Hedibiam q. 9.

PORRO etiamſi certum ſit, Chriſtũ tertia die reſurrexiſſe, non proinde tamen conſtat, qua tertiæ diei parte reſurrexerit: an videlicet ſtatim poſt mediam noctem, an vero die jã illuceſcente? quod opinatur Aug. lib. 4. de Trin. cap. 5. & 6. Lib. 3. *De conſenſu Evangel.* capite 24. Beda in 16. capite Marci: *Sole iam incipiente aerem illuſtrare.* Sic quoque ſentit D Thomas 3. parte qu. 53. art. 2. ad 3. Cui opinioni favere videtur Marc. c 16. *Surgens autem Ieſus mane prima Sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ.* Nihil tamen ea verba evincunt, quia. *Mane prima Sabbathi*, à præcedentibus ſeparari poſſunt, & iſigi ſequentibus, ut non dicatur *mane ſurrexiſſe*, ſed *mane apparuiſſe*, prout intelligit B. Hieronymus q. 4. ad Gedibiã, Greg. Nyſſ. orat. 1. *De Reſur.* Theophyl. Euthym. aliique Chriſtum arbitrantur reſurrexiſſe circa medium noctis, ſeu primum galli cantum: quam ſententiã confirmat typus Samſonis unicum 16. qui portas Gazæ, media nocte ſurgens in montis verticem abſtulit; in typum, quod Redemptor noſter ante lucem ſurgens, inferni clauſtra deſtrueret, ſepulchrique januas reſeraret. Grego. hom. 21. in Evang. Rupertus lib. 1. de divin. offic. c. 8. & li. 5. c. 24 li. 17. c. 16.

Qua tertia dies parte ſurrexit Chriſtus.

Cui ſententiæ favet, quod in conſecratione Paſchalis Cerei, & in Miſſæ Canone vocetur *Sacratiſſima nox, in qua Dominus reſurrexit.* Hieronymus in 25. c. Matth. ad verba: *Media nocte clamor factus eſt.* & Rupertus lib 14. in Ioannem, & lib. 7. *De divinis officiis* cap 16. tradunt, *Chriſtum media nocte reſurrexiſſe, & ad Iudicium illa quoque hora venturum.* Cui ſententiæ ſuffragari videtur Lucas, cap. 24. ſcribens, *valdè diluculo mulieres inveniſſe lapidem: revolutum ab oſtio monumẽti.* Et Ioã. Evãg. 20. c. addit, *Magdalenam veniſſe mane, cum adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum, & lapidem vidiſſe ſublatum à monumento.*

Chriſtus in aurora reſurrexit:

Ex his certò colligimus, Dominum ſurrexiſſe poſt mediam noctem, & ante lucem, circa diluculum. Quod tempus Chriſti Reſurrectioni cõgruentiſſimum videtur, I. Ad oſtendendum, quod per ſuam Reſurrectionem nos ad lucẽ gloriæ perduceret; ſicut mortuus eſt die ad tenebras inclinante, ut intelligeremus, quod ſua morte culpæ ac pœnæ tenebras deſtrueret. Prudentius hymno 1.

Omnes credimus
Illo quietis tempore,
Quo Gallus exultans canit,
Chriſtum rediſſe ab inferis.

II. Vt quemadmodum nocte prodiit ex Virginis vtero; ita & ante Solis Ortum procederet ex ſepulchro; ſecundum illud Pſalm. 109. *Ex utero ante Luciferum genui te.* Quod generationi æternæ ex Patre, atque temporali ex Virgine, necnon Reſurrectioni accommodari poſſe, Apoſt. Actor. 13 ſatis inſinuat illud Pal. 2. *Hodie genui te.* in Chriſti Reſurrectione adimpletum docens. Eſt enim Reſurrectio quædam regeneratio, Matth. 19. III. Vt Chriſtus ortum ſolis prævenienda, ſe declararet, Solem eſſe vulgari multo præſtantiorẽ, qui novã mundo diẽ lucẽque adferret. IV. Vt fideles intelligerent, ſe per Chriſti Reſurrectionem

In aurora Chriſtum ſurrexiſſe tradunt: Ignatius ep. ad Trallianos illuceſcente Dominico die. Euſebius lib. 10. demonſt. cap. ult. Cyril. catech. 14. Hilarius in Matth. cã. 33.

nem ex tenebris in lucem juſtitiæ quoq; ſurrecturos, juxta illud Apoſt. 2. Cor. 4. *Deus qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere, ipſe illuxit in cordibus noſtris.* Eph. 5. *Eratis aliquando tenebræ nunc autem lux in Domino.* Hinc novi Teſtamenti tempore dies à nocte ſumit initium & à tenebris ad lucem progreditur, ad hominis reparationem ſignificandam. In Creatione verò mundi prima dies computabatur à luce in noctē, propter futurum hominis lapſum; ut notat Aug. li. 4. de Trin, c. 6.

Dies nunc à nocti tendit in lucē.

Initio computatur dies à luce in noctem.

CAP. CCXXXII.

De die Dominicâ

Dies dominica cur obſervetur?

IN primam diem Sabbati, ſive octavam, in qua Reſurrectionis Chriſti myſterium perfectum eſt, religio Sabbati ab Apoſtolis translata eſt; iſtaque diem vocarunt DOMINICAM. Cuius meminit Ioan. Apoc. 1 Luc. Act. 20 *Vna Sabbati convenimus ad frangendum panem.* 1. Cor. 16. *Per unā Sabbati quiſque reponat:* Auguſt. ep. 119. diem Dominicam celebrari docet in memoriam Dominicæ Reſurrectionis, quoniam revelata eſt jam gloria reſurrectionis in capite, quam totum corpus ſuo tempore firmiter expectat. Ideoque dies Dominica præter Reſurrectionis factæ in Chriſto memoriam, beatam quoque vitam, ſtatumque poſt Reſurrectionem futurum præfigurat. Septenarius enim numerus præſentis fluxæ vitæ tempus adumbrat; nam omnia tempora labentia ex ſeptem dierum recurſu fiunt, in quibus laborandum eſt: at dies Octava ſtatum vitæ perennis denotat, quādo humana natura ſtabili corporis & animæ beatitudine perfruetur. Ideoque David, de Octaua pſallens, de futuræ vitæ ſtatu vaticinatur, ut obſervat Damaſcenus lib. 4. de Fide c. 24. Auguſtinus lib. 22. de Civit. cap. 30. in Pſalm. 110. ſerm. 151 de tempo. & 154. Ambroſius ſerm. 62. Iuſtinus Apoc. 2. & Leo epiſt. 81. diem Dominicam nobis venerabilem tradūt, cum propter Chriſti Reſurrectionem, tum propter mundi Creationem. Eo nim die creatus eſt mundus; natus, & reſuſcitatus Chriſtus; atque eodem die in primos Chriſti diſcipulos Spiritus ſanctus advenit. Quare inſignum lætitiæ illa die neque jejunare, neque genibus flexis orare conſuevit Eccleſia, ut Cano 20. Concilii Niceni traditur. Tertullianus li. *De corona milit.* Ambr. ſer. 62. Auguſtinus epiſt. 119. cap. 15. Ob quæ tam multiplicia in hac die humano generi à Deo collata beneficia, frequenter Eccleſia recurrente Paſchali tempore uſurpat *Hæc dies, quam fecit Dominus: exultemus & lætemur in ea.* Inter Dominicas enim dies illa, in qua annua ſolennitate peculiari Reſurrectionem Chriſti recolimus, PASCHA vocatur: quæ vox Hebraica eſt, idē ſignificans, quod *Tranſcenſio, tranſitus, tranſilitio*, ut ex c. 12. Exo conſtat. ubi Moyſes cū dixiſſet. *Eſt enim Phaſe*, rationē ſubiungit. *Tranſibo enim per terram Aegypti nocte illa*, id eſt, tranſiliam, ut notat Ioſeph li. 2. Antiquitatū c. 13. Hiero. in 26 c. Matth. Theodoretus c. 24. in Exo. A quo primaria ſignificato transfertur ad ſignificādū Agnū Paſchalem, qui per immolationē tranſibat de vita in mortem. Lucæ 22. *Neceſſe erat occidi Paſcha,* Transfertur quoque ad notandū populi à Pharaonis tyrānide liberati trāſitum per mare rubrum, verſus terrā promiſſionis, ut obſervat Gre. Nyſſ. orat. 2. de Paſc. Augu. tract. 55. in Io. Trāsfertur inſuper ad ſignificādū primū diē Azymorum, qui feſtinus erat, in quo recolebātur memoria repentini exitus, & comeſtio azymi panis cum agno. Lucæ 22.

Die dominica neque ieiunandum neque genu flectendum

De die Paſcha.

Paſcha quid ſignificet.

Digitized by Google

12.in Ioan.cap.89.Grego.hom.26. in Evang.

ALIVD Chriſti reſurgentis privilegium eſt, quòd primus omnium hominum ad perfectam immortalitatẽ, ſublata omni deinceps moriendi neceſſitate, reſurrexerit. *Chriſtus* enim *reſurgens iam non moritur: mors illi ultrà non dominabitur.* Hinc *promigenitus mortuorum, & primitiæ dormientium* dicitur, quia in perfectæ Reſurrectionis genere primum tempore ac dignitate locum obtinet. Qui enim ab Helia, Helizæo, vel ante Paſſionem à Domino ad vitam revocati fuiſſe leguntur, iterum poſtea mortui ſunt: ut in 27.cap. Matth. notat Hieronymus,& epiſt 99 Auguſtinus.

Rom. 9.
Coloſſ. 1.

VTRVM autem illi, qui poſt Chriſti reſurrectionem corpora ſua reſumpſerunt, iterum poſtea eadem depoſuerint, ut reſurrexerint iterum morituri, à nonnullis ambigitur. Augu.epi. 99. & Hieron.in 27.ca. Matth.probabilius eſſe opinantur, quòd exierint ex monumentis multa corpora juſtorum, ut Reſurrectioni Chriſti jam factæ perhiberent teſtimonium; quo munere expleto, in ſua monumenta redierint. Quod ex Petri dictis probãt, aſſerentis, carnem Davidis fuiſſe in monumento poſt Chriſti Aſcenſionem; & ex Apoſtolo ad Hebr.11 de Iuſtis antiquis atteſtante, quòd ſine nobis non conſummabuntur. Item ſi quis ad immortalitatem reſurrexiſſet, maximè Ioannes Baptiſta, Moyſes, & ſimiles; quos conſtat nondum immortalitate frui. Quibus tamen non obſtantibus, plerique veterum & recentiorum opinantur, illos, qui cum Chriſto reſurrexerunt, ut conſummato jam redemptionis ac liberationis animarum & corporum teſtes in Ieruſalem eſſent, plenã immortalitatẽ ex ſingulari privilegio conſequutos fuiſſe, atque cũ Domino in cælos aſcendiſſe, poſtquam teſtimoniũ ſufficiens Chriſto reddiderunt; apparẽtes in Ieruſalem non omnibus, ſed multis, qui ſcilicet cernere merebantur, *Teſtibus præordinatis à Deo,* ait Lucas. Sicut enim Chriſtus non omnibus, ſed quibus voluit, apparuit: ita & Sancti, habentes glorioſa corpora, in quorum poteſtate eſt, ſe vel manifeſtare vel occultare. Origenes in 1. cap. ad Rom. ad illa verba: *Ex reſurrectione Ieſu Chriſti &c.* dicit, *cum Chriſto Sanctos ad immortalitatem reſurrexiſſe, de quibus ſit Eccleſia prrimitivorum aſſcripta in cælis.* Epiphanius hæreſi 75. Iuſtinus quæſt. 85. Athan. in ho. *De ſemente* Ambro. lib. 4. *De fide*. cap. 1. & in Pſalm. 1. dicit *eos, qui cum Chriſto ſurrexerunt, intraſſe in ſanctam civitatem*, id eſt, *ſupernam Ieruſalem*. Sophronius in ſerm. *De aſſumpt*. inter opera Hieronym. Idem in VI. Synodo Act. 11. Euſeb li. 4 Demonſt. c. 12. Nyſſen. *De cognitione Dei. c. de Chriſti reſurrectione.* Ruffinus in expoſitione Symboli. Remigius allegatus à B. Thoma in 27. cap. Matth. Beda in 27. cap. Matth. Anſelmus, Cajetan. Ianſenius c. 143. Concordiæ.

An reſurgẽtes cum Chriſto iterum mortui fuerint?

Hieron. epiſt. ad Hedibiã quæſt 8.
Chryſoſt. ho. 86. in Matth.

CAP. CCXXXV.

De Cauſſa Reſurrectionis Chriſti.

CHRISTVS ſuam Reſurrectionẽ ut HOMO meruit, ut DEVS autem eam cum Patre atq; Spiritu Sancto effecit; & ſecundùm unitæ Divinitatis virtutem, & Corpus Animam, & Anima Corpus reſumpſit, juxta illud Ioan. 10. *Nemo tollit animam meam à me: ſed ego pono eam, & iterum ſumo eam.*

Cauſa ... ſurrect... Chriſ... ficien...

Digitized by Google

Auguſt. li. 3. de Conſen. Evãg. cap. 10.

DVPLEX enim actio in Reſurrectione interuenit: *Prior* eſt, corporis organizatio, ſiue ad unionem animæ diſpoſitio; *Poſterior* autem eſt, ſubſtantialis animæ ad corpus unio, quam Deus ſpeciali actione efficit. Quoad priorem, Anima Chriſti, ut inſtrumentum VERBI, effectivè corpus ſuum aptavit, ut ei uniretur, ſimulq; condignum ſuo corpori præmium redderet, veluti ſuarum paſſionum ſocio, meritorumque inſtrumento. Quoad poſteriorem verò, quia unio mutua eſt corporis & animæ, inter eaſdem partes mutua quædam fuit efficientia, qua una ad ſe alteram veluti attraxit, ſibique conjunxit.

Cauſa finalis reſurrectionis Chriſti.

Præterea finalis Chriſti Reſurrectionis cauſa fuit, Dei gloria, Chriſtique Exaltatio, hominumque utilitas & ſalus æterna.

PRIMO igitur Chriſtus propter ſe reſurrexit, quòd corpori debita eſſet vita perpetua & glorioſa, cùm propter Majeſtatem VERBI in illo habitantis, tum ex gloria Animæ ſecundùm ordinem divinæ prædeſtinationis. SECVNDO reſurrexit propter nos, ut Paſſionis ſuæ fructum nobis pleniſſimè applicaret. VTRVM verò Angeli miniſterium aliquod exhibuerint, ad præparãdam materiam reſurrectioni Chriſti, ambigi poſſet, quia Deus (Auguſtino teſte) inferiora per media adminiſtrat, & in cõmuni Reſurrectione materia corporum in loco accommodato Angelorum miniſterio colligetur. Sed propter ſublimitatem Carnis, quę unita erat VERBO, dicendum eſt, nullum Angelorum miniſterium aut cooperationem in Reſurrectionis Chriſti myſterio intercesſiſſe; ſed totum Reſurrectionis Chriſti negotium peractum eſſe ipſius Chriſti efficientiâ, præſertim Anima mediante, quæ propria virtute & operatione Corpus diſponere, diſperſaſque ſanguinis, capillorum, aliaſque quaſcunque corporis partes Reſurrectioni neceſſarias colligere, atque in ſepulchro collocare poterat. Hæc enim virtus, Animæ Chriſti, ratione unionis, connaturalis erat.

Li. 3 de Trin. cap. 4.

DENIQVE decebat, ut ſolus Chriſtus ſuæ Reſurrectionis author eſſet, ne alterius ope ad ſuum Corpus excitandũ indiguiſſe videretur.

CAP. CCXXXVI.

De Qualitate Corporis Chriſti poſt Reſurrectionem.

Quale Chriſtum corpus poſt reſurrectionem fuerit?

IDEM Chriſti Corpus, quod ante Paſſionem ex certa diſpenſatione propter noſtram ſalutem mortale fuerat, conſummato Redemptionis humanæ myſterio, ab Anima Chriſti regnitum fuit, ita ut idem prorſus numero HOMO IESVS CHRISTVS iterum viveret, qui ante Paſſionem vixerat; ejuſdem omnino naturæ, ſed alterius gloriæ; immortalis, incorruptibilis, nec paſſioni ulli obnoxius. Quòd idem verum humanum corpus haberet, poſt reſurrectionem Chriſtus Lucæ ult. cõprobat, dicens: *Palpate & videte, quoniam ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut videtis me habere.* Quod autem glorioſum fuerit, ad Philip. 3. aſſerit Apoſtolus: *Reformabit corpus humilitatis noſtræ, cõfiguratum corpori claritatis ſuæ.* Et in 1. Cor. 15. *Corpus ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloria.* Nam ex animæ pleniſſima beatitudine in corpus fluit ſanitas, incorruptionis vigor, naturalis coloris fulgor; ut Auguſtinus docet epiſt. 56 & lib. 3. *De conſen. Evang.* cap. 26. Grego. hom. 26. in Evang. & Lib. 18 Moral. cap. 31. Ex eo inſuper, quòd idem prorſus corpus in Reſurrectione Dominus

nus reſumpſerit, quod ceciderat, ſequitur, quidquid ad naturam humani corporis pertinet, oſſa videlicet, carnes, ſanguinem, aliaque huiuſmodi. adeoq; omnia, quæ ad integritatem, perfectionem & ornamentum corporis ſpectant, per Reſurrectionem abſque ulla diminutione redintegrata fuiſſe, ita ut nec ungues, dentes, aut capilli barbæ ſive capitis, defuerint, quorum ne quidem unum periturum Dominus promiſit, Luc. 12. Quare dubitandum non eſt, Dominum etiam alios reſumpſiſſe humores, ex quibus Carnis natura temperatur, à qua Deus ſua potētia quibuſdam remanentibus, quas voluerit, auferre poteſt qualitates, ut natura corporum vera ſubſiſtat, abſque ulla corruptionis labe; ut Epiſt. 146. docet Auguſtinus, Enchir. c. 87. lib. 20. De Civit. c. 16. Gregor. lib. 14. Moral. ca 31.

Idem planè corpus reſurget.

RATIO addi poteſt, cum Beatorum corpora reſtaurentur ad ultimam perfectionem conſeqnendam; oportet eadem in ſua integra ſubſtantia, completaque perfectione reſtitui; ac proinde cum omnibus partibus ad integritatem vel ornatum pertinentibus.

An præputium in Chriſto reſurgēs fuerit.

SED hic emergit QVAESTIO de Præputio Chriſti, quod Romæ aſſervari dicitur, utrum Chriſtus illa parte in cælo careat? RESPONDENDVM eſt, certum eſſe, Chriſti Corpus omnem illam naturalem perfectionem, & ſubſtantialem integritatem habere, quam in prima creatione, & in ſtatu innocentiæ hominis corpus habuit; at tunc præputium habuiſſe indubitatum eſt: proinde, quia Præputium eſt particula humani corporis, ad ejus integritatem ſuo modo pertinens, corpori Chriſti in cælo non deeſt. Ceterùm an Præputium Corporis Chriſti reſurgentis formatum ſit ex eadem materia, quæ in Circumciſione abſciſſa fuerat, an ex aliqua parte materiæ illius, quæ aliquando in Chriſti corpore fuit, & per continuam nutritionem reſoluta fuerat, incertum eſt. Si tamen Romæ particula in Circumciſione à Chriſti corpore abſciſſa veraciter habeatur, certum eſt, eam Verbo hypoſtaticè jam non uniri, quia nullum ad Chriſti animam vel humanitatem ordinem retinet. *Chriſtus enim iā non moritur.* Nam ideo partes materiæ, quæ per continuam nutritionem reſolvebantur ex corpore Chriſti, & nunquam iterum erant corpori conjungendæ, à VERBO dimittebantur, quia nullum retinebant ordinem ad Humanitatem. Vnio ſiquidem hypoſtatica integra & perfecta tantùm una eſt, terminata ad humanitatem & partes ejus, quæ perfecta eſt in humanitate Chriſti, & conſequēter in anima, corpore, ſanguine, aliiſque partibus, ad veritatem & integritatem illius hominis pertinentibus.

Nicephor. 1. hiſto c. 30

3. p. q. 54. ar. 2.

Ex quibus facilè ad illam quæſtionem reſpondebitur: utrùm verus aliquis Chriſti ſanguis in Paſſione fuſus, in terris ad venerationem remanſerit? D. Thomas opinatur, totum Sanguinem, qui de Chriſti corpore fluxit, ad ejus integritatem pertinuiſſe; ideoque totum in Chriſti corpore reſurrexiſſe. Illum autem ſanguinem, qui locis nonnullis aſſervatur, dicit de Chriſti corpore non effluxiſſe, ſed ex Aliqua Chriſti percuſſa Imagine, vel ex ſacramenti Euchariſtiæ ſpecie, miraculosè: ideoque liquorem illum, ſanguinis colorē & apparentiam habere, non tamē quoad ſubſtantiam, ſanguinem eſſe. Si tamen aliquæ Chriſti ſanguinis guttæ à corpore ſeparatæ, in terris ſuperſint, certum eſt, illas nunc VERBO hypoſtaticè non uniri, ob cauſam paullo ante

te de præputio explicatam; quia ſcilicet nullum habeant ordinem ad Chriſti Humanitatem ſeu Animam, ratione cuius in triduo corpus VERBO unitum remanſit. Quare ſi aliquid ſanguinis nõ reſumpti à Chriſto in reſurrectione, remanſerit adhærens ſpinis, clavis, lanceæ, ſudario, vel cruci, cum jam ille ſãguis non ſit VERBO, mediante humanitati Chriſti unitus: pia veneratione, ſed non latria, coli debet: quamquam forte color ille apparens non ſit ſãguis, quoad ſubſtantiam, ſed color tantum ex ſanguine relictus.

QVOAD ætatē & molem Chriſti reſurgentis docet Auguſtinus, Chriſte in juvenili ætate in qua mortuus eſt, reſurrexiſſe, ac in ea corporis & ſingulorum membrorum quantitate ſeu menſura, in qua mortuus eſt, quia ſtatus Gloriæ, ſtatus ultimæ perfectionis eſt. Atqui corpus magnitudinem perfectam habet in juvenili ætate, quãdo ad terminum augmenti pervenit, quē naturali virtute ſuæ animæ, facultatiſque auctricis, toto ſuæ vitæ tempore acquirere poteſt. Nam ea eſt perfecta & maxima cuiuſque viventis corporis quantitas, quam anima commodè informare ac gubernare poteſt, & ad omnem actionem eius organis ac partibus uti. Propter quod Adam perfectæ magnitudinis, & in ætate juvenili creatus eſſe creditur, juxta B. Auguſtinum lib. 6. De Gen. ad lit. cap. 13. Et unuſquiſque beatorum eam quantitatis menſuram habiturus eſt, quam in juventute habuit. vel ſi viveret, habiturus eſſet; ut ex illo dicto Apoſt. ad Epheſ. 4. *Donec occurramus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti,* colligit Auguſtinus lib. 22. De civ. cap. 15.

Aug. l. 22 de civ. c. 15. Petr. Chryſologus ſer. 82.

PORRO quemadmodum corporis glorioſi Chriſti ſtatura perfecta fuit, ita & corporis craſſities, prout ad optimã corporis diſpoſitionem, maximamque pulchritudinem conferre poteſt. Et quoniam ex figura & compoſitione ſingulorum membrorum, decentiaq; coloris naſcitur pulchritudo, ſequitur, Chriſti corpus glorioſum, eſſe pulcherrimum.

Beatura reſurgentis

SED occurrit QVAESTIO, Quomodo Chriſtus poſt Reſurrectionem apparuerit in alia effigie? aliquando Hortulani, jam in forma Peregrini, & alia. Auguſt. lib. 3. *De conſenſu Evangel.* cap. 15. reſpondet, nullam figuræ aut delineamentorum in Chriſto mutationem fuiſſe, ſed directa intentione ſeſe occultaſſe, non imprimendo ſpecies, quibus eum poſſent agnoſcere. In Chriſti enim poteſtate ſitum erat, aliorum ſenſus impreſſione ſpecierum immutare, aut ſpecierum influxum ſuſpendere, ac proinde apparere, vel ſe occultare, aut hoc vel illo modo ſpecies viſui alterius imprimendo, in hac vel illa effigie videri. Beatorum enim actiones ſubduntur eorum voluntati, ita ut in ſuo habeant arbitrio omnem efficientiam & actionem ſuam, poſſintque imprimere ſpeciem in altero ſuorum actuum, retinendo in ſua libertate modum influxus: unde fit, ut ſe alicui manifeſtent vel occultent, videantur, palpentur. in eaque effigie, quam libertate ſua eligũt: ſicut Angelus loquitur cum altero, ſuum conceptum manifeſtando per impreſſionem ſpeciei eiuſdem. Hoc igitur modo Chriſtus in alia effigie apparuit, non quam in ſe ſuſcepit, ſed quæ in aliorum oculis formata eſt, ut Lucas 24. c. inſinuat dicens: *Oculi eorum tenebantur ne eum agnoſcerent.* Similiter corpus glorioſum cum non agat ex neceſſitate, ſed ex animæ voluntate, ſequitur, ut ſi velit, ab aliis cõſpici poſſit aut palpari, viſibile fiat ac palpabile, ſi autem noluerit, non poſſit palpari aut videri.

Glorioſum corpus quomodo in alia ſpecie appareat?

Beati apparent ſicut volunt

CAP.

CAP. CCXXXVII.

De Corporis glorioſi integritate.

Cicatrices in corpore Chriſti reſurgentis quomodo cum integritate conſiſtant.

CVM Domini corpus perfectum, ſanum, pulchrum & integrum reſurrexerit, merito QVAERI poteſt, quomodo in Chriſti corpore poſt Reſurrectionem nō ſolum cicatrices, verumetiam patentia manuum & lateris vulnera remāſiſſe legātur. Ioā. 20 *infer digitum tuum huc, & vide manus meas: & affer manum tuam, & mitte in latus meum.* Vbi aſſeri videtur, quod in Chriſti corpore hiatus poſt reſurrectionem permanſerit, in quem poſſet manus immitti. Quomodo autem ſalva corporis integritate, ad quam partium continuitas exigitur, hæc fieri potuerint, obſcuritatem habet. vnde Porphyrius (apud Auguſt. epiſt. 49.) exiſtimabat, Chriſti vulnera vel non fuiſſe vera, ſed ficta; vel ſi vera fuerint, ex neceſſitate materiæ in corpore permanſiſſe. Cui reſpondendum eſt, in Chriſti reſurgentis corpore, non neceſſitate, ſed voluntate, ac dignatione, relicta fuiſſe impreſſa quinque Vulnerum ſtigmata, ſiue cicatrices, notas, inſignia. Sicut enim, quando, & quomodo voluit, ita etiam quale voluit, corpus ſuum excitavit. Non ergo fictas vel apparentes ad tempus in ſuo corpore glorioſo cicatrices Dominus reliquit, ſed veras; quas non pro illo ſolum tēpore, quo ſe Diſcipulis oſtendebat, et finxit, ſed ab inſtanti reſurrectionis perpetuo duraturas habuit, non quia curare non potuerit, ſed quia retinere voluerit; idque ob varias cauſas: Quarum PRIMA eſt, ut eiuſdem corporis reſurrectionem futuram confirmaret. Sicut Cyril. lib. 12. in Ioan. cap. 18. Augu. ep. 49. Leo ſerm. 1. *De reſurr.* & alii Doctores obſervarunt.

Cur Dominus cicatrices retinuerit.

Illa enim ſtigmata luculenter oſtendebant, illud corpus, quod vivum aſpiciebatur, fuiſſe idē numero, quod in cruce pependerat.

SECVNDA, ut Chriſti corpus glorioſum ſuæ victoriæ triumphique perpetuum inſigne circumferret, ac, ut per quæ ſibi gloriam pepeꝛiſſet, omnibus conſtaret. Sic Auguſt. epiſt. 49. Libr. 22. *De civit.* ca. 20. ubi addit, in Martyrum corporibus ſigna eorum, quæ pro Chriſti nomine pertulerint, conſpicienda, vulnerumque cicatrices non habituras deformitatem, ſed dignitatem; quia nō ad corruptionem vel defectum, ſed in virtutis teſtimonium ibi erunt. Ideoque credendum eſt, Chriſti cicatrices eſſe veluti gemmas, ſingulari modo perlucidas, & perfectiſſimo colore imbutas, glorioſo Chriſti corpori gloriam quādam accidentalem conferentes: ut notat Beda in Lucam c. 97. Damaſcenus lib. 4. cap. 18.

Chriſti cicatrices inſtar gemmarum.

TERTIA, ut intelligeremus, *Chriſtum eſſe in cælum ingreſſum, ut appareat vultui Dei pro nobis, interpellans ac exhibens humanæ ſalutis pretium, ſuæque obedientiæ donativum requirens*, ut habet Cyprianus ſerm. *De Baptiſmo*, & Beda loco ſupradicto. Miro enim ordine eum, qui nihil poteſt obliviſci, qui ſemper miſereri paratus eſt, abſque intermiſſione Dominus IESVS admonet, quam congruè hominibus miſereri debeat, pro quibus ipſe confligens, mortis imperium moriendo proſtravit.

Rom. 8.

QVARTA, ut in ſpem fiduciamque homines excitaret, & ad gratias ſibi agendas pro tam ineffabili redemptionis beneficio. Ambroſius in cap. 24. Lucæ, Bernardus ſerm. 61. in Cantica; & Gregor. in 2. ca. Cantic. explicans foramina Petræ.

QVINTA, ut ſuos cultores in ſui amorem

Digitized by Google

morem, & ad perferenda ſimilia pro fide mala, exemplo ſui capitis, vulnera non ſentientis inflammaret.

SEXTA: Stigmata retinuit, ad confuſionem impiorum, per quos, & pro quibus tam atrocia vulnera ſuſtinuit, qui tamen ingrati medicamenta ſpreverũt, Hoſtique ſuo diabolo potius, quam Salvatori adhæſerunt. Quos proinde cum ingratitudinis, tum juſtiſſimæ damnationis reos ex eo convincet, quod tantam ſalutis occaſionem neglexerint, ut Auguſtinus proſequitur Serm 180 *De tẽp.* & Cypria. lib. *De opere & eleemoſynis*, ubi diabolum in judicio gloriantem inducit, quod licet pro hominibus flagellatus, paſſus, vulneratus, mortuuſq; tandem viliſſima morte Chriſtus fuerit, nõ tamen habeat tot ſectatores, ac is, qui pro eis nihil ſit paſſus, nihilque illis poſt mortem, niſi cruciatus & miſeriam propoſuerit.

Cyprianus lib. de opere eleemoſy

POSTREMO, vulnerum inſignia Dominus conſervavit, ut omnes agnoſcant, quid Chriſtus pro hominum ſalute paſſus ſit; ut Boni in laudem atq; grãtiarum actionem excitentur; Mali autẽ terrore concutiantur. Iuxta illud Za. 11. *Aſpicient ad me, quem confixerunt*, & c. 13 *Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? &c.* & Iſa. 63. *Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra?* & infra: *Quare ergo rubrum eſt veſtimẽtum tuum?* vide Auguſtinum libro 20. *De Civit.* cap. 30. lib. 1. *De Trin.* ca. 13. Leonem epiſto. 97. Ignat. epiſtol. 10. ad Smyrnen. Ambro. & Bedam in 24. cap. Luc. Greg. hom. 26 in Evang.

Ioan. 19.

Augu. lib. 22. de civi c. 2. epiſt. 46. q 1 li. 2. de Symb. ad Catech. cap. 8.

CAP. CCXXXVIII.

Vtrum in glorioſo Chriſti corpore fuerint partes organicæ, ad actiones vitæ vegetantis à natura deſtinatæ, cũ õnib. actib. animæ vegetativæ facultatibus.

CVM OMNES partes organicæ etiam ad inferiores quaſdam actiones inſtitutæ, ad integritatem, perfectionem, ac debitam humani corporis compoſitionem pertineant, cõſequitur, Chriſtum in ſexu virili reſurrexiſſe, ac eas in ſuo corpore partes, quæ ignobiliores cenſentur, habuiſſe; atque ſingulas iſtarum partium ita fuiſſe diſpoſitas, necnon temperatas, prout ex natura requirunt. Vnde Chriſtus diſcipulis oſtẽdit latus, pedes, & manus, carnem & oſſa, confirmans, ſe figuram & organizationem corporis humani poſt Reſurrectionem, quam prius habuerat, retinuiſſe: ſicut contra Origenem, Eutychen eorumque aſſeclas definivit Synodus V. ut Nicephorus refert lib 17. Hiſt. c. 28. & Aug. lib. 22. De Civ. c. 23. docet & lib. 1. Retract. c. 1. & 2. Enchir. c. 84. & Hier. epiſt. 27. & 61. Greg lib. 14. Moral. ca. 29. 30. & 31.

Chriſtus eſt omnibus organicis partibus reſurrexit.

VNDE inſuper efficitur, etiam omnes facultates animæ vegetãtis in Chriſti glorioſo corpore fuiſſe, cum ex naturali neceſſitate conſequantur animã informantem organum debitè diſpoſitum. Quarum facultatum & inſtrumẽtorum licet poſt Reſurrectionem ceſſent actiones, non tamen ideo ſuperfluæ cenſeri debent; quia potentia non ſolum ad operationem exſequendam deſervit, verum etiam ad rei complementum, ad integritatem & perfectionem, necnon ad virtutis ipſius oſtenſionem, divinæq; ſapientiæ in condendo, ſeu reparando ſuo opere perfecto. Qamvis ergo liberentur membra ab officiis, non tamen ideo non erunt neceſſaria, ſicut proſequitur Tertullianus lib. De Reſurr. carnis, c. 60. & Hiero. epi. 61. ACCEDIT, quod Chriſtus in vita mortali facultates animæ vegetantis, puta generandi, & alias habuerit, etiamſi nõ omnibus uſus fuerit,

Chriſtus, Propheta, & Apoſtoli animas ad corpora, revocarunt.

Digitized by Google

fuerit, quia ad naturæ perfectionem pertineant, cui privatio earum facultatum adverſatur.

De comeſtione verò ſupereſt quæſtio, *Vtrũ Chriſtus inglorioſo corpore comederit?* Nam corpus animale, id eſt, cibis indigens non habuiſſe, ſed ſpirituale, id eſt, ſolo ſpiritu vivificante cõſiſtens, tradit Apoſtolus. Quod autem verè comederit in ſignũ vitæ recuperatæ, Ioannes & Lucas atteſtantur.

An Chriſtus poſt reſurrectionem verò comederit?

1. Cor. 15.

DICENDVM itaque, Chriſtũ poſt Reſurrectionem vere comediſſe, quia per vitalem actionem, & organa vitæ cibum ore ſumptum in ſtomachum trajecit; quod abſque digeſtione, vel alimenti in ſubſtantiam comedentis converſione, imo ſine omni alteratione, per ſolam motionem localem fieri poteſt.

Ioan. 21. Luc. 24. Act. 1.

Si quis autẽ quærat, Quomodo Chriſtus illum cibum ejècerit, ſi in ſuã ſubſtantiam non converterit? RESPONDEO, Chriſtum potuiſſe cibum ſumptum vel conſumere, vel in præjacentẽ materiam conuertere, aut denique per ſubtilitatis dotem efficere, ut ſtomacho non retineretur ſed abſque illa reſiſtentia corporis glorioſi in alium locum, pro Chriſti voluntate, pertranſiret. Vnde patet differentiam eſſe inter comeſtionem corporis glorioſi, & Angelorum in corpore aſſumpto. Nam licet conveniant in exteriori motione locali, quoniam Angelus per corpus aſſumptum cibum atterit, dividit, illũq; ad interiora tranſmittit: attamen illa comeſtio Angeli, vel eſt à corpore, vel eſt actio vitalis, quia non fit virtute propriæ formæ talis corporis. Ideoque hujuſmodi comeſtio non eſt vera, veritate ſpeciei ſeu naturæ; ſed vera eſt, veritate ſignificationis, qua intendebant Angeli ſe hominibus familiares exhibere.

Gen. 18. Tob. 12.

Angeli an verò comederint

SCIENDVM præterea eſt, comeſtionem propriè non eſſe actionem animæ vegetativæ, ſed potius ſenſitivæ & loco motivæ; ideoque in corpore glorioſo fieri poſſe, *nõ ex indigẽtia, ſed poteſtate,* ut docet Auguſt. lib. 13. de civit. c. 22. ubi *Chriſtum ſumpſiſſe cibum & potum, ac conſumpſiſſe potentia dicit, quemadmodũ radius Solis aquam abſorbet, vel ignis.* Quod repetit epiſt. 49. q. 1. lib. 3. De Mirab. Sacræ ſcrip. c. 14. Ambroſius & Beda in 24. cap. Lucæ, Cyrillus lib. 12. in Ioan. c. 50. Damaſcen. lib. 4. c. 1. D. Thom. quodlib. 3. art. 5.

Comeſtio eſt actio animæ ſenſitivæ.

CAP. CCXXXIX.

Vtrum Chriſtus poſt Reſurrectionem veſtibus ſit uſus?

IN corporibus Beatorum nulla ineſt corruptio, nulla ignobilitas, nulla pudenda conditio, quæ veſtimentorum tegumento indigeat: veſte ſiquidem innocentiæ ac pleniſſimæ beatitudinis gloriâ conteguntur. Accedit, quod Beati in ea corporis forma intuentium occulis apparent, in qua voluntsac proinde certum eſt, eos veſtibus corporalibus non indigere, ut conſtat ex Angelorum apparitionibus, quas in corporibus aſſumptis faciunt. Nam veſtes apparentes, non veras habent; nec quidem corpora ſunt, qualia hominibus apparent. Potuit itaque Chriſtus ſine veſte corporali apparere in habitu Peregrini, Hortulani, aut quolibet alio, pro arbitrio. Simul tamen confitendum eſt, Chriſtum Omnipotentiâ ſuâ veſtes ſibi conficere potuiſſe, aut aliunde ſumere; ſicut aſellum ad equitandum, feciſſe ipſum opinatur Iuſtinus quæſt. 116. *ad Orthodoxis:* & Suares in 3. par. D. Thom. q. 54. art. 1. in fine.

Chriſtus poſt reſurrectionem veſtibus non eguit.

CAP.

terit? RESPONDEO, Ad vocis formationem non eſſe neceſſarium aerem externum; qui attrahatur vel expellatur; ſed internum, qui eſt in humano corpore, ſufficere. Poterit enim Beatus vocem formare per motum localem aeris incluſi, qui expelletur, uſque ad os, ibique lingua & labijs aliiſque organis in palato repercutietur, ſic ut foras non egrediatur: quod in corpore glorioſo facilè poterit effici, tum propter ſubtilitatem ejus, cùm propter animæ perfectum in corpus dominium.

PORRO fuiſſe in Chriſti corpore glorioſo actus omnium exteriorum ſenſuum, ex Evangelio conſtat. Sicut enim locutus eſt, ita vidit, audivit, tetigit, guſtavit, & olfecit. Neque ſolùm ante in cælum Aſcenſionem, ſed poſtea quoque ſenſuum exteriorum actus habuiſſe indubitatum eſt, cùm ad humanæ naturæ perfectionem pertineant. Nam & Beatos ſeinvicem viſuros, non ſolùm quoad vultum, ſed etiam integram corporis harmoniam uſque ad cor, docet Gregorius Lib. 18. Moralium cap. 27. Auguſtinus lib. 22. de civit. cap. 30. D. Chryſoſtomus epiſtola 5. ad Theodorum, in qua exemplo transfigurationis Domini hoc explicat: ubi Apoſtoli divina virtute confortati, Chriſti corpus in gloriæ ſplendore viderunt. Quem ſplendorem ſolus immortalis & incorruptibilis oculus intueri poteſt, qualis in Beatis erit; quorum præcipua corporis beatitudo in glorioſi Chriſti corporis viſione conſiſtet, juxta Cyprianum ſerm. *De Nativit. Chriſti.* Auguſtinum *in Manuali* capite 26. & libro *De Spirit. & Anima* cap. 4.

Actus ſenſuum in Chriſto poſt reſurrectionē fuerunt.

Beati ſeinvicem videbunt.

SI quis autem dubitet, quomodo in oculis Beatorum ſpecies ſenſibiles ab objectis diſtantibus, ſine medio producantur? dici poteſt, objectum in ſenſum diſtantem, immediatè agere, producendo in eo ſpecies, ſive naturali, ſive divina virtute. Is enim modus corpori glorioſo (quod ſpirituale vocatur) conſentaneus eſt, ut agat ſine dependentia à medio, vel propinquitate, aut diſtantia, quemadmodum unus Angelus alteri loquitur, manifeſtando ſui conceptus ſpeciem, abſque impedimento diſtantiæ. Quæ de Viſu dicta ſunt, etiam Auditui, tantùm intentionalem immutationem requirenti, accommodari poſſunt. Nam poteſt Beatus ſuæ vocis ſpeciem immediatè in auditum quantumlibet diſtantem imprimere, nihil circa medium operando. Actum quoque Olfactus in Chriſti glorioſo corpore fuiſſe, ac in beatis fore, indubitatum eſt: ſiquidem ejus actus ſine alteratione materiali corporis ſentientis exerceri poteſt: nec ibi Odoratus objectum deerit. Ipſa enim Beatorum corpora ſuaviſſimum odorem emittent. Plena enim inteſtina erunt humoribus & aere, optimis qualitatibus & odoriferis affectis; ſicut econtra damnatorum corpora erunt fœtida. Et quamvis Odoratus in hac mortali vita potiſſimùm ad vitæ conſervationem ſerviat; attamen etiam ad recreationem, & ad excitandum animum in Dei laudem, internamque devotionem conducit. Quos effectus etiam in Beatis corporibus habere poterit, in quibus ad naturæ perfectionem inſuper, ſicuti & alij ſenſus, pertinebit. Auguſtin. li. de ſpir. & anima cap. 58. Anſelmus lib. *De Similit.* c. 57. Laurentius Iuſtin lib. *De diſciplina & perfectione Monaſtic. converſation.* c. 23. ſingulis ſenſibus in corporibus Beatorum ſuas delectationes aſſignat, Proſper lib. 1. *De vita contempl.* ca. 4. *Omnia bona, quæ in humana natura peccatum corruperat, in melius eſſe reperanda* oſtendit. Quare neque

Audiens.

Odoratus in beatis erit.

Beatorum corpora bene olebunt.

Damnatorum corpora erunt fœtida.

Digitized by Google

Tactus & Guſtum in Beatis. Tactus aut Guſtus in Beatis deerit. Chriſtus enim Lucæ 24. dixit: *Palpate & videte*, ſignificans, quòd ſicut tactu percipiebatur, ita quoque tangeret. Et poſt Reſurrectionem verè comedit, atque cibi ſaporem guſtavit, abſque materiali alteratione, per ſolam intentionalem immutationem. Delectationes autem horum ſenſuum, non repugnantes gloriæ Beatorum ibi erunt, non quaſi per ſe appetibiles, ſed ut in omnibus glorificetur Deus: utque omnes ſenſus in Beatis honeſta, jucundaque voluptate perfundantur, ſicut in damnatis omnes ſēſus pœna ſua torquebuntur. Conſentaneum equidem eſt, ut in Beatis ſint perfecta corporis & animæ bona; ut Auguſtinus deducit lib. *De Spir. & anima* c. 64. & Anſelmus Lib. *De Simil.* c. 48. 55. & 57. ubi pulchritudinem & voluptatem corporis talem, ex qua nulla Dei offenſio contrahi poſſit, inter beatitudinis partes collocat. Quare materiales ciborum aut venereorum delectationes, ſtatui Beatorum repugnantes, ibi non erunt; ut D. Thomas lib. 4. *Cont. Gent.* c. 83 demonſtrat.

Omnes ſenſus in Beatis voluptate perfundentur.

Voluptas repugnans ſtatui Beatorum nulla erit ſed honeſta.

POSTREMO ex dictis conſequitur, in Chriſti glorioſo corpore, ac in Beatis, ponendos eſſe ſpiritus vitales & animales, qui ad operationes ſenſuum, & vitales motus exercendos neceſſarij ſunt. Quia verò in Beatorum corporibus nulla eſt alteratio, incorruptibiles erunt hi ſpiritus, perque diverſas corporis partes animæ virtute permanenter ultrò citroque diſcurrent.

CAP. CCXLI.

De ſupernaturali Corporis Chriſti poſt Reſurrectionem perfectione.

EXPOSITA naturali perfectione, quam Chriſti Corpus poſt Reſurrectionem obtinet, ſupereſt, ut de perfectionibus ſupernaturalibus, quæ ſunt in Chriſti corpore, per modum aptitudinis ad motum aliquem, vel modum exiſtendi, aut agendi ſupernaturalem, nonnihil ſubjiciamus. Ac primùm qualis & quotuplex ſit, explicabimus. Quòd enim reſurgentium corpora multò perfectiore modo ſint diſpoſita, quàm hæc mortalia, clarè docet Apoſtolus 1. Cor. 15. forè ſcilicet ea incorruptibilia, ſpiritualia, lucida, ſubtilia, agilia. vnde Origenes, eumque ſequutus Eutychius, putarunt, corpora reſurgentium non carnea, ſed cæleſtia futura, teſte Grego. lib. 24. Moralium c. 29. Epiphan. hæreſi 64. Hieron. epiſt. 60. & 63. Iſidor. lib *De Doctrina & fide* c. 6. Theophylactus in 1. Cor. 15. Contra quorum errorem tradit Eccleſia, glorioſa corpora cum noſtris ejuſdem fore naturæ, ſed alterius gloriæ. Quod ex corpore Domini reſurgentis, in quo omnium ſupernaturalium perfectionum exemplar fuit, oſtendi poteſt. Nam Domini Corpus in ſua reſurrectione varijs qualitatibus & donis ſupernaturalibus ornatum fuit, ac præſertim illis quatuor, quæ ab omnibus Catholicis agnoſcuntur: Claritate, Impaſſibilitate, Agilitate, & Subtilitate: à quibus Spirituale, Incorruptibile, Perſpicuum & Penetrabile dicitur. Hinc glorioſa corpora nullam voluptatem, quæ ex corruptibilibus rebus, earumq; uſu & alteratione ritur, concipient; ut Dominus ſignificavit Matth. 22. *In reſurrectione neque nubent,*

Perfectiones ſupernaturales Chriſti

Corpora Beatorum eiuſdem natura, ſed alterius gloria.

Digitized by Google

neque nubentur: ſed erunt, ſicut Angeli Dei in cælo. & Apoſtolus: *Seminatur corpus animale, ſurget ſpirituale.* Et ad Philip.3. *Reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ.* Quòd autem pro diverſitate operum & meritorum, varia quoque futura ſit gloria ſive claritas corporum reſurgentium, Apoſtolus ſimilitudine Stellarum demonſtrat: *Stella differt à ſtella in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum. Fulgebunt iuſti, ſicut ſol.* ait Dominus Matth.13. & Danielis 12 *Fulgebunt tamquam ſplendor firmamenti, & tamquã ſtellæ in perpetuas æternitates.* Cujus claritatis exemplum in Chriſti transfiguratione apparuit, ut quid ſperare per ejus gratiã deberemus, oſtenderet. De hac corporum claritate diſſerit Auguſtinus epiſt. 146. item Serm.143. *De Tempo.* Anſelmus in 1.Cor.15.

1.Cor.15. Quanta glorioſi corporis claritas futura ſit.

De immortalitate ſeu incorruptione

DE impaſſibilitate, immortalitate, ſive incorruptione Corporis Chriſti, loquitur Apoſtolus ad Rom.6. *Chriſtus iam non moritur: mors illi ultrà non dominabitur.* Et univerſaliter 1.Corinth 15 pronuncijs: *Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione.* Et iterum: *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.* Apoc.7. *Non eſurient, neque ſitient ampliùs, neque cadet ſuper illos ſol neque ullus æſtus.* Et cap.22. *Abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, & mors ultrà non erit, neque clamor, neque dolor erit ultrà.* Quibus omnia Dominus per Iſaam promiſit cap.25.& 49.

Agilitas corporum glorioſorũ.

DE Agilitatis glorioſi corporis dote loquitur Apoſtolus 1.Cor. 15. *Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute: ſeminatur corpus animale, ſurget ſpiritnale:* quia inſtar ſpiritus absque difficultate aut defatigatione poſſit, quò voluerit ſe movere. Vnde Sapien.3 *Fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintillæ in arundineta diſcurrent.* Vbi ſumma velocitas indicatur. Præterea cùm ſpirituale corpus futurum dicitur poſt reſurrectionem, ſignificatur, quod ſubtilitatem ſeu vim ſe movendi, & quocumq; ingrediendi vel egrediendi, abſque corporis alterius impedimento habiturum ſit; quemadmodum Chriſti corpus clauſo ſepulchro egreſſum, januiſq; clauſis ingreſſum ad Diſcipulos legitur. Ioan. 20. Ad plenum enim animæ in corpus dominium, perfectamque libertatem pertinet, ut illud per omnia corpora abſque impedimento aut reſiſtentia movere poſſit. Quæ perfectiones corporum beatorum ſupernaturales, naturam corporis non deſtruent, ſed perficient. Erit enim corpus poſt reſurrectionem eiuſdem naturæ, ſed alterius gloriæ; erit ſpirituale, non natura, ſed poteſtate; ut explicat Auguſtinus Enchir.c.91.& lib.1. *Retract.*c.17. Tertullianus lib. *De Reſurre. Carnis* c. 51. ubi ex verbis Apoſtoli: *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem,* concludit: *Illa ergo eadem caro quæ patitur corruptionem, incorruptionem induet, ſiquidem apoſtolus addens pronomen* Hoc, *propriam ſuam carnem deſignat.* Hoc, *enim rem præſentem demonſtrat.* Quod Chriſti corporis exemplum quoq; convincit; ſiquidem unum idemque corpus in hac vita mortali Chriſtus & poſt reſurrectionem habuit, ſed alterius gloriæ; quæ licet ei ratione unionis ab initio Cõceptionis eſſet debita; certa nihilominus diſpenſatione fuit uſque ad beatitudinis ſtatum dilata. Nonnunquam tamen in hac mortali vita placuit Chriſto, veſtigia gloriæ ſuo corpori debitæ exhibere Subtilitatem enim accepit, cùm natus eſt, in Virgine: Claritatem,

De ſubtilitate glorioſi corporis. Iuſtinus q. 117. ad gentes. Nazianzen. in trabgœdia: Chriſtus patiens.

Digitized by Google

ritatem; cum trans figuratus eſt in monte: Agilitatem, cùm deambulauit ſuper mare: Impaſſibilitatem verò quando ſe manducandum præbuit in Sacramẽto noviſſimæ Cœnæ.

Chriſtus ſupernaturalis corporis glorioſi doteſquãdoq; in vita mortali aſſumpſit.

QVIDNAM verò ſubtilitatis proprietas in corpore glorioſo ponat, ambigi poſſet. Vtrum ſcilicet qualitas ſit, intrinſecè afficiens corpus, illudque aptum reddens, ut ab alio corpore penetrari queat? an virtus quædam extrinſeca activa, qua corpus glorioſum alia corpora penetrare valeat: Nos hanc virtutem penetrandi alia corpora, conſiſtere dicimus in virtute quadam intrinſeca & inſtrumentali animæ, vel corporis beati, cui ratione beatitudinis datum eſt, ut ſe hoc modo, tanquam Dei inſtrumentum movere poſſit. Equidem Deus ſtatuit pro beati volũtate, uti facultate motiva adhunc effectum. Vnde patet Subtilitatem, vim quandam eſſe beati corporis internam, ſed inſtrumentalem. vnde Veteres penetrationem corporum, divinæ Omnipotentiæ effectum eſſe tradunt. Sic Gregor. hom. 26. in Evang. *corpus beatum, ſubtile* dixit, *per effectum ſpiritualis potentiæ*. & Ambroſius Lucæ 24. *Per reſurgentis corporis qualitatem, Chriſtum ianuas penetraſſe*: & alij ſoli divinæ virtuti hoc tribuentes, nõ de inſtrumẽtali virtute activa, ſed de principali exponendi ſunt. Cum enim penetratio corporum, effectus ſupernaturalis ſit, ſupernaturali etiam efficientia indiget: qualis operatio ſoli Deo, ratione ſuæ Omnipotentiæ, propria eſt; in qua tamen, creatura velut inſtrumento ad hunc effectum operandum uti poteſt.

Quid ſit corporis glorioſi ſubtilitas.

Ac proinde Deo, velut principali; creaturæ vero, tanquam inſtrumento, idem effectus rectiſſimè tribuitur.

CAP. CCXLIII.

De Apparitionibus Chriſti poſt Reſurrectionem.

CHRISTVS poſt Reſurrectionem ſuam non omni populo ſed *teſtibus præordinatis à Deo* apparere voluit. Act. 10. Idque decentiſſimũ fuit, ut quæ ad futuram hominum gloriam pertinent, omnemque humanam cognitionem ſuperarent, ab ipſo Deo primum ſuperioribus patefierent, quorum deinde miniſterio ad inferiores devenirent, quemadmodum inter cæleſtium ſpirituum ordines obſeruari Dionyſius tradit, ut inferiores à ſuperioribus illuminentur.

Cui primo Chriſtus apparuerit.

CVI vero Dominus redivivus primo apparuerit, utrum B. Virgini, an Mariæ Magdalenæ, de qua Marci 16 legitur: *Surgens autem Ieſus mane prima ſabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ*, incertum eſt. Pietas quidem ſuadere videtur, ut credamus, Dominum primo apparuiſſe Matri, ad eam conſolandam, licet de futura Filii Reſurrectione nunquam vacillaverit. Quam quidem apparitionem ideo prætermiſerint Evangeliſtæ, tanquam parum idoneam ad confirmationem Reſurrectionis Chriſti, quia ſuſpectum facile Matris teſtimonium haberetur. Ita ſentit Ambr. li. 3. *De Virgin*. Sedulius lib. 5. carminum. Anſelm *De excellentia B. Virg*. capi. 6. *ideo hanc apparitionem ab Evangeliſtis omiſſam eſſe* dicit, *quia nihil ſuperfluum ſcribere conſueverint: & quoniam filium apparuiſſe Matri potius ſupponendũ, quã litteris conſignandum videatur*. vide Iãſenium lib. Concord. c. 145.

Chriſtus redivivus nulli impio apparuit ante Aſc.

ILLVD vero hic obſervatione dignum eſt, quod Chriſtus redivivus nulli apparuiſſe impio hic in terris ante ſuã

Aſcen-

Aſcenſionem legatur, ſed tantum amicis: ut ſignificaret, impios glorioſæ Reſurrectionis nequaquam participes futuros, ut notat Auguſtin. in Ioan. tract. 76. in Pſalm. 65.

Chriſtus cur primò mulieribus viſus.

MVLIERIBVS autem priùs quam viris apparuit, ut ſicut femina Viro primum detulerat mortis nunciũ; ita quoque glorioſæ Reſurrectionis, vitæque immortalis; ut habet Cyrill. lib. 12. in Ioan. c. 51.

QVONIAM inſuper Apoſtolis inſtructio neceſſaria erat, cum de veritate Reſurrectionis, tum gloria reſurgentis, ideo poſt ſuam Reſurrectionem Dominus aſſidue cum Diſcipulis converſari noluit, ne ad vitæ mortalis uſum iterum rediiſſe putaretur: attamẽ ut glorioſæ Reſurrectionis ſuæ fidem confirmaret, mœſtoſque diſcipulorũ animos, & Iudæorum metu anxios, recrearet, ſæpius eiſdem apparere voluit. Prima quidem Reſurrectionis die, quinquies apparuit, ſciens tunc opus eſſe maiore fidei confirmatione atque conſolatione, ac poſtmodum adhuc quinquies, ut D. Aug. lib. 3. *De conſen. Evang.* cap. ulti. ex Evangeliſtis colligit. Ipſo enim primo die primum Beatæ Mariæ Magdalenæ, ſtanti ad monumentum & ploranti, apparuit in habitu Hortulani, Marc. 16. & Ioan. 20. II. Apparuit mulieribus à ſepulchro redeuntibus, quæ pedes eius oſculatæ ſunt, Marc. 28. III. Apparuit Petro, Lucæ 24. Aug. lib. *De conſ. Ev.* c. ult. IV. Apparuit duobus diſcipulis, euntibus in Emaus: Cleophæ ſcilicet, & Nathanaeli, juxta Epiphan. hære. 23. Orig. lib. 2. contra Celſum vocat Simonem, Ambroſius ſerm. 1. & 7. Amaum. Euſebius Emiſſe. hom. 2. teriæ Paſchæ putat Lucam fuiſſe. Iſta apparitio circa Veſperam accidit. Apparitio eadem die facta eſt, pluribus diſcipulis in Hieruſalem ſimul congregatis, abſẽte Thoma. Lucæ 24. Ioan. 20. VI. Apparitio contigit octava die Paſchæ, omnibus Apoſtolis ſimul congregatis, quando ſe palpandum Thomæ exhibuit. Ioan. 20. Diebus autem octo tunc apparere diſtulit, ut Diſcipulorum amorem deſideriumque accenderet, ac exerceret. VII. Apparuit in captura piſcium, ad mare Tiberiadis, Ioann. 21. ubi dicitur *Tertiò* apparuiſſe, *non quoad numerum apparitionum, ſed dierum*, ut obſervat Auguſtinus tract. 12. in Ioan. & Libro 3. *De Conſenſu Evang.* ca. ult. VIII. Apparuit in monte Galilææ undecim Apoſtolis, & aliis diſcipulis; fortè quingentis illis fratribus, de quibus Apoſtolus 1. Cor. 15. qui ab Apoſtolis aliiſq; Chriſti cultoribus, undecumque, ut Dominum in monte Thabor viderent, convocati erant, Matth 28. IX. Apparuit in die Aſcenſionis, recumbentibus cum eo Apoſtolis, Marc. ult. X. Apparuit eis in Bethania, quæ ſita erat in pede montis Oliveti, ubi elevatus in cælum aſcendit, Lucæ 24. Act. 1. extenſiſque manibus, Diſcipulis omnibus ibi congregatis circa montem benedixit, benedicendoque receſſit ab eis, & ferebatur in cælum

Chriſtus decies apparuit diſcipulis

APOSTOLVS 1. Corin. 15, addit, Chriſtum à Iacobo viſum, atque à ſeipſo tandem: ſed de his apparitionibus Evangeliſtæ nihil tradunt. Lucas Act. 9. Apparitionem in via Damaſci D. Paulo factam deſcribit.

CAP. CCXLIII.

Quibus argumentis Chriſtus ſuam Reſurrectionem confirmaverit?

Chriſtus ſuam reſurrectionem teſtimonio

ACTORVM primo legimus Chriſtum Apoſtolis præbuiſſe ſeipſum vivum, poſt Paſſionem

nem

nem ſuam, in multis argumentis, per dies quadraginta eis apparendo, & de regno Dei loquendo. Quæ autem hæc argumenta fuerint, quibus ſe reſurrexiſſe comprobavit, meritò quis inquirat. SCIENDVM itaque, duplici argumẽto Chriſtum ſuam Reſurrectionem evidenter aſtruxiſſe; nimirum teſtimonio, & viſibili ſigno. Teſtimonio autem uſus eſt duplici: ſcilicet, Scripturarum, & Angelorum, ut Evangeliſtæ commemorant. Signo inſuper triplici uſus eſt: *Vno* ex parte corporis, oſtendendo, ſe verũ corpus, ſolidum, ac idem numero habere Lucæ ult. *Palpate, & videte, quia ego ipſe ſum.* *Secundo*, ex parte animæ iterato corpori unitæ quod quidem per opera triplicis vitæ oſtendit: *Nutritivæ*, comedendo & bibendo: *Senſitivæ*, audiendo, loquendo & reſpondendo: atq; demum per opera vitæ *Intellectivæ*, de Scripturis, & Regni Dei myſteriis diſſerendo: *Tertio*, ſe Deum & hominẽ eſſe manifeſtè declaravit per Miracula, quæ fecit, in captura piſcium, intrando ad Diſcipulos januis clauſis, in cælum illis videntibus aſcendendo. Proprietates vero ſui glorioſi corporis manifeſtavit, Diſcipulis apparendo, in qua vellet effigie, quo placeret tempore, atq; confeſtim evaneſcendo.

Item ſigno ex parte corporis, & animæ.
Luca ult.
Luca. 24.

HAEC autem omnia Chriſtus argumẽta ideo adhibuit, ut diſcipuli ad credendum tardi facilius Reſurrectionem crederent; & ut oculatis teſtibus carnis Reſurrectionem affirmantibus, Orbis pronius eorum teſtimonio atquieſceret, uti credidiſſe jam videmus. *Nos enim illorum inſtruxit aſpectus, nos erudivit auditus, nos confirmavit attactus: dubitatum eſt ab illis, ne dubitaretur à nobis*, ut proſequitur Leo ſermo. 1. *De Aſcenſione*, & Greg. hom. 8. Paſchæ.

CAP. CCXLIV.

Quidnam Chriſtus poſt Reſurrectionem Apoſtolus loquutus fuerit?

DIES, qui inter Reſurrectionem & Aſcenſionem fluxerunt, non otioſo tranſiere decurſu, ſed magna in eis confirmata Sacramenta, magna ſunt revelata myſteria. Locutus enim Dominus eſt Apoſtolis de regno Dei, de myſteriis & ædificatione Eccleſiæ, de regimine, poteſtate, hierarchia Eccleſiaſtica; de materia & forma Sacramentorum, de immortalitate animarum & corporum: Apoſtolis quoq; Spiritum ſanctum per inſufflationem infudit, ſenſum eis, ut ſcripturas intelligerent, aperuit; poteſtatem remittendi peccata tribuit, ampliſſimumque munus Apoſtolatus impoſuit, mittens eos in ſuo Nomine ad docendũ omnes Gentes, ad baptizandum, cum ampliſſima poteſtate ferendi Leges, corrigendi, puniendi trãnſgreſſores divinarum Apoſtolicarumque Legum; ac in univerſum, ut pro Chriſto legatione fungerentur. Et Beato Petro, ſupra ceteros Apoſtolos conſtituto, claves Regni Cælorum, curamque totius ovilis Dominici demandavit. Inter hæc autem ad omnem noſtræ ambiguitatis caliginem detergendam, paventium trepidantiumque tarditatem ad credendum increpavit, diſcordes à veritate cogitationes redarguit, manentiaque in manibus & pedibus Crucis ſigna dubitantium oculis ingeſſit, & ut curioſius pertractaretur, invitavit induſitque: quoniam ad ſanãda infidelium cordium vulnera. clavorum & lanceæ veſtigia ſervaverat, ut non dubia fide, ſed conſtantiſſima ſcientia teneretur, eam naturam in Dei Patris conſeſſuram Throno, quæ jacuerat

Chriſtus poſt reſurrectionem quidnam docuerit?
Apoſtoli Petri primatus.

Digitized by Google

rat in] ſepulchro: de qua re ſequenti Articulo copioſius diſſeremus.

CAP. CCXLV.
Articulus Sextus.
Aſbendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

Aſcenſio Chriſti.

HOC Articulo profitemur, nos credere, IESVM CHRISTVM redivivum, abſoluto Redemptionis humanæ] myſterio, corpore & anima in cælum aſcendiſſe, ipſumque cum Deo Patre gloriam, judidicii poteſtatem æqualem, imperium in omnem creaturam, ſummam denique majeſtatem obtinere. Dicimus, autem in cælum aſcendiſſe ſecundum corpus & animam, id eſt, humanam naturam in cælum evexiſſe, qui ſecundum quod Deus omnia loca ſuâ præſentiâ complecat, nec ab ullo abſit, vel abeſſe poſſit, cùm ſit infinitus & immenſus. Vox *aſcendit*, ſignificat Chriſtum non aliena, ſed propria virtute in cælum evectum, virtute ſcilicet Divinitatis, hypoſtaticè unitæ humanitati Chriſti; atque inſuper virtute animæ glorificatæ, quæ ſui corporis pleniſſimum habens dominium, illud prout vult movere poteſt. Non enim Chriſtus externo cujuſquam miniſterio indiguit, (ſicut Heno. ab Angelis tranſlatum, Heliam igneo curru ſubvectum, Abacuc & Philippum Diaconum ab angelis, quin & Simonem Magnum à dæmonibus per aera delatos fuiſſe legimus) quia ſua Divinitate, & beatitudinis humanæ naturæ dote, poterat ſe movere uti placebat. Et utraque virtus, tam principalis, quam proximæ effectiva motus, Chriſto intrinſeca erat, quia DEVS & HOMO erat, cuius corpori & animæ, ratione ſuppoſiti, dos agilitatis quodãmodo intrinſeca & debita fuit. Vnde Iſa. 63. *Iſte formoſus in ſtola ſua, gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ.* Et ad Epheſ. 4. *Idẽ aſcendiſſet* dicitur *qui & deſcendit.* Aug. quoque ep. 56. & Lib. 22. De civit. c. ult. docet; tantam corporis glorioſi ad beatam animam fore obedientiã, ut ubi volet ſpiritus, procinus futurum ſit corpus. Decet autem corpus glorioſum & immortale in loco eſſe cæleſti: quare propria virtute animæ beatæ ibi erit, ſi anima ibi eſſe velit. Et ſerm. 176. *de tẽp. De ſuo fuit, quod aſcendit.* Cum autem Ioannis 3. dicitur, *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo,* non de motu locali VERBI Dei, cuius capax non eſt, ſed de forma Servi per incarnationem accepta, intelligendũ eſt. atque *Filius hominis cum ſuo corpore, quod eſt Eccleſia, in cælum aſcendit,* juxta Aug. tract. 12. in Ioan. in Pſal. 122. Li. *De Agone Chriſtiano ca. 25. Aſcendere eſt perſonæ.*

Chriſtus propria virtute aſcendit

S Thom. 3. p. q. 57. art. 3.

Gen. c. 5. Eccleſ. 44. 4. Reg. 2. Daniel 14. Act. 8.

PORRO quod Chriſtus vere atq. propriè poſt ſuã Reſurrectionẽ, humanam ſuã naturã in cælũ evexerit, Luc. Act. 1. dilucide tradit, modum & initiũ huius Aſcenſionis enarrans. Et c. 24. ſui Evangelii, progreſsũ & terminũ eiuſdem deſcribit, dicens. *Ferebatur in cælũ.* Mar. c. 16. *Aſſumptus in cælum.* Eiuſdẽ hiſtoriæ Aſcenſionis Paulus meminit ad Eph. 1. 2. & 4. ad Coloſſ. 3. ad Heb. 4. & 9. Eãdem aſcenſionẽ prædixit Regius Vates Pſ. 17. *Aſcẽdit ſuper Cherubim, volavit ſupra pennas ventorum.* Pſalm 49 *Aſcendit in iubilo* Pſ. 67. *Aſcendiſti in altum, cepiſti captivitatem, dediſti dona hominib.* quẽ locũ allegat Apoſt. Epheſ. 4. Eodẽ pertinent verba Michææ 2. *Aſcendit, pãdens iter ante eos.* Triumphũ autẽ Chriſti aſcendentis in cælum, cum redemptis Sanctorum animabus, deſcribit Pſaltes Pſalm. 23. *Attollite portas princi-*

Aſcendere eſt perſonæ.

Triumphũ Chriſti Aſcendentis deſcribit Pſaltes.

 pes

Digitized by Google

pes veſtras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. uti latè diſcurrit Nyſſ. oratione *De Aſcenſione*. Aug. ſerm. 5. *De* Reſurrect. *Viderunt cœlites Chriſtum ſpolia è caſtris tyrannicis reportantem & admirantes divinæ virtutis fulgentia vexilla, talibus concrepant hymnis deducuntque lætantes: Quis eſt iſte Rex gloriæ?* Eodem pertinent Iſaiæ verba c. 63. *Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra?* quæ interpretans Cyrillus in exegeſi ad Achat. *Vnigenitus Dei Filius* inquit, *unà cum Carne ſibi unita rediit, eratque hoc novum in cœlis ſpectaculum. Obſtupuit enim ſanctorum Angelorum multitudo, cùm Regem gloriæ, exercituumque Dominum in forma humana cerneret.* Dionyſ. c. 7 *Cœleſtis hierarchiæ.* Cyprian. ſerm. *De aſcenſ.* tractat. *De angelorũ occurrentium gaudio.* Chryſ. ſer *De aſcenſione.* Anſelm *De excellentia Virginis* c. 6. *De gaudio B. Mariæ* agit. Bernardus tractatu *De paſſione* c. 46. *De gaudio Apoſtolorum.*

CAP. CCXLVI.

Vnde & quouſque Chriſtus aſcenderit?

Ex quo loco Chriſtus aſcenderit?

VNDE verò Chriſtus aſcenderit in cælum, ex c. 24. Lucæ conſtat: *Eduxit autem eos foras in Bethaniam.* Et Act. 1. *Tunc reverſi ſunt Ieroſolymam à monte, qui vocatur Oliveti, qui eſt iuxta Ieruſalem, Sabbati habens iter.* Vbi clarè traditur, quòd non ex monte Thabor ſito in Galilæa, ſed ex monte Oliveti (in cujus pede vallis eſt Ioſaphat, verſus Bethaniam) in cælum aſcenderit, ut unde proceſſerat ad Paſſionem, inde ad Patrem & gloriam pergeret, & locum propter Magdalenam, Martham, & Lazarum ſibi placentem, ſua honoraret Aſcenſione, ſimulque deſignaret, ſe ad judicandum vivos & mortuos ad eundem locum deſcenſurum, juxta Ioelis vaticinium c. 3. ac præterea moneret, nos per opera Miſericordiæ, oleo figurata, in cælum aſcendere debere.

Per opera miſericordia in cælũ aſcenditur.

DE ſitu Oliveti montis diſſerit Hieronymus in cap. 11. Danielis, & de locis Hebraicis. De *Veſtigiis* Chriſti aſcendentis. Beda lib. 5. hiſtor. c. 16. & de locis ſanctis c. 7. Euſebius lib. 3. de vita Conſtantini refert, Helenam in hoc monte templum erexiſſe. Terminus Aſcenſionis Chriſti exprimitur illis verbis: *Ad cœlos:* juxta Lucam Act. 1 *ferebatur in cœlum:* Marcum verò c. 16. *Aſſumptus eſt in cœlum. Videntibus illis* (ait Lucas) *elevatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum.* Apoſtolus Ephes. 4. *Aſcendit ſupra omnes cœlos.* ad Hebr. 4. *Habentes Pontificem, qui penetravit cœlos:* id eſt, pertrãſiit omnes cælos. Ideo c. 7. Chriſtus dicitur *excelſior cœlis factus*, quoniam *aſcendit ſuper omnes cœlos in altum*, Pſalm. 67. id eſt, in faſtigiũ, ſeu locum ſublimiorẽ quia ſupremum illud cælum eſt Beatorum ſedes, & ipſius Dei Thronus, (Iſaiæ 66.) quatenus ibi ſeſe gloriamque ſuam peculiari modo Beatis manifeſtat. Hinc Actor. 7 *Cœlum mihi ſedes eſt, terra autẽ ſcabellum pedum meorum.* In ſummum vero cæli locum Chriſtum ſcandere oportuit, quia in aliqua cæleſti ſphæra earum, quæ continuo agitantur motu, quieſcere non decuit, ſed in aliquo quieto & immobili cælo, quale ſupremum eſt, quod vocatur *Empyreum.* Vbi duobus modis *quieſcere* intelligi poteſt: *Primo*, ut totum eius corpus intra cælum manſerit, ſicut nos modò in aere ſumus. *Secundo*, ut totum Chriſti corpus ſupra convexam cæli ſuperficiem conſiſtat, ita ut ſupremam Cæli Empyrei partẽ ſuis pedibus

Quouſque Chriſtus aſcenderit

Calũ Thronus Dei.

Quomodo Chriſtus in cœlo quieſcat.

pedibus conculcet: qui poſterior modus ſcripturæ magis conſonat: Nam *penetrare cælos*, & *aſcendere ſuper omnes cælos*, hoc propriè ſignificat, ut D. Chryſoſt. hom. 11. in ep. ad Ephes. notat: *Aſcēdit*, inquit, *ſuper omnes cælos, ultra quos nihil aliud eſt: hoc videlicet eſt potentia & dominationis ipſius*. Idem Theophyl. ibidem, & Oecumenius. Hieronym. verò in eundem locum, *ſuper omnes cælos*, interpretatur, *ſuper omnia inviſibilia*, qui ſenſus myſticus literalem excludere nequit, ſicut ibi ſignificat Anſelmus: *Aſcendit non ſolùm ſuper omnes cæleſtium virtutum ordines, ſuperans loco & dignitate omnem creaturam* Auguſt. Lib. *De fide & ſymbolo* c. 6. *Credimus*, ait, *Chriſtum in cælum aſcendiſſe: ſed ubi, & quomodo ſit in cælo Corpus Dominicum, curioſiſſimum & ſupervacaneum eſt quærere. Tantummodo in cælo eſſe credendum eſt. Non enim fragilitatis eſt noſtræ, cælorum ſecreta diſcutere: ſed eſt noſtræ fidei, de Dominici corporis dignitate ſublimia & honeſta ſapere.*

Aſcendit ſupra omnes cælos.

CAP. CCXLVII.

Quali motu Chriſtus in cælū aſcenderit?

EX verbis Lucæ Act. 1. *Videntibus illis elevatus eſt*. Certum eſt, Dominum in principio, quando attolli cœpit ex mōte Oliveti, paullatim & viſibiliter ſucceſſivo motu aſcendiſſe, & hujuſmodi motum perduraſſe, donec eum nubes ſubduxit diſcipulorum oculis: ab eo verò ſpatio, quo nubes eū occultavit, an motu continuo, an una mutatione ſubita & inſtantanea, uſque ad ultimum terminū, in quo ſeſſurus erat, tranſilierit, ambigi poteſt. Nos probabilius arbitramur, Chriſtum eodem genere motus aſcendiſſe, pertranſeundo cuncta intermedia corpora, quo ſuam Aſcenſionem inchoaverat, ut velut ſupremus omnium Dominus poſſeſſionem omnium acciperet, ſuaq; præſentia quodammodo ſanctificaret.

SED cur Apoſtoli hanc omnium cælorum penetrationem videre non ſunt permiſſi, ut eius oculati eſſe teſtes poſſent? RESPONDEO, virtute naturali oculum humanum eò pertingere non poſſe: non autem fuiſſe opus novo inuſitatoque miraculo, ut fides locum haberet, ad quam Chriſti prædictio, Angelorumque teſtimonium ſufficiebat, dicentium: *Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cælum ſic veniet*.

INQVIRI præterea ſolet, qualis hic motus fuerit, quo corpus terrenum ſurſum tendit, violentus, an naturalis? RESPONDEO, corpori in ſtatu gloriæ cōſtituto, connaturalem eſſe huiuſmodi motū: reſpectu autem naturæ corporis, non eſſe violētum, ſed ſupernaturalem

CAP. CCXLVIII.

Cur Chriſtus in cælum aſcenderit?

Chriſtum in cælum aſcendere oportuiſſe, XIV. rationibus oſtenditur.

QVAMVIS Chriſtus per Aſcenſionem ſuam neque eſſentialem gloriam, neque gaudium ſuum adauxerit; convenientiſſimum tamen fuit, I. Vt corpori ad immortalem vitam ſuſcitato, cæleſtis locus tribueretur Vnde 2. Petri 3. *Novam terram, novoſque cælos exſpectamus*. II. Summæ Chriſti humilitati, ſumma exaltatio debebatur. Philippenſ. 2. *Humiliavit ſeipſum* &c. III. Quoniam victorem Satanæ decebat, ſupra locum & ſedem, quam in cælo hoſtis devictus occupaverat, exaltari: at ille de cælo ceciderat: hūc ergo in cælū aſcendere oportebat. Lucæ 10. *Videbam Satanam ſicut fulgur de cælo cadentē* IV. Quia eum, qui à Patre in mundum fuerat miſſus, legationis munere adimpleto, in cælum ad Patrem reverti dece-

Digitized by Google

bat, juxta illud Ioannis 16. *Vado ad eum qui miſit me.* V. Quoniam nobis expediebat, Chriſtum aſcendere, ut cælum antea clauſum aperiret. Ioannis 16. *Expedit vobis ut vadam.* Michææ 2. *Aſcendit pandens iter*, amovendo impedimenta moram injicientia, fugando *principes & poteſtates aeris huius.* VI. Vt pro cujuſque meritijs locum ibidem præpararet, reddendo unumquemque idoneum cæleſti manſione: ut quod præparaverat, ab æterno prædeſtinando, (Matth. 25.) nunc præpararet gratiam & ſalutem operando. Ioan. 14. VII. Vt ibi apparens vultui Dei pro nobis interpellaret. Hebr. 7. & 9. *Non in manufacta* &c. 1. Ioan. 2. *Si peccaverimus, Advocatum habemus* &c. VIII. Vt de cælis dona ſua hominibus diffunderet, eoſque protegeret. Epheſ. 4. *Aſcendit ſuper omnes cælos, ut impleret omnia:* ſcilicet, donis ſuis. IX. Vt qui Terræ atque Inferni poſſeſſionem acceperat, Aeris quoque ac cælorum ſe dominum eſſe comprobaret. Ambulaverat ſuper terram, ambulaverat ſuper aquas; nunc verò quando aſcendit, *ſuper ventorum pennas ambulavit*, Pſalm. 17. Leo ſerm. 2. *De Aſcenſione: Triumphum victoriæ quem reportaret à mortuis, inferre debebat & cælis.* X. Aſcendere in cælũ decuit, ut regnum ſuum non eſſe de hoc mundo, ſed cæleſte monſtraret. Io. 18. XI. Aſcendere debuit, ut fides noſtra exerceretur. *Fides enim eſt rerũ non apparentium*, Heb. 11. Leo ſerm. 2. De Aſcẽſione: *Poſt veritatem Reſurrectionis, ſufficienter confirmatam, oportuit Chriſtum in cælum provehi, ut mirabilior fieret gratia Dei, cùm remotis à conſpectu hominũ, quæ meritò reverentiam ſui ſentiebantur indicere, fides non fluctuaret, charitas non teperet.* XII. Aſcendere oportuit, ut Spiritum ſanctum hominibus demitteret. Ioannis 16. *Niſi abiero, Spiritus ſanctus non veniet ad vos.* Ioan. 7. *Nondum erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus.* XIII. Aſcendit Chriſtus, ut ſpes noſtra firmaretur, diſceremuſque, præſentibus ſpretis perpetuò mentis oculos in cæleſtia bona dirigere, juxta illud ad Coloſſ. 3. *Quæ ſurſum ſunt, quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram. Quidquid* enim *geſtum eſt in Carne Chriſti, in Reſurrectione, Morte, Aſcenſione, & in Sepultura, figuravit, quod agendum eſt in vita Chriſtiana,* inquit Auguſtin. Enchir. c. 53. Lib. 1. *De doct. Chriſt.* c. 15. Lib. 4. *De Trinit.* ca. 4. *Aſcendit ut ſuperna ſaperemus, illuc ſpem noſtram erigeremus.* Leo ſerm. 2. *De Aſcenſione*, Bernardus ſermon. 4 *De Aſcenſione*.

QVOMODO autem in hac vita proficiendo aſcendere debeamus, exponit Auguſtinus in Pſalm. 85. 122. 126. docens, *affectus pietatis, eſſe gradus aſcenſionis.* Ser. 175. 181. *De Tempore.* XIV. Aſcendit Chriſtus, ne illum, ut hominem tantùm ſpectaremus & terrena quadam benevolentia inperfectoq; amore proſequeremur. Quemadmodum de præſente, humano fere ſenſu judicabant Apoſtoli, quem poſt Aſcenſionem ſpirituali divinoque ſunt amore complexi, æqualem Patri credentes, qui poſſet omnia efficere atque dare, ſicut Pater: quem proinde oporteret non ſecus quàm Patrem venerari, diligere, colere. Ioan. 20. *Noli me tangere: nondum enim aſcendi ad Patrem meum:* quia Patri æqualem non credebat, quem extinctum fœminea pietate plangebat. Fulgentius libr. ad Traſimun.

CAP. CCXLIX.

De Tempore Aſcenſionis Chriſti.

CHRI-

Digitized by Google

Chriſtus aſcendit XL. die, à facta reſurrectione,

CHRISTVM die quadrageſimo poſt Reſurrectionem ſuam in cælum aſcendiſſe, indicāt illa Lucæ verba Act. 1. *Per dies XL. apparẽs eis.* Vnde conſtat, hos dies ita eſſe numerandos, ut & reſurrectionis dies, & Aſcenſionis illis comprehendantur. Nam ex Evangelio patet, Dominum Apoſtolis utroq; illo die apparuiſſe. Cũ ergo tantùm XL. diebus apparuerit, neceſſe eſt, ut quadrageſimo die à facta reſurrectione aſcẽderit, utrumque diẽ extremũ concludẽdo. Vnde ſequitur ulteriùs; hunc quadrageſimũ diem fuiſſe quintam feriam hebdomadæ; in cujus rei memoriam feſtivitas illius myſterii eo die ſẽper fuit in Eccleſia celebrata, ut conſtat ex Clemente Papa li. 5. Conſtitutionum.

Chriſtus aſcendit feria 5.

DE hora vero Aſcenſionis nihil certi ſcriptura tradit; attamen ex ca. 1. Act. & Marci cap. 16. colligi poteſt Aſcenſionẽ contigiſſe pomeridiano tempore. Nam Dominus cum Apoſtolis recubuit atque comedit, poſtea eos in Bethaniam eduxit, & reverſus inde ad montem Oliveti, aſſumptus eſt in cælum. Sed in itinere, atque congregãdis aliis diſcipulis tẽpore nonnullo fuit opus. Quare circa horã nonã, id eſt, noſtra cõputatione circa tertiam horam pomeridianam aſcendiſſe videtur. Nã poſt ejus Aſcenſionem diſcipuli Hieroſolymam regreſſi ſunt.

Hora pomeridiana circa tertiam

CVR autem Chriſtus quadraginta diebus in terra poſt Reſurrectionem manſerit, exponit Auguſt. ep. 119. c. 15. & Serm. 7. *In Lovanii impreſſis*; atque Beda in 1. c. Actor.

CAP. CCL.

De modo, quo aſcendens Chriſtus diſcipulis valedixerit.

Chriſtus valedicendo benedixit.

LVCAS ca. 24. Evangelii, Act. 1. narrat, Chriſtum, antequam diſcederet, elevatis manibus B. Mariæ, Apoſtolis, aliiſque diſcipulis (quod ſignificat numero fuiſſe circiter CXX) benedixiſſe hoc eſt, bona multa verbis imprecatũ fuiſſe. I. in amoris ac benevolentiæ ſignum. II. Vt reipſa diſcipulis bona conferret. Non enim poterat eius benedictio non eſſe efficax, cuius dicere, facere eſt. III. Vt ſe ſummum Eccleſiæ Pontificem, Paſtorem, ac Superiorẽ oſtenderet. Nam Apoſtolo teſte: *Qui minor eſt à maiore benedicitur.* Manuum autem elevatio vetus ſignum fuit, quo Patriarchæ atque Pontifices bona aliis imprecando, uti ſolebant. Gen. 48. Levitici 9. fortaſſis ad indicandum, non tam terreſtria quàm cæleſtia bona imprecari, Deumque eſſe, *à quo bonum omne deſcendat* (Iacob 1.) benedictioniſque fructus ſperari debeat; ideoque ad eum cor eſſe ſublevandum, ut benedictio ſit efficax. Et non improbabile eſt, Chriſtum non quomodocumque manus elevaſſe, ſed in crucis ſignum, cancellatis manibus: ſicuti Iacob nepotibus benedixit, Gen. 48. benedictionem in Chriſto futuram, per ſignum Crucis præfigurans: vel in Crucis formam manus in cælum attollendo, quemadmodum de Moyſe legimus Exodi 17. vel ſignum Crucis in aere effor mãdo, ſicut nũc in uſu Eccleſiæ ex Apoſtolica traditione eſſe, Baſilius atteſtatur lib. De Spiritu S. c. 27.

Manuum elevatio.

DEINDE facta benedictione Lucas in cælum fuiſſe elevatum, *omnibus videntibus* aſſerit, *donec nubes ſuſcepit eũ*, hoc eſt, oculis diſcipulorum ſubduxit. Quod myſterium Danielis 7. prædictum fuerat, quando *vidit filium hominis venientem in nubibus cæli, uſque ad antiquũ dierum, cui datum fuit regnum, poteſtas, & imperium.* Et pſal. 103. *Qui ponis nubem aſcenſum tuũ.* Fuiſſe autẽ verã nubẽ, quæ Chriſtũ oculis intuentiũ ſubtraxit, Chryſoſt.

Digitized by Google

Ioſt. & Beda in Acta docent. Poſtquam enim Dominus longius à terra diſtare cœpit, nubis interiectu ſeſe intuentium oculis ſubduxit, quę neque cum illo aſcendit, neque aliud miniſterium exhibuit, quam ut Chriſti corpus à diſcipulorum aſpectu amoveret, ſplendoreque ſuo maieſtatem aſcendentis indicaret. Quo & Angelorum admonitio pertinuit, ne Diſcipuli ulterius putarēt oculis corporeis videre Chriſtum, de cælo deſcendentem, quo aſcenderat, uſque ad judicij noviſſimi diem; quando idem ipſe, qui aſcenderat, rediturus eſſet. Quæ angelorum apparitio facta eſt, I. Vt quod Apoſtoli oculis corporeis videre non poterant, ſcilicet Chriſtum in cælos pervenientem, verbis ſuis docerent, ac confirmarent. II. Vt Apoſtolos conſolarentur, eoſque inſtruerent, ut fide potius quam viſu corporeo Chriſtum intuerentur & exſpectarent. III. Vt ſignificarent, Chriſtum ad ſtabilem & immutabilem ſtatum aſcendiſſe, qui nulla temporis duratione mutari poſſet. Hoc enim verba illa inſinuant: *Sic veniet:* in eadem ſcilicet gloria, & majeſtate, cum eadem anima, & corpore glorioſo, in æternum ſic permanſuro.

Angelorum apparitio quo pertinuerit.

DE Chriſti aſcendentis comitatu licet nihil ab Evangeliſtis, neque à Luca in actis ſit expreſſum; attamen ex Apoſtolo ad Epheſ. 4. colligitur, omnes iuſtos, quos è ſinu Abrahæ eduxerat, ſecum in cælum deduxiſſe, *Captivā enim duxit captivitatem:* decebat enim in ſignum Triumphi ſpolia ſecum transportare. An vero aliqui Sanctorum cum corporibus glorioſis cum Domino cælū aſcenderint, Evangeliſtæ nōn referunt: attamen ſcribendo, multa corpora Sanctorum cum Chriſto ſurrexiſſe, videntur innuere eadē corpora in cælū quoque cum Domino aſcendiſſe. Neq; diſcipulos ea videre oportuit in aſcenſu, quoniam corpora glorioſa nec videntur neceſſario, neque manifeſtatio illa ſenſibilis ordinabatur ad cōfirmationē aſcenſus alterius, quam Chriſti. De angelico autem comitatu ſentiendum eſt. omnes angelorum ordines occurriſſe Chriſto, ut aſcendentem comitarētur, eique gloriam & honorem exhiberēt, ut magno conſenſu doctores tradunt, accomodantes huic myſterio verba Pſa. 23. *attollite portas principes veſtras,* &c. Pſalm. 46. *Aſcendit Deus in iubilitatione, & dominus in voce tuba.* Idipſū indicant duo Angeli, dum aiunt: *Sic veniet* &c. Deſcendet autem in ſumma gloria & maieſtate, & omnes angeli cum eo. Igitur & ſic aſcendit.

Chriſti aſcendentis comitatus

Matt. 27.

Angelicus comitatus

CAP. CCLI.

De Seſſione Chriſti ad Patris dexteram.

POSTERIORE huius Articuli ſexti parte confitemur, Chriſtum poſt Aſcenſionem ſuam ſedere ad dexteram Dei Patris omnipotentis: id eſt, quod quietè poſſideat cū Patre regnū in eiuſdem divinæ Maieſtatis æqualitate, ſeu præſit omnibus tanquā ſupremus Rex, Dominus, Imperator & Iudex, tanta dignitate præcellens, ut in eodem ſolio cum Deo ſit, eademque adoratione colatur: ſiquidem verbo *ſedendi* per metaphoram deſignatur eminentia dignitatis. Nam judicantis, præcipientis, ac dominantis eſt *ſedere* & aliis imperare. Vnde quando Deus in majeſtate ſua viſus dicitur, tanquam ſupremus Dominus ſedens apparuit Iuxta illud Iſaiæ cap. 6 *Vidi Dominum ſedentem ſupra ſolium excelſum.* Et 3. Re. c 22 ait Micheas *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnem exercitū cæli aſſiſtentem*

Seſſio ad Patris dexteram

Sedere quid

Digitized by Google

Aſſiſtentem ei à ſiniſtris. Iuxta eandem metaphoram dicitur ſedere Deus ſuper Cherubin. Non ergo ſedere hic ſitum poſitionemque corporis ſignificat: ſed eam regiæ ſummæque poteſtatis ac gloriæ formam ſtabilemque poſſeſſionem, quam à Patre accepit, declarat; Apoſtolo teſte ad Epheſ. 1. *Suſcitans illũ à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cæleſtibus ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non ſolũ in hoc ſeculo, ſed & in futuro, & omnia ſubiecit ſub pedibus eius*. Ex quibus verbis manifeſtum eſt, hanc gloriam Chriſto ita propriam eſſe, ut nulli puræ creaturæ convenire poſſit. Quod ad Hebr. 1. atteſtatur Apoſtolus: *Ad quem angelorum dixit aliquando: Sede à dextris meis?* & Apoc. 5. *Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem & divinitatem* &c. Hanc quidem in ipſa Incarnatione Homo Chriſtus accepit, quando hæc humanitas in vnitatem perſonæ divinæ aſſumpta fuit: ſed in Aſcenſione illam eandem aſſecutus dicitur, quoad manifeſtationem. Tunc enim omnibus innotuit; quod hic homo Chriſtus exſiſtat & permaneat verus Deus, omnia cum Patre gubernans. Iuxta illud Apoc. 5 *Omnes audivi dicentes, ſedenti in Throno, & Agno, benedictio, & honor, & poteſtas in ſecula ſeculorum*. Per Aſcenſionem enim ſingulari modo cœpit Agni majeſtas clareſcere in cælo & in terra. Tunc enim poſſeſſionem accepit regni ſui, ac totius Orbis per ingreſſum in cælum, tanquam in proprium locum ſuæ regiæ curiæ, à Deo deſtinatum ad regendum & imperandum. Locus enim terræ potius fuit ad ſerviendum, laborandum, patiendum, certaminis & curſus. Vnde non incongruè poſt Aſcenſionem in cælum ſediſſe dicitur, quia tũc quaſi abſoluto curſu certaminis, quievit, & ceſſavit ab operibus viæ, incœpitque uti tantum poteſtate regia, & dominativa. SEDERE igitur hic per metaphoram ſignificat, eſſe. Ro. 8. *Qui eſt in dextera Dei*. & 1. Petri 3. Item *ſedere* ſignificat *habitare, quieſcere, requieſcere, permanere*. Luc. ult. Act. 2. *ſedete in civitate. Seditque ſuper ſingulos eorum*. Sedere inſuper ſignificat *regnare, iudicare*. Prov. 20 *Rex, qui ſedet*. *Dextera* verò DEI etiam per metaphorã ſignificat divinitatis gloriam, & æqualitatẽ honoris. Vnde Apoſtolus ad Phil. 2. idem eſſe dexteram, & gloriam Patris inſinuans, dicit, Chriſtum in gloria Dei Patris eſſe. Damaſc. lib. 4. de Fi. c. 2. *Dexteram Patris dicimus gloriam & honorem divinitatis*. II. Dextera Patris ſignificat beatitudiuem Patris. Matth. 25. *Electi erunt à dexteris*, id eſt, beati erunt. Pſ. 15. *dilectationes in dextera tua*. III. Dextera Patris ſignificat iudiciariam atque regalem poteſtatem. Quare nihil aliud eſt, *ſedere ad dexterã patris*, quam *ſimul cum Patre habere gloriã divinitatis, & beatitudinis ſtatum, atque iudiciariam regalemque poteſtatem, & hoc immutabiliter*. Sic Augu. libr. 2. De ſymb. c. 7.

Sedere ſignificat eminẽtiam poteſtatis ac dignitatis.

Sedere quid ſignificet?

Dextera Dei ſignificat æqualitatem honoris.

PRAEPOSITIO, Ad ſolam diſtinctionem perſonalem, & originis ordinem; non autem naturæ aut dignitatis gradum, qui nullus in divinis perſonis eſt, denotat.

AD, quid denotet.

PRAETEREA cùm *Dextera* propriè dicta, locum digniſſimum, cum relatione ad ſiniſtram ſignificet, cum tamen Chriſtus per metaphoram *ad patris dexteram ſedere* dicitur, ibi non conſideratur reſpectus ad ſiniſtram, ſed tantũ notatur excellentia & majeſtas, in qua

Digitized by Google

Chriſtus exiſtit. Quo modo dicitur non ſolum *ad dexteram Patris*, ſed etiam *dextera & brachium patris*, nō quia Spiritus ſanctus vel Pater ad ſiniſtram ſit, ſed quia abſolutè ſignificetur eſſe VERBVM, per quod Pater omnia operatur, in ſe habens excellentiā, & perfectionē, & omnipotentiam, quæ per dextrā Dei metaphoricè ſignificatur. Et ſimili proportione Chriſtus & Homo *in dextera Dei eſſe* dicitur, quia eſt in potiſſimis bonis, quæ Deus creaturæ cōmunicat. Ex quibus facile definitur, An *ſedere ad dexteram patris*, ita propriū ſit Chriſto, ut Beatis non cōveniat. Siquidē ſi cōſideretur ut perſona VERBI, cui majeſtas, divinitas, & cū patre cōvenit æqualitas, ſic nulli creaturæ cōpetit *ſedere ad dexteram patris*, ſi autē conſideretur ut homo, ſic etiā eſſe hominē, æterno patri majeſtate & potentia æqualē, proprium eſt Chriſto: item habere excellentiā & ſingularē beatitudinē, non ſolū in gradu intentionis & perfectionis, ſed etiā in modo illā obtinendi, ut connaturalem ex vi propriæ dignitatis, & majeſtatis debitā, atque ſingulare dominiū, & poteſtatē tam ad operandū, quā ad omnibus creaturis imperādū, & de omnibus prorſus hominibus judicandū. Attamē iuxta ſcripturas per quandā participationē cōmunicatur Chriſti mēbris hæc ſeſſio, aliis magis, aliis vero minus, pro dignitatū varietate, quatenus omnes ſācti Chriſto conregnant, & in cæleſti beatitudine cū Chriſto habitant, quieti ac ſecuri, fruentes potiſſimis Dei bonis, gloria ſcilicet immortalitatis corporū & animorū, regno & judicandi poteſtate ſuo modo; iuxta illud Apoc. 3. *Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in Throno ſicut & ego vici, & ſedi cum patre meo in throno eius*: Lucæ 22. *Vt ſedeatis ſuper thronos, iudicantes XII. tribus Iſrael*. Apocal. 20. *Regnauerunt cū Chriſto*. Ro. 5. *In vita regnabūt*. Mat. 19. *Sedebitis ſuper ſedes, &c.*

Vtrum ſedere ad dexteram communicetur beatis

Beati ſunt ad dexterā participatione gloriæ regni, bonorumque cæleſtium.

SVPEREST ut explicetur, Vtrum Chriſtus in cælo ſecundū corporis ſitū ſtet aut ſedeat? RESPONDEO, naturalē hominis ſitū eſſe ſtare: nam ſedere eſt imbecillitatis, ut corpus quieſcat & non defatigetur; qualē neceſſitatem immortalia & glorioſa corpora ſētire nequeunt: unde magis corpori humano eſt cōnaturale ſtare, quam ſedere. Ideoq; S. Steph. Act. 7. Chriſtū diſtincte vidit in cælo ſtare. Et cū Apoſt. dicit, *nos Chriſto in cæleſtibus conſeſſuros*, non de corporali ſeſſione, ſed de regni cæleſtis participatione loquitur; quia ibi ſimul iuſti regnant, judicant, in gloria & beatitudine Patris ſtabiliter permanēt. Quia ergo ſedere judicātis eſt, ſtare vero adiuvantis & protegentis; ideo B. Steph. Chriſtū ſtantē vidiſſe ſcribitur, ut notat Aug. lib. qu. novi Teſtam. q. 88 Greg. hom 29. in Ev. Chryſ. hom. 18. in Act. Amb. l 3. de fide. *Chriſtus ſtat, ut eius benignitas oſtendatur: ſedet autē, ut eius authoritas commendetur*.

Vtrum Chriſtus ſtet in cælo.

Ad Ephes. 2

CAP. CCLII.

Vtrùm Chriſtus poſt Aſcenſionem ſuam quandoque ad terram deſcenderit?

QVIA ſequenti Articulo dicimus, Chriſtū è cælis adventurū in die judicii, meritò QVÆRITVR, an toto intermedio tēpore ab Aſcēſione uſq; ad diē iudicii in cælo ita permaneat, ut nunquā corporaliter ad terras deſcendat: Id ſcripturæ ſignificare vidētur. Act. 1. *Sic veniet*, nempe in die iudicii & & Act. 3. *Neceſſe eſt uſque ad tēpus reſtitutionis ōniū in cælo permanere*, ait Chryſoſto. ho. 9. & Beda ibidē allegans illud Pſ. 109. *ſede à dexteris meis, donec ponā inimicos tuos ſcabellū pedū tuorū*; quod nō

fiet

fiet ante diem judicii. Nã, ut Aug. in 30. tract. in Ioan. ait: *Donec ſeculum finiatur, ſurſum eſt Dominus.* Eodem pertinet illud Apoſtoli ad Coloſſ. 3 *Quæ ſurſum ſũt quærite ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens.* Non ergo videtur unquam in terra quærendus. Nihilominus dicendum eſt, Chriſtum poſt Aſcenſionem in cælũ, ſubinde in terris viſum, ſecũdũm verum, corporalem ac ſenſibilem præſentiam; vt Apoſtolus teſtatur 1. Cor. 15 *Noviſſime omnium viſus eſt & mihi.* ſcilicet præſentia ac viſione corporali, nõ minus vera & reali, quam aliis Apoſtolis. Nam non minus conſtituebatur teſtis Reſurrectionis, quã alii Apoſtoli, ut notat Chryſ. ho. 38. in Acta: & Orig. lib. 1. *contra Celſum.* & Act. 9 ponitur differentia inter Paulũ & comites, quod illi vocẽ audierint, ſed nihil viderint: Paulus autẽ Dominũ audierit & viderit. Quod c. 22. repetitur. & Ananias dixiſſe narratur: *Deus Patrum noſtrorum præordinavit te, ut videres iuſtum, & audires vocem ex ore eius &c.* Vnde 1. Cor. 9 *Nonne,* inquit, *Ieſũ Dominũ noſtrũ vidi?* Act. 22. iterũ Chriſtus apparuit Paulo in Tẽplo Heroſolymitano. & c. 23. nocte aſſiſtens ei Dominus ait: *conſtãs eſto.* Apparuit etiã Petro Roma diſcedenti, dũ eũ rogavit, *Domine quo vadis?* quam Hiſtoriã recitat Ambr. ep. 32 & alii. Dionyſ. Areopagita ep. 8. refert, Chriſtũ de cælo in terrã deſcendiſſe, Carpoque apparuiſſe ac dixiſſe: *Paratus ſũ iterum pro hominibus ſervandis pati.* Deniq; in ſancto ũ Hiſtoriis legimus, Chriſtũ appatuiſſe S. Anton. itẽ Petro Alexãdrino, Victori, apud Paulinũ. ep. 34. Tarſillæ apud Gre. l. 4. dial. c. 16 & S. Martino apud Sulpitium.

Chriſtus poſt aſcenſionem aliquando ſe in terra præſentem exhibuit.

SCIENDVM hic tamen eſt, Chriſtũ ſæpius apparuiſſe, nõ in propria & viſibili ſpecie in terris exſiſtẽte; ſed aut per imaginariã viſionẽ, vel per repræſẽtationẽ extrinſecã & viſibilẽ in aliquo aereo corpore, ad eũ modũ, quo ante Incarnationẽ ſæpius apparuit: aut per viſionẽ externã & corporalem, qua Chriſtus in cælo exſiſtens ſe in terra conſpiciẽdum exhibuit, quomodo Stephano ſtans in in cælo apparuit: vel denique interdũ apparuit per corporalem & realẽ præſentiam in propria ſpecie, non cælum deſerendo, ſed duobus locis corpus idem collocando. Quod in Euchariſtiæ myſterio quotidie fieri credimus, ut ſcilicet idem corpus multis in locis exſiſtat: in cælo quidem ſecundũ propriũ & naturalem exſiſtẽdi corporis modũ, in Euchariſtiæ vero Sacramẽto per modum ſubſtantiæ, ita ut ratione propriæ quantitatis poſitionem, ſeu habitudinẽ ad locum non obtineat.

Idem corpus in pluribus locis eſſe poteſt.

CAP. CCLIII.

Septimus Articulus.

Inde venturus eſt iudicare vivos & mortuos.

HOC articulo ſeptimo profitemur, nos credere, hunc eundem IESVM Chriſtum, qui ad cælum propria virtute aſcendit, iterum è cælo in terram verè ac realiter venturum, ad iudicium univerſale de omnibus hominibus peragẽndum. Iuxta quod Apoſtol. dictum eſt, Actorum 1. *Hic* IESVS, *qui aſſũptus eſt à vobis in cælũ ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum.* Apoſtolus ad Philippenſes 3. exponens, unde Chriſtus venturus ſit: *Noſtra,* inquit, *converſatio in cælis eſt, unde etiam Salvatorem expectamus.* & 1. Theſſ. *Hoc autem vobis dicimus in verbo Domini, quoniam ipſe dominus in iuſſu & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cælo.* INDE igitur, id eſt, de cælo.

Adventus Chriſti ad Iudicium.

Digitized by Google

VENTVRVS autem eſt Chriſtus, Deus Homo: eadem ſcilicet Perſona, quæ ſemel venit in uterum puriſſimæ virginis, dum VERBVM *Caro factum* eſt, quæ venit ad nos redimendum, docendum, ad intercedendum, quæ venit pati, & judicari pro nobis, quæ abſoluto mortalis vitæ decurſu aſcendit in cælũ, & ibi cum Deo Patre regnat, in noviſſimo die in terram deſcendet, ut ab omnium hominũ actionibus, dictis, cogitationibus, factis rationem expoſcat, & unicuique ſecundùm opera, meritaque ſua retribuat, præmia vel ſupplicia. Et quidem Chriſtus veniet in forma humana viſibilis: I. ut intelligamus, maxima æquitate & ſapientia hoc judicium peragendum, quod à Deo committetur ſapientiæ Patris. Filius enim ſapientia eſt genita, & veritas à Patre procedẽs; ideo *Pater omne iudicium dedit Filio* (Ioan. 5.) non ſolùm ſecundùm divinitatem per æternam generationem; ſed etiam ſecundùm humanitatem, juxta illud Ioan. 5. *Poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt*. id eſt, ſecundùm quod homo eſt, ſcilicet ut in ea carne judicet, in qua judicatus eſt.

Chriſtus per naturã manam iudicabit.

SECVNDO, Congruebat Iudicium univerſale de hominibus ei committi, qui cum eis affinitatem habens, compati poſſet, ne alioqui Dei judicium durius, judexque implacabilis aut ſuſpectus videri poſſet, ſi homo is nõ eſſet. Quam rationem indicat Apoſtolus Hebr. 4. *Nõ enim habemus Pontificem, qui non poſſit compati.*

Cur pater filio iudiciũ cõmiſerit?

TERTIO, Decebat judicium de hominibus committi Regi, Domino, Capiti & Redemptori hominum: at Chriſtus eſt Rex & caput Eccleſiæ, omniumque hominum redemptionis jure Dominus. *In hoc enim mortuus eſt & reſurrexit, ut mortuorũ & vivorum dominetur.* Rom. 14.

QVARTO, Quoniam æquiſſimum eſt, ut qui ab hominibus iniquè judicatus eſt, & pro eorum ſalute paſſus, de iis viciſſim judicet. Iuxta illud Iob. 36. *Cauſa tua quaſi impii iudicata eſt: iudicium, cauſamque recipies*. Apoc. 3. *Ego vici, & ſedi in regno Patris mei*. Auguſtin. ſerm. ult. De Verbis Domini.

QVINTO Conveniebat, ut judicandi judicẽ viderent; judicandi autem erant boni & mali: reſtabat ergo, ut in judicio forma ſervi bonis & malis oſtẽderetur; forma verò Dei ſolis juſtis reſervaretur, Aug. ſer. 64. De verb. Dom.

SEXTO. Veniet Chriſtus, ut hominum corpora reſuſcitet, ac cum animabus transferat in cælum, aut mittat in ignem æternũ. Congruit ergo, ut tunc Chriſtus in viſibili humana forma ſe omnibus exhibeat, ſentẽtiaq; ejus voce ſenſibili prolata exaudiri queat. Aug. tract. 23. in Ioan. Fulgentius De fide ad Petrum cap. 28.

SEPTIMO. Id convenit ad bonorum ſolatium, quorum Patronus futurus eſt Iudex. Rom. 8. *Quis eſt qui condẽnet? Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt, qui & reſurrexit, & eſt ad dextram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.*

OCTAVO. Conveniens erit, Hominem Chriſtum venire cum majeſtate magna & poteſtate, ad confuſionem impiorum, qui videbunt in nubibus cæli eum, quem priùs contempſerunt, cujus doctrinam & præcepta ſpreverunt. Ioan. 19. *Videbunt, in quem transfixerunt* Zachariæ 12. Matth. 24. *Amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli.* Marci 4. Danielis 7. *Ecce cum nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat.*

CAP.

CAP. CCLIV.

De Chriſti duplici Adventu.

Aduentus Christi duplex: vnus humilis, alter glorioſus.

IN ſcripturis ſacris duo Chriſti adventus celebrantur: PRIOR humilis & manſuetus, quo *Verbum caro factum* apparuit, quem Patriarchæ, Prophetæ univerſique Iudæi ſæpe à Deo repromiſſum exoptarunt; quia in hoc myſterio ſuæ liberationis ſpem defixerant. Iſaiæ 64. *Vtinam diſrūperes cœlos & deſcēderes!* Habacuk 2. *Exſpecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit.* Pſal. 71. *Deſcendet ſicut pluvia in vellus.* Ioan. 8 *Abraham Pater veſter exultavit, ut videret diem meum,* Matth. 13. *Multi Prophetæ & iuſti cupierunt videre, quæ vos videtis.*

POSTERIOR Chriſti adventus, viſibilis & manifeſtus in mundi conſummatione futurus eſt, cum multa gloria & majeſtate, ad judicandum omnes homines. De quo Act. 1 *Hic IESVS, qui aſſumptus eſt à Deo, iudex vivorum & mortuorum.* 2. Timoth. 4. *Teſtificor corā Deo, & Ieſu Chriſto, qui iudicaturus eſt vivos & mortuos, &c.* Ad Titum 2. *Exſpectantes beatam ſpem & adventum gloriæ magni Dei,* &c. Apoc. 22. *Venio citò. Veni Domine Ieſu.* Apoc. 21. *Ecce venio citò;* &c. Matth. 25. & 26. atque Marci 13 *Videbunt filium hominis, venientem in nubibus cœli* &c. Vocatur autem hic Chriſti adventus *Dies domini*, 1. Theſſal. 5. *Dies illa,* Marci 13 *Dies revelationis iuſti iudicii Dei,* Rom. 2.

HOS Chriſti duos adventus Iudæi non valentes diſcernere, Chriſtum humilem & abiectum, in ſua venientem non receperunt, (Ioan. 1.) ſed reprobarunt atque crucifixerunt: in quem verò Gentes crediderunt, & ſecundò ad Iudicium ad exercendum cum majeſtate venturum credūnt. Iuxta illud Gen. 49. *Et ipſe erit exſpectatio gentium:* ſcilicet ad judicium, ſicut antea Iudæorum fuerat exſpectatio, quantum ad priorem adventum in Carnem. Matth. 11. *Tu es qui venturus es, an alium exſpectamus?*

AT prænunciato duplici eius adventu; *uno*, qui exercitio & exemplo hominis fungeretur; *altero*, qui Deum fateretur, non intelligendo primum, qui in Paſſione occultus proceſſit, unum tātùm Chriſti aduentum Iudæi credunt, *qui erit in poteſtate manifeſtus:* ut habet Cyprianus lib. *De vanitate Idolorum:* & Lactantius lib. 4 c. 16.

Primus Christi adventus à 2 distinguendus.

VERVM ſcriptura tam Veteris quàm novi Teſtamenti, hos Chriſti duos adventus, diverſos eſſe tradit: *unum* vocans, Primum; *alterum*, Secundum: unū in humilitate, alterum in maieſtate. Ac utrumquè Chriſti adventum noviſſimo tempore futurū ait Scriptura, quia totū Gratiæ tempus (quod à primo Chriſti adventu protenditur uſque ad ſecundū) reſpectu æternitatis ſit veluti dies unus. 2. Petri 3. vel quia eſt vltimus ſtatus viatorum, in quo data eſt lex Dei, cui non ſuccedet altera, ſed tantùm ſtatus æternitatis. Vnde à Ioan. 1. epſt. c. 2. vocatur *hora noviſſima.* In cuius ſcilicet initio fuit primus Chriſti adventus, & in eius fine ſecundus erit. Prior adventus factus eſt per ſubſtantialem mutationem, ſcilicet per VERBI Incarnationem, & humanam Chriſti conceptionem & generationem: ſecundus verò fiet per localem motionem. Veniet enim ſicuti abivit, Act. 1.

CAP. CCLV.

Quò Chriſtus venturus ſit?

CVM fide teneamus, Chriſtum ad certum terræ locum venturum, in

in quo congregabuntur omnes judicandi: ſupereſt explicemus, in qua terræ partę hoc judicium futurum ſit?

Ex cap.3. Ioelis communi Patrum opinione locus Iudicii futurus putatur in valle Ioſaphat, quæ ſita eſt inter montẽ Oliveti & Calvariæ, per quam tranſit torrẽs Cedrõ, ſupra quam vallem Chriſtus in aera velut in Thróno conſpicuus, omnibus apparebit, tam juſtis, qui ad eum in aere rapientur; quàm impiis, qui in terra relinquẽtur. Vnde ſatis colligimus, Chriſtum non uſq; ad terram deſcenſurum, ſed in nubibus cæli corporaliter & ſenſibiliter appariturum; ut Matth.24. Lucæ 21. Marci 13. Act. 1. prioris ad Theſſ.4. & Danielis 7. continetur. & Hilar. in 25. c. Matth. notat. Convenientiſſimum autem eſt, ut ubi Dominus ignominia fuit affectus, ibi quoque glorioſus appareat, ſuamque majeſtatem oſtendat. Ne quis verò loci anguſtiam corporibus impiorum non ſufficere dicat, ſciendum, ſupra vallem Ioſaphat judicem in aere ſeſſurum; impios vero in ipſa valle ac circũvicinis locis fore, & quidem ſitu etiã à ſiniſtris Chriſti, iuſtos autem à dextris. quanquam rectè per ſiniſtrã, & dextra etiã intelligatur locus felicitatis & infelicitatis, honoris & abiectionis, beatitudinis & miſeriæ.

Chriſtus in nubibus cæli corporaliter apparebit.

CAP. CCLVI.

Quando Chriſtus venturus ſit?

EX ſcripturis certum eſt, ſecundum Chriſti adventum ad Iudiciũ exercendum, in extremo tempore durationis mundi futurũ. Vnde quæſtio de tempore Iudicii, & Adventus Chriſti, cõjuncta eſt cum quæſtione de conſummatione & occaſu mundi: qui non, quoad ſubſtantiam elementorũ & corporum cæleſtium finietur, ſed quo ad officium generationis & corruptionis hominum, rerumque illi uſui ſervientium. Quando autem, quoad iſta mortali vitæ neceſſaria officia periturus ſit mundus, naturali ratione inveſtigari nequit: quia ſicut creatio, ita & mundi conſervatio, ex libera Dei voluntate dependet. Durationis autem mundi primaria cauſa eſt, ut impleatur prædeſtinatorum numerus, qui quoad primam prædefinitionem & electionem, ſimiliter quoque à ſola Dei libera voluntate pendet, quæ proinde inveſtigari ratione nequit: unde non poteſt numerus ille prædeſtinatorum ſciri, niſi Deus revelet. Ac facta illius numeri revelatione, nondum conſtabit, quando numerus ille ſit complendus, niſi etiam hocipſum Deus manifeſtet. At ex ſcripturis clarum eſt, Deum noluiſſe hominibus, imò ne quidem angelis diem illam notam facere. Mar. 13. *Dic nobis quando iſta fient? Reſpondit Apoſtolis Dominus: De die illo vel hora nemo neſcit.* & Matt. 24. addit; *neque angeli cælorũ, niſi ſolus Pater*, Act. 1. *Non eſt veſtrũ noſſe tempora vel momẽta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* 1. Theſſ 5. *De temporibus autẽ & momentis non indigetis, ut ſcribamus vobis. Ipſi enim diligenter ſcitis quia dies Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet.* 2. Theſſ 2. *Non citò moveamini &c.* Eodem pertinent verba Chriſti apud Lucam c. 17. & 21. Et Zach 14. vocatur *Dies nota Deo*, quia ſoli ei cognita eſt. Ex quibus ſequitur, tam incertum eſſe tempus conſummatioois mundi, adventuſque Chriſti ad Iudicium, quàm unicuique incertus eſt mortis ſuæ dies; ac proinde non eſſe curioſè de noviſſimo iudicii die perquirendum.

De tempore Iudicii. & adventus Chriſti Matth. 25.

Sicut creatio ita & conſervatio mundi ex ſola Dei libera volũtate dependet.

Numerus prædeſtinatorum ſola Dei revelatione ſciri poteſt.

Tam incerta eſt dies Iudicii quã mortis cuiuſque.

VTRVM autem Chriſti Anima iſtum diem noverit, ambigi poſſet. Nos indubitatũ eſſe dicimus, Animam Chriſti diem illam cognoſcere, non quidem naturali ſcientia; ſed beatã & infuſa.

Digitized by Google

AB Angelis verò, aliiſque Beatis, probabilius eſt nō cognoſci, quia Deus eis non revelet, cùm ſit liberum ſpeculum exhibens in Verbo, quæ ſibi placet. Quare non ſolùm latet nos dies, hora, vel annus ſed etiam, poſt quem annorum numerum futurum ſit Iudicium. Vnde incertam illorum opinionem eſſe conſequitur, qui Mundum ſex millibus annorum duraturum, & in fine illorum Iudicium, & Chriſti Adventum futurum aſſeruerunt. Cujus opinionis fuit Lactantius lib. 7. D. Iuſt. c. 4. & 25. & Iuſtinus q. 71. ad gentes. Iren. lib. 5. Cont hæreſes c. 28. Hilar. can. 17. in Matth. Hieron. epiſt. 139. ad Cyprianum Presbyterum, & in c. 4. Micheæ. Aug. lib. 20. De civit. c. 7. eandem opinionem recenſens, nòn judicat improbabilem. Galatinus lib. 4. c. 20. Hebræos Rabinos idem ſenſiſſe refert. Cōjectura verò, qua iſti utūtur, eſt, quia ſex diebus creatus eſt Mundus, & in ſabbato requies fuit. ***Sed apud Deum mille anni, ſicut dies una:*** ergo durabit Mundus ſex milibus annorum, & poſtea quies ſtabilis æternitatis erit. Addunt q; Hebræi, teſte Gal. lib. 1. & Genebrardo, initio Chronograph. duo millia annorū ante Legē, duo millia Legis, & duo millia tēporis Meſſiæ futura. Chriſtus enim natus eſt ſecundùm Hebraicam veritatē, circa quater milleſimum annum à creatione Mundi: nunc ergo agitur annus quinquies milleſimus ſexcenteſimus creationis Mundi; ſuperſunt ergo quadringenti anni, in quibus facilè cōpleri poſſunt univerſa, quæ in ſcripturis prædicta ſunt fore ante diem judicii, ut finito ſexto milleſimo annorum numero, mundi finis adveniat. Quanquam verò hæc opinio incertis tantùm coniecturis nitatur, ideoque prorſus incerta ſit attamen falſitatis convinci nequit, ſed ipſe rerum eventus demonſtrabit, utrùm verè an falſo iſtud fuerit aſſertum. Opinio autem eorum, qui ſequuti LXX. Interpretes, arbitrati ſunt, Chriſtū natum fuiſſe, currente iam ſexto millenario à Creatione Mūdi; ex ipſo rerū eventu falſa fuiſſe deprehenditur. Nā Lactantius ſua ætate tantùm ſupereſſe ducentos uſque ad ſecundum Chriſti adventum annos dixit. Cyprian. in præf. l. De exhort. Mart: *Sex mille anni iā plenè complētur, ex quo hominē Diabolus impugnat.* Ambroſ. lib. 7. in Lucam, *ſex millia annorum completa* ſcribit.

Tempus iudicii incertum.

lib. 4. Eſaræ. cap. 5. & 14.

Fere omnes Veteres adventum Chriſti inſtare putaverunt.

ALII verò ex ſignis in Evangelio prædictis, coniecturam inſtantis Adventus ſecundi Chriſti poſſe ſumi arbitrati ſunt. Vnde propter huiuſmodi ſigna ferè ab initio naſcentis Eccleſiæ orta eſt ſuſpicio, quod dies Domini inſtaret. Quam opinionem licet Apoſt. 2. Theſſalon. 2. evellere conatus fuerit; attamen ſemper fuere, qui propinquum affirmarent Domini adventum, quamvis non tam proximum, quàm Theſſalonicenſes putabant. Hieron lib. De ſcript. Eccleſ. refert, quendam Iudam nomine, circa ſua tempora futurum iudicium aſſeruiſſe, quia magnitudo perſecutionum præſentē occaſum mūdi cōminaretur: quem licet ibi reprehendat, in epiſt. tamē 11. ad Agerunchiam in eandē penè deſcendit ſententiā. Tertull. lib. De fuga in perſecut. c. 11. *Antichriſto,* inquit, ***iam inſtante.*** Cyprianus ***pro certo tenere*** vult, ***occaſum ſeculi, & Antichriſti tempora appropinquaſſe,*** epiſt. 63. Baſilius epiſt. 71: ***An noviſſima hora eſt: an hoc pacto initium ſumit defectio:*** Chryſoſt. hom. 33 in Ioan. illa Pauli ad Philip. 4. verba: ***Dominus propè eſt,*** de ſecundi Adventus propinquitate exponit. Ambroſius Oratione de Satyro: ***Raptus eſt, ne totius orbis excidium, ne mundi finem videret.*** Gregor. lib. 4. epiſt. 71. & 38. & hom 1. in Evang. Bernard ſer 6. pſal. 90. ſic loquūtur, quaſi proximè Advētus Chriſti ſecundus iuſtet.

SED

SED longo rerum experimento conſtat, nulla hactenus notari potuiſſe propria & ſpecialia ſigna appropinquantis iudicii, Nam eadem, quæ nunc ſunt, ante mille annos fuerunt: ex quo colligimus, ſigna hæc non eſſe illa, de quib. Chriſtus dixit: *cum videritis hac omnia, ſcitote, quia prope eſt in ianuis.* Auguſt. lib. 18. De Civit. cap. 53. & li. 20. c. 7.

CAP. CCLVII.

Vtrum diem Iudicii ignorari utile ſit?

Diem mortis & iudicii expedit ignorare.

EX eo, quod Chriſtus de tempore noviſſimo interrogatus illud revelare noluerit, colligimus expedire fidelibus, ut tempus ſecundi Aduentus Chriſti ignorent. Nam licet omnibus ſtatutum ſit, mori; attamen diẽ, tempus & horam Dominus nos ignorare quoque voluit: primum, ne homines pernicioſa ſecuritate in vitia proruerent, pœnitentiam aſpernarentur, recteque vivere, ac inſtituta à Domino ſalutifera Sacramenta in finem uſque vitæ ſuſcipere differrent. Secundo, ut quilibet quaſi mox ex hac vita migraturus, ſuam vitam inſtitueret, & humanæ ſocietatis officia quaſi ſemper victurus exſequeretur. Similiter autem Deus ſecundum Chriſti adventum certum quidem, ſed illius tempus, diem & horam incertam eſſe voluit, ut fideles ſemper vigilarent, ſuique Domini adventum præſtolarentur. Quam rationẽ Dominus ipſe Marci 13. & Matth. 24. expreſſit: & ideo diẽ adventus ſui cõparat cum tempore diluvii, & Sodomæ perditionis, Lucæ 17. Matth. 24. Apoſt. 2. Theſſalon. 5. pari ratione ad vigilandum hortatur. Hinc Dominus variis propoſitis exemplis incertitudinem hãc Adventus ſui inculcat ſimilitudine ſervi, *exſpectantis Dominum ſuũ:* item *patrisfamilias, vigilantis contra furem:* necnon, *hominis peregre profecti,* ac *virginum exſpectantium ſponſum*, Matth. 24. Inſinuat Dominus, propterea diem illum ignorari, ut miniſteriis huic mortali vitæ neceſſariis homines incumbant. *Quis* enim *plantaret, ſereret, ædificaret, aut propagationi Eccleſiaſticæ intenderet, ſi certum ſuæ mortis, ſeculique conſummationis diem præſciret?* ut monet Auguſtinus in Pſal. 36. con. 1. & in Pſal. 144.

Vt ſemper vigilemus.

Vt miniſterii, huic vitæ neceſſarii incumbamus

PORRO quemadmodum tempus Adventus Domini eſt incertum, ita etiam, qua die hebdomadis, & qua diei hora, nocturna vel diurna venturus ſit. Lactã. lib. 7. c. 19. exiſtimat, Chriſtum venturum Dominica die, ac eadem hora, qua reſurrexit, circa diluculum ſcilicet, hora matutina. Alii arbitrantur, Chriſtum circa medium noctis venturum, ex ca. 17. Lucæ. *In illa nocte duo erunt in lecto &c.* Et Matth. 25. *Media nocte clamor factus eſt.* In quem locum Hieronymus traditionem Iudæorum eſſe dicit, quod Chriſtus media nocte veniet, ſicuti venit Angelus, qui Aegyptiorum primogenita percuſſit. & Caſſiodorus. in illud Pſ. 118. *Media nocte ſurgebam: Hoc*, inquit, *tempore primogenita Aegypti percuſſa ſunt, & Sponſus venit.* Sed hæc omnino incerta eſſe, convincit illud Marci 13. *Vigilate, quia neſcitis, quando dominus veniat: ſero, an media nocte, an galli cantu, an mane. Quod autem vobis dico, omnibus dico:* VIGILATE; *ne cũ repente venerit, inveniat vos dormiẽtes.*

Dies & hora Chriſti adventus incerta.

An diluculo? An media nocte?

SED quomodo ad omnes hoc pertinere poteſt, cum Adventus Chriſti ſecũdus in fine ſeculi tantum futurus ſit? RESPONDEO, unumquemq; de noviſſimo huius vitæ die ſollicitum eſſe debere

debere, ne imparatum Dominus inveniat; quoniam talis in noviſſimo die iudicabitur, qualis in morte fuerit. Tunc ergo unicuique advenit dies Domini, quando advenit dies illa, quia hinc talis exit, qualis in noviſſimo die judicabitur. Quare meritò Dominus omnes *vigilare* juſſit; & Apoſtoli noviſſimam horam inſtare dixerunt quia *noviſſimus vnicuique dies eſt, mortis dies*, vt monet Auguſt ſer. 49 *De tempore.* & 16. *De verbis Domini.* & Epiſt. 80. Et Hieron atque Baſilius de cujuſque mortis die interpretantur illud Iſaiæ 13. *Vlulate quia propè eſt dies Domini.* & illud Amos 5: *Va deſiderantibus diem Domini.* & Ioel. 2 *Venit dies Domini.* Abac. 2 *Veniens veniet, & non tardabit.* Similiter Dominus ne quis ea, quæ de ſuo adventu prædixerat, inania putaret (Matt. 24) addit: *Calũ & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt*: confirmans, univerſa citò & certò evẽtura. Non enim ignorabat, futuros illuſores, qui dicerent: *Vbi eſt promiſſio, aut adventus eius? Ex quo enim patres dormierunt, omnia ſic perſeverant ab initio creaturæ.* Quibus reſpõdet Petrus 2. epiſt c. 3. *Dominum non tardare promiſſionem ſuam, quoniam dies una ſit apud dominum ſicut mille anni, & mille anni ſicut dies unus:* ideoque ad illum diem unumquemque ſe præparare debere; quia (ut ait Dominus 12.) *quâ hora non putatis: Filius hominis veniet.*

Noviſſima dies cuique eſt mors.

Deus non tardat promiſſionem ſuam.

CAP. CCLVIII.

De Signis aduentus Chriſti.

Signa Chriſti adventus.

QVAMVIS definitum adventus ſui tempus Apoſtolis revelare Dominus noluerit; attamen nõnulla eiuſdem adventus ſigna expreſſit, eaque triplicis generis. Quædam communia ſignificantia futurum quandoq; Domini adventum ad judicium: qualia fuere Diluvium Sodomæ vicinarumque civitatum ſubverſio, AEgyptiorum in mari rubro interfectio, Iudæorum trãſmigratio, Templi Hieroſolymitani everſo, Iudæorũ inter Gentes diſperſio, Evangelii per totũ Orbem prædicatio, Gentium ad Chriſti fidem converſio, Hæreſeon ortus, bellorum multiplicatio, fames, peſtilẽtiæ, terræmotus, ſchiſmata in Eccleſia, fratrum odiũ, defectio à fide, veritate, bonis operibus, Sacramentorum contemptus, potiſſimumque ſacrificii externi abolitio.

Signa quæ communia futuri Iudicii.

Cyrill. catech. 1.

SECVNDI generis ſigna non tãtum fore, ſed etiam imminere Chriſti advẽtum denunciant: cujuſmodi ſunt. Prædicatio Evangelii per omnes omnino gentes. Matt. 24. *Prædicabitur hoc Euangeliũ regni vniuerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus: & tunc veniet conſummatio.* In quem locum Hilarius, Cyrillus, catech. 15. Theodoretus in Commẽt. 2. Theſſal. 2. Damaſcenus lib. 4. cap. 27. Evangelium non fuiſſe ubique annũciatum, tempore Origenis, aſſerit ipſe ho. 28. in Matthæum; nec tempore Conſtãtini, affirmat Ruffinus lib. 10. Hiſt. ca. 9. neque tempore Auguſtini, ſcribit idem epiſt. 80. Nec tempore Bernardi, fatetur ipſe lib. 3. *De conſideratione ad Eugeniũ:* imò nondum anno MD. ex Novi Orbis converſione conſtat, in quo nulla extinctæ fidei Chriſtianæ veſtigia reperiuntur.

Signa imminentis iudicii.

Evangelii per omnes gentes prædicatio.

EIVSDEM generis ſignum eſt, Romani imperii abolitio: ut Apoſtolus ſignificat 2. Theſſ. 2. *Niſi venerit diſceſſio:* quod de Romani imperii ſubverſione intelligit Tertullian. lib. de Reſurrect. carnis, & in Apolog. c. 32. Ambroſius & Chryſoſtomus in commentario; Lactantius lib. 7. c. 15. Hieron. q. 11. ad Algaſiam. Cyril. catecheſi 15.

Imperii Romani abolitio.

Antichriſti revelatio.

Digitized by Google

AD hoc ſignorum genus quoq; pertinet, Antichriſti revelatio, ut Apoſtolus 2. ad Theſſalon. 2. indicat. Daniel c. 7. & 12 Auguſtin. lib. 20 *De civit.* ca. 19. Similiter Henoch & Heliæ prædicatio. Malachiæ 4. *Ecce ego vobis mittā Heliā.* Eccleſiaſt 44. *Tranſlatus eſt,* &c. Matth. 17 *Helias venturus eſt.* Apoc. 11. *dabo duobus teſtibus,* &c. Auguſtinus lib. 20. De ciuit. cap. 29. ait, communem eſſe fidelium ſenſum, quòd per Heliæ prædicationem futura ſit Iudæorum ad Chriſti fidem converſio, ante Chriſti Adventum ad judicium.

Henoch & Heliæ prædicatio.

CAP. CCLIX.

De Antichriſto.

Antichriſti nomen quid ſignificet.

ANTICHRISTI nomen idem ſonat, quod adverſarius Chriſto: quia generali ſignificatione non ſolùm ad hæreticos, qui ſub Chriſti nomine ipſius doctrinæ contradicunt; & ad malos homines, qui moribus & vita Chriſto adverſantur; ſed etiam ad malignos ſpiritus extenditur, juxta illud Ioan. *Antichiſtri multi facti ſunt,* Ambroſio teſte in 21. cap. Lucæ. Gregor. lib. 29. Moral. cap. 6. Rabano in lib. De Antichriſto. Quanquam verò in hac generali ſignificatione *Antichriſti* nomen plurimis communicetur; attamen certum aliquem particularem hominem futurum credimus, qui per antonomaſiam & nominis proprietatem, *Antichriſtus* ſit vocandus, qui cum Chriſto de ſede atque dignitate concertaturus ſit, volēs Deus ipſe haberi: in quo omnes Prophetæ de Antichriſti regno, & de perditionis filio ſint adimplendæ, Daniel 7. 8. 9. & 12. Ioan. 5 *Si alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis.* Apoſtolus 2. Theſſalon. 2. *Homo peccati* (Apoc. 11. 13. 17. & 18 & 20.) Item. *Tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus* IESVS *interficiet ſpiritu oris ſui.* Vbi voces illæ: *alius, illum, quem interficiet,* evidenter inſinuant, Antichriſtum fore verum & ſingularem hominem, non incarnatum dæmonem, neque hominem, à dæmone abſque humano ſemine formatum, ut docet lib. 4. De fide cap. 27. Damaſc. Itaque ſicut Chriſtus in veteri Lege promiſſus, ſingularis homo fuit, quanquam ſecundùm quandā participationē gratiæ, aut ſacerdotalis vel regiæ unctionis, alii ſint Chriſti appellati: ita quidam eſt ſingularis homo, Chriſti appellati: ita quidam eſt ſingularis homo, Chriſti hoſtis omnium accerrimus, quem *Antichriſtum* appellamus: qui ſecundum Chriſti adventum proximè antecedet, quamvis propter participationem vel ſimilitudinem cum illo, alii etiam nomen Antichriſti ſortiantur. Quod expreſſe tradit Apoſtolus 2 Theſſal. 2. *Niſi venerit diſceſſio primùm, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis:* & infra: *Tūc revelabitur ille iniquus, quem Dominus* IESVS *interficiet ſpiritu oris ſui, cuius eſt adventus ſecundùm operationem Sathanæ in omni virtute.* Vbi evidenter ſermo eſt de ſingulari perſona. Et Apoc. 13. deſcribuntur actiones, mores imò & proprium nomen Antichriſti, quòd cōtinebit numerum ſexcentorum ſexaginta ſex. Ac denique Apoſtolus veluti ſignum imminentis adventus Domini ad judicium, proponit Antichriſtum, eiuſque perſecutionem 2. Theſſalon. 2. Atſi Antichriſtus non eſſet certa quædam ſingularis perſona, nullum eſſet ſignum.

Sicut Chriſti nomen, ita & Antichriſti, nō nullis propter ſimilitudinem ac malitia participationē tribuitur.

QVISNAM autem futurus ſit Antichriſtus, ubi, & ex quibu naſciturus, quo nomine appellandus, ubi regni ſedem collocaturus, & quo mortis genere

De ortu & natiuitate Antichriſti

Digitized by Google

re interficiendus, nobis incertum eſt, quia de his non niſi obſcuriſſimè loquutus eſt Spiritus ſanctus. Quidam opinantur, ex Iudaico populo, de Tribu Dan naſciturum, ex cap. 49. Geneſ. Et Ierem 8. *Fiat Dan coluber in via*, &c. *Ex Dan audivimus fremitum equorum*. D. Hieronymus in 11. ca. Danielis, & Rabanus in 8. c. Apoc. & lib. de Antichriſto, opinantur, in Babylonia ex Iudæorū populo naſciturum. Ambroſ. De benedict. Patriarcharum, in 2. c. 2. ad Theſſal. aſſerit, fore circumciſum. Addunt alij, quod ſe Meſſiam & promiſſum Iudæis Chriſtū eſſe affirmabit, & pro tali à Iudæis recipietur. Iuxta illud Ioann. 5. *Si alius venerit in nomine ſuo, illū recipietis*. Cyrillus catecheſi 15. ſcribit, ſtudioſum fore Templi Hieroſolymitani, ut de ſemine Davidis deſcendere putetur. Sulpitius lib. 2. dialogi ſcribit, imperaturum omnibus, vt circumcidantur. Gregor lib. 31. mor. ca. 10. & lib. 11. Epiſt. 3. dicit, etiam Sabbati, aliarumque Iudaicarum ceremoniarum cultorem fore. Sedulius in 2. ca. ad Theſſal. tradit, eum omnes Iudaicas ceremonias inſtauraturum, ut Chriſti Evangelium ſolvat. Damaſcenus libr. 4. cap. 27. ex virgine corrupta per fornicationem naſciturum affirmat. Quidam opinantur, ex virili ſemine, à dæmone incubo, mulieris utero injiciendo concipiendum eſſe: quod fieri poſſe docet Auguſtin. lib. 15. De ciui. ca. 25. Ideoque fore Magum, veneficiis, incantationibus, maliſque artibus inſtructiſſimum aſſerit Cyril. catecheſi 15. Refert Auguſtinus lib. 20. De ciuit. ca. 19. quoſdam ſenſiſſe, Antichriſtum fore Neronem ſuſcitandum; ſed id tanquam vanum commentum refellit. Sulpitius lib. 2. Sacræ Hiſtoriæ illum errorem de Nerone inſinuat, qui tamen lib. 2. dialogi Neronem non fore Antichriſtum,

Iren. lib. 5. Hippolytus in oratione de conſummatione mundi.

Sectariorū opinio putidum eſt commentū

cum eo tamen venturum, ſcribit. Sectarii noſtri temporis magno conſenſu docent, Antichriſtum propriè dictum, non eſſe hominem quempiam ſingularem, ſed Thronum aliquem, ſive regnum tyrannicum, vel ſedem apoſtaticam eorum, qui Eccleſiæ præſident: qualem ore maledico ſedem Apoſtolicam, Papæque regimen eſſe affirmant. Sed hoc putidum eſſe mendacium ex eo conſtat, quod ſcriptura luculenter doceat, Antichriſtum fore tyrannum aliquem, qui inſtante noviſſimo Chriſti adventu, regnaturus ſit annis tribus cum medio tātum, ut Nicolaus Sanderus de Monarchia Eccleſiæ, & Bellarminus libr. 3. De Romano Pontifice luculenter demonſtrāt. Vnde vanam quoque ſuſpicionem eſſe colligimus eorum, qui Mahometem fuiſſe Antichriſtum arbitrati ſunt, vt refert Clicthoueus in comment. Damaſceni lib. 4. c. 27 Nam ex c. 2. & 7. Danielis evidenter colligitur, Antichriſti regnum fore poſtremum inter Monarchias hujus mundi, nec oriturum, niſi everſo prorſus Romano Imperio, & inter X. reges diviſo. Tunc demum Rex quiſpiam emerget, qui decem regna, in quæ Romanum Imperium diviſum fuerat, invadet, ſibique ſubjiciet: partim potentia, divitijs ac muneribus; partim vi & fraude. Cuius ſuprema poteſtas, & ſecuta monarchia, non niſi tribus annis cum dimidio perdurabit, ut Apocal. 11. 12. & 13. traditur.

Mahometus non fuit antichriſtus

Daniel. 7. & 12.

QVANTVM verò temporis in augenda ſtabiliendaque monarchia ſua impenſurus ſit, incertum eſt. Atqui hactenus durat nomen, & dignitas Romani imperii: neque ullum hactenus exſtitit imperium univerſale, quod alia regna ſubjugaverit, & tantum tres annos cum dimidio duraverit, ut de Regno Antichriſti expreſſis verbis dicitur

Digitized by Google

tur Apoc. 13. *Data eſt ei poteſtas facere menſes quadraginta duos*, & Apoc. 11. *Cõculcabũt ſanctam civitatem mẽſibus quadraginta duobus*, Daniel. 12. *Dies mille ducenti nonaginta*. De Helia & Enoch. vero Apoc. 11. dicitur: *Prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta*, quia videlicet uno menſe tẽpus prædicationis eorum brevius erit Antichriſti regno. Accedit, quod ſtatim poſt Antichriſti interitum, Chriſti ſecundus adventus futurus ſit; ut Apoſtolus 2 ad Theſſa. 2 docet, & Dominus Matth. 24. & Daniel. c. 7. Apoc. 11. Quidam ex c. 12. Danielis colligunt, inter mortem Antichriſti & adventum Chriſti ad judicium interceſſuros dies XLV. tantum; quod improbabile eſt; ſit enim certo judicii dies præſciri poſſet, quod Chriſtus negat. Veriſimilius eſt, poſt XLV. dies ab occiſo Antichriſto pacatiora fore omnia, receptaque ſecuritate homines officiis præſenti vitæ neceſſariis operam daturos: & dum iam tuta eſſe omnia dixerint, tandem repentè ad ex inopinato venturum Iudicem, conſummationemque ſeculi, quod inſinuare Chriſtus videtur Matth 24. & Lucæ 17. *Sicut in diebus Noe, &c.*

Henoch & Helias uno menſe ante Antichriſtum occidentur.

ALII ex cap. 39. Ezechielis opinãtur, poſt deſtructionem Gog. & Magog ſeptem menſes vel ſeptem annos futuros. Sed reſponderi poteſt, Ezechielem non agere ibi de Antichriſti mórte, ſed de aliis eius miniſtris, qui ante ipſum interficiendi ſint. Prętterea veteres patres docent, Antichriſtum origine & profeſſione Iudæum futurum, circumciſum, in Syria ſive Babylonia naſciturum, Templique Hieroſolymitani ſtudioſiſſimum, à Iudæis pro Meſſia recipiendum. Quæ omnia in nullo hactenus Monarcha locum obtinuiſſe certum eſt.

Antichriſtus origine & profeſſione Iudæus.

CAP. CCLX.

De moribus & Antichriſti doctrinâ.

SINGVLARIS Chriſti, Sanctorumque hoſtis, ab initio ſuæ conceptionis ita permittetur à Deo licentiæ dæmonis, ut habiturus ſit temperamentum ad omne genus vitiorum propenſiſſimum; unde nuncupatur *homo peccati*; & per illum dæmon omnem ſuã malitiã & potentiam exſequetur. Hinc, *adventus eius futurus eſt ſecundum operationem Satanæ*: quia ab infantia tradetur poteſtati dæmonis, ut omnibus modis eum ad malum inducat, eius motus & actus in peſſima ſemper dirigat. ut Damaſc. lib. 4. ca. 24. docet.

Antichriſti qualitates. *Hier. in 16 c. Iſa. 2. Theſſ 2.*

VBI autem educandus ſit, incertum eſt: inter tamen incredulos & obſtinatos ab initio pueritiæ iniquis moribus imbuendum, ac pravis artibus à maleficis & ariolis inſtruendum, & præſertim aſtutiâ dæmonis, ſcribit Cyril. Catecheſi 15. ibi ait, habiturum mentem homicidiariam, immiſericordem, præfractã, ſuperbam: quæ omnia ſatis ex Apoſtolo patent, qui variis epithetis hæc inſinuat, vocans *Hominem peccati, filium perditionis, illum iniquum, cuius eſt adventus ſecundum operationem Satanæ, in omni ſeductione iniquitatis*. Danielis 8. *Conſurget rex impudens facie*. Danielis 7. *ſermones contra excelſum loquetur*. c. 8. *Cor ſuum magnificabit*. c. 11. *Elevabitur adverſus omnem Deum*: quod repetit Apoſtolus 2. Theſſ. 2. *Extolletur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit Deus*. Ideo Gregor. libr. 4. ep. 38.) *regem ſuperbiæ* vocat, Aug. tract.

Educatio Antichriſti.

39. in

Digitized by Google

29. in Ioan. ait, per antonomaſiam deſcribit ex eo, quod proprij nominis gloriam quærat. Danielis 11. *quod erit in cõcupiſcentiâ fœminarum.* Denique quod *omnia faciet iuxta voluntatem ſuã,* crudeliſſime perſequẽs & occidens ſanctos initio quidem ſimulatione, & hypocriſi ad Iudæos decipiendum, & regnũ tyrannice occupandum utetur, ut perſuadeat eis Chriſtum & Meſſiam promiſſum ſe eſſe; ideo ſe benignum & humanum illis exhibebit, ſpeciem bonitatis præ ſe ferens: & quia temporalia ſperãt, in eis elargiendis ſe liberalẽ oſtendet; adiunget ſimul nonnulla ſigna, per quæ ſuadebit, vt pro Meſſia recipiatur à Iudæis. Cum autem rerum potitus fuerit, omnem ſuam perverſitatem depromet; eoque tanquam organo proprio ad omnem deceptionem & iniquitatem dæmon utetur ut Irenæus l. 5. c. 29 proſequitur.

Antichriſtus à Iudæis ſuſcipietur.

Doctrina Antichriſti.

PRIMVS autem eius conatus erit, Chriſtum eiuſque religionem prorſus è medio tollere, ſuadendo, ſe verum Meſſiam Iudæis promiſſum eſſe: ideo Chriſti Divinitatem & religionem negabit, bellum Eccleſiæ Chriſti inferet, ſanctos omnes ad negandum Chriſtum compellet, univerſa Sacramenta, potiſſimumque iuge ſacrificium abolere cõtendet: Chriſtum odio habebit, eiuſque nomen & religionem evertere conabitur: quo fine Moſaicas ceremonias in principio inſtaurabit, (ut habet Grego. libro 11 epi. 3.) magicaque impoſtura, editis quibuſdam portentis Iudæos decipiet: à quibus ſuſceptus perſuadebit, nullum alium eſſe Deum, præter ſeipſum. Vnde homines inducet, ut ſe tantum venerentur, ac pro Deo recognoſcant, excellentiore ac protentiore omni illo, qui hactenus nominatus ſit Deus, unde omnia etiam idola auferet, (ut habet Irenæ, lib. 5. cap. 25. Cyr. catecheſ. 15.) ut Iudæis facilius imponat. Occulte nihilominus atheus erit, nullumque præmium aut pœnam in vita futura ſperabit, ac propterea ſolũ dæmonem clauſulum venerabitur, à quo fallendi artem addiſcet, divitias accipiet, eiuſque ope imperium conſequetur: adeoque Maozim (quod præſidium vel auxilium ſignificat) vocabit, quia in eo ſpem ſuam omnem conſtituet. Publicè vero ſibi ſoli templa dicari, cultumque offerri præcipiet, eaq; ſóla curabit, quæ ſibi ad gloriam, vel voluptatem, aut imperium augendum vel conſervandũ conducere exiſtimabit. Id antè perſuaſione atque eloquentia, divitiarum elargitioni, ſignis prodigiiſque falſis, ſpecie quidem admirabilibus, præſtare tentabit: quibus poſtea terrores, minas, cruciatuſque adiunget. Et ſigna quidem per ſeipſum, alioſque ſibi cohærentes effecturum, Apocal. 19. traditur. Quod Chriſtus Matth. 24. indicavit, plurali numero dicens: *Dabunt ſigna, & prodigia magna.* Ideoque omnium perſequutionum illa erit graviſſima, quia vis & dolus, violentia & fraudulentia, locum habebunt. Vis quidem in imperio; dolus autem in miraculis. Et hæc omnia Deus permittet in vindictam peccatorum tunc inundantium, præſertim ob fraternum odium, quod efficit ſchiſmata populorũ, & ad probationem ſuorum electorum, qui nec violentia perſequutionum, nec fraudulentia blandientium vincentur.

Daniel. 7. 11 & 12.

Dan. c. 11. Hier in Danielem & l q. 11. ad Algaſium.

POSTQVAM verò Antichriſtus dolo & fraudibus regnum, quod nullo hæreditario iure habet, occupaverit, regnum Aegypti, Lybiæ, Aethiopiæque ſibi ſubjiciet, ac Metropolim imperij ſui Hieroſolymis collocabit, ut in Hieroſolymitano Templo à ſe inſtaurato ſedeat, & tanquam Deus adoretur, ubi Helias & Enoch ei ſua prædicatione reſiſten-

Antichriſtus, metropolim imperii Hieroſolymæ conſtituet.

Digitized by Google

ſiſtentes ab eo occidentur: qui tandẽ in Iudæa in Oliveti monte, propè Hieroſolymam Chriſti virtute occumbet.

CAP. CCLXI.

De crudeliſſima perſequutione Antichriſti, filii perditionis.

Perſequutio Antichriſti.

PERSECVTIONEM Antichriſti futuram omnium quas paſſa eſt Eccleſia, acerbiſſimam, Dominus noſter Matth. 24 prædixit. Et colligitur ex Daniele c. 7. 8 11. & 12. & Apoc. 20. ubi dicitur, quòd ſolvetur Satanas, qui antea ligatus fuerat; ut ſignificetur, tantò ſæviorem fore perſecutionem, quanto magis poteſt aliquis nocere ſolutus quam ligatus. De quo vide Auguſtinum lib. 20. De civit. 8. & 9. Præterea ſubditur, quod perſequentium infinitus ſit futurus numerus, quodque *circumdabũt caſtra ſanctorum, & civitatem dilectam*, id eſt, univerſam Eccleſiam, ut exponit Auguſtinus lib. 20. De civit. ca. 11. Qui verò per Gog & Magog intelligẽdi ſint, inquirit ibidem Auguſtinus & Hieronymus in 38. & 39. c. Ezech. Inſuper atrocitas huius perſecutionis in eo elucet, quod bellum inferetur fidelibus; nõ præcipuè ob temporalia buna, ſed ut homines à fide orthodoxa, veroq; Dei cultu avertantur, *ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi.* Cogent enim Antichriſti ſatellites, negare IESũ eſſe Chriſtum, aut Dei filium; omneſq; ritus ac ceremonias Chriſtianas deſerere, cultumque omnem divinum, qui à Chriſtianis Deo exhiberi ſolet (cuius ſuprema pars eſt Euchariſtiæ ſacrificium) interdicent, ac, Deo vero abnegato, ſoli Antichriſto, vel eius imagini cultum deferri præcipient. Eoque modo Antichriſtus per ſe vel per ſuam imaginẽ in omnium Chriſtianorum templis ſedebit, ut adoretur, 2. Theſſ. 2. Ac deniq́ue in profeſſionem huius ſuperſtitioſi cultus, omnes cogentur in manibus aut frontibus publicè deferre characterem Antichriſti: hoc eſt, certum ſignum, quod ad ſigillandum ſuos cultores inſtituet; quemadmodum Chriſti ſignum eſt, † CRVX. Ita Lactantius libro 7. cap. 17.

Gog. & Magog.

Apoca. 13.

Character Antichriſti.

POSTREMO ad ſuam doctrinam perſuadendam, utetur verborum eloquentia, ampliſſimis largitionibus, ſignis ac portentis, necnon exquiſitiſſimis tormentis: nec uno loco, ſed per totum Orbem graſſabitur atrox perſecutio, ut Apoc. 13. & 20. indicatur; notat Augu. lib. 20. De civit. c. 9. Tunc enim conſpirabunt omnes pravi homines, hæretici, infideles, & ſchiſmatici, ut Antichriſto duce fideles perſequantur: non tamen militans Eccleſia tunc extinguetur, quoniã plures erunt illuſtres Martyres, qui cum ſoluto dæmone pugnabunt & vincent, conſtanter uſque ad mortem retinentes fidem ac propugnãtes. Multi quoque in montibus, ſilvis, lociſque abditis confeſſores perſeverabunt, qui poſt Antichriſti mortem ſuperſtites erunt, apud quos non deficiet uſus Sacramentorum; nec oblatio Euchariſtici Sacrificii, ut notat Auguſtin. l. 20. De civ. c. 11. & Dominus Matt. 16. *portæ inferi non prævalebunt adverſus eã.* & Matth. 24. *Propter electos breviabuntur dies illi.* Apoc. 13. *Adoraverunt beſtiã omnes, quæ inhabitant terram, quorum non ſunt nomina ſcripta in libro vitæ.* Admodum vero multos à fide illo tempore receſſuros, ſignificat Danielis 7. *Ecce cornu illud faciebat bellum adverſus ſanctos, & prævalebat eis.* Apoc. 13. *Eſt datum illi facere bellum cum ſanctis, & vincere eos.* Matth. 24. *ut in errorem inducantur*

Omnes mali antichriſto ſe iũgent ad perſequendum Eccleſiam.

Lactan. li. 7. cap. 16.

ducantur,ſi fieri poteſt,electi. Et Lucæ 18. *Cùm venerit Filius hominis,putaſne, inveniet fidem in terra?* & 2.Theſſal.2. *Niſi venerit diſceſſio primùm,* ſive Apoſtaſia, id eſt,defectio a Chriſto; ut Græci & Aug.20. De civit.c. 19. intelligunt. Lactant.lib 7.c.16. Plerique Latini quidem de defectione Romani Imperii interpretãtur;ſed Apoſtolus per antonomaſiam,Gentium univerſalem à Chriſti fide quaſi defectionem iuſinuare videtur: de qua etiam loquitur ad Rom.c.11. *Cæcitas ex parte cõtigit in Iſrael,donec plenitudo gentium intraret,& ſic omnis Iſrael ſalvus fieret.*

POSTQVAM verò Antichriſtus tribus annis cum medio fideles pro arbitrio perſecutus fuerit, tunc Chriſti virtute ac imperio interficietur cum ſuis coadjutorib.fautoribuſq; præcipuis,iuxta illud Apoc.20. *Deſcẽdit ignis à Deo de cælo,& devoravit eos.* Et Ezechielis 38. *Gladius uniuſcuiuſque in fratrem ſuum diriget ur:& iudicabo ſuper eum peſte, & ſanguine,& igne vehementi,& lapidibus immenſis.* Et 2 Theſſal.2. *Quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui & deſtruet illuſtratione adventus ſui:* id eſt mandato ſuo, ſplendore adventum ipſius præſagiente; aut fortè juſſu Chriſti Michael Antichriſtum cum præcipuis tyrannis pertinet, ut ſentit Beatus Thomas in 2.Theſſalon.2.

CAP. CCLXII.

De Antichriſti nomine.

De nomine Antichriſti.

EX cap.13 Apoc.certum eſt,in proprio Antichriſti nomine reperiẽdũ numerũ 666. Sed quoniã plurima ſunt huiuſmodi nomina,prorſus incertum eſt, quodnam nomen ænigmaticè ibidem prænunciatum ſit, Ea ſiquidem vaticiniorum natura eſt, ut antequam impleantur, obſcura; poſtea vero quam impleta fuerint, clariſſima fiant: ut notat Iren. lib. ca. 43. id quod experientia etiam conſtat. Nam Sibylla lib.1 Carminum nomen Salvatoris complexurum dixerat 888. attamen nemo IESVM vocandum ſcivit, donec angelus nomen annuncians dixit: *Vocabis nomen eius* IESVM.

Nomen Antichriſti nunc incertum.

SEDEM Imperij ſeu Monarchiæ ſuæ, antichriſtus in Aſia Ieroſolymæ conſtituet, ubi tanquam Rex Iudæorũ regnabit: quæ ſpiritualiter vocatur *Sodoma & Aegyptus,* Iſai. 1. Apoca. 11. ubi Henoch & Heliam ſibi adverſantes interficiet, ac in Templo Hieroſolymitano utcunque refecto ſedebit,ut ibi tãquam ſolus fortis & potens Deus adoretur. Quod Danielis 11. ſignificatur,dũ glorificaturum Maozim Deum ſcribitur, id eſt, ſeipſum veluti Deum fortem adorari volet, jubendo ſibi extrui templa, auro, argento, lapidibuſque pretioſis exornata. Sic Theodoretus quod id ipſum etiam Apoſtolus indicat 2.Theſ.2 *Ita in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tãquam verum Deum,* cui ſoli adoratio latriæ tribuenda ſit. Ire. li. 5 Cyr. cate. 15. Chryſ. Ambroſius & alii interpretes Apoſtol 2.Theſſalon 2. Hippolytus *De conſum. mundi: Deum verum Vnũ & Trinum contemnet, omniaque idola gentium reijciet,ſe vero ſolum eſſe adorandum,ſuamque imaginem, affirmabit:quã & in templo Ieroſolymitano, atque Chriſtianorum Eccleſiis erigi curabit.*

De imperii Antichriſti ſede.

CAP. CCLXIII.

De Henoch & Heliâ, & de Conuerſione Iudæorum.

TEMPORE Antichriſti redituros Henoch & Heliam, ut ſe illi opponant, electoſque in atrociſſima

Digitized by Google

tur Apoc. 13. *Data eſt ei poteſtas facere menſes quadraginta duos*, & Apoc. 11. *Cõculcabũt ſanctam civitatem mẽſibus quadraginta duobus*, Daniel. 12. *Dies mille ducenti nonaginta* De Helia & Enoch. vero Apoc. 11. dicitur: *Prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta*, quia videlicet uno menſe tẽpus prædicationis eorum brevius erit Antichriſti regno. Accedit, quod ſtatim poſt Antichriſti interitum, Chriſti ſecundus adventus futurus ſit; ut Apoſtolus 2 ad Theſſa. 2 docet, & Dominus Matth. 24. & Daniel. c. 7. Apoc. 11. Quidam ex c. 12. Danielis colligunt, inter mortem Antichriſti & adventum Chriſti ad judicium interceſſuros dies XLV. tantum; quod improbabile eſt: ſic enim certo judicii dies præſciri poſſet. quod Chriſtus negat. Veriſimilius eſt, poſt XLV. dies ab occiſo Antichriſto pacatiora fore omnia, receptaque ſecuritate homines officiis præſenti vitæ neceſſariis operam daturos: & dum iam tuta eſſe omnia dixerint, tandem repentè ad ex inopinato venturum Iudicem, conſummationemque ſeculi, quod inſinuare Chriſtus videtur Matth 24. & Lucæ 17. *Sicut in diebus Noe, &c.*

Henoch & Helias uno menſe ante Antichriſtum occidentur.

ALII ex cap. 39. Ezechielis opinãtur, poſt deſtructionem Gog. & Magog ſeptem menſes vel ſeptem annos futuros. Sed reſponderi poteſt, Ezechielem non agere ibi de Antichriſti morte, ſed de aliis eius miniſtris, qui ante ipſum interficiendi ſint. Præterea veteres patres docent, Antichriſtum origine & profeſſione Iudæum futurum, circumciſum, in Syria ſive Babylonia naſciturum, Templique Hieroſolymitani ſtudioſiſſimum, à Iudæis pro Meſſia recipiendum. Quæ omnia in nullo hactenus Monarcha locum obtinuiſſe certum eſt.

Antichriſtus origine & profeſſione Iudæus.

CAP. CCLX.

De moribus & Antichriſti doctrinâ.

Antichriſti qualitates.

SINGVLARIS Chriſti, Sanctorumque hoſtis, ab initio ſuæ conceptionis ita permittetur à Deo licentiæ dæmonis, ut habiturus ſit temperamentum ad omne genus vitiorum propenſiſſimum: unde nuncupatur *homo peccati*; & per illum dæmon omnem ſuã malitiã & potentiam exſequetur. Hinc, *adventus eius futurus eſt ſecundum operationem Satanæ*: quia ab infantia tradetur poteſtati dæmonis, ut omnibus modis eum ad malum inducat, eius motus & actus in peſſima ſemper dirigat. ut Damaſc. lib. 4. ca. 24 docet.

Hier. in 16 c. Iſa. 2. Theſſ 2.

Educatio Antichriſti.

VBI autem educandus ſit, incertum eſt: inter tamen incredulos & obſtinatos ab initio pueritiæ iniquis moribus imbuendum, ac pravis artibus à maleficis & ariolis inſtruendum, & præſertim aſtutiâ dæmonis, ſcribit Cyril. Catecheſi 15. ibi ait, habiturum mentem homicidiariam, immiſericordem, præfractã, ſuperbam: quæ omnia ſatis ex Apoſtolo patent, qui variis epithetis hæc inſinuat, vocans *Hominem peccati, filium perditionis, illum iniquum, cuius eſt adventus ſecundum operationem Satanæ, in omni ſeductione iniquitatis*. Danielis 8. *Conſurget rex impudens facie.* Danielis 7. *ſermones contra excelſum loquetur.* c. 8. *Cor ſuum magnificabit.* c. 11. *Elevabitur adverſus omnem Deum*: quod repetit Apoſtolus 2. Theſſ. 2. *Extolletur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit Deus*. Ideo Gregor. libr. 4. ep. 38.) *regem ſuperbiæ* vocat, Aug. tract.

39. in

Digitized by Google

29. in Ioan. ait, per antonomaſiam deſcribit ex eo, quod proprij nominis gloriam quærat. Danielis 11. *quod erit in cõcupiſcentiâ fæminarum.* Denique quod *omnia faciet iuxta voluntatem ſuã,* crudeliſſime perſequẽs & occidens ſanctos initio quidem ſimulatione, & hypocriſi ad Iudæos decipiendum, & regnũ tyrannice occupandum utetur, ut perſuadeat eis Chriſtum & Meſſiam promiſſum ſe eſſe; ideo ſe benignum & humanum illis exhibebit, ſpeciem bonitatis præ ſe ferens: & quia temporalia ſperãt, in eis elargiendis ſe liberalẽ oſtendet; adiunget ſimul nonnulla ſigna, per quæ ſuadebit, vt pro Meſſia recipiatur à Iudæis. Cum autem rerum potitus fuerit, omnem ſuam perverſitatem depromet; eoque tanquam organo proprio ad omnem deceptionem & iniquitatem dæmon utetur ut Irenæus l. 5. c. 29 proſequitur.

Antichriſtus à Iudæis ſuſcipietur.

Doctrina Antichriſti.

PRIMVS autem eius conatus erit, Chriſtum eiuſque religionem prorſus è medio tollere, ſuadendo, ſe verum Meſſiam Iudæis promiſſum eſſe: ideo Chriſti Divinitatem & religionem negabit, bellum Eccleſiæ Chriſti inferet, ſanctos omnes ad negandum Chriſtum compellet, univerſa Sacramenta, potiſſimumque iuge ſacrificium abolere cõtendet: Chriſtum odio habebit, eiuſque nomen & religionem evertere conabitur: quo fine Moſaicas ceremonias in principio inſtaurabit, (ut habet Grego. libro 11 epi. 3.) magicaque impoſtura, editis quibuſdam portentis Iudæos decipiet: à quibus ſuſceptus perſuadebit, nullum alium eſſe Deum, præter ſeipſum. Vnde homines inducet, ut ſe tantum venerentur, ac pro Deo recognoſcant, excellentiore ac protentiore omni illo, qui hactenus nominatus ſit Deus, unde omnia etiam idola auferet, (ut habet Irenæ, lib. 5. cap. 25. Cyr. catecheſ. 15.) ut Iudæis facilius imponat. Occulte nihilominus atheus erit, nullumque præmium aut pœnam in vita futura ſperabit, ac propterea ſolũ dæmonem clauſulum venerabitur, à quo fallendi artem addiſcet, divitias accipiet, eiuſque ope imperium conſequetur: adeoque Maozim (quod præſidium vel auxilium ſignificat) vocabit, quia in eo ſpem ſuam omnem conſtituet. Publicè vero ſibi ſoli templa dicari, cultumque offerri præcipiet, eaq; ſola curabit, quæ ſibi ad gloriam, vel voluptatem, aut imperium augendum vel conſervandũ conducere exiſtimabit. Id antè perſuaſione atque eloquentia, divitiarum elargitioni, ſignis prodigiiſque falſis, ſpecie quidem admirabilibus, præſtare tentabit: quibus poſtea terrores, minas, cruciatuſque adiunget. Et ſigna quidem per ſeipſum, alioſque ſibi cohærentes effecturum, Apocal. 19. traditur. Quod Chriſtus Matth. 24. indicavit, plurali numero dicens: *Dabunt ſigna, & prodigia magna.* Ideoque omnium perſequutionum illa erit graviſſima, quia vis & dolus, violentia & fraudulentia, locum habebunt. Vis quidem in imperio; dolus autem in miraculis. Et hæc omnia Deus permittet in vindictam peccatorum tunc inundantium, præſertim ob fraternum odium, quod efficit ſchiſmata populorũ, & ad probationem ſuorum electorum, qui nec violentia perſequutionum, nec fraudulentia blandientium vincentur.

Daniel. 7. 11 & 14.

Dan. c. 11. Hier in Danielem & l q. 11. ad Algaſium.

POSTQVAM verò Antichriſtus dolo & fraudibus regnum, quod nullo hæreditario iure habet, occupaverit, regnum Aegypti. Lybiæ, Aethiopiæque ſibi ſubjiciet, ac Metropolim imperij ſui Hieroſolymis collocabit, ut in Hieroſolymitano Templo à ſe inſtaurato ſedeat, & tanquam Deus adoretur, ubi Helias & Enoch ei ſua prædicatione reſiſten-

Antichriſtus, metropolim imperii Hieroſolymæ conſtituet.

Digitized by Google

ducantur, ſi fieri poteſt, electi. Et Lucæ 18. *Cùm venerit Filius hominis, putaſne, inveniet fidem in terra?* & 2. Theſſal. 2. *Niſi venerit diſceſſio primùm*, ſive Apoſtaſia, id eſt, defectio a Chriſto; ut Græci & Aug. 20. De civit. c. 19. intelligunt. Lactant. lib 7. c. 16. PleriqueLatini quidem de defectione Romani Imperii interpretãtur; ſed Apoſtolus per antonomaſiam, Gentium univerſalem à Chriſti fide quaſi defectionem inſinuare videtur: de qua etiam loquiturad Rom. c. 11. *Cæcitas ex parte cõtigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſalvus fieret*.

POSTQVAM verò Antichriſtus tribus annis cum medio fideles pro arbitrio perſecutus fuerit, tunc Chriſti virtute ac imperio interficietur cum ſuis coadjutorib. fautoribuſq; præcipuis, iuxta illud Apoc. 20. *Deſcẽdit ignis à Deo de cælo, & devoravit eos*. Et Ezechielis 38. *Gladius uniuſcuiuſque in fratrem ſuum dirigetur: & iudicabo ſuper eum peſte, & ſanguine, & igne vehementi, & lapidibus immenſis*. Et 2 Theſſal. 2. *Quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui & deſtruet illuſtratione adventus ſui*: id eſt mandato ſuo, ſplendore adventum ipſius præſagiente; aut fortè juſſu Chriſti Michael Antichriſtum cum præcipuis tyrannis pertinet, ut ſentit Beatus Thomas in 2. Theſſalon. 2.

CAP. CCLXII.

De Antichriſti nomine.

De nomine Antichriſti.

EX cap. 13 Apoc. certum eſt, in proprio Antichriſti nomine reperiẽdũ numerũ 666. Sed quoniã pluri ma ſunt huiuſmodi nomina, prorſus incertum eſt, quodnam nomen ænigmaticè ibidem prænunciatum ſit, Ea ſiquidem vaticiniorum natura eſt, ut antequam impleantur, obſcura; poſtea vero quam impleta fuerint, clariſſima fiant: ut notat Iren. lib. ca. 43. id quod experientia etiam conſtat. Nam Sibylla lib. 1 Carminum nomen Salvatoris complexurum dixerat 888. attamen nemo IESVM vocandum ſcivit, donec angelus nomen annuncians dixit: *Vocabis nomen eius* IESVM. *Nomen Antichriſti nunc incertum.*

SEDEM Imperij ſeu Monarchiæ ſuæ, antichriſtus in Aſia Ieroſolymæ conſtituet, ubi tanquam Rex Iudæorũ regnabit: quæ ſpiritualiter vocatur *Sodoma & Aegyptus*, Iſai. 1. Apoca. 11. ubi Henoch & Heliam ſibi adverſantes interficiet, ac in Templo Hieroſolymitano utcunque refecto ſedebit, ut ibi tãquam ſolus fortis & potens Deus adoretur. Quod Danielis 11. ſignificatur, dũ glorificaturum Maozim Deum ſcribitur, id eſt, ſeipſum veluti Deum fortem adorari volet, jubendo ſibi exſtrui templa, auro, argento, lapidibuſque pretioſis exornata. Sic Theodoretus quod id ipſum etiam Apoſtolus indicat 2. Theſ. 2 *Ita in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tãquam verum Deum*, cui ſoli adoratio latriæ tribuenda ſit. Ire. li. 5 Cyr. cate. 15. Chryſ. Ambroſius & alii interpretes Apoſtol 2. Theſſalon 2. Hippolytus *De conſum. mundi: Deum verum Vnũ & Trinum contemnet, omniaque idola gentium reijciet, ſe vero ſolum eſſe adorandum, ſuamque imaginem, affirmabit: quã & in templo Ieroſolymitano, atque Chriſtianorum Eccleſiis erigi curabit*. *De imperii Antichriſti ſede.*

CAP. CCLXIII.

De Henoch & Heliâ, & de Converſione Iudæorum.

TEMPORE Antichriſti redituros Henoch & Heliam, ut ſe illi opponant, electoſque in atrociſſima

Digitized by Google

ligna in Sole, Luna & Stellis, Sol enim obtenebrabitur, Luna & ſidera obſcurabuntur. Ioelis 2. Apoc. 8. Si enim Sol Chriſto ptiēte defecit; quanto magis Gloriæ advenientis cedet: Mare inſuper tunc inſolitis fluctibus reſonabit, univerſaq; elementa, & virtutes cælorũ cõmovebũtur. Quæ quidē inſolita prodigia irā Iudicis adventantis portendent. Quēadmodum enim Legē daturus in mõte Sina cũ tempeſtate illũ præcedēte deſcendit: ita manifeſtè vēturus ad judiciũ, nõ ſilebit. Pſ. 49. *Ignis in conſpectu eius exardeſcet, & in circuitu eius tēpeſtas valida.* Equidē S. Petro teſte, *adveniet dies Domini ſicut fur, in quo cæli magno impetu tranſibunt, elementa vero calore ſolvētur, terra autē, & quæ in ea ſunt opera, exurētur.* Quā cæli, terræ, & maris cõmotionem prædixit Aggæus c. 2. *Adhuc unum modicũ, & ego cõmovebo calũ & terrã, & mare, & aridã.* Quē locũ Apoſtolus Hebr 12. de ſecũdo Chriſti adventu interpretatur. Eodem pertinet illud Pſ. 74. *Liquefacta eſt terra, & omnes qui habitāt in eâ.* Ioelis 3 *Sol & luna obtenebrati ſunt, & ſtella retraxerunt ſplendorē ſuũ, & movebũtur cali & terra.* Et apud eundē Prophetam c 2 *Sol convertetur in tenebras, & luna in ſanguinē.* Cui Ioannes in Apocal. conſonat c. 6. *Ecce terra motus magnus factus eſt, & Sol factus eſt niger tāquā ſaccus cilicinus, & Luna tota facta eſt ſicut liber involutus, & õnis mons, & inſula de locis ſuis mota ſũt, & Reges terra & Principes, & tribuni & divites, & fortes, & omnis ſervus & liber abſconderunt ſe in ſpelũcis, & petris montiũ. Et dicunt montibus, & petris: cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedētis ſuper thronũ, & ab irâ Agni, quoniā venit dies magnus iræ ipſorũ. Et quis poterit ſtare?* Tũc enim formidabiles quõdā Tyrāni nudo pectore palpitabũt, & potētiſſimi judicis præſentiam miſerè trepidabunt.

2. Petr. 3.

Apoc. 6.

TVNC quoq; apparebit ſignũ Filij hominis in cælo, & tũc plāgēt omnes trib. terræ, & videbũt filiũ hominis venientē in nubibus cæli, cũ virtute multa & majeſtate Matt. 24. zach. 12. Apoc. 1. Daniël. 7

Crucis apparitio.

Matth. 24. Cyril Catech. 13. & 15.

APPAREBIT verò ſignũ Filii hominis, id eſt, figura ſeu Imago Crucis in nubibus cæli, ad confuſionem impiorum, & ad conſolationē juſtorum ſicut olim ſæpius apparuit Conſtantino & aliis, teſte Cyrillo Hieroſolymitano. Nubes autem Chriſti advenientis claritatē & ſplendorem ut cerni poſſit, obtegent, eique loco ſedis aut vehiculi ſervient. Vnde in ſcripturis frequentes in nube Dei apparitiones exhibitas fuiſſe legimus. Exod. 20. 3 Reg. 8. Matth. 17.

DESCENDET autem *Dominus in iuſſu & in voce Archangeli, & in tubâ & voce magnâ* (1. Theſſ 4.) Quæ vox in Archangel, juſſu Chriſti corporaliter formata tā erit efficax, ut eius potētia omnes mortui in ictu oculi reſurgāt, de qua Ioan. 5. & Matt. 25. *Ecce ſponſus venit, exite obviam ei.* Hier. tomo. 4 in *Regula Monachorum* c. 30. *Semper tuba terribilis veſtris perſtrepet auribus: Surgite mortui, & venite ad iudicium.* Aug. ep. 180. ca. 34. per tubam intelligit evidens aliquod ſignũ.

Ioan. 5.

Exodi 20.

HVIVS tubæ figura præceſſit in ſonitu tubarum in monte Sinai, dum Legem Moyſi daturus Deus in ſpecie ignis deſcendit: & clangore buccinæ tubarumque Iſraeliticus populus convocari ſolet. Numer. 10.

Tuba quid

QVOD autem in terribili illo Dei deſcenſu in montem Sinai, typus præceſſerit noviſſimi adventus Chriſti ad judicium exercendum, inſinuatur Pſal. 49 *Deus noſter manifeſtè veniet, & non ſilebit. Ignis in conſpectu eius exardeſcet, & in circuitu eius tempeſtas valida.* Et Pſ. 96

Digitized by Google

Ignis ante ipſum præcedet. Ioel. 2. *Ante faciē eius ignis vorans.* Vbi diſertè Propheta docet, ignem poſtremæ conflagrationis mundi, præceſſurum eſſe iudiciū extremum; licet Auguſtinus opinatus ſit, ſubſequuturum, libro 20. De civit. ca. 16. Et in Pſalm. 96. Quo igne, D. Petrus (2. Epiſt. c. 2.) tradit inferiora hæc elementa, hominum generationi ac nutritioni accommodata renovanda, non quidem ſubſtantiâ, ſed qualitate; ut proſequitur Auguſtinus libro 20. De civit. ca. 16. Et in Pſal. 96. Hieronymus in 5. c. Matth. tractans illud: *Cælum & terra tranſibunt.* De Igne illo loquitur Iſaias c. 66. *Ecce Dominus in igne veniet.* Malach 4. *Ecce dies veniet ſuccenſa.* Deut. 32. *Ignis incenſus eſt in furore meo, & ardebit uſque ad inferni noviſſima.* De quibus adventantis Chriſti ſignis Dominus Matth. 24. loquens: *Cum videritis,* ait *hæc omnia, ſcitote, quia propè eſt in ianuis.* Et Lucæ 21. *His autem fieri incipientibus, ſuſpicite, & levate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra:* id eſt, plena liberatio ab omni malo culpæ & miſeriæ.

Igne purgabuntur elementa.

CAP. CCLXV.

Iudicare vivos & mortuos.

Cur ſit ad venturus Dominus?

CAVSA noviſſimi Adventus Chriſti his verbis exprimitur: *Venturus eſt,* ut judicium in omnes omnino homines exerceat, ſive nūc vivant, ſive mortui ſint, ſive adhuc futuri. Quæ doctrina judicij extremi ad Chriſtianæ fidei pertinet fundamētum, ut ad Hebr. 6. Apoſtolus aſſerit. Ideoque in ſcripturis frequenter inculcatur. Act. 10. *Hic conſtitutus eſt à Deo iudex vivorū & mortuorum.* 2. Tim. 4. *Iudicaturus eſt vivos & mortuos.* 2. Cor. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit.* Pſal. 97. *Iudicabit orbem terrarum in iuſtitia, & populos in æquitate.* Pſalm. 49. *Deus manifeſte veniet.* Quibus verbis Vates Regius inſinuat, duplex eſſe Dei iudicium: *unum,* occultum: *alterum,* manifeſtū. Tempus occulti iudicij nūc agitur. Nihil enim in terris abſque Dei judicio geritur. Nam ad occulta Dei judicia pertinet, tam miſericordia quæ impenditur indigno, quam pœna, qua unuſquiſque hominum nunc exercetur ad purgationem, aut admonetur ad converſionem; aut, ſi contempſerit vocationem & diſciplinam Dei, excæcatur ad damnationem. Iudicium autem manifeſtum eſt, quod noviſſimo die in vivos & mortuos fiet. Auguſt. lib. 20. de Civit. cap. 1. & 2. In Pſal. 9. initio. Enchir. ca 55.

Quid iudicare?

IVDICARE communi quadem acceptione ſignificat *æſtimare, decernere, ſtatuere.* unde *Iudicium eſt diſcretio boni & mali, veri & falſi:* ut Rom. 14 *Hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri:* id eſt, decernite, ſtatuite. Actor. 4. Petrus: *Si iuſtum eſt, vos potius audire quam Deum, iudicate:* id eſt, decernite. Qua ſignificatione ad Dei iudicia pertinere dicuntur, quæcumque à Deo ſunt decreta, ſtatuta, vel ordinata, tanquam iuſta; ſive martyria, ſive flagella, ſive punitiones, ſive modi, quibus electos ſolvat, ſive rationes eorum, quæ operatur, quæ nobis maxima ex parte inſcrutabiles ſunt, ac proinde & iudicia Dei.

Iudicare ſignificat etiam condemnare

IVDICARE non raro & in ſcripturis pro *condemnare* ponitur. Ioan 3. *non miſit Deus filiū ſuū in mundum, ut iudicet mundum,* id eſt, condemnet. 1. Cor. 11. *Iudicium ſibi mãducat & bibit. Vt non ad iudicium conveniatis.* Et: *Si nos ipſos dijudicaremus, non utique iudicaremur.* Matth.

7. No-

Digitized by Google

7. Nolite iudicare, & non iudicabimini.

Iudicari, ius dicere, ſententiam ferre

POSTREMO, iudicare ſignificat ius dicere, ſentētiā ex authoritate ferre, ſeu decernere quid iuſtū & æquū, an reus ſit abſolvēdus, vel cōdēnandus, præmio, aut ſupplicio dignus. Hoc modo *iudicādi* vocabulo ſūpto, credimus Chriſtū authoritate ſibi à Deo data, omnes homines iudicaturū. Iuxta illud Apo. 21. *Ecce venio & merces mea mecū eſt, reddere unicuiq; ſecūdū opera eius.* In illo .n. generali iudicio Chriſtus per ſententiā definiet, quid iuſtū ſit unicuiq; ſecundū anteactæ vitæ geſta retribui, ſive præmium ſive ſupplicium. Ideo dies illa, *retributionis dies* vocatur: non quia Deus alio tempore non retribuat & iudicet; ſed quoniā illa dies conſtituta ſit, ut in ea palam & manifeſtè omnibus fiat retributio ſecundū

Pſalm. 49 opera cuiuſque. Hinc Apoſtol. ad Tim. 2. *diem revelationis iuſti iudicii Dei*, vocat. Et 1. Cor. 4. *Nolite ante tempus iudicare, quoaduſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit occulta cordium.* Tunc enim omnium Dei iudiciorum æquitas, quæ huius vitæ tēpore latet, manifeſtabitur.

Aug. li. 20 de ciuit. c. 1. & 2.

SED hic quæri poteſt, vtrum poſt cuiuſque mortem particulare iudiciū detur, an vero vſque ad noviſſimum diem iudicium differatur? RESPONDEO, certa fide credendum eſſe, ſtatim poſt uniuſcuiuſq; mortē particulari iudicio definiri de ſtatu animæ, illiuſq; præmio aut ſupplicio, iuxta illud Apoſt. ad Heb. 9. *Statutum ſemel eſt hominibus, mori, &c* Eccl. 11. *Facile eſt coram Deo in die obitus retribuere vnicuique ſecundum vias ſuas.* Lucæ 16. Epulo mox *ſepultus fuit in inferno, Lazarus aūt delatus eſt in ſinū Abrahæ.* Similiter Lucæ 23. dictum fuit Latroni: *Hodie mecum eris in paradiſo.* Cyprianus ſerm. de moral. Chryſoſt. homil. 17. in Matth. Auguſt. lib. 2. De origine animæ, ca. 4. dicit, *Salubriter credi, animas iudicari, cum de corpore exierint.* Exempla particularis iudicii refert Gregorius li. 4. dialog. ca. 36. Auguſt. lib. 1. De cura pro mort. ca. 12. Beda lib. 5. hiſt. ca. 14. & 15. Ioann. Climacus gradu 7. Item in vita S. Brunon. extat memorabile exemplum de Pariſienſi quodam doctore. Nec ratio eſt, cur ordinariè iudicium tunc retardetur, cum tempus iam exſpiraverit frugiferæ pœnitentiæ. Leo epiſt. 9.

Cū in morte tempus frugiferæ pœnitentiæ exſpirauerit iudiciū non differtur.

VTRVM autem in hoc particulari iudicio animæ ad iudicem deferantur, an ibi, ubi corpus eſt, iudicentur; & utrum à Chriſto in forma humana immediatè ſententiam proferente, an potius per angelos eis ſententia manifeſtetur, incertum eſt, cū etiam ante Incarnationem Deus particulare iudicium exercuerit. Vnde improbabile eſt, quod libr. De contemptu mundi cap. ult. Innocentius ſcribit, Chriſtum in forma Crucifixi omnibus morientibus, ſive bonis, ſiue malis, apparere. Nā incōtinuo motu eſſe deberet, plurimiſque locis ſimul eſſe, aut miracula quotidie operari.

CAP. CCLXVI.

Cur iudicium generale, poſt particulare futurum ſit?

Iudicium generale poſt particulare.

IVDICIVM univerſale omnium hominum eſſe aliquando futurum, paſſim ſcriptura inculcat. Ioann. 5. *Venit hora, in qua omnes qui in monumētis ſunt, audient vocem Filii Dei, &c.* Atque idem latè deſcribitur Matth. 24. 25 Lucæ 21 2. Cor. 5. 1. Theſſal. 4. Apo. 20. & alibi ſæpe. Rationes autem congruentiæ huius univerſalis iudicii poſt particulare, plures à doctoribus adferuntur, quæ omnes in manifeſtatione atque commendatione diuinæ iuſtitiæ fundantur.

Digitized by Google

IVDICIVM equidē actus eſt iuſtitiæ, tam commutativæ; quatenus cum unoquoque ſervatur æqualitas, quàm diſtributivæ, quatenus inter omnes ſervatur proportio meritorum & retributionis. Quod ut commodè fieri queat rerum ſuavis diſpoſitio exigit, ut de re mutabi li non completa, perfecta & conſummata, feratur iudicium. At opera bona & mala ante ſeculi finem non ſunt abſo lutè finita: ergo decuit ante mundi conſummationem illis completum præmi um aut ſupplicium non decerni. Sic Divus Thomas 3.p.q. 59.art.5. Baſilius lib. De Virg. Origen. libr.2. in epiſt. ad Rom. & Apoſtolus 1.Tim.5 *Quorundam homi num peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad iudicium, quoſdam verò ſubſequuntur.* Ex quibus Apoſtoli verbis colligunt nonnulli, impios, atque iuſtos ſuo exemplo, literis, libris, operibuſque, bonis uat malis, uſq; ad iudicij diem nocituros aut profuturos, ac proinde opera illo rū non ante illud tempus conſūmanda, quoad fructus, & nocumenta, vel effectus, qui cum iis connexionem habent, & ex illis velut ex ſemine profluunt. Convenientiſſimum autem eſt, ut de opere cum omnibus ſubſequutis affectibus judicetur, ut impii omnes ſuarum actionum fructus intuentes magis confundantur, & boni econtra de bonis fructibus magis gaudeant.

Ex effectib. operum, illorum bonitas aut malitia manifeſtatur.

SECVNDO. Quia ex effectibus operū, malitia & bonitas eorum maximè elucet, ad æquitatem divini judicii manifeſtandam decuit, poſt finitas omnes actiones humanas iſtius vitæ, omneſque illarum effectus, univerſale judicium fieri, in quo ſingula exactiſſimè perpendantur.

TERTIO. Ad manifeſtationem divinæ juſtitiæ ſingula hominum opera cōſideranda ſunt, non ſolùm in ſe, verùm etiam in ordine ad alios, & ad gubernationem totius univerſi. Ideoque Deus voluit non tantum ſingulos homines privatim iudicare, ſed etiam publicè totum genus humanum, per modum integri corporis politici, cuius omnia bona & mala ſecundùm omnes habitudines in examen deducantur.

Iudicium generale Dei iuſtitiã manifeſtat

QVARTO. Ad publicam divinæ iuſtitiæ manifeſtationem, oportet omnibus congregatis palàm unicuique retribui præmia vel ſupplicia.

Nahum 2. Revelabo ſ pudēda tua in facie tua

QVINTO. In hac vita tanquam in ſtadio publico decertantibus, propoſita eſt corona gloriæ, aut confuſio 1.Cor.9. Iuſtitiæ autem diſtributivæ ratio poſtulat, ut in publico conſeſſu omnium cō gredientium merita conferantur, ut debitus honor ac præmium ſingulis cum publica laude, vel confuſione tribuatur Quam rationem inſinuat Apoſtolus 1. Cor 4.2 Cor.5 & ad Rom.14 *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut unuſquiſque referat propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum.* Ob eandem cauſam præmium beatorum vocatur in ſcripturis *Corona iuſtitiæ, vitæ, ac gloriæ*, 1.Cor.9. 2 Timoth.4. Apoc.2. Iac.1. Corona verò propriè vocatur, quę victoribus palàm cum celebritate donatur.

Corona victoribus datur.

SEXTO. Multi, latentes providentiæ divinæ cauſas ignorantes, Deum iniuſtitiæ accuſant, videntes iniquos in hac vita proſperitatem conſequi, iuſtos autem affligi: oportet ergo, ut occulta ratio divinæ providentiæ & iudiciorum eius in univerſali iudicio coram omnibus pandatur, ut omnes agnoſcant, Deū eſſe iuſtum, bonum, fidelem, nec perſonarū acceptorē, ſed piū & miſericordē. 1.Cor.4. *Nolite ante tēpus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum.*

Chriſtus Iudex glorioſus.

SEPTIMO. Decuit, ut Chriſtus in primo,

mo adventu tanquam reus publicè iudicatus, in ſecundo adventu coram omnibus Gentibus glorioſus iudex appareat ut impleatur illud Iſaiæ 45. *Vivo ego, quia mihi curvabitur omne genu.* Quod de Chriſto iudicaturo Apoſtolus exponit Rom. 14. & Philip. 2. 1. Cor. 15. *Oportet Chriſto ſubijci omnia.* & Pſal. 109. *Donec ponam inimicos ſcabellũ pedum tuorum.*

OCTAVO. Congruentiſſimum eſt, ut qui in hac vita *ſpectaculum facti ſunt mundo, angelis, & hominibus*, etiam corã mũdo, angelis & hominibus honorẽtur; ut impii, qui eos hic cõtempſerunt, cum ignominia & dolore ibi cogantur dicere, *Hi ſunt quos habuimus aliquando in deriſum.* Sap. 5. Iuſtum enim eſt utrorumque ſortem commutari, ac impios à juſtis contundi, ibique recipere bona eos, qui hic mala patiẽter toleraverunt, Lucæ 16.

Integer homo iudicabitur.

NONO, Divinæ iuſtitiæ conſentaneum eſt, ut facta generali hominum reſurrectione, (completa ſcilicet omnium rerum generatione) fiat univerſale judicium, in quo integer homo, qui operatus eſt in anima & corpore, judicetur, ut cõvenientem pœnam aut æquum præmium in anima, & corpore, debita porportione recipiat.

DECIMO, utile fuit, univerſale judicium futurum conſtitui, ut illius exſpectatione, ac timore, homines in officio continerẽtur. Vnde Sapiens: *Memorare noviſſima tua, & in æternũ non peccabis*, Et: *Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium*, Eccl. 12. Et Dominus: *De omni verbo otioſo reddent homines rationem in die iudicii.* Matth. 12.

Clemens ep. 1. ad Iacob. Chryſoſtom. hom 35. ad Antioch. Timore Iudicii peccata declinantur.

POSTREMO tempus currentis ſeculi, eſt tempus ſemẽtis, quo grana cum paleis, & zizania cum tritico permiſcẽtur: tempus autem conſummationis mũdi, erit tempus meſſis: congruit itaque, ut noviſſimo die *Dominus meſſis ventilabro ſuo*, hoc eſt, diſcretionis judicio *permundet aream ſuam, triticumq́ in ſuum horreum congreget, paleas autem ignis tradat*, oveſque ab hædis ſequeſtret; ut Matth. 3. 31. & 25 dicitur.

Tempus ſementis & meſſis.

CVR autem tempore hujus mortalis vitæ conducat permiſceri malos & bonos, electos & reprobos; Auguſtinus in Pſ 54. & alibi ſæpe tradit, ut noxia ſecuritas tollatur, piorũq; patiẽtia exerceatur

Cur bonis admixti ſint mali.

CAP. CCLXVII.

An Chriſtus ſecundùm humanam naturam in univerſali iudicio ſit iudex futurus?

CERTA fide tenendum eſt, Chriſtum non ſolùm ſecundùm divinam naturam, ſed etiam proximè per humanitatem ſuam, judicem in univerſali hominum congregatione futurum. *Sicut* enim *Pater habet vitam in ſemetipſo: ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo, & poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis eſt.* Ioannis 5. hoc eſt, poteſtatem dedit Chriſto judicandi, quatenus homo eſt. Quod Matth. 13. exprimitur: *Tunc mittet filius hominis angelos ſuos.* Et c. 15 *Filius hominis venturus eſt in gloria Patris ſui cum angelis ſuis & tunc reddet unicuique ſecundùm opera ſua* Cap. 24. & 25. idem latè traditur. Et 1. Theſſal. 4. 2. Cor. 5 *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti.* Danielis 7. dicitur, quòd *antiquus dierum Filio hominis dederit poteſtatem, honorem, & regnum.* Et c. 13 *Ecce in nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat*, &c. Vbi Hieronymus, Theodoretus, & alii Interpretes, Chriſto ut homini judiciariam poteſtatem datam notant: quod in univerſali Iudicio admodum con-

Chriſtus ſecundum quod homo iudicabit.

Digitized by Google

congruet, ut judicandi ſuum iudicem audire ac videre poſſint; cuius etiam victoriam & iuſtitiam in illo celebri cōſeſſu manifeſtari decuit. Accedit, quòd Chriſtus, ſecundum quod Homo, ſit caput, Rex, & Dominus Eccleſiæ, omniūque hominum: decuit autem, ut ſecundùm eam naturam iudicium in homines exerceret, ſecundùm quam ipſe illos redemit, auxilia, mediaque ad ſalutem neceſſaria eis promeruit.

CAP. CCLXVIII.

Errores de futuro Iudicio.

De iudicio futuro errores.

Cicero in ſomnio Scip. Virgilius lib. 6. AEneid. Plut. arch. lib. de ſera numinis vindicta.

QVANQVAM communi gentiū omnium opinione de futuris poſt hanc vitam præmiis & pœnis rectè ſenſerunt, deque iudicio Dei futuro non ſolùm Prophetæ, Chriſtus, & Apoſtoli, ſed etiam Poetæ & Philoſophi, Iudæi quoque, ac Gentiles atque Mahumetani, non pauca dixerint (ut Iuſtinus lib. De monarchia ex Philemone & Euripide citat; Lactant. lib. 7. c. 20. Sibyllarum teſtimonio probat. Chryſoſtomus hom. 8. in 1. ad Theſſalon. Philoſophos & Poetas de futuro Dei iudicio rectè ſenſiſſe affirmat, & hom. 2. ad Coloſſ. atque hom. 4. de Lazaro idem repetit) attamen non defuerunt, qui omnino futuri ſeculi ſupplicia ſuſtulerunt, dicentes: *Non faciet bene Dominus, nec malè*, Sophoniæ 1. Et, *Omnia perdurant ſicut ab initio*, 2. Petri 3. Ita Plinius ſenſiſſe videtur, lib. 2. nat. hiſt. c. 63. Porphyrius Chriſtianos ſtultitiæ arguebat, quia iudicium futurum crederent. Lucret. li. 3. de natura. Lucianus in dialogis. Epiphanius hæreſi 26. eundem errorem Gnoſticis impingit, & Philaſt. Florianis & Manichæis. Origenes opinatus eſt, impiorum ſupplicia nō fore perpetua: cui Priſcillianiſtæ conſenſerūt, addētes, ignē eſſe timorē cōſcientiæ; teſte Oroſio in cōmonitorio *De erroribus Priſcillianiſtarū* ad Auguſt. Hierō. in epiſt. ad Avitū.

Anabaptiſtæ negāt futura ſupplicia.

Horum erroribus adhærent hodierni Anabaptiſtæ, negantes futura ſupplicia, & poſt mortē animas interire aut dormire uſque ad reſurrectionem corporū docent. Errant inſuper Lutherani & Calviniſtæ, non agnoſcentes veros & locales inferos, pœnaſque inferni nihil aliud eſſe dicentes, quàm conſcientiæ anxietatem, cogitantis Deum ſibi eſſe iratum. Huc etiam illorum error reducitur, qui ea, quæ in ſcripturis de perpetuo damnatorum cruciatu dicuntur, pro ſuo motu emolliunt, & in leniorem flectunt ſententiam, putantes ea terribiliùs eſſe ſcripta, quàm veriùs. Contra quos agit Auguſt. in Enchir. cap. 112.

Brentius in 2. cap. Act. Calvinus li. 2. inſtit. cap. 16. parag. 9.

Infernum localem negat Calvin.

PRAETEREA circa judiciū Dei hallucinantur imperfectæ fidei Chriſtiani, qui judicium Dei non reformidāt, quia non plenè & ardenter credunt. Quibus enim certa fervenſque fides, etiam judicii Dei certus eſt metus. Sic Clemens li. 9. recognit. Cyprian. li. De ſimplic. præfat. in fine. Baſil. in Reg. Brev. q. 209. Aug. tract. 9. in can. Ioan. Chryſ. li. 1. De compunct. cordis. & ho. 25. in ep. ad Rom.

Iudicii metus.

TALES fuerunt, de quibus Eccleſ. 8. *Quia non citò profertur contra malos iudicium, abſque ullo terrore filij hominum perpetrant mala.* Et Sapient. 2. *Dixerunt impij apud ſe: poſt hæc erimus, quaſi nati non fuerimus.* Et 2. Petri 3. *Venient in noviſſimis temporibus in deceptione illuſores, dicentes: ubi eſt promiſſio? aut adventus? Ex quo enim Patres dormierunt, omnia ſic perſeverant ab initio creaturæ.*

CAP. CCLXIX.

Quibus argumentis probari queat, impios poſt hanc vitā æternis pœnis afficiēdos?

EX Dei providentia, juſtitia, & æquitate oſtendi poteſt, in altera vita

Digitized by Google

vita reſtare judicium, quo juſtis præmia, impiis autem ſupplicia decernantur. Cùm enim in hac vita omnia ſimiliter eveniant iuſto & impio, imo plerũque deterior ſit iuſtorum quàm pravorum conditio; planè ſequitur, vel nullam eſſe in Deo providentiam, iuſtitiã, æquitatem, vel in altero ſeculo reſtare operum remunerationem. Quo argumento utitur Auguſtinus in Pſal. 66. & Serm. 31. De verbis Domini.

Ex ultione peccatorũ. CHRYSOST. hom. 50. ad Antioch. & 46. ideo plurima hic impunita relinqui oſtendit, ut reſtare iudicium cogitetur: nonnulla tamen vindicari, ne providentia Dei nulla eſſe videatur. Exempla vindictæ nobis exhibent Diluvium, Incendium Sodomiticum, AEgyptiorum occiſio, Iſraeliarum in captivitatem abductio, Hieroſolymæ everſio: ex quibus argumentum SECVNDVM deſumi poteſt.

SICVT multas Deus primorum hominum iniquitates nõ dimiſit, ſed aquis diluvii abluit, Pharaonis exercitum ſubmerſit, Sodomam, Gomorrham, finitimaſque civitates incẽdio conſumpſit, Iſraelitas captivitate, ac tãdem per omnes gẽtes diſperſione punivit, ceteraſque gentes variis cladibus bellorum, famis, peſtis, inundationum, terræmotus, ſeditionum, ſterilitatis, aliarum miſeriarum, ſingulis decurrentibus ſeculis affixit: ita ſuo tempore nihil inultũ relinquet. Hæc enim acciderunt in exemplũ juſti iudicii Dei, & ignis æterni, ait Iudas in ſua epiſtola Canonica.

Ex vaticiniis Prophetarum. TERTIVM Argumentum deducitur ex vaticiniis Prophetarum, dictis Chriſti, & Apoſtolorum: quorum omnium, ut in aliis plurimis verba impleta conſpicimus, ita & in hac re veraces eſſe ambigi non debet, ut obſervat Chryſoſtomus hom. 11. & 13. in Matth. Auguſt. lib. De civit.

Ex conditione bonorum & malorum. QVARTVM Argumentum. Multi impii bonis in hac vita fruuntur, nec ulla flagella ſentiunt; econtra pii afflictionibus innumeris atteruntur: ergo in altera vita judicium reſtat, in quo impiis ſupplicia, juſtis autem conſolatio reddetur. Ita Chryſoſtomus hom. 77. in Matth.

Ex remuneratione. QVINTVM. Multi iuſti ex hac vita ſine mercede recedunt: ergo poſt hãc vitam recipient. Ita Chryſoſtomus homil. 4. de Lazaro. Hom. octava, in 1. ad Theſſalonic. Homil. 2. ad Coloſſenſ.

Ex cõſcientia cuique innata. SEXTVM Argumentum deſumitur ex communi ſenſu omnium mortalium, qui cùm malum patrarunt, timẽt, atque à propria conſcientia redarguuntur. Vnde legimus, quoſdam immanes Tyrannos ad ſonitum tonitru præ nimio metu in locis abditis ſeſe occultaſſe.

Ex communi omnium hominum ſenſu. SEPTIMVM Ex communi opinione omnium Gentium ſumitur. Nam Philoſophi, Poetæ, Sibyllæ, Chriſtus, Apoſtoli, quin & Mahumetus in ſuo Alcorano, de futuri ſeculi pœnis loquuti ſunt.

CAP. CCLXX.

Vtrùm extremum iudicium pertimeſcendum ſit?

QVAM horrenda dies extremi iudicii futura ſit, Iſaias cap. 13. deſcribit. *Ecce dies Domini veniet crudelis & indignationis plena, & ira furoriſq; calũ turbabitur, & movebitur terra propter indignationẽ Domini exercituũ* Et Sophoniæ 1. *Iuxta eſt dies Domini magnus*

gnus, iuxta eſt & velox nimis, vox diei Domini amara: tribulabitur ibi fortis: dies ira dies illa, dies tribulationis & anguſtia, dies calamitatis & miſeria, dies tenebrarum & caliginis, dies nebula & turbinis, dies tuba & clangoris, &c. Malach. 4. *Ecce veniet dies Domini ſuccenſa* & ca. 3 *Ecce veniet, & quis ſtabit ad videndum eum? & quis poterit cogitare diē adventus eius.*

IN novo Teſtamento de illa die ſimilia leguutur. Marci 13. *Ecce veniet dies* (ait Dominus Lucæ 23.) *in quibus dicent montibus: cadite ſuper nos, & collibus, operite nos.* Quod repetitur Apoc. 9. *Abſcondent ſe in ſpeluncis, & in petris montium, & dicent montibus & petris, cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni, quoniam venit dies magnus ira ipſorum, & quis poterit ſtare?* & Apoſtolus ad Hebre. 10. *Horrendum eſt*, ait, *incidere in manus Dei viventis.* Nam ſi Dominus una mitiſſima voce armatos in terram proſtravit, ſi adhuc mortalis & judicandus ita hoſtes perculit; quis irati judicis vocem tolerabit? Si Aſſueri trucem vultum Aman ferre non potuit, peccator hominicio indignantis Dei omnipotentis præſentiam ſuſtinebit? Populus quondam Iſraeliticus ad præſentiam Dei legem in monte Sinai angelico miniſterio dantis contremuit: Daniel & Ioannes ad conſpectum angeli velut mortui corruerūt: quis ergo irati Dei vocem perferet? Cū deinde reddenda in judicio ſit cogitationum, dictorum, omniumque operū, adeoque donorum, gratiarum, functionum, imo ſtatus vitæque totius exactiſſima ratio judici incorruptibili, juſtiſſimo, qui perſonam non accipit, nec veretur faciem cuiuſquam, ſed cuiq; iuxta merita locum, præmia vel ſupplicia

Heſter 7.

in æternum perduratura decernet: quis non intelligat, quātopere in ſtadio currentibus dies illa diſtrictiſſimi judicii formidanda ſit? & potiſſimum impiis ac ſceleratis, quibus ignis æterni præparata eſt aduſtio. *Si autem juſtus vix ſalvabitur: impius & peccator ubi parebunt? Voluntariè peccātibus nobis poſt acceptā veritatis notitiam, iam nō relinquitur pro peccatis hoſtia; terribilis autē exſpectatio iudicij, & ignis æmulatio.* Quare meritò hortatur Dominus, ut ſemper vigilemus, & orationi inſtemus, ut digni habeamur *fugere à ventura ira, & ſtare ante filium hominis.* Et Apoſtolus: *ut cū timore & tremore ſalutem noſtram operemur.* quia *nemo ſciat, utrū amore an odio dignus ſit.* unde pios quoſque ſanctiſſimoſq; viros Dei expaviſſe iudicium legimus: Iob 14. *Quis mihi tribuat, ut in inferno protegas me, donec pertranſeat furor tuus?* & ca. 2 *Quid faciā, cum venerit ad iudicandū Deus? A iudiciis tuis timui*, aiebat Vates Regius. *Confige timore tuo carnes meas. Non intres in iudicium cum ſervo tuo domine. Si iniquitates obſervaueris domine, domine quis ſuſtinebit?* Et Prophetæ, diei illius quaſi præſentis formidine commoti, exclamant: *Magnus dies domini, & terribilis valde, & quis ſuſtinebit eum?* Eccleſ. 7. *Memorare noviſſima tua.* Vt enim diei noviſſimæ irā ſancti evaderent, mundo ſpreto, cavernas terræ, loca ſterilia, deſerta & ſolitaria incoluerunt, contempti, ludibriis affecti, lapidati, ſecti, truncati capite, ſubverſi, uſti, toſti, crucifixi, telis cōfoſſi, variiſque acerbiſſimorum tormentorum generibus necati ſunt. Quid enim tam innumerabiles peperit Martyres, niſi extremi iudicii pavor? unde tot virginum myriades, tot religioſorum ſocietates, tot caducarum rerum contempto-

Extremum iudicium pertimeſcēdum.

1. Petr. 4.

Phil. 2.

Dies iudicij etiam iuſtis pertimeſcēda.

Pſal 118.
Pſal. 142.
Pſal. 129.

Timor iudicii tot martyres peperit.

re

res, tot virorum & mulierum Deo famulantium ordines? Certè univerſa hæc ex iudicii extremi meditatione promanarunt. Nec aliunde prodiere tam eximia pœnitentiæ exempla, tam multi Euangelicæ perfectionis ſectatores, qui admirabili victus cultuſq; aſperitate corpus caſtigaverunt, verberibus, ciliciis, & vigiliis carnem domuerunt, multaq; obſtupeſcenda prodigia ediderunt; & quidẽ omnia lubenti animo præſtiterũt ut in die iudicii placatũ ſibi judicẽ reperirent. Nam *initium ſapientiæ timor Domini.* Eum enim timere oportet *qui corpus & animam poteſt in gehennam mittere.* Vnde Paulus nullius criminis ſibi conſcius, ſuum corpus caſtigabat, ne cùm aliis prædicaſſet, ipſe reprobus fieret. Hinc ſæpe Veteres hortantur, ut illud iudicium perpetuo recolamus. *Semper* ait Hieronymus, *tuba terribilis veſtris inſtrepet auribus: Surgite mortui, venite ad iudicium.* Vide Dionyſium A. co p. g in epiſt. ad Demophilum Cyprian. lib. 4. epiſt. 6 Hilar. in Pſalm. 118. ad illud: *Memor fui iudiciorum tuorum.* Baſil. in Pſ. 33. & ad virginem la[illegible]m. Chryſ. hom. 22 & 47 ad Antioch. *Væ mihi in die iſto terribili.* Auguſt. in Pſal. 66. Greg. hom. 39. in Evang Bern. ſerm. *De primis, mediis, & noviſſimis.*

Matth. 10.

1. Cor. 9.

Hieronym in reg. Monach. cap. 30.

PORRO licet Adventus Chriſti ad iudicium ab omnibus iure timeatur, à ſanctis tamen cum bona fiducia exſpectandus eſt, ut Dominus Matth 24 & Lucæ 21. inſinuat dicens: *Cùm videritis hæc fieri, ſuſpicite & levate capita, quoniam appropinquat redemptio veſtra.* Sapient. 5 *Tunc ſtabunt iuſti in magna conſtantia.* 2 Timoth 4 *Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi iuſtus iudex, nõ ſolùm autem mihi, ſed & iis, qui diligunt adventum eius.* Sicut Apoc. 22. ſponſa clamat: *veni Domine Ieſu:* & in Oratione Dominica iubemur orare: *adveniat regnum tuum.* Gen. 49. *Ipſe erit exſpectatio gentium.* Auguſt. tract. 9. in cano. Ioannis, oſtendit præſentiam iudicis timeri à malis, exoptari à iuſtis. Idem proſequitur in Pſ. 97. epiſt. 80. 1. Ioan. 4. *In hoc eſt perfecta charitas Dei nobiſcum, ut fiduciam habeamus in die iudicii.* Quemadmodum enim dilectoribus mundi amara eſt mortis memoria, ita rerum poſt hãc vitam promiſſarũ ſeria meditatio pios animos erigit & conſolatur, ut cum Apoſtolo dicere poſſint: *Cupio diſſolvi & eſſe cum Chriſto.* Imò nihil efficacius hominem ad bona complectenda, & mala declinanda impellit, quàm intenta extremi iudicii conſideratio. Vnde Eccleſ. 7 *Memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis,* quia timor iudiciorum Dei pædagogus eſt bonorum, quæ facimus. Baſilius in 1. caput Iſaiæ. Ambroſ. lib. 1. Offic. c. 26. *Nihil eſt, quod magis ad honeſtam vitam proficiat.* Chryſoſt. hom. 5 in Acta contra illos diſſerit, quibus moleſta eſt iudicii memoria, per quam facilè mundi vanitas, & quidquid in mundo eſt vileſcit: ſiquidem diſputante Paulo de iudicio futuro tremefactus Felix: Feſtus autem eum inſanire opinatus eſt, & Agrippa, *In modico* ait *ſuades me Chriſtianum fieri.* Act. 26.

Dies iudicii à iuſtis cum fiducia exſpectanda.

Philipp. 1.

Iudicii memoria à peccatis retrahit.

Iudicii memoria efficax.

CAP. CCLXI.

Qualis futura ſit extremi iudicii forma?

FORMA extremi iudicii deſcribitur Matth. 25: *Cum venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes Angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eũ omnes gentes, & ſeparabit eos ab invicem, ſicut paſtor ſegregat oves ab hædis; & ſtatuet*

Iudicii forma.

Digitized by Google

tuet oves à dextris, hados autem à ſiniſtris. Tunc dicet rex his, qui à dextris erunt: venite benedicti Patris mei, poſsidete regnum vobis preparatum à conſtitutione mundi: eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare, &c. *Et his qui à ſiniſtris erunt, dicet: diſcedite à me maledicti in ignē æternū. Eſurivi enim* &c. In quibus verbis luculenter exprimitur, Chriſtum in forma humana judicem futurum, ut Ioan. 5. illis verbis continetur: *Dedit ei poteſtatem iudicium facere, quia filius hominis eſt*, Interprete Auguſtino tract. 19. in Ioā. eatenus enim Chriſtus eſt caput Eccleſiæ, omniaque Deus ſubjecit pedibus eius. Quin verò Deus primariā iudicandi authoritatē obtineat, ab eoq; in omnes, quidquid iudiciariæ poteſtatis habent, dimanet, nemo ambigere poteſt. *Nō eſt*, ait Apoſtolus *poteſtas niſi à Deo. Per me reges regnant*, Prov. 8 *Dei eſt iudicium*, Deut. 8. *Conſtitutus eſt iudex vivorum & mortuorū*. Act. 10 Hanc porrò iudiciariā regiamque poteſtatē obveniſſe Chriſto, non ſolùm ratione hypoſtaticæ vnionis ſed etiā merito redēptionis, poſtulationis, atque toleratæ paſſionis, indicat illud Pſ. 2 *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuā, & poſſeßionem tuā terminos terræ. In hoc enim Chriſtus mortuus eſt & reſurrexit, ut & vivorū & mortuorum dominetur*. Rom. 14. Iuſtiſſimū enim eſt, ut qui redemit, auxiliaque ad ſalutem neceſſaria hominibus promeruit, eorum quoque ſit iudex: ut qui talibus beneficiis bene uſi fuerint, authorē ſuæ ſalutis adorent: contemptores autem & ingrati, qui hujuſmodi beneficia neglexerint, confundantur, & inexcuſabiles ſint. Suavitas itaque divinæ providentiæ poſtulabat, ut homines ab homine ſapientiſſimo innocentiſſimoq; iudicarētur, qui cùm humanæ fragilitatis particeps fuiſſet, haberi non poſſet nimis ſeverus, aut implacabilis; ut in Cantica ſerm. 73. obſervat Bernardus.

Chriſtus quatenus homo iudicabit.

Primaria iudicandi authoritas Dei eſt.

Dominium Chriſto competit iure hypoſtaticæ unionis, & merito redemptionis.

Homines ab homine innocentiſſimo, ſapientiſſimoque iudicantur

PRAETEREA ejus eſt morū & vitæ rationem exigere, cujus leges præſcribere. Vnus enim eſt legiſlator & Iudex. Iacobi 4. Auguſtinus tract. 23. in Ioā docet, Chriſtum ſecundùm Humanitatis diſpenſationem judicaturum, quia in eadem forma cauſam & meritum noſtræ Reſurrectionis ſuſcepit. Iuxta illud Apoc. 3 *Ego vici, & ſedi in throno Patris mei*. Iob. 36 *Cauſa tua quaſi impij iudicata eſt, iudicium cauſamque recipies*. Et ſerm. ult. de Verbis Domini: *Sedebit iudex, qui ſtetit ſub iudice, damnabit reos, qui falsò reus factus eſt*.

POSTREMO quamvis etiam Patri & Spiritui Sancto judicare conveniat, attamen quia ſapientia filio tribuitur, à qua judicij ratio ſumēda eſt, ideo aptiſſimè judicium Chriſto attribuitur.

Sapientia & Iudiciū filio attribuuntur.

CAP. CCLXXII.

An cum Chriſto aliqui hominum iudicaturi ſint?

QVOD aliqui Sanctorum Chriſto Iudici ſint aſſeſſuri, & cum eo judicaturi, frequenter ſcriptura inculcat. Matt 19. *Vos qui ſequuti eſtis me, in regeneratione cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael*. Quod repetitur Lucæ 22. Et Apoſtolus 1. Cor. 6 *An neſcitis, quoniam Sancti de hoc mundo iudicabunt?* Sap. 3. de juſtis dicitur: *Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis*. Daniel. 7. *Aſpiciebam, donec throni poſiti ſunt*. Iſai. 3. *Venit ad iudicium Dominus cum ſenibus populi ſui*. Apoc. 4. Ioannes vidit *In circuitu ſedis ſedilia 24 & ſuper thronos 24. ſeniores ſedentes*.

Sancti cum Chriſto iudicaturi ſunt.

EX

Digitized by Google

In 12. ſedibus univerſitas iudicantium intelligetur.

Ex quibus ſcripturis evidenter ſequitur,eos qui Dominũ in hac vita perfectè ſequuti fuerint,ſublimiter cũ eodẽ iudicaturos.Nã licet Dominus ſolis XII. Apoſtolis edixerit.*Vos ſedebitis ſuper* 12. *ſedes*,non tamẽ illis ſolis hoc promiſit, ſed in illis omnes intellexit,qui Apoſtolorũ exẽplo Chriſtũ imitarẽtur.*Duodenario enim ſediũ numero,univerſa iudicãtiũ ſignificata eſt multitudo*,teſte Auguſt. li.20.De Civit,c.5.Ep.89. In Pſal. 86. & 49 Quod Apoc.3.tradit Ioannes dicens: *Qui vicerit,dabo ei ſedere mecũm throno:* id eſt,regni mei fruetur conſortio.

Iudicium aſſeſſoria dignitatis. Matth. 25

QVOMODO autẽ ſancti iudicaturi ſint,ambigi poteſt,quia nõ cõſtat, quãta ſanctorũ in iudicio futura ſit poteſtas& authoritas,& certũ ſit,Chriſtũ ſolũ iudicij ſententiã eſſe prolaturũ: *Venite benedicti &c. Ite maledicti &c.*Vnde nõnulli ſentiunt,pefectiores ſanctos iudicio aſſeſſoriæ dignitatis cũChriſto iudicaturos,ut ſcilicet Chriſtus ſolus propria poteſtate & authoritate ſententiã proferat,quã per ſuos aſſeſſores judices alijs denunciet, qui ſentẽtiæ rationẽ oculis cunctorũ ingerãt,ut omnibus pateat,quã iuſte quilibet ſalvetur,aut dãnetur.Iudicare enim,propriè actũ juriſdictionis & ſuperioris poteſtatis denotat,quæ juriſdictio,quo ad ultimũ animarũ iudiciũ,ſoli Chriſto cõpetit.Sanctis vero eminẽtioribus attribuitur per quandã ſpecialẽ honoris &judiciariæ actionis participationẽ, ut iã explicavimus.Eſt aũt & alius improprius iudicãdi modus,cõparatione quadã,quia iuſti ſuis factis & vita oſtendunt, peccatores pœna dignos,qui ſimilia opera facere potuerũt&neglexerũt:quomodo etiã ſãcti univerſi iudicabũt;quin & mali reſpectu iniquorũ;ut de Ninivitis&Regina Auſtri Dominus aſſeruit *Ideo ipſi iudices veſtri erunt*, ut late proſequitur Chryſ.ho.65.in Matt.& in opere imperfecto,hom.33.nec diſſentit Auguſtinus lib.20.De Ciuit.ca.5.

Iudicare actum iuriſdictionis notat.

Iudiciũ cõparatione.

Matth 12.

Iudicium conſenſu & approbatione.

ALIO inſuper modo *iudicare* dicuntur,qui iudici aſſiſtũt,eius ſententiæ cõſentiũt,ac palã approbãt & laudãt. Hoc etiã modo univerſi ſancti erunt iudices cũ Chriſto(1.Cor.6.Sap.3.)non ſolũ homines,ſed etiã angeli:quos ideo Daniel iudici aſſiſtere vidit,c.7 Quin & diabolus æquiſſimũ eſſe proclamabit, ut impij ſecum pœnas luant, cuius elegerũt facere voluntatem,teſte Cypriano.

Cypri.ſerm de eleemoſyna.

DE ſeſſione verò ſimiliter dicẽdũ eſt, quod interdum cũChriſto ſedere cẽſeãtur omnes,qui cũ eo pacifice regnãt,boniſq; æternæ beatitudinis fruuntur: & hoc modo eſt ſanctis omnib. cõmune cũ Chriſto ſedere:alio verò modo per ſeſſionem intelligitur peculiaris eminentia & dignitas inter alios,in eo cõſiſtẽs, quod in loco propinquiori Chriſto, & honoratiori exiſtãt;ac in exteri corporis habitu ſimiles Chriſto futuri ſint,in ſedilibus aereis ſplendidiſſimis, quiſq; iuxta ſuum meritum & dignitatẽ conſidentes.Nam inter ſigni eminentiæ numerat Tertullianus *ſedere in thronis* 12. Lib.De Reſurr.carnis c.35.

CAP. CCLXXIII.

Quod omnes homines ſint iudicandi?

Omnes à Chriſto iudicabuntur iudicio remunerationis aut condẽnationis.

QVAMVIS aliqui hominũ cum Chriſto alios iudicaturi ſint,attamẽ etiã ipſi,ac in vniuersũ omnes homines,quantumvis ſancti,vel iniqui, cuiuſcũq; ſexus,cõditionis,vel ætatis, à Chriſto iudicabũtur.*Cõgregabũtur enim ante eũ omnes gentes*.Matt.25 & *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti,ut referat unuſquiſq; propria corporis prout geſſit,ſive bonũ,ſive malũ*,2.Cor.5. &

Digitized by Google

& *Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti.* Rom.14. *Mihi curvabitur omne genu.* Iſa. 45. Apo.20. *Vidi magnos & puſillos ſtantes ante thronum.* Neque his aduerſatur, quod *impij non reſurgent in iudicio*, Pſ.1. vel illud: *Qui credit, iam iudicatus eſt.*

Iudicium diſcuſſionis.

Nam hic de judicio diſcuſſionis agitur, non autem condemnationis vel remunerationis: de quo Matt. 25. *Ite maledicti in ignem æternum.* & Marc ult. *Qui non crediderit, condemnabitur.* &: *Eos qui foris ſunt, iudicabit Deus.* 1. Cor. 5. ut latè D. Gregorius li.26 Moral.c.20. Aug.ſer. 38. De Sanctis. Lib. De Agone Chriſtiano ca.27. ubi inſinuat, infideles, quoad

Infidelium diverſa demerita, ideo iudicabuntur.

excluſionem à regno Dei evidentem habere damnationis cauſam, quia non ſolum juſtitia & meritis, ſed etiam fundamento juſtitiæ & meritorum penitus careant. Quia tamen infideliũ quoque diverſa ſunt merita, variiſque inter ſe afficientur ſupplicijs, ideo judicium Domini cum gentibus futurum prædixit, Ierem. c.25. & Ioel ca.3 *Congregabo omnes gentes, & diſceptabo cum eis.*

Apoc. 20.

Vnde ſequitur, etiam parvulos in die judicii eſſe judicandos (ut docet Auguſt., lib. 3. de lib. Arbit. ca.23. & Gregor. lib 9. Moral. ca. 12.) judicio ſalutis aut condemnationis, non autem judicio diſcuſſionis: prout neque ſublimiores

Parvuli quoque iudicandi

ſancti hujuſmodi judicio dijudicabuntur; ſed illi tantùm, qui imperfectum ſanctitatis gradum attigerint, gravioraque peccata bonis admixta habuerint; ut bonitatis & malitiæ facta collatione apud Deum bona merita prævaluiſſe conſtet. Sic Gregorius lib. 26. Moral. cap.20. Cunctorum equidem Sanctorũ in judicio fiet diſtincta omnium actionum, meritorumque, ſive bonorum, ſive malorum publicatio.

In iudicio publicabuntur merita & demerita.

Eccleſ ult. Matth. 12. de omni verbo otioſo &c.

Si qui verò nullũ actuale peccatum neque originale habuerint, ſed glorioſa duntaxat merita, vel ſibi per Sacramentum baptiſmi applicata, (ut infantes poſt baptiſmum defuncti,) aut etiam propria actione ſuperaddita (ut B. Virgo) in his nulla fiet diſcuſſio, ſed abſoluta collaudatio. Nã licet hi quoque judicabuntur, id potiùs per modũ approbationis & laudis, quã diſcuſſionis fiet.

Iudicium cum laude

In aliis verò Sãctis, qui cũ bonis meritis peccata cõjuncta habuerint, fiet diſcuſſio, quia omnia eorũ præterita peccata deleta eſſe declarabitur; & bona eorumdẽ merita, præmio, digna in eis remanſiſſe oſtendẽtur; pro quibus condigna retributio certi gradus gloriæ unicuique reddetur.

Certus gloriæ gradus cuique tribuetur.

PORRO judicij diſcurſum, non voce ſenſibili, ſed mentali peragendum, ex eo veriſimile eſt, quòd ſi hominum ſingulorum dicta factaque voce diſcuti, & accuſatio vel excuſatio cujuſque audiri deberent, longiſſimum tempus requireretur; ut notat Auguſtinus lib. 20. De civit. cap. 14. ubi docet, vi quadam divina futurum, ut cuique ſua omnia opera, bona vel mala in memoriam revocentur, mentiſque intuitu mira celeritate perſpiciantur, ut accuſet, vel excuſet ſcientia conſcientiam; atque ita ſimul & omnes & ſinguli iudicentur.

Diſcuſſio in iudicio an voce ſenſibili fiet.

Quæ vis *Libri* nomen accepit, quoniam in ea quodammodo legitur, quidquid à faciente recolitur: de quo Ioannes Apoc. 20. *Et alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ:* qui liber non unius eſt omnium, ſed proprius ſingulorum, quia unicuique totum ſuæ vitæ decurſum repræſentabit.

Liber conſcientiæ.

Alij verò erunt libri veteris & novi Teſtamenti, in quibus Dei præcepta continentur, ſecundum quos libros etiam univerſi iudicabuntur: quia proferetur de unoquoque ſententia ſalutis aut damnationis, iuxta Dei decreta in ſcripturis ſacris nobis revelata. Quod etiã Apoſtolus inſinuat

Rom.

Digitized by Google

Rom 2. *Teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorũ, & inter ſe invicẽ cogitationibus, accuſantibus, aut etiam defendentibus, in die, cum iudicabit Deus occulta hominum, ſecundum Evangelium meũ per Ieſum Chriſtũ.* Et 1. Cor. 4 *Nolite ante tẽpus iudicare, quoadvſq; veniat Dominus, qui & illuminabit abſcõdita tenebrarũ, & manifeſtabit occulta cordiũ: & tunc laus erit unicuiq; à Deo.* Sap. 4 & 5. *Venient in cogitatione peccatorũ ſuorũ timidi, & traducent illos ex adverſo iniquitates eorum.*

Nullus in extremo iudicio fraudi locus erit.

Non itaque longa opus erit mora in diſcutiendis cuiuſque meritis: nõ enim ibi locũ habebunt fraudes, technæ, dilationes, aut frivolæ excuſationes, quæ hominum iudiciis imponere ſolent.

Sapientiſſimus.

Iudex enim ſapientiſſimus erit, quem nihil latere poterit. *Omnia* ſiquidem *nuda & aperta ſunt oculis eius.* Hebr. 4 Et, *Omnes greſſus hominis dinumerat.* Iob. 13 *Cogitationes ſcrutatur.* Sap. 6.

Qualitates iudices in extremo iudicio.

Idem erit potentiſſimus, cui nullus reſiſtere, vel eius irã effugere poſſit. *Non reſpiciet faciẽ potentis* Iob. 6. *Tuã manũ effugere eſt impoſsibile,* Sap. 16. Iudex erit ſũmus, à quo nulla appellatio vel provocatio fieri queat.

Iuſtiſſimus.

Denique Iuſtiſſimus erit iudex, omnem odio habens iniquitatem, nullam quantumlibet exiguam offenſam indiſcuſſam vel impunitam dimiſſurus; imo ipſam etiam iuſtitiam examinaturus.

Supremus

Pſalm. 74 *Ego iuſtitias examinabo.* Iob 9. *Si innocẽtem oſtendero, pravũ me cõprobabit.* Vnde Lucæ 17. *Dicite, ſervi inutiles ſumus.* Hinc Iuſti quoque orare iubentur: *Ab occultis meis munda me Domine* Pſalm. 18. *Et non intres in iudicium cũ ſervo tuo.* Pſal. 142. Singulorum enim facta in ſtatera appendentur, teſte Ambroſio libr. 7. epiſt. 47. & in Apol. Davidis c. 6. in Pſal. 118. ſerm. 20. Idem præterea iudex nullis donis tunc corrumpetur, non gratia prævenietur, non flectetur miſericordia, non mitigabitur precibus aut pœnitentia: inutiles tunc erũt impiorum eiulatus; nullus tunc emendationis locus erit, nullum operandi tempus.

Daniel c. 5. Inventus es minus habens.

Iuſtam peccatis iudex pœnam decernet, & bonis operibus iuſtorum condignam ſimiliter gloriam rependet. Ideo propriè dies illa, *Dies iudicij & retributionis* dicitur, ut obſervat Auguſtinus Enchir. ca. 66.

Incorruptibilis.

POSTREMO hic iudex ſanctiſſimus, & ab omni impuritate alieniſſimus eſt; ideoque cum incredibili confuſione ac ignominia tantæ maieſtatis tribunali peccator ſiſtetur, nudus, carens virtutum ſtola, morum ſplendore, converſationis venuſtate: plenus vitiis, peccatorũ fœditate, vilis, deformis, timidus, erubeſcẽs.

Sanctiſſimus.

Si enim ex nuptiali convivio eiicitur (Matt. 22.) nõ habens veſtem nuptialem; & ſi verecundum eſt, in cõſpectu magnatũ apparere in lacero viliq; habitu; quãtæ ignominiæ erit, ſine ullo virtutũ amictu coram Rege regum, Deo omnipotẽte, omnibus Angelis ſanctis, cunctiſque hominibus Beatis ſeipſum exhiberes.

Confuſio peccatoris in Iudicio.

Hinc Apocal. 5. peccatori Deus ait: *Induaris veſtimentis albis, vt non appareat confuſio nuditatis tuæ.* Et Apoſt. Rom. 6 *Quem ergo fructũ habuiſtis tunc in illis, in quibus nũc erubeſcitis? Nã finis illorũ mors eſt.* Ambr. li. De Paradiſo c. 3. docet, unũquẽque peccato fieri deformẽ, ideoq; conari ſe operire inani excuſatione. Chryſ. in 5. c. ad Epheſ. & ho. 15. in 2. ad Cor.

CAP. CCLXXIV.

De Accuſatoribus & Teſtibus in die iudicij.

QVEMADMODVM in huius ſeculi iudiciis nulla reo ſpes evadendi

dēdi ſupereſt, dum accuſatus veraciumq; teſtium multitudine convictus eſt: ita in extremo iudicio, dum impij cernent, ſe teſtium irrefragabilium varietate undequaque obrui, nullā declinandi ſupplicij ſpem concipient. Eos ſiquidem omnium iudex accuſabit, & adverſus eoſdem teſtimonium proferet. Iuxta illud Ierem 29. *Ego ſum iudex & teſtis.* Et Malach. 3. *Aſcendam ad vos in iudicio, & ero teſtis velox, maleficis, adulteris, & periuris.* Et Pſal. 49. *Exiſtimaſti inique, quod ero tui ſimilis: arguam te & ſtatuam te contra faciem tuam.* Et Naum 3. *Revelabo pudenda tua in facie tuâ.* Et Matth. 25 *Eſurivi & non dediſtis mihi manducare.*

Accuſator in iudicio, Chriſtus ipſe iudex.

PRAETEREA Dominus improperabit, ſe in mundum veniſſe, docuiſſe, multa pertuliſſe, ac tandem crucis mortem ſubiiſſe; Sacramenta, variarumque gratiarum dona contuliſſe, ac in vniverſum omnia, quæ debuit feciſſe, ut eos ad beatæ vitæ hæreditatem perduceret; ipſos autem his omnibus beneficiis ingratiſſimè abuſos fuiſſe, imò & contēpſiſſe.

SECVNDO impii accuſabuntur ab angelis Sanctis, quorum monitis & directioni acquieſcere noluerunt.

TERTIO accuſabuntur à dæmonibus, qui depoſcent eos ſecum habere pœnæ communionem, quorum ſtudioſè hîc perfecerunt voluntatem, aſſociari in pœnis, conformes in culpis. Cyprianus ſerm. De Eleemoſynâ. Leo ſerm. 4. De Collectis. Auguſt. lib. De Salut. docum. c. 29. oratione cont. Iudæos & Pagan. c. 4. Baſilius in c. Iſaiæ ad verbū *Illuſores.*

QVARTO accuſabuntur peccatores à veteris & novi teſtamenti libris, ex quibus patebit, quid Deus fieri juſſerit, quid promiſerit, quid comminatus ſit. Iuxta illud Apoc. 20. *Iudicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta erant in libris.* Danielis 7. *Iudicium ſedit, & libri aperti ſunt.* Auguſtinus lib. 20. De Civit. ca. 14. De libris veteris & novi Teſtamenti intelligit. Et Dominus Ioan. 5. *Eſt qui accuſat vos, Moyſes in quo ſperatis.* & Ioann. 12. *Sermo quē locutus ſum, ille iudicabit eum in noviſſimo die.*

Scriptura ſacra accuſabit.

QVINTO accuſabuntur iniqui à propria conſcienta, in qua tanquam in libro deſcripta erit uniuſcuiuſque vita. Apoc. 20. *Apertus eſt liber vitæ cuiuſque.* Rom. 2 *Teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum.* Ierem. 2. *Arguet te malitia tua, & averſio tua increpabit te.* Sap 5. *O nos inſenſati &c.* & cap 17. *Præoccupant peſſima, redarguente conſcientia.* Cùm enim timida ſit nequitia, dat teſtimonium condemnationis.

Accuſabit conſcientia

SEXTO accuſabuntur impii ab his, quorum damnationis cauſa fuerunt, ſcandalizando, negligenter regendo, aut nō corripiendo. Hi enim contra ſuæ perditionis authores ultionem expetent; ut Dominus inſinuat Matth. 12 *Væ homini, per quem ſcandalum venit.* Et Hebr. 13. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim pervigilant, quaſi rationem reddituri pro animabus veſtris.*

Accuſatio à ſcandalizatis.

POSTREMO accuſabuntur iniqui ab omnibus creaturis, quæ ſuo factori deſervientes, exardeſcent in tormentum adverſus iniuſtos. Sapien. 19. *Vindex eſt orbis iuſtorum.* Singulari verò ratione accuſabuntur ab his, quos in vita perſecuti fuerint, oppreſſerūnt aut necaverint iuxta illud Apoc 9 *Vſquequo non iudicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum?* Gen. 4. *Sanguis Abelis ad Deum clamabat.* Iacob. 5. *Ecce merces operariorum &c. clamat.*

Accuſabit omni creatura.

ACCEDIT prædictis, quòd impius accuſatus obmuteſcet, quia inexcuſabilis erit, agnoſcens iuſtiſſimam irati iudicis ſententiam; ut Matth. 22. Domi-

Digitized by Google

nus parabola expulſi, quia veſte nuptiali deſtitueretur, confirmat: ubi non habens, quod prætexeret, obmutuit. Vide Chryſoſto. ad Theodorum lapſum; Proſperum lib 3 De vita contempl. cap. 12. ubi non poſſe infirmitatem prætendi oſtendit.

CAP. CCLXXV.

De quibus ratio in die iudicij exigenda ſit?

Ratio donorum omnium exigetur.

EX Scriptura ſacra liquet, in die iudicii exactiſſimam Deo de uſu & fructu omnium & ſingulorum talentorum, hoc eſt, donorum collatorum, rationem fore reddendam. Quia verò ex anima & corpore conſtamus, de his, veluti primis à ſe conceſſis donis, rationem exiget. De Anima quidem utrùm ea ad creatoris agnitionem & amorem, ut eo tandem perfruatur: de corpore verò, an eo velut animæ inſtrumento ac Spiritus Sancti templo, ſingulisq; membris ad conſequendam immortalem vitam ſtudioſè uſi fuerimus: atque de ſingulis animæ viribus, putà intellectu, voluntate, memoria, ſenſibuſque univerſis, quomodo uſi fuerimus. De omnibus inſuper naturalibus & ſupernaturalibus donis, de poſſeſſionibus, de functionibus & officiis; de cunctis gratiarum donis, ut facundia, ſcientia; ac denique de cogitationibus, verbis, factis, & operibus, cuiuſcũque ſtatus, cõditionis aut ſexus aliquis fuerit. Non enim iudex ille faciẽ cuiuſquã reverebitur, nec ulla perſonarum acceptio apud eũ: ſed *potẽtes potẽter tormẽta patiẽtur*. Reddet quippe unicuique ſecundùm opera ſua, ſive prout in hac vita promeritus fuerit. *De omni* enim *verbo otioſo, quod locuti fuerint homines, in die iudicij rationem reddent*. Matth. 12. Nec de verbis & operibus dumtaxat, ſed etiam de omiſſionibus actuum bonorum, atque de expenſo totius vitæ tempore, ratio diſtricta expoſcetur. Tunc potentiſſimi quondam Reges nudo latere palpitabunt. Tunc ſophiſmata Philoſophorum non proderunt, cum filius quæſtuariæ iudicare orbem terræ venerit. Tunc de operibus charitatis & miſericordiæ factis aut neglectis examen fiet, ut Matt. 25. traditur, ubi variis parabolis, ut & ca. 24. Dominus nos admonet, ut ſemper vigiles, fideles, prudentes, Domino frugiferi ac utiles eſſe conemur, ſi adventum Domini cum noſtro commodo excipere velimus.

In primis de uſu animæ & corporis.

De officiis & poſſeſſionibus.

Non diſcutietur ſola fides, ſed etiam opera

QVOD autem non ſolius fidei aut infidelitatis, ſed etiam operum, bonorum & malorum examen in ultimo iudicio futurum ſit, dilucidè ſcriptura ſacra docet Matt. 16. *Tunc reddet unicuique ſecundum opera ſua*. Quod repetit Apoſtolus Rom 2. 2. Cor. 5 Ioan. Apoc. 22. *Ecce venio cito, & merces mecum eſt, reddere unicuiq; ſecundũ opera ſua*. Quare merito cæcitas noſtri temporis Sectariorum admiranda eſt, qui ſentiunt, Chriſtum ad extremum iudicium, ut Redemptorem ad ſalvandum, non ut iudicem ad condemnandum, venturum; idque ut ſoli fidei ſalutem tribui perſuadeant, gratiæ certitudinem ſtatuant, extremique judicii metum conſcientiis hominum eximant. Neque Calvino patrocinatur Ambroſius lib 1. De Iacob & vita beata, dicens, non eſſe metuendum, ne ſeverior ſit iudex, qui à patre datus eſt Redemptor, & Advocatus. Nã ibi loquitur de iuſtis, quibus adveniet non iudex damnaturus, ſed retributor exoptatus; ut idem Ambroſius docet li. De bono mortis ca. 11. Auguſtinus Pſal. 100. Gregor. hom. 7. in Ezech. & hom. 12. in Evang. & 34.

Chriſtus veniet non ſolum ut ſalvet, ſed etiam ut condemnet

HANC

Digitized by Google

HANC vanam hæreticorum fiduciam reijciunt omnes ſcripturæ, quæ Deum unicuique ſecundum opera ſua retributurum dicunt, præmia vel ſupplicia: ut Auguſtinus lib. De fide & operibus etiã demonſtrat, ex profeſſo hæreſim noſtri temporis veluti confutans.

Cur ſola miſericordia opera. Matt. 25. commemorentur.

CVR autem Matth. 25. tantum operum miſericordiæ mentio fiat, non etiã aliorum operum, quæ tamen ſunt cauſa regnandi, vel damnationis; cauſæ plures reddi poſſunt; quarum prima ſit, quia Dominus ſub opere dilectionis proximi, & miſericordiæ omnibus fidelibus neceſſariæ, reliqua dilectionis officia magis ſpiritualia, nec omnibus tã communia ſubintelligenda reliquit. Nam *fornicatores & adulteros iudicabit Deus.* Hebr. 13. II. Vt homines intelligerent, quo feriendi ſupplicio ſint, qui mala inceſſanter committunt, aliena rapiunt, qui afflicto afflictionem addunt, qui viduam & pupillum opprimunt, ſi iuſtè damnantur, qui ſua indigentibus non dederunt, bonaque facere omiſerunt. III Vt ad miſericordiæ opera Dominus provocet, quibus peccata redimuntur, & miſericordia Dei conciliatur. *Iudiciũ* enim *ſine miſericordiã illi, qui non facit miſericordiam: ſuperexaltat autem miſericordia iudicem,* Iac. 2. IV. Vt doceat nullam eſſe ſpem ſalutis ei *Qui creber eſt in morbis, & tardus in remedijs:* ut habet Auguſtinus ſer. 14. & 33 in Lovanij impreſſis. V. Opera miſericordiæ cõmemorando, exemplũ quoddam propoſuit iudicii, de omnibus operibus futuri.

CAP. CCLXXVI.

De ſententia Iudicis.

Sententia extremi iudicii prolatio.

POSTREMVS iudicii actus, erit ſententiæ prolatio. *Venite benedicti, percipite regnũ, &c. Ite maledicti &c.* Matth. 25. Quæ ſententia utrum ſenſibili voce, an in ſingulorum cordibus vi quadam divina proferenda ſit, ambigi poteſt. Ceterum quia Chriſtus in viſibili forma apparebit, & reipſa hædos ab ovibus loco ſeparabit; cur non etiam audibili voce condemnationis aut ſalutis ſententiam proferet? quæ ſanctis gaudium & gloriam, iniquis autem terrorem & confuſionem ingerat. Gregorius 26. Moral. cap. 24. Chriſtum ſenſibili voce uſurum agnoſcit.

Fiet à Chriſto voce ſenſibili.

SENTENTIA deinde illa verbis aptiſſimis exprimetur, quæ ſcilicet dilucidè teſtentur, cæleſtis regni poſſeſſionẽ gratia Dei præveniente, boniſque operibus acquiri; ſicut econtra damnationẽ ex receſſu à Deo provenire, ac propter opera mala, quæ diaboli inſtinctu homo ſua libertate perpetrat.

Sententia aptiſſimis verbis expreſſa.

PRAETEREA ſententiæ Chriſti verba convenientiſſimè beatorum præmia exprimunt. Nam in regni Dei poſſeſſione univerſa bona concluduntur: utpote Dei beata viſio, plena iuſtitia, pax & gaudium, adeoque pleniſſima omnium deſideriorum ſatietas. Similiter in verbis ſententiæ reproborum aptiſſime duplex peccati pœna notatur: Damni quidem in carentia beatæ Dei viſionis, conſiſtentis in verbo: *Ite:* Pœnæ vero ſenſus, indicatur in verbis: *In ignem æternum.* Denique verba: *Venite, ite,* ſignificant, nullam in executione Chriſti ſententiæ moram fore, quia ſententiam proferre, erit illam executioni mandare. Sicut enim in creatione Mundi *dixit & facta ſunt;* ita & in illo iudicio, quod tulerit, confeſtim fiet. Neq; enim iudex ille ſecundum intellectum decipi poterit, aut ſecundum voluntatem flecti, vel eius omnipotentia ſuperari. Vnde prolata iudicii ſententia Ignis inferni protinus damnatos convolutos deor-

Duplicem pœnã dãni & ſenſus continet.

Digitized by Google

deorſum abripiet. Iuxta illud Pſalm.49. *In conſpectu eius ignis exardeſcet, & in circuitu eius tempeſtas valida.* Et Danielis 7. *Igneus fluvius rapidus egrediebatur à facie eius:* ut ſcilicet peccatores in gehennam traheret. Et 2. Theſſal.1. *In flamma ignis dantis vindictam his, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio:* ſignificans, hiantem fore inferni voraginem, flammas exſpirantem, quæ dæmones & impios homines abripiet, & in tartara concludet.

Æterna ſupplicia eſſe.

VERBA denique ſubjuncta: *In ignẽ æternum,* ſignificant, impiorum ſupplicia æterna fore; ut Auguſtinus monet Enchir. cap.112.

Peccatum unde pœnã æternam mereatur.

QVOMODO autem peccato duratione momentaneo æterna pœna juſtiſſimè retribuatur, docet Auguſtinus lib.21. De civit. c.13. & 12. *quia licet actio brevis ſit opere, longa tamen eſt pertinaci voluntate, qua ab æterno ſummoq; bono receditur.* Chryſoſt. hom. 25. in epiſt. ad Rom. in Morali. Gregor. lib.4. dialog. cap.44. Bernardus epiſt.35 S. Thom.1. 2. q.87. art.3.

Ignis idem diſpariter cruciabit.

QVAMVIS autem omnibus reprobis dicatur: *Ite in ignem æternum:* non tamen omnes eandem luent pœnam. Quemadmodum enim ſub uno & eodem Sole, unus plùs calet, alius minùs: ita in eodem igne, unns plùs, alius minùs aduretur & cruciabitur, ut Dominus Matth.11. ſignificat, dicens: *Tyro & Sidoni remiſſius erit in die iudicij.* Vnde liquet, diſparem fore damnatorum pœnam. Quod Lucæ quoque confirmat cap 12 *Servus qui voluntatem Domini ſcit, & non facit, vapulabit multis: qui autem non cognoverit voluntatem Domini, & digna plagis egerit, vapulabit paucis.* & Apoc.c.18. *Quãtum ſe glorificavit, & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum.* Auguſtinus Enchir. c.111. & 113. & c.93. *Mitiſſima omnium,* inquit, *erit pœna eorum, qui præter peccatum quod originale traxerunt, nullũ inſuper addiderunt: tantò quiſque tolerabiliorem ibi habebit damnationem, quantò hic minorem habuit iniquitatem.*

CAP. CCLXXVII.

De Iudicandis.

QVINAM à Chriſto judicandi ſint, illa verba continent: *Vivos & mortuos.* Profitemur enim, quòd omnes homines, qui nunc vivunt aut aliquando victuri ſunt; item omnes, qui nunc mortui, aut quandoque morituri ſunt, à Chriſto in univerſali judicio eſſe judicandos, judicio approbationis. Vnde Act.10. *Conſtitutus eſt à Deo iudex vivorum & mortuorum,* 2. Timot. 4. *Iudicaturus eſt vivos & mortuos:* id eſt, omnes homines. Matt. 25 *Congregabuntur ante eum omnes gentes* Rom. 4. *Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti.* Iſa.45. *Mihi flectetur omne genu* 2 Cor. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet &c.* Vbi obſervandum, propria corporis intelligi ea omnia, quæ ad unumquemque in ſeipſo viventem pertinent; ut docet Auguſtinus ſer.14 De verbis Apoſtoli. Epiſt. 107. lib.3. Cont. Iulianum c.6. Lib.6. c.2. & 4. Fulgentius lib. De fide ad Petrum c. 5. dicit, animas in ſuis corporibus retributionem ſive regni, ſive ſupplicij accepturas, in quibus ſive bonam, ſive malã qualitatem vitæ præſentis habuerint.

Propria corporis.

An Chriſtus ſit futurus angelorum iudex.

VTRVM verò Angelorum Chriſtus, ut homo, etiam judex futurus ſit, ambigi poteſt. D. Thomæ, ac communis ſententia eſt, Angelos quoad præmium aut pœnam eſſentialem non eſſe à Chriſto ut homine judicandos, ſed tantùm quoad miniſteria, & accidentalia eorum præmia vel ſupplicia, quæ inde reſultant.

Digitized by Google

ſultant; idque, quoniam Chriſtus non ſit Angelorum redemptor, neque eius beneficio ut mediatoris, ſed ut Dei Creatoris gratiam, qua perſeverare poſſent, acceperint. Aſsiſtent tamē Chriſto omnes angeli in univerſali judicio, quibus pro miniſteriis hominibus exhibitis accidentaria quædam præmia vel ſupplicia decernet, non quidem pro meritis eorum propriis, cum extra merendi ſtatum conſtituti ſint; at in quantum alienorum cauſa meritorum aut demeritorum fuerint; boni quidem angeli protegendo, & ad bona opera inſtigando: mali autem econtra, malum ſuggerendo, & pro viribus à Dei obedientia homines retrahendo. Quare boni Angeli uberius gaudium percipient de ſalute juſtorum quibus opitulati fuerint, & de ſanctorum hominum conſortio, ſuique miniſterij fructu. Similiter malis accreſcet confuſio, & accidentaria triſtitia ex ſocietate impiorum hominum, & nova quædam ignominia, publicaque infamia ex operibus pravis hominum, quorum ipſi cauſa fuerint: ac inſuper nova quadam pœna torquebuntur, dū cum damnatis hominibus arctiſſimè in carcere inferni concludentur, ſpoliati libertate, ac emergendi, tentandique poteſtate, quam ante Iudicium habuerunt. Quod Marc. 1. dæmon agnovit, exclamans: *Vt quid veniſti ante tempus perdere nos?* & 2. Pet. 2. dicuntur *Angeli peccatores in iudicium reſervari:* quia in extremo judicio ſint a Chriſto cum omnibus reprobis in Gehennam cum ſumma ignominia detrudendi, nunquam inde egreſſuri. Sic Auguſt. lib. 11. De Civit. c. 33. & lib. 21. cap. 23. libro de Natura boni contra Manich. c. 33. Quod Apoc. 12. & 20. inſinuatur illis verbis: *Diabolus qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnū ignis & ſulphuris, ubi & beſtia, & pſeudopropheta cruciabuntur die ac nocte in ſecula ſeculorum.* Huc quoque pertinet illud Apoſtoli 1. Cor. 6. *An neſcitis, quoniam angelos iudicabimus?* quoniam cōparatione hominum, qui Deo paruerint, digniſſimi pœnis æternis, propter ſuam inobedientiam Angeli pronunciabuntur.

Luca 15.

Accidentaria præmia dabuntur angelis.

Ex quibus conſequitur, Iudicium univerſale tam ex parte judicantium, quā judicandorum, ad homines ſolos directè pertinere; ad Angelos vero tam bonos quam malos non niſi conſecutive. Suares tamen in 3. p. S. Thom. q. 59. diſt. 57. ſect. 8. cum S. Bonaventura opinatur, omnes Angelos etiam quoad præmium vel ſupplicium eſſentiale à Chriſto Homine, judicio ſaltem approbationis vel condemnationis, eſſe iudicandos; quia conveniens ſit, ut publicum judicium cum retributione fiat non ſolum de hominibus, ſed etiam de Angelis; idque à Chriſto Rege regum, & Domino dominantium, ut omnia ei ſubiecta oſtendantur, & omne genu ei curvetur cæleſtium, terreſtrium & infernorum.

Iudicium extremum proprie hominum erit

Suares opinio de angelorum iudicio.

CAP. CCLXXVIII.

De tempore durationis Iudicij.

QVIA ad iudicium cauſæ cognitio ac manifeſtatio, & poſtea ſententiæ prolatio, neceſſaria eſt, merito QVAERITVR, An longa diſceptatione in judicio erit opus? Si enim opera ſingulorum diſcuti, & propriam unicuique ſententiam dari oporteat, longa mora opus fore apparet Quare vi quadam divina, omnium hominū & angelorum conſcientiæ ac memoria recolent univerſa tam iura, quam facta ſua, bona, vel mala: eademque judicandorum

An tempus iudicij ſit diuturnum futurum.

An diſceptatio ſit futura in iudicio.

Digitized by Google

dorum operá cunctis in judicio manifeſtabuntur, ſive per mentalem, ſive per vocalem manifeſtationem. Veriſimile enim eſt, nonnulla hominum peccata eſſe voce ſenſibili redarguenda, & ſimiliter aliqua bona opera laudanda, idque in communi reſpectu eorum, qui ad dexteram, vel ad ſiniſtram erunt: aut ſecundum aliqua virtutum aut vitiorum genera, commendando ſcilicet miſericordes; deinde Virgines, Martyres &c. Deque vitiis ſimili proportione; ad quā ſequutura ſit in juſtis mentalis exultatio, humilis ſubmiſſio, & gratitudo; atque peccatoribus conſcientiæ accuſatio, reprehenſio, iuſtaque damnatio. Illa enim quæ Matth. 25. dicturos iuſtos & peccatores ait Chriſtus, videntur mente potius quam ſenſibili voce in ſingulorum cordibus dicenda; ut ſignificat Apoſtolus ad Rom 2 *Teſtimonium reddente illis conſcientiâ ipſorum &c.*

An vocali, aut mē talis manifeſtatio cauſa cuiuſque.

POST manifeſtationem verò cauſæ uniuſcujuſque, de ſingulis propriæ ſententiæ, cuiuſque, meritis accommodatæ, proferentur: quia non omnes afficiendi ſunt eadem pœna, vel præmio; ſed quiſque pro ſuorum qualitate meritorum, ut Gregorius Nyſſenus oratione in illud docet: *Quod uni ex ijs minimis feciſtis, mihi feciſtis.* Poſtquam vero de ſingulis propriè ſententia lata fuerit, ad conſummandum Iudicium proferentur duæ illæ generales ſententiæ. quarum una reprobis, altera electis communis erit. Nam qui in uno, vel altero ordine continentur, in ſtatu & perpetua vivendi ratione conveniunt. Electi enim univerſi Deo perfruentur: reprobi vero inferni carcere in tenebris & miſeriis concludentur. Et privatæ quidem ſententiæ de ſingulis mentaliter ferentur, ita tamē, ut non tantum ab eis, ad quos pertinebunt, ſed etiam ab omnibus, qui iudicio aderunt, cognoſcantur: ut nimirum ſententiæ æquitas & iuſtitia omnibus pateat. At verò ſententiæ illæ duæ generales voce ſenſibili proferentur, ut communiter ſentiunt Doctores Scholaſtici, d. 74. 4. ſent: quia cum iudicium ſenſibile ſit, & à Iudice homine viſibili, decet, ut etiam ſententia generalis, quoad ordines ſalvandorum, & condemnandorum, ſenſibili modo pronuncietur, per modum efficacis imperij: *Ite maledicti: & Venite benedicti.* Qua ſententia prolata, confeſtim aperietur terra, & repentino hiatu abſorpti omnes impij ac damnati incipient ire in ignem æternum. Beati vero cum Chriſto & omni Angelorum multitudine, in cælum aſcendent. Quanto autem tempore duraturum ſit judicium, incertum eſſe docet Auguſtinus lib. 20. De Civit. ca. 1. Eſt autem veriſimile, nonnulla, haud tamen magna temporis mora duraturum; quia non erit neceſſaria ad convincendas ſingulorum conſcientias, neque ad ſententiam proferendam, ut ſignificatur illis verbis: *Sicut exit fulgur ab Oriente, & paret uſque in Occidentem, ſic erit adventus filij hominis.* Et Malach. 3. *Ero teſtis velox maledicis, adulteris &c.* Auguſtinus lib. 20. De Civit. ca. 26. Damaſcenus lib. 4 de fide, cap. 13. ex cap. Matt. 24. colligit Chriſtum ab Oriente venturum ad judicium, rediturum vero verſus Occidentem, unde preces quoque verſus Orientem fundi putat. Cuius conſuetudinis meminit Auguſtinus lib. 2. De ſerm. Domini in monte ca. 9. Baſilius de Spiritu Sancto, ca. 27. Epiphanius hæreſi 19.

Privata de unoquoque ſententia mentaliter feretur.

Sententia generalis voce ſenſibili proferetur.

Matth. 24

Ratio conſuetudinis orandi verſus Orientis.

CAP. CCLXXIX.

Articulus octavus.

Credo in Spiritum Sanctum.

Spiritus Sanctus eſt tertia in Trinitate perſona.

OCTAVO Symboli articulo profitemur, nos credere in Spiritum Sanctum, ut illa Trinitas compleatur, quæ unus Deus eſt. Non enim fas eſt Chriſtiano, ignorare, Spiritum Sanctum cum Patre & Filio unum verum Deum eſſe, à quo *deſcendat omne bonum*, & in cuius nomine credentes regenerentur, in Dei filios adoptentur, atque ad poſſidendum cæleſtẽ hæreditatem ſanctificatione præparentur. Vnde Act. 19. Apoſtolus Epheſiorum quoſdam *ignorantes, an Spiritus ſanctus eſſet*, interrogavit: *In quo ergo baptizati eſtis?* ſignificans, huius articuli fidem expreſſam omnibus Chriſtianis neceſſariam eſſe. Profitetur ergo fidelis hoc Articulo, ſe credere in Tertiam ſanctiſſimæ Trinitatis perſonam, per ſe veraciter ſubſiſtentem, & à Patre & Filio diſtinctam: eiuſdem tamen Divinitatis, potentiæ, maieſtatis, naturæ; ideoque amore, cultu, & nõ minus quam Patrem & Filium, ſummo, qui *latria* dicitur, eſſe glorificandũ. Tres enim *ſunt, qui teſtimonium dant in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt*. Vbi obſeruandum eſt, quod Tertia Sacroſanctæ Trinitatis Perſona proprium aliquod nomen non habeat; idque propterea, quoniam rationem, qua ſeipſum totum Deus vi amoris communicat, proprio vocabulo exprimere non poſſimus; quia nullam aliã naturæ communicãdæ rationem in creaturis, quam generandi virtute reperimus. Nomina vero, quæ Deo tribuuntur, à rebus creatis mutuamur, in quibus emanationem per modum amoris eſſentialem non habemus. Quamvis autẽ hoc nomen, SPIRITVS SANCTVS, ex vi ſuæ ſignificationis omnibus perſonis divinis conveniat; ex accommodatione tamen & uſu Scripturarum & Eccleſiæ, Tertiæ Perſonæ divinæ appropriatur; idque ob varias rationes, quæ ex uſurpatione vocis *Spiritus* colliguntur.

1. Ioan. 5.

De nomine Spiritus ſãcti.

Spiritus Sãctus per modum amoris eſſentialiter emanat.

Cur nomen Spiritus appropriatur tertiæ perſonæ.

PRIMO enim Spiritus in Scripturis dicitur *Ventus, aer, flatus & motus*. Gen. 8. *Adduxit ſpiritum ſuper terram*. Pſ. 148. *Spiritus procellarum*. Notat Beatus Hieronymus in 2. cap. Abacuc, eãdem voce apud Hebræos *Spiritum* & *Ventum* ſignificari, quia propter ſubtilitatem ventus percipi viſu nequeat. II. Spiritus vocatur, *hominis Anima*. Geneſis 2. *Inſpiravit ſpiraculum vitæ*. Ioan. 19. *Emiſit ſpiritum*. Pſal. 30. & Lucæ 23 *In manus tuas commendo ſpiritum meum*. III. Spiritus dicitur, *Mens rationalis*, quæ veluti animæ oculus eſt. ad Ephe. 4. *Renovamini ſpiritu mentis veſtræ*. V. Spiritus appellantur, *Omnes incorporeæ ſubſtantiæ*. Lucæ 24. *Spiritus carnem & oſſa non habet*. Pſal. 103 *Qui facit angelos ſuos Spiritus*. VI Spiritus dicitur, *quodvis donum ſpirituale*. 1. Cor. 14 *Aemulatores ſpirituum*. Item, *orabo ſpiritu*. Matt. 26. *Spiritus quidem promptus eſt*, id eſt, anima Spiritus ſancti dono renouata. 1. Theſſ. 5 *Spiritum nolite extinguere*. VII. Spiritus eſt *nomẽ ſubſtantiale denotans naturam ſimpliciſſimam, omnis compoſitionis expertem*. Qua ſignificatione tota Trinitas ſpiritus dicitur. Ioan 4. *Deus ſpiritus eſt*. Poſtremo nomen *Spiritus à ſpiratione* deductum, *relative ad ſpirantem* dicitur; qua ſignificatione notionaliter ſeu perſonaliter accipitur pro tertia Trinitatis perſona, quæ à Patre & Filio, nõ per modum

Spiritus varia ſignificat.

dum

dũ generationis ſive intellectus & ſimilitudinis ,ſed per modũ ſpirationis,voluntatis,doni &amoris procedit.Cõvenientiſſime autẽ hoc nomẽ,SPIRITVS, ex ſuaratione omnibus Perſonis divinis cõmune,Tertiæ Perſonæ appropriatum eſt,ut eius operationes intelligeremus: I.quod ſubtilis ſit, univerſa penetrans. *Scrutatur* enim *profũda Dei*.1. Cor.2.II. quod ſicut anima corpus vivificet&moveat;ita Spiritus Sãctus animã noſtrã,ut notat Auguſt.li.13.De Civit.c.ult. III. ut ſignificetur operationis Spiritus ſancti celeritas,energia,& libertas.Matt.3.*Spiritus ubi vult ſpirat*.Ambr.li . in Lucam, *Neſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia*.Act.6.*Nullus poterat reſiſtere ſpiritui, qui loquebatur in Stephano*. IV.ut quẽadmodũ vox, *Spiritus*, vim quãdã,impetũ, & motionẽ ingerit;ita Spiritũ Sanctum hominum corda impellere,agere,& in Deũ excitare intelligeremus:ac poſtremo,ut ſpiritualem vitã in nos infũdere, ſineque illius afflatu nihil æterna vita dignum nos efficere poſſe,ſciremus.

Spiritus ſanctus ab operationibus varia nomina ſortitur.

PORRO idẽ Spiritus Sãctus à ſuis effectib. varia nomina ſortitur. Vocatur.n. Iſaiæ 61.*Spiritus mœroris* Iſaiæ.11.*Spiritus ſapiẽtia, intellectus, cõſilij, fortitudinis Spiritus ſciẽtia, pietatis, timoris Domini:* quia ſcilicet iſta in hominib. operetur. Alibi nũcupatur *Spiritus precũ*, quia precari faciat. *Ipſe* .n.*poſtulat pro nobis*, ait Apoſtolus; quia poſtulare facit. Rurſus vocatur *ſpiritus rectus, principalis, bonus, Spiritus ſãctus*. Q .o nominef. equẽter in ſcripturis novi Teſtamenti deſignatur. Matt 28 *Baptizãtes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sãcti*.Io.14.Act.2.&alibi paſſim.Et eodem nomine Apoſtoli hic in Symbolo Tertiã in Trinitate Perſonam compellarunt; quia videlicet hoc nomen ejuſdem perſonæ divinæ naturam & proprietatem indicet. Dũ enim *Spiritus* dicitur, planè incorporeus, ſimplex, incompoſitus, nullo loco circumſcriptus, nullo tempore comprehenſus eſſe ſignificatur. Tale ſiquidem eſt id, quod omnino ſpirituale eſt. Dum verò *ſanctus* nuncupatur; puriſſimus, ſummè bonus, fonſque Sanctitatis eſſe deſignatur. Perfecta equidem, plenaque ſanctitas Deo propria eſt, juxta illud Iſa.6. *Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus,* &c. Denique præcipua ejuſdem erga creaturam rationalem operatio, *Sanctificatio* videlicet, eodem nomine ſignificatur. Dum enim *Sanctum* audimus, unde ſanctificemur, hoc eſt, Deo conſecremur, intelligimus, Baſilius in Pſal.32. Quamvis autem hæ duæ dictiones, *Spiritus ſanctus,* communiter Patri & Filio conveniant, attamen, ut ſunt unum nomen perſonale, ſoli tertiæ perſonæ attribuuntur, ut D. Auguſtin.li.15. De Trin. c.19. his verbis expreſſit: *Non ipſe ſolus in illa Trinitate, vel Spiritus, vel ſanctus, quia eſt Pater Spiritus, & Filius ſpiritus, & Pater ſanctus, & Filius ſanctus: quod non ambigit pietas. Et tamen iſte non fruſtra proprie dicitur Spiritus ſãctus. Quia enim eſt communis ambobus, id vocatur ipſe proprie, quod ambo communiter.* Et li.5. c. 11. *Vt ex nomine, quod utrique convenit, utriuſque communio ſignificetur, vocatur donum amborum ſpiritus ſanctus.* li.3.cõt. Maximin. c. 14. Alcuinus li.1. De Trinit. c. 6. Baſil. li.5. cont. Eunomiũ docet nomen Spiritus ſancti unam ſubſiſtentem perſonam denotare in Trinitate.

Zachar.12. Rom. 8. Pſalm.50.

Spiritus ſanctus communis Patri & Filio, vocatur proprie quod ambo communiter.

CAP. CCLXXX.

Quod Spiritus ſancti vocabulum tertiã Divinitatis perſonam per ſe ſubſiſtentem denotet.

SADVCAEI Spiritum ſanctum non eſſe penitus cenſuerunt, quos reij-

De Spiritu S. erroris.

cit Act.23.ſcriptura,& Nazianzenus oratione 5 De Theologia. Praxeas verò Aſiaticus, Noetus & Sabellius docuerunt Spiritum ſanctum non eſſe diſtinctam perſonam à Patre, ſed tantùm differre nomine, mentis cogitatione, virtutis dilatatione;ut Athanaſius in oratione *contra Arian.* refert. Quod commentum refutatur illis Evangelii verbis Ioan.15 *Cùm venerit paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, ſpiritum veritatis, qui à Patre procedit.* Vbi habemus, Spiritum ſanctum à patre procedere, ac proinde ab illo perſona diſtingui: & mitti à Filio, ideoque ſimiliter ab illo diſtingui. Nam nihil à ſeipſo procedit;& miſſio in divinis ſecundùm proceſſionem intelligitur. Vnde Ioan.14: *Alium paracletum dabo vobis:* ſignificans, aliam ſe perſonam miſſurum. Et quidem perſonas in divinis tres eſſe à ſeinvicem diſtinctas, expreſſiſſimè Matth. 28. Dominus tradit, jubens baptizari *Credentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Quibus ſcripturis etiam confutatur error hodiernus, eorum, qui aſſerunt, Spiritum ſanctum non ſignificare perſonam divinam per ſe ſubſiſtentem, intelligentem & agentem; ſed quoddam Dei donum, potentiam, ſeu virtutem, in quo cum antiquis hæreticis ſentiũt, quos Athanaſius confutat lib. de *Communi eſſentia Patris & Filij & Spiritus Sancti.* Et in epiſt. ad Serapionem Baſil. lib.5. cont. Eunom. Nazianzenus oratione 4. de Theolog. ubi docent, Spiritum ſanctum eſſe perſonam per ſe ſubſiſtentem ex eo quòd operetur, cognſcat, velit, judicet, loquatur, doceat, annunciet ſuggerat, arguat, conſoletur, perhibeat teſtimonium, mittat doctores, præcipiat, rectores Eccleſiæ conſtituat, aliaque multa faciat: quæ niſi à perſona ſubſiſtente, intellectu & voluntate prædita fieri nequeunt.

Spiritus ſanctus eſt diſtincta à Patre & Filio perſona.

Spiritus ſanctus eſt perſona in Trinitate ſubſiſtens, non ſolum vis aut potentia.

Accedit, quòd cum Patre & Filio tanquam perſona tertia, diſtincta à prima & ſecunda, numeretur. Matth.28.& 1.Ioan.5. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo: Pater, Verbum. & Spiritus ſanctus: & hi tres unum ſunt.* Quam de tribus perſonis divinis, à ſe diſtinctis, in una divinitatis natura tamen unitis, doctrinam, Patriarchæ, Prophetæ, Chriſtus & Apoſtoli Eccleſiæ, tradiderunt. Macedonius, Eunomius, Ariani & Servetiani Spiritum ſanctum à Patre & Filio diſtingui admittũt; ſed creaturam Filij eſſe aſſerentes, Divinitatem ejuſdem negant. Quem errorem Baſilius ex profeſſo lib. *de Spiritu Sācto* refellit. Et palàm ſcriptura Divinitatē *Spiritus Sancti* proponit, Act 5 *Cur tētavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto? Non es mentitus hominibus, ſed Deo.* 1.Cor.6. *An neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti? Glorificate & portate Deum in corpore veſtro. Quem Deum,* (ait Auguſtin. epiſt. 66.) *niſi Spiritum ſanctum? Cuius corpora noſtra dixerat eſſe templū. Nulla verò creatura in nobis, tanquam in ſuo tēplo habitat.* 2 Reg 23. David *Spiritū Domini per ſe loquutum* ait, vocatque illum *Deum Iſraelis, fortemque dominatorem.* Iſaias cap.6 *Deum verum* vidit. Ac Paulus Act.28. *Bene,* inquit *loquutus eſt Spiritus ſanctus per Iſaiam:* quo loco utitur Baſilius lib.5. *cont. Eunomium.* Denique *Verus Deus loquutus eſt per os Prophetarū,* Lucæ.1. ad Hebr. 1. At Spiritus ſanctus eſt, qui per eos prophetarum loquutus eſt. Mar.12. Ipſe David in Spiritu Sancto dixit. 2.Pet.1 *Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt Sancti Dei homines & Prophetæ.* ad Hebr.9. *Hoc ſignificāte Spiritu ſancto:* loquens de iis, quæ Deus loquutus erat Moyſi Levi.16. Ad Heb.3. Apoſtolus citans

Trinitas perſonarum divinarum ſtatuetur.

tans

Digitized by Google

tans illud Pſalm.94 *Hodie ſi vocem eius audieritis: Quapropter* ait, *ſicut dicit Spiritus ſanctus.* Ad Hebr.10. loquens de Teſtamento novo, per Deum Ierem.31. promiſſo, *Conteſtatur nos,* inquit, *& Spiritus ſanctus.*

HVC etiam pertinent divinæ proprietates, quæ non minùs Spiritui ſancto, quàm Patri vel Filio tribuuntur: ut immenſitas. Pſalm.138. *Quò ibo à ſpiritu tuo?* Sap.1 *Spiritus Domini replevit orbem terrarum.* Bonitas. Pſalm.142. *Spiritus tuus bonus.* Omnipotentia Sapien.7. *Omnem habens virtutem.* Sapien 1.Cor.2 *Spiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei:* id eſt, comprehendit quidquid in Deo eſt. Non enim ſcrutatur quaſi ignorans, ſed quemadmodum Deus hominũ corda ſcrutatur. Hieremiæ 17. ut notat Baſilius lib.5. cont. Eunomium: *At nulla creatura Deum comprehendere poteſt: omnis autem res quæ eſt, ſi creatura non eſt, Deus eſt,* inquit Auguſt. lib. 1. de Trinit. cap.6.

Divinæ proprietatis Spiritus ſancto communes.

EODEM pertinent Scripturæ, quæ Spiritui ſancto divinas operationes attribuunt: ut creare, Pſal 32. *Verbo Domini cæli creati ſunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Omnia continere. Sapientiæ.1. *Continet omnia.* Iuſtificare, 1.Cor.6. *Iuſtificati in ſpiritu Dei noſtri.* Salvare. Apoc.14 *Amodo dicit ſpiritus, ut requieſcant à laboribus ſuis.* Prædictio futurarũ. Act.1. *Oportet impleri ſcripturã, quam prædixit Spiritus ſanctus.* 2.Pet.1. *Spiritu ſancto inſpirati loquuti ſunt ſancti Dei homines.* Patratio miraculorum. Matt. 12. *In ſpiritu Dei eiicio Dæmonia.* Rom.15. *In virtute prodigiorum, in virtute Spiritus ſancti.* 1. Cor.2. *In oſtenſione Spiritus.* Vivificatio & reſurrectio. Ro. 8. Eccleſiæ gubernatio ex primaria authoritate, Act. 20. *In quo vos poſuit Spiritus ſanctus regere Eccleſiam Dei.* Act 13. *Segregate Paulum,* &c. Act. 10. *Petro cogitante diviſione, dixit ſpiritus ſanctus, Surge, deſcende,* &c. Acto.15. *Viſum eſt ſpiritui ſancto.* Actor.16. *Prohibiti ſunt à ſpiritu ſancto loqui in Aſia.* Diſtributio ſpiritu lium gratiarum. 1. Corinth. 12. *Hæc autẽ omnia operatur unus atq; idem ſpiritus.* Rom.5. *Charitas diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctũ.* Ro.8 *Spiritus vitæ liberavit me à lege peccati.* Rom. 14. *gaudium in ſpiritu ſancto.*

HVC accedunt Scripturæ, quæ Spiritum ſanctum Patri & Filio conſubſtantialẽ tradunt. 1. Ioan.5 *Hi tres unũ ſunt:* id eſt, hi tres, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus vna ſunt individua & ſingularis eſſentia; non unum collectione vel ordine, neque tres diſtinctæ eſſentiæ, numero diſtinctę, gradibus dignitatis inæquales, ſed ſunt unus eſſentiali numero Deus. ! Vnde Baptiſmus datur *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* Matt. 28. Commune nomen tribus perſonis, Divinitas eſt. Item à Spiritu ſancto regeneramur. Ioannis 3. ad Titum 3. *Deus ergo natura eſt, cuius beneficio divini efficimur,* ut colligit Gregorius Nazianzenus oratione 5. *De Theologia.* & Cyrillus libro 13. Theſauri cap.1 Hinc Patri & Filio tanquam eiuſdem naturæ connumeratur tam Matth 28 quam 2. Corint.13. *Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & Charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vobis.* Et omnia Chriſti ſecundum humanitatem opera Spiritui ſancto tribuuntur. Nam Chriſtus homo virtute Spiritus ſancti concipitur, ſanctificatur, ungitur, Lucæ 1 Iſaiæ 61. & 11 In deſertum duci-

Spiritus Sanctus Patri & Filio conſubſtantialis.

ducitur, Luc. 4. Ejicit dæmonia, Matth. 12. Obtulit ſe in mortem ad Hebr. 9. Reſuſcitatus eſt, Rom. 8. Eodem pertinet, quòd peccatum in Spiritum ſanctum ſit irremiſſibile. Mattth. 12.

POSTREMO Spiritum ſanctum verum eſſe Deum, convincit , quòd nunquam in creaturarum numero Spiritus ſanctus ponatur, quando ad collaudandum Deum univerſæ creaturæ invitantur. Pſalm. 148. Danielis 3. Hoc argumento utitur Athanaſius ſerm. 3. contra Arianos. Baſilius Lib. De ſpiritu ſancto cap. 18. Auguſtinus li. cont. Maxim. Et ex profeſſo Spiritus ſancti divinitatem aſſeruerunt plerique veterum, editis ea de re libris, tractatibus, aut ſermonibus, ut Athanaſius in epiſtolis ad Serapionem Baſilius lib. De ſpiritu ſancto & lib. 3. & 5. contra Eunom. Gregorius Nazianzen. oratione 5. De Theol. Didymus libris duobus De Spiritu ſancto. Cyril. lib. *Quod Spiritus ſanctus eſt Deus*. Hilarius lib. 12. De Trin. Ambroſius libris tribus De Spiritu ſancto. Auguſtinus libro 1. De Trinitate capit. 6. & libro 1. contra Maximin. epiſto. 124. & 66.

CAP. CCLXXXI.

De proceſſione Spiritus Sancti.

Spiritusſanctus procedit à Patre ac Filio.

DE proceſſione Spiritus ſancti, utrum à Patre ſolo, an quoque à Filio, tanquam uno principio æterna ſpiratione procedat, vetus eſt inter Græcos & Latinos controverſia. Latini contra Græcorum errorem Symbolo Conſtantinopolitano explicationis gratia particulam illam *Filioque*, addiderunt, circa Domini Annum DC, ut ex Cõcilio Toletano 8. circa annũ DCLIII celebrato colligitur: in quo Symbolum cum hac additione reperitur, quæ in Cõcil. Tolet. 3. Anno Domini DLXXXIX habito non reperitur. Et in Synodo 7. act. 7. idem Symbolum cum additione recitatur.

ERRORIS autem Græcorum primus author fuiſſe uidetur Neſtorius; propagator vero, Theodoretus. Is enim in cõfutatione anathematum Cyril. capite 9. contendit, Spiritum ſanctum neque à Filio, neque per Filium procedere. Quẽ errorem plerique Græcorum circa annũ DCCLXVII. complexi ſunt: contra quos Concilium Gentiliaci ſub Pipino, Caroli Magni patre, celebratum eſt, ut refert Ado in Chronico. Floruit circa annum DCCCLX. Theophylactus, qui in 3. c. Ioann. eundem errorem amplexus eſt, ſimiliter & Damaſcen. li. 1. De fide ca. 11. quo tempore Græci ex libris D. Gregorii in græcum ſermonem converſis, deleuerunt illa Symboli verba: *Filioque procedit*, teſte Ioanne Diacono in vita S. Gregorii cap. 75. Circa vero annum Domini MLIV. imperante apud Græcos Conſtantino decimo, Michael Patriarcha Conſtantinopolitanus ſe ab Eccleſia Romana ſeiunxit, prætexens, Pontificem Romanum cum ſuis excommunicatum eſſe, quia Symbolo contra Canones Concilij Conſtantinopolitani addidiſſet, *Filioque procedit*, ut ex epiſt. Leonis 9. ad Conſtantinum Imperatorẽ, & ex Chronicò Sigeberti anni MLIV. patet. A quo tempore Schiſma apud Græcos perdurat.

Theodoretus erroris Græcorum.

Theophylact.

1054. *Schiſma Græcorũ à Romana Eccleſia.*

FVERVNT quidem Græci ſæpius in Conciliis in errore convicti, & ad Catholicæ Romanæ Eccleſiæ fidem quater quinquieſve converſi at ſemper ad vomitum redierunt, donec tandem eorum Imperium per Turcas everſum, occupatumque eſt. Quod autem à Conſtantinopolitano Concilio rectè ad explicationem veritatis particula eſt. *Filioque*

adiuta

Digitized by Google

Vox Filioque, Symbolo rectè addita eſt.

additā ſit, ex ſcripturis confirmatur. Ioan. 15 de Spiritu Sancto loquens Dominus ait: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.* Quid autem accipiet, niſi ſcientiam, quæ Spiritus Sancti eſſentia eſt? Quare dum ait Chriſtus: *Non loquetur à ſemetipſo,* inſinuat ſcientiam Spiritus Sancti non eſſe illi à ſemetipſo, ſed à Patre, & à Filio; ac proinde ipſum à Patre, & Filio procedere; ut in eū locū obſervat Chryſoſtomus, & Cyrillus atque Didymus lib. 2. De Spiritu Sancto. Idem docuit Chriſtus Ioā. 16. dicēs: *Omnia quæ habet Pater, mea ſūt,* Et Ioan. 17 *Omnia tua mea ſūt:* excepta videlicet ſola Paternitatis relatione: ſed Pater habet eſſe principiū Spiritus Sācti, quod nō eſt Patrē eſſe: igitur & Filiu idipſum habet. Ita Auguſt. lib. De Trin c. 14. Item Ioan 15 *Cùm venerit paracletus, quem ego mittam vobis à Patre* Et ca. 15. *Si abiero, mittam eum ad vos.* At omnis miſſio fit aut per imperium, quo modo mittuntur ſervi à dominis; aut per conſilium, quomodo ægroti mittuntur ad medicum; aut per naturalem productionem, ſicut arbores dicuntur emittere flores: at certum eſt, Spiritum ſanctū non mitti veluti ſervum, aut ignorantem: igitur mittitur ſecundum naturalem productionem, accipiendo à Filio ſuam ſubſtantiā, ſcientiam, atque adeo omnem operationem, ſecundùm quam peculari modo in hominibus eſſe dicitur, Nihil enim aliud eſt in divinis, unam perſonam ab alia mitti, quam unam perſonam ab alia ſecundùm originem procedere. Quare filium mitti, eſt filium naſci: Spiritum Sanctum mitti eſt Spiritum ſanctum procedere; ut docet Auguſtinus lib. 4. De Trinit. cap. 19. Neque verò eludi dicta poſſunt, aſſerendo *miſſionem* Spritus Sancti non ſignificare *proceſſionom*, quoad internam ſubſiſtētiam; ſed miſſionem externam ad creaturam, per donorum largitionem, quæ *gratiæ Spiritus Sancti* vocantur. Noſtra ſcriptura docet, non ſolum dari creata Spiritus Sancti dona, ſed ipſum etiam Spiritum Sanctum. Rom. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis.* Vbi Spiritus S. à ſuis diſtinguitur donis. 1. Cor. 6. *Membra veſtra templum ſunt Spiritus Sancti, quem habetis in vobis.* 1. Ioan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Ioan. 14 *Si abiero, alium paracletum dabit vobis.* Io. 9 *Si non abiero, paracletus nō veniet ad vos.* Hæc donis tribui nequeunt, cū nec veniāt nec mittātur, nec cū Chriſti perſona conferri poſſunt, tanquam unus paracletus cū alio. Vnde ipſum Spiritum Sanctū ſecundum ſe mitti, Patres docent: Ambroſius De Spiritu Sācto lib. 1. c. 4. & 5. Auguſtinus li. 15. De Trinit. c. 19, Chryſoſtomus in c. 5. ad Ro. Cyrillus in c. 16. Ioan.

Miſſio per naturalem productionem.

Mitti in divinis eſt produci, procedere.

PRAETEREA ſi *mittere Spiritum Sanctum,* foret *dare Spiritus Sancti dona* ſolum, conſequeretur, Patrem quoque mitti à Filio & ſpiritu ſancto, cum ſcilicet etiam dent *omne donum deſcendens à Patre luminum.* Neque verò propterea dici poteſt, Filium mittere Spiritum Sanctum, quia meruit, ut Spiritus ſanctus ad nos veniret; quia ſimiliter cauſa fuit, ut Pater ad nos veniat. juxta illud Ioan. 14. *Si quis diligit me, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus.* Neque dictis obſtat, quòd Chriſtus dicatur à ſpiritu ſanctò mitti, à quo non procedit. Iſaiæ 48. 61. Nam ſecundum formam ſervi à ſpiritu ſancto miſſus eſt ſecundum quam ab eodem Spiritu ſancto in vtero virginis formatus & unctus eſt. Quare Dominus de Spiritu ſancto aſſerens: *ego mittam eum,* ſignificat

Lucæ 4.

additâ ſit, ex ſcripturis confirmatur. Ioan. 15 de Spiritu Sancto loquens Dominus ait: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.* Quid autem accipiet, niſi ſcientiam, quæ Spiritus Sancti eſſentia eſt? Quare dum ait Chriſtus: *Non loquetur à ſemetipſo,* inſinuat ſcientiam Spiritus Sancti non eſſe illi à ſemetipſo, ſed à Patre, & à Filio; ac proinde ipſum à Patre, & Filio procedere; ut in eũ locũ obſervat Chryſoſtomus, & Cyrillus atque Didymus lib. 2. De Spiritu Sancto. Idem docuit Chriſtus Ioã. 16. dicẽs: *Omnia quæ habet Pater, mea ſũt,* Et Ioan. 17 *Omnia tua mea ſũt:* excepta videlicet ſola Paternitatis relatione: ſed Pater habet eſſe principiũ Spiritus Sãcti, quod nõ eſt Patrẽ eſſe: igitur & Filiu idipſum habet. Ita Auguſt. lib. De Trin c. 14. Item Ioan 15 *Cùm venerit paracletus, quem ego mittam vobis à Patre* Et ca. 15. *Si abiero, mittam eum ad vos.* At

Vox Filioque. Symbolo rectè addita eſt.

omnis miſſio fit aut per imperium, quo modo mittuntur ſervi à dominis; aut per conſilium, quomodo ægroti mittuntur ad medicum; aut per naturalem productionem, ſicut arbores dicuntur emittere flores: at certum eſt, Spiritum ſanctũ non mitti veluti ſervum, aut ignorantem: igitur mittitur ſecundum naturalem productionem, accipiendo à Filio ſuam ſubſtantiã, ſcientiam, atque adeo omnem operationem, ſecundùm quam peculari modo in hominibus eſſe dicitur, Nihil enim aliud eſt in divinis, unam perſonam ab alia mitti, quam unam perſonam ab alia ſecundùm originem procedere. Quare filium mitti, eſt filium naſci: Spiritum Sanctum mitti eſt Spiritum ſanctum procedere; ut docet Auguſtinus lib. 4. De Trinit. cap. 19. Neque verò eludi dicta poſſunt, aſſerendo *miſſionem* Spritus Sancti non ſignificare *proceſſionem,* quoad internam ſubſiſtẽtiam; ſed miſſionem externam ad creaturam, per donorum largitionem, quæ *gratia Spiritus Sancti* vocantur. Noſtra ſcriptura docet, non ſolum dari creata Spiritus Sancti dona, ſed ipſum etiam Spiritum Sanctum. Rom. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis.* Vbi Spiritus S. à ſuis diſtinguitur donis. 1. Cor. 6. *Membra veſtra templum ſunt Spiritus Sancti, quem habetis in vobis.* 1. Ioan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Ioan. 14 *Si abiero, alium paracletum dabit vobis.* Io. 9 *Si non abiero, paracletus nõ veniet ad vos.* Hæc donis tribuĩ nequeunt, cũ nec veniãt nec mittãtur, nec cũ Chriſti perſona conferri poſſunt, tanquam unus paracletus cũ alio. Vnde ipſum Spiritum Sanctũ ſecundum ſe mitti, Patres docent: Ambroſius De Spiritu Sãcto lib. 1. c. 4. & 5. Auguſtinus li. 15. De Trinit. c. 29. Chryſoſtomus in c. 5. ad Ro. Cyrillus in c. 16. Ioan.

Miſſio per naturalem productionem.

Mitti in divinis eſt produci, procedere.

PRAETEREA ſi *mittere Spiritum Sanctum,* foret *dare Spiritus Sancti dona* ſolum, conſequeretur, Patrem quoque mitti à Filio & ſpiritu ſancto, cum ſcilicet etiam dent *omne donum deſcendens à Patre luminum.* Neque verò propterea dici poteſt, Filium mittere Spiritum Sanctum, quia meruit, ut Spiritus ſanctus ad nos veniret; quia ſimiliter cauſa fuit, ut Pater ad nos veniat. juxta illud Ioan. 14. *Si quis diligit me, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus.* Neque dictis obſtat, quòd Chriſtus dicatur à ſpiritu ſanctò mitti, à quo non procedit. Iſaiæ 48. 61. Nam ſecundum formam ſervi à ſpiritu ſancto miſſus eſt ſecundum quam ab eodem Spiritu ſancto in vtero virginis formatus & unctus eſt. Quare Dominus de Spiritu ſancto aſſerens: *ego mittam eum,* ſignifi- *Luca 4.*

cat ſpiritum ſanctum à ſe per internam hypoſtaſis productionē naturaliter procedere. Quodetiā inſinuavit, quādo inſufflās dixit: *Accipite ſpiritū ſanctū*. Ita Auguſtin. lib. 3. cont. Maximum c. 14 Cyril. in Ioan. lib. 12. c. 56. Theophylactus in 3. c. Ioan. hoc argumentum impugnat, ſed non expugnat.

Theophylacti error de Spiritu ſancto

HVC inſuper omnes ſcripturæ pertinent, quæ Spiritum, Filij vocant nō minùs, quàm Patris: quia ſcilicet æqualiter ab utroque ſpiretur. Matth. 10: *Spiritus Patris veſtri*. Rom. 8 *Spiritus eius, qui ſuſcitavit Ieſum* Ita vocatur. Spiritus Filii. Rom. 8 *Si quis ſpiritum Chriſti non habet*. Galat. 4. *Miſit Deus ſpiritum filij ſui*. Nulla verò poteſt reddi ratio, cur Spiritus ſanctus Filii potiùs, quàm Filius Spiritus ſancti eſſe dicatur, niſi quia per originē à filio ſit & ſpiretur nō autē filius à Spiritu ſācto emanet. Quā de Spiritu ſancto doctrinam Eccleſia in Conciliis poſt controverſiam hac de re natam luculentis verbis expreſſit. In Concilio enim Niceno quia nōdum huc de re quæſtio exorta erat, veritas plenè non fuit explicata. In Concilio autem I. Cōſtantinopolitano, quia Macedoniani Spiritum ſanctum creaturam Filii eſſe contendebant, definitum eſt, à Patre procedere. Poſtea verò ſuſcitata per Neſtorianos de Spiritus ſācti proceſſione à Filio, cōtroverſia, multis Conciliis veritas definita eſt. Primo Alexandriæ, ex quo Cōcilio ad Neſtorium Cyrillus ſcripſit in hæc verba: *Spiritus appellatus eſt veritatis, & veritas Chriſtus eſt: unde & ab iſto ſimiliter, ſicut à patre procedit*. Epiſtola habetur in Concilio Epheſino tom. 1. c. 14. Et approbata eſt ab eodem Concilio, & à quarta Synodo act. 5. & à quinta act. ult. & à ſexta Synodo act. 17. & à ſeptima act. 7 in qua ſymbolum Cōſtantinopolitanum cum illa additione (*filioque*) reperitur: ut à Latinis in Concilio Florentino ſeſſ. 5. & 7. ex vetuſtiſſimo codice manuſcripto demonſtratū eſt. Idem definitum eſt in Concilio Toletano 1. c. 21. & in 3. c. 1. & in 4. c. 1. atque in 8. c. 1. necnon in 11. c. 1. Poſt autem exortum ſchiſma Græcorum, celebratum fuit Concilium Barenſe tempore Vrbani ſecundi circa annum Domini MXC. cujus meminit Anſelm. lib. *De proceſſ. Spiritus ſancti* cap. 4. & author vitæ B. Anſelmi. Secundum Concilium fuit Lateranenſe ſub Innocentio III. Anno M. CCXV. ubi ca. 1. definitum eſt, Græcis conſentientibus, Spiritum ſanctum à Patre Filioque procedere, ut ex c. 4. conſtat. Tertium concilium eſt Lugdunenſe Anno M. CCLXXIII. ſub Gregorio X. cujus definitio exſtat in 6. Decretalium Tit. 1. c. 1. Quartum Concilium eſt Florētinum, Anno M. CCCCXXXVIII: in quo Græci Latinis iterū uniti fuerunt. Quòd autem Spiritus Sanctus à Filio non minùs quàm à Patre procedat, præter dicta Concilia, veteres quoque uno conſenſu, tam Græci quàm Latini conſtanter tradunt. Tertullianus lib. contra Praxeam, *Spiritum ſanctum à Patre per Filium deduco*. Cyprian. in ſerm. *De adventu Spiritus ſancti: Spiritus ſanctus à Patre & Filio procedens*. Hilar. lib. 2. de Trinit: *De Patre & Filio authoribus confitendum eſt, ſcilicet Spiritum ſanctum produci*. Ambroſ. lib. 2. de Spiritu ſancto ca. 12. tractans illud Ioan: *Omnia quæ habet Pater, mea ſunt. Quæ accepit ipſe per unitatem naturæ, ex ipſo per eandem unitatem accepit Spiritus ſanctus*. Hieronym. in epiſt. ad Hedibiam q. 9. *Spiritus ſanctus à Patre & Filio mittitur: Spiritus Patris & Chriſti appellatur*. Et in c. 57. Iſaiæ: *Spiritus à Patre egreditur, & propter naturæ ſocietatem à Filio mittitur*. Ruffinus in explica-

Nazianzē ep. 2. ad Celidonium.

Baſil. lib. 2 cont. Eunom.

Spiritus ſācti à Filio proceſſio à Conciliis definita

Spiritus ſancti proceſſionem à Filio veteres tradūt

explicatione ſymboli: *Spiritus ſanctus de utroque procedens.* Auguſt.tract.99.in Ioan: *Hic aliquis forſitan quærat, utrùm & à Filio pocedat Spiritus ſanctus? Cur non credamus, quòd etiam de Filio procedat Spiritus ſanctus, cùm Filij quoque ipſe ſit Spiritus?* Idem repetit lib.15. de Trinitat.c.17.26 27.lib.3.cont.Maxim. c. 14. Proſper lib. De vita contemplativa c. 18.Leo epiſt 91.c.1. Fulgent. lib. De fide ad Petrum, c.2 *Proprium eſt ſpiritus ſancti, quòd de Patre Filioque precedat.* Boetius lib.1.De Trinit.c.12.Gregorius ſymbolum edidit, quod refertur in ejus vita lib 2.c.2.Lib.2.dialog.c ult.Lib.1. De elementis philoſophiæ.& in c.4. ad Galatas. Alcuinus lib.1.de Trinitat.c. 6.& 12.& libr.2.c.19.& in epilogo lib.3.

Græci ante Theodoretum Spiritus ſancti proceſſionem agnoverunt

QVEMADMODVM verò Latini apertè Spiritus ſancti proceſſionē à Patre & Filio profeſſi ſunt; ita quoque Græci omnes, qui ante Theodoretū ſcripſerunt. Athanaſius in Symbolo: *Spiritus Sanctus à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens.* Cujus ſymboli meminit Auguſtin. in Pſ. 120 Eius verò ſententiis utitur Enchir. c.36. lib 5 de Trinit.c 8.epiſt.174.ſer. 195. De tempore, Gregor. Nazian. in oratione de laudibus Athanaſii, cum perfectiſſimam fidei cōfeſſionem edidiſſe ſcribit, quam totus Oriens & Occidens veneratur. Idem Symbolum in Concilio Toletano 4.recitatur, circa annum DCXXXIII. Eandem Spiritus ſancti proceſſionem à Patre & Filio idem Athanaſ. illuſtrat ſimilitudine Solis, ſplendoris, ac ex ambobus productæ lucis; Sermo. 4. contra Arianos. In epiſtolis autem ad Serapionem contra eos, qui admittebant, Filiū eſſe Deum ex Patre; ſpiritum ſanctum verò, à Filio creatum aſſerebant, velut noviſſimum aſſumit, quod ſpiritus ſanctus ita à Filio Deo immanenter procedat, ſicut Filius à Deo Patre, Proinde quòd creatura non ſit, niſi Filium quoque creaturam faciamus. Baſilius lib. 2. cont Eunom. tractans illud Ioān: *Omnia mea tua ſunt:* & lib. 3. contra eundē initio ait, ſpiritum ſanctum à Filio ſuū eſſe habere: & lib.5 cont. Eunom. cap.8. dicit, ſpiritum ſanctum eſſe veram & naturalem imaginem Dei. Non eſt autem vera & naturalis imago, niſi producatur ab exemplari, ut patet in duobus ovis ſimillimis. Non enim dicimus, ovū eſſe imaginem alterius, quia ſcilicet unū ab altero non producatur. Cap. 11. docet, ſpiritum ſanctum habere ſe ad Filium, ut ſe habet Filius ad Patrem Et c. 12. inquirit, Cur ſpiritus ſanctus non ſit Filii filius, cùm à Patre per Filium procedat: Reſpondet, alio modo procedere, quàm per generationem. Gregorius Nyſſenus in lib. ad Ablabium dicit, per hoc ſolum tres perſonas diſcerni, quòd una eſt alterius principiū, videlicet Pater Filii, & uterque ſpiritus ſancti. Gregorius Nazianz. oratione 5. de Theolog. quærens, Cur ſpiritus ſanctus non ſit filius: Reſpondet, ideo non eſſe filium, quia Filius & ſpiritus ſanctus mutuas habent oppoſitiones. Eandem quidem perfectionem tres perſonæ habent, ſed alio modo; Pater innaſcibiliter, Filius per generationem, ſpiritus ſanctus per cōmunem Patri & Filio ſpirationem. Quod exemplo Adæ, Evæ & Seth, illuſtrat, quorum Adam à nullo homine eſt: Eva ex ſolo viro: Seth ab utroque, viro ſcilicet & femina. Cyril. Catecheſi 17. ſcribit, à Patre & Filio ſpiritum ſanctum ſubſtātiali modo ſpirari. Chryſoſt. tom.5. hō. 2. de ſymbolo, dicit, Spiritum ſanctum à Patre & Filio coæqualem procedere. Et hom. 76. atque 77. in Ioann. Epiphanius hæreſi 69. *Vnus eſt Spiritus Dei ex Patre procedēs, & de Filio accipiens.* Et in Ancorato ſæpius repetit Spiritum

Sol producit ſplendorem, ac ex utroque procedit lux

Imago præter ſimilitudinē requirit ut ad exemplar producatur

Triplex productio Adæ, Evæ & Seth.

Digitized by Google

Spiritum ſanctum non eſſe creaturam, ſed à Patre ac Filio ſubſtantialiter emanare. Didymus lib. 2. De Spiritu ſancto: *Hoc ipſum quod ſubſiſtit & loquitur, à Patre & me illi eſt.* Cyrill. li. 11. in Ioan. ca. 1. & 25. dicit, Spiritum ſanctum à Patre & Verbo habere eſſe & ſubſiſtere. Simeon Metaphraſtes in vita S. Dionyſii Areopagitæ: *Chriſtus in calū aſcendit, & Spiritum, qui ex ipſo procedit, mittit diſcipulis.* Tharaſius in epiſtola ad Patriarchas Orientales, quæ habetur in ſeptima Synodo act. 3. *Credimus in Spiritum ſanctum, qui ex Patre per Filium procedit.*

RATIONIBVS inſuper Spiritus ſancti proceſſio à Patre & Filio ſtatuitur à Divo Thoma lib. 4. cont. Gentes ca 24. & quæſt. 10. de potentia art. 4. Præcipua vero eſt: *Si Spiritus ſanctus non procederet à Filio, non diſtingueretur ab eo, cum nihil ſit in Deo, niſi eſſentia & relatio, ſive abſolutum & relativum, At eſſentia, & omnia abſoluta, ſunt omnibus perſonis communia: igitur ſola habitudo mutua perſonas à ſe invicem diſtinguit, ſiquidem in ſolis relationibus numerus invenitur: proinde omnis diſtinctio ex relationibus ortum ducit. Nō enim eſſent tres perſonæ alioqui una res, nec Dei omnimodam ſimplicitatem, nullāque in unâ perſonâ inveniri perfectionem, quæ non ſit in aliâ, tueri poſſemus,* quod tamen in Concilio Lateranenſi ca. 2. definitum eſt.

CAP. CCLXXXII.

Quod non qualibet relatio ad inducendam diſtinctionem ſufficiat.

Relatio oppoſita & realis fundata in actione originis,

HIC admonendum eſt, quod non ſufficiat ad inducendam diſtinctionem quælibet relatio, ſed oppoſita eſſe debeat atque realis, fundataq; in actione originis. Hæc enim non ſolum ab oppoſita ſibi relatione diſtinguitur: ſed etiā efficit, ut propter ipſam ſuppoſitū ab alio diverſum ſit. Itaque non ſolū ſpiratio activa diſtinguitur à paſſiva, ſed inſuper ſpirator à ſpirato. Et quoniā hæc relativa ſunt perſonæ ſubſiſtentes, conſequenter proprietates harum perſonarum conſtitutivæ inter ſe realiter diſtinguuntur: ſcilicet Paternitas & ſpiratio paſſiva; ſimiliter Filiatio & ſpiratio paſſiva. Perſonæ equidem divinæ in eo ſolo diſtinguuntur, quod una eſt ad aliam, ut docet Nazianz. oratione 5 de Theologiâ. Nyſſen. li. ad Ablabium. Auguſt. lib. 7. De Trin. c. ult. li. 5 c. 14. Boetius li. 1. De Trin. ca. 12 *ſola relatio multiplicat Trinitatem.* Anſelm. lib. de proceſſione Spiritus ſancti c. 1. omnia dicit eſſe unum, ubi non obviat oppoſitio relationum. Richard. de S. Victore li 2. de Trinit. oſtendit, perſonarum diſtinctionem ex producentium numero naſci, quia una producat, & non producatur, alia producat & producatur; tertia vero producatur, & non producat.

Proprietates conſtitutivæ perſonarum realiter diſtinguuntur.

CAP. CCLXXXIII.

Vtrum Pater & Filius unicum ſint principium Spiritus ſancti?

Pater & Filius ſunt unum principium Spiritus ſancti.

QVEMADMODVM una eademque Patris & Filii eſt eſſentia, ita quoque una communis utriuſque eſt ſpirativa potentia, qua tanquam unico principio Spiritum ſanctū producūt. Nam ſicuti unicum eſt mundi principiū tota Trinitas propter unam eſſentiam, eandem potentiam, cōmunemque actionem; ita Pater & Filius unum ſunt principium Spiritus ſancti, quia eadem ſpiratione eum producunt, ut definitum eſt in Concilio Lugdunenſi, & Florentino. Et ita docet Hilar, li. 4. De Trin. Auguſt. li.

5. De

Digitized by Google

5.DeTrin.c.14.Anſelm.li.De proceſſione Spiritus ſãcti.Alcuinus li.1.de Trin.c.15.

SI verò quis interroget, Cur Dominus Ioan.15 dixerit Spiritum ſanctum à Patre procedere, nec addiderit à ſe quoque produci? Reſpondet B.Auguſtinus lib.3. cont.Maximin.ca.14.ideo Patri hoc tribui, quia ipſe author ſit, ut ſpiritus ſanctus etiam à Filio procedat, cui Pater tribuit totam ſuam eſſentiam, potentiamque ſpirativam, qua cum Patre producit Spiritus ſancti eſſentiam & ſubſiſtentiã. Quod Chriſtus apertè inſinuavit, dicens: *Cum venerit paracletus, quem ego mittam vobis à Patre*; ſcilicet eum cum Patre producendo. Unde vocat *Spiritum veritatis. Filius autem veritas eſt.* Denique quandocumque ſingulariter uni divinæ perſonæ aliquid abſolutè tribuitur, etiam alteri perſonæ non expreſſæ convenire ſubintelligitur, niſi fortaſſe illud ſit, quo una perſona diſtinguitur ab alia. Pater autem à Filio non diſtinguitur per hoc, quod Spiritus ſanctus ab eo procedat: ſiquidem ea ratione non opponitur Filio; ut latè deducit Anſelmus lib.de proceſſione Spiritus ſancti.

Cur Spiritus ſanctus non ſit filius Patris & Verbi?

SED hic merito quis interroget, Cur Spiritus ſanctus, cum à Patre & Filio in natura ſimilis producatur, non tamen eorum filius dici poſſit. Auguſtin.lib.5. de Trinit ca.14.duas hujus rei cauſas adfert. *Prior* eſt, quia *Spiritus ſanctus non procedit, quomodo natus, ſed quomodo datus*: addit vero li.15.de Trin.c.26. *quia procedit ex duobus, qui nec duo patres dici ſunt, nec alter pater, & alter mater.* Divus autem Thomas 1.p.qu.27.art.4.& in q De potentia, q.10.art.2.ad 11.arg. claram iſtius quæſtionis reſolutionem tradit, dicens, *Verbum Dei propterea filium eſſe, quia ex vi & natura ſua productionis procedat, ut ſimilitudo quædã & imago producentis. Nam procedit per actum intellectus: res autem non verè intelligitur, niſi notitia ſeu verbum internum producatur, quod ſit rei, quæ intelligitur ſimilitudo & expreſſio. Unde rem plenius intelligit, qui clarius imaginem illius animo concipit. Ideo autem Spiritum ſanctum non eſſe filium: quia licet Patri & Filio ſimilis exiſtat, non tamen ex vi ſuæ productionis ſimilis procedat. Nam procedit per modum amoris: amor verò ex naturâ ſuâ non eſt rei amatæ ſimilitudo; ſed quidam in rem amatam impulſus.* Propter hunc autem procedendi modum à voluntate divina per modum amoris, Spiritui ſancto appropriatione quadam tribuitur nomen amoris, & charitatis. 1.Ioan.4. *Deus charitas eſt.* Concil.Toletanum 11.cap.1.Spiritum ſanctum vocat *Charitatem, quia ſit amor procedens, ac productus à voluntate divinâ.*

Verbum procedit ut ſimilitudo producentis.

Amor & charitas Spiritui ſancto appropriantur.

OBSERVAT porrò Auguſtinus lib. 15. De Trinitate c. 27. (quem ſequuntur Doctores cum Magiſtro lib. 1. diſt. 32.) vocem amoris tribus modis accipi in rebus divinis: I. Pro amore eſſentiali & abſoluto, qui communis eſt tribus perſonis. II. pro amore notionali producente, hoc eſt, reſpectivo, quo Pater & Filius producũt Spiritum ſanctum. III. Pro amore notionali producto: ſic eſt proprium nomen Spiritus ſancti, qui eſt amor productus. Alcuinus lib 3 De Trin. 19 Ex quibus ſequitur, divinas perſonas ſe invicem eſſentiali dilectione per ſuã eſſentiam amare; charitate verò notionali Patrem & Filium ſe invicem Spiritu ſancto diligere, cum ipſe ſit Patris & Filii amor; ut docet Auguſt. lib.15. De Trin.ca. 17. Alcuin.lib.2.de Trinit.ca.20.

Eſſentialis amor.

Digitized by Google

CAP. CCLXXXIV.

Vtrùm nomen Doni rectè Spiritui ſancto approprietur?

Doni nomē Spiritui ſācto appropriatum.

QVEMADMODVM charitatis, ita quoque doni nomen, cùm divinæ naturæ, tum perſonæ procedenti ratione originis tribui poteſt. Divinæ quidem naturæ DONI nomen cōvenit, quia ſeipſam creaturæ rationali fruendam per cognitionem & amorem tribuit. juxta illud Geneſ. *Ego ſum merces tua.* Aug. li.4. de Trin. c. 20.& li. 5.ca.15.& 16. atque lib. 15. c. 19. Alcuinus lib. 2. De Trinit.c. 16. & 20. S.Thom. 1. p. qu. 38. ar. 1.& 2 nomen Doni, quatenus eſt perſonale, proprium eſſe docet Spiritui ſancto, quia ex vi ſuæ proceſſionis, ſolus ut amor emanet: Amor vero primum ſit, quod donetur, & cujus ratione cetera dentur. Nam per Spiritum ſanctum diffunditur in cordibus noſtris charitas, & per charitatem tota nos inhabitat Trinitas. Quia tamen Doni nomen non ſoli amori, ſed etiam ſapientiæ, omnibuſque aliis Dei muneribus competit; ideo ex vi ſuæ ſignificationis non ſoli Spiritui ſancto, ſed potiùs ex uſu & accomodatione Doctorum attribuitur qui tradunt, nihil aliud eſſe, Spiritum ſanctum Dei donū eſſe, quam à Patre & Filio per modum amoris procedere. Vnde ſequitur, hoc donum Dei coæternum eſſe donanti, quia non ex tēpore, ſed ab æternitate Spiritus ſanctus procedit, atque eo modo ut ſit donabilis, etiam antequam donaretur. Ideoque donum erat, priuſquam eſſet cui donaretur. ſed donatum, niſi alicui datum fuerit, dici nequit; ut obſervavit Alcuin li. 2. De Trin. c. 20.& Aug. li. 3. de Trin. c. 15

Doni nomē quomodo perſonale.

Donum ex uſu & accommodatione Spiritui ſancto tribuitur.

SED emergit QVAESTIO, utrū rationali creaturæ detur Spiritus ſācti perſona, an tantum creata ejuſdem munera?

An Spiritus ſancti perſona detur.

RESPONDENDVM eſt, ſpiritū ſāctū vere, quoad perſonam, quoq; dari, non tantū amore notionali à Patre & Filio, ſed etiā amore eſſentiali omnib. divinis perſonis communi, ac proinde à ſeipſo etiā dari. Iuxta illud Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritū ſanctum, qui datus eſt nobis.* Vbi Spiritus ſanctus à ſuis donis diſtinguitur, & tam ipſe, quā eius dona dari aſſerūtur. 1. Cor 6. *Portate Deū in corpore veſtro: Mēbra veſtra templū ſunt Spiritus ſancti.* At dono Spiritus ſancti non ſunt Deus, neq; templum habent. 1. Ioan 4 *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Ioā. 14. *Alium paracletū dabit vobis.* Ioan. 16. *Si non abiero, paracletus non veniet ad vos.* Quæ de creatis donis intelligi nequeunt, cū illa nec veniant nec mittantur, nec cū Chriſto, tanquā alius paracletus cōferri queant. Quare non tantū ſpiritus ſancti dona, quæ Spiritus nomine aliquādo ſignificantur, ſed ipſā quoq; ſpiritus ſācti perſonam dari, confitendum eſt; ut docet Ambr. l. 1. De ſpiritu ſancto. cap 4 & 5. Aug. l. 15. De Trin. c. 26 Chryſ in 5. ca. ad Rom. Cyril. in 16. c. Ioann.

CHRISTVS in terris exſiſtens Spiritū ſanctū Apoſtolis dedit, Ioan. 2. 20. & poſt Aſcenſionē in cælū, iterū Spiritū ſanctū dedit, ut duplici hac Spiritus ſancti donatione, duo charitatis præcepta commendaret; Dei ſcilicet & proximi. Vna enim charitate Deus & proximus diliguntur, quia Deū plùs quam ſeipſum proximū verò ſicut ſeipſū in Deo quiſq; amare jubetur. Alcuinus l 2 de Trin. c. 21. Rurſus duplex eſt ſpiritus ſancti donatio: Vna viſibilis, quando viſibili aliquo ſigno præſentiā ſuā exhibet, quo modo in Chriſti Baptiſmo in ſpecie columbæ Spiritus ſanctus apparuit, Matt. 3. & in igneis linguis, Actor 2. Vbi ſciendū eſt; huiuſmodi formas nō fuiſſe ſpiritui ſā-

7. *& Spiritus ſāctus à Chriſto datus.*

cto

Digitized by Google

ſto perſonaliter unitas, ſed ad tempus tantum efformatas, ut per illas ſpiritus ſanctus inviſibilem ſuā operationē declararet. Vnde propter huiuſmodi formas neque columba, neque ignis, neque flatus dici Spiritus ſanctus poteſt, aut Patre minor, ſicut Chriſtus Patre minor propter aſſumptam humanam naturam verè aſſeritur; ut notat Alcuin. l. 3. de Trin. c. 5. & 8. Altera inviſibilis eſt ſpiritus ſancti donatio, quæ fit ad ſignificandā creaturam; ut in Baptiſmo, & aliorum ſuſceptione Sacramentorum.

CAP CCLXXXV

De variis Spiritus ſancti donis & nominibus.

QVOD Spiritus ſanctus eſſet hominibus dandus, Prophetarū oraculis prædictum fuit Pſal. 67. *Aſcendiſti in altum, accepiſti dona in hominibus.* Quod exponens Apoſtolus ad Epheſios 4. *Dedit*, inquit, *dona hominibus.* Quomodo autem dona in hominibus acceperit, ac eiſdem dederit, Auguſtin. tractat lib. 15. De trinit. cap. 19 *Accepit*, ait, *in hominibus dona, tanquam frater noſter dedit autem hominibus, tanquam caput membris ſuis. Eius enim ſunt dona omnia merita noſtra*, inquit idem Auguſt. lib. 13 De Trin. c. 10. Iſaiæ 44. *Effundam ſuper ſemen tuum ſpiritum meum.* Ex quo loco colligit Ambr. li. 1. *De Spiritu ſancto*, c. 7 *Spiritum ſanctum omnium benedictionū eſſe præſulem.* Ezech 36 *Spiritum meum ponam in medio veſtri.* Ioel. 2. *Effundā ſpiritum meum.* Quod vaticiniū in die Pentecoſtes fuiſſe impletum, conſtat ex c. 2. Act. Vocabulum autem *effuſionis*, largitatem divini muneris denotat, ut Paulus ad Titum 3. explicat: *effudit abunde.* Didymus lib. 1. De ſpiritu ſancto. Hieronymus qu. 9. ad Hedibiam.

Prophetarū oraculis prædicta ſunt Spiritus ſancti dona.

DE variis equidem Spiritus ſancti donis Apoſtolus diſſerens 1. Cor. 12, tradit, quod ſicut unius humani corporis membra diverſa habent officia, quæ omnia una hominis anima operetur, diſtribuens unicuique membro, quid agat; oculo ſcilicet, ut cernat; pedi, ut ambulet; manui, ut agat &c. ita in uno Chriſti corpore (quod eſt Eccleſia) per unum ſpiritum ſanctum varia fidelibus dona diſtribuantur, juxta propriam unicuique menſuram accommodata. Totum enim corpus Eccleſiæ per unum Spiritum ſanctum, veluti communē animam regitur, unaque charitatis compage connexum eſt: cujus quidē corporis caput eſt Chriſtus, in quo gratiarum omnium plenitudo reperitur: de cujus plenitudine ſingula ejuſdem membra, quædam dona Spiritus ſancti operatione accipiūt; uni plura, alterum pauciora; nulli vero fideli tribuuntur omnia. Alii enim per ſpiritū datur ſermo ſapiētæ, alteri ſermo ſciētiæ alteri fides, alteri gratia ſanitatū, alijs operatio virtutū, alij genera linguarū, alii interpretatio ſermonū &c. *Hæc autē ōnia operatur unus atq; idē ſpiritus, dividēs ſingulis, prout vult.* Quod ad Ro. 12. & ad Eph. 4. repetit. Et clare ſcriptura tradit, eundem ſpiritum in omnibus Prophetis & Apoſtolis loquutum, divina myſteria revelaſſe, ad cæleſtia hominū animos elevaſſe, ad bona impuliſſe. *Ipſe enim Spiritus poſtulat gemitibus inenarrabilibus:* mētis tenebras illuminat, cor lapideum emollit, quod frigidū & aridū eſt, fovet & rore ſuæ gratiæ rigat; in viam rectā ducit, excitat, pulſat, regit, afflatuque & impulſu ſuo fidelem agit, conſervat & deducit; carnales denique, ſpirituales efficit. A quibus diverſis effectibus & donis idem ſpiritus varia nomina ſortitur Auguſt enarratione 2 in Pſal 108. Vocatur. n. *Spiritus fidei, ſapientiæ, conſilij*, &c. Iſ. c. 11. *Spiritus precum*, Zachariæ 12. *Spiritus iudicij*, Iſ 4 *Spiritus adoptionis, ſpiritus timoris*, Rom. 8 *ſpiritus veritatis*,

Varia ſunt ſpiritus ſā ſti dona

Spiritum ſanctum non eſſe creaturam, ſed à Patre ac Filio ſubſtantialiter emanare. Didymus lib. 2. De Spiritu ſancto: *Hoc ipſum quod ſubſiſtit & loquitur, à Patre & me illi eſt*. Cyrill. li. 11. in Ioan. ca. 1. & 25. dicit, Spiritum ſanctum à Patre & Verbo habere eſſe & ſubſiſtere. Simeon Metaphraſtes in vita S. Dionyſii Areopagitæ: *Chriſtus in cælũ aſcendit, & Spiritum, qui ex ipſo procedit, mittit diſcipulis*. Tharaſius in epiſtola ad Patriarchas Orientales, quæ habetur in ſeptima Synodo act 3 *Credimus in Spiritum ſanctum, qui ex Patre per Filium procedit*.

RATIONIBVS inſuper Spiritus ſancti proceſſio à Patre & Filio ſtatuitur à Divo Thoma lib. 4. cont. Gentes ca 24. & quæſt. 10. de potentia art. 4. Præcipua vero eſt: *Si Spiritus ſanctus non procederet à Filio, non diſtingueretur ab eo, cum nihil ſit in Deo, niſi eſſentia & relatio, ſive abſolutum & relativum, At eſſentia, & omnia abſoluta, ſunt omnibus perſonis communia: igitur ſola habitudo mutua perſonas à ſe invicem diſtinguit, ſiquidem in ſolis relationibus numerus invenitur: proinde omnis diſtinctio ex relationibus ortum ducit. Nõ enim eſſent tres perſonæ alioqui una res, nec Dei omnimodam ſimplicitatem, nullãque in unâ perſonâ inveniri perfectionem, quæ non ſit in aliâ, tueri poſſemus*, quod tamen in Concilio Lateranenſi ca. 2. definitum eſt.

CAP. CCLXXXII.

Quod non qualibet relatio ad inducendam diſtinctionem ſufficiat.

Relatio oppoſita & realis funda[ta] in actione originis.

HIc admonendum eſt, quod non ſufficiat ad inducendam diſtinctionem quælibet relatio, ſed oppoſita eſſe debeat atque realis, fundataq; in actione originis. Hæc enim non ſolum ab oppoſita ſibi relatione diſtinguitur: ſed etiã efficit, ut propter ipſam ſuppoſitũ ab alio diverſum ſit. Itaque non ſolũ ſpiratio activa diſtinguitur à paſſiva, ſed inſuper ſpirator à ſpirato. Et quoniã hæc relativa ſunt perſonæ ſubſiſtentes, conſequenter proprietates harum perſonarum conſtitutivæ inter ſe realiter diſtinguuntur: ſcilicet Paternitas & ſpiratio paſſiva; ſimiliter Filiatio & ſpiratio paſſiva. Perſonæ equidem divinæ in eo ſolo diſtinguuntur, quod una eſt ad aliam, ut docet Nazianz. oratione 5 de Theologiâ. Nyſſen. li. ad Ablabium. Auguſt. lib. 7 De Trin. c. ult. li. 5 c. 14. Boetius li. 1. De Trin. ca. 12 *ſola relatio multiplicat Trinitatem*. Anſelm. lib. de proceſſione Spiritus ſancti c. 2. omnia dicit eſſe unum, ubi non obviat oppoſitio relationum. Richard. de S. Victore li 2. de Trinit. oſtendit, perſonarum diſtinctionem ex producentium numero naſci, quia una producat, & non producatur, alia producat & producatur; tertia vero producatur, & non producat.

Proprietates conſtitutivæ perſonarum realiter diſtinguuntur.

CAP. CCLXXXIII.

Vtrum Pater & Filius unicum ſint principium Spiritus ſancti?

Pater & Filius ſunt unum principium Spiritus ſancti.

QVEMADMODVM una eademque Patris & Filii eſt eſſentia, ita quoque una communis utriuſque eſt ſpirativa potentia, qua tanquam unico principio Spiritum ſanctũ producũt. Nam ſicuti unicum eſt mundi principiũ tota Trinitas propter unam eſſentiam, eandem potentiam, cõmunemque actionem; ita Pater & Filius unum ſunt principium Spiritus ſancti, quia eadem ſpiratione eum producunt, ut definitum eſt in Concilio Lugdunenſi, & Florentino. Et ita docet Hilar, li. 4. De Trin. Auguſt. li.

5. De

Digitized by Google

5. De Trin. c. 14. Anſelm. li. De proceſſione Spiritus ſācti. Alcuinus li. 1. de Trin. c. 15.

SI verò quis interroget, Cur Dominus Ioan. 15 dixerit Spiritum ſanctum à Patre procedere, nec addiderit à ſe quoque produci? Reſpondet B. Auguſtinus lib. 3. cont. Maximin. ca. 14. ideo Patri hoc tribui, quia ipſe author ſit, ut ſpiritus ſanctus etiam à Filio procedat, cui Pater tribuit totam ſuam eſſentiam, potentiamque ſpirativam, qua cum Patre producit Spiritus ſancti eſſentiam & ſubſiſtentiā. Quod Chriſtus apertè inſinuavit, dicens: *Cum venerit paracletus, quem ego mittam vobis à Patre;* ſcilicet eum cum Patre producendo. Vnde vocat *Spiritum veritatis. Filius autem veritas eſt.* Denique quandocumque ſingulariter uni divinæ perſonæ aliquid abſolutè tribuitur, etiam alteri perſonæ non expreſſæ convenire ſubintelligitur, niſi fortaſſe illud ſit, quo una perſona diſtinguitur ab alia. Pater autem à Filio non diſtinguitur per hoc, quod Spiritus ſanctus ab eo procedat: ſiquidem ea ratione non opponitur Filio; ut latè deducit Anſelmus lib. de proceſſione Spiritus ſancti.

Cur Spiritus ſanctus non ſit filius Patris & Verbi?

SED hic merito quis interroget, Cur Spiritus ſanctus, cum à Patre & Filio in natura ſimilis producatur, non tamen eorum filius dici poſſit. Auguſtin. lib. 1. de Trinit ca. 14. duas hujus rei cauſas adfert. *Prior* eſt, quia *Spiritus ſanctus non procedit, quomodo natus, ſed quomodo datus:* addit vero li. 15. de Trin. c. 26. *quia procedit ex duobus, qui nec duo patres dici ſunt, nec alter pater, & alter mater.* Divus autem Thomas 1. p. qu. 27. art. 4. & in q. De potentia, q. 10. art. 2. ad 22. arg. claram iſtius quæſtionis reſolutionem tradit, dicens, *Verbum Dei propterea filium eſſe, quia ex vi & natura ſua productionis procedat, ut ſimilitudo quadā & imago producentis. Nam procedit per actum intellectus: res autem non verè intelligitur, niſi notitia ſeu verbum internum producatur, quod ſit rei, quæ intelligitur, ſimilitudo & expreſſio. Vnde rem plenius intelligit, qui clarius imaginem illius animo concipit. Ideo autem Spiritum ſanctum non eſſe filium: quia licet Patri & Filio ſimilis exiſtat, non tamen ex vi ſua productionis ſimilis procedat. Nam procedit per modum amoris: amor verò ex naturâ ſuâ non eſt rei amatæ ſimilitudo; ſed quidam in rem amatam impulſus.* Propter hunc autem procedendi modum à voluntate divina per modum amoris, Spiritui ſancto appropriatione quadam tribuitur nomen amoris, & charitatis. 1. Ioan. 4. *Deus charitas eſt.* Concil. Toletanum 11. cap. 1. Spiritum ſanctum vocat *Charitatem, quia ſit amor procedens, ac productus à voluntate divinâ.*

Verbum procedit ut ſimilitudo producentis.

Amor & charitas Spiritui ſancto appropriantur.

OBSERVAT porrò Auguſtinus lib. 15. De Trinitate c. 27. (quem ſequuntur Doctores cum Magiſtro lib. 1. diſt. 32.) vocem amoris tribus modis accipi in rebus divinis: I. Pro amore eſſentiali & abſoluto, qui communis eſt tribus perſonis. II. pro amore notionali producente, hoc eſt, reſpectivo, quo Pater & Filius producūt Spiritum ſanctum. III. Pro amore notionali producto: ſic eſt proprium nomen Spiritus ſancti, qui eſt amor productus. Alcuinus lib 3 De Trin. 19 Ex quibus ſequitur, divinas perſonas ſe invicem eſſentiali dilectione per ſuā eſſentiam amare; charitate verò notionali Patrem & Filium ſe invicem Spiritu ſancto diligere, cum ipſe ſit Patris & Filii amor; ut docet Auguſt. lib. 15. De Trin. ca. 17. Alcuin. lib. 2. de Trinit. ca. 20.

Eſſentialis amor.

ěto perſonaliter unitas, ſed ad tempus tantum efformatas, ut per illas ſpiritus ſanctus inviſibilem ſuā operationē declararet. Vnde propter huiuſmodi formas neque columba, neque ignis, neque flatus dici Spiritus ſanctus poteſt, aut Patre minor, ſicut Chriſtus Patre minor propter aſſumptam humanam naturam verè aſſeritur; ut notat Alcuin.l. 3. de Trin. c.5. & 8. Altera inviſibilis eſt ſpiritus ſancti donatio, quæ fit ad ſignificandā creaturam; ut in Baptiſmo, & aliorum ſuſceptione Sacramentorum.

CAP CCLXXXV

De variis Spiritus ſancti donis & nominibus

QVOD Spiritus ſanctus eſſet hominibus dandus, Prophetarū oraculis prædictum fuit Pſal.67. *Aſcendiſti in altum, accepiſti dona in hominibus.* Quod exponens Apoſtolus ad Epheſios 4. *Dedit*, inquit, *dona hominibus.* Quomodo autem dona in hominibus acceperit, ac eiſdem dederit, Auguſtin. tractat lib.15. De trinit. cap.19 *Accepit*, ait, *in hominibus dona, tanquam frater noſter dedit autem hominibus, tanquam caput membris ſuis. Eius enim ſunt dona omnia merita noſtra*, inquit idem Auguſt. lib.13 De Trin. c.10. Iſaiæ 44. *Effundam ſuper ſemen tuum ſpiritum meum.* Ex quo loco colligit Ambr. li.1. *De Spiritu ſancto*, c. 7 *Spiritum ſanctum omnium benedictionū eſſe præſulem.* Ezech 36 *Spiritum meum ponam in medio veſtri.* Ioel.2. *Effundā ſpiritum meum.* Quod vaticiniū in die Pentecoſtes fuiſſe impletum, conſtat ex c. 2. Act. Vocabulum autem *effuſionis*, largitatem divini muneris denotat, ut Paulus ad Titum 3. explicat: *effudit abunde.* Didymus lib.1. De ſpiritu ſancto. Hieronymus qu.9. ad Hedibiam.

Prophetarū oraculis prædicta ſunt Spiritus ſancti dona.

DE variis equidem Spiritus ſancti donis Apoſtolus diſſerens 1. Cor. 12, tradit, quod ſicut unius humani corporis membra diverſa habent officia, quæ omnia una hominis anima operetur, diſtribuens unicuique membro, quid agat; oculo ſcilicet, ut cernat; pedi, ut ambulet; manui, ut agat &c. ita in uno Chriſti corpore (quod eſt Eccleſia) per unum ſpiritum ſanctum varia fidelibus dona diſtribuantur, juxta propriam unicuique menſuram accommodata. Totum enim corpus Eccleſiæ per unum Spiritum ſanctum, veluti communē animam regitur, unaque charitatis compage connexum eſt: cujus quidē corporis caput eſt Chriſtus, in quo gratiarum omnium plenitudo reperitur: de cujus plenitudine ſingula ejuſdem membra, quædam dona Spiritus ſancti operatione accipiūt; unū plura, alterum pauciora; nulli vero fideli tribuuntur omnia, Alii enim per ſpiritū datur ſermo ſapiētiæ, alteri ſermo ſciētiæ, alteri fides, alteri gratia ſanitatū, alii operatio virtutū, alij genera linguarū, alii interpretatio ſermonū &c. *Hæc* autē *ōnia operatur unus atq; idē ſpiritus, dividēs ſingulis, prout vult.* Quod ad Ro. 12. & ad Eph. 4. repetit. Et clare ſcriptura tradit, eundem ſpiritum in omnibus Prophetis & Apoſtolis loquutum, divina myſteria revelaſſe, ad cæleſtia hominū animos elevaſſe, ad bona impuliſſe. *Ipſe enim Spiritus poſtulat gemitibus inenarrabilibus:* mētis tenebras illuminat, cor lapideum emollit, quod frigidū & aridū eſt, fovet & rore ſuæ gratiæ rigat; in viam rectā ducit, excitat, pulſat, regit, afflatuque & impulſu ſuo fidelem agit, conſervat & deducit; carnales denique, ſpirituales efficit. A quibus diverſis effectibus & donis idem ſpiritus varia nomina ſortitur Auguſt enarratione 2 in Pſal 108. Vocatur. n. *Spiritus fidei, ſapientiæ, conſilij*, &c. Iſ. c.11. *Spiritus precum*, Zachariæ 12. *Spiritus iudicij*, Iſ 4 *Spiritus adoptionis, ſpiritus timoris*, Rom.8 *ſpiritus veritatis*,

Varia ſunt ſpiritus ſāti dona

Ioann

Ioan.16. *Spiritus creator*, à Vate regio, & *Spiritus ſanctus*, Pſalm.50. *Spiritus rectus: Spiritus principalis, Spiritus bonus, ſuavis*, Sapient.2. Lucæ 11 *Dabit ſpiritum bonum petentibus ſe*. Vocatur etiam *promiſſio Patris*, Lucæ 24. Act. 1. Item *virtus, amor, charitas*. De quibus Spiritus ſancti nominibus agit Baſilius lib.5.cont.Eunom.

Signaculū.

Ad Epheſ.1. Spiritus ſanctus ſignaculo confertur, quo fideles obſignantur, quādo baptizantur, & 2.Cor.1. *qui ſignavit nos*. Vocatur inſuper *pignus*, ſive *arrha*. 2.Cor.1. ad Epheſ.1. Auguſt.tract.8.& 32. in Ioan. exponit diſtinctionem *arrhæ & pignoris*.

Arrha in quo à pignore diſtinguatur.

ARRHA eſt initium futuræ poſſeſſionis: PIGNVS autem datur in ſecuritatem, donec debitum ſolvatur.

Digitus Dei cur vocatur Spiritus ſanctus

Nuncupatur quoque *Dei digitus*, Exodi 8. & 31. Lucæ 11. *Si in digito Dei*. Matth cap.12. exponens ait: *Si in Spiritu Dei*. Aptiſſime verò Spiritus ſanctus *digitus Dei* apppellatur, ut unius eſſe cum Patre & eſſentiæ, ac ab utroque procedere intelligatur, quemadmodum digitus à corpore per brachium, quo Dei Filius ſignificatur, ut notat Didymus libro 1. de Spiritu ſancto, & Ambroſ. lib.3. De Spiritu ſancto c.23.& 6.& in 11.ca. Lucæ. Hieron.in c.12.Matth, Cyrill.lib.13. Theſauri c.2. Auguſtinus lib 2.quæſt. Evang.c.17.& lib. De Catechizandis rudibus, cap.20. obſervat, congruenter *Dei digitum* appellari, propter variorum donorum diſtributionem.

Digitus ſignificat identitatem naturæ; & diverſitatem donorum.

Nam & digiti plures, & diverſæ ſunt menſuræ atque quantitatis. Iſa.12. Spiritus ſanctus *Aquæ* nomine deſignatur: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris*. Iſa.55 *Omnes ſitientes venite ad aquas*. Ad quem locum alludit Dominus Ioann.7. Vocatur & *Ros*. Gen.27. ut explicat Gregor. hom 6. in Ezechielem. Exod.16 *Factus eſt manè ros*, Iob 5. *Qui dat pluviam ſuper faciē terræ*, Gregor.lib.6.Mor. c. 8. De gratia Spiritus ſancti exponit. Pſalm.67 *Pluviam voluntariam*, Auguſtinus de Spiritus ſancti gratia intelligit, in Pſal. 131. lib.4 Trinit.ca.1. Zachar.13. *Erit fons patēs*. Quò alludit Chriſtus Ioan.14 *Qui credit in me, flumina ex vētre eius fluēt aquæ vivæ. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes*. Comparatur quoq; Spiritus ſanctus **Flumini**, 2. Paralipom. 16. Pſ.45 *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei*. Gregor.lib.15. moral. ca.10. Aptiſſimè quidē Spiritus ſanctus *Aquæ & Fluminis* nomine ſignatur, quoniam aqua purgat, abluit, extinguit ardorem ignis, refrigerat, arbores fructificare facit, multa grana in unam maſſam compingit; quæ omnia Spiritus ſanctus abundantiſſimè ſuis donis præſtat. Comparatur etiam Spiritus ſanctus *Igni* (Lucæ 12.) qui rubiginem conſumit, illuminat obſcura, calefacit frigida, fovet, vivificatque omnia. Ezechielis 37. *Dabo ſpiritum, & vivent*. Poſtremò Spiritus ſanctus vocatur *Oleum* ſeu *Vnctio*, 1.Io.2 *Vos unctionem habetis*. Sicut enim Oleum clarificat, lenit, ſanat, lumen fovet, paſcit ac reficit: ita Spiritus ſancti gratia. Pſalm.144. *Vnxit te Deus oleo lætitiæ*: id eſt, Spiritus ſancti gratia replevit. Aug.ſerm.48. de Tempore, & ſer. 11. De verbis Domini.

CAP. CCLXXXVI.

De ſeptem Spiritus Sancti donis,

Septem Spiritus ſancti dona.

QVAMVIS omnia ſacroſanctæ Trinitatis, quæ fiunt extrinſecus, opera, toti Trinitati ſint communia; ex eis tamen illa Spiritui ſancto appropriantur, quæ ex Dei ſumma charitate in nos emanant, Cùm equidem

Spiritus

Spiritus ſanctus à divina voluntate, veluti amore inflammata, procedat, cum certi effectus peculiariter ſpiritui ſancto tribuuntur: ſignificatur, quod illi ex immenſo Dei erga nos amore gratis donentur, & proinde hujuſmodi Dei munera nobis gratuito Dei favore collata eſſe, pio, gratoque animo profitemur. Et licèt univerſa, quæ habemus bona, (*Quid enim habes, quod non accepiſti?* 1. Cor. 4.) Spiritus ſancti opera & dona ſint: attamen præcipui quidam ejus effectus. Spiritus ſancti dona per antonomaſiã nuncupantur, quos Is. c. 11. enumerat: *Spiritum ſapientiæ & intellectus, ſpiritum conſilij & fortitudinis, ſpiritũ ſciẽtiæ & pietatis, & ſpiritũ timoris Domini.* Sub quibus reliqua ſpiritus ſancti dona ſubintelliguntur. Idem enim habitus aut actus Dei donum vocatur, quatenus à Deo gratis donatur; & virtus, quatenus per habitum ad rectè operandũ diſponimur. Vnde in ſcriptura legimus, *Spiritum virtutis, dilectionis & ſobrietatis,* non minus quam *ſpiritum ſapientiæ & conſilij.* 2. Timoth. 1. Vnde paſſim Veteres ipſas virtutes appellant, Dei dona. Ambroſius lib. 1. de ſpiritu sãcto c. 20. *ſeptem ſpiritus ſancti dona,* vocat ſeptem virtutes. Et li. 5. in Luca, explicans Beatitudines, dicit eſſe, *virtutum actus.*

Quædam Spiritus sã‑cti dona per antonomaſiam vocã‑tur.

PORRO virtutum actus, Dei eſſe dona, indubitatum eſt, ut Auguſtinus oſtendit ſer. 39 de verbis Dom. Chryſoſt ſer. 3. de ſpiritu ſancto Hiero. in ca. 11. II. Proſper lib. 3. de vita contempl. cap. 18. Greg. l. 1. Moral. c. 31 & 32. *ſeptẽ ſpiritus ſancti dona,* etiam virtutes eſſe, dicit Bernar. lib. De ſeptem ſpiritus ſancti donis c. 5.

Virtutes in tellectuales tres.

EX quibus efficitur, ſeptem ſpiritus ſancti dona nihil aliud eſſe, quã ſeptem Chriſtianas virtutes: Tres quidem Intellectuales; quatuor vero Cardinales. Intellectuales sũt, ſapientia, ſcientia, & intellectus. Ars vero ad Chriſtianas virtutes non pertinet, cum abſque Chriſti gratia haberi poſſit: Prudentia autẽ inter Virtutes Cardinales aptius collocatur.

Quatuor Cardinales

EST autem SAPIENTIA ſ donum virtus ſeu Dei donum, quo divina æternaque contemplamur, & ſecundum ea de rebus judicamus. Ephe. 1. *Secũdũ divitias gratiæ eius, quæ ſuperabundavit in nobis in omni ſapientia & prudentia.* Aug. li. 12. de Trin. ca. 14 Sapientiam in eo à ſcientia diſtingui tradit, quod illa ad contemplationem, hæc verò ad actionem pertineat. Sapientiæ effectus deſcribit Iacobus c. 3 *Primum pacifica eſt. pudica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens. Hæc à Deo datur.* Proverbiorum 2. *Dominus dat ſapientiam.* Eccl. 1 *Omnis ſapientia à Deo eſt.* Sapien 7 & 9. *Da ſapientiam.* Iacob 1. *Qui indiget ſapientia, poſtulet à Deo.*

Sapientia donũ quid.

SCIENTIA eſt Dei donum, quo tẽporalia nobis ad ſalutem neceſſaria cognoſcimus: cuiuſmodi eſt ſacramentorum & virtutum, rituum; ſcripturarum, rationum ad fidem confirmandum & illuſtrandum, aliarumque ſimilium rerum notitia, de qua Apoſtolus 1. Timo. 3 *ut ſcias, quomodo oporteat te conſervari in domo Dei.* Hac ſcientia diſcernimus credenda à non credendis; & quæ credimus tueri adverſus contradicentes valemus. Aug. l. 14. de Trin. ca. 1. dicit, Scientiæ dono illã notitiam tantũmodo aſſignandã, qua fides ſaluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur. Proſper li. ſẽten. c. 24. illam demum ſcientiam eſſe donũ ſpiritus ſancti docet, qua bonũ ad hoc cõprehenditur, ut opere agatur. Et Theodoretus l. *De Græcanicis affectionibus* initio

Scientia donum in quo conſiſtat

Digitized by Google

iſio tradit, quod ſicuti nemo artem ſutoriam, vel quamlibet aliam eo fine perdiſcat, ut artis ſolum rationum teneat, ſed ut opere illam exerceat, & imitatorem magiſtri ſeipſum opere exhibeat: ita nō diſci Theologiam ſolum, ut qui ſnam de Deo ſentiendum ſit, & ut vitia virtuteſque noſcantur; ſed ut ad Dei leges & inſtituta vitam moreſque componamus, & ea, quæ didicerimus, ſervare pro viribus conemur. Iuxta illud Epheſ. 5 *Imitatores eſtote Dei*. Bernardus ſerm. 36. in Cantica ſcopum ſtudiorum proponit.

Scientia nō tam ex libris quam à Spiritu ſancto habetur

HVIVSMODI Scientiam non tā ex libris hauriri, quam ex Dei dono haberi, ſignificat illud Pſ. 93 *Qui docet hominem ſcientiam*. Prov. 2. *Dominus dat ſcientiam*, Aug. De gratia & lib. arb. c. 19 Sapientiæ 10. Eccleſ. 11. *Scientia legis apud Dominum*. Iſaiæ 11 Filius novi Teſtamenti premittitur iſta ſcientia: *Repleta eſt terra ſcientia Domini*. Daniel. 12. *Multiplex erit ſcientia*. Ceterum cōmendantur in ſcripturis iſtam habentes ſcientiam; vituperantur autē, eā carentes. Sap. 13. *Vani ſunt omnes homines, in quibus nō ſubeſt ſcientia Dei*. Iſaiæ 5. *Captus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam*. Oſeæ 4 *Conticuit populus meus eò quòd non habuit ſcientiam*.

Scientia donum humiles reddit.

HAEC ſcientia ſuiipſius cognitionem parit, ut homo intelligat, quid ſit, unde venerit, ubi modo degat, & quo properet. Quanto autē homo, in iſta ſui cognitione magis proficit, tāto humilior evadit. Vnde apud Gētiles celebre illud: *Noſce teipſū*. Cuius dicti meminit Cicero lib. 5. de finibus, & Clem. Alexand. lib. 1. Strom.

Quid intellectus donū

INTELLECTVS porro virtus ſeu donum eſt; quo in his quæ ad ſalutē pertinent, obſcura penetramus. De quo Pſal. 118. *Da mihi intellectum*. Pſ. 15. *Benedicam Dominum, qui mihi tribuit intellectū*. Pſ. 31. *Intellectū tibi dabo*. Eccl. 15 *Cibavit illum pane intellectus*, Lucæ 24. *Aperuit illis ſenſū, ut intelligerēt ſcripturas*. 2. Tim. 2 *Intellige quæ dico*. Chryſ. ho. 3. de Spiritu ſācto dicit, *Sapiētiā eorum eſſe, qui alios docere poſſūt: Intellectū verò eorū, qui faciliè diſcūt*.

QVANTOPERE autem hoc donum exoptari debeat, & à Deo precibus expeti, ex Pſal. 118. colligimus, in quo David quinquies ſibi intellectum dari flagitat. Et Pſal. 50. ſe hoc donū à Deo impetraſſe gratulatur: *Incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi*.

Fide obtinetur intellectus.

OBTINETVR autem iſtud donum fide; juxta illud Iſaiæ: *Niſi credideritis, nō intelligetis*. Proſper ſententia 128. dicit, *intellectum eſſe fidei mercedem*. Puritate inſuper vitæ hoc donū à Deo impetrari ſuadet illud Iere. 10. *Dominū non quæſierūt, ideo nō intellexerūt*. Pſal. 48 *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit*. Potiſſimum vero intellectus donum humilitate comparatur, iuxta illud Pſalm. 118. *Intellectum dat parvulis*. Matth. 11. *Revelaſti ea parvulis*. Greg. lib. 25. Moral. cap. 11. *Humilitas aperta, ſuperbia abſcondit*.

CAP. CCLXXXVII.

De quatuor virtutibus Cardinalibus.

Quatuor ſunt virtutes Cardinales

QVATVOR reliqua Spiritus ſancti dona, Conſilii, Fortitudinis, Pietatis, & Timoris quatuor ſunt præcipuæ virtutes morales, quæ vulgo CARDINALES nominātur; quia ſunt aliarum omniū virtutum moraliū fontes & cardines; & ut fores circa cardines vertuntur, ita omnia honeſtæ vitæ officia his virtutibus innituntur. Quare meritò Ambroſius eas *Cardinales virtutes* appellat, lib. 5. in Lucā Auguſt. li. de ſpir. & anima. Proſper lib. 3. de vita contempl. c. 18. Greg. vero *Principales*, ho. 3 in Ezech. Bernard. ſer. 22. in Cantica. Has quatuor Virtutes tam Philoſophi quam Theologi agnoſcunt, *Prudentiam, Fortitudinē, Iuſtitiam, Temperantiam*: quarum numerus

rus

Digitized by Google

rus ex parte facultatum animæ, quas afficiunt, apertè colligitur. Nam vis animi in Rationem, & Voluntatem ſive appetitum dividitur. *Prudentia* rationē, quæ mentis acies eſt, illuminat, ut quadam ſolertia, quid in rebus agendis ſequendum aut vitandum ſit, perſpiceat: Appetitus autem, rationalem ſcilicet, iraſcibilem, & concupiſcibilem cōplectitur: quos tres reliquæ virtutes adjuvant. Nam *Iuſtitia* rationalem appetitū moderatur, ut alteri quod ſuum eſt tribuat: *Fortitudo* appetitum iraſcibilem dirigit, ne per vim & injuriam alterū lædat, arduaque & moleſta promptè ſuſcipiat, ne rei difficultate territus officiū recuſet aut deſerat: *Temperantia* vero appetitū cōcupiſcibilē adjuvat, ut in voluptatibus modū & ordinem conſervet.

Virtutis officia.

Idem Virtutum numerus ex virtutis officio deducitur. Nam virtus omnis in quatuor rebus verſatur: ſcilicet, in perſpiciendo, quid in unaquaque re verum ſincerumque ſit, quod prudentiæ munus eſt proprium: vel in animi perturbationibus, & oblectationibus moderandis, atque in ſuo unicuique reddendo, quod præſtant Fortitudo, Tēperantia, Iuſtitia.

Quatuor præcipue animi affectiones.

IDEM quoque virtutum numerus ex quatuor animi præcipuis affectibus, qui his corriguntur, elici poteſt. Sunt autē quatuor hi animi affectus: *Cupiditas, Voluptas, Metus, & Dolor.* Cupiditates & oblectationes ſenſuū corporis emendat Temperantia: Metus & Dolores, qui nos moleſtia afficiunt, refrenat Fortitudo: ne autem in agendo ſimus inconſtantes, leves, temerarii, præcipites, Prudentiæ munus eſt. Studium verò, amorem atque cupiditatem lucri & pecuniæ, ut in contractibus & commerciis, quod æquum eſt teneatur, coercet Iuſtitia. Eſt ergo *Fortitudo,* veluti columna domus: *Temperantia* verò frenum ſeu habena morum & affectum: *Prudentia*, rationis norma: *Iuſtitia,* denique, ſtatera æquitatis. His quatuor virtutibus, tāquam quadrigarum curru, ad finem rationi congruentem, vita hominis rectè ſapienterque vehitur. Siquidem omnis vitæ humanæ perfectio in actione & cognitione conſiſtit: ad actionem verò conducunt Temperantia, Fortitudo, Iuſtitia: & ad cognitionē, Prudentia. Quarū quatuor virtutū, ceteræ morales quædā partes ſunt, aut cū eis affinitatē habēt: Ad Iuſtitiā .n. revocantur ōnes illæ virtutes, quæ ad alterū ſūt: cujuſmodi ſūt *Religio,* quę cultū & honorē Deo tribuit. *Pietas,* quæ patriæ, parentib. & propinquis honorē debitū præſtat: *Obſervātia*, qua ceteros dignitate præcellētes reveremur: *Obedientia,* qua majorum præfectorūq; juſſis & imperiis obtēperamus: *Fides,* qua in promiſſis, pactis, & cōvētis veritatē ſervamus. *Veritas,* qua in ceteris ōnibus mendacia devitamus. *Gratia,* qua erga bene de nobis meritos grato animo ſumus. *Liberalitas,* qua gratis noſtra benignè aliis communicamus. *Benignitas,* quæ Humanitas & Charitas quoque dicitur, qua in aliū beneficia ſine ulla exſpectatione cōmodi noſtri ultro cōferimus: *Vindicatio,* qua delicta & malefacta alterius coercemus & punimus *Clemētia,* qua in pœnis delinquētiū rependis modū ſervamus *Diſtributio,* qua ſingulis honores, dignitates, & officia pro meritis tribuimus: *Miſericordia,* qua indigentiam alienā ſublevemus: *Hoſpitalitas,* qua peregrinos & advenas amater excipimus. Cic. l. 2. De Invent. ſex Iuſtitiæ partes enumerat. Macrobius vero l. 1. in Somniū Scipionis c. 8. ſeptē Iuſtitiæ partes aſſignat, ac inter eas, Innocētiā, Amicitiā & Cōcordiā ponit.

Fortitu columna cōparatur.

Perfectio humanæ vitæ in actione & cognitione.

AD Fortitudinem verò illæ virtutes revocantur, quæ animo magnitudinem quandam præſtant, ut adverſa, moleſta,

Tt 2 acerba

acerba, malaque promptiùs ſubeat vel ſuſtineat, & pericula vel quævis ardua non reformidet, ſuaq; bona impendat, vel honores, dignitateſque contemnat. Cujuſmodi virtutes ſunt *Fiducia* ad aggrediendū & ſuſtinendū: *Magnificētia* in pecuniis abundanter expendendis, & in ſumptibus faciēdis: *Magnanimitas* ad excelſas rerum adminiſtrationes ſuſcipiendas, in quibus ſunt Honores, Dignitates, Imperia, Principatus: *Patientia* ſive tolerantia, qua ſuperantur rerum difficultates, quæ moleſtiam, faſtidium & dolorem ſolent, ingerere: *Perſeverantia* qua infracto animo curæ, ſollicitudines & quæcumque moleſtiæ, quas temporis diuturnitas adfert, vincuntur.

Fiducia. *Magnificentia.* *Magnanimitas.*

AD Temperantiam illæ virtutes reducuntur, quæ cupiditates, voluptates, dolores ſenſuum & corporis corrigūt, aut iras emolliunt: cujuſmodi ſunt *Abſtinentia* in cibis, *Sobrietas* in potionibus: *Caſtitas* (coniugum, viduarum & virginum) qua luxuria cohibetur: *Pudicitia*, quæ voluptates in oſculis, amplexibus & tactibus refrenat: *Clementia*, quæ ordinem & modū in pœnis infligēdis præſcribit, effectumq; vindicantis cohibet: *Manſuetudo*, quæ iras temperat: *Modeſtia*, quæ in vultu, inceſſu, geſtu, voce, aliiſque corporis motibus rectum ordinem ſervat: *Vrbanitas*, quæ in verbis & ſermonibus rectæ rationis modum conſtituit.

Virtutes ad temperantiam reducūtur.

PRVDENTIAE tres ſpecies cōſtituantur. *Prima* propriam cujuſque vitam optimè dirigis: *Secunda* (quæ Oeconomica vocatur,) ad rectam familiæ gubernationem ſervit: *Tertia* (Politica dicta) in communi Reipublicæ ſalute tuenda & adminiſtranda verſatur, in Legibus ferendis, Magiſtratibus eligendis, ſimulque in obediendo, Legibus, Præfectis atque Magiſtratibus. Conſtat autem Prudentia memoria præteritorū, intelligentia præſentium, & providentia futurorum, circumſpectione, vigilantia, ſolertia, perſpicacia, cautione, bona remediorum ad finem conducentium inquiſitione, conſultatione, judicio, & in bene præſcribendo, exſequendoque conſtantia & firmitate.

Prudentia unde & quo modo acquiratur.

PRIMVS autem Prudentiæ actus eſt *Conſilium*, ſive bene conſultare. Vnde in ſcripturis ſacris Conſilium pro Prudētia ponitur. 1. Machab. c. 2. *Simon vir con ſilij eſt*, Eccleſiaſt. 32. *Fili ſine conſilio nihil agas.*

De conſilio ut Spiritus ſancti donū eſt.

EST autem Conſilium, Spiritus ſancti donum, quo ſecundùm Deum omnes noſtras actiones gubernamur. De quo Eſaiæ 11. Eccleſiaſt. 37. Proverb. 4. & 19. *Qui feſtinus eſt* &c. Baſilius in 3. c. Iſaiæ *hominem inconſultū navi abſque gubernaculo* comparat. Non eſt autem judicandus præceps, qui Deum efficaciter vocantem confeſtim ſequitur, quia talis divina luce omni humano conſilio certiùs dirigente, colluſtratur; ut Matth. 8. Dominus ait. *Sequere me.*

CONSILIVM porrò expetendum eſt à prúdentibus, peritis, probis & benevolis, juxta illud Eccleſiaſt. 37 *In conſilio cum viro ſancto aſſiduus eſto.* & ca. 8. *Cum fatuis conſilium non habeas.* Cōſultores autem benevolos eſſe debere inſinuat Eccleſiaſt. cap. 8. *Cum extraneo ne facias conſilium.* Eccleſi. 6 *Sit tibi conſilarius unus de mille.* Cujuſmodi conſiliarii fuerunt Moyſes, Ioſeph, Daniel, & *magni conſilii Angelus*, de quo Pater dixit *Ipſum audite.*

A quibus conſilium petēdum ſit

CETERVM quòd bonis conſiliis obtemperandum ſit, Proverb. 12. Sapiens his verbis expreſſit: *Qui ſapiens eſt, audit conſilia.* Sic Pharao audivit conſiliū Ioſeph, Geneſ. 41. Moyſes acquievit Iethro, Exo. 18. David conſilium Nathan

inferiori,

inferioris, bona monita Dei inſtinctu ſuggerẽtis, patienter admiſit. Theodotius Magnus. Ambroſii correptionem probauit.

IMPRVDENTI verò, malòque conſilio non eſſe acquieſcendum, oſtendit exemplum Roboam 3 Reg. 12. qui ſpreto Senum conſilio, juvenum imprudentiam prætulit, Et Chriſtus Matt. 16. Petri conſilium ſano Dei conſilio adverſum graviter confutavit.

CAP. CCLXXXVIII.

De Conſiliis Evangelicis.

Triplex actus conſilii

TRIPLEX actus conſilii reperitur. Primus eſt, quo vera à falſis, & agenda à vitandis, diſcernimus, qui fidelium eſt. Secundus, quoad potiora bona, perfectionis ſcilicet amplectenda conſilia elevamur. Matth. 19: *Si vis perfectus eſſe* &c. Tertius eſt, quo id, quod elegimus exſequimur, perfectè vivendo, & alios ad perfectionis ſtudium informando. Sicut faciunt Epiſcopi, quorum eſt alios perficere, teſte Dionyſio Areopag. l. de Eccl. hie. c. 5 p.: & cap. 6. p. 3.

QVOD autem à Præceptis Evangelica Conſilia differant, Dominus Matth. 19. aperte ſignificavit dicens: *Si vis eſſe perfectus, vade, & vende omnia.* id eſt, ſi non contentus vita ſolum æterna, excellentiorem in ipſa gradum expetas, *vade, vende omnia* &c: Quod etiam ſignificatur illis verbis: *Sunt Eunuchi, qui ſeipſos caſtraverunt propter regnum cælorum.* Et: *Qui poteſt capere, capiat.* Vbi Dominus paupertatis & cõtinentiæ opera non imperat, ſed commendat: neque ad illa cogit, ſed invitet. Ambr. l. de Viduis: *Vt intelligas diſtantiam Conſilii atque Præcepti, recorderis illum, cui in Evangelio præſcribitur, ut præcepta ſervet: & poſtea Conſilium datur, ut divendat omnia.* Hieronymus *contra Vigil. Quod aſſeris, eos meliùs facere, qui utuntur rebus ſuis.* &c. Et in epiſtola ad Euſtochiũ *de ſervanda Virginitate: Vbi conſilium, ibi offerentis arbitrium: ubi præceptum, ibi neceſſitas ſervientis.* Auguſtinus epiſt. 89 qu. 4: *Magiſter bonus mandata legis ab iſtâ excellentiore perfectione diſtinxit,* &c Lib. *de ſanctâ Virginit.* c. 30. Apoſtolus 1. Corint. 7. *Conſilium do.* Chryſoſtomus *in comment.* Sic Filii Ionadab patris conſilium ultrò amplexi leguntur. Ierem. 35. Auguſtinus lib. *de moribus Eccleſiæ c.* 31. *Hi verò patres nullâ ſuperbiâ filiis conſulunt, magna ſua in iubendo authoritate: magna illorum in obtemperando volũtate.* Vnde patet, multa eſſe à Deo conſulta, quæ non ſunt præcepta. De præceptis enim Iuſtitiæ dici nequit: *Qui poteſt facere, faciat:* ſed *omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidentur.* Etenim *Amplecti conſilia laudis eſt: non criminis, omittere*, Auguſtinus lib *de ſancta Virginit.* cap. 30. & 14.

Multa ſunt à Deo conſulta quæ non ſunt præcepta.

CAP. CCLXXXIX.

De Fortitudinis Dono.

FORTITVDINIS dono muniti facilè adverſa ſuſtinent, ut Act. 7. *Stephanus plenus gratiâ & fortitudine.* 2. Cor. 12. *Virtus in infirmitate perficitur.* Hoc dono claruit Abraham, qui Reges victores invaſit & vicit, Gen. 14. Ambroſ. lib. 1. Offic. c. 35. lib. 2. de Abraham cap. 10. Iob, de quo Ambroſ. lib. 1. Offic. cap. 36. David procedens contra Goliath. 1. Reg. cap. 17. Machab. 2. Machab. 7. Tres pueri, Daniel. 3. Item ſancti, quos Apoſtolus Hebr. 11. collaudat.

Quanta vero ſanctorum novi Teſtamenti fortitudo exſtiterit, ipſa mundi converſio ad Chriſtum Deum verum atteſtatur, quæ Apoſtolorum, Martyrum & Cõfeſſorum miniſterio peracta eſt quorum invicta mentis Fortitudo Act. 5. commendatur: *Ibant gaudentes à conſpectu conſilii.* In tribulatione gloriabantur, Rõ 5. Gaudebit, Iacobi 1. & 1. Corinth. 4. Iob.

HOC Fortitudinis donum nobis in hujus vitæ ſtadio cum Mundo, Carne atque Diabolo colluctantibus, pernecesſarium eſt, quia maxima hoſtis & adverſarii noſtri fortitudo eſt, quæ deſcribitur Iob. 40. & 41. Lucæ 11 *Cùm fortis armatus,* &c. Ad Ephel. 6. *Non eſt nobis colluctatio adverſus carnẽ & ſanguinem.* Vide 1. Petri 5. Diabolus propter ferociã & audaciam Leoni comparatur. Pſ. 90. propter venenatam aſtutiam & violentiam, Draconi. Quòd inſuper exploret ſingulos, ut expugnet. oſtendit Cyprianus de zelo & livore.

Fortudo nõ vera ſed apparens ex mundana cupiditate oritur.

SCIENDUM hic eſt, quoſdã nõ veram, ſed apparentem habere fortitudinem: quales aſpera ſuſtinenda promptos efficit mundi cupiditas, mentiſque obſtinatæ duritia non Dei charitas, aut vera mentis in victæ cõſtantia, ſicut Proſper ſententia 295 his verbis exprimit: *Fortitudinem gentilium mundana cupiditas facit fortitudinem autem Chriſtianorum Dei charitas*, ex Auguſt. l. 1. De patiẽtia c. 17.

FORTITUDINIS officia recenſet idẽ Proſper lib. 3 de vita contemplativa c. 20. Lactant. lib. 5. cap. 14. Auguſt. lib. 4. de civit. cap. 20. De mundanorum fortitudine agit Cicero libr. 1. Offic. & Valerius Max. lib. 3. cap. 2.

CAP. CCXC.

De Pietatis ſive Iuſtitiæ dono.

PIETATIS nomine Iſaias potiùs quàm Iuſtitiæ illud Spiritus ſancti donum expriſſit, quo Deum ut Patrem colimus, & omnibus propter Deũ bene afficimur, ut juſtitiam Chriſtianam in religione ac pietate inprimis conſiſtere doceret, quibus Deo reddimus quod debemus. Vnde Apoſtolus 1. Timoth. 4 *Exerce teipſum ad pietatem. Eſt* autem *Pietas* (Auguſtino teſte Enchir. 2) *verax veri Dei cultus, conſiſtens in Fide, Spe atque Charitate.* Tunc enim Deum colimus, dum firmiter ei credimus, confidenter in eum ſperamus, & ſincera charitate diligimus. Iuſtitiæ itaque fundamentum eſt fides, quam nulla merita præcedunt, ſed ex illa cuncta profluunt Ex juſtitia verò & pietate aliorum neceſſitates noſtras eſſe ducimus, nec ſolis nobis, ſed toti humano generi natos nos eſſe credimus. Vnde aliorum nocumenta tanquam ſi forent propria, ſtudemus propulſare; & omnia quæ valemus, in commune conferimus, ſuum cuique tribuentes, Deo ſcilicet, nobis atque proximo quod debemus; agentes, ut ratio dominetur vitiis, corpus animo, animus vero ipſi Deo ſubjiciatur. Proſper lib 3 de vita contemplat. cap. 23. & 26.

PIETAS denique ſe ad parentes aliosque ſanguine junctos porrigit, quibus grata voluntate conſulit. Ambroſ. lib. 1. Offic. c. 27 Auguſt. lib. 83. qu. q. 31. *Pietate parentibus & ſanguine iunctis ſuccurrimus.*

HINC qui parentibus honorem, obſequia, ſuſtentationem exhibent, Pii vocantur; & qui parentibus illa denegant, Impietatis notantur. Matth. 15. Cicero libro 2. De Inventione & Oratione 22.

ILLUSTRIA pietatis in parentes exempla, profert Valerius Maximus lib. 5. ca. 4. Plinius libro 10. cap. 23 Ciconiæ officia in parentes recenſet. Ambroſius lib. 5. Hexaem. cap. 16. Extenſione inſuper

per quadam *Pietatis* nomen transfertur ad mentis affectionem, qua facilè aliis compatimur; ut notat Gregorius hom. 19. in Ezech Ex qua loquendi conſuetudine Deus in ſcripturis *Pius* dicitur, quia miſericors ſit erga hominem, ad ſuam imaginem efformatum.

CAP. CCXCI.

De dono Timoris ſive Temperantia.

Iſaia 11. *Donum timoris, ſive temperantia.*

ISAIAS temperantiam *ſpiritum timoris Domini* appellavit, ut doceret Chriſtianam Temperantiam in eo à philoſophica differre, quòd ab illicitis voluptatibus, ne Deus offendatur, abſtinere faciat, juxta illud Pſal. 118. *Confige timore tuo carnes meas*: philoſophica verò; quoniam ita rationi, & corporis ſanitati, atque mentis ſerenitati expediat.

Timor dupliciter ſumitur.

DVPLICITER verò *Timoris* nomen accipitur: *Vno* modo pro appetitus inferioris paſſione, qui timor ſolùm ad corporalia mala, quæ ſenſibus exterioribus percipiuntur, ſeſe extendit, ac proinde naturalis, nõ vitioſus aut malus eſt. Conſiſtit enim in quadã fuga mali, ſenſus exteriores offendentis; qualem timorem in brutis quoque cernimus. *Altero* modo ſumitur pro actu vel habitu voluntatis, quo malum arduum futurum, quod vitari poteſt, refugit. Nam de bono futuro, Spes eſt; de malo autem præſente, Dolor: de malo non arduo, Odium: de malo quod vitari nequit, Deſperatio. Extenditque hic timor ſe ad mala intelligibilia, & nonnumquam bonus, aliquando verò malus eſt; ut docet S. Thomas in 2. 2. qu. 19 & Magiſter Sentent. diſtinct. 34.

DIVIDITVR autem Timor exiſtẽs in voluntate, in timorem mundanum, quo metu pœnarum præſentium, aut amittendorum temporalium bonorum à Deo avertimur: quali timore Petrus Chriſtum negavit. Eſtque hic timor malus, à Chriſto Matth. 10. prohibitus: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus*. Iſ. 51. *Quis es tu, qui times ab homine mortali?* Iob. 6 *Qui times pruinam, obruet eum nix*. Baſil. in Pſal. 35. hunc timorẽ, *Animæ hoſtem* vocat, & naſci ex infidelitate, aut fidei infirmitate oſtendit: ſic Petrus ambulans ſuper aquas, timuit.

Timor mũdanus.

DIVIDITVR quoque Timor hic in *ſervilem, initialem, & caſtũ ſive filialẽ*. Omnis enim timor, qui ad Deum convertit, aut eſt timor pœnæ futuri ſeculi, aut timor culpæ ac ſeparationis à Deo. Si autem tantum pœnæ ſit, erit *timor ſervilis*. Sin verò culpæ ſit, atq; amiſſionis divinæ amicitiæ, erit *timor filialis*. Quod ſi vero partim ſit pœnæ, partim culpæ, vocatur *initialis timor*.

Triplex timor: ſervilis, initialis et caſtus.

EST autem *ſervilis timor*, quo formidine ſupplicij à Deo juſto judice inferendi, abſtinet quis à malo. Cohibet enim animũ, non amore juſtitiæ nec metu æternorũ bonorũ amittendorũ (quæ non amat) ſed tantũ formidine pœnæ. Eſtque hic timor non malus, ſed bonus, licet imperfectus. Coercet enim opus externum, quamvis non ſanet animum, qui peccare mallet, ſi impunè liceret; & paullatim aſſueſcit juſtitiæ, ac præparat locum charitati, ut incipiat diligi, quod ſolũ timebatur. Hinc. *Initiũ ſapientiæ timor Domini*, Prov. 1. Pſ. 110. *Cùm autem perfecta charitas intraverit, pellit timorem*, 1. Ioann. 4. Quemadmodum enim, dum ſuitur filium, per ſetam introducitur; & niſi ſeta tranſeat, linum non intrat: ita niſi timor mentem

Timoris ſervilis deſcriptio.

Digitized by Google

tem occupet, charitas non intrat. Auguſtinus tract. 9. in cano Ioannis; tract. 34. in Ioan. ſerm. 18. De verbis Apoſtoli. Chryſuſtomus hom. 18. ad Antioch. *timorem eſſe fontem iuſtitiæ* dicit. Eſt enim impulſus Spiritus ſancti, non quidem inhabitantis, ſed tamen excitantis; quo adiutus pœnitens viam ſibi ad iuſtitiam parat; ut definitum eſt in Concilio Trident. ſeſſ. 14 ca. 4. *Doctrina*; & can. 5. Et ſeſſ. 6 can. 8. *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad miſericordiam Dei confugimus, vel à peccando abſtinemus, peccatum eſſe, aut peccatores peiores facere, anathema ſit.* Timor enim à peccato revocans, bonus & utilis eſt: ſervilitas autē adiuncta timori, vitioſa eſt, nō ex natura timoris, ſed ex infirmitate hominis proſluens. Vnde Eccleſiaſt. 25 *Beatus homo, cui donatum eſt habere timorem Dei.* Rom. 8. *Non accepiſtis ſpiritum ſervitutis in timore.*

Initialis timoris deſcriptio. INITIALIS autem timor vocatur, quo partim metu pœnæ, partim metu culpæ, amoreque iuſtitiæ à peccato abſtinetur: eſtque medius inter ſervilem & filialem timorem. Ideoque in charitate inchoata reperitur, non in perfecta, quæ omnem pœnæ metum, conſcientiæque tormentum depellit. Timor enim duo reſpicit; malum ſcilicet, atque eum, à quo malum inferri poteſt: ſicuti fur ſuſpendium & judicem timet. Priore modo, Gehenna, poſteriore verò Deus ipſe iudex timetur. Hoc initiali timore utrumque metuimus. ſic tamen, ut judicem ſimul amemus, & offendere vereamur Dicitur vero hic timor etiam initium ſapientiæ, quia principium ſit intrinſecum ſapientiæ, juſtitiæ ſeu charitatis; ut docet Auguſt. tract 9 in Canon. Ioannis. 34. in Ioan De hoc timore Prov. 28. dicitur: *Beatus homo, qui ſemper eſt pavidus.* Eccleſ 5. *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu.* ca. 25. *Timor Dei initium dilectionis eius.*

Deſcriptio timoris filialis ſeu caſti. TIMOR *filialis* eſt, quo Deum quis offendere metuit, ne ab eo deſeratur, ipſoque diſcedente, ab eo ſeparetur. Hic charitate creſcente augetur, nec in futura vita evacuabitur. *Timor* enim *Domini permanet in ſeculum ſeculi.* Pſal. 18 Alium tamen tunc, quam nūc unum habebit iſte timor. Nam efficiet, ut Deum revereamur: tunc enim Deo carere, aut ipſum offendere non verebimur, ſicuti Chriſtus hic agens non timuit Deum offendere, aut ab eo ſeparari; maximè tamen Patrem reveritus eſt. Hebr 5. *Exauditus eſt pro ſuâ reverentiâ.* De hoc timore in Pſ. 33. *Timete Deum omnes ſancti eius.* Manat enim ex amore Dei, ſicut ſponſæ erga ſponſum, & filiorum erga parentes. Vnde. *Spiritus adoptionis filiorum* appellatur, Rom. 8.

CAP. CCXCII.

Vtrum Spiritus Sancti dona inter ſe connexa ſint?

Dona intellectus nō ſibi cohærent DONA inter intellectualia non ſibi neceſſariò cohærere, ex Apoſtolo evidens eſt, 1. Cor. 12 ubi ait dividi Spiritus ſancti dona, nec uni omnia dari. Et c. 13 *Varia dona ſine charitate haberi* tradit; experientiaque atteſtatur, multos ſcientiæ dono carere. Vtrum autem cuncta moralia dona, ſeu virtutes morales connexæ ſint, anxiè à Philoſophis, Scriptoribus Eccleſiaſticis diſputatum invenimus; & quidem nonnulli connexas affirmant, alij negant. Ceterum re bene diſcuſſa inter ſe omnes conveniunt, ſcilicet *virtutes morales eſſe inter ſe copulatas, non quidem, ut habitus ſunt boni & laudabiles, ſeu virtutes, proprias materias obiectas habentes, ſed ut virtutes ſunt perfectæ & heroicæ, bonum eligentes* ob

Digitized by Google

IV. Virtutes morales perfectæ ſunt connexa. *ob communem honeſtatis rationem, animo parato adverſus omnem inordinatum appetitus affectum:* puta contra quemlibet timorem & contra omnes ſenſuum atque corporis dolores & voluptates, omni commodo contempto. Denique quatuor Virtutes principales connexæ ſunt, quatenus generales quædã conditiones ſunt omnis virtutis, eligentis bonum in propria materia ſapienter, conſtanter, modeſtè, ac rectè. Connexio itaque virtutum, in primariis quatuor Moralibus tãtum habet locum, quæ ad communem cuiuſque vitam ſpectant: non in ceteris, quæ propriæ ſunt ſingulorum: nec abſolutè, ſed modo dicto conſociatæ ſunt. Hinc Hieronymus dialog. 1. Contra Pelagianos dicentes, eum, qui unam virtutem habeat, omnes videri habere; reſpõdet, *participatione, nõ proprietate haberi.* Auguſtinus epiſt. 29 dicit, ſententiam de connexione moralium virtutum Philoſophorum eſſe, non Apoſtolorum. Gregor. lib. 1. moral. ca. 39. & hom. 3. in Ezechielem, tradit, *Virtutes primarias eſſe connexas.* Hieronymus in ca. 5. & 6. Iſa. æ. Auguſtinus lib. 6. De Trin. ca. 4. citatus à Magiſtro lib. 3. diſt. 36 quem ſequitur D. Thomas 1. 2. quæſt. 65. art. 1. Bernardus lib. ad Eugen. c. 6. dicit *ſuaviſſimum quendam concentum eſſe virtutum, unamque ſequi alteram.* Et quidem omnes morales Virtutes prudentiæ connecti, ex eo liquet, quod omni actioni tempus idoneum atque modus conſtitui debeat; ut docet Baſilius de Conſtitut. Monaſt. cap. 15. Hieronymus in 10. ca. Matth. ad illud: *Eſtote prudentes.* Proſper lib. 3. de vita contemplativa, cap. 29. & 30.

CAP. CCXCIII.

De Beatitudinibus.

EVANGELICAE Beatitudines à Matt. c. 5. & Luca ca 6. enumeratæ, differunt à Spiritus ſancti donis & virtutibus, ſicut actus ab habitu; ut docet Aug. lib. 1. De ſerm. Domini in monte c 9 Ambr. li. 5 in Lucam Nuncupantur vero *Beatitudines*, quia certa ſunt ad beatitudinem perveniendi media. Ro. 8 *Spe ſalvi ſumus.* Eadem porro Chriſtianarum virtutũ opera, fructus Spiritus ſancti dicuntur, quatenus ab hominis bona volũtate, Spiritu ſancto adiuvãte, producuntur. Significatur enim ea phraſi, humanã vim & rationẽ ad huiuſmodi opera per ſe non ſufficere ſed opus eſſe ſemine gratiæ ac intima Spiritus ſancti cooperatione *Beatitudinum deſcriptio.*

Opponuntur verò fructus Spiritus ſancti, fructibus Carnis, qui oriuntur ex ſemine vitioſæ concupiſcentiæ, ab arbore voluntatis malæ. Diſtinguuntur etiam ab operibus humanis, quæ producuntur ex ſemine naturalis rationis, ab arbore humanæ volũtatis, quatenus natura quædã bona eſt. A Beatitudinibus autem diſtinguuntur; ut genus à ſpecie. Nã omniũ perfectarũ virtutum actus, ſunt fructus Spiritus ſancti: Beatitudines verò, ſolum nobiliores ſpecialium virtutum actus, qui Matt. 5. & Luc. 9. exprimuntur. *Fructus carnis.*

Fructus Spiritus ſancti Apoſtolus ad Galat. 5 recenſet duodecim; non quia nõ plures ſint, ſed ut de aliis Chriſtianarum virtutum actibus idem eſſe ſentiendum admoneret.

DE PECCATIS autem in Spiritum Sanctum, Cur quædam peccata in Patrẽ, alia in Filium, & nonnulla in Spiritum ſanctum committi dicantur; quare inſuper hæc potius quam illa dicantur irre- *De peccatis in Spiritum ſanctum*

 miſſibi-

Digitized by Google

IV. Virtutes morales perfectæ ſunt connexæ.

ob communem honeſtatis rationem, animo parato adverſus omnem inordinatum appetitus affectum: puta contra quemlibet timorem & contra omnes ſenſuum atque corporis dolores & voluptates, omni commodo contempto. Denique quatuor Virtutes principales connexæ ſunt, quatenus generales quædã conditiones ſunt omnis virtutis, eligentis bonum in propria materia ſapienter, conſtanter, modeſtè, ac rectè. Connexio itaque virtutum, in primariis quatuor Moralibus tãtum habet locum, quæ ad communem cuiuſque vitam ſpectant, non in ceteris, quæ propriæ ſunt ſingulorum: nec abſolutè, ſed modo dicto conſociatæ ſunt. Hinc Hieronymus dialog. 1. Contra Pelagianos dicentes, eum, qui unam virtutem habeat, omnes videri habere; reſpõdet, *participatione, nõ proprietate haberi.* Auguſtinus epiſt. 29 dicit, ſententiam de connexione moralium virtutum Philoſophorum eſſe, non Apoſtolorum. Gregor. lib. 1. moral. ca. 39. & hom. 3. in Ezechielem, tradit, *Virtutes primarias eſſe connexas.* Hieronymus in ca. 5. & 6. Iſaiæ. Auguſtinus lib. 6. De Trin. ca. 4. citatus à Magiſtro lib. 3. diſt. 36 quem ſequitur D. Thomas 1. 2. quæſt. 65. art. 1. Bernardus lib. ad Eugen. c. 6. dicit *ſuaviſſimum quendam concentum eſſe virtutum, unamque ſequi alteram.* Et quidem omnes morales Virtutes prudentiæ connecti, ex eo liquet, quod omni actioni tempus idoneum atque modus conſtitui debeat; ut docet Baſilius de Conſtitut. Monaſt. cap. 15. Hieronymus in 10. ca. Matth. ad illud: *Eſtote prudentes.* Proſper lib. 3. de vita contemplativa, cap. 29. & 30.

CAP. CCXCIII.

De Beatitudinibus.

Beatitudinum deſcriptio.

EVANGELICAE Beatitudines à Matt. c. 5. & Luca ca 6. enumeratæ, differunt à Spiritus ſancti donis & virtutibus, ſicut actus ab habitu; ut docet Aug. lib. 1. De ſerm. Domini in monte c 9 Ambr. li. 5 in Lucam Nuncupantur vero *Beatitudines,* quia certa ſunt ad beatitudinem perveniendi media. Ro. 8 *Spe ſalvi ſumus.* Eadem porro Chriſtianarum virtutũ opera, fructus Spiritus ſancti dicuntur, quatenus ab hominis bona volũtate, Spiritu ſancto adiuvãte, producuntur. Significatur enim ea phraſi, humanã vim & rationẽ ad huiuſmodi opera per ſe non ſufficere ſed opus eſſe ſemine gratiæ intima Spiritus ſancti cooperatione

Fructus carnis.

Opponuntur verò fructus Spiritus ſancti, fructibus Carnis, qui oriuntur ex ſemine vitioſæ concupiſcentiæ, ab arbore voluntatis malæ. Diſtinguuntur etiam ab operibus humanis, quæ producuntur ex ſemine naturalis rationis, ab arbore humanæ volũtatis, quatenus natura quædã bona eſt. A Beatitudinibus autem diſtinguuntur; ut genus à ſpecie. Nã omniũ perfectarũ virtutum actus, ſunt fructus Spiritus ſancti: Beatitudines verò, ſolum nobiliores ſpecialium virtutum actus, qui Matt. 5. & Luc. 9. exprimuntur.

Fructus Spiritus ſancti Apoſtolus ad Galat. 5 recenſet duodecim; non quia nõ plures ſint, ſed ut de aliis Chriſtianarum virtutum actibus idem eſſe ſentiendum admoneret.

De peccatis in Spiritum ſanctum

DE PECCATIS autem in Spiritum Sanctum, Cur quædam peccata in Patrẽ, alia in Filium, & nonnulla in Spiritum ſanctum committi dicantur; quare inſuper hæc potius quam illa dicantur irre-

Digitized by Google

miſſibilia; & quot, ac quænam huiuſmodi peccata ſint, in tractatu De Peccatis explicatur infra c. 349. in explicatione Articuli 10.

CAP. CCXCIV.
Nonus Articulus.

Sanctam Eccleſiam, catholicam, Sanctorum communionem.

Eccleſia Dei domus eſt.

POST confeſſionem CREATORIS, hoc eſt, ſummæ Trinitatis, quæ unus eſt Deus, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, rectus profeſſionis fidei ordo expoſcebat, ut ſubjungeretur ECCLESIA, tanquam inhabitatori domus ſua, & Deo templum ſuum, & Conditori atque moderatori civitas ſua: vt nimirum intelligeretur, quos Spiritus ſanctus participes ſuæ ſanctitatis efficeret, quippe fons omnis ſanctitatis atque largitor. Confitemur autem, ab eodem Eccleſiam ſanctitate vera donatam; in eaque ſola verã ſanctitatem, quæ nos ad beatam & immortalem vitã præparet, idoneoſque efficiat, reperiri.
Ephes. 5. Quia vero Chriſtus nulli extra Eccleſiã ſuæ Paſſionis meritum ad ſalutem applicari voluit, neque ulli extra Eccleſiam ſalutis conſequendæ ſpem fecit. (*Ipſe enim ſalvator eſt corporis ſui*) nec tamẽ impij deſunt. qui Catholicam apud ſe tantum eſſe affirment, ſedulo exponendum erit, quid ECCLESIAE nomine intelligendum, & quidnam Eccleſia, qualis, quibuſque notis ab omnibus aliis hominibus cœtibus diſcerni poſſiot.

De nomine Eccleſiæ.

Quid Eccleſiæ nomine ſignificetur.

ECCLESIAE nomen Latini à Græcis mutuati, poſt divulgatum Chriſti Evangelium, ad res ſacras tranſtulerunt, ut ſignificet *evocationem, ſeu cœtum vocatorum.* Ac primo generatim ad omnem intelligentium creaturarum multitudinem: tam Angelorũ, quã hominum; in una ſocietate vnum Deum Creatorem colentium ſignificandum uſurpatur: ut idẽ ſit Eccleſia, quod *Ciuitas Dei, domus, & templum, in quo Deus habitat.* Templum autem ſummæ Trinitatis eſt, Eccleſia univerſa, conſtãs Angelis & hominibus ſanctis, quæ una eſt conſortio æternitatis & vinculo charitatis, inſtituta ad colendũ unũ Deũ à quo tota ſanctificatur & regitur. Sic ad Eph. c. 1. Apoſtolus: *Ipſum dedit caput ſupra omnem eccleſiam:* Hebr. c. 12. *Eccleſiam primitivorum, qui conſcripti ſunt in cælis.* Auguſtin. Enchirid. c. 50. & 61. Lib. 12. De civit. cap. 9.

Eccleſia ſignificat cœtum hominum.

SECUNDO nomẽ Eccleſiæ ſignificat *Cœtum, concilium, aut congregationem hominum, ſive fidelium, ſive infidelium,* 2. Paralip. 6. *Eccleſia magna valde* Pſal. 25. *Odivi eccleſiam malignantium.* Acto. 19. *Legitima eccleſia.*

TERTIO Eccleſiæ nomine *præſides ac paſtores eccleſiæ* ſignificantur. Matth. 18. *Dic eccleſiæ.* Act 14. *Cum congregaſſent eccleſiam* Item, *deducti ſunt ab eccleſia.* Act. 24. *excepit eos eccleſia.*

Eccleſia ſignificat locum, in quo fideles conveniunt.

QUARTO Eccleſiæ nomen *loco tribuitur, in quo populus Chriſtianus rei ſacræ cauſa ſolet convenire.* Iudic. 6. *Omnis populus tota nocte intra eccleſiã oraverũt:* ea loquendi formula, qua continẽs ſignificat contentum; vel qua ſigna rerum ſignificatarum nominibus appellantur. Templũ enim materiale, figura eſt Tẽpli Spiritualis, quod ex vivis lapidibus ædificatur, ut Au. docet ſer. 2. de Dedicat.

Eccleſia ſignificat cœtum per Chriſtum evocatorum hominum.

QUINTO Viſitata ſcripturarũ ſacrarũ conſuetudine nomen Eccleſiæ ſignificat *Cœtum hominum, ex maſſa damnationis*

per

Digitized by Google

per Chriſti gratiam evocatorum, ad ſerviendum uni Deo, in fide unius Mediatoris Ieſu Chriſti. Qua ſignificatione à lapſu generis humani uſque ad finem mundi una eſſe dicitur Eccleſia, cujus caput eſt Chriſtus, à quo vitæ ſpiritualis ſubminiſtratio membris omnibus connexis ei per fidem obtigit; juxta illud Ioannis 15 *Ego ſum vitis, vos palmites.* In quem locum Auguſtinus admonet, Chriſtum ſecundum quod homo te.factum eſſe caput eccleſiæ, quæ in hominibus eſt, quoniam unius naturæ ſunt vitis & palmites. Idem tradit enchi. c. 56. & 61.

Eadem vet. & novi Teſtamenti quoad eſſentiam fuit Eccleſia.

QVAMVIS autem novi & Veteris Teſtamenti eadem, quoad eſſentiam fuerit eccleſia; frequentius tamen atque aptius illa hominum multitudo, quæ unum Deum, in fide unius Mediatoris, ſecundum ritus legis Moſaicæ colebat, appellata eſt Synagoga quã Eccleſia: quoniam congregari magis ſit pecorum rationis expertium, in quibus propriè greges dicere conſuevimus; vocari autem ſit, intelligentium. Iudæi vero pecorum more præſentia tantum ſpectabant atque ſectabantur. Chriſtianus vero populus futura æternaq; bona quærit, ut notat Auguſtinus in Pſalm. 77. & 81. atque in inchoata expoſ. epiſtol. ad Roman. Non igitur abſque ratione Chriſtus ſuæ Reipublicę nomen ECCLESIAE indidit Matthæ. 18. Et Apoſtoli, Scriptoreſque Eccleſiaſtici accepto Spiritu ſancto, Chriſtianorum ſocietati hoc Eccleſiæ nomen appropriaverunt, ut ex capite 5. Acto. patet: *Et factus eſt timor magnus in univerſa Eccleſia*: cujus maiores partes etiam Eccleſiæ nomen retinent: unde Apoſtolus Romanor. 16 *Salutant vos omnes eccleſiæ Aſiæ.* Et Ioannes Apocal. 1 *Septem Eccleſiis* ſcribit. Nec ſolum Apoſtolus maioribus Chriſtianorum cœtibus Eccleſia nomen tribuit, ut Eccleſiæ quæ eſt Corinthi, Philippis, Galatiæ &c: ſed etiam privatis fidelium familiis. 1. Cori. 16 *cum domeſtica Eccleſia*: ad Philemoneum: *Eccleſiæ, quæ in domo tua eſt.*

Eccleſia & Synagoga differentia.

Eccleſiæ nomen uſu, eccleſiaſticorum ſcriptorum appropriatum ſocietati Chriſtianorum.

Societas Chriſtianorum Eccleſia nuncupatur.

SVNT & alia plura nomina, quibus Chriſtianorum Reſpublica deſcribitur. 1. Timoth. 3 vocatur *Domus Dei*, quia ab uno ſummo Patre familias gubernetur. Nuncupatur *Grex ovium* Ioan. 10 & 21. Item *Sponſa Chriſti*, 2. Corin. 11. Apoc. 22. necnon *Vxor Chriſti.* Apoc. 19. Epheſ. 5. dicitur *Corpus Chriſti.* 1. Cor. 12. *Omnes nos in unum corpus baptizati ſumus*. Epheſ. 1. ad Coloſſ. 1. *Quæ eſt corpus ipſius.* Nuncupatur denique *Templum Dei, Populus Dei, Civitas Dei, Regnum cælorum, Societas Ieſu*, 1. Cor. 1. & 1. Ioan. 1. *Vinea* Pſal 79. Cant. 2. Iſa. 5. Matth. 20. & 21 *Columba* Cant. 6. *Amica & ſoror*, Cant. 1 & 6.

QVIBVS omnibus nominibus Eccleſiæ unitas, ſeu potius unanimitas deſignatur, ac varia beneficia, quibus fideles Deus affecit, inculcantur. Inter omnia tamen Eccleſiæ nomen præcellit, quo myſteria diverſarum vocũ amplitudine comprehenſa, uno intuitu homini contemplanda offeruntur. In evocatione ſiquidem, quam Eccleſia denotat, gratiæ ſplendor elucet, qua homo de ſtatu Damnationis ad ſtatum Salutis translatus eſt; juxta illud 1. Pet. 2. *Qui de tenebris vocavit vos in admirabile lumen ſuum*. Vnde Paulus paſſim hanc divinam vocationem commendans, ſcribit *vocatis ſanctis*, id eſt; vocatis ad ſanctitatem, ipſaque vocatione ſanctificatis. Roman. 1 & 1 Corinth. 1. Pſalm. 106. *Dicant, qui redempti ſunt à Domino, quos redemit de manu inimici, & de regionibus congregavit eos, & deduxit eos in viam rectam, ut irent in civitatem habitationis.* Hiere m. 31. *ecce ego adducam*

Bernar. ſer 16. in Cãt.

Excellentia nominis Eccleſiæ.

cam eos de terra Aquilonis, inter quos erũt cæcus & claudus. Cant 4. *Veni de Libano ſponſa mea*: id eſt, de idololatria ad fidẽ.

APTISSIME verò fidelium cœtus *Vocationis* nomine deſignatur, quoniam ad Dei populum nemo inſtinctu proprio ſe adjungit; ſed quiſquis venit, à Dei gratuita vocatione prævenitur. Vocat autem Deus non ſolùm extrinſecus aures corporis, Paſtorum miniſtrorumq; Verbi Dei voce pulſando: ſed & interiùs, per ſecretam inſpirationem fidei, qua fit, ut qui mente audit, à Patre diſcat, & veniat. Ioan. 6. & Rom. 8 *Quos vocavit, hos & iuſtificavit*. Vbi obſervandum, vocationem etiam interiorem eſſe multiplicem. Vna enim generalis eſt omnium credentium, & Baptiſmi ſacramentum ſuſcipientium, de qua Actor. 2. *Quoſcũque advocaverit Dominus*. & Matt. 22. *Multi vocati, pauci verò electi*: qua per fidem & ſacramentorum communiorem multi locum convivii ſine veſte nuptiali ingrediuntur; qui tandem inſpiciente per Iudicium Sponſo, ejiciuntur.

Vocatio interior & exterior.

Vocatio generalis & ſecundum propoſitum electionis ad gloriam

Alia quædam ſpecialis vocatio ſecũdùm propoſitum electionis ad gloriam reperitur, de qua Roma 8 *Qui ſecundũm propoſitum vocati ſunt ſancti. Et quos vocavit, hos iuſtificavit: & quos iuſtificavit, hos & glorificavit &c.* Hæc electorum vocatio eſt, qua fit, ut ſic vocati non ſolùm credant, ſed etiam rectè vivãt; nec ad tempus tantùm, ſed uſque in finem perſeverent. Quam vocationem hæretici ECCLESIAE vocabulo ſignificari contendunt, ab eaque inviſibilem Eccleſiam, ſolos prædeſtinatos complectentem, conſtitui docent. Ceterùm falluntur quoniam Eccleſia à communi vocatione interiori dicitur, qua multi vocati, non tamen electi, per fidem & Baptiſmi ſuſceptionem Chriſti familiam ingrediuntur, hoc eſt, Eccleſiam, quamvis merito vitæ poſtea malè geſtæ tandem ejiciantur.

A communi vocatione nomẽ Eccleſia deducitur.

CAP. CCXCV.

De Eccleſia definitione.

EXPOSITO Eccleſiæ vocabulo, de re per Eccleſiam ſignificata ſubjungendum eſt. Ac licet Angeli, qui in accepto juſtitiæ munere perſeverarunt, nulla Chriſti mediatoris vocatione indiguerint, ideoque aptiùs dicantur ad eandem cum hominibus Dei Civitatem, quàm ad eandem Eccleſiam pertinere: quia tamen Scriptura, & Beatus Auguſtinus Eccleſiæ vocem tam angelis quam hominibus tribuunt, in ſi a deſcribimus, Eccleſiam amplitudi e hoc modo: *Eccleſia eſt ſocietas creaturarũ rationabilium, per dona ſupernaturalia [illegible]mi Deo adhærentium.* Quam definitionem ſubindicat Auguſtinus Enchir. c. 56. & 61. & lib. 12 De Civi. c. 9. Bernard. ſerm. 27. in Cantica.

Eccleſia definitio.

Aug. Enchir. 56. & 61.

VT autem Eccleſia ab hominum evocatione per Chriſtum ex perditionis maſſa cenſentur, generaliter in hunc modum definiri poteſt: *Eccleſia eſt cœtus hominum, fide Chriſto capiti adhærentiũ:* Quæ deſcriptio Eccleſiæ ſubſtantiam exprimit. Ideoque ad omnia tempora Militantis Eccleſiæ, ad omnes ejuſdem ſtatus, necnon ad omnes particulares Eccleſias, ex quibus ab initio generis humani una generalis Chriſti Eccleſia conflatur, ſeſe porrigit. Omnis enim hominum ſocietas, quæ fide Chriſto adhæret, per eumque, veluti Mediatorem juſtitiæ influxũ à Deo exſpectat, Eccleſia Chriſti eſt. Vnde priſci ſancti, ſive tẽpore legis naturæ, ſive tempore legis Moſaicæ, qui in Chriſtum crediderunt; ab eoque juſtitiam &

Digitized by Google

& ſalutem exſpectarunt nobiſcum ejuſdem Eccleſiæ fuerunt: cujus licet diverſæ ſint ætates, varij ſtatus, aliæ conditiones, nova privilegia; tamen ex omnibus partibus una reſultat Chriſti univerſalis Eccleſia. *Neque* enim *putandum eſt, quod antiquis iuſtis ſoal, quæ ſemper eſt, Divinitas Chriſti, non etiam quæ nondum erat, eius Humanitas revelata profecerit,* inquit Auguſt. libr. De Peccato Orig. cap. 26. & lib. De Catechizan. Rudibus cap. 3. exemplo Iacob, qui dum naſceretur, manum prius quam caput in lucem emittens, Chriſtum oſtendit, quandam ſui corporis partem, antequam in carne appareret, præmiſiſſe in ſanctis, qui eum naſcendi tempore præierunt; qua velut manu ſe caput Eccleſiæ naſciturū eſſe prænunciaret; quos ait eidem corpori (cujus Chriſtus caput eſt) cohæſiſſe, credendo in eum, quem prænuntiabant: non enim præcurrendo divulſi ſunt, ſed adiuncti potius obſequendo. Nam etſi manus à capite præmitti poteſt: connexio tamen eius ſub capite eſt.

Antiqui ſancti ad Chriſti Eccleſiā pertinuerunt.

PORRO non uno modo cūcta Chriſti membra illi adhærent. Beati enim per viſionem fidei ſuccedentem & flagrantiſſimam charitatem cohærent: qui verò in terris peregrinantur, Chriſto per fidem & unitatis amorem atque certis Sacramentorum, Sacrificiorumque vinculis. (quæ pro temporum varietate diverſa quoque inſtituta fuere) tum inferuntur, tum inter ſe colliguntur. Vnde patet, ſacramenta ad eſſentiam Chriſti Eccleſiæ minimè ſpectare; quoniam ſicut hic pro vario ſtatu Eccleſiæ mutata fuerunt, ita in futura vita plenē ceſſabunt.

Membra Chriſti diverſimodè adhærent.

Ex quibus liquet, Eccleſiam rectè generatim deſcribi in Catechiſmo noſtro, *fidelium congregationem,* ſive, *populum fidelem per univerſum Orbem diſperſum,* ex Auguſtino in Pſalm. 149. cui Greg. ho 38. in Evang. conſonans: *Regnum* (inquit) *cælorum eſt congregatio iuſtorum.* Beda in 26 c. Iob: *Eccleſia eſt omnium ſanctorum congregatio.* Iren lib. 3. cap. 3. cont. hæreſes. *Eccleſiam* intelligit *eos, qui ſunt undique fideles.* Quæ definitiones indicant ſolum partes Eccleſiæ ſubſtantiales, non tamen excludunt proprietates, quæ certos Eccleſiæ ſtatus, aut partes concernunt, per quas Eccleſia conſpicua redditur, & à conventiculis hæreticorum, ſchiſmaticorumque diſcernitur.

CAP. CCXCVI.

De partibus Eccleſiæ Chriſti.

ECCLESIAE Chriſti duæ ſunt potiſſimùm partes: una *Triumphans*, altera *Militans* vocatur. TRIVMPHANS eſt cœtus eorum, qui de Mundo, Carne ac Dæmone victores, ac ab omnibus hujus vitæ periculis liberi, æterna beatitudine perfruuntur: MILITANS verò, eſt cœtus fidelium in terris, cum Mundo, Carne atque Satana luctantium.

Vnius Eccleſiæ duæ partes. Triumphās & Militans.

QVAE duæ partes non duas re diſtinctas Eccleſias, ſed unicam conſtituunt, cujus pars anteceſſit, altera indies ſequitur, donec ſuo Capiti per viſionem quoq; conjuncta; in ſempiterna fœlicitate conquieſcat. Et quia *nemo Deum habiturus eſt in cælis Patrem, qui Eccleſiam hic in terris non habuerit Matrē* nullique hominum extra Eccleſiam ſalutis æternæ ſpes facta ſit, (*Chriſtus enim eſt ſalvator corporis ſui:*) ideo profuerit, de hac Militante Eccleſia ſcire, quidnā ſit, qualis, quibus donis & privilegiis à Chriſto novi Teſtamenti tempore ornata, quibus denique proprietatibus ac

Epheſ. 5.

De Militāte Eccleſia quæ ſciēda.

Digitized by Google

ab omnibus hæreticorum conventicu lis diſcerni queat; item quæ hominum ge nera complectatur.

CAP. CCXCVII

Quid ſit Eccleſia Militans?

Quid ſit Eccleſia Militans,

ECCLESIA hujus tẽporis eſt hominum cœtus, ejuſdem fidei vinculo, & eorundẽ Sacramentorum communione colligatus, ſub regimine legitimorum paſtorum, & præcipuè Chriſti Vicarij, Romani Pontificis. Vnde ab ea ſunt alieni omnes infideles: ut Pagani, Iudæ & Hæretici, Sciſmatici quoque, Catechumeni, & Excommunicati. Hinc à ſectariis perperam definitur Eccleſia, quòd ſit *prædeſtinatorum congregatio*: ita ut omnes & ſoli in ea ſint prædeſtinati: ſicut docuit VVicleff apud VValden. tom. 1. lib. 2. cap. 8. & 9. Quem ſequutus eſt Ioannes Hus art. 1. 2. 3. 5. 6. ut habetur in Concil. Conſtantien. ſeſſ. 15.

Sectariorũ de Eccleſiæ definitione opiniones.

NOVATIANI teſte Cypriano lib. 4. epiſt. 2. & Donatiſtæ Auguſtino teſte lib. *de hæreſ.* cap. 69. Eccleſiam definiebant, eſſe *Congregationem hominum fidelium, qui nunquam in graviora ſcelera, potiſſimumque circa fidei confeſſionem lapſi fuerant.* Nam à cœtu ſuo vulgares peccatores non excludebant, ut fraudatores, mœchos, & ſimiles; ut ex Ephiphanio hæreſi Catharorum liquet.

PELAGIANI Eccleſiam definiebant, *multitudinem hominum perfectorũ, nullum peccatum habentium*: teſte Auguſtino hæreſi 88.

LVTHERANI Eccleſiam definiunt. eſſe *hominum congregationem, verè credentium & obedientium Deo.* Vnde ſequitur, malos non eſſe in Eccleſia, niſi nomine, & corporali admixtione. Ideoque duas Eccleſias configunt; unam *Veram, cuius ſint privilegia in ſcripturis expreſſa, quæ ſit inviſibilis, ſoliſque oculis fidei conſpicua*: alteram verò *Aeternam. quæ nomine tantum ſit eccleſia, omneſque cõtineat, qui in doctrina fidei & uſu ſacramentorum conveniunt, & in hac bonos & malos inveniri permixtos confitentur.*

CALVINVS duas cum Lutheranis conſtituit Eccleſias; unam *Veram, ex ſolis prædeſtinatis conſtantem, ac ſoli Deo notam*: alteram verò *externam & Viſibilem*: quam definit. eſſe *univerſam hominum multitudinem in orbe diffuſam, qui in fidei confeſſione, & ſacramentorum participatione eundem nobiſcum Deum ac Chriſtum profitentur.* In hac malos & bonos eſſe aſſerit. Cõtra hos omnes errores Catholica doctrina tradit, unicã eſſe in terris viſibilẽ Eccleſiã in eadẽ fidei profeſſione, Sacramen orumque cõmunione unum Chriſti Vicarum agnoſcentem, Romanum Pontificem; à qua ſint alieni omnes infideles, qui nunquam Chriſto per Baptiſmum nomina ſua dederunt, ſed alias religiones ſectantur: quales ſunt Iudæi, Turcæ, Pagani. Hos foris eſſe docet Chriſtus Matt. 18. *Sit tibi ſicut Ethnicus.* Et Apoſtolus 1. Corinth. 5 *Quid mihi de iis, qui foris ſunt iudicare?*

Non ſunt duæ Eccleſiæ. Quid Eccleſia?

A'quibus ab Eccleſia Infideles omnes.

EXCLVDVNTVR quoque ab Eccleſia hæretici, qui aliquando in Eccleſia fuerunt, ſed ab ea per hæreſim vel apoſtaſiam receſſerunt. Hos ait Apoſtolus *circa fidem naufragaſſe*, 1. Timoh, 1. ſignificans illum fidelem dici non poſſe, qui vel unum fidei Articulum pertinaci animoſitate repudiaverit: ſicut neque juſtus eſt, qui vel unum letale peccatum commiſerit, juxta illud Iac. 2: *Qui totam Legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus*, Quem admo-

Hæretici.

In uno fidei articulo, infidelis perdit fidem.

Digitized by Google

admodum enim per rei minimæ ad mixtionem adulteratur moneta, & cymbalum minimâ fiſſurâ corrumpitur: ita & fides unius Articuli negatione vitiatur. Nam *qui, quod vult credit, & quod vult non credit: non Deo ſed iudicio ſuo credit*, ut habet Auguſtinus lib. 17 contra Fauſtum, ca. 3. Lib. 32 ca. 19. tract. 67. in Ioannem. Vnde Athanaſius in Symbolo: *Qui integram fidem non ſervaverit, in æternum peribit*. Lucæ 5. Parabola de reti, præ multitudine piſcium ſciſſo, idem ſignificatur. Ad Titum 3. Hæreticus dicitur *Subverſus & proprio iudicio condemnatus*: id eſt, interprete Hieron. *non per excommunicationem, ut multi peccatores, eiectus ſed ipſe ab eccleſiâ ſeipſum eiecit*. 1. Ioan. 2. *Ecce nobis exierunt*, id eſt, ab Eccleſia, in qua prius nobiſcum erant, ſeceſſerunt; *ſed nō erant ex nobis*, ſecundum divinam electionem Auguſtinus lib. De Bono Perſev. cap. 8 Cyprianus in epiſt. ad Iubaianum, *Hæreticos cum extra Eccleſiam ſint*, ait, *ſimiarum more ſibi eccleſiam vendicare*. Hieronymus in dialogo contra Luciferianos dicit, *eos qui ab alio, quam à Chriſto nomen habent, ut Valentiniani &c. non Eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti Synagogā eſſe*. Auguſtinus lib. De Vnitate Eccleſiæ c. 4 *Non utique ſunt in Eccleſia, qui non credunt*. Quamquam vero hæretici extra Eccleſiam ſint, attamen puniri ab Eccleſia poſſunt. Nam licet militiæ deſertorem, qui ad hoſtium caſtra tranſmigravit, cogere, ut redeat. Characterem enim Baptiſmi extra Eccleſiam hæretici retinent, quo admonentur ad unionem Eccleſiæ redire. Primum autem unionis vinculum internum eſt,

Fides.

CAP. CCXCVIII.

Vtrum occulti hæretici in Eccleſiâ ſint?

De occultis hæreticis, qui foris catholicam fidem profitentur, & communione Sacramētorum veris fidelibus permiſcentur, Doctores variè loquuntur. Quidam extra Eccleſiam illos eſſe aſſerunt; alij vero in Eccleſia conſtituunt. Sed non tam de reipſa, quam de modo loquendi laborant. Cōſentiunt equidem Catholici omnes, occultos hæreticos in Eccleſia ſecundum quid eſſe, videlicet ſecundum externam fidei profeſſionem, item ſecundum Sacramentorum communionem, necnon miniſteria, iuriſdictionem; exercent enim poteſtatem regiminis ligando, ſolvendo, excōmunicando, beneficia conferendo vel auferendo: conſentiunt inſuper omnes Catholici, occultos hæreticos ſecundum aliquid extra Eccleſiam eſſe, videlicet animo & voluntate, atque ſecundum internos nexus, quibus membra uniuntur Capiti inter ſe, qui conſiſtunt in fide, atque fraternitatis amore, aliiſque virtutibus. Differt enim Chriſti Eccleſia à terrena Republica in eo, quod requirat, ut membra ſua internis nexibus uniantur inter ſe atque cum capite: hæc vero ſolum exigat, ut omnes hominum ordines Rempublicam conſtituentes, eam foris coniunctionem habeant, quæ pacem tranquillitatemque Reipublicæ temporaliter promoveat.

Vtrum occulti hæretici ſint in Eccleſia?

Occulti hæretici ſunt in Eccleſia, ſecundum exteriores nexus non ſecundum interiores.

QVARE in ſpeciem diſſentientes concordamus ſententias, tenendo, hæreticos occultos eſſe in Eccleſia, quoad exteriores nexus, & poteſtatem regiminis & iuriſdictionis; ac eatenus poſſe vocari membra ſive partes eccleſiæ non

Digitized by Google

non vero eſſe in Eccleſia ſecundum interiores nexus, ac proinde non eſſe viva Chriſti membra, ſed arida & emortua, neque ſenſum, neque motũ à capite haurientia. In quo à malis Catholicis non parum differunt, qui fidem & fraternitatis amorem retinent: quib. licet Chriſtus per Charitatis & Iuſtitiæ ſubminiſtrationem non influat; attamen eis intimè fidem & Chriſtianæ ſocietatis amorem donat. Quod Ioannes 1. epiſtola cap. 2. ſignificat dicens: *Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis.* Quomodo ex nobis, ſi non erant ex nobis? reſpondet Auguſtinus libro 3, de Baptiza. c. 18. & libr. 4. ca. 16 *Intus fuiſſe carne, ſed foris ſpiritu:* ex nobis fuiſſe profeſſione & externa Sacramentorum communicatione; ſed non fuiſſe ex nobis, inviſibili ac interne charitatis compage. Sic Iudam inter Apoſtolos, occultorum hæreticorum expreſſiſſe typum tradit in Ioan. tract. 61. *Erat* enim *unus Apoſtolorũ numero, nõ merito ſpecie, nõ virtute: cõmixtione corporali, nõ vinculo ſpirituali: carnis adiunctione, non cordis unitate, communione, Sacramentorũ, non ſecũdũ proprietatem criminum.* Lib. *De geſtes cum Emerico* cap. *Quidam* ait, *corde poſiti in parte donati, præſentiam nobis exhibet corporalem carne intus, ſpiritu foris* Lib. *De Catechizandis rudibus* ca. 17. tria hominum genera in Eccleſia conſtituit: nẽpe fictos Chriſtianos; quales ſunt occulti hæretici, qui Deũ non timent, Chriſtianamque religionem irrident: deinde carnales fideles, in hac vita felicitatem exſpectantes: ac demum ſpirituales, ſpe cæleſtium bonorum in Eccleſia Deo perſeveranter obedientes. Origenes ho. 21. in Ioſue *In Hieruſalem, hoc eſt, in Eccleſiã, ſunt quidam Iebuſæi, fide & actibus perverſi.*

Iudas typus hæreticorũ.

Vnus numero, non merito.

POSTREMO evincitur, occultos hæreticos quodammodo in Eccleſia eſſe ex veteribus, qui docent, eas qui extra Eccleſiam ſunt, nullam in fideles authoritatem vel jurisdictionem habere. Cyprianus lib. 1. epiſt. 6. Lib. 2. epiſt. 1. At rata eſſe, quæ in Eccleſia ab occulto hæretico gerantur, docet Canon *Audimus* 24. q. 1. *Si autem ex corde ſuo novam hæreſim confinxerit, ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit*. Vbi ſupponitur, actus jurisdictionis occulti hæretici non eſſe irritos; alioqui redderentur incerta penè omnia, cũ de occultis ſcientia nequeat haberi. Huc etiam pertinet, quod in corpore humano ſint partes, quæ vivunt, ſentiunt & aliæ, quæ vivunt & non ſentiunt; ac demum emortuæ adhærentes, quæ nec vivunt nec ſentiunt.

Occulti hæretici jurisdictionem reperiuntur

CAP. CCLXXX.

De Catechumenis.

SECVNDA definitionis Eccleſiæ pars, quæ eorumdem Sacramentorum communionem exigit, Catechumenos & Excommunicatos ab Eccleſia excludit; quoniam illi ad Sacrorum participationem non ſunt admiſſi; hi verò ſunt dimiſſi. Sed cum nullus dãnationis diluvium extra Eccleſiam evadere poſſit; nec ulla extra Eccleſiã peccata remittantur (ut habet Auguſtinus Enchir. ca. 65. ſi Baptiſmum non contẽptus, ſed neceſſitatis articulus excludit, credendum eſt, Catechumenos adultos pœnitentes inviſibiliter Eccleſiæ via extraordinaria inſeri. Nõ tamen ideo Militanti Eccleſiæ inviſibili, unguntur, (qualis nulla eſt, quia nullo adhibito Sacramẽto, nã & Chriſtus nõ ideo inviſibilẽ domũ intravit. quando januis clauſis

Catechumeni ſunt extra Eccleſiam.

Concil Lateran. c. 11

ſis inviſibili aditu legitur ingreſſus: ſed quemadmodum ordinarium eſt, ut per januam in domum intretur; ita per Baptiſmum in Eccleſiam, ut Actor. 2. indicatur: *Qui ergo receperunt verbum, baptizati ſunt, & appoſita ſunt in de illâ anima circiter tria millia.* Gregorius Nazianzenus dicit: *Catechumenum fidelem dici non poſſe, niſi per Baptiſmum ingreſſus ſit.* Chryſoſtomus ho. 24. in Ioannē ait, *Catechumenum nihil cum fideli commune habere, non menſam, non civitatem &c.* Cyrillus lib. 2. in Ioan. cap. 50 *Catechumenum incircumciſo comparat, qui Agnū Paſchalem edere non poterat.* Auguſtinus tract. 4. in Ioan. & tract. 44. & libr. 8 Confeſſ. cap. 8. & lib. 2. *De Symbolo.* Catechumenos conceptis nondum natis aſſimulat, quia per Baptiſmum corpori Eccleſiæ incorporantur. Iuxta illud Act. 1. *Macta & manduca,* cum de Cornelio Centurione, in corpus Eccleſiæ traijciendo, ageretur. Duo enim ad ſalutem neceſſaria ſunt: Fides & Baptiſma. *Qui enim crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Marc. 16. Et, *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Rom. 10. Et. *In uno corpore baptizati ſumus.* 1. Cor. 12. Gregorius hom. 38. in Evangel. ait, *neminem convivium intrare ſine Fide & Baptiſmate.* Omni enim tempore poſt lapſum oportuit fideles unius Dei acunius Mediatoris fidem, congruis tempori Sacramentis profiteri. Auguſtinus lib. 18. De Civit. ca. 47. Lib De prædeſt. San. c. 9.

CAP. CCC.

De Excommunicatione.

Excommunicati ſunt extra Eccleſiam.

QVI à Sacramentorum communione, fideliumque ſocietate per Excommunicationis ſententiam depulſi ſunt, ab Eccleſiā non ſolum iuxta externam converſationem, ſed etiam interiorem membrorum connexionem reſecti ſunt; ita ut à Chriſto pro ovibus non agnoſcantur, nec ſingulari tutelâ contra Diabolum foris graſſantem protegantur. Nam quæcumque miniſtri Chriſti *ligant in terris, ligata ſunt & in cælis.* Nec Chriſtus eum agnoſcit ovem, qui de Eccleſiæ grege pulſus eſt. Si enim *eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* 1. Cor. 5. *Tollatur de medio veſtrū, qui hoc opus fecit.* Tertullianus in Apol. cap. 37. docet, per excommunicationem privari hominem omni commercio ſpirituali. Quemadmodū in Veteri Lege Deut. 24. jubebatur tolli de medio malus; ita in nova Lege per Excommunicationem iubetur auferri noxius, ut notat Auguſtinus qu. 39. in Deut. lib. De Vera religione c. 6. Enchir. cap. 65. *Matth. 18. 1. Cor. 5.*

Iniuſta excommunicatio ab exteriore tantum converſatione fidelium ſeparat.

INIVSTE verò lata excōmunicatio, ſi legitimus juris ordo ſervatus ſit, ab exteriore fidelium cōmunione ſeparat, non autem ab inviſibili Chriſti & Eccleſiæ ſocietate: Auguſtin. lib. De Verâ relig. ca. 6. Orig. in Levit. hom. 14.

CAP. CCCI.

De Schiſmaticis.

Schiſmatici extra Eccleſiam ſunt.

TERTIA pars definitionis Eccleſiæ requirit agnitionem unius ſupremi viſibilis Capitis, ſeu Vicarii Chriſti in terris, qui eſt Romanus Pontifex, cui nolētes ſubiici & obedire, Schiſmatici ſunt, quia eccleſiaſticæ unitatis vinculum abrumpunt. Cyprian. li. De unit. eccleſiæ Schiſmaticos de eccleſia non eſſe declarat, exemplo partis ab humano corpore diſſectæ, quæ mox pars eſſe deſinit. Similiter ramus ab arbore ſciſſus, fluuius à fonte diviſus areſcit, radius à ſole ſeparatus deficit, ipſo Sole permanente.

Digitized by Google

HANC Eccleſiæ unitatem adumbravit inconſutilis Chriſti veſtis; quæ integra permanſit. Hanc veſtem ſcindunt, qui odio, invidia vel impatientia Eccleſiam in partes dividunt. Quia verò *Eccleſia grex eſt ſuo paſtori adunatus, qui cum Epiſcopo non ſunt, in Eccleſia nõ sũt: extra eam ſunt, quiſe ab eius unitate diviſerunt*. Iren. l. 4. cap. 62. contra hæreſes. Chryſoſt. hom. 3. in 1. Cor. hom. 11. ad Epheſ comparat Schiſmaticos manui abſciſſæ, quæ confeſtim eſſe membrũ deſinit. Hieronym. in 3. cap. ad Titum, *propter Epiſcopalem diſſenſionem Schiſma naſci* aſſerit. Et in 1. ca. Amos idem affirmat. Augu. lib. de Fide & Symb. c. 10. differentiam inter hæreſim & Schiſma tradit, quod illa fidem, hoc fraternã charitatem violet: de qua Pet. 2. epiſt. cap. 1. In pietate amorem fraternitatis, quo ſcilicet aliquis in Eccleſiæ ſocietate vivere ac mori exoptat, eiuſq; perturbationes, adverſaque omnia dolet, de ipſius autem proſperitate gaudet; in eaque ſola ſacramenta, reſque omnes ad cultum Dei pertinentes dare, necnon accipere proponit, cuius fraternæ Charitatis inimici foris ſunt, vel apertè, vel animo. Auguſtinus lib. 1. contra Donat. cap. 19. Vnde Apoſtolus ad Hebræ. 10. *Non deſerentes collectionem noſtram*: & Iudas in epiſt. can. *Hi ſunt, qui ſegregant ſemetipſos*. Quantum verò Schiſmatis crimen ſit, ex novo Schiſmaticis irrogato ſupplicio, Num. 16 Cypri. oſtendit l. 1. ep. 6. & Lib. De Simplicitate Prælat. Aug. l. 3. cont. Donat. c. 18. Et l. 1. cont. Parmen. c. 4. & 7. dicit, Schiſma ſuperare cuncta ſcelera.

Cyprian. li. 4. epiſt. 9. 1. epiſt. 6.

CAP. CCCII.

De Prædeſtinatis.

Non ſoli prædeſtinati in Eccleſia

QVOD Calvinus (poſt Vvicleſum & Huſſiũ) in Eccleſia vera ſolos prædeſtinatos falſo collocet, ex eo patet, quod Chriſtus Mat 3. doceat, continere inſtar areæ triticum & paleas, igne comburendas.

QVARE fatendum eſt, in Eccleſia vera militante reprobos cum electis reperiri, cum in Eccleſiæ compagem regenerationis Sacramento transferatur; iuxta illud Apoſtoli: 1. Cor. 12. *Omnes in unum corpus baptizati ſumus*.

SCIENDVM tamen eſt, duobus modis aliquem vocari Filium, Ovem, & Chriſti membrum. Vno modo ſecundum præſentem juſtitiam. Quomodo loquẽs Apoſtolus Ro. 8. dicit. *Qui ſpiritũ Chriſti non habet, hic non eſt eius*. 2. ad Tim. 2. *Novit Dominus, qui ſunt eius*. *Alio* modo ſecundum Dei prædeſtinationem, juxta quem modum *lupi multi intus, & oves foris* eſſe dicuntur. Sic Aug. lib. de correptio. & grat. cap. 9. Lib. de bono perſeverantiæ c. 8.

CAP. CCCIII.

Quod imperfecti Chriſtiani ſint in Eccleſia

Non ſoli perfecti in Eccleſia ſunt, ſed etiam imperfecti.

PELAGIANI & Anabaptiſtæ nullũ veniale peccatũ agnoſcẽtes, ſolos perfectos Chriſtianos in Eccleſia ponunt. Ceterum apertè ſcriptura docet, ſãctos multis peccatis durãte huius vitæ decurſu obnoxios eſſe, neq; propterea de Eccleſia non eſſe. 3. Regum 8. *Nõ eſt homo, qui non peccet*. Pſ. 31. *Tu remiſiſti impietatẽ peccati mei: pro hac orabit ad te õnis ſanctus in tempore oportuno*. Prov. 24. *ſepties in die cadit iuſtus*. Ec. 7. *Nõ eſt qui nõ peccet*. Mat. 6. Omnes jubẽtur orare *dimitte nobis debita noſtra*. Iac. 3. *In multis offendimus omnes*. 1. Ioannis 1. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus*. Concilium Milevitanum Can. 7. & 8. definit & juſtos non ſolum humiliter, ſed etiam

Digitized by Google

iam veraciter pro ſeipſis dicere: *dimitte nobis debita noſtra.* Cyprian. ſerm. de Eleemoſyna: *Quiſquis ſe inculpatum dixerit, ſuperbus eſt.* Nazianzen. oratione 2. in Iulianum: *Omni prorſus peccato vacare, ſupra naturæ humanæ modum Deus conſtituit.* Hieron. lib. 2. & 3. cõtra Pelagium ait: juſtos ad breve tempus, ſed non diu abſque peccato eſſe poſſe. Aug. lib. de ſpir. & lit. cap. ultim. ait, hominem ex Dei privilegio abſque omni peccato vivere poſſe, ſed tamen reipſa neminem (excepto Chriſto & B Virgine) ita vivere. Quod repetit lib. de nat & grat. cap. 34. ubi expreſsè B. Virginem excipit. Idem tractat epiſto. 89. & 95. totoque lib. de perfect. juſtitiæ. Lib. 1. cont. 2. epiſt. Pelagianorum cap. 14. notat, Apoſtolum requirere, ut ordinãdus nullum crimen habeat, non autem, ut nullum omnino peccatum. Dicitur autem Eccleſia, Cant. 4. *tota pulchra*, & ad Epheſ. 5. *ſine ruga & macula:* vel reſpiciendo ad ſtatum futuræ vitæ, ubi reipſa talis erit, hic vero tantũ in ſpe, aut conſiderando ſtatum eius, quem Baptiſmus efficit, in quo Sponſa Chriſto deſponſatur, & ab omni ruga peccati emundatur: aut per Synecdochem, ratione partis id ei tribuitur, quoniam multi in ea ſunt immaculati & perfecti ſuo modo, ſcilicet perfectione viæ. Quomodo Noe Gene. 5. vocatur *iuſtus & perfectus.* Pſalm 17. *ero immaculatus.* Pſalm. 118. *Beati immaculati.* Epheſ. 1. *elegit nos, ut eſſemus ſancti & immaculati.* Philip. 8. *Quicumque perfecti ſumus.* Aug. lib. 1. Retract. cap. 7.

Quomodo Eccleſia dicatur tota pulchra.

CAP. CCCIV.

Quod etiam prava vita fideles in eccleſia ſint.

Peccatores Eccleſiæ ſunt.

CONTRA Novatianas, Donatiſtas, & Confeſſioniſtas certa fide tenendum eſt, in Eccleſia Chriſti militante non ſolùm imperfectos fideles, qui levia peccata habeant, ſed etiam manifeſtos peccatores, qui ſcelera gravia palàm commitant, quamdiu excommunicationis mucrone non præſcindãtur, ut patet ex parabola Chriſti de Area continente paleas. Matth. 3. de Sagena, continente omne genus piſcium, Matth. 13. de Nuptiali Convivio, Matth. 22. de fatuis Virginibus & hœdis cum ovibus, Matth. 25.

IDIPSVM Dominus ſimilitudine *Vitis* corroborat, in qua ſunt aridi palmites & infrugiferi, Ioannis 15. Et rebelles pervicaciæ merito ejiciendos extra Eccleſiam agnoſcit Matth. 18. quin & Præpoſitos, qui ſubditos concutiant, Matth. 23. & 24. Apud Corinthios Apoſtolus in Eccleſia fuiſſe ſcribit inceſtuoſum, 1. Cor. 5. Et in epiſtola ad Rom. ca. 1. graviſſima ſcelera in infidelibus reprehendit. In Epiſtolis quoque ad Corinthios & ad Galatas, necnon in aliis: ſimiliter Ioan. in 1. Epiſt. & in Apoc. cap. 2. & 3. Eccleſias de peccatis non exiguis coarguit. In Eccleſia quoque veteris Teſtamenti nunquam peccatores defuerunt, à quibus tamen Prophetæ atque juſti nunquam ſe, quantum ad Templum, Altare, Sacrificia, & alia quæ religionem concernebant, ſeparaverunt, ut Auguſtin. urget in *Breviculo collatione* 3. Vbi Donatiſtas hoc argumento ita fuiſſe confutatos refert, ut quod reſponderent non haberent. Ac in omnibus libris contra Donatiſtas editis ex profeſſo docet, in Eccleſia eſſe bonos & malos, tanquam grana & paleas. Quod in arca Noe animalia mũda & immunda continente, adumbratũ fuiſſe, Auguſtinus & Hieronymus contra Luciferianos oſtendunt.

In Eccleſia boni & mali reperiuntur.

HINC Epiſcopi labores exagge-

 rat

rat Nazianzenus oratione apolog. 1. quia bonos & malos regere debeat. Similiter Chryſoſt. lib. 3. de Sacerdotio. Gregor. in Paſtorali.

Vnde Chriſtiani dicantur?

QVOD autem in vera Chriſti Eccleſia etiam malæ vitæ fideles ſint, facilè intelliget, qui animadverterit, Chriſtianos dici nō à charitate, ſed à fidei Chriſtianæ profeſſione in certa hominum ſocietate, quæ à Chriſto ſuæ inſtitutionis atque Doctrinæ originem trahit, unaque fide, & eorumdem Sacramentorum communicatione, ac mutua dilectione, veluti nexu jungitur. Cuius quidem ſocietatis diverſæ ſunt partes, varium à capite influxum recipientes. Equidem nōnullæ velut inſtrumenta viva per charitatem operantur; aliæ verò tanquam membra ægra, arida vel emortua, per ordinis & juriſdictionis poteſtatem, ad quam juſtitiæ vita non exigitur, adhuc aliquid efficiunt. Moventur enim à Spiritu ſancto, qui eſt myſtici huius corporis velut anima, ut efficaciter quædam operentur, ut ex profeſſo Aug. docet Tractatu 5. in Ioan. & lib. 2. cont. Parmenian. c. 10. & 11. oſtendens, effectus Sacramentorum non dependere à ſanctitate miniſtrorum; & in una Eccleſia eſſe bonos & malos, ſicuti in una civitate ſunt boni & mali cives; in una familia boni & mali filii, liberi & ſervi; in uno corpore membra viva, & humores pectus aggravantes.

CAP. CCCV.

Quod Eccleſia Chriſti militans unica ſit, non vero duæ.

Eccleſia Chriſti eſt una, non duæ.

CVM Lutherus, Calvinus aliique ſectarii ab unius veræ Chriſti Eccleſiæ teſtimonio ſcripturarum ſacrarum traditionem, ſenſum, omniaque fidei dogmata pendere, inficiari nō auderent, eiuſque authoritate premi ſe vehementer ſentirent; nec ullas commentis ſuis latebras ſupereſſe intelligerent, ſi ad Eccleſiæ judicium deveniretur: ut anguſtias illas effugerent, ſuæque perfidiæ aliquod velum reperirent, duas eſſe Chriſti Eccleſias confinxerūt, unam *inviſibilem*, ex ſolis juſtis vel prædeſtinatis conſtantem, ad quam pertineāt privilegia Eccleſiæ a Chriſto promiſſa: hanc ſolam eſſe veram Eccleſiā, quæ non poſſit deficere, nec in neceſſariis ad fidem aberrare contendunt. Alteram vero *externam* & oculis conſpicuam ponunt, indifferenter ex bonis & malis conflatam, quæ in fide & moribus errare, imò perfidia depravari perſecutionumque procellis exſtirpari poſſit. Iſtud vero figmentum ex eo palliare nituntur, quod ſcripturæ, vetereſque Eccleſiaſtici ſcriptores de una eademque Eccleſia diverſimodè loquantur, quia habeat diſtinctas partes, variis qualitatibus affectas, varias ætates, ſtatus, & tempora; propter quæ illi contraria tribui videantur: attamen habito reſpectu ad tempus viæ, aut ad tempus Gloriæ, vel ad partem hanc, vel illam, eidem conveniant. Vt Cant. 1. *Nigra ſum & formoſa.* Iſaiæ 52. & 60 *populus tuus omnes iuſti. Omnes qua ſua ſunt, quærunt. Macula non eſt in te.* Quibus locis toti Eccleſiæ attribuitur, quod proprium eſt perfectorum, aut imperfectorum; vel quod Eccleſiæ cōpetit, ratione ſtatus præſentis vitæ, aut futuræ gloriæ; ut admonet Auguſtinus libro poſt collationem contra Donat. capite 8. Lib. 1. Retract. cap. 7. Lib. 3. de Doctri. Chri. cap. 31. & 32. & Concil. Conſtantinopolitanum in Symbolo unicam eſſe definit *Eccleſiam Chriſti veram*, cui ratione diverſarum partium, aut variarum ætatū & ſtatuum hæc omnia tribuantur:

Eadem Eccleſia diverſas habet partes, ſtatus, ætates, tempora.

Credo,

Digitized by Google

Credo, ait *unam, ſanctam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam*. Vna enim Chriſti eſt ſponſa, una columba, una amica, una uxor, unum ovile, unum corpus. *Super hanc Petram* (ait Dominus Matth. 16.) *ædificabo eccleſiã meam*. 1. Cor. 11. *Chriſtus caput eſt eccleſiæ*. Ephes. 5 *eccleſia ſubiecta eſt Chriſto*. Rurſus ibidem: *dilexit eccleſiam*. Et: *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & eccleſia*. 1. Timoth. 3. *Vt ſcias, quomodo te oporteat converſari in domo Dei, quæ eſt eccleſia Dei vivi*. Apoſtoli quoque unicam in Symbolo Eccleſiam credendam propoſuerunt, quæ ex multis partibus conflata ſit, cujus Chriſtus Primarium caput; Vicariũ autem, Epiſcopi ſint, inter quos miniſterialis poteſtatis apicem Romanus Pontifex obtinet.

Vnica Chriſti ſponſa, unicum corpus, non autem bipartitum.

CVM verò unicum Chriſti myſticum corpus exſiſtat, nec plures ſponſas vel uxores Chriſtus habeat, ut Apoſtolus ad Epheſios 5. ex Scripturis confirmat: *erũt duo in carne una*: &, *Adhærebit uxori ſuæ*: conſequitur, non duas, ſed unicam eſſe Chriſti Eccleſiam. Hinc Aug. Ticonium jure arguit quòd Chriſti corpus bipartitum fecerit, cùm ſcriptura *unum corpus & unum ſpiritum* eſſe pronuntiet, Epheſ. 4. 1. Cor 12. Coloſſ. 1. & 2.

ET dum calumniarentur Donatiſtæ, quòd Catholici duas Eccleſias conſtituerent: *unam* in terris, quæ bonos maloſque complecteretur, *alteram* in cælis quæ ſolos bonos: reſponderunt Catholici, ſe non duas Eccleſias ponere, ſed unius eiuſdemque Eccleſiæ partes & tempora diſtinguere. Partes quidem, quia bonos & malos habeat; ſicut idem corpus habet partes ſanas, & morbidas vel aridas, ſuo tẽpore à corpore ſeparandas. Tẽpora verò, quoniam alius ſtatus Eccleſiæ in hac vita ſit, alius poſt reſurrectionẽ. Quemadmodum unus idemq; Chriſtus ante Paſſionem paſſibilis, poſt Reſurrectionem vero glorioſus & immortalis eſt. Augu. lib. 7. cont. Donatiſtas c. 51. lib. de unitate Eccleſiæ c. ult. li. 3. de doct. Chriſt. c. 32. & alibi paſſim. Ita Chriſtus Matth. 5. unius Eccleſiæ partes, diverſas obtinere qualitates oſtendit, diſtinguens juſtitiam Diſcipulorum à juſtitia Phariſæorum: & c. 6. diſcernẽs pios ab hypocritis; Matt. 7. dicẽs, quoſdam ædificare domum ſuam, id eſt, juſtitiam ſuam, ſupra petram, alios verò ſuper arenam. Neque inſuper duas Eccleſias propter duo teſtamenta vetus & novum, conſtituere oportet. Quia idẽ teſtator aliter providet Filiis, aliter ſervis, qui ad eandem familiam pertinẽt: aliter quoque liberis ſuis infantib. aut parvulis: aliter adultis. Synagoga ergo veteris Teſtamenti, non alia fuit Eccleſia, ſed alius Chriſti Eccleſiæ ſtatus: alia fidelium ætas, quibus tanquã parvulis congruebant imperfectiora præcepta, carnaliaque promiſſa. Sicut ergo idem eſt infans, puer, vir, ſanus & ægrotus: ita propter diverſos ſtatus, ętates, aut affectiones, non eſt multiplicanda Eccleſia. Vnde non eſt alia Militans Eccleſia, alia Triumphans: alia novi Teſtamenti tempore, alia tempore Legis Naturæ, vel Legis Moſaicæ: ſed unius eiuſdemque Chriſti eccleſiæ variæ ſunt ætates, conditiones, ac formæ; Ante legem, Sub lege, Tempore gratiæ, atque poſt Reſurrectionem; ut ad Galat. Apoſtolus indicat, & ad Heb. 12. ad futuræ vitæ ſtatum reſpiciens. *Eccleſiam primitivorum in cælis conſcriptorum* vocat. Auguſt. collat. 3 capite 4.

Propter diverſos Eccleſiæ ſtatus, ætates, affectiones, non eſt Eccleſia multiplicanda

CAP. CCCVI.

Quòd vera Chriſti Eccleſia viſibilis ſit.

CVM viſibili dicatur, quod ſub aſpectum cadere, ſenſibuſque corporeis percipi poteſt; & Eccleſia Chriſti vera in terris militans, ſocietas ſit hominum, Chriſti fidem atque doctrinam profitentium, eiſdemque externis & viſibilibus ſacramentis utentium ſub regimine ac obedientia unius ſummi paſtoris, Romani Pontificis viventium: conſequitur, Chriſti Eccleſiam veram eſſe conſpicuam, viſibilem, imò digito demonſtrabilem, non ſecus quàm regnum Hiſpaniæ, Galliæ, Angliæ vel Turcicum oculis cerni poteſt. Nam ſenſu dijudicari poteſt, quæ civitates, provinciæ, regna, & hominum quorumcumque ſocietates in una eademque doctrina & uſu eorundem ſacramentorum conſentiant, & cum Romano Pontifice velut ſupremo dominici ovilis paſtore communicent. Idque locum habuit à primo Eccleſiæ Chriſtianæ ortu, ſimiliter in progreſſu; ac uſque in finem ſeculi hominum cœtus Vicario Chriſti adhærens ſenſu dijudicari poterit, non ſolùm à fidelibus, ſed etiam ab illius perſecutoribus. Nam inviſibilis Deus, homo viſibilis factus eſt, ſibique viſibiles Apoſtolos & diſcipulos adjunxit, quos etiam viſibili Baptiſmatis ſignaculo coagulari voluit, & ſuper eoſdem viſibiliter Spiritus ſanctus in die Pẽtecoſtes deſcendit. Quibus deinde hominum uno die tria millia ſunt adjecta, & rurſum poſtea quinque millia per ejuſdem fidei profeſſionem, ac viſibilis Baptiſmi ſuſceptionem, ut Actor. 1. 2. 3 & 4. legitur. Ac poſtea recepit Samaria verbum Dei, quod exinde ſeminatum eſt per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam (Actor. 9.) ac deinde per Syriam, Liddam, Joppen, Cæſaream, ubi Cornelius Centurio cum multis aliis accepto viſibiliter Spiritu ſancto baptizatus, ad viſibilem Eccleſiæ compagem acceſſit, Act. 10. Et diſperſi à tribulatione, quæ facta fuerat ſub Stephano, perambulaverunt Phœnicam, & Cyprum & Antiochiam, ubi multus numerus credentium converſus eſt ad Dominum, ad quos Eccleſia, quæ Ieroſolymis erat, miſit Barnabam, qui accito ex Tarſo Paulo, Antiochiæ tantam appoſuere turbam Domino, ut cognominarentur primùm Antiochiæ Diſcipuli, *Chriſtiani*, Act. 11. Ac ſequẽtibus capitibus narratur Evangelii propagatio per Syriam, Aſiam, Troadem, Macedoniam, Thraciam, uſque ad Philippenſes, Theſſalonicenſes, Corinthios, Cyprum, Rhodum, Cretam, Melitam, Syracuſas, Rhegium, Puteolos, ipſamque Romam. Cujus Eccleſiæ fidem jam tunc in univerſo orbe annuntiatam fuiſſe Paulus atteſtatur, Ro. 1. Ac ex eo tempore illi univerſi & ſoli de vera Chriſti Eccleſia habiti sũt, qui eidẽ fideliũ ſocietati adjuncti fuere, nec ab ea per hæreſes aut ſchiſmata receſſerunt, aut peccatorum gravitate per excõmunicationem ejecti ſunt. Cujus ſocietatis Vicarium, fundamentum, ſive primum rectorem, Chriſtus Petrum conſtituit, dicendo: *Paſce oves meas*, Ioan. 21. uti promiſerat Matt. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Alios quoque ejuſdem Eccleſiæ rectores Apoſtolos, & Epiſcopos Petro adjunxit, Act. 20 *Attendite gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit regere eccleſiam Dei*, utique viſibilem, quam alioqui regere nõ potuiſſent, ſi inviſibilis extitiſſet. Neque enim corripi vel ejici poſſunt inviſibilia Eccleſiæ mẽbra: neq; audiri vel adiri poteſt Eccleſia inviſibilis, ut ad eam contumax deferatur. Cum ergo

Eccleſia viſua eſt.

Matt. 18.

ergo Chriſtus Eccleſiam audiri corripientem, eique nos obedire, & ad eius tribunal fidelium cauſas referri voluit, indubitanter viſibilem eſſe, manifeſtavit. Et Paulus Actor. 15. deducitur ab Eccleſia; confirmat & viſitat Eccleſias; Apoſtolorum Seniorumque mandata perfert ad Eccleſias; ſcribit Eccleſiæ, quæ eſt Corinthi; Eccleſiis Galatiæ. Vtque ambigi nequeat de ſignificato Eccleſiæ, ad Philippenſes nomen veluti exponens: *Omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu*, inquit, *qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis & Diaconibus*: inſinuans, ſe nomine *Eccleſiæ* intelligere cœtum fidelium, in quo ſit populus Epiſcopo aliiſque miniſtris adunatus. Qualem viſibilem Eccleſiam confitetur, ſe aliquando fuiſſe perſequutum: de qua 1. Timoth. 3 *Vt ſcias, quomodo te oporteat converſari in domo Dei, quæ eſt* Eccleſia *Dei vivi, columna & firmamentum veritatis*. Cuius equidem Domus viſibilem rectorem ſua ætate Damaſum fuiſſe, confitetur in eum locum Ambroſius. Denique in ſcripturis nuſquam *Eccleſia* nomen inviſibili hominum ſocietati tribuitur. Numeror. 20. *Cur eduxiſtis Eccleſiam Domini in ſolitudinem?* 3. Reg. 8. *Rex benedixit omni Eccleſiæ Iſrael.* 1. Machab. 8. *Et ſtatuit Iudas & fratres, & univerſa eccleſia Iſrael.* Iudith 7. Act. 7.

Act. 1
1. Cor. 15.
Galat. 1
Philip. 3

VNDE aſſimilatur Eccleſia *Soli*, qui latere non ſolet. Pſalm. 18. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum*: quia Eccleſia occultari nequit. Auguſtinus tract. 2. in epiſt. Ioan. & epiſtol. 166. Alibi comparatur eccleſia *viſibili Civitati*. Matt. 5. Pſal. 47. Iſaiæ 61. quæ viſibili hominum miniſterio ædificatur, Ephel. 4. Item *monti conſpicuo* Iſaiæ 2 Micheæ 4. Daniel. 2. vel *civitati ſupra mõtẽ poſitæ*, Matt. 5. Aug. li. de unit. Eccleſiæ c. 12. li. 13. cõt. Fauſt. c. 13.

PRAETEREA in Evangelio eccleſia comparatur *Areæ, Reti, Ovili, & Convivio Regio*. Quæ omnia ut ſunt viſibilia, ita quoque conſpicuam eſſe Chriſti eccleſiã oſtendunt, Sacramentorũ viſibilium cõſortio nexuq; colligatã. In nullum ſiquidem religionis nomen, ſeu verũ, ſeu falſum coagulari homines poſſunt, niſi viſibiliũ ſignorum cõſortio vinciantur: ut docet Aug. li. 19 *cont. Fauſt.* c. 11. Adeoque viſibilem eccleſiã eſſe, Chriſtus docuit, ut Matt. 23. eius rectores ſuper Cathedrã Moyſi ſedere dixerit, eoſque quãvis non facerent quod docerẽt, audiri præceperit. Hinc leproſos ad Sacerdotes miſit: quos ipſe quoque Dominus honoravit, eiuſque mater MARIA, Simeon, Anna, & ceteri eius temporis iuſti cum eis, communicarunt, eodẽ templo, eiſdemque ſacrificiis uſi ſunt; nos inſtruentes, neceſſarium eſſe, Capiti & præfectis Eccleſiæ adhærere, illis obedire, membris ceteris pacificè communicare, in Eccleſia perſeverare; nec prætextu malitiæ aliquorum licere ſe ab Eccleſiæ corpore nefario Schiſmate divellere, quia extra Eccleſiam nulli ſperanda ſit Salus, ut admonet Cyprianus lib. *de ſimplic. Prælatorum*. Hier. in Epiſt. *ad Damaſum*. Aug. li. 4 *de Baptiſ.* ca. 1.

VNANIMI quoque cõſenſu Veteres apertè tradunt, eccleſiã viſibilẽ eſſe. Cyprianus li. *de unit eccleſiæ*, Orig. ho. 30. in Matt. Aug. li. *de unit. Eccleſ. cont. Parmen.* li. 3. c. 5. Ceterũ inquiret aliquis, cur in Symbolo profiteamur, nos eccleſiam credere, nõ autẽ videre: RESPONDEO unã Chriſti verã eccleſiã videri, & credi, ſicut Apoſtoli eundẽ Chriſtũ in terris viderunt, & in eum crediderunt. Hominem enim Chriſtum Diſcipuli oculis cernebant, eique viſibili ſocietate communicabant: attamen hunc eundem IESVM B. Virginis Filium, Deum eſſe

Quomodo Eccleſia videatur & credatur.

eſſe non videbant, ſed credebant. Neque propterea duplicem Chriſtum fecere; ſed nonnulla ad externam hominis formam pertinentia oculis cernebant, aliâ verò ad majeſtatem Divinitatis ſpectantia credebant. Idemque Chriſtus permanens ſecundùm externa oculis corporis inſpiciebatur: ſecundùm interiora verò, ſolis fidei oculis credebatur. Ad eundem planè modum de Chriſti Eccleſia quippiam videmus, aliud verò credimus. Hominum enim cœtum, qui eſt Eccleſia, videmus: ſed quòd ille hominum cœtus vera ſit Chriſti Eccleſia, non videmus, ſed credimus. Ad fidem enim pertinet, quòd cœtus hominum Chriſti fidem profitentium ſub regimine atque obedientia Romani Pontificis, ſit vera Chriſti Eccleſia: ſub qua fidei propoſitione hanc evidentem ſubſumimus: Iſti qui Romanum Pontificem agnoſcunt, cœtus hujuſmodi ſunt, quod oculis & ſenſibus percipimus. Ex quibus duabus propoſitionibus, altera Fidei, altera evidenti, concluſionem partim inevidentem inferimus: Ergo iſti homines, qui nunc fidem Chriſti profitentur, ſub obedientia & regimine Pôtificis Romani ſunt vera Chriſti Eccleſia: cui proinde viſibiliter adhærere atque communicare tenemur. *Non enim Deum habebit patrem, qui Eccleſiam non habuerit matrem.* Quòd ergo hic cœtus ſit vera Chriſti Eccleſia, quòd in eo ſolo pietas & ſanctitas reperiatur, quòd fide, ſpe, & charitate Chriſto adhæreat, quòd hujus ſui myſtici corporis Chriſtus caput & Salvator ſit, qudque omnium hujus corporis membrorum quædam ſit interior connexio, dependentia, mutuorumque officiorum communicatio, non videtur, ſed creditur. Quemadmodum Baptiſmi Sacramentum, id eſt, Aquæ aſperſionem & verborum prolationem oculis videmus: ſed quòd illa aquæ aſperſio, verborumque certorum prolatio Chriſti verum Sacramentum ſit, oculis non cernimus, ſed fide credimus. Non igitur abſurdum cenſeri debet, quòd circa rem unam diverſa conſideratione verſetur fides & aſpectus. Nec propterea res una dicetur duplex, aut ſimpliciter viſibilis & inviſibilis, (contradictoria enim in idem, ſecundùm idem cadere nequeunt,) ſed res verò aſſeretur, viſibilis, etiamſi quadam ſui conſideratione ſit inviſibilis.

CAP. CCCVII.

Vtrùm Chriſti Eccleſia ab initio mundi ſemper viſibilis fuerit?

QVEMADMODVM à lapſu generis humani vera religio & fides unius Dei, uniuſq; mediatoris Dei hominum & IESV CHRISTI in Carne venturi hominibus inſpirata fuit; ita quoque fidei ejuſdem profeſſio certis viſibilibus Sacramentis & Sacrificiis facta fuit. In nullum enim religionis nomen homines coaleſcere poſſunt, niſi aliquo viſibilium ſignorum conſortio colligentur. Vnde Hiſtoria Geneſis tradit, proprios fratres Cain & Abel Deo ſacrificium obtuliſſe, quos omnes poſtea juſti ſunt imitati; ut de Enos, Henoch, Noe, Iob, Melchiſedech, Abraham, Iſaac, Iacob legimus, ut reliquos Dei cultores idem feciſſe ſubintelligamus. Quibus ſacrificiis in animalium ſanguine, aut frugû incenſione, vel aliarum rerum oblatione factis, adûbratur oblatio Chriſti, qua placandus erat Deus, auferendaque peccata mundi. Sicut autem veram religionem & fidem, illuſque profeſſionem ab initio fuiſſe conſtat; ita quoque Scriptura diſcretionem fuiſſe regni Chriſti ſeu Eccleſiæ, à regno Diaboli ſive

Eccleſia Chriſti ab initio mundi viſibilis.

Sicut vera religio, ita ejuſdem profeſſio ab initio mundi.

ſive impiorum ſocietate manifeſtat; ſedulò dirigens ſeriem generationum fratricidæ Cain, qui fuit pater civium, amatorũque mundi; & Seth, à quo propagata eſt ſocietas filiorum Dei, in qua veluti pietatis ſchola, ex certa quadam diſciplina Deus invocabatur, externiſque ritibus colebatur. Ac tandem licet nonnulla horum & illorum permixtio ſequuta ſit, nunquam tamen filiorum Dei ſocietas planè defecit; ſed à Seth uſque ad Noe virum juſtum & perfectum conſpicua remanſit, ac poſtmodum in Sem, Iaphet, Melchiſedech, Abraham, aliiſque juxta ſacram Hiſtoriam emicuit. Abrahæ verò tempore Dei populus viſibili Circumciſione à ceteris gentibus diſtingui cœpit: à cujus tempore licet in aliis gentibus nunquã aliqui fideles Dei cultores minùs noti defuerint; attamen in Abrahæ poſteritate, ex qua Chriſtus naſciturus erat, ſpectabilior fuit Chriſti Eccleſia, ſeu populus Dei, qui reipſa religionem, quæ CHRISTIANA nunc vocabulo novo dicitur, tenuit. Nam Sacramentis præfigurativis annuntiabat futurum, quod nunc aliis Sacramentis profitemur eſſe adimpletum.

Gen. 4. 6. *Societas populi Dei, à regno diaboli ſemper diſcreta fuit.*

Tempore Abrahæ illuſtrius diſcerni cœpit populus Dei.

SED notabilior adhuc eadem ſocietas facta eſt, quando ex AEgypto admirandis prodigiis eductus Iſraeliticus populus, in Rempublicam erectus eſt, accepta Moſaica Lege, Cathedra, Sacerdotio, Sacrificiis, Feſtis, Ritibus, Ceremoniiſque plurimis. Verùm multò adhuc illuſtrior eſſe cœpit, quando acceſſere celeberrimi Prophetæ, potentiſſimi Reges, auguſtiſſimumque Salomonis Templum, cujus fama orbem pervaſit, ut ex adventu Reginæ Sabæ colligi poteſt.

Chriſtiana religione, quamvis non nomine ab initio Lapſus fuit

AT poſt Chriſti adventum longè adhuc illuſtrior Eccleſia Chriſti, quã priùs effecta eſt, quando per univerſum orbem dilatata, omnes Monarchias amplitudine, gloria & famà, necnon divitiis ſuperavit: Imperatores potentiſſimos, Reges, Monarchas, Duces, ac Principes, filios defenſoreſque habuit; extenſa nimirum ab Oriente uſque ad fines Occidentis, à meridie uſque ad ſeptentrionem: juxta illud Apoſtoli ad Roman. 1. *Fides veſtra annuntiatur in univerſo mũdo.* Et: *In omnem terram exivit ſonus eorum*, Rom. cap. 10. Ac pulchrè ad Roman 3. inſigniter conſpicuam Chriſti Eccleſiam eſſe factam docet, per manifeſtationẽ juſtitiæ Chriſtianæ in vita & moribus hominum. Tunc enim virginitas & cœlibatus vigere cœperũt, rerum caducarum abjectio, cæleſtium amor: tunc Eremitarum, Monarchorumque ſurrexere greges; Monaſteriorum religioſarum perſonarum, tam feminei, quàm maſculini ſexus, infinitus plenè numerus. Quibus acceſſit exterior forma gratiæ novi Teſtamenti congruens, ut per omnes nationes & gentes diffuſa in unitate, per unum ſupremum viſibile caput (cui ſuprema regiminis Eccleſiaſtici poteſtas à Chriſto tributa eſt) contineri faciliùs poſſet, cooperantibus Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Doctoribus, Abbatibus, Præpoſitis, Decanis, Curatis, aliiſq; omnibus Eccleſiæ miniſtris: & potiſſimùm adjuvante ampliſſimo Cardinalium Senatu, conſtante ſanctiſſimis, doctiſſimis, ac uſu rerũ exercitatiſſimis viris, ex omni Orbis Chriſtiani natione delectis. Quorũ omnium Eccleſiæ miniſtrorum multitudo & amplitudo tam conſpicuam efficit Chriſti Eccleſiam, ut ab initio mundi nulla fuerit in terris ſpectabilior, illuſtrior, aut toti mũdo notior Monarchia.

Eccleſiam conſpicuã reddit manifeſtatio iuſtitia.

Exterior forma eccleſiam reddit conſpicuam.

POSTREMO, quòd omni tempore Eccleſia ſive populus Dei fuerit conſpicuus, demonſtrat impiorum perſequutio. Nam ab Abele primo Martyre, civi-

Nulla Monarchia fuit eccleſia Chriſti ſpectabilior.

 tas

Perſecutio eccleſia convincit eſſe viſib.

tas diaboli ſemper populũ Dei perſecuta eſt: quod patet in Cain & poſteris, qui poſteros Seth, filios Dei impugnarunt, uſque ad tempora Noe: quibus diluvio extinctis impius Cham iuſto Noe illuſit ac ex eo natus Nemroth iuſtos filios Sē oppreſſit: poſtmodumque filii carnis, ſemper filios ſpiritus oppugnaverũt, ut patet in Iſmaele perſequente Iſaac, in Eſau comminante necē Iacob, in Aegyptiis nitentibus opprimere Iſraelitas, in Phyliſtæis aliiſque infidelibus popolo Iudaico ſemper infeſtis; ac Chriſto præſente, carnales Iudæi eum uſque ad crucem inſectati ſunt, Apoſtoloſq; deinde ipſius partim occiderunt, partim aliò fugere compulerunt, & Eccleſiam Chriſti naſcentem, creſcentem, & adultam, Reges, Principes, Populi, & Privati expugnare omni arte tentarunt: ſed adverſus univerſa huius mundi mala, perſequutiones, hæreſes, peccata, & quæcumque diaboli machinamenta, tãquam inexpugnabilis arx in rupe fũdata, invicta permãſit. Iuxta illud Chriſti Mat 16. *Porta inferi non prævalebunt adverſus eam.* Viſibilis ergo ſemper Chriſti Eccleſia fuit: quod enim inviſibile eſt, nemo perſequitur.

Carnales perſequuntur ſpirituales.

CAP. CCCVIII.

Vtrum Eccleſia viſibilis deficere poſſit?

CVM Privilegia veræ Eccleſiæ à Chriſto conceſſa, viſibili Eccleſię militanti, non autem alicui inviſibili (qualis nulla eſt) conveniãt, manifeſte cõvincitur, dici nõ poſſe, quod viſibilis Chriſti Eccleſia deficere poſſit, non autem inviſibilis. Quod autẽ ſcriptura viſibili Eccleſiæ promiſſa facta doceat, evidenter oſtendit illud Chriſti, Mat. 16. *Tu es Petrus & ſuper hanc Petrã* (id eſt, te Petrũ) *ædificabo Eccleſiam meã*: id eſt, Rempublicã Chriſtianam. *Et tibi dabo claves regni cælorum*, id eſt ſuper te ædificabo Eccleſiam, cõſtituendo te fundamentum, caput, ſupremũ gubernatorem omnium Chriſtianorum, plenitudine poteſtatis ſpiritualis ad Eccleſiæ regimen neceſſariæ tibi conceſſa; hoc .n. claves inſinuant, *& quodcunque ſolveris* &c. id eſt, quæ in terris ex hac poteſtate geſſeris, leges ferendo, diſpenſando, cẽſuris innodando, aut quacumque alia ratione impedimenta ſalutis amovendo, *ſoluta vel ligata erunt in cælo.* id eſt, tua facta tanquam mei Vicarii rata habebo, *Et portæ inferi nõ prævalebũt adverſus eã.* id eſt, quæcumque poteſtates infernales, ut ſunt Diabolus, Peccata, Schiſmata, Hæreſes, ſæculi poteſtates Chriſtianos perſequentes, Hypocritæ, malæ vitæ fideles, doli, fraudes, vis, perfidia, pœnæ illatæ, mors, fames, anguſtia, gladius, & quidquid nos à Chriſto ſeparare nititur; nihil omnino horum Eccleſiæ prævalebit, ſic ut illam ſcilicet aboleat, vel à veritate abducat, quod rerũ evẽtus confirmat. Nam Chriſti Eccleſiæ, neque Paganorum perfidia, neque Perſecutorum potentia, neque infideliũ, hæreticorum fraudulentia huc uſque prævalere potuit, neque unquam prævalebit. Impoſſibile namque eſt, mentiri fortiſſimum, omnipotẽtemq; Deũ, qui dixit: *Portæ inferi non prævalebunt adverſus eã* &: *Ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi*. Quem locum de perpetua Eccleſiæ duratione interpretatur Augu. ep. 60. & Leo ep. 31. Et Apoſt. ad Epheſ. 4. docet, paſtorum & doctorum miniſteria in finem uſq; ſeculi perduratura, *in ædificationem corporis Chriſti, donec omnes occurramus in Virum perfectum*, id eſt, uſque ad conſummationẽ ſeculi. Hæc autem officia in ſola viſibili Eccleſia reperiuntur. Aug. l. 22. de civ. cap. 15. 17. 18. Idipsũ quoq; Vates Regius expreſſit.

preſſit Pſ. 47. *Deus fundavit eam in æternum:* ut in cōmentario Aug. exponit Iſ. 61. *Omnes qui viderint illos, cognoſcent, quia iſti ſunt ſemen, cui benedixit Domini* Et Malach. 1. *Magnum eſt nomen in gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* An inviſibile eſt, quod à Solis ortu uſq; ad occaſū in mēſa Domini vero Deo ſacrificatur? an ignota hominum ſocietas, vel inviſibiles ſunt miniſtri, qui in omnibus gētibus offerunt? Sanè non per inviſibilē, ſed in Eccleſia viſibili, & per viſibiles Sacerdotes, Romano Pontifici adhærētes, à Solis ortu uſq; ad occaſū in ōnib. gētibus Miſſæ ſacrificiū Deo vivo & vero exhibetur, & offertur. De quo viſibili cœtu hominū Apoſtolus Rom. 1. ait: *Fides veſtra annūtiatur in univerſo mūdo.* Quo & pertinet, quod Eccleſia vocetur Regnum, & quidē inſtar montis cōſpicuū, Daniel. 2. nunquā interiturū. Luc 1. *Regni eius non erit finis,* Pſa. 88. *Thronus eius ſicut Sol.* In quo regno ſemper uſq; ad conſūmationem ſeculi, mali & boni permiſcendi ſunt, quēadmodū in area triticū & palea. Mat. 3. & 13. Itē Pſal. 88 Si eccleſiæ regnū ſit, neceſſario viſibili hominū congregatione cōſtat, qui ſe invicem noverint, certiſque legibus dirigātur; ex quibus aliqui præſint, alii pareāt; aliqui doceāt, alii diſcāt Iſ. c. 49 *Ecce dedi te in lucē gentium. Reges, videbunt, & conſurgent. Erunt reges nutritii tui, & regina nutrices tua.* &c. & ca. 19 *Spiritus meus qui eſt in te, & verba mea quæ poſui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore ſeminis tui, dicit Dominus, amodo & uſque in ſēpiternū.* Vnde liquet, eccleſiā viſibilē nō defecturā, quā Dan. cōparat *Monti ōnē terrā replēti,* Iſa. vero atq; Michæas *mōti cōſpicuo, illuſtri, manifeſto:* quā Chriſtus Mat. 18 ōni tēpore audiri juſſit. Non enim una ætate ſolū habuit locum: *Qui eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus,* ſed quamdiu erant corripiendi in eccleſia, omni videlicet ætate. Ac Lucæ 10. addidit Dominus: *Qui vos audit, me audit.* & Matth. 23 *Quæcumque dixerint, facite.* Si eccleſia viſibilis errare poſſet, ſanè Chriſtus eam audiri non præcepiſſet; multo minus omnia, quæ diceret, fieri ſtatuiſſet. Donatiſtæ olim, ſicut nunc ſectarii, viſibilem Eccleſiam periiſſe, ac in paucis tantum in Aphrica iuſtis remanſiſſe contendebant: contra quos Auguſt. lib. de unitate eccleſiæ, cap. 9, diſſerens: *neque, ait, tot teſtimoniis cōmendaretur. quod erat cito periturum, & ſic taceretur, aut quod ſolum eſſet relinquēdum, aut ex quo ſolo totum eſſet reparandum.* Et ex profeſſo illud cōmentum lib. de unitate eccleſiæ, in Pſ. 101. conc 2. Pſalm. 147. ep. 48 & pluribus aliis locis confutat. Hieronym. contra Luciferianos de ſua paucitate gloriantes, ac in ſola Sardinia eccleſiam remanſiſſe fabulantes, eos Chriſti Crucem evacuare ſcribit. Tertullian. lib. de præſcript. fieri non poſſe dicit quod omnes eccleſiæ aberrent, nullāq; Spiritus ſanctus reſpiciat. Neſtorii ſuperbiam Vincentius Lyrinenſis in ſuo Commonitorio notat, dicentis, eccleſiā in myſterio Incarnationis cæcos doctores fuiſſe ſequutam.

PRAETEREA impoſſibile eſt, verā Chriſti in terris eccleſiā omnino viſibilī forma carere. Nā homines, qui Eccleſiā verā hic cōſtituunt, vel palā fidē ſuā cōfitētur, & idololatriā fugiunt, aut nō. Si profitētur, iā conſpiciūtur ab ipſis tyrānis, qui eos perſequūtur: ſi nō profitētur fidem, ſed ea corde retēta idololatriam & hæreſes profitentur, iā nō ſunt Chriſti vera eccleſia, in qua *corde creditur ad iuſtitiam, ore vero cōfeſſio fit ad ſalutē,* Ro. 10. *Et, qui me negaverit coram hominibus*

Digitized by Google

negabo eum coram Patre meo. & Matth. 10. Quare ſi profeſſio fidei, verbique Dei prædicatio in terris deſit, conſequitur, nullam in terris eſſe veram Chriſti Eccleſiam, inferique portas adverſus eam prævaluiſſe, atque Chriſti Regnum diſſipatum eſſe: quod nunquam futurũ Danielis nono luculenter aſſeritur.

PORRO Chriſti regnum exigit, ut ſpecie quadam viſibili cæleſtem præ ſe politiam ferat, ex qua Chriſtum ibi regnare intelligi poſſit. Forma vero hæc viſibilis Eccleſiæ quando maximè floruit, & iuxta Prophetarum vaticinia Reges, Populi, Genteſque ad illam cõfluxerunt, & diaboli, infidelitatiſq; dominium oppreſſum jacuit, prorſus eandem fuit quam modo cernimus. Tẽpore ſiquidem Cõſtantini tem[illegible] I , [illegible] eiſque alt[illegible]a fuerunt: populi ad ſacrificium, quod ibi quotidie offerebatur, conveniebant: pro vivis & defunctis orabant: Clericorum ordines erant varii: in Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, inferioriſque gradus diſtributi. Apparebat eccleſiæ diſciplina per excõmunicationes, degradationes, per ſatisfactiones, laborioſasque pœnitentias: reconciliabantur pœnitentes: baptizabantur adhibitis exorciſmis, aliiſq; ceremoniis, infantes: renati per Epiſcopos chriſmate conſignabantur: florebat monaſtica vita: honorabatur virginitas Deo conſecrata: Chriſti ſanctorumque imagines in templis cernebantur: jeiunium quadrageſimæ, atque quatuor tẽporum, magna religione ab omnibus fidelibus obſervabatur: necnon primaria feſta, quæ hodie celebrantur. Ac inter cetera quoque plurimum eminebat, ab ipſa Petri ſede continua Epiſcoporum ſucceſſio: quorum ſententiis hæreſes dãnabantur, ac eorundem authoritate univerſa Chriſti Eccleſia regebatur, cohærentibus ſibi obedientiæ, concordiæque vinculo inferioribus ſacerdotibus; populique Chriſtiani gubernatoribus: extabant Patriarchæ, Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, aliiq; inferiores Eccleſiæ miniſtri.

HAEC exterior Eccleſiæ forma ſub omnibus Chriſtianis & fidelibus Imperatoribus, & Regibus, aliiſque Principibus catholicis ubique terrarum conſpicua fuit: quod ex omnibus hiſtoriis & veterum ſcriptorum libris, qui priſcis tẽporibus floruerunt, adeo perſpicuum eſt, ut extremæ ignorantiæ aut impudentiæ fuerit, eade re ambigere aut contendere. Imo licet hanc exteriorem Eccleſiæ formam noſtræ ætatis hæretici tolerare nolint; illam tamen inviolatam magna ex parte veteres hæreſes reliquerunt, ut hom. 19. in opere imperfecto in Matthæum apud Chryſoſ. legere quis poterit: ubi ait veſtimẽtis ovium hæreticos venire dicit, quia ſchema Chriſtianitatis præ ſe ferant, habẽdo ſacerdotii ordinem, altare, ſacrificium, Baptiſmum, Scripturas, &c.

CAP. CCCIX.

Quod Eccleſia perſecutionibus non obſcuretur.

ECCLESIA vera ſuper Petrum fundata, quæ à Tyrannis, hæreticis, aliiſque hoſtibus acriter impugnatur, non tamen adverſitatibus evertitur, aut minuitur, quin potius firmatur & augetur; nec ſolum non obſcuratur, ſed etiam illuſtratur, quoniam in [illegible]iis fortiſſimis, ſapientiæ, confeſſionis, patientiæque luce reſplendet. Unde Hieron. in ep. cont. error. Ioan. Ieroſolym. *Perſecutionibus*, ait, *Eccleſia creuit, martyriis coronata eſt.* Tertul. in Apologetic. *Plures efficimur, quoties metimur: ſemen eſt ſanguis martyrum, grana multiplica-*

m in agro Dominico reſurgunt. Prudentius hymno 4. *Martyrum ſemper numerus, ſub omni grandine creſcit.* Hilarius lib. 9. de Trin: *Ipſa eſt, quæ dum perſecutionem patitur, floret: dum opprimitur, creſcit: dum arguitur, intelligit: tunc ſtat cùm ſuperari videtur.* August. lib. 5. de civit. ca. 8 Leo ſer. 1. de Petro & Paulo: *Nõ minuitur perſecutionibus eccleſia, ſed augetur: & grana quæ ſingula cadunt, multiplicata reſurgunt.* Cyprianus in ſer. De lapſis, ſui temporis Chriſtianos laudat, qui perſecutionis urgentis ferociam, ſtabili congreſſione fregerunt. Iuſtinus contra Triphonem dicit, perſecutionem idem eſſe Chriſti Eccleſiæ, quod putatio in vite. In cuius rei typum Iſraelitæ quo magis opprimebantur, eo magis augebantur, Exodi 10 Beda in Cantica ca. 5. Chryſoſt. hom. 4. in ca 6 Iſa. Bernard. ſerm 79. in Cantic: *Nec verboſitate Philoſophorum, nec cavillationibus hæreticorũ, nec gladijs perſecutorũ potuit eccleſia, vel aliquando poterit, ſuperari.*

CAP. CCCX.

De notis Eccleſiæ, per quas videtur.

QVEMADMODVM Chriſtus in terris converſans, per ſui corporis lineamenta oculis corporeis videbatur, & ab alijs hominibus diſcernebatur; ſed per opera, quæ foris edebat, ſe Deum eſſe demonſtrabat, (quod non cernebatur oculis corporis, ſed oculo mentis fideique credebatur:) ita Chriſti corpus myſticũ Eccleſia in terris militans, externam habet formam, per quam veluti conſpicuus ſenſui noſtro notis videtur, atque ab omnibus aliis cõventiculis diſcernitur, ita vt certa fide credere debeamus, hunc ipſum coetũ in quo notas à ſcripturis & ſymbolo expreſſas oculis intuemur, eſſe verã Chriſti Eccleſiam. Quẽadmodũ enim Chriſto in terris viſibiliter cõverſante non ſufficiebat in genere aliquem Chriſtum credere, ſed oportebat certo iudicio ſibi perſuadere, hunc IESVM, in quo ſigna videbantur (ex quibus merito credendũ erat, quod ipſe Chriſtus eſſet) verum eſſe Chriſtum, à Deo promiſſum. Sed uti Chriſtus tunc ab iis, qui amabat & oderant, videbatur, ſed non æque agnoſcebatur: ita nunc Eccleſia Chriſti vera, tã ab impiis, quam iuſtis, oculis aſpicitur; ſed ſub propria notione à ſolis amatoribus agnoſcitur, qui certas eius teſſeras veluti propria delineamenta cernunt, & diiudicant. Non enim deſunt, qui eccleſiam videant, ut lupus ovem, qui inſita rabie ad eam dilaniandam incitatur, ſicut Iudæi Chriſtum intuebantur, clamantes, *Crucifige eum.* Alii vero & oculis cõtuentur, & corde agnoſcunt, mentiſque iudicio amant, & piæ voluntatis ſtudio ſequuntur; ut proſequitur Auguſtinus in Pſal. 147 iſtud illuſtrans exemplo eorum qui Matt. 21. dixerunt; *Ecce hic eſt hæres: venite, occidamus eum*

CETERVM licet variæ ſint Eccleſiæ notæ, quibus ab omnibus aliis hominũ cœtibus diſcerni poſſit; attamen eas ad quatuor in Symbolo Conſtantinopolitano aſſignatas revocabimus: videlicet; quod ſit *una, sãcta, catholica, & Apoſtolica* — *Notæ Eccleſiæ quatuor.*

PORRO unum multipliciter dicitur: primũ numero: ſic Eccleſia una eſt, quia non plures; quæ tamen proprietas per ſeipſam nõ reddit eccleſiam conſpicuã, nam & ſingulis inviſibilibus angelis hæc unitas competit. II. Vnũ dicitur aggregatione: ſicut acervus granorũ, grex animaliũ, unus panis ex multis granis, unum vinũ ex multis acinis. III. Vnũ dicitur apta rerum diverſarum cõiunctione, unione ſeu diſpoſitione: ſicut dicitur — *De unitate*

Digitized by Google

unum corpus,una veſtis,una domus, unus mundus.IV.Vnum dicitur concordia,& animorum conſenſu: ſic *omnium credentium unum cor* fuiſſe dicitur Act.4.

QVANQVAM verò his quatuor modis Eccleſia Chriſti VNA dicatur; attamen duobus poſtremis, tanquam notis una dicitur, quia ordinatam plurium membrorum unionem cum ſuo capite, ac inter ſe invicem in ea reperire liceat: ex qua unitate fluit altera in animorum conſenſu ſita, ut omnes ad eundem finē aſpirent: juxta illud Apoſtoli Epheſ. 4. *Vocati eſtis in unâ ſpe vocationis veſtræ.* Similiter inde conſenſus emanet in eis rebus,quæ ad finem omnibus propoſitum deſtinantur;quæ partim in rebus,partim in factis conſiſtunt; ut ſcilicet omnes idem dicant,credant, obſervênt & faciant,quantum ad ea,quæ Dei cultum cōcernunt.Iuxta Apoſtolum 1.Cor.1 *Vt id ipſum dicatis omnes ;& non ſint in vobis ſchiſmata.* & cap.10. *Vnus panis, unus calix.* Sub quibus ceterorum ſacramentorum ritus intelliguntur. Epheſ. 4. *Vnus Deus,una fides, unum baptiſma.* Hanc verò animorum concordiam efficit unus Spiritus Sanctus, qui totum corpus Eccleſiæ regit,animat,movet,agit, docet Epheſ.4. *Vnus Spiritus, unus Deus, unus Dominus, unum caput, ex quo totum corpus connexum eſt.* Quia tamen Chriſtus viſibiliter hic in terris remanſurus non erat,quò faciliùs concordiæ jura firmarentur,hominum imbecillitati proſpiciens, ſui loco & vice viſibile caput in terris cōſtituit,cui omnes familiæ Chriſti domeſtici obedire tenerētur, ut ſe facturū inſinuaverat Matt.24.Mar.13,Lu.12.

Animorum cōcordia unde profluat.

Epheſ.1.

Vnitas capitis.

Et planè id congruebat, ne rebelles Chriſtiani ſecum inviſibili capite abſente concordiam habere prætexerent; utq; viſibili capite conſtituto, in Eccleſia ſchiſmatis tolleretur occaſio. Nam *ſi unius poteſtate multitudinis coerceri nequeat audacia, tot naſcentur ſchiſmata,quot eruet capita.* ut Hieronym. cont Luciferianos,& Iovianum obſervavit.

VNA ergo dicitur Eccleſia propter unitatem fidei,doctrinæ,ſacramentorū, rituum,rectoris,atque capitis viſibilis. *A primâ enim ſui origine eccleſia per ſeries miniſtrorum & populorum in eâ,quā primùm accepit religione decurrit:* ut notat Ambroſ.in Lucam cap.11.

Vnitas doctrinæ, ſacramentorum,rituū, rectoris.

QVOD autem animorum concordia ſignum ſit Regni Dei,& diſcordia regni diaboli,atteſtatur Dominus Matth. 12. *Omne regnum in ſeipſum diviſum deſolabitur.* 1.Cor.14 *Non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis.* Ioan.13. *In hoc cognoſcent omnes ,quod diſcipuli mei eſtis , ſi pacem habueritis ad invicem.* Auguſtinus lib.18 de Civit.cap.52.ait, diabolum per hæreticos efficere conatum,Et in Eccleſia liberæ forent diſſenſiones , quomodo in Academiis Philoſophorum , quæ mutuis diſſenſionibus,conſumptæ ſunt. Sed à Deo authoris pace aliter proviſum eſt,quoniam omnes ſacri ſcriptores,& veritatis aſſertores, licet diverſis locis , temporibus , & linguis ſcripſeint,tamen in omnibus fidei dogmatibus tanquam uno Spiritu loquuti , per omnia conſentiunt.Similiter omnia Cōciliorum Pontificumque decreta cōtra diverſiſſimas,imò ſæpe contrarias hæreſes edita,planè conſonant:ac in univerſū omnes per Orbem Catholici de omnibus fidei dogmatibus idem ſentiunt, cùm ſenſum ſuum unius ſummi Paſtoris Eccleſiæ judicio ſubjiciant.

Concordia ſignum Regni Dei.

CAP. CCCXI.

De Paganorum & Hæreticorum diſcordia.

IN Paganorum Philoſophorumque ſectis nulla eſt unitas,nulla conſenſio; imò ab eiſdē in [illegible] eadem religione Dii conſtituuntur inter ſe diſſentientes , ut ferm.

Diſſenſio paganorum

ſer.11.de Verbis Domini Aug. oſtendit.

QVANTA vero inter Philoſophos diſſenſio fuerit declarat Auguſt. li.18. de Civit.ca.41. Theodoretus li. de fide. Baſil orat.1.de opere ſex dierum.

Diſſenſio Philoſophorum.

PORRO inter Hæreticos nullam eſſe concordiam, imo unam hæreſim in plures mox dividi, omnium temporũ Hiſtoriæ tradunt. Irenæus lib. 1. adverſus hæreſes Simonis Magi, primi Hæreſiarchæ ſectã, in varias partes ſtatim fuiſſe cõciſam demonſtrat. Idem de Valentinianis refert lib.1.cap. 5. De Donatiſtas Auguſtinus lib.1.de Baptiſmo ca.6. De Martionitis Epiphanius li.1. hæreſeon. De Montaniſtis idipſum oſtendit. De Manichæis Auguſtinus hæreſi 46. De Meſſalianis Epiphanius hæreſi 80. De Arianis, Ruffinus lib.10.Hiſtor.cap. 25. ſcribit, confeſtim diviſos fuiſſe in Acacianos, Macedonianos, Eunomianos. Hilarius lib.ad Conſtantium ait, ſingulis ferè annis novam fidei profeſſionem edidiſſe. Eutychiani & Neſtoriani omnes penè Orientis ſectas peperere, teſte Evagrio lib.3.& 4. Denique Lutherani vix nati, ſecti ſunt in Anabaptiſtas, Confeſſioniſtas, Sacramentarios, Servetianos, Calviniſtas, rigidos & molles Lutheranos, ac propemodum in ſectas infinitas, quas cũ luctu graſſari videmus. Quæ licet ſibi invicem adverſentur, ſuaque diſſenſione ſeinvicem conſumant, & tanquam Ægyptii contra Aegyptios concurrant, Iſaiæ 16. (*Bellum quippe Hæreticorum pax eſt Eccleſiæ*, inquit Hilarius lib.7. de Trinit.) attamen omnes iſtæ ſectæ, veluti Samſonis vulpes caudis ad invicem colligatæ, catholicæ fidei unitatem, eccleſiæque fruges, diſſenſion s incendio abſumere nituntur.

Diſſenſio hæreticorum.

Hæreſis mox aliam parit.

Hæreticorũ inconſtãtia in doctrina

NEQVE vero mirum ſit, diverſas hæreſes inter ſe diſſentire, cum ipſi hæreſeon authores ſecũ pugnent, ac ſæpe contradictoria ſcribant, ut in Luthero & Calvino plerique notarunt.

ET quidem Auguſtana Confeſſio ſæpius mutata, & varie edita eſt; ſimiliter & Calvini Inſtitutionũ libri, ut quæ prima fuerit editio, penè ignoretur. Quod eis accidit, quod infallibilem veritatis authorem & teſtem non habeant, ſed inconſtans, mutabile, ac errori obnoxiũ hominis judicium. Eccleſia vero Spiritũ ſanctum, in omnem veritatem dirigentem, habet Magiſtrum, eique Chriſtus æterna veritas authoritatẽ dedit infallibile teſtimoniũ de veritate perhibendi.

Cur inter hæreticos diſſenſio.

NE verò quis objiciat, etiam doctores Catholicos inter ſe in multis diſſentire, ſciendum eſt, diſtinguendas eſſe quæſtiones fidei ab eis, in quibus ſalva Chriſtiana fide licet diſſentire; quia nondum ſint ab eccleſia definitæ. Sic Act. 15. innoxia facta eſt inter Barnabam & Paulum diſſenſio, inter Cyprianum & Stephanum de Baptiſmo hæreticorum: inter doctores Scholaſticos varietas eſt opinionũ. Sed quoniam univerſi catholici ſeſe matris eccleſiæ judicio ſubjiciũt, idem ſe credere profitentur: & certã habent omnium controverſiarũ terminãdarum componendarumq; regulam: ideo ex doctrina Eccleſiæ animorum cõjunctio per ſe naſcitur: ex hæreſi verò, ubi quiſq; iudex eſſe vult aliorum, per ſe conſequitur animorum irreconciliabilis diſſenſio, indeque diviſiones & ſchiſmata, partium ſtudia & bella, ſicut ipſa nos experientia docet.

Aug. lib. 2 de peccat. orig. c. 23. lib. 1. cont Iulian.

Vnitas doctrina in eccleſia.

Ex doctrina Eccleſiæ animorum unio & pax ſequitur.

CAP. CCCXII.

Quod unitas eccleſiæ militantis potiſſimum in coniunctione cum Romano Pontifice conſiſtat.

CVM unio membrorum Eccleſiæ inter ſeinvicem potiſſimum exuvius ſupremi capitis Eccleſiæ authoritate depẽdeat, manifeſte ſequitur, adæ

ad Eccleſiæ unitatem inprimis requiri, ut quis ſupremo Eccleſiæ capiti obediẽtiā ſeſe ſubjiciat, ei connectatur, cohæreat, communicet, ſuoque loco in corpore myſtico, nõ ſecus ac quodvis mẽbrum in corpore humano, conſiſtat, alterius membri functionem non invadẽs, ne dolorem perturbationemque pariat. Quod Apoſtolus ad Epheſios 4 ſimilitudine corporis humani eleganter illuſtrat, dicens, Chriſtum eſſe caput, ex quo totum corpus compactum & connexũ per omnem juncturam ſubminiſtrationis, ſecundum operationem in menſuris, ſecundum operationem in menſuram uniuſcujuſque membri, augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate.

QVÆ auem ſint membra iſtius myſtici coporis, quæ ſibi invicem jungi debeant, exponit dicens: *Vnus Deus & pater omnium, qui eſt ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Vnicuique autem noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti, qui aſcendens in altum, dedit dona hominibus. Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Evangeliſtas, alios autem paſtores & doctores, ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, ut iam non ſimus parvuli fluctuantes, & non circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitiâ hominum, in aſtutiâ ad circumventionem erroris. Creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput, Chriſtus, ex quo totum corpus compactum & connexum eſt, per omnem juncturam ſubminiſtrationis augmentum ſui corporis facit. &c.* Vbi Apoſt. tradit, Chriſtum aſcendentem in cælum, viſibiles in terris reliquiſſe ſuos vicarios & miniſtros, per quos Eccleſia doceretur & ſacramentorum cibo paſceretur, nec non in veritatis agnitione conſervaretur detectis errorum magiſtris, lupis & latronibus, qui fideles falſa doctrina, vel morum pravitate corrumpere niterentur. Ac huius rei curam Dominum commiſiſſe ait conſtitutis paſtoribus & doctoribus, qui non uno ſeculo tantum perdurarent, ſed uſque ad conſummationem ſeculi, quando electorum numerus erit completus, corpuſque Chriſti myſticum, id eſt, Eccleſia, ædificari, hoc eſt, augeri multiplicarique deſinet. Tunc non docebit unus proximum ſuum, quia cuncti electi limpida veritatis cõtemplatione perfruentur. Quamdiu verò periculum eſt, ne circumferamur omni vento doctrinæ; opus eſt paſtorum doctorumque miniſterio, ut in una fide conſtantes permaneamus.

Epheſ. 4.

Chriſtus in cælum aſcendens viſibiles reliquit Vicarios.

Doctores eccleſiæ perdurabunt uſque ad conſummationem ſeculi

Paſtorum & doctorũ miniſterio unitas fidei conſervatur.

QVOS autem Chriſtus in cælum aſcẽſurus paſtores & doctores totius ſui gregis in terra reliquerit, Matth. 28. teſtatur Apoſtolis dictum: *Ite, docete omnes gentes.* Et Ioan. c. 21. refert, Dominum Petro dixiſſe: *Paſce oves meas.* Quibus verbis Chriſtus Petrum totius ſui gregis univerſalem Paſtorem fecit, totique eccleſiæ præfecit, & ſuum in terris Vicarium eſſe voluit: eique tam oves fœtas & parientes (ſcilicet Epiſcopos, omneſque inferiores Eccleſiæ miniſtros) quam agnos, id eſt, laicos fideles cuiuſcunque generis, ei ſubjecit, obedireque decrevit, ut capite conſtituto ſchiſmatis tolleretur occaſio. Alioqui enim Paſtores & Epiſcopi diſſiderent, pluresque in eccleſia magiſtri fierent, Iac. 3. Nam in multitudine niſi exſors quædam uni poteſtas competat, qua omnibus imperare poſſit; tot erunt ſchiſmata, quot capita, & nullus erit ordo

ordo: ſed quemadmodum àpud dæmones, ſempiternus horror& perturbatio.

Primatum Petri Dominus cum Petro extingui noluit

QVOD autem primatum Petro datum noluerit Dominus eo moriente extingui, ſed ad eius ſucceſſores transfire, manifeſtum eſt ex illis Matth. 19. verbis: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam*: id eſt, ſuper te Cepham ſive Petrum, Rempublicam Chriſtiauam fundabo, ita ut tu ſis Eccleſiam tuo & ſucceſſorum miniſterio aucturus, confirmaturus, & uſque ad ſeculi finem gubernaturus, ac in unitate conſervaturus. Hinc lib. de unitate. Eccleſiæ Cyprianus: *Vt Dominus unitatem manifeſtaret, unitatis originem ab uno incipientem authoritate ſuâ diſpoſuit*. Et Optatus lib. 2. cont. Parmenian. dicit, Petrum Apoſtolorum primum in Epiſcopali Cathedra Romæ reſediſſe, in quo uno cathedræ unitas ab omnibus ſervaretur. Vnde illam eccleſiam Cyprianus lib. 1. epiſt. 3. vocat *principalem*. Lib 4. epiſt. 2. dicit *unum epiſcopatum multorum epiſcoporum concordi numeroſitate diffuſum*. Ab hac ſacerdotii unitate originem à Chriſto per Petrum habente, docet idem Cyprianus, *Eccleſiam unam* dici, Lib. de unitate Eccleſiæ. Et Leo ep. 84. & ſerm. 3. de ſua ordinatione: *Licet univerſa eccleſia diſtinctis ordinata ſit gradibus, ut ex diverſis membris ſacrati corporis integritas ſubſiſtat: nos tamē omnes, ſicut ait Apoſtolus, in Chriſto Ieſu unū ſumus, nec quiſquam ab alterius ita diviſus eſt officio, ut non ad connexionem pertineat capitis cuiuſlibet humilitas portionis*. Auguſtinus li. 1. d. doct. Chriſt. c. 16. *Eccleſia corpus eſt Chriſti: corpus ergo ſuū multis membris diverſa officia gerentibus nodo unitatis & charitatis aſtringit*.

Cypria. li. 1. epiſt. 3. lib. 4 epiſt 2.

Cathedræ unitas in Romana ſede.

DE hac eadem unitate diſſerit Proſper in ep. ad Demetriadem, & Gregor. hom. 6. in Ezechielē. Bernardus autem li 3. ad Eugen. ſcribere nō dubitavit, ita hic ſub uno ſummo Pontifice, Patriarchas, Primates, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Preſbyteros vel Abbates, reliquoſq; in hunc modum ordinatos, quomodo Seraphim & Cherubim, ceterique uſque ad Archangelos & Angelos ſub uno capite Deo ſunt ordinati. Vnde Leo ep. 87. exortem eſſe myſterii divini ſcribit eum, qui auſus ſit à Petri ſoliditate recedere. Et Hieronymus in ep. ad Damaſum: *Si quis cathedræ Petri iungitur, meus eſt: beatitudini tuæ, id eſt, cathedræ Petri conſocior*. Et in Epitaphio Marcellæ, Romam eſſe tutiſſimū cōtra hæreſes refugij portū docet. Irenæus lib. 3. cont. hæreſes c. 3. ad Romanam eccleſiam, propter potentiorem principalitatem, omnem debere Eccleſiam convenire aſſerit.

Sicut in cælo omnes Deo ſubiiciuntur ita in terris omnes eccleſiæ ordines Pontifici.

Portus ſalutis tutiſſimus eſt Romana doctrina.

CAP. CCCXIII.

Vnitas eccleſiæ militantis ex ſucceſſione Romanorum Pontificum demonſtratur.

Succeſſio Romanorum pontificum,

QVEMADMODVM unitas regni & familiæ ex ſucceſſione capitū ſibi invicē ſuccedentium oſtendi ſolet: ita Eccleſiæ unitas ex ſucceſſione Romanorū Pontificum ſibi invicē cōtinuè in Petri Cathedra ſuccedentiū evidenter comprobatur. Nā quemadmodū a l Chriſti ovile non pertinuerūt, qui ſe à Petro cunctarum ovium Chriſti paſtore diviſerunt (ut Simon Magus, & alii fidei hoſtes) ita & hodie ab Eccleſia cōvincuntur eſſe alieni, quicumque Petri & ſucceſſorum eius cathedræ non communicant, ſed vocem Lutheri, Calvini, aut cuiuſcumq; alterius novi Magiſtri, ſpreta Romanæ Eccleſiæ doctrina, excipiunt, audiunt, conſectantur.

VNDE certiſſima Veteribus fuit ad

Z z hære-

Digitized by Google

hæreticorum & ſchiſmaticorum conventicula dignoſcenda, nota, & teſſera, ſi cũ Petro, aut Romano Pontifice, Petri ſucceſſore aliquis communione jungeretur, aut ab eo diviſus alteri ſocietati ſeſe adjungeret, foriſque doceret, aut diſcipulos colligeret, adeò, ut & Apoſtol. Paulus poſt annos XIV. a ſua Converſione ſecundum revelationem aſcenderit Ieroſolymam, ut cum Petro Evangeliũ, quod ingentibus prædicabat, conferret, ne fortè Paulo Eccleſia non crederet, ſi eum à Petro diſſentire putaret. Quare & nunc veluti ad Lydium lapidem examinanda eſt omnis doctrina, utrum cum Petri & Romanæ Eccleſiæ traditione conſentiat: quòd ſi diſſentiat, adulterina doctrina eſt. Ita veteres omnes Eccleſiaſtici ſcriptores unanimi conſenſu docent. Irenæus lib. 3. cap. 3. Cyprian. lib. ne unit. Eccle. lib. 1. epi. 6. Tertul. lib. de præſcrip. Ambroſius oratione de obitu Satyri. Hierony. ad Damaſum ep. 57. Aug. contra epiſt. fundam. c. 4. epi. 165. & alibi. Optatus li. 2 contra Parm. & alii infra allegati.

Lydius lapis, ad quẽ examinãda eſt doctrina, Romana traditio eſt.

CAP. CCCXIV.

Sanctam.

Sãctitas eſt nota eccleſiæ.

IN ſymbolo non ſolum *unam* eſſe profitemur Eccleſiam, ſed etiam quod *ſancta* ſit. Sanctũ autem pluribus modis dicitur.

Sanctum quid ſignificat.

PRIMO quod Deo conſecratum ſive dedicatum eſt. Levi. 27 *Animal ſi quis voverit Domino, ſanctum erit*. Ezech. 37. *Inter ſanctum & prophanum non habuere diſtantiam*. Hac ſignificatione Iſraeliticus populus vocatur ſanctus Deut. 7. & 14. Exod. 19. Eadem ſignificatione Apoſtolus Eccleſiã ſanctam appellat, 2. Co. 1. Coloſſ. 1. & alibi, quia per Baptiſmum Deo conſecrata ſit ad ei jugiter inſerviendum. Et Petrus 1. epi. c. 2. *Vos genus electum, regale ſacerdotiũ, gẽs ſancta*. Eadem ſignificatione Templum ſanctũ dicitur 1. Cor. 3.

SECVNDO *Sanctum* idem eſt, quòd purum, mundum; ut ſanctitas immunditiei opponatur. Sic Apoſt. ait 1. Co. 7. *Filij veſtri immundi eſſent, nũc autem sãcti ſunt*. 2. Cor. 7. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei*. Lucæ 1. *Vt ſerviamus Domino in ſanctitate*. 1. Pet. 1. *In omni converſatione ſancti ſitis*. Dionyſius Areopagita *de divinis nominibus* cap. 12. *Sanctitas eſt*, ait, *libera perfectaque ab omni ſcelere munditia*. Cyril. in Ioan. c. 25. *Sanctum eſt, quod à mundi ſordibus longè abeſt*.

IVXTA hũc modum Eccleſiam quoque ſanctam profitemur, quia Deo cohæreat, à mundo ſit ſegregata, quæ ſursũ ſunt ſapiat & quærat non quæ ſuper terram. Qua ratione ab hæreticorum Schiſmaticorumque conventiculis longe abeſt, quæ non niſi carnalia ſapiunt & quærunt.

Eccleſiæ profeſſio ſãcta eſt, quo ad doctrinam & mores.

TERTIO ſancta dicitur Eccleſia, quia omnis eius profeſſio ſancta eſt, nihil falſi aut injuſti continens, quantum ad fidei aut morum doctrinam. Sanctiſſimis enim legibus & ſacris ceremoniis, aliiſque ad pietatem incitamentis, verã rationem pertingendi ad ſanctimoniam tradit. Qua nota diſtinguitur Eccleſia ab omni ſecta Paganorum, Philoſophorum, Iudæorum, Turcarum, Hæreticorum atque Schiſmaticorum, quarũ nulla eſt, quæ non contineat exploratos errores, rectæque rationi adverſantes, quo ad doctrinam vel mores ut Ambroſi. lib. 4. & ſequentibus contra Gentes & Auguſtinus lib. 7. de civit. ex profeſſo demonſtrant. De Philoſophis idem exequitur

Sectæ omnes Philoſophorum & hæreticorum continent errores.

quitur

Digitized by Google

quitur Theodoretus lib. 9. de affect. græcorum oſtendens, Lycurgi legibus permitti adulteria; Perſarum legibus inceſtas nuptias cum matre, filia, ſorore; Maſſagetarum legibus, ut ſenes à propinquis devorentur, ex turribus deijciantur, aut canibus obijciantur; legibus Scytharum vivos cum mortuis ſepeliri legibus Platonis communionem uxorum, prædicatum, extinctionem cóceptuum, cædes infantium permitti. Alcorano Machumetis docetur, quod Iudæi, Chriſtiani, & Turcæ in ſuis legibus ſalventur, & quod futuræ vitæ beatitudo conſiſtat in cibo potu, uxorũq; complexu.

Hæreticorũ dogmata continens rationi adverſantia.

QVAM autem nefanda hæreſes cómendaverint, teſtatur Epiphanius de Gnoſticis hæreſi 26. quod ſchortationes probaverint; de Carpocratianis, hæreſi 27. quod omne genus ſcelerum admiſerint. Auguſtinus hæreſi 26. Montaniſtas refert, obtuliſſe ſacrificium ex ſãguine anniculi infantis. Manichæorum deliria recenſet Auguſtinus hæreſi 46. Donatiſtæ ſeipſos interimebant, aut occidere nolentes interficiebant, ut martyres fierent, teſte Aug. epiſt. 50. Lutherani dicunt, infantes dum baptizantur, audire verbum Dei, credere, Deum diligere: *quod aſſerere, eſt iniuriam humanis ſenſibus facere*, ait, Auguſt. epiſt. 57. Anabaptiſtæ nocturna conventicula, in quibus caninas nuptias exercent, celebrant. Calviniſtæ docent, omnia neceſſitate abſoluta evenire, Deumque non minus malorum, quam bonorum authorem eſſe: licitum quoque eſſe, fidem datam violare. Ergo hæreſis doctrina ſua polluit, legibus ſuis bonos mores evertit: ſacrificium, quo Deus placatur, è medio tollit: hominibus ad omne genus vitiorum portas aperit, Deumq; ipſum omnis ſanctitatis fontem, malorũ authorem ſtatuit. At eccleſia nullam turpitudinem, nullum errorem, nihil contra rationem docet, quamvis multa ſupra captum humanum: quin potius mores honeſtiſſimos exigit, pacem & concordiam fovet, obedientiam erga ſuperiores, corporis caſtigationem, jejunia, cælibatum, virginitatem, continentiam, paupertatis voluntariam electionem commendat, ad virtutum quarumcunque officia, & evangelicæ perfectionis cõſilia cõplectenda hortatur, ac colendi Dei ratione caſtiſſima utitur.

Hæreſis polluit, & bonos mores evertit.

PROINDE merito ſola eccleſia ſancta prædicatur. Auguſtin. lib. 2 de civ. c. 28. *Nihil in eccleſiis Chriſtianis turpe & flagitioſum proponitur, ubi veri Dei aut præcepta inſinuantur, aut miracula narrantur, aut dona laudantur, aut beneficia poſtulantur.* Et l. 22. de civ. c. cap. 7. *Perſuadebatur veritas nova conſuetudini, ſed non contraria rationi.* Lact. li. 4. c. 30. *Sciendum eſt, illam eſſe veram eccleſiã, in qua eſt religio, cõfeſſio & pœnitẽtia, quæ peccata & vulnera, quibus ſubiecta eſt imbecillitas carnis, ſalubriter curat.* Optatus libro contra Parmenianum, initio: *ſanctitas eccleſiæ de ſacramentis colligitur. Sancta eſt eccleſia in votis, ſancta in ſacrificiis, ſancta in miniſteriis, ſancta in ceremoniis, ſancta in omnibus & ſingulis obſervationibus, quæ ad Dei cultum ab eâ uſurpantur.*

QVARTO ſancta dicitur eccleſia, quoniam in ſe continet veræ ſanctitatis fontem. De quo Zachar. 13. *Erit fons patens domui David, in ablutionem peccatorum & menſtruatæ.* Qui fons ſic in Eccleſia eſt, ut extra eam vera ſanctitas cõparari nequeat. Foris ſanctitatis ſpecies veſtimenta ovium reperiuntur; non autem vera ſanctitas. Quod ſignificatur Ezechielis 47. ubi piſces, in paluſtribus locis cõſiſtentes, dicũtur non ſanari.

Digitized by Google

QVINTO ſancta dicitur Eccleſia, tanquam corpus à ſuo capite, Augu. in Pſal. 85.

SEXTO ſancta dicitur Eccleſia, ut corpus à ſpiritu ſuo, quia Spiritus ſanctus eccleſiam regit, vivificat, continet, ſanctificat.

SEPTIMO ſanctum dicitur, quod eſt firmum & inviolabile. Qua ſignificatione Leges & civitatum muri ſancti dicuntur, necnon homines in juſtitia confirmati. Sic Apoſtolus ait, 1. Corinth. 3. *Si quis templum Dei violaverit, diſperdet illum Deus. Templum enim Dei ſanctum eſt.*

Eccleſia per malos non polluitur.

SED hic occurrit DVBITATIO, Quomodo Eccleſia plurimos contenens malos potius ſancta quam impura dici queat? RESPONDENDVM eſt, eccleſiam recte ſanctam dici, quia in ea ſola ſit vera ſanctitas, multique in ea ſancti omni tempore comperiãtur. *Melior* autem *eſt unus timens Deum, quam mille impij*, Ecl. 17. Nec putandum eſt, juſtos impiorum permixtione inquinari: quia nemo adultus operibus alterius polluitur, niſi conſentiat. Sic enim immundũ tangere cenſemur, 2. Cor. 6. Apud Hæreticos & Schiſmaticos autem, nulli verè ſancti, ſed omnes impij ſunt.

Apud hæreticos nullus ſanctus.

CAP. CCCXV.

Quomodo ſanctitas in anima latens, Eccleſiæ nota conſtitui poſſit?

Eccleſiæ ſanctitas in externis virtutum officiis elucet.

QVEMADMODVM hominis anima per ſe inviſibilis, ex motu, actionibus, & operibus externis apparet: ita eccleſiæ ſanctitas in externis virtutum officiis relucet: juxta illud Chriſti Matt. 5. *Sic luceat lux veſtra corã hominibus, ut videant opera veſtra bona.* Et Philipp. 2. *Lucetis ſicut luminaria in mundo.* 1. Petr. 2. *Vt ex bonis operibus vos conſiderantes, glorificent Deum.* & c. 4. *Admirantur, non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confuſionem.* Quod ab Iſaia prænunciatum eſt ca. 55 *Sicut terra profert germen ſuum, & ſicut hortus ſemen ſuum germinat, ita Dominus Deus germinare faciet iuſtitiam & laudem coram univerſis gentibus.* Quod per gratiam novi Teſtamenti, & prædicationem Evangelii Chriſti per totum Orbem impletum eſſe conſpicimus. Tũc enim paupertas voluntaria; virginitatis decus, vidualis caſtitatis obſervatio, cõjugalis continentiæ puritas, propriæ voluntatis abdicatio, jejuniorum aſſiduitas, veſtium, honorum, epularum, pomparum, & caducarum rerum omnium contemptus, vigere paſſim ubique cœperunt. Tunc modeſtia, vitæ ſinceritas, mutua charitas, mundiſſimus Dei cultus, abjecto carnali Iudæorum, & impuro Gentilium ritu in omnibus gentibus effulſerunt; ut ex Cap. 4. Actor. Epiſtoliſque Apoſtolicis, necnon Eccleſiæ primitivæ hiſtoriis abunde liquet. Quin imò ſi quis animo revolvat Eccleſiæ Catholicæ magiſtros, primum Patriarchas & Prophetas, deinde Apoſtolos, aliosque Chriſti diſcipulos, qui per univerſum Orbem evangelicam doctrinam ſeminarunt; ac Doctores, qui contra ſingulas hæreſes pro veritatis elucidatione dimicarunt, necnon inſtitutores ſingulorum religioſorum Ordinum; eos omnes tam pios, ſanctos, à Deo illuminatos, caſtos, ſobrios, humiles, rerum futurarum amatores, præſentiumque contemptores fuiſſe deprehendet, ut nihil vel ab hoſtibus fidei, niſi nimia ſanctitas reprehẽdi poſſit. Sicut de ſui temporis Monachis atteſtatur B. Augu. l. *de moribus eccleſiæ* c. 31. & 34. ubi contra Manich. diſſerit,

Eccleſiæ magiſtri ſanctiſſimi, & à Deo illuminati fuerunt

Digitized by Google

qui ſolum in vitia quorundam Catholicorum intenti, oculos à conſideratione virtutum in plurimis coruſcantium avertentes, perſuadere nitebantur, catholicos omnes improbos eſſe. Quem vero perpetuum eſſe hæreticorum morē idem Aug. ep. 137. tradit: ideoque hæreticis obiici crimina minus convenire dicit, quibus ſecurè objici poſſit, quod non ſint Catholici, quia mala vita hęreſim aut ſchiſma non convincat, cum in Eccleſia non deſint, quorum vituperanda ſit vita.

Ex quo tamen conſequens non eſt, ſanctitatem non diſcernere Chriſti Eccleſiam ab impuris hæreticorum, ſchiſmaticorūq; conventiculis, quia bona vita non niſi intra Eccleſiā agitur, mala vero intus & foris. Vnde in Eccleſia ſēper multi ſunt ſancti, quamvis permiſceātur aliqui mali: ſed ex hæreticis nullus omnino eſt ſanctus, aut abſolutè bonus. Quod ex decurſu vitæ Catholicorū animadverti poteſt.

Eccleſiæ magiſtri quales.

Quales enim primi Eccleſiæ magiſtri fuerint, hiſtoria ſacra exponit. Qualib. vero poſt Apoſtolos plantatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, paſtoribus, nutritoribus ſancta Chriſti Eccleſia creverit, Eccleſiaſticæ Hiſtorię tradunt. De qua re loquens Aug. lib. 2 in Iulianum *Iſti ſunt*, ait, *epiſcopi & paſtores docti graves, ſancti, veritatis acerrimi defenſores.* Cyprianus li. 4. ep. 2. Epiſcopos fuiſſe ordinatos dicit, ætate provectos, fide integros, in preſſura probatos, in perſecutione proſcriptos. Econtra vero Gētilium doctores fuerunt aut poetæ leves, aut Philoſophi ſuperbiſſimi, ut Theod. lib de Legibus oſtendit,

Gentilium doctores leves ſuperbi impuri.

HAERESIARCHAE vero ad unū omnes ex ambitione, faſtu, avaritia, odio vel invidia exorti ſunt, adeo ut Augu. lib. de paſtoribus c. 8. intrepide aſſerat, quòd una Mater SVPERBIA omnes hæreſes genuerit. Id quod de Simone Mago, Ario, Neſtorio, Pelagio, Luthero, Calvino, & aliis, hiſtoriæ illorum vitā deſcribentes atteſtantur. Vide Bellarm. lib. 4. De Eccleſia cap. 13.

Ex miraculis ſanctitas Eccleſiæ apparet.

ELVCET inſuper Eccleſiæ ſanctitas ex veris miraculis, à pleriſq; Sanctorum in ſuæ fidei & doctrinæ confirmationē, Deo aſſiſtēte patratis, qualia nunquam ab Ethnicis, Turcis, Iudæis vel Hæreticis facta eſſe conſtat, ſed per ſolos veræ Dei eccleſiæ miniſtros. Quibus admirandis operibus ſe in Eccleſia Catholica retentum fuiſſe, confitetur Auguſtin. lib. contra epiſt. Fundament. ca. 4. &. 5. Lib. de utilit. credendi cap. 14. & 17. totumque mundum ad fidem fuiſſe miraculis perductum ait idem Aug. lib. 22. de civit. c. 8. Quando itaque Auguſtin. lib. de unitat. Eccleſ. cap. 16. & in Ioā. tract. 13. dicit, non eſſe credendum miracula facientibus; nihil aliud intendit, quàm docere, non eſſe certum, id quod mirum apparet, ſtatim verum eſſe miraculum, cui oporteat intrepidè acquieſcere.

Vide Bellarm. lib. 4 de eccleſ.

SAEPE enim hæreticorum miracula ſunt mendacia, ſpeciem divinæ virtutis habentia, non veritatem. Tertullianus lib. de præſcript. hæret. cap. 30. refert, *eos de vivis mortuos facere.* Quod ſpecialiter Calvino eveniſſe, ſcribit Bolſecus *in Vita Calvini*, addens, *quòd inſultantem defuncti uxorem Calvinus, tanquam præ doloris magnitudine in furorem actam, abduci curaverit.* Cyrolam, Epiſcopum Arianum, Valentis Imperatoris filium ſanare præſumentem, eiuſdem ſequuta morte confuſum fuiſſe legimus.

Miracula hæreticor ū ſunt maleficia.

Sunt enim miracula extraordinariæ miſſionis veluti ſigilla: ſecundū illud Ioann. 5 *Ipſa opera quæ ego facio, teſtimoniū perhibent de me.* Similia habentur Ioan. 10. & 14. Marci ult. *Prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante*

QVINTO ſancta dicitur Eccleſia, tanquam corpus à ſuo capite, Augu. in Pſal. 85.

SEXTO ſancta dicitur Eccleſia, ut corpus à ſpiritu ſuo, quia Spiritus ſanctus eccleſiam regit, vivificat, continet, ſanctificat.

SEPTIMO ſanctum dicitur, quod eſt firmum & inviolabile. qua ſignificatione Leges & civitatum muri ſancti dicuntur, necnon homines in juſtitia confirmati. Sic Apoſtolus ait, 1. Corinth. 3. *Si quis templum Dei violaverit, diſperdet illum Deus. Templum enim Dei ſanctum eſt.*

Eccleſia per malos non polluitur. SED hic occurrit DVBITATIO, Quomodo Eccleſia plurimos contenens malos potius ſancta quam impura dici queat? RESPONDENDVM eſt, eccleſiam recte ſanctam dici, quia in ea ſola ſit vera ſanctitas, multique in ea ſancti omni tempore comperiãtur. *Melior autem eſt unus timens Deum, quam mille impij*, Ecl. 17. Nec putandum eſt, juſtos impiorum permixtione inquinari: quia nemo adultus operibus alterius polluitur, niſi conſentiat. Sic enim immundũ tangere cenſemur, 2. Cor. 6. Apud Hæreticos & Schiſmaticos autem, nulli verè ſancti, ſed omnes impij ſunt. *Apud hæreticos nullus ſanctus.*

CAP. CCCXV.

Quomodo ſanctitas in anima latens, Eccleſia nota conſtitui poſſit?

Eccleſia ſanctitas in externis virtutum officiis elucet. QVEMADMODVM hominis anima per ſe inviſibilis, ex motu, actionibus, & operibus externis apparet: ita eccleſiæ ſanctitas in externis virtutum officiis relucet: juxta illud Chriſti Matt. 5. *Sic luceat lux veſtra corã hominibus, ut videant opera veſtra bona.* Et Philipp. 2. *Lucetis ſicut luminaria in mundo.* 1. Petr. 2. *Vt ex bonis operibus vos conſiderantes, glorificent Deum.* & c. 4. *Admirantur, non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confuſionem.* Quod ab Iſaia prænunciatum eſt ca. 55 *Sicut terra profert germen ſuum, & ſicut hortus ſemen ſuum germinat, ita Dominus Deus germinare faciet iuſtitiam & laudem coram univerſis gentibus.* Quod per gratiam novi Teſtamenti, & prædicationem Evangelii Chriſti per totum Orbem impletum eſſe conſpicimus. Tũc enim paupertas voluntaria; virginitatis decus, vidualis caſtitatis obſervatio, cõjugalis continentiæ puritas, propriæ voluntatis abdicatio, jejuniorum aſſiduitas, veſtium, honorum, epularum, pomparum, & caducarum rerum omnium contemptus, vigere paſſim ubique cœperunt. Tunc modeſtia, vitæ ſinceritas, mutua charitas, mundiſſimus Dei cultus, abjecto carnali Iudæorum, & impuro Gentilium ritu in omnibus gentibus effulſerunt; ut ex cap. 4. Actor. Epiſtoliſque Apoſtolicis, necnon Eccleſiæ primitivæ hiſtoriis abunde liquet. Quin imò ſi quis animo revolvat Eccleſiæ Catholicæ magiſtros, primum Patriarchas & Prophetas, deinde Apoſtolos, aliosque Chriſti diſcipulos, qui per univerſum Orbem evangelicam doctrinam ſeminarunt; ac Doctores, qui contra ſingulas hæreſes pro veritatis elucidatione dimicarunt, necnon inſtitutores ſingulorum religioſorum Ordinum; eos omnes tam pios, ſanctos, à Deo illuminatos, caſtos, ſobrios, humiles, rerum futurarum amatores, præſentiumque contemptores fuiſſe deprehendet, ut nihil vel ab hoſtibus fidei, niſi nimia ſanctitas reprehẽdi poſſit. Sicut de ſui temporis Monachis atteſtatur B. Augu. l. *de moribus eccleſiæ* c. 31. & 34. ubi contra Manich. diſſerit, *Eccleſiæ magiſtri ſanctiſſimi, & à Deo illuminati fuerunt*

qui

qui ſolum in vitia quorundam Catholicorum intenti, oculos à conſideratione virtutum in plurimis coruſcantium avertentes, perſuadere nitebantur, catholicos omnes improbos eſſe. Quem vero perpetuum eſſe hæreticorum morē idem Aug. ep. 137. tradit: ideoque hæreticis obiici crimina minus convenire dicit, quibus ſecurè objici poſſit, quod non ſint Catholici, quia mala vita hęreſim aut ſchiſma non convincat, cum in Eccleſia non deſint, quorum vituperanda ſit vita.

Ex quo tamen conſequens non eſt, ſanctitatem non diſcernere Chriſti Eccleſiam ab impuris hæreticorum, ſchiſmaticorūq; conventiculis, quia bona vita non niſi intra Eccleſiā agitur, mala vero intus & foris. Vnde in Eccleſia ſēper multi ſunt ſancti, quamvis permiſceātur aliqui mali: ſed ex hæreticis nullus omnino eſt ſanctus, aut abſolutè bonus. Quod ex decurſu vitæ Catholicorū animadverti poteſt.

Eccleſiæ magiſtri quales. Quales enim primi Eccleſiæ magiſtri fuerint, hiſtoria ſacra exponit. Qualib. vero poſt Apoſtolos plantatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, paſtoribus, nutritoribus ſancta Chriſti Eccleſia creverit, Eccleſiaſticæ Hiſtorię tradunt. De qua re loquens Aug. lib. 2 in Iulianum *Iſti ſunt*, ait, *epiſcopi & paſtores docti graves, ſancti, veritatis acerrimi defenſores.* Cyprianus li. 4. ep. 2. Epiſcopos fuiſſe ordinatos dicit, ætate provectos, fide integros, in preſſura probatos, in perſecutione proſcriptos. Econtra vero Gētilium doctores fuerunt aut poetæ leves, aut Philoſophi ſuperbiſſimi, ut Theod. lib de Legibus oſtendit.

Gentilium doctores leves ſuperbi impuri.

HAERESIARCHAE vero ad unū omnes ex ambitione, faſtu, avaritia, odio vel invidia exorti ſunt, adeo ut Augu. lib. de paſtoribus c. 8. intrepide aſſerat, quòd una Mater SVPERBIA omnes hæreſes genuerit. Id quod de Simone Mago, Ario, Neſtorio, Pelagio, Luthero, Calvino, & aliis, hiſtoriæ illorum vitā deſcribentes atteſtantur. Vide Bellarm. lib. 4. De Eccleſia cap. 13.

Ex miraculis ſanctitas Eccleſiæ apparet. ELVCET inſuper Eccleſiæ ſanctitas ex veris miraculis, à pleriſq; Sanctorum in ſuæ fidei & doctrinæ confirmationē, Deo aſſiſtēte patratis, qualia nunquam ab Ethnicis, Turcis, Iudæis vel Hæreticis facta eſſe conſtat, ſed per ſolos veræ Dei eccleſiæ miniſtros. Quibus admirandis operibus ſe in Eccleſia Catholica retentum fuiſſe, confitetur Auguſtin. lib. contra epiſt. Fundament. ca. 4. & 5. Lib. de utilit. credendi cap. 14. & 17. totumque mundum ad fidem fuiſſe miraculis perductum ait idem Aug. lib. 22. de civit. c. 8. Quando itaque Auguſtin. lib. de unitat. Eccleſ. cap. 16. & in Ioā. tract. 13. dicit, non eſſe credendum miracula facientibus; nihil aliud intendit, quàm docere, non eſſe certum, id quod mirum apparet, ſtatim verum eſſe miraculum, cui oporteat intrepidè acquieſcere.

Vide Bellarm. lib. 4 de eccleſ. SAEPE enim hæreticorum miracula ſunt mendacia, ſpeciem divinæ virtutis habentia, non veritatem. Tertullianus lib. de præſcript. hæret. cap. 30. refert, *eos de vivis mortuos facere*. Quod ſpecialiter Calvino eveniſſe, ſcribit Bolſecus *in Vita Calvini*, addens, *quòd inſultantem defuncti uxorem Calvinus, tanquam præ doloris magnitudine in furorem actam, abduci curaverit*. Cyrolam, Epiſcopum Arianum, Valentis Imperatoris filium ſanare præſumentem, eiuſdem ſequuta morte confuſum fuiſſe legimus.

Miracula hæreticorū ſunt maleficia.

Sunt enim miracula extraordinariæ miſſionis veluti ſigilla: ſecundū illud Ioann. 5 *Ipſa opera quæ ego facio, teſtimoniū perhibent de me.* Similia habentur Ioan. 10. & 14. Marci ult. *Prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante*

Digitized by Google

niante ſequentibus ſignis. Hebr. 2. *Conteſtante Deo ſignis & virtutibus.* Matth. 11. *Renuntiate Ioanni, quæ audiviſtis & vidiſtis:* ſignificans, nihil efficacius ad fidem comprobandã eſſe miraculis. Inde Chriſtus Ioan. 2. miraculum edendo, gloriam ſuam manifeſtaſſe dicitur: id eſt, Divinitatis teſtimonium protuliſſe.

CAP. CCCXVI.

Catholicam.

TERTIA Eccleſiæ proprietas eſt, quòd ſit *Catholica*, id eſt, *univerſalis*, per totum Orbem diſperſa. Vnius equidem fidei ſplendor à Solis ortu uſque ad occaſum, per omnia loca, per cunctas hominum nationes, per omnia denique tempora diffuſus eſt. Iuxta illud Act. 1 *Eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in omni Iudæâ & Samariâ uſque ad ultimũ terræ.* Vnde colligit Auguſtinus Eccleſiam vocari Catholicam à toto orbe, lib. de unit. Eccleſ. cap. 2. 3. & 6. epiſt. 48. 50. 161. & 170. Lib. 4. cont. Creſcon. cap. 60. comparat eccleſiam arbori, cujus rami per orbem ſunt extenſi.

Eccleſia eſt Catholica, non Hæreſis.

HAC itaque nota diſtinguitur Eccleſia ab omni hæreſi, quæ certo loco ebullit, & emoritur. Optatus lib 2. cont. Parmen. vocat Eccleſiam, *Nationalem*, quia per omnes nationes porrecta ſit. Pacianus in epiſtol. 1. *Catholicam* dici tradit quia per omnes gentes & loca diffuſa ſit: juxta illud Apoſtoli Rom. 1. *Fides & veſtra annuntiatur in univerſo mundo.* Et ad Coloſſ. 1. *Evangelium in univerſo mũdo eſt, & fructificat.* Quod Geneſ. 12. prænunciatum fuit: *In ſemine tuo benedicẽtur omnes tribus terræ.* Et Pſal. 2. *Poſtula à me gentes.* & Pſalm 35 *Confitebor tibi in Eccleſia magna.* Iſaiæ 52. *Redemptor tuus, Deus omnis terræ vocabitur.* Et paſſim ſcripturæ omnes Evangelicam doctrinam in univerſo terrarum Orbe prædicandam clamant. Eccleſiamque Chriſti non fore hic aut ibi tantùm, ſed ubique, ſemper, & apud omnes nationes. Id enim *Catholicum* vocatur, quod ab omnibus, quod ubique, & ſemper creditum eſt. Quod nomen inter cunctas hæreſes ſola ſic Eccleſia retinuit, ut Pagano interroganti, ubinam ad Catholicam conveniatur, nullus hæreticorum ſuam Baſilicam oſtendere audeat, Auguſtino teſte libr. contra epiſt. fundam. cap. 4. Imo in Pſal 21. Auguſtinus eos, qui agnoſcere nolunt Eccleſiam per omnes gentes diffuſam, ait, cum ſcripturis debere litigare. Et in Pſalm. 101. conc. 2 contra Donatiſtas, fabulantes Eccleſiam in ſola Aphrica remanſiſſe; atque Hieronym. cõtra Luciferianos aſſerentes Eccleſiam in Sardinia latere, docens ex totius Orbis communione *Catholicam* agnoſci, Idem Optatus libr. 2. contra Parmenianum confirmat; & Cyrill. catecheſi 18. Pacianus in ep. ad Sempron. *Catholicum nec Martionem nec Apellem, nec Montanum ſonat, nec hæreticos ſumit authores.* Et infra: CHRISTIANVS *mihi nomen eſt,* CATHOLICVS *verò cognomen: illud me nuncupat, iſtud oſtendit.* *Hæreſis* autẽ *à primo ſui dogmatis authore nomen ſortitur nomenque Chriſtianum ijs relinquit, à quibus diſcedit.* Sic 1. Cor 3. Schiſmatici dicebant: *Ego ſum Apollo, ego Pauli, ego Cephæ. Sunt* enim *diſtincti cognominibus,* ut Iuſtinus contra Triphonem. *denominati ab hominibus, ut quiſque fuit author novæ alicuius doctrinæ.* Iren. lib. 1 ca. 20. *Habent nomina à principe impijſſimæ ſectæ.* Lactant. lib 4 ca. 30. *Chriſtiani eſſe deſierint, qui Chriſti nomine amiſſo, humana & externa vocabula induerunt.* Athan. ſermon. 2. contra Arianus: *à Chriſto Chriſtiani ſumus & nuncupamur, qui aliunde*

Vincent Lyrinenſ. cont. hæreſes.
Catholicũ quidnam dicatur.

Hæreſis à primo dogmatis authore nomen accipit.

Digitized by Google

unde fidei ſuæ originem deducunt, meritò authorum ſuorum nomina præ ſe ferunt. Chryſoſt. hom. 33. in Act. *Ab Hæreſiarchæ nomine illi appellantur, nobis autem nullus vir nomen dedit, ſed fides ipſa.* Hiero. cont. Luciferianos: *Sicubi audieris eos, qui dicuntur non à Domino Ieſu Chriſto, ſed ab alio aliquo nominari, ſcito, non eccleſiā Chriſti, ſed Antichriſti eſſe Synagogam.* Vnde Hilar. libr. ad Conſtant. fideles contra vim Arianorū exclamaſſe commemorat: *Catholicus ſum, nolo eſſe Hæreticus, Chriſtianus ſum, non Arianus.* Epiphanius hæreſi 68. ſucceſſores veterum Chriſtianorum ſuis Eccleſiis inſcripſiſſe: *Eccleſia Catholica*: Meletianos vero ſuis: *Eccleſia Martyrum.* Quare veteres hæreticis tanquam fractis ab arbore ramis objici voluerunt, quod nō eſſent catholici. Cypria. li. de unit. Eccleſ. Optatus li. 2. cont. Parmen. Augu. lib. de unit. Eccleſ. ca. 4. ep. 137. Lib. de util. creden. c. 14. & 17. Tertul. li. de præſ. c. 37. *Qui eſtis? unde veniſtis? quid in meo agitis, non mei?* Abſurdiſſimum equidem cenſet Auguſtin. lib. de unit. Eccleſ. ca. 14. & 15. quod Donatiſtarum hæreſis poſt CCC. annos ex Carthagine per omnem terram propaganda eſſet: quid vero nūc ille diceret, ſi poſt mille quingentos vel ſexcentos annos, novam ex Saxonia, Geneva vel quovis alio mundi angulo protrudi religionem videret? imo cudi & recudi novas indies fidei confeſſiones. Providit enim Deus, ut nulla una & eadem ſecta ubique ſit, neque diu perduret, ſed inſtar aquæ decurrentis, in torrente ſiccetur & emoriatur; ut notat Auguſt. in Pſal. 57. Cyprian. lib. 4. ep. 1. cōparans igni levi, qui cito promicat, & in principio ferueт; ſed mox lāgueſcit.

Hæreticis obiiciendū, quod non ſunt Catholici.

QVIA vero hæretici dum pauci ſunt, de ſua gloriari paucitate ſolent, ut de Creſconio refert Auguſt. lib. 3. cap. 66. contra eundem, qui aiebat: *In paucis frequenter eſt veritas: errare multorum eſt*, Eunomius quoque hortabatur, ne quis vellet multitudine mendacium à veritate diſcernere, ut refert Baſil. li. 1. cōtra eundem: ſciendum eſt, nos non ſimplici Chriſtianorum multitudine niti, ſed authoritate commoveri plurimorum divinarum ſcripturarum præſtātiſſimorum interpretum; nos tot Martyres, tot Confeſſores, tot Sacerdotes, Chriſtianique gregis paſtores ac duces ſequi, qui eximia divinaque ſapientia pleni fuere, vitæ admirabilis, quorum plurimi ſuā doctrinam miraculis confirmarunt. Talem præcedentium multitudinem Auguſtin. Iulianum intueri volebat, lib. 1. cont. Iulianum cap. 7.

Hæretici paucitate gloriari ſolent.

AD hanc eccleſiæ notam revocari poteſt non interrupta eccleſiæ duratio, antiquitas, amplitudo: & ſciendum, tam particulares eccleſias, quam unumquēque fidelē, quia catholicæ eccleſiæ pars ſit, uſu recepto CATHOLICVM dici,

Catholicus dicitur omni, qui eccleſiæ Cathol. membrum eſt.

CAP. CCCXVII.

Apoſtolica.

QVARTA eccleſiæ nota eſt, quod ſit Apoſtolica, id eſt, Apoſtolorum miniſterio fundata, & Apoſtolorum Principi B. Petro, eiuſque ſucceſſori Romano Pontifici adhæreat. *Apoſtolica* enim dicitur propter originē, ſucceſſionem & Apoſtolicam ſedem. In hac enim ſola eccleſia reperitur Epiſcoporum ab Apoſtolis uſque ad nos deducta ſucceſſio. Vnde omnes veteres hac ſucceſſione, tanquam evidentiſſimo argumento ad veram Chriſti Eccleſiam diſcernendam, utuntur. Iren. lib. 3. ca. 3. à Petro uſq; ad Eleutherium Romanos Epiſcopos recenſet, per quam ſucceſſionem

Eccleſiæ nota eſt, quod ſit Apoſtolica.

Succeſſio Epiſcoporum in Apoſtolica ſede certiſſima eccleſiæ nota.

Digitized by Google

nem omnes hæreſes confundi ſcribit. Lib 4. cap.42. illis ſacerdotibus adhærendum docet, qui ſucceſſionem ab Apoſtolis habent, quibus ſolis veritas tradita ſit Tertull. lib. de præſcript. c.32. *Edant haeretici origines eccleſiarum ſuarum: evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum ita per ſucceſsionem ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis vel Apoſtolicis viris habuerit authorem & anteceſſorem.* Hoc enim modo Romanorum Eccleſia Clementem à Petro ordinatū refert Euſeb. lib.3. Hiſt. cap.4. Et in Chronico Romanorum Epiſcoporum ſucceſſionem enumerat, ut ex ea continuatio eccleſiæ pateat. Epiphā. hæreſi 27. Optatus lib. 2. cont. Parmen. Donatiſtas alloquens: *Vos*, inquit, *Cathedræ veſtræ originem oſtendite, qui vultis ſanctam Eccleſiam vobis vendicare.* Hieron. cont. Luciferianos, in ea permanendum Eccleſia docet, quæ ab Apoſtolis fundata in hunc uſque diem perſeverat. Aug. epiſt. 162. & 165. à Petro uſque ad Anaſtaſium Romanos Pontifices enumerat. Et in Pſalmo contra partem Donati: *Numerate,* inquit *ſacerdotes, vel ab ipſa Petri ſede.* Libro cont. epiſt. 3 Fundamenti cap. 4 *Tenet me in eccleſia à ſede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oves ſuas Dominus commendavit, uſque ad præſentem Epiſcopatum ſucceſsio ſacerdotū.* Lib. de util. credendi c.17. illius Eccleſiæ gremio condere ſe Chriſtianum oportere aſſerit, quæ ab Apoſtolica ſede per ſucceſſiones Epiſcoporum, fruſtra hæreticis oblatrantibus culmen authoritatis obtinuit. Et lib. 28. cont. Fauſtum c.2. & 4. urget Eccleſiæ ſucceſſionem uſque ad ſuā ætatem. Et Hieronym. in epiſtol. 57. ad Damaſum: *Cathedræ Petri communione conſocior. Super illam Petram Eccleſiam ædificatatam ſcio: quicunque extra hanc domum Agnum comederit, prophanus eſt.* Similiter Cyprianus ſuper Petrum Eccleſiam ædificatam affirmat libr. 1. epiſt. 3. Lib. 4. epiſt. 9. Baſilius homil. 9. de pœnitentia. Hilar. in 16. cap. Matth.

Nicol. Sanderus de viſib. eccleſiæ monarchia lib. 8.

Ex quibus ſequitur ſchiſmaticas eccleſias, quæ ad aliquem Apoſtolórum ſucceſſionem referunt, ut Moſcovitæ ad B. Andream, vel ex eo poſſe convinci nō eſſe Apoſtolicas, quoniam primariæ Apoſtolicæ ſedi, ſuper quā Eccleſia Chriſti ordinatione fundata eſt, non adhærant. Vnde iis evenit, ut ab ipſo capite diſcedentes, fidem & inſtituta ab ipſis Apoſtolis tradita, non retineant, neque diu Apoſtolicum depoſitum cuſtodiāt. 1. Tim. 6.

Schiſmaticæ eccleſiæ ſunt, quæ primariam ſedem Apoſtolicam nō agnoſcunt.

SED non immeritò QVAERAT aliquis, Cur Eccleſia ſuper fundamento Prophetarum & Apoſtolorum fundata, (Epheſ. 2.) potiùs Apoſtolica, quàm Prophetica vocetur? RESPONDEO, novi Teſtamenti Eccleſiam nuncupari Apoſtolicam à ſuis ædificatoribus, plantatoribus, rigatoribus, principibus, paſtoribus & rectoribus: quales fuere Apoſtoli, nō autem Prophetæ, qui Synagogam veteris Teſtamenti direxerunt, quæ ut umbratica, ita quoque Prophetica & Moſaica dici potuit. At diſcuſſis impletiſque veteris Teſtamenti figuris, exorta lux Evangelica, per omnes gentes Apoſtolorū miniſterio dilatata fuit; & ex filiis tenebrarum evocati lucis filii, Eccleſiam novi Teſtamenti adauxerunt, donec omnia mundi regna pervaderet. Iuxta illud Iſaiæ cap. 60. *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui. Leva in circuitu oculos tuos, & vide: ōnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi.* & ca. 49. *ecce dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ.*

Cur novi Teſtamenti eccleſia, potius Apoſtolica, quàm Prophetica dicatur.

Si quis autem ambigat, Cur Apoſtoli in Symbolo hanc, quod Apoſtolica ſit,

Digitized by Google

ſit,notam non poſuerint, ſicuti *ſanctam & Catholicam?* Reſpondeo, evidens id fuiſſe,dum viverent, ſuoque labore Apoſtoli eccleſias fundarent: at quòd eſſet omni tempore ſancta futura, & per totum Orbem propaganda Chriſti eccleſia; tunc non videbatur, ſed credebatur. Accedit, quòd Apoſtoli maluerint ſuos diſcipulos vocari *Chriſtianos*, quàm *Apoſtolicos*, ne potiùs ſeipſos quàm Chriſtum velle celebrare viderentur. Deinde Prophetiam Deuter. 25. adimplere conveniebat, qua fratri ſine liberis defuncto, ſuperſtes ei generare, illiuſque nomen primogenito imponere jubebatur, ut defuncti fratris nomen celebre remaneret; ut exponit Auguſtinus lib. 32. contra Fauſtum cap. 10.

SED cùm progreſſu temporis dubitari potuiſſet, quænam doctrina verè eſſet Apoſtolica, declarandum fuit, quòd id facilè diſci poſſet magiſterio ejus Eccleſiæ, quæ Apoſtolica eſſet origine, Sacerdotum continua ſucceſſione, atque Paſtoralis authoritatis culmine: ut ſicut in veteri Teſtamento Chriſtus ex ſola poſteritate Abrahæ, atque in familia Davidis quærendus fuerat: ita novi Teſtamenti tempore, Chriſti corpus (quod eſt Eccleſia) ejúſque vox & doctrina, in ea ſola ſocietate quæreretur, quæ ab Apoſtolis eſſet per legitimorũ ſuccedentium Epiſcoporum miniſteriũ congregata, & ſummo Paſtori Petro ejuſque ſucceſſoribus communione adhæreret. Ad hanc petrã Deus nos recurrere voluit, ut ex hac ſucceſſione ad originem deveniamus, ſicut per rivulum pervenitur ad fontem, & rami arboris per truncum radici adhærent; variiquead unum Solem radii perducunt.

CAP. CCCXVIII.

De nomine Papa & Papiſta.

PAPA, quaſi *Pater Patrum*, accommodatione quadam ſummus Eccleſiæ Pontifex uſu recepto vocatur: & Papatus ſeu Pontificatus non gẽtis aut ſectæ nomen eſt, ſed poteſtatis, quam Chriſtus in Eccleſia ſua perpetuã eſſe voluit. *Papa nomẽ quid ſignificet?*

PORRO à nomine Papæ ſectarii Catholicos per contemptum *Papiſtas* & *Pontificios* appellant: quæ tamen nomina in ſe nihil mali continent, quia non à particulari aliquo homine, qui novæ alicujus ſectæ author exſtiterit deducuntur, ut hæreticis proprium eſt: ſed his nominibus Catholici denominantur ab iis, qui Chriſti nomine Eccleſiam gubernant. Papa enim & Põtifex fuit Chriſtus; atque Petrus, univerſalis Eccleſiæ paſtor & rector ab eodem conſtitutus, ut poſtquam per Aſcenſionem cælum viſibiliter hic præſens eſſe deſineret ejus nomine & vice Domini gregem paſceret ac regeret. PAPISTAE ergo nomen nihil aliud ſignificat, quàm *hominem, Papa communionem tenentem*, ſeu *Petri cathedra, ſummoque Eccleſia Paſtori & vero Chriſti vicario, adhærentem.* Proinde *Papiſta*, atque *Pontificij*, nomina, veritatis confeſſionem continent. Atteſtantur enim, quempiam verum eſſe Chriſti Apoſtolorumque diſcipulum, amatorem, atque germanum Chriſtianum: quod optandum, & æterna laude, non autem vituperio dignum eſt. *Papatus eſt nomen poteſtatis.* *Papiſta eſt qui cum Papa communionem habent.*

QVEMADMODVM verò hæretici nunc per contemptũm obedientes Eccleſiæ filios, PAPISTAS vocant: ita Iudæi maledico ore & animo dixiſſe leguntur: *Tu diſcipulus illius ſis*, de Chriſto loquentes, Ioan. cap. 9. Et Ariani Catholicos vocabant *Homouſianos*, id eſt

Digitized by Google

credentes Filium Patri conſubſtantialem: quod veriſſimum erat. Auguſtinus lib. De utilit. credendi ca. 17. refert, Eccleſiæ catholicæ ab hæreſibus diverſa imponi ſolere nomina. Et Ambroſius in oratióne De obitu Satyri, Romanum & Catholicum, idem ſignificaſte teſtatur.

CAP. CCCXIX.

Quas Eccleſiæ notas hæretici aſſignent?

Hæretici duas Eccleſiæ notas aſſignant: puritatem doctrinæ, & legitimam ſacramentorũ adminiſtrationem.

EXTERNAS Eccleſiæ veræ notas ſectarii varias aſſignant, quæ ad duas revocari poſſunt. PRIOR eſt, pura Euangelij doctrina: POSTERIOR autem, eſt ſacramentorum iuxta Evangelium adminiſtratio. Sed cum in Schiſmate iſtæ notæ reperiantur, Chriſti veram Eccleſiam diſcernere nequeunt, ut probat Auguſtinus libro 2, contra Creſconium, cap. 26.

PRAETEREA notas non communes ſed proprias eſſe oportet: atqui hæ duæ notæ ab omnibus ſectis opinione ſua vendicantur: unaquæque enim de ſcripturarum intelligentia gloriatur, ſeque juxta Chriſti præſcriptum ſacramenta miniſtrare contendit.

DEINDE nota, re cuius eſt, notior eſſe debet: at notior eſt vera Chriſti Eccleſia, quam vera ſcripturarum intelligentia, quæ ab Eccleſia diſcitur; ut Veteres uno conſenſu docent ex Chriſti dicto, *Qui Eccleſiã nõ audierit &c.* Matt. 16. Et ex Apoſtoli doctrina ad Epheſ. 4. tradentis, Chriſtum poſuiſſe Paſtores & Doctores, à quibus veritatem audiremus, & in dubiis inſtrueremur, ne eſſemus ſicut parvuli fluctuantes. Irenæus lib, 3. cap. 4. Tertullianus lib. De Præſcript. Auguſt. cont. epiſt. Fundament. ca. 5. Lib. De util. creden. c. 14. Cùm enim Eccleſia ius habeat teſtificandi de vera ſcriptura; cur non etiam interpretandi, ac exortâ de ſcripturæ ſenſu controverſiâ dijudicandi? Atqui teſtem & iudicem, atq; doctorẽ, oportet notiorem eſſe, quàm ſit doctrina; quæ à doctore petenda ſit. Nõ igitur vera prædicatio, Eccleſiæ nota conſtituenda eſt, cum ſcire nequeamus, quænã vera ſit ſcriptura, & quis eius genuinus ſenſus, niſi ex teſtimonio veræ Eccleſiæ.

Obiectio ex Chryſoſt.

SED obiiciunt Sectarii, Chryſoſtomum ho. 49. in Matth *in opere imperfecto* dicentem, *non niſi per ſcripturas cognoſci, quanam vera ſit eccleſia.* RESPONDEO illum authorem non eſſe Chryſoſtomum, ſed quẽdam Arianũ: nihilominus dictum eius poſſe intelligi verum eſſe, quando contra eos diſputatur, qui ſcripturas recipiunt, & de Eccleſia diſſentiunt. Tũc enim ex ſcripturis facile oſtẽditur, ubinam Eccleſia certò reperienda ſit, non tanquam ex nota Eccleſiæ, ſed quia Scriptura luculenter Eccleſiæ notas deſignet: qualis nimirum ſit, ubi cœperit, quomodo creverit, quouſq; progreſſa ſit, quibus paſtoribus & rectoribus adhærere debeat. In eum ſenſum nõ humanis documentis, ſed divinis oraculis ſanctam Eccleſiã demõſtrari aſſerit Auguſt. li. De unit. Eccleſiæ c. 2. & 3 & ep. 166

CAP. CCCXX.

Quod prior & notior ſit Eccleſia, quam Scriptura ſacra.

Eccleſia eſt prior & notior Scriptura

ECCLESIAM abſolutè priorem & notiorem eſſe Scriptura ſacra, vel inde liquet, quod multis annorum centuriis Dei eccleſia fuerit ante omnem Scripturam, quæ tandem per Prophetas & Apoſtolos à Deo Eccleſiæ tradita fuit, ut illam conſervaret, aliiſque communem faceret; ac ſi opus

foret

Digitized by Google

foret, illam interpretaretur, verumque illius ſenſum cum authoritate dijudicaret, ita ut ab illius judicio nulla reſtaret in terris provocatio: ſed qui magiſtram hanc audire nollet, velut Ethnicus & Publicanus, à Chriſti hæreditate alienus haberetur. Matth. 18.

SCIENDVM tamen eſt, aliquando contingere, ſcripturam eſſe quibuſdam notiorem ipſa Eccleſia: quando videlicet de vera Chriſti Eccleſia controverſia excitatur, & ſcriptura utrinq; recepta, de illa clarum perhibet teſtimonium: ſicut dum contra Donatiſtas, in ſola Aphrica Chriſti Eccleſiam concludentes, Auguſtinus diſſereret, ex ſcripturis palàm loquentibus eoſdem convicit.

ECONTRA verò ſubinde accidit, ut Eccleſia notior ſit ipſa ſcriptura, cui teſtimoniū perhibet: & ita probatur unum ex alio, quæ ſibi invicem atteſtantur. Vt, quando de parvulorum, vel hæreticorum Baptiſmo ſcriptura obſcurè teſtimonium perhiberet, & nota eſſet Eccleſia, tunc Auguſtinus Eccleſiæ teſtimonio ratum eſſe parvulorum atque hæreticorum Baptiſma comprobavit.

Scriptura veritatem ſuam à ſolo Deo accipit, teſtimonium autem ab Eccleſia.

Ex his facilè reſpōdebitur ad QVAESTIONEM, *Vtrùm Eccleſia ſuā authoritatem à divinâ Scriptura: an è diverſo Scriptura ab Eccleſiâ ſortiatur?* RESPONDEO equidē, aliud eſſe authoritatē, aliud veritatem: hāc enim Scriptura à ſolo Deo accipit; ſed teſtimonium, quòd ſit vera & infallibilis, ab Eccleſia. *Nō enim* (ait Auguſtinus) *Evangelio crederem, niſi me authoritas eccleſiæ commoveret*: contra epiſt. Fundam. cap. 4. Sed poſtquam ſcriptura Eccleſiæ teſtimonio authoritatis apicem adepta eſt, viciſſim Eccleſiæ teſtimonium præbens, authoritatem ei conciliat, non ſecus ac Ioannes Baptiſta Chriſto teſtimonium perhibuit, dicendo: *ecce agnus Dei qui tollit peccata.* Itē: *Hic eſt qui baptizat.* Et viciſſim Chriſtus Ioanni teſtimonium magnificum dedit, eique, authoritatem comparavit, dicendo: *Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſtâ.*

Chriſtus Ioannis, & Ioannes Baptiſta Chriſto teſtimoniū perhibuit.

Ex quo inſuper exemplo clarè patet, Scripturam, Verbumque Dei, non hominum ſubjici judicio, quando Eccleſia ei perhibet teſtimoniū de vero ſenſu & intelligentia: neque etiam aſſeri, Verbum Eccleſiæ maioris eſſe authoritatis in ſe quàm Verbum Dei ſcripturis contentum ſe ſit. Nam Verbum Dei eſt lux illuminans: at Verbum Eccleſiæ, eſt lumen illuminatum. Proinde illud candelæ ardenti, hoc autem lucernæ ab alio lumine lumen ſuum mutuanti comparatur. Tantam nihilominus Eccleſiæ Chriſtus authoritatem conceſſit aſſiſtentiamque Spiritus Sancti, omnem veritatē ſuggerentis promiſit, ut in omnibus, quæ fidei & pietatis ſūt, proponendis errare nequeat. *Portæ inferi*, inquit, *non prævalebunt adverſus eam.* Matth. 16. Et, *Columna & firmamentum eſt veritatis*, 1. Timoth. 3 Quare meritò concludimus, illum habendum ut Ethnicum, nec habiturum Deum Patrem in cælis, qui Eccleſiam non habuerit matrem in terris. Sicut enim univerſi homines inundante diluvio, qui in Noe arca non fuerunt, mortui ſunt: ita ſupervenientë univerſali judicio, æterna morte obruētur, quicumque extra Eccleſiæ Chriſti ſocietatem deprehendentur.

Cyprian. lib. de unit. Eccl.

Gen. 6. Sicut extra arcā nulla ſalus ita extra eccleſiā.

CAP. CCCXXI.

Sanctorum communionem.

EXTREMA huius articuli noni clauſula profitemur, nos credere, quòd mutua ſit omnium, qui in Eccleſia, veluti Dei familia, verſantur,

Communio ſanctorū in quo cōſiſtat

Digitized by Google

tur, ſocietas, communicatio & unio in eadem fide, in doctrinę conformitate, in eorundem Sacramentorum uſu, in mutuis officiis, in participatione meritorum, orationum, ſatisfactionum, gaudii, & triſtitiæ: quemadmodum inter unius corporis membra, cunctorum officiorum mutuam communicationem fieri conſpicimus. Nam licet diverſa ſint membra, unum tamen corpus conſtituunt; in quo ſingula proprio, nõ autem eodem funguntur officio. Et quanquã diſparitas ſit muneris & dignitatis (nec enim æque utiles aut decoras functiones omnia exſequũtur) nulli tamen ſuũ privatum tantummodo commodum, ſed totius corporis propoſita eſt utilitas.

SIC in Eccleſia variæ ſunt Gentium nationes: puta Iudæi, Græci, Latini, &c. variæ quoque hominum conditiones: ſcilicet liberi, ſervi, pauperes, divites, Principes & ſubiecti: varii quoq; ſexus, necnon ætates: ingeniorum inſuper varietates, diverſa ſtudia, & vitæ ſtatus plurimi. Alii enim ſunt Eccleſiaſtici, alii vero Laici; & inter utroſque diſtincti ſunt ordines, diverſiſſimæque functiones: quia tamen hæc univerſa hominum genera Baptiſmatis Sacramẽto eccleſiæ inſeruntur, unũ corpus fiunt, cujus Chriſtus caput eſt, atque fraternæ neceſſitudinis vinculum inter ſe omnes hi contrahunt, ut jam habeant eundem Deum Patrem, eundem Spiritum ſanctum veluti animam hoc corpus regentem, moventem, animantem; eundem Chriſtum Advocatum, Redemptorem, Dominum & Iudicem; eorundem inſuper Sacramẽtorum uſum, ac omnium bonorum, quæ ab aliquo huius corporis membro fiũt, communicationam, ita ut ſingulorum fidelium pia ſanctaque opera in utilitatem corporis totius redundent; ſinguli que Eccleſiæ filii fructum inde reportent, juxta illud Pſalm. 118. *Particeps ſum omnium timentium te*. In quem locum Ambroſius ſermone 8 in pſal. 118. docet, omnia quæ in Eccleſia fiunt, per charitatem adoptioniſque gratiam univerſis membris effici communia. Vnde *Chriſti cohæredes*, & *fratres* dicimur. Roman. 8. Hebr. 2. & aſſimilantur fideles *Vni corpori*, Rom. 12. & 1. Cor. 12. *Omnes in unum corpus baptizati ſumus*. Vnde Apoſtolus colligit, quod *pro ſe invicem ſolicita ſint membra*. Et, *ſi quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: ſive gloriatur unum membrum, congaudent omnia mẽbra. Vos eſtis corpus Chriſti, & membra de membro*. Ac ſingulos fideles in hoc corpore proprias habere functiones, toti corpore ſinguliſque aliis membris utiles, ex officiis partium humani corporis, evincit. Vnde Au. tract. 32. in Ioã. *Si amas unitatem, nihil non habes. Nam etiam tibi habet, quiſquis in illâ aliquid habet. Tolle invidiam, & tuum eſt quod habeo, & meum eſt quod habes. Livor ſeparat, charitas iungit*. Et li. 2. *cont. Maximinum* cap. 9. docet, non huius vel illius, ſed totius Eccleſiæ gemitum, ex omnium fidelium precibus conſtãtem, vocari *inenarrabilem:* ac iſtum columbæ gemitum, omnibus in Chriſti corpore conſtitutis prodeſſe. De hac Sanctorum communione loquitur Ioannes 1. epiſt. cap. 1. dum ait: *Societatem habemus ad inuicem*. Et Apoſtolus Paulus ad Phil. 1. *Socij gaudij mei vos eſtis*. 2. Corinth. 18. *Veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, ut & illorum adundantia veſtra inopiæ ſit ſupplementum* 1. Corin 12. *Si gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra. ſi ptaitur unum membrum, compatiuntur reliqua.*. Hinc mutuis officiis & orationibus fideles ſibi invicem

Communio ſanctorum omnium fidelium bona efficit communia

ſuccurrunt

ſuccurrunt, gratias agunt, alter alterius onera portat; & dono à Deo accepto in totius Eccleſiæ utilitatem, tanquam fidelis diſpenſator acceptæ gratiæ, utitur. *1. Cori. 12.* Alii enim ſunt Apoſtoli, alii Evangeliſtæ, alii paſtores & doctores; alii præſũt, alii ſubſunt; alii dono linguarum, dono prudentiæ, ſcientiæ aut miraculorum præditi ſunt; alii demum Reges, Principes, opum affluentia potentes ſunt: quibus omnibus Dei gratiis ad Eccleſiæ, omniumque fidelium communem utilitatem oportet uti; alioquin qui fratrem ſua ope indigere conſpexerit, eique non ſubvenerit, charitatem non habuiſſe convincetur. Vnde apparet longè aliam eſſe unionem membrorum Eccleſiæ, quàm unius Regni terreni, ubi ſic multi unum regem agnoſcunt; ut inter ſe nihil commercij habeant, nihil emolumenti à ſe invicem percipiant, nec alter alterius curam gerat. At in Eccleſia unus alteri quãtumcumque diſtanti ſua bona communicat; non ſolùm vivi hic in Eccleſia Militantes, quin & Beati in cælo Triumphantes: imò & ad animas piorum ex hoc mundo cum aliquo temporalis pœnæ reatu egreſſas, communionis Eccleſiæ fructus pertingit, ut docet Auguſtinus Enchirid. cap. 56. 109. 110. & lib. 20. de Civit. cap. 9.

In communione ſanctorum fundantur preces pro defunct. indulgent. ſatisf. In hac equidem Sanctorum communione fundatur orationes fidelium vivorum pro vivis: item orationes viventium pro defunctis, & merita defunctorũ proſunt defunctis, (4. Reg. 13.) necnon vivis; orantque beati pro vivis. Denique unus pro alio ſatisfacere poteſt; & Theſaurus Eccleſiæ, Chriſti & ſanctorum ſatisfactionibus conſtans, per ſupremi Eccleſiæ diſpenſatoris authoritatem, ad remiſſionem aut partis, aut totius pœnæ reſtantis poſt culpam remiſſam, applicari ſolet. Quemadmodum enim in temporali obligatione apud Magiſtratum ſecularem unus pro alio ſatiſfacit; & cibus ventriculo immiſſus, ad ſingularum totius corporis partium valetudinem conducit: ita vis meritorum ſatisfactionumque unius fidelis, ad omnes alios in compage corporis Eccleſiæ nexos, pervenit. Vnde colligi poteſt, quantum boni ex hac communione ſanctorum ad ſingulos fideles pertranſeat; idque poteſt illuſtrari ſimilitudine communionis civilis, ex qua fit, ut quiſque ſibi neceſſaria facilè comparet, dum hic illa re abundat, qua caret alius: nec aliquid deſiderari poſſit, quod non ab hoc vel illo comparari valeat. Sed qui ſolitariam agit vitam, quantumvis ingenioſus, prudens, opulentus, neceſſaria vitæ omnia ſibi per ſeipſum, aut nullo modo, aut non niſi difficillimè acquiret.

CAP. CCCXXII.

Qui Communionis ſanctorum exſortes ſint?

TANTO communionis Eccleſiæ bono deſtituuntur, quicunque extra Eccleſiam Chriſti degunt: ut infideles omnes, Iudæi, Hæretici, excõmunicati, hoc eſt, ob facinus grave ab Eccleſiæ ſocietate rejecti. Privantur enim hi omnes perceptione Sacramentorum, orationibus, ſuffragiis Eccleſiæ & ſacrificii fructu, qui ad Chriſti membra pertinet. *Communionis exſortes* Eſt enim Sacramentum unionis & charitatis, in iis rebus conſiſtens, quæ ex multis ad unum efficiendum adunantur. *Ex multis* enim *granis unus panis, & ex multis acinis unũ efficitur vinum.* Hinc Apoſtol. 1. Cor. 10. *Vnus panis ſumus, qui de uno pane participamus.* Qui ergo à Chriſti corpore alienus eſt, caret fructu meritorũ & ſatisfactionũ fideliũ, cõſiſtẽtiũ in jejuniis, elee

Digitized by Google

molynis, vigiliis, pœnitentiæ operibus, hujuſmodique aliis piis exercitiis, exponitur Satanæ incurſibus, qui extra Eccleſiam imperium exercet: utque vivi hi omnes ab eccleſia ſeparati fuere; ita & poſt mortem eccleſiaſtica ſepultura carent, ipſorumque animæ à beatorum ſedibus & gloria exulant in ſempiternum. *Non enim Deum habebit Patrem qui Eccleſiam non agnoverit matrem.* Cypri. lib. de Simplicitate Prælatorum. Aug. lib. 4. de Symbolo.

POSTREMO Sanctorum communio in eo quoque conſiſtit, quod eccleſia ſemper in eadem Fide, Spe ac Religione permaneat, quam ab Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus accepit, in qua maiores noſtri defuncti ſunt; ut ad Hebr. 13. indicat Apoſtolus: *Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui loquuti sũt vobis verbum Dei, quorum intuentes exitum imitamini fidem.* Et iterum: *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* Ad Galat. 1. aliter quam ipſe docuerat, docentes Anathemate ferit. Ioan. 1. epiſt. cap. 1. *in tradito primitus verbo permanere ſuadet.* Peturs 2. epiſt. cap. 3. & Iudas in ſua Canonica, *in accepta ſemel ab Apoſtolis doctrinâ ſtare* hortatur.

CONCILIA inſuper univerſa à Catholicis celebrata, & Doctores orthodoxi omnes ſe Patrum doctrinam ſequi inculcant Epiphanius in Ancorato. Hilarius libr. in Conſtantium. Vincentius Lyrinenſis aduerſus hæreſes. Auguſtinus ſerm. de tempore: *Cum illis ſanctis, qui in hac quam ſuſcepimus fide defuncti ſunt, ſocietate & ſpei communione teneamur.*

CAP. CCCXXIII.

Articulus decimus,

Remiſſionem Peccatorum.

POST ſanctæ Eccleſiæ commemorationem, aptiſſimè ſubiungitur decimo hoc ſymboli Articulo, nos credere Peccatorum remiſſionem; hoc eſt, in Chriſti Eccleſia omnem peccati reatum dimitti: ut fideles intelligant, quid fructus Eccleſia à Chriſto in hoc ſeculo conſequatur, illique omnes, qui ſe per Baptiſmũ Chriſti coniungunt Eccleſię, ac in eius unitate obedientiaque perſiſtunt: ac denique illi, qui de commiſſis poſt Baptiſmum peccatis ſeriò pœnitentiam agunt, inſtitutiſque à Chriſto Sacramentorum remediis, convenienter utuntur. Tales enim ab omni peccato, ſive origine tracto, ſive voluntate propria ſuperaddito emundantur, Baptiſmi aut pœnitentiæ ſacramento, ita ut nihil maculæ, reatus, aut pœnæ in futuro ſeculo luendæ remaneat.

Remiſſio peccatorũ. Au. Ench. c. 64 & 65

NEC ſolum leviora peccata, ſed etiam crimina, quantumlibet enormia, in eccleſia remitti poſſunt. PRIMUM quidem dum quis fidem profitens, ſacro Baptiſmo abluitur. Et quoniam per Baptiſmi gratiam non liberamur ab omni infirmitate naturæ, quin potius ad peccandum quotidie ſollicitamur à Diabolo, à Mundo, ab innata primi parentis vitio CONCUPISCENTIA; quæ licet non dominetur, nec peccatum ſit, attamen ad peccatum inclinat & ſollicitat, ut vix ullum reperias, qui tam acriter reſiſtat, ſuamque ita vigilanter ſalutem tueatur, quin aliquando tentatione victus peccet. Hinc neceſſe fuit, in Eccleſia poteſtatem eſſe peccata remittendi, alia etiam ratione, quam Baptiſ-

Digitized by Google

mi Sacramento, ſcilicet per Sacramentum Pœnitentiæ, claveſque regni cælorum, quas Chriſtus Eccleſiæ concredidit, quibus poſſent unicuique pœnitentiam ſi uſque ad extremum vitæ diem peccaſſet, delicta condonari. Cuius rei clara ſunt in ſcripturis teſtimonia. Mat. 16. *Tibi dabo claves regni cælorum, & quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum in cælis: & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum in cælis.* Item Mat. 18. *Quæcumque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata in cælo: & quæcumque ſolveritis ſuper terrã, erũt ſoluta & in cælo.* Et Ioannis 20. *Accipite Spiritum Sanctũ: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Per hanc peccatorum remiſſionem ſtat Eccleſia, quæ in terris eſt, (ait Auguſt.) Nam vita ſanctorum, quantalibet præpolleat fœcunditate juſtitiæ, inveniri que abſque crimine poſſit; attamen ſine remiſſione peccatorum non agitur, si enim *dixerimus, quia peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*, 1. Ioan. 1. *In multis offendimus omnes*, Iacob. 3. *Septies in die iuſtus cadit.*

Amplitudo poteſtatis claviũ ſe extẽdis ad omnia peccatorum genera & tempora.

PORRO tam ampla eſt poteſtas remittendi peccata, ut in univerſum ad omnia peccatorum genera ſit porrecta, ut nemo tam ſceleſtus eſſe poſſit, quin ſi ſuorum erratorum vere pœniteat; ei certa veniæ ſpes propoſita ſit, & ab Eccleſia abſolvi poſſit, *cum nullũ ſit crimen, cuius Eccleſia remittendi poteſtatẽ nõ habeat*, (ut contra Novatianos definitum eſt, & docet Cyprianus lib. 1. epiſt. 2.) Et quidem *toties, quoties peccator pœnituerit*, Ambroſius lib. 1. de pœnitent. ca. 1. & 2. Auguſt. Enchir. cap. 64. 65. & 83. & li. 50. hom. 49. & 50. Chryſo. lib. 3. de Sacerdotio docet, omnifariã poteſtatem, quã Deus Filio dedit, ab eodem Chriſto ſacerdotibus eſſe traditam, ut ex ea valeant animæ vincula ſolvere, & animas à peccatorum ſordibus expurgare.

Poteſtas remittendi peccata ſolis ſacerdotibus à Chriſto datas.

NON autem omnibus baptizatis poteſtatem hanc remittendi peccata Dominus cõceſſit, ſed ſolis Epiſcopis & Sacerdotibus, quos Eccleſiæ miniſtros, ſuorumq; myſteriorum diſpenſatores cõſtituit, quibus ſolis dixit. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Ioannis 20. Auguſtin. li. 20. de civit. c. 9. Nec pro arbitrio peccata condonare Sacerdotes poſſunt; ſed per Sacramenta dumtaxat, ſervata certa à Domino præſcripta poteſtatis exercẽdæ forma: nullũ aliter ius remittendi peccata Eccleſiæ datum eſt.

Ex quo ſequitur, non eodem modo Chriſtum & ſacerdotes peccata remittere. Ille ſiquidem propria ſua vi & authoritate; Sacerdotes vero, & Epiſcopi tanquam illius miniſtri, qui eius nomine ac vice, dataque ſibi ab eo poteſtate, & veluti inſtrumenta quædam, per quæ Chriſtus author & largitor ſalutis, remiſſionem peccatorum & ſalutem efficit in nobis, peccata condonãt. Quod ſignificat Iſaias cap. 43. dicens: *Ego ſum, qui deleo iniquitates tuas*, propria videlicet authoritate, potentia, bonitate. Quẽadmodum enim ſolus creditor debitam ſibi pecuniam remittere poteſt: ita cum ſoli Deo peccatis obſtricti ſimus: ab eo ſolo debita condonari poſſunt.

Poſt incarnationem Verbi, data poteſtas remittendi peccata.

ET quidẽ antequam VERBVM caro fieret, nulli hominũ vel creatæ naturæ poteſtas remittendi peccata cõmunicata fuit: ſed quia Chriſtus Homo, idẽ verus quoque Deus erat, hoc munus à Patre traditum accepit. *Vt, inquit, ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: ſurge, tolle grabatũ tuum, & vade in domũ tuã.*

Matth.

tur, ſocietas, communicatio & unio in eadem fide, in doctrinę conformitate, in eorundem Sacramentorum uſu, in mutuis officiis, in participatione meritorum, orationum, ſatisfactionum, gaudii, & triſtitiæ: quemadmodum inter unius corporis membra, cunctorum officiorum mutuam communicationem fieri conſpicimus. Nam licet diverſa ſint membra, unum tamen corpus conſtituunt; in quo ſingula proprio, nō autem eodem fungunter officio. Et quanquā diſparitas ſit muneris & dignitatis (nec enim æque utiles aut decoras functiones omnia exſequūtur) nulli tamen ſuū privatum tantummodo commodum, ſed totius corporis propoſita eſt utilitas.

SIC in Eccleſia variæ ſunt Gentium nationes: puta Iudæi, Græci, Latini, &c. variæ quoque hominum conditiones: ſcilicet liberi, ſervi, pauperes, divites, Principes & ſubiecti: varii quoq; ſexus, necnon ætates: ingeniorum inſuper varietates, diverſa ſtudia, & vitæ ſtatus plurimi. Alii enim ſunt Eccleſiaſtici, alii vero Laici; & inter utroſque diſtincti ſunt ordines, diverſiſſimæque functiones: quia tamen hæc univerſa hominum genera Baptiſmatis Sacramēto eccleſiæ inſeruntur, unū corpus fiunt, cujus Chriſtus caput eſt; atque fraternæ neceſſitudinis vinculum inter ſe omnes hi contrahunt, ut jam habeant eundem Deum Patrem, eundem Spiritum ſanctum veluti animam hoc corpus regentem, moventem, animantem; eundem Chriſtum Advocatum, Redemptorem, Dominum & Iudicem; eorundem inſuper Sacramētorum uſum, ac omnium bonorum, quæ ab aliquo huius corporis membro fiūt, communicationam, ita ut ſingulorum fidelium pia ſanctaque opera in utilitatem corporis totius redundent; ſinguli que Eccleſiæ filii fructum inde reportent, juxta illud Pſalm. 118. *Particeps ſum omnium timentium te*. In quem locum Ambroſius ſermone 8 in pſal. 118. docet, omnia quæ in Eccleſia fiunt, per charitatem adoptioniſque gratiam univerſis membris effici communia. Vnde *Chriſti cohæredes*, & *fratres* dicimur. Roman. 8 Hebr. 2. & aſſimilantur fideles *Vni corpori*, Rom. 12. & 1. Cor. 12. *Omnes in unum corpus baptizati ſumus*. Vnde Apoſtolus colligit, quod *pro ſe invicem ſolicita ſint membra*. Et, *ſi quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: ſive gloriatur unum membrum, congaudent omnia mēbra. Vos eſtis corpus Chriſti, & membra de membro*. Ac ſingulos fideles in hoc corpore proprias habere functiones, toti corpore ſinguliſque aliis membris utiles, ex officiis partium humani corporis, evincit. Vnde Au. tract. 32. in Ioā. *Si amas unitatem, nihil non habes. Nam etiam tibi habet, quiſquis in illâ aliquid habet. Tolle invidiam, & tuum eſt quod habeo, & meum eſt quod habes. Livor ſeparat, charitas iungit*. Et li. 2. *cont. Maximinum* cap. 9. docet, non huius vel illius, ſed totius Eccleſiæ gemitum, ex omnium fidelium precibus conſtātem, vocari *inenarrabilem:* ac iſtum columbæ gemitum, omnibus in Chriſti corpore conſtitutis prodeſſe. De hac Sanctorum communione loquitur Ioannes 1. epiſt. cap. 1. dum ait: *Societatem habemus ad inuicem*. Et Apoſtolus Paulus ad Phil 1. *Socij gaudij mei vos eſtis*. 2. Corinth. 18. *Veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, ut & illorum adundantia veſtra inopiæ ſit ſupplementum* 1. Corin 12. *Si gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra. ſi ptaitur unum membrum, compatiuntur reliqua*. Hinc mutuis officiis & orationibus fideles ſibi invicem ſuccurrunt

Communia ſanctorum omnium fidelium bona eſſe communia

Digitized by Google

ſuccurrunt, gratias agunt, alter alterius onera portat; & dono à Deo accepto in totius Eccleſiæ utilitatem, tanquam fidelis diſpenſator acceptæ gratiæ, utitur. Alii enim ſunt Apoſtoli, alii Evangeliſtæ, alii paſtores & doctores; alii præſũt, alii ſubſunt; alii dono linguarum, dono prudentiæ, ſcientiæ aut miraculorum præditi ſunt; alii demum Reges, Principes, opum affluentia potentes ſunt: quibus omnibus Dei gratiis ad Eccleſiæ, omniumque fidelium communem utilitatem oportet uti; alioquin qui fratrem ſua ope indigere conſpexerit, eique non ſubvenerit, charitatem non habuiſſe convincetur. Vnde apparet longè aliam eſſe unionem membrorum Eccleſiæ, quàm unius Regni terreni, ubi ſic multi unum regem agnoſcunt; ut inter ſe nihil commercij habeant, nihil emolumenti à ſe invicem percipiant, nec alter alterius curam gerat. At in Eccleſia unus alteri quantumcumque diſtanti ſua bona communicat; non ſolùm vivi hic in Eccleſia Militantes, quin & Beati in cælo Triumphantes: imò & ad animas piorum ex hoc mundo cum aliquo temporalis pœnæ reatu egreſſas, communionis Eccleſiæ fructus pertingit, ut docet Auguſtinus Enchirid. cap. 56. 109. 110. & lib. 20. de Civit. cap. 9.

1. Cori. 12.

In communione ſanctorum fundantur preces pro defunct. indulgent. ſatisf.

In hac equidem Sanctorum communione fundatur orationes fidelium vivorum pro vivis: item orationes viventium pro defunctis, & merita defunctorũ proſunt defunctis, (4. Reg. 13.) necnon vivis; orantque beati pro vivis. Denique unus pro alio ſatisfacere poteſt; & Theſaurus Eccleſiæ, Chriſti & ſanctorum ſatisfactionibus conſtans, per ſupremi Eccleſiæ diſpenſatoris authoritatem, ad remiſſionem aut partis, aut totius pœnæ reſtantis poſt culpam remiſſam, applicari ſolet. Quemadmodum enim in temporali obligatione apud Magiſtratum ſecularem unus pro alio ſatisfacit; & cibus ventriculo immiſſus, ad ſingularum totius corporis partium valetudinem conducit: ita vis meritorum ſatisfactionumque unius fidelis, ad omnes alios in compage corporis Eccleſiæ nexos, pervenit. Vnde colligi poteſt, quantum boni ex hac communione ſanctorum ad ſingulos fideles pertranſeat; idque poteſt illuſtrari ſimilitudine communionis civilis, ex qua fit, ut quiſque ſibi neceſſaria facilè comparet, dum hic illa re abundat, qua caret alius: nec aliquid deſiderari poſſit, quod non ab hoc vel illo comparari valeat. Sed qui ſolitariam agit vitam, quantumvis ingenioſus, prudens, opulentus, neceſſaria vitæ omnia ſibi per ſeipſum, aut nullo modo, aut non niſi difficillimè acquiret.

CAP. CCCXXII.

Qui Communionis ſanctorum exſortes ſint?

Communionis exſortes

Tanto communionis Eccleſiæ bono deſtituuntur, quicunque extra Eccleſiam Chriſti degunt: ut infideles omnes, Iudæi, Hæretici, excõmunicati, hoc eſt, ob facinus grave ab Eccleſiæ ſocietate rejecti. Privantur enim hi omnes perceptione Sacramentorum, orationibus, ſuffragiis Eccleſiæ & ſacrificii fructu, qui ad Chriſti membra pertinet. Eſt enim Sacramentum unionis & charitatis, in iis rebus conſiſtens, quæ ex multis ad unum efficiendum adunantur. *Ex multis enim granis unus panis, & ex multis acinis unũ efficitur vinum.* Hinc Apoſtol. 1. Cor. 10. *Vnus panis ſumus, qui de uno pane participamus.* Qui ergo à Chriſti corpore alienus eſt, caret fructu meritorũ & ſatisfactionũ fideliũ, cõſiſtẽtiũ in jejuniis, eleemolynis

Digitized by Google

mi Sacramento, ſcilicet per Sacramentum Pœnitentiæ, claveſque regni cælorum, quas Chriſtus Eccleſiæ concredidit, quibus poſſent unicuique pœnitentiam ſi uſque ad extremum vitæ diem peccaſſet, delicta condonari. Cuius rei clara ſunt in ſcripturis teſtimonia. Mat. 16. *Tibi dabo claves regni cælorum, & quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum in cælis: & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum in cælis*. Item Mat. 18. *Quæcumque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata in cælo: & quæcumque ſolveritis ſuper terrã, erũt ſoluta & in cælo*. Et Ioannis 20. *Accipite Spiritum Sanctũ: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*. Per hanc peccatorum remiſſionem ſtat Eccleſia, quæ in terris eſt, (ait Auguſt.) Nam vita ſanctorum, quantalibet præpolleat fœcunditate juſtitiæ, inveniri que abſque crimine poſſit; attamen ſine remiſſione peccatorum non agitur, si enim *dixerimus, quia peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*, 1. Ioan. 1. *In multis offendimus omnes*, Iacob. 3. *Septies in die iuſtus cadit*.

Amplitudo poteſtatis clavium ſe extẽdit ad omnia peccatorum genera & tempora.

PORRO tam ampla eſt poteſtas remittendi peccata, ut in univerſum ad omnia peccatorum genera ſit porrecta, ut nemo tam ſceleſtus eſſe poſſit, quin ſi ſuorum erratorum vere pœniteat; ei certa veniæ ſpes propoſita ſit, & ab Eccleſia abſolvi poſſit. *cum nullũ ſit crimen, cuius Eccleſia remittendi poteſtatẽ nõ habeat*, (ut contra Novatianos definitum eſt, & docet Cyprianus lib. 1. epiſt. 2.) Et quidem *toties, quoties peccator pœnituerit*, Ambroſius lib. 1. de pœnitent. ca. 1. & 2. Auguſt. Enchir. cap. 64. 65. & 83. & li. 50. hom. 49. & 50. Chryſo. lib. 3. de Sacerdotio docet, omnifariã poteſtatem, quã Deus Filio dedit, ab eodem Chriſto ſacerdotibus eſſe traditam, ut ex ea valeant animæ vincula ſolvere, & animas à peccatorum ſordibus expurgare.

Poteſtas remittendi peccata ſolis ſacerdotibus à Chriſto datas.

NON autem omnibus baptizatis poteſtatem hanc remittendi peccata Dominus cõceſſit, ſed ſolis Epiſcopis & Sacerdotibus, quos Eccleſiæ miniſtros, ſuorumq; myſteriorum diſpenſatores cõſtituit, quibus ſolis dixit. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*. Ioannis 20. Auguſtin. li. 20. de civit. c. 9. Nec pro arbitrio peccata condonare Sacerdotes poſſunt; ſed per Sacramenta dumtaxat, ſervata certa à Domino præſcripta poteſtatis exercẽdæ forma: nullũ aliter ius remittendi peccata Eccleſiæ datum eſt.

Ex quo ſequitur, non eodem modo Chriſtum & ſacerdotes peccata remittere. Ille ſiquidem propria ſua vi & authoritate; Sacerdotes vero, & Epiſcopi tanquam illius miniſtri, qui eius nomine ac vice, dataque ſibi ab eo poteſtate, & veluti inſtrumenta quædam, per quæ Chriſtus author & largitor ſalutis, remiſſionem peccatorum & ſalutem efficit in nobis, peccata condonãt. Quod ſignificat Iſaias cap. 43. dicens: *Ego ſum, qui deleo iniquitates tuas*, propria videlicet authoritate, potentia, bonitate. Quẽadmodum enim ſolus creditor debitam ſibi pecuniam remittere poteſt: ita cum ſoli Deo peccatis obſtricti ſimus: ab eo ſolo debita condonari poſſunt.

Poſt incarnationem Verbi, data poteſtas remittendi peccata.

ET quidẽ antequam VERBVM caro fieret, nulli hominũ vel creatæ naturæ poteſtas remittendi peccata cõmunicata fuit: ſed quia Chriſtus Homo, idẽ verus quoque Deus erat, hoc munus à Patre traditum accepit. *Vt*, inquit, *ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: Surge, tolle grabatũ tuum, & vade in domũ tuã*, Matth.

Digitized by Google

Matth. 9. Marci 2. aliaſque ſæpe peccata remiſiſſe legitur: ad hoc enim venerat, ut peccata hominibus condonaret, eoſq; Patri cælesti reconciliaret. Priuſquam vero in cælum aſcenderet, eandem hanc divinam admirandamque poteſtatem remittendi peccata Apoſtolis, eorumq; in Sacerdotio ſucceſſoribus communicavit, dicendo: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*. Sed Chriſtus ſua propria authoritate, meritoque ſui ſanguinis peccata remittit ac expiat: ceteri verò tanquam habentes miniſterium reconciliationis, & applicantes per Sacramenta Chriſti ſanguinis pretium.

CAP. CCCXXIV.

Cuius merito peccatorum fiat remiſsio?

Peccati remiſſio non fit, niſi merito Chriſti

NE Sectarii calumnientur, eaquæ Chriſto propria ſunt, Sacerdotibus attribui; ſciendum eſt, omnis peccati remiſſionē, fieri merito Chriſti. *Non enim aliud eſt nomen datū hominibus, in quo ſalvos fieri oporteat.* Et *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi*, Item, *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris*, ſine cuius ſanguinis aſperſione nulla fit remiſſio. Non itaque Sacerdotis, vel cuiuſquam alterius, ſed Chriſti ſolius meritis peccata expiari, pœnamque gehēnæ illis debitam perſolvi Deus voluit: paſſionis tamen ſuæ meritum Chriſtus applicat miniſterio hominū, per Sacramenta in eum finem à ſe inſtituta, qualia ſūt Baptiſmus, Pœnitentia, ceteràque fidelibus nota. Et Baptiſmi quidem munus potiſſimum contra originale peccatum donavit: contra vero Actualia peccata, quæ corde, ore, ac opere committuntur Pœnitentiam inſtituit, quam unuſquiſque ageret ſecundum modum ſui cuiuſque peccati. In qua pœnitentiæ quidem

Act. 4.

Ioan. 1. Hebr. 9. Coloſſ. 1.

actione, non tam voluit conſiderari mēſuram temporis, quam doloris: & quoniam unius dolor occultus eſt alteri, certa pœnitentiæ tempora voluit cōſtitui ab eis, qui Eccleſiæ præſunt, ut fiat ſatis Eccleſiæ, in qua poteſtate ab eodē Chriſto conceſſa, remittuntur peccata. Vnde manifeſtum eſt, actus pœnitentis non enervare Chriſti meritum, ſed econtra Chriſti ſanguinem & merita per illos applicari & operari; ut in Tractatu *de Pœnitentia* latius exponitur.

Peractus Pœnitentis, Chriſti merita operantur.

CAP. CCCXXV.

De magnitudine beneficij eccleſiæ in poteſtate Clavium conceſſi.

Decimi articuli utilitas.

CVM peccati mortalis admiſſione ſe homo paradiſi aditu privet, dignumque morte perpetua conſtituat, merito deſperaret, niſi huius articuli fide confirmatus oblatam unicuiq; facultatem crederet, qua poſſit in priorem dignitatis gradum pœnitentiæ remedio reſtitui, & clavium poteſtate à peccatorum vinculis abſolvi. Si enim grata ſunt remedia, quæ medicorum arte gravi morbo laborantibus parātur, quæ tamen ſæpe dubiam ſalutis ſpē obtinēt; quanto jucundiora eſſe debent, quæ Dei ſapientia ad animorum certiſſimā curationem inſtituit: quantoq; ſtudio decet fideles hoc ſalutari remedio, frequēterque uti, ne tam utili & neceſſaria re nō utendo, contemnere videantur!

Vtilis ac neceſſaria pœnitentia medicina.

CAVENDVM tamen eſt, ne occaſione tā amplæ facultatis veniæ à Deo propoſitæ, ad peccandum faciliores, vel ad reſipiſcendum tardiores reddamur: ſic enim in Deum ingrati, & in hanc divinam poteſtatem Eccleſiæ conceſſam injurioſi redderemur: ac fruſtra morte præoccupati, remiſſionem peccatorum confeſſi fuerimus.

CAP.

Digitized by Google

CAP. CCCXXVI.

Cur Apoſtoli tacitis aliis rebus ad iuſtificationem pertinentibus, ſolius remiſſionis peccatorum meminerint?

Cur Apoſtoli remiſſionem peccatorum tantum commemorant

APOSTOLIS propoſitum fuit, docere, iuſtificari homines non ſuis viribus aut meritis, ſed gratuita Dei miſericordia, ſive dum ex ſtatu, in quo naſcuntur filii primi Adæ, transferuntur in ſtatum adoptionis filiorum Dei; ſive dum à iuſtitia ſemel habita lapſi, Pœnitentiæ medicamento priorem dignitatis ſtatum recuperant. Nam per remiſſionem peccati homo deſinit eſſe obnoxius pœnæ damnationis, & per infuſionem gratiæ incipit eſſe juſtus ſecundùm illud Apoſtoli ad Coloſſ. 1. *Qui eripuit nos de poteſtate tenebrarũ & trãſtulit in regnum filij dilectionis ſuæ.* Vbi ſignificatur, duos eſſe terminos ſive effectus juſtificationis: PRIOR eſt tenebrarũ depulſio; ALTER eſt adoptio in Dei filium. Sub priore autem parte Apoſtoli etiam ſubintellexerunt alteram, quæ conſiſtit in interiore hominis innovatione per voluntariam gratiæ atq; donorum Spiritus ſancti ſuſceptionem, ut in Concil. Tridentino latè docetur ſeſſ. 6. cap. 7. doctrinæ; ubi traditur, Quid ſit impii juſtificatio, & quæ ejus cauſæ. Finalis, gloria Dei. & Chriſti, ac vita æterna: efficiens verò, miſericors Deus, qui gratuitò abluit & ſanctificat: meritoria autem Dominus IESVS CHRISTVS, qui ſua paſſione nobis iuſtificationem meruit, & pro nobis Deo Patri ſatisfecit: inſtrumentalis item, Sacramentũ Baptiſmi: demũ formalis cauſa eſt Iuſtitia Dei, non qua ipſe iuſtus eſt ſed qua nos iuſtos facit, qua videlicet ab eo donati renovamur ſpiritu mentis noſtræ, & non modo reputamur, ſed verè iuſti nominamur & ſumus, iuſtitiam in nobis recipientes unuſquiſque ſecundum ſuam menſuram, & ſecundum propriam cuiuſque diſpoſitionem & cooperationem. Et Can. 11. *Si quis dixerit, homines iuſtificari vel ſolâ imputatione iuſtitiæ Chriſti, vel ſolâ peccatorum remiſſione, excluſa gratiâ & charitate, quæ in cordibus eorum diffunditur per Spiritum ſanctum: aut etiam gratiã, qua iuſtificamur, eſſe tantũ favorem Dei, anathema ſit.* Iuſtificatur enim homo non ſolum, quia ei univerſa peccata dimittuntur; ſed etiam, quia cum peccatorum venia Spiritus ſanctus in eum effunditur, quia nimũ innovat, ſanat, purificat, rectumque facit, ut homo iam Dei filius ſit, hæres ipſe vitæ beatæ. Quod Auguſtinus variis locis clarè tradit. Epiſtola 105. *A peccatis, ait, nemo liberatur & iuſtificatur, niſi gratiâ Dei per* IESVM CHRISTVM, *non ſolum remiſſione peccatorum, ſed prius inſpiratione fidei & timoris Dei, impartito ſalubriter orationis affectu & effectu, donec ſanet omnes languores noſtros.* De naturâ & gratiâ, cap. 70. *Charitas inchoata, incboata iuſtitia eſt: charitas perfecta, perfecta iuſtitia eſt.* Libr. 1. de peccat. merit. & remiſſ. ca. 9. & 10. dicit, iuſtificari eos, qui credunt, per occultam communicationem & inſpirationem gratiæ ſpiritualis, qua adhærens Domino eius ſpiritu vegetatur.

Vnica formalis iuſtitiæ noſtræ cauſa.

Ex quibus manifeſtum eſt, unicam eſſe cauſam formalem noſtræ iuſtificationis; videlicet iuſtitiam, nobis à Deo infuſam & inhærentem, quæ conſiſtit in Fide, Spe, & Charitate. Auguſtinus ergo dicens libr. 19. De civit. cap. 27. Iuſtitiam noſtram potius remiſſione peccatorum conſtare, quam perfectione vir-

Digitized by Google

tum; Conciliumque Tridentinum dum ſeorſim remiſſioni peccatorum, & inhærentis gratiæ meminit, non intendunt docere, hominem iuſtificari partim imputatione iuſtitiæ Chriſti, partim qualitate inhærente; ſed explicant duos terminos ſeu effectus iuſtificationis. Nam infuſio gratiæ depellit peccati tenebras, & hominem illuminat, purificat, iuſtum facit, ac gratum Deo amicum & filium conſtituit. Vnde à Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 7. & Can. 10. unica formalis iuſtitiæ cauſa ponitur; & iis, qui nos per imputationem iuſtitiæ Chriſti formaliter iuſtos effici dicunt, anathema decernitur. Scriptura enim paſſim oſtendit, iuſtitiam homini intrinſecam eſſe. Epheſ. 4 *Renovamini ſpiritu mentis veſtræ.* Hinc *vita* nuncupatur. Rom. 8. & Pſal. 118. *Sanitas,* Iſaiæ 53. 1. Petri 2. Matth. 9 *Non eſt opus ſanis medico.* Et *lux,* 2. Corint. 6. ad Epheſios 5. 1. Ioann. 2. *Sanctitas,* ſive *puritas,* ad Epheſ. 1. & 1. Theſſal. 4. 1. Cor. 6. *Sanctificati eſtis.* Vocatur etiam *renovatio* ſive *regeneratio,* ad Titum 3. Roma. 5. At nihil tam intimum, quam quod generatione acquiritur. Vnde vere ac proprie iuſti ab interiore hac iuſtitia homines vocantur. Gen. 6. *Noe vir iuſtus atque perfectus fuit.* Heb. 11. *Abel iuſtus.* Pſalm. 118. *Beati immaculati in via.* Auguſtinus epiſt 85. *Quid eſt aliud iuſtitia, quam interioris hominis pulchritudo?* Libr. 13. de trinit. cap 8. vocat *formoſitatem:* & ſæpe docet Auguſtinus, iuſtitiam Dei vocari, non qua iuſtus eſt, ſed qua iuſtum hominem facit, Tract. 26. in Ioan. de grat & lib. arb. cap. 12. Serm. 13. de verbis Apoſtoli: *Iuſtitia Dei vocatur, quam dat.* Inchoatur autem iuſtitia fide, quæ radix & fundamentum eſt iuſtitiæ: perficitur vero charitate, *Nam ſi habuero,* inquit Apoſtolus, *omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* 1. Corint. 13. & ad Galat. 5. ſolam fidem per charitatem operantem prodeſſe docet. Iacob. 2 *Fides ſine operibus mortua eſt.* 1. Ioan. 3. *Qui non diligit, manet in morte.*

Iuſtitia eſt homini intrinſeca.

CAP. CCCXXVII.

Sectarii perperam docent, fidem ſolam iuſtificare.

Hæreſis eſt fidem ſolã iuſtificare.

CALVINVS in Antidoto ad Can. 11. ſeſſ. 6. Concilij Tridentini, Kemnitius, & hodierni Lutherani tradunt, ſolam fidem iuſtificare, non tanquam cauſam, vel meritum; ſed organum, quo acceptetur peccati remiſſio à Deo oblata; ut ſẽſus iſtius propoſitionis, *homo fide iuſtificatur,* hic ſit: *homo iuſtificatur per gratiam Dei nõ imputantis peccata, quã gratiã fides credendo apprehendit, ſicut manus accipit eleemoſynam à divite oblatam.*

SED contra hoc figmentum docet Eccleſia, fidem concurrere ad Iuſtificationẽ per modum cauſæ, dignitatis, & meriti: non autem ſolũ relativè, quia credendo accipit, quod Deus promittendo homini offert. Nam Scriptura Rom. 3. & 4. ad Galat. 2. & 3. & alibi ſæpe dicit, *nos iuſtificari ex fide,* vel *per fidem.* Vbi cauſa meritum, efficientiaque inſinuatur. Eodem pertinent Scripturæ, quæ ſignificant, fidem impetrare, aut ſuo modo mereri peccati remiſſionem. Lucæ 7. *Fides tua te ſalvam fecit,* Matt. 9. Marci 10. Ro. 4 *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam.* Roman. 10. *Ex fide invocamus.* Hebr. 11. *fide Deo placemus.* Vnde Auguſt. fidei meritum dilucidis verbis tribuit epiſt.

Fides non ſolum relative, ſed efficienter iuſtificavit.

epiſt.105. *Nec ipſa remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt* &c. paſſimque docet, fidem primum dari;ex qua & per quam cetera impetrentur. epiſt.106 lib.1. Retract.c.23.lib.de prædeſt.ſanct.c.7.

Sectarii triplicem fidem conſtituunt.

SECTARII fidem triplicem conſtituunt:*Hiſtoricam*, qua credimus eſſe vera ea,quæ in ſacris litteris narrantur: *Miraculorum* qua fiunt miracula:& *Promiſſionum*,qua ferimur in divinas promiſſiones de peccatorum remiſſione; tā generaliter credendo, promiſſam eſſe omnibus credentibus ſalutem;quàm ſpecialiter ſibi applicando divinam promiſſionem, confidendo, ſibi propter Chriſtum remiſſa eſſe peccata. Et hanc demum ſpecialis miſericordiæ fiduciam, eſſe fidem iuſtificantem volunt. Hinc ſequitur, Fidem eſſe aſſenſionem potiùs affectus,quàm intellectus.

Catholici unam tantum fidem agnoſcunt, qua non affectus,ſed intellectus ſit.

CATHOLICI verò fidem Hiſtoricam, Miraculorum, & Promiſſionum, unam & eandem eſſe docent, illamque non propriè fiduciam, ſed aſſenſum firmum & certum, propter authoritatem primæ veritatis eſſe; ideoque fidem Catholicam iuſtificare; fidem autem illam ſpecialis fiduciæ commentum hæreticorum eſſe aſſerunt:Itaque Catholici de objecto fidei iuſtificantis ab hæreticis in eo, quòd ad ſolā promiſſionem miſericordiæ ſpecialis reſtringant:Catholici verò tam latè patere dicāt,quàm verbum Dei;& certam fiduciam aut fidem ſpecialis miſericordiæ,non ad fidem, ſed ad temerariam præſumptionem ſpectare ſentiunt.

Fides ſpecialis miſericordiæ commētum eſt ſectariorum.

SECVNDO differunt Catholici ab hæreticis in facultate animi, quæ ſedes fidei ſit.Nam in intellectu fidem habere ſedem,Orthodoxi ex Scripturis evincunt. Sectarii verò fidem in voluntate collocant;definiunt enim fidem per fiduciam,ac proinde ipſam cum Spe confundūt;cùm nihil aliud ſit fiducia quàm Spes roborata.

TERTIO diſſentiunt à Catholicis Heretici in actu intellectus. Hi enim per notitiā Catholici verò per aſſenſum definiunt. Deo enim nobis credenda proponenti credimus, etiamſi non intelligamus; ut Apoſtolus ad Hebr. 10. & 11. tradit,ubi fidei juſtificanti tribuit intelligere,aptata eſſe ſecula,extinguere impetum ignis, adipiſci repromiſſiones, ſubſtantiam eſſe rerum ſperandarum, credere,quòd unus ſit Deus: quæ omnia ad intellectus potentiam,non voluntatis pertinent;ſiquidem aſſentiri, judicare,intelligere,credere ſunt actus intellectus,quemadmodum & conſiderare,ſcire, redigere intellectum in obſequium fidei:quæ tribuuntur ab Apoſtolo fidei, Rom.4.2.Cor.10.

Fiducia eſt ſpes roborata.

DENIQVE Fiducia cùm Spes ſit valida,diſtinguitur à Fide,ut 1. Cor. 13. Apoſtolus inſinuat dicens: *nūc autem manent fides,ſpes,charitas,tria hæc.* Et fiduciam ex fide naſci,ad Epheſ 3.docet: *Habemus,*inquit *fiduciam per fidem.* & 1.Timoth 3 *Multam fiduciam cū fide.* Matth. 9.*Confide,fides tua te ſalvam fecit*.ac ibidē: *Creditis,quia hoc poſſum facere vobis?* Vbi omnipotentiæ,non autem ſpecialis miſericordiæ fidem à cæcis exigit. Ioan. 14.*Non credis,quia ego in Patre?* Ioan.20. *Quia vidiſti me Thoma,credidiſti.* Ac univerſi Patres de fide juſtificāte diſſerētes, eam ſolam intelligunt,quæ *fides Catholica* vocatur,qua omnibus Symboli articulis, eccleſiæque dogmatibus abſque ulla perfidiæ admixtione creditur. Aug. libr.2.cont.duas epiſt.Pelag.c 5.ſer 4 de Epiphania Iren. lib.1.c 2.3.4 Athanaſ.in Symbolo *hæc eſt fides Catholica* &c.Quid autem *credere*,ſit, exponit Auguſtinus lib.de prædeſt ſanct. c.2.*Credere,*inquit, *nihil*

Fiducia,ex fide naſcitur.

Fides omnipotentia requiritur.

Credere quid?

nihil aliud eſt, quam cum aſſenſu cogitare Aſſenſus vero duplex eſt: prior evidentiam rei ſequens, & notitia vocatur alter autem proponentis authoritatem, & Fides eſt. Non enim Fides notitia eſt, aut eam requirit; quinnimo fides viam ad intelligentiam parat; juxta illud Iſ. 7. *Niſi credideritis, non intellegitis.* Vnde Auguſtinus tractatu 27. in Ioannem. *Intelligentiā myſteriorū eſſe fidei præmiū.* ſcribit. Et Proſper lib. 1. de vita cōtemplatiua 1. c. 19. *Ex fide intellectus exiſtit.*

Cor pro Anima ponitur.

SCIENDVM porrò, in Scripturis Cor pro anima, ſeu interiore homine poni, ut actus nō minus intellectus, quā voluntatis ei conueniant Sic Apoſtolus Rom. 10. ait: *Corde creditur ad iuſtitiā,* quia intellectu aſſentimur iis, quæ credenda proponuntur. Diſtinguitur equidem obiecto Fides & Spes, quia illa circa verum, hæc circa bonum verſatur: diſtinguuntur inſuper ſubjecto, illa in intellectu hæc in voluntate cōſiſtit.

CAP. CCCXXVIII.

Quod fides iuſtificans non requirat certitudinem miſericordiæ ſpecialis.

Fides ſpecialis ſcripturæ adverſatur.

NON requiri, ut quis certè ſit perſuadeat, remitti peccata, ut juſtificetur, ex Evang. patet. Nam Leproſus Marci 1. de Chriſti voluntate ambigens ait: *Domine ſi vis potes me mundare.* Cui Dominus, *volo mundare.* Luc. 18 Phariſæus confidens ſe juſtū eſſe cum ſua fide ſpecialis Dei benevolentiæ repulſam paſſus eſt: Publicanus autē illa fiducia carens, & cū pavore Dei miſericordiā implorans, juſtificatus eſt. Apoſtoli quoque Act. 2. 4. 10. 13. 17. & alibi explicantes doctrinā fidei iuſtificantis, fidē Reſurrectionis & Divinitatis Chriſti, nō autem ſpecialis miſericordię Dei exigunt. Philip. act. 8. Eunuchū dicentē: *Credo, Filium Dei eſſe* IESVM, continuo baptizavit. Apoſtolus inſuper explicans Abrahæ fide, quæ ipſi ad iuſtitiam reputata eſt, nullam ſpecialis fidei, qua ſibi peccata remiſſa eſſe perſuaderet, mentionem facit; ſed crediſſe affirmat, quod quæ promiſit Deus, potens ſit facere.

Apoſtoli fidem ſpecialis miſericordiæ Dei nuſquam exigunt.

DENIQVE Apoſtolus in Symbolo fidem iuſtificantem nobis tradiderunt; at nuſquam ibi dicunt, ut quiſque certò ſe per Chriſtum iuſtificatum eſſe credat, ſed credendum eſſe docent, quod Deus ſit Vnus & Trinus: quod Filius ſit incarnatus, paſſus, mortuus & ſepultus: quod reſurrexerit. Eccleſiā ex omni gēte congregaverit, in qua detur remiſſio peccatorum, ac tandem carnis reſurrectio, vitaque beata. Vbi ex XII. articulis fidei unicus eſt, qui ad miſericordiam Dei accommodari poſſe videatur. quo credimus *remiſſionem peccatorum*; reliqui enim ad ſolam credulitatem pertinent.

Quæ Apoſtoli credenda proponant.

ET Articulus *de remiſſione peccatorū*, non ſpecialem, certam, & abſolutā Dei erga unumquemque benevolentiam cōtinet; ſed generalem, quæ ex Baptiſmi, aliorumque Sacramentorum ſuſceptione dependet, ut Concilium Conſtantinopolitanum explicat: *Confiteor unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum.* Senſus proinde Articuli non eſt, *Credo vel confido, mihi per Chriſtum remiſſa eſſe peccata, ſed credo in Eccleſia Catholica eſſe donum remiſſionis peccatorum, quod per Baptiſmum, aliaque Sacramenta percipitur.* Nō enim in Evangelio mihi vel alteri ſalus aut remiſſio in particulari annuntiatur, exceptis paucis, quibus dictum eſt: *remittuntur tibi peccata tua.* Matt. 9. paralyti. Lucæ 7. Magdalenæ. Ioann. 8. adulteræ. Lucæ 19. Zachæo. Lucæ 23. Latroni. Reliqui autem, quibus

Articulus de remiſſione peccatorum generalem Dei benevolentiam continet.

Digitized by Google

Generalis promiſſio ſit cum conditione.

bus generalis ſit promiſſio(*Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit. Si credideris in corde tuo* &c. Romano. 10. *Si credis ex toto corde* &c. Actor. 8. Et, *ſi petas ut oportet. & expedit tibi,* ut Iacobus cap. 4. exponit, (quoniam ſunt conditionatæ promiſſiones, quæ ipſis fiunt; nihil abſolute ex illis concludere poſſunt, ſcilicet: ego credo & peto ut oportet, ideoque remiſſionem peccatorum habeo Nam cùm omnes hæretici, etiam diverſiſſimarum ſectarum, credere & petere ut oportet, ſe ſolos prætendant; ſequetur, omnes poſſe certo peccatorum remiſſionem ſibi vendicare: quod nemo niſi demens admiſerit.

QVOD ergo uni dictum eſt: *fides tua te ſalvum fecit:* Item Act. 13. *In hoc omnis qui credit iuſtificatur.* & Rom. 3. *Iuſtitia Dei in omnes, & ſuper omnes, qui credunt in eum.* Et Luc. 11 *Omnis qui petit, accipit.* Marci 11. *Credite, quia accipietis:* non ſignificat, unumquemque certò ſibi hoc perſuadere poſſe, quòd remiſſionem peccatorum habeat, aut quòd ſicut oportet credat; ſed (uti dictum eſt) conditionem hæ generales aſſertiones continent, Deū videlicet quæ promiſit facturum, modò ex parte noſtra defectus non interveniat.

Generales promiſſione conditionatæ ſunt.

ACCEDIT dictis, quòd fides ſit cauſa juſtificationis. Rom. 3. & 5. Iuſtificati ex fide, vel per fidem: at fides, quòd remiſſa ſint peccata, quodque Deus mihi ſit propitius, juſtificationem præcedit; alioqui falſum credo: igitur fides ſpecialis Dei miſericordiæ nequit eſſe fides juſtificans.

DEINDE hæc fictitia ſpecialis fides tollit neceſſitatem baptiſmi, omniumque Sacramentorum; imò orandi, bene operandi, & quicquid aliud ad noſtram ſalutem Deus inſtituit. Nam ſi credere debeo, propter Chriſtum mihi peccata eſſe remiſſa, cum Publicano dicere nequeo: *propitius eſto mihi peccatori:* neque cum Eccleſia, *dimitte nobis debita noſtra:* Nam ab aliquo petere ut faciat, quod prius fecit, eum fuerit irridere.

Fides ſpecialis tollit Sacramentorum neceſſitatem.

POSTREMO fiducia ſpecialis miſericordiæ Dei pendet à remiſſione peccatorum obtenta, à bona conſcientia, & præceptorum Dei obſervatione, à perſeverantia, teſte Ioan. 1. ep. ca. 2. & 3. & Petro 2. ep. ca. 1. *Satagite, ut per opera bona certam electionem veſtram faciatis.* Ergo fiducia miſericordiæ ſpecialis nō efficit, ſed iuſtificationem ſubſequitur, eaque poſterior eſt.

Fiducia iuſtificationem non efficit, ſed ſequitur.

CAP. CCCXXIX.

De preparatione neceſſariâ ad conſequendam peccatorum remiſſionem.

SECTARII, quamvis ſola fide iuſtificari, nec actus ſpei, dilectionis, pœnitentiæ, alioſque ſimiles ad efficiendam iuſtitiam concurrere dicant attamen iſtorum actuum præſentiam requirunt, veluti ſigna veræ fidei: quemadmodum calor Solis accendit ſolus, cui tamen ſplendor neceſſario coniunctus adeſt. Contra quod figmentū Concil. Trident. ſeſſ. 6. docet, c. 6. ſeptem virtutum actus ad iuſtitiam diſponere: ſcilicet actus Fidei, Spei, Dilectionis, Pœnitentiæ, Propoſitum ſuſcipiendi Sacramenti; & propoſitum novæ vitæ, atque Propoſitum obſervandi præcepta Dei. Quod vero Fides radix initiumque ſit Iuſtificationis, ex Apoſtolo conſtat, qui primam motionem ad Deum fidei tribuit. *Oportet,* inquit, *accedentem ad Deum, credere,* Heb. 11. & Rom. 10. *Quomodo invocabunt, in quē non crediderunt?*

Septem virtutum actus diſponūt ad iuſtitiam.

Digitized by Google

Ex fide ſiquidem timor, ſpes, pœnitentiã, dilectio ſequuntur, ac tandem charitas, quam fides gignit non producendo, ſed ad eum diſponendo & inclinando; juxta illud Auguſt. lib. de prædeſti. ſanct. cap. 7. *Fides prima datur, ex qua cetera impetrantur.* Et ſer. 22. de Verbis Apoſtoli: *Domus Dei credendo fundatur, ſperando erigitur, diligendo perficitur.* Enchiri. cap. 8. docet, fidem præcedere Spem & dilectionem. *Credimus enim multa, quæ non ſperamus,* ut Infernum.

Fides ab aliis virtutibus ſeparari poteſt.

VNDE inſuper conſequitur, fidem ab aliis virtutibus ſeparari poſſe. Nam Ioann. 12. multi credebant Principum, qui non confitebantur Chriſtũ: 1. Co. 13. *Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habeam.* Mat. 7. Multi credẽtes, audient à Domino. *Neſcio vos.* Iacob. 2. *Fides ſine operibus mortua eſt.*

Effectus uni cauſæ tribuitur, etiamſi alia concurrãt.

SED cur ergo Scriptura fidei ſæpe juſtitiam & ſalutem aſcribit? RESPONDEO, Scripturæ more, cum unius rei plures ſunt cauſæ, modo huic, modo illi effectum attribui; ut ſignificetur, quod hæc cauſa ex parte ſua valeat & faciat, niſi aliunde defectus incidat: non autem ut exiſtimetur, quod hæc cauſa ſola totum effectum producat. Sic Eccleſiæ dicitur: *Omnis qui ſperat, non confundetur.* Lucæ 11 *Omnis qui petit, accipit.* Roma. 10 *Omnis qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit.* Et: *Date eleemoſynã, & omnia munda ſunt vobis.*

PRAETEREA ſciendum eſt, veteres aliquando ſcribere, nos fide ſola juſtificari, hoc ſenſu, quia non ex operibus legis, non ex viribus naturæ, nec ullis omnino quæ fiunt, abſque fide juſtificemur. Aliquando vero dicunt, nos ſola Catholica fide juſtificari, quia non ſanctificamur per hæreſes ac errores. Ac poſtremo ſubinde Veteres ſcribunt, ſolam fidem ſufficere ad ſalutem, ut ſignificent, in neceſſitate fidem cũ voto Baptiſmi abſque Baptiſmo realiter percepto, vel abſque externis operibus, ad ſalutem ſufficere. Quomodo loquitur Bernar. epiſt. 77.

Quo ſenſu fides ad ſalutem ſufficiat.

CAP. CCCXXX.

De Peccatis.

VT magnitudo beneficii remiſſionis peccatorum, cuilibet per meritum Chriſti & gratiam Spiritus ſancti oblati, plenius intelligatur, explicabimus, quid, quantumque malum ſit PECCATVM, à quo per culpæ remiſſionem liberamur, quantis bonis nos ſpoliet, ac quantis ærumnis nos obnoxios reddat.

Quid ſit Peccatum?

Peccatum à vitio diſtinguitur.

PECCATI ratio faciliùs innoteſcet, ſi attenderimus, Peccatum & Vitium differre, ac in eo quidem, quod Peccatum operationis malæ nomẽ ſit; Vitium autem habitus mali, qui opponitur virtuti, quæ habitum denotat. Virtutis enim nomine tam ad actionem, quam ad habitum ſignificãdum utimur, quod non habeamus vocem propriam ad virtutis actionem exprimendam, ſicut habemus complura nomina ad ſignificandam actionem, ex vitio promanantem: ſcilicet *peccatum, crimen, delictum, ſcelus, facinus, flagitium, culpa, erratum,* aliaque huiuſmodi. Vide Auguſtin. lib. de perfect. inſtitu. capite 4. Vitium comparat curvitati tibiæ: Peccatum vero claudicationi. Quare vitium propriè qualitatem permanentem ſignificat: nonnũquam tamen latè ſumitur, ut omnẽ defectũ comprehendat, & quidquid

Vitium ſignificat habitum.

Digitized by Google

quidquid peccatum dici conſuevit;quomodo Aug. lib. 3. de lib. arb. c. 14. ait: *Quod perſpexeris naturæ perfectioni deeſſe, id vitium vocas: quod non aliunde malum eſt, niſi quia naturæ adverſatur eius rei, cuius vitium eſt.* Hinc Enchi. cap. 11. *Vitia naturalium ſunt privationes bonorum.*

Malū quid. MALVM autem vocamus, quemvis defectum perfectionis, quæ alicui debeat ineſſe. Vnde latius Mali, quam peccati vocabulum extenditur. *Quid enim aliud eſt malū, quam boni privatio?* inquit Auguſt. Ench. c, 11.

SED Peccatum eſt defectus à regula', præſcribente media in finem. Iuxta quam generalem nominis rationem, in operibus naturæ Monſtra vocantur Peccata, ab Ariſtotele l. 2. Phyſicorū, quia res non ſit ad propoſitum finem perducta. Contractius vero Peccati nomē ſumitur pro defectu voluntario à regula præſcripta: quæ ſi ab arte propoſita fuerit, defectus ab ea *Peccatum artis* dicetur. Quomodo Grammaticus contra regulas loquens, aut Medicus perperā curans, peccare judicatur. Si autem à Deo regula poſita ſit, definiens, media, quibus ad ultimum finem perveniamus, defectus ab ea voluntarius, *Peccatū moris* nuncupatur. *Peccatum moris.*

Peccat generalis definitio. DEFINITVR autem generaliſſimè Peccatum lib 2 de conſ. evang. cap. 4. *Peccatum eſt tranſgreſsio legis.* Quæ definitio peccata nō minus naturę, quam artis & morum comprehendit. Nihil enim aliud eſt peccare, quam à regula recedere, juxta illud Ioan. 1. epiſt. c. 3. *peccatum eſt iniquitas.* Græcè ἀνομία, id eſt, *legis tranſgreſsio* At peccatum in moribus, de quo ſolo hic in ſymbolo agitur, definit Auguſtinus lib. 22. cont. Fauſt. cap. 27. *dictum, vel factum, aut concupitum contra legem æternam.* Qua definitione complexus eſt Auguſtinus ſubſtantiam, quæ eſt materiale, & rationem ipſam peccati, quæ formale eſt. Subſtantia enim peccati, eſt actio quædam voluntaria, vel actionis omiſſio. Ratio autem formalis peccati, eſt ipſa declinatio, ſeu receſſus à regula, in illa actione vel omiſſione. *Peccatum moris deſcribitur.* *Materiale peccati* *Formale peccati.*

ET quoniam tria ſunt generalia actionum inſtrumenta; Cor, Lingua, Manus; & rurſus tria actionum genera; Deſideriorum, Verborum & operum: ideo Auguſtinus, ut quidquid in peccato eſt, comprehenderet, dixit, *peccatum eſſe dictum, factum vel concupitum contra legem æternam:* non autem ait, contra legem Dei, neque contra rationem, neque ſimpliciter contra legem; ſed, *contra legem æternam,* ut ſcilicet omnes in univerſum leges, ipſarumque radicem complecteretur. Nam omnis lex, ſive naturalis, ſive poſitiva, ſive à Deo, ſive ab homine lata, ideo vim legis obtinet, quia cum æterna lege congruit, quæ Dei ſumma ratio eſt. Quia vero lex propriè non niſi liberi arbitrii uſum habenti datur, ideo nihil propriè contra legem eſſe cenſetur, niſi quod à libera voluntate promanat. Ideoque Auguſt. nullam liberæ voluntatis mentionem in peccati definitione fecit: quia ſupponebat, quod ſolum à libera voluntate profectum, dictum, factum vel concupitum, æternæ legi adverſaretur, peccatique rationem habere poſſet. *Nam uſque adeo* (inquit l. br. de vera relig. c. 14.) *Peccatum eſt voluntarium malum, ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium.* *Lex nonniſi liberum arbitrium habenti datur.*

Peccatum non niſi voluntarium. TRADVNTVR & aliæ Peccati definitiones, quæ ad ſupradictæ explicationem conducunt. Auguſtinus libr. de duabus animabus c. 11. *Peccatum eſt*

voluntas

Digitized by Google

nihil aliud eſt, quam cum aſſenſu cogitare. Aſſenſus vero duplex eſt: prior evidentiam rei ſequens, & notitia vocatur alter autem proponentis authoritatem, & Fides eſt. Non enim Fides notitia eſt, aut eam requirit; quinnimo fides viam ad intelligentiam parat; juxta illud Iſ. 7. *Niſi credideritis, non intellegitis.* Vnde Auguſtinus tractatu 27. in Ioannem. *Intelligentiā myſteriorū eſſe fidei præmiū* ſcribit. Et Proſper lib. 1. de vita cōtemplatiua 1. c. 9. *Ex fide intellectus exiſtit.*

Cor pro Anima ponitur.

SCIENDVM porrò, in Scripturis Cor pro anima, ſeu interiore homine poni, ut actus nō minus intellectus, quā voluntatis ei conueniant. Sic Apoſtolus Rom. 10. ait: *Corde creditur ad iuſtitiā,* quia intellectu aſſentimur iis, quæ credenda proponuntur. Diſtinguitur equidem obiecto Fides & Spes, quia illa circa verum, hæc circa bonum verſatur: diſtinguuntur inſuper ſubjecto, illa in intellectu hæc in voluntate cōſiſtit.

CAP. CCCXXVIII.

Quod fides iuſtificans non requirat certitudinem miſericordiæ ſpecialis.

Fides ſpecialis ſcripturæ adverſatur.

NON requiri, ut quis certè ſit perſuadeat, remitti peccata, ut juſtificetur, ex Evang. patet. Nam Leproſus Marci 1. de Chriſti voluntate ambigens ait: *Domine ſi vis potes me mundare.* Cui Dominus, *volo mundare.* Luc. 18 Phariſæus confidens ſe juſtū eſſe cum ſua fide ſpecialis Dei benevolentiæ repulſam paſſus eſt: Publicanus autē illa fiducia carens, & cū pavore Dei miſericordiā implorans, juſtificatus eſt. Apoſtoli quoque Act. 2. 4. 10. 13. 17. & alibi explicantes doctrinā fidei iuſtificantis, fidē Reſurrectionis & Divinitatis Chriſti, nō autem ſpecialis miſericordiæ Dei exigunt. Philip. act. 8. Eunuchū dicentē: *Credo, Filium Dei eſſe* IESVM, continuo baptizavit. Apoſtolus inſuper explicans Abrahæ fide, quæ ipſi ad iuſtitiam reputata eſt, nullam ſpecialis fidei, qua ſibi peccata remiſſa eſſe perſuaderet, mentionem facit; ſed crediſſe affirmat, quod quæ promiſit Deus, potens ſit facere.

Apoſtoli fidem ſpecialis miſericordiæ Dei nuſquam exigunt.

Quæ Apoſtoli credenda proponant.

DENIQVE Apoſtolus in Symbolo fidem iuſtificantem nobis tradiderunt: at nuſquam ibi dicunt, ut quiſque certò ſe per Chriſtum iuſtificatum eſſe credat, ſed credendum eſſe docent, quod Deus ſit Vnus & Trinus: quod Filius ſit incarnatus, paſſus, mortuus & ſepultus: quod reſurrexerit. Eccleſiā ex omni gēte congregaverit, in qua detur remiſſio peccatorum, ac tandem carnis reſurrectio, vitaque beata. Vbi ex XII. articulis fidei unicus eſt, qui ad miſericordiam Dei accommodari poſſe videatur, quo credimus *remiſſionem peccatorum*: reliqui enim ad ſolam credulitatem pertinent.

Articulus de remiſſione peccatorum generalem Dei benevolentiam continet.

ET Articulus *de remiſſione peccatorū*, non ſpecialem, certam, & abſolutā Dei erga unumquemque benevolentiam cōtinet; ſed generalem, quæ ex Baptiſmi, aliorumque Sacramentorum ſusceptione dependet, ut Concilium Conſtantinopolitanum explicat: *Confiteor unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum.* Senſus proinde Articuli non eſt, *Credo vel confido, mihi per Chriſtum remiſſa eſſe peccata, ſed credo in Eccleſia Catholica eſſe donum remiſſionis peccatorum, quod per Baptiſmum, aliaque Sacramenta percipitur.* Nō enim in Evangelio mihi vel alteri ſalus aut remiſſio in particulari annuntiatur, exceptis paucis, quibus dictum eſt: *remittuntur tibi peccata tua.* Matt. 9. paralyti. Lucæ 7. Magdalenæ. Ioann. 8. adulteræ. Lucæ 19. Zachæo. Lucæ 23. Latroni. Reliqui autem, quibus

Generalis promiſſio ſit cum conditione.

bus generalis fit promiſſio(*Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit. Si credideris in corde tuo* &c. Romano. 10. *Si credis ex toto corde* &c. Actor. 8. Et, *ſi petas ut oportet, & expedit tibi*, ut Iacobus cap. 4. exponit, (quoniam ſunt conditionatæ promiſſiones, quæ ipſis ſiunt; nihil abſolute ex illis concludere poſſunt, ſcilicet: ego credo & peto ut oportet, ideoque remiſſionem peccatorum habeo Nam cùm omnes hæretici, etiam diverſiſſimarum ſectarum, credere & petere ut oportet, ſe ſolos prætendant; ſequetur, omnes poſſe certo peccatorum remiſſionem ſibi vendicare: quod nemo niſi demens admiſerit.

QVOD ergo uni dictum eſt: *fides tua te ſalvum fecit*: Item Act. 13. *In hoc omnis qui credit iuſtificatur*. & Rom. 3. *Iuſtitia Dei in omnes, & ſuper omnes, qui credunt in eum*. Et Luc. 11 *Omnis qui petit, accipit*. Marci 11. *Credite, quia accipietis*: non ſignificat, unumquemque certò ſibi hoc perſuadere poſſe, quòd remiſſionem peccatorum habeat, aut quòd ſicut oportet credat; ſed(uti dictum eſt) conditionem hæ generales aſſertiones continent, Deũ videlicet quæ promiſit facturum, modò ex parte noſtra defectus non interveniat.

Generales promiſſione conditionata ſunt.

ACCEDIT dictis, quòd fides ſit cauſa juſtificationis. Rom. 3. & 5. Iuſtificati ex fide, vel per fidem: at fides, quòd remiſſa ſint peccata, quodque Deus mihi ſit propitius, juſtificatipoem præcedit; alioqui falſum credo: igitur fides ſpecialis Dei miſericordiæ nequit eſſe fides juſtificans.

DEINDE hæc fictitia ſpecialis fides tollit neceſſitatem baptiſmi, omniumque Sacramentorum; imò orandi, bene operandi, & quicquid aliud ad noſtram ſalutem Deus inſtituit. Nam ſi credere debeo, propter Chriſtum mihi peccata eſſe remiſſa, cum Publicano dicere nequeo: *propitius eſto mihi peccatori*: neque cum Eccleſia, *dimitte nobis debita noſtra*: Nam ab aliquo petere ut faciat, quod prius fecit, eum fuerit irridere.

Fides ſpecialis tollit Sacramentarum neceſſitatem.

POSTREMO fiducia ſpecialis miſericordiæ Dei pendet à remiſſione peccatorum obtenta, à bona conſcientia, & præceptorum Dei obſervatione, à perſeverantia, teſte Ioan. 1. ep. ca. 2. & 3. & Petro 2. ep. ca. 1. *Satagite, ut per opera bona certam electionem veſtram faciatis*. Ergo fiducia miſericordiæ ſpecialis nõ efficit, ſed iuſtificationem ſubſequitur, eaque poſterior eſt.

Fiducia iuſtificationem non efficit, ſed ſequitur.

CAP. CCCXXIX.

De præparatione neceſſariâ ad conſequendam peccatorum remiſſionem.

SECTARII, quamvis ſola fide iuſtificari, nec actus ſpei, dilectionis, pœnitentiæ, alioſque ſimiles ad efficiendiam iuſtitiam concurrere dicant attamen iſtorum actuum præſentiam requirunt, veluti ſigna veræ fidei: quemadmodum calor Solis accendit ſolus, cui tamen ſplendor neceſſario coniunctus adeſt. Contra quod figmentũ Concil. Trident. ſeſſ. 6. docet, c. 6. ſeptem virtutum actus ad iuſtitiam diſponere: ſcilicet actus Fidei, Spei, Dilectionis, Pœnitentiæ, Propoſitum ſuſcipiendi Sacramenti; &. propoſitum novæ vitæ, atque Propoſitnm obſervandi præcepta Dei. Quod vero Fides radix initiumque ſit Iuſtificationis, ex Apoſtolo conſtat, qui primam motionem ad Deum fidei tribuit. *Oportet*, inquit, *accedentem ad Deum, credere*, Heb. 11. & Rom. 10. *Quomodo invocabunt, in quẽ non crediderunt?*

Septem virtutum actus diſponũt ad iuſtitiam.

Digitized by Google

quidquid peccatum dici conſuevit; quomodo Aug. lib. 3. de lib. arb. c. 14. ait: *Quod perſpexeris naturæ perfectioni deeſſe, id vitium vocas: quod non aliunde malum eſt, niſi quia naturæ adverſatur eius rei, cuius vitium eſt.* Hinc Enchi. cap. 11. *Vitia naturalium ſunt privationes bonorum.*

Malũ quid? MALVM autem vocamus, quemvis defectum perfectionis, quæ alicui debeat ineſſe. Vnde latius Mali, quam peccati vocabulum extenditur. *Quid enim aliud eſt malũ, quam boni privatio?* inquit Auguſt. Ench. c, 11.

SED Peccatum eſt defectus à regula, præſcribente media in finem. Iuxta quam generalem nominis rationem, in operibus naturæ Monſtra vocantur Peccata, ab Ariſtotele l. 2. Phyſicorũ, quia res non ſit ad propoſitum finem perducta. Contractius vero Peccati nomẽ ſumitur pro defectu voluntario à regula præſcripta: quæ ſi ab arte propoſita fuerit, defectus ab ea *Peccatum artis* dicetur. Quomodo Grammaticus contra regulas loquens, aut Medicus perperã curans, peccare judicatur. Si autem à Deo regula poſita ſit, definiens, media, quibus ad ultimum finem perveniamus, defectus ab ea voluntarius, *Peccatũ moris* nuncupatur. *Peccatum moris.*

Peccat generalis definitio. DEFINITVR autem generaliſſimè Peccatum lib 2 de conſ. evang. cap. 4. *Peccatum eſt tranſgreſsio legis.* Quæ definitio peccata nõ minus naturę, quam artis & morum comprehendit. Nihil enim aliud eſt peccare, quam à regula recedere, juxta illud Ioan. 1. epiſt. c. 3. *peccatum eſt iniquitas.* Græcè ἀνομία, id eſt, *legis tranſgreſsio* At peccatum in moribus, de quo ſolo hic in ſymbolo agitur, definit Auguſtinus lib. 22. cont. Fauſt. cap. 27. *dictum, vel factum, aut cõcupitum contra legem æternam.* Qua definitione complexus eſt Auguſtinus ſubſtantiam, quæ eſt materiale, & rationem ipſam peccati, quæ formale eſt. Subſtantia enim peccati, eſt actio quædam voluntaria, vel actionis omiſſio. Ratio autem formalis peccati, eſt ipſa declinatio, ſeu receſſus à regula, in illa actione vel omiſſione. *Peccatum moris deſcribitur.* *Materiale peccati* *Formale peccati.*

ET quoniam tria ſunt generalia actionum inſtrumenta; Cor, Lingua, Manus: & rurſus tria actionum genera; Deſideriorum, Verborum & operum: ideo Auguſtinus, ut quidquid in peccato eſt, comprehenderet, dixit, *peccatum eſſe dictum, factum vel concupitum contra legem æternam:* non autem ait, contra legem Dei, neque contra rationem, neque ſimpliciter contra legem; ſed, *contra legem æternam*, ut ſcilicet omnes in univerſum leges, ipſarumque radicem complecteretur. Nam omnis lex, ſive naturalis, ſive poſitiva, ſive à Deo, ſive ab homine lata, ideo vim legis obtinet, quia cum æterna lege congruit, quæ Dei ſumma ratio eſt. Quia vero lex propriè non niſi liberi arbitrii uſum habenti datur, ideo nihil propriè contra legem eſſe cenſetur, niſi quod à libera voluntate promanat. Ideoque Auguſt. nullam liberæ voluntatis mentionem in peccati definitione fecit: quia ſupponebat, quod ſolum à libera voluntate profectum, dictum, factum vel concupitum, æternæ legi adverſaretur, peccatique rationem habere poſſet. *Nam uſque adeo* (inquit l. br. de vera relig. c. 14.) *Peccatum eſt voluntarium malum, ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium.* *Lex nonniſi liberum arbitrium habenti datur.*

TRADVNTVR & aliæ Peccati definitiones, quæ ad ſupradictæ explicationem conducunt. Auguſtinus libr. de duabus animabus c. 11. *Peccatum eſt voluntas* *Peccatum non niſi voluntarium.*

voluntas retinẽdi, aut conſequendi id, quod iuſtitia vetat, & unde liberũ ſit abſtinere, Lib. de lib. arb. ca. ultimo: *Peccare nihil aliud eſt, quã neglectis æternis temporalia ſectari*. Lib. 1. ad Simplicia. q. 2 *Peccatum eſt hominis inordinatio & perverſitas*. lib. 2. de conſenſu Evaug. c. 4. *peccatũ eſt legis tranſgreſsio*, 1. Ioan 3. *peccatum eſt iniquitas*; id eſt, præter rectum ac æquum, quod lex præſcribit; Ambroſ. lib. de Paradiſo c. 8. *Quid aliud eſt peccatum, niſi divinæ legis tranſgreſsio, ac cæleſtium inobedientia mandatorum?*

CAP. CCCXXXI.

Quòd peccatum non ſit res aliqua ſubſiſtens.

Peccatum eſt privatio

EX peccati definitione conſtat, formalem illius rationem non in re poſitiva, ſed in privatione conſiſtere; putà rectitudinis legi conformis: ac proinde actum moralem pravum, dici peccatum extrinſeca demominatione à privatione actui conjuncta, Ideoque Peccatũ non eſt res aliqua ſubſiſtens, ſed privatio, defectus, corruptio. Vnde in Scriptura peccatũ *vanitas mẽdaciũ & nihil*, appellatur. Pſ. 4. Ioan 1. Dionyſius, de divinis nominibus c. 4. p. 4. docet Malum carere ſubſtantia, ipſumque nullo modo, nuſquã, & nihil exiſtere; ſed eſſe privationem, defectum, infirmitatem, boni corruptionem, cujus nulla ſit eſſentia, quemadmodum nec tenebrarũ aut caligenis; ut contra Manichæos, æternum principiũ malorũ conſtituentes, Auguſt. frequenter inculcat. Enchir. c. 11. Li. 11. de civit. c. 9. li. 12 c. 6. Tract. 1. in Ioan. Lib. de gratia Chriſt. cap. 9 *Malam arborem homo facit, quando ab incommutabili bono deficit.*

Vnde peccatum oritur:

VNDE ſolvi quæſtio poteſt: *Vnde peccatum? quænam illius origo ſit?* Cum enim Peccatum de novo fieri contingat, ambigi nequit, quin aliquam cauſam habeat, (ut de omni malo concludit Auguſtin. lib. 1. cont. Iulianum ca. 3.) at Manichæi, malũ Deum, omnis peccati fontem ponebant, ac proinde mali ſubſtantiã conſtituebant; Auguſtino teſte libr. de natura boni cõtra Manichæos c. 41. Li. 22 cõt. Fauſt. c. 22. Lib. de hæreſibus, cap. 49.

Malum nõ habet ſubſtantiam.

CVM Manichæis ſenſerunt Cerdoniſtæ, de quibus Tertullian. Lib. de præſcript. & Martioniſtæ, de quibus Iren. lib. 1 c. 29. item Priſcillianiſtæ, de quibus Leo epiſt. 93. ca. 6. Albigentes, de quibus Antonius p. 4. tit. 11. Contra quorum delirium Scriptura luculenter docet, unicum eſſe Deum optimum & omnipotentem à quo ſit omnis creatura; & bona quidem ab initio facta: ſed quoniam nulla creatura ſummè ac incommutabiliter bona eſt, ideo bonum in ea minui ac deficere poteſt: qui defectus malũ eſt, cujus cauſa eſt nõ Deus, ſed rationalis creaturæ volũtas: nõ efficiendo ſed deficiẽdo. Peccati ergo cauſa deficiẽs, nõ efficiens quærẽda eſt, ut Aug. docet lib. 12. de civit. ca. 7. Enchir. cap. 13. 14. 15. lib. 7. Confeſſ. ca. 3. lib. 3. de lib. arbitr. c. 17. Baſilius in hom. *Quòd Deus non ſit author malorum.*

Peccati cauſa non efficiens ſed deficiens eſt.

SVNT & aliæ peccati cauſæ præter deficientem hominis aut Angeli voluntatem; ſed inductivæ, non efficientes. Quædam *interna*, ut ignorantia, paſſio, malitia, concupiſcentia: aliæ verò *externa*, ut objecta & illecebræ peccatorum, quæ tam appetitum ſenſitivum, quàm rationalem ad ſe vehementer alliciunt. Item dæmones, atque perverſi homines ſuggeſtionibus, hortatione ſcandalo, variiſque aliis modis homines ad peccandum inducunt: ac demum unum peccatum hominem ad aliud pertrahit: vel quia unum alteri materiam ſubminiſtrat; vel quia in alte-

Cauſa ad peccatum inductivæ.

alterum ordinatur, aut ad alterum ſuo modo impellit; vel denique, quia unius peccati merito, homo à Dei gratia & protectione deſertus, de peccato in peccatum labi juſto Dei judicio permittitur, ut S. Thom. 1 2. q. 75. & ſequentibus diffusè docet.

CAP. CCCXXXII.

Quòd Deus non ſit cauſa peccati.

Blaſphamia eſt, Deum peccati authorem facere.

COMPLVRES tam ex antiquis quàm recentioribus hæreticis, primariam peccati cauſam ingenti blaſphemia in Deum retulerunt. Horum princeps extitit Simon Magus, qui omnium ſcelerum noſtrorum cauſam efficientem, auſus eſt dicere Creatorem Deum, teſte Vincentio Lyrinenſi ca. 34. cont. hæreſes. Simonem Florinus ſequutus eſt, de quo Euſeb. lib. 5 Hiſt. cap. 20. ac deinde Seleuciani, de quibus Aug. hæreſi 59. Priſcillianiſtæ, de quibus Vincentius Lyrinenſis cap. 34: quos ſequutus eſt Lutherus articulo 36. Melanchthon in cap. 8. ad Rom. ubi dixit, nô minùs Iudæ proditionem eſſe opus Dei, quàm vocationem Pauli. Quam aſſertionem damnavit Concil. Tridentin. ſeſſ 6. can. 6.

Calvinus verbo negat ſed reipſa docet Deũ peccati authorem eſſe.

LIBERTINI, Zvvinglivs, Calvinus & Beza, verbo quidem negant, Deum eſſe peccati authorem, ſed reipſa hoc docent. Nam tradunt, omnia quæ reſpectu hominum peccata dicuntur, etiam fieri à Deo; non tantùm permittente, ſed inſuper volente, definiente, imperante, & operante: quamvis reſpectu Dei peccata nec ſint, nec dicãtur, ſed potius opera bona & juſta; reſpectu verò hominũ, qui prava intẽtione, illa faciãt, ſint & dicantur peccata: quæ licet eadem Deus efficiat, non ſolùm deſerendo, ſed etiam operando, impellendo, cogendo, dirigendo, necnon excitando; non tamen peccet, aut peccati author aſſeri debeat, quia recto conſilio, juſtoque judicio illa operetur. Quæ ad invidiam horribilis blaſphemia declinandã, Calvinus effinxit.

Calvin. lib. 4. inſtit. c. 18.

SED cùm hominem peccantem inſtrumentum eſſe Dei operantis, impellentis, moventis atque cogentis ad opus peccati aſſerat, opuſque inſtrumenti ad primarium authorem referri debeat; conſequitur, Calvinum reipſa Deum omnium peccatorum authorem facere, ac multò deteriorem Manicheo eſſe, qui ne Deum bonum authorem mali faceret aliud æternum omnis mali principium confingere maluit.

Calvinus Manichæo abſurdior.

PRAETEREA Calvinus lib. 2 Inſtit. cap. 4. tradit, Deum non ſolum ut cauſam univerſalem ad actiones malas concurrere, ſed eas, ut tales in ſpecie ſunt, velle ac imperare, atque per ſua inſtrumenta propriè efficere, non ſolùm generali influxu ac motione concurrendo, ſed actione quoque ſpeciali operando. Vnde ſequitur, Deum particularem eſſe cauſam, tam moralem, quàm phyſicam, actionis malæ.

Ex Calvini principiis ſequitur nullum eſſe peccatum.

Ex quo Calvini principio ſequitur, nùllum eſſe peccatum, quia Deus ſummè bonus peccare nequit; homines verò quidquid agant, Deo jubente, impellente, ac neceſſitatem adferente operentur. Vnde concluditur, peccatum eſſe tãtùm hominum commentum, nullumque boni & mali diſcrimen, ac proinde nullam eſſe religionem, nullum judicii Dei metum, nullam gehennam, nulla ſupplicia. Nam ſi adulteria, proditiones & ſimilia Deo cogente fiant, peccata non ſunt, nec juſtè puniri queunt. Hinc omnino politicam gubernationem tolli neceſſe fuerit, quia impunè omnia perpetrari cõtinget, cùm nullus damnari poſſit, niſi

peccaverit, Vnde nulla hominum ſocietas diu ſtare poterit.

Deus peccati non eſt author.

CONTRA quam pernicioſiſſimam Calvini doctrinam firma tenendum eſt fide, Deum neque peccare, neque peccati authorem eſſe. Nam Scriptura diſertis verbis atteſtatur, omnia Dei opera eſſe bona. Gen 1. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona.* Deut. 32 *Deus abſque ulla iniquitate.* Pſal. 44 *Odiſti iniquitatem.* Sapien. 11. *Nihil odiſti eorũ, quæ feciſti.* Sapien. 14 *Odio ſunt Deo impius & impietas eius.* Rom. 3. *Nunquid iniquus eſt Deus?* & Rom. 5. *Nunquid iniquitas apud Deum? abſit.* 1. Ioann. 3 *Peccatum in eo non eſt.*

QVOD autem Deus non ſolùm non peccet, ut evincunt iſtæ ſcripturæ, ſed neque peccatum velit, aut fieri decernat ad gloriæ aut juſtitiæ ſuæ manifeſtationem, aliæ ſcripturæ oſtendunt, Pſal. 5. *Nõ Deus volens iniquitatem tu es.* Ezechielis. 18. *Nunquid voluntatis meæ eſt mors impij?* 2. Petri. 3. *Deus neminem vult perire.* Eccleſiaſt. 15: *Deus nemini imperavit impiè agere.* Hierem. 19 *Ædificaverunt excelſa, quæ non præcepi, nec loquutus ſum, nec aſcenderunt in cor meũ.* Iacob. 1. *Deus intentator malorum eſt. Ipſe neminem tentat.* Multò igitur minùs ad malum impellit aut cogit,

Deus non vult mala fieri ſed ſolum vult permittere

QVOD inſuper non velit peccata Deus, ut juſtitiam ſuam puniendo, aut miſericordiam ignoſcendo manifeſtet, docet Eccleſiaſticus cap. 15 *Non dicas, per Deum abeſt. Quæ odit, ne feceris: non dicas: ille me implanavit. Non enim ſunt ei neceſſarij homines impij:* ut ſcilicet puniendo vel miſerendo glorificetur. Non enim *facienda ſunt mala, ut eveniant bona.*

Peccatum non Deo, ſed homini vel angelo efficienti tribuendũ.

POSTREMO Scriptura docet, peccatum non Deo, ſed tantùm hominis voluntati aſcribendum eſſe Oſeæ 13. *Perditio tua ex te, tantummodo in me auxilium tuum.* Ioan. 8. de diabolo loquẽs: *Cũ loquitur mendaciũ, ex proprio loquitur* 1. Ioan 3 *Qui loquitur mendacium, ex diabolo eſt.* 1. Ioan. 1 *Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt.* Item Deus hortatur homines, ut non obdurent corda ſua. Pſ. 94. pulſat corda, incitans ad bonum. Apoc. 3. omneſque invitat ad ſe, Matt. 11. *Venite ad me omnes, qui onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Ac demq; omnia peccata Deus perhibet, atque punit; non igitur ut illa fiant, imperat.

Omnia peccata Deus prohibet.

ACCEDIT omnium ſcriptorum Eccleſiaſticorum conſenſus, qui ex profeſſo demonſtrant, Deum malorum authorem non eſſe. Dionyſius Areopagita lib. de divinis nominibus cap. 4 *Non igitur,* ait, *Deus eſt author mali.* Irenæus libro integro Florinum confutavit aſſerentem, Deum eſſe mali authorem, teſte Euſebio lib. 5. Hiſtor. cap. 19. Athanaſius in oratione contra Idola. Baſilius hom. 2. Hexaemeron, & oratione, *Quòd Deus non ſit cauſa malorum.* Epiphan. hæreſi 66. Damaſcenus lib. 4. de fide ca. 20. Ambroſ. lib. 1. Hexam. cap. 8. Hieronymus in cap. Iſaiæ 45. Auguſtin. lib. 3 de lib. arbitrio cap. 16 *Non invenio, nec inveniri poſſe confirmo, quomodo peccata noſtra Deo creatori noſtro tribuantur* Lib. 1. de ordine cap. 1. dicit, *impijſſimè Deo tribui peccata.* Et paſſim docet, peccati nullam eſſe cauſam efficientem, ſed tantum deficientem. lib. 12. de civit. cap. 7.

Peccati nulla eſt cauſa efficiens, ſed deficiens.

Deus mala nec vult, nec prædeſtinat? ut fiant.

QVOD verò neque ex Dei prædeſtinatione vel ordinatione, mala fiant, definit Concilium Arauſicanum c. 24 Concilium Valentinum cap. 3. Leo ſer. 16. de Paſſione Domini. Proſper in reſpon. ad capitula Gallorum 12. & *ad obiectiones Vincentianas* ca. 5. & ſequenti-

bus

Digitized by Google

bus: Fulgentius lib. 1. ad Monimum. c. 13. & 21. Gregor. lib. 29. Mor. cap. 21. *Deum* ait, *eſſe authorem naturæ, non culpæ.* Hugo lib. 1. de ſacram. p. 5. cap. 27. & 29. ſcribit, Deum pravas hominum voluntates non inſpirare, ſed permittere, ac ita clavum tenere, ut ad exſequenda ſua iudicia impiorum conatus rectiſſimè convertat. *Nec* enim *Deus omnipotens, ſummeq́; bonus, ullo modo ſineret mali aliquid eſſe, niſi uſque adeo eſſet omnipotens & bonus, ut benefaceret etiam de malo,* ait Auguſtinus Enchiridii cap. 11. addens: *Malum bene ordinatum, & loco ſuo poſitum, eminentius commendat bona, ut magis placeant, & ſint laudabiliora, dum comparantur malis.*

Deus impiorum conatus ad exequenda ſua iudicia convertit.

CAP. CCCXXXIII.

Diſſolutio obiectionum.

Obiectiones Calvini diſſolvuntur.

CALVINI obiectiones ex Scripturis deſumptas, quæ aſſerunt, Deum indurare cor, excæcare, omnia denique operari ſecundum conſilium voluntatis ſuæ, Auguſtinus jam olim diſſolvit, oſtendens, Deum hæc omnia facere non inſpirando malitiā, ſed permittendo; deſerendo, non adjuvando per efficacia auxilia. Sic Auguſtinus ep 175. tract. 53. in Ioan. li. 22. de civit. & Enchir. c. 100. & 102. Fulgentius li. 1. ad Monimum. D. Th. 1. p. q. 19 ar. 9. ad 3.

SED inſtat Calvinus, *Deus non eſt otioſus ſpectator, dum homines peccant:* RESPONDEO, Deum certâ ſua providentiâ velle peccata permittere ob bonos fines, quos inde novit elicere, illa bene ordinando, juſtèque puniendo; melius iudicans, de malis benefacere, quam nulla eſſe permittere, ut habet Auguſtinus Enchir. cap. 27.

QVOMODO autem Deus malis hominum voluntatibus præſideat, eaſque ſic regat, ut non fiat, niſi quod vult, explicat Hugo lib. 1. De ſacram. p. 5. cap. 29. dicens, Deum malæ voluntati non dare corruptionem, ſed ordinem, ac permittere foris exſequi malum, ad quod proprio vitio reſoluta eſt. Sic diabolo, petenti facultatem vexandi Iob, Deus cōceſſit, ita tamen, ut non plus ei nocere poſſet, quam Deus permitteret, & quādiu, quouſque, & quo modo vellet. Ideo afflictio illa Deo tribuitur: *Deus dedit, Deus abſtulit.* Iob. 1. quia ſcilicet afflictionem illam Deus fieri permiſit, ac malam Diaboli voluntatem exſecutioni mandari, quam facilè impediviſſet, ſi voluiſſet. Non igitur incitando, impellendo, cogendo, aut præcipiendo malum Deus facit; ſed permittendo, atque veluti non tenendo, & pravæ voluntatis exſecutionem non impediendo, quod facere non tenetur. Nec aliud vult Auguſtinus lib. 5. cont. Iulianum ca. 3. & 4 & Lib. de gratia & li. arbitrio, ca. 20 & 21) quam quod Deus voluntatem proprio vitio malam, permittat in hoc potius peccatum quam illud ferri, impediendo, vel non impediendo, ut hoc faciat. Sic præcepit Semei maledicere David, quia juſto iudicio Deus permiſit, ut conceptam malitiam Semei erga Davidem exſequeretur; quod non permiſiſſet, ſi David non peccaſſet. Hanc ſententiam expreſſe tradit Auguſt. tract. 53 in Ioan. lib. de cor. & grat. c. 12. *praeſciente non cogente ad hoc.* Proſper ad obiect. Vincentiam reſpon. 10. blaſphemiā ait eſſe, aſſerere, quod Deus mala operetur, aut fieri decernat, cum ne diabolus quidem in totum ſit malarum generator voluntatum, quia tantum ſuadere, non autem voluntatem flectere aut cogere poſſit.

Deus pravis hominum voluntatibus præeſt. permittendo fieri quod placet impediendo quod vult. Iob 1

CAP. CCCXXYIV.

De peccatorum varietate.

De peccatorum varietate.

VARIA ſunt peccatorum genera, multiplexque peccati diviſio.

PRIMA ducitur ab obiectis, à quibus actiones ſpeciem ſuam accipiunt. Quædam enim peccata ſunt carnalia, nonnulla vero ſpiritualia, juxta illud Apoſtoli 2. Cor. 7. *Emundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus.* Res enim omnis, ad quam peccato inordinatè convertimur aut ſenſibus carnis apprehenditur; ut cibus, potus, concubitus: aut intelligentia, ut honor, poteſtas, divitiæ. Per converſionem ad priora, committuntur peccata carnis: per converſionem vero ad poſteriora, fiunt peccata ſpiritualia. Illa homines beſtiis ſimiles reddunt; hæc autem dæmonibus: & Latinè illa dicuntur *flagitia*, iſta vero *ſcelera* & *facinora*.

Peccata ſpiritualia & carnalia.

SECVNDA peccatorum diviſio ab origine ducitur. Quædam enim dicuntur *Originalia*, alia verò *Actualia*. *Originale* peccatum eſt, quod à primo parente per carnalem propagationem cũ natura trahitur, quodque voluntarium eſt, non propria, ſed aliena voluntate, illius ſcilicet, cui data fuerat juſtitia pro tota ſua poſteritate, quam in ſe veluti in radice vitiavit, acceptòque originalis juſtitiæ dono ſpoliavit. ACTVALIA peccata ſunt, quæ propria voluntate cõmittuntur.

Peccatorũ diviſio ab origine.

Quid peccatum orig.

Actualia peccata.

TERTIA partitio à lege divinâ ſumitur. Quædam enim ſunt peccata *Cõmiſſionis*, quæ videlicet pugnant cum lege negativa & prohibente aliquid; ut Homicidiũ, Adulterium, & ſimilia: alia vero peccata *Omiſſionis* dicuntur, quæ ſcilicet violãt leges affirmativas & imperantes aliquid: ut inhonoratio parẽtum, omiſſio cultus Dei. Et cõmiſſio proprie quidẽ peccatũ; omiſſio autẽ delictũ vocatur, Aug. teſte in Leviticũ quæ. 20.

Peccatorũ diviſio à lege ſump: a Commiſſionis.

Omiſſionis

QVARTA peccatorum diviſio à perſonis, quæ peccato læduntur, deducitur. Quædam enim peccata in Deũ, alia vero in proximum, ac nonnulla in noſmetipſos cõmittimus. Adverſus quæ nos Apoſtolus munit ad Titum ca. 2. *Sobrie & iuſte ac pie vivamus.* SOBRIE, quoad nos: IVSTE verò, quoad proximum; & PIE, quoad Deum.

Peccatorũ diviſio à perſonis dicta.

QVINTA partitio naſcitur ex gravitate reatus peccatorum. Quædam enim peccata *letalia*, alia *venialia* dicuntur. LETALIA hominem à Deo avertunt, inimicumque Deo, ac pœnæ perpetuæ reum faciunt. VENIALIA ſunt, quæ nonnihil curſum in Deum impediunt, ſed tamen charitatem non tollunt, facilèque veniã impetrant. Priora, *Crimina*, poſteriora vero, *Peccata* nuncupantur. Iuſtus enim abſque crimine, non autem ſine peccato vivere poteſt. Augu. Ench. c. 64. Crimen vulneri leti fero, quod ſubitò vitam extinguit; veniale autẽ peccatum levi plagæ, quæ ſine vitæ periculo illata eſt, aſſimilatur; quoniam facilè curatur, nec adverſatur charitati, quę animæ vita eſt.

Quinta partitio à gravitate, rectius

CAP. CCCXXXV.

De peccati mortalis & venialis diſcrimine.

IOVINIANVS omnia peccata eſſe paria docuit, quem Hiero. li. 2. cont. eundem præclarè confutavit, ut Au. epiſt. 29. agnoſcit. Pelag. quolibet peccato juſtitiam amitti dixit: unde ſequitur, omne peccatum eſſe mortale. Quia verò multos eſſe juſtos negare nõ audebat

Errores de peccatorũ natura

bat, conſequenter aſſerebat, hominẽ in hac vita poſſe abſque omni peccato vivere, Hierony. teſte dialogo 1. & 2 cõtra Pelag. Augu. lib. de hæreſibus c·88. Vvicleff (teſte Vvaldẽſi tom. 2. de Sacra. cap. 154. (ſenſit, omnia reproborum peccata eſſe mortalia; omnia verò electorum eſſe venialia. Lutherus opinatus eſt, omnia peccata natura ſua eſſe mortalia; ſola vero Dei miſericordia eſſe venialia. Calvinus conſentit li. 2. Inſtitut. cap. 8. § 59. & lib. 3. cap. 4. § 28 Idem cenſerunt nonnulli Catholici, ut Gerſo. 3 p. Theolo. tract. de vita ſp. animæ, lect. 1 Almain. tra. 3. c· 20. Roffenſ. in reſur. ar. 31. Lutheri.

Peccata quædam ſunt natura ſua venialia.

SED recepta Eccleſiæ doctrina eſt, (quam tradunt Doctores in 2. Sentent. diſtinct. 42. S. Thom. 1 2 q. 85. arti. 1.) quædam eſſe peccata ex natura ſua venialia, nonnulla vero letalia: illis deberi tantum ſupplicia temporalia; his autem perdi amicitiam Dei, & reatum æternæ pœnæ incurri. *Stipendium* enim *peccati*, ait Paulus, *mors*, Rom. 6. & 1. Cor. 6 *An neſcitis, quia iniqui regnum Dei non poßidebunt?*

ESSE vero peccata quædam levia, quæ juſtitiam, Denique amicitiam non tollant, docet Sapiens Proverbior. 24. *Septies in die cadit iuſtus.* Eccleſiaſtic. 7. *Non eſt iuſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* Dominus Matth. 6. Apoſtolos omneſque juſtos orare docuit. *Dimitte nobis debita noſtra.* 1. Ioan. 1. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus.* Iaco. 3. *In multis offendimus omnes.* Conc. Milevita. Can. 6. 7. & 8. Syn. Triden. ſeſſ. ca. 11.

QVOD autem peccatum Veniale ſine ulla relatione ad prędeſtinationem, vel ad miſericordiam Dei, vel ad ſtatum renatorum, natura ſua diſtinguatur à Mortali, ita vt pœnam mereatur, ſed non æternam; Deumque offendat, ſic tamen, ut amicitiam eius non evertat, Chriſtus Matth. 5 inſinuat, conſtituens tres Iracundiæ gradus, quibus tres reatus correſpondent: *Iudicij*, *Concilij*, *& Gehennæ ignis.* Convitio enim reatum *Gehennæ* aſſignat: Iracundiæ compreſſæ, reatum *Concilii*, Iracundiæ vero nullo externo ſigno foras erumpenti, reatum *Iudicij.* Matt. 23. quædam peccata comparat *Culici*, alia vero *Camelo.* Luc. 6. quædam *Feſtucæ*, alia *Trabi.* Ex quibus ſequitur, peccatorum alia eſſe natura ſua levia, alia verò gravia. Lucæ 12. *Non exies inde, donec noviſsimum minutum reddas.* Et Apoſtolus 1. Cor. 3. peccata venialia rebus natura ſua leviſſimis aſſimilat. *ligno, fœno, ſtipulis*, per quæ veteres peccata levia intelligunt; quæ licet detrimentum adferant, non tamen à ſalute excludunt. Iacobus quoque in epiſt. cap 1. *Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſuâ abſtractus & illectus: concupiſcentia vero cũ conceperit parit peccatũ*, (eliciendo ſcilicet imperfectum conſenſum:) *peccatum autem cũ conſummatum fuerit, generat mortem*, accedente pleno liberæ voluntatis conſenſu. Accedit, quod Matth. 12. Dominus *reddendam rationem* dicat *de omni verbo otioſo.* Vnde monet Apoſtolus Eph. 5. *Turpitudinem, Stultiloquium, & Scurrilitatẽ* aliena eſſe à fidelibus debere; non tamen à regno Dei excludere ſignificat, quemadmodum tria ibidem enumerata alia peccata.

Peccatum veniale Dei amicitiam non tollit.

HINC Auguſtinus ſæpe inculcet, quotidiana eſſe peccata, ſine quibus juſtorum vita non agitur, quibus anima non occiditur, ſed nonnihil de formatur, & in ſuo curſu impeditur. Libr. de nat. & gratia cap. 38. docet, riſum immoderatum, cibum nimium, jocum, non

 neceſſa-

Digitized by Google

neceſſarium, ſimilêſque voluntarias actiones eſſe quidem peccata, ſed quæ cũ juſtitia conſiſtant. Lib. de ſpir & lit. c. 36. Ench. c. 71. & 22. Ac definitum eſt idipſum in Conc. Trident. ſeſſ. 6. can. 23. & 25.

CAP. CCCXXXVI.

Quod difficile ſit, mortale peccatum à veniali diſcernere.

Peccatum mortale à veniali difficulter diſcernitur.

QVAMVIS certum, ſit inter peccata quædam eſſe letalia, quę gratiam, id eſt animæ vita tollant; alia vero eſſe levia, vel ex genere ſuo, ut otioſum verbum; aut ex imperfectione operis, quia ex ſurreptione, nec ſatis deliberata voluntate, ut deſiderium illicitæ rei ſubitaneum, aut demum ex parvitate rei, ut furtum aciculæ, vel unius pomi, alteriusve rei viliſſimi pretii, cuius ablatione non infertur proximo notabilis injuria vel læſio: attamen de pleriſque peccatis, an mortalia vel levia ſint, difficillimum eſt invenire, periculoſiſſimum definire, adeò, ut Auguſtinus ſcribat lib. 21. de civita, ca. ulti. *Ego certè uſque ad hoc tempus, cum inde ſatagerem, ad eorum indaginem pervenire non potui.* Ench. cap. 78. *Sunt quæ leviſſima putarentur, niſi in ſcripturis opinione graviora eſſe commonſtrarentur. Quis enim dicentem fratri ſuo,* FATVE, *reũ gehenna putaret, niſi veritas diceret:* Matth. 5. Accedit, quòd peccata magna & horrenda cum in conſuetudinem venerint, aut parva, vel nulla eſſe credantur, uſque adeo, ut non occultanda, verumetiam prædicanda videantur. Sicut Pſa. 9. ſcriptum eſt: *Laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & qui iniqua gerit, benedicatur.* Cuiuſmodi iniquitas in divinis libris *clamor* vocatur. Geneſ. 18. Iſaiæ 5. quia ſcilicet peccata illa non puniebantur, ſed veluti lege apud eos permiſſa frequentabantur. Vnde Auguſtinus Enchiridii capite 80. exclamat: *Væ peccatis hominum, quæ ſola inuſitata exhorreſcimus, uſitata vero, pro quibus abluendis filij Dei ſanguis effuſus eſt, ſæpe videndo tolerare, ſæpe tolerando etiam nonnulla facere cogimur.* In ep. ad Galat. de obſervatione dierũ & temporum idipſum oſtendit; quod in Enchiridii c. 79. repetit. Lib. de nat. bona contra Manic. c. 30. & 8. *Quanta unicuique culpæ pœna debeatur, divini eſt iudicij, & non humani.* Vnde concludit cap. 78. Ench: *Quæ ſint autem levia, & quæ gravia peccata, non humano, ſed divino ſunt penſanda iudicio.*

CAP. CCCXXXVII.

Quòd peccata venialia non ſint contemnenda.

QVAMVIS peccata venialia æternæ morti obnoxium hominem non reddant, non tamen ſunt parvipendenda, ſed omni ſtudio devitãda. *Peccata venialia non contẽnenda* Ideòque Deus voluit nos ignorare modum & pœnam cuiuſque culpæ, ne ſtudium proficiendi ad cavẽda omnia peccata in nobis pigreſceret. Auguſtinus libr. 21. de civita. capite vltimo. Hinc Dominus quotidiana fidelium oratione expiari leviora peccata voluit. Matt. 6. *Aug. Ench c. 71. 72. 75 77.* Et David. Pſ. 31. *Pro hac orabit omnis ſanctus in tempore oportuno.* Pro his minimis peccatis redimendis Chriſtus eleemoſynas facere hortatus eſt. Lucæ 11.

ACCEDIT, quod pro minimis etiam expiandis peccatis Sanguis Filii Dei

Dei effuſus ſit; Nam *ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio*, Epiſt. ad Hebræos. 1. Ioan. 1. *Sanguis filij eius emundat nos ab omni peccato*, tam lev , quam eno mi Nam ſubjicit: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus* &c. ut ſe de levibus quoque peccatis loqui deſignaret. Chriſtus enim *Agnus eſt, qui tollit peccata mundi*. Ioan. 1. *Quem poſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius*. Rom. 3 *In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius, redemptionem peccatorum*. Eph 1. Auguſtinus l. 6 in Iulia. c. 8. *nullam iniquitatem fore impunitam* aſſerit, niſi quam Sanguis Filii Dei expiaverit. Lib. 19. contra Fauſt. c. 7. tracta. 56. in Ioan. ait, ***Chriſtum interpellando nobis quotidie pedes lavare***. Hiero. lib. 2. contra Pelagian. juſtum vix ſcribit propter peccata venialia ſalvari. Et Auguſt lib. 9. Confeſſ. c. ult. *Væ laudabili vitæ hominum, ſi remota Dei miſericordia iudicetur* Lib. 2 *de perfect iuſtit.* ſimilia habet, necnon l. 21. De civ c. ult Lib de correp. & grat. c. 13 Lib 2 de pecca. meri. c. 3. ep. 89 in ſolut q. 4. & epiſt 29.

Peccata venialia ſanguine filii Dei emundantur.

PRAETEREA venialia peccata ex eo vitanda diſcimus, quod eis graviſſima futuri ſeculi pœna in Purgatorio luenda debeatur, ſi in hac vita ſatisfactione condigna non eluantur, ut docet Au. Ench c. 110. & in Pſal 37. *Salvus erit ſic tamen quaſi per ignem*: gravior tamen erit ignis ille, quam quidquid homo in hac vita pati poteſt.

Peccatis venialibus pœna in futuro ſeculo debetur.

POSTREMO licet peccata venialia quãtumvis multiplicata unum mortale nunquam adæquent, quia charitatem, quæ vita eſt animæ, nunquam tollunt: attamen ſi contemnantur & negligantur, paullatim hominem ad crimina perpetranda diſponunt & alliciunt. Vnde Auguſtinus epiſt. 108. multa peccata in unum collecta nos gravare inſtar unius grandis, ait, ſicut aqua per negligentiam contempta paullatim navem ſubmergit, Qualia repetit epiſt. 29. in Pſal. 118. conc. 3. hom. 50. inter 50. in Pſ. 39. ad illud: *Multiplicata ſunt*. tract. 12. in Ioan. & tract. 1. in 1. epiſt. Ioan. Gregor. lib. 10. Moral. 14. *Si curare parva negligimus inſenſibiliter ſeducti, audacter etiam maiora perpetramus*. Bernardus de *precepto & diſpen: Aliud eſt peccata venialia committere, aliud contemnere*. Omnes ſiquidem ſancti, excepta unica B. Virgine, levia peccata habuerunt, (Aug. de nat & grat. c. 36.) quæ ingenti ſtudio pœnitentia, & miſericordiæ operibus delere conati ſunt, ut Cyprianus tractatu *de Eleemoſynâ* tradit.

Venialia multa peccata unum mortale nõ adæquant.

HINC ſancti morientes magis de bono domino quàm in ſuis meritis confiſi ſunt, ut de Ambr. teſtatur Poſſidonius in vita B. Auguſt. cap. 26. Hilarius in Pſalm. 51. de S. Auguſtin. Poſſidon in vita cap. 31. Hieron. libr. contra Luciferianos: *Nolo vocem illam audire: fiat tibi ſecundùm fidem tuam, alioqui peribo*. Baſil. epiſt. 75. *Non ceſſo lacrymas profundere*. Gregor. lib. 35. Moral c. ult. Bernardus ſer. 1. de cõverſ. Pauli & li. de præcepto & diſpen. ex profeſſo docet, peccata venialia non eſſe contẽnenda; immoderatum tamen eorum timorem, qualis eſt in ſcrupuloſis, vitioſum eſſe. Opus itaq; Chriſtiano, ut ſe ad interiora extendat, craſſiora venialia diminuat, in evitabilia verò quotidiana pœnitentiæ medicina ſanet, ac ſtudioſè in Dei dilectione creſcere laboret, donec ex toto corde omnique conatu diligere, illi donetur.

Sancti magis in bono Domino quam in ſuis meritis fiſi ſunt.

Bernard in ſermo de Cœna Domini.

Sic Auguſt. libr. de ſpir. & lit. cap. ult.

CAP.

CAP. CCCXXXIV.

De peccatorum varietate.

De peccatorum varietate.

VARIA ſunt peccatorum genera, multiplexque peccati diviſio.

PRIMA ducitur ab obiectis, à quibus actiones ſpeciem ſuam accipiunt. Quædam enim peccata ſunt carnalia, nonnulla vero ſpiritualia, juxta illud Apoſtoli 2. Cor. 7. ***Emundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus.*** Res enim omnis, ad quam peccato inordinatè convertimur aut ſenſibus carnis apprehenditur; ut cibus, potus, concubitus: aut intelligentia, ut honor, poteſtas, divitiæ. Per converſionem ad priora, committuntur peccata carnis: per converſionem vero ad poſteriora, fiunt peccata ſpiritualia. Illa homines beſtiis ſimiles reddunt; hæc autem dæmonibus: & Latinè illa dicuntur *flagitia*, iſta vero *ſcelera* & *facinora*.

Peccata ſpiritualia & carnalia.

Peccatorũ diviſio ab origine.

Quid peccatum orig.

SECVNDA peccatorum diviſio ab origine ducitur. Quædam enim dicuntur *Originalia*, alia verò *Actualia*. *Originale* peccatum eſt, quod à primo parente per carnalem propagationem cũ natura trahitur, quodque voluntarium eſt, non propria, ſed aliena voluntate, illius ſcilicet, cui data fuerat juſtitia pro tota ſua poſteritate, quam in ſe veluti in radice vitiavit, acceptòque originalis juſtitiæ dono ſpoliavit. ACTVALIA peccata ſunt, quæ propria voluntate cõmittuntur.

Actualia peccata.

Peccatorũ diviſio à lege ſump: a Commiſſionis.

Omiſſionis

TERTIA partitio à lege divinâ ſumitur. Quædam enim ſunt peccata *Cõmiſſionis*, quæ videlicet pugnant cum lege negativa & prohibente aliquid; ut Homicidiũ, Adulterium, & ſimilia: alia vero peccata *Omiſſionis* dicuntur, quæ ſcilicet violãt leges affirmativas & imperantes aliquid: ut inhonoratio parẽtum, omiſſio cultus Dei. Et cõmiſſio proprie quidẽ peccatũ; omiſſio autẽ delictũ vocatur, Aug. teſte in Leviticũ quæ. 20.

Peccatorũ diviſio à perſonis ducta.

QVARTA peccatorum diviſio à perſonis, quæ peccato læduntur, deducitur. Quædam enim peccata in Deũ, alia vero in proximum, ac nonnulla in noſmetipſos cõmittimus. Adverſus quæ nos Apoſtolus munit ad Titum ca. 2. *Sobriè & iuſte ac pie vivamus.* SOBRIE, quoad nos: IVSTE verò, quoad proximum; & PIE, quoad Deum.

Quinta partitio à gravitate reatus.

QVINTA partitio naſcitur ex gravitate reatus peccatorum. Quædam enim peccata *letalia*, alia *venialia* dicuntur. LETALIA hominem à Deo avertunt, inimicumque Deo, ac pœnæ perpetuæ reum faciunt. VENIALIA ſunt, quæ nonnihil curſum in Deum impediunt, ſed tamen charitatem non tollunt, facilèque veniã impetrant. Priora, *Crimina*, poſteriora vero, *Peccata* nuncupantur. Iuſtus enim abſque crimine, non autem ſine peccato vivere poteſt. Augu. Ench. c. 64. Crimen vulneri letifero, quod ſubitò vitam extinguit; veniale autẽ peccatum levi plagæ, quæ ſine vitæ periculo illata eſt, aſſimilatur; quoniam facilè curatur, nec adverſatur charitati, quę animæ vita eſt.

CAP. CCCXXXV.

De peccati mortalis & venialis diſcrimine.

Errores de peccatorũ natura

IOVINIANVS omnia peccata eſſe paria docuit, quem Hiero. li. 2. cont. eundem præclarè confutavit, ut Au. epiſt. 29. agnoſcit. Pelag. quolibet peccato juſtitiam amitti dixit: unde ſequitur, omne peccatum eſſe mortale. Quia verò multos eſſe juſtos negare nõ aude-

bat

Digitized by Google

bat, conſequenter aſſerebat, hominē in hac vita poſſe abſque omni peccato vivere, Hierony. teſte dialogo 1. & 2 cōtra Pelag. Augu. lib. de hæreſibus c·88. Vvicleff (teſte Vvaldēſi tom.2.de Sacra. cap. 154. (ſenſit, omnia reproborum peccata eſſe mortalia; omnia verò electorum eſſe venialia. Lutherus opinatus eſt, omnia peccata natura ſua eſſe mortalia;ſola vero Dei miſericordia eſſe venialia. Calvinus conſentit li. 2. Inſtitut. cap. 8 § 59. & lib. 3. cap. 4. § 28 Idem cenſerunt nonnulli Catholici, ut Gerſo. 3 p. Theolo. tract, de vita ſp. animæ, lect. 1 Almain. tra.3. c. 20. Roff. ſenſ. in reſur. ar. 31. Lutheri.

Peccata quædam ſunt natura ſua venialia.

SED recepta Eccleſiæ doctrina eſt, (quam tradunt Doctores in 2. Sentent. diſtinct. 42. S. Thom. 1 2 q. 85. arti. 1.) quædam eſſe peccata ex natura ſua venialia, nonnulla vero letalia: illis deberi tantum ſupplicia temporalia; his autem perdi amicitiam Dei, & reatum æternæ pœnæ incurri. *Stipendium* enim *peccati*, ait Paulus, *mors*, Rom. 6. & 1. Cor. 6 *An neſcitis, quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt?*

ESSE vero peccata quædam levia, quæ juſtitiam, Denique amicitiam non tollant, docet Sapiens Proverbior. 24. *Septies in die cadit iuſtus.* Eccleſiaſtic. 7. *Non eſt iuſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* Dominus Matth. 6. Apoſtolos omneſque juſtos orare docuit. *Dimitte nobis debita noſtra.* 1. Ioan. 1. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus.* Iaco. 3. *In multis offendimus omnes.* Conc. Milevita. Can. 6. 7. & 8. Syn. Triden. ſeſſ. ca. 11.

QVOD autem peccatum Veniale ſine ulla relatione ad prędeſtinationem, vel ad miſericordiam Dei, vel ad ſtatum renatorum, natura ſua diſtinguatur à Mortali, ita vt pœnam mereatur, ſed non æternam; Deumque offendat, ſic tamen, ut amicitiam eius non evertat, Chriſtus Matth. 5 inſinuat, conſtituens tres Iracundiæ gradus, quibus tres reatus correſpondent: *Iudicij*, *Concilij*, *& Gehennæ ignis.* Convitio enim reatum *Gehennæ* aſſignat: Iracundiæ compreſſæ, reatum *Concilii*, Iracundiæ vero nullo externo ſigno foras erumpenti, reatum *Iudicij*. Matt. 23. quædam peccata comparat *Culici*, alia vero *Camelo*. Luc. 6. quædam *Feſtucæ*, alia *Trabi*. Ex quibus ſequitur, peccatorum alia eſſe natura ſua levia, alia verò gravia. Lucæ 12. *Non exies inde, donec noviſſimum minutum reddas.* Et Apoſtolus 1. Cor. 3. peccata venialia rebus natura ſua leviſſimis aſſimilat. *ligno, fœno, ſtipulis*, per quæ veteres peccata levia intelligunt; quæ licet detrimentum adferant, non tamen à ſalute excludunt. Iacobus quoque in epiſt. cap 1. *Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſuâ abſtractus & illectus: concupiſcentia vero cū conceperit parit peccatū*, (eliciendo ſcilicet imperfectum conſenſum:) *peccatum autem cū conſummatum fuerit, generat mortem*, accedente pleno liberæ voluntatis conſenſu. Accedit, quod Matth. 12. Dominus *reddendam rationem* dicat *de omni verbo otioſo.* Vnde monet Apoſtolus Eph. 5. *Turpitudinem, Stultiloquium, & Scurrilitatē* aliena eſſe à fidelibus debere; non tamen à regno Dei excludere ſignificat, quemadmodum tria ibidem enumerata alia peccata.

Peccatum veniale Dei amicitiam non tollit.

HINC Auguſtinus ſæpe inculcet, quotidiana eſſe peccata, ſine quibus juſtorum vita non agitur, quibus anima non occiditur, ſed nonnihil de formatur, & in ſuo curſu impeditur. Libr. de nat. & gratia cap. 38. docet, riſum immoderatum, cibum nimium, jocum, non

 neceſſa-

Dei effuſus ſit; Nam *ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio,* Epiſt. ad Hebræos. 1. Ioan. 1. *Sanguis filij eius emundat nos ab omni peccato,* tam lev , quam eno. mi Nam ſubjicit: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus* &c. ut ſe de levibus quoque peccatis loqui deſignaret. Chriſtus enim *Agnus eſt , qui tollit peccata mundi.* Ioan. 1. *Quem poſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius* . Rom. 3 *In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius, redemptionem peccatorum.* Eph 1. Auguſtinus l. 6 in Iulia.c.8. *nullam iniquitatem fore impunitam* aſſerit, niſi quam Sanguis Filii Dei expiaverit. Lib. 19. contra Fauſt. c. 7. tracta. 56. in Ioan. ait, *Chriſtum interpellando nobis quotidie pedes lavare.* Hiero. lib. 2. contra Pelagian. juſtum vix ſcribit propter peccata venialia ſalvari. Et Auguſt lib. 9. Confeſſ. c. ult. *Væ laudabili vita hominum, ſi remota Dei miſericordia iudicetur* Lib. 2 *de perfect iuſtit.* ſimilia habet, necnon l. 21. De civ c. ult Lib de correp. & grat. c. 13 Lib 2 de pecca. meri. c. 3. ep. 89 in ſolut q. 4 & epiſt 29.

Peccata venialia ſanguine filii Dei emundantur.

PRAETEREA venialia peccata ex eo vitanda diſcimus, quod eis graviſſima futuri ſeculi pœna in Purgatorio luenda dabeatur, ſi in hac vita ſatisfactione condigna non eluantur, ut docet Au. Ench c. 110. & in Pſal 37. *Salvus erit ſic tamen quaſi per ignem:* gravior tamen erit ignis ille, quam quidquid homo in hac vita pati poteſt.

Peccatis venialibus pœna in futuro ſeculo debetur,

POSTREMO licet peccata venialia quátumvis multiplicata unum mortale nunquam adæquent, quia charitatem, quæ vita eſt animæ, nunquam tollunt: attamen ſi contemnantur & negligantur, paullatim hominem ad crimina perpetranda diſponunt & alliciunt. Vnde Auguſtinus epiſt. 108. multa peccata in unum collecta nos gravare inſtar unius grandis, ait, ſicut aqua per negligentiam contempta paullatim navem ſubmergit, Qualia repetit epiſt. 29. in Pſal. 118. conc. 3. hom. 50. inter 50. in Pſ. 39. ad illud: *Multiplicata ſunt.* tract. 12, in Ioan. & tract. 1. in 1. epiſt. Ioan. Gregor. lib. 10. Moral. 14. *Si curare parva negligimus inſenſibiliter ſeducti, audacter etiam maiora perpetramus.* Bernardus de *præcepto & diſpen: Aliud eſt peccata venialia committere, aliud contemnere.* Omnes ſiquidem ſancti, excepta unica B. Virgine, levia peccata habuerunt, (Aug. de nat & grat. c. 36.) quæ ingenti ſtudio pœnitentia, & miſericordiæ operibus delere conati ſunt, ut Cyprianus tractatu *de Eleemoſynâ* tradit.

Venialia multa peccata unum mortale nõ adæquant.

HINC ſancti morientes magis de bono domino quàm in ſuis meritis confiſi ſunt, ut de Ambr. teſtatur Poſſidonius in vita B. Auguſt. cap. 26. Hilarius in Pſalm. 51. de S. Auguſtin. Poſſidon in vita cap. 31. Hieron. libr. contra Luciferianos: *Nolo vocem illam audire: fiat tibi ſecundùm fidem tuam, alioqui peribo.* Baſil. epiſt. 75. *Non ceſſo lacrymas profundere.* Gregor. lib. 35. Moral c. ult. Bernardus ſer. 1. de cõverſ. Pauli & li. de præcepto & diſpen. ex profeſſo docet, peccata venialia non eſſe contẽnenda; immoderatum tamen eorum timorem, qualis eſt in ſcrupuloſis, vitioſum eſſe. Opus itaq; Chriſtiano, ut ſe ad interiora extendat, craſſiora venialia diminuat, in evitabilia verò quotidiana pœnitentiæ medicina ſanet, ac ſtudioſè in Dei dilectione creſcere laboret, donec ex toto corde omnique conatu diligere, illi donetur.

Sancti magis in bono Domino quam in ſuis meritis fiſi ſunt.

Bernard in ſermo de Cæna Domini.

Sic Auguſt. libr. de ſpir. & lit. cap. ult.

CAP. CCCXXXVIII.

De ſeptem peccatis capitalibus.

QVAMVIS peccatorum varii reperiantur fontes, ex quibus ubertim alia emanant, quemadmodum Ioannes 1. cap. 2. ad Luxuriam, Avaritiam & Superbiam omnia peccata revocans inſinuat; imo Scriptura omniũ peccatorum caput, matrem atque reginam conſtituat *Superbiam*, & Radicem & omnium malorum *Cupiditatem*, Apoſtolus dicat, Auguſtinus quoque (Enchir. cap. 24. *Ignorantiam rerum agendarum*, *& concupiſcentiam noxiarum*, *malorum originem* ſtatuat: rectè tamen Eccleſiaſtici doctores diſciplinæ cauſa ſeptem capitalia peccata fontes atque radices ceterorum omnium conſtituerunt, ſequuti D. Gregor. libr. 31. moral. cap 31, ubi ſeptem iſta peccata veluti duces exercitus conſtituit, quia multæ vitiorum turmæ ſequi ſoleat.

Eccleſ. 10. Timoth. 6.

Septem peccata capitalia, & cur ita vocentur.

CONTINENTVR autem iſta ſeptem peccata voce SALIGIA, unicuique accõmodata prima litera: videlicet *Superbia, Avaritia, Luxuria, Ira, Gula, Invidia, Acedia*. Ex quibus quinque ſunt ſpiritualia, nempe, *Superbia, Invidia, Ira Avaritia & Acedia*: duo autem carnalia; ſcilicet *Luxuria & Gula*.

5. Spiritualia. 2 Carnalia

ET ſingula hæc peccata, bona quædam ſectantur aut mala refugiunt, felicitatis umbram habentia. Nam excellentiam Superbia quærit: Avaritia vero ſufficientiam: Luxuria & Gula delectationem. Sed ea mentis humanæ cæcitas eſt, ut verorum bonorum umbras in his terrenis conſectetur. Nam ſi veram excellentiam, ſufficientiam & delectationem quærerent, non aberrarent: *Gloria* enim *& divitiæ in domo eius*, Pſalm. 11. *& delectationes in dextera eius*, Pſ. 15. Sed fallacium illorum bonorum amor carnali menti inhærens, in plurima hominem impellit peccata, quæ ſoboles aut filiæ illius Cupiditatis, à qua exorta ſunt, dicuntur. Tria verò reliqua peccata, *Invidia, Ira & Acedia*, contraria bonis appetitis fugienta vehementiſſime hominis mentem fallacibus illis bonis deditam commovent. Nam *Invidia* gloriæ propugnatrix, de alieno bono angitur, quod proprium impedire videtur; dumque ſuam excellentiam tueri conatur, in varia mala propellit. *Ira* deſideriorum vindex, acriter animum quem poſſederit impellit. Deniq; *Acedia* ſeu Triſtitia animæ, cupiditatibus ſuccumbentis, per carentiam eorumdem fallacium quæ appetit, bonorum, in tantam animi dejectionem atque dolorem perducit, ut homo ſubinde in deſperationem, ſuique necem adigatur.

Bona ſectantur & mala refugiũt.

Excellentiam ſufficientiam & delectationem.

Invidia, Ira Acedia.

QVIA vero horum peccatorum cognitio utilis ac per neceſſaria eſt, ut quiſque intelligat, in quodnam illorum propenſior ſit, ac quænam in corde vitiorum prima radix exſiſtat, ex qua veluti radice cetera peccata dimanẽt, quam in ſeipſo potiſſimum expugnare debeat, ut à peccatis innumeris ſe immunem conſervet; ideo ſingulorum naturam, ſoboles, & remedia contra eadem, breviter ſubiungemus.

CAP. CCCXXXIX.

De Superbia.

SVPERBIA *eſt inordinatus amor propriæ excellentiæ*, ut docet Auguſtinus ſermon. 53. de Verbis Domini, & lib. 14. De Civit. ca. 13. Nam ſi propria excellentia ordinatè appetatur, uti & laus

Superbia definitio.

Digitized by Google

&laus &fama bona,ſcilicet propter Dei honorem,vel proximi ædificationem, aut ut nos in virtute proficiamus, alioſque ad amorem virtutis & eruditionis facilius inducere valeamus,non eſt Superbiæ vitium,ſed magnanimitatis donum.

V. Superbiæ ſpecies. Sibi non Deo bona tribuere

ENVMERAT autem S. Gregorius lib23. Moral. cap. 7. Superbiæ ſpecies quatuor. PRIMA eſt,ſibi bonum, quod quis habet,ſoli tribuere, non Deo acceptum referre, ſive bonum ſit corporis, ſive animæ. Contra hanc ſuperbiam diſſerit Apoſtolus 1. Contra hanc ſuperbiam diſſerit Apoſtolus 1. Cor. 4. *Quid habes quod non accepiſti? ſi autem accepiſti,quid gloriaris quaſi non acceperis?* Hæc propria erat diaboli;eorumque, qui pro Diis coli voluerunt:ut ſunt Nabuchodonozor Danielis 3. Alexander Magnus, Herodes, C jus,aliique plures.

II. Suis meritis aſſeribere bona accepta.

SECVNDA ſpecies Superbiæ eſt, agnoſcere bonum quidem à Deo eſſe acceptum,ſed propriis meritis & laboribus acquiſitum. Contra quam ſuperbiam agit Moyſes Deut 8. *Ne dicas in corde tuo:fortitudo mea, & robur manus meæ hæc mihi omnia præſtiterunt*. Et Apoſtolus ad Epheſ 2. *Non ex vobis;non ex operibus,ne quis glorietur*. Proverb.3. *Ne innitaris prudentiæ tuæ*. Ierem.17. *Maledictus,qui confidit in homine,* ſive in alio, ſive in ſeipſo.

III. Sibi arrogare, quod non habet vel amplius.

TERTIA Superbiæ ſpecies eſt, ſibi attribuere bonum, quod quis non habet, aut ampliùs quàm habet. Contra hanc agit Ioan. Apoc.3. *Dicis, quòd dives ſum &c. Et neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Sic de Moab ſibi plura vendicante,quàm poſſet & haberet, *Superbiam eius novi, &c.*

IV. Singularem, velle videri

QVARTA Superbiæ ſpecies eſt, deſpectis ceteris ſingularem in bono velle videri:quæ propria fuit Phariſæo, Lucæ 18. qui ſibi placens,aliis omnibus,& ſingulariter Publicano inſultans,ſe præferebat;ut notat Auguſtinus Pſal.93. Gregor.lib.23.Moral.cap.7.

Superbia quando mortale peccatum,

LICET autem his quatuor modis in ſuperbiam incidatur , non tamen omnis ſuperbia letale peccatum eſt, ſed in tribus his caſibus : I. dum ſe Deo quis æquat vel anteponit, aut ſibi cum Dei contemptu aliquid tribuit II. Dum quis ita ſuam excellentiam appetit, ut ad eam aſſequendam vel tuendam paratus ſit Dei præcepta tranſgredi. III. Quando quis cum notabili injuria proximi ſuam excellentiam quærit, vel defendit,putà infamando, inhonorando alium.

Filiæ ſuperbiæ

Ex ſuperbia tanquam ex infauſta parente ſoboles naſcuntur iſtæ: *Iactantia*, quæ eſt manifeſtatio propriæ excellentiæ ſupra id quod eſt in ſe, vel in aliorũ exiſtimatione verbis inordinatè facta: *Vanagloria*,id eſt,appetitus gloriæ, inordinatus;qualis eſt in præſumptuoſis & ambitioſis,qui dignitates & prælaturas inordinatè conſectantur: *Hypocriſis*,id eſt,ſimulatio virtutis,dum opere aliter ſe quis exhibet,quàm in ſe ſit: *Contentio*, dum quis verbo aut ſcripto alterius veritatem oppugnat, vincendi ſtudio: *Diſcordia*,id eſt , voluntatum contrarietas: *Pertinacia* , dum quis propriæ ſententiæ plus quàm oportet adhæret, quàm videlicet res poſtulet, argumentaque convincant, ita ut ſatis manifeſtatæ veritati acquieſcere nolit: *Curioſitas*, id eſt, appetitus ſciendi inordinatus, res videlicet non neceſſarias,nec utiles, ſed noxias,ſuperſtitioſas, vel omnino indifferentes;aut dum vult ſcire contra rationem,quæ ſuum captum ſuperant; vel quæ nihil ad ſe pertinent, aut quæ nihil ad Dei honorem,ſuam vel proximi

Curioſitas

Digitized by Google

ædificationem conducunt: ac demum ſi quis velit ſcire illa, quæ ſibi futura ſint occaſio peccandi, vt lectio librorum hæreticorum, aut Poetarum laſcivorum, inhoneſtorum, magicorum, de Arte amãdi, aut ſimiles. INVENTIO novitatum, ſive in factis, ſive in dictis, ut laudem ſibi quis apud alios comparet, tanquam rerum admirabilium author; in quo peccant hæreſeon architecti. HAERESIS, id eſt, electio certæ ſectæ, opinionis, ſeu doctrinæ, Veteri atque Catholicæ contrariæ. Sicut enim olim infidelitatis, ita hodie ſuperbia omnis hæreſis mater eſt, ut Apoſtolus 2. Timot. 3. ſcribit: *Erũt homines ſeipſos amantes, cupidi, illati ſuperbi, &c.* ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis pervenientes: cauſamque ſubdens: *Sicut enim Iãnes & Mambres reſtiterunt Moyſi, ita & hi reſiſtunt veritati.* Auguſtinus libr. De paſtoribus c. 8. *Diverſis in locis diverſæ ſunt hæreſes: ſed una mater ſuperbia omnes genuit.* Si quis hiſtorias Eccleſiaſticas revolvat, hæreſiarchas omnes ex ſuperbia & ambitione in hæreſim incidiſſe reperiet; ut de Tatiano, Thebute, Tertulliano, Florino & Blaſto, Montano, Novato, Meletio, Neſtorio, & de Severo ſcribit Nicephor. lib. 4. c. 7. 12. 20. 22 lib. 6. c. 3. & 30 lib. 14. cap. 31. lib. 16. c. 29 De Valentino idem ſcribit Tertullianus libro adverſus Valẽtinianos. Cuius rei typus fuit confuſio linguarum in ædificatione Babylonica ex ſuperbia erecta. Aug. tract. 6. in Ioan.

Inventio novitatum Aſſertio.

Superbia hæreſeon mater.

ALIA ſuperbiæ filia *Præſumptio* eſt, quæ definitur, Appetitus ſe ſupra propriam poteſtatem efferẽdi, ſive in factis, ſive in dictis: Item, *Ambitio*, id eſt inordinatus appetitus bonorum & dignitatum: ac poſtremo *Inobedientia*, id eſt, tranſgreſſio mandati ſuperioris, quia mandatum eſt, hoc eſt, in contemptum authoritatis eius, qui mandat. Obediendum enim eſt omni ſuperiori in honeſtis & licitis, juxta doctrinam Apoſtoli Roman. 13. Heb. 13.

11. Filia Præſumtio.

CAP. CCCXL.

Quæ ſint remedia contra Superbiam.

SVPERBIAE remedia efficaciſſima ſunt, animo recolere, quidquid in nobis eſt, à Deo eſſe, non à nobis, ut Apoſtolus 1. Corint. 3. ratiocinatur: *Quid habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Ama* (inquit Aug. l. de S. Vir. c 38) *Dei bonitatem, & time ſeveritatem: utrumque ſuperbum eſſe non ſinit.* II. remedium eſt *Conſideratio admirabilis humilitatis Filii Dei, Chriſti* IESV, qui ſe nobis in exemplum poſuit: *Diſcite,* inquit, *à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Matth. 11. volens ſuam converſationem perpetuò nobis ante oculos obverſari, ut eius imitatione humilitatem diſceremus. III. remedium eſt, *Conſideratio propriæ vilitatis,* & defectuum animæ, corporis, ac exteriorum. *Quid ſuperbit pulvis & cinis?* ait Sapiens. IV. remedium eſt *Recordatio peccatorum.* Nam *ſi vel unius diei peccata in memoriã revoces, facile criſtas dimittes,* ait Chry. hom. 20. in Matthæum & hom. 31. in epiſt. ad Hebr. Augu. li. 14. de ci. c. 13. *Audeo dicere, ait, ſuperbis eſſe utile cadere in aliquod manifeſtum peccatum, unde ſibi diſpliceant, qui iam ſibi placendo ceciderant.* Quod exemplo Petri, Davidis, & Apoſtoli Pauli oſtenditur. V. eſt *Obſervatio meliorum & perfectiorum,* à quibus longè quis diſtat. VI. eſt *Expendere ſuperborum ſervitutem & ignominiam,* cũ ex filiis Dei, mancipia diaboli reddantur,

Remedia contra ſuperbiam.

Digitized by Google

tur, qui eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ; & ſe indignos incapaceſque donorum Dei reddant, qui *Superbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiā*, Iac. 4. VII. eſt, *Libenter verſari cum humilibus & modeſtis.* VIII. *Attendere, quantum ſuperbia Deo diſpliceat*, cujus merito Luciferum è cælo abyſſum Inferni dejecit. Nabuchodonoſor regem cum feris habitare fecit: Herodem vermibus conſumpſit Act. 12. Omnes denique ſuperbos Gygātes, Reges, & Imperatores, Reſpublicas & Civitates tandem humiliat, deponendo potentes de ſede, ac exaltando humiles. Poſtremum, in veſtitu, domo, atque omnibus externis operibus, quantum ſtatus cujuſque decorum permittit, ſeſe demittere.

CAP. CCCXLI.
De Avaritia.

Avaritia definitio. Aug. ſer. 196. de tempore.

SECVNDVM capitale peccatum eſt, *Avaritia* quæ definitur, *immoderatus habendi appetitus*: quādo ſcilicet pecuniæ, aut res aliæ pretio æſtimabiles inordinatè appetuntur, ſive contra menſuram rectæ rationis retinendo, quando, quomodo & quibus oportet, non dando, ſive in acquirendo præter modum, & congregando, aut nimis illis afficiendo. Vnde ſequitur, Avaritiam non ſolum in ordine ad alterum conſiſtere. putà non dando alteri, aut accipiendo ab altero; ſed etiam in ordine ad ſeipſū, dū quis ſūptus neceſſarios ſibi affectu pecuniæ denegat.

Avaritia opponitur Prodigalitas.

AVARITIÆ Prodigalitas opponitur, quę conſiſtit in plus dando quā aliquis poteſt, aut in minus, quam deceat, propria conſervando. In medio conſiſtit Liberalitas, qua moderatè divitiis utimur dando & retinendo, quando & quo modo oportet.

Avaritia iuſtitiæ ac liberalitati contraria.

DVPLICI quoque virtuti Avaritia contrariatur, ſcilicet *Iuſtitiæ* ac *liberalitati*. Iuſtitiæ quidem, cum verſatur circa alienum, non dando quod debetur; ex amore pecuniæ: aut dum alienum accipitur per furtum, rapinam, uſuram, vel injuſtam aliam viam: *Liberalitate* verò, quatenus verſatur circa propria per immoderatum affectum, minus, conſumendo quàm deceat.

Prodigalitas.

SIMILITER *Prodigalitas* opponitur *Iuſtitiæ*, dum quis aliena conſumit, ut ad ſolvendum impotens fiat: *Liberalitati* verò, dum propria immoderate conſumit.

SCIENDVM autem, quod Avaritia *contraria Iuſtitiæ*, ſit peccatum ex ſuo genere letale: veniale ſubinde ex pravitate materiæ, aut deliberationis plenę defectu. Avaritia vero, *contraria Liberalitati*, ex ſuo genere veniale peccatum eſt, ſed mortale fit dum contrariatur præcepto charitatis: ut ſi quis ex affectu & amore nimio pecuniæ nolit ſibi vel alteri ſuccurrere in gravi vel extrema neceſſitate.

Prodigalitas oppoſita iuſtitiæ ex ſuo genere mort.

SIMILITER *Prodigalitas*, vt oppoſita Iuſtitiæ, dum aliquis conſumit aliena, ex genere ſuo mortale peccatum eſt: vt autem oppoſita Liberalitati, eſt veniale peccatum ex ſuo genere, dum ſcilicet quis ita prodigit ſua, ut nulli alteri faciat injuriam. Vnde mortaliter peccant tutores, receptores, diſpenſatores bonorum, qui aliena conſumunt, & ſe impotentes ad reddendum conſtituunt.

Avaritiæ filia. 1. Obduratio.

AVARITIAE filiæ, ſeptem numerantur: ſcilicet *Obduratio*, ſive *immiſericordia*: qua fit, ut avarus volens inordinatè pecuniam ſuam retinere, nulla miſericordia commoveatur ad ſubveniendum neceſſitati proximorum, nec eleemoſynas faciat. II. INQVIETVDO, id eſt, vehemens applicatio mentis, cum timore

2. Inquietudo mentis.

 conjuncta

coniuncta. Nam ex immoderato divitiarum amore fit, ut homo ſemper mente ſollicitus ſit, variiſque curis & anxietatibus diſtrahatur; ut notat Dominus Matt. 6. *Ne ſolliciti, &c.* & Lucæ 8. vocans divitias, Spinas, quæ pungunt attingentem. III. eſt Fraus, IV Fallacia, V. Perjurium, VI Violentia, VII. Proditio. Ex eo enim quod aliquis immediatè divitias acquirere nititur, contingit facilè ipſum uti in factis & rebus *Fraude*, quæ eſt deceptio alterius opere facta: in verbis autem, *Fallacia, & Periurio*, falſum confirmando; & *Violentia*, furãdo & rapiendo aliena. Inde quoq; contentiones, bella, lites, & denique *Proditio*, circa perſonas, patriam, civitates; ut in Iuda patuit, qui ſtimulatus avaritia Chriſtum prodidit.

1. Timoth. 6.

Est autem *Proditio*, manifeſtatio occulti apta inferre nocumẽtum, ſive verbo, ſive facto id efficiatur; ut Dalila Sãſonem prodidit tondendo & ligando; Iudas Chriſtum oſculo. Verſatur autem Proditio circa perſonas, aut circa res immobiles, ut caſtra; &c. aut circa res mobiles, ut circa Theſaurum; aut denique circa ſecreta, dum quis unius ſecreta revelat in eius nocumentum:

Proditio quid:

CAP. CCCXLII.

Quæ ſint remedia contra Avaritiam.

Efficaciſſima contra Avaritiam remedia ſunt, amplecti Chriſti Domini conſilia, eiuſque exemplo caducarum omnium rerum poſſeſſioni ac dominio renunciare, voluntariãque paupertatem amplecti. Mat. 19. II. animadvertere non magis opibus magnis, quam exiguis animum hominis exſatiari. III. conſiderare, univerſa hæc temporalia citò eſſe relinquenda, velis nolis; eaque tibi ſolum profutura, quæ per manus pauperum fuerint præmiſſa. IV. In Chriſti paupertatem, eorumque ſanctorum, qui eum voluntariè imitati ſunt, oculos mentis intendere. V confidere Deo, qui paſſerculos alit. VI. Recedere ab avarorum ſocietate, illoſque admirari, qui caduca neglıgũt. VII. Cæleſtes divitias, bonaque non intermoritura, jucundiſſimaque, animo ſẽper volvere. Poſtremo meminiſſe, avarum ſibi & aliis eſſe gravem, injurium, inhumanum, necnon ingratum: econtra verò liberalem, omnibus acceptum, Deoque & hominibus charum.

Remedia contra avaritiam.

Voluntaria paupertas.

CAP. CCCXLIII.

De Luxuria.

Lvxvria tertium eſt capitale peccatum, multorum quoque aliorum initium. *Eſt* autem *luxuria inordinatus libidinoſæ voluptatis appetitus.* Cuius ſeptem ſpecies aſſignantur: I. *Simplex fornicatio*, quæ eſt concubitus ſoluti cum ſoluta. Eſſe autem peccatum mortale tam eſt certum, ut oppoſitum pertinaciter aſſerere, ſit hæreticũ, ſcripturiſque aperte contrarium. Ephel. 5. *Omnis fornicator non habet hereditatẽ in regno Chriſti.* Stvprvm, id eſt, mulieris Virginis defloratio; qua tollitur ſignum Virginale, & femina in periculo deinceps peccandi conſtituitur. III. Adulterium, id eſt, illicitus cum conjugato concubitus, quo fides ſacramenti violatur, hæreditas ad extraneos injuſtè trãsfertur. IV. Species eſt Inceſtus, id eſt, concubitus cum conſanguinea, vel affine infra quartum gradum. V. ſpecies eſt Raptus, qui addit violentiam illatam, ſive ipſi fęminæ, ſive patri eius, ſive ſponſo vel marito. VI. Species eſt

Luxuria quid.

Fornicatio eſt peccatũ mortale 1. Cor. 6.

Sacrilegium

Sacrilegium, cum ſit copula cum perſona Deo dicata voto caſtitatis, aut in loco ſacro. VII. Species eſt peccatum contra naturam: cuius quatuor ſunt ſpecies: *Mollities, Inordinatus concubitus, Sodomia, Beſtialitas.* MOLLITIES eſt voluntaria ſeminis emiſſio abſque copula, quæ *Pollutio* dici ſolet. Ea verò ſubinde fit in ſomno abſque ullo conſenſu: & quoniam involuntaria eſt, peccatum non eſt, niſi cauſa illi data eſſet præviis cogitationibus, ut ſequeretur voluntaria delectatio. 1. Cor. 6. *Molles regnum Dei non poſſidebunt:* ſed *Inordinatus concubitus* eſt, qui generationi prolis adverſatur, ut ſi femina deſuper incumbat, vel plures tota nocte una abutantur, ut Iudicum 19. Sodomia, notum eſt peccatum, Deo abominabile, de quo Gen. 19. Rom. 1. Beſtialitas, prorſus quoq; naturæ adverſatur. Vnde legibus hæc duo crimina morte mulctantur.

Peccatum contra naturam.

Inordinatus concubitus Iudicum 19 tota nocte abuſi ſunt. Sodomia de qua Gen. 19 Iudicum 19

PORRO filiæ Luxuriæ numerantur, *Mentis cæcitas,* ut ſcilicet omni rerum divinarum ſenſus & affectu exuatur carnis delectationi immerſus. Nam libido non ſolum corpus, ſed & animi intentionem ſic occupat, ut momento temporis, quo ad fœdiſſimæ voluptatis pervenitur extremum, penè omnis acies atque vigilia cogitationis obruatur; ut habet Auguſtinus libro 14 De Civitat. cap. 16 & Oſeæ 4 *Fornicatio, vinum, & ebrietas auferunt cor.* Ec. 19. *Vinũ & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes.* Quod in Davide 2 Regu. 11. & in Salom. 3. Reg. 11. apparuit. Hinc & poetæ Cupidinẽ cæcum depingunt, cũ propter cæcum rei amatæ judicium, tũ quia veræ rationis uſum, & Dei rerumque cœleſtium intelligentiam auferat. II. filia eſt Præcipitatio, qua fit, ut homo nõ utatur conſilio ad eligendum media in finem bonum convenientia. III. *Inconſideratio,* qua fit, ut judicio ab affectu carnali turbato, non expendat, quale ſit, quod faciat. IV. *Inconſtantia,* qua fit debilis ad exequendum bonum apprehenſum & cognitum. V. *Amor ſui,* quia per carnalem voluptatem homo rapitur ad delectabilia ſenſibus; unde quærit immoderatũ corporis cultũ, cuticulæ curam, & univerſam mollitiem. VI. *Odium Dei,* id eſt, averſio quædam à Deo, & rebus ſpiritualibus. Effeminatis enim omnibus animi viribus, nihil virile aut forte exſequi aut cogitare quis poteſt. VII. *Amor huius mundi,* quia voluntas eligit media, ad carnis delectationem ordinata: hinc temporalium amori immergitur, qui voluptates ſectatur. Nam, ut ait Auguſtinus. libr. 8. confeſſ. cap. 5. *Dum ſervitur libidini, fit conſuetudo, & dum conſuetudini non reſiſtitur, fit neceſſitas,* adeo, ut Philoſophi Cynici, homines canibus ſimiles efficere affectarint, docendo, concubitum palam agendum eſſe. Contra quem ſtuporem agit Auguſtinus li. 14. De Civit. cap. 20. VIII. filia Luxuræ, *Mortis horror* eſt, futurique judicij, quia optat homo in hoc mundo permanere, in quo carnales ſuas delectationes percipiat, & quoniam luxurioſus præſentem tantum corporis voluptatem quærit, æternæ beatitudinis ſpem abjicit.

Luxuriæ filia.

Cæcitas mentis.

Gregor. 31 Mor.

REMEDIA verò contra Luxuriam, ſunt, fugere, conſpectum & familiaritatem perſonarum, ad libidinem inflammantium. II. Recedere à convictu illorum, qui ſub exemplo ad libidinem incitant; & à lectione librorum impudica tractantium. III. Otium fugere, honeſtis exercitiis vacare, ſtudiis ſacrarum literarum incumbere. IV. Amare abſtinentiam, jejunium, cavere vina fortiora, cibos calidiores, exceſſum in cibo & potu, quia venter plenus facilè in Venerem diſ-

Remedia contra Luxuriam

Fuga mulierum

Vitatio laſcivorum hominum aut librorũ.

Otii vitatio.

deſpumat. V. Cuſtodire ſenſus & cor, ac initia cogitationum ſtatim repellere. *Cuſtodia ſenſuum.* VI. Urgente carnis tentatione, dolorem voluntarium aſſumere, ſeque crucis ſigno munire. *Aſſumptio doloris.* VII Deum authorem & largitorem caſtitatis, pro obtinendo continentiæ dono aſſiduè orare. Sapientiæ 8. *Adij dominum.* VIII. Recordari ardoris gehennæ. *Memoria gehennæ* Hæc enim recordatio ardorem Luxuriæ excludet. Eccleſiaſt. 17. *Memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.*

CAP. CCCXLVI.

De Irâ.

QVARTVM capitale vitium, IRA eſt, id eſt, *appetitus vindictæ*, idque ob apprehenſionem illati alicujus mali, quod quis repellere vult. *Ira definitio.* Suntque tres Iræ ſpecies, I. Ira ſubita, qualis eſt Cholericorum, qui citò quidem iraſcuntur, ſed confeſtim quoque ſedantur: & hi dicuntur *Acuti*. *Ira ſubita.* II. eſt ira permanens, quando homo diu perſiſtit in apprehenſione mali ſibi illati, atque appetitu vindictæ: & hi vocantur *Amari*. *Ira permanens.* III. eſt furor, quando manet illati mali memoria, ſed appetitus vindictæ ſolùm tempore convenienti, dum vindicare ſe quis poteſt, inſurgit. Hi *Difficiles* cenſentur.

RVRSVS Iræ ſtatus triplex eſt. PRIMVS tantùm interiùs concipitur, quem notat Dominus Matth. 5. illis verbis: *Qui iraſcitur fratri ſuo.* SECVNDVS aliquo ſigno exteriùs manifeſtatur, & verbis illis à Domino notatur: *Qui dixerit, racha.* hæc enim vox interjectio eſt, iram manifeſtantis. TERTIVS ad opus progreditur, in quo vindicta conſiſtit, & notatur illis verbis: *Qui dixerit, fatue:* illo enim verbo frater injuria afficitur.

RATIONE verò horum ſtatuum Ira diverſis Virtutibus opponitur: ſiquidem interior Ira manſuetudini adverſatur, cujus eſt concitationes appetituſque interiores vindictæ frenare, ut aut non inſurgant, vel ſaltem temperentur. *Manſuetudo Iræ interiori opponitur.* At ratione actus exterioris, Ira *Clementiæ* opponitur, cujus eſt, animum jam concitatum, ne ad vindictam procedat, retinere.

FILIAS porrò ſex Ira gignit, qua parte intus conſiſtit; duas videlicet: *indignationem*, & *mentis tumorem*. *Filiæ Iræ VI.* *Indignatio* eſt, qua homo eum, à quo malum accepit, ſua familiaritate atque colloquio indignum reputat; quæ ſi eouſque procedat, ut quis nolit eum juvare, quando ex præcepto tenetur, aut ipſum interiùs contemnat; vel cum notabili ſcandalo ſe ab ejus conſortio ſubtrahat; peccatum erit letiferum; ſecus veniale. *Tumor mentis*, eſt audacia, qua quis ad vindictam inſurgit, modum vindictæ animo revolvens: *Tumor mentis.* ac juxta vindictæ gravitatem in hoc tumore peccatum reperitur grave aut veniale.

QVA verò parte IRA in exteriore ſigno conſiſtit, filiæ tres oriuntur, *Clamor*, qui eſt inordinata loquutio, quæ veniale peccatum eſt, niſi ob ſcandalum mortale fiat *contumelia*, eſt verbum injurioſum. BLASPHEMIA, maledictio in Deum.

QVA vero parte IRA eſt in opere, gignit Rixā: ſub qua continentur *Pugna, contentio, percuſſio, bellum, invaſio alterius*, & alia hujuſmodi.

IRAE promptiſſima remedia ſunt, animum patientiæ freno cohibere; ſe ad verba & opera, quæ iram concitare ſolent, patienter ferendum, præparare. *Remedia iræ.* Item conſiderare, injuriam non nocere patienti, ſed potius inferenti. Rurſus, animum in Chriſti patientiam reflectere

ctere, cui referemus gratiam; patienter injuriam ſuſtinendo. Denique mentem ab iniuriæ conſideratione ad aliud convertere. Poſtremo, iram in pectore accenſam ſic extinguere, ut ſaltem nec in verba, nec opera erumpat.

ALTERIVS vero ira ſermone molli frangitur, duro autem ſuſcitatur: adiuverit quoque irati conſpectum declinare, ac in eius præſentia ſilere.

CAP. CCCXLVII.

De Gulâ.

Gula definitio

QVINTVM capitale vitium, GVLA eſt, quæ definitur, *Appetitus cibi & potus inordinatus*: dum ſcilicet non ad corporis neceſſariam ſuſtentationem, vel non cum modo, & debitis circumſtantiis ſumitur cibus aut potus. Quod quinque modis fieri docet Gregorius lib. 30. moral. & S Thom. 2. 2. q. 148. I. circa ſubſtantiam cibi & potus peccatur, cum præter modum quæruntur pretioſi vel lauti II. circa quantitatem, dum exceditur in cibo & potu. III. circa qualitatem, cum aliquis cibos nimis delicatos & exquiſitos quærit. IV. circa delectationem guſtus, dum illa nimis operoſè quæritur. V. circa tempus, dum indebito tempore cibus & potus ſumuntur.

Duæ gulæ ſpecies: Crapula & comeſſatio. Aug. li. 10. confeſſ. c. 31 Sulpit. lib. 3 de v. S. in Ebrietas

DVAE itaq; ſunt gulæ ſpecies: PRIOR in cibo immoderato conſiſtens, vocatur **Crapula & Comeſſatio**, quæ diſtinguitur ab edacitate, quam in Gallis naturam in Græcis gulam Sulpitius eſſe dicit. POSTERIOR autem in potu immoderato cōſiſtens, **Ebrietas** dicitur. De quibus gulæ ſpeciebus Lucæ 21. ait Dominus; ***Attendite autem vobis, ne fortè graventur corda veſtra crapulâ & ebrietate.*** Apoſtolus vero Rom. 13. ***Non in comeſſationibus & ebrietatibus,*** & Galat. 5. inter opera carnis recenſet.

Gula quando peccatum letale.

TVNC autem Gulæ letiferum eſt peccatum, quando in cibi & potus delectatione ultimus finis collocatur; iuxta illud Apoſtoli: ***Quorum Deus venter eſt***, Philipp. 3. Item, quando cibi & potus appetitu prætermittitur, quod præceptum eſt; puta, ieiunium, officium divinum, reſtitutio alieni, quia ſe quis impotētem reddit ad ſolvendum creditoribus, ad ſuccurrendum familiæ, prolibus, aut gravi neceſſitate preſſis. III. dum notabile ſibi corporis damnum infert nimio potu aut cibo; putà morbos, læſiones, & huiuſmodi. IV. dum cum ſcandalo gravi potus aut cibus ſumitur; de quo Apoſtolus Rom. 14. V. dum contra naturam cibus aut potus accipitur; puta, ſi quis abſque iuſta cauſa humanū ſanguinem bibat, aut carnes humanas ſumat. V. quando ex nimio potu probabiliter timetur, ſecuturum peccatum mortale: veluti ſciens, tunc ſe in luxuriam, pugnam, maledicentiam eſſe procliviorem. Extra quos caſus Gula ferè peccatum veniale cenſetur.

Epheſ. 5. In vino luxuria.

CIRCA exceſſum potus, de Ebrietate ſciendum eſt, quod dum quis ita potu utitur, ut ſe rationis uſu ad tempus privet, ſi volens & prudens id faciat mortaliter peccet, quia notabile damnum ſibi inferat; nempe amiſſionem rationis, qua ſublata in omne vitiorum genus facilè ruit. Similiter, alium in ebrietatem inducendo, ob eandem cauſam mortaliter peccat, maximè, ſi cogat ad æqualis hauſtus. Si verò perturbata ſolum ratio, non autem amiſſa ſit, veniale peccatum erit.

CAP.

Digitized by Google

CAP. CCCXLVIII.

APPENDIX

De Ebrietate.

EBRII hominis deſcriptionem, quod ſit *Monſtrum, & animal ſine ſenſu vivens, ſine vitâ ſentiens, idolum & ſimulacbrum gentium, oculos habens & non videns, aures & non audiens &c.* tradit Hieronymus epiſt. 83 Ambroſius lib. de Helia, ca. 16 Baſilius hom. 14

EBRIVS exercitibus imperare videtur, cùm non habeat, unde cauponi potus ſui exſolvat pretium.

VOMIT ut bibat, bibit ut vomat. Hieronymus in 1.c.ad Titũ. Ebrietatem, voluntariam quandam eſſe inſaniam, docet Seneca lib. 12. epiſt. 84 exemplo Alexandri Macedonis, qui Clitum chariſſimum atque ſibi fideliſſimum occidit. Omne vitium ebrietas incendit, & obſtantem malis conatibus verecundiam removet: omne vitium latens detegit: ſecretum tam ſuum, quàm alienum ebrius effundit; tunc petulans, non manum, non linguam continet.

QVANTAS clades ebrietas ediderit, invictaſque acies domuerit, Seneca li. 12. epi. 84. recenſet. Alexandrum Magnum perdidit, Cyrum cum exercitu, Holofernem ludibrio mulieris cum univerſo exercitu expoliuit. Quæ victoria, vinci à dolio, cum omnes propinando viceris? Antonium ebrietas perdidit, hoſtem Reipublicæ, hoſtibuſque imparem fecit.

EBRIETATEM matrem eſſe luxuriæ, omniumque vitiorum, ibidem proſequitur Seneca. Quod & notavit Apoſtolus Epheſior. 5. *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* Ambroſius li. 1. de Pœnit. ca. 14. Hieronymus epiſt. 83. & 1. cap. ad Titum. *Numquam ebrium caſtum putabo.* Auguſt. ſerm. 56. de Tempore.

HINC in Veteri lege ingreſſuris ſacerdotibus templum, in vice miniſterij ſui, uxorum & vini uſus interdicitur. Num 6. Levit. 10. Vinum factum eſt, ut lætificet cor hominis: at Ebrietas facit, ut mille doloribus capitis & membrorum vexeris. Chryſoſtomus hom. 58. in Matth. Ambroſius lib. *de Helia*, cap. 14. *Maior vis vini quam veneni &c.* Nemo enim ebrietate ſanatur. Ebrietas aufert cor Oſeæ 4. apoſtatare ſapientes facit, Eccleſiaſtici 19. *Abſorpti ſunt à vino.* Iſaiæ 28. *Tanquam navis in tempeſtate poſita &c.* Chryſoſtomus ho. cont. Luxur. & Crapulam, contra certantes poculis. Iſa. 5. 1. Theſſal. 5 Auguſt. ſer. 231. de temp. *Non eris amicus.* Item ſer 23. Ambroſ. lib. de Helia cap. 12. Gellius libr. 3. Noct. Atticarum de proprinantibus ad ſanitatem: *Papyrius libat Iovi pocillum vini*, Lib. 22. c. 13. Plinius li. 14. nat. hiſt. c. 22 Ambr. lib. de Helia c 17 Heſter 1. *Nec erat, qui nolentes bibere cogeret.* Plinius lib. 9. cap 4. *Heu prodigia ventris! Hi nives, illi glaciem potant, pœnaſque montium in voluptatem gulæ vertunt. Servatur algor æſtibus, excogitaturque, ut alienis menſibus nix algeat: Decoquunt alii aquas, mox & illas hiemant.*

GVLAE porro Filiæ quinque numerantur: I. Mentis hebetudo, qua impeditur quis iis intendere, ad quæ ex præcepto tenetur, ut Medico, Concionatori & Advocato, dum ſtudio ad officium ritè exercendum opus eſt, accidere ſolet. II. Eſt inepta lætitia, dum quis gaudet de rebus vanis, quæ nullam veram delectationem parere natæ ſunt. III. Eſt multiloquium, ſive loquacitas. *V. Gulæ filia. Mentis hebitudo.* *Inepta lætitia*

IV. Eſt

Immunditia. IV. Eſt *Scurrilitas*, id eſt facta, verbave inhoneſta, ad Venerem, aut riſum provocantia. Poſtrema Gulæ filia eſt *immunditia*, id eſt, exceſſus cibi aut potus uſque ad vomitum: qui, ſi aliud malum non accedat, per ſe non eſt mortale peccatum, ſed veniale; ratione verò corporalis nocumenti aut ſcandali, aggravatur, fitque letiferum.

Remedia gulæ. REMEDIA contra Gulam, ſunt, cavere illa, quæ gulam irritant; qualia ſunt condimenta, varietas, ſuavitasque ciborum. II. Amare ſobrietatem, jejunium, & abſtinentiam. III. Conſiderare, hanc voluptatem beſtiarum potius eſſe, quàm hominum, cum intellectum obfuſcet, bona deſideria extinguat, vitam breviorem reddat: imò bruta pauca plus cibi aut potus ſumant, quàm eorum neceſſitas exigat. IV. Animo revolvere, quantorum malorum Gula ſit cauſſa. Nam primum parentem ex loco felicitatis ejecit, Sodomitas ad infanda crimina induxit; Iſraelitas Deo relicto, ad Idola colenda impulit; (*Sedit enim populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere:*) Holophernem cum bellicoſiſſimo exercitu perdidit, ac poſtea Baltalarem ultimum Babyloniæ regem, ipſumque Alexandr. Magnum. V. Expendere, Chriſtum, ut Gulæ reatum aboleret, fel & acetum deguſtaſſe, ſæpe ac diu jejunaſſe, ſitiviſſe, ac eſuriiſſe. Poſtremò, meminiſſe ſupplicii Epulonis, cui una aquæ guttula in linguæ refrigerium non obtigit. Quid ſentiendum de propinantibus ſanitati principis, docet Ambr. lib. de Helia, cap 17.

1. Cor. 6. & caſtigo corpus meum & Auguſt. ſerm 231. de temp.

Daniel. 5. Senecà lib. 12. epiſt. 48

Luc. 1. 19.

CAP. CCCXLIX.

De invidia.

Invidia quid. SEXTVM capitale peccatum, eſt *Invidia*, id eſt, triſtitia de alieno bono, quatenus propriæ excellentiæ diminutivum eſt. Diſplicet enim alterius bonum, quia videatur noſtram excellentiam & gloriam minuere, dum nobis inferior, æqualis; aut qui par erat, per tale bonum nobis major efficitur.

INVIDIA dicitur à *non videndo*, quoniam invidus alterius bonum videre non vult, nec invidioſum coram ſe patitur, ne bonum quod diſplicet, cernat.

SCIENDVN autem eſt, multiplicem eſſe de alterius bono triſtitiam. I. quia inde ſibi malum eventurum ſuſpicatur, quæ triſtitia ex *Timore* oritur. II. triſtatur quis de alterius bono, non quia in eo ſit, ſed quoniam ipſe careat: qualis triſtitia ad *AEmulationem* pertinet. III. triſtari poteſt quis de alterius bono; quia ipſum tali bono, indignum judicet. Hæc *Indignatio* eſt, IV. Triſtari quis poteſt de alterius bono, quia ei malum optet, qualis triſtitia *Odium* eſt. V. Triſtitia eſt de alterius bono, quatenus propriæ excellentiæ diminutivum eſt, quæ *Invidia* eſt VI. triſtatur quis de alterius bono, quia ei ruina, peccatique occaſio eſt. Sic iuſti de impiorum temporali felicitate dolent; qualis triſtitia ex *Charitate* provenit. Poſtremò, poteſt quis triſtari de bono alicui collato, quia eo ſit indignus, quæ triſtitia *Zelus* eſt. *Multiplex triſtitia de alterius bono.* *Triſtitia de alterius felicitate, quatenus occaſio peccati. Zelus*

INVIDIA porrò ex genere ſuo peccatum mortale eſt, ſi ex plena voluntatis libertate procedat, & de bono gravi alterius doleat: alioquin in re levi veniale peccatum erit. Dolere autem ex charitate vel iuſtitia eſt laudabile, prout & ſpiritualia bona æmulari. 1. Corinth. 13. & 14.

FILIAS quinq; Invidia gignit, & ſunt I. Odium, quo quis alicui malum vult, ob malum ipſis. II. SVSVRRATIO, qua famam in occulto auferimus. III. DETRACTIO, qua in manifeſto famam alterius lædi-

lædimus. IV. GAVDIVM de proximi rebus adverſis. V. *Triſtitia de alterius proſperis*, qua optat, nihil boni evenire alicui, ne ex eius bono affligatur.

Remedia invidiæ. REMEDIA invidiæ ſunt, I. non amare terrena nec fluxa bona. II. Conſiderare, Invidiam nihil omnino conferre niſi peccatum, & inutilem cruciatum. III. Animadvertere, nos omnes unius corporis eſſe membra, ſingulorumque bona & dona in aliorum utilitatem redundare, nec quemquam lædi, niſi à ſeipſo. IV. Expendere, quid proximo charitatis debeamus, pro quo ſanguinem re ita poſtulante fundere teneamur; cui bona velle charitatis lege obligemur.

POSTREMO animadvertendum eſt, Invidiam nec temporalia bona, nec famam, neque virtutem conferre, neque invidum alterius bonum, de quo triſtatur, habiturum, etiamſi eo ille careret.

Remedium contra Odium. CONTRA Odium, proprium remedium eſt, ſtatim alteri ignoſcere, ſciendo, quod ſi non dimiſerimus in nos peccanti, neque Deus remiſſurus ſit nobis debita noſtra.

CONTRA verò alterius odium, prodeſt ei benefacere, inſervire, ſeſe ſubmittere, malum in bono vincere.

CAP. CCCL.

De Acediâ.

Acedia definitio. POSTREMVM capitale peccatum, *Acedia* eſt, ita nomine græco ἀκηδία, id eſt, ſine cura, vel ſine labore, nuncupatum; quia hoc vitium, ex fuga & metu laborum, quibus ſpiritualia bona conſequenda ſunt, emanet. Definitur vero acedia *triſtitia de bono ſpirituali, ut ad ipſum hominem pertinet*. Bonum autē ſpirituale vocatur, hominis beatitudo, & quidquid ad illam conſequendam ordinatur; ut charitas, virtutum opera, divina præcepta, ſacramenta, & huiuſmodi. Quæ bona triplici modo conſiderari queunt. I. ut à Deo bonorum omniū authore procedunt. II. ut in proximis noſtris exſiſtunt. III. ut ad nos ipſos pertinent. Cumque charitatis ſit, gaudere de bono illius, quem charitate complectimur; & Deum, proximum, & nos, charitate diligere teneamur; conſequitur, nos de bono gaudere oportere, ut à Deo eſt, quatenus eius potentia, bonitas, ſapientiaque manifeſtantur. Similiter gaudere de bono, ut in proximo eſt, qui ad ſuum finem illo diſponitur, vel aſſecutus eſt: nec minus gaudere de bono, quatenus in ſeipſo eſt, per quod ad Deum, ſuumque finem ultimum ordinatur.

Triplex triſtitia. CVI triplici ſpiritualis boni conſiderationi, triplex triſtitia opponi poteſt, quarum unaquæque charitati repugnat. Dolere enim I. aliquis poteſt de bono ſpirituali, ut à Deo eſt, quaſi nolens ejus gloriæ manifeſtationem, quomodo in damnatis reperitur. II. triſtitia eſt, qua quis dolet, in proximo bonum ſpirituale reperiri, nolens ipſum tali tantoque bono præditum. III. eſt, qua homini diſplicet bonum ſpirituale, dolendo, ſe talis boni capacem, atque faſtidiendo res ſpirituales, optando præcepta Dei, ſacramenta, jejunia, huiuſmodiq; ſpiritualia exercitia nihil ad ſe pertinere. Quæ ſpiritualium rerum nauſea oritur ex nimio præſentium bonorum amore, necnon ex laborioſorum, moleſtorumque carni operum executione. Perdito equidem rerum ſpiritualium guſtu, mox earundem faſtidium ſubſequitur. Cumque ex ſuo genere charitati Acedia repugnet, ex ſuo genere peccatum læthiferum eſt: De qua 2. Cor. 7. Apoſtolus: *Triſtitia huius ſeculi mortem operatur*, quādo videlicet eſt de bono ſpirituali magno, ſecundum ſe, atque cum pleno rationis conſenſu. Si autem ſit de relevi, aut circum-

ſtantiis

Sex filiæ Acediæ.

ſtantiis boni ſpiritualis, aut cum imperfecto conſenſu, Veniale peccatum eſt.

Deſperatio. Puſillanimitas. Torpor. Malitia.

PORRO ſex filiæ Acediæ ſunt, I. *Deſperatio*, qua diffidit quis, ſe finem ſupremum conſecuturum. II. *Puſillanimitas*, qua conſilia perfectionis exſequi reformidat. III *Torpor*, quo ea quis negligit, ad quæ ex præcepto tenetur. IV *Malitia*, qua homo ſpiritualia bona odit, exoptans ea non eſſe, aut pœnitet bene feciſſe, deſiderat ve ſe non fuiſſe, aut Chriſtum non cognoviſſe, beneficium Dei contemnens ac nihili pendens.

Rancor.

V. *Rancor*, quo inducentes ad ſpiritualia quis averſatur & faſtidit.

Evagatio mentis.

VI. eſt *Evagatio mētis*, hoc eſt, defectus intentionis in ſpiritualibus exſequendis, putà dum recitantur Orationes, Horæ Canonicæ, dum ſacrum fit, vel auditur: ubi peccatum aliquando Veniale, nonnunquam Letiferum committitur.

Acediæ remedia.

ACEDIAE remedia ſunt aſſidua beneficiorum Dei recordatio, quæ amorem excitat. Item, vicinæ mortis conſideratio, quæ meritoriè operandi tempus præſcindit. Deinde æternorum præmiorum aut ſuppliciorum cogitatio, quodque nihil irremuneratū erit. Poſtremò, fugere ignavos, otio deditos; jungere verò ſe ad ſuperna bona contendentibus, ac impigre anhelantibus.

CAP. CCCXLI.

De Peccatis alienis.

Aliena peccata quæ dicantur.

QVIA non ſolum rei conſtituimur propter peccata, quæ opere proprio facimus; ſed etiam ob illa, quæ licet ab aliis perpetrentur, nobis tamen imputantur, quia illis quodammodo conſentimus, vel quoniam approbamus, aut quia non redarguimus; ideo de alienis peccatis opportunè nonnulla ſubjiciemus. PECCATVM verò *alienum* dicitur, quod alieno perficitur opere, & nobis interim meritò imputatur. De quo Apoſtolus 1. Timoth. 5. *Ne communicaveris peccatis alienis.* Et Pſal. 18 *Ab alienis parce ſervo tuo.* In quem locum Euthymius docet, Pontifices, Reges, Magiſtratus, Parentes, Dominos, ac omnes Præfectos peccatis ſubditorum obnoxios eſſe, ſi mala, quæ poſſunt & debent, non impendeant, non juſta ſeveritate corripiant, non redarguant, ſed conniveant, ut in Heli apparuit.

NOVEM autem ferè modis alieni erroris aut peccati particeps quis efficitur: ſcilicet *Conſilio*, dum mala ſuadentur, aut reperiuntur. quo genere peccati Hæreſiarchæ implicantur, qui errores, adinveniunt, ſeductiſque populus eoſdem obtrudunt. de quibus Apoſtolus Rom. 1. *Inventores malorē.* & 1. Tim 3. *errātes & in errorē mittētes.* 2. Petri 2: *ſectas nō metuunt introducere.* Quales hæreſeon authores, mortis omnium, qui per eorum doctrinam pereunt, reos eſſe, docet Baſilius libr de virginitate addens, quotidie adhuc eorum pœnam augeri, quamdiu ſemen falſæ doctrinæ malum pullulat. Sic peccavit Achitophel, conſilium contra Chriſtum dando, Ioan. 11.

Iuſſu.

SECVNDO *Iuſſu, decreto, imperio* ſeu *authoritate* ad malum proximo inferendum concitando, ſicut David accidit Vriam. 2. Reg. 11. Pilatus Chriſtum Iudæis tradendo.

Conſenſu.

TERTIO *Conſenſu.* Roman. 1. non ſolum qui mala faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus, morte digni ſunt. Sic peccarunt Iudæi ſuffragantes magiſtratibus, ut Chriſtus interficeretur. quibus exprobrat iuſtè Petr. *Authorem vitæ interfeciſtis.* Act 3 & 4 Sic peccavit ... lus in B. Stephano ne ē conſentiens, Act. 7

QVARTO, *Irratione*, [illegible]

Digitized by Google

factis alium provocando ad iram, vindictam, blaſphemiam, crudelitatem. Sic peccavit uxor Iob. c. 2. & Tob. c. 2.

Laude, vel adulatione.

QVINTO, *Laudatione* ſive *adulatione*, dum quempiam de improbitate commendamus, eique ut in pravo inſtituto pergat, calcar addimus. In hoc vitium incidunt Hæreticorum, Schiſmaticorumque concionatores, qui obſtinatos in malo confirmant. De quibus Pſ. 9. *laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & iniquus benedicitur.* Iſaiæ 3. *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt.*

Reticentia

SEXTO, *Reticentia*, cum noſtrum ſilentium alteri detrimentum adfert; non docendo quando poſſumus & debemus; non monendo, non corripiendo, cùm prodeſſe valemus. Quales Iſaias cap. 56. *canes mutos* vocat, *non valentes latrare*, Vnde c. 58 *Clama*, inquit, *ne ceſſes: quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo ſcelera eorum.* Ezech. 3. *Si dicente me ad impium: Morte morieris, non annuntiaveris ei*, &c. Ioann. 10. *Mercenarius.* Et Apoſtolus: *Peccantes, coram omnibus argue.* 1. Timot. 5. &, *Inſta opportunè, importunè*, 2. Timo. 4. Huc reducitur omiſſio fraternæ correptionis, ad quam ex charitate tenemur; de qua Auguſtinus.

Aug. lib. 1. de civit. cap. 6 Conniventia.

SEPTIMO, *Conniventia* ſeu *indulgentia*, dum impunitum relinquitur, quod authoritate noſtra emendari, vindicarique poteſt & debet. Ita peccant Magiſtratus, ſcelera diſſimulantes, gladium fruſtra gerentes, Roman. 13. Heli notatur, 1. Reg. 2. Sic peccant Heri, Præceptores, patres & matres, aliique omnes, qui ſibi concreditos nimia indulgẽtia, vel ignavia perdunt: quomodo peccavit Heli, 1. Reg. 4. qui nimiæ lenitatis graviſſimas pœnas luit. Eccleſiaſticus: *Noli velle fieri Iudex, niſi valeas iuſtitia perrumpere iniquitates.*

Participatione

OCTAVO, *Participatione criminis*, dum ſcilicet quis furti iniuſti lucri particeps eſt, aliena vendicat aut retinet. Pſ. 9. *Cum furibus currebas.* Iſa. 1. *Principes tui ſocij furum.* Sic etiam delinquũt lenones, ex aliena turpitudine lucrum ſibi parantes: item receptatores furum, latronum, ſicariorum, necnon qui tributum ſeu certam pecuniæ ſummam accipiunt, ut impune peccata exerceantur, non per modũ mulctæ, nec in gravamẽ peccantium, ſed ad onus innocentium, quoniam mulcta debet eſſe limes, non fomes peccati.

Defenſione

NONO, *Defenſione*, dum improbis quis patrocinatur, aut malas vel iniuſtas cauſas (ut ſæpe advocati & procuratores) aut doctrinam alterius impiam tuetur, & propagare nititur, aut quod contra fas & æquũ inſtitutum eſt, promovet, veluti iniquorũ tributorũ exactores, aut exẽptos iniuſtè gravantes. Contra quales ait Iſ. *Væ qui dicitis bonum, malum.* &c. cap. 5.

Alieno peccato communicamus opere, voluntate, ac omiſſione.

HOS omnes alieni peccati contrahendi modos Baſilius ſer. 2. de *baptiſmo* c. 9. ad tria genera revocat: dum ſcilicet aliquis peccato alterius re & opere cooperatur; aut ſola voluntate, animiq; propoſito, vel demum ſupina negligentia, omittendo quæ præſtare poteſt & tenetur. Vt enim omiſſio culpabilis ſit, tres neceſſariæ ſunt cõditiones, videlicet, ut quis agere teneatur, poſſit, & nõ faciat.

CAP. CCCLII.

De Peccatis in Spiritum ſanctum.

Peccatur ex infirmitate, ignorantia vel malitia.

TRIBVS modis homines peccare conſueverunt: videlicet ex infirmitate, aut ignorantia, vel ex malitia, ut docet Grego. lib. 25. cap. 16. Et quidem peccatum ex fragilitate admiſſum

Digitized by Google

ſum, in Patrem, cui potentia tribuitur, committi dicitur: peccatum vero ex ignorantia profectum, in Filium, cui ſapiētia peculiariter attribuitur: Peccatū denique ex malitia, ſeu mentis pervicacia commiſſum, in Spiritum ſanctum admitti dicitur, cui bonitas & gratia tribui ſolet. Nam ita peccās Spiritus sācti munera contemnit & reſpuit; ut de Phariſæis Chriſtus Matthæi 12. docet, qui dona curationum, expulſioneſque dæmonum Satanæ aſcribebant, Chriſtique facta & dicta malignitatis ſtudio impugnabant. De quibus Ioan. 15. *Si non veniſſem & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* Et Poſtea: *Et viderunt & oderunt me, & Patrem meum:* quia oderant veritatis doctorem, quemadmodum hodie veritatis aſſertores odio ſunt Hæreticis.

Peccatum in Spiritum ſanctum.

Sex peccata in ſpiritum ſanctum.

HVIVSMODI peccata in Spiritum ſanctum vulgò ſex recenſentur.

PRIMVM eſt *Præſumptio de miſericordiâ Dei & impunitate peccati:* qualiter peccant, qui ſepoſito Dei timore: omniſque juſtitiæ ratione, divina miſericordia freti, in quævis ſcelera ſe præcipitant. Sicut faciunt complures hæretici, ſola fide in Chriſtum ſibi & aliis ſecuritatem pollicentes. Contra quos Eccleſiaſt. 5. dicitur: *Ne dicas, miſeratio Domini magna eſt: multitudinis peccatorum meorum miſerebitur.* & Rom 2. *An divitias bonitatis Dei, & patientiæ & longanimitatis contemnis?*

SECVNDVM eſt *Deſperatio impetrādæ peccati à Deo veniæ,* aut ſalutis æternæ conſequendæ. Quomodo peccavit Cain Gen. 4. & Iudas, Matt. 27. Actor. 1. Nam nulla in hac vita nimis ſera eſt pœnitētia, ut Latronis exemplo patet, qui in cruce pœnitens Chriſti gratiam, & cœleſtem gloriam conſequutus eſt.

Impugnatio veritatis.

TERTIVM eſt, *Agnitæ veritatis impugnatio,* dum quis conſcientia reclamante falſitatem propugnat, & Catholicæ veritatis ſinceritatem oppugnat, ut hæretici plerique corrupti mente, reprobi circa fidem.

Invidentia fraternæ charitatis.

QVARTVM eſt, *fraternæ charitatis invidentia:* dum quis dolet, augeri dona Dei in aliquo. Auguſt. l. 1. de ſerm. Domini in monte, c. 44. & 43 Aliter Iudæi peccarunt, dolentes evangelii doctrinam gentibus annuntiari. Act. 11. & 15.

Obſtinatio.

QVINTVM eſt *Obſtinatio,* quæ animum obfirmat contra bene monentem: ut de Pharaone legitur Exodi 7. de Iudæis Act. 7. *Durâ cervice* &c. de aliis Iob 21. qui dicunt: *Recede à nobis: ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Pſal 57. aſſimilantur huiuſmodi obſtinati *Aſpidi ſurdæ, quæ obdurat aures:* cuiuſmodi ſunt hæretici, qui Catholice docentem ne quidem audire volunt. Auguſtin. Enchir. cap 83 Pſalm. 93 *Nolite obdurare corda veſtra,*

Impœnitentia.

SEXTVM eſt *Impœnitentia,* dum quis abſque pœnitentiæ propoſito inceſſanter delinquit. Aug. ſer. 11. *de verbis Domini.* Lib 1 *Retract.* c. 16 Enchir. ca. 83. *Qui in eccleſiâ remitti peccata non credens, contemnit tantam divini muneris largitatem, & in hac obſtinatione mentis diem claudit extremum, reus eſt illo irremiſſibili peccato in Spiritum ſanctum, in quo Chriſtus peccata remittit.*

QVOMODO autem hoc peccatum *irremiſſibile* dicatur, inſinuat ibidē Auguſtin. & epiſt. 75. in quantum ſcilicet ea excludit, per quæ peccatorum remiſſio fieri poterat. Sic Leo ſerm. 1. de Pentecoſte. Ambroſ. lib. 1. de pœnitentia cap. 1. refert, Novatianos negaſſe in Eccleſia poteſtatem eſſe remittendi peccata.

CAP. CCCLIII.

De peccatis in cœlum clamantibus.

Peccata clamantia in cælum.

PECCATA quæ præ ceteris manifeſtam improbitatem continent, divinamque ultionem provocant, *in cœlum clamare* dicuntur, potiſſimũ, quando impunè perpetrantur, ut docet Auguſtin. Ench. c. 80. & lib. Annot. in Iob. ca 30. Grego. in 3. parte paſtor. admonit. 32. & in Pſ 2. pœnitent.

Quatuor Homicidiũ voluntarium,

HUIUSMODI peccata in ſcripturis quatuor enumerantur. I *Homicidium voluntarium.* Gen. 4. Atrociſſima enim injuria eſt, vitam homini tollere, II. *Peccatum Sodomiticum,* Gen 13 & 18. c. 2. 19. Ezechielis 16. III. *Pauperum oppreſſio, viduæ, pupilli.* Exodi 22. *Audiam clamorem eorum.* Exodi 1 & 3. *Vidi afflictionem populi mei, & clamorem eius audivi.* IV. eſt, *mercedis operariorum defraudatio.* Iacob. 5 *Ecce merces operariorũ, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat.* &c. Ecclesiaſt. 34. *Qui fundit ſanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres ſunt.* Deut. 24. *Nõ negabis mercedem indigentis, ne clamet contra te ad Dominum.* Tob. 4. *Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, ſtatim ei mercedem reſtitue.* Malachi. 3 *Ero teſtis velox iis, qui calumniantur mercedem mercenarii.*

CAP. CCCLIV.

Quo referenda ſit peccatorum cognitio:

Peccatorũ cognitio quo referenda.

PECCATORUM doctrina Chriſtiano perneceſſaria eſt, ut vera mala rite diſcernat, diſcretaq; ſedulò vitet, ſi quid eorũ admiſerit, diligẽter expiare ſtudeat.

VARII autem ſunt expiandi peccata modi. Inprimis Chriſtus ſua virtute, meritò, ſatisfactione, ſacrificii oblatione, gratia, & authoritate peccata expiat. *Hunc enim Deus poſuit propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius,* (Rom. 3.) Per fidem enim atque ſacramenta nobis Chriſti ſatisfactio applicatur in remiſſionem peccatorũ; juxta illud. Act. 15. *Fide purificãs corda eorum.* &: *ſalvos nos fecit per lavacrum regenerationis,* Et poſt baptiſmum in letalia peccata relapſis pharmacum adverſus omnia peccata validiſſimum, Chriſtus POENITENTIAE ſacramentũ inſtituit, (Ioannis 20) *Quorum remiſeritis peccata, remittũtur eis.* Vbi ſacerdotibus poteſtatem remittendi peccata dedit, per ſacramentũ pœnitentiæ, certa obſervata forma, circa quam nullum jus peccata remittẽdi habeant, cum author ſalutis Chriſtus omnem peccatorum remiſſionem atque juſtitiam efficiat in nobis, etiam dum per ſacramenta tanquam inſtrumenta ſacerdos miniſterio ſuo concurrit.

Chriſtus ſua authoritate proprioque merito peccata remittit.

VARIIS inſuper Chriſtianæ pietatis officiis Chriſti merita in remiſſionem peccatorum applicari ſcriptura ſacra docet. Tob. 4. & 12. *Eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberãt.* Dan. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.*

Per ſacramenta & alia pietatis officia Chriſti merita nobis applicantur.

EXPIANTUR denique peccata injuriarum condonatione. Matt. 6. Luc. 6. *Si dimiſeritis hominibus peccata eorũ, dimittet & vobis pater cæleſtis delicta veſtra.* Aug. Ench. c. 71.

EXPIANTUR quoque peccata fratris errãtis reductione, juxta illud Iac. 5 *Si quis converti fecerit peccatorẽ ab errore via ſua, oportet multitudine peccatorũ.* Eodem pertinet illud Petri 1. epiſto. 4. *Charitas operit multitudinem peccatorũ.* Vbi ſimul innuatur, charitatis donum

cum

cum peccato letali non cõſiſtere; ſed illo intrante, peccatum veluti tenebras per Solis ſplendorem depelli. *Vniverſa* enim *peccata operit charitas*, Proverb. 10. Hinc illud Lucæ 7 *Remittũtur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Conducit ad idem contriti cordis ſacrificium, ſimulque humilis agnitio. Pſal. 31: *Dixi confitebor adversùm me iniuſtitiam meam, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* 1. Ioan. 1. *Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, ut remittat nobis peccata noſtra.* Sic Ninitivæ Humilitatis Pœnitẽtiæque operibus iram Dei à ſe depulerunt. Ionæ 3 & 4.

ORATIONE quoq; dominica expiari leviora peccata tradit Aug. Enchir. cap. 71. imò univerſis Chriſtianæ pietatis officiis deleri peccata, docet nos illud Proverb. 10: *Iuſtitia liberat à morte*: illud Iacobi 4 *Humilianimi in conſpectu Dei, & exaltabit vos.* Non enim ſufficit malum deſerere, ſed & de præteritis deprecari oportet Dominum, congruiſque ſatisfactionis operibus placare, adiuncta juxta Chriſti legem ſacramentali confeſſione. Auguſtinus hom. 50. inter 50. cap. 15. Cyprian. ſerm. de lapſis. Origen. hom. 2. in Leviticum oſtendit, per varia ſacrificiorum genera, varios remittendi peccata modos adumbratos fuiſſe.

POST hanc vitam non expugnari graviora peccata, ſed æternis pœnis vindicari, docet Auguſt. Enchir. c. 67. lib. de fide & operibus cap. 56. hom. 16 ex 50. ſer. 41. de temp. in Pſalm 37.

CAP. CCCLV.

Quomodo ſolus Deus peccata remittat?

Deus authoritate peccata dimittit, ſacerdos miniſterio.

NE quis Deo aut Mediatori Chriſto injuriam fieri opinetur, dum per ſacramenta, pietatiſque opera peccatorum remiſſionem obtineri dicimus; ſciendum eſt, Deum ſolum propria authoritate peccata condonare, utpote cui peccando ſimus obſtricti, & cujus ſolius potentia & merito ex injuſtis homines juſti effici poſſunt, ut habet Augu. tract. 7. in Ioann. ex Iſa. cap. 43. *Ego ſum, qui deleo iniquitates tuas.* Nec hanc poteſtatem, antequam VERBVM caro fieret, ulli creaturæ Deus communicavit, ſed poſtquam Deus homo factus eſt, Chriſtus ut Homo hoc à Patre munus accepit, ut Matth. 9. traditur. Eandemq; poteſtatem Apoſtolis & eorum in Sacerdotio ſucceſſoribus communicavit; hac tamen differentia, ut ipſe ſua authoritate, vi ac merito proprio, ceteri vero non niſi ut miniſtri peccata remitterent, idque per Sacramenta, & præſtando ea, quæ ex Chriſti gratia & inſtitutione ad expianda peccata valent.

QVARE dum per Sacramenta, per ſacerdotes, variaque pietatis officia in Eccleſia remitti peccata docemus, non homines à Deo, vel à Mediatore Chriſto abducimus, ſed Dei munera prædicamus, ineffabilemque Dei providentiam, ſummamque in nos charitatem agnoſcimus, qua ad animorum curationẽ, vitamque reparandam tot remedia inſtituit, quæ non dubiam ſalutis ſpem, ut corporales medicinæ, ſed certiſſimam uti volentibus ſanitatem adferant. Nullum enim tãtum eſt ſcelus, cuius remittendi poteſtatem Eccleſia non habeat: nec aliquo circumſcribitur peccatorũ numero, aut tempore. Nam quotieſcũque, & quãdocumque peccator ad mentem redigens, veniam peccati expoſcit, Chriſtus ignoſci illi voluit, non modo ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties, Matth. 18.

Homines remittunt per ſacramenta. & ut miniſtri.

Nullum eſt peccatum, quod in hac vita remitti nõ poſſit.

CAVENDVM tamen, ne tam ampla veniæ facultate propoſita, vel ad peccãdum faciliores, vel ad reſipiſcendum

Digitized by Google

tardiores reddamur, ne forte præoccupati morte, fruſtra peccati remiſſionem profeſſi fuerimus; aut procraſtinatione ac tarditate ingens Dei beneficium amittamus.

CAP. CCCLVI.

Articulus undecimus.

Carnis reſurrectionem.

Reſurrectionem futurã credimus.

HOC undecimo Symboli Articulo profitemur, nos credere futuram quandoque eorundem corporum, omnium quicumq; nati ſunt hominum, atque naſcentur, & mortui ſunt atque morientur, reſurrectionem; idque ut agnoſcamus, Chriſti beneficio non ſolum animæ beatitudinem, ſed corporis quoque gloriam à Deo exſpectandam eſſe. Nam ſicut peccatum duplicem homini mortem attulit; VNAM animæ, ALTERAM vero corporis: ita quoque duplicem per Chriſtum reſurrectionem conſequimur. PRIOR eſt animæ, dum à morte peccati excitatur atque iuſtificatur, quam in præcedenti articulo profeſſi ſumus, agnoſcendo peccatorum remiſſionem dari. *Hac eſt* enim *reſurrectio prima*, Apoc. 20.

Duplex reſurrectio per Chriſtũ I. Animarum.

CETERVM licet anima per vitæ novitatem hic in dies à peccati vetuſtate magis ac magis liberetur; adhuc tamen exterior homo corrumpitur, mortiſque imperio ſubiacet, donec longa tabe confectum concidat; quod tamen etiam ſuo tempore reſurget, vocaturque *ſecunda* reſurrectio, quę corpus attingit. Primum enim Spiritus ſanctus animam hominis curat, deinde corpora in cineres redacta ad vitam ſuſcitat.

II. Reſurrectio eſt corporum.

VTRIVSQVE beneficii authorem eſſe Spiritum ſanctum. Apoſtolus Rom. 8. teſtatur: *Quod ſi ſpiritus eius, qui ſuſcitavit Ieſum Chriſtum à mortuis, habitat in vobis, qui ſuſcitavit Ieſum Chriſtum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora veſtra, propter inhabitantem ſpiritum eius in vobis.* Vtriuſque reſurrectionis Ioan. Evang. cap. 5. meminit: *Venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint, vivent,* id eſt, filio Dei obedientes iuſtificabuntur; ubi de animæ reſurrectione ſubiungit: *Venit hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei, & procedent, qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala, in reſurrectionem iudicij.* De qua corporum reſurrectione Apoſtoli in hoc Articulo loquuntur, eamque CARNIS nomine expreſſerunt.

PER carnem verò in ſcripturis ſacris quandoque integer homo denotatur: ut Iſaiæ 48. *omnis caro fœnum.* Ioan. 1. *Verbum caro factum eſt.* Interdum caro ſolum corpus ſignificat. Lucæ 24. *Spiritus carnem & oſſa non habet.* Iob 19. *In carne mea videbo Deum ſalvatorem meũ.* Quamvis autem voce carnis tam homo quam corpus ſignificari hic poſſit, quomodo in Conſtantinopolitano Symbolo dicitur *Exſpecto reſurrectionem mortuorum*: attamen Apoſtoli voce *carnis* uti maluerunt, ut iſtâ loquendi formâ docerent, animam eſſe immortalem, ſolamque carnem per mortem cadere, interire ac dormire, cum in animam ſomnus proprius aut interitus non cadat. Id autem quod cadit, reſurgit. Vnde cum anima propriè non intereat, nec reſurgit. II. CARNIS voce inſinuant Apoſtoli, ſe loqui de corporea reſurrectione, nõ autem de ſpirituali tantum, qua à peccati morte ad innocentiam redítur; ut Hymenæus & Philetus ſenſerunt, quos percel-

Cur Apoſtoli carnis nomine eſt.

Anima immortalis non cadit.

percellit Apoſtolus 1. Timoth. 1. III. CARNIS mentione ſignificarunt, eandem numero carnem, non alterius naturæ reſurrecturam, ſicut idem Chriſti corpus, quod iacuerat in ſepulchro, reſurrexit, non mutata natura, ſed qualitate ac gloria.

CAP. CCCLVII.

De reſurrectione errores.

Errores de reſurrectione Plinius lib. 7. nat. hiſt. cap. 55 ſpem reſurgendi vocat deliramentum.

ARTICVLVS Reſurrectionis eorumdem corporum in ſolum viſus eſt abſurdus ethnicis, verùm etiam Saducæis multiſque Chriſtianis. Equidem Philoſophi etiam illi, qui de animæ immortalitate nonnulla vera crediderunt, de corporũ reſurrectione nihil omnino ſuſpicati ſunt. Nõ enim corpori aliquod præmium eſſe repoſitum, aut reuictura quandoque corpora putaverunt. Vnde Paulum reſurrectionem mortuorum annuntiantem irriſerunt, Acto. 17. Vt ex verbis Sancti Lucæ conſtat: *Quidam autem Epicurei & Stoici Philoſophi diſſerebant cum eo, & quidam dicebant: Quid vult ſeminator verborum hic dicere? Alij verò: Novorum dæmoniorum videtur annuntiator eſſe: quia* IESVM, *& reſurrectionem annuntiabat eis.*

Philoſophi reſurrectionem corporum non crediderũt.

Saducæorũ hæreſis.

INTER Iudæos verò etiam Saducæi de reſurrectione perperam ſenſerunt Matth. 22. Lucæ 20. Marci 12. Act. 23 Vt S. Lucas his verbis indicat: *Sciens autem Paulus, quia una pars eſſet Sadducæorum, & altera Phariſæorum, exclamavit in Concilio: Viri fratres, ego Phariſæus ſum, filius Phariſæorum: de ſpe & reſurrectione mortuorum ego iudicor.*

INTER Chriſtianos quoque varii errores olim fuiſſe reperiuntur de corporum reſurrectione. Quidam enim Apoſtolorum tempore corporum reſurrectionem negantes, ſpiritualem tantum, quæ in iuſtificatione, fit, agnoverunt. Cõtra quos ſcribit Paulus 1. Timoth. 1. Origenes verò cum aſſeclis reſurrectionem in æthereo corpore, ſubtili, ac cæleſti, non in eadem quæ corrumpitur carne, fore putavit. Quem ſequutus eſt Ioan. Ieroſolym. Contra quem Hieron. in epiſt. ad Pammachium, & in ult. cap. Iſaiæ diſſeruit. Cuius errores amplexus eſt Eutychius Patriarcha Conſtentinopolitanus, contra quem D. Gregorius diſputavit, ſcripſit ac convicit; lib. 14. moral. cap. 31. & 32.

Origenes de reſur. perperam ſenſit.

Eutychius.

CAP. CCCLVIII.

Fides reſurrectionis eſt fundamentum Chriſtianæ religionis.

Tertullia. li. de reſurrect. Aug. in Pſal. 120. Cyril. Catech. ult.

QVIA reſurrectio mortuorum ſpes fidelium eſt, radixque omnis bonæ operationis, iſtaque fide Chriſtiani à Paganis diſtinguuntur, qui Chriſtum quidem mortuum eſſe credunt, ſed non reſurrexiſſe; ideo ſcriptura ſacra hunc articulum verbis luculentis ac frequentiſſimè proponit, variiſque inſuper modis confirmat.

Fides reſurrectionis eſt fundamentum religionis.

PRIMVM vaticiniis Prophetarum, Iſaiæ 26. Ezech 37 Danielis 12. Iob. c. 19. Pſ. 1. 2 Machab. 6. & 12

Nec ſolum verbis reſurrectionem fore aſſeruerunt, ſed rebus quoque geſtis id manifeſtè comprobarunt, reſuſcitando mortuos 3. Reg. 17. & 4. Reg. 4. & 13.

Reſurrectio verbis & exemplis confirmata.

ET in novo Teſtamento Chriſtus hunc Articulum verbis & exemplis variis ſimiliter confirmavit: vtque omnem ambigendi prætextum depelleret, ſenſibile documentum futuræ omnium reſurrectionis in ſeipſo exhibuit, dum à mortuis ſeipſam tertia die ſuſcitavit, idemque numero corpus, quod depoſuerat

Digitized by Google

anima reaſſumpſit, multiſque argumentis hoc ipſum Dominus evidentiſſimum effecit, cum Apoſtolis loquendo, bibẽdo, comedendo, ſua vulnera conſpiciẽda palpandaque illis exhibendo. Quam reſurrectionem Chriſti quia ſit exemplar noſtræ. Apoſtolus nos perpetuo recolere jubet, 1. Cor. 15 *Nam ſi Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt*, ait *prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra*. Si enim reſurrectio non eſt, bibamus & comedamus: cras enim moriemur. Tolle ſpem reſurrectionis, & ſublata eſt omnis obſervantia pietatis. *Deſperantes*, ait Apoſtolus Ephe. 4. *tradiderunt ſe impudicitiæ*: ac Sapient. 2. *Exiguum & cum tædio eſt tempus vitæ noſtræ &c.* Quare Apoſtolus ad Heb. 6. fidem reſurrectionis meritò ad fundamentum noſtræ religionis pertinere affirmat. Quantum enim illa ad pietatem & afflictorum cõſolationem valeat, unius Iob exemplũ c. 19. demonſtrat: *In noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & videbo Deum, ego ipſe, & non alius: repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.* Hæc ſanè ſpes atq; conſtans reſurrectionis fides, pueros illos Machabæos, infinitoſque alios Martyres & confeſſores, in quibuslibet huius vitæ ærumnis, ſuppliciis ac tormentis invictos reddidit, atque cum lætitia mortem (quam impii reformidant) oppetere, futuræque vitæ bona expetere, impulit. Dionyſ. Areop. lib. de Eccleſi. Hier. c. 7. p. 1.

Iob. 19.

2. Mac. 6.

CAP. CCCLIX.

Quibus argumentis reſurrectio futura perſuaderi poſſit?

Reſurrectio argumẽtis aſſeritur.

QVAMVIS certa fide reſurrectionẽ corporũ futuram tenendũ ſit, attamen profuerit, etiã rationib. & exemplis oſtendere, illã à natura vel humanæ rationis intelligentia nõ abhorrere, nec eſſe alienam. Quærenti enim, *quomodo reſurgẽt mortui?* Apoſt. 1. Co. 15 reſpondet: *Quod ſeminas, nõ vivificatur, niſi prius moriatur*: & non corpus, quod futurum eſt, ſeminas, ſed nudũ granũ, reputa tritici, aut alicuius cæterorũ. Deus autẽ dat illi corpus, ſicut vult. Inde à ſimili infert, quod hominis corpus, licet corrumpatur, ſurgere tamen incorruptione donatum poſſit.

ADIVNGI ſimilitudines poſsũt de luce, quæ veluti moriendo quotidie oculis noſtris ſubtrahitur, & rurſus quaſi reſurgẽdo apparet: itẽ de arboribus, quæ hieme ornatũ ſuũ perdentes aridæ vidẽtur, at recurrente æſtate, veluti reſurgendo, virorẽ, frondes, & fructus recuperant. Cernimus inſuper ſemina putreſcere, ac veluti emori, rurſuſq; germinãdo reſurgere cũ fœnore *Niſi* .n. *granũ frumenti cadens in terrã mortuũ fuerit, ipſũ ſolũ manet. Si autẽ mortuum fuerit, multũ fructũ affert*, inquit Dominus Ioan. 12. Vide Aug. tract. 8. & 24. in Ioan. Gregor. lib. 14. moral. cap. 14.

Ex animarũ immortalitate ſequitur corporum reſurrectio.

EX animarum quoque immortalitate Dominus corporũ reſurrectionẽ fore cõcludit, Mat. 22. *Non eſt Deus mortuorũ, ſed vivorũ.* Igitur cũ Abrahã, Iſaac, Iacob ſecundũ animã vivant, ſecundũ corpora etiã reſurgent. Cum .n. animæ immortales ſint, & ad humana corpora naturalem propenſionem veluti hominis partes retineant, ſequitur, contra earũ naturã fore, quod à corporibus perpetuò ſeiunctæ manerent. Nullũ autẽ violentum diuturnũ eſt: conſentaneũ ergo fuerit, vt animæ ſuis corporibus denuo coniungantur. Quòd autem extra corpus animæ ſtatus non ſit purior eique melior, vt opinatus eſt Plato, & Porphyrius, Augu. teſte lib. 12. de ciu. c. 26. euinci poteſt ex eo, quòd omnis pars à ſuo toto ſeparata, imperfecta ſit, ideoq; anima

Digitized by Google

anima à corpore ſeiuncta plenam felicitatem adipiſci nequeat; cui proinde ut nihil deſit, corporis reſurrectio neceſſaria ſit, ut ſatietur naturalis eius corporis adminiſtrandi appetitus, & intentione omnimoda in ſummum bonum feratur Aug. lib. 12. de Gene. ad lit. c.35.

Ex lege iuſtitia & remunerationis colligitur hominũ reſurrectio

PRAETEREA juſtitiæ divinæ ratio corporis reſurrectionem expoſcit. Cum enim homini ex corpore & anima conſtanti propoſita fuerint præmia, ſi bene viveret; ſupplicia, ſi malè; corpuſque & anima ſimul iuncta iter mortalis vitæ peregerint, & vel virtutum vel vitiorum cauſæ ac inſtrumenta fuerint; æquum eſt, totum hominem anima & corpore conſtantem, recipere *prout geſſit in corpore, ſive bonum, ſive malum.* Quam rationem indicat Apoſtolus 2. Corinth. 5. *Oportet nos omnes manifeſtari ante tribunal Chriſti, ut recipiat unuſquiſque prout geſſit in corpore ſuo.* Eodem argumento utitur Dionyſius Areopagita libr. de eccleſiaſtica Hierarchia, c. 7. par. 1.

ACCEDIT, quòd cum anima ſola nec bene fecerit, nec malè, ſed cum corppre, juſtum eſſe, ut non ſola cruciētur, aut coronetur, ſed cum corpore, in quo peccavit, aut Deum glorificavit. Si enim corpori nulla eſſent repoſita præmia, miſerrimos eſſe ſequeretur qui pro Chriſto in hac vita Martyrium graviſſimaque tormenta perferunt, cum pro illis in altera vita nihil eſſent recepturi. Quo argomento utitur Apoſto 1. Co. 15. *Si in hoc mundo tantum in Chriſto ſperãtes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.* Chryſoſtom. hom. 1. ad populum Antioch.

POSTREMO corpora noſtra reſurrectura ſuadet, quod hic ſint Chriſti corporis myſtici membra, ſuo capiti aliquando configuranda. Ad hoc enim Baptiſmo regenerantur, & Chriſti vivifica immortalique carne paſcuntur, necnon à Spiritu ſancto inhabitantur. Quo argumento Dominus utitur Ioann. 6. *Qui manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum,* Et Ioan. 4. *Aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Et Apoſtolus Rom. 8. ad Philip. 3. Dionyſius Areopagita lib. de eccleſ. hierarchia, ca. 7. Irenæus li. 5. contra hæreſes, c. ult. Hier in ep. ad Pammach. Cyrillus in Ioan. Damaſc. li. 4. de fide c. 28.

CAP. CCCLX.

Idem corpus anima recipiet.

CVM reſurrectio ſit eiuſdem quod cecidit ad vitam revocatio, ut quiſque recipiat propria corporis; manifeſtum eſt, idem prorſus, quod anima hic obtinuit corpus, reſuſcitandum *Oportet* (inquit Apoſtolus 1. Cor. 15.) *corruptibile hoc corpus induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatẽ.* Et Iob 19. *quem viſurus ſum, ego ipſe, & nõ alius, & oculi mei cõſpecturi ſunt.* Neque tantum ſingulæ animæ ſingula ſua corpora, ſed & ſingula ſua membra, quibus humani corporis integritas cõpletur, recuperabunt. Nam in quemlibet cinerem hominũ caro ſolvatur, in quoſlibet halitus auraſq; diffugiat, in quamlibet aliorum corporum ſubſtantiam, vel in ipſa elementa vertatur, in quorũcunque animalium, etiam hominum cibum cedat, carnemq; mutetur, illi animæ puncto temporis redibit, quæ illam primitus ut homo fieret, creſceret, viveret, animavit, adeò; ut ne quidem unus capitis noſtri capillus ſit periturus. Mat. 10. Aug. Enchir. 87 88, lib. 22. de civit. ca. 20. Damaſc. lib 4. ca. 48. de fide.

Idem corpus reſurget

An vero ſingulæ corporis partes ad ſua me-

membra reditura ſint, an ex tota mole carnea, qua prius homo conſtitit, idem corpus reformandum ſit, diſputat Aug. Enchi. cap. 98. prolato de fuſili ſtatua exemplo. Sed cum reſurrectionis beneficium homini præſtat, quod immortalitatis donum, ſi homo nō peccaſſet certum eſſe videtur, quod unaquæque corporis pars habitura ſit locum & ſitum in corpore glorioſo, quem in mortali habuit, ut ex Chriſti corpore apparet, quod noſtræ reſurrectionis exemplar eſt. Quod Iob quoque cap. 19. ſenſit dicens: *Oculi mei conſpecturi ſunt.* Et cap. 37. Ezechiel unumquodque os ad ſuam juncturam rediturum ait.

In ſua effigie quiſque reſurget.

VNDE inſuper colligimus, unumquemque in ſua effigie reſurrecturum, diſcernibilemque perſonæ proprietatē habiturum. cum enim Deus nec à motu, nec à tempore, nec ab ulla cauſa ſecundaria dependeat, idem numero corruptum reproducere poteſt. Talis ergo ibi quiſque erit, ut dignoſci poſſit, quoſi idem ſit, qui hic vixit, ſublato tamē omni vitio, quia per Chriſtum virtute divina reparabitur, quidquid hic ſuperfluum, aut per miſeriam ademptū corporibus fuerit. Nullus enim ibi gibboſus, claudus, luſcus, obeſus, aut macer, vel quodammodo deformis erit. Augu. Enchir. cap. 90. 85. & 77. docet, acturam reſurrectionem circa fœtus abortivos, ut quidquid formæ defuit, impleatur, ut non deſit perfectio, quæ tempore acceſſura erat. Circa noſtra verò etiam inſtaurandum eſſe, quod erat vitiatum, correcta emendataque natura tradit: quod in corporibus Sanctorum certò futurum eſt. Sed an damnatorum corpora ſint ab omni vitio, corruptione ac deformitate libera futura, incertum eſſe putat Au. Ench. c. 92. Dolere enim poterunt, quavis eos ille non interimet, ſed affliget dolor, qui in Scripturis mors ſecunda dicitur.

Defectus corporum tolletur.

An in damnatis.

De ſtatura corporum reſurgentiū

QVOAD ſtaturam verò, etiam certum eſt, eam fore in electis quantitatē, & formam, qua nec majorem, nec minorem deſiderent. Futuram autem ſtaturam reſurgentium variam, cuiuſque videlicet eam, quam in juvenili ætate habuit, aut habere debuit, poſt Magiſtrum diſt. 44. lib. quarti communiter opinantur Scholaſtici, docentes, in reſurrectione non tantum ſpeciei, ſed etiam cujuſque individui perfectionem recuperandam eſſe, in qua ſtaturam comprehendi dicunt, quæ à natura neque prohibita, neque errante unicuique in juvenili ætate inducta fuiſſet. Quod ſi ex naturæ vitio quibuſdā nimia proceritas, aut brevitas obtigiſſet, reſurrectionis beneficio deformitas omnis auferetur. Vnde gigantes & pigmæi decentem ſtaturam recipient, Deo ſic materiam in unoquoque modificante, ut nec ex ea aliquid pereat, & quod alicui defuit, ille ſuppleat, qui de nihilo potuit omnia creare quæ voluit.

Corporum inæqualitas.

IN reſurgentibus tamen rationabilis erit inæqualitas corporum, ſicut eſt vocum, quibus cantus impletur, conſonantique varietate ſuaviter reſonat. Auguſtinus Enchirid. ca. 90. & lib. 22. de ci. cap. 16.

De colore corporum reſurgentium.

QVANTVM ad colorem corporum reſurgentium, is varius erit, nihil tamē venuſtati officiens, ſed deſerviens: Beatis enim is color erit, qui ſit nitidus, ſplendorique ac doti claritatis aptiſſimus. Nigredo autem æthiopum, cum ex nimia ſolis aduſtione proveniat, ut & omnis alius color, ex naturæ vitio proveniens, corrigetur.

De reſurgētium ætate

DE reſurgentium porrò ætate Magiſter lib. 4. Sentent. diſt. 44. & poſt eum Scholaſtici Doctores ex Apoſtolo ad Ephe. 4. *Donec occurramus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti,* uno conſenſu docent, unumquem-

Digitized by Google

numquemque in ea ætate reſurrecturum in qua Chriſtus reſurrexit: hoc eſt, in iuvenili ætate. Cuius ſententiæ Aug. quoque meminit lib. 22. de civit. c. 15. ad quam illud Pſ. 103 *Renovabitur ut aquila iuventus tua,* referri poteſt, iuxta Ambr. ſerm. 54. Petrum Chryſologum 82. ſer. Quia enim reſurectio vitia cuncta emendabit, & cum in pueris atque ſenibus natura deficiat, aptiſſime omnes in iuvenili ætate reſurrecturos credimus.

De ſexu reſurgentium

NONNVLLI occaſione verborum Apoſtoli ad Epheſ. 4. *in virum perfectum* opinati ſunt, ſexum femineum in virilem tempore reſurrectionis commutandum, ut ibi ſolum viri ſint, quemadmodum ab initio Deus virum ſolum creavit: & quoniam tunc nulla ſit futura generatio, quia omnes erunt conformes imagini filii Dei. Rom. 8. Sed aliud nos docet Chriſtus Matth 22. utrumque ſexum ab eo reſtituendum, qui utrumque creavit. Nam in reſurrectione nuptias futuras negavit, non feminas: quinimo eas ibi fore confirmavit, dicens: *Nõ nubent,* quod ad feminas pertinet, *neque uxores ducent,* quod ad viros. Erunt ergo ibi uxores, ſed ſimiles angelis Dei, quoad immortalitatem, & beatam Dei contemplationem, ut notat Hi. in 22. ca. Mat. & ep. ad Pãmachiũ. Aug. l. 22. de ci. c. 17. ubi docet, vitia corporibus tũc detrahenda, non naturam, ad quam ſexus pertinet. Proſper l. 1. de vita contempl. c. 11. *Ibi diverſi ſexus erunt corpora, ſed abſque turbida pudendaque libidine.* Nec aliud vult Hil. in 22. c. Mat. negans uſũ ſexuum ibi fore, obnoxium videlicet illecebris libidinis. Nam ibi multa præter ſexum alium habitura ſunt, quam in hac vita uſũ, puta ad ornatum, ſapiẽtiæ divinæ commendationem, ad humanæ naturæ complementum: ſicut in hac vita ſolum ad venuſtatem virorum ubera ſervire conſpicimus. Quid igitur mirũ, ſi etiam tunc membra genitalia, humores atq; potentiæ, generativa, nutritiva, digeſtiva, & expulſiva, variique ſenſus, in beatis futura ſint, ut in eis infinita Dei bonitas & ſapientia reluceant? Quando autẽ Apoſtolus, *in virũ perfectũ omnes reſurgere* dicit, *viri* nomen pro *homine* ponit. Aug. lib. 18. de civit. cap. 22.

Vterque ſexus in reſurrectione futurus

CAP. CCCLXI.

An aliqui ſine morte ſint ad præmia vel ſupplicia rapiendi?

An quidam ſine morte ſint rapiendi?

QVAMVIS certũ ſit, omnes qui morientur, reſurrecturos; non tamen æque certum, an omnes morientur; quia Matth. 24. dicitur: *Sicut in diebus Noe* &c. 1. Theſſ. 4. *Rapiemur obviam Chriſto in aera.* & 1. Cor. 15. in græcis codicibus legitur: *Non omnes quidem dormiemus, ſed omnes immutabimur.* Quomodo legit Orig. cõtra Celſum, Chryſ. ho. 42. in 1. ad Cor. Theodor. in c. 4. prioris ep. ad Theſſ. & alij, quorũ meminit Hieronym. in ep. ad Alex. & Minerium; & in epiſt. ad Marcellam de hac ipſa re ambigit, utrum omnes ſint morituri, ut & Auguſtinus quæſt. 3. ad Dulcitium, Ambroſ. in cap. 15. prioris ad Corinth. Gennadius libr. de eccleſ. dogmat. cap. 7. Eraſmus in comment. 15. cap. 1. ad Cor. & 1. Theſſalon. 4. Faber Stapulenſis cum Cajetano.

Græcorum lectio.

NIHILOMINVS Hieronymus in ſupradicta epiſt. ad Alexandrum & Minerium, Latinorum, communem lectionem *Omnes quidem dormiemus*, veriorẽ eſſe demonſtrat, qua uſi ſunt vetuſtiſſimi ſcriptores: Tertullianus lib. de reſurrectione carnis, Ambroſius in comment.

Latinorũ lectio verior.

Digitized by Google

Hilarius in Pſalm. 118. Auguſtinus lib. 20. de civit. cap. 20, ubi ſcripturæ conformius eſſe oſtendit, quòd omnes morientur; ſiquidem ibidem 1. Cor. 15. habetur: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabũtur.* ac iterũ: *Quod ſeminas, non vivificatur, niſi priùs moriatur.* &: *Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori.* Hebr. 9 *Quis eſt homo, qui non videbit mortem?* Pſal. 88. *Omnes morimur,* 2. Regum 14. Generalis denique in homines lata eſt ſententia: *Terra es, & in terram redibis.* Et ſi *oportuit Chriſtum mori, & ita intrare in gloriam ſuam:* quanto magis decet, omnes mortis filios ſemel mori, exemploque Domini ſui reſurgere.

ACCEDIT, quòd Concilium Tridentinum verſionem vulgatam cum omnibus ſuis partibus authenticam eſſe declaraverit. Nec huic lectioni repugnat, quòd Apoſtolus ait 1. Theſſal. 4. *Deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto:* nam qui adveniente Domino vivi reperientur, in ipſo raptu morientur, ut docet in eum locum Ambroſ. & Augu. lib 20. de civit. ca. 20. ubi omnes in cinerem redituros addit, quia cinis & terra ſit, quiſquis vitam amittit. Vnde Ezech. 37. oſſa arida vivificari dicũtur; & terra cujuſque vocatur exanime corpus.

In raptu morientur.

In cinerem redit, qui vitam amittit.

CAP. CCCLXII.

Vtrùm omnes ſimul reſurgent?

An ſimul omnium fiat reſurrectio.

APOSTOLVS 1. Theſſal. 4. ait: *Mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi, deinde nos qui vivimus.* Vbi ſcriptura ſignificare videtur, eos, qui ante Chriſti adventum defuncti fuerint, priùs reſurrecturos; deinde illos, quos adveniens vivos reperiet. Et Apocalyp. 20. aſſerit, ſanctos cum Chriſto annis mille regnaturos; ac primæ ſecundæque reſurrectionis meminit. Ex quibus Chiliaſtæ opinati ſunt, Chriſtum in hunc mundum rediturum, ac electos reſuſcitaturum, cum quibus ſit hic in ſumma felicitate annis mille regnaturus, quibus demum finitis, reprobos ſit à mortuis excitaturus. Quam opinionem Auguſtin. rejicit lib. 20. de civit. c. 7. Eius authorem quidam faciunt Papiam, de quo Hieron. lib. de Eccleſ. ſcriptoribus, & in Ezechielem cap. 36. Nicephorus lib 3. hiſt. cap. 20.

Chiliaſtarum author.

PAPIAE ſententiam amplexi ſunt: Irenæus li. 5. c. ult. Tertullian. Victorinus, Lactant. lib. 7 Inſtit. cap. 24. Euſebius lib. 3. hiſt. cap. 28. Cerinthum authorem Chiliaſtarum nominat, contra quem Dionyſ. Corinthium ſcripſiſſe commemorat. Sed Papiæ & Cerinthi diverſa fuit opinio: ille ſiquidem ſpirituales delicias tantum agnoſcebat; hic verò corporales. Sed inter fabulas tã huius, quàm illius ſententiam reponendam eſſe, docet Hieron. in epiſt. ad Alexandrum & Minerium, quoniam Ioann. 5. & 1. Cor. 15. in momento, & ictu oculi, canente noviſſima tuba, reſurrectionem omnium fore ſcriptura tradit. Vnde neque longè ante Chriſti adventum, defuncti ante illos, qui adveniente Chriſto reperientur vivi, reſurgent, neque citius reprobis electi; ut opinatus eſt Theophylact. in 1. ad Theſ. cap. 4 ſed univerſi, tam electi, quàm reprobi; tam diu antè, quàm recentur defuncti, aut ſuperſtites adveniente Chriſto reperti, momento temporis reſurgent; ut expreſſis verbis habet Apoſtolus 1. Cor. 15. Cum enim omnis creatura nutui conditoris promtiſſimè obediat, ad ſonum tubæ omnes in ictu oculi comparebunt. Qui autem tunc vivi reperientur, tam boni quàm mali, per ignem, qui Iudicis faciem præcedet, in cinerem redigentur; ac ſi quid in eis ſordium fuerit, illo igne expurgabitur,

Aug. lib. 20. de civ. c. 20.

Digitized by Google

bitur, ac deinde primum omnes ſimul reſurgent, & poſtquam reſurrexerint, omnes electi protinus in aera in ſuis corporibus obviam Chriſto rapientur, ut ſignificat Apoſtolus 1. Theſſal. 4. ubi ordinem inter raptum & reſurrectionem conſtituit; non autem inter reſurrectionem eorum, qui prius fuerint defuncti, & eorum, qui reperientur adveniente Chriſto vivi.

Vtrum qui reſurgente Chriſto apparuerunt in ſuis corporibus, poſtea iterum eadem depoſuerint?

SED hic emergit QVAESTIO de iis, qui corpora ſua Chriſto reſurgente leguntur reſumpſiſſe Matt. 27. an iterum depoſuerint corpora? ut eorum potius ſuſcitatio, quã reſurrectio fuerit; ut ſentit Auguſtinus ep. 99. Chryſoſtomus ho. 39. in 1. ad Cor. Hieronym. in 27 c. Matth.

RECENTIORES plerique, nonnullis ex ſingulari privilegio cõceſſam putant reſurrectionem ad plenam immortalitatem, uti de B. Virgine ſentit Eccleſia; quibus vero hoc beneficium à Deo indultum ſit; & cur potius his, quam illis, ſolus Deus, qui omnia ſecundum cõſilium beneplaciti ſui operatur, novit. Davidis enim corpus non reſurrexiſſe atteſtatur in Actis Petrus ca. 2. De Apoſtolis, quod eorum corpora in terris adhuc reſerventur, ex populorum, apud quos ea ſunt, atteſtatione patet.

CAP. CCCLXIII.

Vtrum impij ad immortalitatem reſurgent?

Etiam impii reſurgent

CHRISTVS moriendo mortem devicit, totiuſque humanæ naturæ reſtitutionem promeruit, utque ſuum meritum non eſſet Adæ peccato contractius, voluit ut ſicut omnes in Adam corporaliter moriuntur, ita & omnes corporaliter Chriſti merito vivificarentur; ut unuſquiſque in corpore & anima ſecundum anteactæ vitæ merita reciperet, ſive præmia, ſive ſupplicia æterna.

IMMORTALITAS enim communis erit bonis & malis hactenus, ut corrumpi morique nequeant: ſed alterius generis erit incorruptio juſtorum, quã impiorum. In illis enim donum retributionis erit plena immortalitas animæ & corporis, ut pati aut dolere nequeant, in quibus implebitur illud Iſaiæ 25. *Præcipitabit mortem in ſempiternum.* & Oſeæ 13. *Ero mors tua, ô mors.* & 1. Cor. 15. *Noviſſima deſtruetur mors.* Et Apoc. 21. *Mors ultra non erit.* At in impiis integritas naturæ donum erit ſolum gratiæ gratis datæ, quæ cruciatum & dolorem non excludet, affligentẽ tamen, non interimentem. Auguſt. Enchir. ca. 92. Fulgent. li. de fide ad Petrum cap. 3.

CAP. CCCLXIV.

Vbi futura ſit reſurrectio?

Vbi futura ſit reſurrectio.

AMBIGI poteſt, utrum Angelorum miniſterio cineres omnium defunctorum in unum locum ubi futurum ſit judicium, congregandi ſint, in valle puta Ioſaphat, (de qua Ioelis 3) ut ibi clãgore tubæ ſimul excitati, repentẽ judici ſiſtantur; an potius quiſque ex eo loco proditurus, in quo ſepultus fuit? ut ſcriptura ſignificare videtur Ezech. 37. *Educam vos de ſepulchris veſtris.* & Ioan. 5 *Omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocẽ Filii Dei.* Et Matt. 27. *Monumenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorũ ſurrexerunt.* Acedit, quod Chriſtus ex monumento, in quo eum ſepelierant, exſurrexerit. Nec obſtat, quod multa monumenta perierint, vel quod corpora in varias orbis terræ partes delata, fruſtatim ſepulta fuerint; vel ab avibus, aut piſcibus, feriſve animantibus devorata; vel per vẽtos & auras in varia loca efflata. Nam

Digitized by Google

ta. Nam facile Angeli ſingulorum cineres ad cujuſque ſepulchrum, aut mortis locum deferent, ut ibi unuſquiſque reſurgat, ubi ſepultus aut mortuus fuerit Quod aperte Chryſoſtomus ſentit, dicens, Romam in illa die Petrum & Paulum ex ſua thecâ producturam.

NEQVE porro tunc verendum erit, ne plura in eodem loco corpora condita ſe invicem impediant, cum divinæ virtuti creatura omnis promptiſsimè pareat.

Quando futura reſurrectio ſit

QVANDO autem futura ſit reſurrectio, nobis incognitum Chriſtus eſſe voluit, quemadmodum & Iudicii extremi diem; ut ſupra latius deductum eſt.

CAP. CCCLXV.

De cauſa Reſurrectionis.

Cauſſa reſurrectionis efficiens.

PRIMARIA reſurrectionis corporum cauſa, Deus erit. Eiuſdem enim eſt ſuſcitare, & creare. Iuxta illud Rom. 8. *Qui ſuſcitavit Ieſum Chriſtum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora veſtra.*

Inſtrumentalis primaria Chriſtus.

EXEMPLARIS autem & inſtrumentalis primaria, Chriſtus primitię dormientium. Ille enim *reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ.* Philip. 3. Et: *Deus eos, qui dormierunt, per Ieſum adducet cum eo.* 1. Theſſ. 4. Ioan. 5.

Secundaria vox Archangeli.

SECVNDARIA vero inſtrumentalis cauſa erit, vox Archangeli, quæ & *tuba Dei* nominatur. Matth. 24. *Filius hominis mittet Angelos ſuos cum tubâ & voce magnâ.* Theſſal. 4. *Ipſe Dominus deſcendet de cælo in iuſſu, & in voce Archangeli, & in tubâ Dei.* 1. Cor. 15. *In noviſſima tubâ.* Matt. 25. *Clamor factus eſt.* Sophoniæ 1. *Dies illa, dies tubæ & clãgoris.* Iob. 26. *Quis poterit tonitrũ magnitudinis eius intueri?*

EX quibus probabiliter colligimus, manifeſtum aliquod ſignum, imo vocem auditui humano perceptibilem, Chriſti juſſu edendam, cujus virtute omnes defuncti mox exſurgant. Hinc 1. Theſſal. 4. Apoſtolus tria connectit: *In iuſſu, in voce Archangeli, & in tubâ Dei deſcendet de cælo*; quaſi juſſus ſit voce explicandus, aut promulgandus tubâ. ut Ioan. 5. inſinuari videtur: *Omnes qui in monumentis ſunt audient vocem Filij Dei.* Vnde quidã opinantur, Chriſtum vocem articulatam prolaturum, quæ eius imperium exprimat. Alij Chriſtum Archangeli miniſterio vocem editurum, non ore proprio ſentiunt, quoniam dicat Apoſtolus, *In iuſſu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei.* Et Matt. 24. *Filius hominis mittet Angelos ſuos cum tuba & voce magna.* Quæ Filii Dei vox merito dici poterit; quia eius juſſu fiet, omnemque ab eo energiam habitura eſt.

Quænam ſit futura vox Filii Dei ſive Archangeli præconis

QVAENAM vero iſta magna vox futura ſit, Matt. 25. exprimitur: *Ecce Sponſus venit, exite obviam ei.* Hieron. tom 4. in reg. Monach. cap. 30. vocem fore ait: *Surgite mortui, venite ad iudicium.* In ep. vero ad Alexandrum Minerium eandem vocem putat *clamorem*, & *tubam* ac *vocem Dei* nuncupari. *Clamorem*, ab affectu convocandi gentes: *vocem*, propter articulatum ſonum iudicis imperium exprimentem; ac demum tubam, propter vocis magnitudinem, vim & convocandi officium, juxta veteris legis morem, qui deſcribitur Numer 10. Ad quem Iſaias cap. 58. alludens: *Quaſi tuba*, inquit, *exalta vocem tuam*, Ioelis 2. *Canite tuba in Sion, convocate cœtum.* Ioannes Apoc. 7. & 10. tubarum meminit. & 1. Cor. 15. Apoſtolus: *In noviſsimâ tubâ.* Per tubam Auguſtinus epiſt. 120. ca. 34. manifeſtum aliquod ſignum intelligit

Clamor.

Vox.

CAP.

Digitized by Google

CAP. CCCLXVI.

De reſurgentium corporum dotibus.

Dotes reſurgentium corporum IV

REDIVIVA ſanctorum corpora ejuſdem, cujus antea, erunt naturæ, ſed multò alterius conditionis & gloriæ. Quatuor autem præcipua eorum ornamenta erunt, quæ vulgò dotes nuncupantur, & ab Apoſtolo 1. Cor. 15 & ad Philip. 3. traduntur: quarum prima eſt, *Impaſsibilitas*, quæ præſtat corpori, ne corrumpi, pati, affligi, vel incommodo aliquo affici queat. *Seminatur*, ait, *in corruptione, ſurget in incorruptione*. Vocatur autem hæc dos *Impaſsibilitas* potius quàm *Incorruptio*, ut proprietatem corporis glorioſi deſignet. Nam & impiorum corpora incorruptionem quandam ſortientur, ut ſcilicet interire nequeant; ſed tamen affligi poterunt. Beatorum verò corpora inviolabili munere immortalitatis induentur, ut lædi, dolorem ſentire, æſtuare, algere, ſitire, aut eſurire, morbo aut ſenectute inveteraſcere, nequeant; bibere tamen & comedere, poſſibilitate, non neceſſitate, poſſint: ut Scriptura docet Iſaiæ 35. 51. Apoc. 21. Auguſtinus lib. 20. De Civitat. cap. 17. Epiſt. 49. q. 1.

Impaſſibilitas.

LONGE itaque felicior erit Beatorum, quàm primi hominis immortalitas, qui poterat non mori: hi verò non poterunt omnino mori. Auguſt. Ench. cap. 105. lib. 13. De Civit. cap 22. & lib. ult. cap. ult.

Immortalitas beatorum.

ORIETVR autem hæc plena corporis impaſſibilitas ex perfecto animæ in corpus glorioſum dominio, & ex ablatione omnis corruptibilitatis. Auguſtinus epiſt. 146.

NON tamen hæc impaſſibilitas, ſenſuum uſum excludet, in quo reperitur paſſio quædam, ſed perficiens, non corrumpens. Etenim beati ſe invicem, atque Chriſti Humanitatem cernent, Deo laudes decantabunt, eaſque audient. Apoc. 4 Naribus etiam ſuaviſſimum odorem corporum glorioſorum percipient, atque lingua ſaporem, quem humor perpetuus ex optimo qualitatum temperamento dimanans efficiet: ac denique ſe invicem & alia tangendo ſumma voluptate perfruentur, ut Luc. 21. Dominus de ſuo corpore aſſeruit: *Palpate & videte*. Per hunc autem ſenſuum uſum Beati non nova intellectus judicia, ſed nova ſenſus communis experimenta recipient.

Vſus ſenſuũ in beatis.

SECVNDA glorioſi corporis dos, eſt *Claritas*, qua *fulgebunt ſicut ſol*, Matt. 13 *tanquam ſplendor firmamenti, & ſtellæ*, Danielis. 12 *tanquam ſcintillæ*, Sapientiæ 3. *ſicut nix*, Pſ. 67. Cujus ſplendoris ſpem Chriſtus in ſua transfiguratione monſtravit, ut monet Leo in ſer. *De Transfig.* & Macarius hom. 15.

De claritatis dote.

Matth. 17. Claritas corporum beatorum figurata in transfiguratione Chriſti. Leo in ſerm de transfig.

HVIVS dotis meminit Apoſtolus 1. Corinth. 15 *Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria*. Et Philippen. 3 *configuratum corpori claritatis ſuæ*. Cujus gloriæ imaginem Angelus Dominicæ reſurrectionis nuncius exhibuit, apparens coopertus ſtola candida. Marc. 16. *Et erat aſpectus eius ſicut fulgur, & veſtimenta eius ſicut nix*. Matth. 28. Ioan. 20. ut obſervat Chryſologus ſer. 74. Ejuſdem gloriæ ſpeciem quandam expreſſit facies Moyſis, in quam filij Iſrael intendere non poterant, Exodi 34.

In ſtola candida

In facie glorioſa Moyſis.

CAVSA tantæ claritatis erit animæ felicitas, in corpus redundans, ac proinde pro diverſitate beatitudinis animarum, erit quoque diſpar ſplendor corporum, ut Apoſtolus 1. Corinth. 15.

Pro diverſitate gloria animarum diſpar erit, claritas corporum.

docet: *Stella à ſtella differt in claritate: ſic & reſurrectio mortuorum.* Hieronymus in 12. cap. Danielis & in cap. 2. Naum. Hanc glorioſi corporis ſui claritatem Chriſtus poſt Reſurrectionem ſuam oculis diſcipulorum occultavit, non tamen ea caruit; ut monet Auguſt. lib. 22. De Civit. cap. 19.

Dei cicatrices.

SED hic QVAESTIO emergit de cicatricibus ſanctorum, quomodo venuſtati corporum non obſint Chriſtum cicatrices retinuiſſe, imò & foramina clavorum, Evangelium tradit, *ut* (inquit Ambroſius in cap. 24 Lucæ) *amorem erga ſe noſtrum acueret, Deoque Patri, quanta pro nobis paſſus eſſet, aſſiduè repræſentaret.* An verò Sancti cicatrices quoque retenturi ſint, diſputat Auguſtinus lib. 22. De Civit. cap. 20. ubi reſolvit, certum eſſe, Sanctorum corpora fore integra, perfecta, ſiue vitio & deformitate venuſta; in quibus ſi veſtigia exſtent vulnerum, tanquam virtutis indicia, ſuper aurum, & lapidem precioſum refulgebunt, & ad felicitatis cumulum pertinebunt; ſicuti forſitan in damnatis ad miſeriam & impietatis argumentum ſigna quædam apparebunt membrorum ob flagitia reſectorum.

An cicatrices futuræ in beatorũ corporibus.

De Agilitate.

TERTIA glorioſorum corporum dos erit, *Agilitas*, qua corpus onere nunc aggravante liberatum, pro animæ nutu citiſſimè movebitur, ut ibi puncto temporis ſit, ubi anima eſſe volet eritque tanta obediendi facilitas, quanta regnandi vivendique felicitas; ut docet Auguſtinus lib. 13. de Civit. Dei cap. 18. & lib. 16. cap. 27 atque lib. 22. cap. 11. & ult. Quam corporum agilitatem, ut imperceptibili tempore moveantur, ſicut Angeli corpora transferunt in momento: (ut de Abacuk legitur Danielis 14) inſinuat Iſaias cap. 14 *Current & non laborabunt: volabunt & non deficient.* Et Sapientiæ 3. *Iuſti tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent.* Hic autem diſcurſus à Beatis fiet, non ex indigentia, ſed ad libertatis demonſtrationem, necnon ut potentia uſu ſuo decoretur. Non enim inſtar lapidum immobiles eſſe decet, ſed abſque ullo labore, fatigatione ſummaque facilitate moveri congruit. Econtra verò impiorum corpora ſuo pondere inſtar Dathan & Abiron in infernum deprimentur, & vinculis aſtricta ibi concludentur. Iuxta illud Matth 22. *Ligatis manibus & pedibus proijcite eum in tenebras exteriores.*

Sancti diſcurrent, nõ ex indigentia, ſed libertate. atque ut potentia uſu exiſtat.

Numer. 16.

De Subtilitate.

QVARTA corporis glorioſi dos erit. *Subtilitas*, qua fiet, ut corpus ad nutum animæ cuncta penetrare poſſit. Quam indicat Apoſtolus 1 Corinth. 15. *Seminatur corpus animale, ſurget ſpirituale* non quia corpus, quantum ad ſubſtantiam, eſſe deſinet; ſed quia ſpiritu vivificante abſque corporeis alimentis, depoſita omni corruptione ac tarditate, ſubſiſtet, ablata carnis contra ſpiritum luctà, ciborum indigentia, necnon gravitate motum impedienti; ac denique, quia inſtar ſpiritus omnia, quæ anima volet, momento penetrabit, quantumvis ſolida corpora. *Subtile* itaque dicitur fore, propter activæ potentiæ magnitudinem, ſicuti dicimus *intellectum ſubtilem*, qui ad rerum intimam cognitionem pervenit, occultaque ſcrutatur; & *viſum ſubtilem*, qui minima facilè percipit. Nomen enim *ſubtilitatis* à penetrãdi virtute ſumptum eſt. Virtus autem penetrandi trifariam oritur: aut à quantitatis parvitate, quæ *acuties* vocatur, ut in acu; vel propter materiæ raritatem, vt aqua, aer, ignis: aut demum ab agendi virtute, quomodo ſol, vinum, oleum penetrativa eſſe vulgò aſſerũtur. Qua ſignificatione corpora glorioſa ſubtilia fore creduntur, quia omne ſolidum penetrare ad nutum

Quomodo corpus ſpirituale futurum.

animæ

Digitized by Google

animæ poterunt, ut docet Auguſtinus li. 3. De Civit cap. 20. Enchir. cap. 91. Hieronymus in epiſt. ad Pammachium contra errores Ioannis Ieroſolymitani. Gregorius lib. 14. Moral. cap. 26.

An penetratio corporum beatorum miraculoſa ſit.

AN verò corpus glorioſum ſolida penetret ex conditione ſui ſtatus, an potius divinâ virtute, ſingularique miraculo, inter Doctores ambigitur. PRIVS viſum eſt Chryſoſtomo hom. 86 in Ioann. Epiphanio in hæreſi Origenis, Damaſceno lib. 4. De Fide c. 19. & vlt. Bonaventuræ atque Scoto in lib. 4. ſentent. diſt. 49. POSTERIVS autem placet Hilario li. 3. De Trinit. ſub finem. Hieronymo in epiſt. contra erro. Ioannis Ieroſolymitani; Ambroſ. lib. 10. in Lucam ca. 24. Auguſtino epiſt 3. in ca. 20. Ioann. Gregorio hom. 8. Paſchæ. Fulgentio de Incarn. cap. 11.

CAP. CCCLXVII.

De qualitate corporum damnatorum.

QVAMVIS fatigare nos minimè debeat incerta eorum habitudo, quorum certa eſt damnatio, ſcire tamen profuerit, quoſdam ſentire, damnatos cum ijs corporum vitiis reſurrecturos, cum quibus defuncti fuerint, ut Durandus in lib. 4. Sent. diſt. 4. qu. 2. D. Thomas autem ſine aliquo naturæ vitio reſurrectura putat, ex illo Apoſtoli 1. Cor. 15. *Mortui reſurgent incorrupti*, hoc eſt, interprete Ambroſio *integris corporibus*: quod & ratio ſuadet. Nam corporum deformitates non iuxta cuiuſque merita vel demerita in hac vita contingunt, neque pulchritudo cuiquam hic ſecundum ſua merita donatur, cum plerumque nocentiſſimi formoſiſſima corpora, & ſanctiſſimi deformia ſortiantur: pœnam verò futuri ſeculi, hujus vitæ culpæ, non autem perpeſſæ miſeriæ correſpondere oporteat. Quare probabilius eſt, Christum in reſurrectione correcturum, quidquid fuerat in corporibus vitiatum; quoniam integritas illa corporum, ſicut & hic ſpacioſitas, donum erit, non gratiæ iuſtificantis propriæ bonis, ſed gratis datæ, communis iuſtis & reprobis.

An damnatorum corpora ſine vitio naturæ ſint reſurrectura.

CAP. CCCLXVIII.

De fructu emanante ex Fide Reſurrectionis Carnis.

Fide reſurrectionis, nos & alios in morte cōſolamur.

EX huius articuli fide tam noſipſos quam alios in eorum morte, qui neceſſitudine aut benevolentia nobis coniuncti ſunt, conſolari valemus; ut docet Apoſtolus 1. Theſſ. 4. Cyprian. de mort.

In omni tribulatione.

SECVNDO in omnibus præſentis vitæ calamitatibus, reſurrectionis meditatio plurimum ſolatij confert. Hac ſpe Iob mærentem animum erigebat. cap. 19.

Corporis coinquinationes vitamus.

TERTIO ex hac fide corpora noſtra inquinata ſervamus, eademque hic afflictionibus & pœnitentiâ emundare ſtudemus, ut ſplendoris ibi capaciora inveniantur.

Prompti ad omnia incōmoda perferenda reddimur.

QVARTO ex eadem fide promptitudo jejunandi, frigus æſtumque patiendi, & omnia corporis incommoda, nec non mortem ipſam (ſi opus ſit) perferendi, naſcitur; ut patet 2. Machabæorum ca. 7. *Spiritum vobis iterum cum miſericordia reddet, & vitam, &c.*

Corpora defunctorum ſepelimus.

POSTREMO ex hac fide impellimur, ad honeſtè ſepelienda defunctorum corpora, quæ ſuo Creatori non pereunt ſed vivunt. Diſcimus quoque Sanctorum Reliquias, quæ in terris ad tantam

Digitized by Google

anima reaſſumpſit,multiſque argumentis hoc ipſum Dominus evidentiſſimum effecit, cum Apoſtolis loquendo, bibẽdo, comedendo, ſua vulnera conſpiciẽda palpandaque illis exhibendo. Quam reſurrectionem Chriſti quia ſit exemplar noſtræ. Apoſtolus nos perpetuo recolere jubet, 1. Cor. 15 *Nam ſi Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt,* ait *prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra.* Si enim reſurrectio non eſt, bibamus & comedamus: cras enim moriemur. Tolle ſpem reſurrectionis, & ſublata eſt omnis obſervantia pietatis. *Deſperantes,* ait Apoſtolus Ephe. 4. *tradiderunt ſe impudicitiæ:* ac Sapient. 2. *Exiguum & cum tædio eſt tempus vitæ noſtræ &c.* Quare Apoſtolus ad Heb. 6. fidem reſurrectionis meritò ad fundamentum noſtræ religionis pertinere affirmat. Quantum enim illa ad pietatem & afflictorum cõſolationem valeat, unius Iob exemplũ c. 19. demonſtrat: *In noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & videbo Deum, ego ipſe, & non alius: repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.* Hæc ſanè ſpes atq; conſtans reſurrectionis fides, pueros illos Machabæos, infinitoſque alios Martyres & confeſſores, in quibuslibet huius vitæ ærumnis, ſuppliciis ac tormentis invictos reddidit, atque cum lætitia mortem (quam impii reformidant) appetere, futuræque vitæ bona expetere, impulit. Dionyſ. Areop. lib. de Eccleſi. Hier. c. 7. p. 1.

Iob. 19.

2. Matt. 6.

CAP. CCCLIX.

Quibus argumentis reſurrectio futura perſuaderi poſſit?

Reſurrectio argumẽtis aſſeritur.

QVAMVIS certa fide reſurrectionẽ corporũ futuram tenendũ ſit, attamen profuerit, etiã rationib. & exemplis oſtendere, illã à natura vel humanæ rationis intelligentia nõ abhorrere, nec eſſe alienam. Quærenti enim, *quomodo reſurgẽt mortui?* Apoſt. 1. Co. 15 reſpondet: *Quod ſeminas, nõ vivificatur, niſi prius moriatur:* & non corpus, quod futurum eſt, ſeminas, ſed nudũ granũ, re puta tritici, aut alicuius cęterorũ. Deus autẽ dat illi corpus, ſicut vult. Inde à ſimili infert, quod hominis corpus, licet corrumpatur, ſurgere tamen incorruptione donatum poſſit.

ADIVNGI ſimilitudines poſsũt de luce, quæ veluti moriendo quotidie oculis noſtris ſubtrahitur, & rurſus quaſi reſurgẽdo apparet: itẽ de arboribus, quæ hieme ornatũ ſuũ perdentes aridæ vidẽtur, at recurrente æſtate, velut reſurgendo, virorẽ, frondes, & fructus recuperant. Cernimus inſuper ſemina putreſcere, ac veluti emori, rurſuſq; germinãdo reſurgere cũ fœnore *Niſi* .n. *granũ frumenti cadens in terrã mortuũ fuerit, ipſũ ſolũ manet. Si autẽ mortuum fuerit, multũ fructũ affert,* inquit Dominus Ioan. 12. Vide Aug. tract. 8. & 24. in Ioan. Gregor. lib. 14. moral. cap. 14.

Ex animarũ immortalitate ſequitur corporum reſurrectio.

EX animarum quoque immortalitate Dominus corporũ reſurrectionẽ fore cõcludit, Mat. 22. *Non eſt Deus mortuorũ, ſed vivorũ.* Igitur cũ Abrahã, Iſaac, Iacob ſecundũ animã vivant, ſecundũ corpora etiã reſurgent. Cum .n. animæ immortales ſint, & ad humana corpora naturalem propenſionem veluti hominis partes retineant, ſequitur, contra earũ naturã fore, quod à corporibus perpetuò ſeiunctæ manerent. Nullũ autẽ violentum diuturnũ eſt: conſentaneũ ergo fuerit, vt animæ ſuis corporibus denuo coniungantur. Quòd autem extra corpus animæ ſtatus non ſit purior eique melior, vt opinatus eſt Plato, & Porphyrius, Augu. teſte lib. 12. de ciu. c. 26. euinci poteſt ex eo, quòd omnis pars à ſuo toto ſeparata, imperfecta ſit, ideoq; anima

Digitized by Google

anima à corpore ſeiuncta plenam felicitatem adipiſci nequeat; cui proinde ut nihil deſit, corporis reſurrectio neceſſaria ſit, ut ſatietur naturalis eius corporis adminiſtrandi appetitus, & intentione omnimoda in ſummum bonum feratur Aug. lib. 12. de Gene. ad lit. c.35.

Ex lege iuſtitia & remuneratiónis colligitur hominũ reſurrectio

PRAETEREA iuſtitiæ divinæ ratio corporis reſurrectionem expoſcit. Cum enim homini ex corpore & anima conſtanti propoſita fuerint præmia, ſi bene viveret; ſupplicia, ſi malè; corpuſque & anima ſimul iuncta iter mortalis vitæ peregerint, & vel virtutum vel vitiorum cauſæ ac inſtrumenta fuerint; æquum eſt, totum hominem anima & corpore conſtantem, recipere *prout geſſit in corpore, ſive bonum, ſive malum.* Quam rationem indicat Apoſtolus 2. Corinth. 5. *Oportet nos omnes manifeſtari ante tribunal Chriſti, ut recipiat unuſquiſque prout geſſit in corpore ſuo.* Eodem argumento utitur Dionyſius Areopagita libr. de eccleſiaſtica Hierarchia, c. 7. par. 1.

ACCEDIT, quòd cum anima ſola nec bene fecerit, nec malè, ſed cum corppre, juſtum eſſe, ut non ſola cruciëtur, aut coronetur, ſed cum corpore, in quo peccavit, aut Deum glorificavit. Si enim corpori nulla eſſent repoſita præmia, miſerrimos eſſe ſequeretur qui pro Chriſto in hac vita Martyrium graviſſimaque tormenta perferunt, cum pro illis in altera vita nihil eſſent recepturi. Quo argomento utitur Apoſto 1. Co. 15. *Si in hoc mundo tantum in Chriſto ſperãtes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.* Chryſoſtom. hom. 1. ad populum Antioch.

POSTREMO corpora noſtra reſurrectura ſuadet, quod hic ſint Chriſti corporis myſtici membra, ſuo capiti aliquando configuranda. Ad hoc enim Baptiſmo regenerantur, & Chriſti vivifica immortalique carne paſcuntur, necnon à Spiritu ſancto inhabitantur. Quo argumento Dominus utitur Ioann. 6. *Qui manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum,* Et Ioan. 4. *Aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Et Apoſtolus Rom. 8. ad Phi ip. 3. Dionyſius Areopagita lib. de eccleſ. hierarchia, ca. 7. Irenæus li. 5. contra hæreſes, c. ult. Hier in ep. ad Pammach. Cyrillus in Ioan. Damaſc. li. 4. de fide c. 28.

CAP. CCCLX.

Idem corpus anima recipiet.

Idem corpus reſurget

CVM reſurrectio ſit eiuſdem quod cecidit ad vitam revocatio, ut quiſque recipiat propria corporis; manifeſtum eſt, idem prorſus, quod anima hic obtinuit corpus, reſuſcitandum *Oportet* (inquit Apoſtolus 1. Cor. 15.) *corruptibile hoc corpus induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatẽ.* Et Iob 19. *quem viſurus ſum, ego ipſe, & nõ alius, & oculi mei cõſpecturi ſunt.* Neque tantum ſingulæ animæ ſingula ſua corpora, ſed & ſingula ſua membra, quibus humani corporis integritas cõpletur, recuperabunt. Nam in quemlibet cinerem hominũ caro ſolvatur, in quoſlibet halitus auraſq; diffugiat, in quamlibet aliorum corporum ſubſtantiam, vel in ipſa elementa vertatur, in quorũcunque animalium, etiam hominum cibum cedat, carnemq; mutetur, illi animæ puncto temporis redibit, quæ illam primitus ut homo fieret, creſceret, viveret, animavit, adeò; ut ne quidem unus capitis noſtri capillus ſit periturus. Mat. 10. Aug. Enchir. 87 88. lib. 22. de civit. ca. 20. Damaſc. lib 4. ca. 48. de fide.

An vero ſingulæ corporis partes ad ſua men-

membra reditura ſint, an ex tota mole carnea, qua prius homo conſtitit, idem corpus reformandum ſit, diſputat Aug. Enchi. cap. 98. prolato de fuſili ſtatua exemplo. Sed cum reſurrectionis beneficium homini præſtat, quod immortalitatis donum, ſi homo nó peccaſſet certum eſſe videtur, quod unaquæque corporis pars habitura ſit locum & ſitum in corpore glorioſo, quem in mortali habuit, ut ex Chriſti corpore apparet, quod noſtræ reſurrectionis exemplar eſt. Quod Iob quoque cap. 19. ſenſit dicens: *Oculi mei conſpecturi ſunt*. Et cap. 37. Ezechiel unumquodque os ad ſuam juncturam rediturum ait.

In ſua effigie quiſque reſurget.

VNDE inſuper colligimus, unumquemque in ſua effigie reſurrecturum, diſcernibilemque perſonæ proprietatẽ habiturum. cum enim Deus nec à motu, nec à tempore, nec ab ulla cauſa ſecundaria dependeat, idem numero corruptum reproducere poteſt. Talis ergo ibi quiſque erit, ut dignoſci poſſit, quoſi idem ſit, qui hic vixit, ſublato tamẽ omni vitio, quia per Chriſtum virtute divina reparabitur, quidquid hic ſuperfluum, aut per miſeriam ademptũ corporibus fuerit. Nullus enim ibi gibboſus, claudus, luſcus, obeſus, aut macer, vel quodammodo deformis erit. Augu. Enchir. cap. 90. 85. & 77. docet, acturam reſurrectionem circa fœtus abortivos, ut quidquid formæ defuit, impleatur, ut non deſit perfectio, quæ tempore acceſſura erat. Circa noſtra verò etiam inſtaurandum eſſe, quod erat vitiatum, correcta emendataque natura tradit: quod in corporibus Sanctorum certò futurum eſt. Sed an damnatorum corpora ſint ab omni vitio, corruptione ac deformitate libera futura, incertum eſſe putat Au. Ench. c. 92. Dolere enim poterunt, quavis eos ille non interimet, ſed affliget dolor, qui in Scripturis mors ſecunda dicitur.

Defectus corporum tolletur.

An in damnatis.

De ſtatura corporum reſurgentiũ

QVOAD ſtaturam verò, etiam certum eſt, eam fore in electis quantitatẽ, & formam, qua nec majorem, nec minorem deſiderent. Futuram autem ſtaturam reſurgentium variam, cuiuſque videlicet eam, quam in juvenili ætate habuit, aut habere debuit, poſt Magiſtrum diſt. 44. lib. quarti communiter opinantur Scholaſtici, docentes, in reſurrectione non tantum ſpeciei, ſed etiam cujuſque individui perfectionem recuperandam eſſe, in qua ſtaturam comprehendi dicunt, quæ à natura neque prohibita, neque errante unicuique in juvenili ætate inducta fuiſſet. Quod ſi ex naturæ vitio quibuſdã nimia proceritas, aut brevitas obtigiſſet, reſurrectionis beneficio deformitas omnis auferetur. Vnde gigantes & pigmæi decentem ſtaturam recipient, Deo ſic materiam in unoquoque modificante, ut nec ex ea aliquid pereat, & quod alicui defuit, ille ſuppleat, qui de nihilo potuit omnia creare quæ voluit.

Corporum inæqualitas.

IN reſurgentibus tamen rationabilis erit inæqualitas corporum, ſicut eſt vocum, quibus cantus impletur, conſonantique varietate ſuaviter reſonat. Auguſtinus Enchirid. ca. 90. & lib. 22. de ci. cap. 16.

De colore corporum reſurgentium.

QVANTVM ad colorem corporum reſurgentium, is varius erit, nihil tamẽ venuſtati officiens, ſed deſerviens: Beatis enim is color erit, qui ſit nitidus, ſplendorique ac doti claritatis aptiſſimus. Nigredo autem æthiopum, cum ex nimia ſolis aduſtione proveniat, ut & omnis alius color, ex naturæ vitio proveniens, corrigetur.

De reſurgẽtium ætate

DE reſurgentium porrò ætate Magiſter lib. 4. Sentent. diſt. 44. & poſt eum Scholaſtici Doctores ex Apoſtolo ad Ephe. 4. *Donec occurramus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*, uno conſenſu docent, unumquem-

Digitized by Google

numquemque in ea ætate reſurrecturum in qua Chriſtus reſurrexit: hoc eſt, in iuvenili ætate. Cuius ſententiæ Aug. quoque meminit lib. 22. de civit. c. 15. ad quam illud Pſ. 103 *Renovabitur ut aquilæ iuventus tua*, referri poteſt, iuxta Ambr. ſerm. 54. Petrum Chryſologum 82. ſer. Quia enim reſurectio vitia cuncta emendabit, & cum in pueris atque ſenibus natura deficiat, aptiſſime omnes in iuvenili ætate reſurrecturos credimus.

De ſexu reſurgentium

NONNVLLI occaſione verborum Apoſtoli ad Epheſ. 4. *in virum perfectum* opinati ſunt, ſexum femineum in virilem tempore reſurrectionis commutandum, ut ibi ſolum viri ſint, quemadmodum ab initio Deus virum ſolum creavit: & quoniam tunc nulla ſit futura generatio, quia omnes erunt conformes imagini filii Dei. Rom. 8. Sed aliud nos docet Chriſtus Matth 22. utrumque ſexum ab eo reſtituendum, qui utrumque creavit. Nam in reſurrectione nuptias futuras negavit, non feminas: quinimo eas ibi fore confirmavit, dicens: *Nō nubent*, quod ad feminas pertinet, *neque uxores ducent*, quod ad viros. Erunt ergo ibi uxores, ſed ſimiles angelis Dei, quoad immortalitatem, & beatam Dei contemplationem, ut notat Hi. in 22. ca. Mat. & ep. ad Pāmachiū. Aug. l. 22. de ci. c. 17. ubi docet, vitia corporibus tūc detrahenda, non naturam, ad quam ſexus pertinet. Proſper l. 1. de vita contempl. c. 11. *Ibi diverſi ſexus erunt corpora, ſed abſque turbida pudendaque libidine*. Nec aliud vult Hil. in 22. c. Mat. negans uſū ſexuum ibi fore, obnoxium videlicet illecebris libidinis. Nam ibi multa præter ſexum alium habitura ſunt, quam in hac vita uſū, puta ad ornatum, ſapiētiæ divinæ commendationem, ad humanæ naturæ complementum: ſicut in hac vita ſolum ad venuſtatem virorum ubera ſervire conſpicimus. Quid igitur mirū, ſi etiam tunc membra genitalia, humores atq; potentiæ, generativa, nutritiva, digeſtiva, & expulſiva, variique ſenſus, in beatis futura ſint, ut in eis infinita Dei bonitas & ſapientia reluceant! Quando autē Apoſtolus, *in virū perfectū omnes reſurgere* dicit, *viri* nomen pro *homine* ponit. Aug. lib. 18. de civit. cap. 22.

Vterque ſexus in reſurrectione futurus

CAP. CCCLXI.

An aliqui ſine morte ſint ad præmia vel ſupplicia rapiendi?

An quidam ſine morte ſint rapiendi?

QVAMVIS certū ſit, omnes qui morientur, reſurrecturos; non tamen æque certum, an omnes morientur; quia Matth. 24. dicitur: *Sicut in diebus Noe* &c. 1. Theſſ. 4. *Rapiemur obviam Chriſto in aera*. & 1. Cor. 15. in græcis codicibus legitur: *Non omnes quidem dormiemus, ſed omnes immutabimur*. Quomodo legit Orig. cōtra Celſum, Chryſ. ho. 42. in 1. ad Cor. Theodor. in c. 4. prioris ep. ad Theſſ. & alij, quorū meminit Hieronym. in ep. ad Alex. & Minerium; & in epiſt. ad Marcellam de hac ipſa re ambigit, utrum omnes ſint morituri, ut & Auguſtinus quæſt. 3. ad Dulcitium, Ambroſ. in cap. 15. prioris ad Corinth. Gennadius libr. de eccleſ. dogmat. cap. 7. Eraſmus in comment. 15. cap. 1. ad Cor. & 1. Theſſalon. 4. Faber Stapulenſis cum Cajetano.

Græcorum lectio.

Latinorū lectio verior.

NIHILOMINVS Hieronymus in ſupradicta epiſt. ad Alexandrum & Minerium, Latinorum, communem lectionem *Omnes quidem dormiemus*, veriorē eſſe demonſtrat, qua uſi ſunt vetuſtiſſimi ſcriptores: Tertullianus lib. de reſurrectione carnis, Ambroſius in comment.

Hilarius in Pſalm.118. Auguſtinus lib. 20.de civit.cap.20, ubi ſcripturæ conformius eſſe oſtendit, quòd omnes morientur; ſiquidem ibidem 1.Cor.15. habetur: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabũtur.* ac iterũ: *Quod ſeminas, non vivificatur, niſi priùs moriatur.* &: *Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori.* Hebr.9 *Quis eſt homo, qui non videbit mortem?* Pſal.88. *Omnes morimur,* 2.Regum 14. Generalis denique in homines lata eſt ſententia: *Terra es, & in terram redibis.* Et ſi *oportuit Chriſtum mori, & ita intrare in gloriam ſuam:* quanto magis decet, omnes mortis filios ſemel mori, exemploque Domini ſui reſurgere.

ACCEDIT, quòd Concilium Tridentinum verſionem vulgatam cum omnibus ſuis partibus authenticam eſſe declaraverit. Nec huic lectioni repugnat, quòd Apoſtolus ait 1.Theſſal.4. *Deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto:* nam qui adveniente Domino vivi reperientur, in ipſo raptu morientur, ut docet in eum locum Ambroſ. & Auguſt. lib 20. de civit. ca.20. ubi omnes in cinerem redituros addit, quia cinis & terra fit, quiſquis vitam amittit. Vnde Ezech.37. oſſa arida vivificari dicũtur; & terra cujuſque vocatur exanime corpus.

In raptu moriuntur.

In cinerem redit, qui vitam amitit.

CAP. CCCLXII.

Vtrùm omnes ſimul reſurgent?

An ſimul omnium fiat reſurrectio.

APOSTOLVS 1.Theſſal. 4. ait: *Mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi, deinde nos qui vivimus.* Vbi ſcriptura ſignificare videtur, eos, qui ante Chriſti adventum defuncti fuerint, priùs reſurrecturos; deinde illos, quos adveniens vivos reperiet. Et Apocalyp. 20. aſſerit, ſanctos cum Chriſto annis mille regnaturos; ac primæ ſecundæque reſurrectionis meminit. Ex quibus Chiliaſtæ opinati ſunt, Chriſtum in hunc mundum rediturum, ac electos reſuſcitaturum, cum quibus ſit hic in ſumma felicitate annis mille regnaturus, quibus demum finitis, reprobos ſit à mortuis excitaturus. Quam opinionem Auguſtin. rejicit lib.20. de civit. c.7. Eius authorem quidam faciunt Papiam, de quo Hieron. lib. de Eccleſ. ſcriptoribus, & in Ezechielem cap. 36. Nicephorus lib 3. hiſt. cap.20.

Chiliaſtarum author.

PAPIAE ſententiam amplexi ſunt: Irenæus li.5.c.ult. Tertullian. Victorinus, Lactant. lib.7 Inſtit. cap.24. Euſebius lib.3. hiſt. cap.28. Cerinthum authorem Chiliaſtarum nominat, contra quem Dionyſ. Corinthium ſcripſiſſe commemorat. Sed Papiæ & Cerinthi diverſa fuit opinio: ille ſiquidem ſpirituales delicias tantum agnoſcebat; hic verò corporales. Sed inter fabulas tã huius, quàm illius ſententiam reponendam eſſe, docet Hieron. in epiſt. ad Alexandrum & Minerium, quoniam Ioann.5. & 1.Cor.15. in momento, & ictu oculi, canente noviſſima tuba, reſurrectionem omnium fore ſcriptura tradit. Vnde neque longè ante Chriſti adventum, defuncti ante illos, qui adveniente Chriſto reperientur vivi, reſurgent, neque citius reprobis electi; ut opinatus eſt Theophylact. in 1.ad Theſ.cap.4 ſed univerſi, tam electi, quàm reprobi; tam diu antè, quàm retentur defuncti, aut ſuperſtites adveniente Chriſto reperti, momento temporis reſurgent; ut expreſſis verbis habet Apoſtolus 1.Cor.15. Cum enim omnis creatura nutui conditoris promtiſſimè obediat, ad ſonum tubæ omnes in ictu oculi comparebunt. Qui autem tunc vivi reperientur, tam boni quàm mali, per ignem, qui Iudicis faciem præcedet, in cinerem redigentur; ac ſi quid in eis ſordium fuerit, illo igne expurgabitur.

Aug. lib. 20. de civ. c.20.

bitur, ac deinde primum omnes ſimul reſurgent, & poſtquam reſurrexerint, omnes electi protinus in aera in ſuis corporibus obviam Chriſto rapientur, ut ſignificat Apoſtolus 1. Theſſal. 4. ubi ordinem inter raptum & reſurrectionem conſtituit; non autem inter reſurrectionem eorum, qui prius fuerint defuncti, & eorum, qui reperientur adveniente Chriſto vivi.

Vtrum qui reſurgente Chriſto apparuerunt in ſuis corporibus, poſtea iterum eadem depoſuerint?

SED hic emergit QVAESTIO de iis, qui corpora ſua Chriſto reſurgente leguntur reſumpſiſſe Matt. 27. an iterum depoſuerint corpora: ut eorum potius ſuſcitatio, quã reſurrectio fuerit; ut ſentit Auguſtinus ep. 99. Chryſoſtomus ho. 39. in 1. ad Cor. Hieronym. in 27 c. Matth.

RECENTIORES plerique, nonnullis ex ſingulari privilegio cõceſſam putant reſurrectionem ad plenam immortalitatem, uti de B. Virgine ſentit Eccleſia: quibus vero hoc beneficium à Deo indultum ſit; & cur potius his, quam illis, ſolus Deus, qui omnia ſecundum cõſilium beneplaciti ſui operatur, novit. Davidis enim corpus non reſurrexiſſe atteſtatur in Actis Petrus. ca. 2. De Apoſtolis, quod eorum corpora in terris adhuc reſerventur, ex populorum, apud quos ea ſunt, atteſtatione patet.

CAP. CCCLXIII.

Vtrum impij ad immortalitatem reſurgent?

Etiam impii reſurgent

CHRISTVS moriendo mortem devicit, totiuſque humanæ naturæ reſtitutionem promeruit, utque ſuum meritum non eſſet Adæ peccato contractius, voluit ut ſicut omnes in Adam corporaliter moriuntur, ita & omnes corporaliter Chriſti merito vivificarentur; ut unuſquiſque in corpore & anima ſecundum anteactæ vitæ merita reciperet, ſive præmia, ſive ſupplicia æterna.

IMMORTALITAS enim communis erit bonis & malis hactenus, ut corrumpi morique nequeant: ſed alterius generis erit incorruptio juſtorum, quã impiorum. In illis enim donum retributionis erit plena immortalitas animæ & corporis, ut pati aut dolere nequeant, in quibus implebitur illud Iſaiæ 25. *Præcipitabit mortem in ſempiternum.* & Oſeæ 13. *Ero mors tua, ô mors.* & 1. Cor. 15. *Noviſſima deſtruetur mors.* Et Apoc. 21. *Mors ultra non erit.* At in impiis integritas naturæ donum erit ſolum gratiæ gratis datæ, quæ cruciatum & dolorem non excludet, affligentẽ tamen, non interimentem. Auguſt. Enchir. ca. 92. Fulgent. li. de fide ad Petrum cap. 3.

CAP. CCCLXIV.

Vbi futura ſit reſurrectio?

Vbi futura ſit reſurrectio.

AMBIGI poteſt, utrum Angelorum miniſterio cineres omnium defunctorum in unum locum ubi futurum ſit judicium, congregandi ſint, in valle puta Ioſaphat, (de qua Ioelis 3) ut ibi clãgore tubæ ſimul excitati, repentẽ judici ſiſtantur; an potius quiſque ex eo loco prodituris, in quo ſepultus fuit: ut ſcriptura ſignificare videtur Ezech. 37. *Educam vos de ſepulchris veſtris.* & Ioan. 5 *Omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocẽ Filii Dei.* Et Matt. 27. *Monumenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorũ ſurrexerunt.* Acedit, quod Chriſtus ex monumento, in quo eum ſepelierant, exſurrexerit. Nec obſtat, quod multa monumenta perierint, vel quod corpora in varias orbis terræ partes delata, fruſtatim ſepulta fuerint; vel ab avibus, aut piſcibus, feriſve animantibus devorata; vel per vẽtos & auras in varia loca efflata. Nam

Digitized by Google

ta. Nam facile Angeli ſingulorum cineres ad cujuſque ſepulchrum, aut mortis locum deferent, ut ibi unuſquiſque reſurgat, ubi ſepultus aut mortuus fuerit. Quod aperte Chryſoſtomus ſentit, dicens, Romam in illa die Petrum & Paulum ex ſua thecâ producturam.

NEQVE porro tunc verendum erit, ne plura in eodem loco corpora condita ſe invicem impediant, cum divinæ virtuti creatura omnis promptiſſimè pareat.

Quando futura reſurrectio ſit

QVANDO autem futura ſit reſurrectio, nobis incognitum Chriſtus eſſe voluit, quemadmodum & Iudicii extremi diem; ut ſupra latius deductum eſt.

CAP. CCCLXV.

De cauſa Reſurrectionis.

Cauſſa reſurrectionis efficiens.

PRIMARIA reſurrectionis corporum cauſa, Deus erit. Eiuſdem enim eſt ſuſcitare, & creare. Iuxta illud Rom. 8. *Qui ſuſcitavit Ieſum Chriſtum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora veſtra.*

Inſtrumentalis primaria Chriſtus.

EXEMPLARIS autem & inſtrumentalis primaria, Chriſtus primitię dormientium. *Ille enim reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ.* Philip. 3. Et *Deus eos, qui dormierunt, per Ieſum adducet cum eo.* 1. Theſſ. 4. Ioan. 5.

Secundaria vox Archangeli.

SECVNDARIA vero inſtrumentalis cauſa erit, vox Archangeli, quæ & *tuba Dei* nominatur. Matth. 24 *Filius hominis mittet Angelos ſuos cum tubâ & voce magnâ.* Theſſal. 4 *Ipſe Dominus deſcendet de cælo in iuſſu, & in voce Archangeli, & in tubâ Dei.* 1 Cor. 15. *In noviſſima tubâ.* Matt. 25 *Clamor factus eſt.* Sophoniæ 1. *Dies illa, dies tubæ & clãgoris.* Iob. 26. *Quis poterit tonitrũ magnitudinis eius intueri?*

Ex quibus probabiliter colligimus, manifeſtum aliquod ſignum, imo vocem auditui humano perceptibilem, Chriſti juſſu edendam, cujus virtute omnes defuncti mox exurgant. Hinc 1. Theſſal. 4. Apoſtolus tria connectit: *In iuſſu, in voce Archangeli, & in tubâ Dei deſcendet de cælo*; quaſi juſſus ſit voce explicandus, aut promulgandus tubâ. ut Ioan. 5. inſinuari videtur: *Omnes qui in monumentis ſunt audient vocem Filij Dei.* Vnde quidã opinantur, Chriſtum vocem articulatam prolaturum, quæ eius imperium exprimat. Alij Chriſtum Archangeli miniſterio vocem editurum, non ore proprio ſentiunt, quoniam dicat Apoſtolus, *In iuſſu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei.* Et Matt. 24. *Filius hominis mittet Angelos ſuos cum tuba & voce magna.* Quæ Filii Dei vox merito dici poterit; quia eius juſſu fiet, omnemque ab eo energiam habitura eſt.

Quænam ſit futura vox Filii Dei ſive Archangeli præconis

QVAENAM vero iſta magna vox futura ſit, Matt. 25. exprimitur: *Ecce Sponſus venit, exite obviam ei.* Hieron. tom 4. in reg. Monach. cap. 30. vocem fore ait: *Surgite mortui, venite ad iudicium.* In ep. vero ad Alexandrum Minerium eandem vocem putat *clamorem*, & *tubam* ac *vocem Dei* nuncupari. *Clamorem*, ab affectu convocandi gentes: *vocem*, propter articulatum ſonum iudicis imperium exprimentem; ac demum tubam, propter vocis magnitudinem, vim & convocandi officium, juxta veteris legis morem, qui deſcribitur Numer 10. Ad quem Iſaias cap. 38. alludens: *Quaſi tuba,* inquit, *exalta vocem tuam,* Iočlis 2 *Canite tuba in Sion, convocate cœtum.* Ioannes Apoc. 7. & 10. tubarum meminit. & 1. Cor. 15. Apoſtolus: *In noviſſimâ tubâ.* Per tubam Auguſtinus epiſt. 120. ca. 34. manifeſtum aliquod ſignum intelligit

Clamor.

Vox.

CAP.

Digitized by Google

CAP. CCCLXVI.

De reſurgentium corporum dotibus.

Dotes reſurgentium corporum IV

REDIVIVA ſanctorum corpora ejuſdem, cujus antea, erunt naturæ, ſed multò alterius conditionis & gloriæ. Quatuor autem præcipua eorum ornamenta erunt, quæ vulgò dotes nuncupantur, & ab Apoſtolo 1. Cor. 15 & ad Philip. 3. traduntur: quarum prima eſt, *Impaßibilitas*, quæ præſtat corpori, ne corrumpi, pati, affligi, vel incommodo aliquo affici queat. *Seminatur*, ait, *in corruptione, ſurget in incorruptione*. Vocatur autem hæc dos *Impaßibilitas* potius quàm *Incorruptio*, ut proprietatem corporis glorioſi deſignet. Nam & impiorum corpora incorruptionem quandam ſortientur, ut ſcilicet interire nequeant; ſed tamen affligi poterunt. Beatorum verò corpora inviolabili munere immortalitatis induentur, ut lædi, dolorem ſentire, æſtuare, algere, ſitire, aut eſurire, morbo aut ſenectute inveteraſcere, nequeant; bibere tamen & comedere, poſſibilitate, non neceſſitate, poſſint; ut Scriptura docet Iſaiæ 35. 51. Apoc. 21. Auguſtinus lib. 20. De Civitat. cap. 17. Epiſt. 49. q. 1.

Impaßibilitas.

LONGE itaque felicior erit Beatorum, quàm primi hominis immortalitas, qui poterat non mori: hi verò non poterunt omnino mori. Auguſt. Ench. cap. 105. lib. 13. De Civit. cap 22. & lib. ult. cap. ult.

Immortalitas beatorum.

ORIETVR autem hæc plena corporis impaſſibilitas ex perfecto animæ in corpus glorioſum dominio, & ex ablatione omnis corruptibilitatis. Auguſtinus epiſt. 146.

NON tamen hæc impaſſibilitas, ſenſuum uſum excludet, in quo reperitur paſſio quædam, ſed perficiens, non corrumpens. Etenim beati ſe invicem, atque Chriſti Humanitatem cernent, Deo laudes decantabunt, eaſque audient. Apoc. 4 Naribus etiam ſuaviſſimum odorem corporum glorioſorum percipient, atque lingua ſaporem, quem humor perpetuus ex optimo qualitatum temperamento dimanans efficiet: ac denique ſe invicem & alia tangendo ſumma voluptate perfruentur, ut Luc. 21. Dominus de ſuo corpore aſſeruit: *Palpate & videte*. Per hunc autem ſenſuum uſum Beati non nova intellectus judicia, ſed nova ſenſus communis experimenta recipient.

Vſus ſenſuũ in beatis.

SECVNDA glorioſi corporis dos, eſt *Claritas*, qua *fulgebunt ſicut ſol*, Matt. 13 *tanquam ſplendor firmamenti, & ſtellæ*, Danielis. 12 *tanquam ſcintillæ*, Sapientiæ 3. *ſicut nix*, Pſ. 67. Cujus ſplendoris ſpem Chriſtus in ſua transfiguratione monſtravit, ut monet Leo in ſer. *De Transfig.* & Macarius hom. 15.

De claritatis dote.

Matth. 17. Claritas corporum beatorum figurata in transfiguratione Chriſti. Leo in ſerm de transfig.

HVIVS dotis meminit Apoſtolus 1. Corinth. 15 *Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria*. Et Philippen. 3 *configuratum corpori claritatis ſuæ*. Cujus gloriæ imaginem Angelus Dominicæ reſurrectionis nuncius exhibuit, apparens coopertus ſtola candida. Marc. 16. *Et erat aſpectus eius ſicut fulgur, & veſtimenta eius ſicut nix*. Matth. 28. Ioan. 20. ut obſervat Chryſologus ſer. 74. Ejuſdem gloriæ ſpeciem quandam expreſſit facies Moyſis, in quam filij Iſrael intendere non poterant, Exodi 34.

In ſtola candida

In facie glorioſa Moyſis.

CAVSA tantæ claritatis erit animæ felicitas, in corpus redundans, ac proinde pro diverſitate beatitudinis animarum, erit quoque diſpar ſplendor corporum, ut Apoſtolus 1. Corinth. 15.

Pro diverſitate gloria animarum diſpar erit, claritas corporum.

docet: *Stella à ſtella differt in claritate: ſic & reſurrectio mortuorum.* Hieronymus in 12. cap. Danielis & in cap. 2. Naum. Hanc glorioſi corporis ſui claritatem Chriſtus poſt Reſurrectionem ſuam oculis diſcipulorum occultavit, non tamen ea caruit; ut monet Auguſt. lib. 23. De Civit. cap. 19.

Dei cicatrices.

SED hic QVAESTIO emergit de cicatricibus ſanctorum, quomodo venuſtati corporum non obſint Chriſtum cicatrices retinuiſſe. imò & foramina clavorum, Evangelium tradit, ut (inquit Ambroſius in cap. 24 Lucæ) *amorem erga ſe noſtrum acueret, Deoque Patri, quanta pro nobis paſſus eſſet, aſſiduè repræſentaret.* An verò Sancti cicatrices quoque retenturi ſint, diſputat Auguſtinus lib. 22. De Civit. cap. 20. ubi reſolvit, certum eſſe, Sanctorum corpora fore integra, perfecta, ſiue vitio & deformitate venuſta; in quibus ſi veſtigia exſtent vulnerum, tanquam virtutis indicia, ſuper aurum, & lapidem precioſum refulgebunt, & ad felicitatis cumulum pertinebunt; ſicuti forſitan in damnatis ad miſeriam & impietatis argumentum ſigna quædam apparebunt membrorum ob flagitia reſectorum.

An cicatrices futuræ in beatorũ corporibus.

De Agilitate.

TERTIA glorioſorum corporum dos erit, *Agilitas*, qua corpus onere nunc aggravante liberatum, pro animæ nutu citiſſimè movebitur, ut ibi puncto temporis ſit, ubi anima eſſe volet eritque tanta obediendi facilitas, quanta regnandi vivendique felicitas; ut docet Auguſtinus lib. 13. de Civit. Dei cap. 18. & lib. 16. cap. 27. atque lib. 22. cap. 11. & ult. Quam corporum agilitatem, ut imperceptibili tempore moveantur, ſicut Angeli corpora transferunt in momento: (ut de Abacuk legitur Danielis 14.) inſinuat Iſaias cap. 14 *Current & non laborabunt: volabunt & non deficient.* Et Sapientiæ 3. *Iuſti tanquam ſcintilla in arundineto diſcurrent.* Hic autem diſcurſus à Beatis fiet, non ex indigentia, ſed ad libertatis demonſtrationem, necnon ut potentia uſu ſuo decoretur. Non enim inſtar lapidum immobiles eſſe decet, ſed abſque ullo labore, fatigatione ſummaque facilitate moveri congruit. E contra verò impiorum corpora ſuo pondere inſtar Dathan & Abiron in infernum deprimentur, & vinculis aſtricta ibi concludentur. Iuxta illud Matth 22. *Ligatis manibus & pedibus proijcite eum in tenebras exteriores.*

Sancti diſcurrent, nõ ex indigentia, ſed libertate. at que at potentia uſu exiſtat.

Numer. 16.

De Subtilitate.

QVARTA corporis glorioſi dos erit, *Subtilitas*, qua fiet, ut corpus ad nutum animæ cuncta penetrare poſſit. Quam indicat Apoſtolus 1 Corinth. 15. *Seminatur corpus animale, ſurget ſpirituale* non quia corpus, quantum ad ſubſtantiam, eſſe deſinet; ſed quia ſpiritu vivificante abſque corporeis alimentis, depoſita omni corruptione ac tarditate, ſubſiſtet, ablata carnis contra ſpiritum lucta, ciborum indigentia, necnon gravitate motuum impedienti; ac denique, quia inſtar ſpiritus omnia, quæ anima volet, momento penetrabit, quantumvis ſolida corpora. *Subtile* itaque dicitur fore, propter activæ potentiæ magnitudinem, ſicuti dicimus *intellectum ſubtilem*, qui ad rerum intimam cognitionem pervenit, occultaque ſcrutatur; & *viſum ſubtilem*, qui minima facilè percipit. Nomen enim *ſubtilitatis* à penetrãdi virtute ſumptum eſt. Virtus autem penetrandi trifariam oritur: aut à quantitatis parvitate, quæ *acuties* vocatur, ut in acu; vel propter materiæ raritatem, vt aqua, aer, ignis: aut demum ab agendi virtute, quomodo ſol, vinum, oleum penetrativa eſſe vulgò aſſerũtur. Qua ſignificatione corpora glorioſa ſubtilia fore creduntur, quia omne ſolidum penetrare ad nutum

Quomodo corpus ſpirituale futurum.

animæ

Digitized by Google

animæ poterunt, ut docet Auguſtinus li. 3. De Civit cap. 20. Enchir. cap. 91. Hieronymus in epiſt. ad Pammachium contra errores Ioannis Ieroſolymitani. Gregorius lib. 14. Moral. cap. 26.

An penetratio corporum beatorum miraculoſa ſit.

AN verò corpus glorioſum ſolida penetret ex conditione ſui ſtatus, an potius divinâ virtute, ſingularique miraculo, inter Doctores ambigitur. PRIVS viſum eſt Chryſoſtomo hom. 86 in Ioann. Epiphanio in hæreſi Origenis, Damaſceno lib. 4. De Fide c. 19. & vlt. Bonaventuræ atque Scoto in lib. 4. ſentent. diſt. 49. POSTERIVS autem placet Hilario li. 3. De Trinit. ſub finem. Hieronymo in epiſt. contra erro. Ioannis Ieroſolymitani; Ambroſ. lib. 10. in Lucam ca. 24. Auguſtino epiſt 3. in ca. 20. Ioann. Gregorio hom. 8. Paſchæ. Fulgentio de Incarn. cap. 11.

CAP. CCCLXVII.

De qualitate corporum damnatorum.

QVAMVIS fatigare nos minimè debeat incerta eorum habitudo, quorum certa eſt damnatio, ſcire tamen profuerit, quoſdam ſentire, damnatos cum ijs corporum vitiis reſurrecturos, cum quibus defuncti fuerint, ut Durandus in lib. 4. Sent. diſt. 4. qu. 2. D. Thomas autem ſine aliquo naturæ vitio reſurrectura putat, ex illo Apoſtoli 1. Cor. 15. *Mortui reſurgent incorrupti,* hoc eſt, interprete Ambroſio *integris corporibus*: quod & ratio ſuadet. Nam corporum deformitates non iuxta cuiuſque merita vel demerita in hac vita contingunt, neque pulchritudo cuiquam hic ſecundum ſua merita donatur, cum plerumque nocentiſſimi formoſiſſima corpora, & ſanctiſſimi deformia ſortiantur: pœnam verò futuri ſeculi, hujus vitæ culpæ, non autem perpeſſæ miſeriæ correſpondere oporteat. Quare probabilius eſt, Chriſtum in reſurrectione correcturum, quidquid fuerat in corporibus vitiatum; quoniam integritas illa corporum, ſicut & hic ſpacioſitas, donum erit, non gratiæ iuſtificantis propriæ bonis, ſed gratis datæ, communis iuſtis & reprobis.

An damnatorum corpora ſine vitio naturæ ſint reſurrectura.

CAP. CCCLXVIII.

De fructu emanante ex Fide Reſurrectionis Carnis.

Fide reſurrectionis, nos & alios in morte cōſolamur.

EX huius articuli fide tam noſ ipſos quam alios in eorum morte, qui neceſſitudine aut benevolentia nobis coniuncti ſunt, conſolari valemus; ut docet Apoſtolus 1. Theſſ. 4. Cyprian. de mort.

In omni tribulatione.

SECVNDO in omnibus præſentis vitæ calamitatibus, reſurrectionis meditatio plurimum ſolatij confert. Hac ſpe Iob mærentem animum erigebat. cap. 19.

Corporis ab inquinatione nos vitamus.

TERTIO ex hac fide corpora noſtra inquinata ſervamus, eademque hic afflictionibus & pœnitentiâ emundare ſtudemus, ut ſplendoris ibi capaciora inveniantur.

Prompti ad omnia incōmoda perferenda reddimur.

QVARTO ex eadem fide promptitudo jejunandi, frigus æſtumque patiendi, & omnia corporis incommoda, nec non mortem ipſam (ſi opus ſit) perferendi, naſcitur; ut patet 2. Machabæorum ca. 7. *Spiritum vobis iterum cum miſericordia reddet, & vitam, &c.*

Corpora defunctorum ſepelimus.

POSTREMO ex hac fide impellimur, ad honeſtè ſepelienda defunctorum corpora, quæ ſuo Creatori non pereunt ſed vivunt. Diſcimus quoque Sanctorum Reliquias, quæ in terris ad

Digitized by Google

Pro diverſitate gloria animarum diſpar erit, claritas corporum,

docet: *Stella à ſtella differt in claritate: ſic & reſurrectio mortuorum.* Hieronymus in 12. cap. Danielis & in cap. 2. Naum. Hanc glorioſi corporis ſui claritatem Chriſtus poſt Reſurrectionem ſuam oculis diſcipulorum occultavit, non tamen ea caruit; ut monet Auguſt. lib. 22. De Civit. cap. 19.

De cicatricibus.

SED hic QVAESTIO emergit de cicatricibus ſanctorum, quomodo venuſtati corporum non obſint Chriſtum cicatrices retinuiſſe, imò & foramina clavorum, Evangelium tradit, ut (inquit Ambroſius in cap. 24 Lucæ) *amorem erga ſe noſtrum acueret, Deoque Patri, quanta pro nobis paſſus eſſet, aſſiduè repræſentaret.* An verò Sancti cicatrices quoque retenturi ſint, diſputat Auguſtinus lib. 22. De Civit. cap. 20. ubi reſolvit, certum eſſe, Sanctorum corpora fore integra, perfecta, ſiue vitio & deformitate venuſta; in quibus ſi veſtigia exſtent vulnerum, tanquam virtutis indicia, ſuper aurum, & lapidem precioſum refulgebunt, & ad felicitatis cumulum pertinebunt; ſicuti forſitan in damnatis ad miſeriam & impietatis argumentum ſigna quædam apparebunt membrorum ob flagitia reſectorum.

An cicatrices futura in beatorũ corporibus.

De Agilitate.

TERTIA glorioſorum corporum dos erit. *Agilitas*, qua corpus onere nunc aggravante liberatum, pro animæ nutu citiſſimè movebitur, ut ibi puncto temporis ſit, ubi anima eſſe volet eritque tanta obediendi facilitas, quanta regnandi vivendique felicitas; ut docet Auguſtinus lib. 13. de Civit. Dei cap. 18. & lib. 16. cap 27 atque lib. 22. cap. 11. & ult. Quam corporum agilitatem, ut imperceptibili tempore moveantur, ſicut Angeli corpora transferunt in momento: (ut de Abacuk legitur Danielis 14) inſinuat Iſaias cap. 14 *Current & non laborabunt: volabunt & non deficient.* Et Sapientiæ 3. *Iuſti tanquam ſcintilla in arundineto diſcurrent.* Hic autem diſcurſus à Beatis fiet, non ex indigentia, ſed ad libertatis demonſtrationem, necnon ut potentia uſu ſuo decoretur. Non enim inſtar lapidum immobiles eſſe decet, ſed abſque ullo labore, fatigatione ſummaque facilitate moveri congruit. Econtra verò impiorum corpora ſuo pondere inſtar Dathan & Abiron in infernum deprimentur, & vinculis aſtricta ibi concludentur. Iuxta illud Matth 22. *Ligatis manibus & pedibus proijcite eum in tenebras exteriores.*

Sancti diſcurrent, nõ ex indigentia, ſed libertate. at que at potentia uſus exiſtat.

Numer. 16.

De Subtilitate.

QVARTA corporis glorioſi dos erit. *Subtilitas*, qua fiet, ut corpus ad nutum animæ cuncta penetrare poſſit. Quam indicat Apoſtolus 1 Corinth. 15. *Seminatur corpus animale, ſurget ſpirituale* non quia corpus, quantum ad ſubſtantiam, eſſe deſinet; ſed quia ſpiritu vivificante abſque corporeis alimentis, depoſita omni corruptione ac tarditate, ſubſiſtet, ablata carnis contra ſpiritum luctâ, ciborum indigentia, necnon gravitate motum impedienti; ac denique, quia inſtar ſpiritus omnia, quæ anima volet, momento penetrabit, quantumvis ſolida corpora. *Subtile* itaque dicitur fore, propter activæ potentiæ magnitudinem, ſicuti dicimus *intellectum ſubtilem*, qui ad rerum intimam cognitionem pervenit, occultaque ſcrutatur; & *viſum ſubtilem*, qui minima facilè percipit. Nomen enim *ſubtilitatis* à penetrãdi virtute ſumptum eſt. Virtus autem penetrandi trifariam oritur: aut à quantitatis parvitate, quæ *acuties* vocatur, ut in acu; vel propter materiæ raritatem, vt aqua, aer, ignis; aut demum ab agendi virtute, quomodo ſol, vinum, oleum penetrativa eſſe vulgò aſſerũtur. Qua ſignificatione corpora glorioſa ſubtilia fore creduntur, quia omne ſolidum penetrare ad nutum animæ

Quomodo corpus ſpirituale futurum.

Digitized by Google

animæ poterũnt, ut docet Auguſtinus li. 3. De Civit cap. 20. Enchir. cap. 91. Hieronymus in epiſt. ad Pammachium contra errores Ioannis Ieroſolymitani. Gregorius lib. 14. Moral. cap. 26.

An penetratio corporum beatorum miraculoſa ſit.

AN verò corpus glorioſum ſolida penetret ex conditione ſui ſtatus, an potius divinâ virtute, ſingularique miraculo, inter Doctores ambigitur. PRIVS viſum eſt Chryſoſtomo hom. 86 in Ioann. Epiphanio in hæreſi Origenis, Damaſceno lib. 4. De Fide c. 19. & vlt. Bonaventuræ atque Scoto in lib. 4. ſentent. diſt. 49. POSTERIVS autem placet Hilario li. 3. De Trinit. ſub finem. Hieronymo in epiſt. contra erro. Ioannis Ieroſolymitani; Ambroſ. lib. 10. in Lucam ca. 24. Auguſtino epiſt 3. in ca. 20. Ioann. Gregorio hom. 8. Paſchæ. Fulgentio de Incarn. cap. 11.

CAP. CCCLXVII.

De qualitate corporum damnatorum.

QVAMVIS fatigare nos minimè debeat incerta eorum habitudo, quorum certa eſt damnatio, ſcire tamen profuerit, quoſdam ſentire, damnatos cum ijs corporum vitiis reſurrecturos, cum quibus defuncti fuerint, ut Durandus in lib. 4. Sent. diſt. 4. qu. 2. D. Thomas autem ſine aliquo naturæ vitio reſurrectura putat, ex illo Apoſtoli 1. Cor. 15. *Mortui reſurgent incorrupti*, hoc eſt, interprete Ambroſio *integris corporibus*: quod & ratio ſuadet. Nam corporum deformitates non iuxta cuiuſque merita vel demerita in hac vita contingunt, neque pulchritudo cuiquam hic ſecundum ſua merita donatur, cum plerumque nocentiſſimi formoſiſſima corpora, & ſanctiſſimi deformia ſortiantur; pœnam verò futuri ſeculi, hujus vitæ culpæ, non autem perpeſſæ miſeriæ correſpondere oporteat. Quare probabilius eſt, Chriſtum in reſurrectione correcturum, quidquid fuerat in corporibus vitiatum; quoniam integritas illa corporum, ſicut & hic ſpacioſitas, donum erit, non gratiæ iuſtificantis propriæ bonis, ſed gratis datæ, communis iuſtis & reprobis.

An damnatorum corpora ſine vitio naturæ ſint reſurrectura.

CAP. CCCLXVIII.

De fructu emanante ex Fide Reſurrectionis Carnis.

Fide reſurrectionis, nos & alios in morte cõſolamur.

EX huius articuli fide tam noſipſos quam alios in eorum morte, qui neceſſitudine aut benevolentia nobis coniuncti ſunt, conſolari valemus; ut docet Apoſtolus 1. Theſſ. 4. Cyprian. de mort.

In omni tribulatione.

SECVNDO in omnibus præſentis vitæ calamitatibus, reſurrectionis meditatio plurimum ſolatij confert. Hac ſpe Iob mærentem animum erigebat. cap. 19.

Corporis eo inquinatio nes vitamus.

TERTIO ex hac fide corpora noſtra inquinata ſervamus, eademque hic afflictionibus & pœnitentiâ emundare ſtudemus, ut ſplendoris ibi capaciora inveniantur.

Prompti ad omnia incõmoda perferenda reddimur.

QVARTO ex eadem fide promptitudo jejunandi, frigus æſtumque patiendi, & omnia corporis incommoda, necnon mortem ipſam (ſi opus ſit) perferendi, naſcitur; ut patet 2. Machabæorum ca. 7. *Spiritum vobis iterum cum miſericordia reddet, & vitam, &c.*

Corpora defunctorum ſepelimus.

POSTREMO ex hac fide impellimur, ad honeſtè ſepelienda defunctorum corpora, quæ ſuo Creatori non pereunt ſed vivunt. Diſcimus quoque Sanctorum Reliquias, quæ in terris ad

Digitized by Google

Pro diverſitate gloria animarum diſpar erit, claritas corporum.

docet: *Stella à ſtella differt in claritate: ſic & reſurrectio mortuorum.* Hieronymus in 12. cap. Danielis & in cap. 2. Naum. Hanc glorioſi corporis ſui claritatem Chriſtus poſt Reſurrectionem ſuam oculis diſcipulorum occultavit, non tamen ea caruit; ut monet Auguſt. lib. 23. De Civit. cap. 19.

Dei cicatri ...

SED hic QVAESTIO emergit de cicatricibus ſanctorum, quomodo venuſtati corporum non obſint Chriſtum cicatrices retinuiſſe, imò & foramina clavorum, Evangelium tradit, *ut* (inquit Ambroſius in cap. 24 Lucæ) *amorem erga ſe noſtrum acueret, Deoque Patri, quanta pro nobis paſſus eſſet, aſſiduè repræſentaret.* An verò Sancti cicatrices quoque retenturi ſint, diſputat Auguſtinus lib. 22. De Civit. cap. 20. ubi reſolvit, certum eſſe, Sanctorum corpora fore integra, perfecta, ſiue vitio & deformitate venuſta; in quibus ſi veſtigia exſtent vulnerum, tanquam virtutis indicia, ſuper aurum, & lapidem precioſum refulgebunt, & ad felicitatis cumulum pertinebunt; ſicuti forſitan in damnatis ad miſeriam & impietatis argumentum ſigna quædam apparebunt membrorũm ob flagitia reſectorum.

An cicatrices futura in beatorũ corporibus.

De Agilitate.

TERTIA glorioſorum corporum dos erit, *Agilitas*, qua corpus onere nunc aggravante liberatum, pro animæ nutu citiſſimè movebitur, ut ibi puncto temporis ſit, ubi anima eſſe volet eritque tanta obediendi facilitas, quanta regnandi vivendique felicitas; ut docet Auguſtinus lib. 13. de Civit. Dei cap. 18. & lib. 16. cap 27 atque lib. 22. cap. 11. & ult. Quam corporum agilitatem, ut imperceptibili tempore moveantur, ſicut Angeli corpora transferunt in momento: (ut de Abacuk legitur Danielis 14) inſinuat Iſaias cap. 14 *Current & non laborabunt: volabunt & non deficient.* Et Sapientiæ 3. *Iuſti tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent.* Hic autem diſcurſus à Beatis fiet, non ex indigentia, ſed ad libertatis demonſtrationem, necnon ut potentia uſu ſuo decoretur. Non enim inſtar lapidum immobiles eſſe decet, ſed abſque ullo labore, fatigatione ſummaque facilitate moveri congruit. Econtra verò impiorum corpora ſuo pondere inſtar Dathan & Abiron in infernum deprimentur, & vinculis aſtricta ibi concludentur. Iuxta illud Matth 22. *Ligatis manibus & pedibus proijcite eum in tenebras exteriores.*

Sancti diſcurrent, nõ ex indigentia, ſed libertate, atque ut potentia uſus exiſtat.

Numer. 16.

De Subtilitate.

QVARTA corporis glorioſi dos erit. *Subtilitas*, qua fiet, ut corpus ad nutum animæ cuncta penetrare poſſit. Quam indicat Apoſtolus 1 Corinth. 15. *Seminatur corpus animale, ſurget ſpirituale* non quia corpus, quantum ad ſubſtantiam, eſſe deſinet; ſed quia ſpiritu vivificante abſque corporeis alimentis, depoſita omni corruptione ac tarditate, ſubſiſtet, ablata carnis contra ſpiritum lucta, ciborum indigentia, necnon gravitate motum impedienti; ac denique, quia inſtar ſpiritus omnia, quæ anima volet, momento penetrabit, quantumvis ſolida corpora. *Subtile* itaque dicitur fore, propter activæ potentiæ magnitudinem, ſicuti dicimus *intellectum ſubtilem*, qui ad rerum intimam cognitionem pervenit, occultaque ſcrutatur; & *viſum ſubtilem*, qui minima facilè percipit. Nomen enim *ſubtilitatis* à penetrãdi virtute ſumptum eſt. Virtus autem penetrandi trifariam oritur: aut à quantitatis parvitate, quæ *acuties* vocatur, ut in acu; vel propter materiæ raritatem, vt aqua, aer, ignis; aut demum ab agendi virtute, quomodo ſol, vinum, oleum penetrativa eſſe vulgò aſſerũtur. Qua ſignificatione corpora glorioſa ſubtilia fore creduntur, quia omne ſolidum penetrare ad nutum

Quomodo corpus ſpirituale futurum.

animæ

Digitized by Google

animæ poterunt, ut docet Auguſtinus li. 3. De Civit cap. 20. Enchir. cap. 91. Hieronymus in epiſt. ad Pammachium contra errores Ioannis Ieroſolymitani. Gregorius lib. 14. Moral. cap. 26.

An penetratio corporum beatorum miraculoſa ſit.

AN verò corpus glorioſum ſolida penetret ex conditione ſui ſtatus, an potius divinâ virtute, ſingularique miraculo, inter Doctores ambigitur. PRIVS viſum eſt Chryſoſtomo hom. 86 in Ioann. Epiphanio in hæreſi Origenis, Damaſceno lib. 4. De Fide c. 19. & ult. Bonaventuræ atque Scoto in lib. 4. ſentent. diſt. 49. POSTERIVS autem placet Hilario li. 3. De Trinit. ſub finem. Hieronymo in epiſt. contra erro. Ioannis Ieroſolymitani; Ambroſ. lib. 10. in Lucam ca. 24. Auguſtino epiſt 3. in ca. 20. Ioann. Gregorio hom. 8. Paſchæ. Fulgentio de Incarn. cap. 11.

CAP. CCCLXVII.

De qualitate corporum damnatorum.

QVAMVIS fatigare nos minimè debeat incerta eorum habitudo, quorum certa eſt damnatio, ſcire tamen profuerit, quoſdam ſentire, damnatos cum ijs corporum vitiis reſurrecturos, cum quibus defuncti fuerint, ut Durandus in lib. 4. Sent. diſt. 4. qu. 2. D. Thomas autem ſine aliquo naturæ vitio reſurrectura putat, ex illo Apoſtoli 1. Cor. 15. *Mortui reſurgent incorrupti*, hoc eſt, interprete Ambroſio *integris corporibus*: quod & ratio ſuadet. Nam corporum deformitates non iuxta cuiuſque merita vel demerita in hac vita contingunt, neque pulchritudo cuiquam hic ſecundum ſua merita donatur, cum plerumque nocentiſſimi formoſiſſima corpora, & ſanctiſſimi deformia ſortiantur; pœnam verò futuri ſeculi, hujus vitæ culpæ, non autem perpeſſæ miſeriæ correſpondere oporteat. Quare probabilius eſt, Chriſtum in reſurrectione correcturum, quidquid fuerat in corporibus vitiatum; quoniam integritas illa corporum, ſicut & hic ſpacioſitas, donum erit, non gratiæ iuſtificantis propriæ bonis, ſed gratis datæ, communis iuſtis & reprobis.

An damnatorum corpora ſine vitio naturæ ſint reſurrectura.

CAP. CCCLXVIII.

De fructu emanante ex Fide Reſurrectionis Carnis.

EX huius articuli fide tam noſipſos quam alios in eorum morte, qui neceſſitudine aut benevolentia nobis coniuncti ſunt, conſolari valemus; ut docet Apoſtolus 1. Theſſ. 4. Cyprian. de mort.

Fide reſurrectionis, nos & alios in morte cōſolamur.

SECVNDO in omnibus præſentis vitæ calamitatibus, reſurrectionis meditatio plurimum ſolatij confert. Hac ſpe Iob mærentem animum erigebat. cap. 19.

In omni tribulatione.

TERTIO ex hac fide corpora noſtra inquinata ſervamus, eademque hic afflictionibus & pœnitentiâ emundare ſtudemus, ut ſplendoris ibi capaciora inveniantur.

Corporis eo inquinationes vitamus.

QVARTO ex eadem fide promptitudo jejunandi, frigus æſtumque patiendi, & omnia corporis incommoda, nec non mortem ipſam (ſi opus ſit) perferendi, naſcitur; ut patet 2. Machabæorum ca. 7. *Spiritum vobis iterum cum miſericordia reddet, & vitam, &c.*

Prompti ad omnia incōmoda perferenda reddimur.

POSTREMO ex hac fide impellimur, ad honeſtè ſepelienda defunctorum corpora, quæ ſuo Creatori non pereunt ſed vivunt. Diſcimus quoque Sanctorum Reliquias, quæ in terris ad tantam

Corpora defunctorum ſepelimus.

Digitized by Google

tantam gloriam reſervantur, devoto affectu venerari, quas ipſe Deus nonnunquam ſpeciali honore dignatur, ut dum Moyſi corpus, & B. Catharinæ per Angelos ſepelivit; per oſſa Helizæi mortuum excitavit; Prophetæ occiſi corpus à Leone intactum conſervavit, multaq; ad Sanctorum Reliquias miracula omnibus ſeculis edidit; ut de ſuo tempore Auguſtinus teſtatur lib. 22. de Civ. Dei cap. 8 Lib. 21. contra Fauſt. cap. 21, Ep. 137. Lib. 9. confeſſ. cap. 7. Baſil. in Pſal. 115. Hiero. contra Vigilantium. Damaſcenus lib. 4. de Fide cap. 16. dicit, eſſe templa Spiritus ſancti à nobis veneranda, fonteſque ſalutares, ex quibus ſcaturiant multimoda beneficia, cæci videant, dæmones abigantur &c.

Reliquias veneramur

CAP. CCCLXIX.

Duodecimus Articulus.

Vitam æternam.

POSTREMO Symboli Articulo nos credere profitemur, ſanctis promitti poſt carnis reſurrectionem vitam immortalem, beatam ac ſecuram: hoc eſt, quod totus homo ex anima & corpore conſtans, verè beatus futurus ſit. Ad beatitudinem enim neceſſaria eſt in felicitate ſtabilitas, cum plena nunquam excidendi ſecuritate. Qui enim animam eſſe quidem immortalem ſenſerunt, ſed poſt adeptam ſemel beatitudinem ad hujus vitæ miſerias poſt certa temporum intervalla redire poſſe dixerunt, veram animæ beatitudinem non invenerunt: quam non argumentatione humana, ſed authoritate divina, Apoſtoli fidelibus aperiunt, & repromittunt; idque ultimo Symboli Articulo: quæ hominis ultimus finis eſt, ad quem univerſa ſua ſtudia, vitam & actus omnes dirigere illum oporteat. In hunc enim finem à Deo Patre creatus eſt homo, redemptus à Filio, & juſtificatus eſt à Spiritu ſancto: ad eundem finem omnia Patris & Filij & Spiritus ſancti opera in præcedentibus articulis Symboli expreſſa referuntur.

Vitam æternam & beatam ſperamus.

Vltimus finis hominis

HAC igitur jucunda clauſula Symbolum fidei Apoſtoli concluſerunt, vt tanti præmij liberaliſſima promiſſione à Deo facta, credentes ad virtutum officia excitarent; ac in vitam immortalem & beatam, intentionem, cogitationeſque noſtras omnes dirigendas eſſe docerēt. Nam nihil æquè hominum animos ad quæque difficillima, Chriſti cauſa ſubeunda, promptos & alacres reddit, atque prēmij vitæ æternæ ſpes, ac ſeria meditatio.

VITAE autem AETERNAE nomine, non tantum animæ & corporis perpetua conjunctio intelligēda eſt, quam in Inferno reprobi quoque habebunt; ſed beatitudo vera deſignatur, quæ hominis animum ſatiat, cor quietum reddit, deſideria hominis omnia complet. Cujus vitæ bonorum amplitudo cum una explicari voce nequeat, variis quaſi per partes nominibus Scriptura deſcribit. Vita enim æterna REGNVM inprimis COELORVM appellatur, quia ſancti libertate, gloria, dignitate, potentia, rerumque omnium affluentia ceu reges, ſummique regis filij perfruentur, nec ab ullo ibi hoſte impugnabuntur; non à Carne, quæ nutui animæ parebit; non à Mundo, non à Diabolo: Deus tunc pacate omnia reget, in omnibuſque regnabit. Vnde beatitudo etiā *Regnum Dei* vocatur, & *Chriſti*; atque *cælum, Paradiſus, Tertium cælum*, propter loci ſublimitatem & claritatem.

Vita æterna nomine quid intelligendum.

Matth. 25.

Epheſ. 5.

Sancta

Sancta civitas, & nova Ieruſalem: propter animorum & corporum perfectiſſimam innovationem: *Domus Patris*, quia ibi ſolis filiis Deus gloriam ſuam manifeſtat, ſtabilemque habitationem donat.

Matth. 19. APPELLATVR inſuper *vita æterna*, ut ſignificetur, illo ſtatu nihil jucundius, nihil homini optabilius, qui omnium malorum liberatione, omniumque bonorum adeptione conſtat. Nam ſi caduca iſta vita innumeris miſeriis ſubjecta, quæ potiùs mors quædam continua dicenda ſit, nihil magis amatur, & nihil homini eſt jucundius: quo tandem animi ſtudio ad æternam vitam, beatam, ſtabilem, & omni delitiarum genere plenam, anhelandum eſt? Auguſtinus libro 19. de Civitat. cap. 11. Enchi. cap. 84.

Vita etiã caduca diligitur.

Boetius li. 3. de conſolat. Philoſoph. Augu li. 22. de Ciuit. cap. 30

POSTREMO vocatur beatitudo, *ultimus finis, ſumma felicitas, ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus*. Ibi enim nullum erit malum, nullum latebit bonum: vacabitur Dei laudibus, qui *erit omnia in omnibus*. Tanta vero ibi jucunditas erit, ut etiamſi non liceret amplius in ea manere quã unius diei hora, propter hoc ſolum innumerabiles anni vitæ huius pleni delitiis & affluentia præſentium bonorum recte meritoq; contẽnerentur, ut habet Au. l. 3 de Li. Arb. c. 25. Et colligitur ex Pſ. 83. *Melior eſt dies una in atriis tuis ſuper millia*.

CAP. CCCLXX.

Quibus bonis perfruentur beati?

DVPLICIA ſunt beatorum præmia: quædam *eſſentialia*, nonnulla vero *acceſſoria*, nuncupantur. *Eſſentiale* autem præmium in beatitudine, ſeu ultimo fine conſiſtit. *Sed* utrumque, ſcilicet beatitudo & ultimus finis iterum duplicem habet ſignificationem. PRIOR eſt, quæ rem, cuius adeptione beati reddimur, denotat; *poſterior eſt*, qua uſus, ſive adeptio, vel fruitio rei ſignificatur, qua beati ſumus. PRIOR beatitudo objectiva; *poſterior* autem *formalis* eſt; quoniam illa extrinſecè, hæc autem intrinſecè, ac propriè beati efficimur. Illa denique non in re creata, ſed in Deo infinito & in commutabili bono conſiſtit, juxta illud Gen. 15. *Ego ſum merces tua magna nimis*. Pſal. n. 72 *Mihi adhærere Deo bonum eſt*. Pſalm. 102. *Qui replet in bonis deſiderium tuum*. Pſal. 143. *Beatus populus, cuius Dominus Deus eius*. Eccleſiaſt. 1. cap *Omnia vanitas*, quia nulla creatura hominis appetitum explere poteſt. *Hæc eſt* enim (ait Ioan. cap. 17) *vita æterna, ut cognoſcant te, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum*. Et, *Satiabor, cùm apparuerit gloria tua*, Pſal. 16. Item 1. Io. 5. *Hic eſt verus Deus, & vita æterna*. Apo 2' *Ego ſum alpha & omega, principium & finis*.

Beatitudo obiectiva.

Et formalis.

IDIPSVM univerſi Eccleſiaſtici Scriptores tradunt: ut, Dionyſius Areopagita lib. de Cæleſti Hierar. cap. 10. Deum vocat totius ordinis ſummum æternumque principium ac finem. Iren. lib. 3. cap. 22. *Gloria hominis, Deus eſt*. Auguſtinus li. 19. de Civit. *Vt anima carnis vita eſt, ita beata vita hominis Deus eſt*. Et cap. 4. ejuſdem libri opiniones philoſophorum rejicit, quorum alij beatitudinem in animo, alij in corpore, alij in utroque fines bonorum & malorum cõſtituebant; omnes vero in creato aliquo bono, ſive honeſto ſive utili, ſive delectabili, ſive in his mixtim Cerinthus cum Epicureis in fœdis voluptatibus carnis; Chiliaſtæ in licitis & honeſtis; Machometus Cerinthum ſequutus, corporales delicias ſuis proponit in Alcorano

Lib. 22. de ciuit. cap. 26. 1. Cor. 14. Regnũ Dei non eſt eſca & potus.

Euſeb. lib. 3. hiſto. cap. 28. Auguſt. lib. 20. de ciuit. c. 7.

Digitized by Google

iano cap. 28. 47. 48. Quorum omnium ſententiis accommodari poteſt illud Pſalm. 92. & Apoſtoli 1. Corinth. 3. *Dominus ſcit cogitationes ſapientum, quoniam vanæ ſunt.* Quod enim univerſa hæc externa, divitiæ, voluptates, honores infra hominem ſint, illud Pſal. 8 indicat: *Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius.* Vnde hominem beatum efficere nequeunt, cum beatitudo in eo bono ſit, quo referri omnia debeant; ipſum vero ad nullum aliud, cum omnium præſtantiſſimum ſit, omnem defectum indigentiamque boni cujuſcumque depellens. Nam ſi appetitum non plenè ſatiaret, aliud bonum requireret, nec per ſe jam ſufficeret.

Creatura limitata perfectionē habens hominis animā ſatiare nequit.

CVM igitur omnis creatura limitatam perfectionem contineat, hominis appetitum (cuius obiectum eſt boni latitudo) ſatiare nequit: ſed opus eſt infinito aliquo bono, quod in ſe omnē boni rationem complectatur, quale bonum ſolus Deus eſt, qui eminentiſſimè cũcta bona continet, ac proinde hominis deſiderium abundantiſſimè replet, juxta illud Auguſtin. libro 1. Confeſſ. cap. 1. *Creaſti nos ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te.*

HIS de objectiva beatitudine præmiſſis, ſupereſt, ut de beatitudine eſſētiali, qua formaliter beati conſtituimur, diſſeramus. Ac inprimis tenendum eſt, nos creata beatitudine formaliter dici beatos, ſiquidem Dominus *Beatitudinē* appellat. *Vitam noſtram,* Matt. 19. *Si vis ad vitam ingredi.* Ioan. 10. *Vitam do eis.* Et 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcāt te.* Rom. 6, *Gratia Dei, vita æterna,*

Creata beatitudine formaliter beati dicimur.

DEINDE ſcriptura ſacra docet, fruitionem ſummi boni in aliqua hominis operatione conſiſtere: ut in viſione, cognitione, delectatione. 1. Ioannis 3. *Videbimus eum ſicuti eſt,* 1. Corinth. 13. *Tunc autem cognoſcam facie ad faciem,* id eſt, clarè ac diſtinctè. Apoc. 2. *Vincenti dabo edere manna,* edere de ligno vitæ.

ACCEDIT, quod Benedictus XII. in Extravaganti citata ab Alphonſo à Caſtro, verbo, BEATITVDO, hære. 6. definivit, animam eſſe beatam viſione ac fruitione divinæ eſſentiæ ſtabili ac perpetua. Sed viſio & fruitio intellectus & voluntatis operationes ſunt. Confortatus enim lumine gloriæ beati intellectus, Deum videt, ſimiliter & voluntas charitate inflãmata, Deo viſo fruitur ac delectatur. Secluſiſque quidē gratiæ ac gloriæ donis non aliter Deus animæ beati conjungitur, quam cum aliis creaturis, quibus intimè præſens eſt per eſſentiā, præſentiam, & potentiam.

Deus unitur beatis per gratiæ & gloriæ dona.

DICITVR itaque Deus uniri beatis, non per illapſum, vel circuminceſſionē, quæ fiat per immediatam unionem divinæ naturæ abſque mediis donis gratiæ ac gloriæ: (quomodo Manichæi videntur imaginati fuiſſe, quod Deus eſſet unitus omni creaturæ vivæ) ſed per dona ſua Deus mētem & voluntatem inhabitat, hominemque quodammodo divinum, ſuarum perfectionem communicatione reddit. Iuxta illud 2. epiſt. Petr. cap. 1. *Magna & precioſa nobis promiſſa donavit ut per hæc efficiamini divinæ conſortes naturæ,* ut explicat Nazianzen. Oratione *In plagam grandinis.*

CAP. CCCLXXI.

In cuius potentiæ operatione Beatitudo hominis conſiſtat.

An beatitudo in operatione intellectus conſiſtat.

CELEBRIS inter Scholaſticos doctores quæſtio eſt, in cuius potentiæ actu hominis felicitas conſi-

Digitized by Google

conſiſtat? Divus quidem Thomas in operatione intellectus; Scotus autem in voluntatis; Bonaventura vero in utriuſque potentiæ actu ſitam eſſe contendit: quia beatus clarè Deum intellectu videndo, in eo per delectationem quieſcit, ac intellectu & voluntate ſummo infinitoque bono immediatè conjungitur, illud contemplando, diligendo, eoque perfruendo; unde ſumma delectatio quieſque conſequitur. Hinc ſcriptura ſacra hominis felicitatem aliquando per viſionem ad intellectus operationem pertinentem, nonnunquam per delectationem voluntatis deſcribit Ioan. 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te Deum verum.* 1. Ioannis 13. *Videbimus eum ſicuti eſt.* 1. Cor. 13. *Videbimus facie ad faciem.*

IN actu porrò voluntatis ponitur Pſalm. 35. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ.* Matt. 25. *Intra in gaudium Domini tui.* Lucæ 22. *Ego diſpono vobis regnum, ut edatis & bibatis ſuper menſam meam.* Ioann 16 *Gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.* Apocal. 2. *Vincenti dabo manna abſconditum.* 1. Pet. 4. *Vt in revelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes.*

ALIBI vero in utriuſque potentiæ actu ſimul Beatitudo proponitur. Pſ. 35. *Apud te eſt fons vitæ, & in lumine videbimus lumen.* Pſal. 33. *Guſtate & videte, quoniam ſuavis eſt Dominus.* Pſalmo 15. *Adimplebis me lætitia cum vultu tuo.* Iſa. ult. *Videbitis & gaudebit cor veſtrum.*

PRAETEREA ubi ſcriptura quippiam dignitatis cognitioni Dei tribuit, non de arida notitia, ſed de coniuncta pio in Deum affectui loquitur. Quare ex illis ipſis locis, in quibus beatitudo in Dei viſione conſtituitur, elicere poſſumus, eam ſimul in voluntatis actu conſiſtere. Vt, Iſaiæ 1. *Iſrael me non cognovit.* Oſeæ 8. *Cognovimus te.* Ioan. 1. *Mũdus eum non cognovit,* 1. Ioan. 3. *Omnis qui peccat, non cognovit eum.*

ACCEDIT Catechiſmi noſtri Romani authoritas. *Solidá, inquit, beatitudo quam eſſentialem communi nomine licet vocare, in eo ſita eſt, ut Deum videamus, eiuſque pulchritudine fruamur, qui eſt omnis bonitatis ac perfectionis fons & principium.* Ac ſubdit: *Ioan. 1. epiſt. cap. 3. dicens: Similes ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt, ſignificat, beatitudinem ex ijs duobus conſtare, quod videlicet Deum videamus, eoque fruamur, ſicque optimo perfectiſſimoque modo poßideamus.*

VT igitur rem paucis complectamur, abſoluta & eſſentialis beatitudo, in Dei poſſeſſione conſtituenda eſt. Poſſidetur autem Deus hic quidem imperfecto modo, quoniam videtur in iſta vita in ænigmate, id eſt, in ſimilitudine ad Deum intelligendum accommodata, quæ tamen cum corporea ſit, infinitam Dei ſimplicitatem aa perfectionem immenſam repræſentare nequit: ac in futura vita, Divina natura intelligibilis ſpeciei officium eminenter præſtabit, ſe beatis cõjungens, eorumque intelligentiam lumine gloriæ colluſtrãdo, quo corroborati idonei efficientur, ut beatificam viſionẽ eliciant, Deumq́ue lumen verum in ejus lumine videãt, ejuſque inflammati amore, in eum toto affectu rapiantur, omniaque in eo poſſideant, nec extra illum quidquam appetant. Vtriuſque igitur poteſtatis actu, voluntatis ſcilicet & intellectus, æque principaliter ac immediatè, beati Deum poſſidebunt.

Eſſentialis beatitudo in Dei poſſeſſione ſita

1. Cor. 13.

Pſalm. 35. In lumine tuo videbimus lumen. Pſal. 83. gratiã dabit Dominus. Pſ. 138 Illuc manus tua deducet me. Beati Deũ poſſidebunt actu intellectus & voluntatis.

ET

Et quando Scriptura vel Eccleſiaſtici ſcriptores beatitudinem in viſione aut Dei cognitione conſtituunt, actum ſimul voluntatis, putà amoris, gaudij delectationis ſub intelligi volūt. Quod ex Auguſtino liquet, lib. 1. De Trinit. ca. 10. ubi nomine *Contemplationis* beatificæ gaudium quoque comprehendit. Et li. 1. *De Moribus Eccleſiæ* c. 25. vitam æternam *Præmium* eſſe dicit, cuius promiſſione gaudemus. Promittitur autem nobis non ſolum, quod Deum videbimus; ſed etiam gaudium, fruitio, conſolatio, ſaturitas: Matt. 5. Ioan. 16. Hinc Auguſtinus ſcripturam ſequutus indifferenter nunc actui intellectus beatitudinem aſcribit, ut lib. 1. De Trinit. cap. 8. 9. 10. & 13. Alibi voluntatis actui, lib. 1. *De Doct. Chriſt.* cap. 32 *Summa merces hæc eſt, ut Deo perfruamur.* Lib. 10. Confeſſ. cap. 21. & 23. *Beata vita eſt gaudium de veritate.* Lib. 8. De Civit. cap. 9. *Nemo beatus, qui eo quod amat non fruitur.*

Beatitudo, eſt ſtatus omnium bonorum congregatione perfectus.

Sciendvm hic inſuper eſt. Beatitvdinis nomen generali ſignificatione complecti, quidquid ad perfectionem abſolutam tam animi q à corporis in cælo ſpectabit. Sic acceptam beatitudinem Boetius definivit lib. 3. de Conſol. proſa 2. eſſe ſtatum, omnium bonorum aggregatione perfectum. Et Auguſtinus lib. 13. de Trinit. cap. 5. *Beatus eſt, qui habet quidquid vult, & nihil mali vult.* Anſelmus lib. de Similit. cap. 47. & 48. beatitudinem dednit, *Sufficientiam omnium bonorum:* cuius XIV. partes aſſignat, ex quibus ſatis apparet, non in una aliqua ſingulari operatione, ſed in omnibus & ſingulis prædictis beatitudinem conſiſtere, ex quibus una completa hominis beatitudo conſurgit.

CAP. CCCLXXII.

De bonis acceſſorijs, quæ beatitudinis eſſentiam conſequuntur.

Accidentalis beatitudo in variis animæ, corporiſque ornamentis, quæ ultra eſſentialem felicitatem beatis à Deo tribuentur, conſiſtit: quæ dona tot & tanta erunt, quot & quanta hominis cor aſſequi nequit. *Quod enim oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, Deus preparauit ſuis electis.* Quorum bonorum amplitudinem licet plenè hic animo complecti non poſſimus; attamen ex iis, quæ in iſta vita homines appetere ſolent, aliquouſque intelligi poterunt. Expetunt autem homines in primis vitam à miſeriis liberam. Ibi vita jucunda erit, nullus mœror, nulla indigentia, nulla infirmitas, nulla moleſtia, nullus affligens æſtus, nullum frigus. Appetunt deinde homines cibum & potum. Ibi cibo potuque inviſibili reficientur beati. Nam *inebriabuntur ab ubertate domini,* Pſal. 37.

Accidentalis beatitudo.

1. Cor. 2.

Ex analogia bonorū huius vitæ colligimus bona futura

Adde veſtitum. Ibi ſtolis albis, & lumine, ſicut veſtimento amicientur, immortalitate, ſplendore innocentiæ, ſempiternæque gloriæ corona decorati. Apoc. 3. & 7.

Desiderant hic quoque homines ampla commodaque ædificia. Ibi in ſpatioſiſſimo cælorum campo Dei claritate undique colluſtrato beati habitabunt. Apoc. 21. Pſalm. 83. *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum! Concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini.*

Expetvntvr hic inſuper honores. At *gloria & divitiæ in domo Domini,* Pſalm.

Pſalm.111 *Gloria & honor & pax omni operanti bonum*, Rom.2. Quantus autem honor erit, dum homo non ſervus, ſed amicus, frater, ac filius Dei vocabitur; dum à Chriſto coram Patre, Angeliſque omnibus collaudabitur? *Venite benedicti Patris mei &c.* Vnde Pſalm.138 *Mihi autem nimis honorificati ſũt amici tui, Deus.*

DELECTAT hic rerum variarum plurimarumque ſcientia, quæ tamen imperfecta, ſæpeque incerta ſolùm eſt. At ibi lux incommutabilis veritatis, fonſque ſapientiæ ſeſe facie ad faciem exhibebit. Quid autem non ſciet, qui omnia ſcientem atque continentem intuebitur?

EXOPTARI quoque ſolet honoratorum, proborumque hominum ſocietas, amicitia, familiaritas. At in cælo univerſi principes erũt, ſapientiſſimi, ſanctiſſimi, nobiliſſimi, opulentiſſimi, noſtrique amantiſſimi: quorum unuſquiſque Deũ laudabit non minus de alterius donis, quam de ſuis, Tota enim ſupernorum civium ſocietas in unum Deum Patrem & Filium atque Spiritum Sanctum una charitate celebrandum exardeſcet, & de omnium, ſingulorumque gratiarum donis in Deo gaudebit.

POSTREMO homines occupatione honeſta delectantur. At beati in jucundiſſima Dei laude verſabuntur. *Qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te*, Pſalm 83. Auguſtinus lib.22. de Civit. cap.30. Item, in Orbis adminiſtratione. *Iudicabunt* enim *ſancti nationes & dominabuntur populis*, Sapien.3 *Eſto ſuper decem civitates poteſtatem habens*, Lucæ 19. Apoc.2. 7. & 20. Præter hæc autem præmia omnibus beatis communia, erunt & particularia eis ſolis reſervata, qui ſingulari virtute de Carne, Diabolo & Mundo victoriam reportaverunt: quales ſunt Virgines, Doctores, & Martyres, quibus AVREOLA reſervatur.

CAP. CCCLXXIII.

De Aureolis coronis.

QVAE DE Aureolis coronis à Scholaſticis Doctoribus traduntur, deſumpta ſunt ex gloſſa ordinaria in 25. cap. Exodi ad illa verba: *Facieſque illi coronam interraſilem, altam quatuor digitis, & ſuper illam alteram coronam aureolam.* Quæ verba exponens Beda lib.1. de Tabernaculo cap.6. ex quo gloſſa deſumpta eſt, ait: *Corona menſa Domini varijs diſtincta ſculpturis, ſed competenter ordinatis appoſita eſt. Aeterna enim vita futura omnibus eſt promiſſa iuſtis: ſed multiformis in illa pro meritorum diverſitate gloria eſt ſingulorum.*

QVOD verò prius corona deſcripta ſubjungitur *Et ſuper illam, alteram coronam aureolam*: de illorum poteſt recte præmio intelligi, qui generalia ſcripturæ ſanctæ mandata ſpontanea vitæ perfectioris electione tranſſcendunt, ideoque ſpecialem præ ceteris fidelibus retributionem voluntariæ oblationis exſpectant. Vel corona aurea labro menſæ Domini opponitur, cum in verbis ſacræ ſcripturæ dicimus, animas egredientes carnem, ad æterna in cælis præmia eſſe recipiendas. Et ſuper illam altera ſuperadditur corona aureola, dum in eadem ſcriptura repetitur, quod eis in fine ſeculi ſublimior gloria in corporum quoque immortalium receptione ſervetur. Vbi ſanè Beda variam ejus loci expoſitionem ponens, ſatis inſinuat, ea, quæ de Aureolis dicuntur, non ibi clarè fundari; quamvis ſi ut probabilia *Aureola ubi fundata*

Digitized by Google

tantum proponantur, non ſint contemnenda.

Quid per aureolam intelligendum.

PER *Aureolam* verò Scholaſtici doctores intelligunt accidentale quoddam præmium, eſſentiali ſuperadditum, corporali aliquo ſigno expreſſum. Cuiuſmodi præmia aſſignantur Martyribus Doctoribus atque Virginibus. Iſque ternarius numerus ſumitur ſecundum hoſtes, cum quibus confligitur, & virtutes, quibus dimicamus, atque Chriſto configuramur.

HOSTES ſunt, *Caro, Mundus,* & *diabolus*, quos excellentiſſimo vincūt modo Virgines, carnis violentos impetus ſuperantes; Martyres, tyrannidem perſecutorum calcantes; & Doctores veritatis, tenebras hæreſeon, diaboliq; machimenta à ſeipſis, & ab aliis viriliter propulſantes.

VIRTVTES autem, quibus pugnatur, ſunt potentia rationalis, cui doctrina reſpondet; iraſcibilis, cui martyrium; & demum concupiſcibilis, circa delectabilia verſans, cui Virginitas reſpondet. Quibus tribus virtutibus eminenter Chriſto doctori iuſtitiæ, Virgini, ac Martyri aſſimilamur. Apoc. 7. de Virginibus dicitur: *Sequuntur Agnum, quocumque ierit*. Apoc. 3. de Martyrib. *Qui vicerit, faciam eum ſedere in throno meo.* Et Apoc. 7. *Stant in conſpectu agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum.*

DE doctoribus autem Daniel. 12. *Qui ad iuſtitiam erudierint multos, fulgebunt tanquam ſtellæ.* Et, *qui elucidant me, vitam æternam habebunt.* Eccl. 24.

An aureola Chriſto attribuenda ſint.

CVM autem Aureola diminutionē, participationemque gaudii deſignet, & in Chriſto ſit omnium plenitudo gaudiorum, non ſunt Aureolæ ipſi tribuendæ, ſed eminentior quædam omniū virtutum & præmiorum perfectio. Germinat enim virgines, martyres roborat, doctores illuminat, ac per ipſum pleniſſima de carnis infirmitate, de mundo atque diabolo, victoria obtinetur. Ideoq; beati omnes clamant: *Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & Agno.* Apoc. 3. 5. & 7.

In Chriſto virtutum omnium perfectio

CAP. CCCLXXIV.

Vtrum beati per apertam Dei viſionem impeccabiles reddantur?

EX natura beatifici ſtatus (nō autem tantum ex Dei extrinſeca lege, ut Scotus opinatur) fit, ut beati peccare nequeant. Dum enim clare Deum intuentur, ſummum & infinitum bonum, in quo cuncta bona eminentiſſimè continentur, totaque obiecti voluntatis latitudo, ad quod naturaliter determinata eſt, reperiatur, ita, ut nihil eo melius vel oportunius occurrere homini poſſit? neceſſario ſequitur, ut beati ſuam voluntatem à Deo avertere, vel aliquid niſi ſecundum rectum ordinem ad illum expetere nequeant, cùm ille ſit ultima & abſoluta hominis perfectio & finis, quo ſibi applicato conquieſcat, nec aliud deſiderare poſſit. Vnde ſequitur, ut Deum viſum odiſſe, vel ab eius ſumma dilectione homo deſiſtere nō poſſit. Nec vero abſurdum cenſeri debet, quod eadem voluntatis potentia erga quædam obiecta indifferens & libera; erga nonnulla vero per modum naturæ determinata ſit, cùm & Dei voluntas, quoad externa, indifferens, & liberrima circa operationes immanentes, ſit naturaliter determinata.

Ex natura beatifici ſtatus ſancti peccare nequeunt.

CAP.

CAP. CCCLXXV.

An omnium par futura ſit beatitudo?

Hieronymus in Apologia pro lib. cont. Iovin. & li 2 cont. Iovin. Auguſt. de S. Virg. ca. 26. Gregor. li. 4 Moral c. 42.

IOVINIANVS Coniugium Virginitati exæquans, cōſequenter omnes homines æqualiter beatos fore pronunciavit. Cuius errorem amplexus eſt Lutherus, in ſerm *de Nativi. B. Mariæ Virginis*, ubi ex falſo imputativæ iuſtitiæ fundamento ſtatuit, omnes homines æq; ſanctos eſſe, atque proinde beatos æqualiter futuros cum Dei Matre.

Diſpar beatitudo futura. 1. Ioan. 3.

CETERVM ex ſcripturis certiſſima fide tenendum conſtat, alios in futura vita, pro ratione meritorum huius vitæ, aliis feliciores fore; id eſt, recepturos clariorem & perfectiorem Dei viſionē atq; fruitionem. Omnes quidem Deum, ſicuti eſt, videbunt, ac proinde cuncta quæ in Deo formaliter exſiſtunt & intrinſece, ſive reipſa diſtinguantur, ut proprietates relativæ perſonarum conſtitutivæ; ſive tantū virtualiter, ut perfectiones abſolutæ: quinimo nec unus ab alio beatior erit, quia plura ex eis, quæ in Deo eminenter ſunt, hoc eſt, plures Dei effectus videat, (cum in illis beatitudo non conſiſtat:) ſed ex eo imparitas felicitatis profluet, quod unus alio clarius & perfectius Dei eſſentiam videbit, ac amplius Deo perfruetur atque delectabitur. Cujus inæqualitatis cauſa remota erit imparitas gratiæ, meritorū, & charitatis hujus vitæ: immediata verò cauſa erit, inæqualitas luminis gloriæ, quo mēs beati confortabitur ad videndum Deū, qui ſe menti conjunget, ac intelligibilis ſpeciei vices ſupplens præſtabit, ut pro ratione luminis gloriæ intellectus beati remiſſiorem vel intenſiorem viſionis Dei operationem eliciat. Quod lumen gloriæ unicuique ſecundum anteacta vitæ merita retribuetur.

Aug. lib. 5. confeſſ. c. 4

Inæqualitas luminis gloriæ inæqualitatē beatitudinis inducit.

EXINDE verò ſequitur, omnium viſiones beatorum ejuſdem naturæ fore. Idem enim primariū objectū, Deum ſcilicet habebunt; ab eodemque proximo principio, lumine ſcilicet gloriæ elicientur; & per eandem divinam naturam ſeſe menti beati immediatè conjungentem, atque intelligibilis ſpeciei vices ſupplentem: ſed nihilominus pro quantitate luminis gloriæ, intellectus diverſi, variam intenſionem, perpetuamque atque conſtantem habebunt: ſimiliter & beati unius voluntas Deo intentius viſo amplius perfruetur & delectabitur, quam alterius, qui remiſſiore intellectus operatione naturam eandem divinam contemplabitur.

SICVTI autem pro meritorum iſtius vitæ differentia, eſſentialis beatitudo quatenus præmium eſt, augetur, vel remittitur: ita & acceſſoria præmia majora vel minora reddentur, pro ratione meriti cujuſque: ut ſcriptura Ioannis 14. manifeſtè docet: *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt*; in quibus ſcilicet majora vel minora præmia, ut quiſque pro meritus in hac vita fuerit, reddētur. *Qui enim parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet*. Et *ſicut ſtella à ſtella differt claritate, ſic erit reſurrectio mortuorum*, 1. Cor. 15. Item Apo. 14. nemo poterat dicere canticum, niſi illa quadraginta quatuor millia &c Iſaiæ quoque 56. de Virginibus: *Dabo eis in domo mea locum, & nomen melius à filiis & filiabus*.

2. Cor. 9.

IDIPSVM ex eo convincitur, quòd pro ratione meritorum cujuſque, diverſa ſit futura damnatorum pœna. Sapientiæ 6 *Potentes potenter tormenta patientur*. Matth. 10. *Tolerabilius erit in die illâ terræ Sodomorum*. Et *Reddet unicuique ſecundùm opera ſua*.

Digitized by Google

CAP. CCCLXXVI.

Vtrùm beatitudo ſemel habita deperdi poßit?

Beatitudo ſtabilis & ſecura eſt.

ORIGENES lib. 1. *Periarchon* cap. 9. perpetuum quemdam felicitatis & miſeriæ circulum, ſequutus Phytagoram, confinxit. Sed beatitudinem inamiſſibilem fore, ſcriptura ſacra pronunciat. Matth. 25 *Et ibunt hi in ignem æternum, iuſti autem in vitam æternam.* Ioan. 17 *Hæc eſt vita æterna.* Ro 6 *Gratia Dei, vita æterna.* Apoc. 3 *Qui vicerit, foras non egredietur amplius.* Eccleſ 24. *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.*

IDEM Veteres conformiter tradunt. Auguſt. lib de Hereſ. ca. 43. lib. 12. de Civit. cap. 20. dicit, pias aures non ferre, ut dicatur, ita perveniri ad conſpectum Dei, ut quandoque neceſſe ſit deſeri. Lib. 22. de Civit. cap. 30 *Ipſe erit finis deſideriorum noſtrorum, qui ſine fine videbitur, ſine faſtidio amabitur, ſine fatigatione laudabitur.*

NEQVE ſolum beatitudo perpetua erit, ſed etiam beati de ſuæ beatitudinis perpetuitate certi, ſecurique erunt. Nam cum viſio Dei beatorum deſideria plenè ſatiet, & illi numquam carere ſummo bono velint, quod poſſident, nec eius amiſſionem timere; conſequitur, eos certos eſſe, quod ad miſeriam non ſint reverſuri. *Quid enim eâ beatitudine fallacius,* inquit Auguſtinus, *ubi nos futuros miſeros, aut in tantâ veritatis luce neſciamus, aut in ſummâ felicitatis arce timeamus?* & Hieronymus contra Vigilantium Sanctos cum Chriſto regnantes de ſua felicitate, ſecuros eſſe confirmat.

Pſalm. 16.

Aug. lib. 12 de civ c. 20

CAP. CCCLXXVII.

Vtrum omnes homines ſuum ultimum finem aſſequentur?

RERVM omnium ultimus finis duplex eſt: unus *intrinſecus* & proprius, qualis, ſi de hominibus agatur, eſt viſio Dei. Alter *extrinſecus & communis* eſt, ſcilicet gloria Dei. Fine autem proprio multi hominum ſua culpa fruſtrabuntur; finem vero ultimum extrinſecum univerſi homines aſſequentur. Nam ſicut ex beatorum ampliſſima remuneratione, ita & ex impiorum juſtiſſima damnatione, laudem, gloriam & honorem Deus in ſecula ſeculorum referet.

PROPRII autem finis, veræque beatitudinis aſſequendæ certa ratio eſt, ut Fide, Spe, & Charitate inſtructi, & in oratione, ſacramentorumque ſalutari uſu perſeverantes, ad omnia pietatis in Deum, benignitatiſque officia in proximos, quotidie nos exerceamus. Sic enim ad beatam illam gloriam electis à Deo præparatam quandoque perveniemus: quam mihi, & omnibus in unâ Catholica fide, ſub Obedientia unius Vicarii Chriſti Romani Pontificis (cujus judicio univerſa mea ſcripta ſubmitto) Deum colentibus, miſericordia Chriſti, retribuendam, confido; cui gloria perennis, Amen.

Beata vita aſſequenda via & ratio.

INSTITV-

INSTITVTIONVM DOCTRINAE CHRISTIANÆ

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

De Sacramentis.

Ratio cur poſt Symbolum ſubiunguntur ſacramenta. Rom. 10. 1 Timoth. 5. Auguſt. lib 8. confeſſ. cap 2. Vide ſacramentis profitamur.

SECVNDA Catechiſmi Romani parte de ſacramentis novæ Legis agitur, quibus tanquam viſibilibus ſignis fidem noſtrã profitemur, & Chriſti merita credentibus uberrimè applicantur. Ideoque poſt explicationem Apoſtolici Symboli, in quo traduntur, quæ fide tenenda ſint, ſive ad unius Dei in perſonarum Trinitate notitiam, ſive ad mundi ortum & gubernationem, ſive ad VERBI Incarnationem, & humani generis lapſum & inſtaurationem, ſive ad juſtorum præmia & iniquorum ſupplicia pertineant, optima methodo tractatus de SACRAMENTIS ſubiungitur.

Duo modi parandæ ſa- lutis fides & ſacramenta.

DVO enim ſunt inſeparabiles modi parandæ ſalutis: FIDES & SACRAMENTA. Iuxta illud CHRISTI: *Qui crediderit & baptizatus fuerit ſalvus erit.* Et iterum, *Ite, docete omnes gentes, baptizantes &c.* inſinuans, primum fidei doctrinam eſſe tradendam initiandis Chriſto; poſtea verò inſerendos ſocietati populi Chriſtiani viſibilium ſacramentorum conſortio, ne quibus homines in nullum religionis nomen coaleſcere poſſunt: abſque quorum uſu Auguſtinus ſe dicit expertum, fideles in apoſtaſiam facilè prolabi. *Vnus* enim *Deus eſt, una fides, unum baptiſma.* Epheſ. 4.

Ad myſteria, promiſſiones, & præcepta redicitur Chriſtiana doctrina.

ACCEDIT, quod utriuſque Teſtamenti ſcriptura totius cæleſtis doctrinæ ſummam ad tria revocet; videlicet myſteria, promiſſiones, & præcepta, hoc eſt, ad res credendas, ſperandas & faciendas, quibus Fides, Spes & Charitas reſpondent: ad quæ tria Catechiſmi Romani authores totam quoque Chriſtianæ

Digitized by Google

ſtianæ doctrinæ ſummam revocarunt, Auguſtinum imitati in Enchirid. & lib. De Catechizan.rudidibus,atque lib,De Agone Chriſtiano.

CAP. II.

De Sacramenti nomine.

Sacramenti varia ſignificatio

SACRAMENTI nomen apud profanos authores, aliquando *Pignus in loco ſacro depoſitum* ſignificat, quod victus in pœnam iniuſtæ litis perdebat;vt patet apud Varronem lib.4 De Lingua Latina;Ciceronem lib.2. De Oratore. Subinde vero Sacramẽtum idem erat,quod ſolenne juſiurandum. Vide lib.2. De Re Militari Vegetium;Tertullianum li.ad Martyres;Hieron.in epi.ad Heliodorum.

Sacramentum idem, quod myſterium.

SED apud Eccleſiaſticos ſcriptores uſitatius SACRAMENTI nomẽ idem denotat,quod myſterium Græcis. Sunt autem tres illius nominis ſignificationes. I. eſt,quia myſterium dicitur ceremonia, qua homines ſacris initiantur; quomodo Ambroſius libros De Myſteriis inſcripſit. II. eſt,qua omne id,quod arcanum & ſecretũ eſt,SACRAMENTVM dicitur,1.Cor. 13. *Si noverim myſteria omnia.* Matt.:3 *Vobis datũ eſt noſſe myſterium,* Tob.12.Prov.20.Daniel.2.Apoc.17.1.Theſſ. 2.*Myſterium iniquitatis,* quæ ſignificatio rectè ſacramentis noſtris convenit.Nam arcana, ſoliſque fidelibus nota eſſe debent. Dionyſius Areopag.lib.De Eccleſ.hier.cap.1.III. eſt, qua *omne latentis arcanaq; rei externum ſignum* vocatur *myſterium.* Qua ſignificatione omnes veteris teſtamenti figuræ, atque ſimilitudines in Evangelio aut Apocalypſi expreſſæ myſteria nuncupantur.Sic Dan.2.*ſtatua* ſacramentum vocatur.Apoc,17. *Ego dicam tibi ſacramentum mulieris.* Epheſ.5. *ſacramentum magnum eſt.*

Iſaia 24.

Sacramentum rei arcanæ ſignũ

SICVT ergo myſterium, ita & ſacramentum tria denotat: nimirum *rem ſecretam,* & *ſignum rei ſecretæ,*atque *rem ſacratam ſeu initiantem.*Sacramentum enim *à Sacrando* deducitur.Auguſt.li. 15. de Civit.cap.26.Ambroſ.lib.de iis qui myſt.initiantur.S. Tho.1.2.q. 102. art. 5. Omnia itaque ſigna, quæ ad res divinas pertinent, SACRAMENTA vocantur.Sacramentum enim generali ſignificatione *Sacrum ſignum* eſt,à qua Eccleſiaſtici ſcriptores vocem *Sacramenti* accommodarunt, ad ſignificandum illuſtriores quaſdam ceremonias,ſenſibiliaque ſymbola,à Deo ad animæ ſanctificationem inſtituta Novis enim rebus æquum fuit,nova tribui nomina,quibus propriè tradi explicarique poſſent.Sunt enim doctrinæ religionis congruentes verborum novitates, quibus res antiquæ,aut nova Dei beneficia exprimantur,cujuſmodi nomina ſunt à Patribus condita:*Trinitas,Incarnatio,Homouſion, Theotocos,*ſive *Deipara,Xenodochia, Monaſteria,Epiſcopus,Presbyter, Diaconus,* ipſumque nomen *Chriſtianorum* (Actor. 11.) fidelibus impoſitum.Cum autem à Chriſto quædam nova ſint inſtituta myſteria ad Dei cultum,& homines ſanctificandum ſpectantia, placuit Majoribus eiſdem *Sacramenti* nomen appropriare,ob vocis & rerum analogiam,ut *Sacramentum* diceretur,per quod ſanctificamur,ſive per quod Deus homines ſibiconſecret, ſanctificet: quemadmodum *veſtimentum* appellatur, quo veſtimur,*ornamentum,* quo ornamur.

FVIT autem *Sacramenti* nomen in tanta veneratione priſcis temporibus in Eccleſia Latina, ut omnes linguæ vulg-

vulgares illud retinuerint: Gallica, Hiſpanica, Italica, Germanica, & aliæ, ſicut de vocibus *Amen*, & *Allelulia* notavit Auguſt. lib 2. de Doct. Chriſt. cap. 11. & tract. 4. in Ioan.

EST autem hæc vocis *Sacramenti* accommodatio ipſis viventibus Apoſtolis facta, ut ex vulgata Latina verſione ad Ephe. 5. patet: ubi *Matrimonium* propriè Sacramentum, ideſt, *ſacræ rei ſignũ* dicitur.

ET vetuſtiſſimi ſcriptores Latini *Sacramenti* voce in hac ſignificatione ſæpe uſi reperiuntur. Tertullianus, Cyprianus, Hilarius, Hieronymus: Ambroſius lib. *de Sacroſanctis* inſcripſit, Auguſtinus epiſt. 118. *Sacramenta numero pauciſſima &c.*

CAP. III.

De Sacramenti definitione in genere.

Sacramenti generalis definitio.

SACRAMENTVM ab Auguſtino generatim definitur, *ſacra rei ſignum*, lib. 10. de Civit. cap. 5. quem deinde Scholaſtici Doctores ſequuti ſunt: & non minus veteris, quam novæ legis ſacramentis hæc generalis notio convenit, quoniam ex æquo iuſtificantem gratiam ſignificant, licet eam non ſimiliter efficiant. Non enim ad ſacramenti eſſentiam pertinet, gratiam efficere, ſed tantum ſignificare, ut Auguſtinus tradit ep. 5. *Signa cum ad res divinas applicantur, ſacramenta ſunt*. Vnde ſequitur, ſacramentum in genere ſignorũ, non autem actionis eſſe collocandum.

Aug. lib. 16. cont. Fauſt. cap 12. Auguſt. in Ioan. tract 80. Chryſoſt. ho. 83. in Matt.

HINC Scriptores varias appellationes ſacramento tribuunt, non ab operando, ſed à ſignificando deductas. Latini quidem ſæpe *figuras, ſigna, ſimilitudines & viſibiles formas* appellant: Græci verò, *Symbola* & *antitypa*.

SIGNVM autem ab Auguſtino lib. 2. *de Doct. Chriſt.* definitur, *Res præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, aliud aliquid ex ſe faciens in cognitionem venire*. Rerũ enim ſenſibilium duo ſunt genera: quædam ob id inventæ ſunt ut aliud inſinuent, cuiuſmodi ſunt *vocabula, ſcripturæ, vexilla, imagines, tympana, tubæ*, aliaque huiuſmodi, à quibus ſi vim ſignificandi detraxeris, ſublata erit inſtitutionis cauſa. Aliæ res non alterius rei ſignificandæ ſed ſuæ tantùm cauſæ effectæ ſunt ut, *res naturales*.

Signi definitio.

Duo rerum genera

SIGNORVM porro tria ſunt genera: quædam ſunt *naturalia*, quæ rerum expertarum animadverſione præter ſe aliud cognoſci faciunt, ut fumus ignem, veſtigium animalis, vultus animi affectionem prodit.

Signorum tria ſunt genera: naturalia.

ALIA hominum voluntate inſtituta ſunt, ut mutuos cõceptus, ſentẽtias, & cõſilia explicare poſſent. Ex quib. ſignis nõnulla pertinent ad ſenſum oculorũ, alia ad aurium; ut verba, quæ inter homines ſignificandi principatum obtinent: ſed quia verberato aere ſtatim pertranſeunt, inſtituta ſunt per literas ſigna verborum.

Ab hominibus inſtituta

TERTIVM genus ſignorum eſt divinitus inſtitutorum, ex quibus aliqua ſunt theorica, ideo tantum data, vt aliquid ſignificent, & admoneant, ut panis azymus, & quæ ad Moſaicæ legis ceremonias pertinebant: alia vero ſunt practica ſimul & theorica ſigna, quæ ſcilicet Deus non tantum ſignificandi; ſed etiam efficiendi cauſa inſtituit, qualia ſunt novæ Legis ſacramenta, in quibus res externæ ad ſignificandum aſſumptæ, ſimilitudinem earum rerum gerunt, quas Deus inviſibiliter in animis noſtris operatur. *Si* enim *ſacramenta quandam ſimilitudinẽ earum rerum, quarum*

A Deo conſtituta, partim theorica tantum Partim practica ſimul

rum

Digitized by Google

rum ſacramenta ſunt, non haberent, omnino ſacramenta nō eſſent, ait Auguſtinus epiſt. 23. lib. 2. de doct. Chriſt. cap. 3. li.3.ca.9.

REPRAESENTAT autē Sacramentum rem ſacram, non profanam. Sunt enim ſacramenta religionis ceremoniæ ſolennes atque ſtabiles, quas violare ſacrilegium ſit.

Res ſacra novæ legis ſacramentis deſignata triplex. RES verò ſacra novæ Legis ſacramentis denotata triplex eſt: videlicet gratia iuſtificans, quæ ut præſens ſignificatur: paſſio Chriſti, gratiæ cauſa, ut præterita commemoratur: & vita æterna, quæ ut gratiæ effectus futurus præfiguratur, ut de Baptiſmo explicat ad Rom. 9. Apoſtolus de Euchariſtia; Lucas cap. 22, Ioan. cap. 6. Reliqua ſacramenta quoque gratiam, eiuſque principium atque finem ſaltem implicite ſignificant. Nam omnia novæ Legis ſacramenta primo & eſſentialiter gratiam iuſtificantem, quam efficiunt, ſignificant; Chriſti verò paſſionem ſupponunt; vitam autem beatam promittunt.

CAP. IV.

Definitio Sacramenti novæ legis.

Sacramenti novæ legis definitio. MAGISTER ſententiar. lib. 4. diſt. 1. ſacramentum novæ legis definit: *Eſt Inviſibilis gratiæ viſibilis forma, ut imaginem gerat & cauſa exiſtat.* Catechiſmus autem Romanus definit: *Eſt res ſenſibus ſubiecta, quæ ex Dei inſtitutione, ſanctitatis & iuſtitiæ tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habet.* *Sacra ſigna ſanctificantem gratiam non denotantia.* Vnde patet, ab ſacramenti definitione ſecludi omnia rerum ſacrarum ſigna, quæ ſanctificantem gratiam non denotant: ut cruces, imagines, columbam, linguas igneas, manna aliaque ſimilia: nec non univerſa ſacramentalia; qualia ſunt conſecrationes templorum, aquæ benedictæ, lotio pedum, exorciſmi, & alia huiuſmodi, *Sacramentalia.* quæ gratiam perfectè ſanctificantem, cuius cauſa ſint, non exprimunt; ſed præparationes, impedimenta ſanctificationis removentes, exſiſtunt. Sacramentum enim novæ legis gratiā, quæ nos ſanctos efficit, divinarumque virtutum habitu exornat, & ſignificare, ac ſimul efficere *Ioan.3.* debet. Quod de Baptiſmo ſcriptura frequenter & aperte tradit, *Rom 6.* nec obſcurius de Euchariſtia loquitur, de Confirmatione, Pœnitentia, Extrema unctione, *Ioan.6.* Ordine atque Matrimonio idipſum oſtendit.

CAP. V

Differentia inter novæ ac veteris legis ſacramenta.

VNIVERSA naturæ atque Moſaicæ legis ſacramenta in eo à novæ legis ſacramentis diſtinguuntur, *Sacram. veterum & novorū differentia.* quòd illa gratiam internè ſanctificantem non effecerint, ſed tantum ſignificaverint; Novæ autem legis ſacramenta gratiam non tantum ſignificent, ſed etiam efficiant ac præſtent. Iuxta doctrinam Concilii Florentini in inſtructione Armeniorum, & Concilii Tridentini Seſſ. 7. can. 2. quam Paulus comprobat ad Galat. 4. vocans ſacramenta vetera, *infirma & egena elementa:* ad Hebr. c. 7 *inutilia & infirma:* cap. 9 *Iuſtitias carnis,* quia ſcilicet ſanctificationem legalem, typicam & carnalem præſtabant, emundando ab irregularitatibus & immunditiis *Sacramēta veteris legis ab immūditia legali emundabant.* legalibus, ſed gratiam intus emundantem animas a peccatis tantum adumbrabant, promittebant, oſtendebant, non vero efficiebant nec præſtabant. Nam ut

Apoſto

Apoſtolus ad Hebr.10.ait: *Non poterant perficere, nec emundare conſcientiam:* hoc eſt, juſtos efficere non poterant. *Ex operibus* enim *legis non iuſtificabitur omnis caro coram illo*, Rom.3. Vnde nec Circumciſionem juſtificaſſe Abraham, ſed tantum fuiſſe ſignaculum juſtitiæ fidei cap.4. docet. Quod 1. Cor.7. etiam inſinuat, dum ait: *Circumciſio nihil eſt*, in negotio ſcilicet juſtificationis.

Circumciſio non fuit adiumentũ ſed tantũ ſignaculũ vera iuſtitia.

AVGVSTINVS epiſt.118. in eo nova ſacramenta diſtinguit à veteribus; quòd ſint numero pauciora, factu faciliora, ſignificatione auguſtiora, virtute efficaciora: *quoniam,* ait in Pſalm.73 *illa promittebant Salvatorem, hæc præſtant.*

CAP. VI.

Quòd Sacramenta ſint Religionis ceremonia, Deo pro tempore grata.

Sacram. vetera ſuo tempore Deo placuerunt.

LICET diſparis virtutis ſint veteris & novæ legis Sacramenta; omnia tamen ſuo tempore Deo placuerunt, & religionis ceremoniæ fuerunt, per quas homines Deo cultum exhibuerunt, profitendo ſanctificationem, omneque bonum à Deo in nos deſcendere, ideoque iuſtum eſſe, hominem Deo ſubjici, à quo ſit creatus, gubernetur, à quo redemptionem à ſervitute diaboli, mortis & peccati, univerſaque gratiarum dona, emundationemque à labe inobedientiâ contracta quærere ac exſpectare debeat.

Omne ſacramentũ eſt religionis ceremonia.

IN omni equidem Sacramento certus ritus, qui ſimili actione peragitur, duo ſignificat. *Prius* eſt id, quod Deus erga nos operatur: *Poſterius* verò, id, quod Deo nos debemus. Ideoque ſacrum ſignum, ſive religionis ceremonia eſt, quia in ſignificandi modo ſita eſt ceremonialis actio, qua eodem actu & monumento Deus colitur, & nos ſanctificamur.

PORRO hæc ſignificatio ſacramentalis & cultus ceremonials non ſolùm in elemento ſenſibili, ut in aqua, ſed in toto ſenſibili & externo, quod Deus ad Sacramenti eſſentiam aſſumit, conſiſtunt; ſive ex rebus corporeis, ut aqua vel oleo: ſive externis, ut impoſitione manuũ, aut inſufflatione conſtet. Quare totum ſacramentum materia & ſenſibili forma conſtans; ſignum eſt rei ſacræ, atque ſimul religionis ceremonia, qua Deus colatur.

CAP. VII.

Cuius ſit, inſtituere ſacramenta.

Dei ſolius eſt ſacram. inſtituere.

CVM nulla creatura per ſe vim ſanctificandi habeat, ſed Deo totius puritatis fonti proprium ſit; longè convenientiſſimum fuit, ut ſolus Deus creaturas ad ſanctificationis officium aſſumeret, & ad ſacramentalem ſignificationem, religioniſque ceremoniam, qua colatur, inſtitueret. Ad eum ſiquidem pertinet, gratiam creaturæ annectere, cuius eſt, pro ſuo arbitrio gratiam tribuere. Ac laudat Auguſtinus Socratis ſententiam, dicentis, unumquemque Deum ritibus à ſe inſtitutis coli velle.

Aug. lib.1. de conſen. Evang c. 18.

Socratis ſententia: Deus ritibus à ſe inſtitutis colendus.

ACCEDIT, quòd ſacramenta ſint quædam peccati remedia: non eſt autem infirmi, ſed medici præſcribere, quibus rebus ægritudo ſanari debeat.

PRAETEREA cum ſacramenta effectus quoſdam habeant, vires rerum naturales ſuperantes: utpote legalem munitionem efficere, aut verè à peccatis liberare, ſimiliter gratiam per Chriſtum dandam præſignare, aut Chriſti paſſionem applicando ſanctificationis gratiam præbere, quæ non ratione humana, ſed revelatione divina diſcuntur; facilè

Digitized by Google

perſpicitur,quod cõgrua huius fidei per viam religionis inſtituere ſigna, non fit inſtinctus naturæ ſolius,ſed eius, qui credenda revelat.Eadem enim eſt inſtituendorum ſacramentorum, & revelationis credendorum ratio. Proinde ſicut credenda à ſolo Deo præſcribuntur; ita &, quibus Rebus aut actionibus ea dem per modum religionis prænuntientur. Quemadmodum enim omnis vera religio ſuam à Deo trahit originem,ita religionis ſacræ notæ ſeu ceremoniæ,quibus Deus coli vult aut placari, non niſi ab ipſo docente haberi poſſunt Quare tam Legis naturæ, quam Legis Moſaicæ aut Evangelicæ ſacramenta, à Deo peculiari revelatione tradita fuiſſe, non eſt ambigendum. Quod Concilium Tridentinum Seſſ. 7. can.1.de ſacramentis novæ legis definivit, omnia ex Chriſti legiſlatoris expreſſo mandato inſtituta eſſe. Conveniebat enim ad Dei gloriam, ſalutemque noſtram promovendam, ut authoritas inſtituendi ſacramenta nulli creaturæ communicaretur, ut ſalutis authorem promptius agnoſceremus,nec in homine,vel alia pura creatura ſpem noſtram, ſed in Deo ſolo collocaremus,ut monet Auguſt.tract.5.in Ioan.

Omnis vera religio à Deo.

Noua legis ſacramenta omnia à Chriſto inſtituta.

CAP. VIII.

Cur Deus in rebus ſenſibilibus ſacramento inſtituerit?

Cur Deus ſacramẽta in rebus ſẽſibilibus inſtituerit?

QVIA homo anima & corpore conſtat, ab initio humanæ creationis voluit Deus, ſibi ab homine non ſolum interiori,ſed etiam externo ac viſibili cultu obſequium deferri;ac proinde Sacramenta, ceremoniaſque ſenſibiles,quibus coleretur, inſtituit.

SECVNDO,Quia congruit, ut humani ingenii imbecillitas per ſigna quædam ſenſibilia occultam Dei virtutem apprehendat,& rerum quæ ſentiuntur adminiculo ad intelligenda inviſibilia perducatur.Rom.1 Chryſoſt hom.60.ad Antioch & hom 83.in Matt.Aug. tract. 80.in Ioan.Sacramentum appellat *quoddam viſibile verbum*.EtDionyſius lib.Eccleſ.Hierarchi c.1.docet, eccleſiaſticam hierarchiam rebus ſenſibilibus conſtare,ſicut intelligibilibus cæleſtem.

TERTIO, Vt Dei cultores viſibilium ſignaculorum conſortio coaleſcerent,ac inter ſe colligarentur,& ab infidelium ſocietatibus diſcerni poſſent. Auguſt. epiſt.118.cap.1.& lib.19. contra Fauſt.ca.11.

QVARTO, Vt fideles interiorem cordis fidem exterius profiterentur, Ro. 10.1.Tim.6 *Confeſſus es confeſſionem bonam coram multis teſtibus*.Auguſt.lib. 8. Confeſſ.cap.2 Victorinum publicè baptizari voluiſſe refert, ne Chriſtus eum negaret,ſi palam eius fidem profiteri erubeſceret.

QVINTO,Vt humanum ingenium quod in creaturarum ſenſibilium amorem ac ſtudium propendet, haberet ſymbola corporea,in quibus ſalubriter ſe poſſet exercere,ac ita in cultu Dei faſtidium depellere,à noxiaque creaturarum ſervitute liberari.

SEXTO, Ad edomandam hominis ſuperbiam, dum in rebus ſenſibilibus quærere ſanitatem cogitur, quam obediendo haurire contempſit à Deo. Iuſtè ſubditur enim inferiori,qui obtemperare ſuperiori recuſat.

Aug.tract. 8.in canonicam Ioan.

SEPTIMO, Vt ſecuritatem quandam Deus homini de promiſſis percipiendis daret, ac fidelem in promiſſis futurum non dubitaret,quando ſenſibilia ſigna, per quæ gratiam ſe daturum addixit,homo ſuſpiceret, iiſque veluti

pi-

Digitized by Google

pignoribus obligatum haberet. Sic Auguſt. lib 9 Confeſſ. c. 4. & 6. percepto baptiſmo à ſe fugiſſe ſolicitudinem vitæ præteritæ commemorat.

OCTAVO, Ad mutuam fidelium pacem, concordiam, & charitatem fovendam, dum ſacrorum myſteriorum communione unius corporeis membra effectos ſe conſpiciunt.

NONO, Vt ſalutaria medicamenta ad ſalutem animarum recuperandam vel tuendam ſemper ad manum eſſent, per quæ virtus Paſſionis Chriſti nobis applicaretur, & quaſi per alveum in nos deflueret. Ambroſ. lib. 5. de ſacram. c. 5.

DECIMO, Vt Deus ſuam miſericordiam commendaret, inſtituendo facilia remedia, & uſque obvia.

VNDECIMO, Vt juſtitiam declararet, humiliando eum, qui ſe contra opificem erexerat.

DVODECIMO, Vt ſe omnium ſenſibilium rerum authorem eſſe demonſtraret, uſum creaturæ ſuæ in Sacramentorum ſuorum inſtitutione ſibi vindicavit. Iren. lib. 4 c. 32.

DECIMOTERTIO, Vt eluceret Dei ſapientia, dum ſuperbiæ vulnera humilitatis remediis curat, & medelam fert inde, unde hoſtis læſerat.

Ac poſtremò, ut ſuam potentiam illuſtraret, operando hominum ſalutem per res in ſpeciem viles, fragiles & infirmas, ut ab ipſo ſalus, gratia, & omnis Sacramentorum effectus derivari noſcitur.

CAP. IX.

Quot partibus Sacramenta conſtent?

Sacramenta conſtant materia & forma.

QVODLIBET Novæ Legis ſacramentum duabus partibus conſtat: quarum altera materiæ rationem habet, & *Elementum* vocatur: altera formæ, & *Verbum* paſſim dicitur. Iuxta illud Auguſtini: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Quod Apoſtolus ad Epheſios 5. expreſſit, cum ait: *Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ:* ſignificans, ex materia & certa verborum forma unum fieri in eſſe arteficiali rebus ex pluribus ſignum.

Materia duplex remota & propinqua.

PORRO materia duplex eſt: remota & propinqua. Remota, in Baptiſmo *Aqua* eſt; in Euchariſtia, *panis & vinum aquâ mixtum:* in Confirmatione, *Chriſma*, ex oleo & balſamo compoſitum, & benedictione Epiſcopali conſecratum: in externa Vnctione, *Oleum benedictum*: in Ordine ſacerdotali, *Calix cum Vino porrectus, & Patena cum hoſtia:* & quædam manuum impoſitio; dum abſolvendi poteſtas datur: in Pœnitentia ſeu confeſſione, *peccata*: in Matrimonio, *perſonæ habiles contrahentes.*

PROPINQVA verò materia in baptiſmo eſt *ablutio:* in Confirmatio, atque extrema unctione, eſt *unctio* in certa corporis parte; in Euchariſtia *ſpecies Sacramentales panis & vini:* in pœnitentia & matrimonio *actus humani exteriores*, putà confeſſio & conſenſus expreſſio, qua datur alteri corporis poteſtas. in ordine ſacerdotali. *calicis cum hoſtia & vino porrectio.*

Forma Sacramenta.

FORMA hic ſumitur pro formali parte, qua perficitur, limitatur, & completur materiæ ſignificatio, cui hæc forma non phyſicè ſed moraliter unitur ad plenè ſignificandum.

Sacramentum eſt morale compoſitum.

CONSISTIT autem Sacramenti cujuſque forma in verbis à Chriſto determinatis, quibus materiæ accedentibus perſpicuè Sacramentum totum ſignificat effectum Sacramentalem, eumque

Abſolutio non literis ſed verbis facienda.

ſignificandó efficit. Vnde patet, non valere abſolutionem in Sacramento pœnitentiæ per ſcripta verba; quia ſententiam complentem iudicium oporteat proferri vocali verbo oris. In ſolo matrimonio nutus ſupplent vicem verbi, ne muti & abſentes à matrimonio excluderentur.

QVAENAM vero ſingulorum Sacramentorum formæ ſint, in ſcripturis non eſt expreſſum, ſed ex inſtitutione Chriſti, & Apoſtolica traditione in Eccleſia Romana conſervantur. Nemo equidem certas res, aut verba determinata infallibiliter gratiam rectè diſpoſitis conferentia inſtituere, niſi Chriſtus poteſt. In veteri Teſtamento Deus res quidẽ certas ad ſacrum religionis uſum determinaverat, notas, ſigna, ritus, & ceremonias, quibus coli vellet inſtituerat; ſed quoniam vetera Sacramenta Chriſtum obſcure prænunciabant, convenientiſſime Deus illa rebus mutis abſque expreſſa verborum forma conſtare voluit, ut quaſi muſſitarent, quod novæ legis Sacramenta expreſſe annunciarent. Ideoq; nulla verborum mentio fit in Circumciſionis inſtitutione, neq; ubi Agni Paſchalis immolatio, vel ritus ordinationis præſcribitur. Sed poſtquam *Verbum caro factum eſt*, noſque inſtrumentaliter per ſenſibilia ſigna voluit ſactificare, ad modum decuit, ut per res ſenſibiles verbo informatas id præſtaret. *Omnis* enim *creatura per verbũ Dei, & orationẽ ſeu Dei invocationem ſanctificatur.* Ergo cõgruit ut res quoque Sacramenti novæ Legis ad ſpiritualem uſum animas ſanctificãdi per verbum conſecretur, & ad multa ſignificanda ex ſe indifferens, ad certum effectum deſignandum per verba conjuncta reſtringatur.

Gen. 17. Exod. 12. Levitic. 8.

Convenienter Sacramenta novæ legis cõficiuntur verbis

1. Timoth. Rom. 10.

ACCEDIT, quod Chriſto ex corpore & anima conſtanti congruerit, in lege libertatis tale Sacramentum dare, quod per ſenſibile elementum corpus tangeret, & per verbum animam afficeret.

PRAETEREA illuſtriorem oportuit habere ſignificationem Sacramenta per Dominum Chriſtum inſtituta, quam per famulum Moyſen promulgata. Principem vero locum inter ſigna obtinent verba, quæ multo clarius, quam res aliæ ſignificant. Cumque Deo cultus externus maximè lingua, hominiſque ore deferatur; (in ipſa enim benedicimus Deum) noluit Chriſtus mutum eſſe in ſuis Sacramentis Dei cultum, ſed verbo perfici. Cumque Sacramenta novæ legis ſanctitatem efficiant; vis autem divina ad ſupernaturalia opera producenda potiſſimum verbis attribui ſoleat, quemadmodum in ſummis quibuſcunque operibus Creationis & Redemptionis divinæ voluntatis executio Dei verbo tribuitur, convenientiſſimum fuit, ut homo divinum opus ſuo miniſterio in Sacramentis peragens verbis uteretur, quæ non tantum in externum hominis ſenſum influerent, ſed ad ſanctificandum animam pertingerent.

Hebr. 10. Hug. lib. 2 de doct. Christ. c. 3. Iacob. 3

QVAENAM vero conſecratoria cuiuſque Sacramenti verba ſint, in ſingulorum ſacramentorum explicatione dicetur.

CAP. X.

Quod ex Chriſti inſtitutione, certis verbis efficiendi vis abſque ſuperſtitione tribuatur.

QVIA ſectarij magicæ incantationis ſpeciem habere aſſerunt, quod verbis certis aliqua virtus efficiendi tribuatur, ſciendũ eſt, ad ſuperſtitionem

Tribuere vim Sacrã. à Deo inſtitutis, non eſt ſuperſtitioſum. nec magicum.

ſtitionem pertinere, arbitrari quod certis verbis aut figuris inſit naturalis virtus aliquid efficiendi. Ad magicam verò incantationem, ſi ex pacto tacito vel expreſſo cum diabolo inito verba, vel figuræ ad certas res extraordinarie efficiendum adhibeantur. Verbis autem Sacramentalibus nullam vim ſanctificandi ex naturali virtute, aut ex pacto cum dæmone inito tribuimus; ſed formæ ſacramentorum vim omnem inſtitutioni Chriſti aſſcribimus, cuius virtute faciant, quod ex ſe non poterant. Non igitur Catholici vim conſecrandi elementi in ſolo verborum ſtrepitu (ut calumniantur hæretici) aut in ſono, characteribus, vel ſyllabarum numero, ſenſu verborum neglecto, conſtituunt, ſed vim ſanctificandi ex Chriſti inſtitutione deſcendere tradunt, ac formę ſacramentalis determinationem in ſignificatione atque ſenſu, nō in numero ſyllabarum, neque in ſono, aut idiomate, factam eſſe docent: ideoque ſacramentum verè in quavis lingua perfici poſſe, modo idem formæ ſenſus plenè retineatur, quoniam verba formæ vicem habeant ratione ſenſus ſignificati, non autem literarum vel ſoni. Nam ſenſus continet invocationem Dei, à cuius ſolius pacto, voluntate ac inſtitutione omnis ſacramentorum effectus dimanat.

Deus verbis, & aliis rebus ſenſibilibus vim aliquid operandi ſæpe dedit.

NEQVE id inuſitatum putandum eſt, quod verba ſuper elementa pronunciata, vim aliquid efficiendi accipiant: ſiquidem Numerorum 5. Deus verbis ſuper aquas pronuntiatis vim adulteras mulieres interficiendi attribuit. Et Numerorum 21. æneo Serpenti vim ſanandi; atque Dominus ipſe verbis, manuum impoſitione, luto & ſputo morbos depulit.

CAP. XI.

Vtrum omnis immutatio formæ ſacramentalis veritatem ſacramenti tollat?

Forma rerum in indiviſibili.

QVEMADMODVM formæ rerum ita in indiviſibili conſiſtunt, ut quæcunque ſubſtantialis earum mutatio ſpeciem tollat aut immutet: ita quoque ſubſtantialis formæ ſacramenti integritas, tanta neceſſitate retinenda eſt, ut ſi caſu, vel induſtria omittatur aut immutetur, ratio ſacramēti non ſubſiſtat.

EST autem & accidentaria formæ integritas in ordine, perfecto ſono, & ſyllabarum numero, ac in uſu verborum, quæ ab eccleſia præſcripta ſunt, conſtituta. Hæc neceſſitate præcepti, non autem Sacramenti exigitur. Rectè ſiquidem Eccleſia eundem formæ contextum retineri ab omnibus vult, ad coercenda petulantia ingenia; tum ad conformitatem miniſterii, & ad tollenda ſchiſmata, vitandaque mutationis formæ pericula.

Forma ſex modis mutatur.

SEX porro modis forma immutari poteſt: additione vocis, detractione, mutatione, corruptione, trāſpoſitione, atque interruptione, quorum unuſquiſque aliquando ſenſum & Sacramentum corrumpit, ſemper autem eccleſiæ præceptum violat.

QVANDO autem huiuſmodi mutatio integritatem formæ eſſentialem, vel accidentalem tantum evertit, judicio morali diſcernendum eſt, ut à Zacharia Pontifice definitum eſt, de conſecratio. diſtinct. 4. can. Retulerunt. de illo, qui ex imperitia linguæ latinæ prounciaverat: *Ego te baptizo in nomine Patrias, &c.* Qualis mutatio ſi de induſtria fieret, ſu-

ſpecta foret intẽtio. Videretur enim huiuſmodi novum introducere velle ritũ, qui ſacramẽtum non perficeret; ut prædicto loco tradit *Zacharias*, & Di. Tho. 3. p. q. 60. art. 7. ad 3. & art. 8. in corp.

Forma ab uno proferenda. PRAETEREA ſciendum eſt, formã ſacramenti ab uno miniſtro eſſe proferendam, ut ſenſus formæ verus ſit, excepta unctione extrema, cujus ſingulæ unctiones cum partialibus formis à pluribus ſibi invicem ſuccedentibus ſacerdotibus, aut ſimul proferentibus fieri poſſunt; quia per modum deprecationis datur, quæ à multis perfici & continuari, ut impetret, poteſt.

Forma Sacramenti requirit materiam præſentem. DENIQVE forma Sacramenti requirit materiam aliqualiter ſibi conjunctam & præſentem: quare puer in puteum deiectus, prolata forma non regeneratur, quia non manet formæ ſenſus, *Ego baptizo*.

CAP. XII.

De ceremoniis in Sacramentorum adminiſtratione retinendis.

Ceremoniæ utiliter Sacramentis adiunctæ. AD Materiam & formam, quæ ad ſacramentorum ſubſtãtiam pertinent, ceremoniæ acce lunt, quæ licet abſque peccato, niſi juſta neceſſitas aliud exigat, omitti nequeant; quia tamen rei naturam minimè attingunt, ſi prætermittantur, Sacramenti veritatem non imminuunt.

SVNT autem ceremoniæ decenter ab initio Eccleſiæ ſacramentorum adminiſtrationi adiũctæ, cum propter reverentiam myſteriis conciliandam, tum ut fidelium devotionem foveant & adaugeant, intuentiumque mentes ad ſublimium rerum cogitationem erigant, fidemque in eis & charitatem excitent. Vnde profuerit, magnam diligentiam adhibere, ut fideles vim ceremoniarum, quibus ſingula ſacramenta conficiũtur, perſpectam habeant. Quod ſi verò propter mortis periculum, aut aliam juſtam cauſam, interdum ritus ſolennes omiſſi fuerint, poſtea ſunt in Eccleſia ſolenniter ſupplendi.

CEREMONIAS Deus Veteri Teſtamento varias inſtituit: Chriſtus autem pauciores; nonnullas Apoſtoli, ſanctiq; Pontifices addiderunt: quæ cum piæ ſint, non ad hominum mandata Dei præceptis contraria, vel inutilia, rejiciendæ, ſed veluti à Spiritu ſancto inſpiratæ, nobiſque ab illo traditæ ſumma veneratione retinendæ ſunt: de quibus 1. Co. 11. Apoſtolus: *Cetera cum venero, diſponam*. Baſi. de Spi. ſan. ca. 27.

CAP. XIII.

Vtrum Sacramenta inſtitui neceſſarium fuerit?

QVEMADMODVM Deus communem hominum ſalutem per Chriſti paſſionem operatus eſt, non quia modus alius poſſibilis Deo nõ fuerit, ſed quia noſtræ miseriæ ſanandæ convenientiſſimus extitit: ita licet Deus abſque ſenſibilibus ſacramentis juſtificare homines poſſit, attamen voluit hominem ſpiritu & corpore conſtantẽ, fide & ſacramentis juſtitiam conſequi, Chriſtique paſſionis effectum applicari.

PROINDE neceſſaria ſunt ad ſalutem Sacramenta, non quidem omnibus ſingula, ſed nonnulla, ut ſine ipſis, re aut voto ſuſceptis, ſalus obtineri nequeat. *Conc. Trid. ſeſſ. 7 can. 4. Auguſt. lib. 9. con. Don. c. 23.*

SIC neceſſarius eſt omnibus Baptiſmus, & relapſis Pœnitentia. Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu*

Digitized by Google

ritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei. Lucæ.13. *Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimul peribitis.* Concili. Tridentinum ſeſſ.7. can.4. tria definit: primum eſt, Sacramenta non eſſe res adiaphoras & liberæ obſervationis; ut ſine contemptu uſurpari vel omitti queant, ut ſentiunt Anabaptiſtæ. II. eſt, quod ſacramenta non ſolum ſint utilia ad excitandam, fovendam, augendamq; fidem; ſed quædam ſacramenta neceſſitate medii eſſe abſolutè (ſuppoſita Chriſti inſtitutione) in re aut voto neceſſaria. Qua definitione rejicitur error Lutheri & Calvini, qui volunt, nullum Sacramentum nunc eſſe ſimpliciter neceſſarium, ſed ſolam fidem. III. canonis parte declaratur, nō omnia ſacramenta eſſe ſingulis neceſſaria, ſed univerſis in cōmuni, vel ipſi Eccleſiæ attentis, variis hominum ſtatibus & neceſſitatibus.

CAP. XIV.

An ante peccatum Sacramenta neceſſaria fuerint?

QVAMVIS in ſtatu naturæ integræ ſacramentis ſtrictè acceptis pro ſignis gratiæ juſtificantis; & peccata remittentis non opus fuerit, (neque enim ſanis opus eſt medico, aut vulnerum remediis:) attamen, quia militans Eccleſia ænigmaticam Dei cognitionem habuiſſet, in eoque à triumphāte diſtaſſet, quod externis quibuſdam ſymbolis fidem ſuam proteſtata fuiſſet, Deoque religionis cultum, & gratiarū actionem exhibuiſſet; omnino probabile videtur, quod etiam in ſtatu innocētię homines ſignis corporalibus Dei ſupremum dominium, creationis atq; gubernationis beneficium agnoviſſent, in unam religionem coaluiſſent, atque pro dominio ſibi in creaturas alias indulto, per earundem oblationes ac dedicationes gratias Deo egiſſent. Ac forſitan tunc etiam templa, certique ſacerdotes ad ſacrificia offerenda dicati fuiſſent. Nam homo eſt animal ſociabile, nec digniorem conſtituendæ reipublicæ vel ſocietatis ineundæ cauſam habet, quam religionis. Vnde Auguſtinus lib. 13. de ciuit. cap. 20. lignum vitæ in Paradiſo non ſolum fuiſſe alimento, ſed etiam Sacramento demonſtrat; quia ſpirituale divinæ gratiæ alimentum, quod animam paſcit, roborat, & à peccato conſervat, ſignificavit.

Matt. 9. Luca 12.

Diony. Areopa. libr. de Eccl. Hierar. cap. 1.

In ſtatu natura integra templa & ſacrificia fuiſſent:

CAP. XV.

Vtrum in lege natura Sacramenta neceſſaria fuerint?

POST hominis lapſum in eo ſtatu, quo fidelis populus ſine ſcripta lege vixit, Sacramenta in peccati remedium inſtituta fuiſſe, uſus ſacrificiorum in occiſione pecorum vel incenſione frugum terræ, quibus Chriſti mors, cruentumque ſacrificium figurabatur, ſatis evidenter convincunt.

Gene. 4. 8. 14. 15. 11. 8. 35. Iob. 1. 1.

VTRVM autem aliquod regenerationis ſignum ante Diluvium fuerit, ſicut Abrahæ poſtea Circumciſio imperata eſt; aut quale fuerit; Scriptura tacet: antiquos tamen juſtos, quibus inerat fides Mediatoris, aliquo Sacramento parvulis ſuis opitulatos fuiſſe, ambigendum non eſt; ut docet Auguſtinus.

CAP.

CAP. XVI.

Quod Sacramenta tempore Veteris & Novi Teſtamenti fuerint neceſſaria.

QVOD tempore Legis Moſaicæ atque poſt Chriſti adventum Sacramenta in Dei cultum & expiationem peccatorum à Deo præſcripta ſint, utriuſque Teſtamenti Scriptura luculẽter continet, tradens, Deum Iſraeliticam familiam elegiſſe, in qua illuſtriori modo, quam Legis naturæ tempore coli vellet, eique Sacramenta non ſicuti priùs libera, ſed ad certas materias, certos miniſtros, certa tempora, certos effectus, certa loca, & ad certos ritus reſtricta, dediſſe; partim ea, quæ in lege naturæ uſitata fuerant, retinendo, partim nova & plura inſtituendo, quibus & arctiorem Sacramentis utendi neceſſitatem injunxit, relicta interim aliis fidelibus, qui ad Iſraeliticam gentem non pertinebant, libertate utendi Sacramentis legis naturę, aut ad ritus colendi Dei juxta legem Moyſis accedendi. *Aug. l. b. 18 de civ. c. 47*

PERDVRAVIT autem neceſſitas utendi Moſaicis Sacramentis apud Iudæos, uſque ad finem Politiæ veteris Teſtamenti, donec ſcilicet Chriſtus novã in Orbe terrarum politiam, novamque Evangelicam legem inſtituit, impletis tam legis naturæ quam Moſaicæ typicis Sacramentis, illiſque veluti iam inutilibus ſublatis, neceſſitatem omni hominum generi novis à ſe inſtitutis Sacramentis utendi impoſuit, ita ut aliis Deũ colere nefas ſit. Nam tunc Sacramenta vetera non ſolum mortua, ſed etiam mortifera, quia ſigna mẽdacia fuerunt; ut docet Auguſt. *Vetera Sacramenta quando mortua, & mortifera.*

PORRO Deum abſque mutabilitate aut inconſtantia potuiſſe Sacramenta pro hominum & temporum varietate diviſa inſtituere, artis medicinę exẽplo illuſtrat Aug. lib. 3. confeſſ. 7. Nam pro morborum varietate diverſa præſcribit remedia medicus, ſine ulla ſui mutatione. Sic Deus pro varia tẽporũ, hominũ, ætatumque diſpoſitione cõgrua inſtituit Sacramenta. Et quidem Moſaicæ legis Sacramenta finem habitura, poſtquam Chriſtus in mundũ adveniret, ſcriptura clarè prænunciavit, Deute. 18. veteraque ſacrificia rejicienda tãquam jam inutilia poſtquam figuræ impletæ eſſent, Iſaias vaticinatus eſt, c. 1. Oſeæ cap. 5. 6. & 8. Micheas c. 4. Amos c. 5. Ierem. c. 31. & 6. Eze. c. 11. Davi. Pſa. 49. & 50. *Deus abſque ſui mutatione diverſa inſtituit Sacramenta.* *Iſaia 1. & 66.*

QVOD inſuper nova Lex abolita vetere Moſaica ſucceſſura eſſet, prædixit Iſaias c. 2. Ierem. c. 31. Sacerdotiũ vetus Aaronicum inſuper in aliud ſecundum ordinem Melchiſedech eſſe transferendum, cecinit Vates Regius Pſal. 109. & Malachias c. 1.

EX quibus colligit Apoſtolus ad Hebræos c. 7. 8. & aliis, vetus Teſtamentum in melius debuiſſe commutari, quod juxta omnium Prophetarum voces, dum Chriſtus adimpleviſſet novam Legem promulgando, novaque Sacramenta, novum ſacerdotium atque ſacrificium inſtituendo, Iudæi Prophetarum oracula non intelligentes, eum crudeliſſima morte crucis necarunt. Sua quippe Sacramenta, ut in perpetuum durarent, à Deo fuiſſe inſtituta putarunt: eam ob rem ſigna pro rebus amplexi ſunt. Contra quos diſſerit Auguſtinus epiſt. 5 49. quæſt. 3. 157. & 200. lib. 3. confeſſ. cap. 7.

ALII quoque inter Iudaizantes fuere, qui ut à Deo mutabilitatis notam amoverent, veteris atque novæ Legis ſacramenta ex æquo fidelibus obſervanda docuerunt; contra quos diſſerit Apoſtolus Actor. 14. 15. In epiſt. ad Galatas

latas, & ad Hebræos. Ab his orti ſunt Nazaræi, Ebionitæ, Cerinthus, & alij hæretici: de quibus Epiphanius, Auguſtinus, & Philaſtrius de hæreſibus.

MANICHÆI ut etiam à Deo mutabilitatem tollerent, vetera Sacramenta nunquam à Deo bono fuiſſe inſtituta commenti ſunt: contra quos Auguſtinus libris contra Fauſtum diſſerit. Vide lib. 6. c. 5. & 9. lib. 10. c. 2. ubi ait, nos vetus Teſtamentum non ad religionem, ſed ad teſtificationem legere, veteraque Sacramenta eſſe ſublata, noon quia ſecundum ſe mala, ſed quoniam impleta ſint; neque quoniam Deo exoſa fuerint, & alia Deo utiliora, vel magis delectabilia, cũ omnia Sacramenta hominum neceſſitati, non Dei commodo ſerviant. Iuxta illud Pſal. 49 *Nunquid manducabo carnes* &c. Aug. lib. 10. de civit. c. 5. & lib. 19. cont. Fauſtum c. 13. & 16. exemplo diverſorum verborum, quæ rem unam & eandem ſignificant, futuram & peractam, oſtendit, alia Sacramenta debuiſſe ſignificare myſteria futura. & commemorare præterita: nam mendacia fore ſigna ſi annuncient futurum, quod eſt præteritum.

Vetus teſtamentum legitur ad teſtificationem.

Damaſcen. lib. 4. de fide c. 29.

QVARE fatendum eſt, veterem legem ejuſque Sacramenta illi tempori accommodata fuiſſe ſpiritualem, ſanctã, juſtam & bonam, imò ad Chriſtum pædagogiam; eos, qui Deum illis ritibus, ut à Deo inſtituti ſunt, coluerunt, ſalvos eſſe; qui videlicet legalia Sacramenta non ut res, ſed ut ſigna Deo placere noverant, iiſque ad ſuæ fidei proteſtationem utebantur. Hi per Chriſtum in omnibus illis ſignis præfiguratum verè juſtificabãtur, & pertinebãt ad filios liberæ, non ancillæ; etiamſi cum aliis carnalibus Synagogæ filiis, qui potiùs in ſignorum obſervatione, quàm in rerum ſignificatarum fide, ſalutis rationem conſtituebant, verſarentur; ut docet Auguſtinus libro 3. de doctr. Chriſt. cap. 9. & 10.

Lex vetus fuit Deo grata.

CAP. XVII.

Vtrùm novæ legis Sacramenta in alia ſint commutanda.

NOVI Teſtamenti politiam, ritumque certis Sacramentis & ſacrificio Euchariſtiæ colendi Deum, uſque ad ſeculi finem abſque mutatione permanſurum, ſcriptura iis locis indicat, ubi Chriſti regnum perpetuum fore aſſerit. Danielis 2. & 7 Lucæ 1. Matt. 16. & 24. Item Apoſtolus 1. Cor. 1. Euchariſtiæ ſumptionem Domini mortem annuntiaturam ait, donec veniat. Præſente autem veritate, quod ex parte eſt, evacuabitur. Non enim opus corporalibus ſignis, quoniam Deum ſicuti eſt videbimus. 1. Ioan. 3. & Apoc. 21. *Templum non vidi in ea.*

Novi teſtamenti politia uſque ad mundi finem duratura.

1. Cor. 15.

CVM igitur novi Teſtamenti Sacramenta cæleſtia bona, mediaque per quæ ad illa pervenitur, ſignificent & conterant; conſequitur, ea non niſi obtento futuræ vitæ ſtatu auferenda eſſe. Dionyſius Areopagita de Eccleſ. Hier. c. 5. parte, 1. Euſe. Emiſſenus in hom. Sabbati poſt Dom. quadrageſimæ in illud: *Faciamus hic tria tabernacula*, I. ait fuit Synagogã, in qua erat umbra & figura. II. Eccleſia, in qua eſt figura & veritas. III. eſt cælum, in quo ſolo veritas erit. Itaque meritò ſeductores habiti ſũt quotquot poſt Chriſtum nova Orbi Sacramenta obtruſerũt, ut Cataphrigæ, de quibus Euſeb. lib. 5. hiſto. c. 15. Nicephorus lib. 4. eccleſ. hiſto. cap. 22. de 4. Aug. lib. 32. cont. Fauſtum, cap. 17. Item Montanus, Priſcilla, Mahometus, & alii, qui Chriſtianæ religionis reformationem facere, ſacramentorumque ſibi placentem numerum conſtituere, illuminationis divinæ prætextu ſuperbè vendicant; ut Lutherus, Calvinus, eorumque ſectatores.

Tria tabernacula tres ſtatus fidelium adumbrant.

Digitized by Google

CAP. XVIII.

De efficaciâ Sacramentorum novæ legis.

Sacramentorum novæ legis præſtantia.

SACRAMENTORVM novi Teſtamenti præſtantiam Apoſtolus variis locis explicat, dicens, nos per baptiſmum ſalvari, regenerari, emundari à peccatis, ſanctificari atque juſtificari: nec non Chriſtum novi Teſtamenti in melioribus repromiſſionibus, quam fuerit vetus ſanciti, mediatorem eſſe. Nam huius Teſtamenti miniſterium eſſe ſpiritus, vitæ, juſtitiæ, gratiæ & gloriæ 2.Cor.3. illius verò fuiſſe miniſterium litteræ, damnationis & mortis, ratione ſcilicet efficaciæ novorum Sacramentorum præ veteribus, quæ præſtant ſalutem, quam illa ſolum promittebant. Filium equidem Dei congruebat, alia Sacramenta virtute majora utilitate meliora, factuque faciliora instituere, quam feciſſet Moyſes, qui famulus tantum in domo Dei fuerat. Vnde Chriſto injurius eſt Calvinus, ſcribens: *non eſſe, quod ex Euangelio ullam Sacramentis noſtris prærogativam vendicemus.* Arbitratur enim, tam veteris quam novæ Legis Sacramenta tantum eſſe fidei iuſtificantis ſigna, ita ut non ſint efficientes cauſæ iuſtificationis, ſed fides ſola, quam Sacramenta excitent, foveant, confirment, Dei promiſſiones obſignando; non autem gratiam contineant, nec ex opere operato non ponentibus obicem conferant. Contra quod commentum Concilium Tridentinum ſeſſ.7. Can.2.& aliis definivit, novæ Legis Sacramenta non ſolum in eò a veteris Legis Sacramentis differre, quod alii ritus & ceremoniæ ſint; ſed in eo potiſſimum, quod gratiam quam ſignificant contineant, & non ponentibus obicem conferant; & quod non tantum externa ſint acceptæ per fidem juſtitiæ ſigna, & notæ quædam Chriſtianæ religionis, quibus fideles ab infidelibus diſcernantur, ſed efficacia ſigna, per quæ ſemper & omnibus, quantum ex parte Dei eſt gratia detur, ſeu ex opere operato iuſtitia conferatur.

Lib. 2. inſtit. c.10

Sacramenta novæ legis efficacia ſigna.

EANDEM doctrinam tradit Concilium Florentinum ſeſſ. ultima Et B. Auguſtinus lib.3. de doct. Chriſtiana, ca.19 Epiſt.118. lib.19. cont. Fauſtum cap. 13. & 19. ſuper titulum Pſalmi 73. *Alia ſunt dantia ſalutem, alia promittentia Salvatorem.* Item in Pſalm. 103. concione 1. Chryſoſtomus hom.27 in Gen. & Oratione 1. Iudæos. Vide Bellarm. lib. 2. de ſacra. ca. 15.

NE quis porro ſcrupulus & Levitico ca.4.5.6. & alijs locis emergat, in quibus remiſſio peccati uterum ſacrificiis promittitur ſciendum eſt, Apoſtolum in epiſt. ad Hebræos docere, vetera ſacrificiâ per ſe non potuiſſe conſcientiam emundare à peccato; ſed tantum valuiſſe ad iuſtitiam carnis, hoc eſt, ad expiandum quoad immunditiam legalem, & pœnas temporales. Nam culpam ſeu Dei offenſam, & obligationem ad pœnam futuri ſeculi, expiare non poterant. Chriſtus enim ſolus peccata ſuæ paſſionis meritò tollit, *quem Deus poſuit propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius,* cuius quidem fidei vetera Sacramenta ex ſua inſtitutione proteſtationes ſignaque fuere, atque ita ſolum ex opere operantis vtentes eis juſtificârunt ut communiter docent ſcholaſtici doctores in lib.4. ſentent. diſt. 1. & D.Thom.1.2. q 103. art. 2.

Sacramenta vetera operabuntur legalē ſanctificationem.

Digitized by Google

CAP. XIX.

De Circumciſione.

Alexander Bonavent. Scotus Gabriel.

Ioan. 7. Circumciſio nō operatur gratiā ex opere operato.

DE Circumciſione, quàm Chriſtus non ex Moyſe, ſed ex patribus eſſe aſſervit, nonnulli opinantur ex opere operato ſalutem contuliſſe, in ſuump patrocinium verba illa Gen. 10. proferentes: Maſculus cujus præputii caro circuncisa non fuerit, delebitur omnia illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit quem locum etiam de parvulis Aug. intelligit quos in Adamo pactum de non comedendo pomo irritum feciſſe dicit. In quam ſententiam Aug. ivit quoniam legit juxta 70. in die octavo. Vt Deus fuerit comminatus mortem æternam parvulis qui octavo die non circunciderentur propter originale peccatum: at remotis illis verbis (quæ in Hebræo non habentur, nec in æditione vulgatam ſenſus eſt, quod qui noluerit circuncidi, aut filium ſuum circuncidere, non ſit Iſraelitico populo annumerādus, quia pactum cum Abrahamo de circuncidendis maſculis initum, non obſervaverit. Vnde non magis ſequitur, circumciſionem juſtificare, quàm alia legis naturæ aut Moſaicæ Sacramenta. Idcoq; D. Th. cum aſſeclis idem de circuncisione quos de aliis Sacramentis veteribus ſentiendum docet, non ſcilicet ex opere operato juſtificaſſe, ſed ex opere tantùm operātis, quod & Apoſtolus manifeſtè confirmat Rom. 4. dicens, circuncisionem ſignaculum fuiſſe juſtitiæ, & circuncisionem nihil eſſe, 1. Cor. 7. ac in epiſt. ad Hebr. operoſe ſtatuit vetera Sacramenta fuiſſe infirma, egena nullamque vim ſanctificandi habuiſſe, etiam quādo vigerēt, propterea q; meliora, nec nō efficaciora inſtitui debuiſſe, quomodo Chryſoſt. Apoſtolum intellexit hom. 14. in epiſt. ad Hebr. & hom. 7. ad Rom. & 27. in Gen. Iuſtinus in dialogo cum Tryphone ante medium. Iren. lib. 4. c. 28. Epiphan. hæreſi. 8. Ambro. lib. 1. de Abraham c 4. Aug. lib. 2. de nupt. & concup. c. 11. ſeipſum explicat quo ſenſu dixerit circuncisionem plurimum valere, ad ſignificationem, inquit, purgationis. 4. d. baptiſmum hominum innovare ac à peccatis expurgare, circuncisionem vero purgationem non efficere, at ſolummodo ſignificare Greg. lib. 4. mor. cap. 2. & Beda lib. 1. in Lucam cap. 8. idem tradunt.

Aug lib. 16 de civit. c. 26. lib 2. de peccato Orig. c. 30. lib. 2. de nupt. & concup. c. 11.

Hebr 7.

Ieron. in 3. c. ad Galat.

CAP. XX.

Quid ſit, ex opere operato iuſtificare.

SECTARII hanc loquendi phraſim ut barbaram reiiciunt, quibus cum Aug. in Pſ. 138. reſpondemus eſſe melius ut non reprehendant grammatici quam vt ſalutarem doctrinam non intelligant populi. Nam propria vis ſacramentorum novæ legis hac voce, operatum paſſive ſumpta commodiſſime explicatur, qua uſus fuit Innocent. 3 lib. de myſterio miſſæ, & poſt ipſum univerſi doctores ſcholaſtici atque tandem etiam Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 8. Si quis dixerit novæ legis Sacramenta ex opere operato non conferre gratiam, ſed ſolam fidem divinæ promiſſionis ad gratiam conſequendam ſufficere, anathema ſit. Vbi per opus operatum intelligitur ipſum opus Sacramenti, ſive actio externa conſurgens ex debita materiæ & formæ applicatione ut idem ſit, Sacramentum ex opere operato gratiam conferre, quod ex vi actionis Sacramētalis ad hoc à Deo inſtitutæ, nō ex dignitate, meritò aut qualitate miniſtri aut ſuſcipientis. Nō enim Sacramentū vim juſtificandi habet ex devotione

Quid ſit operari ex opere operato.

Digitized by Google

votione dantis aut ſuſcipientis, ſed ex ſola Dei inſtitutione. Proinde opus operatum, operi operantis opponitur, quod ſuum valorem ex hominis devotione ſortitur; ut docet Auguſtinus libro 4. con. Creſconium c. 16. & lib. 4. de Baptiſmo cont. Donat. c. 24. *Ipſum per ſeipſum Sacramentum multum valet. Eſt enim Dei iuſtificantis inſtrumentalis cauſa.* Equidem in hominis ſanctificati cauſa primaria Deus eſt; meritoria, Chriſti paſſio; inſtrumentalis autem, Sacramentum; efficiens ſubordinata, poteſtas & voluntas miniſtri conficientis actionem Sacramentalem. Fides verò, Pœnitentia, & aliæ præparationes ex parte ſubiecti requiſitæ, non per modum cauſæ activæ, ſed ut diſpoſitiones concurrunt, quæ obicem removent, obſtaculaque tollunt impedientia, ne Sacramentum efficaciam ſuam exerat. unde in parvulis non ponentibus obicem cõtrariæ voluntatis nulla diſpoſitio requiritur; ſed in adultis requiri fidem, pœnitentiam, bonumque animi motum, docet Conc. Tridentin. ſeſſ. 6 c. 6. & 8. & ſeſſ. 14. c. 4. ut Sacramentum proſit ad ſalutem. Nam quantum ad integritatem Sacramenti, dummodo quis accipere intendat, non intereſt, qua fide imbutus ſit, qui ſacramentum ſuſcipit, ait Aug. lib. 3. de Baptiſmo c. 14.

Act. 8. Si credis, potes baptizari.

Aug. ep. 23. Conc. Tri. ſeſſ. 7. can. 13.

Ex quibus patet, per hanc de opere operato doctrinam, Chriſti gloriam nõ obſcurari, ſed plurimum illuſtrari, cujus virtuti, inſtitutioni & verbo, delectiſque ab ipſo inſtrumentis plurimum tribuatur: minimum verò miniſtro ſecundario, à cuius virtute, fide aut bonitate ſacramenti actio non dependeat, cũ etiam per malos miniſtros author Sacramentorum operetur; ideoque frequẽter eveniat, ut Sacramentum gratiam conferat, licet fides ſit modica, & devotio languida, & ex attrito contritum reddat.

Sacramentum per ſe ipſum valet plurimum.

Vnde inſuper ſequitur, Sacramenta multò nobiliore modo gratiam producere: quam Evangelium, quod Apoſtolus Romano. 1. ſcribit, eſſe *virtutem Dei in ſalutem omni credenti,* quoniam ſalutem operetur ſignificando, commonendo, inſtruendo, teſtificando, non autem efficienter immediatè interius operando, ut ſacramentum, quod per ſe ipſum valet plurimum. Tanta enim vis ablutionis Baptiſmi, ut corpus tangat & cor abluat. Au. tract. 80. in Ioan. Ambr. li. 4. de Sacram. cap. 4.

Hæc virtus Sacramentorum à ſola Chriſti inſtitutione dependens, ex Chriſti ſermone miracula operantis intelligi poteſt. Nam operatoria virtus in Chriſti verbis dicentis: *Lazare veni foras,* Ioã. 11 *& Mulier, remittuntur tibi peccata tua,* Lucæ 7. non aliunde quam à Chriſti virtute dimanabat, qui ſicut verbo ſuo, ita & ſacramento vim operatoriam cõmunicare poteſt; uti fecit luto, ſputo, veſti ſuæ, aliiſque rebus, per quas operari dignatus fuit.

Operatoria virtus in Chriſti verbis.

Ioann. 5.

CAP. XXI.

Quomodo novæ legis Sacramenta ex opere operato gratiam conferant.

QVOD Sacramenta non tantum ſignificandi, ſed etiã cauſandi gratiam, in ſe vim contineant, nõ excitando tantum fidem (ut prætendunt Sectarii) ſed efficaciter concurrendo ad gratiæ productionẽ; Scripturæ ſacræ cõſtanter docent. Marci ultimo ſalutẽ Baptiſmo tribuunt: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Sed non ſalvat Baptiſmus, niſi peccatorũ ſordes eluendo;

Sacramẽta vim inſtrumentalem iuſtificandi continent.

Digitized by Google

do; quod immediatè, prævia fide, non illa mediante facit.

SIMILITER Ioan. 3. dicimur *ex aqua renaſci*. Act. 2. & 22. *baptizari in remiſſionē peccatorū*. Eph. 5. *Chriſtus mundat Eccleſiā lavacro aquæ*. ad Tit. 3. *ſalvos nos fecit per lavacrū regenerationis*. Act. 8. datus eſt Spiritus ſanctus per impoſitionem manuum. 2. Timoth. 2 data eſt gratia per impoſitionem manuum.

Prophetia & figura Bapt.

ET quidem vim peccata mundandi baptiſmo Chriſti à Deo fuiſſe promiſſam, ex Prophetarum oraculis conſtat. Iſaiæ 1. *Lavamini, mundi eſtote*, ut in eū locum notat Hieronymus Ezechielis 36 *Effundā ſuper vos aquā mundā, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris*. Micheæ 7. *Proijciet in profundū maris ōnia peccata noſtra*. Zacha. 13. *In die illa erit fons patēs &c. in ablutionē peccatoris*

Typus baptiſmi Eccleſia in arca & aquis Diluvii.

EIUSDEM rei figuræ præceſſerunt. Gen. 1. aqua vim animalia producendi à Spiritu ſancto accepit. Gene. 7. Aquæ diluvij arcam in ſublime ſuſtulerunt, in eaq; homines exiſtentes ſalvarunt. Quē typū D. Pet. 1. ep. c. 3. exponit. Gen. 7. Circūciſio exſpoliationem veteris hominis, quæ fit Baptiſmo, adūbravit, juxta Paulum ad Coloſſ. 2. Aegyptiorum in Mari rubro ſubmerſio, abolitionem peccatorum in baptiſmo figuravit, juxta B. Paulum 1. Cor. 10. Aug. tract. 11. & 13. in Ioan. 4. Reg. 5. Naaman leproſi curatio in aqua, Ioan. 9. Illuminatio cæci in aqua Siloe.

ACCEDIT Conciliorum Patrumq; unanimis conſenſus. *Confitemur* enim *unū baptiſma in remiſſionem peccatorum*. Concil. Mileuitanum c. 2. definit, parvulos in remiſſionem peccatorum baptizari. Con. Arauſi. 2. c. 25. definit, per baptiſmū accipi gratiā. Conc. Florentinum in inſtructione Armeniorum. Con. Trident. ſeſſ. 7. can 6, & 8.

Ex quibus luculenter patet, omnes Catholicos Doctores concedere Sacramenta novæ legis efficacia gratiæ ſigna eſſe, illamque conferre ac continere. Sed de modo illam efficiendi, nonnulli diſſentiunt. Quidam morales eſſe cauſas, non phyſicas arbitrantur, ut Deus ex pacto Sacramentis aſſiſtens gratiam immediatè producat, ad eum ferè modum, quo ſigna magorum cauſæ dicuntur effectuum quos dæmon illis poſitis ex pacto (ſi Deus permittat) operatur. Sed hic operandi modus veram operantis cauſæ rationem non attingit, nec ultra ſigni naturam aſſurgit, quia moralis tātùm cauſa effectum actione aliqua non attingit, ſed occaſionem præbet, cur vera cauſa effectum ſuum producat: ut in pecunia, qua captivus redimitur, apparet. Eſt enim cauſa moralis redemptionis, ſicuti & meritum mercedis, & conſiliū, ſuaſio, juſſus, cauſa rei gerendæ, non quidem immediatè efficiendo, ſed occaſionem ſubminiſtrando. Ideo D. Thom. & eius ſequaces tradunt, novæ legis Sacramenta verè ac propriè gratiam & ſanctitatem efficere per modum cauſæ inſtrumentalis, quæ à principali agente mota effectum illi conformem producit. Quā in ſententiam Eugenius Concil. Florent. Armeniis commendavit, Concil Trident. ſeſſ. 6. c. 7. & ſeſſ. 7 can. 6. & 8. de Sacram. in genere definiſſe, ut Catechiſmus Romanus Concil, prædicti juſſu editus diſertè atteſtatur. Qua in re B. Aug. & veterem Eccleſiam ſequutus eſt, quæ ſemper tenuit, Sacramentum Baptiſmi regenerare, juſtificare, abluere, peccata remitterere, vitam tribuere, Chriſto incorporare: ſimiliter, Euchariſtiam paſcere animam, Chriſto unire, ac proinde vitam, gratiam & ſanctitatem efficere ac producere. Quæ ſententia veram efficientiam Sacramentis tribuendo ſupra ſigni naturam aſſurgit, & novæ

An Sacramenta cauſa efficientes morales an potius phyſica.

Catechiſmus Rom. de Sacram. in gen.

novæ legis ſacramenta facilè ab omnibus veteribus diſtinguit, necnon à maleficorum ſignis longiſſimè diſtare, ac denique hominem in ipſa ſacramentali actione Dei eſſe miniſtrum, totumque ſacramentalem effectum uno individuo Dei, miniſtri, & ſacramenti opere peragi, oſtendit: atque verborum proprietati inhærens, cum Conc. Trident. ſeſſ. 6. c. 7. Baptiſmum juſtificationis inſtrumentalem cauſam eſſe comprobat, & cũ Catechiſmo Romano non ſolum vim ſignificandi, verumetiam efficiendi Sacramentis vendicat.

Vis efficiendi Sacramentis tribuuntur.

SED ne quis tergiverſetur & dicat Sacramentum efficere moraliter, non autem phyſica actione; ſciendum eſt, Conc. Tridentinum ſeſſ. 6. c. 7. Paſſioni Chriſti aſſignare, quod ſit meritoria (hoc eſt, moralis) cauſa; ſed Baptiſmo, quod ſit inſtrumentalis cauſa, ſine dubio D. Thom. doctrinam inſequendo, qui luculenter exponit efficientiam ſacramentorum, per actionem phyſicam, & non tantum moralem, (hoc eſt, quæ fiat interveniente voluntatis libera operatione,) ſuam aſſertionem illuſtrans ex Chriſti humanitate, quæ non tantum eſt moralis ſeu meritoria gratiæ cauſa, ſed etiam inſtrumentalis, miniſterialis ac efficiens Deo videlicet principali juſtificationis authore, Chriſti humanitate, meritoriiſque eius actionibus ad redẽptionem noſtram utente, ita ut cum Deo Humanitas Chriſti etiam activè ad noſtræ ſalvationis effectum producendum concurreret. Quod Ioan. 1. ſui Evangelii illis verbis inſinuat: *Gratia per Ieſũ Chriſtum facta eſt*. Apocal. 5. *Redemiſti nos in ſanguine tuo*. Apocal. 1. *Lavit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo*. 1. Pet. 1. *Redempti eſtis pretioſo ſanguine Agni*. Matth. 9. per Humanitatem, veluti organum Dei Paralytico peccata dimiſit; item Magdalenæ Lucæ 7. Latroni in cruce, Lucæ 23. & per ſui ſtatus organum Apoſtolis Spiritum ſanctum dedit, Ioann. 21.

HINC de Chriſto etiam ſecundum hominem dicitur Ioan. 1. *Hic eſt qui baptizat, hic eſt qui peccata remittit:* hic eſt qui conſecrat: hic eſt, qui Sacramenta inſtituit, eiſdemque vim animas vivificandi donavit. Etenim Humanitas Chriſti, organum Divinitatis, ſicuti corpus noſtrum animæ fuit; ut ex profeſſo docet Cyril. lib. 4. in Ioan. cap 12. & ſequen. Damaſ. lib. 3. de fide c. 15. Aug. in Ioan. tract. 4. & 5. In Pſal. 138. Beda in hom. 8. Epiphaniæ, ait, per contactũ ſuæ carnis Dominum aquis vim regenerativam præbuiſſe.

QVOD enim Deus ſola voluntatis potentia nonnunquam facit; ut, mortuos vivificare, peccata remittere, cæcos alioſque infirmos curare; idipſum aliquando per inſtrumenta corporalia exſequitur, ut ipſius divina virtus etiam in rebus corporeis agnoſcatur & laudetur, per quas quidquid vult operatur. Neque ut Deus operetur per inſtrumentum, opus eſt qualitate aliqua inhærente aut permanente in elemento: ſola enim Dei motio & uſus miniſtri ad Sacramentalem actionem efficiẽdam, virtus eſt inſtrumento impreſſa, & ratio qua ſacramentum agit: quemadmodum Ioan. 5. per aquam ab Angelo motã infirmi curabantur; per ſputum, lutũ, contactum corporis aut fimbriæ Chriſtus ſanitates operatus eſt.

S. Thomas 3 p. q. 62, art. 4.

IN eundem modum aqua in ſacramentalem uſum à Dei miniſtro aſſumpta corpus tangit, & animæ ſordes abluit, ut paſſim Auguſtinus docet tract. 80. in Ioan. lib. 19. contr. Fauſt. cap. 11. *Sacramentorum vis plurimum valet*. c. 17 *Actio corporalis fit & tranſit, virtus tamen*

men qua per iſta operatur, iugiter manet. Ambroſius lib. 2. de Pœnit. cap. 42, Cy. libr. 2. in Ioann. cap. 42. exemplo aquæ calefactæ, quæ ab igne vim urendi accipit, oſtendit, atq; iam Baptiſmi operatione Spiritus ſancti divinam virtutem cōſequi. Eo enim ipſo, quo Deus actionem ſacramentalem per miniſtrum eſſe facit eandem ordinat, movet, elevat & applicat ad talem ſupernaturalem effectū producendum, quem virtute ſua naturali producere non poſſet.

Eo ipſo, quo Deus actionem Sacramentalem per miniſtrum producit, elevat ad ſupernaturalem effectum.

Nec à ratione alienum eſt, rem corpoream virtute divina rem ſpiritualem attingere, cum ignis Purgatorij & Inferni animas & dæmones torqueat. Deus enim per eminentiam omnipotenti, per quodvis inſtrumentum, id quod vult operatur: neque contactu inſtrumenti Deo eſt opus, aut aptitudine, ſicut homini, quoniam inſtrumento non adjuvatur: unde per lutum reddidit viſum, & per malos miniſtros gratiā dat, & regenerat homines, non ſecus quam Iacob per ancillas liberos genuit. Gratia verò, quæ per ſacramenta producitur, non creatur, ſed de animæ potentia educitur, non quidem naturali, ſed obedientali. *Poſſe* enim *habere gratiam, eſt natura hominum: ſed habere, gratia fideliū*: Auguſtin. libr. de prædeſtin. ſanct. cap. 5.

Res corporea in ſpiritum virtute Dei agit

Hæc autem gratiæ de potentia obedientali eductio, non excludit gratiæ infuſionem, quam fieri docet Conciliū Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 7. quia infuſio non eductioni, ſed acquiſitioni opponitur: ut patet in ſcientia infuſa, & proprio labore acquiſita, atque in ſupernaturalibus Theologicarum Virtutum actibus, quos per naturales potentias, intellectum ſcilicet atque voluntatem elicimus, etiamſi dona à Deo infuſa ſint. Credere ſiquidem, ſperare, amare Deum, videre, ipſoque frui, actus ſunt intellectus aut voluntatis, à quibus potentiis educi ſeu produci, non autem creari dicuntur. Id enim quod in fieri, eſſe, ac operari à ſubiecto dependet, non creari, ſed educi dicitur. Ac proinde gratia cum requirat ſubiectum, ad eam producendam adhiberi poteſt inſtrumentum, per quod Deus illam producat & infundat; quod inſtrumentū propter hanc productionem rectè gratiam continere aſſeritur, ſicut cauſa effectum, quæ in cauſa morali non ita propriè locum habent.

Cap. XXII.

Vtrùm gratia Sacramentalis à gratia virtutum & donorum differat?

Gratia, quæ per ſacramenta eadem re atque habitu eſt cum gratia virtutum & donorum, ſed ad certos fines & effectus à Deo infunditur: putà ut animæ regenerentur, divinūque accipiant eſſe, per quod conſortes divinæ quodammodo naturæ efficiantur, vel paſcantur, roborentur, aut peculiare auxilium contra naturæ infirmitatem, & ad vitia pronitatem conſequantur, dum fomes reprimitur; ligatur, aut etiam extinguitur: aut denique à peccatorum labe, reatu, & reliquiis expurgentur, vel contra præterita, præſentia, vel futura mala ſingulari præſidio communiantur. Singula enim Sacramenta præter ſanctitatem, quam in ſuſcipientibus operantur, vim inſuper aliquam in præcedentem naturæ aut perſonæ morbum exercent, necnon actualia quædam auxilia conferunt adverſus peccata, quod virtutes officio pæculiari non præſtant.

Gratia Sacramentalis in quo conſiſtat.

Sacramenta quadā actualia conferunt auxilia.

Differt itaque Sacramentalis gratia à communi, particularibus effectis, quæ Deus paſſim abſque Sacramento-

mentorum actuali uſu non dat, vel non ita copioſè, perfectè, ac excellenter. Multo enim certiorem abundantioremque gratiam ad quemlibet ſuum effectũ & finem producunt Sacramenta, quam ullæ actiones humanæ, ſive diſpoſitiones prævix ſint, ſive opera meritoria, in quibus facilè defectus intervenit, qui gratiæ augmentum impediat, quem Sacramentum corrigit ſupplendo imperfectionem, ut cum mediocri perſonæ diſpoſitione ex vi operis facti ampliſſimam gratiam præſtet. Maxima enim ſaluberrimaque vis eſt inſtrumenti Dominicæ Paſſionis, quod ſæpe contritum ex attrito efficit, inſufficienterque præparatum ad gratiam auctiorem promerendam extra Sacramentum, idoneum reddit, in quem Sacramentum operetur.

Sacramentorum effectus certi ſunt.

CAP. XXIII.

De charactere Sacramentali.

EXPLICATO communi & primario Sacramentorum omnium effectu, qui in gratiæ peculiariũq; auxiliorum collatione conſiſtit, oportunè de altero trium Sacramentorum effectu, qui character eſt animæ impreſſus, nonnulla ſubjungemus. Tria enim Sacramenta, videlicet, *Baptiſmus*, *Confirmatio* & *Ordo* characterem, hoc eſt, ſignum quoddam ſpirituale & indelebile animæ imprimunt; unde fit, ut ea reiterari nequeant, ut in Concilio Tridentino ſeſſ. 7. can. 9. definitum eſt. CHARACTER vero, ſi nomen ſpectes, *notam, ſignum, ſignaculum, inſigne, formam, figuramque* ſignificat: qua voce uſus eſt Apoſtolus ad Heb. 1. & Ioan. Apoc. 13. ac Innocent. III. de Baptiſmo & ejus effectu, ca. Maiores. Qua voce ſæpe Auguſtinus utitur, intelligens, per characterem non ens rationis, hoc eſt, reſpectum advenientem ex deputatione ad certum officium, qualis eſt in doctoribus & præfectis; ſed qualitatem inhærentem. Lib. 2 cont. Parm. ca. 13. epiſt. 44. & 50. *Character dominicus agnoſcitur.* Tract. 6. in Ioan. *Tene quod accepiſti: non mutatur, ſed agnoſcitur: character enim eſt regis mei.* Lib. 7. cont. Donat. c. 1. & li. 1 cont. Creſconium ca. 30. docet, in deſertoribus, & fugitivis ſervis hunc characterem infixum remanere. Cyrillus in præfatione catecheſeon, & catecheſi 4. 16. & 17. tradit, animas in Baptiſmi ſuſceptione à ſpiritu ſancto obſignari. Baſilius oratione 13. ad Baptiſmum, Angelos dicit agnoſcere fideles ex ſignaculo militiæ, quod in Baptiſmo datur. Chryſoſt. hom. 2. in epiſt. ad Epheſios, & 14. fideles tanquam oves Dominici gregis obſignatos ait. Epiphanius hæreſi 9. Iudæos in carne, Chriſtianos in corde ſignari ſcribit. Ambroſius lib. 1. de ſpiritu ſancto cap. 6. & de iis, qui myſteriis initiantur ca. 7. Hieron. in 1. & 4. cap. ad Epheſios, & paſſim Interpretes in ea verba Pauli 2. Cor. 1. *Qui unxit nos Deus, & ſignavit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris.* Vbi advertendum eſt, Apoſtolum non dicere, obſignari promiſſiones; ſed nos: quando videlicet per Baptiſmum conſecrati, & ad cultum Dei fuimus deputati; ut ad Epheſios cap. 1. exponitur: *In quo & credentes ſignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto.* Quem locũ de obſignatione animę in Baptiſmo intelligunt Hieronymus, Chryſoſtomus, Beda, Haymo, & alij: quibus accedit alius locus ad Epheſ. 4. *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis,* hoc eſt, in die regenerationis, quando per Baptiſmum vobis Chriſti redemptio applicata eſt.

Character Sacramentis tribus imprimitur.

Character quid ſignificat.

Character eſt qualitas inhærens.

De

Digitized by Google

De hoc fidelium ſignaculo Iſaias c. 66. gentium vocationem prænuncians, Dominum loquentem inducit: *Et ponam in eis ſignum.*

CAP. XXIV.

De Characteris Sacramentalis officio.

Characteris officiũ.

TRIPLICEM vim & uſum character Sacramenti habet. I. officium eſt, diſtinguere ſpiritualiter unum hominem ab alio. II configurare ſpeciali ratione Chriſto. III aptum reddere, ac irrevocabiliter ad quædam religionis officia Deo conſecrare. Ratione primi dicitur *ſigillum*: propter ſecundum, vocatur *poteſtas dandi vel accipiendi Sacramenta & ſacra*: propter III. nuncupatur *hominis conſecratio, ſanctificatio, & dedicatio ad cultum Dei.*

Conc. Triden. ſeſſ. 7. can. 9.

CHARACTER *Baptiſmi*, capacitas atque poteſtas eſt ſpiritualis & ſupernaturalis, aptum hominem reddens ad percipiendum alia Sacramenta. Nam ſine hoc prævio nulla Sacramentorum ſuſceptio rata eſt.

Confirmationis character publicæ militiæ ſpiritualis authoritatem tribuit, ſimulque ad hanc pugnam pro religione gerendam vires & arma ſubminiſtrat.

ORDINIS character, eſt activa poteſtas ad Sacramenta conficienda, aliiſque adminiſtranda.

IDEO autem hic effectus tribus prædictis Sacramentis proprius eſt, quia per ea ſola confertur ſpiritualis quædam poteſtas, exercendi certos religioſos actus extra Sacramentum, ad quos homo peculiari conſecratione dedicatur, ac in novum & immobilem ſtatum transfertur, accepto ſpirituali ſignaculo in pignus, quod Deus velut ex pacto ad actiones eorum Sacramentis concurret ad effectum ſupernaturalem producendum: quod non facit per eos, qui hujuſmodi charactere non ſunt inſigniti. Et quoniam hæc nota incorruptibili animæ per conſecrationem à Deo imprimitur, nec ullum habet contrarium, à quo tollatur; ideo character Sacramẽtalis prorſus indelebilis eſt. Vnde ſequitur, tria hæc Sacramenta characterem imprimentia non poſſe iterari, quia permaneant quamdiu anima erit, tam in beatis ad cumulum gloriæ, quàm in damnatis ad confuſionis augmentum & miſeriæ. Auguſtinus lib. 2 cont. Parm. cap. 13. In bonis manet ad præmium; in malis ad ſupplicium. Hujuſque characteris tantam vim eſſe docet Auguſtinus, ut Sacramentum in fictis, per illum, correcta fictione ſuum operetur effectum. (lib 6. de Baptiſmo cont. Donat. cap 5. & lib. 1. cont. eoſdem ca. 12.) Vnde res Sacramenti, & Sacramentum eſt, ſignans hominem Dei cultui conſecratum, militiæ ſpirituali aſſcriptum, ſacerdotii Chriſti participem.

Character Sacramentalis indelebilis.

PRAETEREA hic character efficit, ut Eccleſia in baptizatos jus acquirat adeo firmum, ut neque per hæreſim, neque per apoſtaſiam ſe ab Eccleſiæ legibus & diſciplina in ethnicam libertatem vendicare queant. Gregorius Nazianzenus oratione 1. in Iulianum. Concil. Tridentinum ſeſſ. 7. de Baptiſmo Cain. 14. definit, parvulis, cum adoleverint, non poſſe irritum facere baptiſmum, vel ſe à pœnis Eccleſiæ legibus conſtitutis eximere.

CAP. XXV.

De Miniſtris Sacramentorum.

Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 10.

EX dictis manifeſtum eſt, non omnes Chriſtianos in omnibus Sacramentis adminiſtrandis parem

De hoc fidelium ſignaculo Iſaias c. 66. gentium vocationem prænuncians, Dominum loquentem inducit: *Et ponam in eis ſignum.*

Cap. XXIV.

De Characteris Sacramentalis officio.

Characteris officium.

Triplicem vim & uſum character Sacramenti habet. I. officium eſt, diſtinguere ſpiritualiter unum hominem ab alio. II. configurare ſpeciali ratione Chriſto. III aptum reddere, ac irrevocabiliter ad quædam religionis officia Deo conſecrare. Ratione primi dicitur *ſigillum*: propter ſecundum, vocatur *poteſtas dandi vel accipiendi Sacramenta & ſacra*: propter III. nuncupatur *hominis conſecratio, ſanctificatio, & dedicatio ad cultum Dei.*

Conc. Triden. ſeſſ. 7. can. 9.

Character *Baptiſmi*, capacitas atque poteſtas eſt ſpiritualis & ſupernaturalis, aptum hominem reddens ad percipiendum alia Sacramenta. Nam ſine hoc prævio nulla Sacramentorum ſuſceptio rata eſt.

Confirmationis character publicæ militiæ ſpiritualis authoritatem tribuit, ſimulque ad hanc pugnam pro religione gerendam vires & arma ſubminiſtrat.

Ordinis character, eſt activa poteſtas ad Sacramenta conficienda, aliiſque adminiſtranda.

Ideo autem hic effectus tribus prædictis Sacramentis proprius eſt, quia per ea ſola confertur ſpiritualis quædam poteſtas, exercendi certos religioſos actus extra Sacramentum, ad quos homo peculiari conſecratione dedicatur, ac in novum & immobilem ſtatum transfertur, accepto ſpirituali ſignaculo in pignus, quod Deus velut ex pacto ad actiones eorum Sacramentis concurret ad effectum ſupernaturalem producendum: quod non facit per eos, qui hujuſmodi charactere non ſunt inſigniti. Et quoniam hæc nota incorruptibili animæ per conſecrationem à Deo imprimitur, nec ullum habet contrarium, à quo tollatur; ideo character Sacramētalis prorſus indelebilis eſt. Vnde ſequitur, tria hæc Sacramenta characterem imprimentia non poſſe iterari, quia permaneant quamdiu anima erit, tam in beatis ad cumulum gloriæ, quàm in damnatis ad confuſionis augmentum & miſeriæ. Auguſtinus lib. 2 cont. Parm. cap. 13. In bonis manet ad præmium; in malis ad ſupplicium. Hujuſque characteris tantam vim eſſe docet Auguſtinus, ut Sacramentum in fictis, per illum, correcta fictione ſuum operetur effectum. (lib 6. de Baptiſmo cont. Donat. cap 5. & lib. 1. cont. eoſdem ca. 12.) Vnde res Sacramenti, & Sacramentum eſt, ſignans hominem Dei cultui conſecratum, militiæ ſpirituali aſſcriptum, ſacerdotii Chriſti participem.

Character Sacramentalis indelebilis.

Praeterea hic character efficit, ut Eccleſia in baptizatos jus acquirat adeo firmum, ut neque per hæreſim, neque per apoſtaſiam ſe ab Eccleſiæ legibus & diſciplina in ethnicam libertatem vendicare queant. Gregorius Nazianzenus oratione 1. in Iulianum. Concil. Tridentinum ſeſſ. 7. de Baptiſmo Cain. 14. definit, parvulis, cum adoleverint, non poſſe irritum facere baptiſmum, vel ſe à pœnis Eccleſiæ legibus conſtitutis eximere.

Cap. XXV.

De Miniſtris Sacramentorum.

Ex dictis manifeſtum eſt, non omnes Chriſtianos in omnibus Sacramentis adminiſtrandis parem

Concil. Triden. ſeſſ. 7. can. 10.

habere poteſtatem, ſed opus eſſe Dei vocatione, peculiarique conſecratione, ac ordinatione, ad quædam Sacramenta conficienda & adminiſtranda; ut in Sacramento Ordinis latiùs exponitur. Cum enim novæ legis Sacramenta vim contineant ad animam penetrantem, qua ipſam juſtificent, eorum primarius author eſt Deus, cujus eſt, gratiam & gloriam dare, & juſtificare. Hic enim ſolus propria, naturali, ac prorſus independente ab alia poteſtate gratiam, ſicuti vult dare poteſt; ac proinde ſolus etiam ſuo jure ac authoritate Sacramenta inſtituere, quæ gratiam infallibiliter ſignificent & efficiant. Quia verò Deus Homo factus eſt, Chriſto homini tanquam Eccleſiæ capiti & ſupremo novi Teſtamenti miniſtro, excellentiæ poteſtas ſingularis, plena, illimitata, omni alia humana poteſtate multò præſtantior, tributa eſt. Complectitur enim quatuor prærogativas: prima eſt poteſtas inſtituendi Sacramenta, & ſacrificia, novumque reipublicæ populi Dei ſtatum. II. eſt, propriis meritis vim omnem Sacramentis comparare. III. eſt, ut illius nomine, vice, mandato, virtute, concurſu, & non niſi accepta ab ipſo facultate Sacramenta conficiantur, & diſpenſentur. IV. eſt poteſtas, ſine Sacramentis eandem gratiam conferendi, quam Sacramenta operantur; ſicut Magdalenæ Chriſtus verbo peccata condonavit, Lucæ 7. & adulteræ Ioan 8 Paralitico, Matth. 9

Solus Deus Sacramenta ſuo iure inſtituit.

Chriſto excellentia poteſtas cõpetit quatuor prærogativas complectens.

1. Cor. 1.

OB has cauſas Baptiſmus, Chriſti, non Petri aut Pauli appellatur. Evangelium quidem *ſuum* Apoſtolus dixit, 2. Timot. 2. Baptiſmum autem *ſuum* nunquam. De Chriſto enim ſolo Ioannes ſcripſit: *Hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto*, ut notat Auguſtinus in Ioan. tract. 5. docens, Chriſtum habuiſſe poteſtatem Baptiſmi, nec in aliquem tranſtuliſſe hominem, ne ſervus ſpem in ſervo poneret, & non in Domino.

Ioan. 1.

RELIQUORUM inſuper Sacramentorum Chriſtus author & inſtitutor eſt, ut definit Concilium Tridentin. ſeſſ. 7 can. 1. *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non eſſe omnia à* IESU CHRISTO *Domino noſtro inſtituta, anathema ſit.* Quod ne quis intelligeret de mediata inſtitutione facta per Eccleſiam, ex authoritate accepta, proinde Concil. ſeſſ. 14 can. 1. ſeipſum explicans ait, *Sacramentum extremæ unctionis à Chriſto inſtitutum fuiſſe, ſed à B. Iacobo promulgatum.* Et ſeſſ. 21. c. 2 dicit *Eccleſiam poteſtatem habere, inſtituendi ceremonias & ritus, circa Sacramenta ſalvâ eorum ſubſtantia.* Vnde luculenter ſequitur, Eccleſiam non poſſe materiam vel formam Sacramenti aut ſacrificii propriè dicti ſua authoritate inſtituere. Non enim Apoſtoli fuere Sacramentorum Domini, ſed diſpenſatores & miniſtri miniſteriorum Dei

Chriſtus omnia Sacramenta inſtituit.

Eccleſia nõ poteſt inſtituere Sacramenta.

ACCEDIT, quòd veteris Legis Sacramenta omnia ſint à Deo immediatè inſtituta, per Moyſen autem tantũ promulgata, ut patet in Exodo & Levitico. multò itaque magis decuit, omnia novæ legis Sacramenta immediatè à Chriſto inſtitui. Quod ita eſſe, docet Cyprianus in ſerm. de ablutione pedum: *Ipſe ſummus ſacerdos ſui eſt Sacramenti inſtitutor & author.* Ambroſius lib. 4. de Sacram. cap. 4. *Author Sacramentorum quis eſt niſi Dominus* IESUS? Auguſtinus lib. 3. de doct. Chriſt. ca. 9 *Pauca*, inquit, *pro multis* (ſcilicet Sacramentis) *eademque factu facillima, & intellectu auguſtiſſima, & obſervatione caſtiſſima, ipſe Dominus & Apoſtolica tradidit diſciplina.* Similia habet epiſt. 118. cap. 1 & tract. 5. in Ioan. ubi hanc inſtituendi Sacramenta poteſtatem Chriſtum ſibi retinuiſſe aſſerit. Cum enim

Veterũ Sacramenta sũt à Deo immediata inſtituta, per Moyſen vero promulgata.

Digitized by Google

enim ſit æternus ſummuſque ſacerdos, decuit ipſum non habere in ſacerdotali poteſtate ſucceſſorem aut parem, ut colligit Apoſtolus ad Hebr. 7. Quia tamen viſibilis in terris non remanſit, ſed uſque ad tempus judicii extremi in cælis interpellat pro nobis, miniſtros & vicarios divinarum functionum in terra reliquit, qui Sacramenta Chriſti vice conficerent & adminiſtrarent. Conveniebat enim, ut homines Chriſto ſubſervirent, viſibilique miniſteriores inanimatas variis partibus conſtantes inter ſe, ac noſtris uſibus coaptarent. In quo ſumma humanæ naturæ dignitas conſiſtit. Non enim angelos apprehendit Chriſtus, neque ſacerdotium eis commiſit: *omnis enim pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus cōſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum,* Hebr. 5. Unde colligit Chryſoſtomus li. 3. de ſacerdot. & hom. 85 in Ioan. non angelis, ſed hominibus commiſſum eſſe Sacramentorum miniſterium. Non enim Angelis, ſed hominibus dixit Chriſtus: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes,* &c. Item Lucæ 22. ſolis hominibus dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.* Et Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata* &c. Ad Epheſ. 4. *Aſcendens in altum, dedit dona hominibus:* id eſt, varia hominum Eccleſia inſtituit miniſteria, in quibus nihil poſſe Angelum vel Archangelum notat Chryſoſt. hom. 75. in Ioan.

Hominibus commiſſum eſt Sacramentorum miniſterium.

Hebr. 1.

Si tamen Angelus bonus Sacramentum aliquod adminiſtraret, extraordinaria diſpenſatione Dei ratum eſſet, teſte Nicephoro lib. 11. hiſtor. ca. 20.

CAP. XXVI.

Quod hæretici perperam aſſerant, omnibus baptizatis datam eſſe poteſtatem adminiſtrandi Sacramenta.

LUTHERUS aliquando ſcripſit, non ſolum omnes homines, ſed etiam dæmones Sacramenta omnia adminiſtrare poſſe: poſtea vero ſibi contrarius, ad ſolos homines baptizatos iſtam poteſtatem reſtrinxit, quanquam eius uſum & executionem penes ſolos legitimè vocatos, ad tollendam è Republica Chriſtiana confuſionem eſſe voluerit. Quod ex eo falſum eſſe convincitur, quia poteſtas clavium non univerſæ Eccleſiæ immediatè à Chriſto communicata eſt, ut certis deinde perſonis per Eccleſiam executio ipſius demandaretur; ſicut in civili poteſtate evenit, quæ primario Reipublicæ convenit, à qua certis perſonis committitur. Sed poteſtas clavium à Chriſto immediatè data eſt Petro & Apoſtolis, ad Eccleſiæ ædificationem, ut Apoſtolus ad Epheſ. 4 clarè tradit, Chriſtum poſuiſſe in Eccleſia primum Apoſtolos, deinde Paſtores & Doctores ad ædificationem corporis ſui, quod eſt Eccleſia. In ep. ad Roman. 12. & 1. Cor. 12. varia eſſe in Eccleſia miniſteria, nec omnibus omnia convenire demonſtrat. Hinc fit, ut myſteriorum Dei diſpenſatores, Chriſti miniſtri, non autem Reipublicæ dicantur. 1. Cor. 3. & 4. & 2. Cor. 11. *Miniſtri Chriſti ſunt plus ego.*

Poteſtas clavium immediate Petro data eſt à Chriſto.

QUEMADMODUM enim non omnes circumciſi in veteri Teſtamento ſacerdotii poteſtatem habebant, ſed vocati à Deo, ſicut Aaron: ita clavium poteſtatem non conſequuntur omnes, qui baptizantur, ſed illi ſoli, qui Apoſtolo-

rum inſtar ab aliis fidelibus peculiari vocatione ſegregantur, ſacriſque miniſteriis per ordinationem & manuum impoſitionem deputantur Sicut ordinatus fuit Paulus Acto. 13. Timoth. 1. ep. c.5. & 2. Tim. 5. Titus c.1. quibus poteſtatem alios deinceps quoque ordinandi presbyteros & miniſtros datam fuiſſe, Apoſto. ſcribit, ad Tit. c.1. & 1. Tim. 5. *Manus citò nemini impoſueris.*

Aug. epiſt. 108
Ioan. 4.

ACCEDIT, quod Apoſtoli prius baptizati fuerint, & baptizaverint, quam poteſtatem abſolvendi (Ioan. 20.) aut ſacrificandi (Lucæ 22.) à Chriſto acceperint. Et non minus Iudæis omnibus (Exodi 19) dictum erat. *Vos genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta*, quam Chriſtianis (1. Pet. 2) attamen Saul, quia ſacrificavit, reprobatus eſt, atque Ozias lepra percuſſus, Paralipom. 26.

Saul & Ozias ſacerdotium munus uſurpantes puniuntur.

CAP. XXVII.

Quiſnam proprius ſit miniſtri Sacramentorum effectus, quodve officium?

Exercitiũ Miniſterii ſacramentorum in applicatione materiæ & formæ potiſſimum conſiſtit.

QVIA hominis miniſterium ad Sacramenta conficienda non minus eſt neceſſarium quam materia & forma, meritò QVAERITVR, in quo huius miniſterij exercitium conſiſtat; & an miniſter ad internos ſacramẽtorum effectus producendos cum Deo concurrat? ut dici poſſit juſtificare, gratiam conferre, peccata remittere, non autem tantum remiſſa declarare.

RESPONDENDVM, eſt exercitiũ miniſterij Sacramentorum propriè in materiæ & formæ ſacramentalis applicatione, non autem in aliquo dominio & jure in ſacramenta vel eorum effectus conſiſtere. In actionẽ enim dandi aut conficiendi ſacramentum, miniſter eſt Dei inſtrumentum elevantis, moventis ac utentis naturali actione ipſius ad ſupernaturalem effectum producẽdum. Verbis enim & actionibus humanis naturalibus miniſtri, puta loquela, unctione, lotione, atq; aliis tanquam inſtrumentis Deus utitur ad gratiam, & peccatorum remiſſionem efficiendam. Proinde, quẽadmodum ſacramentum verè ſupernaturalem effectum tanquã Dei inſtrumentũ producit, ita quoq; miniſter ſacramenti. Et ab utroq; quidẽ eodẽ temporis momẽto effectus producitur, quãdo ſacramenti exiſtentia ab eius uſu non differt, immediatius tamen ordine naturæ à ſacramento, quam à miniſtro, qui non niſi in ſacramento, & per ſacramenta regenerat, peccata remittit, & gratiã confert. Quod in Leviticum q. 84. explicans Aug. *Quomodo*, inquit, *Moyſe ſanctificat, & Dominus ſanctificat. Non. n. Moyſes pro Domino, ſed Moyſes viſibilib. Sacramentis per miniſterium ſuũ, Dominus autem inviſibili gratia per Spiritũ ſuum:* ſignificans, in una eademque operatione ſanctificationis concurrere Deum ut primariam cauſam, miniſtrum ſuo miniſterio, & Sacramentum tanquam inſtrumentum; Ideoque totum juſtificationis effectum rectè tribui miniſtro & ſacramẽto, atque principali cauſę Deo, licet naturali actione homo & Sacramentum externè, Deus autem internè operetur; juxta illud Apoſt. *Neque qui plantat, neque qui rigat, eſt aliquid, ſed qui incrementum dat Deus,* innuẽs, cauſam ſecundariam non niſi virtute à primaria ſumpta operari, propter quã primariæ cauſæ eminentiam nõnunquam eidem totus effectus cũ ſecundariæ cauſæ excluſione aſſignatur Matt. 10. *Vos non eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus Patris veſtri loquitur in vobis,* 1. Corinth. 3. *Neque qui plantat, neque qui rigat eſt aliquid* Roman. 9. *Non eſt volentis, ne-*

In eadem ſacramenti operatione concurrunt Deus, miniſter & ſacramentum

Propter primariæ cauſæ excellentiam totus effectus attribuitur.

Digitized by Google

que certentis, ſed miſerentis Dei. 1. Co 15 *Non ego, ſed gratia Dei mecum.*

ECONTRA verò nunquam ſecundariæ cauſæ, vel inſtrumentali aut miniſteriali quiſpiam effectus cum excluſione principalis cauſæ tribui poteſt, ut notat Auguſti. Ench. 32. Non enim ferrent credentium aures, dici: *Non eſt Dei miſerentis, ſed volentis & currentis:* neque, *Ego baptizavi, non Chriſtus: Ego iuſtificavi, non Deus.*

Primarias partes in operando ſibi cauſa vendicat.

RECTE autem dixerit Miniſter: *Chriſtus baptizat, non ego: Deus iuſtificat, non ego:* ſicut Petrus Act. 3. poſtquã claudum ſanaſſet, intulit: *Nos quid intuemini, quaſi noſtra virtute hunc fecerimus ambulare?* Sic ait Aug. lib. 3. contr. Creſc. c. 11. Miniſtrũ non auſum dicere, *Iuſtificaris à me,* ne ſibi primarias in efficiendo partes vendicare cenſeatur: *Deus eſt* enim, *qui iuſtificat,* Romano. 8 *Hic eſt, qui baptizat.* Ioann. 1. *Nemo poteſt peccata remittere, niſi ſolus Deus.* Marci 2. *Poteſtas* enim *in Chriſto eſt, miniſterium autem tranſit in multos,* inquit Auguſtinus tractat. 5. in Ioann. Huius ergo propoſitionis: *Ego tè abſolvo,* ſẽſus eſt: *Ego tibi Sacramentum abſolutionis impendo: & Ego te baptizo,* id eſt, *ego tibi tanquam Dei miniſter Sacramentum ablutionis confero.*

CAP. XXVIII.

De qualitatibus miniſtri Sacramentorũ.

Tria qualitatum genera in Sacramenti miniſtro.

QVEMADMODVM in quolibet inſtrumento, ita & in ſacramẽti miniſtro tria qualitatum genera inveniuntur. Quædã enim ad uſũ omnino neceſſariæ ſunt; ut in ſerra, quod ſit ferrea & dentata: nonnullæ qualitates prorſus ad inſtrumẽti uſũ ſunt accidentariæ, ut ꝙ ſerra ſit deaurata: aliæ demum ſunt mediæ, nõ omnino quidẽ requiſitæ, attamẽ ad faciliꝰ operadũ utiles, ut ꝙ ſerra ſit acuta. Ita in miniſtro Sacramẽti omnino neceſſaria eſt intentio faciendi actionem Sacramentalem: accidentaria verò qualitas, eſt ſtatura, ſanitas & huiuſmodi; media verò, ſanctitas, fides, eruditio, devotio, & huiuſmodi, ſine quibus Sacramenta, quidem confici, exercitium tamen officij minus commodè poteſt, de quibus ordine diſſeremus.

CAP. XXIX.

De intentione miniſtri Sacramenti.

Concil Florent. Arm. inſtruct.

QVALIS intentio Sacramenti miniſtro neceſſaria ſit, explicat Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. can. 11 *Si quis dixerit, in miniſtris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem ſaltem faciendi, quod facit Eccleſia,* anathema ſit. Quibus verbis docet Concilium, ad Sacramenti veritatem neceſſarium eſſe, ut miniſter voluntate ac propoſito ad producendam actionem Sacramentalem moveatur; ita ut non ſufficiat, Miniſtrum caſu, ioco, aut in ſomno, vel ut opus quoddam naturale, actionem facere: ſed opus ſit intendere facere actionem ſacram, vt eſt ceremonia quædam à Chriſto inſtituta, qua ex ipſius præſcripto Chriſtiani utuntur. Nam ut ad materiæ determinationem certa verborum forma neceſſaria eſt, ita quoque ad formæ ac operis indifferentiam ad Sacramentalem actionem reſtringendam, intentio miniſtri requiſita. Non enim vi ſua hominis actio, aut verborum prolatio Sacramentalem actionem conſtituit, ſed intentione miniſtri ad religionis actum referri debet. Quoties enim hac intentione miniſter agit, toties velut inſtru-

Qualis intentio neceſſaria in Sacramẽti miniſtro.

Digitized by Google

mentum à Deo ad ſupernaturalem effectum producendum movetur. Intentio enim quoddã medium eſt, per quod Dei virtus ad cauſæ ſecundariæ operationẽ applicatur. Voluit enim Dominus actionem Sacramentalem eſſe humanam, judicio ac deliberatione ſuſceptam, non temerariam, fortuitam vel coactam: ut ſignificant verba Chriſti Matth. ulti. *Ite, docete, baptizantes* &c. Item Luc 22. *Hoc facite*. Ioan. 20. *Quorum remiſeritis: quorum retinueritis*. Vnde Cyp. ſerm. de cæna Domini, efficacem eſſe dicit Miniſtri operationẽ, quotieſcunq; ex Chriſti mandato & inſtitutione operatur: docens, verba non eſſe operatoria, niſi ab eo dicantur, qui poteſtatem & volũtatem habeat, ac proinde intentionem faciendi, quod ſacramentalia verba ex inſtitutione Chriſti operantur. Eſt autẽ intentio actus voluntatis in aliquem finem ſe moventis: & dividitur in actualem, habitualem, & virtualem. Actualis intentio, eſt præſens animi, attentio quæ non ita eſt in noſtra poteſtate, quin ſæpe inviti aliò trahamur. Ideoque non abſolutè neceſſaria eſt. Habitualis intentio, vocatur inclinatio ſeu promptitudo quædam ex habitu acquiſito aut infuſo nata, quæ non ſufficit, cũ in furioſis & dormientibus eſſe poſſit, quorũ actiones nec humanæ, nec deliberatæ ſunt. Virtualis intentio nũcupatur, quæ ex actuali oritur, & ex illius virtute operatur. Hæc in miniſtro evagante animi cogitatione, dũ ſacramentalem actionem exercet, eſſe poteſt, atque ad ſacramenti integritatem ſufficit. Nihil enim aliud Conci. Trident. exigi, niſi ut miniſter intendat facere, quod Eccleſia facit; hoc eſt, Sacramentalem actionem

Verba operatoria unde ſuã vim habeant.

Triplex intentio actualis, habitualis, virtualis.

Virtualis intẽtio ſufficit ad ſacramenti confectionem.

Vbi de fine, virtute aut effectu Sacramenti nihil commemoratur.

CAP. XXX

Vtrum fides & ſanctitas in miniſtro ad Sacramenti integritatem requirantur?

Sanctitas miniſtri an ad integritatem ſacramenti neceſſaria.

MVLTAS in Eccleſia olim iſta quæſtio peperit. Agrippinus enim Carthaginenſis Epiſcopus, quem ſequutus eſt Cyprianus cum multis Aphricæ Epiſcopis, ſenſerunt, irritum eſſe baptiſmum, per hæreticos manifeſtos aut ſchiſmaticos ab Eccleſiæ unitate ſeparatos, collatum. Donatiſtæ ulterius progreſſi, univerſos publicos peccatores à Sacramentorum confectione removerunt, eorumque ſacramenta irrita pronuntiarunt. Luciferiani Hieronymo teſte Baptiſmum hæreticorum ratum eſſe, non autem ordinationem, ſenſerunt. Apoſtolici negarunt, malos ſacramenta conficere poſſe, Bernardo teſte ſerm. 66. in Cantica, quos ſequuti ſunt Albigenſes atque Vvaldenſes. Vvicleff autem reprobos omnes excludit à miniſterio Sacramentorum: cuius errorem condemnavit Synodus Conſtantienſis ſeſſ. 8. Conc. Trident. ſeſſ. 7. can. 12. *Si quis dixerit, miniſtrum in peccato mortali exſiſtentem, modo omnia eſſentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, ſervaverit, nõ conficere aut conferre Sacramentum, anathema ſit*. Et can. 4. de baptiſmo. *Si quis dixerit, Baptiſmum, qui datur ab hæreticis in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, cum intentione faciendi quod facit Eccleſia non eſſe verum Baptiſmum, anathema ſit*.

Iero. contr. Lucif.

Baptiſmus ab hæreticis datur.

ARGVMENTA vero, quibus Veteres dictas hæreſes confutarunt, triplicis ſunt generis. PRIMVM dictũ ex vi cõſuetudinis, & Apoſtolicæ traditionis.

Quo argumento Stephanum Papam uſum fuiſſe teſtatur Cyprianus in epi. ad Pompeium. Eodem uſus eſt Au. l. 2 con. Donatiſtas, c. 9. & c. 7 *Conſuetudinis robore tenebatur orbis terrarum. Hæc ſola opponebatur inducere volentibus novitatem.* Vincentius Lyrinenſis in Cōmonito io hoc uno argumento ex traditione petito Cypriani cauſam fuiſſe ſuperatam ſcribit.

Argumenta ex Apoſtolica tractatione

SECVNDI generis argumenta ex Conciliorum authoritate petuntur, quibus homines ſingulares, quātumvis docti & ſancti, cedere debent. Au. l. 6. cōt. Don. c. 39. l. 7. 13. li. 2. con. Parm. c. 13 li. 1. con. Don. c. 17.

Argumēta ex Concilius.

TERTII generis argumenta ex ratione in verbo Dei fundata deſumuntur. Miniſter ſacramentorum non authoritate propria, ſed virtute divine operatur: ergo vis aut exſiſtentia ſacramenti non dependet à fide, ſanctitate, vel devotione miniſtri; ſed à ſolo Deo, primarioque inſtitutore Chriſto, de quo Ioan. ait c. 1. *Hic eſt qui baptizat.* ut Au. tract. 5. in Ioann. deducit 1. Cor. 3. *Neque qui plantat, neque qui rigat, eſt aliquid.* Vnde Apoſtoli nunquam appellaverunt baptiſmum ſuum, licet Evangelium ſuum dixerint, Ro. 16. 2. Timot. 2. ut ſignificarent, in ſacramentorum confectione nihil ſuum eſſe, niſi nudum miniſterium in Evangelica vero prædicatione hominis induſtriam atque meditationē non parum conferre. Auguſtinus tract. 5. in Ioan. Baptiſmum Iudæ non minus valuiſſe, quam Ioannis oſtendit: quod variis ſimilitudinibus illuſtrat. Nam apud Iudæos rata erat Circumciſio facta à Samaritanis. Auguſtin. libr. 1. contra Creſcon. ca. 31. Et, *Verbum Dei efficaciter prædicatur à malis,* Phili. 1. Mat. 13. *Quæ dicunt, facite.* Au. l. 4. de baptiſmo, c. 13. Item malus plantat, ſeminat, rigat, inſerit; nec refert, an ſordidis & manibus id exerceat, dummodo ſemen bonum ſit, terra fertilis, nec pluvia, ſoliſque calor deſit. Aug. libr. 3. cont. Creſconium cap 8.

Argumēta ex ratione

In ſacramētorū adminiſtratione hominibus competit ſolum miniſterium.

NEC minus Regis effigiem imprimis ſigillum ferreum, quam aureum. Nazianzenus oratione de Baptiſmo. Lumen quoque ſolis coinquinatur, etiamſi cœnoſa loca pertranſeat, Aug. lib. 3. de Baptiſ. c. 10. Nec refert, an aqua per canalem ligneum vel aureum ad areolas deducatur, Tract. 5 in Ioan. Neque dona gratis data, vel naturales potentiæ tolluntur peccato: igitur neque ad ſupernaturales effectus cum inſtrumentis à ſe inſtitutis Deus concurrere deſinit: neque poteſtatem ad conficienda Sacramenta datam propter peccatum tollit.

NOTAT vero Aug. lib. 6. de Baptiſmo c. 1. præcipuam erroris Donatiſtarum cauſam fuiſſe, quod non diſtinguerent Sacramentum ab uſu & effectu ipſius. Item, quòd non obſervarent, diſpenſari poſſe bona Domini per eum, cui nihil prodeſſent. Et in rebus naturalibus & artificiabilibus effectum non debere ſimilem eſſe inſtrumento, ſed cauſæ principali. Quare dum Veteres nonnulli hæreticorum miniſteria deteſtantur, quos ſanctificationem dare non poſſe adduut, non de Sacramentorum ſubſtantia loquuntur, ſed de fructu ac utilitate, quam non percipere dicunt eos, qui hæreticis conſentientis ab eis ſacramenta ſumūt. Sic Athan. ſer. 3. cont. Arian. inutilem eos habere aquam dixit. Ambr. lib. *de iis qui myſt. initiantur* c. 4 *Non ſanat Baptiſmus perfidorum.* Leo epi 77. c. ul.

Sacramētū ab uſu & effectu diſtinguendum.

Ex quibus ſequitur, Sacramenta characterem imprimentia, per hæreticos miniſtrata, non poſſe repeti, etiamſi obicem

obicem ponentibus ¦(videlicet qui in hæreſi vel ſchiſmate accipiunt inutilia ſint. Vnde colligimus, parvulos ab hæreticis utiliter baptizari licitum inſuper eſſe, in articulo neceſſitatis Baptiſmum, Pœnitentiæque ſacramentum à ſchiſmatico recipere, ut docet Auguſtinus lib. 7. contr. Donat. cap. 52. & epiſt. 25.

Etiam non baptizatus baptizare poteſt.

VTRVM autem à non baptizato ſacramentum validè conferatur, aliquando dubitavit Auguſt. lib 7. cont. Donat. cap. 53. ſed poſtea definitum eſt, poſſe baptiſmum dari etiam à Iudæo & Pagano. De conſecr. diſt. 4. can. à quodam. & can. Si qui. Ratio eſt, quia Deus ſuæ inſtitutioni adeſt, illiſque ut gratiæ ſacramentorumque miniſtris, diſpenſatoribus, & inſtrumentis, non authoribus utitur. Auguſtin. libr. 3. cont. Creſcon. cap. 10. Chryſoſtom. hom. 8. in prio. ad Cor. & 8.

CAP. XXXI.

Quod miniſtro ſanctitas utilis ac neceſſaria ſit.

Sanctitas utilis ſacramenti miniſtro.

QVAMVIS integritas ſacramenti à miniſtri ſanctitate non dependeat, qui opus Dei, non ſuum exercet; attamen ut non ſolum alijs proſit ſuo miniſterio, ſed & ſibi ad æternam ſalutem, neceſſaria ei ſanctitas eſt, ut ſancta ſanctè ac religiosè tractet, Levit. 21. 22. Num. 19. Iſa. ult. Malachiæ 1. Dionyſ. lib de Eccleſ. Hier. cap. 1. impuris ſymbola ſacra ne quidem contingere permiſſum eſſe, ſcribit. Si enim eloquia Dei enarrare prohibeatur, qui peccator eſt, (Pſalm. 49.) quanto magis ſacra myſteria conficere, ſumere, adminiſtrare? Quare myſteriorum Dei miniſtri ſanctitatem atque morum pietatem ſectentur, ita puri ad ſacramenta miniſtranda accedant, ut ex eorum frequenti uſu & tractatione copioſiorem in dies adiuvante Deo gratiam conſequantur.

Sacramentorum effectus per ſe in omnibus æqualis.

QVIA vero dubitare quis poſſet, utrum ſacramenta unius ſpeciei in omnibus recipientibus æqualem effectum habeant; ſciendum eſt, primarium omnium ſacramentorum effectum eſſe, conferre gratiam, vel juſtificando primam, vel in iuſtis augendo habitam. Quam quidem gratiam efficiunt ſacramenta non ex dignitate, merito, aut voluntate miniſtri, ſed ex inſtitutione Chriſti. qui ex parte ſua æqualiter operatur per ſacraměta effectum, iuxta præfinitam taxationem à ſe conſtitutam. Vnde infantibus, qui abſque libera ipſorum diſpoſitione juſtificantur, per baptiſmum, etiam à meliore perſona datū, & cum oratione multorum circumſtantium, æqualis gratiæ confertur gradus, qui aliis à Iuda, Pagano vel Hæretico baptizatis. Similiter & adultis duobus omnino æquali diſpoſitione præparatis, baptiſmus à Paulo & Iuda collatus, parem gratiæ gradum confert. Ratio I. eſt, quia ſacramentum habet limitatum effectum; certa Dei lege conſtitutum, qui à miniſtri dignitate, merito, aut voluntate non dependet. II. eſt, quia nemo præter Chriſtum alteri de condigno meretur primam gratiam, vel augmentum gratiæ, nec impetrat de cōgruo adulto, niſi quoniam impetrat ei liberam diſpoſitionem, qua id mereatur. Et quoniam Spiritus ſanctus juſtitiam, quam in nobis recipimus, ſingulis partitur prout vult, & ſecundum propriam cuiuſque diſpoſitionem & cooperationem; fit, ut idem ſpecie ſacramentum tanto maiorem ex opere operato homini adulto gratiæ gradum conferat, quanto melius & dignius diſpoſitus

Gratiam Spiritus ſanctus partitur ſecundum cuiuſque diſpoſitionem.

Digitized by Google

tus fuerit. Et inter ſacramenta, id quod dignitate præſtat, confert ex ſe maiorem gratiæ gradum, ſervata quadam proportione. Vnde infantes cum ſolo baptiſmo decedentes, aut cum gratia Circumciſionis, tantum in minore gradu gratiæ & gloriæ futuri ſunt, quam qui reliqua ſacramenta Confirmationis, Eucharistiæ. Ordinis &c. acceperint. Atque ita intelligi poteſt, quomodo homines ad Angelorum ordines aſſumendi ſint, atque inæquales illas angelorum ſedes impleturi, vel ſupra omnes Angelorum choros elevandi: quiſque enim gradum illum gloriæ obtinebit, quo ex diſpoſitione ac cooperatione liberi arbitrij cum Dei gratia, & auxilijs ac proportionatis meritis dignus à Deo reperietur.

CAP. XXXII.

Quinam ſingulorum Sacramentorum ſint Miniſtri?

Qui ſingulorum ſacramentorum miniſtri.

QVAMVIS Chriſtus omnia ſacramenta poteſtate excellentiæ, ſibi propriæ, immediate inſtituerit, nec voluerit, (quamquam potuerit) Apoſtolis vel Eccleſiæ committere poteſtatem inſtituendi ullum ſacramentum, nec materiam neceſſariam, vel formam ſacramenti vel ad tempus; attamen poteſtatem conficiendi & adminiſtrandi ſacramenta, Chriſtus, quia Homo eſt, humanæ naturæ præ Angelis conceſſit. Nam ſacramentorum ſenſibilium viſibilis Eccleſiæ corporeos eſſe miniſtros decuit. Angeli enim nec in aſſumptis corporibus verba vitaliter efformant. Quare ſacramentorum miniſter eſt homo, non angelus; niſi fortè ex ſingulari privilegio ei hoc à Deo cõmittatur. Et inter homines præter baptiſmũ & Matrimonium reliqua ſacramenta miniſtrum ſacerdotem vel Epiſcopum requirunt, ut conficiantur: ſcilicet, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Ordo, & Extrema unctio. Licet verò ſolus Sacerdos Euchariſtiam conficere poſſit, eam tamen diſpenſare poteſt etiam Diaconus. Reliqua ſacramenta, quæ in uſu conſiſtunt, ſolus miniſtrare ille poteſt, qui conficit. BAPTISMI cum ſolennitate ſolus miniſter eſt Sacerdos: at in neceſſitate omnis homo, ſive vir, ſive femina, intendens facere quod facit Eccleſia. *Confirmationis* ordinarius miniſter eſt Epiſcopus, & forſitan ex Pontificis commiſſione Sacerdos. *Euchariſtiam* ſolus conficere poteſt Sacerdos. *Pœnitentiæ* miniſter eſt Sacerdos. *Extremæ Vnctionis* ſimiliter. *Ordinis* miniſter eſt Epiſcopus. Ex commiſſione tamen Papæ, minores conferunt ordines Abbates conſecrati, & Cardinales Preſbyteri, non Epiſcopi. *Matrimonij* miniſtri ſunt laici contrahentes, conſenſumque ſuum explicantes in præſentia Parochi, etiamſi nondum ſacris initiatus ſit.

Sacramenta verò diſtinguuntur ex ſubjectis numero, non ex unitate miniſtri, quia una ſacramẽti collatio ad multos ſimul extendi poteſt; ut patet Io 20. Luc. 22. Et unus ſimul multas conſecrat hoſtias pro communicaturis. Fieri denique poteſt, ut multi ſimul eandem hoſtiam conſecrent, ſi eodem inſtanti verba finiant; & ut plures eundem baptizent, videlicet ſi unum ſimul abluant, & intentione independente dicant: *Ego te abluo* vel *baptizo, &c.* Per hos enim velut per inſtrumenta, quæ moraliter unum reputantur, Chriſtus principalis cauſa baptizat. Si vero unus abluat, qui mutus eſt, & alter verba proferat, qui truncatus manibus eſt, non eſt ratum ſacramentum: neq; ſi dicant duo: *Nos te baptizamus*, quoniam deſit intentio requiſita, & falſa ſit forma. Quamvis autem ſubinde plures miniſtri idem ſacramentum

Quorum miſeritis &c. Et, Hoc facite.

Si mutus abluat, & carens manibus verba proferat non cõficit.

Mmm

tum conficere poſſint, ex præcepto tamen Eccleſiæ unus miniſter eſſe debet; excepta conſuetudine, ut cùm Epiſcopo ſacerdotes ordinante, vel oleum Epiſcopum conſecrante, illi ſimul eandem hoſtiam conſecrare ſoleant. In quo tamen actu ille præcipuus miniſter cenſetur, qui alios conſecrat. IN extrema unctione id peculiare eſt, ut multi presbyteri ſimul ungere ſingulos ſenſus poſſint, & ex omnibus fiat unum ſacramentum. Et in Epiſcopi unius conſecratione multi ſimul aſſiſtunt Epiſcopi.

21. *Diſt. ca. Querundā* IN miniſtro ſacramenti Pœnitentiæ, ut valida ſit abſolutio, præter ordinis poteſtatem, juriſdictio in pœnitentem per cenſuram non impedita, de ſacramēti neceſſitate requiritur. Eam verò in omnes Chriſtianos pleniſſimam obtinet ſummus Pontifex. Deinde in ſuos greges, ſinguli Epiſcopi, & paſtores. Ex privilegio autem vel ſubdelegatione, alij ſacerdotes, tam religioſi quam ſeculares. QVIA verò ſacramenta ſunt animarum medicinæ, congruit, ea potiſſimum ab animarum paſtoribus conferri ſuis ſubditis. Per *Baptiſmum* enim ad caulas oves admittit, eaſdem vitali *Euchariſtiæ* cibo paſcit; infirmas *Pœnitentiæ* medicamento ſanat: per *Extremam Vnctionem* in paſcua cæleſtia tranſmittit, atque contra luporum inſidiantium morſus armis communit: per *Matrimonij* autem ſacramentum viros cum vxoribus ad generādum Chriſto filios conſociat. Epiſcopus verò proprius ſibi ſubditos per Confirmationis ſacramentum ad ſpiritualem militiam roborat: & per *Ordinationem* ſacris in Eccleſia miniſterijs certas deputat perſonas.

CAP. XXXIII.

Ad quid obligentur ſacramentorum Miniſtri.

SACRAMENTORVM Miniſtri ſcire officio neceſſaria tenentur: ut, quæ ſit debita ſacramenti materia, quæ forma, quæ intentio neceſſaria, ne quid ad ſubſtantiam pertinens immutent: receptos Eccleſiæ ritus conſervent: ſi quid omiſerint, quomodo ſupplendum ſit. Rurſus abſtinere debent à dubia, vel minus probabili forma, ob periculum faciendi ſacramentum irritum. Nonnunquam tamen dubia materia uti licet, putà ſi infante morituro deſit aqua certa, quia neceſſitas excuſat à periculo irreverentiæ. TENETVR inſuper miniſter intentione ſeria tendere in finem principalis agentis, conficere videlicet ſacramentum, ut ſit ſignum religionis, & cauſa ſalutis, & ſancta ſanctè tractare, ut in eo ſacro opere dignum ſe Dei miniſtrum exhibeat. Ideoque ſi mortalis peccati ſibi conſcius ſit, antequam ſacramentum ex officio adminiſtret, confiteatur, aut ſaltem de peccato conteratur; non enim ante miniſterium ſacramenti, confeſſionem præmittere tenetur, niſi dum ſumpturus eſt Euchariſtiam, ante cujus ſumptionem, quantumcumque cōtritum ſe quis exiſtimet, habita confeſſoris copia, neceſſario præmittendam eſſe ſacramentalem confeſſionem Synodus Tridentina docet, ſeſſ. 13. Can. 11. PROHIBETVR etiam ſacramenta miniſtrare, qui excommunicatus eſt, ſuſpenſus, aut interdictus ab officio Ordinis. Parochus tamē cenſura occulta ligatus, aut irregularis, ſubditis petētibus, præmiſſa cōtritione, ſi copiā ſolutionis obtinēdæ prius nō habeat, ſacramēta miniſtrare poteſt. Verū huic miniſterio *Quæ ſcientia miniſtro ſacramentorum neceſſaria.*

Digitized by Google

ſterio ſe ſponte ingerere prohibetur, uti & alius Sacerdos, qui nulla officij obligatione compellitur.

CAP. XXXIV

A Miniſtro peccatore an liceat ſacramenta petere.

Subdito licet ſacramenta exigere à paſtore in peccato exſiſtēte

TEMPORE neceſſitatis licet baptiſmi aut pœnitentiæ ſacramentum pro ſeipſo, filiis, aut domeſticis ſuis petere, etiam à ſacerdote non parocho, nec adminiſtrare parato, qui juriſdictionem habeat, etiamſi certum ſit, eum in peccato miniſtraturum. A ſuo autem parocho ſubditus, etiam extra neceſſitatis caſum ſacramenta ſibi utilia depoſcendi ius habet, quamvis ſciat, abſque peccato ipſum id non facturum. Non enim alium in peccatum inducit, qui iure ſuo utitur; ſed ex juſta cauſa peccatum ſolum permittit. Nam ſibi imputet, qui ſponte, & ex malitia, nulla compulſus neceſſitate peccat. Nō enim proximi in nulla neceſſitate exſiſtentis peccatum, cum proprio gravi detrimento ſpirituali, aut temporali teneor impedire; ac præſertim cum Parochus ex officij obligatione paratus cenſeatur ijs, quibus debet, ſacramenta miniſtrare. Quare petens ab eo ſacramētum, non cooperatur ejus peccato, ſed communicat ei in bono actu, ad quem jus habet. Non enim ad peccandum talem magis inducit, quam qui in extrema vel gravi vitæ aut honoris neceſſitate conſtitutus, ab uſurario, quem novit minimè gratis daturum, poſtulat mutuum, quod abſque peccato mutuare poſſet, ſi vellet. QUEMADMODUM vero Parochus ratione officij Sacramentum petenti adminiſtrare tenetur: ita ex officio tanquā fidelis & prudens diſpenſator jus habet tuendi cultum Chriſti, & reverentiam ſacramenti, ac providendi, *Ne ſanctum detur canibus* Hinc peccatori publico, quamdiu ſcandalum perdurat, ſive occultè, ſive publicè Euchariſtiam petenti, denegare debet. At occulto peccatori communionem publicè poſcenti, Parochus dare tenetur, quoniā arctius eſt negativum præceptum de vitando ſcandalo, & non infamando peccatore occulto, quam de vitanda externa & occulta ſacramenti irreverentia. *Matth. 7.*

CAP. XXXV.

Vtrum miniſter linguâ vulgo nota conficere aut miniſtrare ſacramenta debeat?

QVIA ſacramentorum verba ex Chriſti inſtitutione operatoria ſunt, & adhibentur non ad inſtruendum, vel fidem excitandum; ſed ad elementum conſecrandum, aut Deum deprecandum, vel ad perſonas abſolvendum, vel conſecrandum ac ſanctificandum; perſpicuè ſequitur, non eſſe neceſſarium, ſacramenta vulgari lingua populo nota confici aut miniſtrari, excepto tamen Matrimonio, in quo partium contrahentium mutuus conſenſus exprimi debet; quod non niſi per verba vel alia ſigna intellecta fieri poteſt. Et licet ad ſacramenti eſſentiam non pertineat, qua lingua cōficiatur aut miniſtretur; attamē ſapienter Eccleſia conſtituit, ut in Latina Eccleſia Latinè; in Græca, Græce; in Oriente vero Hebraica, Chaldaica vel Arabica, ſemper extra caſum neceſſitatis conficiātur Sacramēta & adminiſtrentur. Idq; ut Eccleſiæ unitas & communio facilius retineretur, cū paucæ illæ celebriores linguæ à pleriſq; addiſci cōmodè poſſint, unde fiat,

Sacramenta non ſunt neceſſario vulgari lingua miniſtranda.

Digitized by Google

ut fideles extra ſuam regionem peregrinantes, officijs divinis carere nõ compellantur.

PRAETEREA maieſtatem & reverentiam ſacramenta exigunt, quæ facilius eis comparatur, dum non vulgari omnibus lingua, ſed eruditioribus tantum nota celebrantur.

Ob eandem cauſam in ſacramentorum miniſterio, non vulgari domo, ſed Templo Deo conſecrato, veſtibus atque vaſis ſacris utimur. Ordinaria enim, quotidiana conſuetudine facile citoque vileſcunt.

De pravarentur facile ſacramẽtorum forma ſi vulgari lingua efferrentur

ACCEDIT, quod hac ratione caveatur immutationis aut depravationis verborum formæ ſacramenti periculum, quod evitari difficulter poterit, ſi diverſis linguis nationes ſingulæ quantumvis barbaræ in officij divini celebratione utantur.

POSTREMO ſi lingua vulgari ſacramenta ubique miniſtrentur, lingua Latina & Græca non diſcentur, atque ita Patres, qui in eis linguis ſcripſerũt, nec legi, nec intelligi poterant, ac proinde nec ſcripturæ, unde ſumma rerum divinarum ignorantia, barbarieſque invehetur.

CAP. XXXVI.

De Sacramentorum numero?

Septem ſacramenta à Chriſto immediate inſtituta.

SEPTEM eſſe novæ legis ſacramenta, omnia à IESV CHRISTO inſtituta, nec plura eſſe, vel pauciora, quàm ſeptem, videlicet *Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, & Matrimonium*, ex Scripturis & Patrum traditione definit Concil. Trident. ſeſſ. 7. Can. 1. Qui ſeptenarius ſacramentorum numerus licet ab inſtituentis voluntate potiſſimum dependeat, attamen fide ſuppoſita rectè oſtendimus, eum numerum convenientiſſimum eſſe, tam ex analogia corporalis & ſpiritualis vitæ, quam ex numero peccatorum, & vulnerum. Quemadmodum enim homini ad vitam naturalem privatim & publicè traducendam ſeptem neceſſaria ſunt, ut ſcilicet in lucem edatur, incrementum accipiat & robur; cibo alatur; & ſi morbo laboret, opus eſt remedio, quo ſanetur; ac ut perfectè convaleſcat, opus eſt imbecillitatem virium ægritudine contractam refici, morbique reliquias tolli. Ex parte autẽ Reipublicæ neceſſarius eſt Magiſtratus, cuius authoritate regatur; ac poſtremo neceſſarij ſunt parentes, qui legitima prolis generatione humanum genus cõſervent ac propagent:

Congruentia ſeptenarii numeri ſacramentorum.

AD eumdem modum in vita ſpirituali generatio fit per Baptiſmum; Euchariſtia nutrimur; Pœnitentia, vulnera & morbi relapſorum poſt Baptiſmum ſanantur: Extrema Vnctione peccati reliquiæ tolluntur: Ordine ſacramentorum miniſteria, ſacræque aliæ functiones in Eccleſia exercentur: denique Matrimonio ex legitima maris & feminæ coniũctione filij ad Dei cultum, humanique generis conſervationem procreantur, & religioſè educantur.

SIMILITER contra peccatum Originis Baptiſmus præſtat regenerationẽ: contra peccatum actuale, Pœnitentia remediũ confert; peccata venialia, mortiferorumque reliquias extrema Vnctio tollit: contra infirmitatem, ne ex ea peccemus, Confirmatio adjuvat: ne affectus malitia vincatur, Euchariſtia præſtat: ignorantiam Ordo depellit: Concupiſcentiæ impetum cohibet Matrimonium.

PRAETEREA ſeptem Sacramenta hominum animos ad ſeptem virtutum genera diſponunt. Baptiſmus enim illuminans, eſt ſacramentum fidei; Con-

firmatio

Digitized by Google

firmatio Spei; Euchariſtia Charitatis: Pœnitentia juſtitiæ: Extrema unctio perſeverantiæ ac fortitudinis: Ordo prudentiæ: Matrimonium temperantiæ.

ACCOMMODANTVR inſuper ſeptem ſacramenta generibus ſeptem hominum. Baptiſmus, eſt vitam intrantiũ: Confirmatio, pugnantium: Euchariſtia, vires reficientium: Extrema Vnctio, emigrantium: Matrimonium, novos milites introducentium, qui aliorum defunctorum vices ſuppleant.

Poſtremò in expiatione peccatorum ſeptenarii numeri celebris uſus fuit. Nã ſeptem animalia offeruntur, vel ſeptem diebus, aut ſepties aſpergitur ſanguis: ſepties lavari jubetur Naaman Syrus, ut à lepra curetur. 4. Reg. 5. Congruum itaque fuit, ut Spiritus ſanctus contra peccata ſeptem quoque ſpiritualia inſtitueret antidota. De quibus ordine diſſeremus, poſtquam oſtenderimus, non omnia paris eſſe dignitatis, ut monet Con. Triden. ſeſſ. 7. c. 3.

CAP. XXXVII.

Quod omnia Sacramenta non ſint paris dignitatis.

Sacramenta omnia non ſunt paris dignitatis.

QVAMVIS omnia ſacramenta divinam in ſe virtutem contineant, gratiamque non ponentibus obicem conferant; non tamen omnia eundem effectum, nec parem neceſſitatem vel præſtantiam habent. BAPTISMVS enim re aut voto ſuſceptus, unicuique neceſſarius eſt: ORDO toti Eccleſiæ: POENITENTIA relapſis in peccata mortalia poſt baptiſmum. Reliqua ſacramenta pro conditione perſonarum & temporum ſuam neceſſitatem habent. Quamvis enim ſacramentorum effectus conſiſtere ſimul queant, propter diverſa tamen hominum officia non ita commodè actus quorũdam ſacramentorum cum actibus aliorum exercerentur. HINC veros conjuges, ſed continentes ordinat Eccleſia.

QVANQVAM ergo ſingula ſacramẽta peculiarem aliquã dignitatẽ obtineant, tamẽ inter omnia EVCHARISTIA ſanctitate, myſteriorum multitudine ac magnitudine, adjunctique ſacrificij religione multum præcellit, cum non ſolum vim operativam ut reliqua; ſed ipſum etiam Chriſtum illius virtutis authorem corporaliter contineant, atque finis & perfectio reliquorum ſacramentorum exſiſtat, ut Dionyſius Areopa. tradit lib. de eccle. Hiera. ca. 6. par. 2 & 3.

In quinque ſacramẽtorũ enumeratione nõ ordo dignitatis, ſed tẽporis ſervatur.

QVARE Con. Trident. & paſſim in enumeratione ſacramentorum Doctores, non ordinem dignitatis, ſed naturæ & temporis in quinque primis ſervant: in duobus vero poſtremis, quæ non unicuique, ſed ipſi Eccleſiæ neceſſaria ſunt, ORDO dignitatis retinetur. Per ORDINEM enim generantur filij ſpiritualiter: per MATRIMONIVM autem corporaliter. Vnde Apoſtol. inquit: *In Chriſto vos genui.*

CAP. XXXVIII.

De Sacramentorum uſu.

DOCTRINAE ſacramentorum primarius ſcopus ſit, ut fideles intellecta ſacramentorum vi & præſtantia, & quod ad omnium communem utilitatem propoſita ſint, ijs piè ac religioſè utantur, credentes, in eorum adminiſtratione Spiritus ſancti numen ad operandum gratiam & ſalutem præſens adeſſe, per eademque im-

immenſas paſſionis Chriſti opes diſpenſare, necnon eorum frequenti uſu totius Eccleſiæ compagem fulcire, atque conſervare.

CAP. XXXIX.

De Baptiſmi nomine, definitione, ac materia.

POST doctrinam de Sacramentis in genere traditam, ad Baptiſmi, ſingulorumque deinde ſacramentorum expoſitionem ordinatiſſima methodo Catechiſmus pertranſit ac propoſita initio utilitate de Baptiſmo doctrinæ, nominis Baptiſmi notionē tradit.

Quid baptiſmi vox denotet. BAPTISMI vox omne ablutionis genus ſua generali ſignificatione comprehendit, quin & ad paſſionem denotandam tranſlata reperitur. Sed recepto Eccleſiaſticorum ſcriptorum uſu, accōmodata iſta vox eſt ad ſignificandum ablutionem ſacramentalem, quæ præſcripta verborum forma miniſtratur. Qua ſignificatione Chriſtus & Apoſtoli paſſim uſi leguntur. *Judith. 12 Marc. 7.*

EANDEM ſacramentalem ablutionem Patres variis nominibus expreſſerunt. Quidam *illuminationem*. alij *donum, gratiam, ſigillum, myſterium, expurgationem, captivitatis liberationem, peccati mortem, animæ regenerationem, veſtimentum candidum, ſignaculum ſanctum, currum ad cælum, delicias Paradiſi, regni cæleſtis conciliationem, adoptionis charisma, myſticam ablutionem*, diverſiſque aliis modis vocant, Apoſtolus ad Heb 6. & 10. Dionyſius Areop. li. de Eccleſ. Hier. c. 2. & Græci ſcriptores *illuminationem* appellāt, quia in eo fidei habitus, quo cor hominis illuminatur, infunditur. *Fide* enim *purificat corda Deus.* Aug. ep. 23. *ſacramentum fidei* nuncupat quia fidei profeſſio fit, quam ſuſcipientes baptiſmum facere conſueverunt, indeque fideles cenſentur. Nam Baptiſmi ſacramentum janua eſt, per quā in chriſtianæ vitæ ſocietatem homines ingrediuntur, divinisque præceptis tanquam filii obedire incipiunt. Unde à Dionyſio li. de Eccl. Hier. c. 2. *Principium ſanctiſſimorum mandatorum* dicitur.

Definitio Baptiſmi. INTER varias autem Baptiſmi deſcriptiones, quæ à ſcriptoribus ſacris aſſignantur, aptiſſima eſt hæc, quā Catechiſmus Romanus ex c. 3. Ioannis & 5. ad Ephe. collegit: *Baptiſmus eſt ſacramentum regenerationis per aquam verbo vitæ*: id eſt, eſt ſignum externum, per aquæ ablutionem, factam ſub certa verborum forma, ſanctificans. Baptiſmus enim in uſu aquæ hoc eſt, intinctione, lotione, ſeu aſperſione vel immerſione conſiſtit. Nam *verbum accedit ad elementum & fit ſacramentum*: juxta Beatum Auguſtinum tractat. 15. & 80. in Ioann.

Aqua naturalis eſt Baptiſmi materia. HINC Apoſtolus ad Ephe. 5. vocat *Lavacrum in verbo vitæ*, quoniam eſt tinctio in aqua, verbo vitæ ſignificata. Unde conſtat, Baptiſmi materiam eſſe aquam naturalem, ſive maris, ſive fluminis, ſive fontis, ſive paludis, ſive pluvialis, ſive alia, modo ſine aliqua adjectione, ſimpliciter aqua dici poſſit. Nam de tali loquens Dominus Ioan. 3. ait: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua.* & 1. Ioh. 5. *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra: Spiritus, Aqua, & Sanguis.* Ideo Philippus Actor. 8. in obvia ſimplici aqua Eunuchum baptizavit.

VNDE quæſtiones de aquis diſtillatis, de humoribus mixtis, de nive, glacie, lixivio, lacte, vino, conſimilibuſque facile diſſolvuntur. Nam ſolum diſcutiendum eſt, utrum humor, de quo

Digitized by Google

quo ambigitur, naturalis aquæ nomen obtineat. Iuxta definitionem Concilij Tridentini: *Si quis dixerit, aquam veram & naturalem non eſſe de neceſſitate baptiſmi, atque ideò verba illa: Niſi quis fuerit renatus ex aquâ & Spiritu ſancto, ad metaphoram aliquam detorſerit, anathema ſit.* Vbi advertendum, non omnem ſpiritualem intelligentiam excludi, ſed eam, quæ ſic ad metaphoram verba Chriſti detorquet, ut literalem ſenſum evertat; quo ſalvo myſticum tradit Baſilius lib. de Spiritu ſancto, cap. 15.

Seſſ. 1. can. 2, de Bapt.

Variis porro figuris Baptiſmi materia fuit adumbrata. I. Aquis, ſuper quas Spiritus Domini ferebatur, Gen. 1. II. Aquis diluvij, juxta Petr. 1. epiſtol. cap. 3. III. Aquis rubri maris, 1. Corinth. 10. IV. Ablutione Naaman Syri, 4. Reg 5. V. Aqua Probaticæ piſcinæ, Ioan 5. & aqua Siloe, Ioan. 9.

Eandem Baptiſmi materiam prædixerunt aquam fore Prophetæ Ezechiel cap. 36 *Effundam ſuper vos aquam mundam.* Mich. 7. cap. *Proijciet in profundum maris omnia peccata noſtra.* Zacharias. ca. 13. *Erit fons præparatus in ablutionem peccatoris.*

Aqvam vero potius quam alium humorem elegit Deus in baptiſmi materiam, quæ hominis regenerationem & interiorem à peccati labe purgationem aptiſſimè repræſentat. Nam vis generãdi & abluendi, aquæ competit; ut ex ſeminibus plantarum & animantium (quæ humida ſunt) apparet.

Deinde Aquæ proprietates effectus Baptiſmi aptiſſimè deſignant. Nam quia ſua humiditate abluit, congruentiſſimè interiorem animi purgationem ſignat: & quoniam ſua frigiditate caloris æſtum temperat, aptiſſime mitigationem ardoris concupiſcentiæ indicat: & quæ ſua tranſparentia luminis eſt ſuſceptiva, optimè illuminationis ſacramentum adumbrat.

Praeterea convenientiſſimè Aqua mortis & reſurrectionis Chriſti myſteria, noſtræque juſtificationis (in qua vitiis morimur, & ad juſtitiæ vitã reſurgimus) repræſentat. In aqua enim veluti quodam ſepulchro nobis mergẽtibus capita, vetus homo ſepelitur; & emergendo, novus homo reſurgit.

Postremo, decuit Sacramenti Baptiſmi omnibus neceſſarii materiam in aqua, quæ ubique facile haberi poteſt, conſtituit, non autem in vino, aut liquore alio, qui non ſit paſſim obvius, ne à Deo pauperes deſpecti fuiſſe putarentur. Tunc autem Aqua in Baptiſmi materiam à Chriſto deputata eſt, quãdo eam contactu ſuæ mundiſſimæ carnis ſanctificavit, eique vim regenerandi dedit, ut veteres plerique tradunt, Augu. ſer. 29. & 30. de Temp. Maximus ſerm. de Epiphan.

ſmo. Tertulli. li. cont. Iud. Nazianz. oratione in ſancta lumina. Ambro. lib 2. in Luc. ca. 7. Beda l. 1. in Luc. ca. 10. ã

Et quamvis in omni naturali aqua certum ſit, baptiſmum confici poſſe; attamen ex Apoſtolica traditione ad celebrandum cum ſolennibus ceremonialis Baptiſmum, uſu receptũ eſt, ut aqua prius ſacris invocationibus conſecretur, eique Chriſma permiſceatur, cum ad luculentius Baptiſmi effectum repræſentandum; tum majoris reverentiæ conciliandæ gratia; ne homines vulgarem quandam eſſe ablutionem arbitrarentur, ſi abſque ſolennitate fieret. Cuius aqua conſecrationis meminit Dionyſius Areopag. lib. de eccle. Hierar. c. 2. Cypria. lib. 1. epiſt. ult. Ambr. lib. 1. de Sacram. c. 5. Baſi. de Spiritu ſanct. c. 27. Aug lib. 6. con. Iu. c. 8. tract. 118. in Ioan. & alii Doctores.

CAP. XL.

De Baptiſmi forma.

Baptiſmi forma

EX capite 17. Matthæi, adjuncta Eccleſiæ publica obſervatione, perpetuoque uſu diſcimus, perfectam baptiſmi formam eſſe hanc: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti,* Vbi licet vox EGO, non ſit de formæ eſſentia, quia miniſtri perſona ſatis exprimitur in verbo BAPTIZO; attamen omitti nō debet, quia præſcribitur ab Eccleſia, enunciari oportere, ut miniſtri actio exprimatur, quam Græci in tertia perſona exprimentes dicunt: *Baptizatur N. ſervus Chriſti.*

PRONOMINE, *Te,* perſona exprimitur, à baptizante diverſa. Nam ſeipſum nemo baptizare poteſt; ut Innocētius tradit *de baptiſmo & eius effectu*, cap. Debitum.

Invocatio ex preſſa patris & Filii & Spiritus ſancti ad baptiſmū neceſſaria.

DICENDO autem *In nomine,* unam Trinitatis naturam, poteſtatem, atque authoritatem eſſe ſignificamus: de qua Mat. ult. *In nomine meo dæmonia eiiciēt.* Ioan. 5. *Ego veni in nomine Patris mei.* Vt enim trium perſonarum una eſt Divinitas, ita & unum nomen. Ambr. li. 2. de ſacram. ca. 7. Hiero. in c. 4. ad Eph. *Nomen Trinitatis una Divinitas eſt:* De quo Deu. 28. *Nomen eius timebis.*

DISTINCTA vero trium perſonarum nomina principalem effectus baptiſmi cauſam efficientem declarant, eſſe Trinitatem, de qua expreſſam fidem baptizandus habere debet. Ideoque ratus non eſt baptiſmus, ſi aliquod ex triū perſonarum nominibus omittatur; ut definivit Pelagius Papa can. *Si revera.* Et Zacharias, can. In Synodo, de conſecratione diſt. 4. Item can. 49. Apoſtolorum, Dionyſius Areop. lib. de Eccleſ. Hier. c. 2 Origenes in 6. ca. ad Rom. Iuſtinus Apol. 2 *In nomine Patris omnium, Dominique Dei & ſervatoris noſtri Ieſu Chriſti, & Spiritus ſancti in aqua tinguntur.* Leo epi. ca. 3. dicit, Chriſtum Matth. 28. Baptiſmi formam tradidiſſe. Gregor. li. 9. ep. 61. & paſſim Scholaſtici Doctores in 4. ſenten. diſt. 3. docent, Baptiſmum in nomine Chriſti, ſine aliarum perſonarum expreſſione irritum eſſe, Divus autem Thom. in 3. p. q. 66 art. 6. motus dicto Lucæ, Actor. 2 8. 10. & 19 quod Apoſtoli baptizaverint *in nomine* IESV, opinatur, initio naſcentis Eccleſiæ, diſpenſatione ſpeciali revelatâ Spiritus ſancti afflatu, Apoſtolos ad tempus in nomine IESV Chriſti baptizaſſe, ut nomen Chriſti Iudæis odioſum amabilius redderent. Quam ſententiam habuiſſe quoque videtur Ambroſ. lib. 1. de Spir. ſancto ca. 3. & Beda in 10. ca. Act. atque Nicolaus de Conſecr. diſt. 4. cap. *A quodam Iudæo.*

An baptiſmus in nomine Ieſu collatus aliquando fuerit

ALII vero Doctores ſentiunt, nunquam Apoſtolos aliter baptizaſſe, quam *in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti,* quia Can. 49. Apoſtolorum, damnantur aliter baptizantes. Nec ſcriptura, vel Concilia diſpēſationis meminere: quin Paulus Act. 19. apertè ſignificat, in Baptiſmo Chriſti expreſsè invocatum fuiſſe Spiritum ſanctum.

LVCAS vero dicens, Apoſtolos baptizaſſe *in nomine* IESV, ſolum inſinuare voluit, Apoſtolos non baptiſmum à Ioanne Baptiſta, ſed à Chriſto inſtitutum miniſtraſſe, idque in conſueta forma, quæ diſtincta trium perſonarum nomina continet. Nam & Paulus Rom. 6 ait: *In Chriſti morte baptizati eſtis.* Et ad Gala. 3. *Quicunque in Chriſto baptizati eſtis,* id eſt, Baptiſmo à Chriſto inſtituto; obſervatâ tamen præſcripta forma,

Digitized by Google

In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Quod inſinuant Doctores admonentes, una perſona nominata omnes intelligi, quoad ſcilicet verba Lucæ in Actis, non quoad formam baptiſmi, quæ non intelligibilem, ſed ſenſibilem materiam & formam requirit. Sic Auguſt. li.3. cont. Maxim. c.17. Quidam non nominatis Patre & Spiritu juſſi ſunt à Petro baptizari, & tamen non intelliguntûr baptizati, niſi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Et lib. de Fide & operibus cap 9. Fulgen. de Incar. cap. 11. Damaſcen, lib.4. de Fide ca.10. Baſil. lib. de Spiritu ſanct. ca. 12. Ambr. li. de Spiritu ſancto c.3.

An immerſio, aſperſio, vel ſuperinfuſio faciẽdat

QVIA vero pluribus modis ablutio neceſſaria baptiſmo fieri poteſt, ſcilicet immerſione, aſperſione vel ſuperinfuſione, ſciendum eſt, quolibet iſtorum moderum fieri poſſe baptiſmum. In primitiva Eccleſia uſitatior fuit immerſio, propter manifeſtiorem Chriſti ſepulturæ repræſentationem, ut Paulus ad Rom.6 docet. Iuſtinus Apol.2 Cyprian. lib 4. epiſt.7. Ambro. lib.3 de Sacram. c. 1. De aſperſione loquitur Ezech. cap. 36. *Effundam ſuper vos aquam mundam*. Apoſtolus ad Hebr. 10. *Aſperſi corda à conſcientiâ malâ*. Num.8. & 16. *Aquâ aſperſionis fit purificatio*.

Cypria. lib. epiſt.7.

An tres immerſiones aut una tãtum faciendat Romanor 6 & Hebr 6.

VTRVM autem una vel trina immerſio, aut aſperſio fiat, ad ſacramenti eſſentiam non refert. In ea re ab unoquoque retinendus eſt Eccleſiæ ſuæ uſus. Tres immerſiones, tres ſepulturæ Chriſti dies, atque tres unius Trinitatis perſonas ſignificant: una lotio unam Trinitatis naturam & operationem denotat, atque unicam Chriſti mortem. Initio Eccleſiæ trina merſio uſitatior erat: ſed cum Eunomius Divinitatis induxiſſet diviſionem, D. Gregor. libr. 1. epiſt. 41. & Concil. Toletan. IV. ca, 5. unica lotione utendum decreverunt, ne dum lotiones numerãtur, Trinitas diviſa putetur.

Dionyſ. lib. de Eccleſ. Hier. cap 2 par. 2. Leo epiſt 4. c. 8. Chryſoſt. in 3. ca. Ioan.

ILLVD vero monendum eſt, caput potiſſimum abluendum eſſe, in quo ſenſus omnes, tam interiores quam exteriores, vigent, atque verba formam ſacramenti continentia eo tempore, quo ablutio fit, eſſe pronuncianda.

Caput in baptiſmo abluendum

CAP XLI.

An baptiſmus repeti poſſit?

SICVTI unica carnalis eſt generatio, ita & unica eſt ſpiritualis regeneratio, qua homo vitæ veteri moritur, & ad vitæ novitatem renaſcitur; ut ratiocinatur Aug. Tract. 11. & 12. in Ioan. ex ca. 3. Ioan. *Niſi quis renatus fuerit, &c.* Diſertis autem verbis Apoſtolus enunciat, *Vnum Baptiſma*. Et, *Impoſſibile eſſe eos, qui ſemel illuminati ſunt, rurſus renovari*, hoc eſt, iterum baptizari. Cuius ad Rom. 6. cauſam reddit, quia baptiſmus Chriſti mortem, atque corporalem reſurrectionem repræſentet, quæ ſemel tantum contigit *Chriſtus enim iam non amplius moritur*, nec iterũ crucifigitur: quod fieri baptiſmo iterato ſignificaretur.

Baptiſmus reiterari nequit.

Epheſ. 4.

Rom 6. Hebr 6.

PRAETEREA Baptiſmus hominem Deo conſecrat, animæque ſignum indelebile imprimit; unde repeti nequit ut docet Auguſt. lib. 2. cont. Parmen. cap. 13.

ACCEDIT, quod baptiſmus potiſſimum inſtitutus ſit ad peccatum originis delendum, quod ſemel ablatum non redit. Sicut enim unius delicto omnes moriuntur, ita unius iuſtitia omnes iuſtificantur. Rom. 5.

Rom 5.

QVANDO autem de aliquo infante clanculum expoſito, aut de adulto ab infidelibus in captivitatem abducto, dubitatur, an baptizatus ſit, factaque indagine ſeria nullum ſuſcepti baptiſmi argumentum haberi poteſt; intrepide talis

An ſub cõditione repeti baptiſmus poſſit,

Digitized by Google

lis baptizandus eſt, quoniam in crimen reiterati baptiſmi non imputatur, quando factum eſſe omnino neſcitur; ut reſpondit Leo epiſt. 37. cap. 1. & 92 cap. 15. & Alex in. III *de Baptiſmo & eius effectu: De quibus dubium*: ubi conditionem ad cautelam debere apponi cenſuit: *Si non es baptizatus, ego te baptizo.* Et hoc non paſſim, ſed in illis tantum fieri permittit, de quibus re diligenter examinata dubium relinquitur, an verè baptizati ſint. Non enim hic miniſtro tanta libertas conceſſa eſt, ut omnibus ad baptiſmum neceſſariis adhibitis, ex ſola miniſtri voluntate ſit, vel non ſit ſacramentum, ut docet Auguſt. lib. 7. contra Donatiſt. c. 53 qui nimicè inter infideles baptizatum, non facilè iterato baptizari voluit: & Leo decernit, diu eſſe indagandum, an aliquis ſit, qui neſcientis ignorant an adjuvare poſſit.

An per interpoſitionē conditionis ſine probabili dubio rebaptizare liceat?

QVARE licet Alexandri conſtitutio cautionis ſpeciem habere videatur, non ei tamen ita inſiſtendum eſt, quaſi per interpoſitionem conditionis omni irreverentiæ & reiterationis metu ſublato, leviter appoſita conditione Baptiſmum repetere liceat. Id enim tunc ſolum fieri poſſe arbitramur, quando probabilis facti dubitatio ſubeſt, quæ tunc demum ſufficiens cenſeri debet, quando poſt ſedulam indaginem ſuſpenſus remanet animus, utrum quis baptizatus ſit, an non. Vnde homines adultos, inter fideles educatos, ob nullum ſcrupulum rebaptizare licet, donec evidenter contrarium appareat, ut docet Innocentius de presbytero non baptizato: cap. *Veniens*, & cap. *Apoſtolicam*, & 1 q. 1. ca. *Spiritus ſanctus*.

VNDE nec temere parvuli ab obſtetricibus in forma Eccleſiæ baptizati, vel ſub conditione iterum baptizandi ſunt. Nam ſicut inter obſtetrices quædā perturbatione vel imperitia in verbis formæ hallucinari poſſunt, ita & multi paſtores imperiti, de quorum tamen baptiſmo abſque evidenti cauſa dubitare quis audeat? Niſi enim re diligenter perquiſita dubium relinquatur, utrum baptiſmus ritè ſuſceptus ſit, numquam fas eſt, baptiſmum alicui iterum adminiſtrare; imo qui aliud facit, periculum ſacrilegij atque irregularitatis incurrit; ut expreſſis verbis docet Catechiſmus Romanus parte 2 cap. 2. Num. 43. & Soto in 4. diſt. 3. ar. 9. Quo & pertinet, quod Romana Eccleſia rebaptizationi hæreticorum ſe tam acriter conſtanterque oppoſuerit, ut ſolos in diverſa baptiſmi forma tinctos, rebaptizari paſſa ſit, etiamſi an vere aliqui baptizati eſſent, ſæpe merito dubitari potuerit.

De conſec. d. 4. c. Eos quos & c. Quivis.

CAP. XLVII.

De Baptiſmi inſtitutione & Miniſtro.

Gregor. Nazian. oratione in nati vi. Salvat. Aug. ſer. 29 36. & 37. de tempo.

BAPTISMVS à Chriſto inſtitutus eſt, quando à Ioanne baptizari dignatus eſt. Tunc enim aquam Dominus ad baptiſmi ſalutarem uſum cōſecravit, ut Nazianzenus, Auguſtinus, & alij Doctores docent, in argumentum adducentes, quod tunc ſanctiſſima Trinitas, (in cujus nomine baptiſmus conficitur,) præſens ſuum numen declaraverit. Licet vero ante paſſionem Baptiſmus fuerit, à paſſione tamen Chriſti vim efficientiamque duxit. Et quamquam in uſu ante paſſionem baptiſmus extiterit, non tamen ante Domini reſurrectionem lex baptiſmi homines obligavit, ſed tum demum, quando legem baptiſmi Dominus promulgavit. Matth. 28. præcipiens Apoſtolis: *Eūtes docete omnes gētes, baptizātes in nomine Patris & Filij & Spiritus ſācti.* Ad quod tēpus verba Io. 3. *Niſi quis renatus fuerit &c.* referēda ſūt.

Lex baptiſmi poſt reſurrectionem lata.

MINISTROS autem baptiſmi ordi-

nario

Baptiſmi miniſtri, ordinarii ſacerdotes. *Matth. 28,* narios Dominus epiſcopos & ſacerdotes conſtituit: iis enim in Apoſtolis dixit: *Euntes baptizate*; quamvis Epiſcopi hoc munus, ne docendi curam omitterent, ſacerdotibus relinquere ſoleant. Quibus cum Dominus poteſtatem conſecrandi Euchariſtiam dederit (quæ eſt unitatis ſacramentũ,) congruentiſſimè eiſdem commiſit, ut jure quodam ſuo illa omnia miniſtrarent, per quæ homines illius unitatis participes fiunt. Ad maiorem nihilominus Sacramenti Baptiſmi venerationem, olim ſine Epiſcopi venia Presbyter certis anni diebus cum *Leo ep. 88. Diſt 49. c. Diaconi.* ſolenni ceremonia baptizare non conſueverat. Diaconis vero abſque epiſcopi aut presbyteri licentia numquam baptizare licuit. In neceſſitatis autem articulo omni homini, tam mari, quam feminæ, imo etiam hæreticis, Iudæis atq; infidelibus baptizare permiſſum eſt, modo id facere intendant, quod facit Eccleſia, ut à Conciliis definitum eſt. Cum enim hoc ſacramentum neceſſario ab omnibus ſuſcipi debeat, neminem ab eius adminiſtratione ſe cludi bonitas Dei voluit.

SERVARI tamen hunc ordinem decet, ut mulier præſente viro, laicus præſente clerico, clericus præſente presbytero baptizandi munus non uſurpet, quanquam obſtetrices, quæ baptizandi uſum habent, interdum præſente viro, conficiendi ſacramenti minimè perito, laudabiliter baptizare poſſint.

De Patrinis. PRAETER miniſtros baptiſmũ conficientes, vetuſta Eccleſiæ conſuetudine adhiberi ſolent Patrini, qui *Suſceptores, Sponſores, ſeu Fideiuſſores* vocãtur; quia munus eis incumbit, recenter in Chriſto natum, in fide, ac religionis Chriſtianæ præceptis inſtituendi, dum præſertim ob publicam Parochiæ cauſam minus integrum eſt Paſtori, privatam puerorum cauſam ſuſcipere, ut docet Dionyſius Areop. lib, de Eccleſ, hier. c. 3. p. 3 Et Auguſt. ſerm. 163 de Temp. ubi ait, patrinos ſe apud Deum conſtituiſſe ſponſores, pædagogos, cuſtodes, ac eruditores ſpiritualium filiorum; quos debeant admonere, ut caſtitatem cuſtodiant, juſtitiam diligant, charitatem teneant, & ante omnia Symbolum, & Orationem Dominicam, Decalogum, & prima Chriſtianæ religionis rudimenta perdiſcant.

Religioſos ſuſcipere de ſacro fonte infantes dedecet. VNDE ſatis intelligitur, ad ſuſceptoris officium eos non eſſe admittendos, qui ſibi commiſſorum puerorum curam gerere nolint, aut non poſſint: quales ſunt Religioſi clauſtris ſepti, hæretici, Iudæi, & infideles, qui fidei veritatem mendaciis obfuſcare, Chriſtianamque pietatem evertere pertentant. Ab hac *Parentes natura ex à ſuſcipiendo arcendi.* curatione parentes etiam naturales arcentur, ut magis eluceat, quantum ſpiritualis educatio à carnali differt; & quoniam Eccleſia dilatari hac ratione amicitias voluit, conſtituendo, ut baptizans cum baptizato, & ſuſceptor cum eo quẽ ſuſcipit, & cum eius naturalibus parentibus affinitate devinciatur, ita ut inter hos omnes nuptiarum fœdera iniri nequeant, atque inita dirimantur.

NE autem hujuſmodi ſpiritualis cognatio nimium dilataretur, prudenter Concilium Tridentinum patrinorum numerum contraxit ad unum tantum, ſive vir, ſive mulier eſſet; vel ſummum ad unum, & unam; quorum nomina in libro deſcribi à Parocho jubet, addens: *Quodſi alij, ultra deſignatos baptizatum tetigerint, ſpiritualem cognationẽ non contrahere.* PRAETEREA ſegnius curantur, quæ multis committuntur. Diſciplinæ inſuper ac inſtitutionis ordo à magiſtrorum multitudine perturbari ſolet.

CAP. XXXII

De neceſſitate Baptiſmi.

Neceſſitas Baptiſmi.

EX quo tempore Baptiſmus à Chriſto inſtitutus fuit, ijs qui baptizati fuerunt, ad renaſcentiam profuit, ut ex c. 3. & 4. Ioan. conſtat: ſed vim præcepti lex Evangelica non niſi poſt ſolennem promulgationem in die Pentecoſtes factam obtinuit. Poſt Evangelium autem promulgatum nemo ex ſtatu corruptæ naturæ in ſtatum gratiæ & adoptionis filiorum Dei, ſine lavacro regenerationis, aut eius voto transferri potuit. Vnde tam præcepti quam medij neceſſitate ab unoquoque ſuſcipi debuit. Tunc enim locum habuit: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſācto, non poteſt intrare in regnum Dei*, ut Aug. Fulgent. Bernard. Sa. Thom. & alij docent.

Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 4. Aug. epiſt. Fulgen. lib. de fide ad Pet. ca. 3.

SECTARII verò baptiſmi neceſſitatem non una ratione ſuſtulerunt. Pelagiani quidem olim baptiſmum, non ad remisſionem originalis peccati, ſed tantùm ad aſſequutionem regni cælorum eſſe neceſſarium dixerunt: noſtri autem temporis hæretici, Vvicleffum ſequuti, omnino neceſſarium inficiantur. Zuinglius, quia opinatur, ſacramenta tantum eſſe externa Fidei ſymbola: Bucerus verò quoniam pueros omnes prædeſtinatos ſalvari, reprobos autem damnari arbitratur, ſive baptizarentur, ſive non: Calvinus demum, quia ex verbis fœderis cum Abraham initi, Geneſis 17. *Ero Deus tuus & ſeminis tui*, fidelium liberis arbitratur peccatum Originis nō imputari: quod Apoſtolū inſinuaſſe putat 1. Cor. 7. dum ait: *Alioqui filii veſtri immundi eſſent: nunc autem ſancti ſunt.*

SED apertè contrariū docet Apoſtol. ad Ro. 8. dicens, Eſau ſanctiſſimi patris Iſaac filium odio habitum, antequam aliquid boni aut mali feciſſet, & cap. 9. *Non filij carnis, ſed promiſſionis æſtimantur in ſemine.* Et ad Ephe. 2 *Eramus natura filii iræ.* Et David ſe in peccatis cōceptum aſſerit. Apoſtolus verò tam de Sanctorum quam impiorum filiis loquens Ro. 5. *In quo*, ait, *omnes peccaverunt.* Et 1. Cor. 15 *Omnes mortui ſunt*. Pſalm. 50.

PVGNAT vero etiam hæc doctrina ex diametro cum Chriſti dicto Ioann. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto &c.* Quæ verba non ſonant præceptum (cuius parvuli non ſunt capaces) ſed medium neceſſarium, ut Au. oſtendit lib. 1. de Peccat. merit. ca. 30. Et evincit ſubjuncta ratio: *Quod natum eſt ex carne, caro eſt.* Item, *Oportet vos naſci denuo.* Vbi Dominus inſinuat, homines naſci peccatores, ſervoſque peccati, ac proinde contra hæc mala opus eſſe remedio, quod Baptiſmū fore novi Teſtamenti tempore, affirmat; idque in figura ænei ſerpentis olim adumbratum fuiſſe docet. Vt enim contra ſerpentium morſum, unicum erat remedium, aſpectus ænei ſerpentis: ita per fidem ac baptiſmum à ſe inſtituendum renaſci, unicum deinceps contra peccatum & mortem æternam remediū fore dicit. Verba enim illa: *Niſi quis renatus &c.* ſimilia ſunt his: *Niſi comedas, non vives*, Quæ non tam præceptum, quam remedium neceſſarium ſignificant.

VNDE ſemper credidit Eccleſia, infantes abſque baptiſmo perire; ut in Con. Carthag. Milevitano, & Trident. ſeſſ. 6 c. 3. & ſeſſ. 7. can. 5. definitū eſt: *Si quis dixerit, baptiſmum liberum eſſe, hoc eſt, non neceſſarium ad ſalutem, anathema ſit.* Quam baptiſmi neceſſitatem adumbravit neceſſitas Circumciſionis, ut monet Auguſt. li. 3. cont. Iulian. c. 18. *Quid* (inquit) *de Iſaac dices, qui perditionis ſua pœna feriretur, niſi octavo die circumcideretur* Aug. epiſt. 90 & 92.

circumcideretur? De Apoſtolorum baptiſmo vide Tertul l. de Bapt. Aug. lib 3 . de orig. animæ c. 4. & epi.108.

CAP. XLIV.

Qua iuſtitia pereant parvuli non baptizati?

Parvuli abſque baptiſmo morientes condemnantur

LICET parvuli, qui abſque baptiſmo moriuntur, abſque ſua culpa non baptizentur; attamen propter originis peccatum, à primo parente contractum, juſtiſſimè damnâtur, à quo non niſi baptiſmi lavacro emûdari poſſunt. Ideoque juſtiſſima ratione in Eccleſia cum parvulis periclitantibus ad baptiſmum feſtinatur & curritur, quia nullum aliud eis ſalutis remedium datum eſſe conſtat, ut habet Aug. ep. 28 & 20. ubi ait, eos, qui aſſerunt, parvulos ſine baptiſmo ad vitam pervenire, totam condemnare Eccleſiam.

CVR vero tot parvulos Deus abſq; baptiſmo perire ſinat, ad ipſius occulta judicia pertinet, quæ tamen eſſe juſtiſſima, dubitare non licet. Aug. libr.2. de Bono perſe, ca.12 Lib.1. de pecc.merit. c.21. lib.16 de civ. c. 27. Proſp. lib.2. de Voc. gent. c. 8. Fulgent. lib. de fide ad Petrum, c.27. Leo epi. 72. Quare non ſine temeritate nonnulli parvulis vitã ſine baptiſmo promittunt, cum de hominum ſalute ſecundum Evangelii doctrinam, non autem ſecundum humanam præſumptionem loquendum ſit. Augu. lib.1. de pecc. merit. ca. 23.

VTRVM autem aliquid baptiſmum in parvulis ſupplere poſſit, ſi diſcutiatur, ex ſcripturis diſcimus, ſpeciali privilegio Deum poſſe aliquem in utero matris conſtitutum ſanctificare, ut de Ieremia, Ioan. Baptiſta legimus, & de B. Virgine Maria piè ſentimus. Similiter Baptiſmum ſupplet Martyrium, cujus capaces eſſe etiam infantes, cõprobat Feſtum Innocentium. Beati enim dicuntur, qui propter juſtitiam patiuntur. Martyrii autem capaces eſſe parvulos, docet Auguſtinus li. de Libero Arbit. & & Divus Bernardus epiſt. 240. & ſerm. 83. in Cantica.

CAP. XLV.

Vtrum infantes recte baptizentur.

Infantes baptizãdi

VETVS hæreſis exſtitit Hieracis cujuſdam, tradentis, parvulos, quia nulla in eis virtutum certamina eſſent, non poſſe ſalvari aut coronari, teſte Epiphanio hæreſi 77. & Auguſt. hæreſi 47. Eundem renovarunt errorem Henricus & Petrus Bruys, contra quos ſcribit Bernardus ep. 240. & ſer. 66. in Cantica. Hos ſequuti Anabaptiſtæ, nullos eſſe baptizandos docent, niſi credentes, & baptiſmum per ſeipſos flagitantes. Cui errori non parum Eraſmus faviſſe videtur, *in præfatione paraphraſis*, monens, infantes cum adoleverint, interrogãdos eſſe an ratum habere velint, quod in baptiſmo promiſerunt: & ſi nolint, eos eſſe liberos dimittendos. Qualia etiam ſenſit Ludovicus Vives in Annot. in c. 27 lib. 1. de Civit. Dei. SED legem Baptiſmi à Ioanne deſcriptam. *Niſi quis renatus fuerit &c.* tam infantibus quam adultis eſſe communem, non ſolũ Apoſtolica traditio, perpetuaq; Eccleſiæ uſus convincit; verum etiam Scriptura ſacra, Concilia, & Patres univerſi ſummo conſenſu tradunt. Nam parvulos & infantes ſalutis, regniq; cælorũ eſſe capaces, ac proinde baptiſmi & Martyrii Chriſtus oſtendit Matt. 19. Mar. 10. Luc. 18. dicens; *Sinite parvulos ad me venire: talium enim eſt regnum cælorum.* Ad-

Anabaptiſta confutantur Ioan. 3

Ioan. 3.

dit

dit Marcus, Dominum parvulos complexum eſſe, eiſque benedixiſſe, ſignificans, eos ad Eccleſiæ ſocietatem, regnique cælorum participationem admittendos eſſe. Quamvis enim Dominus in ſtatura parvulorum humilitatem & innocentiam commendaverit; ſimul tamẽ ad literam parvulis & infantibus benedixit, qui ad Chriſtum juxta Lucam adferebantur. Vnde patet, non ſolũ grãdiuſculos pueros, qui per ſe venire poterant, admitti debuiſſe; ſed etiã infantes, qui non niſi aliorum opera offerri Domino poterant: dicenti, talium eſſe regnum cælorum. Quemadmodum enim omnes corporaliter infirmos & laborãtes ad ſe Dominus vocabat, & inter illos quidam per ſe veniebant, alij verò per alios adferebantur, & ſanabantur: ita & inter ſpiritualiter laborantes, quibusdam propria fides, nonnullis aliena ſubveniebat. Lucæ 5. Paralyticus aliena opera defertur. 3. Reg. c. 17. & 4. Reg. 4. c. ad preces Heliæ, & Helizæi à morte parvuli ſuſcitantur. Regulus Chriſti gratiam impetrat non habenti fidem, Ioan. 7. Centurio Matt. 8. Pater lunatici, Matt. 17. Chananæa, Mat. 15. Marci 7. in eum locum Beda notat. Si enim parentes ſollicitos eſſe decet pro infantũ corporali ſanitate; quantò magis de animæ ipſorum ſempiterna felicitate: Chriſto pro eis miſericorditer inclamãte: *Sinite parvulos ad me venire*. Clamat pro infantibus Sanguis redẽptoris: clamat fides Matris Eccleſiæ, quæ ipſos ad Chriſti lavacrum defert, inquit Bernardus. DENIQVE ſi parvuli & infantes maiorum ope mare rubrum pertrãſire, nec minus quam adulti ab Aegyptiis liberari potuerunt, (in quo baptiſmi typum fuiſſe docet Apoſt. 1. Cor. 10.) cur ſimiliter in fide parentum baptiſmi lavacro à ſervitute diaboli & peccati in libertatem aſſeri non poterunt? AD HAEC Deo jubente octavo die circũciſi ſunt parvuli, & aliena fide ſalvari potuerunt: cur non ſimiliter per baptiſmum, cuius typum circumciſio geſſit? Paulo teſte. Accedit, quod infantes circumciſi ad Dei populum nõ minus quã adulti pertinuerint: cum igitur gratia Chriſti nunc non ſit contractior, non debent parvuli a Chriſti ſocietate repelli. Sicuti enim infantes per Adæ peccatum noxam contraxerunt, ita & per Chriſtum gratiam & juſtitiam conſequi poterunt, ut regnent in vitam. Quod quia ſine baptiſmo fieri nequit, eoſdem baptizari poſſe conſequens eſt; prout Apoſtolos etiam baptizaſſe, vel inde ſuadetur, quod integras familias baptizaſſe legantur, in quibus parvulos fuiſſe credendum eſt. Atteſtatur inſuper Dio. Areopag. ab Apoſtolis traditum eſſe, ut infantes baptizentur. quod conformiter docent veteres, ac luculenter Au. dicẽs, Pelagianos non fuiſſe auſos negare parvulorum baptiſmum, ne cum tota nimis apertè pugnarent Eccleſia.

Augu. lib. 1 confeſſ. cap. 19.

Bernard. in Cãt. ſer. 66 & 83. Ep. 240.

Clemens l. 6. Apoſt. conſtit. c. a. 15. Iuſtin. q. 56. Iren. l. 2 cap. 39. Aug lib. 1 de peccat. merit. cap. 29. Conc. Milevi. cã. 2 Carthagin 5 ca 6. Conc. Gerund. c. 5. Concil. 2. Bracar. c. 7 Conc Later ſub Innoc 3. ca. 1. Conc. Vien nen. Clementina 1. de ſumma Trinit Trident ſeſſ. 7. can 13. 14.

CAP. XLVI.

Anabaptiſtarum argumenta.

SVPEREST, ut Anabaptiſtarũ argumenta nullius eſſe momenti declaremus. Primũ eſt, Dominus Matt. 18. præcipit, ut Apoſtoli primũ doceant, & poſtea baptizent. Matt. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit*: ubi fidem prærequirit. Iacob. 1. *Renati per verbum Dei*. Act. 8 *Si credis, licet*. Cum igitur parvuli non credant, nec bonum aut malũ ſciant, à baptiſmo arcendi ſunt. RESPONDEO, ſcripturã locis citatis de adultorũ baptiſmo loqui. Nam ibi Dominus tradit ordinem, quem in cõverſione adultorũ Apoſtoli obſervare deberent, ut ſcilicet prius docendo, inſtruerent-

Anabatiſtarũ argumẽta ſolvũtur

deinde baptizarent, ac poſtea præter fidem & baptiſma, legis odedientiā bonaq; opera exigerent. Qui ordo ſervandus quidē eſt in adultorum converſione, quando nullū intervenit impedimentū, alioqui ordo mutari poteſt: puta, ſi in deſerto, ubi nulla ſit aqua, velit adultus converti, poterit inſtrui prius de credēdis & agendis, & poſtea baptizari: ſic infans econtra, propter rationis defectū, poterit prius baptiſmo tingi, ne pereat, ſi ex hac vita ſine unico hoc remedio diſcedat, & poſtea inſtrui. Aequū eſt enim, ut aliena opera purgari à labe peccati queant, qui aliena voluntate inſici potuerunt: & ut fides aliena eis accōmodata valeat ad regenerationē, quēadmodum Adæ voluntas ipſis obeſſe potuit ad condemnationem. Lutherani quidam parvulos actuali fide credere admittunt: ſed experientia contrarium evincit, cum in eis ſit nullus rationis uſus, & ſæpe ignorantes baptiſmo reluctentur: ſed credere dicuntur, quia fidei habitum per baptiſmū infuſū accipiunt. Non itaq; fideles ab aſſenſu fidei, ſed ab effectu, & à ſacramento fidei ſuſcepto dicuntur, ut obſervat Au. epiſt. 23. Non enim ad interiorem Spiritus ſancti renovationem, quam per habituū infuſionem operatur, neceſſarius eſt aliquis voluntatis motus, cum in dormiente fieri poſſit, Auguſt. teſte lib. 4. Confeſſ. c. 4. & epiſt. 57. ubi tradit, Deum inhabitare per gratiā infantes baptizatos, etiamſi nullū rationis actū habeāt. Et lib. 1 de Pecc. merit. c 9. occultiſſimā ſui ſpiritus gratiā latenter etiā infūdit parvulis. Quod Apoſt. ad Ro 5. cōfirmat: *Sicut*, ait. *per unius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi. ita & per unius obeditionem iuſti cōſtituētur multi*, in neutro etiam concurrente propriæ

Infantès actualē fidē nō habent.

Parvuli fideles dicuntur non ab aſſenſu, ſed à fidei habitu.

voluntatis actu. Supplet enim baptiſmi ſuſceptio in parvulis, actualis fidei defectum, ſicut in adultis, in articulo neceſſitatis, Fides & votum ſupplēt ſacramenti defectum. Aug, lib. 4. cont. Donat. ca. 24. SECVNDVM argumentū: Chriſtus anno xxx. baptizatus eſt à Ioanne.

Reſpondeo, non omnia quæ Chriſtus fecit, à nobis eodem modo fieri poſſe aut debere: ille enim baptiſmo non indigebat, ſed baptizari tamen à Ioanne voluit, quando ſuam prædicationem auſpicari decreverat, ut hominibus tunc per Ioannis etiam teſtimonīū innoteſceret, nec ſolum per miracula. Cui accedit, quod in infantia circumcidi ſe permiſerit, in typum, quod infantes baptizandi forent, ne in æternum perirent.

Cur à Ioanne Chriſtus baptizari voluerit.

TERTIVM argumentum in conſilio Tertulliani lib. de Baptiſmo. & Nazian. ſer. de Baptiſmo fundatur. Suadent enim illi, baptiſmum uſque ad triennum differri, ut puer aliquoulque inſtrui, & de fide reſpondere poſſit. Reſpondendum eſt, hos excepiſſe mortis periculum, quo urgente infantes quocumque tempore baptizandos ſenſerunt, quod Anabaptiſtæ nolunt. Ceterum propter inopinatos caſus hoc conſilium alijs Patribus non placuit, quibus Eccleſia catholica conſentiens ſtatim baptizandos eſſe parvulos ſemper docuit, atque uſu obſervavit; adeo ut Cypr. li. 3. ep. 8. ex 60. Epiſcoporum ſententia tradat, infantes etiā recenter natos eſſe baptizādos, nec exſpectandum uſq; ad 8. diem. Idē docet Cōc. Gerund. c. 5. etiā ipſo die quo naſcuntur, poſſe baptizari. VTRVM autē in utero matris adhuc conſtitutus infans renaſci baptiſmo poſſit, diſputat Aug. ep. 57. & lib. 6. cont. Iul c. 5. ubi declarat, infantem non eſſe matris ſuæ partem, ideoque cū ea ſanctificari non poſſe, cum ſanctificationis gratia, non conceptione, ſed regene-

Chriſtus in infantia circumciſus.

Digitized by Google

generatione conferatur. Vnde ſentit, regenerari non poſſe nondum natum. Ceterum apparente corpuſculi parte, ſicut in partu Thamar accidit, an infans baptizari poſſit, ambigi poteſt. Reſolvunt Doctores, extra neceſſitatis periculum, perfectam nativitatem ſpectandam eſſe; imminente autem periculo, ſi caput infantis appareat, in quo ſenſus omnes vigent, baptizari tuto poſſe. Si verò alia pars, ut manus aut pes, apparuerit, præſente periculo, etiam baptizandum eſſe; cum ea tamen cautela, ut puer integrè natus, ſub conditione baptizetur.

Infans nondum perfecte natus quando baptizari poſſit.

CAP. XLVII.

Vtrùm ſicut infantes, ita & adulti mox ſint ad Baptiſmum admittendi?

QVIA dilatio Baptiſmi adultorum ratione utentium, periculum, quod parvulis imminet, conjunctum non habet, cum ſuſcipiendi Baptiſmi propoſitum, & malè prius actæ vitæ pœnitentia ad gratiam juſtitiamque conſequendam ſufficere poſſit, ſi Baptiſmum excludat non contemptus, ſed neceſſitatatis articulus: ideo diverſam eſſe rationem in adultis ſervandam, vetus Eccleſiæ conſuetudo docet. Nam quia poſſunt adulti contrariæ voluntatis obicem Baptiſmo ponere, ideo ne fictè ad Baptiſmum accederent, conſtituit Eccleſia, primum eos catechizari, hoc eſt, de fide & morum doctrina inſtitui, ut præparati, certis temporibus, videlicet pridie Paſchæ & pentecoſtes, cum ſolemnibus ceremoniis & precibus Baptiſmum publicè ſuſciperent; adhibita tamen ea cautione, ut ſi vitæ periculum, aut juſta neceſſitas occurreret, quovis tēpore Baptiſmum ſuſcipere poſſent. Vnde Petrus Corneliū ſatis in fide inſtructū mox baptizavit, & Philippus Eunuchum.

Concil. Aathenſ c 825. Laodicenſe c. 4. 6

LEGIMVS etiam, nonnullos uſq; ad complures annos, vel etiam vitæ finem Baptiſmum diſtuliſſe, quia in peccata relabi poſtea formidarent: à quibus Baptiſmi lavacro elui nō amplius poſſent. Sed vanum hunc eſſe metum, oſtendit Chryſoſt. hom. 1. in Acta, eò quod tunc aſcribi militiæ velint, quando à bello recedendū eſt; & advertentur Sapientis conſilio: *Ne tardes converti ad Dominū, & ne differas de die in diem*, Eccle. 5; cum perfecta converſio in regeneratione conſiſtat, quam Baptiſmi & aliorum quoque ſacramentorum uberrimi fructus conſequuntur, non ſolum prioris vitæ maculas eluentes, ſed divina inſuper animos gratia exornantes, ut deinceps juſtitiam innocentiamque tueri queant.

Nazianzenus. oratione in ſanctū lavac.

CAP. XLVIII.

De baptizandi qualitate.

QVIA nullus ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus, novam vitam inchoare poteſt, niſi eum prioris vitæ pœniteat; per Baptiſmi autem deſiderium & ſuſceptionem nova vita inchoetur; & ad Chriſtianæ diſciplinæ normam homo obſtringatur, Deus *qui regit omnia ſuaviter*, adultis credentibus, pœnitentibus, Baptiſmum ſuſcipere volentibus ac intendentibus, tradi juſſit. Ideoque in adulto baptizando requiritur propoſitum & intentio ſuſcipiendi Baptiſmi, ut Sacramentum ſubſiſtat. Nam ſi quis invitus, diſſentiens, vi & coactione baptizetur, Sacramentum non ſuſcipit; ut definit Innocent. III. cap. Majores. Alioqui ſequeretur, invitum poſſe ad legis Evangelicæ obſervationem compelli.

In adulto baptizādo, requiſita.

FIDES autem & pœnitentia in baptizando exiguntur, tanquam diſpoſitiones neceſſariæ, ut Baptiſmi fructum, gratiā, & ſalutem accipiat: ſi tamē abſq; his Baptiſmū ſuſcipere quis intendat, & baptizetur,

Fides & pœnitentia in adulto baptizando tanquā diſpoſitiones exiguntur.

zetur, Sacramenti rationem conſequitur, licet ſine effectu gratiæ; ut patet in ficte accedente, cōmodi temporalis ſpe; qui licet Baptiſmi fructū nō tum percipiat, tamē baptizatus eſt, ac remoto gratiæ obice Baptiſmi effectus aſſequitur.

Aug. lib. 3. cont. Don. ca. 4.

Qvare merito ſemper in uſu fuiſſe animadvertimus, ut nulllus baptizetur niſi prius interrogatus, *an baptizari velit?* Quod etiā in pueris obſervatur, quibus nec hanc omnino voluntatē deeſſe putandum eſt, cum Eccleſiæ voluntas pro eis ſpondeat, illoſque ad Baptiſmum ſuſcipiendum offerat.

Amentes verò & furioſi, qui aliquando mentis compotes fuere, ſi eius voluntatis aliquam prius ſignificationē dederint, vitæque diſcrimen immineat, baptizandi ſunt: ſin minus; à Baptiſmi adminiſtratione abſtinendum eſt.

Idem de dormientibus eſto judiciū. Quod ſi autem nunquam uſum rationis habuerint, in fide Eccleſiæ non ſecus quā pueri baptizandi ſunt.

Iuſtificatio eſt paſſio libera.

Cvr autem in adulto propriæ voluntatis expreſſio magis quam in parvulo requiratur, docet Aug. *Quia qui creavit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te.* Cuius dicti rationem exponit D Thom. 3 p. q. 68. ar. 7. ad 1. quia juſtificatio, paſſio eſt, non coacta, ſed volūtaria & libera. Baptiſmum enim ſuſcipere, non minus actus eſt humanus, quā Baptiſmum dare: quoniam Baptiſmum ſuſcipiendo fidem cōfitemur, novæ militiæ aſſcribimur, ad novæ legis obſervationem nos obſtringimus; ac vitæ priori renunciamus. Quare baptizādo ſufficit fides ſola, quaſi baptiſmus retinenti obſtinatum in peccatis animum poſſit dari, ſufficiatque poſtea, Chriſtianis moribus imbui, ut ex profeſſo docet Auguſtinus libro de fide & operibus, & Chryſ. hom. ad Antioch.

Qvamqvam vero malæ ante peractæ vitæ pœnitentia in baptizando requiratur, non tamen ei ulla pro peccatis ſatisfactio imponenda eſt, quia Chriſti ſatisfactio ibi pleniſſimè applicatur. Nā per baptiſmum Chriſto inſerimur, commorimur, conſepelimur, veluti membra cum capite, cuius actiones, paſſiones, & ſatisfactio in totum corpus myſticum redundant. *Vere* ſiquidem *languores noſtros ipſe tulit & dolores noſtros ipſe portavit*, non ſecus, quam dum pro homicidio manu cōmiſſo, caput ſatisfacit, quādo reſecatur, & homo vitam amittit.

Baptizādo nulla imponenda ſatisfactio.

Rom 6. 1. Ioan. 1.

Iſaia 53.

Recte proinde Ambroſius in c. 11. ad Rom. ad illa verba: *Sine pœnitentiâ ſunt dona & vocatio Dei*, ſcripſit: *Gratia Dei in Baptiſmo non requirit gemitum, neq; plāctum, neque opus aliud, ſatisfactoriū ſcilicet.* Sufficit enim interior peccatorum deteſtatio, & externa Satanæ, pomparumque ipſius abrenunciatio. Diſtincta namque ſingulorum criminum vocalis confeſſio, quæ poſt Baptiſmum ſacerdoti fit, ad hoc ordinatur, vt Chriſti vice Iudex clavibus eccleſiæ utatur, pœnitentem abſolvendo, vel ei ſatisfactionem injungendo: quarum clavium uſus in eos eſſe nequit, qui extra eccleſiam ſunt. *Quid enim mihi eſt de ijs, qui foris ſunt iudicare?* Baptizandis itaque præcepta olim jejunia, non ad ſatisfactionem, ſed ad præparationem, baptiſmiq; venerationem pertinebant.

Fides & pœnitentia rationem habent diſpoſitionis.

Qvia vero fidem & pœnitentiam non meriti aut efficientis quidem cauſæ, ſed diſpoſitionis ad fructū Baptiſmi percipiendum neceſſariæ rationem habere diximus; de parvulis iterum Qvaestio emergit, *utrum in eis aliqua prævia diſpoſitio actualis neceſſaria ſit?*

Lvtherani, quia ſola fide hominem juſtificari ſentiunt, etiā parvulis & infantibus actualem fidē tribuunt, aut

Digitized by Google

Vtrum parvuli Actualem fidem habeant. ſaltem motus quoſdam atque inclinationes ad credendum & diligendum Deum. Quorum figmentum ſcriptura rejicit, dicens: parvulos non cognoſcere diſtantiam boni & mali. Aug. epiſt. 57. eos, qui parvulos intelligere aſſerunt, dicit injuriam humanis ſenſibus facere. *Deut. 1. loc. n. ult.* Gregor. Nazianzenus oratione *in ſancta lumina*, infantes ſine ſenſu ſanctificat. omnis ſanctificari ſcribit.

Aug. epiſt. 23. tract. 80 in Ioan. Lib. 4. de Bapt. cont. Donat. c. 24. lib. 1 de pecc. mer. merit. cap. 20. VARIIS autē locis Auguſtinus parvulos fidei ſenſē non habere conſtanter affirmat. *Nam ſi (ait) intelligerēt, cum vocis eiulatu, & corporis motibus obſtrepant Baptiſmo, rei fierent ingentis ſacrilegij, nec abluerentur, ſed magis ſordidarentur:* Ep. 57.

QVAMVIS autem parvuli nullum fidei proprium actum habeant, non tamē abſque fide juſtificantur. Nam per Baptiſmum Fidei, Spei, atque Charitatis habitus eis infunduntur, ut Concilium Viennenſe definivit; & habetur Clementina 1. *De ſumma Trinit. & fide Catholica.* *Thom. 3 p. q. 69 ar. 6.* Cōcil. Tridentinum ſeſſ. 5 *de peccato Originis* ſefinit, infantes Baptiſmo juſtificari. Et ſeſſ 6. cap. 7 docet, in Baptiſmo cum remiſſione peccatorum infundi dona Fidei, Spei, & Charitatis, eaque menti inhærere. Aug. lib. 1. de peccat, merit. c. 26. aſſerit, parvulos in Baptiſmo non ſolum purgari, verum etiam illuminari. *Parvuli fideles per Baptiſmum efficiuntur.* Fide autem corda illuminantur, & fideles dicuntur parvuli, non ab actu, ſed ab habitu fidei & Sacramento, quo efficitur. Vnde in eis Deus per fidem & charitatem inhabitat, occultam ſui Spiritus eis infundens gratiam. Et quemadmodum innocentes non loquendo, ſed moriendo Deum confeſſi ſunt; ita & infantes fidē, non loquendo per ſe, ſed Baptiſmum ſuſcipiendo profitentur, & fidē vitam æternam præſtantem, conſequuntur. Quare non docent Catholici (ut falſo eis imponunt Sectarii) parvulos aliena fide formaliter juſtificari, aut credere vel vivere, aut denique precibus offerentium fidem juſtificāntem eiſdem impetrari: ſed infantem docent, fidem juſtificantem ex opere operato (hoc eſt, ex Chriſti volūtate ac inſtitutione) per Baptiſmum infuſam accipere.

CVM autem dicunt, infantes in parentum fide baptizari, hoc ſignificare intendunt, fidem actualem, quæ ad utilem Baptiſmi perceptionem, ut diſpoſitio piæ, requiritur in adultis, non eſſe parvulis neceſſariam; ſed ſufficere, alieno obſequio ad Baptiſmum offerri, & per alienam fidem Baptiſmum eis procurari, per quem verè Chriſto inſerantur, & fidem infuſam accipiant, legiſq; Chriſti faciendæ ſint debitores, ut poſtea eis in adulta ætate non ſit liberum, Chriſti jugum rejicere.

CAP. XLIX.

Vtrum parvuli invitis parentibus baptizandi ſint?

CVM jure naturali, quamdiu filii proprium non habent arbitrium, parentum curæ atque voluntati ſubſiſtant, quoad educationem, mores, inſtitutionem, aliaque vitæ ſtatuique ipſorum neceſſaria; conſequitur, infidelium liberos, quamdiu propriæ voluntatis uſu deſtituuntur, non debere invitis parentibus baptizari, cùm jure naturali ſibi in eos competenti ſpoliari non debeant. *Filii uſu rationis deſtituti nō ſunt invitis parētibus baptizandi.*

POSTQVAM verò filii rationis uſum attingerunt, ſuiq; juris in eis, quæ ad naturale aut divinum jus pertinent, effecti ſunt, licet ipſos ad fidem ac Chriſti Baptiſmum ſuſcipiendum, etiam parentibus invitis, inducere.

ALIA inſuper ratio eſt parvulorum ex infidelibus ortorum, qui Eccleſiæ juriſdictioni non ſubſunt, atque eorum

qui

qui ex parentibus Chriſtianis nati ſunt, quales ſunt Anabaptiſtarum filii. Hi enim, quia Reipublicæ Chriſtianæ membra ſunt, ad baptiſmum cogi poſſunt, etiam propoſito mortis ſupplicio, ut docet Soto in 4. diſt. 5. ar. 10.

SED Iudæorum vel Ethnicorum filii adulti, non minis & terroribus, ſed ratione ad fidem invitandi ſunt. Nam ea eſt fidei Chriſtianæ natura, quod ita demonſtrari nequeat, ut humanus intellectus ad eam amplectendam convictus impelli poſſit, juxta illud Ioannis 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater traxerit eum.* Aug. tract. 26 in Ioan. & ſerm. 6 *de verbis Domini* monet, idololatras nō eſſe per violentiam à ſua impietate divellendos, cum Apoſtolus dicat, 1. Cor. 5. *Quid mihi eſt de iis qui foris ſunt iudicare?* Ambroſius lib 7. *in Lucam* in illud c. 10. *Nolite portare ſacculum: Dominus miſit qui docerent, non qui cogerent.* Gregor. li 1. epiſt. ca 45. non vult Iudæos vi baptizari. li 2. c 52 *Inaudita eſt prædicatio, quæ verberibus fidem exigit.* Vnde ad Angliam convertendam non exercitum militum, ſed numerum doctorum emiſit. Beda lib 1. hiſtor. Anglic. Concil. Toletanum 4.

QVEMADMODVM vero parvulum invito patre infideli baptizare non licet, ita neque pupillum invito tutore, quoniam lex gratiæ non evertit legem naturæ, ſecundum quam voluntas Patris aut tutoris, cenſetur voluntas parvuli uſu rationis deſtituti. Vult autem Deus omnes ſalvari: ſed ſalvo cujuſque jure, naturalique ordine. Si vero Pater in Baptiſmum filij conſentiat, matre diſſentiente, parvulus baptizandus eſt: *Extra de converſione infidelium*, can. *Ex litteris:* imo etiam patre reclamante, ſi mater fidelis conſentiat. 22. q. 1. can. *Ex Iudæis.*

CAP. L.

De Baptiſmi effectibus.

BAPTISMI dignitas, vis & præſtantia ex præclaris effectibus intelligitur: quorum primus eſt omnium peccatorum tam origine quam propria actione contractorum, remiſſio. Iuxta Ezechielis vaticinium: *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.* & doctrinam Apoſtoli, qui poſt longam peccatorum enumerationem ſubjicit: *Et hæc quidem fuiſtis: ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis.* Ad Epheſ. 5 *mundans eā lavacro aquæ.* Et in Actor. ca. 2. & 22. pœnitentibus dicitur, ut baptizentur in remiſſionem peccatorum, utque abluant peccata ſua. Hinc Baptiſmati vis regenerandi tribuitur, & ſalvandi. Nam in Baptiſmate omnia dimittuntur crimina, & liberamur à jugo diaboli & peccati, ſicut Iſraelitæ mari rubro à Pharaone atque Aegyptiis, quos omnes unda maris abſorpſit. & Naaman Syrus plene mundatus eſt. Quod Aug. li. 1 *De peccat. merit.* c. 15. his verbis expreſſit: *Generante carne tantum contrahitur peccatum originale, regenerante autem Spiritu, non ſolum originalium, ſed etiam voluntariorū peccatorum fit remiſſio, ita ut in baptizato nihil remaneat, quod veram & propriā peccati rationem habeat, vel quod oderit Deus.* Sicut ſub anathemate in Concilio Tridentino ſeſſ. 5. Can. 5. definitum eſt; ubi ſimul traditur, concupiſcentiam vel fomitem in renatis permanentem ad agonem eſſe relictum, nec nocere non conſentientibus, ac ſubinde peccatū appellari, non quia verè & propriè in renatis peccatum ſit, ſed quia ex peccato ſit, & ad peccatum ſollicitet ac inclinet. *Vnuſquiſque enim tentatur à cōcupiſcentiā ſuā*

I. Baptiſmi effectus culpæ remiſſio

Rom. 8.

De concupiſcentia in renatis remanente.

Digitized by Google

abſtractus & illectus: deinde *concupiſcẽtia cum conceperit*, id eſt, conſenſum aliquem extorſerit, *parit peccatum*.

SCIENDVM autem hic eſt, *Concupiſcentiæ* vocem in ſcripturis duplicite accipi: nonnuquam ut ſignificet vim ac commotionem animi, qua impulſi homines rem jucundam quam non habent appetunt. Quæ concupiſcendi vis, naturalis, & bona per ſe, atque à Deo naturæ inſita eſt, eaque ad bonum & malum uti poſſumus. Vnde Sapientiæ 6. *Concupiſcite ſermones meos*. Ec. 12. *Tranſite ad me omnes, qui concupiſcitis me*. Alias *Concupiſcentia* vocatur motus animi, ſeu appetitio inordinata, rationi cõtraria. Hæc ex peccato eſt, non à Deo, vocaturque concupiſcentia carnis, fomes peccati, libido, prava concupiſcentia. Quibus nominibus denotatur pravus & vitioſus habitus aut animi motus, pertinens ad miſeriam & infirmitatem originali peccato contractam, qui tamen nihil damnationis per ſe adfert, ſed tãtum hominem miſerum conſtituit, ſibique ipſi gravem, dum caro concupiſcit contra Spiritum. Cum enim hi motus rationem præveniant, eique repugnent, niſi voluntatis aſſenſum extorqueant, homini ad culpam imputari nequeunt, cum omne peccatum, voluntarium ſit, nec juſtè imputari poſſit, quod in hominis poteſtate non eſt.

Concupiſcentia in ſcript diverſimodè accipitur.

Concupiſcentia libido, fomes, vocantur motus inordinatus aut habitus vitioſus.

QVARE falſa eſt Sectariorum noſtri temporis ſententia, quod concupiſcentia involuntaria, primorum parentum delicto invecta, etiam in Baptizatis proprii nominis peccatum ſit, quodque in baptiſmo non verè tollantur peccata, ſed hactenus ibi remitti dicantur, quia propter Chriſtum non imputentur. Quẽ errorem Lutherus ab inferis excitavit. Nam & Origeniſtæ docuerunt, baptiſmo non tolli, ſed tegi peccata, teſte Epiphanio, hæreſi 64. quos ſequuti Meſſaliani ſunt, de quibus Theodoretus lib. 5. hæret. Fab. & alij tempore D. Gregorij: contra quos agit lib. 9. epiſt. 39. oſtendens, peccata per fidei Sacramentum nõ ſuperficietenus dimitti, ſed radicitus evelli, juxta illud Ioannis: *Qui lotus eſt, non indiget niſi ut pedes lavet, ſed eſt mũdus totus*. omni quippe peccati reatu ſublato, ut paſſim Au. inculcat, li. 2. de pecc. merit. c. 4. li. 2. cont. 2. ep. Pelag. c. 3. li. 1. de Nupt. & concupiſcent. c. 25.

Ioann. 13.

SECVNDVS Baptiſmi effectus eſt, omnis pœnæ in futuro ſeculo propter culpam debitæ pleniſſima condonatio, ita ut nihil omnino damnationis reſtet, nec ſatisfactio imponenda ſit renato. Vetus autem Eccleſia neophyto jeiunia & orationes indicens, Sacramenti dignitatem venerari, perceptamque gratiã ſedulo tueri admonebat: non autem reſtare pœnam aliquam in futuro ſeculo luendam ſignificabat.

II. Baptiſmi effectus eſt liberatio à pœnis futuri ſeculi. Ro. 6. & 8.

Quia verò totum quod ſalutaribus ſacramentis agitur, magis ad ſpem futurorum bonorum, quam ad retentionem vel adeptionem præſentium pertinet; ideo per baptiſmum reus à pœna civilibus legibus conſtituta nõ eripitur; nec à moriendi neceſſitate, vel afflictionib. & miſeriis huius vitę. Hinc parvulos in Chriſto renatos variis excruciari malis & infirmitatibus diverſis obnoxios eſſe cernimus, à quibus tamen ſuo tempore vi Baptiſmi, meritoque Chriſti liberabuntur. Nam in perfecta regeneratione futura Reſurectionis tempore, libertatẽ à ſervitute corruptionis, miſeriæ, omniſq; infirmitatis aſſequemur. *Qui enim ſuſcitavit Ieſum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora noſtra, propter inhabitantem Spiritum eius in nobis*, qui futuræ immortalitatis pignus eſt.

CVR autẽ Deus non ſtatim poſt baptiſmum

1. Cor. 6. *Proſp. li. 3 de vita contempl. 19.*

tiſmum infirmitates, huiuſque vitę erũna abſtulerit, plures ſunt cauſæ:

I. eſt, ne præſentium potius, quàm futurorum bonorum amore homines baptizari vellent. Aug. lib. 2. de pec. meri. c. 31. 33. & 34. Ench. c. 66. lib. 13. de civ. c. 4. lib. 3. contra Iulianum c. 6.

Aug. ep. 23

ALIQVANDO tamen per baptiſmũ non ſolum ſpiritualem, ſed & corporis ſanitatem tribuit: ut in curatione lepræ Conſtantini apparuit. II Ad exercitium fidei, patientiæ, augmentumque glorię. Qui enim legitimè certaverit, coronabitur. Aug tract. ult in Ioan. libr. 13 de civ c. 4. lib 2. de pecc. merit. c. 34. Sublata namque omni ærumna, quis Martyrii palmam, Virginitatis lauream, Doctrinæ ac prædicationis inſignia promereretur? Serviunt ergo miſeriæ, ut legetẽ materiamque virtutis habeamus. III Ne parva exiſtimaretur culpa, ſi cum ea finiretur & pœna. Aug. lib. 21. de civi. c. 25. in Pſa. 6. & tract. ult. in Ioan. IV. Vt præſentis vitæ miſeria, nos ad beatam futuri ſeculi vitam ab omni ærumna liberam exoptandam impellat, ne viator ſtabulum pro domo eligat. V. Vt pœnæ culpa remiſſa remanentes ſint diſciplinæ, medicamenta & cautiones adverſus tentationes. Aug. in fine expoſitionis Pſal. 31. lib. 22 contra Fauſtum cap. 21. Chryſoſt. lib. 1. De providentia, & hõ. 18. ad Antioch. Baſilius in quæſtionibus fuſe diſputatis q. vltima. Greg. Nyſſenus de providentia c. penultimo & ultimo. Damaſcenus lib. 2. Ortho. fidei cap. 29. VI. Vt membra ſuo capiti Chriſto conformia eſſent, qui licet ab initio cõceptionis plenus gratia fuerit, põdus tamen mortalitatis retinuit, donec poſt tormẽta paſſionis ad immortalẽ glorioſãque vitam reſurrexit. Non autem decet ſub ſpinoſo capite membrum eſſe delicatum. Bernard. ſerm. 2. de Adventu. Thom. lib. 4. con. Gent. cap. 55.

Cur huius vitæ miſeriæ non ſtatim tollantur.

III Baptiſmi effectus eſt gratiæ largitio.

TERTIVS Baptiſmi effectus, eſt abundans gratiæ Dei largitio, conſiſtens non ſolum in pleniſſima remiſſione peccatorum, ſed in gratiæ quoque & charitatis, fidei, ſpei aliarumque virtutum infuſione.

Concil. Trident. ſeſſ. 6. Chryſoſt. homi. 1. ad Neophytos ad Titum 3.

EST autem gratia juxta D. Thomam, qualitas divina inhærens animæ, veluti ſplendor & lux animarum, ſordes & maculas delens, qua juſti, filii Dei, æternæque gloriæ hæredes inſtituimur, per quã Spiritum ſanctum inhabitantem accipimus, & filii Dei nominamur & ſumus. Gregor. Nazianzen. Oratione *in ſacrum lavacrum.* Cypryan. lib. 2. epiſt 2. docet, Spiritum ſanctum hominem ſecunda nativitate reparatum animare, dirigere, ad omnia pietatis officia habilem reddere, illuminare tenebras, corroborare potẽtias, ut iam clauſa videat, facileque efficiat, quæ antea factu impoſſibilia cenſebat. Quod Acto 2. ſignificant illa verba: *Baptizetur unuſquiſque veſtrum, & accipietis donum Spiritus ſancti.* Et ad Galat. 3. *Chriſtum induiſtis.* Ad Epheſios 3. Et ad Coloſſen. 2. *Chriſtum habitare in cordibus veſtris.* Item: *Convivificavit cum illo.*

SI quis verò inquirat, cur tanta virtutum copia inſtructi tam fragiles ſimus, & adeo tardè pias actiones inchoemus, & cõſũmemus? RESPONDEO, relinqui in nobis poſt Baptiſmum infirmitatem & languorem, concupiſcentiæq; pugnã adverſus Spiritum, ut niſi aſſiduo Dei auxilio juvemur, facilè vincamur.

IV. Baptiſmi effectus conſcientiæ pax.

QVARTVS Baptiſmi effectus, eſt conſcientiæ pax, & vitæ præteritæ ſecuritas, Auguſtino teſte lib. 9. confeſſ. c. 6. & Apoſtolo: *Iuſtificati enim ex fide pacẽ habemus,* Rom. 5.

QVINTVS Baptiſmi effectus eſt, characteris impreſſio, id eſt, ſigni cujuſdam ſpiritualis indelebilis, ex cujus vi-

 & natu-

Digitized by Google

& natura fiat, ut baptiſmus reiterari abſque ſacrilegio nequeat. De hoc ſignaculo diſſerit Auguſtinus libr. 6. contra Parm. c. 13. lib. 2. Petilian. c. 72. libr. 2. cont. Donati. c. 9. Leo ſerm. 4. de nati. Domi.

Cypri l. 2. epi. 2 & 3. li 4. epi. 7. & ſerm. de ablut. pedum

POSTREMVS effectus eſt, cæli apertio, qui in Chriſti baptiſmo inſinuatus eſt. Cæli enim aperti ſunt, & Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie in Chriſtum deſcendit, adumbrans eos, qui baptizantur, Spiritus ſancti donis impleri, eiſdemque cælum patere, ut ſine purgatorio medio ad cælum rectà evolent, ſi Baptiſmi innocentiam conſerven. Auguſt. l. 2. de pec. merit. c. 28. l. de vera & falſa pœniten. c. 17.

Catechiſmus Rom. Parag. 44

QVI omnes Baptiſmi effectus, ſi vim Sacramenti ſpectemus, licet æquè ad univerſos homines pertineant; attamen, ſi quo uniſque animo affectus ad Baptiſmum acceſſerit, conſideremus, plus minuſve cæleſtis gratiæ ac fructus ad unũ, quam ad alium pervenire confitendum eſt.

CAP. LI.

Quos effectus Sectarii Baptiſmo tribuant?

QVINQVE falſo effectus à Sectariis Baptiſmo aſſcribuntur.

Quos effectus Sectarii Baptiſmo tribuãt

I. Quod baptizatus damnari nequeat, niſi credere nolit. Hunc errorẽ Ioviniano tribuit Hieronymus libro 2, contra eundem, Auguſtinus lib. de hæreſibus c. 82. & damnat Concilium Tridentin. ſeſſ. 7. can. 6. de Baptiſmo. Fundamentũ erroris eſt, quod Ioa. 1. ep. c. 3. & 5. dicit: *Qui natus eſt ex Deo, non peccat, ſed generatio Dei conſervat eum,* Sed relabi baptizatos in peccata. Simonis Magi, fornicatoris Corinthij, innumeraque alia exempla convincunt. Senſus Ioannis eſt, quod ex Deo natus, quamdiu innocentiam conſervet, non ſit peccaturus. Sic Auguſtinus tract. 5 in Ioan. adferens illud Matt. 7. *Arbor bona non poteſt malos fructus facere, quamdiu bona manet.*

Actorum 7 *1. Corin. 5*

SECVNDVS, Quod Baptiſmus liberet ab obedientia divinæ legis, ideoque baptizatus perditiſſimè vivens, modo fidẽ reſervet, poſſit ſalvari. Hunc errorẽ damnat Concili. Trident. ſeſſ. 7. can. 7. & confutat Aug. lib. 21. de civi. c. 25. & toto lib. de fide & operibus, ex clariſſimis ſcripturis: ad Rom. 8. *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini,* 1. Corin. 6. *Nolite errare: neque fornicarii, neque fures, neque adulteri regnum Dei poſſidebunt.* Matt. 25. *Eſurivi* &c. 1. Cori. 13. *Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Matt. 28 *docentes ſervare omnia, quæcũque mandavi vobis.* Rom. 7. *Mente ſervio legi Dei.* 1. Cor. 9. *In lege eſſem Chriſti.* Et paſſim Apoſtoli hortantur fideles, ut obediant ſublimiori poteſtati, Prępoſitis, Regibus & Magiſtratibus.

TERTIVS, Quod liberet ab obediẽtia humanarum legum; dãnatur in Concilio Tridentino ſeſſ. 7. can. 8. de Bapt. *manifeſte pugnat cum Chriſti dicto: Qui Eccleſiam non audierit &c.* Matt. 16. *Qui vos audit* &c. Matth. 10. Ad obedientiam hortatur Apoſtolus. Rom. 13. Ephe. 6. Colo 3 Hebræ. 13. Petrus 1. epi. c. 2.

Gene 28.

QVARTVS, Quod liberet à votis: ſed pugnat cũ ſcriptura, Pſ. 75. *vovete, & reddite.* Eccleſi. 5. *Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere.* Naturalis enim atque divini juris eſt, votorũ redditio: ad quã non minus circũciſi quam incircumciſi obligantur: ut ex voto Iacob patet. Dãnat Conc. Triden. ſeſſ. 7. can. 9.

QVIN-

Digitized by Google

Qvintvs, Quod efficiat. ut ſola Baptiſmi recordatio peccata tollat, aut venialia reddat, damnatur ſeſſ. 7. cano. 10. & repugnat Apoſtolo dicēti Hebr. 9. *Impoſſibile eſſe, eos, qui ſunt illuminati, iterum renovari ad pœnitentiam,* id eſt, per Baptiſmum iterum tam facilè recōciliari. Opus enim alio ſeveriore pharmaco, ſecunda poſt naufragium tabula, Sacramento videlicet pœnitentiæ. Hieron. in 3. c. Iſa. Tertullian. lib. de pœniten. Aug. lib. 1 de nuptiis & concupiſcent cap. 33. dicens, non ſolum præterita, ſed & futura peccata Baptiſmo remitti; nihil aliud vult, quam per Baptiſmum acquiri gratiam, per quam ſi in venialia peccata poſtmodum labatur, veniam impetret, ſimul & jus acquirer e ad Sacramenta reliqua percipienda, quibus peccata relapſis ex Chriſti inſtitutione dimittuntur: ut epiſt. 23. ſeipſum exponit, dicens, parvulum, qui acceptam in Baptiſmo gratiam ætatis acceſſu perdiderit, proprie contrahere peccata, quæ non jam poſſint regeneratione auferri, ſed alia debeant curatione tolli.

CAP LII.

De Baptiſmo S. Ioannis Baptiſtæ.

Vis baptiſmi S. Ioānis Baptiſtæ.

Petilianvs Donatiſta olim ſēſit, eandem vim eſſe Baptiſmi Ioānis & Chriſti: quem refellit Augu. li. 2 o con. Petilia. c. 32 34 37. Quē ſectarii huius temporis ſequūtur, quos anathemate ferit Conciliū Trid. ſeſſ. 7. can. 1. de Bap. Eorū fūdamentū eſt, quod ſentiant, Chriſti Sacramenta nō juſtificare ex opere operato, ſed fidem excitando per miniſterium hominis, ſive Ioannis, ſive Apoſtoli, ſive cuiuſcunque alterius. Ceterum Scriptura diſtinguit Chriſti baptiſma & Ioannis, in eo, quod Ioannes ſui Baptiſmi fuerit author, cui Deus inſpiravit, ut ritum baptizandi inſtitueret, quo homines ad pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum impetrandam exhortaretur. Vnde Baptiſmus, *Ioannis* paſſim vocatur. Chriſti autem Baptiſmus à Deo vim & inſtitutionem ſuam immediate accepit; unde nuſquam baptiſmus *Petri* aut *Pauli*, vel cuiuſcunque alterius miniſtri appellatur, ſed tantum *Chriſti*. Quicumque enim & qualiſcunque baptizet, de Chriſto vere dicitur: *Hic eſt qui baptizat,* ut notat Aug. lib. 5. de Baptiſmo cap. 9. & 13. Vbi evincit Ioannis Baptiſma non fuiſſe idem cū Chriſti Baptiſmo, neque quoad effectum & ſignificationem. Nam Ioannes baptizabat ſolum in aqua, non in Spiritu ſancto nullaque Trinitatis invocatione facta; unde a Ioanne baptizati, ab Apoſtolis Chriſti Baptiſmo poſtea tincti ſunt, Act. 19. quia Ioannes in aqua tantum baptizabat (Marci 1. Lucæ 3) Chriſtus autem Spiritu ſancto & igne, quia per baptiſmum Spiritum ſanctum dat, qui hominem interius expurget, atque charitate inflammet. Ioannes autem foris tantum prædicabat & operabatur *Nihil caleſt præſtabat, ſed caleſtibus præminiſtrabat.* ait Tertullianus lib, *de Baptiſmo.* Chryloſt. hom 1. & 40. in Acto Cyril. lib. 2. in Ioan. c. 57. Damaſcen. lib. 4. c. 10. Ambroſ. in 3. c. Lucæ. Hier. in 2. c. Ioelis Aug. Enchir. c. 49. l. 5. cont. Donat. c. 9. 10. 14. in Ioan. tract. 5.

Baptiſmus Chriſti, quoad ſubſtantiam, inſtitutionē, effectū & ſignificationem, à baptiſmo Ioannis: Baptiſta differt.

Lucæ 3.

Qvod Ioannes aliqua verborum forma baptizando uſus ſit, videlicet: *In nomine venturi Meſſiæ,* colligunt nonnulli ex cap. 19. Act. Ambroſ. lib 1. de Spiritu ſancto c. 3. Hieron in 2. c. Ioelis. Alii opinantur, nulla verborum forma uſum fuiſſe. Nam Chriſtum ſicut ceteros baptizavit, cui non congruebat baptizari in nomine venturi.

Propriv m

PROPRIVM ergo Ioannis officium fuit, ſua prædicatione atque baptiſmo præparare viam ſalutis, eamque demonſtrare, oſtendendo, in Chriſtum eſſe credendum ide quo dixit: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.*

Ioan 1. Luca 1.

CAP. LIII.

An ſine periculo ſacrilegij Baptiſmus iterari poßit?

Vide ſupra Cap. 41 & 45.

Baptiſmus nō iterãdus

BAPTISMVM abſque ſacrilegii periculo iterari non poſſe, ex characteris vi & natura. qui ex anima nunquam deleri poteſt, ab Eccleſia definitum eſt in Concilio Tridentino ſeſſ. 7. Can. 11. & 13. de baptiſmo, & ſeſſ. 14. c. 2. de pœnitentia; neque etiam temere vel ſub conditione baptiſmum iterari debere, ſupra cap. 41. oſtenſum eſt.

Donatiſta rebaptizarunt.

PORRO Donatiſtæ, quia nullum verũ Baptiſmum extra Eccleſiam eſſe agnoſcebant, ſeque ſolos in Eccleſia eſſe cõtendebant, omnes aliunde venientes retingebant. Auguſtino teſte lib. de hæreſ. cap. 69. epiſt. 159. 160, lib. 3. cont. Donatiſt. cap. 11. Cyprianus ab hæreticis baptizatos, retingi oportere cum multis Epiſcopis cenſuit; cui ſe acriter oppoſuit Stephanus Romanus Pontifex. Euſeb. li. 7. Hiſt. cap 6. Vincentius Lyrinenſ. lib. cont. hæreſes.

Cypriani error.

Ariani rebaptizarũt

Ex eodem poſtea fundamento Ariani baptizatos à Catholicis, in nomine filii minoris rebaptizarunt. Auguſtinus hæræſi 49. Victor Vticenſis lib. 1. perſequut. Vandalicæ. Eundem Armenis errorem tribuit Guido. Anabaptiſtæ infantes, omneſque credere non valentes, à Baptiſmo arcendos, ac iteratò, dum ad annos diſcretionis pervenerint, baptizandos eſſe ſentiunt: quos ſatis ſuprà cap. 45. confutavimus. Ac inſuper miniſtrorum impietate Sacramenta neque pollui, neque impediri, dummodo cetera neceſſaaia non deſinit, ſuprà cap. 30. confirmatum eſt. Quare ſolùm reſtat, ut de rebaptizantium pœnis aliquid addamus. Leo epiſt. 37. & 79. cap. 7. tam rebaptizãtes, quàm rebaptizatos graviter puniendos decernit. De conſecr. diſt. 4. ca. *Eos quos*, &, *Quivis*, ſeptem annorum pœnitentia, trium quadrageſimarum jejunium, atque irregularitas ſtatuitur. Leges autem civiles utriſque mortis ſupplicium infligunt lib. 1. Codicis, tit. 9. *Ne ſacrum lavacrum.*

Anabaptiſta.

Baptizantiũ pœna.

CAP. LIV.

De ritibus ſeu ceremonijs Baptiſmi.

Ritus baptiſmi numerantur.

IN baptiſmi celebratione quædam ad Sacramenti ſubſtantiam pertinent, ut forma, materia, miniſtrique actio: nõnulla verò tantum ad Sacramenti decorem ac ſolennitatem; cujuſmodi ſunt cetera quæ baptiſmum præcedunt, aut comitantur, vel ſequuntur; abſque quibus licet Sacramentum perfici queat, non tamẽ extra neceſſitatis articulum omitti poſſe decrevit Concil. Trident. ſeſſ. 7. Can. 13. quia hujuſmodi ceremoniæ ſanctiſſimæ ac utiles ſint, necnon antiquiſſimæ, ab ipſis Apoſtolis ſanctiſſimiſve Patrib. inſtitutæ, multorumque ſeculorum authoritate comprobatæ. Has autem in tria capita dividemus: videlicet in præcedentes baptiſmi fontem, in comitãte, atque ſubſequentes.

12 Ritus baptiſmũ præcedunt.

DVODECIM autem ritus ſunt, qui baptiſmum præcedunt.

Nominis traditio. *Cõ il Carthag. 4. cã. 4.* *Agathen. c. 9.*

I. Eſt, quòd baptizandus nomen ſuum tradat, & ab Eccleſia inſtruendus præparandusque recipiatur, à quo tempore *Competens* vocari talis conſuevit. Leo epiſtol. 4. cap. 5 & 6. *electos* vocat Aug. *competentes*. li. de fide & operibus cap. 16. libr. 9. confeſſ. ca. 6. libr. de cura pro

mort.

mort.cap.12.ſerm.116.de tempo. Rabanus lib.2.deinſtit.cleric.duo fuiſſe Catechumenorum genera tradit:unum eorū, qui Conciones audiunt & Chriſtiani fieri deſiderant,ſed tamen nondum baptiſmum poſcunt. hi *Audientes*::alii Baptiſmum petunt,& *Competentes* dici ſolent.

Scrutiniū. II.Ritus eſt ſcrutinium,id eſt , exploratio ſufficientiæ fidei,morum ac ſcientiæ,quæ fieri ſolet feria quarta poſt Dominicam 4.Quadrageſimæ;cujus meminit Auguſtinus dè fide & operibus cap. 6.Leo epiſt: 4.cap.6.

Abrenunciatio III.Ritus eſt,abrenunciatio Satanæ & pomparum eius;cujus meminit Dionyſius Areopag lib.2.Eccleſ.hier.ca. 2. p.2. Aug. paſſim.lib. 1.de peccat. merit. cap. 34 lib.1 de ſymbol.ad catechumen.ca.1,

Fidei profeſſio IV. Profeſſio fidei,de qua Auguſtinus lib.8.confeſſ.cap.2 lib.de fide & operibus cap.11.

Signi Crucis in frōte impreſſio V.Eſt Impreſſio ſigni Crucis in fronte,(ubi ſedes pudoris eſt)atque in pectore,ut crucifixi virtute diabolus coerceatur, ne ullum exterius aut interius impedimentum præſtet , quò minus corde credat ad iuſtitiam,& ore confiteatur ad ſalutem,qui baptizandus eſt.Baſil. libr. de catech.rudibus cap.20.

Exorciſmus VI.eſt Exorciſmus,id eſt,adjuratio dæmonis,certis verbis facta;ut ab homine recedat.Ex quo ritu paſſim Auguſtinus contra Pelagianos infantes ſub dæmonum poteſtate naſci probat, libr. 6. cont.Iulian.c.2.li.1.de peccat merit.c.34 li,de fide & operibus,c.6. l.2.de nupt.& concupiſc.c.18.hunc ritum per Eccleſiam univerſam receptum eſſe affirmat. Eius meminit Dionyſ.lib 2.eccl Hier.c.2.Ambroſ lib 1. de ſacram. c. 5 Cyril catech.1.Celeſtinus epiſt.1.cap. 12.Leo epiſt.4 cap.6.

Exſufflatio VII.eſt Exſufflatio , quæ coniungitur Exorciſmo,eaque ſignificatur dæmonis expulſio,& Sancti ſpiritus afflatus. Huius meminit Auguſtinus lib.6.cont.Iulian.cap 2.lib.2.de peccato orig.ca.40. li. 2.de nupt.& concup. cap. 18.& 19.Celeſtinus epiſt.1. cap,12.dicit, parvulos in univerſo mundo exſufflari. Ambroſius lib.de iis qui myſt.initiantur,ca.1. *Odorem vitæ æternæ vobis inſufflatum carpite.* Hac ceremonia Dominus uſus eſt Ioan.20.

Salis guſtatio VIII.Ritus,eſt guſtus Salis, quo ſignificatur & petitur,ut regenerandus vitiorum putredine ablata,ſapientiæ ſale conditus divina probet , incorruptamque deinceps vitam ducat.Huius meminit Auguſtinus lib.1.confeſſ.c. 26. Concil.Carthagenenſe III.cap.5.Rabanus l. 1.de inſtitut.Clericorum cap.27.

Salivatio IX.Ritus eſt,dum ſaliva nares & aures tanguntur,dicendo:*Epheta*,id eſt *Adaperire*. Quem ritum explicat Ambroſ. lib 1.de ſacram.cap.1.& lib.1. de iis qui myſt.initiantur cap. 5 allegans Chriſtū Marci 7. multi linguam & aures ſputo tetigiſſe,& cæci oculos,Ioan 9. Significat autem iſte ritus doctrinæ fidei receptionem & approbationem;juxta Rabanum lib.1.de inſtit. cleric. cap.27

Manuum impoſitio X.Ritus,eſt manuum impoſitio.&Sacerdotis benedictio , qua reditus diabolo per exorciſmum pulſo præcluditur.Hac ceremonia Chriſtus uſus eſt , Matth 19 &Apoſtoli Act.8 9.13.Eius meminit Dionyſius loco præallegato. Clemens lib.7 cap.39.Concil.Carthagenenſe 4.c.85.Aug lib.de peccat.merit.cap. 26.

Inunctio XI eſt Catechumeni in pectore & ſcapulis inunctio , qua ſignificatur,eum ingredi ſtadium , in quo Fide , Spe atque Charitate munitus decertet contra malignos ſpiritus. Dionyſius

Digitized by Google

CAP. LVI.

De ritibus, qui Baptiſmum ſequuntur.

Ritus baptiſmum ſequentes.

INTER ritus baptiſmum ſequentes, primus eſt, *Pacis oſculum*, in ſignum, quod renatus ſacro lavacro, frater ſit. Cyprian. lib. 3. epiſt. 8

Pacis oſculum Vnctio in vertice.

SECVNDVS; eſt *Vnctio* Chriſmate in vertice, in typum, quod baptizatus Chriſti, ſummi Regis & Sacerdotis mēbrum effectus, rex & ſacerdos ſpiritualis fiat, ut dominetur vitiis, & laudis hoſtias, precum, bonorumque operum Deo jugiter offerat. Ambr. li. 1. de ſacram ca. 8. & lib. 3. c. 1. Innocen. I epiſt. 1, ca. 3.

Cerei accenſi traditio.

TERTIVS eſt, *cerei accenſi in manibus geſtatio*, in ſignum, quod renatus ex filio tenebrarū, filius lucis effectus ſit, quodque fidem charitate inflammatam quam in baptiſmo accepit, bonis operibus deinceps augere debeat, (Gregorius Nazianzen. *Oratione in lavacrum.* Aug. in Pſ. 65.) ac ſe paratum tenere, ut advenienti ſponſo cum lampade non exſtincta (id eſt, non cum fide otioſa, ſed cum fide, igne charitatis & operum miſericordiæ accenſa) occurrat. Vnde morituris ſolet cereus accenſus quoque tradi.

Albæ veſtis ſignificatio

QVARTVS ritus eſt, *veſtis candidæ*, vel *albi ſudarioli traditio*, quæ geri ſolebat à Sabbato ſancto, uſque ad Dominicam in Albis: quo ſymbolo denotatur Reſurrectionis gloria, ad quam per baptiſmum renaſcimur; tum nitor & pulchritudo, quia deterſis peccatorum nævis anima in baptiſmo exornatur; necnō etiam innocētia, quā in omni vita baptizatus ſervare debet. Hujus ritus meminit Dionyſius lib. de eccleſ. hier. c. 2. p. 2. Ambroſ. li. de ijs qui myſt. initiantur. c. 7. Aug. ſerm. 157. de tempore.

QVINTVS eſt, poſt albæ veſtis depoſitionem (quæ VIII. die fieri conſuevit.) *Sacramenti Confirmationis ſuſceptio ab Epiſcopo*, ac deinde *Corporis & ſanguinis Domini participatio*: ut refert Dionyſ. li. de Eccleſ. hier. ca. 2. p. 2. in fine.

CAP LVII.

De Confirmationis Sacramento.

Confirmationis Sacramentū ex Scriptura ſtatuitur.

DE huius Sacramenti natura, vi, & dignitate inſtruendi ſunt fideles, ut intelligant, Confirmationis Sacramentum non eſſe negligendum, quinimo ſumma cum pietate ac religione ſuſcipiendum.

VOCATVR autem *Confirmatio* quia baptizatus per hoc Sacramentum novæ virtutis robore firmior, atque adeo perfectus Chriſti miles eſſe incipit.

QVIA vero Sectarii negant, proprii nominis eſſe Sacramentum, dicentes, ceremoniam eſſe ad examen puerorum introductam, qui in infantia baptizati fuiſſent; ex ſcripturis eſſe Sacramentum oſtendemus.

AC in primis Ioannes c. 15. 16. & aliis, refert, Dominum Apoſtolis jam baptizatis (nam eis dixerat: *qui lotus eſt*, &c.) Spiritum ſanctum promiſiſſe, qui eos in adverſis conſolaretur, veritatem ſuggereret, fortes ac intrepidos redderet: & Lucas c. ult: *Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto.* Et Act. 1. *Accipietis virtutem ſupervenientis Spiritus ſancti in vos.* Quibus verbis perſpicue amplior eis gratia promittebatur, qua robuſtiores in fide, atque promptiores ad patienda pro Chriſto adverſa efficerentur, quæ ipſis in die Pētecoſtes Spiritu ſancto in eos ubertim effuſo donata eſt: juxta Ioelis prophetiā: *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnē carnē.* Quam promiſſionem nō ſolum ad Apoſtolos pertinere, ſed ad omnes etiam cuiuſcunque temporis fideles, D. Petrus Act. 2. explanat, dum ait:

Digitized by Google

Vobis eſt repromiſſio, & filiis veſtris, & omnibus, qui longè ſunt, quoſcunque advocaverit Dominus Deus noſter.

QVALEM igitur gratiam Apoſtoli ſingulari miraculo in die Pentecoſtes acceperunt, talem poſtea fideles baptizati, manuum Apoſtolorum impoſitione, ſacrique Chriſmatis in fronte unctione (additis ſolennibus illis verbis: *Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*) conſequuti ſunt. Hunc enim ſenſibilem ritum Chriſtus ordinarium eſſe organum voluit, quo Spiritus ſanctus per Ioelis vaticinium promiſſus, baptizatis ad ampliorē gratiæ gradum daretur. Quod Apoſtoli manifeſtè comprobarunt, quando Samaritis à Philippo baptizatis impoſuerunt manus, ut acciperent Spiritum ſanctum. Noverant enim, promiſſiones à Chriſto Eccleſiæ factas, in finem uſque ſeculi perduraturas: Ioan. 14. *Rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum.* Matthæi 28. *Ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi.* Hebr. 13. *Non te deſeram, neque derelinquam.*

Act. 8.

Leo ſerm. 4 de 40.

SCIEBANT inſuper Apoſtoli, per quæ media Chriſtus dona promiſſa fidelibus uſque ad ſeculi finem eſſet largiturus. Hoc autem ſuo facto nobis declaraverunt, eſſe manuum impoſitionē & orationem, dum ordinariè atque ſecurè hoc ritu baptizatis Spiritum ſanctum tradiderunt; ut patet ut Actor. 8. & 19. ad Hebr. 6. ubi hunc ritum Apoſtolus ad fundamentum religionis pertinere cum baptiſmo aſſerit: & 2. Cor. 1. apertè ſingulas huius Sacramenti partes inſinuans: *Qui confirmat nos,* inquit, *Deus, & qui unxit nos, & ſignavit nos, & dedit pignus in cordibus noſtris.* Quem locum de hoc Sacramento intelligit B. Ambr. de iis qui myſt. c. 7. Theodoretus & Anſelmus in Commentario.

VBI etiam advertendum eſt, Apoſtolum interiorem gratiæ unctionem ab externa diſcernere, ac ſignificare, quod interior unctio ab exteriore denominetur, quoniam ſicut oleum corpus, ita gratia, quæ unctione Chriſmatis datur, animam ungat. Hinc & *Chriſtiani à Chriſmate* dicimur. Quid enim aliud eſt Chriſtus vel Chriſtianus, quā *Chriſmate unctus*? Auguſtino teſte libro 2 con. lit. Petili. c. 104. ad quam Chriſmatis inunctionem etiam Ioan. frequenter alludit; *Vos unctionem accepiſtis.* Et, *Vnctio eius docet vos.*

Ambr. l. 3 de ſacram. ca. 2

QVARE in Scripturis hoc Sacramentum, certiſſimum habet fundamentum, cui accedit perpetua Eccleſiæ traditio, veterumque Patrum & Conciliorum conſenſus. Clemens epiſt. 4. ſe à B. Petro accepiſſe refert, oportere renaſci Deo, ac demum conſignari ab Epiſcopo, ut perfecti efficiamur Chriſtiani. Cornelius dixit: Novatum non fuiſſe Chriſmatis ſignaculo conſummatum, ideoq; nec Spiritum ſanctum promereri potuiſſe, Euſebio teſte Melchiades diſt. 1. de Baptiſmo & Confirmatione loquens: *Vtrumque magnum Sacramentum eſt.* Euſebius ed. 3 Innocent. 1 epi. 1 c. 3 Damaſc. epi. 4 Leo ep. 88 Greg. libro 3. ep. 9 & in 1 c. cantic.

1 Ioan 2
Cyril. catech 3 Aug tract 3 in cano Ioan
Ieronymus in dialogo, contra Luciferianos.

Euſ. lib. 6. Hiſt. 1. 33.

Idem confirmant Concilia Elibertinū can. 35 Arelatenſe 1 can. 8 Arelatenſe 2. can. 17 Laodicenſe can. 7 & 48. Concil Florent. in inſtruct. Arm. Tridentinum ſeſſ. 7, can. 1.

INTER veteres occurrit Dionyſius Areopag. libro de eccl. Hierar, ca 2 p. 2. circa finem, qui primitivę Eccleſiæ ritus deſcribens, aſſerit, baptizatum ad Pontificem duci, ab eoque vivifico unguento ſignari, perfici ac conſūmari. Cyrillus

catech.

catech. 3. Nazianzenus Oratione in Sacrum lavacrum. Damaſ. libro 4. c. 10.

INTER Latinos vetuſtiſſimus Tertullianus libro de reſur. carnis. Cypr. libro 2. ult. libro 2. ep. 1. Prudentius in hymno ante ſomnum:

Cultor Dei memento,
Te fontis & lavacri
Rorem ſubiſſe ſanctum,
Et Chriſmate innovatum.

Hieronymus in dial. adverſus Luciferianos ait, totius Orbis conſenſu firmari, per Epiſcopos baptizatis Spiritum ſanctum tradi. Ambroſius l. 3 de ſacram. c. 2 lib. de iis qui myſt. initiantur c. 7 Optatus l. 2. contra Parm. ampullam ſacri Chriſmatis ab Arianis abjectã fuiſſe refert. Auguſt. l. 2. contra Petil. capite 104 *Sacramentum Chriſmatis in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctũ eſt.* Beda libro 6 in Lucam, in verba illa capite 12 *In montem Olivarum,* ait, *Ut omnes in morte ſua baptizatos altiſſimo Spiritus ſãcti Chriſmate confirmandos eſſe deſignet.* Non alius enim quam Chriſtus poſtea chriſmatis ritum & verba, quibus Eccleſia in Confirmationis adminiſtratione utitur, inſtituit aut præcipit, teſte Fabiano, initio epiſt. 2. ad Epiſcopos Oriẽtis. Diony. li. de Eccle. hier. c. 2 & 4 Conc. Florentinum & Tridentinũ.

Beda lib. 6 in Luc. c. 6

CAP. LVIII.

De materia Confirmationis.

Materia ſacramenti Confirmationis, Cypria. in ſermon. de unctione Chriſmatis ſignificatio

SACRAMENTI Cõfirmationis materia, eſt CHRISMA, hoc eſt, *Unguentũ ex oleo & balſamo, ſolenni Epiſcopi conſecratione confectũ.* Quãvis enim apud prophanos authores quodlibet unguenti genus ſignificet, uſu tamen eccleſiaſtico, nõ niſi pro unguẽto ex pluribus materiis odoriferis cõfecto uſurpatur. Quã quidẽ Chriſmatis cõfectionẽ Apoſtolos à Domino accepiſſe, nobiſque reliquiſſe, teſtatur Fabia. ep. 2. ad Epiſcopos Orientis.

APTISSIME vero Chriſma ex Oleo & Balſamo conſtans, Confirmationis effectus adumbrat. Quoniam enim oleũ eſt liquor diffluens, pinguis, tenax, ſubtilis, purus, lucidus, calidus, fovẽs, ſanans, emolliens, penetrans, à rubigine præſervans, nutrimentum ſplendoris & ignis, ſurſum aſcendens, tenebras depellens, quo inungi ſolent athletæ; ideo convenientiſſimè Spiritum ſanctum iſta ſpiritualiter operantem deſignat, atque interiorem gratiam, quæ mẽtis tenebras illuſtrat, voluntatemq́ inflammat, omniumque virtutum operationes corroborat. Iuxta illud Pſal. 44. *Unxit te Deus tuus oleo lætitiæ.* Act. 10. *Unxit te Deus.*

BALSAMUM autem ratione ſuæ fragrantiæ, jucundiſſimique odoris atque virtutis à putrefactione conſervandi ea, quæ illo circumlita fuerint, aptiſſimè deſignat, fideles Spiritus ſancti gratia perfectos ac munitos, virtutum omnium ſuavitatem diffundere; (ut dicere poſſint: *Chriſti bonus odor ſumus Deo*) atque à peccatorum contagio facilè defendi.

Cyril. in Ioan. lib. 3. Balſamum quid ſignificet

2. Cor. 2

HUIUS ſacri unguẽti figura Exodi 30 præceſſit, ubi ſacerdotes & tabernaculum, omniaque vaſa ejuſdem thymiamate ex variis odoriferis ſuccis confecto, inungi jubentur, in typum, quòd chriſti Eccleſia, quæ verum Dei tabernaculum eſt, ſinguliqne fideles Chriſmate, interiorique Spiritus ſancti gratia multiplici ungerentur, juxta Cyprianum ſerm. De unctione Chriſmatis.

Exodi 30

PORRO ut huius ſacramenti materia eſſe Chriſma poſſit, debet prius ab Epiſcopo ſolennibus precationibus benedici, atque conſecrari, ut Chriſtum in noviſſima Cœna, quando Chriſmatis conficiendi rationem inſtituit, docuiſſe, ſanctus Fabianus Martyr ex Apoſtolica tra-

Chriſma conſecrarĩ debet ab Epiſcopo

Digitized by Google

traditione refert in epiſtola ſua ad Orientales:&Clemens lib.7.Conſtit.Apoſt. cap.42.& 44.Damaſus epiſt.1. Innocent. I.epiſt.1.ca. 3.Leo epiſt 88.Gregor.in 1. cap.Canticorum.Innocent.III.cap. *Cum veniſſet.extra*,de ſacra unct.Concil.Laodicenſe can. 48.Concil. Romanum ſub Sylveſtro Can.5.prohibet,ne Presbyteri Chriſma faciant.Similiter Concil. Carthaginenſe 2 Can.3 Carthaginenſe 3.Cā. 36.Carthag.4.can 36.Conc.Valenſe can. 3 Toletanum I.can 20.declarat,ſoli Epiſcopo licere Chriſma conſecrare,ac ſingulis annis ante Paſcha renovandum eſſe. Dionyſius Areopag.libr de Eccleſ. Hierarch. ſe Chriſmatis conſecrationem ab Apoſtolis didiciſſe teſtatur.Cyr. Catech.3.Optatus lib.cont.Parm Aug. l.5.cont.Don. c.19.& 20.

Dionyſ. Areop.lib.de Eccleſ hier cap.4.

DEBET inſuper chriſmatis in unctio (ut proxima ſit Sacramenti Confirmationis materia) in hominis baptizati fronte ad Crucis figuram effici.Ibi namque pudoris ſedes eſt, ubi hoc ſignaculum fit, ut non erubeſcamus Chriſtum crucifixum,nequidem coram perſequutoribus confiteri;ut docet Aug.in Pſalm. 118 & 141.ad verſiculum: *in via hac qua ambulabam,abſconderunt laqueum mihi.* Et in Pſalm.32.concione 2 Cyril. catech. myſtag.5.Tertullianus de præſcript. *Signat*(Chriſtus)*in fronte milites ſuos.*

Signū Crucis in frōte quid notet!

NEQVE his obſtat,quod Actor. 2. & 10.legamus,Spiritum ſanctum in baptizatos abſque Chriſmate diſcendiſſe. Nā ibi effectus hujus Sacramenti privilegio ſingulari abſque Sacramenti ſuſceptione datus eſt. Actorum vero 8. & 19. licet ſolius impoſitionis manuum fiat expreſſa mentio,attamen inunctionem frontis baptizati chriſmate adjunctam fuiſſe,Apoſtolica traditio confirmat. Solius autem impoſitionis manuum fit mētio,quia frontem inungendo Epiſcopus manus imponit, ut obſervat Hugo de S.Victore lib. 2. de ſacram. p. 7. & Thomas VValdenſis tom.2.de ſacram.c. 113.

QVOD autem Chriſmatis unctione Apoſtoli quoque ſint uſi atteſtatur Dionyſius Areop.Clemens,Fabianus,aliique ſucceſſores Romani Pontifices. Ad quem ritum alludens Ioannes: *Vos*,inquit;*Vnctionem habetis*,id eſt,Spiritum ſanctum unctione viſibili accepiſtis;ut in eam ep. tract. 3.notat Auguſt.

Vnctione Chriſmatis Apoſtoli ſunt uſi.

1.Epiſt.c.2.

PRAETEREA Vnctionis meminere vetuſtiſſimi ſcriptores, Tertullianus, Cyprianus, Cornelius,Origenes, ante quos nullum Oecumenicum Concilium exſtitit,à quo Chriſmatis unctio inſtitui potuerit. Lucas autem exprimendo manuum impoſitionem, intelligi voluit, omnia eſſe impleta: quæ licet cauſa brevitatis taceantur,ſerie tamē traditionis implēda ſciuntur;quomodo Act.8.dixit: *Baptizavit eū Philippus*,ut admonet Aug. li.de fide & operibus c.9.& epiſt.108.dicens,non omnia,quæ ab Apoſtolis facta ſunt,etiam ſcripta inveniri;veruntamen ex ceteris documētis facta eſſe probari.

Tertullian lib.cont. Martionē. Et lib de Baptiſmo. Cypr.in ſer de Vnctione Chriſ.

VTRVM autem in Chriſmate(quod eſt,unguentum ex balſamo ſolenni Epiſcopi conſecratione confectum) ex neceſſitate Sacramenti,an ſolum præcepti balſamum adeſſe debeat, expreſſe definitum non eſt.Concilium enim Florentinum in Armeniorū inſtructione tradit, Sacramenti materiam, eſſe oleum cum balſamo;ſicut Euchariſtiæ, Vinum cum Aqua.Conſtat porrò, aquam non ita neceſſario admiſcendam,ut ea omiſſa vini conſecratio irrita ſit.

An balſamū ad eſſentiā materiæ Sacramēti pertineat, diſputatur.

QVARE licet Veteres Scholaſtici in diſt.7. libr. 4. ſentent. & Iureconſulti in cap.Paſtoralis extra de ſacram.non iterandis, balſamum ad eſſentiam materiæ huius Sacramenti neceſſarium aſſerant; recentiores tamen nonnulli, ex dini

divinò quidem præcepto balſamum oleo addendum putant, ita tamen, ut ſi non addatur, non ſit irritum Sacramentum. Cajetanus in 3. par. q. 72 ar. 2. Soto lib. 4. ſent. diſt. 7. q. 1. ar. 1. Victoria *in ſumma de Sacramento Confirmationis*.

CAP. LIX.

D. Confirmationis forma.

Sacramenti Confirmationis forma.

ECCLESIÆ magiſterio & traditione verba, quibus Epiſcopi hoc Sacramentum adminiſtrant, habemus. Expreſſa verò legimus in Concil. Florentino, in Pontificali Romano, & apud S. Thom. p. 3. q. 72. ar. 4. & in Catechiſmo Romano. *His autem verbis forma Confirmationis abſolvitur, præmiſſo confirmandi nomine: Signo te ſigno, Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti.* Quæ forma convenienter ſummè principalem cauſam explicat, quæ eſt ſancta Trinitas; & cauſam miniſterialem, quæ eſt Epiſcopus, atque ſacramenti effectũ, qui eſt, Chriſti facere militem, roborare, atque armare plenitudine Spiritus ſancti; necnon imprimere teſſeram ſeu notam militiæ, qua ſignatur is, qui in certamen chriſtianæ militiæ deſcenſurus eſt. Quæ forma ſatis indicatur Act. 8. dum Apoſtoli dicuntur oraſſe, imponendo manus, ut Spiritum ſanctũ acciperent. Noluerũt autẽ Apoſtoli Sacramentorum formas paſſim ſcribere, quia ob quotidianum uſum Chriſtianis eſſẽt notiſſimæ, tum, quia nollent infidelib. fidei myſteria ſine neceſſitate prodere, ac ludibrio exponere, ut teſtatur Diony. l. de Ec. hier. c. ul. & Inno. I. ep. 1. ca 3.

VOCATVR autem *Chriſma ſalutis*, quoniam inſtrumentum ſit, quo Chriſti ſalus & gratia, virtuſque ſalutifera applicatur; quali phraſi Scriptura ſacra frequenter utitur. 4. Reg. 13. *Sagitta ſalutis*. 2 Cor. 6. *Dies ſalutis*. Act. 13 *Verbũ ſalutis*. Lucæ 1. *Scientia ſalutis*. Ad Titum 3. *Aqua regenerationis*. Ioan 6. *Panis vitæ*. Quibus verbis non ſignificatur, quod elementa per ſe aut natura ſua ſalutem præſtent; ſed quod illis Chriſtus utatur tanquam inſtrumentis, per quæ dona ſua hominibus communicet; ut definitur à Concil. Tridentino ſeſſ. 7. *de Confirmatione* can. 2.

CAP. LX.

De Confirmationis miniſtro.

SACRAE Confirmationis ordinarium miniſtrum eſſe ſolum Epiſcopum, non etiam quemvis ſimplicem ſacerdotem, ſacræ literæ oſtendunt, referentes, Confirmandi poteſtatem à Philippo Diacono minimè uſurpatam fuiſſe, ſed munus Apoſtolis peculiariter ac ordinariè reſervatum; quibus in ſummo ſacerdotio & ordinaria poteſtate ſuccedunt Epiſcopi, ut notat Auguſtinus Pſal. 44. ad verſiculum: *Ex patribus tuis nati ſunt tibi filii*. Leo ep. 88. D. Clemens l. 3 conſtit. Apoſtolicarũ ca. 10. 16. & 7. li. 7. c. 44. item epiſt. 4. refert, ſe à B. Petro accepiſſe, quod omnibus feſtinandũ ſit abſq; mora renaſci Deo, & demum conſignari ab Epiſcopo, ideſt, ſeptiformem Spiritus ſancti gratiam percipere. Vrbanus in Epiſtola ſua decretal.: *Fideles per manuum impoſitionem Epiſcoporũ Spiritum ſanctũ poſt Baptiſmum accipere debent, ut pleni Chriſtiani inveniantur.* Quare ut ſacri Chriſmatis confectio, & manuũ ad Spiritus ſancti plenitudinem obtinendã impoſitio, Apoſtolis propria fuit; ita & ſacræ Confirmationis ordinarii miniſtri, ſoli Epiſcopi ſunt. Rectè

Miniſter Confirmationis.

ſequi-

ſiquidem Hieronymus *contra Luciferianos* dixit: *Ex Scriptura authoritate deſcendere, quod Confirmandi munus Epiſcopis demandatum fuerit*. Quod & Beda in ca.8. Actorum obſervavit & Concilium Florentinum *in inſtructio Armeniorum*, tandemque Tridentinum ſub anathemate definivit.

Tridentinum ſeſſ. 7 can.3 de confirm

AC jure hoc miniſterium, congruenterque Epiſcopis delatum eſſe, ex eo intelligi poteſt, quod ſicut ædificii conſummatio architecto reſervari ſolet, ita Baptiſmi perfectio & complementum primario Chriſti miniſtro decentiſſime tribuatur: & quemadmodum per Duces & Imperatores milites aſſcribuntur; ita & per ſummos ſacerdotes Chriſti militiæ homines conſecrentur, ut vel inde illorum ſupra ceteros eminentia commendetur.

VTRVM autem extraordinaria poteſtate, per diſpenſationem Apoſtolicæ ſedis, presbyter Confirmationis Sacramentum conferre poſſit, diſputatur. Durandus, Bonaventura & Adrianus in 4. diſt.7. ſentiunt, presbytero committi non poſſe: Divus autem Thom. in 3. p. q. 72. ar.11. cum ſuis, & Canoniſtæ in diſt. 95. contrarium tenent. Quorum opinio probabilior eſt, tum, quia Divus Ambroſius in c.4. ad Epheſios atteſtatur, in Aegypto presbyteros in Epiſcoporum abſentia confirmare; nec eum uſum reprehendit; tum quia Divus Gregorius lib.3. epiſt.26. Presbyteris Sardiniæ idipſum permiſerit, quod antea vetuerat libr. 3. epiſt.9.

An presbyter Apoſtolica authoritate confirmare poſſit

QVIBVS accedit, quod Concil. I. Arauſicanum can.1. & 2. & Florentinum, atque poſtremò Tridentinum ſatis idem confirment. Sic enim decretum eſt Tridenti. *Si quis dixerit, ſancta Confirmationis ordinarium miniſtrum non eſſe ſolum Epiſcopum, ſed quemvis ſimplicem ſacerdotem, anathema ſit.*

CAP. LXI.

De Ceremonijs, Sacramento Confirmationis adiunctis.

TRIPLICES ritus in hoc Sacramento ſunt. quidam enim adminiſtrationem Sacramenti præcedunt, alij comitantur; ac nonnulli ſubſequuntur.

Ceremoniæ in confirmatione adhiberi ſolita

PRIMI generis ſunt Chriſmatis conſecratio, & aliæ variæ ceremoniæ, quæ Feria V. ſanctæ hebdomadis adhibentur in Olei & Balſami benedictione, ut juxta Apoſtolum *per verbum Dei & orationem ſanctificemur*, aptaque gratiæ divinæ inſtrumenta fiant. De quibus ceremoniis Amalarius, Rupertus, & alii *de officiis divinis* differentes, tractant.

1. Tim. 4

SECVNDI generis ritus ſunt, qui in ipſa Confirmatione adhibentur, ut inunctio frontis Chriſmate ad modum Crucis: ut Chriſtianus intelligat, ſe nullo metu aut verecundia à libera Chriſti confeſſione abſterreri debere. Additur etiam Patrinus, quemadmodum in Baptiſmo, ut fidelis, qui ad Spirituale certamen deſcendit, arte & conſilio Ducis & monitoris contra hoſtis inſidias præmuniatur. Vnde ſpiritualis affinitas cõtrahitur, quæ legitima nuptiarum fœdera impedit inter Confirmantẽ & Cõfirmatum, illiuſque patrem & matrem, ac tenentem, juxta ſeſſ.24 Concilii Tridentini de reform. ca. Dicuntur inſuper variæ preces ſuper confirmandum, juncta manuum impoſitione, quæ fundantur Acto.8.

Vnctio frontis.

Orationes

TERTII generis ritus ſunt, Pax, quæ confirmato datur ab Epiſcopo in ſignum acceptæ Spiritus ſancti gratiæ, cujus effectus eſt pax conſcientiæ, jux-

Pacis imprecatio

ta

ta illud: *Iuſtificati ergo pacem habeamus.*

Alapa. PRAETEREA confirmatus ab Epiſcopo leviter in maxilla cæditur, ut meminerit, ſe tanquam fortem athletam paratum eſſe oportere, ad omnia adverſa invicto animo pro Chriſti nomine ferenda.

Faſcia. INSUPER faſcia frons obligatur, ad ſignificandum, gratiam acceptam diligenter eſſe conſervandam; iuxta illud 1. Ioan. 2. *Unctio, quam accepiſtis, maneat in vobis.*

POSTREMO, licet omni tempore Sacramentum Confirmationis ab Epiſcopo conferri poſſit; attamen laudabili conſuetudine Pentecoſtes tempore potiſſimum adminiſtrari conſuevit, quo Apoſtoli Spiritus ſancti virtute roborati fuiſſe leguntur.

CAP. LXII.

De Confirmationis effectu.

Effectus confirmationis. PROPRIUM huius Sacramenti effectum, nomen ipſum Confirmationis indicat, ab eo impoſitum, quod Deus per hoc Sacramentum id, quod in Baptiſmo cæpit, addendo novum gratiæ augmentum, ac peculiare robur, firmet, ita ut fideles adverſus Carnis, Mundi, ac Diaboli inſidias cautior robuſtiorque fiat, in acceptaque per Baptiſmum innocentia perſeverare facilius poſſit, audeatque Chriſti fidem intrepidè depoſito metu atque verecundia profiteri. Efficit enim hoc Sacramentum in ſingulis, quod in die Pentecoſtes Spiritus ſancti deſcenſio donavit univerſis: *Repleti ſunt omnes Spiritu ſancto,* inquit Lucas. Per Baptiſmum Chriſtiani quidē efficimur, ſed *quaſi modo geniti*, infantes teneritudinemq; indiſcretionem, ac pavorem retinemus, donec Confirmationis Sacramēto *induamur virtute ex alto,* Actor. 2. qua corroborati, teſtimonium ſumma libertate Chriſto deferamus, omniumq; contradicentium minas, verba & verba & verbera contemnamus; exemplo Apoſtolorum, qui ante Spiritus ſancti adventum infirmi, ac pavidi, Chriſtum in Paſſione deſeruerunt, Petrus etiam ad vocem ancillæ negavit; & poſt Reſurrectionem Domini adhuc metu Iudæorum domi concluſi delituerunt: at in die Pentecoſtes tanta Spiritus ſancti virtute repleti ſunt, ut Evangelium non ſolum in Iudæa & Samaria, verum etiam in univerſo terrarum Orbe audacter ac liberrime prædicaverint; nihil ſibi felicius accidere poſſe arbitrantes, quam ſi pro Chriſti nomine contumelias, vincula, carceres, tormenta, mortemque perferrent. Luca 24. Act. 5.

Confirmatio characterem imprimit. PRAETER autem hoc copioſiſſimæ gratiæ donum, cum Baptiſmo & Ordine commune habet Confirmatio, quod characterem animæ indelebilem imprimat, hoc eſt, ſignum ſpirituale diſtinctivum permanens, cujus ratione fiat, ut hoc Sacramentum nunquam repeti poſſit, ut in Concilio Toletano 8. can. 7. & Florentino, atque Tridentino ſeſſ. 7. cap. 9. de Sacram. in genere definitum eſt.

QUOD & veteres Eccleſiaſtici doctores tradiderunt. Cyprianus in ſerm. de ablut. pedum: *Nemo ſacro oleo lita iterum linit.* Auguſtinus li. cont. lit. Petiliani cap. 104. Rabanus lib. 1. De inſtit. cleric. ca 30. Amalar. lib. 1. de officijs Eccleſ. ca. 27.

ACCEDIT & ratio. Nam ſicut in vita ſemel tantum viri efficimur: ita & in ſpirituali perfectam ætatem, non niſi ſemel aſſequi poſſumus. Et quemadmodum in Baptiſmo fideles ad certum genus colendi Deum conſecrantur, (inſcribuntur enim numero civium atque filiorum Dei) & per Ordinis Sacramen-

tum numero Patrum ſpiritualium;ita& Confirmatione adſcribuntur numero militum Quare Confirmatio repeti,nequit,ſicut nec Baptiſmus aut Ordo.

CAP. LXIII.

De Confirmationis neceſſitate ac utilitate.

QVAMVIS Sacramentum Confirmationis ad ſalutem abſolutè neceſſarium haud exſiſtat; à nullo tamen prætermitti debet; maximeque cavendum eſt,ne in re ſanctiſſima, per quam fidelibus uberrimè divinæ gratia diſpenſatur,aliqua negligentia committatur Quod enim omnibus communiter ad ſanctificationem Deus propoſuit, à ſingulis etiam ſummo ſtudio expetendum eſt.Quod inſinuat B. Lucas dicens: *Et repleti ſunt omnes Spiritu Sancto*.Itē: *Replevit totam domum*, quæ imaginem Eccleſiæ,gerebat, figurabaturque, hac domus impletione Confirmationis Sacramentum ad omnes fideles pertinere. Nam omnibus ſpirituali opus eſt incremento, ut ad perfectum religionis Chriſtianæ habitum perducantur. Et ſicuti hoc ſpectat natura,ut qui in lucem eduntur,adoleſcant,atque ad perfectam ætatem perveniant:ita communis Mater Eccleſia vehementer optat,ut per Baptiſmum infantes generati in viros perfectos evadant, Chriſtianique hominis forma plenè conſummetur. Nam ideo Novatum ad hæreſim procliviorem fuiſſe,ſenſit Cornelius Papa, quoniam ſignaculo Chriſmatis confirmatus non eſſet,Euſebio teſte lib.6. Hiſtor.ca.33.

Confirmationis neceſſitas.

Act.2.

CAP. LXIV.

De Confirmandi ætate ac præparatione.

NE præpropera feſtinatione, aut nimia cunctatione fideles in hoc Sacramento ſuſcipiendo utātur: ſciendum eſt,omnibus quidem poſt Baptiſmum poſſe adminiſtrari, ſed minus tamen expedire,ut pueri ante Rationis uſum,priuſquam pro Fide, & contra Diaboli,Carnis, & Mundi tentationes, vim, ac inſidias depugnare apti ſint, confirmentur;maximeque convenire,ut ætas certamini idonea exſpectetur,quæ anno ferè ſeptimo talis cenſetur: quando Rationis uſus ſe exerit,ut contra vitia rationi contraria decertare puer valeat.

CONFIRMANDVS autem, ad hujus Sacramenti gratiam conſequendam, fide ac pietate præparandus eſt. Vnde ſi provectiore iam ætate illud ſuſcipere velit,& ab innocentia in Baptiſmo data per graviora peccata lapſus ſit;ex animo dolere, ac peccata prius eum confiteri oportet;necnon per jejunia, orationes, aliaque pietatis officia præparari, ut Spiritus ſancti adventum exſpectaſſe Apoſtolos,alioſque fideles legimus Actor.1. *Hi omnes erant perſeverantes unanimiter in oratione & obſecratione, cum mulieribus, exſpectantes ſcilicet Spiritus ſancti adventum*: quem omnes fideles illorum exemplo ſumma cum diligentia ſanctè ac religioſe ſuſcipere ſtudeant: nec per contemptum aut deſidiam Confirmationis Sacramentum ſuſcipere differant.Contemnit autem, qui illud parvifacit,& habita oportunitate ſumere omittit;aut qui ante ordinationem, vel primam tonſuram non ſuſcipit. Iuxta Concilium Tridentinum Seſſ. 23. cap.

Luca 24. Act.1.& 2

Digitized by Google

cap. 4. Reform. quem tamen nullam incurrere cenſuram, tradit Navarrus Enchi. c. 22. numero 9.

CAP. LXV.

De Euchariſtiæ Sacramento.

QVEMADMODVM homines in lucem editi ad vitam conſervandam alimento indigent corporali: ita per Baptiſmum vitam ſpiritualem ingreſſi, & per Confirmationis Sacramentum Chriſti militiæ aſſcripti, cæleſti alimonia, qua ſpiritualem animæ vitam tueri, vireſque ad certandũ in hac paleſtra reficere poſſint. Vtque ſingularem perfectiſſimamque Chriſti erga ſe charitatem fideles experirentur, non uſitato cibi genere, ſed omnem naturæ ordinem ſuperante, illos paſcere voluit, proprio videlicet Corpore atque Sanguine: Et ne crudelitatis aut immanitatis ſpecies, vel horror facinoris homines ab hoc ſalutifero cibo ſumendo deterreret, inexplicabili conſilio Dominus auguſtiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum inſtituit, quod ipſum ſanctitatis Vitæque fontem contineret, quẽ ſub conſuetis panis ac vini ſpeciebus abſq; metu vel horrore fidelis in animæ cibũ, ſpiritualemque refectionem acciperet & manducaret. Cuius ſanctiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti tanta eſt maieſtas & dignitas, ut nullum aliud gratiæ divinæ inſtrumentum cum iſto comparari queat. Eſt enim immenſi amoris Chriſti admirabile pignus, univerſorum Dei beneficiorum compendium, Evangelicæ Legis perfectio, cui datum eſt, id reipſa habere, quod ſignis tantum & figuris Moſaicę Legis tempore adumbratũ fuerat. Per hoc enim Sacramentum Eccleſia inter Synagogam & cæleſtem Ieruſalem media conſtituitur, uno tantum gradu ab ea diſtans, cum ei cum Cælitibus commune ſit, Chriſtum Deum & Hominem habere; in eo ſolum diſtãs, quod illi præſentes beata eius viſione perfruantur; hæc verò præſentem, ſed ab oculorum ſenſu remotum, ſub myſteriorum integumentis ſe occultantem fide veneretur. Cuius auguſtiſſimi Sacramenti cum proprius effectus ſit, fideles Chriſto ac inter ſe unire, juxta illud Ap. *Vnus panis, & unum corpus multi ſumus. Omnes qui de uno pane, & de vno calice participamus:* attamen pacis inimicus Satanas per Lutheranos & ſacramentarios tot rixas pernicioſaſque de hoc ſacramento controverſias excitavit, ut Symbolum unitatis & amoris, nunc factum videatur ſignum inimicitiarum, rixæ atque contradictionis. Vnde multis exoſum inutileque redditur hoc Sacramentum, ex quo vitam, gratiæ augmentum, multipliciaque Dei munera fideles haurire debuerant, quæ variis huius myſterij nominibus inſinuantur.

1. Cor. 10

Luca 2.

CAP. LXVI.

De variis Euchariſtiæ nominibus.

CVM huius Sacramenti dignitatem, excellentiam, multiplicesque fructus vno vocabulo exprimere Scriptores Eccleſiaſtici nequirent, diverſis appellationibus vocarunt, I. *Euchariſtiam*, id eſt, bonam gratiam vel gratiarum actionem, quod gratiæ fontem Chriſtum realiter contineat, vitæque æternæ pignus ſit, & ſummam Chriſti erga nos gratiam, amorem, favoremque atteſtetur: tum etiam, quia in ſacrificium à Chriſto inſtitutum ſit, quo ſolenni Chriſtianæ religionis ritu gra-

gratiæ Deo pro cunctis naturæ atq; gratiæ beneficiis agantur; ac ſpecialiter pro noſtra Redēptiones morte Chriſti peracta; juxta Domini verba: *Hoc facite in meam commemorationem:* & illud Auguſtini: *Quod eſt ſacratius laudis ſacrificium, quo Dominus honorificatur, quam quod eſt in gratiarum actione?* Hinc Dominus panem & calicem accipiens gratias egit, & panem in Corpus ſuum, atque vinum in Sanguinem convertendo, Patri ſacrificium gratiarum actionis obtulit, & Apoſtolos, eorumque in Sacerdotio ſucceſſores, idem ſacrificium Deo in gratiarum actionem offerre conſimilia actione inſtituit.

Lib. de Spi. & lit c.11. epiſt. 102.

SORTITVR & nomen ex materia, ex qua fit: à qua dicitur *Sacramentū panis*, vel *calicis*: aut à re contenta, vocatur *Sacramentum Corporis & Sanguinis Domini*: vel à loco, in quo conficitur, *Sacramentum Altaris* appellatur: aut ex tempore inſtitutionis, *Sacramentū Cœnæ Dominicæ* nuncupatur: item ab uſu, *Viaticum*: à congregatione fidelis populi ad exhibendum in hoc Sacramento cultum Deo, vocatur *Synaxis*: ab externo ritu, qui circa illud fit, appellatur *Fractio panis, Calix benedictionis*. Item ab effectu, *Communio* dicitur, ſive *Communicatio Corporis & Sanguinis Domini*, atque *Sacramentum pacis, charitatis & amoris*. Vnde ſolent Epiſcopi Romani aliis peregrè advenientibus Euchariſtiā tranſmittere in ſignum concordiæ & pacis, Euſebio teſte: hoc enim Sacramēto Chriſtiani ſe unius corporis mēbra profitentur ſub Chriſto capite, ac inter ſe unita. Quam unionem hoc Sacramentum ſignificat & efficit. juxta illud Apoſtol. *Vnus panis multi ſumus, qui de uno pane participamus*. Mat. vocat *Panem ſuperſubſtantialem* qui videlicet animam fovet, confortat, recreat, corroborat. Ab Hieronymo epiſt. ad Hædibiā quæſt 2. vocatur *Convivium*. A Dion. appellatur *divinum Euchariſtia, auguſtiſsimumque Sacramentum: reliqua perficiens atque conſummans*. Ambroſius oratione *de obitu fratris Satyri*, vocat *fidelium ſacramentum*. Ab Aphricanis lingua punica nuncupatur vita, teſte Auguſt. libr. 1. de pecc. merit. c. 24. Qui & ep. 120. ca. 24. & 19. vocat *Sacrificium & oblationē Chriſtianorum; quam fideles norunt, ubi, quando, & quomodo offeratur.*

Matth 26. 1. Cor. 11. Iuſtinus Apolog. 2.

Damaſ. lib 4. de fide capite 14.

libr. 1. de pecc merit. c. 24.

CAP LXVII.

Quod Euchariſtia, veri nominis Sacramentum, ſit aliis multo excellentius.

EXPLICATA nominis ratione, oſtendendum eſt, Euchariſtiam proprii nominis eſſe Sacramentū; unum ſcilicet ex ſeptem, quæ ab initio Eccleſia religioſè coluit. Et quoniam ex Scripturis, Patribus, & Conciliis illud manifeſtiſſimum eſt, tamque Sectarij quam Catholici idipſum agnoſcunt; declarabimus, quid in Euchariſtia Sacramenti rationem obtineat, hoc eſt, quodnam ibi ſignum reperiatur, quod ſanctitatem ex Chriſti inſtituto ſignificet ac efficiat.

Panis & vini ſpecies Corpus & Sanguinem Chriſti cōtinentes ſunt proprie Sacramentum.

CONCILII Tridentini doctrina eſt, panis & vini ſpecies, poſt conſecrationem rēmanentes, abſolutam ſacramenti rationem habere, quia ſignificent ac efficiant unionē mēbrorū Eccleſiæ cum Chriſto ac inter ſe, internamq; ſeu inviſibilem animæ refectione, quæ hoc ſpirituali cibo vegetatur, ſuſtinetur, & recreatur, non minus quā externo cibo & potu corporis vires reficiuntur, ut à Domino inſinuatū eſt, dicente Ioā. 6. *Caro mea verè eſt cibus, & Sanguis meus verè*

eſt

eſt potus. Quibus verbis docet Ioannes, divinam & cæleſtem gratiam, quæ animam alat & conſervet, Euchariſtiæ Sacramento tribui. Quemadmodum enim Baptiſmo in novam vitã gignimur, Cõfirmatione roboramur: ita Euchariſtiæ Sacramento alimur & ſuſtentamur. Quã ſpiritualem refectionem, ſpecies panis & vini viſibiles, corpus & ſanguinem Chriſti continentes, aptiſſimè ſignificãt & efficiunt.

PRAETER autem hanc præſentem gratiam, quam Euchariſtiæ Sacramentũ ſignificat & efficit, ſunt & alia myſteria, quæ hic adumbrantur. Primum, eſt Chriſti paſſio in Cruce peracta: juxta illud. *Hoc facite in meam cõmemorationẽ.* Et *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, mortem Domini annuntiabitis.* Alterum, eſt futurum. Prænuntiatur enim æternæ jucunditatis & gloriæ fructus, quando Chriſto revelata facie viſo reficiemur. Quod Eccleſia his verbis tradit: *O ſacrum convivium in quo Chriſtus ſumitur, recolitur memoria Paſſionis eius, & futura gloria pignus nobis datur.*

Lucæ 22. & 1. Cor. 11.

SCIENDUM tamen hic eſt, interdũ & conſecrationem, & perceptionem, atque ſæpius ipſum Domini corpus & sãguinem in Euchariſtia cõtentum, vocari *Sacramentum,* ſed minus propriè. Sic enim ſacramentum hoc adorandum eſſe dicimus nimirum corpus & ſanguinem Domini intelligentes: & Sacramentum duabus rebus conſtare, ſcilicet terrena & cæleſti: atque ſacramentum hoc effici ex verbo & elemento, quia videlicet illa duo concurrunt, ut ſacramentum fiat; ita tamen, ut in Euchariſtia poſt conſecrationem elementum, quoad naturæ proprietatem, non remaneat, ſed tantum quoad externas ſpecies; & verbum, non niſi quoad virtutem.

Aug lib. de Catech rudibus, c. 16

Euchariſtia in re permanẽte conſiſtit.

PROINDE hoc Euchariſtiæ ſacramentum ab aliis differt, quod cetera in actione conſiſtant, uſuque materiæ perficiantur, ita, ut idem ſit illis, fieri ac eſſe, quodque in illis nulla, dum conficiuntur, elementi in aliam naturam mutatio fiat: in Euchariſtia vero ad ejus perfectionem ſufficiat, ipſius materiæ ſemel facta conſecratio, per quam elemẽti ſubſtantia convertitur in Corporis & Sanguinis Domini ſubſtantiam, remanentibus ſolum panis & vini ſpeciebus, quæ Sacramentum eſſe non deſinunt, etiam quando in pyxide, aut alio loco reſervantur. Non enim hoc Sacramentum in re fluente, puta motu, actione, applicatione, aut uſu materiæ conſiſtit; ſed in re permanente, quæ vim ſignificandi atque ſanctificandi, etiam extra uſum retinet. Caro enim vivifica Chriſti, hic inſtrumentum eſt, quo Deus animam vivificat per immanentem Spiritum, qui eſt principalis cauſa ſanctificationis.

Ioan. 6.

Tertul l. de reſur. carnis. Cyril. in Ioa. l. 4 cap. 14.

PORRO juſtiſſima ratione Deus hoc Sacramentum in re permanente potius, quam alia conſtituit quia Euchariſtiã non ſolum ad gratiam ſacramentalem conſequendam valere voluit; ſed præterea novę Legis ſacrificium, eſſe pignus amoris divini; alimentum ſpirituale, infirmorum viaticum religionis Sacramentum, ſemper expoſitum, ad quod populus fidelis cauſa religionis concurrere poſſit, ibique Deo venerationem cultumque exhibere. Ad quæ omnia re permanente opus erat. Nam ſacrificium viſibile rem exigit, quæ mutare, ſanctificari offerri ſumique poſſit.

CAP. LXVIII.

De Prophetiis, figuris, & promiſſionibus Sacramenti Euchariſtiæ.

QVo ſumma Dei beneficia hominibus optabiliora fierẽt prænunciari, ferè tribus modis ſolent

Digitized by Google

Tipi Eucharistiæ; prophetæ atque promiſſiones.

lent: oraculis Prophetarum, Figuris, & aperta promiſſione. Sic Euchariſtiæ inſtitutio, dignitas, & utilitas prædicta eſt. Gen. 49 *Laudabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum*, interprete Cypriano lib. 2. epiſt. 3. Proverbiorum 9. *Sapientia mactavit hoſtias ſuas miſcuit in cratere vinum ſuum, clamans: Venite & edite de panibus meis, & bibite vinum, quod miſcui vobis.* Pſalmo 21. *Manducaverunt & adoraverunt omnes pingues terræ.* Aug. ibi in Comment. & in Pſal. 98. Ambroſ. in Pſal 38. eorum, quæ in hoc Sacramento celebrantur, vetuſtiſſimam fuiſſe dicit prædictionem in ſermonibus Prophetarum.

QVEMADMODVM vero hoc Sacramentum verbis, ita & variis actionibus & ceremoniis præmonſtratum eſt, cui omnia priſca ſacrificia tamquam umbræ corpori ceſſerunt. Leo ſerm. 7 *de paſſ. Domini* Aug. lib. 1 *adverſus hoſtem Legis & Prophet.* ca 6. 18. Et *in ſecreta Dominica 7. poſt Pentec. Deus, qui legaliũ omniũ hoſtiarum differentia unius ſacrificiis perfectione ſanxiſti*, &c.

ANTIQVISSIMA porrò Euchariſtiæ figura, Lignum vitæ in Paradiſo cõſtitutum fuit, quod adumbraret. Chriſtum in Eccleſia vim quandam de Carne & Sanguine ſuo vitalem præbentem, qua tam animæ quam corpora ab æterna ac morte peccati tabe conſervarentur. Auguſtinus li. 13 de civit. cap. 20.

Gen. 4. SECVNDA figura in Abelis ſacrificio emicuit, qui per ovium primitiva, quæ obtulit, ſanguinem Agni immaculati oblatum, in Redemptionis mundi precium, adumbravit. Aug. lib. 12. cont. Fauſt. c. 18.

TRRTIA in oblatione Panis & vini Melchiſedech reperitur. Hic enim tanquam ſacerdos in gratiarum actionem Deo; in participationem & comeſtionẽ Abrahæ, & in omne religionis officium obtulit, præfigurans Chriſtum, per modũ morientis ſe in Sacramento immolantem. Vnde Hieronymus in epiſt. ad Evagrium: *Melchiſedech in pane & vino Chriſti Sacramentum dedicavit.* Ambroſ. lib. 4 de Sacra. cap. 3 Euſeb. lib 5. Demonſt. Evang. ca. 3. Chryſoſt. homilia 35. in Gen. Damaſcen. lib. 4. cap. 14 Cyprianus lib. 2. epiſt 3. Huc pertinet illud Pſal. 109 *Tu es ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech:* & doctrina Pauli Hebræ. 7.

QVARTA figura fuit Manna de cælo, Exodi 16 Panis angelorum Pſal 77. adũbravit panem, qui de cælo venit. Deut. 8. De quo non amplius habuit, qui plus collegit, Exodi 16 ſaporem omnis cibi ſupplevit, Sapientiæ 16 Quare Dominus Ioan. 6. inter Manna & Euchariſtiam cõparationem inſtituit; Apoſtolus quoque 1 Cor. 10. Manna & aquam ex Petra fluẽtem ad Chriſti manducationem & bibitionem accommodat. Ambroſius in Pſ. 38. *Aqua de petra, Sanguis ex Chriſto.* Li 5. *de Sacramen.* cap 5. & lib *De iis qui myſteriis initiantur.* Aug. tract. 11. in Ioan: Rupertus lib. 9 *De gloria & honore filii hominis* notat, in Manna & aqua fluente de petra, prænunciatas eſſe contradictiones contra Sacramentum Euchariſtiæ futuras: item murmurationes, dubitationes, irriſiones, abuſus, hæreſes. Admirati enim Iudæi cum faſtidio dixere: *Quid eſt hoc;* Exodi 16. Alii vocarunt cibum leviſſimum, Numerorum 11. & 21 Alii tentantes Deum dixerunt: *Nunquid panem poterit dare?* Pſal. 77. Porro a murmure *Aqua contradictionis* nuncupata eſt, Numerorũ 20. Ex eaque perfidia hominũ ſtrages in deſerto ſequuta eſt, quæ omnia facili negotio Euchariſtiæ applicari queunt.

QVINTA Illuſtriſſima Sacramenti Euchariſtiæ

Digitized by Google

Euchariſtiæ figura in Agno paſchali præceſſit, qui maſculus, agniculus, tenerrimus, immaculatus, à reliquo grege ſelectus ad celebrandum Paſcha, XIV. Luna in domo conjunctim, cum azymo, pane, lactucis agreſtibus, ſine oſſium comminutione integer medendus erat, Exod. 12. Ad quem alludens Agnum Dominus Mar. 14 & Luc. 22. ait *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha mãducare vobiſcũ, antequã Patiar.* Et de induſtria tranſivit de Cœnã agni, ad Cœnã novi Teſtamẽti; de immolatione veteris Paſchæ, ad oblationẽ Agni immaculati. De quo Paulus 1. Cor. 5. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus:* ſignificans, Paſcha vetus impetus impletum fuiſſe à Chriſto per inſtitutionem novi Sacrificii ſub ſpeciebus panis & vini in noviſſima Cœna. Leo ſer 7 de paſſ. Domini: *Antiqua obſervantia novo tollitur Sacramento.* Gregor. hom. 22. in Evang. *Quid ſit ſanguis Agni Paſchalis, non tam audiendo quàm bibendo dediciſtis.*

POSTREMO, Euchariſtiam adumbrabant panes propoſitionis, qui à puris tantum hominibus manducari poterãt: Exodi 40. 1 Reg. 21. Damaſc. li 4. c 14.

Euchariſtiæ vis adũbrata in pane Heliæ aliiſque figuris.

ENERGIA verò iſtius Sacramenti, quo in hac peregrinatione, donec in cælum perveniamus, roboramur, in pane Heliæ ſignificatur 3 Regum 19 Et quod hic panis ab uno ſumptus alteri quoque ſufficiat, nec conſumatur, in vaſculo farinæ non deficientis oſtenſum eſt 3. Regum 17.

QVANTAM inſuper virtutem ad profligandum hoſtes ſpirituales Euchariſtia habeat, indicavit panis, quem Gedeon vidit evertentem impetu caſtra Madian, Iudicum 7 Panes denique ſubcinericii Angelis ab Abraham propoſiti. Gen. 18 Item, ſanguis Teſtamenti, Exo. 24. Hebr. 9. Ad quem Chriſtus in Sacramenti Euchariſtiſtiæ inſtitutone alludens, dixit; *Hic calix novum Teſtamentum eſt in meo ſanguine,* Lu. 22. & Ma. 26. *Hic eſt ſanguis meus novi Teſtamẽti.* Et, *Mandatum novum do vobis,* Ioan. 13.

RVRSVS ſanguis & aqua de Chriſti dormientis in cruce latere fluentia, ſanguinem Euchariſtiæ, quem bibimus, expreſſerũt. Cy. l. 2. ep. 3. Au. trac. 5. in Ioã.

ET quoniam in hoc myſterio firma fide credendo, difficultatem Chriſtus fore prævidit, animos diſcipulorum ad tam grande myſterium aperta promiſſione præparavit. Ioan. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea eſt. Qui mãducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Ac ne tropum ſuis verbis ineſſe arbitrarentur, omnem ſermonis improprietatem excludens, ſubjecit: *Caro mea vere eſt cibus, & ſãguis meus vere eſt potus:* q. d. *Faceſſant, qui ad tropos verba mea deducunt: dico proprie ac realiter, non ſolum in typo aut fide, manducari carnem meam, vel bibi ſanguinem.* Quibus verbis aliiſque ibidem de huius myſterii dignitate auditis, increduli permulti à Chriſto receſſerunt: Petrus autem & Apoſtoli hac ſublimi diſputatione confirmati, Chriſtum verba æternæ vitæ habere profitẽtur, ac cum eodem uſque ad huius Sacramenti inſtitutionem participationemq; permanſerunt.

CAP. LXIX.

De Euchariſtia inſtitutione.

CHRISTVS duabus ex cauſis Euchariſtiã inſtituit, ut. ſ. nobis eſſet in Sacramentũ, & in Sacrificiũ: hoc eſt, in alimentũ ſpirituale, quo animæ vitã tueamur, & cõfirmemus; & in ritũ ſeu ceremoniã externã, qua Deum ut ſupremũ Dominũ colamus, placatumque nobis efficiamus, ei offerendo inviſibi-

lis

lis ſacrificii viſibile ſignum.

INSTITVI autem hujuſmodi animæ cibum, per quem etiam corpus ſuo tempore immortalitatem recuperaret, divinæ Sapientiæ convenientiſſimum fuit, ut quod guſtu vetiti cibi amiſſum erat, eſu hujus divini Sacramenti reſarciretur; ac unde mors animæ & corporis irrepſerat, inde vita utrique redderetur & ſicut dictum fuerat: *Quacunque die comederis, morte morieris*: ita dici poſſet: Gen 2. Ioan 6. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*: ut ſcilicet non ſolum ab inhabitante Spiritu ſancto vivificaretur, ſed etiam terreſtre hoc corpus cognato ſibi cibo ad immortalitatem reduceretur; ut obſervavit Cyrillus li.4. in Ioā.c.14.

II. Voluit Chriſtus arctiſſimè fidelibus uniri, non ſolum voluntate, amore, atque charitate, ſed etiam naturarum atque corporum commixtione, quomodo conjuges inter ſe uniuntur, ut ſcilicet membra, duorumque caro utrique communia fiant. Iuxta Apoſtolum 1.Cor.6.& ad Epheſ.5.& illud Ioan.6. *Qui manducat meam carnem, in me manet, & ego in eo.* Quam unionem illuſtrat Cyrillus exēplo ceræ liquefactæ, quæ alteri etiam Cyril.li.4. in Ioā.c.7. liquefactæ, quæ alteri etiam liquefactæ fit commiſcetur, ut ex utraque una fiat; ut adimpleatur illud: *Qui manducat me, vivet propter me.* Hac enim ratione mortui ad vitam commodiſſimè revocantur, ſi commiſceantur illi, qui vitam habet in ſemetipſo, ac noſtra mor- Ioan.6. talia corpora vivificare poteſt. Hilarius lib.4.cap.14.

III. Chriſtus eminentiſſimam ſuam erga fideles charitatem declarare voluit, dendo ſe non ſolum pro ipſis in redemptionis pretium, ſed etiam in cibum. Vehementer enim amantium vox eſt: *Quis det de carnibus eius, ut ſaturemus?* *Hoc fecit Chriſtus*, ait Chryſoſt. *permittens ſe non tantum videri, ſed & tangi, denteſque ſua carni infigi, ſuique deſiderio omnes impleri.* Iob 31. Hom.21.in 1.ad Cor. Qua in re Chriſtus omnes alios Paſtores longe ſuperat, & matres. Suum enim gregem non ſolum lacte, uberrimiſq; doctrinæ quæ paſcuis, ſed inſuper propria carne, ſuoq; cruore amantiſſime reficit. Magna à magnis agi congruit: ideoque nobis à Deo data ſunt digna divina magnificentia. *Ditiſſima illa natura, ſumma nobis largita eſt munera: Sacramentum videlicet amoris pacis, charitatis, ac divinæ nobiſcū unionis*, Aug. tract.26. in Ioan.

IV. Inſtitutum eſt hoc Sacramentum, ut perenne ſit pignus ac memoriale omnium myſteriorum, à Chriſto in carne peractorum. Iuxta illud Pſalm. 110. *Memoriam fecit mirabilium ſuorum.* Quemadmodum enim Helias in Paradiſum aſcenſurus, pallium ſuum diſcipulo reliquit ita Chriſtus in cælū ſublimādus, loco reliquiarū, & in teſtimoniū perpetui amoris, ſeipſum in hoc Sacramento fidelibus reliquit. Chryſoſt. hom. 3. ad pop. Antioch. Euſebius Emiſſenus hom.5. de Paſchate.

V. Reliquit Chriſtus ſe in hoc Sacramento fidelibus, ut firmiſſimum haberent Chriſtianæ religionis teſtimonium contra hæreticos, Chriſti veram carnem, ſive reſurrectionem, ſive mortem; ſive reliquam vitæ diſpenſationem abnegātes. Contra quales ex hoc Sacramento diſſerit Irenæus lib.4.cap.35. Ignatius in epiſt. ad Smyrnenſes.

VI. Chriſtus reliquit hoc Sacramentum, ut Eccleſia quotidianum ſuæ fidei exercitium haberet, in quo Dei verbo debitam obedientiam contra rationis ac ſenſuum judicium præſtaret. Si enim primi parentes diabolo per guſtum cibi veteri divinam ſimilitudinem promittenti crediderunt; multò juſtiore

cauſa

Digitized by Google

cauſa fideles Domino credunt aſſerenti: *Qui manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.*

VII. Chriſtus hac ratione mederi voluit ſuperbiæ noſtræ, ſummam humilitatem commendando, quæ apparuit in Incarnatione, morte, ac in eo maximè, quod infimis, ac inſenſibilibus creaturarum ſpeciebus ſeſe adjungere, ſub eiſque bibi, comedi, ac deglutiri dignatus fuit. Id quod incredulis quidem ſtultitia videtur, at fidelibus profundum humilitatis myſterium, divinæque ſapientiæ argumentum creditur. *Per humilitatem enim cibus Angelorum, factus eſt cibus hominum,* ut proſequitur Auguſtinus Pſ. 33. concione 1.

POSTREMO hoc Sacramentum inſtitutum fuit, ut Chriſtus uſque ad ſeculi finē etiā præſentia corporali nobiſcū, quamviſ ſub alia forma, in propria tamen ſubſtantia remaneret, ut jugiter à nobis coli, adorari, invocari, omnique honoris genere in hoc Sacramento celebrari, ac Deo cum grata beneficiorum recordatione in ſacrificium offerri poſſet. Euſeb. Emiſſen. homil. 5. de Paſch.

CAP. LXX.

De inſtitutore Sacramenti Euchariſtiæ.

Chriſtus omnia novi Teſtamenti Sacramenta inſtituit.

QVEMADMODVM omnium veteris legis ſacrificiorum Deus inſtitutor fuit: ita omnium novæ legis Sacramentorum, (in quibus novi Teſtamenti externus cultus potiſſimum conſiſtit.) Chriſtus author eſt, per quem gratia, & veritas, legiſque Moſaicæ umbræ adimpletæ ſunt; quique novum Teſtamentum in ſuo Sanguine dedicavit, veteraque omnia ſacrificia in unam ſui, Corporis & Sanguinis hoſtiam commutavit, quam per ſeipſum incruento ritu in noviſſima Cœna Deo Patri obtulit, ac uſque ad ſeculi finem in ſuæ mortis commemorationem ab Apoſtolis, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus offerri conſtituit, dicendo: *Hoc facite in meam commemorationem.*

CAP. LXXI.

De circumſtantijs inſtitutionis.

QVANTO affectu Dominus ad veteris Teſtamenti adimpletionem, & ad novi cultus inſtitutionem acceſſerit, Lucas cap. 22. verbis illis inſinuat: *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar.* Non utique irrationalis agni carnes tantopere concupierat, ſed Paſcha ſuum, quod impleto vetere confeſtim facturus erat; ſingulare videlicet novæ religionis myſterium inſtitui vehementer expetebat. Hinc Ioannis 13. deſcribitur, ex quāto fidelium amore hoc opus proceſſerit *Sciens* IESVS *quia venit hora eius, ut trāſeat de hoc mundo ad Patrem, cum dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos. Et Cœna facta* &c.

Circumſtantia inſtitutionis Euchariſtia.

Tertullian. l. 4. adverſus Marc.

DENIQVE rem inſolitam maximamque facturus, ſuam authoritatem commendat: *Sciens, quod omnia Pater ei dedit in manum.* Sic baptiſmum promulgaturus, *Data eſt mihi,* ait, *omnis poteſtas in cælo & in terra.* Et Pœnitentiæ Sacramentum inſtituturus: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.*

Matth. 28. Ioan. 20.

IN ipſo denique opere ſolennes ceremonias adhibuit, lotionem pedū diſcipulorum præmiſit, in cælum ſuſpiciens Patri gratias egit, eumque laudavit ut doceret, quantam humilitatem, charitatem, ac munditiem Sacramentum hoc exigeret.

Digitized by Google

Ambroſ li. de myſt c.6 Bernardus in ſerm de cœna Domini.

ILLVSTRAVIT quoque hujus myſterii inſtitutionem prolixa oratione, quam Ioannes cap.13.& ſequentibus deſcribit, in qua inter alia dicit: *Ego pro ipſis ſanctifico meipſum*: hoc eſt, offero meipſum, dedicando novum Teſtamentum in ſanguine meo, ac ſecundum ordinem Melchiſedech ſub panis & vini ſpeciebus mei pſum ſacrificando, ritu ac cultu novi Teſtamenti, quem jam abrogato veteri Moſaico inſtituo, & in nova lege uſque ad diem judicii obſervari volo.

Tempus inſtitutionis Euchariſtia.

TEMPVS inſuper inſtitutionis, dignitatem hujus Sacramenti oſtendit. Vltimo enim ſuæ mortalis vitæ momento Dominus ſeipſum diſcipulis in pignus amoris Teſtamento donat, ut myſterii altitudinem vehementius commendaret, tenaciuſque Apoſtolorum memoriæ infigeret. Neque myſterio vacat, quòd certum tempus anni, menſis, diei, atque feſtivitatis elegerit; putà menſem primum anni, decimamquartam Lunam, primam diem azymorum, feriam quintam ad veſperam, quando agnus Paſchalis immolandus erat: ut ſcilicet hoſtia vetus in novam tranſiret, antiquaque obſervatio novo tolleretur Sacramento. *Vetus* enim *Paſcha conſummando, novum condebat, novique Teſtamenti novam oblationem docebat*, ait Irenæus lib.4.cap.32. Et *pro brutorum cæde ſeipſum offerendum præcipiebat*, Chryſoſt. hom.24.1. ad Cor. Iamque Domini paſſio incipiebat: nam Traditor tunc eum vendiderat. *Tempus meum prope eſt*, ajebat Dominus Matth. 26.

Locus inſtitutionis Euchariſtia.

PRAETEREA locum, in quo Sacramentum inſtitueret, non alium delegit, quam ſanctam civitatem, Sacrificiis offerendis deſtinatam, ut per omnia figuras adimpleret. Selectum inſuper ac honorificum locum apud hoſpitem indicii & miraculo quærendum dedicationi novi Teſtamenti congruum deſignavit, Lucæ 22. Origen. homil. 35. in Matth.

Concil Trident ſeſſ. 22.cap.1.

POSTREMO in hujus Sacramenti inſtitutione ſolos Apoſtolos adeſſe voluit quos tunc etiã novi Teſtamenti Sacerdotes cõſtituit quibus novi cultus miniſterii, ſupremamque adminiſtrandæ regẽdæque Eccleſiæ, conficiendi, quoque hujus Sacramenti, Deoque offerẽndi, ac hominibus poſtea diſpenſandi poteſtatem commiſit. Ob quam rem promiſcuum vulgus diſcipulorum, imo & propriam Matrem abeſſe, voluit, ne omnibus Chriſtianis ſacerdotium novi Teſtamenti commune putaretur.

CAP. LXXI.

De materia Sacramenti Euchariſtia.

Materia Euchariſtia: Panis & Vinum aqua mixtum.

HISTORIAM inſtitutionis Sacramenti Euchariſtiæ legimus Matt. 26. Marci 14. Lucæ 22. & 1. Cor. 11. ubi reperimus, Chriſtum inter cœnandum accepiſſe panem, gratias egiſſe, benedixiſſe, fregiſſe, dediſſe dicendo: *Hoc eſt corpus meum*: ac ſubjunxiſſ: *Hoc facite in meam commemorationem*. Similiter & calicem vini ſuo facto ac præcepto commendaſſe ad alteram Sacramenti ſpeciem, ut nefas ſit, in alio creaturarum genere hoc Sacramentum conficere, quam in pane, & vino aqua permixto; in quibus alimentis hanc ſolennem religionis ceremoniam Dominus confecit; & deinceps confici voluit, dicendo; *Hoc facite*.

Cur ſub panis & vini ſpeciebus ſe Chriſtus nobis præbeat Grego. hom. 26 in Evangelia.

SVB aliena vèro ſpecie Chriſtus ſeipſum fidelibus in alimentum dedit, ne humanam carnem, & ſanguinem in propria ſpecie ferino more ſumere exhorreſcerent; utq; fides locũ haberet ac meritum; ac

ritum; ac inſuper, ut nos eſſe peregrinos agno ſceremus, ſemperque ad Chriſtum revelata facie intuendum anhelaremus.

Sub familiaribus autem homini panis & vini ſpeciebus ſe Dominus præbuit, vt ſe hominum ſpiritualem vitã & alimoniam eſſe deſignaret. Panis enim cor hominis confirmat, & vinum lætificat; duoque iſta plenã hominis refectionem continent, adeo, vt ſolis illis abſq; ceteris cibis ſalubriter vivatur, & abſque illis nulla ſit generoſa, cõmodaque refectio: quorum proinde vſus non eſt faſtidio, & ad omnem vitæ partem latiſſimè porrigitur. Sunt enim panis & vinum primitiæ creaturarum Dei, hominibus ante peccatum in refectionẽ conceſſæ: ſunt res mundæ, tractabiles, ad religionem à Melchiſedech ſacerdote aſſumptæ, in cuius ſacrificii ritu, novi Teſtamẽti oblatio præfigurata fuit, quæ à Malachia *Oblatio munda* vocatur, quod non in pecorum vel avium cruore vel ſanguine conſiſtat, quæ abſque coinquinatione tractari nequeunt: ſed in oblatione Corporis & Sanguinis immaculati Chriſti, ſub nitidiſſimis ſpeciebus panis & vini, quæ quidẽ ſpecies ex multis granis in unum redactis confectæ, aptiſſimè unionem fidelium cum Chriſto ac inter ſe deſignant. Vnum enim Eccleſiæ corpus ex multis membris componitur, ſicut unus panis ex multis granis, & unus calix vini ex multis racemis. Iuxta illud Apoſtoli: *Vnus panis, unum corpus multi ſumus, omnes qui de uno pane participamus.* Cyprianus lib. 2. ep. 3. Aug. tract. 26. in Ioan. Euſebius Emiſſ. hom 5 de Paſch.

Iren lib 4. c. 32.

1. Cor. 10

Vis & effectus Eucharistiæ in ſpeciebus Panis & Vini adumbratur.

Vis ergo & effectus huius Sacramenti externis his ſymbolis adumbratur, cõgruentiſſimeque cruenta Chriſti in cruce oblatio repræſentatur. Inſenſibilis enim panis ſpecies arida, ſeorſimque conſecrata, nobis exſangue Chriſti corpus exhibet: liquida vero ſpecies vini ſeorſim conſecrata effuſum Chriſti in morte ſanguinem.

Quis & Qualis Panis ſit Euchariſtiæ materia.

Ex quibus licet veri ac proprij nominis panem, Euchariſtiæ materiam eſſe conſtet; attamen, quoniam varia ſunt Panis genera, puta ex tritico, ſiligine, oriza, hordeo, ſpelta, avena, vel ex leguminibus, alijſve terræ fructibus; & rurſus uni pani fermentũ additur, alter azymus permanet: merito QVAERITVR, An certa panis ſpecies & qualitas ad Sacramenti confectionem neceſſaria ſit?

QVIBVSDAM ſufficere videtur, ut in uſum huius Sacramenti aſſumatur, quod communi hominum æſtimatione ex frumento confectum, Panis nomẽ & rationem habet; quia ſcriptura ſolum expreſſit, Chriſtum accepiſſe panem; & vetuſti ſcriptores atque Concilia nihil aliud tradiderunt, quam Euchariſtiæ materiam eſſe Panem & Vinum.

Damaſcen. lib 4 c. 14. Conc Carthag. 3. c. 24

CVI accedit, quod tritici nomine omnia frumentorum genera, in quæ triticum degenerat, accipi poſſe videantur. Nam Plinius li 8. Naturalis hiſtor. ca. 7. hordeum eſſe frumenti ſpeciem aſſerit. Frumentum enim Varro de re ruſtica, c. 48. definit illud, quod culmus extulit, cujus calamus ſpicam profert. Omniũ tamen ſententia panis ex tritico convenientiſſima eſt materia, in qua Dominus conſecravit, quoniam in Cœna Paſchali alius panis apud Iudæos non erat; Paneſque propoſitionis Dominus ex ſimila fieri conſtituerat. Quo pertinet, quod Chriſtus ſeipſum *grano frumenti* comparet. Vnde ex uſu & traditione Eccleſiæ, ſolum panem ex tritico aptam eſſe hujus Sacramenti materiam, docet Concilium Florentinum. Ad Sacramenti enim reverentiam pertinet, quod ſelectus, & ab omni corruptione alienus panis aſſumatur.

Panis triticeus.

Levitici 24. Ioan. 12.

Rrr 2 VTRVM

VTRVM autem fermentatus, an azymus ſit, ad Sacramenti veritatem impertinens eſt. Vnde varia hic Græcorum & Latinorum conſuetudo. Illi enim in pane fermentato; hi in azymo conſecrant: nec laudabilem ſuæ Eccleſiæ ritum privata licet authoritate cuiquam immutare. Latinorum uſus in azymo, inſtitutioni Chriſti eſt conformis, qui primo die azymorum (quo nihil fermẽti Iudæis habere domi fas erat) hoc Sacramentum confecit ac inſtituit. Accedit, quod azymus panis congruentiſſimè ſignificet, Chriſti corpus nunquam peccati fermentum habuiſſe, ac ſimul eos, qui illud ſumere volunt, omni fermento malitiæ atque nequitiæ carere oportère; juxta illud Apoſt. *Expurgate vetus fermentum, & ſitis nova conſperſio, ſicut eſtis azymi. Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Itaque epulèmur, non in fermento veteri, neque in fermento malitia & nequitia, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.*

Panis azymus.

ECCLESIA Græca panem fermentatum elegit, in deteſtationem Iudaizãtium, qui legem Moyſis cum Evangelio permiſcere tentabant; ſimul, ut ſignificaret, Dei Filium corpus miſerum aſſumpſiſſe, quod peccati ſimilitudinem haberet, & pati poſſet.

Græci cur fermentatum panem ſumant.

QVANTA porrò panis materia cõſecrari debeat, non eſt definitum, quia certus non ſit eorum numerus, qui poſſint, aut debeant communicare. Data eſt tamen omnis poteſtas in ædificationem, non in deſtructionem. Quare cõſecrãtis intentione rationabili determinanda eſt incerta per ſe quantitas materiæ, ut in eam præſentem verè ac propriè demonſtrativa conſecrationis verba queãt referri. Deus equidem adeſt ſacerdotum operi, ſecundum ipſius voluntatem & inſtitutionem arepto, non autem irrationabilibus illorum motibus obſequi tenetur.

Quantitas panis conſecrandi.

CAP. LXXII.

De Vino.

ALTERA Euchariſtiæ materia eſt, Vinum, ex vitis fructu expreſſum, ut ex eo Matthæ. 28. conſtat: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*, ut Chryſoſt. hom. 82. in Matthæum notat. Nec refert, an vinum ſit album, an rubrum; recens an vetus; dummodo ex uvis expreſſum ſit; & veram vini naturam retineat. Nam in aceto aut liquoribus aliarum à vite arborum, fruticum, vel acinorum, iſtud Sacramentum confici nequit. Dominus .n. liquorẽ elegit *de genimine vitis*, hoc eſt, proprij nominis vinum, ex eoque ſanguinem ſuum confecit, fierique inſtituit. Nàm is potus Sacramentali ſignificationi aptiſſimus eſt, in eoque humanus potus cor recreans propriiſſimè conſiſtit. Adhibẽda vero eſt cautio, ne aliarum rerum, aut liquorum permixtione vinum ita immutetur, ut probabiliter non remanere vinum putetur; ut ſi nimia aquæ dilutione corrumpatur, aut perfectè in acetum commutetur, aut in glaciem ita rigeſcat, ut potari nequeat.

Veri nominis vinum eſt materia Euchariſtia.

PORRO Aquæ modicum vino ante conſecrationem apponi debere, traditione accepimus. Primum, quia Chriſtus vinum aqua mixtum conſecraverit, juxta illa prover. 9. *bibite vinum, quod miſcui vobis*: tum etiam, quia hunc morem ſervari ab omnibus ſanxerit, ut teſtãtur Alexander I. in epi. *ad omnes orthodoxos*, Iulius I. Martinus, Innoc. III. & alii citati à Gratiano de conſ. diſt. 2. Clemens l. 8. conſti. Apoſt. c. 17. Ire l. 4. c. 57. Cyp. l. 2. ep. 3. Iaco. Baſi. & Chryſo. in ſuis Liturgiis. Con. Carthag. III. cã. 24. &

Aqua vino apponenda.

Quid aqua vino permixta ſignificet.

& poſteriores omnes catholici ſcriptores, huius commixtionis vini & aquæ plures inſuper alias cauſas adferentes. I. eſt, ut quod ex Chriſti latere fluxit, integre repræſentemus: exivit autem ſanguis & aqua. Chryſoſt. homi. 24. in 1. ad Corin. Ambroſi. lib. 5. de Sacram. cap. 1. Aug. lib. 3. de Trin. cap. 11. II. ut Chriſti & fidelis populi unio figuretur: aqua enim populum ſignificat. Apocal. 17. Cypr. lib. 2. epiſt. 3. III. ut in calice repræſentetur aqua, quæ fluxit ex petra, 1. Cor. 10. IV. ad ſignificandum duarum in Chriſto naturarum conjunctionem. Nicepho. l. 18. cap. 53.

QUANQUAM igitur aquæ cōmiſtio cum vino non ſit prætermittenda, ſi tamen oblivione aut negligentia, vel alio caſu non apponatur, conſecratio in vino facta non erit irrita, quoniam neceſſitate præcepti, non ſacramenti hoc ſit neceſſarium. Conſtat enim Sacramentum ſine aqua confectum. Imò tam parum aquæ vino ante conſecrationem converti poſſit, ut monet Cyprianus libro 2. epiſt. 3.

NON defuerunt olim, qui prætextu ſobrietatis aquam ſolam in calice offerri voluerint, ut Epiph. hæreſi 30. de Ebionitis refert, & hæreſi 46. de Tatianis, Aug. hære. 64. De aquariis. Niceph. lib. 18. Hiſt. c. 53. de Armeniis refert, quod ſolo vino in myſteriis uterentur; quos Calviniſtæ, atque Lutherani ſequūtur: quos anathemate ferit Con. Trid. ſeſſ. 22. canone 9.

CAP. LXXIII.

De forma Sacramenti Euchariſtiæ.

Forma Sacramenti Euchariſtiæ.

SACRAMENTUM Euchariſtię certa verborum conſecratione fit. *Panis enim & vinū naſcūtur in alimentum refectionis, non in Sacramentum religionis* ait Auguſtinus. Et, *Sermo Domini hoc conficit Sacramentum*, inquit Ambroſius. Quod enim Dominus fecit & dixit in noviſſima Cœna, idipſum ab Apoſtolis, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus fieri conſtituit. *Accipiens autem panem benedixit, dicens: hoc eſt Corpus meum. Hoc facite* &c. Eiſdem proinde verbis, quibus ipſe confecit opus Sacramentale, deinceps ab aliis quoq; fieri voluit. Non enim (ut perperam nonnulli ſenſerunt) Chriſtus omnipotēti ſua virtute panem in ſuum corpus, & vinum in ſanguinem abſque verbis commutavit; & poſtea dixit: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*: ſed dicendo: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt calix ſanguinis mei*, confecit corpus, & ſanguinem.

Chriſtus per verba ſuum Corpus & Sanguinem confecit.

CUM autē ea ſit Sacramēti forma, qua illud ſignificatur, quod in Sacramēto efficitur; verba autē hæc: *Hoc eſt corpus meū, Hoc eſt ſanguis meus*, id quod fit, ſignificēt ac declarent, ſcilicet panis in verum Domini corpus converſionem, & vini in ſanguinem; conſequitur, formam in illis verbis conſtituendam eſſe, atque verba conſecrationis à Sacerdote ex Chriſti inſtitutione prolata vera, eſſe Dei inſtrumenta, quibus panem in ſuum corpus convertit, & vinum in ſanguinem.

PORRO Latinis à B. Petro hanc conſeruandi formulam eſſe traditam: *Hoc eſt enim corpus meum*: &; *Hic eſt enim Calix ſanguinis mei, novi & æterni Teſtamēti, myſteriū fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, docet S. Th. 3. p. q. 78. ar. 2. ad 4. Cuius formæ licet ſingula verba non ſint de eſſentia, ſunt tamen de integritate, ita ut abſque peccato nullum eorum omittere fas ſit. Abſolute vero neceſſaria verba ſunt: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus:*

Digitized by Google

meus: vel *Hic eſt calix ſanguinis mei.* Sufficienter enim hæc pauca verba cõſecrationis effectũ exprimũt. Vnde apud Mat. Marcum. Lucam, Apoſtolum Paulum, & in omnibus Liturgiis reperiuntur, reliqua vero variantur. Neque enim Liturgia Iacobi, Clementis, Baſilij, Chryſoſt. Ambroſ. vel alia, convenit per omnia cum Romana; ſiquidẽ in illis verba illa: *Novi & æterni Teſtamenti,* & *myſteriũ fidei,* non inveniuntur. Denique verba illa: *enim,* &: *accipite & comedite,* non ſignificant quod efficiunt, nec ad materiæ conſecrationem, ſed ad uſum, fructumque Sacramenti proximè referũtur. Verba autem formæ tam efficiendi quã ſignificandi cauſa proferuntur: nõ autẽ (ut Hæretici delirant) hiſtoricè ad populum inſtruendum, & fidem excitãdam, vel ad Chriſti præſentiam annunciandã tantum recitantur. *Accedit* enim *verbũ ad elementum, & fit Sacramentum.* Vnde Paulus, *Calix cui benedicimus.* Qua benedictione fieri docet, ut ſit Sanguis Domini. Et 1. Tim. 4 *Creaturas ſanctificari,* ait, *per verbum* Dei *& orationem.* Et benedictionis divinæ tantam vim eſſe aſſerit Ambr. ut etiam naturæ mutetur. Dei enim benedicere, operativum & efficax eſt. Hinc benedixit, quando vim propagandi dedit, Gen. 1. quando panes multiplicavit, Matt. 14. Qui vero ſemel verbis conſecravit dicendo: *Hoc eſt corpus meum,* idem per os ſacerdotis eiſdem verbis quotidie ipſius juſſu, ac inſtitutione repetitis, adhuc conſecrat, & panem ac vinum in ſuum Corpus & Sãguinem commutat. Non enim alius tũc, alius nunc Sacramentum conficit, ſed idem nũc ſacerdotis miniſterio, qui tunc prolato à ſe verbo; ut Chryſoſtom. & Ambr. aliique docent.

Aug. tract 80 in Ioan 1, Cor. 10.

Ambr. lib. de iis, qui myſt. initiantur cap. 6.

CAP. LXXIV.

De ſenſu verborum: Hoc eſt corpus meum.

COMMVNIS ſententia Catholicorum eſt, quod pronomen, Hoc, demonſtret ſubſtantiam contentam ſub panis ſpecie, quam ſacerdos formã debita cum intentione proferendo, facit eſſe Corpus Domini. Panis enim vi operatorij ſermonis transſubſtantiatur in corpus Chriſti. Proinde falſa eſt cõmunis Lutheranorũ & Sacramentariorũ doctrina, qua ſtatuunt, pronomen, Hoc demonſtrare panem; quamvis in expoſitione differant. Illi enim panem eſſe corpus Chriſti volunt per impanationem, ſeu unionem: hi vero per metonymiã, quia ſcilicet nobis certiſſimum ſignum exſiſtat præſentiæ corporis Chriſti, quo reficiamur, non corporali & reali eius ſumptione, ſed fide. Quam verborum Chriſti falſam expoſitionem, quia duobus libris de auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento editis clariſſimè confutavimus, ad illos Lectorem remittimus. Circa verbum, *eſt*, duæ ſunt hæreticorum ſententiæ. PRIOR eſt eorum, qui contendunt, *eſt*, idẽ valere quod *ſignificat*, ut Chriſti verborum ſenſus ſit, *hoc, id eſt, hic panis ſignificat corpus meum.* Sed nullum in verbo, *eſt*, ſubſtantivo, communiſſimo ac ſimpliciſſimo tropum conſtitui poſſe, verum in ſua genuina ſignificatione accipiendum eſſe, vel ex eo liquet, quod verbum *eſt*, ad alterius verbi ſignificationem trahi nequeat: alioquin in id & aliud reſolvi poſſet; quod fieri nequit, cum omnium ſit verborum ſimpliciſſimum, & omnium propoſitionum copula, ſubjectum cum prædicato cõjungens. In quo verbo nullus grammaticorum, conſtituendum eſſe tropum unquam

Chry. hom 83. in Mat. & hom. 2. in 2 ad Timoth. Ambr. l. 4. de ſacram c. 4 Iuſtinus apolog. 2. Tertul. lib. cont Martionem. Emiſſen. ho. 5. de Paſcq. Dama. lib. 4. cap. 14.

unquam docuit. Quamvis enim in vocum explicatione interdum, eſt, per ſignificat exponatur, (ut enſis eſt gladius,) attamen id abſque tropo fit: Nam ibi ſignum de ſigno prædicatur: ſigni autem eſſentia in ſignificando conſiſtit. Sumitur ergo, eſt, in genuina ſignificatione, aptiſſimeque Chriſtus verbo ſubſtantivo præſentis temporis uſus eſt in ſermone operatorio, quo eſſe facit id, quod eſſe dicit. Nam id tali ſermoni proprium eſt, ut efficiat id, quod ſignificat; & in ultimo inſtanti prolationis verborũ, effectum eorundem in eſſe ponat, ut alibi fusè diximus.

ALTERA opinio eorum eſt, qui ſentiunt, panē rectē dici, eſſe corpus Chriſti, per communicationem idiomatum, quia videlicet panis ſit ſacramentaliter corpori Chriſti unitus. Triplicem verò aſſignant unionem, ex qua communicationem idiomatum naſci dicunt: unam *Naturalem,* qualis eſt animæ & corporis; alteram *Hypoſtaticam,* qualis eſt Verbi & Hominis in Chriſto tertiam *Sacramentalem,* qualem ponũt inter panem & corpus Chriſti in Sacramento.

Solum hypoſtaticam unionem idiomatum cõmunicatio ſequitur.

AT certum eſt, non ex qualibet unione, ſed tantum hypoſtatica (ubi unum eſt ex duabus naturis ſuppoſitum) ſequi idiomatum, & proprietatum ipſarũ naturarum unitarum communicationem. Nam Chriſtus dicitur Deus & Homo, immortalis & mortuus: at nemo dixerit, panem eſſe Deo unitum, eſſe animatum, eſſe mortuum, reſurrexiſſe &c. neque contra, Corpus Domini eſſe album, rotundum, expers vitæ.

FIGMENTUM igitur eſt, panem vocari corpus Chriſti, propter unionem ſacramentalem cum corpore Chriſti. Quod luculenter eſſe refutatum lib. 2. de Euchariſtia c. 2. reperies, ubi poſt conſecrationis verba ſubſtantiam panis neutiquã remanere clare demonſtratur.

In voce Corpus nulla eſt metonymia

CIRCA verbum, *Corpus,* quidam tropum quærunt, contendentes, panem vocari corpus per Metonymiam, qua nomen rei ſignificatæ ipſi ſigno tribuitur, ut ſenſus ſit: *Hic panis eſt figura corporis mei.* Sed illud commentum apertè verba ſequentia excludunt: *quod pro vobis tradetur.* Nam Chriſtus Patri in Cruce non obtulit panem, neque ſignum corporis ſui, ſed verum & naturale corpus ſuum, quod ex B. Virgine aſſumpſit: neque ſignum ſanguinis effudit in remiſſionem peccatorum, ſed verum & pretioſum ſuum ſanguinem. Hoc autem ſe tradere corpus aſſerit Dominus manducandum, quod Deo Patri eſſet oblaturus in Cruce. Propriè igitur, & non in ſigno tantum corpus ſuum dedit Apoſtolis manducandum. Quidquid autem Calvinus de ſuo efficaci ſigno per fidem corpus Chriſti nobis cõmunicante fingat, ut commentum ſuum verborum fuco tegat, & involvat; cum reliquis tamē ſacramentarijs Chriſtum non niſi nudum ſui corporis ſignum dediſſe confirmat, nec à Berengariana hæreſi toties ab Eccleſia damnata recedit, ut lib. 1. De Euchariſtia evicimus.

CAP. LXXV.

De formâ conſecrationis Vini.

Forma conſecrationis vini

FORMA conſecrationis vini his verbis continetur: *Hic eſt calix ſanguinis mei, novi & æterni Teſtamenti, myſterium fidei qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Quæ forma Romanis à Petro & Paulo tradita creditur cum ad alium ejus origo referri nequeat. Immutatam proinde conſervare oportet etiamſi ſingula eius verba non pertineant ad conſecratio-

Digitized by Google

ſecrationis eſſentiam. Senſus autem eſt: *Hic eſt ſanguis meus, qui in hac calice continetur*. Appoſite vero calicis mentio fit, ut ſignificetur, quod ſanguis Chriſti in fidelium potum conſecretur, ac in Paſſionis Chriſti memoriam, quæ calicis nomine denotari ſolet. Iuxta illud: *Tranſeat à me calix iſte.*

Calicis mẽtio appoſite fit.

NOVI *Teſtamenti*) id eſt quo novum Teſtamentum dedicatur ac confirmatur; ut fideles intelligant, ſe non accipere figuratum ſanguinem vitulorum, agnorum, vel avium; ſicuti tempore veteris Teſtamenti promiſſa Dei confirmata fuerant; ſed reipſa ſanguinem Mediatoris novi Teſtamenti ſibi tradi agnoſcerent.

Matth. 26.

Ad Hebr. 9.

TESTAMENTVM autem variè accipitur. I. Ipſa teſtatoris diſpoſitio ſeu extrema voluntas, quæ morte confirmatur, *Teſtamentum* vocatur. II. Inſtrumentum, teſtatoris continens voluntatem; quomodo Scriptura veteris & novi Teſtamenti paſſim dicitur; imo & Circumciſio, quæ ſignum erat fœderis, *Teſtamentum* appellatur Eccleſ. 4. III. Teſtamentum nuncupatur id, quod Teſtamento datur, promittitur, legatur. Cum autem Dominus in ſui memoriam Apoſtolis hoc Euchariſtiæ Sacramentum reliquerit, etiam in hac ſignificatione Teſtamentum aptiſſimè dicitur. Et quemadmodum varia unius Teſtamenti poſſunt fieri inſtrumenta: ſic repeti poteſt Euchariſtiæ confectio, ut hæreditatis applicatio varijs hæredibus fiat.

Teſtamenti varia acceptio.

Ad Hebr. 9. Ierem. 31.

DICITVR ergo *Sanguis novi Teſtamenti*, quia promiſſiones ſpiritales à Chriſto factas, de remiſſione peccatorum, de gratiarum, & Spiritus ſancti donis, ac denique de regno cælorum præſtet, contineat & confirmet.

ET *æterni*) Hæc vox indicat, Chriſti morte acquiri non temporalia, ſed æterna bona: & ritum Sacerdotij Chriſti ſecundum ordinem Melchiſedech, uſque ad ſeculi finem perduraturum; nec ſicut vetus Teſtamentum tranſiit, ita novum in aliud commutandum. Per hoc enim Sacramentum Domini mors annunciabitur, donec ad poſtremum iudicium veniat. *1. Cor. 11.*

MYSTERIVM *fidei.*) Hæc verba non ſanguinis veritatem excludunt, ſed maximum hic arcanum latere deſignãt; ſcilicet, quod effuſio ſanguinis Chriſti, precium ſit Redemptionis mũdi, quodque per fidem in ſanguine ipſius, Deo reconciliemur, & dona gratiæ, atque gloriam tandem æternam conſequamur.

QVI *pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.*) Hæc verba ſignificant verum Chriſti Sanguinem, qui poſtera die violenta morte pro totius humani generis peccatis effundendus erat; non autem vinum, neque ſanguinem pecorum iſto calice contineri: ſimulque modum indicant, quo Domini ſanguis in hoc Sacramento exſiſtat, nimirum, tãquam ſanguis hoſtiæ pro peccato oblatæ, à reliquo corpore ſeparatus, & in Altari Crucis effuſus. Declarant inſuper, Dominicæ paſſionis fructus non ad ſolos tunc viventes, neque ad ſolos Iudæos, ſed ad omnium ætatum ac nationum homines perventuros, quamquam non omnes omnino homines, ſed electi ſoli, tam ex Iudæis quã ex gentibus reipſa promiſſam ſalutem eſſent adepturi. Iuxta illud ad Hebræ. 9. *Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata*. Et Ioan. 17 *Non pro mundo rogo, ſed pro iis quos dediſti mihi.* Pertinent ergo hæc verba ad ſpem & ſolatium communicantium, quia per huius ſanguinis vim & ſumptionem obtineri peccatorum remiſſionem, adi-

Digitized by Google

tum ad juſtitiam, æternamque hæreditatem ſignificant; ac prodeſſe non ſolum ijs, qui præſentes per modum Sacramenti accipiunt ſed etiam abſentibus, tam defunctis quam vivis, quibus Deo in ſacrificium offertur.

Verba conſecrationis quomodo proferenda.

SUNT autem Conſecrationis verba diſtinctè, graviter, atque ſubmiſſa voce proferenda, ut ſumma rei arcanæ authoritas & reverentia concilietur, nec margaritæ ante porcos proiiciantur, ac ne ad ſuperſtitiones & ludicras actiones à profanis hominibus traducantur. Quemadmodum enim ſancta contingi à ſanctis æquum eſt: ita & ſacra verba à puris auribus excipi. Hinc Dionyſius prohibet, evulgari preces, conſecrationem efficientes. Quod approbat Concilium Tridentinum ſeſſ. 22. can. 9. *Si quis dixerit, Eccleſiæ Romanæ ritum, quo ſubmiſſâ voce pars Canonis, & verba conſecrationis proferuntur, damnandum eſſe, anathema ſit.*

Lib. de Eccleſ. Hier. in fine.

Seſſ. 22. cã. 9.

CAP. LXXVI.

De verâ, reali, & corporali præſentiâ Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtiâ.

QVAESTIONES de genuino ſenſu verborum conſecrationis, & de corporali præſentia Corporis & Sanguinis Domini, ita coniunctæ ſunt, ut ſeparari nequeant. Quare ſicut Eccleſia Catholica innititur propriæ, apertæ, genuinæ, literali, congruæque verborum Sacramentalium interpretationi: ita firmiter credit, in hoc Sacramento verbis conſecrationis effici, ut panis & vini natura in veru Chriſti corpus & ſanguinẽ convertantur; quodque accidentia, quæ peracta conſecratione percipiuntur, nulli ſubſtantiæ inhæreant, ſed per ſe conſiſtant; ac proinde omnes tropicos ſenſus & figuras, quibus Sectarii verba conſecratoria in ſenſus impios detorquent, reiicit. Perſuadere autem moliuntur Hæretici, Chriſti corpus in Euchariſtia eſſe, haberi, & ſumi, ſed in ſigno aut virtute tantum, vel ſaltem non niſi cum pane, ac in uſu, non autem permanenter.

Chriſtus poſt conſecrationem realiter præſens.

Doloſus Sacramentariorum ſermo.

QVI autem primi horum errorum adinventores, propagatoreſque fuerint, ac qui contra eoſdem validiſſimè decertarint, vicerint, proſtraverint; quodque Ioannes Calvinus Sacramentariorum noſtri ſeculi præcipuus, nihil niſi verborum fucum prioribus addiderit, luculenter in primo de Auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento libro demonſtravimus. Et quoniam in ſecundo libro contra Lutheranos impanationis commentum latè confutavimus, totamque Euchariſticam Doctrinam complexi ſumus tribus libris, in quorum tertio *De Sacrificio Euchariſtiæ* operoſe tractavimus, ne eadem inani labore repetamus, & quia exemplarium raritas communem utilitatem impedire viſa eſt, eoſdem *tres de Euchariſtiâ libros*, Bono publico recuſos, ad calcem libri huius ſubjici; operæ pretium duximus.

De ſacrificio vide li. 3. de Euchar.

CAP. LXXVII.

De Pœnitentiæ Sacramento.

EXPLICATIS tribus Sacramentis, quorum beneficio vita ſpiritualis inchoatur, roboratur, ac perficitur, aptiſſima methodo Pœnitentiæ Sacramentum ſubjicitur, quo deperdita poſt Baptiſmum innocentia recuperatur, letalia vulnera nobis ab hoſtibus, Diabolo, Mundo & Carne, inflicta, curantur. Gratitudinis quidem erga Deũ ratio expoſceret, ut acceptam in Baptiſmo

Pœnitentia Sacramentum.

Digitized by Google

mo juſtitiam omni ſtudio tueremur, Denique præcepta inviolabiliter obſervaremus: ſed quoniã id paucis datur, pluresque quotidie variis tentationibus illecti ſauciantur, magna providẽtia miſericordiarum Pater promptũ inſtituit remedium, quo toties uti liceret, quoties in peccata relabi contingeret. Proinde cum hoc pœnitentiæ Sacramentũ maximè nobis in uſu familiare oporteat eſſe, ipſius partes, naturam, & qualitates cognoſcere, utiliſſimum fuerit.

VT autem ordine procedamus, primùm de nomine huius Sacramenti, deinde vero de ipſius inſtitutione, tùm de materia & forma, uſu, neceſſitate ac effectibus, & poſtremo de miniſtris, eorumque poteſtate diſſeremus.

De pœnitentia nomine

APVD veteres hoc ſacramentum diverſa obtinet nomina. Ambroſius vocat *reſurgentium Sacramentum*, quia inſtitutum ſit, ut lapſi poſt Baptiſmum erigantur. A quibuſdam, *laborioſus Baptiſmus*, *lacrymarumque lavacrum* dicitur: à Hieronymo in Epitaphio Fabiolæ *hoſtia placabilis*: à Baſilio *Salus*; à Cypriano (Serm. de ablut. pedum) à ritu manus impoſitio nuncupatur; quomodo & Hiero. contr Luciferian. & Aug. cont. Donatiſtas, & Leo epiſt. 90. vocat *Sacramentum* vero *reconciliationis* dicitur ab effectu.

Ambr. li. 2. de pœniten. cap. 7 Gregor. Naziãzen. oratione 3. in luminaria. Conc Trid ſeſſ. 14 c. 3. Aug lib 1 de adult. coniug c. ult li 20 de civit c 9. epiſt. 180.

APTISSIME autem vocatur *ſecunda poſt naufragium tabula*, (Conc. Trident. ſeſſ. 6. ca. 14. ſeſſ. 14. cap. 2.) quia juſtitiæ naufragium poſt Baptiſmum paſſus, è mortalis peccati gurgite, hoc Sacramento evehi ad ſalutis portũ queat. Baptiſmus enim integræ navi cõparatur, quæ ad mare tranſnavigãdum, præſidium eſt expeditiſſimum: ſimiliter Baptiſmus facili negotio culpæ ac pœnæ remiſſionem pleniſſimam operatur. Pœnitentia verò aptiſſimè comparatur tabulæ navis effractæ, per quam naufragus ingenti labore periculum evadit; quia poſt amiſſam baptiſmi gratiam unicum pœnitentiæ refugium ſupereſt, ad quod niſi peccator confugiat, æternæ damnationis barathrum non evadet.

NON autem tertiam vel quartam tabulam ponimus, quia poſt baptiſmum unicum eſt pœnitentiæ remedium, ad quod toties, quoties labimur, recurrendum eſt, ſi velimus ſalvari. Hæc metaphora à D. Hieronymo traditur in 3. c. Iſaiæ, in epiſt. 8. ad Demetriadem. Ambroſius ad virginem lapſam c. 8. Tertullianus lib. de Pœnitent. Cæſar. hom. 10.

APPELLATVR inſuper hoc Sacramentum à parte, *Exomologeſis Confeſſio*, *Satisfactio, pœnitentia, Abſolutio,* ſicut Baptiſmus *Aqua*. Callidè verò ſectarij Metanœam dici volunt, quaſi tota pœnitentiæ vis in mentis commutatione conſiſtat, & dolorem externum & pœnam ex interiori animi mutatione profectam non requirat, cum ſecundum Scripturæ, atque uſum communem Eccleſiaſticorum Scriptorum pœnitentia ſignificet *deteſtationem culpæ præteritæ, cum odio facti, ſtudio, atque deſiderio deſtruendi*. Levitic. 5 *Anima quæ intellexerit delictum ſuum, agat pœnitentiam pro peccato, & offerat de gregibus agnũ*. 3. Reg 8. *Si peccaverint tibi, & egerint pœnitentiam in corde ſuo, dicentes: peccavimus* &c. 2 Paralip. 33. de Manaſſe dicitur: *Et egit pœnitentiam valde* &c. Iob. ultimo: *Ago pœnitentiam in favilla & cinere*. Sapient 5. & 11. Ierem. *Nullus eſt qui agat pœnitentiam*. Ezechielis 18: *Convertimini, & agite pœnitentiam*. Matth. 11 *In cilicio & cinere pœnitentiã egiſſent*. Lucæ 11. *Pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ* Actorum 8. *Pœnitentiæ*

Digitized by Google

nitentiam age ab hac nequitiâ tuâ, & roga Deum &c. 2. Cor. 7. *Quæ ſecundum Deũ triſtitia eſt pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur.* Et alibi ſæpe. Similiter Tertullianus li. *de Pœnitentiâ.* Cyprian. ſerm. *de lapſis,* Auguſtinus epiſt. 108. Pœnitentiam includere docent pœnam, in peccati vindictum ſponte aſſumptam. Vnde patet, vocem *Pœnitentiæ à Pœna,* derivari, non à *ponè tenendo* (ut Eraſmus confinxit.) alioqui nulla diphthõgus locum haberet. Non igitur *pœnitere* tantum eſt *poſterius conſilium tenere,* ſeu *reſipiſcere,* ut Sectarij volunt; dicentes optimam pœnitentiam eſſe novam vitam, ſed eſt, *dolere de peccatis commiſſis, cum ſtudio abolendi, propoſitoque in poſterum evitandi,* iuxta illud Eccleſiaſt. c. 21. *Fili peccaſti? non adÿcias iterum, ſed & de priſtinis deprecare, ut tibi dimittantur.* Tunc enim peccata deſtruuntur, quando Deus pœnitentiæ operibus placatur, ut Aug. quæſt. 11. ad Dulcitium explicat. Neque ſectarios vox *Metanœa* quæ *reſipiſcentiam* ſonat, iuvat. Nam theologi non ex vocum Etymologia, ſed ex communi ſcriptorum uſu ſignificationes deducunt. In ſcripturis autem & celebratis ſcriptoribus, vox μετάνοια non ſolum *reſipiſcentiam,* ſed inſuper *præteritæ culpæ deteſtationem ac vindictam* denotat; ut ex Auſonio liquet:

Pœnitentia includit pœnam in delicti vindictâ.

Metanœa non ſolum reſipiſcentiam, ſed & peccati deteſtationẽ includit.

Sum Dea, quæ facti, non factique exigo pœnas:

Nempe, ut pœniteat: ſic Metanœa vocor

Et Lactantius lib. 6. c. 24. *Reſipiſcit, quem errati piget, & ſeipſum caſtigat.* Baſilius quoque in oratione de fame. Ovidius li. 1. *de Ponto.*

Pœnitet, & facto torqueor ipſe meo.

VNDE colligimus, vocem *Pœnitentiæ* I. ſignificare diſplicentiam eius quod ante placuerat. II. Dolorem admiſſi ſceleris, non Dei, ſed ſui cauſa conceptum: qualem pœnitentiam habuit Antiochus, divina monitus plaga; & damnati in inferno habituri ſunt. III. Pœnitentia dolorem animi de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cetero ſignificat: qui dolor ſi ex conſideratione turpitudinis peccati, ex metu pœnarum futuri ſeculi, & aliquo Dei amore promanet, *Attritio* ſive *imperfecta Contritio* vocatur, quæ primum inter pœnitentis actus locum obtinet, nec ſolum ceſſationem à peccato, novæ vitæ propoſitum, inchoationemque, ſed etiam veteris odium continet; quia tamen non ſtatim huiuſmodi dolor tam perfectus eſt, ut ex amore Dei ſuper omnia dilecti & amati naſcatur, *Contritio imperfecta,* quæ attritio etiam nuncupatur, dici conſuevit; at ſi dolor ex amore illo Dei perfecto eliciatur, peccatorum remiſſionem coniunctim habebit, & Cõtritio charitate perfecta vocabitur; iuxta doctrinam Concil. Tridentini.

Pœnitentia vox quid includat.

Attritio ſive imperfecta contritio.

CAP. LXXVIII.

De virtute Pœnitentiæ.

DVPLEX eſt Pœnitentia: exterior & interior. In illa ſacramenti, in hac virtutis ratio conſiſtit, & utraque iuſtificationis cauſa eſt, ſed interior, præparans ac diſponens, exterior autem ut pars ſacramẽti, efficiendo, ſicuti Chriſtus tangendo aut loquendo ſanitatem conferebat, quam ſimul tamen alterius latens fides impetrabat. Vnde interior pœnitentia exterioris eſt cauſa, illaque proinde prior. Quod autem interior pœnitentia virtus ſit, ex eo liquet, quod ſicut bonum eſt, quando, ubi, & quomodo oportet amare, ita & malum deteſtari & odiſſe, quando, quomodo, &

Duplex pœnitentia exterior & interior.

Digitized by Google

Pœnitentia interior eſt virtus.

& quatenus neceſſarium eſt. Hoc autem ut rectè fiat Pœnitentia præſtat, ſiquidem modum finemque doloris pœnitentia præſcribit, ut ſcilicet non minor, quam culpæ magnitudo exigat, neque major ſit quam deceat. Cuiuſmodi fuit Cain & Iudæ, qui deſperando ſenſerunt, maiorem eſſe ſuam iniquitatem, quam ut ſperare veniam poſſent. Denique finem doloris proponit, ut ſcilicet triſtitiā peccatum aboleat, Deoque ſatisfaciat, & ipſo placato, ut in eius gratiam & amicitiam pœnitens redeat. Quem finem certa fides cum ſpe veniæ à Deo conſequendæ ſuggerit, juxta illud Petri Actor. 2. & 3 *Pœnitemini & convertimini, ut deleantur peccata veſtra.* Quare virtute pœnitentiæ non aguntur, qui commiſſa ſcelera plangunt quidem, ſed propter jacturam nominis, famæ, aut ſolo metu temporalis damni, aut æterni ſupplicii, neque inſuper illi, qui nonnulla peccata deflent, quibus tamen alia placent; quoniam vera pœnitentia ſinceram animi conversionem ad Deum operatur, ſecundum illud Ioelis 2. *Convertimini ad me in toto corde veſtro.* Ezechielis 18 *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis &c.* Qualis pœnitentiæ virtus, poſt hominis lapſum, præter fidem, homini peccatori ad obtinendam à Deo veniam fuit neceſſaria, quamvis ei varia pro temporum diverſitate adiuncta fuerint Sacramenta vel ſacrificia. De qua Scriptura ſacra loquitur, dum ait: *Cor contritum & humilitatum Deus non deſpicies.* Et, *Anima quæ triſtis eſt ſuper magnitudinem mali, & incedit curva & infirma, & oculi deficientes dant gloriam Deo.* Et Manaſſes in oratione: *Poſuiſti pœnitentiam iis, qui peccaverunt.*

Pſal. 50.

Baruch. 2.

PRAETER autem hanc pœnitentiæ virtutem ſemper fuit quoque ad peccati remiſſionem obtinendam neceſſaria confeſſio quædam, ſeu generalis peccati agnitio. Iuxta illud Pſa. 31. *Dixi, confitebor adverſum me iniuſtitiam meam Domino.* Hinc multa iſtius peccatorum confeſſionis exempla in Scripturis reperiuntur. Baruch. 2. Danielis 9. Eſdræ 1. Et in lege pro his, & illis peccatis erant diverſa præſcripta ſacrificia.

Ad peccati remiſſionem neceſſaria ſemper fuit aliqua confeſſio.

NECESSARIA inſuper fuit ad peccati veniam obtinendā, Dei per Chriſtū invocatio. *Hunc enim propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius Nec eſt aliud nomen in quo nos ſalvari oporteat. Accedentem enim ad Deum oportere credere Omni qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit. Sed quomodo invocabunt, in quem non crediderunt?*

Heb. 11. Ioel. 2. Rom. 10.

QVIA verò neque fides, neque peccati confeſſio, neque nominis Dei invocatio, neque vindicta ſeu pœna operari natura ſua peccatorum remiſſionem poteſt, ſed ſolum juxta gratuitam Dei miſerentis ordinationem; hinc in Lege Naturæ adiuncta pœnitentiæ fuerunt ſacrificia, Dei inſpiratione uſitata. In veteri autem lege, Sacrificia Levitica, tēpore autem Gratiæ, Sacramenta: pro nondū renatis, Baptiſmus; pro relapſis vero, Pœnitentia, quæ animi converſionem, peccatorum ſingulorum enumerationē, vindictam, ſatisfactionemq; complectitur: ad quam flagella, ſaccus, cilicia, cineres, fletus, jejunia, oratio, eleemoſyna, ſimiliaque opera pertinent; quæ ex intima animi pœnitentia (quam virtutem dicimus) profluunt. In quibus externis actionibus Sacramenti pœnitentiæ materia reperitur.

SVNT autem tres pœnitentis actus; in quibus Sacramenti huius materia cōſiſtit: nempe Contritio, Confeſſio, & ſatisfactio, qui ad integritatem Sacramenti, plenamque remiſſionem peccati.

Ad plenā remiſſionē peccati tres partes concurrunt.

cati ex Chriſti inſtitutione requiruntur, ac eatenus materia & partes Sacramenti pœnitentiæ dicuntur. Fides autem cum animi converſionem præcedere debeat, ut & inculſi conſcientiæ terrores agnito peccato, dici pœnitentię partes nequeunt, quæ ad abſolutionem (in qua veluti forma Sacramenti pœnitentiæ vis potiſſimum ſita eſt) ordinem habeant.

CAP. LXXIX.

Quod Pœnitentia Sacramentum ſit propriè dictum.

Pœnitentia ſacramentum.

CUM Pœnitentia externis rerum verborumque ſignis interiorem animi converſionem, peccatique deteſtationem exprimat, abſolutioque ſacerdotis verbis enunciata remiſſionē peccatorum in anima efficiat, quam ſignificat; luculenter efficitur quod pœnitentia, externis actibus pœnitentis, & verbo abſolutionis ſacerdotis conſtans, verum ſit novæ legis Sacramentum: quod Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam inſtituit, cum in diſcipulos inſufflans dixit: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* (*Ioan. 20.*) Illis enim verbis Chriſtum in eccleſia tribunal ſpirituale, iudiceſq; qui in foro Conſcientiæ poteſtatem haberent, à peccatis abſolvendi, & ſatisfactiones condignas imponendi, fideleſq; in peccata poſt Baptiſmum relapſos cōciliandi inſtituiſſe, illamque poteſtatem Apoſtoli, eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus communicaſſe, univerſi ſcriptores orthodoxi ſenſerunt, & Novatianos inficiantes, lapſos per Eccleſiā Deo reconciliari poſſe, tanquam hereticos anathematizaverunt, ac quidem merito. Nam poteſtatem inſinuatam Matth. 16. *Tibi dabo claves regni cælorum: & quodcumque ſolveris ſuper terram erit ſolutum & in cælis* (Matth. 18.) datam eſſe Ioannis 20. verba Chriſti aperte declarant *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Clavis enim officium eſt aperire, impedimenta removendo, & claudere oſtium: atque metaphora inſinuatur, ſpiritualis poteſtatis eſſe, cælum remittendo reſerare, aut non remittendo, clauſum tenere. Et quoniam homines corporei ſunt, ut ſibi peccata remitti intelligant, voluit Chriſtus id fieri voce ſenſibili, tanquam externo ſigno. (*Voce ſenſibili abſolutionis ſententia eſt proferēda.*) Et quoniam peccata minime remittenda ſunt, niſi eis, qui ſe peccata habere agnoſcunt, ſibique illa diſplicere teſtantur, ex eadem ſcriptura non ſolum ritū externum abſolventis, verum etiam pœnitentis colligimus; puta verborum abſolutionis, & ſigna pœnitentiæ: Nam ut abſolvi nequit non ligatus ita nec, qui abſolvi recuſat, qualis eſt impœnitens. Verbo autem abſolutionis & pœnitentiæ ſignis adjuncta eſt gratiæ juſtificantis promiſſio, ſine qua peccatorum nulla fit remiſſio. Habemus itaque hic ritum externum cum gratiæ promiſſione, ac proinde novæ legis Sacramentum, ut Concilia & Patres, totaque Eccleſia tradunt. (*Concil. Florentinum Trid. ſeſſ. 14. can. 1. Magiſter ſenten li 4 diſt. 14. cū univerſis doctoribus ſcholaſt.*) Ac ſane Apoſtoli uſum poteſtatis clavium, qua lapſi reconciliantur, diſerte comprobarunt, quando poſt Baptiſmum relapſos non ad Baptiſma ſemel acceptum revocarunt, ſed pœnitentiam agere juſſerunt, ut Petrus Simonem Magum; Paulus Corinthium, Ioannes in Apocalypſi Epiſcopos negligentiores, Poſuit, ait Paulus, *verborum reconciliationis in nobis. Pro Chriſto legatione fungimus tanquam Deo exhortante per nos. Obſecrāmus pro Chriſto, reconciliamini Deo,* (*2. Cor. 5.*) miniſterio ſcilicet noſtro, quibus poteſtatem remittendi peccata Chriſtus indulſit.

Digitized by Google

cati ex Chriſti inſtitutione requiruntur, ac eatenus materia & partes Sacramenti pœnitentiæ dicuntur. Fides autem cum animi converſionem præcedere debeat, ut & incuſſi conſcientiæ terrores agnito peccato, dici pœnitentię partes nequeunt, quæ ad abſolutionem (in qua veluti forma Sacramenti pœnitentiæ vis potiſſimum ſita eſt) ordinem habeant.

CAP. LXXIX.

Quod Pœnitentia Sacramentum ſit propriè dictum.

Pœnitentia ſacramentum.

CVM Pœnitentia externis rerum verborumque ſignis interiorem animi converſionem, peccatique deteſtationem exprimat, abſolutioque ſacerdotis verbis enunciata remiſſionē peccatorum in anima efficiat, quam ſignificat; luculenter efficitur quod pœnitentia, externis actibus pœnitentis, & verbo abſolutionis ſacerdotis conſtans, verum ſit novæ legis Sacramentum: quod Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam inſtituit, cum in diſcipulos inſufflans dixit: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Illis enim verbis Chriſtum in eccleſia tribunal ſpirituale, iudiceſq; qui in foro Conſcientiæ poteſtatem haberent, à peccatis abſolvendi, & ſatisfactiones condignas imponendi, fideleſq; in peccata poſt Baptiſmum relapſos cōciliandi inſtituiſſe, illamque poteſtatem Apoſtoli, eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus communicaſſe, univerſi ſcriptores orthodoxi ſenſerunt, & Novatianos inficiantes, lapſos per Eccleſiā Deo reconciliari poſſe, tanquam hæreticos anathematizaverunt, ac quidem merito. Nam poteſtatem inſinuatam Matth. 16. *Ioan. 20.*

Tibi dabo claves regni cælorum: & quodcumque ſolveris ſuper terram erit ſolutum & in cælis (Matth. 18.) datam eſſe Ioannis 20. verba Chriſti aperte declarant *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Clavis enim officium eſt aperire, impedimenta removendo, & claudere oſtium: atque metaphora inſinuatur, ſpiritualis poteſtatis eſſe, cælum remittendo reſerare, aut non remittendo, clauſum tenere. Et quoniam homines corporei ſunt, ut ſibi peccata remitti intelligant, voluit Chriſtus id fieri voce ſenſibili, tanquam externo ſigno. Et quoniam peccata minime remittenda ſunt, niſi eis, qui ſe peccata habere agnoſcunt, ſibique illa diſplicere teſtantur, ex eadem ſcriptura non ſolum ritū externum abſolventis, verum etiam pœnitentis colligimus, puta verborum abſolutionis, & ſigna pœnitentiæ. Nam ut abſolvi nequit non ligatus ita nec, qui abſolvi recuſat, qualis eſt impœnitens. Verbo autem abſolutionis & pœnitentiæ ſignis adjuncta eſt gratiæ juſtificantis promiſſio, ſine qua peccatorum nulla fit remiſſio. Habemus itaque hic ritum externum cum gratiæ promiſſione, ac proinde novæ legis Sacramentum, ut Concilia & Patres, totaque Eccleſia tradunt. Ac ſane Apoſtoli uſum poteſtatis clavium, qua lapſi reconciliantur, diſerte comprobarunt, quando poſt Baptiſmum relapſos non ad Baptiſma ſemel acceptum revocarunt, ſed pœnitentiam agere juſſerunt, ut Petrus Simonem Magum; Paulus Corinthium, Ioannes in Apocalypſi Epiſcopos negligentiores, *Poſuit*, ait Paulus, *verborum reconciliationis in nobis. Pro Chriſto legatione fungimus tanquam Deo exhortante per nos. Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo,* miniſterio ſcilicet noſtro, quibus poteſtatem remittendi peccata Chriſtus induſit.

Voce ſenſibili abſolutionis ſententia eſt proferenda.

Concil. Florentinum Trid. ſeſſ. 14. can. 1. Magiſter ſenten li 4 diſt. 14. cū univerſis doctoribus ſcholaſt.

2. Cor. 5.

dulſit. Novatiani ajebant, ſe Domino deferre reverentiam, ei ſoli remittendorum peccatorum poteſtatem reſervantes: contra quos diſſerit Ambroſius lib 1. de pœnit. cap. 2. Pacianus epiſt. 3. Tertullianus lib. de pœnitentia duas agnoſcit in Eccleſia januas ad remiſſionem peccatorum: unam pro intrantibus, Baptiſmum: alteram pro lapſis, pœnitentiam. Similiter Cyprianus, Ambroſius li. 1. de pœnit. c. 7. Hieron. li. 1. & 2. cont. Pelagiones Auguſtin. epiſt. 180. libr. 5. de Baptiſmo c. 20. li. 1. de adult. conjugiis, cap. ult. & lib. 2. cap. 6. *Qua baptiſmatis, eadem eſt ratio & reconciliationis*, Epiſt. 23. Chryſoſt. lib. 3. de ſacerdotio, tradit, conceſſum, ſordes purgare delictorum, ſacerdotibus, tam in pœnitentia, quam in Baptiſmo Similiter Cyril. lib. 12. in Ioan. c. 56 Leo epiſt. 91. *Multiplex miſericordia ita lapſibus ſubvenit humanis, ut non ſolum per Baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentia medicinam ſpes vitæ reparetur æterna.* Victor lib 2. de perſecut. Vandalic.: *Qui baptizaturi ſunt parvulos fontibus aquæ perennis? qui nobis pænitentiæ munus collaturi ſunt, & reconciliationis indulgentia obſtrictos peccatorum vinculis ſoluturi? quia vobis dictum eſt: Quæcumque ſolveritis ſuper terram*, &c. Epiphanius hæreſi 59.

CAP. LXXX.

De partibus eſſentialibus Sacramenti Pœnitentiæ.

Partes eſſentiales Sacramenti pænitentiæ

PARTES Sacramenti pœnitentiæ intrinſecæ ac eſſentiales, ſunt materia & forma, hoc eſt, actus pœnitentis, & abſolutio ſacerdotis: integrales autem ſunt, Contritio, Confeſſio, & Satisfactio; quæ totam pœnitentiam conſtituunt, plenamque peccatorum remiſſionem ex Dei inſtitutione operantur Primariæ autem partes, abſque quibus pœnitentiæ Sacramentum non conſiſtit, ſunt Contritio, & Confeſſio; ſine quibus Abſolutio nihil efficit: inter ſecundarias vero eſt Satisfactio, abſque qua Pœnitentiæ Sacramentum conſiſtere, ſed non plene peccatum delere valet.

Partes primaria Sacramenti pænitentiæ & ſecundaria.

SVNT autem hæ partes ita conjunctæ, ut Contritio propoſitum confitendi & ſatisfaciendi includat; Confeſſionem vero, & Contritio & ſatisfaciendi voluntas; & Satisfactionem Contritio & Confeſſio antecedant. Quarum trium partium neceſſitas inde naſcitur, quod animo, verbis, & opere in Deum peccata committamus: quibus eiſdem rebus æquiſſimum eſt, nos Deum placare; animi ſcilicet dolore, oris confeſſione, ſatisfactoriiſque operibus, oratione, jejunio, & operibus miſericordiæ; ſiquidem pœnitentia eſt veluti quædam peccatorum compenſatio, Dei læſi arbitrio conſtituta. Quare poſt admiſſum peccatum non ſufficit deſinere maleſacere, ac novum vitæ genus intuere: ſed oportet inſuper eum, qui peccavit, dolere, quod offenderit, amicitiamque violarit; & errorem ſuum agnoſcere, ac demum prompta voluntate mulctam læſi arbitrio tolerare.

Animo, verbis, & opere Deũ offendimus

Ex quibus ſequitur, falſo à Sectariis pœnitentiæ partes conſtitui, terrores conſcientiæ ex legis minis incuſſos, & fiduciam remiſſionis peccatorum, ex Evangelii promiſſione conceptam. Nam timor & fides pœnitentiam præcedunt eamque gignunt: ſiquidem Ninivitæ audita Ionæ comminatione timuerunt & crediderunt, ſpeque veniæ erecti, pœnitentiam egerunt; quam deinde iuſtificatio conſequitur. Iuxta illud A-

ctor. 3 *Pœnitemini, ut deleantur peccata veſtra.* Pœnitentia enim in ſe peccati admiſſi odium continet; quod Scripturæ illæ ſignificant: Geneſ. 3 *Quare hoc feciſti?* Geneſ 4 *Quid feciſti?* Iudicum 2. *Quare hoc feciſtis?* Ierem. 8 *Nullus eſt qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo, dicens: Quid feci?* Iob ult. *Vnum dixi, quod utinam non dixiſſem.* Pſal. 50. *Iniquitatē meam cognoſco.* Iſaiæ 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos* &c. Lucæ 7. Magdalena peccata ſua præterita flevit, & Lucæ 22. Petrus peccatum admiſſum deflevit. Et Chriſtus Matth. 23. & alibi ſæpe Phariſæorum peccata coarguit, non alio fine, niſi ut peccata ſua recolentes deteſtarentur. Similiter Petrus, Paulus, & Stephanus interfectionem Chriſti ad memoriam Iudæis revocant, ut de illa pœnitentiam agerent; ſicut Act. 8. B. Petrus Simoni Mago dixit: *Pœnitentiam age ab hac nequitiâ tua.* Cyprian. ſer. De lapſis: *Pœnitentes ac dolentes peccata veſtra perſpicite, graviſſimum conſcientiæ crimen agnoſcite.* Ambr. li. de pœnit. c. 10 *Dum admiſſa dolemus, admittenda excludimus.* Chryſ. lib. 1. de compunct. cordis *Semper recordemur mala* &c. Aug *Pœnitentiam certam non facit niſi odium peccati, & amor Dei.* Greg hom. 34. in Evangelia: *Pœnitentia eſt peccata perpetrata plangere & plangenda non perpetrare.*

Hieron. in 3. c. Iere Aug Enchir. c. 65. & Serm 7. de tempo

PRAETEREA cur vita prior deſeritur, niſi quia diſplicet? Nemo enim vitā novam eligit, niſi quem veteris pœnitet. Vnde Ambr. in 2. ca. poſterioris ad Cor. explicans ſenſum illius dicti: *Optima pœnitentia, nova vita;* inquit, *Hæc vere pœnitentia eſt, iam ceſſare à peccato: Sic enim probat ſe dolere ſibi, ſi de cetero deſinat.* Vbi docet, novam vitam certiſſimū eſſe veræ pœnitentiæ argumentum, non autem nihil aliud requiri, ſiquidem talis pœnitentia in Scripturis exigitur, quæ averſionem à malo, & converſionem ad Deum includat. Amos 5. *Odite malum, & diligite bonum.* Pſ. 33 *Diverte à malo, & fac bonum.* Iſaiæ 1 *Quieſcite agere perverſe: diſcite benefacere.* Ezech. 18. *Proiicite à vobis omnes prævaricationes veſtras, & facite vobis cor novum & ſpiritum novum.* Cui Apoſtolus conſonans: *Deponite veterem hominem, & induite novum.* Et Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. c 4. *Contritio eſt dolor de peccato cōmiſſo, cum propoſito nō peccandi de cetero.*

D. Thom. 3. p. q 85. ar 1.

CAP. LXXXI.

De Contritione.

Cōtritionis definitio.

CONTRITIO, eſt animi dolor de admiſſo contra Deum peccato, cum propoſito non peccandi de cetero, & confitendi, atque ex Sacerdotis arbitrio ſatisfaciendi. Quamvis enim dolor, pœnitentiæ comes & effectus ſit, non autem peccati odium & deteſtatio; rectè tamen definitur Contritio per dolorem, tanquam per ſuum effectum, juxta illud Pſalmi 6. *Laboravi in gemitu meo* &c. Et Pſal. 12. *Quamdiu ponam conſilia in animâ meâ, dolorem in corde meo?* Iſaiæ 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Hinc pœnitentes ad intimum animi dolorem exprimendum, veſtes cōmutare ſolent, ut de Achab rege legimus 3. Regum 21. De Rege Ninive Ionæ 3. Matt. 11. *Olim in cinere & cilicio, pœnitentiā egiſſēt.*

Cōtritionis vox aperte deteſtatio ni peccati tribuitur.

APTISSIME verò peccati deteſtatio nuncupatur *Contritio* ducta, videlicet a rebus corporeis ſimilitudine, quæ materia duriore (veluti grana molari lapide) comminuuntur; ut ea voce notetur, quod ſuperba, dura, & pertinax homi-

Hierem. 2.

hominis voluntas pœnitentia humilietur, emolleſcat, Deoque ſe ultro ſubjiciat, eiuſque inſpirationes, conſilia & præcepta admittat. Nam idem ſignificant *cor molle, carneum, & contritum:* ut econtra *cor durum, lapideum, rebelle,* quod videlicet nullo Dei amore vel metu flectitur aut movetur. De quo Ezechielis c.11. *Auferam ab eis cor lapideum, & dabo cor carneum.* Et Ieremiæ 13. *Dabo legem meã in viſcerib. eorũ, & in corde ſcribã eã.* Quo alludens Apoſtolus: *Epiſtola,* inquit *eſtis Chriſti, ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus.* Simili metaphora Ioel ait: *ſcindite corda veſtra.* Quod verò per *ſciſſionem* intelligat, conſequenter explicat: *Convertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio & fletu:* ſignificans, ſe per cordis ſciſſionem denotare plenam cordis converſionem, quæ Pſal. 50. vocatur, *cor contritum & humiliatum.* Iſaiæ 66. *Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum & contritum ſpiritu?* Pſal. 146. *Qui ſanat contritos corde.* Act. 2. *Compuncti ſunt corde.* Hinc Chryſoſtom. libros *de compunctione cordis* inſcripſit.

Contritio dolorem de amiſſa Dei gratia notat.

Vſu autem Eccleſiaſtico *Contritionis* nomen ei ſoli dolori accommodatur, quo propter amiſſam Dei gratiam contriſtamur. Diſplicentia itaque peccati ex ſolo naturali lumine concepta, vel ex ſolo metu gehennæ orta, quæ peccandi voluntatem non excludit, contritionis nomen haud meretur; ſed is demum & ſolus animi dolor, qui eſt de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cetero, ex Dei amore natus; qualis animi contritio ad peccatorum remiſſionem ſemper neceſſaria fuit; ac ita demum ad peccatorum remiſſionem præparat, ſi ei fiducia divinæ miſericordiæ cùm voto præſtandi reliqua, ad remiſſionem peccatorum ex inſtitutione Dei requiſita, conjuncta fuerint: ut ſunt Sacrificium & Sacramenta, quæ tempore novi Teſtamenti à Chriſto præſcripta ſunt.

Contritio perfecta.

DVPLEX autem eſt Contritio: VNA charitate perfecta, includens converſionem ex toto corde ad Deum, quæ pœnitentem vivificet, & Deo reconciliet, propter votum Sacramenti in illa contentum, juxta doctrinam Concilii Tridentini ſeſſ. 14. cap. 4. & ſeſſ. 13. can. 11.

Contritio imperfecta.

ALIA contritio imperfecta eſt, dolor videlicet de amiſſis peccatis, ex turpitudinis peccati conſideratione, aut ex gehennæ, pœnarumque futuri ſeculi metu, cum ſpe veniæ atque iniquitatis deteſtatione conceptus. Qui dolor amorem juſtitiæ conjunctum habet, quo Deum veluti fontem juſtitiæ pœnitens diligere incipit, odioque in peccata fertur; ſed tamen per ſe ad peccati remiſſionem ne quidem cum Sacramenti voto perducit, ſed tantum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit. Vnde ſic præparatum, ex attrito contritum Sacramentum actum ſuſceptum facere dicitur, quia cum remiſſione peccatorum homo Fidem, Spem & Charitatem accipiat, Deo per Chriſti meritum infundente Chriſtianam juſtitiam, qua veluti filius & amicus placeat is, qui inimicus erat; jamque Deum ex toto corde, ſerio, ſincere ac perfecte diligat, nihil plus, vel æque diligens atque Deum, quem ſummo maximoque amore, non intenſive quidem, ſed appretiative diligere oportet. Summum enim bonum eſt Deus, ſine modo & ſine diligendus; & ſummum malum eſt peccatum, quod à ſummo bono nos elongat; ideoq; ab hominibus maxime deteſtandum, & ob nullam cauſam admittendum eſt.

Deus ſummo amore diligendus appretiative non intenſive.

Deut. 6. 4. & 30. Ioelis 2.

CAP.

CAP. LXXXII.

Vtrum Contritionis dolor de ſingulis peccatis neceſſarius ſit.

SINCERA cordis ad Deum converſio exigit, ut omnia & ſingula peccata, quæ poſt diligens conſcientiæ examen occurrunt, deteſtemur, ab illiſque avertamur: quod unico, vel pluribus contritionis actibus fieri poteſt. Nonnũquam enim pœnitens de omnibus peccatis in genere cogitatis dolet, ita animo affectus, ut de ſingulis ſpeciatim pœniteret, ſi menti ſecundum numerum, ſpeciem, & circumſtantias offerrentur, & nec tempore nec oblivione impediretur. Licet enim tunc non actu, virtute tamẽ de ſingulis criminibus & peccatis do-let, ac eadem animi voto Eccleſiæ clavibus ſubjicit.

De ſingulis peccatis virtute ſaltem dolendum.

QVANQVAM vero non ſit abſolute neceſſarium, ſingulis peccatis proprium contritionis actum ſeorſim reſpondere; attamẽ utile ac conſultum eſt, ſigillatim peccata recogitare, illoque modo ſeipſum ad eorum diſplicentia & odium excitare, juxta illud Ezechiæ apud Iſaiam: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*: & illud Ezechielis: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis.* Quod tamen quia unico contritionis actu effici poteſt, conſequitur, peccatorem quovis momento juſtificari poſſe, ſecundum illud Iſaiæ apud 70. *Cum reverſus ingemueris, ſalvus eris.* Vnde inſuper efficitur, nullã in hac vita ſerã eſſe pœnitẽtiã, nec quantitatem temporis, ſed doloris inſpiciendam eſſe, cum apud Deum, nullas veniæ moras vera converſio patiatur. Nec etiam certus doloris, quoad intenſionem gradus, ut contritio vera ſit, exigitur; ſufficit enim ex charitate Dei qualicumque promanare. Nam cum intenſio gradus non ſit in hominis poteſtate, neque certo agnoſci poſſit, in illum caſu, non electione perveniretur: & *converti toto corde*, non ſignificat dolorem elici intenſiſſimo cordis conatu; ſed totum cor à ſolo Deo velut ultimo fine occupandum eſſe, ita ut nihil ei præferatur, aut adæquetur, nec de ulla re magis quam de Dei offenſa pœnitens doleat.

Iſaia 38.

Ezechiel. 18.

VT autem dijudicare homo valeat, utrum veram, an potius fictam pœnitentiam agat, diſcutiet, utrum omnia & ſingula peccata quæ admiſit, deteſtetur, ac de illis doleat: deinde, an vitæ commutandæ in melius certum & ſtabile propoſitum habeat, ſimul & confitendi atque ſatisfaciendi arbitrio ſacerdotis; & ſi quid vi, dolo vel fraude alteri abſtulerit, tollendo, detinendo, vel damnificando, reſtituat: ſtatim animum retinendi alienum, ut ſuum, deponendo; ac etiam oportunitate habita reipſa exſequendo reſtitutionem. Si quoque alicuius famam, dignitatem, aut vitam læſerit, dicto factove violaverit, alicuius officii vel commodi digna compenſatione ſatisfaciat. *Non enim* (ait Aug.) *dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.*

Modus diiudicandi, an veram quis pœnitentiã agat

Ac poſtremum neceſſarium pœnitenti eſt, ut quidquid iniuriarum ab altero paſſus eſt, id totum ex animo condonet. *Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum,* (ait Dominus) *dimittet & vobis Pater cæleſtis peccata veſtra: ſi autem non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet peccata veſtra.*

Iniuriarũ condemnatio.

Matth. 6.

CAP. LXXXIII.

Quæ ſit propria vis & utilitas Cõtritionis?

CONTRITIONIS vim in eo cõſiſtere, quod certa expeditaque ſit ægrotantis animæ medicina,

Sacræ literæ docent; quia ad juſtificationem diſponat, & peccatorum remiſſionem impetret, ac ſuo quodam modo mereatur imò, & quatenus Sacramenti Pœnitentiæ pars, etiam efficiat, ut Concilium Triden. exponit iuxta ſcripturas, in quibus legimus. *Cum averterit ſe impius ab impietate ſua, ipſe animam ſuam vivificabit:* Et, *Facite vobis cor novum, & ſpiritum novum.* Ionæ 3. *Vidit Deus opera eorum, quia converſi ſunt de via ſua mala, & miſertus eſt Deus.* Pſ. 50. *Sacrificium Deo, ſpiritus contribulatus:* quia Deum placat, & gratiam impetrat, uti ſacrificia facere conſueverunt. Pœnitentium eleemoſynas redimere peccata, tradit Daniel c. 4. purgare peccata, Tob. 12 Dilectionem pœnitentis, promereri gratiam & veniam, oſtendit Chriſtus Lucæ 7 *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Sic Achab pœnitentia veniam promeruit & Manaſſes, & alii, ut Tertull. lib. 4. con Martionem, Cypr. ſerm. de lapſis Ambro. lib. 3. de pœnit. ca. 3. & libr. 10. in Lucam de S. Petro agens, & in præfatione Pſ 37. de Davide notarunt. Ait enim Ambroſ. Davidem pretium lacrymarũ pro redemptione peccati ſui perſolviſſe. Hieron. lib. 2. contra pelag. *humilitate clementiam Salvatoris merentur.* Aug. in Pſal. 50. *Ninivitæ pœnitentiam egerunt, & certam miſericordiam meruerunt.* Gregor. in lib. 1 Reg. cap. 4. *Omnipotentis Dei miſericordiam facile meruerunt.* Quæ omnia *de merito congrui,* non autem *condigni* intelligenda ſunt. Nam nullum meritum, cui ex condigno merces iuſtificationis debetur, præcedit ipſam iuſtificationem.

Meremur gratiam in iuſtificatione congruo, non condigno.

Iuſtificatio homini gratuita eſt.

IVSTIFICATVR itaque homo gratis dupliciter. PRIMO, quia nullũ hominis meritum ſolius liberi arbitrii viribus acquiſitum, iuſtificationem promeretur. Vnde rectè concludit Auguſt. gratiam non ſecundum merita hominis reddi, quoniam homo ex ſe ſolo, non præventus excitante aut adiuvante gratia facit, nullum ad iuſtificationem habet ordinem, nec rationem ſeminis vitæ beatæ habere poteſt. *Quid enim habes* (ait Apoſtolus) *quod non accepiſti?* Si dicas; habeo fidem, per quam mereor iuſtificationem; quia fidem accepiſti, per quam impetras iuſtificationem, non gratiam aliquid meriti præcedit humani, ſed ipſa gratia meretur augeri, ut aucta mereatur perfici. Quare ubi Auguſtinus nulla ante Iuſtificationem agnoſcit merita, de hujuſmodi meritis loquitur, quæ omnem Spiritus ſancti inſpirationem præcedunt; nec ex ſemine gratiæ profluunt. Vbi autem aliqua merita iuſtificationem præcedere dicit, puta fidem, orationem pœnitentiam, eleemoſynas, & huiuſmodi; de operibus ex ſpeciali Dei adiutorio excitante vel adiuvante factis agit; ut epiſt. 105: *Nec ipſa peccatorum remiſſio ſine aliquo merito eſt, ſi fides hanc impetrat: ſed fidem, unde omnis iuſtitia ſumit initium, non humano tribuamus arbitrio, nec ullis præcedentibus meritis, ſed gratuitum eſſe Dei donum fateamur, ſi gratiam veram, id eſt, ſine meritis cogitamus.* Et epiſt. 106 *Si quis dixerit, quod gratiam bene operandi fides mereatur, negare non poſſumus, imo gratiſſime confitemur.* Et li. 1. Retract. c. 23. rectè aſſeri docet, quod fides meritum inchoet: quia tamen nullum proprie dictum meritum, cui ex iuſtitia merces debeatur, præcedit iuſtificandum, ſed iuſtificatum ſequitur; ideo rectè Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. c. 8. dixit: *Iuſtificari hominem gratis, quia neque fides, neque opera, quæ iuſtificationem præcedunt, ipſam merētur,* abſoluto videlicet perfectoq; merito: neq; cõtritio viſua naturali peccatorum remiſſio.

Aug. epiſt. 107. in præfat. Pſalm. 31. lib. de gratia & lib. arb. c. 6 7. 6.

Aug. in Pſ. 110 lib. de fide & operibus c. 14. Lib. 1. ad Bonifaciũ c. 2. Lib. de ſpir. & lit. c. 29. & 30.

nem operatur, neque etiam ſola abſque Sacramenti Pœnitentiæ voto (quo nobis pretium ſanguinis Chriſti ad peccatorū remiſſionem ſecundum propoſitum gratiæ Dei applicatur) ſed ut Sacramenti pars. Equidem vera cordis ad Deū converſio exigit, ut remedia, ad ſanitatem animæ conſtituta, non contemnantur vel negligantur. Vnde non fruſtra remiſſo iam peccato Sacramentum actu ſuſcipitur, quia per actualem ſacramenti ſuſceptionem conditio tacitè in contritione incluſa completur, gratia etiam adaugetur, ac pœna temporalis, quæ Sacramenti voto remiſſa non erat, uberius dimittitur, juxta illud Pſ. 50. *Amplius lava me Domine.* Denique ſecuritas de obtenta remiſſione. Sacramēto præſtatur: *Tunc enim fugit ſollicitudo vitæ præteritæ* ait, Aug. Vnde Cornelius Centurio ante viſibilem Baptiſmum Spiritu ſancto repletus, nihilominus viſibili baptiſmo ablui voluit, ne contempti ſacramenti reus haberetur, ut notat Auguſt. quæ. 33 in Numeros. Li. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas, ca. 21.

Vera contritio includit Sacramēti votum.

QVOD autem Contritio charitate formata, cum voto ſacramenti remiſſionem peccatorum coniunctam habeat, docet Conc. Tridentinum ſeſſ. 6 cap. 6. ſeſſ. 13. cap. 7. ex Scripturis, quæ teſtantur, Davidi pœnitenti ſ ac dicenti: *peccavi Domino,* reſponſum fuiſſe à Propheta: *Dominus quoque tranſtulit peccatū tuum.* Vnde pſal 31. *Dixi confitebor adverſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei,* Et Lucæ. 15. filio prodigo dicenti, *Revertar in domum Patris mei,* pater occurrit, pacisq; oſculum præbuit. *Deus enim diligentes ſe diligit:* Prover. 8 *Vniverſa delicta operit charitas,* 1. Petr. 4. *Tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus,* 2. Ioan. 3. *Remiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Hoc donum dividit filios regni à filiis damnationis. Aug. lib. 15. de civ. cap. 18 & tract. 5. in can. Ioan. Eodem pertinet, quod Ambroſius docet, catechumenos cum voto baptiſmi excedentes ſalvari, in Oratione de obitu Valentiniani Iunioris. Aug. lib. 4. contra Donatiſt. ca. 22. Bernard. epiſt. 77.

Contritio charitatis forma, in miſſionem peccati coniunctam habet.

Charitas filios Dei à filiis diaboli & damnationis diſtinguit.

CAP. LXXXIV.

De cauſis & occaſionibus Contritionis.

QVEMADMODVM Pœnitentiæ, ita & Contritionis diverſæ cauſæ ſunt. I. eſt miſericors Deus, intuitu Chriſti, hominis à Deo averſi cor ſua illuminatione ac inſpiratione tangens, excitans, & adiuvans ad convertendum ſe ad Deum, & ad peccata deteſtandum. Iuxta illud Ierem 31. *Poſtquam convertiſti me, egi pœnitentiā.* Item illud: *Converte nos ad te Domine, & convertemur.* Et in Actis. *Ergo & gentibus pœnitentiam dedit Deus.* Roma. 2. *Bonitas Dei te ad pœnitentiam adducit.* Vnde Lucæ 22. *Reſpexit Petrū Dominus,* ſignificans, opus eſſe Dei miſericordia, ut agatur pœnitentia, ut ibi notat Ambroſi. & Enchyridij 82. & lib. de gratia Chriſti c. 45. Aug.

Vera pœnitentia à Deo inſpiratur.

QVamvis autem ſemper à Deo vera pœnitentia inſpiretur, attamen per varia media Deus hoc ſuum opus inchoat & perficit. Quoſdam enim Deus ſubitò in alios viros cōmutat, ut Paulū, Matthæum, Magdalenā, alios vero paulatim ad cor revocat, ſuaq; interna ſolū inſpiratione melioris vitæ propoſitum cōcipere facit: nōnullos verò, acrib. monitis, correptionib. adverſitatib., morbis aut periculis, cōgrua prędicatione vel priorū exē-

Variis modis Deus ad pœnitentiam inducit.

plis ad iuſtitiæ deſideriũ inducit. Quoſdam inſuper per graves lapſus, per inopiam ac neceſſitatem, cum in rerum omnium affluentiâ felicique ſucceſſu Deum aſpernarentur, ad converſionem provocat. Communiſſimus autem ille modus eſt, aliiſque ferè permixtus, quo ex pœnarum timore ad veram contritionem pervenitur. Equidem raro contingit, ut veniat fieri volens Chriſtianus, qui non ſit aliquo Dei timore perculſus. Qui enim ſine timore eſt, non poterit iuſtificari. Arbitratur ſiquidem impius, ſibi bonum eſſe, peccato ſervire, atque ſanitatem reputat, quod languere ſe neſcit: ac illecebras peccati, felicitatem opinatur. Quam hominis cæcitatem lex tollit, peccati cognitionem & malitiam, ſuppliciaque in altero ſeculo peccatoribus repoſita oſtendendo, eaque ratione timorem ingerit, pravumque hominis affectum, licet non ſanet, comprimit tamẽ efficiendo, ne ſaltem voluntas in externum opus erumpat, ut ſervili timore aſſuefacta ad non peccandum foris opere, paulatim iuſtitiam diſcat amare; & non metu ac formidine pœnæ à malo abſtinere; ſed amore juſtitiæ. Timor enim inſtar ſetæ linum introducentis ac pertranſeuntis, charitatem inducit. Vnde à Tertulliano *Inſtrumentum pœnitentiæ*, à Baſilio *introductorium ad pietatem* vocatur.

Aug. in Pſ. 32. & tract. 9. in can. Ioannis. Tertul. lib. de util. pœnit. Baſilius in Pſ. 32 Chryſ. hom 7. ſad. Antioch. & 32 in Geneſ. Matth. 3.

AVGETVR vero hic timor conſideratione atrocium ſuppliciorum gehennæ perpetuæ ignis, & fœditatis peccati (cujus maculæ ſolo Filii Dei Sanguine ablui potuerunt) & ponderando, quantis calamitatibus obnoxios faciat, quibus bonis homines ſpoliet. Vnde Ioannes Baptiſta, pœnitentiæ præco, gehennam ſceleribus repoſitam ob oculos ponebat. Paulus Act. 17. & 24. de judicio, de juſtitia Dei, de ſupplicijs impiorum diſſerendo, timorem tantum incuſſit, ut tremefactus Felix præſes fuerit.

Timor ſervilis, bonus & utilis eſt.

ET quamvis ſervilis timor contritionis rationem non abſolvat, eſt tamen gradus ad eam introducendam propinquus. Dum enim conſcientiam æterni incendii pavore flagellat, voluntas peccata, quæ hujus triſtitiæ cauſa ſunt, odiſſe, ac remedium contra tantum malum quærere incipit. Sic autem anxio Dei miſericordia hominem timore perculſum, in ſpem obtinendæ veniæ erigit ab eo, qui *non vult mortem peccatoris, ſed magis, ut conuertatur & vivat*, paulatimque ſpe timorem pellente, amor Dei ſuccedit, qui ſerio ad ſe converſum recipere paratus eſt. Quo tandem amore hominis animus imbutus peccandi voluntatem deponit, necnon peccata deteſtari incipit, non ſolum quia pœnis obnoxios reddunt; verum etiam, quia Deum offendunt, juſtitiamque lædunt. Inde naſcitur ſtudium placandi Deum, commiſſamque in eum injuriam recompenſandi; ac deinde pœnitens ſe ultro divinæ miſericordię paterna caſtigatione flagellandum offert, in quo poſita eſt contritionis conſummatio; quæ non ſemper in ea perfectione alias pœnitentiæ partes antecedit. Sæpe enim ad Sacerdotem timore ſolo adductus, inter confitendum plenius immutatur Sacerdotis miniſterio, docentis, exhortantis vel increpantis; nonnunquam vero iſtud efficitur in abſolutione, quæ ceteris pœnitentiæ partibus ad hanc rem efficacior eſt. Nam operi à ſe inſtituto Chriſtus adeſt, ut pœnitens verbis Sacerdotis Dei miniſtri commotus, vere contritus efficiatur.

EX quibus liquet, quam falſo Lutherus dixerit, timorem ſervilem eſſe malum, quia efficiat hominem hypocritã, magiſq; peccatorem, cum proprius eius

effectus

Digitized by Google

effectus ſit, voluntatem à peccando impedire, aut ſaltem ita coercere, ut in opus externum non prorumpat. Vnde Sapiens: *Timor Domini expellit peccatum:* Et: *Memorare noviſſima tua, & in æternũ non peccabis.* Hinc Deus primum hominem timore mortis à peccando deterruit, Iudæoſq; ſuppliciorum comminatione. Imo & Chriſtus: *Timete*, ait, *eum qui poteſt corpus & animam mittere in gehennam*, Et Apoſtolus: *Noli altum ſapere ſed time.* Rectè ſiquidem timor militi, hoſtes à domo arcenti comparatur, quo adjuti ſancti graves tentationes ſuperarunt, ut Chryſoſt. Baſilius, Auguſtinus, & alii docent.

Conc Trident. ſeſſ. 14 cap. 4. Eccleſ. 1. & 7

Matth. 10. Rom. 11. Chryſ hom. 15. ad Antioch. Baſil in Pſal 33. Aug. lib. 1. de ſerm. Domini in monte c 9.

SIGNA vero ſeriæ pœnitentiæ, converſioniſque ſinceræ deprehendes, ſi opera converſi facias, ſi peccandi conſuetudinẽ, & pro re minima tranſgrediendi mandata Dei facilitatem deponas, ſi non ſolum peccata, ſed & peccandi occaſiones; ſi pericula ſocietateſque, ex quibus te aliquando prolapſum noſti, ſedulo devites; ſi denique à laxioris vitę genere, quæ abſque freno Dei amoris in præceps fertur, caveas. In melius enim commutanda eſt vita, ſed & de præteritis peccatis Deus propitiandus eſt eleemoſynis, oratione, jeiunio, aliiſque miſericordiæ operibus; cunctaque & ſingula peccata mortalia in poſterum declinare pœnitens proponit.

CAP LXXXV.

De confeſſione, ubi, & à quo inſtituta.

Confeſſionis peccatorum inſtitutio.

CONFESSIO interdum Dei laudem, alias peccati agnitionem denotat. Cum autem de Sacramentali confeſſione diſſeritur, Confeſſionis nomine intelligimus peccatorum accuſationem, eo fine Sacerdoti factam, ut ab eorum reatu, virtute clavium Eccleſiæ à Chriſto traditarum, abſolvamur.

QVOD autem Chriſtus Apoſtolis eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus poteſtatem dederit, lapſorum poſt baptiſmum peccata ſibi detecta remittendi, atque retinendi, Eccleſia Catholica ſemper credidit, atque idipſum negantes, hæreticos cenſuit; ut de Montaniſtis atteſtatur Hieron in epiſt. ad Marcel. De Novat. Ambr. lib. 1. de pœnit. c 2. *Aiunt* (inquit) *ſe Domino deferre reverentiam, cui ſoli remittendorum criminum poteſtatem reſervent.* Vnde aiebat Aceſius, ſpem remiſſionis peccatorum à Deo, non à Sacerdotibus eſſe exſpectandam. Quos ſequutus VVicleff docuit, confeſſionem Sacramentalem ex ſola Papæ inſtitutione ortum habere; cui Eraſmus conſentit in Annot. ad 19. c. Act. & Renanus in lib. Tertulliani de Pœnitentia. Quibus Lutherus, Calvinus, & quotquot extant hodie ſectarij, adhærent, negantes, confeſſionem omnium peccatorum eſſe iuris divini; quinimo liberum cuique illa uti; ac ea ſolum enumerare peccata debere, ſuper quibus ſolidum conſolationis fructum requirit.

Novatiani poteſtatem clavium ſuſtulerunt.

CETERVM ex Scripturis colligimus, omnium & ſingulorum peccatorũ confeſſionem, jure divino fidelibus neceſſariam eſſe. Nam Chriſtus Apoſtolis eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus judiciariam poteſtatem abſolvendi & retinendi peccata in foro conſcientiæ dedit, Ioan. 20. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Hæc cum dixiſſet, inſufflavit, & dixit eis: accipite Spiritum Sanctũ, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Vbi externo inſufflationis ſymbolo & claris verbis deſignavit, ſe poteſtatem Apoſtolis ſpiritualem concedere, per quam hominum peccata vice Chriſti

Confeſſio ſingulorum peccatorum neceſſaria iure divino.

condonarent, aut ritinerent, ita ut per eos Spiritus ſanctus vere peccata remitteret, aut retineret, ut notat Cyrillus in Ioan. lib. 12. c. 56. Ambroſius libr. 1. *de pœnitentia*. c 2 *Ius Spiritus ſancti in ſolvendis ligandiſque criminibus eſt*. Ipſum munus Spiritus ſancti, ſit nunc officium Sacerdotis. Iudices enim in cauſis peccatorum à Chriſto Sacerdotes conſtituti ſunt, qui ratamque cælis eorum ſententiam habét: ſententiam vero abſolutionis aut retentionis, niſi ſuper peccato ſibi noto, ferre nequeunt. Quare ſequitur, eos qui à peccatis poſt baptiſmum ſolvi deſiderant, oportere ſacerdoti tanquam ſpirituali medico ſua peccata reſerare. Quæ ignorat enim medicos, non curat.

Sententia abſolutionis vel retentionis exigit peccati notitiam.

Qvod autem per ſolvendi & ligandi poteſtatem nequeat intelligendi miniſterium annunciandi peccatorum remiſſionem pœnitentibus, & iram Dei, condemnationemque impœnitentibus; ex eo patet, quod remittere atque retinere peccata, non ſignificet, denunciare aut declarare, peccata eſſe remiſſa, vel retenta: ſed reipſa per Sacerdotis abſolutionem efficaciter remitti, & per ſententiam retentionis non dimitti. Quid enim aliud eſt *peccata remittere* aut *retinere*, quam *peccata ſolvere*, aut *ligare*: Solvere autem & ligare, ſignificant, reipſa vincula demere aut injicere; non autem atteſtari vel obſignare, hominem reatu peccati eſſe vinctum, aut ab illo ſolutũ, Qui enim à peccato ſolvit, reatum tollit: & qui ligat aut retinet peccata; imponendo ſatisfactionem vere coram Deo obligat, iuxta expreſſa Chriſti verba: *Quorum retinueritis, retenta ſunt*. Ac dicendo, *quorum*, ſignificat Dominus, quod ſententia peccatum retinens, liganſque peccatorem; ad ipſum in particulari peccatorem, ſimulque ad ipſum in ſpecie peccatum, idque ex certa & cognita cauſa deſtinanda ſit. Neque enim quiſquam ligandus eſt, niſi qui tale vinculum promeruit. Nec omnibus indefinitè peccata remitti Dominus voluit ſed iis ſolis, quos Sacerdotes abſolutione dignos judicaverint. Prædicatio autem Evangelica promiſcue omnibus, fidelibus & infidelibus, iuſtis & impiis fieri conſuevit; nec in particulari quemquam ligat aut ſolvit, nec in prædicante actio ponitur, qua peccatum liget aut ſolvat; (Evangelium enim annunciare poteſt etiam mulier:) ex ipſa hominum incredulitate; pravoque affectu condemnatio pœnaque ſequitur. Vnde non prædicantis aut pœnitentis eſſet, ligare aut ſolvere: at peccatorum retentio, non ex ſola peccantium conditione, ſed ex ipſorum retinentium judicio, ſententia, & actione promanat. Conſtituit enim Dominus Apoſtolos, retinentes atque ligantes; retentionemque huiuſmodi ſic fieri diſpoſuit, ut non eſſet generales, ſed certarum ſolummodo perſonarum, quæ proinde iudicio ac diſcretione indigeret. Vnde conſequitur, particularem delictorum confeſſionem jure divino neceſſariam eſſe, ut juxta cuiuſque peccati gravitatem iudicium exerceri, ſatisfactioniſque modus præſcribi queat. Sic Domini verba Ioan. 20. intellexerunt Veteres, contra Novatianos docentes, peccata ex authoritate ac poteſtate à Chriſto acceptà per Sacerdotes remitti vel retineri. Ambr. li. 2 de pœnit. c. 2 & 7 Hier. in ep. ad Heliodor. Innocent. I. in ep. ad Decent. c. 7. Aug. hom. 49 inter 50. & lib 20. de civit. c. 9. *Iudicium datum nullum melius accipiendum videtur, quam id, quod dictum eſt: Quæ ligaveritis* &c. Gregorius homil. 26 in Evangelia. *Principatum ſuperni iudicij ſortiuntur, ut vice Dei peccata quibuſdam retineant, quibuſdam relaxent*. Leo epiſtol. 9. Chryſoſt. libr. 3 de Sacerdotio,

Sacerdotes peccata ſolvunt & retinent.

Poteſtas ligandi eſt iudiciaria.

Peccati confeſſio iure divino neceſſaria.

Ioan. 20.

ſacerdotio, iis qui in terra ſunt, cômiſsũ eſſe dicit, illa, quæ in cælis ſunt, diſpẽſare, ac vice Chriſti vincula, etiã animam obſtringentia, injicere, aut tollere, animaſq; purgare. Similia habet Nazianzenus in oratione ac cives timore perculſos. Aug. vero dicens, *à gemitu columbæ* peccata remitti, nihil aliud vult, quam nemini peccata remitti, extra Eccleſiæ unitatem, puta in ſchiſmate hærenti.

CAP. LXXXVI.

Quod ſingulorum peccatorum confeſsio utiliter ſit à Domino inſtituta.

LICET contritione charitate formata, peccatorũ remiſſio fieri potuerit; attamen, quia pauciſſimi ad eum contritionis gradum perveniſſent, ut facilius hominum ſaluti conſuleretur, placuit miſericordi Deo claves regni cælorum Eccleſiæ miniſtris dare, quarum vi ſua confitentibus peccata cum animi dolore, melioriſque vitæ propoſito condonarentur: ut hac facili via Deo reconciliari homines poſſent, quicumq; poſt baptiſmum in peccata relapſi eſſent. II. Ad pravos mores corruptamque vitæ conſuetudinem emendandam nihil efficacius, quam prudenti, fidelique animarum medico interdum occultas animi cogitationes, facta, dictaque omnia patefacere, qui opera conſilioque adiuvare, convenientiaque vulneribus pharmaca ſuggere poſſit, quibus & præſens morbus ſanetur, & homo in futurum à relapſu præſervetur. III. Confeſſio prodeſt ad publicam honeſtatem, vitæque hominum ſocietatem conſervandam: ea ſiquidem ablata, occultis ſceleribus plena eſſent omnia, quæ tandem peccandi conſuetudine depravati homines, etiam publicè committere non erubeſcerent.

Clavium vis eſt aperire cælum.

Confeſſionis utilitas

Confeſſio peccandi licentiam coercet.

Nunc vero confitendi verecundia improbitatem coercet, ac peccandi deſiderio & licentiæ frenum iniicit. IV. Confeſſio elationis humanæ ſuperbiam frangit, dum hominem homini ſubjicit, arcanaque ſua pandere, occultiſſimorumque veniam poſtulare iubet. Hominem ſeipſum cognoſcere facit, quod perutile eſt. VI. Ad præteritorum errorum ſatisfactionem, futurorumque cautionem pudor hic valet, æternam enim confuſione tẽporali tollit. Peccata equidẽ côfeſſione delentur, ut exẽplo Latronis declarat Climachus gradu IV. ar. 10. cuius peccata calamo cancellari viſa ſunt, quæ in terram proſtratus confitebatur. VII. ad peccata odio proſequenda exſtimulat. VIII. Noxiam peccandi ſecuritatem depellit. IX. Deſperandi occaſionem removet, cum nullum ſit tam enorme peccatum, quod per claves Eccleſiæ remitti non poſſit. Vnde confeſſio non conſciẽtiarum (ut ſectarij blaſphemant) carnificinã eſt, ſed afflictarum conſolatio, quies & inſtructio, cum Dominus ſe ratam in cælis habiturum promiſerit remiſſionem peccatorum, quam ſacerdotes fecerint in terris.

Confeſſio ſuperbiam frangit.

Confeſſio facit ſe noſcere.

Confeſſio peccata delet.

Odium peccati generat.

Poſtremo, conducit plurimum iſta ſingulorum peccatorum confeſſio, ut animarum paſtores ſuarum ovium morbos intelligant, eiſque privatim & publicè convenientia remedia provideant, illaque potiſſimum exſtirpare vitia enitantur, quibus oves ſui gregis obnoxias deprehendunt. Inde fit, ut pleraque facili via per ſacerdotes emendentur, quibus in externo foro iudices obviare nequeunt: dum reſtituuntur oblata: iniuriæ condonantur: pax conciliatur; contractus iniuſti diſſolvuntur; malè icta fœdera diſſociantur; ſcandala removentur, tranquillitas publica conſervatur.

Occultorũ morborum remedium.

Digitized by Google

fungimur,&c. ſignificans, poteſtatem Clavium datam eſſe presbyteris à Domino, ad recōciliandū lapſos Deo. Quod præſtare nequeunt, niſi ex reorum confeſſione didicerint, qua in re divinam majeſtatem læſerint, quomodo diſpoſiti, & ad ſatisfaciendum parati ſint. Non enim pro arbitrio quoslibet reconciliare fas miniſtris eſt; ſed cognita reorum cauſa, dijudicare tenentur, quorum peccata ſint remittenda, & quorum retinenda. Ideoque Iacobus vult, eos, quos peccati letalis conſcientia gravat, confiteri peccata ſua, non ſoli Deo, ſed homini Dei miniſtro. *Confitemini alterutrum,* inquit *peccata veſtra:* qui ſcilicet abſolutione indigetis, confiteamini iis, qui poteſtatem abſolvendi à Domino acceperunt, Laici presbyteris; peccatorum vinculis obſtricti, eis, quibus dictum eſt: *Quorum ſolveritis &c. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Ad quam promiſſionem alludens Ioan. *Si confiteamur,* ait *peccata noſtra, fidelis eſt, & iuſtus, ut remittat nobis peccata noſtra.* Non ait, *ſi confiteamur Deo, nos eſſe peccatores:* ſed, *ſi confiteamur peccata noſtra:* omnia ſcilicet & ſingula. De quibus ſubdit: *Remittet nobis peccata noſtra:* non aliqua, ſed univerſa. Nam *fidelis eſt & iuſtus Deus,* ſtans nimirum promiſſis, nec fidem fallens. Proinde iuxta ſuam promiſſionem & inſtitutionem, ſi quis poſt baptiſmum relapſus peccata ſua presbytero cōfiteatur, & abſolutio nō ab eodem impetret, Deus ratam ſuorum habet miniſtrorum ſententiam, quibus dixit: *Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis.* Nulla vero alia in novo Teſtamento extat aperta Dei promiſſio, de obtinenda peccatorum (à fidelibus poſt baptiſmum) remiſſione, ſi generatim coram Deo ſe peccatores agnoſcant: fruſtraque Dominus Eccleſiæ dediſſet Claves, ſi paſſim alia eſſet via, per quam homines ſolvi à peccatis poſſent: imo falſum eſſet, quod veritas dixit: *Quorum retinueritis, retenta ſunt.* Ex quibus patet, Ioannem de cōfeſſione ſacramentali loquutum, quando fideles ad ſua peccata confitendum hortatur. Quod & ex Clemente epiſt. 1. ad Iacob. colligitur, ubi & confeſſionem non ſoli Deo, ſed & prælato fieri debere ſtatuit, prout & Dionyſius Areopag. in epiſtol. ad Demophilum, obſervatum fuiſſe teſtatur, & libr. Eccleſ. Hierar. c. ult. Iren. quoque libr. 1. cont. Hæreſ. c. 9. & lib. 3. c. 4. Tertul. lib. de Pœniten. Origen. ho. 2. in Levit. ho. 2. in Pſa. 37. & ho. 17. in Luc. Cornelius Papa & Martyr Novatum accedente totius orbis conſenſu, quia negaret, ſacerdotes poſſe lapſorum peccata dimittere, hæreticum pronunciavit: cui conſentiens Cyprianus in ſermone de lapſis ex profeſſo docet, ſacerdotibus non ſolum aperta, ſed etiam occultiſſima peccata eſſe confitenda, ut pœnitentis vita cognoſci queat. Lactant. lib. 4. cap. 17 & 30. *Sciendum eſt, illam eſſe veram Eccleſiam, in qua eſt confeſſio, & pœnitentia.* Hilar: in 16. cap. Matth. & Hieron. in idem ca. 16. dicit, Epiſcopum & Presbyterum ex officio, audita peccatorum varietate, ſolvere aut ligare. Baſilius *in regulis brevioribus,* regula 229. *Sicut medico detegendus eſt morbus, ut convenientem medicinam adhibeat: ita peccatorum confeſſio ſacerdoti facienda.* Eadem ſimilitudine utitur Gregorius Nyſſen. in epi. *ad Epiſcopum Mitylenes,* & oratione *in mulierem peccatricem:* item Pacianus in parænesi *ad pœnitentiam.* Ambr. lib. 2. de Pœnit. c. 6. *Solvit criminum nexus verecunda confeſſio.* Chryſoſto. li. 2. & 3. de ſacerdotio. *Omne iudicium, quod Chriſtus à Patre*

Confitenda ſunt peccata non ſoli Deo, ſed etiam eius miniſtro. Iacob. 5.

1. Epi. c. 1.

Novati hæreſis damnata per Cornelium Papam.

Accepit, in ſacerdotes, communicata poteſtate transfundit. Auguſt. ho. 50. inter 50. Leo epiſt. 80. & 91. docet, confeſſionem pœnitentis non eſſe differendam, quia Iure divino ſit relapſo neceſſaria, Greg. ho. 26. in Evangelia; Beda in 5. c. Iacobus. Bernard. ſer. 16. in Cant. Magiſter ſenten. lib. 4. diſt. 17. univerſique doctores ſcholaſtici tradunt, omnium & ſingulorum peccatorum letalium, quæ poſt diligentem cõnſcientiæ diſcuſſionem occurrũt, confeſſionem ſacramentalem iure divino neceſſariam eſſe. Quod plurima quoque Cõcilia definierunt. Conc. Carthag. III. can. 31. ſtatuens, ut ſecundum peccatorum differentias, Epiſcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur: quod, ſine præmiſſa, fieri nequit. Idem repetitur in Concil. Laodicen. can. 2. in 6. ſynodo can. 102. in I Cabilon. can. 8. in II. Cabilon. con. 2. in Turonen. ca. 22. in Pariſienſi can. 26. in Remenſi can. 12. in Mogunt. ca. 26. in VVormac. cap. 25 in Lateran. c. 21. Conſtan. ſeſſ. 8 Florent. *in inſtructione Armeniorum.* In Trident ſeſſ. 14. can. 6. & 7. *Si quis negaverit, confeſſionem ſacramentalem vel inſtitutam, vel ad ſalutem eſſe neceſſariam iure divino, anathema ſit.* Vnde patet, non ab Innoc. III. (ut calumniantur ſectarij confitendi neceſſitatem inductam, ſed ut ſingulis annis fideles hoc ſalubri remedio uterentur, præceptum eſſe. Nam omnia Concilia uſus cõfeſſionis præceſſit, qui ſane cum oneroſus atque moleſtus ſit, cum oporteat in eo hominem ſacerdoti peccata ſua quantumvis occulta, pudenda, imo exhorrenda detegere, iudicioque ipſius ſtare, mulctamque ab eo iniunctam luere; nũquam populi confitendi legem admiſiſſent, niſi divina inſtitutio & authoritas ad obedientiam eorum animos inclinaſſet, utilitaſque ex divina promiſſione exſpectata ad confitendum invitaſſet.

Gregorius Beda, Bernardus.

Conſtan. Flor. Tridentin. Innoc III. confitendum ſemel in anno præcepit, nõ autem confeſſionem inſtituit.)

REFERT Climacus, gradu IV. quendam vidiſſe deleri ſingula peccata, quæ confitens ſacerdoti exprimeret: Bonavẽtura in vita S. Franciſci cap. 10. ſcribit, eum cuidam militi porſuaſiſſe, ut confiteretur, dum eſſet repentina morte ſubtrahendus. NEQVE hanc privatam confeſſionem Nectarius obrogavit, ſed dũtaxat Publicam, quæ coram teſtibus fiebat, qui audita exprobrare poſtea, vel graviter offendi nonnunquam poterant: uti contigiſſe refert Socrates, dum quædam mulier publice ſua peccata confitens, longius ex diſcreta devotione progreſſa, crimen occultum cum Diacono in Eccleſia perpetratum, coram populo declaraſſe. Nam ex ea flagitii publicatione cum odium Cleri, ſcandalum infirmorum tumultuſque ſubſecuta fuiſſent, viſum eſt Patriarchæ Nectario, hũc ritum, qui occaſione Novatianorum poſt Decii perſecutionem invectus fuerat, abrogare, & unumquemque pœnitentem ſuæ conſcientiæ permittere, ut videlicet privatim ſacerdoti peccata exponeret, qui altiſſimo ſilentio ea tegere deberet, nec illa ullo caſu publicare, aut exprobare poſſet. Cuius ſententiã Chryſoſt. Nectarii ſucceſſor, Orientiſque toti ui Epiſcopi comprobarunt. DVM itaque Chryſoſt. ait, confitendum eſſe ſoli Deo, ſine verborum ſono; de confeſſione loquitur, non prout ordinatur ad ſacramẽtalem abſolutionem, quæ pars eſſentialis pœnitentiæ ſacramenti eſt; ſed de confeſſione illa publica, ut ordinatur ad confuſionem & erubeſcentiam, per quam pœnitens pro pœna ſuis peccatis debita ſatisfaciebat; ac proinde agit de confeſſione, quatenus ad ſatisfactionem pertinet. In eundem ſenſum loquitur Caſſianus collat. 20. c. 8. NEQVE maioris ponderis eſt argumentum ab impoſſibilitate ſupputationis peccatorum deductum.

Peccata cõfeſſione deleri viſa ſunt.

Confeſſio publica ad ſatisfactionem permanens à Nectario ſublata.

Grego. li. 6. epiſt 31. Chryſo ho. 3 ad Hebræos. Hom. 2. in Pſ. 50 Hom. 4. de Lazaro, Hom. de Publicano.

Digitized by Google

deductum: *Delicta enim quis intelligit?* Et, *Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum.* Ea enim ſolum peccata enumeranda ſunt, quæ poſt ſui diligentem diſcuſſionem memoriæ occurrunt. Illa verò diligens diſcuſſio vocatur, quam in rebus gravioribus homines ordinariè adhibere ſolent, ac proinde non minus facilè ſacerdoti, quam ſoli Deo confitentur.

Pſ. 18. 37.

Diſcuſſio qualis neceſſaria.

CAP. LXXXIX.

Vtrum peccata venialia confitenda ſint?

Venialia peccata utrum confitenda

QVIA peccata venialia nos à Dei amicitia non divellunt, variiſque modis præterquam confeſſione ſacerdoti facta, expiari queunt, licet utiliter, non tamen neceſſario confitenda ſunt. Circumſtantiæ vero, quæ peccati ſpeciem commutant, vel notabiliter aggravant, quia ſine illis peccata non integre exponuntur, neque à Iudice plenè agnoſcuntur, aperiendæ ſunt, ut Iudex de peccati gravitate cenſere condignamq; pœnitentiam imponere poſſit. At circumſtantiæ, quæ actus gravitatem non magnopere adaugent, reticeri poſſunt; quamquam ſibi bene conſulant, qui etiã huiuſmodi circumſtantias Confeſſario detegunt, ut & illi, qui peccatis ſolum venialibus obnoxij ſæpe confitentur. Vnde patet, eorum eſſe temerarium judicium, qui quoties cernunt aliquem confiteri, toties letaliter peccaſſe ſentiunt. Quid autem ſit faciendum, quando circumſtantiæ directio in alterius, perſonæ perriculum, aut notabilem infamiam vergit Dominicus Soto in 4. diſt. 18. quæſt. 2. art. 5. tradit.

Circumſtantia peccatorum quando exprimenda.

CAP. XC.

Vtrum mutila confeſsio repetenda ſit?

Mutila cõfeſſio an repetenda.

SI quis ſponte aliquod peccatum mortale, vel circumſtantiam in confeſſione neceſſario exprimendam ſubticuerit, præterquam quod ſe novo ſcelere commaculat, repetere confeſſionem tenetur. At qui ex oblivione, vel ex minus accurata ſuæ conſcientiæ diſcuſſione aliquod peccatum confiteri omiſerit, integre tamen omnia detegere proponens, confeſſionem iterare non tenetur: ſufficiet enim per oblivionem omiſſa quando in memoriam redierint, opportuno tempore confiteri. Nam peccata, quæ diligenter conſcientiam ſcrutanti non occurrunt, eidem confeſſioni incluſa eſſe intelliguntur, pro eiſque oratur: *Ab occultis meis munda me Domine.* Quia tamen non remittuntur, niſi per ſacramentum pœnitentiæ, actu vel voto ſuſceptum, licet homo tunc ignorantia, impotentiaque invincibili excuſetur, occurrente nihilominus eorum recordatione, votum exequi debet, tacitamq; conditionem implere: *Si alia peccata occurrerent, confiterer*; quod ſi remoto impotentiæ impedimento hanc incluſam cõditionem non compleat, non omnia peccata Deo exponendi ſtudium habuiſſe videbitur, ut de peccatis, per contritionem cum ſacramenti voto remiſſis, docet Concilium Tridentinum. VTRVM verò ad communicandum accinctus in Paſchate recordatus peccati gravis omiſſi, teneatur habita confeſſarij copia ſtatim confiteri, an vero poſſit illius confeſſionem in ſequens Paſcha differre; ambigunt nonnulli: at multo erit tutius quam citiſſimè confiteri. Navarrus in Manuali cap. 2. num. 9.

Conc. Trident ſeſſ. 14 cap. 5. & can 7.

CAP. XCI.

Quas conditiones legitima Confeſſio requirat.

nes legitimæ confeſſionis.

Conditiones ad legitimam cōfeſſionem requiſitæ ſexdecim hiſce verſibus continentur: *Sit ſimplex, humilis confeſſio, pura, fidelis: Atq; frequens, nuda & diſcreta, libens, verecūda: Integra, ſecreta, & lachrymabilis, accelerata: Fortis, & accuſans, & ſit parere parata.* Quorum omnium hæc ſumma eſt, ut confitens nudè, ambagibus fucatiſque verbis remotis, ſua peccata detegat, exemplo Achan dicendo: *Sic, & ſic feci.* Quare certa, pro certis: dubia pro dubiis recenſeat. Præterea cum animi ſubmiſſi, modeſtique ſignis confiteatur, flexis genibus, nudo capite, demiſſo in terram vultu, cumque aliis Chriſtianæ humilitatis indiciis. Purè inſuper, ſine rerum impertinentium admixtione & abſque mendacio confitendum eſt. Frequenter quoque, ſicut crebro labimur, abſque excuſatione peccati commiſſi, verbis honeſtis, animo prompto & devoto, narratione verecunda, brevi ac modeſta, quæ interim fortis ac libera ſit, nihil pudore ſupprimens, quod ad peccati naturam pertineat; nullum crimen, cuius adhibita diligentia debita pœnitens recordatur, omittens, aut involuto ſermone tegens. Denique confeſſio ſecreta ſit: ideoque per ipſum peccatorē, non autem per alium, neque ſcripto, ſed verbo fiat, non audiente alio, neque per interpretem, ſi per ſe poſſit, potiſſimum de peccatis occultis, cum ordinariè ſua peccata occulta publicare, ſeipſumque infamare non liceat. Subinde tamen ad culparum caſtigationem, ad ſui humiliationem, ad exemplum diſciplinæ, ad implorando aliorum ſuffragia, vel ad gratiæ Dei commendationem occulta peccata confiteri palam licebit, ut Aug. *in Confeſſio. libris* oſtendit. Similiter in extrema neceſſitate in aquis conſtituto, in littore ſtanti presbytero, vel in . liqua tabula contractæ navis in mari confidēti, aliis audientibus, confiteri fas erit: prout accidiſſe fertur, dum plures fodiſſent puteum, & in imo conſtituti ruina terræ oppreſſi collotenus eſſent, cōfeſſi ſunt, priuſquam omnino terra obruerentur. Rurſus mos obtinuit, ut peſte infecti Confeſſario procul ſtanti, & vulnerati in prœlio morte inſtante, ſociis etiam audientibus confiteantur; ac demum ut pœnitens, ſi Confeſſario aliter nequeat, ſaltem per fidum interpretē ſua peccata exponat; quia licet Chriſtus publicam fieri confeſſionem nō inſtituerit, nec id ſatis conſultè humana lege ſtatueretur, attamen id facere non vetuit, ut Concilium Tridentinum declarat.

Ioſue 7.

Confeſſio verbo, non ſcripto fiat.

Publica cōfeſſio ſubinde licita.

VTRVM verò per literas, ſeu internuncium, (quoniam ea ratione nihil occultè agi poteſt) confeſſario abſenti peccata ſacramentaliter confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem obtinere liceat, aliquando dubitatum fuit; ſed non licere, per Clementem VIII. definitum eſt, qui contrariam aſſertionem uti falſam, temerariam & ſcandaloſam damnavit, ac prohibuit; nec ſolum totam illam propoſitionem, licere confiteri abſenti peccata ſacramentaliter, & abſolutionem obtinere, damnavit; ſed inſuper utramque partem propoſitionis (ſcilicet, licere ſacramentaliter per internuncium vel litteras confiteri peccata; vel etiam ab abſente Confeſſario abſolutionem obtinere) falſam eſſe declaravit, prout ſucceſſorē eius Paulū V. atteſtatum fuiſſe certiſſima relatione accepimus; qui etiam addit, Pontificem non

Cōfeſſio per literas aut per internuntiū abſenti non eſt facienda, nec abſolutio ſacramētalis abſēti danda.

Digitized by Google

non intendiſſe doctrinam ab Auguſtino & veteribus propoſitam reprobare, qua tradunt, licere eum abſolvere, qui cõfeſſarium advocavit; ſed priusquam is veniret obmutuit, aut repẽte loquela privatus fuit. Accuſare ſe (quando poteſt) debet pœnitens vocabili verbo, quod per ſe ordinatur ad proprii conceptus occulti manifeſtationem; non tamen id pertinet ad eſſentiam ſacramenti. Vnde ſignis & nutibus ægrotus, qui aliter nequit, ſicut & mutus præſenti confeſſario ſua peccata detegere tenetur; & per fidum interpretem poteſt quis confiteri ſacerdoti prorſus ignaro idiomatis pœnitentis, ut ex attrito fiat contritus, ſuæque ſaluti hac ratione conſulat. Nec hic confeſſionem omnino deeſſe putandum eſt, quandoquidem fiat, quatenus rerum ſtatus patitur.

Henriquez li. 5. ca. 11.

An liceat ſacramẽtaliter abſolvere, nullo pœnitentia dato ſigno.

CETERUM an repente loquelam & ſenſum, ac omnem intelligentiam deperdens, ſine ullà prævia confeſſione, nulloque ſigno peccati in ordine ad claves, ne vel in communi dato abſolvi poſſit, maiorem habet difficultatem. Cum enim abſolutionis ſententia per modũ judicii ex cauſæ cognitione proferenda ſit, nullaque hic peccatorum confeſſio, vel iudicii materia reperiatur, abſolutionis ſententia impendi nequit; attamẽ per modum ſuffragii abſolutionem adhiberi nihil vetat, incluſa conditione tacita vel expreſſa, *in quantum poſſum, & quatenus capax es*. PRAETEREA confeſſioni formali dolor de commiſſo peccato adeſſe debet, cum propoſito nõ peccandi de cetero, & voto præſtandi cetera, ad rite ſuſcipiendum pœnitentiæ ſacramentum requiſita. Conſultum inſuper eſt, ſtatim confiteri, ne unum peccatum ſuo pondere in alind pertrahat. Neceſſarium vero eſt, nihil præ timore aut verecundia omitti, utque pœnitens ſeipſum accuſet, non Deum, non proximum, non carnem, non mundum, non denique principaliter ipſum dæmonem, cum nemo ſuæ voluntatis arbiter niſi à ſeipſo lædatur. Poſtremo, eius animi pœnitentem eſſe oportet, ut exſequi paratus ſit quod pro peccatis Confeſſarius faciendum iniunxerit.

CAP. XCII.

Vtrum confeſſa peccata ſemel, iterato confitenda ſint?

SI confeſſio nulla fuerit, quia pœnitens non omnia peccata, vel ſaltem circumſtantias moris ſpeciem commutantes ſponte non expreſſerit, vel quia nullum peccati formalem dolorem, neque ſatisfaciendi propoſitum habuerit, aut ſi confeſſarius poteſtate ordinis vel juriſdictionis caruerit, aut impendere abſolutionem noluerit, peccata ſemel expreſſa, iterum ei Confeſſario detegenda erunt, à quo abſolutio petetur. Si autem peccata ſemel verẽ fuerint remiſſa, non erunt neceſſario in confeſſione iterum repetenda, quia ſoluto debito tollitur obligatio iterum ſolvendi. In religionibus tamen quibuſdam, ex ſpeciali ſtatuto, regulares omnes ſubditi in fine anni Prælato ſuo peccata omnia quamvis non reſervata, à quibus per ſingulas hebdomadas aut menſes à Regulari Confeſſario delegatam juriſdictionem a Prælato habente abſoluti fuerunt, iterum confiteri tenentur, quia iuri ſuæ libertatis in iſto renuntiarunt, ſtatutisq; iſtud diſponentibus veluti ex pacto voluntario ſeſe ſubjicerunt.

An & quãdo peccatorum confeſſorum repetitio facienda.

QVAMVIS autem nullà generali lege conſtitutum ſit, ut peccata, à quibus per legitimum confeſſarium abſolutus quiſpiam eſt, repetere teneatur; utrum tamen ſemel aut ſæpius in vita generali

 confeſſione

confeſſione eadem peccata confiteri expediat, meritò QVAERI poteſt. Certum enim videtur, id maximo cum fructu in pleriſque religionibus obſervari. Licet ergo non ſit præceptum omnibus fidelibus, attamen conſultum eſt, ut cum animi magna præparatione aliquando recogitent omnes annos vitæ in amaritudine animæ ſuæ, propriaſque ſpecies atque circumſtantias, gravitatemq; ac numerum peccatorum recolant, hiſque perpenſis, atque Dei beneficiis ſibi collatis, quibus ingrati, ſæpe fuerunt, ingentem in ſe omnium peccatorum deteſtationem excitare ſtudeant, curentq; non ſolũ vitã emendare, Dei omnia præcepta implendo; ſed etiã fructus dignos pœnitentiæ agendo, futuri ſeculi pœnas evadere. Monet attamen ſapienter Dominicus Soto, confeſſionem ſacramentalẽ non eſſe paſſim repetendam, ne Chriſti ſacramentum efficiatur religionis ludibriũ. Secus accidit autẽ in generali peccatoru confeſſione Deo facta, in qua laudabiliter peccata olim remiſſa grato erga Deum animo quotidie recolimus, exemplo Davidis Pſ. 50. *Peccatum meũ contra me eſt ſemper:* Ezechiæ, Iſaiæ 38. Pauli 1. Cor. 15. cap. 21.

Confeſſio generalis an utilis.

CAP XCIII.

De tempore Confeſſionis.

QVo ætatis, annique tempore confiteri oporteat, Dominus lege aliqua non præſcripſit, ſed Eccleſiæ præfectis determinandum cõmiſit. Vnde Conc. Lateran. langueſcente chriſtianorum fervore decrevit, omnes & ſingulos, tam mulieres quam viros, cũ ad diſcretionis annos pervenerint, ſemel in anno debere confiteri. Quo autẽ anni tempore id faciendum ſit, mos in univerſa Eccleſia confitendi, ſacro Quadrageſimæ tempore hactenus cum ingẽti animarum fructu obſervatus, clarè demonſtrat: quem Con. Tridentin. amplectitur. Cuius & Chryſoſtomus meminit homi. 30. in Gen. & hom. 10. in Matthæum.

Semel in anno confitendum.

QVOTIES inſuper mortis periculum imminet, vel rem aliquam tractare aggredimur, quæ hominis ſanctitatem exigit, ut, cum ſacramenta miniſtrare aut percipere volumus, toties cõfitendum eſt. Hinc Tridentina Synodus hortatur futuros coniuges, ut antequã contrahant, peccata confiteantur. Item, ſi quis metuat, ne toto anno confitendi oportunitatem aliam non habeat, puta ſi longam navigationem ſuſcipiat, vel ſi conſcientia dictet, confitendum eſt. Quandocumque inſuper Euchariſtiæ Sacramentum ab illis ſumendum eſt, quos conſcientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam ſe contritos exiſtiment, habita confeſſoris copia, neceſſario præmittenda eſt confeſſio ſacramentalis; ut definit Conc. Tridenti. ſeſſ. 13. can. 11.

Confitendũ imminente periculo mortis. Itẽ, quando ſuſcipienda vel miniſtranda sũt Sacramenta.

QVIA vero à nonnullis ambigi poſſet, utrum religioſo habenti privilegium confeſſiones audiendi, confeſſus teneatur iterum eodem anno ſuo proprio Parocho confiteri? ſciendum eſt, Romanum Pontificem, totius univerſalis Eccleſiæ paſtorem, religioſis privilegium audiendi confeſſiones poſſe concedere, quatenus expediat poteſtatem amplam vel reſtrictam eis tribui, ad eius diſcretionem pertinet, cui Dominus poteſtatem in totam Eccleſiam dedit in ædificationem, non in deſtructionem.

An ſufficiat religioſo privilegiũ habenti ſemel in anno confiteri.

QVIN autem præcepto de annua confeſſione facienda illi ſatis faciant, qui etiam in Quadrageſima vel Paſchæ feſto religioſis Apoſtolico privilegio delegatis confitentur, incunctanter tenendum

rendum eſt, nec huiuſmodi obſtrictos eſſe ad iterandam ſuo Parocho confeſſionem: attamen, quia Paſtoris eſt, vultum ſui pecoris agnoſcere, convenientiſſimum eſt, ut quiſque in anno ſemel ordinario paſtori ſuo conſcientiæ ſuæ ſecreta detegat, ut infirmitatibus ovium congrua medicamenta providere queat; ut docet Tapperus art. 5. quem immeritò reprehendit Henriquez lib. 5. ca. 16 in Gloſſa.

CAP. XCIV.

De Satisfactione.

Satisfactio pœnitentiæ pars.

TERTIA Pœnitentiæ pars eſt, Satisfactio, quæ omni tempore à lapſu medium fuit neceſſariũ ad conſecutionem gloriæ. Nam nullus regnum Dei intrat, niſi plenè à pœna ob culpa debita expurgatus. Non tollitur autem totus reatus pœnæ, niſi per ſatisfactionem compenſata iniuria, Deo per inobedientiam illata. Sicut ergo peccatori neceſſarius eſt dolor de offenſa Dei, ita & propoſitũ compenſandi ac ſatisfaciẽdi.

VOX autem Satisfactionis interdum generatim omnem debiti ſolutionem comprehendit, etiam reſtitutionem. Debitum vero nonnunquam ex damno reipſa illato, alias ex iniurioſa actione in aliquem commiſſa naſcitur; ſed undecumque debitum promanet, modo tantum fiat, quantum juſtitia expoſcit, ſatis fieri dicitur. At ſtrictè accepta ſatisfactio, eſt iniuriæ alicui perſonæ illatæ compẽſatio, in actionibus conſiſtẽs, quas ad æqualitatem juſtitiæ reducit, in eo à reſtitutione diverſa, quæ in rebus verſatur, juſtitiamque, quoad rerum æqualitatem, reparat. Vnde nihil propriè Deo reſtituimus, cum damnum pati nequeat, ſed pro injuriis ei ſatisfacere tenemur, tantum præſtando libereque luendo, quantum irato ad ulciſcendam ſuam iniuriam ſatis eſſe poſſit. Et quidem huiuſmodi compenſatio vel ſecundum perfectam æqualitatem fit, ut dum inter æquales actio contumelioſa per aliam oppoſitam compenſatur, qua tantum honoris rependitur, quantum iniuriæ illatum erat: cujuſmodi ſatisfactio eſt plena & abſoluta. Talem Chriſtus pro Adæ ſuperbia Deo exhibuit, ſe humiliando, Patrique obediendo uſque ad mortem Crucis. Hæc enim actio Filij Dei infinite grati, non minus Deo accepta fuit quam primi parentis elatio diſplicuerat. Et quia Chriſtus non ſolum æqualem ſatisfactionem, ſed etiam ex proprio redemtionis pretium obtulit; ideo rigoroſe ſatisfecit, tantum honorem Deo ſua obedientia præſtando, quãtum contumeliæ Adam ſua inobedientia intulerat.

Debitum ex damno vel iniuria.

EST tamen & alia quædam iuſtitia, quæ non in abſoluta æqualitate, ſed imperfecta conſiſtit mam ab alterius pacto, promiſſione, donatione, necnon acceptatione dependet, cui ſatisfactio iuſta quidem, ſed non rigoroſa correſpõdet. Tali nos iniuriam Deo peccatis factam compenſamus, dum iuxta ipſius beneplacitum ſatisfacimus. Ad huius generis ſatisfactionem pertinet ſacramentalis & canonica ſatisfactio, quæ nihil aliud eſt, quam pœnæ à ſacerdote in foro conſcientiæ impoſitæ, cum propoſito vitæ emendandæ, perſolutio. Nam ſola illa pœna ſacramenti pœnitentiæ pars cenſenda eſt, quæ ex poteſtate clavium ſacerdotis decreto pro menſura delicti imponitur. Sublato enim per Contritionem & Confeſſionem æternæ mortis reatu, plerumque ſupereſt pœna temporalis in altero ſeculo luenda, quam expiamus, redimimus, ac compenſamus ſatisfactione. Id enim Chriſti dono filiis & amicis Dei præſtatur, ut ſicuti gloriam futuræ vitæ pro

Cõc Trident. ſeſſ. 14 ca. 8. & 9.

Digitized by Google

tæ promereri, ita & pro temporali pœna remiſſo peccato adhuc reſtante, ſatisfacere queant.

PORRO quod remiſſa culpa ſæpe remaneat pœnæ temporalis reatus, ex ſcripturis manifeſtiſſimum eſt. Nam Geneſ.2.& 3.atque Rom.5. *Per peccatum mors*. At remiſſo originali peccato remanet moriendi neceſſitas, dolores cõceptus & partus, *iugum grave ſuper filios Adæ*. Quibuſdam mors eſt virtutis exercitium, & tamen ſimul primi peccati pœna; aliis vero eſt tantum ſupplicium, ut impiis & parvulis, qui exercitij non ſunt capaces. Exod.32. poſt condonatum vituli adorati peccatum ait Dominus; *Ego in die ultionis viſitabo & hoc peccatum eorum*, Num.14. dimiſſo murmurationis crimine, Iudæi in deſerto numerati, omnes mortui ſunt, exceptis Ioſue & Caleb. Num.20. Moyſes & Aaron ob diffidentiam, ad moriendum in deſerto condemnantur. Deut.32. Moyſis mors deſcribitur. Ad quem locum alludens David Pſalm.98. ait: *Deus tu propitius fuiſti eis, ulciſcens in omnes adinventiones eorum.* Numero.12. Maria ſeptem dierum leprâ percuſſa eſt. 2.Reg.12. *Tranſtulit Dominus peccatum tuum: veruntamen filius tuus, qui natus eſt tibi, morte morietur*, 2. Reg. 24. poſtquam dimiſſum eſſet peccatum, numerando populum commiſſum, flagellum peſtis ſequutum eſt. 3.Reg.13 Propheta propter inobedientiam ſibi per pœnitentiam remiſſam, à leone interfectus eſt. 1.Cor 11. *à Corripimur, ut non cũ hoc mundo damnemur*. Greg. lib.9 Moral. ca.27. *Deus peccatum delet, ſed inultum nõ deſerit*. Chryſoſtom. hom.5. De Pœnitentia, docet, pœnis poſt remiſſionem peccati à Deo inflictis, magis intendi noſtrã utilitatem; ut ſcilicet cautiores poſtea ſimus, nec tam facile in peccata eadem relabamur, ut Auguſt. in Pſal.50. adverſiculum, *Veritatem dilexiſti*, tradit, & alibi ſæpe.

Remiſſa culpa, ſæpe luenda pœna remanet.

QVOD vero dimiſſa culpa debitum luendæ pœnæ temporariæ non ſolum iſtius vitæ, ſed etiam futuræ ſæpe remaneat, evincit longum exilium animarũ ſanctarum in Limbo & carcere, à quo per Chriſtum ad inferos deſcendentem eductæ ſunt; necnon dilatio reſurrectionis corporum, quæ ab animabus expectuntur. Neque tantum pœna damni in futuro ſeculo peccatum remiſſum vindicari, ſed etiam pœnaa ſenſus docet Apoſtolus aſſerens: *quoſdam ſalvari, ſic tamen quaſi per ignem:* quomodo Apoſtolum intellexit Auguſtinus in Pſalm. 37. Enchirid. cap. 71. & libr. 21. de Civit. cap. 13. & communis eſt totius Eccleſiæ ſententia in Conciliis univerſalibus definita, ut in aſſertione Purgatorij oſtendimus.

Remiſſa culpa ſæpe remanet pœna in altero ſeculo luenda.

CVR autem non ſtatim remiſſa culpa condonetur omnis quoque pœna, plures ſunt cauſæ. I. quoniam divinæ juſtitiæ ratio exigit, ut qui ſciens volenſque cæleſtem patrem offendit, ſine caſtigatione non recipiatur in gratiam. Flagellat enim Deus omnem filium, quem recipit, II. ut peccatum quiſque tanto magis deteſtetur, quanto eius productior eſt pœna, difficiliorque curatio. III. quia ſanato vulnere letali, cicatrices quoque ac reliquiæ plagarum curandæ ſunt. Non enim ſufficit transfixo ſagittam extrahi, ſed inflicta quoque mala affectio ſananda eſt; ſic remiſſo damnationis æternæ reatu, pravæ inclinationes emendandæ ſunt, Id autem ſatisfactoriis pœnis efficitur, quæ flagella, exercitia & medicinæ ſunt. IV. propter exemplum aliorum peccator ab Antiſtite ſatisfactionis ſuæ modum accipit, ut hac diſciplina peccato offenſi diſcant, quomodo vitam inſtituere, pietatemque ſequi debeant. V. ut quam pec-

Cur pœna remaneat culpa remiſſa

Digitized by Google

peccãdo contriſtaverat quis Eccleſiã, ſuo labore, ac doloris teſtimonio lætificet. Vnde antiquitus pro criminibus publicis indici publica pœnitentia conſueverat, ut ceteri timore diſciplinæ perterriti, ſedulo huiuſmodi lapſus caverent. VI. ne propter præſentia bona, & evitanda mala, ſacramenta quærantur, cum illa non ad temporalium, ſed cæleſtium bonorum adeptionem præcipue ſint inſtituta. VII. ut mẽbra Chriſto capiti ſint conformia in pœnarum voluntaria perpeſſione. *Turpe* enim *eſt ſub ſpinoſo capite membrum eſſe delicatum.*

Daniel. 4. 1. *Cor.* 11.

POSTREMO pœnæ ſatisfactoriæ à nobis libere ſuſceptæ, Dei animadverſionẽ ſuppliciaq; nobis repoſita, avertũt. *Dum enim nos punimus, Deus parcit.* 1. Cor. 11.

CAP. XCV.

Quibus operũ generibus Deo ſatisfaciamus.

Opera unde vim ſatisfaciendi accipiant

VT opus ſatisfaciendi vim habeat oportet, ut à ſpiritu Chriſti per gratiam inhabitante profluat. Nã opera, quæ impulſu Spiritus ſancti nondum inhabitantis exercentur, rationem diſpoſitionis ac impetrationis, non autem ſatisfactionis habent. Neceſſarium inſuper eſt, opus ſatisfactorium eſſe pœnale, id eſt, tale, ut natura ſua moleſtiã doloremq; adferat. Huiuſmodi vero triplicia ſunt, Oratio, Ieiunium, Eleemoſyna; quibus Deo exhibemus animi, corporis, & externa bona, triplicique peccatorũ radici, videlicet Concupiſcentiæ, Carnis, Oculorum, atque Superbiæ vitæ, totidẽ medicinas opponimus. Deniq; peccato Deum, proximum, & noſipſos offendimus: quare congruentiſſime Deum oratione placamus, proximo eleemoſynis ſatisfacimus, noſipſos vero ieiunio caſtigamus, ad quod revocantur cilicia, humiliationes, cineres, caſtigationes, & flagella. Ad eleemoſynam vero quæcum quæ in proximi utilitatẽ cedũt, ut omnia miſericordiæ opera.

SVB oratione autem comprehenduntur omnia, quibus Deo laudẽ, gratiarũ actionem, honorem ve deferimus: ut sũt Sacrificia, templorũ ædificatio, & ſimilia. Vnde contritio, ut pœnalis eſt, item confeſſionis actus nonnihil pœnæ temporalis debitæ abolent: interdũ vero ſua intenſione totam quoque remitti impetrant: ut in latrone, Beata Magdalena, Petro amare flente, aliiſque permultis. Hinc ab angelo dictũ eſt: *Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna.* Daniel. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* Pſ. 46. *Invoca me &c. eruam te.* prout exaudivit Manaſſem 2. Paralip. ca. 33 Et quotidie ſe invocantes exaudit.

Tob. 12. *Iſaias* 2.

Quædam pœna abſoluto Deo decreto infligenda.

SCIENDVM tamen hoc eſt, qualdã eſſe tẽporales pœnas, immutabili iudicio Dei decretas, quas nullis precibus avertere, nec ullis operibus redimere poſſimus: qualis pœna mors eſt. *Statutum enim eſt omnibus hominibus ſemel mori.* Talis fuit pœna Moyſi diffidẽtiæ decreta. Itẽ filio Davidis, ex adulterio nato. 2. Reg. 12. Iob. 9 *Deus, cuius iræ nemo reſiſtere poteſt.* Ezech. 14 *Etſi fuerint tres viri iſti in medio eius, Noe, Daniel, & Iob* &c.

CAP. XCVI.

Vtrum pro temporali pœna ex condigno ſatisfacere poſſimus?

Satisfacimus ex condigno pro temporali pœna.

POST remiſſionẽ culpæ, hominẽ Deo iã reconciliatũ poſſe ex cõdigno pro tẽporali reſtante pœna ſatisfacere, Concil. Tridentinũ ſeſſ. 14. can. 13. & ſeſſ. 9. c. 14. ex ſcripturis oſtendit. Luc. 3. *Facite fructus dignos pœnitẽtiæ,* id eſt, ſufficiẽtes ad cõpenſandam iniuriã peccato illatã; ſi nõ ad æqualitatẽ quãtitatis, ſaltẽ proportionis, juxta offenſi acceptionẽ. Iuxta illud: *Peccata tua eleemoſynis redime* Et 2.

Cor. 7. Apoſtolus inter pœnitētiæ fructus vindictam recenſet, hoc eſt, pœnā, quam ex amorē Dei pro admiſſis peccatis fidelis ultro aſſumit, aut à ſacerdote iniunctam obedienter ſuſcipit, ut iniuriam Deo factam compenſet. Cum vero certum ſit, juſtificatum poſſe vitā æternam promereri operibus bonis; conſequitur, eadem opera, dum pœnalia sut, vim ſatisfaciendi pro pœna temporali habere: quod omnium ætatū ſcriptores magno conſenſu docuere. Neque putandum eſt, iſtam ſatisfactionē Chriſti meritum, vel gratuitam peccati remiſſionē obſcurare, cum potius illam cōmendet,

Pſalm 118. cuius tanta vis ſit, ut etiam actionib. juſtificatorum dignitatem tribuat, pro tēporali pœna ſatisfaciendi. Et quēadmodum ſingula unius corporis membra ſuas functiones ad cōmunem omnium partiū utilitatē peragūt: ita qui ad unius Chriſti compagem pertinent, poſſunt mutua onera portare, ac pro ſe invicem Deo ſatisfacere Iuxta illud P. *Particeps ego sū omnium timentium te.* Et illud Chriſti;

Luca 16. *Facite vobis amicos, qui recipiant vos in æterna tabernacula.* Euſ. li. 3. hiſt. c. 17. refert, Ioannē Evangeliſta pro Latronē ſatisfeciſſe. Et Apoſt. ad Eleemoſy. excitans. *In præſenti tempore veſtra abūdātia illorū inopiā ſuppleat, vt & illorū abūdātia veſtra inopiæ ſit ſupplementum.*

2. Cor. 8.

CAP. XCVII.

Vtrum vivi pro mortuis ſatisfacere poſſint?

QVemadmodum vivi in præſenti vita ſibi invicem ſuccerrere, ita quoque viventiū ſuffragiis qui sūt in Domino defuncti, à pœna temporali poſt hanc vitā luēda poſsūt liberari. Iuxta illud: *Sancta ergo & ſalutaris eſt cogitatio, pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolvantur.* Vnde pro omnibus in ſancta ſocietate defunctis, Eccleſia ſupplicationes exhibet; ut quibus ad iſta deſūt parentes, aut filii, aut quicumq; cognati, ab una eius ſuccurratur Matre cōmuni. Sacrificia enim pro defunctis, non valde malis propitiationes ſunt, ac quibuſdā proſunt, ut plena ſit remiſſio, aut certè tolerabilior, breviorq; fiat ipſa dānatio, ſeu pœna ibi luenda; ut latius in tract. De purgatorio demonſtratum eſt.

De Indulgentiis.

Indulgentiæ proſunt vivis & defunctis.

MAgno inſuper conſenſu Catholici ſcriptores tradunt, reatum pœnæ temporalis alterius vitæ per Indulgentias tolli quoque poſſe, dū videlicet Eccleſiaſtica poteſtate obligatio debiti ſolvitur, ſive cōdonando, ſive theſaurū Eccleſiæ, accepta à Chriſto authoritate, alicui diſpenſando & applicando; quomodo Apoſtolus partem iniunctæ pœnitentiæ inceſtuoſo in Chriſti nomine donavit; & Cyprianus nonnullos ante plenā ſatisfactionem recōciliavit; aliique Patres & Cōcilia paſſim docent, Eccleſiam de iniunctis aut iniūgendis pœnitentis aliquid poſſe relaxare, cuius ſolutionem factam in terris, Chriſtus ratam habeat in cælis. Ad clavis enim officium pertinet, cuncta regni cæleſtis impedimenta ſubmovere, ac proinde omne vinculum animam recōciliati peccatoris obſtrictā tenenr, ac ab ingreſſu cæli remorans, diſſolvere; ut in Con. Lateran. Conſtant. ac Tridentino definitum eſt. At vivis indulgentiæ per modū abſolutionis cōferūtur, defunctus autē per modū ſuffragii; hoc eſt, judiciali authoritate vivi ſolvūtur; ſed ex ſimplici cōmiſſione à Chriſto facta, theſaurus eccleſiæ defunctis diſpenſatur.

Nec putandum eſt, Indulgentias pœnitentiæ ſtudium enervare, quia digni pœnitentiæ fructus aguntur, quādo pœnitens

Aug. hom. int. 50.

nitens iuxta ſacerdotum arbitrium opera pœnalia facit, ab eiſdemque ſatiſfactionis ſuæ modum accipit. Dum igitur aliquis præſtat, quod ad obtinendũ indulgentias Chriſti vicarius iniungit, tũc pœnitentiæ dignos fructus agere cẽſendus eſt. Tertia enim Pœnitentiæ pars eſt, Satisfactio pro peccatis, ſecundum arbitrium ſacerdotis, qui licet interdum levia pro aſſequenda plena indulgentia imponere videatur; attamen ſpectato fine ac modo, parva in ſe cõſiderata, eximiam quandam pietatis, virtuſq; excellentiam continent. Minima equidem fidei, pietatiſque ſymbola, ut ex obedientia, humili animo, Chriſti & proximorum amore in unitate eccleſiæ, ad teſtificandum, quidnam de Petri Cathedra, Romanaq; religione ſentiamus, exercentur, plurimũ habent momenti apud Deum: ut opera Magdalenæ, Publicani, Latronis in cruce, cõvincunt, quorum intuitu plena peccatorum indulgẽtia à Deo conceſſa fuit; ut grandia petẽtibus cum ſervis Naaman Syri dicere poſſimus; *Si rem grandem præcepiſſet Põtifex, facere oportuerat: quãto magis hæc modica, quæ pro animi purgatione requirit.*

Conc. Florent. Satisfactionis utilitas.

CAP XCVIII.

De formali parte Sacramenti Pœnitentiæ.

Abſolutio formalis eſt pœnitentiæ pars.

FOrmalis Sacramenti pœnitentiæ pars, in qua ipſius præcipue vis ſita eſt, in illis miniſtri verbis poſita eſt; *Ego te abſolvo ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti:* quibus licet de more Eccleſiæ preces quædam laudabiliter adhibeantur, ad ipſius tamen formæ eſſentiam non ſpectant, neque ad ſacramenti adminiſtrationem neceſſariæ ſunt.

EXPEDIT autem, huius ſacramenti formam eſſe ſimpliciſſimam, & ad Chriſti verba ſacramentum hoc inſtituentis proxime accedentem: *Quorum remiſeritis peccata &c. Quæcumque ſolveritis &c.* ut pœnitens iudicio ſacerdotis peccata ſibi eſſe remiſſa intelligat. Proinde cavendum eſt, ne adiectis clauſulis abſolutionis forma involvatur, eiſque efficiatur, ut neque pœnitens, an ſacramentum acceperit, neque Sacerdos, an miniſtraverit ſciat.

Ioan. 20. Matth.

Precatiunculæ autem adiunctæ: *Miſereatur &c. Indulgentiam &c.* Item, *Dominus noſter Ieſus &c.* licet abſolute non ſint neceſſariæ, attamen tam confitentis quam abſolventis ſacerdotis animum in Deum erigunt, ac utrumque admonent, unde peccatorũ remiſſio ſperari, & quid homini in hoc recõciliationis miniſterio, quid autẽ Deo tribuendum habeat. Nam abſolutio à peccatis, voce quidem humana, ſed ea veluti inſtrumento utente Deo peragitur, cuius virtute principaliter, ac Chriſti merito peccata dimittuntur.

PRECES itaque abſolutioni adiunctæ, peccatorum remiſſionem non efficiunt, ſed pœnitenti ſuffragantur, eique veniam impetrant. Quo & manuum impoſitio pertinet, quæ iuxta B. Auguſtinum nihil aliud eſt, quam oratio ſuper hominem.

Satisfactio ſolet ante abſolutionẽ olim peragi.

PRAEMITTI quoque abſolutio ab excommunicatione conſuevit: ſi vero quis excommunicationis maioris vinculo ſit obſtrictus, à quo Sacerdos, abſolvendi poteſtatem non habeat, ad ſuperiorem remittet, excepto caſu extremæ neceſſitatis; quo occurente quilibet ſacerdos ab omnibus cenſuris & peccatis quemlibet pœnitentem abſolvere poteſt.

IN primitiva vero Eccleſia, priuſquam beneficium abſolutionis impenderetur.

Digitized by Google

deretur, ſatisfactio imponi ac peragi ſolet, qua pœnitens ad impetrandam plenã peccatorũ remiſſionẽ diſponeretur: nunc vero ante quidẽ reconciliationem Satisfactio iniungitur, ſed ut poſt abſolutionem peragatur, qua proinde pro reſtan e temporali pœnâ ex condigno ſatisfieri poteſt.

EST autem abſolutio ſacerdotis in pœnitentiæ ſacramento actus judicialis, non autem nudum miniſterium declarandi, peccata eſſe remiſſa. Vnde ſequitur, præter ordinis poteſtatẽ, ſacerdoti neceſſariã eſſe ordinariã vel delegatã juriſdictionẽ, ut validè abſolvere queat.

Ordinariam porrò Epiſcopi juriſdictionem habent, quibus ex proprio officio animarum cura incumbit; delegatam vero Decani, Parochi, Religioſi, & ſacerdotes omnes, qui ad opitulandũ Epiſcopis, hac in parte legitimè ſunt aſſũpti. Pontifex autem Romanus, quia omnium Chriſtianorum paſtor eſt, quibus vult, generalem, omnes omnino cõfiteri volentes, abſolvendi poteſtatẽ tribuere poteſt. Qualẽ certis religioſorum perſonis indultam videmus. Secluſo autem pontificis privilegio, ſacerdotes non latiorem ſuæ poteſtatis uſũ obtinent, quã permiſerit ille, ſine cuius mandato nihil omnino in ipſius populo ligare, aut ſolvere potuiſſent. Vnde conſequitur, Epiſcopos jus habere caſus certos ſibi reſervandi, non ſolum quoad externã politiã, ſed quà vere fiat, quo minus ſacerdos à reſervatis abſolvere poſſit eo, quod materia judicii legitima ei deſit.

Pontifex omnium Chriſtianorũ paſtor

Vtile autem viſũ eſt olim Eccleſiæ, ut atrociora quædam crimina Pontificis, & Epiſcoporum judicio reſervarentur, excepto tamen neceſſitatis articulo, in quo tum à peccatis quibuſcumque, quã à cenſuris abſolvendi poteſtatem cuilibet ſacerdoti cõmiſerunt: extra quem articulum cum nihil in reſervatis caſib. poſſint, id unũ agant, ut pœnitẽtes reſervatis caſib. obnoxios, ad legitimos judices pro abſolutionis beneficio accedant.

Concil Triden. ſeſſ 14 can. 11. & cap 7.

CAP. XCIX.

De Cenſuris Eccleſiaſticis.

CVm præter ſacramentalẽ peccatorũ abſolutionem reperiatur in Eccleſia poteſtas ligandi & ſolvendi in exteriore foro, quæ etiã claviũ nomine continetur, oportunè hic de cẽſuris Eccleſiaſticis nõnulla ſubiiciemus, quæ ſunt, Excõmunicatio, Suſpenſio, Depoſitio, Degradatio, Irregularitas, Interdictũ, & Intruſio in carcerẽ aut monaſteriũ. Non congruit autem Eccleſiaſticæ manſuetudini ſanguinis effuſio, multò minus inflictio mortis. Non equidem abſque myſterii ſignificatione Petro dictũ eſt: *Reconde gladium in vaginam tuam.*

Cenſura eccleſiaſtica.

Excõmunicatio autem duplex eſt: maior, & minor. Maior cenſura eſt, qua baptizatus ſacramentorũ tã activa quã paſſiva cõmunione, hominum fidelium convictu, cõmuniũque Eccleſiæ ſuffragiorum fructu privatur. Quod .n. in civili republica exiliũ, bonorũque amiſſio, hoc in Eccleſia eſt Excõmunicatio, qua prælati authoritate à Chriſto data refractarios Eccleſiæ filios ab Eccleſiæ compage reſecant, ut tanquam ethnici, hoc eſt, à ſocietate Chriſtiana extranei habeantur. Ac ne quis opinaretur, excõmunicationẽ ad externam tantũ diſciplinã pertinere, animâque rei ſpirituali vinculo non obſtringere, ſubiunxit Dominus: *Quæcumque ligaveritis ſuper terrã, erunt ligata in cælo,* ſignificans, excõmunicationis vinculũ animã ipſã obligare. Vnde Apoſtolus inceſtuoſũ Corin. Satanæ traditurus, ait, ſe id non humana, ſed authoritate divina inſtructum aggredi.

Excommunicatio maior

Matt. 18.

1. Corin. 5.

aggredi.

aggredi: *Iam*(ait)*iudicavi eũ qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti,tradere huiuſmodi hominẽ Satanæ.* Quibus verbis ſignificat, ſe hoc iudicium in nomine,virtute,ac authoritate Domini Ieſu Chriſti exercere; atq, in Excõmunicatione adũbrari aliquouſque extremũ illud Iudiciũ, in quo Chriſtus hœdos ab ovibus ſeparabit, ligatiſque manib. ac pedibus in infernũ trahẽ los Satanæ tradet. Nã excõmunicatio,à fideliũ conſortio ſeparat, & foris ligat, lupor umque incurſibus obnoxiã ovẽ extra ovile exponit. Vnde *ſpiritualis gladius* & *mucro* vocatur.

Matth.25.

Proſper li. 2. de vita contemplat ca.7.

In veteri lege præfigurata fuit excommunicatio per eiectionẽ corporalẽ ex ſynagoga, Io. 9. & 12 Ex quo more Polydorus li.4. de Invent. rerũ c.12. falsò arbitratur,excõmunicationis cenſuram emanaſſe. Cæſar li. 6.de bello Gallico ſcribit,Druydes apud Gallos, rebellibus interdixiſſe ſacrificia.Ac ipſum Ius naturæ dictat,partẽ corpori noxiã eſſe reſecandã:civẽ pernicioſũ urbe pellendũ,ac in exiliũ tranſmittendũ: contumacẽ ad obedientiã pœnis cõpellendum. Quantis autẽ bonis excõmunicatus careat,intelliget,qui bona ex fideliũ cõmunione provenientia expenderit. Sicuti enim in corpore humano ſingula corporis membra functiones ſuas incõmune conferunt;nã oculi vident, dẽtes ſcindunt,& manducant, venter cibos recipit &c. ad utilitatẽ aliarũ partium: ita in myſtico Chriſti corpore a capite Chriſto,& eius miniſtris unicuiq; mẽbro neceſſaria diſpenſantur,cibus videlicet animarũ,doctrina, ſacramẽta,preces,ſollicitudo,& cetera Eccleſiæ bona: his vero excõmunicati privãtur.Quib. accedit, quod Chriſtus populũ ſuũ ſingulari ratione vivificet,regat, protegat, donis variis repleat, ut exẽplo nubis Iſraeliticũ populũ cõtra æſtũ adumbrantis illuſtrat Chryſ.Innoc. verò I. ep. 9. apud Aug.exẽplo paſtoris,qui oves ſcabioſas medicamẽtis fovet,urit,ſecat,pabulo reficit,ut ſanet: ita Eccleſiæ paſtor pro ſubditis etiã improbis,orat,corripit omnemq; operã adhibet,ut ad ſanã mẽtem revocet;qua paſtorali cura nõ fruũtur,qui excommunicati ſunt.Vnde Auguſtinus hanc pœnam graviorem eſſe ſcribit,quam ſi quis feriretur gladio,flammis abſumeretur,feris ſubigeretur.Nam *Deum non habebit patrem,qui Eccleſiam non habuerit matrẽ.* Poſtremo hæc maior excõmunicatio à divinis officijs excludit, à beneficiis,electionibus, poſtulatione, nominatione, & gratutis quibuſcumque ſedis Apoſtolicæ reſcriptis, à cõvictu,cõmercioque fideliũ;qui etiã denũciatos vitare ſub ejuſdem cenſuræ pœna (niſi legitima eos cauſa excuſet)tenẽtur, & poſt mortem Eccleſiaſtica ſepultura, fructuque ſuffragiorum Eccleſiæ privat. Excommunicatio vero minor,eſt cẽſura Eccleſiaſtica,hominem omniũ ſacramẽtorum paſſiva participatione privãs: de qua frequenter Canones & Veteres loquuntur.Huius excõmunicationis typus fuit,immũditia legalis,ob quã ex caſtris, & ſacrificiorũ legalium perceptione aliquis excludebatur. Cuius vinculum tollere poteſt omnis,qui peccatum letale remittere poteſt: ut & maiorem excommunicationem generatim latam & non reſervatã.Speciatim vero in aliquẽ inflictam,ſolus is,qui eam tulit,aut illo ſuperior abſolvere poteſt,niſi mortis periculum,morbus,ætas,ſexus, aut grande aliud diſpendium,aliud exigat.

Excommunicationis effectus.

Hom 5 in ad Timoth.

Excõmunicatio minor.

Qvia vero ſi ex levi cauſa, temere ac promiſcue hæc gravis pœna infligatur, homines eam magis contemnant, quam reformident;ideo provide Concil,Trident.ſtatuit, non eſſe procedendum per excommunicationem,niſi pro gravi& neceſſaria cauſa diligenter ac ma-

turè diſcuſſa, potiſſimumque, dum in reũ neque perſonalis, neque realis exſecutio fieri poterit; alioqui per mulctas pecuniarias piis locis applicandas, vel per acceptionem pignorum, perſonarumve detentionem, aut beneficiorum privationem, aliaque iuris remedia procedẽdum eſt. Quibus modis deficientibus, iudex in contumaces excommunicationis mucrone uti poterit, bina tamen præmiſſa monitione ſaltem per edictum ut peccator contumax, qui aliter emendari nequit, hoc tanto periculo commotus, ad pœnitentiam redeat, & ſpiritus in die Domini ſalvus fiat. DE injuſta porro excommunicatione ſciendum eſt, quod, ſi ex odio vel ira Iudicis ſubexiſtente, ſed tamen legitima cauſa, & ſecundum iuris ordinem pronunciata ſit, effectum ſortiatur: prout & ſi prætermiſſo Iuris ordine, canonibus præfixo, ſed ad eſſentiam minime requiſito feratur; ut ſi monitio bina vel terna, aut una ſaltem cum debitis intervallis, aut non in ſcriptis pronuncietur; licet talis excõmunicatio ſit iniuſta, nõ tamẽ eſt nulla. Si vero ex parte cauſæ iniuſta excõmunicatio ſit, quia nõ feratur pro alicuius proprio peccato, vel non pro mortali, aut non coniuncto contumaciæ, vel in innocentem falſis teſtimoniis de crimine convictum; nulla quidem eſt in ſe excommunicatio coram Deo, nec excommunicatus ea læditur in ſpiritualibus bonis; attamen, niſi huiuſmodi ſententia manifeſtum errorem contineat, propter ſcandali periculum in exteriore foro ei parendum eſt, ne poteſtas Eccleſiaſtica vilipendi putetur. Vnde Gregorius rectè dixit, Paſtoris ſententiam, ſive iuſta ſit, ſive iniuſta, ſemper eſſe pertimeſcendam, *11. quaſt. 3.*

CAP. C.

Qui excommunicare poſſint?

Quorum ſit excommunicare.

EXcommunicandi poteſtas Eccleſiaſticam regiminis Eccleſiæ Iuriſdictionem conſequitur: unde prælatis Eccleſiæ convenit, quorum officium eſt, in foro exteriore, de agendis & omittendis, quoad ea, quæ religionẽ animæque ſalutem concernunt, iudicare, delicta publica coercere, iuſtaque animadverſione punire. Iuxta illud Matth. 18: *Amen dico vobis: Quæcumque alligaveritis ſuper terram: erunt ligata & in cælo: & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erũt ſoluta & in cælo.* Cuius quidem poteſtatis plenitudinem, Apoſtolo Petro, ad omnes in officio paſtorali ſucceſſores, ordinario iure tranſituram Dominus commiſit Ioannis 21. dicens ei: *Paſce oves meas*, id eſt, *rege, inſtar boni paſtoris, cuius eſt ſalubria paſcua ovibus providere, noxia devitare, morbos ovium curare contra luporum inſidias tueri, urere, ſecare, morbidam ovem, ne alias ſuo contagio inficiat, ſeparare.* Non enim in hac paſtorali poteſtate tantum Sacramentorum conficiendorum ac diſpenſandorum, verbique Dei miniſterium continetur, ſed inſuper condendarum legum iudicandi de vera, falſaque doctrina & moribus, unaque corripiendi, vindicandi, puniendi, excommunicandique poteſtas. Quam minime habent, quibus ſolum tributa eſt conficiendi diſpenſandique Sacramenta, verbique Dei annunciandi poteſtas.

QVIBVS autem à Petro, ejuſque ſucceſſore Pontifice Romano poteſtas Eccl.

Eccleſiam regendi, etiam in exteriore foro committiur, eiſdem authoritas excommunicandi datur, ut Epiſcopis, Officialibus, Abbatibus, aliiſque Eccleſiæ prælatis. Hi enim ſubditos excommunicare queunt: eorum autem vicarii ex commiſſione, in quibus clericalis, non autem ordinis poteſtas neceſſaria eſt. Simplici namque Clerico juriſdictionis authoritas tribui poteſt. Vnde confirmari poſt electionem Epiſcopi. poſſunt excommunicare, alioſque ad eandem functionem delegare. Qui vero non ſolum judicandi, ſed etiam leges ferendi poteſtatem obtinent, non ſolum per ſententiam, ut Iudices, ſed etiam per legem ſeu conſtitutionem, ut legislatores, excommunicare poſſunt. Quare Parochi, aliique ſimplices presbyteri, quibus ſolum in Pœnitentiæ foro commiſſa eſt iuriſdictio, cenſuris uti nequeunt.

Authoritas iuriſdictionis clerico poteſt committi.

Per ſententiam & per legem fertur excommunicatio.

EST autem differentia inter excommunicationem ab homine, & à lege latam, quod illa mortuo, vel a jure ſuſpenſo authore non perduret; hæc verò permaneat: deinde à iure & canone, tam pro futuris, quam præſentibus culpis excommunicatio ferri poteſt, atque tam ſpecialiter, quam generaliter; nec ſolum purè, ſed & ſub conditione, qua demum adveniente vires exſerat; ſed ab homine, non niſi ob præſentem culpam ſubditi fertur. Nam excommunicare, actus eſt iudicialis, vim coactivam involvens, proinde non in ſeipſum, neque in æqualem vel ſuperiorem, ſed in ſolum fieri poteſt ſubditum.

CVM Chriſtus univerſas ſuas oves Petro, eiuſque ſucceſſoribus paſcendas commiſerit; & cum ligandi ſolvendique poteſtatem dedit, nullum omnino fidelem à Petri poteſtate ſubduxerit; planè conſequitur, Romanum Pontificem ex iuſtis cauſis poſſe quemlibet Chriſtianum Principem etiam, ac Imperatorem excommunicare. Qui enim negat, ſe vinculo Eccleſiæ ligari poſſe, reſtat, ut etiam fateatur, ſe ab Eccleſia poteſtate abſolvi non poſſe. Quod quiſquis ſenſerit, à Chriſto, eiuſque ſponſa Eccleſia ſe abſciſſum alienumque oſtendit; ut ratiocinatur Gregorius VII. (teſte Platina in eius vita) qui Henricum III. Imperatorem excommunicavit, ac Imperatoriá regiaque adminiſtratione deiecit, eiuſque ſubditos à fidelitatis juramento abſolvit, cui & pœnitenti tandem communionem, ſed non regnum reſtituit. Vrbanus quoque II. Regem Galitiæ, propter Epiſcopum in carceres coniectum, excommunicaverit; & Adrianus IV. Guilielmum Regem Siciliæ, ſubditoſque à Sacramento ei præſtito liberavit; Alexander III. Fredericum II. Imperatorem anathemate percuſſum, Imperiali dignitate privavit; cujus ſententiam Gregorius IX. comprobavit; Ioannes autem XXIII. Bavaro ſacris interdixit: cuius ſententiam Benedictus XII. confirmavit. Gregorius XI. Florentinos interdicto ſubiecit. Alexander V. Ladislaum Regno privavit, Clemens VII. Henricum VIII. Angliæ Regem ab Eccleſia reſecuit; Sixtus V. Henricum III. Franciæ Regem, ob Cardinalis Guiſii cædem excommunicavit; & Paulus V. Venetos interdicto ſubiecit, nec niſi correctos abſolvit.

Ioan. 21

Platina in vita.

QVOD autem etiam Imperatores excommunicationis vinculo ligentur, piè agnovit Theodoſius Magnus, qui ab Epiſcopo Ambroſio ab Eccleſia ſeparatus ob cædem Theſſalonicæ patratam, confeſſus eſt, authoritate Sacerdotali cælum

ſibi

ſibi clauſum, ſpiritualiaq; vincula iniecta, à quib humiliter abſolvi popoſcit. Quā Sacerdotū in omnes Principes Chriſtianos authoritatē Apoſtolus ad Titum ſubindicat, dū Epiſcopo ſcribit: *Argue cū omni imperio: nemo te contēnat.* Vnde ſequitur etiā Imperatorē & Regem fidelē, Epiſcopū cū imperio monentem audire, non contēnere debere. Nam & in veteri
1. Reg. 15. lege Saul, quia Samuelis verba opere nō adimplevit, à regno excidit. Similiter
2. Reg. 15. Ozias, ſacerdotale munus involans, ab Azaria Pontifice templo pulſus, regnoq; exutus eſt. Ab Heliſæo autem Iehu in regem inunctus eſt, dato ei mandato, ut
2. Paral. 2. impiiſſimi regis Achab & Ieſabelis poſteritatem deleret. A Iojada Pontifice,
3. Reg. 9. Athalia regno & vita privata fuit.

3. Reg. 11. QVOD vero hæc juxta formā regiminis à Deo tunc inſtitutā, geſta fuerint, inde patet, quod ſupremū de cōtroverſiis religionis judiciū Pōtifici, nō Regi deferatur, Deut. 13. & 17. Vbi neceſſitas parē
Malachia 2. di Sacerdotis decreto, Regi omnibuſque alijs imponitur. Cavet. n. lex, ne princeps legi ſe præponat, neve quidquam præter PōtificisLeviticiq; magiſtratus ſententiā faceret, à quibus tā librū legis, quā ejuſdē interpretationem accipere jubebatur.

QVEMADMODVM enim Iſraeliticū populum Deus per Moyſen & Aaron Sacerdotes ſuos de Aegypto liberavit, legibuſq; per eos datis ad pietatem informavit; ita & poſt illorū obitū, ducē populi Ioſue omnia ex arbitrio Eleazari Sacerdotis facere juſſit, ac poſtea Phinees uſq; ad Heli: cujus familia rejecta, Prophetas Deus excitavit, qui populū rege
1. Reg. 8. & 15. rēt, Deique nutu reges inungerent ac deſtituerent, conſilijſque adjuvarent, necnō à Dei lege aberrantes forti animo increparent; ac ſi res ita depoſceret, etiam regno deturbarent. Huiuſmodi fuere Samuel, Nathan, Semei, Micheas, Helias, Eliſæus, Ioiadas, Mathatias, Machabæi, qui Antiochum regem ob tyrannidem regno ſpoliarunt. Hanc legis Dei ordina 2. Paral. 19
tionem ſequutus rex pius Ioſaphat, ſuos Chryſo. hi.
miniſtros de civilibus cauſis, Sacerdotes 4. & 5. de
autē de quæſtionibus legis iudicare vo verbis Iſaia
lu it. Quē imitati ſunt Imperatores, Regeſq; ōnes Chriſtiani ab Eccleſiæ unitate per apertā hæreſim aut ſchiſma nō divi ...

CAP. CI.

Cuius ſit, abſolvere ab excommunicatione.

A Minore excōmunicatione abſolvit, quiſquis peccata letalia remittere poteſt. A maiore vero excommunicatione, ab homine lata, Iudex qui inflixit, eoque ſuperior abſolvere poterit. Ab excōmunicatione vero à jure lata, niſi abſolutio Papæ vel Epiſcopo reſervetur ab omni habente iuriſdictionē in foro conſcientiæ impendi poteſt. *Quis ab excommunicatione abſolvat.*

QVAE autem cenſuræ ſoli Pontifici, aut Epiſcopis reſerventur, ex Bulla Cœnæ Domini, cōſtitutionibusq; provincialiū Cōciliorum diſcere licet. In articulo tamen neceſſitatis, cuilibet Sacerdoti pœnitētē ab omnib. peccatis & cēſuris abſolvere fas eſt, illa tamē adhibita cautione, ut huiuſmodi pœnitens ſe, neceſſitatis articulo, legitimoque impedimento ceſſante promittat, ei à quo ligatus fuerat, ſatisfacturum.

Forma vero Abſolutionis ab excōmunicatione, non eſt perinde certa, ut à peccatis: ideoque his aut æquivalentib. verbis fieri poteſt: *Abſolvo te à vinculo excōmunicationis. Reſtituo te cōmunioni fideliū & Sacramētis Eccleſiæ.* Poteſtq; abſolutio impēdi abſēti, quin & per literas, imo etiam invito & reluctāti. Cū. n. excōmunicatio pœna, nō culpa ſit, & ad Eccleſiæ regimē pertineat, ſicut invito pōt infligi, ita etiā tolli, quin & abſolutio ab excōmunicatione, nō autē a peccatis; & irretitus pluribus excōmunicationibus, ab una, permanente altera, poteſt abſolvi.

CAP.

CAP. CII.

De minoribus Eccleſiæ cenſuris.

SVNT & aliæ minores Eccleſiaſticæ cenſurę, ſub excommunicandi poteſtate comprehenſæ, quales ſunt, Suſpenſio, Depoſitio, Degradatio, Irregularitas, Interdictum, Ceſſatio à diuinis, Intruſio in monaſterium, aut in carcerem.

Suſpenſionis effectus. SVSPENSIO impedit executionem ordinum, officiorum atque juriſdictionis. Vnde ſi quis ſuſpenſus à diuinis vel officio, contra faciat, letaliter peccat. Dumque minora interdicuntur, maiora quoque interdicta intelliguntur, non autem vice verſa. Poteſt autem ſuſpendi, quiſquis excommunicari poteſt. Suſpendere autē is poteſt, qui per cenſurā cogere valet. Ferenda eſt autem ſuſpenſio in ſcriptis, monitione pręmiſſa. Porrò abſoluit à ſuſpenſione, qui eam tulit, aut eo ſuperior, verbo, *Reuoco*, aut *Remoueo*, vel *Abſoluo à tali ſententia.* Contingit autem ſuſpenſio à clerico, per concubinatum notorium, per duelli oblationem, vel ſuſceptionem: item, ſi quis extra tempora vel abſque legitima ætate, non habita legitima diſpenſatione ordinetur, vel ab Epiſcopo non ſuo abſque dimiſſione, aut ab excommunicato, vel per ſymoniam, necnon admittendo ad Sacramenta interdicti tempore, vel ad profeſſionem, anno probationis nondum expleto.

Interdictum quid. INTERDICTVM eſt, Eccleſiaſtica cenſura, qua Sacramentorum adminiſtratio, aut diuinorum officiorum celebratio, vel aliquorum ſpiritualium executio in aliqua terra, vel certa Eccleſia, vel denique quibuſdam perſonis interdicitur. Et ſi omnia ſpiritualia, excepto Baptiſmo & Pœnitentia prohibeantur, *Strictum* dicitur: ſi verò quædam tantùm vetentur, *largum* vocatur.

Triplex interdictum. TRIPLEX autem eſt interdictum: *Locale tantùm*, quo ſolus locus interdicitur *Perſonale tantùm*, quo Clerus: *Locale & Perſonale*, quo locus & Clerus interdicuntur. Quodlibet inſuper horum, eſt aut generale, vt cum tota vrbs, populus aut prouincia; vel ſpeciale, vt cum aliqua tantùm Eccleſia in vrbe, vel certa perſona, pluresue in vno delicto conſortes nominantur.

AD interdicti obſeruationem tenetur quis, poſtquam contra perſonam collegium, aut certum locum, populum, aut prouinciam à iudice ſpecialiter & expreſſe denunciatum eſt.

INTERDICERE poteſt, qui excommunicare atque ſuſpendere: interdici verò vniuerſitas, & vnus inſons ob culpam alterius poteſt.

Irregularitas. IRREGVLARITAS, eſt impedimentum canonicum, quo directè ordinum ſuſceptio, vel eorum vſus prohibetur. Contrahitur autem ex delicto, vel defectu corporis, vel ex defectu Sacramenti in caſibus à iure expreſſis: qui viginti tres numerantur & explicantur à Nauarro in Manuali cap. 27. numero 191. & ſequentibus. *Propriè dicta Cenſura.*

IN omni verò irregularitate & ſuſpenſione, ratione occulti peccati, & non in iudicium deducti, proueniente (excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario) abſoluere poteſt Epiſcopus, iuxta diſpoſitionem Concilij Tridentini ſeſſ. 24. cap. 7. Qui plura de cēſuris deſiderat, legat Suarem in tractatu de Cenſuris, in quo docet, Cenſuram propriè dictam, eſſe pœnam ſpiritualem, propter delictum primario inflictam ab Eccleſiaſtico iudice, ſic, vt ab eodem tolli queat, ſi homo reſipiſcat; vnde Irregularitas, Depoſitio, Degradatio, Ceſſatio à diuinis, beneficij aut iuriſdictionis Priuatio, non propriè ſunt cenſuræ, quia non infliguntur directè pro peccato tanquam pœnæ

medicinales & diſſolubiles, contumacia ceſſante. Nam ſæpè in irregularitatem propter indecentiam quandam incurritur.

CAP. CIII.

De Sacramento Extremæ vnctionis.

Extremæ vnctionis Sacramentum.

CVM extremæ vnctionis Sacramentum pœnitentiæ, totiuſque Chriſtianæ vitæ conſummatio ſit ex hac mortali vita decedentibus expeditam ad cœlum viam præparans, aptiſsima methodo doctrinæ de pœnitentia ſubiungitur: vt intelligamus, Deum fidelibus quouis tempore de ſalutari remedio aduerſus omnia hoſtium tela proſpexiſſe. Et quoniam humanæ ſalutis inimicus præſertim calcaneo, finique hominis inſidiatur; ideo Chriſtus pro infirmis ex hac mortali vita veriſimiliter emigraturis, extremæ vnctionis Sacramentum inſtituit, quod ita nuncupatur, eò, quòd infirmorum de vita periclitantium nouiſsimum ſit præſidium, eos communiens, ne à fiducia diuinæ miſericordiæ per doloris magnitudinem mentis oculos auertant, aut diaboli tentationibus victi ſuccumbant; Quod verò infirmorum Vnctio ſit Sacramentum propriè dictum, à Marco cap. 6. quidem inſinuatum, ſed per Iacobum promulgatum, demonſtrant omnia ad Sacramenti eſſentiam requiſita, diligenter à Iacobo cap. 5, enumerata. Symbolum enim externum eſt vnctio olei, cum oratione fidei: promiſsio autem, alleuiatio infirmi, & peccatorum remiſsio, Inſtitutio autem Chriſti, ex conſtanti promiſsione Apoſtoli colligitur. Niſi enim Chriſtus hunc vngendi ritum velut ordinarium conferendæ gratię inſtrumentum inſtituiſſet, nunquā Iacobus abſolutè fidelibus remiſsionem peccatorum per vnctionis ritum promiſiſſet. Non enim omnes presbyteri gratiam habent curationum. Atqui Iacobus dicens: *Infirmatur quis in vobis aduocet presbyteros Eccleſiæ*, ſignificat, hunc ritum tam diu in Eccleſia perduraturum, quamdiu erunt in ea infirmi & presbyteri ad Sacramentorum miniſteria neceſſarij. Quod autem Iacobus non de corporum vnctione loquatur, per quam ex dono miraculorum ſanentur, vel inde patet, quòd de ſolis infirmitate decumbentibus loquatur, qui ad presbyteros ire per ſe nequeunt, ſed eos aduocare debeant, cùm etiam cæcis, ſurdis, claudis curatio neceſſaria ſit. Et non habentes ſingulare curandi donum aduocari iubet, ſed presbyteros: qui nec omnes, nec ſoli tunc gratiam curationum habeant. Nón enim donum curationum ætati vel dignitati alligatum eſt. Nec probabile eſt, Apoſtolum fidelibus juſsiſſe, vt miracula quærerent; quæ infidelibus potius, quàm credentibus fiunt.

Gen. 3. Ioan. 13.

PRAETEREA, ſi de curandi dono Iacobus loqueretur, non diceret: *Orent ſuper eum vngentes oleo.* Nam qui curationis dono pollet, minimè præſcripta quapiam ad curandum materia indiget, ſed inſpirata ſibi à Deo vtitur. Illa denique verba: *Oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus*, abſolutam ſalutis alleuiationiſq; promiſsionem continent, quæ ſecundùm corpus ijs, qui inunguntur, non ſemper præſtatur; ideoq; ad ſalutem animę potiſsimum referenda ſunt: vt verba ſubiuncta euincunt: *Et ſi in peccatis fuerit, dimittentur ei*, ſignificans, per hoc Sacramentum non tantùm mœrorem, negligentiam, & animi ſoporem depelli, vt ægrotus ab anxietate deprimente liberatus, in Deum liberius mentem eleuare poſsit; ſed etiam à peccatorum reliquijs & næuis expurgari

Digitized by Google

expurgari. Tunc enim ad remedia ſupernaturalia recurrendum eſt, quando deficiunt humana. Sic Iacobum intellexit Innocentius I. epiſt. *ad Decentium* cap. 8. Chryſoſt. lib. 3. de ſacerdotio, Auguſtinus in ſpeculo, & ſerm. 215. de tempor. Origenes hom. 2. *in Leuiticum*. Beda in 6. c. Marci. & c. 5. Iacobi. Petru. Lombardus Lib. 4. diſt. 23. & vniuerſi poſteriores Eccleſiaſtici Scriptores: Concilium denique Florentinum *in inſtructione Armeniorum*, atque Tridentinum ſeſſ. 14. can. 2.

CAP. CIV.

Quæ ſit extremæ Vnctionis materia, quæ forma?

Sacramenti extremæ vnctionis materia.

HVIVS Sacramenti materia eſt oleum, ab Epiſcopo benedictum: id eſt, liquor ex olearum baccis expreſſus, & ab Epiſcopo conſecratus. Non ergo ſufficit, oleum eſſe nucibus, glandibus, ſemine raparum, lini, caulium, vel ex alia quauis pingui materia: ſed opus eſt oleo oliuarũ, quo ſignificetur id, quod vi Sacramenti interius efficitur in homine. Nam vt oleum corporis dolores mitigat, ſanat, vires feſſas recreat, lumini pabulum tribuit: ita Spiritus ſancti gratia, qua ſpiritualiter animus inungitur, anxietates repellit, hilaritatem adfert, animum mœrore depreſſum erigit, eluminat, ſubleuat. Conſecratione autem Epiſcopi oleum in hunc vſum eſt præparandum, quod ad eſſentiam materiæ iſtius Sacramenti pertinere Apoſtolica traditione habetur. Cuius teſtis eſt Clemens lib. 8. Conſtit. Apoſt. cap. 35. Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap. 27. Innocentius I. epiſt. *ad Decentium* cap. 8. Beda in cap. 5. Iacobi, qui oleum benedictum per illa verba ſignificari dicit: *Vngentes oleo in nomine Domini*. Concilium

Oleum ab Epiſcopo benedictum, eſt materia.

Florentinum & Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 1.

CONVENIENTISSIMVM autem eſſe, vt oleum ab Epiſcopo conſecrari debeat, inde poteſt intelligi, quòd ſic doceamur, effectum huius Sacramenti, non ex naturali virtute olei exſpectare, ſed à Chriſto, à quo eſt omnis benedictio & ſanctificatio, ſalus atque curatio.

Forma extremæ vnctionis.

FORMA verò huius Sacramenti eſt: *Per iſtam ſanctam vnctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus, quidquid deliquiſti per viſum*, &c. prout in Ritualibus libris Eccleſiæ fideli Patrum traditione ad nos promanauit. Quod enim huius Sacramenti forma precationis modo proferenda ſit, B. Iacobus expreſsit: *Orent ſuper eum*: idque admodum conuenienter fit, vt intelligamus, hoc Sacramentum præter ſpiritualem effectum, quem diuina ordinatione præbet, ſubinde inſuper corporis ſanitatem reſtituere, non tamen id conſtanti perpetuoque ordine efficere, tum etiam ad commendandam Dei miſericordiam, qui remiſsionem peccatorum infirmis, iam operibus Pœnitentiæ atque ſatisfactionis minùs incumbere valentibus benignè indulget, eorumque protectionem ſuſcipit. Vnde iuxta Iacobi conſilium aſſiſtere comprecatores ſolent, imò etiam Sancti in cælo regnantes ad intercedendum pro infirmo inuocantur; ac fideles Presbyteri voce, ſonoque campanæ ad orandum pro infirmo excitari conſueuerunt; quia inſtante certaminis fine contendens in agone, patrocinio maximè indigeat.

CAP. CV.

De effectu iſtius Sacramenti, miniſtro & ritu.

Extremæ vnctionis effectus.

EXTREMAE vnctionis duplex effectus eſt: vnus proprius & ordinarius

narius, videlicet peccatorum remiſſio, tam letalium, nondum plenè, quoad pœnam remiſſorum, quàm venialium: alter effectus conditionatus, ſi animæ ſaluti expediat, eſt corporis ſanitas. Et quemadmodum variæ peccato infirmitates iuxta Diuum Auguſtinum inuehuntur, ita & hoc Sacramento curantur.

Aug. lib. 4. de trinit. c. vlt. lib. 15. c. 27. lib. 2. de viſit. infir. cap. 4. Iac. 5. 1. Tim. 4. Presbyter ſiue ſacerdos, miniſter Sacramenti extr. vnct.

MINISTER porrò huius Sacramenti, presbyter eſt, quo nomine Iacobus non prouectiorem ætate, neque principem locum obtinentem in communitate, denotat; ſed iuxta noui teſtamenti phraſim, Sacerdotem, ab Epiſcopo per manuum impoſitionem legitimè ordinatum, vt ſeſſ. 14. can. 4. Concilij Tridentini definitum eſt. Innocentius autem I. epiſt. 1. capite 8. dicens quemlibet etiam laicum oleo ſancto vti poſſe, non de miniſtris, ſed de vtentibus Sacramento loquitur: quod omnibus Chriſtianis, in vitæ periculo & infirmitate conſtitutis, commune eſt.

REFERT Hieronymus in vita B. Hilarionis, ipſum olei vnctione infirmos ſanaſſe. Sulpitius in vita S. Martini cap. 21. Ruffinus lib. 2. cap. 4. Sed hæc vnctio ad curationum gratiam pertinuit, ſicut & illa, de qua Marci 6.

CAPACES autem huius Sacramenti ſunt fideles, & grauiter infirmi, vt ſignificatur illis verbis: *Infirmatur quis in vobis; aduocet presbyteros Eccleſiæ.* Leuiter enim ægrotus ad presbyterum ire poteſt. Item infantes, amentes, rationeque deſtituti presbyteros vocare non ſolent: quare hic abuſus excluditur, quo differri hoc Sacramentũ à pleriſque ſolet, donec infirmus vſu rationis deſtituatur, quando nulla pœnitentiæ ſigna edere valet, cum ipſe infirmus presbyteros aduocare iubeatur interea, dum mentis compos eſt.

RITVS autẽ huius Sacramenti in certis precibus & partium inunctione conſiſtit: videlicet oculorũ, propter Viſum; aurium, propter Auditum; Narium, propter odoratum; Oris, propter guſtum & loquelam; Manuum, propter inſtrumenta tactuum; Pedum, propter vim progreſsiuam; & Renium, propter ſedem concupiſcentiæ ibi reſidentem.

HVNC inungendi ritum præſcribit Concilium Florentinum, & quidem aptiſsimè, quia hoc Sacramentum inſtar medicamenti adhibetur, quod illi parti ſolet applicari, vnde morbi origo promanat. A ſenſibus verò peccatum ſumit initium, & tanquam per oſtia mentem ingreditur. Cognitionem enim ſenſus conſequitur appetitus, poſtea exſecutio.

VTRVM verò ad Sacramenti eſſentiam pertineant omnes iſtæ vnctiones, an ſolùm ad Sacramenti ſolennitatem, neque Concilia, neque Scripturæ definiunt, Iacobus enim ait: *Vngentes eum*, inſinuans, eſſentiale vnctionis ſubiectum, eſſe hominem fidelem infirmum. Vnde (ſaluo in hoc & alijs omnibus Apoſtolicę ſedis iudicio) ſufficere in neceſsitate ad Sacramenti eſſentiam videtur, vt infirmus quouis loco inungatur, potiſsimùm in capite, in quo ſenſuum omnium ſedes reſidet. Vnde pleriſq; locis paſtores vno tantùm loco peſte laborantes, in fronte ſcilicet, inungunt; integra forma pronuntiata. Et ſi ęgrotus vna vel altera tantùm parte inuncta exſpiret, verum vnctionis extremæ Sacramentum ſuſcepiſſe putatur. Vnicum eſt vnctionis Sacramentum, quamuis per plures vnctiones adminiſtretur. Vnum autem, non partium continuatione, quæ diuidi nequeunt, ſed perfectione; quemadmodum domus ex diuerſis partibus compoſita, vnâ tantùm forma perficitur; ita hoc Sacramentum etſi ex pluribus rebus & verbis conſtituitur, vnum tamen ſignum eſt, & vni-

An omnium ſenſuum inſtrumenta inungi, ad eſſentiam Sacramenti pertineat.

Digitized by Google

& vnius rei, quam ſignificat, efficientiam habet: Accedit, quòd Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 3. dicat, Romanam Eccleſiam non aliud in hac adminiſtranda inunctione, quantum ad ea, quæ huius Sacramenti ſubſtantiam perficiunt, obſeruare; quàm quod B. Iacobus præſcripſit: *Vngentes eum.*

An ergo certæ partes corporis ex vi inſtitutionis Chriſti inungendæ, ſint ita determinatæ, vt nullum ſit futurum Sacramentum, ſi earum vnctio prætermittatur, an potius vſu & cõſuetudine legis obtinente (à qua niſi vrgente graui neceſsitate abſcedere non liceat) ritus vngendi oculos, aures, nares, os, manus, renes, & pedes introductus ſit; ambigi poteſt. Nam Concilium Florentinum hunc ritum tradens, dicit infirmum inungendum in oculis, in auribus, in naribus, in ore, in manibus, in pedibus, in renibus. At certum eſt, poſtremas duas vnctiones ad Sacramenti eſſentiam non pertinere, cùm interdum apud honeſtas matronas omittantur: fieri inſuper poſsit, vt aliquis neque pedes, neque manus habeat, quibus nihil prodeſſet viciniorem partem inungi, cum actus miniſterij ſacerdotis ex ſola Chriſti inſtitutione determinatus ſit ad effectum Sacramenti, independenter ab intentione propria miniſtri, qua nequit facere, vt ſit de Sacramenti eſſentia, quod non eſt ex inſtitutione diuina. Proinde in eo, qui organo ſenſus careret, non ſufficeret aliam viciniam partem inungere. Vide Bellarminum lib. 1. de extrema Vnctione cap. 10. vbi quamuis alteram opinionem eſſe tutiorem ſentiat, hanc tamen non reprobat Suarez tomo 4. diſputatione 41. Sect. 3. & diſputatione 14. Sect. 3. hanc eandem quæſtionem dubitando proponit.

CAP. CVI.

De Sacramento Ordinis.

SEXTVM inter nouæ legis Sacramenta locum ſibi Ordo, ſiue miniſtrorum Eccleſiæ ordinatio, vendicat ſpiritualium filiorum propagationi, ſicut Matrimonium carnali, deſeruiens. Sine hoc enim Sacramento, reliqua vel confici, vel adminiſtrari ſaltem cum ritu ſolenni nequeunt. Chriſtus itaque ſecundùm formam hominis, Sacerdos à Deo conſtitutus, viſibilem ſuam præſentiam ex hoc mundo ſubducturus, Apoſtolos, eorumque legitimos ſucceſſores myſteriorum Dei diſpenſatores conſtituit, eoſque ſolenni ritu & conſecratione ſacerdotes, rerumque ſpiritualium miniſtros ordinari voluit: quorum ad eam functionem deputatio, quæ conſecratione fit, Ordinis Sacramentum vocatur. Eſt enim Ordo, parium diſpariumque rerum, ſua cuique tribuens diſpoſitio. *Ordinis Sacramentum. Ordo definitur. Aug. lib. 19. de ciuit. c. 13.*

IN ſacro autem miniſterio varij ſunt gradus, certa ratione ita diſtributi, vt omnes ad Euchariſtiæ miniſterium ordinentur. Cùm enim Chriſtiani ſacerdotij functio, res planè diuina ſit, vt eius miniſterij dignitas intelligeretur, ac maiore cum reuerentia exerceretur, conuenientiſsimum fuit, vt diuerſi miniſtrorum ordines eſſent, qui omnes ſacerdotio deſeruirent. Quia verò hoc Sacramentum Clericos in ſuas claſſes diſtribuit, ſuoque ordine vnumquemque collocat, vt alij alijs ſuperiorem locum obtineant, meritoque Eccleſia militans, *Caſtrorum acies* dicatur: ideo aptiſsimè *Ordinis Sacramentum* à Latinis nũcupatur; à Græcis verò, à ritu χειροθεσία, hoc eſt, *manuum impoſitio* vocatur, *quæ cum vocis imprecatione ordinationem perficit*, ait Hieronymus. *Clerici in claſſes diſtribuit. Manuum impoſitio.*

mus. Vnde Act. 6. Diaconi manuum impoſitione ordinantur: & Paulus atq; Barnabas, Epiſcopi, Actor. 13. vt Leo epiſt. 81 ad Dioſcorum, & Chryſoſt. in Commentario notant Acto. 14. vbi legimus. *Cum conſtituiſſet eis presbyteros*; Græcè eſt, χειροτονήσαντες, id eſt: *Cum per manuũ impoſitionem creaſſent presbyteros*: 1. Timoth. 4. *Cum impoſitionem manuum presbyterij.* & cap. 5. *Nemini cito manus impoſueris.* & 2. Timoth. 1. *Per impoſitionem manuum mearum.* Quibus locis per impoſitionem manuum, ordinatio miniſtrorum Eccleſiæ ſignificatur.

Ieron. in 58. cap. Iſaia.

QVEMADMODVM autem à ritu illud nomen obtinuit; ita & à fine ac officio *Sacerdotium*, & ἱεραρχία, id eſt, *ſacer principatus* dicitur. Suum enim regnum Chriſtus in duos ordines diſtribuit; in Clerum & Laicos. Clero autem tribuit poteſtatem gubernandi populum fidelem, dirigendique ad ſpiritualia æternaque bona, conſtituendo ex delectis ad hoc ſpirituale miniſterium, Paſtores, Epiſcopos, Doctores, Præpoſitos, Sacerdotes, ac diſpenſatores myſteriorum Dei, quibus Laicos in his, quæ ad animæ ſalutem pertinent, obtemperare voluit, dicens: *Si Eccleſiam non audierit ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Vnde liquet Chriſtum laicos veluti plebem ciuitatis Dei feciſſe; Clerum verò Eccleſiæ ſuæ tanquam patricios conſtituiſſe, penes quos regendi populi Dei authoritas reſideret. Quod partium Eccleſiæ diſcrimen ex Scripturis ſacris euidenter haurimus, quæ tradunt, omni ætate, ac in omni lege Sacerdotium extitiſſe, cui proprium eſſet, diuini cultus, rerumque ad animæ ſalutem ſpectantium curam habere; adeoque iſta duo inter ſe coniuncta eſſe, vt ſublato Sacerdotio legem quoque transferri neceſſe ſit, vnde ortũ ſit, vt homines Deũ naturali inſtinctu colẽdũ agnoſcẽtes, conſequẽter in omni republica quoſdam ſacrorum, diuinique cultus miniſtros habuerint. Gẽ. 4. Enoch diuino cultui ſe totum deuouit. Noë Deo ſacrificauit, & poſt diluuium Melchiſedech, Abraham, Iſaac, Iacob, Iob, alijque fideles ſpirituali quadam poteſtate Deo ſacrificia obtulerunt. Etſi Iſraelitico populo in reipublicæ liberæ formam euecto, de cultu Dei & Aaronico Sacerdotio leges à Deo promulgatæ ſunt, à quo & diſcreta ſunt officia, nec non poteſtates Sacerdotum & regum; vt patet Leuitici 8. vbi Aaronis ad ſacerdotium vocatio, & conſecratio deſcribitur. Et cap. 16. Core, Dathan, & Abiron, Sacerdotium vſurpare ſibi attentantes, igne abſumpti ſunt, cap. 17. Aaronis vocatio inſigni miraculo à Deo confirmatur.

Sacerdotiũ à Chriſto inſtitutum.

Ad Sacerdotium cura rerum ſpiritualium pertinet.

Diſcreta poteſtates Sacerdotum & regum.

IN quo autem Sacerdotum officia verſentur, luculenter Scriptura tradit: *In his quæ ſunt ad Deum*, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis; vt populum ſanctificet; in lege inſtruat; de quæſtionibus legis & ceremonijs dijudicet; peccantes arguat & corripiat.

2. Paralipom. cap. 19.

REGIS autem officium proponitur, Deut. 17. & alibi. Conſiſtit autem in iure procurandi atq; diſponendi de omnibus, quæ ad pacem & tranquillitatem Reipublicę temporaliter neceſſaria ſunt. Inter quæ continentur vniuerſa huic mortali vitæ propria officia. Chriſtiani verò principis eſt inſuper, Chriſti regno ſubſeruire, legibus & armis Catholicam religionem propugnando, peccata & flagitia, quibus ira Dei prouocatur, cohibendo: nullatenus autem ſibi authoritatem ſupremam in cauſis Eccleſiaſticis vſurpare debet, cùm non regi, ſed Petro Chriſtus ouile ſuum paſcendum commiſerit. Vnde Oziæ dictum legibus: *Non eſt officij tui Ozia, vt adoleas incenſum Domino, ſed Sacerdotum, qui conſe-*

Ioan. 21. 2. Paralip. 26.

crati

crati ſunt ad huiuſcemodi miniſterium.

CAP. CVII.

De Sacerdotij dignitate.

NOBILISSIMA functio omni ætate Sacerdotum habita eſt, quibus rerum ſacrarum cura tributa fuit. Inde Abel, Seth, Henoch, Noë, Abraham, Melchiſedech, Iob, & alij commendantur. Quin & Pharao filiam Putipharis, Sacerdotis Heliopoleos, Ioſepho Aegypti præfecto vxorem dedit, Sacerdotumque terram à tributis liberam eſſe conſtituit, quibus & cibaria ex publicis horreis præbuit. De Aarone verò in Sacerdotem electo ſcribit Eccleſiaſticus: *Excelſum fecit Aaron fratrem eius, & ſimilem ſibi de tribu Leui. Statuit ei Teſtamentum æternum, & dedit illi Sacerdotium gentis.* Et poſtea: *Compleuit Moyſes manus eius, & vnxit eum oleo ſancto. Ipſum elegit ab omni viuente, offerre ſacrificium Deo incenſum, & bonum odorem, in memoriam placare pro populo ſuo & dedit illi in præceptis ſuis poteſtatem, in Teſtamentis iudiciorum, docere Iacob teſtimonia, & in lege ſua lucem dare Iſrael.* Quod Sacerdotium non ſolùm Iudæorum reges in ſumma veneratione habuerunt, ſed etiam externi monarchæ potentiſsimi, Cyrus & Darius, qui Deo cæli templum ædificarunt, in quo ſacrificia ei pro ſua & liberorum ſalute offerri decreuerunt. Alexander quoque Magnus Iudæorum Pontificem ſibi obuiam venientem, venerabundus excepit. Similiter Antiochus, rex Syriæ. Pompeius autem capta ciuitate, à direptione templi militem cohibuit.

Sacerdotalis dignitas.

Gen. 41.

Eccleſ. 45

Ioſephus lib. 11. antiq. c. 8. Idem lib. 19 c. 4. lib. 2. Macha c. 4. Ioſephus lib. 1. de bello Iudaico. c. 5.

QVAMVIS autem Aaronici Sacerdotij dignitas ampliſsima fuerit, attamen poteſtati ſpirituali ſacerdotii Legis nouæ à Chriſto datæ comparata, vmbra duntaxat fuit. Siquidem Dei Filius, Homo factus, ac *Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*, ſuam familiarem ac viſibilem conuerſationem præſentiamque è mundo ſubducturus, Apoſtolos, eorumque in Sacerdotio ſucceſſores ſub panis & vini ſpeciebus corpus & ſanguinem ſuum conſecrare, conficiendoque offerre, ac in latriæ cultum Deo ſiſtere inſtituit, eiſdemque poteſtatem ligandi & abſoluendi, peccata remittendi & retinendi conceſsit. Atque pro Deo legatione fungentes, tanquam eius vicarij, internuncij, & miniſtri, legem & præcepta vitæ homines edocerent, per baptiſmum ſpiritualiter regenerarent, Sacramentorum diſpenſatione, verbo, exemplo, orationibus, doctrina, legibus, exhortationibus, correptione ac diſciplina paſcerent, mederentur, fouerent, iratum Deum hoſtijs & muneribus placarent, vniuerſaque præſenti aut futuræ vitæ neceſſaria, precibus impetrarent; pacem, tranquillitatem, aeris temperiem, frugum abundantiam, ſanitatem ad bene viuendum, auxilia ad rectè credendum, illuminationem ad conſequendum vitam beatam, hic gratiam, poſteà gloriam.

Sacerdotij functio.

Ex quibus patet, noui teſtamenti Sacerdotium longè Sacerdotio legis naturæ, in quo pecorum carnes aut frugum incenſiones, & aromatum ſuffitus offerebantur; & Aaronico, in quo ſimilia quoque Deo ſiſtebantur, præcellere, cùm per huius miniſterium non ſolùm typica & carnalis ſanctificatio (vt in vetere lege) obtineatur; ſed vera cordis & animæ purificatio; nec huius tantùm vitæ bona, ſed etiam futuræ; nec ſolùm temporalia, ſed æterna conſequamur. Proinde meritò Chryſoſt. Sacerdotij Chriſtiani dignitatem extollens, oſtendit, eam cæleſtem, diuinam, omnemque non ſolùm humanam rationem & intelligentiam, ſed

In lib. de ſacerdotio.

Digitized by Google

ſed etiam virtutem angelicam ſuperare. Id enim ſuo miniſterio efficiunt,quo nihil maius excogitari poteſt.Corpus enim Chriſti de B.Virgine ſemel natum, & in ara Crucis paſsibili, cruentoque ritu oblatum,quotidie incruento ritu reproducunt,Deoque ad impetrandum cuiuſcunque generis bona in ſacrificium offerunt. Quare ſi meritò excellentiæ alicuius diuinæ participes,in Scripturis Angeli,imò & Dii appellantur;quantò maiore ratione illi, qui vim numinis, tanquā vicarij & miniſtri,eius poteſtate ac verbis vtentes,exercent, Deoque in ſanctis ſanctorum proximè aſsiſtunt? Quod non ſolùm ex veteris tabernaculi, & Hieroſolymitani templi ſtructura diſcitur,vbi Sacerdotes loco diſtincti fuêre à populo; ſed etiam ex ritu ædificationis templorū à primis Chriſtianæ fidei exordiis. Nam Chori eam vbique formam obtinent, vt Laici per cancellos,aut humilius ſubductos muros ea,quæ ibi gerūtur, aſpicere queant, ſed ingredi non permittantur: quod olim tam religiosè obſeruari conſueuit,vt ne quidem Imperatori locus in Clericorum ſtatione cōcederetur. Quod Theodotii magni exemplo firmatur, qui ab Ambroſio Mediol.monitus,Chori cācellos poſteà (inuitatus etiam à Nectario)ingredi noluit,vt Tripartita Hiſtoria refert. Quæ vetus obſeruatio diſcrimen inter duo Eccleſiæ membra inſinuat;Populum videlicet,& Eccleſiaſticos, ſeu Clerum. Quo nomine haud deſignatur, hos potiùs quā illos ad Domini ſortē pertinere: ſed inde hęc appellatio vſu inualuit, quod initio Eccleſiæ,qui in Eccleſiaſticorū aſſumebātur conſortiū, patrimonio pauperib.erogato,Chriſtū ſibi in ſortem eligerēt,cuius obſequiis ſe totos deuouebāt.Non enim clerici naſcimur,ſed electione ac ordinatione efficimur.Sicut enim nō naſcitur quis Cōſul,Pręctor,Scabinus,nec de Magiſtratu:ita nec, vt aliquis in Chriſto renatus eſt,ſimul Clericus,Diaconus,Presbyter, aut Epiſcopus eſt:ſed vt illic publica electio accedit,ita & hic ordinatione certa opus eſt, clericos in ſtationes diſtribui,tanquam excubitores caſtrorū Dei, & gubernatores regni Chriſti,quod per Ordinis Sacramētū fit,quo perpetua quædā virginea Chriſti ſoboles gignitur,& propriis functionibus ſingulæ cleri perſonæ deputantur. Quemadmodum enim Chriſtus non ſemeipſum clarificauit,vt pontifex fieret, ſed à Patre in mundum miſſus, atque vnctus eſt,vt eſſet Sacerdos: nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo ſicut Aaron: ita Apoſtoli à Chriſto vocati,electi,& in mundum miſſi ſunt,& nunc Sacerdotes,alijque Eccleſiæ miniſtri eadem, qua illi poteſtate præditi,in opus miniſterij,ædificationemq; corporis Chriſti, vſque ad conſummationem ſeculi,mittuntur,& à Deo vocantur, dū à legitimis Eccleſiæ miniſtris ordinātur. Nam qui tantùm à populo vel ſeculari poteſtate vocati & inſtituti, ad hæc miniſteria ſe ingerunt,vel propria temeritate vſurpant,non legitimi Eccleſiæ miniſtri per oſtium ingreſſi,ſed fures,pſeudoprophetæ,latrones habendi ſunt;ſimiles idolorum Sacerdotibus,qui à Ierobo-am,vel à populis commiſſionem ſacrorum accipiebant:quales hodie ſunt hæreticorum miniſtri,quorum officia vt à populis dantur,ita & auferuntur.

Eſt autem duplex Eccleſiaſtica poteſtas:vna Iuriſdictionis,ad quam pertinet regere populum Chriſtianum, & ad vitam æternā dirigere:altera Ordinis,quæ ad Chriſti corpus in Euchariſtia refertur Nam illud conſecrat,offert,ad illud ſumendum præparat.

Malach.2. Pſal 81. Ioan.10.

Clari locus.

Tripart. Hiſto lib.9. cap.30

Ierō.in epiſt. ad Nepotianum.

Miniſtri Eccleſiæ per publicā ordinationē Epiſcopi vocantur.

Hebr.9.

Concil.Tri. ſeſſ.23 ca.4. & can 7.

Miniſtri hæreticorum ſimiles ſacerdotibus idolorum lib. 3. Regum c. 12.& 13

1.Machab. 4.

Eccleſiaſtica poteſtas duplex. Iuriſdictionis, & Ordinis.

CAP.

CAP. CVIII.

Quòd Ordo ſit proprij nominis Sacramentum.

Ordo eſt proprij nominis Sacramentum.

Cvm ritu conſecrationis gratia & ſpiritualis poteſtas ſignificetur quæ ordinato ſimul confertur, perſpicuum eſt, ordinationem verum nouæ legis Sacramentum eſſe. Quòd autem impoſitione manuum Epiſcopi cum materiæ exhibitione, certorumq; verborum prolatione poteſtas ordinato tribuatur, cui gratia ad munus illud obeundum neceſſaria coniungatur, luculenter Apoſtolus ad Timotheũ tradit: *Admoneo te* (ait. *vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Et iterum: *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterij.* Similiter Acto 6. *Diaconi manuum impoſitione ordinantur.* Et Paulus & Barnabas, Epiſcopi, Actor. 13. Presbyteri verò, Act. 14. Quibus locis à manuum impoſitione diſtinguitur oratio: *Et cùm oraſſent, impoſuerunt eis manus.* Actor 6. Et ca. 13. *Ieiunantes, & orantes, imponenteſq; eis manus.* Nec de oratione verba illa intelligi poſſunt: *Nemini citò manus impoſueris, ne communicaueris peccatis alienis*: quod fit, indignos ordinando, non autem pro eis orando. Ex quibus palam eſt, Apoſtolos manuum impoſitione miniſtros Eccleſiæ ordinaſſe, ſub qua reliqui ritus adhiberi conſueti (iuxta Hieron. & Ambroſium) comprehenduntur, myſtica nimirũ ordinationis verba: Nunquam enim Apoſtoli manuũ impoſitioni gratiam alligaſſent, niſi expreſſam Domini de ordinandis tali ritu Eccleſiæ miniſtris inſtitutionem habuiſſent.

2. Timot. 1. 1. Timot. 4. Act. 6. 13. 14. 1. Timoth. 5. Ieron. in ca. 58. Iſaia. Ambr. in 1. Timoth. c. 4

An verò Dominus eodem ritu Apoſtolos ordinauerit, an potius effectum Sacramenti poteſtate excellentiæ abſq; Sacramento contulerit incertum eſt; quia licet non ſit expreſsè ſcriptum, ita Dominum feciſſe, non tamen etiam contrariũ dictum legitur, multaque Dominum geſſiſſe, quæ non ſunt ſcripta, Ioannes teſtatur. Non deſunt, qui tradant, Chriſtum baptizaſſe Petrum & ordinaſſe, hunc verò Iacobum & Ioannem, à quibus reliqui Apoſtoli deinde ordinati ſint. Porrò à veteribus agnitũ fuiſſe ordinationis Sacramentum, locupletes teſtis eſt Dionyſius Areopagita, ritum ordinandi deſcribens. Cyprianus ſerm. 5. de lapſis, & ſer. de ablut. pedum. Chryſoſt. lib. 3. de Sacerdotio. Innocent. I. epiſt. 18. Ambroſ. li. *de Sacerdotali dignitate c. 5. Homo manum imponit, Deus largitur gratiam* Leo epiſt. 81. cap. 1. & 87. c. 1. Gregor. lib. 4. cap. 5. in lib. Regũ. Aug lib. 2. cont. Parmenianum, cap. 13 *Si Sacramentum eſt, quod nemo dubitat,* &c. Cyril. lib. 12. in Ioan. cap. 56. Beda lib. 3. *De tabernaculo*. cap. 11. docet, Sacerdotibus in ordinatione conferri virtutum ornamenta, per veſtes filiorum Aaronis adumbrata: quod & Ambroſ. epiſt 82. notat.

Ioan. vlt. Ioan de tur. ra cremata lib 2 de Eccleſia c. 12. Lib. de Eccl. hier. cap. 5. & epiſt. 1. ad Demophilum.

Accedit perpetua, conſtanſque totius Eccleſiæ traditio, in Concilio Florentino & Tridentino definita. Similiter Apoſtolorum exemplum probat, Sacerdotij poteſtatem non temporariam, ſed per omnes ſeculorum ætates permanſuram. Sicut enim illi Spiritũ ſanctum ad conficiendum & diſpenſandum Chriſti Sacramenta, non ad tempus, ſed vſque ad conſummationem ſeculi acceperunt: ita & hanc poteſtatem aliis communicarunt, ordinando Presbyteros, Epiſcopos, alioſque ſacrorum miniſtros. Quin & eiſdem ordinandi conſequenter alios, poteſtatem dederunt, iuxta Pauli verba: *Huius rei gratia reliqui te Cretæ: vt conſtituas per ciuitates presbyteros.* Et 5. ad Timoth. 5.

Florent. in Doct. de Sacram. Triden. ſeſſ. 23 cap. 3. Ioan. 20. Ad Titum

Digitized by Google

narius, videlicet peccatorum remiſſio, tam letalium, nondum plenè, quoad pœnam remiſſorum, quàm venialium: alter effectus conditionatus, ſi animæ ſaluti expediat, eſt corporis ſanitas. Et quemadmodum variæ peccato infirmitates iuxta Diuum Auguſtinum inuehuntur, ita & hoc Sacramento curantur.

Aug. lib. 4. de trinit. c. vlt. lib. 15. c. 27. lib. 2. de viſit. infir. cap. 4.
Iac. 5.
1. Tim. 4.
Presbyter ſiue ſacerdos, miniſter Sacramenti extr. vnct.

MINISTER porrò huius Sacramenti, presbyter eſt, quo nomine Iacobus non prouectiorem ætate, neque principem locum obtinentem in communitate, denotat; ſed iuxta noui teſtamenti phraſim, Sacerdotem, ab Epiſcopo per manuum impoſitionem legitimè ordinatum, vt ſeſſ. 14. can. 4. Concilij Tridentini definitum eſt. Innocentius autem I. epiſt. 1. capite 8. dicens quemlibet etiam laicum oleo ſancto vti poſſe, non de miniſtris, ſed de vtentibus Sacramento loquitur: quod omnibus Chriſtianis, in vitæ periculo & infirmitate conſtitutis, commune eſt.

REFERT Hieronymus in vita B. Hilarionis, ipſum olei vnctione infirmos ſanaſſe. Sulpitius in vita S. Martini cap. 21. Ruffinus lib. 2. cap. 4. Sed hæc vnctio ad curationum gratiam pertinuit, ſicut & illa, de qua Marci 6.

CAPACES autem huius Sacramenti ſunt fideles, & grauiter infirmi, vt ſignificatur illis verbis: *Infirmatur quis in vobis; aduocet presbyteros Eccleſiæ.* Leuiter enim ægrotus ad presbyterum ire poteſt. Item infantes, amentes, rationeque destituti presbyteros vocare non ſolent: quare hic abuſus excluditur, quo differri hoc Sacramentũ à pleriſque ſolet, donec infirmus vſu rationis deſtituatur, quando nulla pœnitentiæ ſigna edere valet, cum ipſe infirmus presbyteros aduocare iubeatur interea, dum mentis compos eſt.

RITVS autẽ huius Sacramenti in certis precibus & partium inunctione conſiſtit: videlicet oculorũ, propter Viſum; aurium, propter Auditum; Narium, propter odoratum; Oris, propter guſtum & loquelam; Manuum, propter inſtrumenta tactuum; Pedum, propter vim progreſſiuam; & Renium, propter ſedem concupiſcentiæ ibi reſidentem.

HVNC inungendi ritum præſcribit Concilium Florentinum, & quidem aptiſsimè, quia hoc Sacramentum inſtar medicamenti adhibetur, quod illi parti ſolet applicari, vnde morbi origo promanat. A ſenſibus verò peccatum ſumit initium; & tanquam per oſtia mentem ingreditur. Cognitionem enim ſenſus conſequitur appetitus, poſtea exſecutio.

An omniũ ſenſuum inſtrumenta inungi, ad eſſentiam Sacramenti pertineat.

VTRVM verò ad Sacramenti eſſentiam pertineant omnes iſtæ vnctiones, an ſolùm ad Sacramenti ſolennitatem, neque Concilia, neque Scripturæ definiunt. Iacobus enim ait: *Vngentes eum*, inſinuans, eſſentiale vnctionis ſubiectum, eſſe hominem fidelem infirmum. Vnde (ſaluo in hoc & alijs omnibus Apoſtolicę ſedis iudicio) ſufficere in neceſsitate ad Sacramenti eſſentiam videtur, vt infirmus quouis loco inungatur, potiſsimùm in capite, in quo ſenſuum omnium ſedes reſidet. Vnde pleriſq; locis paſtores vno tantùm loco peſte laborantes, in fronte ſcilicet, inungunt, integra forma pronuntiata. Et ſi ęgrotus vna vel altera tantum parte inuncta exſpiret, verum vnctionis extremæ Sacramentum ſuſcepiſſe putatur. Vnicum eſt vnctionis Sacramentum, quamuis per plures vnctiones adminiſtretur. Vnum autem, non partium continuatione, quæ diuidi nequeunt, ſed perfectione; quemadmodum domus ex diuerſis partibus compoſita, vnâ tantùm formâ perficitur; ita hoc Sacramentum etſi ex pluribus rebus & verbis conſtituitur, vnum tamen ſignum eſt,

& vna-

& vnius rei, quam ſignificat, efficientiam habet: Accedit, quòd Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 3. dicat, Romanam Eccleſiam non aliud in hac adminiſtrandi inunctione, quantum ad ea, quæ huius Sacramenti ſubſtantiam perficiunt, obſeruare; quàm quod B. Iacobus præſcripſit: *Vngentes eum.*

An ergo certæ partes corporis ex vi inſtitutionis Chriſti inungendæ, ſint ita determinatæ, vt nullum ſit futurum Sacramentum, ſi earum vnctio prætermittatur, an potius vſu & cõſuetudine legis obtinente (à qua niſi vrgente graui neceſsitate abſcedere non liceat) ritus vngendi oculos, aures, nares, os, manus, renes, & pedes introductus ſit; ambigi poteſt. Nam Concilium Florentinum hunc ritum tradens, dicit infirmum inungendum in oculis, in auribus, in naribus, in ore, in manibus, in pedibus, in renibus. At certum eſt, poſtremas duas vnctiones ad Sacramenti eſſentiam non pertinere, cùm interdum apud honeſtas matronas omittantur: fieri inſuper poſsit, vt aliquis neque pedes, neque manus habeat, quibus nihil prodeſſet viciniorem partem inungi, cum actus miniſterij ſacerdotis ex ſola Chriſti inſtitutione determinatus ſit ad effectum Sacramenti, independenter ab intentione propria miniſtri, qua nequit facere, vt ſit de Sacramenti eſſentia, quod non eſt ex inſtitutione diuina. Proinde in eo, qui organo ſenſus careret, non ſufficeret aliam viciniam partem inungere. Vide Bellarminum lib. 1. de extrema Vnctione cap. 10. vbi quamuis alteram opinionem eſſe tutiorem ſentiat, hanc tamen non reprobat Suarez tomo 4. diſputatione 42. Sect. 3. & diſputatione 14. Sect. 3. hanc eandem quæſtionem dubitando proponit.

CAP. CVI.

De Sacramento Ordinis.

SEXTVM inter nouæ legis Sacramenta locum ſibi Ordo, ſiue miniſtrorum Eccleſiæ ordinatio, vendicat ſpiritualium filiorum propagationi, ſicut Matrimonium carnali, deſeruiens. Sine hoc enim Sacramento, reliqua vel confici, vel adminiſtrari ſaltem cum ritu ſolenni nequeunt. Chriſtus itaque ſecundùm formam hominis, Sacerdos à Deo conſtitutus, viſibilem ſuam præſentiam ex hoc mundo ſubducturus, Apoſtolos, eorumque legitimos ſucceſſores myſteriorum Dei diſpenſatores conſtituit, eóſque ſolenni ritu & conſecratione ſacerdotes, rerumque ſpiritualium miniſtros ordinari voluit: quorum ad eam functionem deputatio, quæ conſecratione fit, Ordinis Sacramentum vocatur. Eſt enim Ordo, parium diſpariumque rerum, ſua cuique tribuens diſpoſitio. *Ordinis Sacramentum* *Ordo definitur.* *Aug. lib. 19. de ciuit. c. 13.*

IN ſacro autem miniſterio varij ſunt gradus, certa ratione ita diſtributi, vt omnes ad Euchariſtiæ miniſterium ordinentur. Cùm enim Chriſtiani ſacerdotij functio, res planè diuina ſit, vt eius miniſterij dignitas intelligeretur, ac maiore cum reuerentia exerceretur, conuenientiſsimum fuit, vt diuerſi miniſtrorum ordines eſſent, qui omnes ſacerdotio deſeruirent. Quia verò hoc Sacramentum Clericos in ſuas claſſes diſtribuit, ſuoque ordine vnumquemque collocat, vt alij alijs ſuperiorem locum obtineant, meritoque Eccleſia militans, *Caſtrorum acies* dicatur; ideo aptiſsimè *Ordinis Sacramentum* à Latinis nũcupatur; à Græcis verò, à ritu χειροτονία, hoc eſt, *manuum impoſitio* vocatur, *qua cum vocis imprecatione ordinationem perficit*, ait Hieronymus. *Clerici in claſſes diſtribuit.* *Manuum impoſitio.*

Digitized by Google

mus. Vnde Act.6. Diaconi manuum impoſitione ordinantur: & Paulus atq; Barnabas, Epiſcopi, Actor.13. vt Leo epiſt. 81 ad Dioſcorum, & Chryſoſt. in Commentario notant Acto.14. vbi legimus. *Cum conſtituiſſet eis presbyteros*; Græcè eſt, χειροτονήσαντες, id eſt: *Cum per manuũ impoſitionem creaſſent presbyteros*: 1. Timoth. 4. *Cum impoſitionem manuum presbyterij*. & cap.5. *Nemini cito manus impoſueris*. & 2. Timoth. 1. *Per impoſitionem manuum mearum*. Quibus locis per impoſitionem manuum, ordinatio miniſtrorum Eccleſiæ ſignificatur.

Ieron. in 58. cap. Iſaia.

QVEMADMODVM autem à ritu illud nomen obtinuit; ita & à fine ac officio *Sacerdotium*, & ἱεραρχία, id eſt, *ſacer principatus* dicitur. Suum enim regnum Chriſtus in duos ordines diſtribuit; in Clerum & Laicos. Clero autem tribuit poteſtatem gubernandi populum fidelem, dirigendique ad ſpiritualia æternaque bona, conſtituendo ex delectis ad hoc ſpirituale miniſterium, Paſtores, Epiſcopos, Doctores, Præpoſitos, Sacerdotes, ac diſpenſatores myſteriorum Dei, quibus Laicos in his, quæ ad animæ ſalutem pertinent, obtemperare voluit, dicens: *Si Eccleſiam non audierit ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*. Vnde liquet Chriſtum laicos veluti plebem ciuitatis Dei feciſſe; Clerum verò Eccleſiæ ſuæ tanquam patricios conſtituiſſe, penes quos regendi populi Dei authoritas reſideret. Quod partium Eccleſiæ diſcrimen ex Scripturis ſacris euidenter haurimus, quæ tradunt, omni ætate, ac in omni lege Sacerdotium extitiſſe, cui proprium eſſet, diuini cultus, rerumque ad animæ ſalutem ſpectantium curam habere; adeoque iſta duo inter ſe coniuncta eſſe, vt ſublato Sacerdotio legem quoque transferri neceſſe ſit, vnde ortũ ſit, vt homines Deũ naturali inſtinctu colẽdũ agnoſcẽtes, conſequẽter in omni republica quoſdam ſacrorum, diuini que cultus miniſtros habuerint. Gẽ.4. Enoch diuino cultui ſe totum deuouit. Noë Deo ſacrificauit, & poſt diluuium Melchiſedech, Abraham, Iſaac, Iacob, Iob, alijque fideles ſpirituali quadam poteſtate Deo ſacrificia obtulerunt. Etſi Iſraëlitico populo in reipublicæ liberæ formam euecto, de cultu Dei & Aaronico Sacerdotio leges à Deo promulgatæ ſunt, à quo & diſcreta ſunt officia, nec non poteſtates Sacerdotum & regum; vt patet Leuitici 8. vbi Aaronis ad ſacerdotium vocatio, & conſecratio deſcribitur. Et cap. 16. Core, Dathan, & Abiron, Sacerdotium vſurpare ſibi attentantes, igne abſumpti ſunt, cap. 17. Aaronis vocatio inſigni miraculo à Deo confirmatur.

Sacerdotiũ à Chriſto inſtitutum.

Ad Sacerdotium cura rerum ſpiritualium pertinet.

Diſcreta poteſtates Sacerdotum & regum.

IN quo autem Sacerdotum officia verſentur, luculenter Scriptura tradit: *In his quæ ſunt ad Deum*, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis; vt populum ſanctificet; in lege inſtruat; de quæſtionibus legis & ceremonijs dijudicet; peccantes arguat & corripiat.

2. Paralipom. cap. 19.

REGIS autem officium proponitur, Deut. 17. & alibi. Conſiſtit autem in iure procurandi atq; diſponendi de omnibus, quæ ad pacem & tranquillitatem Reipublicę temporaliter neceſſaria ſunt. Inter quæ continentur vniuerſa huic mortali vitæ propria officia. Chriſtiani verò principis eſt inſuper, Chriſti regno ſubſeruire, legibus & armis Catholicam religionem propugnando, peccata & flagitia, quibus ira Dei prouocatur, cohibendo: nullatenus autem ſibi authoritatem ſupremam in cauſis Eccleſiaſticis vſurpare debet, cùm non regi, ſed Petro Chriſtus ouile ſuum paſcendum commiſerit. Vnde Oziæ dictum legibus: *Non eſt officij tui Ozia, vt adoleas incenſum Domino, ſed Sacerdotum, qui conſecrati*

Ioan. 21.
2. Paralip. 26.

Digitized by Google

ctati ſunt ad huiuſcemodi miniſterium.

CAP. CVII.

De Sacerdotij dignitate.

Sacerdotalis dignitas.

NOBILISSIMA functio omni ætate Sacerdotum habita eſt, quibus rerum ſacrarum cura tributa fuit. Inde Abel, Seth, Henoch, Noë, Abraham, Melchiſedech, Iob, & alij commendantur. Quin & Pharao filiam Putipharis, Sacerdotis Heliopoleos, Ioſepho Aegypti præfecto vxorem dedit, Sacerdotumque terram à tributis liberam eſſe conſtituit, quibus & cibaria ex publicis horreis præbuit. De Aarone verò in Sacerdotem electo ſcribit Eccleſiaſticus: *Excelſum fecit Aaron fratrem eius, & ſimilem ſibi de tribu Leui. Statuit ei Teſtamentum æternum, & dedit illi Sacerdotium gentis.* Et poſtea: *Compleuit Moyſes manus eius, & vnxit eum oleo ſancto. Ipſum elegit ab omni viuente, offerre ſacrificium Deo incenſum, & bonum odorem, in memoriam placare pro populo ſuo & dedit illi in præceptis ſuis poteſtatem, in Teſtamentis iudiciorum docere Iacob teſtimonia, & in lege ſua lucem dare Iſrael.* Quod Sacerdotium non ſolùm Iudæorum reges in ſumma veneratione habuerunt, ſed etiam externi monarchæ potentiſsimi, Cyrus & Darius, qui Deo cæli templum ædificarunt, in quo ſacrificia ei pro ſua & liberorum ſalute offerri decreuerunt. Alexander quoque Magnus Iudæorum Pontificem ſibi obuiam venientem, venerabundus excepit. Similiter Antiochus, rex Syriæ. Pompeius autem capta ciuitate, à direptione templi militem cohibuit.

Gen. 41.

Eccleſ. 45

Ioſephus lib. 11. antiq. c. 8. Idem lib 19 c. 4. lib. 2. Macha c. 4. Ioſephus lib 1. de bello Iudaico. c. 5.

QVAMVIS autem Aaronici Sacerdotij dignitas ampliſsima fuerit, attamen poteſtati ſpirituali ſacerdotii Legis nouæ à Chriſto datæ comparata, vmbra duntaxat fuit. Siquidem Dei Filius, Homo factus, ac *Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech,* ſuam familiarem ac viſibilem conuerſationem præſentiamque è mundo ſubducturus, Apoſtolos, eorumque in Sacerdotio ſucceſſores ſub panis & vini ſpeciebus corpus & ſanguinem ſuum conſecrare, conficiendoque offerre, ac in latriæ cultum Deo ſiſtere inſtituit, eiſdemque poteſtatem ligandi & abſoluendi, peccata remittendi & retinendi conceſsit. Atque pro Deo legatione fungentes, tanquam eius vicarij, internuncij, & miniſtri, legem & præcepta vitæ homines edocerent, per baptiſmum ſpiritualiter regenerarent, Sacramentorum diſpenſatione, verbo, exemplo, orationibus, doctrina, legibus, exhortationibus, correptione ac diſciplina paſcerent, mederentur, fouerent, iratum Deum hoſtijs & muneribus placarent, vniuerſaque præſenti aut futuræ vitæ neceſſaria, precibus impetrarent; pacem, tranquillitatem, aëris temperiem, frugum abundantiam, ſanitatem ad bene viuendum, auxilia ad rectè credendum, illuminationem ad conſequendum vitam beatam, hic gratiam, poſteà gloriam.

Sacerdotij functio.

Ex quibus patet, noui teſtamenti Sacerdotium longè Sacerdotio legis naturæ, in quo pecorum carnes aut frugum incenſiones, & aromatum ſuffitus offerebantur; & Aaronico, in quo ſimilia quoque Deo ſiſtebantur, præcellere, cùm per huius miniſterium non ſolùm typica & carnalis ſanctificatio (vt in vetere lege) obtineatur; ſed vera cordis & animæ purificatio: nec huius tantùm vitæ bona, ſed etiam futuræ; nec ſolùm temporalia, ſed æterna conſequamur. Proinde meritò Chryſoſt. Sacerdotij Chriſtiani dignitatem extollens, oſtendit, eam cæleſtem, diuinam, omnemque non ſolùm humanam rationem & intelligentiam, ſed

In lib. de ſacerdotio.

Digitized by Google

CAP. CVIII.

Quòd Ordo ſit proprij nominis Sacramentum.

Ordo eſt proprij nominis Sacramentum.

CVm ritu conſecrationis gratia & ſpiritualis poteſtas ſignificetur quæ ordinato ſimul confertur, perſpicuum eſt, ordinationem verum nouæ legis Sacramentum eſſe. Quòd autem impoſitione manuum Epiſcopi cum materiæ exhibitione, certorumq; verborum prolatione poteſtas ordinato tribuatur, cui gratia ad munus illud obeundum neceſſaria coniungatur, luculenter Apoſtolus ad Timotheū tradit: *Admoneo te* (ait. *vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Et iterum: *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterij.* Similiter Acto 6. *Diaconi manuum impoſitione ordinantur.* Et Paulus & Barnabas, Epiſcopi, Actor. 13. Presbyteri verò, Act. 14. Quibus locis à manuum impoſitione diſtinguitur oratio: *Et cùm oraſſent, impoſuerunt eis manus.* Actor 6. Et ca. 13. *Ieiunantes, & orantes, imponenteſq; eis manus.* Nec de oratione verba illa intelligi poſſunt: *Nemini citò manus impoſueris, ne communicaueris peccatis alienis:* quod fit, indignos ordinando, non autem pro eis orando. Ex quibus palam eſt, Apoſtolos manuum impoſitione miniſtros Eccleſiæ ordinaſſe, ſub qua reliqui ritus adhiberi conſueti (iuxta Hieron. & Ambroſium) comprehenduntur; myſtica nimirū ordinationis verba: Nunquam enim Apoſtoli manuū impoſitioni gratiam alligaſſent, niſi expreſſam Domini de ordinandis tali ritu Eccleſiæ miniſtris inſtitutionem habuiſſent.

2. Timot. 1. 1. Timot. 4. Act. 6. 13. 14. 1. Timoth. 5. Ieron. in ca. 58. Iſaia. Ambr. in 1. Timoth. c. 4

An verò Dominus eodem ritu Apoſtolos ordinauerit, an potius effectum Sacramenti poteſtate excellentiæ abſq; Sacramento contulerit incertum eſt; quia licet non ſit expreſſè ſcriptum, ita Dominum feciſſe, non tamen etiam contrariū dictum legitur, multaque Dominum geſſiſſe, quæ non ſunt ſcripta, Ioannes teſtatur. Non deſunt, qui tradant, Chriſtum baptizaſſe Petrum & ordinaſſe; hunc verò Iacobum & Ioannem, à quibus reliqui Apoſtoli deinde ordinati ſint. Porrò à veteribus agnitū fuiſſe ordinationis Sacramentum, locuples teſtis eſt Dionyſius Areopagita, ritum ordinandi deſcribens. Cyprianus ſerm. 5. de lapſis, & ſer. de ablut. pedum. Chryſoſt. lib. 3. de Sacerdotio. Innocent. I. epiſt. 18. Ambroſ. li. *de Sacerdotali dignitate c. 5. Homo manum imponit, Deus largitur gratiam* Leo epiſt. 81. cap. 1. & 87. c. 1. Gregor. lib. 4. cap. 5. in lib. Regū. Aug lib. 2. cont. Parmenianum, cap. 13. *Si Sacramentum eſt, quod nemo dubitat,* &c. Cyril. lib. 12. in Ioan. cap. 56. Beda lib. 3. *De tabernaculo.* cap. 11. docet, Sacerdotibus in ordinatione conferri virtutum ornamenta, per veſtes filiorum Aaronis adumbrata: quod & Ambroſ. epiſt. 82. notat.

Ioan. vlt. Ioan de turre cremata lib 2. de Eccleſia c. 12. Lib. de Eccl. hier. cap. 5. & epiſt. 1. ad Demophilum.

Accedit perpetua, conſtanſque totius Eccleſiæ traditio, in Concilio Florentino & Tridentino definita. Similiter Apoſtolorum exemplum probat, Sacerdotij poteſtatem non temporariam, ſed per omnes ſeculorum ætates permanſuram. Sicut enim illi Spiritū ſanctum ad conficiendum & diſpenſandum Chriſti Sacramenta, non ad tempus, ſed vſque ad conſummationem ſeculi acceperunt: ita & hanc poteſtatem aliis communicarunt, ordinando Presbyteros, Epiſcopos, alioſque ſacrorum miniſtros. Quin & eiſdem ordinandi conſequenter alios, poteſtatem dederunt, iuxta Pauli verba: *Huius rei gratia reliqui te Cretæ: vt conſtituas per ciuitates presbyteros.* Et 5. ad Timoth. 5.

Florent. in Doct. de Sacram. Triden. ſeſſ. 23. cap. 3. Ioan. 20. Ad Titum.

Nemini citò manum impoſueris 1. Cor. 12. *Diuiſiones in Eccleſia miniſtrationum, ab vno ſpiritu inſtitutas eſſe* oſtendit. Quod ad Epheſios 4. repetit, eiuſque diſcipulus Dionyſius Areop. integro libro *Eccleſiaſticam hierarchiam* deſcribit; Sacerdotij functionem in rerum ſacrarum, hoc eſt, ad Deum pertinentium, tractatione conſiſtere docens: eiuſque finem eſſe, homines in Dei conſortium & ſimilitudinem transferre, per intentiſſimã Dei, diuinarumque rerum dilectionem; addens, functionis Sacerdotalis authorem non eſſe, niſi Deum, à quo primi Sacerdotes huius muneris plenitudinem acceperunt, idipſum deinceps in alios propagare iuſſi: vt qui in Deum tranſiſſent, poſteros quoque ad diuina eueherent, perpetuoque ſucceſſu, ſacrati & ſacrantes, illuminati, & illuminantes, perfectique ac perficientes euaderent. Magna verò Dei prouidentia factum eſt, vt Eccleſiæ miniſtri Sacramento viſibili ordinarentur, vt nota certaque omnibus verorum Dei miniſtrorum vocatio fieret, diſcernique poſſent à Pſeudoapoſtolis, qui ſe vltrò ingerunt, abſque miſſione, vel ordinationis lege.

Lib. de Eccl. Hier.

Miniſtri Eccleſiæ viſibili Sacramento ordinantur vt à Pſeudo-Apoſtolis diſcernantur.

Præterea id confert, ad retinendam Eccleſiæ vnitatem, cauendaque ſchiſmata, cùm ab vno ſummo principe totius hierarchiæ ſinguli dependeant. Necnon præſtat ordinatio ſecuritatem cuique ſuum officium exercenti, dum quiſque credit, interna Spiritus ſancti operatione confirmari, quod foris exequitur. Aliis quoque fidelibus confidentia naſcitur, conſequendi diuina munera, per ordinati miniſterium, dum ſperant, Deum ſuæ ordinationi & promiſsioni non defore.

Poſtremò congruit, vt ſicuti Deus, præbens alicui potentiam naturalem ad operandum, ſimul ea dat, quibus expeditè illa vtatur; ita per ordinationem conferendo ſacram poteſtatem conficiendi diſpenſandique Sacramenta, ſimul tribuat gratiam, perficientem animam, vt legitimè ſacro miniſterio perfungatur.

Cap. CIX.

De Ordinum numero.

NOMEN *Ordinis* interdum omnem functionem, diuinis obſequiis dicatam comprehẽdit. Qua generali ſignificatione Monachos ac Religioſas quoque feminas huius aut illius Ordinis eſſe dicimus, ſcilicet S. Franciſci, Dominici, &c. quomodo viduas olim diaconiſſas in templis fuiſſe legimus. Alio modo ſtrictiùs Ordinis nomen pro Eccleſiaſtica poteſtate ſumitur, quæ ritu ſacro ab Epiſcopo confertur, & ad certum miniſterium in Sacrificio Euchariſtiæ exhibendum refertur. Hac ſignificatione Ordines ſeptem enumerantur: videlicet Sacerdotium, Diaconatus, Subdiaconatus, Acolytus, Lector, Exorciſta, & Oſtiarius. Qui numerus ex Patrum continua traditione ac vſu habetur, & ex miniſteriis ad ſacroſanctam Euchariſtiam conficiendam vel diſpenſandam neceſſarijs, confirmari poteſt: Sacerdotum enim eſt, Euchariſtiam conficere & offerre, quibus ſolis dictum eſt: *Hoc facite.* Cooperatio autem miniſtrorum conſiſtit, vel in diſpenſando hoſtiam oblatam fidelibus, quod ad Diaconum ſpectat; vel in materia ſacrificij præparanda in vaſculis, quod eſt Subdiaconi; vel in materia ſacrificij præſentanda, quod eſt Acolyti: vel in præparandis hominibus ad participandum Altaris hoſtiam, à qua nonnulli propter immunditiam arcendi ſunt, quæ vel oritur in fidelibus ex dæmonis obſeſ-

Dionyſ. Areop. de Eccle hier. c. 6. Epiphan. in compendiaria doctrina. Hieron. de muliere ſeptiẽs icta.

Ordinum ſingulorum officia.

obſeſsione, vt in Energumenis, ad quos emundandos ordinatum eſt Exorciſtarum miniſterium: vel reperitur in nondum plenè de fidei rebus inſtructis, vt in Catechumenis, ad quos in fidei rudimentis erudiendos ordinatur Lectorum officium: vel poſtremò ſunt quidam à diuinis myſterijs prorſus excludendi, quia infideles, vel perſecutores, aut excommunicationis mucrone ab Eccleſiæ communione præciſi ſint, ad quod officium ſeruit Oſtiariorum, quorum eſt huiuſmodi repellere.

Ordines maiores & minores.

DIFFERENTIA verò inter Ordines eſt, quod alij maiores & ſacri dicantur, puta Sacerdotium, Diaconatus, & Subdiaconatus: alij verò minores ſint, ſcilicet Acolyti, Exorciſtę, Lectores, Oſtiarij.

SCIENDVM autem eſt, veteres nonnunquam tres tantùm Clericorum ordines enumerare: ſcilicet Epiſcoporum, Sacerdotum, & Diaconorum, quia hi tres ordines reliquos in ſe contineant; & præterea hi ſoli regendæ plebi præſint. Reliqui enim ordines Sacerdotibus & Diaconis ſubſeruiunt: vnde & Diaconatus generali nomine comprehendi aliquando ſolent. Quod verò ab Apoſtolorum tempore, ſingulorum ordinum nomina, & miniſteria in vſu fuerint, oſtendemus, poſteaquam de Clericatu & Tonſura nonnulla præmiſerimus.

CAP. CX.

De primâ tonſurâ

Tonſura militiæ Chriſti adſtribit.

QVI ex Laicorum grege ad Eccleſiaſticorum ordinem tranſit, in ipſo veluti limine Clericus creatur, atque tonſurâ inſignitur, quæ non eſt Ordo (cum nullum ſpeciale officium annexum habeat) ſed ad ordines quædam eſt præparatio. Qui enim tondetur, ſe à ſæculi negotijs ad Eccleſiaſticam militiam tranſiturum profitetur. Vnde laicali veſte reiecta, Clericalem habitum aſſumit, eo ritu ſignificans vitam ſe commutare velle. Habitus enim hominem ſuæ profeſsionis admonet, eaq; ratione ad rectè viuendũ incitat. Ex habitu enim vir dignoſcitur & ab alijs obſeruatur; & ſi quid vocatione ſua indignum committat, notatur ab alijs & reprehenditur, atque ita pudore ſaltem in officio retinetur.

Lib. de Eccle Hier. cap. 6.

Tonſuræ vſum agnoſcit Dionyſius Areopagita, ſcribens, futurum Monachum primum tonderi, deinde abiecta priore veſte, alia indui. Iſidorus libr. 2. de officijs diuinis cap. 4. ab Apoſtolis inſtitutam eſſe tonſuram aſſerit. Beda lib. 5. Hiſtor. Anglic. cap. 22. refert, S. Petrum omnium primum geſtaſſe coronam: eius exemplo Clericos, Monachos & Epiſcopos eandem ſuſcepiſſe. Cuius meminit Aug. epiſt. 147. *Per coronam noſtram nos adiurant.* Concil. Carthag. 4. can. 44. vetat Clericos alere comam vel barbam. Concilium Toletanum IV. can. 40. iubet Clericos, toto capite detonſo, ſolum circulum capillorum ſupra aures relinquere. Aug. libr. *de opere monachorum* cap. vlt. Monachos crinitos reprehendit. Anicetus in epiſt. ad Epiſcopos Galliæ ſtatuit, vt Clerici iuxta Apoſtolum comam non nutriant, ſed caput deſuper in ſphæræ modum radant, ſeu tondeant. Nam in primitiua Eccleſia tonſuræ potius quàm raſuræ vſus viguit, quia ſupererant idolorũ Sacerdotes, qui in honorem ſuorum idolorum capita radebant: ob quam cauſam Deus Leuitici 21. Sacerdotibus Aaronicis præcepit, ne capita vel barbam raderent. Quod Ezechiel. 44. & Baruch vltimo repetitur. Ierem. 9. & Leuitici 19. *Non attondebitis comam in rotundum*, in honorem ſcilicet idolorum, vel in leuitatis &

Digitized by Google

tis & impudentiæ ſignum. Quod Chriſtianis etiam prohiberi notat Cyprianus lib.3.ad Quirinum cap.83.Raſuram alioqui per ſe illicitam non fuiſſe,conuincit Nazaræorum ritus, qui completo ſuæ conſecrationis tempore radi iubentur. Numer. 6. Quem vſum Iacobus comprobans Actor. 21. dicit Paulo: *Sanctifica tecum illis,& radant capita ſua.*

Epiphan. hæreſi 80. Aug. lib. de oper. Monac. cap. vlt.

Ex Epiphanio & Auguſt.colligimus, veteris Teſtamenti Patres & Sacerdotes conuenienter longos geſtaſſe capillos, quia redemptionis myſteria nondum reuelata erant:quod velamine ſuper Moyſi faciem poſito, & longa ſanctorum coma figurabatur,iam verò,qui Chriſti miniſterio conſecrantur ablatione comas rum legis velamen ſublatum eſſe annunciant.Accedit, quòd nudatione capitis, vita pura, nulla vitiorum ſpecie fucata exigi à Clericis deſignetur. Et quoniam capilli ſuperfluæ quædam humani corporis partes ſunt, eorum amputatione ſignificatur ,Clericos & Monachos ſuperfluas mundi cupiditates reſecare debere, vt animus liber in diuinas contemplationes euehatur, illuſtrationeſq; cæleſtes promptius recipiat.Denique coronâ monentur Clerici cuius capitis membra ſunt,& quid pro nobis paſſus ſit Chriſtus.

Diony. Areop. lib. de Eccleſ. Hier. c. 6.

Tonſuræ forma.

De tonſuræ forma inter Orientales & Romanos varietas exſtitit. Illi Paulum ſequuti columnarem figuram in crinibus circa faciem retinebant,Beda teſte lib.4.Hiſt.cap.5.Romani verò, Apoſtoli Petri exemplo comam tondebant in coronæ formam,ita vt capillorum circulis reliquis detonſis relinqueretur in ſimilitudinem ſpineæ coronæ Chriſti,idque ad ſignificandum, ſe Chriſti ſeruos eſſe,cui ſeruire regnare ſit,& perfectioris vitæ genus (nam circulus omnium figurarum perfectiſſima eſt) mundique contemptum calcata vanitate ſectari.

Iſido. lib. 2. de off. diui. c 4. Concil.Triburiē. c.20.

Rident hodie ſectarij raſos vertices:ſed quid mirum, quibus Chriſti ſacerdotem aut religioſum eſſe,abominabile videatur;& qui malint barbaros radendi modos,quàm pietatis,humilitatiſque ſigna priſcorum fidelium vſu commendata complecti.

Qvare meritò reprehenduntur inter Clericos,qui ex vanitate aut laſciuia crines,ſecularium more criſpatos, barbaſque alatas gerunt, & qui laudabilem tondendi, vel crines longiores ferendi morem impotentiùs inſectantur;cùm in adiaphoris mos cuiuſque loci rectè probetur.

De tonsione ergò capilli homines Deo conſecrantur,& ad Eccleſiaſtica munia præparantur,& Clerici in Domini ſortem cooptantur, ex quo Clericorum ſeminario coſurgunt,qui ſacris Ordinibus imbui deſiderant,& quò in altiori gradu deinceps aliquis conſtituitur, eò latior orbis forma circumſcribi debet vt in Epiſcopis videre licet.

CAP. CXII.

De Oſtiarijs.

Oſtiarij officium.

Primvs poſt tonſuram gradus eſt, Oſtiarij Ordo,cuius eſt,templi claues & fores cuſtodire : immundos aditu templi, ne profanorum ingreſſu polluatur, arcere: curare, ne quis Sacerdotem ſacra facientem perturbet, Eccleſiæ ſupellectilem,vt calices,libros, aliaque vniuerſa Eccleſiæ mobilia bona conſeruare. Horum olim typum geſſerunt Ianitores inter Leuitas, de quibus lib. 1. Paralipom. cap. 26. & lib. 2. cap. 23.

Hoc

Digitized by Google

Hoc miniſterium eſſe ſacrum, non autem profanum, teſtatur Concil. Carthag. 4. can. 9. Oſtiarius cùm ordinatur, poſtquam ab Archidiacono inſtructus fuerit, qualiter in domo Dei conuerſari debeat, ad ſuggeſtionem Archidiaconi tradit ei Epiſcopus claues Eccleſiæ de altari, dicens: *Sic age, quaſi redditurus rationem Deo pro his rebus, quæ his clauibus recluduntur.*

Concil. Florent. Trident. ſeſſ. 23. cap. 2.

De Lectoribus.

Lectoris officium.

SECVNDVS Ordinis gradus eſt Lectoris, cuius officium eſt, clarè ac diſtinctè in Eccleſia veteris & noui Teſtamenti libros extra ſacrificij tempus legere, primaque Chriſtianæ religionis rudimenta fidelibus tradere. In Concilio Carthaginenſi 4. can. 8. ritus ordinandi Lectoris traditur. Huius gradus meminit Canon 27. Apoſtolorum: Cyprianus lib. 4. epiſt. 5. Iſidorus lib. 2. de Officijs diuinis, cap. 11.

Hoc officium Chriſtus impleuit, Lucæ 4. clarè populo Iſaiam legens: & Prophetæ, iuxta illud Iſaiæ 58. *Clama, ne ceſſes*: noſtro autem tempore, Lectorum & Pſalmiſtarum locũ, magna ex parte Cantores, Muſici, & Organiſtæ occupant.

De Exorciſtis.

Exorciſtarum officium.

TERTIVS Ordo, Exorciſtarum eſt, quibus ab Epiſcopo poteſtas datur inuocandi nomen Domini ſuper eos, qui ab immundis ſpiritibus obſidentur, vt expurgati participare hoſtiam oblatam dignè queant. Ritum huius Ordinis tradit Cõcil Carthag. IV. can. 7. Cyprianus in tract. *cont. Demetrianum*, & in tract. *Quòd idola non ſint Dii*, ſcribit, Exorciſtas poteſtate diuina diabolum flagellare, cædere, torquere. Sulpitius in vita S. Martini c. 4. refert, ipſum ab Hilario Exorciſtam ordinatum eſſe. Ignatius in epiſt. ad Antioch. Cornelius Papa ad Euſebium lib. 6. hiſto. c. 33. Concil. Laodicenum cap. 24. & 26. Concil. Florent. & Trident. ſeſſ. 23. hunc Ordinem agnoſcunt.

Lactan. lib. 4. cap. 27.

De Acolytis.

Acolytorum functio

QVARTVS Ordo, Acolytorum eſt, qui *ab aſſequendo* dicti ſunt, quorum eſt, Subdiacono & Diacono in altaris miniſterio, deferendo luminaria, & ſuo tempore accendendo, vrceolos præparando, ſubſeruire. Vnde *Ceroferarij* vocantur. Iſidorus lib. 7. Etymologiarum cap. 12. Amalarius lib. 2. cap. 10. Rabanus lib. 1. de Inſtit. *Cleric.* cap. 9.

Horum typum geſſerunt Leuitæ, qui lucernas in veteri lege curabant: de quibus Exod. 25. & 27. Leuit. 23. & 24. Cyprianus epiſt. 55. Greg. epiſt. 19. lib. 3.

De Subdiaconis.

Subdiaconi munus.

INter Ordines, qui ab officij dignitate *Maiores* vulgò nominantur, Subdiaconatus primus eſt. Ad quem pertinet, Diacono in altaris miniſterio ſubſeruire: ſacra linţea, vaſa, panem & vinum ad ſacrificij vſum parare: Epiſtolam canere: aquam abluendis manibus in altari Epiſcopo & Sacerdoti præbere: ac deniq; fidelium oblationes in templo receptas, ad ſuperponendum Altari, Diacono deferre. In cuius rei ſignum, dum ordinatur ab Epiſcopo, librum Epiſtolarum, calicem vacuum, & Patenam accipit; & ab Archidiacono, vrceolos vino & aqua plenos, cum diſco & linteo, quo manus abſterguntur; vt in Concilio Carthaginenſi IV. c. 5. Toletano IV. c. 27.

Horum typum geſſerunt Nathinæi, de quibus 1. lib. Paral. cap. 9. & lib. 1. cap. 2. ac lib. 1. Eſdræ cap. 2. & 8. *Hi in Leuitarum miniſteria dati erant.*

Hunc ordinem agnoſcit Clemens lib. 8. Cano-

8.Conſtituit.cap.28.Ignatius in epiſt. *ad Antioch*.9.Cyprianus epiſt.24.&42.Concilium Tridentium ſeſſ.23.cap.2.& can.2.

De Diaconis.

Diaconi offic. DIACONORVM eſt,Epiſcopo ſeu Presbytero ſacra facienti aſsiſtere, Euangeliũ ſacrificij tempore, albâ, ſtolaque indutos decantare, Euchariſtiam ad abſentes deferre,atque ipſis diſtribuere, abſenti Presbytero Euangelium in loco inferiori exponere,baptizare,nomina Catechumenorum atque ordinandorum Epiſcopo recitare:publicè pœnitentes reconciliare,fidelium oblationes colligere,ac vnicuique iuxta neceſsitatē diſtribuere. Ad eos denique pertinebat, fidelium vitam & mores obſeruare, ac Epiſcopo indicare.Quæ omnia ex Scripturis, aut veterum teſtimonijs elucent. *Act.6.&8.* Actor.6.Apoſtoli ſeptem Diaconos manuum impoſitione ordinarunt: quo ritu vſi non fuiſſent ad inſtituendum tantùm *1.Timoth.3.* profanarum menſarum miniſtros.Et cōſtat,Stephanum,Philippum,& alios Diaconos,populo prædicaſſe, baptizaſſe, ſacraque munia,non autem tantùm profana exercuiſſe.Vnde Apoſtolus Diaconi mores,virtutes,& integritatem requiſitam ſeriò expoſuit. Et Clemens lib. 2. *Conſtit. Apoſt.*cap.48.tradit, Diaconum Epiſcopi eſſe oculum, cuius ſit Epiſcopi vice,omnia Eccleſię negotia curare.Ambroſius lib 1.Offic.cap.41. S.Laurentium ita loquentem B.Sixto inducit: *Quò Sacerdos ſancte,ſine Diacono properas? Tu nunquam ſine miniſtro ſacrificium offerre conſueueras.* Et infrà:*Cui commiſiſti conſummãdorum conſortium Sacramentorum, huic conſortium tui ſanguinis negas?* Vbi luculenter docetur, ſacro altari miniſtraſſe Diaconum. Quod etiam Paulus atteſtatur,volens,ordinari miniſtros,etiam vbi fideles non viuebant communiter,ſcilicet Philippis,Epheſi, Cretæ;vbi menſarum Diaconis opus non fuiſſet, ſi tantum prophanum habuiſſent miniſterium. Diaconi adumbrati per Leuitas fuère,qui ſacerdotibus Aaronis deſeruiebant.

Clemens epiſt. 1. ad Iacobum. Leo ſerm.de S. Laurentio. Ieron. epiſt. 48. ad Sabinianum. Gregor. lib. 4. epiſt. 88. Paulus Diaconos ordinari voluit etiam vbi fideles non viuebant in communi.

CAP. CXIII.

De Sacerdotio.

SEptimus Ordo,Sacerdotum eſt,quibus ſpecialem Chriſtus poteſtatem dedit, viſibile ac externum corporis ac ſanguinis ſui, ſub Panis & Vini ſpeciebus,ſacrificium Deo offerendi. Illud enim ſacrificium,quod in nouiſsima Cœna incruento, & in cruce ritu cruento Chriſtus per ſe ipſum obtulit, *Sacerdos æternus ſecundum ordinem Melchiſedech*, hoc ipſum per Apoſtolos, eorumque in ſacerdotio ſucceſſores;eodē ritu,quo in Cœna ipſe obtulerat,in mortis ſuæ memoriam vſque ad tempus ſecundi ſui aduentus Deo iugiter offerri conſtituit illis verbis:*Hoc facitè in meã commemoratione.*Qui enim ſemel paſsibili cruentoq; modo ſufficientiſsimum ad omnia à Deo impetranda, delendaq; peccata ſacrificium obtulerat, voluit eiuſdem vim & efficaciam nobis per fidem & Sacramenta applicari, inter quæ auguſtiſſimũ Euchariſtiæ Sacramentum,etiam ſacrificiũ eſſe inſtituit,cuius oblatione omnia pręſentis,& futuræ vitæ bona conſequi poſſemus. Quemadmodum enim hæc vnica Corporis & Sanguinis Chriſti oblatio in locum omnium ſacrificiorũ legis Naturæ & Moſaicæ ſucceſſit;ita valet ad cuncta ea impetranda, quæ per illa ſperari potuerunt; ac inſuper Paſsionis Chriſti fructus nobis vberrimè applicat, vt ex profeſſo in libro de Sacrificio latè proſequi-

Sacerdotum officium eſt,incruento ritu Chriſti Corpus & Sanguinem offerre. Pſal. 109. Luca. 22. Concil. Trid. ſeſſ. 23. Per oblationem incruentam applicatur fructus oblationis cruentæ. Oblatio incruenta pro impetratione cuiuſuis boni valet.

ſequimur, ad quem plura deſiderantem remittimus.

Sacerdotium in Scripturis duplex inſinuatur: vnum ſpirituale ac internum, omnibus fidelibus commune, quo fide per charitatem inflammata in Altari ſuæ mentis hoſtias ſpirituales Deo immolāt, quæ ſunt bonæ omnes actiones, ad Dei gloriam relatæ. Ab hoc ſacerdotio generali & impropriè dicto, totus populus Chriſtianus vocatur ***Domus ſpiritualis; Sacerdotium ſanctum.*** Item, Reges & Sacerdotes, Deo & Patri exhibētes ſua corpora, hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem. Sic populus Iſraeliticus vocatur, ***regnum ſacerdotale, gens ſancta.*** Ita ***ſacrificium Deo ſpiritus contribulatus*** dicitur: & ***ſacrificate ſacrificium iuſtitiæ.***

Lib. 3. de auguſtiſſimo Eucharistiæ Sacramento & ſacrificio.

Sacerdotium ſpirituale omni Chriſtiano commune.

1. Petri. 2. Apo. 1. & 20. Rō. 12. Exodi. 14. Pſal. 50.

Præter hoc generale & Laicum Sacerdotium, eſt aliud externum & viſibile, certis perſonis, ad offerenda Deo dona & ſacrificia, legitimè vocatis proprium: quales in lege naturæ fuerunt, Primogeniti, Patres familias & Prophetæ, ſpeciali Dei afflatu ad hoc munus euocati, vt legimus de Seth, Noe, Patriarchis, Melchiſedech, Iob, Moyſe, & de Aarone, juſſu Dei ad hoc munus inuncto, ad cuius poſteros vſq; ad Chriſti aduentum Deus ſacerdotium veteris legis tranſire voluit. ***Nemo enim aſſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron.*** Et iterum: ***Omnis Pontifex ex hominibus aſſumitur, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis.*** Vnde & Chriſtus non ſeipſum clarificauit, vt Pontifex fieret: ſed dictum eſt ipſi: ***Tu es ſacerdos in æternū, ſecūdū Ordinē Melchiſedech.*** Nec viſibile ac externum ſacerdotium ſuſtulit, ſed in melius perfectiuſq; tranſtulit. Non enim Rempublicam ſuam perfectiſsimo Dei cultu (qui in ſacrificij oblatione conſiſtit) carere voluit, cùm ad deploratiſsimæ Reipublicæ ſtatum pertineat, carere ſacrificio & ſacerdotio. Sed Apoſtolos, eiſq; per legitimam ordinationem ſuccedentes, noui Teſtamenti propriè dictos ſacerdotes conſtituit, ad offerendum jugiter incruento ritu ſui Corporis & Sanguinis ſacrificium. Tales hodie ſunt Epiſcopi & Presbyteri ſoli, Aug. teſte, ac Hieronymo, qui Eccleſiam ſine ſacerdotibus eſſe religionemque abſq; hoſtia ſubſiſtere poſſe negat. Vnde Iſaias cap. 19. Chriſti Eccleſiam in gentibus prædicens: ***Aſſumam,*** inquit, ***ex eis in Sacerdotes & Leuitas.*** quod & Malachias c. 1. confirmat, & Chriſtus Matthæi 5. ***Cùm fueris ad Altare.*** Apoſtolus 1. Cor. 10. Menſam Domini cum altari Iudæorū confert, & ad Hebræos 13. Chriſtianos altare dicit habere, in quo ſcilicet noui Teſtamēti ſacerdotes, ritu, forma & modo offerūt, quo Melchiſedech, Corpus videlicet & Sanguinē Chriſti, cuius nomine, vice, verbis offerunt. Quod Laicis nefas eſſe, tradit Clemens lib. 2. ***Apoſt. Conſtit.*** c. 10. Socrates lib. 1. hiſto. c. 27. Ambroſ. lib. 9. tripart. hiſtor. c. 30. purpuram imperatorem facere, nō ſacerdotem Theodotio dixit. Cyril. in epiſt. ad Atticum citata per Nicephorum lib. 14. c. 27 ſcribit, ſacerdotij nomen & rem non eſſe omnibus communem, ſed à Deo vocatis reſeruari. Tertullian. lib. ***de præſcript.*** hæreticis proprium eſſe ſcribit, in ſacerdotes aſſumere non ordinatos, in Eccleſia enim, quæ ***caſtrorum acies ordinata*** eſt, omnia ſecundum ordinem fiunt, diſtinctaq; ſunt perſonarum officia. Non enim omnes ſunt Apoſtoli, Epiſcopi, Doctores Sacerdotes, Diaconi, (hæc enim nomina ſunt miniſteriorum, non meritorum) ſed qui legitimè à Deo vocati ſunt tanquam Aaron; ſiue immediatè, vt Apoſtoli, ſiue intercedente miniſterio Apoſtolorum vel Epiſcoporum eis ſuccedentium, quemadmodum Timotheus, Titus, Clemens, & alij ſunt per legitimam ordinationem

Sacerdotium externum ſolis legitimè ordinatis proprium.

Pſal. 109. Hebr. 7.

Aug. li. 20. de ciuit. c. 10. In Dialog. cont. Lucif. Cypria. ſer. de Cœna Domini. Aug. lib. 16. cont. Fauſt. Ariſtot lib. Politicorum. Cyprian. lib. 2. epiſt. 3. Chryſoſt. hom. 2. in 2. ad Timoth. Ambroſ. lib. 4. de Sacra. c. 6

Hæreticorum eſt, aſſumere in ſacerdotes non ordinatos.

Cantic. 8. 1. Cor. 14. 1. Cor. 12. Epheſ. 4. Hiero. lib. 1 cont. Ioui. Aug lib. 2 cont. Creſcon. cap. 11. Item ſerm de paſtoribus.

Digitized by Google

CAP. CXIV.

De varijs Sacerdotum gradibus.

Sacerdotũ varij gradus.

QVamuis vnus Sacerdotij ordo ſit, in varios tamen poteſtatis gradus eſt diſtinctus. Primus autem eſt ſimplicium ſacerdotum, ad quos pertinet ſacrificium offerre, & peccata remittere atque retinere. Secundus Epiſcoporum eſt, qui ſingulis Epiſcopatibus præſunt, vt Clerum, fidelemque populum regant, ſpiritualique eorum ſaluti proſpiciant: qui ab officio paſcendi, & docendi, Paſtores & Doctores etiam appellantur, Epheſ.4. ac Magiſtri, Præpoſiti, Antiſtites, Patres, Lux mundi, Sal terræ, Angeli Dei, Pontifices, Præſules, Miniſtri noui Teſtamenti. Per hoc enim Deus loquitur, & hominum ſalutem operatur. Epiſcopi nomen, *ſuperinſpectorẽ* deſignat, quia ad Epiſcopũ tanquam ſacerdotum principem ſpectet, gregis ſibi commiſſi vitam explorare. Iuxta illud Apoſtoli: *Ipſi pervigilant, tanquam rationẽ pro animabus veſtris reddituri.* Initio cum Eccleſia communi Epiſcoporum & Sacerdotum conſilio gubernaretur, nomen Epiſcopi, ſicut & presbyteri, omnibus ſacerdotibus tributũ fuiſſe legimus: attamen diſcrimen ſemper fuiſſe inter Presbyterum & Epiſcopum, tam quoad gradum ordinis, quam juriſdictionis, ſcriptura luculenter inſinuat. Apoſtolus enim Timotheum & Titum Presbyteros ordinaſſe ſcribit, & Apoſtolis ſuccedunt Epiſcopi, ſeptuaginta vero Diſcipulis Presbyteri, ut Anaclet' epiſt.3. & in c.10. Luc. Bed. notant. Epiſcopos enim de Presbyteris, tanquam inferioribus judicaſſe, tradit Paulus 1. Timoth.5. *aduerſus Presbyterum*, &c. Qui autem ordinat, benedicit & judicat, major eſt eo, qui ordinatur vel judicatur. Quod autem presbyter nunquam aliũ ordinauerit, Eccleſiæ perpetua conſuetudo conuincit. Damaſus epiſtol.3. Epiphanius hæreſi 75. & Auguſtinus 53. Chryſoſt. hom. in 3. & 4. c. ad Timoth. atque Dionyſius Areopagita tradunt, ſupremas actiones Hierarchicas ad ſolos Epiſcopos pertinere, quales ſunt, Eccleſiæ miniſtros ordinare, Chriſma, Templa & Altaria conſecrare, baptizatos confirmare, & hujuſmodi aliæ. Nam & in veteri Teſtamento diſtincti erant gradus Pontificum, ſacerdotum, & Leuitarum, quorum diuerſæ conſecrationes erant, diſtincta officia & veſtes, ut patet Exodi 28. & 40. Leuit.8. Numer.3 & 20.

Epiſcoporũ officium. Actor.20. 1.Petri 5. — Hebr.13. 1.Cor.4. Matth 28. 2 Cor.3. — Bernardus epiſt.42. — Hebr.13. Epiſcopi presbyteris maiores. Philipp.2. — Actor 20. Ad Titũ 1. 1.Tim.4. & 5. — 1.Petri 5. Luca 10. — Dionyſ lib. de Eccle. Hier.c 4.5. Hebr.7. — Iren. epiſt. 85. Leo epiſt. 88. — Actiones Hierarchicæ ad Epiſcopos ſpectant.

MODVS autem conſecrandi Epiſcopi traditur in Concil. Carthag.4. can.2. à Clemente epiſt.3. Penes autem ſummum Pontificem Iudæorum fuiſſe ſupremam judicandi de rebus ad religionem pertinentibus juriſdictionem, ex cap. Deut.17. conſtat. Eodem pertinet, quod Dionyſius Areop. tradit, à Chriſto hierarchiam in Eccleſia inſtitutam, in qua locum primum obtinent Pontifices, ſecundum Sacerdotes, tertium Miniſtri. Quæ graduum perſonarumq; diſtinctio, ex diuerſa participatione

Lib. de Eccl Hier.c.1. & 5. — Graduum diſtinctio ex diuerſa par-

Aaaa diui-

ticipatione diuinæ cooperationis oritur.

diuinæ perfectionis & cooperationis exoritur, homines purgando, illuminando, perficiēdo, Deo aſſimilando, arctiſſimeq; vniendo. Quemadmodum ergo inter Angelos, Dei ordinatione vnus alium officij nobilitate ſuperat, ita & in Eccleſiaſtico munere vnus miniſtrorum alium eminentia functionis. Inde porro ſequitur, Epiſcopos, quibus ſacratior operatio demandata eſt, Presbyteris ſimplicibus iure diuino præſtare. Illos enim Christus ſuper familiam ſuam conſtituit, vt Hilarius & alii in cap. 24. Matthæi notarunt. Eoſdem Spiritus ſanctus poſuit regere Eccleſiam Dei, & Presbyterorum Iudices, ſine quorum iuſſu nihil attentare debent: in Conſtitutionibus Apoſtolorum, can. 40. Ignatius in epiſt. ad Philadelphenſes. Irenæus lib. 3. contr. hæreſes, Apoſtolos ſcribit, Eccleſias Epiſcopis commiſiſſe. Hinc in Conciliis ſoli Epiſcopi iudicando decernunt, definiunt, leges ferunt, excommunicant, anathema dicunt. Et hæretici ſunt habiti Aëriani, quia ſentirent, Epiſcopum non eſſe gradu maiorem Presbytero: nec non Wicleuiſtæ, ac poſtremo noſtri temporis Sectarii in Concilio Tridentino damnati. Contra quos Aug. epiſt. 19. *Quamuis ſecundum honoris vocabula, quæ nunc obtinuit vſus, Epiſcopatus ſit Presbyterio maior*, &c. quia videlicet ſoli Epiſcopi Apoſtolis in ordinandi Eccleſiæ miniſtros, regendique poteſtate ſucceſſerunt: quarum poſterior etiam Presbyteris commiſſa nonnunquam fuit, ordinandi vero nunquam.

Matth. 24.
Act. 20. 1. Tim. 5.
Iren. lib. 3. cont. hæreſes.
Epiphanius hæreſ. 75. Aug. hæreſ. 53. Thom. VValden. li. 2 doct. cap. 63. Conc. Trid. ſeſſ. 23 c. 6 & 7. Concil Hiſpalen. 2. can. 5.

CAP. CXV.

Quod inter Epiſcopos gradus iuriſdictionis authoritate diſtincti ſint.

INTER Epiſcopos gradus reperiuntur, non quidem ordine & conſecratione, ſed officii atque authoritatis ratione diſtincti. Nam alii maiore ſunt juriſdictione aliis præditi: quidam enim ſunt Archiepiſcopi ſiue Metropolitani, pluribus Epiſcopis præpoſiti, in quos iuriſdictionem habent. Rurſus alii, Primates ſunt, omnibus Epiſcopis & Archiepiſcopis alicuius regni aut Prouinciæ præfecti, vt in Aphrica Carthaginenſis; in Hibernia Armakanus. Denique ſunt Patriarchæ his ſuperiores, qui vni orbis parti præſunt, vt Alexandrinus toti Aphricæ: Conſtantinopolitanus toti Græciæ, & parti ſeptentrionis: Antiochenus Aſiæ minori, & Hieroſolymitanus Orienti: & ſuper omnes eſt Romanus Pontifex, Chriſti in terris Vicarius, Apoſtoli Petri in officio paſcendi agnos & oues gregis Chriſti ſucceſſor.

Diuerſi Epiſcoporum gradus poteſtate & iuriſdictionis diſtincti.
Archiepiſcopi.
Primates.
Patriarchæ.
Summus Pontifex.

DE Cardinalibus autem Eccleſiæ Romanæ ſciendum eſt, ipſos neque ordine, neque conſecratione ab Epiſcopis, Presbyteris, Diaconis differre, ſed peculiari quodam dignitatis titulo & munere, quod in eo ſitū eſt, vt Romano Pontifici in Eccleſia vniuerſali dirigenda & gubernanda,

Cardinales.

Digitized by Google

Augl. l. 1. de Baptiſmo cōt. Donat. l. 09. epiſt. ad Michael. cap. 32. Conc Baſileen. Seſſ. 23.

da, tanquam præcipui conſiliarii, aſſiſtant, Sedeque vacante Pontificem eligant. Dicuntur vero CARDINALES, quia primarii ſunt Eccleſiæ conſiliarii apud ſummum Pontificem, qui eſt veluti Cardo Eccleſiæ, à cuius prouidentia & firmitate pendet Eccleſia. Horum enim conſilio in arduis Eccleſiæ negotiis ſummus Pontifex vtitur. Sunt enim viri ſcientia, moribus, ac rerum experientia excellentes, ex omnibus Chriſtiani orbis partibus electi, vt rerum omnium in Eccleſia emergentium notitia facilius ad ſupremum Eccleſiæ paſtorem deuenire queat.

CARDINALIVM nomen vetuſtiſſimum eſt: cuius meminit Concil. Romanum Silueſtri tempore celebratum, can. 6. Grego. lib. 5. epiſt. 11. & lib. 11. epiſt. 34. ſeptem Diaconos, Cardinales fuiſſe ſcribit Presbyterorum Cardinalium meminit Ioannes Diaconus lib. 3. vitæ Gregorii c. 7. Epiſcoporum Cardinalium Concil. Meldenſe can. 54. Amplitudo Cardinalium inſinuatur à Diuo Gregor. lib. 4. Regiſtri cap. 88. quia his Pontifex in Conciliis generalibus conuocandis & dirigendis vtatur. De quibus lib. 4. ad Eugenium Bernardus: *Veniamus ad collaterales & ad iutores tuos, hi ſeduli tui, hi intimi tui, eligendi de toto orbe, orbem iudicaturi.* Et epiſt. 188. ad Cardinales: *Nulli dubium eſt, quin ad vos pertineat, tollere ſcandala de regno Dei, ſurgentes ſpinas ſuccidere, ſedare querelas. Agite pro loco, quem tenetis; pro dignitate, qua polletis, pro poteſtate, quam accepiſtis.*

Cardinaliū amplitudo

Primus Eccleſiæ temporibus Pontifex grauiora Eccleſiæ negotia, conuocatis Epiſcopis, tractare ſolet: ſed vſu docente, ac neceſſitate cogente, poſtquam tēporalis principatus acceſſit, oportuit aliquos Pontifici ſemper præſto eſſe, cum quibus de grauiſſimis rebus quotidie occurrentibus deliberaret, idque abſque detrimento particularium Eccleſiarum, quibus paſtorum abſentia perniciosa eſt. Omiſſis ergo Epiſcoporum Conciliis, Pontifices ad ampliſſimum Cardinalium Senatum occurrentia quotidie negotia referre cœperunt, eorumque opera vti ad legationes inſtituendas ad Reges; Principes, & alios, pro communi Eccleſiæ bono, ad conuocanda Concilia generalia, diſſidia Principum componenda, bella ſubinde, potiſſimum contra hæreticos & infideles gerenda. Quorum ita creuit dignitas, vt Regum fratres, eorumque in adminiſtrandis prouinciis Vicarii fiant. Horum numerum Concil. Baſilienſe moderatum eſſe voluit, ne ſuperflua numeroſitate vileſcat, vel Eccleſiæ grauis fiat; & conſtare literatis in Theologia, vel Iure, ac illuſtrium principum Filiis. *Seſſ. 23.*

CAP. CXVI.

De Chorepiſcopis & Abbatibus.

DVPLICES olim Clorepiſcopi fuerunt: quidam Epiſcopi *Chorepiſcopi Abbates.*

 con-

conſecrati, propriam Eccleſiam non habentes, quales hodie ſunt Epiſcopi titulares, vulgo Suffraganei dicti, quorum meminit Concil. Antiochenum c. 10. alij Chorepiſcopi, fuere ſimplices presbyteri, Epiſcoporum vicarij, quales hodie ſunt Archidiaconi & Officiales, quibus nullos ſacros ordines conferre licet: de his agit Concilium Ancyranum can. 13. Neoceſarienſe cap. 13. Damus epiſt. 3. Ad hos accedunt veluti medii, Abbates, vſum mitræ & baculi ex Apoſtolico priuilegio habentes, quibus tonſuram & minores ordines ſubditis conferre licet: item Presbyterum cum Epiſcopo ſolenniter degradare, atque iuriſdictionem Epiſcopalem in ſuos exercere, vt in Concilio Tridentino legimus. Diuus Bernardus epiſt. 42. contra exemptionem Abbatum, & vſum mitræ, annuli, atque ſandaliorum (quaſi eſſent Epiſcopi) diſſerit, inſinuans, ex ambitione priuilegia hæc à nonnullis magno precio comparata fuiſſe.

Con. Tridē. ſeſſ. 23. c. 10. reform. Conc Trid. ſeſſ. 13. c. 4. reform. ſeſſ. 25. c. 11. reform.

CAP. CXVII.

Vtrum iure diuino Petri ſucceſſor (qui Romanus eſt Pontifex) omnibus Epiſcopis præpoſitus, ac proinde militantis Eccleſiæ viſibile caput ſit?

Pontifex Romanus eſt militantis Eccleſiæ in terris caput viſibile.

QVEMADMODVM ad conſeruationem vnitatis, concordiæ ac diſciplinæ neceſſarium eſt, vnum Epiſcopum parochis, Metropolitanum Epiſcopis, Primatem Archiepiſcopis, & vnum Patriarcham omnibus ſui diſtrictus Primatibus, ita vnũ ſummum Pontificem Patriarchis a-lijs omnibus præeſſe oportet, cuius authoritate vnitas fidei, ſacramentorum, legumque Chriſtianarum retineri poſſit; penes quem plenitudo poteſtatis ſit, ad nouos Epiſcopatus erigendos, vel ex Epiſcopis facere Archiepiſcopos, Primates, Patriarchas, atque ex juſta cauſa eoſdem gradu deponere, vel ad ſe euocare: à quo tanquam ſummo Iudice viſibili, omnes de fide ac religione quæſtiones exortæ componi, principes Eccleſiæ ad Concilium euocari; inferioreſque Eccleſiæ præfecti, ac Chriſtiani vniuerſi ad ſuum munus exſequendum cogi poſſint. Nam alioqui ſchiſmatum ſemina, partium in religione ſtudia, hæreſes & diſcordiæ in Eccleſia perpetuæ erunt, quas pacis & vnitatis author à ſuo regno exulare voluit. Ideoque Dei ſapientia ante ſuum in cælum aſcenſum Petrum vniuerſo gregi ſuo præfecit, dicens: *Paſce oues meas, paſce agnos meos*; vt capite conſtituto, ſciſmatis occaſio tolleretur. Neque ideo Chriſtus, ſummus paſtor Eccleſiæ deſiit eſſe, quia in terra Vicarium reliquit; nam ſpiritualiter, inuiſibiliter atque principaliter Chriſtus regit eoſdem, quos externo miniſterio curat & moderatur Petrus. Quod exemplo Synagogæ illuſtrari poteſt, quæ præter Deum, ſuum inuiſibilem rectorem, vnum viſibilem habuit ſummum ſacerdotem, cui omnes reliqui ſacerdotes, Leuitæ atque Iſraelitæ vniuerſi in rebus

Ioan 21. Iero. in 1. c. ad Titum. Et l. 1. cont. Iouinian. Chriſtus eſt primarium caput. Petrus autē Vicarium caput. Deut. 17. Leo Ep. 84.

bus concernentibus religionem parere à Deo iubentur.

A T *quomodo*, inquiet aliquis, *vnus homo vniuerſum orbem regere poterit? Tempore Synagogæ vnicus ab vno Pontifice dirigebatur Iſraeliticus populus: totum orbem gubernare, ſolius diuinæ virtutis opus eſt.*

Pontifex regit orbem per adiutores.

R ESPONDEO, vnum Eccleſiæ vniuerſalis eſſe rectorem, qui nõ ſolus regit, ſicut agricola per ſe agrum colit; ſed per multos ſibi ſubiectos paſtores, Epiſcopos, Archiepiſcopos, Primates, Patriarchas, quib. tanquam princeps pręeſt; per quos ad vnam Petri ſedem totius Eccleſiæ regimen confluit; ſicut Rex vnus multas prouincias per Vicarios, Proreges & præſides gubernat: quomodo potentiſſimi Monarchæ magnam orbis terræ partem ſibi ſubiectam feliciter rexerunt; vt de Auguſto Lucæ 2. de Nabuchodonozor Danielis 2. de Aſſuero, Heſter 1. de Cyro, Iſaiæ 45. & aliis legimus. Et in exercitu quantumuis numeroſo, vnius ſignum exſpectatur. Ac de ſe Apoſtolus Paulus ſcribit, quod omnium Eccleſiarum ſollicitudinem geſſerit.

Hieron. in epiſt. ad Ruſticum Monachum.

2. Cor. 11.

H INC Eccleſia *exercitui ordinato* comparatur, habenti decuriones, tribunos, duces, alioſque militiæ pręfectos, aliiſq; rebus vnum caput habẽtibus, vt Corpori humano, Sponſæ, Regno, Ouili, Gregi, vnum paſtorẽ agnoſcẽti, vni domui, vnum patrem familias habenti. Vnde Ambroſius in epiſtola ad Timotheum: *Domus Dei eſt Eccleſia, cuius hodie rector eſt Damaſus.*

Cantic. 6. Cypria. l. 4. epiſt. 9. Can. 5 & 7. Ioan. 10. Lucæ 12. 1. Tim. 3.

D ENIQVE naui aſſimilatur, cuius director eſt Nauarcha. Præſtantiſſimũ enim regiminis genus eſt, Monarchicum, Auguſtino teſte & Ariſtotele. Hinc Chriſtus viſibilis in terris Eccleſiam, vt ſummus Paſtor, Dominus, Magiſter & Rector, viſibiliter adminiſtrauit. Ioan. 13. *Vocatis me, Magiſter & Domine, & bene dicitis: ſum etenim.* Et quam Reipublicę Chriſtianæ gubernãdæ formam initio elegit, eandem vſq; ad mundi conſummationem permanere voluit. Quod aperte Scriptura cõtinet, dicens, Chriſtum Petro Matth. 16. promiſiſſe claues regni cælorum; quodque ſuper ipſum Eccleſiam ſuam fundaret; metaphora *Clauium & fundamenti*, ſignificans totius Eccleſiæ principatum. Nam quod in ædificio fundamentum eſt, id in corpore caput eſt, in ciuitate rector, in regno Rex, in domo paterfamilias. Et cui traduntur claues domus vel oppidi, talis paterfamilias, Rex aut gubernator inſtituitur, vt quos vult admittat, & reiiciat.

1. Petri 5. Cyprian. li. 1. epiſt. 6. Aug. l. 2. de ciuit. c. 12. Ariſtoteles lib. 1. Ethicorum. Et li. 2. Politic.

Q VOD autem Petrus fuerit Petra, ſuper quam Chriſtus ſe ædificaturum ſuam Eccleſiam dixit, Euangelii textus euincit: *tu es Petrus*, ſiue Petra, ſiue Cephas, ſaxum, rupes: *Et ſuper hanc Petram*, id eſt, ſuper te Petrũ, *ædificabo Eccleſiam meam*, vt ſenſu communi veteres intelligũt, quorum verba lege apud Bellarminum lib. 1. *de Rom. Pontifice* cap. 10. & 25. Vnius S. Leonis verba hic referam, Serm. 2. de Aniuerſario ſuæ aſſumptionis: *Beatus Petrus in accepta fortitudine Petra perſeuerans, ſuſcepta Eccleſiæ guberna-*

Matth. 16.

Ambro. in Hymno, & ſermo. 47. Auguſt. l. 1. retra. c. 21. Cyr. in Ioã. lib. 2. cap. 2. Leo ſerm. 2. de ſua aſſumptione.

bernacula non reliquit. Sic enim præceteris eſt ordinatus, vt dum Petra dicitur, dum fundamentum pronuntiatur, dum regni cælorum ianitor conſtituitur, qualis ipſi cum Christi ſocietas eſſet, per ipſa nomina cognoſceremus. Neque his aduerſatur, quod nonnulli fidem dicāt eſſe fundamentum Eccleſiæ, juſtitiæ, omniumque virtutum. Nam per fidem intelligunt, non quamlibet, ſed Petri fidem, & fidei confeſſionē, vt Paſtor eſt Chriſti Eccleſię, de qua dixit: *Nō deficiet fides tua: Confirma fratres tuos,* vt Ambroſius ſerm. 47. Baſilius, Nazianzenus, Cyrillus, & alij declarant.

Auguſt. ſerm. 22. de verbis Apoſtoli.
Hilar. in 16. cap. Math.
Luca 22.

SIMILITER Eminentiæ poteſtatis B. Petri non repugnat, quod Aug. tract. 50. & vlt. in Ioan. & alibi ſcribat, B. Petrum, quando claues accepit, Eccleſiam ſignificaſſe. Nam ea phraſi nihil aliud intendit Auguſtinus, quam B. Petrum vere in ſua perſona claues accepiſſe; proinde hiſtorice, non autem parabolice tantum Eccleſiæ figuram geſſiſſe, ſicut duo Abrahæ filij, Apoſtolo teſte, duo Teſtamenta figurarunt. Quod luculenter exponit Aug. in Pſal. 108. dicens: Petrum ita Eccleſiæ figuram geſſiſſe, ſicut Iudas figura ingratorum Iudæorum fuit, quando Chriſtum prodidit. Petrus igitur Claues, id eſt, ſupremam regiminis Eccleſiæ poteſtatem in Eccleſiæ perſona dicitur accepiſſe, quoniam tanquam caput, princeps, & ſupremus Eccleſiæ ordinarius paſtor, non ad priuatam, ſed ad communem totius Eccleſiæ vtilitatem accepit; ſicut regno dari cenſetur, quod Regi ad totius regni bonum confertur; vt Auguſt. docet ſerm. 23. *de verbis Domini,* & tract. 50. in Ioan.

Baſil. lib. 2. cont. Eunomium.
Nazianzenus de moderatione in diſputationibus ſeruanda.
Cyril. lib. 2. in Io. 11. c. 2.
Gregor. lib. 4. epiſt. 32.

NEQVE inſuper prerogatiuę Petri derogat, quod Chriſtus etiā aliis Apoſtolis dixerit: *Ite, docete omnes gentes. Accipite Spiritum ſanctum: Quorum remiſeritis,* &c. Nam extraordinariam poteſtatē eis Dominus tribuit, quos legatos ſui vice miſit, quæ ad illorum ſucceſſores non tranſiret; at Petro ordinariam paſcendi, ligandi, Eccleſiam regendi, fratres in fide confirmandi poteſtatem dedit, quā vſque ad conſummationem ſeculi perdurare voluit, in ædificationem corporis ſui, quod eſt Eccleſia, juxta Paulum ad Epheſ. 4. Vnde colligit Leo, quod omnes proprie regat Petrus, quos principaliter regit Chriſtus.

Matth. 28.
Leo ſerm. 3. Anniuerſ. ſue aſſumptionis.

PETRI ſupra ceteros Apoſtolos, totiuſque Orbis Chriſtianos eminentiam oſtendunt variæ prærogatiuæ, ipſi ſingulariter indultæ: quarum I. eſt, nominis cōmutatio. Ioan. 1. *Tu es Simon, filius Iona, tu vocaberis Cephas:* in qua nominis cōmutatione myſterium latere ſolet, vt de Abraham, Sara, Iſrael, ex Geneſi conſtat.

S. Petri prærogatiuæ.
I. Nominis commutatio.
Gen 17.

II. Prærogatiua eſt, quod nomen ei Dominus à ſe deriuatum indidit: (Petra enim erat Chriſtus) dicens: *Tu vocaberis Cephas,* id eſt, Petra; Græce, caput, vt Hieron. in 2. cap. ad Galatas notat. Leo epiſt. 89. Serm. 3. de Anniuerſ. ſuæ aſſumpt: *Quæ mihi poteſtate ſunt propria, facio tibi participatione communia.*

II. Nomen Petræ.

III. Prærogatiua eſt, quod licet

III. Primo

Petrus

loco nominatur Petrus. Petrus nec vocatione, nec ſenio primus Apoſtolorum fuerit, attamen vbique primus nominetur. Matthæi 10: *Primus Simon, qui dicitur Petrus.* Marci 3. Lucæ 6. Actor. 1. Quibus verbis Matthæus ſignificauit, primatum, de quo Apoſtoli ſępius contenderant, diuina ſorte obtigiſſe tandē Petro, qui primus Chriſtianorum pontifex fuit.

Euſebius in Chronico anni 44. à Christo nato.

IV. Petrus paſſim vti reliquorum Apoſtolorū caput proponitur. IV. Eſt, quod in Scripturis paſſim deſcribatur vt paterfamilias, vt dux, & princeps ceterorum. Marci. 1. *Simon Petrus, & qui cum eo erant.* Marci 16. *Diſcipulis eius & Petro,* Lucæ 8. *Petrus, & qui cum eo erant* Lucæ 9. Actor. 2. *Stans Petrus cum vndecim.* Actor. 5. *Petrus & Apoſtoli dixerunt.* 1. Cor. 9. *Et Cephas:* vbi ſeorſim tamquam caput & princeps nominatur, ſicut de Michaele dicitur: *Michael & angeli eius:* Item, *Diabolus, & angeli eius.*

Apoc. 12.

V. Petrus os Apoſtolorum. Chryſoſt. hom. in Matth. vocat os Apoſtolorum. V. Eſt, quod omnium Apoſtolorum Petrus, tanquam eorum os, paſſim loquatur. Matth. 19. *Ecce nos reliquimus omnia.* Lucæ 2. *Ad nos dicis hanc parabolā, an ad omnes?* Ioan. 6. *Ad quem ibimus?* Matth. 16. *Tu es Chriſtus, filius Dei viui.* Cyril. lib. 12. in Ioan. cap. 64.

VI. Petrus ſuper aquas ambulat. Matth. 14. VI Solus ſuper aquas ambulat, in typum, quod omnes populos tanquam Chriſti vicarius regeret. Bernardus lib. 2. *de conſideratione ad Eug.*

VII. Petrus in mare ſe demittit. VII. Solus ſe in mare miſit, in typum, quod ſolus gubernandum acciperet ſeculum, per mare deſignatum. Bernardus ibidem.

VIII. Primus confeſſor Diuinitatis Chriſti Matth. 16. VIII. Quod primus Apoſtolorum Chriſti diuinitatem, & VERBI incarnationem intellexerit, & confeſſus ſit. Hilarius hoc notat in Pſal. 131. & lib. 6. *de Trinit.* vocans Petrum *primum confeſſorem.*

Leo ſerm. 2. de nat. Petri & Pauli.

IX. Cathedra ſtabilitas Petro promiſſa. IX. Quod ipſius cathedræ perpetua ſtabilitas promiſſa ſit: *Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Quibus verbis non ſolum Eccleſiæ, ſed etiā Petræ, ſupra quam fundatur Eccleſia, firmitas dicitur. Qualem promiſſionem quia reliqui Apoſtoli non habuerunt, ſedes eorum atque ſucceſſio defecerunt.

Aug. in Pſal contr. part. Donati.

X. Tributi ſolutio. Matth. 17. X. Eſt, quod Dominus pro ſe & Petro tributū ſoluit: vnde Apoſtoli collegerunt, ſibi antepoſitum eſſe Petrum, vt Chryſoſtomus ibi notat.

XI. Chriſtus in nauim Petri ingreſſus Luca 5. XI. Quod Chriſtus Petri nauiculam ingreſſus fuerit, ex ea docuerit, vt intelligeremus, Chriſti doctrinam in ea Eccleſia tradi, cujus gubernator eſt Petrus. Ambroſ. ſerm. 11.

XII. Oratur pro Petro. Luca 22. XII. Soli Petro dictum eſt: *Oraui pro te, vt non deficiat fides tua:* Item: *Confirma fratres tuos.* Quibus verbis Dominus ſignificauit, Petrū fore caput, & principem fratrū. Aliorum enim ſtatus certior futurus, ſi mens principis victa nō fuerit. Leo ſerm. 3 *de Anniuerſario ſuæ aſſumptionis.* Theophylactus in Lucam.

XIII. Primus Chriſtum rediuiuum inter Apoſtolos vidit. Luca 24. 1. Cor. 15. XIII. Eſt, quod Petrus virorum primus Chriſtum reſuſcitatum viderit. *Viſus eſt Cephæ, & poſt hoc vndecim.*

XIV. Primo eius pedes lauantur. Ioan. 13. XIV. Eſt, quod primum Dominus Petro lauerit pedes. Ioan. 13. Auguſtinus ibidem.

XV. Conſortium crucis ei prædictum. Ioan. 21. XV. Eſt, quod Dominus ſoli Petro mortem, & genus mortis prædixerit; vt ſicut conſors nominis, ita & crucis ſocius eſſet.

XVI. So-

Digitized by Google

XVI. Soli dicitur: Tu me ſequere.

XVI. Soli Petro Dominus ait: *Tu me ſequere*, tam in officio paſtoris, quã in genere mortis.

XVII. Cœtum fideliũ conuocat.

XVII. Eſt, quod Petrus, velut Dominici gregis princeps, cœtum fidelium conuocat, & in locum Iudæ alium eligi curat. Chryſoſt. ibidem.

XVIII. Primus Euangelium accepto Spiritu ſancto promulgat. Act. 2.

XVIII. Eſt, quod primus accepto Spiritu ſancto Euangelium promulgat, multaque hominum millia Eccleſiæ incorporat, aſtantibus vndecim, & quæ ab illo dicebantur, comprobantibus, quorum omnium os erat. Chryſoſto. in 2. c. Act.

XIX. Primus miraculum edit poſt Domini aſcenſionem.

XIX. Eſt, quod primus in fidei Chriſtianæ confirmationem, poſt Domini Aſcenſum fecerit miraculum, & quidem ſolidando baſes Paralytici, vt ſe totius Eccleſiæ vice Chriſti fundamentum eſſe demonſtraret. Ambro. ſerm. 69.

XX Tanquam Iudex hypocriſim punit. Act. 5.

XX. Eſt, quod tanquam ſummus Eccleſiæ, loco Chriſti, Iudex, Hypocriſim Ananię & Saphyræ detexit, & morte puniuit.

21 Omnes fideles viſitat. Act 10

XXI. Eſt, quod Petrus omnes viſitarit, ſingulorum curam gerens, vt Chryſoſt. in c. 9. Act. obſeruat.

22. Primus audiuit, gentibus Euang. præd. Act 10.

XXII Eſt, quod ſpeciali viſione oſtendatur ei, gentibus eſſe prædicandum Euangelium; eiq; tanquam capiti dicatur: *macta, & manduca.* Hieron. in epiſt. *ad Saluiam* ſcribit, Cornelium primum ex gentibus ſalutem dedicaſſe. Idem ait Chryſoſt hom. 22. in Acta.

23. Eccleſia pro ipſo orauit. Act. 12.

XXIII. Eſt, quod Eccleſia pro Petro captiuo ſine intermiſſione orauerit, ſollicita de ſuo paſtore: quam Deus exaudiuit, inſigni miraculo Petrum liberans, vt Chryſoſt. ibi notat.

24. Petrus Concilij caput. Act. 15.

XXIV. Eſt, quod Petrus in Concilio primus loquitur, & quæſtionem de legalibus inſtitutis, velut ſupremus in Eccleſia judex diſſoluit, excitatamque contentionem terminat: Iacobus & alii ſequuntur, vt obſeruat Hieron. epiſt. 11. inter Auguſtini epiſtolas.

25. Concilij ſententiam firmat & promulgat.

XXV. Concilii decreta confirmat & promulgat.

26 A Chriſto baptizatus eſt.

XXVI. Eſt, quod Chriſtus Petrum ſuis manibus baptizauerit, & per illum Andream, Iacobum, & Ioannem, qui deinde alios Apoſtolos baptizarunt, Euodio teſte in epiſtola ſua; Euthymio in 3. cap. Ioan. Nicephoro, lib. 2. hiſto cap. 3.

27. Paſtoris ſupremi officium à Chriſto accepit.

XXVII. eſt, quod Petrus ſolus à Chriſto ſit Epiſcopus ordinatus, cæteri autem per Petrum, Epiſcopalem conſecrationem acceperunt, vt oſtẽdit Ioannes *de turrecrem.* lib. 2. *de Eccl.* cap. 32. de Iacobo refert Anacletus epiſt 2. Euſebius lib. 2. hiſtor. cap. 1. Vnde paſſim veteres ajunt, ordinem ſacerdotalem à Petro cœpiſſe. Anacletus epiſt. 1. Cyprianus lib. 4. epiſt. 8. Lib. 1. epiſt. 3. Leo epiſt. 89. & ſerm. 3. *de ſua aſſumpt.*

28. Simonem magũ vicit. Act. 8.

XXVIII. Eſt, quod Petrus Simonem Magum, patrem omnium hæreticorum primus detexit, poſteaq; Romæ extinxit, vt refert Clemens lib. 6. Conſtit. cap. 7. Egeſippus lib. 3. *Excidij Hieroſ.* c. 2. Ambroſ. oratione *in Auxentium.*

29. Romam venit, ibique ſedem

XXIX. Eſt, quod Petrus tanquam Ordinis Apoſtolici princeps, ad arcem Romani deſtinatur imperii, ac

in

fixit.

Leo ſerm. 1. de natali. Sanctorum Petri & Pauli Maximus ſermon. 1. & 5. Greg lib. 6. ep. 37.

in omnium regina vrbe ſedem, admonitus à Deo, collocauit, vt Lex Euangelica, quę in omnium ſalutem reuelabatur, efficacius ſe ab ipſo capite per totum mundi corpus effunderet.

30. Chriſti apparitio. Gregor. in expoſ. Pſ. 4. pænitentialis.

XXX. Eſt, quod Chriſtus Petro fugam capeſſenti apparuit, eique dixit: *Venio Romam, iterum crucifigi,* teſte Egeſippo, lib. 3. *de Excidio Hieroſ.* cap. 2. Ambroſ. oratione *in Auxentiũ.* Athanaſio *in Apologia de ſua fuga.*

31. Patriarchales ſedes inſtituit. Concil. Nicænum cã. 6. Anacl. epi. 3. Leo epiſt. 53. Greg. lib. 6. epiſt. 37.

XXXI. Eſt, quod illæ ſolæ Patriarchales ſedes habeantur; quas Petrus fundauit: quarum I. eſt Romana, in qua Petrus ſedit & obiit: II. Alexandrina, in qua Petrus per ſe (iuxta Nicephorum lib. 14. cap. 3. primũ, deinde per Marcum, Aphricæ præſedit: III. eſt Antiochena, in qua B. Petrus reſedit 7. annis, & poſtea per Euodium, Aſiæ & Orienti præſedit. Hieroſolymitanus Epiſcopus, Patriarcha nomine habebatur potius, quã re: nam Cæſarienſi, tanquam Metropolitano ſuberat, vt patet ex Concilio Niceno, can. 7.

Accessit poſtea Conſtantinopolitanus (Imperatorum ſollicitatione) Patriarchatus, vt ex Concilio Conſtantinopolitano I. & Chalcedonenſi conſtat. Ex inſtitutione igitur Petri, veteres illæ Patriarchales ſedes dignitatem, authoritatemque ſuam acceperunt.

32. Feſtum cathedræ Petri. Aug. ſerm. de ſanctis. Beda in martyrologio. Aug. l. 2. de Bapt. cap. 1.

XXXII. quod celebretur feſtum inſtitutionis Epiſcopatus Petri, ſub nomine cathedræ Petri, ex qua tota Eccleſia docetur, in [illegible] cõfirmatur, aduerſus quam neque infidelium vis, neque Paganorum ſæuitia, neq; hæreticorum aut ſchiſmaticorum perfidia, rebellio, neque inferorum portæ vnquam præualuerũt, aut pręualebunt. Hanc cathedram vniuerſæ hæreſes oppugnarunt, ſed per eandem contritæ ſunt, damnatæ, oppreſſæ, ſepultæ. Donatiſtæ vocabant *Cathedram peſtilentiæ*; Auguſtino teſte.

Matth. 16. Lib. 2 cont. Petilian. cap. 51. Optatus li. 2. cont Parmenianũ.

Sed Catholici omnes tam Imperatores, quam Reges & principes, & Patriarchæ, Epiſcopi, ceteriq; Chriſtiani Petri cathedram, velut Eccleſię matrem, ſummis honoribus proſecuti ſunt, vt videre licet in libro Chariſſimi Confratris D. Thomæ Stapletoni, *De magnitudine Romanæ Eccleſiæ.*

Thom. Stapleton. de magnitudine Rom. Eccleſiæ.

33. Anni Pontificatus in litteris expreſſio. Optatus li. 2. cont. Parmenianũ. Conc Mileuit. can 20.

Postrema prærogatiua ſit, quod olim in literis, quæ *Formatæ* appellantur, poſt nomen patris, & Filij & Spiritus ſancti, petri nomen apponi ſoleat. Et hodie quoque in Notariorum inſtrumentis annus pontificatus, & nomen pontificis exprimi conſueuit.

Primatus Petri in ſucceſſoribus perſeuerat.

Quod autem primatus Petri, atq; prærogatiuæ ſupradictæ pręcipuę ad Petri quoq; ſucceſſores pertineant, vel inde conuincitur, quod Eccleſia militãs vno ſummo paſtore ac duce, quamdiu in lucta & via eſt, indigeat. Non enim poteſt ouile ſine paſtore eſſe, nec ædificium ſine architecto. Non enim Chriſtus fideles cum Petro viuentes ſolos curauit, qui ſe vſq; ad finem ſeculi cum ſuis futurum eſſe promiſit. Manet equidem diſpoſitio veritatis, & B. Petrus in accepta fortitudine petræ perſeuerãs, ſuſceptaEccleſię gubernacula non reliquit.

Aug li. de Paſtor. c. 1. Leo ſerm. 2. de anniuerſ. ſ. aſſumpt. Petrus Rauen. in epiſt. ad Eutych.

Digitized by Google

In ſucceſſoribus enim viuit, & in propria ſede præſidet, fideique veritatem quærentibus præſtat.

ACCEDIT, quod vnitas Eccleſiæ omni tempore vnum viſibile caput requirat. Non enim vna eſſet, ſi regiminis forma commutaretur. Quod autem Eccleſia vnum corpus ſit, habens viſibile caput, inſinuat Apoſtolus dicens: *Non poteſt dicere caput pedibus: non eſtis mihi neceſſarij.* Quod autem Petro aliquis ſucceſſerit electione, non minus quam in Synagoga Aaroni Pontifex carnali generatione; luculenter ex Pontificum Romanorum cōtinua ſerie demonſtratur. Dum enim ex Chriſti inſtituto ac iure diuino aliquis in Epiſcopatu legitima electione Petro ſuccedit, à Chriſto pōtificatum immediate accipit, ſummamque poteſtatem ordinariam gubernandi totam Eccleſiā. Hinc Romana ſedes, *Apoſtolica*, & Romani Epiſcopi poteſtas, *Apoſtolatus* nuncupatur, quia ſolus Epiſcopus Romanus, Apoſtolo Petro, in Epiſcopatu & Apoſtolatu, quantum ad totius Orbis curam, munus docēdi omnes gentes, fidemque propagandi, ſuccedit. Quare per antonomaſiā Papa, quaſi Patrū pater, & vniuerſalis Patriarcha, Princeps Sacerdotum, ſanctiſſimus Pater, Vicarius Chriſti, caput & fundamentū Eccleſiæ nuncupatur. Primarius quidem Eccleſiæ ſponſus eſt Chriſtus, qui Eccleſiā ſpiritu ſuo fœcundat, & ſemine ſuo (quod eſt verbum Dei) filios generat: attamen Doctor & Magiſter Chriſtianorum ſecundarius eſt, qui generationi filiorum Eccleſiæ, tanquam verbi Dei & Sacramentorum miniſter, extrinſecus cooperatur.

1. Cor. 12. *Num. 20.* *Iud. ü 20.* *Pontifex à Chriſto immediat pōtificatum intercedente legitima electione accipit.* *Aug. epiſt. 162. Bern. epiſt. 190.* *Pontifex viſibile caput & fundamentū Eccleſiæ ſecūdarium dicitur. Ioā. 3.* *Bellarm. li. 2. d Rom. Pontifice. cap. 31.*

CVM itaque Romanus pontifex, Chriſti vicarius, Petrique ſucceſſor ſummum in Eccleſia dignitatis gradum, ampliſſimamq; in omnes cuiuſcunq; gradus & conditionis fideles habeat iuriſdictionem, non à ſynodicis aut humanis conſtitutionibus, ſed à Chriſto immediate acceptam: conſequitur, non ſolum Imperatores, Reges, Epiſcopos & Patriarchas ſingulos, ſed etiam vniuerſos in Concilio quantumuis generali congregatos, eidem tanquam vis generali congregatos, eidem tanquā vniuerſali Eccleſiæ paſtori ſubeſſe, atque ipſum Concilii acta, decreta, & definitiones poſſe irritare, vel cōfirmare; vt Concilium Chalcedonenſe in epiſtola ad Leonē confitetur. Concicilium Lugdunenſe, Florentinum, & Conſtantienſe definierūt, Romanum pontificē totius Eccleſiæ caput & fundamentum eſſe, Chriſtiq; vice eidem pręſidere, qui non ab hominibus, ſed à Deo factus eſt Rex ſuper Sion, Eccleſiæ ſponſus, totius ouilis paſtor, caput ſuper omnem Eccleſiam, à quo promanat omnis, quæ in Eccleſia eſt, authoritas.

Pontifex ſuper Conc. ſeorſum cōſideratum. *Pſal. 2. Epheſ. 5. Ioan. 10.*

CAP. CXVIII.

De Miniſtro Sacramenti Ordinis.

EXPOSITIS variis miniſteriorum Eccleſiaſticorum gradibus, in quibus Sacramentum Ordi-

Magiſter ordinis.

Digitized by Google

Ordinis veluti ſedem obtinet, nunc de legitimo huius Sacramenti miniſtro diſſerendum eſt, ad quem videlicet electio, ordinatio, vocatio, miſſio & inſtitutio pertineat. Electio autem,

Electio.

eſt deſignatio certæ perſonæ ad eccleſiaſticum miniſterium. Ordinatio, eſt ritus ſacer, quo perſona ad eccleſiaſticum miniſterium initiatur. Vocatio, Miſſio, ſeu Inſtitutio, reipſa miniſtrandi ius tribuit, præſulem atque paſtorem facit.

Ordinatio.

Inſtitutio.

RVRSVS, Electio fit aut à ſolo Deo, quomodo Abraham, Moyſes, Aaron, Prophetæ, atq; Apoſtoli electi ſunt, ac inter eos Petrus in Chriſtianorum Pontificem; vel à Deo per homines: idq; vel naturali propagatione, quomodo Aaronis filij ad Sacerdotium perueniebant: aut voluntaria hominũ electione. Et quidem aut vnius, quomodo Clementem Petrus, Timotheum & Titum Paulus elegit: aut plurium, quomodo Diaconi in Actis electi fuere. Et ſi à pluribus electio fiat, aut fit à populo, vel à principe nomine populi; aut à Clero, vel ab vtriſque. Ioannes Wicleff & Hus à Deo ſolo paſtores eligi poſſe docuerunt, quia pij & prædeſtinati eſſe debeant, qui ſoli Deo noti ſunt. Quorum doctrina in Concilio Conſtantienſi damnata eſt, quia ex Scriptura notorium eſt, non ſolum prædeſtinatos eligi, vt cõſtat de Saule, Ieroboam, Iuda proditore, Nicolao Diacono, & alijs; perpetuuſque Eccleſiæ vſus atteſtatur, Deum Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus commiſiſſe miniſtrorum Eccleſiæ delectum. Non enim decuit, Sacerdotes iuxta ritum Melchiſedech offerẽtes, carnaliter naſci, ſed iuxta Iſaiæ vaticinium *ex omnibus gentibus eligi*, vt probi & ſapientes haberentur, qui continere, ſpiritualibuſque rebus vacare deberent, quales facilius electione, quam carnali propagatione reperiuntur.

Electio aliquando à ſolo Deo, ſubinde & ordinarie à Deo per homines.

Electio miniſtrorum Eccleſiæ.

Ioannes Hus art. 8. 21. & damnatus in Conc. Conſtantienſ. ſeſſ. 8. & 15.

1. Reg. 10. Ioan. 6. Act. 6.

Iſaia 66.

QVOD autem electio miniſtrorum Eccleſiæ ad populum iure diuino minime pertineat, Chriſti exemplo euincitur, qui primum XII. Apoſtolos, ac deinde LXX. Diſcipulos abſque populi ſuffragio elegit, ipſoſque ad gubernandum Eccleſiã, fundandum, inſtruendum, & paſcendũ authoritate ſua miſit, dicens eis: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* Rurſus: *Ite, docete omnes gentes.* Et Petro ſingulariter: *paſce oues meas.* In veteri denique Lege Deus per Moyſen abſque populi conſenſu Sacerdotes elegit; & obmurmurantes inſolita morte damnauit. Legitimus autem Sacerdos eſt, qui à Deo vocatur, tanquam Aaron. Longe ſiquidem alia ratio eſt regiæ, aut cuiuſcunq; terrenæ poteſtatis, & eccleſiaſticæ. Nam cum omnes naturaliter ſint liberi, politica poteſtas in populo reſidet eligẽdi magiſtratum ſibi neceſſariũ, donec eam in vnum, aut plures tranſtulerit: at Chriſtiana Reſpublica nunquam huiuſmodi libertatẽ, Regem ſibi eligendi habuit, cum nõ ipſa Regem Pa[st]oremque ſuum præceſſerit, ſed à Chriſto Rege ſuo inſtituta fuerit, qui viſibilẽ præſentiã è terris ſubducturus, Vicarium ſuum Apoſtolũ

Chriſtus propria authoritate miniſtros Eccl ſia elegit.

Ioan. 20.

Matth. 28.

Leuit. 8.

Num. 6.

Hebr. 5.

Politica poteſtas naturaliter in populo reſidet, ad eligendum ſibi magiſtratum.

Eccleſiaſtica poteſtas immediate à Chriſto eſt deriuata in Petrum.

Digitized by Google

Ioan 21. Petrum eſſe voluit, cui vni paſcendi oues curam demandauit, ad quem proinde ipſiuſque ſucceſſores jus eligendi miniſtros Eccleſiæ ordinatione diuina pertinet. *Apoſtoli Eccleſiæ miniſt. ſua authoritate ordinarũt.* Modum autem eligendi, opitulatores in officio paſcendi dominicum gregem præſcribere, ad ſummi Pontificis authoritatem ſpectat; quod agnoſcens Petrus, abſque populi aut cleri Romani conſenſu, ſibi Clementem ſucceſſorem deſignauit; & Rauennam Apollinarem; Treuiros autem Maternum, & Aquilejam, Hermagoram tranſmiſit. *Act 14. 1 Tim 4. Ad Titũ 1.* Similiter Paulus & Barnabas per ciuitates authoritate Apoſtolica Presbyteros & Epiſcopos, Diaconos, aliosque Eccleſiæ miniſtros ordinabant. *Laicis an ius eligendi competat.* Si quid ergo Laicis vnquã in cleri electione competiit, id ex Pontificis, aut Epiſcoporum conceſſione acceperunt; quomodo Petrus Diaconorum deſignationem fidelibus commiſit, quos tamen ipſe ordinauit, ne, inquit Chryſoſt. *alicui videretur gratificari.* *Act 6. Chryſoſt. hom 1 in acta. Cyprian. lib. 1. epiſt 4. Leo epiſt. 89. Concil. Carthag 4 can. 22.* Vnde Cyprianus in plebis præſentia ſacerdotes eligi conſueuiſſe ſcribit, vt publico teſtimonio idonei comprobarentur: populi vero deſiderium, publicumque teſtimonium, erat veluti poſtulatio, non autem ordinatio. Quibuſdam locis conſuetudo inualuit, vt etiam Laici ſuffragium in electione haberent, quæ aliquamdiu tolerata, ſed propter incommoda ſubſequentia, mox improbata fuit, vt patet in Cõcilio Laodiceno canon. 13. in Concilio Niceno II. can. 3. Concilio. IIII. Conſtantinopolitano can. 28. vbi prohibetur, ne quis ſeculariũ ſe immiſceat Epiſcoporum delectui, quia popularis electio tumultibus plena eſſe ſoleat, vt Chryſoſt. lib. 3. *de Sacerdotio* conqueritur. *Theodoretus l b. 4. hiſt. c. 6.* Et Aug. epiſt. 110. & 125. & Ruffinus lib. 11. c. 10. & 11. Ammianus lib. 27. in electione Damaſi, refert, cæſos fuiſſe viros centum triginta ſeptem: *Princeps vice populi ſuffragium dat.* Nunc vero pleriſque locis, populi vice princeps ſic electiones moderatur, vt nemo ad primariam dignitatem niſi gratus illi promoueatur. *Gratian in diſt 63.* Quod ex Apoſtolica conceſſione, aut vſurpatione obtinuit. *Alexan. III in Concil. Lateranen cap. Licet, extra de electione.* Nam Carolo Magno Adrianus primus, jus eligendi Romanũ Pontificem indulſit: quod priuilegium Leo VIII. ad Othonem extendit: ſed tandem poſt multas contra Germaniæ Reges & Imperatores controuerſias decretum eſt, Romani Pontificis electionem à ſolis Eccleſiæ Romanæ Cardinalibus fieri debere, qui mos nunc permanet.

CAP. CXIX.

De Ceremoniis, quibus Miniſter ordinando vtitur.

EPISCOPVS miniſtros Eccleſiæ ordinando, duplici Ceremonia vtitur; *Ceremoniæ ordinum.* inſtrumentorum porrectione, & manuum impoſitione, ſub qua inunctio continetur. Quarum ceremoniarum vtraque ad Sacramenti ordinis eſſentiam pertinet, ſuumque peculiarem effectũ producit. Nam presbytero in ordinatione duplex poteſtas confertur, quæ vnam ſacerdotalem abſoluit. Et quidẽ hæ duæ poteſtates duabus etiam diſtinctis

Cere-

Digitized by Google

Sacerdotiũ duplicem poteſtatem cõplectitur. Ceremoniis conferuntur *Prior*, conficiendi Euchariſtiam, dum Epiſcopus presbytero futuro patinam cum hoſtia, & calicem cum vino porrigit, dicendo: *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium* &c. *Poſterior* autem, abſoluendi à peccatis, per manuum impoſitionem Epiſcopi accipitur, dum poſt Miſſam ait: *Accipe Spiritum ſanctũ, quorum remiſeris peccata* &c. Chriſti enim exemplo, qui has duas poteſtates diuiſit, quando Apoſtolos ſacerdotes ordinauit, vnam dãdo in Cœna, alterã vero poſt Reſurrectionem; Eccleſia ſimiliter duabus Ceremoniis duas has poteſtates, vnam abſoluentes ſacerdotalem tribuit. Ideoq; Cõcilia ſubinde prioris Ceremoniæ, aliquãdo poſterioris mentionem faciunt; ſupponentes, vna parte eſſentiali commemorata, ſubintelligenda eſſe reliqua omnia, vſu recepto adhiberi conſueta. Quod etiã ſignificant Innocẽt. III. & Gregor. IX. *de Sacram. non iterandis*, cap. *Paſtoralis*, & cap. *Presbyter*, docentes, Ceremoniam rite ſemel peractam non eſſe repetendam; ſed ſi quid omiſſum ſit, eſſe ſupplendum. *Concil. Florent. Cõcil. Carthag. 4.*

Cyprian. ſerm. de chriſmate. VNGITVR caput Epiſcopis, manus autem presbyteris. Quæ inunctio Sacramentalis eſt, accidentaria tamen, non eſſentialis. Cuius meminit Dionyſius Areopag. lib. *de Eccleſ. Hier.* cap. 4. Gregor. lib. 4. in lib. Regum cap. 5.

Chriſtus materiam ſingulorum ordinum generatim inſtituit. SI quis inquirat, vtrum Chriſtus materiam ſingulorum Ordinum inſtituerit? RESPONDEO, inſtituiſſe generatim, vt Apoſtoli ordines conferrẽt per Ceremoniam inſtrumentorum, quibus collata poteſtas ſignificaretur.

CAP. CXX.

De qualitatibus Ordinandorum.

Qualitates ordinandorum. 1. Timo. 3. ad Titu. SACRIS initiandi tales ſint, quales Apoſtolus eſſe debere ad Timoth. & Titum deſcribit, & Concil. Trident. ſeſſ. 23 cap. 11 & 12 ſcilicet ætate, ſcientia, pietate, vitæ ac morum integritate conſpicui, vt aliis vitæ exemplo præfulgeant; innocẽtiæ, virtutis, atque doctrinæ lumine aliis præeant; Chriſtianæ fidei myſteria, diuinæque legis præcepta tradendo, fideles ad cultũ Dei excitãdo, & à vitiis reuocando. Sunt enim duo præcipua Sacerdotum munera: prius eſt, Sacramenta conficere ac diſpenſare: poſterius eſt, populum ſibi commiſſum in rebus ad ſalutẽ pertinentibus erudire. *Labia enim Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius.* Non tamen in omnibus par ſcientia exigitur, ſed tanta, quanta ad ſuſcepti officii executionem ſufficiat. *Malach. 2.*

QVÆ vero in ſingulis ordinibus ætas neceſſaria ſit, decernit Concil. Trident. ſeſſ. 23. c. 12. Subdiaconatus annũ XXII. Diaconatus XXIII. presbyteratus annũ XXV. requirit. Vnuſquiſque autem à proprio Epiſcopo, vel illo permittente, ab alio ordinandus eſt: ſuſpenſionem alioqui tã ordinatus ab ordinum collatione, quã ordinatus ab ordinum executione incurret.

A Sacer- A Sacerdotio repellendi ſunt pueri,

[illegible]io repel-lendi.

cæci, furioſi, amẽtes, mulieres, ſanguinolenti, homicidæ, ſpurii, illegitimi, mutili, corpore notabiliter deformes, infames perſonæ, & quæcunq; habẽt, ob quod ab aliis merito ſperni poſſe videãtur. Sacerdotem enim decet, miniſterium ſuum corporis maieſtate, habitu, verbis, geſtu, omnique vitæ actione commendare. Si enim ad carnalis Sacerdotii munus, corporis integritas tanta cura exigebatur; quãto magis ad ſpirituale Sacerdotiũ inſignis munditia morũ? vt Gregor. lib. *de cura paſtorali* parte 1. c. 11. admonet, oſtẽdens, per corporis vitia, ſignificata fuiſſe animæ peccata.

Leuitici 21.

1. Tim. 3. Ad Titum. Epiphan. hæreſi 59. 1. Tim. 5. Ambro. lib. 10 Epiſt. 82. Aug. libr. de bono coniugal. 18. Leo epiſt. 88. Chryſoſt. hom. 2. ad Titum.

ET quia Eccleſiæ præſules oportet non ſolum à vitiis immunes eſſe, ſed prɇterea idoneos ad virtutes eximias celebrandum; ideo bigami à ſacris ordinibus arcẽtur, ſicut Apoſtolus viduã eligi decernit, quæ vnus tãtum viri fuerit vxor. Vbi manifeſtum eſt, non de polygamia (quæ nunquã apud Chriſtianos licita fuit) ſed de bigamia ſermonem eſſe. Qui enim plures habuit vxores, normã Sacramenti amiſit: non enim ideoneus eſt ad ſignificandum Chriſtum, vnius Eccleſiæ ſponſum.

Bigamia [illegible] lex.

TRIPLEX autem eſt bigamia: *vera & propria*, dũ quis pluribus vxoribus commiſcetur: *interpretatiua*: vt dum viduam quis in vxorem ducit: *& metaphorica*, dum quis poſt emiſſum ſolenne votum vxorem accipit.

CAP. CXXI.

De Cælibatu, ſeu continentiæ voto, ſacris ordinibus annexo.

Cælibatus ſacris ordinibus annexus.

CVM naturalis ratio dictet, ſancta eſſe à ſanctis tractãda, jure optimo ſacris ordinibus ad ſanctiſſimum myſterium peragendum inſtitutis, eccleſiaſtica legɇ annexum eſt continentiɇ votum, ita vt neque antea ductis vti, neque poſtea vxorem habere liceat. Nam ſi populus ille carnalis, legem à Deo accepturus, ab vxorum amplexu continere jubebatur; quanto æquius eſt, noui Teſtamenti Sacerdotibus, & miniſtris Altaris, in quo Virginis corpus offertur, continentiam imponi? vt Ambroſ. lib. 1. offic. cap. vltimo colligit. Et comeſturis agnũ Paſchalem præcipitur, vt renes accingant, in typum, quod carnis voluptates edomare debeant, qui corporis Chriſti participes futuri ſunt; iuxta Gregor. hom. 22. in Euang.

Exodi 19. Exodi 12.

AARON & filii tabernaculũ ingreſſuri, feminalibus lineis à renibus vſque ad fœmora tegi debent, in typum, quod noui Teſtamenti Sacerdotes continentes eſſent, interprete Beda, libr. *de tabernaculo* cap. 9.

Exodi 28.

ACHIMELECH propoſitionis panes Dauidi edẽdos tradere diſtulit, donec ab eo intellexiſſet, vaſa puerorum ab vxorũ amplexibus eſſe munda, figurans, Sacerdotibus perpetuam eſſe neceſſariã continentiã, qui Chriſti Corpus quotidie conficiunt,

1. Reg. 21.

Digitized by Google

ficiunt, edunt, & diſpenſant; vt notat Hieronymus in cap. 1. ad Titum.

Lib. 1. Paral. c. 24. Luc. 1. Beda in 1. c. Luca.

ADHÆC Sacerdotes miniſterii ſui tempore in tabernaculo verſari ſolent, ab vxoribus ſemoti: vnde colligunt doctores, noui Teſtamenti Sacerdotes, qui non per vices, ſed quotidie, altari deſeruiunt, ſemper ab vxoribus abſtinere debere.

1. Cor. 7. Hieron. in 3. c. ad Titum.

DENIQVE Apoſtolus etiã coniuges, vt orationi vacent, ad tempus continere ſtatuit: quando magis Sacerdotes orationi continuo inſiſtentes, ab omni nuptiarũ opere vacuos eſſe decet?

ad Titum 1.

RECTE proinde Apoſtolus dixit: *Oportet Epiſcopum eſſe ſanctum, continentem*, ſcilicet ab vxoris amplexu. Nam epiſcopus Deo ſtrenue militare tenetur, quod negotiis ſecularibus implicitus minus poteſt, Baſilio teſte *in proœmio conſtitutionum Apoſtolicarum*. Nam orare, docere, exhortari, Sacramenta miniſtrare, pauperum curam gerere, liberalitatem hoſpitalitatis exercere, coniugatis pro liberis & familia ſollicitis, minus integrum eſſe ſolet.

CAP. CXXII.

De Horis Canonicis.

Septem horæ Canonicæ.

QVEMADMODVM Eccleſia maioribus ordinibus cælibatũ, ita & certam orandi formulam annexit, ſeptem Canonicis Horis contentam; quam Paulus Samoſatenus, veluti ſuperfluam, Euſebio teſte, atque Vigilantius, Hieronymo; Waldenſes autem, veluti Chriſtianæ libertati derogantem, improbarunt: quos Huſſitæ, noſtrique ſeculi hæretici ſequuti ſunt. At Deo acceptiſſimum eſſe, quod certis hymnis & canticis, Pſalmorumq; lectione vel decantatione laudetur, ex illo Apoſtoli ad Epheſios 5. patet: *Implemini Spiritu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in Pſalmis & Hymnis, & Canticis ſpiritualibus, cantantes & pſallentes in cordibus veſtris Domino; gratias agentes ſemper pro omnibus in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Deo & Patri.* Nobiſmetipſis autem loquimur, quãdo alternatim Pſalmos canimus, & hymnis laudes Dei perſonamus, exemplo Angelorum, alternatim clamantium: *Sanctus, Sanctus*, &c. Quin & Domini exemplum imitamur, qui cum Diſcipulis hymnum dixit; & Dauidis de ſe affirmantis: *Veſpere, & mane, & meridie narrabo & annuntiabo, & exaudiet vocem meam.* Et: *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* Et: *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua.* Quin & 7. horas canonicas adũbrans: *Septies*, ait, *in die laudem dixi tibi.* Similiter Danielem, aliosque Sanctos conſtitutis temporibus, certoque precandi modo orare ſolitos, Scriptura tradit: quem vſum etiam Apoſtolos obſeruaſſe, ex Actis liquet: *Petrus & Ioannes aſcendebant in tẽplũ, ad horam orationis nonam.* Paulus & Silas circa mediũ noctis Deũ laudãt. Iacobus in Eccleſia Hieroſolymitana, vſum certi officii diuini cõſtituit, Beda teſte in c. 4. Luc. 9. Clemẽs lib. 8. *Conſt. Apoſt.* c. 34. horarũ ſeptẽ canonica-

Euſeb. lib. 7. hiſtor. c. 25. Iſid. lib. 1. de offic. c. 22.

Hieron. in epiſt. ad Riparium contra Vigilantium. Tho. Walden. tom. 3. cap. 21. Æneas Sylvius lib. de orig. Bohemorum c. 35

Iſaiæ 6.

Pſal. 118.

Dan. 6.

Act. 1.

Act. 16.

Digitized by Google

nicarum meminit. Tertullianus in Apologetico cap.2. Cyprian. *in expoſ. orationis Dominicæ*. Baſil. *in regulis* fuſius diſputatis ad interrogationem XXXVII. Ambroſ. lib. *Hexaem.* in expoſitione V. diei, exemplo auiũ mane & veſperi cantillando laudes ſuo creatori deferentium, confirmat, homines debere veſperi & mane orare. Beda in c.18. Lucę illum ſemper orare docet, qui horis canonicis Deum quotidie laudare non deſiſtit.

QVANDO Clerici peccent, omittendo Horas Canonicas, proſequitur late Nauarrus in Enchiridio confeſſariorum c.25. n.97.107.

CAP. CXXIII.

De Clericorum ſtipendio.

Sacerd tũ ſtipendia.

SICVTI Regibus, Militibus, Iudicibus, Magiſtratibus, & alijs Reipublicæ miniſtris, ſtipendia vitæ ſuſtentandę neceſſaria, ex publico conſtitui cernimus: ita iure diuino, naturali, & poſitiuo ijs, qui populo in ſpiritualibus rebus deſeruiunt, animarum ſalutem, communeq; Chriſtianæ Reipublicæ bonum promouent, à populo neceſſaria eis tribui rectiſſime conſtitutum eſt. Id præfigurans Abraham, Sacerdoti Melchiſedech decimas omniũ obtulit, ſuo facto principes edocẽs, quantumuis victorioſos, vt miniſtrorum Chriſti, Sacerdotis æterni, ſecundum ordinem Melchiſedech, interceſſione ſe indigere agnoſcentes, liberali rerum ſuarum oblatione honorent. *Gen.14.*

Decimæ miniſtris Eccleſiæ conuenientior aſſignata.

ET quia Deo ſumma perfectio eſt tribuenda, eidem conuenientiſſime in ſuis miniſtris decimæ offeruntur, cum denarius numerus perfectionẽ denotet. Vnde Iacob etiam decimas Deo vouit; & per Moyſen Sacerdotibus decimas ipſe Deus aſſignauit. Et à regibus Ægypti, alimenta ex publico Sacerdotibus tributa fuiſſe legimus. Quin & Dominus ordinauit, eos qui Euangelium annuntiarent, de Euangelio viuere: & qui altari ſeruirent, de altari participare.

Gen. 28. Leuit. vlt. Num. 18. Malac. 3. Matth. 10. 1. Cor. 9.

QVAMVIS autem præceptum de decimis præſtandis, vt iudiciale fuit in veteri lege, Chriſtianos non obliget; attamen vt præceptum morale includit, alimenta videlicet Eccleſiæ miniſtris à populo eſſe ſubminiſtranda etiam in nouo Teſtamẽto locum habet: imo tanto magis, quanto iuſtitia Chriſtianorum excedere debet iuſtitiam Phariſæorum, vt docet Clemens libro 2. *Conſtit. Apoſt.* cap. 29. 38. 39. & libr. 8. cap. 36. & alij ſcriptores Eccleſiaſtici. Videatur Auguſtinus in Pſalm. 146. lib. 50. hom. 48 ſerm. 219. *de Tempore*. Concilium Lateranenſe ſub Innocent. III. cap. 54. & ſequentibus docet, ante omnes cenſus & tributa, decimas eſſe perſoluendas. Concilium Conſtantienſe ſeſſ. 8. damnat articulum Wicleui, aſſerentis, decimas eſſe puras eleemoſynas. Concilium Trident. ſeſſ. 25. cap. 12. reform. excommunicat eos, qui decimas Eccleſiæ ſubtrahunt, aut dare impediunt.

Hieron. in 3. cap. Malac. Aug. ſerm. 219. de tempor. Chryſ. hom. 43. in 1. ad Cor. & hom. 35. in Geneſ. Greg. hom. 16. in Euan. S. Th. 2. 2. q. 82. art. 1.

ACCEDVNT Pontificum decreta, 16. quæſt. 1. *& extra, de Decimis*, necnon

non

non VI.& *Clementinis, & Extrauagantibus.* Quibus locis traditur, decimas Clericis deberi, tanquam laborum ſtipendia. Vnde ſequitur, non ſolum pauperibus, verum etiam abundantioribus Eccleſiæ miniſtris eas recte perſolui, vt Chriſtus Matth. 22. docuit, cum Iudæorum ſacerdotibus opulentis decimas reddi iuſſit.

Decimæ quoad quantitatem ſunt iuris Eccleſ.

OBLIGATVR autem populus Chriſtianus ad ſoluendum decimas, quoad quantitatem, non præcepto diuino, ſed Eccleſiaſtico, cui Deus obediri voluit, dicens: *Qui Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Vnde ſequitur, hoc de ſoluendis decimis præceptum, qua parte diuinum & naturale eſt, conſuetudine vel lege contraria tolli non poſſe; ſed qua parte humanum eſt, mutari, & contra illud præſcribi poſſe.

Matth. 18.

S. Tho. 2.2. q. 87. art. 1. Item Quodlib. 2. art. 8. Syluest. verbo Decima. q. 4. Nauarrus in Enchir. c. 21. num. 28.

Triplices ſunt decimæ.

TRIPLICES vero decimæ reperiuntur: ſcilicet *Prædiales*, quæ ex fructibus terræ ſolui conſueuerunt: *Perſonales*, ex lucro, vel induſtria perſonæ, modo licito acquiſito, quæ deductis expenſis ſoluuntur. Ex lucro autem reſtitutioni obnoxio, vel per notorium peccatum quæſito, decimæ accipi non debent, ne peccatum approbari videatur. *Mixta* eſt, quæ partim *ex prædijs*, partim *ex induſtria* prouenit: qualis eſt agnorum, pullorum, halecum. Præſtanda vero eſt decima ſecundum loci cuiuſque laudabilem conſuetudinem: non quidem optima iure debetur, ſed mediocris pars fructuum. Quia tamen in recognitionem ſupremi dominij Deo exhibetur, cuius *eſt terra & plenitudo eius*, grati animi teſtimonium in Creatorem eſt, optima largiri, prout fecit Abel. Quare inſtar Cain reprobantur, qui Dei miniſtris deteriora tribuunt, ſibi reſeruantes ſelectiora *Maledictus* (ait Propheta) *doloſus, qui habet in grege ſuo maſculum, & votum faciens immolat debile Domino, quia Rex magnus ego.*

Pſal. 23.

Malach. 1. 2. Paral. 31. Proſper li. 2. de vita contemp. c. 9.

CAP. CXXIV.

Quibus ſolui debeant decimæ?

Decimæ quibus debitæ.

DECIMÆ illi perſoluendæ ſunt, cui iure aut præſcripta legitima conſuetudine debentur. Summus enim Pontifex, omnium Eccleſiæ bonorum diſpenſator, ex cauſa decimales fructus, iure communi debitos Epiſcopis, Paſtoribus, alijſque cuiuſque Eccleſiæ miniſtris, poteſt alijs concedere propter obſequium, quod Eccleſiæ præſtant, non ſolum Canonicis, & Religioſis, verum etiam Laicis, relinquendo tamen Epiſcopo, & Paſtori loci, competentem portionem. Quia vero Ius percipiendi decimas, ſpirituale eſt, nunquam in Laicos transfertur, ſed temporale ſolum Ius eis datur percipiendi decimarum fructus, titulo Priuilegij, Feudi, Donationis, Emptionis, Locationis, aut alio ſimili. Ideo Concilium Lateranenſe prohibet, deinceps laicis vel tale ius concedi perpetuum. De quo ſi controuerſia incidat (quia ſpirituale eſt) ad Iudicem Eccleſiaſticum cognitio pertinet.

CAP. CXXV.

Qui ad ſoluendas decimas obligentur.

Qui decimas ſoluere tenentur. OMNES illi ad præſtationem decimarum iure communi obligantur, qui ſacramenta in aliqua Eccleſia percipiunt, aut in eius territorio prædia obtinent, niſi Priuilegio, Conſuetudine, Præſcriptione, Condonatione, aut Pactione rationabili cum Clero inita excuſentur. Quare non minus principes terreni, quam plebij, ad decimarum præſtationem; ſepoſito priuilegio Apoſtolico tenentur, cum Deo ſubiectionem, à quo cuncta ſua accepta, ſeque Chriſti, ſacerdotumque patrocinio & interceſſione indigere profiteri debeant. imo, quo vberius à Deo temporalia receperunt, eo amplius, quæ Eccleſiaſtici iuris ſunt, obſeruare, aliosque ſuo exemplo ad præſtandum ſacerdotio honorem excitare conuenit, in eo imitantes Abraham, (qui victoria de Amraphel rege Sennaar, & *Gen. 14.* Arioch rege Ponti, & Gadorlahomor rege Elamitarum, & Thadal rege Gentium, reportata, occurrenti ſibi Melchiſedech, Sacerdoti Dei Altiſſimi decimas de omnibus obtulit, vt Geneſi 14. refertur,) Eyechium, Nehemiam, (2. Eſdræ 13.) Artaxerxem (1. Eſdræ. 7.) *2. Para. c. 31.* Demetrium (1. Machabæorum capitulo 10.) ſanctiſſimum Regem Canutum, ob hanc cauſam martyrio effectum, Comitem Hanno- *Saxo grammat. lib. 11. hiſtor. Dania.* niæ, qui pro defenſione iuris decimarum bello decertauit (vt Iacobus Meyerus in hiſtor. Fland. cōmemorat (memor vaticinij Iſaiæ: *Erunt reges nutritij tui, & reges eorum miniſtrabunt tibi.* *Iſa. cap. 49. & 60.* Vnde Leo epiſt. 73. ad Leonem Auguſtum: *Incunctanter ad vertere debes, regiam poteſtatem tibi non ſolum ad mundi regimen, ſed maxime ad Eccleſiæ præſidium eſſe collatam.* *Reges ſunt Eccleſia defenſores* Quod agnoſcens Iuſtinianus, *Nos*, ait, *omni prouidentia curam Eccleſiarum gerimus, per quas & imperium noſtrum ſuſtineri, & publicas res per Dei clementiam & gratiam muniri credimus.* *Nouella. 42.* Quod Rabanus in Concilio Maguntino cap 6. Ludouico Regi inculcat: *Quando Deus excellentior eſt homine, tanto præſtantior eſt diuina cauſa mortalium poſſeſſione.* Quocirca diuinarum rerum defenſor & cuſtos diuinitus conſtitutus, diligenti cura non ſolum eas ſeruare, ſed etiam multiplicare debet, magiſque illa præſtantiora, quam ſua defendere illum oportet. Diuus Bernardus epiſtol. 39. hortatur Theobaldum Comitem, vt ſe beneuolum Eccleſiaſticis præbeat, vt eius exemplo vicini diſcant, religioni debitam exhibere reuerentiam, nec Eccleſiæ res iniuſte contingere audeant, cum fiſcus principum, non ſacerdotum damnis, ſed hoſtium ſpoliis augendus ſit, deceatque illos theſaurizare in cælis, quibus nihil deeſt in terris, vt Sophiam *Paulus dia lib. 7.* Tiberio Imperatori reſpondiſſe legimus.

PRÆTEREA ad decimas fideliter,

ter, plene & libenter perſoluendum, incitare debet promiſſa talibus benedictio Malachiæ 3. *Inferte omnem decimam in horreum, & ſit cibus in domo mea, & probate me ſuper hoc, dicit Dominus, ſi non aperuero vobis catarractas cæli, & effudero vobis benedictionem vſque ad abundantiam, &c.* Ob defraudatas vero decimas, famem, fructuumque ſterilitatem conſequi ſolere, Propheta ſubnectit. Cuius rei notabile exemplum in hiſtoria Ioannis Magni extat. Refert enim, à furente plebe occiſo rege Canuto, quia decimas Eccleſiæ perſolui vellet, frumentorum penuriam tantam in Dania fuiſſe obortam, vt populi magna pars inedia periret, nec fertilitatem agris fuiſſe redditam, donec populus fateretur, ſe iuſtiſſime nouem partes fructuum amiſiſſe, quia decimam nollet Deo, eiuſque miniſtris tribuere. Auguſtinus hom. 49. inter 50. *Nolumus cum Deo partiri decimas: modo autem totum tollitur. Hoc tollit fiſcus, quod non accipit Chriſtus: quia diſceſſit deuotio Dei, accreſcit indictio fiſci.* Refert & Bernardinus Scardeonius lib. 3. Antiqu. vrbis Patauij, quod Thomas Capinacius Epiſcopum loci occiderit, quia decreuiſſet, ipſum ad decimas agrorum, ſub illa diœceſi ſitorum, perſoluendas obligari: ſed iuſta Dei vindicta eum prius opulentiſſimum, ad inopiam tantam fuiſſe redactum, vt ære alieno oppreſſus, in carcere miſerrimus interierit.

Lib. 18. hiſt. Gothorum cap. 13.

Ioannes Molanus oratione de decimis c. 7. & 10.

CAP. CXXVI.

Quod fructuum decimam partem Deo tribui, æquiſſimum ſit.

IN veteri lege Deus ſibi, tanquam proprio Iſraëlitarum regi, decimam partem fructuum terræ promiſſionis, tributi loco dari præcepit, & 48. ciuitates cum ſuburbanis ſuis. Quæ omnia Leuitis, vix ſexageſimam populi partem conſtituentibus, aſſignauit, eoſdemque per omnes tribus diſpergi iuſſit, vt facilius omnes Iudæos in Domini lege inſtituere poſſent. In noua ſimiliter lege cum Clerus copioſor multo ſit, quam in veteri, vbi vnicus erat Pontifex, & pauci Leuitæ ac ſacerdotes, in vnico Templo per vices miniſtrantes; nunc vero innumera Templa, ſumptu Eccleſiæ conſeruanda, plurimi Epiſcopi, Prælati, Sacerdotes, Religioſi, Diaconi, alijque infiniti Dei obſequio, rebuſque tantum ſpiritualibus pro totius corporis ſalute vacantes; æquiſſimum Eccleſiæ viſum eſt, decimam fructuum terræ portionem Cleri ſuſtentationi aſſignare. Multis equidem ſingularis excellenſque doctrina neceſſaria eſt, ad quam comparandam ingenti ſtudio & ſumptu opus eſt; nec per vices, ſed perpetuo Eccleſiæ miniſterio incumbendum eſt: quos quidem omnes pro ſtatus ſui conditione ex bonis Eccleſiæ viuere iuſtiſſimum eſt. Nam & Dominus ordinauit eos, qui Euangelium an-

Bellar. lib. 1. de Cler. c. 4.

Num. 1. & 3.

In veteri lege Deus ſolui decimam partem fructuum terræ conſtituit.

Digitized by Google

annunciant, inde viuere, & *dignus eſt operarius mercede ſua.*

Matth. 10. 1. Cor. 9.

ACCEDIT, quod ſpiritualia ſerentibus, temporalia debeãtur; & quod longe, imo incomparabiliter ſacerdotium, miniſteriumque noui Teſtamenti dignitate vetus præcellat, ideoque ampliorem honorem mereatur. Cum ergo Iudæi, teſte phariſæo, omnium decimas exactiſſime ſoluerint, indignum eſt, Chriſtianos hac in parte ab illis vinci. *In exultatione* (ait Sapiens) *ſanctifica decimas: ſecundum datum eius, da Altiſsimo.*

Luc. 18. Matth. 23. Eccleſ. 35. Malach. 3.

Principum in Eccleſiã liberalitas.

QVARE commendanda eſt principum Chriſtianorum liberalitas, qui non ſolum decimas, ſed poſſeſſiones inſuper ampliſſimas, dominia, principatus, regnaque Chriſti Eccleſiæ donarunt, ſubiecerunt, aut in feuda teneri ab Eccleſia per ſuos poſteros conſtituerunt.

Cur initio Eccleſiæ poſſeſſiones fidelium in Iudæa venditæ. Act. 4. 5. 6.

INITIO quidem Eccleſiæ, dum Apoſtoli per omnes gentes Euangeliũ annunciaturi, certas ſedes in certis locis figere impedirentur, deſtruendaque eſſet (iuxta Chriſti prædictionem) Ieroſolyma, fideles, poſſeſſiones ſuas ibidem vendebant; earumdemq; pretia in Eccleſiæ pauperumque ſuſtentationem Apoſtolis offerebant: ceterum poſtea expedientius judicatum eſt, vt poſſeſſiones ipſæ donarentur Eccleſiæ, nec ſolum pręſentibus, ſed etiam futuris prouideretur. Vnde pluriũ Conciliorũ decretis cautũ eſt, ne poſſeſſiones Eccleſiæ alienentur: earumque cura Epiſcopo committitur, qui non niſi de propriis teſtari permittitur, canone 40. Apoſtol. Agathen. Concil. canon. 48.

Vrbanus I. in epiſt. ad omnes Epiſc. Vrbanus I ep. 2. Poſſeſſiones Eccleſiæ vendi prohibetur. Conc. Antioc. c. 25. Ancyra. c. 15. Toletan. 4. cap. 32.

EPISCOPOS & Sacerdotes etiam in primitiua Eccleſia, qui communẽ vitam non erant profeſſi, ſecularia bona poſſediſſe, ex Apoſtolo conſtat, qui Epiſcopum hoſpitalem eſſe vult, ac qui ſuæ domui bene præſit. Qualem fuiſſe Philemonem notat Hier. & poſt eum Anſelmus. Euſ. li. 3. hiſto. cap. 19. idem de Chriſti conſanguineis refert. Ambr. epiſtol. 33. Auguſt. ſerm. 1. *de Moribus Clericorum*, Proſper lib. 2. *de Vit. contempl.* cap. 12.

Epiſcopi & ſacerdotes nonnulli proprias poſſeſſiones Apoſtolorũ tempore habuerunt.

CAP. CXXVII.

De immunitate Clericorum.

Clericorum immunitas.

INTER annexa Ordinibus ſacris eſt Clericorum immunitas à ſecularium principum iudiciis, quæ partim iure diuino, partim humano inducta eſt, quoad cauſas mere Eccleſiaſticas, quæ dependent ex Euangelio, aut Conciliorum decretis (quales ſunt controuerſiæ de Fide, de Sacramentis, de ritibus ſacris, de peccatis & huiuſmodi) iure diuino Clerici à ſecularium principum poteſtate liberi ſunt. Nam regimen Eccleſiæ, ſeu rerum ſpiritualium, à Dei Filio, Homine facto commiſſum eſt, non Tiberio Imperatori, ſed Petro, & Apoſtolis, eorumq; ſucceſſoribus, qui pluribus ſeculis Eccleſiam feliciter ſine principum ſecularium patrocinio adminiſtrarunt. Cum enim Apoſtoli ne quidem Laicos iudicio apud infideles contendere de negotiis ſecularibus permitterent, quanto minus

Regimen Eccleſiæ à Chriſto cõmiſſum eſt Petro, non Imperatori Tiberio.

1. Cor. 6.

Digitized by Google

Cauſa ſpiritualium rerum ad forum Eccleſiaſticũ pertinent.

nus de rebus ſpiritualibus Clericos? imo ne quidem ad Imperatorẽ Chriſtianum, cauſam Eccleſiæ veteres deferri paſſi ſunt, vt conſtat ex Concil. Mileuitano can. 13. Matiſconenſi can. 8. Amb. epiſt. 78. Aug. epiſt. 162. Sulpitio lib. 2. hiſt. ſacræ. Iuſtiniano Nouella 83. Gelaſio in epiſt. ad Anaſtaſium Imperatorem. Greg. lib. 1. epiſt. 14. Conc. Chalcedonenſi can. 9. Carthaginenſi. III can. 13.

Exemptio Cleri, quoad bona, & res politicas, eſt iuris humani.

QVOAD cauſas vero politicas, & res ciuiles, tam quoad perſonas, quã bona, Cleri exemptio iure humano inducta eſt. Conueniebat enim, ouem de paſtore non iudicare, Patreſque ſpirituales terrenis poteſtatibus non ſubeſſe; nec hominem de Diis iudicare, quibus Deus claues regni cęlorum conceſſit: vt Conſtantinum I. Imperatorem pie exclamaſſe, Ruffinus teſtis eſt. Iuſtinianus in nouellis, Clericorum bona à tributis exemit, vſque ad cuius tempora, exempta non fuerant, vt conſtat ex Theodor. lib. 4. hiſtor. cap. 7. Chryſoſto. in 13. cap. ad Roman. Ambro. in oratione *de traden. Baſilicis.*

Li. 10. hiſt. ca. 2. Nouel. conſti. 79. 83. 127. In codice, lege Sanctimus ti. de Sacroſanctis Eccleſ. Greg. lib. 3. epiſt. 75.

Clerici legibus, ciuilibus, quæ hominum actiones dirigunt, quando obligentur?

SCIENDVM tamen, clericos ab obligatione legum ciuilium, quæ humanas actiones dirigunt, in rebus temporalibus non eximi, modo ſacris canonibus vel officio clericali non repugnent, vt docet Nicolaus I. in epiſt. ad Michaelem. Cum enim Clerici etiam ciuilis Reipublicæ partes ſint, vt ciues legibus ciuium viuere oportet, ne perturbatio Reipublicæ inducatur, vt etiam docet S. Thomas in 13. cap. ad Rom.

Clerici per Eccleſiaſticum magiſtratum puniuntur.

Si tamen in aliquo delinquãt Clerici, non per ciuilem magiſtratum, ſed à ſuo iudice Eccleſiaſtico puniendi ſunt. Iuxta Concilium Carthag. III can. 9. Chalcedonenſe, can. 9. Agathenſe can. 32. Toleta. III. can. 13. Matiſcon. ca. 8.

Matth. 17. Ibid. Hieronym.

Congruentiſſimum vero eſſe, vt Clerici hac immunitate gaudeant, patet ex cap. 17. Matth. vbi Chriſtus filios regum libertate frui dicit à tributis, & Gen. 47. idem conceſſiſſe Pharaonem ſacerdotibus Ægypti legimus. Cuius exemplũ piiſſimi principes Chriſtiani ſequuti ſunt, vt patet in Conc. Lateranenſi ſub Innoc. III. ca. 46. Conc. Trident. ſeſſ. 25. cap. 20. decernit, priuilegia & libertates Eccleſiæ; perſonarumque Eccleſiaſticarum conſeruari ac protegi debere.

Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 20. Priuilegia Eccleſ. conſeruanda.

CAP. CXXVIII.

De Simonia.

Simonia definitio.

POSTREMVM ſacris ordinibus annexum, eſt Simonia, quæ in ſacrorum ordinum ſuſceptione vel adminiſtratione, necnon in omni Eccleſiaſtica functione cauenda eſt. Definitur autem Simonia, ſtudioſa voluntas emendi aut vendendi aliquid ſpirituale, aut ſpirituali annexũ. Studioſa vero intelligitur, voluntas conſentiens. Emptionis autem nomine intelligendus eſt, omnis contractus non gratuitus, in quo ſcilicet pro re aliquid principaliter & immediate veluti pretium datur aut acceptatur. Si enim temporale accepte-

Digitized by Google

tur vel detur, tanquam cauſa impulſiua, excitatiua, remota, & accidẽtaria ſine vitio Simoniæ accipi & dari poterit: vt ſi quis ob honeſtum finem alicui prælato inſeruiat, adiuncta ſpe beneficij potiundi, per hoc, quod hac ratione innoteſcet; vel horas canonicas legat, Eccleſiam frequentet, vt Deo inſeruiat, ſecundario intendens beneficij fructus, quotidianaſque diſtributiones conſequi.

Res ſpiritualis.

RES autem ſpiritualis, cenſetur omne donum ſupernaturale, ad animarum ſalutem à Deo indultũ: hoc eſt, res, quam Spiritus ſanctus gratioſe & miſericorditer operantur. Suntque huiuſmodi res multiplices. Quędam pure ſpirituales: vt poteſtas ordinis & juriſdictionis Eccleſiaſticæ, gratia ſiue juſtificans, ſiue gratis data, Spiritus ſancti dona, effectus ſacramentorum, jus miniſtrandi altari, vel Eccleſiæ, orandi, pſallendi, ac in cœnobio Deo famulanti.

ALIA ſpiritualia quidem ſunt, ſed temporalibus annexa: vt calix conſecratus, actus ſpiritualis poteſtatis, beneficia, eſſe Canonicum, religioſum huius loci. Et inter hæc quædam plus ſpiritualitatis, quam temporalitatis habent, vt adminiſtratio ſacramentorum, in qua effectus ſpiritualis potius quam actus labore cõſtans temporali, conſideratur: alia vero plus temporalitatis quam ſpiritualitatis continent, vt calix aureus. Neutra vero iſtorum, quoad ſpiritualem, partem, ęſtimari pretio queunt; attamen, quæ poſterioris generis ſunt, raitone partis temporalis licite vendi poſſunt; prioris vero non, quia labor temporalis per ſe acceſſorius eſt rei ſpirituali, nec pretio æſtimabilis; in poſteriori ſecus. Nam aurum per ſe pretio æſtimabile eſt, cui acceſſoria eſt conſecratio. Vaſa ſacra ex juſta cauſa diuẽdi poſſe docet Ambroſius lib. 2. offic. cap. 28. prius tamen confringi debent, ne ad vſus profanos transferantur. *Vaſa ſacra in caſu vendi poſſunt.*

PRÆTEREA ſciendũ, inter mere ſpiritualia, quædam interna, à ſolo Deo abſque humano miniſterio diffundi: qualia ſunt, Fides, Spes, Charitas, Humilitas, & aliæ virtutes: alia vero non niſi per hominis miniſteriũ dari, vel accipi: cuiuſmodi ſunt Ordines ſacri, Epiſcopatus, ſacramẽtorum effectus, ſanationes & huiuſmodi. Circa prioris generis ſpiritualia, non committitur Simonia, ſed circa poſterioris, ſi pretio vendantur aut emantur. Contractus enim de ijs ſolum iniri ſolent, quæ humana opera acquiri poſſunt. *Actor. 8.*

ITEM ſciendum, nonnumquam temporalia ſeſe antecedenter ad ſpiritualia habere, vt aurũ in calice aureo conſecrato, ager Cœmiterij, dominium aut caſtrum, cui jus præſentationis annexum eſt. Hic poſſunt temporalia per ſe pretio æſtimabilia vendi. Aliquando autem temporalia ſpiritualibus annexa ſeſe cõſequenter habent, nec niſi ſpiritualiũ acquiſitione obtineri queunt, vt Præbẽdæ juri Eccleſiæ ſeruiendi annexæ, jus ex bonis monaſterij viuendi. In his rebus ſpiritualibus omnis contractus emptionis & venditionis illicitus *Quando Simonia cõmittatur?*

Digitized by Google

eſt, quia temporale tradi nequit, niſi mediante iure ſpirituali, quod gratis dandum eſt. Quibus autem vnum vendit, ſine quo alterum non habetur, vtrumque vendere cenſetur. Ne autem velo paupertatis Simonia cõmittatur, vetat Conc. Trident. plures in monaſterio recipi, quam commode ali poſſint. De ijs vero, quæ in electione, collatione, ſiue admiſſione ad poſſeſſionem cuiuſcumq; beneficij recipi ſolent, Conc. Trid. generatim ſtatuit, vt quæcumque in vſus pios non conuertuntur, tolli debeãt; puta, ſi non cedant in vſus fabricæ, ornamentorum Eccleſiæ, in eleemoſynas pauperum, ad Seminarij auxilium, vel ſimilem pium vſum, qualem eſſe ſcribit Driedo defenſionem iurium Eccleſiæ.

1. Quæ. 3.

Seſſ. 25. ca. 3. reform. Conc. Lateran. can. 64. Trident. ſeſſ 24. cap. 14. Nauarrus in Enchir. c. 23 nũ. 101. Driedo lib. de libert. Chriſt. fol 35.

QVID autem à Notariis pro literis ordinum, ſigillis & ſimilibus tradi poſſit, Concil. Trid. decreuit ſeſſ. 21. c. 1. Reform. Pro examine vero concurrentium ad Parochialia beneficia nihil recipi poſſe, conſtituit idem Conc. ſeſſ. 24. cap. 18. reform. pro Diſpenſationibus quoque nihil accipiendum, ſeſſ. 25. cap. 18. neque pro actu ſpiritualis poteſtatis.

Pro literis ordinum. Pro examine concurrentium.

QVI tamen ſacramentorum diſpenſationi, & ſpirituali Eccleſiæ miniſterio vacant, ſtipendia vitæ accipere poſſunt, quæ ſimilitudine quadam, nõ ſermonis proprietate *Merces* dicuntur. Nam paſtor ſuſtentationẽ neceſſitatis accipit, mercedem vero à Deo exſpectat.

Stipendium vitæ abſque Simonia exigitur.

Aug ſer. de paſto cap 2.

CAVENDVM tamen paſtoribus eſt, ne auara & rigoroſa ſtipendiorũ exactione infirmos ſcandalizent. Nã ob eam cauſam Apoſtolus iure ſuo ceſſit, 1. Corint. 9. Si vero ex malitia quis jura dari conſueta deneget, cõtra eum ſecundum canones agendum eſt.

Cauenda exactio ſcandalizans.

SI quis roget, cur Epiſcopis, quando conferunt beneficia, ordinãt, diſpenſant, ſuas vices committunt, nihil accipere liceat? RESPONDENDVM eſt, illis de ſtipendio vitæ abunde prouiſum eſſe; ideoque nõ cenſerentur vitæ ſubſidium neceſſarium petere, ſed vſum ſpiritualis poteſtatis vendere. Quando tamen viſitant, licet eis conſtitutum ſtipendium ſumere: item peccantes in ſummas pecuniarias mulctare, dummodo tamẽ inde nihil ad eos redeat, nec ſordidæ auaritiæ ſpeciem habeat.

CAP. CXXIX.

De Simonia fœditate ac enormitate.

MAGNITVDO peccati Simoniæ ex eo colligitur, quod res nullo precio æſtimabiles, viliſſima pecunia comparari poſſe quis exiſtimet, vt Simoni Mago Petrus dixit: *Quia exiſtimaſti, donum Dei pecunia poſſideri*; cum de Sapientia legamus: *Vniuerſa quæ deſiderantur, non valent ei comparari.* Dei enim dona non auro & argento, ſed Filij Dei precioſo ſanguine coempta ſunt, pro quibus gratias Deo perennes debemus. At precij natura eſt, vt eo perſoluto ab vlteriore gratiæ agnitione liberemur.

Peccati Simoniæ grauitas.

Actor. 8.

Prouerb. 8.

PRÆ-

Digitized by Google

PRÆTEREA iniquiſſimum eſt, alteri precio vendere, quod in tua plene non eſt poteſtate: at diſpenſatores myſteriorũ Dei in ſua functione miniſtri ſunt, non Domini, quibus à Chriſto iniunctum eſt: *Gratis accepiſtis, gratis date, vt ſitis ſimiles Patri veſtro*, qui ſcilicet dona ſua precio nõ vendit, ſed gratis indulget. Chriſtus autem emiſſe nos tropo intelligẽdus eſt, quia ſatisfecit pro nobis, debitaſque luit pœnas.

1. Cor. 4.

Triplex Simonia: mentalis, conuentionalis, realis.

TRIPLICITER vero Simonia committitur: mente tantum, conuentione ſolum, & reipſa. I. MENTALIS vocatur, quæ citra omnem conuentionem expreſſam vel tacitam, ſola mente concipitur: & ſi nulla res quæ tradatur, interueniat, peccatum quidem letale admittitur, ſed ad reſtituendum nulla cadit obligatio.

CONVENTIONALIS eſt, quãdo expreſſo vel tacito pacto, nondũ tamen executioni mandata eſt, neque ab vtraque, neque ab altera parte. Propter hanc commiſſam, beneficio quis priuandus eſt, non tamen eſt ipſo jure priuatus, vt docet Nauarrus in Enchirid. cap. 23. num. 103.

Pœna Simoniæ.

REALIS eſt expreſſe vel tacite conuenta, ex vtraque parte, vel ſaltem aliqua promiſſorum parte completa. Hæc Simonia non ſolum eſt letifera, ſed etiam ad reſtitutionem obligat, irregularitatem inducit, & beneficij translationẽ impedit. Hinc nominatio, præſentatio, electio, cõfirmatio, & quælibet alia beneficij cuiuſcumque per Simoniam realem facta diſpoſitio, jure nulla eſt; ideoque ſic prouiſi beneficia relinquere, fructuſque perceptos reſtituere obligantur.

Simonia confidentialis.

IN Simonia *Confidentiali*, qua quis alieni beneficij cuſtodiam accipit, cum pacto, vt alteri cedat, præter excommunicationem, aliæ grauiſſimæ Iuris decernuntur pœnæ, quæ continentur in Extrauagante Pij IV. & V. apud Nauarrum in Enchir. cap. 23. num. 105. & 110. De accipientibus aliquid ante vel poſt examen in concurſu, pro animarũ cura, Conc. Trident. ſeſſ. 24. c. 18. reform. ſic ſtatuit: *Caueant, ne quidquam prorſus occaſione huius examinis, nec ante, nec poſt accipiant: alioqui Simoniæ vitium, tam ipſi quam alij dantes incurrant: à qua abſolui nequeant, niſi dimiſſis beneficiis, quæ quomodocumque etiam antea obtinebant, & ad alia in poſterum inhabiles reddantur.*

Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 18. reform.

Pœna eorum, qui aliquid occaſione examinis in cõcurſu accipiunt.

CAP. CXXX.

De Matrimonio.

Matrimonij ſacramentum.

SEPTIMVM nouæ legis ſacramentum eſt, Matrimoniũ, cuius ſanctitatẽ fideles intelligere conuenit, ne vago concubitu, nefariiſque libidinibus ſe commaculent, ſed matrimoniali nexu ſibi vir & vxor ſancte adhæreant. Vocatur autem hæc maritalis cõiunctio, *Matrimoniũ*, quia mulier potiſſimũ eo fine iungi viro debeat, vt mater fiat; & concipere, parere, educare, matris propriũ munus ſit. *Nuptiæ* vero dicuntur, eo, quod puellæ obnubere ſeu velare pudoris cauſa ſe conſueuerint, vt de Rebecca

Aug. lib. 19. con. Fauſt. cap. 26.

Nuptiæ vnde dictæ.

Digitized by Google

Gen. 24. Rebecca conſpecto ſponſo ſuo Iſaac legimus. Et ſecundum Apoſtolum (1 Cor. 11.) velamen ſignum eſt obedientiæ ac ſubiectionis. *Coniugium* vero appellatur, ab indiuiduo & indiſſolubili nexu, quo vir & mulier ſibi coniunguntur, ita vt duo ſint in carne vna, & commune iugum ſuſtineant onerum matrimonij, vt communia ſint læta & triſtia, ſibique inuicem ardentiſſimo amoris affectu adhæreant, vt de Sichem, Gen. 34. & de Salomone, 3. Reg. cap. 11. legimus. Verbo enim *adhæſionis* arctiſſima coniunctio (qualis eſt carnis & cutis, & oſſium) ſignificatur, iuxta illud Iob: *Cuti meæ, & carni meæ adhæſit os meum.* Et dum glutino inter ſe duo committuntur, aut inſertione duo in vnum coaleſcunt.

Ambr lib. 1. de Abraham cap. 9. Iſidor. Lib. 2. de Eccleſ. offic. cap. 19. Coniugiũ.

Iob c. 19.

Matrimonij vox rebus varijs attribuitur. MATRIMONII porro ſiue *Coniugij* vox recepta conſuetudine varijs rebus tribui ſolet: quibuſdam principaliter, alijs vero per analogiam. Primum ipſi actui contrahendi, qui conſiſtit in mutuo viri & fœminæ conſenſu, verbis de præſenti expreſſo. II. Mutuæ coniugum obligationi ad matrimoniales actus, ex dicto cõtractu natæ. III. Vnioni animorum coniugum, ſeu vinculo, quo vnum fiunt cõiuges ad officium procreandi prolem & educandi. IV. Poteſtati mutuæ, ſeu iuri ad coniugales actus reſultanti ex ſupradictis. V. Vſui dictæ poteſtatis, ipſique ſocietati vitæ communis ad liberorum procreationem & educationem ordinatæ.

Matrimonium propriè conſiſtit in contractu viri & mulieris. Ex quibus propriè matrimonium eſt, ipſe viri & mulieris contractus, per verba aut æquiualentia ſigna de præſenti expreſſus, ſignificans ſacram vnionem, qua per charitatem vxor viro iungitur, ſicut Eccleſia Chriſto. Et in hoc ſacræ coniunctionis ſigno propriè ſacramentum conſiſtit, quod eandem ſignificat & efficit, niſi obex ponatur; vt docet Auguſtin. libr. *de Bono coniugali* cap. 18. & libr. *de Nuptijs & concupiſcentia* capit. 10.

INTERDVM tamen etiam Sacramenti vox ad inuiſibile ac indiſſolubile coniugum vinculum transfertur, quod nõ tam ſacramentũ, quam res ſacramenti eſt, Auguſtino teſte, lib. 1. *de Nuptiis & concupiſc.* cap. 10.

RVRSVS, ſacramentum bifariam conſiderari poteſt, vt ſcilicet eſt in actu, dum fit; aut vt poſtea remanet, vſque ad vitæ finem inter coniuges: & ab hoc permanente vinculo, coniugalique ſocietate à Doctoribus definitur: *Matrimonium* eſt viri & mulieris coniunctio maritalis, inter legitimas perſonas indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens. Alia enim pactionum genera, quibus viri & mulieres obligantur, vt ſibi mutuam præſtent operam, vel pretij aut rei alterius cauſa hic impertinentia ſunt. Legitimæ vero perſonæ ſunt, quæ neque iure diuino, neque humano inter ſe coniungi nuptiarum fœdere vetantur, & quæ ſui corporis & ſexus liberam habent poteſtatem, ita vt neque à natura, neque à lege dare & accipere impediantur. Conſenſus autem, efficiens coniugium, per ſe pro obiecto habet coniugalem ſocieta-

Gloſſ in 7 c. 1 Cor. lib. 4. ſent. diſt. 27.

Alexander 3 cap. Illud de præſumption. Iuſtin inſtit. de patria poteſt.

Digitized by Google

cietatem, ſeu corporum mutuum dominium, quo liceat vniuerſa obſequia, quæ coniuges ſibi inuicem præſtare ſolent, exigere; inter quæ ſunt habitatio, & carnalis copula: quæ licet expoſci queant, non tamen ſunt de eſſentia coniugij; quoniam nuptias non concubitus, ſed maritalis conſenſus facit, Ambroſ. *de Inſtit. Virgin.* c.6.

CAP. CXXXI.

De Matrimonij inſtitutione.

Matrimonium ab initio in officium naturæ inſtitutum eſt.

MATRIMONIVM bifariã conſiderari poteſt: vt eſt officium naturæ, & vt nouæ Legis ſacramentum. Priore modo eſt prima & antiquiſſima ſocietas inter homines, ad propagandum genus humanum, Deo authore inſtituta, duplici benedictione commendata, ſemel ante Diluuium Gen. 1. & poſt Diluuium Gen. 9. idque ne in ſuſpicionem mali veniret, ex eo, quod vſus eius in caſtiſſimis etiam coniugibus omni turpitudine non careat. Nam ſine turbido ardore nec fit conceptus, nec abſque dolore partus. Vt ergo intelligeremus, per peccatum nec fœcunditatis donum, nec maritalem coniugij ſocietatem ſublatam eſſe, nec vetitam; ſed in remedium vitioſæ naturæ conuerſam eſſe, vt honeſtate nuptiarum incontinentium excipiatur infirmitas; ideo peculiari benedictione Deus poſt Diluuium eandem comprobauit. Et quod Adam Deo inſpirante dixerat: *Erunt duo in carne* *vna*, declarauit, ad omnium temporum nuptias pertinere, Deumque omnis matrimonij authorem eſſe atque conciliatorem. Quemadmodũ enim Euam adduxit ad Adamum, ita hodie à Deo vxor prudens donatur, præparatur, adducitur; tum ad propagationem ſpeciei humanæ ſeruiens, tum in remedium concupiſcentiæ, vinculum amicitiæ, humanæque miſeriæ ſolatium. Et ante quidem peccatum, ac tempore legis Moſaicæ, coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ per modum figuræ adumbrabat: in lege vero Euangelica etiam tanquam proprium nouæ Legis ſacramentum, vt in Concilio Tridentino definitum eſt.

Gen. 2. Matth. 19. *Vxor à Deo datur.* *Gen. 24. Tob. 7.* *Prou. 19. Eccleſ. 26.* *Matrimonium olim figura coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ, nunc vero ſacramentum.* *Seſſ. 24. can. 1.* *Gen. 9.*

CAP. CXXXII.

Quod Matrimonium ſit noua legis Sacramentum.

DEVS ab initio vnius viri & mulieris indiſſolubilem nexum inſtituit, naturalemque ad ſe inuicem propenſionem amoremque indidit, ſuaque benedictione hanc vnionem communiuit; nec ſolum eis fœcunditatis donum dedit, ſed inſuper terræ, beſtiarumque omnium Dominos, ab omni culpæ atque miſeriæ malo liberos fecit. Sed poſtquam diaboli fallacia decepti primi parentes, non, niſi contagio peccati infectas proles generare poſſent; Chriſtus humani generis inſtaurator, abrogata polygamia, libello repudii,

Gen. 1. Aug. l. 13. confeſſ. c. 24

Digitized by Google

dij, aliiſque Moſaicis permiſſionibus, ad primæ inſtitutionis normam matrimonium reuocauit, mitigataque per peccatum inuecta maledictione, qua mulier partus ærumnis, virique tyrannidi ſubijcitur, nuptias multiplici benedictione reſperſit, (vt ſignificauit conuerſione aquæ in vinum in nuptiis facta,) ac eaſdem Sacramenti nouę Legis dignitatę adauxit, conſtituendo, vt immenſi amoris, & vnionis, qua *Verbum* adhæſit Eccleſiæ per Incarnationem & Charitatem, matrimonio exprimeretur, quo vir & vxor arctiſſimo dilectionis & amicitiæ vinculo conſtinguntur. Et vt Chriſtianorum connubium veteribus præſtaret, cõtractum viri & feminæ, ad propagãdum, educandumque proles, ab initio inſtitutum, etiam externum religionis ſymbolum eſſe voluit, per quod ſignificaretur, efficereturque vnio non ſolum corporum, verum etiam animorum; nec qualiſcumq;, ſed per diuinam charitatem, ita vt vxor viro iungatur ac ſubijciatur, ſicut Eccleſia Chriſto. Proinde hæc coniunctio animas ſacrat & ſanctificat, efficiens, vt liberi ad veri Dei cultum procreentur. Per gratiam enim à Chriſto huic contractui nuptiali adiectam, naturalis coniugum amor perficitur, indiſſolubiliſque nexus confirmatur. Hac enim gratia fit, vt vir & vxor mutuæ charitatis vinculo coniuncti, in mutua beneuolentia perpetuo conquieſcant, nec alienum thorum, vetitoſque amores aut concubitus appetant, ſibi mutuo ardenti amor cohærentes, ſpe filiorum, in quibus Chriſti benedictionem conſequantur, vt late Apoſtolus ad Epheſ. 5. deducit, exhortans viros & vxores, vt ſe inuicem caſto amore diligant, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, concludens: *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*: q. d. Sacramentum hoc, quod homo relinquat patrem & matrem, & adhæreat vxori, ac ſint duo in carne vna, non eſt vulgare myſterium, quia Chriſti & Eccleſiæ indiſſolubilem coniunctionem denotat. Sponſus enim de cælo veniens per Incarnationem, quodammodo Patrẽ deſeruit, & abiecta veteri ſynagoga, matrem, & Eccleſiæ potiſſimum ex gentibus euocatæ adhæſit. Viſibilis ergo viri & feminæ coniunctio, quæ ſtipulatione verborum, arrha data, iunctis dextris, aliiſque ſolennibus ceremoniis fit, ſacramentum eſt inuiſibilis ac indiſſolubilis cõiugum vnionis, quæ per gratiam interne infuſam firmatur, vt naturalis amor ita roboratus ſtabilem concordiam efficiat, vt facilius vniuerſa coniugalis vitæ incommoda tolerentur, nec diuortia quærantur, ſimiliter adumbrans Verbi cum natura humana coniunctionem, pro qua ſeipſum tradidit, vt eam omni vitiorum genere pollutam, ſuo ſanguine mundatam, glorioſam, ſanctam, non habentem rugam vel maculam, Patri ſuo cæleſti exhiberet.

Ioan. 2. *Matrimonium eſt nouæ legis ſacramentum. Sacramentum vnionis & amoris Verbi.* *Contractus coniugum eſt religionis ſymbolum.* *Epheſ. 5. Quam gratiam conferat matrimonium.*

QVARE fatendum eſt, inter Chriſtianos matrimonium nõ ſolum eſſe con-

Li. de nupt. & concupiſ. cap. 10.

Digitized by Google

contractum ciuilem, & officium naturæ, ſed etiam propriam nouæ Legis ſacramentum, vt Auguſt. docet, lib. *de bono coniugali* cap. 18. & 24. Lib. *de Fide & operibus*. cap. 7. Huc accedit, quod ad officia naturæ vires ſuperantia, Deus auxilium gratiæ ſuæ ſuperaddat, vt, quemadmodum oportet, exerceantur. Vt autem vir vni indiſſolubiter adhæreat, liberoſque in Chriſti fide ac religione inſtituat, opus eſt diuina opitulatione, quam Deus per matrimonium impertit. Vnde Apoſtolus: *Vnuſquiſque donum ſuum habet à Deo*. Et: *Vnuſquiſque vas ſuum poſſideat in ſanctificatione*. Et mulieri coniugatæ permanendum eſſe monet in fide, dilectione, ſanctificatione, & ſobrietate, ad ſuperandum videlicet quatuor mala, quæ in coniugio vnius cum vna, ſine Dei gratia vitari nequeunt: quorum I. eſt, violatio fidei coniugij per adulterium, vel alium illicitum concubitum, aut per repudium, vel debiti abnegationem, cui medetur fidelitas, ſeu promiſſorum obſeruatio. II. malum eſt, odium, rixæ, aſperitas, quando maritus tyrannum potius agit, quam ſponſi officium, vel vxor moleſta, rebellis, inofficioſa erga virum eſt: cui malo ſuccurrit dilectio, per quam alter alterius infirmitates ſupportat. III. eſt immunditia, turpitudo, & membrorum rebellio, corruptio in conceptione, faſtidiũ in geſtatione, dolor in partu, ſollicitudo in educatione: contra quæ ſeruit ſanctificatio, honeſtatiſque ſtudium, de quo Apoſtolus: *Sanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem*. Et: *Filij veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt*. IV. malum eſt, intemperantia, qua interdum coniuges nefarios inter ſe coitus, vel intempeſtiuos quærunt, alterque alterius incontinentiæ ſeruire cogitur. Huic malo Apoſtolus ſobrietatem, temperantiamue opponit, qua infirmitas in continentium honeſtate nuptiarum excipitur, & vxor coniuge vtitur cauſa ſobolis, aut euitandæ fornicationis.

1 Cor. 7. 1. Theſſ. 4. 1 Tim. 2.

Quatuor coniugij bona, quibus ſuperantur quatuor contraria mala.

1. Cor. 7.

CAP. CXXXIII.

De Polygamia.

VXORVM pluralitas à prima matrimonij inſtitutione, & à Chriſtiani Sacramenti ſignificatione aliena eſt, vt Dominus Matth. 19. oſtendit ex eo, quod Deus vnum virum, vnamque mulierem creauerit, ſimulque coniuxerit, addens: *Erunt duo in carne vna*, non tres aut quatuor. Et dicendo, *Adhærebit vxori ſuæ*, repudium ſuſtulit, vt Marci 10. clare continetur: *Quicumque dimiſerit vxorem ſuam & aliam duxerit, adulterium committit. Et ſi vxor dimiſerit virum ſuum, & alij nupſerit, mœchatur*. Vnde Apoſtolus parem mulieris & viri poteſtatem eſſe in corpus mutuum docet; vt neuter abſque iniuſtitia ſe alteri tradere poſſit. Quod proſequitur Aug. lib. *de Adulterinis coniugiis* cap. 8. Lib. *de Bono coniugali* c. 17. Lib. 3. *de Doctrina Chriſt.* c. 12. vbi demonſtrat, omnem princi-

Polygamia primæ inſtitutioni contraria.

1. Cor. 7. Roman. 7.

Digitized by Google

Principatus omnis ſingularitatē diligit.

cipatum natura ſua diligere ſingularitatem, ideoq; nunquam fuiſſe admiſſum, vt plures viros vna mulier haberet, ſed contra, vir plures vxores, quia vir caput eſt mulieris. Pugnare tamen polygamiam cum domeſtica pace, ſanctarum etiam mulierum exempla conuincunt Saræ & Agar, Liæ & Rachelis, quarum rixas, æmulationes, & iras implacabiles ſcriptura proponit. Quare naturali iuri Polygamia repugnat. Hinc ſi infidelis polygamus ad baptiſmum accedat, prima vxore retenta, alias reiicere cogitur.

Gen. 16. & 30.
1. Regum 1.

Polygamia ex Dei inſpiratione permiſſa olim fuit.
Gen. ſ. 4.
Aug. li. 22. contra Fauſt cap. 47. lib. 3. de doct. Chriſt c. 12. li. de bono coniug. c. 18.
Chriſtus polygamiā ſuſtulit.

QVAMVIS autem Monogamia iuri diuino & naturali, finiq; tam primario quam ſecundario ſit accommodatiſſima, ideoque inter pios vſque ad diluuium polygamiam fuiſſe non legamus, ſed introductam à Lamech imitatore Cain homicidæ; attamen poſt diluuium inſpiratione diuina Patriarchis innotuit, Deum propter multiplicationem generis humani (tunc pene deleti) ad tempus diſpenſaſſe, ac permiſiſſe polygamiam, quam Chriſtus, ad primam inſtitutionem reuocando matrimonium, proſus ſuſtulit.

CAP. CXXXIV.

De Matrimonij materia & forma.

Sacramenti matrimonij materia.

SACRAMENTI Matrimonii, dum fit, materia eſt perſona viri & mulieris, conſenſum mutuum ſignis externis exprimentes. Sacramenti vero permanentis, materia eſt, indiſſolubilis coniugum ſocietas & coniunctio. Forma vero matrimonij, cōtrahentium verba ſunt, mutuum conſenſum de præſenti exprimentia, nulla euentus exſpectatione ſuſpenſum. Matrimonium enim in contractu & mutua corporum donatione conſiſtit, vnius quidem donantis, alterius vero acceptantis. Quæ mutuæ voluntatis expreſſio fieri debet verbis, nutibus, aut literis, quia ſacramentum viſibile ſignum eſt. Et cum matrimonium ſit libera ſui corporis donatio, per quam vtrique contrahentium poteſtas datur exigendi vniuerſa obſequia, quæ ſibi in vicem coniuges præſtare ſolent; conſequitur, verba foris abſque interno conſenſu prolata, non efficere matrimonium. Et quoniam obiectum conſenſus non eſt copula, ſed mutua corporum poteſtas, qua fit, vt ad reddendum ſibi mutuo debitum ex iuſtitia æque coniuges obligentur, poteſt coniugium ſubſiſtere abſque copula: imo licet vtrique coniugi ſaluo matrimonio huic ſuo iuri renunciare, vt patet in coniugio B. Virginis cum Ioſeph, in quo fuit coniugalis ſocietas abſque carnali copula. Non tamen licet continentiæ votum habentibus, matrimonium inire, quia licet primo & per ſe conſenſus ſit in coniugalem ſocietatem; attamen ſecundario eſt in cohabitationem & copulam carnalem, ſi exigatur. Nefas autem eſt, voti effractionem in alterius arbitrio collocare.

Matrimonij forma.

Obiectum conſenſus non eſt copula, ſed mutua corporum poteſtas.

Matrimonium continentia votum habentibus illicitum.

PORRO de Beata Virgine non eſt com-

B. Maria

Virgo, Dei conſilio deſponſata fuit.

Ambr lib. de Inſtit. Virginis c. 2. & lib. 2. in Luc. c. 2.

communi lege judicandum, cum divino potius, quam humano conſilio deſponſata ſit, omnino ſecura, quod ſponſus Ioſeph Virginitatis eius propoſitum non eſſet violaturus, ſed protecturus.

CAP. CXXXV.

Quis matrimonij miniſter ſit?

Aug lib. 1. de nupt. & concupiſc. c. 11 lib. 2 de conſenſu Evang c. 1.

AD ſacramenti miniſtrum proprie ſpectat, verba formæ pronuntiare, & per ea materiæ applicata ſacramentum conficere. Et quia matrimonium in contractu conſiſtit, ea vero contractuum natura eſt, vt mutui conſenſus expreſſione cõtrahẽntes illum efficiant; ſequitur, etiam in matrimonio ipſos contrahẽtes, proprios eſſe ſacramenti miniſtros. Hi enim ſoli contrahunt, & ſe ligant. Et quia contractus etiam cum abſentibus, & per procuratores fieri poſſunt, intelligimus, matrimonia ſimiliter contrahi poſſe. Dominus enim inſtituendo matrimonium in ſacramentum nouæ legis, non nouum ſymbolum, ſed humanum vſitatumque contractum ad ſacramenti dignitatem euexit, attribuens illi contractui nouam ſignificationem, & gratiæ promiſſionem. Et quanquam Eccleſiaſtica lege Cõcilij Tridentini, præſentia Parochi requiratur, vt coniugum conſenſum exquirat, eundemque approbet, benedictioneque ſacerdotali confirmet; non tamen ipſe, ſed contrahentes ſacramentum efficiunt, coram ipſo, aut eius Vicario, tanquam teſte neceſſario, vt contractus ſit validus.

Miniſtri matrimonij ſunt ipſi cõtrahentes.

Parochus eſt teſtis neceſſarius in contractu matrimoniali.

IN aliis porro ſacramentis iſta locum non habent, quia eorum naturæ aduerſatur, vt idem ſit cauſa efficiens & materia: neque enim ratio permitit, vt quis ſeipſum generet, aut abſentem lauet, aut vt vnus baptizetur pro alio: at natura contractus de perſonis contrahentium exigit, vt ipſi contrahentes ſui contractus cauſa ſint; veluti quando ſeruus ſeipſum vendit, eſt contractus materia, & ſimul efficiens cauſa.

Canus lib. 8. de loc. theol c. p. 5.

Inter Chriſtianos idẽ eſt miniſter contractus, & ſacramenti matrimonij.

Aug lib. de bono coniugali cap 7.

PROINDE improbanda eſt eorum opinio, qui formã & miniſtrum contractus matrimonij, differre putant à forma & miniſtro Sacramenti matrimonij, cum inter Chriſtianos nullum celebretur matrimonium legitimum, quin id continuo etiam ſit verum Eccleſiæ ſacramentum, annexum habens indiſſolubile vnius cum vna vinculum. Siquidem verba illa; *Ego te accipio in meam*, apud fideles aliam, quam apud infideles vim obtinent. Nam apud Gentiles ſolum contractum ciuilem operãtur; apud Chriſtianos vero, non prophana, ſed verba ſacra ſunt, ipſos contrahentes ex Chriſti inſtitutione ſanctificantia, quia vnionem ſignificant, non tantum corporum, ſed etiam animorum, ad ſimilitudinem ſpiritualis vnionis Chriſti & Eccleſiæ, quæ conſiſtit in mutua charitate, necnon conformitate naturæ.

CAP.

CAP. CXXXVI.

De Sponſalibus.

PRIVSQVAM coniuges verbis de pręſenti mutuam corporis poteſtatem tradant, pacta ſolennia futurarum nuptiarum præmittere ſolent, quæ à ſponſione futuri matrimonij *Sponſalia* dicuntur. Recte autem hæc præambula matrimonij contractum præcedunt, vt maiore cum reuerentia, maturaque deliberatione præmiſſa matrimoniũ ineatur, ac interea de perſonarum contrahentium ſtatu, moribus, conditione inueſtigatio fieri queat; & an legitimum aliquod impedimentum occurrat; ſimulque, ne maritus vilem habeat datam, quam non ſuſpiraſſet ſponſus dilatam.

Aulus Gellius lib. 4. Noct. Attic. c. 4.

Sponſalia matrimonio præmittuntur.

FIVNT Sponſalia interdũ pura, abſolutaque futuri matrimonij promiſſione, quæ nonnumquam artha vel juramento confirmatur; aliquando vero nuptiæ ſub conditione promittuntur, & quidem vel abſoluta: vt: *Accipiam te in meam, ſi parentes conſenſerint: Si talem dotũ habueris*: vel ſub conditione ſuſpenſa, vel multiplicem ſenſum admittente, vt ſi quis dicat: *Accipiam te in meam, ſi cælibem vitam non elegero, ſi vxorem duxero.* In quibus promiſſionibus veritas contractus à dicentis affectu æſtimari debet, & ad communem verborum intelligentiam recurrendum eſt. Si vero honeſta conditio apponatur, illa eueniente ſubſiſtit contractus, non autem eueniente corruit. Si autem inhoneſta conditio apponatur, repugnans bonis matrimonij, puta inſolubili vinculo, ſobolis propagationi, educationi, inſtitutioni; aut denique fidei coniugali, contractus ſponſalium impeditur, vt ſi dicat: *Accipiam te in meam, dummodo cum alia congredi patiaris.* Si vero inhoneſta quidem conditio, ſed non aduerſans matrimonio apponatur, pro non appoſita habetur: vt, ſi quis dicat: *Accipiam te in meam, dummodo furari conſtituas.*

Aug. lib. 8. confeſſ. c. 3.

Conditio repugnãs eſſentiæ matrimonij, impedit.

PORRO conditiones neceſſariæ, aut impoſſibiles etiam pro non adiectis habentur, niſi forte animo conſenſum excludendi fuerint appoſitæ: nam tunc Sponſalia, & matrimonium impedirent.

Conditio neceſſaria vel impoſſib. pro non adiecta habetur.

QVI de futuro matrimonio contrahunt, infantiæ tempus exceſſiſſe debent, in quo ea, quæ rationis ſunt, fari nequimus. Quod ſi parentes pro liberis contraxerint, Sponſalia non obligant, niſi poſtea liberi parentum factum ratum habeant.

QVONIAM vero in re graui fidẽ violare nefas eſt, denunciationibus inter Miſſarum ſolennia rite peractis, ſi nullum obſtet impedimẽtum, ad matrimonij celebrationem in Eccleſiæ facie procedendum eſt. Nihilominus ex cauſa rationabili, ſpõſalia diſſolui poſſunt, ac de facto dirimuntur, ſi alter contrahentium religionem ingrediatur, aut cum alia perſona verbis de præſenti contrahat. Et quia infelices ſucceſſus coacta coniugia ſortiuntur, nonnihil indul-

De obligatione ſponſalium.

Sponſalia diſſolui ex cauſa poſſunt.

Digitized by Google

indulgendum eſt illis, qui honeſto prætextu reſilire cupiunt. Ideoque mulctas pecuniarias ſponſalibus apponere non expedit, ne extortus potius, quam liber conſenſus ſubſequi videatur.

C nc. Trid. ſeſſ. 24. c. 2.

Ex ſponſalibus validis juſtitiæ publicę honeſtatis impedimentũ naſcitur, quod primum gradum non excedit. Ex inualidis autem ſponſalibus, nullum prorſus impedimẽtum oriri Synodus Tridentina conſtituit.

CAP. CXXXVII.

De Matrimonij firmitate.

Matrimonia infidelium diſſolui poſſunt. 1. Cor. 7.

QVATVOR ex ordine quæſtiones, omnem de Matrimonij firmitate tractationem complectentes, diſcutiemus.

PRIMA ſit: vtrum vinculum coniugij etiam conſummati inter infideles aliquo diuortio tolli queat? Ex Apoſtoli doctrina conſtat, fidelem per baptiſmum in nouã vitam tranſlatum, non remanere obſtrictum infideli ad conuiuendum in tam arcta vitæ conſuetudine, quam eſt coniugalis. Ideoque non tantum coniugi ab infideli deſerto, aliud conjugium permittit Deus, interprete Paulo; ſed etiam infidelem cohabitare volẽtem ſimpliciter dimittere ſinit. Nam ſolum conſulit, non autem præcipit, vt coniux fidelis non dimittat coniugem infidelẽ, etiam cohabitare volentem. Si ergo dimiſerit, non peccabit: cuius ratio eſt, quia infidelium matrimonia rata ſunt, vt naturales contractus & ciuiles: qui tamen ex cauſa diſſolui poſſunt: omnimoda vero indiſſolubilitas ex ſacramenti ratione à Chriſto adiuncta Chriſtianorum matrimoniis acceſſit, dum ciuilem contractum in ſacramentum noui Teſtamenti euexit.

Aug. lib. de adult. coniug. cap. 2. & 3. Innoc. 3 extra de diuortijs capit. Quanto

Indiſſolubilitas omnimoda vnde matrimonijs fidelium acceſſerit? Per religionis ingreſſum quando ſolu. atur matrimonium ratum &c.

SECVNDA quæſtio eſt, vtrum Chriſtianorum matrimonium ratũ, ſed nondum conſummatum per religionis ingreſſum diſſoluatur, ita vt in ſeculo remanenti, aliud coniugium inire liceat? Clara nunc extat Concilij Tridentini definitio: *Siquis dixerit, matrimonium ratũ, non conſummatum, per ſolennem religionis profeſſionem alterius coniugum non dirimi, anathema ſit.* Idipſum Innocentius III. & Alexander III. in cap. *Verum extra de conuerſione coniugatorum*: & cap. *Ex publico*, eodem titulo declarauerant, menſibus duobus conceſſis ad deliberãdum de religionis ingreſſu. Accedunt ſanctorum exempla, vt Sanctæ Teclæ, quam Paulus ad caſtitatem inuitauit, Epiphanio teſte, hæreſi 78. Ambroſius lib. 2 *de Virginibus*; Alexij, cuius vitã Metaphraſtes ſcribit, & Eccleſia in officio publico recipit. D. Auguſtinus milites duos, Antonij perlecta vita, mox ſponſis relictis, vota manaſtica ſuſcepiſſe refert.

Seſſ. 24. can. 6.

Innoc. 3 li. 3. decretal. tit. 32 de conuerſ. coniugat. cap. Ex parte. 27. Quæſt. 2. can. Deſponſatam.

Aug. lib. 8. confeſſ. c. 6.

QVO porro jure vinculi diſſolutio per religionis ingreſſum fiat? reſpondemus, eam diuina fieri diſpenſatione, cuius Eccleſiaſtica traditio eſt teſtis. Quam Dominus quoque inſinuauit Matt. 19. promittendo, vxorem dimittenti, ac ſe in ſtatu perfectionis ſequenti, centuplum, & vitam

Greg. li. 3. dial. 14.

tam

tam æternam. Et ſane cum ſcriptura doceat, Chriſtianum per translationem in corpus Chriſti per Baptiſmum, liberari à lege Moyſis; & fidelem à ſeruitute coniugij in infidelitate contracti (propter ſpiritualem quandam mortem, & ſtatus prioris commutationem; & religionis profeſſio, quædam ſit mors, qua mundo, & ciuili ſtatui moriens viuit Deo, renuncians ſeculo, poſſeſſionibus, propriæ voluntati, vſuique coniugij:) admodum conueniens fuit, vt arctiſſimum hoc ſpirituale vinculum Deo vniens, diſſolueret minus ſpirituale vinculum, quo vxori obſtringebatur. Duplex enim in matrimonio vinculum reperitur: *Spirituale*, quod adumbrat vnionem Chriſti cum anima per charitatem; & *Carnale*, per copulam carnalem, adumbrantem vnionē Chriſti cum Eccleſia per naturæ conformitatem. Poſterius hoc vinculum corporali morte diſſoluitur: decuit itaq; aliud ſpirituale vinculum, ſpiritualem tantum vnionem Chriſti ſignificantem, etiam tolli ac diſſolui per ciuilem mortem, & ſtatus ſecularis permutationem, in eum, qui non compatiatur vſum matrimonij; imo directe aduerſetur ex ipſius ſtatus natura. Quare potius religionis profeſſio hanc prærogatiuam obtinuit, quam Ordinum ſuſceptio, quia caſtitas ex decreto Eccleſiæ, non ex rei natura ordinibus ſacris annexa eſt. Quia vero matrimonium Chriſtianorum conſummatum, ſignificat Chriſti vnionem cum Eccleſia per naturæ conformitatem, quam ſemel aſſumptam nunquam deſeruit: ideo poſt conſummationem matrimonij non licet vni coniugum, altero inuito religionem ingredi, neque per ingreſſum poteſt huiuſmodi vinculum diſſolui. Ibi enim locum habet illud Chriſti: *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Et, *Qui dimiſerit vxorem ſuam, facit eam mœchari.*

Rom. 7. 2. Cor. 7.

Duplex vinculum, ſpirituale & carnale.

Matrimonium conſummatum ſola morte diſſoluitur.

Alexander 3 de conuerſ. coniugat.

Matth. 19. 1. Cor. 7. Hieron. epiſtol. 14. ad Celantiam. Aug. ep. 45. 199. lib. de bono coniug. cap. 7. 15. 18. 23. lib. de fide & operibus.

VTRVM autem Pontifex etiam poſſit matrimonium ratum, non conſummatum diſſoluere, ita vt alteri ad nuptias alias tranſire liceat, diſputant Canoniſtæ & Theologi doctores. Et quamuis varie ſentiant, conformius eſt Pontificum decretis & factis, poſſe authoritate Pontificia vinculum matrimonij rati, non conſummati, diſſolui: & ita paſſim Canoniſtæ tradunt, multique Theologi.

TERTIA quæſtio eſt, vtrum matrimonium conſummatum, quoad thorum & cohabitationem, diſſolui, manente coniugij vinculo poſſit? RESPONDENDVM eſt, varijs ex cauſis id fieri licere. I. Si vterque coniugum ex mutuo conſenſu perpetuo continere deligat; vt Apoſtoli fecerunt, à Chriſto commendati, quod Euangelicæ perfectionis amore vxores reliquiſſent. II. Ob crimen adulterij diuortium fieri poteſt. III. Propter hæreſim, iuxta illud Apoſtoli: *Hæreticum hominem deuita.* Et: *Si quis non odit vxorem &c.* IV. Si abſque ingenti ſalutis diſpendio cohabitare nequeat: ſecundum illud: *Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum*: id eſt, ſi con-

Bellarm. li. 2. de monach. 1 28. Gloſſa in c. Ex publico. extra de conuerſ. coniugat.

Matrimonium conſummatum quoad thorum, diſſolui poteſt.

Matth. 19.

Matth. 5. ad Titum 3. Luc. 14. Matth. 18.

coniunctiſſimus ruinæ tuæ cauſa ſit, ab eo recede. Idem definiuit Conc. Trident. ſeſſ. 24. can. 8.

Paritas Iuris viri & mulieris in diſſ. l. matrimonij.

SCIENDVM vero, parem eſſe viri & mulieris hac in parte libertatem, vt Apoſtolus 1. Corinth. 7. ſignificat, dum ait: *Præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere, & vir vxorem non dimittat.* Concilium Mileuitanum can. 17. Innocent. I. epiſt. 3. cap. 4.

Aug. lib. 2. de adult. coniugijs, c. 8.

DIVORTIVM autem, quoad thorum tantum, ob notum coniugis adulterium, propria fieri authoritate poteſt: at quoad habitationem, quia reipublicæ ſtatum & quietem conternit, ſine publico Eccleſiæ iudicio fieri nequit, iuxta cap. *Porro de diuortijs.*

Diuortiũ, quoad cohabitationem, publico iudicio faciendum eſt.

PLVRIBVS inſuper ex cauſis diuortium, admiſſa fornicatione, illicitum eſt. I. Si adulterium inculpate admiſſum ſit, vt ſi mulier vim paſſa ſit, aut ex inculpabili ignorantia, putans ſuum eſſe maritum. II. ſi vterque coniunx adulterij reus ſit. III. Si poſt agnitum adulterium ipſam acceſſerit. IV. ſi coniugi author adulterij fuerit, vt lenones.

QVOD porro liceat innocenti, propter fornicationem aut aliam iuſtam cauſam, coniugem, quoad thorum & cohabitationem dimittere, Chriſtus Matthæi 5. & 19. tradit, & Apoſtolus 1. Corinth. 7. Sed obſeruandum eſt, quod propter fornicationem, fidei coniugali repugnantem, coniux amittat ius repetendi debiti & coniugalis ſocietatis per omnem vitam: per alia vero crimina ſolum perdit ius, quamdiu illa perdurant. Suſpenſum enim ius coniugij, non deperditum erat. At ſecus in adulterio, quod perpetuum diuortium efficit. Auguſtinus lib. 1. *de ſerm. Domini in monte*, cap. 26. 27. 28. & lib. 1. retract. cap. 19.

Aug. lib. 1. de adult. coniug. c. 1. & ſequent.

QVARTA quæſtio eſt, vtrum cõſummatum fidelium matrimonium, quoad vinculum, diſſolui queat? Sectarii hodie docent, propter hæreſim, adulterium, moleſtam cohabitationem, vel affectatam à coniuge abſentiam, vinculum coniugii poſſe diſſolui, ita vt ad alias tranſire nuptias liceat. Quam ſententiam anathemate ferit Concil. Tridentinum ſeſſ. 24. can. 5. & 7. manifeſte ſiquidem pugnant cum Chriſti verbis: *Omnis qui dimiſerit vxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur*, Lucæ 16. Qualia repetuntur Marci 10. & Matth. 5. Ex quibus Domini verbis Auguſtinus ſic colligit: *Qui ſumus nos, qui dicamus: Eſt qui mœchatur vxore dimiſſa alteram ducens, & eſt qui hoc faciens non mœchatur, cum Euangelium dicat, omnem mœchari, qui hoc facit?* Nec aliud Matth. 19. ſignificatur, quam cap. 5. dictum erat, ſcilicet, omnem, qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, reum eſſe adulterii vxoris iniuſte dimiſſæ; & ſimiliter omnem illum, qui aliam duxerit, mœchari, quia perduret vinculum coniugii cum dimiſſa etiam ob fornicationem. Vnde ait Chriſtus: *Et qui dimiſſam duxerit, mœchatur*, aperte docens, vinculum minime per adulterium eſſe diſſolu-

Conſummatum fidelium coniugiũ quoad vinculum, non diſſoluitur.

Lib. 1. de adult. coniug. cap. 9. Lib. cont. Adamãt. cap. 3.

ſolu-

ſolutum. Quod etiam luculentiſſime Apoſtolus tradit ad Roman. 7. & 1. Corint. 7. Cuius verba expendit Auguſt. libr. 2. *de adult. coniugiis* cap. 4. atque concludit: *Licite dimittitur coniunx propter cauſam fornicationis, ſed manet vinculum prioris, propter quod manet reus adulterij, qui dimiſſam duxerit, etiam ob cauſam fornicationis.* Idem docent Hieronym. in epiſt. ad Amandum, Chryſoſtomus, Ambroſius, & vniuerſi Pauli interpretes in cap. 7. prioris ad Corinth. & 7. capit. ad Roman.

Deut. 24. Malach. 2. Ierem. 3. SED obijcitur, quod in veteri lege permiſſus fuerit libellus repudij, poſt quem datum, vxori non minus quam viro nubere licuit. RESPONDEO, Auguſtinum cum pleriſque alijs Doctoribus ſentire, repudium fuiſſe ob cordis duritiam Iudæis permiſſum, non tanquam bonum, ſed tanquam minus malum: & quamuis ſecundum alios Doctores repudium iuxta legem Moſaicam factum, ex diuina diſpenſatione matrimonij vinculum diſſolueritt, vt non minus licuerit vxori dimiſſæ, alteri nubere, quam viro plures accipere vxores, (idque, ne inuita perpetuum cælibatum obſeruare, illo tempore inſuetum, cogeretur;) attamen noui Teſtamenti tempore, quia Sacramenti ratio acceſſit, quæ omnimodam indiſſolubilitatem cõſummato matrimonio adfert, non diſſolui per dimiſſionem (etiam ex cauſa fornicationis) coniugij vinculum. Veteri enim populo propter infirmitatem & imperfectionẽ multa DEVS permiſit, quæ per Chriſtum reuocauit, vt polygamiam & repudium: de quo Marci 10. ait: *Qui dimiſſam duxerit, mœchatur. Ab initio non fuit ſic. Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Quibus verbis repudium in lege permiſſum ſuſtulit, coniugiumque ad primam originem reuocauit. Nec mirum, cum tantam fidelibus præſtet gratiam, vt non ſolum coniugij moleſtias æquo animo ferant, ſed cælibem vitam perpetuamque caſtitatem ſponte amplectantur, vt non niſi plane incontinentibus Chriſti lex diſplicere poſſit.

Aug. lib. 19. cont. Fauſtum. c. 26. Lib. 1. de ſer. Domini in monte. Ieron. in 19. c. Matth. Author operis imperfecti homil. 32. in Matth. Durandus in 4. diſt 33. Paludanus ibidem. Bellarm. de matrim. ſacram. c. 17.

Matth. 5. 19 Marci 10.

CAP. CXXXVIII.

Quod expediat, diuortio non diſſolui coniugij vinculum.

NE Chriſti lex cuiquam durior videatur, quia diuortia quoad vinculum non permittat; obſeruandum eſt, matrimonij hanc indiſſolubilitatem plures ſecum adferre vtilitates. I. enim plurimis iniuſtis repudijs locum præcludit. Nam vix cauſæ diuortij cuiquam deeſſent, quæ ab antiquo pacis & pudicitiæ hoſte ſuggererentur, aliarum vxorũ deſiderio: multæq; priori vxori ſtruerentur inſidiæ. Nunc vero Chriſtiani, ſcientes alterius vxoris ducendæ ſpem priore ſuperſtite non eſſe, cuncta matrimonii incommoda leuius ferunt. Accedit, quod multi vltro in

Diuortio non diſſolui coniugij vinculum, vtile eſt.

Diuortia tollunt aduerſantur.

Digitized by Google

adulteria promerent, vt facto diuortio propter fornicationem, ad alia coniungia tranſirent. Præterea repugnant diuortia rectæ prolis inſtitutioni, familiæ adminiſtrationi, reipublicæ tranquillitati: quod Gentiles ductû naturæ agnoſcentes, repudia vitarunt, adeo vt Tertullianus in Apolog. cap. 6. Romæ per DC. annos ab Vrbe condita nullum fuiſſe repudium ſcribat: euerſa vero diſciplina cum aliis vitiis irrepſiſſe repudia, quæ Ariſtoteles quoque damnat libro. 7. politic. cap. 16. Valerius lib. 2. c. 1. Aulus Gellius Noct. Attic. lib. 4. cap. 3. Aug. libr. 2. *de adult. coniugiis* c. 8. *Tandemque legibus Romanis permiſſa ſunt repudia viris, non autem fœminis, exemplo Iudæorum.* Ad Chriſtiana lex, quæ adulteria non minus in viris, quam in fœminis deteſtatur, parem viri & mulieris conditionem hic conſtituit, nullamque prærogatiuam vt in 1. Cor. c. 7. hom. 19. notat Chryſoſtomus.

Repudia viris permiſſa lege Moſaica & Roma.
Ambr. in 7. c. 1. ad Cor.
Hieron. in epiſt. ad Amandum
Aug. li. 1. de nupt. & concup. cap. 10.
Lib. 2. de adult. coniug. cap. 10.

POSSE diſſolui coniugia; ſenſit Montanus hæreticus, Euſebio teſte lib. 5. hiſtor. c. 18. Anabaptiſtæ alteri ſuæ ſectæ nubere licitum docent, Pauli doctrina 1. Cor. 7. ſuum errorem velantes: ceteros enim infideles eſſe pretendunt, ideoq; licere fratri recedere ab infideli ſuſtinent: hoc eſt: licere Anabaptiſtæ alteri ſuæ ſectæ viro aut mulieri coniungi.

Montaniſtæ & Anabaptiſtæ cõiugia diſſolui poſſe ſentiunt.

AN porro dimiſſus ob adulteriũ, ſi pœniteat, recipi poſſit, diſputat Aug. & reſoluit, recipiendum eum, quem recipit Chriſtus, ignoſcendum ei, cui Chriſtus, ignoſcit. Stultum quidem vocat Sapiens eum, qui tenet adulteram, ſed à turpidudine deſiſtere nolentem.

Lib. 2. de adult. coniug. cap. 6. & 9. Ob adulterium dimiſſus an ſi pœniteat, recipiendus.
Prouerb. 18.

CAP. CXXXIX.

De impedimentis coniugij.

ABSOLVTIS quæſtionibus de coniugii firmitate, ordine congruo de Impedimentis contrahendi coniugii diſſeremus. Sunt autem duo impedimentorum genera. Quędam reddunt matrimonium inualidum; alia tantum illicitum. Prioris generis, dirimentia vocantur, quia non ſolum impediunt matrimonium contrahendum; ſed etiam de facto contractum iure diſſoluunt. Alia ſunt impedimenta non dirimentia, quæ ſcilicet impediunt contrahendum, ſed non dimunt contractum, quia non efficiunt, vt de facto coniuncti iure ſeparari debeant. Priora impedimenta matrimonii eſſentiæ aduerſantur; poſteriora vero ſolennitati, aut ornamento tantum accidentario, ideoque priora matrimonii veritatem tollunt, poſteriora vero ſolum ſic contrahendo peccatum inducunt. Comprehenduntur autem impedimenta dirimentia his verſiculis:

Impedimẽta matrimonii.
Impedimẽta dirimentia matrimonij contractum.

Error, conditio, votum, cognatio, crimẽ,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen,
honeſtas:
Si ſis affinis, ſi forte coire nequibis.
Hæc ſocianda vetant connubia, facta retractant.

Im-

Impedimenta non dirimentia contractum ſed tantum impedientia contrahendum.

Impedimenta vero, quæ tantum impediunt, ſed non dirimunt, his verſibus denotantur:

Eccleſia vetitum, necnon tempus feriatum,
Impediunt fieri permittunt facta teneri.

Quod vero impedimenta dirimentia eſſentiæ matrimonij aduerſentur, ad cuius veritatem liber conſenſus perſonarũ legitimarum exteriori ſigno expreſſus, requiritur, facile intelliget, qui animaduerterit, ignorantiam, & coactionem reddere cõſenſum involuntarium, non liberum, neque deliberatum. Vnde qui circa perſonam errat, in eam non conſentit. Similiter, qui circa perſonæ cõditionem errat, non cenſetur liberam ſui corporis poteſtatẽ ei tradere, qui viciſſim libere tradere nequit. Vnde pueri, furioſi, & amentes valide contrahere nequeunt, quia vſu liberi arbitrii deſtituuntur. Ad coactionem pertinent vis & metus, quæ libertatẽ conſenſus quoque impediunt. Reliqua impedimenta dirimẽtia, ex parte contrahentium perſonarum ſumuntur, quorum aliqua perſonam omnino inhabilem ad contrahendũ reddunt, & ſunt vel naturalia, vt frigiditas, & perpetua coëundi impotentia, ſiue innata, ſiue maleficio procurata, vel ſunt voluntaria, vt ſolenne votum continentiæ, ordo ſacer, vinculum matrimonii. Nonnulla vero impedimenta non abſolute hominem ad contrahẽdum matrimonium inhabilem reddunt, ſed reſpectu ſolum certæ perſonæ, vt crimen adulterii, mixti homicidio in ordine ad futurum matrimonium, cultus diſparitas, cognatio, ſiue naturalis ſiue ſpiritualis, ſiue legalis, qualis eſt affinitas.

CIRCA primum impedimentum dirimens, notandum eſt, quod error perſonæ tollat conſenſum, non error qualitatis, an diues, pulchra, nobilis, &c.

CIRCA ſecundum ſeruilis conditio alteri ignota, tollit conſenſum, non autem præcognita.

CIRCA tertium votum, triplex genus: ſolenne, per profeſſionem in approbata religione; vel per ſuſceptionem ſacri ordinis; vel per emiſſum in ſocietate Ieſu poſt biennium. Hoc impedimentum iure conſtat eccleſiaſtico, quo matrimonium poſtea attentatum fit invalidum & nullum, vt à Concil. Trid. definitum eſt ſeſſ. 24. can. 9.

Cognatio triplex naturalis, ſpiritualis, legalis.

CIRCA quartum ſciendum eſt, cognationem eſſe triplicem: naturalem, ſpiritualem, & legalem. Naturalis, eſt propinquitas per carnalem, propagationem contracta duarum perſonarum, quarum vna eſt ex altera; vel ambæ ex eadem promanant: & reddit hæc propinquitas invalidũ coniugium vſque ad quartum gradũ incluſiue; vt patet, c. *non debet, Extra. de conſanguinitate & affinitate*: olim vero ante Concil. Lateranenſe vſque ad ſeptimum gradum impediebat, vt conſtat. 35 q. 5. can. *ad ſedem*: Coniuncti paterno ſanguine, *agnati* vocantur. materno autem, *Cognati*: & hi omnes *conſanguinei* appellantur.

Agnati ex paterno ſanguine.

Cognati ex materno ſang. *Conſanguinitas.* *Affinitas.*

tur. In eo autem conſanguinitas ab affinitate diſtinguitur, quod conſanguinitas eorum ſit vinculum, qui ab vno per ſanguinis participationem deſcendunt: affinitas vero eorum ſit, qui non per propagationem, ſed per vnionem duorum in carnem vnam coniunguntur. Vnde conſanguinei vnius coniugis, efficiuntur affines alterius, non autem conſanguineis eiuſdem. Et quidem affines ſunt in eo gradu alteri coniugum, in quo ſunt cōſanguinei vni. Eſt autem conſanguinitatis gradus, diſtantia maior vel minor vnius perſonæ ab altera, ſecundum conſanguinitatis lineam.

Gradus cōſanguinitatis.

Linea recta, & tranſuerſa.

EST autem linea hæc duplex: ſcilicet recta inter eos, quorum vnus eſt ab altero mediate vel immediate; & tranſuerſalis inter eos, quorum neuter ab altero, ſed vterque à tertio, vel immediate deſcendit, vt fratres; vel mediate, vt patrueles, & conſobrini.

Palud. in 4. diſt. 40. q. vnica.

VT autem conſtet, quoto gradu conſanguinitatis vna perſona diſtet ab alia, tres regulæ obſeruandæ ſunt. I. eſt. In linea recta tot gradus numerandi ſunt, quot numerantur perſonæ, omiſſo ſtipite. II. In linea tranſuerſali æquali, in eodem gradu conſanguinei diſtant à ſe, quo eorum quilibet ſecundum lineam rectam diſtat à ſtipite. Itaque fratres, conſanguinei ſunt in linea tranſuerſali in primo gradu, quia illorum quilibet in linea recta diſtat à ſtipite, vno gradu: conſobrini duobus. III. regula. Qui ſunt in linea tranſuerſali, gradu inæquali, eo gradu inter ſe diſtant, quo remotiſſimus illorum ſecundum lineam rectam diſtat à ſtipite. Itaque patruus & nepos diſtant in ſecundo gradu.

Gradus conſang. & affinitatis quomodo numerandi.

In pandectis tit. de gradibus.

SCIENDVM tamen hic eſt, in linea tranſuerſali gradus aliter numerari à Iure Ciuili, aliter in Iure Canonico. Ius enim Ciuile perſonarum numerum reſpicit. Ius autem canonicum diſtantiam à ſtipite, vt docet Alexander cap. *ad ſedem*, quæſt. 5. & Canoniſtæ circa caput: *Quod dilectio, de conſanguinitate & affinitate*: & cap. *Finali, eodem.*

Ius canonicum reſpicit diſtantiam à ſtipite.

RATIO autem canonicæ ſupputationis eſt, quia perſonæ in ordine tranſuerſo non coniunguntur, niſi ratione ſtipitis, à quo procedunt. Vnde inter ſe magis aut minus diſtare nequeunt, quam à ſtipite, cum eo gradu inter ſe coniungantur, vel diſtent, quo ſtipiti vniuntur, vel ab eo diſtant. Hinc idem gradus eſt Patrui & Filij fratris, qui eſt duorum Patruelium: ſiquidem non minus diſtat filius Fratris à Patruo, quam ab Auo, in quo vterque coniungitur, ſicuti patrueles in auo ſuo coniunguntur, à quo diſtant ſecundo gradu.

SI quis interroget, cur graduum ſupputatio nō ſe in infinitum extendat, ſed certo graduum numero terminetur? RESPONDEO virtutem paternam in filium traductam, per quam ſimilis ei redditur, non ſolum in ſpecie, ſed etiam in indiuiduo, complexione, moribus, colore, lineamentis, ob quæ peculia-

ris

Digitized by Google

ris inter conſanguineos affectio naſcitur, paulatim diminui, tandemque poſt aliquot generationes euaneſcere, quod poſt quartam generationem fieri plerumque ſolet. Ideo legislatores certum graduum numerum conſanguinitati præfixerunt. Moyſes quidem in Leuitico duos gradus in recta linea prohibuit: coniugium ſcilicet patris cum filia, & cum nepte: & matris cum filio, & nepote. In tranſuerſa vero prohibuit coniugium fratris cum ſorore, ſiue ex vno, ſiue ex vtroque parente; & nepotis cum amita, vel matertera: non tamen prohibuit coniugium patrui vel auunculi cum filia fratris aut ſororis.

Leuit.18. *Quos gradus Moyſes prohibuerit.*

QVOAD affinitatem vero, in recto ordine prohibuit coniugium filii cum nouerca, & patris cum nuru, & cum priuigna vel eius filia. In ordine autem tranſuerſali, prohibuit coniugium cum vxore fratris, & cum ſorore vxoris viuentis, & cum vxore patrui: vbi duo gradus prohibiti reperiuntur, tam in conſanguinitate, quam in affinitate. Nam filia priuignæ eſt in ſecundo gradu cum patre; & vxor patrui in ſecundo gradu cum nepote.

QVANQVAM vero lex diuina hos paucos gradus matrimonia impedire conſtituerit; lex tamen ciuilis, & Eccleſiaſtica plures addiderunt, & quidem olim vſque ad ſeptimum gradum, nunc vero vſque ad quartum tantum prohibentur coniugia. Quia enim matrimonium ſuper contractu politico fundatur, qui ſecundum tempora & hominum conditiones mutationem admittit, ſimulque in naturæ officium, humanæque fragilitatis remedium inſtitutum eſt: ideo Chriſtus circa materiam huius Sacramenti in genere poſitam, Eccleſiæ poteſtatem dedit, prohibendi aut admittendi plures aut pauciores gradus conſanguinitatis, affinitatis, ad valide contrahendum, prout beneuolentiæ, amicitiiſque multiplicandis expedire ſenſerit.

Coniugia vſque ad quartum gradum prohibita.

Gradus prohibiti ob reuerentiam ſanguini exhibendam & ad amicitiam dilatandam.

QVIA vero nunc hominum vita breuis eſt, nec vltra quartam generationem vulgo protenditur; ad amicitiam veluti fugientem reuocanda, prohibitio iuſta ratione ad quartum gradum reſtricta eſt, cum ſufficiat ad reuerentiam conſanguineis exhibendam, & confœderationes dilatandas. Ob quas cauſas, certos gradus fuiſſe vetitos conſtat; vt Auguſtinus docet lib.15.*de ciu.*cap.16.& 22. Ambroſ. epiſt.66. Gregor. libr.12.epiſt.31.

Concil.Lateranenſ. c. 30. Ariſtot. lib.2.polit. Aug. lib.15. de ciuit.cap.4. Lib.22. cõt. Fauſt. c.35. S.Thom.2.2 q.154. art 9.

CAP. CXL.

Vtrum præcepta de gradibus cognationis & affinitatis, ſint Iuris naturalis, in quo Eccleſia diſpenſare nequeat?

IVRE naturali prohibetur, quod fini matrimonij repugnat, ſiue primario, qui eſt prolis generatio, ſiue ſecun-

Deus in omni gradu diſpenſare ſtetop

ſecundario, qui eſt liberorum educatio, adiutorium, infirmitatis ſolatium, aliaque coniugalia officia: quæ omnia cum in omni gradu cognationis & affinitatis ſubſiſtere queant, ſequitur, nullum gradum eſſe, in quo coniugium ita ſit intrinſece malum, in quo Deus author naturæ diſpenſare nequeat, ſcilicet etiam, vt filia cum patre coeat, quod in extrema propagandi generis humani neceſſitate ſibi licitum eſſe, filiæ Loth crediderunt, quæ ex patre liberos conceperunt. In quo licet peccarint, decipiendo patrem, nec eius requirendo iudicium; attamen in eo caſu non repugnare humanæ rationi conſtat. Vnde illas omni crimine Chryſoſt. & Ambroſ. liberant Auguſtinus vero peccaſſe dicit, non tam ardore libidinis, quam amore nimio poſteritatis.

Chryſoſt. hom 4. in Gen.
Ambro. lib. de Abraã cap 6.
Aug lib 22. cont. Fauſt. cap. 43.

QVAMVIS ergo Deus in omni gradu abſoluta poteſtate diſpenſare poſſit: attamen ex prima coniugii inſtitutione luculenter diſcimus, conuenire, vt pater filiæ coniungatur. Ideo enim maſculum & feminam creauit Deus, illoſque matrimonio junxit, ac de futuris reliquis matrimoniis dixit: *Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ.* Quibus verbis aperte innuitur, omnia coniugia inter aſcendentes & deſcendẽtes eſſe vetita, tum propter nimiam propinquitatem, tum propter ætatis inæqualitatem.

Omnia coniugia inter aſcendentes & deſcendentes vetita.

ACCEDIT, quod vxor viro naturaliter ſubiici debeat, mater vero liberis præeſſe, cui etiam obedientiam, reuerentiam, ſubiectionemque exhibere tenentur, quæ in vſu coniugii filii cum matre ſtare nequeunt; iuxta illud Leuitici 18. *Turpitudinem Patris tui, & turpitudinem matris tuæ non diſcooperies:* id eſt, filia non cum patre, nec filius cum matre coibit. Quod præceptum ius naturæ continet, vetans coniunctionem in primo gradu in linea recta. Vnde Ambroſius: *Ne pater filiam ſuam accipiat vxorem, interdictum eſt naturæ jure; interdictum eſt lege, quæ eſt in cordibus ſingulorum; interdictum eſt inuiolabili præſcriptione pietatis, titulo neceſſitudinis.* Hinc ab huiuſmodi connubiis naturaliter Gentes abhorrent: & Perſæ, qui huiuſmodi coniugia inter proximos admittũt, ab aliis feri & barbari habẽtur: quos reprehendit Tertullianus in Apologetico cap. 9. Chryſoſtomus homil. de Pentecoſte, Auguſtinus quæſt. 61. in Leuiticum, Theodoretus in libro *de legibus.* Quin & Ariſtoteles libr. 2. Politic. vxorum communionem ex eo confutat, quod liberi parentibus miſcerentur; quod adeo naturæ aduerſatur, vt dicat, camelos nolle matribus miſceri. In quo conſentit Plinius libr. 8. Hiſtor. cap. 42. Inde noſtro ſeculo prodigioſum Henrici VIII. cum Anna Bolena, ipſius ex adulterio filia coniugium: de quo Nicolaus Sanderus de Schiſmate, folio 64. 65 86. & 88.

Ambroſ. epiſt. 66.

Perſæ coniugia inter proximos admittentes feri habentur.

Vxorum communionum in repudia Ariſtoteles.
Lib de hiſt. animalium cap. 47.
Camelus non miſcetur matri.
Prodigioſum patris & filiæ coniugium.

QVARE nullo Iure homo in hoc primo gradu in linea recta diſpenſare poteſt. Similiter iure naturæ in primo gradu trãſuerſali conſanguinitatis coniugia vetita ſunt, puta inter fra-

In primo gradu nulla diſpenſatio cadit.

fra-

fratres & ſorores, ſiue ex vtroque, ſiue ex altero parente. Nam id ſemper & vbique apud omnes homines, recta vtentes ratione iudicatum eſt malum, niſi extrema cogente neceſſitate obligatio ceſſaret, vt accidit filiis Adæ, qui ſorores accipere debuerunt, vt notat Auguſtinus libr.15. *de ciuit.* cap.16. Hinc talia coniugia morte puniuntur, nec vlla ſanctorum exempla, qui in hoc gradu contraxerint, reperiuntur. Neque vnquam diſpenſatio in hoc gradu ab vllo Pōtifice facta legitur, etiamſi non defuerint, qui eam inſtantiſſime petierint, vt de Comite Armeniaco refert Æmilius in Ludouico vndecimo. Suetonius inter Caii flagitia enumerat, quod Druſillam ſororem, vxoris loco habuerit.

Leuit. 20.

Caius ſororem in vxorem accipit.

SI quis obijciat, Abraham duxiſſe Saram, quam ſororem aſſeruit: RESPONDEO, Saram fuiſſe conſanguineam, videlicet neptem, ex fratre Abrahæ Aran progenitam, vt conſtat ex cap.11. Geneſ. vbi Thare genuit Abraham. Nachor, & Aran. Aran vero genuit Melcham & Ieſchan, quæ alio nomine *Sarai* vocabatur, teſte Ioſepho libr.1. Antiquit. cap.14. Hieronymo *in quaſt. Hebraicis* in cap.11. Gen. & in libr. *cont. Heluidium.* Auguſtinus libr.16. *de ciuit.* cap.12. & 19. & libr.22. *cont. Fauſt.* cap.35. Et quidem illo tempore non licuiſſe ſororem accipere vxorem, ex cap.12. Geneſ. 20. & 26. liquet, vbi Abraham & Iſaac occultare ſua coniugia volētes, dixerunt: *Soror mea eſt,* vt Palæſtini audito ſororis nomine, vxorem non eſſe crederent. Quod locum non habuiſſet, ſi gentium more coniugium cum ſorore licitum fuiſſet.

Gen. 20.

Sara fuit neptis Abrahæ, filia Arã fratris.

SCRIPTVRÆ Sacræ conſuetudo eſt, patrueles & neptes vocare fratres & ſorores. Geneſ.13. Abraham, Loth fratrem ſuum vocat. Geneſ.26. Iſaac, Rebeccam vocat ſororem. Tobiæ 8. *Non luxuriæ cauſa accipio ſororem meam vxorem* Præterea, quod inuſitatum fuerit, vt frater ſororem acciperet in vxorem, euincit Hiſtoria Thamar & Amor 2. Regum 13. Nec obſtat, quod illa turbata dixerit: *Pete à rege, & non negabit me tibi.* Nam illud repente illi occurrit effugium, vt impetum eius retardaret, ſperans, eo modo inceſtum euitare.

Patrueles & neptes vocantur in ſcript. fratres & ſorores. Coniugium inter fratrem & ſororem illicitum.

QVARE patet, primum conſanguinitatis gradum tam in recta, quā in tranſuerſa linea, jure naturæ vetari: ſimiliter primum affinitatis gradum in linea recta, priuigni cum nouerca, vitrici cum priuigna, generi cum ſocru, atque ſoceri cum nuru. Ideoque contra faciētes morte mulctantur. Ruben propter agnitam Patris concubinam, primogenitura caruit. Apoſtolus nec inter Gentes audiri ſcribit, quod nouerca quis abutatur. Hinc Antoninus Caracalla notatur, quod à Iulia nouerca non abſtinuerit. Adonias morte punitus fuit, quia Abiſag petiit in vxorem.

In primo gradu conſang. vel affin. contrahētes in linea recta, morte multiātur.

Leuit. 20.

1. *Cor* 5.

Eutropius in vita Antonini.

CETERVM primus affinitatis gradus in linea tranſuerſa, minime iure

3. Reg. 2.

In primo

Digitized by Google

gradu affinitatis, in linea transuerſali diſpenſatio locum habet. iure naturæ prohibitus eſt. Nam lex Moyſis permittit coniugium cum vxore fratris defuncti, ſicuti & cum ſorore vxoris defunctæ: & in hoc gradu per Eccleſiam ſæpius diſpenſatum eſſe legimus, vt habetur cap. *Finali de diuortio.* Alexander VI. cum Catharina, Arthuri Principis Walliæ coniuge, diſpenſauit, vt defuncto marito, Henricum VIII. acciperet, anno MDIX. *Deut. 25.* *Sanderus de ſchiſm. Anglicano fol. 3. & ſq.*

PRIMVS ergo affinitatis gradus in linea tranſuerſa, & ſecundus ac tertius quoque gradus conſanguinitatis in eadem tranſuerſa linea, non iure naturæ, ſed Moſaico Iudæis vetabantur: ſiquidem Iacob vir ſanctus, duas ſorores in vxores accepit, & Iudas vxorem filij defuncti alteri ſuo filio tradidit. Et Amram Iochabed amitam ſuam vxorem habuit. Hi tamen gradus poſtea ſunt Iudæis prohibiti, non ſub mortis pœna, ſed tantum ſterilitatis; quia non iuri naturæ, ſed poſitiuo Moſaico repugnaret, in illis gradibus coniungi. Cum ergo hi gradus vſque ad quartum tantum iure eccleſiaſtico nunc prohibeantur, ex cauſa in eis diſpenſari poteſt; iuxta Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 5. reform. & can. 3. *Gen. 29.* *Gen. 38.* *Exod. 6.* *Num. 26.*

CAP. CXLI.

De cognatione ſpirituali & legali.

PRÆTER ſupradictos conſanguinitatis & affinitatis gradus, Eccleſia ſpiritualem cognationem & legalem, necnon affinitatem ex iuſtitia publicæ honeſtatis, & ex coitu fornicario exortam adiecit.

COGNATIO ſpiritualis contrahitur ex Baptiſmo & Confirmatione, ac intra primum tantum gradum coniugia dirimit: ſimiliter & iuſtitia publicæ honeſtatis, quæ ex validis ſponſalibus contractis naſcitur. Affinitas vero contracta ex fornicatione, vſque ad ſecundum gradum dirimit, iuxta Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 2. 3. & 4. reform. *Cognatio ſpiritualis intra primum gradū coniugia dirimit.* *Iuſtitia publica honeſtatis ſimiliter.* *Affinitas ex fornicatione vſque ad ſecundum.*

COGNATIO legalis per adoptionem nata, dirimit in primo gradu tam cognationis, quam affinitatis, inter aſcendentes & deſcendentes. Inter collaterales vero impedimentum ceſſat, adoptione per emancipationem vel mortem ſublata. *Cognatio legalis in primo dirimit gradu.*

CAP. CXLII.

De reliquis Matrimonij impedimentis.

QVINTVM coniugij impedimentum eſt, Adulterij crimen, cum matrimonij contractu de facto attentato. cap. *Super hoc, Extra de eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.* *Adulterium.*

SEXTVM impedimentum, eſt cultus diſparitas, id eſt, contractus coniugalis baptizati, cum non baptizata, vel contra. Iure enim naturæ vetatur, quod fini matrimonii aduerſatur: atqui finis eſt non ſolū generatio pro- *Cultus diſparitas.*

Digitized by Google

prolis, ſed & educatio, quæ vtrique parenti incumbit. Ne autem infidelis ad ſuam perfidiam inducat prolem, monet Apoſtolus: *Nolite iugum ducere cum infidelibus*: & Eccleſiaſticus *Amicus ſtultorum ſimilis efficietur*: Et, *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Quanquam vero talia matrimonia iure naturæ & diuino tanquam periculoſa prohibeantur, ideoque ſint illicita; non tamen ſunt niſi iure poſitiuo irrita: vnde permiſſa huiuſmodi matrimonia, piam ob cauſam, legimus. Iſaac Rebeccam duxit, Iacob Liam & Rachelem, Iſmael & Ioſeph Ægyptias, Eſau Chananæam, Moyſes Madianitem, Salmon Raab, Booz Ruth, Dauid, filiam regis Geſſur, Salomon filiam Pharaonis, Samſon Dalilam, Heſter nupſit Aſſuero. Hortatur & Apoſtolus, vt ſi infidelis conſentit habitare, non dimittatur. Sic Monica nupſit Patritio. Concil. Chalcedonenſe permittit coniugia cum infidelibus, ſpem conuerſionis præbentibus. Sic Clotildis Clodoueo infideli nupſit, teſte Gregorio Turonenſi lib. 2. hiſtor. cap. 28. Filia regis Francorum, Regi Angliæ, teſte Beda libr. 1. hiſto. c. 35. Libr. 2. cap. 9. & 10. Et Petrus 1. epiſt. cap. 3. hortatur mulieres fideles, viris infidelibus ſubeſſe.

2. Cor. 6. Eccle. 13. Prou. 13. Coniugia cum infidelibus iure poſitiuo irrita. Gen. 24. 1 Cor. 7. Aug. lib. 9. confeſſ. c. 9. Cõc. Chalcedon. c. 13.

QVOAD legem Moyſis, ambigi poteſt, vtrum omnia matrimonia cum infidelibus, prohibitia fuerint Iſraelitis: an ſolum cum illis gentibus, cum quibus nulla inire fœdera poterant, quia interfici ac deleri ad internecionem iubebantur, vt patet Deutero. 7. cum aliis enim gentibus permiſſa fuiſſe coniugia legimus, Deuteronom. 21. Et multi ſancti viri ex aliis gentibus vxores acceperunt, vt Dauid filiam regis Geſſur, Salomon initio regni ſui, filiam Pharaonis. Eſdras tamen lib. 1. cap. 9. & 10. generaliter intellexiſſe videtur legis prohibitionem. Nam huiuſmodi coniugia ſeparauit, natoſque filios vti ſpurios abiecit. Vide Auguſtinum libro 1. *de adult coniugijs.* cap. 18. & 25. vbi oſtendit illud Apoſtoli: *Cui vult, nubat, tantum in Domino*, poſſe variis modis intelligi: primum, *in Domino*, id eſt, fideli; ſecundo, *in Domino*, id eſt, ad honorem Domini, cum pudicitia & honeſtate. Tertullian. libr. 2. *ad vxorem*, & lib. *de corona milit.* coniugium fidelis cum infideli, vocat *adulterium*. Cyprian. ſerm. 5. *de lapſis*, *Proſtitutionem membrorum Chriſti.* Ambroſ. libr. 1. *de Abraham.* cap. 9. epiſt. 70. Hieronym. libro 1. *cont. Iouinian.* cap. 5. Concil. Arelatenſe I. can. 11. Aurelianum II. can. 18. & III. can. 10. *ſeparari fidelem ab infideli* iubet. Coniugia cum hæreticis inire, vetatur in Concilio Elibertino can. 15. & 16. Concilio Laodiceno, can. 21. Concilio Chalcedonenſi can. 13. Toletano III. can. 14. Cuiuſmodi connubia cum hæreticis, quamuis illicita ſint, attamen valida ſunt. Can. *Caue.* 28. quæſt. 1. Et Innocent. III. libro 4. Decretorum, titulo. *de diuortiis*, cap. *Quanto*, Concil. Trullan. can. 72. decernit

Aug. lib. de fide & oper. c. 19. Coniugia cum hæreticis prohibita.

nit irrita talia matrimonia, ſed nullius authoritatis eſt.

Vis & iniuſtus metus. SEPTIMVM Impedimentum eſt, Vis: quæ ſi externa verba ſine interiore conſenſu extorquet, cõtractus matrimonii eſt nullus; ſi autem metu in virum conſtantem cadente cõſenſum extorqueat, Eccleſiaſtico jure matrimonium irritatur. Si autem metu iuſto, vel in virum conſtantem non cadente conſenſus extorqueatur, matrimonium ſic contractum ſubſiſtit.

Ordo ſacer. OCTAVVM Impedimentum eſt, Ordo ſacer, adiunctũ habens ex ſtatuto Eccleſiæ votũ ſolenne caſtitatis.

Coniugiũ. NONVM eſt, ligamen, id eſt, prioris coniugii vinculum. *Erunt enim duo in carne vna*, non plures.

Publica honeſtas. Seſſ. 24. c. 3. reform. DECIMVM eſt Honeſtas, quæ affinitatis inchoatio eſt: de qua Concil. Tridentinum ſtatuit: *Iuſtitia publicæ honeſtatis impedimentum, vbi ſponſalia quacunque ratione valida non erunt, ſancta ſynodus prorſus tollit: vbi autem valida fuerint, primum gradum non excedant.*

VNDECIMVM eſt affinitas, id eſt, propinquitas duarum perſonarum, ex copula carnali cum alterius *Affinitas.* conſanguinea orta. Cuius gradus per ordinem graduum conſanguinitatis diſtinguuntur, ſiue per rectam, ſiue per tranſuerſam lineam. Impedit autem affinitas, ex legitima copula exorta, vſque ad quartum gradum incluſiue: ex illicita vero copula orta, vſque ad gradum tantum ſecundum, iuxta decretum Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 4. reform.

AFFINITAS in primo gradu lineæ rectæ, naturæ iure prohibetur, nouercæ cum priuigno. Nam quæ vna caro fuit cum patre, debet priuignum regere, non autem ei ſubeſſe. Accedit, quod ei materna quædam reuerentia debeatur.

DVODECIMVM Impedimentum eſt, impotentia perpetua coeundi, ſiue ex impotentia naturali, quæ *frigiditas* dicitur, dum vir in loco naturali feminæ veram ſeminationem exercere nequit, aut mulier ita arcta eſt, vt marem admittere nequeat: ſiue ex cauſa accidentaria ſuperueniat, vt ex caſtratione, aut membri genitalis abſciſſione, vel præſtigiis, quæ impotentia maleficii nomine generaliter comprehenditur. Cenſetur autem impotentia perpetua, quæ abſq; miraculo, vel notabili corporis aut animæ damno tolli nequit: tunc porro cenſetur, tolli non poſſe, quando per triennium duraſſe probatur. cap. *Laudabilem*, & cap. *Litera*, *Extra de frigidis & maleficiatis.* *Impotentia perpetua.* *Frigidi, maleficiati.*

PRÆTEREA ſciendum eſt, ſolam impotentiã matrimonium dirimere, quæ præcedit: nam ſubſequens, conjugium nec impedit, nec dirimit, Auguſt. teſte lib. 1. *de ſerm. in monte*, cap. 32. & refertur 32. q. 5. can. *Si vxorem.* &, *His qui*, 32. q. 7. Nam qui poteſtatem ad coniugalem actum non habet, alteri tradere ſui corporis poteſtatem ad eum actũ nequit: at ſuperueniens impotentia eum actum ſolummodo ſuſpendit. Poſſunt tamen, qui poſt coniugium impoten- *Impotentia præcedens dirimit, nõ ſubſequens.*

poten-

Digitized by Google

potentiam deprehendunt cohabitare, tanquam frater & ſoror, juxta cap. *Conſultationi. Extra de frigidis & maleficiatis.*

An vero hi letaliter peccent, ſi actum coniugalem attentent, etiamſi non ignorent, ſe perfectum coitus actum (qui in ſeminatione conſiſtit) elicere non poſſe, tractat Nauarrus in Enchir.

Senes & ſteriles valide contrahũt.

Senes inſuper & ſteriles, qui non habent expeditam generandi facultatem, cum habeant facultatem exercendi perfectum coniugij actum, per veram ſeminationem ex natura ſua generationi aptam, valide matrimonia contrahere poſſunt.

Maſculi ante XIV. annum, femina ante XII. non cõtrahunt.

Sed pueri impuberes, maſculi ſcilicet, ante decimum quartum annum expletum, feminæ autem ante duodecimum, (niſi malitia ætatem ſuppleat) valide non contrahunt, quia non poſſe coire præſumuntur.

Clandeſtina matrimonia irrita.

Seſſ. 24. reform. ca. 1.

Postremvm coniugij impedimentum eſt, clandeſtinus contractus, non coram parocho & teſtibus, neque coram alio ordinario factus: qualia matrimonia Concilium Tridentinum non ſolummodo prohibuit, ſed etiam irrita eſſe decreuit.

Cap. CXLIII.

De impedimentis, quæ impediunt contrahendum matrimonium, ſed non dirimunt contractum.

Impedimẽta contrahendi.

Dvo ſunt impedimenta, coniugium, ne contrahatur prohibentia, ſed tamen actu contractum non diſſoluunt. Prius eſt interdictum, ſiue prohibitio Canonis, Epiſcopi, Iudicis, aut parochi ex iuſta cauſa. Tale impedimentum eſt Raptus: vnde ſi puella poſt raptum loco tuto conſtituta, libero conſenſu contrahat, validum eſt matrimonium; ſecùs minime, iuxta Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 6. reform. Simile quoque impedimentum, eſt votum ſimplex. 1. Timoth. 5. Auguſt. lib. *de bono viduitatis* cap. 9. & 10.

Raptus.

Votũ ſimplex.

Secvndvm impedimentum eſt, tempus Feriarum: quo vetantur ſolennitates matrimonij, nempe ſolennis in Eccleſia benedictio, & ſpõſi ac ſponſæ cum pompa deductio: item conuiuia publica, ſaltationes, & huiuſmodi, quæ fidelium deuotionem, quietem, ieiunia, & commodam præparationem ad ſumendam Euchariſtiam impediunt: de quo impedimento Gratianus agit 33. q. 4. Concil. Agathenſe can. 18. Laodicenſe, can. 25. Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 10. reform. ad duo tempora hanc prohibitionem redegit; ſcilicet ab Aduentu Domini vſque ad Epiphan. & à die Cinerum vſque ad octauam Paſchæ, quia his temporibus paſſim fideles ſe ad communionem præparant, & tempora ſunt luctui magis accommoda, quam lætitiæ. Quibus tamen temporibus, licet Eccleſia ſolennitates coniugij prohibuerit, non tamen inhibuit celebrari matrimonia per verba de præſenti, neq;

Tempus feriarum

Ab aduentu vſque ad Epiphaniam.

A die cinerum vſque ad 8. Paſcha.

Solennitates prohibitæ non nuptiæ.

Digitized by Google

neque matrimonii conſummationẽ, quamuis id congruat, vt fideles certis temporibus orationi, & præparationi ad communicandũ deputatis, ab officio coniugali abſtineant, vt ex Apoſtolo 1. Cor. 7. colligitur, & Exodi 19. Iudæi legem à Deo accepturi, triduo præparari iubentur, nec accedere ad vxores. Ac 1. Reg. 21. continere debuerat, panes propoſitionis manducaturus: multo ergo magis panem cæleſtem, panem Angelorum ſumpturus; vt argumẽtatur Hieronymus lib. 1. *contr. Iouinianum*, & in Apologia.

CAP. CXLIV.

Vtrum matrimonia inuitis parentibus contracta, nulla ſint?

QVAMVIS parentum directionem in ſtatu eligendo liberi ordinarie ſequi teneantur, peccentque, ſi abſque rationabili cauſa inſciis, aut inuitis parentibus matrimonia contrahant: attamen ſolus liberorum legitimus conſenſus matrimonium efficit, ita vt neque à parentibus, neque à magiſtratu irritari poſſit aut debeat, initum à filiis coniugium abſque parentum conſenſu. Nam in iis, quæ ad naturæ officia ſpectant, filii adulti ſui juris ſunt: ſimiliter in eis, quæ certi vitæ ſtatus electionem concernunt. Nihilominus cum honorem filii parentibus debent, vt abſque illorum conſilio, minus inuitis & repugnantibus, in tanti momenti negotio nihil attentent, cum parentes communiter ſint filiis prudentiores, eiſque optime conſultum velint, quos naturaliter impenſiſſime diligunt.

Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 1. reform.

Filii valide abſque parentũ conſenſu contrahunt.

PARENTVM inſuper eſt, filiis theſaurizare, ac de conueniente vxore proſpicere, vti Abraham Iſaaco prouidit de Rebecca. Ambr. lib. 1. *De Abraham* c. vlt. Similiter Iacob à parentibus ad Laban eſt miſſus, cuius filias ipſo conſentiente accepit. Item parentes, Saram Tobiæ tradiderunt. Item Deut. 7. & Exodi 22. & 34. *Non accipies filio tuo filiam illius, nec dabis filiam tuam filio eius.* Eodem illud Eccle. 7. pertinet: *Trade filiam tuam, & grande opus feceris: homini ſenſato da illam.* Et 1. Cor. 7. *Qui tradit virginem ſuam, bene facit.*

Gen. 24.

Gen. 28. Tob. cap. 7.

Parentum eſt de cõiuge prouidere.

ÆQVVM vero plane fuit, vt matrimonii cura parentibus relinqueretur, quorum intereſt ſcire, quænam loco nurus, & quiſnam loco filii domum ſeu familiam ſit ingreſſurus. *Venturam in locum filiæ tuæ*, inquit Ambroſ. *debuiſti eligere judicio, cui fieres pater.* Nam plerumque filii parentum indigent auxilio, conſilio, & ſolatio: inhumanum autem eſt, alendam loco filiæ parentibus obtrudere, quæ inuiſa ſit, jureque diſpliceat.

Epiſt. 43.

Liberi parentũ conſilio acquieſcere debẽt.

DENIQVE cum iuuenilis amor ſæpe cæco feratur impetu, ſecurius per parentes vxor filio quæritur. Vnde vituperatur Eſau, quod inuiſas parentibus vxores duxerit: Iacob vero laudatur, quia patris matri-

Gen. 26.

triſque conſilio acquieuerit. Iuſtam enim patris eſſe indignationem, ſi filius eo reclamante vxorem acceperit, Ambroſius agnoſcit. *Epiſt.43.* Attamen ſi poſt annos pubertatis filius aut filia, inſciis vel neſcientibus etiam parentibus, coniugium contrahat, validum erit. Nam à contrahentis libero conſenſu hic contractus dependet, iuxta illud Gen.24. *Inquiramus voluntatem eius.* Et 1. Cor. 7. *Cui vult, nubat.* Vnde Iſaac diſplicentia filii Eſau matrimonia non diſſoluit. *Gen.26.28.* Et Iacob vnam quidem parentum conſenſu, alias vero inconſultis eiuſdem accepit. *Tobiæ.7.* Tobias quoque Angeli ſuaſu, non exſpectato parentum conſenſu, vxorem accepit.

CAP. CXLV.

Cuius ſit, in matrimonij impedimentis diſpenſare?

Cauſa matrimoniales ad Eccleſiaſticorum pertinent.

IN omnibus impedimentis matrimonii Eccleſiaſtico iure, vel Chriſtiani populi more conſtitutis, Romanus Pontifex diſpenſare poteſt; ad cuius tribunal & iudicium matrimoniales cauſæ pertinent; puta de Sacramenti partibus, de Sacerdotali benedictione, de Cognationis gradibus; de Diuortiis, de Impedimentis contractus. Nam hæc omnia ad res conſcientiæ ac ſpirituales ſpectant. Non enim apud Chriſtianos contractus legitimus matrimonii à Sacramento Matrimonii ſeparatur: de Sacramentis autem, rebuſque conſcientiæ, quæ ex legibus diuinis pendent, judicare, paſtorum Eccleſiæ eſt, quorum ſummus eſt Romanus Pontifex, Chriſti Vicarius, qui diuortii & repudii cauſam, non ad politicum Magiſtratum remiſit, ſed ipſe judicauit. *Matth.5. & 19. 1.Cor.7.* Similiter & Apoſtolus de coniugiis leges tulit, ſemperque vſu in Eccleſia recepto, de cauſis matrimonialibus non reges, ſed Pontifices conſulti ſunt, vt merito in Concilio Tridentino anathema dictum ſit eius, qui aſſeruerint, cauſas matrimoniales ad judices Eccleſiaſticos minime pertinere. *Seſſ.24. can.12.* Attamen cauſæ matrimoniales, mere politicæ, quales ſunt de dotibus, de ſucceſſione, de hæreditatibus, politico magiſtratui ſubſunt: mixtæ vero eidem quoque ſubſunt, cum ſubordinatione tamen ad Eccleſiaſticum judicem, ita vt ſi lex ciuilis Eccleſiaſticæ aduerſetur, eidem cedere debeat; prout in Iuſtiniani lege conſobrinorum, permittente coniugia eueniſſe cõſpicimus; quam Diuus Gregorius in epiſtola *ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum*, reiecit, vniuerſa comprobante Eccleſia. *Parag. Denunciationes ſponſalium.*

CAP. CXLVI.

De Ceremoniis Sacramenti matrimonii.

QVia inter Chriſtianos nõ res humana, ſed diuina, eſt matrimonium,

nium, ad illud cum ſumma pietate, religione, atque ſanctimonia accedendum eſt. Proinde confeſſio Sacramentalis rectiſſime præmittitur; & à proprio contrahentiũ parocho, tribus continuis feſtis diebus, inter Miſſarum ſolennia publicæ denunciationes perſonarum deſponſatarũ fiunt: quibus peractis, ſi nullum obſtet impedimentum, ad celebrationem matrimonij in Eccleſiæ facie proceditur; vbi parochus intellecto contrahentium mutuo conſenſu, eis benedicit, dicendo: *Ego vos in matrimonium coniungo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*; aut verbis aliis vtitur, iuxta receptum cuiuſque Prouinciæ ritum. Cuius benedictionis typus exſtat Tobiæ 7. *Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob vobiſcum ſit, & ipſe coniungat vos, impleatq́, benedictionem ſuam in vobis.* Hæc benedictio ſignificat, nuptias eſſe à Deo, quibus videlic. ab initio benedixit, & Chriſtus ſua præſentia honorauit, eiſque primam benedictionem, aquam in vinum conuertendo, reſtituit.

Duorum Inſt. t. de nupt. 35 q. 2

Ioan. 2. Prou. 19.

POSTQVAM vero coniuges à ſacerdote in Eccleſia benedictionem conſequuti ſunt, oblatione ſacrificij Euchariſtiæ fœdus coniugale firmatur, ac pro eiuſdem felici ſucceſſu preces Deo funduntur: cuius ritus meminit Tertull. lib. 2. *ad Vxorem.*

Conc. Carthag. 4. can. 13.

Ceremonia coniugij.

POSTEA velamine ſponſæ obnubuntur, in typum ſubiectionis, verecundiæ, ac humilitatis, exemplo Rebeccæ. Ambroſ. epiſt. 70. & libr. 1. *de Abraham.* cap. vlt. Iſidorus lib. 2. *de Offic. Eccleſ.* cap. 19.

Velaminis ſignificatio. 1. Cor. 11. Gen. 24.

DEINDE vitta partim candida, partim purpurea coniunguntur, ne compagem vnitatis coniugalis diſſipent, moneanturque, interdum orationis cauſa continere; alias vero poſſe liberis procreandis vacare, nec debitum exigenti negare.

Vittæ applicatio.

1. Cor. 7.

QVIBVS peractis ſponſus annulum, à ſacerdote benedictum, ſponſæ donat, in ſignum mutuæ fidei, & in pignus amoris perpetui.

Annuli traditio.

POSTREMO, ſacerdotali cohortatione coniuges officij ſui admonentur, vt ſe in matrimonio, Chriſtiano more gerant; qualiter parentes Saræ, vxoris Tobiæ, ipſam admonuiſſe leguntur, vt ſocerum honoraret, maritum diligeret, familiam regeret, domum gubernaret, ſeipſam in omnibus irreprehenſibilem exhiberet.

Cohortatio.

Tob. c. 10.

CAP. CXLVII.

De officio coniugum.

IN eligendis maritis quatuor potiſſimum ſpectari ſolent: I. Virtus. II. Genus. III. Pulchritudo. IV. Oratio. In fœminis autem tria: ſi generoſa, ſi bene morata, ſi pulchra: magis enim genus & mores, quam diuitiæ quæri debent; ac pudica, formoſæ præferenda eſt.

Iſid. lib. 2. de offic. Eccleſ. cap. 19.

In coniugibus eligendis attendenda.

PRÆCIPVA vero mariti officia ſunt, vxorem liberaliter ac honorifice tractare, illam veluti ſociam, carnemque ſuam diligere. Ideo enim non ex pedibus, nec ex capite facta eſt mulier, ſed ex latere viri, vt intelligatur,

Mariti officia.

Mulier ex latere viri, tanquam ſocia producta.

gatur, quod vxor non viri domina ſit, neq; famula, ſed ſocia, vxorio affectu complectenda, etiamſi deformis, ſterilis, ætate vetula, fœtida, temulenta, iracunda, malis moribus prædita, luxurioſa, guloſa, fatua, vaga, iurgatrix, maledica.

Gen. 30. ALTERVM viri officium eſt, domui ſuæ prouidere, filiis theſaurizare, honeſtæ rei ſtudio incumbere, vt neceſſaria familiæ acquirantur: proinde ab inerti otio caueat, à luſu & aliis, quibus opes exhauriuntur, vitiaque omnia profluunt.

Viri eſt, domui prouidere.

Familiam in Dei cultu inſtituere.

POSTREMVM viri officium eſt, familiam in Dei cultu recte inſtituere, omniumque domeſticorum mores obſeruare, corrigere, ſinguloſque in officio ſollicite continere. Iuxta illud Gen. 18. *Scio quod præcepturus ſit filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini.* Et Tobias filium timere Deum ab adoleſcentia docuit, & abſtinere ab omni peccato. Tobiæ. 1.

Gen. 18. VXORIS officium eſt, viro tanquam Domino ſubiici, ei placere, ac in omnibus licitis & honeſtis obedire, ſecundum S. Petri doctrinam. 1. epiſt. cap. 3. & B. Pauli 1. Cor. 7. ad Epheſ. 5. Placere vero ſtudeat mulier viro pietate, prudentia, ſobrietate, ornatu mentis, non fuco faciei, neque ſuperfluo corporis ornatu. Pulchritudo enim animæ ſtabilis eſt, ſtabilemque mariti conciliat amorem: corporis autem, morbo vel ætate, aut mutilatione facile perit, vt Chryſoſt. oſtendit hom. 20. in epiſtol. ad Epheſios: & hom. 4. in epiſt. ad Timoth. in morali, & hom. 48. in Gen. Ambroſ. lib. *de Abraham* 1. cap. 2. dicit, *vxorem ornandam moribus, non monilibus, nec in capillatura auri & argenti*, vt ait Petrus 1. epiſt. cap. 3. 1. Tim. 2.

Vxoris officium. 1. Petri. 3. Epheſ. 5.

DEINDE vxoris officium ſit, filios in pietate, continentia, ſobrietate, aliiſque virtutibus educare, domeſticas res induſtrie curare, domi ſe continere, à vago diſcurſu & garrulitate abſtinere, in ſilentio diſcere. Tobiæ. 10. 1. Tim. 5.

POSTREMO vxoris eſt, mariti iugum patienter ferre, aſperos inconditoſque eius mores, iracundiam, ac omnes coniugii tribulationes animo infracto ſuperare, ac maritum errantem obſecrando blande monere, nō intempeſtiue, ſed oportuno tempore, ſicut Abigail Nabal admonuit, & Monica viri ſui feritatem patientia vicit. 1 Reg. 25. Auguſt. lib. confeſſ.

CAP. CXLVIII.

De Matrimonij bonis.

TRIPLEX eſt Matrimonii bonum: Fides, Proles, Sacramentum. Horum bonorum compenſatione, Coniugii miſeriæ ſubleuantur, ſexuumque coniunctiones extra coniugium damnandæ, honeſtæ laudabileſque redduntur.

Matrimonij bona: Proles, Fides, Sacramentum. Aug. lib. de bono coniugali ca. 24. li. 1. de Gen. ad lit. c. 10.

PROLIS bonum tanti facit Apoſtolus, vt dicat, mulierem ſaluari per filiorum generationem, ſi tamen exemplo Saræ, Annæ, quæ Samuelem Domino obtulit, aliarumque ſanctarum exemplo feminarum, filios in omni ſanctitate inſtituant. *Filij tibi ſunt, erudi illos* &c. Ad Hebr. cap. 13. 1 Tim. 2. Eccle. 7.

Digitized by Google

nium, ad illud cum ſumma pietate, religione, atque ſanctimonia accedendum eſt. Proinde confeſſio Sacramentalis rectiſſime præmittitur; & à proprio contrahentiũ parocho, tribus continuis feſtis diebus, inter Miſſarum ſolennia publicæ denunciationes perſonarum deſponſatarũ fiunt: quibus peractis, ſi nullum obſtet impedimentum, ad celebrationem matrimonij in Eccleſiæ facie proceditur; vbi parochus intellecto contrahentium mutuo conſenſu, eis benedicit, dicendo: *Ego vos in matrimonium coniungo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*; aut verbis aliis vtitur, iuxta receptum cuiuſque Prouinciæ ritum. Cuius benedictionis typus exſtat Tobiæ 7. *Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob vobiſcum ſit, & ipſe coniungat vos, impleatq; benedictionem ſuam in vobis.* Hæc benedictio ſignificat, nuptias eſſe à Deo, quibus videlic. ab initio benedixit, & Chriſtus ſua præſentia honorauit, eiſque primam benedictionem, aquam in vinum conuertendo, reſtituit.

Durum Inſt. t. de nupt. 35 q. 2

Ioan. 2. Prou. 19.

POSTQVAM vero coniuges à ſacerdote in Eccleſia benedictionem conſequuti ſunt, oblatione ſacrificij Euchariſtiæ fœdus coniugale firmatur, ac pro eiuſdem felici ſucceſſu preces Deo funduntur: cuius ritus meminit Tertull. lib. 2. *ad Vxorem.*

Conc. Carthag 4. can. 13.

Ceremonia coniugij.

POSTEA velamine ſponſæ obnubuntur, in typum ſubiectionis, verecundiæ, ac humilitatis, exemplo Rebeccæ. Ambroſ. epiſt. 70. & libr. 1. *de Abraham.* cap. vlt. Iſidorus lib. 2. *de Offic. Eccleſ.* cap. 19.

Velaminis ſignificatio. 1 Cor. 11. Gen. 24.

DEINDE vitta partim candida, partim purpurea coniunguntur, ne compagem vnitatis coniugalis diſſipent, moneanturque, interdum orationis cauſa continere; alias vero poſſe liberis procreandis vacare, nec debitum exigenti negare.

Vitta applicatio.

1. Cor. 7.

QVIBVS peractis ſponſus annulum, à ſacerdote benedictum, ſponſæ donat, in ſignum mutuæ fidei, & in pignus amoris perpetui.

Annuli traditio.

POSTREMO, ſacerdotali cohortatione coniuges officij ſui admonentur, vt ſe in matrimonio, Chriſtiano more gerant; qualiter parentes Saræ, vxoris Tobiæ, ipſam admonuiſſe leguntur, vt ſocerum honoraret, maritum diligeret, familiam regeret, domum gubernaret, ſeipſam in omnibus irreprehenſibilem exhiberet.

Cohortatio.

Tob. c. 10.

CAP. CXLVII.

De officio coniugum.

IN eligendis maritis quatuor potiſſimum ſpectari ſolent: I. Virtus. II. Genus. III. Pulchritudo. IV. Oratio. In fœminis autem tria: ſi generoſa, ſi bene morata, ſi pulchra: magis enim genus & mores, quam diuitiæ quæri debent; ac pudica, formoſæ præferenda eſt.

Iſid lib. 2. de offic. Eccleſ. cap. 19.

In coniugibus eligendis attendenda.

PRÆCIPVA vero mariti officia ſunt, vxorem liberaliter ac honorifice tractare, illam veluti ſociam, carnemque ſuam diligere. Ideo enim non ex pedibus, nec ex capite facta eſt mulier, ſed ex latere viri, vt intelligatur,

Mariti officia.

Mulier ex latere viri, tanquam ſocia producta.

Digitized by Google

gatur, quod vxor non viri domina ſit, neq; famula, ſed ſocia, vxorio affectu complectenda, etiamſi deformis, ſterilis, ætate vetula, fœtida, temulenta, iracunda, malis moribus prædita, luxurioſa, guloſa, fatua, vaga, iurgatrix, maledica.

Gen. 30. ALTERVM viri officium eſt, domui ſuæ prouidere, filiis theſaurizare, honeſtæ rei ſtudio incumbere, vt neceſſaria familiæ acquirantur: proinde ab inerti otio caueat, à luſu & aliis, quibus opes exhauriuntur, vitiaque omnia profluunt. *Viri eſt, domui prouidere.*

Familiam in Dei cultu instituere. POSTREMVM viri officium eſt, familiam in Dei cultu recte inſtituere, omniumque domeſticorum mores obſeruare, corrigere, ſinguloſque in officio ſollicite continere. Iuxta illud Gen. 18. *Scio quod præcepturus ſit filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini.* Et Tobias filium timere Deum ab adoleſcentia docuit, & abſtinere ab omni peccato. *Tobiæ. 1.*

Gen. 18. *Vxoris officium.* *1. Petri. 3.* *Epheſ. 5.* VXORIS officium eſt, viro tanquam Domino ſubiici, ei placere, ac in omnibus licitis & honeſtis obedire, ſecundum S. Petri doctrinam. 1. epiſt. cap. 3. & B. Pauli 1. Cor. 7. ad Epheſ. 5. Placere vero ſtudeat mulier viro, pietate, prudentia, ſobrietate, ornatu mentis, non fuco faciei, neque ſuperfluo corporis ornatu. Pulchritudo enim animæ ſtabilis eſt, ſtabilemque mariti conciliat amorem: corporis autem, morbo vel ætate, aut mutilatione facile perit, vt Chryſoſt. oſtendit hom. 20. in epiſtol. ad Epheſios: & hom. 4. in epiſt. ad Timoth. in morali, & hom. 48. in Gen. Ambroſ. lib. *de Abraham* 1. cap. 2. dicit, *vxorem ornandam moribus, non monilibus, nec in capillatura auri & argenti*, vt ait Petrus 1. epiſt. cap. 3. *1. Tim. 2.*

DEINDE vxoris officium ſit, filios in pietate, continentia, ſobrietate, aliiſque virtutibus educare, domeſticas res induſtrie curare, domi ſe continere, à vago diſcurſu & garrulitate abſtinere, in ſilentio diſcere. *Tobiæ. 10.* *1. Tim. 5.*

POSTREMO vxoris eſt, mariti iugum patienter ferre, aſperos inconditoſque eius mores, iracundiam, ac omnes coniugii tribulationes animo infracto ſuperare, ac maritum errantem obſecrando blande monere, nõ intempeſtiue, ſed oportuno tempore, ſicut Abigail Nabal admonuit, & Monica viri ſui feritatem patientia vicit. *1 Reg. 25.* *Auguſt. lib. confeſſ.*

CAP. CXLVIII.

De Matrimonij bonis.

TRIPLEX eſt Matrimonii bonum: Fides, Proles, Sacramentum. Horum bonorum compenſatione, Coniugii miſeriæ ſubleuantur, ſexuumque coniunctiones extra coniugium damnandæ, honeſtæ laudabileſque redduntur. *Matrimonij bona: Proles, Fides, Sacramentum.* *Aug. lib. de bono coniugali ca. 24. li. 1. de Gen. ad lit. c. 10.*

PROLIS bonum tanti facit Apoſtolus, vt dicat, mulierem ſaluari per filiorum generationem, ſi tamen exemplo Saræ, Annæ, quæ Samuelem Domino obtulit, aliarumque ſanctarum exemplo feminarum, filios in omni ſanctitate inſtituant. *Filij tibi ſunt, erudi illos* &c. *Ad Hebr. cap. 13.* *1 Tim. 2.* *Eccle. 7.*

Digitized by Google

II. Matrimonij bonum eſt *Fides*, non habitus, quoad credendum Deo imbuimur, ſed mutua fidelitas, qua coniugij fœdus inuiolatum conſeruatur, ſibique inuicem præter domeſtica obſequia coniuges debitum reddunt, ita, vt neuter vnquam extraneo ſui corporis poteſtatem exhibeat.

III. Coniugij bonum eſt, *Sacramentum*, id eſt, inſolubile vinculum, ſignificans, Chriſtum nunquam Eccleſiam ſibi per Incarnationem & amorem deſponſatam, repudiaturum, vt ad Epheſios 5. Apoſtolus deducit.

Hebr. 13. Hæc tria matrimonij bona efficiunt, vt *Coniugium ſit honorabile, thoruſque immaculatus*, imo apud Deum meritorius. Nam congreſſus matrimonialis, ſolo prolis ad Dei honorem educandæ deſiderio factus, actus eſt religionis. Studio autem reddendi debiti ſuſceptus, iuſtitiæ actus eſt. Fornicationis vero euitandæ cauſa, ſecundum indulgentiam permittitur, & id quod extra coniugium foret damnabile, reddit veniale; vt Auguſtinus docet libr. *de bono coniugali*, cap. 10. *1. Cor. 7.*

CAP. CXLIX.

De malis, bono Matrimonij contrarijs.

Mala, bonis Matrimonij contraria. PROLIS bono aduerſatur, ſterilitatis vel abortus procuratio: & ſi quidem animato fœtu depellendo, homicidium eſt: Auguſt. in Exodum quæſt. 80. lib. 1. *de nupt. & concup.* cap. 15. Enchiridij cap. 85. 86. Baſilius epiſt. ad Amphilochium cap. 2. Innocent. III. lib. 3. Decretalium tit. 12. *de Homicidijs*. cap. *Sicut ex literarum*. Lege ciuili dantes amatoria pocula, ad metalla damnantur. *In digeſto nouo. l. 48. tit. de pœnis, Lege 38. Paulus.*

AN vero prægnantis fœtum extinguere liceat, vt eius vita conſeruetur? RESPONDENDVM eſt, *non eſſe facienda mala, vt eueniant bona*, Rom. 3. nunquam vero fas eſſe medico, innocentem interficere.

BONO Fidei repugnat adulterium, & negatio debiti, quando coniunx petit, & commode ac licite reddi poteſt, abſque videlicet notabili damno animæ vel corporis. Nam indiuiduo ſaluo ſpeciei conſulendum eſt.

BONO Sacramenti contrarium eſt diuortium, contentiones, pugnæ, iræ, diſſidia, ſeparatus coniugum conuictus.

CAP. CL.

De Matrimonij vſu.

DVO in Matrimonij vſu potiſſimum obſeruanda ſunt: *Prius* eſt, vt non libidinis exſaturandæ cauſa, ſed propter ſupradicta bona conueniatur. Vxor enim amanda eſt iudicio, non affectu; non vt adultera, in quam aliquis præcipiti fertur impetu, ſed vt ſocia, propagationi generis humani neceſſaria: iuxta illud Tob. 8. *Tu ſcis Domine, quia non luxuriæ cauſa accipio ſororem meam coniugem, ſed ſola poſteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in ſecula ſeculorum.* *Obſeruanda in vſu Matrimonij.*

Po-

POSTERIVS eſt, vt coniuges certis temporibus, orationis cauſa, vel percipiendæ Euchariſtia reuerentia à complexu abſtineant: nam ſi Iſraelitæ legem accepturi, continere iuſſi ſunt; quanto æquius eſt, Chriſtianos id obſeruare?

Exodi. 19.

CAVENDVM inſuper eſt, ne cum graui corporis læſione debitum exigatur vel reddatur; aut in loco ſacro, vel propatulo, Cynicorum more, aut menſtrui tempore. Nam tunc proli nocetur, quæ naſci leproſa, vel elephantiaca, infirma vel deformis ex corrupto illo ſemine conſueuit. Vnde prohibetur huiuſmodi concubitus Leuit. 18. & 20. Ezechielis 18. Vide Aug. q. 64. in Leuiticum, Hiero. in dictum cap Ezechielis Admonendum tamen eſt, ſecundum probabiliorem Doctorum ſententiam. tantum committi veniale peccatum, quando menſtrui tempore debitum redditur, aut exigitur.

Greg. lib. 1. cap. 1.

Vide Greg. de Valentia, tomo. 4. diſp. 10. q. 7. num. 2.

LEPROSVS vero, aut ſanguinis perpetuum fluxum patiens, abſque peccato debitum reddere ac exigere poteſt, quia prolem generare, miſeram futuram, ſicut peccato obnoxiam licet, quando aliter nequit.

PRÆTEREA ſi coniunx ſpiritualem cognationem, vel affinitatem cum vxore contraxerit, aut votum continentiæ habuerit, ei non licebit abſque diſpenſatione debitum exigere, ſed bene reddere. Si autem vterque coniunx mutuo conſenſu vouerit, neutri fas eſt debitum exigere aut reddere. Quod vere liceat mutuo conſenſu vouere, tradit Auguſtinus *de bono coniugali* c. 25. Epiſtol. 45. lib. 1. *de ſerm. Domini in monte cap.* 14.

Coniuges mutuo conſenſu vouere poſſunt.

DEINDE viro abſtinendum eſt ab vxore grauida, & prægnante, maxime ſi periculum ſit abortus. Nam & pecudes, poſtquam venter intumuit, maſculum nō admittunt, exceptis nonnullis. Qua de re Auguſtinus libro *de bono coniugali*, cap. 6. Hieron. lib. 1. *contr. Iouinianum.* Ambroſius in fine lib. 1. in Lucam. Lib. 5. Hexaem. cap. 10. Lactant. lib. 6. *Diuin. inſtit.* cap. 23. Clemens lib. 6. *Conſtit. Apoſt.* cap. 28.

POSTREMO abſtinendum eſt ab vſu coniugali poſt partum, donec Purgationis tempus tranſierit, quia tunc concipere nequit, & lac ad infantem alendum neceſſarium per concubitum corrumpitur, & acceſcit. Vnde hortatur Gregorius, vt mariti vxores non tangant, donec infans ablactetur, quamuis poſt tempus purgationis congreſſum fieri poſſe admittat, ad fornicationem vitandam.

Purgationis tempus. Leuitici. 12.

Gregor. ad Aug. Angl. Epiſcopum.

CAP. CLI.

De Purgationis tempore.

TEMPVS purgationis puerperæ, à tempore partus vſque ad ingreſſum Eccleſiæ, quo mulier enixa ſolet à menſtrui fluxu, ſuperfluiſque humoribus emundari, nuncupatur. Et quidem in veteri lege, certa in myſterio Purgationis erant

Leuitici. 12.

Digitized by Google

Pro maſculo 33. dies. Pro femina 66. definita tempora: nimirum pro maſculo, triginta tres dies: pro femina vero, ſexaginta ſex. Certis inſuper ceremoniis mulier emũdabatur à peccato, & à profluuio ſanguinis ſui, & legalis immunditia tollebatur. Nũc vero non ex obligatione alicus legis, ſed ex obſeruatione piæ conſuetudinis, puerpera ſe domi continet, donec, valetudinem recuperauerit. Nam ſi vires permitterent, & ſcandali occaſio deſit, mox à partu mulier Eccleſiam ingredi poſſet, Deoq; gratias agere. Non enim humoris ſuperfluitas, quam in vita patitur, in culpam ei poteſt imputari. Quare *Purificatio nũc eſt gratiarũ actio.* Ceremonia, quæ nunc à puerperis Eccleſiam ingreſſuris obſeruatur, nõ eſt alicuius immunditię purgatio, ſed tantum gratiarum actio, qua B. Mariam, offerentem Deo Chriſtum imitatur. *Candela ſignificatio.* Candela enim cerea, quam manu geſtans ingreditur, adumbrat puerperam Deo gratias agere pro enixa prole, à Chriſto illuminata, cui maiorem indies illuminationem imprecatur.

CAP. CLII.

De Prolis lactatione.

Lactatio prolis. CONGRVENTISSIMVM proli natæ, lac maternum eſſe, naturæ prouidentia demonſtrat, quæ feminis vbera dedit, in quibus ſanguis ſiſtitur infanti familiaris, vt cibo aſſueto foueatur, vt notat Plinius lib. 28. hiſtor. cap. 9. & Aulus Gellius lib. 12. cap. 1. Noctium Attic. vbi addit, quod ſicut plurimum ad fingendam corporis & animi ſimilitudinem proprietates ſeminis conducunt, ita & lactis. Vnde Ambroſius lib. 1. *de Abraham* cap. 9. ſcribit, matres eos magis liberos diligere, quos ablactauerint; ſimiliter & filios ardentius matres amare, quarum vbera ſuxerint: quod & in pecoribus locum habere videmus, notanter in agnis & ouibus, & exemplo filiorum expoſitorum, arborumque tranſplantatarum illuſtrat Gellius. *Lib. 12. c. 1.* Quare non immerito in Scripturis matres, quæ propriis vberibus filios lactauerunt, collaudantur: vt Anna, Samuelis mater; *1. Reg. c. 1.* item generoſa Machabæorum genitrix, *1. Mach. c. 7.* necnon B. Virgo, de qua Lucæ 11. cap *Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quæ ſuxiſti.* *1. Teſſal. 2.* Vnde Paulus ſe comparat nutrici; proprios filios educanti, & patri, non pædagogo, alienos filios inſtituenti. *1. Cor. 4.* Damaſus epiſt. 4. ad meretricium pertinere morem ſcribit, infantes proprios extraneis nutricibus alendos exponere, vt liberius ſuas libidines expleant. Idipſum praua conſuetudine fieri Gregor. aſſerit, niſi lactis inopia, vel naturę infirmitas matrem excuſet. *Reſpon. 10. ad Aug. Angl. Epiſcopum.* Quo caſu piam, ſanam, vigentemque annis nutricem aſſumere fas erit, vti factum legimus Gen. 25. & Ruth. vltimo.

FINIS LIBRI SECVNDI.

Digitized by Google

INSTITVTIONVM DOCTRINÆ CHRISTIANÆ LIBER TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

De Decalogo, diuiniſque Legibus.

Cur Decalogi expoſitio fidei ſymbolo, & Sacramentis ſubiungatur.

Matth. 19.

QVIA præter fidem & Sacramenta homini Chriſtiano, volenti ſalutẽ conſequi, neceſſaria eſt mandatorũ Dei obſeruatio, ideo poſt explicationem Symboli, & Sacramentorum, aptiſſima methodo Decalogi tractatus ſubiungitur. Hũc enim catechizandi progreſſum Dominus Apoſtolis præſcripſit: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti; docentes eos ſeruare omnia, quæcumque mandaui vobis.* Non enim in ſcripturis commendatur fides ſterilis & mortua, ſed viua, quæ per charitatem operatur. Quid enim prodeſt, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides ſaluare eum? productoque Abrahæ exemplo probat Iacobus, fidem eius ex operibus fuiſſe conſummatam. *Vides* (ait) *quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides conſummata eſt? & quoniam ex operibus iuſtificatur homo, non ex fide tantum?* Et Dominus iuueni de ſalute quærenti reſpondit: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*, hoc eſt, vitam tuam compone ad normam decalogo comprehenſam. Quo Domini exemplo paſtores docentur, ſedulo fidelem populum adhortari ad legum diuinarum obſeruationem, ſcientiam, & meditationem. *Labia enim Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requi-*

Matth. 28.

Fides viua commendatur.

1. Cor. 7. & 13.

Matth. 19.

Digitized by Google

rent ex ore eius: quæ norma eſt diſcernendi bonum à malo, honeſtum à turpi, iuſtum ab iniuſto. Vt autem legum origo, vis, præſtantia, & vſus intelligantur, facilius, priuſquam Decalogi explicationem aggrediamur, de Legibus nonnulla præmittemus.

CAP. II.

Quod Theologi & Iuriſperiti leges diuerſa ratione conſiderent.

Leges à Theologo qua ratione conſiderentur?

THEOLOGI leges conſiderant, quatenus homines ad æternam beatitudinem, quæ in Dei clara viſione conſiſtit, dirigunt: Iuriſperiti vero, ſecundum quod communi & externæ Reipublicæ, paci fouendæ neceſſariæ ſunt. Rurſus illi præcipue leges attendunt, vt à Deo ſuam originem, vimque habent, rectèque homines viuere, in ordine ad ipſum Deum, beatam immortalemque vitam ab eo conſequendam docet: Iuriſperiti autem leges expendunt, vt ab hominibus conſtitutæ ſunt, aut ad exteriorem Reipublicæ tranquillitatem conſeruandam; (in quem finem ius ciuile prodiit): aut Rempublicam Chriſtianam recte ordinandam, cui fini Ius Pontificium deſeruit.

Ius ciuile.

Ius Pontificium.

SECTARII, Luthero authore perſuaſi, Chriſtianum hominem ſolum teneri ad credendum, reliqua vero eſſe libera & indifferentia, legum neceſſitatem tollunt, arbitrantes iuſtum, quia ſpiritu libertatis, non lege agatur, minime obligari ad legis alicuius obſeruationem, contra Domini luculentam doctrinam: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Libertini quoque legum neceſſitatem tollunt, ſed ex alio capite, quia videlicet ſentiant, peccatum nihil eſſe præter inanem & falſam opinionem, cum Deus omnia in omnibus operetur, nihilque mali facere queat: ſed quia has nænias & prodigioſa commenta refutat celeberrimus ſcriptor Robertus Bellarm. lib. 2. *de ſtatu pecca.* cap. 1. ad eum mitto lectorem. Leges equidem neceſſarias eſſe, mundus ipſe, rerumque vniuerſitas, quæ certis legibus gubernatur, proclamat: nec minus ipſa hominum ſocietas idipſum euincit: ſine legibus enim nulla reſpublica, nullum regnum, non gens, non ciuitas, imo ne domus quidem vlla conſiſtere poteſt. Nam vbi lex nulla, ibi nulla eſt iuſtitia, nullum peccatum, nulla bonis præmia, nulla ſceleratis ſupplicia decernuntur; ac proinde, licet cuique pro ſuo arbitratu viuere, adulteria, latrocinia, omniſque generis flagitia impune patrare. Denique, vbi nulla eſt lex, non eſt obedientia, neque ordinis obſeruatio: vbi autem nullus ordo, ibi rerum omnium perturbatio. Sublatis ergo legibus, quid aliud erunt homines, quam animantia bruta, ſine Deo, ſine ordine, ſine obedientia, ſine iuſtitia, ſine virtutibus, abſque vitiis culpabilibus. Nam per legem cognitio peccati: & vbi non

Iuſtus lege obligatur.

1. Cor. 3. Math. 19.

Libertini tollunt leges.

Legum neceſſitas.

Rom 7. 1. Cor. 14.

Digitized by Google

non eſt lex, ibi præuaricatio. Per legem Dei voluntas nobis innoteſcit: cognitio legis, eſt hominis in Deum directio, diſciplina virtutis, coercitio malorum, ordinis demonſtratio. Lex enim ſuapte natura euincit, dominii poteſtatem eſſe in mandante, obediendique neceſſitatem in his, qui mandata recipiunt; illum maiorem, hos eſſe inferiores, illum eſſe dominum, hos eſſe ſubditos. Hinc in paradiſo, natura exſiſtente adhuc integra, licet homo per omnia ſecum, & cum ſuo conditore optime, perfectiſſimeq; conſentiret, attamen præcepto indiguit, vt per immobile decretum præcepti Dei euidenter conſtaret, plenitudinem dominii omnium rerum vſque ad pomum vnum, cunctaſque res minimas penes conditorem remanere: eaſque in hominis vſum ſola Dei beneficentia, gratuitaque voluntate cedere: ſimul etiam, vt homo admoneretur, ſe tanta neceſſitate legiſlatori Deo ſubiectum eſſe, vt in omnibus (ne quidem vel vno excepto pomo) ei parere teneretur. Quare Chriſtus, Iudex & Legifer appellatur. Vnde patet, Chriſti regnum non eſſe ſine legibus; falſoque ac impie à ſectariis aſſeri, Chriſtum eſſe hominibus à Deo datum in redemptorem, cui fiderent, non autem in legiſlatorem, cui obedirent. Quod dogma condemnat Concilium Tridentinum. Nã Chriſtus mandata tulit: *Mandatum nouum*, ait, *do vobis, vt diligatis inuicem*: & Matth. 5 *Ego autem dico vobis*, &c. & cap. 28. *Docentes ſeruare omnia, quæ mandaui vobis.* Et Apoſtolus: *Legem deſtruimus per fidem? abſit: ſed legem ſtatuimus; quia per fidem gratia impetratur, qua lex impleatur.* Et ad Hebræos 7. *Tranſlato ſacerdotio neceſſe eſt, vt legis tranſlatio fiat*, ſignificans, Chriſtum veterem legem abrogaſſe, vt nouam legem inſtitueret, quæ veteri ſuccederet, non vt ſuum regnum abſque lege, ſine ordine, abſque præmiorum & ſuppliciorum conſtitutione relinqueret; nam & in cœlo beata vita ſine lege non ducitur. Nam & Angeli, & homines beati eadem lege Dei æterna in finem diriguntur, & in eius felici adeptione conquieſcunt.

Lex eſt teſtimonium domini. *Deo etiam minime præcipienti obediendũ.* *Iſaia 33.* *Seſſ. 6. can. 21.* *Ioan. 13. 14.* *Rom. 3.* *Hebr. 7.*

CAP. III.

De nomine Legis.

NOMEN Legis Cicero ab *eligendo* deducit, eo quod per leges rerum agendarum electio fiat. Quam Etymologiam Beatus Auguſtinus comprobat. Iſidorus libro 5 Etymolog. cap. 5. Legem à *Legendo* deriuat, quia publico ſcripto leges mandari, legique ſoleant. Diuus Thom. à *Ligando* dici putat, eo, quod inſtar vinculi obliget, ſecundum illud Hieremiæ: *A ſeculo confregiſti iugum, rupiſti vincula, dixiſti: non ſeruiam.* Et Pſal. 2. *Dirumpamus vincula eorum, & proiiciamus à nobis iugum*

Legis nomen vnde? *Aug. q. 20. ſuper Leuiticum.* *1. 2. q. 90. art. 1.* *Ierem. c. 2.*

iugum ipſorum. Græci deducunt à *tribuendo*, quia ſuum vnicuique tribuat: Hebræi vero à *docendo*, eo quod doceat, quid agendum, quid vitandum ſit. Iuxta illud Pſal. 118. *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.* Vbi à variis conditionibus & effectis lex diuerſa nomina ſortitur. Appellatur equidem *Lex, Præceptum, Teſtimonium, Mandatum, Iudicium, Iuſtificatio, Iuſtitia, Semita, Veritas Eloquium, Sermo,* & *Verbum.*

CAP IV.

De vi, cauſis, atque conditionibus legis.

Lex vim habet dirigendi & obligandi.

OMNIS lex vim duplicem habet: directiuam ſcilicet, oſtendendo, quid agendum, quid vitandum ſit, & ad hoc in conſcientia obligando: & coactiuam, inferendo pœnas, & comminando. Ideo lex, ignita dicitur, quia ſicut ignis vim illuminandi & comburendi habet, ita lex docendo illuminat & dirigit, propoſitoque ſupplicio, aut præmio mouet atque coercet. Et quia dirigere ac ordinare, ad intellectum, non autem ad voluntatem pertinet, ſequitur, legem ad rationem ſiue intelligẽtiam ſpectare. Nam rationis ſpeculatiuæ officium eſt, cognoſcere veritates; practicæ vero, dirigere ad ſtudioſas actiones, recte imperando. Quare lex in ratione practica conſiſtit, & ad prudentiam gubernatiuam (cuius eſt, multitudinem legibus regere) pertinet. Quia tamen non ſufficit ad legem ferendam, vt Princeps aliquid fieri debere judicet, & quod ſic fieri velit, ſed præterea neceſſarium eſt, vt quod judicat, fieri oportere, & quod fieri vult, etiam ſtatuat, non ſolum conſulendo & hortando, ſed quoque imperando; ideo ad legem conſtituendam, vtriuſque potentiæ, intellectus & voluntatis actus concurrunt. Nam intellectus fieri debere judicat: voluntas autem, quod fiat, approbat; ac tandem ſequitur legis imperium, regula, lux, ordinatio. Cõcurrentibus vero ad vnum actum duabus potentiis, illi tribuendus eſt, à qua ſecundum ſubſtantiam & perfectionem emanat. Atqui lex ſecundum ſuam ſubſtantiam eſt imperium, regula & ordinatio, quæ rationis ſunt; ſimul tamen voluntas approbando concurrit. Vnde lex vim mouendi obtinet. Voluntas enim in finem tendit, appetendo, deſiderando, aliaſque potentias efficienter ad proprias operationes applicando. Intellectus porro etiam in finẽ tendit ac mouet, ſed illuminando, præcipiendo, vetando; quæ legis propria ſunt officia, directe à ratione promanantia. Vnde patet, genus legis, ſubiectum, ſeu cauſam materialem eſſe aliquid, quod ad rationem ſeu intelligentiam pertineat.

Deut. 33.

Lex à ratione.

Lex ob intellectum & voluntatem.

Cauſa materialis legis.

VT autem juſta ſit lex, quatuor conditiones adeſſe oportet. I. Ex parte materiæ, vt ſit poſſibilis, nec prohibeatur virtus, aut præcipiatur vitium. II. Ex parte cauſæ finalis, vt ad commune bonum ordinetur. Finis enim legis, eſt bonum commune

Conditiones legis. 1. Vt ſit poſſibilis. 2. Vt ad commune bonum.

Diui-

Digitized by Google

Dirigit enim lex actus humanos in vltimum finem, qui Deus eſt, eiuſque fruitio. Nam actuum humanorum principium eſt ratio, quæ actiones in ſuos fines dirigit, reſpiciendo ordinem ad felicitatem communẽ. Vnde leges non ad priuatum alicuius commodum, ſed ad communem Reipublicæ vtilitatem, pro conditione hominum & temporum accommodandæ ſunt, quia lex poteſtatis publicæ opus eſt; poteſtas vero publica in bonum commune Reipublicæ ordinata eſt, vt eam ſcilicet tueatur & conſeruet: ſiquidem reges, principes & magiſtratus, non domini, ſed miniſtri regni Dei ſunt, in hoc ipſum ſeruientes, vt luculentis verbis Scriptura cõmonet. Quod & ex analogia potentiarum naturalium colligi poteſt. Nam ſicut illæ ad totius ſuppoſiti conſeruationem, bonumque ipſius procurandum inſtitutæ ſunt, ita poteſtas publica in commune bonum Reipublicæ, vt ei conducentia ſollicite curet, noxia vero arceat, bonos defendat, improbos pœnis cohibeat, & puniat. Rex enim propter regnum eſt, non regnum propter regem. Deiecti equidem animi eſt, de ſubditis non profectum, ſed quæſtum proprium quærere: excelſi autem animi eſt, cum Apoſtolo dicere: *Non requiro datum, ſed fructum*; ſignificans, eum, qui præeſt, non affectu & voluntate, ſed ratione ac iudicio agi oportere; nec ſua, ſed ſubditorum lucra ſectari debere. Quod in parabola Nathan Prophetæ notatur, de homine centum oues habente, qui vnicam pauperis concupiuit. Et in Achab rege, qui rerum ſummam tenens, vineam Naboth affectauit. Idipſum confirmat, quod regnum hominibus, ſicut corpus ex membris, & domus parietibus, & grex ex ouibus conſtat. Vnde conſequens eſt, reges & principes tanquam populorum paſtores, homines ſibi ſubditos, tueri, paſcere, ac propugnare debere: vt ſicut Deus *Rex regum, & Dominus dominantium*, (cuius prouidentia reges imperant,) nos moderatur, omniaque non propter ſuam, ſed noſtram vtilitatem tribuit; ita Reges & Principes in ſuis legibus non priuata commoda, ſed bonum commune promouere ſtudeant. Neque 1. Regum 8. plus iuris principi in ſubditorum bona tribuitur, quia ibi prædicatur, quid per violentiam & inſolentiam nonnunquã facturi eſſent reges nonnulli, non autem quid iure poſſent. Quod alibi à Moyſe explicatur, & ab Ezechiele cap 46.

Sap. 6. Rom. 13. Iſaia 51.

Rex eſt propter regnũ.

Eum qui præeſt non affectu, ſed ratione ac iudicio agere oportet. 1. Reg. 12.

Rex priuata lucra non ſectetur.

Lex in commune bonum ferenda.

Tyrannus à rege differt.

Deut. 17.

TERTIA conditio ex parte efficiẽtis cauſæ eſt, vt qui legem fert authoritatem in perſonas, quibus leges imponit, habeat. Legis enim eſt, præcipere, punire, comminari; quod non priuati hominis, ſed publicæ authoritatis eſt. Authoritatem vero in alios quiſpiam, vel à Deo immediate datã obtinet, vt Homo Chriſtus, Moyſes, Petrus, Dauid, Iehu, alijque nonnulli: vel hominum electione, conſenſu, ac cõſtitutione; quomodo paſſim nunc Reges & Principes ſuã poteſtatẽ habent: vel à maiori poteſtate

3. Conditio legis, vt ex authoritate feratur.

Pſalm. 2. Prou. 8. Rom. 13.

Digitized by Google

ſibi commiſſam, vt Legati, Proreges, Magiſtratus, & ſimiles. Priuatis autem hominibus, quibus aliquid ſtatuendi vel iubendi poteſtas competit (vt patribus, maritis, ſenatoribus, magiſtris, & ſimilibus) obediendum eſt, ſi quid præcipiant, quia eorum pręcepta non minus, quam leges obligant; quamuis veræ legis rationem non habeant, tum, quia in commune Reipublicę bonum non ordinentur, ſed in particulare familiæ; tum, quia vim coactiuam & coërcitiuam per ſeueriores pœnas non obtineant. Nam parenti, magiſtro, & ſimilibus, domeſticam ſolum pœnam (quæ leuior diſciplina eſt) infligere licet. Exilium enim, mutilatio, mors, tortura, & huiuſmodi ſeueriores pœnæ, ſoli publicæ poteſtati (quæ non fruſtra gladium accepit) reſeruantur.

Præcepta parentum non ſunt propriæ leges, tamen obligant.

Rom. 13.

QVARTA & poſtrema conditio legis, ex parte formæ requiritur, vt ſcilicet lex debito modo & ordine conſtituatur, locíſque & temporibus debitis promulgetur. Adeo enim promulgatio legis neceſſaria eſt, vt abſq; illa nullum lex obliget, nec legis quidem mereatur nomen. Tunc enim lex inſtituitur, quãdo promulgatur. Vnde ait Dominus: *Si non veniſſem, & loquutus eis fuiſſem, peccatũ non haberent.* Et Apoſtolus: *Quomodo audient ſine prædicante?* Cum enim lex actuum humanorum publica ſit norma, ſic proponi debet, vt ad omniũ notitiam peruenire nata ſit. Quod tunc fieri cenſetur, quando in loco celebri & publico per miniſtrum publicum edicitur, tempore congruo & conſueto. Tunc enim vim præcepti obligantis ſortitur, licet, qui eam inuincibiliter ignorant, etiam poſtea à præuaricatione excuſari queant. Si autem in lege tempus, quo lex obligare incipit, exprimatur, nemo eam ſeruare tenetur, niſi præſcriptum tempus effluxerit.

4. Legis conditio eſt, vt publicetur.

Can. in iſtis. diſt. 4.

Ioan. 15.

Qualis publicatio neceſſaria.

DE legibus autem Pontificijs, an ſufficiat Romæ publicari vt obligent, communior ſententia eſt affirmans, ita tamen, vt qui abſque culpa leges Romæ publicatas ignorent, à præuaricatione immunes ſint. Et ſi leges priuilegia nõnullis conceſſa reuocent, aut quoſdam hominum cõtractus irritent, non obligant, niſi ad eorum notitiam perueniant, quorũ intereſt: aut ſaltem, niſi tantum intercelſerit temporis, vt commode innoteſcere potuerint: alioqui contrauenienis à culpa & pœna excuſandus eſt. Hinc Pontifices, leges, quas vniuerſali Eccleſiæ ſcribunt, iubent publicari in omnibus diœceſibus prouinciarum, ne damnum ſentiat, qui culpa vacat. Et pie licet præſumere, non intendere Pontificem, ſuis legibus obligare conſtitutos in diſſitis prouincijs, niſi legitima promulgatione præuia. Diuerſa quoque ratio eſt legis præceptoriæ, quæ obligationem faciendi aut vitandi adducit; & reuocatoriæ, quæ ſolum obligationem tollit.

An ſufficiat, quod Romæ publicatio fiat?

Ex quibus abſoluta legis definitio colligi poteſt iſta: *Lex eſt ordinatio rationis ad bonum commune, ab eo, qui curam multitudinis habet, promulgata.* Quiſnam vero primus hominum leges tule-

Legis definitio.

Lib. 7. nat. hiſto. c. 56.

Digitized by Google

tulerit, diſputant nonnulli. Plinius Cererem, vel Rhadamanthum primas leges tuliſſe arbitratur. Ioſephus lib. 2. contra Appionem contendit, Moyſen primum fuiſſe legislatorem. Euſebius in Chronico (cui Auguſt. conſentit) refert CCC. annis ante Moyſen, exſtitiſſe Phoroneum, ſecūdum Regem Argiuorum, viuente Iacob, qui leges tulerit, iudiciaq; illis populis inſtituerit, à quo *Forum* aliqui dictum putant. Ceterum probabilius videtur; primum generis humani parentem, ſuis poſteris leges edixiſſe, & ciuitates ac regna, ex quo tempore cœperunt; etiam leges habuiſſe, tam ante diluuium, quam poſtea. Nam de Abraham Deus ait: *Scio, quod præcepturus ſit filijs, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini, & faciant iudicium & iuſtitiam.* Et Gen. 34. filij Iacob dicunt., illicitum & nefarium eſſe apud eos, ſororem ſuam homini incircumciſo tradere. Cur vero illicitum, ſi nulla hoc lex tunc vetabat?

Quis primus leges tulerit.

Lib. 18. de ciuit. cap. 3.

Phoroneus.

Ludouicus Viues in cōment. 3. cap. lib. 18. de ciuit. Dei.

Adam primus legislator.

Gen. 18.

CAP. V.

De legum diſtributione.

LEx vniuerſim in quatuor partes ſeu differentias diſtribuitur, ſcilicet in *Legem æternam*, *Legem naturalem*, *Legem diuinam*, & *Legem humanam*. Quod hac ratione oſtenditur. Lex omnis regula eſt, qua homo ad actiones ſtudioſas dirigitur. Ordinatur autem vel in finem ſupernaturalem, quod fit lege diuina: vel in finem naturalem, idque aut per legem hominum animis inditam, quod lex naturalis præſtat, vel per legem humano ingenio excogitatam, quæ vocatur *lex humana*. Et quia hæ omnes leges ab aliqua ſuperiore ac immobili oriuntur, *æterna lex conſtituitur.*

Legis diuiſio in æternam, naturalem, diuinam, & humanam.

ARISTOTELES ius omne in *naturale* & *poſitiuum* diuidit, quia ſupernaturalem finem ignorabat. Iuriſperiti vero, conſiderantes leges, quibus homo in Republica gubernatur, Ariſtotelem imitati, jus omne diuidunt in *naturale* ac *poſitiuum*: & poſitiuum in *ius Gentium*, *Ciuile*, atque *Eccleſiaſticum ſeu Pontificium*. Nam quemadmodum ex principiis ſuapte natura cognitis, per humanam ratiocinationem lex ciuilis deducitur: ita ex principijs à Deo reuelatis, eccleſiaſtica lex colligitur.

Ariſt. lib. 5. Ethic. c. 7.

Ius naturale, & poſitiuum diuiditur in ius gentiū ciuile, Pontificium.

SVNT autem & impropriè per metaphoram dictæ leges: vt *Lex fomitis*, quæ *lex carnis & concupiſcentiæ* appellatur, quia hominem inclinet ac ſollicitet in obiecta ſenſibus gratia, quæ in pœnam inobedientiæ, & priuationem originalis iuſtitiæ conſequuta eſt. Huiuſmodi quoque eſt *lex ſpiritus*, ſeu *lex mentis*, quæ inclinatio eſt ad opera ſpiritualia, rectæque rationi conſona. Quam legem Spiritus Sanctus in nobis per regenerationē operatur, hominiſque interioris renouationem.

Lex per metaphoram Fomitis.

Lex Spiritus.

QVIDAM legem in duo genera diuidunt: ſcilicet in *diuinam* & *humanam*: diuinam vero in *æternam*, *naturalem*, & *poſitiuam*. Et poſitiuam quidem ſubdiuidunt in *legem veterem* & *nouam*.

Lex diuina & humana.

Ius gentiũ. ciuium, per modum determinationis principii communis deducatur, *Ius gentium* dicitur: ſi vero tanquam concluſio ex principiis deducatur, *Ius ciuile* appellatur. *Ius ciuil.* Rurſus, quia diuerſæ formæ ſunt regiminum: ſcilicet Monarchia, Ariſtocratia, Oligarchia, Democratia, & mixtum genus, lex ab authorib⁹ varia ſortitur nomina. *Lex Cæſarea. Senatuſconſultũ, Plebiſcitum.* Dicitur enim *Cæſarea, Senatuſconſultum, Plebiſcitum, Tribunitia, Prætoria*. Rurſus, à priuatis, *lex Iulia, Falcidia* &c. Item ex varietate actionũ, de quibus leges feruntur, nomina ſortiuntur, vt *lex Iulia de adulteriis, lex Cornelia de ſicariis* &c. *Lex vocatur ex actione & perſonarũ conditione.* Præterea ex conditione perſonarum, dictum eſt *Ius Sacerdotum, Magiſtratuum & militum*. Si vero ex principiis à Deo reuelatis cõcluſio deducatur, *lex Eccleſiaſtica, Canonica & Pontificia* nuncupatur. *Lex eccleſiaſtica vnde.* Vtraque vero lex, Ciuilis, & Canonica ab æterna Dei lege dernantur, ac eatenus iuſtæ ſunt, quatenus cum illa cõſentiunt, quia rectitudo humanæ rationis & voluntatis à Deo veluti regula dependet.

De lege diuina. PORRO lex diuina immediate à Dei æterna lege dependet. Eſt enim ordinatio rationis à Deo facta, hominem in ſupernaturalem finem dirigens: quæ licet multa explicet, in lege naturæ contenta; nonnulla tamen ſuperaddit, quæ lege naturæ nõ ſunt comprehenſa; quamuis illi non repugnent: vt, legẽ credendi, legem de Baptiſmo, de Euchariſtia quandoq; ſumenda, de inimico diligendo, de omnino non iurando, de mutuo abſque recuperationis ſpe dando, de audienda Eccleſia, & de nonnullis aliis.

Præter legem humanã opus eſt diuina. FVIT autem neceſſarium, dari legem hominibus diuinam, præter humanam. I. quia leges humanę omnia peccata vetare ac punire nequeunt. Opus itaque eſt lege, quæ id præſtet. II. lex humana prohibere actus mere internos nequit, quia de ignotis homo iudicare non poteſt. III. Hominũ iudicia incerta ſunt, tam propter ingenii humani debilitatem, quã rerum mutabilitatem. Vt autem in rebus ad ſalutem neceſſariis, certam & infallibilẽ regulam haberemus, Deus legem, quæ falli aut fallere nequit, miſericorditer adiecit. IV. Deus hominem ad finem cõdidit, ad quẽ viribus ſolius naturæ pertingere non poteſt: debebat ergo in illum finem ſufficienter dirigi. Quas rationes Pſalm. 18. inſinuat: *Lex Domini immaculata: conuertens animas: teſtimonium Domini fidele: ſapientiã præſtans paruulis.*

Diuiſio legis diuinæ in veterem & nouam. DIVIDITVR autem lex diuina in veterem, & nouam: non tanquam in diuerſas ſpecies, ſed in vnam legem, differentem ſecundum perfectum & imperfectum. Nam eadem lex diuina, pro temporum varietate, & hominum conditione mutationem accepit; ſicut eundem hominem puerum eſſe dicimus & ſenem, licet diuerſimode affectus ſit: & vnam ab initio mundi Eccleſiam vſque ad finem aſſerimus, quæ tamen ſuas ætates atque cõmutationes habet: *Vna Eccleſia ab initio mundi.* quarum prima ab Adam vſque ad Moyſen *Infantiæ* comparatur, quę legis, niſi naturalis, capax non eſt. II A Moy-

Digitized by Google

ſe vſque ad Chriſtum, quæ *Pueritiæ* aſſimilatur, quia tunc homines metu pœnæ inſtar puerorum à malo abſtinuerunt; ideoque Moyſis legem, tanquam pædagogum coercentem acceperunt. III. A Chriſto vſque ad ſeculi finem, quæ *virorum* eſt *perfectorum*: vnde tunc Chriſtus legem perfectiſſimam hominibus annuntiauit, quæ EVANGELIVM dicitur, quia Chriſti aduentum, vitam, geſta, dicta, doctrinam & præcepta continet, quibus ad vitam beatam perducimur.

Lex vetus triplicia præcepta continebat. *Moralia.* *Iudicialia.*

LEX vetus triplicia præcepta continebat: Moralia, Iudicialia, & Ceremonialia. Moralia vero, quia legem naturæ continent, omni tempore obligant. Iudicialia autem, quia ſoli populo Iſraelitico per Moyſen data fuere, ſolos Iſraelitas perdurante ſtatu veteris legis obligarunt. Si tamen eorum aliqua per modum legis ad vtilitatem populi à principe ſtatuantur, obligabunt, non vi legis Moſaicæ, ſed humanæ. Ceremonialia vero legis præcepta, quia futuræ paſſionis Chriſti, & reuelationis gratiæ noui Teſtamenti figuras & ſigna præcipiebant, obligare deſierunt, quando veteris legis figuræ adimpletæ fuerunt.

Ceremonialia.

Nam tunc officium & vim ſignificãdi amiſerunt, ac recte tunc mortuæ fuiſſe dicuntur. Id autem accidit, quando Chriſtus opus noſtræ ſalutis conſummauit, & Spiritu ſancto in Apoſtolos cælitus miſſo, Euangelicam doctrinam ſufficienter Mundo promulgauit. Quare in paſſione Chriſti, ceremoniæ Moſaicæ recte

Ceremoniæ

dicuntur fuiſſe mortuæ, ac deſiiſſe obligare: at poſtquam Euangelica doctrina ſufficienter Orbi innotuit, mortiferæ obſeruatoribus effectæ ſunt, quia ſuperſtitiones & falſi Dei cultus extiterunt, annunciando ſcilicet venturum, quem oportebat credere iam veniſſe, & veteris legis figuras re ipſa compleuiſſe.

vet. legis quando mortuæ, & quando mortiferæ.

CAP. VIII.

De legum effectu & obligatione.

Legis officium.

LEGIS effectus eſt, hominem bonum facere, puta obedientem, eius actiones dirigendo; quarum aliquæ ex ſuo genere bonæ ſunt, vt actus virtutum: aliæ malæ, vt furari: nonnullæ vero indifferentes, vt ambulare. Legis autem officium eſt, imperare, prohibere, permittere bona, mala, indifferentia. Et quia lex non ſolum vim directiuam habet oſtendendo; ſed etiam coactiuam, pœnæ metu inducendo ad obediendum: ideo ad eius quoque munus pertinet, tranſgreſſiones punire.

Leges humanæ obligant in conſcientia.

VTRVM vero leges humanæ ſolum ad temporalem pœnam obligare queant; an vero etiam ad pœnam in altero ſeculo luendam, vt non ſolum ad opus externum, ſed etiã conſcientias ad obediendum obſtringant, à nonnullis ambigitur; ſed cõtra luculentam Scripturæ doctrinã, quæ tradit, *ſuperiori poteſtati obediẽdum eſſe, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam*; id eſt, non ſolo metu pœnę temporalis, ſed etiam, ne Deum offendamus. Vbi Apoſtolus duplex *Rom. 13.*

duplex legum vinculum aſſignat: *prius*, iræ ſeu vindictę, quod eſt externum, ad politicū regimen pertinens: *alterum*, conſcientiæ, id eſt, metu offendendi Dei, quod eſt internū, ad Eccleſiæ claues ſpectans. Vnde patet, ſectarios impie prætextu ſuę fidei ſolius iuſtificantis, & prærogatiuæ libertatis fidelium conſcientiis Chriſti beneficio datæ, obligationem in conſcientia legum tam Eccleſiaſticarum, quam Principum ſeculariū tollere, dicendo, Chriſtianos humanis legibus ſolum obſtringi reſpectu hominū, ne ſcilicet malo exemplo aut ſcandalo illos offendant; & quoad externum regimen, quoad ciuilitatis officia homo eruditur. Nam Apoſtolus docet fideles, *obedire omni poteſtati ſublimiori, non ſolum propter iram* (id eſt, metu præſentis vindictę à poteſtate infligendæ:) *ſed etiam propter conſcientiam*, ne Deum offendant, reique ad eius tribunal pertrahantur, cuius diuini iudicii ſenſum, veluti teſtem ſibi adiunctum, omnes habeant. Si autem Apoſtolus fideles, politicis legibus magiſtratuum, adhuc infidelium, propter conſcientiam obedire voluit; quanto magis Chriſtianos eccleſiaſticis legibus propter conſcientiam parere iuſſit? cum poteſtas eccleſiaſtica immediate à Deo ſit, & qui præſunt, certo Sacramento diuinitus inſtituto, acceptaq; à Chriſto poteſtate præſint; quia illorum poteſtas non ſolum vt politica, eſt à Deo, ſed etiam per Deum; vt Eccleſię principes nón ſolum Dei miniſtri, ſed inſuper loco & vice Chriſti legatione fungentes. Quemadmodum enim Deus Pater Chriſtum miſit, ita Chriſtus Apoſtolos, eorumque ſucceſſores ſpiritu ſuo in mundum mittit, vt Apoſtolus vere pronunciet: *Spiritus ſanctus vos poſuit regere Eccleſiam Dei.* Et Dominus ſe cum Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus vſque ad ſeculi finem futurum dixit. Hinc alibi Apoſtolus *ſeruos* vult *obedire Dominis in ſimplicitate cordis, ſicut Chriſto, non ad oculum ſeruientes, voluntatem Dei ex animo facientes.* Vbi non ſolum opus externum, ſed & promptā animi obedientiam requirens, non tyrannidē in conſcientias exercuit (vt loquitur impiiſſimus Caluinus;) ſed abſque hypocriſi & fictione, animo lubenti & prompto, parendum eſſe mandatis ſuperiorum docuit. Quod ad Hebræos 13. luculentis verbis expreſſit: *Obedite præpoſitis veſtris: ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri*, &c. Vbi ſicut alacrem pręfectorum ſollicitudinem, ita ſpontaneam ſubditorum obedientiam exigit, ne ſcilicet animæ coram Deo pręuaricationis reæ habeantur, ſi metu ſolum opus externum à præpoſitis imperatum exerceatur.

Caluinus lib. 3. Inſtit. c. 19. nu. 14.

Rom. 13.

Prælatorum leges in conſcientia obligant.

Act. 20.

Matth. 28.

Epheſ. 6.

CAP. IX.

Cur ſectarii poteſtatem condendarum legum Eccleſiæ præpoſitis adimant?

SECTARIORVM fundamentum eſt, quod Pontificem in tota Eccleſia, Epiſcopos verō in ſuis diœceſibus principes eſſe nō agnoſcant, qui

Pontifex & Epiſcopi ſūt Eccleſiæ Principes, legislatores & iudices.

qui ſua authoritate leges in cõſcientia obligantes ferre queant; vel in cauſis eccleſiaſticis iudiciali authoritate ſententiam ferre, aut denique tranſgreſſorem punire poſſint. In qua hæreſi olim Waldenſes fuere, teſte Antonino: item Marſilius de Padua in libro, quem inſcripſit, *Defenſorem pacis*: quem confutat Pigius libr. 5. Eccl. hier. quos ſequutus eſt Wicleff, vt patet in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8. art. 38. & Ioannes Hus, ibidem artic. 15. & Ioannes de Weſalia, Moguntiæ dãnatus 1479. Lutherus, qui anno MDXX. corpus Canonicum publice combuſſit, Cochlæo teſte in vita, ſuſtinens, veſanum eſſe, cognoſcendis Pontificum decretis operam dare, cum ad eum duntaxat pertineat exhortari, monere, orare, reprehendere, non iudicialiter tranſgreſſores punire. At Scriptura ſacra manifeſte continet, Petro datas eſſe claues Eccleſiæ: hoc eſt, paſcendi poteſtatem, ligandi, & ſoluendi: ad quam pertinet, leges in conſcientia obligantes condere, legum tranſgreſſores excommunicatione, irregularitate, ſuſpenſione, interdicto, aliiſque pœnis iudicialiter punire. Nam qui maiorem pœnam ſuo iure imponit, etiam minorem infligere poterit; exemplo Petri, qui vtrunque morte mulctauit. Non enim debuit minor eſſe poteſtas Põtificis Eccleſiæ, quam fuerit Pontificis Synagogæ. At illius præcepta, erant vera imperia: vt Deut. 17. illud euincit: *Qui ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio*, &c. *morietur*. Vbi

Anton. 3. p. tit. 11 c. 7. paragra. 2.

Bellarm. lib. 3. de Pontifice cap. 1.

Lutherus Ius Canonicũ combuſſit.

Clauium poteſtas.

Act. 5.

enim eſt imperandi authoritas & obediendi neceſſitas, ibi ſane legum condendarum quoque poteſtas. Et quod leges in conſcientia etiam obligent, inde liquet, quod iubeatur occidi nolens obedire. Neque dici poteſt, ſolum hic puniri contemptum & ſcandalum, quia ſine culpa nemo debet occidi.

Nolens obedire Sacerdotis imperio, interficiendus.

CVM ergo ex hac Scriptura conſtet, in Pontifice authoritatem eſſe præcipiendi; ſequitur, eum poſſe actum indifferentem præcepto ſuo bonum ac neceſſariũ facere: at omittere actum talem, neceſſarium etiã, citra ſcandalum & contemptum, eſt peccatum culpabile, quia iuſte pro tali omiſſione punitur, non minus, quam qui contra Dei legem peccat, qui rem ex ſe indifferentem, prohibendo vel iubendo neceſſariam facit: vt non comedere de pomo, carnes ſuillas, & huiuſmodi.

Actus indifferens fit præcepto neceſſarius.

SVNT igitur Epiſcopi veri principes in regno Chriſti, habentes poteſtatem obligandi, legem ponendo, damnandi per ſententiam, corrigendi, ac puniendi tranſgreſſores, adeo, vt illorum mandatis non obtemperans, non ſolum contra Pontificem peccet, ſed etiam cõtra Chriſtum, qui ratum habet in cælo, quod Petrus in terra ligat aut ſoluit.

Matth. 23. alligant onera grauia.

Chriſtus ratum habet in cælo, quod Petrus in terra ligat. Mat. 16.

DENIQVE paſtores ſunt, ad quorum officium pertinet, oues regere, præcipere, vrere, ſecare, non minus, quam ad reges, populorum paſtores ſpectat, leges ferre, punire, cogere, vt confirmat illud Ioan. 20. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* Ibi enim

Ioan. 21.

Digitized by Google

enim Dominus Apoſtolis ſuum reliquit miniſterium, vt ipſius authoritate regnum Eccleſiæ adminiſtrarẽt, non ſolum prædicando, ſed etiã præcipiendo atque iudicando, vt compleatur illud Lucæ 10. *Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit.* Quod non ſolum omnibus Apoſtolis, ſed ſingulis quoque à Chriſto dictum eſt. Nam ſinguli Apoſtoli prædicauerunt, Sacramenta miniſtrarunt, præceperunt, ac iudicarunt, vt aperte Scriptura de Paulo teſtatur, quando fornicarium Chriſti authoritate iudicauit, ac Satanæ tradidit. Et in promptu habuit poteſtatẽ, vlciſcendi omnem inobedientiam, (2. Cor. 10.) ac ſeuerius agendi ſecundũ poteſtatem ſibi datam in ædificationẽ: qua vſus eſt excommunicando Alexandrum & Hymenæum.

Singuli Apoſtoli præcepta tulerunt & iudicarunt. 1. Cor. 5.

2. Cor. 13.

1. Tim. 1.

NEQVE vero Apoſtoli ſolum iudicia exercuerunt: ſed leges quoque tulerunt. *Viſum eſt* (inquiunt) *ſpiritui ſancto & nobis, nihil vltra imponere oneris, niſi hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, à ſuffocato, & ſanguine.* Quæ tria per ſe erant indifferentia, nec à Chriſto prohibita: ſed vt facilius gentes & Iudæi coirent, Apoſtoli hæc vtilia pro tempore iudicantes, ab omnibus Chriſtianis obſeruari præceperunt; non tanquam ex lege Moyſis ad hæc obligarentur, ſed Apoſtolica poteſtate ad certum tempus fideles ad iſta obligarũt. Ceſſante vero vniuerſaliter legis ratione, lex illa abrogata fuit. 1. Timoth. 3. Apoſtolus legem de bigamis nõ ordinandis tulit, quam adhuc Eccleſia retinet. 1. Timoth. 5. Epiſcopum tribunal habere ſcribit, in quo more iudicum accuſationes & probationes audiat, & ſecundum allegata & probata iudicet.

Act. 15.

Apoſtoli indifferentia præceperũt.

Concil. Carthag. can. 69.

ACCEDIT vſus omnium Conciliorum, quæ decreta & leges tulerunt, quę etiam citra cõtemptum & ſcandalum in conſcientia obligarũt, vt ex lege ieiunii Quadrageſimæ, quatuor temporum aut vigiliarum conuinci poteſt. Nam can. 68. Apoſtolorum iubet Clericum deponi, & laicum excommunicari, qui ieiunia indicta ſoluerit: Vnde Chryſoſto. hom. 6. ad Antioch. ait, fidelẽ quiduis perpeti malle, quam ieiuniũ violare. Et hom. 2. in Gen. legem Quadrageſimæ ait omnium conſcientiã, etiam Imperatorum ad obedientiã inflectere. Ambroſ. ſerm. 25. *Non leue peccatum eſt, indictam fidelibus Quadrageſimam violare.* Aug. ſerm. 62. de tempor. *Aliis diebus ieiunare remedium eſt, aut præmium: in quadrageſima non ieiunare, peccatum eſt.* Leo ſerm. 3. de Ieiun. 10. menſis: *Pium eſt agere non indictum: impium eſt, negligere prædicatum.* Denique Epiphanius hæreſi 75. & Auguſtin. hæreſi 63. Aerium ideo hæreticum dicunt, quia ieiunare ex præcepto Iudaicum eſſe aſſereret, atque libertati Chriſtianæ aduerſari. In quo ei conſentiunt noſtri ſectarii, non intelligentes, quod libertas Chriſtana non conſiſtat in liberatione ab obedientia legum aut prælatorum, ſed à ſeruitute peccati, à timore legis cõminantis pœnam, ab obſeruatione Moſaicæ legis. Chriſtus enim non

Præcepta etiam citra contemptũ & ſcandalum obligant.

Lex ieiunii ſub excommunicat. onis pœna. Concil. Gangren. can. 24. Toletanum 8. c. 9.

Quadrageſ. Ieiunium etiam Imperatores obligat.

Ad Hebr. 13. Rom. 13.

Iiii venit

1. Petri 2. 2. Petri 2. Galat. 5.

venit legẽ deſtruere, ſed adimplere, diffundendo charitatem in fidelium cordibus, per quam libenter adimpleant, quod lex iubet. Vnde Petrus & Paulus fideles crebro ad obedientiam ſuperioribus etiam Ethnicis exhibendam cohortantur, quaſi præuidentes eos, qui prætextu libertatis, nullis ſuperiorũ legibus neceſſitate præcepti obediendũ eſſe inculcarent: *Vos in libertatem vocati eſtis, tantum, ne libertatem in occaſionem detis carnis*: q. d.

Leges iudicium rationis continent.

Licet per Chriſtum à peccato liberati ſitis, non tamen à concupiſcentia & paſſionibus, quæ cum ratione pugnant, ſecundum quam viuendum eſt. Ideoque legibus, nihil præter rationis iudicium continentibus, opus eſt eas ſequendo, corporis & ſenſus affectu poſtpoſito, ſpiritus & rationis ductum homo conſectetur.

Obiectio.

AT obiicit Sectarius: Chriſtiani legem Euangelicam habent, quam ſequantur. RESPONDEO, illam quidem eos habere, ſed veluti regulam vniuerſalem, quæ ſola non ſufficiat ad dirigendum particulares actiones, niſi Principum Eccleſiæ authoritate concluſiones ex ea deducantur, ſingularibus fidelium actionibus accommodatæ.

Præter legem Euangelicam, opus eſt particularibus legibus.

Nam in Republica ciuili, non obſtante lege naturali, quæ dictat, hæc amplectenda, illa eſſe fugienda, nõ ſunt ſuperfluæ leges deductæ, tanquam cõcluſiones ex iure naturę. Exempli gratia: Euangelium ſumi iubet Euchariſtiam: ſed quomodo, aut quando, non determinat. Hinc Apoſtoli lege ſanxerũt, à ieiunis ſumi debere, & ſaltem in Paſchate. Rurſus Euangelium dicit, fideles ablato ſponſo ieiunaturos: ſed Eccleſia determinat tẽpus Quadrageſimæ, quatuor temporum, vigiliarum; nõ relinquens libertatem, ſepoſito contemptu & ſcandalo nõ ieiunandi; ſed neceſſitatem imponit non minorem, quam ſi per ſeipſum Chriſtus hoc edixiſſet. Nam *qui vos ſpernit, me ſpernit*. Quemadmodum enim Deus per hominem Chriſtum loquebatur: ita Chriſti vicarius, non authoritate propria, ſed à Deo accepta, nomine ac vice Dei iuſtas leges fidelibus imponit; quas qui violat, Deum poteſtatis authorem offendit, vltoremque ſentiet. Lex enim humanarum actionum regula eſt, à Deo immediate, vel mediate conſtituta, à qua deuiare, peccare eſt: (& *peccatum cum conſummatum fuerit, generat mortem*:) non enim minus contemnitur Deus in ſuo miniſtro, quã Rex in Prorege, Legato, Conſilio, vel Magiſtratu à ſe conſtituto. Quod agnoſcens Moyſes ait: *Nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominũ.* Et Samueli ait Deus: *Non te abiecerunt, ſed me*, à quo ſcilicet miniſterium habes. *Per me* enim (ait Sapientia) *reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt*. Quibus conſonans Apoſtolus: *Sic exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti*. Et, *Pro Chriſto legatione fungimur*. Et cũ varia præcepta dediſſet, cõcludit: *Si quis videtur Propheta eſſe, aut ſpiritualis, cognoſcat, quæ ſcribo vobis, quoniã Domini ſunt mandata. Et perambulans Syriam & Ciliciam, confirmabat Eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorũ & Seniorum.*

Aug. epiſt. 118. c. 6. — Sapient. 6. — *Deum ſpernit, qui hominis leges ferentem contemnit.* — 1. Ioan. 5. — Exodi 16. — 1. Reg. 8. — 1. Cor. 4. — 1. Cor. 14.

CAP.

Digitized by Google

CAP. X.

Vtrum naturalis lex amitti poßit.

Act.15.& 16.

Lex naturalis.

Principium actionum generale ac primarium.

Triplex naturalis inclinatio.

I. conſeruandi eſſe.

QVEMADMODVM in diſciplinis theoricis communiſſimum principium eſt vnicum; ſcilicet *Omne eſt, vel non eſt*: ex quo multa (quæ prima quoque principia ſunt) deducuntur: vt, *omne totum eſt maius ſua parte*: ita & in practicis communiſſimum & abſolute primum præceptum eſt vnicum: ſcilicet: *bonum eſt per ſe proſequendum, & malum fugiendũ*: ex quo alia ſimiliter multa præcepta (quæ naturalia quoque appellantur) profluunt, quæ ad tria reuocare poſſumus, iuxta triplicem hominis naturalem inclinationem: quarum I. ei communis eſt, cum omnibus rebus etiam inanimatis, nempe inclinatio conſeruandi proprium eſſe; ex qua naturale præceptum emanat: *Vitam eſſe conſeruandam.* Ex quo principio iterum concluſiones multæ ducuntur: puta, eſſe comedendum bibendum, veſtitum neceſſarium, domum, &c. II. inclinatio eſt homini cum animantibus communis, ex qua præceptum fluit conſeruandæ ſpeciei: ex quo iterum deducuntur matrimonia, educatio prolium & ſimilia. III. naturalis inclinatio homini cum angelis eſt communis: nempe ad intelligendum veritatem, & viuendum ſecundum virtutem: ex qua præceptum naturale oritur: *Viuendum eſſe ſecundum rationem.* Ex quo rurſus alia præcepta ſcaturiunt, videlicet, *Deum eſſe colendum*: quod fundamentum eſt primæ tabulæ: Et, *Alteri non facias, quod tibi fieri non vis*; quod eſt fundamentum ſecundæ tabulæ. Vnde ſequitur actus omnium virtutum, ſecundum generalem quandam rationem, qua boni, honeſti, & ſecundum rationem ſunt, ad legem naturæ pertinere, dictantẽ, eſſe viuendum ſecundum rationem. Sed quatenus particularium virtutum actus ſunt, ad naturæ legẽ non pertinent, quia nõ ſtatim à quolibet tales agnoſcuntur. Hoc ſenſu dixit Auguſtinus, *omne vitium eſſe contra naturam.*

II. Conſeruandi ſpeciem.

III intelligendi veritatem viuẽdi ſecundum virtutem.

Deum colendum eſt; fundamentũ I. tabulæ.

II. Tabulæ fundamentum.

Actus omnium virtutum quadam generali ratione ad legem nat. pertinent.

Ex quibus ſequitur, legem naturæ, quoad prima & communiſſima principia, eandem apud omnes eſſe, nec omnino aboleri poſſe; quamuis nonnullos ita excæcari contingat, vt fornicationes, furta, imo contra naturam peccata eſſe licita ſibi perſuadeãt; vt Apoſtolus Rom.1. oſtendit, & Hieron. in 1. cap. Ezechielis, ac lib.2. *cont. Iouinianum*: peccandi conſuetudine cognitionem præceptorum naturalium obſcurari docet. Qualis ignorantia licet craſſa ſit, nõ tamen eſt inuincibilis, nec probabilis, excuſans à peccato: *Dixit* enim *inſipiens in corde ſuo: non eſt Deus.*

Lib. de ſpir. & lit. c.27. Enchir. c. 1.

Lib.11. de ciuit. c.1.

Omne vitium contra naturã.

Theodoretus libr.9. de curat. Græc. aff. ctu.

Pſal.52.

CAP. XI.

Quod ſit diſcrimen inter legem naturalem, æternam, & poſitiuam.

QVOD æterna lege præcipitur, ideo bonum eſt, quia præcipitur,

Diſcrimen inter legem æternam & poſitiuam.

tur, non contra, & ſic de prohibitione. Quod vero naturali lege mandatur, ideo iubetur, quia bonum eſt, non contra: idem de prohibitione. Id autem, quod lege poſitiua ſtatuitur, vel quia bonum eſt, mandatur, aut vt ex indifferenti bonum fiat: ſimiliter de prohibitione.

Lex poſitiua ſtatuit ſupplicia & præmia.

LEGES autem poſitiuas neceſſarium fuit legi naturali ſuperaddi, quia hæc nulla præuaricatoribus ſupplicia ſtatuebat, quæ lege poſitiua diuina, ſimiliter & humana determinantur. In lege quidem veteri ſupplicia temporalia potiſſimum inculcantur, ſub quibus tamẽ etiam æterna intelligebantur, quemadmodum & tẽporalibus promiſſionibus aperte ac frequenter ad præceptorum obſeruationem Iudæi prouocabantur: ſpiritualia vero bona per illa temporalia latenter adumbrabantur. Ideo Iudæis tanquam pueris, qui pædagogi metu coercentur, non eſt data lex, quæ interiores animi motus expreſſe ſub æternæ mortis interminatione vetaret, de illiſque palam & perfecte diſponeret, neque inſuper, quæ internos charitatis, humilitatis, patientiæ, manſuetudinis, cõtinentiæ, paupertatis, & obediẽtiæ motus expreſſe ſub cæleſtis & regni æterni ſpe proponeret: ſed id lex noua per Chriſtũ annunciata pleniſſime, noua ſuperaddendo legi Moſaicæ præcepta, nõ tantum fidei & Sacramentorum; ſed & moralia, præſtitit. Cuiuſmodi ſunt: non aſpicere mulierem: omnino non iurare: pro inimicis & perſequentibus orare: non reſiſtere, ſed iniurias patienter ferre: animas pro fratribus ponere: omnia propter CHRISTVM relinquere: ſemper orare: & ſic orare: *Pater noſter*, &c. dare mutuo abſque vlla recuperandi ſpe. Denique adiecit Chriſtus mandata de ieiunio, eleemoſyna, oratione, de vitanda ſollicitudine circa diuitias acquirendas, circa veſtes, circa curioſitatem de factis aliorum, circa temeraria iudicia. Item modum fraternæ correptionis tradidit, conſilia quoque paupertatis, caſtitatis & obedientiæ, quibus homo armetur contra impetus luxuriæ, ſuperbiæ ac auaritiæ; quibus à deuotione erga Deum potẽtiſſime reuocatur. Vnde ſapienter admonet Aug. non recte dici, omnia nouæ legis præcepta (de moralibus loquens) in veteri lege reperiri: ſed dicendum eſt (ait) pene omnia: quod reperit lib. contra Adamanthum c. 3. & lib. 19. cont. Fauſtum cap. 28. Nam pleraque à Chriſto expreſſe præcepta vel prohibita reperiuntur, quæ non omnino, aut niſi implicite in veteri lege inueniũtur: qualia ſunt, quæ nõ ſolum opera exteriora ſecundum ſe mala, ſed etiã interiores affectus & occaſiones peccatorum vetant: vt non iurare omnino nec ex bonis, quæ agimus humanam gloriam, vel opes quærere. Item vt de cibo, veſtitu & potu non ſimus ſolliciti; vt de proximo, quantum fas eſt, recte ſemper exiſtimemus, nec iniuſte aut temerarie de quoquã iudicemus, ita tamen, vt nullam Sacramentis iniuriam, neque detrimentum Eccleſiæ inferamus. Eodem per-

Matt. 5. 6. 7. Luca 6. Præcepta moralia item fidei, & Sacramentorum

Chriſtus dedit.

Matth. 18.

Aug. lib. 1. retract. c. 22. Non omnia, ſed pene om. n. moralia præcepta nouæ legis in veteri reperiuntur. Chriſtus occaſiones peccatorum vitari mãdauit.

Digitized by Google

pertinent, quæ auxilium Dei ad implenda mandata neceſſarium docet, nec ſufficere fidem ſolam, vel quod quis bona & vera profiteatur; ſed prætetea neceſſarium eſſe, vt opere Dei precepta impleat: quærendos tamen eſſe doctores veritatis, ac ſedulo vitandos eſſe propagatores falſitatis, quales ſunt pſeudoprophetæ, qui ſub velamine verbi Dei & reformationis falſam doctrinam proferunt, animaſque ſimplicium hominum, tanquam lupi rapaces dilaniāt. Decuit enim, legem nouam ea iubere ac prohibere, per quæ in gratiam introducimur aut conſeruamur, aut in gloriam perducimur. Hoc autem fide, Sacramentis, & bonis operibus fit. De illis proinde Chriſtum precepta dare oportuit. Et quamuis in Euangelica lege noua fides de Deo ac Mediatore Chriſto inſtituta non ſit: attamen quod implicitum erat antiquis, hoc fidelibus noui Teſtamenti explicatum eſt. Vnde nunc plures Chriſtiani explicite tenentur credere, quam olim Iudæi.

Præcepta, & Sacramēta pauca Chriſtus per ſe inſtituit.

SACRAMENTA vero pauca Dominus per ſeipſum inſtituit, quia legem libertatis onerari ſignorum multitudine noluit. Præcepta quoq; moralia pauca addidit, falſaſque & erroneas legis interpretationes reiecit. Præcepta vero, quibus homo in ordine ad proximum dirigitur, ſimiliter pauca dedit: vt de correptionis ordine, de contumacis ab Eccleſia eiectione: Præcepta inſuper ceremonialia, quibus per Sacramentalia quædam homo in Deum ordinatur. Nam hæc diſpoſitioni præfectorum Eccleſiæ commiſit, quibus ampliſſimam quoque ligandi, & ſoluendi, necnon pro temporum & perſonarum varia conditione, leges ferendi poteſtatem dedit: quod in noua lege fieri maxime decuit, in qua Spiritus ſancti copioſior gratia, maiorque ſapientia, quam antiquæ legis tempore promiſſa fuit. Accedit, quod vicariorum Chriſti authoritas, illuſtrior gratiorque reddatur, quia eorum prudentiæ ac diſcretioni gubernationem Eccleſiæ per omnes gentes diffuſæ reliquit, vt pro diuerſitate gentium ac ingeniorum populis credentibus leges accommodarent. In vet eri autem lege, quia tempus illud ſeruitutis, non libertatis erat, & lex Moſaica non viris per ſe optima ſapientibus, ſed pueris ſenſu, carnalique vni tantum populo edebatur, congruebat, ſingula præcepta ceremonialia iudicialiaque determinari, pauciſſimaque arbitrio & diſpoſitioni præfectorum illius Reipublicæ committi.

Prælatis Eccleſiæ ampliſſima poteſtas leges ferendi data.

CAP. XII.

Quod lex vetus à Deo, & bona fuerit.

Lex vetus à Deo data, bona fuit.

QVAMVIS lex Moſaica perfectionem nouæ Legis non attigerit; attamen bona, & à Deo fuit data, licet per angelos promulgata, quibus à Deo poteſtas leges ferendi non eſt conceſſa, ſed tātum promulgandi miniſterium iniunctum. Vnde lex vetus non angelica, ſed *diuina*

Angeli legū promulgatores.

nuncupatur, per quam accipiebatur ſpiritus timoris, non amoris. A malo enim coërcebat metu, impediebatque opus externum, licet non ſanaret diffuſa charitate interiorem affectum. Iuſtitiam itaque veram per ſe non præſtabat, ſed à Chriſto dari ſignificabat. Et bona temporalia potiſſimũ ſuis obſeruatoribus promittebat: multitudine vero præceptorum & ſignorum onerabat; figurarũ inſuper obſcuritate fatigabat. Et non omnibus hominibus, ſed vni Iſraelitico populo iuxta promiſſa eorum patribus facta, indulta fuit. Illũ enim populum Deus præ cæteris ſpecialibus priuilegijs exornare voluit, ex quo Chriſtus naſciturus erat, ad quẽ lex illa veluti pædagogus adducebat. Finis enim legis, Chriſtus. Nam dum peccatum commonſtraret, ſed non efficaciter adiuuaret, hominem de ſua infirmitate conuictum, adiutorem atque medicum quærere docebat, qui liberum hominis arbitriũ efficacis gratiæ adiutorio dirigeret. Tempore autem Moyſis data eſt, quando populus antea captiuus & ſeruus, iam liber erat, ac in certam Reipublicæ formam erigendus.

Lex vetus, imperfecta.

Aug. tract. 4 in Ioan. Lib. 15 de ciuit. 15.

SCOPVS autem omnium præceptorum, eſt charitas Dei & Proximi: hoc eſt, amicitia hominum cum Deo, & inter ſe. Quia vero præcepta non de fine, ſed de medijs dantur, ideo varia & plura ſunt: quædam *Moralia*, quædam *Ceremonialia*, alia vero *Iudicialia*. Moralia ſunt, quæ ratio dictat pertinere ad bonos mores, etiãſi ſcripta non eſſent: Ceremonialia & Iudicialia, ſunt determinationes moralium præceptorum, quoad ritum colendi Deum, & quoad modũ conſeruãdi inter homines iuſtitiam. Quæ triplex præceptorum diuiſio Deut. 6. indicatur: *Hæc ſunt præcepta, & ceremoniæ atque iudicia.* Et cap. 7 *Cuſtodi præcepta*, &c. Eandem diuiſionem indicat Apoſtolus, dicens: *Itaque lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum, iuſtum & bonum*, quia per ſe à malo coercebat, bona & ſancta opera imperabat: temporalia bona obſeruatoribus, & mala tranſgreſſoribus denunciabat; per quæ tamen æterna & ſpiritualia bona, & ſimiliter mala, quandoque reddenda vnicuique ſecundum ſua opera, figurabantur.

Scopus legũ, [illegible]

Deut. 6.

Rom. 7.

Lib. 2. Eſdræ c. 9.

Iſaia 1.

QVARE omnino confitendum eſt, legis obſeruatores, qui veteres illas figuras non pro rebus, ſed pro typis accipiebant, & iuxta morem illius temporis Deum verum colebant, Chriſtiq; aduentum ſignificatiuis typis prænunciabant, ſaluatos fuiſſe. Non enim lex Moſaica ſublata eſt, quia mala, veluti ritus Gentilium; ſed quoniã ad tempus data erat, ad prænunciãdum futura Chriſti myſteria, quibus adimpletis vim & vtilitatem ſuam perdidit. Recte igitur Auguſtinus contra Manichæos, legem veterem fuiſſe bonam & ſanctam, eiuſque obſeruatores Deo placuiſſe docet, ſimulque illos fuiſſe liberos, non ſeruos, qui ſigna vt talia, non tanquam res per ſe Deo placentes obſeruabant: quales per multos in Iſraelitico populo fuiſſe certũ eſt, qui fide ac ſpiritu Chriſti vixerunt: vt Prophetæ,

Obſeruatores legis Moſaicæ ſecundum Dei inſtitutionem Deo placentes.

Aug. lib. 19. cont. Fauſtum c. 14. 17. lib. 15. c. 7

Lib. 2. cont. aduerſ. legis & Proph. c. 7

Li. 3. de doct. Chriſt.

tæ, Samuel, Dauid, Iſaias; & alij, qui Euangelica myſteria non tam prædixiſſe, quam oculis conſpexiſſe, prçteritaque narraſſe videntur.

CAP. XIII.

De gradibus moralium præceptorum.

Præcepta moralia, ſunt triplicia.

MORALIA præcepta vocamus, quæ ad mores bonos pertinent, ſiue aliqua lege poſitiua, diuina vel humana conſtituta ſint, ſiue naturali lege ſola. Tres autem gradus huiuſmodi moralium præceptorum reperiuntur. PRIMVS eorum eſt, quæ ex primis principijs naturaliter cognitis, tanquam concluſiones abſque labore deducuntur: cuiuſmodi ſunt præcepta ſecundæ Tabulæ.

SECVNDVS gradus eorum eſt, quæ ex primis quidem principijs, ſed non abſque hominum induſtria deducuntur: qualia ſunt extra Decalogum multa, vt aſſurgendum ſenioribus, &c.

TERTIVS eorum eſt, quæ ex primis principijs etiam, ſed non abſque diuino lumine, humanam rationem adiuuante deducuntur; vt præcepta Fidei, & de colendo Vno & Trino Deo.

AD moralia ergo præcepta ſpectant omnium actus virtutum, ſimiliter & prohibitio peccatorum: quia talium mandatorum finis eſt, coniunctio cum Deo, ad quam perfecta bonitas & iuſtitia neceſſaria eſt. At lex humana, cuius proprius finis eſt Reipublicæ tranquillitas, per ſe actus iuſtitiæ præcipit, aliarum autem virtutum non niſi in ordine ad iuſtitiã. Hinc intemperantiam ſimplicem nõ punit; vti nec fornicationem. Licet inſuper omnium virtutum actus ad moralia præcepta (vti dictum eſt) pertineant; non tamen omnes præcipiuntur, at illi ſoli, abſque quibus conſeruari virtus nequit. Ceteri, qui non tam ad virtutem, quam ad eius perfectionem concurrunt, non ſub præcepto, ſed conſilio cadunt; vt multa in Prouerb. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, &c.* *cap. 25. 24. & alijs.*

VNIVERSA tamen moralia præcepta ad Decalogum reduci poſſunt, vel tanquam principia in eis contenta, vel tanquam concluſiones, aut veluti determinationes eius. Manifeſta vero legis naturæ præcepta, ex quibus veluti principijs lex Decalogi promanat, (qualia ſunt, bonum conſectandum, malum vitandum eſſe, conſeruandum eſſe proprium, propagandam eſſe ſpeciem, colendum eſſe Deum) ſcribi in tabulis non oportuit, quia nemo illa ignoret. Alia vero moralia præcepta anguſtiora, quæ ex Decalogo veluti concluſiones fluunt, Deus non ſcribi in tabulis, ſed per viros ſapientes, ac diuinæ legis interpretes ex Decalogo deduci, populiſque tradi voluit: quomodo ex primo præcepto, quo vetatur idololatria, deducitur, prohiberi ſuperſtitiones, omnemque cultum dæmonum. Ex ſecundo præcepto deducitur prohibitio blaſphemiæ, omniſque falſæ doctrinæ. Ac ex ſingulis præceptis in

Aug. in Exodum quæſt. 140.

Deut. 18.

Leuit. 24.

in Decalogo expreſſis deducuntur varia alia, paſſim in ſcripturis contenta. Ne quis autem miretur, grauiora quædam peccata reduci ad leuiora; ſciendum eſt, in Decalogo ea fuiſſe expreſſa, quæ manifeſtiorem iniuſtitiæ ac iniuriæ rationem præ ſe ferunt, & prohibita eſſe leuiora, vt ex illis coniectura facilior eſſet de maioribus. Dum enim prohibetur, aſſumere Dei nomen in vanum; facile colligitur, maiore ratione prohiberi blaſphemiam: & dum prohibetur falſum teſtimonium, ſequitur, nefas eſſe falſum iudicium.

CAP. XIV.

De Decalogi nomine ac præſtantia.

Decalogus. DECALOGI nomine decem præcepta, in duabus tabulis lapideis digito Dei ſcripta, populoque Iſraëlitico in monte Sinai propoſita intelligimus, ſiue legem, decem præceptis comprehenſam. Scriptura *decem verba ſententias*, aut *ſermones* appellat. Vnde vates: *In Pſalterio decachordo pſallam tibi*. Clemens Alexandrinus compoſito nomine *Decalogum* vocauit: qua voce Origenes, alijque Græci, & Hieronymus, Auguſtinus, alijq; Latini ſcriptores poſtea vſi leguntur: & apte quidem, latenter inſinuantes, quod Chriſtus, Patris Verbum, verus ſit legislator, qui ſuis cultoribus legem angelico miniſterio promulgauerit. Eſt enim denarius numerus perfectionis index. Hinc decimas fructuum Deo largimur, in argumentum, quod *omne donum perfectum*, atque ipſa Decalogi adimpletio, *deſcendat à Patre luminum*. *Iac.1.*

Deut. 4. & 10. Ioſephus lib. 3. antiquit. cap 4. Clem. lib. 6. ſtrom.

Decalogi præſtantia. PRÆSTANTIA Decalogi ex authore Deo, & promulgatoribus Angelis oſtenditur. Tanta enim inter leges has & humana ratione adinuentas intereſt, quantum inter Deum & homines, diuinamque & humanam ſapientiã. Accedit, quod omnes ſcriptas, & ab hominibus in omni æuo ſancitas leges, antiquitate & origine, diuina hæc lex ſuperet: cui tandem omnium in vniuerſo terrarum orbe gentium atq; populorum vetuſtiſſimæ leges cum ſuis latoribus, non ſecus ac clariſſimo ſolis exorientis iubari, noctis caligo ſolet, ceſſere, Apoſtolorum buccina in Mundo perſonante, & eam vbique promulgante, teſte Theodoreto lib. 9. *de Græcarum affectionum curatione*, vbi legis huius vtilitate, innocentia, iuſtitia, ſanctitate conſpecta, populos, ſpretis abiectiſque auitis ſuis legibus, ad diuiniorem hanc amplexandam, ſalubriori facta permutatione, protinus incenſos fuiſſe refert.

Ex fine quoque huius Legis, eius dignitas perſpici poteſt: nam obſeruatores ad beatam & immortalem vitam perducit, iuxta illud Chriſti: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*. Et: *Factores legis iuſtificabuntur*. Adhæc amicos Dei facit, illique homines in hac, & futura vita coniungit. Hinc *beatus* prædicatur, *qui in lege Domini nocte & die meditatur*. Vnde Sapiens: *Quæ præcepit tibi Deus, cogita ſemper*. Et: *Deum time, & mandata eius obſerua; hoc* *Matth.19. Rom.2. Pſalm.1. Eccleſ.3. Eccleſ.12.*

eſt

Digitized by Google

eſt, omnis homo. Ad hanc enim normam omnis homo vitam componere debet, ac de peccatorum genere, modo, & grauitate, nec non de quacumque actione, officiique prætermiſſione ſententiam ferre.

PRÆTEREA Legis huius excellentia ex rerum contentarum perfectione colligitur. Hominem enim, quoad interiora & exteriora, in Deũ & hominem officia diſponit, ſuccincte fontes legis naturalis exprimens. Primum enim Deo creatori, ſupremoque Domino fidelitatem, reuerentiam, & famulatum, ſeu cultũ & obſequium deberi cõmonſtrat. Exinde Proximis honorem debitum reddendum, nec eis in perſona propria, vel ad propagandum coniũcta: nec in bonis, aut fama: nec opere, nec verbo, aut corde, nocendum eſſe tradit: quin potius alium hominẽ tanquam ſeipſum eſſe diligendum, nec ei faciendum, quod ſibi quis fieri nollet. Proinde merito Auguſtinus Decalogum *omnium legum epitomen* vocat, quia ad eam reliquæ leges ad bonos mores pertinentes reducantur, omnes virtutum actus, ſine quibus iuſtitia haberi aut conſeruari nequit, præcipiantur, & peccata, vitioſæque hominum actiones detegantur ac vetentur. Cuius legis cum finis ſit amicitia Dei, perfectam iuſtitiam præcipere oportuit.

Decalogi præcepta Deo & proximo debitum amorem reddendum continent.

Decalogus omnium legum Epitome. Aug. q. 140. ſuper Exo.

ACCEDIT, quod ſcriptura Decalogi præſtantiam variis encomiis celebret, duodecim ei nomina tribuẽdo. Dicitur enim *Lex*, quia homines obliget: *Præceptum*, quia Deus per ſe tulerit: *Mandatum*, quia per hominem dedit: *Eloquium, Sermo, Verbum*, quia per Filium à Deo Patre data ſit: *Iudicium*, quia ſumma Dei ſapientia conſtituta, tanquam regula, ſecundum quam homines iudicabuntur: *Iuſtitia, & æquitas*, quia lex rectiſſima ſit, vnicuique ſuum attribuens, aut vetans: *Iuſtificatio*, quia iuſtitiæ opera imperet, quæ factores iuſtificant: *Via*, quia norma ſit bene viuendi, & abſque errore ad Deum perueniendi: *Semita*, quia incipientibus anguſta & arcta videatur: *Teſtimonium*, quia teſtis ſit operum bonorum & malorum; illiuſque teſtimonio conuincendi ſint peccatores. *Per illam enim iudicabuntur.* Denique vocatur, *Lex diuina, ſpiritualis, ſancta, iuſta, bona, immaculata, oculos illuminans, Liber mandatorum Dei, Lex vitæ, Lex manens in æternum.*

Duodecim nominibus exornatur Decalogus. Deut. 11.

Aug. in Pſal. 76.

Rom. 2.

Rom. 7.

Baruch 4.

POSTREMO Decalogi commendationem adauget, quod omnium conſcriptarum legum ſit antiquiſſima, ad quam quanto poſtea Legiſlatores propius acceſſerunt, tanto diuiniores habiti ſunt. Cui vni legi Apoſtolis illam tandem vbique publicantibus, vniuerſarum gentium leges ceſſere, Aſſyriorum, Babyloniorum, Ægyptiorum, Perſarum, Græcorum, Latinorum, aliarumque gentium, quæ huius legis perſpecta ſanctitate, iuſtitia, & vtilitate, libenter patriis legibus reiectis, iſtam amplexi ſunt; vt Theodoretus lib. 9. *de curat. græc. affect.* late proſequitur, oſtendens, nullam aliarum legum continere regulam diuinitus conſtitutam,

Decalogi antiquitas.

Hominum actiones ſecundum Dei legem examinabuntur.

Theodoretus lib. 9. de cur. græc. affect.

in Decalogo expreſſis deducuntur varia alia, paſſim in ſcripturis contenta. Ne quis autem miretur, grauiora quædam peccata reduci ad leuiora; ſciendum eſt, in Decalogo ea fuiſſe expreſſa, quæ manifeſtiorem iniuſtitiæ ac iniuriæ rationem præ ſe ferunt, & prohibita eſſe leuiora, vt ex illis coniectura facilior eſſet de maioribus. Dum enim prohibetur, aſſumere Dei nomen in vanum; facile colligitur, maiore ratione prohiberi blaſphemiam: & dum prohibetur falſum teſtimonium, ſequitur, nefas eſſe falſum iudicium.

CAP. XIV.

De Decalogi nomine ac præſtantia.

Decalogus. DECALOGI nomine decem præcepta, in duabus tabulis lapideis digito Dei ſcripta, populoque Iſraëlitico in monte Sinai propoſita intelligimus, ſiue legem, decem præceptis
Deut. 4. & 10. comprehenſam. Scriptura *decem verba ſententias,* aut *ſermones* appellat. Vn-
Ioſephus lib. 3. antiquit. cap 4. de vates: *In Pſalterio decachordo pſallam tibi.* Clemens Alexandrinus compo-
Clem. lib. 6. ſtrom. ſito nomine *Decalogum* vocauit: qua voce Origenes, aliique Græci, & Hieronymus, Auguſtinus, aliiq; Latini ſcriptores poſtea vſi leguntur: & apte quidem, latenter inſinuantes, quod Chriſtus, Patris Verbum, verus ſit legislator, qui ſuis cultoribus legem angelico miniſterio promulgauerit. Eſt enim denarius numerus perfectionis index. Hinc decimas fructuum Deo largimur, in argumentum, quod *omne donum perfectum,* atque ipſa Decalogi adimpletio, *deſcendat à Patre luminum.* *Iac. 1.*

PRÆSTANTIA Decalogi ex *Decalogi præſtantia.* authore Deo, & promulgatoribus Angelis oſtenditur. Tanta enim inter leges has & humana ratione adinuentas intereſt, quantum inter Deum & homines, diuinamque & humanam ſapientiā. Accedit, quod omnes ſcriptas, & ab hominibus in omni æuo ſancitas leges, antiquitate & origine, diuina hæc lex ſuperet: cui tandem omnium in vniuerſo terrarum orbe gentium atq; populorum vetuſtiſſimæ leges cum ſuis latoribus, non ſecus ac clariſſimo ſolis exorientis iubari, noctis caligo ſolet, ceſſere, Apoſtolorum buccina in Mundo perſonante, & eam vbique promulgante, teſte Theodoreto lib. 9. *de Græcarum affectionum curatione,* vbi legis huius vtilitate, innocentia, iuſtitia, ſanctitate conſpecta, populos, ſpretis abiectiſque auitis ſuis legibus, ad diuiniorem hanc amplexandam, ſalubriori facta permutatione, protinus incenſos fuiſſe refert.

Ex fine quoque huius Legis, eius dignitas perſpici poteſt: nam obſeruatores ad beatam & immortalem vitam perducit, iuxta illud Chriſti: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.*
Et: *Factores legis iuſtificabuntur.* Adhæc *Matth. 19.*
amicos Dei facit, illique homines in
hac, & futura vita coniungit. Hinc *Rom. 2.*
beatus prædicatur, *qui in lege Domini nocte & die meditatur.* Vnde Sapiens: *Pſalm. 1.*
Quæ præcepit tibi Deus, cogita ſemper. Et: *Eccleſ. 3.*
Deum time, & mandata eius obſerua; hoc *Eccleſ. 12.*

eſt, omnis homo. Ad hanc enim normam omnis homo vitam componere debet, ac de peccatorum genere, modo, & grauitate, nec non de quacumque actione, officiique prætermiſſione ſententiam ferre.

PRÆTEREA Legis huius excellentia ex rerum contentarum perfectione colligitur. Hominem enim, quoad interiora & exteriora, in Deũ & hominem officia diſponit, ſuccincte fontes legis naturalis exprimens. Primum enim Deo creatori, ſupremoque Domino fidelitatem, reuerentiam, & famulatum, ſeu cultũ & obſequium deberi cõmonſtrat. Exinde Proximis honorem debitum reddendum, nec eis in perſona propria, vel ad propagandum coniũcta: nec in bonis, aut fama: nec opere, nec verbo, aut corde, nocendum eſſe tradit: quin potius alium hominẽ tanquam ſeipſum eſſe diligendum, nec ei faciendum, quod ſibi quis fieri nollet. Proinde merito Auguſtinus Decalogum *omnium legum epitomen* vocat, quia ad eam reliquæ leges ad bonos mores pertinentes reducantur, omnes virtutum actus, ſine quibus iuſtitia haberi aut conſeruari nequit, præcipiantur, & peccata, vitioſæque hominum actiones detegantur ac vetentur. Cuius legis cum finis ſit amicitia Dei, perfectam iuſtitiam præcipere oportuit.

Decalogi præcepta Deo & proximo debitum amorem reddendum continent.

Decalogus omnium legum Epitome.

Aug q. 140. ſuper Exo.

ACCEDIT, quod ſcriptura Decalogi præſtantiam variis encomiis celebret, duodecim ei nomina tribuẽdo. Dicitur enim *Lex*, quia homines obliget: *Præceptum*, quia Deus per ſe tulerit: *Mandatum*, quia per hominem dedit: *Eloquium, Sermo, Verbum*, quia per Filium à Deo Patre data ſit: *Iudicium*, quia ſumma Dei ſapientia conſtituta, tanquam regula, ſecundum quam homines iudicabuntur: *Iuſtitia, & æquitas*, quia lex rectiſſima ſit, vnicuique ſuum attribuens, aut vetans: *Iuſtificatio*, quia iuſtitiæ opera imperet, quæ factores iuſtificant: *Via*, quia norma ſit bene viuendi, & abſque errore ad Deum perueniendi: *Semita*, quia incipientibus anguſta & arcta videatur: *Teſtimonium*, quia teſtis ſit operum bonorum & malorum; illiuſque teſtimonio conuincendi ſint peccatores. *Per illam enim iudicabuntur.* Denique vocatur, *Lex diuina, ſpiritualis, ſancta, iuſta, bona, immaculata, oculos illuminans, Liber mandatorum Dei, Lex vitæ, Lex manens in æternum.*

Duodecim nominibus exornatur Decal. gus. Deut. II.

Aug. in Pſal. 76.

Rom. 2.

Rom. 7.

Baruch 4.

POSTREMO Decalogi commendationem adauget, quod omnium conſcriptarum legum ſit antiquiſſima, ad quam quanto poſtea Legiſlatores propius acceſſerunt, tanto diuiniores habiti ſunt. Cui vni legi Apoſtolis illam tandem vbique publicantibus, vniuerſarum gentium leges ceſſere, Aſſyriorum, Babyloniorum, Ægyptiorum, Perſarum, Græcorum, Latinorum, aliarumque gentium, quæ huius legis perſpecta ſanctitate, iuſtitia, & vtilitate, libenter patriis legibus reiectis, iſtam amplexi ſunt; vt Theodoretus lib. 9. *de curat. græc. affect.* late proſequitur, oſtendens, nullam aliarum legum continere regulam diuinitus conſtitutam,

Decalogi antiquitas.

Hominum actiones ſecundum Dei legem examinabuntur.

Theodoretus lib. 9. de cur. græc. affect.

Digitized by Google

tutam, ad quam hominum actiones, laude aut vituperio dignæ examinari debeant: hanc autem Dei voluntatem explicare, cui nos conformando
Pſalm.147. facti ſimus. Vnde Scriptura *beatum* canit *populum, cui Deus eloquia ſua credidit. Non fecit taliter omni nationi, &*
Deut. 4. *iudicia ſua non manifeſtauit eis*: Et, *Hæc eſt ſapientia veſtra & intellectus coram populis, vt audientes vniuerſi præcepta hæc, dicant: En populus ſapiens, & intelligens,*
Baruch 4. *gens magna!* Et alibi: *Beati ſumus Iſrael, quia quæ Deo placent, manifeſta ſunt nobis.* Et: *Audi Iſrael mandata vitæ, auribus*
cap. 3. *percipe, vt ſcias prudentiam. Diſce, vbi ſit prudentia, vbi ſit virtus, vbi ſit intellectus, vt ſcias, vbi ſit longitudo vitæ & victus, vbi ſit lumen oculorum & pax. Filij Agar exquirunt prudentiam, quæ de terra eſt, fabulatores, & exquiſitores prudentiæ & intelligentiæ: viam autem ſapientiæ neſcierunt, neque commemorati ſunt ſemitas eius; fontem ſapientiæ delinquerunt, & viam diſciplinæ ignorauerunt.* Quibus
Pſalm. 118. conſonans Vates regius: *Narrauerunt mihi*, ait, *fabulationes, ſed non, vt lex tua.*

CAP. XV.

Cur opus fuerit deſcripta lege?

Lex ſcripta cur data? CVM homines legem naturalem à Deo ſingulorum cordibus in prima hominis inſtitutione inſculptam, longa peccandi conſuetudine obſcuratam legere nollent, multi quoque ignorarent, nec ſcire curarent, vt ſecurius malum agerent, nec ſtimulis conſcientiæ, pudore aut verecundia diuexarentur: Deus ſingulari miſericordia, lege hominũ oculis obiecta, illam renouauit, hominemque ad interiora veluti redire compulit, admota voce: *Redite præuaricatores ad cor. Quæ lex in cordibus veſtris ſcripta exigit, præſtate.* Deinceps nullam ignorantiam prætendere valebitis, dicendo: feciſſem ſi ſciuiſſem. Habes enim ô homo legem externã, à Deo propoſitam, quæ te inſtar pædagogi aſſidue de agendis & vitandis inſtruat, officijque tui te admoneat, quę obſeruatoribus præmia, & tranſgreſſoribus ſupplicia decernat. Iſaia 46. Rom. 2.

SERVIVIT ergo lex ad oſtenſionem peccati, & ad hominem conuincendum de ſua ignorantia & infirmitate. Prius enim opinione ſcientiæ & potentiæ inflatus, ſe ſibi ad omnia ſufficere perſuadebat, idololatriam, nefandaque ſcelera, etiam contra naturam, tanquam licita frequentabat. Accepta vero ſcripta lege, didicit, præter legem naturæ, potentiarumque naturalium ſubſidia, opus eſſe doctrina, magiſtro ac pędagogo, qui vitanda, ſectandave oſtenderet: ſed dum lege accepta eandem implere non valuit, non ſolum de priore ignorantia, ſed etiam de ſua infirmitate conuictus fuit, intellexitque, non tantum ſibi opus fuiſſe Doctore, ſed etiam medico, qui ſanaret, & vires ſuppeditaret, quibus faceret, quod lex iuberet. Ambroſ. Epiſt. 71. Aug. lib. 13. de Trin. c. 15. *Lex hominem conuincit ignorantiæ ac infirmitatis*

AD Chriſtum itaq; lex tranſmittebat, cuius gratia lex adimpleri poterat. Data eſt autẽ quinquageſimo die ab egreſſu ex Ægypto, in typum, quod

Digitized by Google

Lex data 50. die quid figurauerit? quod L. die poſt Reſurrectionem Chriſti lex charitatis, miſſo cælitus SpirituSancto, fidelium cordibus inſcriberetur.

Magna inſuper cum maieſtate Deus illam legem populo, ad eam ſuſcipiendam præparato dedit, in typum quod Chriſtianis per Chriſti mortem libertatis, qui ſe à mundi carniſq; illecebris abſtraherent, lex ſpiritus in tabulis cordis per Chriſtum danda foret.

Cap. XVI.

Quos obliget Decalogus?

Decalogus quatenus Christianos obliget. QVamvis lex Decalogi, vt à Domino in monte Sinai per Moyſen Iſraelitis data, Chriſtianos non obliget; attamen quatenus legem naturæ omnibus hominibus communem, animiſque ſingulorum impreſſam complectitur, eatenus omnium ætatum homines obſtringit. Ideoq; Chriſtus eandem legem *Matth. 5.* explicauit, obſeruandamque docuit. *Matth. 19.* Alia enim ratio eſt Moralium præceptorum, quæ naturæ legem ſolum manifeſtant: Alia Ceremonialium, quę ritum colẽdi Dei pro temporum varietate, congruentem ſtatuunt: aut etiam Iudicialium, quæ modum inter homines iuſtitiam cõſeruandi determinant. Nam Ceremonialia & Iudicialia præcepta certo tempori & populo accommodãtur; ideo eam ſolum Rempublicam obligant; cui imponuntur: ſed Moralia, quia legem naturæ ſolum reſerant omnibus communia ſunt. Quare impie admodum nonnulli contendunt, decem præcepta nihil ad Chriſtianos pertinere, aſſerentes, nihil in Euangelio præcipi, niſi fidem; cetera eſſe indifferentia & libera: quos anathemate ferit Concilium Tridentinum, quia Chriſtus *Seſſ. 6. can. 19. & 20.* non ſolum quid credere, ſed etiam quid oporteat facere ad ſalutem cõſequendam docuit: *Nolite, ait, putare, quoniam veni legem ſoluere* (tollendo ſcilicet obligationem) *ſed implere,* opere factorum, non adiectione verborum. Iuxta illud: *Si vis ad vitam* *Aug lib 10. cõt. Fauſt. cap. 26.* *ingredi, ſerua mandata.* Et: *Hoc fac* (ſcilicet quod lex iubet) *& viues* Et: *Matth. 19.* *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra, &c.* Vbi *Luca 10.* Decalogi præcepta quædam Domi- *Matth. 5.* nus propoſuit, expoſuit, & confirmauit, non autem abrogauit. Imo adultorũ nullus iuſtificatur, niſi animũ paratũ exhibeat, ad omnia Dei mandata ſuo loco & tempore implẽda. *Factores enim legis iuſtificabuntur.* Et *Iac. 1. & 2.* *factor operis, beatus in ſuo facto erit.* Vbi manifeſte Iacobus tradit, bona opera non ſolummodo ſigna & fructus eſſe iuſtificationis adeptæ, ſed etiam ipſius augendæ cauſam, conditionẽ & meritum. Vere ſiquidem bonum opus iuſtitiam & ſalutem operatur, iuxta illud Apoſtoli: *Cum tremore ſalu-* *Philippẽ 2.* *tem veſtram operamini.* Et: *Triſtitia, quæ* *2. Cor. 7.* *ſecundum Deum eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur.* Et rurſus: *Id* *2. Cor. 4.* *quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Et: *Ore confeſſio fit ad* *Rom. 10.* *ſalutem.* Et Iacobi ſcopus eſt, docere,

Simon Magus obſeruationem Decologi reiicit, ſola fide contentus.

Aug. lib. de fide & operibus. c. 14. Lib. de vnico baptiſmo cont. Petilianum. ca. 10.

Aug. hæreſi 54.

Eunomius bonis operibus inimicus.

Hieron in c. 4. Oſeæ.

Sola fides non iuſtificat.

hominem ex operibus iuſtificari, & non ex fide tantum; ſicuti & Petri, Ioannis, & Iudæ, vt notat Aug. Authorem illius hæreſis, quod ſola fides iuſtificet, Simonem magum fuiſſe tradit Irenæus libro 1. cap. 10. *de hæreſibus*, & poſt eum Theodoretus de Hæret. fabulis. *Iubebat* (ait) *Simon ſuos legis minas non timere, ſed tanquam liberos facere quod vellent: non enim per bonas actiones, ſed per gratiam ſalutem conſequuturos.* Eandem hæreſim amplexus eſt Eunomius, Auguſtino teſte hæreſi 54. *Fertur* (ait) *adeo bonis operibus inimicus fuiſſe, vt aſſeueraret, quod nihil cuiquam obeſſet quorumlibet perpetratio & perſeuerantia peccatorum, ſi huius, quæ ab illo docebatur, fidei particeps eſſet.* Quem Hieron. in cap. 4. Oſeæ confutans, dicit eos, qui reiectis operibus ſola fide nituntur, Dei miſericordia in ſuum interitum abuti. Clemens Alexandrinus lib. 5. ſtrom. *Gratia ſaluamur, ſed non abſque operibus.* Origen. libro 2. in Epiſt. ad Rom. *Ne putent fideles, hoc ſufficere quod credant; ſed ſciant, iuſtum Dei iudicium vnicuique reddere ſecundum opera ſua.* Gregorius Nazianzenus oratione in ſanctum lauacrum: *Fides ſine operibus mortua eſt, quemadmodum & opera ſine fide.* Chryſoſt. hom. 30. in Ioann. *Si recte credideris, non autem recte vixeris, nulla tibi ad ſalutem vtilitas.* Idem ſentiunt Auguſtinus, Cyrillus, Proſper, Fulgentinus, & reliqui Catholici ſcriptores.

Lib. de fide & operibus cap. 14. Lib. de gratia & lib. arb. cap. 7. In præfat. Pſal. 31.

Cyril. li. 10. in Ioan. c. 18. Proſper li. 1. de vita contempl. c. 19. Fulgent. lib. 2. de pec. merit. c. 1. Rom. 1.

QVARE Chriſtus Decalogi obligationem non ſuſtulit, quin potius illius adimpletionem maxime ad Chriſtianos pertinere demonſtrauit, quibus dilectionis præceptum tam ſedulo inculcauit, in quo totius Decalogi obſeruatio continetur: *Plenitudo enim legis eſt dilectio.* Quod Apoſtolus inſinuans ait: *Legem ergo deſtruimus per fidem? abſit; ſed legem ſtatuimus.* Ideo enim Deus Filius ſuum miſit in mundum, vt iuſtificatio legis impleretur in nobis, per Spiritum Sanctum diffuſum in cordibus noſtris. Dei enim iudicium non erit ſolum de fide cuiuſque, verum etiam de operibus. *Referet* enim *vnuſquiſque prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Et damnabuntur multi non propter fidei defectum, ſed operum; quibus iudex dicet: *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare, &c.* Quare B. Auguſtini verbis concludo: *In illis decem præceptis, excepta Sabbati obſeruatione, dicatur mihi, quid non ſit obſeruandum Chriſtiano?* Et conſonans Leo ſcribit, præcepta ad morum regulas pertinentia, nulla eſſe commutatione variata, ſaluat ergo fides non ſterilis & mortua: ſed per dilectionem operans, viua, fœcunda operum.

Matth. 25. Aug. lib. de ſpir. & lit. cap. 14.

Lib. 10. cont. Fauſt. c. 2. Tract. 3. in Ioan. In Pſal. 73. Leo ſerm. 14. de Paſſ. & 6. de ieiun. 10. menſis.

CAP. XVII.

An lex Decalogi ab homine impleri poſſit?

Lex gratia adiuta facile ſeruatur.

Matth. 11. 1. epiſt. c. 5

PRÆCEPTA Dei non ſolum obſeruatione poſſibilia, ſed etiam facilia per vires gratia Chriſti adiutas Dominus atteſtatur: *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Et Ioannes: *Mandata eius grauia non ſunt.* Perfecta enim charitas foras mittit timorem, fa-

faciſque præcepti ſarcinam leuem; non ſolum non prementem onere ponderum, verum & ſubleuantem vice pennarum. Quid enim facilius, quam Deum amantiſſimum Patrem, ſuamque in fratribus carnem diligere; At qui Deum & proximum diligit, legem impleuit. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat*, ait Apoſtolus. *In via mandatorum tuorum cucurri* (ait Dauid) *cum dilataſti cor meum*, diffuſione ſcilicet charitatis. Iuxta Ezechielis vaticinium: *Spiritum meum ponam in medio veſtri: & faciam, vt in præceptis meis ambuletis. Qui diligit me, ſermonem meum ſeruabit*, ait Dominus. Et rurſus: *Vos amici mei eritis, ſi feceritis, quæ ego præcipio vobis.* Quod ſi Dei præcepta obſeruare non poſſemus, nec amici Chriſti eſſe valeremus: at ſcriptura docet, multos Deo amicos fuiſſe, iuſtos, & perfectos. *Noe vir iuſtus fuit, atque perfectus.* Abraham, *Eſto perfectus*, Matth. 5. *Eſtote perfecti.* Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe.* Philip. 3. *Quicunque perfecti eſtis* 1. Ioan. 5. *Qui ſeruat verbum eius, vere in hoc charitas Dei perfecta eſt.* Et Dauid de ſeipſo: *In toto corde meo exquiſiui te.* Ac ne id falſo iactaſſe putaretur, Deus ei teſtimonium perhibet: *Non fuiſti ſicut ſeruus meus Dauid, qui cuſtodiuit mandata mea, & ſecutus eſt me in toto corde ſuo, faciens quod placitum eſſet in conſpectu meo.* De Ioſue ait Scriptura: *Non præteriit de vniuerſis mandatis, nec vnum quidem verbum, quod iuſſerat Dominus Moyſi.* De Aſa legitur: *In tota voluntate ſua quæſiuit Dominum.* De Ioſia, *Reuerſus eſt ad Deum in omni corde ſuo: in tota anima ſua, & in vniuerſa virtute ſua.* De Apoſtolis Chriſtus: *Sermonem tuum ſeruauerunt.* Eoſdem vocat *amicos.*

Ioan. 14. Gal. 5. Rom. 13. Pſal. 118. Philipp. 4. Ezech. 36. Ioan. 14. 15. Gen. 6. Gen. 17. Pſal. 118. Lib. 3. Reg. c. 14. 15. Act. 13. Ioſue c. 11. 2. Paralipom. 15. Lib. 4. Reg. cap. 23. Ioan. 17. Ioan. 15. Luc. 12.

NE quis vero arbitraretur, Sanctos propter inchoatam quandam obedientiam, dici legem obſeruaſſe, addit Ezechias (Iſa. 38.) ſe in veritate, & in corde perfecto coram Deo ambulaſſe. Et Apoſtolus: *Ego ipſe ſeruio mente legi Dei*, ſignificans, legem homini dari, non carni, aut ſenſui, vel parti, in qua proprij nominis peccatum abſque voluntatis conſenſu reperiri nequit. Vnde Concil. Trident. *Si quis dixerit, Dei præcepta homini etiam iuſtificato, & ſub gratia conſtituto, eſſe ad obſeruandum impoſſibilia, anathema ſit.* Concilium Arauſicanum 2. can. vltimo: *Hoc ſecundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per Baptiſmum gratia, omnes baptizati Chriſto auxiliante & cooperante, quæ ad ſalutem pertinent, poſſint & debeant, ſi fideliter laborare voluerint, implere.* Hieronym. *Deus poſſibilia præcepit.* Et in cap. 5. Matth. *Chriſtus non impoſſibilia præcepit, ſed perfecta, quæ fecit Dauid.* Aug. *Deus impoſſibilia non iubet, ſed iubendo admonet & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis.* Quæ verba Concilium Tridentinum ſua fecit: Seſſ. 6. cap. 11. & cap, 69. *Eo ipſo, quo firmiſſime creditur, Deum iuſtum & bonum impoſſibilia non poſſe præcipere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus: omnia quippe facilia ſunt charitati, cui vni ſarcina Chriſti leuis eſt.*

Rom. 7. Seſſ. 6. can. 18. Præcepta Dei ſunt obſeruatu poſſibilia. Hieron. lib. 3. cont. Pelag. Aug. lib. de nat. & grat. c. 43. & 69. Lib. de grat. & lib. arbit. cap. 16. Libr. 2. de pec. merit. c. 3 & 6. In Pſal. 56.

IDIPSVM Ratio conuincit. Nam

Deus impoſſibilia non præcipit.

Aug. lib. 10. conf. cap. 29. 31. & 37. de bono perſeu. c. 20. Lib. 3. ad Bon. factum cap. 7.

ſtultum & crudele foret, ab amico exigere, quod ei penitus eſt impoſſibile. Cur denique oraremus: *Fiat voluntas tua?* & *da quod iubes, & iube quod vis.* Vnde Leo ſerm. 16. De paſſ. Domini, *Iuſte inſtat præcepto, qui præcurrit auxilio. Ideo enim dat præceptum, vt excitet deſiderium, & præſtet auxilium.* Serm. 5. de Quadrageſima diſputat quidem Aug. vtrum omnia Dei mandata obſeruari poſſint: & vtrum homo ſine omni peccato viuere queat? ſed clare affirmantem partem reſoluit: *Dubitare non poſſum, ait, nec Deum impoſſibile homini præcepiſſe, nec Deo ad opitulandum, quo fiat quod iubet, impoſſibile aliquid eſſe: ac per hoc poteſt homo, ſi velit, eſſe ſine peccato, adiutus à Deo.*

Homo ſine peccato viuere Dei gratia concurrente, poteſt.

Lib. 2. de peccat. mer. c. 6. & 14.

Aliud eſt viuere ſine peccato, aliud poſſe viuere ſine peccato.

Si autem quæratur, vtrum aliquis viuat ſine omni peccato, etiam veniali? Reſpondet Auguſt. (lib. 2. de peccat. merit. cap. 7. 14. & 20. & libr. de nat. & gratia cap. 34.) (*Excepto Chriſto, eiuſque beatiſſima matre Maria, nullum adultum, qui diu vixerit, omni peccato veniali caruiſſe.* Et quærenti, cur homo cum poſſit, vitam abſque peccato non ducat? reſpondet, *quia non vult.* Si rurſus quæratur, cur nolit? reſpondet: *Nolunt homines facere, quod iuſtum eſt, ſiue quia latet, an iuſtum, ſiue quia non delectat.* Ignorantia ergo & infirmitas, vitia ſunt, quæ voluntatem impediunt, ne moueatur ad faciendum opus bonum, vel ne à malo abſtineat. Vnde lib. *de perfect. iuſtit.* cap. 16. ſcribit, non eſſe quæſtionem, an homo peccata omnia vitare poſſit? ſed an vitet? quando? per quem? Cum autem omnia mandata imputari facta dicit, quando quidquid non fit, ignoſcitur, inſinuare tantum vult, hominem, etiamſi aliquando labatur, certam ſalutis ſpem concipere poſſe, ideoque nulli deſperandum eſſe.

Lib. 2. de peccat. merit. cap.

Ignorantia & infirmitas fontes ſunt peccatorum.

Lib. 2. contr. ... tr. 4. 19. Lib. 3. cont. 2. Epiſt. Pelagian. 7.

CAP. XVIII.

Quos fructus obſeruatio legis pariat?

CONTRA Sectarios aſſerentes, legis obedientiam, ſeu bona opera, fructus ſolum, ſignaque adeptæ iuſtificationis eſſe, non etiam ipſius augendæ cauſam, neque ſalutis æternæ merita, cauſas, & conditiones in promiſſione contentas; iam ſuperius oſtendimus, obſeruationem mandatorum Dei, operaque bona homini adulto eſſe in re, aut voto neceſſaria, non ſolum ratione præſentiæ, ſed etiam ratione efficientiæ, quia vere ſalutem operentur. Iuxta luculentiſſima Apoſtoli verba: *Salutem veſtram operamini. Salutem ſtabilem operatur. Aeternum gloriæ pondus operatur in nobis. Ore confeſſio fit ad ſalutem. Factor operis, beatus in facto ſuo erit. Iuſtificatur homo ex operibus, & non ex fide tantum.* Quamuis enim ſupremus omnium Dominus, tam creationis, quam redemptionis iure, ab homine potuiſſet exigere, vt abſque vlla ſpe præmij ſuæ maieſtati ſeruiret, legeſque ac mandata obſeruaret; attamen voluit gloriam ſuam cum vtilitate noſtra coniungere, multipliceſque benedictiones, cum tem-

Supra c. 16.

Obedientia legis, eſt vitæ æternæ meritoria.

Philip. 2. 2. Cor 7. 2. Cor 4. Rom. 10. Iac. 1. & 2.

Digitized by Google

temporales, tum ſpirituales, ingentiaque præmia, tam in hac, quam in futura vita ſuarum legum obſeruatoribus proponere. *In cuſtodiendis illis* (ait regius vates) *retributio multa.* Benedictiones & maledictiones recenſet Moyſes Deuter. 27. & ſequentibus capitibus: & Chriſtus mercedem copioſam in cælis repromittit, & menſuram bonam, confertam, coagitatam, & ſupereffluentem, facientibus voluntatem Patris. Cum enim homo ſit liberi arbitrij, poſſitque ad bonum vel malum flecti, propoſuit ei Deus legem; cui ſi obtemperaret, beatus; ſi præuaricaretur, miſer fieret. Cumque res vniuerſæ inanimatæ legem ſibi à Deo conſtitutam promptiſſime obſeruent, (vt patet in Solis, Lunæ, Siderumque reuolutione: Vere, Æſtate, Autumno, Hieme, ciconiarum receſſu & acceſſu, aliarumque rerum ordinatiſſima perſeuerantia;) quanto æquius eſt, hominem ratione præditum, ſui Conditoris legem ſeruare, cuius vt punienda tranſgreſſio, ita remuneranda ſit obedientia. *Oportet* enim *omnes nos ante Chriſti tribunal ſiſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Quia enim magis honorificum eſt, aliquid ſuo merito, quam ſola donatione conſequi; ideo Deum à ſuis filiis vitam æternam duplici titulo acquiri voluit; puta, hæreditatis, & mercedis. Promittitur enim vita æterna laborantibus, ſub pacto & conditione operis, quod eſt mercedis proprium:

Pſal. 18.
Deut 27. & ſequentibus.
Matth. 5.
Deus vitam æternam duplici titulo proponit: hæreditatis, & mercedis.
Matth. 19.
1 Cor. 9.
In quo cõſi-

& non niſi filiis, quod hæreditatis eſt. Vtrumque ſcriptura frequenter inculcat: *Si filij, & hæredes. Si filius, & hæres. Regenerauit nos in ſpem viuam, in hæreditatem incorruptibilem, conſeruatam in cælis. Elegit hæredes regni, quod repromiſit Deus diligentibus ſe. Gaudete, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Voca operarios, & redde illis mercedem.* Imo tradit ſcriptura, præmium in futura vita vnicuique reddendum ſecundum proportionem operum & laboris: *Reddes vnicuique ſecundum opera ſua.* Quod repetitur Matth. 16. Lucæ 6. ad Roman. 2. 1. Corinth. 3. 2. Corinth. 5. Galat. 5. Apoc. vlt. Et quidem poni rationem meriti in bonis operibus, perſpicuum eſt ex illis Chriſti verbis: *Poſſidete regnum. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare.* Galat. 6. *Quæ ſeminauerit homo, hæc & metet.* 2. Tim. 4 *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui. In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iuſtus iudex.* Ad Hebr. 6. *Non eſt iniuſtus, vt obliuiſcatur operis veſtri.* Qui enim dixit: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*, nos de præmio ſecuros reddidit. Certa ergo fide credendum eſt, nos obſeruatione mandatorum Dei, coronam gloriæ promereri.

Stat ratio mercedis.
Rom. 8.
Galat. 4.
1 Petri 1.
Iac. 2.
Matth. 5.
Matth. 20.
Pſal. 61.
Bona opera vere merentur.

PRÆTEREA per opera bona in hac vita fiduciam, ſpemque firmam concipimus, vocationemque noſtram, electionemque certam facimus. *Si enim cor noſtrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad Deum.* Vnde Cyprianus ſermon. de Eleemoſyna:

2. Petri 1.

Digitized by Google

1. Ioan. 3. moſyna: *Salutaris operatio, ſolatium grande credentium, ſecuritatis noſtræ ſalubre præſidium, munimentum ſpei, medela peccati.* Chryſoſt. *Sicut oleum lumen lucernæ, ita & bona opera excitant fidem cordis, & dant confidentiam animæ.* Ambroſius in 17. cap. Lucæ: *Ex fide charitas, ex charitate ſpes, rurſuſque in ſe ſancto circuitu reuoluuntur.* Et in cap. 3. poſt. ad Corinth. *Opus eſt, vt in nobis creſcat fiducia, bonis operibus comparata.* Auguſtin. in Pſalm. 31. *Vt quis ſperet regnum, habeat bonam conſcientiam, credat & operetur.* Serm. 16. de verb. Apoſtoli: *Quæ ſpes, niſi de aliqua conſcientiæ bonitate?* Hinc ſancti nonnunquam ad fiduciam in ſeipſis excitandam, obſeruationem mandatorum Dei allegare ſolent, vt Nehemias, Dauid: *Retribuet mihi Dominus ſecundum iuſtitiam meam:* Ezechias: *Memento, quomodo ambulauerim coram te:* Heſter: *Tu ſcis neceſſitatem meam.* Denique Apoſtolus: *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui: in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, &c.* Sic Hilarion teſte Hieronymo: *Egredere anima mea. Quid times? 70 annis prope ſeruiſti Chriſto, & mortem times?* Et B. Martinus, teſte Sulpitio, moriturus aſtanti diabolo cum magna fiducia dixit: *Quid hic aſtas, cruenta beſtia? nihil in me funeſtum reperies.* Et nouiſſima S. Franciſci verba fuere: *Educ de cuſtodia animam meam: me exſpectant iuſti, donec retribuas mihi.* Quanquam igitur in Dei miſericordia præcipue ſpes reponenda ſit; ne videatur quis inaniter in ſuis meritis confidere; attamen ſecundario in bonis actionibus ex Chriſti gratia promanantibus confidere licet; vt Ambroſius moriturus hiſce verbis ſignificauit: *Nec ſic vixi, vt me pudeat inter vos viuere; nec mori timeo, quia bonum Dominum habeo:* docens, magis de bono Domino, quam de ſuis meritis confidendum. *Magis* (ait Aug.) *à Deo effluentem miſericordiæ largitatem, quam iudicii ſummum examen exſpectat.* In eandem ſententiam Gregor. *Recta, quæ agimus, ſciendo neſciamus, vt hæc & recta æſtimemus, & minima.* Bernardus: *Felix Eccleſia, cui nec merita ſine præſumptione, nec præſumptio abſque meritis deeſt.* & Epiſt. 42. *Vtile coram Deo, non iuſtitiam prætendere, ſed miſericordiam poſtulare.* Epiſt. 310. *Orate ſaluatorem, vt tempeſtiuum iam exitum non differat, ſed cuſtodiat: curate munire votis calcaneum meum, nudum meritis.* Quare merito Sapiens concludit: *Deum time, & mandata eius obſerua: hoc eſt, omnis homo:* id eſt: Hic ſit omnis hominis ſcopus, maieſtatem Dei non offendere, ac quæ facienda & vitanda mandauit, ſtudioſe præſtare. Nam cuncta Deus in Iudicium vocabit, etiam verbum otioſum, vt recipiat vnuſquiſque, prout geſſit, ſiue bonũ, ſiue malum. Quod vtique merito ad obſeruationem Dei mandatorum acriter exſtimulare vnumquemque deberet.

In opere imperfecto. hom. 15. *Bona opera fiduciam generan.* *Aug. Enchir. c. 117.* *Li. 5. Eſdræ. cap. 5.* *Pſalm. 17.* *Iſa. cap. 28.* *Heſt. c. 14.* *Hieron. in vita Hilarionis.* *Sulpitius in vita S. Martini.* *Bonauentura in vita eiuſdem.* *Paulinus in vita.* *Poſſidonius in vita B. Aug.* *Aug. libr. 1. co. t. Creſconium, cap. 8c.* *Libr. 9. moral. c. 17.* *Bernardus 68. in Cantica.* *Chryſ. homi. 38. ad pop. Antiochen.* *Math. 12. 2. Cor. 5.*

CAP. XIX.

Vtrum intuitu mercedis bene operari fas ſit?

LICERE fideli bene operari propter Dei gloriam, ſimulque propter æternæ vitæ retributionem, ſcriptura *Mercedis intuitu operari licet.*

Pſal.118. ptura manifeſte tradit: *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas propter retributionem.* Matth.6. *Quærite primum regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.* Et Dominus ſuam Matth 4. & 5. prædicationem à promiſſione regni cælorum exorſus eſt: *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Similiter Ioannes Baptiſta ſuam prædicationem orſus eſt, & Apoſtoli; quin & Dominus: Matth.3. Matth.30. Luca 17. *Facite,* ait, *vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Et Eccleſiaſticus: Eccleſ. c.18. *Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari, quoniam merces Dei manet in æternum.* Hebr.11. Et *Moyſes in remunerationem aſpiciens, prætulit improperium Chriſti theſauro Aegyptiorum. Sic currite,* ait Apoſtolus, 1.Cor.9. *vt comprehendatis.* Galat 6. *Bonum facientes non deficiamus: tempore enim ſuo metemus.* Philip.3. *Ad deſtinatum perſequor, ad brauium ſupernæ vocationis.* Ad Coloſſ.3. *Ex animo operamini, ſcientes, quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis.* 1. Petri 1. *Vt reportetis finem fidei veſtræ, ſalutem animarum veſtrarum.* Cyprian. lib. de exhortat. mart. c. vlt. Hæc ſpes inuictos Martyres reddidit, Virgines, & Cõfeſſores animauit. Aug. in Pſal.120. *Bonum opus propter vitam æternam fac, & ſecurus facies.* ait Auguſtinus; *hoc enim Deus mandauit.* Amor mercenarius primo loco mercedem quærit. Non enim charitas mercenaria eſt, quæ primo loco Deum, eiuſque gloriam quærit; mercedem vero non niſi vt finem ſecundarium, quo homines beati effecti, Deum tanto ardentius ſecuriuſq; diligant. Sed mercenaria, ſeruilis, & ſordida eſt affectio, qua merces ipſo vilior opere quæritur, vt faciunt, qui propter temporalia lucra præcipue Deo ſeruiunt; vel Spiritualia, Eccleſiaſticaue munia obeunt. Amor enim temporalis mercedis, Dei amorem impedit; à Deo reuocat, terrenis rebus animum implicat. Amor vero mercedis æternæ (quæ in Dei viſione cõſiſtit,) Deo vnit, à rebus terrenis animũ auellit, à prauis cupiditatibus expurgat, ad mandatorum Dei ſollicitam obſeruationem excitat, & ad Deum ardẽtiſſime appetendum impellit. Quare dum Eccleſiaſtici ſcriptores mercenarium amorem deteſtantur, de amore commodorum temporalium, quæ primo loco quæruntur, agunt; vt patet ex Ambroſio in 15. cap. Lucæ, & aliis. Ambr.lib. 7 in Lucam. In quem ſenſum Bernardus ait, *Amans Deum, aliud præter Deum præmium nõ requirit,* Iero. in c. 6. Iſa. Similiter D. Thomas, *Deum amore amicitiæ diligi* tradit, Aug tract. 46 in Ioan. hoc eſt, potiſſimum & primarie propter ipſum; quanquam ſecundario Greg. homil.14. in Euan. mercedem ab ipſo exſpectare liceat. Bernard.lib. de dilig. Deo 2.2.q. 19 art.4. ad 3. Ille autem amore concupiſcentiæ diligere cenſetur, qui aliud propter ſeipſum primarie amat; cuiuſmodi amor mercenarius eſt, nec cum vera charitate conſiſtit.

CAP. XX.

De Præceptorum Decalogi numero & diſtinctione.

Decem præcepta quomodo diſtincta? EX Scripturis certum eſt, decem præcepta fuiſſe à Deo data, & in duabus tabulis lapideis digito Dei Exodi 31. Deut.9. & 10. conſcripta: ceterum quomodo illa diſtincta fuerint, quotque in prima,

LIII & quot

& quot in ſecunda deſcripta exſtiterint, non eſt expreſſum. Vnde plures Doctorum ſententiæ hac de re obortæ ſunt, quas ad tres reducemus. Prima eſt Hebræorum, opinantium, in prima tabula fuiſſe quinque præcepta, ad Deum pertinentia: & in ſecunda ſimiliter quinque ad homines. PRIMVM autem eſſe volunt: *Non habebis Deos alienos coram me.* SECVNDVM, *Non facies tibi ſculptile.* TERTIVM, *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum.* QVARTVM, *Memento vt diem Sabbati ſanctifices.* QVINTVM, *Honora patrem* &c. In ſecunda vero tabula conſtituunt: *Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.* Et duo vltima in vnum contrahũt. Quam opinionem (quoad præceptorum diſtinctionem) ſequitur Origenes, & Author *lib. quæſtionum vet. & noui Teſtamenti*: Saluo, quod Origenes in prima tabula quatuor; in ſecunda vero ſex præcepta fuiſſe arbitretur.

Ioſephus lib. 3. antiq. c. 6. & 8. Philo lib. de decal ante medium.

Origen. homil. 8. in Exodum. Author quæſtio. vet. & noui Teſtamenti apud. Aug. q. 7.

SECVNDA opinio eſt Heſychii in 26. cap. Leuitici, ponentis IV. præcepta ad Deum pertinentia, & VI. ſpectantia proximum: videlicet I. *Honora patrem & matrem.* II. *Non occides.* III. *Non mœchaberis.* IV. *Non furtum facies.* V. *Non falſum teſtimonium dices.* VI. *Non concupiſces.* Sed I. conſtituit primæ tabulæ præceptum: *Ego ſum Dominus Deus tuus.* II. *Non habebis Deos alienos coram me.* III. *Non facies tibi ſculptile.* IV. *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum.* Præceptum vero de ſanctificatione Sabbati, tanquam ceremoniale à Decalogo ſecludit, in quo à S. Thoma, aliiſque merito reiicitur.

1 2 q. 100. art 4.

TERTIA vero ſententia eſt Clementis Alexandrini, Auguſtini, Magiſtri ſententiarum, S. Thomæ, ceterorumque Scholaſticorum Doctorum. Docet hæc opinio, in prima tabula tantum fuiſſe deſcripta tria præcepta, quæ homines in Deum dirigant: in ſecunda vero tabula, ſeptem, quæ hominis officium erga proximum contineant. I. autem primæ tabulæ mandatum conſtituit: *Non habebis Deos alienos &c.* II. *Non aſſumes nomen &c.* III. *Memento vt diem Sabbati ſanctifices.* Reliqua in ſecunda tabula ponit, nouumque præceptum ſtatuit: *Non concupiſces vxorem proximi tui.* Decimum vero: *Non concupiſces domum, non agrum, non ſeruum, & vniuerſa, quæ illius ſunt*; quia non minus differunt cõcupiſcentiæ vxoris alienæ, quam adulterium & furtum. Quam ſententiam non parum confirmat editio LXX. interpretum, in qua verbum: *Non concupiſces*, bis repetitur. Iuxta hanc diſtinctionem prima tabula nobis Trinitatem commendat, tribus præceptis: ſiquidem in Patre vnitas, in Filio veritas; in Spiritu Sancto ſanctitas elucet.

Li 6. ſtrom. Aug. q. 7. in Exodũ. Lib. de decem chordis, cap. 5. 6. Epiſt. 119. cap. 11. Concione 1. in Pſal. 32. Magiſter lib. 3 diſt. 37.

In prima tabula tria præcepta Deum concernentia ſunt.

In ſecunda tabula ſeptem præcepta dilectionem proximi dirigentia continentur.

PRÆTEREA in duobus præceptis vniuerſa Decalogi implicite cõtinentur, videlicet: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*: & *diliges proximum, ſicut teipſum. In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet, & Prophetæ.* Conueniens proinde fuit, vt in prima tabula illa tantum præcepta ſcriberen-

Matth. 22. Luc. 10.

Digitized by Google

berentur, quæ hominis in Deum amorem diſponerent: in ſecunda vero, quæ hominis officium erga ſuum proximum dirigunt. Deo autem tãquam Regi & Domino tria debemus; ſcilicet fidelitatem, reuerentiã, & famulatum. Porro ad fidelitatem pertinet, vt ſeruus honorem principatus ac Domini ſui alteri non deferat, nec cum eius inimicis ſocietatem vllam ineat, quod primo præcepto cauetur. Reuerentia vero poſtulat, vt nihil iniurioſum in Dominum committatur, quod ſecundo præcepto vetatur. Denique famulatus ratio exigit, vt ſeruus in compenſationem acceptorum beneficiorum obſequium Domini exhibeat, quo ſpectat tertium præceptum de ſanctificatione Sabbati, in memoriam beneficii creationis, redemptoris, & aliorum.

Deo fidelitas, reuerẽtia & famulatus debentur.

DILECTIO autem proximi requirit (quæ in ſecunda tabula continetur) vt quibus ſpeciatim obſtricti ſumus, iis debitum reddamus; in quo verſatur præceptum de honorandis parentibus: deinde, vt nulli proximo nocumentum inferamus, neque opere, neque ore, neque corde. Opere quidem nocemus proximo, vel in eius perſona (quod vetatur præcepto: *non occides*) vel in perſona ei, quod prolis generationẽ coniuncta: quod prohibetur illis verbis: *Non mœchaberis*: vel in bonis & poſſeſſionibus, quod illis: *Non furtum facies.* Nocumentum autem oris coercetur præcepto: *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium*: ac poſtremo cordis nocumentum remouetur vltimis duobus præceptis: *Ne concupiſces &c.*

NE quis vero admiretur, cur potius vetita ſit vxoris alienæ vel rei cõcupiſcentia, quam homicidii aut mendaciorum, conſideret, voluptatem & diuitias ſpeciem per ſe boni delectabilis & vtilis habere, ideoque homines ad hæc appetenda pronos, expreſſo præcepto inſtruendos fuiſſe: ſed homicidium & mendacium per ſe nihil expetendum continere, cum contraria potius naturaliter diligantur, puta ſimilis ac eiuſdem naturæ conſors, & veritas.

CAP. XXI.

Vtrum Decalogus ex charitate impleri debeat?

NVLLVM opus Deo gratum, æternæque vitæ meritorium eſt, niſi ex charitatis radice prodeat; ideoque, vt obſeruatio mandatorum huiuſmodi ſit, ex charitate præcepta implenda ſunt. Ceterum vt ſolum euitetur præcepti tranſgreſſio, non eſt opus, ex charitate pręceptum obſeruari. Nam legiſlator duo intendit, ſcilicet medium, & finem. De medio ſeu de actu virtutis præceptum dat, finem vero intendit, ſed non præcipit: finis autem præcepti, eſt charitas.

Præcepta quoad ſubſtantiam ſine charitate ſeruantur.

Præceptum de medio datur.

SCIENDVM tamen eſt, modum charitatis ſpeciali præcepto de diligendo ex toto corde Deo iuberi, quatenus reſpectu gloriæ, medii rationem obtinet charitas: ſed quia duorum

Finis intenditur, non præcipitur.

rum ceterorum præceptorum non medij, ſed finis conditionem retinet, modus eius in alijs præceptis nō includitur. Ideoque ex vi ſolius præcepti: *Honora patrem*, non obligatur ad honorandum ex charitate: ſed vi tamen alterius tenetur, ſcilicet: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c.* Quia vero ad obtinendam ſalutem, omnium præceptorum obſeruatio neceſſaria eſt (iuxta illud; *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*) ideo recte veteres dicunt, non eſſe fructū boni operis, qui non procedit ex radice charitatis: & mandatum Dei, ſi ex timore fiat, non amore iuſtitiæ, nō adimpleri, nec fieri quemadmodum oportet; quia videlicet hominem neceſſe eſt bene agere, non ſolum amore recti officij, ſed etiam amore Dei, vt præmium & laudem ab eo conſequatur æternæ vitæ.

S. Thom. 1. 2. q. 100. ar. 10. ad 2.

Aug. lib. 1. de doct. Christi. cap. 22. Enchir. c. 121 Lib. 19. de ciuit. c. 25. Lib. 4. cont. Iulian. c. 3.

CAP. XXII.

Vtrum præcepta Decalogi diſpenſabilia ſint?

PRÆCEPTA Decalogi proprie nullam diſpenſationem admittunt, quæ tunc ſolum habet locum, cum in aliquo caſu verba legis cum intentione Legiſlatoris pugnant, quod in Decalogi præceptis accidere nequit, quæ ipſam Legiſlatoris intētionem, ordinemque iuſtitiæ immutabilem (quo bonum commune ſeruatur, in quod Legiſlatoris intentio ſemper fertur) contineant. Præcepta quidem primæ tabulæ ordinem iuſtitiæ ad bonum commune & finale, quod Deus eſt; præcepta vero ſecundæ tabulæ ordinem iuſtitiæ inter homines obſeruandæ, vt cuique debitum reddatur, nec vlli noceatur.

S. Thom. 1. 2. q. 100. art. 8.

An præcepta Decalogi omnino ſint indiſpenſabilia.

AN tamen omnia Decalogi præcepta ita abſolute diuina æternaque ratione firmata ſint, vt nulla ex cauſa poſſint ab ipſo Deo immutari, dubitationem habet. Nam licet D. Thomas omnia, etiam Deo indiſpenſabilia ſentiat; attamen D. Bernardus præcepta ſecundæ tabulæ Deo eſſe diſpenſabilia ſcribit, ac exemplis cōprobat, Deum quando voluit diſpēſaſſe in tribus præceptis, v. vi. & vii. quem ſequutus Scotus, alijque nonnulli præcepta ſecundæ tabulæ conſona quidem iuri naturę conſitentur, ſed in eis tamen Dominum Deum poſſe diſpenſare ſuſtinent, negantes, eſſe concluſiones ex naturæ iure neceſſario deductas. Imo vero addunt, in præceptis ſecundæ tabulæ non præcipi bonitatem, neceſſario ad vltimum finem conuertentem: neque prohiberi malitiam, neceſſario ab vltimo fine auertentem. Quis enim negare audeat, Deum poſſe vſum communem feminarum (quod faciunt Anabaptiſtæ) concedere? ſane cui hoc faciendo iniuriam inferret? nonne ad omnia, quæ extra ipſum ſunt, Deus liber eſt?

Lib. de præcepto & diſpenſ.

Exodi 3. Oſee 1. Iudicum. 16.

CAP. XXIII.

De primo Decalogi præcepto.

PRIMO Decalogi præcepto, Religio vera ſtatuitur, & falſa prohibetur. Vni enim ſoli vero Deo latriæ

Religionis præceptum.

Digitized by Google

triæ cultum exhiberi iubet: quem vt agnoſcamus, & vt agnitum Legiſlatorem amplius reuereamur, eiuſque mandatis promptius obediamus; à ſui notitia, ſuæque maieſtatis inſinuatione Deus Legem ſuam exorditur. *Loquutus eſt autem Dominus cunctos ſermones hos*, ait Scriptura, ſed per Angelum, (Act.7. ad Galat.3.) qui Deũ repræſentabat, (Auguſt. lib. 2. de Trinit.c.13.) & cui verba quæ loqueretur inſpirabat, Gregor. *in præfatione lib.Mor.* cap. 2. Exod. 20.

ET antequam ſua mandata proponeret, admonere voluit, quis, quantus, quam potens eſſet, quo Iure ac titulo hominibus leges ferret; quemadmodum Principes initio legum nomen ſuum, titulumque Dominij explicare ſolent: *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo ſeruitutis.* Hoc exordium non eſt pars primi præcepti, (vt Ioſephus & Philo volunt) ſed eſt quædã præfatio, Legiſlatoris authoritatem commendans.

QVATVOR vero iuſti dominij cauſæ proponuntur. PRIMA illis verbis: *Ego ſum Dominus*: Hebraice, IEHOVA; ſignificans fontem eſſendi, à quo cuncta in eſſe, viuere ac moueri pendeant, cuique omnia creationis iure ſubiecta ſint, à quibus proinde vt ſeruis obedientiam exigere poſſit.

SECVNDA exprimitur verbo: *Deus*, Hebraice ELOHIM; quod eſt iudicis & gubernatoris: vt intelligamus, nos legiſlatorem habere, qui natura ſit creator, ſimulque iudex, conſeruator, ac gubernator, cuius præcepta nemo impune contempſerit.

TERTIA explicatur verbo, *tuus*. Licet enim Deus omnium ſit ratione creationis, & Iudex ratione gubernationis; attamen peculiari pacto Deus erat Iſraelitarum, ſicut nunc eſt fidelium, qui per Baptiſmum in filios Dei ſunt adoptati, Chriſto deſponſati, incorporati, ſpecialique promiſſione ipſius cultui obſtricti. Gen. 17.

QVARTA ibi redditur: *Qui eduxi te de terra Ægypti, de domo ſeruitutis*, vt ſcilicet deinceps mihi ſeruires. Cumque hæc liberatio adumbrauerit Chriſtianorum liberationem à Diaboli, Peccati & Mortis captiuitate, per Chriſtum impleta; multo magis Chriſtianos, quam Iudæos ad parendum Dei legibus incitare debet.

OBSERVANDVM hic, quod Deus per opera viſibilia homines ad ſe agnoſcendum inducat. Ab initio enim à Creatione ſe nominauit: *Deus, qui creauit cælum & terram*: poſtea vero: *Deus Abraham, Iſaac, & Iacob* dici voluit. Poſt liberationem vero Iſraelitarum ex terra Ægypti, ab eo beneficio nominatus eſt. At poſt miſſum Filium in mundum, ad redimendum genus humanum, vocatur *Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, redemptoris mundi*: quod ita euenturum, Hieremias & Iſaias prædixerunt: *Deus omnis terra vocabitur*, id eſt, Eccleſiæ Catholicæ, per vniuerſum orbem terræ diffuſæ. Cunctos enim Dei filios in vnum ouile, in vnam fidem, pietatemque Chriſtus aggregauit. Gen. 14. Exodi 3. Ierem. 23. Iſaia 54. Ioan. 10.

Expoſitio primi præcepti. NON *habebis Deos alienos coram me.* Septuaginta, *alios.* Interpres Chaldæus: *Non erit tibi Deus alius præter me.* Senſus eſt: *Me pro Deo habebis, & nullum alium:* me, vnum ſolum Deum, in perſonis quidem trinum, ſed in natura vnicum agnoſces, adorabis, coles, ſuper omnia diliges, timebis; fide, ſpe, charitate, cultuque latriæ honorabis. Sub negatione enim affirmatiuam intelligi, docet Moyſes, & *Deut. 6. & 10. Matth. 4.* Chriſtus ipſe: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Vbi partim iubendi, partim prohibendi vim habere iſtud mandatum, demonſtrat, ac ſententiam hanc includere: *Me latria tanquam verum Deum, & nullum alium pari cultu honorabis.* Eſt enim Latria, ſeruitus Deo propria, qua ſummum eius dominium, noſque & omnia noſtra ab ipſo eſſe ac pendere agnoſcimus; quam corde per fidem, ſpem, & charitatem exhibemus, corpore vero per adorationem, genuflexionem, pectoris tunſionem, laudem Dei vocalem, templorum erectionem, per ſacrificia, vota, iuramenta, ieiunia, alioſque huiuſmodi ritus.

DATVR autem iſtud præceptum *1. Tim. 1.* negatiue, vt ſignificetur, quod *lex non ſit iuſto poſita, ſed iniuſtis*; & quoniam ſe latius extendit negatiuum, quam affirmatiuum præceptum: vetat enim cum vero Deo alios coli; vt fecere *4. Reg. 17.* Samaritani, quod non facit affirmatiuum: *Deum cole.* Ideo à Romanis *Aug. li. 1. de conſenſ. Euang. cap. 12. 14 & 18.* Deum Iſraëlitarum non fuiſſe cultũ, tradit Auguſtinus, quia reliquorum Deorum ſacra reijcere debuiſſent, quibus tamen etiam adiuuari ſuum imperium putabant. Denique congruenter DEVS primum contraria charitati exſtirpat, vt illis reſectis charitas Dei ſuccedat.

OBSERVANDVM autem hic eſt, *Vnus eſt Deus natura, nuncupatione plures.* vnicum eſſe Deum natura; nuncupatione vero & nominis participatione, etiam ſublimes perſonas, Deos dici, propter aliquam diuinæ perfectionis & eminentiæ communionem. Sic dictum eſt Moyſi: *Conſtitui te Deum Pharaonis.* *Exodi 7.* Et, *Ego dixi, Dij eſtis.* *Pſalm. 81.* Et, *Sunt dij multi.* *1. Cor. 8.* Et: *Si illos dixit Deos, ad quos Dei ſermo factus eſt, &c.* *Ioan. 10.* Sed hi quia non aliunde, quam à Deo vero accepta poteſtate diuinum quid in terra exercent, non ſunt alieni à Deo cœli, ſed eius miniſtri & vicarij: ſicut Reges & Domini terrarum non ſunt contrarij, ſed ab illo, & per illum, qui eſt *Rex regum, & Dominus dominantium.* Etſi enim ſunt, qui dicantur dii, ſiue in cœlo, ſiue in terra; *Nobis* tamen (ait Apoſtolus) *vnus eſt Deus Pater, ex quo omnia, & nos per illum. Scimus, quia nullus eſt Deus, niſi vnus:* *1. Cor. 8.* docens, Deum non eſſe in turbam Deorum diuidendum, vt ſtulto errore Gentiles fecere, Dei nomen & gloriam variis creaturis ingenti *Sap 14.* cæcitate communicantes: I. quidem cælo, ſideribus, elementis, ob commoditates, quas ſe ab eis percipere ſentiebant. II. In Deorum numerum retulere homines, qui genus humanum peculiari beneficio affeciſſent. III. Reges & Principes adulatione vel tyrannide in Deos extulerunt. IV. Nonnulli Poetarum fabu-

las

Digitized by Google

las ſequuti, Deos ex dijs ortos arbitrati ſunt, & malignos ſpiritus ſub nomine hominum defunctorũ coluerunt. V. Alij vires ipſas animæ, hominumque vitia in Deos conſecrarunt, vocantes Priapum, Martem, Venerem. VI. Artium magicarum profeſſores diſcipuli pro diis venerati ſunt, vt de Simone Mago legitur: *Hic eſt virtus Dei magna* Poſtremo non pauci eo dementiæ prolapſi ſunt, vt diuerſa volucrum, quadrupedum, ſerpentium, necnon imagines corruptibilis hominis, vituli, piſcis, ſtatuas, ligna, lapides, imo Idola, id eſt, rei non exſiſtentis, ſed commentitiæ ſimulacra, pro diis habuerint, eis latriæ cultum detulerint, immolando, inuocando, ſalutem ſuam eis commẽdando, dicentes ligno: *Pater meus es*; vitulo, imo ſimilitudini vituli comedentis fœnum: *Hi ſunt dii tui.*

Act. 8.

Baruch. 6. & Ierem. in Epiſt. Sap. 13. & 14. Danielis 5. Bellarm li. 2. de Imaginibus c. 13.

PORRO neque Philoſophi ab eorum ignorantia, qui in multa numina vnum Deum partiti ſunt, receſſerunt. Nam ex eis quidam athei fuere, nullum agnoſcentes Deum: alij multos Deorum ordines fabulati ſunt: alij cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt; ſed accommodantes ſe aliorum errantium moribus, aliud in ſcholis diſſeruerunt, aliud in templis obſeruarunt. Rurſus Gentiles plurium Deorum cultum neceſſarium putarunt: quidam propter huius vitæ commoda; alii propter vitæ futuræ præmia. Diabolus autẽ variorũ Deorũ cultum induxit, ſicut nunc diuerſas pugnanteſque hæreſes excitat, quia perinde ipſi eſt, quomodo erretur, dummodo homines à vera religione abducantur, & in damnatæ ſocietatis conſortium pertrahantur.

Aug. li. 6. de ciuit. cap. 1. lib. 18. c. 51. Theodoret. lib. 3. de cur. græc. affect.

INTER plurium autem Deorum cultores, quidam abſque Imaginibus; alii per ſculptilia & ſimilitudines Deos colendos ſenſerunt. Priorem errorem prima huius præcepti parte Deus excluſit; poſteriorem vero cõſequentibus verbis: *Non facies tibi ſculptile*, id eſt, ſtatuam ex auro, ære aut metallo, vel marmore, ligno, aliaue materia non facies tibi in Deum. *Neque omnem ſimilitudinem*: id eſt, nec vllam aliam imaginem, ſiue pictam: ſiue inciſam in ære aut alio quouis modo: *Quæ eſt in cælo deſuper*: id eſt, ſiderum. Nam gentes aliquæ Solem, Lunam, & Stellas colebant, quas etiam Iudæi aliquando imitati ſunt: *Et quæ in terra deorſum*: id eſt, nullius animalis in terra degentis ſimilitudinẽ tibi in Deum ſtatues: non Iouis, Beli, Veneris, &c. non etiam Vituli, Serpentis, &c. *Nec eorum, quæ ſunt in aquis ſub terra*: id eſt, nec facies ſimilitudinem piſcis, aut alterius cuiuſque animantis in mari vel aquis degentis, tibi in Deum. Nã quidã crocodylos colebant, aliaq; piſcium monſtra. *Nõ adorabis ea*: id eſt, non incuruabis te eis, vt latria colas. *Adorare* ſiquidem eſt, reuerentiam corporis inclinatione præſtare, ſub quo ritu ceteri externi latriæ ſubintelliguntur.

Sculptile in Deum fieri prohibetur.

4. Reg. 17. & 21.

Pſalm. 105.

QVATVOR itaque negationibus primo præcepto contentis, quatuor latriæ actus prohibẽtur. I. *Non habebis*

Deos

Deos alienos; actus internus latrię vetatur creaturæ tribui. II. *Non facies tibi ſculptile*; prohibetur actus externus latriæ, conſiſtens in fabricandis idolis. III. *Non adorabis*, prohibetur omne genus latriæ, conſiſtens in actu externo honoris & reuerentiæ. IV. *Neque coles*, inhibetur omne genus famulatuum diis exhiberi ſolitorum, oblationibus, ſacrificiis, ludis, & ſimilibus, quæ in honorem Idolorum exerceri ſolent. Hæc enim ſeorſim admiſſa peccata ſunt.

NON autem Deus abſolute ſculptilia & imagines fieri prohibuit; alioqui artem ſculpendi, pingendi, dolandi, fundendi ſuſtuliſſet; nec ænei ſerpentis ſimilitudinem, ac Imagines Cherubim fieri iuſſiſſet: ſed vetat, ne quis Gentilium more, ſibi ſtatuam vel quamcumque ſimilitudinem in Deum conſtituat, neue latriæ cultum, ſoli Deo vero debitum, alicui creaturæ tribuat.

Imago non prohibetur.

CAP. XXIV.

Qui in hoc præceptum impingant.

CONTRA hoc primum præceptum peccant, qui primæ veritati non credunt: vt athei, qui Dei prouidentiam negant, Apoſtatæ, Iudæi, Turcæ, Hæretici. Item, qui falſis Prophetis attendunt, hæreticas conciones audiunt, ſuaque pręſentia ſchiſmaticorum animoſitatem roborant, vel dogmata fidei diſcere negligunt, aut fidem verbo aut ſigno negant; ac denique hic ita viuentes, vt Deũ non timeant, nec de vltimo iudicio ſolliciti, poſt mortem nullam aliam ſupereſſe vitam putare videantur.

Pſalm. 13. Ioh. 21. Quibus modis cõtra primum præceptum peccetur.

PECCANT inſuper, qui per obſeruationes ſuperſtitioſas, vel artis Magicæ, aut diuinatoriæ vſum, expreſſe, vel tacite dæmones inuocant, per auguria, ſomnia, vanaſque obſeruationes. Inſtar enim linguę, qua vtitur paciſcens cum dæmone, præſumptio eſt, quod res aliqua vt ſignum valeat, ad occulta ſciendum, aut certum effectum conſequendum, ad quem producendum, nullam vim res illa naturali proprietate, aut Dei vel humana inſtitutione habet. Nam tunc exſpectari cenſetur effectus ab aliqua aſſiſtente ſecreta virtute, meritoque vanæ curioſæque huiuſmodi præſumptionis diabolus ſe ingerere ſolet, vt homines in talibus ſignis confidant, & peſtifera ſocietate dæmoniis iungantur, vt docet Auguſtinus. *Nolo autem*, inquit Apoſtolus, *vos ſocios fieri dæmoniorum.* Quare hic omnis magia, & vanæ obſeruationes vetantur: puta exſpectare ſanitatem per verba certo modo, vel tempore prolata, vel in hac aut illa materia deſcripta confidere, quod gerendo ſuper ſe certa verba vel ſigna nunquã vulnerabitur, proſpere omnia ſucceſſura eſſe. Similiter, quod Reliquiæ geſtatæ in trigono aut rotundo vaſe proderunt, ſecus minime: quod occurſus leporis, vlulatus lupi, mugitus bouis certo malum portendat: quod quidam dies fauſti ſint, alii vero infauſti: item, certis ieiuniis polliceri ſcientiam infuſam; credere muſicã, herbas,

Deut. 18.

Aug. lib. 2. de doct. Chriſti, cap. 20.

Digitized by Google

herbas, lapillos, ſignaue certa per ſe in dæmones operari: ſortibus ad rei occultæ indagationem vti: item ſuperſtitione aquæ feruentis, ferri candentis, prunarum ardentium, ingreſſu fornacis, immerſione aquæ, nocẽtiam vel innocentiam comprobare: maleficium alio maleficio vel incantatione diſſoluere. Nam naturali operatione in contemptum Diaboli maleficium amouere, frangere ac diſſoluere licet: prout & Exorciſmis ab ordinario probatis, aqua benedicta, ſanctorum precibus & reliquijs, ac ſacroſancta oblatione Corporis & Sanguinis Domini contra maleficia vti fas eſt. Pertinent enim iſta ad veræ religionis exercitia.

HIC autem vetatur falſa religio & ſuperſtitio, ad quam in primis ſpectat cultus perniciofus, qui ceremoniis mẽdacibus Deo exhibetur (qualis nunc eſt Iudæorum:) necnon ſuperfluus, qui eiuſmodi ritibus defertur, qui neque ad Dei gloriam, neq; ad ſubiiciendum carnem ſpiritui, vel ſpiritum Deo quidquam conferant; aut quo diuinus cultus creaturæ impenditur, ſiue intentione honorandi, ſiue opem aut qualemcunque directionem aſſequendi.

CAP. XXV.

De cultu & veneratione Sanctorum.

Sancti colendi. Hieronym. cont. Vigilantium.

QVIA poſt veteres hęreticos noſtri ſectarij venerationem Sanctorum Angelorum, beatorumque hominum, huic præcepto aduerſari contendunt, oſtendemus, illos grauiter hic cæcutire. Quod facile aduertet, quiſquis intellexerit, varias eſſe ſpecies cultus ſeu adorationis, ſicut & excellentiæ. Honor enim ſeu cultus, perſonæ ob excellentiam debetur.

Excellentia varia, quibus honor varius correſpondet.

SVNT autem tres excellentiæ ſpecies, huic inſtituto congruæ. I. eſt excellentia diuina & infinita, cui ſummus honos & cultus latriæ, Deo proprius, reſpondet. II. Eſt excellentia creaturæ rationalis, in naturalibus virtutibus, ſcientia, miniſteriis, gradibus, & huiuſmodi conſtituta, cui obſeruantia ciuilis correſpondet, pro excellentiæ varietate diuerſa. Nam alius honor Patri, alius Regi, Magiſtratui, Magiſtro prudenti, aut Philoſopho debetur. III. Excellentia eſt gratiæ & gloriæ, donorumq; ſupernaturalium, in qua primum locum obtinet Chriſti Humanitas propter vnionem ad Verbum: deinde B. Virgo Maria, Chriſti veri Dei Mater. Eatenus enim, *Regina cœli & Domina fidelium* vocatur. Huic excellentiæ, hyperduliæ; ſanctis vero, duliæ cultus aſſignatur. Quemadmodum ergo non vniuoce, ſed per analogiam excellentia Deo & creaturæ tribuitur; ita & reſpondens ei cultus. In quo tres actus notare oportet: ſcilicet intellectus, quo excellentiã apprehendimus; deinde actũ voluntatis, quo nos ei inclinamur, volentes actu interiore aut exteriore quippiam agere, quo excellentiam eius, noſtramq; ſubiectionem proteſtemur; ac denique actum exteriorem, quo veluti ſigno declaramus interiorem animi

Digitized by Google

ſubiectionem, & opinionem excellentiæ conteſtamur: veluti dum caput inclinamus, genua flectimus, dona vel ſacrificia offerimus.

Ex his actibus, primus ab honore ſeparari poteſt, quia poſſum alicuius excellentiam concipere, ſimulque nolle ei ſubiici: ſecundus, eſſentialis eſt honori; tertius, etiam cum irriſione fieri poteſt, ut Iudæi, Chriſto flectentes genua, illuſerunt.

Ex quibus ſpecies cultus ſeu honoris diſtinguere, facile eſt. Nam prima ſpecies, quam *Latriam* vocamus, eſt quædam ſumma voluntatis ſubmiſſio, cum apprehenſione Dei, rerum omnium primi principii, & finis vltimi, adeoq; ſummi boni: qualis adoratio ſoli Deo conuenit. Secũda ſpecies, conſiſtens in ciuili quodam cultu, eſt quædam inclinatio volũtatis, cum apprehenſione cuiuſdam excellentiæ humanæ. Tertia, media eſt inter diuinam & humanam: inclinatio ſcilicet voluntatis cũ apprehenſione excellentiæ plus quã humanæ, minoris vero quam diuinæ. Quantũ ad exteriores honorum actus, omnes (exceptò Sacrificio, & quæ ad illud referũtur, Templis, Altaribus & Sacerdotibus, quæ ſibi ſoli reſeruauit Deus) cultu Dei & creaturæ cõmunes ſunt. Vnde Abraham Deũ adorauit & angelos. Et quia eiſdem vocabulis latinis cultus Dei & creaturæ ſignificatur, hinc Scripturæ eccleſiaſticiq; ſcriptores nomen adorationis & religionis, cultus, honoris, gloriæ, ſeruitutis, nunc attribuunt creaturis, nunc adimunt, prout varie accipiuntur. Deut. 6. ſcriptũ eſt: *Dominũ Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Attamẽ Gen. 27. Iſaac dixit filio Iacob. *Seruiant tibi populi, & adorẽt te filii matris tuæ.* Et Apoſtolus: *Per charitatem, ſeruite inuicem.* 1. Tim. 1. *Soli Deo honor & gloria.* Rom. 2. *Gloria & honor omni operanti bonum.* Imo cum Scriptura vnum eſſe tantum Deum pronunciet, attamen Pſal. 81. legimus. *Ego dixi, dii eſtis:* quam phraſim Chriſtus Ioan. 10. comprobat. Quando igitur Scriptura adorationem, ſeruitutem, & cultum adimit creaturæ, de certo adorationis, ſeruitutis, & cultus genere loquitur, quod ſoli Creatori Deo, Redemptori, atq; beatitudinis largitori debetur. Quod cultus genus nomine *Latriæ* vſu eccleſiaſtico deſigatur, vt notat Aug. & Concil. Nicen. II. in Act. 3. 4. 6. & Damaſcenus oratione 1. & 2. *De Imag.*

Latria in quo conſiſtat.

Ciuilis cultus.

Religioſus cultus.

Gen. 17.
Gen. 18. 23.

Galat. 5.

Iſaia 44.

Aug. quæſt. 61. in Gen. Lib. 10. de ciuit. cap. 1. Li. 20. cont. Fauſtum cap. 21.

Beda in c. 4. Luca.

QVOD autem cultus quidam honorarius & religioſus, minor quidem latria, ſed maior tamẽ ciuili, Angelis & hominibus beatis debeatur, Scriptura conuincit. Abrahã enim pronus in terram angelũ adorauit. Loth Gen. 19. Balaam Num. 22. Ioſue, c. 5. Similiter animã Samuelis Saul adorauit 1. Reg. 28. nec in eo à Scriptura reprehenditur. Abdias vir ſanctus Heliam prophetam adorauit, 3. Reg. 18. Filii prophetarum Helizæũ adorant 4. Reg. 2. Nabuchodonoſor Danielem, vt virum Dei ſpiritu plenum, adorauit: quin & Alexander Magnus Iaddum Pontificem, teſte Ioſepho libr. 11. *Antiquit.* cap 8.

ACCEDIT perpetuus Eccleſiæ vſus, à Chri-

Digitized by Google

à Chriſti tempore vſq; ad nos receptus, qui ex Iacobi Liturgia, Baſilii, & Chryſoſt. necnon ex vetuſtiſſimo Miſſæ canone latino patet: nam ibidem Sancti inuocantur. Et priſcis ſeculis vſitatiſſimam fuiſſe ſanctorum inuocationem, atteſtatur Iuſtinus Apologia II. communem omnium Chriſtianorum ſenſum explicans: *Deum*, inquit, *bonorumq; angelorũ exercitum, & ſpiritum propheticum colimus atque adoramus, verboq; & re veneramur.* Tertullianus libro *de corona militis* feſta in Natalitiis martyrum celebrari ſcribit. Idem aſſerit Cyprianus, epiſt. 5. Eodẽ pertinet, quod tam Ethnici, quam Iudæi, & veteres hæretici, Chriſtianos propter ſanctorum cultum idololatriæ accuſauerint, vt de ethnicis teſtatur Euſebius libr. 8. hiſtor. Eccleſ. cap. 6. Theodoretus lib. 8. *de curatione Græc. affect.* De Iudæis idem Euſebius libr. 8. hiſtor. cap 15. De Iuliano Apoſtata Cyrillus libr. 6. & 10. in Iulianum. De Porphyrio, Eunomio, & Vigilantio, Hieronymus *contra Vigilantium.* De Manichæis Auguſtinus lib. 20. *cont. Fauſtum.* cap. 21.

Gen. 18.

QVIBVS à Catholicæ fidei propugnatoribus reſponſum eſt, quod Chriſtiani nõ pro Deo, aut Diis Martyres colerent, ſed tanquam Dei ſeruos, & amicos venerarentur & diligerẽt: quodque non eis, ſed ſoli Deo ſacrificium offerrent, quanquam honorem illis tribuerent: *Martyres* (ait Cyrillus) *non quidem Deos eſſe factos, ſed omni honore dignos, vt Dei amicos.* Theodoretus: *Nos martyribus nec hoſtias, nec libamina vlla deferimus, ſed vt ſanctos homines, Deique amiciſſimos honoramus.* Damaſcenus lib. 4. *de fide* cap. 16. *Honorare decet ſanctos, vt amicos Chriſti, & filios & hæredes, Iudiciique conſortes.* Auguſtinus Fauſto criminanti, quod Chriſtiani vertiſſent Idola in martyres; RESPONDET, à Chriſtianis Martyres coli, ſed non cultu latriæ, qui Deo proprius eſt. *Plus honoris* (ait epiſt. 42.) *tribui Romæ Petro, quam Romulo.*

Rectè honor ſanctis defertur. *Euſeb. lib. 13. de præpar. Euang.* *Epiph. hær. hæreſi 79.* *Cyril. lib. 6.* *Theodoretus lib. 8.* *curat. Græc. affect.* *Apoc. 3.* *Lib. 20. cont. Fauſt. ca. 21. Epiſt. 44. & 42. Item in Pſa. 96. ſerm. 1. de ſanctis Petro & Paulo.*

QVOD autem Sanctorum honor, Chriſti cultum non diminuat, ſed augeat, Hieronymus aſſerit: *Honoramus*, ait, *ſanctos, vt honor ſeruorum redundet in Dominum.* Baſilius oratione in XL. Martyres: *Honor, quem bonis conſeruis exhibemus, beneuolentiæ erga communem Dominum ſignificationẽ præbet.* Ambroſius ſerm. 6. *Qui honorat martyres, honorat & Chriſtum: qui ſpernit ſanctos, ſpernit & Dominum.* Auguſtinus epiſt. 42. *In Petro quis honoratur, niſi ille defunctus pro nobis?* Bernardus de Aquæductu: *Votis omnibus Mariam veneremur, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam.*

Hieron. in epiſt. ad Riparium.

DENIQVE cum Deus ſanctos honoret, cur homines illis honorem denegabunt? *Qui vicerit* (inquit Deus) *dabo illi ſedere mecum in throno. Ego*, ait Chriſtus, *diſpono vobis regnum meum. Qui honorificauerit me, glorificabo eum. Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum Pater meus. Gloria & honor omni operanti bonum.* Vnde Vates regius exclamat: *Mihi nimis honorificati ſunt amici tui, Deus.* Hinc ſanctos laudibus concelebrat Eccleſiaſticus, & ſimiliter Apoſtolus Paulus: at ſectarii in

Apoc. 3. *Lucæ 12.* *Ioan. 10.* *1 Reg. 2.* *Pſal. 138.* *Eccle. c. 44. & ſequen.* *Hebra. 11.*

Digitized by Google

in Deum impij, in amicos & ſeruos eius ingrati, quibus ęternam felicitatem extorquere nequeunt, honorem ſaltem ac venerationem, quantum fieri poteſt, eripiunt: vt notat Bernardus ſerm. 66. in Cantica.

CAP. XXVI.

Quod ſancti rectè inuocentur.

De inuocatione Sanctor. m. QVIA vero ſectariorum nonnulli ſanctos, veluti iudices à Deo conſtitutos, honorandos quidem confitentur, attamen neutiquam inuocandos eſſe affirmant; ideo, quod poſt mortem nullius pro altero exaudiatur oratio, ſimul &, quia defuncti viuorum preces agnoſcere nequeant; oſtendendum eſt, neq; illicitum eſſe, ſanctos invocare, neque inutile aut ſuperfluum. Ac primo id Scriptura manifeſte cõuincit, Geneſ. 84. vbi Iacob Angelum diſertis verbis inuocat: *Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis.* *Gen. 48.* Et Iob: *Ad aliquem ſanctorum conuertere.* *Iob. c. 5.* Et cap. 33. *Si fuerit angelus, loquens pro eo, vnus de millibus, miſerebitur eius.* Et quod Sancti poſt mortem pro viuis orare poſſint & ſoleant, docet illud Ieremiæ. *Si ſteterint Moyſes & Samuel coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum.* *Hierem. 15.* Et Iudas Machabæus conſpexit Ieremiam & Oniam orantes pro Iudæorum populo. *Lib. 2. Machab. c. 15.* Quem librum Concilium Carthagin. III. inter Scripturas canonicas recenſet, & Catholica Eccleſia pro tali recipit. Et Petrus. *Dabo operam, & frequenter habere vos poſt obitum meum.* *2. Petri c. 1.* Non enim ſancti minore cura ſalutis fratrum tanguntur, quam Epulo, qui pro fratribus ſuis fuit ſollicitus: *Luca. 16.* nec ſimiles ingrato pincernæ Pharaonis ſunt, qui oblitus fuit Ioſeph in miſerijs conſtituti; ſed de ſua ſalute ſecuri, de noſtra ſunt ſolliciti. Non enim eorum charitas per mortem extincta vel imminuta eſt, quin potius adaucta erga fratres adhuc periclitantes, quibus parem ſecum beatitudinem exoptant. Cum enim ad eandem Dei ciuitatem cum viuis pertineant, eiuſdemque Chriſti corporis membra ſint, proculdubio pro eis ſolliciti ſunt, & ipſis quacunque ratione opitulantur. Nam cum Chriſto tempore intermedio inter mortem & reſurrectionem Eccleſiæ curam gerunt, paſcunt, regunt, mundo præſident, vt Apoc. 2. & 3. dicitur: *Qui vicerit, dabo ei poteſtatem ſuper gentes, & reget eas in virga ferrea, ſicut & ego accepi à Patre meo.* *Apoc. 2. & 3.* Et rurſus: *Dabo ei ſedere mecum in throno meo*; vt videlicet Eccleſia eiſdem rectoribus gubernetur, quos operis ſui vicarios Chriſtus elegerat, & veluti paſtores præeſſe conſtituerat, vt Eccleſia in præfatione de Apoſtolis canit. *In præfat. de Apoſtol.* Cuius meminit Pelagius Papa II. in epiſtol. 4. decretali. Quo & pertinet, quod XXIV. Seniores in terram cadere deſcribuntur, coram throno Dei, habentes phialas plenas orationibus Sanctorum. *Apoc. 5.* Non enim minus Angelis, hominum in terris viuentium cauſam apud Deum agunt: at Angeli pro hominibus orant, de vnius peccatoris conuerſione gaudent, *Gen. 18. 19. Daniel. 10. Pſal. 40. Iob. 12.* ho-

Zacharia 1. hominum preces Deo præſentant:
Matth. 14. cur igitur Sancti de ſua immortalita-
Apoc. 8. te ſecuri, de noſtra incolumitate non erunt ſolliciti?

Præterea recte ſanctos inuocari, docet Scriptura, dum eorum merita in patrociniū aſſumenda, nomenque illorum eſſe inuocandum
Pſal. 131. tradit: vt Geneſ. 48. *Inuocetur nomen*
Li. 3. Regū *tuum ſuper eos.* Exodi 32. *Recordare Do-*
cap. 1. *mine Abraham, Iſaac, & Iſrael, ſeruorum*
Lib. 2. Pa- *tuorum.* Similiter Exodi 34. Hierem.
ralip. cap. 6. 32. Danielis 3. Et propter Dauid ſeruum ſuum parcit Deus.

At obijciet quiſpiam: quod licet ſancti orent pro nobis, & per eorum merita exaudiri recte poſcamus; non inde ſequi, quod eos recte inuocemus: nam in veteri Teſtamento nuſquam legi, *S. Abraham ora pro nobis.* Respondeo, Sanctos ante Chriſti aduentum neq; in cælum ingreſſos, neq; Deum vidiſſe, ideo non potuiſſe ordinarie ſupplicantium preces agnoſcere; quibus proinde non dicebatur, *Orate pro nobis:* ſed coram Deo eorum merita allegabantur, per quæ viuentium orationes iuuarētur:
Exodi 32. quomodo orauit Moyſes: *Recordare Domine Abraham, Iſaac, & Iacob ſeruorum tuorū.* Quia vero nunc per Chriſti Aſcenſionem patefacta eſt via in cælum, ibiq; ſanctorum animæ Deū omnia videntem contemplantur, in eoq; omnia ad ſe pertinentia norunt, regniq; Chriſti participes, Eccleſiam ſub eo regunt, noſtrique curam gerunt; rectiſſime illos inuocamus, eorumque patrocinium & interceſſionem imploramus. Si enim viuentes in carne à viuentibus recte ad intercedendum apud Deum interpellantur; cur non potius iam beati à miſeris, regnantes in cælo ſecure, à militantibus in terra, inuocari poterunt? de quorum pia voluntate, ac quod voluerint, obtinendi facultate am-
bigere non debemus? Paulus adiu- *Rom. 15.*
uari Romanorum precibus petijt. E- *Epheſ. 6.*
pheſiis idem ſcripſit, Theſſalonicen- *1. Theſſ. 5.* *2. Theſſ. 3.*
ſibus, Coloſſenſibus & Hebræis. *Coloſ. 4.*
Quod ſi viui ſeinuicem orationibus *Ad Hebr.*
iuuant, cur maiori charitate præditi, *13.*
& de ſua immortalitate ſecuri, & de noſtra ſalute adhuc ſolliciti, tanquā eiuſdem corporis Chriſti membra, vt nos ſuis orationibus adiuuent, inuocari non poterunt? Iuxta illud Iacobi c. 5. *Orate pro inuicem.* Quod vero id non tantum inter viuos locum habeat, ſed pie, ſanctos in cælo agentes etiam à viuis in terra exiſtentibus inuocari, perpetuus Eccleſiæ vſus comprobat: cuius teſtes ſunt, Euſebius libr. 3. de præpar. Euang. cap. 7. Athanaſius in ſerm. *de Annunciatione: Intercede Hera, & Domina, & Regina, & Mater Dei pro nobis.* Similia habet Ephrem *in ſermone de Deipara* Baſilius in oratione XL. martyres: *Qui aliqua premitur anguſtia, ad hos confugiat, hos oret, vt à malis liberetur.* Nazianzenus in oratione *de Cypriano, Athanaſio, & Baſilio*, in fine inuocans eos ait: *Tu autem è ſupernis propitius nos reſpice, & nos in pace foue, in certamine dirige, & cum teipſo ſtatue.* Chryſoſtom. homil. 66. ad Antioch. dicit, *amictum purpura ſtare ad ſepulcrum Piſcatoris & faſtu depoſito ſupplicare ſanctis, vt pro ſe apud*

Digitized by Google

Deum intercedant. Nyſſenus oratione in S.Theodorum: *Intercede,* ait, *& deprecare pro patria apud communem Regem & Dominum: & ſi maiore opus ſit deprecatione, Martyrum coge chorum, admone Petrum, excita Paulum,* &c. Cyrillus Catech. 5. *Cum ſacrificium offerimus, mentionem facimus eorum, qui ante nos obdormierunt, Apoſtolorum, Martyrũ,* &c. *vt Deus illorum orationibus noſtras preces ſuſcipiat.* Hieronymus lib. *contra Vigilantium* ex profeſſo ſanctos recte inuocari docet: & in Epitaphio Paulæ: *Orationibus cultorem tuum iuua: præſens facilius quod poſtulas impetrabis.* Ruffin. libr. 2. hiſt. cap. 33. de Theodoſio Magno ſcribit: *Circuibat cum Sacerdotibus & populo orationum loca, ante Martyrũ & Apoſtolorum thecas iacebat cilicio proſtratus, & auxilia ſibi fida ſanctorum intereeſſione poſcebat, cui in ſomno Ioannes & Philippus apparentes, victoriam promiſerunt,* Theodoreto teſte lib. 5. cap. 24. Quod enim ſancti prçliantes orationibus adiuuent, conſtat ex Moyſis oratione, & lib. 2. Mach. cap. 10. Aug. tract. 84. in Ioan. *Martyres ad menſam commemoramus, vt orēt pro nobis.* Quod repetit ſerm. 17. *de Verbis Apoſtoli.* libr. *de cura pro mortuis,* cap. 4. Victor Vticenſis libr. 3. de perſeq. Vandalica: *Eſtote Apoſtoli ſuffragatores.* Leo ſerm. 5. de Epiph. Greg. lib 2. Dialog. c. vlt. 4. Beda lib. 4 in Cantica. Anſelmus lib. *de excellentia B. Virginis: Rogamus te Domina.* Bern. ſerm. 2. *ſuper Miſſus: In periculis Mariam inuoca:* quibus conſentiunt reliqui poſteriores ſcriptores catholici.

ACCEDIT, quod ſancti frequenter miraculis comprobauerint, ſe viuentium preces audire, ac poſſe & velle illos adiuuare, à quibus inuocantur. Vide Theodoretum lib. 5. c. 4. & lib. 8. *ad Græcos.* Ambroſ. ſerm. 60. Auguſt. lib. 22. *de ciuit.* cap. 8. Greg. libr 3 Dial. cap. 22. Greg. Turonenſis, in libris *de gloria martyrum.*

Ex his liquet, Sanctorum inuocationem neque eſſe inanem, neque inefficacem, Deoq; acceptam; quia ſanctos non inuocamus vt Deos, vt dent quod petimus, tanquam bonorum authores primarij; ſed vt Dei amicos, qui nobiſcum ſupplicent, noſque exemplis, precibus & meritis ſuis apud Deum adiuuent: qui licet per ſe omnia videat, & intelligat, accediq; immediate: poſſit attamen ei quoque pergratum eſt; quod eius amicos honoremus, eorumque auxilium non deſpiciamus, ſicut regibus grata eſt Legatorum miſſio, & familiarium interceſſio.

NEC Chriſto Mediatori ſanctos inuocando facimus iniuriã, quia non vt Chriſti vice fungãtur, inuocamus, neque vt Chriſtum adiuuent; ſed vt nobis patrocinium impendant, quo facilius per Chriſtum à DEO, quod poſcimus impetremus. Quæ ſuffragiorum imploratio non magis officio mediatoris Chriſti aduerſatur, quã dum viui mutuas orationes expetũt. Prærogatiua Mediatoris Chriſti eſt, quod ſolus redemptionis pretium perſoluerit, quod ſolus pro omnibus, & nullus pro ipſo interpellet, ſoluſq; ad omnia per ſe ſufficiat, aliiq; non niſi per ipſum exaudiãtur. *1. Tim. 2. Aug. lib. 2. cont. Parm. cap. 8. Chriſti prærogatiua.*

Ex

Ex quibus Sectariorum argumenta facile diſſoluuntur, quæ contra Sanctorũ inuocationem contexunt. Nam ſingulari modo Christus, Mediator, Aduocatus & Interceſſor dicitur: inferiore autem gradu, ſancti. Nam Moyſes ſe ſequeſtrum ac medium fuiſſe inter Deum & Iſraelitas aſſerit; ſed orando, non redimendo; quomodo & Sancti mediatores ſunt inter Deum & nos. Apoſtolus vero ad Coloſſ. reijcit hæreſim Simonis Magi, & Philoſophorum, qui angelos quoſdam, veluti minores Deos ſacrificijs adorandos eſſe tradebant, quia non niſi per illos, ſummum Deum placari vel adiri poſſe arbitrarentur.

Deut. 5. *Coloſ. 2.* *Conc. Laodicen c. 35.* *Hieron. 4. 10. ad Alg.*

CAP. XXVII.

Quod ſancti noſtras preces cognoſcant.

Sancti noſtras orationes agnoſcunt.

QVOD ſancti viuentium preces ad ſe directas cognoſcant, ſiue voce, ſiue mente ſola factas, ex eo patet, quod ſub Deo nobis præſint, noſtriq; curam gerant, & quod eos, veluti orationes audientes, inuocantes exaudiantur, votorumque ſuorũ compotes efficiantur. Non enim generatim tantum ſanctos inuocamus, ſed ſpeciatim etiam hunc, vel illum Sanctum, tanquã audientẽ, noſtraq; curantem. Nam ad illius auxiliũ confugere, qui nec audit, nec agnoſcit, quod ab ipſo petitur, riſu dignum cẽſet Helias. Si autem Sancti, quæ ad ſuum honorem & gloriam pertinẽt, neſciunt; profecto nec beati ſunt, cum ad veræ felicitatis ſtatum requiratur, vt omnia, quę naturali propenſione deſiderantur, adſint: inter quæ ſunt ea, quæ ad ſe pertinent cognoſcere, amicis opem implorantibus ſuccurrere. Nam infirmitatis eſt, honorantes ſe non agnoſcere, & eis opitulari non poſſe. *Cum autem venerit, quod perfectum eſt, euacuabitur id, quod ex parte eſt.* Videbimus tunc non in ænigmate, ſed facie ad faciem. Et quidẽ omnia tunc ſciemus multo euidentius, quã hic Prophetæ cognouerint. Cum autem illi occulta cordis, & quæ procul ab ipſis gerebãtur, agnouerint, (vt de Samuele, Helia, Heliſæo, Petro & Paulo Scriptura teſtatur:) dubitari nequit, quin Sancti perfectius omnia ad ſe pertinentia cognoſcant.

Conc. Trid. ſeſſ. 25. *3. Reg. 18.* *1. Cor. 13.* *1. Regum 9.* *4. Regum 5. & 6.* *Act. 5.* *1. Cor. 5.*

ACCEDIT, quod ſancti nunc angelis ſimiles ſunt, videntes faciem Dei: at illi vident cordis pœnitentiã, (de qua gaudent,) hominum actus, dicta, facta, orationes. Iacob enim Angelum velut audientem inuocat: *Angelus*, ait, *qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis. In conſpectu angelorum pſallã tibi*, ait vates regius. Tobias: *Angelus eius comitetur vobiſcum.* Ioannes angelos inuocat Apoc. 1.

Matth. 18. *Luca 15.* *Pſal. 137.* *Tob. 5.* *Apoc. 1.*

QVOD vero angeli exactiſſime hominum actus perſpectos habeãt, liquet ex c. 12. Tobiæ, vbi Raphael ſingulos eius actus commemorat. Similiter Gabriel Danielis orationes, deſideria, ieiunia ſibi nota declarat. Centurionis orationes, eleemoſynas, piaque alia opera non latuiſſe Angelum, Acta Apoſtolica continẽt. Quam angelorum ſcientiam Apoſtolus

Danielis 9. & 10.

Digitized by Google

ſtolus præ oculis fidelibus eſſe voluit (1.Cor.11.) præcipiens, velari mulieres propter Angelos. Et Timotheo ſcribit: *Teſtor coram Chriſto, & electis angelis.* Et ad Cor. *Spectaculum facti ſumus mundo, Angelis, & hominibus.* Et Sapiens: *Ne dicas coram Angelo, non eſt prouidentia.* Item preces hominum Deo præſentant, ſuaque commendatione adiuuant, nec ſolum generatim hominum neceſſitates, ſed in particulari norunt, aſpiciunt hunc peccatorem conuerti, de cuius etiã pœnitentia gaudent, Deoque offerunt hanc pœnitentiam, has orationes, eleemoſynas, ieiunia.

Act.10. 1.Cor.11. 1.Tim 5. 1 Cor.4. Apoc.5.11. & 19. Luca 15

SIMILITER ergo ſancti non ſolum in genere pro hominibus orant, ſed etiam in particulari pro hoc homine, pro hoc vel illo beneficio impetrando: ſicut Iudam protectum fuiſſe in prœlio, & pro Iſraelitico populo & ſancta ciuitate oratum fuiſſe legimus. Vnde Baſilius lib. *de ſancta virginitate* circa medium: *Reuereatur ipſum ſponſum vbique præſentem, & huius Patrem ac Spiritum ſanctum. Et quid ſingula dico? Angelorum innumerabilẽ multitudinem, & cum his patrum ſanctos ſpiritus: nullus enim horum eſt, qui non vbique omnia videat.* Et oratione in XL. Martyres: *O communes generis humani cuſtodes, optimi curarum ſocij!* Cui conſonat Ambroſius libr. de Viduis: *Iſti ſunt Dei martyres, noſtri præſules, ſpeculatores vitæ, actuumque noſtrorum.* Nazianzenus: *Tu ab alto nos reſpice, noſtrumque ſermonem ac vitam dirige.* Prudentius Eccleſiæ ſui temporis communem ſententiam expreſſit:

2. Machab. 15. Oratione in S. Cyprian. Prudent. in hymno de S. Caſſiano.

Audit, crede, preces martyr proſperrimus omnes:

Rataſque reddit, quas videt eſſe probabiles. Victor Vticenſis: *Sancte Paule, magiſter gentium cognoſce, quid Vandali faciunt.* Gregor. libr.2. moral. cap.2. *Quid de his quæ ſcienda ſunt neſciunt, qui ſcientem omnia ſciunt?* Quam ſententiam repetit lib.12. Moral. cap.14. *Qui intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum eſt, quia foris ſit aliquid, quod ignorent.* Nam in Verbo, ſeu in ſapientia Conditoris, tanquam in arte quadam, qua vniuerſa fiunt, aut permittũtur, rationes cauſaſque principales rerum omnium conſpiciunt; vt Aug. explicat lib.4. *De Trinit.* c.17. lib.9. *De ciuit.* c.22. Et lib.22.c.29. docet, in Verbo ſtabiliter eſſe volumina temporalium omnium rerum, & pro ſuo arbitrio (quia liberum ſpeculum eſt) ea quæ in ſe latent, beatis aperire.

Victor lib.3. perſecu. Vandalica. Gregor. lib.4. dialog. c.33. Aug. lib. 22. de ciuit. ca. 29. Sancti in Deo cuncta vident.

AN vero cuncta vno intuitu ſimul hauriant, (quod fieri poſſe docet Auguſt.) an ſucceſſiue illis Deus reuelet; item, an celeritate quadã animæ orantibus præſentes adſint, vt ſentire videtur Hieron. an Angelorum miniſterio innoteſcant viuentium preces, eiſque ſancti opitulentur, (vt ſentire videtur Auguſtinus) in diſputationem cadit. Probabilior ſententia eſt, quod omnia ad ſuam felicitatem ſpectantia, ſciant in beatifica Dei viſione, idque ſtatim à principio ſuę beatitudinis, iuxta Gregorium, D. Thomam, & communem Scholaſticorum doctrinam.

Aug. lib. 15. de trinit. c. 16. Aug. lib. de cura pro mort. c.15. Grego. lib. 12. mor. c. 14. Thom. 3.p.q.10.ar. 2. & 2. 2. q. 83. ar 4.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXVIII.

Vtrum à diuerſis Sanctis varia dona rectè poſcantur.

In 4. diſt. 44. Diuerſa dona per varios ſanctos Deus largitur.

ANTIQVA hoſtium Eccleſiæ querimonia eſt (Iuliani Apoſtatæ apud Cyrill. lib. 6 *In Iulianum*, Manichæorum apud Auguſt. lib. 2. *contr. Fauſt.* Vigilantii apud Hieron. lib. *contra eundem*) quod Chriſtiani commutaſſent idola in Martyres, quodque ethnica imitatione votis ſimilibus colerent, & à diuerſis ſanctis beneficia diuerſa expeterent, cum vnus omnium donorum author ſit Deus. Quam veterem calumniam noſtro ſeculo renouarunt ſectarii: quibus cum Aug. reſpondemus, vnum quidem Deum eſſe omnium beneficiorum authorem, eundemque poſſe (ſi velit) abſque ſanctis quodlibet bonum dare; ſed tamen velle, nunc per ſe ſolum, interdum huius Sancti, vel illius interceſſione (& non aliter) miraculum operari; ſicut Abimelech Regi dixit: *Abraham orabit pro te, & viuet*: ac amicis Iob: *Ite ad ſeruum meum Iob: Iob ſeruus meus orabit pro vobis: faciem eius ſuſcipiam.* Similiter ad ſolius Heliæ interceſſionem, pluuiam dare conſtituit. Ezech. 20. Deus populo non niſi per vnius preces, qui ſe iræ ipſius opponeret, ignoſcere decreuit: quemadmodum plagas à Pharaone, non niſi Moyſe intercedente, Deus auferebat, & Iſraelitis eodem orante placatus reddebatur. Quare pro hoc vel illo conſequendo ſanationis bono, rectè illum Sanctum inuocamus, per quem Deum huiuſmodi beneficium præſtare conſpicimus. Neque ſcrutari oportet, cur Deus ita faciat: nam & in hac vita non omnes ſancti gratiam habent curationum: imo videmus, per vnum miracula fieri, per alterum forte ſanctiorem nulla: & in quibuſdã locis plurima, in aliis pauciora, vel omnino nulla patrari. Non enim in omnibus Sanctorum memoriis fieri miracula ille voluit, qui iuxta Apoſtolum *diuidit ſua dona vnicuique, ſicut vult. Sic* enim *honorabitur, quemcunq; Rex voluerit honorare.* In cuius rei teſtimoniũ, rectiſſime in Sanctorum memorijs collocantur ſigna miraculorum, ſanitatum, beneficiorumq; obtentorum, ex auro, argento, ligno, vel terra coacta, vt Scriptura diſertis verbis atteſtatur: *Facietis ſimilitudines anorum veſtrorum, & ſimilitudines murium, qui demoliti ſunt terram, & dabitis Deo Iſrael gloriam: & quæ exſoluiſtis ei pro delicto, ponetis in capſellam ad latus Arcæ,* &c. Similiter Dauid gladium, quo Goliath trucidarat, Deo conſecrauit, quem in neceſſitate ab Achimelech Sacerdote recepit. Similiter Iudas Machabæus ſuſpendit Nicanoris caput in ſumma Arcæ, vt euidens eſſet ſignum auxilij Dei. Euſebius refert, mulierem à ſanguinis fluxu liberatam, imaginem Chriſto viuo erexiſſe in ſignum accepti beneficii. Et receptiſſimum apud priſcos fideles fuiſſe, collocare ex cera vel alia materia, in memoriis Sanctorum ſigna curationum, luculentus teſtis eſt Theodoretus.

Iac. 1. Aug. epiſt. 1338.

Iob 42.

3. Reg. 17. Iac. 5.

1. Cor. 12.

Eſther. 6. Signa miraculorum rectè in memoriis ſanctorum collocantur.

1. Reg. 6.

1. Reg. 21. & 22.

Euſeb. lib. 7. hiſt. c. 14.

Theodoretus lib. 8. contra Græcos.

CAP. XXIX.

Reliquiis Sanctorum quis honor debeatur.

Reliquia ſanctorum recte honorantur. Naziar. oratione 1. in Iulian. Hieron. lib. cõt. Vigilan. Suidas in vita. Ionas lib. 1. de cultu Imaginum. Euſeb. lib. 4. hiſto. c. 3. & lib. 4. 15. Ruffinus li. 11. c. 28.

CVLTVM ſanctarum reliquiarum poſt Iulianum Apoſtatam, Eunomium, Vigilantium, Conſtantinum, Copronymum, Claudium Turinenſem, & Wicleuiſtas, Lutherus, Caluinus & reliqui noſtri temporis ſectarij ad idololatriã pertinere tradunt; ideoq; vbicunque poſſunt, ſanctorum corpora, cineres, oſſa, & reliquias, exurunt, & in flumina coniiciunt: quod & olim Ethnicos feciſſe teſtatur Euſebius *De corpore Polycarpi*, & Ruffinus *de reliquiis Ioannis Baptiſtæ*.

Conc. Trid. ſeſſ. 25. Deut. vltim. Exodi. 13. Act. 7. 4. Reg. 13. Iſa. 11. Matth. 9.

ECONTRA vero Catholici ab initio naſcentis Eccleſiæ ſanctorũ cum Chriſto regnantium corporibus & reliquiis venerationem atque honorem detulerunt, eorumq; opitulationis impetrandæ cauſa memorias frequentarunt. Quod recte fieri Scriptura cõfirmat, referens, Deũ ipſum Moyſis corpus honoraſſe, dum per Angelos ſepeliri curauit. Et Moyſes oſſa Ioſeph magnifice tranſtulit. Per oſſa Helizæi tacta Deus mortuũ ſuſcitauit. Ioſias vero idololatriã exterminans, Pſeudoprophetarum oſſa combuſſit; ſancti autem Prophetæ conſeruauit. Deniq; Iſaias de Chriſti ſepulcro vaticinatus eſt: *Et erit ſepulcrum eius glorioſum.* Præmium inſuper fidei retulit, quæ contactu fimbriæ Domini fluxum ſanguinis reprimendũ ſperauit, nec ſuperſtitioſi fuerunt, qui Petri vmbram cõtigere; aut Pauli ſemicinctia, vel ſudaria ad ęgros ſanandos detulerunt. *Act. 5. & 19.* Cumq; ſanctorum corpora, Chriſti membra ẽplaque Spiritus ſancti fuerint; & ab ipſo excitanda glorificandaq; ſint; necnõ animarum ſanctarum organa ad omne bonũ opus exercendum, ſimulque Dei inſtrumenta ad patrandum miracula, ſintque pignora & exuuiæ chariſſimorum patronorum; cur nõ à fidelibus magnifiant, & debito cultu honorabuntur? cum Deus ipſe illa ad ſummum honorem deſtinet, vt quandoq; ſoli præfulgeant, & hic in terris ſæpe miraculis eadem exornet?

Vtilitas venerationis reliquiarum. Ambroſ. ſerm. 93. Leo epiſt. 83. Exodi 34. & 2. Cor. 3. Actorũ 6. Hiero. in vita Hilarionis. Aug. lib. 9. confeſſ. c. 7.

ACCEDIT, quod ſanctorum reliquiæ animis viuentium memoriam virtutum illorũ renouent, patientiã, conſtantiam, charitatem, caſtitatem, pietatẽ, aliaſq; huiuſmodi; vt merito dicat Leo, *Sanctos nobis dediſſe exempla patientiæ*: Et confirmat ſpẽ futurę gloriæ, quod eorum corpora videamus honorari in terris, quorum animas iam gloria in cælis frui credimus. Et cum Deus per ſanctorum reliquias diuina exerceat opera, eo ipſo nos ad earum venerationem inuitat. Reſplenduit facies Moyſis, ſimiliter & Stephani. Refert Sulpitius in vita S. Martini, in ipſius defuncti corpore, glorificati hominis apparuiſſe figurã, carnem fuiſſe vitro puriorem, lacte candidiorem. Legimus & diuerſorum ſanctorum corpora diutiſſime integra permanſiſſe, odoremq; ſuauiſſimum emiſiſſe. Hieronym. teſtis eſt de Hilarionis corpore: Auguſt. de Geruaſii & Protaſii: Surius de Eduardi, Anglorum Regis corpore ſcribit,

Surius in vita.

bit, quod flexibile, plenum ſucco, & integrum perſtiterit. Corpus S. Vincentiĳ à coruis defenſum, Prophetæ à leone:

3. Reg. 13.

quin & Paulo primo Eremitæ à leone ſepulcrum ſcribit Hieronymus fuiſſe effoſſum.

Hieron. in vita Pauli Erem.

4. Reg. 13.

Cyrillus Hieroſolym. Catecheſi 18. & Theodoretus lib. 8 ad Græcos, *Sanctorum defunctorum corpora laborantibus animis, ægrotiſque corporibus ſalutaria* confitentur. Baſilius in Pſal. 115. ad verſiculũ: *Precioſa in conſpectu Dei mors ſanctorum eius: Qui nunc oſſa Martyris attingit, quãdam ſanctificationis ſocietatem aſſumit.* Oratione in XL. Matyres, ait, *ſecuritatem ab hoſtiũ incurſu præſtare:* Oratione in Mamantem dicit, *aliis ſanitatem, aliis vitam reddiſſe.* Gregor. Nyſſenus oratione in S. Theodorum aſſerit, *cõtactu corporis S. Martyris benedictionem contrahi.* Nazianzenus oratione I. in Iulianum, idem poſſe martyrũ corpora, quod animas affirmat. Chryſ. hom. 32. in epiſt. ad Rom. & hom. 61.

Chryſoſt. lib. contra gentiles. Babyla martyris recenſet miracula.

ad Antioch: *Imperatoribus honori eſſe*, ait, *quod apud ſanctorum reliquias ſepeliãtur.* Aug. Epiſtola 42. *Imperii culmen ad Piſcatoris ſepulcrũ ſupplicat.* Epiphanius in vita Iſaiæ, Ezechielis, & Ieremiæ, commemorat beneficia in ſepulcris horum Prophetarũ hominibus conferri ſolita. Ad Helizæi, Ioannis Baptiſtæ, & Abdiæ ſepulcra rugire dæmones ſcribit Hieronymus. Auguſt. lib. 22. *de ciuit.* c. 8, plura accidiſſe miracula apud S. Stephani reliquias, & quidem in ſua præſentia, teſtatur. Libros de hiſce rebus integros conſcripſerunt Greg. Turonenſis, Palladius, & Euodius, quos videre licet

Hieron. in epiſt. ad Euſtochium de vita Paulæ.

Lib. de gloria Martyrum.

In hiſto. Lauſiaca.

QVOD inſuper gratus ſit reliquiarum cultus Deo, ex reuelatione corporum diuinitus facta euinci poteſt. Nam dum laterent, cur ea reuelaret Deus, ſi cultus reliquiarum ei diſpliceret? & quidem viris ſanctiſſimis, vt Ambroſio corpora Geruaſii & Protaſii, Nicodemi, S. Stephani, & aliorum ſanctorum. Sozom. lib. 5. hiſt. cap. 8. lib. 7. cap. vlt. lib. 9. cap. 2. Beda *de ſex ætatibus* in Martiano, caput Ioan. Baptiſtæ: in Zenone corpus S. Barnabæ reuelatum fuiſſe prodit.

Aug. lib. 9. conf. c. 7.

EODEM pertinet Reliquiarum translatio, de loco in locum celebrari ſolita. Hieron. *contra Vigilant.* ſcribit, Conſtantini tempore translatas fuiſſe reliquias Conſtantinopolim Andreæ, Lucæ, ac Timothei: & ſub Arcadio Samuelis ex Iudæa in Thraciam; ſub Theodoſio iuniore Chryſoſtomi: Babylæ vero translationem deſcribit Chryſoſt. libro *contr. gentes.*

Exod. 13.

Theodoretus lib. 5. hiſt. c. 36.

HONORANDAS inſuper reliquias ſanctorum inſinuat ſcriptura, dũ ait, illas ſub altaribus cõdi. Quod ita vſu receptum in primitiua Eccleſia fuit, vt Concilium Carthaginenſe V. can. 14. prohibeat erigi aliqua altaria, vel martyrũ memorias, in quibus nullæ martyrum eſſent reliquiæ conditæ.

Apoc 6.

Ex vſu cereorum & lampadum, quibus ſacræ reliquiæ honorari ſolent, idem colligitur. Lumen enim ſignũ eſt honoris, & gloriæ, atq; vitæ Hinc Imperatoribus lumẽ ignis vbique præferri ſolet, Herodiano teſte lib. 1. *Videmus*, aiebat Vigilãtius, *moles cereorũ ſole fulgente accendi:* Reſpondet

Vſus cereorum.

Hieron. cõtra Vigilantium.

Lumen ſignũ eſt honoris, gloria, ac vita,

Digitized by Google

In Epiſt. ad Riparium. Hieronymus, *Martyres non egere lumine cereorum, nec illuminari, quaſi ſint in tenebris; ſed gratam eſſe mentis deuotionem, placere fidem, honoris officia*; ſicut Chriſto non egenti vnguento grata fuit Magdalenæ fides & deuotio. Vnde in vita Silueſtri legibus, Cōſtantinum candelabra & lucernas obtuliſſe, quæ perpetuo ante Petri & Pauli reliquias arderent, quemadmodum ante Arcam Teſtimonii ſemper lumen eſſe debuit. Inde patet, coram re non vidente pie ac ſancte lumen accendi poſſe, ſicut in Natali III. Felicis Paulinus canit: *Nat. 3. Paulin.*

Clara coronantur denſis altaria lychnis. Hieron. in vita Paulæ ſcribit, in eius funere accenſos cereos etiam Epiſcopos geſtaſſe. Theodoretus lib. 5. c. 36. hiſtor. in tranſlatione reliquiarum Chryſoſtomi multa fuiſſe prelata lumina refert.

Cap. XXX

Vtrum ſacræ ædes in honorem Sanctorum recte ædificentur & dicentur?

Templa & Altaria Deo conſecrantur. TEMPLVM & Altare bifariam conſiderari poſſunt vno modo, vt ad ſacrificia offerenda eriguntur: ſic Deo ſoli templa & Altaria ædificamus, cui ſoli ſacrificamus, vt ex profeſſo docet Auguſtinus lib. 8. *de ciuit.* cap. vlt: *Nec tamen nos eiſdem Martyribus templa, ſacerdotia, ſacra, & ſacrificia conſtituimus, quoniam non ipſi, ſed Deus eorum, nobis Deus eſt.* Et libr. *contr. ſerm. Arian.* cap. 20. & libro 1. contra Maximinum argu: 11. docet, *Templi erectionem ad latria cultum pertinere.*

Templa vt monimenta Sanctis eriguntur. ALIO modo conſiderantur Templa & Altaria, vt thecæ & tumuli reliquiarum ſanctorum; aut vt ornamenta ſepulcri ſancti; vel vt memoriæ & monimenta, vt conſeruentur ibi corpora ſanctorum, reliquiæ, cineres, veſtes; aut vt Sancti habeatur memoria per impoſitionem nominis, per repræſentationem operum, miraculorum, per imaginem Sancti. Dum enim quis Baſilicam ingreditur, admonetur ipſo templi nomine, vel depicta ibidem imagine, illum ſanctum, cui Baſilica dedicata eſt, tanquam in eo loco patronum delectum colere ac deprecari. Hac conſideratione Templa & Baſilicæ (quia nullum ad ſacrificia reſpectū dicunt) recte Sanctis exſtruuntur. Sunt enim tantummodo ædes ſacræ ad ornandam Sancti memoriam erectæ, ac veluti thecæ magnæ, in quibus res ſacræ conſeruantur; & Oratoria, in quibus populus fidelis congregatur ad orandum, ad verbum Dei audiendum, & ſacramenta participandum; vt explicat Aug. lib. 22. *de ciuit.* cap. 10. *Nos martyribus noſtris, non templa, ſicut Diis, ſed memorias, ſicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt ſpiritus, fabricamus*; quod alibi ſæpe repetit. Et idem tradunt vniuerſi Catholici Scriptores. *Lib. 1. de ciuit. cap. 1. Lib. 8. de ciuit. c. 26. Lib. 22 cōt. Fauſt. c. 21. Cyril. Catech. ſ. 18. Chryſoſto. hom. 18. & 66. ad pop. Ant. Theodoret. Lib. 8. ad Græcos. Damaſ. lib. 4. de fide c. 16. ex profeſ.*

Ex quibus ſequitur, alio ſenſu *Baſilicam* vel *Altare S. Petri* dici, alio *Miſſam S. Petri*. Nam *Miſſa* non dicitur *S. Petri*, quia ſacrificium ei primario vel ſecundario offeratur, ſed quia Deo in gratiarum actionem pro gloria S. Petro collata; ſimulque, vt S. Petrus tā-

quam

Baſil. in Pſal. 114. Hieron. cōt. Vigilan. 1. Paralip. c. 28. & lib. 25. cap. 5. Pſal. 131.

quàm patronus & interceſſor interpelletur: at Baſilica, ſeu memoria, ſancto Petro, vel alteri, vere ac pie erigitur ac dedicatur; ſi non primario, attamen ſecundario, non minus quã templum Salomonis primo ad ſacrificia offerenda, ſecundario ad arcæ cuſtodiam eſt erectum. Pſal. 131.

CAP. XXXI.

De Peregrinationibus ad Sancti reliquias aut memoriam.

Peregrinationes.

PEREGRINATIONES ad ſancta loca recte inſtitui, patet ex Deuteronomio, vbi Deus Iſraelitas ad tabernaculum Domini ter in anno peregrinari conſtituit. Quod à piis ſtudioſe obſeruatum fuiſſe probat exemplum Helcanæ & Annæ, Tobiæ, Mariæ, & Ioſeph, atq; Chriſti, Eunuchi Gentilis; necnon Apoſtoli Pauli, qui feſtinauit, vt in Ieruſalem celebraret Pentecoſten. Quo loco vtitur Hieronymus epiſt. 17. ad Marcellam. Refert Euſebius, Alexã- rum Hieroſolymam adorandi cauſa properaſſe: Ambroſius laudat Helenam, quod religionis cauſa Ieroſolymam profecta ſit. Chryſoſt. laudat reges, qui ad Apoſtolorum ſepulcra peregrinati ſunt. Hieronymus ſcribit, viros claros exiſtimaſſe, minus ſe religionis habere, niſi Chriſtum in illis locis adoraſſent, de quibus primo coruſcauit Euangelium. Prudentius in Hymno de S. Hemiterio & Celidonio:

Deut 16. 1. Reg. 1. Tobiæ c. 1. Luca 2. Ioan. 12. Act. 8. Euſeb li. 6. hiſto. c. 9. Hiē. de viris illuſt. Euſeb. lib. 3. de vita Cōſtant. Ambro. in orat de obitu Theodoſii. Chryſoſto. hom 66. ad Antioch. Hierō. epiſt. 17. 27. 154. Aug. ep. 137.

Exteri necnon & Orbis: Huc colonus aduenit.

Paulinus epiſt. 11. ad Seuerum, & Natali III. Felicis, innumerabiles turbas ex remotiſſimis locis ad corpus Sancti veniſſe commemorat. Socrates lib. 7. c. penult. Eudoxiam Ieroſolymam ex voto peregrinatam ſcribit. Beda lib. 5. hiſt. c. 7. conſuetũ Regibus in Anglia fuiſſe ait, ac nobilibus & ignobilibus, Clericis & Laicis, viris & feminis peregrinari Romam, ad Apoſtolorum ſepulcra. Pertinet equidem ad Sancti honorem, quod eius viſendi gratia laborem, ſumptum, & itinerum pericula ſuſcipiamus. Cumq; peregrinati, ſit opus laborioſum & pœnale, ſequitur, eſſe ſatisfactorium: & quia religioſum eſt, auget in Deum deuotionem, in Sanctum reuerentiã. Præſentia namque ſancti corporis efficaciſſime ad virtutum Spiritus ſancti admirationem, imitationemque prouocat. Et quamuis vbique loca reperiantur, ad quę peregrinari vtile ſit, attamen occurrunt alia, in quæ peculiari amore ferimur, ipſaque nouitate ad ſingularem pietatis affectum excitamur.

SCIENDVM inſuper, quod licet peregrinari ad loca laudabile ſit, non tamen ad perfectionem, aut ſalutem neceſſarium; imo neque omnibus perſonis expediens. Sanctimonialibus enim atque religioſis, quibus profeſſio & ſexus cautionem indicit, quies & ſtabilitas monaſterii magis conuenit. Hinc Hieron. Paulinum Monachum à peregrinatione dehortatur.

CAP. XXXII.

Vtrum Sanctos votis honorare liceat?

Vota Deo, & ſanctis fiunt, ſed diuerſo modo.

VOTVM Eccleſiæ vſu generaliter ſumitur, vt de promiſſione Deo facta, vel ſanctis dicatur, ſicut nomen orationis & cultus. Longe tamen aliter vouemus Deo, quam ſanctis. Deo enim in teſtimonium gratitudinis erga primum omnium bonorum authorem, ac in recognitionem beneficiorum, quæ ab ipſo veluti fonte promanant, ac proinde hæc vota ad latriæ cultum pertinent. At Sanctis aliquid promittimus in ſinum gratitudinis erga mediatores & interceſſores, per quos videlicet adiuti, quippiam à Deo conſequuti ſumus. Cuiuſmodi promiſſio ad cultum pertinet duliæ, nõ latriæ. Quod vero ſanctis aliquid promittere liceat, ex eo patet, quod ſanctis ædificare ſepulchra, ornamenta, baſilicas, honorare reliquias, accendere cereos, pium ſit. Quod autem fas eſt efficere, licitum eſt promittere.

Votum non fit viatori.

SED hic obſeruandum, quod promiſſio beatis facta, votum nuncupetur, non autem facta viatori, quantumuis iuſto, quia votum ſignificet promiſſionem, quę in ſignum honoris & gratitudinis, non autem vtilitatis alterius cauſa fiat. Deo autem & beatis promittere vel offerre, non ipſis, ſed nobis vtile eſt. Ita Euſebius: *Nos pietatis milites, vt Dei amicos honorantes, ad monumenta illorum accedimus, votaq́; illis facimus tanquam viris ſanctis, quorum interceſſione ad Deum non parum adiuuari profitemur.* Theodoretus lib. 8. *ad Græcos*, loquens de beneficiis Martyrum interceſſione obtentis: *Teſtantur illa*, inquit, *quæ rei votorum perſoluunt.* Prudentius in Hymno de S. Hemiterio:

Euſeb. lib. 13. de præpar. Euang. c. 7.

Illitas cruore ſancto,
Nunc arenas incolæ
Confrequentant, obſeruantes
Voce, votis, munere.

Aug. lib. 20. cont. Fauſt. cap. 3.

CAP. XXXIII.

De Imaginibus.

Imaginum vſus ſtatuitur.

IVDÆI poſt Chriſti aduentum ſuperſtitioſi docent, Chriſtianis iure diuino omnem imaginũ vſum Exodi 20. eſſe prohibitum: *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cœlo, & quæ in terra deorſum, neque eorum, quæ ſunt in aquis ſub terra. Non adorabis ea, neque coles.* Quibus verbis non pingendi, fingendi, & ſculpendi ars vetatur, ſed ea tantum ſimilitudo vel imago, quæ idolum dici poteſt, ſeu quæ pro Deo habetur. Nam quẽadmodũ priore primi pręcepti parte: *Habebis Deos alienos coram me*, interior actus idololatriæ prohibetur, ita in poſteriore: *non facies tibi ſculptile.* exterior, vt Clemens, Origenes, Auguſtinus, & Theodoretus notant.

Clemens lib. 6 ſtrom. Origenes hom. 8. in Exodum. Theodor. quæſt. 38. in Exodum. Aug q. 71. in Exodum. Imago quid? Idolũ quid?

IN eo autem differunt Imago & Idolum, quod Imago ſit rei alicuius veræ ſimilitudo, *ab imitando* dicta; Idolum vero, ſit rei falſæ ſimilitudo vt ſtatua Veneris aut Mineruæ, repræſentans Deos generis fœminini, quales nulli ſunt. Vnde Synodus VII Act. 5. & VII. iis, qui Chriſti & ſanctorum

ctorum Imagines vocant Idola, dicit anathema. Nam Idolum, eſt rei fictę, inanis & vanæ repræſentatio, quæ Habacuc 2. vocatur *Imago falſa*. Et

1 Cor. 8.

Apoſtolus: *Scimus, quia nihil idolum eſt in mundo*, ſcilicet formaliter, quia licet conſtet materia, attamen repræſentat, quod non eſt. Iuxta illud Heſter 14. iuxta LXX. *Ne tradas ſceptrum tuum his, qui non ſunt*: id eſt, Idolis, quibus nihil in re correſpondet: qualia ſunt ſpectra & vmbræ mortuorum. Idolum ergo vſu ſcripturarum & Eccleſiæ, appropriatum eſt ſtatuis falſorum Deorum, vt & ſimulacrum,

Simulacrū à ſimulando dictum.

quod *à ſimulando* deducitur, vt Auth. notat. in Pſal. 135. Vnde latinis idem ſignificat nomen *Simulacri*, quod Græcis vox *Idoli*. Proinde latinus interpres pro *Idolo* vertit paſſim *Simulacrum*.

Actor. 15. Pſalm. 113. 1. Ioan. vlt.

Et Hieronym. in cap. 7. Oſeæ notauit, *Simulacrum* opponi Deo, ſicut mendacium veritati. Quare minus recte Lactantius ſimulacrum *à ſimilitudine* deducit; & imagines, imo hominem, *Dei ſimulacrum* nominat.

Lactant. lib 2. de Origine erroris lib. 6. de vero Dei cultu, cap. 10. & 13.

Quare vbi ſimulacra prohibentur fieri, non vetantur imagines pingi, fundi, aut ſculpi. Nam Exodi 25. Deus imagines Cherubim fieri iuſſit, & Numeror. 21. Serpentem æneum: & rurſus 3. Regum 6. & 7. Cherubim, Boues, & Leones. Et Dei munere infuſa fuit ſapientia & ſcientia ſculpendi Beſeleel & Ooliab. Et

Exodi 31. & 35.

Matth. 22.

Chriſtus imaginem Cæſaris non reprehendit, ſed reddi Cæſari voluit. Neque à quoquam fuit reprehenſum, quod imagines in pecunia habeantur. Quin & Deus Filium genuit ad imaginem ſuam; & hominem quoque creauit ad imaginem ſuam: omniaque naturaliter ſibi aliquid ſimile producunt; adeo, vt noſtra etiam corpora vmbram ſibi ſimilem in Sole reddant.

SCIENDVM vero, aliquid depingi, aut ſimilitudine repræſentari poſſe variis modis.

Nulla imago Dei naturam repræſentat.

PRIMO, ad exprimendum formæ ac naturæ perfectam ſimilitudinem. Hoc modo Deus exprimi nulla creata ſimilitudine poteſt, cum neq; colores, neque lineamenta habeat, quia ſpiritus incorporeus eſt. Hac intentione fieri prohibetur omnis Dei ſimilitudo in Scripturis: & nullum eſſe ponendum Deo ſimulacrum, vel imaginem aut ſimilitudinem, & Scriptura & Eccleſiaſtici Doctores tradunt, & definitum eſt in VII. Synodo, Nicena II.

Exodi 20. Deut. 4. Iſaia 30. & 46.

Act. 17.

Synod. VII. Act. 4. 5. 6.

Imago repræſentat hiſtoriā vel apparitionem.

SECVNDO modo poteſt ſimilitudo fieri, pictura vel ſculptura ad exhibendum oculis hiſtoriam, quam alius poſſet repræſentare auribus, recitando Scripturam. Hoc modo licet oculis repræſentare Deum in ea forma, in qua Scriptura narrat, quod ſeipſum demōſtrauerit. Pater quidem inſtar Viri ſenis; Spiritus autē ſanctus in forma Columbæ, vel in ſpecie linguarum ignearum: Filius autē in forma humana, in qua Mundo apparuit.

Dan. 7. Matth. 3. Act. 1. c. 2. Ioan. 1.

Qualē igitur Scriptura Deū appáruiſſe depingit, talem & pictura exhibere poteſt, cū nihil aliud ſit pictura, quā idiotarum liber, qui ibi vident, quod docti in libris legunt. Et inſtituendi ſunt rudiores, non propterea Deum de-

depingi aut figurari, quaſi eius Diuinitas exprimi poſſit; ſed vt ab idiotis hiſtorię & narrationes ſcripturę oculis videri queant, & proprietates, vel actiones, quæ Deo in Scriptura tribuuntur, oculis obiectæ facilius memoriæ occurrant.

Imagines exprimunt, quod Scriptura narrat.

ET quemadmodũ membra Deo in Scriptura metaphorice tribuuntur, ita & in pictura. Viſus eſt enim Deus Adæ, tanquam homo deambulans: Abrahæ in ſpecie hominis: Iacob, vt ſcalæ innixus: Moyſi, vt habens terga & humeros: Iſaiæ & Micheæ in forma Regis in ſolio ſedentis: Amos, vt ſtans in Altari: Danieli, vt reſidens in throno. Cur vero non liceret pictura exprimere, quod verbis nobis indicat Scripturæ hiſtoria?

Gen. 18. Gen. 28. Exod. 33. Iſa. 6. 3. Reg. vlt. Amos c. 9. Daniel c. 7.

TERTIO depingi aliquid poteſt, ad explicandam rei alicuius naturã, non per immediatam & propriam ſimilitudinem, ſed per analogiam & metaphoricas ſignificationes: quomodo pinguntur Angeli & Virtutes; Angeli quidem, vt iuuenes formoſi, alati, nudis pedibus, ad deſignandũ propenſionem eorum in genus humanum, viribus pollere, citiſſime moueri, promptiſſimos eſſe ad exſequenda Dei mandata, ſuaque miniſteria; ſplendore inſuper gratiæ, virtutum, atque gloriæ fulgere; vt Dionyſius Areopagita tradit. Sic etiam Virtutes & Artes depingimus in forma Virginum: Euangeliſtas in figura Leonis, Bouis, Hominis, & Aquilæ.

Angeli & virtutes qua ratione pingantur.

Cap. vlt. de Cæleſti Hierarchia.

CAVENDVM autem monet Concil. Tridentinum, ne in templis collocentur imagines ſcandalis, vel erroris occaſionem præbentes: quales ſunt monſtroſæ Trinitatis picturæ, quæ magis offendunt deformitate, quam adiuuant ſimilitudine. Vnde patet, quomodo Scriptura poni Deo ſimilitudinem vetet: nempe tanquã ipſius naturam repræſentet, vel in ea Deus inhabitet, vel in ea virtus aliqua inſit, ob quam timeri, obſeruari, vel ab ea aliquid peti, aut ſpes vel fiducia collocari poſſit, aut debeat. Nam Gentiles, ſtatuas ſuas aut Deos eſſe, vel ſaltem eas inhabitare opinabantur; vt ex Iſraelitarum acclamatione liquet: *Hi ſunt Dii tui, Iſrael, qui te eduxerunt de terra Aegypti.* Et Apoſtolus dicit, Gentes mutaſſe gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem volucrum, quadrupedum atque ſerpentum: & quod ſeruierint creaturæ potius quã Creatori, dicentes ligno: *Pater meus es* Et, *In adiutorium inuocarunt fragile lignum, eique vota & ſacrificia obtulerunt.* Huiuſmodi idololatriam prohibet iſta poſterior pars primi præcepti, non autem imaginũ vſum legitimum, qui Dei cultum non diminuit, ſed plurimum auget. Nam hiſtoriæ & myſteria noſtræ fidei & redemptionis per imagines, picturas, aliaſue ſimilitudines nobis aſſidue recolenda proponuntur, ſimul impenſa à Chriſto beneficia, ſanctorũ miracula, ſalutariaque exempla: vt de iis Deo gratias agamus, & ad ſanctorum imitationem, cõſtanter contra fidei hoſtes decertemus, vitam, moreſque componamus, Deum colamus, & diligamus. Etenim picturæ ſunt compendioſæ quædã hiſtoriæ. Dum

Seſſ. 25. Imagines non pingi eſſe...

non ponenda in templis.

Nulla virtus ineſt imagini.

Exodi 32. Pſal. 105.

Rom. 1.

Sapien. 13. & 14. Idololatria prohibetur.

Grego. Nyſſen. orat. tone in Theodorum.

Digitized by Google

Greg lib.7. epiſt.109. Li.9.epiſt.9. Damaſc. libr.4.c.17.

Dum enim crucem videmus, ſtatim crucifixi IESV CHRISTI Saluatoris noſtri recordamur: dum claues Petri, gladium Pauli, crucem Andreæ, craticulam Laurentij, vel aliud inſigne imagini appoſitum conſpicimus; mox in mentem venit poteſtas in vtilitatem fidelium data Petro, & quidnam Sancti, quos veneramur, egerint, aut paſſi ſint.

Vtilitates imaginum.

SVNT ergo imagines I. loco hiſtoriæ. II. Charitatem erga Deum, & eius amicos ſanctos adaugent. Nam amici chari inſpecta imago animum inardeſcere facit, Greg lib.7.epiſt.53. Vnde refertur in Synodo VII. quod Gregorius Nazianzenus conſpecta imagine Abrahæ immolantis Iſaac, lachrymas temperare non valuerit. III. Imago ad imitationem excitat. Conſtat enim exeperientia, laſciuas imagines vehementiſſime prouocare ad libidinem; pias è contra, ad cōtinentiam aliaſque virtutes: Synodus VII. Act. 6. Baſilius oratione *in XL. Martyres.* IV. Imagines conſeruant memoriam Chriſti & Sanctorum, & admonent, quos inuocare debeamus patronos. V. Imagines ſunt fidei noſtræ poſſeſſio: atteſtantur enim, nobis eorum vitā & doctrinam placere, quorum imagines diligimus & honoramus; ac proinde deteſtari nō ſolum idololatriā, ſed omnem quoque impietatem & hæreſim, cum ſancti repræſentati, pro Dei cultu, iuſtitia & veritate tuenda vſq; ad mortem decertauerint. VI. Imagines ad Chriſti & Sanctorum honorem pertinent. Magnos enim & celebres viros ſtatuis & picturis honoramus, teſte Euſeb.lib.7.hiſt.c.14. Plato lib.11. *de legibus* vult, imagines proponi virorum præſtantium. Si autem terreni Regis, Ducis, aut Philoſophi imago honoranda ſit, quanto magis Chriſti, & Sanctorum? VII. Imagines Chriſti & Sanctorum in templis proſunt, vt fidelium mentes ab inani euagatione præpediant, in piis meditationibus foueant, ac denique vt locum ſacrum exornent.

Synod.7. Act.2.& 4.

Cyrill. Catech.12.

CAP. XXXV.

De Imaginum cultu.

Imagini quis cultus impendi poſſit?

POSTQVAM Imagines vtiliter haberi oſtendimus, ſupereſt, vt indagemus, An aliquo cultus & honoris genere venerari eas liceat, & quo?

DVO autem hic extremi cauendi ſunt errores. PRIOR eorum, qui diuinū onorem Imaginibus tribuendum ſenſerunt: vt *Carpocrates*, de quo Irenæus, Alexander Seuerus; de quo Lampridius. ALTER eorum eſt, qui nullo cultus genere Imagines honorandas contendunt, ideoq; vbi poſſunt, eas confringunt, demoliuntur, euertunt, comburunt. Contra hunc errorē Eccleſia, cum in Synodo VII. tum in Trident. Seſſ. 25. definiuit: *Imagines Chriſti & ſanctorum honorandas eſſe, modo tamen in iis non collocetur fiducia, nec ab eis quidquā petatur, nec in eis vlla ineſſe Diuinitas credatur: ſed tantum propter eos, quos repræſentant:* quemadmodū in veteri populo honorabatur Arca, & Menſa propitiatorij, & Serpens æneus. Recte enim ſigna vtilia

Iren.lib 1.de hær. cap.24. Epiphanius hæreſi 29. Aug.hær.7.

Exodi 25. Pſalm.93. Numer 21. Ioan.3.

Oooo hono-

Aug. li 3. de doct. Chriſt. cap. 9. honorari docet Auguſtinus, quia eorum honor in prototypum tranſeat: & paſſim in Scriptura res dicitur ſancta, venerabilis, & ſacra propter relationem ad res ſacras. Exodi 3. *Locus in quo ſtas, terra ſancta eſt*, propter angelorum præſentiam. Exo. 12. dies Paſchę vocatur *Sancta & venerabilis*, quia cultui Dei dicata. Exodi 28. Sacerdotum veſtes, *Sancta* appellantur. 2. Timoth. 3. Scripturæ, *Sacra* vocantur, *Philipp. 2.* propter ſignificationem. Nomen Ieſu tanto honore dignum eſt, vt ei omne genu flectatur: ad Euangelii lectionem caput aperitur, lumina teſte *Hieron. lib. cont. Vigilant.* Hieronymo accēduntur. Cum igitur etiam Imagines res ſanctas ſignificēt, *Imagines ſanctas res ſignificant, & repræſentant.* & repræſentent, cur non ſimiliter honorandæ, ſacræ, & venerabiles erunt? cum res ſancta eo ipſo religioſe venerabilis ſit, iuxta illud Exodi 12. *Aug. lib. 3. de trinit. c. 10 lib. 2. de doct Chriſt. cap. 6.* *Dies prima erit ſancta, & ſeptima eadem religione venerabilis.* Sic igitur & Imagines Chriſti, & Sanctorum ſunt venerabiles & honorandæ; non quidem *Li. 10. cōfeſſ. cap. 34.* cultu latriæ, ſed honore illo, quo literas ſacras, & vaſa ſacra proſequi- *Anno. 788* mur, vt in VII. Synodo act. 7. & in Synodo VIII. act. vlt. can. 3. in Trid. 25. Seſſ. definitum legimus. Et ab Apoſtolorum tempore vſum imaginum à fidelibus receptum fuiſſe, cōſtat ex Tertulliano in Apologetico c. 16. vbi refert, Chriſtianos à Gentilibus accuſatos fuiſſe, quod Crucem colerent. Lactan. in carmine de Paſſione Domini: *Flecte genu, lignumque crucis venerabile adora* Ambr. in oratione *de obitu Theodoſij* dicit, Helenam crucē Chriſti in capite Regum locaſſe, vt adoretur: & lib. *de Incarnationis dominicæ Sacramento*, c. 7. *Crucem veneramur.* Hieron. in vita Paulę: *Proſtrata ante crucem, quaſi pendentem Dominum cerneret, honorabat.* *Ambro. in Pſal. 118. ſerm 10.* Damaſc. lib. 4. *de fide* cap. 17. dicit eſſe Apoſtolicæ traditionis. Similiter Baſil. in Synod. VII. act. 2.

ACCEDIT, quod ipſe Deus Imagines Chriſti & Sanctorum honoret, multa per illas & coram illis miracula operans, vt refert Euſebius de Ima- *Euſeb. li. 7. hiſto. c. 14.* gine Chriſti per hemorrhoiſſam ere- *Theophylact. in c. 9. Matth.* cta: cuius loco dum Iulianus Apoſtata ſuam collocaſſet, ſtatua igne cæleſti diſcerpta eſt, teſte Sozomeno li. 5. hiſto. cap. 20. ſicut Dagon corruit. 1. Reg. 5. Athanaſius lib. *de paſſione Imaginis confoſſæ à Iudæis*, refert ex ea ſanguinē fluxiſſe, qui infirmos curaret.

PRÆTEREA Imago capax eſt iniuriæ & contumeliæ: igitur & honoris atque cultus. Solent enim Imperatorum ſtatuæ adorari, teſte Naziāzeno in Oratione II. *in Iulianum*. Et in odium Imperatorum, ſolent eorum, vel coniugum Imagines deiici, vel fœdari; vt de ſtatua Maximini refert Euſebius lib. 9. hiſtor. cap. 6. de Imagine Domitiani, Suetonius: de Iuliani, Sozom. lib. 5. cap. 20. de Imagine vxoris Theodotii, Chryſoſtom. ſerm. 2. & 3. *ad Antiochenos*: de confractione omnium Idolorum, Theodoretus. lib. 5. cap. 20.

CAP. XXXVI.

Quo cultus genere Imagines honorandæ ſint?

IMAGINES religioſo quodam cultu venerandæ ſunt, quo Euangelium.

Digitized by Google

lium & ſacra vaſa honoramus, non tamẽ latria: quia Imago vt Imago, eſt ſignum & creatura; & motus animi, qui in eam vt ſignum fertur, differt ab eo, quo in ſignatum & prototypũ fertur, tanquam in rem per ſe, abſolute, ac independenter honore dignam. In imaginem vero fertur, vt in ſignum prototypi, ratione cuius honor exhibetur quidem imagini; ſed imperfectior, quã ſit perſonę intelligenti proprius, qui vocatur *Latria, Hyperdulia,* vel *Dulia.* Hic enim cultus ſolum analogice & reductiue pertinet ad ſpeciẽ cultus prototypi. Deus enim per ſe, abſolute, ac ratione ſui eſt colendus: ſimiliter ſancti. Imago vero nõ abſoluto, ſed reſpectiuo cultu, qui alterius gratia impenditur, veneranda eſt. Propterea omnis honor imaginis in exemplar tranſit, quanquam mediate atque conſequenter, non immediate ac formaliter. Docet enim Concilium Tridentinum, Imaginibus deberi honorem & venerationem, non ſolum quia in eis, corã illis, aut per illas exẽplar honoremus; ſed etiam, quia honoris officia in ſe immediate terminent. Imaginem enim oſculamur, geſtamus, loco honorifico collocamus, corã ea caput aperimus, genua flectimus, procũbimus, aliaq; honorum officia exercemus, quia imago vere *Sancta* dici poteſt, tam propter ſignificationẽ, quã rei ſanctæ repræſentationẽ, & Eccleſiæ conſecrationem, quæ imaginem Dei cultui dedicat, ad excitandam fidelium pietatem, & Sanctorum memoriam & amorem. Quia tamen omnis excellentia imaginis in relatione ad rem ſacram conſiſtit, ſequitur, non abſolutum, & independentem, ſed relatiuum honorem ei deberi.

Imagini nõ abſolutus, ſed reſpectiuus cultus impenditur.

OBSERVANDVM tamen eſt, exemplar ſubinde cõſiderari, vt in imagine relucet, & ſic repræſentatum, per accidens eodem genere cultus cum imagine honorari: veluti ſi quis Regem veſtitum honoret, ſimul regem & veſtem adorat: ſi quis Chriſtum in cruce vel in imagine ſua relucentem adoret, ſimul Chriſtum & eius ſignum adorabit; ſed Chriſtum per ſe latria, imaginem vero ipſius nõ niſi per accidens. Alius enim honor debetur Chriſto, cõſiderato vt principale obiectum; & alius honor eius ſigno, quod non eſt niſi ſecũdarium obiectum, nec per ſe, ſed per accidens, ratione ſignificati.

SED quæret aliquis: Cum ſit par in imaginibus alicuius ſancti officium repræſentandi, nec plus virtutis in vna ſit, quam in altera; cur vni imagini eiuſdem Sancti plus honoris tribuatur, quam alteri? RESPONDENDVM eſt, abſq; ſuperſtitione id fieri, ob plures cauſas I. quia Deus per vnã miracula operatur, non per aliam; ſicut per vnum ſanctum, non per aliũ. II. Quia peculiarẽ quãdam deuotionem imagines merentur, quæ non ſolum ſanctæ ſunt propter ſignificationem, ſed etiam propter artificem, quia à S. Luca, Nicodemo, vel ab ipſo Domino, factæ ſint: aut denique quia ſanctæ perſonæ illis vſæ ſint, & beneficia, quæ Deo placet, inuocantibus in hoc loco dare potius, quã in alio,

Vni Imagini eiuſdem ſancti plus honoris quã alteri cur impendi poſſit.

Digitized by Google

alio, per interceſſionem Sancti obtineantur.

CAP. XXXVII.

De adoratione Crucis.

Crucis adoratio. CRVX, in qua Dominus pependit, propter cõtactum ſacri corporis & ſanguinis peculiarem venerationem meretur, non ſolum integra, ſed & ſingulæ ipſius particulæ, quæ inter precioſas Reliquias iure habentur. Illa enim crux fuit inſtrumẽtum humanæ redemptionis, monimẽtum virtutis & amoris. Per eam enim Dominus diabolum vicit, ſpoliauit, ligauit, vires eneruauit, de hoſte triumphauit. Apoſtolus enim *Triumphi* metaphora vtitur; vt indicaret; Chriſti Crucem eſſe inſtar currus triumphalis, in cuius ſuprema parte Chriſtus triumphans ſedeat, & in ima diabolus alligatus, & quaſi in pompa ad ſempiternum opprobrium inuitus oſtendatur, & huc illucque trahatur. *Col. 2. Grig. hom. 8. in Iosue.*

CVM autem Dominus non caſu, nec inuitus, nec propter ſua, ſed noſtra peccata crucifixus ſit, lignumque Crucis ſibi tanquam altare delegerit, in quo ſeipſum Patri in ſacrificiũ placationis ferret, vt ſcalam, per quã in regnum ſuum aſcenderet, vt inſtrumentum liberationis generis humani, vt arma, quibus diabolũ vinceret; ſequitur Dominum crucem plurimum honoraſſe, nobiſque amabilem & venerabilem reddidiſſe. Vnde Apoſtolus: *Abſit mihi gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti*: addit Eccleſia, *in quo eſt ſalus, vita & reſurrectio noſtra.* *Hebr. 7. Coloſ. 1. Ioan. 12. Philip. 2. Galat. 6.*

HANC crucem figurauit Lignum vitæ, Arca lignea Noe ſaluans: Virga Moyſis: Lignum aquas dulces reddens: Æneus ſerpens. Crux adumbrat perfectionem vitæ humanæ cõſiſtentem in Fide, Spe, Charitate, & Perſeuerantia; iuxta Paulũ ad Epheſios 3. *Vt poſſitis comprehendere, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas & profundum*: id eſt, perfectionem in cruce adumbratam, quæ in Fide, Spe, Charitate, ac Perſeuerantia conſiſtit, vt notant Aug. Iren. Nyſſ. *Crucis figura. Gen. 2. Gen. 7. Exodi 14. Exodi 15. Numer. 21. Ioan. 3. In Cruce perfectio adumbratur.*

CRVX inſuper paſſionis effectum deſignat: cælũ videlicet Chriſti paſſione apertum, Deum placatum, infernum euacuatum, diabolum deuictum, ac totum orbem terrarũ redẽptum. Vnde Chriſtum crucifixum adorant cæleſtia, terrena, & inferna. *Aug. epiſt. 116. & 120. cap. 26. Greg. Nyſſ. oratione I. de reſur.*

DVO Crucis brachia ſub vno titulo, ſignificant, duos populos ſub vno capite Chriſto inter ſe connexos eſſe, iuxta illud Ioan: *Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me* Ambr. ſerm. 65. obſeruat, Crucis figuram naturaliter eſſe ſalutarem. Nam aues volando crucis figuram imitantur: & Ægyptiis Crux vitam futuram notauit, Ruffino teſte lib. 2. hiſtor. cap. 26. *Ioan. 12.*

ACCEDIT, quod ſingulari prouidentia Deus crucem Chriſti non permiſerit abſumi, ſed vſq; ad Chriſtianorum Imperatorum tempora occultari; & tunc reuelata eſt, euidenti adiuncto miraculo reſuſcitationis mortui, vt Hieron. in Chronico Euſebii à ſe verſo teſtatur, & Ambroſ. *Crucis inuentio. Ruffinus li. 10 hiſt. c. 8. Socrates lib. 1. cap. 13.*

ora-

Digitized by Google

Theodoretus lib. 1. cap. 18. Niceph. lib. 8. cap. 29. Paulinus epiſt. 11. Seruerus li. 2. hiſtor.

oratione in Theodoſium. Hinc fideles, Crucis particulas per orbem terræ diſperſerunt, vt refert Cyril. Catecheſi 10. & 13. Socrat. lib. 1. c. 13. Eutropius lib. 11. Greg. Nyſſ. in vita Macrinæ ſororis ſcribit: eam crucem argenteam, in qua crucis particula incluſa eſſet, in collo geſtaſſe. Paulinus epiſt. 11. loco magni doni tranſmittit particulam crucis, auro incluſam. Idẽ natali S. Felicis narrat, ſe incendium oſtenſa crucis particula reſtinxiſſe. Chryſoſt. hom. *Quod Chriſtus ſit Deus*, ait, homines particula crucis auro incluſa ornari & cuſtodiri. Procopius lib. 2. & Euagrius lib. 4. c. 26. referunt, hoſtem oſtenſa crucis particula fugatum. Gregor. lib. 7. epiſt. 126. Recharedo Regi crucis particulam dono miſit.

Crucis particula per mundum diſperſa.

Exaltatio S. Crucis. Aug. li. 22. de ciuit. c. 8. Exod. 3. Act. 19.

AD eiuſdem crucis honorem pertinet, quod à Perſis ablata, fuerit ab Heraclio diuinitus adiuto recuperata, ſuoq; loco non abſq; miraculo repoſita. Vnde Feſtum Exaltationis S. Crucis, de quo Beda in Martyrologio.

POSTREMO ſi terra montis Caluarię merito honoratur (Aug. teſte.) & locus ſanctus dicitur, in quo Angelus apparet; & ſudaria atque ſemicinctia Pauli propter contactum honorantur; ipſaque Sacramenta, tanquam gratiæ inſtrumenta ſanctè veneramur: cur non potius Chriſti crucem, precioſo ipſius ſanguine tinctam, noſtræque ſalutis inſtrumentum à Deo delectum? De quo Sibyllæ carmen extat:

Sibyl. lib. 6.

O lignum felix, in quo Deus ipſe pepẽdit!

Et Hieron. illud Pſal. 98. *Adorate ſcabellum pedum eius*, de cruce intelligit. Et epiſt. 17. ad Marcellam: *Ergone illa dies erit, quando licebit crucis lambere lignum?*

QVEMADMODVM vero Crux ob Chriſti contactum, religioſa veneratione digna eſt; ita & claui, quibus eiuſdem corpus confixum fuit, quorum vnum Helena in Conſtantini diademate collocauit, iuxta Ambr. oratione in Theodoſium, *Ecce clauus in honore eſt* (aiunt Iudæi) *& quem ad mortem impreſſimus, remedium ſalutis eſt, atque inuiſibili poteſtate demones torquet.*

Claui, quibus confoſſus fuit Chriſtus, honorantur.

CAP. XXXVIII.

De veneratione Imaginis Crucis.

HACTENVS de Cruce Domini, vt inter ſacras reliquias conſtituitur, diſſeruimus: nunc de eadem, prout imago eſt, repræſentans crucifixum, agendũ eſt; ac eidem rectè à fidelibus eatenus venerationem ſeu cultum aliquem religioſum deberi, ex eo liquet, quod Chriſtus ipſe illam honoret. Nam *in cælo apparebit ſignum filij hominis, quod non minus Imperatorum labaro honorari debet, cum ſit angelorum miniſterio tunc geſtandum*, Auguſtino teſte.

Imago crucis.

Matth. 24. Sozom. li. 1. cap. 4. Aug. ſerm. 130. de tem.

PORRO adueniente ad vniuerſale iudicium Domino, Crux ſole ſplẽdidior in aere apparebit, vel illa ipſa lignea, in qua Dominus paſſus eſt (vt opinantur nonnulli) aut Crux ex aere vel igne condenſato, vt Origenes, Hilarius, Hieronymus, Beda, & alij

Sibylla lib. 6. carm. Chryſoſt. hom. de cruce & latrone.

Digitized by Google

alij in 24. cap. Matthæi ſentiunt, & Cyril. Catecheſi 15. Aug. ſerm. 130. *de tempore*.

Tho. VValdenſ. tom. 3. tit. 20. c. 158

ACCEDIT perpetuus Eccleſiæ vſus: ſemper enim *fideles crucem venerati ſunt*, vt ſcribit Iuſtinus Apol. II. Tertullianus in Apolog. cap. 16. Euſebius lib. 9. hiſt. cap. 9. & libr. 1. de vita Conſtantini refert, eum vertiſſe labarum in formam crucis, vt milites aſſueſcerent, Crucis figuram venerari. Item Romæ loco celebri crucem erexit, & decreto cauit, ne deinceps facinoroſi crucifigerentur, vt non horrori, ſed honori Crux eſſet. Theodoſius vetuit crucem humi pingi aut ſculpi, ne ſacrum ſignum pedibus conculcaretur. Arcadius monetam cum crucis ſigno excudi iuſſit, teſte Proſpero lib. *de prædict.* parte III. cap. 34. Lactant. in carm. de Cruce ſcribit, hodierno more crucem in templis erectam fuiſſe: ingreſſo enim limina templi: *Flecte genu* (ait) *lignumque crucis venerabile adora*.

Sozom. libr. 1. cap. 4.

Lib. 1. Codicis tit. 8. lege. Cum ſit nob.

CVR vero potius Crucem, quam ſpongiam aut virgam honoremus, explicat Athanaſius quæſt. 16. ad Antiochum, vt Chriſtiani intelligant, non lignum, neque materiam, ſed Chriſtum repræſentatum coli. Vbique vero in vrbibus, in domibus, in cubiculis, in vaſis, in ſolitudine, &c. pingi aut erigi crucem ſolere, atteſtatur Chryſ. in lib. *Quod Chriſtus ſit Deus*; Auguſt. tract. 36. in Ioann. Auguſt. in Pſal. 36 *Qui tantum honorem tribuit ſupplicio, quid ſeruat fidelibus ſuis?* Beda lib. 1. hiſt. Anglic. cap. 25. refert, Auguſtinum à B. Gregorio ad Anglorũ conuerſionem miſſum, prætuliſſe crucem argenteam, & Imaginem Chriſti in tabula depictam. Greg. lib. 7. epiſt. 5. crucis venerationem commendat. Leo ſerm. 8. *de paſſ. Domini*, ſignum ſalutis adorandum populis omnibus inferebat. Sedulius in Carm. paſchali: *Speciem* (ait) *crucis eſſe colendam, quæ Dominum portauit ouans*.

Crux in omnibus locis erigi ſolet.

Ruffinus li. 2. hiſt. c. 29.

Cyrill. lib. 6. in Iulianum

Crucis ſignum in aere ſæpius apparuit.

PRÆTEREA Deus crucem honorat per apparitiones & miracula. Cõſtantino enim Magno apparuit in aëre cum his verbis: *In hoc vince*, Euſebio authore lib. 1. de Vita Conſtantini. Et lib. 2. refert, vexillo cruce inſignito ad partem exercitus laborantem delato, mox victoriã obtinuiſſe. Cyrillus in Epiſtola ad Conſtantinum ſcribit, in monte Olïueti crucem lucidiſſimam apparuiſſe. Ruſus apparuit crux in aëre Hieroſolymis, tempore Iuliani Apoſtatæ, de qua Nazianzenus oratione II. in Iulianum. Iterum apparuit crux, tempore Arcadij, dum in Perſas exercitum eſſet ducturus, & vicit. Proſper libr. *de Prædict.* p. 3. cap. 34.

MIRACVLA vero per crucem effecta quis enumeret? Hieronymus refert, Hilarionem ſigno crucis mare intumeſcens ſuis finibus continuiſſe: Beda lib. 3. cap. 2. hoſtes cruce lignea erecta profligatos fuiſſe.

Miracula per ſignum crucis edita.

QVOD vero etiam crucis ſignum digito, ſiue manu in fronte, aëre, vel ſuper quacumque alia re expreſſum, ſacrũ & venerabile ſit, oſtendit ſanguis agni in poſtibus domorũ, ſignificans crucis ſignũ in frontibus Chriſtianorum: Item ſignum Tau in fron-

Exodi 12.

Aug. lib. de catech. rudibus. c. 20. Ezech. c. 9. tibus gementium, iuxta Hieronymum in commentario c. 9. Ezechielis, & Cyprianum, *contra Demetrianum*. Idipſum inſinuat nomen in frõtibus ſcriptum, Apoc. 14. iuxta Bedã & alios. Idem figurauit Iacob, benedicens filiis Ioſeph manibus cancellatis, in typum, quod benedictio per Chriſti crucem danda foret. *Gen. 48.* Vnde in omnibus Sacramentis adhiberi crucis ſignum, monet Dionyſius Areopag. *Eccleſ. Hierarch.* cap. 4. 5 & 6. Chryſoſto. hom. 55. in Matth. Aug. tract. 118. in Ioan.

Inſt. q. 118. DEXTERA vero manu crucis ſignum exprimi ſolet, quia Deo potiora danda ſunt. Tertullia. *de corona militis* ſcribit, ad omnem progreſſum & actionem Chriſtianos vti crucis ſigno. Idem ait Cyrillus Catech. 4. & 13. Ambroſ. ſerm. 43. hortatur, vt omnia noſtra opera à crucis ſigno inchoemus. *Signi crucis vſus.* Hieron. ad Euſtochium: *ad omnem inceſſum manus pingat Domini crucem.* Prudentius in hymno ante ſomnum:

Fac, cum vocante ſomno,
Caſtum petis cubile,
Frontem, locumque cordis,
Crucis figura ſignet.

Euſeb. lib. 6. hiſt. cap. 33. Cyprian. ſer. de lapſis. Origen. hom. 6. in Exodum. Aug. lib. 1. confeſſ. c. 11. Paulinus in natali. 8 S. Felicis. PORRO ſigni crucis maxima virtus & vtilitas eſt. Arcet enim Diabolum; fugat dæmones; omnia magica compeſcit. Athanaſius lib. *de Incarn. Verbi*, & in vita S. Anthonii, ſolo crucis ſigno nos aduerſus omnes diaboli terrores fore tutos docet. Vnde Auguſt. *Signabar iam*, ait, *ſigno crucis.* Sulpitius de B. Martino: *Ego ſigno crucis, non clypeo protectus, hoſtium cuneos penetrabo ſecurus.* Prudentius in hymno ante ſomnum: *Crux pellit omne crimen.*

ARGVMENTA vero, quibus ſectarii crucis venerationem impugnant, futilia ſunt. *Argumenta ſectariorum contra venerationem crucis diſſoluuntur.* I. eſt: *Quia crux dolorem & ignominiam Chriſto attulit.* RESPONDEO, etiam attuliſſe gaudium & gloriam, propter mundum redemptum, & diabolum deuictum: ideoque crucem tanquam victoriæ inſtrumentũ, & virtutis inſigne merito honorari.

II. ARGVMENTVM. *Filio ignominioſum eſſet, patris ſui patibulum venerari.* RESPONDEO: eos, qui per legitimam iudicis ſententiam ſuſpenduntur, pro ſuis culpis etiam inuitos mori ad pœnam & infamiam: at Chriſtum ſponte, vt Patri obediret, humanumque genus ſaluaret, abſque vllo ſuo peccato, ſeipſum morti obtuliſſe, vt Dei gloriam, hominumque ſalutem procuraret. Qui autem pro Deo & patria moriuntur, omni honore digni ſunt, inſtrumentaque paſſionis eorum, tanquam virtutis monimenta conſeruari ſolent.

III. ARGVMENTVM. *Honorare crucem, eſt lætari de morte Chriſti.* RESPONDEO: fideles de Chriſti morte lætari, non more iudæorũ, qui de ipſius ſupplicio & ignominia gaudebant, & ſacrilega actione eiuſdem authores erãt: ſed de Chriſti triumpho, ſanctiſſimaq; ipſius paſſione toti mundo ſalutari exultamus, quam voluntarie Dominus ſuſtinuit, vt eum deſtrueret, qui mortis habebat imperium, iratumque Deum humano generi propitium redderet.

IV. ARG. *Superſtitioſum videtur, ſigno*

Digitized by Google

gno crucis vti, quia characteres & figuræ non ſunt operatiuæ; ſed pro ſigno fœderis tantum ſeruiunt. RESPONDEO: Signum crucis non operari tanquam figuram, nec aliqua virtute naturali, ſed vt ſignum diuinitus inſtitutum, Apoſtolica traditione acceptum, quod energiam ſuam habeat ex diuina inſtitutione, ſimulque ex vtentis deuotione. Eſt enim crucis efformatio, quædam realis oratio, qua Domini crucifixi merita inuocantur. Loquimur enim non ſolum voce, ſed etiam corde, nutibus, & actione. Vnde hoc crucis ſignum potius valet ex fide, fiducia, & interiore deuotione, quam ex figura: quæ tamen ex Domini inſtituto etiam valet contra dæmones. Nam Iudæos & Paganos quoque crucis ſigno fugaſſe dæmones, legimus: *Cedunt enim ſceptro ſummi Regis, ſicuti homines militibus ferentibus ſignum Imperatoris*, Auguſtinus lib. 83. quæ. 79. Non tamen eſt crucis ſignum aliquod Sacramentum, quia non confert gratiam iuſtificantem, nec effectum habet certum & infallibilem; operatur enim per modum orationis ſigno expreſſæ. Vnde Auguſt. lib. 2. *de peccat. merit.* cap. 16 *Catechumenos ſecundum quendam modum ſuum, per ſignum Chriſti & orationem ſanctificari puto.*

Nazianze. oratione I. in Iulianu. Epiphan. hæreſi 30. Greg. lib. 3. dialog. c. 7.

CAP. XXXIX.

De præmiis & ſuppliciis huic primo mandato adiectis.

Præmia & ſupplicia proponũtur.

EGO *ſum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum, qui oderunt me, & faciens miſericordiam in millia iis, qui diligunt me, & cuſtodiunt præcepta mea.*

POSTQVAM ſummus Legiſlator Deus, iterato ſibi iure Dominii, amorem, cultum, obedientiamque deberi monuit, tunc homines pœna & præmio ad ſua præcepta ſeruandũ exhortatur; tranſgreſſoribus graues minas, obſeruatoribus vero remunerationem proponens. Et quod hic præuaricatoribus comminatur, & obedientibus repromittit Deus, ad reliqua Decalogi præcepta extenditur. Communis enim quædam appendix omnium præceptorum eſt, declarans, quid vnicuique obuenturum ſit, Dei præcepta obſeruanti, vel contemnenti. Quia enim hominum aliqui pœnæ metu, nonnulli magis virtutis amore ducuntur; ideo curam omnium gerens Deus, omnes ad ſui venerationem ob oculos poſitis ſuppliciis, & præmiis impellit. *Pſal. 118.*

ET ne quis ſibi, quantumuis diues & potens, impunitatem polliceatur, ſe *Deum fortem* & *zelotem* vocat, à cuius ſpiritu fugere nemo queat, manum euadere nemo poſſit, qui neminem reueretur, à quo *potentes potenter tormenta patientur.* Hæc igitur verba timorem ineuitabilis ſupplicii carnalibus ingerunt; amorem vero & fiduciã ſpiritualibus, qui diuina ope freti, omnia ſe in Deo poſſe credunt, cum Dauide canentes: *Dominus illuminatio mea, & ſalus mea; quem timebo?* *Pſal 26.*

Zelus Dei quid?

ZELVS *Dei* vocatur prouidentia qua hoc agitur, ne anima falſis opinioni- *D. onyſ. de diuin. nom. cap. 4.*

Aug. l. cont. Adymãth. c 12. & 13. Item quaſt. 158. in Exo. & quaſt. 52. inter 83. nionibus, vel prauis cupiditatibus corrumpatur, nec vllam animi perturbationem, vel cruciantem amorem, ſed diuinum amorem, & tranquilliſſimam ſinceriſſimamque iuſtitiam, ſtabilemque peccata vindicandi denotat voluntatem, qua nullam animam patitur impune à ſe fornicari, hoc eſt, à ſe auerti, & ad temporales illecebras conuerti; ſiquidem religioſa cum Deo coniunctio, vocatur *Deſponſatio*.

2. Cor. 11. ET quia nullus amor arctior vel ardentior eſt, quam coniugum; ideo Deus ſe crebro Marito, vel Sponſo, comparat, ac eadem phraſi ſe *Zelotem* vocat, quia non patiatur alium Deum ſecũ coli. Vnde de ipſo quoque Helias: *Zelo zelatus ſum pro Domino Deo exercituum.* Hinc Romani ſacra Dei Iudæorum ſuſcipere non voluerunt, qui ſolus coli volebat, ne omnia cogerentur dimittere numina, quæ prius colenda ſuſceperant, quorum religionibus ſtulto errore imperium ſuum creuiſſe arbitrabantur.

Deus zelotes. Exod. 34. Pſal. 68. 3. Reg. 19.

Aug. lib. 1. de conſenſu Euang. c. 12. 14. & 18.

SVBIVNGIT deinde Legiſlator, ſe notum facere zelum ſuum, nõ patiendo inultam eſſe impietatem, ne quidem à maioribus acceptam; ſed vindicando in filiis, quãtumlibet lõga ſerie deſcendentibus; ſi tamen patrum imitatores fuerint in malo, vt Gen. 4. Chananæi, ob impii patris Cham ſcelus, maledicto ſubiecti ſunt: filii Saulis, patibulis affixi: poſteri Manaſſes in Babylonem abducti.

Filij quomodo pro patribus puniantur. Gen. 9.

2. Reg. 22. 4. Reg. 24. Deut. 5. Exodi 21. 34.

DIVVS Hieronymus in 18. c. Ezechielis admonet, Deum comminando, vltionem inferendam filiis præuaricatorum, non ſignificare, quod innocentes pro aliorum flagitiis puniat (quod alienum à Dei iuſtitia eſt, Sapientiæ 12.) ſed quod viſitet iniquitatem patrum in filios, qui patrum iniquitatem ſectantur. Filii enim vocantur hic, non tam propagatione carnis, quam imitatione ſceleris.

Aug. lib. 2. cont. aduerſarium legis c. 5.

AVTHOR *quaſt. vet. & noui Teſtamenti* q. 14. apud Auguſt. obſeruat, Legiſlatorem hac comminatione parentes à peccãdo deterrere voluiſſe, ſaltem affectu filiorum, ſcientes, impietatem nõ ſolum authori nocere, ſed in omnes imitatores redũdare. Et quia filii vſque ad quartam generationem Patrum vitam ſcire acimitari conſueuerunt, ideo vſq; ad illos vltio extenditur, qui viderunt, quod male ſequerentur. Et in primos authores malorum, redundat impietas omnium ipſos imitantium. Hinc Pſeudoprophetę, falſitatumq; magiſtri, qui pernicioſa doctrina, exẽplo, aut ſcãdalo ſuo in exitium plurimos induxerunt, pro ſuis, & illorum, quos ſeduxerunt peccatis, graues luent pænas. Et quemadmodum iactatum per eos malum ſemen vſq; ad mundi finem fructificat: ita quoque ſupplicia eis debita creſcunt. *Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet.*

Lib. contra Adymãth. cap. 7.

Greg. lib. 15. mor. cap. 22.

Cur in III. & IV generationem?

Aug. tract. in Pſal. 108. Baſil lib. de virginitate.

Peccata imitantiũ redundant in primum Authorem.

D. Anſelmus lib. *de conceptu virginali* cap. 24. & 25. docet parentum peccata nocere filiis, nõ quia illa imputet innocentibus, ſed quia propter illa Deus filios deſerat in peccatis, pro quibus iuſte illos damnat & punit, quorũ alioqui miſertus fuiſſet. Sicut

Digitized by Google

Lib. 2. Reg. 12. propter Abraham, Dauidem, & alios pios patres, filiis multa beneficia impenſa legimus.

1. 2. q. 27. ar. 8. D. Thomas intelligit, filios pro peccatis parentum temporalibus pœnis inuolui, non autem ſpiritualibus vel futuri ſeculi: ac proinde hanc Dei comminationem de huius vitæ pœna intelligit; dictum vero Ezechielis Ezechiel. cap. 18. de ſpirituali & futuri ſeculi pœna, vbi *vnuſquiſq; recipiet ſecūdum opera ſua*; nec alienis grauabitur. Quæ ſentētia 2. Reg. 12. 2. Reg. 24. ſcripturis comprobatur, quæ dicunt, propter Dauidis peccatum, eius filium, morte mulctatum, & alios gladio periiſſe; multa quoque ſubdito- Ioſue 7. rum millia peſte occubuiſſe: propter ſacrilegium Achan, populum fugatū; propter peccata Manaſſe, populum in captiuitatem abdunctum fuiſſe.

Lib. 4. Reg. 24. Leuitici c. vlt. HINC patet, cur Deus præceperit Iudæis, vt ſuas & maiorum iniquitates confiterentur, & cur pij ſua & patrum peccata deprecati ſint Pſal. 105. Daniel. 9. 2. Eſdra cap. 1. *Peccauimus cum patribus noſtris.* Tob. 3. *Ne reminiſcaris delicta mea vel parentum meorum.* Hæc confeſſio non ſolum indicta eſt in deteſtationem paternarum iniquitatum, ſed etiam, vt filii agnoſcerent, parentum delicta ad ſe aliquouſque pertinere.

VERBA ſequentia: *eorū qui oderunt me*, ſignificant eos, qui mandata Dei contemnunt, qui obſequio idolorū, dæmonum, vel hæreſeon ſe addicūt, cenſeri, ſummam Dei bonitatem & primam veritatem odiſſe; quo peccato nullum deteſtabilius eſt. *Et faciēs miſericordiam in millia his, qui diligunt & cuſtodiunt præcepta mea*: id eſt: Sicut impietas parentum in filios redundat, ita obedientia pietaſque parentum, non ſolum in tertiam & quartā generationem, ſed vſq; ad milleſimā, hoc eſt, in æternum, ſeu in omnes generationes; ſiue, in ſeculum ſeculi. Nam pro eiſdem in Scriptura ponūtur: *Memor fuit in ſeculum teſtamenti ſui, verbi, quod mandauit in mille generationes*: Et, *miſericordia Domini vſque in æternum ſuper timentes eum & iuſtitia illius in filios filiorum, his, qui ſeruant teſtamentum eius.* Pſal. 104. Pſal. 102.

VOCATVR autem beata & immortalis vita, *miſericordia*, quia gratuita eſt iuſtitia, per quam gloriam meremur, iuxta illud Apoſtoli: *Gratia Dei, vita æterna.* Et inſuper hic inſinuatur, quod miſericordia Dei iudicium ſuperet, vt in Abrahæ, Dauidis, ac Chriſti potiſſimū obedientia elucet, propter quam, omnes in eum credētes miſericordiam conſequuntur. Rom. 6. Iac. 2.

PRÆTEREA, quod multorum millium hominum Deus propter paucorum bonorum obedientiā miſeri conſueuerit, documento eſt Sodoma, cui propter decem iuſtos Deus pepercisſet: & vnus Moyſes, ne Iſraelicum populum Deus euerteret, impetrauit: atq; propter vnum faciētem iudicium, propitius fuiſſet Ieruſalem: nec terram diſſipaſſet, ſi vnum pro ea ſtantem repeririſſet. Huc pertinet, quod ait: *Protegam vrbem hāc propter me, & propter Dauid ſeruum meum.* Gen. 18. Exodi 32. Ierem. 5. & 32. Ezech. 22. 4. Reg. 19.

His qui diligunt me, & ſeruant præcepta mea. His verbis inſinuat Deus, parentum iuſtitiam prodeſſe filiis, modo Dei leges & præcepta cuſtodiant; Pſal. 131. alio-

alioqui iuſtitia patris filio non proderit: *anima enim quæ peccauerit, ipſa morietur*, Ezechielis 18 Porro Deum cēſentur diligere, qui eius leges & ceremonias obſeruant, qui Dei voluntatem charitate ac opere complent. Iuxta illud Chriſti: *Si diligitis me, mandata mea ſeruate. Qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt, qui diligit me.*

Ioan. 14.

CAP. XL.

Secundum præceptum.

Secundum præceptum

NOn aſſumes nomen Dei tui in vanum. id eſt, non vteris nomine Dei fruſtra, temere, abſque graui cauſa & neceſſitate, ad confirmationem falſi, cum incuria vel irreuerentia: ſed vbi neceſſitas exegerit, per Dei nomen ſanctè iurabis, adhibita conuenienti veneratione; atque verbis decentibus de ſumma maieſtate, rebuſque diuinis loqueris, vt ſacroſanctum Dei nomen habeatur. Sicut enim primo Præcepto latriæ cultum ſibi tribui voluit; ita hoc Secundo præcepto verbis gloriam ſibi deferri conſtituit.

NOMINE vero Dei omnia, quæ Deo tribui ſolent, intelliguntur, & ad eius notitiam, famam gloriam inter homines promouendam tendūt. Hæc omnia irreligioſe tractare vetamur. Hoc ergo præceptum negationem & affirmationem includit, puta religionem iurandi, eiuſque abuſum. Nam Deum in teſtem fidei faciendæ cauſa reuerenter inuocare, ipſum laudare eſt, quia eſt quædam profeſſio, qua Deum agnoſcimus, ſummā eſſe veritatem; perfectiſſime cuncta ſcientē, quæ nec falli nec fallere poſſit, rebuſque humanis proſit, conſulat, mundum gubernet ac iudicet. Hac enim fide imbuti homines, Deum in teſtem, atq; promiſſorum fideiuſſorem adhibent, cui nolle acquieſcere, impium eſt.

Iuramentum per ſe licitum.

INVOCATIO autem Diuini nominis in eo ſita eſt, quod homo, quātum in ſe, velit & cupiat Deum id manifeſtare, quod iuramento confirmat, tanquam ab eo infallibiliter ſcitum; & hoc quidem quando ſibi placuerit, ſiue in præſenti, ſiue in futuro ſeculo. Quod Dei teſtimonium viris prudentibus ad fidem parandā merito ſufficere debet, cū præſumendum ſit, hominem nolle in rei falſæ confirmationem Deum omniſciū & iudicem inflexibilem, verum, bonū iuſtum, omnis mendacii vltorē, producere, ſeque illius iræ obnoxium facere. Cumque iſta diuini teſtimonij inuocatio ad Dei gloriam pertineat, conſequitur, iuramentum per ſe bonum & licitum eſſe. Iuxta Illud Pſal. 62: *Laudabuntur omnes, qui iurant in eo.* Vnde ipſum Deum iuraſſe nonnunquā ſcriptura tradit: *Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum.* Et Angelus iurauit per viuentem in ſecula. Apoſtolus quoq; Paulus: *teſtem inuoco Deum in animam meam.* Quare merito reprobatus eſt Pelagius aſſerens, Iuramentū per ſe malum eſſe, nec vnquam licitū, Aug. teſte Ep. 89. Quem proinde confutat ſerm. 28 *de verbis Apoſtoli*, & l. 19. *contra Fauſt*. c. 23. Eundem errorē tempore S. Bern. amplexi ſunt Apoſtolici, cōtra quos ſerm. 66. in Cantica; &

Pſal. 109.
Apoc. 10.
2. Cor. 1.

Iero. 1c. in c. Ezechiel ad i lud: viuo ego, dicit Dominus.

Digitized by Google

ca; & poſtea Wiclef, cuius articulus XLIII. damnatus eſt in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8. ac noſtro ſeculo Anabaptiſtæ.

QVAMVIS autem iuramentum per ſe licitum ſit, eius tamẽ frequens vſus non eſt appetendus, vti laudabilis; quia ſit veluti medicina, qua nõ paſſim, ſed in neceſſitate vti expediat, ne alioqui non proſit, ſed obſit. Hinc Dominus Iudæos redarguit, qui nihil in iuramento præter mẽdacium cauendũ putabant: ideoq; rebus leuiſſimis, ac in quotidiano ſermone iuramẽta, veluti orationis floſculos adhibebant. Quem morẽ improbans Dominus ait: *Sit ſermo veſter: Eſt Eſt, Non Non*: id eſt, ſit aſſertio vel negatio ſimplex, nec in familiari colloquio, aut rebus exiguis iuramentum apponatur, quia illo vti citra neceſſitatem non oporteat. Math. 5.

PROINDE fideles Dominus à Iuramento dehortatur, non tanquam à re mala, ſed periculoſa: ne iurandi conſuetudine in periurium quis labatur. Eſt enim iuramentum, quoddam humanæ imbecillitatis remedium, ad fidem dictis conciliandam; proinde à malo proueniens, ſcilicet iurantis inconſtantia, perfidia, leuitate: vel eius, cuius cauſa iuratur, incredulitate, peruicacia, credendique tradita. Sic Aug. lib. 1. *de ſerm. Domini in monte*. cap. 30 *Nemo, ſicut bonum, appetat iuramentum, ne aſſiduitate iurandi ad periurium conſuetudine labiatur. Qui intelligit, non in bonis, ſed in neceſſariis iurationem eſſe habendam, refrenet ſe quantum poteſt, vt ea non vtatur niſi in neceſſitate, cum videt, homines pigros eſſe ad credendum, quod eis vtile eſt credere, niſi iuratione firmetur.* Idem variis locis tradit. Chryſoſtomus hom. 26. ad Antioch. & alibi ſæpe, conſuetudinem leuiter iurandi reprehendit, imitatus Eccleſiaſticum, dicentem: *Iurationi non aſſueſcat os tuum: multi enim caſus in illa.* Item; *Vir multum iurans, replebitur iniquitate.* lib. 19 cont. Fauſt. c. 23. ſerm. 30 de verbis Apoſtoli. lib 1. de mendac. c. 15. epiſt. 89. Eccleſi. c. 23.

CVR vero Deus iuret, exponit ad Hebræos 6. Apoſtolus; vt nobis certum reddat, immobiliter euenturum, quod abſolute & ſine conditione promiſit. Hebr. 6. Epiphan. hæreſ. 29.

CAP. XLI.

De Iuramento per Creaturas.

CHRISTVS Iudæos arguit, opinantes, iuramenta per creaturas facta non obligare, ac in Iuramento ſolum eſſe cauendum periurium: & in quo non inuocaretur expreſſe nomen Domini, eſſe nullum; cõtra docens, iuramenta per creaturas facta, per Deum fieri, cuius eæ ſunt, & cuius ſumma veritas & perfectio in omni creatura elucet. *Cælum*, inquit, *thronus Dei eſt, & terra ſcabellum pedum eius*. Idẽ de reliquis creaturis iudiciũ eſſe, notat Aug. lib. 1. *de ſerm. Domini in monte*, cap. 31. Iacob per timorem Iſaac patris ſui iurauit: Moyſes cælum & terrã in teſtes inuocat: Exploratores iurant Raab per animam ſuam. Eſt igitur verum iuramentum, quando ad faciendam fidem per res creatas iuratur. Sic Nabuchodonoſor iurauit per thronum ſuum. Iuramentum per creaturas. Math. 6. & 23. Deut. 30. Ioſue 2.

CA-

CAVENDA porro ſunt iuramenta, Deo vel ſanctis iniurioſa; qualia ſunt per caput Dei, ventrem, vulnera, ſanguinem, & per alia Chriſti, aut ſanctorum membra impudentiſſime facta: pertinent hæc equidem ad blaſphemiam, & maximam Dei ſanctorumque iniuriam.

CAP. XLII.

De iuramento per falſos Deos.

Iuramentum per falſos Deos.

QVEMADMODVM falſos Deos colere, nefas eſt: ita & per illos iurare. Nam iurando, illis omnium rerum cognitionem, infallibileque veritatis atteſtationem tribuimus. Quare merito Dominus ſtatuit: *Per nomen externorum Deorum non iurabitis, neq; audietur ex ore veſtro.* Et per Oſee dixit: *In die illa ait Dominus, vocabit me vir meus, & non vocabit vltra Baalim. Et auferam nomina Baalim de ore eius, & non recordabitur vltra nominis eorum.* Et Zachariæ 13. *Diſperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur vltra.*

Exodi 23. Iſaia 19. Oſea. 2.

QVARE ſe ad filios Noui Teſtamenti minime pertinere demonſtrant, qui ſpretis ſacris litteris, hoc vnum agunt, vt ſuperſtitiones gentilium, & fabulæ Deorum fictorum, Poetarũ carminibus decantatę, mentibus teneris inſtillent, quibus hominum corda ſic inficiunt, vt ne vel in ſenio Chriſti Crux locum in eis reperiat. Cõtra quales diſſerit Hieron. in epiſt. ad Damaſum, *de filio prodigo.* Aug. lib. 1. confeſſ. cap. 16. lib. 2. *de ciuit.* cap. 7. & 14. docet, homines concitari ad vitia, quaſi cæleſti magiſterio, dum exemplis falſorũ Deorum ad flagitia inuitãtur. Hinc Gregorius Titi Liuii libros, in quibus Idolorum ſuperſtitiones continebantur, exuri iuſſit, omnemque Idolorum memoriam abolere ſtuduit, prout Deus Iſraelitis præcepit Deut. 7. *Aras eorum ſubuertite, &c. nec inferes quidquã ex Idolo in domum tuam, ne fias anathema, ſicut & illud eſt:* non quod Idoli materia praua in ſe eſſet, ſed vt nulla falſi Dei memoria ſupereſſet.

Antoninus p. 2 ſumma. tit. 11. c. 4. par. 3.

QVANQVAM enim fidelibus liceat, veritatẽ & facundiam à Gentilibus, tanquam iniuſtis poſſeſſoribus in vſum ſuum vendicare (ſicut Iſraelitæ aurum & argentum ab Ægyptiis Deo iubente abſtulerũt;) ſuperſtitioſa tamen Poetarum figmenta, confictorumq; Deorum laudes & facinora perdiſcere, noxium eſt pietati, & infirmis animis periculoſum, qui ex ſcriptoribus Chriſtianis citra periculum diſcere poſſunt, quidquid boni ex idolorum cultoribus percipiunt.

HVC etiam reduci poteſt, quod ſidera, dies, & menſes falſorum Deorum nominibus infamentur: dũ Sidera vocantur *Mars Mercurius, & Saturnus,* &c. Menſes autem, *Martius, Iulius, Auguſtus;* Dies vero, *Lunæ, Martis, Mercurii, Iouis, Veneris.* Quem loquendi vſum corrigi exoptauit Auguſtinus, præfatione in Pſal. 93. ac Chriſtianos iuxta ritum loquẽdi Eccleſiæ vocare, *Diem Dominicum, Feriam II III.* &c. vt tam ore, quam corde, Gentiliũ vanitatem improbent: nec quidquã laudis aut honoris, vel memoriæ diis

Nomina Deorum Gentilium exulent à Chriſtiani.

Digitized by Google

Gentilium, vel tyrannis, huiuſmodi nominibus tribuere, aut certis illis diebus vel menſibus aliquid eos poſſe ſignificare videantur.

Licet vti iuramento per falſos Deos. OBSERVANDVM hic inſuper eſt, quod licet ad idololatriā pertineat, per Deos falſos iurare, non tamen illicitum ſit vti iuramento per Deum falſum præſtito; quia is, qui fide per Deos falſos iurantis vtitur, non ſe peccato eius, quo per falſos Deos iurat, conſociat; ſed bono tantum pacto, quo fidem ſeruat.

CAP. XLIII.

Quotuplex ſit iuramentum?

Iuramentū aſſertoriū, & promiſſorium. IVRAMENTVM duplex eſt: *aſſertorium, & promiſſorium.* Illo de re præſenti aut præterita quippiam religioſe affirmamus, aut negamus; vt ad Gal. 1. Apoſtolus: *Ecce coram Deo, quia non mentior.* Iſto, rem futuram confirmamus, aut negamus; ſicut Dauid iurauit Sauli & Ionathæ, quod ſemen eorum non deleret: & coniugi, quod Salomon in ſuum regnū ſuccederet. *1. Reg. 20. & 24. 3. Reg. 1.*

PLVRIMVM vero differt Aſſertio futuri, à Promiſſione. Nam ſi futurum non eueniat, aſſertio falſa cenſetur: at ſine falſitate promiſſio non completur, ſi ab eo cui facta eſt, remittatur; vt Geneſis 24. *Si noluerit venire,* &c. Ad has ſpecies reducitur iuramentum *comminatorium*, quo pœnam alicui minamur: ſimiliter & *exe-cratoriū*, quo ſibi affirmando vel negando pœna imponitur. Duplici equidem modo iuramus: Deum ſimpliciter in teſtem inuocando; aut nos eius iudicio, tanquam mendacij vltori, ſubiiciendo, qualiter iurauit Dauid: *Hæc faciat Deus inimicis Dauid.* Et Ioſeph: *Per ſalutem Pharaonis.* Sic quidam iurant *per caput ſuum*: quibus iurandi modis illa Deo obligantur, per quæ iuratur. *Iuramentū comminatorium. Iuramentū execratoriū. 1. Reg. 25. Aug. ſerm. 30 de verbis Apoſtoli.*

CAP. XLIV.

Iuramenti legitimi conditiones.

Iuramenti conditiones. LEGITIMI iuramenti conditiones Ieremias tres eſſe ſignificat, dum ait: *Iurabis: Viuit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iuſtitia.* Tunc vero *in Veritate* iuramentum præſtatur, quando is qui iurat, id ita eſſe, nō temere, nec leui coniectura, ſed argumentis certiſſimis arbitratur. Nam periurus eſt, qui putans verum eſſe, quod falſum eſt, temere iurat: ſimiliter qui quod falſum eſt, pro vero iurat: necnon qui id, quod verum eſt, falſum eſſe ſentiens, iurat. In promiſſorio quoque iuamento, qui promittit, quod implere non proponit, periurus eſt: necnon & ille, qui licet promiſſa complere intendat, non tamen opere prȩſtat. Omne ſiquidem mendacium iuramento firmatum, periurium eſt, ſecundum ſe ad proximum decipiendum tendens, contra illud Pſal. 14. *Qui iurat proximo ſuo, & non decipit.* Qui enim Deum in falſitatis teſtimonium inuocat, quantum in ſe eſt, Deum ignorantem aut improbum facit. *Ierem. 4.*

Diſcrete iurandum. SECVNDA condito *Iudicium*, id eſt, diſcretionem & prouidentiā requirit, vt conſulto, mature, non præcipitanter,

ſtanter, non temere, nec leuiter citra neceſſitatem, aut piam vtilitatē, ſed cum maxima Dei reuerentia iuretur. Accurate igitur attendendum eſt, vtrum res propoſita iuramento indigeat? Obſeruandæ inſuper circumſtātiæ ſunt loci, temporis, ne odio, amore, fauore vel perturbatione quis impellatur; ſed ipſius rei vi, neceſſitate ac pondere: alioqui iuramentum irreligioſum erit, quale illorum eſt, qui pro re leuiſſima, praua conſuetudine iurant: vt ſæpe mercatores & emptores cum iuramento res venales laudare vel etiam vituperare conſueuerunt, vt pluris vendant, aut vilius emant: quos praua conſuetudo non excuſat, ſed potius eorum iniquitatem aggrauat.

21. q. 5. ca. Honeſtum. Ob prudentiæ iudiciique defectum, à iuramento præſtando arcentur paruuli; itē ſemel in notorio periurio deprehenſi, ne peierando Dei nomen expreſſe polluant: quod ſeduſo cauendum eſſe monet Auguſt. dicens, Apoſtolum nunquam in ſermone, ſed in epiſtolis tantum ſcriptis iuraſſe, vbi eſt conſideratio maior atque perpenſior. *Aug. epiſt. 154. lib. 19. cont. Fauſtum, c. 23.*

Iurandum iuſte. TERTIA iuramenti conditio, eſt *Iuſtitia*, id eſt, vt actus iurādi nulli noceat, ſitque id, quod iuratur, licitum, honeſtum, & iuſtum. Nam qui malum iurat, & iurando peccat, & promiſſa conplendo ſcelus ſcelere cumulat: quemadmodum Herodes caput S. Ioannis Baptiſtæ, in tripudii præmium dando puellæ, iuriſiurandi prætextu. Tale quoque fuit Iudæorum iuramentum, quo ſe deuouerunt nihil guſtaturos, donec Paulum occidiſſent: item Dauidis, quo domum Nabal euertere iurauerat; & Regis Iſrael, ſe occiſurum Elizæum. *Matth. 14. Marci 6. Act. 23. 1. Reg. 25. 4. Reg. 6.*

HVIVSMODI etiam ſunt eorū iuramenta, qui ſe pro nullo fideiuſſuros, nulli quidquam mutuo daturos, nunquam fore patrinos, ad nullas ituros nuptias, ad nulla conuiuia, non amplexuros Euangelica conſilia, non religioſum, vel eccleſiaſticū ſtatum, aut ſe his & illis nihil vnquā beneficii pręſtituros, quantumuis indigeant, iuramento firmant. In qualibus iuramentis illud Iſidori locum habet: *In malis promiſſis reſcinde fidem. In turpi voto, muta decretum. Vim enim criminibus Sacramenta non addunt.* *Iſido. lib. 2. de ſynonim. Ambroſ. li. 3. offic. c. 12. Bernar. epiſ. 219.*

HVC inſuper eorum iuramenta referri poſſunt, qui artificioſis verbis proximo imponunt, vt is longe aliud intelligat, quam iurans intendat; vel quam iurantis verba exacte diſcuſſa ſignificent. Sed quacunque verborū forma doloſus iuret, Deus conſcientiæ teſtis eſt, ac ita iuramentum accipit, prout is, cui iuratur, rationabiliter intelligit. Dupliciter autem, huiuſmodi deceptor, reus conſtituitur, quia Dei nomen in vanum aſſumendo polluit, & proximum dolo capit. *Æneas Siluius li. hiſt. Bohemi. c. 18. Iuramenta doloſa. Ioan. Molanus lib. 1. de fide hæret. ſeruanda cap. 31. Iſido. lib. 2. de ſummo bono c. 31.*

At ſi quis citra fraudem iurans, aliter à proximo intelligatur, quam ipſe intendat, ad hoc tantum obligatur, quod iurare voluit. Si vero aliquem iurare contingat aliquid, de quo ambigatur, an liceat: vel quod ab initio quidem vtile fuerat, ſed ob ſuperuenientē caſum improuiſum ſatius omittatur; locū habebit ſuperioris diſpenſatio,

Digitized by Google

ſatio, vt iuramentum relaxet aut commutet.

Iuramenta coacta quatenus obliget. AT quæritur, vtrum Iuramentum coactum, ſeu timore extortum obliget? RESPONDEO, Iuramenta etiam coacta in foro conſcientiæ obligare, modo ſeruari abſque diſpendio ſalutis æternæ queant; vt definiuit Alexander 7. cap. *Si quis, Extra de Iureiurando.* Ideoque iuramenti talis relaxatio petenda eſt, aut impleri debet. Cæterum in foro iudiciali, huiuſmodi iuramenta per vim extorta, non obligant. Si auté vis abfuerit, etiamſi per iniuriam iuramentum extortum ſit, cogitur is, qui iurauit, in foro exteriore iuramentum adimplere: vt ſi quis vſurario, vltra ſortem exigenti, vſuras ſoluere iuret, vt patet cap. *Debitores, Extra de Iureiurando.* Datur tamen poſtea tali actio repetendi, quod eo modo dedit.

CAP. XLV.

Quando iuramentum falſum, incautum vel iniuſtum, letale peccatum ſit?

IVRAMENTVM aſſertorium, veritate deſtitutum, in materia tam leui, quam graui, mortale peccatum eſt, quia Deum facit mendacij teſtem, quod religioni eidem debitæ aduerſatur. Similiter iuramentum promiſſorium ex defectu veritatis, *Iuramentũ quando peccatum.* conſiſtentis in concordia vocis, cum animo interiori faciendi, quod promittitur, ſemper mortale peccatum eſt, quia Deum teſtem falſi efficit. Letale quoque peccatum eſt, violare iuramentum promiſſorium etiam in re leui promiſſa, & iuramento confirmata. Similiter peccat, quiſquis Deum in teſtem adducit mendacij cuiuſcunque, ſiue in re leui, ſiue graui: quia maxima irreuerentia eſt, primam veritatem in falſitatis adducere teſtimonium. Propter defectũ iuſtitiæ mortaliter peccat, quiſquis ſe aliquod peccatum admiſſurum iurat; quia quodlibet malum culpæ grauiter cũ diuina bonitate pugnat: nullius enim mali Deus author eſſe poteſt. Si quis vero iuret, ſe Domini conſilia non impleturum, & iuramenti religione ductus, Chriſti conſilia implere non audeat, ſuperſtitione peccabit, exiſtimando, Deum malo, aut turpi promiſſo coli. Quoad iudicij defectum, ſi in iurando tantum deſit iudicium, quantum ad neceſſariam iurandi cauſam, communiter veniale peccatum committitur. Si autem defectus adſit neceſſariæ inquiſitionis de veritate rei iurandæ, pro ratione negligentiæ notabilis, aut paruæ, mortale, aut veniale peccatum erit. Si quis vero aduertat, ſe id iurare, quod non ſufficienter diſcuſſit, graue peccatum admittit. Quare merito culpantur, qui iurare ad ſingula conſueuerũt, quia nomen Domini in vanum aſſumunt, & ſæpe in periuria incidunt. Vnde Sapiens: *Iurandi conſuetudo culpanda.* *Iurationi non aſſueſcat os tuum.* Et Dominus: *Dico vobis non iurare omnino*, *Eccleſ 23. Matth 5.* ſcilicet fruſtra, temere, abſque iuſta neceſſitate. Quod ex pretioſarum veſtium vſu illuſtrat Chryſ. quibus non paſſim, ſed cum delectu vtimur. *Chryſ. hom. 9. ad Antioch.* Idipſum alii ex pharmacis confirmant,

Iuramentū inſtar eſt pharmaci.

mant, quæ abſque neceſſitate ſumpta non proſunt, ſed obſunt.

CAP. XLVI.

De Voto.

Voti natura.

QVEMADMODVM in iuramento, ita & in voto nomen Domini aſſumitur; ſed alio, & alio modo, iurans enim Deum teſtem inuocat, & proximo iuramentum præſtat: at vouens, Deo aliquid promittit; & ſi Deo iurat, etiam ei promittere ac vouere cenſetur. Iuxta illud Numerorum 30. *Mulier ſi quippiam vouerit, & ſe iuramento conſtrinxerit.* & Pſal. 131. *Iurauit Domino, votum vouit Deo Iacob.* Iurat in eo qui pollicetur ei, qui vouet illi & reddit. Eſt enim votum, deliberata voluntatis promiſſio, Deo facta. Proinde in voto nomē Domini aſſumitur; vel ſolamente, puta quando ſolo animo aliquid Deo promittitur: vel etiam voce, dum vota noſtra diſtinguunt labia noſtra. Vouemus autem Deo, non vt certior fiat, neq; vt voti executione ei proſimus; ſed vt felici quadam neceſſitate animum noſtrum à bono propoſito labilem ad meliora conſtringamus, ac quodammodo compellamus.

Aug. in Pſ. 61. — Voti definitio. — Aug. epiſt. 45. — Cur Deo fiant vota.

VOTA fiunt aut abſolute, vel ſub conditione: vt Numerorum 31. *Si tradideris populum iſtum in manu mea, delebo vrbes eius.* Rurſus quædam ſunt vota de neceſſariis ad ſalutem, quale fuit Iacob: *Si fuerit Deus mecum, & cuſtodierit me in via per quā ego ambulo, erit mihi Dominus in Deum.* Talia quoque fuerunt Iudæorum vota, qui ſe in via Domini ambulaturos polliciti ſunt & iurarunt. Sic etiam Chriſtiani in baptiſmo vitam ſecundum Dei voluntatem agere generali quadam ratione vouent, abrenunciando Satanæ, omnibuſque pompis eius: Iuxta Aug. in Pſalm. 75. & Greg. hom. 29. in Euangelia.

Gen. 28. — Exodi 19. — 4. Reg. 23. — 2. Eſdr. 9.

ALIA ſunt vota de his, quæ non præcipiuntur, ſed conſuluntur: quale fuit votum Ananiæ & Saphyræ. De tali voto ait Dominus: *Si nolueris polliceri, abſque peccato eris.* De hoc voto diſſerit Auguſtinus in Pſalm. 75.

Actor. 5. — Deut. 23.

PRÆTEREA votorum quædam ſoli Deo fiunt: alia Deo in ſanctis habitanti: vt vouens Sanctæ Mariæ, vel S. Petro, cenſetur Deo vouere in honorem B. Virginis, aut S. Petri. Hinc nefas eſt, irrationabili creaturæ vouere, quia honoris capax non eſt. Quia vero ſummæ maieſtati optima quæque debentur, ideo etiam optima Deo ſunt offerenda & vouenda, Malachiæ 1.

Vota fiunt Deo in ſanctis.

ITERVM votorum quoddam eſt ſimplex, priuatum, occulta promiſſione factum: aliud eſt ſolenne, quod fit in conſpectu Eccleſiæ, per actualem ſui traditionem ad cultum Dei acceptantis per ſuos vicarios perſonę dominium. Eſt autem ſolennitas voti ex ſola Eccleſiæ conſtitutione inuenta, iuxta Banifacium VIII, lib. 6. *de voto & voti redemptione.*

Votum ſimplex. — Voti ſolennitas ex cōſtitutione Eccleſiæ.

INSVPER votum diuiditur in perſonale, reale, pœnale, conditionatū, & abſolutum. Porro votum obligat vouentem ad reddēdum Deo, quod promiſit; alioqui non ſolum irreuerentia Deo infertur, ſed inſuper fides ei da-

De obligatione voti.

vice ac nomine hominibus ſuam voluntatem, quaſque promiſſiones ratas vel irritas habeat, explicent.

CAP. XLVII.

De Blaſphemia.

Blaſphemia grauitas.

SECVNDO præcepto inſuper vetatur quæcunque verbalis Dei irreuerentia: qualis eſt Blaſphemia, qua ſermone Deo tribuuntur, quæ ipſi non competunt; aut negantur ea, quæ conueniunt. Eſtque tanto grauior, ſi non ſolum de ſumma maieſtate falſum pronunciet, ſed & maledicendo exoptet, vt diuinæ bonitati derogetur. Cuius exempla habentur in vxore Iob; & 3. Regum 21. *Benedixit Deo & Regi.* Vbi Scriptura huius impietatis turpitudinem honeſtiore voce tegendam duxit. Et Dominus Matthæi 12. tantum hoc eſſe peccatum aſſerit, vt non remittatur.

Iob c.2. Matth.12.

HVC referenda eſt impietas Hæreticorum, qui aduerſantia veritati docent: quos veluti lupos rapaces fugiendos Dominus tradit, Matth.7. Eodem reuocanda eſt doctrina ſuperflua, qua incerta vel friuola hominum mentibus inſtillantur miracula, vel confictæ ſanctorum hiſtoriæ; aut ſuppoſititiæ ſanctorum Reliquiæ, adorandæ proponuntur; aut vnus ſanctus præ alio, carnali affectione extollitur. Chriſtus enim mendacio noſtro haud eget.

Thom. Kēpenſ. lib 3. de Imit. Chriſti c. 63.

1.Cor.15.

INVENIMVR inſuper falſi teſtes Dei, attribuendo, quod non eſt; aut dicendo feciſſe, quod non fecit.

Tentatio Dei ſecundo præcepto vetatur.

CONTRA ſecundum quoq; præceptum peccant, qui Deum expreſſe, aut tacite tentant: hoc eſt, qui aliquid agunt, vel dicunt, ad explorandam Dei potentiam, ſcientiam, iuſtitiam, patientiam, aut pietatem: quomodo iſraelitæ *tentauerunt Deum in cordibus ſuis, & male loquuti ſunt de Deo, dicentes. Nunquid poterit Deus parare menſam in deſerto*: Hic etiam Deum tentat, qui ab eo extraordinarium aliquid ſine vtilitate, vel neceſſitate præſtolatur: vt ſi quis neglecto graduum vſu, ſe deorſum præcipitet, Angelorum fretus auxilio. At ſi quis omni humano deſtitutus medio, ad Deum recurrat; non tentare, ſed ſperare cenſendus eſt. *Cum ignoremus, quid agere debeamus* (aiebat Ioſaphat) *hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te, Deus noſter.* Attamen etiam tunc exſequenda ſunt, quæ orantibus, vt exaudiantur, iniuncta ſunt; puta, vt in ſe peccantibus ignoſcant, ſe humilient, animam ſuam præparent. *Ad ſanam pertinet doctrinam* (ait Auguſtinus) *vt quando habet quod faciat homo, non tentet Dominum Deum ſuum: ita Chriſtus & fugiendo & latendo hominis inſtruxit infirmitatem, vt Deum tentare non audeat, quando habet quod faciat, vt quod cauere oportet, euadat.*

Pſal.77. Exodi 16. 17. Numero.20.

Matth.4. Deut.6.

2 Paralipom.20.

Eccleſ.18. Aug. li.22. cont. Fauſt. cap.36.

Tentare Deum cur ſit peccatum?

IDEO autem Deum tentare, peccatum eſt, quia ex dubitatione vel ignorantia ſcientiæ Dei, poteſtatis, iuſtitiæ, aut miſericordiæ procedit, de quibus ambigere nefas. Ideo iuſte puniti ſunt Iſraelitæ, Deum tentantes in deſerto, & Zacha-

1.Cor.10.

Digitized by Google

Eccleſ.5. Deut.23.

ei data violatur. *Diſplicet autem Deo ſtulta & infidelis promiſſio.* Et, *cum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere.* Et, *vouete, & reddite.*

Pſalm.75.

Si tamen rem vanam quis, inutilem, malam, vel Dei conſilijs aduerſantem vouerit, corrigenda eſt temeritas potius, quam adimplenda promiſſio. *Neque pigri eſſe debemus ad vouendum, quia teneamur ad reddendum, ſiquidem Dei ope vota perficiuntur.* Et, *quæ à Deo accipimus, ei reddimus,* 1. Paral. 29.

Auguſt. in Pſal 75. *Concil. Arauſican. can 11.*

Opus ex voto factum, Deo gratius.

Gratius inſuper Deo eſſe opus, ex voto factum, quam ſine illo, hinc intelligi poterit, quod plus tribuat is, qui arborem cum fructibus offert, quam qui fructus ſolos donat. At qui vouet, non ſolum opus bonũ, ſed & liberam facultatem Deo conſecrat. Quia vero alieni oblatio ingrata eſt Deo, ideo qui alterius poteſtati ſubſunt, abſque illius conſenſu firmiter vouere nequeunt, vt de filio & filia Numer.30. traditur: de vxore, continentiam abſque mariti conſenſu vouente; Aug. epiſt. 45. De ſeruis, de religioſis, pupillis, & omnibus, qui plenum ſuæ voluntatis dominium non habent, par eſt ratio: qualiũ proinde obligatio, ſi voueant, ab eorum conſenſu dependet, quibus ſubiecti ſunt.

Quibus modis voti obligatio tollatur.

Tolli autem quatuor modis voti obligatio ſolet. I. per circumſtantiarum mutationem, puta, vt ſi voti materia impoſſibilis fiat, vel bona eſſe deſinat, vtilis, aut melior; tũc enim naturalis æquitatis interpretatione tollitur. II. per irritationem ab eo factam, cui vouens ſubiectus eſt. III. per diſpenſationem authoritate ſuperioris factam. Poteſt autem Epiſcopus omnia ſubditorum vota ex iuſta cauſa relaxare, ſepoſita Papæ reſeruatione, qui ſoli ſibi diſpenſationem ſeruat in voto ſimplici religionis, perpetuæ caſtitatis, peregrinationis S. Iacobi, in Ieruſalem, S. Petri Romæ, ac in voto ſolenni. IV. per commutationẽ in aliam rem, authoritate ſuperioris factam. Iuxta illud Matth. 16. *Quodcunq; ſolueris ſuper terram, ſolutum erit & in cœlis.* Quare diſpenſatio non efficit, vt licitum ſit, non exſequi votum; ſed vere tollit voti vinculum, quod ad promiſſa reddenda obſtringebat.

Diſpenſatio tollit vinculum.

In ſolennĩ voto fieri diſpenſatio poteſt.

Sed non immerito Quæritur, Vtrum Eccleſia in omni voto, etiam ſolenni religionis, atque continentiæ Ordinibus ſacris annexo, diſpenſare queat? Diuus Thomas opinatur, religioſum ex ſui ſtatus natura, Deo ſolenni benedictione conſecratum, iterato profanari non debere: ſed communior doctrina eſt, Pontificem in religionis ſolenni voto, & continentiæ, ſacris ordinibus annexo, diſpenſare poſſe; quia Chriſtus à poteſtate data Petro nullum voti vinculum exceperit: ac nõ ſufficienter Eccleſiæ prouiſum eſſet, ſi aliquod voti vinculum, quantumcunque Reipublicæ Chriſtianæ noxium, tolli nequiret.

Leuit. vlt. *In diſt. 38. 4. lib. ſent.*

Quare omnino tenendum eſt, per Eccleſiæ diſpenſationem Deum ſimul relaxare promiſſionem ſibi factam, quam ſecundum Eccleſiæ iudicium acceperat & ſoluit. Prælatis enim Eccleſiæ commiſit, vt ipſius

vice

Digitized by Google

vice ac nomine hominibus ſuam voluntatem, quaſque promiſſiones ratas vel irritas habeat, explicent.

CAP. XLVII.

De Blaſphemia.

Blaſphemia grauitas. SECVNDO præcepto inſuper vetatur quæcunque verbalis Dei irreuerentia: qualis eſt Blaſphemia, qua ſermone Deo tribuuntur, quæ ipſi non competunt; aut negantur ea, quæ conueniunt. Eſtque tanto grauior, ſi non ſolum de ſumma maieſtate falſum pronunciet, ſed & maledicendo exoptet, vt diuinæ bonitati derogetur. Cuius exempla habentur in vxore Iob; & 3. Regum 21. *Benedixit Deo & Regi.* *Iob c.2.* Vbi Scriptura huius impietatis turpitudinem honeſtiore voce tegendam duxit. Et *Matth.12.* Dominus Matthæi 12. tantum hoc eſſe peccatum aſſerit, vt non remittatur.

HVC referenda eſt impietas Hæreticorum, qui aduerſantia veritati docent: quos veluti lupos rapaces fugiendos Dominus tradit, Matth.7. Eodem reuocanda eſt doctrina ſuperflua, qua incerta vel friuola hominum mentibus inſtillantur miracula, vel confictæ ſanctorum hiſtoriæ, aut ſuppoſititiæ ſanctorum Reliquiæ, adorandæ proponuntur; aut vnus ſanctus præ alio, carnali affectione extollitur. *Thom. Kēpenſ. lib 3. de Imit. Chriſti c. 63.* Chriſtus enim mendacio noſtro haud eget. *1.Cor.15.*

INVENIMVR inſuper falſi teſtes Dei, attribuendo, quod non eſt; aut dicendo feciſſe, quod non fecit.

CONTRA ſecundum quoq; præceptum peccant, qui Deum expreſſe, aut tacite tentant: hoc eſt, qui aliquid agunt, vel dicunt, ad explorandam Dei potentiam, ſcientiam, iuſtitiam, patientiam, aut pietatem: *Tentatio Dei ſecundo præcepto vetatur.* quomodo Iſraelitæ *tentauerunt Deum in cordibus ſuis, & male loquuti ſunt de Deo, dicentes. Nunquid poterit Deus parare menſam in deſerto?* *Pſal.77. Exodi 16. 17. Numero.20.* Hic etiam Deum tentat, qui ab eo extraordinarium aliquid ſine vtilitate, vel neceſſitate præſtolatur: vt ſi quis neglecto graduum vſu, ſe deorſum præcipitet, Angelorum fretus auxilio. *Matth.4. Deut.6.* At ſi quis omni humano deſtitutus medio, ad Deum recurrat; non tentare, ſed ſperare cenſendus eſt. *Cum ignoremus, quid agere debeamus* (aiebat Ioſaphat) *hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te, Deus noſter.* *2 Paralipom.20.* Attamen etiam tunc exſequenda ſunt, quæ orantibus, vt exaudiantur, iniuncta ſunt; puta, vt in ſe peccantibus ignoſcant, ſe humilient, animam ſuam præparent. *Eccleſ.18. Aug. li.22. cont. Fauſt. cap.36.* *Ad ſanam pertinet doctrinam* (ait Auguſtinus) *vt quando habet quod faciat homo, non tentet Dominum Deum ſuum: ita Chriſtus & fugiendo & latendo hominis inſtruxit infirmitatem, vt Deum tentare non audeat, quando habet quod faciat, vt quod cauere oportet, euadat.*

IDEO autem Deum tentare, peccatum eſt, quia ex dubitatione vel ignorantia ſcientiæ Dei, poteſtatis, iuſtitiæ, aut miſericordiæ procedit, de quibus ambigere nefas. *Tentare Deum cur ſit peccatum?* Ideo iuſte puniti ſunt Iſraelitæ, Deum tentantes in deſerto, & Zacharias *1.Cor.10.*

rias Lucæ 1. Quando autem ex diuina inſpiratione ad gloriam Dei ſignũ petitur (vt Abraham Geneſ. 15. *Vnde ſciam* &c. Achaz Iſaiæ 7. *Pete tibi ſignum*, Ezechias Iſaiæ 38.) Deus non tentatur.

CAP. XLVIII.

De Sacrilegio.

Sacrilegium quid. AD ſecundum præceptum, etiam Sacrilegium reuocatur, quo res ſacra, vel Dei cultui dicata violatur, aut irreuerenter tractatur; prout ab eis fit, qui res ſacras profanant; Clericos odio percutiunt; verbi Dei præcones ſubſannant; virgines Deo conſecratas conſtuprant; nomine ſanctiſſimo IESV, aut ſigno Crucis, tanquam admirationis nota vtuntur; Sacramentis, ſanctorum reliquiis, imaginibus, vaſis, aut veſtibus ſacris tractatione indigna iniuriam inferunt, conculcando, frangendo, *Danielis 5.* ad potationes vtendo, ſicut Rex Baltazar: aut denium, qui in Templo conſecrato profana exercent, quæ per ſeipſa orationem, Dei laudes, piam doctrinam, meditationem, aliaque fidelium religioſa officia impediunt, etiamſi alioqui in ſe bona & licita forent: vt ſunt emere atque vendere, cauſas forenſes agere.

Quinam ſacrilegi ſint. VNDE inſuper colligimus, Sacrilegium admittere illos, qui carnali cõmixtione, aut voluntaria ſeminis, vel ſanguinis effuſione locum ſacrum polluunt; ſimiliter & eos, qui in loco ſacro furantur, inebriantur, libertatem loci violant, Sacramenta conculcant, Diuorum imagines confringunt, aut res ſacras, eiſue annexas expreſſe vel latenter vendunt, aut emunt; vel ad ſuperſtitiones vtuntur: *Matth. 10. Malach. 3.* Item & qui Eccleſiæ cenſuras (quæ ſunt Eccleſiaſticæ diſciplinæ neruus) contemnunt: decimas, aliaque miniſtris Eccleſiæ pro ſua ſuſtentatione debita, ſubtrahunt, imminuunt, vel defraudant.

CAP. XLIX.

De violatoribus ſecundi præcepti.

EX prædictis conſequitur, I. eos omnes debitum Deo honorem denegare, irreuerenterque ſanctum eius nomen polluere, qui ſcientes, leuiter, temere, aut falſo iurant, vel peierant. *Violatores 2. præcepti qui cenſendi.* II. Qui ſe aliquid facturos iureiurando promittunt, quod tamen animo non implere intendunt; aut reipſa non implent. III. Quicunque ſe Deo voti ſponſione obligant, & quod vouerunt, non præſtant. IV. Qui iuramento confirmant id, de quo dubitant. V. Qui iuramentis, in Scriptura & Eccleſia inuſitatis, vti præſumunt: qualia ſunt, per vulnera, ſanguinem, caput, aut alia Chriſti membra. VI. Qui per falſos Deos iurant, per Iouem, Herculem &c. VII. Qui Deum blaſphemãt vel execrantur, vel abrenunciant Deo & Sanctis. VIII. Qui Deo in veritate, aut certitudine aliquid comparant, dicendo: *Hoc eſt tam verum, aut certum, quã quod Deus ſit in cælo, aut in Sacramẽto.* IX. Qui contra Deum indignantur, obmurmurant,

Digitized by Google

murant, eius facta reprehendunt. X. Qui Deum tentant, volentes experiri, vtrũ Deus hoc ſciat, aut poſſit. XI. Qui res ſacras abſque iuſta cauſa profanant. XII. Qui Scripturas ſacras à germano ſenſu ad falſa dogmata, ſeu hæreſes detorquent, ad ſuã perditionem XIII. Qui Scripturæ ſacræ verba omni veneratione colenda, ad ſcurrilia, fabuloſa, vana, aſſentationes, detractiones, libellos famoſos, illicitas ſortes inflectũt: quales puniri vult Concil. Tridentinum. XIV. Qui de rebus ſacris in conuiuiis, curribus, aut nauibus irreligioſe diſputãt. XV. Qui in neceſſitate ad Deum inuocandum non recurrunt, ſed ad magos, & diuinos: de quibus ait Pſalmiſta: *Deum non inuocauerunt.*

2. Petri 3. — *Libelli famoſi. Concil. Trid ſeſſ. 4.* — *Pſ. 13. & 25.*

CAP. L.

Cur minæ ſecundo præcepto additæ?

Pollutio nominis Dei, & Sacrilegia etiam tẽporaliter puniuntur.

NE homines leuem huius præcepti tranſgreſſionẽ eſſe ſibi perſuaderent, maioremque in eo obſeruando cautionem adhibent; ideo minæ additæ ſunt polluentibus nomen Domini his verbis: *Nec enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtra.* Vbi generatim Deus comminatur, ſe irreuerentiam nominis ſui non impune laturum; hoc modo iurandi temeritatem (ad quam mortalium plurimi ſunt procliues) refrenare volens, ſaltem calamitatum timore, quas propter huius præcepti violationem immitti credendum eſt. Vnde fideles omni ſtudio pollutionem nominis Dei fugiant, animo recolentes, *de omni verbo otioſo reddendam eſſe rationem in extremo iudicio.* Neque vero ſolum in futuro ſæculo, ſed etiam in præſenti, grauiter à Deo vindicari periuria, docet punitio Saulis, & Sedechiæ: ſacrilegia quoq; morte temporali punita fuiſſe legimus. Nam Aaronis filii, qui alienum ignem Deo obtulerant, repente mortui ſunt: filii quoque Heli eodem die occiſi: ac Betſamitæ, qui curioſius Dei Arcam inſpexerant; necnon Oſa, quia Arcam non à bobus vehendam, ſed à Leuitis ferendam, auſu temerario attigiſſet: & Balthazar regnum perdidit, ſacris vaſis abutens. Quin & Chriſtus ipſe ſacrilegos è templo flagellis eiecit. Paulus multos propter indignam Sacramenti ſumptionem infirmari ac mori aſſerit.

Leuitici 10. Matth. 19. 1. Reg. 21. Ezech. 17. Leuit. 10. 1. Reg. 4. 1. Reg. 6. Danielis 5. Ioan 2. Marci 11. 1. Cor. 11.

BLASPHEMIÆ pœna Leuitici 24. eſt lapidatio. Et 4. Reg. 19. exercitus Sennacherib interitus, & regis Syriæ, 3. Reg. 20. dicẽtis: *Deus eſt montium, non vallium.* Apoſtolus blaſphemos tradidit Satanæ, 1. Timoth. 1. Moyſes Deut. 13. Pſeudoprophetas, falſam doctrinam adferẽtes, interfici iubet: Chriſtus veluti lupos rapaces, arcendos monet: Apoſtolus è medio tolli, vitari, anathema eſſe vult. Nam propter falſam doctrinam, cultuſq; diuinitus inſtituti commutationem, Deus Iſraelitas in captiuitatẽ eiecit; ob hæreſes orbem terrarum concuti, euerti imperia, transferri regna, immitti bella, famem, peſtem, omniſq; generis miſerias experiẽtia cõuincit.

Galat. 1. Hæreſis pœna.

Digitized by Google

Tentationis Dei punitio.

PROPTER tentationem vero Dei, proſtrata in deſerto ſunt Iſraëlitarum multa millia, Numero 14. & 21. vbi à ſerpentibus icti perierunt: quorum exemplo à Dei tentatione omnes fideles dehortantur Dauid & Apoſtolus.

Pſalm. 94. 1. Cor. 10. Hebr. 3.

QVANTVM autem Deus voti violatione offendatur, initio naſcentis vitæ monaſticæ in Anania & Saphyra declarauit (Act. 5.) quos confeſtim morte mulctauit.

CAP. LI.

Vtrum religionis cauſa peierare liceat?

Peierare cauſa religionis non licet.

EX dictis patet, quam olim Elchesaitæ, Priſcillianiſtæ, & nunc Caluiniſtæ (Bolſeco teſte) ſenſerint, religionis cauſa peierandum; vtentes hoc ſtimulo: *Iura, periura, ſecretum prodere noli.* Quibus nihilo ſanctiores cenſendi ſunt, qui fidem hoſti (quãtumuis hæretico) datam, & iureiurando confirmatam, impune violari poſſe tradunt; cum nihil Rempublicam validius fide, conſtantiaque veritatis contineat. Ob quam cauſam Ioſue Raab meretrici, & Gabaonitis fidem ſeruauit: & Dauid Semei, homini ſeditioſo & maledico: ſentientes ac ſcientes. Principis etiam ſimplex verbum aut promiſſum cõ[illegible]ter adimplendum, nec ſpem in [illegible]dacio vnquam reponendam [illegible]

Fides data conſeruanda.

Ioſue 2. & 9.

[illegible] 28. [illegible] 7.

[illegible] admodum impie Liber[illegible] Machiauellum docent, fi[illegible]umlibet iureiurando firmatam, quando ex vſu Principis erit, violari poſſe: quomodo ſenſit etiam Cicero li. 3. Offic. *Si prædonibus pactum pro capite pretium non attuleris, nulla fraus eſt, ne ſi iuratus quidem id non feceris.* Aliud enim Dei reuerentia poſtulat, cuius nomen nullo caſu polluere fas eſt, vt quinque libris Ioannes Molanus (mihi pridem amiciſſimus) luculenter oſtendit: in quorum quinto tradit, victos Tyranno victori poſſe iurare ſubiectionem, & in omnibus rebus & mandatis honeſtis ac licitis obedientiam.

Principi fidem violare non licet.

Ioannes Molanus.

Victi quid tyranno iurare queant.

SVNT autem honeſta & licita, quæ nullam inuoluunt cooperationem in malo, qualia ſi exigantur, cũ Apoſtolis dicendum erit: *Oportet magis Deo quam hominibus obedire.*

Act. 4.

CAP. LII.

De vſu Iuramenti.

Iuramenti vſus.

VSVM iuramenti Apoſtolus ad Hebr. 6. indicat, dicens: *Omnis controuerſiæ eorum finis, ad confirmationem eſt iuramentum*: id eſt, iuramento lites, conflictationeſque hominum finiuntur, & veritas alioqui ambigua & incerta, reſque ſeriæ ac vtiles cõfirmantur, ſine quibus hominum conuictus ſubſiſtere nequit. Ad Reipublicæ ſiquidem conſeruationem, neceſſarium eſt iuramentum in iudiciis, item ad inquiſitionem veritatis, ad fœdera ſtabilienda, ad controuerſias omnes terminandas: ad obligãdum Principem populo, & viciſſim ad ſubiiciendum magiſtratibus ſubditos, ad omnes denique res neceſſaria

ſarias confirmandum. Eſt enim Ius iurandum humanę imbecillitatis remedium, iurantis inconſtantiam excludens, ac veluti inſtrumentum, quo id quod aſſeritur, probatur; vel quod promittitur, firmatur. Cum enim hominis voluntas imbecillis ſit ac lubrica, contra fidei lapſum, aut morum naufragium, ſapientiſſime iuramenti vinculo, tanquam nauis anchora firmatur. Vt enim corporum, ſic & animorum vincula ſunt, quæ in eo ab illis differunt, quod corporibus etiam inuitis extrinſecus iniici queant, atque ſimiliter vi externa diſrumpi; animis vero non niſi ſpontanea obligatione. At cum ſemel animus ſibi vinculum iniecerit, nulla pure humana poteſtate diſſolui poteſt. Liberum enim vnicuique, ſe iureiurando obligare; ſed poſteaquam iuraueris, iam neceſſitatis eſt id, quod iuraſti, reipſa præſtare. Felix autem neceſſitas, quæ ad meliora compellit. Quemadmodum enim vites, teneraſq; arbores ſtipitibus validioribus, quibus ſuſtenentur, alligamus: ita homines ſuæ naturæ inconſtantiam agnoſcentes, ſaluberrimo conſilio debilem, ac huc illuc mobilem voluntatem obſtringunt vinculo, ne poſtea caſu vel perturbatione à propoſito reflectatur: quod non formidinis, ſed fortitudinis eſt; nec remiſſæ, ſed promptæ voluntatis, ſic velle, vt ſimul prouideas, quo ſemper velit, nec fas ſit aliquando non velle. Vnde in grauioribus negotiis huius vinculi nexus fere adhiberi conſueuit: vt dum milites colliguntur, magiſtratus creantur, matrimonia vel fœdera contrahuntur, vendendo item ac emendo. *Iuraui, & ſtatui* (ait regius vates) *cuſtodire iuſtificationes tuas.* Et Sapiens: *Iniice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum. Subiice humerum tuum & porta illam, & ne acciderís in vinculis eius.* Cuius conſilium ſequutus Pius IV. Pontifex, Apoſtolica authoritate decreuit, vt in generalium ſtudiorum Academiis, tam Doctores, quam Scholares, ſe in Catholica fide, doctrina, & religione permanſuros iurarent. Quod Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 12. Reform. comprobat, ſtatuens, vt omnes Cathedralium Eccleſiarum Canonici, & beneficia curam animarum habentia poſſidentes, ſimile iuramentum præſtent. Quali ſe Imperator quoq; in ſua inauguratione, aliique Chriſtiani Reges & principes deuincire ſolent: vt de Hiſpaniæ Regibus patet ex VI. Synodo Toletana c. 3. de Imperialibus præfectis Nouella Conſtit. 80.

Iuramentum eſt humana inconſtantia remedium

Vincula animorum.

Vinculum iuramenti vtile.

Pſalm. 118.

Eccleſ. 6.

Iuramentum fidei hominem confirmat.

Qvod porro huiuſmodi iuramenta *De religione vera conſeruanda* Deo placeant, exemplo Ioſaphat euincitur 2. Paralipom. 34. & Nehemiæ apud Eſdram lib. 2. cap. 10.

Iuramenta principum & ſubditorum.

Vide Ioan. Mol num de Iuramento tyranni lib. 5.

Cap. LIII.

De tertio Decalogi præcepto.

Memento, vt diem Sabbati ſanctifices.

Domini s tria à ſeruis debentur. I. fidelitas, vt nullum alium præ-

Serui Dominis fidelitatem debent.

Digitized by Google

præter ſuum verum Dominũ agnoſcant, neque cum hoſtibus eius ſocietatem ineant: quæ primo præcepto à Deo exiguntur. II. Serui Dominis ſuis honorem ac reuerentiam re atq; verbis debent, quod ſecundum præceptum continet, vt ore ac verbis nomen Dei ſanctificemus. III. Serui Dominis famulatum, obſequium, externi operis cultum debent, quæ tertio iſto præcepto iubentur, vt Deo plenam ſeruitutem animo, ore ac opere, priuatim & publice exhibeamus. Quia vero humanarum rerum occupatione detenti, non facile iſta præſtare ſolent; certum tempus, quo hæc commode fieri queant, deputatur hoc tertio præcepto, cuius obſeruatio literalis, quoad diem Sabbati, ad Moſaicas ceremonias pertinuit, quæ Chriſti morte antiquatæ Chriſtianos nõ obligant. Equidem Apoſtolus vetat *obſeruare dies, & menſes, & tempora, & annos.* Sed cultus Dei & religio exhiberi iuſſa hoc præcepto, ad ius naturæ moreſque ſpectat. Cuius rei argumentum eſt, quod apud omnes nationes, ſtatas quaſdam ferias publicas, ſacris diuiniſque rebus obeundis cõſecratas fuiſſe reperiamus. Eſt enim homini naturale, ſingulis functionibus neceſſariis, tam corporis quam animi, certũ aliquod tempus deputare: veluti cibo, ſomno, quieti, aliiſque corporis neceſſitatibus certa tempora aſſignantur. Ita quoque menti hominis aliquid temporis concedendum eſt, quo ſe in Dei, rerumque diuinarum contemplatione reficiat & exerceat. Itaque ad mores pertinet, vt aliqua temporis portio diuinis obſequiis dicetur.

Secundo, Honorem & reuerentiam.

Tertio, Famulatum, ſeu obſequium.

Galat. 4. Coloſſ. 2.

Feſtorum dierum inſtitutio.

NE vero eſſet in Eccleſia confuſio, ſi delectus temporis vnicuique liber eſſet, placuit Spiritui Sancto per Apoſtolos ex ſeptem diebus primũ eligere, quem ad Dei cultum conſecrarunt, atque *Dominicum* appellarunt. Cuius mentio fit Apocal. 1. 1. Cor. 16. *Per vnam Sabbati* (id eſt, die Dominica, interprete Chryſ.) *collectas fieri* iubet Apoſt. vt intelligamus, iam tunc in Eccleſia diem Dominicum, ſanctum fuiſſe habitum.

Morale præceptum eſt, aliquod tempus Dei obſequio dicare.

Dominica dies.

Chryſ hom. 42. in 2. ad Cor.

CVR autem dies Sabbati Iudæis, Chriſtianis vero Dominicus, ſacer ſit; & quidnam eo die, aliiſque feſtis diebus agere, vel non liceat; deinceps ordine proſequemur.

CAP. LIV.

De Sabbati voce.

SABBATVM Latine *quies* aut *ceſſatio* dicitur, à qua ſignificatione dies ſeptimus, in quo Deus à nouarum rerum ſpeciebus creandis requieuit, Sabbati nomen accepit, & ob eius dignitatem, ipſa etiam hebdomada eo nomine vocata eſt. Iuxta illud Lucæ: *Ieiuno bis in Sabbato.* Sabbatizare ergo idem eſt, quod *ceſſare, requieſcere.* Et ex ſeptem diebus vltimam hanc Deus Iudæis religioſam, diuiniſque actionibus conſecratam eſſe voluit, vt ſe à Deo ſanctificari, ac pietatis & religionis officiis, ſe eidem ſanctos præbere oportere intelligerent. Vnde Scriptura: *Videte, vt Sabbatum meum cuſtodiatis, quia ſignum eſt inter*

Sabbati vox quietem ſignat.

Exodi 20.

Cur Deus ſeptimam diem Iudæis ſanctam eſſe voluerit.

Exodi 25. Ezech. 20.

Digitized by Google

inter me & vos in generationibus veſtris, vt ſciatis, quia ego Dominus, qui ſanctifico vos. II. Vt Iudæi aſſiduum haberent monumentum conditæ huius admirandæ mundi machinæ. III. Vt ſemper recordarentur, ſe Dei beneficio ex grauiſſima Ægyptiaca ſeruitute liberatos, ad quietam poſſeſſionem terræ promiſſæ inductos fuiſſe. IV. In typũ futuræ Chriſti quietis in ſepulchro tota die Sabbati, quo ſicut Deus antea quieuerat ab opere creationis, ita Chriſtus eodem die quieuit ab opere redemptionis. Sexta enim die Spiritum emiſſurus dixit: *Conſummatum eſt*. V. Ad ſignificandam quietem vitæ futuræ, poſt decurſum ſex mũdi ætatum. Septenario enim numero curſus volubilium temporum, ex reuolutione ſeptem dierum conſtantium, adumbratur: de quo Sabbato loquens Apoſtolus (Hebr. 4.) *Feſtinemus*, ait, *ingredi in illam requiem*. VI. Iudæis Sabbati obſeruatio impoſita eſt, in ſignum perpetui Sabbati ſpiritualis, quo à peccatis abſtinere monerentur, & feriari *in azymis ſinceritatis & veritatis*, ac in ſancta conſcientiæ quiete in Deo requieſcere, in actionibus pietati cõuenientibus ſtudioſe ſe exercẽdo, nec operibus infructuoſis tenebrarum communicando. VII Ad commendationem operũ miſericordiæ in proximos, quos aſſiduis laboribus ex auaritia vel Dominorum crudelitate Deus affligi noluit, ſed alterna requie perfrui conſtituit.

Ad Heb. 4. *Aug. in explicat tituli Pſal. 5. Cyril. li. 4. in Ioan. c. 15.* *1. Cor. 5.* *Epheſ. 5. Aug tract. 30. in Ioan.*

POSTREMO ſeptima dies religioni delecta fuit, vt Iudæi ex operibus ſex dierum incitarẽtur ad laudem Creatoris, ſimul & ad orandum, gratias agendum; beneficia Dei commemoranda, ad Scripturas ſacras audiendũ, legendum, ac vt exemplo creatoris, qui ſeptimo die ab opere creationis rerum ceſſauerat, ipſi quoq; ab omni opere ſeruili abſtinerent: remotaque corporis fatigatione, animo à rerum temporalium curis abducto, in officiis ad animæ ſalutem pertinentibus liberius verſarẽtur, omneque otium conſumerent, *non communicantes operibus infructuoſis tenebrarum*. *Epheſ. 5.*

PORRO ſolius Sabbati mentio fit in Decalogo, quia præſtantiſſimum antiquiſſimumq; apud Iudæos Feſtũ exſtitit, inſtitutum in memoriã primi communiſſimiq; beneficii Creationis mundi. Nam (vt ſcribit Philo) *ſicuti reges diem natalem filiorum ſuorum coli iubent: ita Deus natalem operis ſui, mũdi peculiari feſto aſſidue recoli voluit, ad excludendum errorem Philoſophorum, omniumque infidelium, qui dicturi erant, Mundum non habuiſſe principium.* *Aug. tract. 30. in Ioan.* *Philo in lib. de opifici o mundi.*

PRÆTER diem ſeptimum, alios ſacros dies lege diuina conſtitutos, populus Iudaicus habuit, in quibus maxima Dei beneficia recolerent, (vt feſtum Paſchæ, Tabernaculorũ, Conſecrationis templi, & alia:) ſed quia vniuerſa Teſtamenti Veteris feſta cum Sabbato, tanquam vmbræ futurorum, Chriſti Euangelio ceſſerunt, vt nunc Chriſtianis illa feſta celebrare nefas ſit; ideo ad noui Teſtamenti feſta tranſibimus, & cur Apoſtoli non ſeptimum, ſed primum diem cultui diuino conſecrarint, exponemus. *Varia feſta apud Iudaeos, ad recolenda Dei beneficia.* *Rom. 14. Galat. 4. Coloſſ. 2.*

Digitized by Google

CAP. LV.

De Dominica Die.

Apoſtoli diẽ Dominicã obſeruari conſtituerunt.

CELEBRITATEM Sabbati in Dominicam diem Apoſtoli tranſtulerunt, quia primus dies ſignificatione rerum cum præteritarum, tum futurarum Sabbato longe præcellat. Prima enim die, mundi creatio principium habuit; Chriſtus natus fuit, reſurrexit; & Spiritus Sanctus viſibiliter aduemens Eccleſiam quodammodo genuit. Vnde prima dies nobis mundi ortum, Chriſti Natiuitatem, Reſurrectionem, ac Eccleſiæ propagationem repræſentat, & fidelibus ſpem reſurgendi cum Chriſto præbet. Vnde primum & antiquiſſimum eſt Chriſtianorum feſtum, Dominica dies, quæ impletis omnibus noſtræ redemptionis myſteriis, in feſto Pentecoſtes incepit, quando Euangelium palam promulgari cœpit, & omiſſis Iudæorum feſtis, Chriſtianæ ſolennitates illis ſubſtitutæ ſunt: ac proinde primus feſtus dies occurrens, fuit Dominica dies. Nam feſtum Natiuitatis & Reſurrectionis Chriſti, non niſi poſt complures menſes celebrari potuerunt: at *prima Sabbati conueniſſe fideles ad frangendum panem*, refert Lucas Actor. 20. Apoſtolus 1. Cor. 16. Marci 16. *Surrexit Dominus vna Sabbatorum.* Apoc. 1. *Ego Ioannes fui in Spiritu in Dominica Die.* Clemens can. 65. Apoſt. eiuſdem diei meminit, item Ignatius, Iuſtinus, Tertullianus, & poſteriores.

Iuſtinus Apolog. 2

Leo Epiſt. 81

Diei Dominicæ myſteria.

QVADRVPLEX autem ritus ſolet antiquitus obſeruari in die Dominica. I. Fideles conueniebant in Eccleſia ad lectionem, concionem, ſacrificium, communionem, orationem, & ad cætera officia diuina, teſte Iuſtino Apologia ſecunda. II. Vacabant à ſeruilibus operibus, & eleemoſynas in pauperum vſum colligebant, teſte Hieronymo & Gregorio. III. Non ieiunabant in die illa, quæ *gaudij & lætitiæ eſt*, vt patet ex Tertulliano libr. *de corona militis.* IV. In die Dominica non flectebant genu, ſed ſtantes precabantur: ibidem Tertullianus, Hilarius præfatione in Pſalmos, Auguſtinus Epiſt. 119. Alexander III. cap. *Quoniam extra de feriis.*

Quadruplex ritus diei Dominicæ.

Ieron. ad Euſtochium de Virginit. Greg. lib. 11. Epiſt. 3.

De Paſcha.

De feſto Paſcha.

VOX *Paſcha*, primaria ſignificatione *Tranſilitionem* denotat, vt ex cap. 12. Exodi conſtat: *Tranſibo* (ait Dominus) *per terram Aegypti nocte illa.* Traducitur autem ad ſignificandum Agnum Paſchalem, qui per immolationem tranſibat à vita ad mortem. Lucæ 22. *Neceſſe erat occidi Paſcha.* 1. Cor. 5. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Imo etiam extenditur ad ſignificandum tranſitum populi, qui liberatus à ſeruitute Pharaonis, tranſiuit mare rubrum, proficiſcens in terram promiſſionis: Nazianzenus oratione 2 De Paſcha, Aug. tract. 55. in Ioann. Quæ quatuor nunc apud Chriſtianos reipſa exiſtunt. Agnus enim immolatus, ſaluans ſuo aſperſos ſanguine, Chriſtus eſt, pro nobis oblatus. Tranſitus per mare rubrum, eſt Baptiſmus catechumenorum,

Ioſephus lib. 2. Antiquit. cap. 13. Ieron. in c. 26. Matth.

Digitized by Google

rum, in quo liberantur à ſeruitute diaboli & peccatorum: ideo in Paſchate fontes benedicuntur, & catechumeni ſolenniter baptizãtur. Denique feſtum Paſchæ celebramus, in gratam Reſurrectionis Chriſti memoriam, quæ in Paſchate Iudæorum adumbrata fuerat. Non itaque Iudæorum feſtum, ſed quod illo in nouo Teſtamento fore prænunciabatur, obſeruamus, vt contra Aerium Epiphanius oſtendit.

Epiphan. hæreſi 75.

Paſcha quando celebrandum.

De tempore autem feſti Paſchæ, quo die celebrandum eſſet, maxima olim controuerſia exſtitit. Multi enim Aſiæ minoris Epiſcopi cenſebãt, Paſcha obſeruari debere à Chriſtianis ritu Iudaico, videlicet XIV. Luna primi menſis, ſiue Dominica dies eſſet, ſiue non. A quibus exorta eſt hæreſis *Quartodecimanorum*, de quibus Euſebius lib.5. hiſto. cap.24. & 25. Epiphan. hæreſi 50. Aug. hæreſi 29. Theodoretus, Damaſcenus *de hæreſibus*. Contra quos in Concilio Niceno I. definitũ eſt, Paſcha celebrandum eſſe à Chriſtianis Dominica die proxima Lunæ XIV. poſt æquinoctium vernale, iuxta traditionem B. Petri Romanis factam, vt ſcribit Beda lib.3. Hiſto. Anglicanæ c.25. Nonnulli vero ſenſerunt, Paſcha ſemper celebrari debere 25. Martii, ſicut feſtum Natiuitatis Chriſti 25 Decemb. ſed refellit eum errorem D. Aug. dicens, feſtum Natiuitatis Chriſti ſolum obſeruari ob memoriam ortus Chriſti: at Paſcha celebrari etiã propter ſacramentum, ideo non ſemper eodem die poſſe celebrari, cum Dominica dies proxima XIV. Lunæ poſt æquinoctium vernale nõ ſemper eodem certo aliquo die recurrat. Nouatiani, teſte Socrate (lib.5. cap.20.) voluerunt vnicuique liberum eſſe, Paſcha celebrare, quando vellet: ſed Concilium Nicenum aliud decreuit; cuius conſtitutionem Concilium Antiochenum cap.1. comprobauit, & Deus ipſe miraculo confirmauit, replendo per ſe aqua fontem ipſe nocto Paſchatis, qua catechumeni baptizandi erant, vt refert Paſchaſinus apud Leonem Epiſt.63. & Sigebertus in Chronico Anni D.LXIII.

Tertullian. lib. de præſcript. refert Blaſium idem ſenſiſſe.

Bellarm. li. 3. de cultu Sanct. c. 12.

Aug. Epiſt. 119.

Can. Apoſt. 8.

De Pentecoſte, Natiuitate Domini, Aſcenſione, &c.

FESTVM Pentecoſtes ab Apoſtolis inſtitutum eſt, in memoriam aduentus viſibilis Spiritus Sancti in Apoſtolos & primos fideles, quando Lex noua data fuit, *non in charta, nec in lapide; non atramento ſcripta, ſed Spiritu Dei viui, in cordibus fidelium diffuſa charitate.* Huius feſti meminit Lucas, Act. 20. Apoſtolus 1. Cor.16. vbi de Chriſtianorum feſto agi docet Epiphanius, hæreſi 75. Aug. Epiſt.118. & de hoc eodem feſto plurimi veterum conſcriptos ſermones reliquerunt.

Pentecoſte.

2. Cor. 3. Rom. 5.

FESTVM Natiuitatis eſſe vetuſtiſſimum, ex Clemente liquet, lib.5. c 13. & ex veteribus, qui ſermones de *Natiuitate* ſcriptos poſteris dedere. Ambroſius, Nazianzenus, Auguſtinus, Leo, Maximus, & alii.

Natiuitatis Chriſti feſtum.

FESTVM Aſcenſionis ab Apoſtolis quoq; inſtitutũ fuiſſe, tradit Cle-

Aſcenſionis feſtum.

Digitized by Google

mens lib.5.cap.20.Aug.Epiſt.118.De hoc feſto extant ſermones Nyſſeni, Leonis,& aliorum.

Epiphaniæ feſtum. FESTI Epiphaniæ meminit Chryſoſt.de S.Philogonio, Nazianzenus oratione *in ſancta lumina*, Auguſtinus. Leo, Maximus, & alii.

Circumciſionis feſtum. FESTI Circumciſionis Domini meminit Bern.& Iuo Carnotenſis.

Dominica Albis. DOMINICÆ in Albis meminit Clemens lib.5. c.20. Aug. lib.22. *de Ciuit*.c.8.& ſerm.1.*de octaua Paſchæ*.

Trinitatis feſtum. FESTVM ſanctæ Trinitatis in octaua Pentecoſtes inſtitutum eſt, vt Deo ſpeciales gratiæ pro Trinitatis myſterio, Orbi terrarum Apoſtolorum miniſterio patefacto, agerentur. Recẽtius eſt hoc feſtum: ſiquidem tempore Alexandri III. nondum Romæ celebrari conſueuiſſe, patet ex c. *Quoniam de feriis*; & ex Micrologo lib. *de obſeruationibus Eccleſiaſticis* cap. 60. vbi admonet, præfationem de Trinitate omnibus Dominicis diebus cantatam fuiſſe.

Corporis Chriſti feſtum. FESTVM Corporis Chriſti ab Vrbano IV. inſtitutum eſt, circa annum Domini M. C C. ad recolendam inſtitutionis tanti Sacramenti memoriam, & ad confirmandam fidẽ corporalis præſentiæ Chriſti in Sacramento, contra Berengarianos.

Transfigurationis feſtum. FESTVM Transfigurationis Chriſti, tempore Leonis fuiſſe celebratum, ex ſermone ipſius conſtat.

PRÆTEREA inſtituit Eccleſia celebres ſeptem Dominicas,, quibus in memoriam reuocaret ſpiritualẽ humani generis captiuitatem: quarum ſeptem Dominicarum I. vocatur *Septuageſima*, II. *Sexageſima*, III. *Quinquageſima*, IV. *Quadrageſima*: aliæ vero, Dominica I.II.III. & IV. Quadrageſimæ; quibus ſuccedit Dominica Paſſionis, cuius apud veteres mentio frequens eſt. Vide Rupertum *de diuinis officiis*, & Guilielmum Durandum in *Rationali diuinorum officiorum*.

CAP. LVI.

De Feſtis Sanctorum.

AD recolendum Dei erga ſanctos beneficia, recte Deo feſtum diem in Sancti memoriam conſecramus: quo facto non latriæ, ſed duliæ cultũ ſanctis deferimus. De illorum enim victoriis, & beata conſummatione, Dei potentiam & bonitatem laudamus, ac illos debito honore proſequimur, tanquam Principes cæleſtes, Deique amicos, qui Eccleſię militanti virtutum exempla reliquerunt, ad quorum imitationem populus fidelis incitatur: & quia iam de ſua ſalute ſecuri, de noſtra ſunt adhuc ſolliciti (cum plurimum poſſe credendum ſit apud Deum) ipſorum patrocinia iuſte imploramus. *Sanctorum feſta.* *Aug.lib.10. de ciuit. c.4.*

QVOD autem Eccleſiæ fas ſit, noua quædam feſta inſtituere, ad commemorãda peculiaria Dei beneficia; ex inſtitutione variorum feſtorum à Iudæis ob noua quædam Dei beneficia memoranda, euincitur. Nam feſtum *Dedicationis Templi*, decretum fuiſſe legimus lib.2.Paralip.c.6 & 7. feſtum *Renouationis templi* à Machabæis inſtitutum, Chriſtus ipſe obſeruauit *Noua feſta inſtituere licet.* *Eſdræ lib.1. cap.*[?] *Lib.3 c 9.* *1.Machab. 4.*

Digitized by Google

tauit Ioannis 10. Feſtum ſortiũ apud Heſter cap. 9. Feſtum ob victoriam Iudith, cap. 16.

Feſta Martyrum.

QVOD vero feſta Apoſtolorum & Martyrum, primo Eccleſiæ Chriſtianæ ſeculo apud fideles in vſu fuerint, ex Clemente patet lib. 8. *Conſtit.* cap. 39. Euſebio lib. 5. hiſto. c. 15. Origene, Homilia 3. in diuerſos Euangelij locos. Tertullian. lib. *de corona militis*; Cypriano lib. 3. Epiſt. 6. lib. 4. Epiſt. 5. Hieron. *contra Vigilantium.*

Bellarm li. 3. de cultu ſanct. c. 16. Clemens li. 5. cap. 19. Tertul. li. 2. ad vxorem. Euſeb. li. 6. cap. 7. Baſilius in Pſalm. 114. Hieron. cont. Vigil.

VIGILIARVM in honorem Sanctorum, mentionem faciunt Clemens, Tertullianus, Euſebius, Baſilius, Hieronymus & alii.

Feſta B. Mariæ.

FESTI Aſſumptionis B. Mariæ, meminit Gregorius in *Antiphonario.*

FESTI Annunciationis B. Mariæ, Athanaſius in oratione *de Deipara* De feſto Purificationis exſtant orationes Nyſſeni, Chryſoſtomi, Cyrilli.

FESTVM Natiuitatis B. Mariæ agnoſcit Gregor. in *Antiphonario.* Conceptionis feſtum incepit D. Bernardi tempore, vt ex Epiſt. 174. liquet: nec paſſim receptum fuit ante *Extrauagant.* Sixti IV. *Cum præcelſa, de reliquiis & veneratione Sanctorum.* Celebratur autem feſtum Conceptionis matris Dei futuræ 8. Decembris, ſiue in peccato concepta fuerit, ſiue non; cum vtrumq; liceat tenere, iuxta Bullam Pii V. qui excommunicat eos, qui alterutram partem, vt hæreticam, inſectantur.

Imperatores confirmaũt dies feſtos ab Eccleſia inſtitutos.

PAVLVS Diaconus lib. 16. *rerum Romanarum*, & Nicephorus lib. 17. c. 31. referunt, Imperatores legibus etiam ciuilibus dies feſtos ab Eccleſia ſancitos confirmaſſe, adiuuiſſe, ornaſſe. Eorum autem Sanctorum memoriam Chriſtiani potiſſimum recolunt, qui Chriſti aduentum & doctrinam mundo annuntiauerunt. Hinc B. Mariam, in cuius vtero Incarnationis myſterium perfectum eſt, crebro libenterque honoramus. Et quoniam Ioannes Baptiſta Chriſti aduentum ex matris vtero, & poſtea palam teſtatus eſt, diem eius natalem celebramus. Apoſtolorum vero feſta, per quos veluti Chriſti legatos, de infidelitatis tenebris eruti, in fidei lumen peruenimus, nunquam ſatis digne celebrare poſſumus. Inter quos tamen Petrum & Paulum, qui ad Occidentales miſſi ſunt, & ſanguinem cum doctrina Romanis tradiderunt, ſpeciali honore proſequimur, eorum non ſolum diem natalem, ſed etiam ſingulares prærogatiuas recolentes: vtpote Pauli *Conuerſionem miraculoſam*, Petri in cathedra primatum & ſummum Pontificatum, ac à vinculis liberationem.

Eorum potiſſimum Sanctorum feſta coluntur, qui Chriſti fidẽ annunciarunt

Petri & Pauli feſtum.

Martyrum feſta.

INTER Martyres autem præcipue lætitia ſolenni celebrantur Stephanus & Laurentius, qui prius miſericordiæ operibus inſignes, Chriſti fidem paſſione fortiſſima & charitatis plena illuſtrarunt.

Innocentiũ feſtum.

INNOCENTES quoq; pro Chriſto necatos commendat Eccleſiis, vt omnis ætas ſalutis & martyrii capax agnoſcatur.

Confeſſorũ feſtum.

INTER Confeſſores autem Nicolaus & Martinus, qui in Eccleſia O-

Digitized by Google

rientali eleemoſynis & continentia excellentes paſtores floruerunt, à populo Chriſtiano potiſſimum celebrantur.

S. Magdalenæ feſtũ. DENIQVE Magdalena, fidei ardore atque pœnitentia laudabilis, & *S. Catharina.* Catharino zelo, virginitate ac martyrio admiranda, feſti ſolennitate commendantur.

S. Michaelis. S. quoque Michaelis, omniumq; Angelorum memoriam colimus, vt Deo gratias agamus, quod illos nobis reconciliarit, noſtræq; ſalutis adiutores conſtituerit, qui nos aduerſus dæmonum inſidias protegant, Deo noſtras preces offerant, bona ſuggerant, animaſque hinc emigrantes in ſinum Abrahæ deducant.

QVIA vero innumerabilis Sanctorum eſt multitudo, quorum ſingulorum merita certo aliquo pecu- *Omnium Sanctorum feſtum.* liari die recolere non poſſumus? Eccleſia vnum diem omnibus dicauit, quo pro collocatis omnibus eis muneribus Deo gratias ageret, eorum imitationem populos excitaret.

CAP. LVII.

Quæ feſta obſeruari debeant?

CVM omnia Chriſtianorum feſta iure humano introducta ſint, & *Seſſ. 25 cap. 12.* Concilium Tridentinum declarauerit, feſtos dies, quos in ſua diœceſi Epiſcopus obſeruari præceperit, ab omnibus ſubditis, quin à religioſis, *Feſta vſu recepta celebranda ſunt.* quantumuis exemptis, ſeruari debere; conſequitur, in ſingulis locis illa feſta celebranda eſſe, quæ conſtitutio ſynodalis vſu recepta, vel conſuetudo legitime præſcripta, ibidem obſeruari iuſſerit. Et quidem eo modo ſeruari dies feſti debent, quem vſus receperit. Vnde cum à media nocte, vſque ad ſequentem mediam noctẽ opera ſeruilia exerceri vetantur, & ſubinde vſque ad meridiem, aut vſque ad tempus, quo Miſſarum ſolennia peracta ſunt, cuiuſque loci conſuetudo ſeruanda eſt. Quoad officium vero diuinum, à primis veſperis vſque ad ſecundas, ius commune feſtum terminat. Eius porro loci feſta *Cap. 1 de feriis.* quis celebrare tenetur, vbi degit: quod & in ieiuniis aliiſue abſtinentiis retinendum eſt.

SEMPER equidem Dei beneficia recolere foret æquiſſimum; ſed cum ea res non huius vitæ, ſed futuræ ſit, in qua Deum abſque vllo faſtidio ſemper laudabimus: ideo Eccleſia Deum imitata (qui non perpetuam animi tranquillitatem, nec ab omnibus operibus ſeruilibus continuam vacationem exegit, ſed certis tantũ diebus à ſe inſtitutis) dies quoſdam ſelegit, quib⁹ homines beneficia Dei *Feſta quomodo celebranda.* tranquillis animis recolerent, gratias agerent, hymnis, precationibus, ſacræ doctrinæ, ſacrificiis, eleemoſynis, & aliis exercitiis, quæ Fidem, Spem & Charitatem excitant, pie vacarent.

CONVENIENTISSIMVM autem *Præcipui articuli fidei populo in feſtorum celebratione proponuntur.* fuit, ordine aliquo præcipua fidei myſteria populo per annum proponi, quod factum eſt anno toto per certa feſta diſtributo, quibus fideles conuenirent, erudirentur in dogmatibus

Digitized by Google

tibus fidei, omnibus curis reiectis, meditationi rerum cæleſtium inſiſterent. Inter quos feſtos dies celeberrimi habentur, qui ob redemptionis noſtræ myſteria religioni conſecrati ſunt.

CAP. LVIII.

Diebus feſtis quid agendum? quid vitandum?

Quæ ad ſanctificationem diei feſti requirantur.

SANCTIFICARE diem feſtum iubemur, hoc eſt, ſanctis operibus tranſigere, nullis indignis operibus prophanare. Quæ autem cenſeri debeant ſancta opera, tradit Concilium Agathenſe præcipiens, vt integrum Miſſæ officium reuerenter audiatur, ita vt ante nouiſſimam ſacerdotis benedictionem egredi quis nõ præſumat. Item ad diei ſanctificationem pertinet, diuinis laudibus, ſolennibus precibus, religioſiſque aliis officiis intereſſe, ſacramentis ad animæ curationem inſtitutis vti; templum frequentare, ibi ſalutis monita haurire, confiteri, ſacram communionem accipere, eleemoſynis, charitatiſque operibus vacare, immaculatumque à peccatis ſe conſeruare.

Exodi 20. Leuit. 23.
Opus ſeruile prohibetur in die feſto.

PROHIBETVR autem hoc præcepto, ne aliquod opus ſeruile die feſto peragatur. *Opus* vero *ſeruile* dicitur, quod proprie ſeruienti conuenit, ac victui quærendo, præſentique tantum vitæ ſeruit: vt ſunt opera mechanicarum artium, agricolarum, colere, ſerere, ac ſimilia. Myſtice autem omne peccatum, quod hominem diaboli ac pœnę ſeruum conſtituit, prohibetur. Anagogice vero, vt ad quietem futuræ vitæ anhelemus, iubetur.

Opera religioſa in die feſto licita.

Ex dictis colligitur, plura operum genera diebus feſtis eſſe licita. I. illa, quibus Deo ſeruimus: qualia ſunt, pulſare campanas, ornare templa, portare Crucem, Reliquias, Imagines, & quæcunque ſuapte natura, in Dei honorem immediate tendunt, aut præambula ſunt, nec ante diem feſtum commode fieri poſſunt. II. Licet exercere ſpiritualia: vt docere, ſcribere libros pro explicanda veritate. III. Licita ſunt opera ad propriã vel Reipublicæ ſalutem neceſſaria: vt bellare, ac inuadentes repellere. IV. Quæ ad proximi corporalem ſalutem neceſſaria ſunt: vt parare medicinam. V. Quæ ad euitandum imminens damnum neceſſaria ſunt; vt extrahere bouem ex puteo, vehere meſſem in horreum, ſi veriſimile ſit periculum ſubſit iacturæ, niſi recondãtur, propter pluuias, aut iuſtas alias cauſas. VI. Quæ ad parandos quotidie fieri queunt. Nam ſi abſque incommodo præmitti feſto poſſint, illicita ſunt: vt coquere ceruiſiam, aut panem pinſere, boues & porcos mactare, & alia huiuſmodi. VII. Opera licet exercere, quæ propter quandã neceſſitatem publicam Eccleſiæ conſuetudine permittuntur: vt nautis piſcari haleca certo anni tempore, nunciis proficiſci, agaſonibus & aurigis merces de prouincia vna in aliam

Nauarrus in Enchir. c. 13. num. 12.
Opera ſpiritualia.
Opera Reip. neceſſaria.
1. Mach. 4.
Opera ſanitati neceſſaria.
Ad euitandum præſens periculum & dãnum.
Vitæ neceſſaria.
Opera neceſſitati publicæ ſeruientia.

rientali eleemoſynis & continentia excellentes paſtores floruerunt, à populo Chriſtiano potiſſimum celebrantur.

S. Magdalenæ feſtũ. *S. Catharinæ.*

DENIQVE Magdalena, fidei ardore atque pœnitentia laudabilis, & Catharino zelo, virginitate ac martyrio admiranda, feſti ſolennitate commendantur.

S. Michaelis.

S. quoque Michaelis, omniumq; Angelorum memoriam colimus, vt Deo gratias agamus, quod illos nobis reconciliarit, noſtræq; ſalutis adiutores conſtituerit, qui nos aduerſus dæmonum inſidias protegant, Deo noſtras preces offerant, bona ſuggerant, animaſque hinc emigrantes in ſinum Abrahæ deducant.

Omnium Sanctorum feſtum.

QVIA vero innumerabilis Sanctorum eſt multitudo, quorum ſingulorum merita certo aliquo peculiari die recolere non poſſumus? Eccleſia vnum diem omnibus dicauit, quo pro collocatis omnibus eis muneribus Deo gratias ageret, eorum imitationem populos excitaret.

CAP. LVII.

Quæ feſta obſeruari debeant?

Seſſ. 25 cap. 12.

CVM omnia Chriſtianorum feſta iure humano introducta ſint, & Concilium Tridentinum declarauerit, feſtos dies, quos in ſua diœceſi Epiſcopus obſeruari præceperit, ab omnibus ſubditis, quin à religioſis, quantumuis exemptis, ſeruari debere; conſequitur, in ſingulis locis illa feſta celebranda eſſe, quæ conſtitutio ſynodalis vſu recepta, vel conſuetudo legitime præſcripta, ibidem obſeruari iuſſerit. Et quidem eo modo ſeruari dies feſti debent, quem vſus receperit. Vnde cum à media nocte, vſque ad ſequentem mediam noctẽ opera ſeruilia exerceri vetantur, & ſubinde vſque ad meridiem, aut vſque ad tempus, quo Miſſarum ſolennia peracta ſunt, cuiuſque loci conſuetudo ſeruanda eſt. Quoad officium vero diuinum, à primis veſperis vſque ad ſecundas, ius commune feſtum terminat. Eius porro loci feſta quis celebrare tenetur, vbi degit: quod & in ieiuniis aliiſue abſtinentiis retinendum eſt.

Feſta vſu recepta celebranda ſunt.

Cap. 1 de feriis.

Feſta quomodo celebranda.

SEMPER equidem Dei beneficia recolere foret æquiſſimum; ſed cum ea res non huius vitæ, ſed futuræ ſit, in qua Deum abſque vllo faſtidio ſemper laudabimus: ideo Eccleſia Deum imitata (qui non perpetuam animi tranquillitatem, nec ab omnibus operibus ſeruilibus continuam vacationem exegit, ſed certis tantũ diebus à ſe inſtitutis) dies quoſdam ſelegit, quib⁹ homines beneficia Dei tranquillis animis recolerent, gratias agerent, hymnis, precationibus, ſacræ doctrinæ, ſacrificiis, eleemoſynis, & aliis exercitiis, quæ Fidem, Spem & Charitatem excitant, pie vacarent.

Præcipui articuli fidei populo in feſtorum celebratione proponuntur.

CONVENIENTISSIMVM autem fuit, ordine aliquo præcipua fidei myſteria populo per annum proponi, quod factum eſt anno toto per certa feſta diſtributo, quibus fideles conuenirent, erudirentur in dogmatibus

tibus fidei, omnibus curis reiectis, meditationi rerum cæleſtium inſiſterent. Inter quos feſtos dies celeberrimi habentur, qui ob redemptionis noſtræ myſteria religioni conſecrati ſunt.

CAP. LVIII.

Diebus feſtis quid agendum? quid vitandum?

Quæ ad ſanctificationem diei feſti requirantur.

SANCTIFICARE diem feſtum iubemur, hoc eſt, ſanctis operibus tranſigere, nullis indignis operibus prophanare. Quæ autem cenſeri debeant ſancta opera, tradit Concilium Agathenſe præcipiens, vt integrum Miſſæ officium reuerenter audiatur, ita vt ante nouiſſimam ſacerdotis benedictionem egredi quis nō præſumat. Item ad diei ſanctificationem pertinet, diuinis laudibus, ſolennibus precibus, religioſiſque aliis officiis intereſſe, ſacramentis ad animæ curationem inſtitutis vti; templum frequentare, ibi ſalutis monita haurire, confiteri, ſacram communionem accipere, eleemoſynis, charitatiſque operibus vacare, immaculatumque à peccatis ſe conſeruare.

Exodi 21. Leuit. 23. Opus ſeruile prohibetur in die feſto.

PROHIBETVR autem hoc præcepto, ne aliquod opus ſeruile die feſto peragatur. *Opus* vero *ſeruile* dicitur, quod proprie ſeruienti conuenit, ac victui quærendo, præſentique tantum vitæ ſeruit: vt ſunt opera mechanicarum artium, agricolarum, colere, ſerere, ac ſimilia. Myſtice autem omne peccatum, quod hominem diaboli ac pœnę ſeruum conſtituit, prohibetur. Anagogice vero, vt ad quietem futuræ vitæ anhelemus, iubetur.

Opera religiosa in die feſto licita.

Ex dictis colligitur, plura operum genera diebus feſtis eſſe licita. I. illa, quibus Deo ſeruimus: qualia ſunt, pulſare campanas, ornare templa, portare Crucem, Reliquias, Imagines, & quæcunque ſuapte natura, in Dei honorem immediate tendunt, aut præambula ſunt, nec ante diem feſtum commode fieri poſſunt. II. Licet exercere ſpiritualia: vt docere, ſcribere libros pro explicanda veritate. III. Licita ſunt opera ad propriā, vel Reipublicæ ſalutem neceſſaria: vt bellare, ac inuadentes repellere. IV. Quæ ad proximi corporalem ſalutem neceſſaria ſunt: vt parare medicinam. V. Quæ ad euitandum imminens damnum neceſſaria ſunt; vt extrahere bouem ex puteo, vehere meſſem in horreum, ſi veriſimile, periculum ſubſit iacturæ, niſi recondātur, propter pluuias, aut iuſtas alias cauſas. VI. Quæ ad parandos quotidie fieri queunt. Nam ſi abſque incommodo præmitti feſto poſſint, illicita ſunt: vt coquere ceruiſiam, aut panem pinſere, boues & porcos mactare, & alia huiuſmodi. VII. Opera licet exercere, quæ propter quandā neceſſitatem publicam Eccleſiæ conſuetudine permittuntur: vt nautis piſcari halecа certo anni tempore, nunciis proficiſci, agaſonibus & aurigis merces de prouincia vna in aliam

Nauarrus in Enchir. c. 13. num. 11.

Opera ſpiritualia.

Opera Reip. neceſſaria. 1. Mach. 4.

Opera ſanitati neceſſaria.

Ad euitandum præſens periculum & damnum.

Vita neceſſaria.

Opera neceſſitati publicæ ſeruientia.

Digitized by Google

aliam vehere. Item, fabris ferrariis equos iter agentium calceare: macellariis & tabernariis cibum & potum hoſpitibus neceſſarium vendere. Poſtremo, propter inſtantem aliquam grauem neceſſitatem, omnia in vniuerſum opera ſeruilia die feſto exercere abſque peccato licet: puta, ſi hoſtis obſidionem paret, fas erit ciuibus mœnia reparare, terram ferre, ligna cædere, omne armorum genus præparare. Quæ autem alio tempore commodius fieri poſſunt, vt ſternere plateas, reficere pontes, fontes, puteos, & huiuſmodi, non licet pietatis vero die feſto exercere. Sed gratis, in pauperum fauorem atque ſubſidium ligna ſubuehere poſt auditam Miſſam, laudabili more apud fideles receptum videmus. At quod opulenti à ſubditis, vel aliis idipſum exigant feſto die fieri, improbandum eſt, cum non affectu miſericordiæ, ſed auaritiæ, cum aliorum grauamine, tales ſibi conſulant.

Inſtante graui neceſſitate.

Gratis in pauperum fauorem ligna ferre.

Opulentis non licet die feſto gratuitas vecturas lignorũ exigere à colonis.

SVNT inſuper opera quinque generum non ſeruilia, quę feſtis diebus fieri prohibentur: videlicet Nundinę, Iudicium ciuile aut criminale: Iuramenti præſtatio, niſi pro pace, gratuitque neceſſitate inſtante: Cauſarum proſecutio in iudicio, niſi neceſſitas aliud expoſcat: proceſſuum inſuper quæſtus cauſa diſcuſſio. Vnde conſequi videtur, non licere in die feſto conſultationes laborioſas aduocatis conſcribere, niſi gratis in fauorem pauperum. Violant enim tertium præceptum, quicunque ex prædictis operibus Iure diuino, vel Eccleſiaſtico vetitis, aliquod feſto die exercent.

Cap. 1. de feriis.

Prohibita feſto die, Nundinæ. Iudicia

Nauarrus in Enchir. cap. 13. num. 5. & 14.

ITEM diem feſtum prophanãt, qui totum tempus inſumunt in venationibus, torneamentis, luſibus, choreis, fabulis, ſpectaculis, conuiuiis, compotationibus, ebrietatibus, rixis & pugnis, otio ad nequitiam abutentes.

Diem feſtum prophanant.

SCIENDVM tamen eſt, licitam eſſe honeſtam animi & corporis die feſto recreationem. Nam Iudæos Dominus epulari & lætari in ſuis feſtiuitatibus voluit: quin & ſeruos & ancillas, imo & iumenta die ſabbati quieſcere iuſſit, cultores ſuos ad humanitatem inſtituens erga illos, quorum opera & induſtria vterentur. In quo peccant Domini & Heræ, qui ſeruos, aut ancillas die feſto à Dei cultu auocant, ita eos operibus implicantes, vt ſacris officiis & concionibus intereſſe nequeant.

Serui & ancillæ cultui diuino vacare permittantur.

CAP. LIX.

Quæ vtilitas obſeruationis feſtorum dierum?

DEVS honorantes ſe honorificat: ideo quo aliquis diuino cultui amplius ſe addixit, eo gratior acceptiorque Deo exſtitit. Vnde à ſincero Dei cultu in Scriptura Abel commendatur, Enos, Henoch, Noë, Abraham, Iſaac, Iacob, Ioſeph, Iob, Moyſes, Aaron, Eleazar, Ioſue, Samuel, Dauid, Ezechias, Ioſias, Tobias, Iudith, Machabæi, Simeon, Anna vidua, *quæ non diſcedebat de templo, ieiuniis & obſecrationibus ſeruiens die ac nocte.*

Dei cultus gratos homines reddit.

Gen. 4. 5.

Lucæ 2.

mocte. Ac denique Chriſtus ipſe in Templo & Synagogis aſſidue verſatus fuit, veteriſque Teſtamenti feſta ſedulo coluit. Et poſt eius aſcenſionem Apoſtoli noui Teſtamenti præcipua Spiritus Sancti directione inſtituerunt, eademque ſolenni veneratione obſeruarunt. Quorum exemplo Chriſtiani Imperatores, Reges, ac Principes ſumma cautione Deum, eiuſque feſta coluerunt: & quo amplius Dei cultum exornarũt, non ſolum Deo acceptiores, ſed & in hac vita feliciores extitiſſe rerum experientia comprobat. De Conſtantino Magno id refert Nicephorus hiſtor. lib. 8. cap. 3. & 4. de Theodotio ſeniore lib. 12. cap. 39. de Theodotio iuniore lib. 14. cap. 2. & ſequentibus, vbi ardentem pietatem, maximum imperii præſidium eſſe oſtendit, quia hoſtium inſidiæ, exortaque bella ſponte, Deo adiuuante diſſoluantur. Frequenter equidem Imperator templa viſebat, aſſiduis precibus Deũ placare ſtudebat: pro auertenda calamitate, impetrãda ſerenitate, litanias cum proceſſionibus inſtituebat: inter cantantes hymnos medius incedebat: ſi bellum commouebatur, ad Deum tanquam ad aſylum (æmulatus in eo Dauidem) confugiebat; nec ſpe ſua fruſtratus eſt. Deum enim Roilas Scytharũ rex ingenti exercitu Thraciam intraſſet, violento tonitru & fulmine cælitus demiſſo, confeſtim vna cum copijs extinctus fuit. Alias vero contra Perſarum excurſiones, grandine ac imbribus propugnatus fuit.

Feſti dies ab Apoſtolis inſtituti.

Conſtantini pietas.

Pietas imperii præſidium.

Theodotij ſpes in Deo.

QVID vero feſti diei violatio mereatur, ex c. 15. Numerorum liquet, vbi lapidari iubetur, qui Sabbato ligna collegerat. Eſdræ lib. 2. cap. 13. reprehenduntur à Nehemia, conculcantes torcularia in Sabbato, portantes aceruos, onerantes aſinos vino, vuis, ficubus, aut aliis mercibus; ſimul & vendentes ac ementes, vel importantes quælibet onera in Ieruſalem: quos omnes diem Sabbati profanare dicit. *Nunquid, ait, non fecerunt hac Patres noſtri, & adduxit Dominus Deus noſter ſuper nos omne malum?* Vnde zelatores legis prælegiſſe mori potius, quam diem Sabbati polluere (1. Machab. 2.) legimus.

Numero. 15.

Violator Sabbati lapidatur.

Lib. 2. Eſdræ cap. 13.

Vendere ac emere in die feſto nefas.

1. Mach. 2.

CAP. LX.

De quarto Præcepto.

PRIORA tria primæ tabulæ præcepta homines de iis, quæ Deo præſtare tenentur, inſtruunt: verum ſcilicet cultum interiorem & exteriorem, corde, ore, ac opere, priuatim & publice. Reliqua vero ſecundæ tabulæ mãdata hominis erga proximum officium explicant, hoc eſt, ea, quæ charitas proximo tribuenda dictat. Inter proximos autem maxime coniuncti ſunt parentes, per quos ſecundum Deum ſumus & viuimus: quos ideo Deus quarto præcepto honorari iubet his verbis. *Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi*: hoc eſt, pietatem, reuerentiam, venerationem, obedientiam, & ſubuentionẽ exhibe parentibus, per quos in lucem editus, ingentiq; cura

Quartum præceptum.

Secunda tabula præcepta hominis erga proximum officia continent.

Parentes honorandi.

Digitized by Google

educatus es, vt huius officii merito acceptũ ab eis vitæ beneficium prolongetur à Deo, cui diſplicet ingratitudo. Æquum enim apparet, vt acceptum vitæ beneficium amittat, qui in eos, à quibus accepit, ingratus ac impius eſt.

Honor eſt teſtimoniũ excellentia.

HONOR eſt teſtimonium excellentiæ, vel ſolo corde coram Deo per humilem ſui ſubmiſſionem, aut ſigno externo coram hominibus exhibitum. Magna vero excellentia eſt, vnum eſſe alterius hominis principium, cauſam, originem. In eo ſiquidem Deo Patri aſſimilatur, à quo eſt omnis paternitas in cælo & in terra. Vnde Sapiens: *Deus honorauit patrem in filiis.* Honor autem in Scripturis nõ ſolum in ſalutationibus & officiis deferendis, ſed etiam in ſubuentione, ac munerum oblatione intelligitur, iuxta illud Numerorum 22. *Paratus ſum honorare te.* Tobiæ 1 *Cum ex his, quibus honoratus fuerat à rege, habuiſſet decem talenta argenti.* Prouerb. 3. *Honora Dominum de tua ſubſtantia.* 1. Tim. 5. *Viduas honora: & qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur.*

Eccleſ. 3.

Honor ſubuentionem includit.

Honor obedientiam continet.

HONORIS itaque vocabulo amor, obſeruantia, cultus, reuerentia comprehenduntur, quæ aſſurgendo, venerando, inclinando, caput aperiendo, magnifice ſentiendo & loquẽdo, munera exhibendo, pro parentibus orando, ac ſedulo, ne verbo aut opere offendantur, cauendo, præſtantur.

ET inſuper Honoris voce continetur obedientia in eis, quæ ad mores, & vtilitatem rei familiaris pertinent: auxilium quoq; conſolationis, ac ſupportatio ſenii, moroſitatis, & defectus aliquãdo iudicii vel ſenſuũ. Aptiſſime vero in hoc præcepto vox *Honoris* poſita eſt, non amoris aut metus, quia eum, quem ex animo honoramus, etiam amamus & veremur: non autem qui amat, continuo obſeruat & veneratur; nec qui metuit ſemper diligit. *Patris* nomine, parens qui nos genuit; *Matris* autem illa, quę nos in lucem edidit, ſignificatur. Hos a liberis percuti aut lædi, ſub pœna mortis vetat Deus. Et de his primum hoc præceptum loqui, docet Chriſtus Matth. 15. Marci 7. & Apoſtolus Epheſ. 6. Coloſſ. 3. Deinde parentum nomine continentur cognati, patria, amici, paſtores, Epiſcopi, ac vniuerſi, quorum miniſterio & cura in Chriſto regeneramur, & ad beatã vitam dirigimur. Item, Magiſtratus, Reges ac Principes, quorum ſollicitudine conſeruamur in vita & quiete. Item grandæui & ſenes, Heri, Magiſtri, Pædagogi, tutores, curatores, Domini, fautores ac Mæcenates, & quotquot poteſtatis, vel dignitatis, aut vtilitatis, ſiue præſtantis alicuius officii cauſa parentum loco colere iubemur. Inter quos principem locũ obtinent, qui mores & ingenium excolunt: quibus debetur amor, obedientia, honor, corde, verbo & opere, vt Ethnici quoque agnouerunt, ſcribendo, parentibus & magiſtris à filiis & diſcipulis paria non poſſe reddi. Quod ſignificat etiam Apoſtolus ad Heb. 12. colligens ex reuerentia parentibus carnis debita, multo magis

Eccleſ. 3.

Exodi 21.

Leuit. 20.

Parentum nomine qui contineantur?

Leuit. 19.

Sapien. 4.

4. Reg. 5. Naamanã ſerui Patrem vocatur: Helias & Elizæus à filiis Prophetarum 4. Reg. 2. & 13.

gis

Digitized by Google

gis obtemperandum patri ſpirituum: id eſt, ſalutarem doctrinam tradenti.

CVR vero parenti carnis honor debeatur, explicat Sapiens Eccleſiaſtici 7. *Memento, quod niſi per illos natus non fuiſſes, & retribue illis*; qui ſcilicet tibi corpus, educationem, fortunæ bona, per anxietates, labores ac pericula dedere. Vnde Tobias filio dixit: *Memor eſſe debes, quæ & quanta pericula* (mater) *paſſa ſit propter te in vtero ſuo.* Eccleſ. 7. Et Sapiens: *Gemitus matris tuæ ne obliuiſcaris.* Qui matrum dolores ex Scriptura noti ſunt: *In dolore concipies & paries filios, &c*: & in natiuitate, ablactatione, ſollicita educatione ſatis apparent. Nec minor eſt patris labor & anxietas in curando, vt filii in moribus & litteris erudiantur, vel artem mechanicam addiſcant, ſtatum ſe dignum aſſequantur, parem ducant vxorem: in quibus procurandis, ſæpe videmus parentes ad extremam paupertatem redigi.

Sollicitudo parentum pro liberis.

EXEMPLVM obſeruantis filii præbuit Ioſeph, qui Regi honore ac amplitudine proximus, patrem ſenem, & frumentis egentem honorifice excepit: & Salomon in regio ſolio, matrem ad ſe venientem, ad dexteram ſuam collocauit. Obedientiæ vero exemplum in Iſaac relucet, qui ſe à patre ſene in ſacrificium præparari admiſit, ſeque vinciri abſque cōtradictione paſſus eſt: & Rechabitæ ad patris iuſſum vino abſtinuerūt. Chriſtus demq; Patri vſque ad mortem, quin & Ioſeph nutritio ac Matri ſubditus fuit. Iacob item parentum arbitrio mores at vitam inſtituit, iiſque non inuitis vxorem duxit: & contra Eſau animam parentum offendiſſe legitur.

Gen. 46. 47. Obſeruantiæ parentum exempla. 3. Reg. 2. Gen. 22. Hierem. 35. Gen. 42. & 28. Gen. 26.

SICVT autem in vita parentes honorandi ſunt; ita in morte, corpora ſepeliendo, exequias cohoneſtando, ſacrificium offerri pro eis curando, legata, vltimamque ipſorum voluntatem fideliter exſequendo, ac denique tumulos & memorias eis exſtruendo.

CAP. LXI.

Qui filii hoc Præceptum violent?

HOc præceptum violant filij, qui odio parentes proſequuntur, eis detrahunt, maledicunt, graue damnum exoptant, verbo aut cogitatione male imprecantur: qui eis obmurmurant, aſperius obloquuntur, nec non ad iram prouocant, cōtriſtant, irritant, irrident, contumelia afficiunt, nullum, aut ſaltem non debitum honorem deferunt, parentum nuditatem vel defectus propalant, imitantes impium Cham. Contra quales ait Sapiens: *Ne glorieris in contumelia patris tui, &c.* Ad immanitatem vero pertinet, inſidiari, percutere, vel occidere parentes. Vnde Abſolon ſuſpendio periit: Nero ſibi ipſi manus violentas intulit.

Violatores quarti præcepti. Geneſ. 9. Cham. Eccleſ. 3. Abſolon patrem perſequutus eſt. 2. Reg. 15.

PECCANT denique in hoc præceptum filii, qui in eis, quæ patriæ poteſtatis ſunt, non obtemperant; qui parētes pauperes erubeſcunt, & agnoſcere nolunt; qui parentum bona inutiliter conſumunt, aut diripiunt. Contra quos Sapiens; *Qui ſub-*

Prouerb. 28.

Digitized by Google

trahit aliquid à patre vel matre, & dicit hoc non eſſe peccatum, particeps homicidæ eſt. Quibus affines ſunt, qui habita parentum hæreditate, ipſos egeſtate perire ſinunt: cui malo prouidens

Eccleſ.33.

Eccleſiaſticus: *Filio*, inquit, *& mulieri, fratri & amico, non des poteſtatem ſuper te in vita tua; & non dederis alteri poſſeſſionem tuam, ne forte pœniteat te, & depreceris pro illis.* Delinquit quoque in parentes, qui pro eis viuis, aut mortuis non orat: item, qui à reſtituendis bonis alienis auertit; aut ex hæreditate paterna obuenientia bona, quæ ſcit iniuſte parta, retinet: ſimiliter, qui debita parentum legitima, aut pia legata, non perſoluit.

CAP. LXII.

De Officio Parentum erga filios.

Officia parentum in liberos. *Epheſ.6.*

QVEMADMODVM filii parentibus honorem, ita parentes filiis amorem & educationem debent; iuxta illud Apoſtoli: *Et vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios veſtros; ſed educate illos in diſciplina, & correptione Domini.* Quocirca parentum eſt curare, ne infantes in vtero ſuffocentur, ne nati opprimantur, ne in ignem, vel aquam prolabantur; ne manci, gibboſi, luſci, aliaſue vitioſi reddantur. Qua in re peccant, qui ſtudio fœtum conceptum enecant, vel abortum procurant, aut conceptionem impediunt, vel natos liberos crudeliter exponunt, aut ſine iuſta neceſſitate aliis mulieribus ablactandos tradunt: quo fit, vt ſæpe natus filius intereat, vel debilior exſiſtat, matremque minus amet. Quod agnorum exemplo Baſilius illuſtrat, quorũ ſinguli in copioſo grege maternam vocem agnoſcunt, ad eamque properantes, lactis proprios fontes recta petunt, papilliſque maternis contenti ſunt.

Hom.9.Hexaem.

Commendantur quæ filios ablactarunt. Sara Gen.21. Anna Samu. 1.Reg 1. B.Virgo. Mater ſeptem Machabæorum. 2.Machab. 2.Greg.ad interrog. Aug. An[illegible] Epiſcop. c.10. Gen.30. 1.Tim.5. Filiis prouidendum. Aug. Epiſt. 119.

Ex incontinentiæ autem vitio exortum videtur, quod ſine iuſta neceſſitate liberi exteris mulieribus lactandi exponantur. *Dum enim* (ait Gregorius) *continere nolunt, deſpiciunt lactare, quos gignunt.* Parentum inſuper eſt, ſubſidia vitæ neceſſaria filiis prouidere, ac eis theſaurizare, 1.Corinth.12. Quod præſtant, dum eis fundos aut redditus relinquunt, opificium, honeſtam artem, vel diſciplinam, qua vitam tueantur, edocent. Qua in re grauiter peccant, qui neglectis prolibus, ſua bona dilapidãt, vel extraneis conferunt (iuxta Auguſtinum Epiſtola 199.) aut ſine cauſa legitima filios exhæredant, vel propter ſecundarum nuptiarum fœdera, primi thori liberos abigunt, negligunt, & defraudant. Reipublicæ inſuper noxii ſunt parentes, qui liberos pauperes nulla curant arte inſtrui, ad conquirenda præſentis vitæ ſubſidia, permittentes, vt aſſueſcant otio, mendicitati, vagationi, fornicationi, aliiſque vitiis: ex quibus plerunque non ſolum inutiles; ſed etiam aliis graues ac pernicioſi prodeunt. Vnde merito Apoſtolus monet, vt patres educent filios *in diſciplina, & correptione Domini. Qui enim docet filium ſuum, laudabitur in eo. Mortuus eſt pater eius, & quaſi non eſt mortuus ſimilem*

Epheſ.6. *Eccleſ.30.*

Digitized by Google

lem enim reliquit ſibi poſt ſe, defenſorem domus contra inimicos. Vnde Moyſes: *docete filios veſtros verba mea, vt illa meditentur, quando ſederis in domo tua, & ambulaueris in via, & accubueris atque ſurrexeris.* Qua de re Abraham commendatur: *Scio, quod præcepturus ſit filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viā Domini, & faciant iuſtitiam & iudicium.* Quod etiam adimpleuit Tobias, qui filium ab infantia Deum timere docuit, & abſtinere ab omni malo. *Adoleſcens* enim *iuxta viam gradiutur: cum ſenuerit, non recedet ab ea.* Sed in filiorum educatione prudentia opus eſt, ne ad iracundiam, puſillanimitatem, aut indignationem prouocentur. Quare cauendum, ne magis ira, quam ratione parentes in filios ſæuire videantur; nec tam correctos quam punitos velle: nec filiis parentes maledicant, ne in vtriuſque perniciem id cedat, vt Auguſtinus exemplo comprobatā ſe viſo, allegans etiam illud Eccleſ. *Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta.* Neque decet parentes impari affectus demonſtratione, vel inæquali hæreditatis diſtributione, odia inter liberos ſuos ſerere, quibus multo vtilior eſt concordia, quam parentum fauor. Quali fratres inuidia Ioſeph proſecuti fuerint, quia plus à patre ceteris diligeretur, ſcriptura non tacuit. Quemadmodum autem puſillanimes nimia reddit auſteritas: ita liberos corrumpit licentia, & maior æquo indulgentia. Vnde Sapiens: *Qui parcit virgæ, odit filium ſuum. Curua ceruicem eius in iuuentute, & tunde latera eius, dum infans eſt, ne forte induretur, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ.*

Deut. 11. Gen. 18. Tob. 1. Prouerb. 22. Epheſ. 6. Aug. ſerm. 9. in Louanii impreſſis. Maledictio parentum nocet. Gen. 37. Prouerb. 23. Eccleſ. 30.

QVANTOPERE vero diſpliceat Deo neglectus paternæ in filios diſciplinæ, docet exemplum Heli, qui à Deo reiectus fuit cum poſteritate à ſacerdotio, quod filios peccantes manſueto nimis ſermone monuerit, nec competenti ſeueritate ipſorum peccata coercuerit. Nec impunita Dauidis indulgentia remanſit, dum inceſtuoſum Ammon filium contriſtare acerbiore correptione noluit. Nec Adoniam, regnum ambientem, corripuiſſe dicitur: vnde mors poſtea ſequuta eſt.

Diſciplina neglectus. 1. Reg. 4. Fulgen. epiſt. 1. c. 10. 2. Reg. 13. 3. Reg. c. 1.

PECCANT & in filios parentes, qui eorum infirmos animos per vagas libidines proruentes, non curant honeſtarum cancellis nuptiarum coerceri, vt de ſe confitetur Auguſtinus, addens Epiſtola 199. filios eſſe ad meliora excitandos, non tamen cogendos, cum vnuſquiſque donum ſuum habeat. Hinc Sapiens: *Filiæ tibi ſunt? ſerua corpus illarum. Trade filiam, & grande opus feceris; & homini ſenſato da illam.* Væ itaque parentibus, qui filias proſtituunt; ad hæreſes, flagitia, Magiam, omnemque impietatem impellunt, docentes liberos furari, mentiri, decipere, obſcœne loqui, peierare, inebriari, Dei cultores perſequi, vt de Athalia legimus.

Filii ad meliora excitandi, non cogendi. Lib. 2. confeſſ. c. 2. & 3. 1. Cor. 7. Eccleſ. 7. 4. Reg. 11.

PRÆTEREA in liberos peccant illi parentes, qui ſufficientis ad deliberandum ætatis viat dolo à meliore bono religionis reuocant, aut

aſtutia, dolo, vi, minis aut metu ad matrimonium vel religionis ingreſſum cogunt. Quales anathemate ferit Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 9. reform. Huc inſuper reducuntur eorum peccata, qui vxorem & familiam verberant, male tractant, domui & familiæ male præſunt, ſibi commiſſos perperam inſtruunt & gubernant.

CAP. LXIV.

De Officio & honore Epiſcopis & Presbyteris debito.

Honor Epiſcopis & Sacerdotibus debitus.

HONORANDI ſunt non ſolum, qui nos carnaliter genuerunt, ſed in primis ſpirituales patres, qui nos in Chriſto regenerarunt, & ad ſpem immortalis vitæ perduxerunt, iuxta illud Eccleſiaſtici: *Honorifica Sacerdotes, & propugnato brachijs.* (Eccleſ. c. 7.) *Sunt enim Dei legati: quos qui audit, Deum audit; qui eos ſpernit, Deum ſpernit.* (Luc. 10.) Vnde aiebat Moyſes: *Non contra nos, ſed contra Dominum eſt murmur veſtrum.* (Exodi 16.) Et Samueli Deus: *Non te abiecerunt, ſed me.* (1. Reg. 8.) Et Apoſtolus: *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Item: *Pro Chriſto legatione fungimur.* Atq; Chriſtus: *Sicut miſit me Pater, ita & ego mitto vos.* (Ioan 20.)

QVANTOPERE autem amandi ſint Eccleſiæ prælati, declarat Apoſtolus, dum ait: *Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina.* (1. Tim. 5. 1. Theſſ. 5.) Et de Galatis: *Si fieri potuiſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi.* (Galat. 4.) Et ad Hebræos ſcribens: *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis: ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* (Hebr. 13.) Itemque prælatos vice Dei leges ferre, quibus propter conſcientiam obedire oporteat, edocet; ſua mandata vocans *Dei mandata.* (Præcepta Epiſcoporum in conſcientia. 1. Cor. 14.) Nihil enim intereſt, vtrum Deus per ſe, an per ſuos miniſtros, ſiue homines, ſiue Angelos, voluntatem ſuam innoteſcere faciat.

SACERDOTIBVS inſuper debentur vitæ neceſſaria. *Dignus eſt enim operarius mercede ſua.* Et, *qui altari deſeruit, debet de altari viuere. Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur.* (Bernardus li. de præcepto & diſpen. Matth. 10. 1 Cor. 9. 1. Tim. 5.) Nec ſolum bonis, ſed & malis ſacerdotibus ratione miniſterii honor, obedientia, & vitæ neceſſaria debentur, vt Chriſtus exemplo ſuo confirmat, leproſo mandans: *Vade, & monſtra te Sacerdoti.* (Matth. 8.) Et alibi: *Quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite.* (Matth. 23.) Alapa vero percuſſus nihil contumelioſe in Pontificis perſonam dixit: ſed ſuam innocentiam humiliter tutatus eſt. (Ioan. 18.) Quem imitatus eſt Apoſtolus, iuxta ſcripturam: *Principi populi tui non maledices.* (Act. 23.) Non enim aliunde hæreſes & ſchiſmata oboriri Cyprianus aſſerit, niſi, *quia Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Eccleſia Sacerdos, ad tempus iudex vice Chriſti cogitatur.* (Schiſmata oriuntur, quia Chriſti Vicarius non agnoſcitur. Cypria. l. 1. Epiſt. 3. Et lib. 4. Epiſt. 9.)

QVARE in hoc quartum præceptum, quatenus Sacerdotes honorãdos continet, impingunt, qui Sacerdotibus, Religioſis, Eccleſiaſticis maledicunt, eos irrident, ſpernunt, (In Chriſti miniſtros iniurioſi.)

detra-

detrahunt, contemnunt, infamandi occaſiones captant. Contra quales diſſerit Auguſt. Epiſt. 157 & in Pſal. 106. vbi eos comparat exiſtentibus in medio maris in nauicula; qui gaudent, ſi nauclerus in ſcopulos impingat, nauemque male dirigat, non aduertentes, quantum inde periculi ſibi ipſis immineat. Et li. 50. hom. 50. eos, qui prauos mores prælatorum ſequi malunt, quam bona eorũ monita, viatori aſſimilat, qui remeandum ſibi opinatur, ſi conſpexerit in itinere tabulas lapideas, litteris plenas, viam docere, nec tamen ambulare. Et in Regula cap. 43. Prælatis compatiendum monet, qui quanto in ſuperiore loco, tanto in maiore periculo verſantur. *Ars enim artium eſt, regimen animarum.* Et licet Paſtor vitam propriam bene diſpenſauerit, ſibi vero commiſſorum diligentem curam non habuerit, cum perniciosis in gehennam ibit.

Prælatorum cura grauis.

Chryſoſt. in 20. c. Ioan.

PECCANT etiam in hoc præceptum, qui prælatorum legibus non eſſe obtemperandum ſentiunt, quia fideles liberati ſint à iugo legis; vt docuit Aerius teſte Epiphanio; & Ioannes Hus articulo decimoquinto, in Concilio Conſtantienſi damnato, quem ſequutus eſt Lutherus articulo vigeſimoſeptimo. Tales occidi iubet Deus cap. 17. Deuteronomii: & terra abſorpſit in Aaronem inſurgentes, Numerorum 16. Denique Chriſtus non audientes Eccleſiam (hoc eſt, Eccleſiæ prælatos) tanquam Ethnicos & Publicanos haberi decreuit.

Inobedientes Eccleſiæ.

Epiphan. hæreſi 75.

Aug. hæreſi 53.

Numero. 16.

Matth. 18.

ADHÆC peccant in hoc præceptum, qui Clero decimas adimunt, fundationes defraudant, ſoluere excuſant, temporalia vi auferunt: contra quos Martinus V. Bullam edidit, quæ habetur poſt 45. ſeſſ. Concilii Conſtantienſis: item, qui veræ doctrinæ propagationem impediunt, de qualibus Amos c. 2. *Prophetis mandabatis, ne prophetetis*: & Iſaias c. 30. *Dicunt videntibus; nolite videre: & aſpicientibus; nolite aſpicere nobis ea, quæ recta ſunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.* Sic Iudæi Chriſtum, & Apoſtolos veritatem annuntiantes, perſecuti ſunt & occiderunt.

Peccant, qui Clero bona adimunt.

CAP. LXV.

De officiis, patriæ & conſanguineis debitis.

IN quartum Præceptum, quatenus conſanguineorum & patriæ cultũ continet, peccant, qui conſanguineos vel conciues ſpernunt, fama vel bonis ſpoliant & perſequuntur, vt impius Cain, & Eſau, Abimelech, Abſolon, Ioram, Alcimus, & ſimiles, à quibus fluxit prouerbium: *Fratrum quoque gratia rara eſt.* Item, qui patriam produnt, opprimunt, conciuibus inuident. *Non eſt enim Propheta ſine honore niſi in patria ſua, & in domo ſua, & in cognatione ſua*; vt patuit in Ioſeph vendito à fratribus, in Prophetis, & capite omnium Prophetarum Chriſto, & Apoſtolis eius.

Officia patriæ & parentibus debita.

Gen. 4. 7.

Iudicum 9.

2. Reg. 13.

Marci 6.

PECCANT inſuper, qui patriæ vaſtatione gaudẽt (vt Nero) nec conciuium dãnis cõmouẽtur, (vt Alcimus)

cum

cum econtra pij afflictiones patriæ ac conciuium defleant, mala orationibus, ieiuniis, miſericordiæ operibus auertere ſtudeant, exemplo Ieremiæ, necem Ioſiæ, atque expugnationem vrbis Ieruſalem; Nehemiæ, combuſtionem portarum; & Machabæorum, prophanationem templi, & patriarum legum contemptum lamentantium. Ad hoc præceptum referuntur etiam mutua coniugum officia, de quibus in tractatu *De Matrimonio* diſſeruimus, quo lectorem remittimus.

Eſdræ lib. 2. c. 1 & 2. Lib. 1. Machab. cap. 2.

Cap. 147. de Sacram.

Hvc quoque reducuntur ſeruorum & dominorum officia, quibus iuxta Paulum cum timore in ſimplicitate cordis, tanquam Chriſto ſeruire tenentur. Quod præceptum D. Petrus non tantum ad bonos & modeſtos, ſed etiam ad moroſos & diſcolos dominos extendit. Proinde in hoc præceptum peccant ſerui, committentes furta, loquentes mendacia, rebelles, inobedientes, obmurmurantes, abſente Domino otiantes, ad oculum ſeruientes, conditionem ſuã iniquius ferentes: qualibus proponendum eſt iuſti, fidelis, ac pudici Ioſeph exemplum, cui Dominus omnia crediderat; & patientis ac laborioſi Iacob, Danielis, atq; trium puerorum, quibus nihil ad virtutem ſeruitus obfuit; cum in igne, inter leones, inter barbaros inſidiantes, orare Deum non deſtiterint.

Dominorũ & ſeruorum officia. Epheſ. 6. 1. Petr. 2.

ad Titum 2. 1 Cor. 7.

Gen. 39.

Peccant vero in famulos & ancillas Heri plagoſi, crudeles, amari, quos Apoſtolus *id, quod iuſtum & æquũ eſt, facere iubet, ſcientes, quod communis omnium in cælo Dominus ſit.* Aliter tamen cum pigro, refractario & rebelli ſeruo agendum eſt, quam cum induſtrio & voluntario, vt Sapiens tradit.

Epheſ 6.

Eccleſ. 7. & 33.

Peccant inſuper Domini in ſeruos & ancillas, ſi eorum fidem, mores, conſcientiam, & vitam negligant, parui ducentes, an præſcriptis temporibus templa frequentent, confiteantur, communicent, Sacramenta reliqua ſuſcipiant, Confirmationis (& ſi ægrotent) Extremæ vnctionis; an fornicentur, aſſidue iurent; ſi matrimonia eis neceſſaria prohibent; tempore diuini officij, aut prædicationis verbi Dei ſic operibus ſeruilibus occupant, vt animæ curam gerere nequeant. De quibus ait Apoſtolus: *Qui ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet, eſt infideli deterior.* Et Pſalmiſta: *Non habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam: ambulans in via immaculata, hic mihi miniſtrabit.* Vnde Abraham cunctos ſuos domeſticos, tanquam eiuſdem ſecum religionis, eodem die circumcidit, ac præcepit ſequi viam Domini.

Dominis ſit curæ, vt ſerui pij ſint.

1. Tim. 5.

Pſalm. 100.

Gen. 17. 18.

CAP. LXVI.

De honore, Magiſtratui ſeculari deferendo.

Regibvs, Principibus, & reliquis, quorum poteſtati temporaliter ſubijcimur, debemus honorem, obedientiam, amorem, fidelitatem, tributorum ſolutionem: orare inſuper

Magiſtratus honorandus.

Rom. 13.

per

Digitized by Google

1. Tim. 2. 1. Petri. 2. per tenemur, vt in pace ac tranquillitate ſub eis quietam in omni pietate vitam agamus, quos Deus ſui regni atque poteſtatis miniſtros conſtituit. Matth. 22. *Non eſt enim poteſtas niſi à Deo; & qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.*

Quare Apoſtolus eis tribui vult Obedientiam, Timorem, Tributa, *non ſolum propter iram*, id eſt, metu pœnæ ab eis infligendæ; *ſed etiam propter conſcientiam*, hoc eſt, ad euitandum peccati reatum, cui ſupplicium in futuro ſeculo reddetur. Hinc Chriſtus: *Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.*

Obediendi neceſſitas extendit ſe ad omnia licita.

Principis officia.

EXTENDITVR autem obediendi neceſſitas ad omnia, quæ à legitima poteſtate imperari queunt. Principis autem eſt, ſubditos ab hoſtium violentia protegere, publicam tranquillitatem, ciues, vxores, liberos, bona ſubditorum tueri, inuaſores coercere, leges vtiles condere, noxios ſuppliciis, bene meritos præmiis afficere, ſuum cuique tribuere, de bello ſuſcipiendo vel omittendo conſultare, vniuerſaque ad communem ſubditorum ſalutem ſpectantia, mediaque ad hunc finem neceſſaria imperare: vt, milites colligere, tributa imponere, aliaque, ſine quibus Reſpublica conſiſtere nequit, prouidere: vt ſit iuſta pecuniæ menſura, non falſata materia, iuſti ponderis numiſmata. Quare grauiter peccant ſubditi, qui Principibus aut magiſtratui ſuo detrahunt, maledicunt, eorum facta & iudicia calumniantur, ipſos contriſtant, iuſſis eorum parere recuſant, vel manifeſta vi rebellant, iuxta Scripturam: *Principi populi tui non maledices.* Et: *Non iudices contra iudicem.* Et, *Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.* Parricidium autem perpetrat, qui patrem patriæ trucidat.

Aug. li. 22. cont. Fauſt. cap. 75.

Peccant in Principes.

Exodi 22. *Eccl. 10. 30.* *Rom. 13.*

CAP. LXVII.

De officio Principis Chriſtiani.

Principis Chriſtiani officium. *Eccleſ. 10.*

VERISSIMA eſt Sapientis illa ſententia: *Secundum iudicem populi, ſic & miniſtri eius: Et qualis rector ciuitatis, tales inhabitantes in ea.* Vnde merito *beata* vocatur Reſpublica, cuius Princeps heroicas virtutes Dei prouidentia conſecutus eſt, puta religionis obſeruantiam, doctrinæ puritatem, Catholicæ veritatis amorem, pietatis zelum, benignitatem, animi moderationem, æquitatem, fortitudinem, magnanimitatem, clementiam, prudentiam; cui adſit in re militari virtus & felicitas, ad Rempublicam belli & pacis tempore adminiſtrandam ſapientia, morũ integritas, temperantiæ ſtudium, iuſtitiæ amor, humilitas, ne corde ſuper fratres eleuetur; iuxta illud Sapientis: *Rectorem te poſuerunt: noli extolli.* Et cap. 10. *Sedes Ducum ſuperborum deſtruxit Deus.* Principis inſuper eſt, tanquam Patris & Paſtoris, conſulere ſubditis; eos inſtar filiorum amare, fouere, complecti; cogitare in magna ſe domo, Patrem; in magna familia eſſe Oeconomum, cui omnium pariter cura incumbat, omnium ſalus ſit cordi: & eorum potiùs,

Noli regibus dare vinum. Eccleſ. 32. Prouerb. 31. Cap. 10.

Princeps tanquam paſtor & pater ſubditorũ commoda quærat.

quam propria quærere commoda: tondere pecus, non deglubere; ab omni iniuria tutas & immunes conſeruare oues ſuas; pro iis excubare, & à violenta luporum irruptione protegere: ſtudioſe à Rep. damna, concuſſiones, iniuſtitiam & oppreſſiones auertere: iuſtitiam vnicuique abſque perſonarum acceptione miniſtrare: viros ſapientes & fortes in ſuã familiaritatem aſſciſcere, illos libẽter audire, colere, ac ex eiſdem Legum, patriarumq; conſuetudinum gnaros in adiutores deligere, qui Rempublicã pace ac otio cõſtitutis, omnibus bonis affluentem reddere conentur.

Pacis conſeruandæ media.

Pacem vero & tranquillitatẽ Princeps conſeruare poterit, ſi rectum ordinẽ, id eſt, ſuo quemq; loco conſtituerit, idque ei curæ ſit, vt Deo ſuus cultus, Principi obedientia debita, legibus ſua authoritas, æquabilis iuſtitiæ adminiſtratio cunctis; Eccleſiaſticis ſua dignitas, Nobilibus ſuus honos, plebeiis & infimis ſuæ immunitates & priuilegia, delinquentibus pœnæ, bene merentibus præmia, ipſis denique Reipublicæ amplitudini, quod ſuum eſt, tribuatur.

Principis Chriſtiani officium.

Quia vero Chriſtianus Princeps etiam regni Chriſti miniſter eſt, ac Eccleſiæ filius; ideo non ſolum temporalem pacem (quæ terrenæ ciuitati ſufficit) curare tenetur: ſed præterea ſuo cũ exemplo, tũ authoritate, præmio & pœna, ſubditos ad virtutes, ad honeſtatem & immortalem vitã dirigere, necnon totis propriæ perſonæ, & authoritatis publicæ viribus Chriſto inſeruire tenetur, idque niti, vt in omni pietate ſubditi quietam & tranquillam vitã agant, Deoque in timore ac tremore ſeruiant.

Princeps Chriſto ſeruiat bona iubendo, mala prohibendo.

Tunc enim Princeps proprie Chriſto ſeruire cenſetur, quando poteſtate ſua vtitur ad dilatandum Chriſti regnum, ad tuendam Chriſti Eccleſiam contra impios, ſacrilegos, blaſphemos, hæreticos, ſchiſmaticos, alioſue hoſtes. Denique, quando legibus & armis, Dei cultum exornat, auget, Sacerdotii Clerique dignitatem propugnat, Eccleſiæ immunitatem, iura, bona, & priuilegia conſeruat. *In hoc* enim *Reges* (ait Auguſtinus) *inquantum Reges ſunt, Deo ſeruiunt, ſi in regno ſuo bona iubeant, mala prohibeant, non ſolum quæ pertinent ad humanam ſocietatem, verum etiam quæ ad diuinam religionem.* Aliter enim ſeruit quis, quia homo eſt: aliter, quia Rex eſt. Quia homo eſt, Deo ſeruit, viuendo fideliter; quia vero etiam Rex eſt, ſeruit, leges iuſta præcipientes, & contraria prohibentes, conuenienti vigore ſanciendo; ſicut ſeruiuit Ezechias, lucos & templa idolorum & excelſa deſtruendo: & Ioſias, talia & ipſe faciendo. Seruiuit Rex Niniuitarum, vniuerſam ciuitatem ad placandum Dominum compellendo: ſeruiuit Darius, mandando populis, vt pauerent Deum Danielis: ſeruiuit Nabuchodonozor, à blaſphemando Deo lege terribili prohibendo: ſeruiuit Artaxerxes, omnes Iudæos ad cuſtodiam legis Dei ſub graui comminatione compellẽdo: ſeruierunt Machabæi, leges & ritus patrios armis propugnando: ſeruiuit Conſtantinus Magnus, religionem

Aug. cont. Creſcon. c. 51. Epiſt. 50 ad Boniſac.

4. Reg. 18.

4. Reg. 23.

Daniel 6. & 14.

1. Eſdr. 7.

1. Mach. 5.

Digitized by Google

ſidem Chriſtianam alacriter propagando: ſeruiuit Gratianus, idolorum cultum abolendo: ſeruiuit Theodoſius, leges contra hæreticos ferendo: ſeruierunt alii Chriſtiani Principes, ſimilia & ipſi faciendo; Templa, Collegia, Monaſteria, Vniuerſitates ſtudiorum generalium erigendo, variiſque aliis modis Chriſtianam religionem illuſtrando. Quod Reges Chriſtianos fuiſſe facturos, prænunciauit Iſaias: *Reges eorum miniſtrabunt tibi: afferetur ad te fortitudo gentium, & Reges earum adducentur. Gens & regnum, quod non ſeruierit tibi, peribit. Et ſuges lac gentium, & mamilla Regum lactaberis.* Et Pſalm. 2. Dauid: *Et nunc Reges intelligite: erudimini, qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore.* Quin & Apoſtolus contra vim Iudæorum, Romani Cæſaris nondum Chriſtiani poſcens auxilium, ſatis oſtendit, quid Apoſtolorum ſucceſſoribus agendum in ſimili neceſſitate foret, quando Principes Chriſtianos Eccleſia reperiret. *Quis enim ſobriæ mentis dicat Regibus Chriſtianis? Nolite curare in regno veſtro, à quo Eccleſia Dei veſtri oppugnetur: non ſit vobis cura in regno veſtro, quis quid eſſe velit, ſiue religioſus, ſiue ſacrilegus; pudicus, aut impudicus.* Nam *Iuſtitia eleuat gentem: miſeros autem facit populos peccatum.* Et Regnum à gente in gentem transfertur propter iniuſtitias, & iniurias, & contumelias, & diuerſos dolos. Felices itaque Principes cenſendi ſunt, ſi iuſte imperant, ſi inter linguas ſublimiter honorantium, & obſequia nimis humiliter ſalutantium non extolluntur; ſed homines ſe eſſe meminerunt: ſi Deum timent, diligunt, colunt; ſi tardius vindicant, facile ignoſcunt: ſi vindictam pro neceſſitate regendę tuendæque Reipublicæ, non pro ſaturandis inimicitiarum odiis exſerunt: ſi veniam non ad impunitatem iniquitatis, ſed ad ſpem correctionis indulgent: ſi, quod aſpere plerumque coguntur decernere, miſericordiæ lenitate compenſent: ſi luxuria tanto eis caſtigatior eſt, quanto poſſet eſſe liberior: ſi malint cupiditatibus prauis, quam quibuslibet gentibus imperare: & ſi hæc faciunt non propter ardorem gloriæ, ſed propter charitatem felicitatis æternæ: ſi pro ſuis quoque peccatis opera miſericordię, orationiſque ſacrificium Deo offerre non negligant.

Iſa. cap. 60. Regum officia in Eccl. Pſal. 2. Act. 25. Aug. epiſ. 50. Iuſtitia florere regna facit. Prouerb. 24. Eccleſ. 10. Reges ſe homines eſſe meminerint.

DENIQVE Principum Chriſtianorum eſt, non quidem de fidei dogmatibus iudicare, ſed Eccleſiæ decreta obſeruare, exſequi, propugnare, Deum eiuſque miniſtros honorare, colere; quam vna re perennem ſibi gloriam in hac & futura vita comparant. Sicut econtra ſempiternam nomini ſuo ignominiam relinquunt, qui cum Ægyptiis paſtores ouium execrantur, cum Herode Chriſtum ſpernunt, eius miniſtros cum ſociis Iehu inſanos proclamant, præcones veritatis ſubſannant, religionis habitum, ſacerdotium, Pontificis Romani communionē auerſantur. Et quia primū quærenti regnum Dei & iuſtitiā eius, temporalium adiectio promittitur; atque gloriā Dei procuranti, honor & gloria; diligētiq; ſapien-

Principum eſt, iudicata per Eccleſiam tueri & exequi. Lucæ 23. 4. Reg 9. 4. Reg 1. Matth. 6. 1 Reg 2 Sapien. 6 & 7.

Digitized by Google

ſapientiam, regnum perpetuum, pariterque omnia bona: ideo inſipientiſſime Politici quidam perſuadere Regibus nituntur, quod religio eorum intentioni ſeruire debeat. Nam cum Princeps omnipotenti Deo militet ac ſeruiat, militiæ autem primum Sacramentum ſit, eius ſalutem, commoda, & dignitatem tueri; cui militamus: conſequitur, Principem loco primo Dei honorem promouere debere, vt ad Valentinianum ſcribit Ambroſius: *Cum omnes homines, qui in ditione Romana ſunt, vobis Imperatoribus terrarum militent, tum ipſi vos omnipotenti Deo, & ſacræ Fidei militatis.* Et Auguſtinus: *Pertinet ad Principes ſæculi Chriſtianos, vt temporibus ſuis pacatam velint habere Matrem ſuam Eccleſiam.*

Politici religionem principum intentioni ſeruire volunt.

Ambroſ. in epiſt. ad Valentinianũ.

Reges Chriſto militãt.

Aug. tract. 11. in Ioan.

CAP. LXVIII.

De præmio obſeruatoribus quarti præcepti à Deo propoſito.

QVARTI præcepti obſeruatoribus longam, felicem, atque iucundam vitam Deus repromittit, quoniam æquum videtur, vt grato beneficium conſeruetur, ab ingrato autem tollatur: & ſub beneficio vitæ ac felicitatis terrenæ, continetur etiam promiſſio vitæ beatæ ac ſempiternæ in futura vita. *Pietas* enim (inquit Apoſtolus) *ad omnia vtilis eſt, habens promiſſionem vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ.* Et, *Qui honorificat patrem ſuum, iucundabitur in filiis, & in die orationis ſuæ exaudietur.*

Vita præſens & futura obſeruatoribus quarti præcepti promittitur.

Ephеſ. 6.
Exod. 20.
Deut. 5.
1 Tim 4.
Eccleſ. 3.

QVANTVM vero filiis emolumenti paterna benedictio conferat, & maledictio quantum nocumenti; Scriptura docet, oſtendens, Deum confirmare patris benedictionem, atque maledictionem. *Benedictio patris firmat domum filiorum, maledictio matris eradicat fundamenta*, vt patet in Noe, qui Sem & Iaphet benedixit, Cham vero in filio Chanaan maledixit. Iſaac Iacob, & Iacob filiis benedixit. Et quantum obſit paterna vel materna maledictio, in Chananæis, in Eſau, in patris perſequutore Abſolone, in Iuda Chriſti proditore, viſum eſt; & in viduæ liberis, qui horribili membrorum tremore diuinitus coerciti ſunt, vt ſcribit B. Auguſtinus.

Gen. 27. & 49.

Aug. li. 22. de ciuit. c. 8. & ſerm. 95. in Louanii impreſſis.

QVEMADMODVM autem præmia cultoribus parentum à Deo ſunt propoſita, ita & parentum contemptoribus ſupplicia. *Qui maledixerit Patri ſuo, vel matri ſuæ, moriatur*, ait Dominus. Et de affligente patrem aut matrem, ait Sapiens: *Comedant eum filii aquilæ.*

Exodi 9.

Prouerb. 19. 20. 31.

SED non immerito hic QVÆRET aliquis: Quomodo cum hoc diuino promiſſo conſiſtat, quod ſæpe filios parentibus immorigeros ac degeneres, in hac vita diu felices, & in rerum omnium abundantia, poſitos videamus; contra vero parentũ obſeruantiſſimos repente tolli, aut in ſumma calamitate vitam agere? RESPONDEO, altiore Dei conſilio miſericordiæ aut iræ, hæc ita diſpenſari temporalia bona & mala, vt cedant in ſalutem electorum, & maiorem damnationem reproborum. *Rapitur*

Eccleſ. 9.

enim

Digitized by Google

Sapiẽtia 4. enim *iuſtus, ne malitia mutet intellectum eius:* vel, *à facie malitiæ colligitur,* *Iſaia 57.* ait Iſaias. Dum itaque pios nonnullos Deus in ætate immatura tollit, eis conſulens ad potiora bona transfert: impios autem ſinens diu viuere (quos ſcit patientia Dei, ac temporali felicitate ad maiorem peccatorum cumulum abuſuros) iudicio ſuo reſeruat, in quo vindicta dilata ſupplicii grauitate compenſabitur.

Cap. LXIX.

De quinto Præcepto.

Non occides.

Homicidiũ prohibetur contra iuſtitiam & rectam rationem. POST præcepta religionis tria, & quartum pietatis, quibus Deo & parentibus debitum reddere iubemur, aptiſſime deinceps nocumenta proximis inferri vetantur: inter quæ ſummum eſt, hominem vita priuare: ideoque quinto Præcepto homicidium expreſſe prohibetur; implicite vero iniurioſa vis, ira, odium, rancor, indignatio, & quilibet internus affectus ad proximi læſionem tendens, vt conciliatis hominum voluntatibus concordiam & pacem inter ſe vnanimi conſenſione obſeruent.

Sensvs autem præcepti. *Non occides,* eſt: contra iuſtitiam, & rectam rationem, nullum hominem, quantumuis abiectiſſimę conditionis, neque ſeipſum, neque alium ex electione interficies, ſiue publica, ſiue priuata authoritate. Vox *Occides,* communi notione ad omnium animantium cædem extenditur: at hic non niſi ad hominis occiſionem pertinet. Decalogi enim præcepta ratione iuſtitiæ tradunt, quomodo videlicet homines cum Deo & inter ſe viuere oporteat. Non ergo hic occiſio pertinet ad herbas & arbores, in quibus nullus eſt ſenſus; nec ad irrationabilia animantia, quæ nulla ratione nobis ſociantur, iuſtiſſimaque creatoris ordinatione hominum vſibus ſubduntur: iuxta illud Geneſis, *Omne* *Gen. 9.* *quod viuit, erit vobis in cibum.* Si ergo *1. Cor. 10.* animalibus irrationabilibus veſci conceſſum ſit, proculdubio & occidere fas eſt, vt contra Manichæorum deliria oſtendit Aug. qui lib. 1. *de ciuit.* cap. 17. & 20. euincit, hominem non poſſe occidere ſeipſum, quia ſe vnuſquiſque plus amare debet, quã proximum & qui ſe occidit, non aliud quam hominem occidit. Vnde confutat circum celliones, qui genus Martyrii eſſe putabant, ſeipſum enecare, atque facta gentilium, qui ſibi ipſis violentas manus intulerunt: *Nõ fecerunt hoc,* ait, *Patriarchæ, non Prophetæ, non Apoſtoli: quin & ipſe Dominus fugere perſequentes docuit. Qualibet ergo exempla ponant gentes, quæ non colunt Deum, manifeſtum eſt, hoc non licere colentibus vnum verum Deum.* Hinc in Scripturis cum execratione commemorantur, qui ſeipſos interemerunt; vt Achitophel & Iudas.

Lib. 6. contra Fauſt. c. 6. & 8. lib. de ciuit cap. 20. & hæreſi 46.

Aug. hær. 69.

Lib. 1. de ciuit. cap 23.

2. Regũ 17.

Matth. 27.

Acto. 1.

Accedit, quod nobiliores etiã Philoſophi ſenſerint, iniuſſu dominantis Dei non eſſe hinc demigrandum; ſupplicioque dignos, qui ſe inte- *Deut. 32.* *Lib. 1. de ciuit. cap. 19.* *Ariſtot. lib.*

 rime-

Digitized by Google

5 Ethic. cap. vlt. Cicero in q. 1. Tuſcul.

1 merent, vt Auguſtinus ex Virgilio citat. Et cum non homo, ſed Deus vitæ author ac Dominus ſit, ipſeque occidat & viuere faciat; abſque eius iuſſu nemini ſeipſum occidere licet. Vnde Samſon, Eleazarus, Razias & alii, qui ſe in aquas vel ignem iniecerunt, non errantes, ſed Deo obedientes hoc feciſſe credendi ſunt, vt lib. 1 *de ciuit.* ca. 26. ſcribit Auguſtinus.

Iudicũ 16. 1 Mach. 6. 2 Mach. 14.

QVOD autem Deo iubente hominem occidere liceat, ſiue data lege iubeat, ſiue ad perſonam pro tempore, expreſſa iuſſione docet Scriptura. Nam Abraham volẽs immolare filium, non ſolum non eſt culpatus crudelitatis crimine, verum etiã laudatus eſt nomine pietatis, quod filium voluit obedienter occidere. Et Saul, cui dictum erat: *Interfice peccatores Amalech*; quia non occidit, reprobatus eſt. Vnde contra hoc præceptum non faciunt, qui Deo authore bella gerunt, aut perſonam gerentes publicæ poteſtatis, ſecundũ eius leges, hoc eſt, iuſtiſſimæ rationis imperium ſceleratos morte puniunt; quales tanquam Dei miniſtros commendat Apoſtolus: *Si malum feceris, time: non enim ſine cauſa gladium portat: Dei enim miniſter eſt; vindex in iram ei, qui malum agit* Cui Deus dixit. *Maleficos non patieris viuere*, hoc eſt, publico iudicio tales comprobatos. Modum autem iudicii Deus præſcripſit. *In ore duorum aut trium teſtium ſtet omne verbũ.* Nemo occidatur, vno contra ſe teſtimonium dicente. Vnde conſtitutio iuris promanat, vt accuſatus locum ſeſe defendendi habeat, nec abſque cauſæ cognitione interfici poſſit. Quod etiam Romanos adhuc infideles obſeruaſſe Scriptura teſtatur. Quemadmodum enim medicus ſola membra, quæ ſua tabe totum corpus ad interitum perducerẽt, abſcindit: ita Princeps eos ſolos tollit, quos Reipublicæ noxios reperit, qui pacẽ atque tranquillitatem publicam turbant; quales pro varietate populorum ac regionum leges interfici iubent. Apud Iudæos adulter morte puniebatur, non autem fur, apud Chriſtianos vero fur, non adulter.

Deo iubente hominem occidere licet.

Aug. l. 1. de ciuit. c. 21. & epiſt. 61.

Maleficos occidere licet

Exodi 22.

Deut. 17. 1 ... 18. ... 22. & 24.

Noxios tollere licet.

SI autem ciuilis concordiæ perturbator iuſte vita priuatur, quanto magis falſæ religionis diſſeminator cum nihil validius animorũ concordiam diſſipet, quam partium ſtudiũ, quod religionum diuerſarum zelo fouetur. Vnde Pſeudopropheta occidi iubetur, & nolens parere ſummi ſacerdotis imperio, inoborta de lege quæſtione. Vnde patet, hæreticos & ſchiſmaticos, Eccleſiæ Catholicæ rebelles, iuſte occidi poſſe.

Exodi 22. Deut. 22.

Deut. 13. & 17.

CAP. LXX.

Vtrum priuato homini liceat alium morte dignum interficere?

OCCISIO malefactorum ei ſoli eſt licita, cui boni communis cura demandata eſt, hoc eſt, publica poteſtate fungenti. Nam *qui gladium acceperit, gladio peribit*: hoc eſt, qui nulla ſuperiori ac legitima poteſtate iubente vel concedente, in ſanguinem alicuius vſum gladii vendicat, gladio perire meretur. Vnde miles cum

Match. 26.

Digitized by Google

cum obediens poteſtati hominem occidit, non eſt reus homicidij; imo niſi fecerit, reus eſt imperij deſerti. Numeror. 35. propinquo cæſi permittitur homicidam interficere, ſed cauſa prius in iudicio ventilata.

Aug. lib 22. cont. Fauſtum. c. 70. lib. 1. de ciuit. c. 26.

An tyrannum occidere liceat? 1. Petri 2.

AN vero tyrannum cuiuis priuato ciui occidere liceat, diſputatur. Cómunis doctorum ſententia eſt, duplicem eſſe tyrannum: videlicet per legitimæ poteſtatis abuſum, & per vſurpatam iniuſta violentia poteſtatem. Prioris generis tyrannum nulli priuato tollere fas eſt, quin tenetur patiëter tolerare, ac pro ipſo orare, vt docet Conc. Conſtantienſe ſeſſ. 15 Et Dominus iubet reddere Cæſari, quæ Cæſaris ſunt. Hinc Dauid occiſores Isboſet interfecit, nec manus in Saul mittere voluit.

Iudicum 3.

DE poſterioris generis tyranno, cum reſpublica tota cenſeatur iuſtũ cum eo bellum gerere, cuilibet ciui tanquam Reipub. militi, fas erit violentum poteſtatis occupatorem tollere, Aod exemplo, qui Moabitarum regem Iſraelitici imperii inuaſorem, Deo probante trucidauit. Qua de re Cicero: *Num ſe obſtrinxit ſcelere, qui tyrannum occidit: Populo quidem Romano non videtur, qui ex omnibus præclaris factis illud pulcherrimum exiſtimat.*

Cicero l. 3. Offic.

Vxorem in adulterio deprehenſam occidere non licet.

DE vxore in adulterio deprehenſa, num liceat marito abſque ſententia illam occidere; ſciendum, id leges ſeculi permittere, ſed non legem Euangelii, cũ authoritate publica talis iniuriam ſibi factam vindicare poſſit.

Invaſorem cum moderamine inculpatæ tutelæ repellere licet.

VTRVM autem vitæ tuendæ cauſa, inuaſorem occidere liceat, diſputatur. Communis reſolutio eſt, cum moderamine inculpatæ tutelæ vnicuique vitam ſuam defendere fas eſſe; ac ſi modus defenſionis exigat, etiam alterum occidere, ſi aliter repelli nequeat; ita tamen, vt proprium voluntatis obiectũ nõ ſit mors alterius, ſed propria defenſio. Quam ſententiam tradit Auguſtinus, D. Thom. & Concil. Trident. ſeſſ. 14. c. 7. *Reform.* docens, incurri irregularitatem ob voluntarium homicidium, vim vi repellendo commiſſum. Nam alias inuoluntarie admiſſum, nullam irregularitatem incurrit, iuxta Clementiam vnicam *de homicidio*.

Aug. epiſt. 154. li. 1. de Lib. arb. c. 5. S. Thom. 2. 2 q. 64 ar. 7.

AN vero teneatur inuaſus conſulere ſaluti inuaſoris, ſi periculum damnationis æternæ ſubſit, amittendo vitam corporalem ſuam? RESPONDEO, non teneri, cum nulla hic extrema neceſſitas ſubſit: propria enim malitia ſe inuaſor in tale periculum conijcit, à quo ſola voluntatis mutatione ſeipsũ eximere poteſt. Si tamen inuaſor perſona Reipublicæ admodum neceſſaria foret, magnæ charitatis opus eſſet, vitam propriam negligere pro conſeruatione vitæ illius.

An pro defenſione rerum temporalium vitam inuaſori eripere liceat? Aug. li. 1 de lib arb. c. 5. Lib. 22. cont. Fauſt. c. 70.

AN verò pro defenſione rerum temporalium vitam inuaſori eripere liceat, maiorem dubitationem habere videtur. Ait enim Auguſtinus *Conſulta lege Dei æterna reperio, non debuiſſe hominem ab illo, qui nullam ordinatam poteſtatem gerebat, quam uiſi iniurioſum & improbum occidi.* Et pro rebus, quas inuiti amittere poſſumus, nullum humana cæde

pollui

Exodi 22.

polllui debere aſſerit. Attamen Scriptura manifeſte permittit, furem nocturnum occidi: non autem diurnum, quia poteſt aliter auerti, clamore ſcilicet, aut via iuris ſua repetere licet. Si vero de re momenti exigui agatur, non debet fur leuiter occidi.

An pro defenſione honoris interficere liceat?

VTRVM autem pro defenſione honoris interdum alium occidere fas ſit, vt ſi nobilis aut miles inuaſus fuga euadere queat, ſed non abſque infamiæ nota; ſentiunt Doctores, eo caſu licitum eſſe huiuſmodi nobili viro in pugna perſeuerare, quamuis alterius mors ſequutura ſit, nec obſtringi ad fugam: ſecus autem, ſi Clericus, Religioſus, aut Mercator inuadatur, qui abſque notabili ignominia fugere poteſt. In quam ſententiam inclinat Ambroſius, ſcribens, in fortitudine bellica honeſtum eſſe, quod mortem ſeruituti ac turpitudini præferat.

Ambr. lib. 1. offic. c. 42.

CAP. LXXI.

De bello, vtrum ſit licitum?

Bellum principi ſupremo licitum.

QVEMADMODVM vnicuique priuato homini vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ fas eſt: ita iure diuino & naturali, ſummo Reipublicæ moderatori licitum eſt, iniurias à ſe, ſuaque Republica propulſare, belloque iuſto improborum audaciam reprimere, ac illata damna vindicare, vt ea ratione ciuium ſuorum vitæ ſalutique conſulat. Iuſtum enim bellum eſt, non ſolum defenſiuum, quo inferri prohibentur iniuriæ; ſed etiam vindicatiuum, quo illatæ iniuriæ vindicantur, quo Princeps vlciſcitur, ac ſatisfactionem pro accepta iniuria depoſcit, ſi gens aut ciuitas, quod à ſuis improbe geſtum eſt, vindicare, aut per iniuriam ablatum reddere noluerit, vel neglexerit.

HOC ergo per bellum agitur, vt incolumis ac tuta ſit ab improbis hominum vita. Sunt enim Principes, Dei miniſtri, legum eius atque ſalutis publicæ defenſores, ſcelerum vice Dei vltores. Non itaque in bello homines perimendo, contra hoc præceptum milites faciũt, quia non ipſe occidit, qui miniſterium debet iubenti, ſicut gladius adminiculum eſt vtenti. Ideoque nec contra hoc præceptum fecerunt, qui Deo iubente bella geſſerunt, quem mali aliquid iubere non poſſe, nemo fidelis ignorat. Vnde conſequitur, non ſolum deliraſſe Manichæos, qui cuncta bella veluti per ſe mala damnarunt; & Wicleſiſtas; ſed & illos, qui arbitrãtur, Chriſtianis non licere iniurias ſibi factas propulſare aut vindicare: qualiter ſenſiſſe Iulianum Apoſtatam ſcribit Gregorius Nazianzenus; cuius errorem probauit Cornelius Agrippa lib. *de Vanit. ſcientiarum* cap 79. & Eraſmus *in Annot.* in cap. 3. & 22. *Lucæ*, atque alibi. Idem placet Anabaptiſtis, teſte Fero in cap. 26 Matth. ad illud: *Omnis qui acceperit gladium*, &c. Lutherus vero etſi generatim bellum non improbauit, attamen contra Turcas bellum geri damnauit. Contra quos errores ſcriptura tradit,

Aug. q. 10. lib. 4. ſ. per Ioſue.
Lib. 1 de ciuit. cap. 21.
Li. 22. cont. Fauſt. c. 74. & 75.
Tho. VValdenſ. tom. 3. de Sacram. c. 169.
Greg. Naz. oratione I. in Iulian.
Art. 34.

Digitized by Google

tradit, quædam iuſta & licita bella, ipſo Deo authore geſta eſſe: puta cõtra Chananæos, contra Madianitas, Numeror. 25. *Hoſtes vos ſentiant Madianitæ, & percutite eos.*

Deut. 20.

Et Sauli præceptum à Deo eſt: *Vade; interfice peccatores Amalec; & pugnabis contra eos vſque ad internecionem.* Imo ſcriptura Deum ipſum pugnare aſſerit: *Deus*, ait, *qui ductor eſt veſter, pro vobis ipſe pugnabit.* 2. Paralipom. 20. *Non eſt veſtra pugna, ſed Dei* Pſal. 17. *Qui docet manus meas ad prœlium.* Vnde Abrahæ reuerenti ex pugna, benedixit Mechiſedech. Et Dauidi Abigail inquid, *prœmia Domini tu prœliaris.* Dominus vero Centurionis fidem laudauit, non militiæ deſertionem imperauit. Similiter Cornelius Centurio religioſus, ac timens Deum, ad ſe militem Deum timentem vocauit. Et Apoſtolus, Sanctos collaudans: *Per fidem*, ait, *fortes facti ſunt in bello, caſtra verterunt exterorum*: Et Ioannes militibus, *Quid faciemus & nos*: interrogantibus, reſpondit: *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & cõtenti eſtote ſtipendiis veſtris.* Non ait, Arma abiicite, militiam deſerite, neminem percutite neminem vulnerate, & proſternite; quia ſciebat eos, cum hæc militãdo facerent, non eſſe homicidas, ſed legis miniſtros. Quam Ioannis Baptiſtæ doctrinam Chriſtus confirmauit, iubens reddi tributa Cæſari, quæ Regibus præſtantur, vt bella neceſſaria gerantur, ac militi ſtipendia perſoluantur; vt Apoſtolus docet ad Rom. 13. & Petrus 1. epiſt. c. 2. Adhæc bella eſſe nonnunquam iuſtiſſima, euincunt ſtupenda miracula, quibus nonnunquã Deus prœliantium conatus adiuuat: vt, cum ad ſonitũ tubarum muri Hiericho corruerunt: extendente manus Moyſe, hoſtes deuicti ſunt: ab vno Samſone Philiſtæi cæſi: ad ſtrepitum fugati Syri: per Angelum, centum octoginta quinque millia cæſi: cum Machabæo equites de cælo pugnantes. Et Conſtantino ab Angelis oſtẽſo crucis ſigno, dictum eſt: IN HOC SIGNO VINCES, teſte Euſeb. lib. 9. cap. 9. Et Theodotio ab Apoſtolis Ioanne & Philippo, de Eugenio tyranno victoria promiſſa & parta eſt, teſte Theodoreto lib. 5. hiſto. c. 24.

1. Reg. 15. Exodi 17. Deut. 1. Deut. 32. Gen. 14. Matth. 8. Act. 10. Hebr. 11. Lucæ 3. Aug. li. 22. cõt. Fauſt. cap. 74. Item epiſt. 5. & 207. Matth. 22. Ioſue 6. Exodi 17. Iudicum 15. 4. Reg. 7. 4. Reg. 19. 2. Mach. 10.

CAP. LXXII.

Belli iuſti conditiones.

REMOTA iuſtitia, bella non niſi magna ſunt latrocinia. Vt autem iuſta ſint, tria requiruntur. I. eſt legitima belli indicentis authoritas. II. belli iuſta cauſa. III. eſt intentio recta. Iure ſiquidem in bello culpantur, nocendi cupiditas, vlciſcendi crudelitas, impacatus, atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi. Ordo enim naturalis mortalium paci accommodatus, hoc expoſcit, vt ſuſcipiendi belli authoritas & conſilium penes Principem ſit; exſequẽdi autem iuſſa bellica miniſterium, paci ſalutique cõmuni milites debeant. Principis autem nomine intelligimus, penes quẽ totius Reipublicæ authoritas eſt. Nam ſoli Reipublicæ perfectæ, ſeu

Ad iuſtum bellum requiſita tria. Cyprian lib. 2. epiſt. 2. Aug. li. 22. cõt. Fauſt. c. 74. & 75. Ius indicẽdi

belli penes principem, aut magiſtratum ſuperiorem nō agnoſcentē. magiſtratui ſuperiorem non agnoſcenti in ſua iuriſdictione, ius indicendi belli competit. Quando enim per recurſum ad legitimum ſuperiorem iniuriç compenſatio fieri poteſt, bellum non eſt neceſſarium. Abſque vero euidenti neceſſitate, cum plurima ſecum trahat bellum mala & incommoda, non debet inferri. *Pacem enim habere debet voluntas, bellum neceſſitas*, ait Aug. *Aug. epiſt. 207.* At quādo per recurſum ad ſuperiorem compenſatio damni vel iniuriæ procurari nequit, pro cōpenſanda vel etiā vindicanda iniuria bellū ſuſcipere licet. *Non* enim Princeps *fruſtra gladium portat: Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malum facit*, ſiue iniuriam Reipublicç inferendo, ſiue compenſationē iuſtam denegando. At iniuriam oportet non eſſe minorem damnis, quæ bellum paſſim adferre ſolet: cuiuſmodi iniuriarum plura ſunt genera. I. Si denegetur, quod omnibus iure naturç debetur: vt innoxius tranſitus, qui omnibus iure humanç ſocietatis patere debet. *Num. 21. Aug q. 43. in Numeros.* II. Licitum eſt bellum, pro rerum propriarū detentione aut recuperatione. Sic bellum geſſit Dauid aduerſus Isboſet, pro regni ſibi diuinitus conceſſi adeptione. *2. Reg. 2.* III. Pro Reipublicæ contra tyrannos defenſione. Ita Iudices & Machabæi bella geſſere. IV. Aduerſus eos, qui opem inimicis ferunt: quomodo Dauid pugnauit contra Syros, qui auxiliū filijs *2. Reg. 8.* Ammon præbebant. V. Ad vlciſcendam publicam iniuriā vel contumeliam principi factam; vt contra filios *2. Reg. 1.* Ammon Dauid, quia nuncios eius ignominia affecerant. VI. Aduerſus rebelles ſubditos, eorumque fautores; quomodo pugnauit Dauid contra Abſolonem & Sebam. *2. Reg. 20.* Vnde colligimus, recte bella geri contra hæreticos rebelles, vt Theodotio Imperatori ſuaſit Damaſus, teſte Theodoreto lib. 5. hiſt. c. 23. & Gennadio Greg. libr. 1. epiſt. 72. VII. Contra eos, qui malefactores tuentur, ac impediunt, quo minus puniantur, vt contra Beniamitas populus Iſraël. *Iudicum 20. Aug. q. 10. in lib. Ioſue.* VIII. Propter violatum fœdus aut pactum: vt Ioram contra Moabitas, denegantes *4 Reg. 3.* tributum: Babylonij contra Sedechiam IX. Ad liberandum ſocios iniuria affectos. Sic Abraham quatuor *Gen. 14.* Regibus bellum intulit ad liberandum Loth: Ioſaphat in gratiam Iorā, conſulto prius Domino, 4. Reg. 3. Quemadmodum vero licet iuſtum ſociorum bellum promouere: ita in iuſti belli ſubſidium, fas eſt alios etiā infideles aduocare (modo tamen religionis periculum & ſcandalum abſint) ſicut Machabæi Romanorum infidelium auxilium contra Alexandri poſteros inuocarunt.

Infideles vocare in auxilium quatenus liceat. CÆTERVM experientia conſtat, fere tandē ab huiuſmodi ſociis maxime Hæreticis, Apoſtatis, Mahumetanis, Tartaris ac Scythis, Chriſtianos Principes opprimi, ſicut ipſi Iudæi à Romanis tandem prorſus euerſi fuerunt, & Chriſtiani in Palæſtina, necnon Græci & Hungari à Turcis, initio in belli ſocietatem aſcitis. Nec ignotæ ſunt clades, quas ſimili occaſione pertulerunt Aphrica, Hiſpania, Italia, Gallia, Anglia, quibus hiſto-

riæ

Digitized by Google

rīæ refertæ ſunt: quarum depulſione generoſi Principes, Carolus Martellus, Pipinus, Carolus Magnus, aliiq; Catholicæ fidei defenſores, gratam ſui nominis ad poſteros memoriam tranſmiſerunt.

ACCEDIT, quod Aſa grauiter culpetur, quia idololatras in auxilium aduocaſſet; & Amaſias Propheta cōſilio centum millia Iſraelitarū ſchiſmaticorum pecunia conductorum remiſit. X. Vt bellum iuſte geratur, æquitas cauſæ diſcutienda eſt; nec leuis perſuaſio, ſed certa, vel admodū probabilis neceſſaria eſt; alioqui temere bellum indicitur. Cuius rei indagandæ cura Principi atque Conſiliariis incumbit, non autem militibus. His enim ſufficit, non ſcire cauſam belli eſſe iniuſtam. Diſpar tamen cauſa eſt ſubditi, cui neceſſitas obtēperandi ſuo Principi ineſt, & ſtipendiarii liberi: ille ſiquidem ciuicæ pacis ordinem ſeruans, bellare tenetur Principe ſuo iubente, cui quod iubetur, vel non eſſe contra Dei præceptum, certum eſt; vel vtrū ſit, certum non eſt: at ſtipendiario neceſſaria eſt perſuaſio, quod belli cauſa iuſta ſit. Nā qui omni ſtipendiū offerenti, audito tubæ clangore, aut ſono tympani, militare paratus eſt, damnationi obnoxius eſt. XI. Princeps, antequā bellum indicat, dignam ſatisfactionē exigere debet, eamque, ſi offeratur, acceptare. Nam bellū ex neceſſitate ſuſcipiendum eſt. Si autem inchoato bello hoſtis damna reſarcire offerat, & res adhuc integra ſit, eoque ſtatu, vt oblatam ſatisfactionem acceptare

2. Para. 16. *2. Paral. 25.* *Belli cauſa iſta eſſe debet.* *Aug. lib. 22. cont. Fauſt. cap. 75.* *Stipēdiarii milites an cuilibet militare poſſint?* *Satisfactio exigenda.* *Deut. 20.*

pars læſa queat, compenſationē admittere tenetur; ſecus autē, inchoato iam conflictu, aut dato in ciuitatem inſultu. XII. Cauendum, ne ex bello plura & maiora damna Reſpublica patiatur, quam commoda ſperari queant. Nam priuatis commodis, publicū communitatis bonum anteferendū eſt. Poſtrema liciti belli conditio eſt, vt recta intentione geratur, ſtudio ſcilicet boni communis & pacis, ad recuperandum ſuum vel rei ablatæ compenſationem, aut ad vindicandam, ſecundum culpæ proportionem, iniuriam, ſtabiliendam pacem, non cupiditate nocendi, non vlciſcendi crudelitate, non implacabili animo, non feritate rebellandi, aut libidine dominandi; quæ omnia in bellis jure culpantur.

SCIENDVM tamē, quod licet bellū mala intentione geſtum, illicitum ſit; attamen, ſi alioqui iuſtum ſit, minime obligationē reſtituendi damna illata pariat. Præterea, ſicuti ex iuſta cauſa bellū ſuſcipere fas eſt, ita & cūcta media neceſſaria vel accōmodata fini belli amplecti licet. Damna vero inferre proximo, ad finem belli nihil conducentia, nefas eſt. Vnde Deutero. 20. prohibitum Iudæis fuiſſe legimus, ne arbores frugiferas reſecarēt.

VTRVM autem palam vel ex inſidiis iuſtum bellum geratur, nihil intereſt, modo tamen fides hoſti data non violetur.

AN autem ſingulare certamen ab hoſte oblatum acceptare fas ſit, tractat Nauarrus, ac reſoluit, licitū eſſe acceptare, vt victoria promoueatur,

Bellum ſeruire debet bono publico. *Aug. li. 22. cont. Fauſt. cap. 74.* *Media fini belli accommodanda.* *Aug. q. 10. in Ioſu.* *Ambr. li. 1. offici. cap. 9.* *Nauarrus Enchi. cap. 15 num. 24.*

Digitized by Google

belli penes principem, aut magiſtratum ſuperiorem nõ agnoſcenti. magiſtratui ſuperiorem non agnoſcenti in ſua iuriſdictione, ius indicendi belli competit. Quando enim per recurſum ad legitimum ſuperiorem iniuriæ compenſatio fieri poteſt, bellum non eſt neceſſarium. Abſque vero euidenti neceſſitate, cum plurima ſecum trahat bellum mala & incommoda, non debet inferri. *Pacem* enim *habere debet voluntas, bellum neceſſitas*, ait Aug. *Aug. epiſt. 207.* At quãdo per recurſum ad ſuperiorem compenſatio damni vel iniuriæ procurari nequit, pro cõpenſanda vel etiã vindicanda iniuria bellũ ſuſcipere licet. *Non* enim Princeps *fruſtra gladium portat: Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malum facit*, ſiue iniuriam Reipublicæ inferendo, ſiue compenſationẽ iuſtam denegando. At iniuriam oportet non eſſe minorem damnis, quæ bellum paſſim adferre ſolet: cuiuſmodi iniuriarum plura ſunt genera. I. Si denegetur, quod omnibus iure naturæ debetur: vt innoxius tranſitus, qui omnibus iure humanæ ſocietatis patere debet. *Num. 21.* II. Licitum eſt bellum, pro *Aug q. 43. in Numeros.* rerum propriarũ detentione aut recuperatione. Sic bellum geſſit Dauid aduerſus Isboſet, pro regni ſibi diuinitus conceſſi adeptione. III. Pro *2. Reg. 2.* Reipublicæ contra tyrannos defenſione. Ita Iudices & Machabæi bella geſſere. IV. Aduerſus eos, qui opem inimicis ferunt: quomodo Dauid pugnauit contra Syros, qui auxiliũ filijs *2. Reg. 8.* Ammon præbebant. V. Ad vlciſcendam publicam iniuriã, vel contumeliam principi factam; vt contra filios *2. Reg. 1.* Ammon Dauid, quia nuncios eius ignominia affecerant. VI. Aduerſus rebelles ſubditos, eorumque fautores; quomodo pugnauit Dauid contra Abſolonem & Sebam. *2. Reg. 10.* Vnde colligimus, recte bella geri contra hæreticos rebelles, vt Theodotio Imperatori ſuaſit Damaſus, teſte Theodoreto lib. 5. hiſt. c. 23. & Gennadio Greg. libr. 1. epiſt. 72. VII. Contra eos, qui malefactores tuentur, ac impediunt, quo minus puniantur, vt contra Beniamitas populus Iſraël. *Iudicum 20.* VIII. Propter violatum fœdus aut pactum: vt *Aug. q. 10. in lib. Ioſue.* Ioram contra Moabitas, denegantes *4 Reg. 3.* tributum: Babylonij contra Sedechiam IX. Ad liberandum ſocios iniuria affectos. Sic Abraham quatuor *Gen. 14.* Regibus bellum intulit ad liberandum Loth: Ioſaphat in gratiam Iorã, conſulto prius Domino, 4. Reg. 3. Quemadmodum vero licet iuſtum ſociorum bellum promouere: ita in iuſti belli ſubſidium, fas eſt alios etiã infideles aduocare (modo tamen religionis periculum & ſcandalum abſint) ſicut Machabæi Romanorum infidelium auxilium contra Alexandri poſteros inuocarunt.

Infideles vocare in auxilium quatenus liceat. CÆTERVM experientia conſtat, fere tandẽ ab huiuſmodi ſociis maxime Hæreticis, Apoſtatis, Mahumetanis, Tartaris ac Scythis, Chriſtianos Principes opprimi, ſicut ipſi Iudæi à Romanis tandem prorſus euerſi fuerunt, & Chriſtiani in Palæſtina, necnon Græci & Hungari à Turcis, initio in belli ſocietatem aſcitis. Nec ignotæ ſunt clades, quas ſimili occaſione pertulerunt Aphrica, Hiſpania, Italia, Gallia, Anglia, quibus hiſto-

riæ

Digitized by Google

niæ refertæ ſunt: quarum depulſione generoſi Principes, Carolus Martellus, Pipinus, Carolus Magnus, aliiq; Catholicæ fidei defenſores, gratam ſui nominis ad poſteros memoriam tranſmiſerunt.

ACCEDIT, quod Aſa grauiter culpetur, quia idololatras in auxilium aduocaſſet; (*2. Para. 16.*) & Amaſias Propheta cõſilio centum millia Iſraelitarũ ſchiſmaticorum pecunia conductorum remiſit. (*2. Paral. 25.*) X. Vt bellum iuſte geratur, æquitas cauſæ diſcutienda eſt; nec leuis perſuaſio, ſed certa, vel admodũ probabilis neceſſaria eſt; (*Belli cauſa iſta eſſe debet.*) alioqui temere bellum indicitur. Cuius rei indagandæ cura Principi atque Conſiliariis incumbit, non autem militibus. His enim ſufficit, non ſcire cauſam belli eſſe iniuſtam. Diſpar tamen cauſa eſt ſubditi, cui neceſſitas obtẽperandi ſuo Principi ineſt, & ſtipendiarii liberi: (*Aug. lib. 22. cont. Fauſt. cap. 75.*) ille ſiquidem ciuicæ pacis ordinem ſeruans, bellare tenetur Principe ſuo iubente, cui quod iubetur, vel non eſſe contra Dei præceptum, certum eſt; vel vtrũ ſit, certum non eſt: at ſtipendiario neceſſaria eſt perſuaſio, quod belli cauſa iuſta ſit. Nã qui omni ſtipendiũ offerenti, audito tubæ clangore, aut ſono tympani, militare paratus eſt, damnationi obnoxius eſt. (*Stipẽdiarii milites an cuilibet militare poſſint?*) XI. Princeps, antequã bellum indicat, dignam ſatisfactionẽ exigere debet, eamque, ſi offeratur, acceptare. (*Satisfactio exigenda.*) Nam bellũ ex neceſſitate ſuſcipiendum eſt. Si autem inchoato bello hoſtis damna reſarcire offerat, (*Deut. 20.*) & res adhuc integra ſit, eoque ſtatu, vt oblatam ſatisfactionem acceptare pars læſa queat, compenſationẽ admittere tenetur; ſecus autẽ, inchoato iam conflictu, aut dato in ciuitatem inſultu. XII. Cauendum, ne ex bello plura & maiora damna Reſpublica patiatur, quam commoda ſperari queant. (*Bellum ſeruire debet bono publico.*) Nam priuatis commodis, publicũ communitatis bonum anteferendũ eſt. Poſtrema liciti belli conditio eſt, vt recta intentione geratur, ſtudio ſcilicet boni communis & pacis, ad recuperandum ſuum vel rei ablatæ compenſationem, aut ad vindicandam, ſecundum culpæ proportionem, iniuriam, ſtabiliendam pacem, non cupiditate nocendi, non vlciſcendi crudelitate, (*Aug. li. 22. cont. Fauſt. cap. 74.*) non implacabili animo, non feritate rebellandi, aut libidine dominandi; quæ omnia in bellis jure culpantur.

SCIENDVM tamẽ, quod licet bellũ mala intentione geſtum, illicitum ſit; attamen, ſi alioqui iuſtum ſit, minime obligationẽ reſtituendi damna illata pariat. Præterea, ſicuti ex iuſta cauſa bellũ ſuſcipere fas eſt, ita & cũcta media neceſſaria vel accõmodata fini belli amplecti licet. (*Media fini belli accommodanda.*) Damna vero inferre proximo, ad finem belli nihil conducentia, nefas eſt. Vnde Deutero. 20. prohibitum Iudæis fuiſſe legimus, ne arbores frugiferas reſecarẽt.

VTRVM autem palam vel ex inſidiis iuſtum bellum geratur, nihil intereſt, (*Aug. q. 10. in Ioſue. Ambr. li. 1. offici. cap. 9.*) modo tamen fides hoſti data non violetur.

AN autem ſingulare certamen ab hoſte oblatum acceptare fas ſit, tractat Nauarrus, (*Nauarrus Enchi. cap. 15 num. 24.*) ac reſoluit, licitũ eſſe acceptare, vt victoria promoueatur,

Digitized by Google

Certamen ſingulare quando licitum. & honor atque fortitudinis reputatio conſeruetur; nō autem ad oſtentationem virium, artiſve pugnandi.

CAP. LXXIII.

De homicidio fortuito, & intento.

Homicidiū fortuitum. Deut. 19. FORTVITVM homicidium ab eo, qui rei honeſtæ ac licitæ incumbit, admiſſum, non efficit reum: at ſi rei illicitæ vacans, quempiam aliquis interemerit, culpa non carebit: vt ſi *Aug. epiſt. 154.* grauidam mulierem percutiendo, abortus cauſa fuerit; ſi mater infantem opprimat, incautius dormiēdo.

Si autem mulier infantem vtero potionibus exſtinguat, aut procurarit, vt nec concipere, nec generare *Homicidiū intentum.* poſſit, rea homicidii eſt. Neque vero ſolum homicida eſt, qui ſua manu, ferro, lapide, baculo, laqueo, aut veneno cuipiam eripit vitam; ſed inſuper, quiſquis iuſſu, conſilio, ope, ſuffragio, vel alia quacumque ratione *2. Reg. 12. 3. Reg. 24. Ioan. 11. & 19.* cooperatur, ſicut Dauid Vriam occidit, Ieſabel Naboth, Caiphas & Iudæi Chriſtum. Cooperatur inſuper morti alterius, qui ſocietate & comitatu alium ad occidendum animant, qui poteſt & tenetur impedire cædem, & negligit: qui liberos ſua incuria in ignem, aquam, puteum ruere, aut à beſtiis vorari, fame ac miſe*Thren. 4.* riis tabeſcere ſinunt. Rei quoq; ſunt *Magiſtratus negligens.* Principes, Senatores, & alii Reipublicæ miniſtri, quorum ſocordia, diſſimulatione, aut conniuentia latrones, graſſatores, imbellium oppreſſores impune ſæuiunt. Vnde Achab dictum à Domino eſt: *Quia dimiſiſti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima illius.* *3. Reg. 20.*

NEQVE vero ſolum externo opere cædes committitur, ſed etiam animo, vt Chriſtus contra errantes Iu- *Matth. 5.* dæos oſtendit, Matth. 5. tradens omnem iniquum animi motū, ad proximo nocendum, hoc præcepto vetari; & varios gradus in culpa & pœna conſtituit: PRIMVM quidem in occulta ira animo retenta, nec ali- *Animi motus ad nocendum prohibiti.* qua ſignificatione expreſſa. *Omnis*, ait, *qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio.* Ad quam iram omnes prauæ de proximo cogitationes, inuidiæ, odia, diſſenſiones, æmulationes, ſuſpiciones malæ, amaritudines, deſideria mortis proximi, occulta gaudia de alterius miſeria, & huiuſmodi prauæ *1. Epiſt. c. 13.* affectiones reducuntur. *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt*, ait Ioannes.

SECVNDVS iræ gradus eſt, quan- *Irati animi ſigna.* do indignantis cōmotio vocem extorſerit, non quidem aliquid ſignificantem, ſed animi motum ipſa eruptione teſtantem. Id enim vox *Racha* ſignificat, quæ Hebræis interiectio iraſcentis. Huc pertinent vniuerſa irati animi ſigna, quibus latēs in animo maleuolentia detegitur: vt, labia torquere, caput quaſſare, frontem contrahere, vultu excandeſcere, naribus ſufflare, torue intueri, non ſalutare, aut ſalutationem non reddere.

TERTIVS iræ gradus eſt, cum in voces iniurioſas ſeu conuitia erum- *Vox iniurioſa.* pit, dicens fratri ſuo, *Fatue.* Ad hunc gradum reducuntur minæ, & alia *Iacobi 3.* linguæ mala, quam Iacobus plenam eſſe

Digitized by Google

Pſal. 52. & 56. eſſe ſcribit veneno mortifero; Dauid autem comparat gladio acuto, nouaculæ, aſpidum veneno, & ſagittis peſtiferis.

Homicidiũ, mutilatio. QVARTVS iræ gradus eſt dum homini vita adimitur, vel dum quis mutilat, grauiter ferit, vulnerat. Hũc ſolum Iudæi gradum agnoſcebant prohibitum: ideoq; Dominus ſedulo inculcat, non ſolum manus puras exigi, ſed & animũ à cunctis animi affectibus in proximi læſionem tendentibus caſtum ac ſincerum; imo virtutibus cõtrariis imbutum, beneuolentia, manſuetudine, patientia, lenitate, beneficentia, ſimilibuſque dotibus, adeo, vt qui proximũ læſit, omiſſo quolibet opere, etiam altaris miniſterio, ei ſatisfacere ac reconciliari; læſus autem veniam poſcenti cito ignoſcere debeat, ſi à Deo ſibi peccata remitti velit.

CAP. LXXIV.

De iniuriis verborum.

Verborum iniuria. MVLTIPLICITER lingua proximo nocetur: I. Cõtumelia ſiue conuitio, dum quiſpiam alteri peccatum vel miſeriam coram improperat, eaque ratione honorem ei adimit. Cuius peccati grauitatem inſinuans Dominus ait: *Si quis dixerit fratri ſuo, Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Et Apoſtolus contumelioſos morte dignos aſſerit. *Rom. 1.* Si vero diſciplinæ emendationis, aut correptionis cauſa defectus alicui proponatur, non erit culpabile improperium; quomodo Apoſtolus dixit: *O inſenſati Galatæ!* *Galat. 3.* Et Dominus: *O ſtulti, & tardi corde!* *Lucæ 24.* Et Ioannes Baptiſta Phariſæis: *Progenies viperarum!* *Matth. 3.* Eſt enim quædam iuſta & ſalutaris ira, quæ non affectu lædendi, ſed corrigendi ſuſcipitur, qua non homini, ſed ipſius vitio iraſcimur, odio habentes in homine nõ quod Deus fecit, ſed homo. *Ira ſalutaris & iuſta, diſciplinæ cauſa ſuſcepta.* Qua ira Chriſtũ aliquoties commotum fuiſſe legimus, euertendo menſas nummulariorum, ac flagello vendẽtes & ementes è templo eiciendo; vt notat Aug. li. 1. *de ſerm. Domini in monte* c. 19.

Contumelia patienter ferenda. CONTVMELIAM patienter ferendam eſſe, Chriſtus verbo, exemploq; docuit, niſi improperantis, aut circumſtãtium ſaluti expediat reſponderi, vt contumelioſi frangatur audacia, honorq; aliis neceſſarius conſeruetur: tunc fas erit contumeliam repellere, non alio conuitio, ſed reſponſo diſcreto. Porro contumelioſus obligatur ad reparationem bonæ opinionis quã diminuit, per exhibitionem honoris, reuerentiæ, ſatisfactionis, flagitationem veniæ, iuxta Chriſti doctrinam: *Vade, reconciliare fratri tuo.* Proinde merito Aug. in Regula dicit: *Vobis à durioribus verbis parcite: quæ ſi emiſſa fuerint ex ore veſtro, ne pigeat proferre medicamenta; vnde facta ſunt vulnera.*

Detractio quid. DETRACTIO eſt occulta denigratio alienæ famæ, verbis, dictis ſignis, cãtilenis, ſcripto famoſo libello. Et quidem ſubinde fit, directe falſum imponendo, peccatum alterius augendo, vitium occultum alterius reuelando, intentionem eius peruertendo: indirecte vero, alterius bona

Digitized by Google

negando, reticendo, minuendo. Si fama proximi notabiliter lædatur in his, quæ vitæ honeſtatem concernunt, peccatum erit letale, iuxta Pauli doctrinam, qui detractores ait, non poſſeſſuros regnum Dei. Tales Sapiens comparat ſerpenti, virus ſuum occulte inſerenti, quia lingua ad benedicendum Deo, & ædificandum proximum creata, inſtar ſerpẽtis ad ſpargendum venenum, inficiendumq; proximum abutitur. Nocet autem detractor tollẽdo vel minuendo nomen bonum, quo inter res externas nihil eſt præſtantius.

Rom. 1. Eccle. 10. Prouer. 22.

CETERVM qui obſeruato iuris ordine crimen alterius occultum detegunt, aut ſuperiori ad emendandũ denunciant, Detractores habendi non ſunt: nec illi, qui alicuius, cui nihil bonæ famæ ſupereſt, crimen ob aliquã vtilitatem cõmemorant: puta, ſi octauum eius latrociniũ referatur, quem palam cõſtet, ſeptem patraſſe.

SICVT autem non alium, ita nec ſeipſum infamare quis debet: boni enim nominis cura habenda eſt. Attamen ſi aliis infamia minime noceat, poterit quis pati ſibi detrahi, ſicuti membra vel vitam tolli pateretur. Qui inſuper detractione oblectatur, detrahenti ſociatur, réuſq; efficitur, non tamen ad famæ per aliam ablatę reſtitutionem tenetur, niſi forte ipſe ad detrahendum inducat, efficaciter moueat, aut ex officio proximi famã tueri, & detractorem cohibere obligetur, nec id faciat. Tunc enim ad famæ ſic ablatæ reſtitutionẽ tenebitur. Vnde David Princeps æquiſſimus: *Detrahentem proximo ſuo perſequebar*: & de viro iuſto: *Opprobrium aduerſus proximos ſuos non accepit*. Et Sapiens: *Cum detractoribus non commiſcearis*: & Eccleſiaſticus: *Sepi aures tuas ſpinis, & linguam nequam noli audire.*

Ecc'e. 41 Aug. lib. 2. de bono viduit. c. 22. Pſal. 100. Pſal. 14. Prouer. 24. Eccleſ. 28.

QVEMADMODVM autem vni perſonæ detrahere, crimen eſt; ita familiæ, domui, ciuitati, religioni, patriæ; & tanto grauius, quãto bonum communitatis præſtantius eſt priuato. Quare ſummum ſcelus hæretici committunt, dum Catholicis errores falſo affingunt, aut crimina mendaciter impingunt: vt dum perſuadere conãtur, Catholicos Principibus inſidiari, humana carne veſci more ferarum, & ſimilia.

Detrahere com nunitati crimẽ.

SVSVRRATIO, eſt obloquutio mala de proximo occulte facta, ad turbandam amicitiam vel concordiã aliquorum. Quanto autem amicitia & concordia maius bonũ eſt honore & fama: tãto deterior eſt Suſurro detractore atque contumelioſo. *Amico fideli nulla eſt comparatio*, ait Sapiens, *& non eſt digna ponderatio auri & argenti cõtra bonitatem fidei illius*. Vnde Prouerb. 26. deteſtatur eum, qui inter fratres diſcordias ſeminat. Et Eccle. 28. *Suſurro & bilinguis maledictus*: & cap. 5. *Suſurroni odium & inimicitia*. Obſtringitur vero ſuſurro ad reconciliandã, quam diſſoluit amicitiam: quam ſi nequeat, ad aliam compenſationem præſtandam obligatur.

Suſurratio. Eccle. 6. Prou. 6. 26.

ALIVD linguæ peccatum eſt, Deriſio, quando verborum prolatione alterius defectus in iocum vel riſum proponitur, vt erubeſcat, paruipẽdatur,

Deriſio, ſcurrilitas. Iob. 12. & 13.

Digitized by Google

tur, contemnatur. Tanto autem grauius eſt hoc peccatum, quanto maior irriſæ perſonæ reuerẽtia debetur. Tollit autẽ deriſio quietem conſcientiæ, de qua Sapiens: *Secura mens quaſi iuge conuiuium.* Apoſtolus ad Epheſ. 5. *Scurrilitatem* ſiue *iocularitatem* inter ſcelera numerat, quã tunc Hieronymus ibidem admitti ſcribit, dũ conſulto quædam verba vrbana, vel ruſtica, turpia vel faceta ad riſum auditoribus mouendum vſurpantur. Qualia verba ex fideliũ ore Apoſtolus Paulus exulare vult, quia hic deceat magis lugere quam ridere, nec ſeria debeant ioculariter tractari.

Prouerb. 15.

Epheſ. 5.

Subſannatio. DERISIONI affinis eſt Subſannatio, dum non verbis, ſed factis alicui illuditur: de qua Sapiens: *Oculum, qui ſubſannat patrem, ſuffodiant eum corui.* Augetur vero hoc peccatum ex perſonæ, circa quam verſatur, dignitate. *Deridetur iuſti ſimplicitas*, ait Iob. Sic Chriſtus à viliſſimis ſeruis Pontificum, à cohorte Pilati, quin & à damnato latrone irriſiones ac ludibria ſuſtinuit.

Prouer. 30. *Iob. c. 11.* *Sapien. 2.* *Pſal. 21.* *Matth. 27.*

Blaſphemia. BLASPHEMIA vero eſt, quando verbis Deo iniuria fit, tribuendo ei, quod non conuenit: aut negando, quod ei conuenit; vel ei irreuerenter tribuendo, quod habet: vt ſi quis per Chriſti vulnera, caput, genitalia iuret. Huiuſmodi peccatum commiſerunt Sennacherib, Nicanor, Antiochus, & alij, dicendo, non poſſe Deũ conatus illorum impedire.

4. Reg. 19. *1. Machab. 7.*

Maledictio. MALEDICTIO eſt, malum alicui, ſub ratione mali, verbis imprecari, aut vt inferatur, imperare. Conuenit autem proprie rationali creaturæ; in rationali vero non niſi in ordine ad Deum, vel creaturam rationalem, quatenus homini aufert ſubuentionem. Sic Deus terræ maledixit, vt per eius ſterilitatem homo puniretur. Et Chriſtus ficui maledixiſſe legitur, in ſignificationẽ maledictionis populi Iudaici, quia nullos virtutum fructus proferret. Interdum etiam ratione contenti maledicitur: vt diei natiuitatis ſuæ Iob, in deteſtationem originalis peccati, in quo natus erat: & Dauid montibus Gelboæ, propter cædem Iſraelitarum ibi commiſſam. Qua maledictione proprie malum à rationali creatura deprecabatur: ſic tempori, loco, inſtrumento peccati aut miſeriæ maledicimus. Tanto autem grauius eſt hoc peccatũ, quanto plus amoris vel reuerentiæ debemus perſonæ. Hinc Exodi 20. *Si quis maledixerit Patri aut Matri, morte moriatur.* Et Apoſtolus: *Maledici regnum Dei non poſſidebunt.*

Creatura irrationali quatenus maledicatur. *Gen. 3.* *Matth. 21.* *2. Reg. 1.* *Deut. 5.* *1. Cor. 6.*

Adulatio. ADVLATIO linguæ peccatis innigitur, quia per eam verbis aliquem nimium oblectare, eiq; placere quis ſtudet, laudando vltra modum, vbi, quãdo, quomodo, quo fine non decet; ſcilicet propter inanem gloriã, vel temporale lucrum. Cum debitis vero circumſtantiis aliquem laudare, fas eſt: puta, vt in aduerſis conſtantiam retineat, in bono proficiat, vt eius exemplo alii fortia & glorioſa ipſius facta imitentur: quomodo laudata eſt Iudith, Debora, & alij in Scripturis.

Laudare quempiam aliquando licet.

CAP.

CAP. LXXV.

De Remediis contra linguæ peccata.

Remedia contra linguæ peccata.

AD euitandum peccata linguæ, hominem ſanctis cogitationibus occupari oportet, nec verba profundere, niſi præmeditata, honeſta & vtilia; iuxta illud Sapientis: *Verbis tuis facito ſtateram. Nam in multiloquio non deeſt peccatum.* Qui moderatur labia ſua, prudentiſſimus eſt. Fugienda ſunt inſuper loquacium conſortia, & ſeniorum conſeruatio ambiēda eſt, quorum prudens narratio audienda. *Ab illis* enim *diſces intellectum, & in tempore dare reſponſum*; & domare linguam, iuxta Iacobum, eius auxilio qui dixit: *Vos non eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis.* Hinc, *Pone* (aiebat Dauid) *cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labiis meis.* Qualia repetit Eccleſiaſt. cap. 22. & Apoſtolus: *Sermo veſter ſemper gratia ſit conditus, vt ædificet.*

Eccleſ. 19. Prou. 10. *Prouerb 13.* *Iacobi 3.* *Matth. 10.* *Pſal. 140.* *Coloſ. 4.*

CAP. LXXVI.

De remediis contra peccata, quinto Præcepto vetita.

Amicitia conſeruanda.

QVIA procliues ſunt homines ad inferenda proximis nocumenta, animo recolendum eſt, non ſolum prohiberi, ne quacumque ratione proximo noceamus, ſed etiam præcipi eodem præcepto, vt concordiam, & mutuam amicitiam conſeruemus, omneſque homines charitate complectamur, eiſdemque cuncta charitatis officia exhibeamus. *Charitas autem patiens eſt, benigna, non ſuſpicatur malum,* &c. Hæc igitur & alia charitatis officia proximis impendenda ſunt; & ſi ad inimicos extendantur, illuſtriora fient: tunc enim vincitur in bono malum, quando bene fit iis, qui oderunt nos. Hoc autem facile præſtabit, qui ſibi perſuaſum habet, omnia quæ nobis accidunt, non niſi Deo prouidēte ac iuſtiſſime permittente euenire, vt exerceamur, aut flagellemur, aut ad imitationem patiētiæ aliis proponamur, maioriq; præmio ac gloria digni ſimus. Quod perpendens Iob, erupit in laudatiſſimam illam vocem: *Sicut Domino placuit, ita factum eſt.* Et Ioſeph fratrum in ſe cōſpirationes æquo animo ferens: *Num Dei*, ait, *poſſumus reſiſtere voluntati?* Et Dauid iniuriam ſibi à Semei irrogatam, patienter tulit, dicens *Deus ei præcepit, maledicere Dauid.* Ex quibus ſequitur, hominem non tam a ſe extrinſeco aliorum facto, quam à ſeipſo lædi, cum animum odio cupiditate, inuidia nefarie contaminat, qui afflictionum patienti tolerantia næuos peccatorum ſuorū expurgare, ſibiq; merita futuræ vitæ adaugere poterat.

1. Cor. 13. *Rom. 12.* *Remedia contra Irā, & iniurias.* *Iob. 1.* *Gen. 45. & 50.* *2. Reg. 16.*

CONDVCIT inſuper ad iniuriarum obliuionem inducēdam, Chriſti exemplum ſequi, B. Stephani & ſimilium, qui pro ſuis interfectoribus preces ad Deum fuderunt: item meminiſſe nouiſſimorum, ac quod iudiciū illi ſine miſericordia fiet, qui hic vlciſcendi ſtudium non exuit. Huc etiam pertinet, quod odii ac homicidii primus autor ſit diabolus, qui ad retinenda odia homines inſtigat, ex quibus malæ ſuſpiciones, temeraria iudicia,

Act. 7. *Ioan. 8.*

Digitized by Google

iudicia, iræ, inuidiæ, æmulationes, obtrectationes, rixæ, homicidia pullulant; quæ adeo Creatori diſplicẽt, vt etiam beſtiis pœnam cædis hominum ſtatuerit. Cum enim hominem ad ſuam imaginem plaſmauerit, ſibi quodammodo violẽtas manus inijci reputat, quando ſua imago læditur. Vnde Cain ſe dignum morte agnoſcens, *Omnis*, ait, *qui inuenerit me, occidet me.* Quin Lamech ſecutus, grauiſſima punitione ſcelus ſuum vindicandum prędixit. Hinc Exodi 21. *Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, ab altari meo auelles eum, vt moriatur.* Quam legem Chriſtus approbãs: *Omnes*, inquit, *qui acceperint gladium, gladio peribunt*: id eſt, digni ſunt, qui pereãt. Nullo enim pretio vita liberi hominis æſtimari poteſt. Quare homicida non tenetur ad pretium pro vita ablata reſtituẽdum, ſed ad mortem iuxta leges ferendam. Quam non ſibi inferre tenetur, nec ſe morti offerre, vinculis & carceribus; ſed obligatur ad reſarciẽdum filiis, coniugi ac hæredibus (iudicio boni viri) damnum, intereſſe ac iacturã, quam per occiſi mortem paſſi ſunt; quin & ad expenſas funeris, iuxta qualitatem perſonę, atq; conſuetudinẽ loci. Nec ab hoc debito abſoluit homicidam pœna mortis ei inflicta, quia illa ſolum ad publicam vindictã ſeruit, compenſans iniuriam Reipublicę factam; non autem eſt ſolutio damni aut intereſſe partis. Similiter, quia aliquem lęſit iniuſte, ad compenſandum expenſas in medicos, damna, & intereſſe obſtringitur.

Homicidii pœna. *Gen. 9.* *Gen. 4.* *Exodi 21.* *Numer 35.* *Matth. 26.* *Pretium pro vita ablata dari nequit.* *Homicida ad quid teneatur.*

IVRE autem Eccleſiaſtico qui voluntarie hominẽ occidit vel mutilat, irregularitatem contrahit: imo & qui cauſæ ſanguinis directe cooperatur, ab altaris miniſterio arcetur, in quo mortificatiſſimi Agni paſſio repræſentatur, *[illegible]*. In cuius rei typum Dauid, qui multũ ſanguinem fuderat, Deo Templũ ædificare non eſt permiſſus, ſed pacifico eius filio id reſeruatum fuit. Attamen ſi furioſus, infans, dormiens, aut cum moderamine inculpatæ tutelæ ſeſe defendendo quis alium occiderit aut mutilauerit, nullam cenſuram incurret; iuxta Clementinam lib. 5. c. *de Homicidio.*

1. Paral. 22.

CAP. LXXVII.

De ſexto præcepto.

Non mœchaberis.

LEGEM, hominis vitam ab iniuſta cæde tuentem, prohibitio Mœchię ſiue adulterii congruenti ordine ſubſequitur, quia poſt vitam nihil coniuge charius eſt; cum per ſanctã & honorabilẽ matrimonii coniunctionem duo fiant vna caro, vt neuter ſui corporis liberam poteſtatẽ habeat, ſed iniuſtitiam committat tam vir quam vxor, ſi alteri quam cõiugi corporis ſui vſum præbeat. Eſt enim Mœchia legitimi tori violatio, quam Deus voluit expreſſe vetare, quia præter turpitudinem cum aliis intemperantiæ generibus cõmunem, etiam iniuſtitiam non tantum in cõiugem, ſed etiam in ciuilem ſocietatẽ contineat. Sub hoc tamen adulterii

Adulter ũ VI. Præcepto vetitum. *1. Cor. 7.* *Au. l. 2 de adult. coniugiis c. 8*

Xxxx in-

Illicitus cōcubitus. interdicto implicite omnis illicitus concubitus,& inordinatus ad venereæ delectationis procuratione, mēbrorum cōtactus & vſus prohibetur; iuxta Chriſti doctrinam: *Ambr. li. 5. offic c. 50. Aug q. 71. in Exod.* *Dictum eſt antiquis: non mœchaberis: ego autem dico vobis: Omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo:* docēs, hoc præcepto in vniuerſum omnia impuræ libidinis genera vetari. Quod nec in lege naturæ latuit. Nam Iudas nurū ob fornicationem morte punire voluit. *Gen. 38.* Et Moyſes lege cauit, ne vlla eſſet meretrix de *Deut. 23.* filiabus Iſrael. Et Tobias filium mo- *Tob. 4.* net, vt ab omni fornicatione ſibi attendat: Eccleſiaſticus vero etiā ocu- *Eccle. c. 9. & 41.* los à muliere fornicaria, & ſtudioſe compta, diuertendos eſſe docet. Et Dominus in Euangelio. *Matth. 15.* *De corde exeūt adulteria & fornicationes, quæ coinquināt hominem.* *Ephes. 5.* Apoſtolus vero fornicationem, adulterium, omnemq; immunditiam carnis non ſolum cauendam, ſed ne quidem nominandam ſcribit, addens, non decere ſanctos, effutire turpitudinem, ſtultiloquium, vel ſcurrilitatem. *1. Cor. 6.* *Neque enim fornicarij, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores regnum Dei poßidebunt.*

CAP. LXXVIII.

De variis libidinum generibus.

VENEREA lues non ſolum in ſe fœda, ſed etiam adeo contagioſa eſt, vt ab auribus expeditum iter ad cor reperiat, ideoque de illa coram hominum cœtu, non niſi ſumma cum prudentia loqui expediat, ne ſimplices praua doceamus, aut ad experienda ſibi ignota libidinum genera prouocemus, quæ ad ſeptem ſpecies reduci ſolent: quarum prima eſt Fornicatio ſimplex, hoc eſt, viri ſoluti cum muliere ſoluta concubitus extra matrimonium. Nam talis concubitus iuri naturali & diuino repugnat, *Fornicatio.* cum non fiat à duobus, indiſſolubili nexu in vitæ ſocietate copulatis, ad procreandam ſobolem recte inſtituendam. Vnde inter mortifera peccata ab Apoſtolo cenſetur. *1. Cor. 6.* *Neque fornicarij, neque adulteri regnum Dei poſſidebunt.* Et: *Fornicatores & adulteros iudicabit Deus.* *Hebr. 13.* Cuius grauitatem Apoſtolus argumentis tribus oſtendit. I. Quia mēbra noſtra ſint Chriſti mēbra, Deo conſecrata, ſuo tempore ab eo ſuſcitanda, quę coniunctione meretricia conſpurcare ſit indignum. II. Quia membra noſtra templa Spiritus ſancti ſint, non profananda, nec viliſſimo ſcortorum vſu conſpurcāda. III. Quia ſimus Chriſti ſanguine redempti, vt in corpore atque animo Deum glorificemus. Æquiſſimū eſt enim, vt magno pretio à ſeruitute redemptus, ſuum Dominum obſequio honoret, non autem corporis inquinatione offendat.

SECVNDA ſpecies, eſt Adulteriū, *Adulteriū.* cum alter concumbentiū, vel vterq; alteri coniunx eſt; licet Gręci ſolos viros, mœchos appellent; attamen non minus feminis quam viris ſextū præceptum datū eſt: ſub nobiliori enim ſexu vterq; comprehenditur. Et notius eſt, adulterium mulieris eſſe peccatum, quam viri, cui aliquando licuit plures ſimul habere vxores; nūquam

quam vero mulieri conceſſum fuit, plures ſimul habere viros. Occulta enim lege naturæ ſingularitatem amant, quæ principātur. An vero, permittente viro, liceat vxori alteri concumbere, aut contra; dubitari poſſet ab Abrahæ & Iacob exēplis, qui rogantibus vxoribus ancillas earū fœcundarunt: at ſicut nemo ita ſui corporis dominus eſt, vt ſe occidere aut mutilare poſſit; ad eundem modum non ſic vxoris aut mariti cōiunx dominus eſt, vt corporis eius vſum alteri concedere queat. Adulterium in lege naturæ, ac in veteri Moſaica; morte puniebatur. Gen. 20. Deuteronomii 22. Leuitici 20. Ioan. 8. *Qui ſine peccato eſt, primus in eam lapidem mittat*, Hier. 5. & alibi. Etiam lex Iulia capite adulteros plectebat. Pœna quoque futuri ſeculi, mors æterna eſt, vt Malach. 3. & 1. Cor. 6. continetur: *Adulteri regnum Dei non poßidebunt.*

Aug. lib. de bono coniugali cap 17. Lib. 1. de nupt. & cō cupiſc. c. 9. Lib. 2. de adult. coniug. cap. 8. Lib. 1. de ſer. dom. in mōte cap. 29.

QVANTVM etiam proli noceat adulterium, ex eo liquet, quod certo patre deſtituatur, qui curam institutionis eius habeat, ſimiliter hæreditate, qua ſe honeſte ſuſtentet; deniq; à ſacris ordinibus, honeſtioribuſque Reipublicæ functionibus excluditur. Et quando pro legitima prole ex adulterio nata ſupponitur, omne dānum marito, illiuſque hæredibus recompēſandum eſt. Si autem ex adulterio nati exponantur, parentes dānum & grauamen Reipublicæ aut hoſpitalibus alimentatione illatum reſarcire tenentur, ac filios noſſe, curamq illorum genere obligantur.

Deut. 23.

Infantes exponentes ad quid tenea ntur?

TERTIA ſpecies, Inceſtus eſt, dū quis cum conſanguinea vel affine, in gradu prohibito, citra legitimam diſpenſationem commiſcetur; de quo Leu. 18. *Omnis homo ad propinquam ſanguinis ſui non accedet, vt reuelet turpitudinem eius.* Verecundus enim honor propinquæ debetur, vt ab ea contineat libidinem, de qua erubeſcere videmus & ipſam pudicitiam coniugalem.

Inceſtus.

Aug. li. 2. de ciuit. cap. 4. & lib. 15. cap. 16.

QVARTA Species, Stuprum eſt, quādo virgo defloratur. Quod peccatum inde peculiarem cōtrahit deformitatem, quod muliebre corpus vulneret, quod virginale ſignaculum tollendo, ad honeſtum coniugium minus aptam reddat, patrique virginis (in cuius tutela eſt) iniuriam faciat. Vnde lege Moyſi ſtuprator virginis nondum deſponſatæ iubebatur eam ducere, nec permittebatur ei libellum repudii dare, ac patri quinquaginta ſiclos argenteos pendere Si vero pater filiam ſtupratori dare in coniugem nollet, pecuniam iuxta modum dotis reddere cogebatur.

Amos. c. 2. Ezechiel. c. 22. Stuprum.

Exodi 22. Deut. 22.

QVINTA Species, Raptus vocatur, dum contra voluntatē copula vi à muliere extorquetur, vel contra ſuam aut patris voluntatem ex domo patris femina educitur, etiamſi intentione eam in vxorem accipiendi, vt ex raptu filiæ Iacob apparuit, cuius occaſione Sichem euerſa fuit. Lege ciuili raptor capite plectitur.

Raptus.

Gen. 34.

SEXTA ſpecies, Sacrilegium eſt, dum perſona Deo conſecrata coitu polluitur; aut dum concubitus fit in loco ſacro, Eccleſia ſcilicet aut cœmiterio. De quali peccato loquitur

Sacrilegiū.

Digitized by Google

1. Timot. 5.

Apoſtolus: *Cum luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Quarum imitatores ſunt Lutherus & Apoſtatæ omnes, qui continentiæ voto obſtricti, audacia impudentiſſima, Orbe ſpectante, cũ velatis virginibus nuptias contraxerũt.

Aug. epiſt. 109.
Sodomia.
Aug. lib. 3. cõt. Iulian. cap. 20.

SEPTIMA Libidinis ſpecies eſt, peccatum cõtra naturam, in quo nõ ſolum contra naturalem rationem, ſed etiam contra naturæ ordinem & vſum peccatur. Nam copula carnalis ad hoc ordinatur, vt natura humana ſeminando creſcat & ſubſiſtat, cui fini repugnat hoc peccatum, vt Apoſtolus ad Rom. 1. deducit. Et ad Epheſios 5. *Quæ in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt & dicere.* Vnde Gen. 37. *Crimẽ peſſimum* vocatur. Pluribus autem modis contra naturam peccatur.

Mollities.
Gen. 38.

I. Mollitie: hoc eſt, voluntaria ſeminis extra vas mulieris effuſione. Ob quod peccatum Deus Onan morte puniuit. De quo Apoſtolus (1. Cor. 6.) *Molles regnum Dei non poſſidebunt.* Et ad Epheſios 5. *Omnis immundus non habet hæreditatẽ in regno Chriſti.*

Iudicum 20.

II. Inordinato feminæ vſu, quomodo peccauerunt Gabaonitæ cum vxore Leuitæ, Romani, & Philoſophi Rom. 1.

Gen. 19. Sap. 10. Iudas in epiſt. Rom. 1.
Beſtialitas.

III. Concubitu Sodomitico, maſculi cum maſculo, propter quod peccatum igne & ſulphure Sodoma cum vicinis oppidis perierunt. Ad idem peccatum pertinere docet Apoſtolus, quod feminæ in feminas exardeſcant, & impudice ſe tangant, Auguſtinus epiſt. 109.

IV. Cõcubitu cum beſtia, ſiue coitu: quod peccatum morte punitur.

Succubi & incubi.

V. Coitu cum dæmone ſuccubo vel incubo. Quod peccatũ eſt ſagis & magis familiare, ac ad idololatriam pertinet, & igne conſueuit expiari.

Oculus impudicus.
Matth. 5.
Ad Epheſ. 5.
Hieron. in epiſt. ad Damaſum de filio prodigo.
Aſpectus mulieris quatenus illicitus.

PRÆTER vitia ſupradicta, ſexto præcepto vetantur, quę ad inordinatam libidinem præparant & deducũt: vt oculus impudicus, oſcula inhoneſta, tactus, amplexus, verba turpia, impura, & laſciua muſica, luſus, cantus, cantilenæ, inſtrumentorum ſoni, librique obſcœni, nutus, choreæ, omniaque huiuſmodi, quæ ad veneream libidinem inducunt. Et ſi hæc animo deliberato perfruendi delectatione carnali fiãt, letalia peccata ſunt, iuxta illud Chriſti: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo*: id eſt, qui oculos in mulierem iniicit, affectu & deſiderio fruendi eius complexu, cũ eaque coeundi, reus eſt Mœchiæ. Sicut illi ſenes, qui Suſannam diſcooperiri iuſſerunt, vt vel ſic eius decore ſatiarentur. (Danielis 13.) Non autem malum eſt per ſe, mulierem videre aut aſpicere, ſed eam contra Dei legem appetere. Quod non ſolum tactu & affectu, ſed etiam aſpectu fieri poteſt; quia *impudicus oculus impudici animi eſt nuncius.* (Aug. epiſt. 109.) Et *fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in palpebris eius agnoſcetur,* inquit Eccleſiaſticus. (Eccle. c. 26.) Et Iſaias cap. 3. *Filiæ Sion ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant & plaudebant, & pedibus ſuis compoſita gradu incedebant.* Et Petrus: *Oculos habent plenos adulterÿ.* (2. Epiſt. c. 2.) Cyprianus vero: *Ipſe concubitus, ipſe* (Lib. 1. epiſt. 11.)

com-

complexus, ipſa confabulatio, & coniacentium turpis & fœda condormitio, quantum dedecoris & criminis confitetur? Ex oculis enim, aut cõtractu libidinoſo in animantibus, veneris initium exoritur. At ſi amicitiæ vel honeſtatis cauſa tantum fiat oſculum, vel manuum contactus, nihil vituperii habet.

Oſculum. contactus libidinoſus.

QVAM vero efficax ſit mulieris aſpectus, patuit in Dauide, Salomone, Samſone, qui per mulieres ruerũt. Hinc Eccleſiaſticus: *Ne audias ſaltatricem, ne pereas in efficacia illius. Colloquium mulieris alienæ, quaſi ignis exardeſcet: de veſtimẽtis procedit tinea, & à muliere iniquitas viri.* Vnde Iob: *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.* Et Eſdræ lib. 3. cap. 2. deſcribitur, quanta ſit mulieris efficacia ad pertrahendum in ſui amorem virum. Ex quibus elicitur, non decere ſacerdotem ſponſas, procoſque curioſe ſpectare, nec de formis & pulchritudine mulierũ diſputare; multo autem fœdius, pellices & ſcorta fouere, aut in concubinatu viuere. De quo Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 14. Reform. Et de laicis agit ſeſſ. 24. cap. 8. Reform.

Eccle. 9. & 42. 19.
Iob. 31.

QVANTVM autem iſta inordinatæ libidinis genera Deo diſpliceant, patet ex plagis cælitus inflictis. Nam in deſerto propter fornicationem à ſerpentibus perierunt; quin & generali diluuio has ſordes emundandas Deus iudicauit; Chananæos per Iſraelitas interfecit: ac tandem & ipſos propter ſimilia peccata è ſua terra eiecit. Ac poſtremo intemperantes & per vagas libidines ruentes, fere cõſpicimus lepra vel ſcabie fœdiſſima, (quæ dolores grauiſſimos infert) plecti; à qua immunes ſunt continẽtes, & coniugali thoro contenti, quibus non dominatur dæmonium, ſed iis, qui ſui ſuæ libidini vacant, *ſicut equus & mulus, in quibus non eſt intellectus.*

Gen. 19. Sa... 6.
Numer. 25. 1. Cor. 10.
Tob. 6.

CAP. LXXIX.

De Remediis libidinum.

QVEMADMODVM inter bella, ciuile ac inteſtinum difficilimum eſt; ita & inter fidelium certamina periculoſus eſt conflictus cum malo in eis habitante, *cuius virtus eſt in lumbis, & in vmbilico ventris* hominis; hoc eſt, cum carnis innata concupiſcentia. Contra quam qui obtinere vult ſecuram victoriam, certis armis & remediis vti debet. Inprimis vero declinanda ſunt mulierum cõſortia, quarum viſus, auditus, & tactus virorum corda in ſui amorem exardeſcere facit; maxime ſi formæ ac ornatus venuſtas adſit. Vnde Sapiens: *Auerte faciem tuam à muliere compta.* Et Petrus atque Paulus mulieres hortantur ad cultum mentis potius, quam corporis. Quantum autem ſermones, cãtus, ſaltationes, & mollia feminarum verba in virorum corda valeant, ex Syrenum cantu diſci poteſt, qui nihil aliud, niſi mulcentia feminarum verba deſignat. Cauendæ ſunt inſuper occaſiones, quæ tentationes ſuggerunt: vt, dona, literæ, ſalutationes, ac vniuerſa, quæ libidinis ardorem excitant. A planta enim pedis vſque ad verticem capitis non eſt in muliere locus, in quo non

Remedia libidinis.
Fuga mulierum.
Eccl. cap. 9. & 42.
1. Petri 3. 1. Tim. 5.

Digitized by Google

reperiatur laqueus. Hæc enim Paradiſi colonum è ſua poſſeſſione eiecit, diluuii cauſam præbuit, ciuitates & regna euertit, fortiſſimũ Samſonem deuicit, ſanctiſſimũ Dauidem in homicidiũ & adulteriũ præcipitauit; ſapientiſſimũ Salomonẽ in ſcelus idololatriæ perpulit: multos in amentiã mulierum amor perduxit. Non ergo pudicitia inter feminas tuta eſt: & multo ſecurior eſt in hoc periculoſo conflictu fuga, quam lucta. Præterea vero cauendum eſt otium, crapula, ebrietas: *In vino* enim *luxuria*: & plenus venter libidinem parit; & mero æſtuans facile deſpumat in Venerẽ. *Specta* (inquit Hieron.) *ventrem & genitalia: pro qualitate vitiorum, ordo membrorũ.* Et quamuis tẽtationis motum homo ſuperare poſſit, cum ipſius ſit dare, vel negare conſenſum; quia tamen, etiãſi Spiritus promptus ſit, caro infirma eſt, ſimulq; caſtitas à Deo petenda eſt, veluti ſingulare donũ; ideo ad carnis vim reprimendam conducunt frequens oratio cũ eleemoſynis ac ieiuniis; vigiliæ, ad ſancta loca peregrinationes, caſtigatio corporis, aliaq; afflictionũ genera, quibus animæ imperio corpus ſubiicitur; iuxta illud Apoſtoli: *Caſtigo corpus meũ, & in ſeruitutẽ redigo.* Et, *Carnis curã ne feceritis in deſideriis* Inſuper libidinis ſtimulos reprimunt piæ occupationes, lectio ſcripturarũ, aſſiduum ſtudium, ſanctæ meditationes; exercitium bonorũ operum, labor quoq; corporis. Nam ocioſæ menti ignita prauorum deſideriorũ tela diabolus immittere ſolet, quibus occludendũ eſt initio cordis oſtiũ, ne ſemel infixa mentem igne cupiditatis inflãment. Quibus repellẽdis profuerit, Angelũ ſui cuſtodẽ proponere ſibi præſentem eſſe, atq; dæmonem accuſatorem, ipſum deniq; iudicem Deũ omniũ, quę agis aut cogitas inſpectorem ac teſtẽ, corã quibus exſequi pudebit, ꝙ coram viliſſimo homine non auderes. Expendendũ quoq; quam breuis ſit voluptas, & quã protenſa pœna, quam grauis culpa, quæ mox cõſcientiã admiſſa ferit, ſuperata vero lætam ſecuramq; reddit. Sicut enim clau⁹ clauo pellitur, ita diuini iudicii metu, ignisque æterni recordatione ardor luxurię. Nec inutile fuerit, aliorũ exempla mente reuoluere, qui per voluptates & mulierũ amores in ſummã infelicitatẽ ſe præcipites dederũt: qui ſi vilitatẽ carnis muliebris adamatę conſideraſſent, ea videlicet, quæ formoſa cute tegũtur, quæ inter nares, intra fauces, in vẽtre, & aliis partibus latẽt; horrorẽ potius, quã ardorem conciperent. Quid enim aliud, quã ſordes & immunditias decora pelle contectas, reperirẽt? Non ergo aliud, quam cutis venuſtas adamatur: ea ſiquidẽ ablata, quale monſtrũ ſupereſt? Accedit, ꝙ voluptatis ſenſus famem potius quã ſatietatẽ generet, cum inſatiabilis ſit amor mulieris, animũ virilem effeminans, rationem adeo abſorbens, vt cæleſtia meditari non ſinat, Templũ Deo conſecratum polluat & profanet, nomẽ bonũ eripiat, vires corporis eneruet, pulchritudinem corporis offuſcet, valetudinem offendat, iuuentutis florem deturpet,

Cauendum otium, crapula, ebrietas.
Epheſ. 5.
Ieron. in 1. c. ad Tit.
Lib. 2. cont. Iouinian.
Frequens oratio.
Corporis afflictio.
1. Cor 9.
Rom. 13.
Piæ occupationes,
Meditatio præſentia
Dei, angeli boni, & dæmonis accuſatoris.
Voluptas breuis, pœna longa.
Vilitas rei adamatæ i. mulieris.
Voluptatis ſenſus famem potius quam ſatietatem parit.

Digitized by Google

Voluptatis effectus, miſeria.

pet, ingenii acumen obtundat, ſenectutem acceleret, vitam abbreuiet, nullum virtuti locum relinquat, *Animalis enim homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei*: ſed hæreditatem ampliſſimam, diuitias, vectigalia; theſauros exhaurit & dilapidat: vt exemplo filii prodigi Chriſtus declarat, qui vſq; ad porcorum ſiliquas redactus fuit, & inſipientibus animantibus ſimilis per voluptates effectus. Contra vero continentiæ ſtudium, hominem Angelis Dei aſſimilat, eum Spiritus ſancti Templum, ac Chriſto Virgini ſimilem reddit, ac futuræ in cælis vitæ hic in terris quandam experientiam præbet; tandemque ei aureolam, hoc eſt, ſingularem aliquam in cælis gloriam comparat, vt merito incorruptionis carnis agnum ſequatur, quocunque ierit.

Continentiæ ſtudium Deo & angelis hominem aſſimilat.

Apoc. 14.

CAP. LXXX.

De ſeptimo præcepto.

Non furtum facies.

Furti prohibitio.

POSTQVAM Deus hominum vitam & pudicitiam communiuit, paterna cura etiam res externas hoc præcepto tueri dignatur, expreſſe vetans, ne rem alienam inuito domino clam auferamus: implicite vero, ne rem alterius quoquo modo iniuſte vendicemus, & ne quouis modo damnum in temporalibus, vi, fraude, clam vel aperte inferamus. Furtum enim proprie definitur *occulta & doloſa rei alienæ contrectatio inuito Domino, ad eius proprietatem, poſſeſſionē, vel vſum acquirendum*. Eſtq; duplex furtum: *Reale*, atque *Mentale*: quorum prius ad reſtitutionem obligat, non autem poſterius, quo damnū quis inferre voluit, ſed tamen non intulit: cuius meminit Dominus: *De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, furta, falſa teſtimonia*. Vbi furtū inter letalia peccata recenſetur: tale ſiquidem eſt, quando notabile proximo nocumētum infert. Zachariæ 5. *Omnis fur iudicabitur*. Oſeæ 4. *Adulterium & furtum inundauerunt*. & Apoſtolus: *Fures regnum Dei non poſſidebunt*.

Furti definitio.

Furtum reale ad reſtit. obligat. Furtum mentale.

Matth. 13.

Furtum notabile, eſt peccatum letale.

1. Cor. 6.

EXCVSAT vero à mortali paruitas rei & vilitas, niſi rem huiuſmodi tollendo notabile damnum euenturum Domino conſtet: vt ſi quis acum ſartori, aut fibulam ſutori, aliam non habenti auferat, qua occaſione operari nequeat: vel ſi quis fructum, florem, aut ſimile quid auferat, quo Dominus ſit magna moleſtia & perturbatione afficiendus, quia rem magni æſtimet, vt aliis oſtendat. Quando autem nocumentum cenſeri notabile debeat, prudentis viri arbitrio definiendū eſt. Repugnat vero furtum charitati, quæ benigna eſt, nec vlli nocens; ſimul etiam aduerſatur iuſtitiæ, quæ ſuum cuique tribuit. Bonorum autem diſtributio ad retinēdam in pace & concordia humanam ſocietatem, iure gentium primum inſtituta eſt; quam poſtea diuinæ humanæque leges confirmarunt, vt ſcilicet quiſque obtineret, quod ei iure obueniret; alioquin omnia perturbanda vis, ratioque naturæ oſtendit. Innocentes opprimerentur: omnia.

Rei paruitas excuſat à mortali.

Furtum repugnat iuſtitiæ & charitati.

Rerum diuiſio eſt iuris gentium.

omnia rixis, odiis, inimicitiis plena forent, quæ nunc etiam ex furtis, & iniqua rerum diſtributione ſequi videmus.

PORRO furtum committit non ſolũ, qui rem alterius aufert; ſed etiã qui ſcienter emit, vel inuentam retinet; iuxta illud Auguſtini: *Si inueniſti & non reddidiſti, rapuiſti.* Quod ſi vero Dominus rei agnoſci nequeat, res inuenta pauperibus danda, vel in pium vſum conuertenda eſt. Reperto autẽ Domino, nihil inuẽtori debetur pro reſtitutione, nec illi, qui debitũ ſuum exſoluit; puta receptori Principis aut alterius, quia tenetur ad id, ꝙ facit.

Li. 50 hom. 9 de verb. Apoſtoli ſerm 19.

Res inuenta cui reſtituenda?

Receptori debitum ſoluenti nihil debetur.

AD furtum quoque pertinet, vendere pluris quam res valeat, aut fraudulenter minoris emere. Pretii vero iuſti æſtimatio ex communi hominũ iudicio depẽdet: eſtq; triplex: preciũ infimum, moderatum, & ſummum, ſiue rigoroſum. *Eſt alius atq; alius* (inquit Auguſt.) *pro ſuo cuiuſque vſu æſtimationis modus: & malum eſt, dicit omnis emptor; & cũ receſſerit, tunc gloriatur.* Vnde ſit, vndum, in contractu venditionis tripliciter fraudẽ admitti, etiamſi res non pluris vẽdatur quam valeat. I. Si defectus in rei ſubſtantia ſit, veluti quãdo vinum ſit aqua mixtum: iuxta illud Iſaiæ: *Vinum tuum miſtum eſt aqua.* II. Si defectus ſit in rei qualitate, vt ſi ruinoſa vendatur pro firma. III. Si defectus in quantitate ſit, numero, pondere vel menſura: quam iniuſtitiam variis locis Scriptura condemnat.

Pretium triplex.

Aug. lib. 13. de trini. c. 3. Prouer. 20.

Venditio quando iniuſta?

Iſaia 1.

Leuitici 19. Deut. 23. Prouer. 11. & 20. Amos 8.

COMMITTVNT inſuper iniuſtitiam, quæ ad hoc præceptum de non furando reducitur, I. Qui monetam adulterant, rodunt, minuunt, ſcienterque huiuſmodi aliis tradunt. II. Qui alterius lucrum impediunt, aut damnũ, cum poſſint & debeant, non auertunt. III. Qui limites agrorum ſuo loco dimouẽt. IV. Opifices & operarii mercede conducti, qui mala fide operam præſtant, attamen integram mercedẽ recipiunt. V. Qui ad publica munia conducti, puta ad præfecturam, conſilium dandum, ad profeſſionem artium liberalium, ſuũ officium negligunt, mercede ſtipendioque liberali perfruentes. VI. Qui operariis mercedẽ negant, aut æquo tardius perſoluunt, defraudant, imminuunt, *Ecce* (ait Iacobus) *merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat.* VII. Qui ſoluere nolũt iuſte debita, vel extorquent quippiam vt ſoluant, vt ſæpe aliorum receptores. VIII. Serui, cuſtodeſque rerum Domini ſui perfidi, & infideles, aut etiam occulte fures, quos Apoſtolus monet, vt Dominos ſuos non defraudent. IX. Qui ſimulata paupertate eleemoſynas corradunt, ac doloſe extorquent. X. Qui fraude vel malitia damnum inferunt: vt iniqui iudices, teſtes falſi, patroni ſua imperitia vel aſtutia clienti, ſiue aduerſæ parti nocentes; item lites iniuſtas intentantes, aut ſcienter fouentes. XI. Iniuſtitiam committunt Principes, qui ſua diſſimulatione & incuria permittunt, Reipublicæ ſuiſque ſubditis à militibus damna inferri; cum ad eos pertineat, illis ſtipendia numerare, vim, furta, & inſolen-

Moneta adulteratio.

Operarii mercede conducti.

Iacob. 5. Leuit. 9. Deut. 24. Malach. 3.

Ad Titum 2. Epheſ. 6. Coloſſen. 3

Digitized by Google

lentiam militum compeſcere. XII. Ad furtum pertinet defraudatio iuſtorum tributorum, veſtigaliũ, exactionum, Principi ad ſuſtinendũ ſua & Reipublicæ onera conceſſarum. *Reddite*, ait Apoſtolus, *omnibus debita: cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.* Et Chriſtus: *Reddite Cæſari, quæ ſunt Cæſaris.* XIII. Huc reducitur defraudatio decimarum, ſtipendiorum, Eccleſiaſtico aut ciuili Magiſtratui aſſignatorũ. Itẽ ſimiliter neglectus officij, ob quod beneficiũ datur & recipitur. XIV. Si Religioſus contra voti profeſſionem quippiam vt propriũ retineat, aut poſſideat. XV. Huc quoque reducitur auaritia, quæ immoderatus eſt rerum temporaliũ amor, eo hominem perducens, vt tandem ſuum finem in pecunia conſtituat: quam idcirco Apoſtolus *ſimulacrorũ ſeruitutem, & omnium malorum radicem* vocat. XVI. Huic præcepto etiam prodigalitatis vitiũ annectitur, quo ſua immoderate quis diſſipat, quod vix abſque aliorum damno fieri poteſt. XVII. Huc etiam Simonia reducitur, per quam pro rebus ſpiritualibus aut eis annexis, aliquid pretio æſtimabile accipitur vel datur. XVIII. Ad hoc præceptũ inſuper reducitur infidelis diſpenſatio, & perſonarum in conferendis officiis acceptio, in dignitatibus, gradibus, & muniis, ſiue ſecularibus, ſiue Eccleſiaſticis. XIX. Hoc præcepto vetatur vſura, hoc eſt, lucrum ſolius mutui titulo acceptum: quod Lucæ 6. à Domino prohibetur: *Date mutuum, nihil inde ſperantes*; ſicut fecerit Tobias, qui pecuniam ſolam chirographo contentam, verè que mutuo datam repeti iuſſit. Iniuſtum eſt enim, pro re non ſua precium exigere, & rei ſterilis atque infructuoſæ vſumfructum depoſcere, cum nemo propter vſum rei propriẹ aliquid pendere alteri debeat: at quod mutuo datur, eius fit, cui mutuo datur. Et cum vſu conſumatur, non poteſt idem reddi, ſed in ſimili ſpecie, numero, menſura, valore, aut quantitate: cuius generis ſunt pecunia, frumentum, vinum, oleum, aliaq; huiuſmodi, quæ poſt vſum non habentur. Quamuis autem ex mutuo lucrum exſpectari debeat, attamen fauorem, amicitiam, & beneuolentiam, quæ precio æſtimari nequeunt, ſperare licet. Si vero quippiã accipiatur, ratione damni emergentis, aut ratione lucri ceſſantis (vt fit inter mercatores) aut ratione ſolius laboris, qui in pauperum vtilitatem ſuſcipitur (vt in montibus pietatis) vſura non eſt.

Tributa ſoluenda. *Defraudatio. ſtipendiorum.* *1. Timot. 6.* *Vſura quid & cur prohibita? Lucæ 6.* *Tob. 1. Eſdræ lib. 2. cap 5. Aug. conc. 2. in Pſal. 36. Baſilius in Pſal. 14.* *Ex mutuo fauorem expectare licet.*

QVI inſuper ſecundum leges & patriæ conſuetudinem, cenſum vel redditum, ſiue pecuniariũ, ſiue olei, vini, frumenti &c. emit, nullã vſuram committit, cum pecuniæ numeratæ proprietatem, & ius omne, quod in ſortem habet, in alium transferat, nec ad libitũ repetere poſſit; ſed ius emit ſolum percipiendi annuè cenſum, remanente ſortis dominio penes eũ, qui vendit redditum, ſiue realem, ſiue perſonalem, ſiue perpetuum, ſiue vitalem. Quando autem res vſu non conſumitur, & ex ſe vtilis ac frugifera eſt, elocare vſum, atq; cõducere precio

Redditũ emptio licita. *Res quæ vſu non conſumitur,*

Digitized by Google

eloca ri po-teſt.

cio licet. Quia vero vſura, furti ſpecies eſt, conſequitur, quod ſic parta reſtitutioni ſint obnoxia, quodque hæres vſurarii ad faciendam reſtitutionem obſtrictus ſit. Vnde à manifeſto vſurario per vſuram acquiſita emere, aut dono accipere, nefas eſt: nec licet Notariis vſurarios contractus in publica inſtrumenta referre, nec teſtibus huiuſmodi contractus ſuo patrocinio firmare. Principi vero, propter maiora mala deuitando, licet in Republica vſurarios tolerare, ſicut & proſtibula permittere. An vero mulctæ nomine princeps ab vſurario aliquid exigere poſſit, conſulta Facultas Theologica Louanienſis reſpondit, quod Principi non liceat mulctæ nomine ſummam annuam à fœneratore accipere, permittẽdo ei, vt vſuras illa occaſione adaugeat; quia mulcta ſeu pœna, limes eſſe peccati, non fomes debeat, & ad ſuũ finem ordinanda ſit, quem exponit Apoſtolus: *Si malum feceris, time*; vt nimirum cohibeatur homo à perpetrando malo, nõ vt foueatur in peccato, conceſſa ei pretio impunitate, ac peccandi libertate. Accedit, quod tali mulcta non grauetur vſurarius, ſed contra iuſtitiã inops & innocens, qui neceſſitate preſſus ab vſurario mutuum petere cogitur. Si autẽ occaſione mulctę vſurarius conſuetum fœnus nõ augeat, neque periculum ſit, vt impotens ad reſtituendum iniuſte accepta reddatur, eo caſu Principi liceret vſurarii iniuſtitiam mulcta punire, ſicut quoduis aliud crimen Reipublicæ noxium.

Per vſuram parta ſunt reſtituenda.

Vſura ii à princ pe to lerari poſ ſu t.

Rom. 13.

Quando liceat mulcta titu o aliquid ab vſurario accipere.

SI autem vlterius QVÆRATVR, Vtrum Principi liceat accepta pecunia licentiam fœnerandi concedere, (ſicut poteſt, quamuis non expediat) ſecularia Reipublicæ officia vendere? RESPONDEO, non licere: quia fœnerari non ſit officium, ſed peccatũ; furtum ſcilicet, & populi oppreſſio, iuxta illud Exodi 22. *Nec vſuris opprimes.* Vnde Ambroſ. lib. de Tobia cap. 14. *Quid eſt fœnerari? hominem ſuffocare & occidere.* Neceſſitas enim vſura non tollitur, ſed ad tempus ſopita, breui aucta recurrit. Quare cum Tobia dicendum: *ex furto nihil nobis accipere, aut contingere fas eſt.*

An liceat accepta pecunia licentiam fœnerandi dari?

Baſilius in Pſal. 14.

PRÆTEREA cum ſolutio anticipata vel dilata mutui vim habeat, propter eam ſolã pluris iuſto pretio vendere, aut emere, ad vſuram pertinet. Similiter & mutuum dare, accepto frugifero pignore, & perceptos fructus à ſumma mutuo data nõ detrahere, vſurarium eſt.

Solutio anticipata.

Mutuum dare accepto frugifero pignore.

PECCANT inſuper iuſtitiæ miniſtri, qui vſuras eſſe ſoluendas iudicãt, vel ſolutas iure poſſe repeti negant. Poſtremo in omnibus factis & caſibus, quibus iuſtitiæ lex violatur, *peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum*, illatumque proximo damnum reſarciatur: quod ſi reipſa quiſpiam exſequi nequeat, ſaltem voluntas id præſtandi neceſſaria eſt, ac ſufficit.

Reſtitutio neceſſaria.

CAP. LXXXI.

De variis furti ſpeciebus.

EX varietate rerum ablatarum diuerſæ furti ſpecies, pluraque nomina conſurgunt. Si quid enim clanculum

Furti ſpecies.

Digitized by Google

Furtum. culum priuato auferatur, *Furtum* dicitur. Si vero, quod commune eſt, *Peculatus* dicitur. Si homo liber, aut ſeruus alienus abducitur, *Plagiarium* vocatur. Si autem res ſacra, vel ex loco ſacro tollatur, *Sacrilegiũ* nominatur: quale Heliodorũ attentaſſe legimus, Baltaſarem, Antiochum, Alcimum. Quos hodie imitantur, qui Templa ſpoliant, occupant, demoliuntur; qui Eccleſiarum, & Eccleſiaſticarũ perſonarum, miniſtrorumque Dei bona ſui iuris faciunt, patrimonia ſanctorum, donaria piorum ad ſuſtinendũ Dei cultum, prędia religioſorum, decimas Clericis debitas, vi, dolo, & iniuſte occupant; de Calicibus ſacris potant, de veſtibus ſacris vxores, filios, & ſeipſos exornant.

Peculatus. *Sacrilegium.* *2. Mach. 3. 5. 9.* *Dan. 5.*

Peculatus. PECVLATVM vero admittunt, qui Reipublicæ aut communia bona in priuatos vſus conuertunt, qui exactiones non neceſſarias populo graues adinueniunt, conſulunt, imponunt; aut inæqualiter ſubditos grauant: qui vt ſe à grauamine liberos ſeruent, in alios onera deriuant: ac denique illi, qui publica tributa, vectigalia, impoſitiones defraudant, niſi liquido conſtet, inique exigi.

Rapina. SI autem cuipiam ſuum per vim iniuſte auferatur, rapina eſt, quæ ignominiam præter damnum adfert, quia rem alterius velut infirmi & puſillanimis, qui viribus & potentia valet, eo inuito tollit.

IDEO autem Deus Furtum potius, quam Rapinam in præcepto expreſſit, quia latius patet, leuioribuſque peccatis excluſis, grauiora eiuſdem generis quoq; prohiberi cenſentur.

Monopolia. *Prou. 11.* *Amos 8.* *Ambr. libr. 3. offic. c. 6.* RAPTORIBVS annumerantur publici fœneratores, item monopolia exercentes, frumenta, vt annonæ caritas inualeſcat, cõgregantes: creditorum defraudatores; debita inficiãtes; aut cõdicto tempore merces emptas non ſoluentes; foro doloſe cedentes, magno Reipublicę ciuiumq; damno: ac inſuper, qui iniuſtis exactionibus populum onerant, nec ſtipendiis ſuis contenti ſunt: quales plerumque ſunt Nobiles, qui à ſuis ſubditis indebita, vi aut metu extorquẽt Prętores, Officiati, Publicani, Receptores, Milites, aliena calamitate gaudentes. Neque ab hoc vitio tuti ſunt, qui Epiſcopatus, Abbatias, vel alia Eccleſiæ ampliſſima bona, nullum vel exiguum præſtantes Eccleſiæ ſeruitium, detinent. Contra hos & ſimiles illud Apoſtoli audiendum eſt: *Rapaces regnum Dei non poßidebunt.* Et, *Qui furabatur, iam non furetur.* *Iſaia 1.* *1. Cor. 6.* *Epheſ. 4.*

CAP. LXXXII.

Quæ ſeptimo Præcepto iubeantur?

Septimo præceptoque fieri iubeantur. POSTQVAM hoc ſeptimo præcepto vetita expoſuimus, ſupereſt, vt ad ea, quæ iuſſa hic ſunt, progrediamur: in quibus I. loco reſtitutio facienda occurrit ab omnibus, q alienũ iniuſte abſtulerunt, vel iuſſu, conſilio, auxilio, conſenſu, taciturnitate, damni efficax cauſa fuerũt: item, furũ receptatores, cuſtodes, patroni, ſocii Nec filii à reſtitutione liberi ſunt, qui parentibus; neque vxores, quæ viris ſurripiunt. II. hic iubetur liberalitas, beneficentia, ſeu eleemoſyna, qua pauperum inopiæ ſuccurritur,

Reſtitutio ablati neceſſaria. *Auguſt epiſtol. 54.* *Chryſ hom. 31. in Gen.* *Eleemoſyna danda.*

Digitized by Google

Matth.25. Luca 6. Operum misericordia ingens merces. Marci 10. Luca 16.

quæ omnibus fidelibus adeo commendatur, vt Chriſtus in extremo iudicio exprobraturus ſit operũ miſericordiæ neglectum, & collaudaturus beneficos, & eleemoſynarum largitores; quibus nõ ſolum hac, ſed & in futura vita Deus præmia pollicetur. *Date, & dabitur vobis*, Et, *Nemo eſt qui reliquerit, &c qui non recipiet centies tantũ nunc in tempore hoc, & in futuro ſeculo vitam æternam.* Et, *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, qui vos recipiant in æterna tabernacula.* Et: *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Et, *Sicut aqua ignem extinguit, ita eleemoſyna peccatum.* Vnde Regi Daniel ait: *peccata tua eleemoſynis redime.* Nam *Miſericordia redimitur peccatum.* Et, *Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis.* Vnde nundinis eleemoſynæ comparantur, in quibus magna paruo precio emuntur: fruſto panis, Regnum cælorum; vili tegumento, imo calice aquæ frigidæ, immortalis vita, ſempiternaque gloria.

Matth.5. Eccle.3. Daniel 4. Tob.4. Prouer 16. Prouerb.19.

Ex quibus etiam diſcimus, neminem adeo eſſe pauperem, quin miſericordiæ opera exercere poſſit, cum paululum ſaltem aquæ indigẽti elargiri queat. Pietatis inſuper Chriſtianæ fuerit, labore, opera, & manibus conquirere, vnde tribuat neceſſitatem patienti (vt fecit Apoſtolus,) quod etiam otii vitandi cauſa expedire tradit: prout & hortatur, vt frugales ſimus, aliorum bonis non inhiemus, ne graues ac moleſti eis ſimus.

1.Theſſ.4. 2.Theſſ.3. 2.Theſſ.2. &c.

CAP. LXXXIII.

De octauo præcepto.

Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

Octaui præcepti expoſitio. Iniuria verborum. Eccleſ.20. Mendaciũ vetatur. Falſum teſtimonium.

POSTQVAM prohibitæ ſunt iniuriæ operum, rectiſſima methodo iniuriæ verborum inhibẽtur, & quidem poſt Furtum, vetatur Mendacium, quia *fur, mendax* eſſe ſolet. Præcepti vero huius eſt ſenſus: *Nullum in proximi nocumentum proferes mẽdacium, ſed veritatem loqueris.* Tribus autẽ modis violatur hoc Præceptum. I. dum à iurato falſum teſtimonium in iudicio contra proximum dicitur, in quo maxima iniuſtitia, Deique contemptus ineſt, ideoque huiuſmodi mendaciũ explicite prohibetur, ad quod falſæ accuſationes & calumniæ, quibus falſo aut iniuſte crimẽ alicui impingitur, reducuntur. Item ſtudium, cauſam proximi in iudicio iniuſte ſubuertendi, ſiue per corruptionem iudicis, ſiue accuſatoris, ſiue rei doloſe reſpondentis, aut veritatem fateri nolentis; ſiue demum corrumpendo aduocatum, procuratorem, aſſeſſorem, ſcribam. Huc quoque reducuntur falſæ ac iniquæ iudicum ſententiæ, malæ cauſæ defenſio, dare teſtimonium indoctis, aut criminoſis, vt ad ſacros ordines, vel ad alia publica officia promoueantur.

Falſa accuſationes & calumnia. Corruptio Iudicum. Iniqua ſententia.

II. Prohibentur falſa teſtimonia extra iudicium, omniaq; pernicioſa mendacia, quæ ad falſa teſtimonia pertinere docet Apoſtolus, dum ait: In-

Mendacium pernicioſum. 1.Cor.15.

Digitized by Google

Inuenimur autem & falſi teſtes Dei. Vbi mendacium, quod ad laudē profertur, vocat *falſum teſtimoniū.* Inter pernicioſa vero mendacia primum locū occupant mendacia in fidei doctrina, quia in illis falſum contra vitam æternam dicitur, quæ vita temporali quanto eſt pretioſior, tanto deteſtabilius eſt mēdacium, ab illa homines abducens, Auguſt. teſte libr. *de mendacio*, c.12. & 13. Et luculenta Chriſti doctrina eſt: *Qui me negauerit coram hominibus, negabo & ego eum corā Patre meo.* Vnde ſequitur, nefas eſſe, fidem corde retentā, ore negare. Quod licere, olim docuere Baſilides, Priſcilliani-ſtæ, & Helcheſaitæ, iuxta Euſebium libr.4. hiſtor. c.8. & libr.6.c.28 Aug. hæreſi 10. Et Caluinum, eiuſq; ſequaces, quando de religione agitur, ſentire licitum eſſe mētiri, Hieronymus Bolſecus in vita Caluini ſcribit. At nefariam eſſe in negotio religionis vel ſimulationem, ex facto Eleazari probat Cyprianus lib. *de exhortatione martyrii.* Et Auguſtinus libr 6. *de ciuit.* c.10. contra Senecam, qui arbitrabatur, licere idolis ſacrificare, dūmodo quis meminiſſet, eorum cultum ad morē, non ad rem pertinere. Contra quē diſſerens Auguſtinus oſtendit, martyres non ſolum à colendo, verū etiam à confitēdo Chriſto nullis tormentis dimoueri potuiſſe. Hinc Cyprianus *Libellaticos* reprehendit, qui volebant videri paruiſſe, quamuis non ipſo facto legibus tyrannorum iniquis paruiſſent.

Menda-cium falſa doctrina.

Non licet fidem ore negare.

Caluinus mendacii patronus.

2. Machab. 6.

Simulatio in religionis negotio illicita.

Aug. li. 8. de ciuit. c.19. lib. 22. c.6.

Libellatici.

LATISSIME igitur patet mendacium, & locum in omni pene negocio habere poteſt, tam ſacro, quam profano: in tractatibus, pactis, fœderibus, litteris, ſigillis, iudiciis, periuriis, falſis teſtimoniis, doctrinis: in detractionibus, calumniis, adulationibus, in quibus fictis laudibus gratia captatur; in hypocriſi, temerario iudicio, ſuſpicionibus; in criminatione, ſuſurratione; ac deniq; in ſimulatione, vt hoc vnū ſit peccatū ad omnes pene homines ſubrepens, iuxta illud Pſalmiſtæ, *Omnis homo mendax.* & Iacobi: *Si quis in verbo non offendit hic perfectus eſt vir.*

Mendacii latitudo.

Pſal. 15.

Iacobi 3.

TERTIO prohibentur hoc mandato iocoſa & officioſa mēdacia, quę proferentis animam quoq; lædunt. Nam ſi de omni verbo otioſo reddēda erit ratio, quanto magis de mendacio, licet iocoſo? *Omne* enim *mendaciū à diabolo eſt*, qui primus author (Chriſto teſte) mendacii fuit. Vnde Sapiens: *Noli velle loqui omne mendaciū.* Et Leuitici 19. *Non mentiemini, nec decipiet vnuſquiſq; proximū ſuum.* Et Dominus: *ſit ſermo veſter: eſt, eſt, non, non,* id eſt, verax affirmatio vel negatio; quod amplius eſt, à malo eſt. Et Apoſtolus: *Deponentes mendacium, loquimini veritatem.* Quare non licet ex humilitate peccata ſibi falſo aſcribere, vel negare virtutes, quas habet quis; neque mentiri, vt proſis alteri vel tibi. Proinde valeant mendacii patroni, Caſſianus collat.17. & Rupertus in Exodum cap.7.

Officioſum & iocoſum mendaciū.

Aug. lib. de menda io cap.12.

Lib. cont. mendaciū. cap.15.

In Exodum q.1. & 71.

Matth. 12.

Aug. in Pſ. 5.

Lib. 1. retract. c.60.

Ioan. 8.

Eccle. 7.

Matth 5.

2. Cor. 1.

Quis proximus?

Caſſianus mendacii patronus.

PROXIMVS eſt, quicunq; nobis natura, religione ac beatitudinis ſpe coniunctus eſt, cui opus miſericordiæ ac dilectionis impendere poſſumus:

Rom. 14.

Digitized by Google

Reus à Iudice rogatus, reſpondere tenetur.

mus: hunc decipere vetamur. Et ſublatis omnibus fallaciis, vult Deus dicta factaque noſtra ſimplici veritate niti. In iudiciis obſeruari iuſtitiam, & legum conſtitutiones, non vſurpari in non ſubditos iudicia, nō ferri ſententiam cauſa incognita, non condemnari innocentes, nec abſolui nocentes: item ne Iudex precio, gratia, odio vel amore moueatur; ſed quod iuſtum eſt, abſque vlla perſonarum acceptione, proferat. Similiter hoc præcepto iubetur, vt rei & ſontes ex iudicij formula recte interrogati, veritatem confiteantur, ad cuius gloriam pertinet veritatis teſtimonium. Iuxta illud Ioſuæ: *Da gloriam Deo.* Et quia de occultis & nobis ignotis dubij hærere poſſemus; duorum aut trium teſtium teſtimonio nos Deus ſtare decreuit. Et quemadmodum perſonis iudicia exercentibus, atq; illis ſubſeruientibus, (vt ſunt iudices, teſtes, accuſatores, rei, patroni, procuratores, ſcribæ, aduocati) prohibetur omnis fallacia & deceptio; ita eiſdem iubetur, vt ſua opera & patrocinio neceſſitati hominū benigne ſubueniant, vt iniuſtas cauſas tuendas non ſuſcipiant, neq; auaritia vel calumnia lites protrahant, mercedem laboris iure ac æquo metiantur. Item fiſci, actores, accuſatores iubentur nulli amore, odio, vel cupiditate periculum iniquis criminationibus accerſere: omnibus deniq; hominibus hic iubetur, vt in congreſſibus & colloquiis vere ſemper, candide, ac ex animo; non autem ficte, in dolo & aſtu proximis loquamur. Quod vitiū

Ioſue 7.
Duorum aut trium teſtimonio ſtandum.
Deut. 18.
Matth. 18.
In iudicijs vetatur omnis fallacia & deceptio.
Aduocati & procuratoris, atque ſcribarum officium ſine fraude exercendū.
Fiſcus.
Aſtutia, fictio.

Dominus in aulicis regnare ſignificauit, quando de Herode loquēs ait: *Dicite vulpi illi.* Et Pſalmiſta eum à regno cælorum excludendum ait, *qui non loquitur veritatem in corde ſuo, & agit dolum in lingua ſua.* Vnde politicorum euaneſcit ſententia, qui mendaciis, fallacia, dolis & ſimulationibus non nunquam Reipublicæ ſubueniendū arbitrantur; de qualibus Iſaias ait: *Mēdacium poſuimus ſpem noſtram: mendacio protecti ſumus:* quorum carnalis prudentia mors eſt, quia magis nituntur, qui tales ſunt, humana prudentia, quam prouidentia diuina, magiſque in anguſtiis ſibi, quam in Deo confidunt.

Dolus & fraus in aulis regnant.
Pſal. 14.
Politici fraudulentia patroni.
Iſaia 28.
Rom. 8.

PRÆTEREA, vt mendacium caueatur, loquacitas vitanda eſt. Nam *in multiloquio non deeſt peccatum.* Et fugiendi ſunt, qui conſuetudine mentiendi neceſſitatem quandam falſa dicendi ſibi pepererunt, Corrigendi ſunt enim mali, non imitandi.

Loquacitas vitanda.
Prouerb. 10.

CAP. LXXXIV.

De nono præcepto.

Non concupiſces vxorem proximi tui.

HOc nono præcepto explicite adulterii deſiderium prohibetur, implicite vero illicita omnia carnis volūtaria deſideria. Ne quis opera duntaxat externa vetari arbitraretur, & interiores animi cupiditates Deum non offendere, (vt putarunt Iudæi, quos Dominus Matth. 5. reprehendit, & Ioſeph libro. 12. Antiquitatum cap. 13. ſe ita ſentire ſcribit:) ideo Deus declarare voluit, iuſtitiam veram coram ſe non minus inte-

Noni præcepti expoſitio.
Deut. 5.
Aug. in Exodum q. 71. iuxta 70. hoc præceptum 9. conſtituit.
Lib. de ſpir. & lit. c. 4.
Adulterii deſiderium vetatur.

Digitized by Google

Cuncta illicita carnis voluntaria deſideria. Lex Dei etiam affectum cohibet.

interioris hominis rectitudinē, quā externi operis exigere. Lex enim Dei ſpiritualis eſt, non minus cohibens affectum, quam opus externū. Hoc enim inter diuinas & humanas leges intereſt, quod illæ animi puritatem requirant: (*omnia* enim *Deo aperta & nuda ſunt*;) iſtæ vero externis operibus contentæ ſint. In hac ergo Dei lege, tanquam in ſpeculo, naturæ noſtræ vitia contemplamur, & diſcimus, interna deſideria ſpiritui & rationi cōtraria, vitioſa eſſe, internumque concupiſcentiæ inordinatum motum à Deo nō eſſe, ſed ex peccato in nobis eſſe ortum, iuxta illud Apoſtoli: *Concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret: Non concupiſces*: id eſt, interioris animi motus & deſideria nullo externo prodita ſigno pro factis reputari neſciebam, niſi lex Dei me inſtruxiſſet ac docuiſſet, omnem rei malæ, iniuſtæ, ac vetitæ deliberatam & volūtariam cōcupiſcentiam eſſe non minus peccatum, quam opus externum. Quod ipſum Dominus Matth. 5. in eis, qui legem Dei falſa interpretatione deprauabant, correxit: *Dictum eſt antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo*, id eſt, qui cum deliberatione conſenſuq; volūtatis mulierem aſpicit, vt eius deſiderio accendatur, accenſuſq; fruatur, reus eſt adulterij, etiamſi nullo externo ſigno interiorem ſuam cōcupiſcentiā prodat; quia voluntas deliberata, ſiue bona, ſiue mala, pro facto reputatur.

Rom. 7. 13.

Voluntas deliberata pro facto reputatur.

CAVENDA eſt hic Caluini, Lutheri, & ſectariorū falſa doctrina, quę tradit, etiam inuoluntarios prauę cōcupiſcentiæ motus hac lege prohiberi, atque peccata eſſe proprie dicta, cum lex homini, non carni, aut ſenſui detur, & de actibus humanis, qui ſunt in hominis poteſtate, diſponat. Primi autem illi motus carnis, qui reluctante quoque homine ſępe inſurgunt, non ſunt actus humani, nec in hominis poteſtate, ideoq; minime hac Dei lege vetantur. Nec obſtat, quod Apoſtolus concupiſcentiā, ſeu fomitem aliquoties peccatū appellet: (*Non ego operor, ſed quod habitat in me, peccatum: Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius: In ſimilitudinem carnis peccati*: nam non proprie Apoſtolus cōcupiſcentiam peccatum vocat; ſed quia ex peccato facta eſt, & ad peccatum inclinat, vt conſtanter Auguſtinus docet, & Conc. Trid. definiuit. Cum vero alibi dicit Aug. *aliud præcipi illis verbis: Non concupiſces; aliud illis: Poſt concupiſcentias tuas non eas: ſiue: Non regnet peccatum in mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius*, nihil aliud ſignificare intendit, quam quod hoc præcepto, *Non concupiſces*, non ſolum cōtineatur, quod in hac vita homini præcipitur, vt peccatum euadat; ſed quod inſuper oſtendatur ſcopus, ad quem tendere debeat, & in hac militante vita conari & anhelare, vt ſcilicet ad perfectam iuſtitiam perueniat, ad eumq; ſtatum, in quo ab omni carnis inordinata motu & corruptione liber ſit futurus.

Motus concupiſcentiæ inuoluntarij non ſunt peccata. Chryſoſt. hom. 12. in Matth. in opere imperfecto. Lex de actibus humanis diſponit.

Rom. 6. 7. 8. Concupiſcentia quādo peccatū. Aug. lib. 1. cont. 2 epiſt. Pelag. c. 13. Lib. 1. de ciuit. c. 16. 18. 19. & 25. Lib. de perfect. iuſtitiæ ratio c. [illegible]. Lib. 6. in Iulian. c. 6. Lib. 1. de nupt. & cōcup. c. 29.

CONTRA hoc nonum præceptum

Cuncta illicita carnis voluntaria deſideria. Lex Dei etiam affectum cohibet.

interioris hominis rectitudinẽ, quã externi operis exigere. Lex enim Dei ſpiritualis eſt, non minus cohibens affectum, quam opus externũ. Hoc enim inter diuinas & humanas leges intereſt, quod illæ animi puritatem requirant: (*omnia* enim *Deo aperta & nuda ſunt*;) iſtæ vero externis operibus contentæ ſint. In hac ergo Dei lege, tanquam in ſpeculo, naturæ noſtræ vitia contemplamur, & diſcimus, interna deſideria ſpiritui & rationi cõtraria, vitioſa eſſe, internumque concupiſcentiæ inordinatum motum à Deo nõ eſſe, ſed ex peccato in nobis eſſe ortum, iuxta illud Apoſtoli: *Concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret: Non concupiſces*: id eſt, interioris animi motus & deſideria nullo externo prodita ſigno pro factis reputari neſciebam, niſi lex Dei me inſtruxiſſet ac docuiſſet, omnem rei malæ, iniuſtæ, ac vetitæ deliberatam & volũtariam cõcupiſcentiam eſſe non minus peccatum, quam opus externum. Quod ipſum Dominus Matth. 5. in eis, qui legem Dei falſa interpretatione deprauabant, correxit: *Dictum eſt antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo*, id eſt, qui cum deliberatione conſenſuq; volũtatis mulierem aſpicit, vt eius deſiderio accendatur, accenſuſq; fruatur, reus eſt adulterij, etiamſi nullo externo ſigno interiorem ſuam cõcupiſcentiã prodat; quia voluntas deliberata, ſiue bona, ſiue mala, pro facto reputatur.

Rom. 7. 13.

Voluntas deliberata pro facto reputatur.

CAVENDA eſt hic Caluini, Lutheri, & ſectariorũ falſa doctrina, quę tradit, etiam inuoluntarios praui cõcupiſcentiæ motus hac lege prohiberi, atque peccata eſſe proprie dicta, cum lex homini, non carni, aut ſenſui detur, & de actibus humanis, qui ſunt in hominis poteſtate, diſponat. Primi autem illi motus carnis, qui reluctante quoque homine ſępe inſurgunt, non ſunt actus humani, nec in hominis poteſtate, ideoq; minime hac Dei lege vetantur. Nec obſtat, quod Apoſtolus concupiſcentiã, ſeu fomitem aliquoties peccatũ appellet: (*Non ego operor, ſed quod habitat in me, peccatum: Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius: In ſimilitudinem carnis peccati*: nam non proprie Apoſtolus cõcupiſcentiam peccatum vocat; ſed quia ex peccato facta eſt, & ad peccatum inclinat, vt conſtanter Auguſtinus docet, & Conc. Trid. definiuit. Cum vero alibi dicit Aug. *aliud præcipi illis verbis: Non concupiſces, aliud illis: Poſt concupiſcentias tuas non eas: ſiue: Non regnet peccatum in mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiis eius*, nihil aliud ſignificare intendit, quam quod hoc præcepto, *Non concupiſces*, non ſolum cõtineatur, quod in hac vita homini præcipitur, vt peccatum euadat; ſed quod inſuper oſtendatur ſcopus, ad quem tendere debeat, & in hac militante vita conari & anhelare, vt ſcilicet ad perfectam iuſtitiam perueniat, ad eumq; ſtatum, in quo ab omni carnis inordinata motu & corruptione liber ſit futurus.

Motus concupiſcentiæ inuoluntarij non ſunt peccata. Chryſoſt. hom. 12. in Matth. in opere imperfecto. Lex de actibus humanis diſponit.

Rom. 6. 7. 8. Concupiſcentia quãdo peccatũ. Aug. lib. 1. cont. 2 epiſt. Pelag. c. 13. Lib 1. de ciuit. c. 16. 18. 19. & 25. Lib de perfect. iuſtitia ratio c. [illegible]. Lib. 6. in Iulian. c. 6. Lib. 1. de nupt. & cõcup. c. 29.

CONTRA hoc nonum præceptum

Oculus impudicus. ptum peccant viri ac mulieres, alienum thorum appetentes: item, qui oculo impudico aſpiciunt, vident, audiunt, colludunt, vt ſibi concupiſcentiam excitent vel adaugeant: qui denique ſe turpibus oblectant cogitationibus, diutiuſque illis voluntarie immorantur.

CAP. LXXXV.

Decimi præcepti expoſitio. Decimum præceptum iuxta LXX. Exodi 20. ſic exprimitur:

NOn concupiſces domum proximi tui, neque agrum eius, neque ſeruum eius, neque ancillam eius, neque bouem eius, neque ſubiugale eius, neque omnem ſupellectilem, neque quæcunque proximi tui ſunt.

Deuteronomii cap. 5. ſic decimum Præceptum datur:

NOn concupiſces domum proximi tui, non agrum, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, & vniuerſa quæ illius ſunt.

Furti deſiderium. HOc mandato decimo prohibetur omne deliberatum furti deſiderium, ſeu omnis inordinata voluntas accipiendi, vel retinendi aliena. Ideo autem Deus interiorem aliena ſibi iniuſte vendicandi cupiditatem expreſſe vetuit, ne quis arbitraretur, ſola exteriora furta Deo diſplicere.

Appetitus tripliciter malus. TRIPLICI vero ex cauſa peccatũ in concupiſcentia reperitur. I. Eſt, quia per ſe malum eſt quod appetitur, vt ſi adulterium, homicidium, vel aliud crimen perficere deſideres; de qua 1. Cor. 10. Apoſtolus: *Non ſimus concupiſcentes malorum.* II. eſt, quia deſiderium conuoluit iniuſtitiam: vt ſi quis appetat aliena. III. eſt, quia rem vetitam appetit, licet ex ſe indifferentem: ſicut Eua ligni vetiti fructum appetiit.

Bona immobilia. Nomine *domus*, & *agri*, bona immobilia, nobilitas, potentia, & gloria deſignantur: quæ auide appetere vetamur, nec aliis iſta bona inuidere, vt ſtatu ſuo quiuis contentus exſiſtat, ſiue is humilis, ſiue excelſus ſit. Hic ergo ſeculi ambitio damnatur, iuxta Auguſtinum lib. *de decem chordis*. *Seculi ambitio.* Item nomine *ſerui* & *ancillæ* intelligũtur res animatæ anima rationali: ac ſermo eſt tam de captiuis, quam emptitiis: *Seruus & ancilla.* quos, vt cætera alterius bona concupiſcere, ac ſollicitare, vt Dominos ſuos deſerant, prohibemur. Eadem ratio eſt de ſeruis & ancillis conductis, aliiſq; liberis hominibus, qui voluntate aut mercede, amore vel obſeruantia ſuas operas alicui addixerunt: hos nefas eſt ſollicitare, vt operas conductas, vel vltro addictas non præſtent. Nam hoc præcepto qui ante tempus condictum à famulatu recedunt, vel opera imperfecta relinquunt, reuerti iubentur, atque opus implere. *Bos & aſinus.* Nomine *bouis & aſini*, omnes res animatæ anima ſentiente intelliguntur, ſiue pertineant ad cibum (vt bos, ouis, capra, &c.) ſiue ad ſubuehẽda onera, vt aſinus, equus, mulus, ſub quibus reliqua animalia in hominis dominio exiſtentia ſubintelliguntur, vt gallinæ, columbæ, piſces in viuariis, canes, apes, &c.

Et

Digitized by Google

Bona mobilia. *Et vniuerſa, quæ illius ſunt.* Hac parte deſiderium rerum mobiliũ inanimatatum prohibetur, vt ſunt pecuniæ, veſtes, iocalia, grana, ſuppellex, inſtrumenta mechanicarum artium, libri ſtudioſorum, poma, & alii fructus, reſq; aliæ inanimatæ, quas omnes cum alterius detrimento concupiſcere, ac iniuſte vendicare velle prohibemur.

Proximus. PROXIMI autem hic mentio fit vt hominum vitiũ & inſatiabilis cupiditas notetur, qua vicinas domos, agros, vineas appetere ſolent, vt plerumque vicinitas, quæ amoris vinculum eſſe deberet, odii cauſam pariat, vt in Achab patuit, qui deſiderio vineæ, Naboth interfecit.

3. Reg. 21. SI quis autem rem, quã proximus venalem habet, iuſto pretio emere cupiat, hanc legem non violat: quia proximum non lædere, ſed adiuuare intendit, cui pecunia maius commodum ſit allatura, quam res vendita. Sed in hanc legem peccant, qui viis illicitis rem proximi occupare contẽdunt, vt luſib' aleæ, vel aliis immoderatis, quibus facultates aliorum exhaurire ſtudent. Item qui monopolia ineunt, vt aliorũ grauamine diteſcãt: qui negotiando periurijs lucrari, vel compẽdij cauſa lites expetunt, fouẽt, producunt: aut cor in fraudes, impoſturas, circumuentiones intentũ habent: necnõ qui morbos vt lucrẽtur, aut bella, vt impune furentur, cõcupiſcunt; vel proximo honorem, æſtimationem, opes, dignitatem, gradũ proſperitatem, aut quamcunq; iuriſdictionem, prærogatiuam vel eminentiam inuident: quales ſi reipſa nocumentum alteri iniuſte intulerint, ad reſtitutionem tenentur.

Eccl. c. 55. Iſa. c. 5.

Non inuidenda alteri fortuna bona.

SED cur tantum adulterii & furti deſiderium prohibetur? cum voluntas occidendi, vel falſum teſtimoniũ dicendi, non ſit minus peccatum, quam concupiſcentia adulterij vel furti? RESPONDEO, peculiari mandato fuiſſe illa prohibenda, quæ boni delectabilis aut vtilis ſpeciem habere videntur, & ad quæ homines ſunt proniores; vt ex horum prohibitione, reliquæ illicitæ concupiſcentię vetitæ quoq; ſubintelligantur, vt Apoſtolus docuit, generatim hoc pręceptum exprimendo: *Non concupiſces.* Accedit, quod per ſe turpia & horrẽda deſideria (vt homicidii) non ſit opus ſingulari præcepto vetari.

Vetantur deſideria rerum ſpeciem boni habentiũ. Rom. 13.

Per ſe horrenda non indigent ſpeciali præcepto.

PRÆTER ea vero, quæ decimo præcepto prohibentur, nonnulla fieri imperantur, ac inprimis, vt proximo felicitatẽ, bonorumq; incrementum exoptemus, vt *diuitiæ ſi affluant, cor non apponamus*; vtq; in Dei honorẽ, & pauperũ neceſſitates erogare parati ſimus; vt nõ parci, ſed liberales bonorum noſtrorũ diſpenſatores reperiamur, animumq; ab omni terrenarũ rerum labe purum conſeruemus, ac omnibus prauis cupiditatibus repreſſis, rectũ vitæ curſum ad ſuperna teneamus. Nam *à concupiſcentia tanquã fonte omnia peccata emanat*, iuxta illud Ioannis: *Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt & concupiſcentia oculorũ, & ſuperbia vitæ.* Et Iacobi: *vnuſquiſq; tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus: deinde concupiſcentia cum conceperit,*

Felicitas optanda proximo.

Iacob 1. 1. Ioan. 2. Concupiſcentia fons peccati.

rit, parit peccatum: peccatum vero cũ conſummatum fuerit, generat mortem. Vbi peccati originem & progreſſum videmus. Nam dum poſt cupiditatum malarum ſenſum, animus incipit delectari, inchoatur peccatum: at ſi voluntas tentationi, plene conſentiat, peccatũ regnare iam incipit ac paulatim rectum animi iudicum cupiditatũ tenebris ita obſcuratur, vt iudicet amplectenda, quæ alii ſentiunt eſſe abominanda. Inde ſequitur Dei, rerumq; ſpiritualiũ contemptus, ac deniq; ſalutis deſperatio, vt parabola Dominus Marci 4. illuſtrat, ſemen in ſpinas cadens, eos adumbrare dicens, qui verbum Dei audiunt, quod ab introeuntibus cõcupiſcentiis ſuffocatur, & ſine fructu efficitur. Qui enim moleſta cupiditatum procella iactatur, neque tempus, neque ſtudium habet vacandi pietatis atque religionis officiis.

Peccati progreſſu.

CAP. LXXXVI.

Quo fructu præcepta Dei ſeruentur.

Merces obſeruationis, præceptorũ. Matth. 19. & 7.

OBSERVATORIBVS mandatorũ Dei promittitur vita æterna, *Si vis ad vitam ingredi: ſerua mandata*, ingreſſus in regnum cælorum, Matth. 7. fraternitas Chriſti, Marci 3. æterna manſio. 1. Ioan. 2. D. Greg. notat, Dominica præcepta multa eſſe per diuerſitatem operis, ſed vnum in radice charitatis, quoniã omnia pręcepta tendunt ad fouendam charitatem, & extinguendã cupiditatem. *Plenitudo* enim *legis eſt dilectio, & finis præcepti charitas. Perfectionis vinculũ, charitas. In his duobus mandatis vniuerſa lex pẽdet & Propheta*. Nã quæcunq; Scriptura docet, præcipit & conſulit, eo tendunt, vt Deus & Proximus diligãtur: & quãuis præceptũ aliquod ſine charitate ita obſeruari poſſit, vt tranſgreſſio vitetur, nõ tamen fructum iuſtitiæ, neque vim ſalutis promerendę habebit opus vel obſeruatio legis, niſi ex charitatis radice profluxerit, (vt luculenter docet Apoſtolus 1. Cor. 13. *Gloria vero, honor, & pax omni ex illa operanti bonum, quam proinde in cordibus noſtris diffundat Pater & Filius & S. ſanctus, vnus Deus ſuper omnia benedictus, Amen.*

Hom. 27. in Euang. — *Rom. 13.* — *1. Tim. 1.* — *Matth. 22.* — *Finis præce-* … *tis charitas ex qua fluunt meritoria vitæ æternæ opera.* — *1. Cor. 13.* — *Rom. 2.*

CAP. LXXXVII.

De præceptis Eccleſiæ.

Quinque principalia Eccleſiæ præcepta.

VARIA ſunt Eccleſiæ præcepta, ſed enumerari quinque præcipua, omnibus ſcitu & obſeruatione neceſſaria conſueuerũt. I. eſt *Statutos Eccleſiæ dies feſtos celebrato*. II. *Sacrũ Miſſæ officium diebus feſtis reuerenter audito*. III. *Ieiunia certis diebus temporibuſque indicta obſeruato*. IIII. *Peccata tua ſacerdoti proprio annis ſingulis confitetor*. V. *Sacroſanctam Euchariſtiam ad minimum ſemel in anno, idque circa feſtum Paſchæ ſumito*. Horũ pręceptorũ obſeruatio eo tendit, vt omnia honeſte & ſecundũ ordinẽ inter fideles agantur. Et quoniã hæc & alia vniuerſa Eccleſiæ præcepta in decalogo continentur: vbi præceptum eſt, parentibus ac præfectis Eccleſiæ parendum, & eo ſolum ſpectãt, vt quæ à Deo præcepta ſunt, executioni certo modo mandentur; ideo in eis explicandis Catechiſmus Romanus non eſſe immorandum putauit. Et legislator noſter Chriſtus

Præceptorum Eccleſiæ finis.

Digitized by Google

ſtus de omnibus Eccleſiæ præceptis regulam obediendi edixit: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit me ſpernit.* Et: *ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Vnde Apoſtolus *circuibat Eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorũ,* quæ partim erant ſcripta, partim non ſcripta, ſed viua voce tradita; qualia ad nos trãſmiſſa retinemus iuxta Pauli doctrinam: *State & tenete traditiones, quas didiciſtis ſiue per ſermonem. ſiue per epiſtolam noſtram.* vt ordo celebrandæ Miſſæ; & modus Euchariſtiæ ſumendæ, baptiſmus paruulorum, ſacrificandum pro defunctis, benedictio chriſmatis, ritus ordinandi Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos.

Lucæ 10. *Matth 18.* *Act. 15.* *Traditionum authoritas.* *2. Theſſ. 2.*

SVNT & conſilia Euangelica, quæ non tanquam neceſſaria proponuntur, ſed vt facilius præcepta obſeruẽtur perfectius; & cum maiore gloriæ expectatione ſuadentur: qualia enumerari ſolent tria principalia, ſcilicet *Paupertas, Caſtitas, & obedientia.* Quæ Chriſtus verbo & exẽplo docuit. *Dum* enim *diues eſſet, pauper factus eſt pro nobis.* Virgo ex virgine natus permanſit, & virginitatem commendauit, tum per ſeipſum Matth. 19. tum per Apoſtolum 1. Cor. 7. Patri vero cæleſti vſque ad mortem obediuit: non enim ſuam ſed Patris voluntatem facere venit, qui & parentibus ſecundum carnem ſubdi elegit.

Conſilia Euangelica. *Ioannis 6.* *Lucæ 2.*

CIRCA primum Eccleſiæ præceptum de feſtis celebrandis, obſeruãdum eſt, in Conc. Tridentino conſtitutum eſſe, vt dies feſti in qualibet diœceſi ab Epiſcopo præſcripti, ab omnibus exemptis, etiam regularibus vniformiter obſeruentur. Generalia vero feſta, vbique recepta; ex vſu Eccleſiæ nota ſunt: particularia vero feſta cuiuſque prouinciæ, in Conciliis prouincialibus enumerantur. Quid autem fidelibus agendum ſit diebus feſtis, & à quibus abſtinendum, late dictum eſt in explicatione tertii præcepti. Circa ſecundum præceptum audiendi Miſſam notandũ eſt, quod in eo conſiſtat Miſſam audire, vt aliquis corpore præſens in ſacrificio adſit, menteque attendat ita vt data opera non euagetur, nec voluntariam habeat inaduertentiam; qualem habent, qui opus euagationem annexã habens eligunt: vt ſcribere, pingere, ſtudere, fabulari, &c.

Feſtorum obſeruatio. *Seſſ. 25. c. 12.* *Cõc. Mechlinien. titulo De feſtis, c. 1.* *De conſecr. diſt. 1 c. Miſſas.* *Miſſam audire quis cenſetur?*

AN vero ſub Miſſa horas Canonicas, ad quas obligatur quis, legere, aut Roſarium in pœnitentiã iniunctũ recitare liceat, ambigunt nonnulli. Probabilius eſt, id licere, dummodo talis virtualiter attendat, ſe Miſſam audire; quanquam præſtet, ad Miſſæ myſteria attendere, quam alia tunc legere aut recitare. Conſultum inſuper eſt, Miſſam tempori accommodatam, & præſertim in maioribus feſtiuitatibus ſolennem (quam ſummam Miſſam vocant) audire: cum vt ex hominum frequentia officium diuinum ornatius celebriuſque reddatur; tum vt fideles mutuo conſpectu & exemplo ad pietatis officia ſeinuicẽ excitent, Satisfacit attamen Eccleſiæ præcepto, qui Miſſam in die feſto audit, ſiue priuatam, ſiue ſolemnem; ſiue *de Feria*, ſiue *de Requiem*, etiam in

Digitized by Google

Toletus in inſtr. ſt. Sacerdo. lib. 6. cap 7. Silueſter verbo, Miſſa 2. parag. 5.

die Dominica; quamuis non deceat illa die abſque graui cauſa Miſſam *de Requiem* celebrari. Rurſus expedit Miſſam in ſua parochia audire; & ſi quis ex contemptu, vel cũ aliorum ſcandalo ſuam parochiam deſerat, peccabit, vt Concil. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. declarat.

PRÆCEPTVM inſuper hoc ad vnicam audiendam Miſſam, obligat etiam in feſto Natiuitatis Chriſti & intereſſe quis Miſſę tenetur à principio vſque ad nouiſſimam ſacerdotis benedictionem. Audienda vero Miſſa eſt Sacerdotis non ſuſpenſi nominatim, aut interdicti, vel publici percuſſoris clerici, nõ concubinarii notorii; non eius, qui ſit excommunicatus denuntiatus, degradatus aut ſuſpenſus. Si vero à iure vel homine tãtum ſit excommunicatus, ita vt non ſit denunciatus, Miſſam talis Presbyteri audire licebit. Per dies autem feſtos, intelligimus dies Dominicas, & omnes alias, in quibus opera ſeruilia exerceri vetãtur; non autem dies Aduentus & Quadrageſimæ, vel Quatuor temporum, in quibus vt & quotidie Miſſam audire, conſilii eſt, non præcepti.

A Miſſa die feſto audiẽda qui excuſentur.

OBLIGAT vero hoc præceptum omnes fideles, vſum rationis habentes, cuiuſcunque ſint ætatis, ſexus, & conditionis; idque ſub peccato mortali, niſi iuſta cauſa excuſet; puta, ſi omittatur Sacrum ad vitandum ſpirituale damnum propriũ vel alienum: vt ſi quis iurauerit, ſe nõ egreſſurum domo, ſibi pro carcere aſſignata. II. Ad euitandum notabile corporis damnum: vt ſi materfamilias neceſſaria præparare nequeat, ſi exeat: vel ſi quis infirmetur, nec abſq; graui periculo exire tutum ſit. III. Ad euitandum damnum honoris, famæ propriæ vel alienæ: vt ſi virgini periculum pudicitiæ immineat; aut vidua iuxta morem patriæ, marito defuncto, ad certum tempus abſq; graui nota domo egredi nequeat. IV. Si magnum immineat periculum perdendæ rei propriæ vel alienæ. Sic excuſari poſſunt, qui arces cuſtodiunt, carceres, ciuitatum protas, & qui negotia publica tractant, quæ abſque magno detrimento differri nequeunt; vt Principum conſiliarii, ouium paſtores, peregrini, ne cõmoda ſocietate priuentur: Item ruſtici ſolitarie morantes, quibus à latronibus, furibus, militibus veriſimile periculum imminet, ſi domo abſint. Poſtrema cauſa excuſans, eſt impotentia Miſſam audiendi, qualis eſt in nauigantibus, incarceratis, ſacerdotis copia deſtitutis, (vt apud hæreticos & ſchiſmaticos euenire cernimus) quia fugati ſint, aut latere cogantur, vel omnino ibi eſſe non permittantur. Vt autem cũ fructu Miſſa audiatur, accedendum eſt cum ſincera fide, qua credatur, in ſacramento Euchariſtiæ poſt Sacerdotis conſecrationem, Chriſtum vere, realiter, ac corporaliter præſentẽ eſſe, atq; ſub panis & vini ſpeciebus latẽtem recte adorari, & ſumi: nec non in Miſſa verum & proprii nominis ſacrificium offerri, quo oblationis cruentæ in cruce per Chriſtũ factæ, nobis fructus applicantur, & memoria tanti

Quo aff. Miſſa ſit audienda.

tanti beneficii à Chriſto ſua morte præſtiti iugiter commemoratur; vt hæc attendendo fideles in Dei amorem & reuerentiam inardeſcant, eiq; ſummas gratias agant; interiore quidem animi ſenſu Chriſtum verum Deũ agnoſcentes, Hominẽ factum; exteriore vero ſacrificiis ritu & oblatione, ipſi ſe, veluti ſupremo omniũ rerum Domino cum Patre & Spiritu Sancto, vno vero Deo, ſubiicientes, autoremque omnium bonorũ, gratiæ naturæque largitorem profitentes. Ex qua fide conſequitur, vt cum exteriore modeſtia, decenti corporis habitu, ſituque, tanto myſterio aſſiſtere debeant, vtroque flexo poplite; viri detecto capite, mulieres autẽ velatæ, vt iuxta Apoſtoli monitionem omnia honeſte & ſecundũ ordinem fiant. Nam ſi coram terreno Principe ſingulari cum reuerentia cõſiſtimus, verbaq; ſingula, quæ dicturi ſumus, præcogitamus, geſtuque compoſito adſtamus; quanto maiore animi reuerentia Christo, Regi regum aſtare nos conuenit, *cui genu flectunt cæleſtia, terrena, & inferna: quem adorant Angeli, laudant, & pro nobis intercedunt*: Quanta cum humilitate Patri ſpirituũ nos decet filii obedientiã vſque ad mortem in munus ipſi acceptiſſimum offerre? credendo præſentem in hoc ſacramento, amando eundem, vitæ futuræ bona ſperando à præſente, latente ſub ſpecierum ſacramẽtalium velamine? Non enim minus impetrauit cæcus, qui Chriſtum præſentẽ credebat, ſed non videbat, quam alii, qui oculo corporeo Chriſtum videbant, & non credebant. *Beati* enim prędicãtur, *qui nõ viderunt & crediderũt.*

1. Cor. 11. — *Philipp. 2.*

CAP. LXXXVIII.

De Ieiunio triplici.

CIRCA tertium præceptum Eccleſiæ de Ieiuniis, obſeruandum eſt, triplex ieiunium reperiri: videlicet Naturale, Eccleſiaſticum, & Spirituale, ſeu metaphoricum. Naturale in rerum omnium guſtabilium abſtinentia conſiſtit, ita vt neque cibus, neque potus, neque vlla medicina fauces illa die tranſierit. Nam ſi quis aliquid ſumpſit, & poſtea euomuit, hoc ieiunium ſoluit: at ſi lingua deguſtauerit, ſed non deglutierit, non cenſetur ſoluiſſe hoc ieiunium. Tale ad ſumendam Euchariſtiam exigitur à media nocte diei præcedentis, niſi neceſſitas occurrens aliud expoſcat.

Ieiunium triplex: ſcilicet Naturale, Eccleſiaſticum, & Spirituale.

IEIVNIVM Eccleſiaſticum in voluntaria cibi & potus abſtinentia, ſecundum Eccleſiæ præſcriptum ritũ conſiſtit: cuius triplex eſt finis: I. ſcilicet, carnis concupiſcentiam refrenare. Vnde conſulto inſtituta eſt initio veris Quadrageſima, quando ex acceſſu Solis corpus & ſanguis feruere plus ſolito incipiunt. Hoc ieiuniũ non ſoluitur, ſi per modum medicinæ aut potus aliquid ſumatur. II. Finis eſt rerũ diuinarum cõtemplatio. Corpus enim plenum aggrauat animam, ne libere in ſuperna tẽdat: vnde inſtituta ſunt ieiunia in vigiliis feſtorum dierum, & aliis tẽporaribus, quibus pietati, rerumque ſpiritua-

Ieiunium Eccleſiaſticum.

Digitized by Google

lium meditationi maxime vacandũ eſt. III. Finis eſt ſatisfactio pro peccatis, eorumque remiſſorũ reliquiis. Nam ſæpe remiſſo peccato remanet pœna, in altero ſeculo vel præſenti luenda. Ieiunium vero quia pœnale eſt, ſi voluntarie aſſumatur ab eo, qui in gratia eſt, ſatisfactorium eſt, imo augmenti gratiæ ac gloriæ meritorium. Porro modus Eccleſiaſtici ieiunij in abſtinentia à carnium vſu generatim conſiſtit; ab ouis autẽ & lacticiniis, ſecundum loci præſcriptam conſuetudinem. Quoad quantitatẽ ciborum, exigitur vnica refectio plena. Si quid autem veſperi collationis loco ſumatur, cenſetur non tam per modum cibi, quam medicinæ accipi. Certa vero cibi menſura in vnica refectione taxata non eſt. Vnde ſi quis ſe in illa vnica refectione crapula grauet, contra ſobrietatem peccat, non tamen ieiunium ſoluit.

Modus Eccleſiaſtici Ieiunij.

QVOAD tempus autem ſumendę illius vnicæ refectionis, conſuetudo loci cuiuſq; obſeruanda eſt. Ex cauſa tamen rationabili hora refectionis anticipari vel differri poteſt. Quia vero ieiunium extra gratiam factum, non eſt gloriæ futuræ meritoriũ, proinde ab Eccleſia inſtitutum eſt, vt in Quadrageſima, & aliis ieiuniis peccatorum confeſſio fiat. Non tamen inutile eſt ieiunium eius, qui peccati reatu grauatur: nam ad remiſſionem peccati obtinendam diſponit, flagella Dei auertit, peccandi affectum corrigit, vt ex Niniuitarum ieiunio patet. An vero qui tertio comedit, letaliter peccet, ſicuti ille, qui ſecundo: à nonnullis ambigitur. Probabilior ſententia eſt, Ieiunii præceptum eſſe affirmatiuum, præcipiens vnicam refectionem, ideoque ſolum prohiberi ſecundam refectionem, reliquas proinde fieri abſque peccato mortali: at vero letaliter peccare, veſcentes in die ieiunii carnibus toties, quoties reficiuntur, quia præceptum illa vetans ſit pure negatiuum. Ieiunia vero communia populo Chriſtiano ſunt Quadrageſima, Quatuor tempora, & Vigiliæ Sanctorum, omnibus fidelibus notæ. Certis vero locis ſunt particularia ieiunia, ex præcepto vel conſuetudine præſcripta obligantia. Sunt attamen plura, quæ à ieiunii Eccleſiaſtici præcepto excuſant. I. Infirmitas tam languoris quã ætatis, cum videlicet nondum expletus eſt annus vigeſimus primus, aut completus eſt ſeptuageſimus. II. Excuſat infirmitas conditionis mulieres grauidas, vel lactantes, quę frequentiore indigent propter fœtum refectione: ſed ad qualitatem ciborum obſtringũtur, niſi cũ eis diſpenſetur. III. Excuſat paupertas tanta, vt nequeat vna ſufficiens refectio ſumi, quandoquidem paulatim neceſſaria conquirenda ſint, vt mẽdicis accidit. IV. Excuſat labor corporeus, ex ordinario officio alicui incumbẽs, notabiliter corpus macerans atq; fatigans, vt aurigarũ, nunciorũ, fodientium, &c. V. Excuſat à ieiunio pietas, dũ officia ſpiritualia exercenda ſunt, quæ cum ieiunio non conſiſtunt, vt quotidie concionari, docere, procul ex voto ad loca ſancta peregrinari. Ieiu-

Durandus diſt. 15. 4.

Sylueſter verbo: Ieiunium.

An tertia refectio ſit peccatum mortale.

Ieiunia fidelibus cõmunia.

Excuſantia à Ieiunio.

Digitized by Google

Ieiunium ſpirituale. Ieiunium ſpirituale, ſeu metaphoricum conſiſtit in abſtinentia à peccatis, in remotione affectionum & cogitationum, animā inquietantium.

CIRCA quartum præceptum *de confeſsione ſemel in anno facienda ſacerdoti proprio, vel de ipſius conſenſu, alteri*, notandum eſt, hoc præceptum omnes vſum rationis habētes, cuiuſcunque ſint ætatis, ſexus, aut conditionis, ſub mortali peccato obligare, iuxta capit: *Omnis vtriuſque ſexus: De pœnitentia & remiſsione.* Tenetur autē quis omnia peccata mortalia, quæ poſt diligentem ſui diſcuſſionem occurrūt, confiteri, non autem venialia; quamuis conſultum ſit, ea non reticere. Quia vero hoc præceptum ſolum obligat ad ſemel in anno confitendum, qui in feſto Natiuitatis Chriſti vel alio confeſſus eſt, nō tenetur in Quadrageſima confiteri, niſi communicare velit, & alicuius admiſſi letalis peccati poſt confeſſionem factam ſibi conſcius ſit. Et quia *in multis offendimus omnes*, ac ſæpe in mortalia etiam peccata recidimus, populi Chriſtiani conſuetudo retinēda eſt, vt in Quadrageſima, vel circa feſtū Paſchæ cōfeſſio fiat, & quouis etiā alio tempore ſumptioni Euchariſtiæ præmittatur, ſi cor in aliquo nos reprehendat. *Iac. 3.*

Proprius Sacerdos quis? PROPRIVS Sacerdos hic vocatur, qui ex officio proprio abſoluēdi poteſtatem habet, vt Prælatus & Parochus: vel ex commiſſione Pontificis; qualem habent multi Religioſi: aut denique ex facultate pœnitenti conceſſa, vt ſibi confeſſarium eligat.

FREQVENS confeſſio plures adfert vtilitates. I. Enim gratiam in hac vita, & gloriam proinde in futura adauget. II. Partem pœnæ in altera vita luendę, quę remiſſo peccato ſæpe remanet, tollit. III. Diabolum à tentando coërcet, dum ſe nihil proficere videt. IV. Impedit, ne peccandi conſuetudo radicem figat, emendationē peccatorum facilius eliciendo. V. Per crebram confeſſionem peccatis depulſis opera bona prius facta viuificantur, & factis in gratia poſt abſolutionem ad cumulum gloriæ adiunguntur. VI. Sæpe confitens minori periculo ſe exponit, in peccato ex hac vita decedendi. VII. Frequens confeſſio facilitatem tribuit conſcientiā diſcutiendi, & integre pleneq; confitendi. VIII. Crebra confeſſio hominem liberat ab horrore ac faſtidio confitendi. Qui enim raro confitentur, formidine procraſtinant, & nonnunquam in deſperationem prolabuntur. Poſtremo frequens cōfeſſio hominem in gratia conſeruat, à peccatis retrahit, ſecuritatem cōnſcientiæ adfert, illuminat hominis intellectum, vt de peccatis recte iudicet. *Confeſſionis frequentis vtilitas.*

CIRCA quintum præceptum de ſumenda circa feſtum Paſchę Euchariſtia, ſciendū eſt, recepto more tempus Paſchæ inchoari à Dominica Palmarum, atque terminari in die octaua poſt feſtum Reſurrectionis Chriſti: infra quod tempus omnes fideles communicare tenentur, nec præcepto ſatisfaciunt alio tempore communionem ſumendo, niſi legitima cauſa excuſet. Olim ter in anno cōmunicare oportebat, ſcilic. in feſto Paſchæ, *Præceptum de ſumpienda Euchariſtia.*

Digitized by Google

De Conſecr. diſt. 2 c. Et ſi non frequentius. Paſchæ, Pentecoſtes; & Natiuitatis Chriſti: nunc vero Eccleſia ſolum obligat ad ſemel communicandum, idque circa feſtum Paſchæ, vt prædictum eſt. In quo hoc præceptum à confeſſionis mandato differt, quod iſtud reſtringitur ad certum tempus, non illud.

Nauarrus c. 21. ſumma numero 46. Toletus lib. 6 inſtruct. c. 18. AN vero, qui non communicauit in feſto Paſchæ, iuxta morem Eccleſiæ, teneatur alio tempore communicare? aſſerit Nauarrus teneri, negat Toletus.

CAP. LXXXIX.

De communicaturi neceſſaria diſpoſitione.

APOSTOLVS paucis verbis complexus eſt ea, quæ communicaturo ſunt neceſſaria: *Probet*, ait, *ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* *1. Cor. 11. Communicaturi diſpoſitio.* Vbi primo iubetur, vt communicaturus ſeipſum probet, hoc eſt, diſcutiat, vtrum fidelis ſit ac baptizatus: nam catechumeno ne quidē videre Euchariſtiam licet. II. Examinet conſcientiam, vtrū graui peccato ſit obnoxia: ſi enim cor non reprehendit nos, fiduciam habemus, quod ſimus filii Dei, ac proinde, quod cibo filiorū veſci poſſimus. III. Communicaturus iudicio rationis vti debet, vt cibi huius præſtantiā agnoſcere valeat: quod pueris fere conuenit circa decimum vel duodecimū annum. Circa enim ſeptimum annum rationis vſus illuceſcit; vnde ſicut puer tunc peccare, ita & confiteri, ac ſalutarem cibum hūc ſumere poteſt. Quod ſi puer qualitatē iſtius cibi diiudicare nequeat, ſicut & amentibus ac furioſis, nō eſt communio danda. IV. Sumpturus Euchariſtiam ita corpore diſpoſitus ſit, vt propter periculū vomitus, tuſſis, aut ſimilis infirmitatis non immineat ſacramento irreuerentia. V. Ad digne ſumendam Euchariſtiam, ieiuniū naturæ requiritur, niſi periculū mortis, vel alia rationabilis cauſa aliud expoſcat. Hoc vero ieiunium non ſoluitur per modicum humoris, per modum ſaliuæ tranſmiſſi os abluendo, neque per tranſmiſſionem reliquiarum cibi in dentibus hærentiū: ſed per omnē cibi, vel potus, aut medicinæ ſub ea ratione ſumptionem. VI. Communicaturus nulla cenſura impeditus ſit, puta excommunicatione, interdicto. VII. Si mortalis peccati conſcientiā habeat, præmiſſa confeſſione actu abſoluatur. Nam ſi copia ſacerdotis adſit, votum ſacramēti non ſufficit, vt in Concilio Tridentino definitum eſt. *Seſſ 13. c. 7. & can 11.* VIII. Euchariſtiæ ſumptio corporis munditiem exigit, vt ſcilicet voluntarie pollutus non ſit communicaturus. Nam Apoſtolus *1. Cor. 7.* etiam coniuges hortatur, à congreſſu coniugali orationis gratia ad tēpus abſtinere: quod adumbratum fuit in panibus propoſitionis, hoc eſt, Deo oblatis, qui non niſi à mundis ſumi *1. Reg. 21.* poterant. Greg. ad q. Aug. in Anglia.

POSTREMO, communicaturus fide ſincera tenere debet, poſt conſecrationem panis & vini à Sacerdote factam,

ctam, ſub ſpeciebus panis & vini remanẽtibus, exiſtere Corpus & Sanguinem Chriſti vere, realiter, & corporaliter, non in ſigno tantum. II. Credere oportet, panis & vini ſubſtãtiam non remanere cum corpore & ſanguine Chriſti, ſed factã eſſe conuerſionem totius ſubſtantiæ panis & vini, in corpus & ſanguinem Chriſti. III. Sub vtraque ſpecie, & ſub altera tantum, imo & ſub qualibet ſpecierum conſecratarũ parte, totum eſſe Chriſtum, hoc eſt, corpus & animam Verbo vnitam, ſiquidẽ vi verborum conſecrationis ſiſtitur corpus & ſanguis; at ratione connexionis & concomitantię reproducitur totus Chriſtus, talis qualis in cælo eſt, viuus ſcilicet, glorioſus, immortalis, & quantus ibi exſiſtit; licet in ſacramento ſit non modo quantitatiuo, ſed modo ſpirituali, ac ſicut prius ſubſtãtia ſub illis accidẽtibus exſiſtebat. Vnde IV. credendum eſt, accidentia illa poſt conuerſionẽ ſubſtantiæ in corpus & ſanguinem Chriſti remanere ſine ſubiecto, ac quantitatem quidẽ per ſe exſiſtere, in ea vero reliqua accidẽtia, illamque vim agendi ac patiendi ſubſtantiæ conſequi, vt ex ea non minus quam ex panis ſubſtantia generari quippiam poſſit. V. Credendum eſt, recte ab Eccleſia conſtitutum, vt non conſecrantes ſumãt hoc ſacramentum ſub vnica ſpecie, nec minus eos fructus conſequi, quam ſi communicarent ſub vtraq; ſpecie, quia fructus ſumptionis ſacramenti non pendet ex quantitate ſigni, ſed contentæ rei, quæ eadem eſt ſub vna, & ſub duabus ſpeciebus. VI. Credendum eſt, Euchariſtiam non ſolum inſtitutam eſſe in ſacramentum, ſed etiam in ſacrificium Chriſtianæ religionis, cuius oblatione ſacerdotum miniſterio facta Deus colatur, eiq; pro infinitis quotidianis beneficiis, ac potiſſimum, pro opere noſtræ redẽptionis iugiter gratiæ agantur: ac omnia mortali vitæ neceſſaria, ſiue ſpiritualia bona, ſiue corporalia impetrentur, fructuſque paſſionis Chriſti nobis vbertim applicentur. Valet equidẽ hæc oblatio ad omnia illa, pro quibus oblatũ fuit aliquod naturæ vel legis Moſaicæ ſacrificiũ. In locum enim omnium ſucceſſit legalium ſacrificiorum. Proinde offerri poteſt pro viuis & mortuis; pro impetrandis quibuſcunque bonis; pro depellẽdis ſimiliter omnibus malis, fame, peſte, bello, aeris intemperie, tentationibus, dæmonum inſidiis ſagarum maleficiis, pro conſeruatione frugum, animalium, ac deniq; pro omni re, quam poſſumus à Deo petere. Iſta eſt enim *oblatio munda, quæ à ſolis ortu vſque ad occaſum in omnibus gentibus offertur*: iuxta Prophetarum vaticinia, quæ per oblationem Mechiſedech adumbrata fuit, ad cuius oblationẽ populi fideles conuentus ſolennes celebrant, ac in omni neceſſitate recurſum habent. Ex cuius ſumptione fructus multiplices percipiũt. I. enim viuificat: iuxta illud: *Qui manducat me, viuet propter me.* II. Nutrit gratiã auget, reparat, renouat. III. Cõfert aduerſus tẽtationes robur, cõtra mũdi calamitates ſolatiũ. IV. à peccatis con-

Malach.1. *Pſalm.109.*

Fructus ſumptionis Euchariſtiæ. *Ioan.6.*

conſeruat; animam lætitia complet, ſatiat, deuotionem adauget, ſæuientem membrorum legem ſedat, animi perturbationes extinguit, hominis animam Deo vnit, hominum concordiam firmat, animos diſſentientes reconciliat: *Omnes enim vnum corpus ſumus, qui de vno pane participamus*: animum denique in Deum inflammat, in ſpiritualia deſideria pellicit, ac tandem ad æternam gloriam perducit, cuius hic pignus eſt, iuxta Eccleſiæ teſtimonium: *O ſacrum conuiuium, in quo Chriſtus ſumitur, recolitur memoria paſſionis eius, & futuræ gloriæ nobis pignus datur!*

1. Cor. 10.

Euchariſtiæ diſpenſator.

Ex dictis colligimus, adiudicatis morti, pœnitentibus, confeſſis, ac de ſua culpa & imperfectione dolentibus hoc ſacramentum dari poſſe, ita tamen in tempore, vt nulla ſacramento iniuria fieri videatur.

DISPENSATOR ſacramenti Euchariſtiæ eſt paſtor cuiuſque loci, ac ex eius licentia ſacerdos alius, imo & diaconus. Religioſi iure communi Euchariſtiam laicis diſpenſare vetantur: attamen ex Apoſtolico priuilegio id poſſunt, quibus facultas data eſt. Conuenit nihilominus, vt oues ſuum paſtorem, & viciſſim ille ſuas oues agnoſcat, paſcat, ſæpe conſpiciat. Diſpenſatori vero non licet abſque Pontificis ſummi permiſſione Euchariſtiam ſub vtraq; ſpecie alteri præbere: neque dare fas excommunicato, neque publico peccatori, ante pœnitentiam peractam: ſcilicet vſurario notorio, concubinario publico, hiſtrioni, & ſimilibus. Occulto autem peccatori publice Euchariſtiam petenti, dare paſtor tenetur, quia bonam famam quam poſſidet, ei auferre, niſi iure, non debet: ſin autem talis occulte ſacramentum petat, ei denegandum eſt, ſuadendaque pœnitentia, ne indigne ſumendo, iudicium & damnationem incurrat.

13 q. 2. can. Quaſi um. Et cap. Super o de hæreticis in VI. Clement. Religioſi de Priuilegiis.

Concil. Conſtant. ſeſſ. 13.

Publico peccatori Euchariſtia neganda.

POSTREMO culpa non caret miniſter, cuius negligentia infirmus abſque viatico Euchariſtiæ ex hac vita diſcedit; nec ſufficit oſtendi ægroto Euchariſtiam, cum per actualem ſacramenti ſuſceptionem attritus effici contritus poſſit, ac proinde ſaluari, qui alias damnaretur; ac inſuper per ſeipſum ex opere operato ſacramentum gratiam conferat, adaugeat, ſimulque actualia multa auxilia tribuat, quibus æger munitus impetum hoſtis calcaneo inſidiantis facilius ſuperat, vitamque beatam aſſequitur, quam nobis Deus Vnus & Trinus, ſuper omnia benedictus, miſericorditer largiri dignetur, AMEN.

Occulto peccatori Euchariſtiam publice petenti, non eſt deneganda.

FINIS LIBRI TERTII.

Digitized by Google

INSTITVTIONVM DOCTRINÆ CHRISTIANÆ LIBER QVARTVS.

DECALOGVM precandi formula congruenter omnino ſubſequitur, quia per orationem gratiæ diuinæ auxilium impetramus, quo pręcepta impleamus; iuxta illud Auguſt. *Da quod iubes, & iube quod vis. Sine me* (ait Chriſtus) *nihil poteſtis facere. Litera enim occidit, ſpiritus autem viuificat.* Et *Lex iram operatur*, ſi gratiæ ſpiritus non adiuuet. *Datur enim Præceptum* (ait Leo) *vt præcipientis quæratur auxilium.* Et ne quis infirmitatis prætextu excuſationem obtenderet: *Petite* (ait Dominus,) *& accipietis.* Quid vero petere, & quomodo debeamus, Chriſtus ſapientia Patris nos edocuit.

Decalogo cur Oratio ſubiungatur.

Aug lib. 10. co ſeſſ. c. 29

Leo ſerm 11. de Quadrageſima

Math. 7.

CAPVT PRIMVM.

De Oratione.

ORATIONIS nomen aliud profanis auctoribus, Grammaticis, Rhetoribus & Dialecticis, aliud Eccleſiaſticis ſcriptoribus denotat. Vſu enim Scripturæ ſacræ, *Oratio eſt aſcenſio mentis in Deum, cum decentium petitione*: hoc eſt, expreſſio noſtri deſiderij cum Dei inuocatione, vt quod optamus præſtet. *Orantem* itaque *oportet ad Deum ac-*

Orationis definitio.

cedere motu cordis, ac cogitationes & deſideria, ſepoſitis rebus terrenis ad Deum conuertere; totoque conatu in Dei laudem, honorem & venerationem ferri, ſeipſum quodammodo in cælo præſentem ſiſtendo, Deo colloquendo, extra ſe veluti peregrinando. Quam animi ſubleuationem Chriſtus inſinuauit, dum orādi cauſa in montem aſcendit, oculos in cælum ſubleuauit, in cælum aſpiciens orauit, vt Aug. & Cyril. obſeruarunt. Nam *amor eſt pondus animi, eum in rem amatam inclinens.* Vnde mens præſentium amore depreſſa impeditur ab aſcenſu; igne autem feruidę charitatis ſuccenſa eleuatur; iuxta illud Pſalmi, *Dirigatur ad te oratio, ſicut incenſum.* Et Apocalyp. 5. & 12. *Aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo.* Eccleſiaſtici 35. *Oratio humilis nubes penetrat, donec Deo appropinquet.* Iſaiæ 58. *Clamabis & dicet Dominus: Ecce adſum.* Pſa. 144. *Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum.* Deut. 4. *Deus noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris.* Quod autem oratio ſit petitio, ac proinde actus intellectus explicantis deſiderium voluntatis, ex Scriptura conſtat. *Petite, & accipietis.* Et: *Omnia, quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis.* Lucæ 11. *Petite, & dabitur vobis.* Et Ioan. 14. *Quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam.* Et cap. 16. *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Intellectus ergo proponit & poſtulat id, quod voluntas deſiderat. Nihil igitur aliud eſt orare, quam voluntatis deſiderium Deo exprimere, offerre, proponere, vt illud implere dignetur. Cum enim voluntas aliquid deſiderat, quod in hominis eſt poteſtate, id ratio exprimit per modum imperantis: at ſi quod deſideratur, ab aliena poteſtate dependet, per modum poſtulationis exprimimus, *Quid*, enim, *oremus, ſicut oportet, neſcimus: ſpiritus poſtulat pro nobis.* Vnde qui oris verbo exprimunt, ſed cordis affectu res ſignificatas non expetunt, aut ab eo quem compellant, obtinere non ſperant, hypocritæ ſunt, verbo non corde orantes; iuxta illud Iſaiæ: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorū longe eſt à me.* Obrepit frequenter aduerſarius, & ſubtiliter fallens preces noſtras à Deo auocat, vt aliud habeamus in corde, aliud in voce, cum intentione ſincera Dominum debeat non vocis ſonus, ſed animus & ſenſus orare. Vnde Phariſæus, qui in Templum aſcenderat ad orandum, quia ibi ſe tantum laudauit, à Deo autem nihil petiit, ſui officii oblitum fuiſſe ſcribit Aug. lib. 2. *de peccat. merit.* cap. 5.

Matth. 14. Luc. 21. Ioan. 8. & 11.

Aug. tr. 89. Epiſt. 91. Cyril. in Ioan. lib. 5. c. 11. & lib. 7. cap. 22.

Pſal. 140. Apoc. 5. Tob. 12.

Matth. 7. Marci 11.

Iſa. 29. Matth. 15. Marci 7.

Cyprian. in Orat. Dominicam.

Aug. ſerm. 36. de Verb. Domini.

CAP. II.

Quotuplex Oratio.

INTERDVM precando, nullo adiuncto ſermone externo, mentis ſolo affectu & verbo aures Dei pulſamus, deſideriaque noſtra ei proponimus: aliquando etiam ſenſibili voce quod optamus exprimimus; vnde duplex orationis genus conſurgit: nempe oratio mentalis tantū, & oratio vocalis & mentalis. Oratio autem

Oratio mentalis. Oratio vocalis.

autem vocalis tantum, potius hypocriſis, quam oratio dicenda eſt. Deus enim non vocis ſtrepitu, ſed pio cordis affectu & gemitu delectatur. Vnde Chriſtus fideles admonet, ne Ethnicorum more ſe in multiloquio exaudiendos arbitrentur. Aliud vero eſt ſermo multus, aliud diuturnus affectus. Deus nõ vocis, ſed cordis auditor eſt, qui tacenti Moyſi dicebat: *Quid clamas ad me?* non voce, ſed corde. Sic Anna in conſpectu Domini animam ſuam effudiſſe dicitur: labiis quidẽ motis tacebat, ſed pio affectu clamabat, quã typum Eccleſiæ geſſiſſe ait Cyprianus. Multi quippe ore clauſo exaudiuntur, quia multi ſonãt voce, ſed muti ſunt corde. Vnde Oratores & Rhetores linguam exercitatã cordi caſto conferre non audeant: nam quantum animus corporis: tantũ verbis præferendæ ſunt ſententiæ. Vim enim orationis in affectu conſiſtere illud Chriſti docet: *Veri adoratores adorabunt in ſpiritu & veritate: nam & Pater tales quærit. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eũ, oportet eum in ſpiritu & veritate adorare.* Iuxta illud Prouerb. 8. *Fili, præbe mihi cor tuũ.* Et illud Apoſtoli: *Orabo ſpiritu, orabo & mente.*

Matt. 6. — Tertullian. lib. de Oratione. — Exodi 14. — 1. Reg. 1. — Cypr. ſerm. 6. de Oratio. Dominica. — Ambroſ. li. 3. Offic. c. 1. — Aug. in Pſal. 119. li. de Catech. rudibus, c. 9. — Ioan. 4. — 1. Cor. 14.

CAP. III.

De vocali Oratione.

Oratio vocalis. — Pſalm. 15.

ORATIO vocalis & mentalis eſt, quæ ſermone fit, ex intimo animi affectu emanante, iuxta illud Pſalmi: *Lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea* Et Pſal. 83. *Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum meum:* Et Oſeę vltimo. *Reddemus vitulos labiorum noſtrorum.* Et Pſal. 50. *Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuã.* Vox in oratione vtilis eſt, ad nos ipſos ad deuotionẽ excitandum, inſtruendũ, & admonendũ iuxta illud Apoſtoli: *Docentes & cõmonentes voſipſos Pſalmis, Hymnis, & Canticis ſpiritualibus.* Vnde Chriſtus nobis orationem vocalem tradidit, non qua Deum de iis, quibus indigemus, doceamus aut commoneamus; ſed vt nos verbis excitemus, rerumq; ſignis admoneamur mente, quę ſignificantur poſtulare, vt paſſim docet Auguſtinus.

Pſalm. 50. — Vocalis Orationis vtilitas. — Ad Coloſſ. 3.

ESТ inſuper vocalis oratio duplex: quædã *priuata*, de qua Paulus 1. Timoth. 2. *Volo viros orare in omni loco*: alia eſt *publica*, quæ nomine totius populi Deo per Clerum offertur. Et quoniam ex hominum præſcripto hæc orandi formula eſt inſtituta, externum actum neceſſario poſtulat, cum homines de externis hominum actionibus diſponere, nõ autem de pure internis, poſſint. Quomodo enim præfectis Eccleſiæ conſtaret, an iuxta præſcriptam regulã oretur, niſi oratio exaudiri queat? Nõ ergo muneri ſuo illi ſatisfaciũt, qui ſola mente horas Canonicas recitant: oportet enim verba ſingula diſtincte, integreq; proferre. Ac recte ab Eccleſia conſtitutũ eſt, vt iſtæ orationes publicæ in templis à Clero alta voce pronuncientur aut decantentur, vt populus ſua vota coniungere valeat. Vtrum autem canendi cum oblectamento antiquũ conſuetudo præferẽda ſit mori, Pſal. ita ſonandi, vt pronun-

Aug. Epiſt. 121. cap. 9.

Digitized by Google

Aug lib. 10. confeſſ. c. 33.

tanti vicinior ſit modicus vocis flexus, quam canenti, diſputat Auguſtinus, ac reſoluit, ſe propter experimentum ſalubritatis magis adduci ad approbandum cantandi conſuetudinem in Eccleſia, vt per oblectamenta aurium infirmior animus in affectum pietatis aſſurgat. Fuiſſe autem olim, quia ab Eccleſiaſtico officio cantum omnino exploſum voluerint, conſtat ex Auguſtino (lib. 2. Retract. cap. 11.) vbi Hilarium quēdam tribunitium ita ſenſiſſe refert: quem ſequuti ſunt Henriciani & Petrobruſiani, quos Petrus Cluniacenſis in Epiſtola ad vniuerſos Epiſcopos refellit. Cantum Eccleſiaſticum etiā diſplicuiſſe Iuliano Apoſtatæ, habetur Tripart. Hiſto. lib. 6. cap. 36. ſimiliter & Arianis, teſte Ambroſio in Oratione *de tradendis Baſilicis*; quanquam ipſimet Hymnos canerent. Socrates lib. 6. c. 8. Wiclef Clericos in templis canentes Sacerdotibus Baal comparabat: cantum enim ad veteris legis ceremonias per Chriſtū abolitas pertinere contendebat. Sectarii noſtri temporis Arianis perſimiles, quamuis cum ſeductis à ſe populis canant, in Catholicis tamen cātum horarum Canonicarum, organorum vſum, muſicam, tubas, cornua, tibias, & ſimilia Dei cultum magnifice adornantia, reprehēdūt. Sed Eccleſiam recte his omnibus, pietatē in animis infirmorum excitantibus vti, conuincit Angelorum exemplū, magna voce canentium: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth.* Et Chriſto nato: *Gloria in excelſis Deo.* Et Dauid inſpirante Deo Pſalmos conſcripſit ad laudandum iugiter Deum, choros canentium inſtituit, ac in omni inſtrumentorum genere, *in cymbalis bene ſonantibus, in tympano, & chordis, & organo* Deum laudandum eſſe docet, Pſal. 150. Neque vero iſta ad veteris legis ceremonias, ad figurandum res futuras inſtitutas, pertinent; ſed ad colendum pio cultu Deum, non minus quam orando genua flectere, pectus tundere, dies feſtos colere, in laudem Dei canere, & ſimiles ritus, qui tam Chriſtianis, quam Iudæis communes ſunt, vt exemplo Chriſti & Apoſtolorum euincitur. Nam peracta cœna nouiſſima Dominus Hymnum cecinit. Ioann. 11. magna voce clamauit: *Lazare veni foras.* Matth. 27. *Magna voce clamans emiſit ſpiritum.* Hebr. 5. *In die carnis ſuæ preces ſupplicationéſque cum clamore valido & lacrymis offerens.* Act. 16. Paulus & Silas media nocte Hymnos decantant. Ad Epheſ. 5. ad Col. 3. hortatur fideles, vt in Hymnis & Canticis ſe commoneant. Iacob. c. 5 *Aequo animo eſt, pſallat.* Philo teſte Euſebio ſcribit, Apoſtolorum tempore oratoria fuiſſe, in quibus Hymni Deo canerentur. Dioniſius Areop. teſtatur, in ſepultura defunctorum Pſalmos ſolere decantari.

Lib. 2. retract. c. 11.

3 Reg. 18. Thom. VValde. tom. 3. tit. 2. cap. 14. De Sacramentalibus.

Iſaia 6. Luc. 2.

Pſal. 150.

Matth. 26. Chryſoſt in comment. Aug. in tit. Pſalm. 71. Epiſt. 119. cap. 18.

Euſeb. lib. 2. Hiſt. c. 16. 17.

Dionyſ. Areop. lib. de Eccleſ. hier. cap. 7. p. 2.

Tertullianus in Apolog. cap. 2. ex Plinio refert, Chriſtianos ante lucem Chriſto Hymnos ceciniſſe. Laodicenū Conc. can. 16. ſtatuit, Pſalmos in Eccleſia non niſi à cantoribus eſſe canendos. Baſilius Epiſt. 63. ritum canendi toti Orienti communem eſſe

Tertul in Apolog. cap. 39. Li. ad Vxorem

eſſe teſtatur: quem auxit Chryſoſt. teſte Socrate lib.6. cap.8. In Aphrica quoq; receptum fuiſſe cantandi ritū, atteſtatur Concil. Carthag.4. can.10. Aug. libr. 9. confeſſ. cap 6. & lib. 10. cap.33. Epiſt.119. cap.18.

Cantus Eccleſiaſticus.

CANTVS Eccleſiaſtici meminit Hieron. in vita Pauli primi Eremitæ, cuius exequias S. Anthonius Pſalmorum, Hymnorumque cantu iuxta Chriſtianam traditionem celebrauit.

IN Gallicana Eccleſia vetuſtiſſimum eſſe cantandi ritum, ex B. Hilario diſcere licet in Pſalm. 65. Item ex Concilio Agathenſi cap. 21. vbi ſtatuitur, vt ſingulis diebus Hymni decantantur. De Germanica Eccleſia idem atteſtatur Concilium Aquiſgranenſe cap. 132. 133. monens cantores, vt populi ædificationem canendo quærant.

CAP. IV.

De cantus Eccleſiaſtici vtilitate.

Cantus Eccleſiaſtici vtilitas.

Aug lib.9. confeſſ.c.6.

PLVRIMVM valere Pſalmorum & Hymnorum cantum ad commouendum pie animum, & inflammandum deuotionis affectum, Auguſtinus expertum ſe initio ſuæ conuerſionis ſcribit. *Quantū, ait, fleui in Hymnis & Canticis tuis, ſuaue ſonantis Eccleſiæ tuæ vocibus commotus acriter? Voces illæ influebant auribus meis; & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea æſtuabat inde affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & bene mihi erat in eis.* Et lib.10. c. 33. *Cum reminiſcor lacrymas meas, quas fudi ad cantus Eccleſiæ tuæ, in primordiis recuperatæ fidei meæ, magnam huius inſtituti vtilitatem agnoſco.* Idem repetit Epiſt.119. cap.18.

Baſil. in Pſal 1. Lactan. lib.6. cap.21.

II. Cantus Eccleſiæ valet ad pellendum torporem ac tædium, generandamque animi lætitiam, vt cum delectatione officium (alioqui prolixum & graue) Deo perſoluatur.

III. Cantus Eccleſiæ valet ad fidei confeſſionem. Proteſtamur enim, nos Chriſtum non erubeſcere, nec eius obſequium, licet infideles ſubſannent. Vnde Iuliano Apoſtata cōtempto, primi Chriſtiani alta voce Pſalmos cantabant, teſte Ruffino in hiſt. lib.10. cap. 35. 36. Theodoreto lib.3. hiſt. cap.17. Tripart. hiſt. lib.6. cap.36.

IV. Cantus denotat, legem Dei fidelibus eſſe ſuauem, & illam ſe non timore, ſed amore ſeruare, iuxta illud Pſalmi 118. *Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ in loco peregrinationis meæ:* id eſt: in huius vitæ mortalis decurſu præcepta vitæ & morum cum voluptate decantamus.

V. Plenius DEO reddimus obſequium, quādo mente & voce ipſum laudamus, cui nos totos debemus.

POSTREMO Cantus Eccleſiæ ſuggeſtiones diaboli pellit, dolores & triſtitiam mitigat, diuinam gratiam conciliat; Spiritum Sanctum illabi facit, vt in Helizæo patuit, Saule, tribus pueris canentibus in fornace.

Iacobi 5.

4.Reg.28. & 9.

1.Reg. 19.

Dan.1.

ARGVMENTA Sectariorum ſunt, *Quod Deus clamoſa voce nō indigeat, quaſi excitari debeat,* vt per ludibrium ſacerdotibus Baal obiicit Helias 3. Reg. 18. RESPONDEO, Heliam non reprehen-

Iuſtinus in reſponſ. ad quaſt.117.

hendiſſe clamorem in oratione, ſed falſi Dei Baal inuocationem, qui exaudire non poterat. Nam in Hieruſalem Deum cantu coli probabat, & magna voce ad Deum clamaſſe Dauidem non ignorabat. Quem clamandi ad Deum morem Chriſtus ipſe ſuo exemplo confirmauit, quãdo preces cum clamore valido effudit. Eumq; imitatus Stephanus voce magna clamauit: *Ne ſtatuas illis hoc peccatũ*; non vt clamore Deũ excitaret, ſed vt ſe ac alios ad pietatem commoueret, affectumque ſuum erga inimicos patefaceret.

Matth. 27.

Hebr. 5.

II. Argumentum: *Chriſtus docet orantes intrare in cubiculum ſuum, clauſoq; oſtio Patrem cæleſtem orare*: in quem locum Chryſoſt. & ſerm. 6. Cyprianus ſcribunt, Deum non eſſe clamoribus admonendum, cum cogitationes cordis videat & exaudiat. RESPONDEO, tam Chriſtum quam Cyprianum & Chryſoſtomum illis verbis inſtruere fideles, quomodo priuatim orare debeant, ſubmiſſa videlicet (ne alios ibidem præſentes ſuo clamore perturbẽt) voce; aut ne ſingularitatis, vel ambitionis notam incurrant: ſeu non credere, Deum vbique eſſe, abſconditaq; audire videantur: ac deniq; ne occultarum precum myſteria malorum hominum auribus audienda committant, quæ ſoli Deo, & oranti nota eſſe conuenit. Quod vero Dominus cubiculum intrare iubet, ad cordis intentionem pertinet, quam ſolo Dei aſpectu contentam eſſe oportet, non autem hypocritarũ more, hominum applauſum laudemq; ſectari. Iuxta Auguſt. & Apoſtolum, qui (1. Timoth. 2.) *in omni loco viros orare* vult. Et ad Epheſios 5. exhortatur fideles, vt pſallant & canant in cordibus ſuis Domino, non tantum ſcilicet labiis, quia Deũ corde magis quam voce laudare debeãt, vt in eum locum obſeruat Hieronymus, & in præfatione lib. 2. in Habacuc, vbi theatrales modulationes ad oſtẽtationem & populi oblectationem ſolum deſeruientes, arcẽdas ab Eccleſia cenſet. *Veri enim adoratores Patrem orant in ſpiritu & veritate*: hoc eſt, ſpirituali cultu, non carnali & typico, ſicut Iudæi; non labiis tãtum, vt hypocritæ; non inani & falſo, quemadmodum idololatræ, ſed inſpirato à Deo, ex intimo cordis affectu promanante, ac ſeſe per externam vocem annũciante. Iuxta illud: *Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. Cor & caro mea exultant in Deo, Voce mea ad Dominum clamaui.* Cantum inſuper non pertinuiſſe ad legales ceremonias abolitas, ſed ad legem naturalem & diuinam, quæ iubet, Deum ex toto corde & ex omnibus virib⁹ diligi, coli, laudari, ex Dauidis, Chriſti, & Apoſt. exemplo manifeſtiſſimũ eſt, quorũ inſequuta veſtigia Eccleſia Catholica orationes publicas alta voce fieri cõſtituit, vt fidelis populus ſua vota cõiungat, ædificetur, atq; ad amorem Dei excitetur. Et quidem cum tali vocis inflexione, diſtincte cani, publicaſq; preces fundi voluit, quę ſupplicantis affectum demonſtret, vt in officio Paſchali (dum lætitiæ cantica fre-

Matth. 6. Hom 19 in Matth. & in opere imperfecti. hom. 13. Cyprian. ſerm. 6.

Lib. 2. de ſermo. Domini in monte c. 6.

Ioan. 4.

frequentantur) luculenter apparet. Similiter & in officio Quadrageſimæ (quando luctus & pœnitentiæ tempus eſt) atque defunctorum: tunc enim voce miſerabili orantis affectus exprimitur. Si autem quis canat ea vocis modulatione, quæ magis ad oblectationem aurium, quam ædificationem auditorum ſeruiat; aut id agatur, vt cantus magis delectet, quã res, quæ cantu continetur; tunc pœnaliter peccari agnoſcit Auguſtinus. Et quoniam homini ſcienter canere conceſſum eſt, non aui, ideo voce intelligibili, diſtincta, & plena homo canere debet: Bernardus ſerm. 47 in cantica.

Lib. 10. confeſſ. cap 33. item expoſ. 2. in Pſal. 18.

Bern. ſerm. 47. in Cantic.

Quæ in cantu cauenda.

POSTREMO cauendum in Eccleſiæ cantu eſt, ne admiſceantur profana, impura, impudica, vana: ſimiliter & in organorum vſu; quod fit, dum modulatione aut ſono exprimuntur prælia, res laſciuæ, cantica amatoria, & alia in libidinem prouocantia, quę ad ſacrilegium pertinere docet Caietanus, & ad ignem alienum oblatum per Nadab & Abiud: qui idcirco repentina morte ſublati ſunt. Eum abuſum notat Conc. Trid. ſeſſ. 25. cap. 1. Et tradunt varij ſcriptores, organa recte propter infirmos in Eccleſia retineri; ſic tamen, vt in eis res ſanctæ, piæ, grauiter, & ſobrie ad ædificationem fidelium exprimantur. Conradus Brunus libr. 5. *de ceremon.* cap. 2. Lindanus libr. 4. Panopliæ cap. 78. Dominicus Soto libr. 10. *de Iure & Iuſtitia* quæſt. 5. art. 2.

Muſica laſciua in templu non toleranda. Caiet. in 2. 2. q 91. ar. 2. Leu 10. Clemens Alexandr. lib 2. Pædagogi cap. 4. Iuſtinus q. 107. Greg. lib. 4. Epiſt. cap. 8. Raban. li. 2. de inſtit. cleric. cap. 48. Concil. Aquiſgranenſ. cap. 130.

CAP. V.

De partibus Orationis.

APOSTOLVS orationis Chriſtianę quatuor partes conſtituit. *Obſecro* (inquit) *primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus.* Et ad Philippenſes: *In omni oratione, & obſecratione, cum gratiarum actione, petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum.* Vbi non de oratione ſolius ad altare ſtantis ſacerdotis loquitur, ſed de oratione cõmuni omnibus fidelibus, vt ex adiunctis verbis patet: *Volo viros orare in omni loco.* Quænam vero harum partium differentia ſit, non omnium vna eſt ſententia. Probabiliſſimam arbitror, quæ ſentit, Apoſtolũ partitionem hanc ab orationis materia deſumere, quæ res bona eſt, aut mala; præterita vel futura; vt ſenſus Apoſtoli ſit, orandum eſſe Deum pro malis auertendis, & bonis accipiendis. Et quidem vtraq; in futurum poſtulanda eſſe, atque pro impetratis coniungendam eſſe gratiarũ actionem, ita vt ſiue liberari à malis, ſiue bona donari nobis à Deo petamus, ſemper gratiarum actionem petitioni iungamus: hoc eſt, ita petamus futura, vt nunquam pro iam adeptis gratias agere obliuiſcamur. Per *obſecrationem* itaque, malorum deprecatio; per *orationem*, bonorum petitio; per *poſtulationem* autem, petitio in futurum; per *gratiarum* vero *actionem*, grata beneficii accepti recordatio intelligitur. *Humilitatis noſtra eſt* (ait Hilarius) *deprecari; magnificentiæ Dei eſt,*

Orationis partes quatuor. 1. Tim. 2.

Philipp. 4.

Hilar. in Pſalm. 140.

Digitized by Google

Aug. epiſt. 59.q.5. *Chryſoſt.in comment.* *Ambroſ. li. 6. de ſacramen. cap.5.* *Caſſian col. 9. cap. 9.* *Bernardus in ſerm. de quatuor modis orādi.*

orari, fidei eſt, poſtulare, confeſſionis & laudis eſt, gratulari. Auguſtinus Apoſtolum de publicis Eccleſiæ precibus, quæ tempore ſacrificii ad altare funduntur, loqui dicit. Caſſianus per obſecrationem intelligit orationem pro remiſſione peccatorum: per orationem vero, vota, quibus Deo quippiam offerimus: per poſtulationes autem, preces, quas pro aliis fundimus: per gratiarum actiones denique ipſas Dei laudes pro beneficiis acceptis: Bernardus per obſecrationē intelligit orationem peccatoris, inchoantis pœnitentiam, interceſſores adhibentis: per orationem vero, preces pœnitentis, Deum per ſe accedētis pro indulgentia: per poſtulationes autem, orationes iuſtorum, qui regnū cælorum, eoq; conducentia petunt: per gratiarum actionem, eius orationem, qui ſe à Deo exauditum confidit. D. autem Thomas per obſecrationem intelligit rationem Deo propoſitam, cur exaudire conueniat: vt cum dicitur, *per Chriſti merita, per mortem & paſſionem.* Per orationem vero accipit mentis aſcenſionem, coniunctionemq; cum Deo: per poſtulationem, rei quæ deſideratur, expreſſionem: per gratiarum autem actionem laudes Dei pro ingentibus & plurimis beneficiis ab eo acceptis. Inter has vero quatuor partes duæ ſunt præcipuæ: ſcilicet poſtulatio, & gratiarum actio: Nam ad Deum accedimus, vt ab eo quippiam petamus; aut vt ei gratias agamus. Cum enim omnes homines ſint miſeri, egeni, nec quidquam habeant, niſi datum *à patre luminum, à quo eſt omne bonum:* ſequitur, omnes in vniuerſum homines aſſidue Deum orare, laudare, eiq; gratias agere debere. Ceterum obiiciet aliquis: quia Deus nouit, quid neceſſarium vnicuiq; ſit, & quia eſt beneficentiſſimus, quid opus eſt oratione? quod ſequenti capite, Orationis neceſſitate demonſtrata, diluemus.

S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 17.

CAP. VI.

De Orationis neceſſitate.

QVAMVIS Deus futura omnia, etiam quid, & quando ab illo petituri ſimus, & quos, de quibus rebus exauditurus, vel non, eſſet; (vt Matth. 6. Chriſtus docet) attamen inuocari vult, & quotidianas neceſſitates ad ſe referri, non vt eum veluti neſcientem doceamus, quid optemus, aut quo indigeamus; ſed vt cor deſiderando præparetur, dilatetur, ac capax Dei munerum efficiatur. Tanto enim capacior erit, quanto firmius crediderit, ſperauerit, ardentiuſque deſiderauerit, eoque maior ſequetur effectus, quo feruentior affectus præceſſerit. Poſſet quidem Deus non petentibus, imo ne cogitantibus abūde nobis omnia largiri, ſicut animantibus rationis expertibus cuncta ad vitæ vſus neceſſaria ſuppeditat; ſed vtilitatis noſtræ cauſa voluit nos orare, vt exerceremus fidem, roboraremus ſpem; inflammaremus denique charitatem. Orando enim homo profitetur, Deum eſſe donorum, bonorumque omnium autorem, omnem ſufficientiam & beatitudinem

Orationis neceſſitas. *Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 13.* *Matth. 6.* *Aug ſerm. 11. in Louanii impreſſis.* *Aug. Epiſt. 121. cap. 11. 19.* *Iac. 1.*

ab illo exſpectandam. Proinde orando Deum, actu religionis eum colimus; nos ei, veluti Creatori, rerumq; omnium moderatori, ſubijcimus; indigentiam & ab eo dependentiam agnoſcimus, dum opem, miſericordiam, aliaq; ab eius infinita bonitate poſtulamus. Licet ergo Deus ab æterno, quid in tempore vellet, dare præſcierit atque conſtituerit, nec ſententiam mutet; attamen ſimul ab æterno decreuit plurima non niſi orantibus, inſtanterque petentibus, dare: prout homines, mediãte generationis actu, multiplicat, frumẽta hominum victui neceſſaria, interueniente agricultura & ſemente producit. Ordo enim diuinæ prouidentiæ, non ſolũ qui effectus fient, continet; ſed etiam, quibus ex cauſis, quo ordine ac modo prouenient. Inter cauſas vero etiã actus humani & liberi continentur. Quare oramus, vt quod nõ niſi per noſtras vel alienas preces Deus implere diſpoſuit, impetremus. Tantum enim valent orationes, quantũ eas valituras Deus, & ad ea impetranda, quæ ſe precantibus conceſſurũ, præſciuit. *Poſtulando meremur accipere, quod omnipotens ante ſecula diſpoſuit dare.* Vnde Iſaac pro vxore ſterili orauit, & filios ex ea impetrauit, cum tamen Deus ſemen Abrahæ per Iſaac benedicere prædeſtinaſſet. Quare cum multa etiam ad ſalutem neceſſaria (vt perſeuerantiam, contra tentationes victoriam, & ſimilia) Deus non niſi orantibus & petentibus dare cõſtituerit, confitẽdum eſt, orationem non ſolum eſſe vtilem, quin imo etiam neceſſariam, iuxta illud Chriſti: *Oportet ſemper orare, & non deficere.* Quã Chriſti iuſſionem agnoſcens Eccleſia, in officio Miſſæ canit: *Præceptis ſalutaribus moniti, & diuina inſtitutione formati.* Cum enim admodum multis ad tuendum corpus & animum indigeamus, & nihil cuiquam Deus debeat; reliquũ eſt, vt ad eum veluti omnium bonorum fontem recurramus, nobiſque precibus aſſiduis neceſſaria dari poſtulemus, ſine quibus multa ſunt, quæ Deus tribuere non vult. Quod patet ex illo Chriſti verbo: *Hoc genus dæmoniorum non eijcitur, niſi in oratione & ieiunio.* Et Pſalm. 105. *Et dixit vt diſperderet eos, ſi non Moyſes electus eius ſtetiſſet*, &c. Et Iacobi 4. *Non habetis, propterea, quod non poſtulatis.* Et Aug. *Conſtat Deum alia danda non orantibus, ſicut initium fidei; alia non niſi orantibus præparaſſe, ſicut vſq; in finem perſeuerantiam.* Et ſerm. 1. de S. Stephano: *Si ſic non oraſſet Eccleſia, Paulum non haberet.* Chryſoſt. hom. de Moyſe, tom. 1. *Optat dare, qui præcipit petere: petite & accipietis.* Ibidem late oſtendit, ad conſeruandum ſpiritualem vitam, non minus orationem eſſe neceſſariam, quam cibum corporalem, ad vitam hanc corporalem ſuſtentandã. Hieron. in c. 7. Matth. *Omni petenti datur; ergo ſi tibi non datur, ideo non datur, quia non petis.* Auguſtinus vero: *Conſiderandum eſt, quæ nos orare præcepit, per quẽ diſcimus, quid oremus, & accipimus, quod oramus.* Hanc orandi neceſſitatem Chriſtus ſuo exemplo confirmauit, aſſidue orando, & in oratione pernoctando: Apoſtolus quoque fideles ex-

Marginal notes: *Aug. libr. 5. de ciu. c. 10.* *Greg. libr. 1. Dialog. c. 8.* *Proſper li. 2. de voc. gent. cap. 36.* *Luca 18.* *A Deo inſtituti oramus* *Matth. 17.* *Aug. li. 2. de bono perſeu. cap. 16.* *Matth. 7. Luc. 11.* *Aug. li. 2. de ſerm. Domini in monte.* *Luc 6. 21.* *1. Theſſ. 5.*

exhortando: *Sine intermiſsione orate.* Iacobus cap. 1. *Si quis veſtrum indiget ſapientia, poſtulet in fide:* & cap. 4. *Non habetis propterea, quod non poſtulatis.* Eccleſ. c. 18. *Non impediaris orare ſemper.*

Iac. 1. & 4. Eccleſ. 18.

SED non immerito hic quærat aliquis, quando præceptum orandi obliget? RESPONDEO, quoſdā ad orandum obſtringi ratione clericalis officii, ordinis, beneficii, voti, aut ex ſuperioris mandato: alios vero ex huiuſmodi titulis nō aſtrictos, tum demum ad orandum teneri, quādo ratio dictat, ſpiritualem vitam, propriā vel alienam, ſine oratione conſeruari non poſſe, iuxta doctrinam Apoſtolis datam: *Orate, ne intretis in tentationē: Spiritus enim promptus eſt, caro autem infirma.* Feſtis inſuper diebus qui obligatur ſacrificio Miſſæ intereſſe, tenetur quoque intentionem ſuam conformare intentioni publici miniſtri, ac proindè cū eo, & per cū orare.

CAP. VII.

Circa neceſsitatem orandi errores.

Errores circa orandi neceſsitatem.

DE orandi neceſſitate pugnantes reperiuntur errores. Nonnulli orationes prorſus ſuſtulerunt, Dei prouidentiam erga homines negantes, vt Epicuræi, teſte Cicerone, libro *de natura Deorum*, & Peripatetici, teſte Clemente Alexandrino, & Ambroſio, de qualibus ait Pſal. 13. *Dixit impius in corde ſuo: non eſt Deus.* Iob 22. *Circa cardines cæli perambulat; noſtra non curat.*

Clem. Alexandrin. lib. 5 & 7. ſtrom. Ambroſ. lib. 1. offic. c. 13.

HVC reuocatur dogma Stoicorū; qui cuncta fatali neceſſitate fieri tradant; quibus conſentiūt Abaillardus & Caluinus, qui prædeſtinationem abſolutā adferre neceſſitatem contendunt, ita vt aliter fieri aut euenire nequeat, quā ſit prædeſtinatū. Quem errorem amplexi etiam ſunt Wicleff, Huſs, Lutherus; ex quo ſequitur, inutiles eſſe preces, cū omnia euentura ſint ex abſoluta neceſſitate.

Bernardus Epiſt. 190.

ALII per orationes, Dei prouidentiam immutari poſſe docuerūt: quos confutat S. Thomas lib. 3. *contra gentes.* c. 96. Alii orationi iuſtificationē, omnemq; perfectionem, abſque ſacramentis & bonis aliis operibus aſſignarunt: hi Euchitæ dicti ſunt, atque Maſſaliani & Pſalliani, de quibus Epiphan. hæreſi 80. Aug. hæreſi 57. Tripart. hiſtor. lib. 7. c. 8. Damaſcenus hæreſi 80. His affines exſtiterūt Monachi quidam, ita orationi eſſe inſiſtendum tradentes, vt ne vitæ quidē ſuſtentandæ gratia manibus operandum vellent. Contra quos Auguſtinus ſcripſit librum *de opere Monachorū.*

SVNT deniq; alii, orandi neceſſitatem tollentes, quia homo ſuis viribus bene viuere queat, mandata Dei perſeueranter obſeruare, gratiam inſuper ac gloriam ſuis meritis conſequi. Tales fuere Pelagiani, qui gratiā hominem adiuuari ſentiebant vt facilius faceret; non autem eſſe neceſſariam, vt crederet, bene viueret. Cōtra quos agit Auguſtinus hæreſi 80. lib. 1. *De gratia Chriſti* c. 30. Epiſt. 107. Lib. 2. *De peccat. merit.* cap. 5.

AFFINIS huic fuit error Begardorum, qui hominem in hac vita eo perfectiones venire docuerunt, vt impec-

Digitized by Google

impeccabilis eſſet, ac proinde oratione non indigeret, vt apud Philaſtrium in hæreſibus adiectis, voce, *Begardi*, reperitur. Nec ab errore hoc multum recedunt ſectarii moderni, qui præcipuos fructus orationis tollunt: ſcilicet impetrare iuſtificationẽ, ſatisfacere, mereri; quæ ſola fide obtineri contendunt, contra Scripturas: *Nonne debitum dimiſi tibi, quoniã rogaſti me? Omnis qui inuocauerit nomẽ Domini, ſaluus erit.* Itẽ propter Oniæ ſacerdotis preces, vita Heliodoro donata eſt. Segor ad preces Loth ab incendio liberatur: Moyſes populo veniam impetrat, Iob amicis. Hier. 18. & Ezech. 22. Deus ſe quæſiuiſſe ait virũ, qui ſe opponeret, ne diſſiparet terram. Ex quibus clare liquet, Deũ per orationem multa dare, quæ aliter nõ ſit daturus. Vnde orat Eccleſia pro infidelibus, vt Deus eis tribuat fidẽ; pro legis diuinæ præuaricatoribus, vt Deus eis donet obedientiam, ſanamque mentem, ſciens, Deum conſtituiſſe multa non aliter, quam intercedente oratione, dare.

Matth. 18. *Rom. 10.* *2. Machab. 3.* *Gen. 19.* *Exodi 32.* *Iob 42.*

CAP. VIII.

De orationis fructu.

Orationis fructus. *1. Tim. 4.*

QVEMADMODVM de pietate Apoſtolus dixit, vtilem eſſe ad omnia; ita oratio ad omnia prodeſt, vberrimoſque fructus parit. I. Inſigne religionis argumentũ eſt. Oratione ſiquiden homo ſe vnit Deo, ſeipſum ei ſubiicit, authorem bonorũ agnoſcit, in omni neceſſitate vnicũ eſſe refugium profitetur. Vnde incẽſo comparatur, quo religioſus actus Deo exhibetur. *Inuoca me, & honorificabis me.* Nam oratio indigentiæ argumentum eſt, & aſſidua commonitio eius, à quo beneficia ſunt accipienda.

Pſal. 140. *Apoc. 5. & 8.* *Pſal. 49.* *Aug. epiſt. 105 Lib. de bono perſeu. cap. 7. tract 102. in Ioan.*

II. Oratione, cũ nobis, tum aliis omnia impetramus, idq; propinquius, quam ex fide, ex qua inuocamus. *Multum* enim *valet oratio, quæ cælũ claudit & aperit*, vt *clauis cæli* merito dicatur, cum donorum cæleſtiũ amplitudinẽ deſcendere faciat, ſolem ipſum ſtare, pluuias effundi. Hæc enim aquas diuiſit, mortuos ſuſcitauit, vim ignis fornacis cõpeſcuit, leonũ feritatẽ domuit, remiſſionem peccatorum impetrauit (vt patet in Dauide, Manaſſe, Magdalena, Publicano & aliis) victoriam contra diaboli tentationes, contra viſibiles & inuiſibiles hoſtes; incolumitatem, quietã & trãquillam vitam, fructus, ſerenitatem, ſanitatem, proſperitatẽ, morborum depulſiones, cuncta denique nobis vel aliis neceſſaria, oratione impetramus. Vnde à Chryſoſtomo recte cõſtituitur *Baſis & radix vitæ frugiferæ, cauſa omnis virtutis, iuſtitiæ ac boni, quodcunque ſperare licet.*

Rom. 10. *Iac. 5.*

SED cur ſæpe Deus orantes non exaudit? Reſpondet Iacobus: *Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis*, ſcilicet negligenter, remiſſe, abſque attentione; vel quod vobis non expedit, imo forte ſuperuacaneũ aut noxium futurũ eſſet. Quędã enim Deus negat propitius, & concedit iratus, prout B. Paulum, petentem liberari à ſtimulo carnis, nõ exaudiuit; Iſraelitas vero ardentes cõcupiſcentia car-

Iac. 4. *2. Cor. 12.*

Digitized by Google

nium exaudiuit quidem, ſed confeſtim eorum impatientiam caſtigauit. Magna itaq; Deo benignitate vota noſtra ſubinde non exaudiuntur, quia multo ampliora dona nobis exinde proueniunt.

III. Orationis effectus, eſt ſatisfactio pro peccatis. Cum enim opus laborioſum, etiã ſatisfactoriũ eſt. Hinc frequenter Ieiunio & Eleemoſynæ iungitur, vt Tobię 12. *Bona eſt oratio cũ ieiunio & eleemoſyna.* Matt. 6. *Cum oras, cum ieiunas, cum eleemoſynam facis.* Imo valet oratio tantũ apud Deũ ad pœnas euadendas, vt Deus quodãmodo piorum orationibus conſtringatur, iuxta illud Exod. 32. ad Moyſen, *Dimitte me, ne obſiſtas mihi.* Ierem. 7. & 18. atque Ezechielis 22. Vnde in omni neceſſitate iræ Dei Eccleſia orationem obiicit.

Matth. 6. IV. Orationis fructus eſt, quod à iuſto facta, meritoria ſit, maioris gratiæ & gloriæ. Iuxta illud Chriſti: *Cum oratis, non eritis ſicut hypocritæ, in angulis platearum orantes, vt videantur ab hominibus: dico vobis, receperunt mercedem ſuã. Tu autẽ cum oraueris, intra in cubiculum tuũ, & Pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Vbi promiſſio eſt mercedis, ſub conditione faciẽdi operis, ibi meritũ agnoſcendum eſt, ſecundum

Luce 10. illud: *Dignus eſt operarius mercede ſua.* Quod autem oratio proſit oranti, etiamſi alteri pro quo fit, non proſit, ex

Matth. 10. Chriſti dicto liquet: *Si domus non fuerit digna, pax veſtra reuertetur ad vos.*

Rom. 10. V. Orando exercemus fidem. *Quomodo enim inuocabunt, in quem non crediderunt?*

VI. Oratio mentem illuminat, iuxta illud Pſalmi: *Accedite ad eum, & illuminamini.* In cuius rei typum Moyſes à colloquio Domini facie ſplendente rediit, & Chriſtus orans transfiguratus eſt (Lucę 9.) atque nonnulli ſancti plura orando quã ſtudendo didicerunt: vt de S. Bern. S. Thoma, S. Bernardino, & aliis ſcribitur.

VII. Oratio maximam dignitatem animę conciliat, quę ad familiare Dei colloquium orando admittitur. Chryſoſtom, hom. 30. in Gen. & libr. *de orando Deo.* *Pſalm. 33. Exodi 34.*

VIII. Fiduciam accedendi ad Deũ tribuit. Nam quo frequentius Deum accedimus, eo confidentius ad eum recurrimus.

IX. Charitatem Dei inflammat, maiorumque bonorum animam capaciorem reddit. Ex congreſſu enim Dei ad eius amorem inflammamur. *In meditatione mea exardeſcet ignis,* ait Propheta. *Pſalm. 38. Aug. epiſt. 121. c. 8.*

X. Humilitatem, Deique timorem conſeruat. Nam eum non eſſe offendendum admonet, à cuius ope ac benignitate homines in omnibus dependent.

XI. Oratio rerum terrenarum contemptum parit. Facile namque vileſcunt omnia tranſitoria, quærenti & anhelanti cæleſtia, vt habet Auguſtinus.

POSTREMO gignit oratio incredibilem animi voluptatem, pacem, gaudiũ, delectationem. Facit enim, vt homo guſtare incipiat, quam ſuauis Dominus ſit: qua ſuauitate permoti nonnulli, nõ ſolum in oratione *Aug. lib. 9. confeſſ. cap. 1. & 10.*

per-

Digitized by Google

pernoctarunt, ſed etiam dies noctibus iungentes in oratione læti perdurarunt.

CAP. IX.
De modo orandi.

Orandi modus. QVALIS oratio eſſe debeat, vt enumeratos fructus conſequatur, nunc explicandum eſt. *Quidam* enim *petunt, & non accipiunt, quia male petunt.* *Iac. 4.* Vnde colligimus, Scripturas promiſſionem continentes, quod *omnis qui petit, accipit,* intelligendæ ſint ſub conditione, modo debite petatur, modo circumſtantiis neceſſariis oratio muniatur. Quænam vero illæ ſint, Auguſtinus expreſſit: *Deus omnibus affluenter dat, qui ſic petunt, & tantum petunt, quantum res tanta petenda eſt.* *Aug. lib. de nat. & grat. cap. 17.* *Conditiones orationis.* Inprimis *poſtulet in fide nihil hæſitans,* *Iac. 4.* *dans gloriam Deo, pleniſſime ſciens, quod quæcũque promiſit Deus, potens eſt & facere.* *Rom. 4.* Oportet enim orantẽ credere. Deũ in ſuis promiſſis eſſe fideliſſimũ, ac potentiſſimum, qui omnia quæ vult, poſſit: ſimul & benigniſſimũ qui bona promiſſa dare velit: & deniq; ſapientiſſimũ, qui ſciat, quid, & quãdo nobis dare expediat: qua fide mens ſubleuata, certam ſpẽ concipit impetrandi ea, quæ Deus ſe daturũ opem ipſius flagitantibus promiſit, grataque memoria recolens accepta prius beneficia, ad thronũ gratię accedens homo, tanquam filius benigniſſimo Patri ſuas neceſſitates exponit ſibiq; miſericorditer ſubueniri poſtulat. *Quod enim fides credit, ſpes & charitas orant. & qui nõ amat, inaniter credit & ſperat.* *Aug Enchir. c. 7. & 117.* Vnde Dominus Patrẽ tales quærere dicit, qui adorent eũ in ſpiritu & veritate: hoc, eſt, ardenti deſiderio, filiali affectu, iuxta illud Pſalmi 61. *Effundite coram illo corda veſtra.*

SVNT autem alii letiferis peccatis pleni, qui fide informi, languida & imbecilli, ſe conãtur ad Deũ erigere, ſed peccatorũ conſcientia perculſi, è longinquo veniã à Deo ſuorũ delictorum petunt: & hi à Deo non repelluntur, ſed inuitantur: *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* *Matth. 11.* Talis fuit publicanus; qui oculos ſuos in cælum attollere non audebat. *Luca 18.* Itẽ filius prodigus ad ſe reuerſus, & Maria Magdalena. *Luca 5.* *Lu. 7.* Vnde Auguſtin. verba cæci reprehendit dicentis: *Scimus, quia Deus peccatores non audit.* *Aug. tract. 44 in Ioan. & hom. 43. inter 50.*

TERTIVM genus eorum eſt, qui vnius Dei notitia imbuti, ſed nondũ fide Chriſtiana illuminati, ad ſtudiũ veritatis excitãtur, ſummiſq; precibus à Deo edoceri poſtulant: tales, ſi in ea voluntate permaneant, à Deo exaudiri comprobat Centurionis exemplum. *Act. 10.*

QVARTVM genus eorum eſt, qui perſeuerantes in ſua impietate, afflictionum pœnarumq; metu permoti, Deum orant, vt Antiochus, & *2. Machab. 9.* Auguſtinus ſe aliquando oraſſe confitetur: *Da continentiam, ſed non modo.* *Aug. lib. confeſſ.* Talium orationes Deus ordinarie non audit, quin potius *oratio fit eis in peccatum*, Pſalmo 108. Interdum tamen Deus ſic orantes iratus exaudit, ſicut Iſraelitas, carnes impatienti animo depoſcentes: *Numero 11.* item petentes regem, vt notat Auguſtinus epiſt. 121. *Pſalm 77.*

Digitized by Google

cap. 13. ſerm. 53 *de verbis Domini*, tract. 73. in Ioan. Sic etiam diabolum exaudiuit, petentem ſibi concedi poteſtatem in Iob, & intrandi in porcos. Nonnunquam vero etiam peccatores Deus exaudit, vt eos beneficiis ad ſe alliciat. Vide Chryſoſt. in opere imperfecto in Matth. hom. 18.

Oſeæ 3. Iob. c. 1. & 2. Luca 8.

Quatuor conditiones orationis.

Ex quibus colligimus, vt infallibiliter exaudiamur, quatuor conditiones exigi: ſcilicet, vt ad ſalutem neceſſaria petamus; pie, nobiſipſis, atque perſeueranter, tantum quantum res petenda eſt. I. conditio ex Chriſti verbis elicitur (Matth. 7. Lucæ 11.) quibus promittit, ſpiritum bonum Patrem cæleſtem non denegaturum petentibus; Ioan. 41. Et 15. & 16. in nomine ſuo petentibus. Non petitur autem in nomine Saluatoris, quod aduerſatur vtilitati ſalutis; nec in nomine magiſtri, quod petitur contra regulam magiſterii; vt Auguſtin. frequenter inculcat, epiſt. 121. c. 14. Enchir. 114. vbi admonet, illa recte peti, quæ poſſunt ſperari, & quæ oratione Dominica continentur. Ambroſ. ſerm. 19. in Pſal. 118. *Magna pete; non audit Deus, niſi quod dignum ſuis ducit beneficiis.* In temporalibus locũ habet, quod ait Apoſtolus: *Quid oremus, ſicut oportet, neſcimus*, vt proſequitur eleganter Chryſoſt. & Bernardus ſerm. 5. in *Quadrageſima*.

S Thom. 2. 2. q. 83 ar. 15.

Aug. in Ioã. tract. 73. 81. & 102. in Pſal. 102. Enchir. 114. Chryſoſt. hom. 30. in Gen. 79 ad Antiochenos Chryſoſt. hom. 2. in 1 ad Timoth. Rom. 8.

CIRCA ſecundam conditionem, quæ requirit, vt oratio pie fiat, hoc eſt, ex Fide, Spe, & Charitate, iuxta illud, *poſtulet in fide nihil haſitans*, obſeruandum eſt, Lutheranos velle, oraturum certa fide credere, Deum ſibi eſſe propitium, votaque ſua exaudienda. Contra quos Scriptura ſacra, excludens illam certam perſuaſionẽ, quam requirunt ſectarii, (& quæ non fides vera, ſed inanis præſumptio eſt) ſolam ſpem & fiduciam exigit. Iob. 9. *Cum me exaudierit, non credo quod audierit vocem meam.* 2. Reg. 12. *Quis ſcit ſi* &c. Ioelis 2. Ionæ 2. & 3. Danielis 4. Actor. 8. *Roga Deum, ſi forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.* Matth. 26. Dominus hortatur Apoſtolos orare, ne intrarent in tentationem; quos tamen ſciebat eadẽ nocte omnes ſcandalum paſſuros. Et Apoſtolus iubet fideles orare pro omnibus hominibus. Quod exequitur Eccleſia, pro infidelibus & aliis orando: at certum eſt ipſam non exaudiri pro omnibus, prout nec Apoſtolus pro ſeipſo in omnibus exauditus eſt. Orauit enim pro fratribus ſecundum carnem, id eſt, pro infidelibus Iudæis; & vt ipſe liberaretur à ſtimulo carnis.

Matth. 21. Marci 11. Iac. 1.

Aug. in Pſa. 50. Chryſoſt. hom 5. ad Antiochenos.

1. Tim. 2.

Rom. 9. 2. Cor. 12.

DENIQVE Scriptura in orante multa requirit, quæ nullus niſi temerarius ſe habere certo credere poteſt. I. exigit cordis munditiam. Iſaiæ 1. *Cum multiplicaueritis orationẽ veſtram, non exaudiam.* Pſal. 65. *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo: Multum valet oratio iuſti: Si cor noſtrum non reprehenderit nos. Quod ſi nõ dimiſeritis*, &c. Vbi II. requirit Dominus, vt oraturus ex corde dimittat. III. Neceſſaria eſt humilitas, vt exemplo Publicani Dominus illuſtrat; & ipſe procidens in faciẽ ſuam orauit. IV. Orationi iungendum eſt ieiunium (Matth. 17.) & eleemoſyna Iſaiæ

Prouer. 28. Iacobi 5. 1. Ioan. 3. Marci 11. Matth. 6. Lucæ 18. Matth 26.

Digitized by Google

Iſaiæ 56.58. Tob.12. Prouer.21.1. Ioan.3. *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſsitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?*

S[illegible] promouent [illegible]: Dominus Matth.21. Marc.11. ait: *Credite quia accipietis:* & Iacobus: *Poſtulet in fide nihil hæſitans:* & Cyprian. ſcribit, vnumquemque tantum accipere, quantū credit. Et Bernard. vult credi, quod tibi Deus dabit, quod tibi ſit propitius, ſerm.1. *de annūtiatione.* RESPONDEO, hæc & ſimilia Scripturæ atque Patrum verba nihil aliud ſignificare, quam Deū poſſe & velle ſua promiſſa cōplere, nec ex eius parte defectū fore, ſed ex parte orantis exigi, vt nulla diffidentia, nulla animi conſtantia vel infidelitate laboret; ſed ex Fide, Spe atque Charitate orationē fundat, ſeq; dignum & capacem donorum Dei reddat, iuxta illud Chriſti: *Creditis, quia hoc poſſum facere vobis?* & Apoſtoli: *In repromiſsione Dei nō hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, pleniſsime ſciens, quia quęcunq; promiſit Deus, potens eſt & facere.* Ex qua fide ſpes & bona fiducia oritur impetrandi ea, quæ petuntur: de qua Apoſtolus ad Hebræos 4. & Euſeb. lib.7. hiſto.c.25. refert, Gregor. Neocæſarienſem tantam ex Chriſti verbis fiduciam concepiſſe, vt rupem oratione tranſtulerit.

Iac.1. *Cyprian. lib.1. Epiſt.6. lib.4. epiſt.4.* *Bernard. ſer.1. de annuntiatione.* *Matth.9.* *Rom.4.*

PRÆTER autem ſupradicta V. neceſſarium eſt, vt oratio vere pia ſit, ex corde puro, Dei amore ſucceſo fluat, Nam *impiorum oratio execrabilis eſt:* Et, *ſi aſpexi in corde meo iniquitatem, non exaudiet Dominus,* ait Dauid. *Deprecationes* vero *timentiū ſe exaudiet Dominus. Aures enim Domini in preces iuſtorum. Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* Vnde Ioan. *Quidquid petierimus ab eo, accipiemus, quoniā præcepta eius cuſtodimus,* Ita exauditus fuit Ezechias, contra Aſſyrios opem à Deo implorans. Et Ioſaphat, 2. Paralip.19. Tertul. lib. *de orat.* ſcribit, Chriſti ſpiritu animatā orationem ſingulari priuilegio exaudiri. Ambroſ. autem addit: magnos, Deoque charos viros, pro magnis peccatorib⁹ orādo exaudiri. Licet enim peccatorū orationes ſubinde Deus exaudiat, non tamen habent infallibilem impetrādi promiſſionem. Vnde Daniel.4. adiungitur dubitationis particula: *Quis ſcit,* &c. & Act.8. *ſi forte remittatur,* &c. VI. Pietas orationis deuotionem exigit, id eſt, animi exultationem, alacritatem, delectationem, vt ſerio, attente, reuerenter, ac ſollicite ad ea, quæ petūtur, intendat, qui orat. *Maledictus enim, qui facit opus Dei negligenter.* Hinc Chriſtus, oſtio clauſo Patrē in abſcondito docet orare, ne ſcilicet fauor auræ popularis, cogitatio carnalis, ſecularis, aut mercedis terrenæ cupiditas ſubrepat. Mens enim ſuę mutabilitatis pōdere facile alio impellitur, niſi in ſuo ſtatu arcta cuſtodię diſciplina teneatur. Quanta vero orāti opus ſit attentione, illuſtrat Baſilius exemplo eius, qui terrenū Regē alloquitur. Paulus Coloſ.4. vult nos in oratione vigilare, ſpiritu feruentes eſſe: tepidi enim euomūtur. Vnde Chriſtus cū clamore *valido & lacrymis preces Deo obtulit.* Da-

Prouerb.28. *Pſal.65.* *Pſalm.33.* *Pſalm.144.* *Pſalm.36.* *1. Ioan 3.* *Iſaia 38.* *Ambroſ. li. 1 de pœnit. c.9. & in 5.c. Luca.* *Hiere.48.* *Matth.6.* *Grego. li 11. mor.c.27.28.* *Baſil. de conſtit. monaſticis c.2.* *Rom.12.* *1. Petri 4.* *Apoc.3.* *Hebr.5.* *Tobia 12.*

 uid,

Digitized by Google

uid, *rugiens* orauit; Tobias *cũ lacrymis*: Bernard. ſerm. 47. in Cantica pulchre monet, vt oremus Deum non pigri, non ſomnolenti, non oſcitantes, non parcentes viribus, non præcidentes verba dimidia, nõ integra tranſilientes, non fractis & remiſſis vocibus muliebre quiddam balba de nare ſonantes; at virili ſonitu & affectu voces Spiritus ſancti depromentes, vt idem ſit oris & cordis ſonus.

Bernardus ſerm. 47. in cantica. Proſper libr. ſent. 6.

CIRCA tertiam conditionem, vt pro ſeipſo quis oret, ſi certo exaudiri velit, obſeruandum, nobis orantibus promiſſum eſſe, quod dabitur nobis, quod audiet nos. Vnde colligit Auguſtinus, Deũ non promiſiſſe, quod pro aliis nos exaudiet; quia ſæpe beneficiorũ Dei capaces non exſiſtunt, & preces ſanctorum illis potiſſimum proſunt, qui ſimul petunt.

Ioan. 14. 1. Ioan. 5. Aug. tract. 102. in Ioan. Chryſoſtom. hom. 17. ad Antioch.

QVARTA conditio, vt perſeuerans ſit oratio, exigit, vt neque tempus, neq; modũ Deo ſtatuamus, qui ſua dona tribuit, quibus, & quando placet. Qui mora franguntur, Deum potius tentare, quã orare cenſentur, vt Iudith ſapienter conciues admonuit, & Pſaltes regius, & Abacuc: *Si moram fecerit, exſpecta eum*: quod exemplo importune inſtantis amici docet Chriſtus Luc. 11. Apoſtolus 1. Theſſ. 3. *Sine intermiſſione orate.* Quomodo autem ſemper oremus, exponit Auguſtinus dicens, eum ſemper orare, qui Deo iungitur amore, deſiderio ac memoria. Item, qui nullo die certa orandi tempora intermittit: ſicut Dauid 2. Reg. 9. ait: *Comedes de menſa mea ſemper.* Beda, Haymo, & Anſelmus: *Semper orat, qui mane, meridie ac veſperi orat.* Denique ſemper orat, qui die ac nocte preces fundit, omni data occaſione. Quali phraſi vtitur Pſaltes Pſ. 1. 24. & 33. *Oculi mei ſemper ad Dominum: ſemper laus eius in ore meo.*

Iudith 8. Pſal. 26. 29. [illegible] 2. ...r. de ...rat. ...ſt. 9. ...ha. Beda in 18. Luc. Haymo & Anſelm. in 1 ad Theſſ. c. 5.

CVR autẽ non ſtatim Deus orantes ſemper exaudiat, variȩ ſunt cauſȩ. Aliquando enim petũtur, quæ ſtatim dari non expedit, ad pellendũ ſuperbiæ tumorem: quod Apoſtolo contigit, petenti liberationẽ à ſtimulo carnis. Quandoq; vero differtur exauditio, vt orandi deſideriũ inardeſcat, vt aliis innoteſcat, vt in Chananæa patuit; vel ad probandam exercendamq; patientiam, vt in Iob, Tobia, & ſimilibus eluxit: aut ad commendandam humilitatẽ, vt in Centurione apparuit: vel denique, vt Dei beneficia diu concupita dulcius obueniant, nec tam cito vileſcant: ac poſtremo, quia Deus aliquando immutabili decreto quȩdam fieri decreuit, vt quibuſdã inferre flagella temporalia, quæ nullis precibus auerti velit. Sic Moyſen, vt promiſſionis terram ingrederetur, exaudire noluit: neque Dauidem pro infante orantem, vt non moreretur. Quod ſignificatur illis verbis Iob: *Deus, cuius ira nemo reſiſtere poteſt*, interprete B. Gregorio lib. 4. Moral. cap. 30.

Cur Deus non ſtatim exaudiat. 2. Cor. 12. Aug. libr. de verb. Domini ſerm. 5. Deut. vlt. 2. Paral. 32. Iob 9.

CAP. X.

Qua lingua oratio fieri debeat, an ſolum intellecta?

ORATIO attentionem deuotionemque exigit, ſimulque, vt quæ ore petuntur, etiam corde

Oratio an lingua ſo'ũ intellecta fiat?

atque

Digitized by Google

Aug. epiſt. 121. cap. 10. *Iſaia 2.* *Matth. 15.* atque affectu deſiderentur, ne in reprehenſioné Iſaiæ à Domino cóprobatam incidatur. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt à me*, Ideo expedit: vt orans ſermone, verbiſq; à ſe intellectus vtatur: in quem finem ſtatuerunt Concilia Symbolum, Orationemq; Dominicam memoria teneri, intelligi, atq; ex toto corde credi: & Tridentinum ſtatuit, *Conc. Trident. ſeſſ. 24. c. 7. reform.* Catechiſmum lingua vernacula edi, ſalutiſque monita explanari. Quamuis autem expediat, orantem verba ſua intelligere, vt oret ſimul ore, ſpiritu & mente; attamen vtilitate haud caret oratio facta lingua non intellecta, dummodo quippiam ſancti oratione peti non ignoretur; vt manifeſte conuincitur ex veteri colendi Dei ritu, quo Iudæi ſignis non intellectis Deum verum honorantes, *Oratio quæ fit lingua non intellecta quando vtilis.* gratum ei cultum deferebant, ab eoque beneficia ſumma impetrabant, modo ſigna rerum credédarum ſuas ceremonias eſſe noſcerent, etiamſi myſteria ſignificata non intelligerét, Auguſtino teſte li. 3. *De doctrina Chriſt.* cap. 9. Et Chriſtus voces infantium, atque turbarum acclamantium. *Benedictus qui venit rex Iſrael*, approbauit; quamuis prophetæ vaticinium, & regni Chriſti qualitatem non intelligerent, cum ipſi Apoſtoli carnale arbitrarentur, vt ex filiorum Zebedæi petitione liquet. Nam vt oratio, laus, & *Matth. 20.* gratiarum actio placeat Deo, ſufficit, vt de rebus ſignis expreſſis cófuſa & generalis notio habeatur, quam facile omnes lingua latina orantes cóſequi poſſunt, ex Catechiſmi lingua nota expoſitione; ſiquidem & illi, qui vernacula lingua Dominicam orationem recitant, nó niſi confuſam rerum in ea contentarum notitiam habent, ex cócionibus magis, quam ex verbis pronunciatis hauſtá. Quotus enim Chriſtianorum, qualitatem regni Dei, aut in qua re conſiſtat, intelligit? vt notat Aug. addens, preces *Aug. lib. 3. cont. Don. c. 15. lib. 6. cap. 25.* quæ ex ignorantia creduntur bonæ, ſuo fructu nó carere; cú orationis vitiú, bonus precantis affectus euacuet.

Si ergo priuatę orationes, quę à fidelibus fundútur, vtiles ſunt, etiamſi nó exacte verba, neq; res petitę intelligátur; multo potiore ratione preces *Publica Eccleſia preces fieri poſſunt lingua non intellecta populo.* publicæ, quæ à Clero nomine populi Deo fiunt, vtiles ſunt, etiamſi lingua Latina paſſim vulgo ignota fundantur: ná oratio ad Deum, non ad populum diriguntur. Vnde & abſente, nec audiéte populo, huiuſmodi oratio pro illo facta ſępe exauditur, vt patet exemplo ſummi Sacerdotis, qui in ſancta ſanctorú ingreſſus, pro abſente populo ſupplicabat: & in die expiationis *Leuitici 16.* Sacerdos, populo foris ſtáte, litabat, vt Luc. 1. de Zacharia narratur. Sufficiebat enim, populum ſcire quod Sacerdos pro ſuis & aliorum peccatis intercederet, etiamſi quid verbis exprimeret, aut faceret, ignoraret. Ná & Dauid laudari Deum præcepit inſtrumentorum ſonis, & Pſalmorum *2. Paralipó. 16. & 23.* cantu, iuxta diei cuiuſq; ritum. Qui Dei cultus populo illi profuit, etiamſi quæ canerentur, non intelligeret.

Prᴂterea in Actis Apoſtolorú *Act. 13. & 15.* legimus, Moyſis & Prophetarum libros omni Sabbato in Iudæorum Sy-

 nago-

Digitized by Google

di iungatur, etiamſi verba communis officij non intelligat. Verborum enim intelligentia ſeruit cognitioni rerum, quæ ex ſola verborum intelligẽtia haberi nequit, cum verus Scripturæ ſacræ ſenſus multo labore, ſtudio, & patrum traditione comparetur. Multæ enim Scripturæ ſententiæ à rudibus crude intellectæ, vulgari ſuo idiomate ſcandala erroreſq; parerent. Quid enim plebeius cõcipiet, ſi audiat, Deum creaſſe hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam? nõne corporum ſibi Deum effinget? Rurſus, *Naſus tuus ſicut turris*, & pleraque alia, quomodo vulgari lingua pronuntiata intelligentur? Non igitur populo vtile; ſed perniciosũ foret, lingua nota Scripturas in officio publica recitari. Econtra vero plurima Eccleſiæ commoda ex vſu communis linguæ doctis notæ obueniũt. I. enim maieſtas quædam, grauitas & ornatus diuino officio cõparatur vſu linguæ latinæ, cui nullum barbarum idioma in exacta ſui proprietate cõferri valet. II. Vnitas & concordia officij diuini facilius retinetur. III. Fidei ſinceritas per Epiſcoporum variarum gentium communicationem, & generalium (ſi opus ſit) Cõciliorum conuocationẽ facilius cõſeruari poteſt. Si enim nulla foret cõmunis omnibus lingua; populorũ ſtatũ diuiſio cõſequeretur, dum quiſq; verſionẽ Scripturæ ſacræ in ſuo vulgari ſermone factã pro optima ſequeretur. Et quis in tãta idiomatum differẽtia idoneus cõtrouerſiæ iudex erit? quis hanc verſionẽ ſinceram, illam adulterinam cẽſebit? At vbi vna communis omnibus lingua eſt, ibi facile idẽ pſallendi modus, ſacrificãdi ritus, eadẽq; Eccleſiæ diſciplina obſeruatur, & de fidei cõtrouerſiis, ſcripturarũq; genuina verſione Patrũ Eccleſiæ iudicium haberi poteſt. Quãtum inſuper diuerſitas ſermonũ ad animorũ diuiſionem inducendã valeat, ex cõfuſione Babylonica conſtat; docetq; experientia, quam potenter hominũ animos identitas ſermonis conciliet. vt pene magis homo delectetur ſocietate canis, quam hominis, cui animi conceptũ communicare nequit.

Commoda ex vſu lingua latina.

Beda lib 5. hiſt. Angli. cap. 22.

SED obiiciunt ſectarii, Apoſtolum peregrinæ ſeu ignotæ linguæ vſum reiicere. RESPONDEO, Apoſtolũ loqui de conuẽtibus, qui inſtituebãtur ad ædificationẽ, exhortatiõnẽ, & cõſolationem, in quibus ad oſtentationẽ vti lingua nemini præſentiũ nota, inutile ac reprehẽſione dignum erat, ſed orare lingua ſibi familiari, aliis vero ſaltem ex rerum ſignificatarum confuſa apprehenſione non ignota, minime damnat Apoſtolus, licet eũ, qui lingua ſibi nota, & mente ſimul res poſtulatas intelligente orat priori præferat. Chriſtiani vero paſſim idiomate ſibi noto exponi audiunt, quæ latino ſermone dicuntur: vnde nõ eſt illis peregrinus ſermo prorſus ignot⁹. Cumque Moranis neophytis (Ænea Syluio teſte) aliquãdo cõceſſum fuiſſet, vt Sclauonica lingua diuinũ officium celebrarent, experiẽtia didicerũt, eam rem plus nocumẽti, quã vtilitatis adferre; ideoq; vltro in cõmunem aliorũ fideliũ morẽ tranſierunt.

1. Cor. 14.

Obiectionis ſolutio.

Conc. Lateranen. c. 6.

Lib. de Origi. Behem. c. 13.

Digitized by Google

CAP. XI.

De horis canonicis.

Hora cano- INTER omnes Reipublicę functio-
nica. nes, religionis ſacrorumque cura,
ſeu Dei cultus primum locum ven-
dēt, ſine quo vinculo Reſpublica
conſiſtere nequit. Et quia ſinguli de
populo variis artibus, officiis, fun-
ctionibus diſtracti, rebus diuinis aſ-
ſidue intendere nequeunt, certis ad
hoc delectis perſonis munus, Deum
cõmuni omnium nomine precandi
& laudandi impoſitum fuit, vixq; ab
initio Mundi gens aliqua tã fera vel
barbara reperta eſt, quæ ſuos Sacer-
dotes, Templa, lucos, ceremonias,
Aras, certaque precum & gratiarum
agendarum genera non habuerit; ut
lib. 1. teſtatur Valerius Max. & confir-
mat ſacra hiſtoria, narrãs Enos, Noe,
Abrahã, Melchiſedech, Iob, & alios
peculiari ceremonia Deũ coluiſſe ac
inuocaſſe: & Ægyptios, Chananæos,
Madianitas, vicinoſq; populos tem-
pla, ſacerdoteſq; habuiſſe. In veteri
autẽ lege Deus Leuiticam tribũ (Rẽ-
pub. inſtituẽs) huic officio deputauit,
1. Paral. 23. cui poſtea Dauid certum pſallendi,
2 Paral. 29. Deumq; laudandi modum adiunxit.
Quæ omnia Chriſtus approbauit,
dũ ait: ***Domus mea, domus orationis voca-***
Math. 21. ***bitur.*** Et frequenter ipſe orauit; quin
Luca 6. 18. & in oratione pernoctauit; ac ſem-
Matth. 26. per orandũ eſſe dixit, hymnum quo-
que cecinit, & Apoſtolis certã orandi
formulã tradit. Apoſtolos vero certa
quoq; orandi tempora obſeruaſſe,
Act. 3. colligimus ex Actis, vbi ***Petrus & Ioan-***
nes aſcenderũt in Templum, ad horam ora-
tionis nonã. A quibus certa orãdi tem-
pora etiã fidelibus pręſcripta tradita-
que ſunt, vt omnia honeſte & ſecun- *1. Cor. 14.*
dũ ordinem fierent, ſtabiliſq; mos o-
randi permaneret. Vbi enim nullum
certum operi tempus præfixũ eſt, fa-
cile differendi libertate omittitur,
eiuſq; exſecutio ordine caret. Sicut
autẽ tempus, ita & modũ publice o-
randi ab Eccleſia præſcribi decuit, vt
quemadmodum vna eſt Chriſtiano- *Epheſ. 4.*
rũ fides, ita vna eſſet Deum publice *Matth. 6.*
precandi, laudandiq; formula. Nam *Luca 11.*
& Chriſtus diſcipulis vnam eandem- *1. Cor. 11.*
que precandi rationem tradidit, di-
cens: *Sic orabitis: Pater* &c. Et Apoſto-
lus: *Omnis vir orans* &c. & cap. 14. ***Cum***
conuenitis, vnuſque veſtrum Pſalmũ habet,
doctrinam habet; ſignificans, quibuſ-
dam pſallendi, aliis docendi munus
incubuiſſe. Orationes enim publicas *1. Tim. 2.*
Chriſtianos Apoſtolorum tempore
fudiſſe, cõuincit illud Apoſtoli: ***Obſe-***
cro, primũ omniũ obſecrationes, orationes,
poſtulationes, gratiarum actiones &c. ***Pri-***
mũ omnium (ait in comment. Chryſ. ***in*** *Iſidor lib. 3.*
obſequio quotidiano, in perpetuo Chriſtia- *de diuinis*
næ religionis ritu, in quo licet alia verba *offic. cap. 9.*
precando fundamus, nihil tamen aliud di- *Aug epiſt.*
cimus, quã quod in oratione dominica con- *121. c. 12.*
tinetur. Vocantur autem iſtæ publicæ
orationes & laudes Eccleſiæ ***Diuinum***
officium, quia officium propriũ Chri-
ſtianorum, (quod eſt orare, ac lau-
dare Deũ) contineant. Reliquæ gen-
tes corruptionem naturæ ignorãtes,
in ſuis viribus confidunt: at Chriſtia-
ni naturæ infirmitatem agnoſcentes,
in omni re ad Deum per orationem

con-

Digitized by Google

confugiunt, opem & miſericordiam eius implorant, & de acceptis ab eo donis gratias agentes eum collaudãt. Hoc vero inter orationes & laudes intereſt, quod orandi officium temporale ſit, non diutius permanſurũ, quam peregrinatio & egeſtas; laudandi vero ſempiternum ſit. Iuxta illud Pſal. *Beati qui habitant in tua domo domine: in ſecula ſeculorum laudabunt te.* Nuncupantur inſuper eędem preces & laudes, *Horæ canonicæ*, quia iuxta canonicas ſanctiones certis horis recitari debeant; cuius nominis Beda meminit.

Pſal.83.

Officium diuinum definitur.

Beda in 18. Luca.

Silueſter voce Hora, num.1.

DEFINIRI autem poteſt Officium diuinum, *certa publice Deum laudandi precandiq; ratio, mente ſimul & voce, Præſulum Eccleſiæ authoritate instituta*; ad quam obſtricti ſunt, qui totius Eccleſiæ nomine, pro communi bono, populi vice, orare tenentur: quales ſunt omnes, ſacris ordinibus initiati, in religione probata profeſſi, & beneficiati, qui partem honeſtæ communis clerici ſuſtentationis recipiunt. Cum autem hæc orandi formula ex hominum authoritate pendeat, externum vocis actũ exigit; ac vt recte perſoluatur, verba ſingula diſtincte, integre, ordine, loco & tempore, cũ attentione, deuotione, ac intelligibili voce proferenda ſunt. Nec in horis canonicis, aut Miſſæ officio aliis precibus vtendum eſt, quam Romani Pontificis iudicio & authoritate probatis; iuxta Concilium Tridentinum ſeſſ.25. & *De conſecr.* diſt.5. can. *In die.*

Quomodo celebrandum officium diuinum.

Concil. Mileuitan. can.12. Concil. Toletan. can.2.

CAP. XII.

De partibus Officii diuini.

OFFICII diuini quædam partes *maiores*, aliæ *minores* dicũtur. Maiores ſunt, Nocturni, Laudes, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperæ, Completorium. Minores vero ſunt. Pſalmi, Hymni, Lectiones, Cantica, Antiphonæ, Reſponſoria, Litaniæ, Verſus, Capitula, Collectæ. His enim omnibus officium Eccleſiaſticũ conſtat. Iſidorus librum ſcripſit, in quo de partibus ſingulis differit, ac Pſalmis nos vti ait, vt animi facilius ad compunctionẽ moueantur: & in primitiua quidẽ Eccleſia modica vocis inflexio fiebat, vt pſallens pronuncianti vicinior eſſet, quã canenti. Poſtea vero mos canendi inualuit, vt qui verbis non compungerentur, ſaltem modulationis ſuauitate permouerentur.

Officii diuini partes.

Iſidorus lib. de offic. Eccleſ. cap.5. Pſalmi.

HYMNI ſunt carmina, quæ in Dei laudem canuntur, ad inflammandũ piæ deuotionis affectũ. Hi partim diuini, partim humani ſunt, ab Hilario, Ambroſio, Prudentio, & aliis compoſiti, quos vtiliter in Eccleſia retineri decreuit Concilium Toletanum IV. can.12. contra Paulum Samoſatenum, qui reiiciendos ab Eccleſiæ contendebat, Euſebio teſte, lib.7. hiſto.cap.26.

Hymni. Iſido.cap.6.

LECTIONVM vſus vetuſtiſſimus eſt. Nam Iudæi ex lege & Prophetis ad audientium ædificationẽ; & Dominus ipſe lectione vſus eſt. Gelaſius ordinem lectionum officii diuini digeſſit, (diſt. 5 can. *Sancta Romana Eccleſia*)

Lectio. Iſido c.10. 2. Eſdra 9. Act 13. Luca 4. & 10.

Digitized by Google

cleſia) Gregorius VII. poſtea, necnon Pius V. noſtro ſeculo, & Sixtus V. atque Clemens VIII. horarum canonicarum reformationem inſtituerunt. Solennioribus autem diebus plures lectiones leguntur, vt oratio pingueſcat, dum mens recenti lectione excitata ad rerum auditarum meditationem erigitur, & ad occurrendum Domino, quacunq; hora pulſauerit (veluti crebro tubarum clangore) admonetur. Diſtributio autem lectionum per annum, ſeriem temporum, profectumq; Eccleſię deſignat, Rupertus lib. 12. c. 24. 25. Poſt lectionem vero Prophetarum & Apoſtolorum in fidelium conuentibus, ac in Eccleſia legi conſueuiſſe ſermones Ephrem, teſtis eſt Hieron. lib. *de ſcript. Eccleſiaſticis.*

Rupertus de offic. diuin. lib. 1. c. 10. *Caſſian. lib. 2. de inſtit. Cœnob. c. 2.* *Iuſtin. Apolog. II.* *Conc. Laodicen. can. 16.* *Carthag. 3. cap. 47.*

Cantica. CANTICIS denique Eccleſiam Chriſti ab initio, Dei myſteria, Moyſis & Prophetarum exemplo, decantaſſe, teſtis eſt Apoſtolus, fideles exhortans, vt ſibi loquantur *in Pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus*: hoc eſt, vt ſe conſolentur, admoneant, voce humana decantantes Dei beneficia & admiranda opera: prout fecerunt Ambroſ. & Auguſt. alternatim concinentes: *Te Deum laudamus*, vt ſcribit S. Dacus Epiſcopus Mediolanenſis libro 1. Chron. c. 10. Differt Canticum à Pſalmo in eo, quod canticum humana voce fiat, Pſalmus vero ad pſalterium canatur.

Ad Coloſſ. 3. Epheſ. 5. *Iſidorus lib. 1. de offic. diuinis c. 4.*

Antiphona. ANTIPHONA vocatur ſententia, quæ Pſalmo alternatim canēdo præmittitur, iuxta cuius modulationem totus Pſalmus decurrit, & vtrumque chorū in fine coniungit. Concinunt enim duo Chori alternatim, tanquā duo Seraphim, duoque Teſtamenta ſibi inuicem conclamantia: quem modum alternatim canendi Eccleſiæ Antiochenæ Ignatius tradidit, Socrate teſte, lib. 6. hiſt. c. 8. Exinde tota Græcia eum morem complexa eſt, ac eundem poſtea B. Ambroſius in Occidentem induxit, iuxta Iſidorum libro 1. *de offic.* cap. 7.

Amalarius lib. 4. de offi. cap. 7. *Iſaiæ 6.*

Reſponſoria. RESPONSORIA, quæ lectionibus ſubnectūtur, ſic dicta ſunt, quia vno inchoante cæteri reſpōdent; in typū, quod omnes idē dicere ac ſentire debeant, ne ſciſmata ſint. Ab Italicis primum Eccleſiis inuenta dicit Iſidorus lib. 1. de offic. cap. 8. Reſponſoria lectionibus ſubnectūtur, ad inſinuandū, quod ſanctis Dei monitis debeamus factis reſpondere, ne pueris aſſimilemur; de quibus ait Dominus: *Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis: lamentauimus vobis, & non ploraſtis.* Vnde colligimus, Reſponſoria læta vel triſtia, lectionibus eſſe accommodanda.

1. Cor. 1. *Matth. 11.* *Rupertus lib. 1. de offic. cap 15.* *Rabanus li. 2. de inſtit. cler. cap. 51.* *VValfridus lib. de rebus Eccl. c. 25.*

Litaniæ. LITANIÆ, ſiue preces, in omni fideliū conuentu fieri ſolēt, teſte Apoſtolo, Iuſtino, Tertulliano, Concilio Mileuitano, c. 12. vbi ſtatuitur, nō niſi à Concilio probatis precibus in Eccleſia vtendū eſſe. Concilium autem Carthaginenſe III. can. 23. omnes Eccleſiæ orationes debere ad Patrē dirigi; quamuis propter vnitatē eſſentiæ ſimul in Patre & Filius & Spiritus ſanctus inuocentur; vt docet Fulgentius lib. 2. ad *Monimum*, cap. 2.

1 Cor. 14. 1. Tim. 2. *Iuſtinus in Apolog.* *Tertullian. in Apolog. c 39.*

Verſus. VERSVS eſt breuis ſententia, ex Scripturis fere deſumpta, vel à Cōcilio

lio edita: vt verſiculus ille: *Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto*; qui à Concilio Niceno I. dictatus eſt, Walfrido teſte lib. *de obſeruationibus Eccleſiaſticis* cap. 25. Cuius verſiculi vſum fuiſſe ante Damaſi tempora, conſtat ex Theodoreto & Socrate, qui ſcribũt, Conſtantii tempore diſcretos fuiſſe Catholicos ab Arianis, quod illi canerent: *Gloria Patri & Filio*; hi vero: *Gloria Patri per Filium*. Eiuſdem verſiculi meminit Baſilius libr. *de Spiritu ſancto*, c. 27. Concil. Vaſenſe can. 5. Conc. Toletanum IV. can. 14.

Theod. libr. 2. hiſt. c. 24. Sozom. li. 3. cap. 19.

Capitula.

CAPITVLA ſunt breuiſſimæ ſententiæ, ex Scripturis ſacris deſumptæ, quæ ad orantium inſtructionem & excitationem leguntur: de quibus Concilium Agathenſe c. 21.

Collecta.

COLLECTÆ, dicuntur orationes, fidelium vota colligentes, quibus omnes Chriſtianorum cœtus finiri conſueuerunt. Concil. Agathenſe can. 21. Strabo cap. 22. Micrologus cap. 3.

Cur ante lectiones oretur.

LECTIONES vero etiam oratione præuenimus, quia *rogandus eſt Dominus meſſis, vt operarios in meſſem mittat*; cor inſuper auditorum aperiat, ne ſemen verbi Dei volucres comedant, aut ſpinæ ſuffocent, vel petræ duritia radicum fibras impediat, & ita ſine fructu pereat.

Benedictio.

LECTIONEM pronuntiaturus, benedictionem petit, ad inſinuandum, neminem officium prędicandi verbi Dei abſque legitima miſſione vſurpare debere.

FINITA vero lectione ſubiungitur; *Tu autem Domine, miſerere noſtri*, vt ſignificetur, ne quidem bonum prædicandi verbi Dei officium, ſine periculo alicuius culpæ peragi, quia facile ſpiritus elationis aut negligentiæ ſubrepat. In fine autem capitulorum & totius orationis Chorus, *Deo gratias*, ſuccinit, in ſignum gratiarum actionis Deo, quod nos pane Verbi ſui paſcere, ac langueſcentes reficere dignetur.

Deo gratias.

Campanæ.

AD officium inſuper diuinum populus campanarum ſonitu conuocatur, ſicut olim tubarũ clangore Iſraëlitæ ad Dei laudes excitabantur. Porro ſigna hæc ænea deſignant prædicatores, quorum eſt legis auditores attentos, dociles, beneuolos efficere, ac fideles ad cæleſtem Ieruſalem, futurumq; iudicium inuitare ac præparare; mouendo oportune, importune, fortiq; ſermone corda percellendo, ſecundum gratiam vnicuique datam; quam adumbrat diuerſus cymbalorum ſonus, cum vehementi, crebra, tumultuoſaque concrepatione auribus ingeſtus.

Leuit. 23. 25.

CAP. XIII.

De tempore horarum canonicarum.

Tempus horarum canonicarum.

VETERES diem artificialem in XII. horas, ac noctem in conſimiles XII. diſtribuebant, de quibus legimus: *Nonne duodecim ſunt horæ diei?* Et apud Matthæum primæ, tertiæ, ſextæ, nonæ, ac vndecimę horę mentio fit. Ac iſtæ duodecim horæ tam diurnæ quã nocturnæ rurſus in quatuor vigilias diuidi ſolent: quarum mentio fit Marci 13. *Vigilate, neſcitis*

Ioan. cap. 11. Matt. c. 20.

enim, quando Dominus veniat; ſero, an media nocte; an galli cantu, an mane. Et cap. 6. vocat matutinum tempus, *quartum vigiliam noctis.* Singulæ namque vigiliæ tres horas continent. Primæ vigiliæ mentio fit Thren. 2. Vigiliæ mediæ noctis, Iudicum 7. Vigiliæ matutinæ, Exodi 14. Vigiliæ ſecundæ & tertiæ, Lucæ 12. & inter has XII. horas tertia quæque in qua terminabatur vigilia, potiſſima habebatur. Vnde & in diurnis horis nominantur ſæpe tertia, ſexta, nona, & veſpertina hora. Iuxta quam horarum diei obſeruationem, veteres ſancti Patres orandi quoque tempora in ſeptem canonicas horas diſtribuerunt, quibus Deo Creatori & Redemptori noſtro quaſi vectigales gratiarum actiones quotidie perſolui ſtatuerũt. Nuncupantur autem hæ ſeptem horæ, *Canonicæ*: Matutinæ, quæ Nocturnos & Laudes includũt, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperæ, Completorium. Cuius ſeptenarii horarũ numeri Pſaltes regius meminit dicens: *Septies in die laudẽ dixi tibi.* Septem inſuper dies ſunt hebdomadæ, quibus temporum volubilitas peragitur: ſeptem quoque Spiritus ſancti dona ſunt, quibus mundus renouatur: ſeptem mundi ætates, ſeptẽ orationis dominicæ petitiones, quibus omnia ſperanda continentur. Beda in Eſdrã lib. 3. cap. 28. horarum officium diuidit in quatuor nocturnas: ſcilicet, Veſperas, Completorium, Matutinas, & Laudes; & in 4. diurnas: ſcilicet Primam, Tertiam, Sextam, & Nonam. De nocturnis horis varia exſtitit Ecclesiarum conſuetudo. Quædam tribus diſtinctis vigiliis Nocturnos perſoluebant, Hieronymo teſte in epiſt. ad Euſtochium *de cuſtodia virginitatis.* Aliæ Eccleſiæ nocturnos ſimul, & præcipue media nocte abſoluebant, iuxta illud Pſal. 118. *Media nocte ſurgebã ad confitendum tibi.* Quam conſuetudinem plerique adhuc Religioſi cõſeruant. Aliæ demum Eccleſiæ nocturnos omnes cum matutinis laudibus iungebãt, ac in IV. vigilia, quæ & Matutina dicitur, Officium peragebant: quam conſuetudinem Eccleſia Romana ſeruauit, Amalario teſte, in præfationem libri *de ordine Antiphonarii*; quem vſum paſſim retinent Canonici. Quamuis autem nocturni iam ab omnibus iungantur; attamen Deo prouidente diuerſi Religionum Ordines varias noctis vigilias elegerunt; alii primam, alii II. alii III. alii IV. ſeu matutinã amplexi ſunt, vt aſſidue Deus ab aliquibus laudetur. Eſt autẽ canonicum tempus matutinarum laudum, tempus auroræ, ſeu crepuſculi matutini, vſq; ad ſolis ortũ. Vnde in feſto Natiuitatis Chriſti, quando media nocte cantantur Nocturni, Laudes ab illis ſeparantur, & in aurora celebrantur. Triduo autẽ ante Paſcha, ſole occidente, dieque in tenebras vergente, Nocturni cum Laudibus canuntur, vt repræſentetur occaſus Solis iuſtitiæ, & ſimul gentis Iudaicæ tenebræ, quæ Dominum ſuum abnegauit & crucifixit.

Hieron. in 14. c. Matth.

Septem horæ Canonicæ.

Athanaſius lib. de Virginitate.

Variæ noctis vigiliæ.

Canonicũ tempus matutinarum, & cæterarum horarum.

TEMPVS canonicum horæ primæ, eſt ab ortu ſolis vſque ad horam

(more

Digitized by Google

(more Belgico computãdo) IX. matutinam. Tempus canonicum officii Tertiæ, eſt medium inter ſolis ortum & meridiem. Tempus Sextæ incidit in meridiem. Tempus Nonæ inter meridiem & occaſum. Tempus Veſperarũ, eſt pars diei vltima ante occaſum ſolis. Tẽpus Completorii, eſt initiũ noctis ante finẽ crepuſculi veſpertini: Baſilius in *Regulis fuſius diſputatis* q.37. Benedictus in regula c.16.

HIC horarum canonicarum precãdi modus antiquiſſimus eſt, à Prophetis, Chriſto & Apoſtolis, quoad tẽpora, obſeruatus. Dauid enim media nocte ſurgebat ad confitendum Domino: per ſingulas noctes lectum lacrymis rigabat. *In noctibus extollite manus veſtras in ſancta.* Daniel tribus temporibus in die genua Deo flectebat: Chriſtus nocte in oratione pernoctauit: Paulus & Silas nocte Deo laudes dixerunt. Pſal.5. *Mane exaudies vocem meã.* Pſal.62. *In matutinis meditabor in te.* Pſal.118. *Vigilauerũt ad te oculi mei diluculo.* Pſal.140. *Eleuatio manuum mearũ, ſacrificium veſpertinum.* Ambr. in Pſal.118. ad verſiculũ: *ſepties in die laudem dixi tibi*, exẽplo auicularum Deũ collaudandũ oſtendit, quæ ſuo creatori mane & veſperi cantũ exhibent. Daniel, Eſdras, & Apoſtoli hora prima, tertia, ſexta, & nona orarunt. Vide Clementem lib.8. *Apoſtolic. conſtit.* cap.40. Cyprianum ſerm.8. *De orat. Dominica*: Rabanum lib. 2. *De inſtit. cleric.* c.9. Bellarm. lib.1. *De bonis operibus in particulari*, c.13. Guiliel. Durand. lib. 5. *de officiis.* Marcel. Francolin. *de horis Canonicis.* Iſidorum lib.1. Amalarium li.4. *de officiis Eccleſiaſticis.*

Pſal.118. *Pſal.6.* *Pſal.133.* *Daniel c.6.* *Luca 6.* *Act.16.* *2. Eſdra 9.* *Act 3.*

SED merito hic aliquis quærat: vtrum peccet, qui horas Canonicas conſtituto tẽpore non perſoluit? RESPONDEO, tẽpus publici officii ſynodicis, vel regulariũ conſtitutionibus præſcriptũ, eſſe obſeruandum, cum propter myſteria, quæ in eo recoluntur; tũ vt populus ſciat, quãdo ad officiũ diuinum confluere debeat. Ex iuſta tamen cauſa tẽpus commutare licet, ſecus minime, ne populus Chriſtianus à Dei obſequio auertatur: quod maxime Deo diſplicere, probat exemplũ filiorũ Heli, quos ideo morte Deus mulctauit. Quare merito Pontifex vetat, ne in publico officio à conſuetis horarũ canonicarum temporibus, abſq; graui & iuſta cauſa recedatur. Si autem priuatum officium legatur, expedit quoq; priuatas orationes publicis quodãmodo iungi: attamen ſi per occupationes honeſtas id non ſit integrũ, ſatius fuerit, tempora præuenire, quã horas poſtponere, quia in illo eſt prouidentia, in hoc negligentia. Propter vero ſecularia negotia diuinũ officiũ poſtponere, vitio non caret, niſi forte iuſta neceſſitas excuſet. Integro autem die officiũ horarum canonicarũ ſine prægnanti cauſa omittere, peccatum letale cenſetur. Dies autẽ computatur à veſpera præcedentis diei vſque ad mediam noctem ſequentis. Vnde qui horas priuatim legens, proprium tempus horarum canonicarum, vel ordinem præſcriptum (abſque contemptu) omittit, dũmodo horas integras die illo perſoluat, culpa graui

An peccet, qui ſuo tempore horas Canonicas non perſoluit. *1.Reg.2.* *Clement.1. de celebrat. Miſſarum.* *S.Thom. Quodlib.5. ar.8. Nauar c. 25. Enchir. num.107. Silueſt. voce Hora. n.11.* *Omiſſio horarũ canonicarum.*

Digitized by Google

Ex iuſta cauſa licet veſperi matutinas legere.

vacat. Ex iuſta vero cauſa licet matutinas diei ſequentis pridie veſperi legere, & Laudes à Nocturnis ſeparare. Vtrum autem præcepto de audienda Miſſa ſatisfaciat, qui obligatus ad horas Canonicas, audiens ſacrum horas legit, ambigunt nonnulli ex eo, quod diſparati cultus ſimul non poſſe ſolui videantur. Sed cum Nauarro, Soto, & aliis dicimus, diuerſis obligationibus poſſe ſatisfieri ſimul, quando non exigunt actus, qui ſe nõ compatiantur, veluti vno ieiunio ſatisfacimus, ſi Apoſtoli vigilia incidat in quatuor tempora; & vna feſti obſeruatione, ſi incidat in diem Dominicam aliud feſtum. Si quis inſuper per obliuionem, aut aliquam negligentiam ordinem horarum inuerterit non tenetur horas repetere, ſed de culpa pœnitere: ſi autem ex aliqua honeſta cauſa ordinem horarum cõmutauerit (puta vt chorum adiuuet) nulla erit culpa, quia ordo priuatim legenti non eſt inſtricto præcepto.

An ſub miſſa horæ can. legi poſſint.

Inuerſio ordinis horarum Canonicarum.

Anton. p. 3. tit. 13. Syluest. voce Hora. n. 10.

AN vero, non lectis matutinis, ſacrificare Presbytero liceat? ambiget aliquis. At reſpondeo, generali Eccleſiæ conſuetudine à Pio V. confirmata celebrationi Miſſæ præmittendam eſſe lectionem Matutinarum, Laudum, & Primæ (excepta Natiuitatis Chriſti nocte ob myſterium) nec ab illa recedendum, niſi ex cauſa neceſſaria: veluti ſi paſtor nocte ac die in audiendis cõfeſſionibus occupatus, ipſo die Paſchæ celebrare debeat, aut populus Miſſam non ſit auditurus: vel quando neceſſitas aut ſcandali periculum id exigit. Ad eas denique horas legendas aut canẽdas Clericus tenetur, quibus Eccleſia, cui inſcriptus eſt, vtitur: religioſus quoque ad officium chori deputatus, ad ſui ordinis horas aſtringitur. Qui autem iure vel conſuetudine ad lectionem Romani vſus tenentur, niſi alias horas ducentis annis vſitatas obtineat, ex conſtitutione Pij V. Romanum Breuiarium recipere obligantur. Et quia ſingulis diebus ſuum proprium officium adaptatum eſt, in die feſto non eſt de Feria legendum, nec contra: ſi tamen abſq; contemptu id accidat, non erit culpa letalis. Et ſi dies quidem ſuperſit, pars officii nõ recte lecta repeti poteſt: ſi autem dies præterierit, officium omiſſum nõ eſt poſtera die repetendum, ſed de culpa pœnitendum eſt. Sic Nauarrus in Enchir. cap. 25. num 30. Caietanus in ſumma, verbo: Horæ. Silueſter verbo, Hora, num. 15.

Matutina & Prima Miſſæ præmittantur.

Ad quas horas quiſque obligetur.

Romanum Breuiarium à quibus recitandum.

CAP. XIV.

De loco, in quo perſoluendæ ſint horæ Canonicæ.

LOCVS horarum publicarum proprius, Templum eſt. *Domus* enim *mea, domus orationis vocabitur*, ait Dominus. Priuatas vero horas quolibet honeſto loco perſoluere licet; iuxta illud Apoſtoli: *Volo viros orare in omni loco.* Iob enim in ſterquilinio, Ionas in ventre ceti, Daniel inter leones, tres pueri in fornace ignis, Paulus in carcere, Chriſtus autem in cruce orauit. Vnde colligimus, nullum eſſe locum, in quo famulari Deo nequea-

Locus horarum canonicarum eſt templũ.

1. Tim. 2.

queamus. Cauendum tamen, ne in foro, vicis, aut negotiis ſecularibus dicatis locis, horas Canonicas perſunctorie legamus. Proinde ſancte faciunt, qui ſibi oratoria deſtinant, in quibus horas ſuas canonicas cum attentione, dignaque officio diuino maieſtate perlegant. Si quidem legẽdo horas attentio actualis aut ſaltem virtualis exigitur: ad verba quidem, ne alia pro aliis, vel confuſe aut irreuerenter dicantur; ad res verbis ſignificatas; ad petitiones; & ad perſonas, ad quas oratio dirigitur. Ad ſatisfaciendum obligationi præcepti de legendis horis Canonicis, actualis attentio, aut virtualis ſufficit. Si vero neutra adſit, pro omiſſis horis tanta negligentia imputabitur.

Intentio actualis vel virtualis exigitur.

CAP. XV.

Qui ad horas Canonicas obſtricti ſint?

Ad Horas canonicas obligati.

AD horarum Canonicarum recitationem obligantur vniuerſi in ordinibus ſacris conſtituti; item clericali titulo beneficium Eccleſiaſticum habentes, ex quo fructus notabiles percipere queunt; Religioſi quoque ad chorum deputati. Qui autem titulo ſeculari bona Eccleſiaſtica poſſident, minime ad prædictas horas obligantur. Qui vero penſionem, fructus, aut res Eccleſiaſticas, vt clericus percipit, ad paruum B. Virginis officium quotidie recitandum ex conſtitutione Pii V. obligatur, quã refert Nauarrus in Enchir. cap. 25. num. 122. vbi etiam decernit, eos omnes, qui Eccleſiaſtica beneficia habentes, prætermittunt horas canonicas, pro rata omiſſionis, ad fructuum reſtitutionem teneri, niſi forte iuſta excuſet cauſa; infirmitas nimirũ corporis tanta, vt valetudo ex lectione horarum notabile capiat nocumentum. Rurſus occupatio repentina, quæ præuideri non potuit, & abſque peccato vel ſcandalo differri nequit, vt paſtoribus, concionatoribus, docentibus, & medicis accidere cõſueuit. Excuſat etiam Pontificis ex iuſta cauſa diſpenſatio, liberans ab hac orandi formula, & permittens, vt quis arbitrariam pro benefactoribus orationẽ effundat. Excuſat inſuper Breuiarii carentia, ſi furto, caſu, vel quoquo modo inculpate perierit, nec aliud ibi haberi poſſit: vt ſi in mari, in itinere, inter hæreticos iſtud accidat. Eadem ratione cæci, caligantes, legere non valentes, excuſantur, quia nemo ad impoſſibile tenetur. Vnde propter actiones liberas, vt ſtudium, peregrinationem, & huiuſmodi, lectio horarum præcepta, non eſt omittenda.

A legendis Horis canonicis excuſati.

CAP. XVI.

Vtrum per alium horas Canonicas perſoluere fas ſit?

HORAS Canonicas recitare, ſicut & ieiunare, officium perſonale eſt, vti & Altari ſeruire: certis enim perſonis ad hoc delectis hæc functio incumbit, quarum induſtria ſub certo ſtipendio condicta præſumitur. Vnde Conc. Trid. permittens

Horas Canonicas legere eſt officium perſonale.
1. Cor. 9.

clerico XIV. annorum conferri beneficium, ſupponit illum ita inſtructum, vt horas canonicas legere poſſit. Nam ſeſſ. 24. ſtatuit & hortatur, vt Canonici per ſeipſos, & non per ſubſtitutos officia diuina peragant. Pontifex attamen Romanus, ex cauſa ſicut diſpenſare in lectione horarum canonicarum poteſt, ita & permittere alicui, vt per aliam perſonam horarum debitum perſoluat, quia in iure humano ſoluere quamuis obligationem poteſt. *Seſſ. 24. cap. 12. reform.*

CAP. XVII.

De ritibus in oratione ſeruandis.

Ritus in orando ſeruandi.

QVAMVIS intentio affectuſque cordis Deo pateat; attamen ſitu corporis, aliiſque ritibus externis, recte homines ſe ad orandum feruentius, gemendumque humilius excitant: puta oculos in cælum ſubleuando, genua flectendo, manus expandendo, tundendo pectus, in terram procidẽdo, caput cinere aſpergendo, vel alio huiuſmodi viſibili facto vtẽdo; iuxta illud Prophetæ: *Curuabo genua Deo excelſo. Genua infirmata à ieiunio.* Salomon genibus flexis Deũ orauit, Ezechias incuruatus: Manaſſes, *Flecto ait genua cordis mei.* Quin & Chriſtus in ſignum reuerentiæ Patris genua curuauit, necnon procidit in terram in faciem ſuam. Quem imitatus Petrus, flexis genibus pro Dorcæ ſuſcitatione orauit. Et Beatus Paulus ad Epheſios 3. *Flecto genua cordis mei.* Et 1. Cor. 11. Viros ob Dei reuerentiam aperto capite vult orare; mulieres autem velato. Suſpicimus in cælum, in ſignũ auxilij, cum bona fiducia inde petiti. Peccatores enim diuinæ maieſtatis offenſæ metu, oculos in cælum eleuare formidant, vt de Publicano legimus. Manus orãdo expandimus, aut eleuamus, vt innocentes nos ac puros in operibus eſſe debere, ac per Crucem Chriſti exaudiendos admoneamus. Sic enim Moyſes orãdo hoſtem deuicit, in typũ, quod per Chriſti merita de Satana triumphum reportemus. Corpore inſuper erecto precamur, vt mens in id quod agit, intenta ſit, & gaudium Dominicæ Reſurrectionis celebrantes, quæ ſurſum ſunt quæramus, non quæ ſuper terrã. Hinc à Paſcha vſque ad Pentecoſten nõ geniculamus, ſed ſtantes oramus: ſimiliter & durante Euangelij lectione ſtandum eſt, non ſedendum, vt attente verba Chriſti audiantur & adorentur, per quæ in cælum aſcendimus. Sedentes aliquando oramus, vt mens in oratione quieta ſit. Pectus orando tundimus, vt peccata ex corde manãtia nos deteſtari ac vindicare monſtremus, exemplo Publicani. In ſacco, cinere, cilicio orarunt Niniuitæ, in ſignum veræ pœnitentiæ. Ad orientem templa erigimus, noſque orando eo conuertimus, vt Paradiſum, vnde peccati merito eiecti ſumus, nos requirere, ac Chriſtum Solem iuſtitiæ ad iudicium ex oriente venturũ exſpectare demonſtremus. Licet autẽ ſupradicti ritus ſuam vtilitatem habeant, non tamẽ differenda eſt oratio, dum occurrit, quo moueatur affectus ad ſupplicãdum; nec ſtudioſe quærendum, an ſtemus, an ſe-

Michea 6. Pſalm. 108. 1. Paral. 6. 2. Paral. 29. Luca 22. Matth 26. Act. 9. Act. 7. Luc. 18. 1. Tim. 2. Exodi 17. Anaſtaſius Pontifex in epiſt. ad Epiſcopos Germ. & Burg. c. 1. Luca 18.

Digitized by Google

ſedeamus, vel proſtrati ſimus, cum & in lecto iacentes Dauidis exemplo precari queamus. *Pſalm. 6.*

CAP. XVIII.

De loco orationis.

QVAMVIS Deum vbique præſentem in omni loco precari liceat; quia tamen ſenſibiles & corporei ſumus, & rebus quibuſq; propria loca congrue deputamus, magna vtilitate etiam rebus diuinis certa loca dicata ſunt, non quaſi Deus loco cõcludatur, aut domo indigeat; ſed vt per domum corpoream, in qua ad pietatem cuncta prouocãt, homines ad feruentius orandum excitentur. Noſtri ergo cauſa Deus certa ſibi loca conſecrari voluit, in quibus ſe peculiari fauore auditurum precantes repromiſit. *Erunt*, inquit, *oculi mei aperti, & aures meæ erectæ ad orationem eius, qui in loco iſto orauerit*; ſignificans, ſe exauditurum non ſolum quia oret, ſed etiam, quia ibi oret, in loco videlicet, ſolenni ritu Deo conſecrato. *3. Reg. 8. 2. Paral. 6. & 7.* Quamobrem in veteri Teſtamento fideles accedebant tabernaculum fœderis Domini, & poſtea magno ſtudio tẽplum Salomonis, vt ibi exaudirẽtur, ex ſingulari prærogatiua illi loco à Deo promiſſa. *Orandum in locis Deo conſecratis.* Quem vſum Chriſtus & Apoſtoli ſuo exemplo confirmarũt, adeundo frequenter illud Templum, de quo etiam Dominus negotiatores eiecit, addens: *Domus mea, domus orationis vocabitur.* *Matth. 21.* Hinc Apoſtoli, eorumque diſcipuli omnibus locis, vbi Euangelium prędicauerunt, templa magnificentiſſima Deo conſecrarunt, Euſebio teſte lib. 2. hiſt. cap. 17. & lib. 4. *de vita Conſtantini.* *Niceph. lib. 2. hiſt. c. 39.*

ORATIONES autem, in templo conſecrato à fidelibus effuſæ, Deo acceptiores, efficacioreſq; ſunt aliis, in loco priuato factis, non ſolũ propter loci reuerentiam, ſed etiam ob ſingularem ibi Dei præſentiam; & potiſſimum ob multorum idem petentium vnanimitatem. Quod enim ſingulis Deus fuerat negaturus, plurium ſimul orantium conſenſui donat; iuxta illud Chriſti: *Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terrã de omni re, quamcunque petieritis, fiet illis à Patre meo. Nam vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* *Matth. 18.* Vbi non tam multitudini quam vnanimitati exauditio promiſſa eſt, vt Cyprianus, Chryſoſtom & alij obſeruarunt. *Cyprian. in expoſ. orat. dominica. Chryſ. hom. 4. in 2. ad Theſſ. hom. 79. ad Antiochenos. hom. 3. de incomprehenſibili Dei natura. Baſil. ſerm. 2. de baptiſmo. cap. 8.* Hinc prohibent Concilia, ne Miſſa extra loca Deo conſecrata celebretur. Tridentinum Seſſ. 21. cap. 1. Reform. hortatur fideles ſuæ parochiæ intereſſe.

CAP. XIX.

De petendis à Deo.

QVÆCVNQVE à Deo ſperare vel optare poſſumus, eadem petere licet; qualia ſunt omnia iuſta & honeſta: de quibus generatim ait Dominus: *Quæcumq; volueritis, petetis, & fiet vobis.* *Iuſta omnia & honeſta petere licet. Ioan. 15.* Quo autẽ ordine deſideria noſtra dirigere oporteat, edocet Chriſtus, dum ait: *Quærite primum regnum Dei & iuſtitiam eius, & cætera adijcientur vobis:* ſignificans, primo ſummum bo-

bonum eſſe quærendum, Deique gloriam; exinde vero ea, quæ nos illi coniungant: puta gratiã Dei, fidem, ſpem, amorem, ceteraſque virtutes, quibus Deo vnimur; poſtea vero ingenii dotes; cuiuſmodi ſunt artes & ſcientiæ: ac poſtremo bona corporis & fortunæ: qualia ſunt pulchritudo, ſanitas, robur, diuitiæ, honores, aliaque externa vitæ commoda, quibus homines bene aut male vti ſolent, in quibus ideo illud Apoſtoli locũ habet: *Quid oremus ſicut oportet, neceſcimus.* Quæ proinde neceſſitatis, non autem voluptatis gratia poſtulare debemus; nec abſolute, ſed exemplo Chriſti ſub conditione: *Si fieri poteſt,* &c. *fiat voluntas tua*; vt docet Auguſtinus epiſt. 121. cap. 14. & Bernardus ſerm. 5. *de Quadrageſima.* Quod autem temporalia ſint à Deo petenda, ſcriptura docet, quando tradit, Deum in veteri Teſtamento iuſtis temporalia bona promiſiſſe ac dediſſe, nec ab alio quam à ſe illa exſpectari voluiſſe. Hinc Iſaac pro vxoris fœcunditate orauit: Iacob pro victu & amictu: Dauid pro vita temporali filii ſui: Salomõ victui nec ſatiã petiit: & Chriſtus nos panem quotidianum petere docuit. & Apoſtolus pro pace & trãquillitate orandum ſanxit, eademq; ratione pro ſanitate, pro terræ mariſque fructibus, pro ceſſatione morborum, omnique alia neceſſitate, vt Chryſoſt. proſequitur hom. 51. & 69. ad Antioch. & 77. in Ioannem.

Rom. 8. — *Matth. 26.* — *Aug. epiſt. 70. & 20.* — *Gen. 25.* — *Gen 28.* — *Reg. 12.* — *Prouerb. 30.* — *1. Tim. 2.*

Temporalia quomodo petenda.

VNDE cum aliqui veterũ ſcribunt, à ſempiterno Deo non eſſe temporalia poſtulanda, non à cæleſti terrena, nec à ſublimi humilia, intelligũt, primo loco, aut propter ſeipſa, vt explicat Auguſtinus epiſt. 121. cap. 6. & 12. oſtendens, opes potentiam, dignitates, aut honores indecenter appeti ad faſtum elationis, pompam ſuperfluam, vel noxam vanitatis: non autem, ſi appetat iſta quiſpiã, vt proſit aliis, vt facilius eos ad æterna dirigat, vt miſeræ huius vitæ ſolatia, non vt iuſtitiæ præmia. Hoc enim ad terrenæ ciuitatis filios pertinet, vti Deo ad fruendum mundo. Vnde inſuper cauendum, ne à Deo mortem inimicorum petamus, ne *oratio* noſtra *fiat in peccatum.* Et quæ à Prophetis de impiis prænunciantur, non ſunt vota maledicentiæ, ſed prædictiones rei futuræ: & quæ videntur execrationes hominum, ſunt deteſtationes peccatorum.

Proſp. li. 2. de vita contem. c. 23. — *Aug. lib 15. de ciuit. c. 7.*

PRO quibus autem perſonis ſit orandum, tradit Apoſtolus, pro omnibus hominibus eſſe orandũ, miſericordia ſcilicet egẽtibus: quibus charitatis officium proximo debitũ impendere iubemur, ſi non pro mutua dilectione, ſaltem pro communi ſocietate, naturæ. Vnde pro inimicis & perſecutoribus noſtris Chriſtus orare iubet nec aliquem ab affectu noſtro excludere, perdurante mortalis vitæ curſu, debemus. Orandum itaque pro omnibus viuis & mortuis, ope noſtra egentibus, pro amicis & inimicis, cuiuſcunque religionis, ſexus, ætatis, conditionis aut gentis. Nam talis proximus eſt, cui charitatis officium debemus. At quemadmodũ charitatis officia ordine quodam

Pro quibus perſonis orandum. — *1. Tim. 2.* — *Matth. 5.* — *Aug. de corrept. & grat. lib. 1. retract. cap. 16.*

Digitized by Google

Act.12. *Hebr.13.*

dam ſunt impendenda: ita & precandi munus, primo parentibus carnis & ſpiritus oratio elargienda eſt: ſicut legimus, Eccleſiã aſſidue pro liberatione Petri oraſſe, & Paulũ fideles hortatum, vt pro ſe, aliiſque prælatis ſuis orarent. Deinde *pro regibus, principibus, omnibuſq; in ſublimitate poſitis, vt quietã tranquillamq; vitam ſub eis in omni pietate ducamus.* Pro iuſtis vero precandũ, ne ſuperbia efferantur, aut malitia vincantur: pro inimicis & infidelibus orandum, vt Deus eorum corda emolliat & conuertat, vt cordis tenebras dono fidei infuſo, luceq; veritatis diſcutiat: pro hæreticis, vt ad Catholicæ matris Eccleſiæ ſanã doctrinã redeant; pro ſchiſmaticis, vt Eccleſiæ charitatis nexu copulentur. Quæ orationes quantum apud Deũ valeant, oſtendit effectus conuerſionis multorum, qui ex vaſis iræ vaſa fiunt miſericordiæ, ſicuti Paulus per B. Stephani orationẽ conuerſus fuit.

Orandum etiam pro defunctis. *2. Mach. 12.*

RECTE inſuper pro defunctis neque optimis, neque peſſimis preces funduntur, vt à purgatorii pœnis liberentur. Hæc enim obſeruatio ab omnibus fidelibus retenta fuit, ex quo vnum Deum poſt lapſum Adæ in ſpe Reſurrectionis coluerunt, & Dominus ipſe pro mortuo Lazaro exauditus fuit, Apoſtoli, eorumque diſcipuli hunc morem obſeruarunt, à quibus ad nos defluxit, vt alibi oſtendimus.

Aug. li. 18. de ciu. c. 36. *Enchi. c. 110.* *lib. de cura.*

Aug. ſer. 16. de verbis Domini.

PRO beatis autem qui ſummo bono fruuntur, cum finem vltimũ conſequuti ſint, orandũ non eſt. Iniuriã enim facit martyri, qui pro eo orat.

PRO damnatis ſimiliter non eſt orandum, quia immobilis eſt Dei ſententia: *Ite in ignem æternum*: nec pro paruulis, abſque baptiſmo defunctis orandum eſſe docet Auguſtinus lib. 1, *de Origine animæ* cap. 9.

CAP. XX.

Quorum ſit orare.

Orare quorum ſit.

CVM oratio ſit deſiderii oblatio, facta ſuperiori, vt illud adimplere dignetur, ſequitur, omnes qui Deum ſuum Dominum agnoſcunt, orare poſſe, non ſolum homines in mortalis vitæ ſtudio luctantes, ſed etiam beatas ſanctorum animas, ac omnes angelicos ſpiritus, quinimo & Chriſtum ſecundum quod homo eſt: quẽ pro nobis interpellare, Scriptura diſerte tradit, non quod more ſupplicantiũ ſeruorũ verba fundat, interpoſito inter os loquentis, & aures audientis interuallo, ac incertus, an quod petit obtinebit: ſed orat, apparens vultui Dei, paſſioniſque ſuæ meritum offerens, ac mente ac voluntate à Deo petens, vt electorum numerus compleatur, totumque ſuũ corpus myſticum ei in gloria conforme reddatur, quod poſt reſurrectionem demum complebitur. Et quia oratio, ſuo deſiderii expreſſio, ſimilis eſt apertioni manus, ad accipiendum condictum mercedẽ; tam diu Chriſtus interpellabit, quam integrum ſuæ paſſionis ſtipendium non acceperit. *Habes* (ait Auguſtinus) *maieſtatem, ad quam ores; habes humanitatem, quæ pro te oret.*

Rom. 8. *Hebræ. 7.* *1. Ioan. 2.*

Aug. tract. 4. in can. Ioannes. *Aug. in Pſal. 19 & 29 95. li. 10. de ciuit. cap. 15.*

QVOD autem ſanctorum animæ

1. Mach. c. 15. pro nobis orent, de Hieremia & Onia legimus: & ſanctos voce magna clamare, teſtatur Ioannes in Apocalypſi. *Apoc. 6.*

ANGELOS quoque pro hominibus precari, ac hominum preces Deo offerre, Scriptura diſerte tradit: *Vſquequo Domine non miſereberis Ieruſalem?* ait Angelus, Zachariæ 1. *Tob. 12. Apoc. 5.*

CAP. XXI.

Quis orandus ſit, & per quem?

Quis orandus? NATVRÆ inſtinctus ſuggerit, eum eſſe inuocandum, qui omnem precantis egeſtatem leuare poſſit, & velit, eumque Deum eſſe: ſed fides addit, Deum vnum eſſe natura, in perſonis vero trinum, ſcilicet Patrem & Filium, & Spiritum ſanctũ. Hunc vnum Deum & trinum orare debemus, iuxta illud Pſalmi: *Inuoca me in die tribulationis.* Cum enim oratio ſit actus religionis, ad ſolum Deũ, vt per ſeipſum (non accepta ab alio poteſtate) adimpleat, dirigenda eſt. Hic enim ſolus dominans omnibus, beatitudinem, neceſſariaq; ad illam media elargiri poteſt; quin & temporalia bona, vitam, eſcam, vires, opes, honores, dignitates, principatus, & regna vnicuique, prout vult, prouidentia ſumma diſtribuit. *In ipſo viuimus, mouemur, & ſumus.* Nihil igitur ab Idolis ſurdis & mutis, neque à Magis, incantatoribus, Pythonibus, ſagis petendum eſt. *Omne* ſiquidem *datum bonum deſcendit à patre luminum.* *A Deo cuncta bona expectanda. Pſalm. 49. Act. 17. Iac. 1.*

AN ergo ſanctos inuocare non licet? RESPONDEO, beatos, ſiue homines, ſiue angelos recte inuocari, non vt vota noſtra per ſe adimpleant; ſed vt preces noſtras comprecando, & pro nobis intercedendo, adiuuent. Deus enim bona, quæ petimus, largitur, & à malis liberat; ſancti vero Dei amici, domeſtici, & grati, patrocinium noſtri ſuſcipiũt, ſuaque ſuffragia noſtris adiungũt, vt facilius, quod petimus à Deo, impetremus. Quod diuerſa Deum & ſanctos precandi formula ſignificamus. Deo enim dicimus: *Exaudi nos Domine, miſerere noſtri, libera nos, parce nobis, da pluuiam, fructus terræ cuſtodi:* Sanctis autẽ: *orate pro nobis, intercedite, adiuuate:* qualis oratio non actus eſt religionis, ſoli Deo debitæ, ideoque vt per Sanctum compleatur, deſiderare poſſumus: id autem efficit, pro nobis orando, intercedendo, comprecando. Quod ipſum viui pro ſe inuicẽ faciunt. Nam Iob pro amicis orauit, Apoſtolus pro ſe orari petiit. Quando autem Sanctum compellamus, vt noſtri miſereatur, vel oculos miſericordes ad nos conuertat, eo ſenſu accipiendum eſt, vt conditionis noſtrę miſeria permotus Sanctus, nos apud Deum ſua interceſſione adiuuet, ſicut in explicatione primi præcepti Decalogi latius expoſitum eſt. *Sancti inuocandi. Apoc. 8. Gen. 48. Iob vlt.*

CVM vero ad Sancti alicuius imaginem quis precatur, aut orationem Dominicam pronunciat, ita demum ſentiat, à ſancto ſe petere, vt ſecum oret, eaque, quæ oratione Dominica continentur, ſua interceſſione impetret per Chriſtum supremũ Mediatorem, qui cũ Deo & homine communem naturam habet, qui per ſemetipſum, *Mediatoris Chriſti & ſanctorum differentia.*

ipſum, immediate, propriis meritis, nullius alterius interceſſione indigens, pro omnibus, & pro ipſo nullus, interpellat, omniaque quæ vult à Deo impetrat. Cuius prærogatiuæ gratia vnicus Dei & hominum mediator appellatur, Auguſtino interprete: reliqui enim mediatores ſecũdarii ſunt, & per Chriſtum petunt, cuius merito & gratia omnis oratio conſequitur, vt exaudiri mereatur. Ipſe enim altare eſt, in quo cunctæ preces Patri offerendæ ſunt, vt placent & acceptentur à Patre, adeo, vt oratio quæ non fit per Chriſtum, ipſa vertatur in peccatum. Et *Omnis qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit. Quodcumq; petieritis* (ait) *Patrem in nomine meo, hoc faciam.* Et: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Hinc Eccleſia orationes ſuas omnes per Chriſtum concludit.

1. Tim. 2. Libr contra Parm. 2. c. 8. In Pſal. 108. Apoc. 5.

Ioel 2. Rom. 10. Ioan. 14 & 16.

CAP. XXII.

De orationis Dominicæ excellentia.

Orationis Dominicæ excellentia.

QVID & quo ordine à Deo petere debeamus, Chriſtus Apoſtolos edocuit, tradita ipſis precandi formula, qua deinceps omnes, qui Chriſtianam religionem ſuſciperẽt, vterentur: quæ ab authore *Dominica oratio* nuncupatur, & omnibus aliis precandi formulis multis modis excellit. I. inſtituentis authoritate, qui verus Dei Filius, & Sapientia Patris eſt: à Chriſto enim dictata eſt, non ab Angelo, Propheta, vel quolibet puro homine. Quod agnoſcens Eccleſia canit: *Præceptis ſalutaribus moniti, & diuina inſtitutione formati, audemus dicere: Pater noſter* &c.

II. Excellit plenitudine rerum, ſufficientiaque petitionum. Quidquid enim à Deo ſancte peti poteſt, complectitur. Quantumlibet enim alia verba dicamus, nihil tamen aliud, quam quod in iſta oratione poſitum eſt, poſtulamus. Hęc enim oratio formulam deſideriorum noſtrorũ continet, vt nefas ſit ea deſiderare, quæ hic comprehenſa non reperiantur; adeo, vt Tertullianus ſcribat, hac oratione totum Euangeliũ concludi, ac Breuiarium quoddam eſſe totius Euangelii. Poſtulantur enim hic bona futuræ & præſentis vitę; ſpiritualia & corporalia; æterna & temporalia; ſimul etiã deprecamur omnis generis mala, præſentia, præterita, & futura.

Aug. epiſt. 121. c. 12.

Aug. ſer. 11. in Louanii impreſſis. Tertullia. de orat. Cypria. ſer. de orat.

III. Præcellit breuitate. Non enim plura & ſublimiora maiore vocum compendio efferri poſſunt. Quantũ enim ſenſibus diffunditur, tantũ verbis perſtringitur. Quæ breuitas ad iuuandam hominum omnis ſexus & ætatis memoriam conducit, ac demonſtrat, nõ eſſe multiloquio vtendum, ſed affectu feruido, vt Deum recte oremus. *Qualia ſunt* (ait Cyprianus) *orationis Dominicæ Sacramenta, quã multa, quam breuiter in ſermone collecta, ſed in virtute ſpiritualiter copioſa, vt nihil omnino prætermiſſum ſit, quod nõ in precibus noſtris doctrina cæleſtis compẽdio comprehendatur:* In eandem ſententiam Tertullianus: *Compendiis paucorum verborum, quot attinguntur edicta Prophetarum?*

IV. Præſtat ordine, quoniam pauciſſimis verbis ordinatiſſime digeſtis, vniuerſa quæ recte peti poſſunt, eo quo deſideranda ſunt ordine, cōtinet. Primum enim Dei gloriam, deinde nobis bona quærere iubemur: & quidem primo æterna bona, ſecundo tēporalia; & inter illa, prius ſpiritualia bona, poſtea corporalia tribui ac deniq; cuiuſcunque generis mala depelli à nobis oramus.

Aug. Ench. cap. 115 lib. 2. de ſerm. dom. in monte c. 17. Lib 2. de peccat. meriti c. 4.

V. Excellit iſta oratio efficacia, quoniam filij Dei verbis loquentes facilius exaudimur à Patre. Gratiſſima enim Patri vox eſt Filii, quam vt ſuo proprio ore dictauit, ita & Spiritu ſuo quodammodo animauit, vt ſingulari priuilegio in cælum aſcendat. Amica & familiaris oratio eſt, quæ Deum de ſuo rogat. Si Chriſtus promittit exaudire orantes in nomine ſuo; quanto magis ſi præſcriptis ab ipſo verbis & ſermone petēdo vtantur? Nullus enim melius Filio ſenſum Patris nouit, neque aduocata à Patre dato cauſam felicius diriget. Si enim Prophetarum verba hominibus cæleſtia bona impetrare meruerunt; quid non ſermo Filii (cuius dicere facere eſt) apud Patrem efficiet?

POSTREMO hæc oratio neceſſitate aliis præſtat, quia hanc Dominus omnibus Chriſtianis notam eſſe voluit, quibus dixit: *Si orabitis, Pater noſter* &c. Cuius proinde verba & ſententias ſic animo & memoria cōprehendere oportet, vt ſemper in promptu ſint. Nam ex Apoſtolica conſtitutione ter in die ab omni Chriſtiano recitari conſueuit. Vnde *quotidiana oratio* appellatur à Cypriano, Hilario, Auguſtino, Enchir. cap. 71. *De quotidianis leuibuſq; peccatis quotidiana oratio fidelium ſatisfacit.* Concil. Remenſe can. 2. ſtatuit, vt omnes Chriſtiani orationem Dominicam memoria teneant, intelligant, & crebro frequentent. In quem finem pulchrimi veterum Scriptorum hanc orationē ſingulari ſtudio explicarunt, quorum ſenſum & dicta ad huius orationis intelligentiam oportuniora compendioſe trademus.

Clemens li. 7. cap 25.

Gregor. lib. 7. epiſt. 63. Conc. Toletan. 4. can. 9. Tertullian. Cyprian. Aug. epiſt. 121. Ench. c. 115. Serm. 126. 135. 182. de tempore. Greg. Nyſſ. 5. ſerm. Cyril. Catech. myſt. Ieron. & Chryſoſt. in Matth.

CAP. XXIII.
De orationis Dominicæ proœmio.

Pater noſter qui es in cælis.

Orationis dominicæ expoſitio.

PRIVSQVAM à Deo quidquam petamus, Chriſti iuſſu certis verbis eius beneuolentiam cōciliamus, vt ad thronum miſericordiæ illius fidentius accedamus. Cumque nihil plus alacritatis in hominum animis excitare poſſit, quam ſi perſuaſum habeant, ſe cum beneuolo Patre acturos; ideo huius orationis primam vocem Chriſtus eſſe voluit: *Pater.* Quid enim iucundius, Patris nomine? quod indulgentiam & charitatē ſonat. Sunt quidem alia multa Dei nomina, quæ plus maieſtatis habere videantur, vt Creator, Dominus, & huiuſmodi: ſed noluit Chriſtus nomen orationi præmittere, quod precaturo timorem vel horrorem incuteret; ſed tale, quo fiducia orandi creſceret, ſummam Dei bonitatem & potentiam agnoſcendo: quam veteres.

Pater.

teres.

teres ſolent exprimere, vocādo Deū, *Optimum Maximum.* At Chriſtus eandem Dei ſummam bonitatem & ineffabilem miſericordiam erga genus humanum ſignificauit verbo, *Pater:* quo vno nomine Dei beneuolentia, liberalitas, & miſericordia cumulatiſſime recoluntur, vt ex rationibus, propter quas homines Deum iure Patrem appellant, liquet.

Deus cur hominum Pater vocetur.

PRIMVM enim hominum pater Deus eſt, quia eos ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, vt in æterna gloria, Filio ſuo naturali cohæredes fierent, creauit; iuxta illud: *Nunquid non ipſe eſt Pater tuus, qui poſſedit, fecit, & creauit te?* Et: *Nunquid non Pater vnus eſt omnium noſtrum, qui creauit nos?* (*Deut. 32. Malach. 2. Iſaiæ 1.*)

II. *Pater* dicitur, ratione gubernationis, quia homines paſcit, veſtit, protegit, dirigit, eorumq; vtilitatibus præcipuo quodam prouidentiç modo proſpicit, charitate paterna conſulendo per angelorum tutelam, quos nobis in via tendente ad cęlum duces, in periculis adiutores atque cuſtodes adhibet, vt ex hiſtoria deductionis Iſraelitarū in terram promiſſionis, & Tobiæ conſtat: vbi angeli itineris duces, comites, adiutores in periculis, rerumque occultarum fideliſſimi doctores fuiſſe leguntur. (*Exod. 14. & paſſim in lib. Num. Deut. Ioſ. Iudiciū. Reg. Tob. 5. 6.*) Plurima inſuper Deus alia beneficia hominibus cura paterna tribuit, à quibus ne quidem offenſus patriæ charitatis officia remouet, vt exemplo mulieris, quæ nunquam filii ſui obliuiſcitur, Dominus Iſaiæ 49. confirmat: (*Iſa 49.*) & Chriſtus, ne capillum vnū abſque Patris cæleſtis voluntate caſurum affirmat. (*Matth. 10. Luc. 21.*) Vnde ſuccenſet opinantibus, Deum non curare res humanas, ac dicentibus: *Eſtne Deus in nobis? Non videt Dominus nos: dereliquit terram, noſtra non conſiderat.* (*Exodi 17. Ezech. 8. Iob. 21.*)

III. Deus *Pater* dicitur, ratione gratuitæ redemptionis, & ſpiritualis regenerationis. Dum enim ex Adamo geniti eſſemus filij mortis, peccati & Diaboli, Deo rebelles & inimici; per gratuitam Filij ſui naturalis mortem pro nobis toleratam, nos à ſeruitute Diaboli, peccati, & mortis liberauit, ac per Fidem & Sacramenta regeneratos corpori eiuſdem inſeruit, & tam in nominis, quam hæreditatis conſortium adoptauit, vt filij Dei vere nominemur & ſimus, hæredes gloriæ Dei, atque cohæredes reſurrectionis, & beatæ ac immortalis vitæ Chriſti: (*Ioannis 1. Rom. 8. 1. Petri 1. 1. Ioan. 3.*) cuius pignus Spiritū ſanctum accepimus, qui depulſo ſpiritu timoris bona cum fiducia clamare nos facit, *Abba, Pater.* Quales Chriſtus etiam *fratres* appellare non dedignatur, tanquam ſibi per cōſortium humanæ naturæ, & obſeruationem paternæ voluntatis ſimiles. *Omnis enim (ait) qui fecerit voluntatē Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt.* Quare non confunditur diſcipulos vocare fratres: *Aſcendo,* inquit, *ad Patrem meum, & Patrem veſtrū.* Dicendo itaq; *Pater,* recolimus, nos eſſe Dei filios, non meritis noſtris, ſed gratuita Dei adoptione, ad æternam hæreditatem in cælis poſſidendam vocatos.

Quanta dignitas ſit, adoptari à Deo in filium, expon. D. Leo, ſerm. VI. de natiuit. & I. Grego. hom. 6. in Ezech. Matth. 12. Pſal. 21. Hebr. 2. Ioan. 20.

ADMONET inſuper nomen *Patris,* quod oraturus debeat animo filiali

Patrem accidere,depoſita omni peccandi voluntate,inimicoque animo, tanquam lucis, non tenebrarum filius, cum ſit ex ſemine incorruptibili per fidem renatus; iuxta illud : *Dedit poteſtatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius.* Filium autem oportet imitari Patrem, obedire Patri, nihil indignum filio agere,cogitare, petere. *Eſtote* (ait Dominus) *perfecti, ſicut Pater veſter cæleſtis perfectus eſt. Sancti eſto, quia ego ſanctus ſum. In hoc manifeſti ſunt filii Dei, & filij diaboli. Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria Patris veſtri perficere vultis*, aiebat Chriſtus. Vnde Leo : *Agnoſce ô Chriſtiane dignitatem tuam, & diuinæ conſors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conuerſatione redire.* Et ſerm. 6. *Genus electum & regium regenerationis ſuæ reſpondeat dignitati: diligat, quod diligit Pater, & in nullo ab authore ſuo diſſentiat, ne Dominus dicat: Filios genui & enutriui, ipſi autem ſpreuerunt me,* Et: *Si ego Pater ſum, vbi eſt honor meus?* Si enim filii dedecus eſt, maiorum ſplendorem obſcurare; quanto indignus eſt filio gratis adoptato,Patrem cœleſtē bonis operibus non ſolum nō glorificare, ſed vt nomen eius blaſphemetur,occaſionem dare? Quare hic admoneri populus fidelis poterit, vt expendat, quid amantiſſimo Patri Deo debeat,quantum amorem, quantam venerationem, quem cultum, quantam obedientiam, vt intelligat, voluntati eius promptiſſime parendum, non renitendum, non obmurmurandum, etiam ſi eum flagellet, vt aliis modis exerceat.

Ioan. 1.
1. Ioan. 3.
Ioan. 8.
Leo ſerm. 1. de nat. Domini,
Iſa. 1.
Malach. 1.
Ierem. 11.
Pſalm. 88.
Iob 5 & 19.
Apoc. 3.
Hebr. 12.
Tob. 11.

CAP. XXIV.

Quorum ſit hanc orationem dicere.

SICVT vox *Patris*, ita *Filij* diuerſimode accipitur: proprie ſiquidem filius naturalis, Deo Patri conſubſtantialis, ſic appellatur: deinde, qui ex aqua & Spiritu Sancto regenerati, per adoptionis gratiam cohæredes Chriſti ſunt, quorum in hac vita peregrinantium hæc oratio propria eſt; iuſtorum ſcilicet, per charitatis donum clamantium. *Abba, Pater.*

Vox filij Dei quibus tribuenda.

SVNT autem & alii nondum re, ſed ardenti deſiderio,bonaq; voluntate ac ſpe filii Dei; quales ſunt catechumeni & pœnitentes,qui cum filio prodigo dicere poſſunt: *Pater peccaui.* De qualibus ait Propheta: *Tu Domine Pater noſter es.* Et Apoſtolus omnes fidem habentes inuocare Deum poſſe docet, ex Propheta dicente: *Omnis qui inuocauerit nomen Domini,ſaluus erit. Omnia*(inquit Leo)*dona excedit hoc donum,vt Deus hominem vocet filium,& homo Deum nominet Patrem.*

Luc. 15.
Iſa. 63.
Rom. 10.
Leo ſerm. 6. de nat. & ſer. 1. Agnoſce Chriſtiane dignitatem tuam &c.

CAP. XXV.

Cui perſonæ diuinæ loquamur dicendo, Pater.

ORANDO, *Pater*, alloquimur primam, in diuinitate perſonam, ſcilicet *Patrem Domini noſtri* IESV CHRISTI, *à quo eſt omne donum perfectum.* Quia tamen oratio non ſolum alloquutione, ſed etiam rei alicuius petitione fit, & omnia Trinitatis opera ſunt indiuiſa; conſequitur, nos

Quam perſonam alloquamur, dicendo, Pater.
Iac. 1.

non

Digitized by Google

non minus Filium & Spiritum ſanctum orare quam Patrem, licet ad illum veluti fontem verba dirigamus. Quemadmodum in oblatione ſacrificii Patrem compellamus, at toti Trinitati, quæ vnus eſt Deus ſacrificium offerimus, vt ex profeſſo Fulgentius ſcribit;& Tertullianus in Patre Filium & Spiritum ſanctum inuocari tradit, quorum vna eſt natura, vna poteſtas, vna voluntas, vna diuinitas, vna operatio, vna donorum largitio.

Fulgen. lib. 2. ad Monimum. q. 2. Conc. l. 3. Cartha. c. 23.

CAP. XXVI.

Quæ myſteria voce iſta noſter, contineantur.

NOSTER, id eſt, filiorum, ex aqua & ſpiritu renatorum, ſeu fidelium Chriſtianorum, qui adoptione filij ſunt, non natura. Chriſtus equidem naturalis Dei Filius, non Pater noſter, ſed *Pater mi*, orat. & *vado*, ait, *ad Patrem noſtrum*, ſignificans, ſe nō adoptione, ſed generatione diuina Filium eſſe cōſubſtantialem Patri. Voce itaque hac, *noſter*, admonentur vniuerſi Chriſtiani, ſe vnū communem Patrem Deum habere, adeoque fraterna charitate ſe inuicē cōplecti debere, cuiuſcunq; ſint gradus, conditionis, ætatis, aut ſexus. Nam eiſdē Sacramentis initiati, ad eādem regni cæleſtis hæreditatem poſſidendam vocati ſunt; iuxta illud Apoſtoli: *Filij Dei eſtis per fidem in Chriſto Ieſu. Quicunque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Non eſt Iudæus, neque Græcus, non eſt ſeruus, neque liber; non eſt maſculus, neque femina: omnes enim vos vnum eſtis in Chriſto Ieſu.* Hac conſideratione Apoſtolus fraternam charitatem inculcat, & abiectiores fideles confirmat, ac in ſpem bonam erigit: potentiores autem ad humilitatem prouocat, eorumque tumorem coercet.

Matth. 26. Ioan. 20. Aug. tract. 74 & 82. in Ioan. Galat. 3.

DENIQVE voce, *Noſter*, admonentur Chriſtiani vnitatis, concordiæ, pacis, quodq; vota ſua vno quaſi corde ac ore Deo Patri offerre debeant, qui vnanimes exaudire promiſit: ſicut tres pueros, vno ore Deum laudantes, & Apoſtolos vnanimiter in oratione perſeuerantes exaudiuit.

Daniel. 3. Act. 1.

POSTREMO ex hac voce *Noſter*, colligunt Eccleſiaſtici doctores, Deo gratiorem eſſe communem orationem priuata, quia pro ſe orare cogit neceſſitas, pro aliis vero ſimul deprecari hortatur charitas: & dum ſinguli orāt pro omnibus, etiam omnes ꝓ ſingulis orant. Communē ergo orationē Chriſtus fundere docuit, vt vnius corporis membra, veluti eodem ſpiritu animata, pro ſeinuicem mutuam ſollicitudinem gererent, nec tā propria bona, quam omnibus communia poſtularent ac quærerent.

Cypria. ſer. 6. Chryſoſt. hom. 14. in opere imperf. Ambroſ. li. 1. de Cain. cap. 9. Innocen. 1. epiſt. 97. ap. d. Aug.

Specialia ſuffragia plus quam ſpecialia proſunt.

SCIENDVM tamen eſt, quod licet preces communes in ſe meliores ſint priuatis, amplius tamen ſpeciales preces vni perſonæ prodeſſe, ſi pro ea ſolum fiant, quam generales ceteris paribus: non ſecus quam eleemoſyna vni facta, plus ei prodeſt, quā ſi multis diſtribueretur, etiāſi Deo gratior ſit liberalitas in plures effuſa, quā in vnum tantum; prout contra Wiclefum in Concilio Conſtātienſi definitum eſt, negantem, ſpecialia ſuffragia Eccleſiæ alicui plus prodeſſe, quam

Seſſ. 8. art. 19.

Digitized by Google

quam generalia. Contra quę Adrianus VI. quodlibeto 9. oſtendit, orationem vni per modum ſatisfactionis applicatam, eidem plus prodeſſe, quam ſi pro multis fieret.

ALTER Wicleſi error fuit, quod non liceret pro re particulari orare: quem confutat Thomas Waldenſis ex orationibus Patriarcharum, Prophetarum, Chriſti, & Apoſtolorum, qui pro determinatis rebus orarunt, vt Abraham & Iſaac pro filio, Iacob pro victu neceſſario: Chriſtus transferri à ſe calicem hunc petiit: tota Eccleſia orauit pro Petro, ab Herode incarcerato: Paulus pro ſe orari per fideles expetiit, ac pro Regibus, & iis, qui in ſublimitate cōſtituti ſunt orari iuſſit; totaque Eccleſia in litaniis liberari petit à fulgure & tempeſtate, à bello, fame, peſte, &c. & in publico Eccleſiæ ſacrificio pro his & illis peculiariter ſemper oratum fuit.

Tho. VValdenſ. tom 3. tit. 11. c. 107.

Pro ſpeciali re orãdum.

1. Tim. 2.

NEQVE hæc orationi Dominicæ aduerſantur, in qua dicimus: *Pater noſter, da nobis, dimitte debita noſtra, ne nos inducas in tentationem, libera nos à malo*: nam illa, quæ in oratione Dominica generatim petuntur pro omnibus, licet etiam ſpeciatim pro nobis, pro fratribus & amicis, quin & pro hoc vel illo infideli petere, vt ſcilicet Deus hunc conuertat, illuminet, ex cœno peccatorum educat. Nam charitas ordinata, prout indigentia & oportunitas exigunt, nunc hunc, nunc illum magis adiuuat.

Aug epiſt. 121. cap. 12.

CAP. XXVII.

QVi es in cælis: id eſt, qui gloriam præſentiæ tuæ in corporalibus cælis præcipue manifeſtas. Nam ibi Deum beati facie ad faciem vident; & ex cæli contemplatione omnium corporum maximi & pulcherrimi, ſapientiam, potentiamq; Dei concipimus ac intelligimus, iuxta illud: *Cæli enarrant gloriã Dei, & opera eius annuntiat firmamentũ.* Vnde paſſim Deus in cælo habitare, ac ſedem habere dicitur. Iſa. 66. *Cælum mihi ſedes eſt.* Vbique quidem Deus eſt maieſtate potẽtiæ, ſed in cælis manifeſtatione ſuæ gloriæ. Hac ergo particula oraturus incitatur ad quęrendum cæleſtia bona, cor ſubleuare à terrenis, meditari immortalem beatamq; cum Angelicis ſpiritibus vitam, in quibus quoque Deus per gratiam, & gloriæ communicationem habitat: ſimul edocetur, ſe hic peregrinum eſſe, nec permanentem habere ciuitatem, ſed futuram inquirere; atque opus eſſe magno clamore, non vocis ſed cordis, vt in cælo exaudiamur, in imo terrarum conſtituti: iuxta Bernardum ſerm. 16. in Pſalm. *Qui habitat.* Aug. lib. 1. de *ſerm. Domini in monte*, c. 31. vbi docet, Deum dici habitare, propter gloriæ manifeſtationem: item in locis vel hominibus dici quoq; habitare, propter dilectionis; exauditionis, aut donationis ſingularium beneficiorũ gratiam. Aug epiſt. 57. libr 22. de ciu. c. 29. In Ioan. tract. 36. Sedere vero in cælis, calcare vero terram Deus dicitur, quia ibi terram iudicat, ex cælo ſteri-

Quomodo Deus in cælis eſſe dicatur.

Pſalm. 18.

Matth. 5.

Deus quomodo in hominibus habitare dicatur.

3. Reg. 8. Iſaia 66. Ierem 23. Pſalm. 138. Sap 8. Eccleſ. 23. Aug libr. 1. de ſerm. Domini in monte c. 31.

Digitized by Google

ſterilitatem vel abundantiam frugum, peſtem, cæteraque quæ homines optant, aut metuunt, immittit.

DICIMVS autem pluraliter *in cælis*, vt homines intelligant, omnium cælorũ opificem Deum eſſe; quodque in omnibus & ſuper omnia ſit, cuncta moderans, ac virtute ſua continens, ac adimplens: proinde hunc ſolum eſſe metuendum, non ſigna cæli (Ierem. 10.) *non eos, qui occidunt corpus tantum*; (Matt. 10.) ſed hunc, *qui ſi pro nobis* ſit, *quis contra nos?* in quo ſolo fiduciam omnem collocare oporteat; pro quo Patrem carnis noſtræ, Matrem, Fratres, Neceſſarios, ac ipſam quoque vitam contemnere iuſtum ſit.

Rom. 11. Epheſ. 1. Coloſſ. 1. Hebr. 1.

Matth. 23. Luca 14.

CAP. XXVIII.

Sanctificatio nominis Dei in quo conſiſtat.

SANCTIFICETVR *nomen tuum*. Prima hac petitione Dei gloria ordinatiſſime depoſcitur, vt ſcilicet nomen eius, eſſentia, maieſtas, quod ſit vnus in natura, trinus in perſonis, omnibus innoteſcat, laudetur, celebretur, colatur, adoretur ab omni natione, ab omni creatura rationali. Quod fit ab aliis, qui relictis idolis atque peccatis, vnum Deum, viuum & verum agnoſcunt, in eum credunt, ſperant, ac toto corde diligunt, laudant, prædicant, venerantur, cũ Angelis declamantes, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth*; confitendo, nihil eſſe, quod magis amare debeant, vel offendere formident. Iuxta Malachiæ vaticinium: *Magnum eſt nomen meum in gentibus*, quæ ſcilicet in tribus perſonis eandem maieſtatẽ, & in ſimplici eſſentia trium perſonarum diſtinctionẽ adorant. Optamus ergo hic, vt cælum & terra Dei Gloria repleantur; vt omnis creatura Dei potentiam, ſapientiam, bonitatem, prouidentiam, celebret; vt omnis infidelitas, per quam Dei cultus minuitur, omnes hæreſes, impię doctrinę, artes magicæ, dæmonum incantationes, diffidentia & ſuperſtitio aboleantur, vt in Deo ſolo fidamus, cuncta in eius honorem faciamus, omnem ſalutis ſpem in eo collocemus, ab eoq; toti pendeamus; & ſi quid boni egerimus, id non nobis, propriæque ſufficientiæ, ſed eius benignitati aſſcribamus. Sic Auguſt. lib. 2. *de ſermo. Dom. in monte*, c. 10.

Iſa. 6. Apoc. 4.

Malach. 1.

Caſſian. collat. 4. c. 18. Bern. ſerm. 6. in Quadrageſ.

TERTVLLIANVS & Cyprianus intelligunt, hic peti, vt ſancti ſimus, ac in ſanctitate perſeueremus, referentes ſanctitatem nominis Dei ad nos. At hoc modo intellecta hæc petitio confunderetur cum ſequenti tertia. Alii referunt ſanctificationem hanc ad gloriam Dei, ex bonis operibus noſtris reſultantem, de qua Matthæi 5. Luc. 6. *Luceat lux veſtra coram hominibus, vt glorificent Patrem veſtrum, qui in cælis eſt.* Sed neque hic ſenſus hanc petitionem à ſequente tertia ſatis diſtinguit.

Cyrill. catech. myſtag. 5. Nyſſen. Orat. 3. Hieron. Rupertus in 6. c. Matth.

ADMONENDI ſunt hic fideles, ne nomen Dei, quod ſanctificari aſſidue orant, ipſi vita & factis contaminent, occaſiones præbendo, vt nomen Dei blaſphemetur.

Ezech. 36. Rom. 2.

Digitized by Google

CAP. XXIX.

Secunda petitio eſt: *Adueniat regnum tuum.*

Secunda petitio. POSTQVAM Dei gloriam petiuimus, nobis beatitudinem, quæ in ſecundo Chriſti aduentu omnibus ſanctis obueniet, poſtulamus. Regnum Dei hic quidem inchoatur, at in die nouiſſimo ſancti in corporibus glorioſis cum Deo perfecte feliciterque regnabunt. Hic regnat caro, mũdus, cupiditas, impij, peccatum, mors & diabolus: tunc ſolus Deus, & conſortes regni ac gloriæ ipſius abſque vlla reſiſtentia regnabunt.

Regnum Dei triplex: primum, naturale. PORRO in Scripturis triplex Dei regnum reperimus: ſcilicet Naturale, quo creaturas omnes pro ſuo beneplacito moderatur, regit, iudicat. De quo Pſal. 144. *Regnum tuum omnium ſeculorum.* & Daniel: *Regnum eius ſempiternum.* *Dan. 2. 4. & 7. Heſter 13. Iſa. 33.* De hoc regno, quod non poteſt non eſſe, nemo hanc petitionem intelligit. II. Regnum eſt gratiæ, quo Deus in Eccleſia, & fideliũ cordibus per Fidem, Spem & Charitatem regnat, iuxta illud: *Regnum Dei intra vos eſt.* Et: *Regnum Dei eſt iuſtitia, pax, & gaudium in Spiritu ſancto.* Et, *ſimile eſt regnum cælorum ſagenæ*, &c. *Secundum regnum, gratiæ. Luc. 17. Rom. 14. Matth. 13.* De hoc regno Hieron. & alij nonnulli hanc petitionem intelligunt; ſed ne cum tertia petitione coincidat, rectius de regno gloriæ pacatiſſimo, quod III. eſt, exponitur: de quo Matth. 25. *Percipite regnum.* Matth. 7. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, intrabit in regnum cælorum.* *Tertium regnum, gloria.* De eodem Apoſtolus: *Iniqui regnum Dei non poßidebunt.* *1. Cor. 7. Epheſ. 5.* Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cælorum.* De hoc regno hanc petitionem loqui ſentiunt Tertullian. Cyprian. Cyrill. Chryſoſt. Auguſt. qui concione 20. in Pſalm. 118. admonet, conuenientiſſime nunc omnium Chriſtianorum vota in ſecundum Chriſti aduentum tendere, ſicut ante VERBI Incarnationem veterum ſanctorum deſideria in primum Chriſti aduentum; iuxta propheriam Iacob: *Ipſe erit exſpectatio gentium*, ad ſecundum videlicet Aduentum, quemadmodum à Iudæis exſpectatus fuerat ad primum. *Aug. lib. de ſerm. dom. in mont. c. 10. Lib. 20. de ciui. c. 9. Cypr. ſerm. de mortalitate.* Hieron. in 6. Matth. notat, grandis eſſe audaciæ, puræque conſcientiæ, regnum Dei poſtulare, Chriſti ad iudicium aduentum non timere: ideoque hac petitione aſſidua innui, quod fidelem paratum eſſe ſemper oporteat, vt ſecura mente diem illam exoptare audeat.

SED cur petimus aduenire regnum Dei, quod non niſi decreto tempore venturum eſt? RESPONDEO, vnumquemque petere ſibi aduenire regnum Dei, vt in die iudicij ſit à dextris cum ouibus, non à ſiniſtris cum hœdis; alioqui regnum adueniet, ſed minime nobis. Eſt autem hoc regnum vnicuique tam vicinum, quàm dies mortis: quia talis quiſque in die iudicij ſiſtetur, qualis ex hac vita emigrauerit.

Digitized by Google

CAP. XXX.

Fiat voluntas tua, ſicut in cælo. & in terra.

Tertia petitio.

QVIA non peruenitur regnum gloriæ, niſi per regnum gratiæ, (iuxta illud: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*) recte poſt beatæ vitæ petitionem ſubiungimus poſtulationem mediorum, ad cōſequutionem gloriæ neceſſariorum; quæ ſunt, facere Dei voluntatem, ſeruare mandata, facere bonū, declinare à malo. Et quia ex corruptæ naturæ viribus non ſumus idonei neque ſufficientes ad pietatis opera præſtāda, quæ Deus à nobis requirit; ideo hic Dei auxilium imploramus, vt ipſo duce, authore, gubernatore, ac per ſuam gratiam protegente atque cooperante, tanquam obediētes, filii & ſerui, eius volūtati per omnia nos ſubiiciamus, bonum operando & malum declinando: non amplius ſequentes concupiſcentias carnis, voluntatem propriā, ſuggeſtiones Satanæ; ſed ad Dei nutum omnes motus noſtros componendo; vt quemadmodum ex Paradiſo per contemptū præcepti Dei eiecti fuimus, mortiq; addicti; ita per obedientiam & humilem noſtræ voluntatis ſubmiſſionem, ad regnum cæleſte, vitamq; beatam reduci mereamur. Oramus ergo, *Fiat voluntas tua*, ſcilicet in nobis, & à nobis: q.d. te adiuuante, protegente, dirigente, atque cooperante fiat, vt non reſiſtamus tuæ voluntati. Non iuſſit autem Chriſtus dicere: facias voluntatem tuā in nobis; neq; faciamus voluntatem tuam: ſed, *voluntas tua*, vt intelligeremus, obedientiam legis, quā Dei ope præſtamus, & qua Deū colimus, vitamque æternam promeremur, nō eſſe opus ſolius Dei, neq; ſolius noſtri liberi arbitrii, ſed vtriuſq; ſimul. *Oramus* (ait Cyprianus) *vt fiat voluntas Dei, quæ vt fiat, opus eſt voluntate, ac ope eius & protectione, quia nemo ſuis viribus fortis eſt, ſed Dei miſericordia tutus eſt.* Quod Auguſtinus confirmat orando: *Da quod iubes, & iube quod vis.* Quomodo autem Deus faciat nos facere ſuā voluntatem, non ſolum diffundendo in cordibus noſtris charitatem, ſed eam inſuper ſuccendēdo, vt omnem contrariam ſuperet cupiditatem, tradit idem Auguſtinus.

Matth. 19.

Opera bona ſunt à Deo, & à nobis.

Chryſoſt. in opere imperfecto ſuper c. 6 Matth.

Aug. li. 10. confeſſ. c. 29.

PORRO ſciendum hic eſt, duplicem eſſe Dei voluntatem: *vnam, ſigni*, quā Deus ſignificat, quid nos velle ac facere velit, aut omittere, præceptis, conſiliis, prohibitionibus: de qua Matt. 7. *Qui fecerit voluntatē Patris mei.* Ioan. 4. *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatē Patris mei.* 1. Theſſalon. 4. *Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra.* Hebr. 10. *Vt facientes voluntatem Dei reportetis promiſſionē.* Hanc Dei voluntatem in nobis fieri petimus. *Altera* Dei voluntas, *beneplaciti* dicitur, qua abſolute quippiam fieri vult. Hæc nulla externa vi impediri poteſt: de qua Pſalm. 113. *Omnia quæcumq; voluit, fecit.* Iſaiæ 46. *Omnis volūtas mea fiet.* Eſter 13. *Non eſt, qui tua poſſit reſiſtere voluntati.* Quæ Dei voluntas licet nobis diſplicere nunquam debeat, neque illi obmurmurare fas ſit; non tamen homo ſemper

Voluntas Dei duplex: ſigni & beneplaciti.

Quatenus voluntati beneplaciti nos conformare teneamur.

CAP. XXIX.

Secunda petitio eſt: *Adueniat regnum tuum.*

Secunda petitio.

POSTQVAM Dei gloriam petiuimus, nobis beatitudinem, quæ in ſecundo Chriſti aduentu omnibus ſanctis obueniet, poſtulamus. Regnum Dei hic quidem inchoatur, at in die nouiſſimo ſancti in corporibus glorioſis cum Deo perfecte feliciterque regnabunt. Hic regnat caro, mūdus, cupiditas, impij, peccatum, mors & diabolus: tunc ſolus Deus, & conſortes regni ac gloriæ ipſius abſque vlla reſiſtentia regnabunt.

Regnum Dei triplex: primum, naturale.

PORRO in Scripturis triplex Dei regnum reperimus: ſcilicet Naturale, quo creaturas omnes pro ſuo beneplacito moderatur, regit, iudicat. De quo Pſal. 144. *Regnum tuum omnium ſeculorum.* & Daniel: *Regnum eius ſempiternum.* De hoc regno, quod non poteſt non eſſe, nemo hanc petitionem intelligit. II. Regnum eſt gratiæ, quo Deus in Eccleſia, & fideliū cordibus per Fidem, Spem & Charitatem regnat, iuxta illud: *Regnum Dei intra vos eſt.* Et: *Regnum Dei eſt iuſtitia, pax, & gaudium in Spiritu ſancto.* Et, *ſimile eſt regnum cælorum ſagenæ*, &c. De hoc regno Hieron. & alij nonnulli hanc petitionem intelligunt; ſed ne cum tertia petitione coincidat, rectius de regno gloriæ pacatiſſimo, quod III. eſt, exponitur: de quo Matth. 25. *Percipite regnum.* Matth. 7. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, intrabit in regnum cælorum.* De eodem Apoſtolus: *Iniqui regnum Dei non poſſidebunt.* Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cælorum.* De hoc regno hanc petitionem loqui ſentiunt Tertullian. Cyprian. Cyrill. Chryſoſt. Auguſt. qui concione 20. in Pſalm. 118. admonet, conuenientiſſime nunc omnium Chriſtianorum vota in ſecundum Chriſti aduentum tendere, ſicut ante VERBI Incarnationem veterum ſanctorum deſideria in primum Chriſti aduentum; iuxta prophetiam Iacob: *Ipſe erit exſpectatio gentium*, ad ſecundum videlicet Aduentum, quemadmodum à Iudæis exſpectatus fuerat ad primum. Hieron. in 6. Matth. notat, grandis eſſe audaciæ, puræque conſcientiæ, regnum Dei poſtulare, Chriſti ad iudicium aduentum non timere: ideoque hac petitione aſſidua innui, quod fidelem paratum eſſe ſemper oporteat, vt ſecura mente diem illam exoptare audeat.

Dan. 2. 4. & 7. Heſter 13. Iſa. 33.

Secundum regnum, gratia.

Luc. 17. Rom. 14. Matth. 13.

Tertium regnum, gloria.

1. Cor. 7.

Epheſ. 5.

Aug. lib. de ſerm. dom. in mont. c. 10. Lib. 20. de ciuit. c. 9. Cypr. ſerm. de mortalitate.

SED cur petimus aduenire regnum Dei, quod non niſi decreto tempore venturum eſt? RESPONDEO, vnumquemque petere ſibi aduenire regnum Dei, vt in die iudicij ſit à dextris cum ouibus, non à ſiniſtris cum hœdis; alioqui regnum adueniet, ſed minime nobis. Eſt autem hoc regnum vnicuique tam vicinum, quam dies mortis: quia talis quiſque in die iudicij ſiſtetur, qualis ex hac vita emigrauerit.

CAP.

CAP. XXX.

Fiat voluntas tua, ſicut in cælo, & in terra.

Tertia petitio.

Matth. 19.

QVIA non peruenitur regnum gloriæ, niſi per regnum gratiæ, (iuxta illud: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*) recte poſt beatæ vitæ petitionem ſubiungimus poſtulationem mediorum, ad cõſequutionem gloriæ neceſſariorum; quæ ſunt, facere Dei voluntatem, ſeruare mandata, facere bonũ, declinare à malo. Et quia ex corruptæ naturæ viribus non ſumus idonei neque ſufficientes ad pietatis opera præſtãda, quæ Deus à nobis requirit; ideo hic Dei auxilium imploramus, vt ipſo duce, authore, gubernatore, ac per ſuam gratiam protegente atque cooperante, tanquam obediẽtes, filii & ſerui, eius volũtati per omnia nos ſubiiciamus, bonum operando & malum declinando: non amplius ſequentes concupiſcentias carnis, voluntatem propriã, ſuggeſtiones Satanæ; ſed ad Dei nutum omnes motus noſtros componendo; vt quemadmodum ex Paradiſo per contemptũ præcepti Dei eiecti fuimus, mortiq; addicti; ita per obedientiam & humilem noſtræ voluntatis ſubmiſſionem, ad regnum cæleſte, vitamq; beatam reduci mereamur. Oramus ergo, *Fiat voluntas tua*, ſcilicet in nobis, & à nobis: q.d. te adiuuante, protegente, dirigente, atque cooperante fiat, vt non reſiſtamus tuæ voluntati. Non iuſſit autem Chriſtus dicere: facias voluntatem tuã in nobis; neq; faciamus voluntatem tuam: ſed, *voluntas tua*, vt intelligeremus, obedientiam legis, quã Dei ope præſtamus, & qua Deũ colimus, vitamque æternam promeremur, nõ eſſe opus ſolius Dei, neq; ſolius noſtri liberi arbitrii, ſed vtriuſq; ſimul. *Oramus* (ait Cyprianus) *vt fiat voluntas Dei, quæ vt fiat, opus eſt voluntate, ac ope eius & protectione, quia nemo ſuis viribus fortis eſt, ſed Dei miſericordia tutus eſt.* Quod Auguſtinus confirmat orando: *Da quod iubes, & iube quod vis.* Quomodo autem Deus faciat nos facere ſuã voluntatem, non ſolum diffundendo in cordibus noſtris charitatem, ſed eam inſuper ſuccendẽdo, vt omnem contrariam ſuperet cupiditatem, tradit idem Auguſtinus.

Opera bona ſunt à Deo, & à nobis.

Chryſoſt. in opere imperfecto ſuper c. 6 Matth.

Aug. li. 10. confeſſ. c. 29.

Voluntas Dei duplex: ſigni & beneplaciti.

PORRO ſciendum hic eſt, duplicem eſſe Dei voluntatem: *vnam, ſigni*, quã Deus ſignificat, quid nos velle ac facere velit, aut omittere, præceptis, conſiliis, prohibitionibus: de qua Matt. 7. *Qui fecerit voluntatẽ Patris mei.* Ioan. 4. *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatẽ Patris mei.* 1. Theſſalon. 4. *Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra.* Hebr. 10. *Vt facientes voluntatem Dei reportetis promiſſionẽ.* Hanc Dei voluntatem in nobis fieri petimus. *Altera* Dei voluntas, *beneplaciti* dicitur, qua abſolute quippiam fieri vult. Hæc nulla externa vi impediri poteſt: de qua Pſalm. 113. *Omnia quæcumq; voluit, fecit.* Iſaiæ 46. *Omnis volũtas mea fiet.* Eſter 13. *Non eſt, qui tua poſſit reſiſtere voluntati.* Quæ Dei voluntas licet nobis diſplicere nunquam debeat, neque illi obmurmurare fas ſit; non tamen homo ſemper

Quatenus voluntati beneplaciti nos conformare tenemur.

Digitized by Google

velle tenetur, quod hac voluntate Deus vult. Sæpe equidem aliud Deũ velle, aliud nos conuenit. Vnde ſit, vt homo nonnunquam bona volũtate nolit, quod Deus vult optima voluntate, vt docet Aug. Enchir.c. 101.

QVAMVIS autem hæc tertia petitio ad voluntatem ſigni potiſſimum referatur; ſuo tamen modo etiam ad voluntatẽ beneplaciti pertinet, quatenus ei obniti, obmurmurare, vel reprehendere illam nefas eſt. Quantumuis enim Deus nos affligi velit, Chriſti exemplo dicendum eſt: *Non mea, ſed tua voluntas fiat.* Prout etiam fideles, dũ Apoſtolo vincula & carceres prædicerentur, dixerunt: *Domini voluntas fiat*; ſeſe humiliter Dei voluntati conformantes. Prout Heli feciſſe legimus 1. Reg. 3. *Dominus eſt: quod bonum eſt in oculis ſuis faciat.* Et Dauid 2. Reg. 15. *Si dixerit: non places, praſto ſum: faciat quod bonum eſt coram ſe.* Et Iob. c. 1. *Sicut Domino placuit, ita factum eſt. Sit nomen Domini benedictum.* Cyprian. Serm. De mortalitate: *Meminiſſe debemus, voluntatem nos, non noſtram, ſed Dei facere debere.* Cum enim Deus nihil velit, quod non ſit iuſtum, ſanctum, optimum; æquum eſt, vt credamus tam in aduerſis, quam in proſperis, nihil à Deo fieri aut permitti, quod nõ cedat in cumulum gloriæ ſuæ. Orandũ proinde eſt, vt non pro noſtro iudicio, ſed ex Dei voluntate agendi viuendiq; rationem ineamus, nec Dei voluntatem noſtris cõſiliis anteuertere ſtudeamus; ſed in omni actione nos Dei voluntati committentes aggrediamur id, quod Deo probati exiſtimemus; cum Iacobò dicentes: *Faciemus hoc aut illud, ſi Deus voluerit.*

Matth 20. Act. 21.

Aug. ſerm. 109. de tẽpo & 28. in Louan. imp.

Iac. 4.

SICVT *in cælo & in terra.* Hic formã obedientiæ poſtulamus, quam beati Angeli & homines in cælo ſeruant, vt quemadmodũ illi ſponte, alacriter, ex amore Numini parent; ita & nos in terris militantes, per Dei gratiã prompte, ac perfecte Dei iuſſa exſequamur, imitantes cæli ciues, Eccleſiamque triumphantem. Docemur hic oculos conijcere in eos, qui prõpte faciunt verbum & voluntatem Dei; non in carnales, deſides, præuaricatores.

Ieron. Chryſoſt. Nyſſenus. Cyrillus.

TERTVLLIANVS & Cyprianus: per cælum intelligunt ſpiritum, per terram, carnem. Et quoniam hæc ſibi aduerſantur, ſentiunt nos petere concordiam carnis & ſpiritus, vt ſicut innouatus eſt ſpiritus credendo, ita & caro reſurgendo.

RVRSVS per cælos Cypr. & Aug. intelligunt iuſtos & fideles; per terram vero infideles, hæreticos, peccatores, pro quibus oremus, vt in Deum credant, eiuſq; mandata humiliter obſeruent. Item per cælum Aug. intelligit Chriſtum, per terram vero Eccleſiam, vt petatur, quod ſponſa in obedientia Deo præſtanda ſuum ſponſum Chriſtum imitetur: ſed hi ſenſus myſtici ſunt.

Aug. l. 2. de ſerm. dom. in mont. c. 11. Serm. 11. in Louan. impreſſis.

CAP. XXXI.

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

POSTQVAM Dei gloriam, regniq; cæleſtis conſortium, & media ad vi-

Quarta petitio.

Digitized by Google

vitam beatam neceſſaria petiuimus; iuſto ordine temporalia ſubſidia cũ ad vitam animæ, tum corporis conſeruandam requiſita poſtulamus. Et quia cibus ad ſpirituale vitam neceſſarius, nobilior eſt pane, vitam corporalem fouente; ideo ad panẽ ἐπιούσιον, id eſt, *ſuperſubſtantialem*, vitæ ſpirituali ſeruientem, primario ferri debet orantis intentio, puta ad Sacramenta, conciones, expoſitionẽ verbi Dei &c. ad temporalis autem vitæ ſolatia, tanquam ad additamenta quædam ſecundario. Vnde Aug. ſerm. 11. in Louanij impreſſis ſenſum huius petitionis hunc tradit: *O Pater cæleſtis, qui das æterna, de quoq; temporalia: qui das regnum, præbe alimentum, veſtitum, & omne neceſſarium animæ & corpori ſubſidium.* Panis enim nomine cũcta huic vitæ neceſſaria continentur, ſicut Sapiens victus nomine comprehendit veſtitum, domum, ſanitatem, pacem ciuilem, amicitiam, & vniuerſa huius vitæ ſolatia. Sic Iacob panem petiit, Deut. 8. Matth 4. Lucæ 14. *Panis* nomine, vniuerſa præſenti vitæ neceſſaria continentur.

Aug epiſt. 121. c. 11. Ench. c. 115. — *Panis nomina contenta.* — *Prouer. 30.* — *Gen. 28.*

CVR vero Dominus panem, non carnes, piſces, aut aliud alimenti genus peti iuſſerit, obuia ratio eſt; quia ex terrenis ſola neceſſaria deſiderari voluit. *Habentes enim alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus*, ait Apoſtolus. *Noſtrum*, dicimus, non *meum*, vt ſignificemus, nos etiam pro aliis ſollicitos eſſe debere, ac Dei benignitate accepta egentibus communicanda eſſe, nec auare ſolis nobis retinenda. Deinde *panem noſtrum* petimus, id eſt, cibum filiorum, qui non eſt tradendus canibus; Euchariſtiam videlicet, Eccleſiæ ſanam doctrinam, nõ panem hæreticæ doctrinæ, qua paſcuntur alieni. Rurſus *panem noſtrum*, proprio labore, induſtria, iuſtis ex cauſis, ex legitimis prouentibus, Deo benedicente partum; non autẽ furto, rapina, fraudibus, vi aut calumnia conquiſitum, vel circumeundo alienas ædes & menſas, in otio extortũ. Quales reprehẽdit Apoſtolus, & collaudat Pſaltes eum, qui labores manuum ſuarum manducat, iuxta Dei mandatum: *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.* Poſtremo, NOSTRVM, id eſt, qui naturæ & ad pie viuendum conueniat, non ad luxum & oſtentationem ſeruiat. *Quotidianum*, id eſt, ſubſtantiæ alendæ & conſeruandæ neceſſarium, quamdiu vita hæc temporalis per dies labentes ſuccedentesq; peragitur, vt nõ ſimus anxie ſolliciti de craſtino, neq; operam ſuperfluam congerendis opibus & theſauris impendamus. Inſinuatur hic differentia inter panem cæleſtem & terrenũ: ille ſiquidem guſtatus ſemel æternam ſatietatem adfert: hic vero quotidie repetendus eſt. Deniq; hac voce *quotidianum*, admonentur Chriſtiani, omnem ſollicitudinem in Patrem cæleſtẽ proiicere, qui etiã auiculas paſcit, & lilia decore veſtit. Vnde Dauid: *Nõ vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem.* Et Salomon: *Deus non occidet fame animã iuſti.* Iſraelitas enim pane de cælo demiſſo in deſerto pauit, Heliam, Elizæum, Danielem in lacu leonum, Paulum primum Eremitam

1. Timot 6. — *Cyprianus.* — *Nyſſen. ſer. 4.* — *1. Theſſal. 3* — *1. Tim. 5.* — *Pſal. 127.* — *Gen. 3.* — *Pſal. 33.* — *Prouerb. 10.* — *Exodi 16.* — *4. Reg. 17.* — *4. Reg. 4.* — *Daniel. 14.*

Digitized by Google

miniſterio corui, Hieronymo teſte in vita eiuſdem. Non tamē hic Chriſtus otium commendauit, aut operari prohibuit; ſed anxiam ſolum prohibuit ſollicitudinem, quaſi Deus noſtri curam non gereret, & officiū ſuum exſequentibus, ſubſidia neceſſaria non eſſet prouiſurus, cum ipſe impleat omne animal benedictione, & det cibum eis in tempore ſuo. Cōtra auaros agit Iſaias c. 5. *Væ, qui coniungitis agrum agro.* Eccl. 5. *Auarus non implebitur pecunia.* 1. Tim. 6. *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationes varias.*

Deut. 28. *Pſal. 44. 127. 130.*

Omnes ſumus mendici Dei. *Da*: Hac voce nos omnes Dei mēdicos eſſe agnoſcimus, indigentiamque noſtram confitemur, ac Dei nutu temporalia bona diſpenſati agnoſcimus, ita vt niſi ille benedicat, inanes ſint futuri labores noſtri. *Aperit* enim *manum ſuam, & implet omne animal benedictione*, vti patuit in olei multiplicatione, & panum. *Neq; enim qui plātat, neq; qui rigat, aliquid eſt, ſed qui incrementum dat Deus.* Et: *Niſi Dominus ædificauerit domum, fruſtra laborant, qui ædificant eam. A Deo enim ſunt diuitiæ, poteſtas, & gloria.* Ipſe pauperes eleuat, regna tribuit, & imperia, quibus vult, largitur.

Pſal. 144. *4. Regum 5.* *1. Cor. 3.* *Pſal. 126.* *Daniel. 4.*

Benedictio ciborum. PRÆTEREA voce, *Da*, ſignificamus, nos petere cibū à Deo ſanctificatū, qui corpori proſit, & animæ nō obſit. Vnde pia conſuetudo retinēda eſt benedicēdi cibum ante ſumptionem, & agendi gratias poſt refectionem: quam Dominus ſuo exemplo cōfirmauit. *Accipiēs enim panem, gratias egit ac benedixit.* Et: *Sanctificatur*, ait Apoſtolus, *creatura Dei per verbum Dei & orationem*; quia vis quædam ſalutaris eſce inſeritur, atq; benedictione diabolo virtus per cibum nocendi adimitur, vt notat Aug. ſer. 135. *de tēpore.* Chryſ. *in opere imperfecto.* hom. 14.

Gratiarum actio. *1. Tim. 4.*

POSTREMO vocula *da* confitemur, quod *Domini ſit terra, & plenitudo eius*; quodque diabolus falſo iactarit, omnia eſſe ſua, illaque dare, cui velit. *Luca 4.* *Nobis*, dari oramus, non mihi, quia Chriſtianæ charitatis eſt, de proximo ſollicitum eſſe; nec à Deo conceſſa in vſum proprium tātum reſeruare: ſed etiam ad neceſſitatem aliorum ſubleuandā diſpenſare. Iuxta illud Amb. *Panis eſurientium eſt, quem detines.* Præterea inſinuatur, nos petere dari à Deo non ad luxum, neq; ad animæ detrimentum, neq; vt crapula & ebrietate grauemur; ſed vt cibo & potu moderato cum gratiarum actione recreemur. *Hodie*, id eſt, Apoſtolo interprete, huius vitæ decurſu perdurante. Cypr. *Hodie*, ait, *hoc die quo precamur.* In futura vita ſine temporum volubilitate ſaturabimur. *Ambr. ſer. 81.*

REIICITVR hic anxia ſollicitudo de futuro: *ſufficit enim diei malitia ſua.* Decet inſuper filium de patre bene confidere, ad eumq; quotidie recurrere. Hinc Ezechias. *Sit tantum pax & veritas in diebus meis*: Et precatur Eccleſia: *Da pacem Domine in diebus noſtris. Dignare Domine die iſto ſine peccato nos cuſtodire.* Commēdatur ergo hic Dei prouidentia, quæ nobis quotidie neceſſaria tribuit, ſicut olim Iſraelitis manna cælitus quotidie colligendum demittebat. *4. Reg. 20.*

ADMONETVR inſuper oraturus de *Exodi 16.*

Digitized by Google

de incertitudine vitę ſuę, prout Chriſtus parabola cōgregantis multa bona in futurum explicat (Luc. 12.) qui raptus fuit ex hac vita, ne congeſtis vteretur. Fruſtra igitur pro craſtino ſolliciti ſumus. Et merito hortatur Apoſtolus diuites: *ne in incerto diuitiarum confidant, ſed in Deo viuo, qui præſtat omnia ad fruendum*, & ſalutariter vtēdum. Proinde quod diuiti non deeſt, miſericordiæ Dei eſt, non illius potentiæ: ex quo ſequitur, etiam diuites panem quotidianum poſcere debere. Pleroſq; enim opulentos repente factos egenos legimus: & ſæpe ob peccata ſterilitas, bella, fames, peſtes, noxiæ beſtiæ, quæ grana deſtruant, immittuntur. Quare fidelis nō more infidelium in ſuo labore ac induſtria, ſed in Deo potiſſimū confidit, Chriſti monitionem amplectens: *Nolite ſolliciti eſſe, dicentes, quid manducabimus? quid bibemus? hæc enim gentes inquirunt*; ſcilicet primo loco. *Luca 12.* *Matth. 6.*

POSTREMO circa hanc petitionē obſeruandum eſt, quod Latinus interpres Matth. 6 ἄρτον ἐπιούσιον, vertēt *panem ſuperſubſtantialem*; Luc. vero 11. *panem quotidianum*, vt hac vocum diuerſitate moneremur, hic peti panem ſubſtantiæ noſtræ, cum alendæ, tum conſeruandæ quotidie neceſſarium; tam ſpiritualem quam corporalem. Non enim animus noſter minus corpore, cibo ſpirituali, vt foueatur ac vigeat, puta verbi Dei auditione, lectione, meditatione, Sacramētorum, potiſſimum Euchariſtiæ participatione: quam in primitiua Eccleſia fideles quotidie non ſolum ſpiritualiter, ſed & ſacramentaliter ſumebant. Vnde hanc petitionem exponentes priſci ſcriptores, ad frequentē Euchariſtiæ ſumptionem hortantur. Ambr. l. 5. de Sacram. c. 4. *Si quotidianus panis eſt, cur poſt annum ſumis?* li. 4. c. 6. Serm. 8. & 15. in Pſa. 118. Aug. l. 2. *de ſerm. dom. in monte*, c. 2. epiſt. 118. Hier. in fine Apol. *cont. Ruff.* Cyr. lib. 4. in Ioan. c. 16. 17. Greg. lib. 4. dial. c. 56. Chryſ. hom. 60. *ad Antioch* in 1. ad Cor. hom. 24. in epiſt. ad Epheſ. hom. 3. in epiſt. ad Hebr. 17. Et in oratione de S. Philogonio, ait; non tantū ſemel in anno Iudæorum more Dei beneficia eſſe commemoranda, ſed quotidie ſumptione Euchariſtię, quę interiorem hominem roborat, nutrit, ſanat, conſeruat, delectat. *Act. 6.* *Canone 10. Apoſt.* *Cypr. lib. 4.* *epiſt. 6. & ſerm. de nat. Domini.* *Frequens communio vtilis.*

CAP. XXXII.

Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

POSTQVAM à Deo bona cum æterna, tum temporalia, tam ſpiritualia quam corporalia precati ſumus; tribus ſequentibus petitionibus mala, cum animæ, tum corporis, tam huius, quā futuræ vitæ deprecamur, ac quinta iſta petitione condonari nobis peccata per nos commiſſa depoſcimus. Debiti enim nomine peccata intelligi Euāgeliſtæ declarāt, ponendo peccatum: *Dimitte nobis peccata noſtra*. Et, *Si dimiſeritis peccata*, &c. Vocatur autē peccatū debitum, quia nos pœnæ reos, luendæq; obnoxios reddit, quam vel ſatisfaciendo, vel patien- *Quinta petitio.* *Debitum, ſignificat peccatum.* *Matth. 6.* *Luca 11.*

patiendo, (niſi gratioſe remittatur) pendere neceſſe eſt. Omnis enim qui peccat, Deo iniuriam facit, & pœnam legis violatoribus conſtitutam luendo compenſare tenetur: quomodo Chriſtus *peccata noſtra portaſſe*, *ac qua non rapuit*, *exſoluiſſe* dicitur; item, *nos redemiſſe*. Ac ipſe Dominus peccatorem debitori aſſimilat: (*Domino, ait, debitores erant*, &c.) & quidem nō habenti vnde ſoluat, gratia & condonatione indigenti. Nam nullus purus homo rigoroſe Deo pro iniuria peccato illata ſatisfacere poteſt. Id autē ſolus Dei & hominū mediator IESVS CHRISTVS præſtare potuit, qui Deus & homo ſubſiſtens, actionem tam gratā Deo exhibuit, ſe humiliando vſq; ad mortē, Patriq; obediendo, quam inobediendo primus Adam iniuriam intulerat. *Illum* itaq; *Deus propitiatorem poſuit per fidē in ſanguine ipſius*, cuius merito fit omnium remiſſio peccatorum, tā quoad culpam, quam pœnam ęternam. Et ſubinde per ſeipſum Chriſtus peccata remittit; frequentius tamen per omnes, quibus reconciliationis miniſterium commiſit, & Sacramentorū diſpenſationem, per quæ ſuæ paſſionis vim & ſatisfactionem applicat, peccata remittit, & gratiarum dona vbertim effundit. Iuxta illud: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*. Venialia porro minoraque peccata etiam per hanc Dominicam orationem, per aquæ benedictæ aſperſionem, confeſſionem, Sacerdotalem benedictionem, eleemoſynā, aliaque pietatis exercitia remittere dignatur.

Iſa. 68. 1. Petri 1. Luca 7. Matth. 18.

Chriſtus rigoroſum pretium ſoluit.

Matth 8. Marci 2. Iſaia 43. Ioan. 20.

VERBVM, *dimitte*, ſupponit adferendas conditiones veræ pœnitentiæ, quæ ſunt, dolere de commiſſis peccatis, firmum emendationis propoſitum, efficax voluntas integre Vicario Chriſti confitendi, ac ſatisfaciēdi, & iniuſte aliis ablata reſtituendi, ſiue res, ſiue honorē, ſiue famam.

Nobis. Hæc dictio nos docet, orationem hanc potiſſimum eſſe filiorum, quibus præterita peccata remiſſa ſunt per baptiſmum: ideo hic orari pro remiſſione leuium peccatorum, ſine quibus iuſtorum vita non ducitur. *In multis* enim *offendimus omnes*: Et, *ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, mentimur*, inquit Ioan. *Non eſt homo, qui non peccet*, Eccleſ. 7. *Quis poteſt dicere, mundum eſt cor meum?* Prou. 30. *Septies in die cadit iuſtus*. Prouerb. 24. *Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Si iniquitates obſeruaueris Domine, quis ſuſtinebit?* Daniel orabat pro ſuis, & populi peccatis. c. 9. Quare merito damnati ſunt Pelagiani affirmantes, hanc partem à iuſtis dici humiliter, non veraciter, nec pro ſuis, ſed aliorū peccatis, in Concil. Mileuitano can. 6. & 7. Aug. epiſt. 89. q. 1. lib. 3. cont. Iulian. c. 1. lib. 2. *de bono perſeu.* c. 2. lib. *de nat. & grat.* c. 34. concludit, humilitatem ex parte veritatis, non autē falſitatis eſſe ponendam: & c. 36. reſoluit, nullum (excepta B. Virgine) ſine peccato, ſaltem leui actuali, vitam peregiſſe. Quæ autem leuia, & quæ grauia ſint peccata, *non humano, ſed diuino penſanda ſunt iudicio*, ait Aug. Enchir. 78. 79. 80. Quanta vero ſit peccatorum magnitudo, æſtimari poterit ex infinita

Aug. Enchir. c. 71. & 74. Omnes peccata venialia habemus.

Iacobi 3. 1. Ioan. 1.

Trident. ſeſſ. 6. can. 23. Aug hæreſ 88. lib. 21. de ciuit. c. 27 lib 2 de peccat. merit. c. 12. lib. 3 c. vlt. Peccati grauitas vnde æſtimanda.

Digitized by Google

finita Dei offenſi maieſtate, ex offendentis vilitate ac ingratitudine, ex peccati commiſſi qualitate, ex qua Dei maior aut minor contemptus ſequitur, longius à Dei charitate receditur. Nam peccatum voluntatem hominis adeo inficit, vt efficiat claudum, ſurdum, mutum, cæcum, ſaucium, ad mala proximi, in quo non ſit ſanitas. Quemadmodum enim eſt debitorum diuerſitas, ita & peccatorum imparitas.

Pſal. 37.

Peccatum omne volũtarium.

Noſtra: id eſt, libera noſtra voluntate commiſſa. Alio enim ſenſu panis dicitur *noſter*, qui nobis diuino munere tribuitur; alio peccata *noſtra*, quia nimirum noſtra volũtate fiunt, non à Deo, non à dæmone cogente. Adeo enim peccata voluntaria ſunt, vt ſi libera voluntate non patrarentur, peccata non eſſent. *Perditio tua ex te eſt*, ait Propheta.

Oſeæ 13.

Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Facilem conſequendæ veniæ rationem proponit Chriſtus, in noſtra poteſtate conſtituendo, vt peccatorum remiſſionem impetremus, addita ſimul ſponſione: *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater cæleſtis delicta veſtra: ſi autem non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Vb. Chriſtus voculã ſimilitudinis, *ſicut*, per conditionem *ſi* interpretatur, quę ingnoſcendi neceſſitatẽ inducit, ſi voluerimus nobis ignoſci. Senſus ergo eſt: *ſi vultis peccata vobis à Deo condonari, viciſſim & vos omnem animi offenſionem deponite, & proximo, qui iniuriam intulit, ignoſcite.* Nam *Iudicium ſine miſericordia fiet illi, qui non facit miſericordiam: Qua menſura enim mẽſi fueritis, remetietur vobis.* Hinc qui conſerui miſereri noluit, quod ſibi à Domino remiſſum erat, amiſit. Hic ergo commendatur clementia, miſericordia, lenitas, manſuetudo, humanitas, iniuriarum obliuio, depoſitio affectus vindictę, odii, inimicitiarum, vt diligamus inimicos & calumniantes nos.

Iacobi 2.

Matth. 7.

Matth. 18.

An vero is hanc orationem dicere vtiliter queat, qui proximo ignoſcere nolit, merito ambigitur. Caſſian. enim collatione 9. c. 22 talem hominem ſibi maiorem damnationẽ acquirere ſentit: alii vero contra, vtiliter orationem fundi ab eo, qui nondum paratus eſt iniuriam ſibi à proximo illatam remittere, arbitrantur, cum in perſona Eccleſiæ illam dicat, in qua multi ſunt, qui ignoſcunt; tum etiam remiſſionem peccati poſtulando, media neceſſaria petere cenſeatur, diuinam opem ſcilicet & gratiam, per quam præſtet, quidquid ad obtinẽdam peccati veniã requiritur.

Matth. 5.

Dimittere, eſt iniuriam pro infecta habere, ita vt omnem ergo proximum animi offenſionem deponamus. Non enim temporalia debita pecuniaria, vel reparationem honoris & famæ iniuſte ablatæ remittere tenemur; ſed iure ſibi quiſque reſtitutionem fieri exigere poteſt, quin & aliquando pœnam debita expoſcere, nõ quidem ad priuatã vindictam, ſed propter illius vel aliorum emendationem: Proximo autem veniam poſcenti, offenſam omnem animi deponere tenemur, ita vt nulla vlciſcen-

Digitized by Google

Matth.5. Marci 11. Rom.12. Aug.li.1. de ſerm. Dom. in mont.c. 13.

ſcendi libidine, nullo odio, vel amaro affectu cũ proſequamur, nec malum pro malo rependere ſtudeamus. Cum vero Aug. Enchir. c.73. ſufficere ſcribit, vt veniam petenti dimittamus, loquitur de dimiſſione, cui annexa ſit beneficentia, quæ in peculiaribus externis amicitiæ & charitatis officiis exhibendis conſiſtit. Varii enim gradus dilectionis ſunt tam ſecundum affectum, quam effectum: iuxta illud Apoſtoli: *Operemur bonũ ad omnes, maxime tamen ad domeſticos fidei.*

Gala. 6. Aug. li.1. de doct. chriſt. c.28.

NON igitur hic Christus iudicia terrenarum poteſtatum à ſe ordinata tollit, ſed eis modum imponit, vt ſcilicet noſtra repetamus abſque libidine vindictæ, animo parati iacturã potius rei temporalis quam charitatis perpeti, vt proximus emendet. Sic prohibet Dominus Matth.5. cum fratre iudicio contendere, & Apoſtolus 1. Cor.6. animo ſcilicet inordinato, vltionis cupido.

Aug. Enchir.c.72. lib.1. de ſerm Dom. in monte. cap.13.

POSTREMO hic obſeruandum eſt, vtile quidẽ eſſe, vt exaudiamur, proximo iniuriam nobis factam remittere; ſed tamen cauendum, ne aliunde impedimentum Deo obiiciamus; quia remiſſio offenſæ, ſolum partialis, non integra remiſſionis peccati cauſa eſt. Aug. lib. *de fide & operibus* c.15. Enchir. c.75.76.77.

CAP. XXXIII.

Sexta petitio. Tentatio nõ amanda ſed toleranda.

ET *ne nos inducas in tentationem*: id eſt, ne nos induci permittas, conſentire, ſuccumbere tentationi. Poſtquam enim præteritorum delictorũ impetrata eſt venia, rectiſſime Dei patrocinium contra futura expoſcitur. Et rogamus, vt parcens noſtræ infirmitati Deus, nos omnino tentari non ſinat, aut maiore miſericordia illas nos ſuperare faciat. Tẽtatio enim toleranda, non amanda eſt, cum ſit periculoſa: occaſionem enim præbet damnationis ſuccumbentibus. Ideo præſumtionis eſt, illam appetere; humilitatis vero, deprecari. Etſi qui ſanctorũ vltro ſe certamini Martyrii obiecerunt, id potius admirandũ, quam imitandũ eſt. *Tentare* vero, eſt periculum de aliquo facere, experiri, prouocare; q. vario fine contingit: aliquando, vt quid in alio ſit potentiæ, ſapientiæ, veritatis, doctrinæ, norit. Quomodo homines Deum tentant, dum ex incredulitate aut diffidentia facto extraordinario eius veritatem aut potentiam experiri volunt: quæ tentatio vetatur in Scripturis. Item, tentat quis, vt ſeducat, in exitiũ impellat, vt ad peccatũ inuitet, vt ſubuertat, & in præcipitium agat. Sic tẽtat proprie diabolus, qui propterea *tentator* vocatur. Omnes enim adultos, ratione vtentes aggreditur. Primos quidem parentes tentauit in paradiſo, ac ſuperauit; Dauidem, Salomonem, aliosq; Prophetas; quin & omnium Prophetarum caput Chriſtũ tentauit, nec Apoſtolos intẽtatos reliquit. Cuius tentãdi ſtudiũ D. Petrus expreſſit, dicens: *Aduerſarius veſter diabolus, tãquam Leo rugiens circuit, quærens quẽ deuoret.* Et fugatus tẽtare adeo non ceſſat, *vt ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe aſſumat* ad prœlium redintegrandum: imo ſubinde legionem integram;

Aug. epiſt. 121.c.11. Aug. lib.10. confeſſ. c. 28. Tentare quid. Deut.6. Matth 4. Act.15. 1.Cor.10. 1. Theſſal.3. Matth.4. Luca 11. 1. Petri 5.

-tegram, vt Marci 5. & Lucæ 8. legimus: *Mihi legio nomen eſt*, id eſt, dæmonum multitudo.]

Matth. 12. Diabolus tentator. Cyprian. li. de exhortatione martyr i. Diaboli artes in tentanda.

QVANTÆ vero tentatoris iſtius artes ſint, Cyprian. declarat: *Aduerſarius hoſtis antiquus eſt, ſed millia annorum pene complentur, ex quo hominem impugnat; omnia genera tentandi, & artes nocēdi uſu vetuſtatis edidicit. Si imparatum, ſi rudem, ſi non ſollicitum Chriſti militem inueneris, circumuenit neſcium, fallit incautum, decipit imperitum.* Et quidem aliquando per ſeipſum Satanas tentat, vti primos parentes, & Chriſtum; ſubinde vero per ſuos miniſtros, puta homines ei in malitia ſimiles, per mundum, per carnem & ſanguinem, per opes, honores, per falſos Prophetas, per errorum magiſtros, qui ſectas introducunt. Tentat peccata ſuadēdo, impia docendo, carnalia deſideria commouendo, per amores, & per per terrores; per aduerſa, vt homo frangatur; per proſpera, vt efferatur: ac denique tentat intrinſecus, malas ſuggeſtiones proponendo, ſenſibus internis obiiciēdo aliquid, per quod paſſio commoueatur, quam pro viribus promouet: aliquando vero extrinſecus tentat per homines, per inimicos, per errores, cruciatus, indignationem amicorum, per irriſiones ſociorum, per mala exempla proximorum, per falſam doctrinam hæreticorum, per incommoda & damna, per aduerſitates & pericula. Denique more Ducū, oppida luſtrantium, vt loca infirmiora explorent; ita diabolus ad quæ vitia quis propendeat, expendit, ad eaq; potiſſimū impellit: vitia extenuat, vt propenſius agantur quinimo & virtutum nomine tegit; ſuperbiam honeſtatem, auaritiā prouidentiam, iram zelum, inuidiam iuſtum dolorem, acediam valetudinis curam nūcupans. Virtutes autem vt moleſtas carni, minus optabiles reddit: & arma, quibus vincitur, eripere conatur. Quæ autem illa ſint, deſcribit Apoſtolus ad Epheſios 6. ſignificans, diabolum vinci forti fide, firma ſpe, flagranti charitate, caſtitate, ieiuniis, orationibus, ſcripturarū, tractatione, Verbi Dei meditatione, humilitate, ſigno crucis, frequenti confeſſione, crebra Euchariſtiæ ſumptione, vigiliis, corporis caſtigatione, humi cubatione, aliiſq; piis Chriſtianæ religionis exercitiis. Et quia inſidiis callidiſſimi ſerpentis noſtris viribus ſolis reſiſtere nequimus, hortatur, vt confidamus in Domino, ac in potentia virtutis eius: vt oremus *ne ſinat nos tentari ſupra id, quod poſſumus; ſed faciat cum tentatione prouentum.* Nō enim Satan quantū, & quandiu vult, nos tentare poteſt: omnis enim eius poteſtas Dei nutu & permiſſione gubernatur. Vnde inſtar feræ alligatæ illos potiſſimum lædit, qui ei temere aut imprudēter appropinquāt, vt ex hiſtoria Iob & Euangelio patet, vbi narratur, dæmones ne in porcos quidē, niſi Chriſto permittente, intrare potuiſſe. Quare merito Chriſtus nos quotidie Deū orare docuit: *Ne nos inducas in tentationem*: id eſt, ne nos vinci à tentatione permittas: qua oratione confitemur, nos ex nobis inſufficientes eſſe ad vincēdas omni ex

1. Cor. 10. Diabolus eſt inſtar feræ alligata.

Iob. 1. Matth. 8. Marc. 5. Luca 8.

Digitized by Google

Aug. lib. de bono perſeu. c. 7. epiſt. 106.

parte tentationes, niſi Dei protectione & adiutorio confortemur. Licet enim liberū dimicando retineamus arbitrium; non tamen ex illo, ſed ex diuino adiutorio victoria prouenit. Quo enim iuuante vincimus, eo deſerente vincimur. In omnibus enim cauſis, cogitationibus, motibus, adiutor & protector orandus eſt Deus, qui dat victoriam per IESVM CHRISTVM; qui primus fortè propria virtute vicit, ſuiſq; cultoribus eundem vincendi præbet fortitudinem. Non enim Chriſtus certaminis iuſtorum tantum ſpectator eſt, ſed etiam collector, vt Cypr. Chryſ. Celeſtinus, Zozimus, Auguſtinus, & alij veteres eccleſiaſtici ſcriptores tradunt, ex Apoſtolo dicente: *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Et; *Confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius. Non ſumus idonei ex nobis; quaſi ex nobis: Sufficientia noſtra ex Deo eſt: Sine me nihil poteſtis facere.* Quibus Scripturis indicatur, in ſingulis bonis actibus plus valere diuinum adiutorium; quam infirmi hominis liberum arbitrium.

Cyprian. li. 2. epiſt. 6. Chryſoſt. in 10. c. prioris ad Cor. Celeſtinus epiſt. 1. ad Epiſcopos Galliæ. Innocent. epiſt. 92. Aug. epiſt. 90. lib. 21. de ciuit. c. 16.

Tentationi voluntate noſtra cadimus.

Non tamen, qui vna tentatione impugnatur, etiam Dei auxilio deſtitutus in eandem neceſſario incidit. Poteſt enim illa reiecta, peccatum aliud eligere, & cupiditate cupiditatem comprimere. Nemo enim illata ſibi neceſſitate, ſed libero voluntatis arbitrio deficiente, tentationi cedit.

Aug lib. 21. de ciuit. c. 16. Lib. de nat. & grat. c. 27. Lib. 3. cont. 2. epiſt. Pelag. c. 1.

DICITVR autem Deus *in tentationem inducere* non quia hortetur vel impellat ad malum; (nemini enim mandauit impie agere: *Odit omnes operantes iniquitatem: Ipſe neminem tentat:*) ſed quia deſertus nos deſerit, ac ſuperari à tentatione permittit. Quo enim dirigente ſtamus: eo manum ſubtrahente labimur. At nos ipſe nō deſerit, niſi à nobis prius deſertus. Iuſte autem deſerti eius gubernante gratia deſtituimur, ad inſtructionem, humilitatem, maiorem ſollicitudinem, nonnunquam etiam ad damnationem. Indurare autem, excæcare, in ſenſum reprobum tradere, offendiculū ponere dicitur Deus, non quia hæc actione aliqua in hominibus operetur; ſed quia permittat iuſto iudicio hæc euenire, in vindictam præcedentium delictorum. Ipſe enim neminem tentat ad ſeducendum, ad impellendum in peccatum. Eſt tamen alia tentatio, quæ *probationis* vocatur, qua hoc agitur, vt alicuius inbecillitas aut virtus aliis vel homini ipſi perſpecta reipſa efficiatur. Hoc tētandi genere Deus ſanctos probat, vt de Abraham, Iob, Tobia, & aliis legimus, quorum virtutem aliis cognitam eſſe voluit, vt imitarentur, ac ad laudandū Deum excitarentur. Sic Deut. 13. *tentat vos Deus, vt palam fiat, vtrum diligatis eum, an non.* Hac ratione inopia, morbis, aliiſque calamitatū generibus iuſtos premit, eorum patientiæ probandæ cauſa, vt aliis officii Chriſtiani exemplū præbeāt. *Vaſa figuli* (ait Sapiens) *probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis*; de qua Iacobus: *Omne gaudium exiſtimate fratres, dum in tentationes varias incideritis*; ſignificans, vtile fidelibus eſſe probari, vt ſuas vires agnoſcant, & de

Eccleſ. 15. Pſal. 5. Iac. 1.

Deus non deſerit niſi deſertus.

Exodi. 7. Iſa. 6. Rom. 1.

Deus indurat, excæcat, non operando malum ſed permittendo.

Gen. 22. Iob. c. 1. Tob. 2. & 12.

Quomodo Deus tentet.

Iac. 1.

Digitized by Google

& de ſua imbecillitate conuicti, humilientur ſub potenti manu Dei, & ad implorandum gratiæ Chriſti auxilium confugiant, per quod omnes tentationes eis vtiles eſſe poterunt; iuxta Apoſtolum: *Virtus in infirmitate perficitur.* Denique tentatio patientiam operatur; patientia vero legitime certantibus victoriam & gloriæ coronam præparat. Qua ſpe ſancti in tentatione fideles Deo permanſerunt, & ſummam gloriam reportarunt, Apoſtolo teſte ad Hebr. c. 11. vt in Abraham, Ioſeph, Iob, Tobia, Iudith, Daniele, Suſanna, Machabæis, Apoſtolis, & Martyribus, aliiſq; ſanctis apparuit.

2. Cor. 12. 2. Tim. 2. Iac. 1. Apoc. 2.

TRIBVS porro modis Deus victores facit: primo miſericorditer prouidendo, ne infirmi tententur; quomodo Apoſtolos adhuc infirmos à tentatione liberauit, paſſionis tempore, dicendo: *Sinite hos abire*; plurimoſque alios fuga, latebris, variiſque modis, ne in tyrannorum manus inciderent, conſeruauit.

Deus victoriam tentatio. ñ operatur. *Aug lib. de b. no perſeu. c. 8. & 9.* 1. Cor. 10. *Athan in apolog. de ſua fuga.*

II. Liberat Deus electos, fortitudinem in eorum cordibus operando, vt nulli tentationi cedant. Sicut liberauit Martyres, charitatem inſuperabilem diffundendo in cordibus eorum.

III. Deus quempiam à tentatione liberat, ipſum ex hac vita rapiendo. Nam ita hominem peccandi periculis ſubtrahit, & in non peccandi ſecuritate conſtituit.

Sapiẽt. 4. ad Aug. lib. de prædeſt. ſanc. c. 14.

NEQVE vero ſolum generatim orare poſſumus: *Ne inducas nos in tentationem*, ſed etiam contra ſingulas tentationes & ſcandala: prout Dauid Pſal. 118. contra mendacium, auaritiam, vanitatem, ſingulaque peccata Dei patrocinium depoſcit, & ne ſibi relictus conturbetur exorat: vti de Ezechia legimus 2. Paralipom. 32. de Petro de ſe præſumente. Quod in Moyſe manus ſubleuante, & Ioſue interea pugnante adumbratum fuit. Vnde monet Aug. non minus gratiæ Dei deputandum, quod omiſimus, Deo protegente, malũ; quam quod eo dirigente bonum egimus. Et Bernardus: *Niſi me Deus conſeruaſſet miſericorditer, in omne peccatum cecidiſſet anima mea.*

Pſal. 26. 29. *Matth. 26.* *Exodi 17.* *Aug. lib. 2. confeſſ. c. 7.* *Bernard. ſer. de 7. panibus.*

CAP. XXXIV.

Sed libera nos à malo.

POSTQVAM mala culpæ deprecati ſumus, hac poſtrema orationis Dominicæ petitione, liberari ab omni malo pœnæ ac miſeriæ, tam interno, quam externo, poſtulamus: hoc eſt, ab omni miſeria, tentatione, peccandi periculo, interna carnis & ſpiritus lucta; ab omni ingenita corruptione ac mortalitate, ab igne, ab aqua, fulgure aut tempeſtate, ab vrente vento, & quolibet frugibus noxio: à bello, fame, peſte, hoſtium & beſtiarum atrocium incurſu: à captiuitate, vinculis, carcere, exilio, proditionibus, inſidiis, morbis omnibus, & incommodis, quibus hominum vita premi ſolet. Oramus inſuper, vt omnes flagitiorum & peccatorum occaſiones miſericorditer à nobis Deus auertat; nec

Septima petitio.

Digitized by Google

Petimus liberari à malo præſenti, præterito & futuro. diuitias, honores, valetudinem, robur, vitamque hanc ipſam ad animæ noſtræ, vel proximi exitium conuerti patiatur; neue improuiſa repentinaque morte opprimi, & iram Dei in nos concitari ſinat: ac poſtremo ab omni futuri ſeculi malo, ſiue damnationis & mortis perpetuæ, ſiue à temporalibus purgatorij pœnis liberari depoſcimus, à quibus vt etiam alij ſiue viui, ſiue mortui liberentur, pie, ſanctèque oramus. Prædicto autem modo Eccleſia Catholica hanc petitionem in Miſſæ officio, & in Litaniis exponit, deprecando, vt à præſentibus, præteritis, & futuris malis liberetur: quomodo etiam intelligũt Cyprianus, Auguſtinus, Beda, & fere Latini ſcriptores. Græci vero per *malum*, diabolum accipiunt, omnis mali authorem, voce Græca moti, πονηρὸς quæ cum articulo ponitur: ſed alibi etiam ſæpius pro re mala, cum articulo locatur. Matthæi 5. *Quod amplius eſt, à malo eſt.* Romonor. 12. *Odientes malum.* Ioan. 17. *Serua eos à malo*, id eſt, ab omni re mala. Vita enim præſens miſeriis plena eſt, & aſſiduis exercetur malis: quæ patienter tolerare, non autem amare iubemur.

Aug. lib. 10. confeſſ. c. 28. QVAM autem multa & multiplicia ſint huius vitæ mala, in libr. *Theatri vitæ humanæ*, Iob, & ab aliis deſcribitur; quin & Chriſtus nullam eſſe diem tradit, quæ ſuam moleſtiam *Matth. 6.* ſecum non adferat. *Sufficit enim diei*, ait: *malitia ſua.* Et quia homines in neceſſitate & miſeriis conſtituti, fere ſolent ad implorandum Dei ſubſidium confugere, omiſiſque potioribus bonis in præcedentibus petitionibus contentis depulſionem calamitatum poſtulare: ideo Chriſtus hanc petitionem nouiſſimo loco faciendam eſſe docet. *Quærite*, inquit, *primum regnum Dei.* Itaque qui liberari à malis recte orant, hoc ad Dei gloriam referunt; & ſi non exaudiantur, non indignantur, nec murmurant, ſed Dei voluntati ſeſe conformant, non dubitantes, vtilius eſſe diſciplina temporali corripi, quam caduca peccati voluptate perfrui. Ac in eo vere fideles ab infidelibus differunt, quod illi in omnibus morbis, & miſeriis ad Deum, veluti omnium malorum depulſorem, omniſque boni authorem perfugiunt, & medicina à Deo inſtituta ſic vtuntur, ſummam vt ſpem in medicinæ authore conſtituant: hi vero primariam curationis *2. Paralipo. c. 16.* ſpem in remediis, natura, vel hominum induſtria comparatis figunt; vnde veneficiis, cantionibus, dæmonumque opera vtuntur maleficos & magos conſulunt, ipſumque tortorem diabolum iudici Deo præferunt

COHORTANDI itaque ſunt Chriſtiani, vt in omni morbo & neceſſitate ad eum recurrant, qui clamantes ad ſe exaudit, & de omnibus tribulationibus liberat, vt Noe à diluuio, Abraham à potentiſſimis regibus, Iſaac, Iacob, Loth, Iob, Ioſeph; Dauidem, Danielem, Suſannam, Apoſtolos, Martyres, & infinitos alios. *Aug. in Pſal. 31. lib. 22. cont. Fauſt. c. 21.* *Pſal. 33.*

SED quæret aliquis, cur Deus pios non ſtatim à malis liberet? RESPON-

DEO

Digitized by Google

Deo, Deum tanquam ſapientiſſimũ patrem & medicum, à malis huius vitæ ſanctos liberare, quando eis ſalutare eſſe nouit. *Virtus* enim *in infirmitate perficitur*: &, *per multas tribulationes intrãdum eſt in regnum cælorum*: quin & *Chriſtum oportuit pati, & ita intrare in gloriam ſuam. Non autem decet, ſub capite ſpinoſo membrum eſſe delicatum. Si enim compatimur, conglorificabimur.* Itaque tribulationes membra Chriſto conformia reddunt, grauiſſimas futuri ſeculi pœnas tollunt, compenſant, redimunt, quas in purgatorio luere oporteret. Pœna productior eſt culpa, vt maiore cautione peccata vitentur, & magis deteſtemur, quo tardius curantur. IV. Per huius vitæ mala conſeruatur humilitas. V. augentur merita, & proinde ad maiorem gloriæ coronam diſciplina præparat. V . ad examen patientiæ. Iac. 1. *Tribulatio patientiam operatur.* VII. ne propter temporalia commoda Chriſtiani efficiamur. VIII. In exẽplum iuſti iudicii Dei. Aug. lib. 22. *contra Fauſtum*, cap. 20.

2. Cor. 12. 2. Tim. 3. Act. 14. Luca 24. Bernard. ſer. 5. de omnibus ſanctis 2. Cor. 11. Aug. lib. 21. de ciuit cap. 13. tra. vlt. in Ioan. & in Pſal. 6.

Ex quibus facile ad quæſtionem huic affinem reſponderi poteſt; cur videlicet Deus huius vitæ mala, bonis & malis eſſe velit communia? & cur ſæpe fortunatiores ſint impii & ſtulti quam ſapientes & iuſti? Hac quæſtione perturbatus Ariſtoteles, diuinæ gubernationi res fortuitas ſubtraxit. Seneca librum ſcripſit de hac quæſtione. Dauid eandem verſat, Pſalm. 72. Salomon Eccleſiaſtæ 5. Habac. cap. 4. Ieremias cap. 12. Iudæi apud Ieremiam caput 44. Malachias caput 2. *Dicitis*; *omnis qui facit malum, bonus eſt in conſpectu Domini* &c. Primis quoque Chriſtianis paſſim gentiles obiiciebant, quod eſſent abiecti, humiles, pauperes. Cui querelæ magno labore reſponderunt Iuſtinus in quæſtione 124. & 126. Tertullianus in apologia Cypriani *contra Demetrianum*. Lactantius libro 5. cap. 23. Inſtitut. Chryſoſtomus libro. *6. de Prouidentia.* Auguſtinus quæſtionis huius occaſione libros *de ciuitate Dei* conſcripſit, & ab Oroſio Hiſtoriam eiuſdem argumenti edi procurauit. Victor Vticenſis in Hiſtoria ſua, & Saluianus Maſſilienſis in libris *de Prouidentia, & Dei iudicio* idem argumentum pertractant.

Mſeriatur Deus velit bonis & malis eſſe communes. Tract. de bona fortuna.

Orationis Dominicæ extrema clauſula eſt, *Amen*: (id eſt, iuxta LXX. Interpretes, *Fiat*: iuxta Aquilam, *fideliter*; iuxta alios, *vere*) quæ cuncta prius à Deo petita repetit, confirmat, rataque fieri precatur, orantiſque deſiderium exprimit, vt poſtulata concedantur, & eueniant; ac proinde nouo pietatis affectu excitato hac voce *Amen* petitiones factas iterat orans. Vnde Hieronymus: *Vocem Amen orationis Dominicæ ſignaculum* vocat. Et quia iſta vox *Amen* in ore Domini crebro fuit; vt honorem velamento ſecreti haberet, ſanctioremque autoritatem, placuit Spiritui Sancto in Eccleſia retineri, vt notat Auguſtinus & Baſilius libro 2. contra Eunomium.

Hier. in 6. c. p. Matth.

Nec abſque ratione in Miſſæ ſacrificio, pronuntiata oratione Dominica, Sacerdoti reſeruatũ eſt munus,

Aug. lib. 2. de doct. Chriſt. c 11. In Ioan. tracta. 41.

Digitized by Google

nus reſpondendi, *Amen*: ſignificatur enim, Sacerdotem vice Chriſti populo reſpondere, Deum exoratum eſſe, atque totius populi vota in vnum collecta verbis Chriſti, (*qui ſemper exauditus fuit pro ſua reuerentia,*) Deo Patri offerre, ſuumque deſiderium & interpellationem aliorũ precibus adiungere. *Quotquot enim promiſſiones Dei ſunt, in illo eſt: ideo & per ipſum Amen Deo, ad gloriam noſtram.*

Hebr. 5. *2. Cor. 1.*

EXPOSITIO SALVTATIONIS ANGELICÆ,

CAPVT PRIMVM.

Angelica ſalutatio demonſtrat Chriſtum, per quem ſit orandum.

ORATIONI Dominicæ aptiſſima methodo Angelicam ſalutationem veluti comitẽ, demonſtrantẽ Chriſtum, per quem orandum eſt, ſubiungimus. Nam oratio petitionem & gratiarum actionem complectitur. Expoſitis autem in oratione Dominica petendis, Deo gratias agimus, quod B. Virginem in Filij ſui Matrem eligere dignatus fuerit, omnique gratiarum genere illam adimplere. Eidemque B. Virgini de tanta felicitate gratulamur, ſimulque preces ei fundimus, vt ſua interceſſione Deum nobis conciliet. Cum enim pro Sanctorum victorijs & triumphis, quos à deuictis hoſtibus reportarunt, Deo recte gratias agamus; quanto æquius eſt Deũ laudare, in ſingulari priuilegio, B. Virgini conceſſo? quam delegit ad perficiendum Incarnationis VERBI Dei myſterium, in ea, & ex ea carnem aſſumens, vt Deipara, & Dei mater ſit, atque veraciter nuncupetur. Eum ſiquidem peperit, qui omnium fons ſpiritualium eſt benedictionum, per quem omnia petenda, ſine quo nihil impetrari poteſt. Oratio enim, quæ non fit per Chriſtum, ipſa vertitur in peccatum. Vnde B. Virginis patrocinium implorantes, non ſignificamus, Chriſtum egere comprecatore, quaſi ad omnia impetranda non ſufficeret; ſed ad Chriſti matrem confugimus, vt apud Filium (in quo diuinam Maieſtatem homo reus formidare poſſet) mediatrix eſſe velit. Congruebat enim,

B. Virgo eſt Deipara.

Epheſ. 1.

Auguſt. in Pſalm. 108.

B. Virgo mediatrix ad Filium.

Digitized by Google

enim, vt quemadmodum ad Patrem per Chriſtum Deum & hominem acceſſum habemus: ita & per hominem purum ad eundem Chriſtum Deum & hominem accederemus, Nec alius mediator ad hunc mediatorem, aptior matre, quæ vt illi coniunctiſſima, ita quoque gratiſſima eſt. Quod in ſapientiſſimo Salomone in regio throno ſedente adūbratum eſt, quādo matri dixit: *Pete mater mea; neque enim fas eſt, vt auertam faciem tuam.* Sic matrem exaudiet Sapientia Chriſtus: plane matrem exaudiet Filius, & Filium Pater. *Non poteſt* (ait Bernardus) *Filius aut repellere, aut ſuſtinere repulſam; non audire, vel non audiri. Semper hæc inueniet gratiam, qua indigemus, qua ſaluamur. Quæramus ergo gratiam per Mariam. Eſt enim alueus, per quem gratia defluit: eſt vehiculum, per quod cæleſtia dona in nos perueniunt.*

3. Reg. 11.

Bernard. ſermo. de nat. B. Mariæ.

POSTREMO Salutationem Angelicam orationi Dominicæ ſubiungimus, vt fidelis recolat, quod ſicut vterque ſexus corruptionem humani generis inuexit, ita reparationi eiuſdem vterque ſexus cooperatus ſit, *vt neque vir ſine muliere, neque mulier ſine viro ſit in Domino.* Vtrumque enim ſexū in ſpem reparationis adducere volens Deus; virilem, in quo naſceretur, & femineum, per quem naſceretur, elegit.

Vterque ſexus reparationi cooperatur.

1. Cor. 11.

Bernardus ſerm. de verbis Apoc. 12. Aug. ſerm. 20 in Louanij impreſſis.

CAP. II.

Quis autor ſit Angelicæ ſalutationis?

SPIRITVS Sancti iuſſu præcipuam huius ſalutationis partem Angelus è cælo tulit: mediam vero eodem numine plena Elizabeth effudit; Eccleſia denique ad fructum ex antecedentibus laudibus hauriendum, poſtremam partem adiecit. Proinde iſta ſalutatio à ſummo rerum omniū opifice, ordine pulcherrimo digeſta, breuiq; verborum compendio Beatæ Virginis encomia complectens, non poteſt eidem non eſſe gratiſſima, nobiſque vtilis, quandoquidem nos illius horæ cōmoneat, quæ poſt infelicem primi parentis caſum, læta humano generi prima illuxit, in qua Deus Virginem elegit, cuius benedictum ſemen venenati ſerpentis caput attereret, mortemq; diaboli ſeductione inuectam abolendo, ſempiterna vita commutaret. Cuius ſalutationis præſtantiam, noua quoque ſalutandi formula, nunquam antea audita, demonſtrat.

Salutationis huius autor quis?

Orig. hom. 2. in Lucā. Ambroſius in c. 1. Lucæ. Bernardus ſerm. 2 ſuper Miſſus eſt.

CAP. III.

Quo tempore ſalutatio per Angelum facta?

VT ſecundum recurrentem annorum & dierum circulum eodem hebdomadis die, eademque hora, qua primus parens lapſus fuerat, ſalus humano generi redderetur, ideo Deus xxv. diem Martij, tunc in feriam ſextam incidentem elegit,

XXV Martij Chriſtus

Digitized by Google

in qua Incarnationis, & poſtea Redemptionis myſterium perageret. *conceptus, & paſſus.* Eadem enim xxv. Martii die recurrente, Chriſtus & conceptus, & paſſus eſt.

CAP. IV.

De colloquio Gabrielis cum Maria, & ſerpentis cum Eua.

QVEMADMODVM Euæ virginis peſtiferum cum ſerpente colloquium mundo exitium inuexerat; ita placuit Altiſſimo initium humanæ Redemptionis à ſancto beatæ Virginis Mariæ cum Angelo Gabriele colloquio auſpicari, vt qualis ordo ruinæ, talis humanæ reparationis foret, eademque porta ſalutis antidotum intraret, qua ſerpentis venenum infuſum fuerat: vt late proſequitur Irenæus libro 5. aduerſus hæreſes. *Colloquiū Angeli.* *Quemadmodum*, ait, *per Angelicum ſermonem ſeducta eſt virgo Eua, vt effugeret Deum, præuaricata eius verbum; ita Beata Virgo Maria per Euangelicum ſermonem euangelizata eſt, vt portaret Deum, eius obediens verbo. Et ſicut illa ſeducta eſt, vt effugeret Deum; ſic & hæc ſuaſa eſt obedire Deo, vti virginis Euæ Virgo Maria fieret aduocata. Et quemadmodū morti aſtrictum eſt genus humanum per Virginem, ita ſaluatur quoque per Virginem, aquā lance diſpoſita virginalis inobedientiæ, per virginalem obedientiam.* *Iren. li. 5. c. 31. 33 Tertullian. l. de carne Chriſti.* Auguſtinus lib. 1. De peccat. merit. cap. 28. *Sicut Eua draconis antiqui falſis promiſſionibus credendo genus humanum perdidit; ita Beata Virgo veris Angeli ſancti promiſſionibus credendo facta eſt mater Saluatoris.*

Et alibi ſæpius oſtendit, per feminam mortem, & rurſus per feminam prodiiſſe vitam. Petrus Chryſologus ſermo. 42. & 148. idem argumentum pertractat. Fulgentius ſermo. *De laudibus B. Mariæ.* Anſelmus lib. *Cur Deus homo*, cap. 8. Bernardus ſerm. 2. *De annuntiatione*, ſerm. 2. *ſuper Miſſus eſt.* *Aug. lib. 6. cont. Iulia. cap. 10. Li. de agone Chriſt. c. 22. Cyril catech. 12.*

CAP. V.

Quæ ſint Angelicæ ſalutationis partes?

QVATVOR in hac Angelica ſalutatione partes continentur: honorifica primum compellatio, deinde incomparabilis laus virginis, exprimens, quomodo in ſeipſa affecta, & quam Deo cælitibuſque accepta ſit: ac demum quomodo ſupra cæteras omnes mulieres, atque creaturas exaltata: ſubiungitur poſtea gratiarum actio, & laus Chriſto, qui talem matrem delegerit, atque inter ſe, genuſque humanum mediatricem conſtituerit: ac tandem poſtulatione cōcluditur, vt cauſam noſtram apud filium ſtrenue agat, noſtraque ſtudia & actiones ſuo patrocinio dirigat, animaſque hinc emigrantes ſaluas in cælum perducat. *Quatuor ſalutationis Angelicæ partes. Heluidii hæreſis.*

CAP. VI.

Expoſitio verborum ſalutationis Angelicæ.

AVE. Χαῖρε, id eſt, *gaude, vale ſalue*, quæ veri gaudii autorem conceptura es, fauſtum felixque tibi, quod *Aue.*

Digitized by Google

quod mærorem per Euam innectum ſempiterna lætitia es commutatura. Quaſi dicat: Lætare Virgo, ab æterno vt mater Dei ſis præelecta, à lapſu primorum parentum repromiſſa, ab omnibus Sanctis tantopere deſiderata, parentum reparatrix, poſterorum viuificatrix, per quam omnium ſalus, innocentiæ reſtitutio, de hoſte diabolo victoria, de peccato ac morte triumphus, omnium que denique gentium benedictio. Aue B. Virgo, cui vni Deus hæc omnia reſeruauit, per quam antiqua mulierum excluditur maledictio: tu noua mater nouam accipe benedictionem: ſingulare tibi Euangelium euangelizo: *Ecce filia Sion, Rex tuus venit*: feſtina thalamum ei tuum adorna, & ſuſcipe Regem, in eius aduentu gaude, per quē *ve* maledictionis conuertiſti in *ve* benedictionis; cuius partu gaudium inuectura es vniuerſo mundo. Exulta pater Adam, ſed magis tu mater Eua. conſolamini filia, quæ abſtulit opprobrium veſtrum, *Felixque ſumens Aue, commutauit nomen Eua.*

Ex quibus patet, voce *Aue*, non ſolum contineri ſimplex ſalutationis officium, ſed etiam oblationem muneris, atque congratulationem tam admirandæ felicitatis, vt eiuſdem perſonæ vera fieret Mater, cuius Deus omnipotens verus eſſet Pater.

Maria Hieron. in interpr. Hebr. nominum. Epiphan. hæreſi 78.

MARIA] nomen proprium eſt B. Virginis, eiuſdem dignitatem ſua ſignificatione exprimens. Denotat enim *dominam, ſtellam maris, amaritudinis mare*. Quæ omnia eidem Beatæ Virgini conueniunt. Vere ſiquidem omnium creaturarum Domina facta eſt, quæ omnium creatoris mater eſt, ac iure Domino mundi, & Regina cæli vocatur, ex qua vtriuſque creator & moderator genitus eſt. Petrus Chryſologus ſerm. 142. Beda in 1. c. Lucæ. Damaſcenus lib 4. c. 15. Bernard. ſuper *Salue Regina*.

STELLA vero *maris & illuminata* dicitur, quia ſine corruptione radiū emiſit, cuius ſplendor vniuerſum Orbem illuminat, hominum mentes calefacit, vitia excoquit, & ſuper hoc mare procelloſum ſubleuata meritis, illuſtrat exemplis. Vnde canit Eccleſia: *Aue maris ſtella.*

Beda in 1. Lucæ.

Bernardus ſerm. 2. ſuper Miſſus eſt.

PORRO *mare amaritudinis fuit*, quia ex ea carnis mortalitatem Chriſtus accepit; & animam eius paſſionis Filii mæror, tanquam gladius pertranſiuit.

Ambroſ. inſtit Virg. cap. 5. Luca 2.

CAP. VII.

De genealogia B. Mariæ.

Genealogia B. Mariæ. 2 Reg. 7. Pſal. 131. Iſa 11. Matth 1. Rom. 1 & 9. 2. Tim. 2.

CERTA fide tenendum eſt, B. Mariam ex Dauidica regia ſtirpe eſſe propagatā. Conſtanter enim ſcriptura tradit, Dominum Ieſum Chriſtum ex ſemine Dauid, ſecundum carnem natum eſſe: at carnem à Ioſeph non traxit, qui propter fidem coniugii pater eius dici meruit (iuxta Aug. lib. 1. *de nupt. & concupiſc.* cap. 11.) ſed ex puriſſimis ſanguinibus B. Virginis efformatam aſſumpſit; quam ex eadē tribu cum Ioſeph fuiſſe, declarat cenſus in Bethlehem factus. Vnde Mattheus & Lucas

Digitized by Google

Ioſephi genealogia cõmemorata, de B. Virginis genealogia ſiluerunt, tum quia ſcripturæ ſacræ mulierum genealogias non conſueuerunt deſcribere; tum quia ſecundum legem vir ſibi propinquam accipere in coniugem deberet. Hiero. in 1. c. Matth. Ambroſ. lib. 3. in Lucam. Aug. lib. 3. *cont. Fauſtum* cap. 2. & 3. Lib. 23. c. 9. Lib. 5. *cont. Iulianum* cap. 9. Lib. 2. *Retract.* c. 7. Epiphanius hæreſi 79. & Damaſcenus lib. 4. *De fide*, c. 15. Patrem B. Virginis, Ioachim fuiſſe referunt, matrem vero Annam: quam opinionem, vt incertæ veritatis, commemorat Auguſtinus li. 23. *cont. Fauſtum* cap. 9 Sed Eccleſia poſtmodum illam ſententiam inſtitutione feſti S. Annæ comprobauit. Cui non obſtat, quod Beata Virgo, cognata Elizabeth, coniugis Zachariæ Sacerdotis dicatur: conſilio enim diuino prouiſum fuit, vt ab initio regium genus ſacerdotali commiſceretur, vt Chriſtus, Rex, & Sacerdos ex vtriſque ſecundum carnem naſceretur.

Ioachim pater B. Virginis, Anna mater.

Ambroſ. lib. 3. in Lucam.

CAP. VIII.

De virtutibus B. Mariæ.

Virtutes B. Mariæ.

GRATIA *plena:* græcè κεχαριτωμένη: id eſt, *gratioſa, vnicè Deo chara, Deū habens fauentem ac propitium.* Quem ſenſum inſinuant Angeli verba: *Inueniſti gratiam apud Deum.* Sic Iacob ad Eſau: *Inueniam gratiam in conſpectu tuo.* Et Deus ad Moyſem: *Inueniſti gratiam coram me.* Apoſtolus eadem voce vtitur: *Gratificauit nos in dilecto Filio ſuo:* id eſt, gratioſos dilectoſque reddidit, ſeu amabiles. Sic gratioſa & amabilis B. Virgo, tamque propenſo in eam animo Deus fuit, vt à ſummo cælo egreſſus ad ipſam peruolarit, in eiuſque vtero ſibi corpus efformauerit. Et quia Deum non decebat ſecundum carnem concipi, niſi ab ea, quæ illum antea mente concepiſſet, & quæ omni gratiarū genere abundaret; iure B. Virgo gratiarum donis plena fuiſſe quoque creditur. Rex enim gloriæ adornauit thalamum ſuum, roreque cæleſtis benedictionis irrigauit terram, vt talē fructum Virgo permanens edere poſſet. Hinc inter omnia gratiæ vaſa, quibus fons plenitudinis ſuam gratiam communicat, ſingulari prærogatiua B. Virgo dicitur, *Gratia plena.* De Zacharia, Elizabeth, Ioanne Baptiſta, & Apoſtolis legimus, quod Spiritu Sancto repleti fuerint; de B. Stephano, quod plenus fuerit gratia & fortitudine; at longe aliter *gratia plena* dicitur, quæ ſola gratiæ autore impletur, quæ Domini ſui, opificis & creatoris mater efficitur, vt in ea plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitaret, & ſicut pluuia in vellus, ſe tota gratiæ plenitudo infunderet. Vnde intelligi poteſt, ad vincendum omni ex parte peccatum, B. Virgini plus gratiæ quā vlli homini fuiſſe collatum. Nefas enim putare eſt, huic eſſe negatum, quod alicui Sanctorum legitur eſſe indultū. *Ego* (ait Bernardus) *puto, quod & copioſior ſanctificationis benedictio in eam deſcenderit, quæ ipſius non ſolum ſanctificaret ortum, ſed & vitam ab omni deinceps peccato cuſtodiret immunem, quod nemini*

Gen. 33. *Exodi 33.* *Epheſ. 1.*

Leo ſerm. 1. de natiu. Domini.

Epiſt. 174. ſerm. 2. de aſſump.

B. Virginis priuilegia.

nemini alteri in natis mulierum creditur eſſe donatum: In quam ſententiā Aug. lib. *de nat & gratia* cap 36. ſcribit, cum de peccatis agitur, propter honorem Domini, de B. Virgine eius Matre ſe nullam prorſus quæſtionem habere velle. Idem declarauit Conciliū Tridentinum, priuilegio ſingulari B. Virgini conceſſum, vt omnia etiam venialia peccata vitaret. Quod etiam tenuit Ambroſius ſerm. vltim. in Pſalm. 118. & in Lucam ad illud: *Ecce ancilla Domini.* Quanquam igitur Origenes hom. 17. in Lucam arbitretur, gladio ſcandali animam B. Virginis in paſſione Filii vulneratam; & Chryſoſt. homil. 45. in Matth. & 20. in Ioan. inanis gloriæ motum eidem tribuat; firmiter tamen nunc Eccleſia contrarium tenet, nec de B. Virginis innocentia quæſtionem moueri patitur, quam per obumbrationē Spiritus Sancti charitate, omniq; virtutum genere conſummatā fuiſſe non dubitat: imo tunc exterminatam in ea fuiſſe mali concupiſcentiam, & in omni accepto dono confirmatam, tradit Anſelmus *de conceptu Virginali* c.18. Richardus de S. Victore lib.2. *de Emmanuele* c. 26. & ſequentibus. Petrus Lombardus lib.3. ſent. diſt. 3. ibique magno conſenſu Scholaſtici.

Lib. de nat. & gr. c. 36. Aug. in Pſal. 64. tract. 2.

Seſſ 6. can. 23.

Leo ſerm. 2. de nat. Domini. Aug. lib. 2. de pec. merit. cap 25.

CETERVM de tempore ſanctificationis, vtrum videlicet nullā peccati labe vnquam infecta, ſed ab originali macula initio ſuæ cōceptionis præſeruata ſingulari priuilegio fuerit; an in matris vtero ſanctificata demum ſit, inter Doctores controuertitur. Et ſapienter Pius V. in popularibus concionibus hanc controuerſiam tractari vetuit, ſolum in Academiis, & coram doctis in vtramq; partem agitari permittens, ea tamē lege, vt neutra pars alterā veluti erroneam condemnet. Quod prius Concilium Tridentinum ſanxerat: & Sixtus IV. in extrauagan: *Graue nimis.*

De conceptione B. Mariæ.

De conceptione B. Mariæ Bulla Pii V. obſeruanda.

Seſſ. 5.

CVM autem B. Virgo innumeris virtutibus reſplendeat, quæ fidelibus vtiliſſime in exemplū proponi queunt, nec falſis, aut incertis laudibus noſtris indigeat; conſultiſſime paſtores, omiſſis quæſtionibus, contentionem potius quam ædificationem parientibus, heroicas eius virtutes populis inculcabūt, quas ſuauiſſime proponit Ephrem in ſerm. *de laudibus B. Mariæ Virginis;* & recolligit eius interpres in annotationibus dicto ſermoni ſubiunctis. Ambroſius autem talem fuiſſe Mariam ſcribit, vt eius vita omnium ſit diſciplina, in qua velut in imagine refulgeat ſpecies caſtitatis, & forma virtutis: ex qua liceat exempla viuendi ſumere, ac diſcere, quid fugere, quid corrigere, quid tenere oporteat.

Heroicæ virtutes B. Mariæ populo proponendæ.

Ambroſ. lib. 2. De Virginibus, & lib 10. epiſt. 81. Chryſolog. ſerm. 143.

CAP. IX.

Virtutes B. Mariæ proponuntur.

INTER B. Mariæ virtutes prima occurrit *Humilitas*, quæ in toto vitæ ipſius decurſu eluxit. Nam primum non eſt dedignata fabro deſponſari, ei ſubdi, ab eo regi, cū eo ad victum comparandum aſſiduis laboribus fatigari. Neque vero hanc in ſtatu ab-

Humilitas B. Mariæ.

iectiore ſolummodo demonſtrauit, ſed etiam in Dei Matrem electa, ſe *ancillam* nominat; nec repentino exaltata promiſſo eſt, vt plerique ad opes, honores, ſtatus ſublimiores euecti confeſtim intumeſcunt, & ſe plus quam homines eſſe arbitrantur, prioris conditionis ſuæ obliti, genus ſuum erubeſcunt, parentes dedignantur. Non inſuper iactabūda marito ſe in Dei Matrem electam, ac de Spiritu Sancto concepiſſe decantauit: quam ille vidēs grauidam, ſuſpicatus eſt adulteram, & à ſe dimiſiſſet, niſi cæleſti oraculo meliora fuiſſet edoctus. Ex eadem humilitate aſcendit in montana, vt obſequium Elizabeth cognatæ deferret: à qua dum magnifice laudaretur, nulla elatione commota eſt, neque ſibi quidquam aſſcripſit, ſed in autorem beneficiorum cuncta refudit, dicens: *Magnificat anima mea Dominum, quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ.* Ex conſimili humilitate coniugē Ioſeph ſibi præponit, *Pater*, ait, *tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Luc. 2. Atque iam Dei mater effecta, pauperum cognatorum conſortia non erubeſcit quin eorum nuptiis intereſt, ac deficiente vino, aliorum verecundiæ compatiens, vinum à filio ex aqua fieri impetrat. Ioan. 2. Ex eadem humilitate ſe Cæſari ſubditam profitetur, cenſum ſoluit, more omnium deſcribitur. In diuerſorio ſibi locum denegari patienter tulit, in ſtabulo Chriſtum parit, Filio per ſe miniſtrat: cumque legi Purificationis non eſſet ſubiecta, ſponte oblata pauperum hoſtia ei ſe ſubiecit. In Ægyptum peregrinari, Filio in Crucem acto aſtare, à Iudæis & latrone ſubſannari, Matrem à crucifixo nominari non erubuit, diſcipulis apud Iudæos viliſſimis adhærere non deſtitit: cumque inter illos tam filii prærogatiua, quam priuilegio ſanctitatis omnium eſſet prima, ſe tamen omnium nouiſſimā exhibebat, vltimoque loco nominari gaudebat, vt Bernardus, Ambroſius, Auguſtinus, Beda, & alii notant. Act. 1. Scicbat enim humilitatem omnium virtutum eſſe matrem & cuſtodem, vt Auguſtinus epiſt 56. tradit.

Bernard. ſermo. 1 de verbis Apoc. 12. Serm. 4. ſuper Miſſus. Aug. lib. de catech rudibus, cap. 4. & 22. Beda in illud Lucæ: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ.

QVEMADMODVM autem Humilitate, ita & *Manſuetudine* B. Virgo plena fuit. A Filio enim audiens, *Quid eſt quod me quærebatis?* & rurſus: *Quid mihi & tibi mulier eſt?* nihil reſpondit, ſed eius verba in corde conſeruauit: ſicut enim præſumptionis mater eſt elatio; ita veræ manſuetudinis humilitas; iuxta illud Chriſti: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* *Manſuetudo B. Mariæ*

QVAM inſuper *Verecunda* fuerit B. Virgo, inſinuat Euangelium, dum ait, fuiſſe turbatam, quando ab Angelo magnificam ſalutationem audiuit. *Verecundia B. Mariæ.* *Virginum enim eſt trepidare, omneſque viri affatus vereri*: ait Ambroſius lib. 2. in Lucam c. 2. Et Ioan. 2. aliorum verecundiam, ſuam reputans, vini defectum ſilere non potuit. Matth. 12. loqui Filio quærens foris ſtabat, non autoritate materna ſermonem interrumpit.

Ex Verecundia *Taciturnitas* oritur, *Taciturnitas.* quæ tanta in hac B. Virgine fuit, vt non niſi quater in Euangelio loquuta

ta deprehendatur: videlicet, Angelo, B. Elizabeth, Filio in Templo reperto, ac in nuptiis. Viſitata quidem fuit à paſtoribus, à Magis, à Simeone & Anna; de ſe, atque de Filio multa dici audit; crebro filium populis loquentem, ac in parabolis diſſerentem, ſeorſimque diſcipulis myſteria reuelantem audiuit, miracula operantem; in Cruce denique pendentem, exſpirantem, reſurgentem, in cælum aſcendentem conſpexit; ſed in his omnibus ne verbulum vnum effatam eſſe reperies. Velox enim ad audiendum, ad loquendum, vero tarda erat. Væ nobis, qui totum proferimus ſpiritum, qui pleni rimarum vndique effluimus. *Diſce Virgo* (ait Ambroſius) *verborum laſciuiam vitare: Maria etiam Angeli ſalutationem verebatur.*

Lib. 2. in Lucam c. 2.

Magnanimitas B. Mariæ.

SVMMÆ autem B. Virginis humilitati *Magnanimitas* acceſſit, qua licet ſe ancillam reputaret, attamen ad ineffabile Incarnationis VERBI Dei ſacramentum exſecutioni mādandū nullatenus ſe dubitauit electam, verique Dei & hominis genitricē mox futuram. Eadem animi fortitudine Angelo filium promittenti, ſaluo Virginitatis ſignaculo & pudore, abſq; ſcrupulo credidit, Deum poſſe quod vellet. Eamque merito beatam prædicauit Elizabeth, quia credidiſſet. Non enim de Angeli dicto, ſed de ordine ac modo, quo hæc fierent, inſtrui petens interrogauit: *Quomodo fiet iſtud.* vbi non quærit, *an fiet?* ſed *quomodo fiet?* Similiter ex fide illa, quæ ab Angelo, è Simeone & Anna audieret, cum dictis Propheticis in corde ſuo conferebat, tantaq; fide Chriſtum ex ſe genitum, eſſe verum Deū quoque credebat, vt repente vinum creare poſſe non ambigeret. Ideo dixit: *Vinum non habent*: Et quo tempore omnes diſcipuli ſcādalum paſſi ſunt, hæc Beata Virgo in fide conſtantiſſima iuxta Crucem, non minus mēte, quam corpore ſtabat, certa de reſurrectione mox futura. Vnde Filii corpus cum aliis mulieribus nō inunxit, myſterii non ignara, quod genuiſſet reſurrecturum.

Bernard. ſermo. de verb. Apoc. 12.
Fidei magnitudo.
Ambroſius lib. 2. in Lucam cap. 8.
Bernardus ſerm. 4. ſuper Miſſus eſt.
Ioan. 2.
Ioan. 19.

Ambroſ. l. 2 de inſtitut. virg. c. 7.
De Miſericordia Beatæ Virginis.

DEINDE quanta B. Virginis *Miſericordia, Dilectio* & *Compaſſio* fuerit, demonſtrat humilis illa vox ad Filium: *Vinum non habent*: vbi alienam miſeriam quodammodo ſuam reputans, nouum à Filio vinum eis impetrat; & cognatos nondum in Chriſtum credentes, ad eius ſermones adducit, vt benignis exhortationibus ad pietatem inuitarentur. Cum Diſcipulis orationi inſtat, vt Spiritus Sanctus de cęlo mittatur. Hinc ab Eccleſia *Mater gratiæ, Mater miſericordiæ* iure compellatur, cum pro humano genere Filium aſſiduè interpellare non ceſſet.

Ioan. 2.
Matth. 12.
Act. 1.

Fortitudo & Patientia B. Virginis.

FORTITVDINE inſuper atque *Patientia* tanta hæc B. Virgo fuit, vt neque proſperis elata, neque aduerſis vnquam fracta fuerit; quin omnia huius vitę incommoda patientiſſime tulit: paupertatem in partu, inopiā in victu, fugam in Ægyptum, necem infantium Bethlehemiticorum, perſequutiones Iudæorum, occiſionem Ioannis Baptiſtæ, ac proprii

Digitized by Google

Filij contemptum, captiuitatem, opprobria, vulnera, tormenta, mortem denique atrociſſimam Crucis.

De iuſtitia B. Virginis. IVSTITIA B. Virginis ex eo apparuit, quod vnicuique ſuum reddiderit, humilians ſe ſub Deo, ſubdita marito, filium ſollicite educauit, illi honorem debitum tribuit, Cæſari cenſum perſoluit, Deo in Templo ſacrificium obtulit, proximis amorem & miſericordiam impendit.

De caſtitate B. Virginis. CASTITATEM in veteri lege neque præceptam neque conſultam, hoc eſt, puram animi & corporis ſanctimoniam, ab omni complexu viri alienam, non ſolum dilexit, ſed etiam Deo vouit. Ideoque etiam promiſſa diuina prole, de Virginitate ſollicita, dixit: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* id eſt, voui non cognoſcere: ſicut ſcriptura pronuntiat, Nazaræos non bibere vinum; Carthuſianos dicimus, non veſci carne, obſtante nimirum voto. Aug. lib. *De S. Virginitate* c. 4. lib. 5. *cont. Iulianum* c. 9. Beda in 2. c. Lucæ: *Mentis ſuæ propoſitum reuerenter exponit.*

Bernardus ſerm. 3. & 4 ſuper Miſſus. QVANDO autem B. Virgo caſtitatis votum emiſerit, non omnino certum eſt. Petrus Lombardus, S. Thomas, & alii quidam arbitrantur, ab initio puellaris ætatis, Virginitatis votum in propoſito habuiſſe, ſed nō niſi poſt deſponſationem conſenſu Ioſeph vouiſſe, cum virgini poſt emiſſum votum nubere velle, ſit damnabile: attamen probabilius nonnulli ſentiunt, B. Virginem ab initio quidem puellaris ætatis ſuam virginitatem Deo conſecraſſe, at poſtea non *1. Tim. 6.* niſi Angelico conſilio deſponſatam eſſe viro, qui Virginitatem non eſſet ablaturus, ſed teſtis ac conſors eiuſdem futurus: prout de B. Cæcilia & Valeriano legimus. Spe igitur diuinæ protectionis freta, ex Angeli conſilio, viro iuſto Ioſeph nupſit, qui virginitatis eius cuſtos fuit, ac ſimul cum illa virgo permanſit. Nubendo autem, non in carnalem copulam conſenſit, ſed in coniugalem ſocietatem, Aug. libro 1. *De nupt. & concupiſ.* cap. 11. *Ambroſ. de inſtit. Virgin. cap. 5.*

CAP. X.

De coniugio B. Virginis.

Coniugium B. Virginis. CONSILIO Angelico B. Virgo (vt dictum eſt) Ioſeph nupſit, & quidem fabro, vt Dei Filius ſecundum humanam naturam fabri Filius diceretur, qui ſecundum diuinam naturam opificis mundi Filius erat. Aug. lib. *De catechizan. rudibus* cap 22. Naſci autem Dei Filius voluit ex Virgine, I. vt genus humanum per Euam virginem perditum, reſtauraretur quoque per virginem: Anſelmus lib. *Cur Deus homo* cap. 2. II. Vt ſicut primus Adam de terra virgine à Deo pſalmatus fuerat; ita ſecundus Adam Chriſtus ex virgine Spiritus Sancti operatione conciperetur. III. Quia ex muliere naſci voluit ſine patre. Damaſcenus lib. 4. c. 15. D. Thomas p. 3. q. 28. *Iren. lib. 3. cap. 31.*

Ex Virgine autē nupta naſci Deus voluit, I. quia virginea fœcunditas præſtat non ſolum coniugali & viduali caſtitati, ſed & virginali. II. Vt genus

Digitized by Google

genus Chriſti notum eſſet, eiuſque genealogia per virum conſueto more de ſcribi poſſet. III: Ne Chriſtus à Iudæis veluti ſpurius, merito reiici videri poſſet. Oportebat enim veritatis præconem ſuis auditoribus offendicula non obiicere. Ideo ſatius fuit, Chriſtum ad tempus putari ex cõiugio natum, quam ex fornicatione. IV. Vt Chriſti natiuitas diabolo foret occulta, dum ex cõiugio natum putat, quem ſcit nõ eſſe natum ex adulterio. Incarnationis enim myſteriũ, Deo per Angelos impediente, diabolus ignorabat. Sic Ignatius in epiſt. ad Philippenſes, & ad Epheſios, ex illoque Hieronymus in 1. c. Matth. Ambroſ. in 1. c. Lucæ. Baſil. *De humana Chriſti generatione.* Damaſcenus lib. 4. cap. 15. Beda in Lucam. Bernardus ſermo 2. *ſuper Miſſus eſt.* V. Vt Chriſtus infans conuenientius educaretur, & à furore perſequentium fuga protegeretur. Epiphan. hæreſi 78. VI. Ex parte B. Mariæ Virginis, vt ipſa à fornicationis ſuſpicione liberaretur. Hier. in c. Matth, & *cont. Heluidium.* Ambroſ. ſuper Lucam. Bernard. ſerm. 2. ſuper *Miſſus: Virginis parcitur fama & verecundia.* VII. Vt B. Virgo poſſet viri opera honeſte vti in fuga, in educando filio. Damaſcenus lib. 4. c. 15. VIII. Vt mariti teſtimonio fides Incarnationis ex Virgine Maria confirmaretur. Si enim ſola illa ſuæ Virginitatis teſtimonium perhibuiſſet, culpam mendacio celare viſa fuiſſet. At nunc mentiendi cauſam non habuit, cum fructus nuptiarum ſit partus feminarum. Sic Ambroſ. in Lucam, Baſilius *De humana Chriſti gen.* Fulgentius libro. *De gra. Chriſti* cap. 3. Bernard. ſermo 2. ſuper *Miſſus* IX. Vt Virginibus infamia laborantibus, excuſationis velamen tolleretur. Dicere ſiquidem potuiſſent, etiam Dei matrem incontinentiæ ſuſpicionem non euaſiſſe: Ambroſius in Lucam, & de Virginis inſtitutione. X. Ne Chriſtus matrimonium improbaſſe putaretur, ab initio à Deo inſtitutum, Baſilius *De humana Chriſti gen.* XI. Vt per B. Virginem deſponſatam, Eccleſia Chriſto deſponſata figuraretur, quæ Virgo permanens, filios ex aqua & Spiritu Sancto generat. Poſtremo, vt quemadmodum in Chriſto Dei & hominis natura copulantur; ſic in eius matre duplex prærogatiua, ſcilicet matrimonialis fœcunditatis, & Virginalis integritatis.

CAP. XI.

Quod B. Virgo in conceptione, in partu, & poſt partum Virgo manſerit.

Virginitas B. Mariæ.

DE B. Virginis integritate, triplex olim error fuit. PRIMVS eorum, qui B. Mariam aliarum more feminarum concepiſſe ſenſerunt: Carpocrates, Irenæo teſte libr. 1. c. 24. Cerinthus, ibidem c. 25. Epiph. hæreſi 27. Ebion, Iren. libro. 3. cap. 24. item Theodotio & Aquila. Horum blaſphemiam confutat Iſaias c. 7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium.* Vox, *alma*, ſignificat virginem abſcõ-

 ditam;

Digitized by Google

ditam, & viro incognitam. Nullum alioqui ſignum eſſet, ſi virgo ex viri congreſſu conciperet; id enim quotidie fieri videmus. Hieronym. *cont. Iouinianum* lib. 1. & in quæſt Hebraicis in 24. c. Gen. & in c. 7. Iſa. Hanc B. Virginis integritatem adumbrauit rubus ardens, qui non comburebatur: virga quoque Aaronis florens: vellus Gedeonis, rore plenum; veritas de terra orta, Pſal. 70 84. Idem prædixit Ieremias c. 31 *Femina circumdabit virum*, id eſt, Virgo concipiet Deum hominem factum. Modum conceptionis expreſſit Angelus: *Spiritus Sanctus ſuperueniet in te*, id eſt, ſua potẽtia te fœcundabit. Pſal. 21. Chriſtus vermi comparatur, qui abſque concubitu in ligno naſcitur. Aug. in Pſal. 21. epiſt. 120. cap. 8. Lucæ 1.

SECVNDVS error Iouiniani fuit, qui ne Chriſti corpus phantaſticum eſſe fateri cogeretur, illud ruptis pudicitiæ clauſtris ex vtero B. Mariæ docuit egreſſum, ac proinde B. Mariam in partu minime Virginem permanſiſſe. Cuius hæreſim ſcriptura confutat, dum Iſaiæ 7. dicit: *Ecce Virgo concipiet & pariet filium.* Et Danielis 7. *Lapis abſciſſus de monte abſque manibus* videtur. Ezech. 44. *Porta clauſa* non aperitur. Hinc veteres Chriſtum ex B. Virginis vtero egreſſum docent, ſicuti ex clauſo exiit ſepulcro, & ad diſcipulos ianuis clauſis intrauit: Aug. Epiſt. 3. tract. 28 in Ioan. lib. 1. *cont. Iulian.* cap. 2. lib. 3. *ad catechum.* c. 6. lib. 22. *de ciuit.* c. 8. Chryſoſt. in 20. c. Ioan. Cyril. in Ioan. lib. 12 c. 35. Damaſcen. lib. 3. c. 12. lib. 4. cap. 15. Hieron. ex profeſſo contra Iouinianum ſcripſit. III. error Heluidii fuit, qui B. Mariam poſt partum filios ex Ioſeph habuiſſe docuit. Quem Hieron. confutauit, & Hugo Victorinus lib. de *perpetua B. Mariæ Virginitate.* Pugnat hæc doctrina cum ſcriptura Ezechielis 44. aſſerente, nullum per clauſam portam niſi Dominum tranſiturum: & cum illo Lucæ 1. *Virum non cognoſco.* Argumenta vero ſumpta ex voce *donec*, *antequam*, nullius momenti ſunt, cum hæ voces non ſemper conſequentiam, neque tempus determinatum notent, ſed interdum quid non ſit factum, & tempus infinitum ſignificent. *Primogenitus* autem phraſi ſcripturæ vocatur, ante quem nullus eſt natus, ſiue poſtea naſcatur alius, ſiue non. Sic B. Virgo peperit ſuum primogenitum Chriſtum: qui etiam *primogenitus in multis fratribus* dicitur, quia fratres omnes ſuos, non natura, ſed adoptionis gratia Dei filios, longe præcellat, cum ipſe naturalis Dei Filius ſit, & propria virtute ex mortuis reſurrexerit; illum vero cæteri. Iacobus autem *frater Domini* dicitur, non quia ex B. Maria natus, ſed quia propinquus: quemadmodum Abraham de Loth ait: *Fratres enim ſumus*, gente ſcilicet, propinquitate, cognatione, affectu. Nam & Dominus ait: *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, ipſe mihi frater, & mater & ſoror eſt.* Quare firmiter credendum eſt; B. Virginem nullum alium poſt Chriſtum habuiſſe filium. Nam ſi naturalem alium filium habuiſſet, procul dubio Chriſtus in cruce matrem ſuã non

Heluidii hæreſis.

Primogenitus eſt, ante quẽ nullus natus.

Fratres Domini qui dicantur.

Gen. 13.
Deut. 15 17.
Matth. 12.
Marci 3.
Lucæ 8.

Digitized by Google

non Ioanni, ſed filio commendaſſet; vt in libro *contra Iouinianum* ratiocinatur Hieronymus.

Epiphan. hæreſi 51 & 80. Chryſoſt. homil. 5. in Ioan. Iero. cont. Heluidium. Item in cap. 12. Matth. Et in prologo epiſt. Iacobi. Ioſeph Virgo permanſit. Iſa 62. Bernard. ſermo. 2. ſuper Miſſus.

SENSERVNT quidem nonnulli, filios Ioſeph ex alia vxore vocari *fratres Domini*: ſed opinionem audaci temeritate confictam pronuntiat Hieronymus, ſiquidem multo probabilius eſt, Ioſeph ſemper Virginem permanſiſſe, nec ſenem, ſed iuuenem robuſtum fuiſſe, qui ſuo labore Virgini Mariæ, Chriſtoque proli victũ comparare poſſet, eique in fuga & longa in Ægyptum peregrinatione obſequiũ præſtare: iuxta illud Iſaiæ: *Habitabit iuuenis cum Virgine*. Ideoque D. Bernardus ſponſum Beatæ Virginis cum Patriarcha caſtiſſimo Ioſeph confert, qui Domini ſui vxorem, licet procaciter vrgentem contingere noluit; multo potiori ratione hic Ioſeph Dei ſui matrem impollutam conſeruauit.

CAP. XII.

Petrus Chryſologus ſerm. 40. & 143.

DOMINVS TECVM: Deus VERBVM tecum, Deus in te nouo naſcendi modo illabitur; ex te carnẽ iam ſibi aſſumet. Nec ſolum Dominus Filius tecum, quem carne ex puriſſimis ſanguinibus formata induis; ſed & Dominus Spiritus ſanctus tecum, cuius obumbratione concipis; & Dominus Pater tecum, qui genuit ab æterno Filium, quem facit nunc in tempore filium quoque tuum. Dominus itaque omnium creaturarum tecum, qui tuum intrat genitale ſecretum, tibi nihilominus reſeruans integrum virginale ſignaculum. *Dominus tecum*: id eſt, Spiritus ſanctus cum Patre & Filio tuum ſanctificans vterum: Dominus VERBVM tecum, ſibi in te præparans thalamum, adornans ſibi tabernaculum, conſecrans ſibi templum in vtero tuo, in quo nouem menſibus habitet plenitudo diuinitatis corporaliter. Proinde quẽ orbis vniuerſus, & cæli cælorum non capiunt, hunc virginali vtero tuo complexa es, in eo cælo maior, terra fortior, orbe latior effecta. Non ait angelus: Dominus in te; ſed *Dominus tecum*, quia Deus vbique eſt per ſimplicem eſſentiam, præſentiam, & potentiam; & in ſanctis omnibus eſt per cognitionem, affectum, & amorem: at in B. Virgine non ſolum conſenſione voluntatis, ſed etiam coniunctione carnis eſt, vt de Dei Virginiſque ſubſtantia vnus ſit Chriſtus; nec totus de Deo, nec totus de Virgine; totus tamen Dei, & totus B. Virginis filius, nec duo filii, ſed vnus vtriuſque Dei & B. Mariæ filius, qui duæ naturæ in vna Hypoſtaſi ſunt coniunctæ. Deus itaque cum B. Virgine non tantum gratia, ſed etiam natura eſt, ex ipſa homo factus.

Bernard. ſermo. 3. ſuper Miſſus.

Chryſologus ſerm. 143.

Verbum eſt in Virgine coniunctione carnis.

PORRO ſciendum eſt, Deum variis modis cũ hominibus eſſe. I. Corporali præſentia. Ioan 12. *Me non ſemper habebitis vobiſcum*. Hoc modo fuit cum B. Virgine nouem menſibus in vtero, & poſtea triginta annis, ipſam quotidie colloquiis inſtruens, conſolans, ſpiritualibus donis adimplens, miraculis & prædica-

tionibus recreans, ac in morte eam diſcipulo dilectiſſimo cõmendans; quam poſt ſuã reſurrectionem primam inuiſit, & in cælum deinde aſſumptus, abundantiori ſpiritus ſui copia repleuit, atque defunctæ animam æterno primum Patri obtulit, moxque reſumpta carne iuxta ſe ſuper omnes creaturas euectã, in ſumma gloria collocauit. Ceteræ *Virgines ſequuntur agnum quocumq́, ierit*: &, *nos ſemper cum Domino erimus*, ipſius beata viſione fruentes: ſed cum matre ſublimiore modo eſt, nihil alienum faciens ab eius voluntate; ſic illius gaudens honore. vt delatum honorem matri, ſibi reputet exhiberi.

Apoc 14.
1. Theſſal. 4.

Deus inhabitare per gratiam ſanctos dicitur.

II. Dominus cum eis eſſe dicitur, quos inhabitat per dilectionem, miſericordiam, & ſeptiformem Spiritus ſancti gratiam, quorum actus dirigit, mouet, gubernat in vitam beatam. Ioan. 14. *Si quis diligit me &c. ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.*

III. Cum iis Dominus eſſe dicitur, quos in munere publico, vt illud ad ſalutem ſubditorum adminiſtrent, conſtituit, adiuuat & regit. Ioſuæ. 1. *Sicut fui cum Moyſe, ita ero tecum.* Sic fuit cum Dauide, 1. Regum 16. & receſſit à Saule, 1. Reg. 28. Fuit cum Apoſtolo Paulo, Actorum 18. *Noli timere: ego tecum ſum.*

Postremo Dominus cum eis eſſe dicitur quos protegit, & à malis liberat. Geneſis 31. *Niſi Deus patris mei adfuiſſet mihi.* Pſal. 90. *Cũ ipſo ſum in tribulatione.* Matth. 28. *Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.* Hac vero ſalutãdi formula, *Dominus tecum*, aut *Dominus vobiſcum*, non ſolum angeli, ſed homines iuſti olim vti ſolẽt. Boos enim meſſores ita ſalutauit: Azarias Propheta regem Aſa, & populum victorem conſalutat: *Dominus vobiſcum, quia fuiſtis cum eo.*

Dominus vobiſcum.
Iudicum 6.
Ruth. 2.

Qvia vero hac ſalutandi formula ſeptiformis Spiritus ſancti gratia optatur, ideo ſacerdos in Miſſæ ſacrificio populũ ſepties hac formula conſalutat. Epiſcopi vero, quia Chriſtum Eccleſiæ ſponſum perfectius repræſentant, in prima populi ſalutatione dicunt: *Pax vobis*; quomodo poſt reſurrectionẽ Chriſtus Apoſtolos primum ſalutauit: in ceteris orationibus communi formula ſalutandi vtuntur: *Dominus vobiſcum*, vt ſe Chriſti miniſtros agnoſcant. Põtifex autem Romanus in ſolenni Miſſa tempore Paſchali populum frequentius illa formula; *Pax vobis*, ſalutare conſueuit, ad exprimendum reſurrectionis gaudium, quo tempore Chriſtus hac forma ſæpius diſcipulos ſalutauit.

Ioan. 20.

Durandus lib 4. ratio. cap. 14.

Cap. XIII.

Benedicta *tu in mulieribus*: id eſt, præ omnibus mulieribus laude digna es; merito de te omnes bene loquantur; iure inter mulieres beata prædicaris, quæ ſola dignitatẽ ſummam, quæ in muliebrem ſexum cadere poteſt, aſſequuta es; videlicet, vt Dei mater ſis & nomineris, ſimulque Mater & Virgo. Vere igitur benedicta, quæ maledictionem Euæ com-

Benedictiones B. Virginis.

Gen. 3.

Digitized by Google

commutauit in benedictionem, ſine dolore concipiendo, ſine corruptione patiendo, ſine tædio fructum in vtero gerendo. Dicuntur quidem & aliæ mulieres benedictæ, ſed longo poſt B. Mariam interuallo. Pertinet enim ad benedictionem, quod concipiant & pariant: at quanta nunc huic benedictioni cõiuncta eſt maledictio? cum ſine pudore non concipiant, ſine dolore & corruptione (*Gen.1.5.9.*) non pariant, grauique iugo Viri ſubdãtur: à quibus omnibus Beata Virgo immunis fuit. Dicuntur aliæ mulieres benedictæ, quia ſublato ſterilitatis opprobrio, ſingulari Dei munere filios conceperunt, vt Sara, (*Gen.18.15. 30. Iudicum 13. 1.Reg 1. Lucæ 1.*) Rebecca, Rachel, mater Samſonis, Samuelis, & Elizabeth: at ex Beatæ Virgine Sanctus ſanctorum, Rex regum, imo Deus prodiit. Benedictam ſe Lia prædicat, quia multos filios genuit: at B. Virgo vnum edidit, (*Gen.30.*) per quem omnes adoptionem filiorum recipiunt. Benedicitur Anna, Samuelis mater, quia Prophetam genuit, quem Deo in obſequium obtulit: at B. Virgo Prophetarum caput genuit Chriſtum, qui ſe pro totius orbis ſalute Deo immolauit. Benedicta prædicatur Noemi, quia nurus filium peperiſſet, qui eius ſenium conſolaretur: benedicta Debora & Iahel, quæ Siſaram, populi Dei hoſtem ſuſtulerunt; benedicta mulier, (*Ruth.4. Iudic.4. & 9. 2 Reg.20. Iudith.14. Heſter.6. 1.Reg.25.*) quæ deiecto molari lapide Abimelech interfecit: mulier ſapiens in Abela, quæ ſeditioſi Sebæ caput abſtulit: Iudith, quæ Holofernem vicit: Heſter, quæ Iſraelitas à periculo excidii liberauit: Abigail, quæ Dauidem à vindicta ſumenda impediuit: at B. Virgo hæc omnia per Filium ſuum longe præcellentiore modo præſtitit: gaudiũ enim Orbis, Liberatorem genuit humani generis, qui caput antiqui Serpentis contriuit, iram Dei placauit, mortem & infernum vicit. (*1.Cor.7.*) In nouo Teſtamẽto beatę celebrantur virgines, quæ ſpiritus & carnis puritatem Deo conſecrant: at Beata Virgo nullum habens præceptum, nullum conſilium, nullum in veteri Teſtamento exemplum, virginitatem perpetuam Deo vouit, paupertatem, & vitam in communi cum diſcipulis elegit, Acto. 2. Et quidquid in Scripturis mulieri alicui laudis tribuitur, id multo perfectius B. Virgini conuenit. Vnde merito ſola ab initio mundi eſt promiſſa, multis figuris adumbrata, Prophetarum (*Gen.3.*) vaticiniis prænunciata. Hæc eſt noui Adæ Eua, omnium viuentum mater appellata, quæ Dominum, quo condita erat, viciſſim de ſua carne genuit. Hæc per Rubum ardentem, qui non cõburebatur per vrnã auream manna continentem; per arcam de lignis Sethim imputribilibus compoſitam; per virgam Aaronis florentem per vellus Gedeonis cæleſti rore madens ſignificata fuit. Denique hæc eſt terra præbens fructum optimum, de qua veritas orta eſt, de qua Iſaias: *Ecce virgo concipiet & pariet filium*: &, *Egredietur virga de radice Ieſſe.* (*Iſa.7.11.*) Ierem. 31. *Fæmina circundabit virum.* Ezechiel 34. *clauſa porta erit.* Daniel 2. *Abſciſſus eſt lapis monte.* Zacharias

Digitized by Google

caput. 4. candelabro aureo eandem denotat.

POSTREMO hanc B. Virginem in nouo Teſtamento per Archangeli Gabrielis miniſterium à Deo laudatã reperimus, eandemque inceſſanter nunc beatam prædicant omnes cæleſtium ſpirituum Hierarchiæ. Notat Beda, eadem voce ab Angelo & Elizabeth B. Mariam benedici, vt angelis & hominibus veneranda demonſtretur. Laudata eſt inſuper B. Maria ab illa magnæ deuotionis & fidei muliere, quæ intrepide clamauit: *Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti:* cuius feminæ ſequuta exẽplum Eccleſia frementibus Chriſti hoſtibus, quotidie *beatam* prædicat Mariam, quæ Saluatorem mundi peperit? adimpleturq; illud eiuſden vaticinium: *Beatam me dicent omnes generationes.* Quantopere veteres B. hanc Virginem celebrarint, demonſtrant honorifica epitheta, quæ illi tribuũt: de quibus vide Epiphanium hæreſi 78. 79. Athan. in ſerm. *de Deipara,* Ephrem in ſerm. *de laudibus B. Mariæ virginis.* Chryſoſtomum in ſua Liturgia, Synod. 7. Act. 4. Bernardum ſerm. ſuper *miſſus*, item in ſermonibus *de B. Maria, & de verbis* Apoſt. 12. Anſelmum lib. *de excellentia B. Virginis* cap. 2. vbi poſt Deum nihil illa excellentius eſſe confirmat.

Athan. in ſerm. de Deipara.
Beda in 1. cap. Lucæ.
Lucæ 11.
Lucæ 1.
Beda in cap. 11. Lucæ.
Di. Areop. lib. de diui. nom. c. 3.

CAP. XIV.

Et benedictus fructus ventris tui.

VERBIS ſalutationis Archangeli Gabrielis, verba, quæ Elizabeth, Spiritu ſancto repleta ſubiunxit, annectimus: *Et benedictus fructus ventris tui.* Quibus explicatur, vnde tanta benedictio B. Virgini obuenerit, à fructu ſcilicet ventris hoc eſt, ab inexhauſto benedictionis fonte, Dei Filio, in quo gentes vniuerſæ benedicendæ erant, de cuius plenitudine exuberantis gratiæ omnes ſancti portionem accipiunt. Eſt enim author & fons omnis ſpiritualis benedictionis, cum ſit Deus ſuper omnia benedictus in ſæcula, Amen. Longe igitur diuerſus eſt fructus B. Mariæ à fructu Euæ. Per Euæ ſiquidem fructum, mortem, corruptionem, æternam damnationem, Dei iram, confuſionem, ad malum pronitatem, incurrimus: per B. autem Mariæ fructũ, vitam depulſa morte, immortalitatem exuta corruptione, iuſtitiam abolita iniquitate, perſeuerentiam & gloriam ſublata omni fragilitate cõſequimur. Vere igitur hic fructus eſt vitalis & viuificus, qui eſurientibus fit cibus & potus, ac tam delectabilis aſpectu eſt, vt in eum Angeli deſiderent proſpicere. Per hunc fructum B. Virgo facta eſt *regina cælorum, domina angelorum, Mater miſericordiæ, vita & ſpes noſtra*; non, cui ſalutis noſtræ meritum aſcribamus; ſed per cuius interceſſionem, apud Saluatorem, eius Filium, adiuuari ſperemus, cuius ſui creatoris facta eſt genitrix, ac veraciter Deipara.

Virgo Deipara.

QVARE his verbis contra Valentinianos & Anabaptiſtas profitemur, nos credere, Chriſtum nõ corpus de cælo allatum, aut phantaſticum habuiſſe,

Digitized by Google

buiſſe, ſed de B. Virginis ſanguinibus efformatum. II. contra Neſtorianos confitemur, naturam humanam in vnitatem perſonæ VERBI Dei aſſumptam eſſe, beatamque Mariam non Chriſtotocon, ſed Theotocon atque Deiparam appellandam, cum ex ea Deus noſtræ carnis ſubſtantiam acceperit, Deumque & hominem vere illa conceperit & peperit.

Nomen Ieſus adumbratum per Ioſue, Ioſedech, & per Ieſum fil. Sirach.

IESVS.) Nomen fructus benedicti Elizabeth non expreſſit, ſed Eccleſia ſubnectendum iudicauit. Vt recoleremus, hunc fructum eſſe ſemen illud promiſſum, quod ſerpentis caput contereret; ſemen illud, de quo Abrahæ ac Dauidi promiſſio facta *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam:* de quo Prophetæ omnes vaticinati ſunt, quod populum ſuum liberaret à ſeruitute diaboli, mortis & peccati, corruptionis & miſeriæ; de quo Angelus: *Vocabis nomen eius Ieſum: ipſe enim ſaluum faciet populum ſuũ à peccatis eorum:* quem adumbrarunt Ioſue, Ioſedech, & Ieſus filius Sirach, qui populum Iſraeliticum in terram promiſſionis vel induxerunt, vel ex Babylone cum gaudio reduxerunt, aut ſapientia ſua erudierunt, in typum, quod verus Ieſus, ex B. Maria natus, Dei populum ſaluaret, in terram viuentium introduceret, contra hoſtes protegeret, ſalutari ſciẽtia illuminaret. De excellentia nominis IESV, virtute, dignitate, ac dulcedine, latiſſime diſſeruimus in expoſitione Symboli Apoſtolici.

Matth.1.

Lib.1.cap.22.

Chriſtus, eſt nomen officii.

CHRISTVS) Nomen IESV proprium eſt perſonæ; CHRISTI vero nomen eſt officii, dignitatis, potentiæ, atque regni, deſignans, IESVM eſſe verum Regem, ſummum Pontificem, atque Prophetam. In veteri enim lege chriſmate inungi ſolent Sacerdotes, Exodi 29 Leuitici 4. 8 Eccle. 45. Reges, 1. Reg. 10. 16. 24. 26. Prophetæ, 3. Reg. 19. Adumbrabant enim illum, de quo Moyſes dixerat: *Prophetam vobis ſuſcitabit Dominus,* qui ſcilicet myſteria à ſeculis abſcondita reuelabit. Vnctus eſt vero CHRISTVS non oleo corporali, ſed gratia & virtute Spiritus ſancti cuius vnctionis participes effecti fideles, *Chriſtiani* appellantur. Inunctus eſt autẽ Chriſtus, quando in vtero B. Virginis diuina natura humanę vnita eſt; tunc enim *Verbum caro factum eſt,* id eſt, Deus homo, & ſecundum quod homo, IESVS vnctus eſt: Nam verbũ inunctione non eguit, cum proficere aut beatius fieri nequeat. Idem tamen Deus & homo dat & accipit vnctionem: dat, vt Verbum; accipit, vt homo: *de cuius plenitudine nos omnes accepimus.* Plura vide lib. 1. cap. 26.

Deut.18. *Pſal. 44.* *Iſa.61.* *Acto.11.* *Ioan. 1.* *Lib 1. c. 25.*

Vide c. 35. expl. oratio-nis Dominicæ.

AMEN) *Fiat, vere, fideliter.* Quidam fauſta precatione hanc ſalutationem B. Mariæ concludunt in hunc modum: *Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc & in hora mortis noſtræ, Amen.* Quæ in ſerm. de Deipara his verbis apud Athanaſiũ cõtinetur: *Nos terreſtres hierarchiæ exaltamus te, magna & canora voce dicentes. Aue gratioſa, Dominus tecũ intercede Hera & Domina, & Regina, & Mater Dei pro nobis.* Quia enim Domina eſt, noſtri curam gerit:

Inuocatio B. Virginis.

Digitized by Google

gerit: quia orbis Regina, nihil non poteſt: vt autem Dei Mater, à Filio cuncta facile impetrat. Inuocationē B. Mariæ Virginis piiſſimam reperies apud B. Ephrem in ſerm. de laudibus B. Mariæ Virginis; *Sub tuum præſidium,* ait, *confugimus, ô ſancta Dei genitrix, ſub alis pietatis atque miſericordiæ tuæ, protege & cuſtodi nos miſerere noſtri* &c. Item, Aue ſpes omnium proborum, rebus aduerſis afflictorū. Aue dulce ſolamen atq; præſidium: Aue Dei & hominum mediatrix optima. Aue terrarum Orbis conciliatrix efficaciſſima. Adeſto mihi nunc & ſemper, ô virgo Dei genitrix, mater miſericordiæ benigna & clemens in præſenti quidem vitæ curſu feruens protectrix atque auxiliatrix, hoſtiles quoſque impetus à me auertens, & in via ſalutis me conſtituens, ac in extremo vitæ articulo miſeram animam meā conſeruans, & horrendos dæmonum aſpectus ab ea procul depellens; in tremendo autem iudicii die, ab æterna me damnatione liberans: & poſtremo in iuſtorum numerum me referens, atque Filii tui gloriæ me hæredem efficiens. Quod vtinam per piam interceſſionem tuam, atque patrocinium, mihi & omnibus humiliter ad te recurrentibus, & ſpem in te figentibus, poſt hoc exilium concedatur, gratia, miſeratione, & benignitate vnigeniti Filii tui, Domini Dei ac Saluatoris noſtri IESV CHRISTI Quem decet omnis gloria, honor, potentia, & adoratio, cum æterno eius Patre, & ſancto, ac viuifico Spiritu, nunc & ſemper, & in omnes ſeculorum æternitates,

Ephrem in ſerm. de laudibus B. Mariæ.

AMEN.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VICTORIO EMANUELE

LAVS DEO, VIRGINIQVE MATRI.

INDEX

Digitized by Google

INDEX

A.

Authoritati diuinæ rationis eſt credere. p.5
Authoritas non eſt vnius generis. p.6
Apoſtoli nouos fidei articulos condiderunt. 26
Apoſtolorũ & poſteriorũ Doctorũ differentia. 26
Articulus fidei quid? p.30
Articuli fidei expreſſè credendi. p.30
Articuli fidei cur in 12. digeſti. p.37
Ante creatum mundum quid egerit Deus? 63
Angelorum creatio, natura, proprietates, gratiarum munera, numerus, & qualitates exponuntur. p.65. & ſeq.
Angelicæ ruinæ cauſa p.69
quo ordine lapſus factus. p.70
Angelorum ordines & diſtinctiones. 70
Angelorum cuſtodia & miniſteria. 72
Angeli mittuntur, protegunt bonos, puniunt malos, regnis præficiuntur. 72
Angelus bonus quomodo diſcernatur à malo. 72
Angelis honor debetur, non latria. 76
Angelorum operâ cur Deus vtatur. 77
Auxiliũ generale in quo à ſpeciali differat. 101
Auxilium ſpeciale diuiditur in excitans & adiuuans. 101
quid autem ſit excitans & quid adiuuans, ibidem exponitur. 101. & ſeq.
Auxilium Dei ad ſingulos actus bonos neceſſarium. pag. 117. 119
Angelorum electio & hominum differt. 136
Aduentus Chriſti quàm deſideratus. 145
Aduentus Chriſti duplex. 265
Arij mors infamis. 160
S. Anthonius Arianos vt peſtes euitauit. ibid.
Auxilium ſufficiens an omnibus detur. 221
Animæ iuſtorũ poſt mortem vident Deum. 250
Aërius hæreticus orandum pro defunctis negauit. 183
Apparitiones Chriſti poſt reſurrectionem. 272
Aſcenſio Chriſti in cælum. 275
& quæ eò pertinent, ſeq. fol.
Antichriſtus quis, qualis, quando venturus, aduentus eius ſigna, eius vita, geſta, perſequutiones, mores, nomen, finis. pag. 289
& ſequentes vſque 295
Aduentus Chriſti ad iudicium. 283
ſupra vallem Ioſaphat 286
quomodo Chriſtus venturus ad iudicandum 286
Aduentus Chriſti tempus Deus non ignorare vult. 288
Accuſatores in die iudicij. 309
Auaritia quid: eiuſque remedia. 348
Acedia quid: eius ſpecies & remedia. 404
Aliena peccata quæ dicantur. 405
Aureolæ quid, quibus dandæ. 427
Abſolutio formalis pœnitentiæ pars li. 2. c. 98
Amicitia conſeruanda. 710
Adulterium vetitum. 705
Angelicæ ſalutationis expoſitio. 792

B.

Baptiſatorum nomina varia. p.3
Beatitudines ſunt actus Virtutum & donorum Spiritus S. 337
Beatitudo in quo conſiſtat, in cuius potentiæ operatione. 422. & ſeq.
Beatitudo accidentalis. 426
Beatitudinis ſtatus excludit peccatum, imperfectionem, adfert ſecuritatem. 428
Beatitudinis diſparitas vnde proueniat. 429
Baptiſmi definitio, materia, forma. 364. 365
Baptiſmus reiterari nequit, eius inſtitutio, miniſter. 467. & ſeq.
neceſſitas. 470. 482.
Baptiſmi effectus. 477
Baptiſmi ceremoniæ. 482
Baptiſmus Ioannis Baptiſtæ. 481
Baptiſmus an repeti poſſit. 482
Blaſphemia quid, eiuſq; grauitas. 675
Bellum quando licitum. 704
Belli iuſti conditiones. 705

C.

Catecheſis author Deus, promulgatores Angeli, Prophetæ, Apoſtoli, Epiſcopi, Doctores & Paſtores. p.1. & 2
Catechiſmus quid, Catechiſta, catechumen. p.3
Catechiſta vnde ordiri doctrinã ſuã debeat. p.4
Credendi media ordinaria. p.20
Controuerſiæ fidei ex veterum patrum ſcriptis terminandæ. 35
Colloquia cum hæreticis noxia. 37
Chriſtiani prima vox, credo, cuius officium eſt credere, non diſputare. p.38
Chriſtiani diſcipuli, nõ Philoſophi vocãtur. p.39
Credere Deo non eſt imprudentia. p.39

Credenda non ſunt euidentia, ſed tamen credibilia. p.40
Credibiles articuli fidei 8. argumentis ſũt. p.40
Confeſſio fidei quo caſu neceſſaria. p.45
Confeſſio fidei aperte facienda. p.46
Credere Deum, Deo, & in Deum quomodo differant. 49
Creare, atq; creatorem eſſe quid ſit? 59
Creatori latria cultus debetur. 61
Cur Deus creauerit mundum. 61
Creatus eſt mundus, non æternus. 62
Creatio rerum an ſucceſſiuè facta. 64
Cinerũ aſperſio nos originis noſtræ admonet. 79
Corporis in ſtatu innocentiæ qualitas. 81
anima rationalis origo, non ex traduce eſt, ſed creatur & creando corpori infunditur incorporea, immortalis. 85
Caſſiani de Chriſti gratia error. 99
Caluinus ponit Deum in nobis bona operari, nobis non cooperantibus, quod confutatur. 107
Chriſtus noſtræ prædeſtinationis exemplar. 132
Chriſti fides ad ſalutem neceſſaria. 146
Chriſti aduentus quàm neceſſarius. 147
Chriſtus verus Deus, & verus homo. 148
Chriſtus eſt nomen officij & dignitatis. 154
Chriſtus eſt Filius Dei naturalis & vnicus, cur autem Spirit. S. etiã filius dici nequeat. 146
Chriſtus eſt filius Dei Patri cõſubſtantialis. 147
Chriſti fides omnibus ad ſalutem neceſſaria. 161
Chriſti aduentus cur vſq; ad vltimam mundi ætatem dilatus. p.161
Chriſtus ſecundum vtramque naturam Dominus. p.163
Conceptio cur Spiritui S. tribuatur. 166. & ſeq.
Chriſto homini gratia fuit quodammodo naturalis. p.166
Chriſtus ab initio conceptionis fuit homo perfectus, comprehenſor, meruit, ſcientiam qualem habuerit? non tamen humanitati data fuit omnipotentia, vbiquitas. p.168
Circa Chriſti carnẽ, & perſonam hæreſes, p.169
Chriſti natiuitas vbi, quando, quomodo, facta 172. *Chriſti vita, paſſio &c. pag.* 143. 184. *vſque* 204.
Crucis adoratio. 660
Crucis Imago, crucis ſignum. 661
ſigni Crucis virtus. 662
Cantus Eccleſiaſtici vtilitas. 743
Chriſtus mortem crucis cur elegerit. 201. & ſeq.
Crucis myſteria, figura, vis, energia. 203
Crucis ligni encomia. 204
Crucis particula per orbem diſperſa. 204
Crucis inuentio 204. *Crucis exaltatio.* 205
Clauis Dominus cruci affixus quot fuerit. 205
Chriſtus facie ad occidentem cruci affixus. 205
Crucis Chriſti forma. 205
Crucis encomia, quodq; fons ſit omnium benedictionum, ideoq; adoranda proponatur in die paraſceues, præferatur in proceſſionibus, ponatur in turribus, in vijs, in nummis, in vexillis, Regum coronis &c. 206. & ſeq.
Crucis ſignum ad quos effectus valeat. 208
Crucis ſignum fidei chriſtianæ compendium. 210
Crucis contemptus, ad Chriſti contemptum ducit. 210
Chriſtus iuſtitiæ vindicatiuæ ſatisfecit rigoroſe. 217
Chriſti mors ſacrificium fuit 217. *meritum, ſatisfactio, redemptio.* 219
Chriſtus omnium redemptor quoad pretij ſufficientiam, non quoad efficientiam. 220
Corpora glorioſa qualia 262. *apparent in effigie ſibi placente.* 264
Cicatrices cur Dominus poſt reſurrectionem retinuerit. 265
Corporum glorioſorum qualitates. 268. & ſeq.
Chriſtus poſt aſcenſionem in terris verè apparuit, ſeq; præſentem exhibuit. 282
Chriſtus omnes homines iudicaturus 313. *an etiam angelos,* ibi.
Cardinales virt. quatuor, illarumq; officia. 330
Conſilij donum quid. 332
Conſilium à quo petendum. 332
Conſilia euangelica à præceptis differunt. 353
Communio ſanctorum in quo conſiſtat? 373
Circũciſio an ex opere oper. gratiã cõtulerit. 445
Character Sacramentalis quid, eiuſq; officiũ. 451
Confirmationis Sacramentum, eius inſtitutio, materia, forma, effectus, miniſter. 485. & ſeq.
Confirmationis neceſſitas & vtilitas. 492
Contritio quid, 513. *eius vis, vtilitas, neceſſitas, cauſa.* 515
Cõfeſſio vbi, & à quo inſtituta? 519. *an venialia peccata confitenda.* lib. 2. cap. 90. *an confeſſio mutila repetenda, quæ confeſſionis conditiones, ibid. an confeſſa peccata redeant.* l. 2. c. 92. *quando confitendum.* c. 93
Cenſura Eccleſiaſtica. 539

Chorepi-

Chorepiſcopi & Abbates. 555
Cardinalium amplitudo. ibid.
Cælibatus ordinibus annexus. 566
Clericorum ſtipendia, immunitates. 568. 569
Coniugum officia. 613

D.

DOctrina chriſtiana ad credenda, ſperanda & facienda reuocatur. p. 6
Dubitantes pertinaciter de fidei articulo nõ habent fidem. p. 15
Deus homines doceri per homines inſtituit. p. 21
Diſputationes cum hæreticis plus nocent quàm proſunt. p. 37
Diſſenſio hæreſes perdit. 41. & ſeq.
Diſſenſio libera fuit inter Philoſophos & Poëtas. 44
Deus vnde deducatur. p. 49
Deus vnus eſſe conuincitur. 50
Deum aliquem eſſe rationibus euidentibus conuincitur. 50
Deus vnus natura ſubſiſtẽs in tribus perſonis. 53
de Deo errores. p. 54
Deus ſine ſua mutatione omnia creauit. p. 63
Diabolus ex quo Angelorum ordine fuerit. 70
Dæmones parati ad nocendum hominibus. 71
De dæmonibus quid ſcire expediat. 77
Diſcretio fidelis ab infideli à gratia eſt. 105
Deus voluntatem immediatè ſaluo ſuo naturali agendi modo ſua gratia mouet. 107
Diſcretio credentis à non credente principaliter in Deum referenda eſt. 115
Deus ex maſſa damnata quoſdam eligit, alios deſerit. p. 125
Deus tanquam prima cauſa omnia mouet. p. 141 & cauſas ſecundas ad ſuos effectus applicat ſaluo naturali agendi modo. 142
Deus conſeruat aliter quam homines. 144
Deus voluntatem quomodo moueat & immutet. ibid.
Deus conuenienter homo factus eſt. 143
Deipara virgo, & quantam nomen hoc eminentiam contineat. 172
Deſcenſus Chriſti ad inferos. 232
Dies initio tendebat à luce in tenebras, nunc contra à tenebris ad lucem. 259
Dominica dies cur obſeruetur. ib.
Dextera Dei quid ſignificet. 281
Diaconi munus. 552
Diuortio non diſſoluitur coniugij vinculum. 587
Decima quoad quantitatem iure Eccleſiaſtico ſoluenda. 569
Decima quibus ſoluenda, & à quibus. ib.
Decalogi expoſitio cur ſymboli & ſacramentorũ tractatum ſequatur. 605
Decalogi præſtantia 624. quos obliget 627. an impleri poſſit lex decalogi. 628
Decalogi præcepta quot & quæ. 633
Decalogus an ex charitate impleri debeat. 635
Decalogi præcepta an diſpenſabilia. 636
Dominica dies cur obſeruetur. 652
Decimi præcepti expoſitio. 728
Diſpoſitio communicaturo neceſſaria. 736

E.

ECcleſia eſt teſtis credendorum. 18
Eccleſia eſt Iudex fidei controuerſiarum. 19
Eccleſiæ vox eſt lydius lapis ad explorandum veritatem doctrinæ. 20
Eccleſiæ vox concurrit ad fidem generandam. 20
Eccleſiæ magiſterium eſt infallibile. 26
Eccleſia fidem nõ innouat, ſed explicat. 27. & 29
Eccleſiæ vox origine diuina. 28
Errores de omnipotentia Dei. 56
Errores de prima mundi origine. 62
Efficax gratiæ directio cum libertate cõſiſtit. 105
Efficax gratia non reſpuitur. 110
Electio ad gloriam præcedit meritorum præſcientiam. 130
Eligendo, dignum facit Deus. 130
Electio Dei eſt voluntas efficax ſaluandi. 131
Electorum ſalus infallibilis. ibid.
Electio gratiæ 1. eſt ordine intentionis. 132
Electio iuſtitiæ prior eſt ordine executionis. ibid.
Electo Deus dat operari alio affectu quam præſcito reprobo. 134
Ex triplicem habitudinem denotat. p. 135
Eccleſiæ vox quid ſignificet. 340
Eccleſiæ & Synagogæ differentia. 341
Eccleſia noui teſtamenti & veteris quoad eſſentiam vna & eadem eſt. 341
Eccleſiæ definitio. 342
Eccleſia triumphans & militans. 344
Eccleſia quos contineat, an etiam occultos hæreticos 345. an Catechumenos & excommunicatos. 346. & ſeq.
Excommunicationis effectus. 347
Eccleſia continet bonos & malos. 349
Eccleſia eſt vnica, non dua. 350

Eccleſia Chriſti eſt viſibilis 352. & fuit ab initio mundi viſibilis. 354
Eccleſiæ notæ ſunt 4. quibus viſibilis eſt. 359
1. eſt quod ſit vna, & in quo hæc vnitas conſiſtat. 360. 2. eſt quod ſit ſancta, in quo hæc ſanctitas conſiſtat. 3. quod ſit Catholica, 4. quod ſit apoſt. origine, ſucceſſione. 369
Eccleſia eſt prior & notior ſcriptura. 372
Ebrietas quid, quando peccatum mortale. 402
Euchariſtia ſacramentum 493. figuris prænunciatum 498. de eius inſtitutione 495. de ipſius materia & forma 500. de reali Chriſti præſentia in Euchariſt. 507
de Excommunicatione 408. etiam in Reges fieri poteſt. 409
Epiſcoporum gradus & officia. 554
Eccleſiæ præcepta, 730. quæ? & quot? ibid.

F.

Fides à Deo eſt atq; eccleſiæ teſtimonio. 2
Fidei Chriſtianæ myſteria viua voce tradita ſunt. 3
Fides eſt religionis & beatæ vitæ baſis. 5
Fidei ſignificatio varia. 5. Fidei definitio. 7
Fidei vnde meritum. 7 Fides non eſt fiducia. 8
Fidei triplex actus. 9 Fides per Chriſtũ datur. 11
Fides cur non omnibus detur. 13
Fides quæ viua? quæ mortua? 13
Fides informis quæ dicatur. 14
Fides non ſola iuſtificat. 14
Fides reſoluitur in Deum reuelantem. 17
Fidei regula eſt verbum Dei ſcriptum & viua voce traditum. 18
Fuga perſequutionis tempore quando licita. 47
Fauſtus à Gelaſio damnatus. 99
Fortuna vocabulo parcè vtendum. 143
Filius Dei conuenienter eſt incarnatus non Pater aut Spirit. S. 145
Fortitudinis donum in quo conſiſtat. 333
Feſta Sanctorum rectè inſtituta. 684
Feſta vſu recepta celebranda. 685. 686
Feſtis diebus quid agendum 687. quæ obſeruationis feſtorum vtilitas. 688
Filij qui 4. præceptum violent. 691
Fornicatio vetita. 714 Furti prohibitio. 719
Furti ſpecies. 708 Feſtorum obſeruatio. 731

G.

Generatio innocentiæ tempore fuiſſet abſque inordinato motu. 82
Gratia Chriſti in quo conſiſtat. 98
Gratia à gratis dicta. 99
Gratia nomen tripliciter accipitur. 99
Gratia diuiditur in æternã, & temporalem. 100
Gratia temporalis in gratificantem, & in gratis datam diuiditur. 101
Gratia gratis data ad commune bonum, & aliorum ſalutem promouendam confertur. 101
Gratia gratum faciens in habitualem & actualem diuiditur. 101
Gratia iterum diuiditur in ſufficientem & efficacem, quæ verò ſit gratia ſufficiens, & quæ efficax, exponitur. 102
Gratia efficax ab efficiendo dicitur. 103
Gratiæ efficacis præparatio eſt fundamentum prædeſtinationis. 104
Gratia efficax libertatem arbitrij non tollit ſed adiuuat, li. 1. c. 105
Gratia efficax adiunctam habet infallibilitatem, non autem neceſſitatem. 110
Gratia quæ operans, quæ cooperans. 110
Gratia pueniens quomodo ſine nobis operetur. 112
Gratia quæ præueniens, quæ ſubſequens. 112
Gratia æquali poſita in ſimiliter affectis vtrum ex duobus vnus credat alter non. 113
Gratia efficax conſenſum non expectat ſed operatur 114. diſcernit principaliter volentem. ib.
Gratia hominis 1. in quo differat à gratia hominis lapſi. 114
Gratia ad ſingulos actus neceſſaria. 119
Gratia non omnibus æqualis offertur. 123
Gratia operans ſeu præueniens relinquit diſſentiendi libertatem. 123
Gratia ſufficiens an omnibus detur. 124
Gratiæ prædicatio exhortationi non aduerſatur. 137
Gubernat Deus in mediatè vniuerſam creaturam. 142
Gubernatio creaturæ communicatur. 143
Gubernationis diuinæ effectus. 143
Genealogia Chriſti cur in feſtis B. Mariæ legatur. 172
Gula, quid, eius ſpecies. 401

H.

Hæretici fidem non habent. 15
Hæreticorũ doctrina inconſtãs & diſcors. 41
Hæreſes ex ſcriptis veterum profligandæ. 45
Hominis creatio. 78
Homo ab humo deducitur. 79
Homo ſignificat animam rationalem corpori vnitam. 79

Henoch & Helias venient ad conuertendum Iudæos 295. occidendi per Antichriſtum. 296
Horæ ſeptem canonicæ. 567
Honor eſt teſtimonium excellentiæ. 690
Honor ſubuentionem & obedientiã continet. ib.
Honor Epiſcopis & Paſtoribus debitus. 694
Honor Magiſtratui ſeculari debitus. 696
Homicidium prohibetur. 701
an priuato homini dignum morte occidere liceat. 702
Homicidium fortuitũ. 708 Horæ canonicæ. 758
an per alium horæ legi poſſint. 765

I.

INitiandorum nomina. p. 3
Iudicium definientis eccleſiæ eſt infallibile. 23
Infallibilitas iudicij induſtriam non excludit. 25
Infallibilis eſt doctrina Eccleſiæ. 25
Iudicium triplex rationis, diſcretionis & authoritatis. 36
Iudicium controuerſiarum fidei ex patrum traditione finiendum. 36
Immortalitas primi hominis vnde, & qualis. 82
Imago Dei in homine in quo conſiſtat. 88
Iuſtitia non eſt homini naturalis. 90
In cognitione primi Adæ & ſecundi Chriſtianæ fidei fundamentum conſiſtit. 98
Iudæi Moſaicæ legis adiutorio contenti. 99
Ignatij Loiolæ de grat. & lib. arbit. dictum. 138
Incarnatio verbi, bonitatem, ſapientiam & potentiam Dei commendat. 148
Incarnatio quid contulerit, quæ illius cauſa, quis finis 149. an angelis profuerit? 150
Incarnatio verbi an fuiſſet, ſi homo non peccaſſet: 150
Ieſu nomen quid ſignificet 152. quanta nominis illius excellentia, efficacia, quam amabile, quã frequẽ. in Apoſtoli & Sanctorũ aliorũ ore. 153
Incarnatio verbi quomodo à conceptione differat. 166
Infernus 232. locũ Inferni Caluinus negat. 235
Inferni cruciatus Chriſto tribuit. 238
cur anima Chriſti ad Infernum deſcenderit, quas inde animas liberauerit. 241
Imago præter ſimilitudinem requirit, vt ad exemplar producatur. 323
Iudicium nouiſſimum. 298
cur generale Iudicium poſt particulare. 299
Iudicij extremi forma. 305
Iudicium an diuturnum futurum 314. an mentalis manifeſtatio cauſæ cuiuſque. 315
Inuidia quid? eius ſpecies 403. remedia. ibid.
Intentio in miniſtro ſacramenti quatenus neceſſaria. 455
Impedimenta matrimonij 588. quæ, & cui in eis liceat diſpenſare. 592
Iuſtificatio in quo conſiſtat. 397
Imaginum vſus licitus 654. cultus. 657
Iuramentum per ſe licitum 667. etiam per creaturas. 668
Iuramento per falſos Deos an vti liceat 670. quotuplex iuramentum. ibid.
Iuramenti legitimi conditiones. ibid.
Iuramentum quando peccatum. 672
Iurandi conſuetudo culpanda. ib.
Iuramenti vſus. 678
Iniuria verborum. 709
Ieiunium Eccleſiaſticum quid, quomodo, & à quibus obſeruandum. 711

L.

LIbellatici in quo peccauerint. 48
Liberum Arbitrium vnde dicatur. 91
Libertas triplex à neceſſitate, à peccato, & à miſeria. 92
Libertas excludit non ſolum coactionem & violentiam, ſed etiam fatalem & naturalem neceſſitatem. 92
Liberum Arbitrium hominis integri quale fuerit, quali Dei auxilio ad bene operandum indiguerit, cur tale creatum. 93
Liberum hominis arbitrium peccato non amiſſum oſtenditur. 93
Liberum arbitrium peccato corruptum & languidum effectum. 96
Liberum arbitrium quid nunc abſque Chriſti gratia boni poſſit. 97
Legis veteris officium erat peccatum oſtẽdere. 99
Lapſus primi hominis quantum mali inuexerit. 147
Limbus vbi ſit, & q eũ male neget Caluinus. 233
Luxuria quid? eius ſpecies, & remedia. 398
Lactatio prolis fieri debet à matre. 604
Leges à Theologo & Iuriſp. diuerſa ratione conſiderantur. 606

Digitized by Google

Legis nomen vnde? 607
Lex vim habet dirigendi, & obligandi. 608
Legum diſtributio. 611
Lex æterna quid? 612. Lex naturæ quid? ibid.
Legis humanæ diuiſio. 612
Legis officium & effectus. 614
Legum condendarum Poteſtas penes Pontificem & Epiſcopos. 615
Lex naturalis quoad communia principia omnino aboleri nequit 619. diſcrimen inter legem naturalem, diuinam & poſitiuam. 619. 620
Lex vetus à Deo data, bona fuit. 622
Lex cur ſcripto data. 626
Lex decalogi an impleri hic queat. 628
Legis obſeruatio quos fructus pariat. 630

M.

Miraculis fides vera confirmatur. 42
Mali origo, & cur Deus mala permittat. 58
Mundi creatio ex nihilo cur facta. 61
Mundus an vnicus. 65
Mors vnde obuenerit. 83
Mortem Philoſophi & Pelagiani naturalem eſſe putarunt. 83
Miſeriarum origo peccatum. 83
Motio Dei quid? & quomodo fiat ſalua libertate? 107
Miraculoſa creaturarum immutatio quot modis fiat. 145
Maria quid ſignificet, dignitas & gloria B. Mariæ. 175
Mariæ virginitas, quando vouit, hæreſes de ipſius virginitate. 176. 179
Maria Ioſeph cur deſponſata, & quidem fabro, genealogia ipſius. 181. 182. 183
Mori Chriſtum decuit, vt nos à malis peccato inuectis liberaret. 211
Mors Chriſti quid nobis præſtet, ibid.
Mors Chriſti violenta, non tamē coacta fuit. 223
Miniſter ſacramentorum quis, & an ſanctitas ei neceſſaria ſit? 456. & ſequentibus.
Matrimonium ab initio naturæ officium 578. nunc legis nouæ ſacramentum. ibid.
Matrimonij forma, materia, miniſter 583. ceremonia. 600
Matrimonij bona 602. mala bonis matrimonij contraria ibid. obſeruanda in vſu matrimonij. 602
Meritū de cōdigno quas cōditiones requirat. 165
Mercedis intuitu operari licet. 632
Miſſam audire eccleſiæ præceptum eſt. 730
Miſſam audire quis cenſeatur? & quis die feſto ab audienda miſſa excuſetur? 731

N.

Naturale variis modis accipitur. 90
Neceſſitas conditionata non adfert conſequētis neceſſitatem, ſed tantùm conſequentiæ. 110
Nouiſſimus vnicuiq; dies eſt mortis ſua. 289
Noni præcepti expoſitio. 726

O.

Omnipotentia Dei quædam nota. 55
Omnipotens cur dicatur. 55
Omnipotentiæ ſigna. 56
Omnipotentiæ cur in ſymbolo fiat mentio, & Patri attribuatur. 57
Orandum pro defunctis negauit Aërius. 245
Orari vtiliter à viuis pro defunctis, ibid.
Oratur ad Orientem. 315
Operari ex opere operato quid? 445
Ordinis ſacramentum 543. propriè dictum 547. numerus ordinum. 548
Ordinum numerus, eorumq; officia. 551
Ordinis miniſter. 562
Ordinum ceremonia. 564
Ordinandorum qualitates. 565
Officia patriæ & conſanguineis debita. 695
Officium principis Chriſtiani. 697
Octaui præcepti expoſitio. 724
Orationis vocalis vtilitas. 741
Orationis partes. 745
Orationis neceſſitas 746. errores circa neceſſitatem orandi. 748
Orationis fructus. 749
Orandi modus. 751
Oratio an ſolùm lingua intellecta fieri poſſit. 755
Orando quæ petenda. 768
Orationis dominicæ excellentia 771. eiuſdem expoſitio & ſeq. 772

P.

Pythagoras fidem ab auditoribus exegit. 6
Patris vox Deo competēs ad aliquid dicitur. 55
Potentia Dei abſoluta, & ordinaria. 56
Pelagius Chriſti gratiam ponebat in doctrina, & externis adiumenta. 98
Præparatio finalis gratiæ efficacis eſt fundamentum prædeſtinationis. 104
Prouidentiæ Dei nulla creatura obſiſtit. 110
Prouidentia Dei certa, ibid.
Pelagij proprius de gratia error. 117

Pela-

Digitized by Google

Pelagius Dei gubernationem negabat. 117
Poſſibilitas multiplex,per naturam,per gratiam, Item poſſe propinquum,poſſe remotum. 118
Peccator etiam deſertus nullam excuſationem contra Deum prætendere poteſt. 126
Prædeſtinatio habet certitudinẽ cauſalitatis. 131
Prædeſtinat Deus ad certum gratiæ & gloriæ gradum. 133
Præſcitis ex Dei prædeſtinatione dantur auxilia temporalia. 133
Prouidentia Dei quid ſit? quarum rerum an omnium immediate,an rebus neceſſitatem imponat. 138.& ſeq.
Potentia obedientialis in omni creatura. 146
Paſſio Chriſti,myſteriaq; in ea conſideranda.184 185
Paſſio Chriſti meritoria & ſatisfactoria. 213
Preces pro defunctis. 230
Purgatorium eſſe ſtatuitur. 243
Purgatorij fides ad bonum incitat. 246
Purgatorium vbi ſit. 247
Purgatorij ignis quomodo ſpiritus affligat. 248
Purgatoriũ poſt vltimũ iudicium ceſſabit. 249
Paſcha quid ſignificet? & quãdo celebrandũ.260
Perſonarum diuinarum diſtinctio fit per relationes oppoſitas. 324
Prudentiæ officia,vnde illa, & quomodo acquirenda. 332
Pietatis ſeu iuſtitiæ donum in quo conſiſtat. 334
Papæ nomen & papiſtæ quid denotent. 371
Peccatum quantum ſit malum, quibus bonis nos ſpoliet,& ærumnis obnoxios reddat. 384
Peccatum eſt priuatio 386. Peccati eſt cauſa deficiens non efficiens 386. Peccati Deus non eſt author 387. Peccata Deus non vult ſed permittit 388. Peccatorum varietas & diuiſio 390. Peccati mortalis & venialis diſcrimen 298. Peccata venialia non ſunt contemnenda 390. Peccata 7. mortalia. 394
Peccata quæ dicantur aliena. 405
Peccatum in Spiritum ſanctum. 406
Peccata in cœlum clamantia quæ? 408
Peccata Deus authoritate remittit, ſacerdos vero ſuo miniſterio. 409
Pœnitentiæ ſacramentum 507. Pœnitentia virtus. 509
Pœnitentiæ partes. 402
Petri Apoſtoli,eiuſq; ſucceſſoris priuilegia. 559
Polygamia. 580. Purgationis tempus. 604
Peregrinationes licitæ. 653
Pietas imperij præſidium. 689
Parentes honorandi. ibid.
Parentum nomine qui contineantur. 619
Parentum officia in filios. 515
Principis Chriſtiani officium. 697
Prœmiũ obſeruatorib. 4. præcepti propoſitũ. 520
Præcepti 6. expoſitio. 520

Q.

Quæſtionum religionis iudex eſt Rom. Pontif. & Epiſcopi. 27
Quarti præcepti explicatio. 513
Quinti præcepti expoſitio. 520

R.

Reuelatio veritatis modis varijs fit à Deo. 16
Regna ab Apoſtolica ſede recedentia exareſcunt. 41
Rationes fidem illuſtrantes eius meritum nõ minuunt. 45
Rebellio beſtiarũ in hominẽ eſt peccati pœna. 89
Reliquiæ ſanctorum venerandæ. 231
Reſurrectio Chriſti 254. in ſcripturis figurata & prædicta. ibi.
Reſurrectionis fides eſt chriſtianæ religionis fundamentum. ibid.
Ratio in die iudicij de quibus rebus reddẽda. 311
Remiſſio peccatorum fit in Eccleſia 377. Chriſti merito,ſacerdotum miniſterio. 378
Reſurrectio corporum futura. 410
de Reſurrectione errores. 411
Reſurgentium corporum ſtatura, color, ætas, ſexus: an ſimul fiet omnium reſurrectio 414. vbi,quando,quali in corpore, quales futuræ dotes corporum, cuius virtute fiet reſurrectio. 417. & ſeq.
Reſurrectionis carnis fide corpora & reliquias ſanctorum ſepelimus,veneramur. 421
Romanus Pontifex eccleſiæ militantis caput. 556
Religionis præceptum. 637
Reliquiæ ſanctorum honorandæ. 650.
Religionis cauſa peierare non licet. 678
Remedia contra linguæ peccata 527. cõtra iram & iniurias. 528
Remedia contra libidines. 717

S.

Sacra ſcriptura ſola ad controuerſias terminandas inſufficiens eſt. 22 (22
Scriptura ſacra eccleſiæ authoritate recipitur.
Symbolum quid denotet. 31
Symboli Apoſtolici neceſſitas. 32

Symboli Apoſtolici neceſſitas. 32
Symbolum eſt ab Apoſtolis editum. 32
Symboli authoritas. 33
Symboli crebra recitatio prodeſt. 34
Symbolo cuncta Dei beneficia continentur. 34
Symbola tria præter Apoſtolicum in eccleſia recepta. 34
Symboli Apoſtolici ſcopus. 37
Signo infidelitatis uti non licet. 48
Status primi hominis exponitur. 88
Similitudinis Dei ratio in quo conſiſtat. 89
Salus omnium optanda & procuranda. 126
prædeſtinationis definitio, & an eius in homine cauſa reperiatur. 127
præſcientia conditionata inter ſcientiam viſionis & ſimplicis intelligentiæ media reijcitur. 127
Sepultura Chriſti quid denotet, cur facta 226. *quæ ac quanta ibi myſteria.* 229
Sepeliendi, ac ſepulchrorum ritus. 229
Spiritus creatus in loco eſt definito. 234
Seſſio Chriſti ad dexterã patris q̃d ſignificet. 280
Senſus erunt, ſenſuumq́; actiones in corporibus beatorum. 268
Spiritus S. verus Deus à Patre atq; Filio procedens 320. *tanquam ab vno principio* 324. *non tanquam Filius, quia per modum amoris.* 325
Spiritus Sanct. cur & quomodo donum vocetur. 326
Spiritus S. perſona datur. 327
Spiritus S. dona varia, effectusq́; diuerſi, vnde digitus Dei recte dicitur, & fonti, rori, flumini, oleo, igni comparatur. 328
Spiritus S. ſeptem dona ratione tantum à virtutibus tribus intellectualibus, & 4. cardinalibus diſtincta. 329
Sapientiæ donum quid? 329
Sententia extremi iudicij per quem ferenda. 312
Spiritus S. dona vtrum connexa ſint. 336
Superbia quid, quæ eius ſpecies. 394
Superbiæ remedia. 396
Sacramenti definitio. 431
Sacramentorum veteris & nouæ legis differentia. 434
Sacramenta conſtant materia & forma. 437
Sacramentorum neceſſitas. 441
Sacramentorum miniſterium quibus commiſſum. 351
Septem nouæ legis Sacramenta. 462
Sacramentorum vſus, & dignitas. 463
Satisfactio pœnitentiæ pars lib. 2. c. 94
Sacerdotis dignitas 545. *officium* 552. *Subdiaconi officium.* 551
Sacerdotum varij gradus. 553
Sponſalia matrimonio præmittuntur. 583
Sanctorum cultus pius eſt. 641
Sanctorum inuocatio licita. 644
à Sanctis varijs recte diuerſa dona petũtur. 649
Sanctorum reliquiæ recte honorantur. 650
Sanctos monimentis templorum, & votis honorare licet. 652. 653
Sacrilegium quid. 676
Sabbati vox quid ſignificet. 680
Sodomia. ibid.

T.

TRinitatis myſteriũ à Deo nobis reuelatũ. 53
Trinitatis & incarnationis fides nos à Mahumetanis & Iudæis diſcernit. 168
Tenebræ factæ in morte Chriſti à Deo ſuſpendente concurſum. 224
Tempus mortis, iudicij, & aduentus Chriſti cur Deus ignorari velit. 288
Timoris ſeu temperantiæ donum, & quotuplex timor, ac quid ſeruilis, initialis, caſtus. 335
Tonſura militiæ Chriſti aſcribit. 549

V.

VIrtutes tres Theologicæ cur ita dictæ. 7
Veſtium mutatio quando licita religioſo, mulieri? 48
Vita æterna eſt gratia pro gratia. 132
Voluntas Dei operatiua & executiua. 134
Vult Deus omnes ſaluos fieri voluntate antecedente, non efficaci. 134
Vnio triplex. 164
Verbum ſolum incarnatum non Pater, vel Spiritus Sanctus. 165
Virginitas B. Mariæ in conceptione & natiuitate Chriſti ac perpetua fuiſſe oſtenditur. p. 177
Vnio verbi cum humana natura quomodo facta? qui circa eam errores. 169
Virtutes perfectæ ſunt connexæ. 337
Virtutum quatuor Cardinalium, ſingularumq́; moralium officia. 331
Vocatio interior, & exterior, & quodam generalis, alia verò ſecũdum propoſitũ ſaluandi. 342
Vita æterna in quo conſiſtat. 422
Vltimum finem omnes aſſequentur. 430
Vnctionis extremæ ſacramentum materia, forma, ritus, effectus, miniſter. li. 2. c. 103. *& ſeq.*
Votum continentiæ ordinibus annexum. 566
Voti natura. 663

FINIS.

IN-

Digitized by Google

Digitized by Google